BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
VII
H
42
NAPOLI

VII
H
42

167
ff
22

R. P. ALOYSII

NOVARINI

CLERICI REGVLARIS

ADAGIA

SANCTORVM PATRVM,

SCRIPTORVMQVE

ECCLESIASTICORVM.

ADAGIA
EX
SANCTORVM PATRVM,
ECCLESIASTICORVMQVE SCRIPTORVM
MONVMENTIS PROMPTA,

QVÆ EXPLICANTVR, ET ILLVSTRANTVR, inſertis, vt res exigebat, VITIIS euellendis, VIRTVTIBVS implantandis,

EXCVRSIBVS ETHOLOGICIS.

EADEMQVE OPERA PASSIM IN TOTO OPERE NONNVLLA diuinarum litterarum, externorúmque auctorum loca ſuâ luce veſtiuntur, & priſcorum RITVVM recenſione, variis OBSERVATIONIBVS, ſacræ & prophanæ eruditionis opes augentur.

Studio, & labore R.P.D. ALOYSII NOVARINI *Veronenſis, Clerici Regularis.*

Opus nouiſſimè prodit, neceſſariis percommodiſque, Rerum præcipuarum, Rituum, Locorum ſacræ Scripturæ, Adagiorum, & Excurſuum Indicibus inſignitum.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII DVRAND.
M. DC. XXXVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

SANCTISSIMIS

Auguſtino, Hieronymo, Ambroſio, Gregorio Magno, Baſilio, Chryſoſtomo, Gregorio Nazianzeno, Cyrillo Alexandrino, cæteríſque Eccleſiæ Patribus, Eccleſiaſticíſque ſcriptoribus, quorum nomina hîc inſeruntur, ſúntque in libro vitæ ſcripta,

Volumen hoc in obſequium offerebat ALOYSIVS NOVARINVS *Clericus Regularis.*

MORI, vſu iam recepto, morem gero; librum luci daturus, nomina eligo, nomen libro factura, ſcilicet iis opus ſacro, ex quorum operibus natum opus eſt, à veſtris voluminibus ad vos venio, Eccleſiæ ſanctæ lumina, & quæ à vobis ſumpſi, vobis reddo; Adagia, quibus vos vſi, vobis in cultum, in obſequium offero; aliò flecti vix poteram, aliò non debebam; veſtrûm eſt accipere, quod veſtrum: veſtris vbique diuitiis paupertatem meam ditaui, inſerui meis operibus veſtras gemmas, mea volumina ſententiis veſtris inoculaui, vt dignitatem, ſplendorem, ac pondus mea verba veſtris proxima, & veſtris innixa nanciſcerentur; in animi grati ſignum opus iſtuc vobis dico; leue munus ab ea parte, quod meum, non leue ab eâ, quod veſtrum, éxque veſtris operibus depromptum; pannoſam dictis veſtris veſtem exhibui, cùm ſententias meas veſtris addidi; at verba, quæ ab ore, calamíſque veſtris prodiere, non indigent alienis exornari, cùm aliena potiùs exornent, & ſolo, vt ita dicam, contactu veſtis cuiuſlibet vilitatem in purpuram tranſmutent. Agnoſcite hîc quod veſtrum, quod veſtrum eſt accipite, & mea veſtris inſuta, addita veſtris, à quibus nobilitatem mutuantur, ac quandam ſanctitatem; mea corticem referunt, veſtra medullam, vtrumque vobis ſiſtimus, vtrumque offerimus. Ignoſcite ſi veſtra volumina eâ puritate non verſaui, quâ merebantur; date mihi, vt hoc poſſim, & meritis veſtris conſequar, quod veſtris operibus impendam; vtinam per vos eam ſanctitatem à veſtris monumentis ebibam, vt me ea aſſiduè peruolutaſſe non ſcriptione tantùm teſter, ſed & vitâ; mores loquantur, quàm familiaris non libris tantùm veſtris fuerim, ſed & moribus; vtinam in meis operibus legi ea probæ vitæ monita poſſint, quæ ego in veſtris voluminibus legi. Siſto in hoc voto, méque cum hoc volumine vobis omnibus offero, vos quoque me Deo meo offerte, cuius viſio vos beat, & beabit æternùm.

LECTORI MEO.

SISTE, LECTOR, ſiſte; ante librum lege priùs quod libro præmittitur; è re tuâ eſt, & è re meâ meam tibi mentem in huius operis molitione ſtatim aperiri, ne aliud à me quæras, quàm exhibere voluerim, aut aliter, vel certè plura, quàm cogitauerim; Patrum, & Eccleſiaſticorum auctorum monumenta non defunctoriè volui, ex iiſque ea libaui, quæ vſui mihi eſſent illis voluminibus condendis, quæ aut edita iam ſunt, aut edentur; hoc dum præſto, eadem operâ etiam Adagia, quæ mihi obuia, colligere pergo, abſque eo, quod putarem, integrum ex illis volumen ſtrui poſſe; ſed dum Adagijs Adagia adderem, numerus adeò creuit, vt ſi explicarentur, & illuſtrarentur, formari integrum volumen poſſet; igitur iniecta eſt mihi ſtatim mens, vtile futurum, ſi operi manum admouerem.

Admoui, vt vides; vnum hoc volumen in guſtum nunc exhibeo, alia daturus ſi mihi & vires, & vitam vitæ Auctor dederit. In opibus litterarijs opus hoc deerat; deerat in tanta librorum copia iſte liber. nam prouerbia ſacra ex ſacris litteris deſumpta, & illuſtrata, à boni auctoris calamo iam habemus, habemus prophana, ex prophanis auctoribus ferè collecta; qui ſolùm ea, quæ in ſanctorum Patrum voluminibus Eccleſiaſticorúmque Scriptorum operibus leguntur, collegerit, & illuſtrauerit, nullus hucuſque fuit, qui id tentauerit; huic me operi accinxi, quod, vt puto, gratiam & à ſacris, & à prophanis lectoribus inibit, cùm vtriſque vtile ſit futurum.

Breuiter, & curſim adagia explico, & illuſtro, à prophanis ferè abſtineo, contentus ſacris. multa ab æterno ſolo collecta ad noſtrum aduehere potuiſſem, ſed nolui, quà ne adagia ipſa obruerem, non illuſtrarem, quà ne dum nimis lacrymoſas illuſtrationes vndecunque conquiro, & formulis adagialibus interſero, multorum aliorum operum editione, quæ iam in promptu, aditum præcluderem, & ab omni culpa immunia volumina obſcuro carceri adijcerem. Denique vt ſtatim conſtaret, me ſacra ex ſanctis Patribus collecta hîc exhibere voluiſſe, non prophana, éxque prophanis ruderibus deſumpta.

Si prouerbialis aliqua formula à pluribus Patribus fuerit vſurpata, religio nobis non fuit omnium verba referre, præſertim ſi aliter res eadem ab vno efferatur, quàm ab alio, cùm vnius dictum alteri lucem afferre poſſit, & alterius ſententia alterius mentem confirmare; rarò id tamen fit, vt etiam ab hoc capite diluceat, me dum adagia colligerem, de hoc adagiorum volumine condendo non cogitaſſe.

Adagijs excurſus ethologicos adieci, conſultò id feci; nam cùm in more mihi ſit poſitum, vbique proba monita informandis moribus ſpargere, nolui hæc adagijs ipſis immiſcere, ne longis, licèt vtilibus narrationibus adagia obuoluerem, non illuſtrarem; excurſus igitur probæ vitæ inſtituendæ, euellendiſque vitijs tanquam adagiorum, parerga poſt adagia poſui, vt facile ſit lectori, illis prætermiſſis, hæc percurrere, aut his relictis, illos delibare. non omnia adagia excurſibus exornaui, ſed pauca, ea ſcilicet, quæ ferè opportunam materiam afferebant, aut ferebant oblatam; plura vbique indicaui, quàm dixi, & plura aduehi poſſe monſtraui, quàm aduexerim; non eſt meum in vllo labore ea omnia exhibere, quæ poſſent, aliiſque ſimilia præſtandi aditum præcludere; ſcriptione prouocare ad ſcriptionem alios cupio, non à ſcriptione ſcriptorem deterrere.

In ſanctorum virorum laudes non ſemel excurro, quia id ſuo veluti iure illorum facta in adagijs ipſis mentio exigebat, quod eo libentiùs feci, quia ægrè alibi, quæ de Sanctorum laudibus collegeram,

collegeram, opportunè exhibere potuiſſem, & aptè alibi collocare; quæ res fecit, vt alicubi prolixior fuerim, quàm fors nudum adagium exigeret, quod boni conſulet bonus lector, cùm ſciat ſtrictam eſſe etiam copioſam laudationem, qua illorum ſanctitas effertur, qui omni ſunt laude maiores.

Cúmque præcipuè noſtri inſtituti ſit ſacras litteras illuſtrare, hic quoque non penitus obliti huius inſtituti loca aliqua aut noua luce veſtimus, aut noua explicatui donamus, arrepta ex adagio aliquo occaſione, quod lectori, vt inutile non erit, ſic non erit ingratum.

Inter adagia, quæ hîc afferuntur, ſi aliqua alicui ab adagiorum cenſu expungenda videantur, expungat; adagia colligo, & illuſtro, pro adagijs ipſis non pugno, non altercor, adagialem ſaliuam qui in aliquo non ſenſerit, decurrat ſtatim ad iſta, in quibus deguſtet hanc ſaliuam. Interim ſi noſter iſte labor docto lectori probabitur, hæc adagia alia, quæ iam parauimus, à nobis excutiet, quæ aut alijs voluminibus paſſim inſerentur, aut in aliud volumen huic par reijcientur.

Sermo hîc minimè cultus, ſed vt ſpontè fluebat, fors vtilior erit, quia non adeò elaboratus, aut pumice expolitus; rerum potior nobis cura fuit, quàm verborum; nemo verba rebus præferat, verborúmque nitorem rationi; nam eadem ratione poſſet & corpus animæ præferre, & percelli his tuam erui verbis poſſet: Si qua illis dicendi copia eſt, neglectis rerum cauſis rationis animam ſpernunt, & verborum corpora diligunt; *alia nos mente incedimus, dilectionémque iſtam diligere non poſſumus, nec probare.* Claud. Mamert. lib. 1. de ſtat. anim. c. 1.

Operis huius editionem, cur id negem? hiatus plurimi, plurimi errores obſederunt; vicinius operarum lapſibus opus fuit, quo longius operis auctor à prælo abfuit ſub quo opus eſt cuſum; alia quoque volumina, quæ iam edita vitia plurima infecerunt, quia eorum editioni defuit obſtetricia auctoris manus, quæ illa elueret, & abraderet; à curis ſecundis puriores prodibunt, ſi prodibunt; interim errores agnoſcenti ignoſcat Lector, ſuáque peritia ea menda emendet, quæ labores noſtros infecerunt.

Profectus tui cauſa, nos his, aliiſque diſcriminibus expoſuimus, tantiſque laboribus nos in hæc breuia coniecimus; tuum erit preces pro nobis rependere, quas hîc poſtulo, & illis Theodoreti verbis rem obſigno, quibus Lectores ſuos alloquens aiebat. Lectorem ſuſcepimus lectoribus, vt arbitror, aut inutilem; quamobrem qui ſine labore laborum noſtrorum fructum ſunt percepturi, rogatos volumus, vt nobis pro laboribus noſtris orationes, ac preces impertiant ſuas. *hanc vicem auctorum laboribus lectores illi haud rependunt, qui exhibitos labores facilè carpunt, facilè damnant, & dextera, vt dicitur, manu obiectos, ſiniſtra capiunt.* Theodor. epiſt. in Cantic.

APPROBATIO.

NOs infrà ſignati Doctores Almæ Facultatis Pariſienſis fidem facimus adamuſſim examinaſſe *Adagia ex ſanctorum Patrum Eccleſiaſticorúmque Scriptorum monumentis prompta, quæ explicantur, & illuſtrantur, inſertis, vt res exigebat,* VITIIS *euellendis*, VIRTVTIBVS *implantandis, Auctore R. P. D.* ALOYSIO NOVARINO *Veronenſi, Clerico Regulari*, in quibus non niſi ſufficientem fide & laude dignam doctrinam vidimus. In quorum teſtimonium ſubſignauimus. Lugduni die trigeſima Auguſti, anno Domini 1636.

Fr. STEPHANVS MOLIN, Carmelita.

Fr. BERNARDINVS MOLLIASSON, Ord. Minor.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICVS XIII. Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Priuilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, intra nouem annos, à die finitæ impreſſionis computandos, imprimat, ſeu typis excudendum curet, & vænalem habeat librum qui inſcribitur, *Adagia ex ſanctorum Patrum, Eccleſiaſticorúmque Scriptorum monumentis prompta, quæ explicantur, & illuſtrantur, inſertis, vt res exigebat*, VITIIS *euellendis*, VIRTVTIBVS *implantandis*, *Auctore R. P. D.* ALOYSIO NOVARINO *Veronenſi, Clerico Regulari*, præter LAVRENTIVM DVRAND, Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos, quibus ipſemet conceſſerit. Prohibuit inſuper eâdem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac inſtigare, ſine conſenſu dicti LAVRENTII DVRAND. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliíſque pœnis contra delinquentes expreſſis, vti latiùs patet in litteris datis Rojæ 28. Septembris 1636.

Ex mandato Regis

Signatum

RENOVARD.

Peracta eſt hæc impreſſio die 15. Decembris 1636.

INDEX

INDEX ADAGIORVM EO ORDINE, QVO EXPLICANTVR, ET EXCVRSVVM, QVO EXHIBENTVR.

Adag. 1. SAVLVS conuerſus eſt in Paulum, pagina 1
Num & Saulus inter Apoſtolos? 2
Venit Saulus ad Ananiam. 2
Excurſ. 1. Pauli Apoſtoli laus, & commendatio. 2
Excur. 2. Pauli conuerſio conuerſionis exemplum omnibus eſt. 4
Excur. 3. Ex conuerſo Saulo in Paulum diſcimus nullius deſperandam eſſe ſalutem. 5
Excur. 4. Paulus Apoſtolus quam ſublimis. 7
Excur. 5. Pauli doctrina commendatur; prædicatur Pauli prædicatio. 8
Excur. 6. Quædam alia de Paulo ad Pauli laudem commendationémque. 9
Ex Simone Petrus. 11
Feruor Petri. 11
Paulus apparet in vultu, Petrus in ſpiritu. 11
Excur. 7. Petri magnitudo, & excellentia. 12
Excur. 8. De Petro, Petri lapſu, & erectione quædam in lectoris profectum offeruntur. 13
Leonem iugulare tentas, firmiter apprehende. 16
In prætoriis Leones, in caſtris Lepores. 16
Magna expectanti ridiculum producere murem, 16
Tithoni, & Arganthonij ſenecta. 16
Thomas noſter. 16
Ex mari, aut ex magno flumine aquæ cyathum haurire. 17
Cynica vana gloria. 17
Ad curſum flumina prouocare. 17
Moſis Tabulæ. 17
Concedere vnciam, & totam libram auferre. 17
Tanquam ex oraculo promptum aliquid dicere. 17
In vetere viâ nouam ſemitam quærere. 18
Ex tumulis montes facere, ex calice elephantem. 18
Columbæ ſerpentem miſcere. 18
Difficile eſt aſinum confricantem auertere. 18
Sui ipſius corruptor. 18
Angelus Satanæ. 18
Rami tui vmbras montium tranſcendunt. 19
Dominari nequit, qui prius alteri ſeruitutem præbere denegat. 19
Vulpes ceraſa non curat. 19
Vtriſque manibus aliquid verſare. 19
Ex arido ligno ſuccum exprimere geſtiunt. 19
Achilles. 19
Extenſis brachiis flantes capere auras. 20
Excaldatus aquam timet. 20
Facere de neceſſitate virtutem. 20
In tractatibus cochleæ. 20
Sub Leonis pelle vulpem occultare. 20
Lucernam accendere orto iam ſole. 20
Tanquam alter Sampſon auratam ſæcularium molam voluo. 20
Vel dextrum mihi oculum excuſſerim, quem norim me habere infenſum. 21
Cui non placet miniſtrare Domino vni, ſeruiet multis. 21
Quid faciunt agni ſi titubant arietes. 21
Dulcedine cum melle contendere, lenitate cum apro, candore cum lilio, claritate cum ſole. 21
In ſolem iaculari. 21
Super glaciem ſcribere, & ad ſolem ponere. 21
Ad cæteros talpæ, caprearum in me oculos poſſidetis. 21
Excur. 9. Curioſè aliena haud ſcrutanda. 22
Monachorum peripſema. 22
In aliorum oculis gratiæ feſtucam videre, in ſuo boni non ſentire maſſam. 22
Nouus Achab. Similis Achab. 22
Camaleontis more mutari. 23
Velut ceruus in iecore ictus ſagitta. 23
Æquoreo merganturhæc gurgite. 23
Non dicitur veniſſe qui non ſtetit. 23
Suo baculo cædi. 23
Tonis inferni factus eſt ſplendidum ſidus cæli. 23
Frumento relicto zizaniis inſidere. 23
Qui fontem habent, guttæ non indigent. 24
Poſt formicam apis. 24
Iericho reædificare. 24
A ſerpente morſus dolorem ſuum ei memorare cupit, quem ſerpens momordit. 24
Aquæ in Maria deferuntur. 24
Leonem vitans, vrſæ vnguibus occurrit. 24
Nec ſummis ſaltem digitis contingi ſe patiuntur, 25
Aerem cædere. 25
Pietas Pygmalionis. 25
Noſter Lucumo. 25
Aut piſcem olet, aut florem. 25
Quis Ieremias hæc dignè deploret? 25
Stellæ in terram ante deſcendent, & terra in cælum aſcendet. 26
Ligna ſecanti vis magna ſecuris eſt. 26
Qui miſericordiam facit, miſericordiam præſtolatur. 26

Velut canes eſcâ in medio proiecta arma induere. 26
Harpyæ. 26
Titij iecur habere. 26
Etneis flammis æſtuare. 26
Coryla Euphratem exhaurire. 27
Ad intelligendum ſaxeus. 27
Ab vmbra ſtatuam laudare. 27
Virginibus alter Nicolaus. 27
Male expectat,qui pendet. 27
Adamantinus animus. 27
Nouus Demoſthenes. 27
Batalus. 28
Cum ab Aridis ſagittâ delatus. 28
Scienti loquens. 28
Memoriam cuſtodem habere oportet mendacem. 28
In corde tuo Homeri muſa eſt. 28
Platonis linguam in aliquo eſſe. 28
Ægyptiam euadere. 28
Ioſephum caſtitate referre. Alter Ioſeph. 29
Exc. 10. Ioſeph Patriarchæ pudicitia expenditur, & illuſtratur. 29
Exc. 11. Ioſephi fuga laudatur, & in exemplum proponitur. 30
Exc. 12. Ioſephi cautio,& vigilantia. 31
Exc. 13. Infenſiſſimus Ioſephi hoſtis Ægyptia mulier, 31
Exc. 14. Mulier omni ferâ truculentior. 32
Exc. 15. Ioſeph pudicitiæ Athleta, nudus luctatur, nudus vincit. 32
Exc. 16. Caſtitas, & pudicitia Ioſephi exemplo ſectanda, 33
Exc. 17. Ioſephi fortitudo in ferendis contumeliis, fæmineíſque illecebris. 33
Exc. 18. Ioſephi Patriarchæ laus 34
Exc. 19. Quædam de Ioſepho ad Ioſephi laudem, commendationémque. 36
Exc. 20. De Ioſephi carcere,Ioſephi vinculis. 37
Oculis Homericis liquet. 39
In cella vinaria ſiti mori. 39
Perſpicuitas cum grauitate coniuncta obſcuritatem auditoribus non parit. 39
Alter Neſtor. 39
Omnem funem mouere. 39
Conuitiis de plauſtro. 39
Ignis impetum ſtuppâ comprimere. 39
Sermonem in aliquem tanquam in album dirigere. 40
Feſtucam quærit vnde ſibi eruat oculum. 40
Fumum fugiens in ignem incidit. 40
Nihil eorum, quæ ante pedes ſunt, videre. 40
Acham imitator. 40
Statuâ taciturnior. 40
Paruum ſuper paruum adponere. 40
Vicini barbæ propriam ſimulare debes. 40
Neronis,& Sardanapali nuptiæ. 40
Locuſta cum gigante pugnat, gigantem ſuperat, 41
Dedit vas, quod incluſum ſeruauerat vinum, 41
Samariam Ieroſolymis miſcere. 41
Nulla calamitas ſola. 41
Secum contendere,lunam cælo deducere. 41
Vmbram habere pro corpore. 41
Antonius. 41
Siti perit, qui reliquis potum miniſtrat. 41
Vno digitorum torrentis impetum ſiſtere. 41
Aſperum Momi lapidem non vereri. 42
Aliis lippientibus, vngere oculos non dolentium. 42
Factis Siſyphum referre. 42
Quidam Abſalones. 42
Contingat tibi ſicut Iſraelitis. 42
Præco Diaboli. 42
Plenis buccis buccellam admittere. 43
Aqua turbida piſcoſior. 43
Oculos campi metuere. 43
Quod velis prolixè facere, id aliquando ne feceris. 43
Amyclis ipſis taciturnior. 43
Qui facit quod nullus,mirantur omnes. 43
Echo arripere ſe putare. 43
Alterum Tobiam referre. 43
Exuit perſonam iudicis quiſquis amicum induit. 43
Deteriora pleriſque arrident. 44
Veritis feriunt. 44
Iudith altera. 44
Rem quampiam expectare ſicut Arthurum Britannia. 44
Circuire mare,& aridam. 45
Qui alium honorat, ſeipſum honorat. 45
Laomedontis periuria. 45
Peponem cordis loco habere. 45
Tyrrhenicas quoque tubas cantu ſuperare. 45
Sine lumine vmbram colorare. 45
Detrimenta magna ex paruis lucris. 45
Iuncis fragilibus cedit, qui putat ſe poſſe telis reſiſtere. 45
Cælum ſe calcare exiſtimant. 45
Goliam Goliæ gladio perimere. 46
Exc. 21. Goliæ gladius inuidia,ferit quem corripit. 46
Pennatis pedibus. 46
Crudelior Minotauro. 47
Ignem verberare.
Ignem diſcerpere. } 47
Ignem fodere.
Græcus eſt. 47
Lotophagorum inopia. 47
Nullus capillum,quin cinædus ſit fouet. 47
De riuulo bibere, & viuum fontem prætermittere. 47
Qui non erit Iacob,non erit Iſrael. 47
Ferociùs Epirotico cane adlatrare. 48
Paulum blaſphemantibus exhibere. 48
Marini pulmonis vitam agere. 48
Manſuetus homo cordis eſt medicus. 48
Non magis totum hoc eſt, quam ſanitas vicino ſerpente. 48
Equum ad campum hortari. 48
Vnus tondet, alter expilat. Vnus pedem tenet,alter excoriat. 48
Alterum Iethro alicui ſe exhibere. 49
A gallinâ ſimplici deprehenſa eſt vulpis aſtutia. 49
In ipſo furto deprehendi. 49
Fame conficitur, qui cibum aliis impertitur. 49
Pennas præ voluptate induere. 49
Plumbeo pede incedere. 49
Scytharum ſolitudo. 49
Malum malo ſanare. 49
Sardonicis herbis ſaturatum eſſe. 50
Tam neceſſarium,quàm ſol. 50
Anhelans funus ſuum portare. 50
Næuus in lumine non inuenitur. 50
Multa libris continentur, quæ nos præſtare nequimus. 50
Vade retro Satana. 50
Caudam in Dei tui ſacrificiis appone. 50
Exc. 22. Perſeuerantiæ bonum. 51

Bono

Exc. 23. Bono principio melior reſpondere finis debet. 52
Exc. 24. Perſeuerantia filiorum Dei character virtutúmque corona. 52
Vna linea Geometram non facit. 53
Heraclitum me legere puto. 53
Coruos mutare columbis. 53
Norma Catonianæ ſeueritatis. 53
Et carnem perdere, & vmbra prehendere non poſſe. 53
Factus ſemel in puteum lapis, non facile inde educitur. 53
A Caipha tradi Pilato. 53
Medicus mitis reddit vulnera verminoſa. 54
Simij florent, celebréſque ſunt, Leones quieſcunt. 54
Sæpè mora melior eſt. 54
Multum inter Phrygum, & Perſarum limites intereſt. 54
Nec aue dicere. 54
Nudum exuere, non veſtire. 54
Non omne quod lucet, aurum eſt. 54
Foliorum ſtrepitus lepores exterret. 54
Deletus eſt Amalech. 54
Retro puppim impellere. 55
Oneratis ſuperponendum onus, deponentibus non communicandum. 55
Gladiatorium amicum habere. 55
Depone gladium, ego ſcutum obiiciam. 55
Herculis columnas, & caſpias portas ſuperare. 55
De vno pectoris ſterquilinio & odorem roſarum proferre, & fœtorem cadauerum. 55
Aureo pugno murus animi fractus eſt. 55
Quid faciet virgula deſerti, ſi concutitur cedrus Libani? 56
Adonidis hortus. 56
Alter Auguſtinus. 56
Melius bono aduerſatur. 56
Opportunitas latronem facit. 56
Ignem in paleis ponere. 56
Da mihi hodiernum, tu ſume craſtinum. 56
Quid boni habeat ſanitas, languor oſtendit. 57
Totus caro eſt. 57
Super ariſtas gradi. 57
Lychnis contra ſolis radios pugnare. 57
Inter duas ſellas corruere. 57
Manus Briarei. 57
Totus anima eſt. 58
Ad cælum ſe in ſuperbiæ cornibus exaltare. 58
Feſtucam, quæ in oculo tuo eſt, quaſi grauiſſimam trabem reputatas. 58
Somno mollior. 58
Manu compreſſa vndam ſtringere. 58
Beneficiorum memoria labilis eſt, iniuriarum verò tenax. 58
Ioannem ſe inceſtuoſis exhibere. 58
Exc. 25. Ioannis laus, Ioannis in adulteros ſermo. 59
Deſcendit de Ieruſalem in Iericho. 60
Cerbero terribilior. 61
Altera Babylonia. 61
Crudum laterem lauare. 61
Vnda Tantali tibi non deeſt. 62
Neſcit ſanus quid ſentiat æger, nec plenus quid patiatur ieiunus. 62
Flammam oleo extinguere. 62
Vel ad vmbram contremiſcens. 62
Solem facibus iuuare. 62
Sanguinem ſudare. 62
Tantalum temeritate ſuperare. 62
Cælum capite tundere conatur. 62
Deluto limpidum quidpiam ſperare poſſe haurire. 63
Audacia Ixionem ſuperare. 63
Anchoram anchoræ alligare. 63
A calle recto mille diſgreſſus patent. 63
Nimio complexu parum ſtringitur. 63
Concitos turbulenti maris fluctus clamoribus retundere. 63
Vlulet abies, quia cecidit cedrus. 63
Teſtudineo incedere gradu. 63
Anima, ſeu animæ dimidium. 63
Quanto caput altius, tanto collum melius. 64
Thucidides, & Salluſtius hîc muti ſint. 64
Sanſon fortitudine referre. 64
Quid tum poſtea? 64
Exc. 26. Peccati nexus, & pœnæ. 64
Exc. 27. Peccatum omnia deuaſtat, & diruit, peccatorem obcæcat. 65
Exc. 28. Peccati fera, ignis, tinea. 66
Corycos ſodalis. 68
Salſam aquam dulci admiſcere. 68
Qui tragicè ſe habet, comicè feſtum diem agere ægrè poteſt. 68
Humorem de pumice conaris exprimere. 68
In exilio alium paradiſum ſibi facere. 68
Proiici in os Leonis. 68
Qui benè ſtat, non moueatur. 68
Totum Nilum bibere. 69
Angelus faciliùs caderet. 69
Vſque ad cubitos. 69
Phyſcone impurior. 69
Sapiens alius ab alio. 69
Suum Dagon erigere. 69
Linguam tingere in ſanguine cordis. 69
Auro ad Danaen penetrare. 69
Ex Dæmone angelus factus. 69
Noſtrorum temporum Martinus. 70
Sæcula Noëtica arca digna. 70
Quale ſemen, talis eſt & meſſis. 70
Sinonia verba loqui. 70
Lupus ad ouem captiuus ducitur. 70
Centum viri nec vnum pauperem ſpoliarent. 70
Leguminum mixturam facere. 70
A Lare loquendi fiduciam non habet. 70
Timotheus noſtri temporis. 71
Chalana turris. 71
De Vr Chaldæorum exire. 71
Mare. 71
Statim de portu egrediens nauem impegit. 71
Ex Arione mutatus in Orpheum. 72
Sui ſæculi chimæra eſſe. 72
Tanquam Megarenſes ædificant tanquam ſemper victuri, viuunt quaſi altera die morituri. 72
Ex arido ligno ſuccum exprimere. 72
Planctus ſydera feriens. 72
Familiæ Plautinæ. 72
In cœno fontem quærere. 72
Iuxta inferni portam dormire. 73
Verba non fuere verba, ſed tonitrua. 73
Ignem lingua comprimere. 73
Lethæam aquam deguſtare. 73
Vox coruina. 73
Æſopi canis. 73

Dum fugans canis mingit, fugiens lepus euadit. 74
Lucernæ lumen magnificas, & ſolis claritatem non attendis. 74
Fingere Magdalenam. 74
Planctus Rachelis. 74
Vnâ manu operari, aliâ diſpergere. 74
Currentem monere. 74
Via deficiente viaticum augere. 75
Vitam agere leporis. 75
Vento fami conſulere. 75
Pythagorica taciturnitas. 75
Quaſi Icarus auolaſti. 75
Sicut ouis occiſus eſt. 75
Labyrinthus. 75
Omni Scylla moleſtior. 75
Vel lac gallinarum alicui præbere. 75
Vniuerſam Ægyptum comedere. 76
Nec iota vnum reſcripſiſti. 76
Cum vmbra pugnare. 76
Alter Aioth. 76
Spartana breuitas. 76
Fodere argenteo ſarculo. 76
Hæreticorum diluuium. 76
Laqueum nectis, quo tenearis. 76
Exiguos cumulos in montes altos magnificare, & culices in Elephantos. 76
Si quis fregerit nucem, intus inueniet quod iucundius eſt. 77
Incedere per viam Roboam. 77
Alexandro ſublimior. 77
Sine fundamento ædificare. 77
Fuge ſerpentem cuius exploratam habes perniciem. 77
Aquam in ſicco quærere. 77
Hamaxobio inſtabilior. 77
Quis de vena ferri argenti fabricet claritatem. 77
Spiritualem Iericho in ſe ſubuertere. 77
Vt graculus Æſopi non propriis pennis ornari. 78
Mathathiam impiis ſe exhibere. 78
Dædalus noſter. 78
Foris lucet, intus lutum eſt. 78
Aliquid expectare, vt Iudæi Meſſiam. 78
Quaſi vnus de Seraphim. 78
Redire in Ægyptum. 78
Exire de Ægypto. 79
Exc. 29. Mundi Ægyptus fugienda. 79
Vibices alus obiectant, qui vulneribus ſunt affecti. 80
Alter Tullius. 81
Fulicas cygnis conferre. 81
Phineem ſe exhibere. 81
Exc. 30. Phinees exemplum zeli ſpiritum omnibus inhalat. 82
Secundus Ioſeph. 83
Exc. 31. Prælatorum in ſuos prouidentia, & cura. 83
Pedem pedi conferre. 84
Quatitur cedrus, pinus nihil timet? 84
Lanam quærit ouis à capra. 85
Gallinacei clarionem habere. 85
Litteræ in arena conſcriptæ. 85
Ætna impudicarum flammarum. 85
Exc. 32. Libidinis flammæ quam noxiæ, vequa coërcendæ. 85
Exc. 33. Mulier ignem iaculatur, & flammas. 86
Exc. 34. Ignis, & formoſitatis nexus muliebrium verborum, & flammarum. 87
Exc. 35. Libidinis ignes dapes, & vina fouent. 88
Graculi de aquilarum volatu iudicant. 89
Ex quercu, & lapide nutritus. 89
Ex capillo omnia illi pendent. 89
Paradiſus voluptatis. 89
Hircanæ te tigres genuêre. 89
Sicut gutta ad fluuium, lapis ad montem. 90
Silenus alter. 90
Polymneſtor. 90
Thraſonis imitator. 90
A Vertunno vexari. 90
Exc. 36. Secreti amor euagationis fuga. 90
Infirmis non eſt lex poſita. 91
Infirmi otioſi non ſunt. 91
Exc. 37. Ægritudine affectus gratum Dei domicilium eſt. 91
Exc. 38. Corporis infirmitas ad animæ firmitatem; carniſque ægritudo ad animæ ſanitatem. 92
Crinis vnus ſenem non facit. 93
Ars Pelaſga. 93
Tantum non in nubibus ſedere ſe putant. 94
Silentium conſenſus eſt. 94
Nauem contrahere. 94
Afferre ſermonem ſurdo. 94
Manus Abſalonis cum illis eſt. 94
Fieri de lebete phiala. 94
Saliens antequam videat, caſurus antequam debeat. 94
Ouum, ſiue nucem appoſui vobis, frangite teſtam, & inuenietis eſcam. 94
Trabem portans aliis vaniſſimè de feſtucis inſultas. 95
Grauia onera ſuper humeros hominum ponere, & digito ſuo nolle ea contingere. 95
Cum aere luctari. 95
Qui me amat, amat & canem meum. 95
Vox populi, vox Dei. 95
Talis eſſe, cui ſimpliciter dicere iurare ſit. 95
Nudo capite ad flagitium prorumpere. 95
A ſtantis non differre. 95
Cæleſtis fiſtula. 96
Profanis pedibus rebus ſacratiſſimis ſe ingerere. 96
In cælum lapides iacere. 96
De vna filia duos generos facere. 96
Manibus vinctis linguam armare. 96
Athenis loquacior. 96
Viperea lingua, os vipereum. 96
Nec exci à lingua ſilere. 96
Homo Subbaſilicanis loquacior. 97
Exc 39. Profuſi ſermonis damna. 97
Exc. 40. Lingua non coercita, etiam in loquentem pugnat, loquentem ferit. 98
Sicut ignis in ſpinis. 98
Leonem euaſimus, ſed incidimus in draconem. 98
Senes Suſannæ. 99
Diligant homines, oderint vitia. 99
Incus maxima ictus non pertimeſcit. 99
Aliorum ſcripta ad vnguem elimare, ſua vix lippientibus oculis reſpicere. 99
Altera Niobes. 99
Mortuorum ſecare crines. 99
Piſoniano vitio teneri. 99
Per aerem ambulare. 99
Lapidi miſericordiam perſuades. 100
Effigies cunctos viatores aſpectans. 100
Ferocia ſalmoneum ſuperare. 100
Dionyſiaca dicteria. 100
Ei qui ſeruiuit, ne ſeruias. 100
Propter amurcam torcularia non deteſtanda. 100

Imperitus

[illegible] 101
[illegible] 101
[illegible], & Iulij [illegible]cas ſcribere. [illegible]
[illegible] Paulus ſimplex. 101
[illegible] ſpiratum. 101
[illegible] cula quæri. 101
[illegible] & impenſas, qui bouem mittit [illegible] 101
[illegible] 101
[illegible] tigrium lacte nutritus. 101
L[illegible] ferre. 101
I[illegible] ſe oſtentare. 102
[illegible] a fumo quærit. 102
A[illegible]orum multi domini. 102
[illegible] impunè in ſanct[illegible]m Antonium peccat. 102
E[illegible]am Iupiter in Chriſtum [illegible]edidiſſet. 102
V[illegible] oculi aliorum errata reſpicere, ſuas [illegible]pas nulla falce [illegible]. 102
Portu[illegible] t quæritans fluctu[illegible] perit. 103
F[illegible] ſtulti cognouerunt. 103
B[illegible] temporis. 103
[illegible] Pyrgopolynicis imitator. 103
D[illegible]moniacum odium. 103
P[illegible] qui non poteſt corrigi, corrigit filium. [illegible]
Spontaneè pedibus accurrere. 103
In Hieruſalem loqui lingua Ægyptia. 103
Q[illegible] facient tabulæ ſi tremunt columnæ. 103
Bipes aſellus. 104
Aſſue[illegible]imus eſſe. 104
Ne à Diogenis quidem pera ſibi temperare. 104
Imperio digna forma. 104
Alterum Gregorium, alterum Ambroſium exhibere. 103
Vita Monachum non locus facit. 104
Exc. 41. De loci ſanctitate nemo ſibi blandiatur. 104
Alt[illegible] Eurybatus. 105
Contra [illegible] brachia extendere. 106
A[illegible] tem [illegible] & Samuelem. 106
[illegible] 106
Alt[illegible]emus. 106
Ventis mobilior, fluctibus inquietior. 107
Formica elephanti comparata. 107
Columba in medio ac pitrum. 107
Feles exuit crocoton 107
Fumantem de incendio titionem citò vorax flamma comprehendit. 107
Vita quoque emi pecuni[illegible] poteſt. 107
Fontes priùs ſurſum tendent, & flamma deorſum. 107
Muſcarum fuſcinacenſium maledictio. 107
Noſtri temporis Ariſtippus. 108
Salomonis ſanguiſugam æmulari. 108
Minas euitans ad certa pericula confugit. 108
Alter Iephthe. 108
Alienas feſtucas in trabes conuertere. 108
In agno crudelitas deſæuit. 108
Labruſcam bonæ vi[illegible] præponere. 109
In lupo ſæuitia manſueſcit. 109
Hirundine cygnos cantilis inceſſunt. 109
Dum herba creſcit, equus moritur. 109
Promptum omnibus eſt de caſtrenſi munimine pericula ſecuro vultu conſpicere. 109
Inter ignes Babylonios eſſe. 109
Clauſis oculis aliquid agere. 109
Plautino ſale in quempiam ludere 109
Momus omnes attingit. 109
A[illegible] 110
I[illegible] 110
[illegible] 110
A[illegible] 110
I[illegible] 110
[illegible]orum inter [illegible] 110
Sylt[illegible]tum [illegible] 110
Iudaica cæci[illegible] 110
Exc. 42. Iudæorum cæci[illegible]. 111
Vidit illum Deus. 111
Exc. 43. A Deo aſpici, quam [illegible], quàm proficuum Deum aſpicere. 111
Exc. 44. Oculi & miſericordiæ nexus videndi, & miſerendi. 112
Internè Hecubam, externè Helenam refers. 114
Hermagoram nobis exhibes, & Gorgiam Leontinum. 114
Cornua [illegible]nſio. 114
Capit[illegible]ano omnes ſenſus vigent. 114
Ne Atlanticum Pelagus ad exhauriendum ſufficere. 115
Nouacula factus es contra [illegible]pſum. 11[illegible]
Suo ſe iaculo percutere, ſuo ſe mucrone perimere. 115
*Excu.*45. In ſe ipſum prior ſæuit, qui ſæuit in alios. 115
Conſi[illegible]um A[illegible]tophel. 116
Ad tui conſili[illegible] Phalaris cruentior eſſet, Mida [illegible]or, Nero impurior. 116
Exc. 46. Proba [illegible] magnifacienda magnis ſunt noxia, ma[illegible] nenda. 116
Alcmæonis auaritia. 117
Elixum auaris ſe exhibere. 117
Exc. 47. Auaritiæ fera, ſæuus lupus auarus. 117
Exc. 48. Auri tyrannis, tyranni[illegible] auaritiæ. 118
Exc. 49. Auaritiæ ignis nunquam ſatiatur. 119
Exc. 50. Auaritia metropolis improbitatis omnis malitiæ mater. 120
*Excur.*51. Æ[illegible] ſanari auaritiæ morbus poteſt. 121
Aureum iaculum. 122
Pomum Sodomiticum, ſeu pomum Gomorrhæum. 122
Nouus Dathan, nouus Abiron. 122
Inter ſydera nidum collocare. 122
Qui ſe[illegible] in lacu regere neſcit, Euxini maris fragoribus creditur. 122
Nullu[illegible] Daui[illegible] ſine Saule. 123
Nullus M[illegible] ſine murmuratore. 123
Nil tam bene dictum quod non poſſit deprauari. 123
Noſter Antiochus. 123
Pulici, & Leonis comparatio. 123
Ponere in cælum os. 123
Lana os tuum, & ſic memineris. 123
Cedit punctioni acus, qui mucroni ſe arbitratur poſſe reſiſtere. 123
Mari mirabilior. 124
Sagitta de pharetra Satanæ educta. 124
Præſumere ex æquo currere cum gigante. 124
Fumo infirmius, leuius. 124
Rete ſubtili haurire aquam. 124
Contentionis pomum in medium proijcere. 124
De Delphica vmbra contendere. 124
Exc. 52. Amatoris veritatis cauenda contentio eſt. 124
Prouocare ventos ad flandum. 125
Rota Ixionis tibi non deeſt. 125

† 3

Ri[illegible] nd re. 125
Cr[illegible]cem portare vt Simon C[illegible]. 125
Noctuæ imitator. 125
Domus fundamentis concuſſis parietes depingere. 126
Nabel Carmelus. 126
Latro vitam [illegible]it. 126
Noſter Orpheus. 126
Manna. 126
Carnea turris. 126
Viam ſibi conſtruere ad gehennam. 127
Hortis ſitientibus in flumine aquam ſpargere. 127
Arcam Domini iuxta Dagon ponere. 127
Neronis diſcipulus. 127
Adæ perizomata præferre. 127
In ripa fluminis dormire. 128
De auro, & argento Domini ædificare Baal. 128
Ædificaturus turrim futuri operis ſumptus ſupputet. 128
Amazonia audacior. 128
In medio ſtadio a curſu deficere. 128
Altera manu alterius caput demulcere, altera illius maxillam ferire. 128
In tenebris poſitus aliis veritatis lumen oſtendere. 129
Ariſtide iuſtior. 129
De ſilice exciſa præcordia. 129
Cor Iudaicum. 129
Exc. 53. Iudæorum perfidia, peruicacia, durities. 129
Secundam vecturam facere. 130
Genuinum infigere. 130
Multa inter calicem, & ſummum labium. 130
Filo gracili ſimilis. 130
Suauiter natat cuius alter ſuſtinet mentum. 130
Iudas hodie, qui heri Eliam moribus exprimebat. 131
In ignem prudens manum mitto. 131
Meſſageta inhumanior. 131
Qui ſomniis, & auguriis credit nunquam erit ſecurus. 131
Caiphas hodie, qui heri Ioannem moribus exprimebat. 131
Super inane pingere. 131
Stentorius vagitus. 131
Phryx. 131
Eleazaris victoria. 132
Orbis Deucalion. 132
Fungi vice cotis. 132
Icarum imitari. 132
Talarem tunicam Ioſeph induere. 132
Bellum mihi Perſicum mouent verba. 133
Ne tranſuerſo pedis ab aliquo elongari. 133
Sinonis fallaciæ. 133
Mare cælo confundere. 133
Neque intus, neque foris. 133
In prætoriis leones. in caſtris lepores. 133
Omni lapide magis mutus, & elinguis. 133
Salum incolere. 133
Albæ gallinæ filius. 134
Deus velut è machina reſpiciens. 134
Anſer poſt olores. 134
Bonum ſeruat caſtellum, qui cuſtodiuit corpus ſuum. 134
Plumbo hebetior. 135
Luto margaritam committere. 135
Seruitu[illegible] au[illegible], quam ſeruitus Iudæorum. 135
Exc. 54. Vere liber [illegible] qui verus De[illegible] ſeruus eſt. 135
Lazarus. 136
N[illegible]mo [illegible] [illegible]
Exc. 55. Et n[illegible] bo[illegible] per [illegible] g andia [illegible] [illegible]
G[illegible]metricis [illegible] 137
Non at[illegible]ngit[illegible] 137
Inter m[illegible]eum [illegible] 137
Clau[illegible] de m[illegible] 137
Non[illegible] noſtri tem[illegible] 137
Pede[illegible] al[illegible] in [illegible] 137
In aqu[illegible] deſi[illegible] 138
Her[illegible] Simon Magus, hodie [illegible] 138
Data e[illegible] 138
Ab vnguibus leonem [illegible] 138
Sua[illegible] orritur, qui [illegible] emendo. 138
Os [illegible] 138
Terra[illegible] bitior. 138
Alter[illegible] S[illegible]n [illegible] 139
Deeſt ſemper [illegible] cultura Dei. 139
Dei fil[illegible] natu[illegible]. 139
Spelunc[illegible] D[illegible] 139
Aſino Arcad[illegible] 139
Ventos ext[illegible]c. 139
G[illegible] a[illegible] me perunt. 139
Sæcull no[illegible] C[illegible]m. 139
Vtis non ſimenda [illegible] 140
Intus [illegible]. 140
Aq[illegible] poſtulat f[illegible]. 140
Sub E[illegible] Iacob. 140
Antichriſtus. 140
Apo[illegible] Antichriſti. 140
Antichriſti p[illegible] 140
Tenui funiculo v[illegible] eſt. 141
Planctus eius ſicut planctus A[illegible]d[illegible]mmon. 141
In pe[illegible] ſen en i[illegible]. 141
Foueam fodis, in quam præcipiteris. 141
Tempore [illegible] perue[illegible] fera. 141
Alter Dan[illegible] 141
Exc. 56. De Daniele aliqua in lucem producuntur. 141
Phalarica animaduerſio. 142
Nemo al[illegible] naſcitur, mori[illegible] ſol. 143
Agere mercatorem. 143
Ferreum [illegible] 143
Zac[illegible] 143
Vmbras ample[illegible]i. 143
Gypſum exhibere pro lacte. 143
Lacte gypſum male miſcetur. 143
Cygnea cantio. 143
Nec parentis nomen edere poſſe. 143
Conſcientia inde[illegible] ſibi i[illegible] eſt. 144
Aureo pugno non frangi. 144
Non fuerunt, qui di[illegible]erent: Ditauimus Abraham. 144
Procul [illegible]oue, & fulmine. 144
Ex quercu natus, aut ex picea. 144
Maccabæus. 144
Ign[illegible] extinguere. 144
Nec [illegible] digito aliquid attingere. 145
Fil[illegible] Babylonis. 145
Nouus Caiphas. 145
Ananias. 145
Ananiæ, & Saphiræ [illegible] ingredi. 146
Fidem Dæmonum [illegible]. 146
Exc. 57. Fidei, & operum nexus. 146
Iubilæus. 147
Digito cælum [illegible]re 147
Satan. 147
Arenas, & aquæ guttas enumerare, & cyatho dimetiri.

[illegible] 147
[illegible] P[illegible] 148
[illegible] 148
[illegible] 148
[illegible] 148
[illegible] fund[illegible]e. 148
[illegible] bene deuor[illegible]ri. 148
[illegible], tun[illegible] demum negotia [illegible] 148
[illegible] vinculis [illegible] 149
[illegible]e. 149
[illegible] in terra Naid, ſeu Nod. 149
[illegible] carbon[illegible] mutari. 149
[illegible] ipſa [illegible], ſi velit ſeruare [illegible]. 149
O[illegible] te p[illegible], h[illegible] te forte nouit Deus. [illegible]
A[illegible] I[illegible]. 149
[illegible] 150
[illegible] 150
[illegible] 15[illegible]
Excur. 58 Iud[illegible] quem finem pernic[illegible], [illegible]. 150
Sc[illegible] & Solon[illegible]. 151
L[illegible]. 151
Su[illegible] an[illegible], palea fumat. [illegible]
Iob [illegible] temporis. 152
P[illegible] Iob. 152
Iob [illegible]. 152
Excur. 59 I[illegible] & fortitudo commendatur. 152
Exc. [illegible] I[illegible] vi[illegible], & patientia, nobis in exemplum propoſita. 154
Exc. 61. Nonnulla [illegible] in Iobi laudem commendationémque. 155
Exc. 62. Iobi exemplo gratiæ in tribulationibus agendæ. 156
Exc. 63. Aduerſitas eos probat, quibus affricatur: ſanitas, ſanctitaſque, vt venæ contactu, tribulationibus probatur. 157
Exc. 64. Tribulationis funis peccatorum vinculis ſoluendis. 158
Exc. 65. Dum nos vulnerat Deus, [illegible]. 159
Exc. 66. Tentatio eos perficit, quos premit. 160
Exc. 67. Ad[illegible] forti, æquoque animo ferenda, tanquam animæ ſalutaria. 160
Exc. 68. Tentati[illegible] animæ [illegible]. 161
Exc. 69. Tentationum, & tribulationum ventus firmiorem [illegible] ment[illegible] reddit, qui concutitur. 1[illegible]2
Orbis fa[illegible]la fieri. 163
Gubernare tentat, antequam remigare ſciat. 16[illegible]
Pelagus aquam deſiderat. 163
Adiuratore [illegible]ppocrate in re aliqua opus non habere. 163
Malis circundati ſumus, filios quam primum ba[illegible]us. 164
[illegible] 164
Nouus [illegible] 164
Form[illegible] tral[illegible]. 164
A[illegible]no [illegible] ſupernel[illegible]re. 164
Herodianus [illegible]. 164
Tanquam Ce[illegible]ta aliquid conſeruare. 165
Inter aſtra nidum collocare. 165
Tela aranearum. 165
Nouus Sichem. 165
Lazare veni foras. 165
Egyptium pharmacum. 166
Alter Ozam. 166
Phrygum, & Myſorum diſpares ſunt termini. 166
[illegible] 166
[illegible] 1[illegible]
[illegible] 166
R[illegible] 166
R[illegible]h[illegible] 166
L[illegible] h[illegible] [illegible]7
[illegible], nec aures me[illegible] h[illegible]ber[illegible] 167
Sanguinem f[illegible]c. 167
Velocior Euro. 16[illegible]
C[illegible]clopem [illegible] referre. 1[illegible]
Socratica ſcho[illegible] dignu[illegible]. 168
Non eſt Iacob, [illegible]em Eſau non [illegible]ſequitur. 168
Exc. 70. Perſecutori [illegible] fortiter ferenti [illegible]utatis. 168
Catholicæ concili[illegible]. 168
Aula Caiphæ. 1[illegible]9
Filius C[illegible]phæ. 169
V[illegible] Mathu[illegible]lem. 169
Exc. 71. Præſens vita breuis licet diu[illegible]t Mathuſalem ſit. 169
Exc. 72. Mors annorum legi haud paret, cogitanda eſt ſemper, ſemper expectanda. 170
Niniuitarum ieiuniu[illegible]. 172
Exc. 73. Niniuitarum ieiunium expenditur, & pœnitentia 172
Exc. 74. Ieiunij armatura. 173
Exc. 75. Ieiunium ad cælum vehiculum. 174
Per [illegible] profectus [illegible]n ruere in præcipitium. [illegible]
Ipſi lapides v[illegible]. 175
Sus artium repertricem. 176
De pudicitia poſſe cum Bellerophonte contendere. 176
Inferno crudelior. 176
Vrna Belidum tibi non deeſt. 176
Nero. 176
Neroniana pietas. 176
Caini diſcipulus. 176
Oportet primum vlulare, quia cecidit cedrus. 176
Vltra Gades nauigare. 176
Satanæ primogenitus. [illegible]77
Ædificare Babel. 177
Ab igne. 177
Aureus modò eſt, qui antea luteus. 177
Stipula Tartari cedrus facta eſt Paradiſi. 177
Oniſ & gigantinis humeris formidabile. 177
Explicare ſolem lucidum eſſe. 178
Alter Phariſæus. 178
Ph[illegible]acium ſupercilium tol[illegible]ere. 178
Ambitione Phariſaica circundari. 179
Orare phariſaicè. 179
Exc. 76. Sua non iactet, non iactet ſe, qui Deo preces fundit, Deo placere quærit. 180
Exc. 77. Orationem euehit humili[illegible]i, ſuperbia inficit. 181
Exc. 78. Adorare pro orare; nonnulla alia de oratione. 185
Exc. 79. Puræ in oratione manus eleuandæ. 185
Exc. 80. Orationis vtilitas precum fructus. 188
Exc. 81. Iuſtitiæ aliarumque virtutum nexus, & orationis. 189
Exc. 82. Genua tangere ſupplicandi habitus, pura manus, pura lingua ſit Dei genua in oratione contrectantis. 191
Alcinoi Regis menſa. 1[illegible]
Os Caiphæ. 1[illegible]
Anguſta eſt offa alterius. [illegible]
Longo longius fugere. [illegible]
Oculis clauſis liquet. [illegible]

[illegible] & [illegible] 193
V[illegible] a[illegible]is [illegible] rum, [illegible] nera [illegible] [illegible] 193
S[illegible] A[illegible] 193
In pe[illegible] un do[illegible] ere [illegible] 194
He[illegible] diana m[illegible] 194
H[illegible] odi nus an nus. 194
Clamor nauticus. 194
Potens eſt Deus ex lapidibus [illegible] ſuſcitare filios Abrahæ. 194
Exc. 83. Nemo ſibi de Patrum ſanctitate ac nobilitate blandiatur. 194
Caucaſo obruptior 195
Leonem ex vngue deſcribere. 195
De Paradiſo in infern un. 1[illegible]
Alterum Samuelem ſe al[illegible] exhibere. 195
Mora mel[illegible] eſt 195
Cur ad cœlum volas cum ſi pedes. 196
Infernus quidam. 196
Alis ſuis implicari. 196
Saxis durior. 196
Dei ſe exiſtimare ſecretarium. 196
Exc. 84. Diuina temere diſcutienda non [illegible]nt. 196
Stella ad ſolem, gutta ad flumum, lapi[illegible] ad montem. 198
Cuniculum omnem mouere. 198
Tarquinius. 198
Qui bene paſcit ſe, bene [illegible]irit. 198
Captionum ſubſtructio ex ar[illegible] 199
V[illegible]is argutiæ. 199
Offerre Iſaac. 199
Exc. 85. Abr[illegible]ham filium D[illegible] off[illegible] ior, & melior Deo [illegible] collig[illegible] [illegible]ur. 199
Solis radio ſcriptum. 201
Iudas inter Apoſtolos. 201
Camelus etiam ſcabioſus multorum aſinorum onera ſuſtinet. 201
Puero gladium præbere. 202
Marcionis ſpon[illegible]ia. 202
Spartaco nequior. 202
Piſtillo retuſior. 202
Quies, quæ laborem ſequitur gratior eſt. 202
Exc. 86. Labor quieti ſubſternendus, præmittendus operi labor. 203
Exc. 87. Otium, quàm Chriſto diſpliceat, quàm noxium nobis. 203
Abel eſſe non poteſt, quem Cain malitia non exercet. 204
Alter Abel. 204
Secundus Abel. 204
Exc. 88. Cain ſæuities in Abelem expenditur, expenditur eius facinus. 205
Exc. 89. Vtilia quædam monita ex Caino, & Abele. 206
Exc. 9[illegible]. Contumeliæ, & iniuriæ Abelis exemplo ferendæ, nocentibus ignoſcendum. 207
Exc. 91. Inuidiæ ſpinæ eius mentem pungunt, quem corripiunt. 209
Exc. 92. Quàm noxium inuidiæ virus, quàm lethale inuidiæ venenum. 210
Exc. 93. Abel s, & Caini munera, & ſacrificia inter ſe conferuntur. 211
Quod non [illegible] oculus, cor non dolet. 212
Os plumbeum. 212
Remigationem ad quippiam conuertere. 213
Indicat[illegible] longi [illegible] abſelliſ. 213
Hyeme frig[illegible]dior. 213
Qui ſeruum ſuum ſeruat, autum ſuum cuſtodit. 213
Carbones ip[illegible] moleſtium nobi[illegible] [illegible]erunt, etiamſi flammam ipſam effugerimus. 213
[illegible] 2[illegible]
[illegible] 2[illegible]
I[illegible] exper[illegible] 215
Exc. 94. [illegible] 2[illegible]
S[illegible] dul[illegible] 21[illegible]
Inſtar [illegible] 21[illegible]
[illegible] ol[illegible] 21[illegible]
[illegible] er [illegible] 21[illegible]
Omnibus [illegible] 21[illegible]
C[illegible]the[illegible] 21[illegible]
Lumbi [illegible] 21[illegible]
Per [illegible] ſepulc[illegible] 21[illegible]
Dari[illegible] o[illegible] 21[illegible]
Cyn[illegible] 21[illegible]
Diui[illegible] 21[illegible]
Atinu[illegible] de[illegible] 21[illegible]
Di[illegible] afflu[illegible] co[illegible] 21[illegible]
Quam [illegible] 21[illegible]
Exc. 95. D[illegible] 217
Exc. 96. Diu[illegible] 218
Exc. 97. Cæc[illegible] diuitiæ, [illegible] 219
Exc. 98. Vitiorum, & diuti[illegible]n co[illegible] affi[illegible]itas. 220
Exc. 99. Diu[illegible] tis [illegible] el[illegible] 221
Exc. 100. Diuina[illegible] & argent[illegible] litium ſ[illegible] incentiuum. 222
Exc. 101. Diuitiarum paupertas. 223
Exc. 102. Diuitiæ in illos [illegible] tores imperi[illegible] exercent, qui ſapir diuiti[illegible] contemnat, & calcet. 223
Exc. 103. Diuitiarum, & auaritiæ [illegible], & apum lutum. 224
Formicis [illegible]or. 225
Caluus cum [illegible] cum ariete obuerſa fronte ne congrediari. 225
Nec vngula in Ægypto Pharaonis relinquenda. 22[illegible]
F[illegible] 226
C[illegible] Achi[illegible] mecum m[illegible] 22[illegible]
Moſaica manſuetudo. 226
Exc. 104. Mititas, & manſuetudo [illegible] exemplo ſectanda. 226
Regnat Tabeel. 227
[illegible] pugnam [illegible] 227
M[illegible] fa[illegible] 227
Paſtor [illegible] ingenium exprimet. 228
Hoc vno probi malos ſuperant, bona ſpe. 228
Aliqua re magis efferri, quàm Gyge[illegible] 228
Apoſtolica pe[illegible] Apoſt[illegible] vita. 228
Apoſtolus. 228
Exc. 105. Apoſtolicum munus, Apoſtoli[illegible] fine. 229
Graculos aquilarum [illegible]olatum [illegible] fine. 229
Alter Phaleg. 2[illegible]
In tuo corde videntur [illegible] cubi[illegible]a. 23[illegible]
Noſtri temporis Moſes. 2[illegible]
Exc. 106. De Moſe aliqua notantur, al[illegible] M[illegible] ſis laudem afferuntur. 23[illegible]
Non iam quære[illegible] qu[illegible] nec iam lebes vaticinatur. 231
Familiaris dominus fatuum nutrit ſeruum. 231

Charybdis

Charybdis quædam eſtis. 232
Alter Ariſtoteles. 232
Corpus quauis aranea tenuius. 232
Alter Abraham. 232
Nouus Abraham. 232
Exc.107. Abrahæ commendatio. 232
Aſinus molarius. 234
Ne ſuſtineas inter graculos excellere cùm aquila eſſe poſſis. 234
Mea ligna in me comburenda. 234
Altera Martha. 234
Virtutis cultum amplectere cum ſatis ad victum amplæ facultates ſunt. 234
Nouus Iamnes. 235
Gelu,glaciéve fragilior, 235
Nouus Athanaſius. 235
Quamdiu calet ferrum, frigida obdurentur. 235
Poſt manna,allia, cepe,& pepones ſuſpirare. 235
Eſt aliqua etiam bilis vtilitas. 235
Siniſtro ore excetra me dilaniat. 236
Captus eſt lupus ab ouibus. 236
Leonem ex ſimia metiri. 236
Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur. 236
Petrum mentientibus ſe exhibere. 236
Exc.108. Mendacium vitandum,amanda veritas. 236
Struthionis plumam portare. 238
Exc.109. Religionis habitus cum vita cohæreat. 238
In Angelum lucis ſe transfigurare. 239
Elabi vt anguilla. 239
Cùm granum amiſiſſem,ſpicas recepi, 239
Vipera veſtita, 239
Herodias, 239
Noſtri temporis Iezabel. 240
Exc.110. A mala muliere quanta mala timenda. 240
Antichriſtum ſub Chriſti veſtibus occultare. 241
Intus Nero,foris Cato. 241
Intus Herodes,foris Ioannes. 241
Sub agnimo vellere lupinum animum gerere. 241
Exc. 111. Notari hypocritæ qui alij videntur,alij verò ſunt. 241
Cain vitam agere. 242
Profugus inſtar Cain. 242
Exc.112. Inquies peccatoris ſtatus. 242
Noſtra Suſanna. 243
Qualis domina eſt, talis eſt & catella. 243
Alter Sardanapalus. 244
Ollarum vaporem excipere per reſpirationem. 244
Sybaris altera. 244
Adſit ſuaue quiddam, & iucundum, & ſuffocet me. 244
Homo totus bucca,maxilla. 244
Menſarum Siculatum apparatum ſuperare. 244
Cyclopæa edacitas. 245
Suo ventri pater,alieno vitricus eſſe. 245
Epicuream vitam agere. 245
Exc.113. Belluam, non hominem refert, qui ventri ſeruit, & gulæ. 245
Exc.114. Voluptates rationem obruunt,& tegunt. 246
Exc.115. Terrenæ voluptates falſæ, vmbratiles, impuræ. 247
Exc.116. Voluptatis hamo homines capiuntur, mortem cùm deglutiunt. 248
Exc.117. Fugaces terrenæ voluptates. 249
Exc.118. Delitiæ ac voluptates terrenæ, ſcelerum parturiunt monſtra. 249
Exc.119. Terrenarum voluptatum dulcedo amara eſt, ſpinoſa delitiarum mollities; mordent dum blandiuntur. 250
Arentis ingenij guttis Oceani fluenta prouocare. 251
Cotyla vaſtum Nilum metiri. 251
Ignorat, quæ ſit ſua ipſius dextera, quæ ſiniſtra. 251
Ita benè ſtat latro ſuper furcam, ſicut ſacerdos benè paratus ad altare. 251
Vox eius, vox Iacob, manus autem manus Eſau. 251
Exc.120. Lingua cum vita cohæreat, cohæreant cum ſermonibus mores. 252
De cœlo in cœnum. 253
De cœlo in terram. 253
Pharaonis iugum. 253
Exc. 121. Mundi iugo excuſſo ſubdendum Chriſti iugo collum. 253
Pharao noſter. 254
Exc.122. Iuſtorum incuria cauenda. 254
Annam referre. 255
Agricola armis Goliatha ſe induit. 255
Simiam coram Deo. 255
Lychnis contra ſolis radios pugnare. 255
Alicui coniungi,vt corpori vmbra. 255
Lupus ſub ouina pelle. 255
Nec ſi Pactolum dares. 255
Perforatam nauem debilis gubernator regit. 255
Exiguum foramen aqua inuenit hiatúmque magnum,& omnibus manifeſtum effecit 256
Bonum caſtrum ſeruat, qui ſe ipſum cuſtodit. 256
Bonus eſt, ſed mala latera habet. 256
Iuxta ſerpentem ſecurum dormire ſe credit. 256
Exc.123. Inter malos viuere quàm noxium,quàm vtile inter bonos. 256
Noſter Elias. 257
Eliam impiis ſe exhibere. 258
Iudæ pœnitentia. 258
Saulis pœnitentia. 258
De Ierícho ſibi aliquid reſeruare. 258
Non ſemper idem ſpirat ventus. 259
Vſque ad cubitos. 259
Veſtem Hiſtiæus conſuit,indit Ariſtagoras. 259
Somnolentia paſtorum, luporum eſt gaudium. 259
Vbi rigor,ibi vigor. 259
Nouus Heli. 259
Exc.124. Nimia lenitas, & conniuentia damnatur. 260
Non oportet totum ebibere mare, cum qui velit diſcere quoniam aqua eius ſalſa eſt. 261
Abrahæ obedientia. 261
Exc.125. Exemplo Abrahæ obedientiæ corona quiſque redimiendus. 261
Non omnes Epiſcopi,Epiſcopi ſunt. 262
Exc.126. De Epiſcopali munere, & onere, quædam chartis conſignantur. 262
Scuto vitreo ſe tegere. 263
Vitreo ſinu deferri. 263
In vaſe vitreo aliquid portare. 263
Exc.127. Vitrea hæc vita,vitrei mortales. 264
Olei venditor,aut emptor. 264
Exc.128. Quàm noxium adulatoris oleum. 264
Euam ſuam audire. 265
Eua tibi eſt. 266
Exc.129. Eua in muliere qualibet cauenda. 266
Exc.130. Carnis vxor decipit dum blanditur, non ſecus ac Eua fecerit in Adamum. 267
Exc.131. Carni ſpiritus haud ſeruiat, ſeruiat ſpiritui caro. 268
Abrahæ tabernaculum figire. 270
Exc.132. Hoſpitalitatis venatio commendatur. 270
Exc.133. Hoſpitalitatis ſagena omnibus hoſpitibus capiendis.

piendis. 272
Exc.134. Hoſpitalitaris theſaurus, de Abrahæ hoſpitalitate aliqua ſcitu digna. 273
Exc.135. Hoſpitalitas Abrahæ exemplo imitanda. 274
Exc.136. Quid ignotos hoſpites non recipere. 275
Exc.137. Pleræque circa hoſpitalitatem obſeruationes, pleraque vtilia monita. 176
Exc.138. Hoſpitibus pedes abluti. 279
Poëtica, Pictoria, & Hæretica licentia: 281
Secundus Arius. 281
Cadmeam victoriam appetere. 282
Scythâ tetrior. 282
A libero aquam petere, à Lymphis vinum. 282
Simia etiam auro decorata ſimia eſt. 282
Alter Goliath. 282
Exc.139. Suis viribus nemo fidat inſtar Goliæ. 282
Dauidis virtus imitanda eſt. 282
Poni in ſignum, cui à multis contradicetur. 284
Qui montes aureos pollicetur, ne ſcotteum quidem nummum ex theſauris ſuis profert. 284
Cicada noctium. 284
Noſtri temporis Noë. 284
Exc.140. Noë laus, & commendatio. 284
Quod longè eſt ab oculis, longè eſt à corde. 285
Honores mutant mores; ſæpiùs in peiores. 286
Aperto ore. 286
Fugientem agnum ad lupos reducere. 286
Loqui quicquid in buccam venerit. 286
Exc.141. Lingua coërcenda, ſilentiique fræno cohibenda. 286
Fornax Chaldæorum. 287
Ætatis noſtræ Sara. 287
Exc.142. De Sara aliqua in Saræ commendationem chartis illinuntur. 287
Vbi portus putabatur, naufragium inuenire. 288
In alto cæno adobrutus. 288
Oui leonis catulos domandos committere. 288
Ocrea caput tegere, & galea calciari. 288
Fortium caſtra contra imbecillum pulicem cogere. 288
Vt aprorum dentes ſe inuicem acuere. 288
Cantoris Tygellij duritiam imitari. 288
Formarum hydra. 289
Exc.143. Fucandæ, & pingendæ faciei damnatur artificium. 289
Exc.144. De oculorum pictura. 292
Scabello dignus in hemicyclio reſidet. 295
Zachæi veſtem Goliæ artubus adaptare. 295
Academicorum more de omnibus dubitare. 296
Amphora in vrceum verſa eſt. 296
Homo caducarius. 296
Arca Noë. 296
Exc.145. Concordiæ bonum commendatur, condemnatur diſcordiæ malum. 296
Exc.146. De arca aliqua notatu digna notantur, exque arcæ fabrica vtilia quædam monita decerpuntur. 298
Omnes anchoras rumpere. 301
Alter Apollo. 301
Sic debes chordam tendere ne rumpatur. 301
Altera Cariathſepher. 301
Secundo pede introire. 301
In modum Sem, & Iaphet nudum Noë cooperire. 301
Fæneus homo. 301
Flos vnus non facit hortum. 302
Vvlcania arma. 302
Lingua Diaboli. 302
Tuſcum iurgium. 302
Lapides deflent. 303
Lupus aduersus agnũ culpas facit producere. 305
Nerei pulchritudo. 303
Summo digito mel deguſtare, 303
Nemini fac, quod pati non vis. 303
Æſopus factus ſum. 303
Litteras ſicut Vrias ſuæ mortis deferre. 303
Similes fabris arcæ Noë. 304
Similes lapidibus milliariis. 304
Exc.147. Vitæ, & doctrinæ cohærentia; morum, & ſermonum. 304
Exc.148. Scientiæ lumen qui aliis impertit, in tenebris ipſe non viuat. 307
Exc.149. Ignea Dei verba qui verſat, & ad alios tranſmittit audeat ipſe. 308
Ab ipſis ianuis. 310
Nouus Iudas, Iudæ vicarius. 310
Iudæ oſculum. 311
Exc.150. De Iudæ oſculo, Iuda Iudam ob oſculum perimente. 312
Carcerem ſibi ſtruere, ac parare. 313
Exc.151. Caro ferculis non nutrienda, nec fouenda delitiis, 313
Vxoris Loth imitator. 316
Me aliquis Laban liberet ab Eſau. 317
Nouus Iſraëlita. 317
Melius eſt malum hominem perpeti, quàm per ignorantiam bonum excludi. 317
Intra fines tuos habitat Iebuſæus. 318
Alter Ioſue. 318
Nunc collyrium, nunc calcem oculis inſpicere. 318
Ceadas Laconicus. 318
Cælum ſe calcare exiſtimans, 318
Non pluit Deus. 318
Pluuia defecit. 318
Mazices panus offerunt, 320
Vulpes inter gallinas. 320
Puluerem in ventum portare. 321
E niue ignis non emicat. 321
Nimietates æqualitates ſunt. 321
Regio veſtimento aranearum telam inducere. 321
Moſe aliquo indigere. 321
Exc.152. Nemo idoneus ſui ductor eſt, alterius quiſque indiget magiſterio. 322
Ambidexter. 323
Speratamus, quod eſſes redempturus Iſraël. 323
Ritu perdicum obſtrepere, & inuicem corrixari. 314
Iudaicum in morem orare. 324
Iudaicè viuere. 325
Exc.153. De Iudæis aliqua animaduerſione digna notantur. 324
Quis de furfure conficiat pollinem. 326
Quis de vena ferri argenti fabricet claritatem. 326
Probè acero aliquem perfundere. 326
Ignem inter paleas occultare. 327
Nec folium arboris ſine Dei nutu defluit. 327
Iordanem in lachrymas verſum per oculos defluere. 327
Babylonica turris, 327
Iunco hoſtem ſuum ligare. 327
Adhuc inſcammate conſtitutus. 327
Creuit caput. 327
Vnxi illi caput. 328
Alterius feſtucæ eruendæ trabe pro ſcalpello vti. 328
More perdices foues, quem non peperiſti. 329
Aſpidis ſurdæ ritu. 329
Proteum induere. 330
Probus amicus diu quæritur, vix inuenitur, diffi-

cile ſeruatur. 330

Exc.154. Fidus amicus inuentu difficilis, amici inuenti vtilitas, characteres. 330

Habens pugillum aureum, frangit murum ferreum. 331

Exc.155. Auri, Argenti, & pecuniarum vis, ac fortitudo. 331

Exc.156. Fortitudo de diuitiis, de diuite, fortis, robur, vis, potentia ad diuitias circumſcribendas. 333

Exc.157. Bellicus in diuitiis latet apparatus, fortis latet exercitus. 336

In pace Leones, in prælio Cerui. 338

Ad contemplandum in meridie Solem lucernæ lumen efflagitare. 338

Altera Thecla. 338

Nec vnguem, aut capillum alterius lædere poſſe. 338

Scirpi modum abſoluere. 338

Vinum in acetum conuertitur. 338

Lactis & fellis poculum miſcere. 338

De toto corpore linguam facere. 339

Habeto cor formicæ. 339

Formica Dei. 339

Vnius pecudis ſcabies totum commaculat gregem. 340

Exc.158. Cauendum bonis, ne malorum conſortio ipſorum puritas inficiatur. 340

Aquam manu, cælum palmo metiris, & terram vniuerſam pugno. 342

Mare exiguo humore locupletare. 342

Giezi ſucceſſor; Nouus Giezi. Giezita. 342

Simonis Magi diſcipulus. Simonis hæres. 343

Intrare ad Simonem Petrum per Simonem Magum. 343

Exc.159. Simoniæ labes cauenda, excutiendæ à muneribus manus, ne oculi excæcentur. 343

Angelus. 344

Induſtria violentia potior. 345

Lynceos in aliquem oculos intendere. 345

Lynceus intellectus. 345

Gabaonitæ. 345

Aureus Babylonis calix. 346

In arca aperta etiam iuſtus peccat. 346

Anicularia verba. 347

Panis offam tanquam cerberus incantari. 347

Si quemquam offenderis, paueſce ſemper huiuſmodi. 347

Vbi Rex adeſt, ibi regia curia eſt. Vbi Papa, ibi Roma. 347

Angulum in circulo quærunt. 347

Somnus lethæus. Lethæus ſopor. 348

Exc.160. De ſomno aliqua traduntur mente percurrenda haud ſomno correpta. 348

Exc.161. Dormiendi verbo quæ notio præter vſitatam ſubſit. 350

Nemo cum Diabolo iocatur impunè. 352

Exc.162. Nemo ſe Diaboli credat illecebris. Diabolus virtutum exercitio vincendus. 352

De ſarculo ad trabem peruenire. Trabem facere de feſtuca. 353

Exc.163. Calamus in iræ feram acuitur. 353

Honores mutant mores. 354

Nouus Conſtantinus. 354

Tot oculos habere quot Animalia Ezechielis. 355

Simia in tecto Rex fatuus in ſolio ſedens. 355

Aſinus coronatus. 355

Exc.164. Rex, ac ſuperior quilibet, ſubditorum Paſtor. 355

Exc.165. Princeps, Rex, ac ſuperior ſolem vt referat. 357

Exc.166. Totus oculus in ſuos eſſe Rex, eſſe ſuperior debet. 360

Exc.167. Rex, & ſuperior ſuorum Pater eſſe debet. 362

Exc.168. Rex, ac Princeps vrbis murus, ciuium ſcutum, ac ciuitatis anima. 363

Exc.169. Superior ſuorum exemplar, recta ſubditorum regula, & amuſſis probæ vitæ ſpeculum, probitatis ſimulacrum. 364

Exc.170. Virtutis, & pietatis corona, Iuſtitiæ purpura, legis Diuinæ ſceptrum, vera veri Regis inſignia. 366

Exc.171. Quam graue onus ſub honore lateat. 368

Exc.172. Volatici honoris, & dignitatis fuga. 369

Pedem vnum in Paradiſo poſuiſſe. 370

Dies vltimus ſenibus eſt in ianuis, iuuenibus in inſidiis. 371

Vnum Altare denudare non debet, vt aliud cooperiatur. 371

Quod noua teſta capit, inueterata ſapit. 372

Muſcæ ſancti Narciſci. 372

Inter nos chaos magnum firmatum eſt. 372

Stipulas inferno germinare. 372

Ægypti farina. 372

Exc.173. Mundana omnia repudianda, à mentis ſinu excutienda quæ ſæculum ſapiunt. 373

Somnia tanquam Apocalypſes ſuis relinquere. 374

Ad ignoſcendum ferreus. 774

Arcam Dei iuxta Dagon collocare. 375

Ignem in ſinum portare. 375

De harena reſticulas nectere. 375

Ætatis noſtræ Debora, noſtri temporis Iahel. 375

Roſa ex ſpinis. 376

Exc.174. Aliqua hic in Mariæ Virginis laudem inſeruntur. 376

INDEX ADAGIORVM, QVÆ HOC VOLVMINE EXPLICANTVR,

Alphabeti ordine ſeruato.

A

AAronem te cupio,& Samuëlem. 106
Ab Agno recedere,& à Leone deuorari. 148
Cum ab Aridis ſagittà delatus. 28
Abel ſecundus. 204
Abies vlulet, quia cecidit cedrus. 62
Abraham. 144 Abraham nouus. 252
Abruptior caucaſo. 195
Abſalones quidam. 42
Abſalonis manus cum illis eſt. 94
Ab vmbrá ſtatuam laudare. 27
Ab vnguibus leonem laudare. 138
A calle recto mille diſgreſſus patent. 63
Accendere lucernam orto iam ſole. 20
A Caipha tradi Pilato. 53
Achab nouus,ſimilis Achab. 22
Acham imitator. 40
Achilles. 19
Achitophel conſilium. 116
Acus punctioni cedit, qui mucroni ſe arbitratur poſſe reſiſtere. 123
Adamantinus animus. 27
Ad cælum ſe in ſuperbiæ cornibus exaltare. 58
Ad cæteros talpæ, caprearum in me oculos poſſideris. 31
Ad curſum flumina prouocare. 17
Adæ perizomata præferre. 127
Ad intelligendum ſaxeus. 27
Adiuratore Hippocrate in re aliqua opus non habere. 163
Adobrutus in alto cæno. 288
Adonidis hortus. 46
Ad tui conſilia Phalaris cruentior eſſet, Mida cupidior, Nero impurior. 116
Ædificant tanquam Megarenſes, tanquam ſemper victuri, viuunt quaſi altera die morituri. 72
Ædificare Babel. 177
Ædificare ſine fundamento. 77
Ægyptiam euadere. 28
Ægypti farina. 372
Ægyptium pharmacum. 166
De Ægypto exire. 79
In Ægypto nec vngula Pharaoni relinquenda. 325
In Ægyptum redire. 78
Ægyptum vniuerſam comedere. 76
Æquoreo merguntur hæc gurgite. 23
Cum Aere luctari. 95
Per Aerem ambulare. 99
Aerem cædere. 25
Æſopi canis. 73
Æſopus factum ſum. 303
Ætatis noſtræ Debora, noſtri temporis Iahel. 375
Ætatis noſtræ Sara. 287
Æneis flammis æſtuare. 26
A gallina ſimplici deprehenſa eſt vulpis aſtutia. 49
Agere mercatorem. 143
Agni quid faciunt, ſi titubant arietes? 21
In agno crudelitas deſæuit. 108
Agnum fugientem ad lupos reducere. 286
Agrorum multi Domini. 102
Aioth alter. 76
A lare loquendi fiduciam non habet. 70
Albæ gallinæ filius. 134
Alcinoi Regis menſa. 193
Alcmæonis auaritia. 117
Alexandro ſublimior. 77
Alienas feſtucas in trabes conuertere. 108
Aliis lippientibus, vngere oculos non dolentium. 42
Aliorum ſcripta ad vnguem elimare ſua vix lippientibus oculis reſpicere. 99
Aliquem magis, quàm aerem ſpirare. 110
Aliquid conſeruare tanquam Cereris ſacra. 165
Aliquid expectare, vt Iudæi Meſſiam. 78
Alius ſapiens ab alio. 69
Allia, cepe, & pepones ſuſcipere poſt manna. 235
Altare vnum denudari non debet, vt aliud cooperiatur. 378
Altera Babylonia. 61
Altera Iudith. 44
Altera manu alterius caput demulcere, altera illius maxillam ferire. 128
Altera Niobes. 99
Altera Sybaris. 244
Alter Aioth. 76
Alter Auguſtinus. 56
Alter Daniel, Daniel noſter. 141
Alter Eurybatus. 105
Alter Iephthe. 108
Alter Ioab. 149
Alter Nicodemus. 106
Alter Ozan. 166
Alter Phariſæus. 178
Alter Sylueſter. 148
Alter Tullius. 81
Alterum Gregorium, alterum Ambroſium exhibere. 104
Alterum Iethro alicui ſe exhibere. 49
Alterum Samuelem ſe alicui exhibere. 195
Alterum Saulem, ſe alteri Samueli exhibere. 139
Alterum Tobiam referre. 43
Amalech delectus eſt. 54
Amat, & canem meum qui me amat. 95
Amazonia audacior. 128
Ambitione Phariſaica circumdari. 179
Ex Amico facile in inimicum facies cum promiſſa non reddas. 166
Amicus probus diu quæritur, vix inuenitur, difficile ſeruatur. 330
Propter Amurcam torcularia non deteſtanda. 100
Amyclis ipſis taciturnior. 43
Ananias. 145
Ananiæ, & Saphiræ piſcatorium ingredi. 146
A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. 110
Anchoram anchoræ alligare. 69

Index Adagiorum alphabeticus.

Anchoras omnes rumpere. 301
In Angelum lucis ſe transfigurare. 239
Angelus facilius caderet. 69
Angelus Satanæ. 18
Angues inter anguillas. 110
vt Anguilla elabi. 239
Anguſta eſt offa alterius. 193
Anhelans funus ſuum portare. 50
Anima data eſt illi pro ſale. 138
Animaduerſio phalarica. 142
Anima, ſeu animæ dimidium. 68
Anima totus eſt. 57
Animum habere gladiatorium. 55
Animus adamantinus. 27
Animus Herodianus. 194
Anſer poſt olores. 134
Antequam remigare ſciat, gubernare tentat. 163
Antichriſti Apoſtolus. 140
Antichriſti præcurſor ſeu præambulus. 140
Antichriſti Synagoga. 193
Antichriſtus. 140
Antiochus noſter. 123
Antonius. 41
Apis poſt formicam. 24
Apoſtolus Antichriſti. 140
Aqua turbida piſcoſior. 43
Aquæ guttulis me petunt. 139
Aquæ in maria deferuntur. 24
Aquam excaldatus timet. 20
Aquam in pertuſum dolium ingerere. 194
Aquam molendinum à fumo quærit. 302
Aquam in ſicco quærere. 77
Aquam Lethæam deguſtare. 73
Aquam pelagus deſiderat. 163
Aquam poſtulat fons à riuo. 140
Aquam rete ſubtili haurire. 124
Aquam ſalſam dulci admiſcere. 215
cum Aquila eſſe poſſis, ne ſuſtineas cum graculis excellere. 234
de Aquilarum volatu graculi indicant. 89
Aquilarum volatum graculos explorare ſine. 229
in Aquis defluentibus ponere fundamentum. 138
Aranearum tela. 265
in Arca aperta etiam iuſtus peccat. 346
Arcadiæ aſino tardior. 139
Arcam Domini iuxta Dagon ponere. 127
Arenas & aquæ guttas enumerare, & cyatho dimetiri. 147
Argenteo Sarculo fodere. 76
Argutiæ Vlyſſis. 199
ex Arido ligno ſuccum exprimere. 72
ex Arione mutatus in Orpheum. 72
Ariſtide iuſtior. 129
Ariſtippus noſtri temporis. 108
Arius ſecundus. 281
Arma vulcania. 302
Arripere echo ſe putare. 43
Ars Pelaſga. 93
Arthurum ſicut Britannia rem quampiam expectare. 44
Aſellus laſſus diuerticula quærit. 101
Aſellus bipes. 104
A ſerpente morſus dolorem ſuum ei memorare cupit, quem ſerpens momordit. 24
Aſino Arcadiæ tardior. 139
Aſino leonem ſuperueſtire. 164
Aſperum Momi lapidem non vereri. 42
Aſſueſce vnus eſſe. 104
A ſtatuis non differre. 95
Athanaſius nouus. 235
Athenis loquacior. 96
Atlanticum Pelagus nec ad exhauriendum ſufficere. 115
Atlanticum onus imponere pygmæis. 148
Auaritia Alcmæonis. 117
Audacia Cyclopem referre. 168
Audacia Ixionem ſuperare. 63
Audacior Amazonta. 128
A veternno vexari. 90
Auguſtinus alter. 56
Aula Caiphæ. 169
Aurarum ſecularium molam voluo, tanquam alter Samſon. 20
Aureo pugno murus animi fractus eſt. 55
Aureo pugno non frangi. 144
Aures ſyluarum habere ſuſpectas. 100
Aureum ſæculum. 122
Aureus modò eſt, qui antea luteus. 177
Auro ad Danaem penetrare. 69
de Auro, & argento Domini ædificare Baal. 128
Aurum rutilat ſub eodem igne, palea fumat. 152
Aut piſcem olet, aut florem. 25

B

BAbel ædificare. 177
Babylonia altera. 61
Babylonis filij, ſeu filiæ. 145
Baculo ſuo cædi. 23
Balaam vaticinatur. 166
Batalus. 18
Belidum vrna tibi non deeſt. 176
cum Bellerofonte de pudicitia poſſe contendere. 176
Bellum mihi Perſicum mouent verba. 133
Beſeleel nouus. 164
Beſeleelis ſpiritus. 164
Bipes aſellus. 104
Blaſphemantibus Paulum exhibere. 48
Bonum ſeruat caſtellum, qui cuſtodiuit corpus ſuum. 134
Bouinus intellectus. 166
Brachiis extenſis flantes capere auras. 20
Brennus noſtri temporis. 103
Breuitas Spartana. 76
Briaræi manus. 57
Buccis plenis buccellam admittere. 43

C

CAducarius homo. 296
Cæcitas Iudaica. 111
Cæco offerre lumen. 110
Cæleſtis fiſtula. 96
Cælo mare confundere. 133
Cælum capite tundere conatur. 61
Cælum digito tangere. 147
in Cælum lapides iacere. 96
Cælum ſe calcare exiſtimant. 45
Cæno proiecto margaritam fundere. 148
per Cænum ad vrbem ducere, ſaxa & ſcopulos ad litus contendere. 216
inſtar Cain profugus. 242
Caini diſcipulus. 176
Caiphas hodie, qui heri Ioannem moribus exprimebat. 131
Caiphas nouus. 145
Caiphæ aula. 169
Caiphæ concilium. 168
Caiphæ filius. 169
Caiphæ os. 193
Calamitas nulla ſola. 41
Calculis omnibus ſuperior. 215
inter Calicem, & ſummum labium multa. 130
Camaleontis more mutari. 25

Campi oculos metuere. 43
Cane epirotico ferocius adlatrare. 48
velut Canes eſca proiecta arma induere. 26
Canis dum mingit, fugiens lepus euadit. 74
Canis Æſopi. 73
Cantio cygnea. 143
Cantu tyrrhenicas quoque tubas ſuperare. 45
Capillum nullus quin cinædus ſit foret. 47
Capite cælum tundere conatur. 62
Capite nudo ad flagitium protumpere. 95
Capite ſano omnes ſenſus vigent. 114
Caput ocrea tegere, & galea calciari. 288
Caput quanto altius, tanto collum mollius. 64
Caput vnxi illi. 328
Carnea turris. 126
& Carnem perdere, & vmbram prehendere non poſſe. 53
Caro totus eſt. 57
Caſtellum bonum ſeruat, qui cuſtodiuit corpus ſuum. 134
Caſtitate Ioſephum referre. Alter Ioſeph. 29
Caſtra fortium contra imbecillum pulicem cogere. 288
Catilina ſæculi noſtri. 139
Catonianæ norma ſeueritatis. 53
Caucaſo abruptior. 195
Caudam in Dei tui ſacrificiis appone. 50
Cedit acus, punctioni qui mucroni ſe arbitratur, 12
Cedrus facta eſt Paradiſi, ſtipula tartari. 177
Cedrus quatitur, pinus nihil timet. 84
in Cella vinaria ſiti mori. 39
Centum viri nec vnum pauperem ſpoliarent. 70
velut Ceruus in iecore ictus ſagitta. 23
Chalana turris. 72
Chaldæorum fornax. 287
Chaos magnum inter nos firmatum eſt, 372
Chimera ſui ſæculi eſſe. 72
Chordam ſic debes tendere ne rumpatur. 301
in Chriſtum etiam Iuppiter crediſſet. 302
inſtar Cicadæ paſci. 215
Circuire mare, & aridam. 45
Clamor nauticus. 194
Clauam de manu Herculis extorquere. 137
Cochleæ in tractatibus. 20
nunc Collyrium, nunc calcem oculis inſpicere. 318
Color Polypi. 148
inter Colubros, & ſcorpiones incedere. 193
Columba in medio accipitrum. 107
Columbæ ſerpentem miſcere. 18
inter Columbas coruus. 110
Columbis mutare coruos. 53
Columnas Herculis, & Caſpias portas ſuperare. 55
Complexu nimio parum ſtringitur. 63
Concedere vnciam, & totam libram auferre. 17
Concilium Caiphæ. 168
Concitos maris turbulenti fluctus clamoribus retundere. 63
Conſcientia indemnis ſibi ipſa teſtis eſt. 144
Conſilium Achitophél. 116
Conſtantinus nouus. 354
Contentionis pomum in medium proiicere. 124
Contrahere narem. 94
Conuitiis de plauſtro. 39
Cordis loco habere peponem. 45
Cor formicæ habeto. 339
Cor Iudaicum. 129
Cor meum non attingit. 137
Cor non dolet, quod non vidit oculus. 212
Corrigitur ſuauiter, qui exemplo aliorum commendatur. 138
Corruptor ſui ipſius. 18
Coruina ſponſio. 114
Coruina vox. 73
Coruos mutare columbis. 53
Coruus inter columbas. 110
Cotis vice fungi. 132
Cotyla Euphratem exhaurire. 27
Corycus ſodalis. 68
Crines mortuorum ſecare. 99
Crinis vnus ſenem non facit. 93
Crucem portare vt Simon Cyrenæus. 115
Crudelior inferno. 176
Crudelior Minotauro. 47
Crudum laterem lauare. 61
ad Cubitos vſque. 69
Cui non placet miniſtrare Domino vni, ſeruiet multis. 21
Culturæ Dei deeſt ſemper aliquid. 139
Cum Abaridis ſagittâ delatus. 28
Cum aëre luctari. 95
Cumulos exiguos in montes altos magnificare, & culices in elephantos. 76
Cum vmbra pugnare. 76
Cum nundinæ effluxerint, tunc demum negotiationem quærere. 148
Currentem monere. 74
Cyclopem audacia referre. 168
Cygnea cantio. 143
Cygnis fulicas conferre. 81
Cygnos hirundines cauillis inceſſunt, 109
Cynica vana gloria. 17

D

DÆdalus noſter. 78
Dex Dæmone Angelus factus. 69
Dæmoniacum odium. 103
Dæmoniorum ſpelunca. 139
Dæmonum fidem habere. 246
iuxta Dagon arcam Domini ponere. 127
Dagon ſuum exigere. 69
Da mihi hodiernum, tu ſume craſtinum, 56
ad Danaem auro penetrare. 69
Daniel alter. Daniel noſter. 241
Data eſt illi anima pro ſale. 138
Dathan nouus, nouus Abiron. 122
Dauid nullus ſine Saule. 123
De auro, & argento Domini ædificare Baal. 128
Debora ætatis noſtræ, noſtri temporis Iahel. 375
De Delphica vmbra contendere. 124
Dedit vas, quod incluſum ſeruauerat vinum. 41
Deeſt ſemper aliquid culturæ Dei. 139
Dei formica. 339
in Dei tui ſacrificiis appone caudam. 50
Deletus eſt Amalech. 54
De Delphica vmbra contendere. 124
De luto limpidum quidpiam ſperare poſſe haurire. 63
Democritum riſus leuitate oſtendere. 125
Demonſtrationibus Geometricis probatum. 137
Demoſthenes nouus. 27
Demoſthenis, & Tullij Philippicas ſcribere. 100
De Paradiſo in infernum. 195
Depone gladium, ego ſcutum obiiciam. 55
De pudicitia poſſe cum Bellerophonte contendere. 176
De riuulo bibere, & viuum fontem prætermittere. 47
Deſcendit de Ieruſalem in Iericho. 60
De ſilice natus. 139
De ſilice exciſa præcordia. 129
De ſtellis in carbones mutati. 149
Deteriora pleriſque arrident. 44
Detrimenta magna ex paruis lucris. 40
Deucalion orbis. 132
De vna filiâ duos generos facere. 96
De vno pectoris ſterquilinio, & odorem roſarum proferre, & fœtorem cadauerum. 55
Deus non pluit. 318
Deus potens eſt ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. 194
Deus velut è machina reſpiciens. 134

Deus vidit illum. 181
Diaboli præco. 42
Diaboli martyr. 150
cùm Diabolo nemo iocatur impunè. 35
Dicteria Dionyſiaca. 100
Difficile eſt aſinum confricantem auertere. 18
Digito cælum tangere. 147
nec Digitis ſummis ſaltem contingi ſe patiuntur. 25
Digitorum vno torrentis impetum ſiſtere. 41
Digito ſummo mel deguſtare. 303
Diligant homines, oderint vitia. 99
Diluuium hæreticorum. 76
nec à Diogenis quidem pera ſibi temperare. 104
Dionyſiaca dicteria. 100
Diuerticula Aſellus laſſus quærit. 101
Diſcerpere ignem. 47
Diſcipulus Caini. 176
Diſcipulus Neronis. 127
Diſcipulus Simonis Magi, Simonis hæres. 343
Diſperſio Iſraelis. 150
Dominari nequit, qui priùs alicui ſeruitutem præbere denegat. 19
Domini agrorum multi. 102
Domino vni cui non placet miniſtrari ſeruiet multis. 21
Dominus familiaris fatuum nutrit ſeruum. 231
Domus fundamentis concuſſis parietes depingere. 126
Dulcedine cum melle contendere, leuitate cum apro, candore cum lilio, claritate cum ſole. 21
Dum canis mingit, fugiens lepus euadit. 74
Dum herba creſcit, equus moritur. 109
Durior ſaxis. 196

E

ECho arripere ſe putare. 43
Effigies cunctos viatores aſpectans. 100
Ei qui ſeruiuit, ne ſeruias. 100
Elabi, vt anguilla. 239
Eleazaris victoria. 132
Elephanti formica comparata. 107
Elias noſter. 257
Eliſæum auaris ſe exhibere. 117
E niue ignis non emicat. 321
Epicuream vitam agere. 245
Epiſcopi non omnes ſunt Epiſcopi. 262
Equum ad campum hortari. 48
Eſt aliqua etiam bilis vtilitas. 235
Et carnem perdere, & vmbram prehendere non poſſe. 53
Etiam bilis eſt aliqua vtilitas. 235
Etiam Iuppiter in Chriſtum credidiſſet. 102
Etna impudicarum flammarum. 85
Euadere Ægyptiam. 28
Euam ſitam audire. 265
Eua tibi eſt. 266
Euphratem cotyla exhaurire. 27
Euripus. 106
Euro velocior. 168
Eurybatus alter. 105
Ex arido ligno ſuccum exprimere. 72
Ex Arione mutatus in Orpheum. 72
Excaldatus aquam timet. 20
Ex capillo omnia illi pendent. 89
Ex dæmone Angelus factus. 69
Exhibere gypſum pro lacte. 143
Exiguum foramen aqua inuenit, & magnum, & omnibus manifeſtum effecit. 256
in Exilio alium Paradiſum ſibi facere. 68
Exilior formicis. 225
Exire de Ægypto. 79
Ex ligno arido ſuccum exprimere geſtiunt. 19
Ex mari, aut ex magno flumine aquæ cyathum haurire. 17
Expectare in medio gehennæ ſalutem. 215
Explicare ſolem lucidum eſſe. 178
Ex quercu, & lapide nutritus. 89
Ex quercu natus, aut ex picea. 144
Ex Simone Petrus. 11
Extenſis brachiis flantes capere auras. 20
Extringere ventos. 139
Ex tumulis montes facere, ex culice elephantem. 18
Exuere nudum non veſtire. 54
Exuit perſonam iudicis, quiſquis amicum induit. 53

F

FAbris arcæ Noe ſimiles. 304
Fabula orbis fieri. 163
Facere de neceſſitate virtutem. 20
Facere quod velis prolixè, id aliquando non feceris. 43
Facibus ſolem iuuare. 62
Facile ex amico inimicum facies cum promiſſa non reddas. 166
Facilius Angelus caderet. 69
Factis Siſyphum referre. 42
Factum ſtulti cognouerunt. 103
Factus ſum Æſopus. 303
Fallaciæ ſimonis. 133
Fame conficitur, qui cibum aliis impertitur. 49
Fami vento conſulere. 75
Familiæ Plautinæ. 72
Familiaris Dominus fatuum nutrit ſeruum. 231
Farina Ægypti. 372
Fauos poſt fella guſtare. 226
Feles exuit crocoton. 107
poſt Fella fauos guſtare. 226
Fellis & lactis poculum miſcere. 338
Feneus homo. 301
Ferocia Salmoneum ſuperare. 100
Ferocius epirotico cane adlatrare. 48
Ferreum ſæculum. 143
Ferrum quam diu calet, frigida obdurentur. 235
Feruor Petri. 11
Feſtucam gratiæ in aliorum oculis videre, in ſuo boni non ſentire maſſam. 22
Feſtucam, quæ in oculo tuo eſt, quaſi grauiſſimam trabem reputas. 58
Feſtucam quærit vnde ſibi eruat oculum. 40
Feſtucas alienas in trabes conuertere. 108
Fidem Dæmonum habere. 146
Fieri de lebete phiala. 94
Filij, ſeu filiæ Babylonis. 145
Filios Abrahæ ſuſcitare. 194
Filios quam primum baptizemus, malis circundati ſimus. 164
Filius Caiphæ. 169
Filo gracili ſimilis. 130
Fingere Magdalenam. 74
Fiſtula cæleſtis. 96
Flammam oleo extinguere. 62
Flammarum impudicarum Etna. 85
Flammis æternis æſtuare. 26
Flere ſanguinem. 167
Flos vnus non facit hortum. 302
Fluctus experitur portum quæritans. 103
Flumina ad curſum prouocare. 17
Fodere ignem. 47
Fodere argenteo ſarculo. 76
Foliorum ſtrepitus lepores exterret. 54
nec Folium arboris ſine Dei nutu defluit. 327
Fons aquam poſtulat à riuo. 140
Fontem in cæno quærere. 72
Fontem qui habent, gutta non indigent. 24
Fontes priùs ſurſum tendent, & flamma deorſum. 107

Foramen exiguum aquæ inuenit, hiatúmque magnum & omnibus manifeſtum effecit. 256
Foris lucet, intus lutum eſt. 78
Forma digna imperio. 104
Formarum hydra. 289
Formica Dei. 339
Formica elephanti comparata. 107
Formica plauſtrum trahit. 264
Formicis exilior. 225
Fornax Chaldæorum. 287
Fortitudine Samſon referre. 64
Fortium caſtra contra imbecillum pulicem cogere. 288
Fouam fodis, in quam præcipiteris. 141
Fracta naue de mercibus diſputare. 213
Fragilior gelu, glaciéve. 235
Frigidior hyeme. 213
Frumento relicto zizaniis inſidere. 23
Fuge ſerpentem, cuius exploratam habes perniciem. 77
Fugientem agnum ad lupos reducere. 286
Fulicas cygnis conferre. 81
Fumantem de incendio titionem quod vorax flamma comprehendit. 107
Fumo infirmius, leuius. 124
Fumum fugiens in ignem incidit. 40
Funem omnem mouere. 39
Funge vice cotis. 132
è Funiculo tenui vita ſuſpenſa eſt. 141
Furto in ipſo deprehendi. 49
Fuſcinacenſium muſcarum maledictio. 107

G

GAbaonitæ. 345
Gallinacei elationem habere. 85
Gallinæ albæ filius. 134
vel Gallinarum lac alicui præbere. 77
Gelu glaciéue fragilior. 235
Genuinum infigere. 130
Geometram vna linea non facit. 53
Geometricis demonſtrationibus probatum. 137
Giezi ſucceſſor, nouus Giezi, Giezita. 342
cum Gigante præſumere ex æquo currere. 124
Et Gigantinis onus humeris formidabile. 177
ſuper Glaciem ſcribere, & ad ſolem ponere. 21
Gladiatorium animum habere. 55
Gladio Goliæ Goliam perimere. 46
Gladium depone, ego ſcutum obiiciam. 53
Gladium puero præbere. 202
Goliam Goliæ gladio perimere. 46
Graculi de aquilarum volatu iudicant. 89
Graculos aquilarum volatum explorare ſine. 229
vt Graculus Æſopi non propriis pennis ornari. 78
Gradi ſuper ariſtas. 57
Græcus eſt. 47
Grauia onera ſuper humeros hominum ponere, & digito ſuo nolle ea contingere. 95
Gregorium alterum, alterum Ambroſium exhibere. 104
Gubernare tentat, antequam remigare ſciat. 163
ſicut Gutta ad fluuium, lapis ad montem. 96
Guttulis aquæ me petunt. 139
Gypſum exhibere pro lacte. 143
Gypſum lacte male miſcetur. 143

H

HAbeto cor formicæ. 339
Habitare in terra Nald, ſeu Nod. 149
Harpyiæ 26
Hæreticorum diluuium. 76
Hamaxobio inſtabilior. 77
Hebetior plumbo. 155
Hecubam internè externè Helenam referre. 114
Heli nouus. 259
Heraclytum me legere puto. 53
Herba dum creſcit, equus moritur. 109
Herbis Sardonicis ſaturatum eſſe. 50
Herculis columnas, & caſpias portas ſuperare. 55
Heri Simon Magus, hodie Simon Petrus. 138
Hermagoram nobis exhibes, & Gorgiam Leontinum. 114
Herodes intus, foris Ioannes. 141
Herodiana malitia. 194
Herodianum iuramentum. 164
Herodianus animus. 194
Herodias. 259
in Hieruſalem loqui lingua Ægyptia. 103
Hippocrate adiuratore in re aliqua opus non habere. 163
Hippocratis homo vinculis alligandus. 149
Hircos mulgens ſanguinem exprimet paſtor. 228
Hircum te forte nouit Deus, ouem te putas. 149
Hirundines cygnos cantillis inceſſunt. 109
Hiſtiæus veſtem conſuit, induit Ariſtagoras. 259
Hoc vno probi malos ſuperant bona ſpe. 228
Hodie Caiphas, qui heri Ioannem moribus exprimebat. 131
Hodiernum da mihi, tu ſume craſtinum. 56
Hodie Simon Petrus, heri Simon Magus. 138
Homericis oculis liquet. 39
Homeri muſa eſt in corde tuo. 28
Hominem malum perpeti melius eſt, quàm per ignorantiam bonum excludi. 317
Homines diligant, oderint vitia. 99
Homo caducarius. 296
Homo ferreus. 301
Homo Hippocratis vinculis alligandus. 149
Homo manſuetus cordis eſt Medicus. 48
Homo totus bucca, totus maxilla. 244
Homo Subbaſilicanis loquacior. 97
Honorat ipſum ſe, qui alium honorat. 45
Honores mutant mores. 354
Hortari equum ad campum. 48
Hortis ſitientibus in flumine aquam ſpargere. 127
Hortus Adonidis. 56
Hoſtem iunco ſuo ligare. 327
Humorem de pumice conaris exprimere. 68
Hydra formarum. 289
Hyeme frigidior. 213
Hircanæ te tigres genuêre. 89
Hyrcanarum tigrium lacte nutritus. 101

I

IAcob non eſt, quem Eſau non perſequitur. 168
Iacob ſub Eſau tegumento latet. 140
Iactus ſemel in puteum lapis non facile inde deducitur. 53
Iaculo ſuo ſe percutere, ſuo ſe mucrone perimere. 115
Iamnes nouus. 235
Icarum imitari. 132
quaſi Icarus auolaſti. 75
Iebuſæus intra fines tuos habitat. 318
Iecur Titij habere. 26
Ieiunium Niniuitarum. 172
Iephthe alter. 108
Iericho reædificare. 24
Iericho ſpiritualem in ſe ſubuertere. 77
Ieroſolymis Samariam miſcere. 41
de Ieruſalem deſcendit in Iericho. 60
Iethro alterum alicui ſe exhibere. 49
Iezabel noſtri temporis. 240
Inter ignes Babylonios eſſe. 109
Ignem diſcerpere. 47
Ignem fodere. 47
in Ignem fumum fugiens incidit. 40
Ignem igne extinguere. 144

Ignem in ſinum portare. 375
Ignem inter paleas occultare. 327
Ignem lingua comprimere. 73
Ignem verberare. 47
Ignis impetum ſtuppa comprimere. 39
ſicut Ignis in ſpinis. 98
Ignis non emicat è niue. 321
Ignorat, quæ ſit ſua ipſius dextra, quæ ſiniſtra. 251
Imitari Icarum. 132
Imitator Achan. 40
Imitator noctuæ. 125
Imitator Thraſonis. 90
Imitator vxoris Loth. 316
Imperio digna forma. 104
Impetitus ſagittis feſtucis dimicare. 100
Impiis Mathathiam ſe exhibere. 78
Impurior Phyſcone. 69
In agno crudelitas deſæuit. 108
In aliorum oculis gratiæ feſtucam videre, in ſuo boni non ſentire maſſam. 22
In alto cæno adobrutus. 288
In angelum lucis ſe transfigurare. 239
In aquis defluentibus ponere fundamentum. 138
In arca aperta etiam iuſtus peccat. 346
In cælum lapides iacere. 96
In cæno fontem quærere. 72
Incæſtuoſis Ioannem ſe exhibere. 58
Incedere per viam Roboam. 77
In cella vinaria ſiti mori. 39
Incolere ſalum. 133
In corde tuo Homeri Muſa eſt. 28
Incus maxima ictus non pertimeſcit. 99
Indigere Moſe aliquo. 322
Indoctior piſcibus. 101
Induere Proteum. 330
Induſtria violentiâ potior. 345
In exilio alium paradiſum ſibi facere. 68
Iuxta inferni portam dormire. 73
Inferni torris factus eſt ſplendidum ſydus cæli. 23
Inferno crudelior. 176
Inferno ſtipulas germinare. 372
Infernus quidam. 196
Infigere genuinum. 130
Infirmi otioſi non ſunt. 91
Infirmis non eſt lex poſita. 91
In ignem prudens manum mitto. 131
In Hieruſalem loqui lingua Ægyptia. 103
In ignem prudens manum mitto. 131
In ipſo furto deprehendi. 49
In lupo ſæuitia manſueſcit. 109
In medio gehennæ expectare ſalutem. 213
In medio ſtadio à curſu deficere. 128
In modum Sem, & Iaphet nudum Noë cooperire. 301
In olendinum aquam à furno quærit. 102
Inopia lotophagorum. 47
In pace leones, in prælio cerui. 338
In pertuſum dolium aquam ingerere. 194
In petras ſemen iacere. 341
In prætoriis leones, in caſtris lepores. 16
In ripa fluminis dormire. 128
Inſenſibilior terra. 138
In Solem iaculari.
Inſtabilior Hamaxobio. 77
Inſtar cicadæ paſci. 215
Inſtar pauonis ſe oſtentare. 102
Intellectus bouinus. 166
Intellectus lynceus. 345
In tenebris poſitus, aliis veritatis lumen oſtendere. 139
Inter aſtra nidum collocare. 165
Inter nos chaos magnum firmatum eſt. 372
Inter colubros, & ſcorpiones incedere. 193
Inter duas ſellas corruere. 57
Internè Hecubam, externè Helenam refers. 114
Inter ignes Babylonios eſſe. 109
Inter loqui, & facere multum intereſt. 217
Inter malleum, & incudem poſitum eſſe. 137
Inter ſydera nidum collocare. 122
In tractatibus cochleæ. 20
Intra fines tuos habitat Iebuſæus. 318
Intrare ad Simonem Petrum per Simonem Magum. 343
In tuo corde videntur vulpes feciſſe cubilia. 230
Intus Herodes, foris Ioannes. 141
Intus Nero, foris Cato. 241
Intus fumus. 140
In vaſe vitreo aliquid portare. 263
In vetere via nouam ſemitam quærere. 18
Ioab alter. 149
Ioannem ſe incæſtuoſis exhibere. 58
Iob aliquis. 252
Iob noſtri temporis. 152
Iob patientia. 152
Iordanem io lacrymas verſum per oculos defluere. 327
Ioſeph ſecundus. 83
Ioſephum caſtitate referre. Alter Ioſeph. 29
Nec iota vnum reſcripſiſti. 76
Ipſi lapides vlulant. 175
Iſaac offerre. 199
Iſraëlis diſperſio. 350
Iſraelita nouus. 317
Iſrael non erit, qui non erit Iacob. 47
Iſtorum temporum Paulus ſimplex. 101
Ita bene ſtat latro ſuper furcam, ſicut Sacerdos benè paratus ad altare. 251
Iubilæus. 147
Iudæ oſculum. 312
Iudæ pænitentia. 258
Iudæ Vicarius nouus Iuda. 310
Iudaica cæcitas. 113
Iudaicè viuere. 325
Iudaicum cor. 129
Iudaicum in morem orare. 324
Iudas hodie, qui heri Eliam moribus exprimebat. 131
Iudas inter Apoſtolos. 202
Iudicatio longi ſubſellij. 213
Iudith altera. 44
Iugulare Leonem tentans, firmiter apprehende. 16
Iuncis fragilibus cedit, qui putat ſe poſſe telis reſiſtere. 45
Iunco hoſtem ſuum ligare. 327
Iuramentum Herodianum. 164
Iurgantibus & negantibus cunctis nec aures me credo habere, nec tactum. 167
Iurgium Tuſcum. 302
Iuſtior Ariſtide. 129
Iuxta inferni portam dormire. 73
Iuxta quem ſedet aliquis, ab eo diſcit. 110
Iuxta ſerpentem ſecurum dormire ſe credit. 256
Ixionem audacia ſuperare. 67
Ixionis rota tibi non deeſt. 125

L

LAban aliquis me liberet ab Eſau. 317
Labruſcam bonæ viti præponere. 109
Labyrinthus. 75
In Lacrymas Iordanem verſum per oculos defluere. 327
Lactis & fellis poculum miſcere. 338
Lacte gypſum malè miſcetur. 143
Lampades accendere conari ſine oleo. 215
Lanam quæris ouis à capra. 89
Laomedontis periuria. 45
Lapide omni magis mutus, & eliguis. 133
Lapides deflent. 303

Lapides ipſi vlulant. 175
Lapidibus milliariis ſimiles. 304
Lapidi miſericordiam perſuades. 100
Lapis iactus ſemel in puteum non facile inde deducitur. 53
Lapis quadratus. 113
Laqueum nectis quo tenearis. 76
Laterem crudum leuare. 61
Latro ita bene ſtat ſuper furcam, ſicut ſacerdos bene paratus ad altare. 251
Latronem opportunitas facit. 16
Latro vitam dedit. 126
Lazare veni foras. 161
Lazarus. 136
de Lebete fieri phiala. 94
Leguminum menſuram facere. 70
Leonem ab vnguibus laudare. 238
Leonem aſino ſuperveſtire. 164
Leonem ea ſimia metiri. 236
Leonem ex vngue deſcribere. 195
Leonem euaſimus, ſed incidimus in draconem. 98
Leonem ingulare tentans, firmiter apprehende. 16
Leonem vitans, vrſæ vnguibus occurrit. 24
Leones in pace, in prælio cerui. 338
Leones in prætoriis, & in caſtris lepores. 16
Leones quieſcunt, ſimij florent celebreſque ſunt, 54
Leonis catulos oui domandos committere. 288
ſub Leonis pelle vulpem occultare. 20
Leonis, & pulicis comparatio. 123
Lepores exterret foliorum ſtrepitus. 54
Lepores in caſtris, in prætoriis Leones. 16
Leporis vitam agere. 75
Lethæam aquam deguſtare. 73
Lethæus ſomnus, lethæus ſopor. 348
Leua os tuum, & ſic memineris. 123
Licentia Poetica, Pictoria, & Hæretica. 281
Ligna in ſyluas ferre. 101
Ligna mea in me comburenda. 234
Ligna ſecanti vis magna ſecuris. 26
Ex ligno arido ſuccum exprimere geſtiunt. 15
Lilium in medio ſpinarum. 101
nec Lingua exciſa ſilere. 96
Lingua ignem comprimere. 73
Lingua viperea, os vipeream. 96
Linguam armare manibus iunctis. 96
Linguam Platonis in aliquo eſſe. 28
Linguam tingere in ſanguine cordis. 96
Lippientibus aliis vngere oculos non dolentium. 47
Literæ in arena conſcriptæ. 85
Literas ſicut Vrias ſuæ mortis deferre. 303
Locuſta cum gigante pugnat, gigantem ſuperat. 41
Longo longius fugere. 193
Loquacior Athenis. 96
Loqui quicquid in buccam venerit. 286
Lotophagorum inopia. 47
Lucernæ lumen magnificas, & ſolis claritatem non attendis. 74
Lucernam accendere orto iam Sole. 20
Lucet foris, intus lutum eſt. 78
Lucumo noſter. 25
Lumbis patris habere ſe putat digitos groſſiores. 216
Lumen lucernæ magnificas, & ſolis claritatem. 74
In Lumine næuus non inuenitur. 50
ſine Lumine vmbram collocare. 45
Lunam cælo deducere, cæcum contendere. 41
Lupinum animum gerere ſub ouino vellere. 241
in Lupo ſæuitia manſueſcit. 109
Lupus ad ouem captiuus ducitur. 70
Lupus aduerſus agnum culpas facit producere. 303
Lupus ſub ouina pelle. 255
de Luto limpidum quidpiam ſperare poſſe haurire. 63
Luto Margaritam committere. 135
Lutum luto purgare. 149
Lychnis contra ſolis radios pugnare. 255
Lynceos in aliquem oculos intendere. 345
Lynceus intellectus. 345

M

MAcchabæus. 144
Magdalenam fingere. 74
Magna expectanti ridiculum producere murem. 16
Male expectat, qui pendet. 27
Inter malleum, & incudem poſitum eſſe. 137
Malis circundati ſumus, filios quamprimum baptizemus. 164
Malitia Herodiana. 194
Malum malo ſanare. 49
Manna. 126
Manibus iunctis linguam armare. 96
Manibus vtriſque aliquid verſare. 19
Manſuetudo Moſaica. 226
Manſuetus homo cordis eſt Medicus. 48
Manu altera alterius caput demulcere, alteram illius maxillam ferire. 128
Manu compreſſa vndam ſtringere. 58
de Manu Herculis extorquere clauam, 137
Manus Abſalonis cum illis eſt. 94
Manus Briarei. 57
Manu vna operari, alia diſpergere. 74
Marcionis ſpongia. 202
Mare. 71
Mare cælo confundere. 133
Mare exiguo humore locupletare. 342
Mare totum non oportet ebibere eum, qui velit diſcere quoniam eius aqua ſalſa eſt. 261
Margaritam luto committere. 135
Ex mari aut ex magno flumine aquæ cyathum haurire. 17
Mari mutabilior. 124
Marini pulmonis vitam agere. 48
Maris turbulenti concitos fluctus clamoribus retundere. 63
Martinus noſtrorum temporum. 79
Martyr Diaboli. 150
Meſſageta inhumanior. 131
Mathatiam impiis ſe exhibere. 78
Mathuſalem vita. 169
Mazices panes offerunt. 320
Mea ligna in me comburenda. 234
Me aliquis Laban liberet ab Eſau. 317
Medicus mitis reddit vulnera verminoſa. 54
in Medio accipitrum columba. 107
in Medio ſtadio à curſu deficere. 128
Melius bono aduerſatur. 56
Melius eſt malum hominem perpeti, quam per ignorantiam bonum excludi. 317
cum Melle dulcedine contendere, lenitate cum apro, candore cum lilio, claritate cum ſole. 21
Memoriam cuſtodem habere oportet mendacem. 28
Mendacem memoriam cuſtodem habere oportet. 28
Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur. 236
Menſarum ſicularum apparatum ſuperare. 244
Mentientibus Petrum ſe exhibere. 236
Mercatorem agere. 143
Mergantur hæc æquoreo gurgite. 23
Midas nouus. 216
Mille diſgreſſus à calle recto parent. 63
Minas excitans ad certa pericula confugit. 108
Minotauro crudelior. 47
Miſericordiam lapidi perſuades. 100
Mollior ſomno. 58
Momi aſperum lapidem non vereri. 42
Momus omnes attingit. 109
Monachorum periplema. 22

Monachum vita non locus facit. 104
Monere currentem. 74
Mora melior eſt. 195
Mora ſæpè melior eſt. 54
More perdicis foue, quem non peperiſti. 99
Moſaica manſuetudo. 226
Moſe aliquo indigere. 321
Moyſes noſtri temporis. 230
Moyſes nouus. 230
Moyſis tabulæ. 17
Multa inter calicem,& ſummum labium. 130
Multum intereſt inter loqui,& facere. 227
Multum inter Phrygum, & Perſarum limites intereſt. 54
Murem ridiculum magna expectanti producere. 16
Muſcæ ſancti Narciſſi. 372
Muſcarum Fuſcinacenſium maledictio. 107

N

NAbel Carmelus. 116
Næuus in lumine non inuenitur. 50
Narem contrahere. 94
Natat ſuauiter,cuius alter ſuſtinet mentum. 130
Natus ex quercu,aut ex picea. 144
Nauem impegit ſtatim de portu egrediens. 71
Nauem perforatam debilis gubernator regit.
Naui fracta de mercibus diſputare. 213
Naufragium inuenire,vbi portus putabatur, 288
Nauigare vltra Cades, 176
Nauticus clamor. 194
Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. 110
Ne Atlanticum pelagus ad exhauriendum ſufficere. 115
Nec à Diogenis quidem pera ſibi temperare. 104
Nec aue dicere. 54
de Neceſſitate facere virtutem. 20
Nec excisa lingua ſilere. 96
Nec folium arboris ſine Dei nutu defluit. 327
Nec iota vnum reſcripſiſti. 76
Nec ipſa te ſalus ſi velit ſeruare poſſit. 149
Nec minimo digito aliquid attingere. 145
Nec parentis nomen edere poſſe. 143
Nec ſi Pactolum dares. 255
Nec ſummis ſaltem digitis contingi ſe patiuntur. 25
Nec tranſuerſo pedis ab aliquo elongari. 133
Nec vnguem aut capillum alterius lædere poſſe. 338
Nec vngula in Ægypto Pharaoni relinquenda. 125
Nemini fac,quod pati non vis, 305
Nemo aliis naſcitur moriturus ſibi. 143
Nemo cum Diabolo iocatur impunè. 352
Nemo impunè in ſanctum Antonium peccat. 102
Nemo repente fit ſummus, 136
Neque intus,neque foris. 133
Nequior Spartaco. 202
Nerei pulchritudo, 303
Nero. 176
Nero intus,foris Cato, 241
Neroniana pietas. 176
Neronis diſcipulus. 127
Neronis, & Sardanapali nuptiæ, 40
Neſcit ſanus, quid ſentiat æger, plenus quid patiatur ieiunus. 62
Ne ſuſtineas inter graculos excellere, cum aquila eſſe poſſis. 234
Nicodemus alter. 106
Nicolaus alter virginibus. 27
Nidum inter aſtra collocare. 165
Nihil eorum,quæ ante pedes ſunt videre. 40
Nil tam benè dictum quod non poſſit deprauari. 123
Nilum totum bibere. 69
Nimietates æqualitates ſunt. 311
Nimio complexu parum ſtringitur, 63
Niniuitarum ieiunium. 172
Niobes altera. 99
Niuis tempore peruestigatur fera. 141
Noctuæ imitator. 125
Nodum ſcirpi abſoluere. 338
Noetica arca ſæcula digna. 70
Non attingit cor meum. 137
Non dicitur veniſſe,qui non ſtetit. 23
Non eſt Iacob, quem Eſau non perſequitur. 168
Non fuerunt qui dicerent, ditauimus Abraham. 144
Non iam quercus loquitur,nec iam lebes vaticinatur. 231
Non magis tutum hoc eſt, quam ſanitas vicino ſerpente. 48
Non moueatur qui benè ſtat. 68
Non omne quod lucet,aurum eſt. 54
Non omnes epiſcopi,Epiſcopi ſunt. 262
Non oportet ebibere mare totum eum qui velit diſcere quoniam eius aqua ſalſa eſt. 261
Non pluit Deus, 318
Non ſemper idem ſpirat ventus, 259
Norma Catonianæ ſeueritatis. 53
Noſter Antiochus. 123
Noſter Dedalus. 78
Noſter Elias. 257
Noſter Lucumo. 25
Noſter Orphæus. 126
Noſter Pharao. 254
Noſter Thomas. 16
Noſtra Suſanna. 243
Noſtri temporis Ariſtippus. 108
Noſtri temporis Brennus. 103
Noſtri temporis Iezabel. 240
Noſtri temporis Moyſes. 230
Noſtrorum temporum Martinus. 70
Nouacula factus es contra teipſum. 115
Nouus Abraham. 232
Nouus Achab. Similis Achab. 22
Nouus Athanaſius. 235
Nouus Beſeleel. 164
Nouus Caiphas. 145
Nouus Conſtantinus. 354
Nouus Dathan,nouus Abyron. 122
Nouus Demoſthenes. 27
Nouus Giezi,Giezita,Giezi ſucceſſor. 342
Nouus Heli. 259
Nouus Iamnes. 235
Nouus Iſraëlita. 317
Nouus Iuda,Iudæ vicarius. 310
Nouus Midas. 216
Nouus Moyſes. 230
Nouus noſtri temporis Philiſthæus. 137
Nouus Sichem. 165
Nucem ſi quis fregerit intus inueniet quod iucundius eſt. 77
Nudo capite ad flagitium prorumpere, 95
Nudum exuere non veſtire. 54
Nulla calamitas ſola. 41
Nullus capillum, quin cinædus ſit,fouet. 47
Nullus Dauid ſine Saule. 123
Num & Saulus inter Apoſtolos? 2
Nunc collyrium nunc calcem oculis inſpicere. 318
Cum Nundinæ effluxerint, tunc demum negotiationem quærere. 148
Nuptiæ Neronis, & Sardanapali. 40

O

OCrea caput tegere,& galea calceari. 288
Oculis clauſis liquet. 193
Oculis Homericis liquet. 39
Oculis viperinis aliorum errata reſpicere, ſuas culpas nulla

falce reſecare. 102
Oculos campi metuere. 43
Oculos lynceos in aliquem intendere. 345
Oculos tot habere,quot animalia Ezechielis. 355
vel Oculum dextrum mihi excuſſerim, quem norim me habere infenſum. 21
Odium Dæmoniacum. 103
Offa alterius auguſta eſt.
Offa panis tanquam cerberus incantari. 347
Offerre Iſaac. 199
Offerre lumen cæco. 100
Offerre ſermonem ſurdo. 94
Olei venditor,aut emptor. 264
Oleo flammam extinguere. 22
Oleum perdit,& impenſas,qui bouem mittit ad ceroma. 101
Ollarum vaporem excipere per reſpirationem. 344
Omnem funem mouere. 39
Omnes anchoras rumpere. 301
Omnia ex capillo illi pendent. 89
Omnibus calculis ſuperior. 215
Omni lapide magis mutus,& elinguis, 133
Omni Scylla moleſtior. 75
Onera grauiora ſuper humeros hominum ponere, & digito ſuo nolle ea contingere, 95
Oneratis ſuperponendum onus , deponentibus non communicandum. 55
Onus,& gigantinis humeris formidabile. 177
Onus oneratis ſuperponendum , deponentibus non communicandum. 55
Oportet pinum vlulare , quia cecidit cedrus. 176
Opportunitas latronem facit. 56
ex Oraculo tanquam promptum aliquid dicere, 17
Orare iudaicum in morem. 324
Orare phariſaicè. 179
Orbis Deucalion. 132
Orbis fabula fieri. 163
Ore ſiniſtro excetra me dilaniat. 236
Orpheus noſter. 116
Os Caiphæ. 193
Oſculum Iudæ. 311
in Os leonis proiici. 68
Os plumbeum. 212
Os Sybillinum. 138
Os ponere in cælum. 123
Os tuum leua,& ſic memineris. 123
Otioſi inferni non ſunt. 98
Ouem te putas,hircum te forte nouit Deus. 149
Oui Leonis catulos domandos committere, 288
ſub Ouina pelle lupus. 255
ſicut Ouis occiſus eſt. 75
Ouum ſiue nucem appoſuj vobis, frangite teſtam & inuenietis eſcam, 94
Ozan alter. 166

P

Inter PAleas ignem occultare. 327
Panes offerunt Mazices. 320
Panis offa tanquam cerberus incantari, 347
de Paradiſo in infernum. 195
In Paradiſo pedem vnum poſuiſſe. 370
Paradiſus voluptatis. 89
nec Parentis nomen edere poſſe. 143
Parietes dipingere domus fundamentis excuſſis, 126
ex Paruis lucris detrimenta magna. 45
Parum ſuper parum adponere. 40
Paſtor hircos mulgens ſanguinem exprimet. 228
Paſtorum ſomnolentia,luporum eſt gaudium, 259
Pater,qui non poteſt corrigi,corrigit filium. 103
Patientia Iob. 152
Patris lumbis habere ſe putat digitos groſſiores. 236
Paulum Blaſphemantibus exhibere. 48
Paulus apparet in vultu,Petrus in ſpiritu. 11
Paulus ſimplex iſtorum temporum. 201
Inſtar pauonis ſe oſtentare. 102
Pecudis vnius ſcabies totum commaculat gregem. 340
Pedem alterum in Paradiſum poſuiſſe. 138
Pedem pedi conferre. 84
Pedem vnum in Paradiſo poſuiſſe. 370
Pede plumbeo incedere. 49
Pede ſecundo introire, 301
Pedibus pennatis. 46
Pedibus profanis,rebus ſacratiſſimis ſe ingerere. 96
Pedibus ſpontaneis accurrere. 103
Perforatam nauem debilis gubernator regit, 255
Pelaſga ars. 93
Pelagus aquam deſiderat. 163
Pennas præ voluptate induere, 49
Pennatis pedibus, 46
Peponem cordis loco habere. 45
Per aërem ambulare. 99
Per cænum ad vrbem ducere , per ſaxa,& ſcopulos ad littus contendere. 216
Perdicis more foue,quem non peperiſti. 319
Perdicum ritu obſtrepere,& inuicem corrixari. 324
Peripſema monachorum. 22
Periuria Laomedontis. 45
Perizomata Adæ præferre. 127
Perſpicuitas cum grauitate coniuncta obſcuritatem auditoribus non parit. 39
In petras ſemen iacere. 141
Petri feruor. 11
Petrum mentientibus ſe exhibere. 236
Petrus in ſpiritu,Paulus apparet in vultu. 11
Phalarica animaduerſio. 142
Phalaris ad ſui conſilia cruentior eſſet, Mida cupidior,Nero impurior. 1.6
Pharao noſter. 254
Phariſæus alter. 178
Phariſaica ambitione circumdari, 179
Phariſaicè orare. 179
Phariſaicum ſupercilium tollere. 178
Pharmacum Ægyptium. 166
Philippicas Demoſthenis,& Tullij ſcribere, 100
Philiſtæus nouus noſtri temporis. 137
Phineem ſe exhibere. 81
Phrygum,& Myſorum diſpares ſunt termini, 166
Inter Phrygum,& Perſarum limites multum intereſt. 54
Phryx. 131
Phyſcone impurior. 69
Pietas neroniana. 176
Pietas Pygmalionis. 25
Pingere ſuper inane. 131
Pinum oportet vlulare,quia cecidit cedrus. 176
Pirgopolinicis Plautini imitator. 103
Piſcatorium Ananiæ, & Saphyræ ingredi, 146
Piſcibus indoctior. 101
Piſoniano vitio teneri. 99
Piſtillo retuſior. 202
Planctus eius ſicut planctus Adadremmon. 141
Planctus Rachelis. 74
Planctus ſydera feriens. 72
Platonis linguam in aliquo eſſe. 28
Plauſtrum formica trahit, 164
Plautinæ familiæ, 72
Plautini Pyrgopolinicis imitator. 103
Plautino ſale,in quempiam ludere. 109
Plenis buccis buccellam admittere. 43
Pleriſque deteriora arrident. 44
Plumam Struthionis portare. 238
Plumbeo pede incedere. 49
Plumbeum os. 212

Index Adagiorum alphabeticus.

Pluuia deficit. 318
Pœnitentia Iudæ. 258
Pœnitentia Saulis. 258
Poëtica,Pictoria,& Hæretica licentia. 281
Polymmeſtor. 90
Polypi color. 148
Pomum contentionis in medio proiicere. 224
Pomum Sodomiticum,ſeu pomum Gomorrhæum. 122
Ponere in cælum os. 123
Poni in ſignum,cui à multis contradicetur. 284
Populi vox,Dei vox. 95
Portum quæritans fluctus experitur. 103
Poſt formicam apis. 24
Poſt manna,allia, cepe,& pepones ſuſpirare. 235
Potens eſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. 194
Præco Diaboli. 42
Præcurſor Antichriſti, ſeu præambulus. 140
Præſumere ex æquo currere cum Gigante. 124
in Prætoriis leones,& in caſtris lepores. 16
Primogenitus Satanæ. 177
Priùs fontes ſurſum tendent & flamma deorſum. 107
Probè aceto aliquem perfundere. 326
Probi hoc vno malos ſuperant bona ſpe. 228
Probus amicus diu quæritur,vix inuenitur,difficilè ſeruatur. 330
Procul Ioue,& fulmine. 144
Profanis pedibus rebus ſacratiſſimis ſe ingerere. 96
Profugus inſtar Cain. 242
Proiecto cæno margaritam fundere. 148
Proiici in os leonis. 68
Promptum omnibus eſt de caſtrenſi munimine pericula ſecuro vultu conſpicere. 109
Propter amurcam torcularia non deteſtanda. 100
Proteum inducere. 330
Prouocare ventos ad flandum. 125
Prudentior Rebecca. 148
Puero gladium præbere. 202
Pugno aureo murus animi fractus eſt. 55
Pulchritudo Nerei. 303
Pulicis,& Leonis comparatio. 123
Puluerem in ventum portare. 321
de Pumice humorem conaris exprimere. 68
ad Puppim remigationem conuertere. 213
Pygmalionis pietas. 25
Pygmeis athalantium onus imponere. 148
Pythagorica taciturnitas. 75

Q

QVadratus lapis. 151
Quædam Rachel. 166
Quale ſemen,talis eſt meſſis. 70
Qualis Domina eſt,talis eſt catella. 245
Quandiu calet ferrum,frigida obdurentur. 235
Quanto caput altius,tanto collum mollius. 64
Quantum habebis,tantus eris. 217
Quaſi Icarus euolaſti. 75
Quaſi vnus de Seraphim. 78
Quaritur cedrus,pinus nihil timet? 84
ex Quercu, & lapide nutritus. 89
Quercus non iam loquitur,nec iam lebes vaticinatur. 231
Qui alium honorat,ſeipſum honorat. 45
Qui antea luteus,aureus modò eſt. 177
Qui benè paſcit ſe, benè viuit. 198
Qui bouem mittit ad ceroma , oleum perdit,& impenſas. 101
Qui cibum aliis impertitur,fame conficitur. 49
Quicquid in buccam venit loqui. 286
Quidam Abſalones. 42
Quidam infernus. 196
Qui benè ſtat,non moueatur. 68
Quid boni habeat ſanitas,languor oſtendit. 57
Quid facient tabulæ ſi tremunt columnæ? 103
Quid faciet virgula deſerti,ſi concutitur cedrus Libani? 56
Quid faciunt agni ſi titubant arietes? 21
Quid tùm poſtea? 64
Quies, quæ laborem ſequitur,gratior eſt. 202
Qui facit,quod nullus,mirantur omnes. 43
Qui fontem habent,gutta non indigent. 24
Qui me amat,amat & canem meum. 95
Qui miſericordiam facit,miſericordiam præſtolatur. 26
Qui montes aureos pollicetur, ne ſcorteum quidem nummum ex theſauris ſuis profert. 284
Qui non erit Iacob,non erit Iſraël. 47
Qui non ſtetit,non dicitur veniſſe. 23
Qui pendet, malè expectat. 27
Qui ſcalmum in lacu regere neſcit,Euxini maris fragoribus creditur. 122
Quis de fulgure conficiat pollinem? 326
Quis de vena ferri,argenti fabricet claritatem? 326
Qui ſeruum ſuum ſeruat,aurum ſuum cuſtodit. 213
Quis Ieremias hæc dignè deploret? 25
Qui ſomniis,& auguriis credit, nunquam erit ſecurus. 131
Qui tragicè ſe habet, comicè feſtum diem agere ægrè poteſt. 68
Quod longè eſt ab oculis,longe eſt à corde. 285
Quod non vidit oculus,cor non dolet. 212
Quod noua teſta ſapit,inueterata ſapit. 372
Quod pati non vis,nemini fac. 303
Quod velis prolixè facere,id aliquando non feceris. 43

R

RAchel. 166
Rachelis planctus. 74
Rachel quædam. 166
Radio ſolis ſcriptum. 201
Rami tui vmbras montium tranſcendunt. 19
Reædificare Iericho. 24
Rebecca prudentior. 148
Redire in Ægyptum. 78
Regio veſtimento aranearum telam inducere. 321
Regis Alcinoi menſa. 193
Regnat Tabeel. 227
Rete ſubtili haurire aquam. 124
Retro puppim impellere. 55
Retuſior piſtillo. 202
Remigationem ad puppim conuertere. 213
Rem quampiam expectare,ſicut Arthurum Britannia. 44
in Ripa fluminis dormire. 128
Riſus leuitate Democritum oſtendere. 125
Ritu perdicum obſtrepere,& inuicem corrixari. 324
de Riuulo bibere, & viuum fontem prætermittere. 47
Roſa ex ſpinis. 376
Rota Ixionis tibi non deeſt. 125

S

SÆcula Noë arca digna. 70
Sæculi noſtri Catilina. 139
Sæculum aureum. 122
Sæculum ferreum. 143
Sæpe mora melior eſt. 54
Sagitta de pharetra Satanæ educta. 124
Sagittis imperitus feſtucis dimicare. 100
Sale Plautino in quempiam ludere. 109
Saliens antequam videat caſurus antequam debeat. 94
Salmoneum ferocia ſuperare. 100
Salomonis ſanguiſugam epulari. 108
Salſam aquam dulci admiſcere. 215
Salum incolere. 133

Samariam Ieroſolymis miſcere. 41
Samuelem alterum ſe alteri Samueli exhibere. 139
Samſon fortitudine referre. 64
Sanare malum malo. 49
Sanguinem flere. 167
Sanguinem ſudare. 62
Sanguiſugam Salomonis æmulari. 108
Sanitas quid boni habeat,languor oſtendit. 57
Sano capite omnes ſenſus vigent. 114
Sanus neſcit,quid ſentiat æger , nec plenus quid patiatur ieiunus. 62
Sapiens alius ab alio. 69
Sara ætatis noſtræ. 287
Sardonicis herbis ſaturatum eſſe. 50
Sarmentis noxiis,vitis non ſinenda ſylueſcere. 140
Satan. 147
Satanæ primogenitus. 177
Satanæ Angelus. 18
Satana vade retro. 50
Saulis pænitentia. 258
Saulus conuerſus eſt in Paulum. 1
num & Saulus inter Apoſtolos ? 2
Saulus venit ad Ananiam. 2
Saxis durior. 196
Scabello dignus in hemicicilio reſidet. 295
per Scalam alieni profectus ruere in præcipitium. 175
Schola Socratica dignus. 168
de Scilice natus. 139
Scirpi nodum abſoluere. 338
Scitis tuis Lycurgus,& Solon cedit. 151
Scripta aliorum ad vnguem elimare , ſua vix lippientibus oculis reſpicere. 99
Scuto vitreo ſe tergere. 99
Scylla omni moleſtior. 75
Scytharum ſolitudo. 49
Scythâ terrior. 282
Secum contendere,lunam cælo deducere. 41
Secundam vecturam facere. 130
Secundo pede introire. 301
Secundus Abel. 204
Secundus Arius. 281
Secundus Ioſeph. 83
Se exhibere Phineem. 81
inter duas Sellas corruere. 57
in modum Sem,& Iaphet nudum Noë cooperire. 301
Semitam nouam in vetere via quærere. 18
Senem crinis vnus non facit. 93
Senecta Tithoni,& Aganthonij. 16
Senes Suſannæ. 99
Seruitus grauior,quàm ſeruitus Iudæorum. 135
Sermonem offerre ſurdo. 94
Serpentem columbæ miſcere. 18
Serpentem fuge,cuius exploratam habes perniciem. 77
à Serpente morſus dolorem ſuum ei memorare cupit quem ſerpens momordit. 24
iuxta Serpentem ſecurum dormire ſe credit. 256
Sic debes chordam tendere ne rumpatur. 301
Sichem nouus. 165
Sicularum menſarum apparatum ſuperare. 244
Sicut gutta ad fluuium,lapis ad montem. 90
Sicut ignis in ſpinis. 98
Sicut ouis occiſus eſt. 75
in Signum poni,cui à multis contradicetur. 284
Silentium conſenſus eſt. 94
de Silice exciſa præcordia. 129
Simia coram Deo. 255
Simia etiam auro decorata ſimia eſt. 282
Simia in tecto,Rex fatuus in ſolio ſedens. 355
ex Simia leonem metiri. 236
Simij florent,celebréſque ſunt,leones quieſcunt. 54
Similes fabris Arcæ Noë. 304
Similes lapidibus milliariis. 304
vt Simon Cyrenæus crucem portare. 125
ad Simonem Petrum intrare per Simonem Magum. 343
ex Simone Petrus. 11
Simonis Magi diſcipulus,Simonis hæres. 343
Sine fundamento ædificare. 77
Sine lumine vmbram colorare. 45
Sine oleo conari lampades accendere. 215
Siniſtro ore excetra me dilaniat. 236
Sinonis fallaciæ. 133
Sinonia verba loqui. 70
in Sinum ignem portare. 375
Sinu vitreo deferri. 263
Si quemquam offenderis paneſce ſemper huiuſmodi. 347
Si quis fregerit nucem, intus inueniet , quod iucundius eſt. 77
Siſyphum factis referre. 42
Siti perit,qui reliquis potum miniſtrat. 41
Sitientibus hortis in flumine aquam ſpargere. 127
Socratica Schola dignus. 168
Sodalis coryos. 68
Sodomiticum pomum ſeu,pomum Gomorrhæum. 122
Somnia tanquam Apocalypſes ſuis relinquere. 374
Somnolentia paſtorum, luporum eſt gaudium. 259
Somno mollior. 58
Somnus lethæus , Lethæus ſopor. 348
Solatium miſeris eſt ſocios habere malorum. 213
Solem facibus iuuare. 62
in Solem iaculari. 21
Solem lucidum eſſe explicare. 178
Solis radio ſcriptum. 201
contra Solis radios lichnis pugnare. 255
Solitudo Scytharum. 49
Spartaco nequior. 202
Spartana breuitas. 76
Spelunca Dæmoniorum. 139
ex Spinis roſa. 376
Spirare aliquem magis,quàm aërem. 110
Spiritualem Iericho in ſe ſubuertere. 77
Spiritus Beſeleelis. 164
Spongia Marcionis. 202
Sponſio coruina. 114
Spontaneis pedibus accurrere. 103
Statim de portu egrediens nauem impegit. 71
Statuam ab vmbra laudare. 27
Statua taciturnior. 40
Stella ad ſolem,gutta ad fluuium , lapis ad montem. 198
Stellæ de cælo ceciderunt. 150
Stellæ in terram ante deſcendent,& terra in cælum aſcendet. 26
de Stellis in carbones mutati. 149
Stentoreus vagitus. 131
Stipulas inferno germinare. 372
Stipula Tartari,cedrus facta eſt Paradiſi. 177
Struthionis plumam portare. 238
Stulti factum cognouerunt. 103
Stuppa ignis impetum comprimere. 39
Suauiter corrigitur,qui exemplo aliorum commendatur. 138
Suauiter natat,cuius alter ſuſtinet mentum. 130
Subbaſilicanis loquacior homo. 97
Sub eodem igne aurum rutilat,palea fumat. 152
Sub Eſau tegumento,latet Iacob. 140
Sub leonis pelle vulpem occultare. 20
Sub ouino vellere, lupinum animum gerere. 241
Sudare ſanguinem. 62
Sui ipſius corruptor. 18
Sui ſæculi chimera eſſe. 72
Summo digito mel deguſtare. 303
Suo baculo cædi. 23
Suo ſe iaculo percutere,ſuo ſe mucrone perimere. 115
Suo ventri pater, alieno vitricus eſſe. 245

Super

Super ariſtas gradi. 57
Supercilium phariſaicum tollere. 178
Super glaciem ſcribere,& ad ſolem ponere. 21
Super mane pingere. 131
Suſannæ ſenes. 94
Suſanna noſtra. 245
Sus artium repertricem. 175
Suſcitare filios Abrahæ. 194
Suum Dagon erigere. 69
Sybaris altera. 244
Sybyllinum os. 138
Sydera feriens planctus. 72
inter Sydera nidum collocare. 122
Syluarum aures habere ſuſpectas. 110
Syluester alter. 148
Synagoga Antichriſti. 193

T

TAbeel regnat. 227
Tabulæ Moyſis. 17
Tabulæ quid faciunt ſi tremunt columnæ? 103
Taciturnior Amyclis ipſis. 43
Taciturnior ſtatua. 40
Taciturnitas Pythagorica. 75
Talarem tunicam Ioſeph induere. 132
Talis eſſe,cui ſimpliciter dicere iurare ſit. 95
Talis eſt meſſis qualeſemen. 70
Talpæ ad cæteros,capearum in me oculos poſſidetis. 21
Tam neceſſarium quàm ſol. 50
Tanquam alter Sampſon aurarum ſæcularium molam voluo. 20
Tanquam Cereris ſacra aliquid conſeruare. 165
Tanquam ex oraculo promptum aliquid dicere. 17
Tanquam Megarenſes ædificant, tanquam ſemper victuri, viuunt quaſi altera die morituri. 72
Tantali vnda tibi non deeſt. 62
Tantalum temeritate ſuperare. 62
Tantùm non in nubibus ſedere ſe putant. 94
Tarquinius. 198
Tela aranearum. 165
Temeritate tantalum ſuperare. 62
Tempore niuis peruestigatur fera. 141
in Tenebris poſitus aliis veritatis lumen oſtendere. 129
Tenui è funiculo vita ſuſpenſa eſt. 141
in Terra habitare Naid, ſeu Nod. 149
Terra inſenſibilior. 138
Teſtudineo incedere gradu. 63
Tetrior Scythâ. 282
Thomas noſter. 16
Thraſonis imitator. 90
Thucydides,& Salluſtius hic muti ſint. 64
Timothæus noſtri temporis. 71
Tigres Hyrcanæ te genuère. 89
Tigrium Hyrcanarum lacte nutritus. 101
Tithoni,& Arganthonij ſenecta. 16
Titij iecur habere. 26
Titionem fumantem de incendio citò vorax flamma comprehendit. 107
Tobiam alterum referre. 43
Tondet vnus,alter explicat,vnus pedē tenet,alter excoriat. 48
Torris inferni factum eſt ſplendidum ſydus cæli. 23
Tot oculos habere,quot animalia Ezechielis. 355
Totum Nilum bibere. 69
Totus anima eſt. 57
Totus caro eſt. 57
Trabem portans aliis vaniſſimè de feſtucis inſultas. 95
Tragicè qui ſe habet, comicè feſtum diem agere ægrè poteſt. 68
Tullius alter. 81
Ex tumulis montes facere,ex culice Elephantem. 18
Tunicam talarem Ioſeph induere. 132
Turbida aqua piſcoſior. 43
Turris carnea. 126
Turris chalana. 71
Tuſcum iurgium. 302
Tyrrhenicas quoque tubas cantu ſuperare. 45

V

VAde retro Satana. 59
Vagitus ſtentoreus. 131
Vana gloria Cynica. 17
Vaporem ollarum excipere per reſpirationem? 244
Vas dedit,quod incluſum ſeruauerat vinum. 41
in Vaſe vitreo aliquid portare. 263
Vaticinatur Balaam. 166
Vbi portus putabatur naufragium inuenire. 238
Vbi Rex adeſt,ibi regia curia eſt;vbi Papa,ibi Roma. 347
Vbi rigor,ibi vigor. 259
Vel ad vmbram contremiſcens. 62
Vel dextrum mihi oculum excuſſerim, quem norim me habere infenſum. 21
Vel lac gallinarum alicui præbere. 75
Velocior Euro. 168
Velut canes eſca proiecta arma induere. 26
Velut ceruus in iecore ictus ſagitta. 23
de Vena ferri,quis argenti fabricet claritatem. 77
Venditor olei,aut emptor. 264
Venit Saulus ad Ananiam. 2
Ventis feriunt. 44
Ventis mobilior,fluctibus inquietior. 107
Vento fami conſulere. 75
Ventos extringere. 139
Ventos prouocare ad flandum. 125
Ventri ſuo pater,alieno vitricus eſſe. 245
In ventum puluerem portare. 321
Ventus non ſemper idem ſpirat. 259
Verba mihi bellum Perſicum mouent. 133
Verba non fuere verba,ſed tonitrua. 73
Verba ſinonia loqui. 70
Verberare ignem. 47
Veſtem Hiſtiæus conſuit,induit Ariſtagoras. 259
Veſtimento regio aranearum telam inducere. 321
Veſtita vipera. 239
Via deficiente viaticum augere. 75
per Viam incedere Roboam. 77
Viam ſibi conſtruere ad gehennam. 127
Vibices aliis obiectant qui vulneribus ſunt affecti. 80
Vicini barbæ propriam ſimulare debes. 40
Victoria Eleazaris. 132
Vidit illum Deus. 121
Vinum in acetum conuertitur. 338
Vipera veſtita. 239
Viperea lingua,os vipereum. 96
Viperinis oculis aliorum errata reſpicere, ſuas culpas nulla falce reſecare. 102
Virginibus alter Nicolaus. 27
Viri centum nec vnum pauperem ſpoliarent. 70
Virgula deſerti quid faciet,ſi concutitur cedrus Libani? 56
Virtutis cultum amplectere, cum ſatis ad vitium amplæ facultates ſunt. 234
Vitam agere leporis. 75
Vita Mathuſalem. 169
Vitam epicuream agere. 245
Vitam latro dedit. 126
Vitam Marini pulmonis agere. 48
Vita Monachum,non locus facit. 104
Vita quoque emi pecunia poteſt. 107
Vitio piſoniano teneri. 99
Vitis non ſinenda farmentis noxiis ſylueſcere. 149
Vitreo ſcuto ſe tegere. 263

Vitreo ſinu deferti. 263
Viuere Iudaice. 325
Vltra Gades nauigare. 176
Vlulet abies,quia cecidit cedrus. 62
Vlyſſis argutiæ. 199
Vmbram habere pro corpore. 41
cum Vmbra pugnare. 76
Vmbras montium tranſcendunt rami tui. 19
Vnciam concedere,& totam libram auferre. 17
de Vna filia duos generos facere. 96
Vna linea Geometram non facit. 53
Vna manu operari,aliâ diſpergere. 74
Vndam manu compreſſa ſtringere. 58
Vnda Tantali tibi non deeſt. 62
ex Vngue deſcribere leonem. 191
nec Vnguem , aut capillum alterius lædere poſſe. 338
ab Vnguibus leonem laudare. 138
Vniuerſam Ægyptum comedere. 76
Vnius pecudis ſcabices totum commaculat gregem. 340
Vno digitorum torrentis impetum ſiſtere. 41
de Vno pectoris ſterquilinio & odorem roſarum proferre & fœtorem cadauerum. 55
Vnum altare denudari non debet vt aliud cooperiatur. 371
quaſi Vnus de Seraphim. 78
Vnus eſſe aſſueſce. 104
Vnus flos non facit hortum. 302
Vnus tondet,alter expilat;vnus pedem tenet, alter excoriat. 48
Vnxi illi caput. 328
Voluptatis Paradiſus. 89
Vox coruina. 73
Vox eius vox Iacob,manus autem manus Eſau. 251
Vox populi,vox Dei. 95
ſicut Vrias litteras ſuæ mortis deferre. 305
Vrna Belidum tibi non deeſt. 176
Vrſæ vnguibus occurrit leonem vitans. 24
Vſque ad cubitos. 69
Vt aptorum dentes ſe inuicem acuere. 288
Vt graculus Æſopi non propriis pennis ornari. 78
Vtriſque manibus aliquid verſare. 19
Vulcania arma. 302
Vulpes ceraſa non curat. 19
Vulpes inter gallinas. 320
Vulpes in tuo corde videntur feciſſe cubilia. 230
Vxoris Loth imitator. 316

Z

ZAchæi veſtem Goliæ artubus adaptare. 295
Zachæus. 145
Zizaniis inſidere frumento relicto. 25

INDEX

INDEX

EXCVRSVVM, ADAGIORVM OMISSA RECENSIONE, ORDINE

ALPHABETI SERVATO.

A

ABel & Caini munera, ac ſacrificia inter ſe conferuntur. 211 *Vide* Cain
Abrahæ commendatio. 232
Abraham filium Deo offerens expenditur, & meliora Deo offerenda ex eius oblatione colligitur. 199. *Vide* Exemplum.
Adorare pro orare, nonnulla alia de oratione. 183
Aduerſa forti, æquoque animo ferenda, tanquam animæ ſalutaria. 160
Aduerſitas eos probat, quibus affricatur: ſanitas, ſanctitáſque, vt venæ contactu, tribulationibus probatur. 157
Adulatoris oleum quàm noxium. 264
Ægritudine affectus gratum Dei domicilium eſt. 91
Amatori veritatis cauenda contentio eſt. 124
Apoſtolicum munus, Apoſtolica vita. 218
de Arca aliqua notatu digna notantur, éxque Arcæ fabrica vtilia quædam monita decerpuntur. 298
Auaritiæ fera, ſæuus lupus Auarus. 117
Auaritiæ ignis nunquam ſatiatur. 119. *Vide* Cæcus.
Auaritia metropolis improbitatis, omnis malitiæ mater. 120
Auaritiæ morbus ægrè ſanari poteſt. 121
Auri tyrannis, tyrannis auaritiæ. 118
Auri, argenti, & pecuniarum vis, ac fortitudo. 331

B

BEllicus in diuitiis latet apparatus, fortis latet exercitus. 336
Belluam non hominem refert, qui ventri ſeruit & gulæ. 245
Bono principio melior reſpondere finis debet. 52
& in Bono, & in malo paulatim, & per gradus ad grandia itur, itur ad culmen. 136

C

Cæcæ diuitiæ, cæca auaritia eſt, cæcus auarus. 219
Cain ſæuities in Abelem expenditur, expenditur eius facinus. 205. *Vide* Abel.
ex Caino & Abele monita quædam vtilia. 206
Calamus in iræ ferani acuitur. 353
Caro ferculis non nutrienda, nec fouenda delitiis. 313
Carnis vxor decipit, dum blanditur, non ſecus, ac Eua fecerit in Adamum. 267
Carni ſpiritus haud ſeruiat, ſeruiat ſpiritui caro. 268
Caſtitas, & pudicitia Ioſephi exemplo ſectanda. 33
Cauendum bonus, ne malorum conſortio ipſorum puritas inficiatur. 340
Concordiæ bonum commendatur, condemnatur diſcordiæ malum. 296
Concilia proba magnifacienda, magnis ſunt noxia, maximè cauenda. 116
Contumeliæ & iniuriæ Abelis exemplo ferendæ, nocentibus ignoſcendum. 207
Corporis infirmitas ad animæ firmitatem; carniſque ægritudo ad animæ ſanitatem. 92
Curioſè aliena haud ſcrutanda. 22

D

DAniel, aliqua de illo in lucem producuntur. 141
Delitiæ ac voluptates terrenæ, ſcelerum parturientium monſtra. 249. *Vide* Voluptas.
à Deo aſpici, quàm nobis ſalutare, quàm proficuum Deum aſpicere. 113
Deus dum nos vulnerat ſanat. 159
Diuina temerè diſcutienda non ſunt. 196
Diuitiarum morbus ſuperbia eſt, diuitiarum vermis & elatio. 221
Diuitiarum ſpinæ mentem lacerant. 117
Diuitiæ diuitum tortores, carnifices, viperæ. 218
Diuitiæ diſcordiæ cauſa, vnitatis nouercæ, aurum & argentum litium fomes, & incentiuum. 222
Diuitiarum paupertas. 223
Diuitiæ in ſtultos eorum amatores imperium exercent; qui ſapit, diuitias contemnat & calcet. 223
Diuitiarum, & auaritiæ ſordes, & opum lutum. 224
Dormiendi verbo, quæ notio præter vſitatam ſubſit. 350

E

de EPiſcopali munere & onere quædam chartis conſignantur. 262
Exemplo Abrahæ, obedientiæ corona quiſque redimiendus. 261. *Vide* Abraham.
Eua in muliere qualibet cauenda. 266 *Vide* Mulier.

F

FAciei fucandæ & pingendæ damnatur artificium 189
Fidei, & operum nexus. 146
Fidus amicus inuentu difficilis, amici inuenti vtilitas, characteres. 330
Fortitudo de diuitiis, de diuite; fortis, robur, vis, potentia ad diuitias circumſcribendas. 33

††† Genua

Index Excurſuum alphabeticus.

G

Genua tangere ſupplicandi babitus, pura manus, pura lingua ſit Dei genua in oratione contrectantis. 191

Goliæ gladius inuidia fert, quem corripit. 46

H

HOnoris volatici & dignitatis fuga. 369

quam graue onus ſub Honore lateat. 368

Hoſpitibus pedes abluti. 279

Hoſpites ignotos non recipere quid. 275

Hoſpitalitatis venatio commendatur. 270

Hoſpitalitatis ſagena omnibus hoſpitibus capiendis. 27

Hoſpitalitatis theſaurus, de Abrahæ hoſpitalitate aliqua ſcitu digna. 273

Hoſpitalitas Abrahæ exemplo imitanda. 274

pleræque circa Hoſpitalitatem obſeruationes, pleraque: vtilia monita. 276

Hypocritæ notati, qui alij videntur, alij ſunt. 241

I

IEiunij armatura. 173

Ieiunium ad cælum vehiculum. 174

Ignis, & formoſitatis nexus, muliebrium verborum, & flammarum. 87

Ignea Dei verba, qui verſat, & ad alios tranſmittit, ardeat ipſe. 308

In ſeipſum prior ſæuit, qui ſæuit in alios. 115.

Inuidiæ ſpinæ eius mentem pungunt, quem corripiunt. 209

Inuidiæ virus quàm noxium, quàm lethale inuidiæ venenum. 210

Ioannis laus, Ioannis in adulteros feruor. 59

Iobi virtus, & fortitudo commendatur. 152

Iobi virtus, & patientia nobis in exemplum propoſita. 154

nonnulla alia in Iobi laudem, commendationémque. 155

Iobi exemplo gratiæ in tribulationibus agendæ. 156

Ioſeph Patriarchæ pudicitia expenditur, & illoſtratur. 29

Ioſephi fuga laudatur, & in exemplum proponitur. 30

Ioſephi cautio, & vigilantia. 31

Ioſeph pudicitiæ Athleta, nudus luctator, nudus vincit. 32

Ioſephi fortitudo in ferendis contumeliis, fœmineiſque illecebris. 33

Ioſephi Patriarchæ laus. 34

quædam de Ioſepho ad Ioſephi laudem, commendationemque. 36

de Ioſephi carcere, Ioſephi vinculis. 37

Ioſephi hoſtis infenſiſſimus Ægyptia mulier. 31

de Iudæ oſculo, Iuda Iudam ob oſculum perimente. 312

Iudæorum cæcitas perſtringitur. 111

de Iudæis aliqua animaduerſione digna notantur. 324

Iudæorum diſperſio, in quem finem permiſſa, quidque iacens inclamet. 150

Iudæorum perfidia, peruicacia, durities. 129

Iuſtitiæ aliarúmque virtutum nexus, & orationis. 189

Iuſtorum iniuria cauenda. 254

L

LAbor quieti ſubſternendus, præmittendus, operi labor. 203

Liber verè qui verſus Dei ſeruus eſt. 135

Libidinis flammæ, quam noxiæ, vtque coercendæ. 85

Libidinis ignes dapes, & vina fouent. 88

Lingua cum vita cohæreat, cohæreant cum ſermonibus mores. 252

Lingua non coercita, etiam in loquentem pugnat, loquantem ferit. 98

Lingua coercenda, ſilentij fræno cohibenda. 286

de Loci ſanctitate nemo ſibi blandiatur. 104

M

MAlos inter viuere quàm noxium, quàm vtile inter bonos. 25

in Mariæ Virginis laudem aliqua inſeruntur. 376

Mendacium vitandum, amanda veritas. 236

Mititas & manſuetudo Moſis exemplo ſectanda. 220

Mors annorum legi haud paret, cogitanda eſt ſemper, ſemper expectanda. 170

de Moſe aliqua notantur, aliqua in Moſis laudem afferuntur. 23

Mulier ignem iaculatur, & flammas. 86

Mulier omni fera truculentior. 32

à Muliere mala, quanta mala timenda. 240

Mundana omnia repudianda, mentis ſinu excutienda quæ ſæculum ſapiunt. 373

Mundi iugo excuſſo ſubdendum Chriſti iugo collum. 253

Mundi Ægyptus fugienda. 79

N

NEmo ſibi de Patrum ſanctitate ac nobilitate blandiatur. 134

Nemo ſe Diaboli credat illecebris, Diabolus virtutum exercitio vincendus. 352

Nemo idoneus ſui ductor eſt, alterius quiſque indiget magiſterio. 322

Nimia lenitas & conniuentia damnatur. 260

Niniuitarum ieiunium expenditur & pœnitentia. 172

Noe laus, & commendatio. 284

O

OCuli, & miſericordiæ nexus, videndi, & miſerendi. 112

de Oculorum pictura. 292

Orationem erehit humilitas, ſuperbia inficit. 181

Orationis vtilitas, precum fructus. 188

in Oratione puræ madus eleuandæ. 185

Otium quam Chriſto diſpliceat, quàm noxium nobis. 203

P

PAuli Apoſtoli laus, & commendatio. 2

Pauli conuerſio conuerſionis exemplum omnibus eſt. 4

ex conuerſo Saulo in Paulum diſcimus nullius deſperandam eſſe ſalutem. 5

Paulus Apoſtolus quam ſublimis. 7

Pauli doctrina commendatur, prædicatur Pauli prædicatio. 8

de Paulo quædam alia ad Pauli laudem, commendationemque. 9

Peccatum omnia deuaſtat, & diruit, peccatorem obcæcat. 65

Peccati fera ignis tinea. 66

Peccati nexus, & pœnæ. 64

Peccatoris ſtatus inquies. 242

Perſecutoris ſæuities fortiter ferenti ſalutaris. 168

Perſeuerantia filiorum Dei character, virtutumq; ... 63

Perſeuerantiæ bonum. 61

Petri magnitudo & excellentia. 12

de Petro, Petri lapſu, & erectione, quædam in lectoris profectum offeruntur. 13

Phinees exemplum zeli ſpiritum omnibus inhalat. 82

Pœnitentia citò ineunda, non in finem vitæ reiicienda. 214

Prælatorum in ſuos prouidentia, & cura. 84.

Princeps, Rex, ac ſuperior ſolem vt referat. 557

Profuſi ſermonis damna. 97

Religio

Index Excurſuum alphabeticus.

R

REligionis habitus cum vita cohæreat. 238

Rex,ac ſuperior quilibet ſubditorum Paſtor. 353

totus oculus in ſuos eſſe Rex,eſſe ſuperior debet. 360

Rex, & ſuperior,ſuorum pater eſſe debet. 362

Rex, ac Princeps vrbis murus,ciuium ſcutum, ac ciuitatis anima. 363

S

SAra, aliqua in Saræ commendationem chartis illinuntur. 287

Scientiæ lumen, qui aliis impertit,in tenebris ipſo non viuat. 307

Secreti amor,euagationis fuga. 90

Simoniæ labes cauenda,excutiendæ à muneribus manus, ne oculi excæcentur. 343

de Somno aliqua traduntur mente percurrenda haud ſomno correpta. 348

Sua non iactet, nec iactet ſe, qui Deo preces fundit, Deo placere quærit. 180

Superior ſuorum exemplar, recta ſubditorum regula, & & amuſſis,probæ vitæ ſpeculum, probitatis ſimulacrum. 364. *Vide* Rex.

T

TEntatio eos perficit,quos premit. 160

Tentatio animæ cuſtos. 161

Tentationum, & tribulationum ventus firmiorem illius mentem reddit,qui concutitur. 162

Tribulationis funis peccatorum vinculis ſoluendis. 158

V

VIrtutis,ac pietatis corona,iuſtitiæ purpura,legis diuinæ ſceptrum,vera veri Regis inſignia. 360

Vitæ, & Doctrinæ cohærentia, morum, & ſermonum. 304

Vita præſens breuis licet diuturna vt Mathuſalem ſit. 169

vitrea hæc Vita, vitrei mortales. 264

Vitiorum & diuitiarum cohærentia atque affinitas. 220

Voluptatis hamo homines capiuntur, mortem cum degluriunt. 248

Voluptates rationem obruunt & tegunt. 246

Voluptatum terrenarum dulcedo amara eſt, ſpinoſa delitiarum mollities, mordent dum blandiuntur. 250

Voluptates terrenæ falſæ, vmbratiles, impuræ. 247. fugaces. 249

INDEX
VOCVM QVARVNDAM
HEBRAICARVM, QVARVM
VIS ET PROPRIETAS IN HOC
Adagiorum volumine traditur,
& expenditur.

א

אב *Au* de principe,& patre. 1052
אבה *Auah* deſiderare, & velle;pater ac princeps deſiderare bona ſuis debet. 1052
און *on* de idolo,& fortitudine. 960
De dolore,& opibus. 628
אמן *Aman*,quid ; diuitiarum,& fortitudinis nexus. 957
אשם *Aſam* ; peccatum , & deſolatio vt cohæreant, 200

ב

בא ; Quodnam myſterium in hoc verbo ex Hebræorum mente lateat. 351
בג *Bag*, de cibo regio. 707
בצע *BaZangh*, de quæſtu, & vulneribus. 970
בצע quid ; rapinæ,& cupiditatis cohærentia. 354
בצר *Bazar* munire. 956
בצר *Bezar* , auri nomen,quod hominum munitio. 956
בשר *Baſar* ; carnis nomen quid doceat. 770

ג

גב *Gau*,de lupanari. 707
גרה *Gerah*, obolus ; pecunia litium fons. 638

ח

חיל *Chail*, de fortitudine , & diuitiis. 959, Item de exercitu,& opibus. 972
הלכאים *Chelcaim* in paupere vt lateat exercitus. 972
חלם *Chalam* ſomniare,regna vt ſomnia ſint. 1073
חסן de opibus,& fortitudine. 963.& 965

י

יעץ *Ianghaz* quid ; conſilij nexus,& baſis. 550
ישם *Iaſam* deſolari ; ſomnus vt cum deſolatione cohæreat. 1007
ישן *Iaſam* , dormire. 1007

כ

כבד *Chabad* aggrauari,& honorari. 1075

כבוד *Chabad*, de gloria,& grauitate. 1075

מ

מבצר, munitio cum auro vt cohæreat. 1073
מלך *Mulach* de regno ; ſomnij, & regni nexus. 1073

נ

נשיח *Nahah* exigere,exactorem agere. 1007
נשק *Naſach* de oſculis,& de armis. 896

ע

עבטיט *Nghabtith*.de luto,& de diuitiis, 644
עבור quid ſignificet. 543

פ

פוך Quid, fuci nomen vnde. 841
פנות *Pinoth*, anguli, & maiores populi. 1079
פז *Paz*, aurum,& forte,robuſtúmque ſonat. 955

צ

צרר *Zarar*,de funibus, & anguſtiis, 467

ר

רכב *Rachau* inuidere tanquam iumento. 1078
רנה *Rinnah* quid. 543
רעה *Ragáh*;paſcere,& regere,ingentem affectum hoc verbum claudit. 1027
רשע *Raſangh* ; peccator ab inquietudine. 694

ש

שחד *Sochod*, munus ; muneris vis hinc collecta. 993
שכב *Sachau*,dormire,& iacere. 1011
שמיר *Samir*,quid,& vnde. 479
שמר , *Samar* cuſtodire ; ab hoc verbo cur ſpinæ dicantur. 479
שנה *Senah*,ſomnus cum exactione vt cohæreat. 1007

INDEX

INDEX
QVARVNDAM VOCVM GRÆCARVM, QVARVM NOTIO, ATQVE VSVS IN HOC

Sacrorum Adagiorum volumine explicatur.

B

Βασιλεὺς dicitur rex, quia populi baſis, 1077

Γ

Γαστριμαργία quid. 705
Γεωμετρεῖν, ad ſuperciliorum cultum traductum. 842

Θ

Θυρεοὶ ſcuta Duces dicti, dicti Principes. 3055

Ι

Ἰδεῖν quid ſignificet. 35
Ἱστορῆσαι, de rei magnæ viſione. 35
Ἰσχὺς de fortitudine, & ſubſtantiâ, opibúſque. 959. & 966

Κ

Κοιμάομαι; dormiendi verbum, & iacendi. 1011
Κραταιοὶ cur Duces dicti. 1055

Μ

Μάργος, inſaniæ, & gulæ nexus, 705

Π

Ποιμαίνω, curam gerere, & paſcere. 1027
Ποιμένες pro populi duce ſumunt Græci. 1027

Σ

Στιζοντες cur dictæ mulieres. 848

Υ

Ὑπερασπισμοὶ pulchriores dicuntur qui alios regunt, 1055
Ὑπερασπισταὶ protectores cur Reges dicti. 1055

Χ

Χόρτασμα quid, ratione carere videtur qui terrenis deliciis inhiat.

PRISCI QVIDAM RITVS QVORVM IN HOC ADAGIORVM VOLVMINE MENTIO FIT.

1. PAVLI catenæ, vt olim abraderentur. 28
2. Olim etiam vincti terram colebant. 118
3. Apud Ægyptios noctu catenis vincti ſtrictiùs ſtringebatur, laxiùs in die. 119
4. Miſerorum nomina excripta præſules ſeruabant. 251
5. Conuiuium Clericis, & aduenientibus præparatum. 251
6. Meretricum imagines in curru depictæ. 261
7. Fidem olim conceptis verbis in deſignato loco proferebantur. 433
8. De ſcuti amiſſione Græcorum mos. 513
9. Fideles olim in mundanorum hominum feſtis ieiunabant. 515
10. Quo habitu ſupplices orarent Macedones. 535
11. Puris manibus Deos in auxilium vocandos putabant gentiles. 540
12. Manus olim oraturi abluebant. 541
13. Puritaſ in thure colligendo requiſita olim. 543
14. Candidis veſtibus Eccleſiam oraturi intrabant. 544
15. Expanſæ in cœlum orantis manus. 545
16. Manus ſublatio ſignum erat aliquem eſſe deuictum. 545
17. Columna in virtutis teſtimonium. 556
18. Iuſtitiam tantum à ſuis diis aliqui poſtulabant. 557
19. Pythagorei ne iniuſta peterent, quod optabant voce promebant. 557
20. Genua à ſupplicibus tacta. 561
21. Medicorum genua ab ægris tacta. 561
Abſque femoralibus Imperatorum icones. 561
22. Siniſtra genua tacta, dextera mentum. 561
23. Simulachrorum genua, & plantæ tactæ. 562
24. Sacerdotum genua tangi ſolita. 563
25. In Larario cum aliorum imaginibus Abrahæ imago locata. 669
26. Imago oblati Iſaac qualis olim eſſet. 583
27. Perſarum lex de mendacij fuga. 676
28. Hoſpites recipientes non ante quærebant quinam eſſent quàm bibiſſent. 781
29. Peregrinos non recipientes, qua olim formula vterentur. 793
30. Hoſpites ab Aſſiriis Dirſpores appellati. 794
31. Iter habentes illud hoſpitium redeuntes ferè adibant, ad quod euntes ſe contulerant. 795
32. Vouere domum in aduenientium hoſpitium Chriſtianorum priſci æui mos. 795
33. Cellulæ hoſpitales recipiendis hoſpitibus. 795
34. Grauiter mulctari hoſpites non recipientes; Leucanorum mos. 796
35. Iouem ξένιον ab hoſpitalitate dicebant. 796
36. Dei ſeruos, vt olim ad hoſpitium allicerent, ac inuitarent. 796
37. Gothi vt benignè hoſpites admittant. 797
38. Gothorum, & Sueuorum lex circa peregrinorum receptionem. 797
39. Vvandalorum alacritas in recipiendis hoſpitibus. 797
40. Celtiberi, vt benignè hoſpites recipiant. 798
41. Hoſpites tuba excepti. 798
42. Hoſpites ab aliquibus deuorati. 798
43. Lacones inhoſpitalitatis nota laborabant. 799
44. Tauri, & Pontici hoſpites immolabant. 799
45. Neceſſitatis, ac famis tempore ab aliquibus Peregrini ex vrbe excluſi. 799
46. Hoſpitum pedes abluere olim in vſu. 800
47. Nobiles mulieres pedes hoſpitibus ſuis manibus abluebant. 802
48. Puellæ hoſpitum pedes abluere ſolebant. 802
49. Ablutos hoſpitum pedes vngebant mulieres. 802
50. Mulieres virorum pedes abſtergebant etiam apud Hebræos. 802
51. Templi veſtibula olim oſculabantur. 820
52. Regiæ imagini addere nihil licebat. 827
53. Virgines cœno facies illinebant, ne amantes allicerent. 830
54. Apud nonnullos lege cauebatur, ne mulieres faciem fucarent. 831
55. Cutem vt olim expolirent. 832
56. Mulieres poſt funus ad fucos aliquando ſe conferebant. 832
57. Statua olim vtebantur tanquam pulchritudinis magiſtra. 834
58. Oculi olim picti. 838
59. Nigro colore oculorum exordia pingi ſolita. 839
60. Medorum fuit oculos depingere. 839
61. Stibio oculi picti. 841
62. Stibium in oculorum pictura. 841
63. Supercilia flaua depicta fuligine, & atramento. 842
64. Formicarum ouis ſupercilia denigrata. 843
65. Palpebræ depictæ. 843
66. Palpebræ vncis ferreis laceratæ. 844
67. Abraſa ſupercilia. 844
68. De Arcæ reliquiis. 857
69. Arcæ bitumine olim ad expiationem vtebantur. 857
70. Dolabra, qua arcæ fabrica ſtructa vt olim conſeruaretur. 858
71. Gentiles Chriſtianis imputabant, cum aliquid mali accideret. 916
72. September menſis fortitudinum cur dictus. 967

73. Phari

73. Phariſæorum lecti quales eſſent. 1014
74. Molles lecti herculei dicti. 1014
75. Apud Ægyptios Reges Paſtores dicti. 1027
76. Patena Imperatoribus data, in qua ſol ſculptus. 1030.
77 Coronæ regiæ cur radiis duodecim conſtarent. 1030.
78. Imperatori lampadem præferebant. 1030
79. Stellæ, & ſigna Zodiaci in veſte regia. 1031
80. Radiato capite in ſolis figura Perſarum Reges reſidebant. 1031
81. Regis oculus ſatrapæ dicebantur. 1044
82. Perſarum Reges vt excitarentur. 1074
83. Rubri Regum calcei. 1072
84. Subiecta pedibus ſphæra, cœlum ſe calcare mentiebantur Perſarum Reges. 1072
85. Anguli Reges & Principes dicti. 1079
86. Ingreſſus Mariæ in templum à Græcis cultus. 1107
87. Eliam olim dicebant, quem ob Sanctitatem vellicabant. 739
88. Qui quadrageſimæ tempore inimicitias non ponebant, vix Chriſtiani titulo digni cenſebantur. 1032

INDEX
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC ADAGIORVM VOLVMINE, AVT NOVA explicatione donantur, & illuſtrantur, aut ad mores informandos expenduntur.

Productus numerus eſt marginalis.

Vetus Teſtamentum.

Ex Geneſi.

Cap.1.v.1. *IN principio creauit Deus cælum & terram.* 329
2. *Terra autem erat inanis, & vacua.* 337
14. *Fiant luminaria in firmamento cæli, diuidant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* 1032. & 877
26. *Faciamus hominem.* 598
Cap.2.v.2. *Requieuit Deus die ſeptimo.* 588
17. *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris.* 505
18. *Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* 100
Cap.3.v.1. *Cur præcepit vobis Deus.* 1018
5. *In quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri.* 812
7. *Deditque viro ſuo, qui comedit.* 747
8. *Abſcondit ſe Adam, & vxor eius à facie Domini.* 202
9. *Adam vbi es?* 754
15 *Inimicitias ponam inter te, & mulierem.* 735. & 1019
Cap.4.v.5. *Omnis, qui inuenerit, me occidet me.* 694
6. *Cur concidit facies tua?* 605
8. *Dixit Cain ad Abel fratrem ſuum egrediamur foras.* 529. & 596
12. *Terra non dabit tibi fructus ſuos.* 966
23. *Occidi virum in vulnus meum.* 345
25. *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* 599
Cap.6.v.9. *Hæ ſunt generationes Noe, Noe vir iuſtus.* 817
21. *Tolles tecum ex omnibus eſcis, quæ mandi poſſunt.* 252
Cap 7.v.2. *Quia te vidi iuſtum coram me.* 690
Cap.8.v.4. *Requieuitque arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis ſuper montes Armeniæ.* 859
16. *Egredere de Arca.* 817
Cap.9 v.21. *Bibenſque vinum inebriatus eſt.* 266
Cap.12.v.1. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua.* 749
6. *Pertranſiuit Abram terram vſque ad locum Sichem, vſque ad conuallem illuſtrem.* 794
Cap.15.v.1. *Noli timere Abram, ego protector tuus ſum.* 735
Cap.16.v.13. *Tu Deus, qui vidiſti me.* 332
Cap.18.v.4. *Afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes veſtros.* 800
5. *Ponam buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis.* 805
7. *Tulit inde vitulum tenerrimum, deditque puero, qui feſtinauit, & coxit illum.* 804
17. *Num celare potero Abraham, quæ geſturus ſum?* 669
Cap.19.v.7. *Noli reſpicere poſt tergum.* 1062
17. *In monte ſaluum te fac.* 788
33. *Et ingreſſa eſt maior, dormiuitque cum Patre.* 1012
Cap.21.v.33. *Abraham plantauit nemus in Berſabee.* 786
33. *Et inuocauit ibi nomen Domini.* 786
Cap.24.v.32. *Et introduxit eum* (ſeruum Abrahæ) *in hoſpitium, ac deſtrauit camelos, deditque paleas. & fœnum, & aquas ad lauandos pedes eius, & virorum, qui venerant cum eo.* 801
Cap.25.v.25. *Protinus alter egrediens, plantam fratris*

tris tenebat manu. 903
Cap.28.v.12. *Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram.* 1005
12. *Vidit Angelos aſcendentes, & deſcendentes.* 17
Cap.32.v.20. *Placabo illum muneribus.* 994
Cap.37.v.2. *Ioſeph cum ſedecim eſſet annorum paſcebat gregem cum fratribus ſuis adhuc puer.* 114
3. *Iſrael enim diligebat Ioſeph, eo quod in ſenectute genuiſſet eum* 115
37. *Fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph.* 101
Cap.39.v.7. *Iniecit domina ſua oculos ſuos in Ioſeph.* 336
8. *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo ſua.* 93
11. *Accidit autem quadam die, vt intraret Ioſeph domum, & operis quidpiam abſque arbitris faceret.* 97
Cap.40 v.1. *Accidit vt peccarent duo eunuchi pincerna Regis Ægypti, & piſtor Domino ſuo.* 713
15. *Quia furtim ſublatus ſum, & hic innocens in locum miſſus ſum.* 114
Cap 41.v.1. *Vidit Pharao ſomnium.* 1029
3. *Alia boues emergebant de flumine fœda, confectaque macie.* 938
Cap 42 v 1. *Audiens Iacob dixit filiis ſuis, quare negligitis?* 337
Cap 43.v.29. *Vidit Beniamin fratrem ſuum vterinum.* 22
Cap.46.v 26. *Cunctæ anima, quæ ingreſſa ſunt in Ægyptum, fuere ſeptuaginta.* 775
Cap.48.v.22. *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* 953
Cap 49.v 9. *Dormiſti vt Leo.* 1011
14. *Iſſachar aſinus fortis.* 961
Cap.50.v.24. *Aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto.* 982

Ex Exodo.

Cap. 1. v.11. *Ædificauerunt tabernaculum.* 232
13. *Oderant filios Iſrael Ægyptij, & affligebant illudentes eis.* 606
Cap. 3. v. 1. *Moyſes autem paſcebat oues Iethro ſoceri ſui.* 661
2. *Videbat quod rubus arderet, & non combureretur.* 386
5. *Solue calceamenta de pedibus tuis.* 239
16. *Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob.* 666
Cap 4. v 24 *Cumque eſſet in itinere in diuerſorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.* 830 & 243
Cap 9. v. 14 *In hac vice mittam plagas meas ſuper cor tuum, & iterum extendens manum percutiam te, & populum tuum peſte.* 1080
Cap.14 v.1. *Locutus eſt Dominus ad Moyſem, dicens: Loquere filiis Iſrael.* 878
16. *Quid clamas ad me?* 556
Cap 20.v.25. *Quod ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus; ſi enim leuaueris cultrum, ſuper eo polluetur.* 810
Cap.19. v.10. *Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, lauéntque veſtimenta ſua.* 544
Cap.18. v 21. *Prouide de omni plebe viros potentes.* 965
Cap 22 v 27 *Nec habet aliud in quo dormiat.* 1011
Cap 23 v 8 *Non accipias munera, quæ etiam excæcant prudentes.* 993
Cap.32.v 6. *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* 701
Cap.33. v 1. *Surge, & fac nobis Deos qui nos præcedant.* 201
3. *Intres in terram fluentem lacte, & melle.* 36
Cap 34 v 25. *Neque reſidebit mane de victima ſolemnitatis tuæ.* 1012
Cap 38 v 8. *Fecit, & labrum æneum cum baſi ſua ex ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi.* 512

Ex Numeris.

Cap 7 v 2. *Obtulerunt principes Iſrael.* 1059
Cap 10 v 4 *Si ſemel clangueris, venient ad te principes.* 10 9
Cap 12 v 8. *Ore enim ad os loquor ei.* 649
Cap 22. v.4. *Ita delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos herbas vſque ad radices carpere.* 551
Cap 24 v 18 *Iſrael verò fortiter aget.* 963
Cap 33.v 52 *Intrantes terram Chanaam diſperdite cunctos habitatores terræ illius, confringite titulos, & ſtatuas comminuite atque omnia excelſa vaſtate, mundantes terram.* 985

Ex Deuteronomio.

Cap 6. v 5. *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo & ex tota anima, & ex tota fortitudine tua.* 967
13. *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies.* 4 4
Cap 16. v 4. *Et non dormiet de carnibus, de quibus immolaueritis veſpere die primo vſque in mane.* 1012
Cap 21.v 23. *Non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, & nequaquam contaminabis terram quid viuus faciet impius ſi tam noxius mortuus*

tuos viuus eſt. 984

Cap 23. v. 3. *Ammonites, & Moabites poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini in æternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua in via.* 792

Cap. 32. v. 1. *Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.* 1059

Cap. 33. v. 11. *Benedic Domine fortitudini eius.* 366

Ex libro Ioſue.

Cap. 5. v. 13. *Cum autem eſſet* Ioſue *in agro vrbis* Iericho, *leuauit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum.* 551

Cap. 24 v. 31. *Seruiuit* Iſrael *Domino cunctis diebus* Ioſue. 365

Ex libro Ruth.

Cap. 3. v. 4. *Et ibi iacebis.* 1011

Ex libro I. Regum.

Cap. 2. v. 1. *Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos.* 604

11. *Erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem Heli Sacerdotis.* 926

Cap. 3. v. 13. *Prædixi quod iudicaturus eſſem domum eius in æternum propter iniquitatem, eo quod nouerat indignè agere filios ſuos, & non corripuerit eos.* 746

Cap. 9. v. 24. *Leuauit autem cocus armum, & poſuit ante Saul.* 1076

Cap. 12. v. 15. *Erit manus Domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros.* 1052

Cap. 18 v. 8. *Iratus eſt Saul nimis.* 1022

Cap 19. v. 24. *Num & Saul inter Prophetas.* 3

Cap. 21. v. 10. *Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa à facie Saul.* 1045

Cap 25. v. 41. *Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei.* 802

Ex libro III. Regum.

Cap. 6. v. 7. *Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cum ædificaretur.* 820

Cap. 16. v. 4. *Abdias timebat Dominum valde, nã cum interficeret* Iezabel *prophetas* Domini *tulit ille centum Prophetas, & abſcondit quinquagenos, & quinquagenos in ſepulchris, & pauit eos pane & aqua.* 793

Ex libro IV. Regum.

Cap. 2. v. 9. *Obſecro vt fiat in me duplex ſpiritus tuus.* 926

10. *Si videris me quando tollar à te, erit tibi ſicut petiſti.* 1006

Cap 4. v. 34. *Poſuit oculos ſuos ſuper oculos eius.* 337

Cap. 5. v. 1. *Erat vir fortis & diues.* 963

Cap 6. v. 6. *Præcidit ergo lignum, & miſit illuc, natauitque ferrum.* 514

Cap. 9. v. 30. *Venitque* Iehu *in* Iezabel, *porrò* Iezabel *depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum, & reſpexit per feneſtram ingredientem* Iehu *per portam.* 294

Cap. 13. v. 21. *Cum tetigiſſet oſſa Eliſei reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.* 737

Ex libro Eſdræ.

Cap. 2. v. 3. *Portam piſcium, ædificauerunt filij Aſnaa.* 339

Ex libro Iob.

Cap. 1. v. 11. *Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poßidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* 465

Cap. 2. v. 3. *Nunquid abſeruaſti ſeruum meum* Iob, *quod non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum & recedens à malo?* 458

6. *Ecce in manu tua eſt veruntamen animam illius ſerua.* 478

11. *Et ex nido hirundinum dormienti illi, calida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fierétque cæcus.* 351

Cap. 5. v. 7. *Homo naſcitur ad laborem, & auis ad volatum.* 1094

18. *Quia ipſe vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius ſanabunt.* 463

Cap. 6. v 2. *Nunquid dixi, & de ſubſtantia veſtra donate mihi?* 959

22. *Nunquid dixi, afferte mihi de fructibus?* 966

Cap. 7. v. 4. *Si dormiero.* 1011

Cap. 8 v. 17 Inter *lapides commorabitur.* 1012

Cap. 13. v. 15. *Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo.* 558

Cap. 20 v 10. *Manus illius reddent illi dolorem ſuum.* 628

Cap. 22. v. 25. *Argentum conſeruabitur tibi.* 916

Cap. 31. v. 32. *Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.* 781. & 794

Cap. 38. v. 36. *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam?* 886

Ex Pſalmis.

Pſal. 1. v 5. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum.* 350

Pſal. 2. v. 1. *Quare fremuerunt gentes?* 1058

9. *Reges eas in virga ferrea.* 1028

Pſal. 3. v 6. *Ego dormiui, & ſoporatus ſum.* 1011

Pſal. 4. v. 1. *Cum inuocarem, exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ.* 555

Pſal. 5. v. 5. *Mane aſtabo tibi, & videbo.* 704 553

Perdes

7. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* 677

Pſal. 7. v 1. *Saluum me fac ex omnibus perſequentibus me, & libera me.* 1018

10. *Conſumetur nequitia peccatorum, & diriges iuſtum.* 464

15. *Ecce parturiit iniuſtitiam.* 345

Pſal. 8. v. 1. *Quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra.* 574

Pſal. 9. v. 8. *Sedet in inſidiis cum diuitibus in occultis.* 961

Pſal 10 v. 3. *Vt ſagittent in obſcuro rectos corde.* 529

Pſal 16. v. 1. *Exaudi Domine iuſtitiam meam, intende deprecationem meam.* 5*5

Pſal. 17. v 1. *Qui docet manus meas ad prælium.* 551

6. *Dolores inferni circundederunt me.* 146

9. *Aſcendit fumus in ira eius.* 937

11. *Aſcendit ſuper Cherubin, & volauit.* 5–3

Pſal. 18. v. 13. *Ab alienis parce ſeruo tuo.* 1045

15. *Et erunt vt complaceant eloquia oris mei.* 543

Pſal 21. v. 1. *Deus Deus meus reſpice in me.* 335

Pſal. 24 v 16. *Reſpice in me, & miſerere mei.* 335

Pſal. 26. v. 14. *Legem pone mihi Domine in via tua.* 870

Pſal. 27. v 2. *Factus eſt in pace locus eius.* 851

9. *Rege eos.* 1029. & 1027

Pſal. 28. v. 5. *Vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Libani, & verſic. 7. vox Domini intercidentis flammam ignis.* 259

Pſal. 32. v. 18. *Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.*

19. *Vt eripiat à morte animas eorum, & alat eos in fame.* 333

Pſal 33. v. 7. *Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.* 560

11. *Diuites eguerunt, & eſurierunt.* 962

14. *Mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcit nimis.* 571

16. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum.* 560. 546

22. *Et qui oderunt iuſtum delinquent.* 200

Pſal. 34. v. 13. *Cum mihi moleſti eſſent.* 346

17. *Domine quando reſpicies.* 335

25. *Deuorauimus eum.* 986

Pſal. 36. v. 7. *Subditus eſto Domino, & ora eum.* 559. 536

Pſal. 40. v. 2. *Et non tradas eum in animas inimicorum eius.* 1016

8. *Aduerſum me cogitabant mala mihi.* 491

9. *Nunquid qui dormit non adiciet, vt reſurgat?* 1013

Pſal. 44. *Incipit pro his, qui commutabuntur.* 15

6. *Populi ſub te cadent.* 1

14. *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* 835. & 691.

14. *In fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* 160

Pſal. 46. v. 9. *Dij fortes terræ.* 1055

Pſal 48. v 2. *Relinquent alienis diuitias ſuas.* 630

Pſal. 51. v. 4. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum.* 495 & 1017

9 *Præualuit in vanitate ſua.* 973

Pſal. 52. v. 6. *Deum non inuocauerunt.* 536

Pſal. 54 v. 3. *Conturbatus ſum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* 41

Pſal 58 v. 4. *Irruerunt in me fortes.* 961. 973

Pſal. 60. v. 5. *Inhabitabo in tabernaculo tuo.* 273

Pſal. 61. v. 10. *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* 959

Pſal. 68. v. 28. *Appone iniquitatem ſuper iniquitatem.* 197

Pſal. 69. v. 4. *Auertantur retrorſum, & erubeſcant, qui volunt mihi mala.* 760

Pſal. 71. v. 3. *Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.* 853

14. *Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum.* 199

15. *Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipſo ſemper.* 534

Pſal 75. v. 6. *Viri diuitiarum in manibus ſuis.* 964

Pſal 76. v. 2. *Dum appropiant ſuper me nocentes vt edant carnes meas.* 496

Pſal 81. v. 1. *In medio autem Deus diiudicat.* 907

2. *Facies peccatorum ſumitis.* 362

5. *Mouebuntur omnia fundamenta terræ.* 10–8

Pſal. 83. v. 8. *Protector noſter aſpice Deus.* ...

Pſal. 84. v. 12. *Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cælo proſpexit.* 531

Pſal 87. v 9. *Longè feciſti notos meos à me.* 790

Pſal. 90. v. 2. *Dicet Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus ſperabo in eum.* 481

3. *Quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium.* 779

10. *Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* 198

Pſal. 90. v. 11. *Et ſenectus mea in miſericordia vberi.* 9

15. *Bene patientes erunt, vt annuntient* 457

Pſ 100. v 3. *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam.* 331

Pſ. 103. v. 32. *Qui reſpicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigant.* 529

Pſ. 104. v 18. *In ſeruum venundatus eſt Ioſeph, humiliauerunt in compedibus pedes eius.* 111. 118. 119

Pſal. 106. v 10 *Vinctos in mendicitate & ferro.* 120

Pſal. 111. v. 9. *Peccator videbit, & iraſcetur.* 362

Pſal. 117. v. 12. *Circundederunt me ſicut apes.* 495

Pſal. 118 v. 9. *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam in cuſtodiendo ſermones tuos.* 876. 309

82. *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes*

dicentes, quando conſolaberis me? 340
84. *Quot ſunt dies ſerui tui* 496
86. *Iniqui perſecuti ſunt me adiuua me.* 496
140. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* 884
163. *Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo Domine.* 554
Pſ. 127. v. 3. *Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tua.* 769
Pſ. 130. v. 1. *Domine non eſt exaltatum cor meum neque elati ſunt oculi mei.* 575
Pſ. 131. v. 45. *Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem; donec inueniam locum Domino.* 1010
Pſ. 132. v. 2. *Sicut vnguentum in capite quod deſcendit in barbam, barbam Aaron.* ...
Pſ. 139. v. 12. *Virum iniuſtum mala capient in interitu.* 205
10. *Labor labiorum ipſorum operiet eos.* 677
1. *Eripe me Domine ab homine malo.* 985
Pſ. 142. v. 6. *Expandi manus meas ad te.* 545
Pſ. 144. v. 18. *Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus qui inuocant eum in veritate.* 537

Ex libro Prouerbiorum.

Cap. 1. v. 9. *Vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.* 877
28. *Tunc inuocabunt me, & non exaudiam.* 537
Cap. 5. v. 3. *Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius.* 264
6. *Domus iuſti plurima fortitudo, & in fructibus impij conturbatio.* 967. 963
Cap. 10. v. 4. *Manus fortium diuitias parat.* 972. 334. & 961.
Cap. 10. v 19. *In multiloquio non deerit peccatum.* 292
Cap. 12. v 4. *Mulier diligens.* 959
Cap. 17. v. 26. *Non eſt bonum damnum inferre iuſto, nec percutere principem.* 1063
Cap. 18. v. 21. *Mors, & vita in manu linguæ.* 720. 193. 563
Cap. 22. v. 9. *Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur.* 335
Cap. 23. v. 5. *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere.* 575
Cap. 23 v. 11. *Mala aurea in lectis argenteis.* 1014
Cap. 27. v. 24 *Non habebis iugiter poteſtatem.* 965
Cap. 31. v. 3. *Ne dederis mulieribus ſubſtantiam tuam.* 335
29. *Multæ filiæ congregauerunt diuitias.* 335

Ex libro Eccleſiaſtæ.

Cap 2. v 1. *Vadam, & affluam delitiis.* 704
Cap. 4 v. 14. *Quod de carcere, cateniſque, quis egrediatur ad regnum.* 118

Ex Canticis Canticorum.

Cap. 2. v. 14. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* 546. 333
Cap. 3. v. 4. *Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni, quem diligit anima mea.* 928
9. *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, media charitate conſtrauit propter filias Ieruſalem.* 377
Cap. 4. v. 8. *Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis.* 752
8. *Coronaberis de capite Amana de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum de montibus pardorum.* 17
11. *Mel, & lac ſub lingua tua.* 477
11. *Odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris.* 543
Cap. 7. v. 4. *Collum tuum ſicut turris eburnea.* 724. 877
4. *Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.* 26

Ex libro Sapientiæ.

Cap. 2. v. 8. *Coronemus nos roſis antequam marceſcant.* 717
Cap. 10. v. 13. *Sapientia hæc venditum iuſtum non dereliquit ſed à peccatoribus liberauit eum, deſcenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi ſceptrum regni.* 118
Cap. 19. v. 13. *Deteſtabiliorem inhoſpitalitatem inſtituerunt alij quidem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos hoſpites in ſeruitutem redigebant.* 789

Ex libro Eccleſiaſtici.

Cap. 2. v. 14. *Væ duplici corde, & manibus male facientibus.* 590
Cap. 9. v. 11. *Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit.* 265
Cap. 18. v. 23. *Ante orationem præpara animam tuam.* 547

Ex Iſaiâ.

Cap. 1. v. 16. *Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.* 541. 154
Cap. 2. v. 5. *Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini.* 879. 880
7. *Repleta eſt terra argento, & auro, & repleta eſt terra eius equis.* 969
Cap. 3. v. 16. *Et nutibus oculorum ibant, & plaudebant.* 846

Cap.5. v.22. *Et veri fortes.* 961
24. *Sicut deuorat ſtipulam lingua ignis.* 309
Cap.6.v.2. *Duabus velabant faciem eius,& duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.* 573
4. *Plena eſt omnis terra gloria eius, & poſtea & domus repleta eſt fumo.* 337. 328
5. *Vir pollutus labiis ego ſum.* 229
Cap.8.v.4. *Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum,& matrem ſuam,auferetur fortitudo Damaſci.* 955
Cap.9. v 6. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius.* 1070
Cap.10.v.14 *Et inuenit quaſi nidum manus mea fortitudinem populorum.* 959
Cap.11.v.10. *Ipſum gentes deprecabuntur.* 559
Cap.13 v.12. *Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo.* 955
Cap.14.v.18. *Ex quo dormiſti,* 1011
23. *Et ponam eam in poſſeſſionem Ericij.* 626
Cap.21.v 13. *In ſaltu ad veſperam dormientis.* 1012
Cap.32.v.21. *Et erit quaſi pater habitantibus Ieruſalem.* 1051
Cap.24. v.6. *Peccabunt habitatores eius.* 200
15. *Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum.* 879
Cap.28.v.16. *Mittam in fundamentis Sion lapidem probatum,angularem pretioſum.* 1078
Cap.29. v.10. *Claudet oculos veſtros prophetas, & principes veſtros.* 1042
Cap.33.v.12. *Erant populi quaſi de incendio cinis, ſpinæ congregatæ igne comburentur.* 205
Cap.40.v.2. *Loquimini ad cor Ieruſalem.* 874
29. *Et robur multiplicat.* 968
Cap 41. v 2 *Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtum.* 645
Cap.49. v 8. *In tempore placito exaudiui te.* 559
Cap.59. v.4 *Non eſt qui inuocet iuſtum.* 557
5. *Oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt.* 197
6. *Fortitudinem gentium comedetis.* 959
Cap 60.v.5. *Fortitudo gentium venerit tibi.* ...
11. *Vt afferatur ad te fortitudo gentium.* 964
19. *Et occupabit ſalus muros tuos.* 1054

Ex Ieremiâ.

Cap.1. v.11. *Virgam vigilantem ego video.* 1045
15. *Super eum rugient leones.* 1046
Cap.4. v.30. *Tu autē vaſtata es,quid facies? cum veſtieris te coccino, & ornata fueris monili aureo, & pinxeris ſtibio oculos tuos, fruſtra componeris; contempſerunt te amatores tui, animam tuam quærent.* 840
Cap.6. v.3. *Ad eam venient Paſtores, & greges eorum.* 1027
Cap.17 v 3. *Fortitudinem tuam, & omnes theſauros tuos in direptionem dabo.* 959

Ex Threnis Ieremiæ.

Cap.1. v.15. *Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Sion.* 157
Cap.2. v 21. *Iacuerunt in terram.* 1011
Cap. 3. v.15. *Inebriabit me abſynthio.* 716
25. *Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.* 773
41. *Leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cælos.* 546
44. *Oppoſuiſti nubem tibi ne tranſeat oratio.* 527
Cap.4. v.20. *Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris.* 203

Ex Ezechiele.

Cap. 2. v 9. *Qui erat ſcriptus intus, & foris.* 876
Cap. 10. v. 2. *Imple manum tuam prunis quæ ſunt inter Cherubim,& effunde ſuper ciuitatem.* 887
Cap 18. v 32. *Nolo mortem peccatoris dicit Dominus.* 203
Cap 23. v.40. *Miſerunt ad viros venientes de longe ad quos nuntium miſerant, itaque ecce venerunt, quibus te lauaſti, & circumliniſti ſtibio oculos tuos,& ornata es mundo muliebri.* 845
Cap.28. v.4. *In ſapientia,& prudentia tuâ feciſt tibi fortitudinem, & acquiſiuiſti aurum, & argentum in theſauris tuis.* 968
5. *Multiplicaſti tibi fortitudinem, & elatum eſt cor tuum in robore tuo.* 964
Cap.32. v.27. *Non dormient cum fortibus.* 1011

Ex Daniele.

Cap 4. v.24. *Quamobrem Rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime,forſitan ignoſcet delictis tuis.* 617
Cap.6. v.18. *Abiit Rex in domum ſuam, & dormiuit incænatus, cibiquē non ſunt allati coram eo, inſuper, & ſomnus receſſit ab eo.* 1013

Ex Oſeâ.

Cap 5. v.11. *Calumniam patiens eſt Ephraim fractus iudicio, quoniam cœpit abire poſt ſordes.* 643
Cap.6. v.7. *Volui ſcientiam Dei pluſquam holocauſta ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum.* 883
Cap.7. v 9. *Comederunt alieni robur eius.* 964
Cap 9. v 8. *Speculator Ephraim.* 1066
Cap.10. v 12. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innouate vobis nouale.* 881
Cap.11. v 4 *In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis.* 467

Cap 12.v.8. *Veruntamen diues effectus ſum, inueni idolum mihi.* 960
Cap.14.v.1. *Pereat Samaria.* 203.
6. *Iuſtus germinabit ſicut lilium.* 160

Ex Ioele.

Cap.8.v.22. *Ficus, & vinea dederunt virtutem ſuam.* 966

Ex Amos.

Cap.6.v.13. *Aſſumpſimus nobis cornua.* 964.

Ex Micheâ.

Cap.4 v.13. *Interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuerſa terræ.* 257 & 354
Cap.5. v.4 *Et paſcet in fortitudine.* 1027
Cap.7.v.2. *Vir fratrem ſuum ad mortem venatur.* 778

Ex Zachariâ.

Cap.9.v.9. *Ecce Rex tuus veniet tibi.* 1041

Ex Malachiâ.

Cap.4.v.2. *Orietur vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ.* 1032.

Nouum Teſtamentum.

Ex Matthæo.

Cap.2.v.6. *Qui reget populum meum Iſrael.* 1027.
Cap.4.v 9. *Hæc omnia tibi dabo.* 960
15. *Et curauit eos.* 883
Cap.5.v.9. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites quoniam ipſi poſſidebunt terram.* 374. 640
Cap.6.v.3. *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* 776
9. *Pater noſter, qui es in cælis.* 535
7. *Orantes nolite multum loqui.* 539
6. *Et clauſo oſtio ora patrem tuum.* 536
6. *Et pater tuus, qui videt in abſcondito reddet tibi.* 575
Cap.7.v.26. *Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, aſsimilabitur viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam, & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit.* 482
Cap.8.v.5. *Acceſsit ad eum Centurio rogans eum, & dicens: Domine puer meus iacet.* 279
11. *Dico vobis quod multi ab Oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham.* 785
Cap.10.v.9. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris* 991
11. *In quamcumque ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus ſit, & ibi manete donec exeatis.* 805
27. *Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* 875
Cap.11.v.25. *Confiteor tibi pater Domine cæli, & terra, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis.* 529. & 875
29. *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* 2
30. *Iugum meum ſuaue eſt.* 726.853
Cap.12.v.30. *Qui non congregat mecum, ſpargit.* 853
Cap.13.v.28. *Vis, imus, & colligimus ea.* 16
Cap.14.v.29. *Ambulabat ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum.* 43
31. *Modicæ fidei quare dubitaſti?* 981
Cap.15.v 28. *O mulier magna eſt fides tua.* 981
Cap.16.v 5. *Obliti ſunt accipere panem.* 1097
16. *Tu es Chriſtus filius Dei viui.* 42
Cap.17.v.4. *Faciamus hic tria tabernacula.* 47.853
8. *Neminem viderunt niſi ſolum Ieſum.* 851
Cap 20.v.6. *Quid hîc ſtatis tota die otioſi?* 592
Cap.22.v.12. *Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* 738
Cap.24.v.20. *Orate vt non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbatho.* 205
Cap.25.v.5. *Dormitauerunt omnes, & dormierunt.* 10.6
Cap.26.v.33. *Ego nunquam ſcandalizabor.* 4
34. *Ter me negabis.* 44
41. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem: ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* 904
75. *Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu.* 45
75. *Fleuit amarè.* 46
Cap.27.v.2. *Deſcendat nunc de cruce & credimus ei.* 934

Ex Marco.

Cap 9.v.27. *Quare nos non potuimus eiicere eum.* 28
Cap.14.v.26. *Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum.* 463

Ex Luca.

Cap.2.v.15. *Seceſsit in Ægyptum.* 792
Cap 7.v.44. *Aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem lacrymis rigauit pedes meos.* 803
Cap 10.v.4. *Nolite portare ſacculum, neque peram.* 638
Cap.12.v.36. *Et vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptiis.* 701
49. *Veni*

49. *Veni ignem mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur?* 887
Cap.15. v.5. *Et cum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens.* 253
13. *Diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè.* 633
18. *Surgam, & ibo ad patrem meum.* 18
23. *Date annulum in manum eius.* 433
Cap.16.v.27. *Rogo te Pater, vt mittas eum in domum Patris mei.* 722
Cap 18.v.10. *Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent.* 133
Cap.22.v.23. *Quando miſi vos ſine ſacculo, & ſine pera, nunquid aliquid defuit vobis? Reſponderunt, & dixerunt, nihil: ſed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter, & peram.* 639

Ex Ioanne.

Cap.1.v.48. *Cum eſſes ſub ficu, vidi te.* 332
Cap.3. v.10. *Vidit Deus opera eorum, qui conuerſi ſunt De via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit.* 510
Cap.5. v.35. *Ille erat lucerna ardens, & lucens.* 888
Cap 8.v.56. *Abraham Pater veſter expectauit vt videret diem meum, Vidit & gauiſus eſt.* 580
Cap.19. v.29. *Spongiam plenam aceto hyſopo circumponentes obtulerunt ori eius.* 933
Cap.21.v.17. *Simon Ioannis amas me.* 1019
16. *Simon Ioannis diligis me plus his?* 40

Ex Actibus Apoſtolorum.

Cap.1. v.1. *Quæ cœpit Ieſus facere, & docere.* 882
Cap.2. v 3. *Apparuerunt eis diſpertitæ linguæ tanquam ignis.* 886
Cap. 3. v.6. *Argentum & aurum non eſt mihi.* 642
Cap.4. v.32. *Erat cor vnum, & anima vna.* 637
Cap.6. v.15. *Viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli.* 607
Cap.9. v.6. *Domine quid me vis facere?* 413
15. *Vas electionis eſt mihi.* 33
Cap.16.v.25. *Media autem nocte Paulus, & Silas orantes.* 534

Ex Epiſtola ad Romanos.

Cap.14. v 8. *Quicunque ſpiritu Dei aguntur hi ſunt filij Dei.* 164
Cap. 9. v.20. *Tu quis es vt reſpondeas Deo?* 571
Cap.11.v.13. *Miniſterium meum honorifico.* 753
Cap.12. v.13. *Hoſpitalitatem ſectantes.* 778
Cap.16.v.23. *Salutat vos Caius hoſpes meus.* 272

Ex Epiſtola I. ad Corinthios.

Cap.5. v. 2. *Et non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* 983
13. *Auferte malum à vobis.* 982
Cap.6. v. 8. *Fugite fornicationem, omne peccatum, quodcunque fecit homo.* 94 98. 104
Cap.7. v.1. *Bonum eſt homini mulierem non tangere.* 92
Cap.9. v.27. *Caſtigo corpus meum.* 31
Cap.15. v 9. *Ego ſum minimus Apoſtolorum.* 7
31. *Quotidie morior.* 25

Ex Epiſtola II. ad Corinthios.

Cap.5.v.13. *Siue mente excedimus, Deo; ſiue ſobrij ſumus, vobis.* 1040 31
Cap.6. v.4. *In multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis.* 456
11. *Os noſtrum patet ad vos.* 33
Cap.12. v.7. *Angelus Satanæ, qui me colaphizet.* 22
9. *Sufficit tibi gratia mea.* 26

Ex Epiſtola ad Galatas.

Cap.1. v.18. *Veni Hieroſolymam videre Petrum.* 535
Cap.2. v.14. *Quomodo gentes cogis Iudaizare.* 1062
20. *Viuo autem iam non ego.* 5
Cap 4. v 19. *Filioli mei quos iterum parturio.* 30
Cap 6. v.8. *Qui ſeminat de carne ſua, de carne metet corruptionem: qui autem ſeminat de ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* 813

Ex Epiſtola ad Epheſios.

Cap.3. v 8.9. *Mihi data eſt gratia hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles Chriſti & illuminare omnes.* 879
Cap.4. v.24. *Induite nouum hominem qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate.* 159
26. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, & nolite locum dare diabolo.* 1022
Cap 5. v.8. *Eratis autem aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* 528

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

Cap.4. v.2. *Orationi inſtate.* 538

Ex Epiſtola I. ad Theſſalonicenſes.

Cap.3. v.8. *Nunc viuimus ſi vos ſtatis in Domino.* 20

Ex Epiſtola I. ad Timotheum.

Cap.1. v 15. *Quorum primus ego ſum.* 34
Cap.2. v.8. *Volo autem vos orare in omni loco leuantes puras manus.* 540

14. *Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.* 766

Cap.3. v.2. *Oportet Epiſcopum ſobrium eſſe.* 1043

Cap.4 v.16. *Attende tibi, & doctrinæ.* 721

Cap 5. v.9. *Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum quæ fuerit unius viri uxor in operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lauit.* 802

17. *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè, qui laborant in verbo, & docent in doctrina.* 877

Cap.6. v.17. *Divitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere.* 685

Ex Epiſtola ad Titum.

Cap. 1. v.12. *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri, hoc teſtimonium verum eſt.* 678

Cap.2. v.7. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum.* 1065

Ex Epiſtola ad Hebræos.

Cap.11. v.4. *Fide plurimam hoſtiam Abel, quàm Cain obtulit Deo.* 113

Cap.12. v.15. *Ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat.* 138

Cap.13. v.9. *Optimum eſt gratia ſtabilire cor, non eſcis, quæ nihil profuerunt ambulantibus in eis.* 908

Ex Epiſtola Iacobi.

Cap. 1. v. 2. *Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.* 481

Cap 3. v.2. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.* 676

Ex Apocalypſi.

Cap.1. v.14. *Oculi eius tanquam flamma ignis.* 885

Cap.5. v.1. *Vidi in dextera ſedentis librum ſcriptum intus, & foris.* 876

Cap.15. v.4. *Quis non timebit te Domine? & magnificabit nomen tuum, quia ſolus es?* 618

ADAGIA
EX SANCTIS PATRIBVS,
Eccleſiaſticiſque Scriptoribus prompta, explicata & illuſtrata

A

R.P. ALOYSIO NOVARINO VERONENSI, CLERICO REGVLARI.

ADAGIVM I.

Saulus conuerſus eſt in Paulum.

1. QVOTIES quis deſperata fere ſalute ad bonam frugem reuertitur, & a perdita vita ad ſanctiſſimam tranſit, & è furenti Leone fit agnus máſuetus, hæc ſenteutia paræmialiter vſurpabitur: cui locum fecit mirabilis Pauli Apoſtoli conuerſio, de quo ita ſcribit ſanctus Bernardus ſermone 2. in eius conuerſ. *Conuerſus*, inquit, *eſt hodie Paulus, imò* SAVLVS CONVERSVS EST IN PAVLVM. *Hodie conuerſus eſt Paulus, hodie deſiit eſſe Saulus, hodie factus eſt humilis, & mitis corde*, & cap. 5. ad milites Templi, *Faciat*, inquit, *de hoſte militem, qui de* SAVLO, *quondam perſequutore, fecit* PAVLVM *prædicatorem*; & epiſt. 8. *Si de Saulo factus repentè Paulus, repentè Vas electionis, repentè Doctor gentium in exemplum adducitur. Poteris igitur prouerbialiter ad quamcunque ſubitam mutationem in melius hac ſententia porrigi.* Petrus Bleſenſis epiſt. 24. *In eo*, inquit, *quòd Saulum reperit, Paulum* INVENIET. Luculentiùs rem eandem Auctor idem verſat tract. de conuerſione ſancti Pauli, expendens illa illius verba: *Domine, quid me vis facere?* Sic enim ille ſcribit: *Ad vocem diuinæ animaduerſionis in perſecutione humiliatur elatio, decrudeſcit in Saulo ſeueritas, & effrenata rabies manſueſcit in gratiam; ſuccidi-tur Oleaſter, vt oliua fructifera plantetur in domo Domini, lupus mutatur in ouem, rhamnus in vitem, hirudius in columbam, ſicarius in Apoſtolum, blaſphemus in ſanctum*, SAVLVS IN PAVLVM. Pergit: *Qui cùm eſſet vas blaſphemiæ, contumeliæ, & iræ; factus eſt Vas honoris, vas electionis, & gratiæ.* De hac eadem mutatione, & conuerſione loquens S. Chryſoſt. hom. 6. in epiſt. 2. ad Timotheum, ait: *Vas erat fictile* PAVLVS, *ſed euaſit in aureum: vas fuit aureum Iudas, ſed in fictile conuerſus eſt; ſunt igitur fictilia, immunda, luxurioſus, nepos, auarus, fictiles erunt*; & hom. 12. in Actus Apoſt. *Prodeat in medium Paulus, totius orbis terrarum ſapientiſſimus orator, qui ex lupo factus eſt agnus, & vepribus racemus, ex zizaniis frumentum, & inimico amicus, & Hebræis firmus, ac ſtabilis permanens. Qui apud illos Saulus ſpirans necem, cadem, apud nos autē Paulus Ieſu Chriſti vocatus Apoſtolus, ex blaſphemo Theologus, ex perſecutore Euangelij prædicator, ex pirata gubernator, ex proditore miles.*

De hac Sauli in Paulum conuerſione ita loquitur ſanctus Auguſtinus in Pſal. 44. ad illud: *Populi ſub te cadent*; ait enim: *Blaſphemabat Saulus Chriſtum, erectus erat, ſupplicabat Chriſto, cecidit, proſtratus eſt. Occiſus eſt inimicus Chriſti, vt viuat diſcipulus Chriſti. De cœlo emiſſa eſt ſagitta, corde percuſſus eſt* SAVLVS, *nondum* PAVLVS, *adhuc Saulus, adhuc erectus, nondum proſtratus, accepit ſagittam, cecidit in corde. Non enim quo proſtratus eſt in faciem, ibi cecidit in corde, ſed vbi ait, Domine quid me vis facere? Modò ibas ad Chriſtianos alligandos, & perducendos ad pœnam, & modò dicis Chriſto, Quid me iubes facere? O ſagittam acutam potentiſſimam, qua accepta cecidit Saulus, vt eſſet Paulus. Vt ille, ita & populi, gentes attendite, videt ſubditas Chriſto. Ergo populi ſub te cadent.*

De Saulo, & poſtea Paulo ita ſcribit ſanctus Auguſtinus ſerm. 29. ex 40. qui nouiſſimè prodierunt: *Iſte igitur (fratres) iſte Vas electionis, primò Saulus a Saule; recordamini enim, qui noſtis literas Dei, quid erat Saul, Rex peſſimus, perſecutor ſerui Dei Dauid, & ipſe, ſi meminiſtis, de tribu Beniamin. Inde iſte Saul ducto ſecum tramite ſæuiendi, ſed in ſæuitia non permanſurus. Poſtea, ſi Saul a Saule, Paulus vnde?* SAVLVS *à Rege ſuo cùm ſuperbus, cùm ſæuiens, cùm cædes anhelans.* PAVLVS *autem vnde? Paulus, quia modicus: Paulus humilitatis nomen eſt. Paulus* 2.

poſtquam adductus ad Magiſtrum, qui ait: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, inde Paulus. Vſum Latinæ locutionis aduertite, quia paulum modicum dicitur. (Paulo poſt videbo te, paulum hic expecta) ideſt, poſt modicum videbo te, modicum hic expecta. In modico iſto erat magnus, in minimo grandis habitabat. Et tanto minus a ſe magnum excludebat, quanto magis minor erat. Hactenus ille ſerm. 38. idem ſanctus Pater ita loquitur: *Ille Doctor gentium, Vas electionis, ex* SAVLO PAVLVS, *ex elato minimus, ex prædone Paſtor, ex lupo aries.* Prudentius quoque huc ſpectans in Enchiridio, ita cecinit.

Heic lupus, ante rapax, veſtitur vellere molli
SAVLVS, *qui fuerat, fit adempto lumine Paulus:*
Mox recipit viſum, fit Apoſtolus, ac populorum
Doctor, & ore potens coruos mutare columbas.

Et beatus Alcuinus in poëmatis, num. 4.

SAVLVS, *qui ſanctas mulctauit carcere turbas,*
Credulus efficitur mutato nomine PAVLVS.

Alij etiam Patres, Eccleſiaſticique ſcriptores vtuntur hac formula, quæ ſi ad miram cuiuſcunque conuerſionem flectatur, prouerbialem ſaliuam ſapiet. Theobaldus apud Surium in vita ſācti Guilelmi Eremitæ cap. 11. de acceſſu eius ad Eugenium Papam ita loquitur; *Interim Guilelmus audiens Dominum Apoſtolicum in Gallias aduenisse, gauiſus eſt valde, & ſe capiens præ gaudio, ignorabat adhuc voluntatem Dei fuiſſe, vt ſibi occurreret quem quærebat. Acceſſit itaque* PAVLVS FACTVS EX SAVLO, *vt videret Petrum non iam in ſe, ſed in ſuo vicario. Intrauit vir obediens ad Simonem Petrum, ſed non, vt fieri aſſolet, per Simonem Magum. Nihil pauper Christi oſtiarius dedit, qui in terris ex omnibus nihil poſſedit.* Poterit eadem ratione ad pares par formula porrigi, cùm repudiatis malæ vitæ moribus melior mēs ebibitur, amātur meliora, meliora quærūtur.

ADAGIVM II.

Num Saulus inter Apoſtolos?

3. IN Veteri Teſtamēto Saul exuens ſe ſuis veſtimentis, & coram Samuele prophetans, adeò adſtantes hac re commouit, vt ſtupor, & indignatio quædam, hæc ab illorum ore elicuerit: Num & Saul inter Prophetas? quæ formula in prouerbium abire cœpit iactari in eos ſolitum, qui indignè aliquod munus exercerent. Caſſiodorus de ſchematibus, & tropis: *Hoc,* NVM ET SAVL INTER PROPHETAS? *tunc vtimur, cùm indoctum quemque, vel aliud quid artis, quam non didicit, vſurpare viderimus.* Et ante illum ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 1. *Adeò,* inquit, *vt iuxta veterem parœmiam Saul quoque inter Prophetas ſit;* vbi ſcholiaſtes Elias: *In prouerbium hoc abiit, in eos adhiberi ſolitum, qui indignè aut docendi munus, aut aliud quoddam imperium ſuſcipere non verentur.* Idem ſanctus Gregorius orat. 7. *Quid de Saule exiſtimamus, nam & vnctus eſt, atque etiam prophetauit, idque adeò præter omniū opinionem, vt ex illo miraculo prouerbium hoc fluxerit, quod nunc quoque referri, atq; audiri ſolet,* NVM ET SAVL INTER PROPHETAS? Cùm igitur præter omnium opinionem illud munus obiit, cui ineptiſſimus alioquin putabatur, vſurpari hoc prouerbium ſolebat.

Ex Nouo autem Teſtamento iſtuc ferè ad illius formā colligitur: *Num & Saulus inter Apoſtolos?* cui locum ſubita, & præter hominum expectationem, Sauli in Paulum conuerſio, & perſecutoris in defenſorem, mira mutatio locum fecit. Hinc quoties quis prioris vitæ moribus repudiatis, in virū euadit, & vitiorum mancipio eximius virtutum cultor fit, & inopinata alicuius hominis improbiſſimi conuerſione omnium admirationem vertit in ſtuporem, inclamari Adagij formula poterit: *Num & Saulus inter Apoſtolos?* vt quod actum in Saulo eſt, eleganter etiam ad alios, peritéque flectatur; præiuit ſanctus Gregorius Magnus, qui lib. 4. expoſitionis in lib. primo Regum cap. vltimo ita rem verſat. *Hoc prouerbium etiam electis adſcribi poteſt: non enim minor admiratio habita eſt de B. Paulo Apoſtolo, quando auditum eſt ab Eccleſia: quia ille euangelizaret, qui Eccleſiam minando, & cædendo expugnare ſolebat, nunc prædicando defenderet. Tunc quidem ij, qui audiebant, dicere poterant:* NVM SAVL INTER APOSTOLOS? *Numquid ille Ieſum prædicat, qui Ieſum proſequi ſolebat? ſed hoc iam in electorum prouerbium verſum eſt. Prouerbiū quidē eſt quando in eo quod dicitur, aliud occultatur. Conuerſio autē beati Pauli Apoſtoli facta eſt prouerbium peccatoris.* Saulus inter Apoſtolos ſpem etiam proclamatis peccatoribus iniicit, vt veniam ſcelerum ſuorum ſi reſipiſcant adeò non deſperent, vt etiam eximia quoque conſequi Dei gratia non diffidant.

ADAGIVM III.

Venit Saulus ad Ananiam.

CVm ſæuiret in fideles Saulus, in Chriſtianos inſano quodā furore debaccharetur, e cœlo increpatur, ſternitur, meliorē ſtatim ebibit mentē, alius euaſit, cúmque diceret: *Domine, quid me vis facere?* iuſſus eſt tanquam lupus ad ouem, (ſed non ampliùs lupus) ire ad Ananiā, vt ab ipſo erudiretur, (vt Actuum Apoſtolorū hiſtoria narrat.) Res ſi ad 4.
alios flectatur, prouerbij formam induet: tunc igitur Saulus ad Ananiam venire dicetur, cùm qui nullis parcens, in omnes ſæuiens, omnes ſternere cupit, omnes deiicere ipſe tandem mutatus, cuilibet ſe ſubdit, collum cuiuſque iugo ſubiicit, & omnibus humilis factus, humiliter obſequitur. Talis fuit Guilhelmus Comes iniuſtis cædibus infamis, improbiſſimis vir moribus, Dei hominúmque leges paruipendens, qui melius tandem ſapiens meliori adſpirans vitæ ad ſanctum Bernardum inſtituendus erudienduſque acceſſit; de illo ita loquitur Theobaldus Epiſcopus in eius vita; VENIT SAVLVS AD ANANIAM, *receptus ab ipſo eſt,* tantúmque eius monitis, & exemplis profecit, vt ſanctus euaſerit, qui hoſtis priùs fuerat ſanctitatis. Hæc quæ ſuperius explicauimus Adagia, autem nobis peruellunt, vt in Pauli Apoſtoli laudē, commendationémq; paululum excurramus; noluimus quippe ea Adagiis commiſcere, quæ eorum parerga ſunt, ſed ad rē iam calamū flectamus.

EXCVRSVS I.

Pauli Apoſtoli laus, & commendatio.

Dignis *ſtricta laudatio* ſufficit.

Paulus diuinæ bonitatis *ſpeculum*, Mundi *lilium*, Eccleſiæ *roſa*.

Eccleſiæ *organum*, *cicada* Eccleſiarum *columna*, *lucerna*; cœleſtis *Iuriſperitus*.

Paulus Martyrum *forma*, dæmonum *formido*, Virtutum *fons*, Verus *Athleta* Chriſti.

Promus condus diuinorum myſteriorum.

Pauli *cor*, cor Chriſti, Spiritus ſancti *tabula*, *volumen* charitatis.

Paulus credentium *pronubus*, pudicitiæ *præco.*

Integro iuſtorum choro *collatus Paulus.*

Ex vno Paulo omnium virtutum *flores.*

Quæ in hominibus, *& in* Angelis *laude digna, omnia in vnum Paulum confluxerunt.*

Paulus alter Michaël.

Paulus Chriſti fimbria, *quæ tacta ſanitatem affert.*

5\. APoſtoli merita ad Apoſtoli commendationem calamum trahunt; vrget reuerentia, quam illi debemus, poſſunt iſtuc adagiales formulæ, quas explicauimus. Laudabo Paulum, omni laude maiorem; non indiget ille noſtra laude, in noſtram cedet omne vtilitatem: laudatur ipſe, vt eius imitatione nos reddamur laudabiles. Latus hic mihi ſeſe campus uffert, in huius Apoſtoli laudes excurrendi; niſi quod argumenti vbertas breuitatis ſcribentem admonet. B. Ennodij ſententia hîc optimè cadit; qui lib. 8. epiſt. 38. ait, *ſufficit dignis ſtricta laudatio.* Ne igitur in limine nimis eſſlitam fatigétque ipſe, atque delaſſer, fatigémque atque delaſſem laudum recenſione lectorem meum, multa conſultò ſupprimam, paucula tantùm indicabo, potius quàm dicam; ne videar voluiſſe laudibus Apoſtoli merita exæquare; ſed iam calamus eò flectat, quò illum Paulo addicta mens vocat.

Dignis ſtricta laudatio ſufficit
B. Ennod.

In Apoſtolo efferendo ſancti Patres maximè laborarunt; Theodoretus in 1. ad Tim. 1. *Bonitatis diuinæ* SPECVLVM eum indigetat. *Mundi* LILIVM, *& Eccleſiæ pulcherrima* ROSA. Dicitur Paulus ab Adriano Papa in Epiſtola ad Epiſcopos Hiſpaniæ, *Cicada & Eccleſiæ* ORGANVM, à Beato Chryſoſtomo hom. de virtute, *Cæli ciuis, Eccleſiarum* COLVMNA, *Angelus terreſtris, cæleſtis homo.* Idem appellatur hom. 1. in eius laudibus. *Clariſſima, & iucundiſſima Eccleſiæ* LVCERNA vocatur à S. Ephræmo Syro in ſuo Teſtaméto. *Iuriſperitus cæleſtis*, à B. Ruperto lib. 2. in Gen. c. 20. Multis eũdé titulis, iiſque honorificis donat S. Auguſtinus ſerm. 1. de Apoſt. Petro, & Paulo; ait quippe inter alia: *Paulus dum vrget gladiis Sanctos, fidei ſuſcipit iugum, & Magiſter factus eſt gentium* FORMA MARTYRVM, FORMIDO DAEMONVM, *indultor criminum*, fónſque VIRTVTVM; irrigat hic fons Eccleſiam vniuerſam melius, quàm fons, qui Paradiſum irrigabat. *Verùm Athletam Chriſti* vocat eundem, idem ſanctus Pater lib. 14. de Ciu. cap. 9. *Senſuum, ac myſteriorum Chriſti promum condum* eum nominat ſanctus Iſidorus Peluſiota; nam lib. 2. epiſt. 124. ita de illo ſcribit: *Quandoquidem Paulus, Vas, inquam, illud electionis, ille Chriſti ſenſuum promus condus, qui terra, ac mare compoſuit*; & lib. 3. epiſt. 335. clamat, *Hoc Vas illud electionis, ille diuinorum myſteriorum velut* PROMVS CONDVS, Ille prædicationis Antiſtes. Sanctus Bernardus ſermone citato, *Eccleſiæ oculum* Paulum appellat, ſicut; & Petrum: *Iſti ſunt*, inquit, *præclari Martyres, Martyrum Duces duo magna luminaria, quos Deus in corpore Eccleſiæ ſuæ conſtituit, quaſi geminum lumen oculorum.* Sanctus Chryſoſtomus, *cor Chriſti*, cor Pauli dicit, *Spiritus ſancti tabulam volumen charitatis*; quod deducit ex illis Apoſtoli verbis: *viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus*, ad Galat. 2. v. 20. ſic igitur expendens hæc verba ait B. Chryſoſtomus hom. 32. in epiſt. ad Romanos: *Viuo enim*, inquit, *iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Cor itaque Chriſti erat, cor Pauli, tabulaque Spiritus ſancti, atque charitatis volumen*; Hom. 22. ad Populum, *receptaculum Spiritus ſancti*, eidem dicitur, *Orator pietatis, credentium pronubus, mundi omnium ſagena.*

B. Pauli encomia ex SS. PP.
Theodor.
Adri. Pap.
Chryſoſt.
S. Ephrem.
S. Auguſtin.
S. Iſid. Peluſ.
Gal. 2. 20.

6\. Pudicitiæ præco, dictus Paulus eſt; ſic enim eum vocat Petrus Bleſenſis epiſt. 15. *Ex quo Præco pudicitiæ Paulus conſilium de Virginitate dedit, impleuerunt nuptiæ terram, & pudicitia paradiſum.*

Pet. Bleſenſ.

Integro iuſtorum choro vnum Paulum opponit ſanctus Chryſoſt. homil. 8. de Pauli laudibus; ſic enim ille ſcribit: *Cui te, ò Beate Paule, iuſtorum Veteris Teſtamenti, vel Noui audeã comparare? Omnium quippe virtutum quaſi in arca quadam, ſed cum multo prorſus tumulo condidiſti. Deníque etiamſi totum contra te aliquis ſigillatim, iuſtorum appendat* CHORVM, *inueniet* TRVTINAM *virtutum ponderibus à tua parte depreſſam.* Vides quanti apud hunc Patrem ponderis vnus Paulus ſit.

Integro iuſtorũ choro collatus Paulus.
S. Chryſoſt.

Ex vno Paulo omnium virtutum flores colligendos ſubdit idem Sanctus his verbis: *Opulentiſſimum*, inquit, *hunc theſaurum in noſtris auide pectoribus recondamus. Hauriamus certatim virtutes, ex abundante iſto bonæ voluntatis fonte manantes, & cupiditate maxima feraciſſimæ huius arboris poma rapiamus, variiſque floribus, ac fructibus plenum Apoſtolicarum virtutum pratum metentes; ſumamus è Paulo fulgentem roſam caſtitatis, eligamus fidei florem marceſcere, decerpamus ex eo vberrimos patientiæ fructus, & virtutem omnium colligamus.*

Ex vno Paulo omnium virtutum flores.
S. Chryſoſt.

7\. Ab hominibus ad Angelos tranſitum facit B. Chryſoſtomus, audetque illis Paulum comparare, vt in vnum Paulum confluxerint, quæcunque in hominibus, & Angelis laude digna reperiuntur. Dabo hîc ſancti Patris verba, ſic enim ille ſcribit hom. 1. in eius laudibus: *Quæ autem lingua inuenietur laudibus eius æqualis, cùm omnia, quæ ſunt in hominibus, bona, vna anima poſſideat, & ea cuncta plene, atque cumulatè, quæ non ſolùm hominum ſunt, ſed, quod amplius eſt, Angelorum?* Puterant paucis plura de Paulo dici? hom. 8. *alterum Michaelem vocat*, hæc eius verba: *Paulus alter* MICHAEL, *qui Chriſtianorum Dux ſortitus eſt*; noſtrùm eſt, ducem hunc noſtrum ſequi, ac quantum nobis licet, imitari. Laudemus Paulum, vt Pauli imitatione laude ſiamus digni; oremus Deum vt Apoſtoli huius virtute ſanitati, quam peccando amittimus, reſurgendo reſtituamur.

Paulus alter Michael.
S. Chryſoſt.

Legimus mulierem ſanguinis fluxu laborantem Chriſti fimbriam tetigiſſe, ac ſanitati reſtitutam, Matth. 9. quem nam hæc fimbria, quæ veſtis ima pars eſt, ſignificabat? an Apoſtolum Paulum, qui ſe omnium poſtremum, vltimúmque dixit, & ſi ſpectemus tempus quò in Apoſtolorum cenſum poſitus eſt, etiam fuit; per iſtam ergo fimbriam virtutis ſuæ virtutem in nos Deus transfundit, animas ſanitati reſtituit; ſuccurrit ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 44. *Audi Paulum illam* MINIMAM FIMBRIAM *de veſtimento, quod tetigit mulier in fluxu ſanguinis & ſanata eſt. Audi illum dicentem, Chriſti bonus odor ſumus*; & ſerm. 29. ex 40. qui nouiſſimè prodierunt: *Audi ergo Paulum; Ego ſum*, inquit, *minimus Apoſtolorum; prorſus ego ſum minimus Apoſtolorũ, & alio loco: Ego ſum nouiſſimus Apoſtolorum, & minimus, & nouiſſimus,* TANQVAM FIMBRIA *de veſtimento Domini; quid tam exiguum, quid tam nouiſſimum, quàm fimbria; hac tamen tacta mulier a fluxu ſanguinis liberata eſt.* Nos quoque piæ illius mulieris exempla ſpiritalem hanc Domini fimbriam ſpiritualiter, & reſipiſcendæ ſalutis deſiderio tacti tangamus, vt per ipſam ad nos Dei virtus, ac miſericordia transfundatur.

Paulus Chriſti fimbria quæ tacta ſanitatem affert.
S. Auguſtin.

EXCVRSVS II.

Pauli conuerſio conuerſionis exemplum omnibus eſt.

Lapſos Paulus erigit *dum erigitur.*
Mira Sauli in Paulum mutatio *vnde.*
Conuerſus Paulus conuerſionis exemplum *factus eſt.*
Paulus conuerſionis magiſter.
Pauli conuerſio *ſpem veniæ conſequendæ inhalat.*
Pauli conuerſio malorum medicina.
Erectus Paulus eos erigit, *qui ceciderant.*
Qui cum Paulo cecidit, *cum Saulo* reſurgat.
Fiduciæ Spiritum *Pauli conuerſio omnibus ingenerat.*
Pauli obedientia *imitanda.*

8. *Lapſos Paulus erigit dũ erigitur.* S. Maxim.

LApſos Paulus erigit, dum erigitur, peccatores recreat, dum redit ad Deum, in quem falſa religione ductus ſæuierat, de hac Sauli in Paulum mutatione ita loquitur ſanctus Maximus homil. 1. in natali Petri, & Pauli: *Quid*, inquit, *de glorioſiſſimo referam* PAVLO, *in quo Dominus fidem nominis ſui, dum ipſam fidem perſequeretur, elegit? qui dum velut acerrimus perſecutor, Chriſtianam vaſtat Eccleſiam, inimico adhuc eius in pectore amicum ſibi eor Chriſtus inuenit: dumque temporalia capit ad ſupplicia Chriſtianos, ipſe perpetuam captus ad gratiam, factus eſt ſubitò paſtor ex lupo, ex prædone cuſtos, ex hoſte defenſor. Vnde patuit, nec Paulum maligna mentis propoſito plebem Dominicam perſequutum, nec Chriſtum latuiſſe quem elegerat in Paulo.* O vtinam & in nobis inueniat, quod eligat in nobis; qui ſequutus in malo Saulum eſt, ſequatur & Paulum in bono.

Mira Sauli in Paulum mutatio. S. Ambr.

Sauli in Paulum mutationem ita verſat ſanctus Ambroſius ſerm. 32. PAVLVS APOSTOLVS *priuſquam præceptis ſpiritualibus lauaretur, erat blaſphemus, perſequutor, & Saulus: at vbi pluuia lauacri cœleſtis ſuper eum influxit, necatur blaſphemus, necatur perſequutor, necatur &* SAVLVS; *viuificatur Apoſtolus, viuificatur iuſtus, viuificatur &* PAVLVS. *Vſque adeò autem mortificauit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen.*

9. *Conuerſus Paulus conuerſionis exemplum factus eſt.* S. Greg.

Conuerſus eſt Paulus, vt qui peccauit haberet quem imitaretur, conuerſio eius conuerſionis exemplum eſt; digna ſunt, quæ hîc ſiſtantur ſancti Gregorij verba, qui lib. 4. expoſitionis lib. 1. Regum cap. vlt. ita ſcribit: *Audiat ergo vnuſquiſque peccator* BEATI PAVLI CONVERSIONEM, *& non deſperet de criminum multitudine. Saulus enim ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos Domini, vbique electos affligebat, lapidantium protomartyrem Stephanum veſtimenta ſeruabat, & velut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidandum omnes reddebat. ſed qui talis extitit Chriſtum perſequens, ad Chriſtum conuerſus, caput effectus eſt nationum: quia obtinuit totius Eccleſiæ principatum. Dum ergo tam magnum peccatorem conuerſum, tam ſublimi dignitate à Domino honoratum conſpicimus, peccatorum noſtrorum inuenire nos poſſe veniã, omnem præſumamus.* PROVERBIVM ERGO NOSTRVM, *id eſt, quod ad euangelizandum perſequutor aſſumitur, quod hoc myſterium continet quia conuerſus peccator, non ſolum ſperare à Domino veniam, ſed quod viriliter certando pertingere valeat ad coronam.* Spectet Paulum, qui peccauit, & eius veſtigia premat, nam conuerſionis magiſter, & exemplar effectus eſt; ſcitè ſanctus Bernardus ſerm. 1. in conuerſione ſancti Pauli, vbi ait: *Conuerſus Paulus* CONVERSIONIS MINISTER *factus eſt vniuerſo mundo, & multos quidem olim in carne adhuc, ſed non iam ſecundùm carnem ambulans prædicationis officio conuertit ad Deum, nunc quoque in ipſo felicius viuens, & apud ipſum ne adhuc quidem ceſſans, ab hominum conuerſione, dico autem exemplo, oratione, doctrina.* Exemplo peccatores omnes ad pœnitentiam vocat, oratione iuuat, inſtruit doctrina. Pergit ſanctus Pater. *Propterea denique conuerſionis eius memoria frequentatur, quid & ipſa quoque memorantibus vtilis inueniatur; in hac enim memoria & peccator ſpem veniæ concipit, & prouocatur ad pœnitentiam, & qui iam pœnitet,* PERFECTÆ CONVERSIONIS ACCIPIT FORMAM; vt ab vno Paulo diſcere pœnitens poſſit quicquid pœnitentiæ perfectæ neceſſarium eſt. Addit melliſluus Doctor; *Quis deſperet vltrà pro magnitudine cuiuſlibet criminis, quandoquidem Saulum audiat adhuc ſpirantem minarum & cædis in diſcipulos Domini, ſubitò factum Vas electionis? quis dicat iniquitatis pondere preſſus, aſſurgere iam ad meliora ſtudia non valet, quando in ipſo itinere, quo ſanguinem ſitiens Chriſtianum dirum toto pectore virus efflabat perſequutor crudeliſſimus in fideliſſimum repentè mutatus eſt prædicatorem?* Saulus ſpem perditis quibuſque conuerſio iſta Pauli ingenerat, tantum qui Pauli exemplum peccans ſequutus eſt, ſequatur & reſipiſcentis reſipiſcens.

Paulus conuerſionis magiſter.

10. *Pauli conuerſio ſpem veniæ conſequendæ inhalat.* S. Aug.

Hæc Pauli conuerſio ſpem veniæ conſequendæ inhalare omnibus debet, & indipiſcendæ ſanitatis fiduciam vel deſperatis ingenerare; ſcitè ſanctus Auguſtinus ſerm. 9. de verbis Apoſtoli: *Si Saulus*, inquit, *ſanatus eſt, ego quare deſpero? ſi à tanto* MEDICO *tam* DESPERATVS *æger ſanatus eſt, ego vulneribus meis illas manus non opta[illegible]? ad illas manus non feſtinabo? Vt hoc dicerent homines, ideò factus eſt Saulus de perſequutore Apoſtolus: quia cùm venit medicus, volens ſibi famam comparare, infirmum quærit aliquem deſperatum, & ipſum ſanat: & ſi pauperrimum inueniat, non ibi quærit mercedem, ſed commendat artem. Ita & Chriſtus potentiam ſpecialis medicinæ ſpiritualis ſuæ oſtendit in Saulo, vt omnes deinceps noſſent eum ſanare poſſe cunctas infirmitates omnium confugientium ad ſe.*

Pauli conuerſio malorum medicina. Theod.

In vno Saulo, quem in Paulum conuertit, & ad ſanctiſſimæ vitæ culmen ab iniquiſſima Deus euexit præſens remedium & præſentibus, & futuris malis tamquam optimus medicus conſtituit; quod ſcitè expendebat Theodoretus in 1. ad Tim. 1. *Quemadmodum*, inquit, MEDICVS *cùm in vna domo multi ſimul ægrotant, & omnes de ſalute deſperant, ſi vnum peſſimè affectum acceperit, & datis ei medicamentis ad perfectiſſimam ſanitatem adduxerit, facit vt alij omnes bono ſint animo, & fiduciam concipiant: ita Dominus Chriſtus animarum medicus, cùm factus eſſet homo pro ſalute peccatorum, Saulum Eccleſiæ perſequutorem iniquiſſimum, non ſolùm à prioribus liberauit maculis; ſed maximis etiam donis cumulauit, & exornauit.*

11. *Erectus Paulus eos erigit, qui ceciderant.* S. Aug.

Conuerſus eſt Paulus, emendauit quod fecit, vt eſſet qui non fuerat, erectus eſt vt eos erigeret, qui cum ipſo ceciderant; ſcitè ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 1[illegible]0. *Quia terruit malos Apoſtolus in hoc teſtimonio quod commemoraui, audi vbi ſpem dat bonis de iudicio, ſeipſum ponit, & ducit, & oſtendit, & ipſe in ſe tempus miſericordiæ, quia niſi & ipſe conueniret tempus miſericordiæ,*

qualem illum inueniret in iudicio? Blaſphemum, perſequutorem, iniurioſum. ſic enim dicit, & commendat tempus miſericordiæ, in quo modò ſumus. Qui prius fui, inquit, *blaſphemus, & perſequutor, & iniurioſus, ſed miſericordiam conſequutus ſum: ſed fortè ipſe ſolus conſequutus eſt miſericordiam? Audi quomodo nos erigat; Vt in me*, inquit, *oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem longanimitatem ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi in vitam æternam. Quid eſt, vt in me oſtenderet omnem longanimitatem? Vt vnuſquiſque peccator, & ſceleratus videret, quia Paulus accepit veniam, & non de ſe deſperaret. Ecce oſtendit ſe, erexit & alios.*

Qui cũ Saulo cecidit, cum Saulo reſurgat. *S. Fulg.* Pauli exemplo reſurgere debet qui cecidit; ſcitè ſanctus Fulgétius ſerm. de ſancto Stephano: *Quiſquis malus eſt, cum Paulo proſternatur in malo, vt cum eo erigatur in bono: quoniam & ille cecidit malus, & ſurrexit bonus. Proſtratus eſt iniquus, & erectus iuſtus: cecidit ſæuiſſimus perſequutor, & ſurrexit veridicus Prædicator. Cadens lumen corporis impius perdidit, ſurgens autem, lumen cordis iuſtificatus accepit. Coniunctus eſt itaque Stephano, factus ouis ex lupo.*

12. *Fiducia Spiritum Pauli conuerſio omnibus ingenerat.* *S. Bern.* Fiduciæ ſpiritum hæc Sauli conuerſio in Paulum iis omnibus ingenerat, qui Saulum moribus referunt; vocatur Saulus, & fit Paulus. nemo deſperet, ſequatur conuerſum ad Deum Paulum, qui Saulum ſequutus eſt à Deo auerſum. Audiendus hic ſanctus Bernardus ſerm. 1. de conuerſ. ſancti Pauli. *Quis deſperet*, inquit, *vltrà pro magnitudine cuiuſlibet criminis? Quandoquidem Saulum audit adhuc ſpirantem minarum, & cædis in diſcipulos Domini ſubitò factum vas electionis. Quis dicat iniquitatis pondere preſſus, aſſurgere iam ad ſtudia meliora non valeo? Quando in ipſo itinere, quo ſanguinem ſitiens Chriſtianum, dirum toto pectore virus efflabat, perſequutor crudeliſſimus, in fideliſſimum repentè mutatus eſt Prædicatorem. Magnificè in hac* VNA CONVERSIONE *& miſericordiæ magnitudo, & efficacia gratiæ commendatur. O verè ineſtimabilis diuinæ dignatio pietatis.*

13. *Pauli obedientia imitanda.* Paulum imitemur, ſi Pauli cultores audire volumus, & amatores dicamus cum ipſo, *Domine quid me vis facere?* Verè multum facit, qui facit iſtuc; multum facit qui nihil facere vult, niſi quod Deus velit. Cæcus in Euangelio audiuit à Domino, *Quid vis vt faciam tibi?* Luc. 18. Verè cæcus dum reſpondit Domino, *Domine vt videam*; vidiſſet meliùs, ſi dixiſſet, Domine in me fiat quod tu vis, ego faciam, quod tu me facere iubes. Cæcus fuit, quia non intremuit, audiens Domini voluntatem ſuæ committi, non ſuam Domino. Audiendus hic
S. Bern. ſanctus Bernardus, qui ſerm. 1. de conuerſione ſancti Pauli ita rem ad noſtram mentem, quin ad noſtrum profectum expendebat. *Hæc*, inquit, *fratres perfectæ conuerſationis eſt forma: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Domine quid me vis facere? O verbum breue! ſed plenum, ſed viuum, ſed efficax, ſed dignum omni acceptione. Quàm pauci in hac perfectæ inueniuntur obedientiæ forma, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipſum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipſi, ſed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes ſine intermiſſione: Domine, quid me vis facere? & illud Samuelis: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus. Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quàm noui Apoſtoli* IMITATORES. *Quid vis, ait Dominus ad cæcum, vt faciam tibi? Quanta eſt miſeratio tua Domine, quanta dignatio! Siccine Dominus quærit, vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille, qui non conſiderauit, non expauit, non exclamauit. Abſit hoc, Domine: tu magis dic, Quid me facere velis: ſic enim decet, ſic omnino dignum eſt, non meam à te, ſed à me tuam quæri, & fieri voluntatem.* Nihil poterat in obediẽtiæ, quæ Pauli mentem occupauit, commendationem elegantius dici, tantùm nos Deo obſequentes Paulus habeat Deo obſecutus.

EXCVRSVS III.

Ex conuerſo Saulo in Paulum diſcimus nullius deſperandam eſſe ſalutem.

Nullius deſperanda *eſt ſalus, ſalubria cuique monita admonenda.*

Nemo de ſe debere deſperare agricolarum exemplo *probatur.*

Tranſitus *à malitia ad virtutẽ vt calceatus.*

Sanctos non ſuſcipit *pænitentia, ſed* facit.

In agro Dominico mali qui zizania *ſunt in* triticum *conuerti poſſunt.*

Lapſis manum *Deus vt porrigat.*

Qui ad nihilum *peccando redactus erat, ad Deum conuertatur, vt ſit aliquid.*

Dei ſponſa peccatoribus *exornatur, dum eſſe deſinunt.*

Qui peccauit, *ad Deum reuertatur.*

NVllius licèt perditiſſimi deſperanda eſt ſalus, obrutus multis, & magnis ſceleribus aliquis ſit, peccata peccatis inędificauerit, ne deſperet, mutari adhuc poteſt, & in virum alterum ſuperà gratia adiutus tranſire. Fallitur qui vbi quis peccauerit, exſcindendum ſtatim cenſent, tanquam ſurgere ampliùs non poſſit, & ad priorem gratiæ vigorem redire; qui capit, fundet pro eo ad Deum preces, arguet, increpabit, ſalutaria adiicet monita; hoc ſibi volebat ſanctus Gregorius Nyſſenus hom. in eos, qui alios acerbiùs iudicant, ait enim: *Noli eſſe tam facilis ad amputandum, & exſcindendum, tu, qui Dominum, ne id faciat, debes obſecrare, neque tam celeriter* OESPSRANOVM *exiſtima. Diligentiam adhibito: reprehenſionibus circumfodito: cohortationibus foueto, tanquam fimo: documentorum, quaſi aquarum copia irrigato: præceptis vt vallo communito.* 14. *Nullius deſperanda eſt ſalus, ſalubria cuique monita admonenda.* *S. Greg Nyſſ.*

Nemo de ſe debere deſperare agricolarum exemplo probatur. *S. Baſil.* Nemo de ſe deſperet, & licèt ceciderit, ab ſpe reſurgendi non tamen excidat; ſanctus Baſilius, qui *fax Eccleſiæ Catholicæ, & ſol inſignis veritatis*, dicitur à Simone Metaphraſte in circunc. Dom. rem iſtam nobis agricolarum exemplo confirmat; non patior hîc eius verba deſiderari; ſic autem ille rem verſat hom. 5. in Exaëmeron. *Quædam naturalia vitia* AGRIOOLARVM OILIOENTIA *curata eſſe nouimus, velut, malos punicas acidas, & amygdalas amariores: quæ cùm perforato ad radicem trunco, cuneum piceum pinguem per mediam medullam adactum ſuſceperint, tunc ſucci malignitatem in vtilitatem tranſmutant. Nemo igitur in vitiis degens de* SEIPSO OESPERET, *gnarus quòd agricultura quidem plantarum qualitates tranſmutat.* Tranſmutabit & ſpiritualis plantarum ſpiritualium. Proponitur nobis in exemplum Paulus, in cuius cordis medullam pro cuneo piceo adactus Dei timor eſt, Dei amor, Dei gratia eſt, vt ſtatim omni peccati amaritie reiecta, innocentiæ, & ſanctitatis dulcedine ſit perfuſus.

Mutatiouem iu melius florum, ac liliorum nomine rectè Dauid commendauit Pſal. 44. is titulus præfigitur: *Pro his qui commutabuntur*; Symmachus habet, *ὑπὲρ τῶν ἀνθῶν pro floribus*, Aquila, *ἐπὶ τοῖς κρίνοις pro liliis*; harum lectionum nexu illa muta- 15. *Tranſitus à malitia ad virtutem vt calceatus.* *Pſal 44.*

 tio,

tlo, conuerſióque probatur, quæ liliorum candorem exprimit, niueámque innocentiam. Præclarè ſanctus Gregorius Nyſſenus tract.2. cap.4. in Pſalmos, vbi ad noſtram mentem ita philoſophatur: *Magis porrò innoteſcat nobis diſciplina de* MVTATIONE, *ſi audiamus alios interpretes, quorum ille quidem pro floribus, alius pro liliis vertit, loco eius quod eſt, Pro his, qui commutabuntur. tunc enim flos prodit, cùm hyems in ver mutatur, quod ſignificat tranſitionem à malitia ad vitam ex virtute actam. At lilij affectus monet, ad quid oporteat mutationem fieri: cum enim, quæ mutatione ſplendidus effectus eſt, liquet ex atro, & tenebricoſo ad niueam formam tranſmutatum eſſe.* Candidus vt lilium erit, qui atris depoſitis motibus pœnitentiam inſens Pauli exemplum ſequutus ad vitæ ſanctitatem aſpirabit.

Varia lect.
S.Greg Nyſ.

Sanctos non ſuſcipit pœnitentia, ſed facit.
Iſai.35.

Euangelicus Propheta Iſaias ad pœnitentiam nos inuitans aiebat cap.35. *Hæc via ſancta vocabitur, quia non tranſibit pollutus per eam*; ſiſtit hic criminibus obrutus, & arceri ſe putabit, quia criminum ſordibus maculatur; animum ſi ſapiat, non deſpondeat, ſancta eſt pœnitentiæ via, Sanctóſque non ſuſcipit, ſed facit, non tranſit per eã pollutus, licèt pollutus ſit, qui eam init, ſordes ab illo tranſeunt, quia ille per illam tranſit, diſparent maculæ, delentur crimina vbi peccator per pœnitẽtię viam ierit. Rem eleganter explicat Guarricus Abbas ſer. 5. de aduentu Domini, cuius verba licèt pluſcula nefas duxi ſupprimere; ſic autem ille loquitur: *Et hæc via ſancta vocabitur, quia nimium ſanctificatio eſt peccatorum perditorúmque ſalus. Quanta verò virtute ac reuerentia ſanctitatis præemineat, inde probat Propheta, quia non tranſibit*, inquit, *pollutus per eam. O mi Eſaia! ibunt igitur qui polluti ſunt per aliam viam? Imò potiùs omnes huc veniant, hac incedant: immundis enim præcipuè Christus hanc viam ſtatuit, qui venit quærere, & ſaluum facere quod perierat in viis ſæculi. Quid igitur? tranſibit pollutus per viam ſanctam? Abſit. Veniat quantumlibet pollutus per eam: non tamen tranſibit pollutus per eam,* QVIA CVM TRANSIERIT, IAM POLLVTVS NON ERIT. *Admittit quidem via ſancta pollutum, ſed ſtatim* ABLVIT *admiſſum, quia delet omne commiſſum tanquam verè Baptiſmus alter pœnitentium.* Pollutus Paulus erat, multorúmque criminum colluuie ſordeſcebat, per hanc viam incedit, & purus euaſit, euaſit mundus.

Guarricus.

16. De nullius ſalute dum viuit penitus deſperandum eſt; hinc paterfamilias noluit à ſeruis zizania colligi, quia nondum meſſis tempus aduenerat; Vis, inquiunt, *imus, & colligimus ea? & ait, non*, Matth.13.29. quia ſcilicet zizania in frumentum commutari in agro Dominico poſſunt; præclarè ſanctus Auguſtinus lib.quæſt.in Matth.q.12. *Serui dicunt, Vis imus, & colligimus ea? quibus veritas ipſa reſpondet, Non; ita hominem conſtitutum eſſe in hac vita, vt certus eſſe poſſit qualiſquiſque futurus ſit poſtea, cuius in præſentia cernit errorem: vel quid etiam error eius conferat ad prouentum bonorum: non eſſe tales auferendos de hac vita, ne cùm malos conatur interficere,* BONOS INTERFICIAT, QVOD FORTE FVTVRI SVNT: *aut bonis obſit, quibus & inuitò fortè vtiles ſunt: ſed tunc opportunè fieri, cùm iam in fine non reſtat vel tempus commutandæ vitæ, vel proficiendi ad veritatem ex occaſione, atque comparatione alieni erroris. Tunc autem hoc non ab hominibus, ſed ab Angelis fieri. Inde eſt quod reſpondet paterfamilias, Non, ne fortè colligentes zizania eradicetis ſimul & triticum: ſed in tempore meſſis dicam meſſoribus*, &c. *Atque hoc modo nos patientiſſimos, ac tranquilliſſimos reddidit. Quæri autem poteſt, quod ait, Alligate faſciculos ad comburendum: cur non vnum faſcem, aut non vnum aceruum zizaniorum fieri dixit? niſi fortè propter varietatem hæreticorum, & non ſolùm a tritico, verùm etiam a ſe ipſis diſcrepantium, ipſa vniuſcuiuſque hæreſeos propria conuenticula, in quibus ſingulatim ſua communione diuiſi ſunt, nomine faſciculorũ deſignauit, vt iam tunc incipiant alligari ad comburendum, cùm à Catholica communione ſegregati ſuas proprias quaſi Eccleſias habere cœperint: vt combuſtio earum ſit in fine ſæculi, modò alligatio faſciculorũ; ſed ſi ita eſſet, non iam multi reſipiſcendo, & in Catholicam remanendo ab errore deſciſcerent. Quapropter & alligatio faſciculorum in fine futura eſt, vt non confusè, ſed pro modo peruerſitatis ſuæ vniuſcuiuſque erroris pertinacia puniatur.* Alia ratio aliorum agrorum eſt, zizania in illis triticum non cõuertuntur, non lolium in frumentum fit iſtuc in agro Dominico; ac proinde licèt malus aliquis hodie ſit, cras mutari in virum alium poteſt, & inſigni ſanctitate paulo pòſt inſigniri.

In agro Dominico mali qui zizania ſunt in triticum conuerti poſſunt.
Matth. 13. 29.
S. Aug.

17. Conuerti nos ad Deum Deus amat, lapſis manum porrigit, vt erigantur. huc flecti & illa Iacobi viſio poteſt, qua ſcalam vidit cœlum acumine pertingentem, aſcendentes Angelos, ac deſcendentes, & Dominum innixum ſcalæ, Gen.28. flexit prior ſanctus Hieronymus, cuius hæc ſunt verba epiſt. 10. *Per ſcalam Angeli aſcendunt, & deſcendunt, cui Dominus innititur lapſis porrigens manum, & feſſos aſcendentium gradus ſui contemplatione ſuſtentans.*

Lapſis manum Deus vt porrigit.
S. Hier.

Qui peccando in nihilum redactus erat, ad Deum conuertatur vt ſit aliquid; præclarè ſanctus Auguſtinus in Pſal.70. *Vt ſit*, inquit, *homo aliquid*, CONVERTAT *ſe ad illum, à quo creatus eſt: recedendo enim frigeſcit, accedendo ferueſcit, à quo enim habet vt ſit apud illum, habet vt bene ſit; ergo qui vult ſimul eſſe cum Deo, non ab illo recedat, ſed ad illum accedat.*

Qui ad nihilum peccãdo redactus erat, ad Deũ conuertatur, vt ſit aliquid.
S. Auguſt.

Sit ſceleribus inquinata alicuius vita, obſitus omnium criminum generibus aliquis ſit, ſpes ſalutis illius ponenda non eſt, quia ipſe ponere malos mores poteſt, in Eccleſiæ Matris decus, & ornamentum, & non è ſponsâ, è cubilibus Leonum, de montibus pardorum coronanda vocatur? Audi inclamantem ſponſum: *Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni; coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus Leonum, de montibus pardorum*, Cant.4. 8. Quid Leonum cubilia ad coronam, quid ad diademata pardorum montes, quid feris ad ornatum ſponſæ? multum, quia vitæ mutatione illi quos horrebat ſponſa, ſponſæ poſtea placent, quia illis ornatur, redimitur; flectendus hîc Gilleb. Abbas, qui ſerm.29. in Cant. hæc habet, expendens hæc verba: *Cùm in ſubiectis mutatur morum barbaries, cùm de cubilibus, & impudicitiis, ad florida, & honeſta transferuntur cubilia, & in hortos aromatum ad cubilia in quibus compunctio eſt cordis, non pugna cogitationum, ſed cùm aufertur maculoſa varietatis velamen, & nuda ſuccedit ſimplicitas, moribus miniſterio ſuo in* MELIVS COMMVTATIS, *coronari ſponſa ſatis aptè accipitur, benè quidem de talibus coronatur, cùm iam* VERTVNTVR IN ORNATVM, *quorum antea mores horrebat.*

Dei ſponſa peccatoribus exornatur dum eſſe deſinunt.
Cant. 4. 8.
Gilleb.

18. Peccauerat filius prodigus adoleſcens à patre abiens, & omnium libidinum generibus ſe immergens; vbi de reuerſione cogitauit, patris ſui pietatem expertus eſt; dixit: *Surgam, & ibo ad patrem meum*, Luc. 15. 18. nec dixit tantùm, ſed re ipſa reuerſus eſt; cùm à prauâ vitâ abeundum eſt, verbis opera adiicienda; videtur nolle ad Deum reuerti, qui diu differt. Paulus vocatus à Christo non diſtulit, reſpondit ſtatim, totúmque ſe diuinæ

Qui peccauit, ad Deum reuertatur.
Luc.15.18.

volunta

voluntati committit; ſed audiamus, quî adoleſcentis prodigi reuerſionem in noſtri ſalutem verſet ſanctus Chryſoſt. hom. 10. in epiſt. ad Romanos. *Poſteaquam dixit, Reuertar ad patrem meum: verbum hoc, illi* BONA OMNIA ATTVLIT, *ſeu potiùs non verbum ſimpliciter, ſed opus verba additum. Vbi primùm enim dixit, Reuertar, reuerſus quidem eſt, & totum illud iter rediens confecit. Sic & ipſi nos faciamus.* Præiuit in exemplum Paulus: ſtatim Chriſti vocibus obtemperauit, nec dixit tantùm, *Domine, quid me vis facere?* ſed etiam fecit; morámque omnem amoliens, quod Ieſus imperauit exequutus eſt.

S. Chryſ.

EXCVRSVS IV.

Pauli Apoſtolatus quàm ſublimis.

Annorum iacturam *labore, meritíſque Paulus ſuppleuit.*

Iuſtitiæ pennis alatus *Paulus in cælum euolat.*

Etiam in cælo Pauli Apoſtolatus conſecratus.

Apoſtolatûs amplitudine *cæteros Apoſtolos Paulus ſuperauit.*

In cœlum paſcendus *rapiebatur Paulus, vt alios paſceret.*

In cœlum raptus, & iam in gehennam *decidiſſet Paulus aliena ſalutis causâ.*

Apoſtoli munus, quotidie pro aliis mori.

Pauli patrocinium ſuis *quàm ſalutare.*

19. SAulus inter Apoſtolos eſt, in Apoſtolorum numero recenſitus, & licèt poſt alios hoc fuerit inſignitus honore, non poſt alios tamen fuit, meritis tamen præiuit, qui tempore præiuerant, laboris inſtantia annorum ſuppleuit iacturam; in Dei militiâ non annorum tantùm habetur ratio, habetur operum, & feruoris in operando. Accerſenda hîc ſunt ſancti Hieronymi verba, qui epiſt. 13. (quæ eſt ad Paulinum) hæc habet ad hanc mentem: *Noli fidem penſare* TEMPORIBVS: *ne me idcirco meliorem putes quòd* PRIOR *in Chriſti exercitu cœperim militare. Paulus Apoſtolus, & Vas electionis, de perſecutore mutatus, nouiſſimus in* ORDINE, *primus in* MERITIS *eſt; quia extremus, licèt plus omnibus laborauit.* Serò quis ad Dei ſe obſequium tranſtulerit, elapſos, & amiſſos annos redimat labore, ſedulitate.

Annorum iacturam labore, meritiſque Paulus ſuppleuit.

S. Hier.

Aliunde quoque inſignem laudem Pauli Apoſtolatus náciſcitur, quòd ſcilicet in cœlum raptus in cœlo quodammodo ſit in Apoſtolum conſecratus; euolauit in cœlum Paulus, illuc iuſtitia ſanctitáſque eum euexit. *Audiſti Paulum*, inquit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 17. *iuſtitiæ pennis elatum tertium in cœlum euolaſſe*; tutò euolat, qui vtitur hiſce pennis; in cœlum rapitur, vt non in terris tantùm, ſed etiam in cœlis actam eius conſecrationem diſceremus; docuit iſtuc ſanctus Maximus hom. 1. in natali BB. Petri, & Pauli, vbi hæc in Pauli laudem habet: *Hic eſt Paulus, qui pro ſuarum remuneratione virtutum vltra humana merita tertium raptus ad cœlum, cœleſtia ſecretò cognouit, vt Eccleſiarum futurus Doctor inter Angelos diſceret, quod inter homines prædicaret: aut quis ei impunè vltrà non credat, qui de Sacramentis Dominicis, non ſolùm audita loquitur, ſed & viſa teſtatur? Quanta hos fratres Dei noſtri actum eſt gratia, vt qui de cœleſtibus in Apoſtolatum vocatus eſt, Apoſtolatus eius* CONSECRARETVR IN COELO.

Iuſtitia pennis elatus Paulus, in cœlum euolat.

S. Baſil.

Etiam in cœlo Pauli Apoſtolatus conſecratur.

Idem.

20. Hunc Pauli in cœlum raptum egregiè expendebat Guarricus Abbas ſerm. 2. in natiuit. S. Io. Baptiſtæ ad illa verba: *Nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino*, 1. Theſſ. 3. 8. Sic igitur, pius, & doctus Abbas loco producto ſcribit: *Nũc viuimus, (inquit,) ſi vos ſtatis in Domino; quæ enim gloria mea, aut gaudium, aut corona, nónne vos ante Deum? Ideo ſæpius ei aſpirabat dies æterni luminis, atque afflabat eum lenior aura Spiritus ſancti, cuius vi rapiebatur ad interna paſcua: aliquando Paradiſi, aliquando tertij cœli, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, (inquit,) Deus ſcit. Dignum, quippe erat, vt* QVI FIDELITER PASCEBAT, FIDELITER PASCERETVR, *vt qui foris gaudebat in bonis Dominicæ familiæ, in gaudium Domini ſui iuberetur intrare, atque repleretur in bonis domus Dei, non ſolùm iſtius viſibilis, pro quâ ſudabat, ſed etiam illius inuiſibilis, ad quem ſpirabat.*

In cœlum paſcendus rapiebatur Paulus, vt alios paſceret.

Guarricus Abb.

Etiam Apoſtolatûs amplitudine cæteros videtur Apoſtolos Paulus ſuperare; hinc enim eſt, quòd nulla Paulo cathedra aſſignatur, prouincia nulla, nullum regnum, regio terræ nulla; vt nimirum omnibus eum præſidere ſciremus, in omnes habere ius ad inſtar Chriſti; ſuccinit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 32. cap. vltimo, in hæc verba: *Vnum in B. Paulo videtur egregium, quia cùm omnes Apoſtoli diſtributis terrarum regionibus proprias obtineant cathedras, ipſe dum nullam ſpecialiter teneat, videtur aliquatenus communiter omnibus præcedere*; & (nonnullis interiectis) addit, *Hæc eſt igitur cauſa cur Paulus nullam ſpecialiter cathedram teneat, quia ſi audemus ſummis minora conferre, ad* INSTAR CHRISTI, *ſaluo cæterorum Apoſtolorum iure, videtur* OMNIBVS ECCLESIIS *præſidere.*

Apoſtolatûs amplitudine cæteros Apoſtolos Paulus ſuperauit.

S. Petr. Dam.

21. Verè magnus Pauli Apoſtolatus; ſed maior amor erat, qui eius viſcera corripiebat, magna charitas, qua in omnes homines, ad quos Apoſtolus miſſus, afficiebatur, hinc licèt ad cœlum raptus, in gehennam tamen lubens decidiſſet, ſi id hominum ſaluti neceſſarium; id quod his verbis expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom. 15. in epiſt. ad Romanos, vbi de Paulo ſcribens, ait: *Ille quidem ob Chriſti amorem, vel in gehennam decidere libens admittit: paratúſque è vel à Cœlorum regno excidere, ſi vtrumque hoc proponatur; nos autem, ne præſentes quidem vitam deſpicimus. Dignine igitur ſumus vel illius calceamentis, qui eo vſque diſtamus ab illius animi præſtantiâ.*

In cœlum raptus etiam in gehennam decidiſſet Paulus aliena ſalutis causâ.

S. Chryſoſt.

Apoſtoli munus verè exercuit, quia ſemper pro illis paratus erat vitam effundere, quorum erat Apoſtolus conſtitutus; parum illi fuit ſemel re ipſa mori; voto millies quotidie moriebatur, adeò, vt illius vita fuerit continua mortis expectatio; certè illa illius verba 1. Cor. 15. *Quotidie morior*, ad hanc mentem exponebat S. Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 399. dum ait: *Hoc omnino dixit Apoſtolus, quod ad id paratus eſſet; nam, qui ad aliquid paratus eſt, etſi re ipſa id non ſufferat, expectatione tamen,* ANIMIQVE PROMPTITVDINE *id ſuffert*: verè viuebat Paulus, quia & ob Chriſti gloriam, & ob hominum ſalutem quotidie moriebatur, paratus quotidie mori.

Apoſtoli munus quotidiè pro aliis mori.

1. Cor. 15.

S. Iſid. Peluſ.

22. Nos felices ſub tanti Apoſtoli ducatu, vmbrâ, patrocinio, non facilè nos reiiciet Chriſtus, ſed ſuauiter, blandéque excipiet ſi cum Paulo, Paulíque patrocinio Chriſtum adeamus; oſtenſum iſtuc olim in vmbrâ Gen. 42. Filij Iacob fame coacti in Ægyptum ſe contulerunt, relicto apud Patrem Beniamino; quid tum? Vbi Ioſephum ado-

Pauli patrocinium ſuis quàm ſalutare.

Gen. 42.

raſſent, eóſque eſſe fratres ſuos agnouiſſet, *quaſi ad alienos duriùs loquebatur, interrogans eos, Vnde veniſtis?* nec res hic ſiſtit, exploratores eos vocat, vnum eorum vinculis perſtringit. Quid hic illi? ad Patrem redeunt, rurſúmque Ioſepho ſe ſiſtunt, ſed ſecum adducto Beniamino, tunc leniter, clementérque eos alloquitur, eos tractat Ioſeph Gen.43. Vnde iſtuc? an à Beniamini præſentiâ & aſpectu? Quòd ſi in Beniamino Pauli vmbram, figurámque notemus, facilè colligitur, quid apud cœli, terræque Regem, Principémque Pauli patrocinium poſſit. Religio eſſet hîc ſancti Ambroſij verba deſiderari, qui ad hanc mentem ita ſcribit lib. de Ioſepho cap.9. *Vidit autem illos Ioſeph, & Beniamin fratrem ſuum ex eadem matre. Iam videntur Hebræi, & videntur à Chriſto, qui verus Ioſeph eſt, quando* CVM PAVLI VENIVNT TYPO, *& loquitur illis mitia, atque manſueta, vt pariter cibum ſumant. Suprà autem, quia ſine Beniamin venerunt, agnoſcebat quidem eos, ſed ab his ſe auertebat, vt ſcriptum eſt: & loquebatur his dura, quia ipſi non agnoſcebant eum, à quo agnoſcebantur.* PAVLI *igitur* MERITO PROFECERVNT, *quem Dominus Ieſus tanquam iuniorem fratrem, ex eadem matre generatum ampliùs cæteris fratribus diligebat.* Ignoſcet nobis Chriſtus, ſi pro nobis intercedat Paulus; quid enim ab ipſo ſperare non poſſumus, ſi ſola illius vmbra tantum valuit? Proficiet quiſque ſi Paulo ſe comitem præbeat, comitem Paulum habeat, imitetur Paulum.

S. Ambr.

EXCVRSVS V.

Pauli doctrina commendatur; prædicatur Pauli prædicatio.

E cœlo *Pauli doctrina, Pauli prædicatio.*
Pauli oculus *diuinus.*
In cœlo Paulus eruditus.
Dei ſapientia ſinu ſuo Paulum excepit.
Scientiæ clauem *à Chriſto Paulus accepit.*
Paulus Eccleſiæ magiſter.
Chriſtus per Paulum *alios erudit.*
Spiritus ſanctus *Paulo vſus eſt* vt fiſtulâ, *eius linguâ* vt organo.
Indeficiens fons *in Pauli ore.*
Sol *Pauli lingua,* ſol *Paulus.*
Paulus Eccleſiæ naſus, *per quem* reſpirat, *& diuina* odoratur.
Pauli Epiſtolæ, *quàm orbi vtiles.*
Pauli prædicatio *erroribus extirpandis.*
Adulator eſt, qui Sanctos honorat, nec imitatur.

23. PRæſtat, quia hîc ſumus de Pauli quoque doctrinâ aliquid aſſerere, quam vitâ animauit, & ſanctitate: vt hinc quoque huius Apoſtoli dignitas eluceat, quidque illi debeamus, etiam ob ſcientiæ titulum appareat; hac quippe orbem erudiuit, & ſuperâ luce perfudit; certè è cœlo Chriſtus alloquutus eſt Paulum, vt prædicationem illius cœleſtem eſſe futuram indicaretur; huc ſpectabat etiam ſanctus Iſidorus Peluſiota lib.1. epiſt.409. dum ait: *Natura præſtantiora, & diuina documenta Dominus Paulo tradens, e cœlo eum alloquitur, vt* PRÆDICATIONEM *eam, quam ipſius fidei commiſſurus erat,* COELESTEM *eſſe demonſtraret.*

E cœlo Pauli doctrina, Pauli prædicatio.

S. Iſid. Peluſ.

Paulum ob viſûs perſpicacitatem, & acumen diuinum oculum appellatum obſeruo, hoc eum titulo donat Elias in orat. 1. ſancti Greg. Nazianzeni, vbi de illo loquens, ait: *Nec otioſe* DIVINVS ILLE OCVLVS *Crucis figuram contemplatus eſt.*

Pauli oculus diuinus.

S. Greg Naz.

Apoſtoli huius doctrinam, atque ſapientiam ſic efferebat ſanctus Bernardus ſerm. 1. in die Apoſtolorum Petri, & Pauli; *ſapientiam, & medullam ſacrorum ſenſuum, non à primo, vel ſecundo, ſed à* TERTIO COELO *largiter aſportauit*; & ſanctus Maximus hom.2. de Petro, & Paulo; *Quid,* inquit, *hoc Doctore perfectius, qui in* COELO DIDICIT, *quod in terris doceret?*

In cœlo Paulus eruditus.

S. Bern.

S. Max.

24. Rhinoceroti Paulum comparat ſanctus Gregorius, quem ſapientia Dei ſinu ſuo excepit, & ſupera ſcientia perfudit; hæc eius verba lib. 31. moral. cap.10. *Virgo rhinoceroti ſinum ſuum aperuit cùm Saulo* INCORRVPTA DEI SAPIENTIA *Incarnationis ſuæ Myſterium de cœlo loquendo patefecit; & fortitudinem ſuam rhinoceros perdidit, quia proſtratus humi, omne quod ſuperbiam tumebat, amiſit.* Superæ ſapientiæ ſinu haud excipitur, niſi detumeſcat; ſuperbam odit hæc virgo mentem; faſtum, tumorémque abhorret.

Dei ſapientia ſinu ſuo Paulum excepit.

S. Greg.

Scientię clauem à Chriſto accepiſſe Paulum aſfirmat in hæc verba ſanctus Ambroſius ſerm. 66. CLAVEM *quodammodo à Chriſto* SCIENTIAE *&* PAVLVS *accepit. Clauis enim dicenda eſt, quâ ad fidem peccatorum corda reſerantur, mentium ſecreta panduntur, & quidquid intrinſecus clauſum tenetur, in palam rationali manifeſtatione producitur.* Clauis, inquam, eſt quæ ad *conſcientiam, ad confeſſionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem myſterij ſalutaris includit.* Clauem à Chriſto accepit, vt quidquid Paulus docuit, Chriſti in Paulo loquentis fuerit. Scitè ſanctus Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum cap. 4. *Reſpondit,* inquit, *Doctor gentium, &* MAGISTER ECCLESIAE, *quidquid autem ſtatuerit hic, Chriſti in eo loquentis legem putemus.*

Scientiæ clauem à Chriſto Paulus accepit.

S. Ambr.

Paulus Eccleſiæ Magiſter.

S. Hier.

Chriſtus Paulum erudiuit, & per ipſum, velut per auream fiſtulam alios, & præſertim Lucam, à quo nobis tot Sacramenta exhibita; ſcitè ſanctus Petrus Damianus ſermone 53. (qui eſt de ſancto Luca Euangeliſta,) *De cœlo,* inquit, *Chriſtus in Paulum geſtorum ſuorum ſacramenta profudit, eadémque per Paulum in Lucam, velut* AVREA FISTVLA *mediante transfudit.* Debemus ergo & Paulo quidquid nobis Lucas exhibuit.

Chriſtus per Paulum alios erudit.

S. Petr. Dam.

25. Spiritus quoque ſanctus Paulo, velut fiſtula vſus eſt, Paulíque linguâ veluti organo, quo nobis, quæ nobis vtilia communicauit. Adeſt ſanctus Chryſoſtomus, qui aureum os in Pauli laudem mouens, ita loquebatur, ſerm. de Aſcenſione Domini; *Os Pauli, os gratiæ, os veritatis, plectrum vitæ, quod quouis clangore tubæ, vehementiùs reſonat, & quacumque harmoniâ conſonantius eſt? Organum, inquam, Chriſti, ac* FISTVLAM SPIRITVS *ſancti. Quæ enim viſa ſunt Spiritui ſancto, Paulus* ORGANO LINGVAE *ſuæ publicauit. Vnde & arbitror Dauid Prophetam ſub perſonâ Pauli dicere: Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis.*

Spiritus ſanctus Paulo vſus eſt vt fiſtula, eius lingua vt organo.

S. Chryſoſt.

Pſal. 44. 2.

In ore Pauli magnum, & indeficientem fontem latère, qui indeſinenter diuinæ ſapientiæ fluenta ad nos mittat, indicabat ſanctus Bernardus ſerm. 10. in Cant. his verbis: *Non ſum ego adeò profundi ſenſûs, neque adeò perſpicacis ingenij, vt noui quippiam ex me adinuenire poſſim; ſed eſt fons magnus, &* INDEFICIENS OS PAVLI, *quod patet ad nos. De ipſo haurio mihi etiam nunc in*

Indeficiens fons in Pauli ore.

S. Bern.

oſtenſio

oſtenſione vberum ſponſæ, ſicut & frequenter ſoleo.

Sol Pauli lingua, ſol Paulus. Fonrem dixit os Pauli: fuit etiam ſol. Pauli linguam ſi quis Soli comparauerit nó oberrabit. Præiuit ſanctus Chryſoſtomus Procemio in epiſt. illius; ait enim de illo ſcribens: *Huius lingua ſupra ipſum etiam ſolem illuxit*; vniuerſum orbem ſuæ linguæ radiis illuſtrauit, errorúmque tenebras expulit; ab aureo itidem ore iſtuceſt hom. 8. de laudibus ſancti Pauli Apoſtoli: SOL QVIDAM EST HOMINIBVS PAVLVS, *qui totum prorſus orbem fulgentibus linguæ ſuæ radiis illuminauit, quique vniuerſas circumeundo gentes curſum omnino Solis imitatus eſt.*

S. Chryſoſt.

26. *Paulus Eccleſiæ naſus, per quem reſpirat, & diuina odoratur.* Quòd Eccleſia diuinorum myſteriorum cognitione recreetur, & arcana latentia ſuboderetur, à Paulo poſt Chriſtum habet, vt iure ab hac ſanctæ Eccleſiæ naſus dicatur, ſub illis verbis tectus, quibus Sponſæ dictum eſt in amoris Cantico cap. 7. n. 4. *Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.* Hinc illud apud Philonem Carpathium ad hæc verba: *Sunt*, inquit, *qui per naſum ſponſæ ſanctiſſimum Apoſtolum Paulum tropicè ſignificari velint, quippe qui ſancta Eccleſia aliquando dederit, vt in vtriuſque Teſtamenti obſeruatione* RESPIRARE *poſſet, & altiùs* ODORARI *diuina eorum Myſteria, atque arcana poſtquam à crudeliſſima illà Diſcipulorum cæde deſtitit, quam anhebat.*

Cant. 7. 4. Philo Carpath.

Pauli Epiſtolæ quàm Orbi vtiles. Porrò quàm eximiam vtilitatem Pauli Epiſtolæ mundo pepererint, & parituræ ſemper ſint, Noeticæ arcæ illas dum comparat, quin & præfert ſanctus Chryſoſtomus, ita euincit orat. 5. de dicto illo, *Sufficit tibi gratia mea*; hæc aurei oris verba: LITTERAE *ipſius* VICTRICES ORBIS *ſunt, & arca illius Noe. Quemadmodum enim Noe tabulis compactis arcam effecit, ſic etiam Paulus literis perſcriptis arcam intelligibilem ædificauit. Atque hac quidem illa longè præſtantior fuit.* Illa ſiquidem *bruta animantia, & rationis expertia capiebat, & fouebat; hæc verò bruta, capit illa quidem, ſed etiam transformat; verbi gratia: intrauit in arcam lupus, & inde exiit lupus: in Pauli literas lupus incidit, & ouis exiit. Magus perlegit, & conuerſus, atque emendatus eſt.* Conſul eaſdem *legit, & melior inde euaſit.* Noë, & arcæ Noëticæ poſt Deum mundus debet, quòd totus non perierit; iuſtiùs hoc debent Pauli Epiſtolis omnes fideles, omnes ille erigit, ne criminum vndis ſepeliantur.

S. Chryſoſt.

27. *Pauli prædicatio erroribus extirpandis.* Non litteris tantùm nobis profuit Pauli doctrina, profuit & prædicatione, per quam fugata fuère vitia, & ceræ inſtar ad ignis præſentiam colliquefacta errorum, quos idulolatriæ impietas inuexerat, multitudo. Rem egregiè verſat ſanctus Chryſoſtomus, quem in Pauli commendationem ſumimus, Pauli commendatorem aduocauimus; ſic ille ſcribit hom. 4. in Acta Apoſtolorum: *Tunc prædicatione fulgente, & vbique Euangelium diſſeminante* PAVLO *fugabatur* ERROR, *veritáſque remeabat: fauillæ verò, fumúſque templorum, & cymbala omnia, & tympana, & ebrietates, & comeſſationes, & ſtupra, & adulteria, & alia dicta fœda, quæ in Sacris ſuis celebrare conſueuerant, defecerunt, atque corrupta ſunt, inſtar ceræ ignis vapore pereuntis & palearum vice, quæ ſubitò concremantur incendio.*

S. Chryſoſt.

Adulator eſt, qui Sanctos honorat, nec imitatur. Noſtrum eſt eum honorare, qui tantum nobis ſcriptione profuit, & quod magis eſt, vita, & moribus. Ritè Paulum honorabit imitator Pauli. Nuda Sanctorum laus quandam adulationis ſpeciem habet. Qui Sanctos laudant, nec imitantur, Sanctorum adulatores indigetat ſanctus Auguſtinus ſerm. 30. ex 40. nouis: *Honorare*, inquit, *& non imitari, nihil eſt aliud quàm mendaciter* ADVLARI. Adulator audies, non cultor, qui honoras Sanctos, nec eorum ſanctitatem æmularis.

S. Aug.

EXCVRSVS VI.

Quædam alia de Paulo, ad Pauli laudem commendationémque.

Res mira de Pauli catenis *abradendis.*
Feſtus, & Felix, *nec infeſtus, nec infelix Paulo.*
Paulus tanquam Dei purpura *durè tractatus.*
Quàm iucundum ſpectaculum *Paulum catenis vinctum videre.*
Ob tribulationes gloriatur Apoſtolus.
Paulus terra, lacte, & melle fluens.
Fidelium orationem audiens Deus, *lupum conuertit in agnum.*
Chriſtianorum genitor *eſt effectus, qui erat occiſor.*
Suorum memor *Saulus ſui* obliuiſcitur.
Ex corde ſuos amabat *Paulus.*
Pauli corpus *ferè ſpiritale.*
Pauli exemplo *corpus caſtigandum.*
Chriſtofilus *Paulus dictus.*
Vrna litterata, *quæ.*
Vas electionis *Paulus.*
Ex Paulo, vt ex vaſe & ſanus *eſcam ſumit, &* infirmus *medicinam.*
Deus *Pauli admirator.*
Semper ad maiora *Paulus aſpirabat.*
Suorum peccatorum Paulus memor.

PRomiſcua, & varia, quæ de Paulo adnotaueram, hic deſiderari nolui, ne dum prætermittuntur, pereant, à quo longiùs abeſſe debeo, quò propiùs hæc, quæ dicturus, Pauli laudem tangunt, & tangi cultus eius amore poteſt, qui illa auribus ſuis committet. 28.

Res mira de Pauli catenis abradendis. De catenis, quas ſuo collo, ſuis manibus conſecrauit Paulus Apoſtolus, dignum eſt quòd hic inſeratur, quod obſeruatum nobis eſt, nimirum lima obteri conſueuiſſe, vt quod ex illis abradebatur fidelium pietati id poſtulantium famularetur; ſed illud mirum, aliquibus petentibus citò, faciléque ramenta excidiſſe, quibuſdam vix, aut ne vix quidem potuiſſe quidpiam elimari. Rem his verbis indicat ſanctus Gregorius Papa lib. 3. epiſt. 20. *Quia sereniſſime Domine tam religioſum deſiderium eſſe vacuum non debet de catenis, quas ipſe ſanctus Paulus Apoſtolus in collo, & in manibus geſtauit, ex quibus multa miracula in populo demonſtrantur, partem aliquam vobis tranſmittere curabo, ſi tamen hanc tollere limando præualuero: quia cùm frequenter ex catenis eiuſdem multi venientes benedictionem petant, vt paruum quid ex limatura accipiant, aſſiſtit Sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita conciſè* ALIQVID DE CATENIS IPSIS EXCVTITVR, *vt mora nulla ſit. Quibuſdam verò petentibus* DIV PER CATENAS IPSAS DVCITVR LIMA, ET TAMEN, VT ALIQVID EX INDE EXEAT NON OBTINETVR.

S. Greg. PP.

De Paulo, qui ante Feſtum ſtetit, ſtetit ante Felicem, feſtiuè ita luſit Poëta,

Infeſtus tibi Paule fuit ſanctiſſime Feſtus;
Infelix Felix & tibi Paule fuit.

Sed

Feſtus, & Felix nec infeſtus, nec infelix Paulo.

Sed verè non fuit cùm tribulationum materiam illi porrigeret, atque adeò coronarum, vt Felix verè felix Paulo exriterit, minimeque infeſtus Feſtus.

29.

Paulus tanquã Dei purpura durè tractatus.
S. Iſid. Peluſ.

Tanquam Dei purpuram futurum rigidè à Deo tractatum Paulum, triduana ſtatim cæcitate correptum obſeruabat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 246. dum ait: *Quemadmodum lana ad excipiendam* PVRPVRAE *tincturam ob veſtimenti excellentiam, rigidè admodum priùs aſtringuntur: eodem modo ille ingenti animi magnitudine præditus* PAVLVS, *à Iudaicâ vecordiâ præciſus triduanâ cæcitate priùs aſtrictus eſt, vt qui Dei purpura effectus ſit, omnéſque homines, vt idem fiant, cohortetur.* Qui ergo aduerſitatibus premitur, hoc ſe Pauli exemplo tecreet, ſubleuétque.

Quàm iucundum ſpectaculum Paulum catenis vinctum videre.
S. Chryſ.

Quàm iucundum ſpectaculum fuerit Paulum catenis vinctum è carcere exeuntem videre, è Beati Chryſoſtomi mente audire licet, qui hom. 9. in epiſt. ad Epheſ. ita ſentiebat: *Non vidés Reges, & Conſules curru geſtari, & aurum geſtare, & ſatellites omnia habentes aurea, aureas lanceas, aureos clypeos, equos aureis ornatos ephippiis? Quantum eſt hoc ſpectaculum illo iucundius?* mallem ſemel videre PAVLVM è carcere exeuntem cum vinctis, quam millies illos deductos *cum illâ ſatellitum ſtipantium catervâ.* Etiam ipſe Paulus in his ſe gloriaturum dixit quæ infirmitatis ſuæ eſſent, non quæ virtutis; imò quia infirmitatis, ideo & virtutis. *Vides m*, inquit idem ſanctus Pater, in cap. 12. epiſt. 2. ad Corinth. *quemadmodum non ob miracula, ſed ob* TRIBVLATIONES *ſuas gloriatur.*

Ob tribulationes gloriatur Apoſtolus.
2. Cor 12. 9.
S. Chryſ.

30.

Paulus terra lacte, & melle fluens.
S. Ambr.

Summæ felicitatis gloriæ Iudaico populo fuerit in promiſſam terram, quæ lacte, & melle fluebat, introduci, nobis melior terra, vtiliorque exhibita, nimirum Paulus Apoſtolus, de cuius ceruice fluxiſſe dicitur lactis vnda pro ſanguine; vt vel hinc diſceremus datam nobis terram, quæ lacte flueret, & terræ Iudæis promiſſæ præferretur. Audiendus hic ſanctus Ambroſius, qui ſermone 68. huc ſpectans ait, de Paulo loquens, *Hæc eſt planè illa terra repromiſſionis, quam Patribus noſtris Deus promiſit, dicendo: Dabo vobis terram fluentem lac & mel;* non enim de hac terrâ loquutus eſt, quæ manantibus aquis cænum inuoluit, lutúmque permiſcet; ſed de illâ terrâ Pauli, &c. Quæ enim Pauli Epiſtola non melle dulcior eſt, lacte candidior? Quæ epiſtolæ tanquam vbera Eccleſiarum populos enutriunt ad ſalutem.

Fidelium orationem audiens Deum lupum conuertit in agnum.
Franco Abb.

Sæuiebat in Chriſti gregem Saulus, in fideles lupus debacchabatur; quid Paſtor? Apparet è cœlo, vt lupum deterreret, & agnum redderet; amor in ſuos à ſæuientis rabie Chriſtus tueretur, fecit & ſitorum oratio, qua diuinam contra tantam ſæuitiem opem implorabant. quod tetigit Franco Abbas tom. 12. de Gratia, in hæc verba: *Factum eſt Saulo appropinquante Damaſco, &* PVSILLO GREGE CHRISTI DE COELO INVOCANTE *auxilium, aduerſarium lucis circumdaret lux cæleſtis.*

Chriſtianorũ genitor eſt effectus, qui erat occiſor.
S. Chryſ.

Qui in Eccleſiam ſæuiebat, Eccleſiæ factus eſt cuſtos, qui fidelium ſanguinem cupiebat effundere, effudit tandem pro fidelibus ſuum. Et qui Chriſtianorum occiſor erat, Chriſtianorum omnium parens, & genitor euaſit, vt totum orbem, velut vteroclauderet, & parturiret. Scitè ſanctus Chryſoſtomus hom. 10. de pœnitentiâ, hæc Pauli verba expendens: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis*, ita ſcribit: *Quidnam aluo illo beatius fuit, qui tales filios parere potuit, qui in ſe Chriſtum haberent? quid verò fœcundius eo, qui* ORBEM PROGENVIT TOTVM? *Quid eo fortius, qui editos, & adultos abortiuos poſſet denuo concipere, ac formare?*

31.

Sui rerum memor Paulus ſui obliuiſcitur.
2. Cor. 5.
S. Bern.

Produnt Pauli charitatem illa Pauli verba, *Siue*, inquit, *mente excedimus Deo, ſiue ſobrij ſumus, vobis*, 2. Cor. 5. Dei meminit, & aliorum, oblitus ſui. *Quid ergo tibi?* ait ſanctus Bernardus ſerm. de ſancto Benedicto, *Ego, inquit, factus ſum tanquam vas perditum*; bene ſe ipſum perdit, qui nihil pro ſe facit, ſuíque obliuiſcitur, vt diuinæ gloriæ ſeruiat, & proximorum vtilitati.

Ex corde ſuos amabat Paulus.
2. Cor. 6.
S. Chryſ.

Ex corde ſuos amabat Paulus, non ore dumtaxat amorem oſtendebat: huius amoris teſtes ſunt & illa huius Apoſtoli verba, 2. Cor. 6. 11. *Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt*, parũ eſt Apoſtoli os Corinthiis patuiſſe, etiam cor dilatabatur amoris feruore, quod ſic explicabat ſanctus Chryſoſtomus hom. 13. in hanc epiſt. *Quemadmodum id, quod calorem affert, dilatare ſolet: ita etiam charitatis munus eſt dilatare. Calida quippe ac feruens eſt virtus. Hæc os quoque Pauli operiebat, & pectus exporrigebat. Neque enim ore tantùm ac labiis amo, inquit: verùm etiam* COR IPSVM *in amore conſonat.*

Pauli corpus ferè ſpiritale.
1. Cor. 9. 27.
Iſid. Clar.

Ita carnem ſuam domabat Paulus vt carneus eſſe non videretur, ita premebat ſuum corpus ac ſi ſuum non eſſet, nec eſſet corpus; certè ſpiritales quaſdam qualitates induiſſe videbatur. Iſidorus Clarius in cap. 9. epiſt. 1. ad Corinthios expendens illa Pauli verba, *Caſtigo corpus meum*; hæc habet. *Præcipuus ad omnia rectè facta apparatus efficere, vt corpus legi ſpiritus obtemperet. Caſtigabat Paulus corpus quod magis* SPIRATALE *erat, quàm noſtra ipſorum anima, cui ergo poſt Paulum non id faciendum eſt*: quis contra ſuam carnem non ſtrenue depugnet, cùm ſtrenuus Chriſti miles Paulus, & tot victoriarum indeptione nobilis id præſtiterit? verè ſibi non parcit, qui ſibi nimium parcit, amicus ſui eſt, qui hoſtis ſui, hoſtis verò erit, qui nimis amicus.

Pauli exemplo corpus caſtigandum.

32.

Chriſtophilus Paulus dictus.
Trithem.

Chriſtophilus tanquam maximus præcipuúſque Chriſti amator amicúſque Paulus dictus eſt, ſic eum circumſcribit Trithemius lib. 1. epiſt. 11. dum ait: *Virgo ſicut ſacer ille declamauit* CHRISTOPHILVS *cogitat, quæ Domini ſunt*; & epiſt. 12. *Nos* CHRISTOPHILI *mores, & vitam ſequamur, qui nos victum, & amictum habentes monet eſſe contentos.* Et epiſt. 18. *Doctiſſimus præceptor noſter* CHRISTOPHILVS *contra auaritiam nos volens eſſe munitos*; dicit, *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, & epiſt. 23. de hac vanâ *ſcientiâ mundi ſanctus* CHRISTOPHILVS *dicit in quadam epiſtola, Si quis exiſtimat ſe ſcire aliquid.* Alibi quoque hoc titulo Apoſtolum notat. Hoc eodem titulo Græcâ formâ vtitur idem Auctor, nam epiſt. 28. lib. 2. ait: *Hinc ſanctus pulchrè* Χριστόφιλος Paulus, & 34. Sancto dicente Χριστόφιλῳ.

Vrna litterata.
Plaut.

Vas fuit Paulus, in quo quidquid terrâ cœlóque eximium, & excellens continebatur. Olim vaſa ſacra litteris notata, vt proderent ſtatim, cuius eſſent. Plautus in Rudente de vrnâ Veneris,

Hæc litterata eſt, ab ſe cantat cuia ſit.

Vas electionis Paulus.
Act. 9. 15.

Abrade inanium Deorum cultum, veri Dei vas Paulus eſt, & *Vas electionis* dictus ab eo eſt, vt Ieſu nomen circumferat: *Vas*, (inquit Chriſtus) *electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum*, Act. 9. 15.

33.

Ex Paulo vt ex vaſe & ſanus eſcam ſumit, & infirmus medicamentum.
S. Bern.

Vas eſt, quod non medicinam tantùm continet, ſed & cibum, vt ſcilicet hinc & ſanus hauriat, quo nutriatur, & infirmus, quo ſanitati reſtituatur. Pulchrè ſanctus Bernardus ſermone 3. in die Apoſt. Petri, & Pauli: *Vas*, inquit, *dignum, & cæleſti*

cœleſtibus ferculis repletum, de quo, & SANVS ESCAM, & INFSRMVS ACCIPIAT MEDICINAM; vt iure dixerit Apoſtolus ſe omnibus omnia factum.

Deus Pauli admiratur. Porrò in his verbis, *Vas electionis eſt mihi iſte,* quandam Dei admirationem obſeruauit laudabilis Pauli laudator Beatus Chryſoſtomus, qui hom. 18. in epiſt. ad Romanos ita ſcribit. (S. Chryſoſt.) *Aſtra cùm fierent, admirabantur Angeli. Hunc verò* DEVS IPSE ADMIRATVS EST, *dicens: Vas electionis iſte mihi eſt. Cœlum iſtud ſæpenumero nubes obtegit: Pauli verò mentem nulla obnubilauit tentatio.* Quem igitur in ſtuporé non rapiat Pauli virtus, Pauli ſanctitas?

Semper ad maiora Paulus aſpirabat. Magnus euaſit Paulus, ſed in hoc præcipuè eximium ſe prodidit, quòd ſuam magnitudinem paruipendens ad maiora ſemper anhelaret, vt melior ſemper fieret. (S. Bern.) quod expendit elegantiſſimè ſanctus Bernardus epiſt. 92. in hæc verba: *Eſto quòd poſſis nimium fortaſſis eſſe iuſtus, poſſis & nimis ſapiens: ſed planè bonus vltra modum eſſe non potes, & quidem lego: Noli eſſe nimium iuſtus. Lego: non plus ſapere, quàm oportet ſapere. Nunquid autem, aut ne ſis nimium bonus: aut non plus bonus, quàm oportet? Nemo eſſe bonus pluſquam oportet poteſt. Bonus erat iam* PAVLVS: *& tamen nequaquam contentus libenter ſe ad ea, quæ ante ſe ſunt, extendebat, poſteriora obliuiſcens,* & SEIPSO SEMPER MELIOR EFFICI STVDENS. *Solus Deus melius ſe ipſo, idcircò non vult, quia non valet.*

34. *Suorum peccatorũ Paulus memor.* Præteritorum obliuiſcebatur Paulus, non quidem peccatorum, ſed operum; nam peccata, quæ ille commiſerat, eius menti aſſiduè obuerſabantur, quod ex eius verbis colligitur; nam ad Tim. (1.Tim.1.15.) 1.cap.1.v.15. ait: *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quòd Christus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum.* Primum ſe putabat non tempore, ſed malignitate, vt loquitur ſanctus Auguſtinus; ſed, *cur ego ſum*, non potiùs *fui*? Quia ſua crimina altius menti Inſcripſerat, quàm vt facilè ab eius memoriâ poſſent deleri. (S. Chryſ.) Opportunè rem verſat ſanctus Chryſoſtomus hom. in natalem Domini tom. 6. vbi ad hanc mentem ita ſcribit: *Quoniam Chriſtus venit in mundum ad ſaluandos peccatores, quorum primus ego ſum. Non fui, ſed ſum dixit eorum, quæ feciſſet; atque admiſſes præſentem ſemper ſe habere memoriam ſignificans.* Nec à nobis excidere debet, quòd ceciderimus. firmior ſtat, nec facilè cadit, qui ſe recolit cecidiſſe.

ADAGIVM III.

Ex Simone Petrus.

VT Saulus in Paulum conuerſus eſt, ſic & Simon Petrus euaſit; ſicut igirur illius mutatio iuit in prouerbium, ſic ite & iſtius poteſt; (S. Auguſt.) vtrumque inter ſe pariat ſanctus Auguſtinus ſer. 25. de Sanctis; ait enim: *Qui fecit ex Sanlo Paulum, ipſe* FECIT EX SIMONE PETRVM. *Mutauit perſecutorem, mutauit & peccatorem*; quotieſcumque quis ab humili ſtatu ad ſublimem, excelsúmque vocatur, tunc vſurpari hoc dictum quadam prouerbij ſpecie poterit, quod feſtiuiùs euadet, quò longiùs flectetur; vtemútque cùm ſuadere alicui voluerimus, generis humilitatem non officere, quin ad magna aſcendere quiſque poſſit; claudit ſanctus Pater ad hanc mentem. *Quis iam deſperet de humilitate generis. nam Beatiſſimum* PETRVM PISCATOREM *modò genibus prouolutis, adorat gentium multitudo.*

ADAGIVM IV.

Feruor Petri.

IGneus vbique Petrus, feruidus, vt feruor eius abire in prouerbium potuerit; hinc illud Nicolai Notarij ſancti Bernardi epiſt. 16. *Quis* inquit, *dabit mihi gladium Phinees,* FERVOREM PETRI? *aut quis ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatem?* Dicturus Petrus, quæ Spiritu ſancto docente intus audierat cæteris ſilentibus, primus ſententiam ſuam tulit, de ſubrogando, & ſubſtituendo alio Apoſtulo in ſceleratiſſimi Iudæ locũ; *exurgénſque in medio fratrum*, ſententiam ſuam liberè, exſertéque tulit timore omni excuſſo, Act. 1. quod expendens ſanctus Chryſoſtomus hom. 3. in Acta, huius Apoſtoli feruorem notans, ait: *Vide* FERVOREM, *quam agnoſcit ſibi creditum à Chriſto gregem, quàm in hoc choro Princeps eſt, & vbique primus omnium incipit loqui*; quod & alibi præſtitit, vbique feruoris ſui manifeſta exhibens indicia.

Produnt Petri feruorem, & Petri verba: *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor*, Matth. 26. 32. ſuæ infirmitatis præfert ſe cæteris; ac ſi apertiùs diceret, inquit ſanctus Chryſoſtomus tom. 6. ſerm. de negat. Petri. *Quid ais Domine: omnes ſcandalum propter te patiemur, & cum omnibus me quoque annumeraſti? ſiccine mea conſtantia confidis? etiámne ego te negabo, qui in mari inambulaui? nónne ego te omnium primus agnoui, & exclamaui, Tu es Chriſtus filius Dei viui; ego ne igitur te negabo Princeps Apoſtolorum, columna Eccleſiæ? quamobrem & mihi ipſi præſidens vociferor, Etſi omnes ſcandalizati fuerint, ego non ſcandalizabor*; fidit nimium ſibi Petrus, & eo infirmior fuit, quo firmiorem ſe credebat; imbecillis omnis fortitudo eſt ſi humanis viribus nitatur. Humiliùs de ſe Petrus ſenſiſſet, minus fœdè lapſus fuiſſet. Recordari debuerat ſe ita ſuper aquas ambulaſſe, vt mergi etiã cœpiſſet, ſepeliſſent eum vndæ, niſi auxiliatricem Chriſtus porrexiſſet; ibi minus Chriſto fidit, hîc nimium fidit ſibi. Audiens à magiſtro ſe negaturum magiſtrũ, à ſtatim enixè poſtulare debebat ne permitteret Chriſtus eum labi; huc ſpectabat idem ſanctus Pater eodem loco; *Non obſecras Petre, vt confirmeris, ſed promittis fore, vt non contutiaris? Nónne hic ipſe* FERVOR TVVS *multo te deteriorem effecit*, melior fuiſſes ſi firmæ ſponſionis loco orationẽ fudiſſes.

ADAGIVM V.

Paulus apparet in vultu, Petrus in Spiritu.

SIngularis alicuius viri ſanctitas, modeſtia, ardor, & perfectio hac adagiali figurâ exprimi poterit, qua vtitur Eucherius de ſancto Maximo Epiſcopo loquens, dum inſit: PAVLVS APPAREBAT IN VVLTV, PETRVS IN SPIRITV; quod ad alios etiam ſupparis perfectionis viros traduci poterit, qui ab omni parte ſanctitatem ſpirent, Petrum, & Paulum ſcitâ, & vtriuſque laudibus plenâ comparatione, Ita efferebat Venantius Fortunatus lib. 3. carm. quam hic duxi implantandam.

Cælorum porta lata duo lumina mundi:
Ore tonat Paulus, fulgurat arte Petrus.
Inter Apoſtolicas radianti luce coronas,
Doctior hic meritis, celſior ille gradu.

Corda

Corda per hunc hominem reſecantur, & aſtra per illũ:
Quos docet ille ſtylo, ſuſcipit ille polo.
Pandit iter cælis hic dogmate, clauibus alter:
Eſt via, cui Paulus, ianua fida Petrus,
A facie hoſtili duo propugnacula præſunt,
Quos fidei turres vrbs, caput orbis habet.

Porrò quia ſuperiùs de Pauli laudibus aliqua diximus, hic Petrum præterire integrum nobis minimè eſt; in illius itaque encomium calamum parumper excurrere ſinemus.

EXCVRSVS VII.

Petri magnitudo, & excellentia.

Quid ἰδεῖν, quid ἱστορῆσαι.
Vel Paulo magnus Petrus fuit.
Pauli modeſtia, *&* reuerentia in Petrum.
Sancti viri adeundi, vt aliquam vtilitatem conſequamur.
Petrus illi petræ *comparatus, ex qua in deſerto* aquæ *ſitienti populo fluxerunt.*
Petrus fidei, pietatiſque ſignifer.
Sancti Petri *laudes* ex ſanctis Patribus.
Petrus humani generis columna, omnium capitum caput.
Petrus caput ſanctitatis, *Apoſtolorum* coryphæus, & vertex, *Eccleſiæ* propugnaculum, fidei portus.
Petrus Eccleſiæ fundamentum, & columna, fidei cuſtos, Apoſtolicus auceps, æternæ vitæ clauiger.
Petrus piſcator ſanctitatis hamo omnes inuitans.
Petrus fidei petra, clauis ad regnum, confeſſor primus filij Dei, amator Domini.
Petrus Eccleſiæ ſol, & luminare maius.
Petri lingua cœlorum lingua & clauis.
Fidei frumentum *Petrum* eſſe vnde colligatur.
Petri in Chriſtum amor.
Petri vmbra quantæ virtutis.
Petri magnitudo *vel ex eius infirmitate colligenda.*
Petri lapſus vt nobis profuerit.
Latro in cruce *Petrus*, *Petrus* in domo Caiphæ *latro.*
Fidelior poſt lapſum *Petrus.*
Nutans *cæteros* fidei ſanctitatem *fundauit.*
Petrum erexerunt Petri lachrymæ.
Lubens Petrus *timorem iis ingenerat*, qui in ſe confidunt.
Pœnitentiæ exemplar *omnibus factus Petrus.*
Petri amor *in Chriſtum.*

35. *Quid ἰδεῖν, quid ἱστορῆσαι.* Gal. 1. 18.

MAior omni laude Petrus eſt, parum eſt nobis magnum eſſe, fuit etiam magnis; fuit in primis Paulo, cuius hæc ſunt verba: *Veni Ieroſolymam videre Petrum*, ad Galat. 1. 18. ſuum pondus ineſt *videndi* verbo, plus continet, quàm videatur, neque enim nudum conſpectum rei obuiæ importat, ſed viſionem, quæ admirationem magnam tanquam de re magna inuoluat; nam in Græco fonte non eſt ἰδεῖν, quod *nudam viſionem ſignificat*, *ſed* ἱστορῆσαι, *quod maius aliquid notat*, déque rebus maximis dici ſolet; talis Paulo Petrus extitit. Voluit iſtuc ſanctus Chryſoſtomus in cap. 1. epiſt. ad Gal. vbi premens hæc verba, ait, *Vt viderem Petrum aſcendi*, non dixit ἰδεῖν, ideſt, vt CERNERAM *Petrum*, ſed ἱστορῆσω, ideſt, *vt viderem.* quomodo loqui ſolent, qui magnas, ac ſplendidas vrbes inuiſunt cognoſcendi gratiâ. Adeò iudicabat operę pretium, multóque ſtudio dignum tantummodo VIDERE VIRVM. Plura in Dei ſeruis latet, quæ animaduerſione ſunt digna, quam quod extimè corporeis oculis videri poſſit, quod vt in omnibus verum eſt, maximè verum in eo fuit, qui fuit maximus.

Vel Paulo magnus Petrus fuit. Chryſoſt.

Pauli humilitas hîc quoque elucet, qui raptus in tertium cœlum, qui tot victoriis potitus, in tot certaminibus, videre tamen Petrum honoris causâ, & reuerentię ſtuduit, id quod expẽdebat OEcumenius in cap. 1. ad Galat. ait enim: *Conſidera animi* MODESTIAM; *poſt tot tãtaque certamina abiit, vt videret Petrum tanquam maiorem, vt autem maneret causâ honoris, quem Petro deferebat, actum eſt*; inter alia certamina hoc quoque locandum, faſtum omnem Apoſtolorum, tumoremque ſuperaſſe, vt ſe Petro tanquam maiori demitteret. Monemur hinc, nobis quoque Sanctos adeundos, non honoris tantùm causâ deferẽdi, ſed vtilitatis recipiẽdæ; ſic Theophylactus ad hæc verba: *Perinde*, inquit, *ac nos abimus ad ſanctos viros, ſed nos potius vtilitatis causâ, ille vero ſolius honoris gratia*; ſed ad Petrum reuertamur.

Pauli modeſtia, & reuerentia in Petrum. OEcumenius.

Sancti viri adeundi, vt aliquam vtilitatem conſequamur. Theoph.

Petra erat Petrus, & illi non parianda tantùm, ſed & præferenda, ex qua aquæ in deſerto populi ſiti extinguendæ effluxerunt. Scitè ſanctus Maximus hom. 1. in natali BB. Petri, & Pauli; ſic enim ille ſcribit: *Sicut in deſerto Dominico ſitienti populo aqua* FLVXIT E PETRA; *ita vniuerſo mundo perfidia ariditate laſſato de* ORE PETRI FONS *ſalutiferæ confeſſionis emerſit.*

Petrus illi petræ comparatus, ex qua in deſerto aquæ ſitienti populo fluxerunt. S. Max.

36. *Petrus fidei pietatiſque ſignifer* S. Auguſtin.

Petrum fidei, pietatiſque ſigniferum, & generis humani columnam indigitat ſanctus Auguſtinus, ſerm. 124. de tempore, vbi eius caſum clementiæ ei veſtem addidiſſe affirmans, ita ſcribit: *Quemadmodum exigua culpa permittitur ſubiacere ſanctus Apoſtolus, vt emendatus elationis vitio, atque correctus integro veſtiatur moderationis, & clementiæ indumento. Iam enim eruditus es, & doctus in Petro, quemadmodum cùm Dominus tui causâ patitur circumſcribi delicto, quemadmodum illum fidei*, PIETATISQVE SIGNIFERVM, *& generis humani* COLVMNAM *permiſerit metu dominante quaſſari.*

Sanctum Petrum ſanctus Theodorus Studita epiſt. ad Leonem, *omnium capitum caput vocat.* Sanctus Ambroſius ſerm. 66. *Caput ſanctitatis.* S. Epiph. lib. 1. *Diſcipulorum Principem, & Apoſtolici ſodalitij coryphæum.* Sanctus Chryſoſtomus hom. in Petrum Apoſtolum, & Eliam, *Apoſtolorum verticem, Eccleſiæ columnam, & propugnaculum, fidei portum* eum indigitat. *Eccleſiæ columnam, Eccleſiæ fundamentum.* Petrum appellat ſanctus Gregor. Nazianzenus. S. Petro Chryſologo ſerm. 107. *fidei cuſtos* dicitur, *& Apoſtolicus* AVCEPS, *qui animas viuentium per aëra volantes calamo diuini ſermonis attingit, & Apoſtolicus Piſcator*, qui ad ſe turbas errorum fluctibus merſas HAMO SANCTITATIS inuitat, ipſe ſerit in populos præcepta iuſtitiæ. Clemens epiſt. 1. ad ſanctum Iacobum; *Primitias electionis Apoſtolorum*, Petrum appellat; *æternæ vitæ Clauigerum*; Nicolaus Papa epiſt. ad Mediol. *Fidei petra*, audit à ſancto Ioanne Damaſceno in hiſtor. Barlaam cap. 11. *Columna ad ſuſtentaculum, lapis ad fundamentum, clauis ad regnum*, à ſancto Auguſtino ſerm. 5.

Sancti Petri laudes ex ſanctis Patribus. S. Theod. Stud. S. Ambr. S. Epiph. S. Chryſoſt. S. Greg. Naz. S. Petr. Chryſolog. S. Clem. Nicol PP. S. Io. Dam. S. Auguſt.

S. Iſid. Vgo. Vict. ſerm. 5. in feſto ſanctorum Petri, & Pauli. *Confeſſor primus Fily Dei, amator Domini*, ſancto Iſidoro lib. de vitâ, & morte. *Sancta* ECCLESIÆ *ſol, & luminare maius*, Vgone Victorino ſerm. 64.

37. *Petri lingua cœlorum linguâ, & clauis.* S. Max. S. Petr. Dam. Petri linguam *cœlorum clauem* indigitat ſanctus Maximus hom. 1. in natali Petri, & Pauli, ait enim, LINGVA COELI LINGVA EST PETRI; & ſanctus Petrus Damianus ſerm. 65. de eodem loquens, ait, *Tacet Petrus, tacet cœli clauicularius, tacet lingua, quæ* CLAVIS FACTA COELORVM *cœlum ſimul, & terram ligat, & ſoluit.*

Fidei firmamentum Petrum eſſe vnde colligatur. Act. 2. *Fidei firmamentum* ſanctum Petrum appellat ſanctus Ambroſius, quem titulum etiam hinc colligit, quòd claudum erexit, atque ſanauit Act. 2. vt indicio eſſet, eum in populis fidei fundamenta poſiturum, vt in homine ea membra ſanauerat, quæ cæterorum baſes, ac fundamenta ſunt; ſed præſtat hìc ſancti huius Patris verba audire, qui

S. Ambr. ſerm. 68. ita loquitur: *Si enim Petrus petra eſt, ſuper quam ædificatur Eccleſia, rectè primus* PEDES SANAT; *vt ſicut in Eccleſiâ* FIDEI FIRMAMENTVM *continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Rectè, inquam, primum in Chriſtiano pedes curat, vt iam non trepidus nec imbecillus poſſit ſupra petram Eccleſiæ, ſed robuſtus, & fortis incedere.*

Petri in Chriſtum amor. S. Max. Amorem, quo in Chriſtum ardebat Petrus, tunc prodidit cùm ad Chriſtum ſuper aquas iuit. Id expendens ſanctus Maximus hom. 4. de Apoſtolo Petro, ait: *Ambulauit in mari Petrus magis* DILECTIONE, *quàm pedibus: non enim videbat, vbi pedum veſtigium poneret; videbat autem vbi figeret* VERTIGIVM CARITATIS. *In naui enim poſitus conſiderat Dominum, & amore eius ductus deſcendit in mare; non cogitat labentes aquas, non fluenta currentia; & dum* CHRISTVM RESPICIT, *non reſpicit* ELEMENTVM.

38. *Petri vmbra quanta virtutis.* S. Chryſ. De Pauli veſtibus Petri vmbra illarum, iſtiúſque virtute loquens ſanctus Chryſoſtomus hom. 7. in epiſt. 2. ad Corinth. ſic efferebat vtrumque: *Paulum cogita, cuius veſtes vim edebant: Petrum, cuius ipſâ quoque* VMBRÆ VIRIBVS POLLEBANT. *neque enim niſi Regia imaginem geſtaſſent, & incomparabilis quidam fulgor ex ipſis effulſiſſet, tot eorum veſtes atque vmbra miracula edidiſſent. Regis quippe veſtes latronibus etiam terrori ſunt.*

Petri magnitudo, vel ex eius infirmitate colligenda. S. Max. Adeò magnus fuit Petrus, vt ne par Chriſto putaretur, quædam humanæ infirmitatis ſigna fuerint permittenda; ſic ſuper aquas gradiens timuit, & cœpit mergi, ne tanto miraculo æquaret ſe Chriſto, & ſuperbiæ occaſionem aliquam arriperet. Quod expendebat ſanctus Max. hom. 2. in natali eius, & Pauli; ait enim: *Quid Petri ſublimius fide, qui gradiente Domino ſuper aquas, humanæ conditionis oblitus, viam ſibi in fluctibus dari & popoſcit, & meruit, tantaque mentis eius confidentia fuit, vt crederet ſe poſſe per fidem, quod ſciebat homini impoſſibile per naturam? nam quia poſtea mergebatur, vt mihi videtur, neceſſarium fuit, ne tanti ſublimitate miraculi in perniciem fortè ſui* ÆQVATA CHRISTO *carnis fragilitas ſuperbiret.*

Petri lapſus, vt nobis profuerit. S. Max. Ceciderit Petrus, nihil obfuit nobis, profuit, quia eum pœnituit peccaſſe; ſcitè ſanctus Max. hom. 3. de pœnitentiâ Petri: *Ecce nihil nobis Apoſtolus nocuit, quòd negauit, &* PLVRIMVM PROFVIT, *quòd emendauit*; lapſus nos rectè monuit ne laberemur, pœnitens lapſos ad pœnitentiam prouocauit.

Latro in cruce Petrus, Petrus in domo Caiphæ latro. Drogo. Latro in cruce Petrus dictus eſt, Petrus verò ipſe in domo Caiphæ latro. Drogo de Sacramento Dominicæ paſſionis ita ſanctum latronem alloquitur: *Tu fugientibus diſcipulis, & Petro negante, ſocius & comes paſſionis eius fieri gauiſus es; Tu* PETRVS *in cruce fuiſti, &* PETRVS *in domo Caiphæ* LATRO.

39. *Fidelior poſt lapſum Petrus.* S. Ambr. *Notatis cæteris fidei ſtabilitatem fundauit.* Infirmus cecidit, ſed erectus firmamentum omnibus factus eſt, ne caderent. Sancti Ambroſij ſer. 47. hæc ſunt verba, hæc mens: *Petrus* FIDELIOR *factus eſt poſtquam fidem ſe perdidiſſe defleuit, atque ideò maiorem gratiam reperit, quàm amiſit. T[illegible] quàm bonus enim Paſtor tuendum gregem accepit, vt [illegible] ſibi antè infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum, & qui ipſe in interrogationis tentatione titubauerat, cæteris* FIDEI STABILITATEM *fundaret.*

Petrum erexerunt Petri lachrymæ. S. Hier. Erexerunt Petrum Petri lachrymæ, vt qui iam fœdè ceciderat, lachrymis erigeretur. De illis ita ſcribit ſanctus Hieronymus epiſt. 39. (quæ eſt ad Virgines Hermonenſes;) *Petrum ter negantem amaræ in ſuum locum reſtituêre lachrymæ.*

Labens Petrus timorem iis ingenerat, qui in ſe confidunt. Franco Abb. Labens Petrus timorem iis ingenerat, qui de ſe confidunt, erectus ſpem iniicit; ne quis deſperet. Franco Abbas ſerm. 12. de gratiâ Dei ita ſcribit: *In Petri momentaneo lapſu pius Paſtor gregi ſuo piè conſuluit, vt* HVMANA PRÆSVMPTIO LABENTE PETRO TREPIDET, *& imbecillitas prolapſa reſurgente Petro non deſperet.*

Pœnitentiæ exemplar omnibus factus Petrus. S. Io. Dam. Pœnitens Petrus pœnitentiæ exemplum omnibus factus eſt, vt non minus auctoritatem ſuam ſuper cæteros conſtitutus, in omnes porrigat, quàm pœnitentiæ viam lapſis oſtendat. *Quemadmodum,* inquit ſanctus Ioannes Damaſcenus in hiſt. de Barlaam cap. 11. *totius orbis magiſter inſtitutus fuerat, ita etiam* POENITENTIÆ EXEMPLAR *effectus eſt.* Igitur qui peccantem Petrum ſequutus eſt, ſequatur & pœnitentem.

40. *Petri amor in Chriſtum.* Ioan. 21. S. Aug. Amauit Petrus Chriſtum, & ſe à Petro amari, à Petro audire Chriſtus voluit, cùm illum ter de amore interrogauit, non de timore, Ioan. 21. nam qui timore tantum corripitur, facile cadit, amor à lapſu nos auocat. Rem egregie expendebat ſanctus Auguſtinus in Pſal. 90. *Qui ad vocem ancillæ ter negauit, accepto Spiritu ſancto inter flagella Principum confeſſus eſt quem negauerat. Non mirum, quia Dominus ipſum trinum timorem trino amore diſſoluit. Reſurgens enim à mortuis, ait Petro, Petre amas me? Non dixit* TIMES ME. *Nam ſi adhuc timeret, offenderet ad lapidem pedem ſuum. Amas me, inquit? & ille, Amo. ſufficiebat ſemel. Fortè mihi ſufficeret, qui cor non video: quanto magis ſufficeret Domino, qui videbat quibus medullis viſcerum ſuorum dicebat Petrus, Amo? Non ſufficit Domino reſpondere ſimel: interrogauit iterum, & ille reſpondet, Amo. Interrogauit tertiò, & iam tædio affectus Petrus, quaſi dubitaret Dominus noſter de amore ipſius, Domine tu, inquit, ſcis omnia, tu ſcis quia amo te. Sed Dominus cum illo ſic egit & tamquam diceret, Ter me negaſti timendo, ter me confitere amando. Iſto amore, & iſta charitate repleuit diſcipulos ſuos.* O nos tantus amor corripiat, vt amoris victimæ facti amori viuamus, viuamus amore amori immorientes.

EXCVRSVS VIII.

De Petro, Petri lapſu, & erectione quædam in lectoris profectum offeruntur.

Chriſtum reſpiciens *Petrus ſuper aquas ambulans non timebat.*

Petrum ſuper mare *ambulantem imitatur qui inimicis ignoſcit.*

Tunc maximè timendum *cùm virtutibus, & miraculis ſuper nos eleuamur.*

Infidelitatis *pondus quàm graue.*

Amor *in Chriſtum Chriſti confeſſione à Petro elicuit.*

Eſſe cum Chriſto *cupiebat Petrus, nolebat ab eius tabernaculo ſeparari.*

Negaturus Chriſtum Chriſti gloriam vidit Petrus, *vt illius memoria citiùs conuerteretur.*

Sæpiùs Petrus cecidiſſet, *niſi terminum Chriſtum ſtatuiſſet.*

Labi *permittitur Petrus, vt labentibus ignoſceret.*

Labentes Apoſtolorum coryphæi labentibus *ignoſcunt.*

Quàm ardenter Petrus peccatorum ſalutem *quæreret.*

Pauli labores *in animarum profectum.*

Propter ſeruum percuſſum *permiſſus eſt cadere Petrus.*

Ad pœnitentiam *prouocauit Petrum Chriſtus, ſuarum pœnarum oblitus.*

Petrus primus peccans *ad ſepulchrum primus currit.*

Lachrymis *cur ſuum crimen Petrus expiauerit, non* verbis.

Cæli oſtiarius *factus, qui ad ancillæ oſtiariæ vocem cecidit.*

Maior poteſtas *Petro collata, quàm Angelis.*

Chriſti *familiaris haud eſt, qui non eſt* Petri.

Quod ſerpens Adamo, *hoc* Petro *Iudas fuit.*

Malorum conſortium *bonis quàm noxium.*

Citius Petro *ſubuenitur quàm* Adamo, *quia iſte latere voluit, non ille.*

Petrus obediens *Adamo inobedienti oppoſitus.*

Chriſtum reſpiciens Petrus ſuper aquas ambulans non timebat. Matth. 14. S. Ambr.

41\. ALia promiſcuè de Petro in Petri laudem, in noſtram vtilitatem afferenda ſunt; ideo nobis vtilis Petri vita fuit, vt fuerit & corpus ipſe, vt de eo etiam hic aliqua præter alibi dicta ſint dicenda.

De Petro legimus ſuper aquas ambulaſſe, Matth. 14. Ita oe fluctibus ſe credidit, nec expauit. potius in Ieſum, quàm in aquarum vertices conijciebat oculos, hinc factum vt Chriſti viſu firmatus vndis ſe committeret, quàm vtilis Ieſus præſentia, & aſpectus eſt. Sanctus Ambroſius ſerm. 47. qui eſt de fide Petri Apoſtoli, in hæc verba: *Ambulauit in mari Petrus, magis dilectione quàm pedibus. Non enim videbat, vbi pedum veſtigium poneret; videbat autem, vbi figeret veſtigium charitatis. In naui enim poſitus* CONSIDERAT DOMINVM, *&* AMORE EIVS DVCTVS *deſcendit in mare; non cogitat labentes, non fluenta currentia, & dum* CHRISTVM RESPICIT, NON RESPICIT ELEMENTVM. Nihil adeò magnum plerumque diſcriminis, quod aggredi quis non poſſet Chriſti aſpectu, Deique ſui præſentia animatus; cùm timere cœpit, cœpit mergi, fixit obtutus in fluctus, à Chriſto ſuo auertit.

Petrum ſuper mare ambulantem imitatur qui inimicis ignoſcit. S. Auguſt.

Firmo per mare veſtigio incedit Petrus, grande miraculum, imitatur qui inimicis ignoſcit iniuriarum oblitus, tantũn qui feliciter ambulat ſuper vndas, caueat ne timens, pauenſque mergatur. Scitè rem verſat ſanctus Auguſtinus in Pſal. 54. *Ille calcat* FLVCTVS *huius ſæculi, qui* DILIGIT INIMICOS; *Chriſtus in mari ambulat intrepidus, cuius omnino de corde auferri non poterat inimici dilectio, qui pendens in cruce dicebat, Pater ignoſce illis; & Petrus voluit ambulare, & ambulabat gratia iubentis, non viribus ſuis; ſed cùm videret ventum validum, timuit. A quo vento valido? a voce inimici, & a tribulatione peccatoris.* Manum extendit Chriſtus, nec mergitur Petrus; hic quoque iubet: *ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros*; quis ergo timeat fluctus calcare? pauere inimicis, & inferentibus mala bona non ſolùm capere, ſed etiam exhibere?

Tunc maximè timendum cum virtutibus, & miraculis ſuper nos eleuamur. S. Paſch.

42\. Ambulat ſuper mare Petrus, & timet, nimirum *tunc maximè pertimeſcendum eſt, cùm virtutibus, & miraculis ſupra nos* ELEVAMVR; ait ſanctus Paſchaſius lib. 7. in Matth. nimirum, quoties hominibus admirationi ſumus, tunc præcipuè timor inuadere nos debet.

Infidelitatis pondus quàm graue. S. Hier.

Antequam dubitaret Petrus, leuis ſuper aquas ambulabat, dubitans mergebatur. tam graue infidelitatis pondus eſt; ſancti Hieronymi hæc ſunt verba in cap. 2. Nahum: *Petrus qui antè leuis pendulo greſſu calcabat vndas,* INFIDELITATE AGGRAVATVS *vorabatur a fluctibus*; quibus niſi Chriſti manibus ſubleuaretur, ſepultus eſſet.

Amor in Chriſtum Chriſti confeſſionem à Petro elicuit. Matth. 16. S. Aug.

Prædicauit Chriſtus Petrum, extulit, laudauit, quia dixerat: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*, Matth. 16. v. 16. addit Chriſtus: *Beatus es Simon Bariona*; beatus Petrus dicitur, quia Chriſtum Dei viui filium confeſſus eſt; ſed numquid non hoc etiam Dæmon præſtitit? præſtitit, ſed timore compulſus, non amore. hinc illud ſancti Auguſtini hom. 10. ex 50. *Domine, hoc tibi dixerunt & Dæmones; quare illi non ſunt beati? Quare? quia Dæmones hoc dixerunt* TIMORE, *Petrus* AMORE, tanti eſt à Dei amore opus proficiſci.

Eſſe cum Chriſto cupiebat Petrus, nolebat ab eius tabernaculo ſeparari. Matth. 17. B. Pet. Carth.

43\. A Petri in Chriſtum ſuum amore prodiere & illa verba: *Faciamus hic tria tabernacula*, Matth. 17. cùm ſex eſſent in monte, ſex quoque tabernacula erigenda videbantur, vt vnicuique ſuum tribueretur; cur tria tantùm fieri curat? ad illius gloriæ magnitudine captus oblitus ſtatim ſui eſt? Fallor, non obliuiſcitur, tribus diſcipulis tria tabernacula conſtrui ſtudet, vt tamen ipſe vellet in magiſtri ſuo tabernaculo eius, nam amor ab illo quem amabat diuelli non ſinebat; *Putauit*, inquit hic Beatus Dionyſius Carthuſianus, *in illis tribus tabernaculis ſe, & duos diſcipulos recipi poſſe, ſic tamen vt* IPSE ESSET IN TABERNACVLO SVI MAGISTRI *cariſſimi*, à quo nolebat ſeparari Petrus.

Negaturus Chriſtum Chriſti gloriam vidit Petrus, vt illius memoria citiùs conuerteretur. S. Greg.

Non caſu accidit, vt caſurus Petrus ad montem duceretur, & viſione illa quodammodo bearetur; Chriſti ſui gloriam vidit, vt permiſſus negare magiſtrum, huius viſionis memoria citiùs ſurgeret, & oculi quos in Chriſtum transfiguratum coniecerat, vberiùs lachrymas funderet. Præclarè ſanctus Gregorius lib. 4. moral. cap. [illegible]. *Petrus priùs in montem ducitur, priùs charitatem transfigurationis Dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur, vt per tentationem factus ſibi ex infirmitate conſcius ad illud* ELSNDO, *&* AMANDO *recurreret quod vidit, & cùm eum timoris vnda in peccati pelagus raperet, eſſet prioris dulcedinis anchora, qua retineret*; gloriæ nimirum conſideratio, & à peccato auocat, ne quis in illud labatur, quod ſi lapſus fuerit, viget vt reſipiſcat.

44. *Sæpius Petrus cecidiſſet, niſi terminum Chriſtus ſtatuiſſet.* Matth. 26. 34. S. Max.

Petro Chriſtum negaturo dixit Chriſtus; *Ter me negabis*, Matth. 26. 34. Latet hic ſingularis Chriſti miſericordia, qui ita diſcipuli lapſum permittit, vt numerum lapſuum coercuerit; *Ter*, inquit, *me negabis*; cur non pluries? ſæpiùs Chriſtum negaſſet Petrus, niſi Chriſti virtute adiutus fuiſſet, vbi enim ſemel quis in crimen eſt lapſus, facile crimina criminibus addit, & peccata peccatis cumulat. Hinc illud ſancti Maximi hom. 2. de latrone. *Toties*, inquit, *Petrus lapſus eſt, quoties ne laberetur admonitus, & niſi modum quendam tertiò denegandi ei Dominus ſtatuiſſet, forſitan* SÆPIUS *interrogatus, ſæpiùs abnegaſſet.*

Labi permittitur Petrus, vt labentibus ignoſceret. S. Chryſ.

Labi permittitur Petrus vt labentibus ignoſceret; cadit, *quòd populorum multitudo illi credenda erat, ne ſeuerus, & a venia propriis fratribus impartienda alienus eſſet*, ait ſanctus Chryſoſtomus hom. in SS. Petrum, & Eliam; ſi innocens fuiſſet, nimium in nocentes ſæuiiſſet.

Labentes Apoſtolorum coryphei labentibus ignoſcunt. S. Petr. Dam.

Alitem, & miſericordem Petrum habemus, habemus Paulum, vtrumque laborantes videmus, & per orbem in animarum ſalutem volitantes, nimirum hoc ipſo ſunt magis de aliorum ſalute ſoliciti, quo fœdiùs ipſi ceciderunt. Sanctus Petrus Damianus ſerm. 27. de ſanctis Apoſtolis Petro, & Paulo ita rem expendit: *Quid eſt, quòd ſic* LABUNTUR, *qui præficiuntur Eccleſiæ? ſapientia ſuauiter diſponens omnia, hæc ideo fecit vt in ſe ipſis prædicti Principes diſcerent, qualiter* ALIIS MISERERI *deberent*. Pergit Petri miſericordiam explicare.

Quàm ardenter Petrus peccatorum ſalutem quæreret. Idem.

Hæc, miſericordia facit Petrum ab Hieruſalem in Antiochiam currere, ab Antiochia venire Romam, prædicare verbum Dei, ſubuenire peccatoribus, peccatis parcere, miſericordiam ſuperexaltare iudicio. Et de Paulo ſtatim ſubdit: *Aſpice & Paulum quàm dulcioris miſericordiæ cumulata benignitas totam Apoſtoli mentem vera compaſſione ſuccenderat; quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Hoc affectu nauigat mare, currit in Hieruſalem, lapidatur, verberatur, affligitur; vide, currit ad Epheſios, Corinthios quærit, circuit Coloſſenſes, Philippenſes viſitat, reuertitur ad Romanos, miſericordiam ſpargit, vbique diffundit pietatem, & cæleſtium ſemina gaudiorum*; eòque velocior Paulus ibat, quo ſe quondam cecidiſſe altiùs cogitabat.

Pauli labores in animarum profectum. Idem.

45. *Propter ſeruū percuſſū permiſſus eſt cadere Petrus.* Cæſarius.

Cecidit Petrus, magiſtrum negauit; cur iſtuc Deus permiſit? præcipuè, quia nimis ſibi fidebat Petrus, ſed & quia nimis in Pontificis ſeruum ſæuiit, cui auriculam amputauit, de vulnere ad lapſum it, & percutiens cadit; ita Cæſarius ſancti Gregorij Nazianzeni frater dialogo 4. vbi ait: *Permiſit Petrum cadere Dominus propter* PERCUSSUM *Pontificis ſeruum, & amputatam eius aurem*; tantum vel iuſtæ vindictæ ſignum nocuit Petro; quàm grauis eos pœna manet, qui contra ius, & fas ſe vindicant, & leui iniuria perculſi immaniter in inferentes ſæuiunt?

Ad pœnitentiam prouocauit Petrū Chriſtus, ſuarum pœnarum oblitus. S. Anſel.

Cecidit, ſed reſipuit, ad Chriſtum ſtatim rediit, quem priùs negauerat, poſt lapſum ad pœnitentiam currit. Non negauit Petro auxilium ſuum Chriſtus à Petro negatus; quin magis diſcipuli ſolicitus, quàm ſui, pœnarum, mortiſque ſibi impendentium animo ad diſcipulum qui ceciderat, cucurrit, eumque ad pœnitentiam inuitauit. Pulchrè ſanctus Anſelmus in cap. 26. Matth. *Ieſus*, inquit, *enim inter pontificale concilium ſolo tenebatur* CORPORE, *animum trepidantis diſcipuli foris poſiti ad* POENITENTIAM *prouocauit*; magis eum diſcipuli lapſus cruciabat, quàm ſibi latæ contumeliæ, illata ſibi tormenta, & inferenda; in quo veri paſtoris, & de ſuæ ouis ſalute ſolliciti exemplum habes.

Petrus primus peccans ad ſepulchrū primus cucurrit. Ioan. 20. S. Chryſoſt.

Cadit Petrus, & qui primus erat Apoſtolorum, primus negat eum, à quo electus erat in Apoſtolum. *Verùm*, inquit ſanctus Chryſoſtomus orat. in Apoſt. *qui primus* NEGAVERAT, *ad ſepulchrum* CUCURRIT *primus*, & licèt etiam diſcipulus dilectus cucurrerit, introiuit tamen primus in ſepulchrum Petrus; quo exemplo monemur ad Chriſtum celeriùs ei currendum, qui fœdiùs cecidit; & plerumque ita fit, vt præteriti lapſus alas addant reſipiſcenti, tardior futuro niſi cecidiſſet; qui errantem Petrum ſequutus eſt, ſequatur & pœnitentis Petri curſum.

46. *Lacrymis ſua ſcelera Petrus expiauerit, non verbis.* S. Max.

Peccauit Petrus, ſed lachrymis ſui criminis maculas expiauit; fleuit, ſed tacuit, fors vt ab Adami errore ſe ſubduceret, neque vt ille ceciderat, ſicut ille crimen ſuum excuſaret ſi loqueretur; fleuit ne poſſet excuſare, quod perpetrauerat. Scitè ſanctus Maximus hom. 5. de pœnitentia Petri: *Rectè planè Petrus fleuit, & tacuit, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi non poteſt, ablui poteſt; non ſe ſua* LINGUÆ *credidit, qua Chriſtum negauerat*; tacuit ne lingua crimen defenderet, aut minueret.

Cæli oſtiarius factus qui ad ancillæ oſtiariæ vocem cecidit. Philipp.

Ad oſtiariæ vocem cecidit Petrus, humani generis columna, & tamen cœli oſtiarius fit, exhibentur & cœlorum claues, adeò non impediuit hoc munus oſtiaria, vt etiam ipſius occaſione hunc titulum ſit indeptus Petrus; datæ ſunt quippe ei claues, *ne ei improperetur, quod negauerit ad vocem* OSTIARIÆ, ait Philip. de Greu. in Pſal. 11. ſerm. 5.

47. *Maior poteſtas Petro collata, quàm Angelis.* S. Petr. Dam.

Quod Petrus ligat, hoc ligat Chriſtus; quod Petrus ſoluit, ſoluit Chriſtus in hoc maiore dignitate donatus, quam donati Angeli fuerint; rem grauiter expendit ſanctus Petrus Damianus ſerm. 26. qui eſt de ſancto Petro Apoſtolo, ait quippe: *Licet aſſiſtant Angeli Præſidentis imperium expectantes, & adminiſtratorii ſpiritus aſſignata ſibi miniſteria ſortiantur, nullus tamen eorum ligandi, atque ſoluendi poſſidet poteſtatem. Adeſt Petrus, & ad eius arbitrium orbis vniuerſitas ſoluitur, & ligatur; & præcedit* PETRI SENTENTIA *ſententiam Redemptoris, quia non quod Chriſtus, hoc ligat Petrus, ſed quod Petrus, hoc ligat Chriſtus, ipſo id atteſtante; Quodcumque, inquit, ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. O quam potens dignitas, quam digna potentia? Iudicat Petrus, & Petri iudicia confirmat Omnipotens; & eſt in manu Petri manus Altiſſimi;* SOLUSQUE ILLE EFFICITUR FAMILIARIS CHRISTI, QUI PETRI FAMILIARITATEM HABUERIT, atque adeò à Chriſti familiaritate excluditur, qui Petri non eſt familiaris, qui in Eccleſia Romana vereque Catholica Petrum odit, & in Petro Eccleſiam. Claudit ſanctus Pater: *Quid eſt, quòd Angelorum, & hominum agminibus excluſis, ſolus Petrus in conſortium diuinæ maieſtatis, & cum Domino reſidet præſidente? Dulce colloquium, ſancta conuerſatio, concilium ſpeciale Petri, & Dei, vbi ſecretorum indifferentia mortalem hominem Deo copulat*, &c.

Chriſti familiaris haud eſt, qui non eſt Petri. Idem.

48. *Quod ſerpens Adamo, hoc Petro Iudas fuit.* S. Maxim.

Ad lachrymas iuit ſtatim Petrus, non quæſiuit latebras, vt ob id citius Petrus ſurrexerit quam Adamus, quia hic ſe abſcondit, hic foras prodiit, & lachrymas fudit. Sanctus Maximus ſerm. de pœnitentia Petri, ſic cadentem Petrum cum Adamo cadente conferebat: *Fideles non niſi per mulierem oppugnare Diabolus conſueuit. Ibi Adam per Euam ſuperat, hic Petrum vincit per oſtiariam, fuit enim, ſicut legimus, in Paradiſo deliciarum Diabolus; nec defuit, ſicut intelligimus, in prætorio Iudæorum; ibi imminebat ſatanas ſerpens, hic Iudas coluber perurgebat.*

Malorum conſortium bonis quàm noxium. Idem.

Diceres Iudæ exemplum ad lapſum traxiſſe Petrum, & Iuda magiſtrum prodente Petrum eundem negauiſſe; tantum vnius mali conſortium cæteris nocet, licèt magni, ac fortes videantur. Pergit ſanctus Pater: *Eſt ergo eadem ſimilitudo deceptionis in Petro, quæ in Adam fuit. Tranſgrediens vterque præceptum pari modo delinquunt; guſtat ille, quod non licet, loquitur iſte, quod non decet, & tamen facilior negatio Petri, quàm Adæ præuaricatio; citius enim Apoſtolo, quàm protoplaſto ſubuenitur. Hunc enim Deus ad veſperum requirit errantem, illum Dominus pullorum cantu denegantem Adam reus facti nudus erubuit; Petrus conſcius delicti correctus ingemuit; ille tamquam deprehenſus feſtinat ad latebras, hic tamquam emendatus prorumpit ad lachrymas; velut* LATENTI *enim & celanti a diuinitate Adæ dicitur: Adam vbi es?* nimirum curatur difficilius, qui vulnus tegit medico retegendum.

Citius Petro ſubuenitur quàm Adamo, quia iſte latere voluit, non ille. Idem.

Petrus obediens Adamo inobedienti oppoſitus. S. Paſch.

Denique Petrum Adamo ſic pariebat, imò ſic opponebat ſanctus Paſchaſius Rathbertus lib. 5. in Matthæum, *quia primus homo inobediens fuit in Paradiſo, conſequens erat, vt prius Simon, quod eſt* OBEDIANS, *rurſus iter ſumeret in regreſſum.* Qui Simonem Petrum dignè vult colere, ſit ipſe Simon, obediés ſit, obedientiā colat, conſortes regni cum illo erimus, ſi fuerimus virtutum illius imitatores.

ADAGIVM VI.

Leonem iugulare tentans, firmiter apprehende.

49. PRouerbiale monitum ſancti Ephræmi Syri adhortat ad pietatem, vbi ait: *Si, dilectiſſime,* LEONEM *iugulare tentes, firmiter apprehende, ne fortè tibi confringat oſſa inſtar vaſis teſtacei.* Fortes niſi probè firmitérque comprehendantur, magis efferuntur, & magis ſæuiunt irritati.

ADAGIVM VII.

In prætoriis Leones, in caſtris Lepores.

QVi in re ſecundâ fortes, in tuto locati magni animi, in dubiâ verò fugaces, & in periculosâ timidi, aptè hoc prouerbio percelli poterunt, cuius meminit Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. *Cùm ſint*, inquit, *in prætoriis* LEONES, *in caſtris* LEPORES.

ADAGIVM VIII.

Magna expectanti ridiculum producere murem.

VBI magna expectantur, & vilia fictiliaque exhibentur, locus prouerbio erit; hinc & illud ex prophanis,

Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.

Sed præſtat hìc Beati Bernardi verba proferre, qui epiſtola 153. hoc ſenſu hanc ſententiam extulit: *Nimirum proinde quantum id curioſius velle te ſentio, tanto, crede mihi, ſcrupuloſius acquieſco. Cur hoc? Ne* MAGNA *videlicet* EXPECTANTI RIDICVLVM PRODVCAM MVREM. *Hoc vereor, & hæc cauſa cunctationis meæ. Et quid mirum ſi vereor dare, quod edere verecundor.*

ADAGIVM IX.

Tithoni, & Arganthonij ſenecta.

PRouerbium in eos cõuenit, qui diu viuunt, ætatémque circumferunt multis annis, non onuſtam modò, ſed, vt ita dicam, detritam. Scitè 50.
ſanctus Baſilius homilia de legendis libris Gentilium, *Ego*, inquit, *etſi Tithoni* SENECTAM, *&* ARGANTHONII, *ac Mathuſalem illius, qui mille annos triginta minus vixiſſe dicitur, denique ſi tempus omne ab initio, quo cœperunt homines, computes, ſane vt pueri ſententiam rideбo ad prolixum illud, vt nulli ſenio obnoxium ſæculum reſpiciens, cuius nec finem eſt vllum mente deprehendere, non magis, quam immortalis animæ mortem cognoſcere, ad cuius poſſeſſionem admonemur comparandum eſſe viaticum, ac omnem lapidem, ſecundum prouerbium, mouendum, vnde aliqua nobis vtilitas ad hoc conſequendum prouentura ſit.*

Bona illa ſenectus, quam morum, bonorúmque operum candor inſignit, vt ſicut in ſenis capite capilli candidi fiunt, ſic in iuſto opera à peccati nigredine ſint immunia; feſtiuè de hac re philoſophatur ſanctus Auguſtinus in Pſal. 91. ad illud, *& ſenectus mea in miſericordia vberi*, ſeu, vt ille legit, *pingui*; ſic autem loquitur ſanctus Doctor: *Quid dixi, ſenectus mea? Nouiſſima mea. Quomodo in ætatibus noſtris nouiſſima* SENECTVS *eſt, ſic totum hoc quod modo patitur Chriſti corpus in laboribus, in ærumnis, in vigiliis, in fame, in ſiti, in ſcandalis, in iniquitatibus, in preſſuris, iuuentus ipſius eſt* SENECTVS *ipſius, id eſt, nouiſſima ipſius, in lætitia erunt. & intendat charitas veſtra, quia dixi ſenectutem, ne putetis & mortem: homo enim in carne ideo ſeneſcit vt moriatur. Senecta Eccleſiæ candida erit rectè factis, morte autem non corrumpetur. Quod eſt caput ſenis, hoc erunt opera noſtra. Videtis quemadmodum caneſcat caput, & inalbeſcat, quantumcumque ſenectus accedit. Qui bene ſeneſcit, ordine ſuo quæris illi aliquando in capite capillum nigrum, & non inuenies: ſic cùm fuerit vita noſtra talis, vt quæratur nigritudo peccatorum, & non inueniatur, ſenectus ſua iuuenilis eſt, ſenectus iſta viridis eſt, ſemper virebit.*

ADAGIVM X.

Thomas noſter.

EF Lectetur ad eum, qui non facilè quidpiam credit, niſi rem ipſe videat, imò & cõtrectet; 51.
hinc illud Tertulliani lib. de anima cap. 5c. *Videat*, inquit, *illic* MEVS THOMAS, *audiat, contrectet, & credat.* Alludit ad Thomam Apoſtolum, cuius priùs fuere illa verba: *Niſi videro in manibus fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam*; & poſtea credens exclamauit: *Dominus meus, & Deus meus*, Ioann. 20. priorem infidelitatem fide amore animatâ abſtergens, & oblitterans.

Aberat ab Apoſtolorum cœtu Thomas, vt ab hac cauſa Chriſtum videre non meruerit; fruſtrà eſt, qui quærit diuerticula, & ſponſi præſentiam boni quærit; hoc enim rem flectebat ſanctus Bernardus ſerm. 6. de Aſcenſione; *Falleris*, inquit, *Thoma ſancte, falleris ſi videre Dominum ſperas ab Apoſtolorum collegio ſeparatus, non amat veritas angulos, non ei diuerſoria placent, in medio ſtat, id eſt, diſciplina communi, communi vita, communibus ſtudiis delectatur. Vſquequo miſer diuerticula captas, & conſolationes propriæ voluntatis tanto labore quæritas, tanto rubore mendicas.*

Tho

Thomam qui cum laude referre poſſimus, docet ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 42. vbi ait: *Quod ſi* THOMAE INSTAR *a cœtu diſcipulorum, quibus apparuit Chriſtus, abfueris, poſteáque videris, ne rei fidem abroges: quod ſi id tibi fidem non facit, narrantibus ſaltem crede: ſi ne his quidem, at certè clauorum impreſſionibus fidem habe.* Quæ verba ſic illuſtrat Nicetas eius ſcholiaſtes: *Quiſquis*, inquit, *in fidei doctrina dubitat, Thomas eſt, ac eodem modo Didymus, qui ægrè adducitur, vt virtutis, & ſcientiæ ipſi inſitæ, ac per admiſſum peccatum mortuæ reſurrectionem fore credat. Diſcipuli autem ſunt, qui certa fide ſibi perſuadent Chriſtum, hoc eſt, enortuam priùs virtutem, per diuinam potentiam in ipſis reuixiſſe: quique vt Chriſti diſcipuli loco, ſic ipſi concordia, ſententiæque firmitate, & conſtantia coniuncti ſunt, ad quos etiam Chriſti gratia immineat. Si igitur tibi contigerit, vt ab eorum cœtu abfueris, hoc eſt, per te minus credas, ſaltem his, qui huiuſmodi reſurrectionis periculum fecerunt, ac rem ita ſe habere confirmant, fidem arroga. ſine his quidem, at certè veterum peccatorum memoria in mente citra paſſionem impreſſa tibi fidem faciat. Paſſionis autem expers memoria nihil eſt aliud, quàm præteritarum rerum abſque voluptate, & mœrore impreſſio, nullas habens vulnerum perforationes, propter eam, quæ poſtea ſecuta eſt, tranquilliſſimam animi conſtitutionem, quam qui non ſenſerit, ne alijs quidem crediderit, quemadmodum* THOMÆ *accidit. Memoria itaque peccatorum veſtigium, atque impreſſio eſt: claui autem ipſa peccata prolabentes homines transfigentia. Quocirca eam vim habueris, vt ea ſine vllo animi affectu, memoria recolere queas, tum demum tibi huiuſmodi virtutem reſurrexiſſe perſuaſum habe.*

ADAGIVM XI.

Ex mari, aut ex magno flumine aquæ cyathum haurire.

52. CVm innumera de argumento aliquo aut dicenda, aut ſcribenda offeruntur, & omnibus ferè prætermiſſis pauciſſima tantùm verbo, aut ſcriptione exhibentur, tunc opportunè ſententiam hanc quadam prouerbij ſigura vſurpabimus. Hanc adhibuit ſanctus Petrus Damianus ſerm. 37. de ſancto Ruffino, dum ait: *Ipſa quoque miracula enumerando perſequi cuncta negligimus, ſed velut* EX MAGNO QVODAM FLVMINE CYATHVM HAVRIENTES *trahimus.* Præterea ex mare cyathum haurire, illi quoque dicuntur, qui cùm ingentibus opibus obruantur, exiguum quid, atque puſillum indigentibus præbent; quos premit ſanctus Chryſoſtomus hom. 37. ad Populum Antiochenum, ait enim: *Quid vtilitatis, cum tantum abundans dederis, quantum ſi quis* EX MARI CYATHVM HAVSERIT, *& neque generoſum viduæ mulieris animum imitatus ſis?*

ADAGIVM XII.

Cynica vana gloria.

53. HAc laborare prouerbialiter dicentur, qui ea commoda ſpernentes, quibus alij vtuntur, inanis gloriæ ſtudio correpti id præſtant; hinc illud Clementis Alexandrini lib. 2. pædag. cap. 9. *Rurſus*, inquit, *eſt* VANAE GLORIAE CYNICAE *ad dormiendum, quemadmodum Diomedes ſe exercere agreſti, ſiue bonis conſtitueret* [illegible] *cultus, niſi* [illegible] *cogat caſus aliquis.* Plerumque [illegible] fit, vt a communi viuendi [illegible] qui ſubducant, non [illegible] amore [illegible] gratia captandæ.

ADAGIVM XIII.

Ad curſum flumina prouocare.

LOcus prouerbio erit ſi ad id aliquis prouocetur, quo ſponte currit: hinc illud Ennodij lib. 1. epiſtola 2. *Hac*, inquit, *fiducia prouocaſſem* AD CVRSVM FLVMINA. *Fecit tum mentem ad facundiam, vt redundantis ſit operæ eo quempiam prouocare, ad quam propenſiſſimus ſit.* 54.

ADAGIVM XIV.

Moſis Tabulæ.

Πλάκας μωσέως, id eſt, *Moſis tabulas*, prouerbiali figura dixit ſanctus Gregorius Nazianzenus in funebri oration. ſancti Athanaſ. pro te immolabili, & ſacroſanctæ auguſtæque reuerentiæ plena, vbi ait Athanaſij tantam fuiſſe exiſtimationem, vt legis loco haberetur, quidquid illi viſum eſſet, rurſus execrabile, quod ille reſpuiſſet, ὅτι πλάκας μωσέως αὐτοῖς τὰ ἐκείνου δόγματα, *quod ipſius decreta populi eſſent* ABACI MOSIS. Quidquid ergo magnâ religione obſeruamus, eximia reuerentia colimus, id a nobis *pro Moſaicis tabulis* duci dictum.

ADAGIVM XV.

Concedere vnciam, & totam libram auferre.

QVadrat in eos omnes, qui exilia, & minima concedunt, vt totum deinde auferant, vt ſi quis minimum quid pecuniæ alteri donet, aut remittat, totum ab illo ſuſcepturus; ſic & hæretici aliquid veritatis admittunt vt totum auferant; hoc ſenſu videtur extuliſſe ſanctus Optatus Mileuitanus lib. 2. dum ait: *Vos vt* CONCEDATIS VNCIAM, TOTAM LIBRAM AVFERRE CONAMINI. 55.

ADAGIVM XVI.

Tanquam ex oraculo promptum aliquid dicere.

CVm quis aliquid vt ab omni dubio alienum pronunciat, & dignum cui vt certiſſimo plena fides adhibeatur, tùc huic prouerbio locus erit; nam oracula & breuitate, & veritate inſignia inſignitaque habebantur. Arnobius lib. 1. aduersùs gentes ita loquitur: *Quoniam comperi nonnullos, qui ſe plurimum ſapere ſuis perſuaſionibus credunt, inſanire, bacchari, & velut quiddam* PROMPTVM EX ORACVLO DICERE; cui ſimile eſt illud ſancti Auguſtini, vt etiam Heraldus animaduertit, qui lib. 2. de Ciu. Dei cap. 22. de hoc Ennij verſu;

Moribus antiquis res ſtat Romana viriſque.

Hic [illegible] habet, *quem quidem ille ver um vel* [illegible] *tate,* [illegible] *sanctinam* EX ORACVLO *mihi quoda* [illegible] *esse effatum videtur.* ad paria dicta formula par traducetur.

ADAGIVM XVII.

In vetere via nouam ſemitam quærere.

56. VTemur hoc prouerbio cùm verſamur quidem illud, quod nec nouum, nec ab aliorum aut calamis, aut operà intactum, & illibatum, ſed nouam in eius tentatione rationem inimus,vt alia ab aliis incedamus via, & in trito argumento nouo itinere pergamus; hoc ſenſu hoc prodedium extulit ſanctus Hieronymus epiſt. 1. quæ eſt ad Ageruchiam viduam, ait enim. IN VETERE VIA NOVAM SEMITAM QVÆRIMVS, *& in antiquâ, detritâque materia rudem artis excogitamus elegantiam, vt nec eadem ſint, & eadem ſit tamen iter, & perueniendi, quo cupias, multa compendia.*

Salutem ſuam quærens nouas non inſtituat [illegible] nouas [illegible] non paret, nec illius ve[illegible] temeratas, per tritas eat, & alterius pede calcat[illegible] ſecurior pergat. Legimus in vna Iacobi ſcala Angelos deſcendiſſe, & aſcendiſſe, non plures diuerſa ſcalæ adhibentur, vna ſufficit, per eam nempe viam, qua quis eſt lapſus, per eam ſurgat, & aſcendat, & qui ſuperbia deſcenderat, aſcendat humilitate. Acutè huc flexit ſanctus Bernardus tract. de gradibus humilitatis; *Per vnam,* inquit, *ſcalam aſcendentes Angelos, & deſcendentes Iacob apparuerunt; quorſum ſpectant hæc? vt videlicet ſi ad veritatem redire cupis, non neceſſe ſit viam quærere nouam, quam non noſti, ſed notam, qua deſcendiſti, quatenus reciprocis greſſibus tua ipſe veſtigia ſequens per eoſdem gradus humilitatis aſcendas, per quos ſuperbiendo deſcenderas.* Lapſus viam docet, qua à lapſu erigamur.

ADAGIVM XVIII.

Ex tumulis montes facere, ex culice elephantem.

57. QVi exigua quæque verbis adeò efferunt, vt grandia appareant, & parua ad ingentem magnitudinem exaggerando euehunt, hi *ex tumulis montem facere* dicentur, & *ex culice elephantem;* hinc illud Beati Thomæ à Villanoua conc. 3. de Adu. *In hac,* inquit, *ſchola homines edocti ſunt, vt diſcerent fallere, mentiri, adulari, exaltare parua, exigua attollere,* EX TVMVLIS MONTES FACERE, *ex* CVLICIBVS ELEPHANTOS; in eos vniuerſe qui res nimium putideque exaggerat, prouerbialis hæc formula quadrabit.

ADAGIVM XIX.

Columbæ ſerpentem miſcere.

QVi [illegible] rate ornat, & ſim[illegible] is columbæ [illegible] rbialiter dicetur. Sanct[illegible] Clem[illegible] lib. 7. ſtromatum: *[illegible] & ſimplicitatem, & prudentiam* [illegible] COLVMBÆ SERPENTEM MISCET [illegible] *cum bona conſcientia.* & Stobæus [illegible] *qui ſerpentis prudentiam in malis columbinæ ſimplicitati circa bona miſcuerit, is neque prudentiam ſinet malignam fieri, neque ſimplicitatem ſtolidam.* Sanctus Hieronymus hanc columbæ, & ſerpentis mixtionem inuenit epiſt. 13. quæ eſt ad Paulinum: *Habeto ſimplicitatem* COLVMBÆ, *nec cuiquam machineris dolos, &* SERPENTIS ASTVTIAM *ne aliorum ſupplanteris inſidiis.* Sola ſimplicitas haud tuta eſt, ni ſerpentis aſtutia muniatur, doloſa aſtutia ſola eſt, ſi columbæ ſimplicitate deſtituatur.

ADAGIVM XX.

Difficile eſt aſinum confricantem auertere.

58. CVm ſignificare voluerimus ægrè aliquem poſſe ab aliquâ re diuelli, cui libens hæreat,vti hoc adagio poterimus, nam vulgo adagij vice fuiſſe oſtra[illegible] cuius [illegible] B. Simeonis Metaphraſti [illegible] Theodoſij Cœnob. ita loquitur: *Difficile enim eſt, (vt eſt in prouerbio)* ASINVM CONFRICANTEM AVERTERE, quod porrigi ad eos potest, qui paſſione aliqua [illegible] corripiuntur, vt vix, aut ne vix quidem auocari ab illa, ab illo poſſint.

ADAGIVM XXI.

Sui ipſius corruptor.

QVi ſibi cauſa mali eſt, ſuam ipſius culpam ſuâ malitia nutrit, & fouet, & [illegible] ſponta[illegible]nuitate mouetur, vt delinquat, aut in culpâ perſeueret, is prouerbij quodam ſchemate ſuimet ipſius corruptor audiet. Meminit huius prouerbij ſanctus Baſilius in libro Regularum fuſiùs diſputatarum interrogat. 28. in hæc verba: *Qui ita animo affectus ſit, vt ad exequenda Domini mandata cunctabundus accedat, & lenteſcens tùm primo ſimul miſericordiam capere reliqui omnes debent, veluti membra grauiter affecti, ipſique priuatis admonitionibus Antiſtes operam dare, vt morbum ab eo illud depellat. Permanentem autem in obſtinatione neque ipſum ſe ipſum emendantem acrius coram cunctis fratribus redarguere, eique medicinam ſummâ cum lenitate, & verborum exhortatione adhibere. Porrò ſi poſtquam admonitus ſæpius fuerit, nihilominus tamen inuerecunde in vitio perſeuerare, neque ſubeundis alacriter laboribus ſegnitiem ſuam emendare contendere, animaduerſus ſit, hunc perinde, vt* IPSVM SVIMET IPSIVS CORRVPTOREM *(vt eſt in prouerbio) non ſine quidem multis lachrymis, lamentationibúſque, vt membrum tamen penitus vitiatum, inutileque Medicorum more a reliquo corpore præcidere conuenit.*

ADAGIVM XXII.

Angelus Satanæ.

59. PLerumque, quod per ſe ipſum efficere Dæmon nequit, per alios exequi ſtudet, armatque contra homines. Qui igitur tanquam

ſatanæ

ſatanæ [illegible] ſatanæ obi[illegible] p[illegible] uenit, [illegible] multo[illegible] inno [illegible] ſatanæ dici po[illegible] Chryſoſtomus P[illegible] pliens, [illegible] dicit ab Angelo ſatanæ [illegible] n, [illegible] *Per* ANGELVM SA[illegible] [illegible] qui[illegible] Pater, *Alexandrum Ærarium, Hyme[illegible] F[illegible] tum, ac denique omnes, qui fidei doctrina aver ſabantur, cum ipſi commendebant [illegible] crebant, cedebant [illegible] reputabat, intelligit quod videlicet ea quæ ſatanæ erant, per petrarent;* & orat. 5. idem ſanctus Pater eodem re[illegible] iciens, aiebat: *Datus eſt mihi [illegible] imulus Angelus ſatan. Noli Diabolum intelligere, ſed eos, qui Diaboli ſtudia, & facta æmulantur: Græcos, Iudæos, malos genios, qualis fuit genius Alexander ille Faber ærarius, de quo Paulus: multa mihi mala oſtendit. Ille quidem certè* ANGELVS ERAT SATANAE: *nam eadem faciebat. Tales erant illi, qui in carcerem illum coniecerant, qui ipſum flagellabant. Ergo homines angelos ſatanæ, qui illius admini[illegible]tri ſunt, qui Euangelij doctrinam extirpant, qui eius prædicationem impediunt, qui ipſum flagellant, qui profligant accipe;* & vniuerſe impius quilibet, & inſigniter malignus qui in bonos ſæuiat, Diaboli partes tueatur, diaboli miniſter in Dei ſeruis torquẽdis, & cruciandis ſit, ſatanæ Angelus audiet, quo titulo hæretica lue infecti gaudent.

ADAGIVM XXIII.

Rami tui vmbras montium tranſcendunt.

ABiit formula hæc in prouerbium, de eo qui magnus celebriſque paſſim habeatur. Berengarius Scholaſticus in Apologetica ita loquitur: *Caput tuum nubes tangebat, & iuxta vulgare prouerbium,* RAMI TVI VMBRAS MONTIVM TRANSCENDEBANT; quod iactari in quemlibet poteſt, qui in peritiam, aut ſanctitatẽ plurimi ab omnibus fiat, & ſuper cæteros famã euehatur.

ADAGIVM XXIV.

Dominari nequit, qui priùs alicui ſeruitutem præbere denegat.

60. NImirũ imperiũ in aliũ rectè exercet, qui priùs ſe ſubdiderit imperio. Hoc prouerbiũ refert auctor operis de 12. abuſionibus ſæculi, quod S. Cypriano ab aliquibus tribuitur; nam cap. 3. ita loquitur (quiſquis ille eſt;) *Qualiter in ſenectute aliis miniſterium imperabit, qui in adoleſcẽntia ſe ſenioribus obedientem præbere contemnit? Vnde & in prouerbio apud veteres habetur, quòd dominari nequeat,* QVI PRIVS ALICVI SERVITVTEM PRAEBERE DENEGAT, ſcilicet ægrè aliis imperat, qui à ſe ipſo non didicit, quales eſſe ſuperiores debent, dum ſuperiores habuit, quibus paruerit.

ADAGIVM XXV.

Vulpes ceraſa non curat.

CVm quiſpiam id quod conſequi non poteſt, vituperat, & damnat, aptè prouerbium iſtuc vſurpabitur, à fabulã natura de vulpe, quæ ceraſa ſe non curare [illegible] fre- q[illegible] lo[illegible] pud [illegible] Petri [illegible] ep[illegible] Al- [illegible] quadam de [illegible] m[illegible] aſi[illegible] ta. Vulpes, [illegible] reperi in eam cœpit, [illegible] de [illegible] re, q[illegible] cum [illegible] n[illegible] eſſet, [illegible] re[illegible] de [illegible] N[illegible] N CVRO CERASA p[illegible] eſt ea[illegible] quidem huius honori Doctores, [illegible] arum rationum virtutem a[illegible] ngere non po[illegible] t, [illegible] eum execrantes vt cuncta eius do[illegible] mata putent ſop[illegible] mata [illegible] deceptiones, potius quam rationes arbitre[illegible] Noſtri eleganti Italiſmo ſic efferunt hoc prouerbium: *La volpe non vuol cireggie, mà però guarda in sù.*

ADAGIVM XXVI.

Vtriſque manibus aliquid verſare.

EſT diligenter perfectèque, non extimè, ac perfunctoriè aliquid euoluere, aut expendere, aut tractare. Prouerbialem autem formulam hanc eſſe innuit ſanctus Chryſoſtomus hom. 31. in Geneſim, vbi Paulum ſua crimina [illegible] itan[illegible] ſert in hunc modum: *Audi Doctorem orb[illegible], animam illam, quæ in cœlo verſata fuit, quomodo poſt tot præclara opera, poſt tantum de cœlo teſtimonium* Vas e[illegible]i, inquit, electionis eſt mihi [illegible]c) *nõ ol[illegible] ui[illegible] tu[illegible] ſuorum delictorum, ſed vtriuſque manibus* VTAIVNT) EA VERSAT, *& neque eorum memoriam obliterari patitur, de quibus certiſſimus erat, quod per Baptiſmum fuerant dimiſſa: ſed clamat, & dicit, Minimus ſum Apoſtolorum, & non ſum dignus, vt vocer Apoſtolus. Et poſtea vt excellentem eius diſ[illegible] humilitatem, addit, eo quòd perſecutus ſum Eccleſiam Dei.* Quid ais ô Paule? Dominus per miſericordiam ſuam deleuit, & ignouit omnia peccata tua, & tu adhuc ſubinde verſas & memoras? Etiam, ſcio enim, dicit, & non ignoro quòd ea Dominus meus dimiſerit, ſed dum mecum conſidero quæ fecerim, & video diuinæ miſericordiæ pelagus, bene dif[illegible] quòd gratiã & miſericordia Dei ſum, quod *ſum,* quod ad alia quælibet porrigi haud alienè poteſt, quæ diligentiſſimè verſantur.

ADAGIVM XXVII.

Ex arido ligno ſuccum exprimere geſtiunt.

DIN eos torquebitur, qui aliquid elicere ab aliquo quærunt, quo caret, aut carere debet, vt ſi quis à paupere opes exculpere vellet, ab imperito doctrinam poſtularet. Sanctus Petrus Damianus in eos iactauit, qui in habitu Monachi, qui mortificationem, (& eſt comes) aſperitatem fouet, mollitiem quærunt, & delectationem; ſic ille ſcribit ſerm. 73. *Enimuerò, qui Monachico habitu carnis delectationem quærunt,* EX ARIDO LIGNO SVCCVM EXPRIMERE *geſtiunt,* ex qua nimirum mollitie, & remiſſione viuendi pleriſque contigit, vt eùm multa ſciant, ſe neſciant. 61.

ADAGIVM XXVIII.

Achilles.

DE forti, ſtrenuo, bellicoſo. Apud Romanos Q. Cotius propter fortitudinem cognomi-

 natus

natus eſt Achilles, vt auctor eſt Valerius Maximus lib. [illegible]. cap. 2. Plautus in Mil. *Hiccine Achilles eſt*; & eadem comœd. *Age eu* A C H I L L E S, *fiat quod te oro*; ex noſtris ſanctus Gregorius Nazianzenus in epiſt. ad Eudox. Rhetor. *ἀλλ' Ἀχιλλεῦ δάμασον θυμὸν μέγαν.* ideſt, *at, ô* M I A C H I L L E S, *ingentem iracundiam doma.*

A D A G I V M XXIX.

Extenſis brachiis ſtantes carpere auras.

62. Qvadrat in eos, qui magnum laborem ſubeunt nulli rei profuturum, operam omnem induût, fruſtrà fatigantur. Beatus Laurentius Iuſtinianus de diſciplinâ Monaſticæ conuerſationis. cap. 14. in eum torquet, qui diſcretione carens, in cæterarum virtutum indeptione inſudat: *Diſcretionis*, inquit, *virtute carens, qui talis eſt, nudato homini ſimilis eſt, qui* E X T E N S I S B R A C H I I S S T A N T E S C V P I T C A R P E R E A V R A S.

A D A G I V M XXX.

Excaldatus aquam timet.

Tritum vulgi ſermone prouerbium, cui locus erit, cum quis aliqua calamitate, aliquâ pœna preſſus, aliquo damno perculſus, poſtea etiam ibi timet periculum, vbi timendi nulla occaſio eſt. Petrus Abbas Cellenſis lib. 5. epiſt. 7. *Eſt*, inquit, *prouerbium*: E X C A L D A T V S A Q V A M T I M E T; *frigidam ſitiuet*; hinc ille Italiſmus; *Cane ſcotato ſoſpia in l'aqua fredda.*

A D A G I V M XXXI.

Facere de neceſſitate virtutem.

63. FRequens vulgò prouerbium, vſurpari ſolitum, vbi quæ neceſſariò patienda, aut præſtanda, voluntatis aſcenſu flectuntur ad virtutem, & ad meritum. Sanctus Petrus Chryſologus ſerm. 42. pœnitentiam in vitæ extremo, cùm quis vix poteſt peccare, hac ſententia ſuadet, ait quippe: *De peccato vel tunc pœniteat, quando ſentit iam ſe non poſſe peccare, & tunc ſaltem reatum deſerat, quando illum reliquerit iam reatus*: F A C I A T D E N E C E S S I T A T E V I R T V T E M, *moriatur innocens, qui totus vixit in crimine.* S. Hieronymus epiſt. 10. quæ eſt ad Furiam; *Arripe, quæſo, occaſionem, & fac de neceſſitate virtutem.* lib. 3. Apologiæ aduerſus Ruffinum: *Quin potiùs*, inquit, *habeo gratias, quod* F A C I O D E N E C E S S I T A T E V I R T V T E M; VVilhelmus Malmesburienſis lib. 1. ſic extulit: *Illius terræ homines inuenerunt ſibi* E X N E C E S S I T A T E V I R T V T E M; S. Bernardus ſerm. 42. in Cant. ad eos, qui vilitatem ſuam intus agnoſcũt, flectit, monens, vt voluntatem adiiciant, ſic enim fiet virtus, quæ nuda eſt neceſſitas, hæc eius verba: *Si iam apud te ipſum humiliatus es, neceſſaria illa humilitate, quam ſcrutans corda, & renes veritas ſenſibus ingerit animæ vigilanti, adhibe voluntatem*, & F A C D E N E C E S S I T A T E V I R T V T E M *quoniam nulla eſt virtus ſine voluntate; ſic autem fiet iſtud, ſi nolis alter apparere foris, quam te inuenis intus.* Pergit, & huc vocat Salomonis ſententiam duplex pondus diuinum, & [illegible]. Prouerbiorum cap. 20. *Pondus*, inquit, *& pondus abominatio eſt apud Deum, quid enim [illegible] depretiaris in ſecreto, apud te ipſum veritatis trutina ponderatus, & foris alterius pretij mentiens maiori te pondere vendis nobis, quam ab ipſa accepiſti?*

A D A G I V M XXXII.

In tractatibus cochlea.

HOminũ in rebus perficiendis tarditas & moroſitas hac prouerbiali cõparatione traducetur, qua vſus & Sidonius Apollinaris lib. 5. ep. 7. vbi ait, I N T R A C T A T I B V S C O C H L E Æ, *in contractibus trapezita*, & lib. 8. ep. 12. Cochlearum tarditate, quæ cùm domum ſecum deferant, cunctatiſſimè ſe mouent, tardum cuiuſpiam aduentum premit; *Quid muſſitas?* inquit, *quid moraris? Ipſæ tuum mihi videntur aduentum* R E P T I L E S C O C H L E Æ *cum domibus natiuis anteceſſiſſe.*

A D A G I V M XXXIII.

Sub Leonis pelle vulpem occultare.

QVi apertam vim aſtutiæ, & fraudi nectit, quique animum ſubdolum minis, & furori iungit, is ſub Leonis pelle vulpem dicetur occultare; quo ſenſu Lyſander dictitabat cùm leonina pellis nihil proficeret, tum demum vulpinam aſſuendam. Sanctus Gregor. carm. aduerſùs falſos Epiſcopos hoc ſpectans, aiebat:

Non hic magnanimû connectens pelle L E O N I S
V V L P I N V M *occultat pectore* S E R V I T I V M.

Quibus verbis eos vellicat, & notat, qui ad ſublime dignitatis culmen euecti, ſubdolo ſe animo in ſeruitutem hominibus addicebant: lucrum inde ſperantes vel captantes auram popularem, vt notabat etiam ſcholiaſtes.

A D A G I V M XXXIV.

Lucernam accendere orto iam ſole.

IN fatuum, ſtupidùmque torquetur, qui aliquid tunc præparare intenta, cùm minimè neceſſarium eſt. Sanctus Ephrem Syrus de pœnitentiâ; *Nullus*, inquit, *ſic eſt fatuus, ac ſtupidus*, vt L V C E R N A M A C C E N D A T A D C E R N E N D A M L V C E M, O R T O I A M S O L E. 64.

A D A G I V M XXXV.

Tanquam alter Sampſon aurarum ſæcularium molam voluo.

IActabitur hoc prouerbium in eos, qui ſæculi vertiginibus voluuntur, vt quod de ſe humiliter dixit S. Petrus Damianus epiſt. 9. verè eis conueniat, qui mundi molas voluunt, hæc ſancti Patris verba: *Ego ego, proh dolor! tanquam* A L T E R S A M P S O N *ſeptiformis Spiritus ſancti dona quaſi ſeptem crines amiſiſſe me defleo, & effoſſis oculis, non frontis, ſed cordis* A V R A R V M S Æ C V L A R I V M M O L A M V O L V O. Res ab Sampſonis hiſtoria deſumpta eſt, quę in libro Iudicũ habetur.

ADA

ADAGIVM XXXVI.

Vel dextrum mihi oculum excuſſerim, quem norim me habere infenſum.

TRitum olim, & frequens hoc prouerbium, quod hoc ſenſu producebatur, cùm quis nulli ſe parciturum ſignificabat, ſi iniuriâ aliquâ afficeretur ab eo. Refert, & reiicit ſanctus Chryſoſtomus ſerm. cui hic titulus, *Diligamus omnes, etiam perſequentes*; ait quippe: *Neque noſtrûm quiſpiam dictum illud vulgatum, & frigidum vſurpet, quo dici ſolet, Amore proſequar me colentem; & illud* VEL DEXTRVM MIHI OCVLVM EXCVSSERIM, QVEM NORIM ME HABERE INFENSVM. Dæmonum dicta ſunt hæc, publicanóque potius, vel Gentili diffidête digna; iſtuc idem habet hom. 27. in epiſtolâ ad Romanos dum ait: *Neque frigidum iſtud, & imbecillum animi verbum proferas: Si me dilexerit diligam.* SI ME DEXTER QVOQVE NON DILEXERIT OCVLVS, EFFODIAM ILLVM. Satanica ſunt iſta, publicanorúmque & Græcorum puſillanimitati conuenientia.

ADAGIVM XXXVII.

Cui non placet miniſtrare Domino vni, ſeruiet multis.

65. ITa ſæpe accidit, vt qui ab vnius ſe Domini ſeruitute eximit, promiſcuè plurimis cogatur ſeruire. Si res ad illum flectatur, qui verus omnium Dominus eſt, veriſſimum iſtuc eſſe deprehendetur, qui enim ſuaue Chriſti iugum reiicit, innumeris collum ſubmittit, quæ omni ſuauitate ſunt deſtituta, laborémque & onus, ea ferentibus afferunt. Sanctus Ephræmus Syrus de timore, ita loquitur: CVI NON PLACET MINISTRARE DOMINO VNI, SERVIET MVLTIS, *& qui non vult ſubeſſe profectò vni, ſubiicietur multis per diuerſa loca.*

ADAGIVM XXXVIII.

Quid faciunt agni ſi titubant arietes.

HOc eſt, ſi fortiores conſternuntur, ſtare imbecilliores poterunt? ſi aliorum duces labuntur, non labentur, qui ducuntur? ſi aliorum Doctores errant, non errabunt diſcipuli, qui docentur? Sanctus Auguſtinus ſermone 34. ex iis, qui nouiſſimè ſunt editi, de Apoſtolis loquens, ait: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus etiam in diſcipulis redarguit incredulitatem, ſicut modò Euangelium cùm legeretur audiuimus. Cùm enim dixiſſent, Nos quare eum non poſſimus eiicere? reſpondit: propter incredulitatem veſtram. Si Apoſtoli increduli, quis fidelis?* QVID FACIVNT AGNI SI TITVBANT ARIETES? quod porrigi ad eos omnes poterit, qui aliorum duces ſunt, ac magiſtri. Pergit ſtatim ſanctus Pater: *Nec tamen eos miſericordia Domini deſpexit incredulos, ſed arguit, nutriuit, perfecit, coronauit.*

ADAGIVM XXXIX.

Dulcedine cum melle contendere, lenitate cum apro, candore cum lilio, claritate cum ſole.

EO ſpectant hæ omnes comparationes, & prouerbialiter vſurpari poſſunt, quoties cum perfectiſſimo in aliquo genere aliquis contendere conatur. Audiendus hîc ſanctus Bernardus, qui ſerm. 83. in Cant. de ſponsâ loquens, ait: *Quid ergo? peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur deſiderium ſuſpirantis amantis ardor, præſumentis fiducia, quia non valet ex æquo* CVRRERE CVM GIGANTE, DVLCEDINE CVM MELLE CONTENDERE, LEVITATE CVM APRO, CANDORE CVM LILIO, CLARITATE CVM SOLE? *non.* 66.

ADAGIVM XL.

In ſolem iaculari.

INaniter laborantis ſtultitia, ac temeritas hoc prouerbio traducetur; huc facit illud ſancti Chryſoſtomi in Pſalm. 2. *Quemadmodum, qui* IN SOLEM IACVLATVR, *& in cælum iacit lapides, rem vanam, & inanem aggreditur.* Porrigi & ad eos poterit, qui temerè in viros magnos conuicia iaciunt, eóſque calumniantur, qui cæteris ſcientiâ, aut etiam ſanctitate prælucent.

ADAGIVM XLI.

Super glaciem ſcribere, & ad ſolem ponere.

INutilem laborem ſignat hæc ſententia, parum duraturam ſcriptionem, & infirmo nexam fundamento; quæ in illam quadrabit, quæ à fidei ſoliditate aliena eſt. Scitè rem verſat ſanctus Paſchaſius Radbertus in Prologo lib. de corpore, & ſanguine Domini, dum ait: *Neque vt frequenter tibi obieceram* SVPER GLACIEM SCRIBENS AD SOLEM POSVI, *ſed in ſoliditate fidei, & charitate Chriſti interiùs ſolidante ſemina vitæ ſani,* ſuper glaciem hæretica lue infeſti ſcribunt, & ad ſolem ponunt; ſtatim quippè liqueſcunt, & fluunt quæ ſcripſerint, vbi in publicum produxerint, quod exararunt.

ADAGIVM XLII.

Ad cæteros talpæ, caprearum in me oculos poßidetis.

HOc eſt, in alios cæcutitis, in me, in meaque lyncei eſtis; ita loquitur ſanctus Hieronymus epiſt. 65. quæ eſt ad Pammachium, & Oceanum; vbi ſuos calumniatores perſtringens, ait: 67.
Ad cæteros TALPÆ, CAPREARVM *in me* OCVLOS *poſſidetis.* Acutiſſimi viſùs caprea; nullius talpa eſt.

EXCVRSVS IX.

Curioſe aliena haud ſcrutanda.

Odio curioſi *habentur.*
Pleriſque obuium aliena conſiderare.
Non temerè *aliena facta iudicanda.*
Res mira de curioſo aliorum calumniatore.
Aliena peccata *occultanda* non traducenda.
A noxiâ curioſitate *vt Deus nos auocet.*
A ſuperfluo labore *nos Deus eximit.*

Odio curioſi habentur. Syneſ.

ALiena ſcrutari qui amant, non amantur, ſed odio habentur; hinc illud Syneſij de prouidentia in calce: *Eos oderunt homines, qui* CVRIOSE NIMIS PERSCRVTANDIS *ſeſe rebus immiſcent.* in quod tamen vitium facilè plerique incurrunt; nam, vt ait ſanctus Baſilius, hom. εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῷ. *Facilius eſt vnicuique veſtrûm* CVRIOSVM ESSE DE ALIENIS, *quàm ſua ipſius, & propria conſiderare.*

Pleriſque obuium aliena conſiderare. S.Baſil.

Non temerè aliena facta iudicanda.

Non temerè aliena facta ſunt iudicanda, nec quę occulta in malam partem ſunt accipienda, ad Dei tribunal omnino omnia tranſmittantur, qui in iudicio falli nequit, nec fallere nouit; ſcitè ſanctus Proſper in Epigram.

S. Proſp.

Culpare in quoquam, quæ non ſunt nota, malignū eſt,
Præſertim quæ ſunt cognita ſi bona ſunt.
Non pateant faciles ſanis rumoribus aures:
Quæ neſcire iuuat, credere non libeat.
Linquantur ſecreta Deo: qui ſi quid opertum eſt,
Suſpicit, & nullis indiget indiciis.

68. Curioſe quidam inueſtigabat, quid ageret B.Io. Dei, viduam quandam adiens, & diligenter iter eius ſcrutabatur, vt Dei ſerui famam inficeret ſi poſſet, quid factum? Dum ad domum accedit, viduæ curioſus, ac inuidus, in pariete vidit peccata ſua exarata; vt ita moneretur ſcrutanda, & cogitanda ſibi eſſe ſua peccata, non aliena inueſtiganda; viditque gladium igneum eius capiti imminentem, & mortem minitantem, vt idcirco in terram ceciderit tantùm non mortuus; quem erexit Dei ſeruus, & ſolatus eſt. ſic ferè in eius vita cap. 25. lib. 1. quo exemplo monemur non eſſe acutè, & noxiâ diligentiâ aliorum lapſus inueſtigandos.

Res mira de curioſo aliorum calumniatore.

Aliena peccata traducenda non eſſe, ſed potiùs occultanda, colligebat ſanctus Chryſoſtomus, ex hiſtoriæ narratione, quæ habetur apud Matthæum cap. 14. de Herodis, Herodiadiſque facinore; ſic enim ſcribit ſanctus Pater hom. 49. in Matthæum; *Non inſultemus proximorum peccatis, ſed quantum poſſumus,* OCCVLTARE CONEMVR. *Imitemur Euangeliſtam, qui etſi de muliere fornicatrice, & homicida diceret, quantum potuit tum abſque vlla reprehenſione narrauit, non enim dixit à ſceleratâ, & veſanâ, ſed à matre puellam admonitam atque inductam fuiſſe, ille honeſtiſſimo vocabulo matrem appellauit, Tu maledicis, & conuiciaris proximum.*

Aliena peccata occultanda, non traducenda. S.Chryſoſt.

69. A nihil profuturâ rerum curioſitate nos Deus auocat, dum illorum fluuiorū meatus, qui à Paradiſo terreſtri fluunt, latère homines voluit, non alioquin acti curioſitate plerique Paradiſum inquiſiuiſſent; ſcitè Theodoretus quæſt. 29. in Geneſim, vbi quærens: Quî ſit, vt Moſes aſſerat Tigrin, & Euphratem ë Paradiſo fluere, quos aiunt nonnulli è montibus Armeniæ ſcaturire? Reſpondet, *Videre licet, & alia flumina aliunde quidem egredi, deinde in terram quibuſdam ductibus fluentia iterum ſursum ſcaturire, quod & his fluminibus accidit; exeunt, enim illinc, vt ait Scriptura diuina, poſtea per quoſdam meatus ſubterraneos tranſeuntia, ibi originem aliam ſumunt, quod quidem non fruſtra omnium Deus ita diſpenſauit,* SED VT AMPVTARET SVPERFLVAM HOMINVM CVRIOSITATEM. Quòd ſi præcidere curioſitatem illam Deus ſtuduit, quæ nos ad Paradiſum terreſtrem quærendum inuitaſſet, quanto magis vitanda illa nobis eſt, quæ cœleſtis regni aditum nobis impedit, & quantum poteſt à Paradiſi gloriâ auocat, cùm ſcilicet temerè aliena, quæ latent, inueſtigantur.

A noxia curioſitate, vt Deus nos auocet. Theodor.

Pergit Theodoretus rem explicare; *Nam ſi paterent omnes eorum meatus, quidam vtique conarentur eorum ripas proſecuti locum Paradiſi perluſtrare, ſed fruſtrarentur optatis, & longitudine itineris feſſi, atque neceſſariorum penuria laborantes, modo in aſpera loca incidentes, modo in deſerta, interdum in manus crudelium, & barbarorum hominum deuenirent. Hæc igitur prauidens miſericors Deus, ignotos illorum meatus reddidit, à tot diſcriminibus mortales liberans, cæli vias, quas ineamus, nobis interim oſtendens.*

A ſuperfluo labore nos Deus eximit. Idem.

ADAGIVM XLIII.

Monachorum peripſema.

OMnibus vilior, & contemptibilior prouerbialiter dicetur, ita ſe humiliter indigitat 70.
ſanctus Paſchaſius in prologo lib. de corpore, & ſanguine Domini: *Paſchaſius Radbertus* MONACHORVM OMNIVM PERIPSEMA, *hoc ipſo Monachorum decus eſt, qui omnium ſe putauit peripſema, viliorem omnibus, abiectioremque.* Verſat in hac re ſanctus Nilus, cuius hæc mens, & ſententia eſt oratione num. 115. *Beatus eſt Monachus, qui ſe omnium* PERIPSEMA, *ideſt, abiectiſſimum reputat.* Transferri ad quemcumq; poterit cuiuſlibet tandem ſtatûs ille ſit; vt *militum peripſema, oratorum,* & denique *hominum peripſema.* Abbas Nathanael apud Palladium in Lauſiacâ hiſtoriâ cap. 18. ita de ſe humiliter ſentiens loquitur: *Ego Dominos meos Epiſcopos colo, & omnem clerum honoro, ſitque ego peccator omnium hominum* PERIPSEMA.

ADAGIVM XLIV.

In aliorum oculis gratiæ feſtucam videre, in ſuo boni non ſentire maſſam.

HVmiliū hæc nota, & conſignatio eſt, vt minima quæque laude digna, in aliis & videant, & celebrent bona ſua, ſuaſque virtutes licèt magnas non ſentiant, non agnoſcant; his igitur productum prouerbium conueniet; quo vtitur ſanctus Paulinus epiſtol. 2. ad Seuerum, èxque Chriſti verbis in diuerſum ſenſum deductis elicuit in hunc modum: *Vnde paratus ſum Dominicum aduerſum te verbum in diuerſum vti, vt dicam tibi: In fratris tui oculo* FESTVCAM GRATIÆ VIDES, *& in tuo* EIVSDEM BONI MASSAM NON SENTIS: *cùm vtraſque, vt dixi, Sanctorum occupaueris partes.*

ADAGIVM XLV.

Nouus Achab. Similis Achab.

QVi malis moribus fœdus bonos inſectatur, cùm ſectari deberet, dici nouus Achab prouerbialiter

uerbialiter poterit, tanquam veteris illius imaginem præferens ac ſimilitudinem, qui Eliam [illegible]ximè proſequebatur. Hoc ſenſu extulit ſanctus Theodoretus Studita oratione funebri in laudem ſancti Platonis, dum ait: *Talis fuit noſter Elias à Domino ipſo ſeruatus iis in locis, in quibus exercitationi monaſtica operam nauabat, non eius manibus captus, qui* NOVVS ACHAB *dici poterat.* Torqueri in ſimiles poterit, in eos præſertim, qui aliena inuadunt, diripiunt aliena, quod fecit Achab. Huc ſpectauit ſanctus Ambroſius lib. de Naboth cap. 1. *Quotidie* ACHAB NASCITVR, *& nunquam huic ſeculo moritur*; ſi vnus occidat, aſſurgunt plurimi, plures, qui rapiant, quàm qui amittant.

Vniuersè qui alienas teculas inuadunt, ſuis non contenti, quibus abundant, Achabo ſimiles erunt. Huc accerſiri poteſt illud Petri Bleſenſis epiſt. 18. vbi cuiuſdam auaritiam, & inſatiabilem cupiditatem perſtringens, ait: SIMILIS EST ACHAB, *qui cum teneret ſummam rerum abundantiam, iniectis oculis in hortulum Naboth, vineam, quam affectauerat, morte poſſeſſoris obtinuit.* Iuo quoque Carnotenſis ep. 18. in eandem ſententiam: *Licet in regno Italico ſurrexerit* ALTER ACHAB; nollem alibi alios pullulare, nollem ſuccreſcere, multos nobis Achabos ſingulas ætates proferre & videmus, & dolemus.

ADAGIVM XLVI.

Camaleontis more mutari.

IN eos torquebitur, qui alios, atque alios mores induunt, modò Angelis ſimiles puritate, modò ratione carentibus brutis; hoc ſenſu extulit Beatus Thomas à Villanouá Conc. de Diuo Dorothæo. *More namque Camaleontis, prout vult, configuratur homo, in vno temporis momento aſcendens vſque ad Angelum, & in alio deſcendens vſque ad brutum.* Nota huius animantis mutabilitas.

ADAGIVM XLVII.

Velut ceruus in iecore ictus ſagitta.

72. TOrqueri hoc prouerbium ſolet, cùm quis concupiſcentiæ telo petitur, & feritur, vt qui caſtimoniæ, ac puritati antea vacabat, impuritatis mancipium hac ſagittâ ictus fiat, & miſerrimè cadat, qui antea velociſſimè currebat. Sanctus Baſilius in epiſtolâ, quam ad lapſum elapsúmque monachum conſcripſit, ita loquitur: *Dedecore affeciſti caſtitatis gloriationem, vituperaſti temperantiæ profeſſionem. Reuera ad opus perduxiſti prouerbium; Velut ceruus* SAGITTA ICTVS *in iecore.* & lib. de verâ Virginitate ad calcem rem explicans ait: *Iecur concupiſcentiæ inſtrumentum eſt, iuxta quod de eo, qui concupiſcentiæ fuerit telo percuſſus, dicitur; erit quaſi ceruus* SPICVLO PERCVSSVS IN IECORE.

ADAGIVM XLVIII.

Æquoreo mergantur hæc gurgite.

PRouerbialis formula, tunc vſurpanda, cùm abeſſe ab aliquo mala volumus, bona verò precamur; ſanctus Gregorius Nazian. carmine ad Vitalianum.

Aſt hæc, inquit, ÆQVOREO MERGANTVR GVRGITE TECTIS,
Sintque procul noſtris mala, nec mala mœſta ſequantur.

Vbi ſcholiaſtes, *Prouerbiale eſt hoc*, ait, *apud Græcos loquendi genus, quo euentum eius rei, de qua verba fecerunt, deprecantur. huic ſimile eſt illud, quo etiam interdum Greg. vtitur*: ταῦτα μὲ αἶραι φέρειν. id eſt, *hæc in ventos abeant.*

ADAGIVM XLIX.

Non dicitur veniſſe qui non ſtetit.

SI ſuadebimus diuturniorem nobis, aliiſque alicubi moram faciendam, nec aliò ſtatim abeundum, hoc vtemur prouerbio, quod vulgò iactatum indicat Petrus Delphinus lib. 12. epiſt. 52. 73.
Vrge me, inquit, *ad reditum, hortaris vt te atque amicos reuiſam; conſiderare te oportet, quod vulgò aiunt; non* DICITVR VENISSE QVI NON STETIT.

ADAGIVM L.

Suo baculo cadi.

CVm quis ex nobis ſumit, vt nos torqueat, nos cruciet; in hunc ſenſum extulit ſanctus Bernardus. nam ſerm. 5. in Quadrageſimâ de ſatana in nos per carnem noſtram ſæuientem loquens, ait: *Hic eſt, qui manus noſtras proprio cingulo alligat, &, vt dicitur,* BACVLO NOSTRO NOS CÆDIT, *vt caro, quæ data eſt in adiutorium, in ruinam, & in laqueum fiat.*

ADAGIVM LI.

Tonis inferni factus eſt ſplendidum ſidus cœli.

SAnctus Petrus Damianus ſanctum Bonifacium Martyrem efferens, qui à lupanari ad Martyrium iuit, de Martyrio volauit ad cœlum, ita loquitur ſerm. 20. *Cum vita eius, ac beata conſummationis geſta percurrimus, quid aliud inuenimus, quàm quia ſtipula tartari facta eſt cedrus Paradiſi, atque, vt ita fatear,* TONIS INFERNI FACTVS EST SPLENDIDVM SIDVS COELI? quod porrigi & ad alios poterit, qui perditiſſimis moribus exutis ſanctiſſimos induerit, vt aliis prælucere in bono queant, qui turpiſſimæ vitæ genere cæteros inficiebant.

ADAGIVM LII.

Frumento relicto zizaniis inſidere.

QVi pretioſioribus contemptis, vilioribus adhæret, is percelli hoc prouerbio poterit, 74.
cuius meminit ſanctus Ephrem de pœnitentia, his verbis: *Nullus prudentum ſic aget, vt areas frumenti continentes, aceruos quàm plurimos relinquat, ac* FRVMENTO RELICTO ZIZANNIIS INSIDEAT, qua inſaniâ illi laborant, qui rebus perennaturis neglectis terrenis inhiant, & perituris.

ADAGIVM LIII.

Qui fontem habent, gutta non indigent.

PRouerbio locus erit cùm probare volumus ditiores pauperum reculis minimè indigere, nec doctiores imperitiorum doctrinâ, & vniuerſe eos, qui aliquâ re abundant, minimè opus habere iis, qui eius penuriâ laborant. Scitè ſanctus Nilus ad hanc mentem tract. de diuina gratiâ: *Et quia*, inquit, *ex paupertate meâ vobis quod potui libenter dedi, vos ex diuitiis veſtris precationis, & charitatis veſtræ munera nobis abundanter rependite. Ego quamuis inops, diuitibus mutuum dedi, non ſortem volo, ſed fœnus repeto, non laudes, ſed preces depoſco, neſcio an opus meum iuſſu veſtro dignum ſit; noui autē onus hoc à vobis mihi impoſitum, non quod admonitione indigeretis, ſed vt in me potius liberales eſſetis.* QVI FONTEM HABENT, GVTTA NON INDIGENT; *non egent lacte, qui gregem paſcunt: qui panem frangunt, micis non habent opus*; habent & hæc poſtrema verba eandem prouerbij faciem, inque eundem ſenſum vſurpari poſſunt, quoties pauper opulentiori exhibere aliquid debet.

ADAGIVM LIV.

Poſt formicam apis.

CVm laborem quies ſequitur, fatigationem refrigerium, tribulationem iucunditas, vtemur hoc prouerbio. Formica laborioſa eſt, apis ſuauis, & dulcis, quippe quæ mel exhibeat. Huc ſpectauit ſanctus Ephræmus Syrus in ſermone aſcetico ad fratres: *Sequitur poſt tentationem requies. Hinc quoque Dauid: Tranſiuimus*, inquit, *per ignem, & aquam, & duxiſti nos in refrigerium, quin &* POST FORMICAM APIS. Prouerbium autem hæc verba ſapere notauit & huius Patris interpres, ac ſcholiaſtes.

ADAGIVM LV.

Iericho readificare.

75. CVm quis à laudabilis vitæ viâ, quam inierat, regreditur, & ruit in pœnitendâ, cùm ex perfectionis culmine in ſcelerum abyſſum decidit, cùm ad ſæculum redit, quod reliquerat, prouerbialiter dicetur, *ſuam Iericho readificare.* Hinc illud Petri Bleſenſis inuectiua contra deprauatorum operum ſuorum congeriem: *Legimus*, inquit, *in libro quotidianorum euentuũ, quod in his, qui euomuerunt ſæculum, frequenter amor ſæculi reciduus, ſuámque* REÆDIFICANTES IERICHO, *quam in primitiuâ conuerſatione ſubuerterant, ignem, & cineres ambitionis ſuſcitant iam ſopitos.* Proh! quàm dolendum, vitiorum muros, qui iam ceciderant, rurſus erigi, & dæmoniorum habitationem, quæ ruerat, denuo excitari! Hoc ſibi ne contingeret Deum precabatur; idem Bleſenſis epiſt. 14. in hæc verba: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in me: nec me redire ad vomitum, nec meam, quam deſtruit* IERICHO READIFICARE *permitte.*

ADAGIVM LVI.

A ſerpente morſus dolorem ſuum ei memorare cupit, quem ſerpens momordit.

ADagium hoc vſurpari poterit, cùm ſignificamus, eam dulciſſimam eſſe conſolationem, quæ ab eo eſt, qui iiſdem calamitatibus, doloribus, cruciatibus afficitur ac ille, quem conſolatur, vt notauit etiam ſcholiaſtes ſancti Gregorij Nazianzeni ad illud eiuſdem ſancti Patris carm. 9. quod eſt de rebus ſuis:

Iniecto quemquam, vt dicunt, ſi dente momordit,
Cæruleus SERPENS, *vulnúſque infixit acerbum,*
Non aliis cupit ille ſuos memorare dolores,
Quàm, quibus eſt etiam fuſum à ſerpente venenum.
Hos etenim tanti ſolos vim noſſe doloris,
Haud ſecus is noſtrum nunc commemorare laborem
Fert animus, quibus idem amor eſt, eadémque cupido,
Conſimiliſque dolor.

ADAGIVM LVII.

Aquæ in maria deferuntur.

PRouerbialem habet faciem ſententia hæc, quæ opportunè vſurpabitur, cùm aliqua aduehuntur ad illos, qui iis abundant, cùm opes locupletibus dantur. Hoc ſenſu extulit Petrus Bleſenſis epiſtola 14. dum ait: *Diuitiæ accumulantur diuitibus; in curia contemnuntur vaſa vacua, & plena implentur, &* AQVÆ IN MARIA DEFERVNTVR; & epiſtolâ 102. eodem ſenſu: *Vbi eſt*, inquit, *quaſo, verbum illud Prophetæ; diſperſit, dedit pauperibus; porro non diuitibus dare, nec* AQVAS IN MARE EFFVNDERE *oportebat.* Vtemur, & cùm qui eruditior erudiendus, peritior inſtruendus. Petrus Aruernus lib. 5. epiſtola 16. *Nec, vt vulgò dicitur, Mineruam docere, vel aquam ad* FLVMINA, SIVE MARE DEFERRE; & epiſt. 40. *Videor, vt dicitur, Mineruam docere: videor* FLVMEN MAGNVM LAGENA AQVÆ INFVNDERE. 76.
Sidonius Apollinaris ad hanc ferè mentem lib. 7. epiſtola 3. *Petita*, inquit, *tranſmittis, & quid modò dicemus? Grandis ne hæc obedientia? puto grandis eſt; grandior impudentia tamen. Hanc enim fronte poſſemus* FLVMINIBVS AQVAS TRANSMITTERE.

ADAGIVM LVIII.

Leonem vitans, vrſæ vnguibus occurrit.

CVm quis diſcrimen aliquod, aut aliquod malum, in æquale aut maius incidit, hac prouerbij facie poterit vſurpare. Sanctus Gregor. Nazianzenus carm. 9. quod eſt *de rebus ſuis*, ita canit.

Vt ſi quis ſæuum cupiens vitare LEONEM
VNGVIBVS OCCVRRAT *furibundæ proximus* VRSÆ.

ADA

ADAGIVM LIX.

Nec ſummis ſaltem digitis contingi ſe patiuntur.

DE iis, qui nec leuiculum oſculum ferunt, quin nec vnius verbuli ictum, ita loquitur ſanctus Bernardus epiſt. 152. *Porro intactam rubiginem ſi tentes abradere, nec* SVMMIS SALTEM DIGITIS CONTINGI PATIENTVR. Eodem ferè reſpicit idem ſanctus Pater in declamationibus: *Vlcus*, inquit, *peſſimum*, *quod nec* SVMMIS SALTEM DIGITIS PATITVR ATTRECTARI.

ADAGIVM LX.

Aërem cædere.

IN eos dicitur, qui inanem operam ſumunt, & fruſtra omnino laborant; vtitur ſanctus Chryſoſtomus, eos premens, qui perituratum rerum amore, ſummo labore fatigantur; ſic enim ille loquitur hom. 47. ad populum Antiochenum: *Quid in mundo fatigaris?* quid aërem PERCVTIS? quid in vanum curris? & hom. 77. in Matthæum; *Nihil*, inquit, *aliud eſt pro præſentibus iſtis laborare, quam pugnis aëra cædere.* Huic affine eſt illud ſancti Bernardi epiſt. 151. *Sed volo*, inquit, *proferre plurima in incertum, & eſſe quaſi aërem verberans*, & ſanctus Hieronymus epiſt. 53. quæ eſt ad Riparium Preſbyterum, ait: *Nunc autem aërem* VERBERAVIMVS; quæ formula vniuerſe adhiberi poteſt, quotieſcumque aliquid fruſtrà fit, & incaſſum labor cadit.

ADAGIVM LXI.

Pietas Pygmalionis.

78. SVmma, & inſignis viri alicuius impietas, & perfidia hoc titulo circumſcribetur; huc ſpectauit Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 35. *Videbis*, inquit, *illis periuria Laomedontis & fidem Polymneſtoris, &* PIETATEM PYGMALIONIS ADHIBERI; in eundem modum loquitur Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. quem videtur exſcripſiſſe Nicolaus, hæc illius verba: *Illic videbis Vlyſſis argutias, & Sinonis fallacias, & fidem Polymneſtoris, &* PIETATEM PYGMALIONIS *adhiberi.* deſumptum eſt ex Virgilio 1. Æneid.

PYGMALION *ſcelere ante alios immanior omnes.*

ADAGIVM LXII.

Noſter Lucumo.

DE inſano, & intractabili viro, vſurpauit Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. in hæc verba: *Temperat* LVCVMONEM *noſtrum Tanaquil ſua.* Tanaquil Lucumonis vxor fuit, ſummæ ſapientiæ prudentiæque fœmina, quæ mariti ferocientis animum opportunè demulcebat.

Nouarini Adagia SS. Patr.

ADAGIVM LXIII.

Aut piſcem olet, aut florem.

ETiam piſcibus odorem ineſſe, & ſignatè muſtelæ, affirmat ſanctus Ambroſius lib. 5. exam. cap. 2. *Muſtela*, inquit, *grauis in terris odor, in aquis ſuauis*; probat & præfixa ſententia quæ vulgò prouerbij ſchemate iactabatur, deque eo, qui ſuauiter redolere dicebatur, *Denique*, inquit, *ſermo teſtatior, de eo, qui gratam redolet ſuauitatem, dictum ſæpe ſit, aut* PISCEM OLET, AVT FLOREM.

ADAGIVM LXIV.

Quis Ieremias hæc dignè deploret?

VBi aliquis caſus lachrymis dignus, & maximè deplorandus acciderit, lapſus aliquis contigerit, & aliqua calamitas, quæ ſpectatores ad lachrymas vocet, opportunè Ieremiam aliquem, quæremus adeſſe. Sentit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, qui orat. 27. ita loquitur: *Lingua in blaſphemiam armatur, vniuerſi procreator iaculis vltro, citróque conuiciis, blaſphemiarum iaculis appetitur, & erumpens ira verba in cælum iactat. Quo digna ſunt hæc gemitu?* QVIS HIEREMIAS HÆC PRO DIGNITATE LAMENTETVR? Deſumptum prouerbium eſt à Ieremiæ Prophetæ affectu, qui populi ſui calamitatem, exitium, compoſitis threnis deplorauit, hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni, orat. in laudem ſancti Athanaſij. *Quódque actorum liber de Athenienſibus narrat, ad nihil aliud vacamus, quàm ad noui aliquid dicendum, vel audiendum.* O QVIS HIEREMIAS *confuſionem noſtram, caliginémque deplorabit, qui ſolus lamentationes calamitatibus exæquare nouit.* Eodem ſenſu & Petrus Bleſenſis tract. de Ieroſolymitanâ expeditione accelerandâ; nam ad Ieremiæ threnos reſpiciens ait: *Et quid threnos Hieremiæ reuoluo?* TOTVS HIEREMIAS *non ſufficeret faciem miſeriæ præſentis exprimere.* Exprimendis autem lachrymis aptos Ieremiæ threnos, & felicitatis etiam tempore lectitandos exemplo ſuo oſtendit ſanctus Gregorius Nazianzenus, cuius hæc ſunt verba orat. de pace: *Equidem, vt de me loquar, quoties hunc libellum in manus ſumo,* THRENÓSQVE *lectito (id autem facio quoties ſecundarum rerum inſolentiam coercere huiuſmodi lectione volo) vox mihi intercluditur, lachrymiſque obruor, eàmque calamitatem, velut ob oculos poſitam, videre videor, ac* HIEREMIÆ *collamentor.* Denique Ieremias alter prouerbiali facie dici poterit inſignis ſanctitatis vir qui aliorum peccata amatiſſimè defleat. Sanctus Paſchaſius Radbertus in prologô libri de Corpore & Sanguine Domini; *Arſenius*, inquit, *noſter, quem noſtra tunc nobis ſecula* IEREMIAM ALTERVM *iuleream*; efferebat ſanctiſſimus Anonymus quidam auctor, & ineditus, ſed notæ, licèt non admodum veteris, attamen bonæ, certe vbique pietatem ſpirans, aliter rem verſat, & effert, ipſiſſimum Ieremiam ſua ſcelera deflentem, in hunc modum adducit tract. præp. Miſſ. fer. 2. *Sanctiſſimus* HIEREMIAS *in me deplorando modum neſcit. O quanto lachrymarum profluuio, quanto lamentorum cinctu, quanto planctu meâ luget miſeriam, ego enim ſum ciuitas Regis magni, olim plena populo bonarum cogitationum,*

[illegible] deo [illegible] mei bona [illegible] dom [illegible] O m[illegible]s [illegible] tenus [illegible] popul[illegible] [illegible] & De[illegible] [illegible] pauc[illegible]

ADAGIVM LXV.

Stellæ in terras [illegible] & terra in cælum a[illegible]endet.

80. [illegible] TERRA IN COE[illegible] [illegible]

ADAGIVM LXVI.

L[illegible] ſecanti vis magna [illegible]ris eſt.

Ancti G[illegible] N[illegible] hæc ſunt verba [illegible]

Ponendique meos an[illegible], [illegible] ſalute
Implius [illegible] [illegible] ANTI PERMAGNVM ROBVR [illegible] SE[illegible]VR[illegible].

Vt ſcholiaſte[illegible] admonet, prouerbi[illegible] loqutionem eſſe, qu[illegible]tur cohortationem plurimum valere ad m[illegible], ac magis eius animum incitandum, qui iam ſua ſponte ad aliquid ſtudium fertur, inque alicuius rei curam [illegible] ſemet v[illegible]tur, & impellitur.

ADAGIVM LXVII.

Qui miſericordiam facit, miſericordiam preſtolatur.

Vlge[illegible] tactatu [illegible] prouerbium ad miſericordiam, & beneficentiam commendandam, qua ex [illegible] lib. 1 epiſt. 1[illegible] dum ait: *Vulgo dicitur*, QVI MI[illegible]ERI[illegible]ORDIAM FA[illegible]IT, MI[illegible]ERI[illegible]ORDIAM PRÆSTOLATVR. [illegible] & ipſe non conſeq[illegible] miſeri[illegible] [illegible] neceſſitat [illegible] lib. 2. epiſt. 2[illegible]. *Vulgo dicitur*, Q[illegible] MI[illegible]ERI[illegible]ORDIAM FACIT, MI[illegible]ORDIAM EXPECTET.

ADAGIVM LXVIII.

Velut canes eſcâ in medio proiecta armis induere.

81. [illegible] acti cupi[illegible] aut ad iſtam, vt [illegible]

[illegible] nunc [illegible] ca[illegible] RIBVS [illegible] quæ [illegible] an[illegible]

ADAGIVM LXIX.

Harpyiæ.

RApaces, & [illegible] es inuadunt, [illegible] HARPYIÆ. [illegible] illud Rutilij [illegible]

[illegible] imus [illegible] auri
[illegible] pulit Harpyias.
[illegible] manibus [illegible]
[illegible]

Q[illegible] oſ[illegible] nes [illegible] po[illegible] oque hoſt[illegible] par[illegible], quæ præ[illegible] infecit [illegible] 43 c. p. 1. [illegible]ſpectabat, his verb[illegible] *de manibus ſferre[illegible]* HARPYIA, [illegible] Nec [illegible] Dæmon parcit, in [illegible] quæ poteſt [illegible] rapit, [illegible] nulli parcit.

ADAGIVM LXX.

Tity iecur habere.

Si quis variis [illegible] deatur, [illegible] Titij [illegible] habe[illegible] [illegible] quod de Titij ſupplicio [illegible] inferos [illegible] *no*ſtri [illegible] *derſ tili* [illegible] 82.

ADAGIVM LXXI.

Ætneis flammis æſtuare.

[illegible] ambitioſo [illegible] ſanctus Petrus Dami[illegible] opuſ. 22. in Prolog. *Illud*, inquit, [illegible] ÆTNEIS VAPORIBVS ÆSTVA[illegible] In [illegible] verò [illegible] cap. 1. [illegible] Potent[illegible] & in [illegible]

ADAGIVM LXXII.

Cotyla Euphratem exhaurire.

INanis lab[illegible] ſupra laborantis vires [illegible] virtute [illegible] hoc [illegible] verb[illegible] arguitur, vt Co[illegible] Euphratem tent[illegible] [illegible], qui rem impoſſibilem facta moliatur. Philotheus Patriarcha Conſtantin op. orat [illegible] in laudem [illegible]orum Baſilij, Gregorij, & Chryſoſtomi [illegible], [illegible] ſcripta, ſcriptorumque eloq[illegible] [illegible], poſt multa tandem ait: *Hos* [illegible] *modo non* [illegible] *nemo pro dignitate laudare, ſed nec particulatim* [illegible] *enarrare & deſcribere vtcumque poterit, niſi* COTYLA EVPHRATEM EXHAVRIRE *velit.*

ADAGIVM LXXIII.

Ad intelligendum ſaxeus.

83. QVadrabit in hominem ſupra modum tardum, rudem, & ſtolidum. Martianus [illegible] lib. 4. *Ingenio ſtolidum ſaxeum diximus*; Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. [illegible]. *In collocutionibus ſtauna, in quaſtionibus beſtia, ad intelligendum* SAXE[illegible], & epiſt. 8. lib. 2. *Saxeum carmen* dixit: *Naniam funebrem marmori inciſam planctu propè calente dictaui, quam ſi non [illegible] improbas, cæteri Epigrammatum meorum voluminibus applicandam mercenarius bibliopola ſuſcipiet; ſi quid ſecus, ſufficit ſaxo* CARMEN SAXEVM *contineri.*

ADAGIVM LXXIV.

Ab vmbra ſtatuam laudare.

CVm relictis magnis facinoribus, & factis egregiis minima & exilia in aliquo, cuius laudes itur, efferuntur, tunc opportunus erit prouerbio locus. Hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Gorgoniæ, dum ait. *Ego vero ſi ab his rebus laudanda ſororis argumenta peterem, ſimiliter facerem, ac ſi ab* VMBRA STATVAM LAVDAREM, *relictis maioribus, & excellentioribus.*

ADAGIVM LXXV.

Virginibus alter Nicolaus.

84. QVi earum virginum præcipuam curam habet, quarum pudor, & caſtimonia diſcrimini obnoxius eſt, quique iamiam amittend[illegible] puell[illegible]um virginitatem ſeruat, atque cuſtodit, alter Nicolaus audiet, cuius prouidentia, vt in eius ge[illegible] haberet, in hac re maxime enituit Petrus Delphinus lib. 2. epiſt. 76. Franciſc[illegible] Piccolomineo Cardinali Senenſi [illegible] ſcribens, ait, *Eris quidem tu, Clementiſſime Domine*, ALTER NICOLAVS, *ne egeſtate, aut fame laborantes, ſeſe libidini proſtituere compellantur.*

ADAGIVM LXXVI.

Malè expectat, qui pendet.

PRouerbium vulgò iactari ſolitum refert Guerr[illegible] Abb[illegible]; quod eleganter ille innuit [illegible] [illegible] [illegible] ſ[illegible] [illegible]cti A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] expectat, qui ita inter [illegible], [illegible]que dependent. Religio eſſet h[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſerm. primo [illegible] Aduent[illegible] [illegible] [illegible], inquit, *ad re[illegible] [illegible] [illegible] ait in Oſ. 2. Pendebit [illegible] meum. Pulchrè omnino, & propriè pendens [illegible]quam inter cælum, & terram. vt licet adhuc apprehendere cæleſtia non valeat, [illegible] velit tamen tan[illegible] terrena. Et ſi aliquando tangit, non niſi [illegible] articulis, id eſt, extremis partibus animæ, propter ne[illegible] [illegible] licet corruptioni noſtra, cui cogimur [illegible]*, quamdiu creatura vanitati ſubiecta eſt non volens. Vulgò dicitur: MALE EXPECTAT QVI PENDET. *Ego autem dico [illegible] expectat qui ſic pendet. Quamobrem elegit hoc ſuſpendium anima, & in ipſo ſuſpenſio mortem, oſſa, vt perſeueranter in Cruce iſta pendérem donec ibi moriar.*

ADAGIVM LXXVII.

Adamantinus animus.

QVi fortis, firmus, & frangi neſcius animus adamantinus dicitur. [illegible] vtitur hoc prouerbio ſanctus Chryſoſtomus lib. 5. de Sacerdotio: *Ab inferioribus dicendi gloria vinci eum, qui dignitate præcellit, idque fortiter, & generoſe perferre; id vero non cuiuſlibet, nec noſtri ſane fuerit, ſed* ADAMANTI[illegible] *potius indigentem* ANIM[illegible]; hom. 18. in 1. ad Cor. *Adamantis more ab affectuum examine non [illegible]angitur*, & hom. 5 [illegible] eandem epiſt. *[illegible] eſt, qui ferreum, qui* ADAMANTINVM ANIMVM *inflectere poſſit*, & hom. 43. *Vere virili, verè* ADAMANTINVS *Dei ſeruus.* hom. 8. in epiſt. ad Epheſ. *Quonis ferro* ADAMANTINO *infractius eſt vinculum, quod à Dæmone eſt*, & de Iob loquens hom. 8. ad Phil. *Nihil [illegible] [illegible] præſertim [illegible]ſſet, reſpiciemus in athletam iſtum, in* ADAMANTINAM ANIMAM, *in mentem inſractam, & [illegible].* 85.

ADAGIVM LXXVIII.

Nouus Demoſthenes.

SIc virum laudabimus vſque ad miraculum eloquentem, hic quippe eloquentiæ parens habitus apud Græcos eſt, quod ſi per ironiam efferatur, tunc putida cuiuſpiam arrogantia traducetur, qui eloquentiæ artem iactet, qua [illegible]duus eſt. Ita fere ſanctus Petrus Damianus opuſc. 24. cap. 3. *Dic*, inquit, *Tullianæ reformator eloquentiæ, dic* NOVE DEMOSTHENES. Demoſthenem, Ciceronémque ita effert Sidonius Apollinaris. vt tamen ab inuidæ maledicentię telis immunes non fuerint; hæc eius verba lib. 8. epiſt. 1. *Sed plus, in quit, cauendum eſt, ne ſera propter iam propalati argumenta voluminis in aliquos ſerſuan incidamus vituperones. quorum fugere linguas vtcumque liuore [illegible] acuminatas ne* DEMOSTHENIS *quidem, Ciceronisue ſententiæ artifices, [illegible] eloquia ſabra potuere: quorum alter orator Demadem, alter Antonium toleraueæ derogatores: qui liuidi cum [illegible]erint, malitia clare, [illegible] [illegible]ura, tamen ad [illegible] poſteros vm per odia [illegible] decurrerunt.* Sanctus Petrus Damianus lib. 5. epiſt. 5. *Si te cognoſcerem, aurem tuis libenter [illegible] viderer: mihi, quod Demoſthenem poſſe in aff[illegible] [illegible] ſermonis æquare*, & epiſt. 13. *Piſcatori* in

 ſum

ſum plu [illegible] D E M O S T H E N I S *non communi* [illegible] Athen[illegible] pus Toletanus in expoſit. [illegible] *Tanto in* [illegible] *gloria, tanta* [illegible] *operum fœcunditas, linguæ nitor* [illegible] *eius comparatione* D E M O S T H E N E S *ſorderet,* [illegible] *intilianus taceat, humi Tullius hæreat.* Sanctus Gregorius Nazianzenus carm. 18. Iambico, quod de virtute eſt, ait,

——— *In foro*

Spir[illegible] *prorſus in modum* D E M O S T H E N I S.

ADAGIVM LXXIX.

Batalus.

86. Vehementer effœminatus,& mollis, quique videatur exiſe, Batalus prouerbialiter dici poterit; hinc illud Clementis Alexandrini lib. 3. pædag. cap. 3. *Imo vero non ſunt viri, ſed* B A T A-[illegible] *fœminelli di*[illegible] [illegible] [illegible] Batalus [illegible]

ADAGIVM LXXX.

Cum Abaridis ſagittâ delatus.

Celer, citò'que aliquis in [illegible] locum ad[illegible], vt eò non tam [illegible], quam volaſſe videatur, ſcite hunc prouerbio expreſſit ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. [illegible] ad Baſilium ſcribens ait enim: *Non fero mihi Tiberinam obiici, atque lutum loci glaciem & hiemes,* [illegible] *ti adro*[illegible] [illegible] *pedibus incedere, & tabulas ca*[illegible] [illegible] *& pendula, ſimulque cum* A B A R I D I S S A G I T T A *delatæ, vt cum Cappadociam patriam habeas, Cappadociam fugias.* Abaridem Poetæ Apollini ſeruiſſe narrant, ab eóque ſagittam accepiſſe cum qua totam Græciam peragrabat. Addunt [illegible] qui cum eâ ſagittam [illegible] altum [illegible] circumferri ſolitum fuiſſe, ad hanc igitur fabulam reſpicit ſanctus Pater, quod etiam facit carminibus iambicis de virtute;

Quærens te in altum Pegaſus, vel A B A R I D I S
Tulla S A G I T T A.

& orat. 20. *Quid Hyperborei,* inquit, A B A R I D I S S A G I T T A M, *aut Argiuum Pegaſum dicam, quibus non tantum erat per aerem ferri quantum nobis mutua opera, & ſimul ad Deum attolli.*

ADAGIVM LXXXI.

Scientis loqueris.

87. Formulæ [illegible], familiaris que excuſationibus [illegible] vertendis apta, [illegible] [illegible] monebimus, prænuttere hunc prouerbialem ſententiam [illegible] que poteſt. Huc ſpectat illud ſancti Baſilij [illegible] laudibus [illegible], vbi [illegible] qui [illegible] ſubducere ſe conantur, hæc habet *N*[illegible] *infirmam valetudinem, ne diceres* [illegible] *non poſſe. Neque* [illegible] *ipſas excuſ*[illegible] *prouerbium,* S C I [illegible] V E R I S [illegible] *Deo quem nihil* [illegible] *non potes, & potes*

[illegible] *quidem, ſed crebro huc* [illegible] *gementem* [illegible] *ſimul dicturus es illud, quod Nauclerus* [illegible] *eruauit nauem ſarcinis onuſtam, quam eam, quæ ad curſum expedita eſt ac leuis.*

ADAGIVM LXXXII.

Memoriam cuſtodem habere oportet mendacem.

Sic extulit ſanctus Optatus Mileuitanus lib. 2. quod ſolet hac forma, M E N D A C E M M E M O R E M E S S E O P O R T E T; nam qui mendacia ſerit, facile ſibi contradicet,& oppoſita referet niſi ſumma memoria polleat. vul[illegible] quam prouerbium iactari hanc ſententiam ſoli tam indicat aduocatus Pater, dum ait *Vbi eſt quod vulgo dicitur;* M E M O R I A M C V S T O D E M H A B E R E O P O R T E T M E N D A C E M. *oblitus es, quod paulo antè dixiſti; ſic Parmenianum perſtringit, qui ſecum ipſe pugnabat.*

ADAGIVM LXXXIII.

In corde tuo Homeri Muſa eſt.

88. Inſignis in arte poetica Homeri peritia, quæ omnium illum poetarum parentem conſtituit, etiam hanc formam prouerbialem ſaliuâ perfudit, vt in illius corde H O M E R I M V S A dicatur qui in pangendis carminibus cæteris excellit. Huc vocari poteſt illud ſancti Gregorij Nazianzeni carmine iambico 18. vbi canit:

In corde H O M E R I M V S A *ſit quamuis tuo.*

Huc facit & illud ſancti Hieronymi in vita ſancti Hilarionis; *Porrò mihi tanti, ac talis viri conuerſatio, vitaque dicenda eſt, vt* H O M E R V S *quoque ſi adeſſet, vel inuideret materia, vel ſuccumberet.*

ADAGIVM LXXXIV.

Platonis linguam in aliquo eſſe.

Si aliquem [illegible] que ad [illegible]culum eloquentem efferamus [illegible] quendo dulcedinem, ac [illegible] commendamus, in eo P L A T O N I S L I N G V A M eſſe dicemus. Hoc ſenſu cecinit ſanctus Gregorius Nazianzenus in carmine iambico 18.

In corde Homeri Muſa ſit quamuis tuo,
Quamuis P L A T O N I S L I N G V A *ſit, quam melleam,*
Vt eſt profecto, nemo non exiſtimat.

ADAGIVM LXXXV.

Ægyptiam euadere.

Ioſeph ab impudica domina ad nefarium opus ſollicitatus fugam ab ea ſe proripuit, & cæ

& relicto in eius manibus pallio artes eius euaſit. hoc ſi ad alia transferatur, prouerbij faciem induet; *ſic Ægyptiam euadere* dicetur, qui ab iis ſine rerum, ſiue perſonarum tentamentis ſe ſubducit, quæ illi parabantur. Sanctus Hieronymus epiſt. 34. ita loquitur; *vt euadas* ÆGYPTIAM *dominam ſeculi pallium derelinques*, quia nempè mundi perituras opes deſeruerat.

ADAGIVM LXXXVI.

Ioſephum caſtitate referre. Alter Ioſeph.

89. IOſephi Patriarchæ caſtitas & pudicitia adeò magna, vt poſteris in exemplum fuerit conſtituta. Prouerbiali igitur figurâ Ioſephum caſtitate referre dicetur, qui inſigni puritate, ac caſtimonia inſignis eſt. Sancti Gregorij Nazianzeni orat. 3. de pace hæc ſunt verba: *At etiam tibi hodie libidinoſus & impudicus eſt, qui heſterna luce* IOSEPHVM CASTITATE REFEREBAT. *Hucuſque enim prorumpit ſimultas, quaſi flamma quædam per ſtipulam currens, atque in orbem omnia ambiens, atque complectens.* Et orat. 14. *Hodie tibi libidinoſus, & ſcortator eſt, qui heſternà die Ioſeph erat.* Petrus Delphinus lib. 2. epiſt. 20. *Sit vtinam futurus eiuſmodi, qui* IOSEPH CONTINENTIA REFERAT.

Prætetea, qui caſtitatis, quam colit, amore ab impudicarum mulierum ſe artibus, inſidiiſque ſingulari fortitudine ſubmouet, caſtimoniamque in tuto locat, is ALTER IOSEPH prouerbialiter dicetur, Ioſephi Patriarchæ imitator. Ioſephum extulit, altérque Ioſeph iure appellatus eſt ſanctus Vulſtanus, de quo ita ſcribit Brauonius Monachus: *Cùm matrona quædam pulcherrima, nobilis, ac diues in concupiſcentiam eius inſano amore ac illicito decepta in tantum vexaretur, vt tentationi reſiſtere non valeret, deſiderium ſuum ei aperit, ſuſpirando rogat, & orat, vt cubile ſuum, paululum rigore poſtpoſito ingredi dignaretur. Ille vero vocem funeſtam vlterius non ferens, ſermone loquentis interrupto, & facto fronti crucis ſignaculo, dixit: Fuge fomes laſciniæ, mortis filia, vas ſatanæ: alapámque muliercula tanto niſu impegit, quòd crepitus illiſæ palmæ circumquaque auditus ſuit. Sicque* ALTER IOSEPH *muliebrem laſciuiam animo reſpuens manu compeſcebat.*

Ioſeph quoque eſſe dicetur, qui futura præuidet, & ſomniorum interpres eſt. Sanctus Ambroſius lib. de Ioſeph cap. 7. ita loquitur. Et ſi nô EGO IOSEPH, *clamabant tamen vaccas illas pingues non ſolùm laſciuiam, ſed etiam incuriam diuinæ ſignificare reuerentiæ. Et ideo ſomnium illud redundantiæ ſecularis perpetuum eſſe non poſſe, ſed fore tempus, quo his fames dura ſuccederet.*

Vniuersè Ioſeph audiet, qui impudicarum mulierum artibus patet. Sancti Auguſtini hæc ſunt verba lib. contra mendacium cap. 7. *Quid ſi ex numero Priſcillianiſtarum impudicarũ aliqua fœmina iniiciet oculum in Catholicum* IOSEPH, *eique promittat proditurum ſe latebras eorum, ſi ab illo impetrauerit ſtuprum.* Anonymus & inclitus auctor ſerm. 2. de præp. ad Miſſ. ita loquitur: *Non eſt in me patientia Iſaac, lenitas Iacob*, CONTINENTIA IOSEPH.

Ioſephi iniecta mentio calamum ad ſe rapit, rapit mentem, excurrendum nobis in eius laudem eſt, caſtitas eius efferenda, vt in Euangelij luce ea præſtemus, quæ iſte ante Euangelium in cæterorum exemplum præſtitit.

EXCVRSVS X.

Ioſeph Patriarchæ pudicitia expenditur, & illuſtratur.

Ioſeph Bellerophonte *præſtantior.*
Cum Ioſeph Deus *in carcere fuit.*
Ægyptiæ mulieris apparatus *Babylonico igni* comparandus.
Tutus in hac *Babylonicâ fornace* Ioſeph.
Ad regnum *pudicitia euexit Ioſephum.*
Carceris ſqualor corona caſtitatis, *tentatio conſecratio.*
Pudicus Ioſeph etiam pudicos ſermones amabat.
Ioſephi humilitas & patientia.
Tangi ab impudicâ muliere noluit *Ioſeph.*
Tentatione *clarior, & ſplendidior reddita Ioſephi* caſtimonia.
Contra fœminea iacula *Dei memoriâ* vſus Ioſeph.
Gratus animus *concupiſcentiæ vim eneruat.*

PVdicitia, quæ impudicæ mulieris artes vicit, omni laude ſuperior eſt, omnium linguas vincit, omnium calamos; Ioſephi caſtimoniam expendimus, non quia eius laudi pares, ſed vt ad paria lectorem inuitemus tanti Patriarchæ exemplum dum offerimus. 90.

Bellerophon caſtitate adeò fuit inſignis vt vel in prouerbium eius caſtitas abierit: at Bellerophonti præferendus noſter Ioſeph; prætulit Orig. lib. 4. contra Celſum dum ait: *Multò* BELLEROPHONTE *præſtantior hac parte Ioſephus, qui in carcere includi maluit, quàm caſtitatem amittere*; ſibi ipſi carcer fuiſſet ſi caſtitate neglecta luxuriæ dediſſet manus. *Ioſeph Bellerophonte præſtantior.* Orig.

Pudicus iuuenis, ait ſanctus Cyprianus de bono pudicitiæ, *quia delicto conſcientiam non miſcuit in imum carcerem truditur, ſed ſola non eſt in carcere* PVDICITIA, *nam eſt cum Ioſeph Deus.* *Cum Ioſeph Deus in carcere fuit.* S. Cypr.

Magnum fuit mulierem in adoleſcentem ſæuire potuiſſe, nec eius flammis non ſolùm combuſtam, nec decineratam, ſed nec decoloratam fuiſſe adoleſcentis pudicitiam; ſi quis nefariæ huius fœminæ apparatum Babylonico igni parier, non repugnabo. Præeuntem habemus Beatum Chryſoſtomum, qui epiſt. 3. ita loquitur de his Ægyptiæ mulieris fucis: *Vt Perſica illa manus* BABYLONICAM FORNACEM *magno ſtudio accendebant, copioſo igni alimoniam præbentes, ac varios flammæ fomitis admouentes: eodem quoque modo tunc infelix illa, & ærumnoſa mulier flammam fornace illâ grauiorem, ac periculoſiorem accendebat, vnguenta nimirum olens, genarum frictionibus, oculorum picturis, fractâ & eneruatâ voce motibus, impreſſibus laſciuiens, molli veſtitu, auri ambitu, ac ſexcentis aliis eiuſdem generis illebris & impoſturis adoleſcentem à mente deducens.* *Ægyptiæ mulieris apparatus Babylonico igni comparãdus.* S. Chryſoſt.

Non combuſſit hæc flamma Ioſephi mentem caſtitate munitam; quia trium puerorum inſtar illæſus in hac fornace permanſit. Scitè idem ſanctus Pater hom. 44. in Geneſim; *Non tam*, inquit, *admirabile mihi videtur eſſe tres illos pueros* IN MEDIO BABYLONICÆ FORNACIS *ignem viciſſe illæſis eorum corporibus, vt mirabile & rarum eſt, quod iuſtus iſte (Ioſeph) qui in fornacem hanc Babylonicam multò grauiorem, in incontinentiam, inquam,* *Tutus in hac Babylonicâ fornace Ioſeph.* Idem.

Ægyptia incidit, & intactus permanſit, pióque caſtitatis indumento ſeruato exiit. Tanti momenti res eſt ab impudicæ mulieris illecebris ſe expedire, vt eius ignibus non tangi, vt miraculum quoddam iſtuc referat.

91.
Ad regnum pudicitia euexit Ioſephum.
Clem Rom.

Quantum apud Deum hac caſtimoniæ cuſtodiâ Ioſeph meruerit, explicari non poteſt, Ægypti Regem Principémque illum cōſtitutum eſſe, quia Ægyptiæ mulieri ad nefarium opus eum allicienti non obſecutus eſt, cenſuit Clemens conſtitutionum Apoſtul. lib. 8. cap. 12. dum ait: *Tu Domine non deſpexiſti Ioſeph, imo pudicitia, quam pro te ſeruauit, premium ei dediſti, vt eſſet* ÆGYPTIORVM PRINCEPS; *non meretur ſuper alios eſſe, qui libidini ſubeſt.*

Carceris ſqualor corona caſtitatis, tentatio conſecratio.
S. Amb.

Ioſephum ob caſtitatem carceris ſqualorem illuſtrem, & ipſâ tentatione inſignem, ſic efferebat ſanctus Ambroſius lib. 4. in Lucam: *Nónne* TENTATIO *Ioſeph virtutis eſt* CONSECRATIO? *nónne iniuria carceris corona eſt caſtitatis?*

Pudicus Ioſe... etiam pu... os ſermones amabat
S Amb.
Eius humilitas & patientia.
Idem.

Adeò pudicus fuit Ioſeph, adeò caſtus, vt nec ſermonem audire vellet, niſi qui caſtitatem ac pudicitiam redoleret. De illo ita loquitur idem ſanctus Ambroſius lib. 1. offic. cap. 17. *Ioſeph caſtus ita, vt ne ſermonem quidem audire vellet,* NISI PVDICVM; alioquin ab impudicis ſermonibus facilè ad res impudicas itur. Pergit de eius humilitate verecundiâ, patientiâ; *Humilis vſque ad ſeruitutem, verecundus vſque ad fugam, patiens vſque ad carcerem.*

92.
Tangi ab impudicâ muliere noluit Ioſeph.

Ioſephi pudicitiam prodit, quod ab Ægyptiâ nec tangi ſe permiſerat. Noluit ab Ægyptia Ioſeph tangi, ſciens & in tactu periculum eſſe, facileque a tactu tranſitum eſſe ad opus; hinc eſt quod nec Apoſtolus diſcriminauit, dum ait: *Bonum eſt homini mulierem non tangere*; non dixit, *à muliere abſtinere*, ſatis Apoſtolo contactûs mentionem facere, vel ipſa loquutione innuens nudum contactum à diſcrimine operis non fore nudum.

S. Hier.

Acutè huc ſpectauit ſanctus Hieronymus epiſt. 50. quæ eſt ad Pammachium, vbi ait; *Apoſtolus ait: Bonum erit homini mulierem non tangere, quaſi in tactu eius periculum ſit, quaſi qui eam tetigerit non euadat, vnde & Ioſeph, quia illum* TANGERE *volebat Ægyptia, fugiens de manibus eius pallium abiecit.*

Tentatione clarior & ſplendidior redditur Ioſephi caſtimonia.
S. Amb.

Tentauit impia fœmina pium iuuenem, impudica pudicum aggreſſa eſt, ſed pudicitiæ gemmam adeò non abſtulit, vt pudicitiam eius reddiderit ſplendidiorem, clarioremque. Præclarè ſanctus Ambroſius lib. de Paradiſo cap. 2. *Ioſeph caſtimonia nunquam ad noſtri memoriam perueniſſet, niſi Domini eius contubernalis, ignitis Diaboli ſpiculis incitata, tentaſſet eius affectum, & niſi poſtremo affectaſſet eius interitum, quò* CLARIOR ESSET CASTIMONIA *viri, qui mortem pro caſtitate contempſerit.*

93.
Contra fœmineo iacula Dei memoriâ vſus Ioſeph.
S. Baſil. Sel.
Gratus animus concupiſcentiæ vim eneruat.
Gen. 39.

Contra fœminea iacula Dei memoria vſus eſt Ioſeph. Sanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus hom. 8. poſt recenſitas mulieris Ægyptiæ fraudes, ſubdit: *Qui tot vndique iaculis petebatur, vnum contra omnia* TELVM MEMORIAM *tenuit creatoris.*

Sæuiebat in Ioſephum quæcunque fera crudelior Ægyptia, non tamen de pudicitiæ ſuggeſtu deiicere eum potuit; à lapſu inter alia illum auocauit gratitudo, quam domini ſui beneficia fouebant; hinc illa illius verba Gen. 39. *Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo ſuâ, nec quicquam eſt quod non in meâ ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius es; quomodo ergo poſſum hoc malum facere?* Concupiſcentiæ vis eneruatur, vbi gratus animus reperitur.

S. Greg.

Peritè ſanctus Gregorius lib. 30. moral. cap. 18. *Bona, quæ aſſecutus fuerat, repente memoria induxit, & malum quod pulſabat euicit, & quia* PERCEPTÆ GRATIÆ MEMINIT, *vim culpæ imminentis fregit.* Quam rariùs in crimina laberemus, quam rariùs Dei offenſam incurreremus, ſi eius beneficia, eius dona aſſiduè verſaremus; non facilè à Deo mens diuellitur, quæ altè Dei munera cogitat, & ſeriò expendit.

EXCVRSVS XI.

Ioſephi fuga laudatur, & in exemplum proponitur.

Victrix fuga eſt in fornicatione.

Fuga in libidinis caſtris armorum loco.

Fugit Ioſeph *mulieris* contagium, & libidinis incentiua.

Fuga ſibi Rex quidam conſuluit.

Ægyptiam fugit *Ioſeph vt rabidam canem.*

Nudus aufugit primos parentes imitatus Ioſeph.

Ioſeph ea dimiſit *fugiens*, quę commercium cum corpore habent.

Relicto in mulieris manibus pallio fugæ ſe pudicus Ioſeph dedit, mulierem fugit, & vicit, imò vicit, quia fugit, alibi turpis, & ignominioſa fuga ſit, glorioſa hic eſt, imò & victrix, hoc eam titulo donat ſanctus Gregorius Nyſſenus in illud Apoſtoli, *Omne peccatum quod fecerit homo. Tanta*, inquit, *malorum multitudinis matrem videns Paulus fornicationem* VICTRICEM NOBIS MODÒ FVGAM *clamabat, Fugite fornicationem*; quod antequam hæc audiret, præſtitit Ioſephus, præſtanda nobis ſuo exemplo docuit. Pergit ſtatim idem ſanctus Pater: *Vox Pauli nunc nobis reuocauit in memoriam, pudicum adoleſcentem, qui ſe fortiter geſſit aduerſus Ægyptiacam fornicationem.* Eò fortiorem ſe Ioſephus exhibuit, quo citiùs fugam arripuit; in luxuriæ ſpurcitie illi timendus maximè lapſus, qui minimè lapſum timet; hic ille minus eſt tutus, qui tutum ſe putat. 94.
Victrix fuga eſt in fornicatione.
S. Greg Nyſſ.

Solet fuga militis imbecillitatem prodere, in libidinis caſtris pugnantis fortitudo in fuga eſt ſita, inermis eſt qui non fugit, armatus qui fugâ ſe munit; fugam armaturæ loco eſſe vidit & ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, qui hom. 8. Ioſephum efferens ait: *Tenacibus manibus retentam permittens veſtem, libidinis effugit anſas,* FVGA VSVS PRO ARMIS. *Tradit veſtem vt temperantiam teneat, denique nudatur veſte, ne nudetur à temperantia.*
Fuga in libidinis caſtris armorū loco.
S. Baſil. Sel.

Prodidit peritiam ſuam iſte Athleta pudicitiæ, dum contra impudicitiam dimicans armorum loco fugâ vtitur, non ita facilè, non ita glorioſè victurus niſi fugiſſet; citò fugit, ne ſi diutius cunctaretur, contagij ſerpentis ſentiret damna; quò ſpectabat ſanctus Ambroſius lib. de Ioſeph cap. 5. dum ait: CONTAGIVM *iudicauit ſi diutius* MORARETVR, *ne per manus adultera* LIBIDINIS INCENTIVA *tranſirent. Itaque veſtem exuit, crimen exuit, ſpoliatus quidem, ſed non nudus aufugit, qui erat tectior indumento pudoris, non eſt enim nudus, niſi quem culpa nudauerit.* 95.
Fugit Ioſeph mulieris contagium tum, & libidinis incentiua.
S. Amb.

Fugâ ſibi quoque in ſimili diſcrimine conſuluit etiam Ethnicus Rex, de quo ita ſcribit ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 62. *Lectione igitur didici, Regem quemdam, cum Epheſiam Sacerdotem,*
Fugâ ſibi Rex quidam conſuluit.
S. Iſid. Peluſ.

doꝛem, cuius incredibilis quadam, ac ſingularis pulchritudo erat, conſpexiſſet, ſtatim EX EPHESINA VRBE *digreſſum eſſe, illud videlicet metuentem, ne præter voluntatem nefarij aliquid admittere cogeretur.*

Ægyptiam fugit Ioſeph vt rabidam canem. S. Hieron.

Fugit ab Ægyptia Ioſeph, & tangi ab eâ noluit, ne ſi tangeretur morderetur, cùm ab impudicâ tangi magis noxium ſit, quàm a fera morderi. Scitè ſanctus Hieronymus lib. 1. cõtra Iouinianum cap. 4. *Noſter*, inquit, *Ioſeph, quia tangere eum volebat Ægyptia, fugit ex manibus eius, & quaſi ad* MORSVM RABIDISSIMÆ CANIS, *ne paulatim virus ſerperet, pallium quod tetigerat, abiecit.*

96. *Nudus aufugit primos parentes imitatus Ioſeph.* S. Nilus.

Dimiſſo pallio ab Ægyptiâ ſe Ioſeph ſubduxit; diceres in virtutis Paradiſo æmulatum primos parentes, quos innocentia nudos ferebat; ſumenda hîc ſunt ſancti Nili verba, qui in aſceticis ita rem expendit: *Relicto in manu eius (Ægyptiæ) pallio aufugit, & egreſſus eſt foras tanquam in* VIRTVTIS PARADISO NVDVS *ambulans, primum illum parentem noſtrum imitatus.*

Ioſeph ea dimiſit fugiens, quæ commercium cum corpore habēt. S. Nilus.

Indumentum exuit, vt ſtatim diſceremus, Athletam eum eſſe, Athletæque more depugnate, pallium reliquit, & fugit ne teneretur, quod in catena Græcâ Iobi cap. 1. ſic expendebat idem ſanctus Nilus: *Neque enim amicti luctare homines conſueuerunt. Verùm illos nudos in ſtadium lex certaminis deducit. Ac ſi quis nudari recuſat, idem certamen recuſat. Nam qui nudus eſt, aut vix, aut nullo etiam pacto per inſidias comprehendi poteſt. Idcóque Ioſephus ille* PVDICITIÆ ATHLETA *voluptati illum tenere conanti, res,* QVÆ HABENT COMMERCIVM CVM CORPORE *tanquam indumenta relinquens foras egreſſus* profugit. Quàm abeunt ab hoc more, ab hac mente, qui adeò indumentum non relinquunt in libidinis pugnâ, vt ſe pulchrioribus veſtibus onerent concupiſcentiæ fouendæ, ac excitandæ?

EXCVRSVS XII.

Ioſephi cautio, & vigilantia.

Oculi fœminarum *cauendi.*
Fæminarum conſuetudo vt oleum libidinem nutrit.
Non temerè ſe diſcrimini *obiecit Ioſeph.*
Cum temperantiâ Ioſeph vigilabat.
Cecidit Salomon, quia dormitauit.

97. *Oculi fœminarum cauendi.* S. Ambr.

IOſephi monemur exemplo cauẽdam mulierum familiaritatem eſſe, cauendos oculos. Præclarè S. Ambroſius de Ioſeph cap. 5. *Diſcant*, inquit, *viri cauere etiam* OCVLOS FOEMINARVM; *adamantur enim & qui nolunt adamari. Denique adamatus eſt Ioſeph, qui amãtem contempſerat.* Quid ſi amauiſſet amari? Mulierum conſuetudinem vitet, qui libidinis flammis amburi non vult. Scitè ſanctus Nilus orat. 2. de luxuria: *Lucerna flammam* OLEVM *nutrit, & libidinis ardorem accendit* CONSVETVDO FOEMINARVM. Non fuit hoc igne ambuſtus Ioſeph, quia ſtatim ſe ſubduxit, & omni odio nocentius duxit impudicæ dominæ amorem.

Fæminarum conſuetudo vt oleum libidinem nutrit. S. Nilus.

Non temerè ſe diſcrimini obiecit Ioſeph.

Quòd ſi quis obiiciat Ioſephum mulierẽ ipſam adiiſſe, ſpontéque ſe diſcrimini obieciſſe, occurrit ſacra Scriptura, dum ait: *Accidit quadam die, vt intraret Ioſeph domum, & operis quippiam abſque arbitris faceret*, Gen. 39. 11. Sanctus Ambroſius legit, *Intrauit Ioſeph in domum facere opera ſua*; & addit de Ioſeph cap. 5. EXCVSATVR IOSEPH SCRIPTVRÆ TESTIMONIO, *quia commiſſum à Domino nequibat deſerere obſequium.* Non ergo temere ſe diſcrimini prudens pudicúſque adoleſcens expoſuit, officium tantùm ſuum impleuit; non domum intrauit otio torpens, ſed vt otium fugitans aliquid operaretur, vt non mirum ſi victor euaſit in hac pugna, à torpore deſidiáque haud victus.

Gen. 39. 11. S. Ambroſ.

Dixit impudica mulier, *Dormi mecum*, omni maledicto, contumelia omni grauior hæc blandienti vox pudico adoleſcenti fuit; obſtruxit his vocibus aures, aperuit temperantiæ, aperuit pudicitiæ, quæ ſectatoribus ſuis non clamat, Dormi mecum, ſed potiùs, Vigila mecum. Non patiar hîc deſiderari ſancti Gregorij Niſſeni explicationem, quâ donat hæc verba in illud Apoſtoli, *Omne peccatum quod fecerit homo*; ſic igitur ille Ioſephi vigilantiam effert: *Quæ fornicationis circundata erat impudentiâ, clamabat; Dormi mecum. Fornicatorij deſiderij mergit famem, ſed pudici magis obſtruebat aures; nam illa quidem dicebat, Dormi mecum; adoleſcenti autem contrà proclamabat* TEMPERANTIA: VIGILA MECVM, *& reipſâ oſtendit vigilantiam; non enim blanditiis cedens dormitauit robur conſtantiæ; non fuit mens ſopita incantationibus; non fuit ſomno oppreſſa temperantiæ ſobrietas, non iis quæ implicatum tenebant incommodis fuit diſſoluta, non elegantis formæ capta eſt illecebris, non amatoriorum verborum fracta fuit blanditiis; ſed maledictio ipſi erat acerbior vox dominæ blandientis; & dicentis: Dormi mecum.* 98.

Cum temperantiâ Ioſeph vigilabat. S. Greg. Niſſ.

Ab iſtâ vigilantiâ abiuit Salomon, & idcircò miſerè cecidit, fœdè lapſus eſt, de quo ita ſcribit ſanctus Chryſoſtomus hom. 40. ad populum: *Quid Salomone beatius? ſed quia* DORMITAVIT, *cecidit*, non facilè caſurus, ſi vigilaſſet.

Cecidit Salomon, quia dormitauit. S. Chryſoſt.

EXCVRSVS XIII.

Inſenſiſſimus Ioſephi hoſtis Ægyptia mulier.

Ægyptiæ blanditiæ *ſæuiores, quàm* fratrum odium.
Mulier vt fera peſſima *deuorare Ioſephum tentat.*
Mulier *hoſtilem perſonam* in viros ſumit.
Hominem è Paradiſo mulier eiecit.

TVnc maximè ſæuit in virum fœmina, cùm maximè eſt blanda, tunc nouercali odio meliorem ſexum mollior proſequitur, quum blanditias ſerit, illecebras oſtentat; omni ariete nocentiores blanditiæ fœmineæ ſunt; Ioſephum fratres oderant, vt necare vellent, niſi ab eius manibus venditionis occaſio eripuiſſet; amare videbatur & domina; quæ, ſi tamen rationem rectè conferamus, ipsúmque conſulamus, profectò reperiemus, amplius illi mulieris amorem diſplicuiſſe, quàm fratrum ſuorum odium; vt verus fuerit ſanctus Zeno ſerm. de pudicitiâ, cùm dixit: *Ioſephum domini ſui vxor* PEIVS AMARE *cœperat, quàm* ODERANT FRATRES; mitis fratrum crudelitas extitit, ſi fœmineis his illecebris comparetur. 99.

Ægyptiæ blanditiæ ſæuiores, quàm fratrũ odiũ. S. Zeno.

Et vide ſi non fratrum ſæuitiam imitata eſt mulier, dum veſtem marito oſtendit; quo fornicatorem eum eſſe probaret, ſicut ante fratres miſſa eius veſte hædi ſanguine tincta ad patrem calumniabantur Ioſephum à fera peſſimâ deuoratum

Mulier vt fera peſſima deuorare Ioſephũ tentat.

tum. Præſtat hic audire S. Gregorium Nyſſenum in illud Apoſtoli, *Omne peccatum quod fecerit homo*; ait quippe: *Rurſus Ioſeph per veſtem appetitur calumniâ. Fratres primo acceptâ eius veſte per illam improbè calumniabantur fuiſſe eum* A FERA DEVORATVM; *nunc autem* TVNICA *eius acceptâ accuſat tanquam fornicatorem*; hædi ſanguine tincta eſt Ioſephi veſtis à fratribus, hic mulier libidinis, & luxuriæ maculis eum aſpergere curat; hædus petulcum, & libidinoſum animal eſt, ac ſi hædi ſanguine ſignaretur impudicitiæ maculam ei per calumniam inuſturam mulierem; licet vere non inuſſerit, quia blandientem mulierem ſpreuit, ſeque ab illa ſubduxit.

100. Qui ſapit in blandiente muliere, hoſtilem ſemper animam pertimeſcet. Hoſtis fuit, quæ data in adiutorium, quæque ex viro ortum habuerat, cur non potius aliæ ſint? Scitè ſanctus Cyprianus de diſciplina clericorum: *Fecit quidem*, inquit, *viro dominus mulierem adiutricem, ſed ſerpentis inuidiâ* PERSONAM SVMPSIT HOSTILEM; *quod ſi illa de viro ſuo nata vſque hodie ipſum cui iungitur tentat, quanto magis illa, quæ copulatur, nullâ lege coniunctâ; & ſi illi, qui duo ſunt in carne vna concreti tentationibus mutuis inuicem pungunt, quid facient hi, qui in vna carne nec nati, nec iuncti ſunt.* Quæ mulier hoſtilem perſonam non circumferat, quam circumferat illa, quæ in adiutorium data; quæ tanto vinculo viro ex quo ſumpta nectebatur. Probè monebat ſanctus Hieronymus epiſt. 2. ad Nepotianum de vita clericorum: *Memento ſemper quod Paradiſi colonum de* POSSESSIONE TVA *mulier eiecerit*: prima mulier virum primum ſtrauit, ſternet & quæ non prima non primos, niſi ſibi ab illâ caueant.

Mulier hoſtilem perſonam in viros ſumit.
S. Cyprian.

Hominem à Paradiſo mulier eiecit.
S. Hieron.

EXCVRSVS XIV.

Mulier omni ferâ truculentior.

Ægyptia mulier quauis ferâ truculentior.
Vxor vt fera *concluditur*.
Aſpis mulier, & draco.
Serpentibus & draconibus atrocior mulier.
Aſpides, dracones, & Pardi *facilius domantur*, quàm fœmina.
Telum aſpidis *mala mulier*.
Quæ mulieres leonibus *ſæuiores*.
Remedia contra mulierem malam vix eſt reperire.

101. CVm Iacobo Ioſephi veſtis ſanguine tincta oſtenſa eſſet, in hâc vocem erupit ſtatim, *Fera peſſima comedit eum; beſtia deuorauit Ioſeph*, Gen. 37. 33. Vere tamen fera Ioſephum non deuorauerat, hędi ſanguine adſperſa tunica Ioſephi erat, non Ioſephi. Et verò licèt tunc feræ ſæuitiā fugerit, in ferā tamen omni alia ſæuiorem incidit, dum in impudicam fœminam incurrit. Pallium marito oſtendit, ſe quantum in ſe fuit Ioſephum deglutiuiſſe etiam nollens ſignificans; non debent hic ſupprimi ſancti Chryſoſtomi verba, qui homil. 32. in epiſt. 1. ad Corinth. nobis ſuccinit: *Introduxiſti puerum Hebræum vt nobis illuderet; beneficium marito exprobrans, & veſtes oſtendebat* QVAVIS FERA EFFECTA SÆVIOR; mitis feræ ſæuities eſt, ſi fœmineæ comparetur.

Ægyptia mulier quauis fera truculentior.

S. Chryſoſt.

Aſpide omni ſæuior Ægyptia mulier extitit, quin eo crudelior, quo veſtium luxu, & mutatione blandior fucis, & illecebris lenior videbatur, eius in pudicum adoleſcentem rabiem ſic explicabat ſanctus Ephræmus Syrus ſerm. de laudibus Ioſeph. *Porro domina ipſius Ioſeph ſingulis horis veſtitum mutabat, & faciem ſtibio, fucisque varijs pingebat, & crinibus aurum intertexebat, nutibusque ſatanicis, ac ſubriſionibus turpibus ineſcare conabatur ſanctos iuſti oculos* INFELIX ASPIS.

Aſpide ſæuior Ægyptia mulier.

S. Ephrem.

Feram mulierem eſſe innuit etiam ab externâ ſchola Terentius in Phorm. act. 5. ſcen. 1. dum ait: 102.
Conclusam hic habet vxorem ſuam. ex ferarum tranſlatione *concluſam* dixit, vnde Donatus ad hæc verba; *Benè*, inquit, *concluſam pratulit, ac ſi diceret feram*; fera mulier eſt, & feris truculentior, ſi ſæuiat. Præclarè ſanctus Gregorius Nazianzenus in ſententiis: *Horrendi ſunt dracones, ſubdola aſpides*, VTRIVSQVE FERÆ VIM *mulier complexa eſt.* Sanctus Cyprianus de ſingularit. cleric. *Morbos* ASPIDES *ſibilant, & mulier fundit concupiſcentiæ peſtilentiam.* Et ſanctus Chryſoſtomus homil. 15. *Et quidem ego exiſtimo, in hoc mundo nullam* BESTIAM *eſſe mala* MVLIERI *comparabilem. Quid inter quadrupedia leone ſæuius? ſed nihil ad hanc. Aut in* SERPENTIBVS *quid* DRACONE *atrocius? Sed ne hoc quidem cum* MVLIERE MALA *conferri poteſt.* Adeò vt facilius feræ edomentur, quàm mulier; hinc illud eiuſdem ſancti Patris eodem loco: *Scio ego &* ASPIDES *blandimentis incantantium mitigari, &* LEONES, *& Tygres &* PARDOS *domitâ feritate manſueſcere: non item* MVLIER *mala*: & hic Græcus verſiculus circumfertur:

Vxor vt fera concluditur.
Terent.
Donat.

Aſpis mulier & draco.
S. Greg. Naz.
S. Cyprian.

Serpentibus & draconibus atrocior mulier.
S. Chryſoſt.

Aſpides, Dracones, & Pardi facilius domantur, quàm fœmina.
S. Chryſoſt.

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή. id eſt,
Telum ASPIDIS *profectò mulier improba.*

Telum aſpidis mala mulier.

Ælian. 1. de nat. Animal. tradit aduerſus viperarum, omniumque ſerpentium morſus remedium inueniri, aſpide vna exceptâ: præcipuè ſi de rana guſtarit, vt ait libro proximo. Ægrè quoque ſanari morſus poteſt, qui ab impudicâ muliere, & libidinis venenum euomente eſt.

Iezabeles, Dalidas, & Herodiades ſpecta, & ſæuiores qualibet ferâ mulieres malas iudicabis. Audiendus hîc ſanctus Ephræmus Syrus tract. aduerſùs improbas mulieres, ſic enim ille in malas mulieres inuehitur: *Leones in lacu Danielem veritò ſunt: at Naboth* IESABEL *occidit.* CETE *ventre ſuo Ionam ſeruauit.* DALIDA *verò Sampſonem ſeptem crinibus capitis eius abraſis tradidit alienigenis.* DRACONES *&* ASPIDES, *ac beſtiæ cornutæ Ioannem in eremo timuerunt: Herodias verò in conuiuio ipſum decollauit. Corui Eliam in monte ſuſtentarunt, at Iezabel ipſum, poſt beneficium pluuiæ acceptum, ad internecionem perſecuta eſt.* His adnumeranda & Ægyptia mulier, quæ ſuis blanditiis pudicitiæ ſuggeſtu Ioſephum deiicere tentauit. 103.

Quæ mulieres Leonibus ſæuiores.
S. Ephrem.

Euripides in Androm. cùm dixerit, data mortalibus diis remedia contra ſerpentes, & viperas, ſubinfert: Οὐδ' εἰς γυναικὸς φάρμακ' ἐξηύρηκέ πω κακῆς: *ſed nemo tamen deorum* REMEDIA *inuenit contra mulierem.*

Remedia contra mulierem malam vix eſt reperire.
Euripides.

EXCVRSVS XV.

Ioſeph pudicitiæ Athleta, nudus luctatur, nudus vincit.

Diabolus adulteriis pronubus.
Ioſeph pudicitiæ athleta.
Temperatiſſimus Athleta Ioſeph.
Diabolus laſciuiæ *nymphagogus.*
Tanquam Athleta Ioſeph *pallio exui ſe ſinit.*

Pallium

Pallium exuit, ne exueret *pud[illegible]*.
Veſt[illegible]ta *corp[illegible]is* ſpe[illegible]t, *ne an[illegible]* perderet c[illegible]ſtimoniam.
Nudus Ioſeph *pudicitiâ* ve[illegible]tus fuit, & innocentiâ.
Verecundia *Ioſeph*.
Pallium Æ[illegible]yptiæ relin[illegible]uit, q[illegible] mundana omnia repudiat.

104. *Diabolus adultery pronubus.* S.Greg. Nyſſ.
INiecit procax mulier in a[illegible] m[illegible], [illegible] cum ſtudet, veſtem [illegible] p[illegible] ſpol[illegible]. Ten[illegible]bat mulier [illegible] veſtem, tenebat & cum illa diab[illegible]lus [illegible]nquam *pronubus adulterij*, vt loquitur ſanctus Gre[illegible] N[illegible] ſen[illegible] cum [illegible] , m[illegible] Apoſto[illegible], *Omne pe[illegible]atum, quod fecerit homo, eſt extra corpus. Paratus ſtabat* DIABOLVS ADVL[illegible]RII PRONVB[illegible]S, *ſimul cum fornicatrice di[illegible]gebat [illegible]eſtem, [illegible] ius er[illegible] an[illegible] qu[illegible] i[illegible]a apprehendebat.* Mulier d[illegible]abolo [illegible], [illegible] n[illegible], vo[illegible] in ad[illegible] cer [illegible] fi[illegible] nebat [illegible] athleta, pu[illegible] impu[illegible] partes, q[illegible]tur. Le[illegible]git ſan[illegible]us P[illegible]er[illegible] *N[illegible]iebat dia[illegible] cum* VETERANO ATHLETA *pud[illegible] qui ab illi[illegible] a[illegible] fa[illegible]e [illegible]uebat.*

Temperantiſſimus athleta Ioſeph. S.Baſil. Seleu.
Temperantiæ cu[illegible]tores prophani athletæ fuerunt, [illegible] ple[illegible]ſque fecit Io[illegible]phus; attamen ſibi ſortam fœminam diab[illegible]lus [illegible] ambo com[illegible], ſed [illegible]or athleta [illegible] ade[illegible], quàm vt potuer[illegible] ab [illegible] ſterni, [illegible]. H[illegible] optime c[illegible] ſancti Baſilij Seleu[illegible] E[illegible] verba, qui orat. 8. de Ioſepho l[illegible]quen[illegible]: *Illa mulier manus in eum* (*Ioſephum*) *iniecit armatas libidine. Præſto autem aderat mulierculæ amuleto* DIABOLVS, *qui &* ADVLTERII MVNERATOR *erat, & laſ[illegible]iuiæ* NYMPHA[illegible]OGVS: *ignorabat vtique tamen ſe aduerſus temperati[illegible]imum athletam luctam ſuſcepiſſe.*

Diabolus laſciuiæ nymphagogus.

Tanquam athleta Ioſeph pallio exui ſe ſiuit. S.Iſid. Peluſ.
Et non athletam ſe exhibuit, cùm paſſus eſt ſe ſpoliari: nudus luctari volebat, ne teneretur, atque adeò tanquam ſtrenuus athleta pudicitiæ corona donatus eſt. Scite [illegible] habet ſanctus Iſidorus Peluſiota l[illegible]. 2. epi[illegible]. 263. vb[illegible] ita loquitur de Ioſepho: *Cùm eum nulli[illegible] ſermonibus ad ſtuprum ind[illegible]cere p[illegible]et, ad vim ei inferendam ſe conuertit, atque ille* (*Ioſeph*) *ſtrenui cuidam* A[illegible]HLETÆ INSTAR, *exutâ veſte* (*arreptam enim eam tenebat illa, li[illegible]idine temulenta*) *indumentis quidem nudus, verùm ab adulterio purus excedens pudi[illegible]tiæ coronam adeptus eſt.* Bis victor, qu[illegible] & mulierem vicit & diabol[illegible] vicit & ſe ipſum. *I[illegible]*, inquit Titus Boſtrenſis l[illegible]b. 2. contra Manich[illegible]os, *exuit pallium, ne* PVDICITIA EXVERETVR, *cui vis quidem* PALLIVM *abſtulit, nece[illegible]itas verò non eripuit caſtitatem*; quin [illegible]nofior[illegible]m, p[illegible]lchrioremque reddidit, dum inter t[illegible] inſid[illegible] illæſam.

Pallio exuit, ne exueret pudicitiam. Titus Boſt.

105. *Veſtimẽta corporis ſpreuit, ne animi perderet caſtimoniam.* S Ambroſ.
Re[illegible] in[illegible]udicæ mulieris manibus pal[illegible] *pluris* [illegible]erba ſunt ſancti Ambroſi[illegible] d[illegible] Ioſeph [illegible]p[illegible] *it* VEST[illegible]MENTA CORPORI[illegible], *nam animi* CASTIMONIAM, *& alie[illegible]na iudicauit, quæ t[illegible] impudica potuerunt comprehedi; teneri veſte potuit, animo t[illegible] non potuit;* [illegible]nocentia ſcilicet tegeb[illegible], qua[illegible] eſſ[illegible] lic[illegible] exu[illegible]b[illegible]; hinc illud ſanc[illegible] v[illegible]ſt[illegible]m[illegible] de Ioſeph. *Fuit*, inquit, *Io[illegible] nudus, pudi[illegible] caſtitate veſtitus fugit relicti[illegible], [illegible] ocet is qua [illegible] tect[illegible]*; nudum nim[illegible]rum Io[illegible]ephum [illegible] indumenta veſtiebant, vt ver[illegible] ſ[illegible]us Ambroſius lib. [illegible], de Iac[illegible]b, & v[illegible] beata, [illegible]. 5. dum ait: *Ioſeph etiam* V[illegible]MEN[illegible] O[illegible] TERIORE *re*[illegible]

Nudus Ioſeph pudicitia veſtitus fuit & innocentia. S.Chryſoſt.

[illegible]

Verecundia Ioſeph. S.Ambroſ.

[illegible] Æ[illegible] [illegible] illud ſan[illegible] [illegible] am de veſte [illegible] *de Æ[illegible]pto* [illegible] ENI[illegible] [illegible] mundo [illegible] qui [illegible]dum ſpernit, mund[illegible] calc[illegible] & [illegible].

Pallium Æ[illegible]ptiæ [illegible]. S.Hieronym.

EXCVRSVS XVI.

Caſtitas, & pudicitia Ioſephi exemplo ſectanda.

Ioſeph exemplum pudicitiæ.
Ad continentiam ſuadendam *Ioſephi exemplum* plurimum valet.
Qui luxuriæ ſtimulis tentatur, Ioſephi factum cogitet.
Decet nos ea in Euangelio præſtare, quæ ante illud præſtitit Ioſeph.
Ante Chriſtum *ludebat caro, & æſtuabat.*
Nunc vigere *caſtitas* debet, & *pudicitia.*

IOſephi caſtitas omnibus in exemplum eſt, imitari ſcilicet debemus, quod laudam[illegible]. *Exemplum pudicitiæ a* IOSEPH *cœpit*, ait ſanctus Cyprianus lib. de bono pudicitiæ, noſtrum eſt ire poſt illum, qui præiuit. 106.

Ioſeph exemplũ pudicitiæ. S.Cypr.

Plurimum ad continentiam ſuadendam Ioſephi exemplum, memoriamque poſſe iudicabat & ſanctus Gregorius, cuius hæc ſunt verba hom. 15. in Ezech. *Conamur carnis illecebram vincere?* IOSEPH AD MEMORIAM REDEAT, *qui tentante ſe domina ſtuduit carnis continentiam etiam cum vitæ periculo cuſtodire*, & ſimul cuſtodiendam docuit, dum cuſtudiuit.

Ad continentiam ſuadendam Ioſephi exemplũ plurimum valet. S.Greg.

Æſtuat caro, & ad luxuriam excitat? cogitetur Ioſeph, & [illegible]us petulantia coercebitur. Præclare ſanctus Eucherius lib. 3. in Geneſim: *Qui [illegible] tenta[illegible] [illegible] ſtimulis ſentit, Ioſeph a[illegible] ad memoriam reuocet, & in ea ſe caſtitatis ſeruet*; & quis eadem non præſtet poſt Euangelium, quod præſtitit Ioſeph ante ipſ[illegible] [illegible]ure l[illegible] loquentem [illegible] addi[illegible] ſanctus Chryſoſtomus ſerm. de [illegible] continentia: *Si ego qui* ANTE NATVM CHRISTVM [illegible]VI, *nec audiui Apoſtolum Paulum clamantem (corpora noſtra membra eſſe Chriſti), continentiam ſeruaui in tantis periculis, q[illegible]antum vos conuenit continere, cum timore & tremore viuere in continentia.*

Qui luxuriæ ſtimulis tentatur, Ioſephi factũ cogitet. S.Euch.

Decet nos in Euangelio præſtare quæ ante illud præſtitit Ioſeph. S.Chryſoſt.

Iuſte hoc I[illegible]ſephi exemplum Ch[illegible]iano [illegible]rguit. I[illegible]le[illegible] um caro ludeb[illegible] & n[illegible]dum Ch[illegible]ſti [illegible]ui a[illegible]uta er[illegible]t, ſ[illegible] pu[illegible]am, & a libidi[illegible] illæ[illegible] ab[illegible], impud[illegible]cam mulierem [illegible] cur n[illegible] dem i[illegible] pr[illegible]ſtent, ſ[illegible]ue ab his [illegible] exuunt qui non[illegible] ſiculnei[illegible] pruri[illegible]ginem ac ip[illegible], ſed a Chriſti aq[illegible] p[illegible]nis remedium, concupiſcentiæ [illegible]ue leu[illegible] men. Præclarè de hac re Tertullianus lib. de pudi[illegible], cap. 6. [illegible]V[illegible]RIT, inquit, ANTE CHRISTVM CARO, *nondum erat digna domo ſa[illegible]ti[illegible]. [illegible] aſt[illegible] caſt[illegible]atis* 107.

Ante Chriſtũ ludebat caro, & æſtuabat. Tertullian.

[illegible] in Adam [illegible] de [illegible] retinens [illegible] quæ, ne [illegible] quod nec [illegible] quæ laue-rant, at [illegible] Dei deſ[illegible] in [illegible] ne nuptijs quidem reſ[illegible], & ſerux caro factus eſt, ne nuptijs quidem reſignanda, quæ ad l[illegible] non in[illegible], ſed tolerantia accederet, quæ non dulce aliquid, ſed amarum aliquid inde guſtaret, quæ non ad inferos, ſed ad cœlum pertineret quæ non laſciuiæ frondibus ſed ſan[illegible] floribus præcingeretur, quæ mundicias ſuas aquis traderet, exinde caro quæcunque in Christo rel[illegible] de priſtinas ſoluit alia iam res eſt, noua em[illegible], iam non ex ſeminis limo, non ex concupiſcentia ſimo, ſed ex aqua purâ & ſpiritu mundo. Subijcienda ſpiritui caro eſt, clamat hoc Christus, cum hominis amore humanam carnem induit.

Nunc rigore caſtitas debet & pudicitia.

EXCVRSVS XVII.

Ioſephi fortitudo in ferendis contumeliis, fœmineiſque illecebris.

Fortis in ferendis iniuriis Ioſeph.

Eorum labiis oſculum infigit *Ioſeph*, quorum dentibus fuerat laceratus.

Patientiæ magnitudo in iniuriis perferendis.

Ioſeph *animi adamantini.*

Se ipſo fortior, *qui libidinem* vincit.

Victa mulier eſt à Ioſephi temperantia.

Libidinis machinis vtitur *mulier*.

Inſtar venatoris inſidias iuueni impudica mulier *ſtruxit*.

109. ENituit ſumma in ferendis iniuriis Ioſephi fortitudo, infracto quæcunque animo aduerſa omnia tulit, vt iure eius patientia ſanctorum Patrum calamos in ſui laudem traxerit. Sanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 49. de illo loquens: *Calumnijs, inquit, appetitus eſt, atque id forti animo tulit. In vincula coniectus eſt: nec tamen* ANIMO CONSTERNATVS EST. *Sapientiæ nomine prædicatus eſt, (ſiquidem ſomniorum interpretatio in opus prodiit) & tamen à regni ſeruis neglectus, moleſtè & acerbo animo id minime tulit.* Fortior extitit Ioſeph, quàm vt iniuriis frangi poſſet.

Fortis in ferendis iniurijs Ioſeph.
S. Iſid. Peluſ.

Hinc & fratres, quos teſtes ſenſerat, oſculatus eſt, oſculum eorum labiis infigens, quorum dentibus fuerat laceratus; quod expendebat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 8. his verbis: *Affectum animi exprimens ſincere fratres amplectitur, germanosque labijs eos* OSCVLATVR, *qui dentibus inclementer lacerauerant.*

Eorum labijs oſculum infigit Ioſeph, quorum dentibus fuerat laceratus.
S. Baſil. Sel.

Quod tantæ virtutis & fortitudinis eſt, vt magis hic [illegible] Ioſephi patientia, & fortitudo, cum fratres excepit, fratribus ignoſcens, quam cum carceris ſqualore premeretur; vnde ſanctus Zeno Epiſcopus Veronenſis huc velut per quo[illegible] dus ſcandens aiebat: IOSEPH *patiens [illegible], patiens in carcere, in regno patientior,* PATIENTISSIMVS *deſideratus cum fratres agnoſceret*, etiam regnum adeo aduerſum iuſti, & [illegible], vt in e[illegible] ſuſtinendo magnam patie[illegible] erant, eam que maiorem, quam ſi vinc[illegible] re [illegible] tur, ſed patientiæ culmen eſt, atque [illegible] eos ferre, & benigne eos alloqui, qu[illegible] ſæuo hoſtes q[illegible].

Patientiæ magnitudo in iniurijs perferendis.
S. Zeno.

110. Hæc Ioſephi virtus [illegible] fortitudo [illegible] non [illegible] ſtemi mulie[illegible] bus [illegible] non potuit, ad mulie-

Ioſeph animi adamantini

[illegible] al[illegible] fuit. Verus [illegible] Sancti [illegible] [illegible] *A* [illegible] *ſtar animo [illegible] pore fortis atque inuictus poſſi[illegible]*, quod [illegible] fuit ſtrenuitatis indicium, quam ſi [illegible] quemlibet hoſtem deiceciſſet; vt hic optime cadat ſancti Cypriani [illegible], ſic agentis de bono patientiæ: *[illegible] hoſtem vic[illegible] fortior, ſed [illegible] qui* LIBIDINEM *repreſ[illegible] ſe* IPSO FORTIOR *fuit.*

S. E[illegible]

[illegible]

Sub illecebris mulierem mala mulier aricit, non [illegible] adamant[illegible] apparet [illegible] do, non [illegible] Ioſeph [illegible] ſed ipſa victa ab illo eſt, [illegible] Clementis Alexandrini lib. 2. Pædag. cap. [illegible] *Non conculcauit [illegible] autem [illegible] rantiæ po[illegible] appareat ſ[illegible] poteſtate.*

Victa mulier eſt à Ioſephi temperantia.
Clem. Alex.

Quo apparatu, quibus machinis adorta iuuenem caſtum impudica mulier fuerit, eleganter explicat Sanctus Chryſoſtomus [illegible] Ægyptiam hanc mulierem comparat his verbis: *Quemadmodum periti quidam* VENATORES *[illegible] captu [illegible] patri ſtudent, nullum artis [illegible] tum immotum reliquit: ad eundem etiam modum ipſa iuuenis pudicitiam perſpe[illegible] (nec enim ea [illegible] in tanto tempore incognita eſſe poterat) [illegible] ſibi ad iuuenem i[illegible] captiuitatem [illegible] induit. Ob eamque [illegible] nulla libidinis* MACHINA *erat, quam non moueret.* Sed amor tum [illegible] quam vt [illegible] ſineret [illegible], fortior [illegible], vt nullo machina[illegible] impud[illegible] à pudicitiæ ſinu potuerit.

Libidinis machinis vtitur.
S. Chryſoſt.
Venatoris ſimilis eſt.

EXCVRSVS XVIII

Ioſephi Patriarchæ laus.

Ioſephi vita omnium virtutum magiſtra.

Ioſephi meritis loquutus eſt *Deus Pharaoni*.

Virtutis ſemper faſtigium tenuit Ioſeph.

In ſeruum *venundatus eſt*, non ſeruus factus.

Humilitas Ioſephi anima non potuit, a peccati ſordibus libera.

Libidinis flammas non ſenſit, qui Dei gratiâ flagrabat.

Ioſephi *temperantia, & pudicitia* dominam ſeruam fecit.

Intemperantiæ labes dominam ſeruo ſubiecit.

Omnium virtutum genere coronatus Ioſeph.

Ioſephi *obſequium* erga patrem.

Ioſephi *humilitas* inſignis.

In rerum inopiâ ferenda illuſtris Ioſeph.

Ioſeph in carcere cogitetur contra tentationes.

Ioſeph tanquam ſtella in ſacræ Scripturæ cœlo orbi emicuit.

Ioſephi animus ab omni vindictæ veneno immunis.

Iniuriarum immemor *nocentes* non prodit.

Charitatis lachrymis *odium* fratrum abluebat.

Ioſephi virtutibus [illegible] imbecillitas non abfuit.

111. [illegible]

S.Baſil.Seleu.

[illegible] per. 8. [illegible]

Quod [illegible]

[illegible] bonorum [illegible]

Verſutia ſemper [illegible] S. Aug.

[illegible] VIRTV [illegible]

In ſeruum venundatus eſt, non ſeruus factus. Pſalm 104. S.Ambroſ.

[illegible]

Humiliari Ioſephi animo non potuit, à peccati ſorde liber. Idem. Libidini [illegible]

112. Ioſephi temperantia [illegible] S.Greg.Nyſſ.

[illegible] Pater in illud Ap [illegible]

Intemperantia [illegible]

[illegible] tas, nam cum a ſole [illegible] patri tam [illegible] erant futura [illegible] quid [illegible] munc [illegible] Ambroſius lib. [illegible] cap. [illegible]

D. Ioſephi [illegible] 18. [illegible] 14. [illegible] ſi humilis [illegible] conciliauit [illegible] mi. tas Reg [illegible]

In [illegible] ferenda, dum [illegible] bat Beatus Laurentius [illegible] de paupert. cap. [illegible] hæc verba: OMNIS VIRTVTI [illegible] TRA EST INOPIA, [illegible] index non [illegible] frumentum [illegible]

Præter [illegible] Ioſephi in [illegible] fortitud [illegible] contra [illegible] S. Auguſt.
[illegible] Aug [illegible] CARCERI [illegible]

Ioſeph tanquam ſtella in ſacræ Scripturæ cœlo [illegible] & orbem illuſtrauit, audiendus Rupertus [illegible] commentariorum in Geneſim cap. [illegible] ſubiicit: IOSEPH SANCTISSIMVS [illegible] STELLA MAGNA ET LVCIDA, *de hoc al*[illegible] *Scriptura cælo lumen ſuum dare incipit, quo* [illegible] *claro ita ſuo ordine præoſtendit, quantum* [illegible] *iuſtitiæ Chriſtus proceſſurus eſſet ab initio uſque ad finem dici.*

114. Animum Ioſephi ab omni odij & vindictæ veneno alienum vidit in illius verbis; quia fur [illegible] & hic innocens in lacum miſſus ſum, Gene. 40. 15. Sanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus [illegible] 8. dum ait: *Non inuidentiæ recordatur,* NEC FRATERNAM INCVSANS CRVDELITATEM, *non* [illegible] *recenſet, non mortem meditatam* [illegible] Gen. 40. 15. S.Baſil.Sel.

[illegible] Ed [illegible]

Charitatis lacrymis edi[illegible] fratrum abluebat. *S. Auguſtin.*

Eductus de carcere, euectus ad R[illegible] fratres in ſu[illegible] conſpectum admittens, ſequ[illegible] ſtans oſculatus eſt eos, *& plorauit ſuper [illegible]* Gen. 44. 15. Vides Ioſephi charitatem, fratr[illegible] [illegible] lachrymis eluentem. Hinc illud ſancti Auguſtini ſerm. 83. de tempore, qui de Ioſeph loquens, ai[illegible]. *Irri[illegible] fletibus panem[illegible] corda perfudit, [illegible] fratrum charitatis lachrymis abluebat.*

Ioſephi virtuti [illegible] ætatis [illegible] non obfuit. Gen. 37. 2.

Denique talis fuit Ioſeph, vt illius virtuti nec ætatis imbecillitas non obfuerit, Gen. 37. 2. ita de illo loquitur Moſes: *Ioſeph cùm ſedecim eſſet annorum, paſcebat gregem cum fratribus ſuis adhuc puer;* [illegible] ex[illegible] ur, vt ſtatim diſceremus nullum eum ob ætatis immaturitatem præiudicium accepiſſe. Præclarè ſanctus Chryſoſtomus hom. 61. in Geneſim. *Et quam*, inquit, *ob cauſam nobis annorum [illegible] numerum.* [illegible] *ſcias quòd* A[illegible] OLESCENTIA NON EST VIRTVTIS *præpedimentum*, [illegible] & [illegible] ne docere, adoleſcentum eſſe in virtutibus a[illegible] re, non in nudo corpore duntaxat.

S. Chryſoſt.

EXCVRSVS XIX.

Quædam de Ioſepho ad Ioſephi laudem, commendationémque.

Ioſeph *iuſti* titulum indeptus.

Ioſeph *ſomniorum interpres* futurus vt colligatur.

Patris ſenectam vt fouerit, & nutriuerit Ioſeph.

Iacob ob Ioſeph reuixit, ita *Præſul* ob ſuos ſubditos.

Fraterna charitas, quæ in fratribus defecerat vt vigeret in Ioſeph.

Debitas luunt pœnas, qui *iuſtis nocent.*

Famis flagellum Orbis ſenſit, quia iniuſtè iuſtus Ioſeph vexatus.

Ioſephi humilitas *diuinum ſibi honorem deferri inhibuit.*

115. *Ioſeph iuſti titulum indeptus.* Hebr.

DE Ioſeph vt multa ſepoſuerim, ſic hæc quæ ſubiicio h[illegible]c deſiderari nolui, cùm & cohæreant cum argumento quod verſamus, nec ſua vtilitate careant.

Hebræi Ioſephi nomen iuſti titulo donant, & hoc addito Ioſephum ab aliis diſcriminant qui ho[illegible] eodem nomine vocentur, dicuntque יוסף הצד׳ק *Ioſeph iuſtus*, hunc Patriarcham intelligentes.

Ioſeph ſomniorum interpres futurus vt colligatur.

De Ioſeph Gen. 49. verſ. 22. ait Iacob: *Filius accreſcens Ioſeph*, in fonte בן פרת filius fructificationis; vox פרת tranſpoſitis literis gignit פתר *Pathar*, quæ *interprete* ſonat פתרת [illegible] ſignificat, vt ſtatim innueretur eum ſomniorum illorum interpretem futurum, quæ Pharao vidit.

Patris ſenectã vt fouerit, ac nutriuerit Ioſeph. Gen. 37. S. Baſil. Sel.

* Ioſeph vt patris ſenectam fouerit & [illegible]uerit, [illegible] ex illis verbis ſanctus Baſilius [illegible] Epiſcopus, quibus *dilectus patri* fuiſſe dicitur, quòd in ſenectute eum genuiſſet, Gen. 37. *Iſrael enim diligebat Ioſeph eo quòd in ſenectute genuiſſet eum;* [illegible] hic a[illegible]quis reponat hac ratione m[illegible]is d[illegible]end[illegible] Beniamin quia hic poſt Ioſephum, omnium poſtremu[illegible], at[illegible] adeo in maiori ſenectute [illegible] & [illegible] produ[illegible]us Pate[illegible] ho[illegible]. 8. [illegible] *Beniaminus filiorum Iacobi [illegible] & [illegible] vicinus* [illegible] *appellatur* [illegible] SENECTVTEM *accu*[illegible] *rem* [illegible] *alle*[illegible], *ſic ſenectuti* [illegible] *naturale* [illegible] *rem ſui conciliauit.*

Iacob ob Ioſeph reuixit, ita Præſul ob ſuos ſubditos. S. Chryſoſt.

Iacob audiens Ioſeph [illegible] viuere, quem putabat mortuum, ſpiritu reuixit, eadem mente & Præſul quilibet in ſubditos ferri debet cum [illegible] reſtituntur, ſuos videt, hinc illud ſancti Chryſoſtomi [illegible] de regreſſu de Aſia Conſtantinopolim: *Iacob* inquit, *quidem* [illegible] *ſuum videns* IOSEPH *gaudebat ſenex*, [illegible] *recreabatur ſpiritu. ego autem non vnum Ioſeph, ſed omnes vos illi ſimi*[illegible] *deo*, [illegible] *gaudeo, quia paradiſum meum recepi illo Paradiſo meliorem:* [illegible] *ibi quidem ſerpens erat inſidi*[illegible], *hic autem Chriſtus myſteria celebrans ibi Heua erat ſeducens, hic autem eſt coronans Eccleſia.*

Fraterna charitas quæ in fratribus defecerat vt vigeret in Ioſeph.

In h[illegible] ſingulari[illegible] Ioſephi ſanctitas apparuit, 116.
quòd a[illegible] [illegible]us lætus, fratres amare non deſtitit, iniuriarum [illegible]litus, quas i[illegible] intulerant in innocentem, hi[illegible] in Ægypto degens & fratres ante oculos habens eos benè nouit, ab ipſis minimè cognitus, quia ſcilicet fraterna charitas in i[illegible]ius [illegible]orde regnabat, in illorum deſiderabatur. Præclarè Franco Abbas tom. 4. de gratia Dei; IOSEPH *manſuetus & in ipſa gloria ſuæ humilitatis ſuæ cuſtos fortiſſimus, & illud legis. Non eris memor iniuriæ ciuium tuorum, licèt nondum editum, ſpiritu iam edoctus, fratres agnoſcit non agnitus, quia qui fraterna* VISCERA PERDIDERANT, *merito fraternos vultus non agn*[illegible]*bant;* agnouit fratrum vultus Ioſeph, quia fratres fraterno amore complectebatur.

Franco Abb.

Debitas luũt pœnas, qui iuſtis nocent.

Sed debitas pœnas luituros, qui in iuſtos ſæuiunt, hæc Ioſephi hiſtoria prodat, Geneſ. 42. verſ. 25. Simeonem vinculi[illegible] fuiſſe conſtrictum, ſed cur iſte potius ligatur, quàm [illegible], [illegible] fuerint innocentes? ex Hebræorum mente [illegible] reſpondet Iſidorus Clarius h[illegible]. *Dicunt*, inquit, *Hebræi quòd is* IOSEPH *in lacum coniecerit, ideo eadem menſurâ remenſum illi, qua fratri [illegible] erat, vt ſcilicet ipſe præ cæteris in carcerem conijceretur.*

Hebr.

Famis flagellum [illegible] quia iniuſte iuſtus Ioſeph vexatus. *Auct. ſub nomine Chryſ.*

Quid? quòd famis flagellum orbis ſenſit, quia 117.
innocens Ioſeph iniuſte con[illegible]us in carcerem carceris ſqualore tanquam nocens p[illegible]s e[illegible], tantum ſcelus apud Deum e[illegible], eius ſeruos cruciare. Auctor ſub nomine Chryſoſtomi hom. 25 in Matthæum ita ſcribit. *Q[illegible] malè [illegible] in carcere fuerat, quaſi Propheta eductus eſt. In [illegible]ius pueri vindictâ*, TOTVS MVNDVS FAME FLAGELLATVS EST. I[illegible] [illegible]ndi[illegible] m[illegible] manum qui tim[illegible] in Dei [illegible] manum non mittat, [illegible] ſæuiat eos potius colat, & [illegible]

Ioſephi humilitas diuinum ſibi honorem deferri inhibuit. *S. Aug.*

[illegible] hoc quoque laude di[illegible]us eſt, quòd c[illegible] [illegible] ab Ægypto aliò transferri poſt mortem ſu[illegible] iuſſit, Gen. 50. ne ſcilicet debitus Deo hono[illegible] ip[illegible] deferretur. Rem hi[illegible] verbis affert ſanctus Auguſtinus l[illegible]b. 99. ex v[illegible] Teſtamento q. 25. *Et quid Ioſeph poſt prophetiam [illegible] filios I[illegible]ael, vt cum à Deo liberarentur, irere[illegible] de Ægypto tra[illegible]. Non otioſè i[illegible] manda[illegible] Ioſeph [illegible] Iſrael, in abſoluto eſt. quis enim prophetare potuit, non improuidè locutus eſſe credendus eſt. Cum enim e[illegible] in Dei creatoris deuoti[illegible] propen[illegible] autem ab Æ[illegible]YPTIIS ſe colꝭ cauſ[illegible] [illegible] is, quia in m[illegible] egeſtate [illegible] [illegible]rum ſuum [illegible] petiue[illegible] [illegible]ertus vanitatem vulgi mortuos m[illegible] venerari, quam viuos, ne ei deferretur [illegible] creatori honor. Hic ergo oſtendit*

ſe

[illegible] ſuperſti[illegible] [illegible] quam[illegible] [illegible] ferro [illegible]datis.

EXCVRSVS XX.

De Ioſephi carcere, Ioſephi vinculis.

Ioſephum in carcere vinculis *adſtrictum minime fuiſſe aliqui opinati ſunt.*

Verè in carcere vinctum *Ioſephum euincitur.*

Olim etiam vincti *terram colebant.*

Apud AEgyptios noctu catenis vincti *arctius ſtringebantur, laxius in die.*

Verè in carcere compeditum *Ioſephum ſanctorum Patrum auctoritate probatur.*

Vincti *dicuntur & qui compediti.*

Ioſephi vincula *a multis confirmata.*

Ioſephi in carcere, catenìſque *patientia.*

In vinculis lætus *Ioſeph Deum glorificabat.*

Ioſeph orantem in carcere *reperit AEgyptia mulier.*

Alios carceris ærumnâ *leuabat Ioſeph.*

Tentationibus ferendis auxilium præbet Ioſeph in carcere *cogitatus.*

In carcere detenti *vt animandi, erigendique.*

Felices pedes *qui hic ligantur.*

Qui catenis *ligatur, libera mente in Deum vat.*

Petrus vinctus *Angelo ſoluenti Prælatus.*

Maius eſt donum vinculorum, *quàm ſolem ſiſtere.*

Mundi carcer, *mundi catena.*

Ioſeph magis laudandus in carcere *detentus, quàm frumentum diſtribuens.*

Vinculorum *quibus vinciuntur memoria quàm vtilis, quàm ſalutaris.*

Ioſeph fratrum inuidia *profecit.*

Ioſephi hiſtoria *temperantiæ amorem ingenerat.*

118. IOſephi vincula ſcribentis manum, calamúmque non vincient, ſed ſoluent; de illis aliqua hic mihi tradenda, quæ nec ab argumento, quod verſamus, aliena ſunt, nec ab inſtituto noſtro diſſita. Gen. 40. hæc habentur verba: *In carcere, in quo erat vinctus Ioſeph.* Multus eſt hic Abulenſis, vt probet Ioſeph non fuiſſe catenis & vinculis adſtrictum in carcere; illa autem verba, *in carcere vbi erat vinctus Ioſeph*, ſic exponit: in quo erat clauſus. Abulenſis mentem ſuam his verbis exponit. *Non eſt intelligendum quòd Ioſeph eſſet vinculatus catenis, quia Ioſeph inuenit gratiam coram Principe carceris, ſcilicet vt teneret eum in vinculis ſicut cæteros, ſed permitteret eum habere cæteros in cuſtodia. Item, quia, vt dicitur hic, Ioſeph miniſtrabat illis duobus Eunuchis Regis, ſed manifeſtum eſt, quod non poſſet miniſtrare, ſi catenis vinculatus eſſet. Dicitur ergo* VINCTVS NON QVÒD CATENAS HABERET *ſed quòd detineretur in carcere ne ad aliquem locum foras prodiret.* Hæc Abulenſis. Ego ſ[illegible] aliter ſentirem; putarim enim verè v[illegible] & compedibus adſtrictum fuiſſe Ioſephum, dum in carcere teneretur, & in primis id ex antiquiſſi-

Ioſephum in carcere vinculis adſtrictum minimè fuiſſe aliqui opinati ſunt. Gen 40.

Abul.

Verè in carcere vinctum Ioſephum euincitur.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] VINCVLIS [illegible] [illegible] *Dominus* [illegible] [illegible] [illegible] nam [illegible] [illegible] [illegible] *in compe*[illegible] Sed [illegible] ad [illegible] [illegible] adducamus. Pſal. 104. v. 18. *[illegible] Ioſeph, [illegible] in compedibus eius*, [illegible] compedes, [illegible] [illegible] quod magis [illegible] Abulenſis [illegible] nat, & [illegible]: *Ferrum pe[illegible] anima eius* Genebrardus *Ferri[illegible]* VINCVLIS *eius per[illegible] tauerunt*: ſubdit Propheta vt non [illegible] carcerem eſt coniectus, [illegible] eum ſimile redemus: *donec veniret verbum eius.* Genebrardus, *verbum, ſiue decretum Dei de eo euehendo. Aliqui verbum propheticum eius [illegible] adpiſtorum, & pincernarum regiorum magiſtros*, Gen. 49. Ergo non ſtat in ſolutus eſt Ioſeph, magis firmi ex eo quod ſequitur. *Miſit Rex* (Pharao) *& ſoluit eum a catenis & compedibus*, quod alij etiam viderunt [illegible] cum compedibus & ferro, & emiſit eum e carcere. Quid teſtimonia quæro [illegible] alia non [illegible] ponderis, & claritatis ſuppetunt Sap. 10. *Sapientia venditum iuſtum non dereliquit, deſcenditque cum eo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum donec afferret illi ſceptrum regni*; quæ de Ioſeph intelliguntur, vnde conſtat tandiu fuiſſe vinculis alligatum, quouſque eductus de carcere à Pharaone primum poſt ipſum locum obtinuit. Eccleſ. 4. v. 14. hæc quoque leguntur. *Quod de carcere, catenîſque interdum quis egrediatur ad regnum*; quæ verba Vgo, & alij de Ioſeph intelligunt. Nec quod affert Abulenſis nos ab hoc ſenſu abducere debet, nam & vinctus poterat miniſtrare, & in carcere detentis deſeruire, vel quia laxiora erant vincula, & pedes tantùm vinciebantur. nam antiquitus etiam vincti colere terram ſolebant, & poterant. Tibul. lib. 2.

Spes etiam valida ſolatur COMPEDE *vinctum,*
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Obſeruo etiam moris apud Ægyptios fuiſſe, vt arctius noctu ſtringerentur carcere detenti, quam interdiu. Colligo ex Luciano de amicitia, vbi de Præfecto carceris Ægyptio ſic ait: *Porro præfectus carceris Ægyptius homo ſuperſtitioſus ſubægrotabat, itaque iam Antiſilius maléque habebat, nec mirum, quippe qui humi cubaret, idque etiam noctu, neque crura ſineretur protendere ligno incluſa, nam per diem cataſta ſtringebatur, altera manu* VINCTA FERRO, *at noctu cogebatur totus in* VINCVLIS *eſſe.* 119.

Circa Ioſephi vincula à nobis ſtat etiam ſanctus Chryſoſtomus in Pſal. 104. ad illa verba: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertranſiit animam eius. Nam, inquit, poſt adulterini calumniam ipſi conflatam in carcerem habitauit, ac ſtatim, vt veriſimile eſt,* VINCVLIS FERREIS *obſtrictus eſt.*

Verè in carcere compeditum Ioſephum euincunt & illa verba ſancti Auguſtini in Pſal. 104. ad hæc eadem verba: *Humiliauerunt in compedibus pedes eius*, ait enim: COMPEDES *quidem accepi[illegible] Ioſeph non [illegible]imus, ſed factum eſſe minime dubitandum eſt, aliqua enim prætermitti potuerunt in illa hiſtoria, quæ tamen Spiritum ſanctum non laterent, qui in his loquitur P[illegible]mis.*

Vinctum [illegible]adent & illa verba eiuſdem Pſalmi, *Miſit rex, [illegible] ſoluit eum; Princeps populorum [illegible] dimiſit eum*, ſoluendi verbum hoc tutatur quod tradimus, hinc idem S. Auguſtinus hoc verbum [illegible]pendens, ait; *ſoluit* COMP[illegible]DITVM, *& dimiſit in[illegible]*[illegible]m. Sulpitius Seuerus lib. [illegible] initio ſolutum Io-

T.[illegible]

Pſal. 104. 18

Genebr.

Sap. 10.

Eccleſ. 4

Vgo.

Olim etiam vincti terrā colebant.

Tibul.

Apud Ægyptios noctu catenis vincti arctius ſtringebantur, laxius in die.

Lucian.

Verè in carcere compeditum [illegible] ſanctorum Patrum auctoritate probatur.

S. C[illegible]

S. Aug. Pſal. 104.

S. Aug.

S. [illegible]

[illegible] tanquam [illegible] ſhunat, di[illegible] *Ita Ioſeph ſoluitur*, non ſolu[illegible] nisi e[illegible] tus.

120. *Vincti dicuntur & qui compediti.* Porro licèt in hiſtor[illegible] compeditum Ioſephum non legamus, legimus tamen vinctum, quæ vox etiam ad compedes transferri poteſt, vnde Pſal. 106. quod nos legimus, *vinctos in mendicitate, & ferro*; ſanctus Auguſtinus ibidem legit: COMPEDITOS *in mendicitate, & ferro.*

Ioſephi vincula [illegible]. S. [illegible] Sel. Vincula Ioſeph probi auctores etiam aſſerunt; ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 8. quæ eſt in Ioſephum, ita ſcribit: *Conuerſabas in carcere cum regiis captiuis, quibus cùm inexplicabiles ſomniorum reſſoluiſſet ambages, caſus ſuos recenſere cogebatur, &* SVORVM VINCVLORVM *cauſas exponere*; & eadem orat. *In carcere Ioſephus habetur ſeruus ſimul, & vinctus*, addit, & ferreorum vinculorum meminit, compedúmque. *Pro domo carcer etiam ferrata compede teneor? Nonne adulterio ſuperiores ad pares cum mœchis pœnas ſeruamur; honum nihil effutiit Ioſeph.* S. Iſid. Peluſ. Sanctus quoque Iſidorus Peluſiota lib. [illegible]. epiſt. 49. in vincula coniectum Ioſephum nobis exhibet hiſce verbis: *Quidnam virtuti [illegible] est, quo non redimitus, atque conatus fuerit? ſemel [illegible] iterum venditus, ac propterea nobilitatem minime amiſit, in* VINCVLA *coniectus eſt, nec tamen animo conſternatus.* Sanctus Baſilius apud ſanctum

S. Anaſt. Syn. Anaſtaſium Synaitam quæſt. 9. ad vincula reſpe[illegible], cum dixit: *Ita veteres ſpem in Deum per multos labores docebantur. Laboribus enim afflictus Ioſeph tredecim annis hoc facere didicit, calumniis,* VINCVLIS, *poſt præclara illa, & magna Dei promiſſa ei facta in ſomniis*; ſed poſtea præter ſpem fit dominus Ægypti.

S. Chryſ. Sanctus Chryſoſtomus non aliud ſenſit cùm hom. 85. in M[illegible] dixit: *ſed erat Ioſeph, inquies, in [illegible] hac in regia ſpatiabatur; & quid eſt hoc? Nonne ille ſplendidè [illegible] ornatus quouis coronato ſplendi[illegible]* IN CARCERE VINCTVS *iacere videretur?*

S. Paulinus. Sanctus Paulinus ad vincula ſpectauit ad Cytherium circa finem,

S[illegible] IOSEPH *ante paruus factus eſt*
Vt magnus eſſet.

Addit,

Sed ſuſtinendo iniquitatis VINCVLA
Iuſtitiæ cepit præmia.

121. *In vinculis lætus Ioſeph Deum glorificabat.* Vinctus fuit Ioſeph, & lætus vincula patiebatur, vinctus erat, non vincta eius lingua, quia in eius laudes ſolueretur; in Ioſephi teſtamento hæc legimus: *Cùm vinctus iacerem in compedibus, hilari voce gaudens glorificaui Deum ſolum, quòd per hanc occaſionem amouebar ab Ægyptia*; carcer illi charus, quo à mala muliere ſubmouebatur.

Teſt. *Ioſephū contum in carcere reperit Ægyptia mulier.* Leuiora ferrea vincula Ioſepho fuere præ illa, quæ in muliere impudica timebat. Ex eodem teſtamento habetur, impudicam illam mulierem ad carcerem ſe contuliſſe, vt Ioſephum inuiſeret, eúmque orantem audiuiſſe.

Alios carceris ærumna leuabat Ioſeph. Adeò carceris ærumna non premebatur Ioſeph, vt aliis quoque lætitia perfuſus ſubleuaret, lib. de Ioſeph cap. 5. ita ſcribit ſanctus Ambroſius: *Ioſeph non ſolùm carcerem non ſentiebat, ſed etiam alios quoque* CARCERIS *leuabat ærumnas.*

S. Ambr.

Tentationibus ferendis anxium trahet Ioſeph in carcere cogitatus. Quid & in poſteriora ſecula deriuare leuamen poteſt, vt Ioſeph in carcere cogitatus præſens ſit aduerſus omnia aduerſa remedium, contra tenta[illegible], vt [illegible] ſanctus Auguſtinus in [illegible] 104. ad [illegible] *tentationes dura [illegible], [illegible] ſum in cruce [illegible] ſtate.* [illegible] ext[illegible] Ioſephi [illegible] carcerem beamu[illegible]

S. Auguſt.

122. *In carcere detenti [illegible].* [illegible] re d[illegible]ebantur [illegible] tur [illegible] an[illegible] [illegible] anus lib. ad [illegible] es cap. 2. *Hoc [illegible] ano, quod eramus Prophetis. Ipſe* [illegible]

[illegible] ne demonſtrant. [illegible] ramus CARCERIS *nomen, ſecluſum vocemus, [illegible] corpus includitur, [illegible] caro detinetur, omnia ſpiritui patent. Vagare [illegible], & non ſtadia opaca, aut porticus longas proponens tibi, ſed illam viam, quæ ad Deū ducit. Quoties eam ſpiritu deambulaueris, toties in carcere non eris. Nihil crus ſentit in neruo, quum animus in cœlo eſt.* Totum hominē animus [illegible], & quò velit transfert.

Tert.

Felices pedes qui [illegible] tur. Ligentur [illegible] fidelium pedes, velociùs ad Deum ſuum pergunt, cuius amore vinciri ſe ſinunt, non ſinunt vinci, ſolutus æternum in cœlo erit qui hìc ligatur, lubet hìc cum ſancto Cypriano epiſt. 72. ad Nemeſ. inclamare: *O pedes feliciter vincti, qui itinere ſalutari ad Paradiſum diriguntur! ô pedes ad præſens in ſeculo ligati vt ſint ſemper in cœlis apud Deum liberi.*

S. C[illegible]

Qui [illegible] ra [illegible] De[illegible] cat. Nec in cœlo tantùm erunt ſoluti, qui hìc vinciuntur, ſed & in terris; nam ligari corpus vinculis poſſit, poſſit carcere [illegible], tamen liberior in cœlum, in Deum euolat, ſuccinere quiſque poteſt, quod cecinit ſanctus Proſper epigram. de dilect. Dei,

S. Pr[illegible]

Carcere ſi cæco claudar, nectárque catenis
Liber in exceſſu mentis adibo Deum.

123. *Petrum [illegible]* Petrum vinctum in ſacris litteris habemus, habemus vincula ſoluentem Angelum; ſed [illegible] erit præferendu[illegible]? cuius partes eligendæ [illegible]? Petrum vinctum referre mallet, quàm Pe[illegible] ſoluentem Angelum; mentis huius fuit eti[illegible] ſanctus Chryſoſtomus hom. 8. in epiſt. ad Epheſ. vbi in hunc modum loquitur: *Si mihi quiſpiam diceret, Elige vtrum velis, vtrum eſſe Angelus Petrum ſoluens, an Petrus vinctus, Petrus vtique eſſe maluiſſem.* [illegible], & rem extollit: *Maius hoc* VINCVLORVM [illegible]*num eſt, quàm ſolem ſiſtere, aut mundum mouere, aut dominari dæmonibus, eóſque expellere.* Magnum fuit ad Ioſue vocem ſolem ſtetiſſe, ſed ſancti huius patris donum maius eſt aliquem vincula pati, [illegible] moueri non poſſit.

S. Ch[illegible]

M[illegible] eſt [illegible] *Mund[illegible]* De mundi carcere, catenisque ita loquitur [illegible] Tertullianus lib. ad Martyres cap. 2. *Si recogitemus ipſum magis mundum carcerem e[illegible], exi[illegible] e carcere quàm in carcerem introiſſe intelligemus. Maiores tenebras habet mundus, quæ hominum præcordia excæcant. Grauiores catenas induit mundus, quæ ipſas animas hominum conſtringunt. Peiores immunditias expirat mundus, libidines hominum. Plures poſtremo mundus reos continet, ſcilicet vniuerſum hominum genus. Iudicia denique non Proconſulis, ſed Dei ſuſtinet. [illegible] vos benedicti de* CARC[illegible]RE *i[illegible] cuſtodiarum [illegible] translatos æſtimatis. Habet tenebras ſed [illegible] ipſi. Habet vincula, ſed vos ſoluti Dei e[illegible] [illegible] expirat, [illegible] d vos odor eſtis ſuauitatis.* redeo ad Ioſephum.

T[illegible]

Ioſ[illegible] [illegible] carc[illegible] Maximè efferenda Ioſephi prouidentia quòd carcere, vt ita loquar, detentum frumentum, & horreis cuſtoditum in communem vſum protulerit omnium indigentiæ, ac neceſſitati ſubleuandæ, ſed maiori gloria donandus, quòd ſumma patientia carceris ipſe anguſtias ſuſtinuerit. Pulchre de illo ſanctus Auguſtinus: *Non ita laudamus Ioſephum cùm frumentum diſtribuebat, ſicut, cùm carcerem [illegible]tabat. Porrigi eo latior laudis terminus debet, quo anguſtiore ille carcere detinebatur.*

S. Aug

124. *Vi[illegible] qui [illegible] vincimur.* Explicari non poteſt, quanta bona a vinculorum, quibus Sanctorum m[illegible] b[illegible] deuincta fuere, cogitatione [illegible] queant; q[illegible] [illegible]entium virtutum matres Sanctorum vincula ſint, quam virtutes nutriant, & foueant, quam fortiter nos à

passio

memor [illegible] *faluraru.* S. Chryſoſt.

[illegible] *is aceruatum* [illegible] *ſuades ali*[illegible]*bus pau*[illegible] *dare* [illegible] *vinculorum Pauli,* [illegible] *pronunciamiſſi*[illegible]*, corpus decet vinculis propter ipſum: tu autem ne cibum quidem impertiris. & elatus propter bene facta? recordare* VINCVLORVM *Pauli, & quod nihil tale ſit paſſus, nec adhuc patiaris. In deſideriis aliquorum bonorum proximi, memento vinculorum Pauli, & videbis quam ſit abſurdum illum quidem eſſe in periculis, te autem in deliciis. Rurſus deliciarum teneris deſiderio? tibi veniat in mentem carcer Pauli: es illius diſcipulus, & illius commilito. Quomodo eſt rationi conſentaneum, vt commilito quidem ſit in vinculis, tu autem in deliciis? Et in afflictione, exiſtimas te eſſe derelictum? audi verba Pauli, & videbis quod eſſe in afflictione, non eſt indicium derelictionis. Vis veſte* [illegible] *icas? Recordare* VINCVLORVM PAVLI, *ea videbuntur viliora pannis ſordidis, & cœnoſis. Vis aureis indui? Tibi* [illegible] *in mentem* [illegible] *cula Pauli, & nihilo tibi videbuntur* [illegible]*, quam vetus iuncus. Vis capillos ornare* [illegible] *pulchra? cogita ſqualorem Pauli in carcere,* [illegible] *accenderis pulchritudinem, & has exiſtimabis* [illegible] *acriter ingemi*[illegible]*es, illa vincula* [illegible] tot [illegible] magna parturit vincu[illegible] Pauli me[illegible]ia, & pariem parit, [illegible] apparit, ſed iterum ad Ioſephum a quo non [illegible] deuenimus, redeamus.

Ioſepho fratrum inuidia profecit. B. Alcuinus.

Sæuierunt in iuſtum Ioſephum Ioſephi fratres, [illegible]lorum inuidia ibi profecit, profuit innocenti nocentium perſequutio; hinc Beatus Alcuinus de ipſo loquens,

> ——— *coniuratos germanum vendere fratrem*
> *Cogit li*[illegible]*r edax, proſunt contraria iuſtis,*
> *Ho*[illegible] *opus eſt gratia.*

Ioſephi hiſtoria temperantiæ amorem ingenerat. S. Ba[illegible].

Ioſephi hiſtoria temperantiæ amorem ingenerabit, ſi aſſidue [illegible] luatur; ſanctus Baſilius epiſt. [illegible] ita [illegible]bit, *Temperantiæ homo cupidus,* HISTORIAM IOSEPHI *ſæpius lectione euoluat: ab ea enim edidi erit actiones temperantiæ plenas, cum compererit eum ad habitum virtutis profectum eſſe, nedum voluptariis in rebus continentia præditum.* Pudicitiæ & caſtimoniæ ſpiritum lectoribus ſuis inhalare Ioſephi, qui puritatis exemplar extitit exemplum poteſt.

ADAGIVM LXXXVII.

Oculis Homericis liquet.

125. [illegible]ir in rem clariſſimam, quæ vel cæcis [illegible] ſta, hinc illud Tertulliani [illegible] inquit, *putas quod clarſit, vel* [illegible] [illegible] MIR[illegible]IS OCVLIS LIQV[illegible], [illegible]

ADAGIVM LXXXVIII.

In cella vinaria [illegible]*i mori.*

PRouerbij vſus [illegible] copio[illegible] [illegible]us, [illegible]us vi[illegible] adeſt. [illegible]tur, a[illegible] a non abundare[illegible]es conc[illegible]nior [illegible] at ſi ad [illegible] q[illegible]x [illegible] talem prof[illegible] n[illegible] nſ[illegible]ratur. Tranſlu-
Nouorum Adagia [illegible] *Patr.*

[illegible] Is [illegible] 4. [illegible] MOTIIS, [illegible] *au-*[illegible]*, plumbum,* [illegible]

ADAGIVM LXXXIX.

Perſpicuitas cum grauitate coniuncta obſcuritatem auditoribus non parit.

TAnquam vulgatum prouerbium [illegible] ſententiam protert ſanctus Iſidorus [illegible] lib. 2. epiſt. 154. PERSPICVITAS, inquit, CVM GRAVITATE CONIVNCTA OB[illegible]TATEM, vt eſt in prouerbio, NON PARIT.

ADAGIVM XC.

Alter Neſtor.

QVi ſenectutem prudentiâ, animi magnitudine, ſolertiâ exornatam e[illegible]is Neſtori poterit compara[illegible]. San[illegible] gorius Nazianzenus epiſt. 104. ita loquitur [illegible] *ſi impetum contra facias, ut ſæpe id* [illegible] *ducas, fortaſſe ſenem quoque pugnacem reddes,* NESTOREQVE NIHILO IGNAVIOREM.

ADAGIVM XCI.

Omnem funem mouere.

PLenâ in re quapiam inueſtigandâ diligentiâ hoc prouerbio ſignificabitur. In hunc ſenſum vſus eſt ſanctus Gregorius Thaumaturgus orat. panegyr. in Origenem, *Omnem* FVNEM inquit, *quod vt in prouerbio,* MOVENS; ſimile eſt illi, OMNEM LAPIDEM MOVERE quo præter Auctores prophanos, vtitur S[illegible] ſin[illegible] 125. dum ait, *At ego quantum in me eſt,* OMNEM LAPIDEM MOVEO. 126.

ADAGIVM XCII.

Conuitiis de plauſtro.

IN maledicum, & ſupra modum conuitiatorem iactari poterit, qui conuitiorum plauſtra circumferat, & ea in omnes iactet. Syneſius epiſt. [illegible]9. ita ſcribit: CONVITIIS DE PLAVSTRO, *et aliunt, proſcindens, omniaque intemans.*

De calumniis, conuitiiſque perferendis ſcitum hoc dictum exſtat apud ſanctum Ioannem Climacum in ſua ſcala grad 14. in calce. *Qui ad veram animi tranquillitatem,* [illegible] *ipſum Deum* [illegible] *detrimentum ſe accepiſſe exiſtimat,* [illegible] *die nullam calumniam tulit.* Hanc men[illegible] ſi [illegible] ſe id ebibere conuitiorum o[illegible]ium vim eluderet, omnium calumniarum virus auferret.

ADAGIVM XCIII.

Ignis impetum ſtuppâ comprimere.

ES[illegible] autem operam [illegible]mere, a[illegible] contr[illegible] effic[illegible] conetur. [illegible] ſanctus [illegible]

oratione de octo vi[illegible], de gula loq[illegible]en[illegible]. *Q[illegible] ventrem implens pudicitiæ cultum profitetur, huic ſimilis eſt, qui ſe* [illegible]NIS IMPETVM STVPPA COMPRESSVRVM, *aut flammam oleo extincturum pollicetur.* Porrigetur in quoſcumque, qui abſurda, & factu impoſſibilia aggrediuntur.

ADAGIVM XCIV.

Sermonem in aliquem tanquam in album dirigere.

127. CVm quis linguarum ſcopus, ac dicteriorum materia eſt, prouerbiali ſpecie dicetur in eum, *ſermonem velut in album dirigi*; ſumptâ à iaculantibus metaphora, qui in album ſagittas torquent [illegible] vt colliment. Sanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 65. ita loquitur: *Aiunt enim, ſermonem in te* TANQVAM IN ALBVM *dirigentes, quo pacto aliis ſanctitatem impertis prophanus ipſe, ac nefarius.*

ADAGIVM XCV.

Feſtucam quærit vnde ſibi eruat oculum.

DE eo, qui ſuæ ruinæ caſúſque occaſionem quærit, malumque malus ſibi ſtudioſè creat; hinc ſanctus Bernardinus in declamationibus: *Homo, inquit, qui perditionis ſumit occaſionem, &, vt vulgo dicitur,* FESTVCAM QVÆRIT VNDE SIBI ERVAT OCVLVM.

ADAGIVM XCVI.

Fumum fugiens in ignem incidit.

ADagialem faciem hæc ſententia habet: vtemur cum minus malum vitantes incidimus in maius, & diſcrimen maius ſubimus, dum à minori nos ſubducimus. Sanctus Epiphanius hæreſi 68. loquens de Meletianis: *Contigit ipſis*, inquit, *hoc iuxta prouerbium*, FVGIENTES FVMVM IN IGNEM INCIDERVNT.

ADAGIVM XCVII.

Nihil eorum, quæ ante pedes ſunt, videre.

128. DE iis, qui omnibus cæcutiunt, nec illa intelligunt, quæ obuia & facilia; hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Thaumaturgus oratione panegyricâ ad Origenem. *Qui*, inquit, *cæci ſumus, &* NIHIL EORVM, QVÆ ANTE PEDES, [illegible]IDEMVS.

ADAGIVM XCVIII.

Achan imitator.

QVi at[illegible]enti, rerúmque ter[illegible] natum cupidi[illegible] [illegible]etur [illegible] t[illegible]erare audeat, q[illegible] de[illegible] [illegible]e habere non poteſt, i[illegible] Ac[illegible] [illegible] r audit[illegible]le enim, vt habetu[illegible] Ioſue [illegible], auream regulam arripuit de ana[illegible] [illegible] l[illegible], & [illegible] popul[illegible] [illegible] pr[illegible] p[illegible] eſt. [illegible] plant[illegible] po[illegible] [illegible] ep. 5. [illegible] *A quibus quiſ[illegible] [illegible] imitator [illegible] vel argenti [illegible] [illegible] communi totius populi [illegible]*

ADAGIVM XCIX.

Statua taciturnior.

DE ſummo ſilenti[illegible] cultore, qui vix linguam ſoluere in ſermonem poſſit, ait ve[illegible]. S[illegible]neſius in Dione, [illegible]. hoc eſt, *euadere magis* MVTVS QVAM STATVA; ſi cui verò ſilentium commendabimus, cum ſtatu[illegible] taciturniorem iubebimus e[illegible]e. hoc ſenſu extul[illegible] Ioannes Sariſberienſis in præfat. de nugis Cur[illegible]l. *Statuâ*, inquit, TACITVRNI[illegible]R *eſto*; & Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. [illegible]. *In foro Sc[illegible], in collocutionibus* STATVÆ, *in quæſtionibus beſtiæ, ad intelligendum ſaxei.*

ADAGIVM C.

Paruum ſuper paruum adponere.

ET vulgi ſenſu, quin ſenſus ipſius, ſi paruum paruo ſæpe adiiciatur, magnum incrementum, ſiue in pecuniâ, ſiue in rebus aliis parturit, éxque paruis multiplicatis, & vndique grandis augetur ſumma; hoc ſignificare ſi quis velit, vtetur iſto prouerbio, quod e[illegible] Heſiodo ſumptum offert ſanctus Baſilius hom. de le[illegible]endis libris Gentilium; ait enim: *Quibus ſtudioſe, & ſingulis vtilia coaceruantur, [illegible] magnis fluuiis multum vndique accreſcit incrementum.* PARVVM enim SVPRA PARVVM *imponere*, iuxta He[illegible]di ſententiam, *non magis ad argenti augmentum, quam ad quamcumque ſcientiam facere credendum eſt.*

ADAGIVM CI.

Vicini barbæ propriam ſimulare debes.

CVm ad aliorum normam aliquid præſtandum alicui ſuadebimus, aliorum veſtigia in re quapiam premenda, hoc pr[illegible]erbi[illegible]m a[illegible]cetur, quod olim vulg[illegible] [illegible]tum [illegible]tur [illegible]. Berengarius Schol[illegible] in Apo[illegible]etico ita loquitur; *Ad horum normam planctum [illegible]um texere debebas, non immemor [illegible] vulgaris prouerbij*: VICINI BARBÆ PR[illegible]PRIVM DEBES SIMVLARE. 129.

ADAGIVM CII.

Neronis, & Sardanapali nuptiæ.

CVm apparatus epularum exquiſitiſſimum copia tanta eſt, tanta deliciarum vbert[illegible]s, vt ſ[illegible]mus nuptias ipundet, obruat & in[illegible] tunc huic prouerbio locus erit. Scit[illegible] ſanctus H[illegible]er[illegible]mus epiſtola 10. quæ eſt ad [illegible]uriam, de [illegible] ſeruanda. *Ætas, & [illegible] [illegible] [illegible] exqui[illegible] epulæ [illegible] apparatus* NERONIS, [illegible] S[illegible]RDANA[illegible] NVPTIAS *loquebantur.* No[illegible] ho[illegible] du[illegible] deli[illegible]arum, & voluptatum ignobi[illegible] mancipia extitiſſe.

ADA

ADAGIVM CIII.

Locuſta cum gigante pugnat, gigantem ſuperat.

PRouerbium [illegible] pit, [illegible] pan[illegible] [illegible] [illegible] q[illegible] fortior [illegible] c[illegible]dit. Rei[illegible]. 3. par. 4. [illegible] hoſte loque[illegible] quo nos homu[illegible] oc cultam [illegible] habemus, ita ſcribit. *Habemus pugnam cum gigante cum ſimus quaſi locuſta; vult Dominus Ieſus mirabiles res facere, vult enim* DE LOCVSTIS SVPERARI GIGANTES, *& de his, qui in terris ſunt, cœleſtes vincere nequitias.*

ADAGIVM CIV.

Dedit vas, quod incluſum ſeruauerat vinum.

130. PRouerbium vulgo tritum, & à noſtris hominibus vſurpatum, quoties quis & verbis exprornit, quæ illud ſapiant, quo refertus eſt, qui loquitur. Meminit adagialis huius formulæ Petrus Delphinus Camaldulenſis, auctor ſatis antiquus, & eruditiſſimus, ſic enim ille ſcribit lib. 1. epiſt. [illegible]. D[illegible]DIT VAS, quod aiunt, QVOD INC[illegible]VSVM SERVAVERAT VINVM, *nec potuit amaritudine repletum os dulcia verba proferre,* ægréque mellea ex [illegible]ius ore prodire verba poſſunt, quod abſynthio plenum.

ADAGIVM CV.

Samariam Ieroſolymis miſcere.

QVi ſacra prophanis admiſcet, pura impuris, & [illegible] non ſanctis, is miſcere Samariam Ieroſolymis dicitur, prouerbiali hac phraſi vtitur [illegible] Gregorius Nazianzenus In præceptis ad virgines, dum canit.

Aiſt fœdam [illegible] mixturam vtriuſque caueto,
Nec cœnum [illegible] ino, nec [illegible] dulcia mella,
Ne ſacris Samariam SOLYMIS MISCETO *nefandam.*

ADAGIVM CVI.

Nulla calamitas ſola.

HOc ferè vſu accidit, vt vna calamitas aliam trahat [illegible] vt vnius finis initium futuræ ſit; [illegible] ſignificare ſi voluerimus, præfixum prouerbium [illegible]oferemus; quo ex noſtris vtitur Trithe[illegible] 4. dum ait: *Vetus in me prouerbium [illegible] prouidentia impletum eſt;* NVLLA CALAMITAS SOLA [illegible] aliam traxit. Scitè [illegible] de Cal[illegible]tate [illegible]tiebat ſchol. 3 [illegible] G[illegible]um [illegible]. *Omnis* CALAMITAS LEVIS *eſt* [illegible] contra grauis omnis eſt [illegible] leui.

ADAGIVM CVII.

Secum contendere, lunam cœlo deducere.

QVadrat in [illegible]s, qui f[illegible] difficu[illegible] [illegible] labore aggre-

Nouemni Adagia SS.Pa[illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ADAGIVM CVIII.

V[illegible] habere p[illegible].

LOcus huic prouerbio [illegible] : 131.
[illegible]agnum, atque p[illegible] [illegible] quia, [illegible] in[illegible] eſt, [illegible] [illegible] [illegible]ius, [illegible] ſi qu[illegible] amici [illegible] hibeat, hoc [illegible]. Gregorius Nazianzenus epiſt. [illegible] *ſcribe, vir eximie, uſque [illegible] te habebim[illegible]: dici conſueuit,* VMBRA PRO CORPORE, *quod ad ſi[illegible] a porri[illegible] poteſt.*

ADAGIVM CIX.

Antonius.

PRæcipua huius ſancti viri ſanctitas, vitæ aſperitas ſingularis, veſtit[illegible]que [illegible] ne[illegible] locum, vt Antonius dicatur qui vir[illegible] inſignis eſt, & arduæ vitæ ſectator. Scit[illegible] [illegible]tus Petrus Damianus, qui opuſc. 15. cap[illegible] ita [illegible]. *Huc ſpectans quod dicere geſtio tale eſt [illegible] in [illegible] ne ieiunij, in cenſura ſilentij, in abiecta [illegible] tate* ANTONIVM *prabeas, ne in leuitate ri[illegible], vel faceta dicacitatis vrbanitate Democritum oſtendas.* Huc etiam ſpectauit idem ſanctus Pater opuſc. [illegible] cap. 31. vbi ait: *Sit licet ſanctus, ſit omnium virtutum [illegible] tore con[illegible]ficuus; illis tamen naturæ muneribus carens ſi* ANTON[illegible]VS *deducatur, conſona omnium [illegible] di[illegible] electione decernitur.* Sācti Adhelardi virtutes r[illegible]cenſens ſanctus Paſchaſius Radbertus, poſt [illegible] ta ſubdit, *Ex omnibus per omnia ſatagebat, vt [illegible] Chriſtum in omnibus inueniret, ob hoc autem, ab aliquibus, vt epiſtola Magiſtri Albini ferunt,* ANTONIVS *vocabatur; a nōnullis vero Aurelius Au[illegible].*

ADAGIVM CX.

Siti perit, qui reliquis potum miniſtrat.

PRouerbiali hac ſententia [illegible] [illegible] traducetur, qui aliis bonus eſt, & [illegible]bi nequam, ac ſe neglecto, prodeſt aliis, alienæ ſalutis cupidus, non ſuæ, & cùm vtiliter moneat alios, eorúmque defectus redarguat, nō redarguat ſuos. Alia fuit ſancti Ephræmi Syri mens; hinc [illegible]la illius verba de reprehēſione ſuipſius; *Cùm in multis fratres dilectiſſimi prodeſſe vobis videar, animæ quoque propriæ vtiliter conſulere debeo. Abſurdum quippe eſt fame illum confici, qui cibum aliis impertitur, turpeque eſt* SITI PERIRE ME, QVI RELIQVIS POTVM SVBMINISTRO, *quod [illegible] fiet, niſi meam ipſe conſcientiam reprehende[illegible] [illegible] enim quantum mihi illud feciſſe, in futuro profuturum ſit iudicio.* 132.

ADAGIVM CXI.

Vno digitorum torrentis impetum ſiſtere.

TOrquebitur in eos, qui im[illegible] [illegible]bus aggrediuntur; & [illegible], qu[illegible] impoſſ[illegible]ia ſunt,

manum temere admonent. Præliat [illegible] in Bernard[illegible] qui ſerm. 85. [illegible] ſcribit: *[illegible] inueterata [illegible] quidem durum ſi tuis attemperaue is viribus; tale erit, ac ſi in* VNO DIG[illegible]OR[illegible]M TVORVM TORRENTIS IMPETRVM SIST[illegible]R[illegible], *aut ipſum denuo coneris Iordanem conuer[illegible] re retrorſum. Quid facies? quare verbum cui conſe[illegible]tiat, ipſo ſa[illegible]iente vt conſentias. fuge ad illum, qui adue ſatur, per quem talis fias, cui iam non aduerſetur, vt blandiatur, qui minabatur.*

ADAGIVM CXII.

Aſperum Momi lapidem non vereri.

133. QVi liberè loquitur, aut aliud quid operis [illegible], nullus cenſuram timens, [illegible] vel ad calumniam propenſiſſimi repr[illegible]henſionem, hic quad[illegible] prouerbij ſchemate, *aſperum Momi lapidem non vereri* dicetur; Momus [illegible] libertate fuit inſignis. Sancti Greg. Nazianzeni hæc ſunt verba epiſt. 194. *[illegible] enim aſperum* MOMI LAPIDEM NIHIL VERITV[illegible].

ADAGIVM CXIII.

Aliis lippientibus, vngere oculos non dolentium.

ESt opem ferre opem non indigentibus, iis neglectis, qui indigent; verba ſunt ſancti Hieronymi epiſt. 61. contra errores Ioannis Ieroſolymitani, ALIIS, inquit, LIPPIENTIBVS, VNGIS OCVLOS NON DOLENTIVM. Porrigi & ad eos poterit, qui ſalubria alicui monita admonet, qui non indiget admonitione, nulla illius habitâ curâ, qui maxime monitione opus habet.

ADAGIVM CXIV.

Factis Siſyphum referre.

DE valde improbo, & exlege dicetur, qui [illegible] meritas malitiæ ſuæ pœnas luat. hinc illud Syneſij epiſt. 121. *De te verò, qui factis Si[illegible]phum* RE[illegible]ERRES *iuſtitia pœnas ſumpſit.* Philo lib. de Cherubim [illegible], ideſt, *ſiſyphiam pœnam ſuſtinebit.* Siſyphi vitam agunt, qui ambitionis œſtro acti honoris culmina quærunt, & ver[illegible] ſeruiunt, quia regnare ſtudent. Lucretius ita cecinit:

[illegible]iſyphus in vitâ quoque nobis ante oculos eſt,
Qui petere à populo faſces ſæuaſque ſecures
Imbibit, & ſemper victus triſtiſque receſſit.
Nam petere imperium, quod inane eſt, nec datur vnquam,
Atque in eo ſemper durum ſufferre laborem,
Hoc eſt aduerſo nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen a ſummo iam vertice rurſum
[illegible]tur, & plani raptim petit æquora campi.

Præterea aſſidui [illegible] & ſuperu[illegible] cui labor[illegible] quempiam inſimulan[illegible] parœmiali ſchemate dicemus eum Siſyphi ſaxo non carere. Totùs

[illegible]
[illegible] 9.
Non deeſt [illegible] SAXV[illegible] *[illegible] permanet [illegible]*

Liban[illegible] phi[illegible] comparat [illegible] qui eſt de [illegible] *Vir [illegible] Si[illegible]phus [illegible] tique eſt qui apud H[illegible] rum ab[illegible]rans dum ſermones [illegible] e[illegible] ſumens e libris, & ore eiu[illegible] iaps.*

ADAGIVM CXV.

Quidam Abſalones.

QVi amici faciem præ ſe ferunt, [illegible] animum circumferentes, aut qui nomine amicitiam circumferunt, re ipſa inimicos ſe oſtendunt, qui pacem prædicant, mordent dentibus, noui Abſalones non ſine aliqua prouerbij ſa[illegible] dici poterunt; deſumptum ab antiquo [illegible] Abſalone Dauidis filio, qui nomine, nam *Abſalon patris pax* interpretatur, pacem præferebat, cùm tamen adeò in patrem ſæuierit, hoſtemque in eum ſe exhibuerit. 134.

Aſſueta hic verba Gilleberti Abbatis, qui ſerm. 14. in Cantica ita ſcribit: *Quanta*, inquit, *malignatur hodie amicus in Sancto [illegible] dixiſſe debui inimicus, ſed dixi, quod magis dolet. Ipſi amici facti ſunt inimici. Amici profeſſione, inimici affectione, ſpecie amici, ſed amicitiæ virtutem diſſitentes. Amicus Abſalon, quia filius, ſed quam malignatus, eſt ſceleratus in Sancto, filius in Patre, Abſalon in Dauid. Abſalon (pax patris) dicitur. Bonum planè nomen, ſed ipſe nominis huius virtutem abnegabat. Affectat Regnum, inceſtauit cubile; felix tamen Dauid, qui inter tot filios, non niſi vnus perſecutor erupit. Quem mihi dabis hodie inter magiſtros, cui non niſi vnus Abſalon inſidietur? An non quaſi* ABSALONES *ſunt quidam, qui (ſi ut ſcriptum eſt) pacem prædicant, & mordent dentibus. Affectant locum patris, fœdant cubile, dum prauis ſuſurris ſocios corrumpunt, & ſubuertunt corda innocentium, in quibus patris Spiritus ſuauiter quieſcebat* Imitatione Abſalon eſt *qui Magiſtri & locum ſibi arrogat, & vita derogat, pacem prædicat, & mordet dentibus. Malus eſt morſus derogatio, & malus cibus de quo dicitur: dulce eſt enim in ore eius malum, & abſcondit illud ſub linguâ ſuâ; abſcondit donec euomat in tempore virus collectum.*

ADAGIVM CXVI.

Contingat tibi ſicut Iſraelitis.

CVm maxi[illegible] quis mala, & ingentes calamitates alicui imprecabatur, maledicti loco d[illegible] conſueuerat, Emergat tibi ſicut Iſraelitis, vt quandam prouerbij ſpeciem præſeferat; ita Olympiodorus in catenâ Græcâ Ieremiæ cap. 44. *Genti[illegible]s*, inquit, *dum probra in aliquem iacerent, maledici loco dicebant.* CONTINGAT TIBI SICVT ISRAEL[illegible]IS, quod ortum à maximis calamitatibus, quibus Iſraelitas Deus preſſit, ſed hoc Gentilium ſermo fuerit, nō debet eſſe Chriſtianorum, qui nulli mala precari debet, ſed omnibus bona. 135.

ADAGIVM CXVII.

Præco Diaboli.

EMpius, q[illegible] impietatem & exemplo [illegible], ta[illegible]que dogmata [illegible]gat,

[illegible] præco [illegible] Bonizo [illegible] Cadaloum [illegible] lib.3.epiſt.6. à [illegible] Patri [illegible] Bonizonis zelus. & Eccleſiæ Romanæ amor hæc verba extorſit: *Cadalous ille [illegible] perturbator Eccleſiæ, euerſor Apoſtolicæ diſciplinæ, inimicus ſalutis humanæ, ille, inquam, radix peccati,* PRAECO DIABOLI, *Apoſtolus Antichriſti, filius perditionis.* Hæc parcè pari [illegible] nota [illegible] po[illegible]unt.

ADAGIVM CXVIII.

Plenis buccis buccellam admittere.

Innuit fuiſſe prouerbium ſanctus Bernardus epiſt. 265. dum ait: *Beatum me dixerim quod diligor a te, quod diligo te, quamquam & hanc mihi dulcem buccellam, nec omnino plenis, vt aiunt,* BVCCIS *admittendam*; quoties plenè aliquid admittitur, quoties toto affectu, animóque excipitur, vti hoc prouerbio poterimus.

ADAGIVM CXIX.

Aqua turbida piſcoſior.

136. Elegantiſſimè torqueri in eos ſolet, qui turbas cieunt, & tumultus excitant, vt inde lucrum aliquod, aliquod compendium nanciſcantur, vt aliena turbatio vtilis illis fit, & boni alicuius parens. Scitè Petrus Bleſenſis epiſt. 50. *Quidam ex veſtris in res [illegible] hæreditarias oculos iniecerunt, ideóque contra eum animum veſtrum turbant. Vulgò enim dicitur,* AQVA TVRBIDA PISCOSIOR EST, *ipſique de veſtrâ turbatione fructum ſucceſſionis expectant.*

ADAGIVM CXX.

Oculos campi metuere.

Prouerbium vſurpari ſolitum de eo, qui omnia expauet, nullibi ſe putat ſecurum. Sanctus Bernardus epiſt. 42. in humilis laudem flexit, qui pauidus, ac tremens ſolet eſſe, hæc eius verba: *Non poterit dicere niſi humilis, qui iuxta vulgare* OCVLOS CAMPI METVERE *ſoleas: gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*

ADAGIVM CXXI.

Quod velis prolixè facere, id aliquando ne feceris.

Ad laudandam moderationem, & in contentioni ſtudio laudabilem relaxationem aliquam, ac intermiſſionem, vtemur hoc prouerbio; vius eſt ſanctus Ambroſius lib. 3. de Virginibus, vbi ait: Vulgo hoc ferunt: QVOD VELIS PROLIXE FACERE, ALIQVANDO NE FECERIS, *debet eſſe aliquid quod Quadrageſimæ diebus addatur, ſed nihil oſtentationis cauſa fiat, ſed religionis* moderatio, & diſtinctio neceſſaria, ſed maximè in ieiuniis, vt carnis laſciuia coerceatur ad obſequium, non deiiciatur ad ruinam.

ADAGIVM CXXII.

Amyclis ipſis taciturnior.

Amyclæ [illegible] 137.
[illegible]
[illegible] Sidonius Apollinaris lib. 8. epiſt. [illegible] prædicti [illegible] AMYCLIS [illegible] TACITVRNIOR [illegible].

ADAGIVM CXXIII.

Qui facit quod nullus, mirantur omnes.

Hoc prouerbium ſanctus Bernardus affirmat lib. 1. de conſid. in hæc verba: *Sed [illegible] vulgari prouerbio* QVI HOC FACIT QVOD NVLLVS, MIRANTVR OMNES, *velius, qui cupias admirationi fore.* Torquebitur in ſingularitatis amatores. Prouerbium illud in [illegible] Sancti ore frequens erat, & in corde, atque adeò in eius [illegible] actibus legebatur, auctor eius vitæ [illegible] ſcribit lib. 3. cap. 1. *Prouerbium in ore [illegible] in corde:* QVI HOC FACIT QVOD NEMO, MIRANTVR OMNES; vnde & ea [illegible] pluribus annis portauit quamdiu [illegible] eſſe [illegible], ſed vbi hoc cognitum eſſe ſenſit, continuo illud abiiciens ad communia ſe conuertit.

ADAGIVM CXXIV.

Echo arripere ſe putare.

Quadrabit in eos, qui ea tenere ſe poſſe exiſtimant, quæ apprehendi non poſſunt, nec teneri, & licet proxima videantur, à nobis tamen eo longiùs fugiunt, quo putantur vicinora, quod & per ohis quoque aptari poteſt [illegible] illud ſancti Gregorij Nazianzeni epiſt. 185. *[illegible] inquit, hoc eſt? Inſcientes nos præter [illegible] magis arripi potuiſti [illegible] Echo, [illegible] qui eam [illegible] quam ſe habere exiſtimant, ac per oppoſitas voces deludiuntur.*

ADAGIVM CXXV.

Alterum Tobiam referre.

Qui corporeo externóque viſu deſtitutus, ſpirituali, internóque præditus eſt, is alterum Tobiam dicetur referre, qui ſum mâ animi æquitate oculorum tulit priuationem. 138.
Petrus Delphinus Cameldulenſis lib. 2. epiſt. 83. ita ſcribit: *Bonum illum ex [illegible] & timentem Deum, neque imprudentem, neque [illegible], neque ſicut [illegible] ita & mente captum, quin ſpero ibi ipſum me [illegible] facile ſe Tobiam alterum [illegible] rum,* quod ad eos omnes porrigi poteſt, qui oculorum priuationem virtutum ornamento compenſant.
Cæcus fuerit Tobias ſi corpus ſpectes, non cæcus ſed acutè videns, ſi mentem. rem egregiè expendebat ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 94. *Tobias cæcus erat [illegible] viam ſuam viam Dei docebat. Nam filio enim, quia Tobias filium ſuum admonet, & dicebat;*

Fili fac eleemoſynas, quia eleemoſyna non permittit te ire in tenebras: & loquebatur [illegible] Videtis qui [illegible] alia [illegible] corde iucundit. Oculi [illegible] ſuo dicebat, Fac eleemoſynas, quia eleemoſyna [illegible] ire in tenebras. Nec timuit, ne diceret in corde ſuo filius ipſius: Tu enim eleemoſynas feciſti, quare cæcus mihi loqueris? Ecce eleemoſynæ ad tenebras te perduxerunt: quomodo mihi dicis, Eleemoſyna non ſinunt ire in tenebras? Sed ille dicebat iſta cum ſiduciam, qui [illegible] videbat? ſi ſuus patri manum tenebat vt ambularet, ſed pater filium viam docebat vt ſciret. Eſto ergo [illegible] lux, quæ oritur iuſto. Lux orta eſt iuſto, [illegible] iucunditas [illegible] illum noſſe? eſto rectus corde.

His Tobiam laudibus efferebat Sanctus Auguſtinus lib. 99. ex vtroque mixtim q. 119. *Quam laudabilis ſit ſanctus Tobias, Scriptura docente cuius deuotionem nec captiuitas minuit, nec oculorum amiſſio, quo minus Deum benediceret, perſuaſit, neque exhauſta ſub [illegible] a via [illegible], [illegible] veritatis auertit, neceſſitas enim probat [illegible] in [illegible] ſtate æquitatem ſeruare, [illegible] eſt, [illegible] quorundam deuot[illegible], in [illegible] laude dignus Tobias [illegible] quit, [illegible] humilia [illegible] S[illegible] autem [illegible] ad De[illegible] eſt, [illegible] quia contra [illegible] de Dei [illegible] ſentiret [illegible], ſi [illegible] hanc magis [illegible] De[illegible] de exiguo ſit, ſicut & vidua illa [illegible], quam Dominus in Euangelio collaudauit. Hic enim vere fidelis eſt, qui non dubitat de promiſſis Dei, qui de [illegible] iur. Spe ergo futurorum animum ſuum con[illegible], Deo [illegible] in tentatione [illegible], [illegible] in [illegible] ate plus in Dei timore [illegible] ad Dei auxilium [illegible] ſecuritas.*

C[illegible] oculis [illegible] fuerit Tobias, non fuit m[illegible] quin bon[illegible] lumine lum[illegible] cæ[illegible] Sanctus [illegible] mentius Epiſcopus de eleemoſyna hom. 1. ita Tobiam efferebat. *Tobias, cæcus corpore, [illegible] opere, [illegible] ad tempus, & non morti[illegible], temporali aſpectu pauli per priuatus, & perpetuo bonorum operum lumine plenus.* Ferri hæc [illegible] poteſt cui comes iſta lux; alioquin [illegible] viſus, qui bonorum operum luce viduus eſt.

ADAGIVM CXXVI.

Exuit perſonam iudicis quiſquis amicum induit.

139. [illegible] quis & iudicis perſonam ſuſtineat [illegible], cum amicitiæ affectus nudam [illegible] non ſinat videre [illegible] amor amicis imponit, & iud[illegible] mentem ad [illegible] flectit, quia & rapit. P[illegible] uerbium citat [illegible] epiſt. [illegible] *Apud [illegible], prouerbialiter dicebatur:* [illegible] RSONAM IVDICIS [illegible] AMICVM INDVIT.

ADAGIVM CXXVII.

Deteriora pleriſque arrident.

I[illegible] indicat ſan[illegible], cuius hæc ſunt verba [illegible] *[illegible] i p[illegible] ingenuus [illegible] ſi[illegible] ſcribio [illegible]* [illegible] SVNT ARRIDENT, *[illegible] bus malis, [illegible] videre eſt in cibis [illegible] voluptate, mancipijs [illegible] alijs.*

ADAGIVM CXXVIII.

Ventis feriunt.

SI quis fortis, ſtrenuuſque per [illegible] in furorem, ſæuitiemque conte[illegible] cas iniurias pendat, quæ animæ ſalut[illegible] gunt, opportune inclamabit, *a ventis e feriri*: à ferro immunes ſunt venti, afflare quempiam poſſunt, non ferire. Digna ſunt, quæ hic ſiſtantur, ſancti Gregorij Nazianzeni verba, qui orat. 18. ita ſcribit: *Verbum è ciuitate eiicient. At non etiam ex ea, quæ in cælo ſita eſt; hoc ſi potuerant efficer[illegible] hi qui nos in [illegible] os habent, vere bellum inferent: quamdiu autem minime potuerint, guttulas aquæ pet[illegible],* VENTIS FERIVNT, *aut inſomnijs ludunt* O vtinam idem omnes ſentirent, eadem mens omnibus inſideret [illegible] ſidet paucis [illegible] pauci cœleſtium amore peritura caleant.

ADAGIVM CXXIX.

Iudith altera.

DE fortiſſimâ viragine dicetur, quæ Dæmonem, mundum, carnem hoſteſque omnes deicerit. hunc titulum ſortita B. Ida de Leuuis, vt in eius vita legitur cap. 4. ob deuictum [illegible] Dæmonem. Quæ de Iudith in ſacris litteris traduntur, nobis notiſſima ſunt, & in quamlibet mulierem paris animi, virtutiſque hic titulus, hoc nomen quadrat.

ADAGIVM CXXX.

Rem quampiam expectare ſicut Arthurum Britannia.

CVm aliquid fruſtra expectatur [illegible] locus prouerbio erit. *Arthurum expectabat Britannia*, qui venturus non erat; h[illegible] Bleſſ[illegible] s epiſt. 1. *Adhuc etiam premi[illegible] gratiam, fortaſſe ſicut* ARTHVRVM *Britannia*, & epiſt. 34. *Adhuc bene [illegible] ipſi & fortaſſe venturum cum Britonibus* PRÆSTOLOR ARTHVRVM. 140.

De Arthuro ita ſcribit VVillhelmus Malmeſburienſis lib. 1. de geſtis Regum Anglorum. *Hic e[illegible] Arthurus, de quo Britonum nugæ hodieque delirant. dignus plane, quem non fallaces ſomniarent fabulæ ſed [illegible] præ[illegible] icarent hiſtoriæ, quippe qui [illegible] patriam diu ſuſtinuerit [illegible] ciuium mentes ad bellum acuerit.* Cur [illegible] venturus Arthurus [illegible], [illegible] de, vtque falſa hæc cenſio ſit [illegible] VVilhelmus Malmesburienſis lib. [illegible] ait *Arthuri [illegible] rum [illegible] quam [illegible] ide antiquitas [illegible] adhuc eum venturum putat* [illegible] de Arthuro [illegible] Philippus Be[illegible] Chron. [illegible] anno [illegible] 4 [illegible] poſt [illegible] *[illegible] in [illegible] multis ho[illegible] um ſtrages dedi[illegible] de[illegible] ertur, ibique* [illegible] *exiſtientus,*

[illegible] tradunt [illegible] nunquam [illegible] LACTAR B[illegible]TONIS [illegible].

ADAGIVM CXXXI.

Circuire mare,& aridam.

141. D[illegible]lligentem alicuius rei inueſtigationem, ma[illegible] in re aliqua tentanda laborem h[illegible] prouerbio ſignificamus, hinc illud [illegible] Bernardi epiſt. 116. *S[illegible]quidem* CIRCVIT MARE, *&* ARIDAM, *vt faciat vnum Epi[illegible]pum, & cùm fecerit, facit eum filium gehennæ duplo quàm ſe.* Drogo lib. de Paſſione ſic extulit. CIRCVIRE POSSVM, *Domine*, COELVM, *&* TERRAM, *&* ARIDAM, *&* MARE, *& nunquam te inueniam, niſi tantùm in Cruce: ibi dormis, ibi paſcis, ibi cubas in meridie.* Ambo hi Patres alludunt ad illud Chriſti Matth. 23. v. 15. *Circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytum*; hoc eſt, nihil non facitis, omnem lapidem mouetis, nulli labori parcitis, vt aliquem Gentilem ad veſtram religionem pertrahatis, vt ſcilicet aucto Iudæorum munere, augeretur & ſacrificiorum, ſicque maius lucrum ad ipſos perueniret, nam aliò ſpectare vix, poterant omnium auariſſimi Phariſæi.

ADAGIVM CXXXII.

Qui alium honorat, ſe ipſum honorat.

R[illegible]Edit ad honorem deferentem honor, qui defertur, & honoratur, qui honorat, vt obſequium alteri exhibitum in exhibentem videatur redire. quod prouerbium vulgò iactari conſueuerit, vt indicat ſanctus Chryſoſtomus hom. 14. In act. Apoſt. dum ait: *Et prouerbium quoddam eſt*, QVI HONORAT, SE IPSVM HONORAT; *ita etiam, qui contumelia afficit, ſe ipſum contumelia afficit*; & hom. 50. *Non audis, Qui honorat, ſe ipſum honorat?* nos autem nos ipſos contumeliâ afficimus; & hom. 25. in epiſt. ad Hebr. *Nonne prouerbium tale eſt, quia, qui alium* HONORAT, SE IPSVM HONORAT, *& meritò, non enim honorat illum, ſed ſe ipſum.*

ADAGIVM CXXXIII.

Laomedontis periuria.

L[illegible]Aomedon promiſſam feſellit fidem, & pactam mercedem Troiæ conditoribus dene[illegible] quilibet periurus, cuius promiſſa licèt iurame[illegible] firm[illegible] irrita futura ſint, Laomedon dici poteſt, & [illegible] iuramenta Laomedontis periuria. Nicolaus Nutarius [illegible] ſancti Bernardi epiſt. 35. *Videbis illic Sphingarum vngues, V[illegible] [illegible]s angu[illegible]as, &* PERIVRIA LAOMEDONT[illegible] *adhiberi*, & ante illum Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. *Videbis illic oculos Argi, & manus Briarei, &* PERIVRIA LAOMEDONTIS *adhiberi*. Pe[illegible]a Laomedontis recenſet Hyginus fab. 90.

ADAGIVM CXXXIV.

Peponem cordis loco habere.

142. I[illegible]N[illegible], inſipientes excordeſque tor[illegible] quebitur. Tertullianus lib. 4. in Marcionem cap. 4. PEPONEM Marcion CORDIS LOCO [illegible] 1. 32. *Cur non magis &* IESV *iam* [illegible]

ADAGIVM CXXXV.

Tyrrhenicas quoque tubas cantu ſuperare.

I[illegible]N vocaliſſimos quoſque hoc prouerbium quadrat, quorum aut clamor, aut cantus, aut [illegible] ita reſonat, & tinnit, vt audientium aures lacerare poſſit, & delaſſare. Sanctus Gr[illegible]orius Nazianzenus epiſt. 194. ita loquitur de ſe ipſo: *Fortaſſe* TYRRHENICAS QVOQVE TVBAS CANTV SVPERASSEM, *niſi effœtas meas vires ſilentio mulctaſſem*; in obſtreperos quoque declamatores iaci hoc idem poteſt.

ADAGIVM CXXXVI.

Sine lumine vmbram colorare.

V[illegible]*Mbram ſine lumine colorare* prouerbialiter dicetur, qui obſcure aut loquitur aut ſcribit; & cùm demonſtrare rem quampiam ſtudet, occulit, & veluti nube obducit. Tertullianus lib. contra Hermogenem cap. 1. ita loquitur. *Hanc primam* VMBRAM *planè* SINE LVMINE *peſſimus pictor illis argumentationibus colorauit.*

ADAGIVM CXXXVII.

Detrimenta magna ex paruis lucris.

P[illegible]Rouerbij ſenſus apertus eſt, cuius meminit his verbis ſanctus Chryſoſtomus hom. 65. 143.
in Matthæum: *Inanis gloria cupidi multa illiberalia, & ſeruilia facere coguntur: & multis modis adeo decipiuntur, vt* PARVA *plerumque lucra* MAGNA EIS AFFERANT DETRIMENTA, *vnde id factum eſt iam trito ſermone prouerbium.*

ADAGIVM CXXXVIII.

Iuncis fragilibus cedit, qui putat ſe poſſe telis reſiſtere.

Q[illegible]Vadrabit in eum, qui minimis quibuſque ſuccumbit, infirmuſque in exilibus eſt, & fortitudinem ſuam in grauioribus iactat. Scite ſanctus Bernardus ſerm. de ſancto Clemēte, ſimiles premit, dum ait: *Si in hu[illegible] [illegible] certamine periclitamur, ſi vix reſiſtimus, ſi interdum etiam ſuccumbimus, quid in illo certamine graui faceremus?* IVN[illegible]S FRAGILIBVS CED[illegible] *infirmitas no[illegible] quomodo telis* RESISTERET? *Videtis quomodo [illegible]* [illegible] *ſumus & ſicut ſolent mulieres, aut paruuli, pugnantes laudamus alios, pugnare ipſi non poſſumus.*

ADAGIVM CXXXIX.

Cœlum ſe calcare exiſtimant.

D[illegible]is, qui ſanctiores, purioréſque ſe putant, quàm ſint, hoc prouerbialiter dicetur: hinc illud ſancti Sixti Papæ ſiue alterius

[illegible] in piſt. de [illegible] D[illegible] . [illegible] qui [illegible] *tuo tantum* [illegible] *in ſu.* [illegible] *ar etur* [illegible] *quidam ſe* COLLVM CALCARE [illegible] *mum corde polluto.*

ADAGIVM CXL.

Goliam Goliæ gladio perimere.

144. QVod olim Dauid præſtitit in Goliam fortiſſimum illum Philiſtæum, quem ſuo gladio peremit, proueibialem faciem induit; vt quoties ſuis argumentis reuincitur, ſuis viribus ſternitur [illegible] ſuis fraudibus capitur [illegible] denicitur [illegible] bus, locus huic prouerbio ſit. Sanctus Bernardus ſerm. de Dauid, & Goliâ rem elegantiſſimè explicat & verſat: *Sed quæras,* inquit, *forsaſſe quemadmodum ſuo ipſius gladio Goliæ po[illegible] in[illegible] caput, id enim tant[illegible] quanto moles [illegible] Dico* [illegible] *experti* [illegible] *or, & qui* [illegible] *capiunt, & adiuerunt ſine mora quod in* [illegible] *crebro ſentiunt* [illegible] *te prouocant* [illegible] *ad* [illegible] *cor*[illegible] *comm*[illegible] [illegible] *ſuberere, deni*[illegible] *eſt qui* [illegible] *viuit.* Accede itaque propius, ne forte reſurgat, & ſtans ſuper eum, *mucrone proprio caput eius abſcinde, de ea ipſa, quæ te appetit vanitate perimens vanitatem.* [illegible] *ſi ex eâ ipſa materiam, & occaſionem ſumas humilitatis,* [illegible] *deinceps & abiectius tanquam de ſuperbo homine ſentias de te ipſo.* GOLI[illegible]M [illegible] GOLIÆ GLADIO [illegible]. Huc [illegible] eſt, quod habet idem Sanctus Pater præf. in explanationem [illegible], Qui hab[illegible]: *Ex hoc,* ait, *iam* SVO IPSIVS GLADIO *inimicus perimitur, & magnitudo tribulationis, de qua tentare ſolebat, ipſe magis tentationes exſuperat tanquam certi* [illegible] *diuinæ præſentia argumentum.*

EXCVRSVS XXI.

Goliæ gladius inuidia, ferit quem corripit.

Goliæ gladius inuidia; in eum ſæuit, quem corripit.
Feralis *inuidia* eſt.
Suos inuidia cruciat.
Inuidus, vt alios noceat, in ſeipſum ſæuit.
Inuidia mentium *virus*, & *rubigo*, iuſta [illegible] & iniuſta.
Inuidus alterius laudem iniuriam ſuam putat.
Inuidus ſuos lædi non curat vt in eum ſæuiat, cui inuidet.
Inuidia humanæ mentis infernus.

145. VT mu[illegible] tanquam Goli[illegible] gla[illegible] [illegible] bus ipſi [illegible] d præcip[illegible] [illegible] quadrat [illegible] Goliæ gladius inuidia eſt, quæ [illegible] in poſſeſſorem ſuum ſæuit, quam in al[illegible] S[illegible], & [illegible] de morte, lib. [illegible]. *Non* [illegible] *gladio inuidiæ perimit,* INVIDIA ENIM [illegible] GLADI[illegible] GOLI[illegible] *qui* [illegible] *prium ma*[illegible] [illegible] *equam* [illegible] *inui*[illegible] *ei* [illegible] *gladius eorum intret in corda* [illegible]*rum.* Huc fa[illegible] apud [illegible] N[illegible]

S. Nilus.

Pa[illegible] [illegible] *cumpre,* [illegible] *ne* [illegible] *non in* [illegible] *iuiare.* H[illegible] 6. in Matthæum. [illegible] INVIDIÆ, *malum eſt,* [illegible] *ſemper* COMMO[illegible] [illegible]ORA[illegible]VR, ac eum [illegible] habet, [illegible] calamitatibus [illegible].

Verè inuidia perem[illegible] & alios perdat, non timet ingentia ipſe damna p[illegible] ſæuus in alios, ſed & in ſe ipſum [illegible] a Saul [illegible] eundem lancea ferire tentaint, a quo [illegible] Dæmonem accipiebat [illegible] qui odio correptus in [illegible] irruit; quo pacto alloquitur Saulem ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 15. *Saul audes talia? Quid in te ipſum haſtam vocas? ſi Dauidem ſuſtuleris, quomodo Dæmonem perſequeris? quid illum mori co[illegible]it, qui tibi vnicum* SALVTIS REMEDIVM *ſuperest?*

Inuidia *virus,* & *rubigo* mentium eſt, [illegible] quæ inter animi paſſiones & iuſta ſimul [illegible] & iniuſta ſuis, quod egregiè explicat S. Gregorius Nazianzenus orat. in C[illegible]h. Conſtantin. *Vtinam ex hominibus* [illegible] *ſublata, atque extincta eſſet inuidia, tabes poſſeſſorum,* VIRVS, *ac* RVBIGO *eorum, qui eâ exagitantur, ſola ex omnibus animi perturbationibus* [illegible] *ſimul,* [illegible] INIQVISSIMA; *illud quia bonis omnibus infeſta eſt, hoc quia dom*[illegible] *ſuos exedit,* [illegible] *conficit.* 146

Sæuit in ſe ipſum inuidus, quia alienam laudem iniuriam [illegible] re[illegible], hinc apud Petr[illegible] ſenſis epiſt. 97. INVI[illegible]Æ *proprium eſt,* LAV[illegible]M *alterius* [illegible] INIVRIAM [illegible] *primatur,* [illegible].

Inuidus, vt [illegible] eum lædiat, cui inuidet, n[illegible] curat, & ſu[illegible] lædi, per quorum d[illegible] ad a[illegible] tius læſionem [illegible]. Patet iſtuc in Saule, q[illegible] reptus inuid[illegible] Dauidem perſequens, cui filiam [illegible] ponderat alia dona reiecit, centum Philiſtæorum popoſcit præputia, 1. Reg. 18. vt [illegible] hac occaſione neci eum traderet [illegible] occideretque Dauid à Philiſtæis, licet ob id ſponſo vi[illegible] relinquenda filia eſſet; quod expendens ſanctus Baſi[illegible] S[illegible] ciæ Epiſcopus orat. 14. ait, *O mi*[illegible] [illegible] *inuidia motibus obſequatur* [illegible] *tam immanium a*[illegible] *viduitati adiudicat, inuidiaque oppreſſus contra* [illegible] *furorem concipit.*

Denique, ſi Infernum qui[illegible] inui[illegible] dixerit, non aberrabit. Inferno torquen[illegible] damna[illegible] æte[illegible] flamm[illegible] [illegible] ſæuiſſimè [illegible] in flammas inui[illegible] ſeut [illegible] [illegible]*idia errore eſt* [illegible] [illegible] Auguſtinus [illegible] INVIDIÆ qu[illegible].

S.B[illegible]

Alanus

S. Au[illegible]

ADAGIVM CXLI.

Pennatis pedibus.

147 MIra in eundo celeri[illegible] p[illegible] quod v[illegible] [illegible] Dom[illegible] [illegible] ad [illegible] at. [illegible] *Quib*[illegible] *p*[illegible] *modò a ſe* [illegible] *ego ille taras* [illegible], *quem*

[illegible] *la gue*[illegible] *tus,* [illegible] *arcuatae* [illegible] *compl*[illegible]

ADAGIVM CXLII.

Crudelior Minotauro.

P[illegible] locus erit, cùm alicuius ſæuitſes [illegible] tudeitas erit exprimenda, in hunc ſenſum loquitur Petrus Bleſenſis epiſt. 14. dum ait. *Poſt primum Cerberum tibi ſupereſt alius horribilior, nequior Pygmalione, crudelior Minotauro.* Huc facit & illud Sidonij Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. *Hi ſunt,* inquit, *ad ſuperbiendum tauri, ad conſumendum Minotauri.*

ADAGIVM CXLIII.

Ignem verberare.
Ignem diſcerpere.
Ignem fodere.

EST, inanem operam ſumere; vt ſi quis proba monita præbeat, nullum ex illis fructum producturo, hoc ſenſu extulit ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 1. ſic enim ſe ipſum alloquitur. *O Iſidore, quid ei prodeſſe ſtudes, qui iuuari non vult? quin tu vano labore te ipſum cruciare atque Æthiopem dealbare, &* IGNEM VERBERARE, *ac laterem coquere deſinis.* Simile illud, *flammam diſcerpere,* quod in eos torquet ſanctus Chryſoſtomus, qui rerum terrenarum curis diſtenduntur, labore fatigantur, hæc eius verba hom. 77. in Matthæum: *Nihil aliud eſt pro præſentibus iſtis laborare, quam* FLAMMAM DISCERPERE, *quàm pugnis aera cædere.* Huic affine eſt, quod dicit idem ſanctus Pater, *ignem fodere,* ſic enim eos premit, qui inanem in mundo mundanarum rerum amore laborem perferunt, hom. 47. ad populum Antiochenum: *Quid in mundo fatigaris? quid in perforatum hauris dolium? hoc enim in præſentem vitam laborare. Quid* IGNEM FODIS? *quid aerem percutis? cur in vanum curris? nónne quælibet ars finem habet? ſed non habet, quod vanitas vanitatum omnia vanitas?*

ADAGIVM CXLIV.

Græcus eſt.

148. GRæci olim ob impoſturas, fraudes, ac mendacia vulgò malè audiebant, adeò vt Græcus prouerbialiter diceretur, impoſtor quilibet, & [illegible] fluriendis, doliſque & aptus & paratus. Huc ſpectant ſanctus Hieronymus epiſt. 23. quæ eſt ad Marc[illegible] de ægrotatione filiæ; *ſtatim illud de trivio, Impoſtor & Græcus eſt,* & epiſt. 9. quæ eſt ad Furiam de viduitate ſeruanda. *Vbicumque viderint Chriſtianum, ſtatim illud de triuio.* [illegible] *vocant impoſtorem, detrahunt;* hinc & *Græca fides* in prouerbium abiit, de ea, cui fides minimè adhibenda, falſitate, mendacijſque conſuta.

ADAGIVM CXLV.

Lotophagorum inopia.

VT Alcinoi menſa ob deliciarum copiam in prouerbium abiit, ſic abiit & Lotophagorum in [illegible] petel[illegible] [illegible] loquitur [illegible] *miſeras epulas, ad qu*[illegible] *Lothophagorum inopiam* [illegible] *nos noui,* [illegible] *ærumnoſi namque* [illegible] *nes* [illegible] *nla, ſ*[illegible] *domibus cir*[illegible] *poſtea ſe ſe erigentibus, veluti que* [illegible] Lotophagi Populi in Africa ſun[illegible] luto vi[illegible] itate dicerentur, quum [illegible] ſuâ patriæ obliuionem comedentibus [illegible] dit Homerus odyſſ. 9.

ADAGIVM CXLVI.

Nullus capillum, quin cinædus ſit, fouet.

IN molles & effeminatos, qui ſuperfluo capillorum ornatu, ac cultu notabiles er[illegible] hoc prouerbialis ſcommatis vice iactabant. S[illegible] ſius epiſt. 104. Ioannem quendam ita perſtri[illegible] *Heri quidem manifeſte prouerbium illud compreh*[illegible] *vel oraculum potius, oraculum enim pr*[illegible] *noſti omnino.* NVLLVS CAPILLVM, q[illegible] *ſit, fouet.*

ADAGIVM CXLVII.

De riuulo bibere, & viuum fontem prætermittere.

HAc inſaniâ ij præcipuè corripiuntur, in eóſque maximè prouerbium quadrat, qui neglecto creatore creaturis adhærent, [illegible] iure Beatus Laurentius Iuſtinianus lib. de caſto connubio c. 15. inclamârit: *O cæca mortalium mens, ô inſania homi num deteſtanda!* BIBIS DE RIVVLO, ET VIVVM PRÆTERMITTIS FONTEM! *ſi rectè ſaperes, ſi ſanum in te eſſet cordis palatum, atque per ea, quæ facta ſunt, eorum intelligeres Creatorem, intelligendóque diligeres.* 149.

ADAGIVM CXLVIII.

Qui non erit Iacob, non erit Iſrael.

IAcob Patriarcha poſt labores, poſt certamina nomen Iſraël tandem indeptus eſt: [illegible] igitur ſignificabimus per paſſiones eundum ad præmium, ac requiem, hoc dictum prouerbi[illegible] vſurpabimus; hinc illud Vgonis Carenſis in cap. 35. lib. Geneſeos, ad illud, *Non vocaberis* [illegible] *Iacob, ſed Iſrael,* hæc adiicit *Nomen Iacob mutatur in Iſrael, ergo* QVI NON FVERIT IACOB, *nõ erit* ISRAEL, *id eſt, qui non fuerit in labore certaminis, non erit in quiete æternæ viſionis.* Laborandum eſt quiete fruituro, pugnandum eſt, vt pacem quis indipiſcatur. Porrò prius *Iacob* iſte Patriarcha vocatus eſt, deinde *Iſrael,* quia labor requiem antecedit, decertatio præmium, lucta victoriam, atque [illegible] Huc ſpectat illud eiuſdem Vgonis [illegible] *Per Iacob ſtatus viæ, per Iſrael ſtatus Patriæ* [illegible] enim oportet luctari, in Patria videtur Deus. [illegible]

que pe

[illegible] delectans [illegible] Angel[illegible] de[illegible] ed[illegible].

[illegible] deat Iacob, [illegible] Lare de[illegible] ho[illegible] parent[illegible], ab [illegible] ſe [illegible] comm[illegible] lap[illegible] capiti ſup[illegible] oſuit humi cubans, ibique aperto cœlo molliia ſtrata repudiauit, [illegible] factus quoque fruc[illegible] etiam in via, ſcalæ viſu recreatus. Sanct. Richardus Victorinus part. 1. de exterm. mali tract. 3. cap. 16. *In itinere*, inquit, *requiem i[illegible], quam nec in cubiculis, ſtratiſque pauperes i[illegible]; eſſent, qui mollibus veſtiuntur, & in domibus Regum [illegible]*; dum paternam domum inhabitaret Iacob, ſimili viſione creatum minimè legimus cùm à domo diſceſſiſſet; nimirum laborum comites ſuperæ deliciæ ſunt.

Bonorum operum labore ſibi quiſque ad requiem viam ſternat, dictum prius eſt ea, quæ Deus produxerat, omnia bona valdè fuiſſe, deinde requieuiſſe Deum, vt nimirum & nos poſt bona opera nobis veram requiem ſpondeamus, ea carituri, ſi & bonis operibus deſtituamur. Scitè ſanctus Auguſtinus ſerm. 2. & 40. è tenebris productis in lucem, *Fecit*, inquit, *Deus omnia, & ecce omnia bona valde. & requieuit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis, quæ fecit. Requieſcere vis & tu? Fac primò opera bona valde.* Parum eſt eſſe bona, ſtude vt valdè bona ſint. Idem vrgebat idem ſanctus Pater tract. 20. in Ioannem cap. 5. ait quippe: *Et fecit Deus omnia bona valde. & requieuit Deus die ſeptimo: vt tu homo cum attendis ipſum Deum poſt bona opera requieuiſſe, non tibi ſperes requiem, niſi cùm bona feceris operatus*; requieſcere non meretur, qui quieti laborem non ſternit, operumque bonorum exercitium quieti non præmittit.

ADAGIVM CXLIX.

Ferociùs Epirotico cane adlatrare.

150. PRouerbiale quiddam ſapit, quod habet Syneſius lib. [illegible] de prouidentia: *In furorem agebatur*, FEROCIVSQVE EPIROTICO CANE *allatrans*. quod in eos torqueri poteſt, qui in alios verbis contumelioſis ſæuiunt, minaſque aliis terrendis abſonè euomunt.

ADAGIVM CL.

Paulum blaſphemantibus exhibere.

EſT iis, qui blaſphema euomunt verba, aliquem obiicere, qui ſæuiturus in blaſphemos ſit, nihilque parciturus, flecti huc poteſt illud ſancti Bernardi 4. de conſid. *Qui Regibus*, inquit, *Ioannem e[illegible] ibeant, Petrum mentientibus, Paulum* BLASPHEMANTIBVS.

In[illegible] blaſphemos pœna puniuit ſanctus Ludouicus Francorum Rex, in cuius vita hæc habentur: *Ciuis quidam Pariſienſis blaſphemiæ reus, ille iubente cauterio i[illegible] labijs inuſtus fuit, ea enim pœna decreta erat ab ipſo i[illegible] eos, qui ſceleratè iurarent, [illegible] blaſphemarent. E[illegible] cum plerique carperent, & Regem tyrannidis inſimularent, ille ait: Equidem in meis labijs libens eiuſmodi inu[illegible] perpetuò ferrem, tantum vt impia iuramenta è re[illegible] meo profligarem.* O eadem mente eſſent, [illegible] um hoc Rege Reges cæteri ſentirent.

ADAGIVM CLI.

Marini pulmonis vitam agere.

I[illegible] quadrat, qui nihil præter vitam ho[illegible] [illegible] habent, adeoque corporeis volupta[illegible] [illegible] quod [illegible] dumtaxat *voluptatibus in[illegible], [illegible] ii præſertim, quæ vni præ cæteris materiæ immerſa, quam cùm tangendi, non guſtandi ſenſus ſit peditat, ac* MARINI PVLMONIS *vitam haud diſſimilem agatis; quandiu ergo humanam conditionem aſpernamini, ne hominis quidem perfectionem attingitis.*

ADAGIVM CLII.

Manſuetus homo cordis, eſt Medicus.

PRouerbialem ſaliuam ſapere hanc ſententiam teſtatur ſanctus Ambroſius præfat. in Pſalm. dum ait: *Habes itaque illud prouerbiale, quia* MANSVETVS HOMO CORDIS EST MEDICVS. 151.

ADAGIVM CLIII.

Non magis tutum hoc eſt, quàm ſanitas vicino ſerpente.

DE te euidenti diſcrimini obnoxia, nullâque ſecuritate munita ſanctus Bernardus lib. 4. de conſiderat. ita Eugenium alloquitur; *Sed nec tuta ſibi tua bonitas obſeſſa malis non magis, quam* SANITAS VICINO SERPENTE. Vſurpabimus cùm malorum conſortium vitando, bonis ſuadebimus, ne à ſua bonitate cadant.

Huc facit illud, quod habet VVilhelmus Abbas ſancti Theodurici In vitâ ſancti Bernardi, dum ait: *Inter hæc cogitans, & perpendens, quod vulgò dicitur: Non eſt tutum diu* COHABITARE SERPENTI, *fugam meditari cœpit.* Serpentes vocat impudicas fœminas ſanctus Hieronymus aduersùs Vigilantium cap. 6. à muliercularum conſortio Monachos auocans, & ſolitudinem ſuadens ſic extulit; ait: *Nulla ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire, poteſt fieri, vt me non mordeat, tamen poteſt fieri, vt aliquando me mordeat. Quid facis Monachus in cellulis fœminarum?*

ADAGIVM CLIV.

Equum ad campum hortari.

VAdabit in eos, qui quempiam eò vocant, quo maxime propendet, munus alicui perſuadent, in quod vehementer inclinat. Sineſij hæc ſunt verba epiſt. 154. *Ad id ipſum te prouoco, equum, vt aiunt, ad* CAMPVM HORTARI *me exiſtimans.* 152.

ADAGIVM CLV.

Vnus tondet, alter expilat. Vnus pedem tenet, alter excoriat.

VVm plures in alterum ſæuiunt, & plures ei nocent, [illegible] nullus ei parcat, damnum omnes afferant, [illegible] prouerbio locus erit, cuius meminit

[illegible]

ADAGIVM CLVI.

Alterum Iethro alium ſe exhibere.

IEthro alium ſe exh[illegible] ne ſtulto [illegible] adiungat, [illegible] Moſen alloquens; [illegible] 1. [illegible] vbi [illegible] *Peras tempus, [illegible] ſi licet [illegible]* BIRE IETHRO, *tu quoque [illegible] ſumeris, quæ non ſunt niſi affli[illegible] in ſpiritu.*

Hoc Moſi[illegible] exemplo Iethro aud[illegible] terrenarum negotiis auocamur, [illegible] quietius Deo vacemus, rebuſque diuinis. Scit[illegible] hoc expendebat B. Laurentius lib. de diſcipl. & perfect. monaſt. cap. 21. vbi ait: *Et quis Moſe ſa[illegible] ior [illegible] cauſas populi ardenti[illegible] zelo indicabat? [illegible] audeat ſine læſione perſiſtere in eo, in quo ſanctus Propheta perſeuerare non valuit. Audito namque gentilis viri conſilio, prudenter [illegible], vt in iis, quæ Dei erant, ſuo quietius [illegible] tempore.*

ADAGIVM CLVII.

A gallina ſimplici deprehenſa eſt vulpis aſtutia.

153. VTemur, cum aſtutia alicui[illegible] à ſimplici deprehenſa, & aſtutum perniſſe ſignificabimus. Huc flexit Petrus Celleſ[illegible] epiſt. [illegible] A GALLINA, inquit, SIMPLICI DEPREHENSA EST VVLPIS ASTVTIA, *captus eſt lupus ab ouibus; [illegible]*

ADAGIVM CLVIII.

In ipſo furto deprehendi.

PRo[illegible] tali ſel[illegible] in furto dicu[illegible] deprehe[illegible] qui in ipſo faci[illegible], & *in* [illegible] deprehenduntur. Ioann[illegible] cap. 23. [illegible] *duximus* [illegible] IN IPSO FVRTO [illegible] DEPREHENSVS [illegible]

ADAGIVM CLIX.

Fame conficitur, qui cibum aliis impertiuit.

IN eos [illegible] monita [illegible] minimè conſu[illegible] *Nouarini Adagia [illegible] Patr.*

[illegible]

ADAGIVM CLX.

Pennas præ voluptate induere.

CVm [illegible] læto [illegible] præ voluptate pennas ind[illegible] hoc [illegible] *Nec [illegible] dicimus, [illegible]* AC IN VOLVPTATE [illegible] *[illegible] incolumi [illegible]*

ADAGIVM CLXI.

Plumbeo pede incedere.

VVlgo trita phraſi, [illegible] vt in prou[illegible] abuti potuerit. Cùm [illegible] cunctanter [illegible], ne[illegible] tanter, nimiſque celeriter [illegible] *[illegible] beo ingrediuntur*, dicim[illegible] lib. 4. [illegible] TE PLVS, [illegible] PLVMBEO *ingrediente*

ADAGIVM CLXII.

Scytharum ſolitudo.

DE [illegible] prouerbium d[illegible] 154.
[illegible] tantur [illegible] vagantur. Syneſius de Regno de Scyth[illegible] loquens *[illegible] nihil [illegible] terræ poſſident, propter quos [illegible] Scytharum ſolitudo in prouerbium abiit, qui natale ſemper, [illegible] fugiunt.*

ADAGIVM CLXIII.

Malum malo ſanare.

IDeſt [illegible] malum malo tollere. Vti[illegible] 2. epiſt [illegible] *qui emiſi[illegible] dem [illegible] rebus [illegible]* MALO [illegible] MALVM SANARE *ſtuden[illegible]* quàm [illegible] abſurdum, & à ra[illegible] idem ſanctus Pater explicat [illegible] lib. [illegible] 145. *Nam*, inquit MALVM MALO SANARE *id enim extrema [illegible] apud [illegible], ac prophanos [illegible]*

ADAGIVM CLXIV.

Sardonicis herbis ſaturatum eſſe.

155. DE iis, qui in periculis lætantur, in morte ridenr. Saluianus lib. 7. de gubernat. ita ſcribit: *Nos & in metu captiuitatis ludimus, & poſiti in mortis timore ridemus;* SARDONICIS *quodammodo* HERBIS *omnem Romanum populum putes eſſe ſaturatum; moritur, & ridet.* Hinc & Sardonicus riſus, de quo præter Auctores, qui citari ſolent, ita in carminibus Sibyllinis,

SARDONIVM RISVM ridebitis horrida quando
Quam dico torrénſque Dei vos opprimet vnda.

Sic loquens inducitur Noë, vt mortales à venturo diluuio ſibi cauerent; Zacharias Scholaſticus Epiſcopus Metilenes diſp. de mundi opificio; *Subridens,* inquit, *Sardonio, & amaro riſu;* & ſanctus Greg. Nazianz. in carm.

Id facio, quod mens mea damnat, & odit,
Oblectórque malis, mortémque in pectore fixam
Rideo SARDONICO RISV.

Fictam mundanorum lætitiam, ementitúmque gaudium, ſi quis Sardonico riſui comparauerit, is rectè de illa, illóque cenſebat. Ago de hoc argumento luculenter in opuſculo cui hæc præfixa inſcriptio, *Riſus Sardonicus,* hoc eſt, *de ficta mundanorum lætitia,* cui laruam calamo in multorum vtilitatem profectúmque detrahimus, ne alicui riſus, & lætitiæ nomen imponat.

ADAGIVM CLXV.

Tam neceſſarium, quam ſol.

REm hominibus valdè neceſſarium Solis comparatione quadam prouerbij ſpecie ſignificabimus. Significauit & ſanctus Bernardus lib. 3. de conſiderat. *Fateor,* inquit, *grande, & generale mundo bonum eſſe appellationes, idque tam neceſſarium, quam ſolem ipſum mortalibus.*

ADAGIVM CLXVI.

Anhelans funus ſuum portare.

156. ELeganti metaphorâ miſerrimum peccatoris ſtatum repræſentat his verbis ſanctus Cyprianus de lapſis ad finem: *Animam,* inquit, *tuam, miſera, perdidiſti, ſpiritaliter mortua ſuperuiuere hic tibi, & ipſa anhelans* FVNVS TVVM PORTARE *cœpiſti, & non acriter plangis, non iugiter ingemiſcis.* Prouerbij ſpeciem hanc metaphoram habere etiam Pamelius hic monuit.

Huic affine eſt illud ſancti Hieronymi epiſt. 13. quæ eſt ad Paulinum, *Quanti,* inquit, *hodie diu viuendo* PORTANT FVNERA SVA, *& quaſi ſepulchra dealbata plena ſunt oſſibus mortuorum.*

ADAGIVM CLXVII.

Næuus in lumine non inuenitur.

VIri Bi[illegible] ab o[illegible] i[illegible]munem eſſe ſignific[illegible]bimus, & a defectu, cuius inſinu[illegible] [illegible], tunc prouerbium iſtuc efferemus. S[illegible] nus ep[illegible]. ad Victricium: *Sicut comperi etiam de multitudine aduerſantium, & tolerantia tentationum, quoniam inſurrexerunt in te teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi, ſed nodus in ſcirpo, &* NÆVVS *in lumine* NON POTVIT INVENIRI.

ADAGIVM CLXVIII.

Multa libris continentur, quæ nos præſtare nequimus.

FAcilius quidpiam eſt chartis committere, quàm opere complere, & minus laboris eſt calamo proba monita exprimere, quàm moribus, & vita; & non ab re in prouerbium hoc quoque abierit. Quò ſpectabat Nicephorus Gregoras lib. 8. hiſtoriæ Romanæ, dum ait, Ἀλλὰ πολλῶν τῶν ἐκ τῆς παροιμίας ἡμῖν ἀδυνάτων τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις κειμένων, ἐν τι τῶν πολλῶν καὶ τοῦτο [illegible] καὶ [illegible] καὶ λέγεσθαι, hoc eſt, *ſed vnum (vt prouerbio dicitur) multa libris continentur, quæ nos præſtare nequeamus, è multis illis, & hoc vnum fortaſſe eſt & dicitur.*

ADAGIVM CLXIX.

Vade retro Satana.

QVoties quiſpiam, cuipiam bene agenti ſe opponit, & nequam aliquod conſul[illegible] nequam Satanas prouerbiali hac ſententia reiicietur; qua vſus eſt & Chriſtus increpans Petrum, qui à paſſione eum auertebat. Rem flexit ſanctus Bernardus ſerm. de ſeptem ſpiritibus ad cogitationes, quæ carnem ſapiunt, carnem fouent, hæc eius verba, *Semper ſpiritus carnis mollia, ſpiritus mundi vana, ſpiritus malitiæ ſemper amara loquitur; quoties ergo importunè, vt aſſoles, carnalis co[illegible]atio mentem pulſat, verbi gratia, cùm de pactu, de cibo, de ſomno cæteriſque ſimilibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodam ardeſſimus deſiderio, certum ſit nobis ſpiritum carnis eſſe, qui loquitur, & tanquam aduerſarium repellamus eum, dicentes:* VADE RETRO SATANA, *quoniam non ſapis ea, quæ Dei ſunt; ſed magis ſapientia tua inimica eſt Deo.* Hæc eadem verba hoc ſenſu donat ſanctus Auguſtinus ſerm. 29. ex 40. q[illegible] nouiſſime prodierunt. *Dominus Chriſtus ait.* VADE [illegible] ME SATANA. *Quare Satana quia vis ire ante me. Non vis eſſe Satanas vade poſt me. Si enim vadis poſt me, ſequeris me. ſi ſequeris me, tolles crucem tuam, nec mihi eris conſiliarius, ſed diſcipulus.* 157.

ADAGIVM CLXX.

Caudam in Dei tui ſacrificiis appone.

OLim animal, quod Deo mactabatur, ſine cauda eſſe non debebat, quæ res rectè docebat, opera quæ Deo litamus, in Deique obſequium Deo offerimus, conſummata, atque perfecta eſſe debere, & perſeuerans, quæ velut operis cauda, & finis, eſt decoranda. Huc ſpectauit Petrus Abbas Cellenſis lib. 4. epiſt. 7. dum ait. CAVDAM APPONS 158.

[illegible] IN SACRIFICII [illegible] b. [illegible] ſpectabatur *Cum* [illegible] *DAM* [illegible] *cum omnis laus, nam vituperium* IN [illegible] *AVDA,* [illegible] *in* [illegible] *terminetur.* Huc quoque [illegible] Tobiæ [illegible] dam, qua blandie[illegible] tur, feſtiue [illegible] Beatus [illegible] in cap. 11. Tobiæ vbi hæc leguntur. *Tunc præcurrit canis, qui ſimul fuerat in via, & blandimento ſua cauda gaudebat*; expendens igitur illuc Beda, ait: *Pulchre blandimento ſua cauda gaudebat:* [illegible] *pe, quæ finis eſt corporis, finem bonæ operationis, id eſt, perfectionem inſinuat.* Paulò aliter parœmialem hanc ſententiam extulit ſanctus Bernardus in hunc modum, ſcilicet: *Hoſtiæ caudam capiti iungere,* quod fit, cùm finis operis reſpondet initio, & quod laudabiliter eſt inchoatum, pari perfectione finitur, hæc illius ſunt verba. epiſt. 24. *Laudabile principium condignum conſequatur finem, & cauda hoſtiæ capiti coniungatur;* & epiſt. 78. ita loquitur: *Tene, quod tenes,* HOSTIÆQVE CAVDAM *iunge capiti, quoniam cœpiſſe nil proderit, ſi, quod abſit, non perſeuerare contigerit.* Monitum iſtuc illorum mentibus debet inſidere, qui probum principium non bono maculant fine, & perdunt in operis extremo, quod initio acquiſierant. Porrò quia hæc magni momenti res eſt, non erit à noſtro inſtituto alienum, neque à legentis profectu diuiſum, ſi plura rei formandæ, illuſtrandæque huc conuehamus, quod ſequentibus excurſibus à nobis fiet.

EXCVRSVS XXII.

Perſeuerantiæ bonum.

In munditia perſeuerandum *eſt.*

Iuſtitiam induere, *quid ſit; perſeuerantiam hac phraſis commendat.*

Fimbriæ, *quæ in ſponsâ laudatur, & vnguentum in veſtimenti ore, perſeuerantiam docent.*

Iuſti virtus ſemper florere *debet, nunquam flacceſcere.*

Perſeuerantiæ priuatio, *quid mali parturiat.*

Supremus ſcalæ gradus *perſeuerantia.*

Nunquam ſiſtendum *in bono, donec ſupremum gradum attigerimus.*

Cœli ianua *perſeuerantia eſt.*

159. *In munditia perſeuerandũ eſt.* VBi quis bonum aliquod exorſus eſt, caueto ſtatim debet ne retro eat, & temerè illud omittat, quod cum laude inchoauerat; vbi quis probæ vitæ viam iniit, ſtudeat vt in eâ perſeueret, viget iter, non ſiſtat, ne in pœnitenda ruat ſi regredi[illegible]. Conſultò Iſaias cap. 1. v. 16. *Lauamini,* inquit, *mundi eſtote.* Poſteri[illegible] iſtuc ſupereffluere [illegible] vide[illegible], & eſſe nudam prioris repetitionem, non eſt [illegible] munditia commendatur perſeuer[illegible]. Oleaſt. hic, ad hæc verba: Eſtote mundi, id eſt, PERSEVERATE in munditia, nam parum valet, ſi te mundes, & ſtatim ad immunditiam reuertaris inchoatam; munditiam coinquinat, qui in munditia non perſeuerat. Iſa. 1. 16. Oleaſt.

Iuſtitiam induere quid ſit & perſeuerantiam hac phraſi commendat. Semel virtutis viam iniuiſſe, non ſatis; pergendum eſt per eam dum viuimus. Sanctitatis veſtis, quam ſemel induimus, nunquam deponenda, quod ſignificauit Apoſtolus [illegible] di[illegible] cap. 4. in epiſt. ad Ephe[illegible] v. 24. *Induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitiâ, & ſanctitate;* induendi ſimilitudo perpetuum in virtute Ephe. 4. 24.

[illegible]peribus ex[illegible] eleganter adducti[illegible] probat ſanctus Chryſoſtomus hom. 13. in [illegible] epiſt. vbi inter alia h[illegible] *a ſunt par*[illegible] [illegible] *veſtimentum* [illegible] *ipſe enim indutus eſt* [illegible] *te induamur.* [illegible] *autem* [illegible] NVNQVAM DEPONERE [illegible] *decentem: In dixit male* [illegible] *ei. Et rurſus,* [illegible] *rurſus,* [illegible] *eſt dicere* [illegible] *induit* [illegible] *non* [illegible] *tres dies, ſed perpetuo* ESSE IN VIRTVTE, *& hanc veſtem nunquam exuere.* S. Chryſ.

160. *Fimbriæ, quæ in ſponſa laudantur, & vnguentum in veſtimenti ore, perſeuerantiam docent.* Fimbriæ quæ laudantur in ſponsâ Pſ. [illegible] perſeuerantiam commendant, ſunt enim extrema veſtium pars; vnguentum quoque, quod [illegible] barba Aaron in oram veſtimenti deſcendit Pſal. 132. v. 2. huc [illegible] facile poteſt. Belle feſtiueque Petrus Bleſenſis epiſt. 55. *Optime,* inquit, *incipi*[illegible] *rantamen, non principium, ſed finem attendit, qui indicat fines terræ, ſic carne, vt comprehendas. Gloria enim virginum, eſt in fimbriis, & ſi* [illegible] *veſtimenti vnguentum benedictionis infundit.* Pſal. 44. Pſal. 132. 2. Petr. Cel.

Iuſti virtus ſemper floreat debet, nunquam flacceſcere. Solet iuſtos lilio comparari, ita Eccleſia canit. *Iuſtus germinabit ſicut lilium,* quod ſumptum ex cap. 14. Oleæ v. 6. ne quis in perſeuerantiæ præiudicium colligeret, posſe iuſtitiam marceſcere, & exſiccari poſtquam erupit in germen; addit ſtatim, *& florebit in æternum ante Dominum,* ac ſi diceret, lilium iuſtus eſt, ita tamen vt eius iuſtitia, ac ſanctitas non ſtatim poſt natiuitatem flacceſcat, ſemper vireat, ſemper floreat, ſemper vernat. Iuuat hunc ſenſum ſanctus Bernardus ſerm. 70. in Canticum canticorum, vbi ita ſcribit: *Quod autem iuſtitia lilium ſit, recordamini de Scriptura, quia iuſtus germinabit ſicut lilium, & florebit in æternum ante Dominum. Nequaquam lilium hoc hodie eſt, & cras in clibanum mittitur,* QVIA IN ÆTERNVM FLOREBIT. Non placet lilium, quod ſtatim marcet, & exſiccatur: vernare ſemper debet, ſemper florere, nec ante homines tantùm qui plerumque decipiuntur, ſed, quod plus eſt, ante Deum, cui extima ſanctitatis venuſtas non imponit. Oleæ 14. S. Bern.

161. *Perſeuerantiæ priuatio quid mali parturiat.* Caruit perſeuerantiæ decore Petrus, dum ad Chriſtum ſuper vndas ambulans pergeret, ſtetit quippe, vt iure ab ipſo, *modicæ fidei,* inſimuletur; Matth. 14. *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* fide per mare incedebat, ſed quia timere cœpit, nec perſeuerauit in inceſſu, meruit tam dure increpari; quod expendebat ſanctus Ambroſius ſermone 47. de fide Petri, dum ait: *Modicæ fidei, quare dubitaſti? beceſt, cur tam parua fidei es, vt qui credendo mare ambulare cœperas, non id* PERSEVERANDO *tranſires? ſcriptum eſt enim. Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Matt. 14. 31. S. Ambr.

Supremus ſcalæ gradus perſeuerantia. Vidit olim Iacob ſcalam, quæ culmine tangebat cœlum, & aſcendentes per illam Angelos, & deſcendentes, ac ſi gradus haberet, per quos in ſublimia ſcanderemus; gradus ſcalæ virtutes omnes ſunt, vt tamen ſupremus, & altior perſeuerantia ſit, & bonorum operum conſummatio, quæ nos in cœlum tranſmittit, ita de huius ſcalæ gradibus philoſophatus ſanctus Zeno ſerm. de ſomnio Ioſeph: *Gradus autem eius fratres dilectiſſimi, ſi vultis ſcire quid vocentur, audite. Conuerſio, audientia, intellectus, credulitas, timor, ſapientia, ſobrietas, manſuetudo, temperantia, caſtitas, pietas, charitas, fides, veritas, humilitas, gratia, honeſtas, verecundia, patientia,* PERSEVERANTIA, *conſummatio.* S. Zeno.

Nunquam ſi[illegible] dum in bono donec ſupremũ gradum attigerimus. Agap. Supremus iſte gradus laboris noſtri terminus ſit, non prius in ſcala aſcenſu ſiſtendum, quam hunc attigerimus, cœlum ingreſſuri. De qualibet virtute loquens Agapetus apud Stobæum ſerm. 1. monebat. *Semper aſſiduus eſto, quemadmodum, qui ſcalas conſcendere cœperunt, non prius deſiſtunt ab aſcenſu, quam* SVPREMVM ATTI[illegible]RINT GRADVM; *ſic & tu in bonis ſemper altius ſcandendo aſſiduus ſis.* quod nos ad ſ[illegible] num ſcalæ gradum, qui perſeuerantia eſt, referre poſſumus.

Cœli ianua perſeuerantia est. S. Laur. Iuſt. Porro, adeò ſublimis gradus iſte eſt, vt non [illegible] cœlum tangat, quam cœli ianua, ac introitus ſit; hoc ce[illegible] nomen perſeuerantiæ donat Beatus Laurentius Iuſtinianus cap. 4. de ea differens: *Quæ,* inquit, *virtus eſt* COELI IANVA PARADISI PORTA [illegible] *regni introitus.* cœlum intrare non vult, qui perſe[illegible]rantiæ ianua longe abit.

& per nona [illegible] ta pergend[illegible] a[illegible] pancorum ill[illegible] ab hac pau[illegible] itate lam[illegible]

EXCVRSVS XXIII.

Bono principio melior reſpondere finis debet.

Bonum principium extrema meliora per[illegible] ſ[illegible] ant.

Melior debet eſſe operis finis, *quàm initium.*

Perſe[illegible] ſſima vitæ curſum conſummet.

162. *Bonum principium extrema melius perficiant.* BOnum eſt bo[illegible] principio finem in fine re[illegible] [illegible], ſed melius eſt reſpondere m[illegible] [illegible] bonitatis [illegible] contendi, [illegible] aliquo ſit, [illegible] incrementa cum[illegible] [illegible] ad [illegible] ndum boni ſemper aliquid eſt [illegible] eſt eſſe melius, quod adiicitur, hinc ſo[illegible], vt iuſtus in ſacris literis comparetur, [illegible] ab iſtu[illegible] quia adeò non decreſcit dum erigitur, vt creſcat ſemper; quod expendebat ſanctus Gregorius lib. 19. moral. cap. 16. in hæc verba: *Palma vaſtior in ſummitate eſt, quam eſſe cœperit ex radice, quia ſæpe electorum conuerſio* PLVS FINIENDO PERAGIT, QVAM PROPONIT INCHOANDO, *& ſi tepidus prima inchoat, feruentius extrema conſummet.* S. Greg.

163. *Melior debet eſſe operis finis quàm initium.* Melior finis orationis à ſapiente dicitur, quàm principium; melior eſſe debet, & operis cuiuſque. Docuit hoc exemplo ſuo illa, quæ ardenter Deum ſuum diligebat, Magdalena, nam initio Chriſti ſui pedes vnguento vnxit, in fine & pedes, & caput; vt ita innueret in Dei obſequio bonum opus inceptum perfectiori fine conſummandum. Opportune rem premit Beatus Rupertus, de gloria, & honore filij hominis lib. 10. in hæc verba: B. Rup. *Quia,* inquit, *melior eſt, vel eſſe debet, ſicut orationis, ita operis, finis, quam principium eius, opus bonum benè inceptum* MELIVS CONSVMMAVIT. *Nam illa initio tantummodo pedes Domini vnguento vnxit: hic autem [illegible] ca, quæ de ipſo erant, prope iam finem habebant [illegible] pedes vnxit, & ſuper caput eius vnguentum fudit.* Creuit Magdalenæ deuotio, itaque Dei amore [illegible] oſecit, dum vixit.

Perfectiſſima vita ſine uſu conſummet. Ad perfectiora eundum ſemper erat omnium per[illegible] vitæ curſum per[illegible], & veluti coronen[illegible] Deus ipſe innuit [illegible] in mundi molitione hunc ordinem ſeruauit, vt poſtremum hominem conderet, qui rerum omnium perfectiſſimus eſſet.

S. Alex. S[illegible] Alexandri [illegible] Epiſcopum Veronenſem [illegible] legimus; [illegible] *eſt [illegible] mandum, [illegible] ſe* ME[illegible] REM *in dies [illegible] ſtuduerit.* Bonæ ſemper vitæ adu[illegible] aliquid,

EXCVRSVS XXIV.

Perſeuerantia filiorum Dei character virtutúmque corona.

Perſeuerantiæ ſpiritum ſuis Chriſtus inhalauit.

Filium Dei *ſe prodit, qui bonum quod inchoauit perficit.*

Bene conſummet, *qui bene* inchoauit.

Vna perſeuerantia brauium *accipit.*

Perſeuerantia corona.

ITa eſt, quiſque ſe probet Dei filium, dum veri, & vnigeniti filij ſui perſeuerantiam imitatur. Scriptura[illegible] vol[illegible], nihil inchoauit Chriſtus, quod non perfecerit, lege miracula, quæ patrauit, nunquam deprehendes dimidiatam ſanitatem conceſſiſſe, quod [illegible] etiam obſeruaui ab alijs obſeruatum, quid quod moriturus perſeuerantiæ verbum emiſit, antequam emitteret ſpiritum, dixit quippe, *conſummatum eſt*, nec explicauit quid eſſe conſummatum, vt inde conijc[illegible] res omn[illegible] eſſe conſummata, omnia perſeuerantiæ coron[illegible] redimita, imperfectum nihil [illegible] nihil non inte[illegible] perfecit omn[illegible] Chriſt[illegible] con[illegible] ſummauit [illegible] deinde ſpi[illegible] tum [illegible] eundem [illegible] ſpi[illegible] 164. *Perſeuerantiæ ſpiritum ſuis Chriſtus inhalauit.*

Filium Dei ſe p[illegible], quod [illegible] laude inchoauit, [illegible] integro vitæ curriculo in bono, quod [illegible], permanet, inſinuauit hoc Apoſtolus in epiſt. ad Rom. 8. v. 14. dum ait: *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* In Græco eſt: [illegible], ſignate autem dixit Paulus, *qui ſpiritu Dei ducuntur*, non vero, *qui ſpiritum Dei arripiunt*, vt colligeremus, hanc [illegible] rum Dei notam, eſſe hunc [illegible] characterem, ſi in bono quis perſiſtat, dum viuit quod ſemel incœpit; hacque laude illum carere, qui licèt laudabiliter inchoauerit, finis tamen exordio non reſpondet, ſuccinit ſanctus Chryſoſtomus qui hom. 14. in epiſt. ad Romanos hæc Pauli verba expendens, hæc habet ad hanc [illegible] *Baptiſma acceperis, niſi ſpiritu poſtea ductus fueris, dignitatem datam perdidi[illegible]. Propterea non dixit, quicumque [illegible] acceperunt, ſed quicumque ſpiritu ducuntur. hoc eſt, [illegible]* OMNEM VI[illegible]AM *ita viuunt [illegible]*, [illegible] ſe quis Dei filium probet [illegible] quod inchoauit bene. *Filium Dei [illegible] qui [illegible] qui [illegible] uit [illegible].* Rom. 8. 14. S. Chry.

165. *Bene [illegible] qui bene inchoauit.* Hoc ſuæ quiſque menti [illegible] non [illegible] cepiſſe, ſed perfeciſſe virtutis eſſe, ne[illegible], ſed conſummaſſe veræ ſanctitatis [illegible]. *Bona inceptio* SINE FINE, *ſpecioſi corporis inſtar eſt ſine capite*, inquit Henricus IV. Romanorum Imperator in quadam epiſtola ad S. Othonem R[illegible] bergenſem Epiſcopum. Henr.

Vna perſeuerantia brauium accipit. Currunt omnes virtutes, vna [illegible] brauium accipit; [illegible] qui in curſu [illegible] præiuerat, præmium indip[illegible] & coronam; certant [illegible] inter ſe virtutes, ſed per[illegible] alijs præ[illegible] nanda. [illegible] get ſanctus Bonauentura in Pſal. 67. in hæc verb. *Omnes qui currunt [illegible] accipit brauium ſic de virtutibus poteſt [illegible]*, S. Bonau.

nam

nam [illegible] *num Chriſti* [illegible] *accipis* [illegible]. *Nam* [illegible] *purpuras,* [illegible] *fa* [illegible] CORONATVR. *nam qui* [illegible] *erit.* [illegible] *in* [illegible] *eſt fere* [illegible] CORONA *eſt, utile omne exordium eſt.* & illud,

Vitæ CORONA *perſeuerantı datur*

&

Laudis CORONA *perſeuerantı datur.*

Perſeuerantia corona. Vetus dict.

Non meretur laudem vllam vlla virtus, quæ non perſeuerantia eſt. In certaminibus ante conſummationem corona non datur, nec hic æternæ gloriæ corona ſperanda eſt, ſi abſit perſeuerantia.

ADAGIVM CLXXI.

Vna linea Geometram non facit.

166. SI quis [illegible] vnam lineam duxerit, non idem ſtatim Geometra dicendus eſt, prouerbij meliorem faciem induet hæc ſententia ſi paulò longius abducatur, & ad alia transferatur. Tranſtulit ſanctus Gregorius Nazianzenus, dum hoc probare voluit; iuuenes in Eccleſia non eſſe præficiendos, licèt Daniel iuuenili ætate ſenes improbos iudicauerit, hæc eius verba orat. 39. *Ieſus purgatur, & tu purgationem contemnis? a Ioanne & tu aduersùs præconem tuum inſurgis! Trigeſimum annum agens. & tu ante lanuginem ſenes doces, aut docere te poſſe credis, nec ab ætate, nec a moribus fortaſſe, authoritatem habens? at denique hic Daniel profertur, ac nonnulli alij in iuuenili ætate iudices, atque in lingua exempla verſantur. quiſquis enim inique agit, ad ſui defenſionem promptus & paratus eſt, at pro Eccleſia lege nequaquam cenſendum eſt, quod raro accidit; quandoquidem nec hirundo vna ver efficit, nec* GEOMETRAM VNA LINEA, *nec denique nautam vna nauigatio.*

ADAGIVM CLXXII.

Heraclitum me legere puto.

AFfectatæ obſcuritatis Heraclitus fuit, vt ne a vulgo perciperetur. librum, quem edidit, adeo obſcuris inuolucris ſepſit, vt σκοτεινὸς, idest, *tenebricoſus* ſit appellatus; quotieſcumque igitur in alicuius librum inciderit, quem præ obſcuritate [illegible] nequeat, adagialiter dicet, *Heraclitum me legere puto*, vſus hac formula eſt ſanctus Hi[illegible] Apologiæ aduersùs Ruffinum, vbi ait, *D*[illegible] *ego* [illegible] *ipſa tua relegens, quamquam inter*[illegible] *non intelligam quid loquaris, &* HERACLITVM ME LEGERE PVTEM, *tamen non doleo, nec me pœnitet tarditatis; id enim in legendo patior, quod* [illegible] *pateris* [illegible] *ſcribendo.*

ADAGIVM CLXXIII.

Coruos mutare columbis.

167. COruus malè ferè in ſacris litteris audit, benè verò columba; qui igitur malos [illegible] perditóſque ad innocentiam [illegible] ac puritatem vocat, &

[illegible] *nobis* [illegible] ni [illegible] homi[illegible] [illegible] iter [illegible] [illegible] COLVMBIS.

ADAGIVM CLXXIV.

Norma Catonianæ ſeueritatis.

HOmo maximè ſeuerus, & rugoſæ frontis, cuius vita [illegible] regula ſit, prouerbiali exemplar, is prouerbialiter, *Catonianæ* [illegible] *norma* audiet ironicè. vtitur ſanctus Hieronymus in Apologia aduersùs Ruffinum: *Audi,* [illegible] *ſapientiæ columen,* [illegible] NORMA CATONIANÆ SEVERITATIS, vulgo homines tetrici, ſeueri, aliorum cenſores, iudices, *Catones* dicuntur.

ADAGIVM CLXXV.

Et carnem perdere, & vmbram prehendere non poſſe.

IN eos prouerbium congruit, qui [illegible] alicuius poſſeſſione non contenti, dum alij inhiant, aliud ſequuntur, vtrumque amittunt; quod à fabula illâ natum, qua canis ore carnem geſtans, illius vmbram reſpiciens, dum hanc, illa parumper depoſita, ſequitur, vtraque caruit: hinc illud ſancti Aſterij homilia aduersùs auaritiam, vbi Luciferi auſum perſtringens ait: *Serui iuſtas inſtat,* [illegible] *temerariis auſis, in latronem euaſit, at canis illius in gentium fabulis, qui &* *carnem* PERDIDIT ET VMBRAM (nam quomodo rem inanem, & incomprehenſibilem) prehendere NON POTVIT. 168.
non eſt abſimile hoc prouerbium ab illo quod alibi explicamus *Æſopi canis.*

ADAGIVM CLXXVI.

Iactus ſemel in puteum lapis, non facilè inde educitur.

VArius huius prouerbij vſus eſſe poteſt, aut cùm quis in aliquam culpam cecidit, ægrè reſurgit, cùm aliquid in illius manus incidit, à cuibus reſumi difficile poteſt. Petrus Delphinus lib. 6. epiſt. 99. IACTVS SEMEL IN PVTEVM LAPIS, NON FACILE INDE EDVCITVR; in libri oram prouerbium appoſuit Scholiaſtes.

ADAGIVM CLXXVII.

A Caipha tradi Pilato.

AB impio ſcilicet iudice, impio iudici tradi. [illegible] ſcriptori, [illegible] qua de exilio [illegible] Martini Papæ agit, hæc habentur: Tunc

quando TRADITVS eſt à CAIPHA PILATO, hoc eſt, à Præfecto.

ADAGIVM CLXXVIII.

Medicus mitis reddit vulnera verminoſa.

169. IN nimium l[illegible] ac conniuentes iactari hoc prouerbium vulgo ſolitum tradit Petrus Delphinus lib. 6. epiſt. 41. vbi ait: *Nec me crudelem exiſtimauerint quod ſeuerior in coercendis illis non ſima noſtra [illegible]ſtatione apparuerim [illegible] vulgo dicitur,* MEDI[illegible]M MITEM REDDERE VVLNE[illegible]A VERMINO[illegible]A.

Huc facit illud ſancti Petri Damiani opuſc. 57. cap. [illegible] ſam medici, & corripientis manum arguentis, *Inordinata pietas mu[illegible] impietatem, & ſi[illegible] m[illegible] medici vulnus auget ægroti, facit enim [illegible] putredinem, dum non ſecando, ſed palpando [illegible] ducit tumuſculo cicatricem.* [illegible] idem pharmacopolæ exemplo confirmat, dum ſubdit: *Pharmacopola denique qui mollibus vnguentis non permi[illegible] acredinem tumoribus exſiccandis nullam poteſt [illegible] virtutem.* [illegible] nimiam lenitatem calamum aliàs acuo, vbi He[illegible] conniuentiam pungo.

ADAGIVM CLXXIX.

Simij florent, celebréſque ſunt, Leones quieſcunt.

CVm inepti, & inidonei laudabile quidpiam præſtant, quo celebrentur, aptus, & idoneus torpet, & cùm imbecillis fortis munus obit, fortis tanquam imbecillis ab opere abſtinet, tunc prouerbiali hac ſententiâ vtemur. Præiuit ſanctus Gregorius Nazianzenus, qui epiſt. 187. ad Timotheum ſcribens ait. *Tu vero viriliter age, & confortare, ac pro Trinitate quantum vires tua ferent, dimica; & qui manſuetus eſt, pugnax fiat, quemadmodum etiam nos facere videbas, neque enim mihi placet,* VT SIMII FLOREANT, *celebréſque ſint,* LEONES *autem* QVIESCANT.

ADAGIVM CLXXX.

Sæpè mora melior eſt.

CVnctationem ſuaſuri, vt maximè opportunam, hac prouerbiali formâ efferemus, quod [illegible] extulit Sidonius Apollinaris lib. 2. epiſt. [illegible]. *Prouerbialiter,* inquiens, *celebre eſt ſæpè* MORAM ESSE MELIOREM, *ſicuti & nunc experti ſumus,* noxia ſæpè præceps feſtinatio eſt, vtilis cunctatio, niſi nimia.

ADAGIVM CLXXXI.

Multum inter Phrygum, & Perſarum limites intereſt.

170. [illegible]

[illegible]

[illegible] de [illegible] us

[illegible]

[illegible] quàm indicetur, affirmare volumus [illegible] Hieronymus Gregorius lib. [illegible] Romanæ, [illegible] loquitur: [illegible] *ante ritatem meam [illegible] demo[illegible], [illegible], ne vulgari more de me iudicaret, multum [illegible]* INTER PHRYGVM, *&* PERSARVM *quod aiunt limites* INTERESSE.

ADAGIVM CLXXXII.

Nec aue dicere.

CVm alienum à re quapiam, & abhorrentem quempiam eſſe ſignificare voluerimus, nihilumque commercium cum ea habere, prouerbiali ſpecie dicetur: *Ne aue quidem dicere,* hoc ſenſu extulit ſanctus Ambroſius lib. [illegible] offic. cap. 49. dum de animi fortitudine dicit: *Inuitat labores, fortis ad pericula, vigilior aduerſus voluptates, quibus aurem deferre neſciat, nec [illegible] dicitur,* AVE DICAT; *pecuniam negligat, auaritiam fugiat tanquam labem quandam, quæ virtutem effeminet.*

ADAGIVM CLXXXIII.

Nudum exuere, non veſtire.

REcellit hoc prouerbio poterunt, qui alienarum rerum cupiditate correpti, nullis parcunt ſeculis, & vilia quæque ab illis per vim rapientes, qui pretioſioribus deſtituuntur. Meminit huius adagij ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 197. dum ait: *Hominis his omnibus de cauſis parcite, ne aliquin exiguum ſibi commodum afferentes, magnum ipſi detrimentum accipiatis,* NVDVM, *(vt dici ſolet)* NON VESTIENTES, *ſed exuentes.*

ADAGIVM CLXXXIV.

Non omne quod lucet, aurum eſt.

TRitum vulgi prouerbium, quo mon[illegible] non eſſe exiſtimæ rerum pulchritudini h[illegible]dum, faciléque eſſe externum per [illegible] habitum rerumque ſuperficiém ſpectatoribus [illegible]re. Petrus Delphinus lib. [illegible] epiſt. [illegible]9. *N[illegible] mi Paule, vulgo, & verè dici* NON OMNE [illegible] AVRVM ESSE. *Veniunt aliquando in Regiam [illegible] mentes, & præcipue parum [illegible] pertorum [illegible] prætextu boni, [illegible] per [illegible] malos.* 171.

ADAGIVM CLXXXV.

Foliorum ſtrepitus lepores exterret.

HOc prouerbium in eos torquere licebit, qui ſine cauſa pericula fingunt, ibique timent vbi nulla timendi eſt cauſa; hinc illud [illegible] Gregorij Nazianzeni in ſententiis: F[illegible]VM STREPITVS LEPORES E[illegible], *ita rerum vmbra timidos homines, atque* [illegible]

ADAGIVM CLXXXVI.

Deletus eſt Amalech.

VTemur in cuiuſ[illegible]que [illegible], qui [illegible] nos quacumque ratione ſæuiat, ext[illegible]tione

ſione. D[illegible] eſt a[illegible] ona, q[illegible] cenſ[illegible] [illegible]ndo in mente R[illegible], [illegible] Moy[illegible], [illegible] Amalech R[illegible] gem [illegible] que a Don[illegible] *Delebo memor[illegible] cœlo.* Sanctus [illegible]piph[illegible]us nuncians [illegible] nymo Origenis hæreſim oper[illegible] Theop[illegible] Al[illegible] [illegible]rini eſſe dam natam, ait ep[illegible] [illegible] [illegible] ſt [illegible] in epiſt[illegible] ſ[illegible] H[illegible]ron[illegible] [illegible] *[illegible]ebar[illegible] me, Amalech [illegible] que ad [illegible]tem* E[illegible] LETVM. Sanctus Ioan[illegible]es [illegible]nacu[illegible] gr[illegible] crucis ſigno vincendum Amalech edocet in h[illegible] verba: *Oculis cœlum [illegible]ſpice, exprime [illegible]manum cru[illegible] manibus immotis, vt per figuram ſaltem crucis* AMALECH *pudefacias, ac proſternas.*

ADAGIVM CLXXXVII.

Retro puppim impellere.

PRouerbium de iis dici ſolitum, qui conſilium in contrarium mutant, vt notabat [illegible] ſcholiaſtes ad hæc ſancti Gregorij Nazianzeni verba carm. de [illegible]ira ſua,

IMPELLO PVPPIM, *nam* RETRO, *vt dici ſolet.*

ADAGIVM CLXXXVIII.

Oneratis ſuperponendum onus, deponentibus non communicandum.

172. VEtus ænigma, quod vt pleraque alia prouerbia loco vſurpari poteſt, Refert, & explicat ſanctus Hieronymus lib. 3. Apologiæ aduersùs Ruffinum, *Stateram ne tranſilias*; id eſt, *ne prætergrediare iuſtitiam; ignem gladio ne [illegible]odias, iratum videlicet, & tumidum animum verbis maledicis, ne laceſſas*; ONERATIS SVPERIMPONENDVM ONVS, DEPONENTIBVS NON COMMVNICANDVM; *id eſt, ad virtutem incedentibus augenda præcepta, tradentes ſe otio relinquendos.*

ADAGIVM CLXXXIX.

Gladiatorium animum habere.

PErtinax animus, & vel perdere paratus, vel perdi prouerbij ſpecie *gladiatorius* d[illegible]ur; torquetur & in deſperatos, qui ſua [illegible] ſ[illegible]e abiectâ nihil non malum aggrediuntur. S[illegible] detur exculiſſe ſanctus Auguſtinus in l[illegible] [illegible]o. conc. [illegible]. dum ait: *Vnuſquiſque peccator, & iniquus, iam de ſe deſperans, iam habens quaſi* GLADIATORI[illegible]M ANIMVM, vt ideo faciat quidquid vult, quia iam damnandus eſt. Huc idem ſanctus P[illegible]ter [illegible] [illegible] ſe[illegible] 4. ex 46. qui nouiſſime prodieru[illegible]t, vbi de eo loquens, qui deſperando pe[illegible], *Omni[illegible]o*, inquit, ANIMO QVODAM GLADIATORIO, *quo[illegible]am vitam deſperat, quidquid poteſt facere, ad [illegible]am [illegible]iditatem, & l[illegible] ſ[illegible] tanquam deuotus ad victimam. Tales deſ[illegible]atione* [illegible]*rtunt.*

ADAGIVM CXC.

Depone gladium, ego ſcutum abyciam.

HOc eſt, non me defendam, ſi tu me non accuſabis, a mei defenſione ſi vis me ceſſare, [illegible] me accuſatione terrere; hoc ſenſu e[illegible] [illegible] [illegible]us Hi[illegible]onymus lib. 3. Apologiæ aduer[illegible] Ruffinum: *[illegible]*, inquit, *me tacere? ne accuſes*; DEPONE GLADIVM, ET EGO SCVTVM ABIICIAM. 173.

ADAGIVM CXCI.

Herculis columnas, & caſpias portas ſuperare.

DE eo, qui eo in re aliqua pergit, vt præſtitutos cuilibet termino excedat. Sanctus Gregorius Nazianzenus in iambicis carm. 22.

——— *licet* HERCVLIS
Superes COLVMNAS, *caſpias portas licèt.*

ADAGIVM CXCII.

De vno pectoris ſterquilinio & odorem roſarum proferre, & fœtorem cadauerum.

QVi & laudat ſimul aliquem, & damnat, oneratque conuicijs, quem ſuper aſtra [illegible]tulerat, is ex vno pectoris ſterquilinio & roſarum odorem proferre dicetur, & cadauerum fœtorem; hoc ſenſu protulit hanc ſenten[illegible]am ſanctus Hieronymus lib. [illegible]. Apologiæ adue[illegible] Ruffinum, vbi ait: *Tua bonitati, tuaque manſuetu[illegible], & ſimplicitati conuenit, qui* DE VNO PI[illegible]RIS STERQV[illegible]INIO *&* ODOREM ROSARVM, ET FOET[illegible]REM P[illegible]O[illegible]T CADAVERVM, [illegible] *contra ſententiam propheticam, amarum dicis eſſe, quod quaſi dulce laudaueras.*

ADAGIVM CXCIII.

Aureo pugno murus animi fractus eſt.

PRouerbium in illos quadrat, qui muneribus ac donis, a iuſt[illegible] [illegible]ite deuiant, in quorum mente iuſti[illegible] in auro[illegible] ar[illegible]ctat, & dei[illegible]i[illegible]. *Contra pugno aureo eius animus non infring[illegible]tur*, q[illegible] muner[illegible]us co[illegible]rumpi n[illegible] p[illegible] eſt, ſed pur[illegible] manibus iu[illegible]tiam tra[illegible]t. Prouerbij huius meminit ſanctus Paſchaſius Radbertus in vita ſancti Adhelardi Abba[illegible]is C[illegible]rbeienſis, dum ait *Fatentur, quod nunquam in iudicio alicuius perſonam inſpex[illegible], [illegible]que iuxta prouerbium vul[illegible]i*, AVREO PVGNO S[illegible] MVRVS EIVS ANIMI FRACTVS. *Solus, [illegible] auro potuit illæſi s fluuium tran[illegible]i[illegible]e Acherontis auari.*

ADAGIVM CXCIV.

Quid faciet virgula deſerti, ſi concutitur cedrus Libani?

174. HOc eſt, ſi iuſtus expauet, quid [illegible] de impio erit, [illegible] fortis labaſcit, infirmus, & imbecillis ſtabit: Petrus Bleſenſis ſerm. 16. qui eſt in hebdomada pœnosa, ita loquitur: *Vix iuſtus ſaluabitur, & tu miſer vbi parebis* QVID FACIES VIRGVLA DESERTI, VBI CONCVTIETVR CEDRVS LIBANI.

ADAGIVM CXCV.

Adonidis hortus.

DIcitur [illegible], quæ facilè marceſcat, & abeat; hoc prouerbio [illegible] mundi [illegible] rum pulchritudinem [illegible] damnat ſanctus Gregorius Nazianzenus [illegible] mulieres ambitione [illegible] ſe ornantes, & [illegible]es, ait quippe: *Hiſce pigmentis nihil aliud, [illegible] conſequeris, quàm vt forma illa, quam tu [illegible] ibus viuam depingis, aperti [illegible] tibi apud [illegible] contumelia non imerat. Veruſtius [illegible]* ADONIDIS HORTVS *eſt, cito marceſcens,* [illegible], id eſt, *Gratia [illegible] minca eſt effectus Adonidis hortus.* Etiam e prophana ſchola plerique hoc prouerbio vtuntur, ſed aliter verſant. Sanctus Hieronymus hoc prouerbio mundi voluptates pompam atque luxuriam ſignificatam refert; ſic enim ille ſcribit lib. 18. in cap. 65. Iſaiæ: *Fertur ſapienti [illegible] apud Græcos merito celebrata & laudata ſententia: qui omnes ſeculi [illegible], & pompam mundi, atque luxuriam celeriter tranſeuntem,* HORTVS ADONIDIS VOCAT.

ADAGIVM CXCVI.

Alter Auguſtinus.

175. SVmmæ eloquentiæ vir, ſummæ ſanctitatis, ac perfectionis, ſingularisque doctrinæ, & in cuius corde virtutes omnes domicilium poſuiſſe videantur, alter Auguſtinus dici poteſt, quem omnes hæ dotes multo celebrem fecerunt. Sanctus Paſchaſius Radbertus ſanctum Adhelardum [illegible], ita loquitur in eius vitâ. *Dum ita [illegible] celsâ ſederet in mentis arce, [illegible] Dei prouidentiâ, rurſus ei nouus conſtituitur [illegible] ordo: agitur namque non longe poſtquam [illegible] proprio conſenſione monaſterij Patre [illegible] nec [illegible] longe diſpar id eſt,* ALTER AVGVSTINVS, *[illegible] predeceſſore [illegible] quod [illegible] opus fuerit, [illegible] vero Abbatis loco ſubrogatus ſit [illegible] que tamen perfecti diſpenſatores inueniuntur. Erat autem idem Beatus præfati Patris Auguſtini [illegible] pediſſequus, operum clariſſimus imitator, [illegible] ingenio, voluntate promptus, eloquentiâ diues [illegible] in tanto afficiens fructu [illegible] alumnum ſancti Spiritus [illegible] potuiſſet. Pr[illegible] lachrymas [illegible], & cordis duritiam gemitus molliebat; [illegible] imber, quatenus [illegible] caperent, & cor audientium in huiuſmodi [illegible] charitatis amore mol-*

[illegible] omni [illegible] plenus ſi[illegible] Et nonnullis interdum [illegible] vocabatur, a nonnullis vero [illegible] AVGVSTINVS, *quod ad [illegible] ſed magna ſanctitatis, doctrina, nominis [illegible] poterit.*

ADAGIVM CXCVII.

Melius bono aduerſatur.

TRitum vulgi prouerbium, quo monemur, ſpe melioris boni non eſſe bonum aliquod facile deſerendum, cùm plerumque accidat, vt melius bonum in bonum arietet, euertat bonum. Meminit huius parœmiæ Petrus Delphinus lib. 9. epiſt. 60. *Qui benè ſtat, non moueatur, vulgò dicitur* MELIVS BONO ADVERSARI; quo vtemur quoties aliquem ab aliqua mutatione ſpe melioris boni auocabimus bono ipſo cariturum, ſi bonum relinquat ſpe melioris fortunæ, bonique deceptus.

ADAGIVM CXCVIII.

Opportunitas latronem facit.

VVlgo tritum apud noſtrates prouerbium eſt, cùm docent fugiendam occaſionem mali eſſe, facileque eſſe, vt peccandi occaſioni expoſitus in peccatum ruat, quod eleganti Italiſmo explicant *l'occaſione fa l'huomo ladro;* hanc parœmiam adhibuit etiam ſanctus Vulſtanus, de quo ita ſcribit illius vitæ auctor Branonius Monachus. Quidam nomine Feuolſus dum ſæpiùs eadem peccata Epiſcopo panderet, ait Epiſcopus; OPPORTVNITAS, *vt vides,* LATRONEM FACIT, *ideo conſulo vt Monachus fias, & ſic vitiorum importunitate carebis.* 176.

ADAGIVM CXCIX.

Ignem in paleis ponere.

QVi aliquid alicubi locat, vbi citum ingenique excidium, aut damnum ſit paſſurum, is prouerbij quadam ſpecie, *ignem in paleis reponere* dicetur. Auctor vitæ Beati Antonini Abbatis ita loquitur: *Pe[illegible] audaci manu extraxit, & nouo gaudio repletus in ſinu quaſi* IGNEM IN PALEIS REPOSVIT, *mox enim dementia furore ſuccenſus, hominem animo exuit.*

ADAGIVM CC.

Da mihi hodiernum, tu ſume craſtinum.

FRequens hoc dictum in eorum ore, qui rebus præſentibus addicti [illegible] huius [illegible] ptibus inhiabant, & futuræ vita obliti futurorum bonorum contemptores erant. Reſert, & damnat hanc ſententiam [illegible] Chryſoſtomus hom. 9. in 2. epiſt. ad [illegible] ait: *Complures audio, qui ridicule [illegible] tuntur,* DA MIHI HODIERNVM DIEM, TV CRASTINVM SVME.

SVME. *nam ſi talis eſt in futuro ano- um ſtatus, qualem dicitis, unum pro vno fuerit.*

ADAGIVM CCI.

Quid boni habeat ſanitas, languor oſtendit.

FRequentiſſima hæc vulgo ſententia eſt vt prouerbialem ſaluuam ſapere videatur, cuius v- nuſtior vſus erit ſi longiùs porrigatur; ſanctus Hieronymus epiſt.1 .quæ eſt ad Pammachium ita loquitur, QVID BONI HABEAT SANITAS, LANGVOR OSTENDIT, *plus ſentimus, quod habuimus, poſtquam habere deſinimus*, ſic enim fit, vt boni alicuius carentia, illius bono deſiderium carenti admoueat.

ADAGIVM CCII.

Totus caro eſt.

177. VT totus anima, totus ſpiritus prouerbiali formâ dicitur, qui virtutis amore ita eſt captus, vt carnis, & carnalium rerum oblitus, nihil aliud videatur cogitare; ita è conuerſo totus caro dicetur, qui carnalibus tantùm hæret, virtutis rerumque ſpiritualium contemptor; hanc formulam vulgò ſuo tempore fuiſſe tritam indicat ſanctus Chryſoſtomus hom. 1 in epiſt. 1. ad Timoth. in hæc verba: *Quemadmodum de his, qui virtute clari ſunt, licèt habeant corpus, dicere tamen ſolemus, Totus anima eſt, ita & de carnalibus, licèt illis per vitam non deſit anima, dicimus*, TOTVS CARO *eſt.*

ADAGIVM CCIII.

Super ariſtas gradi.

VTi licebit in hominem, qui gradum non figit, nec certam ſententiam ſtatuit, ſed vbique dubium auditorem relinquit; hoc ſenſu extulit ſanctus Hieronymus epiſt. 62. quæ eſt ad Theophilum aduerſùs errores Ioannis Ieroſolymitani, ait enim: *Noſti quo ſenſu vnumquodque dicatur, quomodo in ambiguis ſententijs tuus ſermo libratus, & aliena non damnet, & noſtra non deneget, ſed fides pura, & aperta confeſſio non quærit ſtrophas & argumenta verborum; quod ſimpliciter creditur, ſimpliciter confitendum eſt. Poteram quidem libere proclamare, & inter gladios quoque, ignéſque Babylonios dicere, cur aliud reſpondetur quam quæritur? cur non ſimplex eſt, nec aperta confeſſio totum timet, totum temperat, totum relinquit ambiguum, & quaſi* SVPER ARISTAS GRADITVR; is quippe qui ſuper ariſtas fertur, ne lædatur ab illis, ne eas calcans decidat, pedem ſupra illa ſiſtere non audet.

ADAGIVM CCIV.

Lychnis contra Solis radios pugnare.

178. SI pugnam impar cum impari ineat, imperitior peritiorem, imbecillior forti ... prouocet, aptè hanc prouerbialem ſententiam vſurpabimus. Scite Ennodius lib. 2. epiſt. . *Nos ab ſibo-* l... m... aſi ... ritati ... nis i geniy gratis quæ... Oceani fluenta prouocamus, quaſi LYCHNIS CONTRA SOLIS RADIIS PVGNATVRI. Paulo aliter ... us Cyrillus Alexandrinus hom. 4. contra Neſtorium, ... quod in Dei myſterio temere inquirere ... et, & ea, quæ ... non ... tate ſcrutari, ait enim *Es ne ſapientia ipſa ſapientior? O rem inauditam!* LYCHNIS CVM SOLE CONTENDIT. *Nouit omnium Dominus operum ſuorum rationem. Amplectere itaque diſpenſationem illius. Honora myſterium ... de, ne fruſtra labores in iis, quæ mentem noſtram excedunt.* Quæ reprehenſio, quod monitum omnibus hæreticis conuenit, qui intellectus ſui imbecillitati nimium fidunt.

ADAGIVM CCV.

Inter duas ſellas corruere.

QVi inter duo commoda damnum ſentit, inter duo loca tuta periclitatur, inter duos adiutores perit, vt à nullo auxilium accipiat, aut opem, inter duas ſellas corruere; adagij quadam facie dici potuerit, certe ita vulgò tritum innuit ſanctus Bernardus, qui illud ad hunc ſenſum protulit epiſt. 114. *Deum repellens, & a ſeculo repulſa* INTER DVAS *(vt dicitur)* SELLAS CORRVENS. *Nec Deo itaque vincbas, quia nolebas, nec ſeculo, quia non poteras, alteri quidem volens, alteri inuita, ſed tamen vtrique mortua.* 179.

ADAGIVM CCVI.

Manus Briarei.

IN hominem torquetur lucri appetentem, ac veluti centum manibus ad quæſtum inhiantem. Petrus Bleſenſis in munerum captatorem torquet, ſerm. 41. ait enim: *Comede vt euangelizes, non euangeliza vt comedas, ſi fueris exactor muneris cum acceſſeris ad Dominum Ieſum Chriſtum, poterit tibi dicere: Noli me tangere; vox tua Iacob ſonat, manus autem tua manus ſunt Eſau*, MANVS SVNT BRIAREI, *non presbyteri.* Prouerbiali forma Briarei manus in aliquem inijcit, qui auariſſima cupiditate res illius, opéſque inuadit, & iniuſto latrocinio ſurripit ab alio quod illius eſt. Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. de patris funere ita fatur: *Iuſtitiæ illius, quod maius, illuſtriúſque argumentum afferri poſſit, quam quod in magnis Reipublica muneribus, adminiſtrationibúſque verſatus, ne teruntio quidem facultates ſuas auertit: idque cum alios cerneret* BRIAREI MANVS *(vt dici ſolet) inijcientes, & ſcelerato quæſtu turgentes. ſic enim opes iniuſtis artibus collectas voco.* Etiam bono ſenſu Briareus audiet, qui omni conatu & omni ſtudio laborat, vt vnus multorum munia videatur obire, & multorum indigentiæ vnus ſuccurrit. Rex quilibet, & ſuperior Briareus eſſe debet, ne ſuis deſit; ſcitum illud in ſententiis Ethicopoliticis.

Rex quinis BRIAREVS, *Rex quinis Argus eſt.* vt oculis videat, quid opus ſuis ſit, manibus auxilium præbeat; multos præterea oculos tanquam Argus habet, quia multis tanquam oculis vtitur, per quos etiam longè diſſita intuetur. Briareus eſt, & multas manus videtur habere, dum multorum operâ multis rebus manum admouet dum iubet admoueri.

ADA

ADAGIVM CCVII.

Totus anima eſt.

TRitú vulgi ſermone eſt, vt vir, aut adoleſcens inſigni virtute, ingenióque prædium, qui nihil carnale cogitet, nihil terrenum præferat, totus anima dicatur; quòd hoc Italiſmo explicant, *Egli è tutto ſpirito*; priſco autem Chriſtianorum æuo iſtuc idem vſurpatum in hunc ſenſum indicat ſanctus Chryſoſtomus hom.13. in epiſt. ad Timoth. *De his*, inquit, *qui virtute clari ſunt, licèt habeant corpus, dicere tamen ſolemus*, TOTVS ANIMA *eſt.*

ADAGIVM CCVIII.

Ad cælum ſe in ſuperbiæ cornibus exaltare.

TVmidi, elatique, ac immodici ſui, ac ſuarum rerum iactatores percelli prouerbiali hac hyperbole poterunt, ſic tales premit ſanctus Petrus Damianus lectr. 66. vbi ſancti Barbatiani virtute efferens, ait: *Quantos hodie cernimus, qui ſi de virtutibus admirabiles huius viri, vel vltimam particulam, attingere potuiſſent*, AD COELVM SE IN SVPERBIÆ CORNIBVS EXALTARENT, *qui ſæpe forſè aliquid de virtutibus faciunt, ſed per hoc non cælum, ſed terram petunt; affectantes nimirum laudes hominum, in ſemetipſis diſſipant fructum laborum.*

ADAGIVM CCIX.

Feſtucam, quæ in oculo tuo eſt, quaſi grauiſſimam trabem reputas.

180. PRouerbialiter ſic effertur illius mens, qui exiguas etiam culpas magnas reputat, & minima quæque maxima facit; ſcite Theophylactus epiſt.25. *Ego*, inquit, *te ob hoc maximè admiror, & laudo. Panſebaſte fili, quod exiguos peccatorum culices quaſi ingentes camelos indueris, contra atque a Domino Phariſæi probris & reprehenſionibus inceſſuntur.* FESTVCAM *quoque, quæ in oculo tuo eſt*, QVASI GRAVISSIMAM TRABEM REPVTAS, *quod magnum virtutis fundamentum cæleſte verbum, quod apud nos naſci voluit, eſſe conſtituit.*

ADAGIVM CCX.

Somno mollior.

PRouerbialis hyperbole eſt, de re ſupra modum molli. Clemens Alexand. Pædag. lib.2. [illegible] id eſt, *valere iubentes lectos ipſo ſomno molliores.* Citat & Euſtachius Iliad. 10. ex innominato authore, [illegible], *tapetes ſomno molliores.* Extat autem apud Theocritum, [illegible]

ADAGIVM CCXI.

Manu compreſſa vndam ſtringere.

AliIus iure aliqua labor hac adagiali phraſi ſignificatur, a qua eo ipſo, quòd ſtringitur elabitur, quiſque per ea comprimitur, eo magis foras effluit. Sanctus Gregorius Nazianzenus carm. de ſilentio apte coercere linguam poſſe ſignificans, ait:

——*Teneo, amittóque viciſſim,*
Vt cui COMPRESSA STRINGITVR VNDA MANV.

ADAGIVM CCXII.

Beneficiorum memoria labilis eſt, iniuriarum vero tenax.

PRouerbij titulo hanc ſententiam donat Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt.11. dum ait: *Vetus prouerbium eſt, & veterum ore celebrata ſententia*, BENEFICIORVM MEMORIA LABILIS *eſt, iniuriarum verò tenax*, læſus quippe in marmore ſculpit iniurias, donatus beneficiis beneficia plerumque in aquis ſcribit. 181.

ADAGIVM CCXIII.

Ioannem ſe inceſtuoſis exhibere.

VBi monendus aliquis, vt ſe inceſtuoſis opponat, aut efferendus, quòd ſe oppoſuerit, prouerbiali huic ſententiæ locus erit, præiuit Petrus Bleſenſis epiſt.15. *Exhibe*, inquit, *te* IOANNEM INCESTVOSIS; natum ab eo, quod Ioannes præſtitit cùm Herodem palàm arguit, quòd fratris ſui vxorem tuliſſet.

Ad Reges porrigi etiam poteſt. hinc illud eiuſdem auctoris ep.144. *Vbi eſt* ZELVS IOANNIS IN HERODEM? *Zelus Ambroſij in Valentem?* Sanctus Bernardus ſic extulit lib.4. de conſid. *Qui* REGIBVS IOANNEM EXHIBEANT *Ægyptijs Moyſem.* Dicetur de omnibus, qui animo imperterrito, Reges, Principéſque redarguunt, nulla dignitatis, graduſque ratione habita liberâ virtutis fronte eorum peccata damnantes.

Alterum Ioannem in inceſtuoſus ſe exhibuit ſanctus Adhelardus, de quo ita ſcribit ſanctus Paſchaſius Radbertus in eius vitâ: *Elegit magis iuſtitiæ ſore, & veritatis amicus, quàm in illicita conſentire, etiam multis oblectatus blanditiis. Vnde factum eſt cùm idem Imperator Carolus, deſideratam Deſiderij Regis Italorum filiam repudiaret, quam ſibi dudum etiam quorumdam Francorum iuramentis petierat, in coniugium, vt nullo negotio Beatus ſenex perſuaderè poſſet, dum eſſet adhuc tyro Palatij, vt ei, quam viuente illa Rex acceperat, aliquo communicaret ſeruitutis obſequio; ſed culpabat modis omnibus tale connubium, & gemebat puer beatæ indolis, quòd & nonnulli Francorum eo eſſent periuri, atque Rex illicito vteretur toro, propriâ ſine aliquo crimine repulsâ vxore. quo nimio zelo ſuccenſus elegit plus ſeculum relinquere adhuc puer, quàm talibus admiſceri negotijs, vt propinquo, quem contraire prohibendo non poſſet, non ſe conſentire fugiendo monſtraret; nec minus igitur Ioanne pro iuſtitiâ mori paratus fuiſſe creditur, qui pari anniſu illicitam reprehendebat Regis audaciam, & ſpernebat huiuſmodi nuptias: nec conſiderans propinquitatis iura, vt carni aſſenſum præberet contra leges Chriſti, quas violare non ferens ſibi in animo proponebat.*

Hoc eodem Ioannis ſpiritu plenus etiam extitit ſanctus Albinus Andegauenſis Epiſcopus, inceſtarum nuptiarum acerrimus impugnator, de quo ita ſcribit Fortunatus Presbyter: *ſed & hoc*

magna

ma[illegible] exemplum o[illegible] canticum, quod pro D[illegible], [illegible] illa Regum, petentúmque per[illegible] ac pr[illegible] De[illegible] ad annulum ca[illegible] gra[illegible] nuptiarum ex[illegible] copulatio [illegible] Beati Ioannis irreprehenſibilis imitator quam a[illegible] mortis nullus dignè poterit explicare, ſiquidem mar[illegible] eſſe [illegible] concupiuit, ſi non defuiſſet dextera percuſſoris. O hæc exempla alios excitarent, ſanctiora regna eſſent, puriora connugia, impuritas adeò al[illegible] radices non ageret, nec libidinis imperium adeò ſe porrigeret.

EXCVRSVS XXV.

Ioannis laus, Ioannis in adulteros feruor.

Sancti Ioannis tituli.
V*ox Ioannes, quia Chriſto vicinus.*
Ioannes omnes, omnia Chriſto *poſtpoſuit.*
Ioannes Virginis prædicator *in matris vêtre.*
Sui populi ſalutem, *quàm maturè deſiderauerit Ioannes.*
Occurrere Chriſto *voluit Ioannes adhuc in matris ventre.*
Praproperus Ioannis ſaltus *expenditur.*
Ab omni voluptate *ſe Ioannes cohibuit, quia in alios erat ſauiturus.*
Ioannes viſurus Chriſtum *ab aliorum conſpectu ſe ſubduxit.*
Ioannis in deſerto *commorantis exemplum quanta virtutis.*
Regem atque Ioannes, nec Regiâ maieſtate terretur
Ioannis caput *petijt mulier, vt in linguam ſauiret, cuius reprehenſionem egrè tulerat.*
Ioannis caput in argenteo diſco *menſa illatum.*
Totus mundus *lingua factus, vt impudica mulieris impudicitiam arguat.*
Ioannis lingua *eò altius in impudicam mulierem clamat, quo altius ſilet.*

182. OMni laude maior Ioannes eſt, quem ille ſuper alios homines extulit, qui aberrare in laudando non poteſt, ſed hoc ipſo laudabilem quempiam facit quod laudat; dabimus tamen hic aliqua, vt [illegible] tanti Vatis laude diſcamus ea præſtare, quæ laude ſunt digna, ſiamus illius imitatores, qui imitator fuit Ch[r]iſti.

Sancti Ioannis tituli. S. [P]et. Chryſ. Ioa[n]nem ſic efferebat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm.9[illegible] *N[illegible] maior homine par Angelis, tuba cœli, præco Chri[ſti], arcanum Patris, filij nuncius, ſignifer ſuperni Reg[is], peccatorum venia, Iudæorum correctio, vocatio gentium, &, vt proprie dicam, legis, & gratia fibula, qua diploidem ſummi Sacerdotis ſancto Patri iungebat in pectore.*

Vox Ioannes quia Chriſto vicinus. S. Chryſoſt. Vox, *Ioannes*, qui titulus eius ſanctitatem, & excellentiam tacitè indicat, vox [v]erbo viciniſſima eſt, & Ioannes Chriſto, ſuccin[cte] [illegible] Chryſoſtomu[s] *[Q]uanto* VOX, inquit *[pro]ximior eſt [v]erbo, tanto Ioannes* PROXIMIOR [C]HRISTO; tanta rei tam exilis nomen dignitatem Chriſti præcurſori pa[illegible] Vicinus Chriſto extitit Ioannes, quia ſe à ſuis elongauit.

[illegible] ſe [illegible] a P[illegible] præterire, vſque [illegible] [illegible] ſupremum [illegible] epiſt.4. vbi ait: *Et Ioa[nnes] [illegible] habuit, Pontificiſque filius erat, [illegible] matris eſſe[t], nec patrij opibus vincebatur, [illegible] cum periculo [illegible] ret caſtitatis.* [*illegible* ... *poſuit.* S. Hieron.]

183. *Ioannes Virginis prædicator in matris ventre.* Prud. Saltauit in ſuæ matris vtero Ioannes vt [illegible] [ſi]lo Virginem Dei matrem prædicaret, & exultans ſi[gnificaret] adeſſe Mari[am]. Prudentius Hym.7. huc ſpectau[i]t dum cecinit de Ioanne loquens:

Nec ante partu de ſenili effuſus eſt,
Quam PRÆDICARET VIRGINEM
plenam Deo.

Quid ni ergo tam magnus euaſerit, qui tam [illegible] cite, & tam citò Dei matrem extulit, & exemplo ſuo docuit efferendam?

Sui populi ſalutem, quam maturè deſiderauerit Ioannes. Vbi de animarum ſalute agitur, cunctati[o] omnis auferenda, amolienda ſegnities eſt, ex[illegible] torpor; huc quoque ſpectau[it] Ioannis in vtero matris exultatio, exhibebat in ventre Chriſto præſente, non in gaudij, & obſequij indicium dumtaxat, ſed in illius deſiderij argumentum, quo infidelitati ſui populi occurrere ſolebat tanquam ſi inclamare vellet, & populum ad pœnitentiam, & per ipſam ad Chriſtum al[l]icere ac [e]hortari. S. Baſil[ius] Sanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. [3]4. ita illum loquentem facit: *Apparitor miſſ[us] ſum, nolo in ſecundis per tarditatem conſiſtere, ſtella namque ante ſolem exorta fulget: poſt ſolem ſi currat, luminibus offuſcatur, mater linguam mihi fœnera, vt* PATRIÆ MEDEAR INFIDELITATI, *ex vtero Chriſtum alloquar, eſt a ipſe virginea feratur aluo, prædicationes meas exordiar, diuinam œconomiam clamans, præter naturæ ordinem prædicentur dona, qua ſupra naturam.*

Occurrere Chriſto voluit Ioannes adhuc in matris ventre. S. Hieronym. Exultauit Ioannes in vtero matri[s] ſuæ Virginis audiens vocem tanquam Domini, cui occurrere volebat, per Mariam loquebatur Chriſtu[s], & Mariæ verba fuere [C]hriſti, hinc illud ſan[ct]i Hieronymi epiſt.7. quæ eſt ad Lætam: *Ioannes Baptiſta ad introitum Mariæ exultauit, & luſit, audiebat enim verba Domini per* OS VIRGINIS *personantis & de vtero matris in occurſum eius geſtiebat erumpere.*

184. *Praproperus Ioannis ſaltus expenditur.* S. Bern. Præproperum hunc Ioanni[s] ſaltum ita expendebat ſanctus Bernardus ſerm. in eius natiuit. *Verè*, inquit, *ardens, & vehementer accenſus, quem ſic praoccupauit flamma cœleſtis, vt iam Chriſti ſentiret aduentum, qui nec dum ſentire poterat vel ſe ipſum.*

Ab omni voluptate ſe Ioannes cohibuit, quia in alios erat ſauiturus. S. Max. Ab omni voluptate ſe Ioannes cohibuit, quia in malos aliorum mores erat ſæuiturus. quod expendens ſanctus Maximus hom. 2. in die eius natiuitatis ait: *Conuerſatus in deſerto veſtimentum habens de pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ſuos, locuſtas edebat & mel ſyluestre, vt* INPRECATVRVS HOMINVM MALA, *nullam penitus haberet vel in veſte, vel in epulis voluptatem*

Ioannes viſurus Chriſtum ab aliorum conſpectu ſe ſubduxit. S. Hieron. Ioannes viſurus Chriſtum, ab aliorum conſpectu ſe ſubduxit, *viuebat in eremo, & oculis deſiderantibus Chriſtum, nihil aliud di[g]nabatur aſpicere*, ait de illo ſanctus Hieronymus epiſt.4. Quantum vtilitati Ioannis in deſerto [v]iuentis exemplum innexerit, peritè explicat Guarricus Abbas ſerm.4. in eius natiuitate, hiſce verbis: *Quid exiſtis*, inquit, *videre in deſerto? Vos hominem miramini commorantem in deſerto, ſed per iſtum pingueſcent ſpecioſa deſerti, & florebit ſolitudo, cum vbi[que] noui cultores eremi de Ioannis [illegible]ſcent exemplo. Tunc erit deſertum, quaſi delici[æ] Paradiſi, & ſolitudo quaſi hortus Domini. Tunc gloria Libani dabitur ei decor Carmeli, & Saron.* Sed

Ioannis in deſerto commorantis exemplum quanta virtutis. Guarr.

iam

[illegible] quod [illegible]

185. [illegible] Regiã [illegible] ſed [illegible] tamen [illegible] plan- [illegible] templum [illegible], quæ [illegible] libere inclamat: [illegible] Matth. 14. v. 4. [illegible] de hac [illegible]

[illegible] caput [illegible] qui cama [illegible]

[illegible] Vt [illegible]

186. [illegible]

[illegible] colliare?

ADAGIVM CCXIV.

Deſcendit de Ieruſalem in Iericho.

187. [illegible] huic [illegible] parabolã

[illegible] *qui violentiam* [illegible] *id huic* [illegible] *veritas,* [illegible] DESCENDIT DE HIERVSALEM IN IERICHO, *ſiquidem* [illegible] *deſpolia-* [illegible] Luc. [illegible] 4. [illegible] verba. *Vos autem* [illegible] *ſicut hominis* QVI DESCENDIT AB HIERVSALEM IN IERICHO, *vſqueque graui* [illegible] hominum omnibus miſeriis affecti. Pau[illegible] idem [illegible] ſerm. in feſto [illegible] *Pepe*[illegible], inquit, *creat* [illegible] *peper-* [illegible] *gloria* [illegible], DESCENDISTI DE HIERVSALEM, *minime tamen vſque* IN IERICHO [illegible] *abduci.* Sanctus Auguſtinus ad [illegible] ſerm. 9. ex 6 [illegible] *ibius eſt,* inquit [illegible] *qui* DESCENDENS EX HIERVSALEM IN IERICHO *incidit in latrones, qui de ſpoliatus prima* [illegible] *tate, me* [illegible] *iacebat,* & [illegible] *dus,* [illegible] Pſalm. 8[illegible] hoc reſpiciens idem ſanctus [illegible] *Hic* [illegible] *qui* DESCENDEBAT AB HIERVSALEM IN IERICHO *incidit in latrones, deſcendebat autem ab im*[illegible] *talitate ad mortalitatem.*

Hunc deſcen[illegible] ſalem ad mentis [illegible] Rup[illegible] lib. 3. comment. in [illegible] hæc verba: *Non dixit* [illegible] *Homo quidam* [illegible] *latrones, ſed* DESCENDEBAT, *inquit* AB HIERVSALEM IN IERICHO, *tunc demum incidit in latrones, niſi enim deſcenderit, non incidiſſet, quia videlicet niſi mente ſuperbiret dati præcepti præuaricationem non incurriſſet.* Addit, *deſcen*[illegible]*bat, quia mente tumebat, tumere namque aſcendere veraciter deſcendere eſt, quia vide*[illegible] *bi mens eleuatur,* [illegible] *ſa eleuatione deiicitur. Vnde Pſalmiſta: Deiecisti, inquit, eos dum alleuarentur.*

D[illegible]que latius erit in Bethleem ire quam in Iericho ſi ab Hieruſalem abeundum ſit. Scitè Stephanus Tornacenſis epiſtola 62. vbi hæc [illegible] bet: *Laudanda in hoc viri deuotio qui* [illegible] *ab Hieruſalem, non* DESCENDIT IN IERICHO, *ſed in B*[illegible] [illegible] *lineam* [illegible] *ab* [illegible]. *Ocim* [illegible] *ei nouitas ignota, & a prima* [illegible] *tio in ſ*[illegible] [illegible] *deiecerunt eum* [illegible] *qui* [illegible] *in* [illegible] *eloquiorum ſacrorum, manus eius in* [illegible].

Ad prouerbij hu[illegible] lucem, parabola quæ quam Chriſtus prod[illegible] Luc. 10. explicatum [illegible] dum eſt, [illegible] [illegible] Hieruſalem, & Iericho, prætereunt [illegible] [illegible] re, vt tanquam rem omnibus notam parabolæ Chriſtum in[illegible] quod de ho[illegible] qui [illegible] latrones [illegible] qui [illegible] parab[illegible] agno[illegible] cum [illegible] vt [illegible] apud [illegible] de ide- 188.

[illegible]

interpretatur, ſi quidem propter effuſionem ſanguinis quæ ibi fiebat. Vnde Dominus ſecundum conſuetudinem latrocinantium ibi videtur illam contexuiſſe parabolam.

Addo latrones hos Arabas fuiſſe, quæ gens latrociniis dedita erat, & tunc temporis ea loca obſidebat; quod euincunt hæc ſancti Hieronymi verba lib. 1. in Ieremiam ad illa verba cap. 3. *Expectans eum quaſi latro in ſolitudine*, ſic enim ille & ad morem hunc, & ad hanc parabolam reſpiciens ait, *ſiue quaſi cornix deſerta. Pro latrone, ſiue cornice in Hebræo ſcriptum eſt* ערבי *quod poteſt & Arabas ſignificare, quæ gens latrociniis dedita, vſque hodie incurſat terminos Palæſtinæ, & deſcendentibus de Hieruſalem in Iericho obſidet vias. Cuius rei & Dominus in Euangelio recordatur.* hæc ille.

De ſitu Iericho hæc habet ſanctus Baſilius hom. in Lazicis habita: *Ille* (Dæmon) *hominem* A IERVSALEM IN HIERICHO *deduxit, ab altis ad caua. Hieruſalem quidem in montana regione ſita eſt; Hierichus verò infernè in ſalſo mari. Si quis veſtrûm vidit locum, nouit eorum quæ dicuntur veritatem. Quod Hierichus quidem occupat Palæſtinæ cauitatem, Hieruſalem autem in verticem incumbit, apicem montis occupans.* Hactenus ille.

ADAGIVM CCXV.

Cerbero terribilior.

189. IN hominem, qui ſua improbitate, crudelitate, inhumanitate monſtrum potius referat, quam hominem, iactari hoc prouerbium poterit; hoc ferè ſenſu illud extulit Petrus Bleſenſis epiſt. 14. *Poſt primum*, inquit, CERBERVM, *tibi ſupereſt alius horribilior* CERBERO, *Briareo terribilior, crudelior Minotauro.*

ADAGIVM CCXVI.

Altera Babylonia.

SI ciuitas aliqua vitiis, ſuperſtitionibus ſcateat, erroribus refecta ſit, altera Babylonia dici prouerbialiter poterat. De Roma, antequam fidei lumine illuſtraretur, ait Beatus Rupertus lib. 6. in Geneſim cap. 24. *Roma namque erat altera* BABYLONIA; pergit, & rem firmat, ſancti Petri Apoſtolorum Coryphæi auctoritate: *vnde Petrus in epiſtola ſua, Salutat vos, inquit, Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, Romam tropicè deſignans. Sciendum quippe quòd quando Babylonia illa a Medis, & Perſis ſubuerſa eſt, tunc Roma condita, vel nata eſt, & ab illa captiuitate vſque ad Chriſtum penè vna, & iugis fuit ſeruitus Iudæorum* Apoſtoli extat in epiſt. 1. cap. 5. v. 5. ſed ibi non *collecta* legitur, *ſed coelecta.* Babylon itaque dici poterit quælibet ciuitas, in qua idolorum, aut vitiorum confuſio vigeat, & contra Dei ſeruos pugnetur, vnde & Tertull. lib. 3. contra Marcionem cap. 13. *Sic & BABYLON, ait, etiam apud Ioannem noſtrum Romanæ vrbis figura eſt, proinde magnæ & Regno ſuperbæ, & Sanctorum Dei debellatricis.* Sanctus Auguſtinus rem magis por[illegible] dum [illegible] in [illegible]ntent. n. 221. *Duas [illegible] toto mundo ciuitates faciunt duo amores, Ieruſalem facit amor Dei,* BABYLONEM *facit amor ſæculi* Babylonem n[illegible]qui[illegible]æ officinâ vocat Theophylactus in c. 2. Matthæi: *Duæ,* inquit, *ſunt regiones omnis nequitiæ, [illegible]* BABYLON *videlicet, & Ægyptus.* Sanctus Paulinus epiſt. 10. ad Seuerum. *Iam [illegible] vrbs in pluribus ſi ia Sion e[illegible], quam* FILIA BABYLONIS. Huc etiam illud [illegible] quod habet ſanctus Hieronymus. epiſt. 22. quæ eſt ad Euſtochium; *Nibil*, inquit, *in te Babylonium, nil [illegible] adoleſcat*, & illud Petri Bleſenſis epiſt. 86. *[illegible] lem pro* BABYLON[illegible], *Terram promiſſionis pro Ægypto, pro exilio patriam, cœlum pro inferno, quietem, & pacem pro labore, & miſeria derelinquis.* Solet ad quamcumque rei cuiuſcumque ſignificandam Babyloniæ nomen vſurpari; Babylonis quoque magnitudo in prouerbium abiiſſe viſa eſt, certe ciuitas *maior, quam Babylon*, prouerbialiter diceretur, quæ maxima eſt. nam Babylonis ciuitas ſummæ magnitudinis fuit; vtitur hoc prouerbio Libanius in necem Iul. Imp. vbi ait: *Si quis omnes locupletiores Mida declararet, [illegible] quamque vrbem* MAIOREM *quam olim fuit* BABYLON.

ADAGIVM CCXVII.

Crudum laterem lauare.

PRophanis hoc prouerbium familiare eſt, 190.
& ſacris, de iiſque, qui ſemper impuri ſunt, licet ſemper ſe abluant, ſolet vſurpari. Externorum ſcriptorum auctoritatem alij adduxerint, nos ſacrorum adducemus, qui vario hac prouerbiali ſententia vſi ſunt. Sanctus Gaudentius tract. 9. ad Neoph. de Iudæis loquens hoc ſenſu extulit dum ait: *Semper* LAVANT, *ſemper impuri ſunt, & (vt dici ſolet)* LATEREM *lauant. Illum laterem, quem parauerunt in Ægypto, Pharaoni Diabolo exhibentes ſe ipſos, arma iniquitatis peccato ad conſtructionem beſtilium ciuitatum* Notum eſt laterem, dum abſtergitur, magis conſpurcari. Paulò aliter rem verſat ſanctus Paulinus epiſt. 12. ad Seuerum, vbi ſcribit in hunc modum; *Super eandem petram, nam petra Chriſtus eſt, extra quam nemo poteſt domum ſtabilem fundare [illegible] ſtipulam, aut fœnum, & paleas, ſicut in Ægypto ſeruientes, in cophino manus congeramus ne luteis ad ſuiis operum ſordidorum* LATEREM *(vt aiunt)* LAVEMVS; *& incuruati oneribus laborum ſeruilium deuertamus dorſum noſtrum a Domino.* Sanctus Ambroſius lib. 3. de Virginibus, hoc idem prouerbium ita verſat: *Diuina meditantem ſomnus inueniat. Denique etiam ille Philoſophiæ ipſius, qui nomen inuenit quotidie priuſquam cubitum iret, tibicinem iubebat molliora canere, vt anxia curis ſæcularibus corda mulceret. Sed ille ſicut is, qui laterem lauat, ſecularia ſecularibus fruſtra cupiebat abolere, magis enim ſe oblinebat luto, qui remedium a voluptate quærebat, nos autem terrenorum vitiorum colluuione deterſa ab omni inquinamento carnis mentium interna mundemus* Inter eos, qui caſſo hoc labore fatigantur, vt laterem lauent, illos recenſet ſanctus Bernardus, qui ſtatim poſt pœnitentiæ lachrymas ad peccatum decurrunt. ſic ille ſcribit ſerm 27. ad ſororem. *Qui plangit peccatum, & iterum facit peccatum, quaſi ſi quis lauet laterem crudum, qui quanto amplius lauerit, tanto amplius faciet lutum*; polluit quodammodo lachrymas, qui poſt ipſas velocior ad ſcelus pergit.

ADAGIVM CCXVIII.

Vnda Tantali tibi non deeſt.

191. CVm inter rerum copiam quempiam eſurire ſignificabimus, huic prouerbialiter dicemus Tantali vndam non deeſſe; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 91. *Non deeſt tibi* VNDA TANTALI *dum inter diuitias eſuris.* notiſſimum cuilibet obuiúmque quod de Tantali ſupplicio fabulantur Poetæ.

ADAGIVM CCXIX.

Neſcit ſanus quid ſentiat æger, nec plenus quid patiatur ieiunus.

TRitum vulgò prouerbium, cuius meminit ſanctus Bernardus tractat. de gradibus humilitatis, in hæc verba: *Bene conuenit illis illud vulgare prouerbium* · NESCIT SANVS QVID SENTIAT ÆGER, AVT PLENVS QVID PATIATVR IEIVNVS. Transfertetur in eos, qui ab aduerſitate aliqua, labore, aut cruciatu immunes illis non compatiuntur, qui ſub illis gemunt, torquentur illis, ac premuntur.

ADAGIVM CCXX.

Flammam oleo extinguere.

INanem operam, caſsúmque laborem, diuerſum effectum, ac quis conetur, efficientem, hoc prouerbio ſignificabimus; ſcitè in eos torquet ſanctus Nilus, qui ventrem implentes pudicitiæ ſe cultores profitentur; hæc eius verba cap. de gula: *Qui ventrem implens pudicitiæ cultum profitetur, huic ſimilis eſt, qui flammam oleo extincturus profitetur.* oleo fouetur flamma, non extinguitur.

Qui malo, & ad malum ex ſe propenſo materiam, & alimoniam adiicit, qua magis magíſque excitetur ad malum, is igni oleum adiicere dicitur, vt ſi quis carnem delicatis ferculis nutriat, ad inhoneſta, & impura inflammari ſe ſentiet, ad illa ſatis ſola carnis titillatione excitatus; in hunc ſenſum vſurpauit ſanctus Hieronymus epiſt. 4. quę eſt ad Ruſticum de viuendi forma; ait enim: *Volo te, & propter cauſas, quas ſuprà expoſui, non habitare cum matre, & præcipuè aut offerentem delicatos cibos, renuendo contriſtes, aut ſi acceperis,* OLEVM IGNI ADIICIAS.

Oleum flammæ adiicit, qui igneam adoleſcentiam vini flammis nutrit; hinc illud eiuſdem ſancti Hieronymi epiſt. 22. quæ eſt ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis: *Vinum*, inquit, *& adoleſcentia duplex eſt incendium voluptatis; quid* OLEVM FLAMMÆ ADIICIMVS? *quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus?*

ADAGIVM CCXXI.

Vel ad vmbram contremiſcens.

192. DE vehementer pauido, & qui qualibet leui occaſione timore concutiatur, habeátque omnia ſuſpecta. [illegible] aliem thori maculatores, rem torquet ſanctus Chryſoſtomus, cuius hæc ſunt verba in Pſal. 7. *Conſidera quomodo adulter vel ante gehennam eſt omnium miſerrimus, omnia ſuſpicans, vel* AD VMBRAM CONTREMISCENS, *ad nullum liberis reſpiciens oculis*; & in Pſalm. 127. VMBRAS HABENS, *ſuſpectans omniaque horrens, & pertimeſcens.*

ADAGIVM CCXXII.

Solem facibus iuuare.

DE redundanti opera miniméque neceſſario labore, vt cùm aliquid alicui porrigitur quo refectiſſimus eſt, cùm ſolicite quempiam quis laudare contendet, qui ex ſe laudatiſſimus eſt. huc facit illud Ennodij lib. 2. epiſt. 9. SOL FACIBVS NON IVVATVR; & epiſt. 21. *Superuacuus ad beneficia laborat impendiis, qui ſolem certat facibus adiuuare*; & lib. 9. epiſt. 1. *quaſi* SOLEM FACIBVS ADIVVET. affine eſt, quod habet Symmachus lib. 1. epiſt. 48. *Superforanei laboris eſt commendare conſpicuos, vt ſi in ſole poſitis facem præferas, & acceſſu luminum claritudinem dici geſtias adiuuare.*

ADAGIVM CCXXIII.

Sanguinem ſudare.

QVod verè accidit Chriſto ſi transferatur ad alios, prouerbialem hyperbolem præferet, vt ſudare ſanguinem dicatur, qui vehementi aliquo dolore, angoréque corripitur; hinc illud Theophylacti in catena Græca Lucæ cap. 22. quam Latio dedit doctiſſimus Corderius: *Prouerbium dicitur de vehementer dolentibus, aut concertantibus, quòd* SVDENT SANGVINEM.

ADAGIVM CCXXIV.

Tantalum temeritate ſuperare.

NOn ferenda temeritate inſignis, quique omnia audax aggredi præſumit, Tantali veſtigia premens, prouerbiali et *Tantalum temeritate ſuperare* dicetur. Photius in ſua Bibliotheca ex Himmerio ita loquitur TEMERITATE ILLE TANTALVM SVPERAT; 193.
quod in eos iaci poterit, quorum conatibus nihil inuium, nihil eius auſibus intactum.

ADAGIVM CCXXV.

Cælum capite tundere conatur.

IN eos conuenit, qui ſe nimis efferunt, vt ſi quis rudis, & imperitus, ad ea pertingere conetur, quæ eius captum ſuperant. Meminit huius prouerbij Syneſius epiſt. 5[illegible]. his verbis, *Tale quiddam eſt rude, ac diſciplina expers ingenium: vbi poteſtatem adeptum eſt,* COELVM IPSVM, *quod dicitur*, CAPITE TVNDERE *conatur.*

ADAGIVM CCXXVI.

De luto limpidum quidpiam ſperare poſſe haurire.

SI quæratur res vbi non eſt, vt ſi doctrina ab indocto poſtuletur, ab inſipiente conſilium, vtemur hoc prouerbio; ita conſultus Beatus Bernardus à Brunone, vtrùm volentibus eum ad Epiſcopatum promouere adquieſcere deberet, poſt ſuum ſententiæ calculum adiicit de ſe humiliter ſentiens epiſt. 8. *Hæc interim a me ad id quod quæritis ſuſpenſiuæ reſponſa ſufficiunt, neque enim poſſum vnde certus non ſum, certam proferre ſententiam; ſic contingere debet quærenti rem vbi non ſit, ſermo à Propheta, conſilium à ſapiente quærendum eſt; nunquid enim de* LVTO LIMPIDVM QVIDPIAM HAVRIRE *poteſtis?*

ADAGIVM CCXXVII.

Audacia Ixionem ſuperare.

IN ſupra modum audacem prouerbiale hoc ſcomma iacietur. Photius in ſua Bibl. ex Himmerio; AVDACIA *ille* SVPERAT IXIONEM.

ADAGIVM CCXXVIII.

Anchoram anchoræ alligare.

194. SI quis ponderi pondus adiiciat, quo ſubmergatur, ſcelera ſceleribus addat, quibus in profundum feratur, & cupiditates cupiditatibus, aut ſuis peccatis malus malorum conſortio peior euadat; is prouerbiali quodam ſchemate, anchoram anchoræ dicetur alligare. Sanctus Ephrem hanc parœmiam ita verſat de recta viuendi ratione num. 31. NOLI ANCHORAM ALLIGARE *anchoræ, ne ſi quid adhuc leue in te ſit, reliquum facile à paſſionibus, cupiditatibuſque detrahatur, nam qui extrahere cupit illum, qui in foſſam incidit, virili animo apprehendere debet, ne eodem & in gurgite, ab illius anchora ipſe quoque demergatur.*

ADAGIVM CCXXIX.

A calle recto mille digreſſus patent.

ITa eſt. multis quilibet modis à recto abire quis poteſt, & virtutis via diſcedere; itur ad tartara per varia ſcelera; ita loquitur ſanctus Gregorius Nazianzenus in carmine de vita ſua,

A CALLE RECTO *mille digreſſus patent,*
Qui pariter omnes tartarum ad nigrum ferunt.

ADAGIVM CCXXX.

Nimio complexu parum ſtringitur.

NOſtris hæc parœmia familiaris, in eos iactari ſolita, qui cùm multa ſequantur, nihil conſequuntur. Petrus Delphinus lib. 12. epiſt. 7. NIMIO AMPLEXV, *vt eſt in adagio,* PARVM STRINGITVR.

Nouarini Adagia SS. Patr.

ADAGIVM CCXXXI.

Concitos turbulenti maris fluctus clamoribus retundere.

QVi rem factu difficilem, aut etiam impoſſibilem aggreditur, *is maris fluctus clamoribus retundere* prouerbiali ſchemate dicetur. 195.
S. Cypriani ad Demetrianum hæc ſunt verba, *Facilius eſſet, & leuius* TVRBVLENTI MARIS CONCITOS FLVCTVS CLAMORIBVS RETVNDERE, *quàm tuam rabiem tractatibus coercere;* ad ſimilia, quæ maximè difficilia ſint, extendi phraſis iſta poterit.

ADAGIVM CCXXXII.

Vlulet abies, quia cecidit cedrus.

PRouerbij ſenſus eſt, interprete ſancto Iſidoro Peluſiota, fortibus, & melioribus cadentibus imbecilliores timeant, timeant minus boni. Dabo hic integra eius verba, ſic autem ille ſcribit lib. 1. epiſt. 73. *Miraris te dixiſti, qui fiat, vt Deus cùm ventum terræ immittit, templis ſuis minimè parcat; fulmine, ſcilicet ea ferens.* Perge, *At certam huius declarationem ex diuinis libris habes; nec vero mærore atque animi anxietate conficieris ob ea, quæ nunc fieri vidiſti. nam vt ſenilæ arcæ minimè pepercit, verum eam vna cum ipſis Sacerdotibus, qui deliquerant, barbaris dedidit, & vrbem ſanctificationis & Cherubim gloriæ, & ſtolam, & prophetiam, & vnctionem, & Thummim in conculcationem & contaminationem gentibus addixit; ita ne nunc quidem ab omni labe puris myſteriis parcit, vt dum ſuis aulis minimè parcit, terrorem iis, qui peccant, iniiciat; atrociorem enim pœnam ob ea quæ agunt expectantibus.* VLVLET ENIM ABIES, QVIA CECIDIT CEDRVS; *fortibus cadentibus imbecilliora erudiantur.*

ADAGIVM CCXXXIII.

Teſtudineo incedere gradu.

QVi lento, & grauitatem quandam præſeferente incedit gradu, is gradu teſtudineo dicetur incedere; ſic in quendam fabulam inuehens ſanctus Hieronymus epiſt. 4. quæ eſt de viuendi forma, inter alia ait: TESTVDINEO GRVNNIVS INCEDEBAT *ad loquendum* GRADV, *& per interualla quædam vix pauca verba carpebat;* & in Apologia aduerſus Ruffinum: *Tu qui in Latinis muſſitas, &* TESTVDINEO GRADV *moreris potius, quam incedas.*

ADAGIVM CCXXXIV.

Anima, ſeu animæ dimidium.

CHariſſimus quiſque, & vnicè dilectus anima eius, aut eius animæ dimidium dici amantium vſu ſolet. Sanctus Petrus Damianus

in vita ſancti Romualdi cap. 27. de Bonifacio loquens, ait: *Hic denique Regis fuerat conſanguineus, & ita charus vt Rex illum non alio vocaret nomine, niſi* ANIMA MEA. Pathetica multorum phraſis, cum ſingularem in aliquem affectum ſignificare volunt.

ADAGIVM CCXXXV.

Quanto caput altius, tanto collum mollius.

MAgnorum eſt humiliter ſe minimis demittere, & eorum, qui aut nobilitatis inſigni, aut dignitatis prærogatiua ſuper alios ſunt, per humilem manſuetudinem ſe flectere deorſum, quod ſignificare volentes hoc vtemur prouerbio, in hunc ſenſum produci vulgo ſolitum indicat probæ notæ auctor Thomas Cantipratanus lib. 2. apum cap. 19. *In te verificauit illud vulgare prouerbium: Quanto caput altius, tanto collum mollius, mirè enim decet nobilitatis celſitudinem, humilitatis manſuetudine renidiri.* Abſunt, qui quo erectiores, eo deteriores ſuperbioreſque ſunt, vt deorſum inclinari per humilitatem renuant, & dignitati maculam putent inuri, ſi ſe inflectant.

ADAGIVM CCXXXVI.

Thucidides, & Salluſtius hic muti ſint.

196. INgens aliquod excidium magnæque calamitatis magnitudo exprimi ſic poteſt, ſi illi exprimendæ nec Thucididem, nec Salluſtium pares eſſe dicamus, cùm hi hiſtoriç principes ſint habiti; ille apud Græcos, iſte apud Latinos. Sanctus Hieronymus epiſt. 3. quæ eſt de morte Nepotiani, ſui temporis recenſens calamitates ait: *Ecce tibi anno præterito ex vltimis Caucaſi rupibus immiſſi in nos non Arabiæ, ſed Septentrionis lupi tantas breui prouincias percurrerunt. Quot monaſteria capta? quantæ fluuiorum aquæ humano cruore mutatæ ſunt? obſeſſa Antiochia, & vrbes reliquæ, quas Halys Cydnus, Orontes Euphratéſque præterfluunt; tracti reges captiuorum: Arabia Phœnice, Palæſtina Ægyptus timore captiua,*

Non mihi ſi linguæ centum ſint oraque centum, *ferrea vox,*
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim;

neque enim hiſtoriam propoſui ſcribere, ſed noſtras breuiter flere miſerias, alioquin ad hæc meritò explicanda & THVCIDIDES, *&* SALLVSTIVS MVTI SINT. *Felix Nepotianus, qui hæc non videt, felix, qui hæc non audit.*

ADAGIVM CCXXXVII.

Sanſon fortitudine referre.

QVi magnanimis pollet viribus, inſigni fortitudine præditus, in prouerbiali ſchemate Sanſonem referre fortitudine dicetur, cuius vires quid potuerint, in libro Iudicum recenſetur. Petrus Delphinus nobilis auctor lib. 3. epiſt. 20. ita loquitur: *Sit vtinam ſ[illegible] eius modi, qui* SANSON FORTITVDINE *nobis referat.*

Huic affine eſt illud, *Chriſtianus Sampſon,* quod de fortiſſimo viro, animique infracti, & neſcij deiici, dici poteſt. Matthæus Boſſus diſp. 1. de ſalutaribus animi gaudiis, ita loquitur: *Cuius verba non voluptuoſi, & eneruati hominis, ſed animoſi, & profectò Chriſtiani* SANSONE *digna.*

Vera fortitudo ſita eſt in vera humilitate; de Chriſto dixit regius Propheta Pſal. 92. 1. *Indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe,* quis nexus fortitudinis, & ſe præcingendi? Præcinxit ſe Chriſtus linteo, cùm diſcipulorum ſuorum pedes lauit; quia igitur vera fortitudinis conſignatio humilitas eſt, & præcinctum Dominum Dauid dixit, & fortitudine munitum. Acutè ſanctus Auguſtinus in hunc Pſalmum, *Lauit pedes eis ad exemplum humilitatis; videamus Dominum præcinctum fortitudine, quia in humilitate eſt tota fortitudo; ſi in humilitate eſt fortitudo, nolite timere ſuperbos.* Imbecillis fortitudo eſt, quæ grauida ſuperbia eſt.

ADAGIVM CCXXXVIII.

Quid tum poſtea?

FOrmula hæc vetus vitia, & ſcelera omnia contemnentium eſt. Egregiè rem verſat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 17. *Scito,* inquit, *exiguum in ſpecie vitium ſerpendo grandius fieri: dicere enim illud,* QVID TVM POSTEA? *vitia in vita fecit mortalium ingenerari.* Pergit, & rem exemplo firmat: *Plerique enim exiſtimant nihil eſſe alienam pulchritudinem ſtudioſe ſpeculari, atqui fornicationes hinc familiarumque etiam interitus enaſcuntur.*

EXCVRSVS XXVI.

Peccati nexus, & pœnæ.

Iniquitas *quid.*
Cruciatus, *&* peccati *nexus.*
Dei ira *ex peccatis noſtris diſtillat.*
Sequitur *peccatum pœna.*
Cruciatus vt peccatum *ſequatur.*
Nihil amarius *peccato.*
Peccantis pœna *peccatum.*
Solum peccatum flagelli *nomen videtur mereri.*
Culpæ cruciatus *quàm magnus.*
Peccati *nexus*, & gehennæ.
In cor hominis non aſcendunt, quæ Deus peccatoribus ſupplicia *præparauit.*
Vſura *cur peccatum dicatur.*
Peccatorum ſupplicia *vt augeantur.*

NOn minima peccatoris infelicitas, & miſeria eſt, quod peccata patrat, nec cogitat, quæ 197.
ſibi mala parturierit, quibus ſe bonis ſpoliauerit, quibus pœnis addixerit. Plenè explicari non poſſunt damna, quæ patrata ſcelera inuehunt, plenè ſciri non poſſunt, aliqua tamen ex bonorum auctorum mente hic ſubnectenda, quibus peccator ab illo, *quid tum poſtea,* temere effutiendo auocetur.

Et vniuerſè adeò nexa peccata pœna eſt, vt aliquando nec nomine diſcriminentur, & iniqui- *Iniquitas quid.*

tatis

[illegible] cruciat : inquit [illegible] debitus [illegible] Pſal.68.18.
[illegible] Pſal. 68. v. [illegible] *Appone* [illegible] *iniquitatem ſuper ini-*
quitatem, id eſt [illegible] iniquitatem, [illegible]
enim hæc verba interpretatur ſanctus Iſidorus Cruciatus & peccati nexus.
Peluſiota lib. 1. epiſt. 91. *Perinde, inquit, ac ſi diceret*: *Appone* CRVCIATVM *ſuper iniquitatem eorum*; qui nexus indicat cruciatum, ac pœnam iniquitatis comites eſſe. S. Iſid. Peluſ.

Dei ira ex peccatis noſtris diſtillat. Hinc Dei ira ex peccatis noſtris diſtillari dicitur, non ſecus ac vinum ex vuis preſſis in torculari; id quod acutè notauit Olympiodorus in Catena Græca ad illud Thren. 1. 15. *Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Sion*; ſic enim habet: *Omnia peccata Deus ſimul collegit, quibus calcatis fecit vinum, de quo Pſal. 74. calix in manu Domini vini meri, id eſt, ira, exanimata namque peccata, & quodammodo expreſſa diuinam* DISTILLANT IRAM, *quæ potatur peccatorem.* Vis iram non diſfluere? aufer peccata, & quibus premitur. Thren. 1.

Sequitur peccatum pœna. Sequitur peccantem peccati pœna etiam dum hic degit, maior ſequutura cùm hinc abierit, peccatores enim, *nec hic eſſe ſine pœna poſſunt, quamuis nec dum dies venerit pœnæ*; *pœna inde capit, vnde capit & crimen*, ait ſanctus Cyprianus de lapſis. Oleaſter in cap. 59. Iſaiæ ad illud, *oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt*; hunc pœnæ, & culpæ nexum ſic explicabat: *Sequitur merces opus ſuum e veſtigio, & ſunt* PECCATA, QVÆ VICTORIBVS SVIS PRÆMIO RESPONDENT, *veluti qui oua aſpidum rupit quem baſiliſcus inde egreſſus mordet. Non puteris fratres, omnia quæ in peccatis latent, eſſe dulcia, quemadmodum prima fronte videntur. In ouo aliquando dulcedo occultatorum, nonnunquam putredo, & intolerabilis fœtor.* S. Cypr. Cruciatus cum peccatum ſequatur. Iſa. 59. Oleaſt.

198. Nihil amarius peccato. Ad peccati amaritudinem afferri poteſt, quod Primaſius explicans illa Pauli verba Hebr. 12. *Ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat*, affert in hunc modum, Radicem amaritudinis vocat malam voluntatem, vnde procedit peccatum amaritudinis, & congrue peccatum amarum dixit eſſe, quia nihil eſt amarius illo; adeò amarum peccatum eſt, vt omnem dulcedinem inficiat, omnem tollat. Hebr. 12. Primaſ.

Peccatum pœna peccatum. Vt deſit omnis alia pœna, peccatum ipſum pœna peccati eſt; petite Seneca epiſt. 97. *Prima, & maxima peccantium eſt pœna, peccaſſe, nec vllum ſcelus impunitum eſt, quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt*; omnis alius cruciatus, pœna omnis alia deſit, grande flagellum peccator ſuſtinet, grandem pœnam dum peccatum ſuum portat, præ quo leuis omnis cruciatus eſt, aut etiam nullus, ſolum flagelli nomen peccata meretur, ſine illo nec ipſa flagella, flagella ſunt; multa in ſua paſſione ſuſtineat Chriſtus flagella, in ipſius quippe corpus impiorum vires defecerunt, dum illud flagellis cæderent, & tamen Pſal. 90. de illo dicitur, *& flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*; qui cùm appropinquauit, cùm perplurimi flagellis fuerit illius corpus. Pilatum interrogemus, qui iuſſit ipſum flagellari, vt Iudæi miteſcerent, & vel ſic deſinerent ſæuire cùm flagellatum viderent; quî igitur non appropinquaturum flagellum Propheta dixit corporis illius tabernaculo? An flagellum non appropinquauit, quia peccatum ad eum non acceſſit, quod ſolum flagelli nomen meretur, alia ſine illo flagella non ſunt ita eſt, & huic ſenſum fulciunt verba ſancti Chryſoſtomi, quæ ille habet hom. 5. ex variis in Matthæum, & ſunt iſta: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, quia corpori Dominico nullum diabolici flagelli peccatum potuit proximare*, atque adeo a flagello peccati immunis ſine flagellis fuit, qui ab omni iniquitate flagella maxima [illegible]. Maior cruciatus [illegible] omnis crudelitas [illegible] torquet mentem, [illegible] ex externa ſchola, ſic enim loquitur Mercurius Triſmegiſtus cap. 10. dum [illegible] ab eo hius, *Quonam pacto mulctatur anima humana, ô pater* [illegible] reſpondet ſtatim, Græca exhibeo, vt [illegible] ipſius verba, [illegible], hoc eſt, *& quæ eſt humana* [illegible], *maior* CRVCIATVS IMPIETATE. [illegible], & Chriſtiane, vt arbitrari quis poſſit quempiam e Chriſti ſchola loquutum. Seneca. Solum peccata flagelli nomen videtur mereri. Pſal. 90. S. Chryſ. Culpa cruciatus [illegible]. Triſmeg.

Peccati nexus, & gehennæ. Magnus iniquitatis nexus, & gehennæ, per illam itur ad iſtam. Pulchre Hebr[illegible] ad illud Gen[illegible] cap. 6. *Et repleta eſt iniquitate*, in fonte pro iniquitate, eſt vox חמס *chamas*, quæ [illegible] gignit ac גהינם *gheinam*, gehenna [illegible], ex illa decidatur in iſtam, vt iidem [illegible] aiunt.

199. Sacra Scriptura ſuperæ gloriæ [illegible] efferens, hac vtitur phraſi, [illegible] non aſcendere, quæ Deus te diligentibus præparauit, idem ſuo modo, & de malorum pœnis æſtimari poteſt; præiuit Origenes, cuius hæc ſunt verba hom. 18. in Ieremiam, ſic enim ille loquitur: *Sicuti porrò de bonis iuſtorum in cor hominis non aſcenderunt, quæ Deus præparauit diligentibus eum, ſic* PECCATORIBVS PRÆPARAVIT, *ob fornicationem, ob adulterium, quæ* IN COR HOMINIS NON ASCENDERVNT: non tamen tacit hominis animam peccatum inficeret, ſi mente peccati pœnam, ſupplicium que homo cogitaret. In cor hominis non aſcendunt quæ Deus peccatoribus præparauit. Orig.

O fatui deliri que mortales, qui [illegible] voluptatem æternis ſe flammis adiciunt, & vnius ſceleris lapſu in tam multa tamque magna ſupplicia ſe coniiciunt, vt peccata vſuris etiam ab hac cauſa compararentur, quod diuiti fœnore ſupplicia parturiantur; huc vocari poteſt illud [illegible] regij Pſal. 71. *Ex vſuris, & iniquitate* [illegible] *animas eorum*. Vocauit prior ſanctus Auguſtinus, qui in ſuis Pſalmi commentariis, rem ita ad noſtram mentem verſat: *Quæ ſunt iſtæ* VSVRA NISI PECCATA, *quæ etiam debita nominantur, vſuras autem appellatas puto, quia plus malis inuenitur in ſupplicio, quam commiſſum eſſe in peccatis. nam, vt ſi gratia, cum homicida tantum corpus hominis perimat, animam autem nihil nocere poſſit, ipſius & animam, & corpus perdit in gehenna.* Vſura eius peccatum dicatur. Pſal. 71. S. Auguſt. Peccatorum ſupplicia, vt augeantur.

EXCVRSVS XXVII.

Peccatum omnia deuaſtat, & diruit, peccatorem obcæcat.

Peccati, & deſolationis *nexus*.
שוא *quid*, vaſtationis, & peccati *cohærentia*.
A vitio improbus conſumitur.
Peccatoris infirmitas.
Rationem *culpa inuadit*.
Peccantis cæcitas.
Quandonam oculos *peccator* aperiet.
Pœna peccatoris oculos aperiet.
Moriens *cum* peccatore *coincidit*.
Interitus de peccato.
Peccare, & perire, vt cohæreant.

200. *Peccati, & de ſtatu nexu.* QVos mala peccatum in animum ... , quam poſſidet ... nec potest, ... plet ... hoc ... lapientem ... gere ipſe de ... facetus diceret, Quid poſte? Omnia bona deuaſtat peccatum, omnia diruit culpa, vbi mentem ... ſubierit, quicquid intus boni erat, in nihil redigitur, & anima ... rum patitur deſolationem: hinc in ... ſacris litteris ... peccati, & deſolationis cognatio eſt, & per ... ad ... in ... eſſet; Iſa. 24. ver. *Peccabunt habitatores eius* terræ. Oleaſter, *deliquerunt,* atque poſſe verti *de ola erunt*, ſic enim ille ſcribit ad hunc locum. *liber pro* deſolauerunt, ... *tas* deſolatæ ſunt, *ſic et terram*, id eſt, cauſa fuerunt vt terr. ... Domino deſolaretur, ... erius id de anima, quam peccatum inuadit, etiam Pſal. 33. v. 23. quod L X X. habent, *non delinquent omnes, qui ſperant in eum*, Hebraice eſt verbum אשם *aſam*, quod non ſignificat reum eſſe, delinquere, peccare, quam deuaſtari, deſolari, vt ab haium notionum in vnum verbum ... cimus, per peccatum peccatoris mentem ... bonis omnibus ſpoliari, ... præcedenti verſiculo, *& qui oderunt iuſtum, delinquent*, ... Hebræo, *& oſores iuſti ...*, vt idem ... & in idem reſiliat ... atque ... .

II 24. 6. Oleaſt.

אשם *quid ... tamen, & peccati ſe...* Pſal. 33. 22.

A ... peccatum ... miſeur. S. Chryſ. ... peccatore ... ſumit peccatum, vt ... mente ... nihil magis in... ſanctus Chryſoſtomus in Pſal. 9. ... *Improba homine nihil eſt imbecillius, prolis ... rubigine, & ... ita etiam improbus a vitio;* Oleaſter in cap. 1. Iſaiæ ad illud, *erit fortitudo veſtra, vt fauilla ſtupæ*, v. 31. ... : INFIRMOS ſolet reddere PECCATORE PECCATVM, *& fortes viros* STVPAM *facere, ... comburantur.*

Peccatoris infirmitas. Oleaſt.

201. *Rationem culpa inuadit.* Exod. 33. S. Chry. Inuadit ... culpa rationem, & quodammodo lumen aufert, ne videre peccator poſſit rationis lumine ... deſtitutus. hoc colligit ſanctus Chryſoſtomus ex illis verbis, quæ Hebræorum populus ad Aaronem dixit, Exod. 32. 1. *Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant.* Audis vt pugnantia loquatur, ... ait, ... Deos, Deum quempiam eſſe, & fieri nonne repugnat? fieri Deus verus non poteſt, per quem omnia fiunt: at malitiæ hoc dandum, quæ eos obcæcat, quos corripit, id quod expendebat ... iam ſanctus Chryſoſtomus hom. 5. de pœnitentia, in hæc verba: *Fac nobis Deos; ſi Dy, quare dicis fac? quomodo enim Dy qui fiunt? ſic* MALITIA OBCÆCANS SIBI IPSI REPVGNAT, *& ſemetipſam extinguit. Vnus factus eſt vitulus & clamat ingratus populus: Hi Dy tui Iſrael, qui eduxerunt te de terra Ægypti.*

202. *Peccatum cæcitas.* Gen. 3. S. Chryſ. Iſtuc idem ſanctus Pater colligebat ex eius verbis, qui prior omnium peccauit omnium pater; Adam quippe poſt lapſum, ſtuduit ſe à Dei oculis ſubducere, à Dei ſe facie occultare, Gen. 3. & vnde illi tanta cæcitas, ignorantia tanta, vt putaret ſe illius notitiam fugere poſſe, quem nihil fugit, latet nihil? Probe hoc ſciebat Adam, tanta ſapientia ornatus à Deo, ſed vbi cecidit in has tenebras, eſt deuolutus; inferenda hic verba ſancti Chryſoſtomi hom. ... in Gen. ad hunc locum, ait enim, *Nihil peccato peius, ipſum ... vt introierit, non ſolum confuſione totos ... replet ſed etiam* INSIPIENTES FACIT *eos, qui antea intellectu, & ſapientia ... præditi fuerunt;* cæcum eſſe peccatorem censuit etiam Euthymius, qui in Pſal. 6. hæc habet: *Ebrius ... ebrius, ac obcæcatus, qui peccat.*

Peccator ipſe ... corpoream veſtem exuerit, ocul... ma admiratio... poſſit ... quomodo fœdare animam ... Dei ... facta, vitiis potuerit; quod notabat Euſebius Gallicanus ſerm. de obedientia, dum ait: *Quando homini iam extra corpus ſuum poſito aperiri, ac reuelari cœperit, ſæculi illius nouitas atque in vtramque partem menſura conditionis æternitas, tunc mirabitur ac ſtupebit, quomodo tantis malis, quomodo tantis flagitiis acquieſcere potuerit homo ad imaginem Dei factus, ad cœleſtem ... præparatus. Tarda iam tunc ſecum pœnitudine reputabit, quare cum ſit ſubditum atque ... tenuerint paruiſſimas ac viliſſimas paſſiones, cui cœli regna, cui Angelorum conſortia parabantur. Tunc ſibi intra ſe vnuſquiſque cum gemitu, ſed iam tarde loquetur: Vbi eſtis concupiſcentiæ? vbi eſt illecebra? ad hoc mihi momentaneas, ac fugitiuas ... delectationes, vt æternas poſtmodum inferretis anguſtias?* qui ſapit, hæc ſibi occinet antequam abeat.

Quando oculi peccatori aperiet. Euſeb.

Cæcus hic peccator ſit, ne præcipitium videat, ad quod ſuis ſceleribus fertur, erit eum iuſti punientis Dei manus in eum ſæuientis, & iudicis ſupremi pœna oculos aperiet, quos clauſerat in culpa: iure hic cum ſancto Gregorio in lamare licet, qui lib. 25. moral. cap. ... ita loquitur: *Veniet pro ..., veniet æterna pœna ..., & bene cognoſcet à Deo ... conſpici, quoniam ſe improbi ... viderit pro meritorum retributione damnari. Tunc in pœna ſua oculos aperiet, quos nunc ſibi clauſit in culpa.*

Pœna peccati oculos aperuit. S. Greg.

203. *Mortem cum peccatore coniu...* Ezech. 18. S. Cypr. Denique in ... peccatum, ... mortem ſubit, mortem infert; hinc in ſacris litteris peccator moriens dicitur, & peccatum ... Ezech. 18. *Nolo mortem peccatoris, dicit Dominus.* Sanctus Cyprianus de lapſis ad fidem, legit: *Nolo mortem morientis, dicit Dominus*, ... Et peccator, ac morientis.

Interitus de peccato. Thren. 4. 20. S. Ambr. Interitus quoque cum peccato coniunctus; Thren. 4. 20. *Chriſtus Dominus captus eſt in* PECCATIS NOSTRIS; ſanctus Ambroſius in Pſal. 118. ver. 15. ita legit: *Chriſtus Dominus comprehenſus eſt in* INTERITV NOSTRO, colligitque hæc ... nes, cum peccata interitum peccatoribus pariant, ad interitum ducant peccatores. Scite ſanctus Nilus in inſtitut. ad monach. *Quemadmodum ... rens ſibi ipſe per præcipitia aditum patefecit: ſic peccator ſibi ipſe per ſcelera mortis parat* INTERITVM.

S. Nilus.

Peccare, & perire, res cohærent. Oſeæ 14. 1. Peccandi quoque verbum aliquando in græco verbum pereundi, vt exitium namque à peccato peccatori imminere innueretur. Oſeæ ... quod vulgatus habet: PEREAT *Samaria*, & L X X. *diſpergatur Samaria*, Chaldæus vero *Peccatis ... Samaria*, vt conſequenter ... diſperdi, cum ad ... ſcelera ... .

EXCVRSVS XXVIII.

Peccati fera ignis tinea.

Peccatum crudelis fera.
Impietatis fera.
Peccatum viperæ comparatur.
Colubrum, *& ſerpentem peccatum refert.*
Multiplex fera, & bellua peccator.
Peccatorem vt feram *mala venantur.*
Peccatum pyra *quadam eſt.*
Caleſs incendio ſimile incendium peccati.
Peccati ignis obuia quæque corripit.
Peccatum cur tineæ ſimile.
Peccati hiems *cum* ſabbati ſeueritate *non cohæret.*
Malitia *peccatoris expenditur.*

Blandi-

Peccatū crudelis fera. S.Pet.Chryſ.

204. BLandiri pecc[illegible] dimur,& mordet du[illegible] terræ ſit compar[illegible] tum [illegible] complex[illegible] hæc c[illegible] ſuum eſcu[illegible] adiecere. Sanctus Petr[illegible] Chryſologus ſerm. [illegible]1. ita nobis ſu[illegible] men, ait *Pe[illegible] ô CRVDELIS FERA & non vno capite [illegible] hominum genus ſæuice contentæ; ô trucem feram trino ore tota humanæ ſtirpis germina tam pretioſa deuorantem, trino ore frutres, peccatum cap[illegible], mors deuorat, de[illegible]lutit infernus.* Sanctus Chryſoſtomus hom. in Pſalm. 39. *Melius eſt a PERI[illegible] quam à peccatis circumdatum comprehendi.* Impietatem feræ comparauit etiam Mercurius Triſmegiſtus, cuius hæc ſunt verba cap. 10. *Qualis virulenta fera, ita corpus inficit, vt ipſam anima IMPIETAS;* omnis feræ licèt ſæuientis crudelitas mitis eſt, ſi impietati conferatur, quæ in animam ſæuit, in qua [illegible] cipitur.

S. Chryſoſt. — *Impietatis fera.* Triſmeg.

Peccatum viperæ comparatur. S.Iſid. Peloſ.

Viperæ peccatum pariat ſanctus Iſidorus Peluſiota, quæ dum naſcitur mortem parenti infert, ſic ille ſcribit lib.3. epiſt. 61. *Quemadmodum vipera parentis more, ſic etiam peccata parentum ſuorum interitu obſtetricantur.*

Colubrum, & ſerpentē peccatum refert. S.Chryſoſt.

Colubrum ſerpentémque, qui peccatum refe- rat, explicat ſanctus Chryſoſtomus tom. 1. ſerm. de pœnitentia, in hæc verba: *Peccatum conceptum COLVBER eſt, in præcordijs hominis parit mortem. Peccati conceptio ſerpens eſt, in præcordijs latens conſummatum venenum ſpirat, & generat lethiferum morbum.*

Multiplex fera. & bellua peccator. B. Laur. Iuſt.

205. Fera peccatum eſt, ſed p[illegible]m iſtuc fera euadit peccator, & feris nequior, hominem exuere videtur, dum vitiis b[illegible]uta refert; Beatus Laurentius Iuſtinianus lib... in Pſalm. 72. *Suas imagines extruxerunt, alius ferocitate factus eſt LEO; alius AVIS, leuitate alius SVS, libidinis ſorde, alius ASINVS torpore, & huiuſmodi* Iſtuc idem habet ſanctus Chryſoſtomus hom. 16. in epiſt. 2. ad Corinth. *Vnde mihi exploratum eſſe queat, humanam animam tibi ineſſe, cum, vt ASINI calcitres, vt CAMELI memor ſis iniuriarum, vt VRSI mordeas, vt LVPI rapias, vt VVLPES fureris, vt SERPENTES vafer, ac fraudulentus ſis, vt CANIS impudenter te geras? Vnde, inquam, te humana anima præditum eſſe intelligere queam.*

S.Chryſ.

Peccatorē vt feram mala venantur. Pſalm. 139.

Fera peccator eſt, expectet canes, à quibus diſcerpetur, pœnas timeat, mala malum venabuntur in interitum, Pſalm. 139. *Virum iniuſtum mala capient in interitum.* ſignatè dictum eſt *capient*, vt ſolent in venatione feræ capi. Sanctus Auguſtinus ad hanc mentem legit; *Mala venabuntur in interitum*, qui capi à malis tanquam fera non vult, peccata non ſectetur, nec ſcelerum in ſui pectoris nemus admittat feras.

S.Aug.

Peccatū pyra quædam eſt. S.Chryſ.

Ignis omnia deuaſtans peccatum eſt; de peccato loquens ſanctus Chryſoſtomus hom. 10. de pœnitentia, ait: *Pyra quædam eſt, præueniamus malum, extinguamus incendium;* in pyram mortuorum cadauera olim conijciebantur, hic adhuc viuens peccator ſcelerum pyra comburitur, ab ipſo Deo mortuus; videatur extimè integer, intus totus igne abſ[illegible]ptus eſt; quod ita explicabat Oleaſter in cap. 3[illegible] Iſaiæ ad illa verba: *Erunt populi* quaſi de incendio cinis, ſpinæ congregatæ igne comburentur, quæ ille ita vertit ex Hebræo: *Erunt populi incendia calcis, & ſpina excisa igne comburentur;* addit ſtatim: *Fortia minus ſunt incendia peccatorum quæ comparantur incendio CALCIS, quod lapides ipſos ita comburit, vt licèt integri videantur, intus tamen diſſoluti ſunt, aut proximi diſſolutioni.*

Calcis incendio ſimile incendium peccati. Iſa. 33. Oleaſter.

Cùm igne domus vicini ardet, periculum & vi- [illegible] hinc [illegible].

[illegible] paries cum proximus ardet;

Peccati ignis obuia quæque corripit. S.Chryſ.

Idem ſi q[illegible] de peccatorum [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] lum [illegible] ſet re- [illegible] flamm. com- [illegible], huc ſle[illegible] [illegible] Chry[illegible] de p[illegible] [illegible] parte [illegible] obuia [illegible] com- pt[illegible] quædam [illegible], *reliquum [illegible]. Veluti [illegible] eſſe, [illegible] qui [illegible] in malo ſunt, [illegible] ſtia [illegible] atque [illegible] conſerunt, quæ ne [illegible] ad proprias [illegible] domos.*

Peccatum tinea ſimile. S.Greg.

Tineam in peccato latere [illegible] ſanctus Gregorius lib. 5. moral. cap. 28. *Quaſi à TINEA conſummatur, quia ſine ſ[illegible] culpæ [illegible] dum quanta detri[illegible] vitæ, [illegible] patiatur ignorant;* nihil intactum hæc tinea relinquit, omnia deueſtat, & abſumit.

Peccati [illegible] cum [illegible] ſ[illegible] eſſe non exhaurit.

Nemo ergo à ſecuritate ſe [illegible] ſiniat, vt imprudens [illegible] Quid poſtea? cùm de peccato agitur, [illegible] multum à ſecuritate abeſt, qui ſecurum ſe putat cùm peccauerit, & nihil mali timuit, cum omnis mali cauſam peccatum anima ſua exceperit, monebat Saluator ne fuga noſtra fiat hieme, vel Sabbato, Matth. 24. quid hiems ad ſabbatum, quid ſabbatum ad hiemem? hiems peccati ſymbolum eſt, ſabbatum otiis, & ſecuritatis, [illegible] igitur qui peccatorum frigore corripitur, ſabbati ſecuritatem non debet, cùm ſcelus calamitate [illegible], diſcrimina minetur, quæ ſecuram eſſe mentem non ſinant, non pacatam, non quietam. Sanctus Athanaſius huc ſpectans quæſt. 84. ait: *HIEMEM peccata vocat, & SABBATVM ſecuritatem; dicit ergo, Væ animæ in peccati ſecuritate, vel ſocordia conſtitutæ;* væ menti criminum hiemem peccati quietem, ſecuritatémque nectenti, nec præſentia mala exhorreſcenti, nec futura timenti.

Matth. 24

S.Athan.

Peccatoris malitia expenditur. S. Euſ. [illegible]b. 1. cap. 8.

Finiam ſi hic pij cuiuſdam Doctoris ſenſum, verbaque ſubiiciam, quibus illius malitiam expendit, qui Dei maieſtatem offendere non veretur, poſtquam Deus homo pro hominibus factus eſt, proque hominum vita mortuus ſic ille ſecum loquitur, & de ſe: *Maiorem nequitiam meam agnoſco, etſi Dæmones propter innumera peccata damnati fuiſſent, & ego vnum ſolum haberem: nam Dæmones non peccarunt contra Deum, qui propter ipſos Angelus factus ſuit: non experti erant tantam bonitatem Dei. non peccarunt contra Deum, qui pro ipſis crucifixus fuit: non peccarunt contra Deum, qui ſe ipſis dedit in cibum: non peccarunt contra Deum, qui tam ſublime ſacerdotium illis reliquit. non peccarunt contra Deum, qui exemplo ſuo eis dedit documenta bene viuendi, qui per triginta & tres annos continuis laboribus eas docuit. At ego peccaui proh anima mea, quomodo non liqueſis, cum tale cogitas? contra Deum, totiet optimum mihi qui pro me mortuus eſt, qui mea peccata in cruce lacrimatus eſt cum clamore valdè, & in horto guttis ſanguinis luxerunt ſinguli artus eius ſingulas culpas. Ego indignior ſum Iudæis, [illegible] indignior Dæmonibus, indignior Iuda, qui noſtium viderat Ieſum pro ſe mortuum. indignior Antichriſto, qui non vidit exterius tantam miſericordiam Dei, vt ego; me non igitur dedignari poſſunt mei contubernium, neque infernus dignus me eſt, nec tantam iniquitatem meam auertere valet.* O ſi idem vnuſquiſque ſentiret, ſibi hæc eadem occurreret, qui peccauit, vt in quitiæ ſuæ magnitud[illegible] territus, à nequitia teſſiret, ſanctiorem mentem cohiberet, ſanctior euaderet.

ADAGIVM CCXXXIX.

Cotyos ſodalis.

208. HOmo effeminatus, & infami mollitie notatus, [illegible], *Cotyos ſodalis* prouerbialiter dicetur, huc ſpectauit Syneſius in Caluitio dum ſcribit: [illegible Greek] hoc eſt, *nullo opus eſt alio documento vt qui* COTYOS COLLEGA *habeatur, quam ſi maximo ſtudio comam excolas, adhibendo vnguenta, & in cincinnos eam frangendo: confeſtim enim cuiuſuis in promptu eſt dicere, eiuſmodi hominem operatum eſſe, & initiatum ſacris Deæ Chiorum, & Priapi.*

ADAGIVM CCXL.

Salſam aquam dulci admiſcere.

ELegantior ſen[illegible]s euadet, quo trahetur longius, ſalſam aquam admiſcere dulci, prouerbialiter dici poterit, qui bonum alioqui opus alio malo inficit, & vnius rei laude dignæ dulcedinem amaram reddit alterius, a laude alienæ commixtione. hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 20. vbi de Valente loquens, qui ſanctum Baſilium ad filium, qui morbo correptus iacebat, aduocans ſimul, & hæreticos conſulebat ait, *Poſtea Imperatoris filius ægrotabat remedium vndecumque morbo conquirens, atque optimos quoſque medicos ſeligens, ac precibus, vt ſi alias vnquam, incumbens, humique prouolutus. nam Reges quoque humiles, & abiectos reddit calamitas, nec mirum cum Dauidem etiam prius ob filij morbum eodem morbo affectum fuiſſe Scriptura teſtatur. Cum autem huic malo medicinam vllam inueniret, ad Baſilij fidem confugit, & quoniam ob contumeliam recens ipſi illatam eum ſuo nomine [illegible] ferret, præ pudore non auderet alios, quos arctiſſima familiaritate, & beneuolentia deuinctos habebat, hanc legationem committit. Ille verò nihil cunctatus, nec quod fortaſſe alius feciſſet, aduerſus tempus inſultans confeſtim affuit, atque ad eius aduentum ſtatim leuior fit morbus, paterque meliorem ſpem animo concepit. Quod niſi* SALSAM AQVAM DVLCI ADMISCVISSET, *ſimul videlicet & ipſum aduocans, & hæreticis credens, ſanum quoque, & incolumem filium fortaſſe recepiſſet, atque id pro certo, & indubitato habebant, qui tunc aderant calamitatis participes erant.*

ADAGIVM CCXLI.

Qui tragicè ſe habet, comicè feſtum diem agere ægre poteſt.

209. QVi luctuoſis calamitatibus premitur, vix poteſt & præſt[illegible] quæ [illegible]tritia refectum [illegible]nimum, meſtemque [illegible]audi exhilarantem requirunt. hoc ſenſu efferebat ſanctus Gregorius epiſt. 5[illegible]. ad Procop[illegible]um ſcribens; ait enim: *Scruio quod crimen mihi obijcias, etiamſi id reticeas, nuptias celebrauimus, forſan dixeris idque aurea tuaque olympiadis, ac Rex Epiſcoporum aderat, tu verò aberas, vir [illegible], vel dedi[illegible] [illegible]anatus nemorum horum, ò admirande. Sed [illegible]ri non poterat, vt qui* [illegible] *laberet*, COMICE FESTVM *diem ageret.*

ADAGIVM CCXLII.

Humorem de pumice conaris exprimere.

CVm quis aliquid ab alio quærit, & in alio quo deſtituitur, vt ſi ſcientiam quis poſtulet ab imperito, ab imprudente conſilium, tunc huic prouerbio locus erit [illegible] ſanctus Paulinus epiſt. Flet[illegible] loquitur, *Alta huius ſæculi noctis [illegible] ſomnolentis & pauperis amici egenam penum pulſas qui flumina aquæ viuæ ſitiens arentem venulam ſcalpis & humorem de pumice conaris exprimere.* Affine huic prouerbio illud eſt quod ſolet circumferri in hanc formam, *Aquam a pumice poſtulare.*

ADAGIVM CCXLIII.

In exilio alium paradiſum ſibi facere.

IN exilio alium ſibi paradiſum conſtruit, qui delicias quærit, voluptates ſectatur, terrenis inhiat illecebris, quod quidem præpoſterum, vt indicat Beatus Laurentius Iuſtinianus cap. . de conſcientia, dum ait: *In hoc exilio nequaquam eiecit Deus hominem de Paradiſo, vt hic alium* FACERET PARADISVM, *ſed vt operaretur in ſudore, donec reuerteretur in terram, [illegible] aſſumptus fuerat.* Pœnitentiæ operibus vacandum nobis eſt, non luxui. 210.

ADAGIVM CCXLIV.

Proijci in os Leonis.

VSurpati prouerbij quadam facie poterit, quoties quis in eiuſmodi aliquod diſcrimen conijcitur, aut committitur, cuius iniquitas ſit nulli parcere, ſæuire in omnes. Sanctus Chryſoſtomus hom. 20. in acta Apoſtolorum: Ananiam timore correptum Saulo occurrere detrectantem ſic loquentem adducit, *Timeo, ne me [illegible] in Hieruſalem ducas; quid me* PROIICIS IN OS LEONIS?

ADAGIVM CCXLV.

Qui bene ſtat, non moueatur.

APertus prouerbialis huius ſententiæ ſenſus eſt, id ſignificat non eſſe aliquid in re aliqua mutandum cur rectè ſe habet, nec indiget mutationem non eſſe nouum vitæ ſtatum [illegible] cundum, cùm in eo quod arripuit res feliciter cedit, nec nouam exercendam artem cùm illam, quam exercet, optimam artifex expertur, & opportunam. Petrus Delphinus lib. 9. epiſt. [illegible]o. *Qui bene, inquit, ſtat, non moueatur*, impudentiæ quippe certa conſignatio eſt ſi quis ab illo ſe munere eximat, quod aptè vtiliterque exercet, ab illo ſtatu abire, quod congruens illi eſt qui in illo eſt.

ADA

ADAGIVM CCXLVI.

Totum Nilum bibere.

211. PRouerbialis exaggeratio, de ſupra modum bibaci, eóque cuius ſitis extingui largiori potu non poſſit; ſanctus Ioannes Climacus grad. 14. *Neque illud te lateat, quod plerumque Dæmon ſtomacho inſidet noſtro, facitque vt homo nunquam ſatietur, etiamſi vniuerſam comederit Ægyptum, totumque Nilum biberit.* Poterit & alia porrigi, quæ factu difficilia, aut prorſus impoſſibilia ſint.

ADAGIVM CCXLVII.

Angelus faciliùs caderet.

PRouerbialis hyperbole, qua alicuius viri in bono firmitas explicatur, ita loquitur ſanctus Theodorus Studita Catech. 9. ANGELVM, *quas opinor*, FACILIVS CASVRVM, *quam fratrem eum duxiſſet.* Monachum quempiam nomine Euprepianum ſignificat, miræ ſanctitatis; de quo tamen ſubdit, *& tamen cecidit*, ne vllus ſibi fidat, nullus credat ſibi, & anteactæ vitæ fiducia, in pœnitenda eo faciliùs cadat, quo purior, ſanctiórque priùs fuerat, antequam laberetur.

ADAGIVM CCXLVIII.

Vſque ad cubitos.

QVi non leuiter malo aliquo correptus, culpa aliqua affectus, aut rei alterius contactu temeratus, ſed profunde in ea immerſus eſt, prouerbiali hyperbole infixus in ea vſque ad cubitos eſſe; ſanctus Bernardus ſerm. de quadr. deb. *Venio ad carcerem tuum, ad limum tuum,* CONFIXVS, *vt dicitur*, VSQVE AD CVBITOS, *in limo profundo*; verba illa, vt dicitur, indicant, iactari id vulgo colere, quod noſtris quoque familiare eſt, quadrat in omnes, qui in re aliqua ſeſe immergunt, vt vix ſe ab ea queant expedire.

ADAGIVM CCXLIX.

Phyſcone impurior.

212. INfame Phyſconis nomen, magis luxu notum, & libidine, quam regia maieſtate, quam fœda voluptatum nota infecit, & maculauit, hæc Tertulliani verba ſunt lib. de pallio cap. 4. *Nec magna forte conſtantia mandatum ſit* IMPVRIOREM PHYSCONE, *Cæſarem deſignare, & quidem ſub Nerone.*

ADAGIVM CCL.

Sapiens alius ab alio.

SCitum ac verum eſt, priores poſterioribus multa reliquiſſe, quibus erudirentur vt priſcorum labores, ac lucubrationes inſequentium lux, & pharus euaſerint, quibus doctrinæ luce profunderentur; in quem cenſum præfixum prouerbium adhiberi [illegible] quod habet ſanctus Cyrillus Alexandrinus [illegible] contra Iulianum in hæc verba: *Atque [illegible] operæ pretium [illegible] quod vere [illegible] quibuſdam celebratur prouerbium,* SAPIENS ALIVS AB ALIO. *Manifeſtum autem, quod poſteriores a prioribus didicerint, & non priores a poſterioribus.*

ADAGIVM CCLI.

Suum Dagon erigere.

DAgon vnicuique, vitium illud dici prouerbialiter poterit, cui additus eſt, & illud, quod contra Dei legem ſuamque ſalutem quis molitur, & erigit. Petrus Blecenſis epiſt. [illegible] ita loquitur: *Scio quid Dominus tuus affectet in hac erectione ſui Dagon, in hac inſtructione tyrannica.* Dagon idolum Philiſtinorum erat, vt habetur 1. Reg. 5. 2. *cuilibet ſuus Dagon* erit, affectio illa, quam colit, qua obſidetur. Auaro Dagon auaritia erit, luxurioſo luxuria, & honor ambitioſo, ſic de reliquis.

ADAGIVM CCLII.

Linguam tingere in ſanguine cordis.

PRouerbialem ſaliuam locutio iſta ſapit, vſurpanda cùm quis ore fundit, quæ charitas ipſa ex cordis penetralibus promit, intimúmque affectum redoleat quæ extimè proferuntur; hinc illud ſancti Bernardi opuſculo de charitate cap. 1. *Illum, inquit, inquam, audire velim, qui* CALAMVM LINGVÆ TINGERET IN SANGVINE CORDIS, *quia tunc vera, & veneranda doctrina eſt, cùm quæ lingua loquitur, conſcientia dictat, charitas ſuggerit.* 213.

ADAGIVM CCLIII.

Auro ad Danaen penetrare.

AVreo imbre, in Danae ſinum ſe Iouem demiſiſſe, idcirco fabulati ſunt veteres, quod auro Virginis pudicitiam expugnauerit; auro itaque ad Danaen prouerbiali figura dicetur penetrare, qui auri vi aliquid conſequitur, ad quod aditum iuſtitia, ſedulaque cuſtodia denegabat; hinc ſanctus Hieronymus de epiſtola loquens ex ſcriniis à quodam pecunia corrupto ſurrepta, ita ſcribit epiſtola 101. *Volo in chartulis meis quaſlibet ineptias ſcribere, commentari de ſcripturis, remordere lædentes, dirigere ſtomachum, in locis me exercere communibus, & quaſi limatas ad expugnandum ſagittas reponere; quandiu non profero cogitata, maledicta, non crimina ſunt? imo ne maledicta quidem, quæ aures publicæ neſciant, tu corruptas ſeruulos, ſollicites clientes, &, vt in fabulis legimus,* AVRO AD DANAEN PENETRES, *diſſimulatóque quod feceris, me falſarium vocas: cùm multo peius crimen accuſando, in te confitearis, quam in me arguis.* De auri opumque vi, ac fortitudine alibi fuſè agemus.

ADAGIVM CCLIV.

Ex Dæmone angelus factus.

QVi à perdidiſſima vita ad ſanctiſſimam tranſitum facit, éxque impuritatis omnis domici- 214.

[illegible] *Deum* [illegible] C[illegible] laudibus [illegible] vbi [illegible] : *Paulus terram ſimul atque mare,* [illegible] *usque Barbariam, omném*[illegible] *ſub ſole regionem quaſi volitans circuinit. Non ſimplici labore velut in vacuum itinera percurrens, ſed peccatorum ſpinas pariter euellens, mens*[illegible]*que pietati vbique ſeminans, errores fugans, veritatem reducens,* EX HOMINIBVS ANGELOS FACIENS, *quinimo ipſos homines quaſi ex Dæmonibus Angelos promebens.*

ADAGIVM CCLV.

Noſtrorum temporum Martinus.

INſignis ſanctitatis laude vir inſignis, ingentium miraculorum [illegible], alter [illegible] potentiſſimus; hoc ſer[illegible] loquebatur [illegible] ad Epiſcopum [illegible], vbi de [illegible] Bernardo ait, *meo iudicio* NOSTRORVM TEMPORVM EST MARTINVS, hac eadem [illegible] quilibet alius pot[illegible], cu[illegible] hominum admirationem [illegible].

ADAGIVM CCLVI.

Secula Noëtica arca digna.

215. T[illegible]pora, & ſecula, in quibus libido, luxus, [illegible] vitia regnent, vt eorum fœditas [illegible] abſtergenda, hoc prouerbio traducentur, [illegible] Noëticam videre putentur digna, hunc [illegible] noſtri,

[illegible] va ſecula, va va ferrea ſecla.
Secula Noëam digna videre RATEM.

Nollem perditis noſtri ſæculi moribus hoc eloquium conuenire.

ADAGIVM CCLVII.

Quale ſemen, talis eſt & meſsis.

VArius poteſt eſſe prouerbij huius vſus; commodus erit ſi adhibeatur, vt probetur talis fructus operum futuros, qualia operum ſemina terræ committerentur. Sanctus Gregorius Nazianzenus carm. de vita ſua,

——— *Commodum,* inquit, *vt mihi redderem,*
Se[illegible] *ſenectam languidam ipſorum fouens;*
Nam [illegible]*ale* SEMEN, *tale eſt* MESSIS [illegible].

ADAGIVM CCLVIII.

Sinonia verba loqui.

QVi verba dum mittit mendacia vomit, doles [illegible] ſermonibus miſcet, miſcet ſermones dolis [illegible] prouerbiali quadam ſaliua *Sinonia* [illegible], nam nectendis dolis, artibúſque [illegible] Sinon extitit; ex noſtris quidam [illegible]:

Nam cum mentitur, loqui[illegible] *Sinonia* VERBA,
Mille vocans teſtes in ſua dicta Ioues.

[illegible] *errores ab ore,*
F[illegible] *verba refert.*

ADAGIVM CCLIX.

Lupus ad ouem captiuus ducitur.

PRouerbij [illegible] dictum iſtud habere poteſt, vſurpandum cùm ſæuus quiſpiam, & crudelis crudelitate poſita, poſita ſæuitiæ ad mitem, ac manſuetum ducitur, & ſubijci iubetur ei, in quem debacchabatur, vt accidit cùm Saulus minas, & cædes ſpirans ſternitur, ductúſque eſt ad Ananiam, tanquam ad ouem lupus; ſic enim de hac re loquitur ſanctus Auguſtinus ſerm. 14. de Sanctis, *Ecce lupus rapax adducitur, ad ſequendam, non rapiendam ouem: Ananias enim ouis interpretatur, mira, & magna res geritur. Lupo ſæuitia interdicitur,* LVPVS AD OVIM CAPTIVVS DVCITVR; *tanta autem præceſſerat fama lupi raptoris, vt eius nomine audito timeret ouis, etiam ſub manu paſtoris; ſed ab agno pro ouibus mortuo fit ouis ſecura de lupo.* Poterit & ad alios quoque porrigi abſque vllo prouerbialis ſaporis damno. 216.

ADAGIVM CCLX.

Centum viri nec vnum pauperem ſpoliarent.

IActatum vulgò prouerbium, quo paupertatis ſecuritas commendatur, nec illos rideat, quos omnes timent. Sanctus Chryſoſtomus hom. 84. in Matthæum ita loquitur: *Vis metui eſſe, & terrori? abijce quibus ne carpere poſſint, qui huic rei operam dant: non audis quod è iuo prouerbio dicitur,* CENTVM SIMVL VIROS VNVM PAVPEREM ATQVE NVDVM SPOLIARE NON POSSE?

ADAGIVM CCLXI.

Leguminum mixturam facere.

QVadrat in eos, qui omnia permiſcent; prouerbium autem fuiſſe indicat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 191. his verbis: *Qui res omnes permiſcent, &* LEGVMINVM, *vt dici ſolet,* MIXTVRAM FACIVNT, *ſana mentis mihi minimè videntur.* Addit, *nam ſi Deus eſt, fatum non eſt, ſi autem fatum, non dicam, quod cum eo pugnat, vertatur enim in eorum capita, qui vt hoc dicatur, procurant, hæc blaſphemia.* 217.

ADAGIVM CCLXII.

A Lare loquendi fiduciam non habet.

QVi ſcelus aliquod, aliquod crimen, idcirco non audent in aliis aut reprehendere, aut punire, qui & aut maiori, ſimilique ſe domeſticos ſuos obſtrictos videat, ij prouerbiali figura, *a Lare loquendi fiduciam non habere*, dicentur: hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 18. dum ait: *Quoniam modo eos, qui aliud quoddam flagi-*

tium

tium admitrum, obiurgare poſſint, ipſi A LARE LIBERTATEM LOQVENDI NON HABENTES? nimirum in alios ſæuiturus, immunis ab eo crimine eſſe debet, quod in aliis carpit, & damnat. Sic *a Lare incipere*, apud prophanos eſt, à domeſticis, ac familiaribus initium ſumere, quod magiſtratibus, & alienæ vitæ cenſoribus aptant, quorum munus eſt, vt in primis ſuos, ſuorúmque vitam corrigant. ad quod plura aduehit Parœmiographus, quem hæc ſancti Gregorij formula à nubis explicata fugit.

Cenſor aliorum futurus ſit priùs ſui, & aliena iudicaturus videlicet, & ſua, hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 2. quæ eſt ad Nepotianum, *Non*, inquit, *in illos tantum, ſed vt in nos ipſos ſeueri iudices ſuim , volentéſque feſtucam de oculo alterius tollere, noſtram primùm trabem eiecimus.*

Sanctus Columbanus in monaſticis,

Cúmque alium cauſes propriam prior inſpice vitam;

Quæ culpare ſoles, hæc tu ne feceris ipſe.

Et Martinus Dumienſis lib. de moribus: *Nihil turpius, quàm qui obijcit alteri ſibi ipſi obijciendum.* Arnobius aduerſùs gentes lib. 2. *Cuius eſt pudoris, quinimo inuerecundiæ cuius, quod agere te videas, in eo alterum reprehendere: maledicti, & criminis loco dare ea, quæ in te poſſint reciprocata viciſſitudine retorqueri?*

ADAGIVM CCLXIII.

Timotheus noſtri temporis.

218. SI quiſpiam ad Epiſcopatus apicem, aut alterius dignitatis morum potius canitie, quàm ætatis, & virtutibus magis ornatus, quàm annis grauis euehatur, in hunc prouerbialiter iſtuc iactari poterit; hoc ſenſu extuliſſe videtur ſanctus Hieronymus epiſt. 5. quæ eſt de morte Nepotiani, vbi ait; *Vidimus, Timotheum noſtri temporis, & canos in ſapientia electúmque a Moyſe presbyterum, quem ipſe ſciret eſſe presbyterum; igitur clericatum non honorem eſſe intelligens, ſed onus primam curam habuit, vt humilitate ſperaret inuidiam, deinde, vt nullum obſcœni in ſe rumoris fabulam daret, vt qui mordebantur, ad ætatem eius ſtuperent, ad continentiam*; quæ poſtrema verba firmant ſenſum, quem attulimus. Et Timotheum adoleſcentem adhuc factum Epiſcopum notum eſt, ex illis Apoſtoli verbis: *Nemo adoleſcentiam tuam contemnat*; cupiebat Nepotianus à presbyteratus ordine, ac honore ſe eximere, & immaturam ætatem obiiciebat; *Querebatur*, inquit idem ſanctus Hieronymus, *ſe ferre non poſſe, vt iuuenilem ætatem incongruam ſacerdotio cauſabatur, ſed quanto magis repugnabat, tanto magis in ſe ſtudia omnium inuitabat, & merebatur, neganda, quod eſſe nolebat.*

Ad quemcunque ſingularis doctrinæ, modeſtiæ, ac probitatis præſulem porrigi res poteſt. Petrus Delphinus Camaldulenſis lib. 5. epiſt. 7. *Ingemui te ſanè intimo cordis affectu, immaturum fuiſſe præuentum morte tam præclaræ indolis iuuenem, tantæ expectationis Epiſcopum, tam ſingularis modeſtiæ, atque doctrinæ* ALTERVM TIMOTHEVM. & lib. . epiſt. 65. paulo aliter extulit, *Retuliſti mihi profectò* ALTERVM TIMOTHEVM; ſi plures nos Timotheos haberemus, vberiores in Dei Eccleſia fructus videremus.

ADAGIVM CCLXIV.

Chalana turris.

MOlem male ſuperbeque inſtructam iuſtè ruituram, & ſolo æquandam Chalanam turrim prouerbialiter dicemus; adagij v us venuſtior erit, ſi longiùs porrigatur, aut ad hæreticorum fraudes & technas, aut vniuerſe ad eos, qui magna moliuntur inanis gloriæ ſtudio correpti, & laudes aucupandæ, de Hæreticorum libris loquens ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 20. ait, CHALANÆ TVRRIM *certo vt malè conſtructam, ita rectè interruptam, atque deletam*, per turrim autem Chalanam Babylonicam intelligit, vt notauit etiam Scholiaſtes.

ADAGIVM CCLXV.

De Vr Chaldæorum exire.

QVI à malorum hominum conſortio ſe eximit, & ea loca fugit, in quibus verus numinis cultus ignoratur, vitiorum idola adorantur, is opportune dicetur de Vr Chaldæorum exire; ratum ab eo eſt, quod Deus Abrahæ dixit Gen. 15. 7. *Ego Dominus, qui eduxit te de Vr Chaldæorum*, quod porrigi ad alia poteſt. Petrus Bleſenſis epiſt. 25. ita loquitur: *Quia te affectuoſiſ, mè diligo, in viſceribus Ieſu Chriſti, propoſui te ſalutaribus monitis adhortari, vt de Vr Chaldæorum, vt de medio Babylonis tempeſtiuus exeas, & miniſterium damnoſiſſimæ villicationis mittas.* 219.

ADAGIVM CCLXVI.

Mare.

TRitiſſimum eſt ad ſignificandam aliquarum rerum copiam ac multitudinem, *maris* nomen adhibere; ſic deliciarum mare, mare voluptatum, laborum, tribulationum, ſcelerum, diuitiarum, & aliarum rerum. Sanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 31. *curationum mare* dixit, de iis loquens, quibus Chriſtus beneficentiam ſuam Iudæorum populo patefecit, & orat. 30. *mare impietatis* vocauit ſcelerum multitudinem quibus ante Chriſti aduentum terra obruebatur, ſic enim alloquentem ſuos diſcipulos Chriſtum facit: MARE *quoddam* IMPIETATIS *terra continet, eo mihi traiectis retibus prædam pietatis adhamate*; & orat. 35. ſic publicanum loquentem adducit, *Video vitiorum meorum maria.*

ADAGIVM CCXLVII.

Statim de portu egrediens nauem impegit.

PRouerbialis figura, qua ſignificatur in operis exordio, negotiíque initio aliquem periclitatum. Vtitur ſanctus Hieronymus lib. 2. Apologiæ aduerſùs Ruffinum, *Statim*, inquit, *de portu egrediens nauem impegis.* quo longiùs res trahetur, eo venuſtior adagialis formulæ euadet, vt ſi quis in libri alicuius, aut ſermonis initio pec t, & labatur. huic prouerbio affine & illud eſt, quod habet

bet idem ſanctus Pater epiſt. 101. ad Pammachium, vbi ait: *Egredientes de portu ſtatim impegimus.*

ADAGIVM CCLXVIII.

Ex Arione mutatus in Orpheum.

220. QVi ex imperito, indocto, & ineloquenti, peritus, & doctus, & eloquens repente fit, & a rudi ruſticitate ad eam facundiam tranſit, quæ audientium admirationem vertat in ſtuporem, is prouerbiali quodam ſchemate, *ex Arione mutatus in Orpheum* dicetur. huc facit illud doctiſſimi Rurici Lemouicenſis Epiſcopi, qui lib. 1. epiſt. 5. ita de ſe humiliter ſentit, *Qui non tam conſuetudinis meæ immemor, quam ruſticitatis oblitus, quaſi ex* ARIONE IN ORPHEVM *repentè mutatus* [illegible] *ore garrulo, non tam officio[illegible] quam [illegible] ſui existere.*

ADAGIVM CCLXIX.

Sui ſeculi chimæra eſſe.

QVi nec Religioſus inter religioſos eſt, nec ſecularis inter ſeculares, ſed monſtruoſa varietate [illegible], varios mores induens, varios hominum [illegible] referens, *is ſui ſeculi chimæra* [illegible] *poterit*, [illegible] de ſe humiliter loquens aiebat [illegible] in quo vtroque vere torqueri poteſt, hæc [illegible] epiſt. 245. *Clamat ad vos mea monſtruoſa vita, mea ærumnoſa conſcientia. Ego enim quidem* CHIMÆRA MEI SÆCVLI *nec Clericum* [illegible], *nec Laicum: nam Monachi iamdudum exui conuerſationem, non habitum.*

ADAGIVM CCLXX.

Tanquam Megarenſes, ædificant tanquam ſemper victuri, viuunt quaſi altera die morituri.

221. HAc comparatione nimium aliquorum ædificandi ſtudium arguetur, nimius traducetur in viuendo luxus. Meminit huius prouerbij ſanctus Hieronymus epiſt. 11. quæ eſt ad Ageruchium de monogamia, his verbis. *Illud quod de Megarenſibus dicitur, iure miſeris coaptari poteſt:* ÆDIFICANT QVASI SEMPER VICTVRI, VIVVNT QVASI ALTERA DIE MORITVRI. Eadem formula vtitur idem ſanctus Pater epiſt. 13. ad Gaudentium; ait enim: *Viuimus quaſi altera die* MORITVRI, *& ædificamus quaſi ſemper* [illegible] *ſeculo* VICTVRI. Venuſtior euadet prouerbialis hæc formula, ſi ædificium ad quodcumque opus porrigatur, in quo mundi, rerúmque mundanarum amatores magna induſtria laborant indefeſſóque ſtudio; vt ſi quis diuitias terrenas cumulet, facultates facultatibus adiiciat, ac ſi nunquam hinc eſſet abiturus; quæ multorum cæcitas multorum amentia eſt.

A maiorum domorum, quàm exigat neceſſitas, structura, ſic mortales auocabat ſanctus Chryſoſtomus hom. 2. ad populum Antiochenum: *Calceare calceum pede maiorem, ſed non tolerabis, te enim ad greſſum impedit ſic & domus neceſſitate maior in cælum tranſitum impedit. vis magnas, & ſplendidas domos ædificare? non prohibeo, ſed non ſuper terram, ædifica tabernacula in cælis.* In cœlo nobis ædificia erigenda, ad cœlum erigendi, æternum in cœlo futuri.

ADAGIVM CCLXXI.

Ex arido ligno ſuccum exprimere.

QVi vano conatu a re aliqua elicere illud laborat, quo illa deſtituta eſt, & exculpare ab illa tentat, à quo eſt aliena, *is ex arido ligno ſuccum dicetur exprimere.* Sanctus Petrus Damianus epiſt. 114. ita loquutus eſt: *Quiſquis in Monachica regula carnis ſe ſperat blanditias inuenire, velut ex* ARIDO LIGNO SVCCVM CONATVR EXPRIMERE; quæ prouerbialis forma porrigi ad ſimilia poteſt.

ADAGIVM CCLXXII.

Planctus ſydera feriens.

PRouerbialis hyperbole de planctu ſupra modum magno. Auctor vitæ Beati Antonini Abbatis ita loquitur: PLANCTVS *mulierum, cum vagitu infantium* SYDERA FERIT, *& quod extremæ ſpei reſiduum fuerit, ad Eccleſias curritur, diuina clementia, & Sanctorum ſuffragia implorantur.* 222.

ADAGIVM CCLXXIII.

Familiæ Plautinæ.

PLauti perſonæ procaces in conuiuiis ſunt, præſertim, quæ viles, vt coqui, ſerui, lenones, paraſiti, meretrices, vt in Plauti fabulis videre eſt, hinc *Plautina familia* prouerbialiter dicentur hominum maledicorum, & calumniatorum congregatio, huc ſpectauit ſanctus Hieronymus epiſt. 50. quæ eſt ad Pammachium, vbi ait; *Immenſa ſunt Plautinæ familiæ, & ſcioli tantùm ad detrahendum, qui in eo ſe doctos oſtentare velint, ſi omnium dicta lacerent*, & epiſt. 51. obtrectatorem quendam, & aliorum probè dicta cauillantem, *Plautinæ familiæ columen* indigitat. *Scribis*, inquit, *ad Dominionem, neſcio quem de triuio, de compitis, de plateis circumforaneum, rumigerulum, vafrum tantùm ad detrahendum, qui per trabem oculi ſui feſtucam alterius nitatur eruere, concionari aduerſum me, & libros, quos contra Iouinianum ſcripſi, canino dente rodere, lacerare, conuellere, hunc Dialecticum vrbis veſtræ,* PLAVTINÆ FAMILIÆ *columen non legiſſe quidem* κατηγορίας *Ariſtotelis.* Vereor vt fœcunda iſta familia ſit, & ad alios multos cognationem ſuam tranſmiſerit.

ADAGIVM CCLXXIV.

In cœno fontem quærere.

LIcebit vſurpare, cùm ab eo aliquid quæritur, cuius ipſe expers eſt, vt ſi ab imperito doctrinam, ab impio pietatem neſciat proba conſilia, a pudicitiæ hoſte monita pudicitiæ, & vniuersè ab improbo conſultore, quique ſibi conſulere nequeat

nequeat proba conſilia huc ſpectabat ſanctus Ambroſius lib.2. officiorum cap. 12. dum ait: *Aduertimus quod in acquirendis conſiliis plurimum adiuuat vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vſus, frugalitatis gratia. Quis enim in* C Œ N O F O N T E M R E Q V I R A T *? quis à turbida aqua potum petat? Itaque vbi luxuria eſt, vbi intemperantia, vbi vitiorum confuſio, quis inde ſibi aliquid hauriendum exiſtimet?* His affinia ſunt, quæ habet idem ſanctus Pater lib.3. officiorum cap. . . *Quis*, inquit, *in* C Œ N O F O N T E M Q V Æ R A T*? quis ex aqua turbida, & ſalſa potum quærat? quis vtilem aliena cauſæ iudicet, quem videt inutilem eſſe ſuæ?* Sanctum Ambroſium ſequutus, & imitatus eſt Beatus Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio c.1. his verbis, *Qui ſibi conſulere ignorat, quomodo alteri vtilis erit? quis enim prudentem eum cauſa aliena iudicabit, quem inutilem cernit vitæ? Quis autem* I N C Œ N O F O N T E M R E Q V I R I T*? quis de turbida aqua potum petit? Itaque vbi intemperantia, vbi dominandi libido, vbi morum inordinatio, vbi confuſio vitiorum, quis ſibi inde aliquid ſalubre hauriendum exiſtimabit?*

ADAGIVM CCLXXV.

Iuxta inferni portam dormire.

QVi eo in ſtatu & viuit, & conquieſcit, in quo æternæ damnationi, non morituris flammis ſit proximus, is ad inferni portam dormire dicetur. huc euaſit, qui lethali crimine tenetur, ſalutis ſuæ oblitus, & alto ſopori demens indormit. Vmberti hæc ſunt verba lib.4. de erudit. Relig. part. 3. cap.5. *Multum timidum eſt* O B D O R M I R E A D P O R T A M I N F E R N I; *quaſi ad portam inferni eſt, qui eſt in peccato mortali, limen corporis diuidit inter ipſum, & infernum.* Mirum eſt, poſſe quempiam ſomnum corripere, quem antea ſcelus corripuerit, & dormire poſſe ſuperna Dei gratia deſtitutum.

ADAGIVM CCLXXVI.

Verba non fuere verba, ſed tonitrua.

223. QVories ſignificabimus aliquem tanta efficacia, ac virtute loqui, vt verbis cuilibet terrorem incutiat, & auditorem quodammodo proſternat, hanc formulam adhibebimus. Adhibuit ſanctus Hieronymus epiſt. 50. quæ eſt ad Pammachium, vbi de Paulo ait: *Paulum Apoſtolum proferam, quem quotieſcumque lego, videor mihi audire, non* V E R B A, *ſed* T O N I T R V A; & epiſt. 61. vbi electionis vas, tuba Euangelij, rugitus Leonis noſtri, tonitruus gentium, flumen eloquentiæ Chriſtianæ. Sic & in Euangelio audientes quandam vocem de cœlo tonitruum, de cœlo fructum putabant tonitrua, & Pauli verba fuere; hinc illud ſancti Bernardi ſerm. 2. in verbis Apoſtoli, *Non eſt Regnum Dei eſca; Solet*, inquit, *Apoſtolus Paulus in verbis eſſe breuis, in ſententiis copioſus. Non ignorauit hoc ille tam eloquentia, quam ſapientia dotibus approbatus, qui ſingula Pauli* V E R B A T O N I T R V A *indicabit*; eadem ferè mente Arnoldus Carnotenſis Abbas tract. de operibus ſex dierum: *Totum*, inquit, *corpus epiſtolarum tonitruum eſt, & ſingulæ ferè ſententiæ ſunt quaſi fulmina carbones vaſtatoris ſpargentia, à quorum luce, vel flammis, caput beſtiæ illius veterani fidei Chriſtianæ virtute exuitur.* Petrus Bleſenſis epiſt. 58. ita loquitur: *Noſtra indignationis* L I T T E R A S, *imo* T O N I T R V V M *legi in quibus anima mea turbata eſt valde, & cor meum dereliquit me.* Hebræi quoque ita loquuntur. V O C E M T O N I T R V I *in te extollentem ſe, in orbe orationis vehementiſſime audiui.*

ADAGIVM CCLXXVII.

Ignem lingua comprimere.

DIre factu difficili hoc ſenſu extulit Ennodius lib. 7. epiſt. 16. *Facilius eſt* I G N E M *in pectus animatum* L I N G V A C O M P R I M E R E, *quam ſilentium in optimis ſeruare.*

ADAGIVM CCLXXVIII.

Letheam aquam deguſtare.

IN eos torquebitur, qui ſui rerumque ſuarum obliuiſcuntur; ſcite ſanctus Aſterius hom.de diuite, & Lazaro, *Eiuſmodi*, inquit, *profecto mortalium animæ, quaſi* L E T H Æ A Q V A D A M A Q V A D E G V S T A T A, *ſui prorſus obliuiſcitur, quæ & ipſa ſit, & cui coniuncta, quoque hæc copula aliquando ſoluetur, ac deinde redíuiuo corpore, rurſus integrabitur.* Sanctus Hieronymus lib. . Apologiæ aduersùs Ruffinum ita, loquitur: *Bibendum mihi erat de* L E T H Æ O G V R G I T E, & vniuersè immemores, obliuioſique hac ſententia traducentur. 224.

ADAGIVM CCLXXIX.

Vox coruina.

QVi conuerſionem, aliúdque bonum opus in diem differunt, *cras*, *cras* inclamant, coruinam vocem emittere dicentur. huc ſpectabat ſanctus Auguſtinus in Pſal.10..qui a noxia hac dilatione nos auocans aiebat: *Obſerua, ne longitudine miſericordiæ Dei malè vtendo tu tibi theſaurizes, quod ait Apoſtolus, iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei. nam hoc ait Apoſtolus, An diuitias benignitatis, & longanimitatis eius contemnis? ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Quod tibi parcis, putas quia places ei? Hæc feciſti, inquit, & tacui ſuſpicatus es iniquitatem quòd ero tui ſimilis. Non mihi placent peccata, ſed longanimitate quæro rectè facta. Si punirem peccatores, non inuenirem confeſſores. Ergo te Deus longanimitate ſua parcendo ad pœnitentiam adducit, tu autem quotidie dicis, Finitur hodiernus dies, & ſic ero, & craſtino die, non enim cras erit vltimus. & tertio die, & ſubitò venit ira eius. Fratres, non tardetis conuerti ad Dominum: ſunt enim qui præparant conuerſionem, & differunt, & fit in illis* V O X C O R V I N A, *cras, cras. Coruus de arca miſſus, non eſt reuerſus. Non quærit Deus dilationem in* V O C E C O R V I N A, *ſed confeſſionem in gemitu columbino. Miſſa columba reuerſa eſt. Quamdiu cras, cras? Obſerua vltimum cras, quia ignoras quod ſit vltimum cras. Sufficiat quod vixiſti vſque ad hodiernum peccator.*

ADAGIVM CCLXXX.

Æſopi canis.

ÆSopi canem prouerbiali ſpecie refert, qui rei alicuius ſoliditate relicta, eius vmbræ adhæret, hac pœna punitus, vt vtráque deſtituatur; vt ſi quis veram felicitatem, voluptatémque quæ in animo ſita eſt,

repudians, inani, & corporeæ inhiet, & vtraque iure careat, quia iniuria veram contempſit. Notiſſimus Æſopi apologus, canem exhibentis, qui carne, quam ore geſtabat, relicta, vt carnis vmbram apprehenderet, & carnem, & carnis vmbram perdidit. Sanctus Epiphan. lib. 1. con. hæreſ. tom. 3. hær. 41. contra Cerdonianos prouerbium recenſet, & ita verſat: *Miſera eſt hominum natura quam relicta Dei via errat, & vbi ſe ipſum à Dei vocatione ſeparauit. Contigit enim his* CANIS *prouerbium, qui vmbra intentus non continuit quod habebat in ore, & in aquam intuens, & maiorem aqua vmbram eſſe putans, quam cibum quem in ore ferebat, aperto ore etiam eum quem habebat amiſit. Sic & hi cum viam repererint, & vmbram aſſequi velint in ſuſpicione ipſorum obortam, non ſolùm cibum qui in ore ipſorum, vt ita dicam, erat, ex Deo donatus, amiſerunt, ſed etiam perniciem ſibi ipſis attraxerunt.* Ad idem ſpectabat etiam ſanctus Irenæus lib. 2. con. hær. cap. 12. *Sic*, inquit, *& veritati non credentes, in mendacio autem volutantes perdiderunt panem vitæ vera. in vacuum, & in profundum vmbræ incidentes, ſimiles* ÆSOPI CANI, *ei qui panem quidem reliquit, in vmbram autem eius impetum fecit, & perdidit eſcam.*

ADAGIVM CCLXXXI.

Dum fugans canis mingit, fugiens lepus euadit.

QVadrat in cunctatores, qui in aliud tempus, quod ſtatim perficiendum erat, & impedimenta non auferunt, præripique ſibi operis alicuius implendi occaſionem ſinunt, moras non amolientes. Ad eos etiam porrigitur hoc prouerbium, qui ſpem fallentibus pollicitationibus indigentem decipiunt, & ad incitas redigunt; ex Chryſologo citat hæc verba Ioannes Dereyroles in cap. 1. Zachariæ v. 13. q. 1. *Timeo ne in noſtra promiſſione illud vulgare prouerbium locum habeat, dum* FVGANS CANIS MINGIT, FVGIENS LEPVS EVADIT; *dubitatur enim an ſit beneficium, cuius dilatio cruciat expectantem.* Nondum in Chryſologo verba hęc reperi, prouerbij tamen faciem habere vel ſola vulgi auctoritas probat, vſurparique vniuersè poterit, non in qualibet re moras omnes amoliendas eſſe monebimus.

ADAGIVM CCLXXXII.

Lucernæ lumen magnificas, & Solis claritatem non attendis.

225. BEatus Laurentius Iuſtinianus lib. de caſto connubio cap. 13. hominum inſaniam damnat, qui ex creaturarum pulchritudine, & perfectione in Deum non aſcendunt, ſed in creaturis ſiſtunt; præſtat hîc eius verba interſeri. *Videmus*, inquit, *imaginis picturam mira arte compoſitam nil habentem deformitatis in coloribus, in vultu, & in cæteris membris, ſubito laudamus artificis magiſterium, verbis extollimus, ipſúmque opificem alios artis ſuæ præcedentem, mentis [illegible] amplectimur, & tanquam veneratione dignum prædicamus, ex hoc hebetudinis humanæ tepor comminuitur. Nemo inuenitur, qui verbi magiſterium conſiderare dignetur. Nónne omnia, quæ facta ſunt, opus ſunt verbi? nonne ipſius ſapientia excellentiam prædicant? verbo Domini (ait Propheta) cæli firmati ſunt, ſed & in principio, videlicet, in verbo creauit Deus cœlum, & terram, quanta ſunt, quæ per ipſum facta ſunt? quam pulchra, quam bona, quam delectabilia, quam iocunda! cui omnia hæc adſcribenda ſunt, opifici, an operis? O cæca mortalium mens, ò inſania hominum deteſtanda! Bibis de riuulo, & vinum prætermittis fontem? Lucernæ lumen magnificas, & Solis claritatem non attendis? Micas menſæ comedis, & ipſum conuiuium pingue non degustas? ſi rectè ſaperes, ſi ſanum in te eſſet cordis palatum, vtique per ea, quæ facta ſunt, illorum intelligeres auctorem, intelligendo diligeres.*

ADAGIVM CCLXXXIII.

Fingere Magdalenam.

MAgdalenæ nomen in prouerbium abiit, vt fingere Magdalenam ſit ſanctimoniam ſimulare, ac pœnitentiam; hos carpit Robertus de Horbona lib. de Conſcientia, vbi ait: *Tales homines cum ſint cum viris religioſis, dicunt, Orate pro me, & contrafaciunt Magdalenam, & quando ſunt cum mundanis, faciant ſicut mundani.*

Magdalena luxui dedita venenis repleta erat, conuerſa antidotum propinabat omnibus. Probe probus quidam Poeta,

Olim peſſima MAGDALENA *lena,*
Et plena, & ſatura omnibus venenis,
Nunc es antidotum omnibus venenis.

ADAGIVM CCLXXXIV.

Planctus Rachelis.

DE vehementi, & conſolationis neſcio fletu prouerbialiter hoc efferri poterit; extulit VValdramus ad Salomonem Epiſcopum dum ait:

Planctus Rachelis plebs mecum lugeat omnis,
Et velut ob Ioſeph Iſrael ipſe dolet.

ADAGIVM CCLXXXV.

Vnâ manu operari, aliâ diſpergere.

DE inutili, vano, ſtultóque labore: cùm ille, 226
qui aliquid boni operatur, etiam deſtruit. Sancti Iſaaci Syri hæc ſunt verba lib. 1. de contemptu mundi cap. 1. *In hoc animam tuam aſſueſcas, ne videaris vnà quidem manu* OPERANS, *aliáque* DISPERGENS.

ADAGIVM CCLXXXVI.

Currentem monere.

ADagium iſtuc, eiúſque ſenſum & vſum exhibet Sidonius Apollinaris lib. 4. epiſt. 7. his verbis: *Soles dicere, currentem* MONES, *qui rogatur vt faciat, quod facturus fuerat, etiam non rogatus.* Simile illud Tertulliani: CVRRENTES *igitur vos exhortor*; & illud Ennodij, *ſed faceſſat* STIMVLARE CVRRENTEM; & Alcimus lib. 6. cap. 8.

Currentémque monet, cum vix tamen ipſe ſequatur.

ADAGIVM CCLXXXVII.

Via deficiente viaticum augere.

Nimia rerum ſolicitudo, & nimis ſolicita cura perſtringi hoc prouerbio poterit; quadrabitque in ſenes auaritia correptos, qui morti propinquantes diuitiarum onus augent; hinc illud Martini Dumienſis Epiſcopi lib. de moribus: *Monſtro ſimilis eſt auaritia ſenilis; quid enim ſtultius, quod dici ſolet, quàm* VIA DEFICIENTE VIATICVM AVGERE.

ADAGIVM CCLXXXVIII.

Vitam agere leporis.

Timidus, & omnia ſuſpecta habens prouerbialiter vitam agere leporis dicetur; hinc illud ſancti Chryſoſtomi in Pſal. 127. *Vitam* AGENS LEPORIS, *omniaque horrens, & pertimeſcens*, quæ peccatoris nota, & conſignatio eſt.

ADAGIVM CCLXXXIX.

Vento fami conſulere.

227. Ferire ille poterit, qui iſtuc tentat, non minuere famem. Caſſum, ridiculumque conatum prouerbialis hæc ſententia ſignificat, quæ coërceri ad illos opportunè poterit, qui mentem inanibus, ventoſiſque corporis delitiis ſtudent ſatiare, & rebus temporalibus animam fouere, ac nutrire. Perbelle rem verſat ſanctus Bernardus tract. de diligendo Deo: vbi animi cibum iuſtitiam eſſe aſſerit, non pecunias réſque temporales, & corporeas, hæc eius verba, *Quoniam quidem, (vt Sapiens loquitur) & inſipiens experitur, qui diligit pecuniam, non ſaturabitur pecunia, qui autem eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, ipſi ſaturabuntur; iuſtitia ſiquidem ratione vtentis ſpiritus, cibus eſt vitalis, & naturalis; pecunia verò ſic non replet, vel minus animi famem, quomodo nec corporis ventus. Denique ſi famelicum hominem apertis faucibus* VENTO *inflatis haurire buccis aerem cernas, quo* QVASI CONSVLAT FAMI, *nónne credas inſanire? ſic non minoris inſania eſt, ſi ſpiritum rationalem rebus putes quibuſcumque corporalibus non magis inflari, quàm ſatiari. quid namque de corporibus ad ſpiritus?*

ADAGIVM CCXC.

Pythagorica taciturnitas.

De ſumma, & diuturna dicetur, nam Pythagoras ſuis diſcipulis quinquennale ſilentium indicebat; huc faciunt Ennodij verba, qui lib. 7. epiſt. 20. ait: *Solue ergo Pythagoricam taciturnitatem.*

ADAGIVM CCXCI.

Quaſi Icarus auolaſti.

228. Scelerem, ſubitam, præcipitémque alicuius abitionem ſignificabimus, locus huic prouerbiali ſententiæ erit; qua vſus eſt Ennodius

lib. 9. epiſt. 21. *[illegible] Mediolanenſi, [illegible]* ICARVS AVOLASTI, de Sc[illegible], qui alas, [illegible] volaret, indutus, notiſſima fab[illegible].

ADAGIVM CCXCII.

Sicut ouis occiſus eſt.

Prouerbij ſenſum exhibet ſanctus Chryſoſtomus in Pſal. 48. ad [illegible] *ſicut oues in* [illegible]*no poſiti ſunt.* addit quippe ad explicatum: *Ita etiam ſolemus dicere de iis, qui [illegible] ile pere[illegible].* ILLIC [illegible]VT OVIS OCCISVS EST.

ADAGIVM CCXCIII.

Labyrinthus.

Res, à quibus difficilè quis ſe expedit, & explicat, labyrintho comparari notius eſt, quam vt confirmari operæ pretium ſit. Prouerbiali forma ad curiæ curas & vincula flexit Petrus Bleſenſis epiſt. 150. vbi ita ſcribit; *Sane periculoſum eſt in curia mori, nec leuiter aſcendet ad eminentiam perfectorum, qui ſe caſtrenſibus alligauit vinculis, & curialem incidit labyrinthum.* Paulo aliter eandem vocem vſurpauit epiſtola 138. *Quæ*, inquit, *vtilitas, quod caro a tribulatione malorum, & dolore reſpiras, ſi nobili animæ, pro qua Chriſtus mortuus eſt, malorum nouam ſolicitudinem* LABYRINTHVS *immittat.* Beatus quoque Thomas a Villanoua, vt mundi huius confuſionem ſignificaret, Babylonem eum vocat, & labyrinthum; hæc eius verba concione 1. de Iudic. *quia eſſet maxima quædam inordinatio in mundo, & mundus iſte Babylon, &* LABYRINTHVS *quidam videretur.* Sanctus Petrus Damianus ſchenas labyrintheas argumentorum dixit, quas ſtruunt, qui rationibus artificiosè contextis ab aliquo ſe onere ſubducant, aliquid probent; ſic enim ſcribit epiſt. 15. *Hinc multiplices rei familiares curas abiiciunt, hinc heriles famulatus ob[illegible] quia laborioſa prætendunt; quid plura dicam?* LABYRINTHEAS *argumentorum pœnas ſtruunt, Proteum induunt, & in diuerſa formarum monſtra conuertuntur, cuncta languorum genera ſimulant, vt quod potiſſimum metuunt, languorem ieiunij non incurrant.*

ADAGIVM CCXCIV.

Omni Scylla moleſtior.

Scylla prouerbio nomen fecit, res moleſtiſſima, miniméque iucunda, ac ſuauis, Scylla moleſtior adagialiter dici poterit. Probè de improbitate ſanctus Iſidorus lib. 5. epiſt. 105. *Improbitatem contra dei effugere, quam cupidè nimis ſectamini, forma ſerius præditam,* OMNIQVE SCYLLA MOLESTIOREM, *& qua mente captus neſcio qua ratione poſſit eſſe ſuauis, & iucunda.* 229.

ADAGIVM CCXCV.

Vel lac gallinarum alicui præbere.

Tritum vulgi ſermone prouerbium vſurpari ſolitum cùm omnia affatim exhibentur,

nullique labori parcitur, in alterius guſtum, & obſequium, hinc illud Synesij epiſt. 4. *Mulieres mulieribus, Libycæ vetricibus, vel* GALLINARVM LAC LIBENTER PRÆBVERINT; *præbent vtique quicquid cœlo illo, terráque gignitur, caſeum, farinam, liba hordeacea, veruecinas carnes, gallinas, oua gallinacea.*

ADAGIVM CCXCVI.

Vniuerſam Ægyptum comedere.

PRouerbialis hyperbole de iis, qui inexplebili voracitate laborant, vt ſatiari vix poſſint, licet multa deuorent, & abſumant. Vſus hac formula eſt ſanctus Ioannes Climacus grad. 14. dum ait: *Neque illud te lateat quòd plerumque Dæmon ſtomacho inſidet noſtro, facitque vt homo nunquam ſatietur, etiamſi* VNIVERSAM COMEDERIT ÆGYPTVM.

ADAGIVM CCXCVII.

Nec iota vnum reſcripſiſti.

DE eo dicetur, qui nihil omnino chartis illeuit, nihil reſcripſit; hinc illud ſancti Petri Damiani lib. 2. epiſt. 11. *Tibi,* inquit, *ſæpius ſcripſi, veruntamen vſque hodie ne vnum quidem* IOTA, *vt reſcriberc dignareris, extorſi.* Eundem ſenſum eadem formula expreſſit ſanctus Bernardus epiſtola 227. dum ait: *Nec multo antè rurſum ſcripſeram ad vos ex vrbe Roma, & nec tunc quidem vel* VNVM IOTA *recepi.* ſerm. 1. in Cant. ita effert. *Titulum præterimus? Non oportet ne vnum quidem* IOTA, *quando & minutias iubemur colligere fragmentorum ne pereant.* ſerm. 19. ita loquitur, *Id vna tam vigili, vt ne puncto quidem, aut iota vni, vt dicitur, horum omnium debitum ſubtrahere famulatum illatenus liceat.*

ADAGIVM CCXCVIII.

Cum vmbra pugnare.

DIcetur in eum, qui fruſtrà laborat, inanem
230. operam ſumit; aut in eum, qui abſentes, aut mortuos laceſſit. Hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. de conſubſtant. tom. 6. *Statueram equidem prolixam in illos orationem habere; ſed ne dum minime præſentes, nec audientes increpo, cum* VMBRA VIDEAR DEPVGNARE, *his ſermonibus in illum aduentum reſeruatis ad conſuetum Scripturæ pratum, ac pelagus caritatem veſtram deducere, Deo fauente, conabor.*

ADAGIVM CCXCIX.

Alter Aioth.

VIr fortis, nulliuſque labori parcens, alter Aioth dici prouerbialiter poterit, huc ſpectat illud Bleſenſis epiſt. 121. *Geratis ergo vicem* AIOTH, *fortis qui iudicis Iſrael ambidextri, qui erat tam in dextra, quam in ſiniſtra expeditus.*

ADAGIVM CCC.

Spartana breuitas.

DE inſigni breuitate, hanc quippe Spartani ſummoperè affectarunt; huc reſpexit Ennodius lib. 6. epiſt. 32. *Etiamſi,* inquit, SPARTANA *adhibeatur breuitas.*

ADAGIVM CCCI.

Fodere argenteo ſarculo.

DVplicem ſenſum hæc ſententia, explicatúmque habere poteſt, primò vt ſignificet nobiliori re ad ignobilius vti: dum ſecundò, vt ſignificet pecuniis, & muneribus ſternere ſibi viam ad dignitates hocque ſibi volunt ſancti Bernardi verba epiſt. 234. *Cum,* inquit, *non potuit per oſtium, fodit argenteo (vt aiunt) ſarculo, vnde impudenter inſtruit.* Porrigetur ad eos omnes, qui quod iuſte aſſequi non valent, opibus, auro, & argento tentant.

ADAGIVM CCCII.

Hæreticorum diluuium.

QVi hæreſes ſepelit, confundit doctrinæ magnitudine hæreticos, eoſque obruit, is iure hæreticorum diluuium dici poterit; hunc titulum indeptus ſanctus Chryſoſtomus, ſic enim eum effert ſanctus Proclus orat. 21. quæ eius laudes continet; *Ioannes Scripturæ à Deo inſpiratæ impolluta Bibliotheca, diuinus Theſaurus intelligentiæ, vehemens* DILVVIVM HÆRETICORVM. hæc eadem formula leui brachio flecti ad alia poteſt.

ADAGIVM CCCIII.

Laqueum nectis, quo tenearis.

QVi dum furit, ſæuitque in alios, alii que 231.
malum parat, quod in eius caput caſurum ſit, is prouerbialiter dicetur laqueum parare, quo teneatur. Sancti Bernardi epiſt. 2. hæc ſunt verba: *Videtis, quod de impoſſibili calumniam ſtruitis matri veſtræ? imo vobis* LAQVEVM NECTITIS QVO TENEAMINI.

ADAGIVM CCCIV.

Exiguos cumulos in montes altos ſignificare, & culices in Elephantos.

QVi minima quæque grandia reddunt, & addunt exilibus magnitudinem, lenibus aſperitatem, hi hoc prouerbio percelli poterunt. Beatus Thomas à Villanoua ad inanem timorem flectit, qui à vitæ aſperitate Dei ſeruos auocat aut retardat; hæc eius verba conc. 2. de viſit. Beatæ Virginis: *Nulla autem vos inſtituti aſperitas deterreat, ab incepto perſeuerate, inſtanter, alacriter cœptis inſiſtite: labor improbus omnia vincit. timorem hunc inſectarum à cordibus veſtris repellite, hic enim degeneres animos redarguit, & feſtinat hallucinantes oculos, vt*

non

non videant veritatem [illegible] EXI, VOS CVMVLOS IN MONTES *altos, &* CVLICES *paucos in grandes magnificat Elephantos.*

ADAGIVM CCCV.

Si quis fregerit nucem, intus inueniet quod iucundius eſt.

QVi quietem, voluptatémque requirit, laborem ſtudiúmque non defugiat, amaræ ferè ſunt, quæ extimæ virtutem ambiunt, intus dulcedo latet, intus iucunditas: is huius adagij ſenſus eſt, quod tamen S. Bernardus ſerm. 1 Dom. poſt Epiph. ad Chriſti opera, & facta flectit, quæ intus inaniora ſunt, quàm foris appareant. *Caro,* inquit, *non prodeſt quidquam, ſpiritus eſt, qui viuificat. Sed hæc ſapientia, quam loquitur Paulus inter perfectos, non inter eos, quibus legimus, ab eodem dictum: Nihil arbitratus ſum me ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Totus ſuauis eſt, totus ſalubris, & totus delectabilis, totus denique ſecundum ſponſæ vocem deſiderabilis; ſicut autem in eo oſtenſum eſt, ſic & in operibus eius reperies, nam & ſuperficies ipſa tanquam à foris conſiderata decora eſt valde, & ſi quis fregerit* NVCEM INTVS, INVENIET QVOD IVCVNDIVS SIT, *& multo amplius delectabile*; aliò rem flectit Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus cap. 18. lib. 1. ex quatuor, quin paulo aliter extulit hæc eius verba: *Amaritudinem radicis dulcedo pomi compenſat, pericula maris ſpes delectat: dolorem medicinæ ſpes ſalutis mitigat. Qui deſiderat* NVCLEVM, NVCEM FRANGAT. *Similiter is pœnitentiam agat, qui vult adeſſe bono.*

ADAGIVM CCCVI.

Incedere per viam Roboam.

232. QVi ſenum conſiliis contemptis, iuuenum adhæret, is prouerbiali figura *per viam Roboam ire* dicetur, iſte quippe, vt habetur lib. 3. Regum cap. 12. adhibitis in conſilium ſenibus, & iuuenibus, amplexus horum conſilia eſt, illis abiectis, quæ illi dederunt. Petrus Bleſenſis hanc formulam ex hoc exemplo deduxit, aitque epiſtola decima, INCEDENS PER VIAM ROBOAM *conſilium venerandæ antiquitatis abiecit.*

ADAGIVM CCCVII.

Alexandro ſublimior.

ANimi celſitudo in Alexandro magno maxime enituit, vt excelſi animi vir prouerbialiter Alexãdro ſublimior dicatur, quod deſumptum ex Tertulliano in Apologetico cap. 11. & recenſuit inter formulas prouerbiales, qui eas collegit.

ADAGIVM CCCVIII.

Sine fundamento ædificare.

QVi rem diu non duraturam erigit, & ruinæ potius laborat, quàm ædificio, qui aliquid neceſſarium prætermittit dum man[illegible] operi admouet, [illegible] ſine fundamento dicetur fabricare; [illegible] ſanctus Bernardus lib. 2. de Conſid. ad ſui cognitionem flectit, quæ tanquam fundamentum cæte[illegible] [illegible] *Nouarini Adagia SS. Patr.* [illegible]

r[illegible] eſt [illegible] *Neu[illegible], [illegible], licet omnia [illegible], [illegible] lata terra, [illegible] pro[illegible] maris, [illegible] quaſimilis* ADIFICANTI[illegible] [illegible] FVNDAMENTO, *ruinam [illegible] [illegible] [illegible] tam [illegible] obnoxium. Non ergo [illegible]*

ADAGIVM CCCIX.

Fuge ſerpentem cuius exploratam habes perniciem.

CVm illud fugiendum ſuadebimus, quod noxium aliquid fuerit expertus hanc paræmialem ſententiam adhibebimus; cuius meminit ſanctus Ephrem Syrus ode in eos qui quotidie peccant, *Vbi,* inquit, *ſimel emerſeris, noli denuo mergi, quotidie peccando.* FVGE *ſcorpionem, cuius noſti ſtimulum;* FVGE DILIGENTER SERPENTEM, *cuius* EXPLORATAM HABES PERNICIEM. 233.

ADAGIVM CCCX.

Aquam in ſicco quærere.

EſT ab eo aliquid requirere, quo deſtituitur. Sanctus Bernardus humiliter de ſe loquens ait epiſt. 87. *Quid amplius requiris? exhauſtus eſt fons, & tu quæris* AQVAM IN SICCO?

ADAGIVM CCCXI.

Hamaxobio inſtabilior.

HOc titulo donatur à Tertulliano Marcion lib. 1. contra ipſum cap. 1. & in eos omnes quadrabit, qui verſatilem animum circumferunt, ſtabilitatis omnis expertes, & conſtantiæ, vt in hoc ſolùm ſint firmi, quòd facilè moueantur, & huc ferantur, & illuc.

ADAGIVM CCCXII.

Quis de vena ferri argenti fabricet claritatem.

VTemur cùm ex malo prodire bona haud poſſe ſignificabimus; nec ex infecta radice fructum non perfectum pullulare, hinc illud ſancti Petri Damiani lib. 6. epiſt. 9. QVIS, inquit, DE VENA FERRI ARGENTI FABRICET CLARITATEM? *Sicut mala arbor nunquam bona germinat poma, ita de ſuperba voluntate, quæ procul dubio mala eſt, nunquam mera, vel contaminata procedit humilitas.* Probè ſanctus Gregorius Nazianzenus de Natali Domini: κακῶν σπερμάτων κακὰ γεώργια, *malorum ſeminum, mala ſegetes.* 234.

ADAGIVM CCCXIII.

Spiritualem Iericho in ſe ſubuertere.

QVi mundo, mundaniſque voluptatibus re[illegible], qui d[illegible] innatis ma[illegible]s moribus probæ vitæ ſe [illegible], perfectioni ſe ſacrat, dirutis vitiorum mur[illegible], mortificationis ar[illegible], is prouerbiali

quodam ſchemate ſuam Iericho dicetur ſubuertere. Huc ſpectabat Petrus Bleſenſis epiſt. 82. vbi ait, *Renuntiaſtis mundo, & cupiditatibus eius, atque cum Ioſue veſtram in vobis ſpiritualem Iericho ſubuertiſti, & cum Acham filio Charmi lapidibus obruitur, qui de anathemate Iericho rapuiſſe conuincitur.* Sumptum eſt ab hiſtoria, quæ ſacræ litteræ de Ioſue narrant, Iericho ſcilicet ſubuertiſſe. His affinia ſunt, quæ idem auctor habet epiſt. 13. *Vereor,* inquit, *ne cum ſpiritu cœperis carne conſumens. Renuntiaſti ſæculo, & pompis eius, & ſpiritualem in te Iericho ſubuertiſti. Scis, quoniam adhuc durat imprecatio Ioſue, maledictus, qui reædificat Iericho. Non decet ad ſæculum redire monaſtici ordinis profeſſorem.* Eodem ferè ſpectauit epiſt. 134. vbi ita ſcribit: *Cum Samaritana reliquiſtis hydriam concupiſcentiæ, & in vobis ſpiritualem veſtram Iericho deſtruxiſtis. Scriptum eſt autem, Maledictus, qui reædificat Iericho.*

ADAGIVM CCCXIV.

Vt graculus Æſopi non propriis pennis ornari.

TOrquebitur in eos, qui aliena, vt ſua venditant, & propriis ornamentis deſtituti alienos aſſumunt, aliorúmque laboribus, aut verbis ſe iactant. Tatianus orat. contra Græcos ſic extulit: *Deſinite vos alienis verbis iactare, & ſicut* GRACVLVS ÆSOPI NON PROPRIIS PENNIS ORNARI. Sanctus Hieronymus epiſt. 27. ad Euſtochium huc ſpectans ait; *Ne putes cornicem* ÆSOPI ALIENIS COLORIBVS ADORNARE; vtemur cùm alienas laudes alicui tribuendas non eſſe probabimus.

ADAGIVM CCCXV.

Mathathiam impiis ſe exhibere.

235. COngruet in eum, qui diuini honoris zelo tactus in peccatores inuehitur, & opponit ſe malè operantibus; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 15. *Exhibete,* inquit, *Ioannem inceſtuoſis,* MATHATHIAM APOSTATIS; & Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſtola 16. *Quis dabit mihi gladium Phinees,* ZELVM MATHATHIÆ, *feruorem Petri; aut quis ſtabit mecum aduersùs operantes iniquitatem?*

ADAGIVM CCCXVI.

Dædalus noſter.

DE vario, induſtrio, ingenioſo vſurpatur, cóque, qui multas artes calleat, peritiſſimus ſit artifex; huiuſmodi hominis induſtria locum prouerbio fecit. Apuleius 2. Florid. de Hippia. *Tot vtenſilium peritia* DÆDALVM. De vario, & verſipelle videtur accipere Sidonius Apollinaris lib. 3. epiſt. 11. dum ait: *Hoc fabricatu* DÆDALVS *noſter amicitiarum culmen ædificat, qui ſicut ſodalibus velut Theſeus inter ſecunda ſociatur, ſic ab iis poſtmodum, velut Petrus inter aduerſa dilabitur.* Iuſtus Abbas in Monachorum ædificia ſuperflua inuehens ait *Superfluitates ædificiorum noſtrorum quis non videat. quis videndo non ſtupeat? quantum ad artem ea* DÆDALV[illegible] *excogit*[illegible] *videtur.*

ADAGIVM CCCXVII.

Foris lucet, intus lutum eſt.

HYpocritæ hæc nota, & conſignatio, vt extime lucem, & ſanctitatem præferat, intus 236.
ſordium cloaca ſit. Sanctus Auguſtinus in Pſal. 95. *Quanta,* inquit, *minatur Deus parieti dealbato? quid eſt paries dealbatus niſi hypocriſis, id eſt, ſimulatio; foris* LVCET, INTVS LVTVM EST; quod vniuersè ad eos porrigetur, qui aliud foris videntur, & aliud intus ſunt.

ADAGIVM CCCXVIII.

Aliquid expectare, vt Iudæi Meſsiam.

DE re vſurpabitur ſummis votis exoptata, cuius dilatio maius admoueat deſiderium quod inane ſemper ſit futurum, nunquam explendum; ſemper Iudæi Meſſiam expectant, qui cùm re ipſa venerit, fruſtrà venturus expectatur; vulgò iactatum prouerbium eſt, quo vtitur etiam Petrus Bleſenſis epiſt. 51. dum ait; *Adhuc etiam promiſſam expecto gratiam, fortaſſe* SICVT IVDÆA MESSIAM; & epiſt. 34. *adhuc benignioris euentus nota concipio, & fortaſſe venturum* MESSIAM CVM IVDÆIS EXPECTO; de irrita, & caſſa expectatione dicetur.

ADAGIVM CCCXIX.

Quaſi vnus de Seraphim.

VBi quempiam diuino amore æſtuantem laudabimus, eum quaſi vnum de Seraphim eſſe prouerbialiter dicemus. Dixit ſanctum Romualdum ſanctus Petrus Damianus, ſic quippe in illius vita cap. 35. ille ſcribit: *Erat enim vir beatiſſimus, quaſi* VNVS DE SERAPHIM, *quia & ipſe flamma diuini amoris incomparabiliter æſtuabat, & alios quocumque pergeret, ſanctæ prædicationis facibus incendebat. Sæpe namque dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, vt ſubito interruptum ſermonem relinquens al*[illegible] *repentino impetu velut amens aufugeret.*

ADAGIVM CCCXX.

Redire in Ægyptum.

SI quis ſemel ſæculo cum laude contempto, 237.
ſeculique neglectis bonis, retro reſpiciat, ametque quæ ſpreuerat, prouerbialiter in Ægyptum redire dicetur; quod demptum à Iudaici populi amentia, qui ab Ægypto ſupera virtute liberatus Ægyptum rurſus cogitauit. Huc ſpectabat ſanctus Bernardus ſerm. 1. de ſeptem panibus: *Vereor,* inquit, *ne quis fortè in triduana expectatione puſillanimis inueniatur, & in Ægyptum ſæculi huius nequam vel corde, vel etiam corpore* REVERTATVR; & ſer. de quadruplici debito, *Illi qui quamuis Ægyptum fugerint, tamen ad quæcumque Ægyptia tenerrimè reſuſpirant, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.* & ſerm. 2. de Reſurrect. *Væ tibi,* inquit, *quicumque es canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Non eos tantùm loquor,*

qui

qui corpore, ſed etiam, qui corde REDEVNT IN ÆGYPTVM *ſeculi huius oblectamenta ſectantes.* Huc illud facit, quod habet ſanctus Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum cap. 6. *Quibus*, inquit, *in Baptiſmate mortuus eſt Pharao, & vniuerſus eius ſuffocatus eſt exercitus, cur rurſum* ÆGYPTVM *quærimus?*

Ad Ægyptiorum terram quinam reuerti cogantur, docet his verbis Ioannes Caſſianus collat. 5. cap. 18. *Ita ſunt moderanda ieiunia, vt non neceſſe ſit per immoderationem continentiæ, quæ defectione carnis, vel infirmitate contracta eſt,* REVERTI *rurſus* AD ÆGYPTIORVM TERRAM; *id eſt, priſtinam gulæ & carnis concupiſcentiam, quam cum mundo huic abrenuntiaremus abiecimus. Quod figuraliter illi perpeſſi ſunt, qui egreſſi in ſolitudine virtutum, rurſus deſiderauerunt ollas carnium, ſuper quas ſedebant in Ægypto.*

Qui ſe à ſuis eximit, qui mundi Ægyptum fugit, nemo eò mente redeat, à quo cum laude diſceſſit. Moſes ipſe ad ſuos à Deo miſſus, vt ſuorum ſaluti conſuleret, multis periculis in Ægypto patuit, vt hinc diſceremus quanti diſcriminis res ſit in Ægyptum redire Dei iniuſſu, parenteque carnales redire, relicto Deo. Grauiter, & opportunè S. Ioan. Climacus in ſcala Paradiſi grad. 3. *Sunt*, inquit, *qui primùm innocentiæ tuendæ cauſa patriam deſeruere, ac demum confirmato, repurgatóque animo, non ſine fructu, ad eandem reuiſerunt, eo reor animo, vti partam ſibi ſalutem, alijs etiam nonnullis imperti-rentur. Quando diuinus ille ſpectator, & contemplator numinis Moyſes ad gentem ſuam, publicæ ſalutis cauſa, à Deo remiſſus, multos periculorum caſus adijt, multáque mundi caligine, & nocte ſæpe inuolutus eſt. Præſtat offendere parentes, quàm Dominum parentum: hic enim te formauit, & liberauit: illi ſæpè, quos dilexerunt, perdidere, æternisque inferorum cruciatibus tradidere.*

Vel nudus Ægypti cibus noxius eſt, noxius fuit Eſaü, qui lenticulæ cupiditate, quæ cibus Ægyptiorum erat, perdidit primogenita. Sanctus Auguſtinus rem ita verſat, in Pſalm. 46. *Prior natus eſt Eſau, & poſterior natus eſt Iacob: ſed qui poſterior natus eſt, prælatus eſt primo nato, qui per gulam perdidit primogenita ſua. Sic habes ſcriptum, Deſiderat lenticulam, & ait illi frater eius, Si vis vt dem tibi, da mihi primogenita tua. Ille plus amauit quod corporaliter concupierat, quàm quod ſpiritaliter priùs naſcendo meruerat, & depoſuit primogenita ſua, vt manducaret lenticulam. Lenticulam autem inuenimus cibum eſſe Ægyptiorum: nam ibi abundat in Ægypto, vnde magnificatur lenticula Alexandrina, & venit vſque ad terras noſtras, quaſi hîc non naſcatur lenticula. Ergo deſiderando cibum Ægyptium, perdidit primatum. Sic & populus Iudæorum, de quo dictum eſt, Conuerſi ſunt corde in Ægyptum, lenticulam quodammodo deſiderauerunt, & primatum perdiderunt.*

ADAGIVM CCCXXI.

Exire de Ægypto.

238. QVi à ſeculo abit, mundum, mundanáſque vanitates deſerit, inque ſacram familiam nomen dat, Religioni ſe ſe adiicit: is exire de Ægypto prouerbiali ſchemate dicetur; frequens hæc ſanctis Patribus loquutio; ſanctus Bernardus ſerm. 1. in dedicat. Eccleſiæ; *Ipſi, rede, videtis, quanta iam poſſemus inuenire miracula, ſi perſcrutari ſigillatim liceret ſingulorum* EXITVM DE ÆGYPTO, *deſerti viam, id eſt, abrenuntiationem ſeculi, introitum monaſterii, in monaſterio conuerſationem.*

De Ægypti fuga audiendus B. Ioannes Climacus in ſua ſcal. gradu 3. vbi ait. ÆGYPTVM *ſine ſpe reditionis fuge, nam quorum animi, cordaque illuc reuerſa ſunt, ſedem pacis & tranquillitatis Hieruſalem non viderunt.*

Exitum de Ægypto in hunc modum verſabat Origenes hom. 4. in Ioſue, *Per Sacerdotes deducitur populus, & iter agit ad terram promiſſionis, magiſterio Sacerdotum, id eſt, ſacerdotalis ordo eſt, & Leuiticus, qui iter oſtendit populo Dei, qui exijt de Ægypto, ipſi enim ſunt qui edocent populum* EXIRE DE ÆGYPTO, *de erroribus ſcilicet mundi, & tranſire per Eremum vaſtam, id eſt, tentationum genera diuerſa tranſcurrere, neque noceri à ſerpentibus Dæmonum, qui ſunt morſus Dæmonum, & malarum ſuggeſtionum venena vitare.* Sanctus Ioannes Climacus gradu 1. ſuæ ſcalæ egreſſum ab Ægypto ita explicabat: *Quicunque ex Ægypto egredi Pharaonémque cupimus effugere, prorſus Moyſe aliquo ad Deum, ac poſt Deum mediatore nobis opus eſt, qui pro nobis medicus inter actionem, & contemplationem ſtans, manus extendat ad Deum, vt hoc duce directi peccatorum traijciamus mare atque Amalech, vitiorum Principe fugiamus. Seducti igitur ſunt qui ſibi ipſis confidentes, nullo ſibi duce opus eſſe arbitrati ſunt; & illi quidem, qui ex Ægypto egreſſi ſunt Moyſem, qui verò ex Sodomis fugerunt, Angelum Dei habuere Ducem*; quod de Ducis neceſſitate habet hic auctor alibi expendo, & illuſtro; ſanctus Ambroſius lib. 1. de Abel, & Cain cap. 9. paſſiones de Ægypto exeuntes quà tractandæ his verbis docet: *Si crudiores ſunt paſſiones tuæ, nuper fortaſſe* DE ÆGYPTO EGREDIENTES, *aperito eas, & lento calore excoquo, ne fortiorem ignem dum ferre non poſſunt, ſemiuſtulentur potius, quam coquantur*; ſed quia Ægypti exitus pro ſeculi fuga accipi frequentiùs ſolet, Ægyptus de mundo dici, de Ægypto ſub hac notione agendum nobis vberiùs eſt.

EXCVRSVS XXIX.

Mundi Ægyptus fugienda.

Vincula *habitatoribus ſuis mundi Ægyptus immittit.*
Relinqui *Ægyptus debet à Dei cultoribus.*
Non eſt amantis Deum *in mundi Ægyptum redire.*
Mundi mala *à mundo nos auocant.*
Spontè mundus *relinquendus.*
Suis mundus infidus.
Notati qui cum mundo pereunte *perire volunt.*
Inter malos *in mundi Ægypto viuere quàm noxium.*
Qui à peccati Ægypto alios liberare quærit, hac ſit liber.

MAlè audit Ægyptus, vt ægrè quis exire ex illa poſſit, quin aliqua mortalitatis vincula exuere non indigeat; hac fortaſſe de cauſa dictum Moſi eſt: *Solue calceamentum de pedibus tuis*, Exod. 3. quod dictum aliis Patriarchis non legimus, quod ad hanc mentem expendebat Origenes hom. 8. in Geneſim his verbis: *Moyſes cùm veniſſet ad locum, quem oſtendit ei Deus, non permittitur aſcendere, ſed ante ei dicitur, ſolue corrigiam calceamenti de pedibus* 239.

Vincula habitatoribus ſuis mundi Ægyptus immittit.

Exod 3. Orig.

tuis

tus [illegible] *nihil bonorum* [illegible] *a* [illegible] *nec calceamenta deponere* [illegible] *eſt ratio, quod Moſes quamuis eſſet* [illegible] DE ÆGYPTO [illegible] *erant aliquæ* [illegible] *vinculæ pedibus eius innexa, Abraham vero,* & [illegible] *nihil* [illegible] *habent.* Sic ille.

Relinqui Ægyptus debet Domino ſeruituris; poterat Moſes in Ægypto populum retinere, & eum ad Dei ſeruitutem allicere, vt inter malos bonitati litarent, & inter pios pietati; ſed noluit recte educens mente ſeculum nobis eſſe deſerendum, [illegible] Origenes homil. 3. in Exodum, *Non vult Moſes, vt populus in Ægypto poſitus ſeruiat Domino, hoc eſt, quod oſtendit qui adhuc in* [illegible] *tenebris ſecularibus manet,* [illegible] *in negotiorum obſcuritate verſatur, non poteſt ſeruire Domino, non enim poteſt duobus dominis ſeruire, non poteſt Domino ſeruire, & Mammonæ; exeundum igitur nobis de Ægypto, relinquendus eſt* MVNDVS *ſi volumus Domino ſeruire, relinquendus autem* [illegible] *non loco, ſed animo.*

Relinqui Ægyptus debet [illegible]

Orig.

240\. In Ægyptum redit, qui ab Ægypto diſceſſit, ſeculum cogitare, qui [illegible] dereliquit, non [illegible] Deum [illegible] eſt contemnentis, qui [illegible] voluptatibus, quibus nuntium remiſit, non [illegible] illas quærat, [illegible] implicetur; ex Ægypto educens Deus populum Iudaicum, non ſtatim duxit illum per viam Philiſtinorum; ne eorum ar[illegible] atque perte[illegible] oculos, mentemque ad Ægyptum flecteret, [illegible] tutiorémque [illegible], vt tacite hoc nobis innueret, quod hic dicimus. Scite rem verſat ſanctus Gregorius lib. 24. moral. cap. [illegible] his verbis: *Cùm emiſiſſet Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philiſthijm, quæ vicina eſt, reputans, ne fortè pœniteret eum ſi* [illegible] *aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægyptum, ex Ægypto itaque exeuntibus a vicino bella ſubtrahunt* [illegible] *derelinquentibus* SÆCVLVM *quædam prius tranquillitas oſtenditur, ne in ipſa ſua teneritudine, & inchoatione turbati ad hoc territi recedant quod euaſerunt. Prius ergo ſuauitatem ſecuritatis ſentiunt, prius pacis quiete nutriuntur: poſt cognitam verò dulcedinem tanto iam tolerabilius tentationum certamina ſuſtinent, quanto altius, in Deo altius cognoſcere quod amant.*

Non eſt amandus Deum in mundi Ægyptum redire à quo quis diſceſſit.

S. Greg.

Mala quibus ſcatet mundus, à mundi nos amore auocant, & alte inclamant, mundum non eſſe amandum; hinc illud ſancti Auguſtini ſerm. 34. ex 40. nouis. *Abundant, inquit, mala, & Deus voluit, vt abundarent mala; vtinam non abundarent mali,* [illegible] *non abundarent mala. Mala tempora laborioſa tempora hæc dicunt homines. Bene viuimus, & bona ſunt tempora. Nos ſumus tempora, quales ſumus, talia ſunt tempora. Sed quid facimus? Non poſſumus ad bonam vitam conuertere multitudinem hominum? Pauci, qui audiunt, bene viuant,* [illegible] *pauci bene viuentes, multos malè viuentes* [illegible]*. Grana ſunt, in area ſunt, paleas ſecum in area habere poſſunt; in horreo non habebunt. Terant quod nolunt, vt veniant ad quod volunt. Quare contri*[illegible] [illegible] *cauſamur Deum?* ABVNDANT MALA IN MVNDO, VT NON AMETVR MVNDVS. *M*[illegible] *viri fideles ſancti, qui contempſerunt mundum* [illegible]*. Nos non poſſumus contemnere, nec fœdum. Malus eſt mundus, ecce malus eſt, & ſic amatur quaſi bonus eſſet.*

Mundi mala à mundo nos auocant.

S. Aug.

241\. A mundo vt abiremus [illegible]cite monebat ſanctus Paulinus [illegible] canens:

> SPONTE RELINQVAMVS MVNDVM,
> *non* [illegible]*.*
> *Sponte* [illegible]*, moriamur, ne moriamur.*
> [illegible] *vitam,* [illegible] *tali morte tegamus,*
> *Terrena intereat: ſubeat cæleſtis imago.*

Sponte mundus relinquendus.

S. Paul.

[illegible] *ur ibi.*

Si [illegible] ſuis inimicus eſt, ſuis non parcet, in ſuos [illegible] quid erit in [illegible], qui non ſui [illegible] amicus non eſt, & erit inimicis. *Ipſis mundanis* [illegible] *ille, qui illum conſtanter, & fideliter amarunt, intolerabilis eſt, &* INFIDVS*, & de illo queruntur, Qualis erit tibi qui ab eo* [illegible]*.*

Sui [illegible] *in*[illegible]

Non floret mundus, ſed flacceſcit, & amatur, perit & diligitur cùm nec amandus cum floret, cùm calcandus cum non perit. *Quantum illi laudandi, atque prædicandi*, inquit ſanctus Auguſtinus epiſt. 45. *qui dignati non ſunt etiam cum* MVNDO *florente florere, tantum increpandi, & accuſandi ſunt, quos* PERIRE CVM PEREVNTE *delectat.*

S. [illegible]

Malæ quoque conſuetudinis Ægyptus relinquenda nobis eſt, quod licet ægrè fieri poſſit, fieri tamen debet, vt propriæ ſaluti conſulamus. Ægre quis malum dediſcit, quod inter malos viuens didicit à malis. Hebraicus populus, quia in Ægypto vixerat inter idololatras, cùm in ſolitudine eſſet vitulum adorauit; Didici more potuit, & præter naturam [illegible], non populus ab impietate, qua in Ægypto imbutus fuerat, reuocari; tanti eſt inter malos male [illegible]xiſſe, tantum nocet ad ſcelus propenſis malorum conſortium. Audiendus hic ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 6. vbi ait; *Apud Ægyptios ſuperſtitionis inſanitas pro lege obtinuit, ſi* [illegible] *apud ipſos ibis Deus lege ſtatuitur, & canis Crocodilus ſacrificium offertur, & ouis adoratur, neque Hebræorum gens ab hac ægritudine deduci potuit; ipſa ſolitudo ægritudinem notificauit. Vitulum enim, quod & in Ægypto factum, in deſerto loco adorabant & mare ipſorum gratia præter naturam ſcindebatur; cùm interim populus ab impietate non reſcinderetur: ſed morum progreſſu tranſfugiebat in Ægyptum*; tantum malorum conſuetudo nocet, tantas vires in bonos impiorum vita exerit.

Inter [illegible]

S. Baſil.

243\. Denique qui a peccati Ægypto educere alios debet, non debet ipſe animam ſuam peccati Ægypto adiicere; ſignificatum eſt hoc in Moyſe, cui in Ægyptum ituro Angelus apparuit, qui eum occidere volebat, Exod. 4. quia nimirum filium, vxorémque in Ægyptum ducebat, qui aliàs ab Ægypto erat liberaturus; tetigit iſtuc ſanctus Auguſtinus lib. 99. ex veteri Teſtamento q. 16. *In Madian habitans filios ſuos minimè circumcidit, quos ducere ſecum ad Ægyptum non debuit, qui cæteros ibat inde educere;* quod appoſitè in eos quadrat, qui de externorum ſalute ſoliciti, ſuam negligunt [illegible] negligunt ſuorum.

Qui à peccati Ægypto alios liberare ſtudet, ſe peccatis non implicet.

Exod. 4.

S. Aug.

ADAGIVM CCCXXII.

Vibices alijs obiectant, qui vulneribus ſunt affecti.

Locus prouerbio erit, cùm aliqui leues aliorum labeculas & vident, & reprehendunt, & cùm grandia in ſeipſis ſcelera non vident, quibus inficiuntur; hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni orat. 2. de pace: *Vbi ſunt*, inquit, *qui vibices* VOBIS OBIECTANT, IPSI VVLNERIBVS AFFECTI; & in prima Apologia paulo aliter rem verſat dum ait: *Hoc igitur primum ex his, quæ diximus, prouidendum eſt, ne eximiæ, admirandæque virtutis mali pictores appareamus, aut, vt rectius loquar, non mali fortaſſe pictores* [illegible] *malum plebis exemplar, atque in illud prouerbiale incurramus.* ALIIS MEDERI TENTANTES*, cum ipſi vlceribus* 244.

vlceribus ſcateamus; his affine eſt, quod habet ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 196. *Abſurdum viſus eſt ne vitium eſſe aliquem, quorum accuſet alium ac medicum, quod aiunt, eſſe aliorum, qui* VLCERIBVS SCATEAT, *velle ea denique committere turpe, quæ acerbè reprehendas.*

ADAGIVM CCCXXIII.

Alter Tullius.

245. Singularis Ciceronis facundia, & eloquentia locum prouerbio fecit, vt *alter Tullius* audiat, qui cæteris eloquentia præit. Audiri hic poteſt Sidonius Apollinaris lib. 8. epiſt. 11. vbi Ioanni in Galliis litterarum Profeſſori ſcribens ait: *Debent igitur vel æquæui, vel poſteri noſtri vniuerſalem ſeruentibus vobis alterum te, vt Demoſthenem,* ALTERVM TE VT TVLLIVM, *nunc ſtatuis (ſi liceat) conſecrare, nunc imaginibus: qui te docente firmati inſtitutique iam ſinu in medio ſini gentis inuictæ, quod tamen aliena talium vetuſtorum ſigna retinebunt.* His affinia ſunt, quæ alij habent; ſanctus Petrus Damianus opuſc. 45. cap. 7. de quodam qui Romæ viuebat: *Sicut* TVLLIVS *loquitur, vt Virgilius pagtatur*, & lib. 5. epiſt. 5. *Si te cognoſcerem, aurem talibus libenter apponere videretur mihi quòd* TVLLIVM *facile poſſem in affluentia ſermonis æquare.* Eodem lib. epiſt. 13. *Piſcatorum ſum plane diſcipulus, ideòque torrentem non commoueo Ciceronis; eloquentia fluctibus non fluctuo*; & ſerm. 60. *Statim* CICERONIS ELOQVENTIA *reuocatur.* Fortunatus in vita ſancti Albini: *Ante peritiam veſtram ipſa* CICERONIS, *vt ſuſpicor, eloquia currerent vix ſecura.* Sanctus Paulinus carm. ad Auſonium,

> ———*Vix Tullius, & Maro tecum*
> *Suſtineant æquale iugum.*

Sanctus Hieronymus cuiuſdam facinus, & ſcelus exaggerans, ita loquitur epiſt. 48. quæ eſt ad Sabinianum Diaconum: *Proh nefas, non poſſum vltrà progredi. Prorumpunt lachrymæ ante, quam verba, & indignatione pariter, ac dolore in ipſo meatu faucium ſpiritus coarctatur. Vbi nunc illud* ELOQVENTIÆ TVLLIANÆ? *vbi torrens fluuius Demoſthenis; nunc profectò muti eſſetis ambo, & veſtra lingua torpeſceret.*

Chriſti ſimplicitas, Tullianæ eloquentiæ præferenda eſt, monitum à probo calamo eſt; ſanctus Petrus Damianus opuſc. 49. cap. 11. ita loquitur: *Piſcatorum ſumus diſcipuli, non Oratorum, vt ex ore Chriſtiano non Latinitas* TVLLII, *ſed ſimplicitas reſonet Chriſti*, impetita Ethnica omnis eloquentia eſt Chriſtianæ ſimplicitati comparata.

ADAGIVM CCCXXIV.

Fulicas cygnis conferre.

Torquetur in eos, qui valdè diſparia inter ſe pariant, & maxime inæquabili ac ſi inæqualia eſſent conferunt inter ſe. Scite ſanctus Paulinus carm. ad Auſonium, vbi ita canit,

> *Si vitulum tauro, vel equum committis onagro,*
> *Si confers* FVLICAS CYGNIS, *& Ædona parræ,*
> *Caſtaneis corylos æques, viburna cupreſſis,*
> *Me compone tibi; vix Tullius, & Maro tecum,*
> *Suſtineant æquale iugum.*

ADAGIVM CCCXXV.

Phineem ſe exhibere.

Qui ſuperno zelo correptus vitia, & prauos hominum mores, e medio conatur auferre, ſeuereque peccantes arguit, & punit, is Phineem ſe exhibere prouerbialiter dicetur. Rem varie verſant ſancti Patres; ſanctus Petrus Damianus opuſc. 17. diſſert. 2. cap. 6. ita loquitur; *Alio quoque tempore, cum Papa Stephanus, qui zeli* PHINEES *æmulabatur ardorem*; & lib. 11. epiſt. 11. *cùm* PHINEES TI ZELVS *ad æterni ſacerdotij iura promoueat*; & opuſc. 18. in prologo: *Tanto ... pe zelo vidi te ſemper aduerſus corum perditos mores medullitus inardeſcere, vt* PHINEES *iudicaris inmenaio non agere.* Sanctus Bernardus lib. 4. de conſid. *Qui regibus Ioannem exhibeant fornicantibus* PHINEES. Nicolaus ſancti Bernardi Notarius epiſt. 15. *... dabis mihi gladium* PHINEES, & Petrus Bleſenſis epiſt. 15. *Exhibe te fornicantibus* PHINEEM; vniuerſim, qui diuini honoris zelo corripitur, alter Phinees, aut Phinees æmulator dici poterit. 246.
Porrò tunc maxime Phinees zelo repleri debemus, quum Deum ab omnibus peccatis offendi conſpicimus; ſcite ſanctus Bernardus ſerm. 44. in Cant. *Si amas*, inquit, *Dominum Ieſum toto corde, tota anima, tota virtute tua, numquid ſi videris eius iniurias, contemptumque, ferre valeatenus æquo animo poteris? Minime, ſed mox arreptus ſpiritu furoris, & ſpiritu ardoris, & tanquam potens crapulatus à vino repletus* ZELO PHINEES *dices cum Dauid: Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei; & cum Domino: Zelus domus tuæ comedit me.* Huc aduocari poteſt & illud ſancti Gregorij Nazianzeni, apud quem orat. 32. ita Maccabæos mater alloquitur, illos ad fortiter pro lege Dei pœnas ſubeundas inhortans: *Tam cum* PHINEES *aggregabimur; niſi fortaſſe eo etiam maior gloria noſtra futura eſt quod ille vnus erat, vos contrà permulti eſtis æmulatione flagrantes, ac ſtupratorum interfectores, non corporum, ſed animarum ſcortationem gladio transfigentes.*

Phinees zelus eo Phineem rapuit, vt in primates quoque iuſtè ſæuiret; ita in Principes ſe armauit, hincque factum ira Dei deſæuierit, quia ita pro Deo Deique honore correptus eſt homo, rem luculenter, & ſuo more eleganter expendebat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 17. cap. 1. vt religio fuerit, eius verba licèt pluſcula hic deſiderari; ſic ergo ille ſcribit: *Ecce hic* PHINEES *diuini ſpiritus zelo ſuccenſus, cum totus penè Iſraelitarum populus cum filiabus Moab fornicando corrueret, ſeſeque Beelphegor ſacrilegis ceremonijs initiaret, non in diſpectos quoſque, vel infimos diuinæ legis propugnator inſiluit, ſed excellentiores, & clariores in populo, quos ad terrendum cæteros trucidares, elegit. Teſtante Scriptura, quæ dicit: Erat, inquit, nomen viri Iſraelita, qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salai, dux de cognatione, & tribu Simeonis. De mulieris quoque nobilitate ſi quæritur, hoc in ſequentibus inuenitur. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta eſt, vocabitur Cozbi, filia Sur Principis nobiliſſimi Madianitarum. Sanè poſt digeſtam fornicationis, & dignæ vltionis hiſtoriam, quid opus fuit Moyſi, vt genealogiam fornicatoris ex vtrinſque contexeret, & alterum ducem, alteram nobiliſſimi Principis filiam fuiſſe narraret: niſi vt diceret carnales illecebras in eminentioribus perſonis acrius perſequendas? Hinc eſt, quod & ipſe Dominus, cùm omnis Iſraelitica plebs non diſpari crimine teneretur obnoxia, de populo quidem

quidem tacuit, adner[illegible] autem ſolos Principe populi, [illegible] ſuſpenſe co[illegible]ntra [illegible] patibulis, vt auer[illegible] furor meus ab I[illegible]l. Phine[illegible] Mo[illegible]ſes non ad alios, ſed ad iudices Iſrael ait: Occidat vni[illegible] qui[illegible] ne proximos ſuos, qui initiati ſunt Bee[illegible]. Dum ergo Phinees pro commu[illegible] tota multitud[illegible] [illegible]enda, [illegible] eos p[illegible] qui De[illegible] ridebat[illegible], Principes ſimiliter populi in pati[illegible] [illegible] diuina precepit. Mo[illegible]ſes quoque non quibuſ[illegible] [illegible] iudi[illegible]s Iſrael, vt proximos ſuos o[illegible] [illegible] [illegible]iunxit. Qui [illegible] [illegible] pro reatus adulter[illegible] [illegible] [illegible] commotus [illegible]ur, [illegible] [illegible] proinde [illegible] [illegible] vox, Phinees[illegible], auertit iram meam [illegible] Iſrael, quia [illegible] commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem eos [illegible]

De [illegible] VVilhelmo Archiep[illegible]copo Pi[illegible]uri[illegible] [illegible] illius [illegible] *Noſter VVilhelmus* [illegible] PHINE[illegible] ZELO *inflammatus e[illegible]*

Ad hunc [illegible] zelum [illegible] & ſanctus Hi[illegible]o [illegible] PHINE[illegible]S, *cum Ma[illegible]* [illegible]

Ad[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]*

EXCVRSVS XXX.

Phinees exemplum zeli ſpiritum omnibus inhalat.

Paulus zelo alter Phinees.
Pluſquam Phinees Chriſtus.
Quantum Dei zelus in mente eo correpta valeat.
Sacrum zelus vt D[illegible]us reuereatur.
Zelus Eliæ [illegible] in cœlum rapuit.
Dei zelus quanta bona in eius mente parturiat, quem corripit.
Phinees quiſque contra vitia ſit.
Imitator eſt Phinees, qui Dei præcepta cuſtodit.

247. *Paulus zelo alter Phinees.* ZElo [illegible] Phinee[illegible], in eos ſæuiit, q[illegible] diuino honori d[illegible] [illegible]ibant: pari zelo tangatur, qui pariat [illegible] Deum vide[illegible] commit[illegible] exemplum [illegible] Phine[illegible] [illegible]. Hic zelus in Paulo enitu[illegible], de quo [illegible] ſanctus Chryſoſtomus hom. [illegible]: *Paulus* ALTER PHINEES, *impietat[illegible] in lu[illegible] [illegible], atque [illegible] [illegible] quaſi [illegible] in me [illegible] fidei mucrone confodiens, nos hoſtes putabis, qui Dei [illegible] inimici.* S.Chryſ.

[illegible] Phinee. Chriſtus. Phin[illegible]s facinori comparab[illegible], atque etiam præferebat ſanctus C[illegible]illus Ieroſolymitanus [illegible]d quod pro nobis in Cruce Chriſtus geſſit, præſtat hi[illegible] eius v[illegible]ba innectere, ſic enim ille ſcribit Catech [illegible]. *Si* PHINEES ZELO DVCTVS, *& [illegible] de medio turpitudinis factorem, pacauit iram Dei, [illegible] ſe ipſum tradens in pretium, nunquid iram Dei contra homines non diſſoluet? Non pudeat itaque nos Crucis Saluatoris,* S.Cy[illegible]. Ierol.

ſed ideo potius gloriemur. I[illegible] pluſq[illegible] Phinees Chriſtus, cui[illegible] vmbra ille [illegible], noſtrum eſt vtrumque pro viribus [illegible].

Quid zelus iſte poſſit vel ex vno Elia colligere eſt. Imperium vel in cœlum porrexit Elias, iubet [illegible] cœlum imbrem emittat, ne ros cadat. Suæ pietatis zelo iſtuc obtinuit tanquam ſi religionis, & diuini c[illegible]ltus candere nubium aquam exſiccaſſet; expendit hoc imperium, hanc Eliæ pietatem ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. [illegible]. dum ait: *O ira pietatis plena! ô lingua, quæ cœlum frænas! o Domini in homines charitas! ſeruo permittit, res conditas gubernet.* REVERITVS *ſiquidem eſt* ARDOREM PIETATIS, *& Eliæ creatura habenas permiſit.* Nec creatura tantùm zelanti Eliæ paruit, paruit & Creator, apud quem plus vnius Eliæ zelus potuit, quàm totius populi clamor, ac calamitas, quod expendebat idem ſanctus Pater eodem loco, vbi expendens hanc a Deo Eliæ conceſſam poteſtatem ait: *Compulſus Eliæ poteſtatem facit Deus, miſerans quidem eos, qui dignè puniuntur,* REVERITVS *tamen* PROPHETÆ ZELO, vt hinc colligatur quàm Deo [illegible]ratus zelus iſte ſit. *Quantum Dei zelus in [illegible] [illegible] valeat.* S.Baſil.Sel. *Sacrum [illegible]* Idem.

Fuit & vt[illegible] Prophetæ, hoc qu[illegible]pe non minus quam curru igneo euectus in cœlum [illegible], vt verè [illegible] [illegible] Ambroſius in Pſalm. 118. octon. 18. [illegible] *Z[illegible] Dei [illegible]ta eſt,* ZELVM HABVIT ELIAS, *& [illegible]raptus [illegible] cœlum eſt*, nimirum ad cœl[illegible] [illegible], qui corripitur, zelo æſtuat, terram dnt tangere non debebat, qui diuinæ gloriæ zelo tangebatur. 248. *Zelus Eliam [illegible] [illegible].* S.Ambroſ.

Explicari non poteſt quantum boni in illo Dei zelus pariat, quem corripit, quem inuadit, quem comedit, quem nutrit, quo Gentilium populus repud[illegible] omni errore excuſſis vitiis omnibus ad puriorem ſanctioremque vitam tranſiit præ latus Iudæis, quibus inferior erat, zelo maxime debet, qui tot tantaque in illo bona parturiuit; ſicut rem expendebat ſanctus Ambroſius in Pſalm. 118. vbi ait: ZELO ILLI *populus Gentilium vitam ſibi acquiſiuit æternam, quam negligentia, atque deſidia Iudæorum populus amiſit; ille populus, qui erat eruditus in lege, nullum fidei habebat ardorem, conſulit ſe zelus ad gentes, cuius tanta eſt gratia, vt electionis prærogatiuam vicerit, & eruditiſſimus induſtriam ſuperarit. Denique* ZELVS *apprehendens populum ineruditum fecit eſſe meliorem.* *Dei zelus quanta [illegible] eius [illegible] parturiat quē [illegible].* S.Ambroſ.

Deſunt Dei hoſtes, in quos Dei ſeruus zelo correptus ſæuiat, ſæuiat in ſe ipſum; in ſe hoſtes habet, quos inſequatur; vitia habet, zelum Phinees quiſque æmuletur, Phinees quiſque ſit contra vitia pugnaturus; à probo calamo probum hoc monitum eſt, ſic enim ſcribit ſanctus Gregorius hom. 15. in Ezechielem: *Rectitudinis zelo contra vitia accendimur?* PHINEES ANTE OCVLOS DEDVCATVR, *qui coeuntes gladio transfigens caſtitati populum reddidit, & iram Dei ratus placauit.* Deferbuit ira Dei, quum zelo Dei correptus ira ſæuiit in impios Phinees. 249. *Phinees [illegible] quiſque [illegible] vitia ſit.* S.Greg.

Præterea Phinees imitator eſt, qui diuina præcepta ſeruat, & zelo tactus eius mandata diligentiſſimè cuſtodit; hinc illud ſancti Ambroſij in Pſalm.118. *Ad* VITAM ZELVS EST *diuina præcepta ſeruare, & amore nominis eius cuſtodire mandata, vt fecit Phinees.* O multos haberemus Phinees, multos diuinorum præceptorum, cuſtodes, vt habemus temeratores. *Imitator eſt Phinees, qui Dei præcepta cuſtodit.* S.Ambroſ.

ADA

ADAGIVM CCCXXVI.

Secundus Ioſeph.

250. QVi fame laborantibus prouidet, ne fame pereant, hic prouerbialiter *ſecundus Ioſeph* primo illi ſimilis, qui Ægyptiis in ſumma egeſtate poſitis ſuccurrit, appellari poterit; hoc elogio donatus eſt ſanctus Baſilius, quem in hunc modum efferet ſanctus Gregorius Nazianzenus orat.20.de eius laudibus: *Pauperum corpora, & animas curabat, honorem nempè cum neceſſario alimento commiſcens, atque ipſorum calamitatem vtrinque leniens. Talis erat nouus noſter procurator, &* SECVNDVS IOSEPH. Nec Patriarchæ Ioſepho pariat tantùm ſanctum Baſilium, ſed etiam præferat, dum ſtatim pergit: *Imo etiam aliquid habeamus quod dicamus. Ille enim ex fame quæſtum captat, ac per benignitatem Ægyptum emit, vbertatis tempus ad famis tempus diſponens, & adminiſtrans, atque aliorum ſomnijs ad eam rem ordinatus: hic autem gratis benignus erat, neque in hoc tribuendi frumenti auxilio lucrum vllum captabat, id vnum ſpectans, vt miſericordiam per miſericordiam ſibi compararet, ac per præſentem annonæ largitionem ſuæ a bona conſequeretur. Accedebat inſuper ſermonis alimonia, & perfectius beneficium ac largitio verè cæleſtis & ſublimis: ſiquidem Angelorum panis ſermo, quo aluntur atque irrigantur animæ Deum eſurientes, ac cibum non fluentem, & abeuntem, ſed perpetuò manentem expetentes: cuius ipſe diſpenſator erat, & quidem perquam locuples homo, alioqui omnium quos noui pauperrimus, & egentiſſimus, non panis famem, aut ſitim aquæ ſanans, ſed verbi illius verè vitalis, ac vim alendi habentis, eúmque qui rectè nutritur ad ſpiritualis ætatis incrementum ducentis deſiderium explens.*

Ioſephi cautionem in frumentis diſtribuendis ita expendebat ſanctus Ambroſius lib. 2. offic. cap.16. *Caue ne intra loculos tuos includas ſalutem inopum, & tanquam in tumulis ſepelias vitam pauperum. Potuit donare Ioſeph totas opes Ægypti, & effundere theſauros regios: noluit tamen de alieno effuſus videri: maluit frumenta vendere, quàm donare eſurientibus: quia ſi paucis donaſſet, pluribus defuiſſet.*

Ioſephi prouidentiam æmulatus Paulus eſt, niſi quòd Ioſepho in hoc præferendus, quia ille corpoream, iſte ſpiritualem alimoniam præbuit, ille ſoli Ægypto, iſte toti orbi; huc ſpectat illud ſancti Chryſoſtomi hom. 8. de laudibus Pauli, vbi ait, *Paulus alter Ioſeph ſpirituali fame tabeſcenti mundo veritatis alimenta diſtribuens.* Sequātur ſuum ducem præſules, ſequantur omnes, quos oues ſequuntur.

EXCVRSVS XXXI.

Prælatorum in ſuos prouidentia, & cura.

Miſerorum nomina *exſcripta, quis præſul habuerit.*
Quàm prouidus *in ſuos præſul.*
Laudabilis Prælati mos conuiuium *Clericis, & aduenientibus quotidie præparandi.*
Suos ignotus Præſul quidam inuiſebat, *vt eis ſuccurreret.*
Superioris eſt *ſuis de rebus neceſſarijs prouidere.*
Superiores ſine vlla ſpe lucri *inferioribus neceſſaria miniſtrent.*
Notati qui ſuorum bona *deuorant.*
Laboris refrigerium *in ſubditorum cura ſubditorum ſalus ſuperiori eſt.*
Ad Paſtores cura *pertinet, ad oues* obedientia.

OLim Præſides, qui omnium ſuorum habebant curam, præſertim miſerorum, & languentium, nomina eorum exſcripta apud ſe habebant. Fecit iſtuc ſanctus Otto Balenbergenſis Epiſcopus, in cuius actis hæc leguntur: *Habebat autem cognitos, &* NOMINIBVS PROPRIIS NOTATOS *omnes paralyticos, languidos, canceroſos, ſeu leproſos de ciuitate ſua, modum, tempus, & quantitatem languoris eorum per ſe intelligens, congruaque ſubſidia omnibus prouidebat, & curabat.* 251.

Miſerorū nomina exſcripta quis præſul habuerit.
Acta.

Quam prouidus, & ſollicitus in ſuos fuit ſanctus Eutychius Patriarcha Conſtantinopol. apparet ex hoc, quod de eo narrat Euſtochius in eius vita, dum ſcribit: *Cum fames grauiſſima regionem occupaſſet, non mediocre periculum erat; etenim cùm ex horreo quod adhuc manet, totum eſſet frumentum exportatum, cuſtos non ferens flagitium, impetum, ad ſanctum Seleucum acceſſit, horreique claues reddidit: non eſt, inquiens, frumentum in horreo, & efflagitantis populi multitudinem ferre non poſſum; acceptas claues vir ſanctus in lectulo ſuo poſuit, & per totam noctem vt ſolitus erat precari Deum non deſtitit, vt admirabilem potentiam ſuam oſtenderet quo populum ſuum alere poſſet, ac ſuſtentare. Poſtridie igitur manè cum ad ſanctum Epiſcopum de more religioſiſſimi Clerici veniſſent, ipſe ad cuſtodem: Accipe*, inquit, *claues, frater, & ſubueni pauperum neceſſitati. at ille rurſus iureiurando affirmauit, nihil in horreo eſſe frumenti. Cùm obſtinatus in incredulitate perſtaret, ad Clericos conuerſus vir magnus: Benedictus*, inquit, *Dominus. Abite cum illo, & cognoſcite, vtrum vere dicat, nec ne. Cùm autem abiiſſent, & vellent oſtium aperire, vix potuerunt introire præ frumenti multitudine: manet autem ad hunc vſque diem inſcriptum teſtimonium. Centies mille frumenti modios ex horreo S. Seleuci precibus exportatos.*

Quàm prouidus in ſuos Præſul.
Euſtoch.

Digna in hac re ſancti Cæſarei Arelatenſis Epiſcopi conſuetudo, de eo quippe ita ſcribit auctor illius vitæ Cyprianus Presbyter: *In domo Eccleſiæ ſuæ ſicut illo præſente, ita abſente* CONVIVIVM *ſemper præparatum eſt Clericis, ſiue quibuſcumque aduenientibus, nullus illo ſuperſtite, tanquam ad extraneam ciuitatem, ſed tanquam ad propriam domum Arelata venit.*

Laudabilis Prælati mos conuiuiū Clericis, & aduenientibus quotidie præparandi.
Cypr.

Sanctus Meinuergus Epiſcopus ſubiectorum ſuorum ſaluti inhians mercatoris perſonam, habitúmque ſumpſit, vt diœceſim ſuam exploraret, & ignotus circuiret; ſub aliena nimirum perſonam propriam prodebat, in ſuos charitatem, vt dum ſe tegeret, ſuam proderet in ſuos ſollicitudinem; quæ eo ampliùs notitia digna, quo cautiùs ipſe aliorum ſe notitiæ ſubduxit, vt cunctis prodeſſet. 252.

Suos ignotus Præſul quidā inuiſebat, vt eis ſuccurreret.

Superioris eſt ſuis de rebus neceſſariis prouidere, hinc Gen.6.21.ait Deus Noe; *Tolles tecum ex omnibus eſcis, quæ mandi poſſunt.* Inquirat hîc aliquis, cur iſtuc non iuſſum filiis Noë, qui tamquam fortiores præſtare hoc aptiùs poterant? & aliò ſpectauit Deus, cibum, vt familiæ ſuæ, animantibus Noë prouideret iuſſit, quo exemplo citò oſtenderet, hoc eſſe ſuperiorum munus, prouidere, ne aliquid ex neceſſariis ad vitam ſuis deſit: quod etiam verum in iis, quæ ſalutem animæ tangunt; hinc illud Lippomani in Catena: *Cura*, inquit, *omnium,*

Superioris eſt ſuis de rebus neceſſarijs prouidere.
Gen.6.
Lippom.

omnium, quæ in domo ſua ſluenda erant, iuſto viro imponitur, cuius officium eſſe diſcamus, curare ſalutem proximi.

Superiores ſine vlla ſpe lucri inferioribus neceſſaria miniſtrent. Oleaſter. Cogitent ſe præſules cœli luminaribus pariari, quæ terræ ipſi infimo omnium elemento ſeruire operámque ſuam locare, non dedignantur, idque abſque vlla vllius commodi ſpe; quod ſcitè verſabat Oleaſter in cap. 1. Geneſis: *Vides*, inquit, *quot, & quanta terræ luminaria præſtent miniſteria; nihil lucri ex ea ſperant, neque dedignantur, cùm tam ſublimia corpora ſint, tam lucida, tam pulchra infimo elemento terræ tot præſtare miniſteria; quo exemplo docemur Principes, nobiles, & ſublimes inferioribus, cùm opus ſit miniſtrare, quorum præcipuum munus eſt inferiores ſuo conſilio dirigere, & illuminare*, vt maximè à munere ſuo ſuperiores abeant, qui adeò ſuis non miniſtrant, vt pauperum bona deuorent, cogantque vice verſa pauperes ſibi miniſtrare, ex quorum ſudoribus viuunt, & deliciantur, vt loquitur idem Oleaſter, nollem noſtro æuo pleroſque, qui ſuper alios, hac nota laborare.

253. *Laboris reſ i- [illegible] in ſubditorum cura ſubditorū [illegible] superiori eſt.* Vera hæc ſuperioris conſignatio eſt ſuos quærere, non ſua, pro ſuis laborare in ſuorum profectum, & [illegible]. Paſtori dulcis omnis labor euadet, ſi in ouium vtilitatem totus re[illegible]at; leuis paſtoris labor eſt, ſi ouis inuentio, & ſalus laborem ſequatur. Diu paſtor ille, qui vnam ouem perdiderat, per montes, ſyluas atque ſpeluncas oberrauerat, laſſus tandem, ouiculam inuenit, quam ſuis humeris impoſuit, Luc. 15. (Luc. 15.) non lego pauliſper requieuiſſe [illegible] vires reſumeret, non erat opus, ouis inuentio laboris leuamẽ fuit, ac æſtu[illegible] paſtoris refrigerium. (S. Baſil. Sel.) Præclare ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 26. vbi huc ſpectans ait: *Montes & ſyluas obire non recuſat, obit præcipitia, cùmque deerrante venit, in partem errationis nec ob mores odio inflammatur, etſi morbidam comperiat; ſed mali commiſeratione monetur, & ſubijciens humeros proprio labore, ouiculam curat laborantem, gaudet ipſa fatigatione,* OVIVM INVENTIONEM RATVS LASSITVDINIS ESSE LEVAMENTVM.

Ad Paſtores cura pertinet, ad oues obedientia. Denique, vt paſcunt oues ſuas paſtores, ſic oues ſuis paſtoribus pareant; cura ad Paſtores pertinet, ad oues obedientia. (S. Aug.) Scitè probus ille Paſtor ſanctus Auguſtinus de verbis Domini ſerm. 62. *Si nos*, inquit, *cum timore paſcimus, & timemus pro ouibus; ipſæ oues quomodo pro ſe debent timere? Pertineat ergo ad nos cura, ad vos obedientia.* Indignus maiorum curâ eſt, qui maioribus non paret.

ADAGIVM CCCXXVII.

Pedem pedi conferre.

254. Metaphora à pugnantibus ſumpta hoc prouerbialiter ſignificat, ad pugnam ſcilicet, & ad certamen deſcendere, & acriter inter ſe digladiari, quod ad litterarias concertationes elegantiſſimè torquetur. Scitè ſanctus Hieronymus ep. 51. quæ eſt ad Dominionem, vbi ait: *Cùm ad libros venerit,* [illegible] PEDEM PEDI CONTVLERIT, *& vel propoſuerit aliquid de Scripturis, vel audierit proponentem, tunc ſudabit, tunc hærebit.*

ADAGIVM CCCXXVIII.

Quatitur cedrus, pinus nihil timet?

Vtemur, cum meliores calamitatibus premuntur, mali nihil [illegible], tutos ſecu[illegible] putant; & ſe[illegible] motibus concuſſis imbecilliores non expaueant, cum maiorum virorum clades [illegible]bus terrori eſſe debeant. Sanctus Gregorius Nazianzenus in Iambicis carm. 23. de ſe ipſo, ita canit,

Ne tu quidem morbo manes
Hoc liber, id [illegible]
Amic[illegible] [illegible] ob mea
E[illegible] [illegible]
Gr[illegible] [illegible] firmiſſime
Te [illegible]
Turres labant, & proxima domus non labat?
Quatitur CEDRVS, *quomodo*
P[I]NVS *nihil timet?*

Metum iniicere Epiſcopo, quem alloquitur, ſtudet ne ſe ab omni periculo immunem exiſtimaret. Scholiaſtes in hunc modum explicat hæc verba: *Magni viri in calamitatibus verſantur, & Eccleſiæ optime conſtitutæ hæretica flamma ardore conflagrant, & tu cum tua Eccleſia perpetuam incolumitatem tibi polliceris.*

ADAGIVM CCCXXIX.

Illi caput columbæ, cauda ſcorpionis eſt.

IN eos quadrat, qui ſanctitatem, & ſimplicitatem prima fronte prætexerunt, finiunt in dolos, vafriciémque. De Arnaldo de Brixia hæc habet ſanctus Bernardus epiſt. 196. *Cuius conuerſatio mel, & doctrina venenum, cui caput* COLVMBÆ, *cauda* SCORPIONIS *eſt.*

ADAGIVM CCCXXX.

Dum vnum latus protego, in altero vulneratus ſum.

QVo longiùs detorquebitur, eo venuſtior euadet prouerbialis ſenſus, hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 5[illegible]. quæ eſt ad Pammachium: 255.
Dum, inquit, *vnum* LATVS PROTEGO, IN ALTERO VVLNERATVS [S]VM, *atque vt manifeſtius loquar, dum contra Iouinianum preſſo gradu pugno, à Manichæo terga mea confoſſa ſunt*; nuptias enim Manichæi damnabant, qu[illegible]tum [illegible]is quodammodo patuit, dum [illegible] putans, virginitatem [illegible] nuptiarum referens incommoda, [illegible] accenſens; quoties igitur ab vna parte ſe al[illegible], vt interim in altera [illegible]cetur, [illegible] prouerbium po[illegible].

ADAGIVM CCCXXXI.

Malo quod teneo, quàm quod ſpero.

TRitum vulgi ſermone prouerbium; quo quia vulgus abuti ſolet, vt præſentibus hæreat bonis, futuris neglectis, quæ ſpectamus, vulgus premit. Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 123. his verbis: *Audiunt prouerbium illud vulgare, & vigilant in eo, quod prouerbium* MALO QVOD TENEO, QVAM QVOD SPERO. *O infelix, quid tenes? Ecce dicis, Malo quod teneo, tene ſic vt non amittas, & dic, Malo quod teneo: ſi autem non tenes, quare non illud tenes quod non potes amittere?*

Quid

Quid ergo tenet? Aurum. Tene ergo ſi tenes, non tibi auferetur inuito.

ADAGIVM CCCXXXII.

Lanam quærit ouis à capra.

CVm quis re aliqua refectus, eandem ab alio quærit, qui ea minus illo diues eſt, locus prouerbio erit; vt ſi doctior erudiri ab imperitiori poſtulet, & diues à paupere diuitias. Scitè vſurpat ſanctus Bernardus epiſt. 86. in hæc verba: *Vbi qualiter poſt hæc viuere debeas, a me doceri flagitas, egregio vtique doctore, & magiſtro incomparabili. Qui cùm cœpero docere quod neſcio, vel tunc incipiet ſciri, quàm nihil ſcio. Itáne* LANAM QVÆRIT OVIS A CAPRA? *aquam molendinum à furno: verbum ſapiens à ſtulto?* Hac eadem prouerbiali formula vtitur Honorius Auguſtodunenſis epiſt. ad Chriſtianum, ait enim; *Cum lectioni ſtudioſus incumbas, ac totius Scripturæ medullam ſitibundus exſugas; poſcis à me amiciſſime, vt quemadmodum vulgo dicitur, quòd* OVIS A CAPRA PETIERIT LANAM. *Totius orbis tibi depingam formulam, in qua ſic culum corporis valeas reficere, ſicut viſum cordis ſoles in machina vniuerſitatis depaſcere.*

ADAGIVM CCCXXXIII.

Gallinacei elationem habere.

256. QVi tumidam, elatam, ſuperbámque mentem circumfert, alioſque deſpicit, & contemnit, is gallinacei elationem, non ſine aliquo parœmiæ ſucco, dicetur habere. Sancti Irenæi hæc ſunt verba lib. 3. aduersùs hæreſes cap. 16. *Cum inſtitorio, & ſupercilio incedit,* GALLINACEI ELATIONEM HABENS; vbi Scholiaſtes: Prouerbium hoc ex alio natum eſt; *Gallus in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt, ſic enim & iſti ob faces ſuarum quiſquiliarum ſpiritus, atque animos tollebant.*

ADAGIVM CCCXXXIV.

Litteræ in arena conſcripta.

REi alicuius labilitatem, ac fugacitatem hoc prouerbio circumſcribemus, litteræ enim in arena conſcriptæ facile leui qualiber aura delentur. Sanctus Gregorius Nazianzenus aduersùs mulieres ſeſe ornantes, & excolentes, ita in adſciram fucatamque earum venuſtatem inuehitur: *Hiſce pigmentis nihil aliud mihi crede conſequeris, quàm vt forma illa, quam tu ingenij viribus viuam depingis, apertiſſimam tibi apud homines contumeliæ notam inurat. Venuſtas hæc Adonidis hortus, è cito marceſcens Pulpi color,* LITTERÆ IN ARENA CONSCRIPTÆ. *An tu cùm graculi formam habeas, nónne detractis tibi alienis pennis riſum tandem moueas?*

Nouarini Adagia SS. Patr.

ADAGIVM CCCXXXV.

Ætna impudicarum flammarum.

ÆTna flammis grauidus mons incendiis accolis grauis, ac pernicioſus in prouerbium abiit, eleganter torqueri ad libidinis flammas poteſt, vt leuitas, quæ libidinis feruet, & impudicitiæ quoddam domicilium eſt, *impudicarum flammarum Ætna* prouerbialiter dicatur. Saluianus Epiſcopus Maſſilienſis lib. 7. de prouidentia Dei, *Quis*, inquit, *neſcit Africam totam obſcœnis libidinum tædis ſemper arſiſſe, non vt terram, ac ſedem hominum, ſed vt* ÆTNAM PVTES IMPVDICARVM FVISSE FLAMMARVM, quod & ad vnum etiam hominem potes coërcere, qui libidinis flammis totus ardeat.

Ætneæ flammæ etiam in honorum ambitu timendæ, nam illis æſtuare ambitioſos monebat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 22. initio: *Illud*, inquit, *intolerabilius arbitror, quia nonnulli dum honores Eccleſiaſticos* ÆTNÆIS VAPORIBVS *æſtuantius ambiunt, in clientelam potentium tanquam ſeruos ſe delitiis obſcœne ſubſternunt.*

EXCVRSVS XXXII.

Libidinis flammæ quàm noxiæ, vtque coërcendæ.

Libidinis ignis *animam abſumit.*
Ægrè quis à luxuria flammis liberari *poteſt.*
Quo igne *libidinis ignis poſſit extingui.*
Igne inferni *ignis libidinis extinguendus.*
Ignis *libidinis ad ignem gehennæ ducit.*
Libido hic quoque gehennam *ſuam habet.*
Luxuria flamma, *vt comprimatur comprimenda ſuperbia.*
Mirum domandæ libidinis *genus.*

IGnis luxuria eſt, ignis adulterium, ignis concupiſcentia, quæ animam exurit, quam corripit. Egregiè id euincit ſanctus Auguſtinus in Pſal. 57. vbi ait: *Concupiſcentia mala quaſi ardor eſt* IGNIS, *ignis conſumit veſtem, libido adulterij non conſumit animam? De cogitatu adulterij cùm loqueretur Scriptura, ait: Alligabit quis ignem in ſinu ſuo, & veſtimenta ſua non combure? Geſtas in ſinu prunas, perforatur tunica; geſtas in corde adulterium, & integra eſt anima?* 257. *Libidinis ignis animã abſumit.* S. Auguſt.

Ægre quis à luxuriæ flammis poteſt liberari; Angelis par eſſe debet, qui à libidinis æſtu homines auocat; in diuinis litteris reperimus Deum per Moſem ab Ægypti ſeruitute ſuum populum liberauiſſe, ac Loth à Sodomis per Angelum: *Qui Ægyptum ſunt egreſſi*, ait ſanctus Ioannes Climacus gradu 1. *Moſem, qui eſt Sodomis, Angelum habuere doctorem, & quidem alij animi vitia adhibita medicorum cura ſanantibus ſimiles ſunt, cuiuſmodi ſunt, qui ex Ægypto proficiſcuntur; alij verò infelicis corporis ſordes abſtergere cupiunt, hi* CÆLITI, *aut certè homine, qui* CÆLITIBVS, *vt ſic loquar, par ſit, indigent adiutore. Nam pro ratione vulnerum fœda peccatorum ſanie ſcatentium, vulnerario, & medico indigemus.* *Ægrè quis à luxuria flãmis auocari poteſt.* S. Ioã. Clim.

258\. *Quo igne libidinis ignis poſſit extingui.* Acta.

Ignis libido eſt, & igni extingui poteſt, extinxit puella illa, de qua ita legitur in actis ſanctæ Brigidæ virginis apud Liuium: *Erat inter puellas eius, quædam turpi capta amore viri cuiuſdam, in quem oculos incautè coniecerat, qui illius itidem impuro tenebatur amore: iamque polliciita erat, ſe certo tempore ad illum venturam. Itaque vbi ſenſit Brigidam ſeſe quieti dediſſe, ſurrexit è lecto, & libidinis accenſa* FLAMMIS *cœpit miro quodam cogitationum tumultu exagitari, vt tamen præpotentis Dei, & ſanctæ Brigidæ timore retenta obnixè Dominum precabatur, vt in tanto periculo, tantóque ſalutis ſuæ naufragio ipſi opem ferre dignaretur. Incidit tandem menti eius ſalubre conſilium, accenſóque igniculo, illi pedes admouit, ignibuſque extinxit ignem, & ardorem libidinis corporis dolore ſuperauit. Nihil vero horum latebat ſanctam Brigidam, cui diuinitus erant omnia reuelata. tacuit autem, vt puella poſſet conſtantia probari. Porro manè illa ſancta Brigida aperuit quid feciſſet, audiuitque rurſus ab ea: Quandoquidem hac nocte egiſti viriliter, & pedes tuos adußiſti, neque libidinis ignis in hac vita nocebit tibi, neque gehennæ flammis comburere; ſtatimque eius pedes albi* [illegible] *ſanauit, vt nullum adustionis veſtigium* [illegible] *appareret.*

Igne inferni, ignes libidinis extinguendi. S. Chryſ.

Alio quoque igne extingui poteſt, illo ſcilicet, ad quem ducit [illegible] Chryſoſtomi monitum hom. [illegible] in 2. epiſt. ad [illegible]: *Si libidinis* IGNE *flagras, ignem* [illegible] *atque hic con*[illegible] *ex*[illegible]*etur* [illegible] *quod turpe, & abſonum ſit, loqui* [illegible] *cogita: & frani inſtar ſibi hi metus* [illegible]. Eodem ſpectabat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt 4.3.

S. Iſid. Peluſ.

Si carnis, inquit, *tua cupiditas aduerſum te furit, & rabido impetu fertur, cumque* [illegible] *flammaſti,* IGNIS *futuri memoriam* [illegible] *refrigera, & extinguetur. Siquidem libidinoſum huius vitæ incendium ad fornacem illam tendit.* Non facile libidinis flammis comburitur qui ſeriò non moritura flammas cogitat, quibus illa punitur.

Ignis libidinis ad ignem gehennæ ducit. S. Petr. Dam.

Alioquin niſi quis æternarum pœnarum cogitatione, & infernarum flammarum obtectu, a libidinis flammis ſe cohibeat, per has ad illas curret; nutribit perpetuum ignem libido vt pix ſolet, vt iure inclamans dixerit ſanctus Petrus Damianus epiſt. 6. *Veniet veniet profectò dies, imò nox, quando libido iſta tua vertatur in picem, qua ſe perpetuus* IGNIS *in tuis viſceribus inextinguibiliter nutriat.*

259\. *Libido hic quoque gehennam ſuam habet.* Saluianus.

Igne punitur Sodoma, quem ſibi ſuis flagitiis accenderat, etiam inferno ignis in damnatos ſæuit; luxuria infamis etiam hic, gehennam ſuam habet, & per gehennam pergit ad gehennam de Sodomis loquens Saluianus lib. 4. ait: *Dix profectò flagitioſiſſimus ille populus ignem illum accenderat quo peribat, & ideo completis iniquitatibus* [illegible] *flammis criminum ſuorum. Tam male enim de Deo meruit,* GEHENNAM, *quæ in futuro iudicio datur, etiam in* [illegible] *ſentiret.*

Luxuria ſlamma vt comprimatur, comprimenda ſuperbia.

Præterea libidinis flamma extinguetur ſi elatio comprimatur, & ſuperbiæ tumor detumeat; hinc apud Danielem prius decidit erecta a Nabuchodonoſor ſtatua, antequam in ignis fornace rorem ſentiant adoleſcentes: & apud Dauidem frangi prius Dei voce cedri perhibentur quam ignis flamma intercidatur. Pſal. 28. v. 5. *Vox*, inquit, *Domini confringentis cedros, & confringet Dominus cedros Libani*, & v. 7. *Vox Domini intercidentis flammam ignis*; rectus ordo, nec inuertendus, erectæ prius ſuperbia mentes confringuntur, faſtus & tumor ponitur, deinde libidinis ignis intercidi-tur, vt ab hoc ordine diſceremus reiiciendam prius ſuperbiam [illegible] antequam flammæ luxuriæ

Pſal. 28. 5.

ex ingruant [illegible] opportunè rem proponebat Richardus Victorinus, qui [illegible] l. 28. huc reſpiciens ait: *Prius in Daniele* [illegible] *aurea ſtatua deſpectione calcatur, prius in fornacis refrigeratione flamma libidinis extinguitur. Ita & hic prius cedri franguntur, poſtea* FLAMMA IGNIS *interciditur. Nam ſi prius non flectitur rigor elationis, abſque dubio non extinguitur* FLAMMA *libidinis.*

Ric.

Nouum domandæ [illegible] genus, & dignum recenſitu fuit [illegible], quo [illegible] Iohannem [illegible] Albaſini [illegible] [illegible] *inte*[illegible] *impellere* [illegible] *in quadam* [illegible] *erat* [illegible] *ſua in prabes* [illegible] *eius corpus* [illegible] *malebat enim mori, quam animi ſui* [illegible] *manifeſtam. atque ille quidem ſe* [illegible] *draconi. mala autem cogitationes, quæ ſunt ſemina draconis,* [illegible] *intelligentiam,* [illegible] *voluntas carnis ei exhibebat moleſtiam, eo quodammodo tota flaccebat,* [illegible] *mortem quoque aſſ*[illegible] *ſtatim ip*[illegible] *animal: & ex hinc* [illegible] *tam quæ ſub aſpectum cadunt, quam quæ non cadunt, data eſt poteſtas decertatori.*

M[illegible] A[illegible]

EXCVRSVS XXVIII.

Mulier ignem iaculatur, & flammas.

Igni *mulier comparatur ob auiditatem, & auaritiam.*

Mulier concupiſcentiam & carbones ſcintillam emittit.

Mulieris [illegible] *flammæ quam noxia.*

In matre [illegible] *timuit.*

Etiam de[illegible] *flammas excitat.*

Muliebris [illegible] *ſi* [illegible] *tur comburit.*

Fœminei ignis cor[illegible]

A muliere ſe [illegible] *qui* [illegible]

IN ſequiori ſexu [illegible] flammæ [illegible] quoque, nihil pa[illegible] Ignem mulierem [illegible] la doc[illegible] legis: *Accede ad* [illegible] mus, & antiquiſſimu[illegible] plicat: *Accede ad* IGNEM [illegible] *um, quia* [illegible] *ra ſunt, vt ignis alimen*[illegible] eſt, impuras impudicaſque mulieres [illegible] mendis natas, nunquam [illegible] in hoc quoque ignem mulier præticit [illegible] las iaculatur; *de carbonibus* SCINTILLÆ [illegible] *liunt*, inquit ſanctus Cyprianus de ſingularitate Clericorum, *& mulier* [illegible] *tiam*; & ſanctus Gregorius Nazianzenus in ſententiis, IGNIS STIPVLÆ [illegible] *tuta res, nihilo tutius ô M*[illegible] *mulierem virginem contubernalem habere.*

Huius ignis flammæ maxime timendæ [illegible] mulieri ætate floret vt opportunè d[illegible] Nilus oration. de luxuria: *Ac* [illegible] *potius ardentem, quam ad mulierem iuuenem* [illegible] *inqua, nam ſi ad ignem acceſſeris, dolore aff*[illegible] *celeri*-

S. Nilus.

ter

ter reſilies : at ſi fœmina verbis incenſus fueris, haud ita facile recedes. De Loth loquens Origenes hom. 5. in Geneſ. a[illegible] : *Vtitur ille flammis mulierum, quem ſulphurea flamma non vrſit.* Ab igne nec Samſon immunis fuit, de quo ita ſcribit ſanctus Ambroſius in Apologia Dauid. *Samſon,* inquit, *validus, & fortis leonem ſuffocauit, ſed amorem ſuum ſuffocare non potuit, vincula ſoluit hoſtium, ſed ſuarum non ſoluit nexus cupiditatum, meſſes incendit alienas, & vnius ipſe mulieris* ACCENSVS IGNICVLO *meſſes ſuæ virtutis amiſit.*

Orig. — *S. Amb.*

261. Cautior ille, qui & in matre eáque malis annis obſita hunc ignem timuit. in Apophthegmatis Patrum lib. 4. de continentia hoc legitur, dignum quod hîc recenſeatur. *Frater quidam iter agens, habebat ſecum matrem ſuam iam ſenem. Qui cum veniſſet ad quendam fluuium, non poterat vetula illa tranſire, & tulit filius eius pallium ſuum, & inuoluit exinde manus ſuas ne aliquo modo contingeret corpus matris ſuæ, & ita portans eam tranſpoſuit fluuium. Dixit autem ei mater ſua : Vt quid ſic operuiſti manus tuas fili ? ille autem dixit, quia* CORPVS MVLIERIS IGNIS EST. Nec in aquis ipſis ab hoc ſe igne ſecurum putauit, niſi manus tegens ſe ab eius impetu quantum poſſet tueretur.

In matre quoque ignē quidam timuit.

Non mulier tantùm aut tacta, aut viſa ignem accendit, ſed & impuræ mulieris depicta. Achab dum eſſet in curru ſagitta percuſſus eſt & occiſus, 3. Reg. 21. ſed cur in curru hoc merebatur ? quia in curru, vt aliqui putant, duas meretrices habebat depictas, quarum aſpectu in libidinem accenderetur, in exceptis Gemmaræ Sanhedrim cap. 4. §. 16. *Achabus fuit frigidus in Venerem ; curauit igitur Iezabel pingendas in curru eius imagines duarum meretricum* VT IPSARVM ASPECTV INCALESCERET.

Etiā mulier depicta flammas excitat. — *Hebr.*

262. Ignis ſi conſpiciatur tantùm, non ideo tamen accendit, mulier vel ſolo viſu comburit, vt iure monuerit ſanctus Nilus orat. de Luxuria, *Caue ne diu ante oculos mulieris ſpecies obuerſetur, ne cupiditatis* IGNEM *accendat, & animæ ſuæ arcam exurat.* & Ariſtenetus lib. 2. epiſt. 1. *Tu viſa* FLAMMAS *etiam abſens ſuccias ; Charidemus amat te, tuaque* FLAMMA *dulciſſima perit*, amantium hic euadit ſtultitia, vt flammas quibus pereunt dulciſſimas vocent; non ſunt dulces, quæ mortis amatorem afferunt.

Muliebris ignis ſi ſolum conſpiciatur comburit. — *S. Nilus.* — *Ariſtenet.*

Suas vires amittit hic ignis ſi à viri conſpectu mulier ſubmoueatur, ſubmoueat ſe vir, videre, viderique nolit ne amburatur ; quod ſcitè explicat his verbis ſanctus Antiochus hom. 18. *Sicut lapides illi in monte Eoam plagam reſpiciente è vehementi ſuo attritu, aut contiguitate eiaculantur ignem, ita mas, & fœmina ſi ab inuicem ſemotius diſparentur, neutiquam exardeſcet* IGNIS, *ſin mari ſe fœmina propius admouerit, ignis conflagrabit*; facilè combureretur, qui ab huius ignis conſpectu non ſibi caueret; quando viſa mulier comburat cùm mulieris pulchritudo ignis ſit, & ſuas flammas habeat, vel ſola venuſtas. ſequenti excurſu expendemus.

Formicæ ignis conſpectus fugiendus. — *S. Antioch.*

In diuinis litteris habemus ignem in rubo, nec rubum combuſtum ; notandum tamen hoc non in populoſa ciuitate accidiſſe, ſed in ſolitudine vbi nulla mulier erat, vt vel à loco diſceremus, libidinis ardore non facilè conſumi qui à mulierum conſuetudine ſe ſubducit ; ſic [illegible] teti git ſanctus Nilus orat. 2. de Luxuria, vbi ait *Vt rubus in ſolitudine ab ignis flamma non eſt combuſtus, ſic homo caſtus, a mulierum conſortio longè recedens,* ARDORE *libidinis non exuritur.* facilè exuretur ſi non recedat.

A muliere ſe ſubducat, qui comburi non vult. — *S. Nilus.*

EXCVRSVS XXXIV.

Ignis, & formoſitatis nexus, muliebrium verborum, & flammarum.

Formoſi *vnde dicti.*
Formæ *nexus, &* ignis.
Amor *ex forma natus facilè extinguitur.*
Concupiſcentia ignis *vt per oculos accendatur.*
Pulchra mulier magis, quàm ignis *exurit.*
Comburit *mulier cum loquitur.*
Impudicæ mulieris verba ignem *vt oleum alunt.*
Inhoneſta mulieres verba omnia comburunt *ſi idoneam materiam reperiant.*
Colloquium impudicæ mulieris ignem *libidinis accendit.*

Latent ſub forma flammæ, latet ignis, ipſa forma, decor ipſe facit, ignis quidam eſt, quo ſpectantium animæ amburuntur, ni pudicè ſpectent ; flammas pulchra mulier iacit, quoque formoſior eſt, eo vehementiùs ignem iaculatur, magnus formæ, & ignis nexus, magna cohærentia eſt ; *formum antiqui dixerunt calidum*, vnde & formoſus dictus, quia excitauit amoris ignem, ait ſanctus Iſidorus lib. 20. cap. 13. & Donatus in Phorm. act. 1. ſcen. 2. ad illud, *Hæc formam extinguerent*, ait : *veteres ignem, & calorem quiendum, quaſi feruorem dixerunt formam, & ideo fornaces, forcipes, formam, & formoſos, ex quibus ignis amoris exoriunt. Laudandus ergo Terentius proprietate ſeruata, qui cum formam prætuliſſet, ſubiecit,* EXTINGVERENT, vt ignem pulchritudinem eſſe colligeremus. 263.

Formoſi vnde dicti.

Forma nexus, & ignis. — Donatus.

Plutarchus in præceptis nupt. ait amorem conciliatum tantùm ex forma corporis, & ſpecie oris, neque conſtantem, neque firmum fore; quod illuſtrat hac comparatione, ὥσπερ τὸ πῦρ ἐξάπτεται μὲν εὐχερῶς ἐν ἀχύροις, καὶ θριξὶ λαγῴαις, σβέννυται δὲ τάχιον, id eſt : *ſicut* IGNIS, *qui facile quidem accenditur in ſtipulis, & pilis leporariis, citiſſime verò extinguitur.* Vt citò extinguatur aliquando, ſemper tamen noxius hic ignis eſt, & multa inuehit damna.

Amor ex forma natus facile extinguitur. — Plut.

Concupiſcentiæ igne animam exuri, vbi per oculorum intuitum elegantem faciem attigerit, venuſtam formam hac ſimilitudine explicat ſanctus Chryſoſtomus hom. de verbis Iſaiæ : *Vt* IGNIS *vbi fœnum aliquod arripuerit, nihil moratur, ſed ſimul, vt attingit materiam lucidam accendit flammam, itidem & ignis concupiſcentiæ, quæ eſt in nobis ſimul atque per oculorum intuitum, elegantem ac venuſtam attigerit formam, protinus exurit animam.*

Concupiſcentia ignis, vt per oculos accendatur. — S. Chryſoſt.

Pulchram mulierem non igni tantùm comparat, ſed etiam præfert Anacreon dum canit Epigram. 2.

νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον
καὶ πῦρ καλή τις οὖσα. id eſt,
Ferrum, & IGNEM *vincit*
Si qua eſt pulchra.

Pulchra mulier magis quàm ignis exurit. — Anacr.

264. Comburit mulier cùm videt, comburit cùm videtur, comburit cùm loquitur, præſertim ſi impudica, & verecundiæ omnis expers ſit; non vt in Ægyptio viduum, quod meretricis labia mellis fauo componat Salomon, oleóque guttur eius; ſic ille loquitur Prou. cap. 5. v. 3. *Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius*; faui, & olei meminit, vt ad ignem mentem dirigeres; in fauo cera eſt, quæ ignem fouet, oleum ignem nutrit, ab omni parte libidinis, ignem inflammat, quæ impudica eſt. De fauo ita philoſophatur Hugo de ſancto Victo. in alleg. prouerb. *In fauo mellis duo ſunt, id eſt, mel & cera: & in facie meretricis ſimiliter duo ſunt, decor, & gloria; hoc eſt, pulchritudo oris, & dulcedo ſermonis. ſic pulchritudo meretricis* IGNE LIBIDINIS INFLAMMAT CARNEM, *blandimento vero lenocinantis ſermonis ſubuertit mentem*, oleo quoque eius guttur comparatur vt hæc quoque fouendis flammis alendis natum eſſe cognoſcas.

Comburit mulier cum loquitur.
Prou. 5. 3.
Hugo

Verba quoque impudicæ mulieris igne grauidantur, vt flammas euomat dum loquitur, ignem emittit, dum verba, ignem nutrit, & fouet blandos dum ſermones ſerit. Quis crederet a tanta [illegible] tantas flammas exire, tántque nocituras. Oleum flammam nutrit, & fouet, idem verborum ſuorum nitore mulier præſtat quæ pudore vidua, hoſtis caſtitatis ac pudicitiæ; dum verba fundit, oleum videtur emittere impudicitiæ ignibus nutriendis aptum; vt rarè Salomon meretricis guttur oleo comparauerit, dum dixit Prou. 5. v. 3. *Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius*; gutture, quo verba formantur, verba intelliguntur, vnde Syrus legit: *Molliora oleo, verba eius*; quidni verò oleo conferantur, impudicæ mulieris verba, cùm ſicut oleum libidinis flammam nutriant, impuræ voluptatis ignem excitent? Siſtendum hic ſancti Antiochi dictum, qui hom. 17. ita ſcribit: *Quemadmodum ſplendorem lucernæ alit oleum, ſic &* COLLOQVIVM MVLIERIS IGNEM *redaccendit voluptatis.* Quot ignes iam ſopitos, & interitui proximus hoc oleum reaccendit, & quot reminiſcere impudicitiæ flammas fecit?

Impudica [illegible] verba [illegible] oleum [illegible].
Prou. 5. 3.
Lect. Syri.
S. Antioch.

265. Et non ignem fornicationis accendere ea verba poſſunt, quæ impudica mulier inuerecundè euomit? poſſunt niſi mentem reperiant, quæ omni igne ſuperior eſt, fortior omni flammâ; talis fuit Ioſephus Patriarcha, cùm Ægyptiam mulierem loquentem audiuit, & ad inhoneſtum opus eum blandè allicientem, vt diceret, *Dormi mecum*, Gen. 39. Præclare ſanctus Gregorius Niſſenus in illud Apoſtoli, *Omne peccatum, quod fecerit homo*, ait quippe: *Dormi mecum* IGNITVM EST TELVM *fornicationis, ſed quæ cremaretur non inuenit materiam, immo vero in veſte fractum fuit, & diſſolutum.*

Inhoneſta mulieres verba omnia comburunt, ſi idoneam materiam reperiant.
S. Greg. Nyſſ.

Impuræ mulieris verba ignea ſunt, ignem vomit dum loquitur, & in auditorum mente libidinis accendit flammam; hinc illud Sapientis Eccl. 9. v. 11. *Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti ſunt, colloquium enim illius, quaſi ignis exardeſcit.* Amburet te ſi vacuas eius ſermonibus aures exhibeas. Sanctus Chromatius in [illegible] Matth. ita hæc verba expendebat, & explicabat. *Bene dixit: quaſi ignis ardeſcit; quia in huiuſmodi mulieris* COLLOQVIO *deſiderium libidinis* [illegible] QVASI IGNIS *accenditur.* Vnde [illegible] te [illegible] ebas [illegible] mulierem, ne te flam[illegible]. Quot in omni æuo hoc igne [illegible], niſi ſibi caueant, comburentur?

Colloquium impudicæ mulieris ignē libidinis accendit.
Eccl. 9. 11.
S. Chrom.

EXCVRSVS XXXV.

Libidinis ignes dapes, & vina fouent.

Vina, & dapes libidinis ignes *accendunt.*
Paſcitur libido conuiuiis, *vino accenditur.*
Satietatem *libido ſubſequitur.*
Gula impudicitiæ *mater.*
A menſa delitiis vir ad inhoneſta *ſternitur.*

266. OStendi, qui libidinis ignes ſopiri poſſint, & extingui, oſtendam & quæ nutriant, quæ foueant, vt caueri noxius harum flammarum cibus, & fames poſſit. Dapibus, & deliciis libidinis ignis fouetur, vino, & ebrietate Ætna hæc ardet, & æſtuat; hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 10. quæ eſt ad Furiam de viduitate ſeruanda. *Non* ÆTNÆI IGNES, *non Vulcania tellus, non Veſuuius, & Olympus tantis ardoribus [illegible], vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ.*

Vina, & dapes libidinis ignes accendunt.
S. Hier.

Non minus carnem conuiuia nutriunt, ac fouent, quàm conuiuia, & dapes libidinis flammas; verus in hac re ſanctus Ambroſius lib. [illegible] de pœnitentiâ cap. 14. *Paſcitur*, inquit, *libido conuiuiis, nutritur delitiis, vino accenditur, ebrietate flammatur.* Huc vocat illud, quod Noe accidit, Beatus Alcuinus; *Noe quippe prius bibiſſe refertur, deinde femora ſua nudaſſe*, Gen. 9. 21. *Bibenſque vinum inebriatus eſt*, & nudatus in tabernaculo ſuo. Ab hoc ordine colligit hic auctor ſatietatem ad libidinis viam eſſe; ſic ille ſcribit, interrogat. 137. *Cur nudatio femorum poſt ebrietatem ſecuta eſt?* Reſpondit, *quia ſæpius ſatietatem libido ſubſequitur.*

Paſcitur libido [illegible] accenditur.
S. Amb.
B. Alcui.
Gen. 9. 21.
Satietatem libido ſubſequitur.
Gen. 9. 21.
B. Alcui.

Non aberrauit, qui gulam impudicitiæ matrem appellauit: hoc eam titulo donat ſanctus Nilus orat. 1. de luxuria, dum ait: *Pudicitiam parit temperantia, gula mater eſt impudicitiæ*; filia cui diſplicet, matrem non amat, hoſpitio non recipit matrem.

Gula impudicitiæ mater.
S. Nilus.

267. A menſæ deliciis via ad inhoneſta ſternitur, & impudica; certe poſt epulas Dæmon ad impura allicit, & opportunum tunc ruinæ tempus adeſſe nouit; ſic Dauidem adorſus, cum ſurrexiſſet a menſâ, & meridianâ ſe obambulatione oblectaret, obiecit ei tunc fœminam, vt eius intuitu caderet: non difficilè ratus luxuriæ flammam in eo [illegible]tari, qui ferculorum copia ventrem onerauerat, cùm remiſſus animus deliciis erat, quod tetigit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 17. *Non prius*, inquit, *humani generis hoſtis iuſti vitam inſidiis petere deſtitit, quam cum animaduertiſſet ipſum a recto paululum oculos deflexiſſe, ſubito venuſtate mulieris obiectâ confixit. Cum enim regiè Dauid epulatus eſſet, ac pollucibili menſâ emollitus animo, meridianâ ſeſe oblectaret obambulatione, tunc diabolus, tunc animis, curaque neruum remiſſum conſpicatus, & mentem paſſionum aurigam indiligenter frænis ſuccinctam, ac paruulâ quadam ſui parte nudatam ab armis optimatum furtim cecidit ipſis illi oculis vſus pro telo, & momento, a via virtutis abreptum in adulterij præcipitium deturbauit.*

A menſa deliciis via ad inhoneſta ſternitur.
S. Baſil. Sel.

ADA

ADAGIVM CCCXXXVI.

Graculi de aquilarum volatu iudicant.

268. IN præpoſteris ineptiſque iudiciis, déque temere iudicantibus Adagium vſurpandum; cuius meminit ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. ad Eudoxium Rhetorem, quæ inter Baſilianas 121. recenſetur; ait enim: *Sunt tibi quamplurimi iſtorum hominum negligendi, permittendúmque vt ſint* INSTAR GRACVLORVM, *de aquilarum volatu iudicantium.*

ADAGIVM CCCXXXVII.

Ex quercu, & lapide nutritus.

QVi non humana, ſed lapidea habeat viſcera, miſericordiæ omnis expers, omnis pietatis, aut qui malorum ſenſu non corripiatur, vt lapideus eſſe videatur, hic, prouerbiali quadam hyperbole à quercu, & lapide nutritus dicetur. Sanctus Gregorius Nazianzenus in iambicis carm. 23. de ſeipſo ita loquitur,

Æquè quis enim hæc ferat
Vel mente præditus,
Haud vnquè ſolum nutriit
Aſt QVERCVS, *aut* LAPIS.

Homines miſericordiæ ſenſu carentes, ſi quis feris parcat, aut eos feris crudeliores aſſerat, habebit ſecum ſcotientem ſanctum Aſterium, qui hom. de diuite, & Lazaro ita ſcribit: *Is, quem alterius inopia, aut ægritudo commiſeratione non tangit, fera ſanè eſt rationis expers, perperam humanam indutus formam, denique feris ipſis, & belluis immanior, ſiquidem ſuos ingulata ſue ſenſu quodã doloris afficiuntur, & circa ſumus recens ſanguinem triſte murmur edunt.*

ADAGIVM CCCXXXVIII.

Ex capillo omnia illi pendent.

DE rebus vſurpabitur facilè caſuris, quæ minentur exitium, & ruinam. Maximi Planudis orat. in Domini ſepulturã, hæc ſunt verba: *Iam enim ex* CAPILLO *omnia ipſi pendebant.* Quid exilius capillo, quid fragilius?

ADAGIVM CCCXXXIX.

Paradiſus voluptatis.

VSus obtinuit, vt locus amœniſſimus Paradiſus voluptatis prouerbialiter dicatur, poteſt ad mentis delicias voluptatéſque eleganter porrigi. Porrexit ſanctus Bernardus cap. 21. de Conuerſione ad Clericos; *Nec verè*, inquit, *locum reputes* CORPORALEM PARADISVM *hunc voluptatis interna.*

ADAGIVM CCCXL.

Hircanæ te tigres genuêre.

269. VTemur, cùm alicuius ſæuitiam, crudelitatem, mentémque ab omni humanitate alienam ſignificabimus, huc facit illud ſancti Petri Damiani opuſc. 20. cap. 6. *Quod ſi*, inquit, *nos vel pudore, vel metu hæc declinare contemnimus, mox inhumani, rigidi, & quos* HIRCANÆ GENVERINT TIGRIS, *ſæui iudicamur.* Paulò aliter exhibit ſanctus Hieronymus epiſt. 1. ad Heliodorum: *Non ex ſilice natus, [illegible] ... riere tigres.*

ADAGIVM CCCXLI.

Feſtucam trabem ſuſpicari, & ſcintillam putare fornacem.

HÆc duo prouerbia eodem reſpiciunt; ſignificant [illegible] grandia putare, & leuia grauia; ſancti Bernardi hæc ſunt verba ſerm. 29. in Cantica, a leuibus offenſis nos auertentis: *Cauenda ſunt & leuia, ſi tamen leue debeat dici, quodcumque in fratrem præſumpſeris, voluntate lædendi, cum hoc ſolo ſi iraſceris illi, diuini reus Iudicij teneaaris. Merito quidem, nam quod tu leue putas, & ob hoc leuius præcipitas, plerumque alius aliter accipit, tanquam homo videns in facie, & ſecundum faciem iudicans, paratus* FESTVCAM TRABEM SVSPICARI, *&* SCINTILLAM PVTARE FORNACEM.

ADAGIVM CCCXLII.

Gruum, anſerúmque concilia, & congreſſus.

CVm plures in vnum coëunt, & omnia ſine ordine, ſine concordia, & pace aguntur, omnia confuſis pugnantium hominum vocibus perſtrepunt, clamor rationis, & prudentiæ vice adhibetur, tunc coitio iſta prouerbiali formula, gruum, anſerúmque congreſſus dici potuit. Huc ſpectat illud ſancti Gregorij Nazianzeni carm. aduerſus falſos Epiſcopos:

Non ego cum GRVIBVS, *cum* ANSERIBVSQVE *ſedebo*
In ſynodis, quæ ſe Marte furente petunt.
Hic rixa, hic fera pugna, priuſque abſcondita probra,
Quæ ferale odium parte ab vtráque parit.

Huc aduocari poteſt & illud eiuſdem ſancti Patris de vitæ differentiis, ait enim: *Mihi certum eſt, deliberatúmque nunquam poſthac anſerum, ac gruum inter ſe pugnantium ſynodis intereſſe, in quibus omnia contentione, ac bello ardent.*

Talia falſorum Epiſcoporum coitiones, & conciliabula erant cũ pacis Eccleſiaſticæ detrimento; impetere enim veritatem ſtudebant errorem fautores, defenſoréſque, talia & hæreticorum conciliabula ſunt.

ADAGIVM CCCXLIII.

Nutu citiùs.

SVmmam celeritatem hac comparatione ſignificabimus, & expeditam cuiuſcumque rei abſolutionem. Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 16. ita loquitur: *Nobilis animus, & de cæleſtibus officinis ad imaginem Trinitatis elapſus, pudere debes putidis, & putridis artubus deſeruire, & ſic ſeruire in carnem ſuam, vt eam ad nutum,* NVTV CITIVS *& ducat, & reducat*, & ſanctus Bernardus ipſe cap. 4. meditationum, *Paratum*, inquit, *ad noſtrum* CITIVS NVTV *obedire.*

ADAGIVM CCCXLIV.

Sicut gutta ad fluuium, lapis ad montem.

270. DE valde imparibus, & inæqualibus vſurpabitur. Scitè ſanctus Bernardus ſermone de quadruplici debito: *Cum ergo ei* (Deo) *donauero quidquid ſum, quidquid poſſum, nónne iſtud ſic eſt, ſicut* STELLA AD SOLEM, GVTTA AD FLVVIVM, LAPIS AD MONTEM, GRANVM AD ACERVVM? obſequia noſtra diuinis beneficiis comparata nihil ſunt, quin & ipſa obſequia noua ſunt Dei beneficia. donum accipit, qui ſe Deo donat.

ADAGIVM CCCXLV.

Silenus alter.

IS, cuius incultus ſermo, ſimplex, ac plebeius [illegible]abrie[illegible]tus, qui verba imperitè enonciat, Silenus alter dici prouerbialiter poterit. Ennodius lib. 7. epiſt. 21. *Ecce*, inquit, *inter ructationes Lyæo debitas, qualia* SILENVS ALTER *verba compono.* ad imperitos quoſque, hominéſque nullius facundiæ porrigetur.

ADAGIVM CCCXLVI.

Polymneſtor.

IMpius, nullius fidei, nullius Religionis homo hoc titulo prouerbiali quadam figurâ traducetur. Hildebertus Cœnomanenſis Epiſcopus epiſt. 33. *Quotidie*, inquit, *Nero noſtris occurſat aſpectibus, quotidie Tarquinius, quotidie* POLYMNESTOR. Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 35. *Videbis illic fidem Polymneſtoris, & pietatem Pygmalionis adhiberi*; & ante illum Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. *Videbis illic & oculos Argi, & manus Briarei, Vlyſſis argutias, & Sinonis fallacias, & FIDEM POLYMNESTORIS, & pietatem Pygmalionis adhiberi.* Polymneſtoris perfidiam Hyginus deſcribit fabula 109.

ADAGIVM CCCXLVII.

Thraſonis imitator.

271. IActabundus, qui ſe, qui ſua inaniter, tumidéque efferat, prouerbialiter Thraſon, aut [illegible] dicetur imitator, hinc illud ſancti Paulini epiſt. 7. ad Seuerum: *Ego flatum Thraſonis ru[illegible]* ſic Thraſoniano fine aliquid conclu[illegible], eſt [illegible] obſignare aliquâ re, quæ iactantiam [illegible] præſeferat, aut inanem gloriam; ſpectant huc Sidonii Apollinaris verba, qui lib. 1. epiſt. in calce ita loquitur *Quapropter (ſi tamen tetrica ſunt amæuanda iocularibus) volo paginam glorioſe, id eſt, quaſi* THRASONIANO *fine concludere, Plautini P[illegible] imitator. Igitur cum ad præfecturam ſub ope Chriſti, [illegible] caſione peruenerim, iubeas ilicet pro [illegible] circlari vndique omnium laudum commaſatis acclamationibus ad aſtra portare, ſi placeo, eloquentium, [illegible], felicitatem Videre mihi videor, vt rideas, quia per[illegible] ſtram cum milite comico ferociſſimè iactauimus.* Hildebertus Cœnomanenſis Epiſcopus epiſt. [illegible]. *Indubium*, inquit, *venit, magis ne populus iſte* THRASONIS GLORIAM *faſtidiat, aut crudelitatem Dionyſij deteſtetur.*

ADAGIVM CCCXLVIII.

A Vertunno vexati.

QVi domi ſe coërcere nequeunt, ſed huc, illuc quodam vertiginis ſpiritu acti vagantur, ij à Vertunno vexati prouerbiali quodam ſchemate dicentur, hinc illud ſancti Petri Damiani opuſc. 12. cap. 24. *Etiam ipſis ſanctiſſimis Eremitis quidam videntur admixti, quos idem peſtifera vagationis morbus exagitat; & (ſi dicere liceat) quaſi* VERTVNNVS, *quoddam, ſcilicet Dæmoniorum genus, vexat.* Vertunni ſiquidem apud antiquos dicebantur Dæmones, quorum [illegible] homines in vertigine poſiti reddebantur inſtabiles, quibus nimirum illi non immeritò videntur obnoxij, qui ſolo quadrageſimali tempore in cellulis commorantes, toto penè anni circulo huc illuc diſcurrunt, & ſic vitam ſuam [illegible] ſpatiando conſumunt. Paria ſunt, quæ [illegible] Petrus habet epiſt. 99. Qui inquit, *Vagati[illegible] morbo quidam laborantes inutiliter huc, illucque [illegible], & velut malis* VERTVNNIS *obnoxij per impatientiam non quieſcunt.* 272.

EXCVRSVS XXXVI.

Secreti amor euagationis fuga.

Ab inutili euagatione *abſtinendum.*
Quàm noxia *religioſis viris euagatio.*
Exempla *cum damno exeuntium.*
Perfectiora animalia *diutius clauſa perficiuntur.*
Cella cultus *laudatus.*
Mariæ *exemplum huic rei perſuadendæ.*
Extra Monaſterij *ſepta exire, quàm periculoſum religioſis viris.*
Vagi *reprehenſi.*
Piſcium *ſimilitudine euagationis damna probata.*
Lupi vt *euagationis fugam Religioſis hominibus indicent.*
Plantæ *comparatione idem firmatur.*

EGi non ſemel de hoc [illegible] in locis, variis in libris, vt [illegible], labore ſurripuerim; aliqua hic tantum [illegible]ngam, vt videar rem tantùm libauiſſe. Ab inutili, atque adeò noxiâ euagatione Religioſos auocat, quin & deterret, S. Bernardus tract. de modo bene viuendi ſer. 66. vbi ait: *Lapides Sanctuarij deſignant Religioſos viros, qui nunquam debent foris vagari, ſed in ſecreto monaſterij ante oculos Dei ſemper commorari: ſed diſperſi ſunt hodie lapides Sanctuarij in capite omnium platearum, quando Religioſi viri quærendo vana, & ſæcularia foris vagantur in capite omnium platearum: lapides ſunt diſperſi, quando viri Religioſi plus deſiderant in Palatio Regis verſari, quàm intra clauſtrum monaſterij commorari.* 273. *Ab inutili euagatione abſtinendum.* S. Bern.

Religioſos à ſuperflua euagatione multorum exemplis *Quàm noxia*

Religioſi viri euagatio. Vmbertus.

exemplis quibus noxia euagatio fuit egregiè reuocat Vmbertus lib. 4. erud. relig. part. 3. cap. 1. cuius verba licet pluſcula hic in legentium fructum implantabo: *Vir,* inquit, *re ligioſus, qui in clauſtro manere non poteſt frequenter in mundo periclitatur: Semei, dum manſit in Hieruſalem, vixit: poſtquam exiuit de Hieruſalem, occiſus eſt: & Dyna filia Iacob egreſſa, vt videret mulieres regionis illius, rapta eſt, & corrupta. Dyna ratione ſexus infirmi ſignificat Clauſtralem mente infirmum, qui de clauſtro egrediens, dum mundi concupiſcibilia curioſè conſiderat, amore rapitur, & corrumpitur.*

Exempla eo damno euntium.

Piſcis extra aquam poſitus, non diu viuit. Computreſcent piſces ſine aqua, & morientur in ſiti. Clauſtralis dum eſt in clauſtro bene ordinato, habet verba diuina Scripturæ, quibus vita ſpiritualis ipſius conſeruatur. Cùm autem diſcurrit per mundum, aqua iſta mutatur in ſanguinem, ſcilicet in verba ſecularia: & ſic occiditur. Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua. Abel egreſſus in agrum, occiſus eſt: ſimile accidit Clauſtrali a clauſtro egredienti. Clauſtrales inquieti, ſunt ſydera errantia, de quibus legitur in canonica Iudæ. Sydera vero iſta errantia, aliquando fiunt ſydera cadentia. Poſtquam enim diſcurrendo per mundum, delicijs mundanis aſſueuerunt, & aſperitas religionis eis in diſſuetudinem venit: redeuntes ad clauſtrum, clauſtralis vita aſperitatem ſuſtinere non poſſunt, & apoſtatæ fiunt: cadent ſtellæ de cœlo, ſtella de cœlo cadit, cùm Clauſtralis cœleſtem conuerſionem deſerens, ad ſeculum redit.

Perfectiora animalia diutius clauſa.

Claudit, & rem eandem naturæ ritu confirmat, quæ grandiora, atque adeò perfectiora animalia diutiùs in matrum viſceribus tenet; *Naſcendi,* inquit, *hanc legem natura fecit, vt maiora animalia viſceribus parentum diutius continerentur. Sic multum valet ad hoc quòd Clauſtralis proficiat, ſi in clauſtro diu moretur antequam exeat.*

Cella cultus laudatus.

De cella, & cellæ cultu ita quidem ſentiebat in vitis Patrum lib. 5. libello 7. de fortitudine n. 31. *Dixit ſenex, cella monachi eſt caminus ille Babylonis, vbi tres pueri filium Dei inuenerunt; ſed & columna nubis eſt, ex qua Deus loquutus eſt Moyſi.*

Maria exemplum huic rei perſuadendæ. Franco Abb.

A ſuperfluâ, noxiáque excurſione Religioſos viros Mariæ exemplo in hunc modum auocabat Franco Abbas tom. 6. de gratia Dei: *Maria ſecreti amica, quietis ſtudioſa, in cubiculo aſſidua, in publico rariſſima tumultus oderat, occurſus fugiebat, ne ſæpius viſa, etſi non conſcientiæ, vel famæ maculam contraheret, quam raro effugit qui ſe turbis hominum vltrò immergit. Audiant Virgines, audiant cœnobialis palæſtræ profeſſores, qui profeſſionis immemores, & quietis impatientes per Prouincias, per caſtella, per oppida diſcurrunt: & ſimulatâ vtilitate Eccleſiæ ſuæ, ſed reuera proditâ ſalute animæ ſuæ tumultibus hominum, & cæno ſecularium actionum contra habitus ſui reuerentiam impudenter ſe immergunt. Sed quid ſeruis Chriſti cum cæno mundi? Quid ciuibus cœli cum inquilinis ſæculi? Quid margarita cum ſterquilinio? Quid ſolitarius in populo?*

Extra monaſterij ſepta exire, quàm periculoſum religioſis viris. S. Petr. Dam.

Extra monaſterij ſepta exire, quàm Religioſis noxium ſit, Vriæ exemplo euincit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 12. cap. 28. vbi ita diſſerit: *Vria ſi propriæ domûs hoſpitium placuiſſet, ſententiam procul dubio Regiæ indignationis, & fraudis euaderet. Sed quia extrinſecus in alienis, quam in proprio dormire cubiculo maluit, auctores ſuæ mortis litteras, ad caſtrorum vrbem obſidentium Principem reportauit.*

Vagi reprehenſi. Pſalm 60. Vgo Car.

Vagos reprehendit Dauid cùm diceret Pſal. 60. *Inhabitabo in tabernaculo tuo,* ad hæc enim verba ait Vgo Carenſis: *Notandum, quòd dicens (inhabitabo) reprehendit vagos, qui domi ſe nequeunt continere.*

274. Intra Monaſterij limites ſe coerceat, qui Religioſus audire vult; à noxia euagatione ſic nos exemplo piſcium auocabat S. Bernardus ſerm. 1. in feſto ſanctæ Andreæ: *Sicut in ſtagno mundi piſces, qui in clauſtro Deo ſeruiunt in Spiritu & veritate; meritò ſi quidem ſtagnis monaſteria comparantur, vbi quodammodo incarcerati piſces, euagandi non habeant libertatem.* Iſtuc idem luporum exemplo ſuadebat Beatus Ægidius de oratione, dum ait: *Sanè Religioſi, quidam ex parte lupis ſimiles ſunt, ægrè è ſylua in publicam progredientibus, niſi magna compellat fames, nec etiam tunc diu hærentibus extra ſyluam.* Plantæ ſimilitudine huic rei firmandæ vtebatur ſanctus Nilus orat. de triſtitiâ: *Vt,* inquit, *planta, quæ crebro ſedem mutat, fructus proferre non poteſt, ſic nec vagus monachus.* Et oratione 6. quæ eſt de acediâ: *Planta, quæ ſubinde transfertur, haud facilè coaleſcit, & Monachus vagus virtutis fructum non feret;* ſed quia alibi de hoc argumento, vt dixi ſuperiùs) luculentiùs egi, non patiar calamum latiùs contra euagationem euagari.

Piſcium ſimilitudine euagationis damna probata. S. Bernard.

Lupi, vt euagationis fugâ religioſis hominibus indecent. B. Ægid.

Plantæ comparatione idē firmatur. S. Nilus.

ADAGIVM CCCXLIX.

Infirmis non eſt lex poſita.

QVia facilè cum infirmis diſpenſatur, indulgetur infirmis, vt iis minime legibus coerceantur, quibus ſani: hinc natum prouerbium 275.
iſtuc; *Infirmis non eſt lex poſita.* quod ſanè intelligendum eſt, neque enim intelligitur in iis, quæ ex natura ſuâ fieri licitè nequeunt. Meminit huius prouerbij Petrus Abelardus epiſt. 8. dum ait: *Quicquid infirmitas poſtulauerit, tam de cibis, quam de balneis, vel quibuſcumque alijs, eſt eis indulgendum. Notum eſt quippe prouerbium in talibus,* INFIRMIS NON EST LEX POSITA. *Carnes enim nullatenus denegentur, niſi ſextâ feriâ, vel præcipuis vigilijs, aut ieiunijs quatuor temporum, ſeu Quadrageſimæ, a peccato autem tanto ampliùs coerceantur, quanto ampliùs de exitu ſuo cogitandum incumbit.*

ADAGIVM CCCL.

Infirmi otioſi non ſunt.

VTitur hoc prouerbio ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. ad Anyſium, dum ait: *Nos vero ſegnes, vt ipſe ſanè dices, vt aiunt, prouerbij veritas habet:* INFIRMI OTIOSI NON SVNT. Prouerbia hæc duo, quæ explicuimus, aurem nobis vellicant, vt ad aliquid de ægritudinis vtilitatibus morbiſque patienter ferendis afferamus.

EXCVRSVS XXXVII.

Ægritudine affectus gratum Dei domicilium eſt.

Corpore infirmo *Chriſti gratia* liber in nobis habitat.

Habitatore Deo dignus facilè fit, qui corpore eſt infirmus.

Languens Timotheus à Chriſto haud negligitur.

Anima morbo affecta *Chriſto appropinquat.*

Morbus ingens beneficium.

Habitatore Deo dignus facile fit, qui corpore eſt infirmus.
Stulta ſanitas *ſanctus* morbus.

276. *Corpore infirmo Chriſti gratia libenter in nobis habitat.*

ÆDes iam iam caſuras, & ruinam parietum, & tectorum diluctione minantes inhabitare mortalium mos, mortalium cautio eſt, ne [illegible] domicilium vertatur in ſepulchrum, & ibi ſepeliantur, vbi erant victuri, quin & hirundines domos ruinoſas defugiunt, cauéntque ne nidum in illis ædificent, quæ ruinam minantur. Ali[illegible] Deus ſpectat, homines inhabitat, eius templum corpora noſtra ſunt; ſed tunc gratior hæc [illegible] habitatio, cùm videt præ infirmitate, & ægritudine corpus debilitatum, & ruiturum, vt iure lætus Paulus exilierit hoc cogitans, ait quippe: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis*; cur gloriaris Apoſtole? quia ſuâ gratia Chriſtus infirma hæc domicilia inhabitat [illegible], inquit, *inhabitet in me virtus Chriſti*; ſubeat Chriſti gratia meam mentem, quia corpus iacet.

Languens Timotheus à Chriſto haud negligitur.

Hinc eſt vt languentem Timotheum ſtomachum ſanare Apoſtolus noluerit, [illegible] modicum vini vſum ſu[illegible], ne penitus laberetur [illegible] Chriſtus ad [illegible] libentius aduentaret [illegible] [illegible] quia corpore, & [illegible] languebat. Timotheum [illegible] debilitas [illegible] Chriſti [illegible] erat. Nequeo hic ſupprimere Saluiani [illegible], qui lib. 1. de gubern. Dei, iſtæc verſatus [illegible]: *Legimus Timotheum Apoſtolum carne infirmi [illegible] ſui [illegible] id negligebatur à Domino, aut ob infirmitatem Chriſto non placuit, qui ad hoc infirmus eſſe voluit, vt placeret quemque etiam ipſe Apoſtolus Paulus, licet nimis [illegible] infirmitatibus laborantem, non tamen niſi pauxillulum [illegible] ſumere ac delibare permiſit: hoc eſt, ita cum voluit infirmitati ſuæ conſulere, quòd noluit tamen ad fortitudinem peruenire*: Infirmitas non arcet Chriſtum, ſed inuitat, carniſque debilitas, & [illegible] languor parat Chriſto cordis hoſpitium. [illegible] morbus corporis domum mentis.

Salvianus.

Anima morbo affecta Chriſto appropinquat.

S.Greg Naz.

Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. ad ciues Naz. [illegible]: *Anima morbo affecta Deo propinquior*, [illegible] ſenex ille apud ſanctos Patres [illegible] ſingulis annis ægrotare [illegible] a malo ſemel fuerit, & flens clamabit: *Dereliquit me Deus, & non viſitauit me*; quam ſententiam commendans Beatus Vinbertus c. 42. de v[illegible] patientiæ, colligebat ingentis beneficij Deo habendos morbos eſſe, hæc eius verba: *Si [illegible] cœpimus conſiderare, vix in centum annis Domino poſſemus pro infirmitatis vnius beneficio reſpondere; vnde ſapienter bonus ille frater dolet plorando, quod non eum Dominus omni anno per infirmitatis moleſtiam viſitauit.*

Morbus ingens beneficium.
S.Vinb.

Habitatore Deo dignus fac[illegible], qui corpore eſt infirmus.
Salu.

Vere nunquam dignior Deo habitatore homo [illegible] cum morbis obſidetur, ægritudinibus corripitur, [illegible], hunc lætitiæ materia animæ præbetur, [illegible] caro ægrotat. Præclarè hæc omnia offert S. [illegible] Catturæ ſorori [illegible] ſcribens in hunc modum: [illegible] *exultat anima læta corpore [illegible], quaſi aduerſario ſubiugato. Gaude ergo alumna Chriſti, ſemper quidem ſimplicis, & quieta, ſed nunc magis defæcata tua mens [illegible] libera oſtium aperiri, & adtrahe, vt legis Spiritum Sanctum, nunquam, vt puto, habitatore Deo dignior extitiſti, quanto imbecillior corpore, tanto [illegible] viſitantibus carnem tuam morbis, mente* [illegible]

Stulta ſanitas, ſanctus morbus.

Sanitatem *ſtultitia* [illegible] notatam, *ſanctum* dictam eſſe [illegible] ita [illegible] dubitabam, cùm illa plerumque ad ſcelera ducat, quæ certa ſtultitiæ confirmatio, hæc ſanctitatis amorem ingeneret, ſanctos reddat, quos afficit. Sancti Gregorii Nazianzeni hæc ſunt verba orat. 27. de pauperum amore: *[illegible] eam*, inquit, *[illegible] ſtultam ſanitatem, cuius fructus eſt peccatum aſpernari, & morbum ſanctum honore proſequi condiſcamus.*

S.Greg.Naz.

EXCVRSVS XXXVIII.

Corporis infirmitas ad animæ firmitatem, carníſque ægritudo ad animæ ſanitatem.

Corporis infirmitas *ad firmitatem.*
Ægritudo corporis *robur, & firmitatem* menti addit.
Infirma caro *firmitatem* tranſmittit in mentem.
Vires corporis *in virtutes* transferantur.
Infirmitas corporis animæ *ſobrietas*, & ſanitas.
Infirmitas *virtutum* mater.
Morbus vitiorum *medicina.*
Mentis *faſtū* comprimunt corporis morbi.
In corporibus ſanandis animæ ſalutem *quærebat Saluator.*
Ad Chriſtum ducit *corporis infirmitas.*
Qui languentis ſerui *curam habet, habet & ſui.*
Iacens ſeruus Dominum *erigit.*
Corporis *inualetudo ſanitatem* mentis, vel in ſpectatoribus gignit.

ETiam corporis infirmitas ad firmitatem eſt, & ægritudo ad ſanitatem, quod eleganter euincit Saluianus in epiſtola, quam ad Catturam ſororem ſcribit in hæc verba: *Carnis fortitudo, (vt ſcis) menti ſemper inimica eſt, vt te iure nunc tanto fortiorem ſpiritu putem, quanto imbecillior carne eſſe cœpiſti: Caro enim, inquit Apoſtolus, concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem, hæc enim inuicem ſibi aduerſantur, vt non quæ vultis illa faciatis; ergo ſi repugnante corpore quæ volumus facere non poſſumus, infirmanda caro eſt, vt optata faciamus, & verum eſt: imbecillitas enim carnis mentis vigorem exacuit, & affectis artubus vires corporum in virtutes transferuntur animorum, vt mihi genus quoddam ſanitatis eſſe videatur, hominem interdum non eſſe ſanum.* 277.

Corporis infirmitas ad firmitatem.
Salu.

Corporis ægritudinem, & infirmitatem robur, ac firmitatē adiicere, etiam Iob in ſe ipſo experiebatur, de quo ita ſcribit ſanctus Ambroſius cap. 2. enarrat. in Iob, vbi ait: *Fortior æger, quàm cum ſanus eſſet ſe i[illegible] inuentus eſt fortior enim ÆGER Iob, quàm cum ſanus fuerat, ſecundùm quod ſcriptum eſt Virtus in infirmitate perficitur; ergo & Iob cum infirmaretur, tunc validior erat.*

Ægritudo corporis robur, & firmitatem menti addit.
S.Ambroſ.

Infirma caro firmitatem tranſmittit in mentem, infirma fere mens, ſi caro firma, læta anima [illegible], caro prematur, hoc illi [illegible] triumphum eſt, quod hoſtem ſubiugauit. Pulchre ad hanc mentem Saluianus lib. 1. de gubern. Dei: IN[illegible]IRM[illegible]AS *carnis*, inquit, *vigorem mentis exacuit [illegible] affectis artubus, vires corporum in virtutes trans[illegible]tur animorum, non turpibus flammis medullæ [illegible], non male ſanam mentem [illegible] incentiua ſuccendunt, non vagi ſenſus per varia [illegible] lascimunt* [illegible] *ſed ſola exultet animula, [illegible] corpore aff[illegible]o, quaſi aduerſario ſubiugato.* 278.

Infirma caro firmitatem tranſmittit in mentem.
Salu.

Vt

Vires corporis in virtutes transferũtur.

Vt corpor[illegible] [illegible]&[illegible]itas, mentis infirmitas, & ægritud[illegible] eſt, ſic & [illegible] corporis firmitas mentis eſt, & illius ægritudo valetudo iſtius, diceres vires corporis, in mentis vires tranſire, & conuerti, & pereuntibus illas, illas naſci. Pulchrè quidam apud Saluianum lib. 1. de gubern. Dei; *Infirmitas carnis vigorem mentis exacuit vt affectis artubus vires corporum in virtutes transferantur animorum*; & ſanctus Ambroſius 1. Exaëmeron. cap. 8. *Infirmitas,* inquit, *corporis ſobrietas mentis eſt; ſobrietas eſt, eſt & ſanitas*; hinc ſcitum illud & verum: *Ægrotante corpore anima, cuique vel ſaniſſima eſt.* & illud, *Curat ægritudo mentem, corpus etſi vulneret.*

Salu. — *Infirmitas corporis animæ ſobrietas, & ſanitas.* — S. Ambroſ.

Morbus vitiorum medicina. — Plin.

Medicum licèt quærat ægritudo, tamen & medicus eſt, medici partes agit, mentem ægrienti medetur; animæ morbi ſunt vitia, hæc autem auferre corporis morbus ſolet. Scitè Plinius lib. 7. epiſt. 26. *Nuper me,* inquit, *cuiuſdam amici languor admonuit optimos eſſe nos, dum infirmi ſumus; quem enim infirmum aut auaritia, aut libido ſolicitat, non amoribus ſeruit, non appetit honores, opes negligit, tunc Deos, tunc hominem eſſe meminit, inuidet nemini, neminem miratur, neminem deſpicit, ac ne ſermonibus quidem malignis aut accendit, aut alitur.* en quot bonorum parens morbus eſt, quot malorum medicina.

279. *Infirmitas virtutũ mater.* — Salu.

Medetur vitiis infirmitas, virtutes inſerit, quarum dici tot mater. Saluiani verba ſunt lib. . de gubern. Dei, *Nequaquam vobis dolenda eſt afflictio infirmitatum, quam intelligimus* MATREM *eſſe virtutum.* In vitis Patrum habetur ſenem infirmo diſcipulo dixiſſe: *Ne contriſteris ex infirmitate, vel plagâ corporis, ſi enim ferrum es, æruginem per ignem amittis; ſi aurum es, per ignem probatus à magnis, ad maiora proueheris.* Vtilem menti corporis infirmitatem eſſe docuit quoque Antigonus Rex, qui è paruo morbo conualeſcens, *Nihil deterius morbis accidat,* inquit, *in memoriam enim reuocauit nobis* MORBVS, *ne mortales cùm ſimus* SVPERBIAMVS; quod refert Plutarchus in Apophthegmatis.

Mentis ſaluti comprimunt corporis morbi. — Plut.

In corporibus ſanandis ad animæ ſalutẽ ſpectabat Saluator. — S. Aug.

In corporibus ſanandis ad animæ ſalutem ſpectabat Saluator, quod in hunc modum colligit ſanctus Auguſtinus lib. 2. quæſt. ſuper Euang. q. 7. *Quod dicit Dominus Iudæis de eo, qui habebat manum dexteram aridam, Interrogo vos, ſi liceat ſabbato benefacere, an malè animam ſaluam facere, an perdere? Quæritur, an cùm corpus curauerit, quare ſic interrogauerit, ſi liceat animam ſaluam facere, an perdere: vel (dixit hoc) quòd illa miracula propter fidem faciebat, vbi ſalus eſt animæ: vel quòd ipſa ſanatio manus dexteræ ſalutem animæ ſignificabat, quæ à bonis operibus ceſſans, aridam quodam modo dexteram habere videbatur; vel animam pro homine poſuit, ſicut dici ſolet, Tot animæ ibi fuerunt.*

Ad Chriſtum ducit corporis infirmitas.

Vtilis corporis infirmitas eſt, & plerumque ad Chriſtum nos ducit, à quo nos auocauerat ſanitas; inſanus hic ſit, qui ſanitatem Chriſto non præfert; adeò ducit ægros, vt & ſpectatores poſſit; certè Cẽturionis ſeruus in lecto iacebat, & cùm iaceret, dominum ad Dominum duxit, Matth. 8. quod tetigit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 19. ait: *Puer membra diſſolutus iacens domino ducatum præbet ad Dominum, ſerui morbus hero ſanitatem conciliat, ſerui ſanationem perquirens Dominum reperit, dúmque ſerui valetudinem venatur, fit ipſe Domino præda.*

Matth. 8. — S. Baſil. Sel.

Qui ſerui ſequentes curã habet, habet & ſui. — Orig.

Serui ſui curam habet Centurio, cur non & ſui ipſius? Sanitatis ſerui ſolicitus, cur non & ſuæ ſalutis. An eo ipſo ſui curam habet, quòd ſui oblitus aliena curat? ita ſecum di[illegible]rebat Centurio ex Origenis mente hom. 5. in diuerſ. *Si mei ſerui non miſereor, quomodo mei miſerebitur Deus ſi ego huic non ſubuenio, quomodo mihi ille ſubueniet?* Itaque nunquam ſic rem noſtram agimus quam cum ex charitate curamus alienam.

Iacens ſeruus dominum erigit. — S. Baſil. Sel.

Iacet ſeruus, ſed dominum erigit, & ducit ad Chriſtum qui amb[illegible]re non poterat. Pulchre ſanctus Baſilius Seleuciæ [illegible]piſcopus orat. 19. *O miraculum modò non opinabile! Puer membra diſſolutus, iacens domino ducatum præbet ad Dominum: ſerui morbus hero ſanitatem conciliat. Serui ſanationem perquirens dominum reperit, dumque ſerui valetudinem venatur, fit ipſe Domino præda. Seruus ægrotatione lethali ægrotat, ſed dominus ante ſeruum perſanatur, ſeruus æger eſt corpore, & domini anima ſanctificatur.*

Corporis inualetudo ſanitate mentis, vel in ſpectatoribus gignit.

Porrò adeò ſana corporis inualetudo eſt, vt non decumbentium tantùm menti medeatur, ſed & ſpectantium, ac circumſtantium; hinc eſt, vt Centurionis ſeruus in lecto decumbens ſua infirmitate Centurionem ipſum ad Chriſtum vrſerit, & ſuo morbo domino conciliauerit ſanitatem; [illegible] ruus iacet, & malè torquetur, ſed hic morbus ipſius etiam domini ſit medicina. Cucurrit Centurio ad Chriſtum, quia Centurionis famulus mouere ſe non poterat; ſanus euadit herus, quia ſeruus iacebat ægrotus; ait enim Matthæus cap. 8. v. [illegible]. *Acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* At ſerui infirmitate quam firmam ſanitatem indeptus herus eſt? Præclare ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 19. *Puer,* inquit, *membra diſſolutus iacens, domino* DVCATVM *præbet, ſerui morbus hero ſanitatem conciliat*, morbus iacentis ſanitatem Centurioni affricauit; vt poſtea in eius laudem Chriſtus proſilierit, admirans tantam in eo animæ ſanitatem, tantam fidem, tot virtutibus animatam.

Matth. 8. [illegible] — S. Baſi[illegible].

ADAGIVM CCCLI.

Crinis vnus ſenem non facit.

VTemur quoties ab vno coniecturam de ſe aliquâ faciendam minime eſſe docebimus, nec ex vnius lapſu, aut virtute ferendam de omnibus ſententiam; eiuſdem notæ eſt ac illud, *Vna hirundo non facit ver*; vtrumque refert ſanctus Gregorius Nazianzenus in Iambicis carm. 19. vbi vitam mundanam, & ſpiritualem inter ſe comparat; aitque, 280.

Reputes & illud, quod grege ex noſtro cadant
Pauci tuorum, & infrequens vincat cohors.
At ver, vt aiunt, hirundo non facit,
Vt nec ſenectam crinis vnus.

ADAGIVM CCCLII.

Ars Pelaſga.

QVi ſummâ calliditate, & aſtu pollet, & nectendis, ſuendiſque fraudibus & paratus, & idoneus eſt, is prouerbiali ſchemate *arte Pelaſgâ* agere dicetur, cùm hi populi hoc vitio laborarent, hinc illud S. Auguſtini lib. 1. contra Academicos cap. 14. *Nunquam efficiet, quamuis* ARTE PELASGA, *vt ſimul à me victus, victorque diſcedat*; huc ſpectat & illud Silij lib. 4

Calliditas graia, atque aſtus pollentior armis.

ADA

ADAGIVM CCCLIII.

Tantum non in nubibus ſedere ſe putant.

281. IN eos iactabitur hoc prouerbium, qui ſe, qui ſua nimium tactant, & qui cùm homines ſunt, ſupra homines eſſe videntur, omnes contemnentes. nam hos perſtringens ſanctus Baſilius homil. de humilitate, vbi ait: *Dignitatibus ex populi conſenſu oblatis ſuper naturam ſe extollunt, ſi plebs dignitatem dederit, ſi præminentiæ dignitatem ſuis ſuffragijs decreuerit; atque hi ſanè velut humanam naturam excedentes* TANTVM NON IN NVBIBVS SEDERE SE PVTANT, *ſubiectos homines tanquam puluerem ducentes, & contra eos, qui ipſis dignitatem dederunt, ſe attollentes.*

ADAGIVM CCCLIV.

Silentium conſenſus eſt.

VIlgatiſſimum dictum eſt, Qui tacet, conſentire videtur, huc etiam ſpectat prouerbium, quod præh[illegible] quo vſus eſt ſanctus Gregorius Nazianzenus o[illegible] ait: *Me hac veſtra quiete, [illegible] ſilentio ad dicendum inuitare videmini. Nam* SILENTIVM, *parœmia quoque* CONSENSVM ESSE *docet*; qui verò coërceri hoc dictum debeat, in axiomati luculenter doceo.

ADAGIVM CCCLV.

Narem contrahere.

NArem contrahit, qui aliquo offenditur, aliquid ſtomachatur; hoc ſenſu prouerbium hac formulâ extulit ſanctus Hieronymus epiſt.5[illegible]. quæ eſt ad Pammachium, vbi ita loquitur: *Quem cum legeris, aut ipſe pro vobis cæteris ſatisfacies, aut ſi in quoque* NAREM CONTRAXERIS, *illam Apoſtoli [illegible], in qua de virginitate, & nuptijs diſputat, aliter differere compelleris.*

ADAGIVM CCCLVI.

Offerre ſermonem ſurdo.

282. CAſſus labor iis ſermonem impertiri, qui audire non poſſunt, locus prouerbio etiam erit, [illegible] verba [illegible] ſunt, qui audire poſſunt quidem, ſed [illegible] & proba monita non audiunt, dum exhortantibus non obaudiunt. *Certè*, inquit ſanctus Cyprianus ad Demetrianum, *& labor irritus, & nullus effectus offerre lumen cæco, &* SERMONEM SVRDO.

ADAGIVM CCCLVII.

Manus Abſalonis cum illis eſt.

HOc adagium in eos quadrat, qui ſcelus, quod natum eſt ab Abſalone qui, (vt 2. Regum cap.15. habetur) [illegible] patrem regno exturbare moliretur, hoc facinus per alios aggreſſus eſt, ſic exponit Scholiaſtes hæc ſancti Gregorij Nazianzeni verba orat.21. vbi ita loquitur: *Et quamquam alij tragœdiæ huius actores eſſent,* MANVS *tamen* ABSALONIS, *vt dicitur, cum illis erat.*

ADAGIVM CCCLVIII.

Fieri de lebete phiala.

TRanſitum à vitæ prauæ nigrore ad nitorem ſanctioris, hoc prouerbio ſignificabimus; hoc ſenſu extulit Stephanus Cantuarienſis lib. alleg. ſup. Zuch. vbi ait: *Lebes factus eſt phiala quando Saulus factus eſt Paulus*, hinc eſt quod de Magdalenâ canitur,

> *Poſt fluxa vitæ ſcandala*
> *De* LEBETE FIT PHIALA.

Reſpicit Auctor ad Zachariæ Prophetæ verba, qui cap.14. v.20. ait: *In die illâ erunt lebetes in domo Domini, quaſi phialæ coram altari.*

ADAGIVM CCCLIX.

Saliens antequam videat, caſurus antequam debeat.

VSurpabitur in eos, qui nimium ſuæ pruden- 283.
tiæ fidunt, qui ſine duce, alteriúſque conſilio magnum aliquid aggrediuntur, hi quippe dum temere ad culmen pergunt, currunt neſcientes ad præcipitium antea ferè pereuntes, quàm periculum viderint, quòd in ſpirituali itinere maximè locum habet. Præclare ſanctus Bernardus in declamationibus, vbi ita ſcribit: *Alius ſine duce, & præceptore ſpirituale ſtudium apprehendere facilè cogitans ambulat in magnis, & mirabilibus ſuper ſe, vt vulgò dicitur*, SALIENS ANTEQVAM VIDEAT, CASVRVS ANTEQVAM DEBEAT.

ADAGIVM CCCLX.

Ouum, ſiue nucem appoſui vobis, frangite teſtam, & inuenietis eſcam.

OPportunè vtemur hac formula, cùm rei alicuius, quæ exhibetur, vtilitas, ſuauitas ita latet, vt & fruituri labor requiratur, requiratur induſtria, cura, ſtudium, inquiſitio. Præclare Guarrilus Abbas ſerm.1. de reſurrect. *Cur ergo tuum Ioſeph nobis ingeris, cùm præter Ieſum quicquid loquaris non ſapit nobis: præſertim hodie cùm Paſchalis agnus comeditur, cùm Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus?* OVVM, *ſiue* NVCEM *appoſui vobis fratres:* FRANGITE TESTAM, ET INVENIETIS ESCAM. *Ioſeph diſcutiatur, & Ieſus inuenietur agnus Paſchalis, quem eſuritis: qui tanto dulcius comeditur, quanto latens abſtruſius, & ſtudioſius quæritur, & difficilius inuenitur.* Poterit & venuſtè ad alia porrigi, quæ dum nobis offeruntur, à nobis laborem poſtulant, vt eorum ſapor deguſtetur, vt non priùs ſentiatur ſuauitas, quàm labor ſubeatur, & quidem, vt ait ſanctus Valerianus hom[illegible]. *Parum laudis habet virtutum corona, quæ ex labore non deſcendit.*

ADAGIVM CCCLXI.

Trabem portans alijs vaniſſimè de feſtucis inſultas.

284. IN eos quadrat, qui grauioribus criminibus irretiti ſeueriſſimè in alios arguunt leuiora. Inferri hìc poſſunt ſancti Bernardi verba, qui in Apologiâ ad Gulielmum Abbatem ita ſcribit: *An non grandis, & groſſa trabs eſt ſuperbia qua te putas eſſe aliquid, cùm nihil ſis? Inſaniſſime tibi tanquam ſanus exultas, & alijs vaniſſimè* TRABEM *portans de* FESTVCIS *inſultas.*

ADAGIVM CCCLXII.

Grauia onera ſuper humeros hominum ponere, & digito ſuo nolle ea contingere.

QVi præceptis grauibus alios onerant, omne onus laborémque defugientes, hoc prouerbio percelli poterunt, quod eſt ex Euangelio ſumptũ, illo enim Phariſæorum ſupercilium preſſit Chriſtus Matth.23.v.4.qood paſſim in vulgus ſparſum eſt; huc ſpectauit ſanctus Bacchiarius epiſt.de recipiendis lapſis,vbi ait: *Sed fortaſſe dicas; quia ego more Phariſæorum imponam* GRAVIA ONERA *ſuper humeros hominum, & ipſe* DIGITO MEO *nolim contingere ea.* Sanctus Petrus Chryſologus, *minimo digito* dixit; Adam Præmonſtratenſis, *extremo.* vbi alibi obſeruaui, quod maiorem emphaſim, & grauiùs præcipientium exaggerat mollitiem.

ADAGIVM CCCLXIII.

Cum aëre luctari.

285. QVi inanem laborem ſubit, ſequitúrque illud quod aſſequi non poteſt, & fruſtrà perficere conatur quod perfici nequit, is *cum âere luctari* prouerbialiter dicetur. Sancti Ephræmi Syri verba hoc ſpectant,qui ſuas expendens vires humiliter aiebat de natura Dei curioſè non ſectanda: *Neque verò Dei ſacramenta comprehendere potero,verùm imprudens, atque temerarius ero, &* CVM AERE *inanibus irritiſque conatibus* LVCTANS, *ſiquidem ob tenuitatem ſuam prorſus tenere nequeo.*

·ADAGIVM CCCLXIV.

Qui me amat, amat & canem meum.

PRouerbium iſtuc refert S.Bernardus ſerm.1. in feſto S.Michaëlis,vbi ait:*Dicitur certè vulgari prouerbio:* QVI ME AMAT, AMAT ET CANEM MEVM; nam rei vilioris honor in dominum videtur reſilire,vt viliora nobiliorum intuitu honoremus, & amemus.

ADAGIVM CCCLXV.

Vox populi, vox Dei.

VVlgi ſermone tritiſſima hæc ſententia eſt, vt videntur parœmiæ faciem induiſſe; vſurparíque ſolet cùm promiſcua populi multitudo in vnum aliquid conſpirat, vt Dei quodammodo vox cenſeatur, quæ ab innumera multitudine, quæ quodam impetu eò fertur, exertéque clamat, quod certò non nouit; rapi tamen ſe ſentit. Refert etiam ſanctus Damianus ſerm.5. *Illico populi clamor exultantis attollitur. Tunc denique probatum eſt verum eſſe, quod dicitur:* VOX POPVLI, VOX DEI. Petrus Delphinus Camaldulenſis lib... epiſt. 37. *Quamquam ſi verum eſt, quod vulgò dicitur,* VOCEM POPVLI ESSE VOCEM DEI.

ADAGIVM CCCLXVI.

Talis eſſe, cui ſimpliciter dicere iurare ſit.

DE fide digniſſimo dicetur, & à quo falſitas, & leuitas omnis omnino exulet mendacium, atque periurium quoque, vt Pilatus, (quod ſcripſi, ſcripſi) dicat, (quod dixi, dixi.) Meminit ſanctus Bernardus epiſt. 3. vbi ait: *At verò apud Comitem Theobaldum eſt, & non, nequaquam omnino patiemur audimus, cui, vt dicitur,* SIMPLICITER DICERE, IVRARE EST, *& leue mendacium, graue periurium imputatur.*

ADAGIVM CCCLXVII.

Nudo capite ad flagitium prorumpere.

QVadrabit in eos, qui omni verecundiâ denoratâ, pudore omni exuto ad flagitia currunt, prouerbium eſſe indicat ſanctus Gregorius Nazianzenos Apol. 1. vbi ait: NVDO CAPITE *vt eſt in prouerbio,* AD FLAGITIVM *omnia prorumpentes.* Et ſanctus Chryſoſtomus hom. 43. in Geneſim de Sodomitis loquens, qui verecundiam omnem exuerant, ita ſcribit: NVDO, vt aiunt, CAPITE *libidinis ſuæ verba dicentes acceſſerunt.* Præterea nudo capite aliquid præſtare dicuntur, qui palàm exuto omni timore illud faciunt. Vtitur ex noſtris Theodorus Balſam. in epiſt Cant. Thaumat. *Hoſtes,* inquit, APERTA FRONTE *&* NVDO, *vt aiunt,* CAPITE *bellum comparant, latrones, & prædones inopinatam cædem moliuntur.* 286.

ADAGIVM CCCLXVIII.

A ſtatuis non differre.

IN tardos, & alicui muneri prorſus ineptus quadrabit; ſanctus Chryſoſtomus lib. 6. de Sacerdotio ſuo æuo vulgò hoc prouerbium iactari ſolitum affirmat, quo ipſe eos premit, qui Sacerdotis munere fungitur tantæ impar dignitati; hæc eius verba: *Quòd ſi fortè ſimulet tardo ingenio natus, & certaminum huiuſmodi expers fuerit ſuſceptâ Sacerdotij adminiſtrandi prouinciâ, nihil prorſus, quod noſtrate verbo dicitur,* A STATVIS DISTABIT.

ADAGIVM CCCLXIX.

Cœleſtis fiſtula.

287. VIr ſingularis eloquentiæ, ſuauiſſimique ſermonis prouerbiali hyperbole, *Cœleſtis fiſtula appellabitur*; hinc ſanctus Bernardus in teſtimonium citans ſanctum Ambroſium ſerm. de quadruplici debito, ita ſcribit: *At illa* COELESTIS FISTVLA. (*Ambroſius*,) *facilius inueni eos, qui innocentiam ſeruauerunt, quam qui congruam egerunt pœnitentiam.* Hoc eodem titulo donat Norbentum, idem mellifluus Doctor epiſt. 56. dum ait: *Cùm ante hos paucos dies, eius faciem videre, & de* COELESTI FISTVLA, *ore videlicet ipſius, plurima haurire merueris, hoc tamen ab ipſo non audiui.*

ADAGIVM CCCLXX.

Profanis pedibus rebus ſacratiſſimis ſe ingerere.

CVm quis indignè ſacra, & diuina tractat, eum pedibus profanis in ea ſeſe ingerere prouerbiali ſchemate dicemus. Vſus eſt ſanctus Gregorius Nazianzenus in Apologia de fugâ ſuâ in Pontum, dum ait: *Illotis, (vt dici ſolet) manibus, ac* PROFANIS PEDIBVS *ſemet rebus ſacratiſſimis ingerunt.* Illud de *illotis manibus* tritiſſimum eſt; *Illotis pedibus* eodem ſenſu dixit S. Gregorius Thaumaturgus orat. panegyricâ ad Origenem, dum ait: *Nunc omnem amentiæ modum implebimus, aut etiam implenimus, qui* ILLOTIS, *quod aiunt,* PEDIBVS, *ad aures introire auſi ſumus.*

ADAGIVM CCCLXXI.

In cœlum lapides iacere.

IN eos conueniet, qui rem inanem aggrediuntur, quæ laborantis temeritatem arguat tantùm, atque ſtultitiam; hinc illud ſancti Chryſoſtomi in Pſalm. 2. *Quemadmodum*, inquit, *qui in ſolem iaculatur, & in* COELVM IACIT LAPIDES, *rem vanam, & inanem aggreditur.*

ADAGIVM CCCLXXII.

De vnâ filiâ duos generos facere.

288. VTimur quoties vnica re duobus volumus ſatisfacere, quæ vni tantùm par, vni deberi tantum poteſt. Vſurpat vulgare hoc prouerbium ſanctus Bernardus ſerm. de quadruplici debito, vbi loquitur in hunc modum: *Paulò ante vitam tuam pro vitâ tuâ Chriſto reddideras, & nunc iterum eam totam præcedentium exigis recordatio peccatorum. Nunquid, (vt vulgo dicitur) de* VNA FILIA DVOS GENEROS STATVISTI FACERE?

ADAGIVM CCCLXXIII.

Manibus vinctis linguam armare.

QVi linguæ prurigine laborat, nec operatur quod loquitur, qui multa effundit verba, diues in ſermonibus eſt, operibus deſtitutus, hic prouerbialiter *manibus vinctis linguam armare dicetur.* Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 33. ita loquitur: *Illud prius expendendum eſt, quæ hæc tanta diſputandi cupiditas, ac linguæ prurigo; quis nouus hic morbus, auiditaſque inexplebilis, cur* MANIBVS VINCTIS LINGVAM ARMAMVS?

ADAGIVM CCCLXXIV.

Athenis loquacior.

LOquacitas Athenis vi[illegible] eſt, ſuum domici- 289.
lium poſuiſſe, vt linguata ciuitas dicatur Tertulliano de animâ initio. *Athenis*, inquit, *expertus* LINGVATAM CIVITATEM, *cùm omnes ibi ſapientiæ, atque facundiæ caupones deguſtaſſet*: vt iure Athenienſium loquacitas abierit in prouerbium, & Athenis loquacior homo loquaciſſimus dicatur. Sidonius Apollinaris lib. 8. epiſt. 6. *Si ſupradicti conſirmer aſſerſu*, ATHENIS LOQVACIOR *ero; apte cuiuſuis garrulitas hoc adagio mentitur.*

ADAGIVM CCCLXXV.

Viperea lingua, os vipereum.

HOc nomen illius lingua meretur, quæ in omnes ſæuit, cruorum virus ſpargit, conuiciis, & blaſphemiis omnes petit, omnibus detrahit, omnes carpit. S. Hieronymus aduerſus Vigilantium cap. 6. ait, *Nec a ſuo ſtudio me[illegible] deterrendi ſunt a te* LINGVA VIPEREA. His affinia ſunt, quæ habet idem ſanctus Pater epiſt. 99. quæ eſt ad Aſellam, ait enim, *Oſculabantur mihi manus quidam, &* ORE VIPEREO *detrahebant.* Linguam a Deo non accepimus, vt noxia proferamus, ſed vt proficua; linguæ abutitur inſtrumento, qui ad maloloquium, vt loquitur Tertullianus, adhibet. lib. de ſpectaculis cap. 2. ita loquitur: *Neque oculos ad concupiſcentiam ſumpſimus, neque linguam ad maliloquium, neque aures ad exceptaculum maliloquij.*

ADAGIVM CCCLXXVI.

Nec exciſa linguâ ſilere.

IN garrulos, & obſtreperos [illegible] poteſt, quorum in loquendo pru[illegible] con[illegible] nullo modo poteſt, nul[illegible] ratione co[illegible]. Hirundinum garrulitatem [illegible] carpitur apud ſanctum Gregorium Na[illegible]num epiſt. 1. *Vos verò & in ædes admiſſas faſtidiunt homines, & canentes auerſantur, idque optimo iure, quippè quæ* NE EXCISA QVIDAM LINGVA SILERE QVEATIS; quod in loquaces quoſque homines optimè quadrat; ad laudem tamen facit, ſummique numinis gloriam, quòd aliqui exciſâ linguâ non ſine ingenti miraculo loquuti fuerint, quod non ſemel accidiſſe ex faſtis Eccleſiaſticis liquet.

Vinum vaſe includitur, ne virtutem exhalet, ſpiritúmque, inquit Vmbertus [illegible] clauſtralis, rem ad quemcumque porri[illegible] ſilentium [illegible] debet, vt in eo deuotionis feruor non conſeruetur tantùm, ſed augeatur.

ADAGIVM CCCLXXVII.

Homo Subbaſilicanis loquacior.

HOc prouerbio ſumma alicuius loquacitas traducetur; ita Syneſius epiſt. 127. *Ego verò hominem noui* SVBBASILICANIS OMNIBVS LOQVACIOREM. quod in pares torqueri pari ratione poteſt, qui nullâ linguæ coërcendæ lege ſe patiuntur teneri.

EXCVRSVS XXXIX.

Profuſi ſermonis damna.

Immane à linguâ non cuſtoditâ periculum.
Dolij metaphorâ *oris cuſtodia ſuadetur.*
Quod gelu *nouellis plantis, hoc hominum colloquia virtutibus.*
Balnei *ſimilitudine oris fores claudendas docemur.*
Loquacitatis damna.
Vberum *nexus, &* verborum.
Immundo animali par, qui verborum fuſu os inquinat.
Sermo coërcendus.
Gladius *vſu ſplendet, contrà in* linguæ gladio *accidit.*
Sermone labia *polluuntur.*
Mendacium à nimia loquacitate.

290. ÆGrè ſermone exprimi profuſi ſermonis damna poſſunt, nec verbis explicari quàm noceant verba; à linguâ timenda multa pericula docuerunt Sancti, qui calamum in eam acuerunt, docuerunt ſacrarum litterarum paginæ, quæ vbique monita exhibent ad verborum fuſum coërcendum; quod expendebat ſanctus Petrus Damianus ſerm. de vitio linguæ, vbi ait: *Nec credendum eſt, fratres mei, ſanctos Doctores, noui ſcilicet, & veteris Teſtamenti, tot ſine causâ ſententias aduersùs* LINGVÆ *vitium protuliſſe; niſi enim huic morbo immane periculum ineſſe cognoſcerent, nequaquam aduersùs hunc tam auſterè, tam acutè, tam multipliciter, tam vniformiter diſputarent.* Implantabo hîc aliqua ex ſanctorum Patrum monumentis euulſa, quæ linguæ non cuſtoditæ damna ſignificent. Sanctus Iſaias Abbas dolij, quod operculo careat, ſimilitudine vtitur; ſic quippe ille ſcribit orat. 12. *Si dolij os apertum fuerit, culices ingrediuntur, & vinum corrumpunt, idem accidit in multiloquio, facetis, ac vanis ſermonibus.* Sanctus Iſaacus Preſbyter gelu exemplo plantarum germina vrentis probat ſermone, præſertim ſi nimius & ex loquendi quadam prurigine oriatur, virtutum radices vri, ne augeri queant, lib. 1. de contemptu mundi his verbis hanc rem exprimit: *Sicut* VEHEMENS GELV *comprehendens nouellas plantarum productiones, vrit eas, ita & colloquium hominum radices virtutum, quæ incipiunt ſicut paſcua pullulare.*

Immane à lingua non cuſtodita periculum.
S. Petr. Dam.
Dolij metaphora oris cuſtodia ſuadetur.
S. Iſa. Abb.
Quod gelu nouellis plantis, hoc hominum colloquia virtutibus.
S. Iſaac.

291. Balnei æſtuantis ſimilitudine, cuius pateant fores, euincit ſanctus Antiochus, multa damna ab effuſo ſermone oriri, etiamſi alioquin verba, quæ dicuntur, non ſint mala. Audiendus ipſe hom. 102. *Quemadmodum exæſtuantis* BALNEI *fores continenter apertæ ſi ſint, intimum illorum calorem ociùs efflant, & expellunt in ea, quæ ſunt extrinſecus: ita & anima ſi quando multùm ſermocinari volet, tametſi nihil non dicat decorum [illegible] honeſtum, memoriam tamen ſui i[illegible]ſius pe[illegible]alis porta [illegible]num.* Quid ſi leuia [illegible] indeco[illegible] [illegible]ſta, & [illegible] fudiſſet, qui loquitur.

Balnei ſimilitudine oris fores claudendas docemur.
S. Antioch.

Loquaci[illegible] atem ita tradu[illegible] Ioannes Climacus in ſua ſcala gradu 11. *Loquacitas eſt [illegible]des vanæ gloriæ, per quam [illegible] ipſam [illegible] in ſcenam, ac theatrum ſolet deducere.* LOQVACITAS *eſt ignorantia argumentum [illegible] feneſtra obtrectationis, ſcurrilium nugamentorum [illegible]ſtra, miniſtra mendacij, compunctionis abſterſio [illegible] & [illegible]liatrix ignauia, ſomni nuncia, medi[illegible] [illegible], cuſtodia cordis abolitio, feruoris [illegible] [illegible]rium, & gelicidium, orationis languor, ſeu potius extinctio.*

Loquacitatis damna.
S. [illegible]

Qui verborum fuſu os inquinat, [illegible] bruto illi pariari poteſt, quod circumſcribi po[illegible]s ſolet, quàm nominari. Audiri hic poteſt Vmbertus lib. 2. erud. Relig. 3. part. *Qui ori ſuo ab inquinatione non parcit, ab homine quaſi degenerauit, & in porcum tranſijt. Porcus non plus parcit ori ab inquinatione quam pedi, vbi ponit pedem, ponit & os.*

Immundo animali par, qui verborum fuſu os inquinat.
Vm[illegible]

Coërceri lingua debet, & reſtringi, ſicut & vbera ſolent, & ſicut iſta à pectore pendent, ſic & verba in aliorum ſalutem expromenda ſunt. Magnus vberum nexus, & verborum, quod in vberibus à mulieribus fit, fiat & in loquendo a viris, mulieribuſque. Feſtiue rem verſat Gillebertus Abbas ſerm. 3. in Cantica; vbi ita loquitur: *Qui verba bona, verba ſpiritualia debet proferre, mulierum imitetur & ſtudia, & induſtriam: caſtigato vtatur ſermone verborum; non fluitent vbera, non ſine lege ferantur, non pectus, quoddam ſecretarium mentis magis occupent, quàm ornent: non habeant plus materiæ, quam gratiæ: non plus carnis, quam lactis. purus, & prudens ſit ſermo pro tempore, accedat huc pietas, & pulchritudinis numeros teneat: non habeat plus oris, quam pectoris: nec lactis fluxum patiatur: ex pectore debent vbera prodire, & inhærere illi, non ipſum conuerti in illa: ex abundantiâ cordis os loquitur, & illa non totum effluat; reſtringenda ſunt* VBERA, *ne nimis exuberent.*

Vberum nexus, & verborum.
Gilleb. Abb.
Sermo coërcendus.

Gladio ſolet lingua, quæ in ſacris litteris, quà in prophanis comparari, vt notum eſt, ſed in hoc a gladio differt, quòd hic vſu niteſcit magis, & magis ſplendet, ſi vagina cohibeatur, educatur, rarò rubiginem contrahit, ſplendorem amittit; lingua contrà cohibita plus nitet, ſilentijque vagina coërcita ſplendet magis ſi frequentius, quàm par ſit, exeratur, rubiginem, maculamque contrahit, & peccatorum maculis polluitur, vt verus ſapiens fuerit cùm dixit: *In multiloquio non deerit peccatum,* Prou. 10. 19. & R. Simeon apud Hebræos: *Omnis,* inquit, *qui verba multiplicat, peccatum adducit.* 291.

Gladius vſu ſplendet, contrà in lingua gladio accidit.
Prou. 10. 19.
Rab. Sim.

Sermone labia pollui, oſtendit Iſaias cùm dixit: *Vir pollutus labiis ego ſum,* cap. 6. Quis ab immunditia liberum ſe futurum putabit, ſi liberum ſe non eſſe fatetur Dei Propheta? quod ita vrgebat ſanctus Ambroſius lib. 1. offic. cap. 1. *Si Propheta,* inquit, *Domini immunda habebat labia, quomodo nos* MVNDA *habemus?*

Sermone labia polluuntur.
Iſa. 6. 5.
S. Amb.

Denique inter alia damna hoc etiam loquacitas affert, vt mendaces reddat cultores ſuos; mendacium à loquacitate, & ſcurrilitate naſcitur, vt ignis à ferro, & lapide. ita ſentiebat ſanctus Ioannes Climacus gradu 12. E FERRO, inquit, & LAPIDE *excitatur ignis: ex* LOQVACITATE *verò, & ſcurrilitate mendacia naſcuntur. Mendacium extinguit charitatem: periurium verò negat Deum: Nemo mihi cordatorum virorum exiſtimet mendacium eſſe*

Mendacium à loquacitate.
S. Ioã. Clim.

leue peccatum, non facilè in mendacia labetur, qui non facilè ad nimium ſermonis fuſum.

EXCVRSVS XL.

Lingua non coërcita, etiam in loquentem pugnat, liquentem ferit.

Lingua non cuſtodita, loquentem ferit, *& vulnerat.*

In verbis bellum habemus, habemus à verbis.

Victoria *ex ſilentio.*

Linguam comprimere, *quàm ſit vtile.*

Athletarum *exemplo linguæ cuſtodia ſuadetur.*

Noſter ſermo noſter aduerſarius *eſt.*

Priùs vulnerantur, *qui maledictionis telain alios iaciunt.*

293\. *Lingua non cuſtodita loquentem ferit, & vulnerat.* PLerique adeò lingua procaces ſunt, vt Martem in lingua habere videantur, lites ſuſcitant verbis, omnes vulnerant, omnes fodiunt, nulli parcunt lingua, quia linguæ non parcunt, & verò ſi rem iuſte expendamus, inueniemus hos, non alios tantùm ſæuire, ſed in ſeipſum, & plus ſibi [illegible], quàm aliis; bellum inferunt aliis, ſed & ipſi bellum a ſua lingua patiuntur; ipſe ſibi infligit vulnera, qui incautè loquitur, nimis in ſermone effuſus eſt, in canibus inferioribus, hi quippe ſua vulnera ſua lingua lambunt, & ſanant, linguam verò non coërcentes lingua ſibi vulnera infligunt; hinc illud ſancti Auguſtini ſerm. 215. *quod bonum eſt*, inquit, *& honeſtum, loqui ſtudeant, ne forte detrahendo, malè loquendo, & in ſanctis feſtiuitatibus choros ducendo, cantica luxurioſa & turpia proferendo de li gua ſua, vnde debuerant Deum laudare, inde ſibi* VVLNERA *videantur infligere.* S. Auguſt.

In verbis bellū habemus, habemus à verbis. Præſtabit ne à lingua vulneremur, linguam cuſtodire, linguam coërcere, quæ bellum non minus iis infert, in quos armatur, quàm loquentibus ipſis, & noxiorum verborum effuſoribus, hi quippe linguæ bellum ſuſtinent, qui inferre aliis linguam ſtudent. Opportunè nos ad linguæ cuſtodiam militum exemplo vocat ſanctus Chryſoſtomus hom. 17. in epiſt. ad Epheſios, bellumque à lingua eſſe monet, contra quod ſe munire loquuturum debere his verbis docet: *Vides eorum, qui bellum gerunt, multam modeſtiam, aptamque ac decoram moderationem, non dico, vt nullum verbum dicant turpe, ſed neque loquantur omnino, multum inter ſe ſilentium eorum, qui in caſtris inſtructam habent aciem. Nam ſi ij, qui bellum gerunt aduerſus hoſtes ſenſiles, & a verbis nihil læduntur, tanto vtuntur ſilentio, tu qui & in verbis bellum habes, & maiorem* BELLI PARTEM, *hanc partem tibi ſinis eſſe nudam?* S. Chryſ.

Victoria ex ſilentio. Tacebant pugnaturi, vt vincerent. hic quoque à ſilentio glorioſa victoria eſt; ſæuiant in nos linguis maledici, contumeliis nos afficiant, non ſtatim nobis conuiciis conuitia reponenda; bellum enim tunc crudelius fieret, & vterque victoria caderet; victoria donabimur ſi taceamus. Præclare ſanctus Valerianus hom. 12. de bono [illegible] ſeruandæ pacis; *Plena*, inquit, VICTORIA *eſt ad laniamentum tacere, & non reſpondere prouocanti. Omnium victoriæ* genus in te ſitum, vt vincas vi [illegible], ſi volueris, victoriam ſilentium pariet, [illegible] linguæ cuſtodia victoria eſt. Belli damna prior ſentiet ſi bellum inferas, ſi lingua in ſæuientem arietes, verba tan- S. Valer.

quam tela in alios vibres. Pergit ſanctus Pater, & huius ſilentij vtilitatem recenſet, quæ in hoſtem quoque [illegible]atur, *habes enim*, inquit, *mercedem! Et de tua patientia, & de fratris medela ſi oblimoni deputetur iniuria, vbi enim verbis verba ſuccedunt, incendio fomenta præſtantur. Sicut nihil eſt deformius reſpondere furioſis: ita nihil vtilius tacere prouocatus.*

294\. *Linguam comprimere quàm ſit vtile.* Decertantium athletarum exemplo, qui os claudentes depugnabant, nos ad ſilentium vocat ſanctus Ephræmus Syrus, vt non ſolùm victoria potiamur, ſed perfecta etiam requie perfruamur; ſic ille ſcribit tract. de [illegible] prouerbiorum: ATHLETA *decertans os ſuum obſtruit, & tu a ſuperfluis os tuum occlude, & habebis requiem*, ea cautorus ſi os cuſtodia careat. *Idem. Athletarum exē[illegible] linguæ cuſtodia ſuadetur.* S. Ephrem.

Si contingat in reos lingua aliquos ſæuire, noſtræ linguæ parcamus, quæ non minus nobis aduerſatur, quàm qua iis aduerſetur, quos petit, & mordet hoſtis noſter, noſter ſermo eſt, & loquentes prius ferit, quàm feriat hoſtem. Scitè ſanctus Ambroſius lib. 1. officiorum cap. 4. *Non immeritò*, inquit, *Propheta dicit: Quia ipſe liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero. Venatus irritatio eſt verbum dixit, alij perturbationis laqueus aduerſarij eſt ſermo noſter, ſed etiam ipſe non minus* ADVERSARIVS EST *noſter.* Vide [illegible] pro nobis, in nos pugnat, & altius nobis vulnus in alium [illegible]. *Noſter ſermo noſter aduerſarius eſt.* S. Ambr.

Iniuriarum tela [illegible] dici in alios iaciant, vulnerantur prius [illegible] vulnerent, propriis magis ictibus figuntur, dum vulnerà aliis conantur inferre, vt iure de his, ſimul hoc que ſcripſerit Claudius Mamerius lib. 1. cap. 1. *Etſi maliuolentia in alios tela moliuntur, ipſi magis propriis transfixi ictibus* VVLNERA, *qua inferre conantur, excipiunt, & ſui hoſtes ſunt, antequam ſuos hoſtes feriant.* *Priùs vulnerantur, qui maledictionis tela in alios iaciunt.* Claud. Mamer.

ADAGIVM CCCLXXVIII.

Sicut ignis in ſpinis.

295\. Ὡς ἐν ἀκάνθαις, idest, *ignis in vepribus.* De acri diſſipatore vſurpauit prouerbialiter Nazianz. qui aduerſariorum argumenta ignis inſtar abſumit: ita enim de Baſilio magno loquitur [illegible]. [illegible Greek] hoc eſt, *ſit bipennis cetera diſſindens, aut* IGNIS IN SENTICETO, *iuxta Scripturæ ſacræ dictum, abſumens haud difficulter ſarmentitias quiſquilias dictati violatoris.*

ADAGIVM CCCLXXIX.

Leonem euaſimus, ſed incidimus in draconem.

CVm periculum aliquod effugimus, & ſimile incurrimus, aut in maius, aut cum ab alicuius hominis ira, [illegible] & in alterum [illegible] autem magis certe [illegible] dol[illegible], hoc [illegible] prouerbio, quo [illegible] ſanctus Bernardus epiſt. 189. LEONEM, inquit, EVASIMVS,

MVS, SED INCIDIMVS IN DRACONEM, *qui non minus forſan docet ſedens in inſidiis, quàm ille rugiens de excelſo.*

ADAGIVM CCCLXXX.

Senes Suſannæ.

SEnes, qui ſola nequitiæ diuturnitate ſenectutem ſuam probant, qui in ſceleribus vetuſtatem ſuam oſtendunt, libidinibuſque ætatis decus maculant, hi *Suſannæ ſenes* prouerbiali ſchemate dici ſolent, quod dictum tritum apud noſtros eſt. Notiſſima hiſtoria eſt de ſenibus illis, qui Suſannæ puritatem temerare auſi ſunt; quidam ex noſtris canebat,

Anne SVSANNÆIS *improbior* SENIBVS.

Senum eſt adoleſcentium mores colorare, & probitatis colore depingere, abeunt qui prauitatis cœno deturpant, & malitia ſua inquinant, dum ad mala malo exemplo adoleſcentum animus flectunt, ac quodammodo impellunt, proba illa ſenum nota, quam nobis exhibet ſanctus Ambroſius lib. 1. offic. cap. 43. vbi ait, *Sequatur conuerſationis electio, vt adiungamur probatiſſimis quibuſque ſenioribus. Namque vt æqualium vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt: qui magiſterio quodam, & ductu vita colorat mores adoleſcentium, & velut murice probitatis inficit.* Aberant ab hac nota ſenes Suſannæ, alienæ quoque probitatis inuaſores, vt prodigi ſuæ.

ADAGIVM CCCLXXXI.

Diligant homines, oderint vitia.

296. SI quis auocare ab alterius odio quempiam velit, vt deſinat ſæuire in hominem, hominis tantùm vitia perſequatur, hoc prouerbium efferet; nam hoc illud titulo donat Arnoldus in vita ſancti Godehardi, vbi ita loquitur: *In regendis ac commonendis fratribus, media claritate ſeuerus erat, & in toto virtutum exercitio coram Deo ſollicitus; in admonitione ſua illo prouerbio ſæpius vtebatur:* DILIGANT, inquit, HOMINES, ODERINT VITIA. In malis igitur diligenda natura eſt, non vitia.

ADAGIVM CCCLXXXII.

Incus maxima ictus non pertimeſcit.

QVadrabit in hominem firmum, atque conſtantem, qui omni aduerſitate, ac calamitate maior ſit; ita ferè Scholiaſtes ad illud ſancti Gregorij Nazianzeni in ſententiis, *Vt incus* MAXIMA ICTVS NON PERTIMESCIT, *ſic mens ſapiens omne detrimentum extrudit.*

ADAGIVM CCCLXXXIII.

Aliorum ſcripta ad vnguem elimare, ſua vix lippientibus oculis reſpicere.

QVi ſeuerè aliena opera litterariáſque labores iudicant, & critica cenſura verſant, leues quaſque labeculas acutiſſimè adnotantes in ſua ſcripta admodum mites, & in ſuos lapſus, & erro-

res veluti cæci hi hac prouerbiali formula percellebuntur, hinc illud ſancti Odonis epiſt. ad Fulconem; *Nonnullis, inquit, mos eſt*, SCRIPTA ALIORVM AD VNGVEM ELIMARE, CVM SVIS LIPPIENTIBVS OCVLIS, *ſi qua forte ediderint, vix reſpiciunt.* quod multis familiare eſt, atque ſolemne.

ADAGIVM CCCLXXXIV.

Altera Niobes.

QVi nimium dolore, aut metu correptus, altero ſe ſilentio tegit, vt loqui nolit, ſaxo, quam homine ſimilior, is Niobem referre videbitur. nota fabula de Niobe eſt, quæ poſt amiſſos omnes labores nimis effuſo fletu in ſaxum verſa eſt; huc flexit ſanctus Hieronymus, cuius hæc ſunt verba epiſt. 83. quæ eſt ad Oceanum: *Reſpondere volebas; ego tamen id ipſum ingerere, & ſecundo, ac tertio ſuſcitari;* NIOBEM *putares, quæ nimio fletu in lapidem verſa eſt.* 297.

ADAGIVM CCCLXXXV.

Mortuorum ſecare crines.

IN ſordidos auaros, & lucrum vndecumque captantes, qui lapidem omnem mouent, vt diteſcant, hoc prouerbium quadrat; hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni in iambicis carm. 21.

Terra profundos excute, & maris ſinus.
Vel MORTVORVM DESECA, *vt dicunt,* COMAS.

ADAGIVM CCCLXXXVI.

Piſoniano vitio teneri.

QVi linguæ balbutie laborat, oris hæſitantia, lapſitantia ac tertiana verba vix profert, & tamen loqui non ceſſat, quin verborum plauſtra euomit, vt loqui neſciat, & tacere non poſſit, is *Piſoniano vitio teneri* dicetur; Piſoni quippe hoc vitium obiicit Tullius; hoc ſenſu extulit S. Hieronymus epiſt. 83. quæ eſt ad Oceanum, ait enim: *Primùm ſpinoſulus noſter obmutuit, poſtea verò* PISONIANO VITIO, *cum loqui neſciret, tacere non potuit.* Indocti quique, & imperiti multorum verborum fuſu, atque adeò & errorum auditores onerantes percelli hoc eodem ſcommate iuſtè poterunt.

ADAGIVM CCCLXXXVII.

Per aërem ambulare.

QVi ſe nimium effert, tumidus ſua iactat, aliis dum comparat præfert, ſuperbus incedit & elata ceruice, humili elationis vitio ſignans, prouerbiali hyperbole *per aerem ambulare* dici poterit; ſic non ferendum alicuius faſtum deſcribebat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 224. *Vir quidem*, inquit, *Philoſophiæ nomine clarus mecum congreſſus, te quidem grauiter accuſabat, mirum illud ſibi videri dicens quod tu, qui ne ingenuo quidem ſanguine ortus es, ſupercilium efferas, ceruicémque attollas, atque extremis vnguibus incedas, & per* AEREM AMBVLARE *tibi videres.* 298.

ADAG. CCCLXXXVIII.

Lapidi miſericordiam perſuades.

DE iis, quæ fieri nequeunt, vt operam ludat, qui circa illa laborat; coerceri ad illos poteſt, qui duri, & immiſericordes ſunt, lapidea, chalybeaque viſcera erga pauperes habent; ſanctus Gregorius Nyſſenus in vita ſancti Ephrem Syri ita hoc prouerbium verſat: *In rebus fieri nequeuntibus illud paſſim vſurpant prouerbij:* LAPIDI MISERICORDIAM PERSVADES; *ac iſtud fieri poſſe nos experimento edocti didicimus; ſanctus quippe hic ſenex, animos quos ob malam obſtinationemque duritiem lapides dixeris, planè emollinit ac fregit, flexitque vt voluit.*

ADAGIVM CCCLXXXIX.

Effigies cunctos viatores aſpectans.

299. GRegorius Nazianzenus in funerali oratione Athanaſij prouerbialiter ſtatuam viatores omnes intuentem, appellat [illegible]mbolum, aut di[illegible]tum aliquod, diuerſimode inte[illegible]tari quod poſſis, & quod ſpecioſi[illegible] argumentis, in hanc & in illam ſententiam deflecti, & ad diuerſa accommodari queat. Verba eius ſunt: *ὁ πρὸς πάντας ὁρῶν τοὺς παριόντας εἰκών* id eſt, EFFIGIES, *aut ſimulacrum* CVNCTOS VIATORES ASPECTANS.

ADAGIVM CCCXC.

Ferocia Salmoneum ſuperare.

PHotius Patriarcha in ſua Bibliotheca ex Himmerio ita loquitur. FEROCIA [illegible]ALMONEVM SVPERAT, *audacia ſuperat Ixionem*, adagium poſterior hæc formula refert, & illa prior, quæ in immitem quemque ferocemque quadrat.

ADAGIVM CCCXCI.

Dionyſiaca dicteria.

DIcteria liberè, & omni licentia eiaculata, Dionyſiaca dicentur. Syneſius in Dione, *νῦν βάλλοντι Σωκράτην, ἢ Ζήνωνα τοῖς ἐκ Διονυσίων σκώμμασι, ἢ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ ἀξιοῦντι πέμπειν ἐχαιρήσειν γῆς καὶ θαλάσσης.* id eſt, *Non inceſſenti Socratem, in Zenonem* DICTERIIS DIONYSIACIS, *eorùmque ſectatores terra marique proſcindendos mandanti.* Suidas ex incerto auctore: *ποτὲ μὲν βάλλων, καὶ σκώπτων τοῖς ἐκ Διονυσίων σκώμμασι.* id eſt, *interdum conuitians, & Dionyſiacis ſcommatibus debacchans.* Natum à prænimia licentia bacchantium feriarum, qui flagitiis & ſcurrarum dicacitate perſtrepebant.

ADAGIVM CCCXCII.

Ei qui ſeruiuit ne ſeruias.

300. NOratur hoc adagio eorum faſtus, arrogantia, durities, qui à ſtatu ſeruitutis in quo fuerant, ad imperium euecti ſunt. Audiendus hic Beatus Thomas a Villanoua conc. de ſancto Martino. *Videas*, inquit, *hos elatos, tumidos, auſteros, & inacceſſibiles, ſupra homines intumeſcere, quorum faſtuoſam ſuperbiam nemo hominum portare ſuſtineat; vnde & in vulgari adagio dici ſolet, Neque* EI QVI SERVIVIT, *aliquando* SERVIAS, *neque ab eo qui petiit, vnquam petas.*

ADAGIVM CCCXCIII.

Propter amurcam torcularia non deteſtanda.

ECcleſia ſpernenda non eſt, licèt etiam malos admittat Religioſæ familiæ inſuper non ſunt habendæ, licet aliquos habeant vitæ haud religioſæ alumnos, ferendi nimirum mali bonorum cauſa: hoc ſi quis prouerbiali formula ſignificare voluerit, proferre ſententiam poterit, quam præfiximus; hoc ſenſu extulit ſanctus Auguſtinus epiſt. 137. *Etſi*, inquit, *contriſtamur de aliquibus purgamentis, conſolamur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite ergo* PROPTER AMVRCAM, *qua oculi veſtri offenduntur,* TORCVLARIA DETESTARI, *vnde apotheca Dominica fructu olei luminoſioris implentur; quod ad alios aliaque apte flecti poterit.*

ADAGIVM CCCXCIV.

Impetitus ſagittis feſtucis dimicare.

BElle vſurpauit ſanctus Bernardus, cùm quis verbis ſolum reſpondet beneficus; ſic enim ille ſcribit epiſt. 8[illegible]. *Si verbis*, inquit, *contendere velim ad beneficia, quibus me obruiſti, idem erit ac ſi* IMPETITVS SAGITTIS FESTVCIS DIMICEM, *niſi quòd hoc iocus videtur, illud dolus, facta factis compenſari oportet*; hæc ille, quæ ad quamcumque transferreutur vbi res imparibus inſtrumentis agitur inæqualibus auxiliis.

ADAGIVM CCCXCV.

Offerre lumen cæco.

DE inito labore dicetur, cùm quis induſtria nihil profutura fatigatur, offerre rem 301.
alicui, cuius vel non eſt capax, vel eſſe non vult. Sanctus Cyprianus ad Demetrianum ita loquitur: *Certe & labor irritus, & nullus effectus* OFFERRE LVMEN CÆCO.

ADAGIVM CCCXCVI.

Demoſthenis, & Tullij Philippicas ſcribere.

QVi ſeuerè in aliquem inuehitur, & calamo quodammodo dilaniat, is adagiali quadam ſalſura Demoſthenis, aut Tullij Philippicas dicetur ſcribere. Philippicæ inuectiuæ dictæ ſunt, quibus Demoſthenes Philippum perſtrinxit, cuius exemplo Cicero orationes quas in Antonium edidit, Philippicas inſcripſit. Ex noſtris ſanctus Hieronymus epiſt. 101. quæ eſt ad Pammachium, ita

ita loquitur, *Opto, ſi fieri poteſt, commentarios potius Scripturarum, quam* DEMOSTHENIS, ET TVLLII PHILIPPICAS TIBI SCRIBERE. hoc eſt, magis placet ſacrarum litterarum ſtudio incumbere, quàm in quempiam inuehere, & calamo eos, qui in me ſæuiunt, lædere, & exagitare.

ADAGIVM CCCXCVII.

Iſtorum temporum Paulus ſimplex.

Singularis fuit Pauli ſimplicis ſimplicitas, obedientia cæca, & parendi promptitudo, vt omnium admirationem vertere in ſtuporem poſſit, ſi ea quæ legantur, quæ ab ipſo præſtita eſſe litterarum monumentis conſignatum eſt; noſtrorum igitur temporum Paulus ſimplex vir, ab malitia, dolo, ac fraude alieniſſimus prouerbialiter dici poterit. Quemdam per ironiam perſtringit ſanctus Bernardus epiſt. 7. in hæc verba: *O* ISTORVM TEMPORVM PAVLE SIMPLEX, *ſi tamen & ille alterum ſe tibi exhibuiſſet Antonium, vt quidquid vel leniter de labiis eius procederet, neceſſe non haberes diſcutere, ſed ſine cunctatione ad omnia nihil haſitans obedires.*

ADAGIVM CCCXCVIII.

Lilium in medio ſpinarum.

302. PRobus, & iuſtus inter improbos, & iniuſtos ſi degat, vtemur hoc prouerbio: vſus eſt ſanctus Chryſoſtomus hom. 2. in Iob, eius perfectionem efferens & ſanitatem, licèt inter malos viueret; *Vt columba*, inquit, *in medio accipitrum, ouis in medio luporum*, LILIVM IN MEDIO SPINARVM, *germen iuſtitiæ in oppido iniquitatis.*

ADAGIVM CCCXCIX.

Aſellus lapſus diuerticula quærit.

VEnuſtior ſenſus euadet ſi longiùs res vocetur, vtamúrque ſuadentes corpus non eſſe nimia abſtinentia, nimio labore premendum, non viribus exhauſtis pergere in Dei obſequium renuat. Huc flexit ſanctus Hieronymus epiſt. 7. quæ eſt ad Lætam de inſtitutione filiæ, vbi ait: *Sic comedat, vt ſemper eſuriat, vt ſtatim poſt cibum poſſit legere, orare, & pſallere. diſplicent mihi in teneris maximè ætatibus longa, & immoderata ieiunia, in quibus iunguntur hebdomades oleum in cibo, ac poma vetantur; experimento didici* ASELLVM *in via cum* LASSVS *fuerit*, DIVERTICVLA QVÆRERE.

ADAGIVM CCCC.

Oleum perdit, & impenſas, qui bouem mittit ad ceroma.

BOuis tarditas inepta certamini, inepta palæſtræ eſt, propterea, qui cautè bouem nutrit, & vngendum mittit ad locum in quo Athletæ vngebantur, qui ob id κήρωμα vocabatur, oleum operámque & impenſas perdere, quod vniuersè de quocumque opere dicetur, in quo quiſpiam in caſſum laboret; vt tur ſanctus Hieronymus epiſt. 101. vbi ait: *Completur in me tritum vulgi ſermone prouerbium.* OLEVM PERDIT, ET IMPENSAS, QVI BOVEM MITTIT A CAROMA.

ADAGIVM CCCCI.

Piſcibus indoctior.

ERudiri, & inſtitui, aliquo diſciplinæ veſtigio exerceri bruta aliqua poſſint, doceantur aues, doceantur canes, piſces vix, aut ne vix quidem erudiuntur: imperitus igitur & omnis incapax magiſterij, doctrinæ excipiendæ ineptus prouerbiali hyperbole PISCIBVS INDOCTIOR audiet: ſic hæreticos perſtringit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 22. *O*, inquit, PISCIBVS INDOCTIORES? 303.

ADAGIVM CCCCII.

Hyrcanarum tigrium lacte nutritus.

DE ſæuo, & immiſericordi, déque eo à quo alterius calamitates, licèt m[illegible] æ, nullum doloris ſenſum exprimunt prouerbium vſurpabitur; hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 26. quæ eſt ad Pammachium ſuper obitu Paulinæ vxoris: *Quæ*, inquit, *aures tam duræ, quæ de ſilice excisa præcordia, &* HYRCANARVM TIGRIVM LACTE NVTRITA *poſſint ſine lacrymis Paulinæ ſuæ audire nomen?*

ADAGIVM CCCCIII.

Ligna in ſyluas ferre.

CVm aliquid alicui exhibetur, quo affatim abundat, vt cùm diuitiis diuitiæ offeruntur, aptus huic prouerbio locus erit. tritum apud prophanos eſt; hîc ſacrorum auctorum verba producam, ex quibus varius prouerbij vſus colligitur. Petrus Bleſenſis epiſt. 14. ſic verſat. *Diuitiæ accumulantur diuitibus, nec eſt qui reſpiciat ad inopem, & mendicum. Heliſæus implebat vaſa vacua, & deficientibus vaſis vacuis ſtetit oleum. In curia verò contemmuntur vaſa vacua, & plena implentur; ligna in ſyluas deferuntur*; & epiſt. 102. ita loquitur, *Vbi eſt, quæſo, verbum illud Prophetæ, Diſperſit, dedit pauperibus. Porro in diuitibus dare, nec nos* LIGNA FERRE IN SYLVAM *oportebat.* Et vniuersè cùm aliqua alicui offeruntur, quibus diues eſt, cùm doctior erudiendus, inſtruendus peritior, hoc prouerbiùm opportunè vſurpabitur; ſanctus Hieronymus epiſt. 134. IN SYLVAM *ne* LIGNA FERAS. Stephanus in hiſtoria ſancti Maurini: *Quid ergo mihi* IN SYLVAN FERRE LIGNA. Petrus Aruernus lib. 4. epiſt. 12. *& quamuis ſecundùm vulgare prouerbium ſtolidiſſimum videatur humeris ligna ad ſyluam deferre.* Idem lib. 5. epiſt. 16. *Nec, vt vulgo dicitur, Mineruam docere, vel* LIGNA AD SYLVAM DEFERRE; eodem lib. epiſt. 40. *Videor, vt dicitur, Mineruam docere; videor* LIGNA AD SYLVAS CONVEHERE. Sidonius Apollinaris lib. [illegible]. epiſt. 3. *Petita tranſmiſi, & quid modo dicemus? grandiſne hæc obedientia? puto grandis eſt; grandior impudentia tamen; hac enim fronte poſſemus* SYLVIS LIGNA TRANSMITTERE.

ADAGIVM CCCCIV.

Inſtar pauonis ſe oſtentare.

304. CONuenit prouerbium iis, qui nimio, ſuperfluoque ornatu ſe iactant, ſeque ſuperbè oſtentant. Syneſius de Regno, *Nam ex quo purpurati, & inaurati eſtis, lapilliſque ex montibus, & Barbaro mari quæſitos alios redimitis, alios ſubligatis, alios cingitis, alios appenditis, alios fibulatis, alios inſidetis? Quocirca in ſpectaculum euaſiſtis mira uarietate ac colorum diuerſitate diſtinctum, paucorum inſtar Homericam imprecationem in vos ipſos trahentem, lapideam ſcilicet tunicam.* Idem de Dione Pruſæo, ſophiſticis, politicisque argumentis admodum delectato. ἐν ὑπτίοις ἐπιτάζεται, ὡραΐζεται, καθάπερ ὁ ταὼς ἀναστέλλων ἑαυτὸν, καὶ οἷον πορφυρίζων ὅτι τοῖς ἄνθεσι τοῦ λόγου. id eſt, *in illis reſupinis gloriatur, in illis decorem oſtentat, pauonis in morem ſe ipſum circumluſtrans, & quaſi ſuperbiens orationis ſplendore.* Nicetas Chomates lib. 4. de Iſaacio ad luxui deditos etiam flectit: *Paſſillis*, inquit *& unguenti omnis generis delibutus* INSTAR PAVONIS *ſuperbi* SE OSTENTABAT.

ADAGIVM CCCCV.

Aquam molendinum a furno quærit.

VTemur, cum doctus ab indocto doceri poſtulat, ſapiens que inſipientem conſulit, & expertus inexpertum, & vniuerſim, cùm quis aliqua diues eiuſdem rei, indipiſcendæ cauſa ea deſtitutum adit. Sanctus Bernardus epiſt. 8. ita rem verſat: *A me doceri ſanctitas egregio vtique doctore, & magiſtro incomparabili? itane* AQVAM QVÆRIT MOLENDINVM A FVRNO? *verbum ſapiens à ſtulto?* ſic ille de ſe humiliter ſentiens, qui eo aptior cæteris erudiendis erat, quo ſe ineptiorem putabat, & fatebatur, interim eius humilitas hoc prouerbium protulit. Pari mente, & ſenſu aquam dulcem ab amaro riuulo quærere dixit ſanctus Paulinus, & ab arente copioſam, hæc illius verba epiſt. ad Deſiderium: *De quo autem mihi per ipſum ſcripſeras, aquam dulcem, & copioſam, in amaro, & arente riuulo quærens, tua potius gratia explicandum refunde. Nam me fateor tantorum nominum, & myſteriorum pondera, ne digito quidem auſum tangere.*

ADAGIVM CCCCVI.

Agrorum multi domini.

REmanent quippe agri, abeunt domini, & moriuntur, vulgò hoc prouerbium iactabatur, quod refert, & laudat ſanctus Chryſoſtomus hom. 11. in 1. ad Timoth. his verbis. *Dic quæſo, villa qualibet, quot habuit dominos? quot item habitura eſt. Dicitur quoddam vulgo prouerbium, & ſapienter quidem, nec enim paruum contemnenda ſunt, quæ vulgo dicuntur, ſi quid in ſe recti habent* AGER, *inquiunt, quam multos habuiſti, & quam* MVLTOS *habiturus es* DOMINOS *hoc ... ad pecunias ritè dici poteſt ſola virtus nobiſcum migrare conſueuit, & ad æternam vitam tranſire.*

ADAGIVM CCCCVII.

Nemo impunè in ſanctum Antonium peccat.

305. LIcet nullus in vllum Sanctum peccet impune, in ſancto Antonio tamen id miris euentibus non ſemel oſtenſum, vt in prouerbium res abire potuerit; cuius his verbis meminit Sigibertus Gemblac. in Chronicis ſub ann. 1089. *Cum lues peſtilentiſſima, maxime in parte occidentali Lotharingia, excreuit, vbi multi ſacro igne interiora conſumente computreſcentes exeſis membris inſtar carbonum nigreſcentibus, aut miſerabiliter moriebantur, aut manibus, ac pedibus putrefactis truncati miſerabiliori vita reſeruabantur. multi verò neruorum contractione diſtorti cruciabantur. Cuius cauſa (aſſeritur in hiſtoria Antoniana) frequentiori concurſu creuit cultus ſancti Antonij magni in prouincia Vienneuſi, vbi eius corpus tranſlatum, a Iocellino ex ſtirpe Comitum Pictauienſium oriundo Conſtantinopoli, iuſſu Vrbani Papæ ab eius filio Guigone apud moram ſancti Deſiderij fuerat collocatum, vbi omnes eodem morbo tacti mirabile dictu, confeſtim ſanabantur. Auctum eſt eo amplius erga Sanctum reuerentia, quod ſicut eo morbo ægrotantes ſanari conſueuerint, ita ſani in eundem Sanctum peccantes ſiue periuria, aliàs irrogato in eum blaſphemia, vel contumelia, eundem mox experiri ſolerent ultorem, eodemque confeſtim morbo ignis ſacri percuti. quod pauendum cunctis prodigium hactenus perſeuerat adeo, vt in prouerbium verſum ſit:* IN SANCTVM ANTONIVM NEMINEM IMPVNE PECCARE. Hactenus ille.

ADAGIVM CCCCVIII.

Etiam Iupiter in Chriſtum credidiſſet.

PRouerbialis hyperbole, qua ſignificatur, iis auxiliis, exemplis, monitis aliquem fultum, vt licet alioquin à Chriſti fide alieniſſimus, tamen ad Chriſti fidem vocari potuerit: hoc ſenſu videtur extuliſſe ſanctus Hieronymus epiſt. 7. quæ eſt ad Lætam, vbi ait: *Sancta, & fidelis domus virum ſanctificat infidelem. Iam candidatus eſt fidei quem filiorum, & nepotum credens turba circumdat. Ego puto* ETIAM *ipſum* IOVEM, *ſi habuiſſet talem cognationem, potuiſſe* IN CHRISTVM CREDERE.

ADAGIVM CCCCIX.

Viperinis oculis aliorum errata reſpicere, ſuas culpas nulla falce reſecare.

QVi ſeuerè alios peccantes arguunt, & nulla miſericordia peccatores tangunt, in ſua ſcelera admodum mites, ac remiſſi, hac prouerbiali ſententia poterunt perſtringi, qua vtitur Ennodius lib. 1. epiſt. 24. in hæc verba: *Quæ malum ratio eſt, vt ſis parcus in gratia, prodigus in querela; & exigas frequentiam litterarum, quam ipſe non tribuis* VIPERINIS OCVLIS, *illud quod alter deliquit inſpiciens;* TVAS CVLPAS NVLLA FALCE RESECANDO.

ADAGIVM CCCCX.

Portum quæritans fluctus experitur.

306. FElices ſibi euentus promittens reperit infelices; pacem,& quietem ſperans,tumultus, & ſtrepitus nanciſcitur, & vniuersè, qui voto ſuo fruſtratur ſecunda,& tuta quærens, calamitatibus prouerbialiter dicetur, cum portum quærere,& fluctus experiri; quo pacto loquitur ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat.29. PORTVM, inquit, QVÆRITANS FLVCTVS EXPERITVR.

ADAGIVM CCCCXI.

Factum ſtulti cognouerunt.

IN ſtupidos, & qui præuidere futura neſciunt,aut negligunt, opportunè iactabitur; prouerbium vulgò iactatum fuiſſe indicat Clemens Alexandrinus lib.1. ſtromatum in calce, dum ait: *Tunc, vt eſt in prouerbio,* FACTVM STVLTI COGNOVERVNT.

ADAGIVM CCCCXII.

Brennus noſtri temporis.

SÆuus aliquis Tyrannus, qui victoria potitus in viros criminum crudelitatem exerceat, boc donari elogio poterit, vt NOSTRI TEMPORIS BRENNVS dicatur, ita loquitur ſanctus Hieronymus epiſt.8.quæ eſt ad Demetriadem de ſeruanda virginitate, vbi Africæ Tyrannum BRENNVM NOSTRI TEMPORIS vocat,a Brenno Gallorum Rege, qui Romam, victis priùs ad Alliam riuum Romanis, cepit.

ADAGIVM CCCCXIII.

Plautini Pyrgopolynicis imitator.

GLorioſus miles, & iactabundus fictitio à Plauto nomine ita vocatur,vt prouerbij ſpecie PLAVTINI PYROOPOLYNICIS IMITATOR audiat,qui nimia,& non fecunda iactantia ſua efferet, temerè effecit ſe. Aduocanda huc verba Sidonij Apollinaris, qui lib. 1. epiſt. 9. ita ſcribit: *Gaude, quòd hic ipſe panegyricus, etſi non iudicium, certè euentum boni operis accepit. Quapropter (ſi tamen tetrica ſunt amœnanda iocularibus) volo paginam glorioſe, id eſt, quaſi Thraſoniano fine concludere,* PLAVTINI PYRGOPOLYNICIS IMITATOR. *Igitur cùm ad præfecturam ſub ope Chriſti, ſtyli occaſione peruenerim, iubeas licet pro poteſtate, actutum vndique omnium laudum conuocatis acclamationibus ad aſtra portare, ſi placeo; eloquentiam, ſi diſpliceo, felicitatem videre mihi videor, vt rideat, quia perſpicis noſtram cum milite comico ferociſſimè iactantiam.*

ADAGIVM CCCCXIV.

Dæmoniacum odium.

307. MAgnum noxium,quodque ſopiri,ac mitigari non facilè poſſit, ODIVM DÆMONIACVM dicetur; hinc illud ſancti Baſilij Seleuciæ Epiſcopi orat.27. ODIO DÆMONIACO *in ſe innicem inuolant, ciuitas, quæ prius concordia erat inſignita, in ſententias ſecum pugnantes ſcinditur.* Apud prophanos Vatini num odium, atque etiam nouercale,in prouerbium iuit,de vehementer acerbo ac irreconciliabili ire & Dæmoniacum poteſt quod omni acerbius,& vehementius eſt,& ab omni reconciliatione alienius.

ADAGIVM CCCCXV.

Pater qui non poteſt corrigi,corrigit filium.

PRouerbij titulo hanc ſententiam extulit Clemens Alexandrinus adhort. ad Gentes in hæc verba: *Hic licet eloqui id quod habet inſtar prouerbij,* PATER QVI NON POTEST CORRIGI, CORRIGIT FILIVM.

ADAGIVM CCCCXVI.

Spontaneis pedibus accurrere.

QVi promptè alacritérque ad munus aliquod obeundum cingetur, in ſpontaneis pedibus & ſua ſe ſponte mouentibus ad illud accurrere dicetur. Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 28. ita loquitur: *Cæterùm ad vos redy,& qui à vobis inuitus diſceſſeram, idem non inuitus, ſed animo perquam alacris,* SPONTANEISQVE *(vt dici ſolet)* PEDIBVS ACCVRRI, *ſpiritu ſcilicet me fluuy cuiuſdam in modum agente, qui per accliuia quidem non niſi coactus fertur, per prona autem, & decliuia celerrimè labitur.*

ADAGIVM CCCCXVII.

In Hieruſalem loqui lingua Ægyptia.

CVm quis locum ſanctitati ſanctitate verborum cùm reſpondeat, ſed prophana, & ſecularia euomat, ſacrorum locorum inhabitat, hic adagiali hoc ſchemate perſtringi poterit, quòd IN HIERVSALEM LOQVANTVR ÆGYPTIA LINGVA; hoc ſibi voluit Guillelmus Abbas ſerm. 16. in Cantica, vbi hæc habet: *Decentius multo in ore Clerici, in ore monachi ſacra quam ſecularis littera ſonat. Quid* IN HIERVSALEM VIS LOQVI LINGVA ÆGYPTIA? *Non ſic Eſaias. Erunt,* inquit, *quinque ciuitates in terra Ægypti loquentes lingua Chanaam, ſcilicet quia penitus Hebræa non poterant, ea loquerentur, quæ eſt vicina Hebrææ, quia lingua ſancta non poterant, vel ea loquerentur,quæ ſanctæ affinis eſt.* 308.

ADAGIVM CCCCXVIII.

Quid facient tabulæ ſi tremunt columnæ?

SI fortes expaueſcunt, & timore concutiuntur, quid facient imbecilles? Si iuſti ſecuros ſe non putant, quid de impiis erit. Beatus Rupertus de diuinis offic. lib.6. cap.5. ſic rem verſat: *Si*

hic Dei collactator fortis, & rigidus ſtans ſuper cuſtodiam ſuam, & figens gradum ſuper munitionem, dum Chriſtum in Cruce contemplatur & vides cornua in manibus eius, & ibi abſconditam fortitudinem eius: Timui, ait, & expaui; quid nos longe impares longéque minorem in die iudicij fiduciam habentes, quando videbimus manifeſtam in nubibus cœli fortitudinem illam, quam hic timus abſconditam in cornibus crucis, quæ erant in manibus eius? QVID FACIENT TABVLÆ SI TREMVNT COLVMNÆ: quod accommodari rebus aliis, perſoniſque inter ſe inæqualibus eleganter poterit.

ADAGIVM CCCCXIX.

Bipes aſellus.

HOmo rudis, & imperitus, donari hoc titulo ſolet; vſus hac formula, hoc ſenſu eſt ſanctus Hieronymus epiſt. 1 . quæ eſt ad Marcellam, vbi ait: *Reuertamur ad noſtros* BIPEDES ASELLOS.

ADAGIVM CCCCXX.

Aſſueſce vnus eſſe.

309. HIc vnus eſt, qui vnam ſeruat vitæ imaginem, normam eandem, nec inconſtans variuſque eſt, & qui inſtitutum, quod ſemel arripuit, ſemper tenet, hoc ſenſu hoc dictum recenſuit ſanctus Ambroſius epiſt. . vbi ait: *Vetus dictum:* ASSVESCE VNVS ESSE, *vt vita tua quamdam picturam exprimat, eandem ſeruans imaginem, quam acceperas.*

ADAGIVM CCCCXXI.

Ne à Diogenis quidem pera ſibi temperare.

IN eos quadrabit, qui omnes vellicant, nulli parcunt, omnes damnant, omnium ſtudia prehendunt: aut etiam in eos, qui pauperes inuadunt, eorumque inopiæ ſurripere ſtudent. Sanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 197. ita loquitur: *Vos mihi* NE A DIOGENIS QVIDEM *Sinopenſis* PERA, *ſi veſtra tempeſtate eſſent*, TEMPERATVRI *eſſe videmini; verùm ipſi quoque manum iniecturi, artem ipſi obijcientes, philoſophicum pallium, baculum, & hoc ipſum, quod ex philoſophia præſcripto nihil poſſideret, verùm nunc in hanc, nunc in illam domum commearet, temere, atque vt ſors ferebat victitans, quippe cùm fratri quoque Theotreno damnum ex artibus irrogare conemini. Quid primum, aut quid maximum dicam ex iis, quæ iuste pro eo proferri poſſunt; an quod Diaconus eſt? an quod inops, an quod extraneus? atque ad alios potius, quàm ad nos attinens? an quòd vita, nimirum venerabilis Martyrum Sacerdos, & inquilinus? quinimo illud quidem vos fugit, quod etiam vltra vires hoſpitalitatis ſtudium colit, atque hoc vnum fortaſſe peccat, quòd vnus ex omnibus, qui illic ſunt, benignitatis officia ſibi per vim arrogat. Horum quodnam maximum ſit, vos ipſi perpendite, homini autem his omnibus de cauſis parcite; ne alioqui exiguum fiſco commodum afferentes, magnum ipſi detrimentum accipiatis, nudum, vt dici ſolet, non veſtientes, ſed exuentes.*

ADAGIVM CCCCXXII.

Imperio digna forma.

ETiam corporis habitu regius animus oſtenditur, regia mens, Reges, regia forma decet, regia pulchritudo, vt ſi alicuius ſingularis pulchritudo, aut auguſtus corporis habitus ſit efferendus, prouerbialiter imperio digna illius forma dicatur. Meminit huius prouerbij Photius Patriarcha in ſua Bibliotheca de Olympiodori hiſtoriis agens, vbi Conſtantium deſcribit, *Sic huc*, inquit, *illuc obliqui torquens oculos, vt quod veteri verbo dicitur*, IMPERIO DIGNA FORMA *omnis appareret.* 310.

ADAGIVM CCCCXXIII.

Alterum Gregorium, alterum Ambroſium exhibere.

SVmma horum Præſulum ſanctitas, ſummus zelus, eruditio ſumma, pietáſque nota voci Præſulis eſſe poteſt atque character, vt alterum Gregorium, Ambroſiumque exhibeat, qui ſublimi dignitati vitæ celſitudine morúmque ſanctimonia reſpondet, licèt & ad eos coëteri res poſſit, qui ſummo ſtudio oblatas dignitates repudiant, à collatis honoribus ſe ſubducunt, in qua re inſignes hi duo Præſules extiterunt; hoc ſenſu extulit Petrus Delphinus Camaldulenſis lib. 1. epiſt. 37. dom ad Bellunenſem Epiſcopum ſcribens, ait: *Egiſti conſtantiſſime aduerſus delatos ſibi honores, atque huius ſæculi hominum de te opinionem, ciuiliter magnóque, & inuicto animo contempſiſti. Benedictus Dominus, qui hac noſtra temporum ferè*, ALTERVM *nobis* GREGORIVM, ALTERVM *vobis exhibere* AMBROSIVM *dignatus eſt.*

ADAGIVM CCCCXXIV.

Vita Monachum, non locus facit.

VT veſtis Monachum non facit, ita nec locus; nemo ſibi de loco blandiatur, niſi mores reſpondeant, reſpondeat vita; religioſum locum incolere, religioſum non reddit, ſed religioſis moribus locum dare, vitæque ſanctimonia cæteris prælucere. Sanctus Gregorius Nazianzenus carmine de vita ſua ita canit,

> *Nam* VITA MONACHVM, NON LOCVS *ſolus* FACIT.

Falluntur omnes, qui aliter ſentiunt; errorem ſuum nouerint, & vitæ in meliorem mutationem aboleant, & expient dum locus, dum tempus eſt.

EXCVRSVS XLI.

De loci ſanctitate nemo ſibi blandiatur.

Sanctitatis neglector loci ſanctitate *non excuſatur.*

Etiam in templo *de ſanctitatis ſuggeſtu deijcere homines Dæmon tentat.*

Locus nudus *non ſaluat.*

Aliunde quàm à loco ſanctitas *mutuanda.*

Sanctitatis domicilium cor ſit, *extima loci ſanctitas non ſufficit.*

Adamus in Paradiſo *cecidit, tres pueri in* fornace *Deum laudant.*

311. *Sanctitatis neglector loci ſanctitate nō excuſatur.* *S. Hieron.*

VEre ita eſt, locus ſanctitatem non conciliat, nec ſanctitatis neglector loci ſanctitate excuſatur. nemo ſibi de loco blandiatur, Samaritana Meſſiam cognouit ad fontem, quem Iudæus in templo cognoſcere noluit; hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 4. quæ eſt de viuendi forma: *Quid, inquit, Samaritana vilius? non ſolum ipſa credidit, & poſt ſex viros vnum inuenit Dominum, Meſſiamque cognouit ad fontem, quem in templo populus ignorabat, ſed & auctor fit ſalutis multorum.*

Etiam in tēplo de ſanctitatis ſuggeſtu deijcere homines Dæmon tentat.

Quid tēplo, in quo Deus auctor ſanctitatis colitur ſanctius? & tamen ad illud duxit Dæmon Chriſtum, vt deciperet, & ad lapſum, præcipitiumque inhortaretur; ſtatuit enim eum ſuper pinnaculum templi, vt ibi ruinam ſibi pararet, vbi ſalus, & vita ſolet experiri, certè quod in Chriſto tentauit, nec perficere potuit, in multis Chriſtianorum obtinet, quos in templis vincit, cùm vincere extra illud illos non potuerit; ij ſunt, qui in templis ea mala meditantur, quæ opere implent egreſſi e templo, quos iure perſtringit Saluianus lib. 3. de gubernatione Dei, præſtat hic illius verba plantari. *Si vult quiſpiam ſcire, quid in templo huiuſmodi homines cogitauerint, videat quid ſequatur, ſi quidem conſummatis ſolemnibus ſacri ſtatim ad conſuetudinaria omnes ſtudia diſcurrunt, alij vt furentur, alij vt inebrientur, alij vt fornicentur, alij vt latrocinentur: vt euidenter appareat hoc eos eſſe meditatos dum intra templum ſunt, quod poſtquam egreſſi fuerint exequuntur.* Vbi religio in cultoribus adeſt, religionis locus crimen aggrauat ſanctitate, ſanctitatem verò non aſtricat. *Salu.*

312. In loco ſancto ſanctitas quærenda eſt, non à *Locus nudus non ſaluat.* nudo loco ſperanda, non expectanda à ſolius loci ope ſalus; docuit hoc Angelus, qui nec in cœlo *S. Greg.* ſalutem reperit, è cœlo cadens; ſcite ſanctus Gregorius hom. 9. in Ezechielem, *Si locus*, inquit, *ſaluare potuiſſet, ſatan de cœlo non caderet*, fruſtrà eſt, qui ſpem ſuam in loco ponit, ſi ipſemet ſanctis moribus ſanctitatis locus non fiat.

Aliunde, quā à loco ſanctitas mutuāda.

Non mutuat ſanctus locus inquilinis ſanctitatem, niſi aliunde illam nanciſcantur. Hieruſalem olim dicebatur *Ciuitas ſancta*, nec tamen ſuis habitatoribus ſanctitatem inhalabat; vt enim, inquit ſanctus Hieronymus epiſt. 13. quæ eſt ad Paulinum, *S. Hieronym.* *Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene vixiſſe, laudandum eſt; ſinguli quique credentium non locorum diuerſitatibus, ſed fidei meritis ponderantur.* Addit, paucis interiectis, *Saluator ad diſcipulos loquens cum eſſet in templo, Surgite*, inquit, *abeamus hinc*, in Dei templo eſſe ad ſanctitatem parum eſt, niſi ſanctitate, Dei templum quiſque ſit.

Sāctitatis domicilium cor ſit, extima loci ſanctitas non ſufficit. *Idem.*

Dei Regnum intra nos ille Apoſtolus affirmat, vt proinde parum referat, ſi ſanctum alioquin locum incolamus, ſi intus corda vitiorum domicilia ſint. Denique reſurrectionis loco diu Iouis Idolum ſtetit, in Crucis rupe Veneris ſimulachrum, in Bethleem Adonidis lucus fuit conſtitutus, vt hinc colligatur in ſanctis locis adoleſcere & vitia poſſe, ſicut & in non ſanctis ſanctitas adoleſcere. Elegātiſſime rem verſat idem ſanctus Pater eodem loco, adijcit rei firmandę alia exempla vt nefas duxerim, eius verba, licèt pluſcula, repetere; ſic autem ille pergit. *Cæterùm, qui dicunt: Templum Domini, templū Domini, audiant ab Apoſtolo, Vos eſtis templū Domini, & Spiritus ſanctus habitat in vobis, & de Hieroſolymis, & de Britannia æqualiter patet aula cœleſtis: Regnū enim Dei intra vos eſt. Antonius, & cuncta Ægypti, Meſopotamiæ, Pōti, Cappadociæ, & Armeniæ examina Monachorum non vidêre Hieroſolymam, & patet illis abſque hac vrbe Paradiſi ianua. Beatus Hilarion, cum Paleſtinus eſſet, & in Paleſtina viueret, vno tantum die vidit Hieroſolymam, vt nec contemnere loca ſancta propter viciniā, nec rurſus Deum loco claudere videretur. Ab Adriani temporibus, vſque ad Imperium Conſtantini, per annos circiter centum octoginta, in loco reſurrectionis ſimulachrum Iouis, in Crucis rupe ſtatua ex marmore Veneris a gentibus poſita colebatur, exiſtimantibus perſecutionis auctoribus, quod tollerent nobis fidem reſurrectionis, & Crucis, ſi loca ſancta idola polluiſſent. Bethleem nunc noſtram, & auguſtiſſimum orbis locum, de quo Pſalmiſta canit, Veritas de terra orta eſt, lucus inumbrabat Thamus, id eſt, Adonidis, & in ſpecu vbi quondam Chriſtus paruulus vagijt, Veneris amaſius plangebatur. Quorſum, inquies, hæc tam longo repetita principio? videlicet ne quidquam fidei tuæ deeſſe putes, quia Ieroſolymam non vidiſti, nec nos idcirco meliores exiſtimes quod huius loci habitaculo fruimur; ſed ſiue hic, ſiue alibi æquiualenter pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem.* Nihil poterat grauius dici, nihil ad rem noſtram cohærentius.

313. Iace in priora tempora oculos, & Adamum in Paradiſo cornuentem videbis, videbis tres pueros in camino ignis Deum laudibus efferentes; Adamus in Paradiſo torpuit, & fœdiſſimè lapſus eſt, Iob in ſterquilinio vigilans virtutem ſuam prodidit; quod eleganter ad noſtram mentem expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom. 4. ad populum Antiochenum, vbi hoc vobis monitum offert: *Licet in Paradiſo ſis, ne confidas, etenim in Paradiſo erat Adam, & poſtquam Deum irritauit, nihil profuit Paradiſus, in fornace erant illi tres pueri, & poſtquam ſe bona egerunt, nihil offuit fornax, in Paradiſo erat Adam, & quia ſegnis erat, ſupplantatus fuit, ſimo inſidebat Iob, & quia vigilabat, ſuperauit; atqui quanto Paradiſus è ſimo melior? ſed nihil loci virtus inhabitanti profuit.* Nimirum in Paradiſo ſegnis Adam euaſit ſterquilinium, Ioh vigilans in ſterquilinio Dei ſpiritibus Paradiſus euaſit, tanti refert non in quo loco quis degat, ſed qualis. *Adamus in Paradiſo cecidit, tres pueri in fornace Deum laudabant.* *S. Chryſoſt.*

ADAGIVM CCCCXXV.

Alter Eurybatus.

FVr inſignis, ac latrocinij nobilis, prouerbiali ſchemate alter Eurybatus dicetur. Sanctus 314. Baſilius Seleuciæ Epiſcopus lib. 2. de miraculis ſanctæ Theclæ ita loquitur: *Ibi fur quidam* ALTER EVRYBATVS *thalamum inuadens, & quod in ornatu textili præſtantiſſimum erat, ſecum auferens, receſſit, zonam ſcilicet, rem eximiam, & pretij ſingularis, quippe ex ſolo auro, & lapidibus pretioſis conſertam.*

Adeò in arte furandi peritus EVRYBATVS fuit, vt deprehendi vix poſſet, vt in prouerbium abierit, ſi quis doloſus fur deprehenſus eſſet, & conuictus, *victus eſt Eurybatus*, huc ſpectauit Libanius ſophiſta ſerm. de vita ſua in hæc verba, *Quin etiam nunc patet, quod omnium ore enuntiatur, ſcitum fuiſſe Eurybatum*, & orat. 14. in Florent. ad Iul. Imper. ait idem Libanius; *At verò hic leuibus de cauſis hoſtem Æacus cenſuit*, ILLVM *autem* EVRYBATVM.

ADA

ADAGIVM CCCCXXVI.

Contra torrentem brachia extendere.

QVi factu difficilia, aut impoſſibilia molitur, eique ſe temere opponit, cui reſiſtere nequeat, is prouerbiali ſchemate dicetur contra torrentem extendere brachia; ſic extulit Theodoricus Abbas in vita ſanctæ Andradæ Virginis, dum ait: *Dei voluntati nolle obedire* CONTRA TORRENTEM BRACHIA EST EXTENDERE.

ADAGIVM CCCCXXVII.

Aaronem te cupio, & Samuelem.

SI quis quempiam Dei ſeruitio mancipatum cupiat, diuinoque obſequio plene addictum, is eum Aaroni, ac Samueli parem deſiderabit, ſancti Gregorij Nazianzeni pater ipſum, apud ipſum in carm. de vita ſua ita affatur.

Τοῖον σ' Ἀαρὼν, ἢ Σαμουὴλ [illegible]
Θύειν, [illegible]

Quæ interpres ita carmine reddidit,

Cupio te Aaroni iungere, atque Samueli,
Vt prapotenti ſemper aſſiſtas Deo.

ADAGIVM CCCCXXVIII.

Euripus.

315. EVripi naturæ locum prouerbio fecit, vt quoties hominis inconſtantiam, rerum mutabilitatem ſignificare volumus, aptè & illum & iſtas Euripo comparemus. Illuſtrarunt alij hoc prouerbium, nos alia afferemus etiam præter illa, quæ illis dicta, & noſtros præcipuè aduocabimus; quod ab alijs minime præſtitum de Euripo ſcribit Liuius lib. 27. *Et fretum ipſum Euripi non ſepties die, ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat, ſed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verſo mari velut monte præcipiti deuolutus torrens rapitur*; hinc ad morum inconſtantiam exprimendam Euripum auctores adhibent. Libanius Modeſto; *Metuo me* EVRIPVM *existimes*, id eſt, leuem, inconſtantem; & tom. 1. orat. 3. cui titulus Baſilicus: *Quare*, inquit, *quod fiebat* EVRIPI *conuerſionibus ſimile erat.* Nicetas Choniates lib. 3. de Iſaacio: *Homines leues, conſcelerati*, EVRIPO *mutabiliores* Idem auctor de Balduino Flandro, *Exercitui* EVRIPO *concitatiori pontem ſubiternit.* Sanctus Chryſoſtomus, vitæ præſentis inconſtantiam, ac volubilitatem EVRIPI nomine notat, ſic ille ſcribit in Pſalm. 119. *Quid vero*, inquit, *craſſius ijs, qua cælo propoſito, & ijs bonis, qua ſunt in cælis, qua nec oculus vidit, nec auris audiuit, ore hiante vmbras ſtupent, nec volunt vita præſentis* EVRIPVM *traijcere in perpetuis fluctibus, tempeſtatibus & naufragijs voluntati*; & hom. 7. in epiſt. ad Coloſſ. *Deſcribamus vitam præſentem, vt videamus tum omnia eſſent terra, & aqua, & qua eſſent huiuſmodi vt* INSTAR EVRIPI *fluerent, & refluerent*: & hom. 28. in Matthæum, *Nam quoniam mutabilem, quaſi* EVRIPVM *eſſe credebant, ideo falſam eorum de Ioanne ſuſpicionem arguens ait. Quid exiſtis in deſertum videre calamum a vento agitatum?* Non fuit EVRIPVS Ioannes, fuere qui eum eſſe arbitrabantur. EVRIPI ſimilitudine idem ſanctus Pater in Pſalm. 139. præſentis vitæ fugacitatem his verbis explicabat: *Quemadmodum enim, qui ad mare eſt acceſſurus, & aquarum violentarum impetum, vim immanium ventorum, & nubium concurſum, rupéſque & ſcopulos marinos, belluarum irruptionem, & piratarum incurſionem, & famem, & ſitim, & ſtationem non ſatis tutam nauibus, nautarum contentionem, viatici inopiam, & quæcumque ſunt eiuſmodi, debet conſiderare, & proſpicere, & aduerſus ea omnia aciem inſtruere. ita etiam qui venit, in* EVRIPVM *vita præſentis, & aduerſus corporis affectiones, & aduerſus morbos animi, & aduerſus hominum inſidias, & aduerſus inimicorum inſurrectiones, & aduerſus ſictorum amicorum fraudes, & aduerſus paupertatem, & aduerſus tormenta, & aduerſus contumelias, & Dæmonum phalanges par eſt vt ſe præparet, ſiquidem ſit in vrbem Regiam peruenturus, & mercibus onuſtus in portum appulſurus*, huius vitæ vndis, fluctibus æſtibúſque iactatus, quis niſi mente viduus, ſuæque ſalutis immemor, torpeat, ac dormiat? Sollicite EVRIPVM hunc nauiga lector, vt enauiges, & felix ad patriæ littus tranſueharis.

Denique & noſter Agellius in Pſalm. 29. ita loquitur, *Fluctuant enim humana omnia, & non ſecus atque in* EVRIPO *aliquo agitantur. Itaque, vt ille ſuſtineat, & greſſus noſtros perficiat, aſſiduè precandum eſt.*

Sanctus Proclus orat. 6. EVRIPI nomen ad carnalium voluptatum æſtum ſignificandum traducit; *Vel nimium*, inquit, *mentis oculum impollutum repurgatúmque ſeruaſſe, ab infido, & ceu* EVRIPO *iactabundo carnalium voluptatum æſtu.* Syneſius eam tranſlationem ita verſat, dum canit hymno 6.

EVRIPI æſtum ſiſtito vagum,
Sedans ſanas tempeſtates Syle,
Anima, & artuum arceto morbos,
Cupiditatum perditum ſopito impetum.

Sanctus Gregorius Nazianzenus carm. 9. Euripo mortales ſimiles dixit:

Quàm verè leuibus conferri poſſumus auris.
Quam ſumus Euripo ſimiles. namque illius inſtar
Voluimur in terra, vano ſplendore tumentes.

Et orat. 32. *Dicas* EVRIPOS *quoſdam eſſe nunc exundantes, nunc reciproco fluctu ſubſidentes.*

In lurconem, & ventri deditum prouerbium torquet ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 41. *Tibi*, inquit, *ni fallor, iſtud continget, vt omnibus Iſraelis vrbibus cum huiuſmodi ventre, atque animi inſtituto peragratis* EVRIPVS *quidam ſis, omni nidoris ciborum vento circumactus, ac perpetua inſtabilitate laborans.*

ADAGIVM CCCCXXIX.

Alter Nicodemus.

SI quis alicui obſequium aliquod exhibeat, ſed præ timore lucem, & ſpectatorum oculos fugiat, hic prouerbiali ſchemate ALTER NICODEMVS appellabitur, in illius ſimilitudinem, qui noctu Iudæorum metu ad Ieſum accedebat; ſic nocturnum ſuum præceptorem indigitat Beatus Hieronymus lib. 2. epiſt. 65. ad Pammachium, & Oceanum, vbi ita loquitur: *Putabant me homines finem feciſſe diſcendi, veni rurſum Hieroſolymam, & Bethleem, quo labore, quo pretio Barrabanum nocturnum habui præceptorem? timebat enim Iudæos, & mihi* ALTERVM *exhibebat* NICODEMVM. 316.

Quid ei, qui Nicodemum refert, præſtandum ſit, ſcite docet ſanctus Gregorius Nazianzenus orat.

orat. 42. *Si Nicodemus ſis nocturnus ille Dei cultor, funebribus vnguentis ipſum* (Chriſtum) *vnge*; quæ verba eleganti paraphraſi exornat Nicetas dum ait: NICODEMVS *ille eſt, qui ad Chriſti agnitionem animo quidem firmus eſt, ac ſolidus, cæterum dum carni gratificatur, in mandatorum obſeruatione acri animi contentione incumbere, velut metu ulcoſus renuit, propter metum Iudæorum, hoc eſt, perturbationum animi, vel Dæmonum impetus. Huiuſmodi autem viro ad laudem, & commendationem præclarum videtur rectè altem de Chriſto ſentire, nec contumelioſa verba proferre. Vnguentis autem Dominicum corpus ad ſepulturam perfundit, qui ſermones, & diſputationes, quas de eo habet, piè tractat, eáſque fundit ſuaui odore ſtillantes, aut etiam redolentes.*

ADAGIVM CCCCXXX.

Ventis mobilior, fluctibus inquietior.

Beatus Ambroſius de Elia, & ieiunio, de mercatore loquens, qui lucri cauſa maria ſulcat, ait: VENTIS *ipſis* MOBILIOR, *quibus voluitur*; quod & ad eos, qui vno loco ſtare neſciunt, aut nequeunt, aut variarum cogitationum fluctibus ita iactantur, vt in vna ſententia conſiſtere non poſſint, ſed paulo momento huc illuc ferantur, porrigi poterit. Eodem ſpectat idem ſanctus Pater eodem loco dum ſubdit: *Erubeſce Sidon, hoc eſt, meos fluctus negotiator arguit, cùm ſis ipſe* FLVCTIBVS INQVIETIOR.

ADAGIVM CCCCXXXI.

Formica Elephanti comparata.

317. Vtemur cùm minima maximis conferuntur, vt ſi imperfectiores ſanctiſſimis viris comparentur; in hunc ſenſum vſurpauit Beatus Thomas à Villanoua conc. 1. Dom. 3. Adu. dum ait: *Quodſi ad alia exemplaria Sanctorum attendas, quid eſt ad illos comparatus niſi veluti* FORMICA AD ELEPHANTEM? *In lib. Numerorum legimus miſſos exploratores ad terram promiſſionis rediſſe, dicentes: Vidimus monſtra de genere giganteo, quibus comparati quaſi formicæ videbamur; ſic omnino exploratores, & contemplatores cœleſtis patriæ, quoties gigantum, id eſt, Sanctorum, qui ſibi ſunt, vitam, moréſque conſiderant, ſi viuentes modò Chriſtianos cum illis conferunt, quaſi formicæ videbuntur.*

ADAGIVM CCCCXXXII.

Columba in medio accipitrum.

Quoties mitis quiſpiam vir, ac ſimplex, inter immites, ac improbos inuenitur, tunc vſurpari hoc prouerbium poterit, vſurpauit ſanctus Chryſoſtomus hom. 1. de patientia Iob, Iobi ſimplicitatem, & innocentiam afferens, licet inter malus verſaretur: COLVMBA, inquit, IN MEDIO ACCIPITRVM, *ſtella in medio nubium.*

ADAGIVM CCCCXXXIII.

Feles exuit crocoton.

Feli crocoton dare, eſt parœmiographi mente, honorem indignis tribuere, & quos haudquaquam decet, aut cum datur quippiam iis, qui munere non norunt vti, velut ſi quis à Muſis alieniſſimo belliſſimum donaret librum. Crocoton veſtis genus eſt croceæ, ac fimbriatæ, qua diuites vtebantur matronæ; ſed aliud adagium eſt, quod damus, & ſenſum alium continet; FELEM CROCOTON EXVERE dicemus, quoties alicuius ſimulatio detegitur, & quaſi quiſque ſit ſummota hypocriſis larua prodit. Simeon Metaphraſtes in actis ſanctæ Euphemiæ ita loquitur, *Priſcus propter hæc ira repletus, breui enim deprehenſa fuit ſimulatio, &* FELES EXVIT CROCOTON; *iubet Martyrem virgis verberari grauiſſimis.*

ADAGIVM CCCCXXXIV.

Fumantem de incendio titionem citò vorax flamma comprehendit.

Degere ſeparatos eos debere, quos libidinis flamma ſemel corripuit, ne iterum ambularentur, prouerbialis hæc formula monet; huc videtur ſpectare ſanctus Bachiarius epiſt. de recipiendis lapſis dum lapſum alloquebatur. *Quam habuiſti in corruptela viſibili collegam habeas in pœnitentiæ labore conſortem: non vt coniuncti peccati, ſed vt ſeparati ab alterutrum, vnum opus agendo iungamini, quia* FVMANTEM *adhuc* DE INCENDIO TITIONEM CITO VORAX FLAMMA COMPREHENDIT. 318.

ADAGIVM CCCCXXXV.

Vita quoque emi pecunia poteſt.

Magna auri vis, magna argenti, maximè in pauperes, & indigentes erogetur. hoc ſi quis affirmare voluerit, vtetur hoc prouerbio; quod offert Baſilius Imperator Conſtantinopolitanus de eleemoſyna cap. 5. vbi hoc fuiſſe vulgò tritum in eleemoſynæ commendationem oſtendit, dum ait: *Limitem mortis etiam mouet eleemoſyna, ſecundum id quod vulgo fertur,* VITAM QVOQVE POSSE EMI PECVNIA.

ADAGIVM CCCCXXXVI.

Fontes priùs ſurſum tendent, & flamma deorſum.

Vbi aliquid nunquam futurum ſignificamus, hac prouerbiali vtemur formula, qua impoſſibili rem non futuram oſtendemus; ita loquitur S. Gregorius Nazianzenus in carm. de vita ſua,

Natura SVRSVM FONTIVM TENDET PRIVS,
Partéſque AD IMAS FLAMMA *labetur vorax,*
Quàm quid ſalutis perfidus prodam meæ.

ADAGIVM CCCCXXXVII.

Muſcarum Fuſcinacenſium maledictio.

Vſurpari hoc prouerbium poterit cùm ſubitam aliquarum rerum ruinam, exitium, deſtructionémque ſignificabimus, a mira- 319.

culo

culo orta parœmia eſt, quod ſancti Bernardi meritis accidit, rem his verbis effert VVilhelmus Abbas ſancti Theodorici in vita ſancti Bernardi cap. 9. *Venerat*, inquit, *aliquando Fuſinacum, quæ eſt Abbatia vna de primis, quam ipſe ædificauit, in Laudunenſi territorio ſita. Cùmque ibidem Oratorij dedicatio pararetur, ita illud occupauerat muſcarum incredibilis multitudo, vt earum ſonitus improbúſque diſcurſus grauem nimis introeuntibus moleſtiam generaret; nullo ergo ſuccurrente remedio, dixit ſanctus, Excommunico eas. & mane omnes mortuas inuenerunt. Cùmque pauimentum omne aperuiſſent, palis eijcientes eas ita demum baſilicam mundauerunt. Hoc autem tam notum, & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem magna multitudo conuenit,* MVSCARVM FVSCINACENSIVM MALEDICTIO *in parabolam verteretur.*

ADAGIVM CCCCXXXVIII.

Noſtri temporis Ariſtippus.

DOctrinæ mercibus diues, qui ſtatim de qualibet re diſſerere poſſit, & cuilibet quæſtioni ſatisfacere, qua in re inſignis extitit Ariſtippus, in hunc quadrabit hoc prouerbium. Sanctus Hieronymus lib. 3. Apologiæ aduersùs Ruffinum ita loquitur: ARISTIPPVS NOSTRI TEMPORIS, *qui plenum cunctarum mercium nauem Romano inuehis portui.*

ADAGIVM CCCCXXXIX.

Salomonis ſanguiſugam æmulari.

320 QVicunque rei alicuius tanta cupiditate tenetur, vt expleri nunquam poſſit, nunquam ſatiari, is prouerbiali figura Salomonis ſanguiſugam æmulari dicetur. Conuenit hoc auaris, qui aggeſtis diuitiis nunquam ſatiantur; quadrat in ambitioſis, qui adeptis honoribus, nouis ſemper inhiant; verùm non prohibet in alicuius laudem iſtuc vſurpari, vt iis tribuatur, qui virtutis alicuius tanta ſiti corripiuntur, vt in eius exercitio nunquam delaſſentur, nunquam expleantur; ſic benignus, & liberalis commendabitur, qui diuitiarum copioſa largitione largiendi nouo ſemper amore flagret; hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 19. Nonnæ matris liberalitatem in pauperes celebrans his verbis: *Quam, & qualem mulierem dicot Cui ne Atlanticum quidem pelagus, aut ſi quid aliud, maximum eſt, ad exhauriendum ſufficere potuiſſet (tanto enimque immodico largiendi amore flagrabat) quæ* SALOMONIS SANGVISVGAM *in contrarium* ÆMVLATA EST, *nimirum per inexplebilem ad bonum cupiditatem, inſaturabilem ad malum auiditatem vincens, tantaque ad benemerendum alacritate prædita, vt ea ſaturari non poſſet. quæ denique non opes ſolum omnes, quas vel ab initio habuit, vel poſtea conſecuta eſt, cupiditate ſua minores exiſtimabat. ſed ſeipſam quoque, ſi fieri potuiſſet, & liberos, vt ex ipſa ſæpe audiui, promptè ac lubenter vendidiſſet vt in pauperum vſus expenderentur.*

ADAGIVM CCCCXL.

Minas euitans ad certa pericula confugit.

PRouerbialem ſaliuam ſapit, quod his verbis habet Petrus Abailardus epiſt. 1. MINAS, inquit, EVITARE CVPIENS AD CERTA CONFVGI PERICVLA: quod in eum quadrat, qui a dubio diſcrimine ſe ſubducit, certo ſe committit, & leuius damnum vitans, grauius eligit.

ADAGIVM CCCCXLI.

Alter Iephthe.

QVi imprudenter, temere, ſtultéque aliquid ſe facturos ſpondent, & vouent, & impudentiùs ſtultiúſque exequuntur, hi 321
Iephthæ poterunt prouerbiali ſale comparari, qui filiam vnicam interfecit, quòd vouit ſe Deo mactaturum illud, quod redeunti primum occurriſſet, vt habetur Iudicum 11. Hoc ſenſu efferebat Petrus Abailardus epiſt. 3. dum ait. *Deus alius Propheta dicit: Cum iratus fuerit, miſericordia recordaberis. Attendant id, atque aduertant Principes terreni, qui occaſione propoſita, & edictis iuſtitiæ ſua obſtinati magis, quàm iuſti reperiuntur, & ſe remiſſos videri erubeſcunt, ſi miſericordes fiant, & mendaces, ſi edictum ſuum mutent, vel quod minus prouidè ſtatuerunt non impleant, etſi verba rebus emendent. Quos quidem rectè dixerim* IEPHTHÆ *comparandos, qui quod ſtultè vouerat, ſtultius adimplens vnicam interfecit.*

ADAGIVM CCCCXLII.

Alienas feſtucas in trabes conuertere.

QVi aliorum lapſus non minuit, ſed auget, leuéſque culpas maiores facit, quàm ſint, defectus alienos exaggerat, hic aliorum feſtucas in trabes dicetur commutare, ita loquitur Berengarius Scholaſticus in Apologetico, ait enim: *Cum trabes loquaris, quid* ALIENAS FESTVCAS IN TRABES COMMVTARE *moliris, non eſt negotium miſericordiæ culpam augere, ſed minuere.* in qua re peccatur a multis, qui grandia aliorum crimina reddere ſtudent, non narrant.

ADAGIVM CCCCXLIII.

In agno crudelitas deſæuit.

LOcus prouerbiali huic formulæ erit, quoties quis alioquin mitis, & manſuetus, durus, immitis, & immiſericors euadit; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 5c. *Auditur hodie quod non eſt auditum a ſeculis, quia* DESÆVIT IN AGNO CRVDELITAS. *Nouit ferè vniuerſitas orbis, quod præ cunctis mortalibus, præcipue, & ſingulariter pietatis gratia, & ſpiritu manſuetudinis abundatis; ideóque & omnibus vertitur in ſtuporem, quare G. Camerario Abbatis Cadomenſis, qui in multa cordis contritione, & humilitate pœnitentiæ omni ſatisfactioni ſe offert, ita vos durum, & inexorabilem exhibetis.*

ADAGIVM CCCCXLIV.

Labruſcam bonæ viti præponere.

322. LAbruſcam ſi le bonæ viti præfert, qui vilio-
ra præponit pretioſioribus, vtiliora inuti-
libus poſtponit. Sedulius in oper. Paſchali lib. 1. cap. 1. ita loquitur: *Quid adhuc* LABRVSCAM BONÆ VITI PRÆPONITIS? *quid nitidas ſaliuncam roſariis ameſortis?*

ADAGIVM CCCCXLV.

In lupo ſæuitia manſueſcit.

QVum ſæuus, durus, inexorabilis, flectique neſcius, mitis, manſuetus & pius fit, quodam ſchemate hæc ſententia vſurpabitur, IN LVPO SAVITIA MANSVESCIT, quo vtitur Petrus Bleſenſis epiſt. 50. *Auditur*, inquit, *hodie, quod non eſt auditum à ſæculo, quia* IN LVPO SÆVITIA MANSVESCIT, quia ſcilicet, qui crudelitate inſignis erat, miteſcit.

ADAGIVM CCCCXLVI.

Hirundines cygnos cauillis inceſſunt.

CVm loquaces ſilentij cultores arguunt, & ſolitudinis amicos in omnium conſpectu, vel vſque ad faſtidium ſe exhibentes damnant, & alicuius artis imperiti peritos, tunc huic prouerbio congruus locus erit, natum ex fabula, cuius meminit ſanctus Gregorius Nazianzenus, qua HIRVNDINES CAVILLIS INCESSEBANT CYGNOS, propterea, quòd nec cum hominibus conſuetudinem habere, nec canendi artem in publicum proferre vellent, ſed circa prata ſolùm, & flumina canerent, ac ſolitudinem amplecterentur; quas tamen cygni de ſua paratura repercuſſerunt: cauſ noſtra, inquiunt, in ſolitudinem ſe quiſpiam libens contulerit, vt muſicam audiat, vos autem & in ædes admiſſos homines faſtidiunt, & canentes auerſantur.

ADAGIVM CCCCXLVII.

Dum herba creſcit, equus moritur.

323. VVlgare prouerbium, quod in eos conuenit, qui promiſſa reddere differunt, & ſola ſpe expectantem, quin & indigentem nutriunt, vt interim præ inopia deficiat; ex Chryſologo citat hæc verba Ioann. Dereyrol in cap. 1. Zachariæ v. 13. q. 1. *Timeo ne in noſtra proueniat illud vulgare prouerbium locum habeat* DVM HERBA CRESCIT, EQVVS MORITVR; vbi hoc Chryſologus in ſuis operibus tradiderit non vidi, prouerbium tamen recipio, vnde vnde illud ſit.

ADAG. CCCCXLVIII.

Promptum omnibus eſt de caſtrenſi munimine pericula ſecuro vultu conſpicere.

QVi extra diſcrimina ſunt, & contra pericula muniti, vidi ſecuro poterunt videre quibus alij obnoxij ſunt, locus huic prouerbio erit, cum aliquis in eo alterum iudicat, & ſeuere arguit, a quo ſe ille eximit: vt ſi quis ſcriptorem lacerat, qui tamen a ſcriptionis labore ſe ſubducit, & iudiciorum aleam experiri non vult. Sedulius Presbyter in epiſtola ad Macedonium, quam operi Paſchali præmiſit, ita loquitur: *Proferant ſua, ſi qui carpere noſcuntur aliena.* PROMPTIVS IN OMNIBVS *iudicare, quam* facere, & DE CASTRENSI NVMINI PERICVLA SECVRO VVLTV CONSPICERE.

ADAGIVM CCCCXLIX.

Inter ignes Babylonios eſſe.

QVi in ſummo diſcrimine eſt, de vita, de nomine periclitatur; qui malorum hominum perſecutiones ſuſtinet, eorum telis ambuntur, is adagiali quadam forma INTER BABYLONIOS IGNES ESSE dicetur, hoc ſenſu vſurpauit ſanctus Hieronymus epiſt. 62. quæ eſt ad Theophilum aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani, vbi de calumniis, & conuiciis, quibus obruebatur, loquens, ait tandem: *Poteram quidem libere proclamare, & inter ludios quoque,* IGNESQVE BABYLONIOS *dicere.*

ADAGIVM CCCCL.

Clauſis oculis aliquid agere.

QVi prauo affectu in aliquid fertuntur, nulla conſideratione præmiſſa, temere, ſine vllo conſilio, hi CLAVSIS AGERE OCVLIS prouerbialiter dicentur. Tertullianus in Apologetico cap. 2. *Quid? quid ita plerique clauſis oculis in odium eius impingunt, vt bonum alicui teſtimonium ferentes admiſceant nominis exprobrationem. Bonus vir Caius Decius, ſed malus tantum, quod Chriſtianus;* tanta odij cæcitate in Chriſtianum olim nomen Gentiles ferebantur. lib. de reſurrectione carnis cap. 51. ita idem auctor loquitur: *Si tam abruptè, vt quidam volunt,* CLAVSIS, *quod aiunt,* OCVLIS, *ſine diſtinctione, ſine conditione.* 324.

ADAGIVM CCCCLI.

Plautino ſale in quempiam ludere.

QVòd argutus ſit Plautus, conuitiis, & ſcommatibus refertus, Plautino ſale in quempiam ludere dicitur, qui eum ſcommatis petit, conuitiis obruit, proſcindit maledictis. Sanctus Hieronymus in Apologia aduerſus Ruffinum, ita ſcribit: *Audio te quadam de epiſtola mea philoſophicè carpere, & hominem rugoſa frontis adductique ſupercilij* PLAVTINO *in me* SALE LVDERE.

ADAGIVM CCCCLII.

Momus omnes attingit.

CVm innuere voluerimus neminem adeò magnum, & præſtantem eſſe, quem aliqua macula non inficiat, defectus aliquis non afficiat,

tunc locus huic prouerbio erit. Huc ſpectauit ſanctus Gregorius Nazianzenus hom. in laudem Baſilij dum ait: *Neque viles tantum, & plebeios, ſed etiam praeſtantiſſimos quoſque viros* MOMVS ATTINGIT, *vt ſolus Dei ſit omni peccato, atque animi perturbatione vacare.* Quæ de Momo fabulantur, obuia omnibus ſunt, cunctis nota, repetere redundantis operæ eſt; ſolo verarum virtutum cultu obſtrui os Momo poteſt, eius morſibus non facile parebit, qui virtutibus ſe tradit informandum; hinc illud Libanij ſophiſtæ tom. 2. orat. 8. vbi ait: *Obturans etiam Momi os rabidum accurato virtutum cultu.*

ADAGIVM CCCCLIII.

A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe.

325. VTemur hoc prouerbio quoties gens aliqua, vel aliquis populus adeò malis moribus eſt infamis, vt prodigium ſit virum clarum, probum ex illo prodire. Nota Nazarenorum malitia locum huic prouerbio dedit, vt dixerit Nathanael Ioan. 1.46. A NAZARETH POTEST ALIQVID BONI ESSE? Huc facit illud quod ſanctus Eutychius dixiſſe refertur, de eo quippe ita ſcribit Euſtachius Preſbyter: *Cùm ageret vir ſanctus in monaſterio, contigit, vt omnes, qui Ponti prouinciam incolebant, venirent ad ſanctum hunc virum, magnam ex illius ſermone vtilitatem percepturi; cùmque, vt in colloquiis fit, alius aliam prouinciam laudaret, magnus vir Dei, cum Arabiſenorum mentio fieret, venuſtè dicebat ad Principes, qui inde venerant: Magna eſt ciuitas veſtra, & de illa merito dici poteſt* E NAZARETH POTEST ALIQVID BONI ESSE. *Id autem ita pronunciabat, vt non diceret ſe id affirmare, ne ſe ſublimem, ſed humilem oſtenderet.*

ADAGIVM CCCCLIV.

Iuxta quem ſedet aliquis, ab eo diſcit.

FAcilè, & obuium eſt, vt eorum mores moribus quis referat, cum quibus conſuetudinem habet, iis facilè imbuitur, quæ fieri ab illo videmus, cui frequenter adſtamus. hoc quippe ſibi vult prouerbialis hæc formula, quam vulgò iactari ſolitam indicat Richardus Victorinus in librum Canticorum cap. 9. vbi ait: *Quod frequenter videtur, & auditur, ad hoc facile animus informatur, quia, ſicut dicitur vulgo,* IVXTA QVEM SEDET ALIQVIS, AB EO DISCIT in hoc Camæleoni pares homines ſint, & eum col[illegible]m [illegible]ibus referant, quem offert ille, cum quo verſantur.

ADAGIVM CCCCLV.

Aliquem magis, quàm aërem ſpirare.

326. [illegible] Arh[illegible] loq[illegible], & tenet alium aman[illegible]is ſententia[illegible] qu[illegible] aſſidua [illegible]ius memoria, a[illegible] in ami[illegible] m[illegible]ificatur. Sanctis [illegible] ...nctum Baſilium [illegible] c[illegible]. 9. [illegible] te MAGIS QVAM AERE SPIRO [illegible] *in viuo, quod tecum ſum, vel coram vel abſens per animi ſimulachrum.*

ADAGIVM CCCCLVI.

Angues inter anguillas.

CVm inter innocentes, & ab perfidia immunes nocentes perfidique verſantur, tunc locus huic prouerbio [illegible]; hin[illegible] illud Petri Bleſenſis epiſt. 142. *Sunt huius mali occaſio quidam inter conuerſos peruerſi inter columbas corui,* ANGVES INTER ANGVILLAS.

ADAGIVM CCCCLVII.

De veneno ſibi facere theriacam.

CVm quod ſua natura, aut certe communi quadam conſuetudine noxium eſt, ſit virentis induſtria ſalutare, tunc huic etiam prouerbiali figuræ locus; vt ſi quis diuitias ad animæ [illegible] conuertatur, eas pauperibus erogans, cum plerumque exitium ſuis poſſeſſoribus creent, quia auaritiæ affectu coniunguntur, is de veneno theriacam ſibi conficere dicetur, hinc illud Vgonis Charenſis in cap. 11. Prouerb. *Benefacit animæ ſuæ vir miſericors, quia de alieno* VENENO SIBI CONFICIT THERIACAM.

ADAGIVM CCCCLVIII.

Coruus inter columbas.

MAlus inter bonos hoc prouerbio ſignificabitur, quod ſumptum ex Petro Bleſenſi epiſt. 142. *Sunt*, inquit, *huius mali occaſio quidam inter conuerſos peruerſi*, INTER COLVMBAS CORVI; qui ſcilicet prauorum morum nigredine coruus referunt, qui malè in diuinis litteris audire ſolet.

ADAGIVM CCCCLIX.

Syluarum aures habere ſuſpectas.

DE vehementer pauido, & m[illegible]o vſurpabitur in humi[illegible] [illegible]dem [illegible]d [illegible] it ſanctus Bernardus epiſt. 2. *N[illegible] poteſt*, inquit, *dicere m[illegible], qui iuxta* [illegible] SYLVARVM AVRES *ſoleat ſemper* HABERE SVSPECTAS, *gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* 327.

ADAGIVM CCCCLX.

Judaica cæcitas.

DE ſupra modum magna, qua qui etiam in re nulli non certa caligat, & dubius hæret. Sanctus Bernardus epiſt. 240. in Henricum hæreticum ſcribens ait: [illegible] *certe manifeſtam omnibus veritatem ſoius eſſe ſtupendam,* [illegible] *prorſus* IVDAICA CÆCITATE *aut non* [illegible], *aut inuidens adimpletam.* quam cæcus in fidei veritate cognoſcenda, ac credenda populus Iudaicus [illegible], nemo non videt, nullus ignorat.

EXCVRSVS XLII.

Iudæorum cæcitas perſtr[illegible]itur.

Cæcitas, & incredulitas *Iſrae[illegible] populi.*
Nu[illegible] columna cæcum populum [illegible]ſtendebat.
Gentilis populus lumine perfuſu[illegible] tenebris inuolutus Iſraelⁱticus.
Iudæorum cæcitas quàm Chriſto d[illegible]cuerit.
Iudæorum cæcitati vt occurrere Deus ſtuduerit.
Perſtricti, qui nominis ſui celebritatem quærunt ſuorum ſalute neglecta.

328. *Cæcitas. & incredulitas Iſraelitici populi.* *S. Baſil. Sel.* CÆcus Iudæ[illegible]rum populus eſt, & lic[illegible]t Dei cognitione [illegible] nomine præferat, cùm I[illegible]rael dicatur, appellationi tamen non reſpondet, [illegible] in incredul[illegible]tate ſua cæcutiat. Pulchre eos perſtringit ſanctus Baſi[illegible]ius Seleuciæ Epiſcopus o[illegible] [illegible], vbi explicans i[illegible]la verba Chriſti ap[illegible] Matthæum cap. 8. *N[illegible] inueni tantam fidem i[illegible] I[illegible]ael*, de hoc Iudaico nomine [illegible]. *Nomen*, inquit, *quo tu appellaris, Dei cogniti argumentum eſt, vt aut [illegible] incredulitatem tuam patefacias. Cur igitur appellationi cuius virtute cares, contumeliam irrogas? quid [illegible] ſtus cognomen quod perſ[illegible] pro[illegible] ſit [illegible] alia appellatione impugnas, [illegible] calumnia nomen tuum aſ[illegible]s.*

Nubes columna cæcum populum oſtendebat. *S. Zeno.* V[illegible] nub[illegible] columna, quæ populum per deſertum [illegible] die ducebat, cæco[illegible] Hebræos eſſe ſignificare potui[illegible] ſicut columna ignis innabatus illuminas; [illegible]ſtiue [illegible]us Zeno de [illegible] *Columna nubis te perduxit per diem, vt oſtenderet CÆCVM, ignis columnam per noctem, vt admoneret arſurum.*

Gentilis populus lumine perfuſus tenebris inuolutus Iſraeliticus. *Iſa. 6.* Illu[illegible]rat[illegible] ſupero lumine Gen[illegible]ilis populi tenebr[illegible] inuo[illegible]utus Iudaicus eſt, voluit [illegible] hic [illegible]uangelicus Propheta [illegible]as cap. 6. vbi cùm di[illegible]t *Plena eſt omnis terra gl[illegible]ria*, poſtea addi[illegible] *domus impleta eſt fumo* [illegible] diceret [illegible] in [illegible] vi[illegible] Dei [illegible]ſt, Iudæoru[illegible] [illegible] impleuit, H[illegible] [illegible]rum mentem [illegible] [illegible]runt, [illegible]d quod notabat ſanctu[illegible] Hieronymus in h[illegible] capitis commentati[illegible]: *Et quam*, inquit, *pulcher ordo verborum poſtquam terra repleta eſt [illegible] Domini Sabaoth Iudæorum templum impletum eſt [illegible] tia tenebris, & caligine, [illegible] fumo, qui noxius [illegible] oculis.*

Iudæorum cæcitas quam Chriſto diſplicuerit. *S. Zeno.* Tanta fuit Iudæorum cæcitas, vt Ch[illegible] [illegible]eum in[illegible] ſo[illegible] complecerit, q[illegible] taciturn, vt [illegible] in ſuæ p[illegible] decurſu tacuerit, ſilentium [illegible]ud tacite incretorem loquebatur quo ob Iudæorum [illegible] piebatur; ſpectauit hunc ſanctu[illegible] Ze[illegible] Abraham [illegible], inquit, *D[illegible] Iudæorum [illegible] conſilia, quem [illegible] [illegible] pro [illegible] tantummo[illegible] [illegible] Iſaac non periturum ad arum, ita a[illegible] [illegible] nondum neſary perdu[illegible]*

329. *Iudæorum cæcitati, vt occurrere Deus ſtuduerit.* *Gen. 1.* I[illegible] Dei[illegible] [illegible] p[illegible] ſtuduit [illegible] Dei co[illegible] [illegible]ione, [illegible] Mo[illegible] [illegible] in ſacræ S[illegible] [illegible] ipſo crea[illegible] *Deus cælum, [illegible] terram*, [illegible] Cur [illegible] potiu[illegible] Dei nomen præ[illegible] no[illegible] [illegible] [illegible] poſui[illegible] [illegible] vt [illegible] ſtatim Iudæus [illegible] abe[illegible] [illegible] hominum [illegible]

S. Bruno. *Perſtricti qui nomini ſui celebritatem.* B. Bru[illegible] d[illegible] Trin. *In principio, [illegible] [illegible] Deus cælum [illegible] terram, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas, commentum forte factus, vt nomen patr[illegible]*

Nouarini Adagia S[illegible]. Patr.

prius po[illegible] [illegible] ab ipſis [illegible] [illegible] ſed [illegible] imo [illegible] qui [illegible] in [illegible] [illegible] rem nouit [illegible] ne [illegible] ideo [illegible] *quærunt ſuorum ſalute neglecta.* [illegible] hic [illegible] arguitur, & ſuperbia, qui non [illegible] celebr[illegible]tem [illegible] q[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] lute [illegible] hi ben[illegible] [illegible]

ADAGIVM CCCCLXI.

Vidit i[illegible] Deus.

SI qui[illegible] am alie[illegible] fel[illegible]citatem eſſe re[illegible] 330.
[illegible]ve[illegible] h[illegible]c vtetur prouerbio, V[illegible]DIT [illegible]LVM D[illegible]VS. F[illegible] Deus reddit, quos [illegible]ſpicit, & dun[illegible] omnib[illegible] cumulat[illegible] in quos ocul[illegible] d[illegible]rigit. T[illegible]am hanc fuiſſe loquendi formulam indicat ſanct[illegible] Petrus Chryſol[illegible] [illegible] 14. dum ait: *Hoc vniuerſitas ſentit ex [illegible], de fœlicibus ſic dicen[illegible].* VIDIT ILLVM DEVS. in Sacris quoque il[illegible] habemus, *In monte Dominus vi[illegible]t.* quo [illegible] poteri[illegible], qui calam[illegible]itat[illegible] aliqua preſſu[illegible] & [illegible] conſtitutu[illegible] ſpem ſuam in D[illegible] a Deo quæri; hac ſente[illegible]tia [illegible] ad mont[illegible] m d[illegible] immo[illegible] d[illegible] [illegible] bimu[illegible] aut[illegible] [illegible] hic [illegible] inter alios Beatus Rupertus in hæc verba: *Hoc nempe*, inquit, *apud Hebræos exiuit in prouerbium* [illegible] *ſi quando i[illegible] anguſtia conſtituti ſunt, & Domini optant auxilio ſubleuari, dicant, In monte Dominus videbit. & hoc eſt ſicut Abrahæ miſertus eſt, miſerebitur & noſtri. Vnde & in ſignum dati arietis, ſolent etiam nunc cornu clangere.* Idem antea adnotau[illegible]rat ſanctus Hieronymus lib. quæſt. Hebraicarum.

EXCVRSVS XLIII.

A Deo aſpi[illegible], quam nobi[illegible] ſalutare, quam proficuum Deum aſpicere.

Vid[illegible]re amantis eſt.
Vi[illegible]onis, & conſolationis nexus.
Ante oculos aliquem habere, *eſt diligere.*
Videre miſerentis *eſt.*
Iuſtos Deus videt vt protegat.
Dum nos reſpicit Deus, reſpici à nobis cupit.
Ob oculos Chriſtus habendus
Mentis oculos in Deum conſicere plurimum ad ſpiritualem profectum prodeſt.

VIdere amantis eſt, reſpicere d[illegible]i[illegible]entis, quos ex corde amamus, videre quærimus. *A[illegible] [illegible] eſt*, anq[illegible]t ſanctus Ambroſius lib. de Ioſeph, [illegible] *quos diligimus, eos videamus præ [illegible] & quos animi [illegible] tenet, priores eos obtutus oculorum [illegible]* il[illegible] quo & [illegible] Deus [illegible] illa [illegible] quos amat, & amat quos reſpi[illegible] 331. *Vi[illegible] amantis eſt.* *S. Amb.* *[illegible] nexus.*

A[illegible] oculos conijcere ocu[illegible] [illegible] Auguſtinus in T[illegible] [illegible]ba. N[illegible] [illegible] [illegible] ſeu, vt ille habet [illegible], quæ [illegible] ille exponit, & [illegible] *id eſt, Non proponebam* *Ante oculos [illegible] habere, eſt diligere.* *S. Aug.*

ante oculos meos rem malam? N[illegible] enim dici quod noſtis de homi[illegible] tuo, Ante oculos illum habet [illegible] qui [illegible] ſic ſolet queri, Non me habet ante oculos. Quid [illegible] ante oculos habere? Diligere. Quid eſt [illegible]? Non ibi corde habitare. Dixit ergo, [illegible] ante oculos meos rem malam non di[illegible] in [illegible].

332. Geu.16.13. Reſpicit nos Deus, vt nobis b[illegible]ia conferat, vt videre ſit benefacere, aſpicere ſit dona cumulare. Gen.16.13. *Tu Deus, qui [illegible] me* [illegible] ſolius meminit, nec alia benefi[illegible] quia ingentium bonorum [illegible] Dei [illegible] Lyranus, *Tu Deus, qui vidiſti me conſolando, & [illegible] nificando fœtum.*

Lyran.

Videre miſericordiam indicat. Ioan. 1. S. Auguſt. Videre miſericordiam indicat, mi[illegible]ricordi[illegible] fu ſignificatur in illis etiam verbis Ioan. 1. *Cum eſſes ſub ficu, vidi te.* Sic enim ea explicat [illegible] Auguſtinus enarrat. in Pſal. 31. *Vidit eum ille, qui venit cum gratia; quid eſt, vidit eum, miſertus eſt eius.* Perg[illegible] & [illegible] ad vniuerſum genus humanum trans[illegible]. *Cum eſſes ſub arbore [illegible] vidi te. [illegible] quid magnum eſt, [illegible] Quid magnum eſt videre hominem [illegible] non vidiſſet ſub iſta ficu genus humanum Chr[illegible] areſceremus omnino, aut quemodo Phari[illegible], [illegible] erat, ideſt, iuſtificabant ſe verbis, fac[illegible] autem mali erant, folia ſola inuenirentur in nobis, non fructus.* Rem eandem, eandem phraſim formu[illegible]que idem ſanctus Pater explicat enarrat. in Pſ[illegible]. 3[illegible]. ad [illegible] verba; *De cœlo reſpexit Dominus, vidit omnes [illegible] hominum;* ait enim: *De cælo re[illegible]xit Dominus, & vidit eos ille, qui ait, Cum e[illegible] ſub arbore fici, vidi te. Vidit enim eum qui miſeratus eſt eum. Vnde plerumque egentes miſericordia dicimus homini Vide me, & de illo qui te contemnit; quid dicis? Non me videt. Eſt ergo quædam viſio miſerentis cordis, non [illegible] puniẽtis. Illa viſio ad peccata animaduerſio eſt. quia ille peccata non vult videri, qui dicit Auerte faciem tuam a peccatis meis. Quod vult ignoſci, non vult agn[illegible]i. Auerte, inquit, faciem tuam a peccatis meis. Cum ergo auertit faciem ſuam a peccatis tuis, non videbit te. Vnde alibi dicit, Ne auertas faciem tuam a me. Ergo auertat a peccatis tuis; non auertat a te. Videat te, miſereatur tui, ſubueniat tibi. De cœlo proſpexit Dominus, vidit omnes filios hominum, pertinentes ad filios hominum.*

333. *Iuſtos Deus videt vt protegat.* Pſal. 32. Saluianus. Quam vti[illegible]iter Deus iuſtos aſpiciat, indicat Propheta regius, dum dixit, *Oculi Domini [illegible] per [illegible] mente eum, vt eripiat à morte animas eorum [illegible] alat eos in [illegible]*, Pſal. 32. ad quæ verba hæc habet Salvianus lib. [illegible] de guber[illegible] Dei; *Ecce cur a[illegible] iuſtos homines Deus dicitur, vtique, vt conſeruet, vt protegat. aſpectu enim diuinitatis pro[illegible], munus eſt conſeruationis humana*

Dum nos reſpicit Deus, à nobis reſpici cupit. Cant. 2. S. Bern. R[illegible] nos Deus [illegible] & a nobis reſpi[illegible] cupit, cu[illegible] dicebat Cant. *O[illegible] ende mihi [illegible] tuam,* [illegible] D[illegible] oculis occultum, [illegible] non [illegible] oſtendi tamen [illegible] [illegible] ideat [illegible] de[illegible]ur a[illegible], feſt[illegible] [illegible] 61. in Cant. *[illegible] mihi, in[illegible] dere vult.* [illegible]

6 Aug. [illegible]

P[illegible]

[illegible]

Os [illegible]

[illegible]

Vt ad perfectionis culmen [illegible] euehatur, plurimum pro[illegible] ante mentis oculos [illegible] tur [illegible] hore[illegible] nendos [illegible] ſuo culmine [illegible] quoque ad [illegible] etiam ſancti[illegible] num; *Iacob,* [illegible] *dus in baculo p[illegible] in itinere: qui d[illegible] tus, lapide ad [illegible] terra [illegible] que ad cœlum, [illegible] los, [illegible] dente [illegible] lapſis manum [illegible]* Quam [illegible] eſſet, ſi Deum a[illegible] 334.

EXCVRSVS XLIV.

Oculi, & miſericordiæ nexus videndi, & miſerendi.

Oculi, *&* miſericordiæ *nexus*
Placido & mits oculo *miſericordia.*
Reſpicere *pro miſerere.*
Intueri *adiuuantis habitus.*
Ante oculos aliquem habere, *formula diligentis.*
Oculo[illegible] in aliquem *conijcere.*
Videndi *verbũ ad altos ſe[illegible]ſus vt p[illegible]atur.*
Videre *pro audire.*
Se ſe inuicem aſpicere *torpe[illegible] d[illegible]tur.*
Terra inuiſi[illegible] ilis [illegible] *in ea non erat homo, propter quem in terram [illegible]ceret.*
Ab oculorum cuſtodia *ſperanda eſt vita.*
Vi[illegible]s *nexus, &* lacr[illegible].
Dæmon *ſuper hominum oculis.*
Oculi *operum magiſtri, & doc[illegible]res.*
Res mira de eo qui indignanti oculo *mulierem caſtitati inſidiantem reſpe[illegible].*
Oculorum [illegible]*aga natura* [illegible]*nda.*
Calcem, *&* acetum *in clericorũ* [illegible]
Oculis *pares, qui corrip[illegible]unt.*
Oculorũ paruitas [illegible] *quid [illegible]ficiat.*
[illegible]*audendus* oculu[illegible] *ne* [illegible]*abamur.*
[illegible]*ſors, & mentis* oc[illegible] *debent,* [illegible] *homo* [illegible] *tione p*[illegible]*datur.*

M[illegible] 335.

[illegible] di,

Oculi, & miſericordia nomine. Prou. 22. 9. Pagn. Chald.

di, & miti [illegible], hinc in ſacris literis bonus oculus [illegible] ad miſericordiam [illegible], largus, munificus [illegible]. Prou. 22. v. 9. *Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur*; in Hebr. *Bonus oculus ipſe benedicetur.* Pagninus, *Benignus oculo.* Chald. *Qui* BONVM OCVLVM *habet, benedicetur*; ac ſi in idem recidat bonum oculum quempiam habere, ac eſſe in alios largum, ac liberalem.

Placido, & miti oculo miſericordia. S. Chryſ.

Placido ac miti oculo miſericordia, & eleemoſyna deſcribitur, ſic enim habet ſanctus Chryſoſtomus hom. 11. in epiſt. ad Hebr. *Eleemoſyna, ac miſericordia volat tamquam viuens columba; placidum habens, ac* MITEM OCVLVM; *nihil eſt illo oculo melius.*

Reſpicere pro miſereri. Terent.

Reſpiciendi etiam verbum miſericordiam ſonat, & auxilium. Terent. in Heaut. act. 1 ſceo. 1. *Nullum remittis tempus, neque te reſpicis*; ideſt, neque tui rationem habes, nec miſereris tui. In Andria act. 1. ſcen. 6. *Méque in tuis ſecundis rebus reſpice*; ideſt, mei miſereris, vt innuebat etiam ſcholiaſtes Donatus.

Donat.

Horatius eodem ſenſu, *Reſpice Laertem*, dixit.

Horat. Pſal. 24.

In ſacris litteris frequens hæc phraſis, Pſal. 24. 16. *Reſpice in me, & miſerere mei*; vt poſterius ſit prioris exegeticum; Pſal. 34. 17. *Domine quando reſpicies* opem feres, auxiliaberis? Pſal. 21. *Deus Deus meus reſpice in me*; *Euthymius hic, Reſpice in me, inquit, ſolent enim qui carnifici quempiam tradunt, oculos auertere.*

Pſal. 34. Pſal. 21. Euthym.

336\. *Intueri adiuuantem habitus.* Virg.

Vt vniuerſè iuuare dicatur qui quempiam reſpicit, hoc maxime Dei eſt, cuius viſus ſalutaris eſt, & ſingularium donorum pater; de ſalſo Iouis numine Virg. 2. Æneid.

Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris vllis,
Aſpice nos.

Seruius, *Aſpice nos, quia intuentes Dij adiuuant*; De falſis numinibus hoc falſum, qui vt intueri cultores ſuos non poterant, ita nec adiuuare; verum de vero eſt.

Ante oculos aliquem habere formula diligentis. S. Aug.

Huc facit & illa antiquorum formula, quâ ſe aliquem diligere ſignificaturi, illum ante oculos ſe habere dicebant; meminit huius phraſis Sanctus Auguſtinus in Pſal. 100. ad illud, *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam*, ſeu, vt ille legit, *rem malam*. Subdit namque ad horum verborum explicatum, *Quid eſt, non proponebam ante oculos meos rem malam? Non diligebam. Solet enim dici, quod noſtis, de homine, qui ab aliquo diligitur,* ANTE OCVLOS ILLVM HABET, *& ille qui contemnitur, ſic ſolet queri: Non me habet ante oculos. Quid ergo eſt,* ANTE OCVLOS HABERE? *diligere.*

Oculos in aliquem conijcere pro amare. Gen. 39. 7. S. Aug.

Cum mulier Ægyptia oculos in Ioſephum miſiſſe dicta eſt, impudicum eius in pudicum iuuenem amorem ſignificare ſacra Scriptura voluit; Gen. 39. 7. hæc leguntur, *Iniecit domina ſua* OCVLOS SVOS IN IOSEPH. Sanctus Auguſtinus lib. 1. locutionum in Geneſim legit, *& miſit vxor domini eius oculos ſuos in Ioſeph*, addit ſtatim ad explicatum; *Solet & apud nos vulgò eſſe vſitata locutio, pro eo quod eſt,* AMAVIT EVM.

Videndi verbum ad alios ſenſus vt porrigatur. S. Aug.

Verbum VIDENDI notione ſua ampliorem latitudinem habet, quàm prima fronte videatur. nam ad omnes alios ſenſus eam porrigit. Sanctus Auguſtinus ſerm. 33. de verbis Domini, *Ipſum videre per omnes quinque ſenſus ſolemus appellare*; &, *Vide per omnes ſenſus currit*; hinc illud Hierem. 2. *Videte verbum Domini*; L X X. verterunt, *Audite verbum Domini*. & Agellius in Canticum Abac. ad illa verba: *Viderunt te aquæ Deus*, ad hanc mentem ait: *Vidiſſe autem dicis, quamuis ea facta non viderint, ſed audierint; quod enim tamquam certum audi-*

Videre pro audire. Hierem. 2. L X X. Abac. Agell.

tur, id videri dicitur. Itaque de Iacob ſcriptum eſt, Vidit Iacob quod eſſent alimenta in Ægypto. quod B. Hieron. vertit, audiens autem Iacob. hoc ſenſu & voces viſæ ibi dicuntur.

337\. *Se ſe inuicem aſpicere torpentes dicuntur.* Gen. 42. Iud. Clar.

Mutuò ſe aliquos aſpicere negligentis habitus eſt, & formula noſtris vſitata, vt carpentes aliquorum oſcitantiam, ac torporem dicamus, illos ſe inuicem reſpicere, alterumque alterum ſpectare, hinc illud Gen. 42. 1. *Audiens Iacob dixit filiis ſuis,* QVARE NEGLIGITIS? Iſidorus Clarius, *Hebraiſmus habet,* QVARE *vos ipſos inuicem* ASPICITIS.

Terra inuiſibilis, quia in ea non erat homo propter quem in terram Deus aſpiceret. Gen. 1. 2. S. Amb.

Terra inuiſibilis dicta eſt, nam quod Gen. 1. 2. habemus, *Terra autem erat inanis & vacua*, L X X. verterunt, *Terra autem erat inuiſibilis, & incompoſita*; ſed cur inuiſibilis dicta, an quia aquis operta videri non poterat, an quia nondum homo conditus erat, cuius præcipue cauſa Deus in terrā reſpicit, eoque aſpectu terram ditat, & beat; tanti a Deo homo fit, vt in terram reſpicere dedignetur, ſi in ea homo incola non ſit; huc ſpectabat ſanctus Ambroſius Exaëm. cap. 7. *Inuiſibilem, inquit, terram legimus, quæ hominem non habebat, propter quem Dominus reſpiceret in terram, ſicut ſcriptum eſt, Dominus reſpexit ſuper filios hominum.* Hæc non [illegible] ſed quia hic ſumus, de oculis quoque aliqua adnectamus.

Pſal. 13.

Ab oculorum cuſtodia ſperanda eſt vita. 4. Reg. 4.

Ab oculorum cuſtodia [illegible], quia ab incuſtoditis oculis mors [illegible], non eſt [illegible], quòd Sunamitis filium ſuſcitaturus Eliſæus, 4. Reg. 4. ſuper illius oculos ſuos poſuerit, vt ſcilicet doceremur, peccatoris oculos a ſuperflua euagatione inhibendos, [illegible] ad vitam. Huc ſpectauit ſanctus Bacchiarius de recipiendis lapſis, dum ait: *Appone oculos tuos oculis ipſius, cuſtodi oculos ipſius, ne in perditionem ſui alterius euagentur, & ſpem capient reſurgendi.*

S. Bacchat.

338\. *Viſus nexus, & lachrymarum.*

Singulari in hoc Dei nitet prouidentia, quod oculum & videndi inſtrumentum fecit, & lachrymandi, vt qui facile per oculum peccet, in oculo eſſent lachrymæ, quibus crimen commiſſum deleretur, בת חוריך R. Dauidi eſt nomen ſpiritus mali, qui moratur ſuper hominum oculis; vnus ex antiquis illis Patribus Dæmonem ſuper dormitantium oculos vidit.

Dæmon ſuper hominum oculis. R. Dauid.

Oculi operum magiſtri, & doctores.

Oculi *ornatus capitis, ſpeculum membrorum, totius corporis feneſtra gratiſſima*, dicuntur Laurentio Honarienſi hym. de pœnit. Operum magiſtri doctores oculi dicuntur à ſancto Gregorio Nyſſeno homil. 7. in Cant. Cant. ait quippe: *Quid inter membra noſtra præſtantius eſt oculis? per quos nimirum lucis fit perceptio, quibus & amica, & hoſtilia agnoſcimus, per quos ab alienis noſtra ſecernimus, qui nobis omnium operum magiſtri ſunt, & doctores.*

S. Greg. Nyſſ.

Res mira de eo qui indignanti oculo mulierem caſtitati inſidiantem reſpexit. Thom. Cãt.

Bene ille vtitur oculis, qui mulieres caſtitati inſidias ſtruentes aut non videt, aut toruo videt vultu, oculo indignanti. De ſancto Ludoulpho, aut, vt alij legunt, Ludomiro Catalaunenſium Epiſcopo ita ſcribit Thomas Cantiprat. lib. 2. cap. 30. v. 33. *Sanctus Ludouicus Catalaunenſium Epiſcopus, fuit vir corpore venuſtiſſimus, & pudicus, quem vt vidit quædam Galliarum Regina, oculos coniecit in eum, & opportuno loco vocatum, ad concubitum inuitauit. Quam ille toruo vultu, & oculo indignanti deſpiciens, verbis minacibus confutauit. Cuius oculus poſt mortem etiam in ſicco cadauere extingui, vel caligari non poterat, vt mihi & multis aliis audientibus Magiſter Ioannes de Firmitate, Abbas quondam Regularium Canonicorum in eadem ciuitate, qui ipſum oculum quaſi cryſtallum liuidiſſimum vidit, poſtmodum enarrauit. Et iuſte quidem oculus etiam in mortuo corpore extingui non poterat, qui contra mortificantem hoſtem in fragili*

vaſculo [illegible] permanebat. Et vere meritò extri[illegible] eius iudicari non debuit, qui venenum corruptionis intrinſece recipere non curauit.

339. *Oculorum vaga natura coercenda. 2. Eſdr. c. 3.*

In le[illegible] inſtauratione, cuius mentio fit 2. Eſdræ cap. 3. ædificari ſtatim perhibetur porta piſcium, ibi enim v. 3. legitur: *Portam piſcium ædificauerunt filij Aſnaa*; non caret hæc res myſterio; oculorum hic cuſtodia tectè commendatur; quod in hunc modum probat ſanctus Bacchiarius in epiſt. de recipiendis lapſis, qui huc ſpectans ait: *Reſtituatur porta Piſcatoria, id eſt, vt [illegible] noſtrorum vaga ſemper natura, hic per ſemita maris, hoc eſt, vias m[illegible], [illegible] velox [illegible] ſemper aſpectus, quia [illegible] viſus pro [illegible] eſtimari. quicquid aſpexerit, ſtatim capit, [illegible] captum ad cordis cellaria interiora tranſmittit.*

Calcem, & acetum in clericorum oculis miſſa. S. Aug.

Calcem, & acetum in Clericorum oculos miſſa legi, quam crudelitatem Sanctis illatam queritur ſanctus Auguſtinus epiſt. 122. *Ecce in regione noſtra Hipponenſi, quoniam Barbari non attigerunt, C[illegible] rum Donatiſtarum, [illegible] Circumcellionum latrocinia ſic vaſtant Eccleſias, vt Barbarorum [illegible] facta mitiora ſint. Quis enim Barbarus excogitare potuit, quod iſti, vt in oculos Clericorum noſtrorum [illegible] & acetum mitterent, [illegible] cetera [illegible] [illegible] Depr[illegible] etiam domus [illegible] [illegible] oculos decipiunt, [illegible] ſuo [illegible] [illegible] etiam [illegible] rumpent.*

Oculis parci qui corrigi non ſinunt.

Æg[illegible] paſſio ali[illegible] tenet [illegible] [illegible] etiam [illegible] [illegible] errare malum, quam [illegible] oculorum [illegible] explicabat ſanctus Baſilius epiſt. 385. *[illegible] modum vbi oculi [illegible] aliqui etiam il[illegible], quæ mitiſſima ſint medicamenta, dolorem inurunt, ita mea forſan in præſenti oratio te ſurore magis percellet, quàm demulcebit.*

S. Baſil.

340. *Oculorum paruitas, & anguſtia quid oſtendat.* S. Pet. Chry.

De oculorum paruitate i[illegible] philoſophatur ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 139. *Dei eſt quod oculus in orbem ſic apertus [illegible] anguſti[illegible] in pupillam quatenus moderate viſum videat, non inuideat: prauideat, non proripiat: proſpiciat, non deſpiciat. oculus ſit animæ feneſtra, ſpeculum ſit mentis, ſit lumen corporis, membrorum dux ſit, non introitus vitiorum.*

Claudendi oculus ne in pœnitenda labamur. S. Baſil.

Fugienda peccati occaſio ne quis peccet, claudendus oculus, ne incautè videns miſer in pœnitenda labatur, cecidit Adam, interdicto fructus eſu, non facilè caſurus, ſi oculos cohibuiſſet. Sanctus Baſilius orat. 3. ſic Deum cum Adamo, loquentem adducit; *Aue[illegible] oculos ne ad tranſgreſſionem traducant, fuge [illegible] vt ſaluari poſſis.*

Corporis, & mentis oculi cohærere debent, vt homo conſolatione perfundatur. Pſal. 118.

Corporis o[illegible] [illegible] velle non debere, nec cupere, quam velit [illegible]que mentis, coll[illegible] ſanctus Ambroſius [illegible] Prophetæ Regis Pſal. 118. *Defecer[illegible] mei in eloquium tuum, dicentes quando con[illegible] me*: non dixerunt *quando conſolaberis nos*; vt verborum cohæren[illegible] exi[illegible] videbatur, ſed *quando conſolaberis me*, vt rectè moneremur, non aliud a[illegible] me, & carni[illegible] oculis quærendum, quam ſpiritus & ratio quærat.

S. Ambr.

Inſ[illegible] cuda huc ſancti Ambroſij verba, qui ad hunc locum ita [illegible] ribit. *Si oculi iſti [illegible] ſunt [illegible] quibus cernimus, & videmus, dicere debuerunt, quando conſolaberis nos? ſed quia oculus mentis, & oculus carnis vnus oculus fiunt, & tunc homo conſolatione [illegible] cum caro, & mens diuerſa non [illegible] erant, vnum requirunt, ideo [illegible] eſſe conſitentur, quia vno, atque eodem deſ[illegible] eſſe [illegible] funguntur*, vidua vera con[illegible] [illegible] mentis mente caro ſit [illegible] ſpectant, quam ſpectet anim[illegible], & mens.

ADAGIVM CCCCLXII.

Internè Hecubam, externè Helenam refers.

Mulier parum honeſta forma prædita, pigmentis, fucique pulchritudinem men[illegible] INTERNE HECVBAM EXTERNE HELENAM REFERRE dicet[illegible], hoc enim extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus aduersùs mulieres ambitioſius ſeſe ornantes, & excolentes, vbi ait: *Pictum ac fucatum corpus vel [illegible], vel conſerua, nec turpe atque obſcœnum tibi formæ adiumentum adſ[illegible]. Quid enim alioqui agis, quàm quod Penelopes inſtar telam noctu ſoluis, interdiu texis*, INTERNEQVE HECVBAM, EXTERNE HELENAM REFERS. 341.

ADAGIVM CCCCLXIII.

Hermagoram nobis exhibes, & Gorgiam Leontinum.

Qui [illegible] ſcientiæ opes iactat, & publice omnibus [illegible] oſtentator ſui, is HERMAGORAM dicitur EXHIBERE, & Gorgiam Leontinum; hi quippe Rhetores fuerunt, qui ſella poſita profitebantur ſe, de quacumque re, quæ ab illis quærerent, etiam ex improuiſo reſponſuros. Huc ſpectauit ſanctus Hieronymus lib. 3. Apologiæ aduersùs Ruffinum: *Sella*, inquit, *publicè poſita* HERMAGORAM NOBIS, ET GORGIAM EXHIBES LEONTINVM.

ADAGIVM CCCCLXIV.

Coruina ſponſio

Cum in craſtinum factu[illegible] aliquid pollicetur, emendaturum ſe [illegible] [illegible] ſemper inclamet, nec reipſa præſtet, quod promittit, is ſponſionem coruinam emittere prouerbiali quodam ſ[illegible] [illegible]. Olbe[illegible] antiquus auctor in [illegible] ſancti Du[illegible] Archi[illegible] copi, ita loquitur: VOCE CORVINA *ſemper in craſtinum correctionem ſui pollicebantur*, & paulo poſt, *illi ſtupefacti more ſolito inducias petunt, id ſe facturos in futuro promittunt; tunc ille, Mihi credite, ampliùs non credam huic veſtræ* SPONSIONI CORVINÆ.

ADAGIVM CCCCLXV.

Capite ſano omnes ſenſus vigent.

Vt dolente capite, quemadmodum tritum prouerbium habet dolent cætera membra; ita & SANO CAPITE SENSVS OMNES VIGENT, cùm ſanitatem in ſenſus ca[illegible] [illegible], tranſmittat & in valetudinem. Verum [illegible] adagij vi[illegible] euadet, ſi longiùs transferatur; vt di[illegible] ſuperiores inferioribus mores ſuos communicare, & maiorum exempla in ſubditos virtutem ſuam exerere, ac ob 342.

eorum,

eorum, qui præ[illegible]unt b[illegible]nitate, bonitatem iis inhalari, qui ſubii[illegible]iuntur, dicamus, SANO CAPITE OMNES SENSVS VIGENT, vel bene ſe habente illo, quod in aliqua re præcipuum eſt, & veluti reliquorum fons, conſequens eſſe, vt & iſta bene ſe habeant. Sanctus Hieronymus epiſt. 13. ad Paulinum, ita ſcribit: *Facilè loqueris, & purè, facilitáſque ipſa, & puritas mixta prudentia eſt;* CAPITE *quippe* SANO OMNES SENSVS VIGENT.

ADAGIVM CCCCLXVI.

Ne Atlanticum pelagus ad exhauriendum ſufficere.

PRofuſam, & largam matris ſuæ Nonnæ liberalitatem in pauperes parœmiali hac hyperbole extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 19. dum ait: *Quamuis opes ipſi, ac largiendi promptitudo cum vxore communis eſſet, quippe cum qua de pulcherrima quaque virtute contenderet: maiorem tamen ipſe largitionis partem ei vt optimæ, & fideli[illegible]imæ huiuſmodi rerum diſpenſatrici relinquebat. Quam autem, & qualem mulierem dico? Cui* NE ATLANTICVM *quidem* PELAGVS, *aut ſi quid aliud maximum eſt*, AD EXHAVRIENDVM SVFFICERE *potuiſſet (tanto támque immodico largiendi amore flagrabat.*

ADAGIVM CCCCLXVII.

Nouacula factus es contra te ipſum.

343. QVi ſæuit in ſe ipſum, dum in alios putat, auctórque ſibi ruinæ ſuæ eſt, ſuíque damni, is NOVACVLA CONTRA SE IPSVM FACTVS dicetur; ſanctus Cyrillus Alexandrinus hom. contra Neſtorium, dicto ita in eum inuehitur: *Non es veritus Deum regno adæquare Perſico?* & paulò pòſt, FACTVS ES NOVACVLA CONTRA TE IPSVM *exacuta, doliúmque factura*; quod in malos omnes, & præſertim hæreticos quadrat, qui, quæ inferre mala parant, patiuntur primi, quin & eo maiora, quo pluribus ſuis erroribus, nuda falſitate confutis nocere quærunt.

ADAGIVM CCCCLXVIII.

Suo ſe iaculo percutere, ſuo ſe mucrone perimere.

QVi ſibi ipſi cauſa damni eſt, qui ſibi nocet, quique non aliunde quàm à ſe in ſe ſæuiendi inſtrumenta deſumit, is ſuo ſe iaculo percutere, ſeu SVO SE MVCRONE PERIMERE dicetur; quod ſignatè in eos quadrat, qui dum lædere alios volunt, lædunt ſe ipſos priùs; hinc ſanctus Proſper epigram. 2.

Nam quicumque alium molitur lædere, primum
Ipſum SE IACVLO PERCVTIET PROPRIO,
Et cum fortè animum non ſit ſecutura facultas,
Non dubium in cordis [illegible]re vulnus habet;

Et Beatus Laurentius Iuſtinianus cap. 5. de patientia, de p[illegible]ſecutoribus loquens ait: *Phrenetici ſiunt, &* SVO SE MVCRONE INTERIMVNT.

EXCVRSVS XLV.

In ſe ipſum prior ſæuit, qui ſæuit in alios.

Se ipſum *lædit, qui* alios *lædit.*
Id ſerpentis *ſimilitudine, vt probetur.*
Igni *malitia pariata, quæ priùs in re ardet, alia comburenda admouetur.*
Lamechi *verbis id confirmatur.*
Parturientis dolores *patiuntur, qui alios afficere iniuria ſtudent.*
Premunt ſe ipſos, *qui premere innocentes volunt.*

VEre ita eſt, iniquus quilibet, qui ſæuire in alios quærit, ſæuit prior in ſe ipſum, & ſe priùs perſequitur perſequutor aliorum; id apis exemplo, quæ infixo in aliquem aculeo moritur, explicat ſanctus Chryſoſtomus hom. 8. ad populum Antiochenum: *Nonne vides*, inquit, *apem, quemadmodum immoritur aculeo? Per illud nos alios docet Deus, ne proximos afficiamus triſti[illegible], ipſi namque priùs mortem excipimus, & illam forte paululum lædimus, nos autem non amplius viuemus, quemadmodum nec illud animal.* 344.

Se ipſum lædit, qui alios lædit.
S.Chryſ.

Idem ſerpentis ſimilitudine confirmat ſanctus Athanaſius ſerm. de paſſione, ait quippe, *Quemadmodum ſi quis ſerpentem apprehendat manu, dumque conatur in alterum proycere, priùs ipſe mordeatur: ſic aſtutia militat aduerſus eos, qui ipſa vtuntur, magiſque lædit eos, à quibus habetur, quàm eos in quos intenditur.*

Id ſerpentis ſimilitudine vt probetur.
S.Athan.

Igne malitiam pariat ſanctus Auguſtinus, qui priùs in ſe ardet, quæ alteri comburendæ admouetur, ſic & ipſa prius cruciat eum, à quo exit; ſic ille ſcribit conc. 1. in Pſalm. 34. *Nemo malus, qui non ſibi priùs noceat. ſic enim eſſe putate malitiam, quomodo ignem. Incendere vis aliquid aliud, illud quod admoues prius ardet, niſi ardeat non incendit. Nunquid non ipſa facula, quam apponis, prior ardet, vt aliquid poſſit incendere? Malitia autem procedit ex te, & quem prius vaſtat niſi te.* 345.

Igne malitia pariata, quæ prius in re ardet, quæ alia comburenda admouetur.
S.Aug.

Lamechi verbis, qui occidit Cain, id probat ſanctus Chryſoſtomus Gen. 4. ſic loquitur Lamech: *Occidi virum in vulnus meum*, ſeu, vt legit ſanctus Chryſoſtomus hom. 20. in Gen. *Occidi virum in vulnus mihi*; ac ſi diceret, eodem interprete, *Non tantum nocui illis, quos occidi, quantum mihi ipſi.*

Lamechi verbis id confirmatur.
Gen 4.
S.Chryſ.

Qui in alios ſæuiunt, mulieribus parturientibus pariari poſſunt, cùm ſæuiſſimos dolores ſentiant, ingenteſque cruciatus ſuſtinere cogantur, dum inferunt iniurias; de talibus ait Propheta Regius Pſalm. 7. *Ecce parturiit iniuſtitiam*, ſcilicet parientibus ſimiles, qui damno iniuriáque alios afficiunt, vt à dolore, cruciatúque eos immunes eſſe minimè credas; eruditè Euthymius hic: *Parturitionis*, inquit, *nomine vſus eſt, volens oſtendere quales, & quam acerbos dolores ii patiantur, qui proximos ſuos iniuria afficere ſtudent.* Rem firmat etiam ſanctus Chryſoſtomus in hunc eundem Pſalmum. *Quemadmodum*, inquit, *mulieres parturientes à doloribus diſcerpuntur, ita etiam qui facit dolum, priuſquam propinquum iniuria aff[illegible]iat, ipſe di[illegible]tur, & non leui aliquo, ſed vehementiſſimo dolore afficitur.*

Parturientis dolores patiuntur, qui alios afficere iniuria ſtudent.
Pſalm. 7.
Euthym.
S.Chryſ.

346. *Premunt ſe ipſos qui premere innocentes volunt.* *Pſalm.34.13. Pagn.* Premere innocentes mali videantur, premunt ſe ipſos, moleſtia alios videantur afficere, afficiunt prius ſe ipſos. Pſalm.34.13. quod LXX. habent, *Cum mihi moleſti eſſent*, in Hebræo iuxta Pagnini verſionem eſt: *Dum ægrotarent ipſi*; Iſidorus Clarius legit, *Cum moleſtiam paterentur*; quæ verſiones iudicant aliquem in alios ſæuire, & in ſe ipſum in idem ferè recidere, & vere qui fortis illatos ictus ſuſtinet, non tam percutitur, quàm percutit, id
S.Chryſ. quod tetigit ſanctus Chryſoſtomus hom.2. ad populum Antiochenum in hæc verba: *Aliquis iniuriam tulit non ſenſiſti, nec doluiſti? non es iniuriam paſſus, ed & magis percuſſiſti, quam percuſſus es?* Quis ergo tam fatuus, & emotæ mentis qui vulnera infligat, vt alios vulneret, & ſui prior ſit hoſtis vt ſit alterius.

ADAGIVM CCCCLXIX.

Conſilium Achitophel.

347. DE peſſimo, & magnorum malorum grauido, conſiliis malis exhibendis infami extitit Achitophel, vt in ſacris litteris habetur, vt prorſus in prouerbium res abierit, & ad quoſcunque malos conſultores deuoluta ſit. Sanctus Bernardus epiſt.170. *Non veniat*, inquit, *anima tua in conſilium eorum; diſſipetur conſilium Achitophel.* Petrus Bleſenſis epiſt.20. *Abrahæ dictum eſt: Egredere de terra tua, & de cognatione tua: & ego quare non egrediar, aut quare ad parentes meos regrediar, apud quos non inueni niſi manus Harpyiarum, conſilia Achitophel, vulpium dolos, aculeos ſcorpionum.* Rurſus ſanctus Bernardus epiſt.124. *Solus*, inquit, *adhuc ignorat Achitophel ſuum iam pateſactum, ac diſſipatum conſilium. Fruſtra molitur miſer ſuper populum Dei malignare conſilium.*

ADAGIVM CCCCLXX.

Ad tui conſilia Phalaris cruentior eſſet, Mida cupidior, Nero impurior.

PErditiſſimæ menti hominem, & qui peſſima propinet conſilia, hac prouerbiali comparatione traducemus. Audiendus hic Sidonius Apollinaris, qui lib.5. epiſt.7. multos aliorum nequitia, & perfidia infames recenſens, ait: *Ad QVORVM CONSILIA Phalaris cruentior, Mida cupidior, Ancus iactantior, Tarquinius ſuperbior, Tiberius callidior, Caius periculoſior, Claudius ſocordior, Nero impurior, Galba auarior, Otho audacior, Vitellius ſumptuoſior, Domitianus truculentior redderetur.* Eadem habet Nicolaus ſancti Bernardi Notarius epiſt.35. quæ ex Apollinari proculdubio ſumpſit.

EXCVRSVS XLVI.

Proba conſilia magni facienda, magnis ſunt noxia, maximè cauenda.

Aliorum conſiliis *indigent qui alios regunt.*
Magnus Moſes *Iethro conſilia audit.*
Sapientum prudentùmque conſilia *à principe quærenda.*
Conſilium actionem *anteeat.*
Quid; conſilium actionum baſis.
Multorum conſiliorum vtilitas.
Optimorum conſiliorum vis, *&* virtus.
Malorum *conſilia, quàm noxia.*
Malorum *conſiliorum dant pœnas mali.*
Mali Conſiliarij *vt in principes immigrare quodammodo videntur, ſic pares cum illis pœnas debent timere.*

NEmo adeò ſapiens, qui aliorum conſiliis non indigeat, nemo adeò magnus, qui ad infimorum etiam monita demittere ſe non debeat. incipit eſſe minimus, qui inferiorum conſilia minimè quærit; optimus nauis gubernator ſit, vt remigum opera indiget optimus non eſſet, ſi neglectis iſtis ſolus regendæ nauis gloriam vellet non remigibus tantùm, ſed & mente indigeret ſi remiges reſpueret. idem hic gubernator, qui Reipublicæ clauum tenet, Princeps eſt, ſed Conſiliariorum remigibus aget. Scitè Symmachus lib.4. epiſt. *Summis*, inquit, *imperij moderatoribus pia, & decora ſuadentes, inſtrumenta ſunt boni ſæculi, eſt quidem rectori noſtro diuini fontis ingenium, & omnium virtutum prompta natura, ſed vt imagine vti liceat, optimos gubernatores haud mediocriter etiam remigum manus iuuat.* 348. *Aliorum conſilijs indigent qui alios regunt.* *Symmach.*

Magnus Moſes Iethro conſilia audit. Optimus gubernator Moſes erat, & multorum facinorum fama clarus, non tamen probè conſulentis Iethri monita neglexit, nec magnorum operum notam putauit, quod & à non magno moneretur, & monentis pareret conſiliis. quod in rem noſtram expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom.1. in epiſt. ad Corinth. vbi ait: *Moſe nihil nis humilius, qui cùm tantum duceret populum, regemque & exercitum Ægyptiorum tanquam muſcas maris obruiſſet, & tam multa feciſſet in Ægypto, & tam multa in mari rubro, & deſerto, & tam pulchrum aſſecutus eſſet teſtimonium, perinde erat affectus, atque vnus ex plebe, erátque ſocero gener humilior, & quod ei dedit accepit conſilium, & neque ægrè tulit, neque tale quid dixit, poſt tot, & tanta rectè, & præclare à me geſta venis mihi conſilium daturus? Quod quidem multis accidit, qui ſi quis vel optimum dederit conſilium, deſpiciunt propter perſonæ humilitatem; ſed non ſic ille.* S.Chryſoſt.

Quærat Princeps conſilia, ſed ſapientum, prudentiúmque virorum; quibus ſalutem regni pariat, exitium pariturus, ſi imprudentum regatur conſilium. Præclarè Ioannes Sariſberienſis lib.1. Polier. cap.5. *Magna parte regni mutilatur Roboam, quia hæſerat conſilijs iuuenum, contemnens vias, & præcepta prudentiæ, impoſſibile enim eſt, vt ſalubriter diſponas principatum qui non agis conſilio ſapientum.* 349. *Sapientum, prudentúmque conſilia à Principe quærenda.* Ioan. Sariſb.

Proba conſilia quærenda eſſent, probos in rebus dubiis viros conſulendos, probe docebat hac gnome Illel apud Hebræos in Pirke-Auoth cap.2. dum diceret, מרבה נעצה מרבה חבונה *Marbeh neghiezah marbeh thebunah*, id eſt, *qui multiplicat conſilium, multiplicat intelligentiam.* *Multorũ conſiliorum vtilitas.* Illel.

Nihil temerè, inconſultéque geratur, conſilium opus omne comitetur, quin & anteeat præcipuo decore, viduum eſt ſi proborum conſilio viduetur. Scitè monebat Leo Imperator cap.4. *Omnem actionem conſilium anteeat, inconſulta enim rerum tractatio haud ſatis tuta eſt.* Infirma fabrica eſt, quæ neceſſario fundamento deſtituatur, caſura ſtatua eſt, & mole ſua ruitura, ſi opportuna baſi careat, & quælibet rerum moles, quo maior, eo maiori præcipitio, ruinæque maiori ſubiecta eſt, ſi conſilij baſe innixa non ſit *Conſilium actionem anteeat.* Leo Imp.

Magna baſis, & conſilij cohærentia eſt, vt in idem verbum 350.

יעץ quid conſiliũ affirmum baſit.

[illegible] am [illegible] p ent יעץ [illegible] apud Hebræos [illegible] al [illegible] tum [illegible] a ne [illegible] nonum baſim ac [illegible] num con [illegible] fert [illegible] rent in

Foterius.

cap. [illegible] Iſaiæ יעץ, inquit, [illegible] prie ſternere, quia vero [illegible] ſilium, [illegible] ſtratum, [illegible] verbum conſ[illegible] reddi [illegible], ac ſi hoc [illegible] idem, ac יצע inzaregh, quod ſignificat ſternere, & litterarum tranſpoſitione differt tantùm.

Optimorum conſiliorum vi [illegible], & virtute.

De optimis conſilijs, optimóque Conſiliario, cuius ope quis [illegible], ſe ab omni periculo ſubduci poſſe, ſeitum prouerbium eſt, quo vtitur Libanius

Liban.

tom. 2. orat. 10. dum ait: *Credebat per ignem incolumes tranſituros illius conſilio.* Abſunt qui [illegible] conſilijs alios in pericula coniiciunt, & flammis tradunt comburendos.

Malorũ conſilia quàm noxia.

Vt quærenda proba conſilia à bonis ſunt, ſic vitanda mala à malis. quam noxium à peccatoribus conſilia quærere innuebat Dauid cùm diceret:

Pſalm. 1.

Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, Pſalm. 1. Signate dixit, *abijt*, vt hinc diſceremus quanta timeri mala à malorum conſilijs, quæ illi ſedentes, & [illegible] exhibent, cùm & illa quoque maximè noxia ſint, quæ prætereuntes à [illegible] abeuntes exhibent. Rem ad hanc mentem opportune vrget

Agell.

noſter Agellius hic *Docet nos Dauid ne a peccatoribus prætereuntibus, & aliud agentibus diſcere aliud, & conſilium capere velimus, [illegible] de vijs eorum doceri, quod ſi periculoſum eſt a peccatoribus etiam properantibus, & alio feſtinantibus conſilium capere velle, quanto periculoſius cum vt [illegible] ſedentibus ſermonem ſerere, [illegible] per ſummum otium remiſſe, ac diſſolute colloqui, eorum conſilia quærere, & quæſita ſequi?*

351. Caueat, qui mala conſilia offert, ne eorum damna ipſe prior ſentiat, plerumque enim author ſuis

Malorũ conſiliorum dant pœnam mali.

Liban.

conſilijs captus eſt; hinc illud Libanij tom. 2. orat. 3. cui titulus *Baſilicus*; vbi ait: *Machina tot non vexauit, aduerſus quos excogitata eſt, ſed ei, qui conſtruxerat, ad exitium, ſufficit vt conſtiterit adagij eſſe [illegible], cum auctor ſuis conſilijs caperetur.*

Mali conſiliarij, vt in Principes immigrare quodammodo videntur, ſic pares cum illis pœnas debent timere.

Hebr.

Pl[illegible] ſentur iuſta pœna mali conſiliarij, qui vt malis conſilijs mentes Principum inficiunt, ſic eoſdem [illegible] ibunt pœnas [illegible] per Moſem Deus Pharaoni mala comminaturus ait, *Ingredere ad Pharaonem, & dic ad eum*, Exod 8. in fonte pro *ingredere* eſt בא, in quibus literis latere duos Pharaonis Conſiliarios, & magnos, putant Hebræi בלעם balebam, א vel איוב Iob, vt tantundem fuerit ad Pharaonem eum ingredi, ac ad Conſiliarios Pharaonis, [illegible] Conſiliarij in Principes tantum poſſint, vt in eos immigrare videantur, eorúmque mentem regere.

ADAGIVM CCCCLXXI.

Alcmæonis auaritia.

352. [illegible] B opum di[illegible] amore poſſidebatur Alcmæon. [illegible] nota adeo nonus fuit, vt abierit in prouerbium. De illo ita ſcribit ſanctus Gregorius Nazianzenus in iambicis carm. 18. de virtute.

Illud, nis autem laudes [illegible] Alcmæonis,
[illegible] cum ſuorum [illegible]
[illegible]
Tam [illegible] amore [illegible] pecunia,
Quam vinci ab illo par erat [illegible].

ADAGIVM CCCCLXXII.

Eliſæum auaris ſe exhibere.

QVam [illegible] Giezi au[illegible] corte[illegible] [illegible] ſine Is [illegible] vt ELISÆVM AVARIS SE EXHIBERE [illegible] tranſire in prouerbium poſſit. huc facit illud ſancti Bernardi lib. 4. de conſid. *[illegible] Regibus Ioannem exhibens, [illegible] idololatris,* ELISÆVM AVARIS; [illegible] ego [illegible] exercebo, [illegible] in auaros acuam, acuam in auaritiam, [illegible] ab ea eos auocem, qui [illegible] bus ſunt [illegible].

EXCVRSVS XLVII.

Auaritiæ fera, ſæuus lupus auarus.

Auaritia fera ſæuiſſima *eſt.*
Tanquam biceps coluber *mordet auaritia.*
Auari ab auaritia, vt à dipſade *mordentur.*
Auarus parricidis *ſæuior.*
Multorum capitum Dæmon *auaritia.*
Lupus *auarus eſt.*
Auari lupos *imitantur.*
Lupus *diues,* agnus *pauper eſto.*
בצע *quid,* rapinæ, *&* cupiditatis *nexus.*
Auari latronibus *ſæuiores.*
Quanam furta *probata.*
Notati qui nummum *Deo præferunt.*
Lupos *auaritia gignit.*

HVc quoque hominum ſtultitia euadit, vt feras, gladios vulneraque defugiant, non verò auaritiam, quæ nimis [illegible] noceret, poſſeſſores ſuos mordet, [illegible] auaritiam mentem lugit, & vulnera, ad modum feræ auaritiam habere, ſuber ſanctus Aſterius hom. 3. aduersus 353.

Auaritia fera ſæuiſſima eſt.

S.Aſter.

eam dum ait [illegible] id eſt, *Quare mi[illegible] faciam veterem hiſtoriam, [illegible] quotidianam vitæ experientiam interrogabo, cuiuſmodi fera ſit auaritia, quam ægrè quos ſemel prætenderit, elabi ſinat, vt vegeta ſemper ac valida nunquam debilitetur, atque deſiciat, ſed cum ijs, quos ſibi ſubiecerit, conſeneſcat, & perennet.* Tenet auaros auaritiæ fera, nec tenet tantùm, ſed & aſſiduè mordet.

Mordere ad modum colubri affirmat ſanctus

Tanquam biceps coluber mordet auaritia.

Petrus Damianus epiſt. 23. in hæc verba: *Amatur acquiſita pecunia, amatur & [illegible] acquirenda,*

S.Petr Dam.

AVARITIA quippe quaſi BICEPS EST COLVBER, [illegible] mordere, vtroque peſtiferum virus infundere, [illegible] alia [illegible] quæritur, aut habita delectabiliter [illegible] detur.

Auari ab auaritia vt à dipſade mordentur.

Hinc [illegible] auaros iis comparare ſolent, qui à dipſade repente morden[illegible] & ad fontes currunt, vt [illegible] ſitim, qua laborant; ſcite Nicetas Cho-

Nic. Choa.

niates lib. de Iſaacio Angelo. *Qui, inquit, cum ſequebatur exercitus, ſæpius ex auro [illegible] haurire cupiebat, [illegible] dipſadibus in[illegible] ſiti ardens.*

S.Greg.Naz.

Sanctus Gregorius Nazianzenus in iambicis carm. [illegible] in opum amatores inuehens, auaros ipſos ipſi dipſadi comparat, dum canit,

Eſt

[illegible]

Auaria quidam parricida. S. [illegible] Dam. S[illegible] [illegible]

Multorum [illegible] S. Io. Ciem. [illegible] *Domnum [illegible] redundantia.*

354. *Lupus auarus est.* A[illegible] [illegible] Matt. [illegible] Dabo [illegible]

Ælian. Æ[illegible] [illegible]

Clem. Alex. [illegible] Clemens A[illegible] [illegible] Sanctus Basilius in Hexaemeron [illegible] AVARVS [illegible] LVPVS rapax [illegible]

S. Chry. [illegible] *ut lupus rapax* [illegible] Sanctus Chr[illegible] hom. [illegible] LVPVS EST [illegible]

S. Greg. Nyss. Gre[illegible] Ni[illegible] [illegible] idem habet dum ait [illegible] LVPVS [illegible] RAPA[illegible]SIMVS: auaro[illegible] [illegible] lupos rapinis [illegible] explicat in hunc [illegible] Amb[illegible] de [illegible]

Auari qui lupi similes. S. Ambrof. *Au[illegible] [illegible] rabiem [illegible] aliena [illegible] LVP[illegible] [illegible]*

Lupus diues, agnus pauper est. Lupus [illegible] diues est, a[illegible] pauper, [illegible] Christ[illegible] de A[illegible], & Sodomitis [illegible] *neque lupus agnum* [illegible] *pauperem.*

Magna [illegible] lupi, & [illegible] hoc ipso quod [illegible] potest [illegible] dit, hunc est [illegible] nom[illegible] grat Michæ. 4. v. 11. *Domino rapinas eorum,* in fronte est [illegible] quod verò [illegible]

Mich. 4. 11. [illegible] quid rapinas & cupiditatis [illegible] Auari [illegible] S. [illegible]

[illegible] Cyprianus [illegible]

[illegible] tota in [illegible] arma pr[illegible]; inde falsary, inde [illegible] media ciuitate sicary [illegible] ad pe[illegible] præcipites [illegible] quam impunè peccatur.

Placet rapina. [illegible] alia ostendo, quæ sine [illegible] præstabit [illegible], si neg[illegible] non aliena amp[illegible] nudat non ter[illegible] rapiat, sed cœl[illegible] probandum h[illegible] rapinæ [illegible] est, [illegible] aure [illegible] sed [illegible] est. Sanctus Chrys[illegible] homil. hom. super illud [illegible] *Regi[illegible] tuus*, hoc monitum exhibet *Quid rapis [illegible] alienum tibi inuidia? Rapito tibi pro[illegible] corona, ne rape terram, sed cœlum, nam violenti rapiunt illud. Quid rapinam exerces in pauperem, vt te criminentur? Rapito Christum hoc rapinæ genus approbantem. [illegible] malignitatem, & insaniam Regis, pauperem exiguum quid p[illegible] Christus dicit, me rapito, & gratias tibi habeo rapinæ istius; admitte per [illegible] rapere meum Regnum.* Felix hæc rapina, quæ raptorem cœlo [illegible] Deo ditat, quis tam fatuus, vt nummum Deo præferat, pecuniam pluris faciat, quam Christum hanc amentiam [illegible] d[illegible] Sanctus Augustinus in Psal. 51. ad [illegible] *Et præualuit in vanitate sua*, ait quippe, *quid enim [illegible] qui putas plus valere nummum, quam Deum.* 355. S. Ch[illegible] S[illegible]

Ra[illegible] nummum, non vi[illegible] Christum? si a-pin[illegible] placeat illa, quæ rapientem beat, & in cœlum rapit, displiceat illa, quæ rapit [illegible] quia [illegible] lupus [illegible] agnus, qui Ch[illegible]. Denique [illegible] lupo[illegible] in suo [illegible] hæc quippe [illegible] quam [illegible] fouet, & nutrit; [illegible] Prud[illegible] chomachia dum

N[illegible] inter ea rapidorum [illegible]
Crimina per [illegible] campo
Matri[illegible] auaritia nigro de [illegible]

Prud[illegible]

EXCVRSVS XLVIII.

Auri tyrannis, tyrannis auaritiæ.

Regina *pecuniæ.*
Aurum sæuus tyrannus.
Occultus tyrannus *aurum.*
Asperum pecuniæ iugum
Auari auri po[illegible] res ab auro poſſidentur.
Auri dominus *diues est, non* ſeruus.
Pecuniarum cupiditas quocunque tyranno *grauior.*
Durum auaritiæ imperium.
Auaritiæ tyrannis.
Suos in ſeruitutem *redigit auaritia.*
Christi ſeruus ſeruire cupiditati *diuitiarum neſcit.*

VH[illegible] dat, abun- 356.
dat [illegible] ſeruit &
[illegible]

S[illegible]
E[illegible] domat. Horat. 1. epist.

Aurum ſæuus tyrannus. Conſt. Man.

Mitius de illa loquutus, quàm res exigat, non regina tantùm eſt, ſed & tyrannus, il[illegible] ſæuiſſimus. Præcl[illegible] Conſtantinus Manaſſ[illegible]s, dum inclamat: *O aurum* T[illegible]RANNE CRVDELIS, *hominum perſ[illegible] [illegible] fraudulente, arx malorum omnium, caſtellum perni[illegible]ei, [illegible] vrbium, propugnaculorum euer[illegible], qualibus ma[illegible] imm[illegible] talet dimex[illegible]?* & poteſt iſte tyrannus amari dum ita ſæuit?

Occultus tyrannus aurũ. S.Greg.Naz. *Elias Cret.*

Tyrannus aurum eſt, dirè eos opprimens, qui dum illud poſſident, poſſidentur. Sancti Gregorij Nazianzeni hæc mens, hæc verba orat. 24. [illegible]: *Aurum eſt* OCCVLTVS TYRANNVS, *per quem multa ſurſum deorſúmque veluti in telorum ludo iactantur: vbi Elias Cretenſis, tyrannum vocat, quod auri cupidis vim afferre, eóſque veluti tyrannide opprimere poſſit.*

Signatè *auri cupidis* dixit, in hos enim ſolos ſuam aurum tyrannidem exercet, non in eos, qui illud negli[illegible]unt, & calcant; cupiditas in homi[illegible] auri ſæuitiem excitat, ſúbque dura illius ſeruitute mortales demittit; iugo ſe pecuniæ ſubiicit, qui pecuniæ tenetur amore; amor ipſe iugum aſperum eſt. *Reuera*, inquit ſanctus Chryſoſtomus hom. 23. in epiſt. ad Epheſios, *te ſubiecit i duro, &* ASPERO IVGO *amoris* PECVNIÆ. Cupidos nummo famulari innuit etiam Tertullianus lib. 4. aduersùs Marcionem, vbi de nummis loquens ait: *Cui famulatam videns Phari aurum cupiditate amentauit hanc ſententiam: Non pote[illegible]s Deo ſeruire, & mammonæ.* Non ſeruit auro, qui auri cupiditate non tenetur; ſeruit, qui tenetur, aurique mancipium eſt.

Aſperum pecunia iugum. S.Chryſ.

Auari auri poſſeſſores ab auro poſſidẽtur. S.Cypr.

Sanctus Cyprianus de lapſis pecuniæ mancipatos hos vocat, ait quippe, *Poſſidere ſe credunt, qui* POTIVS POSSIDENTVR *cenſus ſui ſerui, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati.*

357. *Auri dominus diues ſit, non ſeruus.* S.Auguſt.

Excute, ſi ſapis, hoc iugum, te ab hac ſeruitute exime, ab hac tyrannide; auro vtere, vt aurum poſſideas, auri ſeruus eris, ſi nimio auri amore correptus aurum tenerearis. Monentem audi ſanctum Auguſtinum, qui in Pſalm. 123. ita ſcribit: *Ille habet aurum, qui nouit vti auro: qui autem auro vti non nouit, habetur, non habet; poſſidetur, non poſſidet. Eſtote domini auri, & non ſerui auri; quia & aurum Deus fecit, & te ſuper aurum ipſe fecit. Aurum fecit ad ſubſidium tuum, te ad imaginem ſuam. Vide quod ſupra te eſt, & calca quod infra te eſt.*

Pecuniarum cupiditas quocumque tyranno grauior. S.Chryſ.

Ipſa cupiditas omni tyranno durior, & ſæuior eſt; quod voluit etiam ſanctus Chryſoſtomus hom. 58. in Ioannem, vbi ita loquitur: *Omni* TYRANNO GRAVIOR *eſt pecuniarum cupiditas. Nullam enim voluptatem habet, ſed curas, inuidiam, inſi[illegible], odia, calumnias, & innumera virtutis impedimenta.*

358. *Durum auaritiæ imperium.* Plut.

Durum [illegible]ius mente exercet imperium auaritia, quem corripit [illegible]ranis, & ſeuera auari domina eſt, v[illegible]ogat eum a[illegible] eius legem viuere, ac regimen; verus in hac re Plutarchus de cupiditate di[illegible]arum, hi d[illegible] auaritia loquetus a[illegible] [illegible] [illegible]. id eſt, [illegible] non eſt domina, [illegible] ſrui prohibet, [illegible] voluptatem adimit. nulla ſub hoc imperio voluptas, nullum gaudi[illegible] gratia omnia, acerb[illegible] moleſta.

Ad[illegible] durum, aſperumque[illegible] ho[illegible] in ſuos im[illegible] nu[illegible] remittat, nu[illegible], ſemper premit, qu[illegible] ſæuum[illegible] vel paululum interquieſcere co[illegible] auaritia ſæui[illegible]

tium omnem imperantis ſuperat, quę ſuis requiem omnem negat. Præclarè ſanctus Gregorius Nyſſenus de vita Moſis paulo ante medium: *Alia,* inquit, *non minus crudelis domina auaritia, quippe nulla vnquam requiem ſeruientibus ei præbere ſolet, ſed quanto plura diei, ac noctis laboribus, & cruciatu imperio dominæ quæritant, cupiditatémque ſuam explere conantur, tanto magis augetur, quaſi nihil fecerint, [illegible]que inanes ac fameſcentes reperiuntur.* Et auari ſ[illegible]ut[illegible]s iſta poteſt quæri dominium iſtuc, emi iugum iſtuc.

Auaritia tyrannis. S.Chryſ.

Ver[illegible] aut ri domina auaritia eſt, ad cuius ille nutum ſeruit, [illegible] dominium tantum, ſed & tyrannidem in [illegible] exercet; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. [illegible] in Matthæum: *Propter quandam* AVARITIÆ TYRANNIDEM, & hom. 1. in Geneſim, *Iſti, qui* TYRANNIDI AVARITIÆ *ſubiecerunt, nullum concupiſcentiæ finem ſinunt*; de huius tyranni ſæuitia & crudelitate ita loquitur idem ſanctus Pater hom. 14. in Ioannem: *Grauis morbus eſt auaritia, grauis, inquam, qui oculos cæcat, & aures obſtruit, & feris ſæuiores red[illegible], [illegible] conſcientiam, non amicitiam, non conſuetudinem, non propriæ animæ ſalutem cognoſcere ſinit; ſed ſemel ab omnibus dirimens* IN SERVITVTEM SIBI, QVOS CEPIT, MORE SÆVISSIMI TYRANNI VENDICAT. Dura hæc ſeruitus, & ipſa Ægyptiaca infelicior: ab hac nos redimere ſtudet ſanctus Auguſtinus, dum in Pſalm. 128. ait: *Noli velle poſſideri ab auaritia*; verus Chriſti ſeruus auaritiæ iugum excutit, neſcit cupiditati famulari; Regnum cœleſte qui cogitat, & indepturum ſe ſperat, ab auaritiæ tyrannide ſe eximet; *Qui concupiſcit,* inquit ſanctus Chryſoſtomus homil. 9. in Matthæum, *illius regni gloriam, facile irridebit auaritiam; qui ſemel Chriſti ſeruus eſſe iuſſus eſt, non erit mammonæ famulus.* Celſiorem mentem circumſcrat, quàm vt tam vili, tam vilium rerum ſeruituti, ſe ſubiiciat.

Suos in ſeruitutem redigit auaritia. S.Chryſ.

Chriſti ſeruus ſeruire cupiditati diuitiarũ neſcit. S.Aug. S.Chryſ.

EXCVRSVS XLIX.

Auaritiæ ignis nunquam ſatiatur.

Ignis *auaritia ſemper indiget diuitiarum alimento.*
Cupiditatis Ætna.
Opum affluentia auaritiæ flammam *nutrit.*
Subtrahendæ opes, vt auaritiæ ignis *extinguatur, non augendæ.*
Opibus videatur auaritia flamma *comprimi, reuera augetur.*
Auarus inſatiabilitate infernus *quidam.*
Fœtor *ab auari rebus vt exhalauerit.*

IGnis auaritia eſt, eget ſemper alimento, omnia depaſcitur, abſumit omnia. Scite ſanctus Baſilius hom. in Lacizis habita, quæ eſt vigeſima prima ex 29. *Ne adaugeas, inquit, tibi peccatum auaritiæ, namque malum ſtare neſcit, aut quieſcere, ſed ignis naturæ ſimile. Ignis enim poſtquam incendium attigit, omnem properat abſumere materiam. Nec prius deſiſtere poterit, quàm materia defecerit. Auarum autem quid retinere poterit?* IGNE VEHEMENTIOR *eſt, omnia continuando ſibi ſuis occupat: ea quæ ſunt vicini, ſibi aufert. Mox vbi alium ſortitur vicinum, & quæ illius ſunt, de ſe rapit, non ea, quæ retro ſunt, attendit, ſed quæ his deſunt, quæ ante proſpicit, à vicinis poſſeſſa deſiderat.* 359.

Ignis auaritia ſemper indiget diuitiarũ alimento. S.Baſil.

Ætna

Cupiditatis Ætna.

Ætna non adeò ardet, nec [illegible] ingen[illegible] euomit flammas, vt ardet auaritia [illegible] habendi cupiditas æſtuat, vt verus fuerit Boethius lib. 2. conſol. Philoſoph. metr. 5. dum cecinit, (Boeth.)

Sævior ignibus *Ætna*
Feruens amor ardet habendi.

Ex diuitiarũ copia cupiditatis incendium creſcit. (Seneca.)

Quò plura quis ligna igni ſubiicit, igni offert, eo magis creſcit, & acrius ardet. idem in auaritia accidit, quo maiores adiiciuntur opes, plus cupiditatis augentur flammæ, incendium addit, qui auaro diuitias offert. Eleganter Seneca lib. 2. de beneficiis cap. [illegible] vbi ait: *Eo maiora cupimus, quo maiora venerunt, multóque comitatior eſt auaritia, in magnarum opum congeſtu collocata, vt flamma infinito acrior vis eſt, quo ex maiori incendio emicuit.* Felicior ipſe, & ditior, ſi illum calamum ſequutus fuiſſet, vt ducem. Meliores noſtri qui non aliud docuerunt calamo, quàm exemplo, ſed illos audiamus. Theodoretus [illegible] 6. de prouid. [illegible Greek] id eſt, *cum affluentiæ materiæ vice* a [illegible] *auaritia* flammam, [illegible] *adiecta maximam* [illegible] *endit.* Et [illegible] tus Auguſtinus [illegible] de tempore, *contemnenda,* inquit *eſt auaritia,* [illegible] ignis *quanto magis acceperit, tanto* [illegible]. (*Opum* [illegible] *tia auaritia flammam nutrit.* Theodor. S. Aug.)

Paria ferè habet ſanctus Chryſoſtomus [illegible] in Geneſim, vbi cupidos, & auaros [illegible]: [illegible] *ſe* tyrannidi avaritiæ [illegible], *nullum concupiſcentiæ finem ſciunt, ſed quanto plura acquirunt, tanto magis* flamma *creſcit, & camini ignis ardet validius.* non igitur augeas diuitias, & opes, ſed minue cupiditatem.

360. *Subtrahendæ opes vt auaritiæ ignis extinguatur, non augendæ.* (S. Iſid. Peluſ.)

Ignis vt extinguatur, non ligna adiicienda ſunt; ſed ſubtrahenda. idem in auaritia [illegible], non augendæ ſunt opes, ſed minuendæ, & ſpargantur in pauperes, ſic auaritiæ flamma minuetur. A probo calamo hoc monitum eſt ſancti Iſidori Peluſiotæ lib. [illegible] epiſt. 113. hæc ſunt verba: *Qui extinguere volunt ignem, non aridam quandam materiam imponunt, neque aliud fomentum præbent, quo ignis augeſcat, fiatque indomabilis, ſed quæ extinguere nata ſunt flammam, flammam adducunt ſi itaque & ipſe extinguere auaritiæ deſideras fornacem, non adiectis alijs facile te poſſe perficere ſperes, ſed detrahendo. Auaritiam autem extingue eleemoſyna, atque in egentes munificentia.*

O[illegible] videatur auaritiæ flamma comprimi, reuera augetur.

Lignorum [illegible] videatur prima facie ligna comprimi, & ignis coërceri, tamen paulò pòſt acrior ſurgit, & vehementior: iſtuc idem in auaritiæ igne accidit non ſopitur diuitiatum augmentis, licet videatur, quin nonnihil compreſſus altiùs erigitur, amplius dilatatur, vehementior ſæuit, quò ſpectabat ſanctus Gregorius lib. 15. moral cap. 12. in hæc verb.: *Liquet quia auaritia deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur. nam more ignis cum ligna quæ conſumat acceperit, excreſcit, & [illegible] videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulo poſt cernitur dilatata.* ne excæcat hæc flamma, opes ſubtrahendæ, ſubtrahenda [illegible] cupiditas. (S. Greg.)

Infernus quidam auarus. (S. Aug.)

Infernus auarus quoque dicitur, infernum inſatiabilitate ſua refert S. Auguſtinus lib. de ſalutaribus documentis cap. 30. *Auarus enim vir inferno eſt ſimilis. Infernus enim quantacunque deuorauerit, nunquam dicit, ſatis eſt. Sic ſi omnes theſauri confluxerint in auarum, nunquam ſatiabitur.*

Ab auari rebus fœtor. (S. Hier.)

A parci [illegible] auarique rebus auaritiæ fœtorem exhalare ſenſit ſanctus Hilarion, de quo iſtuc monumentis conſignauit ſanctus Hieronymus in eius vita. *Deteſtabatur præcipue Monachos, qui infidelitate quadam in futurum reſeruarent ſua, & diligentiam habe[illegible] vel ſumptuum, vel veſtium, vel alicuius rei cum ſæculo tranſeuntis. Denique vnum de fratribus [illegible] quinque ferè a ſe millibus commanentem, quia comperera[t] horruli ſui nimis cautum, timidúmque cuſtodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat. Qui volens ſibi reconciliari ſenem, frequenter veniebat ad fratres, & maxime ad Heſychium, quo ille vehementiſſime delectabatur. Quadam igitur die ciceris faſcem virentis, ſicut in herbis erat, detulit. Quem cum Heſychius poſuiſſet in menſa ad veſperum, exclamauit ſenex, ſe putorem eius ferre non poſſe, ſimúlque vnde eſſet, rogauit. Reſpondente autem Heſychio quod frater quidam primitias agelli ſui fratribus detuliſſet: Non ſentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere* fœtere avaritiam? *Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & vide ſi comedant. Quod cum ille iuxta præceptum in præſepe poſuiſſet, exterriti boues, & plus ſolito mugientes, ruptis vinculis in diuerſa fugerunt. Habebat enim ſenex hanc gratiam, vt ex odore corporum, veſtiumque, & earum rerum quas quis tetigerat, ſciret, cui Dæmoni, vel cui vitio ſubiaceret.*

EXCVRSVS L.

Auaritia metropolis improbitatis, omnis malitiæ mater.

Amatur *facilè auaritia, licet facilè arguatur.*
Auaritia vitiorum regina.
Improbitatis mater *auaritia.*
Metropolis improbitatis *auaritia eſt.*
Omnia vitia *vna auaritia excipit.*
Peccator *per antonomaſiam de auaro.*
Diuitiarum poſſeſſor peccator *dicitur*
Malorum radix *cur dicta ſit auaritia.*

FAcile eſt & auaritiam argui, difficile verò eſt auaritiam non amari, vt fallax quadam dulcedine diuitiarum animis illabatur, vt ægre reiici poſtea poſſit vbi mentem infecerit, quam corripuit, vt optimè huc cadat votum illud ſancti Zenonis Epiſcopi ſerm. 2. de auaritia in illam inuehentis; *Auaritia quàm facile arguitur ab omnibus, vtinam poſſit tam facile non amari, eſt enim artifex ac dulce malum, & hominibus vniuerſis ſemper infeſtum.* Damnanda tamen ſemper eſt, quia ſemper noxia, & illius mala recenſenda vt vitentur. 361. (*Amatur facilè auaritia, licèt facilè arguatur.* S. Zeno.)

In auaritiam pleri que calamos exacuerunt. Caſſiodorus lib. 12. verſ. [illegible] vitiorum reginam auaritiam [illegible]. Phocylides [illegible Greek], matrem totius improbitatis. Bion [illegible] apud Stobæum ſerm. 10. auaritiam dixit [illegible Greek], metropolim omnis improbitatis. Coëunt in vnam auaritiam omnium vitiorum fæces, omnia ſcelera, vna recipit, omnia fouet ac nutrit. Succinit Palingenius dum canit: (*Auaritia vitiorum Regina.* Caſſiod. *Improbitatis mater.* Phocyl. *Metropolis improbitatis.* Bion. Paling.)

Namque vbi auaritia habitant ferme omnia ibidem
Flagitia, impietas, periuria, furta, rapinæ,
Fraudes, atque doli, inſidiaque & proditiones,
Inuidia, & infanda cædes, quid ſi gula narrem?
Denique ſordidius nil eſt, nil peius [illegible].

Suo nempe ſinu omnia vitia vna auaritia excipit, omnia fouet, ac nutrit. 362.

Hinc eſt, vt in diuinis litteris [illegible Greek] auarus peccatoris nomine [illegible], & peccata, & auarus in idem recidant, cum auarus peccatorum omnium ſit [illegible] lubrium, ita explicanda illa verba Prophetæ [illegible] Pſalm 111 v. 9 *Peccator videbit,* (*Omnia vitia vna auaritia excipit.*)

videbit, & iraſ..., hoc eſt, d... ab opibus poſſeſſu, qu... videbit piorum fe... tatem, ... conſpic..., eiuſdem menti eſt & doct... Ag...us hic dum ad hæc verba ait: PECCATOREM *quem* AVARVM *hominem intelligimus ... parpe-res, & impium dicit metu, atque pauore ...* Vbi auarum hominem dediſti, ſtatim omnium ... rum domicilium cenſe, peccatoris titulo in... tur, peccatoris ſibi nomen ... endic..., ob inſignem eius malitiam, ac improbitatem.

Peccator pro auaro nuncupatur. Agell.

Opes, & diuitiæ materiam vitiis omnibus præbent, ſceleribus omnibus famulantur, vt diuitiarum poſſeſſor peccator dici potuerit. hinc Pſal. 81. v. 2. *Faciet peccatorum ſumitis*, ideſt, diuitum, & opulentium, qui diuitiarum copia in omnia ſcelera facilè labuntur, cum vitiis obituri ab hac vita opibus deſtituti, quæ in vitia, & ſcelera impulerunt; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 23. in Geneſim, *Diuites his omnibus relictis nudi hinc migrant, tantum malitia veſtiti*, PECCATORVM *oneribus inde collectis*. O fatui diuitiarum terrenarum amatores, qui dum in diuitias feruntur, feruntur in vitia; diuitum cor auaritia ſubit, ... cunt cum illa omnia, iuſtitia abit, abit innocentia. nam, vt ait ſanctus Leo ſerm. 9. de paſſione Domini, NVLLVM EST *in illo corde* IVSTITIÆ VESTIGIVM, *in quo ſibi auaritia fecit habitaculum*.

Diuitiarum poſſeſſor peccator dicitur. Pſal. 81. 2.

S. Chryſ.

S. Leo.

363. Denique velut à radice pullulant ab auaritia omnia vitia, vt inter omnium malorum radix ab Apoſtolo dicta ſit, quæ virtutum germina inficit, & necat, & omnia ſcelera gignit. Accinit ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 162. vbi ait: *Auaritia fratres, ſicut dicit Apoſtolus*, RADIX *eſt* OMNIVM MALORVM, *quæ cum radicari cœperit in corde, ſic morum diſſipat ornamenta, ſicut arbor noxia feralibus radicibus nexa ſoluit, & diſſipat monumenta maiorum*.

Malorum radix cur dicta ſit auaritia. S. Pet. Chry.

Luculentiùs rem verſat ſanctus Aſterius hom. aduerſus auaritiam, vbi hæc habet: AVARITIA *iuxta Apoſtolum* IDOLOLATRIA *eſt, omniùmque radix malorum, innumera ex ſe vitia progignens, ſicut enim ij, qui aurum in ſinu viſcerù aſque terræ ſcrutantur, auream glebam circa principem, & proprium generationis locum cumulatim repoſitam inueniri narrant, & aliquas inde velut venas in longum hinc inde produci ſicut arborum a ſtipite late ſeſe explicant, ac diffundunt radices: ad eundem modum imagine non minus impropria auri, & auaritia multa video germina, multaſque ſurculos vna eademque ſtirpe auaritia contineri*; cueldenda hæc radix, ne in corde vitiorum germina pullulent, peccatorum rami dilitentur.

Aſterius.

EXCVRSVS LI.

Ægrè ſanari auaritiæ morbus poteſt.

Opum Cupidini alæ tributæ quia ægrè auolat à corde quod tenet.

Sine pedibus quoque hic amor eſt.

Difficilè auarus ab auaritiæ morbo *ſanari poteſt.*

Ab inſano auaritia pelago *ægrè quiſque emergere poteſt.*

Eo magis Deo diſſimilior *homo eſt, quo magis terrenas opes amat.*

364. VBi quis aditum auaritiæ dederit, dederit cupiditati ægrè poſtea excludet quod ſemel admiſit, ... Cupido mentem, & ancis a... amore eam vin... Cupidini, & amori pedes, alæque ... a Po... acere quia facile aliò abit, ali... auolat, pe...nite, opum quæ Cupido ſine pedibus eſt, quia difficile ... , quem ſemel corripuit, quin auribus ..., quia gemitus non audit ... pre...ibus ... Præclare rem verſat ſanctus I... Peluſiota lib. 2. epiſt. 233. vbi de pecuniarum & corporum amore ... ſecenſet, *Corporum amorem, vt qui acris quidem ſit, verum ce... extinguatur ... ob eam cauſam pictores cum alis ... depingunt. quoniam nunc libidinem inflammat, nunc ... ob ſaturitatem* AVOLAT. *At pecuniarum amorem nemo vnquam aut fingere, aut ... ribere auſus eſt, cuius rei hæc fortaſſe cauſa eſt quia ne amor quidem eſt, ſed inſanabilis furor. Aut hæc fortaſſe, quia nec fingi, nec deſcribi poteſt* Addit ſtatim *quin ne* PENNAS *quidem* HABET, *ſitia ... enim, atque ... mſit*; & paucis interiectis. *Porrò*, inquit, *aures vſque adeo ſeptas, ... obturatas habet, vt nec ſupplices preces, nec ... nec fletus, nec ... habeat. Tantum vero ab eo ... vt* PENNAS HABEAT *(quæ ...) vt ne pedem quidem ipſi vir vllus cordatus tribuere queat. Neque enim ingredi, atque ab eo, qui captus eſt ſecedere poteſt.*

Opum Cupidini alæ tributæ, quia ægrè auolat à corde quod tenet.

S. Iſid. Peluſ.

Sine pedibus quoque hic amor eſt.

365. Alis, pedibuſque diuitiarum amor caret, licet pedes, alæque habeant diuitiæ ipſæ, ... enim, ac p... diſidentium mentem ferientur ... aliò anolant, ... ne que diu apud ... poſſeſſorem manent; hinc ... Chryſoſtomi hom. 5. in Gen. *Diuitiæ ... ſuis præſtantes ſtatim alis* AVOLARVNT; ſic aliò ſe conferunt diuitiæ, non facit ... diuitiarum cupiditas, & amor.

Verè ... eſt, facilè quis diuitiarum amore capi poteſt, difficile verò ab eius laqueis liberari. Rem exemplo firmo, corripuerat habendi cupiditas Ananiam, eóque eum traxit vt coram Petro mentiretur. quid egit peritus medicus? non correxit, ſed puniuit, damnauit cum morte, nam ... ram Petro expirauit Ananias, Act. Reponat hic aliquis, & quærat cur non potius auaritiam ſanare præſtabat cupiditatem extinguere, quam Ananiam, an morbi huius curandi difficultate territus eſt? putauit facilius eſſe auarum mori, quam eius auaritiam. Bene ſanctus Ambroſius ſerm. 59. *In Anania Petrus auaritiam*, SI POTVISSET CORRIGERE, NON PVNISSET. Pergit, *ſed dum illum punit, alios corrigit*; docétque ne ſinant ſe hoc auaritiæ morbo corripi, ægrè hanc ægritudinem excurſuri, ſi ſemel eam admittant.

Difficilè auarus ab auaritiæ morbo ſanari poteſt. Act.

S. Amb.

Sanctus Chryſoſtomus, *Inſaniæ pelagus* indigitat auaritiam, in quod qui ſe proiecerit, ægrè exire deinde poterit; ſic ille loquitur hom. 12. in epiſt. ad Roman. *Si ſenſim in huius inſaniæ pelagus illapſus fueris, ſemel ingreſſus difficile regredi poteris*; nulli pelagi huius mahria imponat, nullum decipiat, eius vndis abripi ac ſepeliri facilè quiſque poteſt, ab earum vi, ac impetu ſe eximere non eſt cuiuſlibet.

Ab inſano auaritia pelago ægrè quiſque emergere poteſt. S. Chryſ.

Quid hæremus terræ, quid terrenis inhiamus, & mutabilibus, cœlo à cœleſtibus nati. Hominem pudeat ad Dei imaginem factum, rerum temporalium amore corripi, quæ eum à Dei ſimilitudine longius trahunt, quo magis in ſui amorem, cupiditatémque alliciunt, vt verus fuerit S. Auguſt. lib. 9. de Ciuit. Dei cap. 16. dum ait: *Incorporali illi, æterno, & incommutabili tanto eſt anima hominis diſſimilior, quanto rerum temporalium mutabiliúmque cupi-*

Eò magis Deo diſſimilior homo eſt, quo magis terrenas opes amat. S. Auguſt.

Nouarini Adagia SS. Patr. L *dior.*

dior. Valde ſimilis erit ab opu[illegible]narum, amore liber, & expeditus.

ADAG. CCCCLXXIII.

Aureum ſeculum.

366. FElicia, & ſanctitatem redolentia ſecula aurea adagialiter dicentur; hanc appellationem primùm illud fidelium ſeculum indeptum eſt, in quo pietas, & fidei ardor in fidelibus vigebat, virtutes vernabant; ita loquitur ſanctus Petrus Damianus epiſt. 1. *Reparetur nunc,* inquit, *aureum Apoſtolorum ſeculum, & præſidente veſtra prudentia, Eccleſiaſtica refloreat diſciplina;* & opuſc. 12. cap. 3. *poſt illud aureum Apoſtolorum ſeculum.* In vita quoque ſancti Romualdi, diſciplinæ rigorem religionis obſeruantiæ vigorem, qui illius æuo, illius exemplo, & inſtitutione vigebat, efficiens, hæc habet cap. 64. *Sed cur ego de monachis loquor, cùm & ipſi monachorum famuli, ipſi quoque cuſtodes pecorum i[illegible]entiam tenerent, diſciplinas inter ſe inuicem facerent, & de quibuſlibet verbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi ſeculum, quod etſi tormenta perſecutorum non noverat, ſpontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, ſeculum, quod inter montium, & ſiluarum feras tot cæleſtis Hieruſalem ciues alebat.* Abſalom ſerm. 306. *Si redirent,* inquit, *aurea illa ſecula, & ſicut in primitiua Eccleſia.*

ADAGIVM CCCCLXXIV.

Pomum Sodomiticum, ſeu pomum Gomorrhæum.

QVæcumque extima ſui ſpecie ſpectatores decipiunt, & præter externam quandam pulchritudinem, ac venuſtatem nihil intus boni continent, nihil ſolidi, nihil ſuauitatis, ſcite pomis Sodomiticis, ſeu Gomorrhæis poterunt prouerbiali ſchemate comparari, ita ſunt terrenarum deliciarum, & corporearum concupiſcentiarum fructus ſimiles pomis Sodomæ, quæ cum ad ſpeciem fulgeant, & maturitatem prætendant, mandi tamen non poſſunt, vt Solinus inquit. Sic enim ille de pomo Sodomitico ſcribit Polyhiſtor. cap. 39. *Longo ab Ieroſolymis receſſu triſtis ſinus panditur, quem de cœlo tactum teſtatur humus nigra, & in cinerem ſoluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrhum: apud quæ pomum gignitur, quod habeat ſpeciem licet maturitatis, mandi tamen non poteſt. Nam fuliginem intrinſecus fauillaceam, ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ leui tactu preſſa, fumum exhalat, & fatiſcit in vagum puluerem.* Et ſanctus Cyprianus in Sodomis v. 126. ita canit,

Semiperempta etiam ſi qua illic iugera, lætas
Autumni conantur opes, facilè optima ſeſe
Promittunt oculis, pyra, perſica, [illegible] omnia mala,
Donec carpuntur: nam protinus indice tactum
Soluitur in cinerem, fit vana fauillaque pomum.

De hoc pomo ita loquitur ſanctus Petrus Damianus opuſc. 24. *Quid eſt,* inquit, *quod in aruis Sodomæ poma gignuntur, quæ ad maturitatis quidem ſpeciem vſque perueniunt, ſed morſu preſſa ve[illegible] in fumum, vel fauillam corio fatiſcentem euaneſ[illegible]*

Porrò in famoſarum [illegible]itatum fin[illegible]ibus, iræ diuinæ monumentum amouit ſanctus Chryſoſtomus, cuius h[illegible] ſunt verba hom. 8. in 1. epi[illegible] ad Theſſ[illegible] de [illegible] R[illegible]ne ad quam [illegible] ſe recepit

[illegible] *[illegible] ſteri[illegible], & cum omnibus [illegible] cer[illegible]ebat Dei Pa[illegible] a[illegible]tior, [illegible] ſtam arbo[illegible]um. Fru[illegible] autem eſt [illegible] Dei monim[illegible]ant enim mala punica lignum, inquam, & fru[illegible]a præ[illegible]am habent ſpeciem, & exteriore ſ[illegible] ignoranti præbent bonam ſpem. Si ſumpta [illegible] in manus, fracta nullum quidem fructum, [illegible] non oſtendunt puluerem & cinerem intus repoſitum.*

ADAGIVM CCCCLXXV.

Nouus Dathan, nouus Abiron.

NOta ex ſacris litteris horum hominum temeritas, & impietas, qui Moyſi [illegible] opponentes [illegible]ditionem contra illum ſuſcitauerunt, vt in pœnam [illegible] eos eo[illegible] terra deglutierit; mentio huius rei fit Num. 16. Poſſunt & ad pares abominanda hæc nomina transferri, vt prouerbialem veſtem induant, qui [illegible]gitur Dei ſeruis Eccleſiæ Doctoribus reſiſtit, qui [illegible] in eos, qui veritatem prædicant, vera docent, [illegible] & Eccleſiæ Catholicæ partes tuentur, & bene ſentientes vel[illegible], *hic nouus Dathan, nouus Abiron meretur* compellari. hac formula vſus eſt ſanctus Gregorius Nazianzenus Philoſophum quendam perſtringens qui ſancto Baſilio, [illegible] doctrinæ obganniebat. hæc ſancti Gregorij verba epiſt. 26. vbi poſt recenſit[illegible] Philoſophi [illegible] ſubdit. *Hic [illegible] de hoc [illegible] atque arrogantiæ nomine [illegible] Dat[illegible] dogmatum promul[illegible]* quæ [illegible] non minus, quam appoſite in noſtri temporis hæreticos torqueantur; quibus Dathani, & Abironis pœna imminet, quia in temeritate, & arrogantia ſunt illis pares. 367.

ADAG. CCCCLXXVI.

Inter ſydera nidum collocare.

QVi ad perfectionis, & ſanctitatis culmum videntur perueniſſe, cœlo proximi f[illegible], hi prouerbiali quodam modo *inter ſydera nidum dicentur collocaſſe;* quos tamen a [illegible] crimine immunes non eſſe, nec a caſu, teſtatur ſanctus Auguſtinus lib. ſoliloquiorum cap. 29. dum ait: *[illegible] multos Domine, ex Patribus noſtris, quod vtique ſine magno tremore non recolo, ſine [illegible] timore non con[illegible]or, aſcendiſſe primitus quodammodo [illegible] ad cœlos, & inter ſydera nidum ſuum colloca[illegible], poſtmodum autem cecidiſſe vſque ad ab[illegible], [illegible] animas eorum [illegible] obſtupuiſſe; [illegible] de cœlo cecidiſſe ab impetu ferientis caudæ draco[illegible].*

ADAG. CCCCLXXVII.

Qui ſcalmum in lacu regere neſcit, Euxini maris fragoribus creditur.

CVm qui impar minoribus eſt, maioribus [illegible]dicitur, & ei, qui ineptus facilioribus eſt, difficilia committuntur, [illegible] proverbij loco poterit adhiberi, [illegible] adhibuit ſanctus Hieronymus epiſt. 49. quæ eſt de muliere ſepties icta, 368.

icta, qui de ſe humiliter ſentiens, déque viribus ſuis, ait: *Homo, qui nec dum ſcalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragoribus*; quod iuſtiùs in eos quadrabit, qui vere inepti alicui operi ſunt, quod facilius eſt ineptiores futuri, & magis impares difficiliori.

ADAG. CCCCLXXVIII.

Nullus Dauid ſine Saule.

IVſti malos perſequutores habent, cùm deberent imitatores habere; cùm igitur quiſpiam inſigni ſanctitate inſignis, impij alicuius inſidiis, conuitiis, iniuriiſque petetur, vſurpari hoc prouerbium poterit, quod à doctis viris vſurpatum reperi; ſcilicet, *Nullus eſt Dauid ſine Saule*, qui eum perſequatur.

ADAGIVM CCCCLXXIX.

Nullus Moſes ſine murmuratore.

NEc ſumma vitæ ſanctitas, nec illuſtrium operum, miraculorúmque editio Moſem à murmurationis iaculis exemit; non populum tantùm murmurantem ſenſit, ſed, quod peius, Mariam, Aaronem, vt defenſorem Deum habuit; cùm igitur etiam in iuſtos pióſque ſæuire murmuratores viderimus, aptè hoc prouerbio vtemur, *nullum Moſem ſine murmuratoribus eſſe*, quo noſtri vti ſolerent.

ADAGIVM CCCCLXXX.

Nil tam bene dictum quod non poſſit deprauari.

369. IN deteriorem plerumque partem rapiuntur, quæ poterant in meliorem; ſi quid à bona alicuius mente fluxerit, & alio malè torqueatur, afferri prouerbiali ſchemate præfixa ſententia poterit. Attulit Petrus Abailardus, cuius opera, à cenſura vendicata ex codicibus mſſ. habemus; ſic autem ille loquitur in Apologia ſua, *Notum prouerbium eſt: Nil tam bene dictum, quod non poſſit deprauari.*

ADAGIVM CCCCLXXXI.

Noſter Antiochus.

QVi ſæuus in omnes, in omnes crudelis eſt, quoſlibet inhumaniter tractat, nulla miſericordia tangitur, hic Antiochi nomen merebitur, ſumptum ab illo, qui immanem crudelitatem in Iudæos exercuit; hoc ſenſu, hoc nomen extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. de Maccabæis in hæc verba: *Filij ſacroſanctorum filiorum exemplo permoti, atque adoleſcentium cum in fœdis & obſcœnis affectibus, ſed in certaminibus aduerſus animi vitia ſuſceptis conterentes, ſtrenuéque cum quotidiano noſtro Antiocho confligentes, qui membra omnia noſtra laceſſit, variiſque modis perſequitur.* Noſter Antiochus Satanas eſt, noſter Antiochus caro, noſter Antiochus mundus.

ADAG. CCCCLXXXII.

Pulicis, & Leonis comparatio.

CVm exigua magnis comparantur, & vilia cum perfectis conferuntur, adhiberi prouerbialis hæc ſententia poterit, quæ exculpitur ex epiſt. 1. Petri Abailardi; ſi vir minimæ ſanctitatis ſanctiſſimis parietur, minimè peritiæ periſſimo, huic erit prouerbio locus, & vniuerse cùm valde inter ſe diſparia, & inæqualia comparaotur.

ADAG. CCCCLXXXIII.

Ponere in cœlum os.

TOrquebitur in eos, qui lingua in omnes ſæ- 370.
uiunt, nulli parcunt, in Deum, Deique ſeruos contumelioſi; Adam Præmoſtratenſis ſerm. 3. ad Pontifices coërcuit dum ait: *Nec ab officio Pontificali propter hanc ipſi deſidiam atque negligentiam ſuſpenduntur. Certe nec hoc ſcio ſi eos ipſi ſaltem monent vbi ſe emendent. Sed de illis ſinamus modo, ne videamur os noſtrum ponere in cœlum, ſi tamen in cœlum,* & ſerm. 12. *Nimis frontosè*, inquit, *Chriſtos Domini tangis, nimis ſuperbè ponis in cœlum os tuum.* Addit ſtatim, & monet *Caue ne dum nimium de tuo robore confidens archam Domini manu temeraria contingere præſumis, percuſſione etiam ab eo mortifera feriri merearis.*

Amentiæ certa conſignatio eſt diuina intra oris noſtri anguſtias coërcere, & diuinarum rerum magnitudinem intra ſermonis noſtri limites ſperare poſſe concludere, quod eleganter vrgebat ſanctus Maximus hom. 1. in natali Domini: *Perabſurdum eſt*, inquit, *fratres, vt ineffabilem Deum infirmiſſimo fragilitatis noſtræ ſermone penſemus: amentia res eſt, vt operationes maieſtatis immenſæ inter exigua corruptibilis oris noſtri conemur verba concludere.*

ADAG. CCCCLXXXIV.

Laua os tuum, & ſic memineris.

CVm de probo viro, & virtutibus inſignito non temere, ſed cum reuerentia loquendum ſignificare volebant, hoc olim prouerbio vtebantur; quod habet ſanctus Chryſoſtomus hom. 9. in Matth. ſeu auctor operis imperf. in eos inuehens, qui Dei nomen frequenter, & inconſideratè iurantes vſurpant. hoc eius verba: *Quoties de viro quopiam virtutibus prædito loquimur, dicimus, Laua os tuum, & ſic memor ſis; nomen autem Dei ſimpliciter diſtrahimus.*

ADAGIVM CCCCLXXXV.

Cedit punctioni acus, qui mucroni ſe arbitratur poſſe reſiſtere.

IN illos cadit, qui minimis ſuccumbunt, & 371.
tamen grauiora ſe paſſuros iactant; egregiè hos premit ſanctus Bernardus ſerm. de ſancto Clemente, his verbis: *Vt quid ergo non poſſumus & nos cum Beato Clemente Chriſti bibere calicem? ſed*

fortè ;reſpondent aliqui, Poſſemus ſi opportunitas non deeſſet, ſed perſequutionis tempus ceſſauit. At ego fateor, non ſatis crediderim ita dicentibus ; quid enim? quotidie cedit is punctioni acus vnius, & mucroni vos arbitramini poſſe reſiſtere? In minimis probate conflictibus, quam viriliter in maiori certamine ſtare poſſitis. Plerumque vnius durioris verbi auditu victi ſternuntur, qui fortes contra integras acies ſtare ſe poſſe confidebant, videbant tela, contemnebant arietes.

ADAG. CCCCLXXXVI.

Mari mutabilior.

ALicuius inconſtantia,& mutabilitas prouerbiali hac comparatione traducetur ; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom.12.in epiſt.ad Epheſ. *Mari*, inquit, *crebriùs mutantur* ; maris fluxus, refluxus, notus omnibus eſt,licèt non ita cauſa.

ADAG. CCCCLXXXVII.

Sagitta de pharetra Satanæ educta.

IMprobiſſimus homo cæteris ſua improbitate nocens, prouerbiali metaphora, *ſagitta de pharetra Diaboli educta*, vocari poterit; ſortitus hunc titulum eſt impius Cadalous apud ſanctum Petrum Damianum lib.5.epiſt.6.ait quippe: *Cadalous ille ſanctæ perturbator Eccleſiæ, Apoſtolus Antichriſti, ſagitta nimirum educta de pharetra Satanæ.* Nihil obeſt, quin in ſimiles hoc dictum torqueatur.

ADAG. CCCCLXXXVIII.

Præſumere ex æquo currere cum Gigante.

372. VTemur quoties quis in aliqua re cum aliquo contendit, cui multis partibus ſit inferior. elicui ex ſancto Bernardo, qui ſerm.83.in Cantic. ita ſcribit: *Quia non valet ex æquo currere cum Gigante*; ſi quis igitur currere præſumat, argui poterit nimiæ temeritatis.

ADAG. CCCCLXXXIX.

Fumo infirmius, leuius.

DE re, quæ nulla nitatur firmitate, conſiſtentia nulla, ſed quæ facilè diſpergatur, in nihilum abeat. Sanctus Chryſoſtomus hom. 17. in epiſt.ad Romanos, *Præconium humanum fumo infirmius*; & hom.20.*Arrogantia fumo leuiùs diſſoluitur.*

ADAGIVM CCCCXC.

Rete ſubtili haurire aquam.

IRritum laborem, operámque caſſam, aut rem factu difficilem hoc prouerbium notat; quo vſus ſanctus Ambroſius lib.de arca Noë cap. 22. vbi ait, *Tanquam in prouerbio ſi quis rete ſubtili haurire cupiat aquam, ſic qui malitiam ex pectoribus hominum conatur auferre.*

ADAGIVM CCCCXCI.

Contentionis pomum in medium proiicere.

DE eo, qui ſeminarium litium, & rixarum ſpargit, diſſidij author; prouerbialiter dixit Nicephorus Calliſtus lib.14. τὸ μῆλον ἔριδος ἐς μέσον βάλλειν. ideſt, *contentionis pomum in medium proiicere.*

ADAGIVM CCCCXCII.

De Delphica vmbra contendere.

EST de nihili magnas rixas excitare; Syneſij verba ſunt lib.1. de prouidentia, *Phanaticus ſimilis eſſe videretur, de Delphica vmbra pertinaciſſimè contendens*; in eos torquebitur qui lites vel de re leuiſſima mouere ſunt parati.

EXCVRSVS LII.

Amatori veritatis cauenda contentio eſt.

Superæ doctrinæ verba ſine contentione *excipienda.*

Deſideriorum, *non* contentionum *vir ſit, cæleſtium myſteriorum cognitione donandus.*

Apud Aſcetas benedictione *contentioſus carebat.*

A contentione, vt ab aſpide *timendum.*

Qui contentiones ſerit, *nil boni* metet.

QVi amator veritatis eſt,non ſit litium, & contentionum; hoc rectè Chriſtus innuere voluit, dum non ſemel paruulos diſcipulos ſuos eſſe debere dixit, vt ſcilicet ab omni contentione liber eſſet, qui eius doctrinæ excipiendæ ſe ſiſtit; ſcitè Beda Venerabilis in cap. 10. Marci, *Regnum*, inquit, *Dei, ideſt, doctrinam Euangelij ſicut paruuli accipere iubemur, quia quomodo paruulus in diſcendo non contradicit Doctoribus, neque rationes, & verba componit aduersùs eos reſiſtens, ſed fideliter ſuſcipit quod docetur, & cum metu obtemperat, & quieſcit; ita & nos in obediendo ſimpliciter, & ſine vlla retractatione verbis Dominicis parere debemus*; ineptus excipiendæ ſuperæ doctrinæ mentis ager eſt, qui contentionum ſpinis ſcatet. 373.

Superæ doctrinæ verba ſine contentione excipienda.

B. Beda.

Contentio omnibus cauenda, ſed præcipuè iis, qui diuina inquirunt, qui diuinæ legis ſtudio vacant; doceri hi poſtulent quæ ignorant,non temere alios impugnent,contendant cum aliis: ſcite id colligit Sedulius in cap.9.epiſt.ad Romanos,ex eo quòd Daniel *deſideriorum vir* dictus eſt,Dan.9.*Cum Daniel*,inquit, *Propheta voluntatem deſideraſſet agnoſcere, vnde & vir deſideriorum appellatus eſt, non eſt ei dictum, Tu quis es? ſed miſſus eſt Angelus, qui eum de omnibus Dei diſpenſationibus & iudiciis edoceret, & nos ſi aliquid de ſecretis Dei, & reconditis deſideramus cognoſcere, deſideriorum, & non contentionum viri ſimus; occultiùs in diuinis litteris inſerta Dei iudicia fideliter, & humiliter requiramus, propterea namque & Dominus dicebat: Scrutamini Scripturas.*

Deſideriorum, non contentionum vir ſit, cæleſtium myſteriorum cognitione donandus.

Sedul.

374. *Benedictione contentioſus carebat.* Anonym.

Olim apud Aſcetas qui contentioſè de Scripturis diſputabat benedictione priuabatur: in pœnis incerti auctoris, qui tamen in ſancti Baſilij operibus inſeritur Num. 21. hæc habet: *Si quis ex Scripturis contentioſè diſputat, careat benedictione; ſi verò commonitus perſeuerет, veluti inobediens excommunicetur.*

A contentione, vt ab aſpide timendum eſt. S. Ephrem.

A contentione vt ab aſpide timendum eſt, hinc illud ſancti Ephræmi de imit. Prouerb. *Qui,* inquit, *contentiones amat, ſimilis eſt ei, qui aſſiduè manum ſuam in foramen aſpidum immittit.*

Qui contentiones ſerit nil boni metet. Matth. 5. Iſaac.

Qui contentiones ſerit, nihil metet boni; præmium pauperibus, & mitibus decernens Chriſtus Matth. 5. illis cœlum dedit, iſtis terram, vt qui contentionis ſectator eſt, nihil vbi relictum ſciret. Scitè Iſaac in allegoriis noui Teſtamenti ad hæc verba: *Beati pauperes ſpiritu, quia ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram;* ſubdit ſtatim, *Cœlum pauperibus, terra mitibus; quid relictum contentioſis? quid amplius volunt, qui diuites fieri volunt?* cœlum, terrámque auferant, & aliquid inueniant, quod poſſideant.

ADAGIVM CCCCXCIII.

Prouocare ventos ad flandum.

375. EſT ad aliquam rem quempiam vrgere, ad quam paratiſſimus eſt; hinc illud Ennodij lib. 1. epiſt. 2. *Hac fiducia* PROVOCASSEM VENTOS; *Fauſtum meum ad facundiam.*

ADAGIVM CCCCXCIV.

Rota Ixionis tibi non deeſt.

CVm quis cupiditate torquetur, & iactatur, & rapitur ad illicita, iactari in illum poterit hoc prouerbium; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 91. NON OBEST TIBI ROTA IXIONIS, *dum cupiditate torqueris, dum ad illicita raperis.*

ADAGIVM CCCCXCV.

Riſus leuitate Democritum oſtendere.

PRodigioſus in riſu Democritus fuit, vt effuſiſſimi riſus hominem Democriti poſſit nomine prouerbialiter non inſigniri tantùm, ſed & notari, notauit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 15. cap. 27. vbi ait, *Cùm in cenſura ſilentij & in abiecta veſtis auſteritate Antonium præbeas, ne in* LEVITATE RISVS, *vel faceta dicacitatis vrbanitate* DEMOCRITVM OSTENDAS.

ADAGIVM CCCCXCVI.

Crucem portare vt Simon Cyrenæus.

376. QVi crucem ſuam non portat, ſed alienam, quique ad illam ferendam aut vi adigitur, aut amore gloriæ, humanæque laudis trahitur, hic prouerbiali ſchemate PORTARE CRVCEM dicetur, VT SIMON CYRENÆVS, quem angariauerunt, vt poſt Ieſum Ieſu crucem portaret; huc ſpectauit ſanctus Bernardus in Apologia ad Gulielmum Abbatem, vbi ait: *Vt* PORTANTIBVS CRVCEM *non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut* SIMON CYRINÆVS *alienam*, ſerm. verò de ſancto Benedicto, ita ſcribit: *Arbores, quæ fructum faciunt, ſed non ſuum, hypocritæ ſunt,* CVM SIMONE CYRENÆO CRVCEM PORTANTES, *non ſuam: qui religioſa intentione carentes, & angariantur, & quæ non amant, amore gloriæ, quam deſiderant, facere compelluntur.*

Huc facit & illud, quod habet auctor vitæ Beati Antonini Abbatis: CRVCEM, inquit, *Chriſti* NON TANQVAM CYRENÆVS *ille in agonia deferentes, ſed velut Athleta Paulus Crucem, & ſtigmata Ieſu in ſuis corporibus exprimentes.* Huc ſpectabat etiam Abſalon Abbas, ſerm. 45. qui eſt in dedicat. Eccleſiæ, vbi ita ſcribit: *De primo obedientium genere ſunt, qui portant quidem Crucem Domini ieiuniis, vigiliis, & cæteris diſciplinæ inſtitutis, ſed ad omne id quod fieri oportet, nihil faciunt voluntariè, ſed quaſi ſeruientes ad oculum, non ſpiritus libertate, ſed ſola ſeruitutis ordinis diſtrictione. Vnde & dicitur; & hunc angariauerunt, id eſt, coegerunt, vt tolleret crucem Domini.*

Præterea BONVM CYRENÆVM SE EXHIBERE, eſt aliqua in parte Chriſtum imitari, & Crucis eius ſaltem portionem exiguam poſt eum ferre; hoc ſenſu extulit B. Thomas à Villanoua conc. 3. de vno Martyre, vbi Chriſtum ita loquentem adducit: *O peccator, & tu, qui perpetraſti, tu qui commiſiſti, videns ridebis, & lætaberis? neque huius tanti oneris participem fieri dignaberis? non (inquam) te mihi* BONVM CYRENEVM EXHIBEBIS, *vt vel à tergo exiguam crucis meæ portionem ſuſtineas?*

Simones Cyrenæos nos in cruce deferenda nolebat ſanctus Cyprianus, dum tract. de Paſſione Chriſti aiebat: *Da nobis in vita præſenti, vt ſimus ſine angaria baiuli crucis tuæ.*

Sanctus Gregorius Nazianzenus nos Simonis Cyrenæi exemplo ad crucem ferendam ſic inhortatur orat. 42. *Si* SIMON CYRINÆVS SIS, *crucem tolle, ac ſequere;* quæ verba ſic explicat Nicetas; *Simon, ſi quis interpretetur, obedientiam ſignificat, Cyrene autem animi promptitudinem. Quiſquis igitur ad obediendum Euangelium paratus eſt, ac prompto animo per membrorum, quæ ſuper terram ſunt, mortificationem, philoſophia in actione poſita ærumnas, & afflictiones pro virtute ſubit,* ILLE SIMON FIT CYRENÆVS, *vltrò nimirum virtutem colens, atque humeris crucem geſtans, ac Chriſtum ſequens, hoc eſt, diſtractam prorſus à terra pia vita rationem oſtendens. Eodem modo tu quoque ſi animi obedientia præditus es, alacri animo ad geſtandam carnalis voluntatis oppreſſionem accingere. Nam interemptrix quoque corporis, crux erat. Ita fiet vt Chriſti mandata ſequaris.*

ADAGIVM CCCCXCVII.

Noctuæ imitator.

QVi in luce caligat, in apertis errat, in diuinis cæcutit, in errorum verò obſcuritate acutus eſt, in tenebris videt, ſapit in mundanis, ad ſuperſtitioſa ſubtilis eſt. qui errores amat, odit veritatis lucem, hic adagiali quadam forma NOCTVÆ IMITATOR audiet, quæ nocte videre perhibetur, in luce caligare; hoc ferè ſenſu extulit ſanctus Maximus hom. 2. de non timendis hoſtibus carnalibus, additque hanc hæreticorum notam eſſe hunc characterem; quibus magis amica errorum, ac falſitatis tenebræ, quàm ſit læta veritatis lux. 377.

fortè reſpondent aliqui, Poſſemus ſi opportunitas non deeſſet, ſed perſequutionis tempus ceſſauit. At ego fateor, non ſatis crediderim ita dicentibus; quid enim? quotidie ceditis punctioni acus vnius, & mucroni vos arbitramini poſſe reſiſtere? In minimis probate conflictibus, quam viriliter in maiori certamine ſtare poſſitis. Plerumque vnius durioris verbi auditu victi ſternuntur, qui fortes contra integras acies ſtare ſe poſſe confidebant, videbant tela, contemnebant arietes.

ADAG. CCCCLXXXVI.

Mari mutabilior.

Alicuius inconſtantia, & mutabilitas prouerbiali hac comparatione traducetur; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 12. in epiſt. ad Epheſ. *Mari*, inquit, *crebriùs mutantur*; maris fluxus, refluxus, notus omnibus eſt, licèt non ita cauſa.

ADAG. CCCCLXXXVII.

Sagitta de pharetra Satanæ educta.

Improbiſſimus homo cæteris ſua improbitate nocens, prouerbiali metaphora, *ſagitta de pharetra Diaboli educta*, vocari poterit; ſortitus hunc titulum eſt impius Cadalous apud ſanctum Petrum Damianum lib. 3. epiſt. 6. ait quippe: *Cadalous ille ſanctæ perturbator Eccleſiæ, Apoſtolus Antichriſti, ſagitta nimirum educta de pharetra Satanæ.* Nihil obeſt, quin in ſimiles hoc dictum torqueatur.

ADAG. CCCCLXXXVIII.

Præſumere ex æquo currere cum Gigante.

372. Vtemur quoties quis in aliqua re cum aliquo contendit, cui multis partibus ſit inferior. elicui ex ſancto Bernardo, qui ſerm. 83. in Cantic. ita ſcribit: *Quia non valet ex æquo currere cum Gigante*; ſi quis igitur currere præſumat, argui poterit nimiæ temeritatis.

ADAG. CCCCLXXXIX.

Fumo infirmius, leuius.

De re, quæ nulla nitatur firmitate, conſiſtentia nulla, ſed quæ facilè diſpergatur, in nihilum abeat. Sanctus Chryſoſtomus hom. 17. in epiſt. ad Romanos, *Præconium humanum fumo infirmius*; & hom. 20. *Arrogantia fumo leuius diſſoluitur*.

ADAGIVM CCCCXC

Rete ſubtili haurire aq[...]

Irritum laborem, operámque rem factu difficilem hoc pro[...] tat; quo vſus ſanctus Ambroſius lib[...] cap. 22. vbi ait, *Tanquam in [...]* *ſubtili haurire cupiat aquam, ſic qui malitiam ex pectoribus hominum conatur auferre.*

ADAGIVM CCCCXCI.

Contentionis pomum in medium proiicere.

De eo, qui ſeminarium litium, & rixarum ſpargit, diſſidij author; prouerbialiter dixit Nicephorus Calliſtus lib. 14. τὸ μῆλον ἔριδος ἐς μέσον βάλλειν. ideſt, *contentionis pomum in medium proiicere.*

ADAGIVM CCCCXCII.

De Delphica vmbra contendere.

Eſt de nihili magnas rixas excitare; Syneſij verba ſunt lib. 1. de prouidentia, *Phanaticis ſimilis eſſe videretur, de Delphica vmbra pertinaciſſimè contendens*; in eos torquebitur qui lites vel de re leuiſſima mouere ſunt parati.

EXCVRSVS LII.

Amatori veritatis cauenda contentio eſt.

Superæ doctrinæ verba ſine contentio[...] *cipienda.*
Deſideriorum, *non* contention[...] *cœleſtium myſteriorum cognitione* [...]
Apud Aſcetas benedictione *conte*[...] *rebat.*
A contentione, vt ab aſpide *tim*[...]
Qui contentiones ſerit, *nil b*[...]

QVi amator veritatis e[...] contentionum; hoc t[...] voluit, dum non ſemel [...] eſſe debere dixit, vt ſ[...] liber eſſet, qui eius d[...] ſcitè Beda Venerab[...] inquit, *Dei, ideſt* [...] *accipere iubemus* [...] *non contradicit D*[...] *ponit aduerſus* [...] *docetur, &* [...] *in obedi*[...] *bis Domin*[...] peræ d[...] ſpini[...]
C[...]
q[...]

374. [illegible]

Benedictione contentus, [illegible] carebat. Anonym.

A contentione, ut ab aspide, [illegible] est. S. Ephrem.

Qui contentiones [illegible] nium [illegible], & [illegible] Matth. 5. [illegible] contentiones [illegible] rer. Scit [illegible] hæc [illegible] regnum [illegible] terram [illegible] tibus, [illegible] qui [illegible] tax, & [illegible]

Quæ contentiones sunt nil bene agit. Matth. 5. Isaiæ.

ADA[illegible]

Procacem [illegible]

375. E[illegible]

ADA[illegible]

ADA[illegible]

[illegible]

[illegible] ar- [illegible]; *non* [illegible] quod [illegible] biles

[illegible] l.

[illegible] r.

[illegible] excuſant, 381.
[illegible] OMATA [illegible] ſu extulit [illegible] *allegantes* [illegible] OÆ PERI-

[illegible] peccatum ſibi [illegible] alium reiiciat. [illegible] *tu dominaberis* [illegible] *reſſio eius, & tu* [illegible] ntiæ vera conſi- [illegible] tatur, qui errorem [illegible] ui humiliter pecca- [illegible] us excuſando facit. [illegible] ron. lib. 1. cap. 8. qui [illegible] ens ait: *Quieſce, ad te* [illegible] *naberis illius. Poteſt qui-* [illegible] *hominem conuerſionem eſſe* [illegible] *quàm ſibi ſciat tribuere, quod* [illegible] *bris pœnitentia, medicina, &* [illegible] *tunc enim dominabitur quiſque* [illegible] *defendendo prapoſuerit, ſed pœ-*

[illegible] nutili, caſsóque labore peccata [illegible] teteget omnia Deus, omnia reue- [illegible] pudor ſuorum ſcelerum velatores [illegible] m diuelabuntur. huc ſpectant illa [illegible] Prophetæ verba cap. 3. 17. *Decaluabit* [illegible] *verticem filiarum Sion*, vt ſcilicet nihil oc- [illegible] ur, nihil ab aliorum notitia ſubducatur. [illegible] anctus Hieronymus in cap. 3. Iſaiæ ad hæc [illegible] a: *Hoc & nobis accidet, quorum peccata celantur:* [illegible] *n impletum fuerit illud, quod ſcriptum eſt, Nihil occultum quod non reuelabitur. Quandiu enim protegimur crine, & veſte ignorantia; & homines nos putant ſepulchra dealbata, qui intus ſumus pleni oſſibus mortuorum.*

Ab inani peccatorum velamine nos egregiè auocabat ſanctus Petrus Damianus ſerm. 17. in hæc verba: *Plus delinquit quis defendendo peccatum, quàm faciendo peccatum. Peccare quippe humanum eſt, peccatum verò defendere diabolicum eſt: vnde & Pſalmiſta diuinum adiutorium humiliter implorat, dicens: Non abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Profundo quippe abſorbetur, qui in grauis peccati præcipitium labitur. Sed tunc ſuper eum puteus, ne exire valeat os ſuum claudit, cùm ſe peccator in defenſionis audaciam pergendo profundius mergit.*

Pergit deinde, & Adami exemplum fatuo velamine lapſum ſuum tegentis inſerens in hæc verba: *Vnde & primus homo tunc quaſi in profundum corruit, cùm vetitum pomum per inobedientiam comedit. Tunc*

[illegible] poteſt [illegible] cent, qui [illegible] am præ- [illegible] itateſ teme- [illegible] etrus Bleſen- [illegible] terrenorum ne- [illegible] Præſuli, qui ſpi- [illegible] puendas: *Abigenda* [illegible] *terra, vt corrodant ex-* [illegible] ARCAM DOMINI, [illegible] *Eccleſiaſticam*, IVXTA [illegible] *non minus, quàm ſpiritualia,*

ADA[illegible]

Cratem [illegible]

376. [illegible]

Eſt [illegible]
[illegible] *con*[illegible],
[illegible]
hic [illegible] *quem* [illegible] *ardit.*
[illegible] *hac* [illegible],
[illegible] *in eas irruit.*
[illegible] *idus potu* [illegible],
[illegible] *adeunt* [illegible] *ſe* [illegible] *adit.*

Auarus quidam parricida. S[illegible] Dam. Sim[illegible] unde alb[illegible] ſſſh[illegible], [illegible] per au[illegible] eſt, alter [illegible], [illegible] S.m[illegible] [illegible] *inquit, non eſt melior* [illegible] [illegible]

Multorū [illegible] *Io.Cum.* [illegible] Dæm[illegible] auara[illegible] vo[illegible] [illegible] *præſentem auaritia* [illegible] *enumeraris* [illegible] *redundantem.*

354. *Lupus auarus eſt.* A[illegible] non hominem, [illegible] lup[illegible] in ſ[illegible] [illegible] prophana ſchola, *Mat*[illegible] & [illegible] ita ce[illegible],

[illegible]
Hic [illegible] ? L V P V [illegible]
O [illegible]
I [illegible] *Coelo.*

Ælian. A[illegible] pr[illegible] olim [illegible] hominem nihil [illegible] pecuniæ [illegible] *Clem.Alex.* [illegible] Clemens A[illegible] lib.4.ſtrom. [illegible] Sanctus Baſil[illegible] in Hexaëm.[illegible] A V R V [illegible] eſt L V P V S rapax [illegible] *S.Chryſ.* [illegible] *lupus rapax* [illegible] Sanctus Chryſoſtomus hom. [illegible] terræmotum. *vbi diuitiæ*, [illegible] L V P V S E S T [illegible] *cernitur.* Sanctus *S.Greg. Nyſ.* Gregorius Nyſſenus hom. [illegible] *hominem* [illegible] *nostram*, [illegible] habet dum ait. *Quid auarus ipſe?* N O N N E L V P V S E S T R A P A C I S S I M V S auaros re[illegible] lupos rapinis [illegible] explicat in hunc m[illegible] ſanctus Ambroſius [illegible] n. 18. de [illegible] *Auari qui lupos imitantur. S Ambroſ.* [illegible] *lupos* [illegible] *ab eorum* [illegible] *aberrare* [illegible], *in rabiem ſuam rapi* [illegible] *alienâ.* [illegible] *quod* [illegible] *rapacitate* [illegible] *ſumitur, ſic* [illegible] *auaritia* L V P I [illegible] *ſunt*, [illegible] *rapacitati ſuperauit, horum cedere* [illegible]

Lupus diues, agnus pauper eſt. S [illegible] Lupus [illegible] eſt, agnus pauper, [illegible] te[illegible] agno [illegible] ſemper inſidiatur, ſemper in pau[illegible] [illegible] non poſſit, [illegible] [illegible] Chryſoſtomus [illegible] ſerm. de Adam, & Sodo[illegible] *enim neque lupus agnum* [illegible] *hædum* [illegible] *ita nec peccator fert iuſtum, neque pauperem diues.*

Magna rapacitas lupi, & [illegible] diuitiis [illegible] [illegible] hoc ipſo quod quis [illegible] [illegible] ſtat in pau[illegible] hinc eſt [illegible] auari[illegible], [illegible] nom[illegible] quandoque in[illegible] *Mich 4:13. בצעם quod rapinæ & cupiditatem ſonat.* grat[illegible] Micheæ 4. v. 13. *Interficies Domino rapinas eorum*, [illegible] בצעם, quod vertit Pagninus [illegible] [illegible] *auaritiam*, [illegible] [illegible] ad rapi[illegible] [illegible] & quocumque [illegible] *Auari latronibus ſæuiores. S.Cypr.* [illegible] quod [illegible] ſanctus Cyprianus tract. contra Demetrianum, vbi auaritiam latro-nibus & ſicariis [illegible] præferat [illegible] [illegible] *fœde* [illegible] *quæ* [illegible] *conſcelerur* [illegible] *auaritia* [illegible] *& ipſa audacia ſua* [illegible] *hæc* [illegible] *cupiditatis arma prouenit, inde ſalarij, inde venefici* [illegible] *inde in media ciuitate ſicarij tam ad peccandum præcipites* [illegible] *quam impune* [illegible] *pec*[illegible]*te.*

355. *Quæ* [illegible] *rapina.* P[illegible] et rapinæ pl[illegible] ſorta[illegible] oſtendo, quæ ſine [illegible], [illegible] cum laude præſtabit auaro, ſi negl[illegible] non aliena amplius inuad[illegible] terr[illegible] rapiat, ſed cœlum, pr[illegible] dum ho[illegible] rapinæ genus eſt, [illegible] aureo ore, [illegible] *S Chryſ.* Sanctus Chryſoſtomus hom. ſuper [illegible] *Regina à dextris tuis*, hoc monitum exhibet. *Quid rapto exturges alienum vbi* [illegible] *Rapito* [illegible] *corona, ne rape terram, ſed cœlum, nam violenti rapiunt illud. Quid rapinam exerces in pauperem, vt te criminetur? Rapito Chriſtum hoc rapinæ genus approbantem. Vidiſti malignitatem, & inſaniam Regis, pauperem exiguum* [illegible] *quid poſſidentem, Chriſtus dicit, me rapito, & gratias* [illegible] *ibi habeo rapinæ* [illegible], *admitere per vim rapere meum Regnum.* Felix *Nemo tam* [illegible] *qui nummo* [illegible] *præf*[illegible] hæc rapina, quæ raptorem cœlo cumulat, Deo ditat. quis tam fatuus, vt nummum Deo præferat, pecuniam pluris faciat, quam Chriſtum. h[illegible] amentiam [illegible] damnat ſanctus Auguſtinus in Pſal. *S.Aug.* 51. ad [illegible], *Et præualuit in vanitate ſua*, ait quippe, *quid enim vanius eo, qui putat plus valere nummum quam Deum.*

Lupus [illegible] Rapere vis nummum, non vis Chriſtum? ſi ra[illegible] [illegible] placeat [illegible], quæ rapien[illegible] & in cœlum rapit, diſpliceat [illegible], quæ rapi[illegible] [illegible], qui diuitias rapit, lupus eſt, agnus, qui [illegible] Denique qu[illegible] [illegible] iorum lupos [illegible] in [illegible], [illegible], hæc qu[illegible] pe[illegible] tan[illegible] quem [illegible] pos gignit, fouet, & nutrit: quo ſpectauit Prud[illegible] in [illegible] chomachia dum [illegible] *Pruden.*

N[illegible] *rapidorum* [illegible] *luporum*
Crimina perſ[illegible] *toto gra*[illegible] *in campo*
Matris auaritiæ nigro de lacte creata

EXCVRSVS XLVIII.

Auri tyrannis, tyrannis auaritiæ.

Regina *pecuniæ.*
Aurum ſæuus tyrannus.
Occultus tyrannus *aurum.*
Aſperum pecuniæ [illegible]um.
Auari auri p[illegible]*ores ab* auro poſſidentur.
Auri dominus *diues ſit, non* ſeruus.
Pecuniarum cupiditas quocunque tyranno *grauior.*
Durum auaritiæ imperium.
Auaritiæ tyrannis.
Suos in ſeruitutem *redigit auaritia.*
Chriſti ſeruus ſeruire cupiditati *diuitiarum neſcit.*

356. *Regina pecunia.* VI[illegible] dominari [illegible], abun[illegible] [illegible] & [illegible] Pecunia R E G I N A [illegible], [illegible] ab [illegible] ſchola,

Horat. 1. epiſt. 6.
[illegible] *vxorem cum* [illegible]
[illegible] *pecunia donat.*

Mitius

Aurum ſæuus tyrannus. Conſt. Man.

Micius de illa loquutus, quàm res exigat, non regina autèm eſt, ſed & tyrannus, isque ſæuiſſimus. Præclarè Conſtantinus Manaſſes, dum inclamat. *O aurum* TYRANNE CRVDELIS, *hominum perturbator audax, frandulente, arx malorum omnium, caſtellum peccati, vaſtator vrbium, propugnaculorum euerſor, qualibus malis immortales diuexas?* & poteſt iſte tyrannus amari dum ita ſæuit.

Occultus tyrannus aurũ. S.Greg.Naſſ.

Tyrannus aurum eſt, dum eos opprimens, qui dum illud poſſident, poſſidentur. Sancti Gregorij Nazianzeni hæc mens, hæc verba orat.14. initio: *Aurum eſt* OCCVLTVS TYRANNVS, *per quem multa ſurſum deorſúmque veluti in talorum ludo iactantur · vbi Elias Cretenſis, tyrannum vocat, quod auri cupidis vim afferre, eoſque veluti tyrannide opprimere poſſit.* Elias Cret.

Signate *auri cupidis* dixit, in hos enim ſolos ſuam aurum tyrannidem exercet, non in eos, qui illud negligunt, & calcant; cupiditas in homines auri ſæuitiem excitat, ſúbque dura illius ſeruiture mortales demittit; iugo ſe pecuniæ ſubiicit, qui pecuniæ tenetur amore; amor ipſe iugum aſperum eſt. *Reuera*, inquit ſanctus Chryſoſtomus hom.23. in epiſt. ad Epheſios, *te ſubiecisti duro, &* ASPERO IVGO *amoris* PECVNIÆ. Cupidos nummo famulari innuit etiam Tertullianus lib.4. aduersùs Marcionem, vbi de nummis loquens ait: *Cui famulatam videns Phariſæorum cupiditatẽ amentauit hanc ſententiam · Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.* Non ſeruit auro, qui auri cupiditate non tenetur, ſeruit, qui tenetur, aurique mancipium eſt. Sanctus Cyprianus de lapſis pecuniæ, mancipatos hos vocat, ait quippe, *Poſſidere ſe credunt, qui* POTIVS POSSIDENTVR *cenſus ſui ſerui, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati.*

Aſperum pecunia iugum. S.Chryſ.

Auari auri poſſeſſores ab auro poſſidentur. S.Cypr.

357. *Auri dominus diues ſit, non ſeruus.* S.Auguſt.

Excute, ſi ſapis, hoc iugum, te ab hac ſeruitute exime, ab hac tyrannide; auro vtere, vt aurum poſſideas, auri ſeruus eris, ſi nimio auri amore correptus aurum venerearis. Monentem audi ſanctum Auguſtinum, qui in Pſalm.123. ita ſcribit: *Ille habet aurum, qui nouit vti auro: qui autem auro vti non nouit, habetur, non habet; poſſidetur, non poſſidet. Eſtote domini auri, & non ſerui auri; quia & aurum Deus fecit, & te ſuper aurum ipſe fecit. Aurum fecit ad ſubſidium tuum, te ad imaginem ſuam. Vide quod ſupra te eſt, & calca quod infra te eſt.*

Pecuniarum cupiditas quocumque tyranno grauior. S.Chryſ.

Ipſa cupiditas omni tyranno durior, & ſæuior eſt; quod voluit etiam ſanctus Chryſoſtomus hom.58. in Ioannem, vbi ita loquitur: *Omni* TYRANNO GRAVIOR *eſt pecuniarum cupiditas. Nullam enim voluptatem habet, ſed curas, inuidiam, inſidias, odia, calumnias, & innumera virtutis impedimenta.*

358. *Durum auaritia imperium.* Plut.

Durum in eius mente exercet imperium auaritia, quem corripit: grauis, & ſeuera auari domina eſt, vt cogat eum ad eius legem viuere, ac regimen; verus in hac re Plutarchus de cupiditate diuitiarum, vbi de auaritia loquens ait: [Greek, partly illegible] ... id eſt, [illegible] *& non ſit domina, [illegible] cogit, frui prohibet, & concupiſcentiam* [illegible] *voluptatem adimit:* nulla ſub hoc imperio voluptas, nullum gaudium, grauia omnia, [illegible] moleſta.

A[illegible] durum, [illegible] in ſuos im[illegible] pertinear, [illegible] ſemper premit, [illegible] vel paululum interquieſcere eos [illegible] auaritia ſæuitiam omnem imperanti ſuperat, quę ſuis requiem omnem negat. Præclare ſanctus Gregorius Nyſſenus de vita Moſis paulo ante medium · *Alia,* inquit, *non minus crudelis domina auaritia, quippe nulla vnquam requiem ſeruientibus ei præbere ſolet, ſed quanto plura dederi, ac noctu laborauerint, & cruciatum imperio dominæ quæritant, cupiditatémque ſuam explere conantur, tanto magis augentur, quaſi nihil fecerint, inanes ac fameſcentes reperiuntur.* Et auari ſeruus iſta poteſt quæri dominium iſtuc, cui iugum iſtuc.

Auaritia tyrannis. S.Chryſ.

Vere auri domina auaritia eſt, ad cuius ille nutum ſeruit, nec dominium tantum, ſed & tyrannidem in illum exercet; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom.21. in Matthæum. *Propter quandam* AVARITIÆ TYRANNIDEM, & hom.21. in Geneſim, *Illi, qui* TYRANNIDI AVARITIÆ *ſubiecerunt, nullum concupiſcentiæ finem ſciunt*: de huius tyranni ſæuitia & crudelitate ita loquitur idem ſanctus Pater hom.14. in Ioannem: *Grauis morbus eſt auaritia, grauis, inquam, & qui oculos cæcat, & aures obſtruit, & fera ſæuiores reddit, non conſcientiam, non amicitiam, non conſuetudinem, non propriæ animæ ſalutem cognoſcere ſinit, ſed ſemel ab omnibus dirimens* IN SERVITVTEM SIBI, QVOS CEPIT, MORE SAVISSIMI TYRANNI VINDICAT. Dura hæc ſeruitus, & ipſa Ægyptiaca infelicior: ab hac nos redimere ſtudet ſanctus Auguſtinus, dum in Pſalm. 28. ait: *Noli velle poſſideri ab auaritia*, verus Chriſti ſeruus auaritiæ iugum excutit, neſcit cupiditati famulari; Regnum cæleſte qui cogitat, & in lepturum ſe ſperat, ab auaritiæ tyrannide ſe eximet, *Qui concupiſcit*, inquit ſanctus Chryſoſtomus homil.9. in Matthæum, *illius regni gloriam, facile irridebit auaritiam; qui ſemel Chriſti ſeruus effectus eſt, non erit mammonæ famulus.* Celſiorem mentem ſibi inſerat, quàm vt tam vili, tam vilium rerum ſeruituti, ſe ſubiiciat.

Suos in ſeruitutem redigit auaritia. S.Chryſ.

Chriſti ſeruus ſeruire cupiditati diuitiarũ neſcit. S.Aug. S.Chryſ.

EXCVRSVS XLIX.

Auaritiæ ignis nunquam ſatiatur.

Ignis *auaritia ſemper indiget diuitiarum alimento.*

Cupiditatis Ætna.

Opum affluentia auaritiæ flammam *nutrit.*

Subtrahendæ opes, vt auaritiæ ignis *extinguatur, non augendæ.*

Opibus videatur auaritia flamma *comprimi, reuera augetur.*

Auarus inſatiabilitate infernus *quidam.*

Fœtor *ab auari rebus vt exhalauerit.*

IGnis auaritia eſt, eget ſemper alimento, omnia depaſcitur, abſumit omnia. Scite ſanctus Baſilius hom in Lacizis habita, quæ eſt vigeſima prima ex 29. *Ne adaugeas*, inquit, *tibi peccatum auaritiæ, namque malum ſtare neſcit, aut quieſcere, ſed ignis naturæ ſimile. Ignis enim poſtquam incendium attigit, omnem properat abſumere materiam. Nec prius deſiſtere poterit, quam materia deficerit. Auarum autem quid retinere poteris?* IGNE VEHEMENTIOR *eſt, omnia continuando finibus ſuis occupat. ea quæ ſunt vicini, ſibi auferet. Mox vbi alium ſortitur vicinum, & quæ illius ſunt, ad ſe rapit, non ea, quæ retro ſunt, attendit, ſed quæ his deſunt, quæue ante proſpicit, à vicinis poſſiſſa deſiderat.* 359.

Ignis auaritia ſemper indiget diuitiarũ alimento. S.Baſil.

Ætna

Cupiditatis Ætna.

Ætna non adeò ardet, nec tam ingentes euomit flammas, vt ardet animus [illegible] habendi cupiditas æſtuat, vt verus fuerit Boethius lib. 2. conſol. Philoſoph. metro 5. dum cecinit,

Boeth.

SÆVIOR IGNIBVS *Ætna*
Feruens amor ardet habendi.

Ex diuitiarũ copia cupiditatis incendium creſcit.

Seneca.

Quò plura quis ligna igni ſubiicit, igni offert, eo magis creſcit, & acrius ardet. idem in auaritia accidit, quo maiores adiiciuntur opes, plus cupiditatis augentur flammæ, incendium addit, qui auaro diuitias offert. Elegantur Seneca lib. 2. de beneficiis cap. [illegible] vbi ait: *Eo maiora cupimus, quo maiora venerant multò que comitatior eſt auaritia, in magnarum opum conſpectu collocata, vt flammæ infinito acrior vis eſt, quo ex maiori incendio emicuit.* Felicior ipſe, & ditior, ſi ſuum calamum ſequutus fuiſſet, vt dicam. Meliure noſtri qui non aliud docuerunt calamo, aliud exemplo, ſed illos audiamus. Theodoretus 6. de prouid. [Greek illegible] id eſt, *opum affluentia maxime [illegible]* AVARITIÆ FLAMMAM, *[illegible] adiuta maximam [illegible] ſuccendit.* Et ſanctus Auguſtinus [illegible] de tempore *contemnenda, in quit eſt auaritia, [illegible]* IGNIS *quanto magis acceperit, [illegible]*. Par fere habet ſanctus Chryſoſtomus hom. 1. in Geneſim, vbi cupidos, & auaros ita perſtringit: *qui ſe TYRANNIDI AVARITIÆ ſubiecerit, nullum concupiſcentiæ finem ſciunt, ſed quanto plura aſſerunt, tanto magis FLAMMA creſcit, & cauinus ardet validius.* non igitur augeas diuitias, & opes, ſed minue cupiditatem.

Opum [illegible] flammam [illegible].

Theodor.

S. Aug.

360. *Subtrahenda opes vt auaritiæ ignis extinguatur, non augenda.*

S. Iſid. Peluſ.

Ignis vt extinguatur, non ligna diiicienda ſunt; ſed ſubtrahenda. idem in auaritia fiat, non augendæ ſunt opes, ſed minuendæ, ſpargantur in pauperes, ſic auaritiæ flamma minuetur. A probo calamo hoc monitum eſt ſancti Iſidori Peluſiotæ lib. 5. epiſt. 113. hæc ſunt verba, *Qui extinguere volunt ignem, non aridam quandam materiam imponunt, neque aliud fomentum præbent, quo ignis augeſcat, ſitque indomabilis, ſed quæ extinguendæ nata ſunt flammæ, flammam adducunt. ſi itaque & ipſe extinguere auaritia deſideras [illegible], non adiectis alys facile te poſſe perficere ſperes, ſed detrahendo. Auaritiam autem res ingens eleemoſyna, atque in agentes munificentia.*

Opibus videatur auaritiæ flamma comprimi, reuera augetur.

S. Greg.

Lignorum aggeſtu videatur prima facie ligna comprimi, & ignis vis coërceri, tamen paulò pòſt acrior ſurgit, & vehementior; iſtuc idem in auaritiæ igne accidit, non ſopitur diuitiarum augmentis, licet videatur, quin nonnihil compreſſus altiùs erigitur, ampliùs dilatatur, vehementior ſæuit, quò ſpectabat ſanctus Gregorius lib. 15. moral. cap. 12. in hæc verba *Liquet quia auaritia deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur. nam more ignis cum ligna quæ conſumat acceperit, excreſcit, [illegible] videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulò poſt cernitur dilatari.* ne excreſcat hæc flamma, opes ſubtrahendæ, ſubtrahenda opum cupiditas.

Infernus quidam auarus.

S. Aug.

Infernus auarus quoque dicitur, infernum inſatiabilitate ſua refert, S. Auguſtinus lib. de ſalutaribus documentis cap. 30. *Auarus enim vir inferno eſt ſimilis. Infernus enim quantocumque deuorauerit, nunquam dicit, ſatis eſt. Sic ſi omnes theſauri confluxerint in auarum, nunquam ſatiabitur.*

Ab auari rebus fœtor.

S. Hier.

A [illegible] auarique rebus auaritiæ fœtorem exhalare ſenſit ſanctus Hilarion, de quo iſtuc monumenti conſignauit ſanctus Hieronymus in eius vita. *Deteſtabatur præcipue Monachos, qui infidelitate quadam in futurum reſeruarent ſua, & diligentiam [illegible] haberent vel [illegible], vel veſtitus, vel alicuius rei [illegible] ſeculi tranſituri. Denique vnum de fratribus in quinto [illegible] manentem, quia compererat hortuli ſui nimis cautum timidumque cuſtodem & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat. Qui volens ſibi reconciliari ſenem, frequenter veniebat ad fratres, & maxime ad Heſychium, quo ille vehementer delectabatur. Quadam igitur die ciceris [illegible] virentis, ſicut in [illegible] erat, detulit. Quem cum Heſychius poſuiſſet in menſa ad veſperum, exclamauit [illegible] putorem eius ferre non poſſe, ſimul [illegible] vnde eſſet, [illegible]auit. Reſpondente autem Heſychio quod [illegible] quidam primitias agelli ſui fratribus detuliſſet, Non ſentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere FOETERE AVARITIAM? Mitte bubus, mitte brutis animalibus, & vide ſi comedant. Quod cum ille iuxta præceptum in præſepe poſuiſſet, exterriti boues, & plus ſolito mugientes ruptis vinculis in diuerſa fugerunt. Habebat enim ſenex hanc gratiam, vt ex odore corporum, veſtiumque, & earum rerum quas quis tetigerat, ſciret, cui Dæmoni, vel cui vitio ſubiaceret.*

EXCVRSVS L.

Auaritia metropolis improbitatis, omnis malitiæ mater.

Amatur *facilè auaritia, licet facilè arguatur.*
Auaritia vitiorum regina.
Improbitatis mater *auaritia.*
Metropolis improbitatis *auaritia eſt.*
Omnia vitia *vna auaritia excipit.*
Peccator *per antonomaſiam de auaro.*
Diuitiarum poſſeſſor peccator *dicitur.*
Malorum radix *cur dicta ſit auaritia.*

Facile eſt & auaritiam argui, difficile vero eſt auaritiam non amari, vt falſa quadam dulcedine diuitiarum animis illabatur, vt ægrè reiici poſtea poſſit vbi mentem infecerit, quam corrupit, vt optime hic cadat votum illud ſancti Zenonis Epiſcopi ſerm. 2. de auaritia in illam inuehentis, *Auaritia quàm facilè arguitur ab omnibus, vtinam poſſit tam facile non amari, eſt enim artifex ac dulce malum, & hominibus vniuerſis ſemper infeſtum.* Damnanda tamen ſemper eſt, quia ſemper noxia, & illius mala recenſenda vt vitentur. 361.

Amatur facilè auaritia, licet facilè arguatur.

S. Zeno.

In auaritiam plerique calamos exacuerunt. Caſſiodorus lib. 12. verſ. 1 vitiorum REGINAM auaritiam vocat. Phocylides [Greek illegible], MATREM TOTIVS IMPROBITATIS. Bion [illegible] apud Stobæum ſerm. 10. auaritiam dicit [Greek illegible], METROPOLIM OMNIS IMPROBITATIS. Coëunt in vnam auaritiam omnium vitiorum fæces, omnia ſcelera, vna recipit, omnia fouet ac nutrit. Succinit Palingenius dum canit:

Auaritia vitiorum Regina.

Caſſiod.

Improbitatis mater.

Phocy.

Metropolis improbitatis.

Bion.

Paling.

Namque vbi auaritia, habitant ferme omnia ibidem
Flagitia, impietas, periuria, furta, rapinæ,
Fraudes, atque doli, inſidiæque & proditiones,
Iurgia, & infanda cædes, quid ſingula narrem?
Denique ſordiditas nil eſt, nil peius auaro.

Suo nempe ſinu omnia vitia vna auaritia excipit, omnia fouet, ac nutrit. 362.

Omnia vitia vna auaritia excipit.

Hinc eſt, vt in diuinis literis [Greek illegible] auarus PECCATORIS nomine ſignetur vt peccata, & auarus in idem recidant, cùm auaritia peccatorum omnium ſit [illegible]brum: ita explicanda ſunt verba Prophetæ [illegible] Pſalm. 111 v. 9. *Peccator videbit,*

Peccator per antonomaſiā de auaro. Pſal. 111. 9. Agell.

videbit, & iraſcetur, hoc eſt diuitem auarum [illegible] ab opibus poſſidentium, quæ [illegible] bonorum piorum felicitatem [illegible] ita compertam [illegible] eiuſdem mentis eſt & doctor [illegible] Aug[illegible], hic dum ad hæc verba ait: PECCATOREM *quem* AVARVM *hominem intelligimus, ſ[illegible] pauperes, & imitium dicit metu, atque pauore tab[illegible]*. Vbi auarum hominem dediſti, ſtatim omnium vitiorum domicilium cenſe, peccatori, vt [illegible] intelligitur, peccatoris ſibi nomen vendicat, ob inſignem eius malitiam, ac improbitatem.

Diuitiarum poſſeſſor peccator dicitur. Pſal. 81. 2.

Opes, & diuitiæ materiam vitiis omnibus præbent, ſceleribus omnibus famulantur, vt diuitiarum poſſeſſor peccator dici potuerit. hinc Pſal.81. v. 2. *Facies peccatorum ſumitis*, ideſt, diuitum, & opulentium, qui diuitiarum copia in omnia ſcelera facilè labuntur, cum vitiis obituri ab hac vita opibus deſtituti, quæ in vitia, & ſcelera impulerunt; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 23. in Geneſim, *Diuites his omnibus relictis nudi hinc migrant, tantùm malitia veſtiti*, PECCATORVM *oneribus inde collectis*. O fatui diuitiarum terrenarum amatores, qui dum in diuitias feruntur, feruntur in vitia; diuitum cor auaritia ſubit? ſubeunt cum illa omnia, iuſtitia abit, abit innocentia. nam, vt ait ſanctus Leo ſerm. 9. de paſſione Domini, NVLLVM EST *in illo corde* IVSTITIÆ VESTIGIVM, *in quo ſibi auaritia fecit habitaculum.*

S. Chryſ.

S. Leo.

363. Denique velut à radice pullulant ab auaritia omnia vitia, vt inter omnium malorum radix ab Apoſtolo dicta ſit, quæ virtutum germina inficit, & necat, & omnia ſcelera gignit. Accinit ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 162. vbi ait: *Auaritia fratres, ſicut dicit Apoſtolus,* RADIX *eſt* OMNIVM MALORVM, *quæ cum radicari cœperit in corde, ſic morum diſſipat ornamenta, ſicut arbor noxia feralibus radicibus nexa ſoluit, & diſſipat monumenta maiorum.* Luculentiùs rem verſat ſanctus Aſterius hom. aduersùs auaritiam, vbi hæc habet: AVARITIA *iuxta Apoſtolum* IDOLOLATRIA *eſt, omniùmque radix malorum, innumera ex ſeſe vitia progignens. ſicut enim ij, qui aurum in ſinu viſceribúſque terræ ſcrutantur, auream glebam circa principem, & proprium generationis locum cumulatim repoſitam inueniri narrant, & aliquas inde velut venas in longum hinc inde produci ſicut arborum a ſtipite late ſeſe explicant, ac diffundant radices ad eundem modum imagine non minus impropria auri, & auaritiæ multa video germina, multóſque ſurculos vna eadémque ſtirpe auaritiæ coniunctos*; euellenda hæc radix, ne in corde vitiorum germina pullulent, peccatorum rami dilitentur.

Malorum radix cur dicta ſit auaritia. S. Pet. Chry.

Aſterius.

EXCVRSVS LI.

Ægrè ſanari auaritiæ morbus poteſt.

Opum Cupidini alæ tributæ quia ægrè auolat à corde quod tenet.

Sine pedibus *quoque hic amor eſt.*

Difficile auarus ab auaritiæ morbo *ſanari poteſt.*

Ab inſano auaritiæ pelago *ægrè quiſque emergere poteſt.*

Eo magis Deo diſſimilior *homo eſt, quo magis terrenas opes amat.*

364. VBi quis ad tum auaritiæ dederit, dederit cupiditati, ægrè poſtea excludet quod

Nouarini Adagia SS. Patr.

ſemel admiſit, [illegible] Cupido mentem, & amicis [illegible] no eam vincit, [illegible] Cupidini, & amori pedes, alæque tributæ Poetæ fuere, quia facile aliò abit, alio auolat, pennæ, quamque Cupido ſine pedibus eſt, quia difficile ab [illegible], quem ſemel corripuit, quia a [illegible] [illegible], quia gemitus non audit, nullis precibus flectitur. Præclare rem verſat [illegible] Iſidorus Peluſiota lib. [illegible] epiſt. [illegible]3. vbi [illegible] pecuniarum, & corporum amorem inter ſe confert: *Corporis [illegible] amorem, vt qui acri quidem ſit, ve[illegible] celeri [illegible] natura [illegible] caufam [illegible] rei [illegible], [illegible] depi[illegible]. quoniam nunc libidinem i[illegible] flammas, nunc rurſ[illegible] ob ſaturitatem* AVOLA[illegible]. *At pecuniarum amorem nemo vnquam aut fingere, aut [illegible] ribere auſus eſt, cuius rei hac fort[illegible] cauſa eſt, quia ne amor quidem eſt, ſed inſanabilis furor. Aut hac [illegible] rtaſſe, qui [illegible] fingi, nec deſcribi poteſt.* Addit ſtatim, *quin ne* PENNAS *quidem* HABET, *ſatiari enim, atque expleri neſcit*; & paucis interiectis: *Porro*, inquit, *aures vſque adeo ſeptas [illegible] obturatas habet, vt nec ſupplices preces, nec gemitus, nec fletus, nec [illegible] habeat. Tantum vero ab eo abeſt, vt* PENNAS HABEAT *(qua [illegible] ritatem de[illegible] unt) vt ne pedes quidem ipſi vir vllus cordatus tribuere queat. Neque enim ingredi, atque ab eo, qui captus eſt, ſecedere poteſt.*

Sine pedibus quoque hic amor eſt.

S. Iſid. Peluſ.

Alis, pedibúſque diuitiarum amor caret, licet pedes a[illegible]que habeant diuitiæ ipſæ, [illegible] enim, ac poſſidentium mentem fe[illegible]erint, vt necauerint, aliò auolant, neque diu apud vnum poſſeſſorem manent; hinc [illegible] hom. 5. in Gen. *Diuitiæ multa pericula [illegible] ſuis præſtantes ſtatim aliò* AVOLARENT *facile* aliò ſe conferunt diuitiæ, non facile al[illegible] auo ac diuitiarum cupiditas. & amor. 365.

Difficile auarus ab auaritiæ morbo ſanari poteſt.

Verum eſt, facile quis diuitiarum amore capi poteſt, difficile verò ab eius laqueis liberatur. Rem exemplo firmo, corripuerat habendi cupiditas Ananiam, eoque eum traxit vt coram Petro mentiretur. quid egit peritus medicus? non correxit, ſed puniuit, damnauit eum morte, nam coram Petro expirauit Ananias, Act. Reponat hic aliquis, & quærat cur non potius auaritiam ſanauit? præſtabat cupiditatem extinguere, quam Ananiam, an morbi huius curandi difficultate territus eſt? putauit facilius eſſe auarum mori, quam eius auaritiam. Bene ſanctus Ambroſius ſerm. 59. *In Anania Petrus auaritiam,* SI POTVISSET CORRIGERE, NON PVNISSET. Pergit, *ſed dum illum punit, alios corrigit*; docétque ne ſinant ſe hoc auaritiæ morbo corripi, ægrè hanc ægritudinem excurſuri, ſi ſemel eam admittant.

Act.

S. Amb.

Ab inſano auaritiæ pelago ægrè quiſque emergere poteſt.

S. Chryſ.

Sanctus Chryſoſtomus, *Inſaniæ pelagus* indigitat auaritiam, in quod qui ſe proiecerit, ægre exire deinde poterit; ſic ille loquitur hom. 12. in epiſt. ad Roman. *Si ſenſim in huius inſaniæ pelagus illapſus fueris, ſemel ingreſſus difficile regredi poteris*; nulli pelagi huius malitia imponat, nullum decipiat, eius vndis abripi ac ſepeliri facile quiſque poteſt, ab earum [illegible], ac impetu ſe e[illegible]mere non eſt cuiuſlibet.

Eò magis Deo diſſimilior homo eſt, quo magis terrenas opes amat.

S. Auguſt.

Quid hæremus terræ, quid terrenis inhiamus, & mutabilibus, cœlo à cœleſtibus nati? Hominem pudeat ad Dei imaginem factum, rerum temporalium amore corripi, quæ eum à Dei ſimilitudine longiùs trahunt, quo magis in ſui amorem, cupiditatémque alliciunt, vt verus fuerit S. Auguſt. lib. 9. de Ciuit. Dei cap. 16. dum ait: *Incorporali illi, æterno, & incommutabili tanto eſt anima hominis diſſimilior, quanto rerum temporalium mutabiliúmque cupidior.*

L

dior. Valde ſimilis erit ab opum [illegible] amore liber, & expeditus.

ADAG. CCCCLXXIII.

Aureum ſeculum.

366. FElicia, & ſanctitatem redolentia ſecula aurea adagialiter dicentur; hanc appellationem primùm illud fidelium ſeculum indeptum eſt, in quo pietas, & fidei ardor in fidelibus vigebat, virtutes vernabant, ita loquitur ſanctus Petrus Damianus epiſt. 1. *Reparetur nunc*, inquit, *aureum Apoſtolorum ſeculum, & præſidente veſtra prudentia, Eccleſiaſtica reſtoreat diſciplina*; & opuſc. 12. cap. 5. *poſt illud aureum Apoſtolorum ſæculum.* In vita quoque ſancti Romualdi, diſciplinæ rigorem religionis obſeruantiæ vigorem, qui illius æuo, illius exemplo, & inſtitutione vigebat, efficiens, hæc habet cap. 64. *Sed cur ego de monachis loquor, cùm & ipſi monachorum famuli, ipſi quoque cuſtodes pecorum i[illegible] ſilentium tenerent, diſciplinas inter ſe inuicem facerent, & de quibuſlibet verbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi ſæculum, quod etſi tormenta perſecutorum non nouerat, ſpontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, ſæculum, quod inter montium, & ſiluarum feras tot cœleſtis Hieruſalem ciues alebat* Abſalom ſerm. 306. *Si redirent*, inquit, *aurea illa ſæcula, & ſicut in primitiua Eccleſia.*

ADAGIVM CCCCLXXIV.

Pomum Sodomiticum, ſeu pomum Gomorrhæum.

QVæcumque extima ſui ſpecie ſpectatores decipiunt, & præter externam quandam pulchritudinem, ac venuſtatem nihil intus boni continent, nihil ſolidi, nihil ſuauitatis, ſcite pomis Sodomiticis, ſeu Gomorrhæis poterunt prouerbiali ſchemate comparari, ita ſunt terrenarum deliciarum, & corporearum concupiſcentiarum fructus ſimiles pomis Sodomæ, quæ cum ad ſpeciem fulgeant, & maturitatem præferant mandi tamen non poſſunt, vt Solinus inquit. Sic enim ille de pomo Sodomitico ſcribit Polyhiſtor. cap. 39. *Longo ab Ieroſolymis receſſu triſtis ſinus panditur, quem de cœlo tactum teſtatur humus nigra, & in cinerem ſoluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrhum: apud quæ pomum gignitur, quòd habeat ſpeciem licèt maturitatis, mandi tamen non poteſt. Nam fuliginem intrinſecus fauillaceam, ambitio tantùm extimæ cutis cohibet, quæ leui tactu preſſa, fumum exhalat, & fatiſcit in vagum puluerem.* Et ſanctus Cyprianus in Sodomis v. 12[illegible]. ita canit,

Semiperempta etiam ſi qua illic ingera [illegible] letas
Autumni conantur opes, facilè optima ſeſe
Promittunt oculis, pyra, perſica, & omnia mala,
Donec carpuntur: nam protinus indice tactum
Soluitur in cinerem, fit vana fauillaque pomum.

De hoc pomo ita loquitur ſanctus Petrus Damianus opuſc. 24. *Quid eſt*, inquit, *quod in aruis Sodomæ poma gignuntur, quæ ad maturitatis quidem ſpeciem vſque perueniunt, ſed morſu preſſa, ve[illegible] in fumum, vel fauillam cor[illegible] fat[illegible] entem euaneſcunt?*

Porrò in famoſarum ciuitatum fru[illegible]ibus, iræ diuinæ monumentum agnouit ſanctus Chryſoſtomus, cuius h[illegible] ſun[illegible] ba[illegible] hom. 8. in 1. epiſt. ad Theſſa[illegible] de [illegible] R[illegible]ore ad quam Loth ſe recepit [illegible] quer[illegible] [illegible] *[illegible] erat a[illegible] florida, & cum omnibus [illegible], [illegible] erat [illegible] Dei P[illegible] de[illegible] tis de[illegible]tior, [illegible] ſtant arbores [illegible] [illegible]. Fructus autem eſt ira Dei non in [illegible] ſtant et in mala punica lignum, inquam, [illegible] præclaram habent ſpeciem, & exteriore ſpecie [illegible] ignoranti præbent bonam ſpem. Si ſumpta [illegible] in manus, fracta nullum quidem fructum, ſed [illegible] oſtendunt puluerem & cinerem intus repoſitum.*

ADAGIVM CCCCLXXV.

Nouus Dathan, nouus Abiron.

NOta ex ſacris litteris horum hominum temeritas, & impietas, qui Moſi ſe opponentes ſeditionem contra illum ſuſcitauerunt, vt in pœnam viuos eos terra deglutierit; mentio huius rei fit Num. 16. Poſſunt & ad pares abominanda hæc nomina transferri, vt prouerbialem veſtem induant; qui igitur Dei ſeruis Eccleſiæ Doctoribus reſiſtit, qui [illegible] urgit in eos, qui veritatem prædicant, vera docent, [illegible] & Eccleſiæ Catholicæ partes tuentur, & bene ſentientes vellicat, *his nouus Dathan, nouus Abiron meretur* compellari. hac formula vſus eſt ſanctus Gregorius Nazianzenus Philoſophum quendam perſtringens, qui ſancto Baſilio, eiuſque doctrinæ obganniebat. hæc ſancti Gregorij verba epiſt. 26. vbi poſt rec[illegible] [illegible] Philoſophi [illegible] nia ſubdit. *Hi ego [illegible] atque arrogantia nomine [illegible] Dathan, [illegible] dogmatum promulgator [illegible]* quæ [illegible] non minus, quam appoſite, in noſtri temporis hæreticos torqueantur; quibus Dathanis, & Abironis pœna imminet, quia in temeritate, & arrogantia ſunt illis pares. 367.

ADAG. CCCCLXXVI.

Inter ſydera nidum collocare.

QVi ad perfectionis, & ſanctitatis culmum videntur perueniſſe, cœlo proximi facti, hi prouerbiali quodam modo *inter ſydera nidum dicentur collocaſſe*, quos tamen a d[illegible] ſcrimine immunes non eſſe, nec a caſu, teſ[illegible]tur ſanctus Auguſtinus lib. ſoliloquiorum cap. 29. dum ait: *V[illegible] multos Domine, ex P[illegible] [illegible], quod vtique ſine magno tremore non recolo, ſi [illegible] timore non confiteor, aſcendiſſe primitus quodammodo [illegible] ad cœlos, & inter ſydera nidum ſu[illegible] [illegible] autem cecidiſſe [illegible] ad ab[illegible] animas eorum in [illegible] obſtupui [illegible] vidimus [illegible] cœlo cecidiſſe ab impetu ferientis caudæ draconis.*

ADAG. CCCCLXXVII.

Qui ſcalmum in lacu regere neſcit, Euxini maris fragoribus creditur.

368. CVm qui imp[illegible] minoribus ſ[illegible] maior[illegible] adiicitur, & ei, qui ineptu[illegible] [illegible]oribus eſt, difficilia committuntur, tunc hæc ſententia [illegible] huic loco poterit adhiberi, adhibuit ſanctus Hieronymus epiſt. 49. quæ eſt de muliere ſepties icta,

icta, qui de ſe humiliter ſentiens, déque viribus ſuis, ait: *Homo, qui nec dum ſcalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragoribus*; quod iuſtiùs in eos quadrabit, qui verè inepti alicui operi ſunt, quod facilius eſt ineptiores futuri, & magis impares difficiliori.

ADAG. CCCCLXXVIII.

Nullus Dauid ſine Saule.

IVſti malos perſequutores habent, cùm deberent imitatores habere; cùm igitur quiſpiam inſigni ſanctitate inſignis, impij alicuius inſidiis, conuitiis, iniuriiſque petetur, vſurpari hoc prouerbium poterit, quod à doctis viris vſurpatum reperi; ſcilicet, *Nullus eſt Dauid ſine Saule*, qui eum perſequatur.

ADAGIVM CCCCLXXIX.

Nullus Moſes ſine murmuratore.

NEc ſumma vitæ ſanctitas, nec illuſtrium operum, miraculorúmque editio Moſem à murmurationis iaculis exemit; non populum tantùm murmurantem ſenſit, ſed, quod peius, Mariam, Aaronem, vt defenſorem Deum habuit; cùm igitur etiam in iuſtos pioſque ſæuire murmuratores viderimus, aptè hoc prouerbio vtemur, *nullum Moſem ſine murmuratoribus eſſe*, quo noſtri vti ſolerent.

ADAGIVM CCCCLXXX.

Nil tam bene dictum quod non poßit deprauari.

369. IN deteriorem plerumque partem rapiuntur, quæ poterant in meliorem; ſi quid à bona alicuius mente fluxerit, & alio malè torqueatur, afferri prouerbiali ſchemate præfixa ſententia poterit. Attulit Petrus Abailardus, cuius opera, à cenſura vendicata ex codicibus mſſ. habemus; ſic autem ille loquitur in Apologia ſua, *Notum prouerbium eſt: Nil tam bene dictum, quod non poſſit deprauari.*

ADAGIVM CCCCLXXXI.

Noſter Antiochus.

QVi ſæuus in omnes, in omnes crudelis eſt, quoſlibet inhumaniter tractat, nulla miſericordia tangitur, hic Antiochi nomen merebitur, ſumptum ab illo, qui immanem crudelitatem in Iudæos exercuit; hoc ſenſu, hoc nomen extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. de Maccabæis in hæc verba: *Filij ſacroſanctorum filiorum exemplo permoti, atque adoleſcentium cum in fœdis & obſcœnis affectibus, ſed in certaminibus aduerſus animi vitia ſuſceptis conterentes, ſtrenuéque cum quotidiano noſtro Antiocho confligentes, qui membra omnia noſtra laceſſit, variiſque modis perſequitur.* Noſter Antiochus Satanas eſt, noſter Antiochus caro, noſter Antiochus mundus.

Nouarini Adagia SS. Patr.

ADAG. CCCCLXXXII.

Pulicis, & Leonis comparatio.

CVm exigua magnis comparantur, & vilia cum perfectis conferuntur, adhiberi prouerbialis hæc ſententia poterit, quæ exculpitur ex epiſt. 1. Petri Abailardi; ſi vir minimæ ſanctitatis ſanctiſſimis parietur, minimè petitiæ peritiſſimo, huic erit prouerbio locus, & vniuersè cùm valde inter ſe diſparia, & inæqualia comparantur.

ADAG. CCCCLXXXIII.

Ponere in cælum os.

TOrquebitur in eos, qui lingua in omnes ſæuiunt, nulli parcunt, in Deum, Deique ſer- 370.
uos contumelioſi; Adam Præmoſtratenſis ſerm. 3. ad Pontifices coërcuit dum ait: *Nec ab officio Pontificali propter hanc ipſi deſidiam atque negligentiam ſuſpenduntur. Certe nec hoc ſcio ſi eos ipſi ſaltem monent vbi ſe emendent. Sed de illis ſinamus modò, ne videamur os noſtrum ponere in cælum, ſi tamen in cælum*; & ſerm. 12. *Nimis frontosè*, inquit, *Chriſtos Domini tangis, nimis ſuperbè ponis in cælum os tuum.* Addit ſtatim, & monet: *Caue ne dum nimium de tuo robore confidens archam Domini manu temeraria contingere præſumis, percuſſione etiam ab eo mortifera feriri merearis.*

Amentiæ certa conſignatio eſt diuina intra oris noſtri anguſtias coërcere, & diuinarum rerum magnitudinem intra ſermonis noſtri limites ſperare poſſe concludere, quod eleganter vrgebat ſanctus Maximus hom. 1. in natali Domini: *Perabſurdum eſt*, inquit, *fratres, vt ineffabilem Deum infirmiſſimo fragilitatis noſtræ ſermone penſemus: amentia res eſt, vt operationes maieſtatis immenſæ inter exigua corruptibilis oris noſtri conemur verba concludere.*

ADAG. CCCCLXXXIV.

Laua os tuum, & ſic memineris.

CVm de probo viro, & virtutibus inſignito non temere, ſed cum reuerentia loquendum ſignificare volebant, hoc olim prouerbio vtebantur; quod habet ſanctus Chryſoſtomus hom. 9. in Matth. ſeu auctor operis imperf. in eos inuehens, qui Dei nomen frequenter, & inconſideratè iurantes vſurpant. hoc eius verba: *Quoties de viro quopiam virtutibus prædito loquimur, dicimus, Laua os tuum, & ſic memor ſis; nomen autem Dei ſimpliciter diſtrahimus.*

ADAGIVM CCCCLXXXV.

Cedit punctioni acus, qui mucroni ſe arbitratur poſſe reſiſtere.

IN illos cadit, qui minimis ſuccumbunt, & 371.
tamen grauiora ſe paſſuros iactant; egregiè hos premit ſanctus Bernardus ſerm. de ſancto Clemente, his verbis: *Vt quid ergo non poſſumus & nos cum Beato Clemente Chriſti bibere calicem? ſed*

fortè reſpondent aliqui, Poſſemus ſi opportunitas non deeſſet, ſed perſequutionis tempus ceſſauit. At ego fateor, non ſatis crediderim ita dicentibus; quid enim? quotidie ceditis punctioni acus vnius, & mucroni vos arbitramini poſſe reſiſtere? In minimis probate conflictibus, quam viriliter in maiori certamine ſtare poſſitis. Plerumque vnius durioris verbi auditu victi ſternuntur, qui fortes contra integras acies ſtare ſe poſſe confidebant, videbant tela, contemnebant arietes.

ADAG. CCCCLXXXVI.

Mari mutabilior.

ALicuius inconſtantia, & mutabilitas prouerbiali hac comparatione traducetur; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 12. in epiſt. ad Epheſ. *Mari*, inquit, *crebrius mutantur*; maris fluxus, refluxus, notus omnibus eſt, licèt non ita cauſa.

ADAG. CCCCLXXXVII.

Sagitta de pharetra Satanæ educta.

IMprobiſſimus homo cæteris ſua improbitate nocens, prouerbiali metaphora, *ſagitta de pharetra Diaboli educta*, vocari poterit; ſortitus hunc titulum eſt impius Cadalous apud ſanctum Petrum Damianum lib. 3. epiſt. 6. ait quippe: *Cadalous ille ſanctæ perturbator Eccleſiæ, Apoſtolus Antichriſti, ſagitta nimirum educta de pharetra Satanæ.* Nihil obeſt, quin in ſimiles hoc dictum torqueatur.

ADAG. CCCCLXXXVIII.

Præſumere ex æquo currere cum Gigante.

372. VTemur quoties quis in aliqua re cum aliquo contendit, cui multis partibus ſit inferior. elicui ex ſancto Bernardo, qui ſerm. 83. in Cantic. ita ſcribit: *Quia non valet ex æquo currere cum Gigante*; ſi quis igitur currere præſumat, argui poterit nimiæ temeritatis.

ADAG. CCCCLXXXIX.

Fumo infirmius, leuius.

DE re, quæ nulla nitatur firmitate, conſiſtentia nulla, ſed quæ facilè diſpergatur, in nihilum abeat. Sanctus Chryſoſtomus hom. 17. in epiſt. ad Romanos, *Præconium humanum fumo infirmius*; & hom. 20. *Arrogantia fumo leuius diſſoluitur.*

ADAGIVM CCCCXC.

Rete ſubtili haurire aquam.

IRritum laborem, operámque caſſam, aut rem factu difficilem hoc prouerbium notat; quo vſus ſanctus Ambroſius lib. de arca Noë cap. 22. vbi ait, *Tanquam in prouerbio ſi quis rete ſubtili haurire cupiat aquam, ſic qui malitiam ex pectoribus hominum conatur auferre.*

ADAGIVM CCCCXCI.

Contentionis pomum in medium proiicere.

DE eo, qui ſeminarium litium, & rixarum ſpargit, diſſidij author; prouerbialiter dixit Nicephorus Calliſtus lib. 14. *τὸ μῆλον ἔριδος εἰς μέσον βάλλειν.* ideſt, *contentionis pomum in medium proiicere.*

ADAGIVM CCCCXCII.

De Delphica vmbra contendere.

ESt de nihili magnas rixas excitare; Syneſij verba ſunt lib. 1. de prouidentia, *Phanaticis ſimilis eſſe videretur, de Delphica vmbra pertinaciſſimè contendens*; in eos torquebitur qui lites vel de re leuiſſima mouere ſunt parati.

EXCVRSVS LII.

Amatori veritatis cauenda contentio eſt.

Superæ doctrinæ verba ſine contentione *excipienda.*

Deſideriorum, *non* contentionum *vir ſit, cœleſtium myſteriorum cognitione donandus.*

Apud Aſcetas benedictione *contentioſus carebat.*

A contentione, vt ab aſpide *timendum.*

Qui contentiones ſerit, *nil boni* metet.

QVi amator veritatis eſt, non ſit litium, & contentionum; hoc rectè Chriſtus innuere voluit, dum non ſemel paruulos diſcipulos ſuos eſſe debere dixit, vt ſcilicet ab omni contentione liber eſſet, qui eius doctrinæ excipiendæ ſe ſiſtit; ſcitè Beda Venerabilis in cap. 10. Marci, *Regnum*, inquit, *Dei, ideſt, doctrinam Euangelij ſicut paruuli accipere iubemur, quia quomodo paruulus in diſcendo non contradicit Doctoribus, neque rationes, & verba componit aduersùs eos reſiſtens, ſed fideliter ſuſcipit quod docetur, & cum metu obtemperat, & quieſcit; ita & nos in obediendo ſimpliciter, & ſine vlla retractatione verbis Dominè ſauere debemus*; ineptus excipienda: ſuperæ doctrinæ mentis ager eſt, qui contentionum ſpinis ſcatet. 373.

Superæ doctrinæ verba ſine contentione excipienda.

B. Beda.

Contentio omnibus cauenda, ſed præcipuè iis, qui diuina inquirunt, qui diuinæ legis ſtudio vacant; doceri hi poſtulent quæ ignorant, non temerè alios impugnent, contendant cum aliis: ſcitè id colligit Sedulius in cap. 9. epiſt. ad Romanos, ex eo quòd Daniel *deſideriorum vir* dictus eſt, Dan. 9. *Cum Daniel*, inquit, *Propheta voluntatem deſideraſſet agnoſcere, vnde & vir deſideriorum appellatus eſt, non eſt ei dictum, Tu quis es? ſed miſſus eſt Angelus, qui eum de omnibus Dei diſpenſationibus & iudiciis edoceret, & nos ſi aliquid de ſecretis Dei, & reconditis deſideramus cognoſcere, deſideriorum, & non contentionum viri ſimus, occultius in diuinis litteris inſerta Dei iudicia fideliter, & humiliter requiramus, propterea namque & Dominus dicebat: Scrutamini Scripturas.*

Deſideriorũ, non contentionum vir ſit, cœleſtium myſteriorum cognitione donandus.

Sedul.

Olim

374. *Benedictione contentioſus carebat.* Anonym.

Olim apud Aſceras qui contentioſè de Scripturis diſputabat benedictione priuabatur: in pœnis incerti auctoris, qui tamen in ſancti Baſilij operibus inſeritur Num. 21. hæc habet: *Si quis ex Scripturis contentioſè diſputat, caret benedictione; ſi verò commonitus perſeuerct, veluti inobediens excommunicetur.*

A contentione, vt ab aſpide timendum eſt. S. Ephrem.

A contentione vt ab aſpide timendum eſt, hinc illud ſancti Ephræmi de imit. Prouerb. *Qui*, inquit, *contentiones amat, ſimilis eſt ei, qui aſſiduè manum ſuam in foramen aſpidum immittit.*

Qui contentiones ſerit nil boni metet. Matth. 5. Iſaac.

Qui contentiones ſerit, nihil metet boni; præmium pauperibus, & mitibus decernens Chriſtus Matth. 5. illis cœlum dedit, iſtis terram, vt qui contentionis ſectator eſt, nihil vbi relictum ſciret. Scitè Iſaac in allegoriis noui Teſtamenti ad hæc verba: *Beati pauperes ſpiritu, quia ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*; ſubdit ſtatim, *Cœlum pauperibus, terra mitibus; quid relictum contentioſis? quid amplius volunt, qui diuites fieri volunt?* cœlum, terrámque auferant, & aliquid inueniant, quod poſſideant.

ADAGIVM CCCCXCIII.

Prouocare ventos ad flandum.

375. EST ad aliquam rem quempiam vrgere, ad quam paratiſſimus eſt; hinc illud Ennodij lib. 1. epiſt. 2. *Hac fiducia* PROVOCASSEM VENTOS; *Fauſtum meum ad facundiam.*

ADAGIVM CCCCXCIV.

Rota Ixionis tibi non deeſt.

CVm quis cupiditate torquetur, & iactatur, & rapitur ad illicita, iactari in illum poterit hoc prouerbium; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 91. NON DEEST TIBI ROTA IXIONIS, *dum cupiditate torqueris, dum ad illicita raperis.*

ADAGIVM CCCCXCV.

Riſus leuitate Democritum oſtendere.

PRodigioſus in riſu Democritus fuit, vt effuſiſſimi riſus hominem Democriti poſſit nomine prouerbialiter non inſigniri tantùm, ſed & notari; notauit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 15. cap. 27. vbi ait, *Cùm in cenſura ſilentij & in abiecta veſtis auſteritate Antonium prabeas, ne in* LEVITATE RISVS, *vel faceta dicacitatis vrbanitate* DEMOCRITVM OSTENDAS.

ADAGIVM CCCCXCVI.

Crucem portare vt Simon Cyrenæus.

376. QVi crucem ſuam non portat, ſed alienam, quique ád illam ferendam aut vi adigitur, aut amore gloriæ, humanæque laudis trahitur, hic prouerbiali ſchemate PORTARE CRVCEM dicetur, VT SIMON CYRENÆVS, quem angariauerunt, vt poſt Ieſum Ieſu crucem portaret; huc ſpectauit ſanctus Bernardus in Apologia ad Gulielmum Abbatem, vbi ait: *Vt* PORTANTIBVS CRVCEM *non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut* SIMON CYRENÆVS *alienam*, ſerm. verò de ſancto Benedicto, ita ſcribit: *Arbores, qua fructum faciunt, ſed non ſuum, hypocritæ ſunt*, CVM SIMONE CYRENÆO CRVCEM PORTANTES, *non ſuam: qui religioſa intentione carentes, & angariantur, & qua non amant, amore gloria, quam deſiderant, facere compelluntur.*

Huc facit & illud, quod habet auctor vitæ Beati Antonini Abbatis: CRVCEM, inquit, *Chriſti* NON TANQVAM CYRENÆVS *ille in agonia deferentes, ſed velut Athleta Paulus Crucem, & ſtigmata Ieſu in ſuis corporibus exprimentes.* Huc ſpectabat etiam Abſalon Abbas, ſerm. 43. qui eſt in dedicat. Eccleſiæ, vbi ita ſcribit: *De primo obedientium genere ſunt, qui portant quidem Crucem Domini ieiuniis, vigiliis, & cateris diſciplina inſtitutis, ſed ad omne id quod fieri oportet, nihil faciunt voluntariè, ſed quaſi ſeruientes ad oculum, non ſpiritus libertate, ſed ſola ſeruntur ordinis diſtrictione. Vnde & dicitur; & hunc angariauerunt, id eſt, coegerunt, vt tolleret crucem Domini.*

Præterea BONVM CYRENÆVM SE EXHIBERE, eſt aliqua in parte Chriſtum imitari, & Crucis eius ſaltem portionem exiguam poſt eum ferre; hoc ſenſu extulit B. Thomas à Villanoua conc. 3. de vno Martyre, vbi Chriſtum ita loquentem adducit: *O peccator, & tu, qui perpetraſti, tu qui commiſiſti, videns ridebis, & lætaberis: neque huius tanti oneris participem fieri dignaberis? non (inquam)* *te mihi* BONVM CYRENÆVM EXHIBEBIS, *vt vel à tergo exiguam crucis mea portionem ſuſtineas?*

Simones Cyrenæos nos in cruce deferenda nolebat ſanctus Cyprianus, dum tract. de Paſſione Chriſti aiebat: *Da nobis in vita praſenti, vt ſimus ſine angaria baiuli crucis tua.*

Sanctus Gregorius Nazianzenus nos Simonis Cyrenæi exemplo ad crucem ferendam ſic inhortatur orat. 42. *Si* SIMON CYRENÆVS SIS, *crucem tolle, ac ſequere*; quæ verba ſic explicat Nicetas; *Simon, ſi quis interpretetur, obedientiam ſignificat, Cyrene autem animi promptitudinem. Quiſquis igitur ad obediendum Euangelium paratus eſt, ac prompto animo per membrorum, qua ſuper terram ſunt, mortificationem, philoſophia in actione poſita ærumnas, & afflictiones pro virtute ſubit,* ILLE SIMON FIT CYRENÆVS, *vltrò nimirum virtutem colens, atque humeris crucem geſtans, ac Chriſtum ſequens, hoc eſt, diſtractam prorſus à terra pia vita rationem oſtendens. Eodem modo tu quoque ſi animi obedientia praditus es, alacri animo ad geſtandam carnalis voluntatis oppreſſionem accingere. Nam interemptrix quoque corporis, crux erat. Ita fiet vt Chriſti mandata ſequaris.*

ADAGIVM CCCCXCVII.

Noctuæ imitator.

QVi in luce caligat, in apertis errat, in diuinis cæcutit, in errorum verò obſcuritate acutus 377.
eſt, in tenebris videt, ſapit in mundanis, ad ſuperſtitioſa ſubtilis eſt. qui errores amat, odit veritatis lucem, hic adagiali quadam forma NOCTVÆ IMITATOR audiet, quæ nocte videre perhibetur, in luce caligare; hoc ferè ſenſu extulit ſanctus Maximus hom. 2. de non timendis hoſtibus carnalibus, additque hanc hæreticorum notam eſſe hunc characterem; quibus magis amica errorum, ac falſitatis tenebræ, quàm ſit læta veritatis lux.

ADAGIVM CCCCXCVIII.

Domus fundamentis concuſſis parietes depingere.

CONgruit in eum, qui alterius formam, noménque funditus euertere maledicentia conatur, licet extimè laudibus eum exornet; hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. ad Euſebium, quæ inter epiſtolas ſancti Baſilij n. 29. recenſetur, ait enim, *Tu mihi videris dum illud vilipendis idem facere, atque ſi quiſquam* FVNDAMENTIS DOMVS CONCVSSIS PARIETES DEPINGAT, *& quæ exteriora ſunt exornet.* Porrigi & ad eos omnes poterit, qui deiiciunt illud, quod in re aliqua præcipuum. quare ruinæ damna reſarcire poſſint, ſi nimis operam ſuam locent, quæ ab illo pendent, minuiſque præcipua ſunt.

ADAGIVM CCCCXCIX.

Nabel Carmelus.

378. SI ſtultam, & irrationabilem alicuius auaritiam premere quis voluerit, NABAL CARMELVM indigitabit, is quippe erga Dauid, & Dauidis ſocios, qui aliquid alimenti loco benedictionis poſtulabant, dare nihil voluit, vt habetur lib. 1. Reg. 25. Sanctus Hieronymus, in cuiuſdam auaritiam inuehens, huc ſpectans ait, epiſt. 4. quæ eſt ad Ruſticum de viuendi forma: *Vidimus nuper, & planximus Craſſi opes vnius morte deprehenſas, vobiſque ſtipes quaſi in vſus pauperum congregatas ſtirpi, & poſteris derelictas, tunc inter palmarum arbores myrrhæ amaritudo monſtrata eſt, nec mirum, talem & ſocium, & magiſtrum habuit, qui egentium famem ſuas fecit eſſe diuitias, & miſeris derelicta in ſuam reſeruauit miſeriam, quorum clamor tandem peruenit ad cælum, & patientiſſimas Dei vicit aures, vt miſſus angelus peſſimus* NABAL CARMELO *diceret; Stulte hac nocte auferent animam tuam à te, quæ autem præparaſti, cuius erunt?*

ADAGIVM D.

Latro vitam dedit.

LAtronum hoc beneficium eſt, vt magni beneficij loco cenſeant, ſi minus efficiant, & vitam ſe illis dediſſe dicant, quibus non ademerunt; quod prouerbium ſapere auctor eſt Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus lib. 8. de Gubern. Dei, vbi ait: *Latrones hoc prouerbio vti ſolent, vt quibus non auferant, vitam dediſſe ſe dicant*; quod in eos omnes torqueri poteſt, qui quòd aliquem omnino non perimant, beneficio, & dono aliquo ingenti ſe cumulaſſe iactant; ſic idem auctor de Carthaginenſium in Dei cultores ſæuitia, *Intra Carthaginem apparere, in plateis, & compitis Dei ſeruos ſine contumelia, atque execratione vix licuit; perſecutionem hoc quidem fuiſſe non putant, quia non & occiſi ſunt.*

ADAGIVM DI.

Noſter Orpheus.

379. QVi ſuorum operum harmonica ſuauitate lectores ſuos afficit, & permulcet, is ORPHEVS NOSTER dici adagialiter poterit, indeptus hoc nomen eſt lyræ ſuæ dulcedine Propheta regius, de quo ita Euthymius in præfat. Pſalmorum: Dauid NOSTER ORPHEVS; & Georgius Piſides: ὁ σὸς γὰρ Ὀρφεὺς τὴν θεόφθογγον λύραν κρούων ὁ Δαβίδ. hoc eſt, *namque* TVVS ORPHEVS *Deum canentem lyram pulſans Dauid.* Orpheum fabulati SVNT POETÆ SVO CANTV, & citharæ ſono tantum potuiſſe, vt fluuij ad eius cantum ſiſterentur, aduolarent aues, feræ feritatis oblitæ accurrerent; feliciùs, veriuſque NOSTER ORPHEVS harmonia ſua non fluuios ſiſtit, ſed cogitationum vndas ſedat, & æſtuantis mentis tumultus, vel vſque ad miraculum compeſcit; hinc illud ſancti Baſilij hom. 1. in Pſal. 1. *Pſalmus tranquillitas animarum, gubernator pacis, tumultus, & vndas cogitationum ſedans, ac compeſcens;* feras etiam coërcet, dum irarum impetum frangit; quod præſtare Pſalmorum dulcedinem teſtatur ſanctus Nilus, cuius hæc ſunt verba inſtit. ad monachos: *Iracundiæ impetum mitigat Pſalmorum cantus.*

ADAGIVM DII.

Manna.

VT nectar, & ambroſia inprouerbium abiere, iuſtiùs abire poteſt manna, & verò iuit, vt nihil ſit vulgo frequentius, quàm rem ſumma ſuauitate ac dulcedine refertam, manna vocare. Philotheus Patriarcha Conſtantinopolitanus in ſanctorum Baſilij Gregorij, & Chryſoſtomi panegyri ita loquitur: *Ambroſiam quandam, & nectar, ſeu (vt ex diuina Scriptura potius dicam) orationes eius panem Angelorum, & ſacrum* MANNA *exiſtimarent, quibus ſapientiſſima, & humana ſuperior mens, atque lingua tam ſacroſancta illa de Theologia, & diuinitate tam mirifice edidiſſet.*

Hoc præcipuè titulo diuinæ litteræ gaudent, quod ſatiatiſſimè libro primo ſacrorum electorum toto capite probaui, & præter ibi dicta hæc quoque adiicio; ſanctus Hieronymus in Pſal. 14⁻. ad hanc mentem, *Quicquid*, inquit, *volueris ex ſermone diuino naſcitur, ſicut tradunt Iudæi, quoniam* MANNA *quando comedebant ſecundum vniuſcuiuſque voluntatem ſic ſapiebat in ore*; & ſanctus Bernardus ſerm. 4. ſuper Pſalmum, Qui habitat: *In vno, id eſt, verbo Dei potes omnia hæc inuenire,* MANNA *enim eſt omnem ſaporem habens, & odoris delectationem, & requies eſt vera & ſincera, ſuauis, & ſalubris, iucunda, & ſancta*; & ſanctus Gregorius lib. 31. moral. cap. 10. MANNA *eſt verbum Dei, & quidquid bene voluntas ſuſcipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis ſapit*; & de Pſalmotum dulcedine loquens Radulphus Decanus Tungren. lib. de canonum obſeruantia, propoſitione 9. ait: *Sicut olim* MANNA *habuit omne delectamentum, & omnem ſaporem ſuauitatis, ita nunc Pſalmi habent effectum omnium orationum, & ſenſum cuiuſlibet intentionis.*

ADAGIVM DIII.

Carnea turris.

INgentis molis homo, & qui magnitudine 380.
alios ſuperet CARNEA TVRRIS hyperbole prouerbiali poterit appellari, ita dictus eſt Gigas Goliath, qui certamen cum Dauide iniit à Dauide

Dauide ſuperatus; dehinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 45. ad populum Antiochenum: *David cùm arma induiſſet, neque poterat ſuſtinere, hoc agebatur, vt nuda Dei virtus appareret, quæ per eum operabatur, ne armis geſta tribuerent; poſtquam enim his indutus claudicabant, arma depoſuit, & peram ſumens paſtoralem, ſic in illam* CARNEAM TVRRIM *prodibat.* TVRRIM Goliath vocat etiam ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 15. vbi ait: *Sternitur mortuus Goliath, ſternitur alienigenarum* TVRRIS. Aduocari & huc poteſt illud Poëtæ probæ notæ, licèt non antiquæ; qui hac formula vtens à ſuperbia nos coërcet:

Sic Typhon, Antæus, Atlas, ſis CARNEA TVRRIS;
Si tamen ipſe tibi niteris, Pappus eris.

Vis omnis ſibi relicta exigua, aut nulla eſt magnitudo omnis, quæ ſibi fidit.

ADAGIVM DIV.

Viam ſibi conſtruere ad gehennam.

QVi ſuæ ſibi perditionis eſt cauſa, labitur in pœnitenda, ruinam ſibi fabricat, & ea operatur, quibus exitium ſibi paret, is prouerbialiter dici poterit AD GEHENNAM VIAM SIBI CONSTRVERE; hac formula vtitur Petrus Bleſenſis epiſt. 9. dum ait, *Effœminari otio, & torpere pigritia, nihil aliud eſt, quàm* VIAM CONSTRVERE AD GEHENNAM; quod porrigi ad eos omnes poteſt, qui extrema ſibi mala inuehunt.

ADAGIVM DV.

Hortis ſitientibus in flumine aquam ſpargere.

381. QVadrabit in eos, qui indigentibus re aliqua illam denegant, offerunt illa minimè indigentibus; vt ſi quis pauperibus opes, opémque denegaret, diuitibus, & locupletibus daret. Sanctus Gregorius apud Vgonem Carenſem in cap. 21. Iſaiæ ita loquitur: *Vecordem ſe aſſerit, qui* HORTIS SITIENTIBVS IN FLVMINE AQVAM SPARGIT.

ADAGIVM DVI.

Arcam Domini iuxta Dagon ponere.

FOrqueri parœmiæ vice hoc dictum poteſt in eos, qui ſacra prophanis admiſcent, qoi temporalia ſpiritualibus pariant, aut etiam præferunt, qui diuina terrenorum vicinitate temerant, dum vtraque inter ſe æquant. Petrus Bleſenſis epiſt. 16. ita loquitur monens terrenorum negotiorum curas, ſolicitudinéſque Præſuli, qui ſpiritualibus rebus addictus eſt, reſpuendas: *Abigendi omnino ſunt mures ebullientes de terra, vt corrodant extales eorum, qui* PONVNT ARCAM DOMINI, *id eſt, adminiſtrationem, Eccleſiaſticam,* IVXTA DAGON, *qui temporalia non minus, quàm ſpiritualia, & fortè diligentiùs adminiſtrant.* Reſpicit ad hiſtoriam, quæ habetur 1. Reg. 5.

ADAGIVM DVII.

Neronis diſcipulus.

PEtrus Bleſenſis epiſt. 15. malos præſules arguens ait: *Non collegæ Petri, ſed Simonis; non Chriſti* DISCIPVLI, *ſed* NERONIS; quod in impios quoſque, & ſolis ſceleribus nobiles quadrat.

ADAGIVM DVIII.

Adæ perizomata præferre.

QVi errores ſuos operiunt, lapſus excuſant, 382.
hi prouerbialiter ADÆ PERIZOMATA PRÆFERRE dicentur; hoc fortè ſenſu extulit Petrus Bleſenſis epiſt. 14. dum ait, *Quidam allegantes excuſationem in peccatis, veteris* ADÆ PERIZOMATA PRÆFERVNT.

Qui deleri peccatum ſuum vult, peccatum ſibi tribuat, non inani excuſatione in alium reiiciat. Gen. 4. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* LXX. *Quieſce, ad te enim conuerſio eius, & tu dominaberis illius*, veræ pœnitentiæ vera conſignatio, vt error ad illam conuertatur, qui errorem commiſit, peccati dominatur, qoi humiliter peccatum ſibi tribuit, nec grauius excuſando facit. Scitè Freculphus tom. 1. Chron. lib. 1. cap. 8. qui hanc lectionem ita expendens ait: *Quieſce, ad te enim conuerſio eius, & tu dominaberis illius. Poteſt quidem ſic intelligi, ad ipſum hominem conuerſionem eſſe debere peccati, vt nulli alij quàm ſibi ſciat tribuere, quod peccat, hæc enim eſt ſalubris pœnitentia, medicina, & veniæ petitio congrua, tunc enim dominabitur quiſque peccato, ſi id ſibi non defendendo præpoſuerit, ſed pœnitendo ſubiecerit.*

Non eſt quod inutili, caſſóque labore peccata noſtra tegamus, reteget omnia Deus, omnia reuelabit, maior pudor ſuorum ſcelerum velatores corripiet, cùm diuelabuntur. huc ſpectant illa Euangelici Prophetæ verba cap. 3. 17. *Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion*, vt ſcilicet nihil occultum ſit, nihil ab aliorum notitia ſubducatur. Scitè ſanctus Hieronymus in cap. 3. Iſaiæ ad hæc verba: *Hoc & nobis accidet, quorum peccata celantur: cùm impletum fuerit illud, quod ſcriptum eſt, Nihil occultum quod non reuelabitur. Quandiu enim protegimur crine, & veſte ignorantia; & homines nos putant ſepulchra dealbata, qui intus ſumus pleni oſſibus mortuorum.*

Ab inani peccatorum velamine nos egregiè auocabat ſanctus Petrus Damianus ſerm. 17. in hæc verba: *Plus delinquit quis defendendo peccatum, quàm faciendo peccatum. Peccare quippe humanum eſt, peccatum verò defendere diabolicum eſt: vnde & Pſalmiſta diuinum adiutorium humiliter implorat, dicens: Non abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. Profundo quippe abſorbetur, qui in grauis peccati præcipitium labitur. Sed tunc ſuper eum puteus, ne exire valeat os ſuum claudit, cùm ſe peccator in defenſionis audaciam pergendo profundiùs mergit.*

Pergit deinde, & Adami exemplum fatuo velamine lapſum ſuum tegentis inferens in hæc verba: *Vnde & primus homo tunc quaſi in profundum corruit, cùm vetitum pomum per inobedientiam comedit. Tunc*

ſuper eum os ſuum clauſit, cùm culpam ſuam defendere audacter præſumpſit, ait enim Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa mihi dedit de ligno, & comedi. Qui quidem per timorem ſemetipſum abſconſurus fugerat, ſed tamen requiſitus innotuit, quantum etiam timens tumeſcebat. Cùm etenim ex peccato præſens pœna metuitur, & amiſſa Dei facies non amatur, timor ex tumore eſt, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum ſi liceat non puniri, non deſerit, ſed potius defendere tumida elatione præſumit.

Vbi peccauit Adam, veſtimentum ſibi ex ficulneis foliis texuit, vt innueret poſt lapsũ ea vitanda, quæ corpori nolit amplectenda, quæ aſpera, & mordentia, folia iſta mordent, & pungunt, contegit ſe illis poſt peccatum Adamus, vt ſtatim ſuæ eundam pœnitentiam innueret. Digna ſunt, quæ hic ſiſtantur ſancti Irenæi verba lib. 3. cap. 37. ſunt autem huiuſmodi, *Per ſuccinctorium in facto oſtendit (Adam ſuam pœnitentiam, folijs ficulneis ſemetipſum contegens, exiſtentibus & alijs folijs quæ minus corpus eius vexare potuiſſent: condignum tamen inobedientia amictum fecit; conterritus timore Dei, vt retunderet petulantem carnis impetum: quoniam indolem, & puerilem amiſerat ſenſum, & in cogitationem peiorem venerat, frenum continentiæ ſibi, & vxori ſuæ circundedit, timens Deum & aduentum eius expectans, & velut tale quid ſignificans quoniam, inquit, eam, quam habui à ſpiritu ſanctitatis ſtolam, amiſi per inobedientiam, & nunc cognoſco, quoniam ſim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præſtat, mordet autem, & pungit corpus. Et hoc videlicet ſemper habuiſſet indumentum, humilians ſemetipſum, niſi Dominus, qui eſt miſericors, tunicas pelliceas pro folijs ficulneis induiſſet eos.*

ADAGIVM DIX.

In ripa fluminis dormire.

383. QVi periculo proximus eſt, nec periculi vicinitate terretur, ſed ſegnitiei indormiens, diſcrimini ſe committit, is in ripa dormire dicetur. Sanctus Cyprianus ita loquitur de ſingularitate Clericorum: *Incerta eſt victoria, inter hoſtilia arma pugnare, & impoſſibilis liberatio eſt, flammis circumdari, nec ardere. Verendum eſt* DORMIENTI IN RIPA, *ne cadat in hac parte, expedit plus bene timere, quam male fidere*, quod in eos torqueri poteſt, qui diſcrimina non timent, non verentur præcipitia.

ADAGIVM DX.

De auro, & argento Domini ædificare Baal.

VNiuerſi, qui à Deo acceptis bonis abutuntur, & vitiis Deique hoſtibus ſacrant; quæ Deo deberent, hi DE AVRO, ET ARGENTO DOMINI BAAL ÆDIFICARE dici poſſunt. Huc ſpectant Petri Bleſenſis verba epiſt. 14. quæ ſic ſe habent: *Nonne* FABRICANT BAAL DE AVRO, ET ARGENTO DOMINI, *quibus ſapientiam, & eloquentiam dedit Deus ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius, ipſi verò talentum Domini terra infodiunt; atque* BAAL CONSTRVVNT, *dum pro temporalium rerum quæſtu, quaſi ſub iactu aleæ vitam, & animam ponunt?*

ADAGIVM DXI.

Ædificaturus turrim futuri operis ſumptus ſupputet.

QVi rem quampiam magni laboris molitur, ſuas vires expendat, qui rem grandem aggreditur, conſideret priùs, an ei ſit par futurus; ne perficere non poſſit, quod aggreditur, aliorumque ludibrio pateat, qui laudem parare ſibi poterat. Sanctus Hieronymus ita ſuum Heliodorum alloquitur epiſt. 1. ÆDIFICATVRVS TVRRIM FVTVRI OPERIS SVMPTVS SVPPVTA; quod ſumptum ab Euangelica parabola, Luc. 14.

ADAGIVM DXII.

Amazonia audacior.

AVdaciſſimæ AMAZONES extitere, fœmineum exuerunt animum, virilem induerunt, quia verò tãta audacia in muliebri ſexu impudentiam quandam præſefert prouerbium, in eos quadrabit, qui audaciam impudentia temerant, & temeritate inficiunt. Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 1. *Marcion*, inquit, *Maſſageta immanior*, AMAZONIA AVDACIOR. 384.

ADAGIVM DXIII.

In medio ſtadio à curſu deficere.

QVi poſt inceptum melioris vitæ curſum deficit, & ſiſtit, notari hoc prouerbio poterit; quod deſumptum ab iis, qui in ſtadio currunt, ij quippe ſi IN MEDIO CVRSV DESISTANT, ridendos ſe præbebunt, nullo præmio donandi, nulla laude. Ita humiliter de ſe ſentiens dicebat ſanctus Ephræmus Syrus tract. de Beatitudinibus: *Ego, meique ſimiles inertia, ac voluptatibus deditі, gementes, ac flentes contuebimur fratres noſtros in gloria incomparabili; nos ipſos autem in tormentis, atque iſta in ſe dum mecum ipſe perpendo in lachrymas prorumpo, quippe qui poſt curſum inceptum, mox deficiam, vt* IN MEDIO, *quod aiunt*, STADIO A CVRSV DESISTAM, *miſerandum ſpectaculum adſpicientibus me præbens.*

ADAGIVM DXIV.

Altera manu alterius caput demulcere, altera illius maxillam ferire.

QVi alicui blanditur, aut adulatur, vt interim in illum aut ſæuiat, eíque nocere ſtudeat, aut qui ita aliquem effert, vt contumelia afficiat, is hoc prouerbio percelletur, quo vtitur ſanctus Gregorius Nazianzenus ad Euſebium Epiſcopum ſcribens, quæ epiſtola inter Baſilianas recenſetur n. 29. ait igitur: *Tu mihi videris dum illum vilipendis idem facere, atque ſi quiſpiam totius viri* ALTERA *quidem* MANV CAPVT DEMVLCEAT, ALTERA *verò* MAXILLAM FERIAT.

ADA

ADAGIVM DXV.

In tenebris poſitus alijs veritatis lumen oſtendere.

385. POrquebitur in eos, qui alios erudiunt, & ſcientiæ lumine perfundunt, cùm ipſi & ignorantiæ, & vitiorum tenebris corripiantur, quod maximè incongruum, & abſurdum eſt. Abire ab hoc errore cupiebat Beatus Laurentius Iuſtinianus in procem. lib. de caſto connubio, dum ait: *Loqui de affectibus charitatis abſque experimento, temeritatis nota eſt; quemadmodum autem nullus, quæ in homine ſint, ſcire valet niſi hominis ſpiritus, ita nemo quæ ſunt Dei, niſi ipſo Dei ſpiritu reuelante. Proinde ô melliflue amor, ô Dei ineffabilis ſapientia, oro te, per te vt prius erudiar experientia, quàm proferam lingua, prius cordis palato deguſtem, quàm voce pronunciem; ne æs efficiar ſonans, aut cymbalum tinniens. Incongruum quippe eſt, vt* IN TENEBRIS POSITVS ALIIS VERITATIS APERIAM LVMEN, *atque externa vita demonſtrato verbi fonte ipſe ariditate deficiam.*

ADAGIVM DXVI.

Ariſtide iuſtior.

ADeò celebris ARISTIDIS IVSTITIA, æquitáſque apud Græcos extitit, vt *iuſti* nomen indeptus ſit; ſi alicuius igitur iuſtitiam efferemus, prouerbiali hac vtemur formula, quod deſumptum ex Tertulliano cap. 11. Apologetici.

ADAGIVM DXVII.

De ſilice exciſa præcordia.

SÆuus, & immiſericors, quíque dolentibus aliis non condoleat, de ſilice exciſa habere præcordia, prouerbiali hyperbole dicetur; hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 26. ad Pammachium ſuper obitu Paulinæ vxoris: *Quæ*, inquit, *auris tam dura, quæ* OE SILICE EXCISA PRÆCORDIA *poſſunt ſine lachrymis Paulinæ tuæ audire nomen?*

Veri Chriſtiani vera nota eſt, ſi proximi malis, damnis condoleat, quod in hunc modum explicacabat ſanctus Auguſtinus lib. de ſalutaribus documentis cap. 52. *Charitas, quæ colligat, & viuificat omnia membra Eccleſiæ, ſi nos videat de ruina alacrius gaudere, ſtatim nos præcidit à corpore. Forte igitur non dolemus de ruina proximorum noſtrorum, ſed inſidiamur, quia præciſi ſumus à corpore: ſi enim ibi eſſemus, ſine dubio doluiſſemus. Conſideremus chariſſime, & diligenter attendamus, quia tamdiu dolet membrum, quamdiu in corpore continetur ſi autem abſciſum fuerit, nec dolere poterit, nec ſentire. Cùm enim manus, aut aliquod aliud membrum abſciſum fuerit à corpore, ſi totum corpus tunc in multis partibus diuidatur, manus illa non ſentit, quæ iam reliquorum membrorum ſocietate diuiſa eſt. Talis eſt omnis Chriſtianus, qui de alterius damno, afflictione, aut etiam morte non dolet, ſed, quod peius eſt, fortè etiam ſubſannat, & gaudet. Ideo affectum charitatis non habet in corde, quia iam alienus eſt à corpore. cùm Apoſtolus præcipiat, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, idipſum inuicem ſentientes.*

ADAGIVM DXVIII.

Cor Iudaicum.

DVra, & obſtinata huius populi mens abiuit in prouerbium, COR QVE IVDAICVM habere dicetur, qui flecti, molliri tractaríque nullo modo poſſit durus, & obſtinatus, hinc illud ſancti Bernardi ſerm. 1. in dedicat. Eccleſiæ: *Se pollicitus eſt oblaturum* COR *lapideum, & carneum cor eſſe daturum, id eſt, non durum, non obſtinatum,* NON IVDAICVM, *ſed pium, ſed manſuetum, ſed tractabile, ſed deuotum.*

EXCVRSVS LIII.

Iudæorum perfidia, peruicacia, durities.

Signis, & miraculis *emolliri Iudæorum durities non potuit.*

Lex Iudæorum *peccata non concremauit.*

Rubus non combuſtus Hebræorum duritiam *legi Dei reluctantem ſignificabat.*

Iudæorum durities Prophetas à veritatis prædicandæ *munere deterrebat.*

In Chriſti paſſione *Iudæorum duritia, vt enituerit.*

In cæcitate, & duritie cæteros *anteeunt Iudæi.*

Quamdiu Deus expectauerit *Iudæos vt reſipiſcerent.*

Legis lucerna *ſub Iudaicæ cæcitatis, & duritiæ modio.*

POpuli Hebraici durities, & peruicacia ex eo colligitur, quòd & tot prodigiis, & miraculis, quæ per Moyſem Deus fecit, emolliri, & vinci non potuit; quod expendebat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 19. his verbis: *Quid tibi Iſrael, lucri, & miraculis in Ægypto editis? ecqua vtilitas ex facinoribus Moyſis virgâ perpetratis? agr per ignem in atherem tranſiit, quo tuum cor tranſmutares: dies dici ſpacia conceſſit, quo te Domino parere doceret. extans mare ſupra naturæ leges fingebatur, vt te fidem doceret: igne ad mentem meliorem Deus vocat, duritiem contumaciámque tuam reuerentia mollire machinatus supernè cœlum alimentis tibi parandis vacabat: infernè rupes inexpectatas, aquarum compotationes adornabat: quo tibi ceſſit talium rerum cognitarum fructus? vnicus Gentilis ſupra totam Iudæorum multitudinem fide ſe extulit. Eſto Gentilis diſcipulus: nam Moyſem legem ponentem non audiſti incredulos vt credas ſequere.* 386.

Signis, & miraculis emolliri Iudæorum durities non potuit.

S. Baſil. Sel.

Hæc lex Hebræorum duritiem mollire potuit, non potuit eorum incredulitatem malitiámque abſumere; hoc enim ſignificabat rubus, quem flamma corripuerat, nec tamen ambuſſit, Exod. 3. Huc ſpectauit Venerabilis Beda in cap. 3. Exod. *Flamma*, inquit, *lex Dei eſt, rubus autem peccata Iudæorum, quæ* LEX NON POTVIT CONCREMARE.

Lex Iudæorum peccata non concremauit.

Exod 3.

B. Beda.

Iudæorum duritiam rubus ſignificabat, quem ignis corripuerat, nec tamen comburebatur. 387.

Rubus non

Pulchre

Cubuſtio Hebræorum duritiam legi Dei reluctantem ſignificabat.

Pulchrè ſanctus Auguſtinus tract. de eo, quod dictum eſt: *E[...] ſum, qui ſum. Ide[...] rubus non cremabatur, quia duritia Iudæorum, ſicut dixi, legi Dei reluctabatur. Nam ſi ille populus ſpinis non ſignificaretur, non ab eo ſpinis Chriſtus coronaretur.*

S. Auguſt.

Iudæorum duritiae Prophetas à veritate prædicanda munere deterrebat.

S. Baſil. Sel.

Iudaici populi d[...]itiam, & incredulitatem illud etiam probat, quod ægrè Prophetæ veritatis prædicandæ apud illos munus obibant, refugiebat id Ieremias, excuſabat ſe Moyſes, ſe ſui populi duritie à munere abſterriti; quod tetigit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 31. in hæc verba: *Apud Iudæos ventura antedicere inuitabile erat, nec Prophetis optabile monita dare. Si quidem Domine*, inquit, *quis credidit auditui noſtro? Ieremias quidem ſpecioſam detrectati officij excuſationem ætatem prætendebat: Puer ego ſum, neſcio loqui. Moyſes ad populi ducatum vocatus eam dignitatem refugit, & ſibi refragatur: Impeditioris, & tardioris linguæ ego ſum. accuſat enim lentam ingenij Iudaici credulitatem eorum, qui ad eos legabantur, deprecatio.*

In Chriſti paſſione Iudæorum durities vt cunctis mota.

Pſeud. Cypr.

Iudæorum durities inde etiam colligitur, quòd in Domini paſſione dum omnes creaturæ concuterentur, & velut contr[e]miſcerent, ſolus Iudaicus populus in ſua perfidia firmus ſtetit; hinc auctor illius tract. aduerſus Iudæos, qui inter opera S. Cypriani recenſetur, ita inclamat: *O nouam crudelitatem! commota eſt omnis natiuitas in Domini paſſione; populus manſit immobilis ſine trepidatione; conuerſa ſunt elementa, & confuſa Iſrael ſecurus dormiuit. O duritia noua! ò audacia ſingularis! ò perfidia cruenta! Tremebat terra, plebs laxabatur.*

388. *In cæcitate, & duritie cæteros anteuenit Iudas.*

S. Cypr.

Iudæis facile in cæcitate, duritiæque aliis à via veritatibus errantibus præferendi ſunt, hinc ſanctus Cyprianus, ſi illius illud opus eſt, de Iudaica incredulitate, *Etſi*, inquit, *plurimos Gentilium, ab ordine, atque ratione veritatis auerſos, qui minus Dominum noſcunt cæcitate mentis errare, tamen magis Iudaicæ plebis inſaniam noui aduerſus nomen Domini pertinacia etiam nunc duritia cordis, ingenita patrum iniquitate perſtare*; Iudæus eſſe non videtur, qui cæcus, qui durus, pertinaxque non eſt.

Quādiu Deus expectauerit Iudæos vt reſipiſcerent.

Niceph.

Non ſtatim poſt peccatum puniti fuere Iudæi, quadraginta annos diuina eos pietas expectauit, vt reſipiſcerent, & pœnitentiam obirent, quæ temporis diuturnitas eorum duritiem oſtendit, quam frangere Dei bonita[s] ſtuduit; quod obſeruauit etiam Nicephorus lib. 3. cap. 3. *Annis*, inquit, *quadraginta poſt aſcenſionem Saluatoris, Iudæi aperto bello oppugnati non ſunt, quod Deus illis pœnitentiæ tempus præberet, eoſque ad reſipiſcendum, vita, doctrina, admirandiſque operibus Apoſtolorum inuitaret. Cum autem minimè vt conuerterentur, curarent, internecionem in ſe ipſos pertraxerunt.*

Legis lucerna ſub Iudaica cæcitatis, & duritiæ modio.

S. Ambroſ.

Legis lucernam habuerint Iudæi: at eam ſub modio tenent, perfidia ſua contegunt, cæcitate ſua, ſua duritie; S. Ambroſij hæc ſunt verba in Pſal. 118. octon. 14. *Lex Iudæis lucerna eſt, ſed lucerna ſub modio, lucet lex, ſed non videtur, quia operta eorum doctrina eſt & contagione, & cæcitate perfidiæ.* Addit monitum iſtuc vtile, quod præcipuè Doctores tangit: *Non ſit otioſus ſermo tuus, non ferietur, & vacet verbum tuum, ne fiat lucerna ſub modio*; ne doctrinæ ſplendorem prauorum morum tegmine contegas.

ADAGIVM DXIX.

Secundam vecturam facere.

389. Vbi quis, quod primò cupiebat, perficere nequit, aliud aggreditur, aut idem alia ratione, locus huic prouerbio eſſe poterit; cuius meminit Zacharias Epiſcopus Metylenes diſp. de mūdi opificio his verbis: *Cum eos immortales facere non poſſet*, SECVNDAM, *vt in prouerbio eſt*, VECTVRAM FACERE.

ADAGIVM DXX.

Genuinum infigere.

Prouerbiali ſchemate eſt quempiam lacerare, cuidam detrahere, hoc ſenſu extulit ſanctus Hieronymus in Apologetico ad Dominionem: *Poſſum* GENVINVM *dentem læſus* INFIGERE; & aduerſus Ruffinum: *è quibus prima eſt, me hominem maledicum omnium detractorem, in prædeceſſores meos* GENVINVM *ſemper* INFIGERE. Aimoinus, *Omnibus detrahunt*, & GENVINVM INFIGVNT *dentem.*

ADAGIVM DXXI.

Multa inter calicem, & ſummum labium.

Cum ſignificamus in rebus omnibus multa imminere pericula, nullibi ſecuritatem hic coaleſcere, timenda ab omni parte diſcrimina, hoc prouerbialiter efferemus: *Multa inter calicem, & ſummum labium*, ſcilicet, cadunt, vt Ctophanus Poeta dixit. Audiendus ſanctus Chryſoſtomus oratione ad viduam iuniorem, *Quocirca*, inquit, *quamuis propè adeſſet tempus; tamen, vt in prouerbio eſt*, MVLTA INTER CALICEM, ET SVMMVM LABIVM. *At ſanè Scriptura ipſa inquit: A manè vſque ad veſperam immutatur tempus: ſic, & Rex qui hodie eſt, cras moritur.*

ADAGIVM DXXII.

Filo gracili ſimilis.

De tenui ad ſummam paupertatem redacto, qui rerum terrenarum onus à ſe excuſſerit, hoc prouerbiali [...]ra dicetur; 390.
hinc illud ſancti Gaudentij ſerm. 18. *Expeditos quærit Dominus, ac tenues, & vt* FILO GRACILI SIMILES, *qui foramen illius myſticæ acus tranſeant, ſpirituales effecti.*

ADAGIVM DXXIII.

Suauiter nectat, cuius alter ſuſtinet mentum.

Vulgare prouerbium à natationis ritu deſumptum, in qua quis tutò in aquis ludit, à ſubmerſionis periculo liber, ſi alterius man[u] iuuetur; vtemur quoties in aliquo diſcri[min]e præſentiſſimum adeſt alicuius auxilium, quo timor omnis tollitur. Sanctus Bernardus hoc prouerbio vtitur, vt Angelorum erga nos cuſtodiam euchat & commendet, hæc eius verba ſerm. 12. in Pſalm. *Qui habitat. In manibus tollent vt pertranſeas offendiculum, quia facile tranſit, qui illis portatur manibus.*

Quod

Quod SVAVITER, *iuxta vulgare prouerbium*, NATAT, CVIVS ALTER SVSTINET MENTVM.

ADAGIVM DXXIV.

Iudas hodie, qui heri Eliam moribus exprimebat.

A Sanctitatis culmine ſi quis repentè in vitiorum foueam labatur, vſurpari hoc prouerbium poterit, quod habet ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 3. de pace: IVDAS, inquit, HODIE, QVI HERI ELIAM MORIBVS EXPRIMEBAT. Deſumptum eſt a ſumma Iudæ proditoris nequitia, & Eliæ ſumma ſanctitate.

ADAGIVM DXXV.

In ignem prudens manum mitto.

391. VSurpatur cùm quis volens, ſciénſque euidenti ſe diſcrimini committit, extulit hoc ſenſu Philippus Abbas Bonæ-ſpei prologo in Cantic. dum ait: IN IGNEM *itaque velut* PRVDENS, *& conſcius* MANVM MITTO, *vel per alta maris diſcrimina cymba fragili me committo, in eo ſolion fidens, qui ſuos vult labore atteri, non in caſſum, qui bonus, & miſericors de ipſo loquentibus, pro ipſo laborantibus, dicit, Adſum.* Deſumptum prouerbium eſt à nota Mutij hiſtoria; de Mutio ita ſcribit Tertullianus ad Martyres cap. 4. *Mutius manum ſuam dexteram in ara cremauit, vt hoc factum eius fama haberet*, hinc res in prouerbium abiit. Guibertus de Turnaeo in tract. de opific. Epiſcop. in præf. illud ita extulit: *Sciens, quòd* IN FLAMMAM *more Mutij* MITTO MANVM *dum ſimplicitatem meam ceruicis expono rictibus credendam*; eodem ſenſu candem formulam antea adhibuerat ſanctus Hieronymus epiſt. 10. quæ eſt ad Furiam, vbi ait, *Sciens, & videns* IN FLAMMAM MITTO MANVM, *adducentur ſupercilia, extendetur brachium.* Petrus Delphinus lib. 8. epiſt. 51. *Volens, ac ſciens* IN FLAMMAM MISSVRVS ES MANVM. & lib. 9. epiſt. 6. *Nunc lege perſpecta ſi quid contra illam attentarem, ſciens ac prudens* IN FLAMMAM MITTEREM MANVM.

ADAGIVM DXXVI.

Meſſageta inhumanior.

HVmanitatis omnis expers MESSAGETA INHVMANIOR prouerbialiter dicetur; feris, quam hominibus Meſſagetæ ſimiliores fuere, adeò efferi, vt ſenio confectos in fruſta conciderent, illorum carnes bonorum carnibus admiſcerent, & admixtas comederent, hoſpitibus infeſtiſſimi fuere, nulla nouere diuturnæ amicitiæ fœdera, nulla pacis. Marcioni hoc titulo traducitur à Tertulliano lib. 1. contra ipſum cap. 1. *Marcion*, inquit, *Scytha tetrior*, MASSAGETA INHVMANIOR.

ADAGIVM DXXVII.

Qui ſomnijs, & augurijs credit, nunquam erit ſecurus.

APtè his verbis à ſomniorum, & augurio- 392.
rum obſeruatione auocari quilibet poterit, ne fidem iis adhibeat, quin nec mentem ad ea flectat, ea obſeruet. Audiendus hic Ioannes Sariſbarienſis lib. 2. cap. 1. de nugis Curialium, vbi ait: *Ruſticanum, & forte Offelli prouerbium eſt*, QVI SOMNIIS, ET AVGVRIIS CREDIT, NVNQVAM FORE SECVRVM. *Ego ſententiam & veriſſimam, & fideliſſimam puto. Quid enim refert ad conſequentiam rerum, ſi quis ſemel, aut amplius ſternutauerit?*

ADAGIVM DXXVIII.

Caiphas hodie, qui heri Ioannem moribus exprimebat.

MAximam morum ſubitámque mutationem hoc prouerbium notat, cum quis a ſanctitate qua erat inſignis, in malorum, vitiorumque profunda præceps ruit, & vitiis ſepelitur, qui virtutibus ornabatur, ita loquitur ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 3. de pace: CAIPHAS HODIE QVI HERI IOANNEM MORIBVS EXPRIMEBAT, & illius improbitas, & iſtius innocentia cuilibet nota eſt, quæ locum prouerbio dare potuerunt.

ADAGIVM DXXIX.

Super inane pingere.

QVadrabit in eos, qui inani, caſſoque labore aliquid conantur efficere, & cuiuſpiam rei perfectionem tentant, ſine iis, quæ neceſſario requiruntur, hinc illud ſancti Bernardi ep. 190. *Horum duorum priora ſine vltimo ſic ſunt, ac ſi* SVPER INANE PINGAS.

ADAGIVM DXXX.

Stentoreus vagitus.

DE ſupra modum magno. ita Arnobius lib. 1. 393.
Non infantes ſub vberibus matrum STENTOREOS *legitis edidiſſe* VAGITVS. Stentorea vox de maxima apud prophanos prouerbialiter dicitur.

ADAGIVM DXXXI.

Phryx.

DE ſupra modum ignauo prouerbialiter dicetur; Syneſius epiſtol. *Interea* PHRYX *Ioannes nuſquam erat*; ſi indidem eſſet oriundus prouerbij faciem exuet hæc ſententia, induet ſi non ſit, nam ignaui hoc nomine appellabantur, hinc prouerbium apud Suidam,

——— ἄρξῃ ἐν
πλαγίῳ [illegible] ἐκ [illegible]
[illegible] [illegible], ἐς [illegible]
[illegible]

ADAGIVM DXXXII.

Eleazaris victoria.

CVm quis eo ipſo quod vincit ſternitur, tunc ELEAZARIS VICTORIA cum potiturum adagij [illegible] ſchem ate dicet [illegible] Eleazarus quippe, vt in lib. 1. Machabæorum c. 6. habetur, *Elephantem feriens ſtrauit, ſed ſub illo mortuus, quem morte affecit.* Eleganter ad eos transferetur, qui poſt deuicta vitia ſuperbia intumeſcunt, hi enim ita victoriam conſequuntur, ſternuntur vt victi; feſtiuè rem verſat ſanctus Gregorius Nazianzenus lib. 19. moral. cap. 13. vbi ait: ELEAZAR *in prælio Elephantem feriens ſtrauit, ſed ſub ipſo, quem extinxit, occubuit; quos ergo iſte ſignificat, quem ſua* VICTORIA *oppre[illegible]it, niſi eos, qui vitia ſuperant, ſed ſub ipſ[illegible], quæ ſubiciunt. ſuperbiendo ſuccumbunt, quaſi enim ſub hoſte quem proſternit moritur, qui de culpa, quam ſuperat, [illegible] eleuatur*, & Petrus Bleſenſis per hunc elephantem ſuperbiam intellexit, & iactantiam, de illa [illegible] im loquens epiſt. 3. ait: *Hæc eſt turris in Siloe, quæ ſuos ædificatores interemit. Hæc eſt elephas in libro Machabæorum, qui Eleazarum ſua mole occidit.*

ADAGIVM DXXXIII.

Orbis Deucalion.

394. SAnctus Hieronymus Dialogo contra Luciferianos Hilarium quendam perſtringens ORBIS DEVCALIONEM eum vocat, quaſi totus mundus in hæreticorum baptiſmate, velut in altero orbis diluuio, eſſet periturus, niſi ab vno Hilario ſeruaretur qui altero baptiſmate baptizatos abluendos imperite volebat. De Deucalione nota fabula eſt diluuij tempore in Parnaſſi montis [illegible] e cymb[illegible] [illegible] ruat in, humanum genus reſtituiſſe; ſancti Patris verba hæc ſunt: *Eſt præterea [illegible] quod i[illegible] erenius, aduerſus quod ne muſſire quidem audeat Hilarius* DEVCALION ORBIS. Porrigi tes pote [illegible] d quo [illegible] unque, qui fatua, & impia tem[illegible] mundi ſalutem quærere profitentur, cum [illegible] cetum in errorum præcipitia ducere ſtudeant, aut ir[illegible] ORBIS DEVCALIONES dicuntur, [illegible] hæretici omnes ſunt.

ADAGIVM DXXXIV.

Fungi vice cotis.

QVi ea virtute videmus [illegible] d quam alios ſermonibus inhortatur, is autem ſuum excuſare prouerbiali hac formula poterit, quæ frequens apud noſtros [illegible] eſt Ab[illegible] lon Abba [illegible] 29. in Annunc. B. Virg[illegible]. *Et eg[illegible]* inquit, *quidem virtutis omni modo [illegible], [illegible] qualecumque compellor [illegible] mi uſl [illegible] dere prudentis illius [illegible] me [illegible] quis* FVNGOR VICE COTIS, *a [illegible], q[illegible] non valet, exors ipſa ſecandi* Huc ſpectat & illud ſancti Petri Damiani, hæc ſunt verba [illegible] 31. [illegible]. *Cotis functus o[illegible] ficio dum i[illegible] [illegible] iem [illegible] ma-giſ, et magis [illegible]* neſcia; ferrum tamen [illegible] que a[illegible] us incidendis reddit idoneum, ſi plerumque & auctor imperitus edocet, quia aliquid per [illegible] præſtetur, & probitate viduus ad probitatem cæteros acuit, & [illegible] get.

ADAGIVM DXXXV.

Icarum imitari.

QVi ſe temerè efferunt, & inconſultò aliquid quod ſupra vires, extraque prudentiam ſit, aggrediuntur, daturi ſuæ temeritatis pœnas, hi adagiali quadam formula Icari, ſeu Icari dicentur imitatores, huc facit illud Petri Bleſenſis, qui epiſt. 101. ita ſcribit: ICARVS *dum elatus iuuenili leuitate fertur in cælum, fluctibus maris immergitur; tales etiam dum ſe in actibus temere eleuant, alliduntur.* Poteſt & in inconſtantes, inſtabileſque iactari, qui ſublimis vitæ genus ineuntes ſtatim ſe demittunt ad ima, & fœdiſſimo lapſu priorem celſitudinem commaculant, huc ſpectant ſancti Petri Damiani verba, qui opuſc. 15. cap. 27. ita loquitur: *Viæ modum, quem ſemel arripueris, perſeueranter tene, conſtanter exequere, nolo male volantis* ICARI *ſequaris* EXEMPLVM, *quia nimirum dummodo deu[illegible] alis in ima declinas, [illegible] onſtantia ſua effrænata libertas i[illegible] biantis cum pelagi profunda præcipitat, ne forte quod dicitur, multicolorem te mutans mutabilitas reddat, ſed vniformem potius ſtatus grauitatis exhibeat.* 395.

Icari formam præfert, qui viribus maiora molitur, & dum altiora quærit, parat ſe præcipitio. Opportunè ab Icari nos volatu auocabat Philippus Abbas Bonæ ſpei lib. 1. in Cant. cap. 25. *Non Dedalus, inquit, ſed pater ſpiritum doceat nos volare, iter regat incognitum, itinerandi gratiam velit dare, ne luto, & facibus immergamur, dum tenemus terræ inſtar carnalium propiora, vel ne à gloria deprimamur dum ad* FORMAM ICARI *inuadimus altiora.* Multos habuimus Icaros, multos habemus; cauendum nobis eſt, ne numerum augeamus.

ADAGIVM DXXXVI.

Talarem tunicam Ioſeph induere.

SI [illegible] perſeuerantiam ſi adeamus, iubebimus [illegible] Ioſephi talarem tunicam indue[illegible] quæ perfectam [illegible] uiſque operis con[illegible] ſummationem innuebat, huc ſpectabat Petrus Bl[illegible] epiſt. 159. in hæc verba: INDVE *quæſo [illegible],* TVNICAM TALAREM IOSEPH, *& ſicut hucuſque feciſti, perſeuera, vt conſummes, pugna legitimè, vt triumphes.* ſumptum eſt ex illo Geneſis cap. 37. 23. Huc ſpectauit etiam ſanctus Bernardus epiſt. 78. *Tene, inquit, quod tenes, &* TVNICAM *Dei gratia, iam pol[illegible] cura facere, [illegible]* TALAREM, *quoniam cœpiſſe nil proderit, quod abſit niſi perſeuerare contigerit* 396.

Talarem tunicam, quam veſtitus [illegible] hibetur ad perſeuerantiam ſignific[illegible] tiſſime tran[illegible] ſe t ſanctus [illegible] Cœna Domini in h[illegible] c verba: *H[illegible]* IOSEPH *inte[illegible] quos fratres* TALAREM TVNICAM *h[illegible] deſcribitur Tunic[illegible] que ad talum [illegible] opus bonum [illegible] que ad conſummationem, & [illegible] placet Domino*

[illegible] *quando bonum, quod inchoamus, per-[illegible]. Bonum ergo non cœpiſſe, ſed* [illegible]

[illegible] comes, ſit anima, ſit virtus, & dec[illegible] an[illegible] Cantico cap. 3. [illegible] hæc habentur [illegible] *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani*, per hæc l[illegible] [illegible] quæ [illegible] corrupt[illegible] eſſe non debent, debent peten[illegible] ob ta referrent, non l[illegible] Sancte G[illegible] Abb. ſerm. 17. in Cant. ad hæc [illegible] *ligna cedrina ſunt* [illegible] *obnoxia corruptioni* [illegible] *nea virtus* [illegible] *quam* [illegible] *mihi* [illegible] *deum* [illegible] *ligna, quæ* [illegible]*, quæ cito decidunt* [illegible] ra de perſeu[illegible] [illegible] d[illegible] nus ſuperiu[illegible] ad prouerbium illud, Caudam in Dei tui ſacrificiis appone, quod eſt [illegible]

ADAGIVM DXXXVII.

B[illegible]lum mihi Perſicum mouent verba.

SAnctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. [illegible] ita [illegible] *ipſe ma*[illegible]*pere* [illegible] *inimicitiarum occaſionem hac mea præmonitione ca*[illegible]*ptens,* [illegible] *enim, vt in* [illegible] *ſpecie tibi videatur contumeliam i*[illegible]*gare volu*[illegible]*. Non* [illegible] *mirandum eſſe dicebant, ſi verba mihi* B[illegible]LLVM *velut* PER[illegible]CVM MOVEANT; quæ poſtrema verba prouerbij faciem præ[illegible] [illegible] iam doctus interpres in [illegible] margine monuit, vi[illegible] [illegible] toties linum, & grauium inimicitiarum cauſa [illegible]ba, quæ fundimus, ſunt.

ADAGIVM DXXXVIII.

Ne tranſuerſo pedis ab aliquo elongari.

397. ESt aliſ[illegible] [illegible]us l[illegible] ad[illegible] nec ab [illegible] [illegible] poſſi[illegible], ſi al[illegible] verbum adhibe[illegible], ad[illegible] bern[illegible] epiſt. 7. vbi [illegible] modum ter[illegible] *Quia ergo* [illegible] *obe-*[illegible] [illegible] *quidem temporis, vel* [illegible]ANSVERSO [illegible] PEDIS A [illegible] *vi-*[illegible] [illegible] ARI: *ita vt* [illegible] *eum, non quidem* [illegible] *apertus, more Balaam,* [illegible] *non* [illegible]

ADAGIVM DXXXIX.

Sin[illegible]nis fallaciæ.

D[illegible], & pe[illegible]ſſimo f[illegible]a-[illegible] pro[illegible] dice-tur; nobi[illegible] [illegible]NONIS non immerito locum pro[illegible] [illegible]tarius ſancti Bern[illegible] [illegible] tan[illegible] ait; *Fidelis illi* [illegible] S[illegible] FALLA[illegible] quod [illegible] Apol-[illegible] lib. 5. epiſt. [illegible], *Videbis* [illegible] *Laomedonti periuri*, S[illegible] FALLACIAS [illegible] T[illegible] præta[illegible] M[illegible]culorum [illegible] in p[illegible] *ingenia,* [illegible] *argutias, non* SINONIS FALLACIAS *adhibere.*

Nouum ini Adagia SS. Patr.

ADAGIVM DXL.

Mare c[illegible]lo con[illegible]ndere.

PRouerbialis [illegible] quod [illegible] [illegible] perturba[illegible] [illegible] qui m[illegible] cete [illegible] nia. Zacharias Epiſcopus Ma[illegible] [illegible] put. de mundi opificio [illegible] loquitur MAR[illegible] [illegible] C[illegible]NDVNT *qui C*[illegible]*bantium inſtar inſa-*[illegible] *perturbant.*

ADAGIVM DXLI.

Neque intus, neque foris.

PRo[illegible]bium eſt, quod [illegible] elegan[illegible] [illegible] qui nec vere probi Chriſtiani ſunt, nec apert[illegible] [illegible] contraria caſtra ſe con[illegible] & [illegible] ita media in re aliqua pergant [illegible] vt [illegible] arbitrio agitati in neutram partem [illegible] [illegible] feratur, in noſtri tempo[illegible] [illegible] hanc formulam conuenire aſſir[illegible] [illegible] Irenæi, ad hæc huius ſancti Patris verba lib. [illegible] ad[illegible] hære[illegible] cap. [illegible] 398.
[illegible] quædam autem inter vtrumque dubitantes, quod [illegible] *prouerbij* [illegible] *ſunt, neque intus, neque foris exiſtentes*; plerique [illegible] Dei ſe cultui mancipant [illegible] ſeruiunt, hi neque intus ſunt, neque foris.

ADAGIVM DXLII.

In prætoriis leones, in caſtris lepores.

QVi [illegible] prælium fortis, pauidus, imbel-[illegible] & fuga [illegible] pe[illegible] eſt [illegible] prouerbio [illegible] pot[illegible], vtitur [illegible] doctiſſi[illegible] Apol-[illegible] epiſt. [illegible] *Cum ſ*[illegible] inquit, IN [illegible]RA[illegible] L[illegible] IN CA[illegible]TRIS LEPOR[illegible], [illegible] ende[illegible], qui in [illegible] tuta ſ[illegible] [illegible] ia [illegible]aces & [illegible] [illegible] dif[illegible] [illegible] timidi, cum [illegible] ſubeunda.

ADAGIVM DXLIII.

Omni lapide magis mutus, & elinguis.

COnueniet in hominem immodicæ taciturnitati[illegible], qui infan[illegible] [illegible], & infacundus, [illegible] qui [illegible] aliquo repentino ita ſit per[illegible] vt vo-[illegible] videatur amiſiſſe, [illegible]am. Zacharias Epi-[illegible] Metylenes diſput. de mundi opificio ita lo-quitur OMNI LAPIDE [illegible] MAGIS MVTVS [illegible] ELINGVIS *factus eſt.*

ADAGIVM DXLIV.

Salum incolere.

TRansferri ad ad[illegible] formam facilè po-test formula iſta, [illegible] dicatur SALVM IN-[illegible], qui ſiſte[illegible] [illegible] 399.
[illegible] procellis, motibuſque quatitur & [illegible]tatur. Procopius in cap. 4. Gen. SALVM INCOLIT, *perturbatam gerens conſcientiam.*

ADAGIVM DXLV.

Albæ gallinæ filius.

DE maxime felici ſolet hoc prouerbium vſurpari, ex noſtris paulo aliter vſurpat Beatus Petrus Damianus opuſc. 43. cap. 3. vbi ita loquitur: *Et vero tui pulli ſunt coruorum, qui Domini ſui portare gloriantur opprobrium: tu, ſicut dicitur,* FILIVS GALLINÆ ALBÆ, *gaudes ornatus, ac nitidus apparere. Sed dum coruorum contemnis ſuperbiendo nigredinem, lepræ, quam lex antiqua denunciat, incurris alborem*

ADAGIVM DXLVI.

Deus velut è machina reſpiciens.

VBi ad futurum Dei auxi[illegible]um ſig[illegible]nificabimus adagiale iſtuc efferemus, e[illegible]t illit prius an[illegible]ctus Iſidorus Peluſiot[illegible] lib. [illegible] ep[illegible] 4.2. dum [illegible]t: *Ad [illegible]ota, [illegible] preces certamur, vt [illegible]ri ſ[illegible] ue re[illegible]endi, i[illegible] ſuámque [illegible]edendi facultatem,* VELVT E MACHINA RESPICIENS [illegible] DEVS *largiatur.*

ADAGIVM DXLVII.

Anſer poſt olores.

SI imperitus, ineloquens, & infacund[illegible], eloquentium, & facundia præ[illegible]torum [illegible]men c[illegible]udat, poſtquam eorum ſuauem orationis vim obſtrepat ip[illegible] mendi[illegible]: [illegible]ndi & impolita oratione, prouerbiali [illegible]chemate ANSER POST OLORES obſtrepere dicetur; eloquentiſſimus Ennodius de ſe humiliter ſentiens, cum & loquens lib. 6. epiſt. 23. *Quaſi,* inquit, POST OLORES AN[illegible]ER *obſtrepui.*

ADAGIVM DXLVIII.

Bonum ſeruat caſtellum, qui cuſtodiuit corpus ſuum.

400. FRequens o[illegible]m hoc prouerbium in ore vulgi; hinc i[illegible]d ſancti Bernardi [illegible]erm. 2. in aſſumpt. Beatæ Mariæ, *Eſt*, it qui[illegible] *vul[illegible]re prouerbium, quod multorum in ore, mu[illegible]s autem [illegible] cor[illegible] verſatur* BONVM, *inquiunt,* [illegible]ERVAT CASTELLVM QVI CV[illegible]TODIERIT CORPVS SVVM. Cui ſuccinit Petrus Bleſen[illegible] epiſt. 15. dum ait: BONVM CVSTOD[illegible] [illegible]ASTRVM, QVI SERVAT *cum diligentia* [illegible]ORPV[illegible] SVVM. Sed addit ſanctus Bern[illegible]rdus, non minu[illegible] [illegible]orp[illegible]ri[illegible], quam cordis nobi[illegible] h[illegible] ben[illegible] cuſtodiam. nam poſt [illegible]ucta ſuperius verb[illegible] [illegible]t *Sapie[illegible]* [illegible] [illegible] ſpodia [illegible] [illegible] prox[illegible] [illegible] [illegible]uſt[illegible] [illegible]ris, carniſque [illegible] [illegible]rm. 46. ex [illegible] [illegible]es auo aus [illegible] BON[illegible]M [illegible]A[illegible] [illegible]ORPVS [illegible] [illegible] [illegible]utunt a h[illegible]c pro[illegible], [illegible] ſatius a[illegible]

tri n[illegible] apud [illegible] *quem [illegible] ibi D[illegible] nimi[illegible]is a[illegible]* BO[illegible] [illegible]STODIT CA[illegible]RVM Q[illegible] [illegible]RVA[illegible] *cum diligentia* CORPVS SVVM, *temerarium eſt ſe i[illegible]tra [illegible]ce[illegible]tatem affligere,* [illegible]ndi m[illegible] [illegible]unt huiuſmodi [illegible] & [illegible] [illegible]tectores, & aduocati.

Anim[illegible] vob[illegible] [illegible] ſit poſterior, qui or[illegible] [illegible] Chriſtu[illegible] [illegible] ram præ[illegible]puam d[illegible] vt ute B[illegible] Ioann[illegible] [illegible] *ecce qui tollit pec[illegible]ata mundi* Ioan[illegible]. 29. p[illegible] xit, quæ [illegible] [illegible]rios [illegible] ris hoc in ſ[illegible]undo [illegible]uent[illegible] [illegible] [illegible]ratus, tunc quippe [illegible] [illegible] noſtræ configur[illegible]tum corpori c[illegible] ſuæ [illegible] corruptibile hoc indu[illegible] incorrup[illegible]tem, vt l[illegible]quitur Apoſtolus, interim pri[illegible] [illegible] prior d[illegible] eſt. Præclar[illegible] ha[illegible] [illegible]bat [illegible]nctus Ber[illegible]rdus [illegible] 6. de A[illegible]cnt[illegible] *Chriſti m[illegible] inueni[illegible] quemdam ob[illegible], [illegible] vt vide licet prima vobis repar[illegible] ſit [illegible] ſtudo animarum, pro quibus ip[illegible] iam [illegible] prius medeci ſtuduit cor[illegible] [illegible] cu[illegible]am [illegible] tempori magi reſeruerans [illegible] ill[illegible] diem, quo reformat i[illegible]orporis, [illegible] vertere, ſi u[illegible] venit Apoſt[illegible]lus dicens, [illegible] Dominum noſtrum Ie[illegible]m Chriſtum, qui re[illegible]dit corpus [illegible] tatis noſtræ co[illegible] corpori [illegible] ſuæ. [illegible] re ſiquidem [illegible] tamquam p[illegible] præco i[illegible] [illegible] Bapti[illegible] cl[illegible]mat. F[illegible] Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mun[illegible] mort[illegible] corporis, non moleſtiam c[illegible] pec[illegible] eſt morbus animæ, [illegible] corrupt[illegible] & [illegible] nul[illegible]s* interſecti[illegible] tandem [illegible] tandem [illegible] ad *Ipſe Dominus Sabaoth Dominus [illegible], Rex [illegible]ris, ipſe deſcendet ad reformanda [illegible], [illegible] figuranda corpori claritatis ſuæ. Q[illegible] erit [illegible]la[illegible], quam ineffabi[illegible] exultatio, quando creato[illegible], pro animabus iuſt[illegible] audis humil[illegible] ante [illegible] & occultus, pro te glorificat[illegible] [illegible]ub nubis veniet [illegible], non iam [illegible] gloria, [illegible] [illegible] adue[illegible] lius, quand[illegible] deſcendet cum [illegible] [illegible] currentibus A[illegible]elis [illegible] pul[illegible]nere corpus i[illegible] [illegible] [illegible] C[illegible]ſti in[illegible]a.*

C[illegible] [illegible] ſe[illegible] [illegible] dene[illegible] [illegible]us [illegible] [illegible]ntati obſ[illegible] [illegible] noctu[illegible] [illegible] tempori cura [illegible] Vm[illegible] [illegible] Re[illegible]g. part. 2. cap. 1. *[illegible] do[illegible] ſit habere corpus ſuum, ſi ut agrum [illegible] [illegible] etiam multum [illegible] in[illegible] [illegible] ia[illegible] iam [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] ius à [illegible] etio magno [illegible]*

P[illegible] [illegible] [illegible]ſſit cum [illegible] [illegible] h[illegible] [illegible] D[illegible] B[illegible]rnardi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *men [illegible] altitudi* [illegible] [illegible]AT[illegible] CVSTOD[illegible] [illegible] [illegible]V[illegible] SVV[illegible]. *I[illegible] ſa[illegible] [illegible] ſ[illegible] a[illegible] det [illegible] [illegible] [illegible] d[illegible] cum m[illegible]*

[illegible]

pepigerunt cum inferno. Incraſſatus eſt, inquit, dilectus, & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus. Hæc plane cuſtodia, quæ laudatur in peccatoribus, in deſideriis carnis ſuæ, quid vobis videtur fratres? num & in hac parte cedendum eſt multitudini? Abſit. Paulum magis interrogemus, vtpote ducem ſtrenuum militiæ ſpiritualis. Dic nobis Apoſtole, quæ ſit tua cuſtodia caſtri. Ego, ait, ſic curro, non quaſi in incertum, ſic pugno, non quaſi aerem verberans: caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauero, ipſe reprobus efficiar; & alio in loco: Non regnet, inquit, peccatum in veſtro mortali corpore, ad obediendum concupiſcentiis eius. Vtilis profectò cuſtodia, & felix anima, quæ ſic cuſtodierit corpus ſuum, vt nunquam ſibi vendicet illud inimicus. fuit enim aliquando, cùm hoc meum caſtrum tyrannidi ſuæ impius ille ſubiecerat ſibi poteſtatem, membris imperans vniuerſis. Quantum eo nocuerit tempore, præſens adhuc indicat deſolatio, & egeſtas. Heu nec continentia murum in eo, nec patientia antemurale reliquit. Exterminauit vineas, meſſuit ſegetes, arbores extirpauit, quippe etiam oculus iſte meus deprædabatur animam meam.

ADAGIVM DXLIX.

Plumbo hebetior.

401. DE ſupra modum ſtupido, & tardo, & qui ea ignoret, quæ obuia ſunt; hinc illud Ioannis Sariſberienſis lib. 7. de nugis Curialium cap. 12. vbi ita loquitur: *Accede vt docearis, quid in ſcriptis ſuis auctores ſenſerunt, diligenter inquire, excuſe litteram, ſtatim increpabit duritiam tuam, & aſino Arcadiæ te dicet tardiorem.* PLVMBO HEBETIORES, *dum quid in litera lateat interrogas.*

ADAGIVM DL.

Luto margaritam committere.

QVi imperfectis, ineptiſque ſublimia, & perfecta committunt, quibus recipiendis non ſunt pares, ii LVTO MARGARITAM COMMITTERE dicentur, ſic loquitur ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 49. *Haud ſatis prudentes, vtpote, qui* LVTO MARGARITAM, *& imbecilla auri tonitrui ſonum, & ſolem infirmis oculis, & lacte adhuc vtentibus, ſolidum cibum* COMMITTANT, *cum eos paulatim ad vlteriora promouere, atque ad ſublimiora prouehere conueniat.*

ADAGIVM DLI.

Seruitus grauior, quàm ſeruitus Iudæorum.

GRauis, dura, miſeraque ſeruitus, qua Iudæorum populus premitur, orbis ludibrium factus, ita in prouerbium potuit vt GRAVIOREM QVAM IVDÆORVM SERVITVTEM ſentire dicatur, qui miſerrimum iugum ſuſtinet, & vbique dominum prementem reperit; huc afferri poteſt quod habet ſanctus Bernardus lib. 1. de conſideratione; *Nulla*, inquit, *turpior* SERVITVS, GRAVIOR VE QVAM SERVITVS IVDÆORVM, *quam quocumque ierint post ſe trahant, & vbique dominos offendunt ſuos. Tu quoque, dic, quaſo*

vbi vnquam ſis liber, vbi tutus. Vbi non ſtrepitus, vbique tumultus, vbique iugum tuæ ſeruitutis te premit.

EXCVRSVS LIV.

Verè liber, qui verus Dei ſeruus eſt.

Vera libertas *Deo ſeruire.*
Sola libertas *apud Deum non ſeruire peccatis.*
Libera *apud Deum ſeruitus.*
Dei ſeruitute vera libertas *comparatur*
Omni libertate *nobilior Chriſti ſeruitus.*

MIſera IVDÆORVM SERVITVS eſt, quia Chriſti iugo excuſſo ſeruire omnibus coguntur, verè infelix premitur ſeruitute, qui ſeruire Chriſto detrectat, ſicut è contra verè liber eſt qui Chriſto ſeruit; libera apud Deum ſeruitus eſt, cui non neceſſitas ſeruit, ſeruit charitas. Scitè ſanctus Proſper lib. epig. n. 85. 402.

Vera libertas Deo ſeruire.

S. Proſper.

Libertas nulla eſt melior, maior ve poteſtas,
Quam SERVIRE DEO, *cui bene ſeruit amor.*
Abſque iugo poſita eſt ditionis amica voluntas,
Quæ viget affectu, non gemit imperio.

Proba libertas eſt ſeruitus iſta, qua ita Deo ſeruimus, vt vitiis non ſeruiamus, vt enim ait ſanctus Hieronymus epiſt. 14. quæ eſt ad Celantiam: *Sola apud Deum libertas eſt non ſeruire peccatis*; alioquin non eſt liber, qui vitiorum mancipium eſt. Cùm igitur, qui Chriſto ſeruit, ſeruire peccatis ſimul nequeat, fit vt vera libertas ſit Chriſto ſeruire; hinc illud ſancti Paulini ad Romamanum:

Sola libertas apud Deum non ſeruire peccatis.
S. Hier.
S. Paulinus.

Hæc bona libertas, CHRISTO SERVIRE, *& in ipſo*
Omnibus eſſe ſupra: non dominus hominum,
Non vitiis ſeruit, non regibus ille ſuperbis
Tantùm, qui Chriſto ſe dederit Domino.

Infanit, qui libertatis amore ab hac ſe ſubducit ſeruitute, Chriſti iugum excutit, reiicit compedes. magnæ fidelitatis loco haber debet compedes habere. Scitè ſanctus Auguſtinus in Pſal. 9. *Magna*, inquit, *felicitas eſt, fratres, eſſe in iſta domo magna* SERVVM, *etſi cum compedibus. Noli timere ſerue compedite, confitere Domino. Meritis ſuis attribue compedes tuos, confitere in compedibus tuis ſi vis in ornamenta vertantur; non fruſtra, nec ſine exauditione dictum eſt, Intret in conſpectu ſuo gemitus compeditorum. Seruite Domino in iucunditate,* LIBERA SERVITVS *eſt apud Dominum.* 403.

Libera apud Deum ſeruitus.
S. Aug.

Qui Deo ſeruit, legique diuinæ, liber fit, alioquin miſera ſeruitus eſt, quam noxiæ libertatis amor parit; quò ſpectabat ſanctus Chryſoſtomus ſerm. in illud Iſaiæ: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis*, ait enim, *Si beata voluntas eſt, quæ ſeruiendo comparat libertatem, miſera ſeruitus, quam generat libertatis exceſſus, beata, inquam, libertas, quæ ſeruit legi*, quæ ſeruit Chriſto. Seruire Chriſto quiſque debet, vt liber ſit, liber eſſe non poteſt qui eius non eſt ſeruus, hæc ſeruitus veram libertatem parit, quin vera libertas eſt. Paulus ſuum nomen epiſtolæ præfigens ad Romanos aiebat: *Paulus* SERVVS IESV CHRISTI; ſeruum ſe vocat, & tamen a ſpiritu ſeruitutis alienus erat. Quod de aliis affirmabat: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis*, ad Gal. 5. proculdubio, & de illo verum erat; quid igitur ſeruus erat, & ſpiritum ſeruituti non habebat, ita eſt; hinc illud Sedulii in c. 1. epiſt. ad Romanos, qui duo hæc loca conciliens ait: *Seruit ergo Chriſto, non in ſpiritu ſeruitutis, ſed in*

Dei ſeruitute vera libertas comparatur.
S. Chryſ.
Omni libertate nobilior Chriſti ſeruitus.
Ad Gal.
Sedul.

vitæ adoptionis, quia omni libertate NOBILIOR EST SERVITVS CHRISTI; libera hæc ſeruitus eſt, & liber nullus eſſet, niſi eſſet hoc modo ſeruus.

ADAGIVM DLII.

Lazarus.

404. SVmma paupertate, quin & mendicitate laborans, & morbo inſuper grauatus, aliiſque calamitatibus preſſus, LAZARVS audire poteſt; quod deſumptum ex illo, quod apud Lucam cap. 16. Chriſtus narrat; huc ſpectauit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 17. dum ait, Ne LAZARVM tuum hic aſpeneris, ut ne te ipſe in futuro æuo diuiti illi ſimilem reddat; huc ſpectat & illud ſancti Iſidori Peluſiotæ lib. 1. epiſt. 115. vbi hoc diuiti monitum exhibet, πολλοί σε Λάζαροι κυκλοῦσιν εἰς αὐτοὺς τὴν φλόγα τῶν χρημάτων ἐκπέμψον, καὶ μετ' αὐτῶν ἐκείνων ... idest, *multi te* LAZARI *circundant; in eos pecuniarum flammam excute, & cum his inde refrigerationem, ac ſolatium conſeque ...* Eadem fere mente ſanctus Gregorius Magnus hom. 41. in Euang. *Multos nunc* LAZAROS *habetis, ante ianuas veſtras iacent, quotidie micæ de menſa cadunt, quotidie* LAZARVM, *ſi quærimus, inuenimus.*

LAZARI mendicitatem, miſeriámque ſpectandam nobis offert ſanctus Aſterius homilie diuite, & Lazaro, vbi ait; *Iacebat ærumnoſus ille gratúſque mendicus in magnis doloribus pedum vſu priuatus (alioquin enim Alaſtorem illum atque ſuperbum declinaſſet, aliúmque pro ianua illa hoſpitium interfectrice, ... pauperibus ſemper occluſa locum delegiſſet) ac manibus etiam penè carens, neque palmam prætendere valens ad rogandum: ſed & præcluſa habens ipſa vocis organa, ſtridulúmque, & aſperum pectore ſonum emittens.*

Et verò in Lazari mendicitate diuitiæ latent, latent in eius vulneribus theſauri; certè hos in illis vidit ſanctus Chryſoſtomus orat. in illud, Nolo vos ignorare, aït enim. *Quemadmodum theſauri ſpectabilis ſuperficies ſpinis, tribulis, ac terra aſperiore obſepitur, tamen ſi quis terram defoderit altiùs, multæ opes ac diuitiæ apparent: ſic* LAZARO *vſu venit, vt foras ei vulnera erumpant, magnas verò intus conditas diuitias habeat;* explicat theſauri huius opes, dum eodem loco hæc habet: *Dies quatuor in explicanda vobis* LAZARI *parabola conſumpſimus, theſaurúmque adeò exhauſimus, quem inuenimus in corpore vulneribus ſcatente: theſaurum, inquam, in quo non aurum quidem, non argentum, non lapilli, & gemmæ latebant, ſed Philoſophia, & Religio, multa tolerantia laborum, & malorum patientia.*

Lazarum ad ianuam diuitis ſtantem conſiderabat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 66. ſic igitur diuitem alloquitur diuitis verba expendens: *Rogo te Pater, quid? vt mittas* LAZARVM *in domum patris mei. Ante quam bene iacuit* LAZARVS: *ad illam ianuam, in qua fame ſua inhumanitatis tuæ titulos fixit, vbi poſtes tuos ſuis vlceribus laureauit, vbi ſanie ſua pinxit micas tuas. Patere ergo ſtare cines, iam deponere dolos licet, quia tu Lazarum non potes videre ... quia ... felicitas* LAZARI, *quam gehenna torquet ... diuitem.*

F... illud. *Po...es tu... ſuis vlceribus laureauit* ... ianuas co... ... ipſi, & ſe i... ..., ſanctiuſque præſtari id poteſt pauperum & infirmorum ad ianuas excubantium præſentia nobili ianuæ ornatus, cùm ad diuitum fores mendici adſtant opem auxiliumque poſtulantes.

Eum qui infirmitate, paupertateque Lazarum refert, ita alloquitur, ita conſolatur Thomas à Kempis in opuſc. 6. cui titulus. Conſolatio pauperum, & infirmorum num. 4. *Gaude in Domino frater Lazare, qui multis vulneribus modo repleris, quia tibi preparatur æterna requies pro modico, & vili cibo, maleque parato, & pro breui dolore in corpore. Pro micis tibi negatis, habebis ſplendidas epulas in conuiuio cæleſtis Regis, & comedes ſemper panem cæli de menſa Ieſu Chriſti, in regno Patris ſui. Pro vulneribus tibi inflictis, habebis coronam miræ pulchritudinis, ornatam floribus immenſæ ſuauitatis. Pro canibus lingentibus vulnera tua, habebis Angelos tibi ſeruientes in cæleſtia magna, laudantes Deum pro tua multiplici inopia, & benigna patientia.*

Benignè excipiendi pauperes ſunt, non aſperè tractandi, conuitus officiorum loco repoſitis, quod quàm Deo diſpliceat, docuit in epulone diuite, qui totus flammis ſepultus potiſſimum linguæ refrigerium poſtulauit, tanquam illa magis cruciaretur, quæ in pauperem ſæuierat, pauperem maledictis momordetat. Audiri hic debet ſanctus Paulinus epiſt. ad Alethium: *Crede illum in Euangelio diuitem, cum totus, vt clamat, miſer cruciaretur, ſolius tamen linguæ refrigerium poſtulaſſe, quæ ſine dubio ideo vehementius cruciabatur, quia in Lazarum ante ianuam ſuam ſtratum, & canibus relictum, ſæpius ſuperba manus ore peccauerat.*

ADAGIVM DLIII.

Nemo repente fit ſummus.

SI quis alicui ſuadeat paulatim proficiendum eſſe, & per gradus ad perfectionem eundum, is vti hoc prouerbio poterit, vt vſus eſt ſanctus Bernardus ſerm. 2. de ſancto Andrea, vbi ait. NEMO REPENTE FIT SVMMVS *aſcendendo, non volando apprehenditur ſummitas ſcalæ;* in eundem ſenſum eadem fere verba pro... Richardus in Cant. cap. 21. NEMO, inquit, REPENTE FIT SVMMVS, *nec ſcala ſummitas volando, ſed gradatim aſcendendo ſcanditur.* Re... ad bo... celebrem illum Iacobi Pat... per quam Angeli aſcendebant, & deſcendebant, vt habetur in Geneſi. 405.

EXCVRSVS LV.

Et in bono, & in malo paulatim, & per gradus ad grandia itur, itur ad culmen.

Per gradus *eundum ad magna.*

Ad perfectionem paulatim *pergendum.*

In vitiis paulatim *ab exiguis ad immania itur.*

Cauenda leuia, *ne in maiora labamur.*

Diaboli mos, vt à leuioribus *ad grauiora trahat.*

Nihil leue *æſtimetur, quo Deus læditur.*

IN bono per minima ad magna eundum ... Deus Mo... exemplo ... in paſtorali ... exercuit arte, vt præparet ad principatum, quod 406. *Per gradus eundum ad magna.*

expen

S. Baſil. Sel.

expendebat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 5. his verbis, *Oues in monte paſcenti conſpicuus Deus obiicitur. illi enim conceſſit Deus paſtorem agere,* VT EX PECORVM PASTORE ISRAELIS PASTOR CREARETVR, *atque poſt artem paſtoritiam in modicis exercitum tribulium ſuorum principatum ei crederet.*

Ad perfectionem paulatim pergendum. S. Ambr.

Per gradus adeunda nobis perfectio eſt, docuit iſtuc exemplo ſuo Deus, dum in prima mundi molitione non ſimul omnia creauit, ſed ſenſim, creauitque prius, deinde perfecit. Sanctus Ambroſius lib. 1. Exaëmer. cap... *Accedit illud, quod imitatores ſui Deus nos eſſe voluit, vt prius faciamus aliqua, poſtea venuſtemus, ne dum ſimul vtrumque adorimur, neutrum poſſimus implere, fides autem noſtra quodam* GRADV CRESCIT, *ideo, &c.*

In vitiis paulatim ab exiguis ad immania itur. Rich. Vict.

Vt in virtutibus ab exiguis initiis paulatim ad grandia itur, idem & in vitiis accidit, quod eleganter ex ſtatua illa Nabuchodonoſor colligit Richardus Victorinus lib. de erudit. interioris hominis cap. 23. in hæc verba, *Statua, quæ ex auro incipit, in teſtam deſinit. Puto, quia* NEMO REPENTE TVRPISSIMVS, *ſed qui minima negligit, paulatim deſluit, ſicut quibuſdam profectuum gradibus ad alta conſcenditur, ſic rurſum gradatim ad ima deſcenditur. Attende quomodo in hac ſtatua prius aurum, poſtea argentum, poſt hac mediante ære ſequitur & ferrum.*

Cauenda leuia ne in maiora labamur. S. Hier.

407. Cauenda leuia ſunt, ne labamur in grauiora: timenda parua ſunt, ne grandioribus inquinemur; in minimis cogitetur eius magnitudo, qui læditur, & vix quidpiam, vt leue contemnemus. Scitè ſanctus Hieronymus epiſt. 14. quæ eſt ad Celantiam; *Nos*, inquit, *etſi multum inter peccata diſtare credimus, quia & legimus: tamen ſatis prodeſſe ad cautionem dicimus etiam minima pro maximis cauere, tanto enim facilius abſtinemus a quocumque delicto, quanto illud magis metuimus. Nec citò ad maiora progreditur, qui etiam parua formidat, & ſanè neſcio an poſſimus leue aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur. Eſtque ille prudentiſſimus, qui non eam conſiderat, quod iuſſum ſit, quam illum, qui iuſſerit, nec quantitatem imperij, ſed imperantis cogitat dignitatem.*

Diaboli mos, vt à leuioribus ad grauiora trahat. S. Baſil. Sel.

Hic Diaboli mos eſt, vt a leuioribus abſtrahat ad grauiora; quod Herodis exemplo probat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 18. in hunc modum. *At mihi crede Diaboli artem, vt ad impietatem ex leuioribus erratis extrahat, primùm* FRATERNI CVBILIS PROFESSOREM *fecit, & ſubſeſſorem, et ex adulterij foſſa ad Baptiſtæ cædem tranſilire faciat; malum vero tempore altum creuit in quamuis libertatem. Vini igitur, videntiſque fratris vxorem ſuam facis, regni poteſtate abuſus in auxilium intemperantia, cum auſu inconſueto nefarium animi propoſitum conglutinari.*

Nihil leue æſtimetur, quo Deus læditur. Saluianus.

Occurrendum igitur exiguis, ne ad immania deueniatur. proderit, ſi culpa ex iniuria penſetur Dei, ſic grauior apparebit, quæ videtur leuis. Audi monentem Saluianum lib. 6. de gubern. Dei: *Nihil leue æſtimetur, quo Deus læditur*, nimis leuis eſt, quo quamlibet Dei iniuriam leuem putat.

ADAGIVM DLIV.

Geometricis demonſtrationibus probatum.

408. Firmæ, & euidentes probationes, quæque omni [illegible] ratione, ac calumnia ſuperiores ſunt, geometricæ prouerbialiter dicuntur; hinc illud ſancti Gregorii Nazianzeni orat. 51. *Hæc mene velint nolint, demonſtratum eſt* GEOMETRICIS, *vt ipſi aiunt, ac neceſſariis* DEMONSTRATIONIBVS. Vbi Elias ſcholiaſtes, *Firma porrò, & irrefutabiles* DEMONSTRATIONES *paræmia* GEOMETRICAS *neceſſitates appellauit a linearibus, atque ab omni falſitate alieniſſimus Geometria methodus.*

ADAGIVM DLV.

Non attingit cor meum.

Viſſe hanc formulam vulgo iactatam de ro quam non admodum curamus, nec ægre ea priuari patimur, affirmat Vgo Victorinus in Gen. vbi ait, *Cum amittimus rem, de qua non curamus, dicimus;* NON ATTINGIT COR MEVM; vt facilè redigi in adagiorum ſenſum poſſe doctus lector admittat.

ADAGIVM. DLVI.

Inter malleum, & incudem poſitum eſſe.

QVi malorum hominum ſæuitia obſepitur, vt effugere nequeat, & ea calamitate premitur, quam euadere non poſſit, INTER MALLEVM INCVDEMQVE POSITVS, prouerbiali figura, quæ trita, & obuia eſt, dicetur. Petrus Bleſenſis epiſt. 2. *Video, quòd* POSITI *eſtis* INTER MALLEVM, ET INCVDEM, *& aſſiduè ſupra dorſum veſtrum fabricant peccatores.*

ADAGIVM DLVII.

Clauam de manu Herculis extorquere.

QVoties à potentiori aliquid quod tenet, eripitur exculpiturque ex alicuius manibus, quod difficile obtineri ab eo alioquin potuiſſet, tunc huic prouerbio locus erit, quo & prophani vſi fuerunt. noſtros hic dabo dumtaxat; Sanctus Bernardus epiſt. 180. in hunc ſenſum illud adhibuit, *Recuperauit ſedi Epiſcopali monaſterium, tanquam* CLAVAM DE MANV HERCVLIS EXTORQVENS *in manu fortiori*; & epiſt. 226. *Scio, ſcio difficile poſſe* EXTORQVERI CLAVAM DE MANV HERCVLIS, *& ideo multum iuſto, quia rem peto difficilem.* Sanctus Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 5. *Tuendum me credo per vos a verſutiis Dæmonum qui vibratam in vos* CLAVAM HERCVLIS RAPVI *de manibus clericorum.*

ADAGIVM DLVIII.

Nouus noſtri temporis Philiſthæus.

SI quis ſuperbia tumidus Chriſtianas Catholicorum acies prouocet, quà in re inſignes effrontes hæretici ſolent eſſe, is NOSTRI TEMPORIS NOVVS PHILISTHÆVS audiet. Henricus Abbas Clarenallenſis in epiſtola quadam, quam recenſet Rogerus de Houeden parte poſter. Annalium, ita loquitur: *Stat contra* 409.

phalangas Iſrael NOVVS NOSTRI TEMPORIS PHILISTHÆVS, *hæreticorum ordo, exercitus peruerſorum, qui agminibus Dei viuentis irreuerenter exprobrat.*

ADAGIVM DLIX.

Pedem alterum in Paradiſum poſuiſſe.

QVi ad ſummum perfectionis, & ſanctitatis culmen peruenerunt, aut ſe putant perueniſſe, PEDEM ALTERVM IN PARADISVM POSVISSE prouerbialiter dicentur. Sed his quoque lapſus timendus, timenda ruina. Si retro reſpiciant, retrorſum abeant; hinc illud ſancti Bernardi ſerm. 2. in vigil. natiu. Domini, *Ne abeant*, inquit, *retrorſum, qui iam* PEDEM ALTERVM IN PARADISVM POSVERVNT; nemo adeò in virtutibus profecit, qui ſi ſocordiæ indormiat, & tepori fœdiſſimè labi non poſſit, qui lapſus eo grauior erit, quo celſior erat, qui cecidit.

ADAGIVM DLX.

In aquis defluentibus ponere fundamentum.

QVi labentibus rebus fidit, perituris ſe credit, & inſtabilibus, is prouerbiali hoc ſchemate percelletur, vt fundamenta ſuper defluentia fluenta iacere dicatur; hoc ſenſu efferebat ſanctus Gregorius Magnus lib. 22. moral. cap. 2. vbi ait, *Quaſi* IN AQVIS DEFLVENTIBVS FVNDAMENTVM PONERE, *eſt in rebus labentibus ſibi fiduciam velle ſolidare.* Poterit abſque vlla violentia ad perſonas quoque transferri, quorum labilis fides infirmum auxilium, nec firma iuuandi voluntas.

ADAGIVM DLXI.

Heri Simon Magus, hodie Simon Petrus.

PRouerbio locus erit, cùm quis ex praua ad meliorem vitam, & perfectionis culmen tranſit, quod ſi per ironiam accipiatur, notabitur nimia celeritas, quæ nec in bono bona eſt, ſi nimis præpropera, & præceps. nam repente nemo fit ſummus aſcendendo, non volando ſummitas ſcalæ apprehenditur, eundum ad perfectionis culmen eſt. Sancti Gregorij Nazianzeni carminum ligneorum libru hæc ſunt verba: HERI SIMON MAGVS *eras*, HODIE SIMON PETRVS. *Heu nimiam celeritatem, heu quoque vulpecula leo prodiiſti.*

ADAGIVM DLXII.

Data eſt illi anima pro ſale.

410. PRouerbium quod de anima vſurpari ſolet, ad laſciuos, & impudicitiæ mancipia in hunc modum flectit Iſidorus Clarius tom. 2. hom. 105. *Nihil ita obruit animum, vel luxuria carnis, nam auaritia tantum abeſt, vt obruat animum quatenus pertinet ad ſolertiam, & malitiam, & prudentiam huius ſæculi, vt etiam faciat aſtutiſſimos in eundem modum ambitio; quid non circumſpicit? quam lynceos habet oculos? quid non cauet? at quiſquis laſciuiis, & vitiis carnis dedit, & illud naturæ acumen, quo ceteri etiam homines vti conſueuerunt, etiam amittit, vt de eo dici poſſit, quod de ſe prouerbio dicitur,* DATAM *eſſe* ILLI ANIMAM PRO SALE, *homines enim huius modi animum habent, & inflexum in ventrem.*

ADAGIVM DLXIII.

Ab vnguibus leonem laudare.

SI quis in probatiſſimi viri laudem excurrens ad leuia quædam, & exilia calamum, aut linguam flectat, neglectis inſignioribus eius virtutibus & operibus, is prouerbialiter dicetur AB VNGVIBVS LEONEM LAVDARE; hoc ferè ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Gregoris; *Ego verò*, inquit, *ſi ab his rebus laudanda ſororis argumenta peterem, ſimiliter facerem, ac ſi* AB VNGVIBVS LEONEM LAVDAREM, *relictis maioribus, & excellentioribus.*

ADAGIVM DLXIV.

Suauiter corrigitur, qui exemplo aliorum emendatur.

VVlgò iactari ſolitum eſſe hoc prouerbium, oſtendit Petrus Abbas Cellenſis lib. 2. epiſt. 15. vbi ait, *Prouerbium eſt*, SVAVITER CORRIGITVR, QVI EXEMPLO ALIORVM EMENDATVR.

ADAGIVM DLXV

Os Sibyllinum.

QVi non tam verba, quàm oracula promit, ſapienter prudenterque loquitur vt auditores rapiat in ſtuporem, is os Sibyllinum prouerbiali ſchemate dicetur habere. Sanctus Petrus Damianus opuſc. 21. cap. 1. ſic nobis adulatorem deſcribit *Oculis gliſcit, geſtibus innuit, pendet ad nutum, vt ſic herile preceptum tanquam per* SIBVLLINVM OS *Phœbi præſtoletur oraculum.* poterit ironicè in eum iaci, qui putidè verba funditer, tanquam diuinitùs afflatus diuina promat.

ADAGIVM DLXVI.

Terra inſenſibilior.

QVi nulli rei alicuius ſenſu afficiatur, prouerbialiter terra inſenſibilior dicetur; promit his verbis Iudæos Beatus Amadeus hom. 5. de laudibus Virginis, de Christi paſſione loquens; *Terra*, inquit, *tremuit, Iudæus* TERRA INSENSIBILIOR neque Dominum ſenſit, nequam fidem adhibuit

ADAGIVM DLXVII.

Alterum Saulem, ſe alteri Samueli exhibere.

411. Vi ſalubria probi Doctoris negligit, monita is ALTERVM SAVLEM refertet, ERGA ALTERVM SAMVELEM; exculpſi ex verbis ſancti Bernardi epiſt.232. vbi ait, EXHIBEO *tibi quamdiu vi* ALTERVM SAMVELEM, *tu vtinam non* ALTERVM SAVLEM *mihi, Samuel quippe Samuelis verba audiuit, ſed audita poſtea temerauit.*

ADAGIVM DLXVIII.

Deeſt ſemper aliquid culturæ Dei.

CVm in Dei obſequio, & culto laborandum ſemper eſſe, ſemper proficiendum ſuadebimus, tunc opportunus prouerbio locus erit. Petrus Abbas Cellenſis lib. 2. epiſt. 4. ita ſcribit: *Dicam, ſed cum licentia dicam; quid? quia* DEEST SEMPER ALIQVID CVLTVRÆ DEI. *Hoc fortè apud vos prouerbium eſt, ſed faciam verbum de prouerbio.*

ADAGIVM DLXIX.

De ſilice natus.

CRudelis, & immiſericors, cuius viſcera moueri in aliorum calamitatibus neſciunt, prouerbialiter DE SILICE NATVS dicetur. Sanctus Paſchaſius Radbertus in vita ſancti Adelardi huc ſpectans ait: *Quis non fleret etiamſi* DE SILICE NATVS *eſſet ea hora, cum inclitus Dei paſtor hinc abiens cælos peteret.* Mens more ſilicis obdurata compunctionis prorſus expers dicta eſt Beato Petro Damiano lib.1.epiſt.12. vbi humiliter de ſe loquens ait. *Vt mens mea tot oppreſſa negotijs, more* SILICIS OBDVRATA, *nec per imbrem ſe compunctionis emolliat, ne ſe quantumlibet ſuper ſe gratiam intimæ contemplationis attollat*; huc etiam ſpectant ſancti Paſchaſij Radberti verba, qui in vita ſancti Adhelardi ita loquitur: *Quis tunc, vel ſaxeum pectus habens non fleret? quis præciſius, vel* DE SILICE *non doleret?* & poſt multa: *Quis enim non fleret, etiamſi* DE SILICE NATVS *eſſet ea hora, cum inclitus Dei paſtor hinc abiens cælos peteret?*

ADAGIVM DLXX.

Spelunca Dæmoniorum.

FAmiliam, & congregationem, quæ vitiis ſordeſcat, SPELVNCAM DÆMONIORVM vocat ſanctus Bernardus ſerm.3. in dedicatione Eccleſiæ: *Omnino, inquit, proditorem ſeſe nouerit, ſi quis fortè, quod abſit, vitia qualibet in hanc domum conetur inducere, & templum Dei* SPELVNCAM *facere* DÆMONIORVM. Porrigi, & ad cuiuſque mentis domicilium poteſt, quæ vitiis, & ſceleribus non affecta tantùm ſit, ſed & obruta.

ADAGIVM DLXXI.

Aſino Arcadiæ tardior.

ITa alicuius obtuſitas, & ſtoliditas adagiali hyperbole traducetur: hinc illud Ioannis 412.
Sariſberienſis de nugis Curialium lib. 7. cap. 12. *Accede, inquit, vt docearis, quid in ſcriptis ſuis authores ſenſerunt diligenter inquire, exime litteram, ſtatim increpabit duritiam tuam, &* ASINO ARCADIÆ *te dicet* TARDIOREM.

ADAGIVM DLXXII.

Ventos extringere.

SI quis eum perſtringat, & premat, qui inani labore diſtenditur, operam inaniter ludit, VENTOS eum PERSTRINGERE prouerbialiter dicet, hoc maximè præſtant, qui terrenorum bonorum amore corripiuntur, ſeculi voluptates amant, luxos, libidinisque mancipia ſunt. Audiendus hic ſanctus Chryſoſtomus hom. quòd nemo læditur niſi a ſe ipſo; ſic autem ille loquitur: *Qui voluptatis vinculis alligati ſunt, quos detinet libido captiuos, quibus omnis vita in luxu teritur, ſuperflua videntur hæc, & inepta. quandoquidem ſumma auiditate amplectuntur vmbras,* EXTRINGVNT VENTOS. *hæc enim, quæ eis videntur carnis, & ſeculi bona, & manibus eorum tanquam ventus & vmbra effugiunt, & labuntur.*

ADAGIVM DLXXIII.

Guttulis aquæ me petunt.

QVi hoſtium morum iniurias inuidet, terrena ab illis illata ſpernit damna, prouerbialem hanc ſententiam promet. Prompſit etiam ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 18. *Verum è ciuitate eycient? At non etiam ex ea, quæ in cælo ſita eſt; hoc ſi efficere potuerint, hi qui nos inuiſos habent, verè bellum inferent; quandiu autem minime potuerint,* GVTTVLIS AQVÆ PETVNT; iacturæ omnes, omnia detrimenta, nihili putanda ſunt, dummodo nobis cœleſtes diuitiæ non ſurripiantur, non ſurripiatur cœlum, non ſurripiatur ille, qui cœlum condidit, nos cœlo deſtinauit.

ADAGIVM DLXXIV.

Seculi noſtri Catilina.

DE homine perditiſſimo, qui omnium vitæ 413.
inſidias ſtruat, & malorum ſe conſortio adſtringat in communem aliorum perniciem. Nota Catilinæ coniuratio, qui facinoroſorum hominum ſocietatem inierat, vt omnes perimeret, illius imitator SVI SÆCVLI CATILINA dicetur; hinc illud Sidonij lib.2.epiſt.1. *Redijt ipſe* CATILINA SÆCVLI NOSTRI *nuper a Turribus, vt ſanguinem fortunáſque miſerorum, quas ſibi ex parte propinauerat, hic ex aſſe miſceret.* Sanctus Hieronymus Catilinam Ruffinum vocat, Origenis hæreſim propagare conantem, epiſt. 55. quæ eſt ad Riparium, ita loquitur: *Suis in hanc prouinciam nullis*

 lucranis

humanis auxilijs, ſed propriæ Chriſti ſententia pulſum non ſolum de vrbe, ſed de Palæſtina quoque finibus CATILINAM.

De nequiſſimo quodam ſene quidam ex noſtris loquens ait:

Tu noſtri Natia es CATILINA, *& Clodius ani,*
Et laci ſibi ſunt Arctolycique manus,

ADAGIVM DLXXV.

Vitis non ſinenda ſarmentis noxijs ſylueſcere.

PRouerbium, & prouerbij explicationem habet ſanctus Baſilius hom. 3. in Hexaëmeron, his ee verbis: *Opus proinde ſit iuxta prouerbij alluſionem,* NE VITEM *hanc noſtram* SINAMVS SARMENTIS NOXIIS SYLVESCERE, *& eli curiari, id eſt, ne quid in obeundis vita huius noſtræ mun per oſtentationem deſignemus, neu laudem venemur, captemusve ab iis externæ conuerſationis hominibus, ma is vero admitamur, fructuoſi ... ſimul & ... im ... iam quandam oſt ... tati nem operum noſtrorum vero illi agricolæ, ſiue ianitori aſſeruemus.*

ADAGIVM DLXXVI.

Intus ſumus.

414. RAtionem corpori præferendam, & mentem quæ intus latitat carni, quæ extime videtur, ab internóque homine, non ab externo hominem denominandum, formula hæc indicat, quam vulgi ſermone tritam indicat ſanctus Baſilius hom. 4 in Hexaëmeron, vbi expendens illa Dei verba, *Faciamus hominem ad imaginem noſtram,* ait, dicens, *Faciamus hominem, vtique illum inſinuat, quo internus eſt. Dixeris fortaſſe tu; qui poſſint iſtos duos internoſſe homines? Planè vnum, qui in conſpicuo eſt omnibus: alterum, qui tectorio corporis iſtius palam cognobili conuelatus deliteſcit, inuiſibilis ille interior homo. Introcluſum itaque hunc habemus, & arcanum hominem, deprehendimur hinc quodamtenus eſſe duplices, ac proinde id verum, quod in omnium verſatur ore,* INTVS SVMVS. *Ego enim ſum id quod ad interiorem attinet, iſthæc enim externa non ego, ſed mea: neque enim ego manus hæc ſum, ſed id quod rationale eſt anima: manus porro hominis particula eſt. Corpus igitur hoc organum eſt hominis, organum animæ. Homo namque id peculiariter cenſetur eſſe quod ſecundum animam eſt.*

ADAGIVM DLXXVII.

Aquam poſtulat fons a riuo.

CVm peritus imperitiorem conſulit, erudiri animus erudito eruditior poſtulat, & vni... aqua abundans eam ab eo, qui non adeò ... tes eſt quærit, locus huic prouerbio erit ... hæc Petri Bleſenſis verba ſunt in prologo ad ... de confeſſione. *Rogaſti me, vt tibi aliquid de ... rtute confe ... onis reciſiori ſtilo in ſchedulis ſicut ſolco, exararem, ...* AQVAM POSTVLAT FONS A RIVO, *magiſtro a diſcipulo ſcientiam, ſapie is ab ignare.*

ADAGIVM DLXXVIII.

Sub Eſau tegumento latet Iacob.

PRouerbialem hanc formulam vſurpant noſtri, cum quis aliud ex vero eſt quàm extimè videatur ſcientiæ atque adeò ſanctimoniæ theſauro intus diues, licet extrà non facile appareant hæ diuitiæ.

ADAGIVM DLXXIX.

Antichriſtus.

EXtrema hominis impietas, crudelitas, & malitia locum prouerbio dedit, vt ANTICHRISTVS dicatur protectiſſimæ improbitatis, & immanitatis homo, quales cenſet Bernardus qui animarum cura ſuſcepta apud eos de animarum ſalute nouiſſima cogitatio eſt, aut nulla, ſic ſerm. 1. in conuerſione ſancti Pauli: *Multique ſunt,* inquit, *noſtris temporibus* ANTICHRISTI. 415.

ADAGIVM DLXXX.

Apoſtolus Antichriſti, Antichriſti præcuſſor, ſeu præambulus.

PErditiſſimæ vitæ homo, & cæterorum ruina, ac peſtis, quique doctrinam euomat Chriſtianæ veritati aduerſantem, is ANTICHRISTI APOSTOLVS dicetur, hoc titulo notauit impium Cadaloum pſeudo-Pontificem ſanctus Petrus Damianus lib. 3. epiſt 6 dum inſit: *Cadalous, ille ſanctæ perturbator Eccleſiæ, ille, inquam, radix peccati, præco Diaboli.* APOSTOLVS ANTICHRISTI *velut Draco teterrimus adhuc ſufflat.* In hæreſiarchas quoque hic titulus quadrabit, eoſque omnes, qui prauæ doctrinæ ſeminatores non Chriſti partes tuentur, ſed Antichriſti Et lib. 1. epiſt. 12. *Satanæ prædicator* APOSTOLVS ANTICHRISTI; & lib. 4. epiſt. 8. *Filius autem eius,* APOSTOLVS *videlicet* ANTICHRISTI, *multas calamitatum, atque contentionum amaritudines pertulit* & ante illum ſanctus Hieronymus epiſt. 48. ad Sabinianum; *Nouus eſt* ANTICHRISTI APOSTOLVS.

Petrus Cardinalis titulo ſancti Chryſogoni in quadam epiſtola ad Rogerum de Houeden part. poſt. Annalium ita loquitur: *Ea propter vniuerſitatem veſtram monemus, vt ipſos tanquam hæreticos, &* ANTICHRISTI PRÆAMBVLOS *à ſinceritatis veſtræ conſortio, & veſtris finibus longiùs expellatis.*

Et ſanctus Gregorius Nazianzenus de impio quodam loquens orat. 21. quæ eſt in funere ſancti Athanaſij, ait; *Tantum valuit ille Diaboli adminiſter, ille zizaniorum ſator, ille* ANTICHRISTI PRÆCVRSOR.

Denique, qui peccata peccatis inædificat, nouas culpas veteribus adiicit, & de ſ... lere in ... labitur, hic prouerbiali quadam fo... Antic... viam ſternere dicetur: h... c ... d ſancti P... Damiani opuſc. 12. cap. 12. *Dum, i... ... ibus noua ſemper augentur qui ... aliud agit..., quam A...* CHRISTI VIA *procuΙdubio* STERNITV..., *vt iam ... ltra finem ſeculi in mundum veniens. Iure ...*

culo

cula liber ingredi.atur? & vniuerſè, qui impia dogmata euomunt, aliis decipiendis, quo morbo omnes laborant hæretici, hi Chriſti præcurſores, & anteambulones dici iure poteruut.

ADAGIVM DLXXXI.

Tenui è funiculo vita ſuſpenſa eſt.

Vita diſcrimini proxima, interitui vicina, & morti, prouerbiali figura, & funiculo ſuſpenſa dicetur; hinc illud Syneſij epiſt. 4. *Eiuſmodi porrò nauigatione vtentibus*, TENVI, *vt aiunt*, È FVNICVLO VITA SVSPENSA *eſt*. Etiam extra talem nauigationem, tot periculis obnoxia hominum vita eſt, vt E FVNICVLO PENDERE vniuerſim videatur.

ADAGIVM DLXXXII.

Planctus eius ſicut planctus Adadremmon.

IActatum vulgò de magno planctu hoc prouerbium olim fuiſſe aſſerit Petrus Bleſenſis epiſt. 1. vbi ait, *Ioſia Rege mortuo, ſcriptum eſt, quia vniuerſus Iuda & Hieruſalem luxerunt eum, & præ omnibus Rex* ADAOREMMON: *ita quod in prouerbium verſum eſt, & populariter dicebatur*, PLANCTVS EIVS SICVT PLANCTVS ADADREMMON.

ADAGIVM DLXXXIII.

In petras ſemen iacere.

416. IN eos vſurpabimus, qui fruſtrà laborant, vt ſi quis quempiam arguat, qui corrigi nolit, vt verba nullum fructum factura proferantur. Sanctus Iſidorus Peluſiota lib. 4. epiſt. 67. ita ſecum loquitur: *O Iſidore, quid fruſtra te fatigas* IN PETRA SEMEN IACENS? *quid laboras, & excubas, cùm is, propter quem excubiæ aguntur, ea quæ ſcribantur exequi recuſando, inanes eas reddat? quin tu vano labore te ipſum cruciare, atque Æthiopem dealbare, ac laterem coquere deſinis? quia nempe Zoſimus, ad quem ſcribebat, & quem ad meliorem frugem vocabat, caſſum eius laborem vitæ prauitate reddebat.*

ADAGIVM DLXXXIV.

Foueam fodis, in quam præcipiteris.

TOrquebitur in eum, qui ipſe ſibi ruinam creat, præcipitium fabricat & exitium ſtruit dum in alios parat; hinc illud ſancti Bernardi epiſt. 126. *Videtis, quòd de impoſſibili calumniam ſtruitis mari veſtra, imo vobis* FOVEAM FODITIS IN QVAM PRÆCIPITEMINI? & ſanctus Ambroſius lib. 1. exaem. cap. 8. *Non tibi ipſi foueam prauus interpres effodias.*

ADAGIVM DLXXXV.

Tempore niuis peruestigatur fera.

CVm nix terram operit, tunc opportunum ferarum excutiendarum, ac capiendarum tempus eſt, vt norunt venatores, quod eleganter ad tentationis tempus, quo ſatanas nunquam fraudulentus venator homines inſequitur, flexit ſanctus Ephræmus de timore Dei; ait quippe. TEMPORE NIVIS PERVESTIGATVR FERA, *& tempore tentationis inueſtigat ſatanas monachum.*

ADAGIVM DLXXXVI.

Alter Daniel, Daniel noſter.

DE eo, qui ſupero ſpiritu afflatus falſorum teſtium nequitiam deprehendat, & ſeuerè puniat; hoc ſenſu extulit ſanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 20. *Sed nunquid*, inquit, *deerit etiam* DANIEL, *cuius repentè ſpiritus ſuſcitetur, & falſorum teſtium nequitias elidi ſatur.* Nota eſt Suſannæ hiſtoria, quam à falſorum teſtium calumnia Daniel diuinitus exemit.

Daniel noſter dici etiam poteſt, qui malorum hominum calumniis impetitus victor, & liber ſit, & à leonum lacu rediuiuus exit. De ſancto Cæſario Epiſcopo Arelatenſi iniuſtè accuſato ita loquitur Cyprianus Presbyter, qui vitam illius conſcripſit: DANIEL NOSTER, *id eſt, ſanctus Cæſarius è lacu leonum educitur, ſatraparum accuſatio publicatur*; omni doctrinarum genere excultus NOVVS DANIEL audiet, Daniel quippe omnibus Chaldæorum diſciplinis Nabuchodonoſori iuſſu eruditus eſt; hoc titulo donatus eſt ſanctus Baſilius, & ſanctus Gregorius Nazianzenus, de quibus ita ſcribit Gregorius Presbyter in vita ſancti Gregorij Nazianzeni: *Quin etiam numerorum ſupputationes & Geometriæ æquitatem aſtrorúmque ſitum, ac motum veluti noui Moyſes &* DANIELES *edocti ſunt.*

DANIEL quoque dici poteſt, qui innocentium cauſam tuetur, & eos ab iniuſtis vindicat calumniis; ſanctus Auguſtinus epiſt. 48. ita loquitur: *Conuertantur leones ad comminuenda oſſa calumniantium, nec* DANIEL *ipſe intercedat innocens comprobatus*; ſed Danielis iniecta mentio nos monet, vt aliqua de hoc Propheta producamus.

EXCVRSVS LVI.

De Daniele aliqua in lucem producuntur.

Danielem pudicum *Suſannæ pudicitia Iudicem promeruit.*
Danielis iudicium *Pilati iudicio comparatur, & præfertur.*
Danielis modeſtiam *leones etiam honorant.*
Vir deſideriorum *cur dictus Daniel.*
Daniel à terrenis opibus, deliciiſque *ieiunus.*
Terrenarum deliciarum contemptus aditum ad rerum diuinarum *notitiam aperit.*
Danielis *exemplum in hac re.*

De

417. DE Daniele aliqua ſeſ[illegible] ſeueram, hic, quia locus, & occaſio fert, pauca aſſeram, quæ ſubucio, in eius laudem, lectoriſque profectum.

Daniel pudicum Suſannæ pudicitia iudicem promeruit. S.Max.

Felix Suſanna, quæ Danielem iudicem habuit, & defenſorem, nimirum eius pudicitia meruit, vt pudicum haberet iudicem, quod tetigit ſanctus Maximus hom. 1. de accuſato Domino; *Iudicem,* inquit, *meretur caſtitas* DANIELEM: *multum de Deo pudicitia conſequitur, cùm iudicem virtutem promeretur, ſecura enim eſt de victoria caſtitas, cui eſt iudicatura virginitas. Pudicitia autem cauſam niſi vir pudicus audire non debuit, talem enim, arbitror, meretur caſtimonia, apud quem non periclitetur verecundia.* Purè cauſam non putam egit, honeſte inhoneſtam accuſationem tractauit.

Danielis iudicium Pilati iudicio comparatur & præfertur. Idem.

Danielem in iudicio cum Pilato comparat, & Pilato præfert idem ſanctus Maximus hom. 1. de iudicato Domino, hiſce verbis: *Cognito* DANIEL *Suſannæ negotio cùm eam falſis accuſationibus vellet plebs imperita damnare,* ait idem: *Mundus ego ſum a ſanguine huius. Quo dicto peccantis populi reuocauit errorem. Hac ergo voce circa Suſannam* DANIEL *vtitur, qua circa Dominum vſus eſt* [illegible] *Pilatus: Mundus* [illegible] *ſanguine huius iuſti. eadem igitur ſententia ſoluitur pudicitia, quæ eſt abſoluta iuſtitia. Sed* DANIEL *melius, quam* PILATVS. *ille enim pudicum ſanguinem non condemnat, ſed liberat hic autem iuſtum ſanguinem & confitetur, & tradit.*

Danielis modeſtiã leones etiam honorant. S.Chryſ.

Danielis modeſtiam, vel immites leones viſi ſunt honoraſſe, cur non reuereantur homines, atque adeò imitentur. De illo ita ſcribit ſanctus Chryſoſtomus orat.6. in illud Euangelij, collegerunt Iudæi concilium, dum ait: *Etenim leones in* DANIELE *quamquam nullum ſignum intuebantur, ſed virum tantum ſpectantes, & modeſtiam honore proſequentes, immanſueta ora ſua texerunt.*

418. Magnam Danielis continet laudem, quod vir deſideriorum dictus eſt; latet in hoc titulo eius temperantia, & abſtinentia deſideriorum vir fuit, quia deſiderium illud vicit, quo electiones epulæ experuntur. Alienus hic ſenſus videatur, non eſt, cum auctorem habeat ſanctum Hieronymum, qui epiſt.22. quæ eſt ad Euſtochium, ita ſcribit: *Potuit* DANIELI *de regijs ferculis opulentior menſa transferri ſed Abacuc ei meſſorum prandium portat, arbitror ruſticanum, ideóque & deſideriorum vir appellatus eſt, quia panem deſiderij non manducauit, & vinum concupiſcentiæ non bibit.*

Vir deſideriorum cur dictus Daniel. S.Hier.

Daniel à terrenis opibus, deliciiſque ieiunus. Idem.

Daniel *vir deſideriorum* dictus eſt, quia ſcilicet pauper, & terrenis delicijs ieiunus extiterat, pauper erat, vel leonibus terribilis. Sanctus Hieronymus lib.2. aduersùs Iouinianum cap 10. quo noſter habet, *vir deſideriorum,* ipſe habet, *homo miſerabilis,* hæc eius verba, *Scriptum,* inquit, *eſt, quod* DANIEL *tribus hebdommadibus ieiunauerit, panem ſuauem non comederit, caro, & vinum non intrauerit os eius, vnctus non ſit; & venerit ad eum Angelus, dicens:* DANIEL *homo miſerabilis eſt* [illegible] *qui Deo miſerabilis apparuerat, poſt ieiunium leonibus in lacu fuit horribilis. quàm pulchra res, quæ placat Deum, leones mitigat, Dæmones terret.*

419. De Prophetæ Danielis ſepulchro hæc cenſio Iudæorum menti [illegible] it, vt putarent eius viciniam ſe diuiti[illegible], opul[illegible] ac indipiſ[illegible]i; rem his verbis narrat Beniamin in ſuo itinerario, vbi de Suſan Habita loquens ait: *Sunt in hac vrbe Iudæi ſepties mille, qui in ſynagogis congregantur numero quatuordecim; & ante* [illegible] DANIELIS *ſepulchrum eſt. interfluit autem* [illegible] *fluuius vrbem ipſam, & habitatio* [illegible] *Iudæorum* [illegible] *a ex parte fluminis dita,* [illegible] *ſunt, quicunque inhabitant, ſi* [illegible] *habent negotia, & mercibus inſtructiſſima* [illegible] *vero* [illegible] *pauperes* [illegible] *nulla* [illegible] *commercia* [illegible] *habent, neque hortos, aut pomaria, adeo vt aliquando* [illegible] *conceperint aduerſum alteros, exiſtimauerintque diuitias & vbertatem, illis ex* DANIELIS *Prophetæ ibidem ſepulti vicinia effici; quamobrem ab illis poſtularunt, vt* DANIELIS *ſepulchrum ad ſuam regionem tranſmitti permitteretur. Quod cum conſtanter negatum eſſet, ad contentionem primum, deinde ad dimicationem, atque pugnam deuentum eſt, magna cum vtriuſque* [illegible] *ad multos vſque dies, donec tandem laſſi vtrique in conditiones & pacta conuenere, vt alternis annis* DANIELIS CIPPVS *ad alteram partem tranſ*[illegible]*retur: idque aliquandiu factum repetitumque fuit.*

Addit hanc conuentionem à Rege Senigat ablatam, vt quæ huius Prophetæ reuerentiæ non conuenirer; *Accidit,* inquit, *interim, vt Senigar Saa filius Saa Regum omnium Imperator ſummus eo veniret; is igitur cùm in hac vrbe aliquando commoratus Danielis cippum ex altera in alteram vrbis regionem transferri, atque cum illo ampiures ex Iudæis, & Iſmaelitis commigrare vidiſſet, cauſa rogata, & cognita, indignum iudicauit, vt huiuſmodi aduerſum Danielem irreuerentia toleraretur: verum ſpatium inter vtramque partem diligenter dimenſus, Danielis cippum in arca magna vitrea, impoſitum in medio* [illegible] *ex trabe maxima aneis catenis ſuſpendit, adéo que conſtrui iuſſit, magnam ſynagogæ vſui dicatam, omnibus totius orbis hominibus patentem, neminique negatam mortali ſiue Iudæo, ſiue Aramæo eò precationis cauſa ingredi volenti. Pendet autem arca illa ex trabe vſque in hodiernum diem.*

Nec hîc legis edictum ſtetit, vetuit prætere a ne in illo flumine iuxta Danielis cippum piſca[illegible] vnquam liceret. Pergit Beniamin: *Porro Imperator ille edicto vetuit ne quis piſces è fluuio caperet ad vnum ex inferiori parte, alterum vero ex ſuperiori miliare, propter Danielis reuerentiam, & cultum.*

Ad diuinarum rerum notitiam aditum nobis aperit delectationum contemptus, & iis præcipuè ſuperæ ſcientiæ ſecreta aperiuntur, qui alios ad carnis illecebras ſpernendas excitant, & ſpernunt ipſi; rectè hoc nobis Danielis exemplum innuit, qui ideirco ſomniorum interpretatione nobilis, & admirandus euaſit, quòd tribus pueris auctor fuit, vt à regiis epulis abſtinerent; rem acutè tetigit ſanctus Petrus Damianus opuſc.49. cap.8. *Pueri illi, qui ſe Regis decreuerant epulis abſtinere, omnium librorum ſapientiam & ſcientiam grata meruerunt talione recipere. Danieli quoque quia cenſuræ huius auctor extiterat, hoc eſt inſuper additum, vt viſionum omnium, atque ſomniorum notitiam percepiſſet; digno videlicet retributionis diuinæ commercio, vt qui ſe a carnalis edulij voluptate reprimerent, ad ſpiritualis intelligentiæ dapes mentis ora laxarent. Areſcat igitur caro, vt mens ſaginata pingueſcat;* alioquin ſi corpus ſaginetur, areſcit quodammodo mens.

Corporalium delectationum contemptus aditum ad diuinarum rerum notitiam aperit. S.Petr.Dam.

ADAGIVM DLXXXVII.

Phalarica animaduerſio.

420 PHalaris Agrigentinorum tyrannus immanis crudelitatis fuit, vt ab hac cauſam prouerbium abire potuerit, atque inde vbi qui in aliquem ſumma ſæuitie animaduertit, vt ſoli crudelitati humanitatis omnis oblitus [illegible] icè præfixa prouerbiali formula adduci poteſt. Sanctus Petrus Damianus opuſc. 21. cap. 2. ita quoſdam per ſtringebat;

..., *Rep... tantibus* MALARICA *ſpiras* ANIMADVERSIONE *vindi...* apud pro pha... os hac figura pro immani crud... tate... umptum legimus.

ADAGIVM DLXXXVIII.

Nemo alijs naſcitur, moriturus ſibi.

VEtus dictum, quod in prouerbiorũ cenſum facilè recipi poteſt, tunc vſurpandum, cùm quis alienæ ſaluti conſulit, neglector ſuæ, reſque alienas curat, non curat ſuas. Tertulliani hæc ſunt verba lib. de pallio cap. ... *Erras enim i... ta ſententia,* NEMO ALII NASCITVR, MORITVRVS SIBI; altoquin ſi quis alienæ ſalutis cauſa mortalem hanc vitam prodigat, tunc verã vitã viuit, cùm amittit vitam, quod multi cum laude præſtiterunt.

ADAGIVM DLXXXIX.

Agere mercatorem.

FAmiliare noſtris prouerbium, adhiberi ſolitum, quum quis rebus ſuis intentus negligit ea quæ ab aliis dicuntur, fingitque ſe non audire quæ audit, aut non intelligere quæ intelligit; huius formulæ meminit Oleaſter in cap. 4. Geneſis. *Non aduertunt ad ea, quæ ſibi dicuntur operi, aut cogitationi intenti, unde noſtri in prouerbium habent, cum quis non vult audire, aut attendere,* AGIT, *inquiunt,* MERCATOREM, noſtri eleganti Italiſmo dicunt, *far l' orechi di mercante.*

ADAGIVM DXC.

Ferreum ſeculum.

421. VT aureum ſeculum in prouerbium iuit, quod ſuo loco explicuimus, ſic ire & ferreum potuit; vt ferreum ſeculum dicatur, a quo aurei mores exularint, in quo vitia vexillum efferant, virtutes dura ſeruitute premantur, ſeculum ferreum, in quo candidi mores deſiderentur, quodque à ſua felicitate degenerarit. Sanctus Petrus Damianus opuſ. 21. cap. 4 *Hoc* FERREO SECVLO *&* y*, qui regimine digni ſunt, fugiunt, & y, qui merito reprobandi ſunt, irreuerenter accedunt,* ferreum ſeculum eſt, in quo aurum amatur, negligitur aurea virtus.

ADAGIVM DXCI.

Zacheus.

SOlet hoc nomen ... ſtaturas puſi... traduci, ſolet ad illos qui ſua pauperibus diſtribuunt, quod legimus Zachæum præſtitiſſe, cùm domo ſua Dominum excepiſſet ... ita ver... ſanctus Bernardus ſerm. 1. in feſto ... nium S... *Zacheus certe, cuius laus ... eſt in Euangelio, dimi... ium bonorum ſuorum dedit pau...* *ſed ego multos* ZACHÆOS *hic video, qui nih... ſibi ex omnibus reliquere. ... it mihi ... ibat hoc E...angelium de* ZACHÆIS *... de Petris ... quis ... tialiter loquatur Domino Ecce nos reliquimus omnia, &* *ſecuti ſumus te? Sed ſcriptum eſt iam in Euangelio æterno, in libro vitæ ſcriptum ... ſ... nomen.* Felicia ſæcula, ſi plures habemus Zachæos ſua Chriſti amore relinquentes, ...

ADAGIVM DXCII.

Vmbras amplecti.

INanem caſsúmque laborem hoc prouerbio ſignificabimus. Beato Chryſoſtomo VMBRAS AMPLECTVNTVR, qui terrenis voluptatibus inhiant, corporearum deliciarum inania ... ſectantur, temporalia quærunt bona. hæc eius verba hom. quod nemo læditur niſi a ſeipſo, 422. *Qui, inquit, voluptatis vinculis alligati ſunt, quos obtinet libido captiuos, quibus omnis vita in luxu teritur; ſuperflua videntur hæc, & inepta. quandoquidem ſumma auiditate* AMPLECTVNTVR VMBRAS, *& ſtringunt ventis. Hæc enim, quæ eis videntur carnis, & ſeculi bona, e manibus eorum, tanquam ventus, & vmbra effugiunt, & labuntur.*

Dæmon quoque, tanquam Æſopici ... mus canes, vmbras nobis rerum terrenarum obiicit, ... ſolidum virtutis auferat, *Diabolus,* inquit ... copius in Gen. VMBRAM PRÆTENDIT, *et virtute nos extrudat.*

ADAGIVM DXCIII.

Gypſum exhibere pro lacte.
Lacte gypſum male miſcetur.

QVadrat prouerbialis hæc formula in eos, qui boni ſpecie alios fallunt, & ſub rerum vtilium ſimilitudine noxia offerunt, & valdè nocitura. Vtile lac eſt; gypſum præſtas venenum eſt, gypſum lacti mixtum extima coloris ſimilitudine, ... lac. Sanctus Irenæus lib. ... cap. 19. aduerſùs hæreſes rem ita verſ... *Si quis aqua mixtum gypſum dans pro lacte, ſeducat per ſimilitudinem coloris, ſicut quidam dixit ſuperior nobis de omnibus qui quolibet modo deprauant quæ ſunt Dei, & adulterant veritatem Dei,* LACTE GYPSVM MALE MISCETVR

ADAGIVM DXCIV.

Cygnea cantio.

DE dulci, & ſupra modum ſuaui ſcriptione, aut compoſitione, præſertim ſi morti proximus quis illam ediderit, huic illud ſancti Hieronymi epiſt. ... ad Nepot. *Ad Poetas ... io Homerum, Heſiodum, Simo... n, Steſichorum, qui grandenatu* CYGNEVM *...* *ſolito d... ius ... ina morte cecinerunt*; & in epitaphio eiuſdem Nepot. 423. *Vbi eſt ille ...* CYGNEO CANOR *... vox dulcior* Sidonius Apollinaris ... Leontio in carm. *Nos ... Pygia doctrina ipſum adorantes ...* CANORO CYGNO *raucum ...* *pro ...*

ADAGIVM DXCV.

Nec parentis nomen edere poſſe.

DE obſcuro, ignobilique dicetur. Syneſij hæc ſunt verba epiſt. 57. *Is qui ne ... quidem*

quidem NOMEN PDERE POSSIT, IMO NEQVE PARENTI [illegible] *vt aiunt, niſi quantum coniectura aſſequi poteſt.*

ADAGIVM DXCVI.

Conſcientia indemnis ſibi ipſa teſtis eſt.

PRouerbio hanc ſententiam iactari ſolitam, oſtendit Iſaac Archiepiſcopus in catena Græca Lucæ cap. 5. vbi ait: *Iuxta id quod prouerbio dicitur,* CONSCIENTIA INDEMNIS SIBI IPSA TESTIS EST.

ADAGIVM DXCVII.

Aureo pugno non frangi.

424. ESt auro in iudicio non corrumpi, de Abalolo Abbate Corbeienſi, ait auctor eius vitæ: *Non enim,* inquit, *in iudicio alicuius perſonam accipiebat, vt dicitur,* PVGNO [illegible] *sed [illegible] & æquitatem [illegible] colebat*; qui auri vi a iuſtitiæ, & æquitatis tramite diſcedit, is aureo pugno frangitur, & vincitur.

ADAGIVM DXCVIII.

Non fuerunt, qui dicerent: Ditauimus Abraham.

CVm quempiam ab omni auaritiæ corde alienum eſſe ſignificabimus, vt nec muneribus decipi poſſet, nec oblatis fle[illegible], hanc ſententiam prouerbialiter vſurpabimus, quod ſumptum verbis Moſis Gen. 14. vbi refertur Abraham nihil a Rege accepiſſe: *Ne dicas,* inquit, *Ego ditaui Abraham*; addit Caietanus, *vt referretur Deo gloria, quod Abraham fuerit diues*; ſed nihil obeſt quin iſtuc idem ad eos omnes porrigatur, qui ab omni auaritia ſunt immunes. Huc flexit elegantiſſime ſanctus Bernardus lib. 4. de conſideratione, vbi Ga[illegible] Carnotenſis Epiſcopi exemplum afferens, [illegible] *mihi locum [illegible], vbi incidit occaſio memorandi, & nominandi [illegible] odoris virum, Epiſcopum loquor Ganfridum Carnotenſem, qui legationem in partibus Aquitaniæ proprijs ſumptibus ſtrenue adminiſtrauit, [illegible] annos plures. Rem loquor, quam [illegible]. [illegible] cum [illegible] in terra illa, cum a quodam Presbytero præſentatus [illegible] eſt piſcis quem vulgo vocant ſturgionem, per[illegible] Legatus quanti [illegible] Non accipio, inquit, niſi receperis pretium, & [illegible] quinque [illegible] verecundo. Item cum eſſemus in [illegible] domino [illegible] oppidi obtulit ei pro deuotione [illegible] parapſides pul[illegible] aliquando iuuenis homo [illegible], ſed non acquieuit [illegible] recepiſſet, qui ligneas [illegible] qui [illegible] Legato dicere:* DITAVIMVS ABRAHAM. Simi[illegible] Pe[illegible] epiſt. 2 [illegible] *de cætero [illegible]* [illegible] ABRAHAM, *[illegible] bibo de puteo [illegible].*

ADAGIVM DXCIX.

Procul Ioue, & fulmine.

SI potentiorum vim tyrannorumque violentiam vitandam eſſe docebimus, [illegible] huc prouerbio; in hunc fere ſenſum [illegible] Syneſius de Regno, vbi ait: *Contraria omnia [illegible] propter quos [illegible] id prouerbium inualuit,* PROCVL IOVE ET FVLMINE. 425.

ADAGIVM DC.

Ex quercu natus, aut ex picea.

IMmitis, immiſericors & humanitatis expers, prouerbiali hac hyperbole ſignificatur, qua vſus eſt Theophylactus Archiepiſcopus epiſt. 5. vbi ait hanc à ſe notam amoliretur, [illegible] loquitur: *Non equidem ita parum elegans, vt omnino ſordidus eſt, ſancte Domine, & Pater neque ex dicta* QVERCV AVT EX PICEA *tuus Theophylactus effectus eſt, & efformatus, & inclytis ſancti Gregorij virtutibus, & ſpiritus gratiarum radijs, non [illegible], non inflammetur.* Huc ſpectat & Clemens Alexandrinus in adhort. ad Gentes, vbi hos veteres [illegible]: *Annoſa haud geniti ſunt, quercuve, petraue, ſed ſunt ex genere hominum.*

Sanctus Aſterius hom. in illud, an liceat homini dimittere vxorem ſuam, homines vere [illegible] robore, & ſaxo genitos [illegible] ponit, *Qui rebus omnibus [illegible] traditis æquo animo, & abſque ſenſu [illegible] ſegregantur.*

ADAGIVM DCI.

Maccabæus.

STrenuus vir, ingentiſque animi, qui non facile timore corripiatur, Maccabæus dici poterit. Syneſius ad Euoptium de quodam Iudæo: *Nec minus, quam* MACCABAEVS *aliquis mortem comminatam contemnebat.* Maccabæorum ſtrenuitas, & animus a diuinæ legis obſeruatione abduci neſcius [illegible] prouerbio potuit exhibere. Ille quoque qui [illegible] mortis contemptor mortem [illegible] Maccabæus dicetur; hoc [illegible] Chronici Fuldenſis ad annum 86[illegible] *Ruodbertus, [illegible], Caroli Regis Comes apud [illegible] ordmannis fortiter dimicans [illegible]tur,* A[illegible]T[illegible]R *quodammodo de nostris temporibus* MACCABAEVS.

426. Maccabæos eſſe [illegible] Gaudentius, vt Antiocho Regi in nobilitate præferat; ſi ille [illegible] ſtatu in eorum die natali [illegible] *quanto [illegible] ptam pueri Rege Antiocho [illegible], quam [illegible] in illis nob[illegible] Dei, [illegible] quam ignobilis in illo ac pænalis [illegible] per [illegible] Illi Deum Patrem colunt, ille Diabolum [illegible] venerantur legem patriam, ille [illegible], filium ſe fatetur [illegible] Diaboli*

ADAGIVM DCII.

Ignem igne extinguere.

IG[illegible] & [illegible] ne [illegible] aut [illegible] qui alterius iram duris operiſque

que verbis, aut irriſione extinguere conetur, hic prouerbialiter ignem igne dicetur extinguere; aduocari hic poteſt ſācti Ephræmi Syri cantio, quippe paræneſi 32. docens iram non riſu, ſed charitate ſopiendam, ita ſcribit: *Caterùm eſt etiam riſus, qui excitat animum ad iram contra proximum ſi ad alterum irritandum rideas. Verùm non de illo hæc dico, fratres, ſed vt tanquam bonus, & probatus medicus charitatis admiſceas pharmacum in vinculo pacis*; IGNIS *enim* IGNEM NON EXTINGVIT.

Ignis igne quî vtiliter extingui poſſit, B. Ioannes Climacus gradu 2. *Importunum cordis incendium grauioris, & nunquam finiendi incendij metu extinguamus*; vbi Græcus ſcholiaſtes, *Importunum ignem vocat, quod cupiditatem, & affectum erga cognatos, & res mundanas accendat, & inflammet nos, vt in eorum affectu hareamus.*

ADAGIVM DCIII.

Nec minimo digito aliquid attingere.

427. ES nec leuiter quidem attingere aliquid, aut tractare; Gillebertus Abbas ſerm. 22. in Cantica, ita loquitur: *Quo vir verùm eruditior, aut eloquentior neſcio ſuis diſputauit in homiliis*, NEC MINIMO, *vt ſic dicam*, DIGITO, *decuit à vobis ad diſcutiendum* ATTINGI.

ADAGIVM DCIV.

Filij, ſeu filiæ Babylonis.

MAlè audit Babylon, malè & qui ab ipſa aut dicuntur, aut ducuntur filiæ, filij Babylonis, ſeu filiæ dicentur impij, inuidi, ſuperbi, ſceleſti. S. Bernardus ſerm. in natiuit. S. Ioannis Baptiſtæ, ita loquitur: *Quid exiſtis in deſertum videre*, FILII BABYLONIS? etiam filiæ Babylonis malè audiunt, vt prætetea magnæ laudi ſponſæ tribuatur, quòd detrahentes ſocias humiliter alloquatur, eáſque non filias Babylonis, ſed Hieruſalem indigitet, dicens; *Nigra ſum, ſed formoſa, filia Ieruſalem*, Cant. 1. v. 4. quod explicatè premit idem mellifluus Doctor ſerm. 25. in Cantica, ſic igitur ille ſcribit: *Ecce, quia æmulis laceſſentibus ſponſa reſpondere cogatur, quæ corpore quidem de numero adoleſcentularum eſſe videntur, animo autem longè ſunt; ait nempe, Nigra ſum, ſed formoſa, filia Ieruſalem. Patet quòd detraherent ei, nigredinem improperantes, ſed aduerte ſponſa patientiam, & benignitatem. Non modò enim non reddidit maledictum pro maledicto, ſed inſuper benedixit, filias Hieruſalem vocans, quæ magis pro ſua nequitia* FILIÆ BABYLONIS, *vel filiæ Baal, aut ſi quod aliud nomen improperij accurriſſet, appellare meruerant. Digna eſt, quæ in exemplum eat, vt contumeliis contumelias non reponamus.*

De filia Babylonis hæc habet ſanctus Auguſtinus in prol. 136. eius inſelicitatem, miſeriámque explicans: FILIA BABYLONIS *infelix, infelix ipſa exultatione tua, ipſa præſumptione, & inimicitiis tuis, filia Babylonis infelix. Ciuitas ipſa dicitur Babylon, &* FILIA BABYLONIS; *quomodo Ieruſalem, & filia Ieruſalem? Et quomodo, Sion, & filia Sion? hoc more appellatur Eccleſia, & filia Eccleſia propter ſucceſſionem dicitur filia, propter præſationem dicitur mater. Fuit prima quædam Babylonia, nunquid ipſe populus in ea permanſit? per ſucceſſionem Babylonia facta eſt* FILIA BABYLONIS, *ô* FILIA BABYLONIS *infelix tu.*

ADAGIVM DCV.

Nouus Caiphas.

QVi non meritis, ſed argento gradum ſibi 428.
ad Eccleſiaſticos gradus facit, & pecunia obtinet, quod morum ſanctitate non poſſet, honoris ludibrium futurus hic NOVVS CAIPHAS adagiali quadam facie vocabitur. re ab impio illo Caipha ducta, ad quem ductus tanquam reus pietas ipſa, & innocentia Chriſtus. Grauiter Zoſimum Preſbyterum premit ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 111. vbi ait: *Nemo prophane prophano modo accepiſti ſacerdotium, rem videlicet cæleſtem pecunia ſuffuratus*, NOVVMQVE CAIPHAM *te prabens, vt qui res arcanas, ac myſticas argento tibi comparaueris.* Poterit in eos porrigi, qui licet indignis ordinem, & gradum artibus non inuaſerint, malis tamen moribus exerceant male & iniquè iniquis. Huc faciunt etiam eiuſdem ſancti Patris verba epiſt. 315. *Illud*, inquit, *vnum animaduerto, quòd Caiphas etiam ſacerdotium emerat, cùm aduerſus Chriſtum illud armauit. Quocirca quiſquis ſacerdotium emercatur, hunc Chriſti carnificem* CAIPHAM *eſſe conſtat.*

ADAGIVM DCVI.

Ananias.

QVi auaritiâ laborans ea ſibi retinet, & reſer- 429.
uat, quæ ſpontè emiſſo paupertatis voto reliquerat, is ANANIÆ nomine traducetur, illi ferè par, qui de venditi pretio agri fallere Petrum voluit, cui pretium offerebat. Ait Actor. 5. ſanctus Bernardus cap. 48. de modo bene viuendi, ad ſororem ita rem verſat, & ad Religioſos torquet: *In Monaſterio ſunt ſancti Apoſtoli Ieſu Chriſti, eſt etiam ibi* ANANIAS, *cum ſua vxore Saphira, qui de ſeculari vita ad ſeruitium Dei conuertuntur, de his, quæ de ſeculo habuerunt, vnam partem ſibi reſeruant, alteram verò in Monaſterio tradunt, cum Anania, & Saphira ſententiam maledictionis merentur.* Pergit ſanctus Pater: *Illis, qui cum Anania, & Saphira ex his, quæ in ſeculo habuerant, vnam partem Monaſterio tradũt, alteram verò ſibi in proprium retinent, conuenit illud: Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua.*

In cæterorum exemplum punitur Ananias, & cum eo eius vxor, vt illis alij diſcerent integrum Deo offerre, quod ſpoponderunt Deo: grauiter rem vrget ſanctus Hieronymus epiſt. 8. quæ eſt ad Demetriadem, dum ait; *Ananias, & Saphira, diſpenſatores timidi, immo corde duplici, & ideo condemnati, quia poſt votum obtulerunt quaſi ſua, & non eius, cui ſemel ea vouerant, partémque ſibi iam alienæ ſubſtantiæ reſeruauerunt, metuentes famem, quam vera fides non timet, præſentem meruere vindictam, non crudelitate ſententiæ, sed correptionis exemplo. Denique eſt Apoſtolus Petrus nequaquam calumniator, ſed Dei iudicium prophetico ſpiritu annunciat, vt pœna duorum hominum ſit doctrina multorum.*

ADAGIVM DCVII.

Ananiæ, & Saphiræ piſcatorium ingredi.

430. ANaniæ, Saphiræque auaritia nota ex ſacris litteris eſt, qui nempè de promiſſis Deo facultatibus aliqua ſibi ſubdolè retinere tentauerunt, vt apparet Act. 5. qui igitur mundo, terreniſque rebus daturus repudium, aliqua ſibi retinet, quibus adhæret, is prouerbiali ſchemate INGRESSVS PISCATORIVM ANANIÆ, ET SAPHIRÆ dicetur; hoc ſenſu hæc verba protulit Philippus Abbas Bonæ-ſpei epiſt. 8. *Proceſſu temporis cùm ad fidem conuolant, nonnulli ſaluandorum* PISCATORIVM ANANIÆ, ET SAPHIRÆ SVNT INGRESSI; *ipſamque religionem voce magis, quàm opere ſunt profeſſi, dum non parum ſibi retinent de pannoſa priſtinæ conſuetudinis facultate; cùm enim ſermo Euangelicus perfectionis intuitu venundari, & dari præcipiat omnia, quæ habentur, ſatis eſt incongruum ſi fraudolenter eadem retineantur.* Addit nonnullis interiectis: *Mendacium deponit, & veritatem loquitur, qui aſſumptam profeſſionem probabili profeſſione morum exequitur, qui ſic iuxta promiſſum ſtudet mandatis perfectioribus inhærere, vt non ſicut Ananias, & Saphira quicquam ſibi vel't proprium retinere*; qui ex eo quod Deo voluit, aliquid ſibi contra ius ſurripit, Ananiam referens, & Saphiram vtriuſque piſcatorium ingreſſus, vtriuſque pœnam ſubitè pertimeſcat.

Ananiæ, & Saphiræ exemplo ſic eos perſtringit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 12. cap. 3. qui in religioſam familiam ſub paupertatis vexillo militaturi nomen dederunt, & pecuniarum amore legati pecunias coaceruare ſatagunt; *Quis, rogo, Ananiam, & Saphiram rebus propriis abrenunciare coegit? ſed quia partem pecuniæ vterque pro ſuſtentanda quaſi longa vita retinuit, repentinæ mortis ſententiam non euaſit. Et quia nequaquam iuxta abrenuntiatorum regulam contenti ſunt viuere, iuxta præuaricatorum animaduerſionem coacti ſunt immaturo exitu infeliciter expirare. Et quidem illi, vtpote rudes, & ad fidem denuo venientes; necdum fortaſſe ad plenum Euangelica præcepta didicerant, necdum ſacri nouæ doctrinæ codices ad publicum in commune proceſſerant; attamen qui in ipſo fidei tyrocinio quodammodo ſimpliciter peccauerunt, diſtricto quidem, ſed pio iudicio, ſola, vt credimus, ſunt corporum morte mulctati. Nos autem qui cuncta ſacri eloquij volumina nouimus, qui innumerabilium ſanctorum Patrum vitas, atque præcepta poſt illum aureum Apoſtolorum ſæculum exiſtentium, præ oculis aſſidua diſcuſſione verſamus, ante tribunal Chriſti quid excuſationis obtendere, quod tergiuerſationis argumentum poterimus inuenire? Ecce longè nobiliores quæſtus, & lucra quæque terrena non modo reliquimus, ſed & perpetuam eorum abrenunciationem non homini, ſed Deo potiùs profeſſi ſumus. Si ergo adhuc marſupio noſtro nummus includitur, ſi ad interni ſpectatoris iniuriam quantumlibet pecuniæ reſeruatur, quid illi in reddenda ratione dicemus? qua nos defenſionis arte purgabimus?*

ADAGIVM DCVIII.

Fidem Dæmonum habere.

431. QVi credunt, ſed credunt tantùm, bonis operibus deſtitutam fidem habent, hi DÆMONVM FIDEM HABERE adagiali quodam ſchemate dicentur; hinc illud S. Aug. ſer. 18. de Sanctis: *Tu,* inquit, *credis quòd Deus vnus eſt, benè facis. Et Dæmones credunt, & contremiſcunt. Ac ſi qui credunt, & opera bona non faciunt,* FIDEM DÆMONVM *videntur* HABERE. *Qui verò non credunt, peiores Dæmonibus comprobantur.*

Non ſit operibus deſtituta fides, fidei conformis actio ſit, & fides actioni, ne pares Dæmonibus ſimus, qui credunt, ſed non operantur; ſcitè ille in hanc rem: *Qui ambulare in veritate vult, ſua greſſus vitæ, & actiones conformes faciat ſuæ fidei, nec tantum vera credat, ſed verè, ne ridiculus Angelus ſit, & ſocius Dæmonum qui etiam credunt ſine operibus. Quid prodeſt ſcire viam cœli, ſi non ambulas? ſciunt melius ſpiritus mali, & tamen quia conſiſtunt, ſunt* DÆMONES. *Dicito mihi, quid vtilius tibi nolle benè operari, aut Dæmonibus non poſſe? Perinde eſt in pleriſque nolens, atque impotens: imo tibi eſt damnabilius, & turpius, nolle cùm poſſis. Dæmones credunt, & contremiſcunt: vtinam tum, cùm credas, timeres, & tu non contremiſcis ad iudicia Dei, conſiderans certitudinem eorum, & ambiguitatem tuæ ſortis, vel ad ſupplicia æterna, vel ad gaudia? Quid eſt ſi credimus magnitudinem diuinæ bonitatis in ſe, immenſi amoris erga nos, & ſummorum beneficiorum eius, cùm non reſpōdeamus noſtro, fidelitate, & obſequiis? ſed potius audeamus offendere, vel venialiter, & non colimus, & amamus omnibus noſtris viribus, & infatigabiliter Deum, qui omnibus viribus omnipotētiæ ſuæ creauit, & fouet nos, & perfectè, ac æternè amat, & dilexit vſque in finem, & vſque ad mortē amauit? Quid eſt, quod ſemper amittes nobis, & inuerecundi in ſuam maieſtatem ſumus, ſiue credamus, ſiue non credamus, dum ſegnes, & torpidi manemus.*

EXCVRSVS LVII.

Fidei, & operum nexus.

Chriſtus in fide credentium requieſcit.
Fides ſine operibus flos ſine fructu, *& ſpica inanis.*
Annulus *in manu fides cum operibus.*
Non ſatis eſt vera *credere, niſi credamus &* verè.
Fidem olim conceptis verbis in deſignato loco *profitebantur.*
Nuda figura *fides operibus deſtituta.*
Fidei *&* operum *nexus, qui collectus.*
Fidei aratrum *ad operum meſſem.*
Fides fructus *non viriditas nuda quærenda.*
Fides noſtra *Hæreticorum ſermonibus ardentior fiat.*

PLacet Chriſtu fides fidei auctori, inque fidelium cordibus veluti in lectulo per fidem quieſcit. Sanctus Maximus hom. 2. in natiu. Domini expendens illa verba, *Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet,* Matth. 8. ait: *Vnde aduertimus, quia vnicus Dei filius non in ſpecioſis domibus, auratiſque laquearis, ſed* IN FIDE CREDENTIVM *requieſcit.* 432. *Chriſtus in fide credentium requieſcit.* S. Max.

Tantùm, qui fide placere Deo quærit, & Chriſto parare hoſpitium, fidem ſolam non habeat, fidem ſuam bonis operibus animet & exornet; quam vilis fides ſine operibus ſit, ita explicat Hildebertus Epiſcopus ſerm. ſynodico: Fides ſine opere flos eſt ſine fructu, manipulus ſine grano; & ſanctus Petr. Damianus ſerm. de ſancto Anthimo: *Caueamus,* inquit, *dilectiſſimi, ne* FIDES *noſtra ſuperducto nos ſolius profeſſionis colore decipiat, & tanquam inanis ſpica vacantibus culmis abſque dilectionis medulla ſolleſcat.* *Fides ſine operibus flos ſine fructu, & ſpica inanis.* Hildeb. S. Petr. Dam.

Nectens

433\. *Annulus in manu fides eſt operibus.* Luc. 15.

Noſcenda fidei opera indicat anulus, qui tenero filio prodigo datus eſt, qui nempe iuſſus eſt in manu eius poni, aiente Patre Luc. 15. *Date annulum in manu eius*, & non ſatis erat dare, committere, ſi vellet digito ſuo inſerere. non ſatis erat, niſi per annulum fidei character ſignificaretur, qui manu ad opus tendit, in agendis operibus. Per hunc Rabanus in allegoriis: *Annulus eſt ſignaculum fidei, & in Euangelio, Date annulum in manum eius, id eſt*, FIDEM IN OPERE SVO.

B. Raban.

Non ſatis eſt vera credere niſi credamus & verè. I. Euſ.l.1. c 7.

Parum prodeſt fides ſi ſola eſt non ſatis eſt verum credere ſi tamen fideles nos ſimus, quia non boni, Pulchrè ille, *Quid refert credere verum, ſi ſimus nos falſi. ſalutaris veritas eſt bona actio, & verbum verum factum verbi. Verbum Dei caro factum eſt, vt opus hominis fiat veritas, quia veritas Dei opus facta eſt. Mendacium, & vanitas eſt, quod non eſt iuxta doctrinam Ieſu: cur tanti huius beneficij negligimus, ſolum contenti mortuo modo credere? Magnum fructum fidei haberemus, ſi ſciremus vti, & iuxta illam operaremur, vt debemus, pluſquam ſi acie oculorum viderentur ea, qua affirmat. Omnes per fidem credunt vera: ſed oportet credere verè, quod non videntur omnes facere. Si credis, o proterua anima, qua Chriſtus dixit, conſequenter operare.*

Fidem conceptis verbis in deſignato loco olim profitebantur. S. Aug.

Fidem olim conceptis verbis, eiſque memoriter pronunciatis de loco eminenti coram populo Romæ profitebantur; moris huius meminit ſanctus Auguſtinus lib.8. confeſſ.cap. 2. dum ait: *Denique vt ventum eſt ad horam profitendæ fidei Quæ verbis certis, conceptis, retentiſque memoriter de loco eminentiori in conſpectu populi fidelis Romæ reddi ſolet ab eis, qui acceſſuri ſunt ad gratiam tuam, oblatum eſſe dicebat Victorino à Presbyteris, vt ſecretius redderet, ſicut nonnullis, qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat: illum autem maluiſſe ſalutem ſuam in conſpectu ſanctæ multitudinis profiteri.* Bonum iſtuc, ſed melius erit ſi moribus, & operibus vbique quilibet fidem ſuam adſtruat.

Nuda figura fides operibus deſtituta. S. Chryſ.

De fide operibus deſtituta ita cenſet ſanctus Chryſoſtomus hom.8. in epiſt.2.ad Timoth. *Fides ſine operibus figura ſolum abſque virtute eſt. recte ergo pulchro, & venuſto corpori virtute deſtituto, picturæque aſſimilari*, FIDES *rectè abſque operibus comparatur.*

434\. *Fides, & operum nexus vnà colliguntur.* Vgo Vict. Deut. 6.

Hunc operum, & fidei nexum ex illis verbis colligit Vgo Victorinus, quæ habentur Deut.6.& ſunt iſta; *Deum adorabis, & illi ſoli ſeruies*; non verè Deum per fidem adorat, qui Deo operibus non ſeruit: ſic ille ſcribit cap. 1. in Decalogum *Ipſum adorabis, hoc pertinet* AD FIDEM, *& ei ſoli ſeruies, hoc pertinet ad operationem*, FIDES *enim operans, in dilectione perfectum facit.*

Fides aratrū ad operum meſſem. Euthym.

Fides aratro comparatur, quo ſe induntur, & parantur ad meſſem agri; Euthymius in Pſal.28. *Arauit Deus gentes* ARATRO FIDEI; operum ergo meſſem producere ille debet, qui hoc aratro colitur.

Fidei fructus non viriditas nuda quærenda. S. Paſch.

Fructum operum dixi, neque enim nudum germen ſufficit, non nuda ſolia, non nuda viriditas, quod arborum metaphora ſic explicabat lib. 2. in Matthæum, ſanctus Paſchaſius Radbertus; *Sunt*, inquit, *nonnulli, qui fidei viriditatem quaſi iam habent, ſed quia fidei fructum non habent, ſicut cæteri terram occupant, & ideo ſecuris ad radices arborum ref... commemoratur, vt qui meliorem vitæ fructum ferre noluerunt, excidantur, & æternis ignibus præparati atrocius concrementur*

Fides noſtra ſermonibus ardentior fiat. S. Paulinus.

Talis, inquit, fides noſtra, vt ſermonibus, quæ in illam armantur, firmior fiat, fiat ardentior; hoc granum ſinapis ſimilitudine, in hunc modum explicabat ſanctus Paulinus epiſt. ad Seuerum: *Memento ſi granum ſinapis conteratur accendi magis, & tamen magis vi vim ſuam excitat Quamobrem debemus quaſi natura noſtra in hoc grano eſſe, vt aduerſis ſermonibus contriti* INARDESCAMVS AD FIDEM, *vt ipſos qui nos quaſi granum ſinapis frangere conantur, vramus.* Vera hæc, veræ fidei contignatio vera nota eſt, alioquin parum, aut nihil eius fidei credendum qui nihil præter fidem habet.

ADAGIVM DCIX.

Jubileus.

Qvi vitam ad decrepitam canitiem duxerat, multoſque vitæ annos tranſegerat, hic Iubilæus dicebatur; cui prouerbiali ſcommati locum fecit longum tempus, quo vnus Iubilæus ab alio diſtabat. Hincmarus in vita ſancti Remigij Archiepiſcopi ita ſcribit: *Celtenſes cœperunt inter ſe dicere Quid ille* IVBILÆVS *(ſic enim appellabatur, propter ætatis prolixitatem, ſanctus Remigius) facere velles de illis metis.* 435.

ADAGIVM DCX.

Digito cœlum tangere.

SI quiſpiam alicui ſe muneri fateatur imparem, & alicui labori prorſus inæqualem, ſe digito cœlum tangere non poſſe affirmabit. Fortunatus Presbyter, qui poſtea Patauienſis fuit Epiſcopus, iuſſus Beati Hilarij Pictauorum Epiſcopi vitam ſcribere, in principio oneris magnitudinem expendens ita loquitur: *Cum mei ingenij breuitatem metiſcor, adeò Beati Hilarij immenſitatem forte cognoſco, vt pene mihi videatur æquale, tam illud poſſe dicere, quam* DIGITO COELVM TANGERE.

ADAGIVM DCXI.

Satan.

QVi non ferenda perfidia innocentes exagitat, ea peſſimus optimos exercet, calumniatur Sanctos, is Satan prouerbialiter dicetur. Auctor vitæ ſancti VVilhelmi Archiepiſcopi Bituricenſis ita ſcribit: *Interim ne deeſſet ſancto viro* SATAN *ſuus, qui eius patientiam exerceret, erat quidam vir doloſus, qui ſicut eius anteceſſores, ita & illum pertinaci odio infeſtabat.*

ADAGIVM DCXII.

Arenas, & aquæ guttas enumerare, & cyatho dimetiri.

THeodoretus in Canticum Canticorum initio poſt aliqua diuini ſponſi munera recenſita, quibus ſponſam cumulauit, claudit; *Sed ego* ARENAS, ET GVTTAS ENVMERARE *contendo, &* CYATHO DIMETIRI, *qui diuinæ humanitatis magnitudinem verbis conor explicare*; quæ verba ſi quis etiam ad alia porrigat, quæ præ mul- 436.

Iobo vt ſe contulerit *ſanctus Gregorius Nazianzenus.*

Iobi puritas,& fides.

449. VOcat ad ſe calamum Iob, & licèt de illo alibi mihi multa dicta, alia tamen adhuc dicenda ſuperſunt, quæ in eius laudem, commendationémque reſiliunt; nam varie cum variis calamis extulerunt.

Iob vulnere anhelus vt in medium productus. Prud.

Iobum in medium protulit Prudentius in Pſichomachia his verbis:

Hæc effata, ſecat medias impune cohortes,
Egregio comitata viro: nam proximus Iob
Hæſerat inuicta dura inter bella magiſtra,
Fronte ſeuerus adhuc, & multo vulnere anhelus.

Iob diues cum Iob paupere collatus. S. Fulg.

Iobvm cum Iobo conferens, diuitem cum nudo, felicitate circumuallatum, cum aduerſitatibus preſſum, ſanctus Fulgentius epiſt. 2. cap. 9. ſic Iobvm Iobo præferebat: *Beatus fuit Iob, cum in diuitiis iuſtè viueret, ſed beatior cum in paupertate iuſtior extitiſſet. Beatus fuit cum decem circumdaretur filiis: ſed beatior cùm vna cunctorum ſimul orbitate percuſſus in Dei dilectione permanſit immobilis. Beatus etiam fuit in corporis hoſpitate: ſed beatior factus eſt in vulnere. Beatior etiam in aceruo ſqualoribus pleno, quàm in palatio marmoribus adornato.* Felix illa virtus, quæ etiam extra felicitatem virtutem ſuam exerit.

Pietatis athleta Iob. S. Chryſ.

Pietatis athletam Iobvm vocat ſanctus Chryſoſtomus, hæc enim in Græca catena Iob ex aureo illius ore referuntur: *Hic vir magnus, atque admirabilis, qui vbiuis gentium clarus, qui pietatis* athleta *fuit, qui corona donatus, qui cuncta certamina exantlauit, qui innumera aduerſus Diabolum trophæa conſtituit.*

Adam inter nemora cecidit, Iob inter dolores. S. Aug.

Adam in Paradiſo inter nemora cecidit; Iob inter dolores vicit, adeò aduerſitates iuſtis vtiles ſunt, periculoſæ deliciæ, quod expendebat ſanctus Auguſtinus de tempore Barbarico tract. 5. *Fortior fuit* Iob *in doloribus, quam ille Adam in nemoribus, iſte non ceſſit tormentis, ille ſuperatus eſt in deliciis. Videtis dilectiſſimi quid agat tentatio, & quàm vtiles ſint huius mundi preſſura, & quemadmodum corrumpant terrena delicia.*

450. *Premitur Iob, vt foras virtus prodiret.* Olymp.

Preſſus eſt Iob, vt foras virtus prodiret, quæ latebat, & omnium exemplum conſtitueretur; ſic ferè iuſti premuntur; quod his verbis tetigit Olympiodorus argumento in Iob: *De multis hæc vna eſt cauſa cur malis iuſti dilanientur, vt quæ eorum virtus latebat, magis illuminata foras emineat, atque appareat. Hanc ipſam ob rem patientiæ ſimulachrum* Iobvs *direptori, vexatorique Dæmoni traditus eſt.*

Ex Iobi plagis Iobi virtus fluxit. S. Greg.

Ex plagis Iobi virtus in omnem mundi plagam eſt parſa: *Beatus* Iob, inquit ſanctus Gregorius lib. 3. mor. [illegible] cap. 1. *tactus eſt verbere, vt odorem ſuæ* [illegible] *ium latius ſpargeret, quanto more aromatum melius ex incenſione flagraret*, minor nobis, & minus notus Iobus eſſet, ſi ſine vulneribus tentationibúſque ad nos eius nomen perueniſſet; gloriam vulnera auxerunt.

Ex vulneribus Iobus innotuit.

Iobi vulnera inflicta feneſtræ quædam fuerunt, per quas ad nos virtutum [illegible] radii peruenerunt, non adeò illuſtris [illegible] adeò notus nobis ſolus eſſet niſi vulneribus [illegible] affectus; eiuſdem ſancti Pontificis hæc eſt mens, hæc ſunt verba præfat. in Iob cap. 1. *Vir iſte* Iobvs ſcilicet [illegible] *virtutibus ſaltus ſibi notus erat, & Deo qui ſi non* [illegible] *retur, à nobis nullatenus agnoſceretur.*

Vulnerum Iobi ſplendore illuſtrantur homines, obcæcatur Dæm. S. Chryſ.

Iob vulnera vlceráque lumina fuerunt, quibus homines illuſtrantur, obcæcatur Dæmon, atque terretur. Sanctus Chryſoſtomus hom. 5. ad populum iſtuc in hunc modum colligebat de Iobo loquens: *Vlcera ſolaribus radiis ſplendidiora (erant,) hi enim corporis oculos illuminant, illa verò mentis noſtra lumina illuſtrant, illa Diabolum penitus excæcauerunt, propterea namque poſt i[illegible] plagam reſiliuit, nec deinceps apparuit.*

Satana malitia clarior Iobi virtus reddita. S. Ambr.

En clariorem Iobvm aduerſitatibus, quo ſæuior in illum Diabolus extitit, elucet magis Iobi patientia, quod cum ſatanas exc[illegible], hunc illud ſancti Ambroſij lib. de Parad. cap. 7. *Diaboli malitia* Iob *ſancti viri fecit eſſe virtutem, & patientiam clariorem.*

451. *Iob ab hoſte ſatana conſeſſus cum vicit.*

Obcæcauit Dæmonem à Dæmone percuſſus, atque adeò deuicit; contrà ac in gladiatoriis certaminibus hîc ſit, in illis enim, qui antagoniſtæ corpus deiicit, & vulnerat, caputque abſcindit, donatur corona, victor acclamatur. In pugna contra Dæmonem aliter accidit, nam vbi ille Iobi corpus vulneribus affecit, tunc victus eſt, fugámque victus arripuit; quod feſtiuè tetigit ſanctus Chryſoſtomus apud auctorem catenæ Græcæ cap. 9. prolegom. in hæc verba: *Qui gladiatorium certamen experiuntur, vbi aduerſariorum caput præciderint, tunc ob victoriam corona donantur:* Iobi *verò aduerſarius, vbi illius corpus confodit, atque omnis generis vlceribus perterebrauit, & languore confecit, tum Dæmon ſuperatus eſt, fugámque ſe dedit.*

S. Chryſ.

Humilis Diabolum deiicit dum ſe deiicit. S. Paul.

Sternit Dæmon, qui ſe deiicit, certè Iob cùm in ſterquilinio ſedit, tentandi artem in Dæmone caſſam reddidit, vt nihil aliud contra illum valeret; rem his verbis expendit ſanctus Paulinus epiſt. 10. ad Sulpitium Seuerum: *Poſtquam* Iob *ſedit in ſtercore, tentari deſtitit, conſumpſerat tentatoris inuidiam humilitate perfecta, quia ſau*[illegible] *ſurgere, quàm deiici poteſt, quia in fimo ſedeat, vnde cadat, non habet, & habet vnde conſurgat, per eum qui ſuſcitat de terra inopem, & de ſtercore erigit pauperem.* Humilis Diabolum deiicit, dū ſe deiicit; vis ſatanicum hoſtem ſternere, ad ſterquilinium curre, ſordes tuas cogita, peccata tua verſà.

452. *Quàm ſæuit in Iobū Diabolus.* S. Zeno.

Vrget in Iobvm Iobi hoſtem Deus, in Iobvm excitat Diabolum, qui ad eum accedere illius virtutibus territus verebatur; quam acriter in eum ſæuierit incitatus colligi ex furore potuit, quo blandus æſtuat, & non incitatus, quod ſic expendebat ſanctus Zeno ſerm. de Iob: *Iam hic, inquit, conſiderate fratres, quemadmodum ſæuierit incitatus, qui ferri non poteſt blandus*; ſed deiicere tantum athletam non potuit, qui eius ſæuitia fortior euadebat.

Iobi laus, & commendatio. S. Aug.

Iobum ſic efferebat ſanctus Auguſtinus lib. qq. ex vtroque mixtim q. 118. *Quàm admirabilis eſt ſanctiſſimus* Iob, *qui ante legem litteris editam in operibus ſuis exemplar legis oſtendit, nulla in hac cauſa, alicuius documento addiſcens, ſed natura ipſa duce, cui Deus iuſtitiæ ſemen naturaliter ineſſe decreuit, vnde creatori reuerentiam pia deuotione ſeruauit. Quanta ergo laude dignus eſt, & quibus verbis facta eius debent extolli, cui non ante legem, neque poſt legem parem poſſimus inuenire; quamuis enim quis poſſet geſta eius imitari, non tamen cum eo conferendus eſt, neque ei ſimili iure dicetur. Non enim ſuum eſſet, quod talis extitiſſet, quia exemplum ſecutus eſt alienum. Sanctus autem* Iob *cùm nihil tale vidiſſet, neque voluminibus lectitaſſet, talem ſe præſtitit, vt nullius aliquid in ſe collatum haberet, ſed ipſe cæteris conferret, formam præbens mirabilium geſtorum ad Deum promerendum. Quare & Domini teſtimonio commendatur, dicens: Animaduertiſti, ait, puerum meum* Iob? *Non eſt enim ſimilis ei quiſquam in terris, verus Dei cultor.*

Humili

Iobo vt ſe æquiparauerit ſanctus Gregorius Nazianzenus.

Humiliter de ſe ſentiens ſanctus Gregorius Nazianzenus carm. de ſuis calamitatibus, Iobo ita ſe comparabat, vt ab eius innocentia, & ſanctitate ſe abeſſe fateretur, illi proximior factus, quo humilitatis ſenſu ſe longiùs ab ipſo diſtare putabat, hæc illius verba ſunt, hæc mens:

Moro quidem IOBI crucior, ſed diſpar et cauſa.
N[illegible] c[illegible] nimis dari cuiuſdam militis inſtar
[illegible] tribus ipſe meus ſuleus cum Dæmone ſæuo
Luctor, vt egregie poſtquam certauero palmam
Det mihi, ſuccingaſque caput victrice corona.
Nondum ego ſum tantus, nec gloria tanta dolores
Conſequitur Verùm ſcelerum me pendere pœnas
Sentio.

Iobi puritas ac fides.

Tanta porrò IOBI puritas, & fides erat, vt vtriuſque minimè circumſeptus aggredi eum Diabolus non auderet, niſi in eum Deus vrgeret; quod expendebat his verbis ſanctus Zeno ſerm. de Iob: *Tanta autem puritatis ac fidei erat muro munitus, vt non auderet eum attentare Diabolus, niſi à Deo iuſſus.* *S. Zeno.*

EXCVRSVS LX.

Iobi virtus, & patientia, nobis in exemplum propoſita.

Iobi exemplum *ad dura quæ ferenda nos prouocat*
Iobi patientia, & fortitudo.
In omnium noſtrûm vtilitatem *pati permiſſus eſt Iob.*
Præiuit Iob patientiæ exemplum *factus, vt nos ſequeremur.*
Iobi fortitudo *in aduerſis.*
Patientiæ *laus, & commendatio:*
Patientia *Regina virtutum.*
Moleſtiarum decoctio *patientia eſt.*
Validiſſima trabs *totius ædificij.*
Porta *qua ad cælum ducit patientia*
Patientia Martyres *ſuos cultores reddit.*
Fortitudo *patientiâ animanda.*
Plena *patientia ſit, & contra omnia fortis.*
Patientia bonorum omnium fundamentum.
Pulchra patientia imago.
Patientia virtutum portus.
Vera animi tranquillitas *in patientiæ ſinu.*
Patientia Dei character.
Iobi hiſtoria fortitudinem *inhalans.*
Patientia ferculis *Chri[illegible]us ſaginatus.*
Ab vnius mulieris impatientia *mundi totius ruina.*

453. *Iobi exemplum ad dura quæque ferenda nos prouocat. S. Zeno.*

ANimum nobis inhalare ad dura quæque patienda IOBVS poteſt nihil adeſt durum, quo non feratur, ſi Iobi ſpectetur exemplum: de quo ita ſcribit ſanctus Zeno ſerm. de duplici tentationum ſpecie: *Exemplum ſanè, quod non debemus animo deijci in aduerſis, habemus magnificum IOB inclinare in triſtibus penitus neſcientem: qui omnem Diaboli violentiam, velut torrentis cuiuſdam aduerſum ſe turbinem venientem immobili corde, inconcuſſa mentis viuacitate ſ[illegible] i[illegible], tanto clarior ex tentationibus [illegible]ctus eſt, [illegible] diff[illegible]iora, & periculoſiora eiſdem ab [illegible] inimico intentata certamina.*

Iobi patien-

IOBI patientiam ſic efferebat, ſic explicabat Te[illegible] lib. de patientia [illegible] 14. O[illegible] *illum [illegible] qui [illegible] in p[illegible] [illegible] omnem I[illegible] [illegible] non illa in pe[illegible] di[illegible], non [illegible] vno ruina impetu adempti [illegible] ſuis denique c[illegible] po[illegible] vulnere cruciatus à patientia [illegible] Domino dedita) ex[illegible], quem Diabolus t[illegible] bus fruſtra c[illegible]. Neque enim à reſpectu Dei tot ardoribus [illegible] ſed [illegible] nobis [illegible] exemplum, [illegible] quam carne, tam animo, quam [illegible] perpet[illegible]da, vt neque damnis ſecularium, nec amiſſionibus charorum [illegible] nec corporis quidem [illegible] ſuccidamus [illegible] ſeretrum [illegible] I[illegible] extruxit [illegible] ale vexillum de inimico gloria ſua extulit, quum ille homo ad omnem acerbum [illegible] nihil [illegible] re promeret, niſi Deo gratias, cum vxorem iam malis de aſſectam, & ad praua remedia ſuadentem execraretur? Quid ridebat Deus Quid di[illegible] abatur malus cum Iob immundam vlceris ſui redundantiam magna æquanimitate di[illegible]ingeret, cum erumpentes beſtiolas inde, in eaſdem ſpecus, & paſtus ſoraminoſæ carnis ludendo reuocaret.*

454. *In omnium n[illegible] vtilitatem [illegible] pati permiſſus eſt Iob. Didymus.*

Dæmoni [illegible] inimici creditus Iobus eſt, credita & quæ [illegible] ius vt [illegible] ius eius ſplenderet, & etiam in noſtram [illegible] tatem eius fortitudo [illegible], nam Iob veræ fortitudinis character non ſolùm ſui æui hominibus eſt effectorum, ſed omnibus omnium ſeculorum. Sanctus Didymus in Ioc. p. [illegible] catenæ Græcæ *Illius poteſtas [illegible] rem omnem permiſit, idque ad noſtram omnium [illegible] itatem, Et IOBVS el[illegible] ter, form[illegible] fortitudinis [illegible] tanquam columna ve inqueretur [illegible] ptus, eſt [illegible] meta virtuti non ſ[illegible] illius ætatis hominibus, verum etiam poſteri[illegible]*

Præiuit Iob [illegible] exemplum factus, vt nos ſequeremur.

Præiuit Iob, vt nos ſequeremur, tanta tam forti animo, & inuicto Iobus pertulit, idque in veteri Teſtamento, [illegible] ante gratiæ tempus; cur nos pudore non [illegible] multo minoribus [illegible] ſuccumbentes [illegible] minoribus munitis [illegible] ſub Euangelij luce? Audiendus hic ſanctus Chryſoſtomus, qui hom. 4. ad populum ita ar[illegible]. *Quam igitur nos excuſationem, vel qualem veniam habere poſſumus humanam tentationem non [illegible] tantopere in gratia cum di[illegible] verſati, cum [illegible] ante gratiam, & in veteri Teſtamento [illegible] tam intolerabile bellum generose tulerit?* *S. Chryſ.*

455. *Iobi fortitudo in aduerſis. S. Baſ.*

Iobi in aduerſis fortitudinem ita explicabat ſanctus Baſilius h[illegible] in diteſcente, *Duplex, inquit, eſt tentationum genus nam vel corda hominum tanquam aurum in fornace [illegible] probantur, quæ ipſorum [illegible] tem [illegible] ipſa [illegible] tentationis [illegible] rimenti loco [illegible] ac [illegible] enim durior videtur [illegible] ſeruare [illegible] ad irrogandam contumeliam, & quidem prioris exemplum magnus IOB inuictus athleta præ ſe tulit, qui [illegible] Diaboli violentiam, veluti terreſtris impetum [illegible] firmoque propoſito [illegible] excepit, tanto maior tentationibus apparuit, quanto duriora ill[illegible] vicque eluctabilia ab hoſte [illegible] ſunt obiecta illi certamina.* I[illegible] eſt [illegible] premit, qui premitur aduerſis, & [illegible] ibus malis, minoribuſque tribulationibus non fine [illegible] titudinem ſuam ſuccumbere, con[illegible] am [illegible], quod non fecit IOB in [illegible] ior [illegible] bulque

Patientiæ laus & commendatio. S. Zeno. Patientia Regina virtutum. S. Petr. Dam.

Patientiam ſic efferebat ſanctus Zeno [illegible] quem in eius laudem co[illegible] *Tu [illegible] ſpecialiter omnem populum, [illegible] ure [illegible] tr[illegible] effuſ[illegible] in [illegible], de[illegible] que condere* Sanctus Petrus Damianus re[illegible] virtutum vocat epiſt. 119. *Cum [illegible], inquit, videamini*

videamini diuinis inſiſtere paginis, mirum eſt quomodo vobis adhuc ignota ſit patientia Regina virtutum? Verè adhuc ignota pleriſque eſt, quia illam ſuæ mentis hoſpitio non dignantur exulem à ſe abire. Sancto Gregorio Nazianzeno in poëm. de definitionibus, *Patientia moleſtiarum decoctio*, vocatur. Sanctus Chryſoſtomus hom. de ipſa, *validiſſimam totius ædificij trabem appellat, cui reliqua tecti moles incumbit*, haud dubiè caſura, niſi patientia ſubſternatur. Sanctus Bernardus in ſententiis, *Porta cæli humilis patientia, quæ eſt porta ferrea ducens ad ciuitatem, & amoris concordia, quæ eſt porta orientalis*; ad patientiam ſic nos inhortatur ſanctus Nilus in parænesi: *Patientiam etiam, antequam neceſſe eſt exerce, vt ipſius armaturam paratam inuenias, etiam in neceſſitate.*

Moleſtiarum decoctio.
S.Greg. Naz.
Validiſſima trabs totius ædificij.
S.Chryſ.
Porta quæ ad cælum ducit.
S.Bern.
S.Nilus.

Patientiam, cultores ſuos Martyres reddere cenſuit Beatus Laurentius Iuſtinianus cap. 2. de patientia, ait quippe: *Sine ferro, & flamma Martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam veraciter in mente ſeruamus*; effundere ſanguinem non potes? mentis ſinu patientiam excipe, & Martyr audies.

Patientia Martyres ſuos cultores reddit.
S.Laur.Iuſt.

456. Parum nobis fortitudo proderit ſi patientia non animetur; hinc Christus Luc. 21. *In patientia*, inquit, *veſtra poſſidebitis animas veſtras*; ſignanter patientiæ meminit, non fortitudinis, vt hanc nihil præ illa eſſe colligeremus. Aduocandus hìc Vgo Carenſis, qui in cap. 16. Prouerb. hæc verba ad hanc mentem expendens aiebat: *Non in fortitudine, ſed in patientia, dicit Dominus, poſſidebitis animas veſtras*; verè non ſe poſſidet, qui patientiam non poſſidet.

Fortitudo patientia animanda.
Vgo Car.

Probanda patientia, atque poſſidenda, ſed quæ ſit plena, parata aduerſa omnia ſuo ſinu excipere, tentationes omnes ferre, vt ob id Apoſtolus *multa* epitheto eam inſignierit, 2. Corinth. 6. v. 4. *In multa*, inquit, *patientia*; & ſtatim adiicit, *in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigilijs*: nimirum multa patiētia opus eſt occurrere rebus multis, quæ iam vellicant, & exercent, vna patientia, quæ circa vnam dumtaxat aduerſitatem verſet, cæteras non ferat, adeò vna eſt, vt verè ſit nulla. Sanctus Chryſoſtomus hom. 12. in hanc epiſtolam in hæc verba, *in multa patientia*, hæc habet: *In quibus verbis bonorum omnium fundamentum poſuit*; verè enim fundamentum patientia plena eſt; addit, *qua etiam de cauſa non ſimpliciter patientiam dixit, ſed multam, addit, vt illius magnitudinem declararet; neque enim vnum aliquod, aut alterum incommodum perferre magna laudi ducendum eſt. Itaque denſa tentationum agmina ſubiungit, dicens, in tribulationibus, in neceſſitatibus*, & quæ ſequuntur; hæc patientia enituit in IOBO, quem non vno tentationis, & tribulationis genere, ſed vario, & multiplici Deus exercuit, & nobis in exemplum propoſuit.

Plena patientia ſit, & extra omnia fortis.
2. Cor. 6. 4.

Patientia bonorum omniū fundamentū.
S.Chryſ.

457. Patientiæ imaginem eleganti, hoc eſt, ſuo penicillo pergit Tertullianus lib. de patientia cap. 15. *Age iam*, inquit, *ſi & effigiem, habitúmque eius comprehendamus, vultus illi tranquillus, & placidus, frons pura, nulla mœroris, aut iræ rugoſitate contracta: remiſſa æquè in lætum modum ſupercilia, oculis humilitate, non infelicitate deiectis. Os taciturnitatis honore ſignatum. Color qualis ſecuris, & innoxiis. Motus frequens capitis in Diabolum, & minax riſus. Cæterùm amictus circum pectora candidus, & corpori impreſſus: vt qui nec inflatur, nec inquietatur. Sedet enim in throno ſpiritus eius mitiſſimè, & manſuetiſſimè, qui non turbine glomeratur, non nubilo liuet, ſed eſt tenerae ſerenitatis, apertus, & ſimplex, quem tertiò vidit Helias. Nam vbi Deus, ibidem & alumna eius, patientia ſcilicet.*

Pulchra patientiæ imago.
Tertull.

Patientiam virtutum portum in qua ſe recipiunt, ſi quis dixerit, habebit calculum ſuum adiicientem ſanctum Zenonem, cuius hæc ſunt verba ſerm. de patientia: *Et ſi beata diuerſis vita virtutibus quæritur, cuius cupidinem flagrans humanitas per momenta ſuſpirat, tamen omnes vno, eodémque conſenſu quaſi quendam patientiæ deferuntur in portum*; mentis nauis fluctuat, extra hunc portum, & vndarum voluminibus abſorberi facilè poteſt.

Patientia virtutum portus.
S Zeno.

Vera animi tranquillitate qui frui vult, patientia polleat, patientia ſit inſignitus, Pſalm. 91. 15. quod nos habemus, *Bene patientes erunt vt annuntient*; ſanctus Auguſtinus legit, *& tranquilli erunt vt annuntient*: ac ſi in idem reſiliret tranquillum aliquem eſſe, & patientem; cùm impatientia turbatio comitari, & motus ſolent.

Vera animi tranquillitas in patientia ſita.
Pſalm 91.
S.Aug.

Dei character, & inſigne patientia eſt, vt vel ab hac Dominum cognoſcere Phariſæi potuerint, ſi voluiſſent. Grauiter in hanc rem Tertullianus lib. de patientia cap. 3. *Hinc vel maximè Phariſæi Dominum agnoſcere debuiſtis, patientiam huiuſmodi nemo hominum perpetraret. Talia tantaque documenta, quorum magnitudo penes nationes quidem detrectatio fidei eſt, penes nos verò ratio, & ſtructio, ſatis apertè non ſermonibus modò in præcipiendo, ſed etiam paſſionibus Domini ſuſtinendo probant his, quibus credere datum eſt, patientiam Dei eſſe naturam effectam, & præſtantiam ingenitæ cuiuſdam proprietatis.*

Patientia Dei character.
Tertull.

IOBI hiſtoria fortitudinem lectoribus inhalat; ſancti Baſilij hæc ſunt verba, hæc mens, ep. 1. *In fortitudine inſtituitur lector ex hiſtoria* IOBI, *qui vita in contrarium ipſi cedente, ac prorſus immutata, egens ex beato, orbus ex pulchra prolis parente vnius diecula momento factus, non idem modo ſuique ſimillimus manſit, celſos animi ſpiritus ad extremum vſque retinens, ſed ne amicis quidem eius qui ad conſolandum eum venerant, tandem ipſi inſultantibus, dolores eius exacerbando, iracundè irritatus eſt.* cur non iiſdem animis paria, aut ſupparia patiamur? IOB tanta paſſus eſt, ante Chriſti aduentum, antequam videret Deum pro ſe hominem factum, flagellis cæſum, cruci affixum; nos qui hæc pro nobis facta credimus, ad dura quæque ferenda mentem non firmabimus, non armabimus animum.

Iobi hiſtoria fortitudinem lectoribus inhalat.
S Baſil.

Morituris ea in cibum exhibentur, quæ illis iucundiora, nihil illis negatur; Chriſtus moriturus patientiæ ferculis ſaginatur. Feſtiuè Tertullianus lib. de patientia cap. 3. *Taceo quòd figitur; in hoc enim venerat. Nunquid tamen ſubeundæ morti etiam contumelijs opus fuerat? ſed ſaginari voluptate patientiæ diſceſſurus volebat. Deſpuitur, verberatur, deridetur, fœdis veſtitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides. Qui in hominis figura propoſuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus eſt.* Qui Chriſti ſeruos audire vult Chriſtum imitetur, ſaginetur patientiæ ferculis.

Patientiæ ferculis Chriſtus ſaginatus.
Tertull.

EXCVRSVS LXI.

Nonnulla alia in Iobi laudem commendationémque.

Iobum non perambulat *Satan, quia terra ſublimior totus cæleſtis.*

Iobus ipſa vis; *vis animi, in corporis* vulneribus *non vulneratus.*

Iobum aggredi *Dæmon non audebat.*

Cur Deus ſatanæ Iobum flagellandum *permiſerit, non ipſe flagellauerit.*

Vlceribus

Vlceribus veſtitus *Iob.*
Ditior interior *factus Iob, quo extimè pauperior.*
Illæſus *inter iacula Iobi animus.*
Ad vitam creuit *Iob ex verbere.*
Iob poſt tribulationem *clarior.*
Tribulationes præſens ſuperbiæ *remedium, iactantiæ medicina.*
Iob foris pauper, intus diues.
Deus ob Iobi merita cum Satana loquitur.

458. *Iobum non perambulat Satan, quia terra ſublimior totus cœleſtis.* Euagrius. *Iobus ipſa vis, vis animi in corporis vulneribus non vulneratus.* Cæſarius.

TErram dixit Satan ſe perambulaſſe, nil mirum Iobum non calcaſſe, non viciſſe, qui in cœlo mente viuebat. Euagrius in catena Græca cap. 2. *Idcirco Iobum non perambulat, quia non eſt ſub cœlo, cùm in cœlo vita ſua poſitas habeat rationes; Iobum non perambulat, quia cœleſtem erat politiam adeptus;* terra ipſa maior, maior mundo.

Quòd ſi corpus læſit, lædere Iobi mentem Satan non potuit, atque adeò Iobum ipſum circuire non eſt viſus, qui in Iobi tantum corpus ſæuiit, cùm ſolus nihil ferè commercij cum ſuo corpore haberet, totus ferè in mentem immigraſſet, nihil niſi ſpiritum ſaperet, nihil cogitaret. Præclarè Cæſarius dial. 3. *Minimè per corporea vulnera lædebatur animus: nec vermes, licèt vterem perforarent, intus repoſitum theſaurum adoriri poterant. Non enim corpus Iobus erat, ſed Iobus erat ipſa vis animi rationis particeps.*

Iobũ aggredi Dæmon non audebat.

Adeò fortis, ſtrenuúſque Iob erat, vt Satan eum aggredi non auderet, niſi Dei verbis irritatus, neque enim legimus in ipſum ſæuiiſſe, niſi poſtquam Deus illum extulit; *Nunquid*, inquit, *obſeruaſti ſeruum meum Iob, quod non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, rectus, & timens Deum, & recedens à malo,* Iob 1. v. 8. ferierunt hæc Diaboli mentem, ferre tantam laudem non potuit, in rabiem efferatus, Iobum in nequitiæ ſuæ exercitium poſtulauit, qui priùs eius fortitudine territus ab eius tentatione abſtinuit, nunc non obſequi malitiæ ſuæ non potuit, quin in eum apertè ſæuiret. Huc ſpectant ſancti Chryſoſtomi verba ſerm. in Beatos Abraham, & Iob. *Quis tam ſtrenuus, ac fortis, ſicut Beatus* IOB, *quem vidit quidem Diabolus, aggredi tamen primum detrectauit.*

Iob 1. 8.
S. Chryſ.

459. *Cur Deus Satanæ Iobum flagellandum permiſerit, nõ ipſe flagellauerit.* S. Chryſ.

Flagellandum IOBVM Satanæ permiſit Deus, cur non ipſe flagellauit? ne Satan iterum columniaretur, mitiùs in eum actum calumniam eius anteuertit, dum percutiendum ei Iobum tradit. Præclare idem ſanctus Pater hom. 1. ad populum Antiochenum: *Non ipſum percuſſit Deus, ne rurſum Diabolus diceret, Pepercisti, & non tantam, quantam oportebat, intuliſti tentationem, ſed ipſi tradidit Diabolo.*

Vlceribus veſtitus Iob. S. Zeno.

Ad nuditatem IOBVM Satan redegit, quem opibus ſpoliauit, veſtiuit eum vlceribus, ſic enim loquitur ſanctus Zeno ſerm. de patientia: *Ipſum*, inquit, *poſtremò* IOBVM *quem diuitijs ſpoliauerat magnis, magnis veſtit vlceribus;* nudauit perituris opibus, ditatus eſt non perituris. Sancti Gregorij 3. moral. cap. 6. hæc ſunt verba: *Quem ſolùm exteriùs nudum reddidit, hunc interiùs ditiorem fieri, per exhibitam laudem conditoris inuidit;* hinc colligitur veras diuitias tribulationes parturire. quò ſpectauit etiam ſanctus Chryſoſtomus hom. 5. ad populum Antiochenum, vbi de Iobo, Iobique certamine, & luctu loquens ait: *Hinc diſce tribulationis lucrum, quantum eſt: etenim quando diues erat, & otio fouebatur iuſtus, vnde accuſaret ipſum habuit mendaciter quidem.*

Ditior interior factus Iob, quo extimè pauperior. S. Chryſ.

Percuſſit Satan Dei athletam, ſed infractus eius animus lædi nil potuit, percuſſus ipſe eſt, qui percutiebat: ita ſanctus Proſper de promiſſionibus part. 1. cap. 22. *Tot iaculis emiſſis, illæſus manet* IOB: *cuius, vt militis Dei, vno ictu percutitur Diabolus: Nudus exij,* inquit, *de vtero matris meæ: nudus reuertar in terram.* Adeò non læſus eſt IOB vulneratus, vt ad vitam, ex verbere creuerit, ſic enim loquitur ſanctus Gregorius lib. 3. moral. init. *Beatus* IOB *ad mortem petitus in tentatione ad vitam creuit ex verbere;* à tribulatione lumen, ſplendorem mutuaſſe aſſerit ſanctus Chryſoſtomus hom. 66. ad populum Antiochenum: IOB *clarus quidem erat, & in quiete, clarior autem poſt tribulationem apparuit;* quis ergo deinceps tribulationes defugiat, cùm tot bona afferant illas ferenti? 460.

Illæſus inter iacula Iobi animus. S. Proſper.
Ad vitam creuit Iob ex verbere. S. Greg.
Iob poſt tribulationem clarior. S. Chryſ.

Vtiles comprimendæ ſuperbiæ tribulationes ſunt, nam ad modum nubis ſe habet, quæ à noſtris oculis nobis noſtrorum operum lucem, ſolémque eximunt, vt proinde eorum conſpectu tribulationibus obſitus non intumeſcat. Præclarè ad hanc mentem Beatus Bernardinus Senenſis ſerm. 8. *Permittit diuina miſericordia nobis inſurgere validas tribulationes, quæ oculos noſtræ mentis obnubilent, ne bona, quæ operamur videntes erigamur in ſuperbiam, perdamúſque lucrum noſtrorum laborioſorum ſudorum.* Ditiores pleríque fuiſſent, ſi diuitias ſuas minimè vidiſſent; probiores aliquos haberemus, ſi ſe probos non haberent.

Tribulationes præſens ſuperbiæ remediũ, iactantiæ medicina. S. Bern. Sen.

Pauper effectus fuerit IOB diuitiarum omnium ſpoliatione; intus diues erat, & intus theſaurum ſeruabat, vt ab eius ore diuinarum laudum gemmæ prodierint. Audiendus hîc ſanctus Auguſtinus, qui conc. 3. in Pſalm. 30. hæc in Iobi laudem affert: *Humiliatus videbatur, vide ſi miſer factus eſt, vide ſi non erat in abſcondito vultus Dei. Nudus, ait, exij de vtero matris meæ, nudus reuertar in terram. Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum. Iſta gemma laudes Dei vnde ſunt? Videte foris pauperem, intus diuitem. Iſtæ gemmæ laudes Dei non exirent ex eius ore, niſi theſaurum haberet in corde. Qui diuites eſſe cupitis, tales diuitias concupiſcite, quas nec in naufragio poteſtis amittere.* O hanc mentem diuites ebiberent! verè diuites ita fierent, veris diuitiis referti. 461.

Iob foris pauper intus diues. S. Aug.

Quod cum Satana loqui Deus noluerit, in Iobi ſanctitatem referendum eſt, indicauit iſtuc ſanctus Chryſoſtomus in catena Græca Luc. cap. 10. *Nemo*, inquit, *prætexat me vilem eſſe, & nullius pretij hominem, ſum etenim talis; ſed ſolet plerumque Deus etiam huiuſcemodi hominibus aſſiſtere propter multos, quod vt intelligas, Caino loqui dignatus eſt propter Abel, Diabolo propter* IOBVM, *Nabuchodonoſori propter Danielem, Baltaſſari propter eundem;* tanti ſuorum ſeruorum ſanctitas, & innocentia à Deo fit, vt illorum cauſa & impios etiam alloquatur, quos alioquin à ſui colloquio arceret, ac propulſaret.

Deus ob Iobi merita cum Satana loquitur. S. Chryſ.

EXCVRSVS LXII.

Iobi exemplo gratiæ in tribulationibus agendæ.

Vulnus Diabolo *intulit Iob dum vulneratus gratias egit.*
In aduerſitatibus Iobi exemplo *Deus laudandus.*
Pro aduerſitatibus gratiæ Deo *agenda.*
Chriſti exemplum *de agendis in tribulationibus Deo gratijs.*

Grato

Grato animo *aduerſa ferenda.*
Etiam in aduerſis *Deus benedicendus.*
Non ob aliquas *tantùm tribulationes agenda Deo gratia, ſed ob* vniuerſas.

462. ADeò non fractus eſt aduerſitatibus Iob, vt gratias etiam Deo ageret, Deum benedixerit, quo tam graue vulnus diabolo intulit, vt in eum ſæuire ampliùs non fuerit auſus, ciúſque vitæ & moribus detrahere; quod expendebat his ferè verbis ſanctus Chryſoſtomus hom. 1. ad populum Antiochenum, vbi de Iobo loquens ait: *Vt ſcias, quòd grauius poſtea vulnus intulit diabolo, cùm ſpoliatus gratias egit, quàm cùm poſſidens miſerabatur. Aduerte quando poſſidebat, ſuſpicionem quandam habuit Diabolus, etſi falſam habuit, tamen vnde diceret, Num gratis Deum colit* IOB? *Poſtquam ei omnia abſtulit, & ipſum omnibus ſpoliauit, hic autem eandem in Deum charitatem præſtitit, tunc demum obſtructum eſt os impudens, & nihil amplius, quod diceret, habebat.*

Vulnus Diabolo intulit Iob dum vulneratus gratias egit. S. Chryſ.

In calamitatibus, ac tormentis IOBI vox inſonuit, Deum benedicens, Deum laudans; vt idem Iobi exemplo veri Dei cultores deinceps præſtarent, quod docuit his verbis ſanctus Gaudentius præfat. in ſuos tractatus: IOB, inquit, *inter diſpendia omnium facultatum, inter funera tot natorum, inter atrociſſimos ſui corporis cruciatus, & inteſtinos dolores approbrij coniugalis, laudat, & magnificat omnipotentem Dominum verus Dei cultor. Et nos itaque ſi cultores Domini ſumus, imitemur patientiam triumphalem, quam ſolam ſpoliatus vniuerſis non ſolum facultatibus, atque pignoribus, ſed ipſis etiam corporis ſui carnibus inconcuſſa fide poſſidet, verus Dei cultor.*

In aduerſitatibus Iobi exemplo Deus laudandus. S. Gaud.

Etiam pro aduerſitatibus gratiæ Deo agendæ ſunt; nam beneficij loco habendæ ſunt de iniuriis, quas inferunt Reges terreni. ita in ſententiis Ethico-politicis ſcribitur: *Et gratia aguntur Regibus pro iniuria.* Cur Deo pro illatis tribulationibus non agantur, cùm hæc non iniuriarum loco habendæ ſint, ſed munerum?

Pro aduerſitatibus gratia Deo agenda.

463. Gratias in aduerſis agendas docuit exemplo ſuo Chriſtus, qui ante paſſionem hymnum cecinit; ait enim ſanctus Marcus cap. 14. *Et hymno dicto exierunt.* Non agendas poſt menſam tantùm Deo gratias oſtendes, ſed & aduerſitatibus omnibus Dei laude, ac benedictione occurrendum, vt hac veluti armatura muniti fortiores aduerſa omnia excipiamus. Opportunè Victor Antiochenus hic: *Ante paſſionem laudes gratéſque Deo depromis, per hoc oſtendens, ſe vltrò libentérque pati. Tum hoc quoque exemplo nos admonens, vt aduerſa grato, patientique animo perferamus*, quæ eo leuiora videbuntur, quo gratiori animo excipientur.

Chriſti exemplum de agendis in tribulationibus Deo gratiis. Marc. 14. Vict. Antioc.

Grato, libentique animo ferenda ſunt aduerſa, non forti tantùm, & infracto. iturus ad paſſionem Chriſtus cecinit priùs hymnum; Marc. 14. v. 26. *Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum*; vt vel cantu proderet grato animo mala omnia toleranda. Scitè Victor Antiochenus hîc, *Ante paſſionem laudes, gratéſque Deo depromis, per hoc oſtendens, ſe vltrò, libentérque pati. Tum nos quoque exemplo hoc admonere, vt aduerſa grato, patientique animo perferamus.*

Grato animo ferenda aduerſa. Marc. 14. Vict. Antioc.

In aduerſis quoque benedicendum Deum indicauit Apoſtolus, dum dixit ad Rom. 12. *Omni tempore benedicentes*; quid eſt, omni tempore benedicere? *In proſperis, & in aduerſis*, inquit ibi Primaſius. Verus in hac re fuit, qui cenſuit plurimis ad Deum meriti ſi quis aduerſitate preſſus, vel ſemel Deo gratias inclamet, quam ſi millies, id extra tribulationem poſitus efferat.

Etiam in aduerſis Deus benedicendus. Rom. 12. Primaſius.

Ferendæ tribulationes ſunt, agendæ pro aduerſitatibus gratiæ, non ob aliquas tantùm, quæ minus diſplicent, aut quæ meritis immittuntur, ſed ob vniuerſas. Præclarè ſanctus Dorotheus ad fratrem ſcribens tentationibus oppreſſum; *Recordare*, inquit, *fili eius, qui dixit, quod per multas afflictiones oportet nos intrare in Regnum cœlorum, non adiiciens per has, aut illas, ſed dicens indefinitè, per multas; & tu igitur ſufferas, qua incidunt cum gratiarum actione, ut ſcientia tanquam iucunda, ſi non habes peccatum, ſin minus tanquam purgantia te ab affectibus, aut præparantia Regnum cœlorum.* Veræ patientiæ virtute deſtituitur, qui omnes aduerſitates forti, æquóque animo non ſuſtinet, & pro cunctis Deo gratias non agit.

Non ob aliquas tantùm tribulationes agenda Deo gratia, ſed ob vniuerſas. S. Doroth.

EXCVRSVS LXIII.

Aduerſitas eos probat, quibus affricatur; ſanitas, ſanctitáſque, vt venæ contactu, tribulationibus probatur.

Virtus *perſecutione, & tribulatione* probatur.
Sanctitatis thymiama *tribulationis igne probatur.*
Inſtar dolij *percuſſi aduerſitatibus probatur iuſtus.*
Qualis *quiſque ſit, ex tribulationibus dignoſcitur.*
Opus tribulationis igne *probatur.*
Ex tribulatione, vt ex venæ contactu, *ſanitas ſanctitáſque dignoſcitur.*
Hoc contactu probata Iobi *ſanctitas.*
Iobi virtus Dei contactu *immiſſiſque à Deo tribulationibus probata.*
Magni apud Deum *meriti aduerſitates ferre.*

HOc quoque boni tribulatio habet, quòd bonos probat; plerique bonitatis laruam habent, quam vbi vehemens tribulatio eos corripuerit, ſtatim adimunt, & quales verè ſint apparet. *Virtus*, inquit ſanctus Petrus Damianus ſerm. 40. *in pace acquiritur, in perſecutione probatur*; id ignis exemplo ita confirmat & explicat Beatus Laurentius Iuſtinianus de patientia cap. 2. *Sicut ſub vno igne aurum rutilat, palea fumat; ita vna eadémque tribulatio irruens bonos probat, purificat, & elucidat: malos autem damnat, vaſtat, & exterminat.* Et ſanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 4 Glaphyrorum in Gen. *Quemadmodum probatiſſima thymiamata igni admota odoris, quo prædita ſunt, ſpecimen edunt, ita etiam ſancta anima igne quodammodo probata per tentationes, & labores luculentiùs multo exiſtentis in ipſa multimoda virtutis argumentum edit.* 464.

Virtus perſecutione, & tribulatione probatur. S. Petr. Dam.

B. Laur. Iuſt.

Sanctitatis thymiama tribulationis igne probatur. S. Cyrill. Alex.

Dolium percuti ſolet, vt probetur an vino plenum ſit, nécne; ſic percuſſione exploramus quoque an vitrum fractum ſit. Iſtuc idem præſtat Deus dum nos tribulationibus immittit. Feſtiuè auctor quidam anonymus adhuc ineditus, in feſto B. Petri Martyris: *Percuſſit petram, & fluxerunt aqua. ſolet fieri percuſſio ad probandum, ſic percutitur*

Inſtar dolij percuſſi aduerſitatibus probatur iuſtus. Anonym.

dolium, vel vitrum. Iob 2. Percuſſit IOB *vlcere peſſimo*, vt ſcilicet ita probaretur, an verè Deo Dei amore ſeruiret, & obſequeretur.

Qualis quiſque ſit ex tribulationibus dignoſcitur. Voluit iſtuc quoque Dauid Pſalm. 7. dum dixit, *Conſummetur nequitia peccatorum, & diriges iuſtum*, hoc eſt, vt probæ notæ auctores interpretantur, nequitia peccatorum creſcet vſque ad ſummum, vt tota conſummetur in vexatione iuſtorum; aut, ſecundùm alios, conſummetur, ſeu conſummatur, deſinátque peccatorum malitia & tribulationibus exerciti fines eorum nequitia iam acceperint, quid ſequitur? *Scrutanda corda, & renes Deus*, probus nexus, nec myſterio viduus, vbi de tribulationibus agitur, ſcrutans corda Deus vocatur, quia tunc qualis quiſque ſit apparet, cùm tribulationibus premitur, id quod tetigit ſanctus Thomas in huius Pſalmi commentario, ait enim: *Cùm dixit conſummetur nequitia peccatorum, conuenienter dixit, ſcrutans, quia in tribulatione maximè apparet conditio hominum.*

Pſal. 7.

S. Thom.

465\. *Opus tribulationis igne probatur.* B. Laur. Iuſt. Operantes probat tribulatio, probat & opus, vt iure dixerit Beatus Laurentius Iuſtinianus in prologo de triumph. Chriſti agone; *Vniuſcuiuſque opus, quale ſit, tribulationis ignis & perſecutionis, ac tentationis probat procella.*

Ex tribulatione, vt ex vena contactu ſanitas, ſanctitas dignoſcitur. Prætere a ſanctitas tribulationibus, & calamitatibus probatur, vt venæ contactu explorari corporis ſanitas ſolet: ſi extimam quis alicuius faciem contemplatur, ſanus, ſi oculis credat, apparebit, & tamen falluntur plerumque oculi, admouenda manus venæ eſt, vt tactu probetur ſanitas, vel ægritudo, quæ plerumque deliteſcit. Ex venæ contactu febris proditur, & plerumque, qui ſanus extimè videtur, ex vena probatur infirmus; idem in Dei amore accidit, amare aliquis Deum videtur, dum res ſecundæ ſunt, verè non amat, Dei inimicus eſt, quod tentatio aperit tanquam ſi animæ vena tangeretur. Feſtiue ſanctus Auguſtinus ſerm. 15. ex 40. qui nouiſſimè viderunt lucem, *Citò*, inquit, *in vna tentatione offendit Deum homo, & fit inimicus. Immo non tunc fit inimicus, ſed tunc proditur inimicus fuiſſe. Nam quando diligebat, & laudabat, inimicus erat, ſed nec ipſe ſciebat, nec alij. Accedit tentatio, tangitur vena, & proditur febris. Itaque fratres, dilectio mundi, & amicitia mundi inimicos Deo facit.*

S. Aug.

Hoc contactu probata Iobi ſanctitas. Suſpecta IOBI ſanitas, ſanctitáſque Satanæ erat, putabat ſub extima illa ſanitatis ſpecie latere ægrotantem mentem poſſe, Deum monet, vt IOBI rebus tanquam medicum admoueat manum; ait enim cap. 1. v. 11. *Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi*; & cap. 2. v. 5. IOBO ipſi admouere Dei manum poſtulat, vt eius ſanitas, ſanctitáſque probetur, putans eius infirmitatem appariturum, ait quippe, *Mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem, & tunc videbis, quòd in faciem benedicat tibi*, ac ſi apertiùs diceret, tanquam medicus tribulatione, & morbo manum ei appone & videbis num verè ſanus Iob ſit verè ſanctus.

Iob. 1. 11.

466\. *Iobi virtus Deo ſ.. uſta, immiſſiſque à Deo tribulationibus probata.* S. Gaud. Igitur Deus Iobum, ... eum calamitatibus afflixit, varijs cruciatibus affecit, in facultatibus, in ..., in carne eum tentauit, & firmus, ... inuentus eſt, probauit illius ſanitatem Deus, licet antea ſciret, probauit tamen, vt os Satanæ occluderet, Angelis lætitiam exhiberet, hominibus exemplum, quod elegantiſſimè proſequitur ſanctus Gaudentius præfat. ad ſuos tractatus in hæc verba *Iob verò, & inculpabiles quoſque ſicut S. IOB (de quo ſcribitur, quòd fuerit homo ſine querela, verus Dei cultor), hac de cauſa Deus omnipotens vel damnis facultatum vel orbitatibus charorum, vel anguſtijs perſequutionum, vel dolorum carnalium ſtimulis tentari permittit, vt probet. Probat autem non ſibi, qui ante nouit vniuerſa, quam fiant, ſed Angelis, & hominibus, vt eos ex factis probos nouerint, quoniam intueri non poſſunt, quæ ſolus nouit ſcrutans corda, & renes Deus. ipſe enim nouit occulta cordis, vt Prophetæ ſermo teſtatur. Et ideo forſitan Beatus Apoſtolus inter multiplicium tribulationum perſequutionúmque tentacula conſtitutus aiebat: Quoniam ſpectaculum facti ſumus huic mundo & Angelis, & hominibus, Angelis quidem iuſtos ſuos Deus probari ideo vult; vt conſummatam Sanctorum iuſtitiam lætantes agnoſcant. Lætantes enim beati Angeli in cælo, vt ait Dominus Ieſus, etiam ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Hominibus autem probatam eſſe vult perfectionem iuſtorum: vt ad perſeuerantiam dilectionis Dei, eorum prouocetur exemplo.* Hactenus Sanctus iſte.

Magni apud Deum meriti aduerſitates ſunt. Ludouic. Bloſ. Quanti apud Deum meriti ſint aduerſitates omnes propter Deum ferre, ex his colligi poteſt quæ refert Ludouicus Bloſius in monili ſpirituali cap. 9. *Sancta Gertrudis diuinitus intellexit quod quemadmodum annulus eſt ſignum deſponſationis, ita aduerſitas tam corporalis, quam ſpiritualis humiliter propter Deum tolerata, eſt verum ſignum diuinæ electionis, & quaſi deſponſatio animæ cum Deo: in tantum vt grauatus quiſque confidenter dicere poſſit hæc verba: Annulo ſuo ſubarrhauit me Dominus Deus meus Ieſus Chriſtus. Quod ſi inter ipſa aduerſa poteſt dono Dei etiam laudare Deum, & ei ex animo gratias agere, iam tanquam ſponſa amabilis coronam obtinet à Domino; quia gratitudo animi in aduerſis, eſt ornatiſſima, atque pretioſiſſima corona animæ.*

EXCVRSVS LXIV.

Tribulationis funis peccatorum vinculis ſoluendis.

צרר *quid*, funis, *&* tribulationis *nexus*.
Afflictio vitia ligat.
Ab Ægyptiaca ſeruitute liberati *Iudæi vitiis fuere* obſtricti.
Charitatis vincula *tribulationes*
Afflictionum vincula, *tanquam amentes ligantur homines ne in alios ſæuiant.*
Vincula *tentationum peccatorum vincula ſoluunt.*

467\. *צרר quid, funis, & tribulationis nexus.* VERE ita eſt, funis munere tribulatio fungitur, vinculorum officium obeunt aduerſitates, & anguſtiæ; adeamus Hebraicum fontem, & inter ſe hæc duo inueniemus cohærere. nam verbum צרר *zarar* ſignificat non ſolùm ligare, ſed etiam anguſtijs afficere, vt tacitè moneamur, anguſtias, & tribulationes vinculorum nobis loco deſeruire.

Afflictio vitia ligat. S. Chryſoſt. Et in primis afflictio vitia quodammodo ligant, ne in nos irruant, nos inuadant, ſ... ſtiuè rem habet ſanctus Chryſoſtomus in Pſal. 9. dum ait: *Quemadmodum alligatum ... non ita timemus, vt emiſſum; ita etiam vitium non eſt ita timendum in afflictione. tunc enim* ALLIGATVM *animus*

mis ÆGRITVDINE, *& aliis vinculis, ſed poſt quietem, & remiſſionem maxime timendum eſt.*

Ab Ægyptiaca ſeruitute liberati Iudæi vitiis fuere obſtricti.

Firmat iſtuc exemplo Iudæorum, qui in Ægypto cùm premerentur anguſtiis, Idololatriæ vitio ſe minimè fœdarunt, nos, eos hoc ſcelus momordit, quod eorum tribulatione veluti quodam vinculo ligabatur; ſolutis ipſis ab Ægyptiaca afflictione, ſoluta & hæc fera eſt, quæ Iudæos inuaſit, & deuicit; *Iudæi*, inquit, *ab Ægyptiis liberati bello vexabantur* (Idololatriæ;) ſubdit, *ſemper egemus Dei prouidentia, maximè cùm liberamur à malis*; quæ in hoc bona ſunt, quia veluti quibuſdam funibus vitia tenent alligata, ne ita liberè in nos deſæuiant.

Idem.

Charitatis vincula tribulationes. Oſeæ 11.4. Villal. in c. 6. Ezech.

Vinculum afflictio eſt, quo nos Deus ad ſe allicit; Oſeæ 11. v. 4. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis*; & quæ nam iſta funicula ſunt? an ſunt afflictiones, & aduerſitates? ſunt. Benè bonus ille auctor; *In funiculis Adam traham eos; nempe* DOLORIBVS, *inquit, &* AFFLICTIONIBVS TRAHAM, *quæ ſunt mei erga illos amoris pignora; propterea addit, in vinculis charitatis*; produnt Dei in nos amoroſa hæc vincula, trahere nos ad ſe vult per hæc funicula.

468. Etiam homines emotæ mentis ligari ſolent ne ſibi, aliiſque noceant; quid ſi iſtuc & Deus præſtet, dum nos afflictionibus ligat, & flagellis ligatos erudit? Huc collimabit ſanctus Bernardinus Senenſis ſerm. 8. Sabb. poſt Cineres act. 1. cap. 2. in hæc verba: *Solent homines mente alienati ligari, atque in plantis pedum contundi, vt per dolorem corporis redeat ſenſus mentis, ſic vtique, qui à ſui cognitione alienati ſunt, à Deo per flagella ad ſe ipſos recognoſcendum miſericorditer coarctantur.*

Afflictionum vinculis tanquam amentes ligantur homines, ne in alios ſæuiant. S. Bern. Sen.

Vincula tentationum peccatorũ vincula ſoluunt.

Vincula tentationes ſunt, funes aduerſitates, quibus peccatorum feræ ligantur, ne in nos irrumpant; quid ſi nos peccata arripuerint, & nos è conuerſo ligauerint? Tunc ſcelerum vincula rumpunt, ſicut & ignis Babylonicæ fornacis pueros minimè læſit, ſed vincula tantùm diſſoluit. Præclarè ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 68. *Quemadmodum in tribus illis pueris non ſolùm ignis ipſos non attigit, ſed & ad vinculorum diſſolutionem ſubſeruiit, nactus ſua terminum efficacia ferrum abolendo; ſic & tentationes ignauiam reſecantes, ad ſobrietatémque adducentes, omnes à peccatorum expediunt vinculis.* A vitiis liberiores eſſemus, ſi nos æquo animo aduerſitatum vinculis, tribulationum funibus ligari ſineremus.

S. Iſid. Peluſ.

EXCVRSVS LXV.

Dum nos vulnerat Deus, ſanat.

Percutit Deus corpus, *vt* animam *ſanet*.
Vulnerat *Deus, vt curet* vulnera.
Tormentis Deus mentes ægras ſanat.
Tribulationis vſtio, *&* ſectio *ad ſanitatem*.
Cauterium *plagis noſtris Deus admouet, dum tribulationes immittit*.
Tribulationis ferramentum *plagis occurrit*.
Punitio vt magiſtra *ab errore nos auocat*.
Tribulationis vtilitates.

469. MEdicum Deus agit, vtitúrque tribulationis igne, & ferro, vt curet, infligitque plagas, vt plagis medeatur; ipſe vulnerat, & medetur, ait Iob cap. 5. percutit, & manus eius ſanabunt. Vgo in Pſal. 19. Percutit, inquit, corpus, ſanat animam, & Petrus Bleſenſis epiſt. 31. *Flagello Domini puluis excutitur, quem ad deformationem animæ iniquitas aſſiduata congeſſit, & exteriori vulnere* SANATVR PLAGA INTERIOR.

Percutit Deus corpus, vt animam ſanet. Iob. 5. Vgo Car. Petr. Bleſ.

Nouarini Adagia SS. Patr.

Vulnerat nos Deus, ſed vt curet vulnera; ſcitè ſanctus Proſper in epigram.

Cum Rex ſaluandis ipſa quoque conſulit ira,
Vt CVRAT *medicus vulnera* VVLNERIBVS.

Vulnerat Deus, vt curet vulnera. S. Proſper.

Sanare morbos noſtros Deus cupit, dum nos torquet, dum tribulationibus afficit; ſcite ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Tale eſt*, inquit, *numinis ingenium: virtute eum vincat, hominum amore vinci. Quamobrem nequitiam tormentis ſubiici, quibus voluntates caſtiget, ſanans interim ægritudinem. Nam quorum fuerit opifex, iis mederi non erubeſcit.*

Tormentis Deus mentes ægras ſanat. S. Baſil. Sel.

Plagis ſanandis ignem Medicus admouet, admouet ferrum; præſtat iſtud & cœleſtis Medicus, vſtionis, ſectioniſque vicem tribulatio ſupplet. Peritè ſanctus Auguſtinus in Pſal. 49. ad illud, *Tribulationem, & dolorem inueni*, addit ad explicatum: *Inuenit tribulationem tanquam aliquid vtile, putruerat tabe peccatorum ſuorum, iam ſine ſenſu remanſerat, inuenit tribulationem, tanquam* VSTIONEM, ET SECTIONEM.

Tribulationis vſtio, & ſectio ad ſanitatem. S. Aug.

Medici munus cauterium plagis admouentis Deum exercere, notabat etiam ſanctus Antiochus hom. 117. in hæc verba: *Dominus animarum noſtrarum curator prouidentiſſimus, proinde ac vnus aliquis medica rei experientis, ſimul noſtro omnium vſui conſulens tribulationes infligit, & acrimoniam, aſperitatémque vrentis* CAVTERII *aduerſum coaleſcentem morbum admouet, integer vt ſit homo, & incolumis.* 470.

Cauterium plagis noſtris Deus admouet, dum tribulationem immittit. S. Antioch.

Sanat tribulationis ferramentum plagas, quæ nos cruciant, ſed quod miſeris vulnera ipſa anteuertunt impediúntque, ne illis anima fœdetur, docuit iſtuc exemplo ſuo Dauid, qui cùm Saul eum perſequeretur, à ſcelere immunis fuit, in illud lapſus, dum perſecutorem non ſenſit, tribulationis ferro caruit. Rem egregiè verſat ſanctus Auguſtinus in Pſal. 50. vbi de Dauidis lapſu agens ait: *Hoc peccatum non fecit Dauid cum perſecutorem Saulem pateretur. Quando Dauid ſanctus Saulem inimicum patiebatur, quando illius perſecutionibus agitabatur, quando per diuerſa fugiebat ne in manus eius incideret, non concupiſcebat alienam, non adulterata vxore occidit virum; erat in infirmitate tribulationis ſuæ tanto in Deum intentior, quanto miſerior videbatur. Vtile quiddam eſt tribulatio, vtile Medici ferramentum, & plagis illatis ſanandis, & plagis auertendis, ne inferantur.*

Tribulationis ferramentum plagis occurrit. S. Aug.

Vtiles preſſuræ ſunt, vtiles cruciatus, quibus nos Deus aut punit, aut exercet; in Paradiſo Eua Dei ſui oblita Dei incurrit offenſam, eiecta Dei memor poſſediſſe ſe hominem per Deum dicit, *Poſſedi*, inquit, *hominem per Deum*; nimirum punientem agnouit, quem agnoſcere beneficientem neglexit. Siſtenda hîc ſunt ſancti Baſilij Seleucienſis verba, qui orat. 4. ita loquentem Euam adducit: *Poſſedi hominem per Deum. Noui*, inquit, *meam diuini mandati tranſgreſſionem, noui à Paradiſo excidiſſe me, iiſque periculi, docta ſum, agnoſco punitorem, excepi pœnam, quæ* VT MAGISTRA ME AB ERRORE VINDICET, *ſeductionis pericula ſufficiens, alteras inſidias non admitto.* 471.

Punitio vt à magiſtra ab erroribus nos auocat. S. Baſil. Sel.

Tribulationis vtilitates. Idiota.

Plures tribulationis vtilitates, ac commoda recenſet doctus, piúſque Idiota lib. 2. de vera patientia, ait enim: *Nequaquam contemnenda eſt tribulatio, quæ cordis eſt ſanitas, & via recta ad vitam, quæ ita bonum quoddam, & datum optimum, quia elationem deprimit, laſciuiam reformat, intemperantiam edomat, & denique omnes actus illicitos.*

Qui ſuæ igitur ſaluti, ac ſanitati conſultum vult, periti Medici manum admittat, ſecantem vrentémque Deum adeò non reſpuat, vt etiam laudet, vt etiam gratias ſecanti agat, agat vrenti.

EXCVRSVS LXVI.

Tentatio eos perficit, quos premit.

Tentatio iuſtos exercet, *&* perficit.
Recuſat refici, *non recuſat tentari.*
Socordia ſcoria *abſtergitur afflictionum igne.*
Tentationis ſal, *ne iuſtus reſoluatur, & putreſcat.*
In tentationibus iuſtitia floret.
Dei memoria per tentationes inſeritur *memoria.*
Diaboli malitia iuſtos coronat.

472. *Tentatio iuſtus exercet, & perficit.* Sinit ſuos tentari Deus, vt probentur; vult tentationibus affici, vt proficiantur; efferre illos quærit dum premit, ſanctiorem ſolum habemus, quia tentationibus exercitum habuimus; non eſſet adeo perfectus, niſi tot ille fuiſſet affectus aduerſitatibus. *B. Laur. Iuſt.* Accinit Beatus Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio cap. 6. *Virtus languet, niſi exerceatur: laceſſita autem creſcit. Ignis quo plus agitatur, plus ſerpit. Videmus ſylueſtres feras cùm irritantur, indomitas fieri, quum verò quieſcunt, manſueſcere. Quis ſufficienter narrabit ad quantum perfectionis culmen ſanctum* IOB *euexerit tentatio?* Idem quoque in aliis præſtat, qui æquo ferunt animo tentationes, forti ferunt, quod Deus offert.

Recuſat refici, qui recuſat tentari. Vera dum in artificis ſunt manu poliuntur, exornantur, perficiuntur. idem Deus in ſuos præſtat, dum permittit tentari; hoc volebat ſanctus *S. Aug.* Auguſtinus in Pſal. 94. *Si recuſares*, inquit, *tentationem*, RECVSARES REFECTIONEM; *ergo reficeris, & ſi reficeris, in manibus artificis es, aliquid tibi tollit, aliquid corrigit, aliquid complanat, aliquid mundat, agit quibuſdam ferramentis ſuis*, NON VVLT REFICI, NON VVLT PERFICI, NON CONSVMMARI, QVI TENTATIONES FVGIT; addit ſanctus Pater eodem loco, *ſunt tentationes, ſunt tribulationes, conſummaris eis, non conſumeris*; conſumitur, qui ægrè eas ſuſtinet, & victus manus dat; conſummatur, qui tentationes libenti fert animo, & forti, exercetque virtutem in illis, non amittit.

473. *Socordia ſcoria abſtergitur afflictionum igne.* *S. Chryſ.* Tentationibus perficitur, qui vt aurum, in igne omnem ſocordiæ ſcoriam deponit, omnem negligentiæ temporiſque maculam abſtergit. Peritè ſanctus Chryſoſtomus in cap. 5. Iſaiæ, *Quemadmodum*, inquit, *aurum igni traditum* SCORIAM *omnem* DEPONIT, *ita & qui in mediis tentationum procellis conſtituuntur, ſi ſolertes admodum ſunt, & ſtudioſi, omnem ſocordiam abſtergunt, & a ſe depellunt.*

Tentationis ſal ne iuſtus reſoluatur, & putreſcat. *B. Laur. Iuſt.* Illuc idem ſalis metaphora, quod putredinem in iis anteuertit, & impedit, quibus adſpergitur, explicabat Beatus Laurentius Iuſtinianus de obedientia cap. 4. in hæc verba: *Sicut caro ſi ſale non adſpergitur, quamuis ſit magna, & præcipua, corrumpitur: ita & anima, niſi tentationibus aſſiduis* SALIATVR, *continuò reſoluitur, & relaxatur. Per ipſa nempe teſtamenta animæ negligentiæ putredinem excutit, & in ſpiritus viuacitate conſeruatur*; quod priùs licèt preſſiùs notauerat ſanctus Ambroſius manſione *S. Ambr.* 18. *Sicut quamuis caro præcipua ſit, niſi ſola aſpergatur, corrumpitur; ita & anima quantumuis perfecta, niſi aſſiduis ſaliatur tentationibus, relaxatur.*

474. *In tentationibus iuſtitia floret.* *S. Chryſ.* Florere in tentationibus, iuſtitiam in proſperitate flacceſcere, qui dixit, verus fuit, & vadem habuit auctorem ſub nom. Chryſ. hom. 3. in Matthæum aientem: IVSTITIA *in tentationibus* FLORET, *in proſperitate autem marcida eſt*; & Beatus Laurentius Iuſtinianus de caſto connub. cap. 6. *Non abſque ſpinis redolens naſcitur roſa, neque ſine tentationibus perficitur virtus, ambo connexa ſunt.*

Dei memoria per tentationes inſeritur memoria. *S. Iſaac.* Quidni tot bona à tentatione prodeant, tot naſcantur vtilitates, cùm per eam bonorum omnium fons Deus inſeratur memoriæ, à qua illum facile res ſecundæ obliterant? Scite ſanctus Iſaac Preſbyter de contemptu mundi lib. . *Sicut propinqua tibi ſunt ſuperbia, ita ſunt hominibus tentationes propinquæ: hoc autem diſpoſuit Deus ſapientia pro vtilitate tua, vt aſſiduè ad ipſum ſuum pulſes: & timore tribulantium in mente tua eius* MEMORIA *inſeratur.*

Diaboli malitia iuſtos coronat. *S. Ambr.* Tentamenta malis ad exitium ſunt, bonos verò coronant; coronarum materiam exhibet bonis diabolus, dum bonos tentat, eum vincunt, dum ſcilicet in tentationibus; Sanctus Ambroſius lib. de Parad. cap. 1. *Iudam nocuit Diabolus, ſed omnes Apoſtolos coronauit, qui malitiæ eius tentamenta vicerunt, te quoque coronabit ſi viceris.*

EXCVRSVS LXVII

Aduerſa forti, æquóque animo ferenda, tanquam animæ ſalutaria.

Aduerſitates modeſtiam *generant.*
Hominem liberum *reddunt flagella.*
Singulare beneficium *tribulatio.*
Liniæ vice *tribulationes iuſtis deſeruiunt.*
Flagella pactum ſalis.
Suos Deus erudit *dum tribulationibus exercet.*
Tribulatio, & afflictio animum ad recipiendam doctrinam *parant.*
In tribulationum nocte vera virtutum ſtellæ *apparent.*
Aduerſitatum, & tribulationum fel in mel *vertuntur.*

475. *Aduerſitates modeſtiam generant.* *S. Iſid. Peluſ.* Vtiles ſunt, & modeſtiam ingenerant, & inhalant ſecunda petulantiam, & immodeſtiam; id Iudæorum exemplo probat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 213. *Videtur*, inquit, *vt plurimum humana natura, in aduerſis quidem rebus modeſtiam colere, in ſecundis autem petulantem ſe præbere, atque hoc ex iis, quæ Hebræis acciderunt, apertiſſimè liquet. Tranſierunt enim mare rubrum, nec periculi quicquam ſubierunt, cùm autem in terram venerunt, naufragium fecerunt.*

Premit

Hominem liberum reddunt flagella.
R. Iochan.

Premit ſuos Deus, ſed vt liberet, vt ſoluat; olim leuis percuſſio, & alapa libertatis, & manumiſſionis ſignum erat, vt alibi notaui; idem hîc fit. Rem probe & acute colligit R. Iochanan apud Hebræos, qui ferè in hunc modum diſcurrit: *Quem Deus amat corrigit, & punit; ſi herus ſeruo dentem, aut oculum excuſſit, Dei lege tenetur eum liberum dimittere; quanto magis* LIBERVM HOMINEM *facient flagella à Deo inflicta, quæ totum hominem corripiunt, cor inuadat?* Singularis beneficij loco habenda tribulatio eſt; ſtricte ſanctus Auguſtinus epiſt. 87. *Quid*, inquit, *non miſericorditer præſtatur hominibus à Deo, à quo etiam tribulatio beneficium eſt? nam res proſpera, donum eſt conſolantis; res autem aduerſa, donum eſt admonentis Dei.*

Singulare beneficium tribulatio.
S. Aug.

Limæ vice tribulationes iuſtis deſeruiunt.
Aponius.

Limæ vice iuſtis tribulationes deſeruiunt, qua rubigo omnis ab illis eximitur, & abraditur, lima martyrij cruciatus Martyribus fuerunt. Scitè Aponius lib. 1. in Cant. *Immaculata autem laudatur, & pro eius nomine moriendo, lima martyrij ſplendeſcit. Nullum enim aliud ferramentum fortius potuit reperiri, per quod antiqua ſcoria animæ* LIMARENTVR, *niſi martyrij* LIMAM.

476.
Flagella pactum ſalis.
Reſc Lakis.

Vtilia Dei flagella ſunt, quod Reſc Lakis apud Hebræos ita probabat, obſeruans vocem ברית in diuinis litteris, & Dei flagellis, & cum ſale, habemus enim FACTVM SALIS, vt rectè innueretur, flagella ad modum ſalis ſe habere, vt ſicut ſal carnem condit, & præſeruat à corruptione, ſic etiam Dei flagella hominem à peccatis mundant.

Suos Deus erudit dum tribulationibus exercet.

Suos Deus erudit dum aduerſitatibus exercet, pericula ipſa proba monita ſunt, & creaturæ, quæ in nos ſæuiunt præceptores. Dormiebat Dominus in naui, orta interim tempeſtas eſt, vndæ fluctuant, timent Apoſtoli; quò fluctus iſte ſpectabat mariſque æſtus, vt Apoſtolorum fides firmaretur, diceres mare Doctoris loco orbis Doctoribus fuiſſe; dixit iſtud priùs ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 22. apud quem Chriſtus ita loquitur; *Eſto mihi diſcipulorum* PRÆCEPTOR, *ô mare, & pro flagro fluctuum terrorem iniice; attollantur vndæ ſuæ, armentur venti, iactetur vndequaque ſcapha, naufragij minæ intentetur, mors oſtentetur, mortis expectatione pendeant, vſque ad ſpem tamen ſtet terra: nam terreri volo, non occidi.*

S Baſil. Sel.

477.
Tribulatio, & afflictio animum ad recipiendam doctrinam parant.

Luxus doctrinæ hoſtis ſolet eſſe, in luxu, in deliciis non facilè ſedem ſuam doctrina, & eruditio locat; anguſtia verò, tribulatio, afflictio animũ, ad excipiendum doctrinã parant; hinc eſt, quod Dei notitiam populus, Hebræorũ percepturus à Moyſe, priùs in Ægypto ſuppliciis, & tribulationibus premitur, vt idoneus recipiẽdæ doctrinæ redderetur. Huc facit illud eiuſdem ſancti Baſilij Seleuciæ Epiſcopi orat. 25. vbi ait, *Moyſes Hebræorum Doctor Dei cognitionis diſciplinam Iudæorum filiis traditurus diſcipulorum animos Ægyptiorum ſuppliciis ante percellit, & creaturam iuſſu Dei transformat, quo mentes idoneas* COMPARET AD DOCTRINAM, *totiúſque naturæ legibus vim affert, quo mores euellat improbos.*

Idem.

In tribulationum nocte verè virtutum ſtellæ apparent.
S. Bern.

Virtus vera aduerſitatibus proditur, in tribulationum nocte ſplendet, vt & ſtellæ, quæ interdiu non apparent, videntur in noctis obſcuritate. Scitè ſanctus Bernardus ſerm. 27. in Cantica: *Porro*, inquit, *ſtellas dixiſſe virtutes non me pœnitet, conſiderantem congruentiam ſimilitudinis. Quomodo nempè* STELLÆ *in nocte* LVCENT, *in die latent; ſic vera virtus, quod ſæpe in proſperis non apparet, eminet in aduerſis.*

Nouarini Adagia SS Patr.

Ferendæ aduerſitates ſunt, libandæ amaritudines, quæ in dulcedinem mutabuntur; de ſponſo Chriſto ait ſponſa in amoris Cantico, *Mel & lac ſub lingua tua*; & tamen eidem ſponſo acetum, & fel porrectum legimus in Euangelio; quid melli ad fel porrectum ad acetum lac? tacitè monemur, Chriſtum amare amaritudines in dulcedinem vertendas. Huc flexit Gilleb. Abb. ſerm. 40. *Acetum*, inquit, *cum felle mixtum, quod deguſtauit prælibans, non bibens, in vini, & lactis tranſiuit ſaporem: hanc & tu fidelis anima tibi commutationem futuram confide.*

Aduerſitatũ, & tribulationum fel in mel vertuntur.
Cant. 4. 11.
Gilleb.

EXCVRSVS LXVIII.

Tentatio animæ cuſtos.

Tentatione anima cuſtoditur.
Diabolus noſtri cuſtos *dum in nos ſæuit.*
Tentatio cuſtodia *quædam eſt.*
שמיר *quid, & vnde.*
Tribulationes ſepes *ad animæ cuſtodiam.*
Virtutum roſæ *inter tribulationum ſpinas.*
Creſcit inter tentationum ſpinas *virtus.*
Spinæ *aliquot in Chriſti corona, & ſuis reſeruatæ.*
Tribulatio animæ frænum.
Diuinæ prouidentiæ Theſauros *tentatio patefacit.*
Tentationum nundinæ *ad lucra ſpiritualia.*

ITa eſt, inhiet licèt ruinæ noſtræ Dæmon dum tentat, Deus tamen eius tentatione vtitur in noſtri cuſtodiam. Satanæ traditus Iob fuerat, vt ſæuire in eum poſſit; ſæuiit quantum potuit, artes omnes adhibuit, vt fortem athletam deiiceret, & ſterneret; ſæuiit in corpus, quod vlceribus repleuit, verùm animam cuſtodiuit, ex perſecutore cuſtos euaſit; imò cuſtodiuit, quia ſolum patientem flagellauit. Huc ſpectauit Deus, cùm dixit Iob 2. 6. *Ecce in manu tua eſt*; age in illum, quidquid tibi lubet, patientiam eius exerce, *veruntamen animam illius ſerua*; eſto animæ cuſtos dum ſæuis in corpus. Quid? quod cuſtodiendi verbum adhibet etiam ſanctus Auguſtinus dum hæc verba ad hunc modum legit annot. in Iob. *Ecce trado illum tibi, tantùm animam eius cuſtodi.* Diabolus ipſe noſtri cuſtos eſt, dum Deus iubet. *Quanta vis Chriſti*, ait ſanctus Ambroſius lib. 1. de pœnit. cap. 13. hanc lectionem verſans; *vt* CVSTODIA *hominis imperetur etiam ipſi diabolo, qui ſemper vult nocere, imperante Chriſto, & Diabolus ſit prædæ ſuæ* CVSTOS; & cap. 12. *carnem vlcerat, ſed* CVSTODIT *animam.*

478.
Tentatione anima cuſtoditur.
Iob. 2. 6.
S. Aug.
Diabolus noſtri cuſtos, dũ in nos ſæuit.
S. Amb.

Cuſtos eſt Diabolus dum tentat, cùm ſingularis cuſtodia tentatio ipſa ſit, ſingulare munimen. Præclarè Origenes hom. 27. in Num. *Quid eſt, quod quamuis grandes habeat anima profectus, tamen tentationes ab ea non auferuntur? Vnde apparet, quia velut* CVSTODIA *quædam, & munimen, ei tentationes adhibentur.*

Tentatio cuſtodia quædã eſt.
Orig.

Spinæ ita eorum manus pungunt, qui ad eas accedunt, vt hortum, quẽ ambiunt, cuſtodiant, adeò, vt à cuſtodia quoque nomen videantur habere. Oleaſter in cap. 7. Iſaiæ שמר *ſamir, quam vertimus*

שמיר *quid, & vnde.*
Oleaſt.

Tribulationes ſepes ad animæ cuſtodiam.
S. Bern. Sen.

veprem, ſignificat propriè ſpinas, ex quibus ſepes fiunt, quibus agri, aut vinea cuſtodiuntur, à [illegible] *, quod eſt,* CVSTODIRE; ita ſe habet tentatio, & tribulatio quælibet, quæ dum pungit cuſtodit; hinc illud ſancti Bernardini Senenſis ſerm. 8. Sabb. poſt Cineres art. 1. cap. 2. *Eſt tribulatio ſepes muniens hortum mentis, maximè ab auaritiæ culpa, vnde Oſeæ 2. ſepiam vias tuas ſpinis*; ſpinæ quoque muniunt roſas, & tribulationes, quas hoſtis infert, virtutes, vt iure monuerit ſanctus Nilus in cap. parænet. [illegible Greek] idest, *Tolera tribulationes, inter ipſas enim virtutes quemadmodum inter ſpinas, roſæ naſcuntur, & germinant.*

Virtutum roſa inter tribulationum ſpinas.
S. Nilus.

Creſcit inter tentationum ſpinas virtus.
S. Laur. Iuſt.

Docet exemplo ſuo Iob, virtutem à tentatione incrementum ſumere, & creſcere virtutem, quia quatitur, ac percellitur. Egregie Beatus Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio c. 6. *Non abſque ſpinis redolens naſcitur roſa, neque ſine tentationibus perficitur virtus, ambo connexa ſunt, factum eſt, inquit Scriptura, veſpere, & manè dies primus, virtus enim langueſcit, niſi exerceatur, lacessita autem creſcit ignis, quo plus agitatur, plus ſerpit; videmus ſ[æ]uiſſime feras cum irritantur indomitas fieri, cum verò quieſcunt manſueſcere: quis ſufficienter narrabit, ad quantum perfectionis culmen ſanctum IOB euexerit tentatio? prius ſoli Deo notus erat, prius virtus menti inerat tanquam nouella plantatio, poſt probationem verò, velut ingens arbor proficiens, & per humilitatem ad ima terræ radices ſparſit, & in alto ſeras erecta cacumine, omnem ſua [illegible]riditate lætificauit Eccleſiam, transferum, nec fructificare deſtitis, electorum ſiquidem virtus tentationum examinata incendio, & rubiginem amittit, & perfectione ſua rutilans elucescit.*

480.

Spinæ aliquæ in Chriſti corona, & ſuis reſeruatæ.
B. Ma. Magd. de Paz.

Multæ Chriſti caput ſpinæ punxerunt, ſed aliquæ in eius corona fuerunt, quæ iniuiùm Chriſtum pupugerunt, vt ſcilicet & Chriſti amatores aliquæ ſpinæ relioquerentur, ad virtutum cuſtodiam; iſtuc diuinitus educta didicit B. Maria Magdalena de Pazziis in ecſtaſim rapta.

Tribulationum animæ frænâ.
Anaſt. Nicæ.

Tentationes Deus permittit, immittit afflictiones, vt iis veluti ferris a vitiis cohibeantur. Anaſt. Nicen. quæſt. in Script. *Propterea*, inquit, *tentationes, & afflictiones, & multi rerum caſus eueniunt, vt* FRÆNA *innumerabilia circumponantur animæ, quæ facilè extollitur in ſuperbiam.*

Diuinæ prouidentiæ theſauros tentatio patefacit.
B. Laur. Iuſt.

De tentatione ita ſentit Beatus Laurentius Iuſtinianus lib. de caſto connubio cap. 6. *Procul dubio tentatio via eſt, quæ non ſolum hominem perficit, verum etiam diuinæ prouidentiæ* THESAVROS PATEFACIT.

Tentationum nundinæ ad lucra ſpiritualia.
Marc. Arch.

Tentationem nundinis in hunc modum comparabat Marcus Archiepiſcopus in catena Græca Lucæ cap. 11. *Omnis euentus, & tentatio nundinis comparatur; qui illa rectè vti, cum ea negotiari nouit, lucri plurimum facit, neſciens verò vti, damnum refert.* qui ſpiritualia lucra amat, cùm ſiuat ſine compendio harum nundinarum tempus effluere.

EXCVRSVS LXIX.

Tentationum, & tribulationum ventus firmiorem illius mentem reddit, qui concutitur.

Eorum peculiariter Deus *eſt, qui eius amore aliquid patiuntur.*

Magnis viris *adnumerandus, qui magna pro Deo patitur.*

Tentationis ventus *paleam à tritico diſcriminat.*

Plantas venti *nutriunt, & firmat tentatio eorum animos, quos ferit.*

Tentationis ventus *ignem auget.*

Iuſtorum deſideria tribulationum flatibus *aſcenduntur.*

Charitas aduerſitatis ventis *excitatur.*

Stultitia certa conſignatio, leuibus auris *concuti, & deiici.*

TEntationibus ſuos Deus exercet, ſed non eos deſerit, quin ita illis adſit, vt nihil aliud operari videatur indicauit iſtuc Regius Propheta Pſalm. 90. cùm dixit: *Dicet Domino ſuſceptor meus, & refugium meum; Deus meus*; ſignate *meus* dixit, eorum enim peculiari quadam ratione Deus eſt, qui eius amore aliquid patiuntur, itaque illis ſuccurrit, vt illorum tantum curam agere videatur. Acute ſanctus Bernardus ſerm. 2. in Pſalm. *Qui habitat*, hæc verba expendens, *Quia in creatione, in redemptione, cæteriſque communibus beneficiis eſt* DEVS *omnium, ſed* IN TENTATIONIBVS SVIS *tanquam* PROPRIVM *eum habent ſinguli electorum. Si enim paratus eſt ſuſcipere cadentem, & eripere fugientem, vt videri poſſit relictis omnibus aliis, ei ſoli operam dare.* 481.

Eorum peculiariter Deus eſt, qui eius amore aliquid patiuntur.
Pſal. 90.
S. Bern.

Qui tentationes non ſolùm forti, ſed etiam libenti, lætóque animo pertert, is perfectiſſimis viris annumerari poteſt. Iacobus in ſua Canonica cap. 1. ad patientiam fideles inhortans ait: *Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis*; cur *fratres* eos vocat, non potiùs filios, cùm hac appellatione non ſemel vtantur Apoſtoli? An vt innueretur, eum, qui cum gaudio tentationes excipit eo iam perueniſſe, vt non ſolùm Apoſtolorum filius dici poſſit, ſed etiam frater? Accinit Didymus in hunc locum, dum ait: *Ad perfectionem virilem, & patientiam ſimul innitans conſequenter fratres ſuos appellat, & non ſuos, quibus ſcribit; quomodo enim perfecti non ſint, qui non ſolum ſine triſtitia, ſed etiam cum gaudio propter Chriſtum tentationes ferre naſcuntur. Nam quicumque varias tentationes cum delectatione ſuſtinet, eum probatiſſimum opus ſequitur.*

Magnis viris adnumerandus, qui magna pro Deo patitur.
Iacob 1.
Didymus.

Tentationis ventus paleam tritico diſcriminat.
S. Aug.

Tentationes vtilitatem ſignificarunt, qui eam pariarunt vento; ventus paleam a tritico diſcriminat, tentatio iuſtos ab improbis ſecernit; hac metaphora vritur ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 34. dum ait: *Palea volat, frumentum manet; ideo in populo grani laudabo te. In grani populo, quem ventus tentationis non aufert, in his Deus laudatur. Nam palea blaſphemat ſemper*; & ſermone de charitate ſic rem premit: *Arbore ſpectare licet, qua vt validioribus ventis agitantur, ita & maiori robore obfirmari ſolent, & rami fieri, & frondibus denſiores. Quocirca vt nos ſi animi magnitudine præſtamus, magis, ac magis invaleſcimus, inquit enim, Vir conſtans, animo longe ſapit: timidus verò, ſinitus admodum, & vecors.* Huc ex prophanis euaſit quoque Seneca cur bon. vir. mal. fiant cap. 4. *Quid miraris bonos viros, vt confirmentur, concuti? non eſt arbor ſolida, nec fortis, niſi in quam frequens ventus incurſat, ipſa enim vexatione conſtringitur, & radices certius figit.* Paulo aliter rem verſat idem ſanctus Pater in Pſalm. 36. *Si*, inquit, *boni ſumus in Eccleſia, Chriſti frumenta ſumus: ſi mali ſumus in Eccleſia, Chriſti palea ſumus, tamen ab area non recedimus. Tu qui vento tentationis foras volaſti, quis es?* TRITICVM? *Non id tolleret ventus*

Seneca.
Idem.

Plantas vēti nutriunt, & firmat tentatio eorum animos, quos ferit. S. Nilus.

ventus ex arca. Sanctus Nilus ita ſentir orat. ſexta de acedia: *Quod corpori ſano, valentique cibus eſt, idem eſt tentatio animo forti, ac generoſo. Plantas enutriunt venti, & tentatio confirmat animi fortitudinem.* Infirmus eſt, minimeque ſanus qui hunc cibum reſpuit, imbecillis, & tener, quem hic ventus deiicit; quod ventus plantis, hoc animis tentationem eſſe aſſerit quoque ſanctus Chryſoſtomus qui hom. 4. ad populum Antiochenum ita diſſerit: *Sicut firmas arbores ventorum impetus irruens, & vndique iactans non euellit, ſed & ſolidiores, & firmiores his incurſibus reddit: ſic & animam ſanctam, & pie viuentem, tentationum incurſus & tribulationum non ſupplantant, atque etiam ad maiorem patientiam preparant: ſicut & B.* IOB *ſplendidiorem, & venerabiliorem reddiderunt.* Sanctus Auguſtinus ſerm. 23. de verbis Domini vento tentationem comparabat, qui ignem potius excitat, ac auget, quàm ſepeliat, & extinguat: *Hodie*, inquit, *laboramus, & lampades noſtra inter ventos ſaculi huius, tentationiſque fluctuant. Sed ardeat in robore flamma noſtra, vt ventus tentationis augeat ignem potius, quàm extinguat.* Sanctus Petrus Chryſologus ſerm. 97. ventorum metaphora vtitur, vt probet, quinam verè in Chriſto radicati, & quinam ſecus; ait quippe, *ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Flores multi multitudinem fructuum pollicentur, ſed examinat ventorum flabris, ad fructum pauciſſimi perſeuerant: ſic credentes in Chriſto multi Eccleſia videntur in pace, vbi autem perſecutionis procella perflauerit, pauci Martyrij reperiuntur in fructu.*

S. Chryſ. — *Tentationis ventus ignem auget.* S. Aug. — *Quinam in Chriſto ſint radicati tentationis ventus probat.* S. Pet. Chryſ.

482. Iuſtorum ea deſideria tribulationis flatibus ad inſtar ignis accendi, ſic habet Beatus Laurentius Iuſtinianus cap. 14. de charitate: *Electorum deſideria deprimuntur aduerſitate, vt proficiant, ſicut ignis flatu premitur, vt creſcat, & vnde quaſi extingui creditur, inde roboratur; ſic nimirum cùm per tentationem humilitas in anima proficit, proſpera eſt ipſa aduerſitas qua mentem, & charitatem accendit, & ab elatione cuſtodit*, quod ſumpſit ex ſancto Gregorio lib. 26. moral. cap. 10. qui præiuerat, dicens: *Sic itaque electorum deſideria dum premuntur aduerſitate* PROFICIVNT, SICVT IGNIS FLATV *premitur, vt creſcat, & vnde quaſi extingui creditur, inde roboratur.*

Iuſtorum deſideria tribulationum flatibus accenduntur. B. Laur. Iuſt. — S. Greg.

Charitas aduerſitatis ventis excitatur. S. Aug. — Vgo Cat.

Fuere, qui ad charitatem rem flexere, flexit ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 118. conc. 17. in hæc verba: *Sed tam magna charitatis ſuauitate, vt ſub eius preſſura non poſſit extingui. Sed ſicut ingens flamma ſub impetu venti quanto magis reprimitur, tanto ardentius excitari*; ſancti huius Patris veſtigia preſſit Vgo Carenſis in Pſalm. 4. CHARITAS, inquit, *in bonis flatu tribulationis* DILATATVR, *ſicut carbo ex flatu magis accenditur.*

Stultitie certa conſignatio leuibus auris concuti, & deyci. Matth. 7. — S. Chryſ.

In Euangelio ſtultus audit, qui fabricat ſuper arenam, cuius ædificium venti irruétes strauerunt; Matth. 7. *Omnis*, inquit, *Chriſtus, qui audit ſermones meos, & non facit eos, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſupra arenam, & venerunt flumina, & flauerunt venti; & irruerunt in domum illam, & cecidit*; ſi certa ſtultitiæ nota, & conſignatio eſt domum ſtruere, quæ grauium tentationum ventis concuſſa deiciatur, qui a ſtultitia immunis, qui leui aura verbi vnius durioſculi flatu cadit? aut qui illecebris ſterni ſe ſinit? Præclarè rem vrget ſanctus Chryſoſtomus hom. 5. in Geneſim, vbi poſt producta Chriſti verba ſubdit: *Vos autem neque ventus afflauit, neque in vos flumij irruerunt, ſed dumtaxat eius quædam aura Diaboli ſpirauit, & omnes vos ſubuertit; quid hac inſipientia deterius?* cadit hæc nota in omnes illos, quos leuis aduerſitas, tentatio leuis ſternit, & deiicit.

ADAGIVM DCXXXIV.

Orbis fabula fieri.

EST probris omnium ludibriiſque exponi, riſus materiam omnibus præbere, ac dicteriorum, huc illud ſancti Bernardi epiſt. 78. vbi hoc monitum vni exhibens exhibet cunctis: *Sint*, inquit, *procul à te iam blandi, ac fraudulenti laudatores, qui cum in faciem te benedicerent, probris omnium, atque ludibrijs exponebant, & eorum præſens euge* ORBIS TIBI FABVLAM *pariebat, imò te fabulam orbi.* 483.

Huc ſpectat & illud Petri Bleſenſis epiſt. 5. *Eſtis* FABVLA *in ore hominum, ſtudiúmque omnium fieri commune eſt, linguas procaces laxare contra vos in deteſtandum ſuſurrium*, huc facit illud ſancti Gregorij Nazianzeni epiſt. 18. vbi Sophronio præſidi ſcribens ait; *Atque vt vno verbo dicam*, FABVLA FACTI *ſumus, qui felices quondam habebamur*; quod torqueri in illos poterit, qui omnium ludibrium facti, omnium contumeliis feriuntur, quin & damnis.

ADAGIVM DCXXXV.

Gubernare tentat, antequam remigare ſciat.

IN eum quadrat, qui muneri ineptus præfecturam quærit, & virtutibus deſtitutus ducem ſe aliis exhibet. Audiendus hic ſanctus Ephræmus Syrus de timore Dei, vbi ita loquitur: *Quis non ingemiſcat ſuper hiſce? quippe qui cùm ne vnam quidem adhuc ſolitaria vita virtutem demonſtrare poſſimus, præfecturas ſectamur: quare & nos etiam in continenti conſtituti, naufragium confeſtim patimur. Et hoc numquid ex inobedientia noſtra, atque inſolentia?* REMIGARE *enim* ANTEQVAM SCIAMVS, GVBERNARE TENTAMVS.

ADAGIVM DCXXXVI.

Pelagus aquam deſiderat.

VTemur hoc prouerbio cùm quis illud quærit, & optat, quo refertiſſimum eſt, vt ſi doctus indoctum adeat doctrinæ cauſa, pudens imprudentiorem conſulat cauſa conſilij; huc facit illud, quod affert ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. ad Baſilium, quæ inter Baſilianas eſt trigeſima nona; ait enim: *Si vero videtur, & ipſe adero, & conſilijs quicquam fortè communicabo, quàm ſi* PELAGVS AQVAM, *& tu conſultorem* DESIDERAS. 484.

ADAGIVM DCXXXVII.

Adiuratore Hippocrate in re aliqua opus non habere.

QVi ſua ſponte, & virtutis amore in re, aut arte aliqua ritè ſe exerceat, vt ad eam rectè exercendam alia vi non indigeat, hic prouerbialiter adiuratore Hippocrate dicetur non indigere. nam tradunt Hippocratem præſtantiſſimum Me-

dicum, & temperantiæ nomine omnibus admirabilem iuramentum reliquiſſe, ne quis medicæ artis aliquid adulteraret, aut cum fraude tractaret; extat & inter Hippocratis opera quædam formula, iuxta quam conceptis verbis iurare cogebantur, quicumque ex ipſius diſcipulis profiteri medicinam, ac exercere inſtituiſſent, quo ſcilicet ad eam artē ritè, ſanctéque colendam iniuriandi religione ſe obſtringerent; huc, teſte etiam Elia, ſpectauit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 10. quæ in laudem Cæſarij eſt, ſic enim eum effert: *Qui cùm ob pudicitiam, ac temperantiam omnibus charus eſſet, eáque de cauſa pretioſarum rerum curam ſuſciperet, nec* ADIVRATORE HIPPOCRATE *vllo modo* OPVS HABERET. Quid diſcipulos ſuos adiurare voluerit Hippocrates, docet ſanctus Hieronymus epiſt. 2. quæ eſt ad Nepotianum, vbi hæc habet: *Hippocrates adiurat diſcipulos antequam doceat, & in verba ſua iurare compellit, extorquet ſacramento ſilentium, ſermonem inceſſum habitum, moreſque præſcribit: quanto magis nos quibus animarum cura commiſſa eſt, omnium Chriſtianorum domos debemus amare, quaſi proprias? Conſolatores potius nos in mœroribus, quam conuiuas in proſperis nouerint.*

ADAGIVM DCXXXVIII.

Malis circumdati ſumus, filios quamprimum baptizemus.

485. QVòd fieri olim conſueuerat, vt in diſcriminibus, ac vrgentibus neceſſitatibus filiorum Baptiſmo, tanquam remedio vterentur, hoc iuit in prouerbium; ſic & Sephora, vt cædem quam Angelus minabatur auerteret, filium ſtatim circumcidit; ſolere hoc vulgo iactari indicat ſanctus Iſidorus Peluſiota, qui lib. 1. epiſt. 125. Sephoræ facinus illuſtrans hæc habet: *Poſtea quam Sephora culpam agnoſcens, capillo arrepto, filium circumcidit, atque ad Angeli pedes ſe ſe prouoluit, confeſtim ille abſceſſit. Qua quidem iure illud iuſtæ Dei indignationis cauſam fuiſſe indicauit, quod vxoris fides coniecerat, ſiquidem mulieres, cùm neceſſitas vrget, diligentioribus, quam viri artibus vti, ſincerinſque ad Deum profugere conſueuerunt. Quamobrem illud fecit, quod in grauiſſimis neceſſitatibus, ac periculoſis caſibus dici ſolet,* MALIS CIRCVNDATI SVMVS, FILIOS QVAMPRIMVM BAPTIZEMVS; *Angelus fortaſſe myſterio flectetur, quippe Iudæi Baptiſmi loco circumciſione vtebantur.*

ADAGIVM DCXXXIX.

Beſeleelis ſpiritus.
Nouus Beſeleel.

BEſeleelis artifex à Deo vocatus eſt, vt Spiritu ſancto plenus, plenus & omni artis peritia tabernaculum ſcitiſſimè ad Dei iubentis regulam normámque fabricaret, vt habetur Exod. 31. & 35. flecti res ad alios poteſt, vt ſi contra hæreticos pugnandum ſit, Beſeleem neceſſarium eſſe dicamus, quempiam ſcilicet, qui diſputationum, & dogmatum ſapientia ſit inſignis, ſi quidpiam egregiè ſit elaboratum, Beſeleelem adfuiſſe aſſeratur; huc facit illud ſancti Gregorij Nazianzeni, qui epiſt. 19. ad Baſilium ſcribens, & Baſilium ſignificans ait: *Quandoquidem hæretici coniuratis animis Eccleſiam percurſant partim iam præſentes, ac turbam concitantes partim vt rumor eſt breui affuturi: at periculum eſt, vt veritatis doctrina conuellatur, niſi primo quoque tempore* BESELEELIS SPIRITVS *excitetur, hoc eſt, ſapientis huiuſmodi diſputationum, & dogmatum Architecti.*

Nouus etiam *Beſeleel* audiet, qui eximio alicui operi magno apparatu manum admouet, ſingulari ſtudio atque adeò mentis, & corporis puritate, alicui ſe labori adiicit. Daniel Monachus in vita ſancti Ioannis Climaci, quæ eius operibus præmittitur, ita de Climaco loquens loquitur: *Quid de ſumma cordis munditia, quam hic* NOVVS *per obedientiam* BESELEEL *inchoauit, ſed Hieruſalem illius cœleſtis imperator ſua præſentia conſummauit?* Quemadmodum enim Beſeleel tabernaculum Deo in quo habitaret, & reſponſa daret, per patientiam ædificauit, ita & Climacus cùm animam ſuam omnibus excoluiſſet, corpúsque expurgatis ſordibus emaculaſſet, ſe ipſum ſanctiſſimi Spiritus ſplendidiſſimum templum exhibuit. Quò ſpectabat & ſcholium Græcum, quod huiuſmodi eſt: καθάπερ ὁ Βεσελεὴλ τὴν σκηνὴν κατηρτίσατο διὰ τῆς ὑπομονῆς χρηματίζειν ἐν αὐτῷ τὸν Θεὸν [illegible]. οὕτω καὶ οὗτος τὴν ψυχὴν κοσμήσας, καὶ τὸ σῶμα καθάρας, ναὸν τοῦ παναγίου πνεύματος ἔδειξεν ἑαυτὸν ὡραιότατον.

ADAGIVM DCXL.

Formica plauſtrum trahit.

DE iis, qui maiora viribus tentant; ſanctus Bernardus epiſt. 180. ita ſcribit. *Nunquid petiui a Domino meo ordinari per me Eccleſias, diſponi Epiſcopatus, creari Epiſcopos? aptum videlicet inſtrumentum,* FORMICA PLAVSTRVM TRAHIT. dicetur de quibuſcumque ad aliquod onus inidoneis.

ADAGIVM DCXLI.

Aſino leonem ſuperueſtire.

TOrquebitur in eos, qui ſe magnificentius gerunt, quam pro ſua conditione, & alij extime videntur, ac vere ſint, aut onus viribus maius ſuſcipiunt. Nicolaus ſancti Bernardi Notarius epiſt. 38. ita illud verſat: *Putaſne poteris mutare pellem ruſedinis ſuæ? non multum eſt enim, neque enim expoliauit eam, cùm venerit ad vos, ſed* ASINO LEONEM SVPERVESTIVIT, *& nunc detracta Regia pelle ad innatam, & cognitam ſibi reuerſus eſt tarditatem.*

ADAGIVM DCXLII.

Herodianum iuramentum.

DE iniuſto, ſacrilego, & impio; cùm iuraſſet Herodes ſe ſaltanti puellæ daturum quicquid petiiſſet, petiit erudita a matre Herodiade Ioannis caput, quod amputari Herodes iuſſit, ne violaret iuramentum, ac ſi religionis vinculo impius teneretur, qui omnem religionem obiurauerat, & tam iniuſto facinore ſummo numini litaret; reſpexit ſanctus Bernardus epiſt. 123. 486.
vbi ait: *Sic Rex emendat, quod in Eccleſiam Bituricenſem* HERODIANO IVRAMENTO *commiſit.*

Iuſiurandi fictam religionem, quam præferebat Herodes, ita euincit, & probat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 18. vt Ioannem toto ipſo Herodis Regno maiorem eſſe oſtendat; *Pape*, inquit, *prodigioſam tragœdiam iuſiurandi religionem fingit; nam quod perlubens, & admodum volens, non illubens, neque moleſtè ad aedem aggreſſus ſit, dilucidè dictis aperuit; age enim quando Regni dimidium pollicetis, Ioannis caput pro munere repoſcebatur; quid admiſiſſet iniuria, ſi talia locutus fuiſſet? Ego puella ſaltandi artem in te miratus rapta a me voluptatis premium dimidiatum regnum pollicebar, tu verò Baptiſtæ caput exquiris toto meo Regno longè pretioſius, quódque ſceptris meis clariùs emicat, ac dignitate mea longè eſt excelſius. nam aut alterum mihi Baptiſtam monſtra, & Ioannem alterum in Regno ſupereſſe, aut, quod obſcurum non eſt, toto regno me ſpoliare aues. Quemadmodum enim poſſeſſionum, pecuniarúmve fine indepto æquam mihi partem relinqueres: ſic modò cùm Baptiſtam poſcis, alterum mihi talem monſtra ſuperſtitem. Quandiu verò alium non vides ipſi virtute quàm ſimillimum, imprudens ò mulier Ioannis nomine toto me regno proſcribis: at grato vſus ſilentio lætatur animitus, oculitus autem mæret, & ſub inhumanitatis perſona humanitatis partes agit.*

De hoc falſo Religionis prætextu, qui in Herode fuit, ita loquitur Rabanus Maurus lib. 5. in Matthæum cap. 16. *Fermentum Herodis, eſt adulterium, homicidium, temeritas iurandi, ſimulatio Religionis*; impius Religionem ſimulat, religionis omnis, ac pietatis temerator.

Licitum eſſe in Dei nomine iurare Deus ipſe oſtendit dum per ſe iurat, nec ſemel in diuinis litteris iuramenta permittuntur; ſignate Deut. 6. cur in Euangelio damnantur iuramenta? an ne iurandi facilitate in periuria quis decidat? Hoc voluit ſanctus Auguſtinus lib. qq. ſuper Deut. q. 12. *Quod ait de Domino, & in nomine eius iurabis. Non ita præceptum accipiendum eſt quaſi iurari iuſſiſſet, ſed in alterius alicuius Dei nomine iurare prohibuit. Melius autem ſit ſi ſecundùm Euangelium non iuraueris, non quia mala eſt vera iuratio, ſed ne in periurium incidatur facilitate iurandi. Qui enim iurat, non ſolùm verum, ſed etiam falſum iurare poteſt. Qui autem omnino non iurat, à periurio longè ambulat.*

ADAGIVM DCXLIII.

Tanquam Cereris ſacra aliquid conſeruare.

Diligens, & religioſa cuiuſpiam rei cuſtodia hoc prouerbio ſignificabitur, huc ſpectant ſancti Petri Damiani verba, qui opuſc. 31. cap. 3. eos premens, qui reculis ſuis nimis adhærent, ita ſcribit: *Sunt qui ad aliena quidem acquirenda non inhiant, ſed quæ ſua ſunt tenaci cuſtodia* TANQVAM CERERIS SACRA CONSERVANT. Paulo aliter idem ſanctus Pater vocat ſacra Cereris offerre; poſſunt hic eius verba inſeri, ſic enim ille ſcribit opuſc. 49. cap. 4. *Lenteſcunt nunc genua crebris attrita metanæis, immo cætera membra diuerſis exercitationibus edomentur, ne quorundam more, durus poſtmodum ſtare videaris, & rigidus, & manimuadulus, vt aiunt,* QVASI SACRA CERERIS OBLATVRVS. *Eſto ſollicitus ad exhibendum ſedulitatis officium, & promptus ſemper ad obſequia delata reſpuere ipſe ſatage, omnibus miniſtrare.*

ADAGIVM DCXLIV.

Inter aſtra nidum collocare.

IN eos prouerbialis hæc hyperbole quadrat, qui ſe à vulgi fece, aut vitæ impure cœno exemerunt, & in ſummo perfectionis, ac ſanctitatis culmine ſedent. De his ita ſcribit B. Laurentius Iuſtinianus de perfect. monaſt. conuerſ. cap. 12. *O quot iam* INTER ASTRA NIDOS SVOS COLLOCASSE *credebantur occaſione fraternæ charitatis, in lutum carnalis concupiſcentiæ turpiter corruerunt.*

ADAGIVM DCXLV.

Tela aranearum.

DE re inani, & caſſa, & paruo tempore duratura ſulet, qua in ſacris, qua in prophanis litteris prouerbium iſtuc vſurpari, hinc Theodoretus Cypri Epiſc. de prouid. lib. 6. τὴν ὑπ' αὐτῶν πλεχθεῖσαν κατηγορίαν ἱστὸν ἀράχνης ἀποδείξομεν, id eſt, *accuſationem ab illis contextam* ARANEÆ TELAM *eſſe oſtendemus.* Et Proclus Conſtantin. 487.
Epiſc. ὄντως ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα λέγοντες. id eſt, QVI ISTA GARRIVNT, VERE TELAM ARANEÆ CONTEXVNT; & ſanctus Iſidorus lib. 5. epiſt. 152. *Grauiter*, inquit, *turbato ſimilis es, quòd ciuili gloria excidiſſe ſis viſus. Exiſtima itaque vitæ huius bonam exiſtimationem* TELIS ARANEARVM *tenuiorem eſſe, fumiſque magis exilem. In cœleſti itaque mentem tuam dirige, animique tumultum facile placabis.*

Præſentis vitæ vanitas hac eadem prouerbiali ſimilitudine explicatur; egregiè rem verſat ſanctus Gregorius Nyſſenus tract. 1. cap. 7. in Pſalmos, vbi ait, *Quibus enim ira potentia, & vis præualet, his vita quadam vmbrati, & minimè ſubſiſtens ducitur ad ſimilitudinem* TELÆ ARANEARVM; *vt enim illa apparet quidem quoad connexa fuerit, at ſi quis manum admouerit, derepentè contactu digitorum dilabens euaneſcit; ſic & humana vita ſuperuacaneis, & non conſiſtentibus ſtudiis, tanquam aereis quibuſdam filiis ſemper implicata contexit ſibi non ſubſiſtentem telam, quam ſi quis firma cogitatione apprehendas, effugit contactum vana ſedulitas, inque nihilum recidit.*

ADAGIVM DCXLVI.

Nouus Sichem.

IMpudici alienæ pudicitiæ violatores hoc titulo traducentur; ſumptum ex illo Geneſis cap. 34. vbi Sichem Princeps Dinam Iacobi ſororem rapuit, & violauit. Torqueri & elegantiſſimè poterit in eos, qui ambitu Eccleſiæ principatum ambiunt, S. Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 20. Ladaloom Papatū ambiētem ita arguit: *Tu autem* NOVVS SICHEM, *corruptor Dinæ, violator Eccleſiæ.*

ADAGIVM DCXLVII.

Lazare veni foras.

FOrmula hæc, qua Lazarum è monumento 488.
Saluator vocauit, in prouerbium videtur

abiiſſe

abiiſſe, quo vtemur quoties nos, aut alios a prauæ conſuetudinis ſepultura excitabimus, & Lazari loco aliud nomen adhiberi poterit, hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 5. quæ eſt ad Ruſticum, vbi humiliter de ſe loquens ait: *Forſitan & mihi in ſepulchro ſcelerum iacenti dicat: Hieronyme* VENI FORAS, & epiſt. 23. quæ eſt ad Marcellam, hanc formulam ita verſat, *Redolebat aliquid negligentiæ, & diuitiarum faſcijs colligata in ſeculi iacebat ſepulchro; ſed infremuit Ieſus, & conturbatus in ſpiritu, clamauit, dicens. Bleſilla veni foras.*

Huc facit, & illud Iuonis Carnotenſis epiſt. 6. aientis: *Satagendum eſt mihi, vt mortuum iam quatriduanum longe, latéque fœtentem crebra admonitione de Inferno inferiori valeam euocare.*

Non caſu accidit, quòd Lazari nomen addiderit, inclamans, *Lazare veni foras*; factum iſtuc éſtne Chriſti vox, plures ſuſcitaret, nominis oppoſitione coërcenda virtus huius vocis fuit. Acutè ſanctus Baſil. Seleuc. hom. 10. in Elizeum: *non dixit, Heus tu mortue adeſdum, ſed nominatim mortuum compellat, Lazare veni foras; hoc autem egit ne vitæ largitoris vox explicatior, plures mortuos vitæ reſtitueret.*

Cur foras venire Lazarus iuſſus ſit, non potiùs reuiuiſcere? eleganter ad pœnitentem flectit ſanctus Eligius hom. 11. in Cœna Domini, dum ait: *Vnde & huic ipſi mortuo Lazaro nequaquam dicitur, Reuiuiſce, ſed, veni foras, omnis quippe peccator intra conſcientiam abſcondit ſe, introrſus latet, in ſuis penetralibus occultatur, ſed mortuus venit foras, dum peccator nequitias ſuas ſponte confitetur*

ADAGIVM DCXLVIII.

Ægyptium pharmacum.

QVi alicuius mœrorem leuat, mentémque alterius aliqua calamitate, aut etiam morbo perculſam erigit, & recreat, is Ægyptium pharmacum illi eſſe dicetur. Sanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 137. ita loquitur: *Tu* ÆGYPTIVM PHARMACVM *mihi eſto, ſiue ſermo hoc erat, ſiue aliud quiddam, quo Homerus animis mœrore laborantibus medetur. Quânam autem ratione id erit? Primùm ſi ignoſcas, prompta enim, ac propenſa eſt ad ignoſcendum benignitas. Deinde ſi per literas nos erudias. Quandoquidem tu quoque, cùm imperio fungereris, virtutis magis, quàm potentiæ nomine ſuſcipiendus occurrebas.*

ADAGIVM DCXLIX.

Alter Ozan.

489. QVi temerè, ac impudenter ea tangit, atque contrectat, quæ præ ſua ſanctitate tangi, ac contrectari non debet, is alter Ozan dici poterit, priori illi perſimilis, qui manum arcæ admouit; huc flecti poteſt illud quod habet ſanctus Methodius; paulo aliter extulit ſermone de Simeon, & Anna, déque Deipara, ait enim, *Non rurſus* OZAN *aliquis, quæ tangenda non erant contingere audens, inuiſibiliter flagellatur.*

ADAGIVM DCL.

Phrygum, & Myſorum diſpares ſunt termini.

DE valde diſſimilibus, diſparibuſque vſurpabitur, quod fecit ſanctus Gregorius Nazianzenus de vita ſua:

PHRYGVM, ET MYSORVM DISPARES SVNT TERMINI,
Sic exterorum diſpar eſt ſermo meo.

ADAGIVM DCLI.

Bouinus intellectus.

IN tardum, ſtupidumque hominem torquebitur; torſit Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 39. *Alter*, inquit, *bouinum ſemper habuit intellectum*; & ante illum ſanctus Bernardus ſerm. 60. in Cantica, vbi Iudæorum tarditatem, ac ſtupiditatem in hunc modum premit, inſuper & irridet: *Qui*, inquit, *Deum non intellexerunt, nec in operibus Dei. nimirum ne fortaſſe quæratur in ſui ſugillatione Iudæus, qui* INTELLECTVM *illius dico* BOVINVM. *Sed legat in Iſaia, & pluſquam bouinum audiat: Cognouit*, inquit, *bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui. Iſrael autem non cognouit, populus meus non intellexit. Vides ne me Iudæ mitiorem tibi Propheta tuo? Ego te cōparaui iumentis, ille ſubiicit.*

ADAGIVM DCLII.

Balaam vaticinatur.

VSurpabitur, cùm inuitus quis veritatem 490.
confitetur, & alicui bona precatur, precaturus mala. Vati Balaam hiſtoria in Numerorum libro narratur, hic à Balac Rege Edom accitus, vt Hebræorum populum diris deuoueret, ipſe contrà inuitus ipſis bene precatus eſt, atque eorum futuri victoriam, & amplitudinem prædixit. Sanctus Gregorius Nazianzenus referens ſacrificante Iuliano victimarum exta coronatam crucem oſtendiſſe, ſubdit ſtatim: *Atque hoc ſanè eſt quod miraculi inſtar habeo, quod ſi falſum eſt, in auras abeat: ſi autem verum, rurſus* BALAAM VATICINATVR, *& Samuel per ventriloquam trahitur, aut trahi videtur, & dæmones Ieſum inuiti confitentur, ac per contraria, quo plus fidei, atque authoritatis habent, veritas demonſtratur.*

ADAGIVM DCLIII.

Facilè ex amico inimicum facies cui promiſſa non reddas.

FAcilè amicitia frangitur, ſi frangatur amico fides, & amicitiæ vinculum ſoluitur, ſi qui ſpopondit aliquid fidem fallit; hoc vulgò iactatum innuit S. Hieronymus, qui epiſt. 14. ad Celantiam ita loquitur: *Vt vulgò dicitur*, FACILE EX AMICO INIMICVM FACIES, CVI PROMISSA NON REDDAS, ſcilicet amicitiæ fœdus non ſtat, ſi amicus non ſtet promiſſis.

ADAGIVM DCLIV.

Rachel.
Rachel quædam.

COntemplationis quies, qua quis perfruitur, 491.
aut dulcis in ſtudiis, alióque exercitio, quo ſuauiſſimè

ſuauiſſimè teneatur occupatio, prouerbialiter *eius Rachel* dici ſolet; quod de umptum eſt à Iacobi hiſtoria, qui dicit, vt Rachelem obtineret, laborauit a Rachelis amplexu, auelli dicetur, qui huiuſmodi quietem ſtudiúmque cogitur deſerere; hinc illud ſancti Bernardi ad Eugenium Pontificem lib. 1. de conſiderat. *Noui*, inquit, *quibus deliciis dulcis quietis tuæ antehac fruebare; inuitus, non fallor, auelleris a tua* RACHELIS *amplexibus*. Non auellebatur ipſe ſanctus Bernardus, quin integras cum illa iocundiſſimè noctes ducebat, ſic ad illum ſcribens, de illo ſcribit Hildebertus Turonenſis Archiepiſc. epiſt. quæ eſt 112. inter illas Doctoris melliflui; ait igitur, *Cùm locorũ interſtitio longiùs à te ſepareretur, ad nos tamen vſque peruenit; quàm iucundas noctes cum tua* RACHELE *ducas, quæ progenies ex Lia tibi exuberet, quàm totum te exhibeas & cultorem virtutis, & hoſtem carnis.* Petrus Delphinus Camaldulenſis lib. 1. epiſt. 85. *Auulſus à formoſa* RACHELIS *amplexibus Liæ lippienti adhærere compelleris*, dum ſcilicet ab optata quiete, ac tranquillitate ad negotiorum tumultum quis vocatur; & lib. 4. epiſt. 98. RACHELIS *te eſſe ſtudioſum minimè improbauerim, ſed ſi tu penitus non repudiaueris Liam.* Et ante illum ſanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 12. *Sic fœcunditatem Liæ gignendis fœtibus excolas, vt à venuſtæ* RACHEL *amplexibus non recedas.*

De Lía, atque Rachele ita philoſophatur Petrus Abailardus epiſt. 5. *Liam, quam duxiſti, gaudes eſſe fœcundam; ſed doles cùm reſpexeris eam lippam: nocturnum Lia coniugium habuit, quaſi talis copula luce digna non fuerit. Quandiu ſterilis Rachel permanſit, incolumis vixit: fœcunda poſtmodum facta proprio partu eſt extincta, ex quo patenter innuitur, quàm periculosè id vnde gloriamini ſuſcipiatur: & quòd hæc gloria ruina potius, ſiue deiectio, quàm exultatio ſit dicenda.*

Rachel quadam anima illa audiet, quæ animum circumfert à magnis ſanctiſque viris non degenerem; hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni orat. 42. *Si Rachel quadam es, aut Lia, hoc eſt, Patriarchica, & illuſtris anima, Patris quoque tui idola quæcumque inueneris ſurripe, non vt ſerues, ſed vt deleas.*

ADAGIVM DCLV.

Liæ coniugia ferè omnes abhorrent, in Rachelis amplexus omnes ſuſpirant.

492. ADhibebitur hæc formula prouerbialis, cùm ſignificabimus, labores, operoſa virtutis, ac iuſtitiæ exercitia à multis vitari, amari quietis, & contemplationis delicias, hoc ſenſu efferebat Richardus Victorinus lib. 1. de præparat. animi ad contemplationem cap. 1. in hæc verba: *Quærendum eſt, cur ferè* OMNES CONIVGIA LIÆ *tantopere* ABHORREANT, *qui* IN RACHELIS AMPLEXVS *tantùm* SVSPIRANT.

Iacob ipſe pro Rachele quatuordecim annos laboraſſe legimus, pro Lia nec vnum quidem diem, nimirum laboris, & certaminum cauſa ægrè quis laborem ſubit, quietis, & contemplationis amore, labori ſe quiſpiam ſacrare obuium, facilèque eſt. Scitè ſanctus Petrus Damianus opuſc. 13. cap. 8. *Lia interpretatur laborans, Rachel verbum, ſiue viſum principium. Sed ſi Scripturam diligenter attendimus, nec vno quidem die ſeruiſſe Iacob propter Liæ deſiderium reperimus, ſed per totas illas annorum hebdomadas pro ſola Rachel ſeruiuiſſe ſibi iacuit: inſuper & ipſam Liam ad illius intuitum tolerauit. Quis enim ad Deum idcirco conuertitur, vt labores, & ærumnas, ac tentationum certamina patiatur? Omnis enim Deum quærentis intentio hoc ſperat, ad hoc ſpectat, vt ad requiem quandoque perueniat: & in ſumma contemplationis gaudio, velut in pulchra Rachel amplexibus requieſcat: videlicet vt per verbum, quod audit, ſcandat ad videndum principium quod quæſiuit.*

Rachelis coniugium quærit qui ſapientiæ & veritati pulchritudine tenetur, vt in eius deſiderium, amoremque totus feratur. Præclarè Richardus Victorinus, quem ſuperiùs aduocauimus in Beniamin lib. 11. cap. 1. *Sed iam, quæ ſint iſtæ duæ vxores Iacob? Rachel doctrina veritatis, Lia diſciplina virtutis. Rachel, ſtudium ſapientiæ, Lia deſiderium iuſtitiæ. Sed ſcimus Iacob ſeptem annis pro Rachel ſeruiſſe, & tamen videbantur ei pauci præ amoris magnitudine. Quid miraris? ſecundùm magnitudinem pulchritudinis erat magnitudo dilectionis. Certè, ſi in laudem ſapientiæ aliquid tentare voluero, minus erit, quantumcumque dixero, quid enim ſapientia ardentiùs diligitur, dulciùs poſſidetur? Eius decor ſuper omnem pulchritudinem, eius decor omnem excedit ſuauitatem. Quid ergo mirum, ſi Iacob in huiuſmodi ſponſæ amore flagrabat, etſi tales ignes, ſi tantæ dilectionis flammas temperare non poterat? O quantum amabat? qualiter eius dilectione flagrabat?*

Seruiens Iacob pro Rachele, & ſeptem pro ea annis laborans, vix præ amoris magnitudine laborem ſentiebat, *videbanturque illi dies pauci*, vt ait Moſes Geneſ. 29. cur? *quia aſpectu eius fruebatur*, inquit ſanctus Gregorius Nazianzenus; quid erit Deum præ oculis habere, ſpectare Deum? non ſentitur labor ſi mente Deus ſpectetur, ad quem labor dirigitur.

ADAGIVM DCLVI.

Iurgantibus, & negantibus cunctis, nec aures me credo habere, nec tactum.

FViſſe vulgò iactatum prouerbium, indicant ſancti Hieronymi verba, quæ ille epiſt. 47. de vitando ſuſpecto contubernio habet, *Poſtquam enim*, inquit, *arguendo crimina factus crimino*ſus; &, *iuxta triuium vulgi ſermone prouerbium*, IVRGANTIBVS, ET NEGANTIBVS CVNCTIS, NEC AVRES ME CREDO HABERE, NEC TACTVM. In eos conuenit, qui cùm vera, & certa producant, fidem apud alios nullam inueniunt, vt ſenſibus carere videantur, cùm id omne alij denegent, quod illi ſenſibus perceperunt. 493.

ADAGIVM DCLVII.

Sanguinem flere.

DE amaro fletu, & lachrymis, quas vehemens aliquis dolor elicuerit, prouerbium vſurpabitur; hinc illud Theophylacti in catena Græca Lucæ cap. 22. *Prouerbium dicitur de amarè flentibus, quod* SANGVINEM FLEANT.

ADAGIVM DCLVIII.

Velocior Euro.

MIram alicuius celeritatem, qui non incedere tantùm, ſed volare videatur, prouerbiali hac hyperbole efferemus; hinc illud Beati Alcuini epiſt. 59. O, inquit, *ſi pennas aquilæ habuiſſem;* & *altitudines alpium* VELOCIOR EVRO, *tranſuolare valuiſſem, quàm citò ante paternos ſtetiſſem pedes, vt refrigerarem ex paterna viſione pectoris mei ardorem?*

ADAGIVM DCLIX.

Cyclopem audacia referre.

DE ſupra modum audaci hoc ſenſu extulit Syneſius epiſt. 121. *De te verò*, inquit, *qui* AVDACIA CYCLOPEM REFERRIS, *iuſtitia pœnas ſumpſit, léxque conſtrinxit, quibus vtinam nunquam illudas.*

ADAGIVM DCLX.

Socratica ſchola dignus.

494. HOc titulo donabitur, qui exertè veritatem proferat, nulla habita ſpectatorum ratione; in hunc ſenſum extulit Clemens Alexandrinus in adhort. ad Geneſ. dum ait. SOCRATICA SCHOLA *verè* DIGNVS *eſt Euripides, reſpiciens ad veritatem, & ſpectatores deſpiciens.*

ADAGIVM DCLXI.

Non eſt Iacob, quem Eſau non perſequitur.

BOnorum conſignatio eſt malos ſæuientes pati, qui eo meliores fiunt, quo peiores ſunt illi, quos ſuſtinent; ſi cuipiam perſuadebimus per malorum tolerantiam eundum ad perfectionis culmen eſſe, hac prouerbiali formula vtemur, quâ vſus eſt Petrus Bleſenſis epiſt. 87. vbi ait: *Tanquam aurum in fornace probauit te Deus, non* EST *enim* IACOB, QVEM ESAV NON PERSEQVITVR, *nec eſt Abel, quem Cain malitia non exercet.* Iacob ille refert, qui Diabolum ſupplantat, luctatur cum vitiis, cum concupiſcentiis pugnat. *Quis ex nobis eſt*, inquit ſanctus Bernardus hom. 4. ſuper Miſſus eſt, *qui iuxta interpretationem nominis Iacob ſupplantet Diabolum de corde ſuo, luctetur cum vitiis, & concupiſcentiis ſuis, vt non regnet peccatum in ſuo mortali corpore, ſed regnet in eo Ieſus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam?*

EXCVRSVS LXX.

Perſecutoris ſæuities fortiter ferenti ſalutaris.

Perſecutoris nouacula *ad ſuperflua reſecanda.*
Boni à malis preſſi meliores *fiunt.*
Perſecutores vt apes illis mellificant, in quos ſæuiunt.
Purgatur *aduerſitate afflicti, & preſſi mens.*
Perſecutio vitiorum rubigini *auferenda.*
Vtiles perſequutores *ſunt.*
Totus ſpiritus, *totus ſpiritualis fit, qui perſequutores æquo animo fert.*
Perſecutiones, vt deſinant, *ac* quieſcant *haud petendum.*

NOcet, perſecutor videatur, non nocet, niſi ægre ferenti; qui animo æquo, & forti iniurias excipit ab illatis incommodis magnam haurit. Patentis dolum nouaculæ comparat Propheta Regius Pſal. 51. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum;* cur nouaculam mala inferens refert? quia ad nouaculæ modum ſuperflua, & inutilia abradit, nihil præterea mali affert. Scite ſanctus Auguſtinus ſerm. 6. de verbis Domini cap. 8. *Quare dolum potentis nouaculæ comparauit, quia non admittitur, niſi ad ſuperflua noſtra.* quod luculenter ibidem explicans, & in huius Pſal. enarrat. hæc verba expendens idem ſanctus Pater, ait: *Ecce quid faciunt Sanctis mali, capillos radunt;* & concione 1. in Pſalm. 34. rem plenius verſat; *Quid*, inquit, *fit de acuta nouacula? Capilli, res ſuperflua deciduntur: quid ergo facis ei, quem vis nocere? Si nequaquam tibi ad malum conſentiat, cui vis nocere, non malitia tua ei nocitura eſt, ſed ſua: ſi autem viſus malitia careat, forinſecus oppugnas interiorem hominem, non expugnas.*

495. *Perſecutoris nouacula ad ſuperflua reſecanda.* Pſal. 51. S. Aug.

Premunt mali bonos, & affligunt, ſed boni preſſi meliores fiunt, afflicti puriores euadunt, quod trituræ ſimilitudine ſic explicat ſanctus Gregorius lib. 26. moral. cap. 9. *Reproborum nequitia tritura more electorum vita quaſi grana à paleis ſeparans premit, vt purget, mali enim bonos magis ab huius mundi deſideriis expediunt dum affligunt.*

Boni à malis preſſi meliores fiunt. S. Greg.

Apes ſunt perſecutores, nulla non ſibi producunt, producunt illis quos inſectantur. Pſalm. 117. ait Propheta Regius, *Circumdederunt me ſicut apes,* de apibus illud circunfertur:

Sic vos non vobis, mellificatis apes;

idem hic quoque accidit, apes ſunt mali in bonos ſæuientes, mella illis afferunt, dum inferre arbitrantur mala. Accinit Vgo Carenſis ad hæc verba: *Sicut enim*, inquit, *apes mellificant non ſibi, ſed aliis, ſic tentationes, & inſultus iuſtis non nocent, ſed proſunt;* aiunt vrſos aluearia ingredi, apes irritare, vt apum aculeis vulnerati, ſanguineque ita emiſſo, grauedini, qua, vt plurimum laborant, remedium comparent; hoc plerúmque perſequutores in iuſtos præſtant, medicinam illis afferunt, dum ſtudent vulnera.

Perſequutores, vt apes illis mellificant, in quos ſæuiunt. Pſal. 117. Vgo Car.

Purgatur afflicti, & preſſi mens, perſequentis verò animus iniquitate putreſcit; hunc ſpectabat ſanctus Auguſtinus conc. 2. in Pſal. 36. *Tuum corpus premit aduerſitas, illius perſequentis animum putreſacit iniquitas. nam & quidquid in te profert, in illum redit. Illius enim* PERSECVTIO TE FACIT PVRGATVM, *illum reum.*

Purgatur aduerſitate afflicti, & preſſi mens. S. Aug.

Vitiorum rubiginem perſequutio auferet, ſi æquo excipiatur animo; voluit iſtuc ſanctus Gregorius lib. 2. moral. cap. 19. *Dum ſtultus*, inquit, *ſapientem laboribus fatigat, contumeliis lacerat, profectò hunc ab omni vitiorum rubigine* VRENDO PVRGAT.

Perſecutio vitiorum rubigini auferenda. S. Greg.

Vtiles perſecutores eſſe dum ſæuiunt, indicauit illis verbis Dauid Pſalm. 40. v. 8. *Aduerſum me cogitabant*

496. *Vtiles perſecutores ſunt.* Pſ. 40. 8.

cogitabant mala mihi ſac[illegible]ſe, *ad*[illegible] *m*[illegible], cur addit *mi*[illegible] V[illegible]ſtater[illegible] par[illegible] ligerent[illegible], dum dum[illegible] eum[illegible], q[illegible] ſciat hunc[illegible] ſti[illegible]que [illegible]on[illegible]odi[illegible] V[illegible]o Carenſis hic, *Cogitabant mi*[illegible] [illegible] TEM ME[illegible] [illegible]. quidquid mali, [illegible] incommodi [illegible] per[illegible] cutores cogi[illegible].

Vgo Car.

Qui perſequutores ſortitur, [illegible] ille non nequiti[illegible] probus euadere poteſt, totúmque, vt ita dicam, ſpiritus, totus, veréque ſpiritual[illegible]. De perſequutoribus ſuis loquens Propheta Regius Pſal. 26. v. 2. ait, *Dum appropiant ſuper me nocentes, ut edant carnes meas*, it[illegible] ne edere carnes nocentes [illegible]dent? Deinceps igitur [illegible]os ferens, caro non erit non erit carnalis, carna[illegible] effectus abſumantur, ſpiritus erit, & ſpiritualis. Perite ſanctus Auguſtinus enarrat. 1. in hunc Pſalmum: *Quare autem perſequuntur, ut edant carnes meas? Quæ ſunt carnes meæ? carnales affectus mei; ſæuiant perſequendo, nihil in me moritur niſi mortale, manducent carnes meas, finitis carnibus* SPIRITVS EST, ET SPIRITALIS.

Totus ſpiritus, totus ſpiritualis fit, qui perſequutores æquo animo fert. Pſal. 26. 2.

Qui ſapit, ſuæque vtilitatis amator perſecutiones non fugiet, ſed feret; eiuſdē Prophetæ hæc ſunt verba Pſal. 118. v. 86. *Inique perſequuti ſunt me, adiuua me.* Pende verborum vim, non poſtulat auferri perſequutiones, perſecutores non ſæuire, ne ſui profectus hoſti[illegible] ipſe eſſet, auxilium tātùm poſtulat, vt ferre poſſit, quod egregie notabat S. Ambroſius ibi dum ait, NON *petit*, VT *perſecutiones* QVIESCANT, SED *in perſecutionibus ſe* POSTVLAT ADIVVARI. Adſit perſecutio, ſed cum ipſa diuinum auxilium; denique ferri perſequutio debet, quin & amari, quæ latores ſuos, ſuos amatores in cœlum efferr.

Perſecutiones, vt deſiunt, atque ſiant, haud petendum. Pſal. 118. 86.

S. Ambr.

ADAGIVM DCLXII.

Caiphæ concilium.

497. SI conciliabulum, & [illegible]ngreſſus audiet, in quo iniuſtitia præſidet, tribunal ſuum impietas, & calumnia habet; quid in Caiphæ concilio iniuſtiſſime contra innocentiæ auctorem Chriſtum actum ſit, ex ſacris litteris conſtat; nollem plura huius formæ concilia reperire; talia ſunt omnia hæreticorum. hinc ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 31. quæ eſt in laudem ſancti Athanaſij, vbi de Arrio loquens, qui vrbes honeſtiſſimis ſtudiis claras hæreſi ſua infecit, ait: *Siue Babylonis turrim, qua linguas pulchrè diuiſit, (quemadmodum utinam illa quoque in malum nempe concordes) ſiue* CAIPHA[illegible]NCILIVM, *quo Chri*[illegible]*us condemnatur, ſiue quocumque tandem alio nomine conuentus hic appellandus eſt, qui omnia euertit, ac perturbauit.*

ADAGIVM DCLXIII.

Aula Caiphæ.

SVperiori ſimile prouerbium, ac tantùm non idem, locus vbi iuſtitia contemnitur, innocentes condemnantur, aula Caiphæ dicetur, in cuiuſdam epiſtola, qui S. Martini Papæ exilium deſcribit, hæc leguntur: *Educeris autem ſanctum, Apoſtolicum virum de cella iudicij, magis autem ex* AVLA CAIPHÆ.

Nouarini Adagia SS Patr.

ADAGIVM DCLXIV.

Filius Caiphæ.

NOtæ nequitiæ homo, & ſacrarum rerum temerator, Caiphæ imitator prouerbij quadam ſpecie, Caiphæ filius dici pote[illegible] illud S. Petri Damiani lib. 1. epiſt. 20. *Qui*[illegible] *ad* [illegible] *ſlagit non impulerunt*, FILII CA[illegible]PHÆ *primoge*[illegible] *endi ſunt Satanæ, adiutores Antichriſti, aduerſ*[illegible].

ADAGIVM DCLXV.

Vita Mathuſalem.

VIta diuturna, maximéque longæua, prouerbiali forma vita Mathuſalem ſolet appellari, quod ſumptum à Mathuſalem, qui vitam longius produxit, quam inter omnes mortales alius produxerit. Beatus Thomas à Villanoua concione funebri, ita loquebatur: *Si quis in gaudio, deliciis vitam agit, bone Deus! quanta ſe illi breuitate coarctat, pugnas illi videtur, & annicula, quantumuis longiſſima vita, etiamſi ſuperet* DI[illegible]S MATHVSALEM. Vitam vero tote Mathuſalem ille merebatur, cuius hæc mens, hæc verba apud eundem auctorem conc. in Septuageſima, refert enim quidam illorum Monachorum ſanctorum, dicebat, ſi viuerem anno Mathuſalem, mihi deeſſet tempus ad commemorandum Dei beneficia, & deplorandæ mea peccata. Paulò aliter extulit S. Hieronymus epiſt. 2. quæ eſt ad Nepotianum, vbi ait: *Viuacem ſenem* MATHVSALEM ANNIS *comparant*; quod in illo torqueri poterit, quem miniſtri, vt illo blandiantur, multorum annorum numero onerant, multos pollicentur. Quidam Poëta ex noſtris probæ notæ, licèt non adeò antiquæ, ita cecinit: 498.

Hac in MATHVSALEMIIS
Victura credis SÆCVLIS.

EXCVRSVS LXXI.

Præſens vita breuis, licet diuturna vt Mathuſalem ſit.

Vita qualibet breuis, *licèt vita Mathuſalem par.*
Vita Mathuſalem, & aliorum productiſſima. breuis eſt alteri vitæ *comparata.*
Vita omnis breuis, *quæ finem habet.*
Breuis illa vita, quam praui mores *inficiunt.*
Bona opera vitæ diuturnæ *teſtimonia.*
Mors in nomine Mathuſalem *latet.*
Vita mortis prodromus.
Vita hæc vt pernix eques *decurrit ad metā.*
Vita abeuntu breuitas, *&* celeritas.
Digitus *eſt Dies.*
Longæuus ſenex pro mortuo *computatur.*

VIta qualibet etiam diuturna, putanda eſt breuis, quia celeriter abit, & citò finit; conijce oculos in peręnnaturam, & vitæ huius breuitatem cognoſces; quæ breuis ſtatim euadit, etiamſi tantum producatur, quantum producta vita fuit Mathuſalem; hinc illud S. Hieronymi epiſtola 3. quæ eſt de morte Nepotiani: *Debemus & nos ani-mo* 499.

Vita qualibet breuis, licèt vita Mathuſalem par. S. Hier.

mus præmeditari, quod aliquando futuri ſimus, quod velimus, nolimus, abeſſe longius non poteſt. nam ſi nongentos vitæ exerceremus annos, vt ante diluuium viuebat humanum genus, & Mathuſalem nobis tempora donaretur; tamen NIHIL ESSET *præteritæ longitudo, quæ eſſe deſiſſet, etenim inter eum, qui decem vixit annos, & eum, qui mille; poſtquam idem vitæ finis aduenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas; tranſactum omne tantumdem eſt, niſi quod ſenex magis onuſtus peccatorum faſce proficiſcitur.* Quis ergo amplius ſibi de vitæ diuturnitate blandiatur?

Vita Mathuſalè, & aliorum prædiuturnorum breuiſſima breuis eſt, alteri vitæ comparata.
S. Baſil.

Vitam Mathuſalem, & alterius cuiuſcumque diuturnam, breuem eſſe putandam, quin nec vitam, ſed mortem, ſi futura ſpectetur, expectetur æterna, cenſebat etiam ſanctus Baſilius, cuius hæc ſunt verba hom. de legendis Gentilium libris: *Nec Biantis*, inquit, *ſaluberrimum dictum prætéribo, qui ad Ægyptios eunti filio, ac percontanti, quod ei maximè gratum faceret, Viaticum, inquit, ad ſenectutem poſſidendo, virtutem videlicet viaticum appellans, ac breui definitione deſcribens et humanæ vitæ vtilitatem ſuppeditantem definiuit. Ego autem, etſi Tithoni ſenectam, & Arganthonij, ac Mathuſalem illius, qui mille annos triginta vixiſſe dicitur denique ſi tempus omne ab initio, quo cœperunt homines, computes [illegible] ſicut pueri ſententiam ridebo, ad prolixum illud, & nulli ſenio obnoxium ſeculum reſpiciens, [illegible] nec finem eſt vllum mente deprehendere, ac magis, quam immortalis animæ mortem cogno[illegible] ad cuius poſſe[illegible]nem admonemur, compara[illegible] viaticum, ac omnem lapidem ſecundum prouerbium mouendum, vnde aliqua nobis vtilitas ad hoc con[illegible] ſum prouentura ſit.*

500.
Vita omnis breuis quæ finem habet.
S. Hier.

Breuis vita putanda eſt, licèt tam diuturna eſſet, quam fuit vita Adæ, vita Mathuſalem breuis eſt, quæ finem habet, illa verè diuturna, quæ nunquam finit; præclarè ſanctus Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum cap. 7. *Etiamſi nongentis viueremus annis, & antiqui homines, tamen* BREVE *putandum eſſet, quod haberet aliquando finem, eſſe ceſſaret?*

Breuis illa vita quam praui mores inficiunt.
Petr. Delph.

Mathuſalem, quis annos excedat, breuiſſimam vitam traduxiſſe probabitur, niſi benè vixerit, breuis diuturnitas omnis vitæ eſt, quam praui mores inficiunt ac deturpant. Pulchrè Petrus Delphinus Camaldulenſis lib. 3. epiſt. 1. *Verè*, inquit, *ſic eſt, da hominem, qui diutiſſime vixerit, qui & Neſtoris, & Mathuſalem annos exceſſerit, laxa huic etiam longè ampliùs anguſtias temporis, nonne iſte non modo punctum, ſed* PVNCTO MINVS VIXISSE *tibi videbitur,* SI CORRVPTIS MORIBVS *dum fuerit in corpore ſe ipſum fœdauerit, atque maculauerit, ſi deſidiosè, ac turpiter, ſi minus, quam Chriſtianum hominem, ac renatum fonte Baptiſmatis deceat, ſanctè, & religiosè vitam duxerit.*

Bona opera ad vitæ diuturnæ teſtimonia.
S. Hier.

Vt igitur quis probet ſe diu vixiſſe, non vitæ annos producat, ſed bonæ vitæ bonos labores, & bona opera; ſatis diu vixit, qui benè, non annorum ratio habenda, habenda ſapientiæ, ac probitatis; ſcitè, & humiliter ſanctus Hieronymus epiſt. 13. *Noli*, inquit, *frater chariſſime, annorum nos æſtimare numero, nec ſapientiam canos reputes, ſed canos ſapientiam, Salomone teſtante: Cani hominis prudentia eius. nam & Moyſes ſeptuaginta Presbyteros iubetur eligere, quos ipſe ſciret eſſe Presbyteros, vtique non æuo, ſed prudentia iudicandos. & Daniel adhuc puer longæuos iudicat, atque impudicos ſenes ætas laſciua condemnat. Noli, inquam, fidem penſare temporibus, ne me idcirco meliorem putes, quod prior in Chriſti exercitu cœperim militare.*

501.

Alibi obſeruabam in nomine Mathuſalem mortem [illegible] ut documento [illegible] eſ[illegible] [illegible] etiam di[illegible] vi[illegible] [illegible] מות ex [illegible] [illegible] שלח [illegible] *mors ſua arma*, vt [illegible] & quo diu[illegible] [illegible] quoque moriatur. In prima [illegible] hominum [illegible] in vi[illegible] [illegible] mortem [illegible] manit in [illegible] *O[illegible] merdium*, ORBIS PR[illegible] *[illegible] ad vitam [illegible] ſimus [illegible] mera, mortuorum panni [illegible]ur. Nat[illegible] memoriam reuocat [illegible].*

Mors in nomine Mathuſalem latet

Vita mortis prodromus

De hoc vitæ ad mortem curſu [illegible] ita loquitur ſanctus [illegible] Studita ſerm. 6. *[illegible] annorum per [illegible] imus [illegible] igitur præſens tranſit quoque, nihil eſt enim in hoc ſeculo conſtans, quin dies [illegible] vitaque noſtra, ceu* PERN[illegible] *[illegible] dum [illegible] geamur ad mortem;* ab externa [illegible] Seneca ad eandem mortem [illegible] p. 3. ait: *Q[illegible] non [illegible] cuius tota vita nihil, quam [illegible]*

Vita hæc [illegible] per [illegible] decurrit ad mortem.
Theod. Stud.
Seneca.

Porrò [illegible] itatem expo[illegible] Propheta R[illegible] cum di[illegible] *ſ[illegible] tui?* Pſal. 118. v. 84. Dierum potius [illegible], quam annorum, vt vitæ [illegible] indicaret, quod notabat [illegible] ſanctus Ambroſius ad hunc locum: *Propheta*, inquit, *quaſi celeritatem tranſcurrendæ iſtius vitæ non annorum, ſed dierum æſtimatione ſubducit, dicens: Quot ſunt dies ſerui tui?*

[illegible] 118. 14.
S. Ambr.

502.
Dies vitæ [illegible] dies.

Dierum numero [illegible] ducenda vitæ noſtræ [illegible] eſt, vt celeritatis moneamur: alius ipſum vitæ diem digito ob breuitatem comparauit, hinc prouerbium illud, Δάκτυλ[illegible], id eſt, *digitus dies*, quo indicatur, vitæ humanæ ſpatium eſſe exiguum, quaſi digitale. Hyperbole [illegible] illam Spithama vitæ. Alcæus poëta apud Athenæum, [illegible] [illegible] τὸν λύχνον [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] id eſt, *bibamus, quid lucernam moramur?* DICIT[illegible] EST DIES *accipe maioribus poculis, [illegible] obducas vinum namque Semeles Iouiſque natus obliuio[illegible] mortalibus dedit, infunde [illegible] miſce vinum atque plura*. De vitæ breuitate rectè cenſuit, qu[illegible] breuitate luxui deliti[illegible]que litandum exiſtimauit, [illegible] fuit, & à recta mẽte alienu[illegible] abſtinendum potius à voluptatibus, atq; adeo à vitæ [illegible]itate hæc m[illegible] haurienda, vt [illegible] peccandi [illegible] minime vacetur.

Denique adeò breuis [illegible] diuturna vita habenda eſt, vt non eſſe putandus ſit, qui diu vixit, hinc, qui ad centeſimum annum peruenit habendus Hebræorum mente, ac ſi non eſſet, ac obiiſſet; ſcitè ſapiens ille, in Pirke [illegible]aboth cap. [illegible] בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם hoc eſt, *filius centum annorum*, AC SI MORTV[illegible]S ESSET, *[illegible] obiiſſet ab hoc mundo.* Eant [illegible]enes, & [illegible] adhuc victuros blandiantur, multos ſibi [illegible] annos pollicentur, cùm eſſe non videantur, [illegible]um adhuc ſunt, nec viuere cum viuant.

Longæuus [illegible] non [illegible] tur.
Hebr.

EXCVRSVS LXXII.

Mors annorum legi haud paret, cogitanda eſt ſemper, ſemper expectanda.

Mors ad modum furis [illegible]*e habet, nullam legem ſeruat.*

Iunior Abel *primus moritur.*

Mors

Mors præ oculis *ſemper habenda.*
Mors naturæ vectigal.
Mortis meditatio, *vt nouacula ſuperflua carnis deſideria radit.*
Locus *in quo primus homo poſitus fuit mortem ab homine cogitari ſuadet.*
Diſceſſus *noſtri cogitatio à malis diſceſſum ſuadet.*
Dies mortis homini ignotus, *ne in homines hoſtiliter ſæuiret.*
Mors ob oculos *habenda.*
Mortis memoriam *abolere Dæmon ſtudet.*
Perditiſſimus eſt, *qui mortis memoria non fit melior.*
Mortis memoria *à peccato homines auocat.*
Pulchra de morte *ſententia.*

503. *Mors ad modum furis ſe habet, nullam legem ſeruat.*

DIu vixit Mathuſalem, & mortem vel ipſo nomine circumferebat, ne aliquis annorum ſibi multitudine blandiretur, mortemque haud cogitaret morti obnoxius; expectanda ſemper mors eſt, quæ nullum expectat, nulli parcit, ſtatuta ætatis tempora non nouit, ad libitum mortales aggreditur, nulla habita annorum ratione; ad modum furis ſe habet, qui in furando certis non vtitur regulis, niſi vt non cogitantes inuadat, & imparatos; ſcitè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 27. *Mors*, inquit, *viuentes furatur*, NEQVE LEGEM *ſibi præſtitutam* NOVIT. Immaturus mori aliquis videatur, non eſt ad mortem maturi omnes ſumus, ex quo nati.

S. Baſil. Sel.

Iunior Abel primus moritur.

Iunior Abel primus omnium moritur, ne de iuuentute ſibi aliquis blandiretur; nullam annorum rationem habet mors, ad libitum homines rapit, non ætatis immaturitate abſterretur. Debebat Adam prior mori, debebat Eua, debebat Cain, ſi ætatem mors ſpectauiſſet, non ſpectauit, iuniorem abſtulit, ne quis florenti ætati deinceps crederet, & annorum prauitate à morte ſe longe arbitraretur abeſſe.

Mors præ oculis ſemper habenda.
S. Godefr.

Mors præ oculis ſemper habenda eſt, ſemper mors cogitanda; vtile illud ſancti Godefridi inſtitutum, & dignum, quod imitemur, hic, vt refert auctor eius vitæ, *Quemadmodum in exequiis mortuorum membra componi ſolent, manus, & brachia ſua compoſuit ſupinus, dicens: O ſi veniat hora illa noſtri tranſitus! ò ſi ad hanc horam aptare, & præparare me digneris, Domine Deus meus.*

Mors naturæ vectigal.
Petr. Bleſ.

Mutuum naturæ *vectigal* eſſe, & cuique vectigal iſtuc ſoluendum; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 10. *Debitor naturæ eſt, vt ei mortis* VECTIGAL *exoluat, ſoluendum omnibus hoc vectigal eſt.*

504. *Mortis meditatio, vt nouacula ſuperflua carnis deſideria radit.*
Petr. Cell.

Mortis cogitatio ad modum nouaculæ ſe habet, quæ creſcentia quotidie carnis deſideria, & concupiſcentias veluti pilos abradit; feſtiuè Petrus Abbas Cellenſis lib. de panibus cap. 11. *Meditatio mortis velut* NOVACVLA ACVTA *radit renaſcentia quotidie ſuperflua deſideria carnis.*

Locus in quo primus homo poſitus eſt mortem ab homine cogitari ſuadet.
Seuer.

Mortem ab homine ſpectari Deus voluit, mortem timeri, dum Paradiſum in orientali plaga condidit, in eúmque hominem tranſtulit, quem formauerat, vt orientem ſolem in occaſúmque euntem videns mortem haberet ob oculos, caſurū ſe, caſuraque omnia cogitaret, ſicque à peccato mortis cauſa abſtineret; flecti huc poſſunt Seueriani verba, qui in catena Lipp. ita loquitur: *Deus hominem ibi primùm habitare voluit, vnde principium lucis exoriretur. nam quemadmodum ſydera ab ortu tendentia ad occaſum rurſum apparent, ſic & hominem oportebat à vita properare ad mortem, & occidere.*

Diſceſſus noſtri cogitatio à malis diſceſſum ſuadet.
S. Theod. Stud.

Diſceſſus noſtri cogitatio à malis diſcedere nos monet, mortis conſideratio præſtat ne facile in ſcelera labamur, mortis nimirum memoria frænum eſt, quod mentem refrænat, & concupiſcentiam frænat, & compeſcit. hinc illud ſancti Theodori Studitæ ſerm. 12. *Si nos obitus non refrænat, & quid tandem reuocabit, ſi mortis arcanum minus cruciat; & quid noxiis affectibus compeſcet?*

Dies mortis homini ignotus ne in homines hoſtiliter ſæuiret.
Anaſt. Nic.

Dies mortis cuilibet eſt ignotus, non caſu id factum, ſed ſumma Dei prouidentia, & inter alia ob hanc cauſam, ne ſcilicet in aliorum ſanguinem quis ſæuiret, mortiſque ſuæ mortem necteret, & copularet, illius nempe, quem hoſtili odio proſequeretur; huc ſpectabat Anaſtaſius Nicænus quæſt. 19. in Script. vbi inquirens, cur diem mortis ſuæ homines ignorent, ait: *Si hoc praſcirent, multa fierent abſurda, vnuſquiſque enim habens inimicum, & ſciens quod appropinquat dies mortis ſuæ, interimeret eum, morte afficeret, reputans quod ſiue à Deo, ſiue ab homine eſſet ſibi moriendum, libenter moreretur, inimico ſuo prius interfecto.*

505. *Mors ob oculos habenda.*
Tertull.

Mors ante alia cogitanda, mors præ cæteris habenda præ oculis, docuit iſtuc Deus, dum Adamo ſoporem immiſit antequam ederet, antequam loqueretur, vt ſtatim mortis, cuius imago ſomnus ille erat, moneretur; certè mortem Chriſti dormiens figurabat, quod notabat etiam Tertullianus lib. de anima cap. 43. *Ille*, inquit, *fons generis Adam ante ebibit ſoporem, quam ſitiit quietem, ante dormit, quam laborauit, immo quam & edit, immo quam & profatus eſt, vt videant naturalem indicem ſomnum omnibus naturalibus principaliorem, inde deducimur etiam imaginem mortis, iam tunc eam recenſere, ſi enim Adam de Chriſto figurabat, ſomnus Adæ mors erat Chriſti dormituri in mortem, & de iniuria perinde lateris eius vera mater viuentium figuraretur Eccleſia.*

Mortis memoriam abolere Dæmon ſtudet.
S. Baſil. Sel.

Mortis memoriam abolere in nobis Dæmon ſtudet, vt in immania quæque ſcelera trahat ſic primis parentibus dixit: *Nequaquam moriemini*, quo mortis obliuione diuina præcepta temerarent; ſcitè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 3. *Furtim*, inquit, *demit mortis memoriam, vt legis munimenta deprædetur.*

Perditiſſimus eſt qui mortis memoria non fit melior.
S. Paſchaſ.

Qui mortis memoria non fit melior, nec mentem ebibit, cœlo dignam, nec excuſationem aliquam meretur, & tanquam condemnatus haberi poteſt; eſt denique Iudæ par, qui Chriſtum tradidit, licèt mortem circumferret, nam Iſcariotes eſt dictus: Iſcariotes autem vox mortis, ſeu occiſionis vocatur, aut memorans mortem, ſeu memoria mortis; hoc quoque remedio occurrere eius impietati Deus voluit, vt poſſet à tam immani facinore reuocari. Præclarè ſanctus Paſchaſius lib. 6. in Matthæum rem vrget, aliique poſt ipſum, vt alibi obſeruabam.

Mortis memoria à peccato homines auocat.
Gen. 2. 17.
S. Baſil. Sel.

Contra concupiſcentiæ vim frænum mortis memoria eſt, interdixit Deus Adæ vnius arboris fructum, adiecit, *in quocumque die comederis, ex eo morte morieris*, Gen. 2. 17. pœnam minatur ſimul, & remedium offert quo comprimeret appetitum; mortis memoriam iniecit, vt eam cogitans, ſe ab interdicti fructus eſu temperaret; egregiè id expendebat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus oratione 3. vbi Deum ſic cum Adamo loquentem inducit: *Ideo mortis terrorem*

cum lege tibi obtuli contra nefariam appetenti[illegible] lio futurum, & ſi mens ad eam inclinet, terr[illegible] firmetur.

Pulchra de morte ſententia. Pulchr[illegible] ille de morte,

Mors vitanda malo, ſancto inuitanda, malorum
Vltimus eſt finis, vel ſine fine malum.

Nimirum talis erit cuique mors, qua[illegible] ille, qui moritur, bona ſi bonus, mala ſi malus.

ADAGIVM DCLXVI.

Niniuitarum ieiunium.

506. Ieiunium ſummo cultu celebrat[illegible] in [illegible] ſqualore, ſingulari abſtinentia prouerbialiter Niniuitarum ieiunium dicetur; [illegible] ſumptum autem prouerbium eſt ex ieiunio, & pœnitentia, quod arripuerunt, quam inierunt ad Ionæ prædi[illegible]onem, Niniuitæ. huc [illegible] quod narrat Be[illegible]tus Gregorius Turonenſis lib. 3. cap. 2[illegible] vbi de quibuſdam ita ſcribit. *[illegible] humilit[illegible] ad Deum conuerſi ſunt, vt induti cili[illegible], ab[illegible] pota ma[illegible] res ciuitatis pſallendo circuirent, mulieres [illegible] gre[illegible] di[illegible] caſarie ſuppoſit[illegible] gendo [illegible]uebantur. [illegible] ita totam [illegible] Domini miſericordiam retulit, vt diceretur ibidem* NINIVITARVM IEIVNIVM [illegible]. Poteſt & ad alios transferri, quorum ſing[illegible] ſit pœnitentia, ſingulari ieiunio exornat[illegible]. Sed iniecta ieiunij mentione, non patitur nos hinc abire ieiuno, tantiſper igitur in ieiunij laudem, commendatio[nem]que excurremus.

EXCVRSVS LXXIII.

Niniuitarum ieiunium expenditur, & pœnitentia.

- *Laude digni Niniuitæ, qui ad ieiunium* currunt.
- *Ieiunio vtuntur tanquam* inexpugnabili propugnaculo.
- *Ieiunio contra* Dei iram *ſe muniunt.*
- *Ieiunio ſe* Rex armauit *in aliorum exemplum.*
- *Regis ſui* exemplum *ſequuntur Niniuitæ.*
- Saccus *præſtitit, quod non potuit purpura.*
- *Niniuitæ nobis* imitandi.
- *Pariari* pecudibus *poteſt, qui non ieiunat iræ diuinæ auertendæ.*
- *A belluis ſe* diſcriminat, *qui ieiunat.*
- *Dæmon in* primos parentes *maxime ſæuijt, quia eos ieiunos vidit.*

507. *Laude digni Niniuitæ qui ad ieiunium currunt.* *S. Maxim.* Ieiunant Niniuitæ, vt Dei iram auerterent, qui per Prophetam excidium omnibus minabatur. Recte ad ieiunium currunt, quia luxu, ac crapula Deum ad iram prouocauerant. Iure eos laudat ſanctus Maximus hom. [illegible] litaniis, hiſce verbis: *Legimus in Prophetis, cum [Ninuæ] ciuitati ſubuerſio diuinitus immineret, & iuxta ſententiam Dei deſtruendi illam tempus ingrueret; c[on]ſter[na]tes in ea aliud non habuiſſe præſidium, [n]iſi vt abiectis crapuloſis epulis ieiunia con[tin]ua [ſuſ]ciperent, diuitiarum ambitione ſepoſita, humilitate ſe pauperta[tis] induerent, ſcilicet, vt exinde remedium pere[grin]orent, vnde [ip]ſi perditio contingebat, hoc eſt, vt iram a[uerterent], quam luxuriando prouocauerant,* [illegible] *quam in eos* [illegible] *contr[a] [illegible]*

Ieiu[nium] [illegible] propugna[culum] [illegible] pu[illegible] Chry[ſoſtomus] A[illegible] hom. [illegible] de [illegible]: *Illi vero* [illegible] *ieiunium velut* INEXPVGNABILE PROPVGNACVLVM [illegible] *diuinam declinauere iracundiam* [illegible] *liberauerunt*

Inter [illegible] Prophetæ [illegible] ſententiam, cum futuram [illegible] præ[illegible] erat; quid hic [illegible], vt hoc tel[u]m auerterent, [illegible] quod [illegible] retorquerent [illegible] arma [illegible] ſe muniunt, ieiun[illegible] quoque iumenta [illegible] S. [illegible] che[illegible] dec[illegible] Ni[illegible] *Ergo* [illegible] *pœnitent* [illegible] *ſuper imminenti ſu*[illegible] *pecora pariter ab*[illegible] *atque ſententiam,* [illegible] *rum. Tam* [illegible] *vt ſibi etiam animali*[illegible]

508. Ieiu[na]runt N[iniuit]æ, [illegible] iram auerterent, [illegible] dent, [illegible] qui vt [illegible] non debeb[illegible] non agere [illegible] ce[illegible] in [illegible] R[illegible] e cu[illegible] *S. [illegible]* Niniuitarum & inter a[illegible] *Rex* [illegible] *ſciret quem admo*[illegible] *enim* [illegible] *ſuper*[illegible] *Deum aut* [illegible] *bat. Sapiens plane Rex, qui* [illegible] *vereretur pro tempori* [illegible] *illi homines, apprehendit* [illegible] *Deus, corripit arma* [illegible] *ſapiens* [illegible] *R*[illegible] *pro ſalute ciuium peccatorem ſe* [illegible] *quam Regem, obliuiſcitur enim* [illegible] *Regem omnium pertime*[illegible]*t, nec potentia ſua meminit vbi potentiam diuinitatis agnoſcit obliuiſ*[illegible] *ſe ergo Regem eſſe, dum proijcit purpuram, dum diadema deponit, cilicio autem veſtitur & ſacco, &* [illegible] *perſeuerat, orationibus immoratur.* [illegible] *Rex* [illegible] *hominum eſſe non meminit, Rex in*[illegible] *eſſe* [illegible] *Religioſus igitur Princeps non perdit imperium,* [illegible] *Prim*[illegible] *enim ante* [illegible] *cæle*[illegible] *obtinet pri*[illegible] *inquam, perdidit imperium,* [illegible] *pro ciuium ſalute pr*[illegible] *gilat, quia* [illegible] *tota ciuitas ieiun*[illegible] *primus* [illegible] *omnium auſa prior cœpit eſurire quam miles;* [illegible] *qui potentior* [illegible] *fuerat, deuotior* [illegible]. EXEMPLO *igitur* SVO *præparat* [illegible] *exercitum,* [illegible] *armis, ſed ſola deuotione mu*[n]*ituum.* Quam [illegible] tota [illegible] ſuis Reges ad Deum placandum præirent.

[illegible] Depoſuit Niniuit[arum] R[ex] purpuream veſtem, ſaccum induit, Regem ſu[illegible] ſecuti ſtatim ſunt Niniuitæ, tantum ſuperiori[illegible] exemplum in [illegible] poteſt. Expendebat iſtuc ſanctus Ephræm de pœnitentia in hæc verba: *Surrexit itaque Re*[illegible] *veſtem ſuam abiecit purpuream, ac ſacco* [illegible] *iecerunt & illi ſua indumenta,* [illegible] *cum eo lugebant Niniuitæ, qui* [illegible] *veſtiti incedebant, tunc velut Indi appar*[illegible] *malorum.* S. E[phræm]

Nimirum ſaccus p[illegible] quod præſtare [illegible] non poterat [illegible] cineri[illegible] S. C[hryſ.] Chryſoſt. hom. 1 de pœnitent[ia] [illegible] *quidem noua videre,* PVRPVRAM SACCO [illegible]

pr[illegible]

præſtantiori effectu. Quod enim purpura nequiuit, id ſaccus potuit; quod conſummare diadema non valuit, hoc cinis perfecit. Sic ille de Niniuitis loquens.

Niniuitæ nobis imitandi.

Niniuitarum exemplo, in magnis, quæ nobis imminent calamitatibus, ad ieiunium currendum eſt, quod Legati munus exercet, quo Dei auxilium à Deo poſtulamus. Huc ſpectauit ſanctus Maximus hom. in Litanijs, & de ieiunio Niniuitarum, vbi cum Niniuitarum pœnitentiam, ieiuniumque laudaſſet, adiecit: *Ita, patres, omnia in commotionem noſtri facta eſſe, nemo eſt, qui neſciat; vt quotieſcumque tribulationibus purgemur, ad hæc præſidia concurramus: vtputa aduerſarius imminet, inimicus in promptu eſt, ieiunemus, & vincamus. Solent quidem homines, quotieſcumque neceſſitatem arduam nimis patiuntur, ad proximas gentes ob vilij cauſa deſtinare Legatos, nos, quod eſt melius, legationem ad Deum per ieiunia deſtinemus. ab ipſo imploremus auxilia, ad ipſum nos corde, & orationibus conferamus; auxilium enim illi non aliunde rogando petiuerunt, ſed de ſuis ieiunando viſceribus exegerunt.*

S. Max.

509\. *Pariari pecudibus poteſt, qui non ieiunat vt a diuina auertat ira.* S. Max.

Ieiunauerunt Niniuitæ, ieiunarunt cum illis & pecudes; pariari pecudibus poteſt qui indicto ſibi ieiunio non ieiunat, ſaluti ſuæ conſulturus; hinc illud eiuſdem ſancti Maximi hom. de ieiunio Niniuitarum, *Stolidior*, inquit, *pecude eſt qui indicto pro ſe ieiunio non ieiunat, nonne enim* PECVS EST, *qui non intelligit, quid illi immineat, quid incumbat?* Et vt auertat, quod illi à Dei manu imminet periculum, euitet, ieiunet.

A belluis ſe diſcriminat, qui ieiunat.

In hoc ſe homo à belluis diſcriminat, quòd ventri non indulget, à cibis per ieiunium abſtinet, abſtinentiæ cùm Deus iubet, litat. homini primo certi cibi eſus eſt inhibitus, nullus eſt inhibitus animalibus, vt vel hinc innueretur brutis ferè parem, qui ventri ſeruit, & aliquo tempore abſtinere à cibo neſcit. In catena Græca cap. 3. Gen. hæc habentur: *Homo ita à Deo conſtitutus eſt, ne aliorum animalium exemplo ventri ſemper ſeruire cogatur, ſed ſtatuto tempore, ſi in cenſum generis humani referri, non autem in beſtiarum ordinem redigi velit.*

Cat. Græc.

Dæmon in primos parentes maximè ſæuiit, quia eos ieiunos vidit. Cat. Græc.

Vt Chriſto ieiunium placet, ita diſplicet Dæmoni, qui fors ideirco in primos parentes acriùs ſæuiit, quia eos ieiunos vidit, ferre eorum ieiunium non potuit, ad illud ſoluendum ſtatim prouocauit. ſic in catena Græca cap. 3. Gen. *Credidit omnino non ex modeſtia naturali eos abſtinere à cibo, ſed quòd ita iuſſiſſet Deus illos non ſoluiſſe ieiunium; quocirca percunctatus eſt Euam, Quamobrem vos Deus ſolos eſſe ieiunos in tantis opibus iuſſit?* illud, *in tantis opibus*, ac ſi ex Dæmonis mente non cohæreat, aliquem diuitiis grauem, leuem ieiunio ventrem circumferre, quod vtinam plures diuites id re ipſa non confirmarent.

Non nudo ieiunio, ſed vitæ mutatione Deum Niniuitæ flexerunt.

Ieiunauere Niniuitæ, ſed non nudo contenti ieiunio, etiam alia opera bona addiderunt, &, quod caput eſt, vitæ mutationem in meliorem. nemo ergo ſibi de nudo ieiunio blandiatur, in melius quoque mutanda eſt vita, meliores quoque mores induendi, hoc præſtiterunt Niniuitæ, nec enim ſolo ieiunio contenti, in vitiis, in quibus iacebant, perſtiterunt, ſed damnata priori vita ſanctiorem inierunt, ſicque propitium ſibi Deum priùs iratum reddiderunt, quod expendebat ſanctus Chryſoſtomus in catena Græca Ieremiæ, quæ nuper Ghiſlerij opera prodiit; ſic enim habetur cap. 14. *Ieiunauit & Niniuita ſed non per hoc Deum flexerunt. Sed quo? mutatione prauitatis. Quid enim prodeſt quæſo à carnibus animalium abſtinere, humanas verò deguſtare? Vino abſtinere & pecunia verò cupiditate ebrium eſſe?*

S. Chryſoſt.

Flexit Deum non nuda abſtinentia, ſed vitæ mutatio; hinc illud Ionæ 3. 10. *Vidit Deus opera eorum*, ſed quænam opera? fors quia ieiunarunt? vidit etiam iſtuc, ſed hoc diuinæ iuſtitiæ flectendæ haud ſatis erat; quid igitur vidit, quò flectatur, vitæ in melius mutationem; ſubdit enim ſtatim, *qui conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitia, quã locutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit*; vides, quid Deus viderit, quid Deum ab infligendis malis amouerit. Præclare hanc rem vrgebat ſanctus Chryſoſtomus hom. 3. ad populum Antiochenum, expendens verba producta, *vidit Deus opera eorum*, additque, *Qualia opera? quod ieiunauerunt? quod ſaccum induerunt? nihil horum, ſed hæc omnia tacens intulit: Quoniam conuerſus eſt quiſque à via ſuis malis, pœnituit mali, quod dixerat facere ipſis Dominus. Cernis, quod non ieiunium periculo eripuit, ſed vitæ mutatio Deum barbaris placatum, & beneuolum reddidit.* 510.

Nuda abſtinentia ira diuina placanda nõ ſatis eſt niſi accedat conuerſio.

Ion 3 10.

S. Chryſoſt.

Caſta ieiunia dici alibi dixi, adductiſque auctorum probæ notæ verbis confirmaui, cauſam reddidi, quia ieiunia caſtitatem generant, ac parturiunt; non aberrabit, qui ieiunium caſtitati hoc eſſe dixerit, quod in ædificiis fundamentum cui ſubſternuntur. Certe ſanctus Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio, ieiunium efferens, aiebat: *Ieiunium refectio animæ, cibus mentis eſt, radix gratiæ fundamentum caſtitatis*; fundamentum iſtuc ſi auferas, nullo ferè negotio caſtitatis fabrica cadit.

Ieiuniũ fundamentum caſtitatis, & radix gratiæ.

S. Ambr.

Cùm qui ieiunat à ferculis, non ieiunat à vitiis, ſed temerè ea deglutit; ita perſtringit ſanctus Chryſoſtomus ſerm. 1. de ieiunio, *Qui propter peccatum ieiunat, & in peccatis voluatur, quid amplius facit, quàm ſi in luto lotus ſit, iterumque in luto voluetur? principio à peccato ipſo abſtinendum eſt.* Audi mo qui legis, verum ieiunium haud eſt, quod à bonis operibus eſt ieiunum.

Non à ferculis tãtum ieiunandum, ſed & à vitiis

S. Chryſoſt.

EXCVRSVS LXXIV.

Ieiunij armatura.

Ieiunij tempus, tempus militiæ.

Ieiunium Chriſtianæ militiæ *principatus.*

Caſtra *noſtra, noſtra ieiunia.*

Ieiunium Chriſti caſtra, *murus ſpiritus.*

Ieiuniorum arma *nobis ſumenda.*

Ieiunij armatura *orationis murus.*

Ieiunium ſtrenuis militibus telum.

In Chriſti militia *aliter, ac in ſæculari cibariorum abſtinentia commendatur.*

Ieiunij *nexus, &* militiæ.

Ieiunium ſcutum *eſt.*

Abſtinentiæ clypeo *vtendum.*

Ieiunij ſcuto *contra Dæmonem pugnandum, & abſtinentia lorica.*

De ſcuti *amiſſione Græcorum mos.*

Quàm graue ieiunij ſcutum *proiicere.*

AD militiam vocamur, dum ad ieiunium, ieiunij tempus Chriſtianæ militiæ tempus eſt. 511.

Ieiunij tẽpus, tempus militia.

Beatus Bernardus de Quadrageſima loquens ſerm. 1. in capite ieiunij: *Hodie*, inquit, *ſacrum Quadrageſimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Chriſtianæ; nemo ergo in vmbra iaceat, nemo pugnam detractet, in aciem eundum eſt.* Sanctus Petrus Chryſologus in

S. Bern.

Ieiuniū Chriſtianæ militiæ principatum. S. Petrus Chryſ.

ieiunio Chriſtianæ militiæ principatum agnoſcit, ducemque eius ſtatuit miſericordiam; hæc illius verba ſerm.8. *Eſt ieiunium Eccleſiaſticæ vitæ viaticum. Eſt ieiunium initium* CHRISTIANÆ MILITIÆ PRINCIPATVS; *ſed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat cum duce miſericordia pugnat.*

Caſtra noſtra, noſtra ieiunia. S. Ambroſ.

Caſtra ieiunia eſſe, in quibus contra hoſtis inſidias ſtamus, & contra Satanam pugnamus, aſſerit S. Ambroſius ſerm.25. vbi explicat etiam, cur ſtationum nomine ieiunia ſignificentur, ſic autem ille ſcribit: CASTRA *nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos à diabolica oppugnatione defendunt. Denique ſtationes vocantur, quod ſtantes, & commorantes in eis inimicos inſidiantes repellamus; caſtra planè ſunt ieiunia Chriſtianis, à quibus ſi quis aberrauerit, à ſpirituali Pharaone inſidiatur, aut peccatorum ſolitudine deuoratur.* Chriſti caſtra ieiunium appellat etiam S. Petrus Chryſolog.

Ieiuniū Chriſti caſtra, murus ſpiritus. S. Petrus Chryſol.

De ieiunio ſerm. 8. *Ieiunium, Fratres, ſcimus eſſe Dei arcē, Chriſti caſtra,* MVRVM SPIRITVS, *vexillum fidei, caſtitatis ſignum, ſanctitatis trophæum. Hoc Adam ſeruauit in Paradiſo, quem inde detraxit gula. hoc in arca [illegible] oduit, hoc, mundum ebrietas cum demerſit. Per hoc Loth Sodomitium extinxit incendium, qui per ebrietatem inceſti eſt aduſtus incendio.* Sic ille ſcribit ſer.12. plura in ieiunij laudem adiiciens.

Ieiuniorum arma nobis ſumenda. S. Hier.

Arma ieiunia ſunt, & miles ſine armis eſt, qui ſine ieiunio manum cum Satanico hoſte conſerit. S. Hieronymi ſunt verba epiſt.8. quæ eſt ad Demetriadem; Ieiuniorum tibi arma ſumenda ſunt. Eadem ferè mente Sanctus Nilus in capitibus parœneticis ita ſcribit:

Ieiunij armatura orationis murus. S. Nilus.

Ὅπλον ἡγοῦ τὴν νηστείαν, καὶ τὴν προσευχὴν τεῖχος, καὶ λουτρὰ τὰ δάκρυα. id eſt, ARMATVRAM *enim ieiunium, orationem* MVRVM, *& balneum lachrymas eſſe putato.* Sanctus Ephræm de ieiunio, militum telum illud vocat dum ait:

Ieiuniū ſtrenuis militibus telum. S. Ephræm.

Ieiunium Prophetas ſuſcitat, Legiſlatores ſapientiam docet. Ieiunium bonæ animæ cuſtodia, & corporis ſecurus cohabitator. Ieiunium ſtrenuis militibus TELVM, *athletiſque exercitium.*

In Chriſti militia aliter, ac in ſæculari cibariorum abſtinentia commendatur. S. Baſil.

Qui in Chriſti caſtris militat, ieiunium amet, abſtinentiæ amicus ſit: ſecularibus militibus cibaria iuxta proportionem exhibita olim ſint, ſpirituales contra maiorem dignitatem habent, ſi minus cibariorum habent, abſtinentiam ſeruent, ieiunium colant. huc nos vocat ſanctus Baſilius hom. 2. de ieiunio hiſce verbis: *Mundi quidem militibus ex laborum proportione cibaria augeri ſolent. Spiritualibus autem militibus ij, qui minus habent cibariorum, maiorem obtinent dignitatem.*

512. *Ieiunij nexus, & militia.* Exod. 38. 8. LXX.

Ieiunij, & militiæ nexum probant illa verba Exod.38.v.8. *Fecit & labrum æneum, cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi.* Militare verbum eſt *excubare*; hinc quidam ex Hebræo legunt, *de ſpeculis* MILITANTIVM *mulierum*; LXX. *Ex ſpeculis earum,* QVÆ IEIVNAVERVNT *apud portas tabernaculi*: bene militat, qui ieiunat; excubabant hæ mulieres in ieiuniis.

Abul.

Abulenſis hîc hanc excubationem ſic exponit: *Quæ excubabant ad oſtium tabernaculi: id eſt, non dederunt illa ſpecula qualibet mulieres de populo, ſed ſolum illæ, quæ valde deuotæ erant, & excubabant orationibus, & ieiuniis circa oſtium tabernaculi Domini vlterius famulantes*; in excubatione orationem notauit quoque Chaldæus interpres, dum vertit:

Chald.

Qui veniebant, vt orarent. quæ verſio notat ieiunio orationem nectendam, animandum ieiunium orationis fuſu, orationis comitem ieiunium eſſe.

Ieiunium ſcutum eſt.

Iræ ſe diuinæ opponunt Niniuitæ, ſcutum ſumunt, quo eius ictus reiiciant; nam ſcuti vice ſuis cultoribus ieiunium deſeruire nemo niſi ieiunij hoſtis pernegabit. hoc certè titulo illud donat ſanctus Baſilius hom.1. de ieiunio, ait enim eius laudes recenſens: *Ieiunium Prophetas generat, potentes roborat. Ieiunium legiſlatores ſapientiam docet, animæ bonum propugnaculum, corpori ſecurus cohabitator,* SCVTVM *fortiter agentibus, exercitium athletis.* S. Baſil.

S. Bachiar.

Sanctus Bachiarius epiſt. de recip. lapſ. ad Ianuar. *Ego illum certè in prælio vidi conſtitutum, pugnabat cum* SCVTO *ieiunij aduerſus illecebras gulæ.* Sanctus Chryſoſtomus [illegible].2. de ieiunio [illegible]inentiam clypeum vocat, quo impudentis voluptatibus reſiſtimus; ſicque de eius neceſſitate ſcribit. *Cum ante conflictum ad reſi[illegible]ndum libidinoſis voluptatibus,* CLYPEVS *nobis abſtinentiæ neceſſarius ſit, multò magis in ipſo noſtro certamine, ieiunij auxilium ad noſtram victoriam ſtabiliendam eſt.*

Ab[illegible] clypeo [illegible] dum. S. Chry.

513. *Iei[illegible] cōtra [illegible] pugnandum. & [illegible]* S[illegible] S. Am[illegible] De[illegible]

Hoc ſcuto, hoc clypeo contra Dæmones [illegible]tendum eſt. nam, vt ait ſanctus Baſilius hom.1. de ieiunio: *Ieiunium ſcutum eſt ad militiam, contra Dæmones*; & ſanctus Ambroſius lib.4. in Lucam [illegible] lori eam illud vocat, quo gulæ, quæ diaboli telum eſt, reſiſtimus. *Didi[illegible]i*, inquit, *I[illegible]lum*, id eſt, gulam; *ſi non* L[illegible]RI[illegible]AM *[illegible]inentia.*

Nefas olim apud Gentiles erat ſine clypeo domum redire, vt multa damnaretur, qui illud amiſiſſet. Plutarchus in [illegible] Pelopidæ, *Græcorum leges*, inquit, *non qui enſem, aut lanceam, ſed qui clypeum amiſiſſent, mulcta damnabant*: & in Laconicis loquens de Demarato; *Apud Lacedæmonios, qui ſcutum abiiciunt, ignominia afficiuntur, qui verò galeas, thoracémve, minimè.* Iſocrates quoque in orat. de pace, infames habitos aſſerit, qui clypeum abieciſſent [illegible] ius i[illegible] iuſtiuſque ad ſpirituale ieiunij clypeum, abſtinentiæque ſcutum flect[illegible]amus: dum hic [illegible]us, in [illegible] ſtamus, cumque [illegible] hoſtibus pugnamus, & quis adeo ſuæ ſalutis prodigus ſit, vt ſcutum abiiciat. Aduocanda huc ſunt ſancti Baſilij verba, qui hom.2. de ieiunio p[illegible] poſt initium, ita ſcribit: *Angeli per [illegible] ſunt Eccleſias, eos, qui ieiunant, deſcribentes. Vide quæſo ne ob breuem ciborum delectationem ple[illegible]tris, ne te reum, ac deſertorem aciei Angelo deſcribenti [illegible]tuas. Minus ſanè periculum fuerit aliquem in acie [illegible]um proiicere, quam arma ieiunij maxima deſtre[illegible]are.* Aciem Chriſti nemo transfuga deſerat, nemo ie[illegible] ſcutum abiiciat.

Qu[illegible] [illegible] pro[illegible] S. Baſ.

EXCVRSVS LXXV.

Ieiunium ad cœlum vehiculum.

Ieiunium animam eleuat.
Ieiunium vehiculum *ad cœlum.*
Eliam ieiunium extulit.
Ieiunium etiam Eliam eleuat, *Achab eiicit ebrietas.*
Elias ieiunio munitus currum igneum *non timet, tanquam non eſſet corruptibilis.*
Elias plus meruit, *quia plus ieiunauit.*
Aligeros *cultores ſuos ieiunium reddit.*
Fideles olim in mundanorum hominum feſtis ieiunabant.

Ieiunium cultoris ſui animam eleuat, [illegible]que attollit, ſic in H[illegible] Propheta [illegible] clio: *Siccatum ieiunio [illegible]*MAM *de profundo* ELEVAT, [illegible] *tulat [illegible]unt, ieiunium Monachi*, & p[illegible] il[illegible]lud colunt. Huc flectit ſanctus Ephræm, [illegible] 514.
[illegible]uris

Ieiunium [illegible] maro el[illegible] Hiper.

S. Ephræm.

ſecuris ferro extraxiſſe legitur, hoc quippe cùm in aquam cecidiſſet, ad imperiū Eliſæi admoto ligno

4.Reg.6. arido extra[illegible] ſt, 4.Re[illegible].6. Sic igitur rem verſat, & ad ieiunium a[illegible] citatus Pater tract. ad eos, qui in Relig. rud. *Lignum*, inquit, *aridum ex mandato E[illegible] ferrum ſecuris de profundo aquæ extraxit, corpus autem Monachi, quod ieiunio exaruit*, ANIMAM *de profundo ſurſum* ATTOLLIT.

Ieiunium vehiculum ad cœlum eſt. Idem.

Nec attollit tantùm à profundo, ſed ad cœlum vſque euehit, vt idem ſanctus Pater hom. de ieiunio, vehiculum eum vocauerit, quo ad cœlum itur, *Ieiunium*, inquit, VEHICVLVM *eſt ad cœlum.*

Eliam ieiunium extulit. S. Zeno.

Hoc vſus vehiculo ad cœlum Elias iuit, ſicut vetitum cibum edens in ſcelerum profunda lapſa eſt Eua. Audiendus hic ſanctus Zeno ſerm. de ieiunio: *Vide*, inquit, *ieiunando Elias, quò aſcenderit, vide Eua, quo deſcenderit manducando, & ibi ad manducandum auctor, & conſiliarius ſerpens eſt, imo Diabolus in ſerpente, hic vt ieiunans aſcendas ad cœlum, auctor eſt, & monitor Deus.*

Ieiunium Eliam eleuat, Achab deiecit ebrietas. S.Pet. Chry.

Aſcendit Elias ieiunans, deſcendit Achab ebrietate correptus; quod ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 12. his verbis expendebat: *Ieiunium Eliam perduxit* AD COELVM *quando Achab impium ebrietas ad inferna deiecit*; & ſerm. 166. *Ieiunium Eliam leuauit* AD COELVM, *& purificato ſic corpori ignei currus addixit obſequium.*

515\. Sed hic aliquis inquirat, cur non timuit Elias currum igneum aſcendere, aëreos currus dirigere? an quia ieiunij virtute munitus? pluſquam homo corruptibilis eſſe videbatur? Bene ille auctor, cuius mihi nomen excidit: *Quis currus igneos aſcendere valuiſſet, regere currus aereos, niſi qui naturam humani corporis corruptibilis ieiunij virtute mutaſſet?* Sanctus quoque Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio, hunc raptum in ieiunium retulit dum ſcribit: *Ieiunus Elias curru raptus eſt ad cœlum, & quadraginta dierum, ieiunio diuinam acquiſiuit præſentiam; tunc denique* PLVS MERVIT, QVANDO PLVS IEIVNAVIT, *meritò illum dignum cœlo diuina iudicauit ſententia, vt cum ipſo raperetur corpore, quoniam cœleſtem vitam viuebat in corpore, ac ſuperna vſum conuerſationis exhibebat in terris.*

Elias ieiunio munitus currum igneum non timet id quòd non eſſet corruptibilis.

Elias plus meruit, quia plus ieiunauit. S. Ambr.

Aligeros cultores ſuos ieiunium reddit. S.Petr. Chry.

Diceres aligeros cultores ſuos ieiunium reddere, vt illo muniti ad virtutum faſtigia euolent, & ad pietatis auctorem in cœlo regnantem; huc ſpectant eiuſdem ſancti Patris verba ſerm. 2. *Vacuandus venter moderatione ieiunij, vt exoneratus animus poſſit ad alta pertendere, conſcendere ad virtutes, poſſit ad ipſum pietatis authorem totus* ALIGER *peruolare. Hoc Elias probat, qui Dominici continuatione ieiunij defæcatus, à carnali pondere mortis victor euolauit ad cœlum.* Eliæ iter iam placet, cui placet Eliæ aſcenſus, ieiunium non diſpliceat.

Fideles olim in mundanorum hominū feſtis ieiunabant. S. Aug.

Olim fidelium mos erat, vt hoc quoque lectori offeram, illis diebus ieiunare, quibus homines ſeculo addicti feſta celebrabant. Sanctus Auguſtinus in Pſal. 98. *Ideo pro illis oramus, quando diebus illorum feſtis non ieiunamus, vt fiunt ſibi ipſi ſpectaculum; quando enim viderint ſe, diſplicebant ſibi*; & nonnullis interiectis; *Ergo ſi nouimus mala illorum, quia de ipſis malis & nos liberati ſumus, doleamus illos, & ſi dolemus illos, oremus pro illis: & vt exaudiamur, ieiunemus pro illis. Non enim nos noſtra ieiunia celebramus per dies feſtos illorum. Alia ſunt ieiunia noſtra quæ celebramus per dies Paſcha futuros, per alia atque alia quæ ſolemnia nobis ſunt in Chriſto: per iſtos autem dies ad hoc ieiunamus, vt quando ipſi lætantur, nos pro illis gemamus. Lætitia enim ſua admonent dolorem noſtrum, & faciunt nos recordari, quàm miſeri ſint adhuc.* O hanc eandem mentem ebiberent, qui Chriſto ſeruiunt, ieiunij mentem ſaginarent cùm mundi mancipia terrenis deliciis corpus nutriant, & inanibus gaudiis diſtenduntur.

ADAGIVM DCLXVII.

Per alieni profectus ſcalam ruere in præcipitium.

IN inuidos torqueri hæc ſententia poteſt, 516.
quæ prouerbialem habitum non repudiat. Torſit ſanctus Petrus Damianus, qui opuſc. 49. cap. 4. ita ſcribit: *Nonnulli aliis ieiunantibus, tanto liuoris, atque inuidiæ felle torquentur, vt illorum ſalutem ſibimet in perniciem vertant, &, vt ita loquar,* PER ALIENI PROFECTVS SCALAM IPSI IN PRÆCIPITIVM CORRVANT. Porrigi ad illos omnes poterit, qui ex aliorum probitate, ipſi peiores fiunt.

ADAGIVM DCLXVIII.

Cyclopis honore quempiam afficere.

QVi honoris, & muneris loco poſtremum aliquem ad exitium, ac mortem reſeruat, is Cyclopis honore æqualiter eum afficere dicetur. Vſus eſt ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 4. aduerſùs Iulianum: *Quos cùm & vita, & ſermone & mutua concordia claros, & celebres, iam inde à Græcia eſſe noſſes,* CYCLOPICO HONORE EFFICIEBAS, *poſtremóſque ad periculum reſeruabas*; quæ verba ſic exponit Elias ſcholiaſtes; *Quidnam autem hic* CYCLOPICVS HONOR EST, *& vnde deſumptus? Olyſſes, & Homerus prodidit poſt Troiæ excidium, ac itaque illuc oberrans, ac loca ſubinde commutans, in Cyclopum inſulam tandem appulit. Cúmque e naui deſcendiſſet, ac per inſulam oberraret, in antrum quoddam incidit, illícque ſigna quadam incolarum nactus conſedit incolas expectans. Venit autem vir quidam prodigioſa, & inuſitatæ magnitudinis; neque enim, vt Homeri verbis vtar, ſimilis erat viro frumentum edenti. Cyclops porrò hic erat, armenta paſcens, eaque iam in antrum reducens, qui cùm ipſum, ipſiúſque ſocios conſpexiſſet, quinam eſſent rogabat. Vlyſſes autem cùm alia, tum nomen ſuum exponit, Vlim ſc. ſe ipſum mutato nomine nuncupans. Tum verò ille duos ex ipſis ſimul arripuit, atque contriuit, eorúmque corporibus ſibi cœnam parauit. Qua quidem ex re metu perterritus Olyſſes, vino quod ſecum in vtre detulerat, eum delinit, ac verbis mulcet, muniſque hoſpitale ab eo requirit. Ille verò, Hoc, inquit, hoſpitale munus tibi do, quod te poſtremum comedam. nec tamen Cyclops iſte id quod in animo habebat, perficere potuit. nam cùm Olyſſes ipſius mentem vino concuſſiſſet, oculis eum orbauit. Quapropter* CYCLOPICO *etiam* HONORE *Iulianus magnos hoſce viros* AFFICIEBAT, *poſtremos eos ad perſecutionis periculum reſeruans.*

ADAGIVM DCLXIX.

Ipſi lapides vlulant.

IN miſerabili excidio vrbis alicuius prouerbiali hyperbole dicetur, & lapides cum ho- 517.

minibus vlulare: anno Domini DCC. LXXV. Francorum Regi ſcribens Stephanus Pontifex, de Longobardorum Romanam vrbem abſtinentium impietate, & feritate aiebat: IPSI LAPIDES *noſtras deſolationes videntes* VLVLANT *nobiſcum*, quod ad ſignificandum quamlibet aliam maximam calamitatem transferetur.

ADAGIVM DCLXX.

Sus artium repertricem.

Sanctus Hieronymus Paulæ, & Euſtochij nomine ad Marcellum ſcribens epiſt. 17. ita loquitur: *Magiſtrum cupimus docere diſcipula, & vt eſt vulgare prouerbium,* SVS ARTIVM REPERTRICEM. Cui erit locus quoties indoctior doctiorem informat, imperitior peritiorem.

ADAGIVM DCLXXI.

De pudicitia poſſe cum Bellerophonte contendere.

Prouerbiali hac comparatione ſumma alicuius pudicitiæ, & pudicitia cultus, & amor efferatur; hinc illud Syneſij in Caluitij encomio; *Planeque mihi videor* DE PVDICITIA CVM BELLEROPHONTE POSSE CONTENDERE. Bellerophontis caſtitas, & pudicitia ſumme ab auctoribus celebratur. Origenes lib. 4. contra Celſum illius meminit, illúmque ita effert, vt Ioſephum Patriarcham illi præferat, ait enim: *Multo* BELLEROPHONTE PRÆSTANTIOR *hac parte Ioſephus, qui in carcere includi maluit, quam caſtitatem amittere*; quod minime legimus de Bellerophonte.

ADAGIVM DCLXXII.

Inferno crudelior.

Locus prouerbio erit, cùm ſæua alicuius crudelitas erit premenda, quod fecit Beatus Amadeus hom. 5. de laudibus Virginis, vbi in Iudæos inuehens ait: *Infernus ipſe ſcelus exhorruit*, quo ſcilicet Dei filius morti traditus eſt, *& inferi furia conturbata ſunt, Iudæus* INFERNO CRVDELIOR, *nec ſcelus exhorruit, nec fidem adhibuit.*

ADAGIVM DCLXXIII.

Vrna Belidum tibi non deeſt.

518. Prouerbialem faciem hoc habet, quod vſurpabitur, cùm quempiam inutilis, & inanis laboris notare volemus; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 91. NON DEEST *tibi* VRNA BELIDVM, *dum in ſaccum pertuſum diuitias congregas*; ſumptum a Belidum fabula.

ADAGIVM DCLXXIV.

Nero.

Impius, & crudelis *Neronis* nomine prouerbialiter ſignificabitur, hic quippe Imperator notæ fuit, & deteſtandæ crudelitatis, & impietatis. Huc facit illud Hildeberti Cenomanenſis Epiſcopi epiſt. 33. [illegible] inquit, NERO *noſtris* [illegible] *affectibus*, [illegible] *qui* [illegible], *vel natiuam fla*[illegible], [illegible] *contemptu fatigati*, *heredem te ſua reliquit ignominia*

ADAGIVM DCLXXV.

Neroniana pietas.

Sva crudelitate, atque ſæuitia Nero locum prouerbio fecit, vt Neroniana pietas indulgentia, & ſæua dicatur, quæ mera ſæuitia eſt, mera crudelitas; hinc illud ſancti Petri Damiani epiſt. 10. *Sed hic fort*[illegible] *flendus ille tyrannus, qui mihi* NERONIANA *ſemper* PIETATE *condoluit, qui me colaphizando demulſit, qui me certe aquilina, vt ita loquar, vngue palpauit.*

ADAGIVM DCLXXVI.

Caini diſcipulus.

Qvi percitus inuidia ſæuit in ſuos, & propinquorum ſuorum, aut etiam aliorum necem quærit, vt obſequatur inuidiæ, is prouerbij quadam forma Caini diſcipulus audiet, hinc illud ſancti Baſilij Seleuciæ Epiſcopi orat. 17. *Saulem primum irritat inuidia, deinde inuidia accendit ad cædem, & dum virtutis ſtudium ſtudet inhibere ſupplantando*, CAINI DISCIPVLVM *Saulem facit.* 519.

ADAGIVM DCLXXVII.

Oportet pinum vlulare, quia cecidit cedrus.

Nvllus inficias ibit prouerbialem ſalinam hanc ſententiam ſapere, quam refert hiſce verbis ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 26. quæ eſt plaga grandinis: OPORTEBAT, inquit, PINVM VLVLARE, QVIA CECIDIT CEDRVS, *ac vicinorum plaga erudiri, atque per aliena mala res ſuas conſtituere.* Deſumptum iſtuc eſt ex illo Zachariæ cap. 11. VLVLA PINVS, QVIA CECIDIT CEDRVS; quibus verbis monemur vt diuitum calamitatibus proſtratáque fortuna erudiamur, adeò vt diu eos videmus oppreſſos iacere, quos opum copia crexerat, eorum exemplo perterriti nobis, rebuſque noſtris conſulamus, qui tanta diuitiarum potentia minimè fulcimur, & vniuerse quoties valentioribus, fortioribus cadentibus infirmiores, imbecilioréſque monemus, vt ſibi proſpiciant, ſéque ſecuros non putent, hac vtemur parœmia.

ADAGIVM DCLXXVIII.

Vltra Gades nauigare.

Prouerbium eſt, quo vti licebit cùm quis in aliqua eos limites ſermoneque excedit, quos egredi difficile putatur, & ſummæ virtutis gradus. Pindarus de Gadibus loquens ait: *Quod* VLTRA GADES EST, *æquè ſapientibus & inſipien* 520.

inſipientibus inæ ce ſum eſt. Ad prouerbialem formulam ſpectat illud, quod eſt apud ſanctum Gregorium Nazianzenum Nicobulo ad filium. *Quod ſi etiam* VLTRA GADES NAVIGARE *libeat, eo quoque dux tibi ero ſi.* Paulo aliter refertur orat. 300. quæ eſt in laudem Baſilij, nimirum, *Atque hæc, æquum ipſi habebant, erátque doctrina mercibus nauigationis, quantum quidem humanæ naturæ aſſequi datur, neque enim* VLTRA GADES *tranſmeare cuiquam conceſſum eſt.* Cuius adagiali formulæ tunc erit vſus, cum quis ad eum modum, finémque peruenerit in re aliqua, extra cuius milites non ſe naturæ vires porrigunt. Gades porrò locus eſt, vt alij notauerunt, circa occiduas partes inter Hiſpaniam, & Africam, vbi mare permeabile eſſe negauit antiquitas, vt notauit hic ſcholiaſtes, aitque in prouerbiorum ſenſum referendum, & ad Nemeſium; ita idem ſanctus Pater loquitur: *Atque hæc curſim paucíſque, vt mei moris eſt, verſibus perſtrinxi, quæ autem* VLTRA GADES *ſunt, proieci.* Vniuersè quilibet ea, quæ vltra Gades ſunt, proiicere dicetur, quoties ea prætermittet quæ vltra ſuas vires, aut terminos præſtitutos.

ADAGIVM DCLXXIX.

Satanæ primogenitus.

SCeleſtiſſimus quiſque, & inſigni impietate infamis, Satanæ primogenitus prouerbiali quadam hyperbole dici poterit; hinc illud ſancti Petri Damiani lib. 1. epiſt. 20. *Quicumque ſi ad hoc flagitium impulerunt, filij Caiphæ* PRIMOGENITI *dicendi ſunt* SATANÆ, *adiutores Antichriſti.* Sanctus quoque Polycarpus, vt refert ſanctus Hieronymus lib. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, *cum ei fortuitò obuium fuiſſet Marcion, & diceret, Cognoſcis nos? reſpondit, Cognoſco*, PRIMOGENITVM DIABOLI.

Diaboli primogenitus dictus quoque Iudas eſt; ſic illum indigitat Petrus Abbas Cellenſis lib. de panibus cap. 8. *Iudas non ſolum non ſoluit Deo primogenitum ſuum, ſed etiam ipſi Deo Patri ſurripuit primogenitum, & vnigenitum ſuum. Ceſſit itaque in* PRIMOGENITVM DIABOLI, *quia exceſſit in primogenito Dei. Fraudolentiſſime Iuda, parum eſt tibi fraudem feciſſe de anima tua, niſi addas manus ſacrilegas iniicere ad miſericordia Dei viſcera. Parum eſt tibi Diabolo præbuiſſe iugulum tuum, niſi iugulares & Dominum noſtrum. Parum, inquam, tibi eſt perdidiſſe premium tuum, niſi & tolleres pretij noſtri pretium; fecis melius permaneres in diſcipulatu Chriſti, quàm euadere in magiſtrum Antichriſti.*

ADAGIVM DCLXXX.

Ædificare Babel.

521. QVi opus aliquod moliuntur, quod ſupra eorum vires ſit, & nudam ſuperbiam, quódque confuſionem tantum ſit parituri laborantibus, prouerbialiter dicentur ædificare Babel; deſumptum eſt ex hiſtoria, quæ in libro Geneſis habetur, de illis, qui auſi nimis temerario erigere turrim tentauerunt, quæ culmine cœlum tangeret; optime ſanctus Bernardus ſerm. 4. in die Aſcenſionis, *Video*, inquit, *alium literarum, [illegible] mundialis cura, iſtum placitationem diſplicentium Deo, illum ſeruilis cuiuſlibet artis, tam vehementer affectare ſcientiam, vt laborem non reputet tantummodo, vt poſſit aliquibus [illegible] reputari; ſic* ÆDIFICANT BABEL, *ſic putant ad Dei ſe peruenturos ſimilitudinem, ſi concupiſcunt, quod non expedit, quod expedit omittentes.*

ADAGIVM DCLXXXI.

Ab igne.

IGnis ad omnem fabricam res potiſſima; huc pertinet etymon Varronis, ignem dictum a naſcendo, quód inde omnia naſcantur. atque inde etiam fors natum prouerbium ab igne, ad ſignificandum initium cuiuſque rei, quo vſus ſanctus Baſilius Seleucius lib. 1. vitæ ſanctæ Theclæ: ἀφ' ἑστίας γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀρξαμένη τῆς κατηχήσεως ἡ μάρτυς. ideſt, AB IGNE *enim, vt dicitur, Martyr auſpicata eſt Catecheſin.* quo genere loquendi ſatis indicat, vulgare hoc eſſe prouerbium.

ADAGIVM DCLXXXII.

Aureus modò eſt, qui antea luteus.

CVm quis à prauæ vitæ fœditate, atque ſpurcitie, ad ſanctiorem, nitidiorémque tranſit, tunc huic prouerbio locus dabitur, ſancti Chryſoſtomi hæc ſunt verba hom. 7. in epiſt. ad Coloſſ. VERE *quippe* LVTEI *ſumus ante Baptiſmum,* POSTEA *vero* AVREI.

ADAGIVM DCLXXXIII.

Stipula Tartari cedrus facta eſt Paradiſi.

QVi à perditiſſimo vitæ ſtatu, ab improbiſ- 522.
ſimis moribus laudabili mutatione ad ſanctiſſimæ vitæ culmen peruenit, is dici poterit tanquam Tartari ſtipula in Paradiſi cedrum euaſiſſe; ſic extulit ſanctus Petrus Damianus, ſanctum Bonifacium Martyrem ſerm. 20. dum de illo loquens inſit: *Cum vita eius ac beatæ conſummationis geſta percurrimus, quid aliud inuenimus, quàm quia* STIPVLA TARTARI CEDRVS FACTA EST PARADISI. *De lupanari ſiquidem prodiit præliaturus ad ſtadium, de ſtadio ſuſpenditur ad tormentum, de tormento ducitur ad gladium, de gladio ſubleuatur victor, & coronatus ad cœlum.* Idem ſanctus Pater ſancti Ioannis Euangeliſtæ laudes recenſens inter alios titulos, quibus illum donat, etiam cedrum appellat Paradiſi; ſic enim ille ſcribit ſerm. 2. de ſancto Ioanne in calce; *Merito dicatur os Dei, lingua Spiritus ſancti,* CEDRVS PARADISI, *lux Eccleſiæ, ſidus hominum, ſpecimen Angelorum, logotheca diuinitatis, forma fidei, columna cœli.*

ADAGIVM DCLXXXIV.

Onus & gigantinis humeris formidabile.

DE magno, & nimio onere dicitur, cui ferendo quilibet impar, quod optimè in

Pontificiæ

Pontificiæ dignitatis culmine cadit, de hoc quippe loquitur ſanctus Bernardus epiſt. 236. vbi de Eugenio, ad Romanam Curiam ſcribens, ait: *Quid putatis gerere animi nunc hominem illum, qui de ſecreto internæ contemplationis, & amica ſolitudine cordis tanquam infans, a gremio, & ſinu matris ſubito perturbatus tractum ſe ad medium videt, & quaſi ouem ad victimam ductum ad iam inſueta, & inſumia? Niſi Dominus ſupponat manum ſuam; heu neceſſe eſt obruatur, & opprimatur* ONERE *inſueto, & nimio, quod &* GIGANTINIS, *vt aiunt, vel* IPSIS *quoque Angelicis* HVMERIS FORMIDABILE *videatur.*

ADAGIVM DCLXXXV.

Explicare ſolem lucidum eſſe.

523. PRouerbialem ſaliuam iſtuc ſapit; conueniet hæc ſententia illis, qui enixiſſimè laborant, vt ea probent, aut explicent, quæ cuilibet nota, & manifeſta ſunt, cuilibet aperta. Vocari huc poſſunt ſancti Chryſoſtomi verba, qui in Pſal. 44. ita loquitur: *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Egent ne hac interpretatione? ego quidem minimè exiſtimo, quemadmodum* NEC QVÒD SOL SIT LVCIDVS.

ADAGIVM DCLXXXVI.

Alter Phariſæus.

QVi ſe, ſuaque putidè iactat, cæteris ſe ita confert, vt præferat, ſuperbè contemnit alios, ſe ſuper alios effert, hic alter Phariſæus prouerbiali commate dicetur, tanquam illi ſimilis, qui, vt Lucas cap. 18. ait, aiebat: *Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, vel vt etiam hic publicanus, ieiuno bis in Sabbato, decimas do omnium, quæ poſſideo.* Humilis Idiota de ſe humiliter, de nobis verò ita loquebatur cap. 14. de curſu vitæ, quod opus nuperrimè lucem videt; ALTERVM PHARISÆVM *me ſentio, qui iuſtificans ſe ipſum, cæteros in genere, & publicanum in ſpecie accuſabat; ſic etiam ego inter me ipſum iuſtifico, & aliorum vitam condemno; peccata mea leuia puto, & in aliis grauia.*

Superbum Phariſæum, humilémque publicanum ita inter ſe conferebat ſanctus Gregorius Nazianzenus carm. de rebus ſuis,

Aſcendiſſe duos ſacrata volumina quondam
In templum narrant homines, quorum alter inani
Turgebat faſtu, tanquam ipſe clarior eſſet,
Nemo Deo, nemo melior, nec ſanctior vſquam
(Hic PHARISÆVS *erat.) lucra eſt ab iniqua dolore*
Saucia corda gerens alter, luctúſque iacebat.
Ille quidem inflatus meritorum, ex ordine ſummam
Subducens, legis decimas, ieiunia crebra
Iactabat, priſcíſque viris de laude mouebat
Certamen, tumido calcans ſermone telonem;
Hic autem lachrymans feriebat pectora palmis.
Nec verò in cœlum ſedem Patris altitonantis
Spectabat, verùm in terram ſeruilia figens
Lumina, ſtánſque procul fundebat pectore vocem:
Parce tuo famulo, Deus optime parce roganti,
Aſpice me fatilis noxarum mole grauatum.
Non lex, non decima, non me benefacta tueri,
Ac dulcem miſero poterunt afferre ſalutem.
Ficta nec in no rum caput l emit torſ ,
in iam impuris pe us conti e templum
Ho vereor; ed me i P leni eras
Inque hominem ſti t ina ratia ſa ol mon,
Quæ ſpes vna mal a te donata ulcet.
Talia dicentes audit Deus, a mi ur,
Quem videt a i. uns lu lu ſſer ut e ſuſe um,
Hos pater a iens or im tale tuli i
Iudi inm hinc que mihi lata eſt lu ia .
Sum miſer hoc fateor, ſum pe mus, i e telones.
Conſimiles edo gemitus ſimilémque medelam
Expecto, numénque tuum Pater optime ſupplex
Obteſtor.

Repleri Phariſaico ſpiritu, quinam ſint, explicat ſanctus Bernardus ſerm. 65. in Cant. *Liquantes*, ſcilicet, *culicem, & camelum glutientes*; mini religioſè obſeruantes, maiora contemnentes.

Vtile nobis monitum exhibet Abbas Hyperichius lib. 5. de vitis Patrum libello 15. de humilitate num. 50. vbi hæc leguntur: *Dixit Abbas Hyperichius; Imitare publicanum illum, ne cum Phariſæo damneris.*

Faſtum, & ſuperbiam hominum premens ſanctus Hieronymus ſimili formula vtitur, ſic enim ille loquitur epiſt. 11. quæ eſt ad Ageruchiam; *Vnde ſubrepit obliuio conditionis ſuæ, vt terrenum animal, & iam iámque ſoluendum erigatur in ſuperbiam, & animo cœlum teneat.*

Vere ea præſtiterat, quæ iactabat ſuperbus Phariſæus, & tamen condemnatur quid de illo fiet, qui ea putidè de ſe prædicat, quæ verè non præſtitit; rem vrget ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1 epiſt. 88. in hæc verba *Si Phariſæus cum ea feciſ et quæ iactabat, propterea condemnatus, quia ſi iactauit, qui te iactas garriens dumtaxat ac non item boni aliquid faciens, téque grauiori pœnæ obnoxium reddens, quam Phariſæus mu atus eſt.*

Vera animæ pulchritudo eſt mentis non iactare pulchritudinem, ab operum quæ præſtamus, prædicatione omnino abſtinere; hinc ſponſa à ſponſo laudabatur Cant. 4. *Pulchræ ſunt genæ tuæ abſque eo quod intrinſecus latet*; alij vertunt, vt habet etiam ſanctus Hieronymus, *præter taciturnitatem tuam*; quæ taciturnitas accipi etiam de illa poteſt, qua quis opera ſua, laude alioquin digna, ſilentio inuóluit, vt ea neſcire videatur, dum non iactat. Pulchrè ſanctus Chromatius in Matth. de octo beatitud. qui huc ſpectans ait *Præter taciturnitatem tuam, hanc ſcilicet taciturnitatem, de qua ait Dominus, Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua.*

ADAGIVM DCLXXXVII.

Phariſaicum ſupercilium tollere.

ATtullere ſupercilium, faſtum, & arrogantium ſignat, ad auxerim facit, ſi *Phariſaicum* adiiciatur; in hoc inſignes Phariſæi vt tumide, & faſtuosè ſe præferrent cæteris, cæteros negligerent, iactarent ſu iena deprimerent. Sanctus Nilos in aſcetico libro de quibuſdā ita loquitur: *Cum diuina Philoſophia ſcopum ignorent* PHARISAICVM *tamen* SVPERCILIVM TOLLVNT. Sanctus Hieronymus lib. 1 aduerſus Pelag. *Repentè mutaris in Stoicum enim totus ſupercilio.* Zenones non mini e Phariſæi, qui cum de vana ſibi tare blen rentur, cæteris ſe præferebant, ſpernebant cæteros. 524.

Fœda Phariſæi ſuperbia in hoc apparet quòd non

non ſilen[illegible] clam[illegible]t ad Do[illegible]um, ſed alta voce, vt in[illegible] e[illegible] non ad [illegible] aures voces dirigere, ſed ad [illegible], qui aderant, [illegible] anter eum, eiuſque ſuperb[illegible] ſanctus Paulinus in epiſt. ad ſanctum Auguſtinum, quæ inter epiſtolas ſancti Auguſtini eſt 58. *Ille*, inquit, PHARISÆVS IVSTITIAS SVAS *[illegible] neſciente Domino recolens, prædicabat in templo non orans, vt exaudiretur, ſed exigens, quaſi debitum mereri pro operibus bonis quidem, ſed ingratis Deo, quia quod iuſtitia ædificauerat, ſuperbia deſtruebat: nec idipſum ſilentio, ſed voce clamabat, vt appareret eum non diuinis auribus loqui, qui ab omnibus vellet audiri. Atque ideo non placuit Deo, qui placebat ſibi.*

Pergit, & quid Phariſæo, cui pares Iudæi ſunt, iactantia benefactorum ſuorum profuerit, ſic exponit: *Quoniam diſſipauit Dominus oſſa hominum ſibi placentium. Confuſi ſunt*, inquit, *quia ſpreuit illos, qui cor humile, & contribulatum non ſpernit. Denique & in ipſa Euangelij parabola, qua* PHARISÆI, *& publicani perſona confertur, euidenter oſtendit ipſe Dominus, quid hominem ſuſcipiat, quid repellat, ſicut ſcriptum eſt: Quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Ideo proteſtatur magis iuſtificatum abiiſſe Templo publicanum de confeſſione peccatorum ſuorum, quam Phariſæum de imputatione iuſtitiarum ſuarum. Meritò autem ille laudatur qui repudiatus abſceſſit a facie Dei, qui cùm ipſo nomine etiam peritiam legis præferret, oblitus fuerat in Propheta dicentem Dominum: Super quem habitabo niſi ſuper humilem, & quietum, & trementes ſermones meos: ille autem in corde contrito ſui accuſator accipitur, & obtinet veniam de confeſſis peccatis, propter gratiam humilitatis, ſancto illo Phariſæo quales Iudæi ſancti ſunt, reportante ſarcinam peccatorum de iactantia ſanctitatis. Ipſius nimirum ſunt forma Iudæi illi, de quibus Apoſtolus ait, quod ſuam iuſtitiam ſtatuere cupientes, quæ ex lege eſt, iuſtitiæ Dei ſunt ſubiecti, quæ eſt ex fide, quæ reputata eſt patri noſtro Abraham ad iuſtitiam.*

Phariſæi iactantiam, & ſuperbiam cum publicani humilitate cunferebat in hunc modum ſanctus Auguſtinus enarrat. in Pſalm. 39. *Longè a ſuperbis eſt Dominus, propè ad humiles. Excelſus eſt enim Dominus, & humilia reſpicit; ſed non ſe putent latere qui ſuperbi ſunt: excelſa enim à longè cognoſcit. Cognoſcebat à longè* IACTANTEM SE PHARISÆVM, *ſubueniebat de proximo confitenti publicano. Iactabat ille merita ſua, & tegebat vulnera ſua: non iactabat ille merita, ſed afferebat vulnera. Ad medicum venerat, ſciebat ſe languidum, ſciebat ſe ſanandum. Oculos ad cælum leuare non audebat, pectus percutiebat, ſibi non parcebat vt ille parceret, ſe agnoſcebat vt ille agnoſceret, ſe puniebat vt ille liberaret. Tales hic voces ſunt, audiamus eas pie, & amemus piè, corde, lingua omnibus medullis noſtris hæc dicamus. Nemo ſe putet iuſtũ, viuit qui loquitur, viuit, & vtinam viuat. Adhuc hic viuit, adhuc cum morte viuit: & ſi ſpiritus vita eſt propter iuſtitiam, corpus tamen mortuum eſt propter peccatum, & corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Pertinet ergo ad te clamare, pertinet gemere, pertinet confiteri, non te exaltare, non te iactare, non de tuis meritis gloriari.*

Quid timeri ab elato ſupercilio debeat, oſtendit ſanctus Valerianus hom. 14. de bono humilit. dum ait: *Tu aſſume officium libertatis, & ſtatim animum ſuperbientis agnoſces, nunquam profectò ille aut ſine ſuo alterius peccato diem tranſigit, qui ſupercilio elatus incedit.*

Phariſæi imitatores ſuperbi ſunt, quales & illi, quos perſtringebat ſanctus Optatus Mileuitanus lib. 2. *Phariſæus tumidus, ſuperbus, inflatus, tales, quales & vos videmus*; & paulo pòſt, SVPERBIA IN PHARISÆO *magiſtro veſtro de templo damnata deſcendis*; multos in omni æuo Magiſter iſte diſcipulos habet, multos ſectatores.

ADAGIVM DCLXXXVIII.

Ambitione Phariſaica circundari.

QVi in operibus ſuis auram popularem quæ- 525.
rit, ſe ſuaque vbique oſtentat, vt cæteris prætereatur, is *ambitione phariſaica circumdari* prouerbiali quadam ſaliua dicetur. Hinc illud ſancti Hieronymi monitum ad Nepotianum epiſt. 2. *Nolo*, inquit, *dilatare fimbrias, & oſtentare, habere phylacteria, & conſcientia repugnante* PHARISAICA AMBITIONE CIRCVNDARI; iſtuc idem ſibi quiſque dictum putet, vt ab hac lue ſit immunis; ambitione phariſaica corripitur, qui hominum laudes venatur, ſoliſque iactantiæ litat, dum laborat.

ADAGIVM DCLXXXIX.

Orare phariſaicè.

ORatio ſuperba, & iactantia grauida, omnis humilitatis expers, in qua orans bona ſua iactet, non ſupplex à Deo, & petat, quibus indiget, prouerbialiter *phariſaica* dicetur; deſumptum ex oratione illa, quam tumidus Phariſæus virtutes ſuas recenſens effundebat Luc. 18. hinc vtile illud ſancti Nili monitum cap. de oratione: *Ne* ORES PHARISAICE, *ſed more potius publicani.*

De publicani precibus ita ſcribit ſanctus Hieronymus epiſt. 58. quæ eſt ad Damaſum, *Deus ipſe, qui nullis contra viribus ſuperari poteſt, publicani precibus vincitur.* Phariſæi linguam *tyrannicam* vocat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 35.

Phariſæum orantem publicanum ſic exhibet ſanctus Zeno ſerm. 1. in Pſal. 130. PHARISÆVS *inſulsè manus tendit in cælum quæ cædis ſæpe, ſæpe miniſtra ſunt rapinarum. oculos impudenter extollit, quorum lenocinio mundus in flore eſt. intonat lingua, caretque nunquam veneno ſerpentis, &, quod omni eſt maius inſania, Deo ſe laudat. Publicanus autem non membratim Deum, ſed totus exorat: quia timore totus eſt humilis ſua peccata conteſtans, ſecundùm Domini dictum, a quo procedunt vniuerſa genera peccatorum, pectus crebro percutiens, quodammodo cor ſuum manu verecundè caſtigat, poſtulatque tantùm veniam delictorum taciturnitate, non voce. Quorum quis quid ſit conſequutus, accipite. Qui totum ſibi ipſe promiſerat, inanis qui nihil præſumpſit, iuſtificatus de templo diſceſſit.*

Phariſæum tumore, & ſuperbia plenum orantem procaciſſimum vocat Tertullianus lib. de orat. cap. 13. cui humilem, modeſtum publicanum opponit, & præfert; *Ille*, inquit, *publicanus, qui non tantùm prece, ſed & vultu humiliatus atque deiectus orabat, iuſtificatior* PHARISÆO PROCACISSIMO *diſceſſit.*

Qui & exteriora, & interiora negligit, cæcior ipſis Phariſæis eſt. Euſebius Gallicanus exhortat. ad plebem de obtrect. reſpiciens ad illud Chriſti Luc. 11. 19. *Phariſæe cæce priùs id, quod intus eſt, munda*, ait, *ſi is* CÆCVS *dicitur, qui interiora non mundat, qui negligit exteriora penè iam deſperatus, &*

mortuus

mortuus eſt. hic nos Phariſæi tumor, ſuperbia, ſola vanitate grauida deprecatio tiſtit, [illegible] mi hunc tumorem ad omnium medicinam tange mus, pungemus hoc morbo laborantes, vt hunc morbum a noſtris expungamus, vt nullus tam Phariſæus ſit, nullus oret phariſaicè.

EXCVRSVS LXXVI.

Sua non iactet, non iactet ſe, qui Deo preces fundit, Deo placere quærit.

Oratio phariſaica eſt, quam iactantia *inficit.*
Publicanus ſe deiiciens vt vectigal *exegerit.*
Orationis curſum aura *popularis frangit.*
Iactantia nubes *orationi ſe opponit.*
A iactantiæ veneno *Annæ oratio aberat.*
A phariſaico ſpiritu, Phariſæi *parabola vt nos auocet.*
Perſtricti Phariſæi exemplo, *qui iis gloriantur, quæ non præſtiterunt.*
A ſpiritu phariſaico *aberat ſanctus Cæſarius.*
Percutiuntur ſuperbi, vt rite orationem Deo *fundant.*
Nemo de ſuis meritis glorietur.
Iactantia vtitur diabolus tanquam ſcala *vt nos inuadat.*
Omnia Christi exemplo Deo tribuenda.
Quàm cautè Sancti iactantiam *vitarent.*
Iactantiam vt in nobis Chriſtus *cohibuerit.*
A laudum *ſuarum recenſione abſtinendum.*
Iactantia viam *ad immania* ſcelera *ſternit.*

526. *Oratio phariſaica eſt, quam iactantia inficit.* S. Hier.

PHariſæi, non Chriſtiani oratio eſt, quam bonorum operum iactantia concitatur, qualis illa, de qua ſanctus Hieronymus lib. 3. aduerſus Pelagianos, vbi ait: *De hoc ſuperbia tumore, & [illegible] orandi preſumpſit audacia, qua ſcribens ad viduam quomodo Sancti debeant orare pronuntias. Ille enim, inquis, merito ad Deum extollit manus, ille preces bona conſcientia fundit, qui poteſt dicere. Tu enim noſti Domine, quam ſanctæ, quam innocentes, quàm puræ ſint manus, quam iuſta, quàm immaculata labia, & ab omni mendacio libera, quibus tibi ve mihi miſereatis, preces fundo. Chriſtiani eſt hæc, an Phariſæi ſuperbientis oratio?*

Publicanus ſe deiiciens, vt vectigal exegerit. S. Baſil. Sel.

Efferebat ſe Phariſæus, & deiectus eſt, deiiciebat ſe publicanus, & erectus eſt; hic quoque publicanus publicanum agit, vectigal poſcit, & obtinet, ſed ſpiritaliter ſpiritale. Feſtiuè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 35. expendens illa verba, *deſcendit hic iuſtificatus ab illo*, ait enim: *Inuerſus eſt ordo, apparuit publicanus iuſto Phariſæo iuſtior, idque iuſti iudicis iudicio. Commutata rerum eſt natura: in altum faſtu elatus deiicitur, ad ima vergens per ſententiam erigitur. O publicanum clementiæ mercatorem! O publicanum, qui de portu felicitatis rectè* VECTIGAL *petis! O peccatorem, qui ad libertatem peccatoribus viam aperuit. Docuiſti vel igitur redemptionem iuſtitia valentiorem, non deſiiſti vectigal poſcere, dum Chriſtum ipſum vectigalem feciſti.*

Orationis curſum aura popularis frangit. S. Hier.

Preces o[illegible]neſque eneruat qui iactantiam earum comitem facit, auræ popularis flatus pre[illegible] [illegible] a pr[illegible] oratio [illegible] eſt [illegible] *ne te orare in angu[illegible] iter precum tuarum* FRA[illegible] A[illegible]RA PO[illegible]ARIS. Sanctus Nilus [illegible] 7. [illegible] eſt de inani [illegible] lapidis ſuni litu[illegible] hat. *[illegible] iactus non aſcendit in cœlum, [illegible] hominis* PRECES *ad Deum perueniunt.*

527. *Iactantia nube orationi ſe opponit.* [illegible] 3. 44. S. Innoc.

Iactantia illa nubes eſt, quæ orationis tranſitum impedit, ſic enim ait I[illegible] 3. 44. *O[illegible] nubem tibi [illegible] oratio* huc flexit hæc verba ſanctus Innocentius in proœm. ad Pſalmos Pœnitentiales, NVBEM, inquit, *ſuperba vita, ideſt, iactantia, quæ velut* NVBES *ſint aqua circumfluæ a ventis, orationem ad Deum tranſire non ſinit.*

A iactantia veneno Annæ oratio aberat. S. Paſch.

A iactantiæ veneno Annæ oratio aberat, quod ſic colligebat ſanctus Paſchaſius lib. 4. comment. in Matthæum: *Hic, inquit, de Anna legitur, cum multiplicaret preces coram Domino, & Heli obſeruaret os eius. Quod illa loquebatur in corde ſuo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur, quid putas, numquid vt vi[illegible] orabat? Non vtique, ſed clauſo oſtio, ſcilicet tacita conſcientia, vt exaudiretur in cubiculo, Deum, cui præſto ſunt omnia, rogabat.*

A phariſaico ſpiritu Phariſæi parabola vt nos auocet. S. Chryſ.

A phariſaico ſpiritu, phariſaicaque iactantia, nos Phariſæi parabola auocabat, ſanctus Chryſoſtomus hom. [illegible] in Matthæum: *Nequaquam, inquit, [illegible] bona frequenter [illegible], ne quis ea foris di[illegible]. Quod etiam Phariſæus paſſus eſt in lingua illa ei conferens, vnde & Diabolus rapuit, quamquam certe illa cum quadam gratiarum actione memorabat, atque ad Dominum cuncta referebat; ſed ne hoc quidem ſuffecit ei.* Quid hi [illegible], qui bona ſua referunt, vt [illegible] efferant, nec in Deum illa iactant, ſed ſe tantum, & ſua commendant, & laudant?

528. *Perſtricti Phariſæi exemplo qui iis gloriantur, quæ non præſtiterunt.* S. Iſid. Peluſ.

Arguitur Phariſæus, quòd opera, quæ verè præſtiterat, tumidè iactauerit, quam pœnam illi merentur, qui putidè ob illa ſe iactant quæ verè ab illis præſtita non fuerunt? E[illegible] hos premit ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. [illegible] 88. [illegible], inquit, PHARISÆVS *cum ea ſ[illegible], quæ iactabat, propterea condemnatus, quia ſi iactauit, quid te iactas garriens duntaxat, ac non item boni aliquid faciens, teque grauiori pœnæ obnoxium reddens, quam Phariſæus mulctatus eſt. Cum tamen nihil reprehenſione dignum admiſiſſet, [illegible]erius hoc vnum illi crimini datum [illegible]iſſet, quòd de probis actionibus gloriaretur.*

A ſpiritu phariſaico aberat ſanctus Cæſarius. Acta.

Quàm a phariſaico hoc ſpiritu aberat ſanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, de quo ita ſcribit auctor vitæ illius, *Poſt orationem, quam cum lachrymis fudit, ſtatim reuerti ad domum Eccleſiæ cœpit. erat enim conſuetudinis eius, vt cum Spiritu ſancto ſibi inſinuante preces ſuas exaudiri pro infirmis agnoſceret, ſtatim cum celebritate exinde diſcederet, ne ſi illo præſente fieret, quod ipſe à Domino impetrauit, aliqua* ARROGANTIÆ NASCERETVR OCCASIO, *quia & reuera frequenter, [illegible] dulciter, quaſi in figura, vt nemo intelligeret, dicebat. Cui animarum cura credita eſt, fortiter debet timere curam corporum exercere.*

Nemo de ſuis meritis glorietur. Epheſ. 5. 8.

Inglorius meretur eſſe, qui de ſuis meritis putidè gloriatur, ab hoc nos vtinam auocare Apoſtolus ſtuduit, cum ait Epheſ. 5. [illegible] *Fuiſtis autem [illegible] quando tenebræ, nunc autem lux in Domino*; abſolute & ex nobis, & à nobis tenebræ ſumus, lux verum Domino, ne quidquam nobis tribuamus, ne ſtaque merita iactemus. *Diligenter [illegible]*, inquit

hic

Primaſius.

hic Primaſius, *quia tenebræ nos ſumus, lux autem in Domino, vt* NEMO DE SVIS MERITIS GLORIETVR.

Percutiuntur ſuperbi, vt verè orationē Deo fundāt. Pſal. 103. S. Aug.

Tangi percutique ſuperbi ſolent, vt orationem Deo fundant, & Deo ſe ſubiiciant. Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 103. ita loquitur: *Qui aſpicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigabunt. Montes ſuperbierant, iactabant ſe, non eos tetigerat Deus, tangit illos, & fumigabunt. Quid eſt, fumigare montes? Precem Domino reddere. Ecce magni montes, ſuperbi, montes ingentes non rogabunt Dominum: ſe rogari volebant, & ſuperiorem non rogabant. Quis enim potens, & tumidus, & ſuperbus in terra, qui dignetur humiliter rogare Deum? De impiis loquor, non de cedris Libani, quas plantauit Dominus. Impius quilibet, & infelix anima rogare Deum neſcit, & vult ſe rogari ab omnibus. Mons eſt, opus eſt vt tangat illum Deus, & fumiget: quando cœperit* FVMIGARE, DABIT DEO PRECEM, *tanquam ſacrificium cordis. Fumigat ad Deum, deinde tundit pectus. Incipit & flere, quia & fumus excutit lachrymas. Qui tangit montes, & fumigabunt.*

Iactātia vtitur Diabolus cāquam ſcala vt nos inuadat. Franco Abb.

Iactantia vtitur Satanicus hoſtis, tanquam ſcala, qua in cordis noſtri arcem aſcendat cuncta bona funditus deleturus, vbi hanc arcem occupauerit; ſcitè Franco Abbas tom. 12. de gratia Dei: *Omni cuſtodia, fili mi, cor tuum ſerua, nec clauſtra cordis tui aliquando reſeres callidiſſimo teſtatori; quia nullo pacto poteſt. Signaculum Crucis Chriſti infringere, niſi fortè (quod abſit) fallacia eius blanditiis delinitus ſponte velis ad mœnia tua hoſtem ſæuiſſimum admittere. Hoc itaque modo excluſus, ad alia ſe vertit fraudis argumenta, tentans* SCALA IACTANTIÆ, *arcem cordis tui conſcendere: te ſanctum, te Deo placitum victorémque ſui conteſtans.*

Iactantiam vt in nobis Chriſtus cohiberet.

Corporis ſui gloriam coërcuit nono miraculo Chriſtus, vt hominum vanitatem in hoc quoque damnaret, qui foris oſtendant, quæ nuſquam ſunt. Aoimæ Chriſti beatæ glorioſum corpus conueniebat, cohibuit hanc gloriam Chriſtus, vt in nobis iactantiam cohiberet.

529. *Omnia Chriſti exemplo Deo tribuenda.* Matt. 11. 25. Franco.

Singularem humilitatem Dei omnia tribuentem ſapiunt illa Chriſti verba: *Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis*, Matth. 11. v. 25. omnia Patri tribuit, nihil ſibi, qui tamen diſcipulos elegerat, inſtruxerat, erudierat, vt ſuo oos exemplo ab omni iactantia, & faſtu auocaret. Peritèrem premebat Franco tom. 10. de gratia Dei; *Vide*, inquit, *quomodo vbique gratiam commendet, vbique gloriam Patris prædicet. Confiteor*, inquit, *tibi Pater Domine cœli, & terræ, nihil ſibi de fide credentium aſſignat, nihil de inſtitutione diſcipulorum ſibi arrogat, qui elegerat, qui vocauerat, qui inſtituerat, qui iuſtificauerat. Ipſe vaſa iræ diſcernit a vaſis miſericordiæ: ipſe alios, atque alios in illud, atque illud miniſterij ſui opus diſtribuit, duodecim ſpeciali gratia eligit, quos & ſeorſum familiarius inſtruit, foris parabolas turbis proponit, diſcipuli propoſita diſſerit. Nec tamen quidquam horum ſibi tribuens, ſed ad gloriā patris omnia referens, pro abiectione ſuperborum, atque elatione humilium gratias agit, dicens: Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terræ, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Diligens lector, diligenter attende, quomodo Dei vnigenitus, æterno Patri coæternus, cum quo illi vna ſubſtantia, eadem eſt gloria, vnum idémque conſilium, opúſque indiuiſum, quomodo ad* SOLIVS PATRIS GLORIAM OMNIA SVA REFERAT, *vt te purum hominem infirmum, & impotentem doceat, quo* TVA OMNIA, *ſi tamen Deo digna fuerint*, REFERRE DEBEAS. *Nec enim ait,*

abſcondimus hæc, & reuelauimus: ſed abſcondiſti, & reuelaſti.

Quam cauti Sancti iactātiam vitarent.

Mirum, quam cauti Sancti Dei fuerint, nec iactantia dum magna præſtarent, corriperentur; obſeruo hoc ſeruaſſe aliquando aliquos, vt crucis ſignum mirabile quidpiā facturi ſub ſuo veſtimento formauerint, ne aliquid de ſequuto miraculo illis tribueretur. In actis ſancti Nicetij Epiſcopi Treuerenſis ita ſcribitur: *Dæmoniacus cùm apprehenſa columna auelli a decem viris non poſſet, Sanctus Dei ſub veſtimento ſuo* PROPTER IACTANTIAM *faciens crucem Chriſti contra Dæmonem relaxari præcepit, qui protinus corruens*, & quæ ſequuntur. Acta.

A laudum ſuarum recēſione abſtinēdum. Pſal. 10. Agell.

A phariſaica iactantia aberat Dauid, cùm diceret Pſal. 10. *vt ſagittent in obſcuro rectos corde.* verba hæc humilitatem redolent, ſic enim ea verſat noſter Agellius hic: *Modeſtia*, inquit, *Dauid intelligenda eſt* A IACTANTIA PROCVL REMOTA, *ſic namque de ſe tanquam de alio loquitur, & vt magis* A SVI PRÆDICATIONE ABSIT, *laudes ſuas, ne ſingulariter emineant, cum multis coniungit tanquam de pluribus rectos corde.*

Iactantia viam ad immania ſcelera ſternit.

In maxima facilè crimina labitur, qui iactantia corripitur, & ruit in pœnitenda qui iactantiæ laborat vitio, & non Cain ad fratricidium ſibi per iactantiam viam ſtrauit: Certè in campum Abelem duxit occiſurum Abelem; Gen. 4. 8. *Dixit Cain ad Abel fratrem ſuum, Egrediamur foras*; cur foras duxit, neque enim illi longiùs eundum, vt ſe ab hominum conſpectu eximeret, cùm mundum ſolus Adam, ſola Eua incoleret, an tanquam agricola in campum duxit, vt ſuæ diligentiæ frater ſpectator eſſet, iactarétque laborem ſuum, ſuam induſtriam? Huc euaſit ſanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Glaphyrorum in Geneſim, vbi loquens ex Græco, *Egrediamur in campum*, ſubdit: *Audis quo pacto vocarit in agrum, vt* SPECTATOR SVÆ DILIGENTIÆ CVLTVRÆQVE ESSET, *& pulcherrima florum varietate oculos paſceret*; ſicque per iactantiā gradum ſibi ad homicidium fecit, ſanguinem fudit, qui effundere ſua voluit, ſua oſtentare. Gen. 4. 8. S. Cyrilli.

EXCVRSVS LXXVII.

Orationem euehit humilitas, ſuperbia inficit.

Phariſæos acriter reprehendit *Chriſtus, vt nos ab eorum vitiis auocaret.*

Phariſæi faſtus, *& oratio iactantia infecta.*

Orationis vehiculum *humilitas.*

Orationis alia *humilitas.*

Verè orationem Deo ſternit, qui ſternit ſe ipſum, *& deiicit.*

Erigitur ſuper alios, *qui ſe infra alios deprimit.*

Superbi oratio nullius frugis.

Faſtus *virtutum faces extinguit, bellum Deo infert.*

Veritatis, *&* confeſſionis *nexus.*

Humilitas quantum iuſtis *proſit.*

Publicanus in cœlum oculos *non leuans* cœlum ad ſe inclinauit.

Virtutum cæterarum decus, *&* ornamentum *humilitas.*

Humilis ſuperbia probanda *in ſuperbia neglectu.*

530. *Phariſæos acriter reprehendit Chriſtus vt nos ab eorum vitiis auocaret.* S.Petr.Chry.

PHariſaici ſupercilij, phariſaicæ iactantiæ, ac ſuperbiæ condemnatio monitio noſtra eſt; nos inſtruimur, dum illius faſtus pungitur, & in omnium exemplum producitur in medium; ab hac cauſa in Phariſæos maxime Chriſtus ſæuiebat, vt in illorum reprehenſione cæteri erudirentur, quod fulminum exemplo ita explicat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 171. *Sicut enim fulgura cùm ſaxa, montes, arbores, ipſa domorum culmina terribili colliſione diſſoluunt, ſenſus hominum, mentéſque corripiunt: ita Dominus quoties in Phariſæos intonat,* SVOS *timore ſalutari* CORRIGIT, *& erudiat*; quod vniuerſe dici poteſt quoties mali etiam in hac vita plectuntur.

Phariſæi faſtus, & oratio iactantia infecta. S.Baſil.Sel.

Phariſæi faſtum, orationémque ſuperbia infectam, his pulchre verbis repræſentat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 35. *Quid Phariſæus? ſtans, inquit, orabat. Oculis, atque ore obuerſus cum Deo ſermocinabatur, fortè & in nubes propemodum ſe raptum iri expectabat, vt in cœlo cum Deo colloqueretur.*

Orationis vehiculum humilitas.

Phariſæus orans, & ſua ſuperbè iactans inducitur, & damnatur, vt in illo diſceremus vitandam maxime iactantiam, fugiendum faſtum dum ſternimus Deo preces, amplectendam humilitatem, quæ orationem ita exornat, vt ad Deum euehat.

S. Chryſ. *Orationis alia humilitas.* B. Laur.Iuſt.

nam, vt ait ſanctus Chryſoſtomus in Pſal. 9. *Orationis* VEHICVLVM, *eſt humilitas.* Beatus Laurentius humilitatem orationis alam dixit, ſic ille ſcribit de caſto connub.cap.22. *Humilitas, & charitas ſpirituales orationis ſunt* ALÆ, *quarum remigio, vſque ad interiora ingreditur velaminis, vbi verbum in ſinu reſidens paterno æterna virtute generatur*; his alis oratio deſtituta erigere orantis mentem minimè poterit, neque ſcitè in ſublimia ſubuolare.

Verè orationē Deo ſternit, qui ſternit ſe ipſum, & deijcit. S. Greg.

Quin vere Deo orationem non ſternit, qui Deo non ſternit ſeipſum, ſuæ vilitatis notitia; hinc Iob in terram corruens Deum adorauit cap. 1. 20. vt iſtuc innueret, quod affirmamus. Peritè ſanctus Gregorius lib.2.moral.cap. 16. *Notandum*, inquit, *quòd in terram corruens adorauit, ille enim veram Deo orationem exhibet, qui ſemetipſum, quia puluis ſit,* HVMILITER VIDET; alioquin veram orationem non videtur offerre, qui hoc non videt. Puluerem ſe vidit, puluerem ſe dixit Abraham Deo loquuturus, cinerémque ſe eſſe apertè eſt faſſus Gen. 18. vt hinc maximè orationem ſuam extulerit, quia ſe non extulit, ſed demiſit.

531. *Erigitur ſuper alios, qui ſe infra alios deprimit.* S. Baſil.Sel.

Apud Deum euehitur, qui ſe demittit, & ferè ſuper homines effertur, qui infra homines ſe luat; iſtuc accidit Abrahamo dum puluerem, cinerémque ſe vocauit, quod expendebat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 28. vbi humilitatem laudans ait: *Quando Abraham ſuo illud ſermoni prætexuit: Sum puluis, & cinis, tunc* NATVRÆ AGNITIONE, NATVRÆ TERMINOS EST MERITÒ SVPERGRESSVS.

Superbi oratio nullius frugis. S. Antioch.

Diſplicet oratio Deo, quam faſtus inficit, deturpat ſuperbia, de ſuperbientis oratione ita ſentit ſanctus Antiochus hom.94. *Quemadmodum fructus marcore, aut carie vitiatus cultori ſuo nihil adfert commodi, ita & ſuperbi oratio nihil ex Deo relatura & frugis bona.*

Faſtus virtutum faces extinguit, bellum Deo infert. S.Baſil.Sel.

Porrò oratio ſuperbiæ vitio infecta adeò Deum non placat, vt magis irritet, non pacem ab eo obtineat, ſed bellum ſuſcitet & vniuerſæ virtutes omnes, quibus Deo adhæremus, euertat, & diruat; probè in ſuperbiam arietat Beati Baſilij Seleuciæ Epiſcopi calamus, qui orat. 35. ait: *Superbia* ARX ÆGRITVDINVM, *quæ Deo bellum petit, quæ ad naturam pertinentia ignorat, quæ Diaboli morbo iactatur, quæ virtutis curſus inutilis efficitur: & ſi vniuerſas in medium virtutes repræſentes, extinguit earum faces ingruens faſtus. Ieiunij cum ſuperbia copulati emolumentum nullum: ſuperuacanea virginitas ſuperbia ſorde inquinata: iuſtitiam Deus auerſatur faſtui ſeruientem: beneficentiam edit animi tumore æſtuantem.*

Veritas, & confeſſionis nexus. Pſal 84. S. Aug.

Ob oculos nobis publicanus habendus, imitanda nobis publicani humilitas, atque deiectio eſt; publicanum his verbis nobis in exemplum proponebat ſanctus Auguſtinus in Pſal.84. expendens illa verba: *Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpexit*; ſic ergo horum verborum nexum expendit Aduocatus Pater, & publicani humilitatem efferens ait: *Confitere peccata tua, & orietur de te veritas; ſi enim cum ſis iniquus, dicis te iuſtum, quomodo a te orietur* VERITAS. *Intende illud, publicanum longè a Phariſæo in templo orantem, Domine propitius eſto mihi peccatori; ecce veritas de terra orta eſt*, quia confeſſio peccatorum ab homine facta eſt; quid ergo ſequitur, *deſcendit hic iuſtificatus ab illo.*

Humilitas quantum iuſtis proſit. S. Chryſ.

Quod ſi tantum peccatori publicano humilitas puraque confeſſio profuit, quantum iuſtis proderit, & innocentibus ſic enim rem vrget ſanctus Chryſoſtomus hom. 8. ad populum Antiochenum: *Cum ſimus*, inquit, *peccatores, hoc nos eſſe quod ſumus cogitantes efficimur iuſti, ſicut &* PVBLICANVS; *quanto magis ſi cum iuſti, peccatores eſſe nos putemus.* iſtuc idem ſanctus Pater verſat hom. 3. in Matth. in hunc modum: *Si etiam cum* PECCATORES *ſumus, hoc nos arbitrando eſſe quod ſumus iuſtificamur, ſicut & publicanus; quanto magis ſi cum* IVSTI *fuerimus, eſſe nos peccatores putemus? Si igitur tantum valet in* PECCATORE CONFESSIO, *conſidera quantum* HVMILITAS *poſſit in* IVSTO; & in Pſalm. 4. de eadem publicani oratione loquens ita fit: *Si* PECCATOR, inquit, *iuſtus ab oratione factus eſt, conſidera cuiuſmodi erit* IVSTVS *ſi talem orationem offerre didicerit.*

532. *Publicanus in cœlū oculos non leuās, cœlum ad ſe inclinauit.* S Bern.

Publicani humilitatem ſic efferebat ſanctus Bernardus ſerm. de quatuor modis orandi: *Regnum*, inquit, *cœlorum vim patitur, vim faciebat publicanus ille, qui dum non auderet oculos ad cœlum leuare, ipſum* COELVM *ad ſe* POTVIT INCLINARE. Et ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 93. Publicanum ſe humilitatem deijcientem, ſe tumidè efferentem Phariſæum conſiderans aiebat: *Videte, fratres, magis placuit Deo* HVMILITAS *in malis factis, quam* SVPERBIA *in bonis factis*; amanda ergo humilitas malis, vt boni fiant, bonis, vt meliores euadant.

Virtutum cæterarum decus, & ornamentum humilitas. S. Baſil.Sel.

Cæterarum virtutum decus, & ornamentum humilitas eſt, vt verus fuerit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, qui orat. 28. ita eam effert; *Alius manſuetudinem amat, & in ſacris litteris in admiratione eſt: alius zelo cœleſti obarmatur, & Deum laudatorem ſibi comparat. Verum etſi plures ſaluti congruant modi, tamen omnibus* HVMILITATIS ORNAMENTVM *conuenit; ea comite continentia in admiratione eſt, & fides fit amabilior, & iuſtitia purgatior, & veriùs miſericordia fructus.* Carent ſuo decore virtutes humilitate deſtitutæ, quin nec virtutes ſunt, nec omnino ſunt.

Humi[...] ſuperbia probanda in ſuperbia neglectu.

Vt admitti ſuperbia poſſit, in ſuperbiæ neglectu admittenda eſt, vt maior noſtra mens ſit, quam vt ad ſuperbiæ vilitatem demitti dignetur; ſuperbia, quæ magnos ferè inuadit, nobiles corripit, ignobilem radicem habet, à vilitate originem

ſuam trahit, ſuperbire neſcit, qui verè nobilis eſt, neſcit extolli, qui verè magnus, regiámque mentem circumfert, hinc illud ſancti Valeriani hom. 14. quæ eſt de bono humilitatis: *Superbia*, inquit, *vilitatis eſt vitium, & indicium ignobilitatis, neſcit autem* EXTOLLI NOBILITAS *mentis, ſemper accreſcit apud indignos mores cum poteſtate ſupercilium.* Humilis, & amplectenda illa ſuperbia eſt, quæ in ſuperbiæ contemptu, tanquam rei viliſſimæ, eſt ſita.

S. Valerian.

EXCVRSVS LXXVIII.

Adorare pro orare; nonnulla alia de oratione.

Compoſitum adorandi *verbum pro ſimplici* orandi *non ſemel poſitum.*
De ipſo adorare *quid ſit.*
Adorantes *dicti qui orabant.*
Orationis fructus reddendi *verbo ſignificatus.*
Animi nerui *oratio.*
Quo habitu *ſupplices Macedones orarent.*
Magna *à Deo in oratione quærenda.*
Cœleſtia, *non terrena petenda.*
Inuiſibilia *quærenda, contemnenda viſibilia.*
Cordis petitiones *Deus exaudit.*
A Deo Deus *quærendus.*
Cùm Deus non quæritur, *orantis animus litigatur.*
Deum inuocare *non videtur qui terrena à Deo poſtulat.*
In veritate *Deum inuocat, qui Deum non quærit.*
Aſſumant pennas *vt aquilæ oraturi.*
Inſtare orationi *quid.*
Grauiter orationem premit *Diabolus.*
Grauis Dæmoni *oratio.*
Oratio Diabolum irritat.
Oratio murus *aduersùs Dæmonem.*
Ad munitam precibus animam *Dæmon non audet accedere.*
Inuidet *homini oranti Dæmon.*
Multiloquium *in oratione inhibitum fidem commendare.*
Orationes diuinæ gratiæ excubiæ.

533. *Compoſitum adorãdi verbum pro ſimplico orandi non ſemel poſitum.* Luc. 18. 10.

PHariſæi oratio nos ad orationis tractationem vocauit; verbum quoque quo eius oratio ſignificatur, aures nobis vellit, vt eius vim, notionémque explicémus, quod eò libentiùs præſto, quòd eadem opera lux aliquorum auctoris dictis immittetur; ait igitur Dominus apud ſanctum Lucam cap. 18. 10. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι: *Duo homines aſcenderunt in templum vt orarent, vnus Phariſæus, & alter publicanus*; verbum poſtremum aliter vertit ſanctus Cyprianus, adorandi quippe verbum habet. nam cùm dixiſſet tract. de orat. Dominica: ADORAMVS *autem fratres dilectiſſimi, nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum Phariſæo publicanus orauerit*; paulo pòſt ſubdit: *Quæ dominus in Euangelio ſuo ponit, & dicit, Homines duo aſcenderunt in templum* ADORARE, *vnus Phariſæus, & alter publicanus.* Poſuit nimirum compoſitum pro ſimplici; quod nouum, inſolénſque nec noſtris, nec prophanis eſt.

S. Cypr.

Tertullianus hoc ſenſu adorandi verbum extulit lib. de orat. cap. 14. *Quid amplius referrem iſti, qui clarius* ADORANT, *niſi quòd proximos obſtrepunt? Imò prodendo petitiones ſuas quid minus faciunt, quàm ſi in publico orentur?* vbi apertè vides adorandi verbum auctorem hunc poſuiſſe pro orandi; eodem ſenſu idem verbum auctor idem efferebat cap. 1. *Conſideremus benedicti cœleſtem eius ſophiam, in primis de præcepto ſecretè* ADORANDI, *quo & fidem hominis exigebat, & modeſtiam fidei deſiderabat.* ad locum Matthæi reſpicit, vbi Saluator in ſecreto, & clauſu oſtio orandum cœleſtem Patrem iubet. Tertull.

Propertius lib. 1. eleg. 4. Propert.

—*Maneat ſic ſemper*, ADORO,
Nec quicquam ex illa quod querar inueniam.

Verbum compoſitum pro ſimplici vſurpanie, vt notauit etiam Lipſius cap. 7. variarum lectionum. Lipſ.

Iuuenalis eodem ſenſu efferebat in his verſibus, Iuuen.

—*Libertas pauperis hæc eſt,*
Pulſatus iacet, & pugnis conciſus ADORAT,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.

534. *De ipſo adorare quid ſit.* Pſal. 71. Genebr.

Ab hac huius verbi notione lucem accipiunt illa verba Prophetæ Regij Pſalm. 71. *Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ & ADORABVNT de ipſo ſemper*; ſenſus eſſe poteſt, orabunt pro ipſo. Genebr. hic; *De ipſo* περὶ αὐτοῦ. *Hebr. orabunt pro ipſo; precabuntur ei felicia, anthropopathos de Chriſto loquitur, vt de Rege optimo, pro cuius incolumitate, & vitæ diuturnitate aſſiduè rogat populus.* Rem firmo ex ſancto Auguſtino hîc, vbi legit hunc locum *Et orabunt de ipſo ſemper*; addit aliquos legiſſe, *pro ipſo, vel pro eo.* Pergit, *Pro eo verò, quomodo intelligatur anguſtum eſt, niſi quia cùm oratur pro Eccleſia, pro ipſo oratur, quia corpus eius eſt; de Chriſto quippè, & Eccleſia præmiſſum eſt Sacramentum magnum; erunt duo in carne vna*; noſter Agellius huic explicatui calculum ſuum adiicit, dum ait: *Sed & pro Chriſto* ADORARE *ſic intelligi ſine illius maieſtatis detrimento poteſt, quo modo intellexit Auguſtinus, ne litteram torqueamus, præſertim cùm orare, ſeu adorare* περί τινος *de aliquo nuſquam ſit in Scriptura, niſi eo ſenſu poſitum, vt ſit adorare, ſeu orare pro aliquo.* S. Auguſt. Agell.

Adorantes dicti qui orabant. Act. 16. 25.

Ex his, quæ hucuſque attulimus, apparet, quàm immeritò ſe aliqui torſerint. quòd pro illis verbis Act. 16. v. 25. *Media autem nocte Paulus, & Sylas orantes*, aliqui codices habeant, *adorantes*; cùm dici poſſit *adorantes* dictum pro orantes; vnde non benè Lorinus Actuum commentariis ad hunc locum, ait, *eos fuiſſe deceptos, qui adorantes tranſtulerunt; quia, inquit, rationem habuerunt præpoſitionis* πρὸς, *cum Græcè ſit* προσεύχεσθαι; *ſed eadem eſt vis compoſiti, & ſimplicis verbi, nec reperitur* προσεύχεσθαι *pro adorare*; nimis ſeuerè laborioſius iſte auctor talem verſionem carpit, ſicut enim in Græco eadem eſt ratio ſimplicis, & compoſiti, ſic etiam eſt in Latino, vt ex his quæ diximus conſtat; poteſt igitur & verſio iſta ſuſtineri, ex notione, quam compoſito huic verbo adductis bonorum auctorum exemplis dedimus; ſed quia hîc ſumus, alia de oratione in legentis vtilitatem addocamus.

535. *Orationis fructus redd-*

De orationis fructu loquens Chriſtus Matth. 6. ait, *Et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi*; quid reddet? non verbis verba, ſed verbis rem,

dendi verbo ſignificatur. Matth. 6. S. Paſchaſ.

rem, & precum fructum, ita ſanctus Paſchaſius lib. 4. in Matth. *Noli orare vt videaris ab hominibus, ſed ora intus clauſo oſtio, vt Pater tuus videat, & Pater qui viderit in abſconſo, reddet tibi.* REDDET AVTEM NON VERBA PRO VERBIS, *neque pro precibus precem, ſed fructum orationis, & mercedem fidei. Homines verbis plerumque nuda verba reddunt, nihil præterea, Deus pro verbis ſupera dona exhibet.*

Animi nerui oratio. S. Chryſ.

Animi neruos orationem vocat ſanctus Chryſoſtomus hom. 2. de precatione tom. 6. vbi ita rem explicat: *Quod quis animi neruos preces appellauerit, mihi profectò verè dicere videatur. Etenim vt corpus, opinor,* NERVORVM *beneficio conſtat, currit, ſtat, viuit, compactúmque eſt, iiſque inciſis, omnes corporis numeri diſſoluuntur; ſic animi per ſanctas* PRECES *& conglutinantur, & conſtant, curſúmque habet pietas facilem, ac ſecundum.*

Quo habitu ſupplices Macedones orarent. Alex. ab Ale.

Singulare eſt, & dignum ſcitu, quod de Macedonibus refert Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 19. morem nimirum apud eos fuiſſe, vt ſi quid ſuppliciter à Diis, vel hominibus expoſcerent, ſeminudi, vel interiori tantùm amictu tunica obiectarentur, res ſanctiori ritu veſtienda eſt. Fiet rerum terrenarum affectu veluti externa veſte ſi quis ſpoliet Deum oraturus. Huc aduocari poteſt illud ſancti Ambroſij octon. 19 in Pſal. 118. *Et tu cum oras,* MAGNA ORA, *id eſt, & ora quæ æterna ſunt, non quæ caduca. Noli orare pro pecunia, quia ærugo eſt; noli pro auro, quia metallum eſt; noli orare pro poſſeſſione, quia terra eſt. Iſta oratio ad Deum non peruenit, non audit Deus, niſi quod dignum ſuis ducit beneficiis.* Vides vt orantes ſpoliet Sanctus iſte, & nudos a terrenarum tegmine requirat?

Magna à Deo in oratione quærenda. S. Amb.

Cœleſtia, non terrena petenda. Matth. 6.

A terrenis non abiungit Chriſtus, cùm Patrem quæ in cœlis eſt orare nos docuit; *Pater noſter,* inquit, *qui es in cœlis,* Matth. 6. & non etiam in terris eſt, eſt qui vbique eſt, ſed terræ nulla fit mentio ne terrena peteremus. Scite ſanctus Chryſoſtomus hom. 20. in Matth. *Cum Deum eſſe dicit in cœlis, non ibi eum hoc dicendo concludit, ſed à* TERRIS ABDVCIT ORANTEM, *eumque ſupernis habitaculis, ac regionibus affigit excelſis.*

536. *Inuiſibilia quærenda, contemnenda viſibilia.* Matth. 5. S. Paſch.

Inuiſibilia quærenda, viſibilia contemnenda, rectè monet Matth. 5. dum clauſo oſtio orare nos Patrem Chriſtus iubet; opportunè ſanctus Paſchaſius lib. 4. in Matthæum: *Clauſo, inquit, oſtio Deum orat quiſquis & quæ a foris improbe ſe immergunt vi ſpiritus, & obſtrationis cuſtodia, fundítus ne ſurrepant, repellit. Appetunt enim noſtra interiora, & obſtrepunt ad* CORDIS OSTIVM VISIBILIA, *& omnia, quæ huius vitæ ſunt temporalia. Propterea obſeruandum eſt, & totus interior homo intrinſecus colligendus, quatenus cubiculum ingrediatur,* alioquin rebus terrenis tantùm mentis ſinum aperit, ſpiritualibus, & inuiſibilibus neglectis à recta orandi ratione multum abit.

Ad hanc mentem dixit Dauid Pſalm. 36. *Dabit tibi petitiones cordis tui,* non carnis, ſed cordis petitiones probandæ; hinc illud ſancti Auguſtini in Pſalm. 36. *Signanter accipe* PETITIONEM CORDIS TVI, *diſcerne petitionem cordis tui à petitionibus carnis;* diſcerne quantum potes, nec fruſtrà dictum eſt in quodam Pſalmo, *Deus cordis mei.*

A Deo Deus quærendus. Pſal. 36. 7.

Deum [illegible] qui a Deo non aliud quærit niſi [illegible] Dauidis verba ſunt Pſalm. 36. v. 7. *[illegible] Domino, & ora eum;* orandum Deum dixit, non [illegible] ſuit quid ab illo petendum, vt [illegible] rectè intueret curandum potius quàm

quæreremus, quam quid; quod tetigit etiam Vgo V. ct. annot. in Pſalm. 4. *Quid eſt,* inquit, *aliud Deum orare, niſi mente humili, atque deuota ad eius miſericordiam ſemper reſpicere? Propterea enim non dixit tibi,* ORA EVM HOC, SIVE ILLVD, SED TANTVM, ORA EVM; *quia nihil aliud à te, quam affectum bonum exigit: qui tuam neceſſitatem, etiam te non loquente, cognoſcit. Cùm ergo oras, quem petas potius, quàm quid petas cogitare tibi dulce ſit.* Vgo V. ct.

Vires ſuas amittit oratio, amittit & orans ſi in oratione aliquid a Deo quærat, & non quærat Deum; nam, vt ait ſanctus Gregorius lib. 15. moral. cap. 27. *Cùm* DEVS IN ORATIONE NON QVÆRITVR, *citiùs in oratione animus* LASSATVR; erigitur ſi Deum quærat, eúmque ſolum.

Cùm Deus non quæritur, mentis animus laſſatur. S. Greg.

Qui terrena, & peritura à Deo poſtulant, Deum inuocare non videntur, de his ait idem Regius Propheta, *Deum cùm inuocauerunt,* Pſalm. 52. v. 6. ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 85. ita illuſtrat hæc verba, *Inuocant, ſed non Deum. Inuocas quicquid amas. Inuocas quicquid in te vocas, inuocas quicquid vis, vt veniat ad te. Porrò ſi* DEVM *propterea inuocas, vt veniat ad te, peruenit, vt veniat ad te hæreditas, vt veniat ad te ſæcularis dignitas, illa inuocas, quæ vis vt veniant ad te.*

Deum inuocare non videtur, qui terrena à Deo poſtulat. Pſal. 52. 6. S. Aug.

Qui à Deo aliud præter Deum quærunt, inuocare illum videntur, verè non inuocant; eiuſdem Dauidis verba ſunt Pſalm. 144. v. 18. *Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate;* ſignate additum; *in veritate,* ne omnes inuocantes verè inuocantes crederemus; nam & Prou. 1. v. 28. ſcriptum eſt, *Tunc inuocabunt me, & non exaudiam;* non meretur audiri qui ea, quæ à Deo, Deo præfert. Audiendus hîc idem ſanctus Pater, qui in Pſalm. 144. ait, *Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, & vbi eſt illud, erit enim cùm inuocabunt me, & non exaudiam eos? ergo vide quid ſequitur, omnibus inuocantibus eum in veritate; nam multi cum* INVOCANT NON IN VERITATE. *Aliud ab ipſo quærunt, non ipſum quærunt. Quare amas Deum? quia dedit mihi ſanitatem; ergo ſi bonus eſt Deus, quia iſta tibi dedit, quanto beatior erit cùm ſeipſum tibi dederit?* 537.

In veritate Deum inuocat, qui Deum non quærit. Pſal. 144 18. Prou. 1. 28. S. Aug.

Aſſumendæ vt aquilæ [illegible] pennæ, vt à terrenis mentem ſubducamus, in cœleſtia eleuemus. Richardus in Prologo in 6. lib. Trinitatis; *Quid mirum ſi ad diuinitatis arcana mens noſtra caligat, cum omni penè momento terrenarum cogitationum* PVLVERE *ſordeſcat? Excutere de puluere virgo filia Sion. ſi filij ſumus, Sion ſublimem illam contemplationis ſcalam erigamus, aſſumamus* PENNAS VT AQVILÆ, *in quibus nos poſſimus a terrenis ſuſpendere, & ad cœleſtia leuare.*

Aſſumant pennas vt aquilæ oraturi. Rich.

Segnes, deſidéſque nos in oratione eſſe nolebat Paulus, cùm dixit *orationi inſtate,* epiſt. ad Coloſſ. 4. v. 2. non dixit, nudè *orate,* ſed *inſtate* orationi, vt rem laborioſam eſſe orationem innueret, ſegnitiémque omnem, ac deſidiam ab orantibus excludendam. Scite ſanctus Chryſoſtomus hom. 9. in epiſt. ad Coloſſ. *Scit,* inquit, *Diabolus quantum bonum ſit oratio, & ideo grauiter eam premit. Scit Paulus quòd multi qui precantur, ſint deſides, & ſegnes. Quamobrem dicit,* ORATIONI INSTATE TAMQVAM DE RE LABORIOSA. Pende illud, *grauiter eam premit,* ſcilicet grauiter premit orationem Diabolus, à qua grauiſſimè premitur. 538.

Inſtare orationi quid. Coloſſ. 4. 2. S. Chryſ.

Grauiter orationem premit Diabolus.

Grauem illi orationem noſtram eſſe aſſerit ſanctus

Grauis Dæmoni oratio. S. Bern. B. Alcui.

ſanctus Bernardus ſerm. 3. in dedicat Eccleſ. *Grauis equidem*, inquit, *nobis eſt inimici tentatio, ſed longè grauior eſt illi oratio noſtra.* B. Alcuinus poëm. 179.

D Æ M O N I S *aduerſus magna eſt oratio virtus.*

Agath.

Interrogatus Agathon Abbas, quæ virtus plus haberet laboris? reſpondit, orare Deum, eò quòd Dæmones orantem ſemper impugnant, vt orationem interrumpant.

Oratio Diabolum terrtat. Elias. Plut.

Elias Preſbyter in Aſceticis, *Super canibus virgam quatiens eos in ſe irritat*, D Æ M O N E S *autem qui puram fundere* O R A T I O N E M *nititur.* Plotarchus de præcept. connub. *Tigres memorant ſonitu tympanorum ſemel in rabiem agi, ac laniare ſemetipſas*; Dæmon quoque diſcerpitur orationis puræ.

539 *Oratio murus aduerſus Dæmonem.* S. Chryſ.

De orationis muro, quem Dæmon timet, ita loquitur ſanctus Chryſoſtomus lib. 2. de orando Deum; O R A T I O E C C L E S I Æ M V R V S, *qui rumpi non poſſit, munimentum inconcuſſum; Dæmonibus quidem formidabile; piis verò, nimirum nobis tutum, ac ſalutiferum.*

Ad munitam precibus animam Dæmon non audet accedere. S. Chryſ.

Muniri precibus animam, ad eámque ſic munitum Dæmonem accedere non audere, habet idem ſanctus Pater eodem libro in hæc verba: *Ad animam precibus munitam non audet* (Dæmon) *propiùs accedere, metuens robur, ac fortitudinem, quam illi deprecatio ſubminiſtrauit, magis vegetans animum, quàm cibus vegetat corpora.* & hom. 53. in Acta Apoſt. *Non leonis rugitus ſic fugat, vt iuſti oratio Dæmones.* S. Nilus cap. de orat. *Vehementer inuidet* H O M I N I O R A N T I D Æ M O N.

Inuidet homini oranti Dæmon. S. Nilus.

Multiloquiũ in oratione inhibitam fidem commẽdare. Matth. 6. Tertull.

Cur in oratione multiloquium Chriſtus inhibuerit, nam Matth. 6. *Orantes nolite multum loqui*, ſic exponit Tertullianus lib. de orat. cap. 1. dum ait: *Hoc ad fidem, & modeſtiam fidei pertinet, ſi non agmine verborum adeundum putemus, quem vltrò ſuis proſpicere certi ſumus*; ſponte ſuis prouidet Deus, nec eſt quòd verborum multitudine ab illo extorqueamus, ad quod paratiſſimus eſt, qui multam in Deum fiduciam habet, non multis vtitur verbis, vt quod orat exoret.

Orationes diuina gratia excubia. S. Paulinus.

In orationibus ab aliis pro nobis fuſis ſpirituales excubias diuinæ gratiæ cuſtodiendæ notauit ſanctus Paulinus, cuius hæc ſont verba epiſt. 13. ad Delphinum, *Sed cuſtodiat* E X C V B I I S O R A T I O N V M T V A R V M *gratia tua munus in nobis, & operationem manuum tuarum non omittat in nobis.* has nos quoque excubias ab eo, qui hæc perlegerit, poſtulamus.

EXCVRSVS LXXIX.

Puræ in oratione manus eleuandæ.

Manus *nobis data vt illas in oratione extendamus.*
Orantes in cœlum manus *eleuent, cœleſtibus inhient.*
Innocua, & impolluta manus, *quæ in oratione eleuantur.*
Puris manibus *Deos in auxilium vocandos putabant Gentiles.*
Rebus cœleſtibus *inhiet qui Deum orat.*
Manus *olim oraturi abluebant.*
Sordes à moribus *potius, quàm* à manibus *abſtergendæ.*
Vera manuum expiatio *quænam ſit.*
Manibus *ſpiritales munditia neceſſaria.*
Leuandæ puræ manus *per innocentiam.*
Manus *in oratione extenduntur vt ligata ad pœnitenda non porrigantur.*
Scelera oratio *ſoluit.*
A corporis vinculis *ſoluitur orans.*
Placat Deũ oratio, *ſi Deo placeat orantis vita.*
עתר *quid.*
Puritas in thure *colligendo.*
Res ad orationis thus *transfertur.*
Veſtimenta abluat, *qui Deo occurrit.*
Candidis veſtibus *Eccleſiam oraturi intrabant.*
Nuptialis *in oratione* veſtis *induenda.*
Expanſæ *in cœlum orantis* manus *ſignificabant ad omnia patienda paratum qui orabat.*
Manus ſublatio *ſignum erat aliquem eſſe deuictum.*
Aliter in oratione *accidit.*
Manuum expanſio *ingens orantis affectum prodebat.*
Manuũ eleuatio *orantẽ ad bona opera vocat.*
Orationis, & operis *nexus.*
Orantis vox *non eſt grata, niſi & benè operantis facies ſit pulchra.*
In orantes *oculos Deus conijcit, quia opera orationi nectunt.*
Infructuoſæ, & ſteriles *ne ſint preces.*
Opera *orationem commendent.*
Actio contemplationis baſis.

Nouarini Adagia SS. Patr.

ORantis habitus erat manus ad Deum extendere, vt notiſſimum ex diuinis litteris eſt; 540. quia manus huic præcipuè muneri ſunt deſtinatæ, vt eas in orationis ſignum eleuemus, quod notabat ſanctus Chryſoſtomus orat. de prouidentia, dum ait: M A N V S *datæ ſunt, vt eas ad oratione extendamus*; non aptè manibus vtitur, qui eas in oratione non eleuat.

Manus nobis data vt illas in oratione extendamus. S. Chryſ.

Ad hunc ritum ſpectabat Paulus cùm diceret ad Timotheum ſcribens, epiſt. 1. cap. 2. *Volo autem vos orare in omni loco leuantes puras manus*; quæ verba ſic explicat ſanctus Anſelmus hìc, *Orent leuantes ad cœleſtia, non deprimentes ad terrena manus puras a peccatorum ſordibus; ne enim confundantur* M A N V S A D D E V M L E V A T Æ, *debent & à peccatis eſſe puræ, & in omnibus operibus exercitata.*

Orantes in cœlũ manus eleuent, cœleſtibus inhient. 1. Tim. 2. S. Anſelm.

Ipſamet manuum in cœlum extenſio, innocuas, & impollutas eſſe manus orantis ſignificabat. Præclare Tertullianus in Apologet. cap. 30. *Illuc* (in cœlum) *ſuſpicientes Chriſtiani* M A N I B V S *expanſis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubeſcimus, denique ſine monitore, quia de pectore oramus.*

Innocua, & impolluta manus quæ in oratione eleuantur. Tertull.

Vel Gentiles ipſi puris manibus inanes ſuos Deos inuocandos putabant; operiebant tamen caput; ita Plautus in Amphit. *Inuocat Deos immortales, vt ſibi auxilium ferant* M A N I B V S P V R I S, *capite operto.*

Puris manibus Deos in auxilium vocandos putabant Gẽtiles. Plaut.

Puræ in oratione manus eleuandæ, in cœlum expandendæ ſunt, vt rebus cœleſtibus inhiare ſe præbeat, hærere cœlo, qui preces puras fundit; hinc illud Origenis lib. 3. contra Cœlium. *Quicunque purus eſt* M A N I B V S, *eáſque tendens ad cœlum, vtpote vacans rebus cœleſtibus, poteſt dicere, Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum, venit ad nos.* Huc facit & illud Vgonis Victorini annot. in Gen. cap. 14. ad illud, *Leua manum tuam*, ait

Rebus cœleſtibus inhiet qui Deum orat. Orig. Vgo. Vict.

enim, *Leua* MANVM *non cupidus terrenorum, ſed ad Dominum Deum, qui meliora, & plura dare poteſt,* quod præcipue in oratione fit.

541. *Manus olim oraturi abluebant.* S. Chryſ.

Olim vt puras in oratione manus eleuarent, manus lauabant; ſancti Chryſoſtomi hæc ſunt verba hom. 36. ad populum, *Ideo libenter non oramus, niſi lotis hoc* MANIBVS *faciamus, tanquam Deum offenſuri, & ſub nequam conſtitui conſcientia.*

Sordes à moribus potius, quàm à manibus abſtergenda. Idem.

Sed quid refert, manus quidem abluere, non mentem; ſordes in manibus non ferre, circumferre in moribus? grauiter rem vrget idem ſanctus Pater eodem loco; SORDIDIS *quidem* MANIBVS ORARE *non audes, ſordem autem, & immunditiam offerens ex rapina nil mali cenſes? Ipſas manus ſordibus, & immunditia non ſinis impleri, ſed priùs purificatas ita poſtmodum eas offers, & talis ſordes nullum habet peccatum, illa verò accuſatione digna, atque calumnia. Ne ſolùm igitur hoc conſideremus, quomodo* PVRAS OFFERAMVS MANVS *orantes, verùm & vt quæ offeruntur pura ſint*; pura ſit & conſcientia offerenns.

Vera manuũ expiatio quænam ſit. S. Chryſ.

Pergit, & Iſaiæ verbis explicat quænam probanda ſit ſordentium manuum expiatio, quæ abſterſio vtilis, & opportuna; *Sint*, inquit, MANVS PVRÆ, *non eas tantùm aqua abluamus, verùm & iuſtitia puris. hæc eſt manuum expiatio; ſi verò ſimus iniuſtitia pleni, ſi millies etiam eas laues, nullum eſt emolumentum. ait enim, Lauamini, mundi eſtote.* (Iſa. 1.) *Quid igitur nunquid dixit; Ite ad fontes, ite ad balnea, vel flumina? nihil horum ſed quid? Auferte iniquitates veſtras ab oculis meis hoc eſt mundari, hoc eſt ab inquinamento liberari, hæc eſt verè munditia.* Et nonnullis interiectis addit: *Nihil eſt magnum ſi* CORPVS ABLVES, *Iudaica eſt iſta purgatio, inutilis, & non expediens, cùm interior deſit.* claudit; *Cùm in anima fuerit tabes, quid nobis proderit* CORPORIS PVRITAS? *nihil puris eſt nobis opus orationibus. Orationes autem puræ eſſe non poſſunt, cùm fœda ſit anima, quæ parit eas.*

542. *Manibus ſpiritales munditia neceſſario.* Tertull.

Manibus munditiæ neceſſariæ ſunt, ſed ſpiritales; nam nihil corporalis officiunt. Ab hac mente ita loquitur Tertullianus lib. de orat. cap. 11. *Cæterùm*, inquit, *quæ ratio eſt*, MANIBVS *quidem ablutis, ſpiritu vero ſordente orationem obire? quando & ipſis manibus ſpiritales munditiæ ſint neceſſariæ vt à falſo, à cæde, à ſæuitia, à veneficiis, ab idololatria, cæteriſque maculis, quæ ſpiritu conceptæ manuum opera tranſiguntur puræ allenentur; hæ ſunt veræ munditiæ, non quas plerique ſuperſtitioſè curant ad omnem orationem etiam cum* LAVACRO *totius corporis aquam ſumentes*; opportuna ablutio eſt, quæ vitiorum maculas abſtergit, criminum ſordes tollit.

Leuanda puro manus per innocentiam. S. Ambr.

Puræ manus eleuentur, ſed ea puritate, quam exhibet morum innocentia; ſcitè ſanctus Ambroſius lib. 6. de Sacramentis cap. 4. *Actus tuos leues ſi vis operari orationem tuam; leua* PVRAS MANVS *per innocentiam.*

Manus in oratione extendantur vt ligata ad pænitenda, non porrigenda. S. Chryſ.

In oratione manus extendebantur, vt oratione quodammodo vincirentur, ne ad pœnitenda porrigerentur. Præclarè ſanctus Chryſoſtomus hom. 79. ad populum Antiochenum: *Quid* MANVVM IN ORATIONE *vult extenſio? Hæ multis ſceleribus miniſterium exhibent, & propterea iubemur eas extollere, vt orationis miniſterium ſit eis vinculum nequitiæ, & a malitia ſeparatio: vt cùm rapturus, vel oppreſſurus, vel alterum ſis percuſſurus, recorderis quod has ad Deum pro patronis emiſſurus es, & per has illud ſpiritualeſacrificium offerre debeas, nec illas confundere, ne actionis prauæ miniſterio fiducia priuère*

Scelera oratio ſoluit. Idem.

Manus oratio ligat, ne in ſcelera extendantur, ſed ſcelera ipſa ſoluit; ſic enim loquitur idem ſanctus Pater oratione de Oratione; *Ingens bonum omnique poſſeſſione præſtantius oratio eſt, ipſa enim ſalutis criminum catenis Deum ad miſericordiam præparat, & periculis, in quæ errore, & incuria ſolemus incurrere, ſecuros, & liberos reducit*; addit: *Ipſa criminum vincula precibus diſſoluemus.* Olim aliquando vt iudicem flecterent, catenis collo alligatis actabant, nos contrà oratori catenas iubemur frangere, & frangimus dum oramus.

543. *A corporis vinculis ſoluitur orans.* S. Chryſ.

Certe anima à corporis vinculis liberatur, cùm Deo nectitur; Angelus par efficitur, qui e puro corde puras emittit preces; Deum in oratione frequens alloquitur. Audiendus hic idem ſanctus Pater in Pſalm. 4. *Homo*, inquit, *qui cum Deo loqui didicit, vt par eſt, cum, qui cum Deo loquitur, erit deinceps* ANGELVS, *ita liberatur anima a vinculis corporis, ita ei ratio in altum tollitur, ita è terris migrans in cœlis habitat, ita de victu curam omnem abiicit, & quæ ad victum pertinent deſpicit.*

Placat Deũ oratio ſi Deo placeat orantis vita.

Placat Deum oratio, ſi placeat orantis vita, quæ placet ſi pura ſit; obſeruo, vt ab Hebraico fonte aliquid muniem, ſub eodem verbo orandi, & placendi notionem deliteſcere, עתר vtrumque ſignificat, vt notabat etiam Pagninus in lexico; nempe vt harum notionum nexu ſciremus, illius preces, orationémque Deo gratam eſſe, cuius vita, (עתר quid.) moréſque Deo placerent; ſeu quia dulcibus, ſuauibúſque verbis fundi debent preces, quibus Deus flecteretur; indicauit iſtuc & regius Pſaltes Pſal. 18. (Pſal. 18.) vbi orationis ſacrificium Deo placiturum indicat, ſi puritas, & ſanctitas præmittatur; *Et erunt*, inquit, *vt* COMPLACEANT *eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper*; ſed præmiſerat, *Immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo*; placebunt nimirum Deo oris eloquia ſi ſordes exſint à mente, à maculis ſit alienus, qui preces fundit.

Puritas in thure colligenda.

Gentiles adeò religioſi erant in colligendo thure, quod in Deorum ſuffitu adhibebatur, vt id muneris puris pueris committerent, qui lotis veſtibus eſſent, ſine ſordibus, ſine maculis; ſic tradit Chriſtianus Grammaticus, doctus Matthæi interpres, ad cap. 2. (Chriſt. Gra.) eius verba ſubſcribo: *Semper*, inquit, *fuit vſus apud Paganos, vt quando colligendum erat* THVS, MVNDI PVERI CVM LOTIS VESTIBVS *id colligerent*; ac ſi minus gratus Deorum ſuorum naribus effuſis è thure odor eſſet futurus, ſi inquinatis veſtibus eſſet collectum.

Res ad orationis thus transfertur.

Vellem ſuperſtitioſum hunc ritum ſanctiori, ac religioſiori veſtiri, thuri in ſacris litteris oratio comparatur quæ in modum thuris in Deum euaporatur, ita Radulphus, & ſanctus Gregorius Magnus in cap. 4. Cant. (S. Greg. Cant. 4.) ſic enim exponit ea verba, *odor veſtimentorum tuorum ſicut thuris; Bene*, inquit, *odor veſtimentorum tuorum ſicut* THVRIS *eſſe perhibetur, quia in omnibus operibus ſuis* ORAT, *dum præueniendi intentione, ea quæ poteſt bona operatur.* Hoc igitur orationis thus mundis animæ veſtibus, puris manibus colligendum eſt, ita vt ante orationem ſordes omnes abſtergantur.

544. *Veſtimenta abluat, qui Deo occurrit.* Exod 19.10.

Huc reſpexiſſe videtur Deus cùm Moyſi dixit antequam in montem aſcenderet, Deóque occurreret, populum vniuerſum lotis veſtimentis expiaret, ſic enim ad illum Deus Exod. 19. v. 10. *Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, lauéntque veſtimenta ſua*; quo externo ritu animæ puritas, & innocentia commendatur, qua Deo occurrere

Theod. Glosſ.

Dei ſeruus debet, vt cenſuit Theodoretus hic quæſt.36.Imò per montem, ad cuius radices ablutis veſtibus Hebraicus populus iuberur accedere, contemplationem intelligit hic Gloſſa, & collem thuris in amoris cantico orationis montem aliqui interpretantur; lotis igitur animæ veſtibus ad colligendum ſpiritale orationis thus egredi debemus ſanctiori quàm Gentiles ritu.

Candidis veſtibus Eccleſiam oraturi intrabant. S. Chryſoſt.

Quid? quòd apud antiquos fideles quarundam Eccleſiarum erat conſuetudo, vt candidis veſtibus induti templum Deum oraturi ingrederentur. Rem habet Beatus Chryſoſtomus in Matth.52. *In nonnullis*, inquit, *iam Eccleſiis hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi ſtudeant quomodo* MANIBVS LOTIS, CANDIDIS INDVTI VESTIMENTIS *in Eccleſiam ingrediantur.* Candida veſtis induenda ei, qui orationis cubiculum ingredi vult, nam ſicut nuptiali veſte carens qui ad nuptiale conuiuium intrauerat, eiectus eſt; ita nuptialis, hoc eſt, candida, pura veſtis ei neceſſaria, qui orationis thus colligere debet. Fallor ni hoc voluit Beatus Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio verbi, & animæ cap.22. ſic enim ait: *Depone iniquitatis faſciculos deprimentes te, abiice à te cupiditatis onus, abſterge maculas interioris aſpectus,* & LOTA ANIMÆ FACIE, *atque* VESTE INDVTA NVPTIALI *ſecurus accede ad ipſum, tuáſque illi petitiones edicito.* Non ſpernentur preces ab animo ita parato fuſæ. pura ſit animæ facies, munda ſit mentis veſtis, vt grata oratio illi ſit ad quem dirigitur. redeo ad manuum eleuationem.

Nuptialis in oratione veſtis induēda. B. Laur. Iuſt.

545. *Expanſa in cœlum orantiu manus ſignificabāt ad omnia patiēda paratum, qui orabat.* Tertull.

Expanſis olim manibus orabant, vtque vel habitu proderent ſe ad omnem ſupplicium paratos eſſe; egregiè Tertullianus in Apolog.cap.30. vbi cùm expoſuiſſet innocuas manus in oratione expandiſſe fideles, ſubdit: *Sic itaque nos ad Deum* EXPANSOS *vngula fodiant, cruces ſuſpendant, ignes lambant, gladij guttura detruncent, beſtiæ inſiliant;* PARATVS EST AD OMNE SVPPLICIVM IPSE HABITVS ORANTIS CHRISTIANI; nihil timet, qui Deo orationem ſternit.

Manus ſublatio ſignum erat aliquem eſſe deuictū. Suid. *Alter in oratione accidit.*

Olim manus ſublatio ſignum erat aliquem eſſe deuictum; in Suidæ prouerbiis cent.1. prou.63. *Tolle digitum qui in certamine deficiunt,* SVBLATIO *enim* MANVS *ſignum eſt aliquem deuictum fuiſſe*; in oratione manus eleuatio victoriæ ſignum eſt, vnde & Moſes dum manus in cœlum extolleret, Amalech vincebat.

Manuum expanſio ingens orantis affectū prodebat. Pſ.142. S.Chryſ.

Iſta manuum expanſio ingentem orantis affectum ſignificabat, ad hanc mentem canebat Propheta Regius, *Expandi manus meas ad te*, Pſ.142. v.6. expandebant manus, non extendebat dumtaxat, tamquam orans ex ſuo, & cordis ſinu exiliret in Dei ſinum; opportunè ſanctus Chryſoſtomus hîc: *Non dixit, extendi, ſed,* EXPANDI, *oſtendens magnam cordis affectionem quod propemodum è corde properat exilire, & ad ipſum excurrere.*

Manuum eleuatio orantē ad bona opera vocat. S.Aug.

Verùm quia manus operis inſtrumentum, & ſignum eſt, manuum eleuatio, quæ in oratione fit, nos ad opera vocat, monétque orationem à bonis operibus non eſſe abiungendam; huc vocabat ſanctus Auguſtinus producta, & explicata ſuperiùs Pauli verba de puris manibus eleuandis; ait enim enarrat.in Pſal.62. *Leuemus & nos* MANVS NOSTRAS *ad Deum in prece, & non confundentur manus noſtræ leuatæ ad Deum ſi exerceant in bonis operibus. Quid enim facit qui leuat manus? Apoſtolus enim dicit, leuantes* PVRAS MANVS, *vt cùm leuas manus tuas ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua. Ipſas manus cogita in bonis operibus exercere, ne erubeſcant leuari ad Deum.*

546. *Orationis, & operis nexus.* Thren.3. S.Greg.

Hunc orationis, & operis nexum probant & illa Ieremiæ verba Thren.3. *Leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum*, ſic enim ea ad noſtram mentem explicat ſanctus Gregorius lib.18. moral. c.5. *Corda* CVM MANIBVS LEVAT, *qui orationem ſuam operibus roborat, nam quiſquis orat, ſed operari diſſimulat, cor leuat, &* MANVS *non leuat, qui verò operatur, & non orat, manus leuat, & cor non leuat.* Quid hic illi, qui nec manus leuant, nec cor?

Orantis vox non eſt grata, niſi & benè operantis facies ſit pulchra. Cant.2.14. Chald.

In amoris Cantico ſic ſponſam ſponſus alloquitur cap.2.v.14. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Orantis vox plenè grata non eſt, niſi & benè operantis facies ſit pulchra; vox dilectæ dulcis dilecto eſt, ſi facies quoque ſit decora, hoc eſt, commendent opera, quod preces quærunt, ſi orationi opera iuncta ſint. Accinit Chaldaica paraphraſis, quæ producta verba ita illuſtrat: *Oſtende mihi aſpectum tuum, & opera tua recta, fac me audire vocem tuam, quoniam vox tua ſuauis eſt* IN ORATIONE *in domo Sanctuarij, & aſpectus tuus pulcher in operibus bonis.*

In orātes oculos Deus cōdidit, quia opera orationis reddunt. Pſ.33.16. Agell.

Ex his procliue erit Dauid mentem aperire, quæ in illis verbis latet Pſal.33.16. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum*; defixos in iuſtos tenet oculos, apertas eorum precibus aures habet; ſed cur auditurus iuſtos, iuſtos Deus videre prohibetur? An vt hinc diſſeramus bona opera orationem exornandam, ac veluti animandam? Videt iuſtos Deus, dum bona opera, in quibus ſe exercent, contemplatur; non enim nudis verbis orant, qui iuſti ſunt, ſed verbis opera adiiciunt, quæ fortiùs verbis ipſis clamant; huc ſpectauit noſter Agellius in huius Pſalmi commentario. nam poſt aliqua, quæ in horum verborum explicatum dixerat, addit etiam iſtuc: *Seu potiùs, quia eiuſmodi iuſti homines cum orant, non nudis precibus plerunque agunt,* SED ORATIONEM SVAM IEIVNIIS, VIGILIIS, BONIS OPERIBVS COMMENDANT, *in ea bona opera precibus adiuncta coniecti ſunt oculi Domini, quia hæc intuetur, & videt, ad preces etiam aures eius patent: è contrario namque dixit per Iſaiam, minacibus verbis deterrens iniuſtos, & à timore Dei alienos homines. Cùm extenderitis, inquit, manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam. manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.*

547. *Infructuoſæ & ſteriles no ſint preces.* S.Cypr.

Sterilis oratio eſt, quæ operibus deſtituitur. damnatur in arboribus ſterilitas, cur non & in precibus? Scitè ſanctus Cyprianus lib.de oratione Dominica: ORANTES *non infructuoſis, nec nudis precibus ad Deum veniant; ineffi ax petitio eſt, cùm precatur Deum* STERILIS ORATIO. *Nam cùm omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur: vtique ſermo non habens fructum, promouere Deum non poteſt, qui nulla eſt operatione fœcundus.*

Opera orationem commendant. Eccl.18.23. B.Ambr.

Hæc eſt illa præparatio, quam Sapiens ſapienter orationi præmittendam docuit, cùm dixit Eccleſ.18.21. *Ante orationem præpara animam tuam*; bonorum ſcilicet operum fructibus; hinc illud ſancti Ambroſij exhortat.ad Virg. *Ante orationem præpara animam tuam, vt id quod oras* MORES TVI *loquantur, fides adiuuet, opera commendent.* Imparatus ad orationem pergit, qui benè operari contemnit.

Actio contemplationis baſis. Nicet.

Denique actionem contemplationis baſim, ac fundamentum appellatam reperimus? Nicetus in orat.ſancti Gregorij Nazianzeni de Chriſti natiuitate:

uitate : *Actio*, inquit, *contemplationis baſis, & fundamentum eſt.* cadit contemplationis fabrica, quæ hac baſi deſtituitur.

EXCVRSVS LXXX.

Orationis vtilitas, precum fructus.

Virtutum cæterarum baſis *oratio.*
Vita fundamentum, *& radix deprecatio.*
Oratio animæ lux , & Sol.
Orationis radij *vitiorum tenebras expellunt.*
Quàm noxium orationis Solem *non intueri.*
Luce *perfectum orantium corpus.*
Dulce vehiculum *in via oratio dicta.*
Orationes in tenebris fuſæ cœleſti lumine *perfunduntur.*
Eccleſiæ arma *oratio.*
Armis in bello *caret, qui caret oratione.*
Deprecationis armatura *in tentationibus.*
Fortes , & ſtrenuos *cultores ſuos reddit oratio.*
Orantis habitus, habitus certantis.
Lingua pugnare *cur dictus Iſraeliticus populus.*
Preces tanquam regia arma *nos tuentur.*
Belli trophæum, *& vexillum oratio.*
Orationis ſcutum *ab ira Dei ſuos protegit.*
Tela *contra ſe miniſtrat hoſti, qui oratione hoſtem non deiicit.*
Orationis clypeus *cum vitæ candore.*
Orans in immunditia *non iaceat.*
Arcui *oratio parata.*
Orationis auxilium *vt à ſuis poſtulauerit ſanctus Auguſtinus.*
Orationis laus.

548. QVia hîc ſumus de oratione , alia in legentis fructum implantanda ; multa de hoc argumento etiam in aliis voluminibus tradidi , ſed multa adhuc ſuperſunt , quæ litteris conſignentur; numquam ſatis eſſe poteſt, quod dicitur , cùm plura ſemper ſuperſint, quæ dictis adiiciantur.

Virtutum cæterarum baſis oratio. S. Chryſoſt.

Baſis oratio eſt, cui ſuperſtruendæ virtutes cæteræ ; quæ ſi hac baſe careant , facilè ruent. Scitè ſanctus Chryſoſtomus lib.2. de orando Deum, *Quod in domo eſt fundamentum , hoc in anima eſt deprecatio: hanc vbi primum, ceu* BASIM *ac radicem in anima fixerimus , tum oportet diligenter ſuperſtruere pudicitiam, manſuetudinem , iuſtitiam , pauperum curam, breuiter omnes Chriſti leges.* Precationem cæteris omnibus tanquam radicem, ac baſim ſubſternendam affirmat idem ſanctus Pater lib.1. de orando Deum : *Precatio*, inquit, *ceu* RADIX, , ET BASIS *cæteris omnibus ſubſternitur , neque ſecus ac neruum & dorſum, ea quæ ſubſtrata ſunt, valida reddunt, ac ne ſoluatur continent · ita noſtram vitam , orandi ſtudium, & continet, & vbique firmam reddit , adeò vt abſque hoc nihil nobis boni poſſit contingere, neque quod ad ſalutem conducat.*

Vita fundamentum. & radix deprecatio. Idem.

Oratio animæ lux dicta eſt , per ipſam quippe ſupera lux anima perfunditur. Abbatis Iſaiæ orat. 4. hæc ſunt verba: *Animæ tua lux eſt oratio* ; vt in tenebris ſit , qui ſine oratione eſt , luce illuſtretur, qui orationem fundit. Elias Preſbyter in Aſceticis Solis radiis comparabat ; *Vt ſol*, inquit, *numquam eſt ſine radiis ſic in mente ſemper ſit , & maneat oratio , ſine qua ſollicitudines rerum ſub ſenſus cadentium velut quadam* NVBES *non aquoſæ circumuolantes, mentem à perfruenda claritate ſua impediunt.*

Oratio anima lux , & ſol. Iſa. Abb. Elias.

Quod ſol eſt terræ , hoc menti deprecatio eſt; 549.
nebulas , tenebráſque ſol eliminat , dum oritur, oratio vitiorum tenebras à mente tollit , & ſacræ lætitiæ vera luce beat; huc ſpectabat ſanctus Iſaac Preſbyter , qui lib.1. de conceptu mundi ſic orationis virtutem efferebat : *Sicut reuelatur facies terræ per* RADIOS SOLARES, *obſcuritate aeris occupante , ita potens eſt* ORATIO *ſoluere , & annihilare ab anima nebulas vitiorum , & irradiare mentem luce lætitiæ , & conſolationis , quod gignere ſolet in cogitationibus noſtris , & maximè cùm habuerit pabulum à pagina ſacra, & vigilantia , quæ mentem illuminat, & illuſtrat.*

Orationis radij vitiorum tenebras expellunt. S. Iſaac.

Quod corporeis oculis eſt ſol, hoc non corporeis oratio eſt, hinc illud ſancti Chryſoſtomi lib.1. de orando Deum. *Quemadmodum* SOL *lucem præbet corpori; ſic animæ lumen eſt* PRECATIO *: proinde ſi cæco damnoſum eſt non intueri ſolem , quanto grauius damnum eſt homini Chriſtiano , ſi non aſſidue deprecetur, neque Chriſti lucem orando in animum ſuum inducat?*

Quàm noxiũ orationis ſolem non intueri. S. Chryſoſt.

Quid? quod aliquando etiam orantis corpus mirabili luce perfuſum legimus? Philiberti Abbatis apud Rothomagum Galliarum vrbem in Eccleſia deprecantis oculi veluti duo ſidera fulgere ſunt viſi, vt refert Petrus de Natalibus lib.7. cap. 85. orans luce circumfunditur ſanctus Vincentius, vt narrat in eius vita Surius , circumfunditur ſanctus Herchettus ; Beatæ Idæ Louanienſi corpus tamquam lucerna intus illuſtrata apparuit, dum oraret, vt habetur in eius vita *cap* 16.

Luce perfuſũ orãtium corpus.

In tenebris funduntur preces, ac cœleſti lumine perfunduntur; hoc illud ſancti Petri Damiani 550.
opuſc.13. cap.12. *Nec cum Sardanapalo plumis immutare penſilibus inhiat, qui peruigiles cum Machario noctes ducere in orationibus intentus anhelat. Deſeratur publicum , hominum fugiatur aſpectus , ſcrutentur anguli, remotiorum receſſuum abdita penetrentur ,* FVRTIVÆ *quippe* ORATIONES *cùm inſerunt cælo, & indulgentiam rapiunt , dum frequenter in tenebris,* COELESTI LVMINE *perfunduntur.* Beatæ noctes , & felices , quas orationis lux denoctat, & illuſtrat.

Orationes in tenebris fuſæ cæleſti lumine perfunduntur. S. Pet. Dam.

Dulce vehiculum in via oratio dicta Petro Bleſenſi eſt; ſic enim ille habet ſerm.1. in Aſcenſione Domini : *Dulce* VEHICVLVM *eſt in via oratio, fidelis præcurſor ad Dominum , primitiæ eius aduentum aſcendentis.*

Dulce vehiculum in via oratio dicta. Petr. Bleſ.

Fortiſſima arma orationes ſunt, ſternendis hoſtibus idonea. Sanctus Ambroſius lib.1 de viduis: ARMA , inquit, *Eccleſiæ fides, arma Eccleſiæ* ORATIO *eſt , quæ aduerſarium vincit* ; & ſerm.86. fidelium arma referens , quibus contra aduerſarium ſuum pugnant , inter alia & orationem recenſet, qua ſatanicum hoſtem , & longè poſitum vulneramus , ait enim : ARMA *hæc noſtra ſunt quibus nos Saluator inſtruxit ,* ORATIO , *miſericordia, atque ieiunium. Ieiunium enim melius quàm murus tuetur, miſericordia facilius liberat quàm rapina , oratio longius vulnerat quàm ſagitta.* SAGITTA *enim non niſi proximè conſpectum percutit aduerſarium.* ORATIO *autem etiam longiùs poſitum vulnerat inimicum.* Alij quoque ſancti Patres armorum ſimilitudine orationis vim nobis commendauere, ſanctus Nilus in inſtit. ad Monachos : *Qui puræ orationis præſidio munitus non eſt, is* ARMIS *in bello caret* ; ad hanc mentem ſanctus Thomas Aquinas dictitare

Eccleſia arma oratio. S. Ambr. *Armis in bello caret , qui caret oratione.* S. Nilus. S. Thom.

Deprecationis armatura in tentationibus. S.Chryſ.

dictitare ſolitum legimus, *animam ſine oratione eſſe ſimilem militi nudo, qui præliatur* SINE ARMIS; ſanctus Chryſoſtomus hom.3. in Acta Apoſtolorum, ita ſcribit: *Armatura in tentationibus eſt deprecatio, & hoc abundè didicerant prius ab ipſo magiſtro, in illis verbis: Hi omnes erant perſeuerantes in deprecatione.* Et Orat.habita 10 magna hebdomada, ait: *Magna armatura precatio, magnum ornamentum precatio.*

Fortes, & ſtrenuos cultores ſuos reddit oratio. Ioſ.5. Abul.

551. Animas addit deprecatio, fortes cultores ſuos reddit aduersùs hoſtes; cùm eſſet Ioſue in agro Iericho, leuauit oculos ſuos, & vidit virum contra ſe ſtantem, euaginatum gladium tenentem, perrexitque ad eum, Ioſ.5. Cur non timuit, cur non ſe fugæ dedit inermis, & ſolus, nam defixus in oratione fuerat, vt ait Abulenſis hic quæſt.69. at hoc impauidum Ioſue reddiderat, ſtrauerat orationem, ſterni ab vllo non timebat; ſatis erat armatus, quia oratione ſe munierat.

Orantis habitus, habitus certaminis. Pſal.17. Euthym.

Hinc in diuinis litteris certaminis genus contra hoſtes eſt, ad Deum manus extendere orantis habitu; qui vocati Dauidis verba poſſunt, aientis Pſal.17. *Qui docet manus meas ad prælium*; ſuccurrit Euthymius hic: illud prætereà dici poteſt, quòd extendere manus ad Deum, aduersùs inimicos validiſſimum eſt genus certaminis.

Lingua pugnare cur dictus Iſraëliticus populus. Num.22.4. S.Aug. Orig. Idem.

Ab hac cauſa & lingua pugnare dictus eſt populus Iſraëliticus, labiis hoſtes ſuos ſternere, hinc Num.22.4. hæc habentur: *Ita delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos herbas vſque ad radices carpere*; latet hic orationis vis; cur potiùs vituli lingua herbam carpentis mentio fit, quàm pede terram calcantis, cornu quod obiicitur ventilantis? vt tectè moneremur linguam exhibere velut arma, dum ea orationem Deo fundimus, quibus hoſtes cõteramos; huc ſpectabat S. Auguſtinus ſerm 93. de tempore, vbi hunc locum ita legit, ita explicat: *Scriptum eſt, quia ſicut vitulus ablingit in campis herbam viridem; ita populus Iſrael ablinget populum Amalech ſuper terram. Per quod indicari videtur, quia populus Dei non tam* MANV ET ARMIS, *quàm voce* PVGNABAT ET LINGVA, *id eſt, orationem ad Deum fundebat*. Pergit. *Ergo & tu ſi vis vincere, audi Apoſtolum dicentem, orationi inſiſtentes, & vigilantes in ea.* Idem habet Origenes hom.11. in lib Num. ad hæc verba reſpiciens, ait: *Per quod (vt à maioribus accepimus) indicari dicitur, quia populus Dei non tam manu, & armis, quàm voce, & lingua pugnabat, id eſt, orationem fundens ad Deum proſternebat inimicos. Ita ergo & tu ſi vis vincere inimicos, eleua actus tuos, & clama ad Deum.* Et hom.13. in lib. Num. idem Origenes ita ex cuiuſdam Magiſtri mente ſcribebat: *Aiebat magiſter ille, qui ex Hebræis crediderat, vitulus ore abrumpit herbam de campo, & lingua tamquam falce quæcunque inuenerit ſecat. Ita ergo & populus hic, quaſi vitulus* ORE, *&* LABIIS PVGNAT, *&* ARMA HABET IN VERBIS, *ac precibus.*

Preces tanquam arma regia nos tuentur. S.Io. Clim.

Quid preces nobis præſtent armorum regiorũ ſimilitudine, ſic explicabat ſanctus Ioannes Climacus gradu 26. *Sicut fures cùm alicubi* REGIA ARMA *repoſita conſpiciunt, non facilè illuc aſcendunt, ita qui familiares cordi habet preces, non facilè à Dæmonibus furibus mentis furtum patitur.*

Belli trophæum & vexillum oratio. S.Ephræm. S.Greg.Nyſſ.

552. Belli trophæum, vexillúmque oratio dicta eſt. Sanctus Ephræm tract de orat. ita loquitur: *Oratio corporum robur, rei familiaris adminiſtratio, recta iuris legúmque conſtitutio, Regni potentia* TROPHÆVM, *atque* VEXILLVM *belli, tutela pacis.* Sanctus quoque Greg.Nyſſenus hoc eodem titulo inter alias orationem donat lib.de oratione, ait quippe: *Oratio corporum* ROBVR *eſt, abundantia domus, recta iuris ac legum in ciuitate conſtitutio, regni vires,* BELLI TROPHÆVM, *pacis ſecuritas, diſſidentium conciliatio, conſentientium conſeruatio. Oratio virginitatis ſigillum eſt, matrimonij fides, viatoribus* SCVTVM *eſt.*

Orationis ſcutum ab ira Dei ſuos protegerit. B Laur. Iuſt.

Pendo poſtrema verba, *viatoribus ſcutum*; non contra homines modò tamquam ſcuto vti oratione poſſumus, ſed quod magis eſt, & contra Deum, iræ ſcilicet eius ictibus auertendis. Beati Laurentij Iuſtiniani hæc ſunt verba cap.2. de orat *Hæc Deum mitigat, & velut quoddam* SCVTVM *ab ira Dei protegit.*

Tela contra ſe miniſtrat hoſti, qui oratione hoſtem non deterret. S.Chryſ. S.Petr.Dam.

Hoc ſcuto qui non vtitur, adeò hoſtilium armorum ictum non retundit, vt etiam eius tela prouocet, tela nociturо miniſtret. *Oratio ingis*, inquit ſanctus Chryſoſtomus ſerm. de Moyſe, *infirmitas hoſtis. Cæterum ipſe contra ſe tela miniſtrat, qui hoſtem precum inſtantia non fatigat.* Vniuersè ſcuto orationem comparat etiam ſanctus Petrus Damianus lib.5. epiſt. . in calce. Carthaginenſes albis ferè clypeis vtebantur, vt ait Alex. ab Alex. lib.6.cap.22. Cimbri quoque & Teutones, vt habet Plutarchus in Mario, pulchriorem, duriorémque orationis clypeum reddet, qui morum, vitæque candorem adiiciet, vt pura orantis oratio, vita, mores candidi, & ab omni criminum ſordibus alieni.

Orationis clypeus cum vita candore.

553. *Orans in immunditia non iaceat.* Pſ.5. Vgo Car.

Propheta Regius Pſal.5. aiebat: *Manè aſtabo tibi*; ſua ineſt vis aſtandi verbo; *Aſtans*, inquit Vgo Carenſis, *non* IACET *in immunditia, nec curuatur ad terrena*: probus orantis habitus, ſi ſordes neſciat, terrenis minime inhiet.

Arcui oratio pariata. S. Paulinus.

Arcui orationem pariat ſanctus Paolinus, qui dum ab aliis etiam tenditur, fit vt in arcum prauum non facilè conuertamur; ſic enim ille loquebatur epiſt.1. ad Victricium: *Te vero tendente pro nobis* ARCVM ORATIONIS, *non conuertamur in arcum peruerſum.*

Orationis auxilium, vt à ſuis poſtulauerit S. Auguſtinus.

Orationis auxilium ſic poſtulabat à ſuis ſanctus Auguſtinus epiſt.121. *Sane memineritis, & pro nobis non negligenter* ORARE. *Nolo enim ſic nobis honorem quem periculorũ gerimus deferatis, vt adiutorium, quod neceſſarium nouimus, auferatis. A familia Chriſti oratum eſt pro Petro. Oratum eſt pro Paulo, & nos in eius familia eſſe gaudemus, & incomparabiliter pluſquam Petrus, & Paulus* ORATIONVM *fraternarum auxiliis indigemus: Orate certatim concordi, ſanctóque certamine: non enim aduersùs alterutrum certatis; ſed aduersùs Diabolum Sanctis omnibus inimicum. In ieiuniis, & vigiliis, & omni caſtigatione corporis quamplurimum adiuuatur oratio.*

Orationis laus. Dauid. de Aug.

Excurſum iſtum hac Dauidis de Auguſta ſententia obſignabat, quæ paucis verbis multa in orationis commendationem continet; ſic autem ille ſcribit in form. nouit. cap.37. *Oratio facta eſt* COLVMNA *ſanctarum virtutum, deitatis ſcbola, viduarum marita, Angelorum cognata, fundamentum fidei, Monachorum corona, coniugatorum leuamen. Beatus qui te amat, beatiſſimus qui te frequentat; beatus qui te aſtringit, ſed beatior, qui in te perſeuerat.*

EXCVRSVS LXXXI.

Iuſtitiæ aliarúmque virtutum nexus, & orationis.

Pennas *orationi addit viri iuſti vita.*
Volare *facit orationem bona vita.*

Iuſtitia

Iuſtitia flabra in oratione.
Orationis *nexus, & iuſtitiæ.*
רצון *quid*, iuſtitia *preces commendat.*
In orationis fuſu, vt iuſtitiam aliqui ſigno pollicerentur.
Iuſtus *ſit, qui orationis columnam in cœlo erigere vult.*
Columna *virtutis teſtimonium.*
Qui iniuſta committit clamans non auditur.
Orare non videtur qui iuſtitiam non inuocat, dum orat.
Iuſtitiam *tantùm a ſuis Deus aliqui poſtulabant.*
Pythagorei ne iniuſta peterent, quod optabant voce promebant.
Fiduciam *habeat, qui precatur.*
Spei, *&* orationis *nexus.*
Solus clamat ad Deum, qui in Deum ſperat.
Obedientia *precibus ſubſternenda.*
Excipit Deus orationem noſtram, ſi nos exequamur voluntatem ſuam.
Precum *&* obedientiæ *cohærentia.*
Paret Deus *orationibus noſtris, ſi nos ſuperioribus pareamus.*
Dei aures *in ſuorum precibus eſt non nuda eius audientia, ſed obedientia ſignificetur.*
Humilitas *animare orationem debet.*
Pauperem ſe putet, qui exaudiri à Deo vult.

554. *Pennas orationi addit viri iuſti vita.* Euſeb.

EFferri oratio nequit, niſi orantis iuſtitia, ac innocentia veluti quibuſdam alis efferatur; in terra vbi funditur oratio iacet, ſi iuſtitia deſtitutus ſit, quia eam ſternit; viri iuſti vita pennas orationi adiicit, quibus in cœlum euolet. Præclarè Euſebius apud Agell. Pſal. 118. [illegible Greek] id eſt, PENNIS, *inquit, quibuſdam inſtruit orationem viri iuſti vita, quam ex ratione inſtituit, & proſequitur eam quoad in conſpectum Dei veniat. quin etiam ſpiritus quo fit oratio, eam quodammodo leuat, & ad Deum perducit. at peccatum eius orantis, qui peruersè viuit, cùm graui pondere premat, tanto longius faciat Deo precem, quanto grauius onerat orantem.*

Nimis grauis eius oratio eſt, cuius mens criminibus grauatur, vt in ſublime euehatur, iuſtitiæ flabra neceſſaria ſunt. Feſtinè ſanctus Ambroſius ad illa regij Prophetæ verba. *Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo Domine*, Pſal. 118. v. 169. explicans quid ſit deprecationem in Dei conſpectu appropinquare, ita de probæ vitæ alis ſentit; VOLARE FACIT ORATIONEM BONA VITA, *& dat alas precibus ſpiritales, quibus Sanctorum ad Deum euehatur oratio*; ſubdit nonnullis interiectis. *Orationem ſuam dirigit cœlum; mittit eam in conſpectu Domini Saluatoris, dans illi* FLABRA IVSTITIÆ, *ſapientiæ, ſtamina, remigia deuotionis, & fidei innocentiæ, puritatiſque ſubſidia, peccato enim graueſcit oratio, & longè fit à Deo, tanto autem plus grauatur, quanto improbior eſt vita deprecantis.* humi iacet oratio, ſi orantis animus ſceleribus ſordeſcat.

Volare facit orationem bona vita. Pſ. 118. 169

Iuſtitia flabra in oratione. S. Ambr.

H[illegible] & [illegible] Dauid [illegible], *Cum [illegible] exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ*, Pſal. 4. [illegible] *iuſtitia*. Drum [illegible] non [illegible] ita colligeremus orationem iuſtitia ita neceſſariam orationi eſſe, vt ſine illa [illegible] fit. Scitè Heſychius in Cat. aur. a Patrum Græcorum in Pſalm. 4. *Non dixit, Deus [illegible] iuſtitiæ meæ, vt ſcias IVSTITIAM [illegible] precantium precationem facere, [illegible] ra ſupplicantium pro verbis orationis haberi.* quatenus [illegible] oratio ſi ſine iuſtitia ſit.

555. *Orationis nexus & iuſtitiæ.* Pſal. 4. Heſych.

[illegible], & orationis cohærentiam indicauit idem P[illegible] ta Pſal. 16. v. 1. cum dixit: *Exaudi Domine, iuſtitiam meam, intende deprecationem meam;* iuſtitiam deprecationi præmiſit, vt innueret eſſe neceſſ[illegible]que veluti [illegible] in cœlum euehi. Scitè Age[illegible] רצון [illegible] *eſt in Hebræo, quæ dictio vocem [illegible] ſonoram, & reſonantem ſignificat; itaque iuſtitia videtur interior eſſe, at vero deprecatio exterior; perfecta namque eſt oratio, cùm* PRECES IVSTITIA *commendat*, preces comitatur, perficit, & animat.

רצון *quid iuſtitia preces commendat.* Pſal. 16. 1. Agel.

Nonnulli ritu ſuperſtitioſiore, dum orationem Deo ſternerent, quodam ſigno iuſtitiam pollicebantur, ac ſi putarent orationem Deo gratam minimè futuram, quæ iuſtitiam non ſaperet, non redoleret; de Ta codtugis ita ſcribit Nicetas Chon. lib. 4. Theſaur. hæreſ. 20. *Solebant quo tempore Deum precabantur naſo medio ſuperponere digitum, hoc nimirum ſigno ſe* AD IVSTITIAM *vltro amplexandum paratos eſſe ſignificantes.* Sanctior, & religioſior euadet ritus, ſi non extimo digiti medij naſo ſuperpoſiti ſigno iuſtitiam colat, dum ſe ante Deum per orationem ſiſtit.

In orationis fuſu, vt iuſtitiam aliqui ſigno pollicerentur. Nicet.

Iuſtitiæ alis in cœlum euecta Cornelij centurionis oratio eſt; hinc Act. 10. iuſtus fuiſſe dicitur, deinde in cœlo orationem eius fuiſſe auditam, exauditámque adiicitur, vt hinc colligeremus orationem orantis iuſtitia in cœlum ferri. Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 1. de hoc iuſtitiæ, & orationis nexu ita loquitur: *Cornelius erat vir iuſtus, & Angelorum viſione dignus habitus, cùm tamquam* COLVMNAM *bellam in cœlo coram Deo ſuas orationes, & eleemoſynas conſtituiſſet.*

556. *Iuſtus ſit, qui orationis columnam in cœlo erigere vult.* S. Cyr. Hier.

Pende illud, *tamquam columnam bellam*; ſolent ea columnis ſculpi, quæ æterna memoria digna ſunt, vt numquam deleantur, & obliterentur, vt hinc coniicias, quanti apud Deum iuſti viri oratio fiat, quæ in memoriæ perennaturæ monimentum ante ipſum in cœlo ſiſtitur, & cùm cœli columnæ in Dei conſpectu contremiſcant, vt ait Iob cap. 26. v. 11. orationis tamen columna iuſtitiæ baſi innixa non contremiſcit, neque concutitur, firma, &, vt ita dicam, immobilis manet.

Columna virtutis teſtimonium. Ariſtid.

Iphicrates Thebanus, vt ex Lyſia commemorat Ariſtides, ita gloriabatur: [illegible Greek] id eſt, *Erecta mihi ſtat in Peloponneſo* COLVMNA, *cœlo tenus alta, virtutis meæ teſtimonium*; verius, iuſtiúſque iuſtus quilibet gloriari poteſt, quòd in cœlo columnam erectam habeat, dum iuſtitiæ læ[illegible] in terris preces fundit.

Ad Dei aures voces illæ non perueniunt, non peruenit orantis clamor, ſi iuſtitia ſit viduus qui clamat, iniuſta committat: hinc Moyſi dixiſſe Deum legimus Exod. 14. v. 15. *Quid clamas ad me?* clamabat populus, nec clamorem illius audiuiſſe Deum audimus, non clamabat Moyſes, ſed tacebat, & clamor eius ad Dei aures peruenit: nimirum iuſtitiæ cultor erat Moyſes, iniuſta quærebat populus, atque adeò clamantis populi clamor euehi

Qui iniuſta committit, clamans non auditur. Exod. 14. 15.

S.Ambr.

euehi ad Deum non potuerit. Pulchrè S.Ambroſius in Pſal.118. octon.19. expendens producta verba, ſic ait: *Sonum eius non audio, vocem eius agnoſco, ſilentium eius lego, clamorem eius in operibus deprehendo. Clamabat populus, & non audiebatur, tacebat Moyſes, & audiebatur. non populo dictum eſt, Quid clamas ad me? non enim ad Deum clamabat populus, qui* INIVSTA *& viru indigna clamabat.* Grandis clamor iuſti operatio eſt, clamor non eſt, ſi iniuſta poſtulet, qui orat.

557. *Orare nō videtur, qui iuſtitiam non inuocat dum orat.* Iſai.59.4. Chald. *Iuſtitiā tantùm à ſuis Diis aliqui poſtulabant.* Cœl.Rhod.

In veritate orare non videtur, qui iuſtitiam non inuocat dum orat; Iſaiæ 59.v.4. *Non eſt qui inuocet* IVSTITIAM; Chald. *Non eſt qui* ORET IN VERITATE, ac ſi oratio, quæ iuſtitiam non quærit, verè oratio non ſit. Fuiſſe ex Gentilibus populos aliquos, qui iuſtitiā tantùm à ſuis orationibus poſtularet, refert his verbis Cœlius Rhodiginus lib.23.cap.19. lect.antiq. *At ex Indis, qui Pedalij vocantur, nil ferè in ſacrificiis aliud à diis immortalibus expoſcebant, quàm* IVSTITIAM, *arbitrati omnium planè compotes ſe futuros, ſi eam modò vnam forent conſecuti.*

Pythagoræi ne iniuſta peterent, quod optabant voce promebāt. Clem. Alex.

Etiam Pythagoræi quod optabant voce poſtulabant, vt iniuſta poſtulare vererentur, poſtularent iuſta; ita Clemens Alex. lib.4.ſtromat. Τί ποτε οὖν οἱ Πυθαγόρειοι βούλονται μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύοντες; ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤοντο μὴ δύνασθαι καὶ τῶν σιγώντων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχὰς ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιήσασθαι πολλῶν συνειδότων. id eſt, *Quid igitur volunt Pythagoræi, quòd voce optandum eſſe iubeant, mihi videntur ea de cauſa illud ſanxiſſe, non quòd exiſtimarent Deum tacitè loquentes non exaudire, ſed quòd* IVSTA, *& liberalia eſſe debere vota vellent, quæ nullus facere dubitaret, etiam pluribus conſciis.* Nollem ab Ethnicis Chriſtianos vinci, melioremque mentem in non melioribus reperiri.

558. *Fiduciā habeat qui precatur.* S.Chryſ.

Præter iuſtitiam ſunt alia, quæ orationem animant, & exornant, & in primis ſpes fiduciaque orationis comes eſſe debet, vt in eum ſperemus, quem oramus. Sancti Chryſoſtomi hæc ſunt verba hom.in Pſal.4. *Ante omnia oportet eum, qui precatur, habere* FIDVCIAM.

Spei, & orationis nexus. Iob.13.15. Chald. *Solus clamat ad Deum, qui in Deum ſperat.* Exod.14.15. S.Ambr.

Adeò adnexa orationi ſpes eſt, vt vix ſpes ab oratione diſcriminetur. Iob.13.15. *Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo.* Chald. hoc poſtremum ſic affert, *coram eo orabo*, ac ſi ſpes in orationem migret. Exodi 14.15. Moyſi Deus dixit, *Quid clamas ad me?* numquid ſolus inter tam copioſam populi multitudinem clamabat Moyſes? an ſolus clamaſſe dictus eſt, qui ſpem ſuam in Deum coniecerat? ita coniicit, & calculum ſuum adiicit S.Ambroſius in Pſal.118.octon.19. dum ait: *Moyſi dictum eſt, Quid clamas ad me? hoc eſt, quid de me ſperas, tu ſolus ad me clamas, qui virtutem meam excitas, tu ſolus ad me clamas, qui per vniuerſam terram nomen meum annuntiari expectas.* Clamare non videtur, qui non ſperat, licet exertè clamat.

559. *Obedientia precibus ſubſternenda.* Pſ.36. S.Aug.

Obedientia quoque ſubſternenda precibus eſt. Pſal.36. ait Dauid, *Subditus eſto Domino, & ora eum;* ſubditus Deo eſt, qui eius obtemperat legi, hoc ſi præſtiteris, fundere orationem ritè poteris. Sanctus Auguſtinus hunc locum ita legit, ita exponit hîc: *Subditus eſto Domino, & obſecra eum. hoc eſt, ſit vita tua obedire præceptis eius, hoc eſt enim ſubditum illi eſſe, & obſecrare donec det, quod promiſit. Perſeueret bonum opus, perſeueret & oratio.*

Excipit Deus orationē noſtram, ſi nos exequamur voluntatem ſuam. Iſa 49.8. Chald.

Excipit Deus orationem noſtram, ſi nos exequamur voluntatem ſuam. Iſaiæ 49.8. *Hæc dicit Dominus: In tempore placito exaudiui te.* Chald. ad noſtram mentem vertit, *In tempore quo vos facitis voluntatem meam, ego ſuſcipia orationes veſtras.* Alioquin, *quæ ratio eſt*, verba ſunt Saluiani lib.3. de gubernatione, *vt doleamus nos non audiri à Deo, cùm ipſi Deum non audiamus, vt moleſtum ſit deſpici a Deo* PRECES NOSTRAS, *cùm præcepta eius deſpiciantur à nobis?* Salu.

Precum, & obedientiæ nexus. Iſai.11.10. Chald.

Precum, & promptæ patientiæ nexum, & cohærentiam probat & illud, quod habetur Iſaiæ 11. v.10. *Ipſum gentes deprecabuntur.* Chaldæus, *Ipſi regna obedient;* ac ſi Deum deprecari, & ipſi obedire in idem reſiliret, idem eſſet.

Paret Deus orationibus noſtris, ſi nos ſuperioribus pareamus. Euſeb.

Paret orationibus noſtris Deus, ſi nos parentes noſtris ſuperioribus inueniat; ſcitè Euſebius Gallic. hom.3. ad Monachos: *Quanto* OBEDIENTIORES *fuerimus Præpoſitis, & Patribus noſtris, tantum* OBEDIET *Deus orationibus noſtris.*

560. *Dei aures in ſuorum precibus eſt non nuda eius audientia, ſed obedientia ſignificatur.* Pſal.33.

Obedire iuſtis Deum indicabat Propheta Regius in verbis illis Pſal.33. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum.* Aliqui legunt, *in precibus eorum;* notanda loquutio tamquam myſterio grauida; dicendum potiùs videbatur, preces iuſtorum in Dei auribus eſſe, quàm Dei aures in iuſtorum precibus; niſi quod non nuda Dei audientia ſignificatur, ſed & obedientia quædam, qua illis obedit, qui obediunt, vt ob id iuſti dicantur. Appoſitè & ad hanc mentem opportunè Saluianus lib.2. de gubern. Dei, expendens hæc verba, hanc phraſim verſans, ait, *Id quod dicit diuinas aures in precibus ſemper eſſe iuſtorum, non* AVDIENTIA *tantum Dei, ſed quædam quaſi* OBEDIENTIA *deſignatur.* Parentem nimirum Deum habet, qui Deo paret.

Humilitas animare orationem debet. Pſal 87. Vgo Car. Pſal.101. S.Aug.

Humilitas denique animare orationem debet, ne Phariſæo ſimiles reiiciantur orantium preces; innuebat iſtuc Dauid cùm diceret: *Inclina aurem tuam ad precem meam,* Pſal.87. *cùm dicit, Inclina precem, innuit eſſe iuſtum, & humilem*, ait Vgo Carenſis, & Pſal.101. *In quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*, quæ verba huc vocans S.Auguſtinus in illius Pſalmi commentario, ait: *Si me extollo, largè fis, ſi* ME HVMILIO, *inclinas aurem tuam ad me.*

Pauperem ſe putet qui exaudiri à Deo vult. Pſal 33. S. Aug.

Qui tumidè, ac ſuperbè de viribus ſuis præſumit, exaudiri non meretur. Dauidis verba ſunt Pſal.33. *Iſte pauper clamauit, & exaudiui eum.* Bonus nexus pauperis exclamantis, & exauditi, qui pauperem ſe putat, qui ſuis non fidit viribus, non ſe cùm ſua taceat auditur à Deo, à Deo exauditur. Diues alioquin Dauid tamquam pauper clamabat, quia ſuis opibus non fidebat; ſanctus Auguſtinus huc reſpiciens in huius Pſalmi enarratione, ait: *Audi quare iſte inops clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Inope clamat, & exaudit Dominus. Et quomodo clamabo inops? vt ſi habes aliquid, non inde præſumas de viribus tuis: at intelligas te indigentem, vt intelligas te tamdiu eſſe* PAVPEREM, *quandiu non habes illum, qui facit te diuitem.* Indiga omnis copia eſt, quæ ſine Deo eſt.

EXCVRSVS LXXXII.

Genua tangere ſupplicandi habitus, pura manus, pura lingua ſit Dei genua in oratione contrectantis.

Manus genibus *à ſupplicibus admota.*
Aures in genibus *habere quis dictus.*
Cur abſque femoralibus *icones Imperatorū.*

Genua

Genua *à ſupplicibus tacta.*
Medicorum genua *ab ægris tacta.*
Siniſtra genua *tacta, dextera mentum.*
Ambæ manus *ad genua protenſæ.*
Tangebant ſupplices genua, *tamquam aliquid ſacrum.*
Simulachrorum genua, *& plantæ tactæ.*
Genua *prehendi & à noſtris ſolita.*
Sacerdotum genua *tangi ſolita.*
Dei genua *pura lingua manu contrectanda.*
Manus *de lingua.*

561. *Manus genibus à supplicibus admota.*

INter alios deprecandi ritus apud antiquos etiam hic olim frequens, & maximè vſitatus, vt illorum quos deprecarentur genua contrectarent. Multa ſunt ſolemnis huius conſuetudinis tum prophanorum, tum noſtrorum exempla; illuſtriora quædam hîc ſiſtenda, vt illud probetur, quod de oratione præfiximus. Claud. 1. Rap. loquens de porcis,

Claud.

—genibúſque ſuas cum ſupplice fletu
Admouere manus.

Eurip.

Eurip. ſub perſona Adraſti Regis,

——ἐν σοὶ δ' αἰσχύνας ἔχω,
Πιτνῶν πρὸς οὖδας, γόνυ σὸν ἀμπίσχων χερὶ
Πολιὸς ἀνὴρ Ἀδραστέω ἴσως πάρος. id eſt,

——*Pudet me*
Solo procumbere, G E N V A *tua amplecti manu,*
Vir cum ſim ſenex, & pari fortaſſe tecum felicitate olim.

Aures in genibus habere quis dictus.

Ariſtippus Socraticus pro amico intercedens, cùm nihil impetraret, genua tyranni eſt amplexus, votique compos factus, *Non ego,* inquit, *huius adulationis auctor ſum, ſed Dionyſius, qui aures habet* I N G E N I B V S, vt refert Suidas. Hinc aliqui putant Imperatorum icones, abſque femoralibus perpetua pictorum, & ſtatuariorum contentione depingi, vt nuda eius genua ſupplices contingerent. Cœlius Rhodiginus de hoc tangendi genua ritu, ita ſcribit lib. 15. cap. 18. lect. antiq. *Ad ſupplicantium,* inquit, *ritum ſpectant, quæ in Græcorum commentariis obſeruata nobis ſunt; veteribus inquiunt dici receptiſſimi moris fuit, vt ſupplicantes caput dextra,* G E N V A *eius, cui ſe ingererent, ſiniſtra ſupplices contingerent.*

Suid.
Cur abſque femoralibus icones Imperatorum.
Genua à ſupplicibus tacta.
Cœl. Rhod.

Medicorum genua ab ægris tacta.
Seneca.

Medicorum genua ab ægris tacta indicat Seneca de breuitate vitæ cap. 9. in hæc verba: *At eoſdem ægros vide, ſi mortis periculum admotum eſt propiùs medicorum genua tangentes, ſi metuunt capitale ſupplicium, omnia ſua vt iuuent, paratos impendere. Tanta in illis diſcordia affectuum eſt.*

Siniſtra genua tacta, dextera mentum.
Homer.

Homer. Iliad. genua manu ſiniſtra apprehendi ſolita ſignificat, & mentum dextera, dum ait:

——λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα.

id eſt, —*apprehendit* G E N V A
Siniſtra, dextra autem mentum tenuit.

Tethri Iliad.

——λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα.

Ambæ manus ad genua protenſæ.
Petron.

id eſt, —*apprehendit* G E N V A
Siniſtra manu, mentum dextera.

Petronius in Satyrico ambas manus protenſas refert illis verbis: *Protendo ad* G E N V A *veſtra ſupinas manus.*

562. *Tangebant ſupplices genua tamquam aliquid ſacrum.*
Plin.

Tangebant ſupplices genua, tamquam aliquid ſacrum, vt ſolent aræ adorari. Plinius lib. 2. c. 45. ita ſcribit: *Hominis* G E N I B V S *ineſt, & quædam religio, obſeruatione gentium, hæc ſupplices attingunt, ad hæc manum tendunt, hæc vt aras adorant fortaſſe, quia ineſt iis vitalitas, quippè quorum inanitate perfoſſa, ceu iugulo, quatenus fugiat.*

Simulacrorum genua, & plantæ tacta.
Arnob.

Gentiles plantas, & genua ſimulacrorum ſuorum tetigiſſe tangit Arnobius lib. 6. *Ita enim non videtis hæc ſigna, quorum plantas, &* G E N V A *contingitis, & contrectatis orantes?*

Genua prehendi & à noſtris ſolita.
S. Chryſ.

Noſtri quoque huius conſuetudinis meminerunt; ſanctus Chryſoſtomus hom. 19. in Gen. ad calcem: *Ideo oro, & precor, & quaſi* G E N V A *veſtra contingo.* Idem habet idem ſanctus Pater hom. 11. in 1. epiſt. ad Theſſal. vbi arguit eas matres familias, quæ nimis ſeueræ in ſeruas ſunt, hæc huius Patris verba: *Videns puella ſe eſſe redactam in magnam animi perplexitatem, veniens ad reuerendam perſonam dominæ ſuæ familiarem, quæ & mihi narrauit, &* G E N V A P R E H E N D E N S, *& multum lacrymans, & eiulans rogauit, vt ipſam dominam pro ipſa oraret.* Vbi obiter vides etiam mulieres genua contrectare ſolitas dum orarent.

563. *Sacerdotum genua tangi ſolita.*
S. Chryſoſt.

Noſtros Sacerdotum genua tangere ſolitos, locuples teſtis Beatus Chryſoſtomus in illud Apoſtoli: *Salutate Priſcam, & Aquilam,* ait enim, *Hypocritarum opus eſt publicè quidem, & omnibus videntibus, oſculari manus Sacerdotum,* G E N V A T A N G E R E, *ſupplicare vt pro ſe orent, & baptizandos ad illorum ianuas deducere: domi autem, & in conuentibus, tantorum bonorum auctores, & miniſtros multis abluere probris, vel approbatores illorum ferre.* Hæc de hypocritarum more Chryſoſtomus. Quod vtinam à noſtri æui hominibus exularet, qui ſæpe ſacros viros publicè laudibus efferunt, clam verò proſcindunt maledictis. Quin huc euaſit aliquorum temeritas, ac obtrectandi libido, vt & in publicis conuentibus illorum nomen, ac famam ſordente lingua collutulent. Sed ad orationem, cuius cauſa hæc præmiſſa, calamum vertamus.

Dei genua pura lingua manu contrectanda.
S. Anaſt.

Nos dum oramus, Dei quodammodo genua prehenſamus. Igitur pura manus eſſe debet, quæ id præſtet, pura deprecantis lingua, & vita; ſicut enim nobilis alicuius viri genua contrectare ſtridentibus manibus, & luto cœnóque illitis nullus auderet, alioquin ad iracundiam poſſet prouocare, non ad concedenda, quæ petuntur allicere; ſic & Deum deprecantis lingua, quæ tamquam manus Dei contrectat genua, minimè polluta eſſe debet, ſed omni vitiorum cœno carere. Audiamus ſanctum Anaſtaſium Sinaitam quæſt. in Euang. ſancti Matthæi; ſic enim ad noſtram mentem loquitur: *Si quis manus habens plenas ſtercore, hic ſupplex tuos prehenſaret pedes, non ſolùm eum non exaudires, ſed etiam calce pedes repelleres. Quemadmodum ergo audes tu ſic ad Deum accedere? Lingua enim eſt manus precantium, & per eam* D E I G E N V A P R E H E N S A M V S; *ne eam ergo polluas, ne dicas tibi: Si autem multiplicaueris preces, non te exaudiam.* Igitur omne peccati cœnum expuat Deum oraturus, ne reiiciatur, non ſordeſcat deprecantis manus, non vita, ne auertat Deus ab oratione faciem; ſic enim per Iſaiam prædixit cap. 1. v. 15. *Cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam, manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt, lauamini, mundi eſtote.* Dei genua ſordentibus ne contingat manibus non patietur ſe exorari, ſi tam irreuerenter accedas. Ad eundem ritum, ad eandem mentem ſpectabat etiam ſanctus Chryſoſtomus, à cuius fonte illud hauſit S. Anaſtaſius; ſic enim ille ſcribit hom. 52. in Matthæum: *Si quis pedes tuos ſtercore ſordidatis manibus attingeret, non modo non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo*

S. Chryſoſt.

Deum

Deum orare? nam qui orat quaſi manu lingua vtitur, qua GENVA DEI SVPPLICANDO ATTINGIT.

Manus de lingua. S.Aug. Et verò manus de lingua dici non eſt inſolens; ſanctus Auguſtinus lib. . confeſſ. cap.1. ita loquitur: *Accipe ſacrificium confeſſionum mearum de* MANV LINGVÆ MEÆ, *quam formaſti*; quibus verbis illuſtrari Sapientis verba poſſunt, quibus ait, mortem, & vitam in linguæ
Prou.18.21. manibus eſſe. Prou.18.21. *Mors & vita in manu linguæ.* Manus de lingua dicatur, vt bona quæ loquimur, ita opere compleamus, vt in manum verſa lingua videatur, & manus in linguam.

ADAGIVM DCXC.

Alcinoi Regis menſa.

564. DElitiis omnibus menſa refecta, lautitiis omnibus onuſta, *Alcinoi menſa* dicta prouerbialiter eſt; hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni in præceptis ad Virgines,

Non mihi ſi grandes auri donaris aceruos
Electrúmque nitens, immenſaque iugera terræ,
Et latas veſtes, & ſplendida tecta, ſimulque
ALCINOI REGIS MENSAM. *non denique vita*
Altera ſi detur rugoſa ignara ſenectus;
Sic tamen amplectar deformem crimine vitam
Turpiter, atque velim deſerto viuere Chriſto.

Meminit huius menſæ & epiſt. 12. Baſilio ſcribens: *Velut*, inquit, *ad Alcinoi menſam nos noui, & ærumnoſi naufragi ſumus*, & in carmine ad Vitalianum ita canit:

Nam tua ſunt cuius communis portus egeni
Tecta tua ALCINOI, MENSA *eſt iucundior horto*
Plena viris epuliſque tumens, quas prodiga tellus
Porrigit, atque aer liquidus, pelagúſque miniſtrat.

ADAGIVM DCXCI.

Os Caiphæ.

OS Caiphæ dicetur habere, qui verum aliquod oraculum promit, veritatem aliquam veluti diuinitus afflatus enuntiat, impius alioquin, & imperitus; qualis fuit Caiphas, cùm de Chriſto prophetans, ait: *Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*, Ioan.11. v.50. De ſe humiliter ſentiens, Abſalon Abbas ſerm.34. qui eſt in purif. Beatæ Virginis ſic aiebat: *Quoniam ex me non ſufficio, ipſa loquatur in me, ipſa imperfectum meum perficiat, quæ* OS CAIPHÆ *peccatoris in verba prophetiæ aperuit, & ſermonem proculit per os bruti animalis.*

ADAGIVM DCXCII.

Anguſta eſt offa alterius.

PRouerbium in eos quadrat, qui duriore fortuna conflictantur, facultatibus, opibúſque amiſſis, hi quippe aliorum menſam admodum anguſtam experiuntur, hoſpitibuſque ſuis citò in faſtidium veniunt. hac explicatione donat Scholiaſtes hæc ſancti Gregorij Nazianzeni verba in carm. de vitæ itineribus.

ANGVSTA EST OFFA ALTERIVS; *labor arua ſecare*
Permone, quo currunt penè tot Orcus habet.

Nouarini Adagia SS. Patr.

ADAGIVM DCXCIII.

Longo longiùs fugere.

PRouerbialem ſalinam præfert hæc formula, & ſignificat quàm longiſſime à te aliqua recedere. S. Irenæus lib. . aduerſus hæreſes cap.4. ita loquitur: *Si aliquis annunciauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta ſunt, proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes aures* LONGO LONGIVS FVGIENT, *ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium*; illius quoque operum editor prouerbialem ſaporem ſub hac formula ſenſit.

ADAGIVM DCXCIV.

Oculis clauſis liquet.

DE re manifeſtiſſima, & meridiana luce magis clara hoc ſenſu extulit Tertullianus de Pallio cap.2. dum ait: *Noſtra certe mutatio, quod* CLAVSIS, *vel in totum Homericis* OCVLIS LIQVET, *totum veriforme eſt.*

ADAGIVM DCXCV.

Inter colubros, & ſcorpiones incedere.

QVi in ſummo diſcrimine eſt, & inter pericula eſt conſtitutus, vt ſuæ ſaluti timere debeat, is adagialiter inter colubros, & ſcorpiones incedere dicetur, eleganter, & ad res animi transferetur, vt ſi quis inter malorum hominum errores reperiatur, hoc ſenſu extulit S Hieronymus ad Ruffinum ſcribens, vbi plura eſſe quæ in Origenis libris τοῖς ἀρχῶν, cauenda ſint, eruditè declarat, ait igitur: *Accipe quod petiſti, ſed ita, vt ſcias deteſtanda tibi in eis eſſe quamplurima, &* INTER SCORPIONES, ET COLVBROS INCEDENDVM; quod de omnium hæreticorum libris dici poteſt.

ADAGIVM DCXCVI.

Vibices aliis probro vertunt, qui vulnera habent.

HOc prouerbium in eos torqueri commodè poteſt, qui cum grauiſſimis onuſti ſceleribus ſint, leuiores quaſque culpas in aliis ſeueriſſimè damnant, in hunc ſenſu extulit S.Gregorius Nazianzenus orat.8. vbi, & pares prouerbiales formulas adducit, dum ait: *Vbi ſunt, qui* VIBICES *nobis* PROBRO VERTVNT, CVM IPSIS VVLNERA HABEANT? *qui offendicula noſtra exagitant, cum turpiter ipſi prolabantur. Qui maculis noſtris gaudent, cum ipſi in cœno voluntentur. Qui feſtucas nobis obiiciunt, quæ nec inſidentes magnum dolorem offerunt? ... facile depelli, atque efflari ab oculis poſſunt, cùm interim ipſi trabium mole oppreſſi caligent?*

ADAGIVM DCXCVII.

Synagoga Antichriſti.

COngregatio quælibet, quæ errorum magiſtra ſit, ea verè Chriſti Eccleſiæ cõtraria ſit,

aptè Antichriſti Synagoga dici poterit. hinc illud ſancti Hieronymi Dialogo contra Luciferianos: *Si cubi audieris*, inquit, *eos, qui dicuntur Chriſti, non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupari, vt puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes, ſiue Campitas; ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed* ANTICHRISTI ESSE SYNAGOGAM; quod in omnia hæreticorum conciliabula optimè quadrat.

ADAGIVM DCXCVIII.

In pertuſum dolium aquam ingerere.

INutilis, caſſúſque labor hac parœmia ſignificatur, quæ & prophanis familiaris, & à Danaidum ſupplicio deſumpta eſt. Noſtri vtiliùs verſam, & ſalubria, monita eliciunt. Beatus Chryſoſtomus hom.10. in epiſt. ad Epheſios ad delicijs deditos flectit, dum ait: *Si quis* IN DOLIVM PERFORATVM LIQVOREM INFVNDERET, *inanem planè operam ſumeret. ſic deliciis deditus ſuas in pertuſum dolium infundit delicias, vix infunduntur cùm effluunt.*

Hoc prouerbium ad illos accommodat ſanctus Ephremus Syrus, qui iniuriarum memores orationes fundunt, atque ieiunant. Hæc eius verba de ieiunio: *Ieiunium iniuriarum recordationem non admittit, quoniam, qui moleſtias, ac dolores, iniuriáſque ſibi illatas memoria retinent, quamuis videantur orare, & ieiunare, ſimiles ſunt iis, qui* AQVAM *exhauriunt, &* IN DOLIVM PERTVSVM INFVNDVNT. *Non enim oratio malum in corde aduerſus proximum ſuum cogitantis, grata eſt Domino.*

Qui mundo ſeruiunt, & inutili in hac ſeruitute labore diſtenduntur, percelli hoc eodem prouerbio poterit; ſcitè ſanctus Chryſoſtomus hom.77. in Matthæum, *Quid*, inquit, *caduco huic mundo laboras, cur* PERFORATO AQVAM DOLIO INGERIS?

ADAGIVM DCXCIX.

Herodiana malitia. Herodianus animus.

565. SOlà malitià nobilis, ſolà nocendi ſæuiendi libidine inſignis, hac parœmia traducetur, & maximè ſi in paruulos quis ſæuiat, & innocentes, quod impius ille Herodes fecit. Opportunè huc cadunt ſancti Bernardi verba, qui ſerm.3. de Epiphania in eos inuehitur, qui nouitium feruorem conantur extinguere, eique ſe opponunt, quod in animarum profectum nouè inſtituitur; ſed præſtat hîc melliſluum Doctorem audiri: *Miſera*, inquit, *planè ciuitas, in qua regnat Herodes, quoniam* HERODIANÆ *ſine dubio particeps erit* MALITIÆ, *& ad noua ſalutis ortum Herodiana mouebitur turbatione. Confido ego in Domino, quoniam inter nos minimè regnabit, etiamſi adeſſe contingat, quod & ipſe Deus auertat. Non* HERODIANA MALITIA, *& Babylonica crudelitas eſt naſcentem velle extinguere Religionem, & allidere paruulos Iſraelis. Si quid enim ad ſalutem pertinens, ſi quid Religionis oritur, quicumque reſiſtit, quicumque repugnat, planè cum Ægyptiis paruulos Iſraëliticos gemitus necare conatur, imò cum Herode naſcentem perſequitur Saluatorem. Sed iam inchoatam proſequamur hiſtoriam. Credo ſi quis conſcius eſt huius rei, ſtudioſius ſibi cauebit de cætero, ET HERODIANVM execrabitur* ANIMVM, *ne ſimilem exitum ſortiatur.*

ADAGIVM DCC.

Clamor nauticus.

ABſonus, tumultuoſus, ſtreperúſque clamor nauticus dictus eſt; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt 6. *Vos autem tumultuoſo ſtrepitu, &* CLAMORE NAVTICO *de nugis aſſiduè diſputantes, inutiliter aëra verberatis. Vos circa literam & ſyllabam, & circa huiuſmodi elementares doctrinæ primitias veſtrum adhuc ingenium exercetis.*

ADAGIVM DCCI.

Potens eſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.

NVllius deſperandam conuerſionem, déque nullius ſalute dum viuit conclamatum adeò, vt licet perditæ vitæ ſit, & in peccatis obdurnerit, redire rurſus ad Deum per Deum poſſit, ſi quis ſignificare voluerit, vtetur hoc prouerbio, quod deſumptum ex Matthæo cap.3. v.9. vbi Ioannes ait: *Dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Ex lapide in filium Abrahæ ſuſcitatur, qui ex malitiæ duritie innocens, & ſanctus euadit; quod efficere Deus poteſt. Prouerbialem huic ſententiæ faciem adiicit ſanctus Bernardus lib.4. de conſid. dum ita loquitur; *Scio induratum cor populi huius, ſed* POTENS EST DEVS DE LAPIDIBVS ISTIS SVSCITARE FILIOS ABRAHÆ.

Cùm quis alioquin durus emolleſcit, ex aſpero, & inflexibili flectitur, & fit lenis, hanc ſententiam, quam Ioannes Iudæos alloquens protulit, proferremus. Petrus Delphinus in hunc ſenſum adhibuit hæc verba lib.1. epiſt.5. *Orabis interim pro me Saluatorem noſtrum, vt in reformanda religione duriora fortè futura patrum corda, emolliat* SVSCITETQVE FILIOS ABRAHÆ DE LAPIDIBVS; & lib.6. epiſt.20. *Solius Dei eſt corda accendere, ac mollire, &* SVSCITARE DE LAPIDIBVS FILIOS ABRAHÆ; itaque vniuerſe adhibebitur, quoties à perditis moribus ad ſanctiorem melioremque vitam Dei ope aliquis tranſitum facit.

EXCVRSVS LXXXIII.

Nemo ſibi de Patrum ſanctitate, ac nobilitate blandiatur.

Perſtricti, qui generis nobilitatem *iactant, virtutum nobilitate deſtituti.*

Vacuum *de gloria oſtendit, qui in patribus gloriatur.*

Iudæis perditionis cauſa *de parentibus gloriari.*

De ſanguinis nobilitate *nobis non eſſe gloriandum, vt nos Chriſtus doceat*

Abrahæ diſcipulus *qualis, qualis filius.*

Quid

566. QVid auos ſuos Hebræi iactent, quid ſe Abrahæ filios eſſe glorientur? nouerint duas habuiſſe vxores Abrahamum, Saram, & Agar, domina illa erat, hæc ancilla, vt dubium eſſet an à domina, vel ab ancilla quiſquam deſcenderit; quod egregie vrgebat Petrus Bleſenſis epiſt. 3. idipſum & in duabus vxoribus Iacobi expendens, hæc eius verba: *Sicut non portabit filius innocens iniquitatem patris, ſic nec filium reprobum decet de patris actibus gloriari. Et quæ nobis argumenta prætendit, vt eius te filium probes, cuius pompoſam memoriam magnificas & extollis; ſanè ideo Dominus Abraham ex Sara, & Agar: ex duabus etiam vxoribus, & duabus ancillis voluit Iacob prolem ſuſcipere, vt vniuerſitatis humanæ ſucceſſio de parentum conditione incerta, & ignara, vtrùm à libera, vel ancilla deſcenderit, ſe de generoſitatis vbique gloria non extollat, titulos enim Saræ, aut Rachelis, quos ſibi quandoque adſcribit, vaga, & vulgaris opinio proſcribit, & abolet nequitia in moribus, ſeruitus in peccatis, vt ſe filios ancillarum conuerſatione teſtentur, qui de aliorum virtute, quam apud ſe non nouerunt, inflantur. Præterea in domo Iacob ſpurij pariter, cum legitimis funiculum hæreditatis ſortiti ſunt, & communiter inter ſe familiæ iudicium dictauerunt.*

Perſtricti, qui generis nobilitatem, iactant virtutum nobilitate deſtituti. Petr. Bleſ.

Fatui, delirique Hebræi, qui habere ſe patrem iactant Abrahamum, filij prorſus degeneres, ſcitè dictum ab authore operis imperf. hom. 3. in Matthæum: *Ipſe ſe vacuum ab omnibus bonis actibus oſtendit, quo gloriatur in patribus; in gloria hæc gloria eſt, quæ in parentum meritis tantum ſita;* iure Hebræos premit ſanctus Cyrillus Alexandrinus in Amos cap. 9. *Eò dementiæ miſeri proceſſerunt, vt ſibi ad felicem ſtatum, & ad gloriam ſatis fore arbitrarentur ex radice Abrahami prodiiſſe.*

Vacuum ſe gloria oſtendit, qui in patribus gloriatur. Auct. oper. imp.

S. Cyr. Alex.

Cùm accederent Phariſæi ad Ioannem, ſeuerè eos arguit, acriter in eos inuehitur Matth. 3. Cur non potiùs blandè eos alloquitur ad pœnitentiam alliciens? An quia de patrum ſuorum nobilitate tumidi pungendi ad ſalutem erant, vt detumeſcerent cùm hic illis tumor ruinæ cauſa extiterit? Voluit hoc Chryſoſtomus hom. 11. in Matth. vbi inter alia multa quæ affert, affert iſta: *Quia eos ſuperbum ſapere de patientum nobilitate cognouerat; & hanc illis perditionis eſſe cauſam, ſatis neceſſariò radicem huius arrogantiæ incidit.* non adeò mali Hebræi eſſent, niſi ſibi de tam bonis patribus blandirentur.

Iudæis perditionis cauſa de parentibus gloriari. Matth. 3.

S. Chryſoſt.

567. Non eſſe inaniter de patrum nobilitate gloriandum oſtendit Chriſtus, cùm in ſua genealogia etiam iniuſtos voluit recenſeri; quod ſcitè expendebat Petrus Bleſenſis epiſt. 3. dum ait: *Quid inter parentelas hominum variando diſtinguis? Ab vno patre deſcendimus vniuerſi, & ſinguli. Certè ſpecioſus forma præ filiis hominum Chriſtus Ieſus, de quo ſcriptum eſt, quia vir nobilis eſt in portis eius, cuius nobilitatem & generationem Propheta non ſufficit enarrare, & qui vnius noſtræ generoſitatis eſt auctor, de iuſtis, & iniuſtis, de magnis, & ignobilibus carnem traxit, nam & agnus paſchalis iuxta L X X. Interpretes, de ouibus, & capris aſſumebatur, in quo manifeſtiſſimè vides, quod apud Chriſtum omnis fortuna, omniſque conditio acceptatur; vt quid ergo te in aliorum virtute commendas, & aduersùs pauperem de tui generis excellentia gloriaris?*

De ſanguinis nobilitate nobis non eſſe gloriandum, vt nos Chriſtus docuit. Petr. Bleſ.

Quibuſnam characteribus inſignitus eſſe debeat, qui diſcipulus Abrahæ eſt, ita explicant Hebræorum ſapientes in Pirke auoth. cap. 5. כל מישיש בירו שילישה דברים הללו מתל מידיו של אברהם אבינו : עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, quæ hunc ſenſum reddunt: *Quiſquis has tres qualitates habet, is diſcipulus Abrahæ patris noſtri eſt; bonum oculum, humilẽ ſpiritum, animum demiſſum;* ab arrogantia ſcilicet immunem, à faſtu ab ira, alioquin nec diſcipulus, & multò minus filius erit.

Abrahæ diſcipulus qualis, qualis filius. Hebr.

ADAGIVM DCCII.

Caucaſo obruptior.

QVadrabit in hominem agreſtum, rudem, & intractabilẽ, cuius lapidea, non carnea ſint viſcera; Tertullianus de Marcione 568.
loquens lib. 1. cap. 1. ait, *Marcion Scytha tetrior, Iſtro fallacior,* CAVCASO OBRVPTIOR.

ADAGIVM DCCIII.

Leonem ex vngue deſcribere.

VSurpabimus cùm quis inſignem aliquem virum, in minimis & exilibus effert, cùm adſint grandia, atque ſublimia, quibus omnium admiratio verti in ſtuporem poſſit. Sanctus Chryſoſtomus hom. 4. in epiſt. 2. ad Timoth. de Beatiſſimo Paulo, quem laudauerat, loquens ait: *Tandem, ſed* LEONEM *profectò imprudens* EX VNGVE DESCRIPSI. *Illa illa cœleſtia, illa ſanè diuina quis concipiat animo? quis promat eloquio, quando ille cum Imperatore cœleſti amictus gloria comes adueniet.*

ADAGIVM DCCIV.

De Paradiſo in infernum.

SI quis à perfecto feliciqúe ſtatu, ad imperfectiſſimum, miſerrimúmque abeat, *de Paradiſo ad infernum*, cadere prouerbialiter dici poterit; hinc illud ſancti Bernardi ſerm. 63. in Cantica: *Præſumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpiſſimus ſaltus de excelſo in abyſſum, de clauſtro in ſæculum,* DE PARADISO IN INFERNVM; quod accidit, quia nouitius ille feruor paulatim intepeſcit, tepor ingraueſcit, lenteſcit vigor diſciplinæ.

ADAGIVM DCCV.

Alterum Samuelem ſe alicui exhibere.

EST palàm liberéque aliquem monere, & apertè illi oſtendere, quæ ab illo præſtanda; hinc illud S. Bernardi epiſt. 222. EXHIBEBO, inquit, *ſibi quandiu vixero,* ALTERVM SAMVELEM, *tu vtinam non alterum Saulem mihi.*

ADAGIVM DCCVI.

Mora melior eſt.

IN moræ, & cunctationis laudem hoc prouerbium vulgò iactabatur, cuius meminit 569.

Sidnnius Apollinaris lib.2. epiſt.6.vbi ait: *Prouerbialiter celebre eſt ſæpe* MORAM ESSE MELIOREM, *ſicut & nunc experti ſumus.*

ADAGIVM DCCVII.

Cur ad cœlum volas cùm ſis pedes.

DE iis, qui viribus imparia moliuntur, & opus aggrediuntur, quod perficere nequeant; hoc ſenſu extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat.17.de compoſta diſſer.rat. CVR, inquit, AD COELVM VOLAS, CVM SIS PEDES? *noſce primò te ipſum, quæ in manibus ſunt conſidera.*

ADAGIVM DCCVIII.

Infernus quidam.

POEnæ,& cruciatus, omniúmque malorum cumulus,quibus in inferno æternùm damnati torquebuntur,locum prouerbio fecit, vt domus, in qua quis infeliciſſimè degit, ei infernus quidam eſſe dicatur, quod transferri ad animum, ac conſcientiam poteſt; hinc illud ſancti Bernardi ſerm.4.in Aſſumpt. INFERNVS QVIDAM, *& carcer animæ rea conſcientia eſt*;& vniuersè, quilibet impius gehenna quædam ſibi eſt.

Infernum,& gehennam animam referre, quæ vitiis referta cupiditatibus plena eſt, & libidinis igne ſuccenſa, aſſerit ſanctus Petrus Dam. lib.2. epiſt.5. *Mens odioſa cupida, terris tantummodo ſecularibus dedita, libidinis igne ſuccenſa, nónne tibi videtur* INFERNVS, *in quo videlicet & Diabolus habitat, & concupiſcentiarum ignes æſtuare non ceſſant*; & nonnullis interiectis: *Hæc flebilis anima* GEHENNA *facta eſt, Tartarus,* & INFERNVS, *quam & cruciant tormenta curarum, & vitiorum vaſtat incendium.*

Singulare eſt,& dignum,quòd in mentibus omnium implantetur illud, quod de nuda inferni pronunciatione legitur potuiſſe, ſcilicet inferni nomen dormitantis auribus ad lapſum torporem ab illo excutere; rem his verbis narrat Thomas à Kempis part.1.ſerm.6. *Frater quidam infra matutinas parum cœpit dormitare. Quod attendens frater proximè illi aſſiſtens, ſilenter auribus eius, hoc verbum tantùm ingeſſit,* INFERNVS. *Quo audito,ille ſubito perterritus, & expergefactus, omnem torporem à ſe abiecit. Cogita ergo piger de Inferno, & non dormitabis in choro laſſus præ tædio.*

ADAGIVM DCCIX.

Alis ſuis implicari.

QVi ſuis ipſius artibus capitur, ſuis argumentationibus conuincitur,ſibi ipſe ruinæ occaſio eſt, *is ſuis alis capi* dicetur. Sanctus Chryſoſtomus hom.38. in 1.ad Corinth. de errore loquens ait: *Vides, vt nihil ſit errore magis imbecillum, vides, vt* SVIS *ipſius* ALIS IMPLICETVR.

ADAGIVM DCCX.

Saxis durior.

IN eum torquebitur, cuius mens adeò obduruerit, vt ſcindi ad pœnitendum nolit, licèt grauiſſimè deliquerit; tetigit Iudæorum duritiam his verbis Beatus Amadæus hom.5. de laudibus Virginis: *Saxa ſciſſa ſunt in Chriſti ſcilicet morte. Iudæus* SAXIS DVRIOR, *neque ſcidit animum ſuum, nec ſcelus exhorruit*; quod ad duros quoque, & in malo pertinaces transferri poterit.

ADAGIVM DCCXI.

Dei ſe exiſtimare Secretarium.

VTitur Daccianus in ſpeculo Monacho- 570.
rum, in eos inuehens, qui cùm aliquid profeciſſe ſibi viſi fuerint, ſtatim alios contemnunt, alios iudicant, tanquam ſi ipſi Dei Secretarij euaſerint, hæc eius verba: *Statim alios diiudicare, & diſplicere incipiunt, ſe ſanctos iam,* DEIQVE SECRETARIOS EXISTIMANT. Torqueri in illos poterit, qui ſibi nimium arrogant, déque ſanctitate, aut rerum diuinarum cognitione ſibi temere blandiuntur.

De temeraria rerum diuinarum curioſitate ita ſentit ſanctus Zeno ſerm.2. de æterna Filij Dei generatione: *Hunc curioſi opinationibus vanis violare conantur, nec intelligunt miſeri, quoniam curioſitas reum efficit, non peritum.*

Non ſe Dei Secretarium iactabat Saluianus, cùm diceret lib.3. de gubern. Dei. *Poſſum rationabiliter, & ſatis conſtanter dicere, Neſcio ſecretum, & conſilium diuinitatis ignoro*, & paulò pòſt, *Qua cauſa autem Deus hæc, de quibus loquimur, ita faciat, nolo à me requiras. Homo ſum, non intelligo ſecreta Dei, inueſtigare non audeo, & ideo etiam attentare formido: quia & hoc ipſum genus quaſi ſacrilegæ temeritatis eſt, ſi plus ſcire cupias, quam ſinaris.* Hic mihi temperare non poſſum, quin in hos temerarios hos diuinorum ſecretorum ſerutatores, calamum tantiſper acuam, eóſque vellicem, vt puncti reſipiſcant, & aliam mentem induant, aliter ſapiant.

EXCVRSVS LXXXIV.

Diuina temere diſcutienda non ſunt.

Miranda Dei opera,non temerè diſcutienda.
Nemo Dei ſecreta *audax temerator penetret.*
Aberrat, qui diuina examinat *cùm credere debeat.*
Perſtricti,qui in diuina erumpunt.
Dat temeritatis pœnas, *qui Dei occulta peruadit.*
Impudentes diuinitatis ſcrutatores *perſtricti.*
Regum quodam more adducto illi notantur, qui in diuina temerè diſcutiunt.
Ex diuinis pauca noſtræ notitiæ *permittuntur.*

Seraphim,vt à nimia curioſitate *nos auocent.*
Deus ſuper Cherubim aſcendit, *quia omni ſcientia ſuperior.*
Curioſi *eſſentiæ ſapientiaque diuinæ ſcrutatores damnati.*
Deus lucerna nigredinis.
Non aſcendit Deus in cor, *& minus in linguam.*
Diuina curioſè *haud inquirenda.*
Dauidis exemplo temerarij diuinorum inuaſores *arguuntur.*
Diuinitatis arcana *ſectatores fugiunt.*
*In diuinis,*qui temere ſe erigit,*deſcendit.*
Temerarij diuinorum ſcrutatores *in temeritatis pœnam,nec obuia penetrant.*

Miranda Dei opera,non temere diſcutienda.
Pſal.33.14.
S.Max.

571. MIranda Dei opera ſunt, non temerè diſcutienda; ille ampliorem diuinarum rerum indipiſcitur iuſtitiam, qui quæ inueſtigare non poteſt, ſtupens admiratur, & deuotus reueretur; hoc rectè docuit exemplo ſuo Dauid cùm diceret Pſal.133.v.14. *Mirabilia opera tua,& anima mea cognoſcit nimis*; valde nimirum cognoſcit, non quia ea temerè ſcrutaretur,ſed quia humilis venerabatur, & mirabatur; opportune rem premit ſanctus Maximus hom.1. in die natalis Domini; *Beatus,* inquit, *Dauid, virtutem omnipotentiæ eius* (*Dei*) *intendens, clamabat, dicens: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea nouit valde. Valde enim ſciebat anima prophetalis, opera Dei omnem meditationem humanæ mentis excedere? propter quod ſapientiſſimus Patriarcha mortalis ſenſus concluſus anguſtiis,* QVÆ INVESTIGARE NON POTERAT, MIRABATVR. *Quis ergo hominum diſcutere, aut inquirere audeat, tantus, quod Propheta miratur? mirabilia, inquit,opera tua,& anima mea nouit valde.*

Nemo Dei ſecreta audax temerator penetret.
Rom.9.20.
Sedul.

Nemo temerarius, & audax,ſecreta, & occulta ſcire præſumat, & diuinæ Trinitatis tribunal impius irrumpat, vt eorum notitiam quærat,quæ ideo Deus occultauit ne paſſim noſcerentur, & ad illa cuilibet aditus pateret; ab hoc auſu quemlibet auocabat Paulus cùm diceret: *Tu quis eſt,qui reſpondeas Deo.* Rom.9. v.20. ſic enim hæc verba illuſtrat, Sedulius hìc. *Hæc*, inquit, *& his ſimilia commouenti, atque in huiuſce myſterij cubiculum, proteruius, & importunius ingerenti cum increpatione digniſſima exclamationis occurrit. O homo, tu quis eſt, qui contrà reſpondes Deo? quaſi diceret, Tu quis es,qui te in aula Regis immergis, &* INTERIORIS CVBICVLI AVSVS ES SECRETA PENETRARE?

Aberrat, qui diuina examinat cùm credere debeat.
S.Max.

Aberrat,qui diſcutere diuina tentat, non quærit credere; hinc illud ſancti Maximi hom. 1. in natali Domini: *Omnis*, inquit, *qui opera Dei magis vult examinare, quàm credere,non ſequitur animæ ſenſum,ſed carnis errorem.*

Perſtringit qui in diuina irrumpunt.
S Baſil.Sel.

572. Grauiter eos, qui in cœlum in cœleſtia audaces irrumpunt, & in diuina, perſtringit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat.24. dum ait: *Ne metire, quod à menſura alienum eſt: ne partire ſubſtantiam, quam partiri non eſt. Cœlum laudibus effert,* TV METIRIS? *Cherubini ſe ſubmittunt,tu examinas? Gabriel tremens adſtat, tu verò maledictis impetens circumſtas?*

Dat temeritatis pœnas qui Dei occulta penetrat.

Lacus quidam in Comitatu Mansfeldico eſſe perhibetur, cuius hæc ſit natura, vt ſi piſcatores miſſos hamos retiaque immergant profundiùs, ea amburantur,haud aliter ac ſi in ignè miſſa fuiſſent. Time ne idem tibi accidat ſi diuinarum ſecretarum profunda, atque ſecreta rimari profundius velis, quàm debeas; ſenties citò temeritatis tuæ pœnas, & vel ignem ſub his aquis deprehendes quo auſus tui retia comburantur, quod multis hinc vſque accidiſſe & videmus, & dolemus.

Impudentes diuinitatis ſcrutatores perſtrigit.
S.Zeno.

Rerum diuinarum damnanda curioſitas eſt, quia & noxia; diuinitatis impudentes ſcrutatores ita premit ſanctus Zeno ſerm.1. in Pſal.130. *Deus noſter, fratres, humilis corde eſt: & ineffabilis eius illa ſapientia, ac virtutis poteſtas intra hominem ſuſceptum iacet magis admirabilior; quia tantus eſt, & talis. Et homo* CVRIOSVS *cor ſuum extollit, conatúrque eius comprehendere* ALTITVDINEM, *cuius non ſequitur humilitatem?*

Regum quodam more adducto illi notantur qui in diuina temerè irrumpũt.

De diadematis illud obſeruo, Regibus diſplicuiſſe, quempiam illa ſuo capiti impoſuiſſe; hinc illud apud Nicephorum Gregoram lib.10. hiſt. Romanæ in fine, qui talem auſum morte vindicatum recenſet, tumque ad eos torquet, qui temerè in ſacra, in diuina irrumpunt, digna ſunt quæ hìc ſiſtantur eius verba; ſic autem ille loquitur: *Alexandrum aiunt Macedonem illum; poſt longum illum victoriarum curſum, & magnos triumphos,cùm animum relaxare,& recreare vellet,triremi conſenſa in Euphrate nauigaſſe, ac in medio flumine diadema illi delapſum eſſe; quod cùm nauta quidam adnatans excepiſſet, & quia aliter ad nauem redire non poterat, capiti ſuo impoſitum illi retuliſſet; homini pro ea recuperata talentum donaſſe, ſed quia eam indignè capiti ſuo impoſuiſſet, caput obtuliſſe. Quòd ſi homo hominem eodem ſecum pileolo vſum viuere, & ſolem intueri, ferre non potuit: quid de iis dicemus, qui adeò petulanter in Theologiam irrumpunt?*

Ex diuinis pauca noſtra notitia permittuntur.
Iſa.6.
S.Petr.Dam.

De diuinis rebus plura à noſtra notitia 573.
ſubducuntur, quàm nobis ſint manifeſta; Seraphim duo vidit Euangelicus Propheta Iſaias cap.6. ſex alis munitis, ſed duabus tantùm volabant, velabant quatuor, nimirum vt ita colligeremus, plura eſſe, quæ nos latent, quàm illa, ad quæ aduolare per notitiam poſſumus, quod peritè tetigit ſanctus Petrus Damianus lib. 4. epiſt. 9. *Alarum ergo Seraphim & plures ſunt, quæ* VELANT, *& pauca, quæ* VOLANT; *quia ex diuinorum operum celſitudine, cùm* PERPAVCA *ad noſtram permittantur aduolare notitiam, plurima in theſauris* SECRETORVM COELESTIVM *ſeruantur occulta.*

Seraphim à nimia curioſitate nos auocant.
S.Bern.

A nimia, noxiaque rerum diuinarum curioſitate nos Seraphim auocant, quos vidit Iſaias cap.6. dum Domini caput, pedes alis velant; ſic enim habet ſanctus Bernardus tract. de gradibus humilitatis: *Seraphim caput Domini pedéſque velantia ad hoc ibi poſita puto, vt tuæ* CVRIOSITATIS *modus imponatur, quatenus nec cœli iam magis impudenter, quàm prudenter* ARCANA RIMERIS, *nec Eccleſiæ myſteria cognoſcas in terris.*

Deus ſuper Cherubim aſcendit,quia omni ſcientia ſuperior.
Pſal.17.
S.Greg.

Ob hanc cauſam aſcendiſſe Deum ſuper Cherubim dixit Propheta Regius ne illum intra ſapientiæ noſtræ anguſtias clauderemus, ſic enim ille loquitur Pſal.17. *Aſcendit ſuper Cherubim, & volauit*; quæ verba ſic ad hanc mentem explicabat ſanctus Gregorius lib.17. moral. cap.15. *Cherubim plenitudo ſcientiæ dicitur, proinde ſuper plenitudinem ſcientiæ aſcendiſſe perhibetur, & volaſſe, quia maieſtatis eius celſitudinem,* SCIENTIA NVLLA COMPREHENDIT; *volauit igitur, quia longè in altum, ab intellectu*

noſtro ſe rapuit, volauit ſuper pennas ventorum, quia ſcientiam tranſcendit animarum; vt mera illa ſcientia inſipientia ſit, quæ Deum intra ſuæ imbecillitatis anguſtias claudere nituntur.

Curioſi eſſentia, ſapientiaque diuina ſcrutatores damnati.
Pſal. 8.
S. Chryſoſt.

574. Curioſos eſſentiæ diuinæ, ſcientiæque ſcrutatores arguit Dauid, cùm Pſal. 8. exclamans dixit, *Quam admirabile eſt nomen tuum Domine in vniuerſa terra*; admirator Dei eſt, non eſt ſcrutator, nec eſſentiam Dei, ſapientiámque temerarius inueſtigat, ſed humilis, vel nudum Dei nomen admiratur: *Vbi ſunt*, inquit ſanctus Chryſoſtomus in huius Pſal. commentario, *qui Dei eſſentiam curioſè peruestigant? ſi enim cùm nomen eius dixiſſet, adeò admiratus eſt, vt obſtupeſceret, quorum venia eis dabitur, qui ſe* DICVNT NOSSE DEI ESSENTIAM, *cùm ne Propheta quidem, quàm ſit admirabile nomen eius, cogitare potuerit.*

Deus lucerna nigredinis Hebr.

Deus apud Hebræos *lucerna nigredinis* dicitur in Zohar, quia nimirum poſuit tenebras latibulum ſuum. *Quæris, quid ſit Deus*, inquit ſanctus Auguſtinus in Pſalm 85. *quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Quid quæris, vt aſcendat in linguam, quod in cor non aſcendit?* Cordis illi latitudo anguſta eſt, & non erit anguſta oris anguſtia, breues verborum limites: *De* DEO, *& vera dicere periculoſum eſt*, ait ſanctus Cyprianus in Symbolum, *Deuſque*, ex ſancti Auguſtini mente lib. II. de ord. *melius* SCITVR NESCIENDO.

Non aſcendit Deus in cor, & minus in linguam.
S. Cypr.
S. Aug.

Diuina ſecreta curioſè non inquirenda.
S. Zen.

A curioſa rerum diuinarum perſcrutatione ita nos auocat ſanctus Zeno ſerm. de Iona: *Humanæ deuotionis religioſa confeſſio eſt, de Deo hoc noſſe, quod licitum eſt; ſicut enim in ſimplici corde* SCRVTANDA *ſunt teſtimonia eius, ita curioſitate non ſunt inquirenda ſecreta. Quis enim cauſas, naturáſque cæli huius, & ſuperiorum ſciat? Quis corpoream aëris huius, vt quidam putant, inanitatem ſe diſſerere poſſe mentiatur? Quis terram aqua portari, an aquam terræ gremio contineri ſe noſſe præſumat? Quis ſpiritus aëris? quis figuras ventorum? quis inter marinos æſtus fluminum augmenta? quis denique opificium Domini, Deique conſilium ſe deprehendiſſe gloriabitur?*

Dauidis exemplo temerarij diuinorū inuaſores arguuntur.
Pſal. 130.
S. Ambroſ.

575. Eos, qui temerè ſe efferunt, & in diuinorum ſecreta tumidè irrumpere audent, egregie Dauidis exemplo perſtringit ſanctus Ambroſius lib. 5. de fide cap. 8. ad illa verba reſpiciens: *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei*, Pſalm. 130 ſic enim ea ad noſtram mentem vertit præfatus Pater, *Non eſt exaltatum cor meum, neque in vanum elati ſunt oculi mei; Dauid dicit. Rex Dauid exultare cor metuit in rebus humanis*, NOS EXALTAMVS ADVERSVS DIVINA SECRETA.

Diuinitatis arcana ſcrutatores fugiāt.
Prou. 23. 5.
S. Raban.

Non eſſe Dei arcana temerè ſcrutanda docuit Salomon Prou. 23. 5. dum ait, *Ne erigas oculos tuos ad opes, quas habere non potes, quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cælum.* Quæ verba ſic ad noſtram mentem interpretatur ſanctus Rabanus Maurus comment. in Prou. 23. *Ne erigas*, inquit, *mentem tuam ad* PERSCRVTANDA DIVINITATIS ARCANA, *quæ penetrare non potes, hæc enim cæleſtibus ſolum ciuibus patent.*

In diuinis, qui temerè ſe erigit deſcendit.
S. Macar.

Deſcendit profundius, qui temerè ſe altiùs euehit, vt diuina ſcrutetur; ſcitè ſanctus Macarius hom. 12. *Quanto plus volueris cognoſcendi ratione* SCRVTARI, *ac penetrare, tanto plus in profundum deſcendes, & nihil comprehendes.*

Temerarij diuini ſcrutatores in temeritatum, nec ... penetrāt.
S. Greg.

Hac porrò pœna puniuntur, qui Dei ſecreta rimari conantur, vt nec obuia, & intellectu facilia percipiant, quod notat ſanctus Gregorius lib. 20. moral. cap. 10. *Fit*, inquit, *vt vix in dictis Dei exteriora capiant, qui ſe ſecreta ſpiritualia penetraſſe ſingulariter putabant.* Ex quo fit, vt plerumque minus Dei ſenſa conſequantur, qui acutiores videbantur, & hebetiores diuinam in verbis diuinis mentem percipiant, quod negatur prudentioribus, quia nimirum hi de ſua ſapientia ſuperbiunt, & diuinorum arcanorum ſcrutatores ſunt.

ADAGIVM DCCXII.

Stella ad ſolem, gutta ad fluuium, lapis ad montem.

HÆc omnia de vehementer imparibus vſurpabantur. Vtitur ſanctus Bernardus, vt pro- 576.
bet tam grandia eſſe diuina erga nos beneficia, vt exilia, & nihil ferè ſint quæcunque ei ſiſtere pro illis poſſumus; hæc eius verba ſerm. de quadruplici debito: *Cùm ei dedero, quidquid ſum, quidquid poſſum, illud ſic eſt, ſicut* STELLA AD SOLEM, GVTTA AD FLVVIVM, LAPIS AD MONTEM, *granum ad aceruum? Non habeo niſi minuta duo, imo minima, corpus, & animam, vel potius vnum minutum voluntatem meam; & non habeo illam ad voluntatem illius, qui tantis tantillum tantis beneficijs præuenit, qui toto ſe totum me comparauit.*

ADAGIVM DCCXIII.

Cuniculum omnem mouere.

CVm quis in aliqua omnia tentaſſe, nihil non feciſſe, nulli labori pepercisse dicemus, illum prouerbialiter *omnem cuniculum moviſſe* affirmabimus; Theodoretus quæſt. 37. in Deut. *Itaque* CVNICVLVM OMNEM MOVIT, *vt ſalutem conſequerentur Iudæi; ſimile illi, omnem lapidem mouere.*

ADAGIVM DCCXIV.

Tarquinius.

NOtæ improbitatis, & ſuperbiæ Rex locum prouerbio fecit, vt ſceleſtiſſimus quiſque, qui ſcelera faſtu animet, Tarquinius dici queat; huc flexit Hildebertus Epiſcopus Cœnomanenſis epiſt. 33. *Quotidie*, inquit, *Nero noſtris occurſat aſpectibus; quotidie* TARQVINIVS, *quotidie Polymneſtor. Denique quiſquis vel naturam flagitio, vel legem contemptu fatigauit, hæredem te ſuæ reliquit ignominiæ.*

ADAGIVM DCCXV.

Qui bene paſcit ſe, bene viuit.

VVlgi prouerbium protulit, vel reiecit ſan- 577.
ctus Bernardus ſerm. 1. in feſto Apoſt. Petri, & Pauli. *Dicitur*, inquit, *vulgò, quia*, QVI BENE SE PASCIT, BENE VIVIT, *ſed mentita eſt iniquitas ſibi, quia non bene viuit, niſi qui bene facit.*

Ab

Ab Epicurea ſchola hoc dicas profluxiſſe, non à Chriſtiana, quæ carni, carniſque delicijs bellum indicit, & calcandam carnem docet, non fouendam.

ADAGIVM DCCXVI.

Captionum ſubſtructio ex aren.ı.

Captiones, & argumenta, quæ nullam firmitatem habeant, nullum veritatis fundamentum, facilique negotio diſiiciantur, hac prouerbiali phraſi circumſcribentur; hinc illud Zachariæ ſcholaſtici Epiſcopi Metylenes, diſput. de mundi opificio, *Veſtram*, inquit, *illam* EX ARENA CAPTIONVM SVBSTRVCTIONEM *diluemus*. Talis ſubſtructio fallax, facilique negotio caſura hæreticorum omnium doctrina eſt, veritatis fundamento deſtituta.

ADAGIVM DCCXVII.

Ulyßis argutiæ.

Vafer, aſtutus, callidus, verſutúſque fuit Vlyſſes, & talem vbique Homerus exhibet, ſi quis ſua calliditate paris ſit notæ, in eum prouerbium iſtuc optimè quadrabit; vtitur Niculaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 35. *Videbis illic*, inquit, VLYSSIS AROVTIAS *fidem Polymneſtoris adhiberi*. aut ante illum Sidonius lib. 5. epiſt. 7. *Videbis illic periuria Laomedontis*, VLYSSIS ARGVTIAS *adhiberi*; & Gregorius Turonenſis Achillis dixit in præfat. lib. 1. mirac. *Non Statii ingenia, non Achillis argutias.*

ADAGIVM DCCXVIII.

Offerre Iſaac.

578. Eleganter dicetur quis offerre, & immolare Iſaac, cùm quod vnicum, quod ſummè charum eſt, prompto animo exhibet; ſumptum eſt ex hiſtoria Abraham vnicum filium ſuum Iſaac, quem maximè diligebat immolantis Iſaac offert, qui alienæ vtilitatis, alienæ ſalutis cauſa, differri gaudium ſuum ſinit, differri beatitudinem, quod egregiè præſtitit ſanctus Martinus, dum acquirendæ gloriæ vicinus, regno cœleſti proximus, ſuorum precibus motus dixit; *Domine ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem, fiat voluntas tua*; ſic enim ad hæc illius verba ait ſanctus Bernardus ſerm. in feſto ſancti Martini: *O vere ſanctiſſimam animam! ô ineſtimabilem caritatem! ô obedientiam ſingularem. Bonum certamen certaſti, curſum conſummaſti, fidem ſeruaſti, de reliquo ſupereſt tibi corona iuſtitiæ, quam reddet tibi Dominus hodie iuſtus iudex: & adhuc dicis, non recuſo laborem, fiat voluntas tua.* OBTVLISTI *plane* ISAAC: *vnicum illum quem diligis, quod in te eſt, iugulaſti, immolaſti ſingulare gaudium tuum pia deuotione, paratus redire iterum in pericula, innouare certamina, denuo ſubire laborem, ſuſtinere tribulationem, prolongare tentationem, deinde deferri adhuc ab illa tanta felicitate, è diu deſiderata ſocietate ſpirituum beatorum, atque in huius mortalitatis ærumnas ab ipſo introitu gloriæ reuocari: poſtremò (quod maximum eſt) a Chriſto tuo peregrinari diutius, ſi modo ipſe voluiſſet, nec ſanè dubium quin ampliorem gratiam mereatur qui paratum ſe exhibet ante mandatum, quàm qui obedire ſatagit poſt mandatum.*

Pergit, & ſancti Martini obedientiam cum Angelorum obedientia confert, illiuſque verba cum verbis beatiſſimi Petri, dum eſſet in monte ſancto; *Magna quidem obedientia veſtra Angeli ſancti, ſed, quod dicere audeam pace veſtra, neſcio an inueniatur in in vobis quiſquam paratus in tale aliquando miniſterium miſſi, in quo neceſſe habeas non videre faciem Patris. Magnum eſt Petre quod Dominum ſecuturus omnia reliquiſti, ſed audiui te in monte dicentem vbi transfiguratus eſt coram vobis: Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula. Non eſt hoc, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem. Paratum cor tuum Martine, paratum cor tuum, ſiue manere in corpore, ſiue diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Et magna quidem in horrenda morte ſecuritas, magna in viſione Chriſti deſideranda perfectio reperitur. ſed id quidem longe amplius per omnem modum, quod qui mori non metuis, imo qui tanto deſiderio præſentiam Domini concupiſcis, viuere quoque non renuis & expectatione moleſtiſſima fatigari, in quo enim alio non obedire potuerat, qui in hoc tanto articulo, tam deuotè clamabat, fiat voluntas tua*; ſed quia hic ſumus, Abrahami virtutes in filij oblatione expendamus, vt ad paria lectorem prouocemus.

EXCVRSVS LXXXV.

Abraham filium Deo offerens expenditur, & meliora Deo offerenda ex eius oblatione colligitur.

Gratum Deo ſpectaculum *exhibuit Abraham filium offerens.*
Abrahami filium offerentis repræſentatio.
Se in filio mactabat *Abraham.*
Abrahami deuotio *in filij mactatione.*
Totius orbis pater *euaſit Abraham, quia vnico ſe filio priuare volebat.*
Chriſti diem *vidit Abraham filium offerens.*
In Abrahamo Dei affectus *paternum affectum vicit.*
Abraham patientiæ *ſimulachrum.*
Adamas *Abraham, & ſaxum eius pectus.*
Poſteros informaturus *filium Deo mactat Abraham.*
Iſaac timore *fidem non fœdauit.*
Dei præceptum non diſcutit *Abraham.*
Imago oblati Iſaac, *qualis olim eſſet.*
Lachrymas *hæc imago ab intuentium oculis exprimebat.*
Filius mactandus *lachrymas ab Abrahami pectore non elicuit.*
Chriſti paſſionem *induit Iſaac.*
Iuſto lætitia *non perit.*
Chariora *Deo litanda.*
Verus pater Abraham, quia filium *mactare voluit.*
Bonorum operam fructus *pro Iſaac offerendus.*
Nos ipſos *Deo offerre debemus.*
Abraha imitator *mortificationis* cultor.

Iſaac ritè offert, qui ſe ipſum Deo mactat.
Perſtricti, qui peiora Deo offerunt.
Ad immania ſcelera itur cùm deteriora *Deo offeruntur.*

Gratum Deo ſpectaculum exhibuit Abraham filiū offerens. S. Baſil. Sel.

579. STrenui Athletæ munus exercuit Abraham, in arenam deſcendit, Deo ſpectante ſpectantibus Angelis gratum omnibus ſpectaculum exhibuit, filium Deo obtulit. Pulchre de illo ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 7. *Dei amanti, & ſpiritali auditori* ABRAHAMI *Deo amiciſſimi facinora memorabilia hodie denarrabimus, cui Deus obtigit amoris diuini agonotheta, natura autem aduerſatrix fuit animi paterni ſtimulis armata; arena vero fuit Iſaaci dum armatam ferro dexteram ab amātiſſimo parente expectabat iugulatio. Athletam quem ad tantam diuini huius amoris exercitationem prouocabat Deus, in medium terrarum orbis ſtadium coniicit multis antè virtutum experimentis, velut in palæſtra eruditum.*

Abrahami filium offerentis repreſentatio. S. Zeno.

Abrahamum offerentem Deo filium ſic exhibebat ſanctus Zeno Epiſcopus Veronenſis ſerm. 1. de Abraham. *Latat pater filio quoque gaudente: & cum auxilio vnici pignoris alligat manus, quas ille vinciendas libertius offert.* PEDES *quoque* CONSTRINGIT, *ne in exitu mortis concitatius* [illegible] *ima calcitraret, ſecurus enim pater optimus timuit, ne doleri aliquid liceret in mortem.*

Se in filio mactabat Abraham. S. Petr. Chry.

Offerebat Abraham filium ſuum, offerebat & ſe ipſum in filio, vt ſimul & ſacerdos eſſet, & victima; ſancti Petri Chryſulogi hæc ſunt verba ſerm. 10. *Abraham afferebat filium ſuum, imò* [illegible]S IMOLABAT IN FILIO, *ſanctificabat mentem ſuam, ætificabat fidem ſuam, vt eſſet idem victima, & Pontifex, ſacerdos, & ſacrificium. Patris erat paſſio ibi tota, vbi filius immolabatur*; quam verò gratum hoc charitatis ſacrificium Deo fuerit, pergit exponere: *Patris ſuſpenſa eſt dextera, Patris gladius eſt remeatus, quia non quærebatur mors filij, ſed Patris charitas probabatur; nec expectabatur ſanguis filij, vbi* TOTA VICTIMA IN PATRIS DILECTIONE *conſtabat, Scriptura dicente; Nunc ſcio, quia diligis Deum, quia non pepercisti vnigenito filio tuo propter me.* grata Deo victima dilectio, electum ſacrificium.

Abrahami deuotio in filij mactatione. S. Zeno.

Abrahami deuotionem in filij mactatione ſic expendebat ſanctus Zeno ſerm. 1. de Abraham: *Volo, dixit Deus, mihi fieri ſacrificium* ABRAHAM *tuis manibus in monte de filio tuo; hæc mihi victima placet, hoc me ſanguine deplacabis, iſte meus ſacris debetur, vnde immolari iam iubeo; non contriſtat frontem deuotiſſimus Abraham; nec dolor patri lachrymas perſuaſit, ſed exultat, & gaudet; nec timuit, ne parricidium ei imputaretur, ſed magis vt deuotioni pareret, lætabatur hoc iuſſiſſe Deum.*

Dei præceptū non diſcutit Abraham. S. Auguſt.

Filium Deo obtulit Abraham, nec Dei mandatum diſcutit, ſed fideliter obtemperat; quod expendit ſanctus Auguſtinus lib. qq. ex vtroque mixtim q. 117. *Sanctus Abraham exemplum generi humano datus eſt fideliſſimus: in ipſo enim præfigurata ſunt omnes gentes ad ſalutem venire per fidem, cuius vt ſuperabundans incrementum fidei noſceretur, tentatur, ac iubetur filium ſuum Deo immolare, quod factum non erat vnquam. Et nec rei nouitate turbatur,* NEC DISPVTAT AN FIERI DEBERET. *Deo iubente, parricidium, qui homicidium ne fieret, comminatus eſt. Sic de Dei voluntate intrepidus, & ſecurus, non cunctatur prouidum eſſe quod iubet Deus: & hunc filium, quem duo ſenex ex promiſſione ſuſceperant, præmium fidei meritorum iudicent, & in quo omnis ſpes ex promiſſione futuri ſeminis habebatur. Quod vt omni deuotione impleret, matri eius non indicauit, ne quod dilationi eius impedimentum afferret, ſciens circa affectum filiorum procliniores in amore eſſe mulieres: ideòque celauit eam non ambigens impleri debere quod iubet Deus, vt hoc exemplo doceremur omni cura Dei facere mandata. Si enim fideliſſimus Abraham in re tam graui, & aſpera obediens inuenitur, quanto magis nos quibus illa præcipiuntur, quæ poſſunt portari.*

Totius orbis pater euaſit Abrahā, quia vnico ſe filio priuare volebat. S. Baſil. Sel.

Totius orbis pater euaſit Abraham, quia vnicum filium Deo obtulit; ſcitè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 7. *Vnius filij nullam rationem duxiſti, orbis terrarum pater eſto. Cum Iſaaco gentes habe filias vnius ſacrificij merito orbem terrarum, pater eſto gentium, ſi quidem pater eris Chriſti, cuius in poſſeſſione gentes ſunt*; tantum refert ad Dei vocem ſua offerre, offerre ſe. 580.

Chriſti diem vidit Abraham filium offerens. Ioan. 8. Arnob.

Chriſti diem vidiſſe Abraham, in hoc ſacrificio ita explicat Arnobius Afer in cap. 8. Ioann. ad illa verba: *Abraham Pater veſter expectauit, vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt*, Ioann. 8. v. 56. ſic enim ille ſcribit, *Prinſquam Chriſtus veneris, ante duo millia annorum Abraham defunctus eſt; quomodo ergo Dominus dixit, Abraham vidit diem meum, & gauiſus eſt? tunc ſcilicet cùm Iſaac ad victimam lignum portabat, & arietem victima dignum dedit, & gaudens filium recepit, tunc exultauit, quia* CRVCIS LIGNVM DEDIT, *& gaudens filium recepit, tunc exultauit, quia Crucis lignum vidit, & Chriſtum paſſurum cognouit.*

Ab Abrahamo Dei affectus paternū affectum vicit. Franco Abb.

Obtulit Iſaac Deo Abraham Patriarcha, cogitans Deum Patrem, ſe patrem eſſe neſciebat, affectus in Deum, patris affectum ita coërcuerat, vt eius mentem corripere non ſit auſus. Pulchre de eo Franco Abb. tom. 3. de gratia Dei; *Gladio accingitur, filium aſſumit, ligna præparat,* NE TVNC DE REPROMISSIONE HÆSITANS *quando gladium in ingulum filij euaginat; vincit* PATERNVM AFFECTVM *affectus in Deum, & qui Deum patrem agnoſcit, patrem ſe eſſe neſcit.*

Abraham patientiæ ſimulachrum. S. Baſil. Sel.

581. Abrahamum patientiæ ſimulachrum vocat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 7. *Tentatione purgat Abrahamum* PATIENTIÆ SIMVLACHRVM, *vt nitidiori opere oſtentato ſpectantem rapiat in admirationem: nauiculam ventis agitat, quo gubernatoris artem magis admireris.*

Adamas Abraham, & ſaxeum eius pectus. S. Chryſ.

Adamantinum Abraham vocat ſanctus Chryſoſtomus hom. 4. in epiſt. 2. ad Corinth. & ſaxeum eius pectus: *Nec verba* (filij) *tantam vim habebant, vt vel* SAXEVM PECTVS *emollire poſſint, nec tamen adamantem illum pertulerunt, imo nec concuſſerunt, nec dixit, Quid patrem vocas, qui paulo poſt pater tuus futurus non eſt.*

Poſteros informaturus filium Deo mactat Abraham. Euſeb.

Eruditurus poſteros ſuos Abraham, vt inſtitutionem exemplo exornaret, immolat Deo filium, vt altius pietatem in aliorum mentibus plantaret; flecti huc poteſt quod habet Euſebius Emiſſ. Hom. 1. in initio Quadrag. *Abraham diuina voce laudatur: Scio, inquit, quia Abraham* PRÆCEPTVRVS SIT FILIIS SVIS, *vt timeant nomen meum. Prædicatur, quod poſteros ſuos erudituerus eſſet in Domino qui iam ad hoc fidei virtute peruenerat, vt filium poſſet immolare pro Domino.* Probus probitatis, pietatis magiſter, qui fecit prior, quod alios docturus eſt, & reipſa præſtitit, quod lingua dicturus.

Iſaac immolandus timere fidem non fœdauit. S. Zeno.

Iſaac immolandus non timet, ſed quia non timuit immolatus eſt, ſatis Deo fuit patrem vidiſſe, patrem exuiſſe, vt filium immolaret, & filium ab timore viduum, ne timore imbecillem fidem proderet. Præclarè ſanctus Zeno ſerm. 2. de Abraham; vbi rem ſic verſat: *Abraham Dominum filio,*

Sacer

Sacerdotem prætulit patri : nec pium ſe credidit , niſi probaſſet fidelem. Denique cariſſimi, intrepidus ad miniſterium immolationis armatur, rimatur ad ictum vulneris ſecurus animus : ſed ſecurior manus. elatus in immolandum gladius libratur : nec puerum mors vicina contriſtat : nec trepidatio FINEM *prodit infirmam. ſub hac denique immolantis , immolandique conſtantia abſolui meruit , dum humanum ex ſe deponit timorem.*

Imago oblati Iſaac qualis, & olim eſſet.

582. Qui olim Iſaac oblatus pingeretur , docet ſanctus Gregorius Nyſſenus orat. in Abraham ; vbi ait in tergo manus circumductas habuiſſe , adeòque pium ſpectaculum lachrymas a ſpectatoribus excuſſiſſe , hæc illius verba apud Synodum Nicenam XI. quæ eſt VII. in ordine, act.4. *Vidi ſæpius inſcriptionis imaginem,* ET SINE LACHRYMIS *tranſire non potui , cùm tam efficaciter pictura ob oculos poneret hiſtoriam , procumbit enim ante anima Iſaac genibus innixus, circumductas ferens in tergo manus ; ille verò à tergo pueri innixus pedum curuamini ſiniſtram comam pueri apprehendit ad ſe trahens ; declinat autem faciem ad ſe puerum miſerabiliter intuens , dextram autem gladio obarmatam geſtat , quam etiam ad ſedem dirigit, iámque gladius acies ipſum corpus propemodum attingit, cùm illum diuina vox a facto deterret.*

Lachrymas hæc imago ab intuentium oculis exprimebat. S.Greg.Nyſſ.

Excitabat lachrymas nuda rei imago , quas tamen res ipſa exculpere ab Abrahami pectore non potuit, neminem legimus lachrymas fudiſſe id, quod expendebat ſanctus Zeno ſerm. 3. de Abraham : *Chariſſimi,* inquit, *membra , quæ oſculis premere conſueuerat, armatus gladio iubetur occidere , ad gladium naſcitur puer ; talem caſum nemo doluit , niſi quæ genuerat mater ,* NEMO PLANGIT *viuas exequias.*

Filius mactandus lachrymas ab Abrahami pectore non eliciuit. S. Zeno.

Chriſti paſſionem induit Iſaac. S. Baſil. Sel.

Videt ſuper ſe ferrum Iſaac , nec ſacrificium mente abnuente impedit , aut inficit , lubens Chriſti paſſionem induit , quod tetigit etiam ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 32. vbi ait: *Suſcipe in Iſaaco animi inæquabilitatem, qui vinctus ad cædem obuolitante ferro lubens erat, vt* IMAGINEM PASSIONIS *indueret.* Paſſurum Chriſtum referens, paſſurum cogitans , fortis cruciatus omnes fert, nulla tormenta expaueſcit.

Iuſto lætitia non perit. S. Bern.

Pro Iſaac arietem immolare miſſus eſt Abraham, quam rem ita verſat ſanctus Bernardus in declamat. *Non Iſaac ,* inquit, *ſed aries morietur. non peribit tibi lætitia , ſed contumacia, cuius vtique cornua vepribus hærent, & ſine punctionibus anxietatis eſſe non poteſt.*

Chariora Deo litanda. Prud.

Obtulit Abraham Iſaac , & hac oblatione docuit Deo ea offerenda , ac litanda , quæ chariora nobis , quæ pretioſiora ſunt. Peritè id colligebat Prudentius in præfat. Pſychomachiæ dum canit ,

Abram parenti dictus , ABRAHAM *Deo*
Senile pignus , quo dicauit victima
Docens ad aram cum litare , quis velit
Quod dulce cordi eſt, quod pium , quod vnicum,
Deo libenter offerendum credito.

Verus pater Abraham, quia pro Deo filio ſe priuare non timuit. S. Zeno.

583. Iſaacum offerre paratus erat Abraham , mactare Deo filium volebat, veriùs ſe patrem eſſe credidit, qui vt Deo pareret , filio ſe priuare non defugiebat , mutata tamen victima eſt : at non mutatus animus offerentis , eadem mente obtulit ſacrificium non idem. Præclarè ſanctus Zeno ſerm. 1. de Abraham : *Eo ferro mactauit arietem , quo filium percutere iam parabat ;* A FILIO AD AGNUM TRANSTULIT DEXTERAM SEMPER LÆTUS , ET GAVDENS , *nec mutatus eſt vultus eius , cùm eſſet victima commutata ; cum tanta lætitia arietem obtulerit , cum quanta obtulerat & filium ;* magis nimirum refert , qua mente , quo animo quis afferat , quàm quid affectus munus venuſtat , & nobilitat.

Bonorum operum fructus pro Iſaac offerendus. S. Fulg.

Filium obtulerit Abraham , nos bonorum operum fœtus libare Deo debemus ; huc ſpectabat ſanctus Fulgentius ſerm.5. ex iis, qui nouiſſime in lucem prodierunt : *Abraham ,* inquit, *duxit filium ad mortem, vt meliùs ſuſciperet reſurgentem. Abraham* OBTVLIT FILIVM, *& vos de* IVSTIS OPERIBVS, *ac laboribus offerte Domino ſacrificium , vt vnum cum Patre Abraham habeatis gaudium in regno cælorum.*

Nos ipſos Deo offerre debemus.

Noſtra Deo offeramus , offeramus nos ipſos; non amittimus noſtra quæ Deo offerimus , ſed acquirimus, non amittimus nos dum nos Deo ſiſtimus , ſed magis ſimus noſtri , quia noſtri non ſumus , ſed Dei ; ſcite de rebus quæ Deo offeruntur à nobis ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 27. quæ eſt de pauperum amore : *Hoc quoque ipſum,* inquit, *accipere eſt, Deo aliquid* DONARE ; & ſuus plenius eſt , qui ſuus non eſt, ſed totus Dei. S.Greg Naz.

Abrahæ imitator mortificationis cultor. Tho. à Kēp.

Abrahæ imitator eſt, & Iſaac offert, qui ſe perfectæ mortificationi ſubiicit ; verus in hac re Thomas a Kempis part.1. ſerm.1 . *Quicunque mortificationi tota die , ideſt, per totum tempus vitæ ſuæ ſe tradit ſimplici ex corde obediendo ,* EXEMPLVM ABRAHÆ IMITATVR , *qui vnicum filium ſuum Iſaac in holocauſtum offerre , ligare, & occidere non recuſauit.*

Iſaac ritè offert , qui ſe ipſum Deo mactat. S. Chryſ.

Iſaac ritè offert, qui Deo ſe ipſum offert, & per carnis mortificationem mactat ; Iſaac eſt, qui omnia tormenta propter Deum ſuſtinet , hac laude inſignis extitit gentium Apoſtolus , de quo ita ſcribit ſanctus Chryſoſtomus hom.8. de eius laudibus, *Paulus ,* inquit , *alter Iſaac , ſponte in hoſtiam colligatus.* offert Iſaac , qui non ſua tantùm offert, ſed ſe; *Da,* inquit ſanctus Ambroſius cap.9. in cap. 31. Prouerb. *non tamen argentum da , te ipſum da.* 584.

Perſtricti qui peiora Deo offerunt. Tertull.

Eos, qui peiora diis ſuis offerebat, ita perſtringit Tertullianus cap.13. Apologet. *Non dico quales ſitis in ſacrificando , cum enecta , & tabidoſa quæque mactatis, cùm de optimis, & integris ſuperuacua quæque truncatis capitula, & vngulas, quæ domi quoque pueris, vel canibus deſtinaueritis. Quum de decima Herculis, nec tertiam partem in aram eius imponitis.*

Ad immania ſcelera itur cùm deteriora Deo offeruntur. S. Chryſ.

Occidit fratrem Cain , vnde immane hoc facinus initium ſumpſit , ab eo quòd deteriora Deo obtulit ? nimirum ab exiguis initiis ad maxima crimina ſuos Dæmon ducit , vbi quis in Dei cultu deficit, facilè in maiora labetur, niſi reſipiſcat. Audiri hic poteſt S.Chryſoſtomus hom.87. in Matthæum, vbi de Cain fratricida loquens ait ; *Non confeſtim fratris cædem illi ſuggeſſit , ne magnitudine rei commotus tam ſceleſtum facinus abominaretur , ſed priùs perſuaſit* DETERIORA OFFERRE, *nullum eſſe id dicens peccatum , deinde inuidia veneno ſuccendit , nihil etiam hinc mali ſequuturum perſuadendo, ita ſenſim in eum elapſus ad cædem fratris , & ad negationem ſceleris impulit ; nec prius ceſſauit, quam malorum omnium verticem impoſuit.* Decurrere ad immania ſcelera qui timet, meliora Deo offerat, non deteriora.

ADAGIVM DCCXIX.

Solis radio ſcriptum.

DE re valde perſpicua, quæ vix alicuius aciem notitiamque fugiat. Prouerbiali hac formula vtitur Tertullianus lib. de reſurrectione carnis cap.47. *Age iam ,* inquit , *quod ad Theſſalonicenſes, vt ipſius* SOLIS RADIIS *putem* SCRIPTVM, *adeò* 585.

adeò clares qualiter accipiunt lucifugæ iſta ſcripturarum?

ADAGIVM DCCXX.

Judas inter Apoſtolos.

586. VBi ſancta aliqua familia mali alicuius onere grauatur, & inter bonos iniquus adeſt, tunc ibi Iudam adeſſe recepto prouerbio dicetur, quod vulgi ſermone tritiſſimum eſt; huc facit illud ſancti Bernardi cap. 48. de modo bene viuendi ad ſororem; *In monaſterio*, inquiens, *ſunt ſancti Apoſtoli Ieſu Chriſti, eſt etiam ibi* IVDAS ISCARIOTH *traditor Domini.* Licèt deinde rem coërceat, ad eos, qui Iudæ imitatione diuitiis inhiant paupertatem profeſſi. Pergit igitur ſanctus Pater & ait: *Qui propter Deum omnia, quæ habent in hoc mundo, ad imitationem Apoſtolorum derelinquunt, cauſa ſolius æternæ vitæ, cum eiſdem Apoſtolis lætabuntur, & remunerabuntur in æterna beatitudine; qui autem poſtquam ad conuerſionem monaſterij venit, de rebus monaſterij facere fraudem præſumit, Iudas eſt, & pœnam Iudæ ſuſtinebit in inferno, quia de hoc quod commune eſt, facere fraudem præſumit, proprium facit.*

De Iuda ſcriptum eſt Pſalm. 40. *Homo pacis meæ, in quo ſperaui*; quæri poteſt, qui in eum Chriſtus ſperauerit: an quia ſuos, ſuorúmque affectus in ſe transformauerat Chriſtus? ſanctus Auguſtinus hic rem ita verſat: *Quis eſt iſte homo pacis ipſius? Iudas. Et in illum Chriſtus ſperauit, quia dixit, In quem ſperaui? Nónne illum ab initio nouerat? Nónne antequam naſceretur futurum ſciebat? Nónne omnibus diſcipulis ſuis dixerat, Ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus eſt. Quomodo ergo in illum ſperauit, niſi quia in membris ſuis ipſe, & quod multi fideles de Iuda ſperauerunt, hoc in ſe transfigurauit Dominus. Quando enim videbant* IVDAM *multi, qui crediderunt in Chriſtum, ambulare* INTER *duodecim* APOSTOLOS, *ſperabant in illum aliquid, quia talis erat, quales & cæteri. Chriſtus autem, quia in membris ſuis erat hoc ſperantibus, quomodo in illis eſt eſurientibus, & ſitientibus? quomodo dixit, Eſuriui, ſi dixit, Speraui.*

ADAGIVM DCCXXI.

Camelus etiam ſcabioſus multorum aſinorum onera ſuſtinet.

VSurpabimus, cùm aliquem etiam infirmum alteri præferemus, qui integer omnino ſit, aut cùm ordinis ſupremi infirmum excellere ſupremum inferioris ſignificabimus. Adagium eſſe indicat Syneſius epiſt. 113. vbi ita ſcribit: *Mihi quidem vt ab ea rectà in illos eundum eſt, experimentúmque de tam audacibus hominibus capiendum, quales tandem cùm ſint inſultare Romanis non dubitent, quocumque ij modo ſeſe habeant.* CAMELVS *enim (aiunt)* ETIAM SCABIOSVS MVLTORVM ASINORVM ONERA SVSTINET. Sic cuiuſlibet audacia, atque iactantia coërcebitur, qui maioribus, perfectioribúſque ſe coæquat, eo quòd in illis aliquam maculam notet, aliquam imperfectionem, aut ſi fortiores ſpernat, quòd debiles ſint, ac imbecilles, cùm eorum imbecillitas fortior eius fortitudine ſit.

ADAGIVM DCCXXII.

Puero gladium præbere.

QVi ea alicui committenda, quæ noxia illi futura, aut quibus ille impar, puero gladium committere prouerbialiter dicetur; & poterit eleganter etiam ad doctrinam transferri, vt ſcilicet earum rerum notitia iis denegetur, qui 587.
in errorem ob eorum imperitiam laberentur; hoc ſenſu protulit hoc prouerbium Clemens Alexandrinus 1. ſtromatum, dum ait: *Nonnulla*, inquit, *conſultò prætermitto, timens ſcribere, quæ etiam cani dicere, non vtique inuidens, neque enim fas, ſed iis timens in ea inciderent, ne in aliam fortè partem accipientes laberentur, &* PVERO GLADIVM, *vt dicunt qui prouerbiis vtuntur,* PRÆBERE *inueniremur.*

ADAGIVM DCCXXIII.

Marcionis ſpongia.

CVm Marcion, quos vellet, ſacræ Scripturæ libros abſtergeret, & deleret, hanc audaciam in expungendis libris, & temerario auſu intercidendis, qua plerique laborant hæreticorum, Marcionis ſpongiam prouerbialiter appellabimus. Tertullianus lib. 5. contra Marcionem cap. 4. ita illum perſtringit: *Erubeſcat* SPONGIA MARCIONIS, *niſi quod ex abundanti retracto quæ abſtulit, quum validius ſit illum ex his reuinci, quæ ſeruauit.*

ADAGIVM DCCXXIV.

Spartaco nequior.

PErditiſſimæ vitæ conclamatiſſimæque nequitiæ Spartacus fuit, vt malè apud omnes audiat, multa de illo ſcriptores, vt in hoc ſolum nobilis, quòd nobiles auctores malitiæ eius prodiderint; ſceleſtiſſimus igitur prouerbiali hyperbole Spartaco nequior dici poterit. Symmachus lib. 2. epiſt. 46. *Nihil igitur moror familiam* SPARTACO NEQVIOREM.

ADAGIVM DCCXXV.

Piſtillo retuſior.

TArdus, imperitus, omnis acuminis expers, *piſtillo retuſior*, quadam prouerbij ſpecie dicetur, hoc titulo donatur à ſancto Paſchaſio Radberto lib. 2. in Matthæum: is qui per illa verba, *antequam conuenirent*, integerrimæ Mariæ virginitati oblatrare auſus eſt: qui titulus in omnes hæreticos appoſitiſſimè quadrat.

ADAGIVM DCCXXVI.

Quies, quæ laborem ſequitur, gratior eſt.

IN laboris commendationem vſurpari hoc prouerbium poterit, hinc illud ſancti Thomæ

mæ à Villanoua ſerm.2. de ſanctis Coſma, & Damiano: *Sicut in vulgari prouerbio dicitur*, QVIES, QVÆ LABOREM SEQVITVR, GRATIOR EST, quietis condimentum labor eſt.

EXCVRSVS LXXXVI.

Labor quieti ſubſternendus, præmittendus operi labor.

Requiem *qui quærit, laboret priùs.*
Præmitti *labor quieti debet.*
Deus hominem laborare *docuit dum hominem elaborauit.*
Labor *dulcia reddit, quæ amara.*
Humanæ naturæ debitum labor *cuique ſoluendum.*
Vtilis labor *ad virtutes excolendas.*
Laboris laudes, *& encomia.*

Requiem, qui quærit, laboret priùs. Gen. 2. Oleaſt.

588. REquiem qui quærit, laboret priùs, labor quieti ſubſternendus eſt, docuit iſtuc Deus, dum ſex diebus operatus legitur vno requieuiſſe; *requieuit Deus*, inquit Moſes Geneſ. 2.2. *die ſeptimo.* Scitè Oleaſter ad hæc verba: *Hic aduertas non eſſe quieſcendum, niſi ſatis priùs laboraueris, quemadmodum & Creator tuus; ſimiliter pluribus diebus* LABORANDVM, *paucis quieſcendum, operatus eſt enim rerum omnium artifex ſex diebus, & vno ſolo quieuit, quo exemplo eos arguit, qui parum, aut nihil laborantes, quaſi toto tempore vitæ ſuæ otiari volunt, priores Apoſtolus arguit, præcipiens non laborantem nec manducare.*

Præmitti labor quieti debet. S. Petr. Dam.

Præmitti labor quieti debet; nam *ad requiem*, verba ſunt ſancti Petri Damiani opuſc. 13. cap. 8. *non niſi* PER LABORES, *& certamina peruenitur; quomodo quis ad* REQVIEM *peruenit, qui necdum ad certamina ipſa, quæ in medio ſunt conſtituta, deſcendit? Quo enim pacto quis valeat aulam ingredi regiam, ſi eam quæ præ foribus eſt, nondum tranſiuit arenam? qui propaginare non didicit, qui palmitum ſarmenta non ſeuit, qui glebas ſarculis numquam fregit, qui vomeribus noualia non ſulcauit, quomodo excuſſis paleis in horreo frumenta recondere, aut plenis muſto canalibus poterit amouere.*

Deus hominē laborare docuit dum hominem elaborauit. Gen. 1. 26.

Laborem hominem Deus docuit, dum hominem condidit, Dei verba ſunt, *faciamus hominem*, Gen. 1. 26. non dixit, *fiat homo*, vt rebus aliis dixit, ſed *faciamus*, quia ita labor quidam, & quoddam ſtudium ſignificabatur, vt homo ſui ſtudio corriperetur dum Dei ſtudium in ſui formatione expanderet, laborem non defugeret, cùm Deum in ſe quodammodo laborantem audiret. Acutè rem premit ſanctus Ambroſius ſerm. 1. in Pſalm. 118. *Si Deus maiori quodam ſtudio te creauit, cur ipſe tui ſtudium relinquis? ſi Deus in te laborauit, qui laborare non nouit, cur ipſe fugitans ſis laboris.*

S. Ambr.

Labor dulcia reddit quæ amara. Genebr.

Labor ferculum eſt, non qualecumque, ſed dulce, ſapidumque, vt per illud amara quæque dulciſſima reddantur; hinc illud Genebrardi, LABOR *eſt ferculum ita ſuaue, vt omnia etiamſi amara dulceſcere faciat.*

Humanæ naturæ debitum labor cuique ſoluendum. S. Max.

589. Creditori quod quis debet ex iuſtitia ſoluit, iniuſtus audiret, niſi ſolueret; humanæ naturæ debitum labor eſt, qui naturæ ſunt participes, laborem quoque ſoluere debent; hinc illud ſancti Maximi cent. 4. cap. [illegible]. LABOR *omnis eſt debitum, quod videlicet, èità de cauſa naturaliter perſoluitur ab omnibus, qui ſunt participes naturæ.*

Vtilis labor ad virtutes excolendas.

Vtilis nobis labor eſt, quo virtutes nutriuntur, vt deſidia, & otio vitia fouentur. Verus in hac re Beatus Iſaias Abb. orat. 16. LABOR, inquit, *ſecundum Deum, ad virtutem auxilia eſt, deſidia vitiorum eſt mater, moderati corporis labores in excolendis virtutibus proſunt, & inertia pullulant vitia*, nulli ſe libentius virtutes credunt, quàm labori, nulli ſe vitia facilius committunt, quam deſidiæ.

Laboris laudes, & encomia. Io. Euſ. de act. vol. lib. 6. c. 44.

Belle ille laborem extulit; *Labor eſt magna commendatio virtutis, fides ſapientiæ character, virorum præſidium, vitæ æmulator, muneris angelici, cuſtodit nos, & docet ſupellex diuinæ habitationis, vaticinium iuſtitiæ, penus gaudÿ, fœtus voluptatis, natalis dies immortalitatis, aquæductus famæ*; digna verba, quæ hic inſerantur, digniora, quæ mentibus omnium inſideant, vt ab omnibus ametur labor.

EXCVRSVS LXXXVII.

Otium, quàm Chriſto diſpliceat, quàm noxium nobis.

Otium *Deus maximè odio habet.*
Ad malorum extrema decurrit, qui negligentia *in Dei obſequio laborat.*
Omnium vitiorum fons *otium.*
Otium hamus *Diaboli.*
Vitiorum coagulum *otium eſt.*
Deſidia virtutis venenum.
Otium fons *omnium malorum.*
Premuntur, *qui labori, operíque addicti obtiment à labore, & ab opere.*
Chriſti, & Dei exemplo *à deſidia cauendum.*
Otio non torpeat, *qui carnis, qui cupiditatibus vinci non vult.*
Amor *Dei ab illius pectore exulat, quod otÿ domicilium eſt.*
Ad gehennam *ſibi viam ſternit, qui otio torpet.*

EXtuli laborem, premendum & otium, quod laborem opprimit, vt vitetur illud, ametur iſte. 590.

Otium maximè odio Deus habet, vt idcirco Iudæorum dies feſtos repudiauerit, ſabbata neglexerit, quia ea ad otium conferebant; quod innuit ſanctus Gaudentius tract. 11. in Ioannem, dum ait: *Poſteaquam Iudæi neglectis* SPIRITVALIBVS NEGOTIIS, *quæ pro animæ ſalute Dominus agenda præceperat, omnia legitima ſabbati ad* OTIVM, *luxuriámque contulerant, clamat ad eos continuò Dominus per Prophetam, Sabbata veſtra odit anima mea.*

Otium Deus maximè odio habet. S. Gaud.

Ad malorum extrema decurrit, qui negligentia in Dei obſequio corripitur, corripitur deſidia, otio indormit, valde quiſpiā videatur profeciſſe, vitæ ſanctitate ſuper alios ſit, infra erit ſi torporem admittat, negligentiæ fores aperiat. Conÿce oculos in Iudæos, qui cùm aliis gentibus eminerent, nunc infra omnes ſunt; quid huc eos adegit? inter alia negligentia, atque deſidia, quod voluit etiam ſanctus Ambroſius in Pſalm. 118. vbi ait: *Zelo fidei populus Gentilium vitam ſibi acquiſiuit, quam negligentia, atque deſidia Iudæorum populus amiſit.*

Ad malorum extrema decurrit qui negligentia in Dei obſequio laborat.

S. Ambr.

Omnium vitiorum fons otium eſt Eccl. 2. 14. *Væ duplici corde, & manibus, malè facientibus.* Vatablus, *manibus remiſſis*; Regia, *manibus diſſolutis*, ſcilicet,

Omnium vitiorum fons otium. Eccleſ. 2. 14. Vatabl.

licet, qui otio torpet male operatur, inque mul a ſcelera deſidia correptus labitur, vt idem ferè ſit, quempiam malè operari, & remiſſis manibus eſſe. Beatus Thomas, vt habetur in vitis Patrum Occidenti lib. . cap. . otioſitatem dicebat eſſe *hamum*, cum quo Diabolus piſcabatur, & ad per omnium vitiorum genera homines trahebat; aliique *vitiorum omnium coagulum*, otium dicitur. Vetus Sapiens Eccleſ. 33. 29. *Multam malitiam docuit otioſitas*; ſedula magiſtra ſedulitatis, hoſtis, & diligens in docendo, quæ alioquin diligentiæ inimica eſt, & nouerca. Deſidiam virtutis venenum dixit Silius lib. 3. 11. ita canens,

Otium hamus Diaboli. *S. Thom.* *Vitiorum coagulum otiū eſt.* *Deſidia virtutis venenum.* *Silius.*

—— *blandoque veneno*

Deſidia virtus paulatim euicta ſeneſcit.

591. Vitandum hoc venenum, ſtatim euomendum ſi viſcera ſubierit.

Otium fons omnium malorum.

Ruet facile in alia vitia, qui otio ſe addixerit, deſidiæ ſe mancipium conſtituerit. Pater ille familias in Euangelio, quos ſeuerè arguit, quos otioſos in platea repererat; *Quid hic*, inquit, *ſtatis tota die otioſi*? Matth. 20. 6. nullius alterius illos criminis inſimulat, ſed ſolius otioſitatis; cur itaquia ab iſta fluebat omnia alia ſcelera velut a ſuo fonte promanare.

Matt. 20. 6.

Hic verò mihi pende, eos argui à patrefamilias, quos nemo adhuc conduxerat, nemo excolendæ vineæ adhuc addixerat; quid feciſſet ſi conductos iam torpori indormientes reperiſſet? nos iam conducti ſumus, nos in vineam ducti vineæ colendæ applicati; quid igitur reſpondebimus otioſitatis arguti? Audiendus ſanctus Bernardus ſerm. 2. de Purif. Mariæ, qui ad producta verba ita ſcribit: *Cum arguantur otioſitatis, ipſi quoque quos nemo conduxit, qui iam conducti ſunt, ſi otioſi inuenti fuerint, quid merentur: fides quippe ſine operibus mortua eſt.*

Premuntur, qui labore, operique addicti abſtinēt à labore, & ab opere. *S. Bern.*

Multa de Christo leguntur, otio torpuiſſe nuſquam legimus, quin nec illius calumniatores illum otioſitatis inſimulare auſi ſunt, licet multa falsò illi crimina appinxerint, adeò ab otio Chriſtus abfuit; Deum præterea quieuiſſe dum mundum condidit, reperimus, non tamen vnquam otio feriatum; nimirum quies Deo placet, non placet otium, diſcriminandum iſtuc ab illa eſt, fugiendum otium eſt, amanda quies, Deum poſt mundi molitionem quieuiſſe legimus, non in otio fuiſſe; feſtiue Petrus Bleſenſis quendam ad ſtudiorum laborem inhortans epiſt. . *Frater*, inquit, *vtinam operaueris, & intelligeres, & inter otium, & quietem diſcerneres: audiſti quietem Domini, quieuit enim ab omni opere, quod patrarat, verumtamen eius otium non legiſti.*

Christi, & Dei exemplo à deſidia cauendum. *S. Pet. Bleſ.*

592. Otio non torpeat, qui carnis cupiditatibus vinci non vult; extulit Moyſes manum, & victus eſt Amalech, nos quoque ad bona opera manus admoueamus, vt carnis vitia in fugam vertantur; ſcite ſanctus Nilus orat. 1. de gula, *Manuum*, inquit, *Moyſis ſublatio Amalech in fugam conuertit, & Monachi honeſtus in rebus occupatio carnis cupiditates expellit.*

Otio non torpeat, qui carnis cupiditatibus vinci non vult. *S. Nilus.*

Exulat leui brachio ab illius pectore diuinus amor, quod otij, ac deſidiæ domicilium eſt, ligna humore madida ignem non concipiunt, nec cor otio torpens Dei amorem. Peritè ſanctus Iſaac Preſbyter lib. 1. de mundi contemptu; *Ignis in humidis lignis non accenditur, & diuinus calor in corde diligentis otium non gignitur*; quin natus iam, aut ſopitus, aut penitus extinguitur.

Amor Dei ab illius pectore exulat, quod otij domiciliū eſt. *S. Iſaac.*

Denique ſternit ſibi viam ad gehennam, qui otio torpetur, deſidiæ indormit, grauiter Petrus Bleſenſis epiſt. 9. in calce: *Adhuc*, inquit, *rogo te, ne timeas, aut differas hunc laborem effeminari quidem otio, & torpore, pigritia nihil aliud eſt quam ſuffocare virtutem, nutrire ſuperbiam, viámque conſtruere ad gehennam, de his dicitur. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur; ideo tenuit eos ſuperbia. Proculdubio, qui non flagellantur temporaliter cum hominibus, in perpetuum flagellabuntur cum Dæmonibus. & qui cum hominibus non laborant, cum Dæmonibus laborabunt*; ne ergo cum Dæmonibus flagellemur, cum hominibus laboremus, laboremus pro Deo.

Ad gehennā ſibi viā ſternit, qui otio torpet. *S. Pet. Bleſ.*

ADAGIVM DCCXXVII.

Abel eſſe non poteſt, quem Cain malitia non exercet.

VTemur, cùm alterius malitiam, & improbitatem alteri proficuam eſſe ſignificabimus, 593.
& per aliorum iniurias ad innocentiam iri, multúmque iuſtis prodeſſe ſi ab iniuſtis torqueantur; familiaris hæc patribus prouerbialis formula eſt, vt ex auctoritatibus patet, quas ſubiicio. Caſſiodorus de amicitia: *Cui nocere homo exiſtimas, & ipſe ad innocentiam te promouit, ſcriptum eſt enim,* ABEL ESSE NON POTEST, QVEM CAIN MALITIA NON EXERCET. Meminit huius prouerbij etiam Petrus Bleſenſis epiſt. 80. vbi ait: *Scriptum eſt, Abel eſſe non poteſt, quem Cain malitia non exercet*; & epiſt. 87. *Tanquam aurum in fornace probauit te Dominus*; NON EST ENIM ABEL, QVEM CAIN MALITIA NON EXERCET. Vſus eſt etiam ſanctus Gregorius hom. 38. in Euangelia, ABEL, inquit, ESSE RENVIT QVEM CAIN MALITIA NON EXERCET; *ſic in tritura areæ grana ſub paleis premuntur, ſic flores inter ſpinas oriuntur, & roſa, quæ redolet, creſcit cum ſpina, quæ pungit*; & lib. 9. epiſt. 39. ita tem verſat idem ſanctus Pater: *Penſate quæſo vbi erit patientia, ſi deeſt, quod toleretur. Ego* ABEL ESSE NON SVSPICOR, QVI CAIN NON HABVERIT. *Boni enim, ſi ſine malis fuerint perfecti, eſſe boni non poſſunt, quia minime purgantur. Ipſa autem malorum ſocietas purgatio bonorum*, & Petrus Delphinus auctor nobilis, & probæ notæ lib. 4. epiſt. 22. *Sunt*, inquit, *mali bonis admixti ad bonorum exercitium, Abel enim eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.* Siſtendus paulíſper hic calamus, vtiles cautiones ex Abelis, Cainique hiſtoria decerptæ, vtilia monita legenda.

ADAGIVM DCCXXVIII.

Alter Abel.
Secundus Abel.

INſigni inſignis innocentia, qui tamen malorum ſæuitiæ pateat, nocentium iniurias ſuſtineat, & Deo perſecutionum tolerantiam immoletur, is *alter*, ſeu *ſecundus Abel* audiet. Alter Abel Paulus fuit, quin & primo illo maior meliórque victima, & pluries illi mactata Deo ſuo; hinc ſanctus Chryſoſtomus homi. de eius laudibus: *Paulus* SECVNDVS ABEL, *verum non ſemel, ſed per dies ſingulos immolatus.* Poterit & in Pauli imitatores, qui pro Deo ſtrenue patiuntur, res porrigi.

EXCVR

EXCVRSVS LXXXVIII.

Cain ſæuities in Abelem expenditur, expenditur eius facinus.

Ingens Caini *facinus.*
Cain victus eſt *dum Abelem viſus eſt ſtrauiſſe.*
Caini malitia *expenditur.*
Sæuiens Cain in Abelem, eius honorem auxit, *Deique in eum amorem.*
Caini facinus quàm graue.
Caini pœna ob mali operis exemplum.
Impius facilè *didicit mala perpetrandi* modum.
Etiam ob Caini ſcelus *diluuium mundo immiſſum.*
Abel fratris ſæuitia purior *euaſit.*
In immanis ſcelera ruit, *qui Deum iudicem non cogitat, aut etiam non credit.*
Qui futuram vitam *non cogitat, nihil non fœdum committere poteſt.*

593. *Ingens Caini facinus.* QVàm ingens Caini in fratrem inuidentia, quàm grande in innocentem odium, explicari non poteſt, vel poſt mortem in eum ſæuiret, & ſe eiuſdem cuſtodem ita eſſe negat, vt rurſus iugulatorem eſſe vellet ſi poſſet. Hanc crudelitatem expendit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. in hæc verba: (S. Baſil. Sel.) *Eſto dextera vſum Diabolo commodaris, cur etiam linguam commodaſti? Num quid cuſtos fratris mei ſum ego? O vocem ipſa cæde magis execrabilem! ô ſententiam impiam, & lingua impietate tetriorem, nec verò cæde ipſa conſopiuit inuidentiam, odia etiamnum renouat, cùmque exoſum Abelem non videat, contra fratris animum ſtomachatur; fortè mœret quòd emortui iugulum repetere nequeat. Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? vere non es cuſtos; at iugulator.*

Cain victus eſt dum Abelem viſus eſt ſtrauiſſe. (S. Chryſ.) Strauit Abelem Cain, ſed hoc ipſo Abel victor euaſit, ſuperior fuit, inferior factus licet videatur; præclarè ſanctus Chryſoſtomus ſerm. de laude Dei, vbi ita confert Abelem cum Caino vt præferat, dicens; *Occidit Cain, Abel enecatus eſt. Vter horum extinctus? ille ne qui poſt mortem ad Deum clamitans queſtus eſt. Vox, inquit, ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra; an tu, qui vitam omnem tranſegis trepidus? tu ſanè, tu eras quouis mortuo calamitoſior. Vides itaque, quàm longè præſtes illatum iniuriæ tolerantia, vel ſi fuerit ad vſque interitum peruentum. Ediſce præterea, quàm ſit conditione inferior qui illam intulerat. Percuſſit Germanum Cain, è vitáque ſuſtulit: horum tamen coronatus eſt alter, alter pœnas pro ſcelere luit: iniuſtiùs Abel occiſus eſt, mortuus tamen cædis fratrem inſimulans vexabat, & comprehenſum manibus tenebat.*

Caini malitia expenditur. (S. Proſper.) Caini facinus ita expendebat ſanctus Proſper part. 1. de promiſſion. cap. 6. *Sed his auſibus facinus ſuum Cain multis etiam vinculis commodauit: effectus contemptor diuini mandati ſuperbiæ caput, author inuidiæ princeps illatæ mortis, & primus in hominibus parricida.*

(S. Zeno.) Iſtud idem Caini ſcelus ita deſcribebat ſanctus Zeno Veronenſis ſerm. de patientia dum ait: *Miratur orbis vacuus, ſed duobus anguſtum, mirantur elementa, hominem, qui factus ſit ad imaginem, & ſimilitudinem Dei poſſe iugulari, & hoc a fratre erubeſcit rudis terra pro ſanguine impiata, ſolus Cain exultat infelix, quòd teſte caret, putat ſe caruiſſe facinore.*

Sæuire in fratrem frater potuit, perimere potuit, non tamen Dei in eum amorem imminuere, nec honorem; adúmque auxit potiùs dum fratrem occidit. Diligi à Deo videbat fratrem, peremit, vt eximeret à Dei dilectione, non exemit tamen, quin eò magis accendit in eum Dei amorem, quo fœdiùs in eum debacchatus eſt; 594. *Sæuiens Cain in Abelem eius honorem auxit, Deique in eum amorem.* *Interficiebat Cain fratrem ſuum Abel*, inquit ſanctus Chryſoſtomus homil. 8. in epiſt. ad Roman. (S. Chryſ.) *quandoquidem dilectum videbat; expectans illum à dilectione exturbare. Extendit autem dilectionem magis, ac magis, & ipſum ſanè mortuum Deus magis inueſtigabat cum diceret, Vbi eſt Abel frater tuus? non enim inuidentia amorem extinxiſti, quin potius incendiſti magis. Ante enim illum tibi ſubdiderat Deus, poſteaquam vero illum interemiſti, vel mortuus te vlciſcetur, tanta eſt mea erga illum dilectio.* nimirum mali bonis opitulantur, dum in eos ſæuiunt, & meliora illis bona indipiſcuntur, quo grauiora illis damna aut inferunt, aut conantur inferre.

Caini facinus expenditur. (S. Zeno.) De Caini facinore ita ſcribit ſanctus Zeno ſerm. de patientia: *Miratur orbis vacuus ſe duobus anguſtum. mirantur elementa hominem, qui factus ſit ad imaginem, & ſimilitudinem Dei poſſe iugulari, & hoc a fratre. Erubeſcit rudis terra pro ſanguine imperata. Solus Cain exultat infelix, quod teſte caret. putat ſe caruiſſe facinore, quem Deus vidit, quem conſcientia redarguit, quem fratris ſanguis accuſat.*

Premitur Cain, quia mali exemplum præuenerat. (S. Aug.) Premere Deus voluit Cain, vt ſigno illo puniretur eius temeritas, qua omnium primus in malo omnibus in exemplum præiuerat. Sanctus Auguſtinus ita loquitur lib. qq. ex veteri Teſtamento q. 5. *Timens ne aliquis eum pro hoc facto occideret, ait ad Dominum, Maior cauſa eſt relinqui me. ſi eiicis me hodie a facie tua, & à facie terræ abſcondam me, & ero gemens & tremens ſuper terram. Et erit, omnis, qui inuenerit me, occidet me. Territus itaque Cain verbis iuſti iudicis Dei timet deſpici à Domino, ita etiam vt a conſpectu hominum confugere ſe debere putet, certus, quia qui irato Deo viuis, etiam ab homine poſſet occidi. ſed quid ei reſpondet Dominus? Non ſic, inquit: hoc eſt, non ad hoc te remiſi cùm non merearis viuere, vt ab aliquo occidaris, ſed vt gemas, & tremas, quaſi primum malum exemplum dederis ſuper terram.*

Inſurrexit in fratrem Cain, & inuidia correptus Abelem occidit, & vbinam didicit ho- 595. *Impius facilè didicit mala perpetrandi modum.* micidium, vbi cædem edoctus eſt, qui nullum adhuc mortuum viderat, nullum occiſum? An occidi animalia viderat, & inde didicit necem inferri etiam homini poſſe? Impius facilè ex quauis re ſceleris perpetrandi occaſionem ſumit. Summè, egregiéque rem verſat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. dum ait: (S. Baſil. Sel.) *Laborioſus auctor, pro animi ſui perſpicientia, penitus inquirat, à quo Cainus cædem facere ſit edoctus? vnde ſciuerit plagam mortem afferre, hominem mortuum ne conſpexerat? nullum, nullius cædis audaciam ſuam antegreſſa ſpectaculum, quod ad imitandum inuitaret hauſit; qui cædis igitur euaſit perpetrator, qui nondum fuerat ſpectator? quod tandem dicemus hominum quidem interemptionem nullam antè viderat, ſæpe, in quibus naturam cognoſcit morte affectam, & ex indecentia, quam viderat, didicit, cepitque audaciam.*

Etiam ob Caini ſcelus diluuiũ mundo immiſſum. Anonym.

Caini ſcelus in fratrem adeò Deo diſplicuit, vt huc aliqui euaſerint, Deum ſcilicet orbi diluuium immiſiſſe, præcipuè propter hoc facinus. Anonymus, ſed probæ, antiquæ notæ auctor, ita refert: *Sanguinem Abel requiſiuit de manu Cain, propter quem maximè, vt nonnulli perhibent, diluuium mundo induxit*; vt hinc appateat, quàm grande ſcelus apud Deum ſit fratrem ſæuire in fratrem, & maximè in iuſtum, & innocentem.

Abel fratris ſæuitia purior euaſit. B. Laur. Iuſt.

Exercet Cain Abel, nec exercet dumtaxar, ſed etiam purgat. exercuiſſe, purgaſſe fuit; quod proprium iuſtorum eſt, qui inſtar palmitum tribulationum falce purgantur. Feſtiuè Beatus Laurentius Iuſtinianus in faſciculo amoris cap. 8. *Diſcurre obſecro mentis oculo per generationes ſingulas, & veram intelliges eſſe ſapientia vocem, nullus etiam reperitur, ab ipſo mundi exordio palmes vernus, qui non tribulatione purgatus ſit. Abel innocens iniuſtè moriens fratris iniquitate purgatus eſt, Noe aquarum inundatione purgatur*; & vniuersè iuſti malorum ſæuitia puriores fiunt, melioréſque.

596\. *In immania ſcelera ruit, qui Deum iudicem non cogitat, aut etiam non credit.* Salu.

Peccauit Cain ſe fratris cæde polluens, ſed à Deo monitus non reſipuit, neſcire ſe dixit vt eſſet ſuus frater, negauit ſe eius eſſe cuſtodem, Geneſ. 4. 9. & vnde tanta nocenti temeritas, tanta peccatori inuerecundia? An quia huic quoque errori aditum aperuerat, Deum malorum hominum malas actiones effugere? ſpectabat huc Saluianus lib. 1. de gubern. Dei: *Impiiſſimus pariter, & ſtultiſſimus, qui ad perpetrandum maximum nefas ſufficere ſibi credidit ſi aſpectus vitaret hominum, fratricidium, Deo teſte, facturus. Vnde puto, quod hæc in illo iam tunc opinio fuerit, quæ nunc in multis eſt: Deum terreſtria non reſpicere, & actus ſceleratorum hominum non videre.* Malorum extrema timenda ſunt, cùm quis iudicem Deum non timet, atque adeò impius non credit. firmant hæc, quæ diximus, Chaldaica paraphraſis ad illa verba Gen. 4. *Egrediamur foras*, ait enim: *Dixit Cain ad Abel fratrem ſuum, non eſt iuſtitia, neque iudex neque ſeculum aliud, nec præmia recipient iuſti, ac tunc interfecit eum*, nihil adeò fœdum, quod timeri ab eo non poſſit, qui Deum iudicem, vitam futuram promiſſam bonis mercedem à ſua mente abraſerit.

Qui futuram vitam non cogitat, nihil non fœdum committere poteſt. Gen. 4. Chald.

EXCVRSVS LXXXIX.

Vtilia quædam monita ex Caino, & Abele.

Caini, & Abelis exemplum fouendæ virtuti, *amolienda iniquitati.*

Caino pares Hebræi.

Cain Abelem, quem viuum *non timuit, timuit* occiſum, *vt ob id tremore corriperetur.*

Bonorum virtutem non ſpectare *via ad vitia.*

In morte iuſtorum cura *non moritur, quam de illis Deus habet.*

Cur anni *poſterorum Cain non recenſiti.*

Quàm graue malum peccatum.

Inuiſus Deo *Cain, inuiſus & parentibus.*

Religioſos interficit poſſidendi amor.

In Cain ſignum *poſitum ob aliorum correctionem.*

Premuntur ij, qui in animas *ſæuiunt.*

Caini pœna *à pari ſcelere omnes auocat.*

Quàm grauis eos cruciatus maneat, qui Caini exemplum *ſequuntur.*

Caino pares, qui Caini pœnâ *à ſcelere non auocantur.*

Abel *nomine docet in Deum eſſe omnia referenda.*

QVæ de Caino, quæ de Abele in ſacris litteris legimus, totum ad noſtram cautionem, ad noſtram vtilitatem eſt, in humanarum infirmitatum medelam monumentis conſignata ſunt. Præclarè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Deus, quorum fuerit opifex, iis mederi non erubeſcit. vniuerſam igitur Scripturam animi medicamentis confeſtim obſeuit, præſertim, quo loco Caini & Abelis hiſtoriam digerens literarum monumentis vtriuſque inſtitutum palam conſignauit, quo extaret impoſteros excitandæ virtutis exemplum, & nequitiæ fugiendæ*; in Abele prouocamur ad virtutem, in Caino reuocamur à vitiis. 597.

Caini, & Abelis exemplũ fouenda virtuti, amouenda iniquitati. S. Baſil. Sel.

Caino pares Hebræi ſunt, inuidiæ liuoriſque oblatione Abelem non imitantur iuſtitiæ ſacrificio, de illis ita ſcribit Arnobius in Pſalm. 4. *Iudæi peccant vſque hodie. Quod ideo euenit, quia non ſacrificant ſacrificium iuſtitiæ ſicut Abel, ſed ſicut Cain liuoris, atque inuidiæ.*

Caino pares Hebræi. Arnob.

Sæuiétam in fratrem Cain, eóque tandem euaſit, vt ferre eum non ferens auferret, ſed quem viuentem non eſt veritus mortem in pertimuit, tremebant Caini membra dum vixit, vt corporis motu fateretur à fratre occiſo ſe victum, cúmque pertimeſcere, quem occidere non timuerat; huc flecti poteſt illud ſancti Chryſoſtomi ſerm. de laude Dei tom. 5. cùm explicans illa Dei verba: *Vbi eſt Abel frater tuus?* ſubdit; *Non enim tua hac cæde Cain, ſunt Abel honores imminuti, ſed aucti magis, & ampliati, quia etſi antehac illum tibi ſubiecerat Deus, nunc tamen de te vel extinctus ſupplicium ſumet, plurimum enim is Deum colebat. Vter igitur horum de cæde ſententiam laturus eſt, qui ſumpſerit, an qui dederit pœnas? qui tanto fuerit apud Deum dignus honore habitus, an qui noua quadam ſit exquiſita pœna affectus. Viuentem Abel, nihil et Cain veritus; mortuum ergo pertimeſce. Hunc cùm in humanis ageret tibi vel morigerum haud tolerasti, mortui ergo acerbior huius erit in te dominatus.*

Cain Abelem, quem viuum non timuit, timuit occiſum, vt ob id tremore corriperetur. S. Chryſ.

Negauit ſe Cain fratris ſui cuſtodem, affirmat ſe neſcire vbi eſſet, Geneſ. 4. 9. iam prodebat lapſus, cui radicem rectis nimirum oculis fratris virtutes non ſpectabat; ab eius innocentia, & ſanctitate auerteret oculos; Abelis exemplum non eſt imitatus, arcere fratrem poterant in fratris cæde virtutes, quæ in Abele micabant; ſuccinit ſanctus Ambroſius lib. 2. de Abel & Cain cap. 9. dum ait: *Et ſi contumeliam prodat hic ſermo, ſanat tamen, quòd ſi bonum fratrem conſideraſſet, cuſtos debuit eſſe pietatis, pietatem, & innocentiam Abelis imbiberet ſi vel ad tantas virtutes reſpexiſſet*; explicari non poteſt, quantas ad bonum vires habeat exemplum bonorum, ſpectataque iuſtorum virtus. 598.

Bonorũ virtutem non ſpectare via ad vitia. S. Ambr.

In morte iuſtorum cura non mouetur, quam de iis Deus habet. S. Baſil. Sel.

In [illegible] Abel [illegible] Deus in morte iuſtorum eam cur[illegible] mor[illegible], non p[illegible]re, ſed viuere, quam [illegible] quod his verbis expendit [illegible] Baſil[illegible] Seleuc[illegible] Epiſcopus orat. 4. *Docet,* inquit, *Deus, quanta ſi[illegible] vel poſt mortem, neque [illegible] ob cæ[illegible] C[illegible] vt puniuiſſet niſi Abeli, vel interemti, [illegible] caretur.*

Cur anni poſterorũ Cain non recenſiti. S. Cyrill. Al.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Glaphyrorum de Cain, & Abel, obſer[illegible] teris annos poſterorum Cain non recenſ[illegible], [illegible] ut poſte[illegible]orum Seth, cau[illegible] adiicit hi[illegible] verbis: *Argumento hoc minimè obſcuro fuerit i[illegible], qui re[illegible] omnino de his indicare velint, quod Deus non ſuſtineat peccatorum vitam cognoſcere;* vt nulla eorum ratio habeatur, qui Deum offendunt, inque diuinam eius maieſtatem, ſceleribus arietant, iſtuc idem expendebat ſanctus Chryſoſtomus homil. 21. in Geneſim; *Generationes illas, quæ ex Cain vſque ad Lamech ne memoria quidem dignatur.* Pergit ſtatim in eandem rem, *illorum memoriam quaſi nunquam vixiſſent ita ſilentio præterit monſtrando nobis, quàm graue malum ſit peccatum, quod qui agunt, ſe primum, & maximè perdunt, ecce enim illi è catalogo expunguntur.*

Quàm graue malum peccatum. S. Chryſ.

599. Non Deo tantùm inuiſus, ſed & parentibus fuit Cain, Geneſ. 4. 25. ait Eua, *Poſuit mihi Deus ſemel aliud pro Abel, quem occidit Cain,* ſatis erant priora verba profectò, cur mentionem ingerit fratricidij, vt innueret, quam vel ipſis genitoribus abominabilis eſſet Cain ob facinus patratum; quod tegitit ſanctus Chryſoſtomus homil. 20. in Geneſim. *Vidiſtu,* inquit, *quomodo & parentibus natura ad amandos filios propenſis propter peſſimum hoc facinus, abominabilis fuerit Cain.*

Inuiſus Deo Cain, inuiſus & parentibus. Gen. 4. S. Chryſ.

Religioſis incrementis poſſidendi amor. Vgo Car.

Occidit Cain Abelem; Caio poſſeſſionem ſonat, Abel luctum ad religioſas has notiones transfert Vgo Carenſis in Pſalm. 70. ait enim, *Religioſos diuites quorum luctum interficit poſſeſſio ſunt Cain Abel.* Sanctus Ambroſius de Cain, & Abel. lib. 1. cap. 1. *Cain dictus eſt acquiſitio;* nimirum vbi quis acquiſitioni rerum terrenarum redditus eſt, in fœdiſſima etiam ſcelera facilè ruit.

In Cain ſignum poſitũ ob aliorum correctionem. Lyran.

Porrò in Cain poſuit Deus ſignum, vt nullus eum interficeret, Gen. 4. quod factum, inquit hic Lyranus, *non ſolum ad Cain diuturnam punitionem, ſed etiam propter aliorum correctionem.*

Præmuntur qui in animas ſæuiunt. S. Chryſ.

Ex Caini facinore, qui in corpus fratris ſæuiit, eos premit ſanctus Chryſoſtomus, qui gladium in animas acuunt, hæc eius verba ſerm. de laude Dei: *Necauit Cain quondam germanum Abel, & propinquitatis ſanguinem fudit, quæ cædes tanto iniquior habenda eſt, quanto conſanguinitas ipſa ſublimior. Is vtique corpus ferro transfodit: tu verò in animam gladium acuis.*

Caini pœna à pari ſcelere omnes arcet. S. Baſil. Sel.

Caini pœnam cæteris in exemplum eſſe Deus voluit à pari ſcelere auocarentur; tremore corporis eum punitum aliqui cenſent, tremor ille quietem eripere cæteris debet. Præclarè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Tremens, & gemens eris ſuper terram. Monũu non cepiſti mea, armenis conſtrictus eſto, itaque trepidatio poſteris vertatur in legem. Tremens obambula, animata lex videntibus occurrens, ſpirans columna auertat à pari pœna; lex, inquam, atramenti vice trepidationis notis conſcripta, malum tacere neſcium intuentibus ſit hortamento, & perturbata natura quietem ſuadeat.*

600. Luenda grauiora iis ſupplicia, qui poſt Ca-

Nouarini Adagia SS. Patr.

Quàm grauis eos cruciatura maneat, qui [illegible] exemplum [illegible]. S. Chryſ.

in exemplum [illegible] in gratiæ tem[illegible]re [illegible] ſæuiunt, expendebat [illegible] Chryſoſtomus homil. 18. in Gen[illegible] hæc verba: *S[illegible] Cain,* inqu[illegible], *nullum [illegible] inuenit, [illegible] tale quidpiam [illegible], nihilominus [illegible] intolerabilem, & grauem ſuſtinuit pœnam; quid veriſimile eſt nos paſſuros qui eadem [illegible] etiam grauiora peccamus, id [illegible] poſt tantam g[illegible] longitatem.*

Cain pœna [illegible] non [illegible].

T[illegible] quoque puniuit Deus Cain, vt vel corpore ſpect[illegible] a ſceleribus auoc[illegible] diuina [illegible] terrens in videntium [illegible] [illegible] Heu, quàm tamen adeò erant [illegible] vt [illegible] a peccato [illegible] quibus & [illegible] p[illegible]andi, qui nocentiores, & præcipue pœnas mentis oculis intuentes C[illegible] Caini imitatores, quos ita perſtringit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. [illegible] *Omnes imitatores [illegible] impietatis hæredes [illegible] Cain, ne[illegible] tremor [illegible] corporis [illegible] repr[illegible], ſed per animi prauitatem [illegible] quoque metum [illegible] incutiebantur.*

S. Baſil. Sel.

Cain ſceleratiores, qui in Eccleſia ad ſcelus alios inducunt. S. Chryſ.

Eos Caino ſceleratiores cenſet Beatus Chryſoſtomus, qui in Eccleſia ad iuramentum fratres adigebant; ſic ille ſcribit homil. 15. ad populum Antiochenum. *Tu ſceleratius, quàm Cain patrans homicidium, ille nempe [illegible] fratrem ſuum in deſerto, tu verò fratrem tuum immolas in medio Eccleſiæ;* quod iuſtiùs iis quadrat, qui alios lacerant, proſcindunt, animæ ſuæ necem, & aliorum procurant, aut indignè Christi corpus ſumunt.

Abel nomine docet in Deũ eſſe omnia referenda. S. Ambr.

Diuinæ gloriæ luare abor noſter debet, non proprio tantum commodo, propriæ vtilitati; in Deum omnia ſunt referenda, non intra noſtræ vtilitatis limites coërcenda. Præclarè ex Caini nomine, & exemplo, Abelique colligit ſanctus Ambroſius lib. 1. de Cain, & Abel cap. 1. *Cain,* inquit, *dictus eſt acquiſitio, quod omnia ſibi acquireret; Abel, qui omnia referret ad Deum pia deuotus mentis intentione, nihil ſibi arrogans, vt ſuperior frater, ſed totum ſcribens conditori, quod accepiſſet ab eo.* Perdet omnia, & non omnibus etiam ſe ipſum, qui ſe ipſum tantùm quærit, vbi omnia acquirit, Deo ipſo neglecto & Dei coltu, & gloria.

EXCVRSVS XC.

Contumeliæ, & iniuriæ Abelis exemplo ferendæ, nocentibus ignoſcendum.

Malorum contumelia ferendæ *Abelis exemplo.*

Non ſtatim *ad vindictam currendum.*

Amandi *perſecutores licèt in nos ſæuiant.*

Salutaris medicina *iniurium inferentibus ignoſcere.*

Quantũ meriti *inimico parcere.*

Diuinum quidpiam *iniurias condonare.*

Iniuriarum vindicta *Deo committenda.*

Qui inimicum diligit, *ſe diligit.*

Diabolum ferit *qui hoſtem ſuum non* ferit *cùm poſſit.*

Singulare condonandarum iniuriarum exemplum.

S 2 Qui

Qui iniurias remittit, vltorem ſuum Deum *ſtatuit.*

Diuinæ vindictæ genus pro iis preces funde-re *qui in nos ſæuiunt.*

Ab iniuriarum vltione , vt Chriſti exem-plum nos docet.

Aliorum iniuriæ , & contumeliæ cenſioni noſtræ *tribuendæ, non inferenti.*

Contumeliæ manſuetudine , *& ſilentio ex-cipiendæ.*

Pro maledictis *reſpondere* bonis monitis *debemus.*

601. *Malorum cõ tumeliæ ferẽdæ. Abelis exemplo. S. Greg.*

Ferendæ Abelis exemplo impiorum iniuriæ, ferendæ contumeliæ, ferenda illata a ma[illegible] mala ſunt, & ſeruanda inter nocentes innocentia eſt, vt læſi lædere nolimus. Scite ſanctus Gregorius homil. 15. in Ezechielem, *Ad ſeruandam innocentiam etiam læſi a proximis [illegible] in [illegible] [illegible] oculos [illegible], qui [illegible] occiſus a fratre ſcribitur [illegible] non legitur [illegible]*, [illegible] Cain, non re[illegible] [illegible] repulſiſſe, patiens [illegible] buit innocentiæ [illegible], [illegible] in hoc exerc[illegible] quia [illegible] nullus innocentium, virtus in ho[illegible] [illegible] vt mala patiantur, nec inferentibus relu-ctentur.

Non ſtatim ad vindictam currendum. S. Ambr.

Deus quoque non ſtatim morte mul[illegible] Cain ſuum, poſt ſi[illegible] occiſionem expectauit Deus, ne nos ad vindictam curreremus, id quod obſeruabat etiam ſanctus Ambroſius lib. 2. de Caio, & Abel, cap. 10. *[illegible]*, inquit, *vindictam eſſet in reum, homines quoque in vindi-cando nullam patientiam moderationemque ſerua-rent, ſed ſtatim reos ſupplicio darent; vt doceret iudices, ne quis præproperè raperetur ſtudio vin-dictæ.*

Amandi perſecutores, licèt in nos ſæuiant. Vrban.

Amandi perſequutores ſunt, licèt ſæuiant; ſcitè Vrbanus Pontifex in metaphraſi Pſalmi 50. *Apes, etſi inferant punctiones dolorem, aman-tur tamen, quia mellis dulcedinem adminiſtrant: ſic & perſequutores meos Domine amare volo, [illegible] ctiones, quas mihi amoris [illegible] internum tribu-lato ſpiritu tolerare vt mellita iucunditas ſubſe-quatur.*

Salutaris medicina iniuriã inferentibus ignoſcere. S. Cæſar.

Iniuriam inferentibus ignoſcat, qui ſuis infirmitatibus ſalutarem cupit medicinam adhi-bere. Scite ſanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſco-pus homil. 11. *Primum, ac principale medicamen-tum eſt animæ ægrotanti ita charitatis dulcedinem re-tinere, vt non ſolum amicos, ſed etiam inimicos velit toto corde diligere, propter illud quod ſcriptum eſt, Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater veſter cæleſtis peccata veſtra.*

Quanti meriti inimico parcere. B. Rup.

Et Abrahæ, & Dauidi promiſit Dominus ſe filium daturum Abrahæ, quia in Dei obſequium filium Deo obtulerat; ſed cur Dauidi? quia inimico Regi pepercit, ac ſi tanti hoc eſſet meriti, quanti illud ſcite B. Rupertus lib. 4. de victoria verbi Dei cap. 27. *Ratio*, inquit, *docet non multo minoris eſſe meriti pepercisse inimico propter Deum, quàm non pepercisse vnigenito filio propter Deum.*

Diuinum quidpiam iniurias condonare. S. Greg. Naz.

Diuinum quidpiam eſſe, & aliis bonis maius acceptas iniurias condonare, iniuriam inferentibus ignoſcere, pro perſequentibus orare, in hunc modum [illegible] ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 81. *Magnum*, inquit, *eſſe cenſemus de iis, a quibus læſi ſumus, pœnas ſumpſiſſe ma-[illegible], in[illegible] [illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] per[illegible], quam a vi[illegible] [illegible]. [illegible] nobis humanitatis q[illegible]dum propo-ſitam eſſe [illegible] imemus ea, quæ in nos admiſſa ſunt, condo[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] be-nignitatem [illegible] mitatem [illegible] Zelum [illegible] co [illegible] Phinees, quod [illegible] dem, vna cum eo, qui [illegible] prum ipſi [illegible] rebat, [illegible] [illegible] vit, atque ex [illegible] [illegible] mit. At maiorem [illegible] nomine laudem [illegible], [illegible] populo in ſcelus collapſo preces [illegible] nos quoque [illegible] ac place-mus [illegible] [illegible] [illegible], nol[illegible] [illegible] ad iuſtitiam reputetur. Laudibus [illegible] Moſes, quod ex illata Iſraelitæ iniuria dolore commotus Ægyptium obtruncarit. Verum maiorem hinc [illegible] admirationem concitauit, quod Mariam ſororem lepra propterea quod murmurauerat laborantem precibus ſuis in ſanitatem vindicauit.*

602. *[illegible] Deo [illegible]. S. Valer.*

Iniuriarum vindicta Deo committatur, ne mo ſibi illud ſurripiat, quod Dei eſt, [illegible] quoddam genus eſt, & ſacrilegij, vſurpare ſibi illud, quod non alterius tantum eſt, ſed etiam Dei, iure in huiuſmodi [illegible] ſanctus Valerianus homil. 12. in hæc verba. *Multi*, inquit, *accepta iniuria vicariam [illegible] [illegible], & vindictæ locum animo latrocinantis [illegible] expectant, & vbi eſt illud quod Dominus dixit [illegible] nemini malum pro malo reddentes, ac ne [illegible] ſibi [illegible] iracundia, poteſtatis etiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mihi vindictam, ego retribuam, [illegible]; dimittat ergo vnuſquiſque [illegible] ex toto corde, nullus recolat iniuriam, nemo quærat ira [illegible] rante vindictam.*

Qui inimicũ [illegible] ſe diligit. S. Valer.

Melius eſt, vt iniuriam inferentem parcit, hoc non latrocinari eſt, ſed [illegible] [illegible] m mo-lientis dexteram coercere: ſcite [illegible] Valerianus hom. 13. *Qui inimicum diligit [illegible] dili[illegible] enim pepercit, qui latrocinantis dexteram magni muneris præda compeſcuit.*

Diabolum ferit qui [illegible] ſuum [illegible] non ferit poſſit. S. Baſil. Sel.

Diabolum ferit, qui hoſtem ſuum non ferit cùm poſſit, & manum ab eo abſtinet. Quod Dauidis exemplo, qui Sauli pepercit, probatum de[illegible] quippe ita ſcribit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. [illegible]. *Dauid enim in ſpeleo quæritantem ſe deprehendiſſet, parcit, [illegible] violentem ce-piſſet, humanitate [illegible] vtitur; Sauli quidem pe-percit, ſed, quod veriſimile eſt, dum ab eo manum abſtinet, Diabolum percutit, & pura ab inimici ſanguine ſeruata dextera communem hominum hoſtem conſeruauit, animo imperans, calcans odia, aciem gladij retundens, odio perſequentem ſeruat, inimicitiæ reſpondens manſuetudine, quibus ſolus ſtimulis pungitur Diabolus.*

Singulare cõdonatarum iniuriarum exemplum. Acta.

Optimus ille eſt, qui mala inferentibus offert bona, & calumniatores, conuiuatores [illegible] donis, & muneribus cumulat. Præiuit in exemplum ſanctus Lupus, in [illegible] actis habemus, cum hac vindicta diuina perſequutores ſuos perſequutum, *vt optima quæque fercula, & pocula illis curaret apponi, [illegible] ſibi detentis.*

603. *[illegible] vltorem [illegible] vlt ſuum Deum ſtatuit. Salu.*

Qui contumelias ſuas, ſuas [illegible] non [illegible] ſcit, vltorem ſui Deum conſtituit, quia eum [illegible] latius Deus vindicat, quam poteſt, aut etiam vellet, qui iniuria affectus eſt, nec vindicare ſi voluit. Pulchre Dauidis exemplo firmat S. Saluianus lib. 2. de Gubern. Dei, dum ait *David [illegible] ctus,*

Elus cum N[illegible] Ca[illegible] iniuriam quia ſe [illegible] Deo exee[illegible] paulo p[illegible] ve[illegible]io ſuo, [illegible] Benedictus Dominus qui iudicauit [illegible] opp[illegible] mei de manu Nabal, [illegible] cum [illegible] Regis filius perſecutor, iudex [illegible] D[illegible] dicauit. Ne vindicaret [illegible] dicauit, quam ipſe [illegible] qui vindicabatur [illegible] deret Deus grauiorem ſibi [illegible] iniuriam [illegible] tolerantium, quam tolerantibus ſuam. nam qui ſupra totum eius vindicat, qui vindicatur, quid aliud [illegible] intelligi, quam ſe ipſum in eo, quem [illegible] vindicari.

Diuinæ vindictæ genus pro iis preces fundere qui in nos ſæuiunt. S. Chryſ. Diuinæ vindictæ genus eſt, pr[illegible] preces ſt[illegible]nere, qui in nos ſæuiunt, n[illegible] inſe[illegible]tur, [illegible] illuc Paulus, cuius exemplum ad paria nos prouocat; ſancti C[illegible]ſoſtomi hæc ſunt verba tum. 6. hom. in Para[illegible]: *Vis tibi oſtendam [illegible] & alium maiorem conſeruum ſimiliter preces pro inimicis fundentem. Audi Beatum Paulum: poſtquam enim enumeraſſet quanta perpeſſus eſſet, quia quinquies quadraginta vna minus accepi [illegible] ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum ter naufragium f[illegible]i, & cum percenſuiſſet totam illam ſeriem & inſidias quas ab ipſis quotidie ſuſtinebat, addit & ipſe; Optabam anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, cognatis meis ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ.*

Ab iniuriarū vltione vt Chriſto exemplum nos amo-cet. *B. Sim. Metaph.* Ignoſcendum inimicis docuit Chriſtus dum in cruce penderet, qui ita pro oc[illegible]ibus [illegible]uit, vt ſimul etiam Angelos inhibuerit ne de illis ſupplicium ſumerent, ſan[illegible]is Th[illegible]odorus Mart[illegible], vt in eius actis apud Simeonem Metaphraſtem habetur, ſic loquutus legitur: *Ceſſate chariſſimi, Dominus meus Chriſtus fuit cruci affixus, reprimens Angelos, ne hominum genus [illegible]ciſ[illegible]erentur.*

604. *Aliarum iniuria, & contumelia cenſoni noſtra tribuēda, non inferenti.* *S. Valerian.* Vellicat te quispiam verbis [illegible] pungit contumeliis [illegible] quem ſenſus [illegible] cenſioni tuæ aſſigna, non inferenti audaciæ, iniuria afficis [illegible] qui putas te affici, non afficeret ſi non putares; ſæuit in ſe ipſum, [illegible] in ſe ſæuientis cuſtodi [illegible], & corde [illegible], quibus iugiter mordeatur [illegible] Valeriani homil. 12. *Scimus [illegible] quod aliquoties in conte[illegible] laceratis auribus corda ſuſpi[illegible] ſed ip[illegible] faci, qui litigi[illegible] homi[illegible] verba cuſt[illegible] maculat, qui alterius di[illegible] queritur in ſe [illegible].*

Contumelia ſilentio, & manſuetudine excipienda. *S Petr. Dam.* Cont[illegible] & con[illegible]ia ſilentio, & manſuetudine excipiend[illegible], vt ab eorum ictu nos ſub[illegible]amu[illegible], rem [illegible] n[illegible], & ſagittæ ſimilitudine explicabat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 13. cap. 2[illegible]. *Illatis*, inquit, *contumeliis non vox [illegible]tumelioſa re[illegible]ondeat, ſed aut conuiciantis amaritudinem modeſtia reſpondentis obtuſſet. aut ſi [illegible] facile [illegible] non poteſt [illegible] ne iurgium feraliter e[illegible], ira linguam [illegible] compeſcat, [illegible]nibus nempe [illegible] ſæpe veliſicata ſum[illegible]tur ſi autem antenna deponitur, omnis mox flaminum impetus neceſſe eſt i[illegible]aniter offendatur. Ictum quippe com[illegible] conui iati [illegible] [illegible] ponit.*

Pro maledictis [illegible] bon[illegible] mo[illegible] debemus. *1. Reg. 2. 1* Denique pro male[illegible] r[illegible]ondere bonis muniis debemus. rep[illegible] con[illegible] pro opprobriis, quæ in nos iac[illegible]ntur; hoc [illegible]bat Anna dum caneret 1. Reg. 2. 1. *Dilatatum eſt os meum [illegible] inimicos meos*, a[illegible]us linguam [illegible] acuit [illegible] vt ſerientes refe[illegible], aliter ipſa fe[illegible]it, ali[illegible] fa[illegible] docuit, non exacuit os ad conuicia, ad moni[illegible] dilatauit, nobis

Nouarini A[illegible] S. Patr.

[illegible] ſancti Chryſoſtomi [illegible] de [illegible] (S. Chryſ.) [illegible]

EXCVRSVS XCI.

Inuidiæ ſpinæ eius mentem pungunt, quem corripiunt.

Inuidia fecit vt mundus totus *duobus fratribus eſſet anguſtus.*

Cain inuidia pungebatur *cum deberet commiſſo ſcelere.*

Alterius laudes ſpinæ *inuido ſunt.*

Spinæ *in inuidi corde, quæ ſunt euellendæ.*

Inuidiæ ſpinis *inuidi punguntur*

Conſcientiæ vngulis *inuidus diſcerpitur.*

Inuidos inuidia torquet.

Inuidi facinus *in alios ſæuientis non facile Deus patitur deleri.*

Inuidi cruciatus *quàm magnus.*

Inuidus prior *inuidiæ* ictum *ſentit.*

Inuidi tormenta *aliorum gloria.*

Inuidi magis propitium *Deum iis reddunt, quibus inuident.*

INuidia C[illegible]n corripuit, vt in fratrem inſurgeret, nimirum, nec tota mundi latitudo duobus [illegible] fuit, dum [illegible] liuor obſideret. Feſtiu[illegible] ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 4. *Inuidia fecit, vt mundi tota duobus [illegible] anguſta fratribus latitudo, namque ipſa Cain, iunioris erexit in mortem, vt eſſet ſolum zeli liuor facere, quem primum fecerat lex naturæ.* 605. *Inuidia fecit, vt mundus totus duobus fratribus eſſet anguſtus.* *S. Pet. Chry.*

Cain inuidia pungebatur, cum deberet commiſſo ſcelere. Exarſit ita Cai[illegible] antequam occideret fratrem, quin ira ſi[illegible] ad fratricidium viam ſtrauit; ſed ill[illegible] fratri morte inuidia non deferbuit, adhuc mortuo Abele in corde Cain viuebat inuidia, con[illegible]debat illius facies non patri ſceleri. pœnitentia, ſed inuidia correptus ob fratris oc[illegible] non occi[illegible] felicitatem, dictum illi à Deo eſt, *Cur conci[illegible] facies tua*. Geneſ. 4. *Angebat illum non pecc[illegible] ſuum, ſed fratris proſperitas? id enim Aquila [illegible]ificauit, dicens: Hunc in modum [illegible] eſt Cai[illegible] vehementer, & concidit vultus eius.* ait magnus ille auctor; Pungebat i[illegible] or, c[illegible] deberet commiſſum ſ[illegible]. Gen. 4.

Alterius laudes ſpina inuido ſunt. *S. Baſil.* Non ab r[illegible] punctum [illegible] inuidia Cainum dixi, nam ſpinarum inſtar illius mentem pungi[illegible] inuidi[illegible], quem tan[illegible], alterius [illegible] mundi [illegible] ſunt. quibus igitur [illegible] cruc[illegible]tur. notauit iſtuc ſanctus B[illegible] Hom. de inu[illegible], dum ait. *Fontem ſcaturientem nemo obturat, & [illegible] ſplendente nemo oculos obuelat, neque inuides illis, ſed ſibi ipſi comprecatur, vt frui contingat. Verum ſermone ſpirituali in*

Eccleſia ſcaturiente, & ore ſuo ex donis diuinis inſtar fontis emanante, non ſustinet audire, cum laudatur, cum grato animo ſuſpicit vtilitatem, ſed purgaret ei plauſus audientium, & vellet neque eſſe, qui vtilitatem capiat, neque qui laudet.

Spina in inuide corde ſunt euellendæ. S. Auguſt.

Spinas in inuidi corde vidit etiam ſanctus Auguſtinus, & docuit euellendas, ſic ille ſcribit ſerm. 83. de temp. *Conſideret vnuſquiſque conſcientiam ſuam, & ſi ſe videt de proſperitate proximi ſui inuidiæ veneno percuſſum, euellat de pectore ſuo ſpinas, & tribulos, vt in eo ſemen Domini quaſi in fertili agro multiplicata ſegete luminis concipiatur, vt amaritudo inuidiæ, Chriſti dulcedine leniatur.*

Inuidia ſpinis inuidi punguntur. Exod 1. 13. Oleaſt.

606. Inuidia cùm in Dei populum Pharao, & Ægyptij æſtuarent, dum viderent eo magis multiplicari, quo magis opprimerentur, ait de illis Moſes Exod. 1. 13. *Oderant filios Iſrael Ægyptij, & affligebant illudentes eis*; in poſtremis huius verbis latere ſpinas vidit Oleaſter dum ... pulchrè docuit: *Spinis puncti ſunt Ægyptij*, inuidiæ nimirum ſtimulis cruciabantur dum Hebræos viderent proſperari; ſic igitur loquitur Oleaſter hic: *Poteſt locus iſte ſic reddi, & ſpinis puncti ſunt, ... a facie filiorum Iſrael*: addit ad explicationem, id eſt, tanto eos odio proſequebantur, vt cum eos viderent, quaſi aculeis pungebantur, tantus eos liuor corripiebat, & odium: benè de inuidia ſenſit etiam Socrates, cum eam *animi ſerram* vocauit.

Conſcientia vngulis inuidus diſcerpetur. S. Aug.

Excogitatæ fuere in Chriſti Martyres vngulæ, quibus eorum corpora cruciarentur; vngulas in ſe ipſo habet, cui inuidiæ domicilium eſt, hinc illud ſancti Auguſtini ſerm. 83. de tempore: *Quid infelici viro praſtat inuidus quem in ſecretis conſcientiæ quibuſdam vngulis liuor ipſe diſcerpit.*

Hoc bonum inuidia habet, quòd inuidos torquet, & abſumit; hinc illud in Epigram. Græcis,

Inuidos inuidia torquet. Græc.

ὁ φθόνος ἐστὶ κάκιστον ἔχει δέ τι καλὸν ἐν αὐτῷ, τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ καρδίας. hoc eſt, *Inuidia eſt peſſimum quid, ſed habet quoddam pulchrum in ſe, conſumit enim inuidentium oculos, & cor.*

Inuidi facinus in alium ſæuientis non facilè Deus patitur deleri.

Inuidi in nocentem ſæuientis facinus non facile Deus patitur deleri, proſtare vult, vt iniuſta molitum iugiter accuſet; hinc iaciens Saul lanceam in Dauidem, ferire Deus parietem voluit, vt ictus eius audaciam indicaret, adeò vt negare quod tentauerat non potuerit, proditurus pariet, quod ipſe tacuiſſet. Egregiè rem verſat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 15. dum ait: *Haſtam iacit in Dauidem, ictum verò paries excipit, omnibuſque facinus indicat. non enim omnia videns oculus hic curam remiſit, neque ictum telum diuinam prouidentiam præteriit. Ita Dauid periculo exemptus eſt, & lapis funeſtæ manus momentum teli ſuſtinuit, impreſſionem, atque audaciæ facti accuſator in natura ſenſus experte teli tulit ſymbola.*

S. Baſil. Sel.

Inuidi cruciatus quam magnus. S Antioch.

607. Inuidia quam noxia ei ſit, qui ea corripitur, nouit ipſe duo illa murdetur. Inuidi cruciatum ita nobis deſcribit ſanctus Antiochus homil. 55. *Plane inuidia vehemens atque atrox malum, ac modis omnibus crudele eſt, qui enim cuipiam inuidet, animi angore diſcruciatus, contabeſcit, miſerè eliquatur totus, inuidia enim quaſi vermis in ligno, & in veſtimento tinea: ita cor denique, & faciem eius conſpuit, ac maceras heleti pallore, qui ſimel in ipſius manus inciderit.*

Inuidus prius inuidiæ ictu ſentiat. Franco Ab.

V... ... ...ius, inuidiæ ictum ſentit, quàm alium perim... ... dia ſæuitiem ipſe experi... ... quam ... ... cat in alios. Franco Ab-

ba ... ... Dei ... *Abel ... ... vidis, ... inuidit ... ... ſua ... prius ipſe conſpſius ... ... , cui non aliud crimen fuit, niſi quia innocens fuit.*

Inuidi tormenta acerrima.

Hoc tortor ... ... æque inuidia eſt, cuius mentem ... ... bona, quæ ... ... inuidiæ obiiciuntur, ... tormenta ſunt, vt eos, qui in Stephanum ſæuiebant, torqueret Deus, Stephani faciem ſplendere ... tanquam Angeli, ſic enim habetur Act. 6. *Viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli*, non ob meritum, ſed ad pœnam hæc viſio fuit, quod expendebat ſuis verbis Euſebius Gallicanus hom. de ſancto Stephano: *tanquam non fuit hoc illis gratia meriti, ſed pœna peccati. nam dum morientis proditur gloria, perſequentis torquetur inuidia: vide inuidiæ acerbitatem, pœna nulla aptior torquendis inuidis inuidia.*

Act. 6.

Euſ. Gall.

Inuidi ... ... quibus inuidens. S. Chryſ.

Denique hoc inuidi conſequuntur, vt bona iis offerant, quos inuidia proſequuntur, acuant que contra ſe Dei iram, propitium Deum reddant ei, cui inuident: id quod notabat ſanctus Chryſoſtomus hom. 42. in Matthæum, *Quanto*, inquit, *maiore inuidia laboras, tanto maiora illi offers bona cui inuides. Deus enim, qui omnia perſpicit, cum viderit innocentem iniuria circumuentum, extollit multo magis, clarumque illum facit, inuidentem autem deprimit.* Deprimi qui non vult, inuidia corripi ſe non ſinat.

EXCVRSVS XCII.

Quàm noxium inuidiæ virus, quam lethale inuidiæ venenum.

Inuidia ſæculorum venenum.
Inuidia virus *veritatem ſupprimit.*
Inuidus prior inuidiæ venenum *ſentit.*
Inuidus alienorum bonorum bono odore occiditur.
Inuidia tyrannidem *in eos exercet, quos corripit.*
Inuidia peſſima fera.
Peſtifera beſtia *inuidia mordet quos afficit.*
Virulenta inuidia fera.
Inuidum inuidia lacerat.
Inuidia viperæ, *&* baſiliſco *par.*
Inuidia peritus vrgeri ad magna *debet.*

Virus inuidiam dixit, dixi venenum, non falſus fui. nam vere eſt omni alio nocentius, 608.
noxius omni alio, hoc titulo plures ex Patribus inuidiam donauerunt; ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 3. *Inuidia malum vetuſtum, prima labes, antiquum virus ſæculorum venenum, ... cauſa funeris*; & ſerm. 48. *Inuidia delictorum venenum, criminum virus, peccatorum mater, origo vitiorum, hanc qui non viderit, mala neſcit.* Euſebius Gallicanus hom. 8. ad Monachos, *ſuam animam inuidus liuoris veneno aſpergit*, Ioannes Sariſbarienſis lib. 7. de nugis curial. cap. 24. *Plane nihil eſt quod ... ... impugnet, quam venenum inuidia* ... vbi mentes hoc venenum infecerit ... ... debet. Iudæi antequam Chriſti gloriam viderent, ſacræ Scripturæ teſtimonia, quæ de eo erant ... medio protulerunt libere inclamarunt: *i... ... in Iuda* ... Matth. 2. inuidia vero ... eum

Inuidia ſæculorum venenum. S. Petr. Chryſ.

Euſeb. Gal.

Ioan. Sariſb.

poſtea

poſtea præſe[illegible] quod expendebat ſanctus Chryſoſtomus [illegible] in Matthæum. *[illegible]*, inquit, *pri[illegible] ac veneno inficerentur inuidiæ, ſimpliciter de illo teſtimonia prædicta recitabant; vbi vero aſpexerunt gloriam eius de miraculis [illegible] liuore corrupti, ſupprimunt veritatem, vt hinc appareat inuidos prius inuidia venenum ſentire, quam illos quibus inuident*, quod idem ſanctus Pater firmat hom. 15. in cap. 1. Ioannis. *Graue vitium inuidia eſt dilecti[illegible], graue, inquam, & exitioſum, non his quibus inuidetur, ſed ipſis inuidentibus. Primùm enim eos offendit, conſumitque tanquam mortiferum quoddam virus eorum animum occupans.*

S. Chryſoſt. Inuidus prior inuidia venenū ſentit. Idem.

Inuidus aliorum bonorū bono odore occiditur. Plut.

Videt inuidus aliorum gloriam, torquetur ſtatim, venenum inuido eſt, quòd gratus odor non inuido eſſet; bruta quædam feruntur vnguentorum odore in rabiem agi. Plutarchus in comment. de præcept. connubial. *Felem*, inquit, *vnguentorum odore exagitari, & in rabiem ferunt agi.* Inuidi imaginem hic habemus, ipſe quoque bono bonorum odore cruciatur, torquetur, occiditur.

S. Aug.

Flectendum huc, quod habet ſanctus Auguſtinus in Pſal. 44. *Poſt odorem, inquit, vnguentorum tuorum curremus. illi autem aliquando magis eum videbant in gloria prædicationis Euangelij, & in vita inculpabili, tantò magis inuidia torquebantur, & occidebantur bono odore*, quo ſcilicet alij recreabantur. Verè non eſt bonus, qui bono bonorum odore non reficitur.

609. Non ſe intra inuidi pectus inuidiæ cohibet venenum, alios etiam petit, alios inuadit; inuidiæ virus, quid poſſit, ſenſit Ioſeph cùm fratrum ſuorum inuidiæ patuit, fraterni liuoris ſæuitiem ſenſit, eò quippe inuidia fratres adegerat, vt non poſſet quicquam fratri pacifice loqui, vt habetur Gen. 36. quod expendens ſanctus Chryſoſtomus hom. 61. in Gen. ait: *Quid eſt, nihil poterunt loqui ei pacificè? quia affectio dominabatur eis, & inuidia quotidie verſabat, quaſi captiui facti, & tyrannidem huius mali ferentes in dolo loquebantur, & nihil pacifice loqui poterant.*

Inuidia tyrannidem in eos exercet, quos corripit. S. Chryſoſt.

Filiorum inuidiam inouere viſus eſt Iacob, cùm à fera peſſima deuoratum Ioſephum dixit Geneſ. 37. nam, vt ait Vgo Careoſis in cap. 23. Prou. *Inuidia eſt illa peſſima fera, de qua dicit Iacob Gen. 37. Fera peſſima deuorauit filium meum Ioſeph.* Fera dicitur etiam à ſancto Chryſoſtomo hom. 54. in Ioan. *Fera*, inquit, *venenoſa inuidia eſt, fera immunda, & morbus voluntatis omni venia, & excuſatione indigna, omnium malorum & mater, & author; quamobrem eam radicitus euellamus.* non mirum ſi *mordere* inuidiam dixit Sidonius lib. 1. epiſt. 1. *Si genuinum molarem inuidia non fixerit*, tanquam peſtiferam beſtiam occidendam monuit ſanctus Chryſoſtomus hom. 42. in Matth. *Interimamus*, inquit, *peſtiferam hanc beſtiam, ac multa eius capita detruncemus.*

Inuidia peſſima fera. Vgo Car. S. Chryſoſt.

Peſtifera beſtia inuidia mordet quos afficit. Sidon. S Chryſoſt.

610. Vi[illegible]lenta fera inuidia eſt, quæ non in eos tantùm ſæuit, quos petit, ſed quos poſſidet. Viperæ eam pa[illegible] ſanctus Auguſtinus, quam perhibent ſciſſo materno vtero in lucem prodire; ſic ille ſcribit ſerm. 83. de Temp. *Sicut aiunt: Viperas dilaceratio, & dirupto illo [illegible] materno vtero, in quo concepta ſunt, naſci, ita [illegible] inuidia natura illam ipſam animam, a qua concepta eſt, conſumit, & perdit*; lacerantem, ac proſcindentem inuidi mentem inuidiam vidit etiam ſanctus Ambroſius de fuga ſæculi cap. 4. & mouet fugiendam: *Fuge*, inquit, *inuidiam, quæ non ſi[illegible]cnos, verùm multo magis eum, quem poſſederit, lacerare [illegible]enit.* Viperææ naturæ inuidiam animum [illegible]nſet etiam ſanctus Chryſoſtomus hom. 7. in epiſt. ad Romanos, dum de inuidia ſermone loquens ait: *Cuinam huiuſmodi animum conſideris? cui viperæ, cui ſerpenti, cui lumbrico, cui canthari?* Baſiliſco inuidiam pariat ſanctus Bernardus, quem ferunt in oculis ferre venenum; ſic ille ſerm. [illegible] in Pſal. Qui habitat: *Baſiliſcus (vt aiunt) venenum in oculo gerit, peſſimum animal, & præ omnibus execrabile. Nec capis oculum venenatum, oculum nequam, oculum fa[illegible]inantem? inuidiam cogitato. Quid vero inuidere, niſi malum videre eſt?*

Virulenta inuidia fera. S. Aug.

Inuidum inuidia lacerat. S. Ambr.

Inuidia vipera, & baſiliſco par. S. Chryſoſt.

S Bern.

Patuit, & Ioſephi virtus baſiliſci huius virulentiæ, feræ huius ſæuitiei, ſed patuit tantum; fortior fuit, quàm vt deiici potuerit, & maior quo maiori petitus inuidia fuit, ad Ægypti quippe regnum fratrum cum inuidia extulit, qui virtutis regnum non tenebat, fortis inuidorum liuore excitatur, ad magna, ad grandia prouocatur. Petri Bleſ[illegible]ſis hæc ad hanc mentem ſunt verba epiſt. 80. *Virum fortem excitat, ad virtutis exercitium alieni liuoris aculeus, nec mentis oculos torpere permittit inuidia detractorum. Iacob, qui in baculo ſuo Iordanem tranſierat, non rediiſſet cum duabus turmis, niſi eum inuidia Eſau agitaſſet. Ioſeph non imperaſſet Ægypto, niſi ipſum fratrum inuidia vendidiſſet.* Imitemur Ioſephum, inuidia petiti ad cœli regnum vrgeamus.

EXCVRSVS XCIII.

Abelis, & Caini munera, & ſacrificia inter ſe conferuntur.

Diſplicuère Deo Caini munera, *quia auaritiam ſapiebant.*

Selectiora *Deo offerenda Abelis exemplo, non deteriora, vt Cain.*

Parua *Deo non offerenda cùm magna poſſumus.*

Negligentiæ *notatus Cain.*

Tarditas *in Dei cultu damnata.*

Offerentis improbitas *improbata.*

Pœnitentia *cæteris donis gratius.*

Offerentis animum *magis Deus ſpectat, quàm* oblatum *munus.*

Hilaritas, *&* alacritas *in Dei obſequio deſideranda.*

Gratum Deo munus non eſt, quum quis ſua *obtulit, non* ſe ipſum.

Noſtrùm eſt Abelem *imitari, à* Caini *moribus abire.*

Non erit ab re, neque extra legentis vtilitatem, ſi de Abelis, Cainique muneribus, ac oblationibus diſſeramus, proba nobis monita hinc decerpentes, quæ veram in donis offerendis pietatem offerentibus inhalent. 611.

Placuere Deo Abelis munera, quòd naturaliter nata, Caini verò auaritiam quandam ſapiebant; id quod in hunc modum explicabat Freculpus Epiſcopus tom. 1. Chron. lib. 1. cap. 6. *De frugibus, inquit, terræ munera Cain obtulit, Abel autem de primogenitis agnorum, & lac. Deus enim hoc potius ſacrificio delectatus eſt, quod ſpontaneè, & naturaliter ortum fuerat, & non in illo, quod ex inuentione hominis auaritiam videbatur*, qui ſapit dom Deo litat, ab eo aberit quod auaritiam ſapit.

Diſplicuere Deo Caini munera, quia auaritiam ſapiebant. Freculp.

Diſplicuere præterea Deo Caini ſacrificia, placuere Abelis, quia ab iſto ſelectiora oblata, ab illo deteriora; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 72. in Ioannem: *Nam etiam Cain melius fuiſſet,*

Selectiora Deo offerenda Abelis exemplo, non deteriora vt Cain. S. Chryſoſt.

ſ[illegible] nihil omnino [illegible], quam [illegible] Deum [illegible] prouocare. [illegible] deteriora [illegible] proxe[illegible] aliena offert [illegible] quo pacto Deum non [illegible]cat? [illegible] Noli [illegible] aperte [illegible] me hor[illegible] Eodem [illegible] ctabat [illegible] Cyrillus Alexan[illegible] lib. [illegible] Geneſim. *Obtulit [illegible]. Abel, quæ [illegible] antiora præſtant. [illegible] habebant [illegible] ſ[illegible]candi haud ignarus adipes quoque [illegible]. Cain non eo modo, [illegible] offerebat. Quæ enim ex tempore [illegible] res [illegible], ſuis deliciis re[illegible] quæ [illegible] habe[illegible], Deo [illegible] imo [illegible] non cru[illegible]* [illegible] Petrus Chryſologus [illegible] Cain, qui [illegible] Deo parua [illegible] totum [illegible]eperat, ingratus Po[illegible] ſic diuiſit, ut quod erat [illegible]mum, hoc adhæreret Altari, quod erat optimum, [illegible] ſeruaret [illegible]ſum. Denique [illegible] ſua [illegible] male parti [illegible] cum au[illegible]ore [illegible] ſe ſuoſque poſteros, [illegible] vita, [illegible] ab humano genere [illegible]. ex quibus verbis habes non pec[illegible]ta tantum [illegible] a Caino, ſed & pa[illegible] nec bene [illegible] [illegible] tempo[illegible]

S. Cyrill.

S. Pet. Chryſ.

612. [illegible] Ambr[illegible] Gen[illegible] tiem [illegible] Cain [illegible] tat [illegible] quæ [illegible] ter[illegible] [illegible] *bonum [illegible] ſi[illegible] non di[illegible] quia [illegible] ioratibi [illegible] mihi [illegible] Auguſtinus [illegible] ſibi [illegible] eas quæ [illegible] Deo.*

S. Ambr.

S. Aug.

[illegible] in Dei cultu damnata.

No[illegible] Caino [illegible] non [illegible] Doctores, nempe tarditatem, quia primitias ſibi [illegible] ſeruauit, [illegible] Deo obtul[illegible] [illegible] ſacrificio Abel[illegible], & Caini. *[illegible] eſt poſt ali[illegible] dies, obtulit Cain de fructu terræ [illegible] Domino. Duplex [illegible] ſum amantis crimen. Vnum [illegible] quod poſt al[illegible] non conti[illegible] gratias [illegible] Deo; alterum, quod de fructu obtulit, non de primo fructu, quas vocamus primitias deriuatiuo nomine. vtriuſque rei cauſam ſcrutemur. prius eam, quæ præcedit ordine, oportet eos, qui boni aliquid faciunt prouolare ante alios, [illegible] incunctanter amoliri impedimenta omnia.* Phil[illegible] [illegible] inſiſtit ſanctus Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio c. 22. *An ignoras,* inquit, *quod Cain propterea di[illegible] ſacrificium, quoniam non primitiua obtulit, ſed primitias ipſe perfunctus eſt, de ſequentibus munus Deo temnis off[illegible]. Abel autem primitiarum ſuarum oblatione prædatus mer[illegible] pietas laudat oraculo?* Contrà verò de Abel [illegible] lib. [illegible] epiſt. 2[illegible] *Ideo Abel placuit, quia non eſt [illegible] ſuum mor[illegible], qui de primitiuis ouium obtulit;* idem habet ſanctus Petrus [illegible] *Iuſtus Abel, qui de ouibus ſuis, quas [illegible] Dominus dederat, primitias Domino putauerit [illegible]ferendas, & ideo plus placuit Deo, quia moram non fecit, deuotè [illegible] probauit.*

S. Ambr.

Idem.

Idem.

Al[illegible] flexit ſanctus Iſidorus Peluſiota, putátque in C[illegible] ſacrificio offerentis improbitatem diſplicuiſſe, hæc eius verba lib. 1. epiſt. 2[illegible]0. *[illegible] quidem a me quæſiſti, [illegible] reſponſum meum literarum ſacrarum [illegible] confirmarem, illud ſcito, quod Cain, [illegible] obtulit, [illegible] eorum, quæ enata fuerant primitias. [illegible] Deus animi [illegible] ſui improbitatem perſpiciens, ad eum oculos minime coniecit: nec [illegible] munera ſuſcepit, quamuis etiam alioqui ex voluntate, atque animi inſtituto oblata.*

Offerentis improbitas improbata.

S. Iſid. Pelus.

[illegible]tatin [illegible] præ [illegible] dono Deo fuiſſet, ſi pœni[illegible] [illegible] C[illegible] in [illegible] peccauerat, vnde eſt illud ſancti Baſilij Seleuciæ Epiſcopi orat. 4. *Si dolorem pœnitentia Cain pretium ſuperaſſet antecedens ſacrificium, doni namque loco retractationem conſilij Deus admittit.*

Pœnitentia cæteris donis gratior.

S. Baſ. Sel.

A[illegible] 613
[illegible] eſt [illegible]
cap. [illegible]
[illegible] Quæ [illegible] *[illegible] id eſt, maiorem hoſtiam [illegible] Deo quam Cain: non quod illa hoſtia re[illegible] [illegible] qui [illegible] melius [illegible] benevolo animo obtul[illegible] [illegible] multiplicata fuerit.*

Hilaritatem, alacritatemque in offerente Caino [illegible] ſanctus Bernardus ſer. [illegible] in C[illegible] ait quippe, *Hilarem datorem diligit Deus; [illegible] triſtem? Profecto qui re[illegible] exit [illegible] ob alacritatem [illegible] dorem, [illegible] Cain, quia [illegible] viderat [illegible] eius, triſtitia, & liuore Aduerte qualis color triſtitiæ, ſeu inuidiæ ſit, qui Dei a ſe auertit aſpectum.*

Hi[illegible] in D[illegible] de[illegible]rata.

S. Be[illegible]

Denique [illegible] munus eſſe non potuit, qui Deo ſua obtulit, non ſe ipſum. Deo ſua litauerit Cain, non litauit ſe; ſe ipſum ſibi retinuit, quod non fecit Abel. huc euaſit Beatus Rupertus [illegible] comment. in Gen. cap. 12. *Vterque,* inquit, *[illegible] obtulit [illegible] proinde vterque rectè obtulit, ſed non [illegible] vterque diuiſit. Nam ille Cain, ſcilicet cum Deo offerret ſua, ſe ipſum ſibi retinuerat, repoſitum habens in cupiditate terrena. Huiuſmodi portionem Deus non accipit.* Præiuerat in hac re ſanctus Auguſtinus, cuius hæc eſt [illegible] hæc verba lib. [illegible] de ciuitate Dei [illegible] *Datur [illegible] propterea Deum non [illegible] in munera eius, quia hoc ipſo malè diuidebat dans Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſe ipſum; quod omnes faciunt, qui non Dei, ſed ſuam ſectantes voluntatem, id eſt non recto, ſed peruerſo inde viuentes, offerunt tamen Deo munus.*

S. A[illegible]

Noſtrum eſt Abelem imitari, vt id[illegible]mus, capiamus, idem, quod de Felice [illegible] cupiebat Venantius Fortunatus lib. 3. carm. 25. aiebat:

Venant.

Quæ data Chriſte tibi felicis munera ſint,
[illegible] tunc tribuit de [illegible] pa[illegible] Abel.

Noſtrum eſt à Caini mente, & [illegible] abire, ne alicui occinatur illud, quod in impium quendam inuehens, protulit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Caini exemplo creatori honorem affers ſine honore, & munus ſine muneris merito.*

Noſtrū Abelem imitari, a Caini moribus abire.

ADAGIVM DCCXXIX.

Quod non videt oculus, cor non dolet.

PRouerbium vulgo iactatum fuiſſe indicat ſanctus Bernardus ſerm. in feſto omnium Sanctorum, his verbis: *Vulgò dicitur,* QVOD NON VIDET OCVLVS, COR NON DOLET. Mirum, quam externarum rerum obiecta, quæ oculis obiiciuntur, cor vel in hanc, vel in illam partem moueatur. 614.

ADAGIVM DCCXXX.

Os plumbeum.

OS aureum Chryſoſtomum [illegible]at, quod nomen ab aur[illegible] [illegible] [illegible] eſt, [illegible] plumbi [illegible] *Os plumbeum* [illegible] dicetur

[illegible] habere [illegible] quotidie [illegible] nihil [illegible] rotum [illegible] & hebes, & ſua [illegible] contemptibil[illegible] ne aliud G[illegible]lleb[illegible] ſerm. 8. in Cantica: PLVMBEVS MOS eſt, qu[illegible] loquitur nihil acutum, nihi de ſuperi[illegible], ſed totum [illegible]miſſum eſt, totum hebe[illegible] totum de imis f[illegible], & de iniquis; nam iniquitas ſedet in talento plumbi.

ADAGIVM DCCXXXI.

Remigationem ad puppim conuertere.

SAnctus Gregorius Nazianzenus orat. 30. quæ eſt in laudem Baſilij, ita loquitur: *Repente mutato conſilij* REMIGATIONEM AD PVPPIM CONVERTI, *ab illius partibus ſtans, dubiámque victoriam reddidi*; in quibus verbis prouerbialem formulam notauit etiam Scholiaſtes, dum ait: REMIGATIONEM AD PVPPIM CONVERTI: *prouerbium de iis, qui curſum reflectunt; metaphora ducta a remigibus, qui prorum in remigando pulſantes puppim rurſus pulſant, cum nauim conuertunt; hoc adagium iis quadrat, qui conſilium in diuerſum mutant, vel partes, quas priùs tuebantur, deſerunt, atque in contrarium nituntur*, prouerbium igitur habes, & prouerbij vſum.

ADAGIVM DCCXXXII.

Indicatio longi ſubſellij.

615. PRouerbium de re graui, & quæ non niſi à maximo iudicum conſeſſu cognoſci præ ſuo pondere debeat; ſicut è conuerſo ſubſellij non longi dicetur, quæ leuis ſit, nec multa diſcuſſione indigeat. Sanctus Ambroſius epiſt. 41. quæ eſt ad Sabinum, *Non erit* LONGI SVBSELLII *iſta* IVDICATIO, *& mora*; prouerbium autem in hiſce huius Patris verbis & Scholiaſtes notabat.

ADAGIVM DCCXXXIII.

Hyeme frigidior.

HOmo ſtupidus, tardus, & inſulſus, nullo prudentiæ, induſtriæque calore præditus, prouerbialiter hyeme frigidior dicetur; hoc titulo inſignitur Marcion à Tertulliano lib. 1. contra ipſum cap. 1. *Marcion*, inquit, *nihilo obſcurior*, HYEME FRIGIDIOR, *gelu fragilior*; quo donari ſimiles poterunt, & vniuerse illis aptari, qui nullo ſedulitatis calore in ſua feruntur, grandi torpore in rebus omnibus corripiuntur.

ADAGIVM DCCXXXIV.

Qui ſeruum ſuum ſeruat, aurum ſuum cuſtodit.

REtum cuſtodiam à ſeruorum ſedulitate plurimum dependere experientia ipſa loquitur; hinc in prouerbium abire præfixa ſententia potuit, & ve[illegible] abiiſſe auctor Olcaſter eſt, qui in cap. 32. E[illegible]i ait, *Prouerbium commune eſt apud nos:* QVI SERVVM SVVM SERVAT, AVRVM SVVM CVSTODIT: *& qui ſeruum prodigit, pecuniam*, tantum refert, quos, qui ſeruos habeat, & qualem ſe habeat in ſeruos.

ADAGIVM DCCXXXV.

Carbones ipſi moleſtiam nobis inferunt, etiamſi flammam ipſam effugerimus.

PRouerbiali hac vtemur formula, quoties 616.
vitato maiori diſcrimine, minus quoque nobis infeſtum eſt; prouerbiali loquutione inicuris ſanctus Gregorius Nazianzenus, ita loquebatur: CARBONES IPSI MOLESTIAM NOBIS INFERVNT, ETIAMSI FLAMMAM IPSAM EFFVGERIMVS.

ADAGIVM DCCXXXVI.

Fracta naui de mercibus diſputare.

CVm de re aliqua fruſtrà, & caſſo labore diſputatio inſtituitur, quæ iam periit, amplius aut non eſt, aut in noſtra poteſtate non eſt, vt verba, quæ de illa afferuntur, in aërem ferantur, nihil profutura vtemur hoc prouerbio; hoc fere ſenſu illud extulit ſanctus Hieronymus epiſt. 11. quæ eſt ad Ageruchiam viduam in Megarentes inuehens: *Verùm*, inquit, *quid ago?* FRACTA NAVI DE MERCIBVS DISPVTO; ſi perditis diuitiis, de diuitiarum diſpoſitione, aut patrimone quis cogitet, locus huic prouerbio erit, & ſimiliter ſi ſimilis euentus in re alia acciderit.

ADAGIVM DCCXXXVII.

Solatium miſeris eſt ſocios habere pœnarum.

VVlgo iactari hoc ſolet, & quadam prouerbij ſpecie circumferri, cùm ſignificare volumus aliorum conſortium, quos ſocios in calamitatibus habemus, noſtras quodammodo minuere, reddereque leuiores; id ſcite ad Chriſtum ipſum porrigit Thomas a Kempis, qui ſeruorum ſuorum comes in eorum tribulationibus eſt; ſic ille ſcribit tract. de valle liliorum cap. 16. *Dicitur in prouerbiis à multis*, SOLATIVM EST MISERIS SOCIOS HABERE IN POENIS; *quis eſt iſte ſocius tam bonus, & pius, qui ſcit compati miſeris, & infirmis? Iſte eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro nobis paſſus, & crucifixus; qui in Euangelio dicit ſe medicum, & paſtorem eſſe animarum, & conſolatorem tribulatorum, pauperum, & infirmorum.*

ADAG. DCCXXXVIII.

In medio gehennæ expectare ſalutem.

ESt eo loco auxilium opémque expectare, vbi expectatio caſſa, nullaque futura ſit; ſpes enim omnis exulat à gehenna. Iacit ſanctus Bernardus hoc dictum in eos, qui tempore præſenti abutuntur,

abutuntur, nec agunt pœnitentiã, cùm poſſi[illegible] ex eius verba ſerm. [illegible] in Cant. *Ito die [illegible], [illegible] bis ipſe Deus Rex noſter ante ſecula operatus [illegible] in medio terræ. I ergo tu, & in medio [illegible] expectato ſalutem, quæ iam facta eſt in medio terræ, quam tibi ſomnias prouenturam inter ardores ſempiternos facultatem veniam promerendi, cum iam tranſiit tempus [illegible]endi.* Quod opportune in eos torquebi[illegible], qui laxæ ſalutis curam in tempus illud reiiciunt, quod omnem ſpem adimit ſalutis recipiendæ.

EXCVRSVS XCIV.

Pœnitentia citò ineunda, non in finem vitæ reiicienda.

Pœnitentiæ, quam quis in extremis poſitus obit, parum fidendum eſt.

Celeritas in conuerſione probatur.

Maximè poſt Chriſti aduentum pœnitentia cito obeunda.

Ingentium malorum cauſa peccata peccatis adiicere.

Timeri magis Deus debet, quo magis pius, & patiens.

Homo volucribus ſimilis, vt cæleſtia euolet.

Et vt cito ſe à lapſu ſurripiat.

617. *Pœnitentia quam quis in extremis poſitus obit parũ fidendum eſt.* POEnitentia, quæ in vitæ finem reiicitur, ſæpe tanquam non vitalis ſolet a Deo reiici, ægrè enim obitur, cum ægritudo mentem torquet, & premit, inſanus audire debet, qui pœnitentiam negligit, cum ſanus eſt, ægrotare pœnitere ſole[illegible], quæ in ægritudine initur; infirma pœnitentia fere eſt, quam vltima exculpſit infirmitas, timendum ne cum moriente ipſa quoque moriatur, & in nihilum abeat. Cum iam iam excidendus velut arbor, & à regno deiiciendus eſſ[et] Nabuchodonoſor poſt expoſitum ſomnium adiecit Daniel cap. 4. *Quamobrem Rex [illegible] meum placeat ti[bi], & peccata tua eleemoſynis redime, [illegible] iniquitates tuas miſericordiis pauperum*; aurum da indigentibus, quia regnum non potes, eo priuandus, facultates diſtribue, nam poteſtatem non potes; quid inde boni Regi non bono? Pergit: *F[or]ſitan ignoſcet delictis tuis*; cur non abſtulit illud *forſitan?* cur ſecurum non fecit Regem de venia obtinenda? Ne ſibi quiſquam fideret de ea pœnitentia, quam extremis poſitus obit, ſpem Regi pollicetur, non ſecuritatem; quia nempe iam iam trudendus è Regno, & ab hominum conſortio erat abiturus, cum feris futurus beſtiis ſimilis. Præclare id expendit Saluianus lib. 1. ad Eccleſiam Catholicam vbi hæc Danielis verba vertans inter alia hæc tandem adiicit plena formidinis: *Propheta ipſe, qui Regem ad redemptionem criminum vocat, per hac ipſa, quæ dicit debere fieri, non tam ei veniæ [illegible]ritatem, quam viam inquirendæ ſalutis o[ſt]endit. Dicens enim ad eum: Peccata tua in miſericordiis redime, & forſitan propitiabitur Deus de[lict]is tuis, hoc ipſum quod dicit, forſitan, [illegible] indicat, non fiduciam pollicetur, ex quo intelligi poteſt, quam difficile iam in ſupremis poſiti peccatores qualibet munificentia ad perfectã indulgentiam peruenire poſſint; quando Propheta ipſe, qui ſuadet propitiationem Dei inquirendam, promittere tamen non auſus eſt promerendam: dat conſilium de actu, & tamen dubitat de effectu, hortatorem [illegible]gendi, non impetrandi auctorem facit. quare [illegible] quia omnes filii et peccatores debent pro ſe, vel in ſupremis cuncta tentare, etſi non*

Dan 4.

poſſunt [illegible] Rex Propheta ille per [illegible] indul[gen]tiam non [illegible] peccator non acta erro[illegible] quam larga in ſupremis [illegible] opus eſt, [illegible] obtinere a Domino per ſeram deuotionem, quod non potes vſurpare per legem.

Cui rei ad Deum conuerſio retardetur, diu miſerum eſſe cu[illegible] qui [illegible] ad Deum differt, [illegible] commendat [illegible]tus Proſper lib. epigram. [illegible] nit:

Celeritas in conuerſione probatur. S. Proſper.

C[o]nuerti ad [illegible]
In Chri[ſ]to me[d]itans, [illegible] ret.
Cedant virtuti [illegible]rum obſt[acula] [illegible]rum,
Ne perdat voti tempora lenta [illegible].
Quid iuuat in longum cauſas producere morbi?
Cur dubium expectat cras hodierna ſalus?
Scimus correctis veniam non eſſe negandam,
Sed nulli noſtrûm eſt vltima nota dies.

618. *Maximè poſt Chriſti aduentum pœnitentia citò obeunda.* Qui lapſus eſt, cito ad pœnitentiam redeat, currat ſtatim ad lachrymas, vrget Chriſti paſſio, vrget Crux, vrget Chriſtus. Cecidit [illegible] Adã, cecidit, & Petrus, guſtat ille, quod non licet, loquitur iſte, quod non decet, at non eodem modo vtrique ſubuenitur, nam, vt ait ſanctus Maximus hom. [illegible] de Pœnitentia Petri: *Citius Apoſtolo, quam protoplaſto ſubuenitur, hunc etenim Deus ad [illegible] requi[ſiu]it errantem [illegible] Dominus pullorum cantu denegantem* [illegible] iſtus aduenit, & paſſus eſt, vigil ad pœnitentiam currere debet, qui peccauit. S. Max.

Ingentium malorum cauſa peccata peccatis admouere. Ingentia timere mala debet, qui peccata peccatis adiicit, [illegible] inædificat ſceleribus, nec de pœnitentia cogitat, hinc conſtabit cur Adam peccans maledictione diuina in ſe ipſo non ſit percuſſus, percuſſa terra fuerit, Cain verò fratricidij reus maledicitur, quia nempe peccato originis, quod [illegible] contraxerat peccatum addidit homicidij, vt idcirco maiori fuerit pœna puniendus. Al[c]uinus in Geneſim iſtuc tetigit, [a]it enim: *Non timuit originali peccato fratris homicidij ſuperaddere [illegible], ideo maiori maledictione dignus habetur.* Quod m[agis] contra eos vrgendum, qui actualibus ſceleribus ſe onerant, nec de pœnitentia cogitant. B. Alc[uinus].

Timeri magis Deus debet, quo magis pius, & patiens. Indulgentior Deus eſt, timeri magis debet, timorem Dei benignitas in[cu]tere nobis debet, non contemptum. Præclarè in hac re ſanctus Paulinus epiſtola: *Deum*, inquit, *magis dili[g]as, & timeas, quo melior eſt, & indulgentior, magnam tibi talis formido mercedem pariet, [illegible] hinc [illegible]ior ſis, vnde potes eſſe ſecurior, id eſt, tanto magis Deum metuas offendere, quanto promptius dignatur ignoſcere*; & his illuſtrari ea verba poſſunt, quæ habet Ioannes Apoc. 15. 4. *Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es*; ac ſi Dei pietas mater timoris ſit. S Paulinus. Apoc. 15. 4.

Homo volucribus ſimilis, vt cæleſtia euolet. Duos habent aues pedes, quatuor feræ, belluæque; bini igitur homini pedes dati ſunt, vt vel hoc numero moneretur ex volatilibus eſſe debere, non ex ſerpentibus, vt nimirum in cœleſtia euolet, terrenis minimè hæreat, id quod expendebat etiam ſanctus Ambroſius lib. 6. exaem. cap. 9. dum ait: *Recte non plures, ſed duo ſunt homini pedes, quaterni enim pedes feris, ac belluis ſunt, bini auibus, & ideo vnus quaſi de volatilibus homo [illegible] tat, quodam remi[illegible] cogitationum, & ideo de eo dictum eſt, renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua, eo quod pro[p]ior ſit cæleſtibus & ſublimior aquilis, qui po[illegible] cere, Noſtra [co]nuerſatio eſt in cælis*; volatilibus præterea eſt ſimilis, vt ſtatim vbi lapſus fuerit, à lapſu ſe [ſurri]piat, S. Ambr.

Et vt citò à lapſu ſurripiat.

à

à peccato , peccatíque occaſione celer auolet.

ADAGIVM DCCXXXIX.

Salſam aquam dulci admiſcere.

619. QVi operi bono , & laude digno , malum adiungit , quo illius pulchritudo denudatur, probitaſque inficiatur, is percelli hac prouerbiali nota poterit,vt dicatur ſalſam aquam dulci admiſcere,hoc ſenſu extulit S.Gregorius Nazianzenus orat.30.quæ eſt in laudem Baſilij , vbi de Valente loquens , qui in filij infirmitate ſanctum Baſilium aduocauerat , & deinde fidem hæreticis adhibuerat , ita ſcribit: *Cùm malo medicinam nullam inueniret , ad Baſilij fidem confugit , ille verò nihil cunctatus confeſtim adficit,atque ad eius aduentum protinus remittit, morbus , patérque meliorem ſpem animo fouere cœpit ; quòd niſi* SALSAM AQVAM DVLCI ADMISCVISSET, *ſimul videlicet,& ipſum aduocans,& hæreticis fidem habens,ſanum quoque , & incolumem filium fortaſſe recepiſſet; atque id pro certo,& indubitato habebant,qui tunc aderant,calamitatiſque participes erant.* Prouerbium autem iſtuc eſſe monuit & Scholiaſtes ad oram libri ; vniuersè aquam ſalſam dulci miſcet , qui ex vna parte Chriſti ſe ſeruum profitetur , ex alia mundi mancipium eſt ; ſi aliqua in eo ſpectes, Chriſtianam pietatem redolent,ſi alia,ſeculum ſuum capiunt.

ADAGIVM DCCXL.

Inſtar cicadæ paſci.

QVi inanium cupiditatum aura paſcuntur, homines nullius virtutis , ac diſciplinæ, cicadis comparati prouerbiali quadam ſaliua poterunt;huc flectendum illud, quod habet ſanctus Ambroſius epiſt.6. quæ eſt ad Irenæum, ſic enim de hac re philoſophatur: *Vita hominus exilior eſt,quam ſermo fabularum , ſicut mercenarius diurnam mercedem quærere,atque (vt* CICADAS *aiunt)* AVRA *quadam* PASCI *cupiditatem ? Verè ſicut cicadas,quia de die in diem viuunt, queſtúque rumpuntur ſuo. Quid aliud ſunt homines nullius ponderis , nullius diſciplinæ , niſi vt videantur , ſicut cicadæ ad mortem nati diurnam,ſtrepentes magis, quàm loquentes? qui ſub ardore feruentium cupiditatum ſe mulceant , cantu ſibi noxio , ſtatimque occidant nullum fructum ferentes nihil habentes gratiæ.* Quod extendi etiam poteſt ad honorum appetentes.

ADAGIVM DCCXLI.

Sine oleo conari lampades accendere.

620. VNiuersè de inutili, caſſóque labore dicetur, & cùm quis aliquid molitur, eo deſtitutus, cuius vſus neceſſarius ei eſt,quod perficit, aut ſaltem valde ad illius perfectionem conducit. Beatus Thomas à Villanoua ad illos transfert , qui doctrina lucere quærunt,nec pietatis oleum quærunt ; ſic ille ſcribit conc. de ſancta Dorothea: *Grandis fatuitas exiſtimantium diu* LVCERE SE POSSE SINE OLEO , *verè profunda myſteria ſolus penetrat vnctus. Spiritus enim eſt , qui reuelat myſteria , & ſcrutatur ſecreta Dei. nam & Apoſtoli poſtquam hoc oleo peruncti ſunt,Lampadibus ſuis Orbem vniuerſum illuſtrauerunt. Quid fruſtra miſeri* SINE OLEO LAMPADES CONAMVR ACCENDERE *? die , noſtri que ſapientia vacamus , literis & libris indefeſſè incumbimus , & de pietatis oleo vltima cura eſt?*

ADAGIVM DCCXLII.

Alter Cham.

ITa audiet, qui maiorum ſuorum famæ non conſulit , quin eorum labes in vulgus ſpargit , illiſque infamiæ notam inurit ? huc illud facit, quod habet Vincentius Lirinenſis lib. aduerſus prophanas vanitates: *Quæ*,inquit,*ſilentio operire oportebat redinuiua opinione diffamant,ſequentes omnino* VESTIGIA *auctoris ſui* CHAM, *qui nuditatem venerandi Noe non modò operire neglexit, verùm quoque irridendam cæteris enuntiauit.* Plures in omni æuo imitatores habet Cham ; Sem , & Iapheth pauci imitantur,vt iuſta fuerit illa probi auctoris conqueſtio : *Noſtris ſæculis multus vbique* CHAMI *oculus* , CHAMI *lingua prorſus innumera : at pallium Sem , & Iapheth , vix apparet , ſcilicet , cua, cariéque abſumptum verè periit.*

Tegenda aliorum peccata ſunt,non reuelanda, ſepelienda ſunt, non in lucem apertam proferenda.mortuos ſtatim terræ commendamus, ac ſepelimus,idem in peccatoribus fiat,alti ſilentij ſepulchro condantur, qui peccarunt, quod non minus pium , & laudabile , quàm quod Tobias egit dum hic ageret , à menſa ſurgens, vt eos, qui obierant, traderet ſepulturæ,Tob.1. Nequeo hic ſupprimere , quæ in hanc rem opportune offert ſanctus Bacchiarius in epiſt. de recipiendis lapſis , ait autem de peccatore loquens : *Plangatur defunctus, ſepeliatur mortuus : id eſt,partim noſtro labore , partim verecundia ſua confuſione peccatum eius celetur, & auferatur a medio,nos autem conſolationis linteamina , & cæleſtis ſpei pigmenta tribuamus , ipſe autem intra ſepulchrum ſecreti ſui confuſus peccati pudore contineat ſe : ibi conſcientia ſua verme laceretur , qui totus in eo putredines colligat peccatorum,donec nullum ex ſe fœtorem famæ turpis emittat. Nónne ſic Beatus Tobias veniam miſericordia cæleſtis emeruit, mortuis in captiuitate fratribus tribuens ſepulturam?*

ADAGIVM DCCXLIII.

Omnibus calculis ſuperior.

FOrenſis phraſis, quæ in Adagiorum ſenſum facilè referri poſſit , cùm talem quis in re 621.
aliqua victoriam conſequitur , quæ omnium approbatione ſtabiliatur;ſanctus Gregorius Nazianzenus orat.33.quæ eſt in laudem Neronis, ita loquitur : *Noſtram,vt ſine controuerſia meliorem* , OMNIBVSQVE , *vt dicitur* , CALCVLIS SVPERIOREM , *ſtatim amplectitur , nequaquam paſſus mentem ſuam ad deteriora tranſuerſam agi* ; loquitur de Philoſophia , doctrináque Chriſtiana, quæ omnium melior , imò & ſola bona omnium calculis habenda ; vt non perſonis tantùm adagium applicetur , ſed & rebus.

Etiam ob Caini ſcelus diluuii mundo immiſſum. Anonym.

Caini ſcelus in fratrem adeò Deo diſplicuit, vt huc aliqui euaſerint, Deum ſcilicet orbi diluuium immiſiſſe, præcipuè propter hoc facinus. Anonymus, ſed probæ, antiquæ notæ auctor, ita refert: *Sanguinem Abel requiſiuit de manu Cain, propter quem maximè, vt nonnulli perhibent, diluuium mundo induxit*; vt hinc appareat, quàm grande ſcelus apud Deum ſit fratrem ſæuire in fratrem, & maximè in iuſtum, & innocentem.

Abel fratris ſæuitia purior euaſit. B. Laur. Iuſt.

Exercet Cain Abel, nec exercet dumtaxat, ſed etiam purgat. exercuiſſe, purgaſſe fuit; quod proprium iuſtorum eſt, qui inſtar palmitum tribulationum falce purgantur. Feſtiuè Beatus Laurentius Iuſtinianus in faſciculo amoris cap. 8. *Diſcurre obſecro mentis oculo per generationes ſingulas, & veram intelliges eſſe ſapientiæ vocem, nullus etiam reperitur, ab ipſo mundi exordio palmes verus, qui non tribulatione purgatus ſit. Abel innocens iniuſtè moriens fratris iniquitate purgatus eſt, Noe aquarum inundatione purgatur*; & vniuersè iuſti malorum ſæuitia puriores fiunt, melioréſque.

596. *In immania ſcelera ruit, qui Deum iudicem non cogitat, aut etiam non credit.* Salu.

Peccauit Cain ſe fratris cæde polluens, ſed à Deo monitus non reſipuit, neſcire ſe dixit vt eſſet ſuus frater, negauit ſe eius eſſe cuſtodem, Geneſ. 4. 9. & vnde tanta nocenti temeritas, tanta peccatori inuerecundia? An quia huic quoque errori aditum aperuerat, Deum malorum hominum malas actiones effugere? ſpectabat huc Saluianus lib. 1. de gubern. Dei: *Impiiſſimus pariter, & ſtultiſſimus, qui ad perpetrandum maximum nefas ſufficere ſibi credidit ſi aſpectus vitaret hominum, fratricidium, Deo teſte, facturus. Vnde puto, quòd hæc in illo iam tunc opinio fuerit, quæ nunc in multis eſt: Deum terreſtria non reſpicere, & actus ſceleratorum hominum non videre.* Malorum extrema timenda ſunt, cùm quis iudicem Deum non timet, atque adeò impius non credit. firmant hæc, quæ dixinus, Chaldaica paraphraſis ad illa verba Gen. 4. *Egrediamur foras*, ait enim: *Dixit Cain ad Abel fratrem ſuum, non eſt iuſtitia, neque iudex neque ſeculum aliud, nec præmia recipient iuſti, ac tunc interfecit eum*, nihil adeò fœdum, quod timeri ab eo non poſſit, qui Deum iudicem, vitam futuram promiſſam bonis mercedem à ſua mente abraſerit.

Qui futuram vitam non cogitat, nihil non fœdum committere poteſt. Gen. 4. Chald.

EXCVRSVS LXXXIX.

Vtilia quædam monita ex Caino, & Abele.

Caini, & Abelis exemplum fouendæ virtuti, *amoliendæ iniquitati.*

Caino pares Hebræi.

Cain Abelem, quem viuum *non timuit, timuit* occiſum, *vt ob id tremore corriperetur.*

Bonorum virtutem non ſpectare *via ad vitia.*

In morte iuſtorum cura *non moritur, quam de illis Deus habet.*

Cur anni *poſterorum Cain non recenſiti.*

Quàm graue malum peccatum.

Inuiſus Deo *Cain, inuiſus & parentibus.*

Religioſos interficit poſſidendi amor.

In Cain ſignum *poſitum ob aliorum correctionem.*

Premuntur ij, qui in animas *ſæuiunt.*

Caini pœna *à pari ſcelere omnes auocat.*

Quàm grauis eos cruciatus maneat, qui Caini exemplum *ſequuntur.*

Caino pares, qui Caini pœnâ *à ſcelere non auocantur.*

Abel *nomine docet in Deum eſſe omnia referenda.*

QVæ de Caino, quæ de Abele in ſacris litteris legimus, totum ad noſtram cautionem, ad noſtram vtilitatem eſt, in humanarum infirmitatum medelam monumentis conſignata ſunt. Præclarè ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Deus, quorum fuerit opifex, iis mederi non erubeſcit. vniuerſam igitur Scripturam animi medicamentis confeſtim obſeuit, præſertim, quo loco Caini & Abelis hiſtoriam digerens literarum monumentis vtriuſque inſtitutum palam conſignauit, quo extaret impoſteros excitandæ virtutis exemplum, & nequitiæ fugiendæ*; in Abele prouocamur ad virtutem, in Caino reuocamur à vitiis. 597.

Caini, & Abelis exemplū fouendæ virtuti, amouendæ iniquitati. S. Baſil. Sel.

Caino pares Hebræi ſunt, inuidiæ liuoriſque oblatione Abelem non imitantur iuſtitiæ ſacrificio, de illis ita ſcribit Arnobius in Pſalm. 4. *Iudæi peccant vſque hodie. Quod ?? ideo euenit, quia non ſacrificant ſacrificium iuſtitiæ ſicut Abel, ſed ſicut Cain liuoris, atque inuidiæ.*

Caino pares Hebræi. Arnob.

Sæuierant in fratrem Cain, eóque tandem euaſit, vt ferre eum non ferens auferret, ſed quem viuentem non eſt veritus mortuum pertimuit, tremebant Caini membra dum vixit, vt corporis motu fateretur à fratre occiſo ſe victum, eumque pertimeſcere, quem occidere non timuerat; huc flecti poteſt illud ſancti Chryſoſtomi ſerm. de laude Dei tom. 5. eùm explicans illa Dei verba: *Vbi eſt Abel frater tuus?* ſubdit; *Non enim tua hac cæde Cain, ſunt Abel honores imminuti, ſed aucti magis, & ampliati, quia etſi antehac illum tibi ſubiecerat Deus, nunc tamen de te vel extinctus ſupplicium ſumet, plurimum enim is Deum colebat. Vter igitur horum de cæde ſententiam laturus eſt, qui ſumpſerit, an qui dederit pœnas? qui tanto fuerit apud Deum dignus honore habitus, an qui noua quadam ſit exquiſita pœna affectus. Viuentem Abel, nihil es Cain veritus; mortuum ergo pertimeſce. Hunc cùm in humanis ageret tibi vel morigerum haud tolerâſti, mortui ergo acerbior huius erit in te dominatus.*

Cain Abelem, quem viuum non timuit, timuit occiſum, vt ob id tremore corriperetur. S. Chryſ.

Negauit ſe Cain fratris ſui cuſtodem, affirmat ſe neſcire vbi eſſet, Geneſ. 4. 9. iam prodebat lapſus, cui radicem rectis nimirum oculis fratris virtutes non ſpectabat; ab eius innocentia, & ſanctitate auerteret oculos; Abelis exemplum non eſt imitatus, arcere fratrem poterant in fratris cæde virtutes, quæ in Abele micabant; ſuccinit ſanctus Ambroſius lib. 2. de Abel & Cain cap. 9. dum ait: *Et ſi contumeliam prodat hic ſermo, ſanat tamen, quod ſi bonum fratrem conſideraſſet, cuſtos debuit eſſe pietatis, pietatem, & innocentiam Abelis imbiberet ſi vel ad tantas virtutes reſpexiſſet*; explicari non poteſt, quantas ad bonum vires habeat exemplum bonorum, ſpectataque iuſtorum virtus. 598.

Bonorū virtutem non ſpectare via ad vitia. S. Ambr.

In morte inſtorum cura non moritur, quam de illis Deus habet. S. Baſil. Sel.

In oc[illegible] Abel[illegible] o[illegible] in morte iuſtorum eam curam [illegible] non pe[illegible], ſed [illegible] uere, quam de [illegible] quod [illegible] verbis expendi[illegible] Baſi[illegible] Ep[illegible] orat. 4. *Docet,* in[illegible]it, *Deus,* [illegible] *vel p[illegible] m[illegible] neque enim ob cadem [illegible] puniiſſet niſi Abel, vel interemti ſulicit[illegible]retur.*

Cur anni poſter[illegible] Cain non recenſeat. S Cyrill. Al.

Sanctus C[illegible]rill[illegible] Alexandrinus lib. 1. Glaphyrorum de Cain, & Abel, ob[illegible] in ſacris literis anno[illegible] poſteroum Cain non rec[illegible], ſicut poſterorum Seth, cau[illegible] in adu[illegible] vebis: *Argamento hoc minimè obſcuro fuerit [illegible], qui recte omnino de his iudicare volunt, quod Deus nus ſustineat peccatorum vitam cognoſcere*; vt nul[illegible] corum ratio habeatur, qui Deum offen[illegible]unt, inque diuinam eius maieſtatem, ſceleribus arietant, iſtue idem expendebar ſanctus Chryſoſtomus homil. 21. in Geneſim; *Generationes illas, quæ ex Cain vſque ad Lamech ne memoria quidem dignatur.* Pergit ſtatim in eandem rem, *illorum memoriam quaſi nunquam vixiſſent ita ſilentio præterit monſtrando nobis, quàm graue malum ſit peccatum, quod qui agunt, ſe primum, & maxime peſſundant, ecce enim illi è catalogo expunguntur.*

Quàm graue malum peccatum. S. Chryſ.

599. Non Deo tantùm inuiſus, ſed & parentibus fuit Cain; Geneſ. 4. 25. ait Eua, *Poſuit mihi Deus ſemel aliud pro Abel, quem occidit Cain*; ſatis erant priora verba proferre, cur mentionem ingerit fratricidij, vt innueret, quam vel ipſis genitoribus abominabilis eſſet Cain ob facinus patratum; quod tegitit ſanctus Chryſoſtomus homil. 20. in Geneſim. *Vidiſtis,* inquit, *quomodo & parentibus natura ad amandos filios propenſis propter peſſimum hoc facinus, abominabilis fuerit Cain.*

Inuiſus Deo Cain, inuiſus & parentibus. Gen. 4. S. Chryſ.

Occidit Cain Abelem; Cain poſſeſſionem ſonat, Abel luctum ad religioſas has notiones transfert Vgo Carenſis in Pſalm. 70. ait enim, *Religioſos diuites quorum luctum interficit poſſeſſio ſicut Cain Abel.* Sanctus Ambroſius de Cain, & Abel. lib. 1. cap. 1. *Cain dictus eſt acquiſitio*; nimirum vbi quis acquiſitioni rerum terrenarum redditus eſt, in fœdiſſima etiam ſcelera facilè ruit.

Religioſos interficit poſſidendi amor. Vgo Car.

Porrò in Cain poſuit Deus ſignum, vt nullus eum interficeret, Gen. 4. quod factum, inquit hîc Lyranus, *non ſolùm ad Cain diuturnam punitionem, ſed etiam propter aliorum correctionem.*

In Cain ſignum poſitū ob aliorum correctionem. Lyran.

Ex Caini facinore, qui in corpus fratris ſæuiit, eos premit ſanctus Chryſoſtomus, qui gladium in animas acuunt, hæc eius verba ſerm. de laude Dei. *Necauit Cain quondam germanum Abel, & propinquitatis ſanguinem fudit, quæ cædes tanto iniquior habenda eſt, quanto conſanguinitas ipſa ſublimior. Is vtique corpus ferro tranſfodit: tu vero in animam gladium acuis.*

Premuntur ij, qui in animas ſæuiunt. S. Chryſ.

Caini pœnam cæteris in exemplum eſſe Deus voluit à pari ſcelere auocarentur; tremore corporis eum punitum aliqui cenſent, tremor ille quietem creare cæteris debet. Præclare ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Tremens, & gemens eris ſuper terram. Monita non cepiſti mea, ærumnis conſtrictus eſto, tuaque trepidatio poſteris vertatur in legem. Tremens obambula, animata lex videntibus occurrens, ſpirans columna auertat à pari pœna; lex, inquam, atramenti vice trepidationis nota conſcripta, malum facere neſcium intuentibus ſit hortamento, & perturbata natura quietem ſuadeat.*

Caini pœna à pari ſcelere omnes auocat. S Baſil. Sel.

600. Luenda grauiora iis ſupplicia, qui poſt Cai-

Nonarini Adagia SS. Patr.

in exemplum, [illegible] in gratiæ tempore in fra[illegible] ſæuiunt, expendebat [illegible] Chryſoſtomus homil. 18. in Geneſim [illegible] verba: *S[illegible] Cain,* inquit, *nullum ante ſe [illegible] qui tale quidpiam [illegible] [illegible] intolerabilem, [illegible] grauem [illegible] pœnam; quid verò ſimile eſt nos paſſuros qui e[illegible] deum, vel etiam [illegible] peccamus, id ne poſt tantam gra[illegible] [illegible].*

Quàm grauis ers cruciatum [illegible], qui Caini exemplum [illegible]. S. Chryſ.

[illegible] quoque [illegible] Deus Cain, vt vel corpore [illegible] a ſceleribus auocaret, diuinæ iuſtitiæ [illegible] tremens in videntium mentibus [illegible]. Pleriquè tamen ade[illegible] [illegible], vt [illegible] a peccato [illegible] quibus & [illegible] patrandi, qui nocentium [illegible] & præcipue [illegible] mentis oculis intuentes C[illegible] Caini in [illegible], quos [illegible] ſanctus Baſilius Sele[illegible] Epiſcopus orat. 5. *Omnes imitatores, & impietatis hæredes habebat Cain, ne ne tremor [illegible] compoſitus [illegible], ſed per animi prauitatem [illegible] quoque metum [illegible] intuebamur.*

Cain [illegible] pœna [illegible] non [illegible] cantur.

S. Baſil. Sel.

Eos Caino ſceleratiores cenſet Beatus Chryſoſtomus, qui in Eccleſia ad iuramentum fratres adigebant; ſic ille ſcribit homil. 15. ad populum Antiochenum. *Tu ſceleratius, quam Cain patrans homicidium, ille nempe fratrem ſuum in deſerto, tu vero fratrem tuum immolas in medio Eccleſiæ*; quod iuſtiùs in illos quadrat, qui alios lacer[illegible]t, proſcindunt, animæ ſuæ necem, & aliorum procurant, aut indigne Chriſti corpus ſumunt.

Caino ſceleratiores, qui in Eccleſia ad ſcelus alios inducunt. S. Chryſ.

Diuinæ gloriæ litare labor noſter debet, non proprio tantùm commodo, propriæ vtilitati; in Deum omnia ſunt referenda, non intra noſtræ vtilitatis limites coercenda. Præclare id ex Caini nomine, & exemplo, Abeliſque colligit ſanctus Ambroſius lib. 1. de Cain, & Abel cap. 1. *Cain,* inquit, *dictus eſt acquiſitio, quod omnia ſibi acquireret; Abel, qui omnia referret ad Deum pia deuotus mentis intentione, nihil ſibi arrogans, vt ſuperior frater, ſed totum ſcribens conditori, quod accepiſſet ab eo.* Perdet omnia, & non omnibus etiam ſe ipſum, qui ſe ipſum tantùm quærit, vbi omnia acquirit, Deo ipſo neglecto & Dei cultu, & gloria.

Abel nomine docet in Deū eſſe omnia referenda. S. Ambr.

EXCVRSVS XC.

Contumeliæ, & iniuriæ Abelis exemplo ferendæ, nocentibus ignoſcendum.

Malorum contumeliæ ferendæ *Abelis exemplo.*

Non ſtatim *ad vindictam currendum.*

Amandi *perſecutores licet in nos ſæuiant.*

Salutaris medicina *iniuriam inferentibus ignoſcere.*

Quanti meriti *inimico parcere.*

Diuinum quidpiam *iniurias condonare.*

Iniuriarum vindicta *Deo committenda.*

Qui inimicum diligit, *ſe diligit.*

Diabolum ferit *qui hoſtem ſuum non* ferit *cùm poſſit.*

Singulare condonandarum iniuriarum exemplum.

Qui iniurias remittit, vltorem ſuum Deum *ſtatuit.*

Diuinæ vindictæ genus pro iis preces funde-re *qui in nos ſæuiunt.*

Ab iniuriarum vltione, *vt Chriſti exemplum nos auocet.*

Aliorum iniuriæ, & contumeliæ cenſioni noſtræ *tribuendæ, non inferenti.*

Contumeliæ manſuetudine, *& ſilentio excipiendæ.*

Pro maledictis *reſpondere* bonis monitis *debemus.*

601. Ferendæ Abelis exemplo impiorum iniuriæ, ferendæ contumeliæ, ferenda illata a malis mala ſunt, & ſeruanda inter nocentes innocentia eſt, vt læſi lædere nolimus. Scite ſanctus Gregorius homil. 15. in Ezechielem, *Ad [illegible] innocentiam etiam læſi a proximo perdu-[illegible]are in h[illegible] [illegible] Abel ante [illegible] te-[illegible], qui [illegible] occiſus a fratre [illegible] non [illegible]* [illegible] Cain [illegible] pereuntis [illegible] patiens occubuit [illegible] hoc [illegible] quia [illegible] nul[illegible] innocentium, virtus in [illegible] ſita, vt mala patiantur nec inferentibus reluctentur.

Mala ferenda. Abelis exemplo. S. Greg.

Deus quoque non ſtatim morte mul[illegible] Cain ſuit, poſt fratris occiſionem expectauit Deus, ne nos ad vindictam curreremus: id quod obſeruabat etiam ſanctus Ambroſius lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 10. [illegible], inquit, *vindictum [illegible] in reum, homines quoque in vindicando nullam patientiam moderationemque ſeruarent, ſed ſtatim reos ſupplicio darent, vt doceret iudices, ne quis præpropere raperetur ſtudio vindictæ.*

Non ſtatim ad vindictam currendum. S. Ambr.

Amandi perſequutores ſunt, licèt ſæuiant; ſcitè Vrbanus Pontifex in metaphraſi Pſalmi 50. *Apes, etſi inferant punctionis dolorem, amantur tamen, quia mellis dulcedinem adminiſtrant, ſic & perſequutores meos Domine amare volo, [illegible] functiones, quas mihi amoris [illegible] inferunt tribulato ſpiritu [illegible] vt mellita iucunditas ſubſequuntur.*

Amandi perſecutores, licèt in nos ſæuiant. Vrban.

Iniuriam inferentibus ignoſcat, qui ſuis infirmitatibus ſalutarem cupit medicinam adhibere. Scite ſanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus homil. 11. *Primum [illegible] principale medicamentum eſt animæ ægrotanti ita charitatis dulcedinem retinere, vt non ſolum amicos, ſed etiam inimicos velis toto corde diligere, propter illud quod ſcriptum eſt, Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater veſter cæleſtis peccata veſtra.*

Salutaris medicina iniuriã inferentibus ignoſcere. S. Cæſar.

Et Abrahæ, & Dauidi promiſit Dominus ſe filium daturum Abrahæ, quia in Dei obſequium filium Deo obtulerat; ſed cur Dauidi [illegible] qui inimico Regi pepercit, ac ſi tanti hoc eſſet meriti, quam illud [illegible] B. Rupertus lib. 4. de victoria verbi Dei cap. 2[illegible]. *Ratio,* inquit, *docet non multo minoris eſſe meriti pepercisſe inimico propter Deum, quam non pepercisſe vnigenito filio propter Deum.*

Quanti meriti inimico parcere. B. Rup.

Diuinum quidpiam eſſe, & aliis bonis maius acceptas iniurias [illegible]ndonare, iniuriam inferentibus ignoſcere, pro perſequentibus orare, in hunc modum [illegible] ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 81 *Magnum* inquit, *eſſe cenſemus de iis a quibus læſi ſumus, pœnas ſumpſiſſe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dem longe præſtantius, & [illegible] eſt, quam a [illegible] [illegible]. [illegible] tem nobis humanitatis [illegible] propoſitum eſſe [illegible] ea, quæ in nos admiſſa ſunt condonemus [illegible] quoque veniam [illegible]amur. [illegible] [illegible] [illegible] Zelatoris [illegible] gnomentum [illegible] obtinuit P[illegible] M[illegible] dem, vna cum eo, qui ſtuprum [illegible] inferebat [illegible] gladio tranſixit [illegible] atque ex [illegible] natione [illegible] exemit: at maiorem [illegible] nomine laudem [illegible] [illegible] ipſo [illegible] in ſcelus elapſo preces [illegible] [illegible] nos quoque [illegible] [illegible] [illegible] ac placemus [illegible] quæ [illegible], nobis [illegible] ad iuſtitiam reputetur. Laudibus item affectus eſt Moyſes quod ex illata Iſraelitæ iniuria dolore commotus Ægyptium obtruncauit: verum maiorem hinc ſui admirationem concitauit, quod Mariam ſororem lepra propterea quod murmurauerat laborantem precibus ſuis in ſanitatem vindicauit.*

Diuinum quidpiam iniurias condonare. S. Greg Naz.

Iniuriarum vindicta Deo committatur, nemo ſibi illud ſumpiat, quod Dei eſt; [illegible] quoddam genus eſt, & ſacrilegij, vſurpare ſibi illud, quod non alterius [illegible] eſt, ſed [illegible] Dei; [illegible] in huiuſmodi inuenitur [illegible] Valerianus homil. 12. in hæc verba: *[illegible], [illegible] a cepta iniuria [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] vindicta locum [illegible] latrocinanti [illegible] eſt illud quod Dominus dicit [illegible] [illegible] malum pro malo reddente [illegible] [illegible] [illegible] dia, poteſtatis [illegible] ſpem [illegible], [illegible] cit, Mihi vindictam, ego retribuam, [illegible] [illegible]nus; dimittat ergo vnuſquiſque [illegible] ex [illegible] de, nullus recolat iniuriam, nemo [illegible] [illegible] rante vindictam.* 602.

[illegible] [illegible] committenda. S. [illegible]

Melius eſt, vt iniuriam in[illegible] parcatur, hoc non latrocinari eſt, [illegible] [illegible] molienti dexteram coërcere; ſcite ſanctus Valerianus hom. 13. *Qui inimicum di[illegible], [illegible] pepercit, qui latrocinantis dexteram magni muneris præda compeſcuit.*

Qui inimicũ [illegible], ſe di-[illegible] S. Valer.

Diabolum ferit, qui hoſtem ſuum non ferit, cùm poſſit, & manum ab eo abſtinet. Quod Dauidis exemplo, qui Sauli pepercit, probatur, de eo quippe ita ſcribit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. [illegible]. *Dauid cum in ſpelæo quæritantem ſe deprehendiſſet, par [illegible] cùm [illegible] inuidentem cepiſſet, humanitate ſumma vtitur [illegible] quidem pepercit, ſed quod veriſimile eſt, dum ab eo manus abſtinet Diabolum percuſſit [illegible] pura ab inimici ſanguine ſeruata dext[illegible] [illegible] hominum [illegible] conſeruauit, animo imperans, calcans odia, aciem gladij retundens, odio perſequentem ſeruans, inuidiæ [illegible] ponderi manſuetudine, quibus ſolus ſtimulis pungitur Diabolus.*

Diabolum ferit, qui hoſtem ſuum non ferit, cum poſſit. S. Baſ. S[illegible]

Optimus ille eſt, qui mala inferentibus offert bona, & calumniatores, conuitiatoresque donis, & muneribus cumulat. Præiuit in exemplum ſanctus Lupus, in cuius actis habemus, cum hac vindicta diuina perſequutores ſuos perſequutum, *vt optima quæque [illegible] pocula illis curaret apponi, viliora [illegible] ſibi detentis.*

Singulare [illegible] [illegible] iniuriarum exemplum. Acta.

Qui contumelias ſuas, ſuas iniurias non vleiſcitur, vltorem ſui Deum conſtituit, quin cum illum Deus vindicat, quando [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] let qui iniuria [illegible] eſt, nec vindicare ſe voluit, Pulchre [illegible] exemplo [illegible] [illegible] nus lib. [illegible]. de Gubern. Dei, dum ait *Dauid [illegible]ctus,* 603.

Qui [illegible] iniuriam remittit, [illegible] Deum ſtatuit. Salu.

[illegible] Adæ [illegible] iniuriam, qui [illegible] Deo exequente [illegible] paulo [illegible] ad uerſ[illegible] ſuo [illegible] Domi[illegible] mei [illegible] manu Nab[illegible] Regno filius perſ[illegible] D[illegible] Ne[illegible] vindicauit tan[illegible] dicauit, quam ipſe voluit, [illegible] deret Deus grauiorem ſibi [illegible] iuriam [illegible] tolerantium, quàm tolerantibus ſuam nam qui [illegible] totum eius vindicat, qui vindicatur, quid aliud [illegible] intelligi, quàm ſe ipſum in eo, quem [illegible] vindicari.

Diuina vindicta graui[illegible] preces [illegible] ſundere, qui in nos ſæuiūt.
S. Chryſ.

Diuinæ vindictæ g[illegible]s eſt, pro [illegible] pre[illegible] nere, qui in nos ſæuiunt, [illegible] inſe[illegible]antur, [illegible] illuc Paulus, cuius exemplum ad paria nos p[illegible] uocat [illegible] ncti Chryſoſtomi hæc ſunt verba tom. 6. hom. in Paraleeuem: *Vis tibi oſtendam, & alium maiorem con[illegible] ſimiliter preces pro inimicis fundentem. Audi Beatum Paulum postquam enim enumeraſſet quanta perpeſſus eſſet, quia quinquies quadraginta vna minus accepi, ter [illegible] caſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufra[illegible] ſe[illegible], & cum percenſuiſſet totam illam ſeriem & inſidias, quas ab i[illegible]ſis quotidie ſuſtinebat, addit & ipſe, Optabam anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, cognatis meis ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ.*

Ab inimiciarū vltione vt Chriſti exemplum nos auocet.
B. Sim. Metaph.

I[illegible]ſcendum inimi[illegible] docuit Chriſtus dum in cruce penderet, q[illegible] ita pro oc[illegible] orauit, vt ſimul etiam Angelos [illegible]buerint, ne de il[illegible]is ſupplicium [illegible] merent, ſanctus Theodorus Martyr, [illegible] in eius acti[illegible] apud Sime[illegible]nem Metaphraſtem habetur, ſic loquutus legitur: *Ceſſate chariſſimi, Dominus meus Chriſtus [illegible] cruci affixus, reprimens Angelos, ne hominum genus vl[illegible]ciſcerentur.*

Aliorum iniuria, & contumelia conſcioni noſtra tribuēda, non inferenti.
S. Valerian.

604. Vellicat te quiſpiam verbis [illegible] pungit contumel[illegible]is [illegible] ictum quem ſentis [illegible] cenſioni tuæ aſſign[illegible] non inferenti audaciæ [illegible] affi[illegible]is, qui [illegible]uras te affici, non afficere[illegible] ſi non putares; ſæuit in ſe ipſum, qui in ſe ſæuientis cuſtod[illegible] & cor[illegible] bu[illegible] iugiter mo[illegible] eatur. Hu[illegible] fac[illegible] d [illegible] Valeriani [illegible] nil. 12. *Scimus, [illegible], di[illegible]mi, quòd aliquoties in conte[illegible] laceratis auribus corda ſuſpirant [illegible] qui litigioſi homi[illegible] verba [illegible] qui alterius dicta queritur in ſe [illegible].*

Contumelia ſilentio, & manſuetudine excipienda.
S.Petr.Dam.

Con[illegible] ſilentio, & manſuetudine [illegible], vt ab eorum ictu nos ſubd[illegible]camus, [illegible] nauis, & ſagittæ ſimilitudine explicabat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 13. cap. [illegible]. *Illatis*, inquit *contumeliis non vox contumelioſa reſpondeat, ſed aut conuicianti amaritudinem modeſtia reſpondendi obtuſſet: aut ſi [illegible] facile obtineri non poteſt, ne iurgium feraliter eſ[illegible], irati linguam ſilens [illegible] cenſura compeſcat, [illegible] ſæpe veliſicata ſum[illegible] ſi autem anteuna deponitur, omnis mox [illegible] impetus ne [illegible] eſt inaniter offundatur. Ictum quippe conui[illegible] non inuenit, conuiciati [illegible] humilitate [illegible] ponit.*

Pro maledictis [illegible] bona monitis debemus.
1.Reg.2.

Denique pro maledictis [illegible] reſpondere bonis mo[illegible] debemus. repo[illegible] proba conſilia pro opprob[illegible] quæ in nos iaciuntur; hoc volebat Anna dum caneret 1. Reg. 2. *Dilatatum eſt os meum [illegible] inimicos meos*, [illegible] linguam [illegible] acuit [illegible] vt [illegible] referr[illegible] ipſa fecit, aliter fac[illegible]ndum doc[illegible] non [illegible] os ad conuicia, ad moni[illegible]a, [illegible] dilatauit, nobis

Nouarini Ada[illegible] Patr.

[illegible] Chryſoſtomi [illegible] 6. [illegible] de [illegible] *meum [illegible] inimico. Anima [illegible] non [illegible] enim [illegible] ad [illegible] aper [illegible]* an[illegible] [illegible] ſed [illegible]

EXCVRSVS XCI.

Inuidiæ ſpinæ eius mentem pungunt, quem corripiunt.

Inuidia fecit vt mundus totus *duobus fratribus eſſet anguſtus.*

Cain inuidia pungebatur *cum deberet commiſſo ſcelere.*

Alterius laudes ſpinæ *inuido ſunt.*

Spinæ *in inuidi corde quæ ſunt euellendæ.*

Inuidiæ ſpinis *inuidi punguntur*

Conſcientiæ [illegible]gulis *inuidus diſcerpitur.*

Inuidos inuidia torquet.

Inuidi facinus *in alios ſæuientis non facilè Deus patitur deleri.*

Inuidi cruciatus *quàm magnus.*

Inuidus prior *inuidiæ* ictum *ſentit.*

Inuidi tormenta *aliorum gloria.*

Inuidi magis propitium *Deum iis reddunt, quibus inuident.*

INuidia Cain corripuit, vt in fratrem inſurg[illegible]ret, nim[illegible], nec tota mundi latitudo duobus [illegible]cipiendis ſatis fuit, dum vnum liuor o[illegible]deret. Feſtiuè ſanctus Petrus Chryſolo[illegible]us [illegible]. 4. *Inuidia fecit, vt mundi tota duobus e[illegible] anguſta fratribus latitudo, namque ipſe Cain, iunioris erexit in mortem, vt eſſet [illegible] zeli liuor facerei, quem primum fecerat lex naturæ.* 605.

Inuidia fecit, vt mundus totus duobus fratribus eſſet anguſtus.
S.Pet.Chryſ.

Exarſit ira Cain antequam occideret fratrem, quin ira ſibi ad fratricidium viam ſtrauit [illegible] ſed [illegible] fratri morte inuidia non deferbuit, adhuc mortuo Abele in corde Cain viuebat inuidia, concidebat illius facies non patri ſceleri p[illegible]nitentia, ſed inuidia correptus ob fratr[illegible] occ[illegible], non oc[illegible] fel[illegible]itatem, dict[illegible] m il[illegible] à Deo eſt: *Cur concidit facies tua?* Geneſ. 4. *Angebat illum non peccatum ſuum, ſed fratris proſperitas: id enim Aqui[illegible] ſ[illegible]cauit, dicens: Hunc in modum & [illegible] eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius.* ait [illegible] ille auctor; Pungebat illum l[illegible]or [illegible] deberet commiſſum ſ[illegible].

Cain inuidia pungebatur, cùm deberet commiſſo ſcelere.
Gen. 4.

N[illegible] ab re [illegible] ab inuidia Cainum d[illegible], nam ſpi[illegible] inſtar illius mentem pungit inuidia, quem [illegible], alterius [illegible] inuidi ſpinæ ſunt, q[illegible] cruc[illegible]ur: notaui iſtuc ſanctus Baſilius [illegible] de inu[illegible] dum ait: *Fontem ſcaturientem nemo obturat, & [illegible] ſplendente nemo oculos obuelat, neque inuides illis, ſed ſibi ipſi comprecatur, vt frui contingat. Verùm ſermone ſpirituali in*

Alterius laudes ſpina inuido ſunt.
S. Baſil.

Eccleſia ſcaturiente, & corde pio e[illegible] ſtar fontis emanante, non ſu[illegible] audiri, cu[illegible], cum grato animo ſuſp[illegible] vtilitatem, ſed pu[illegible] te plauſus audientium, & vellet neque eſſe, qui vti iuatem capiat, neque qui laudet.

Spinæ in inuidi corde ſunt euellendæ. S. Auguſt.

Spinas in inuidi corde vidit etiam ſanctus Auguſtinus, & docuit euellendas, ſic ille [illegible] ſerm. 83. de temp. *Conſideret vnuſquiſque conſcientiam ſuam, & ſi ſe videt de proſperitate proximi ſui inuidiæ veneno percuſſum, euellat de pectore ſuo ſpinas, & tribulos, vt in eo ſemen Domini quaſi in fertili agro multiplicata ſegete luminis concipiatur, vt amaritudo inuidiæ, Chriſti dulcedine leniatur.*

606. *Inuidia ſpinæ [illegible] pungentes.* Exod. 1. 13. Oleaſt.

Inuidia cùm in Dei populum Pharao, & Ægyptij æſtuarent, dum viderent eo magis multiplicari, quo magis opprimerentur, ait de illis Moſes Exod. 1. 13. *Oderant filios Iſrael Ægyptij, & affligebant illudentes eis*; in poſtremis his verbis latere ſpinas vidit Oleaſter dum verti poſſe docuit: *Spinis puncti ſunt Ægyptij*, inuidiæ nimirum ſtimulis cruciabantur dum Hebræos viderent proſperari, ſic igitur loquitur Oleaſter hic: *Poteſt locus iſte ſic reddi, [illegible] ſpinis puncti ſunt, ſcilicet Ægyptij, a facie filiorum Iſrael*: addit ad explicatum, id eſt, tanto eos odio proſequebantur, vt cum eos viderent, quaſi aculeis pungebantur, tantus eos livor corripiebat, & odium, bene de inuidia ſenſit etiam Socrates, cum eam *animi ſerram* vocauit.

Conſcientia vngulis inuidus diſcerpitur. S. Aug.

Excogitatæ fuere in Chriſti Martyres vngulæ, quibus eorum corpora cruciarentur; vngulas [illegible] in ſe ipſo habet, cui inuidiæ domicilium eſt; hinc illud ſancti Auguſtini ſerm. 83. de tempore: *Quid infelici viro praſtat inuidus quem in ſecretis conſcientiæ quibuſdam vngulis liuor ipſe diſcerpit.*

Hoc bonum inuidia habet, quòd inuidos torquet, & abſumit; hinc illud in Epigram. Græcis,

Inuidos inuidia torquet. Græc.

ὁ φθόνος ἐςὶ κάκιστον ἔχει δέ τι καλὸν ἐν αὐτῷ, τήκει γὰρ φθονερῶν ὄμματα καὶ κραδίαν. hoc eſt, *Inuidia eſt peſſimum quid, ſed habet quoddam pulchrum in ſe, conſumit enim inuidentium oculos, & cor.*

Inuidi facinus in alium ſæuientis non facilè Deus patitur deleri.

Inuidi in nocentem ſæuientis facinus non facile Deus patitur deleri, proſtare vult, vt iniuſta molitum iugiter accuſet, hinc iacicus Saul lanceam in Dauidem, ferire Deus parietem voluit, vt ictus eius audaciam indicaret, adeò vt negare quod tentauerat non potuerit, proditurus pariete, quod ipſe tacuiſſet. Egregiè rem verſat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 15. dum ait: *Haſtam iacit in Dauidem; illam verò paries excipit, omnibuſque facinus indicat. non enim omnia videns oculus hic curam remiſit, neque ia[illegible] telum diuinam prouidentiam præteriit. Ita Dauid periculo exemptus eſt, & lapis funeſta manus momentum teli ſuſtinuit, impreſſionem, atque audacis facti accuſator in natura ſenſus experte cadis tulit ſymbola.*

S. Baſil. Sel.

607. *Inuidi cruciatus quam magnus.* S. Antioch.

Inuidia quam noxia ei ſit, qui ea corripitur, nouit ipſe dum illa mordetur. Inuidi cruciatum ita nobis deſcribit ſanctus Antiochus homil. 55. *Plane inuidia vehemens, atque atrox malum, ac modis omnibus crudele eſt, qui enim cuipiam inuidet, animi angore diſcruciatus, contabeſcit, miſerè eliquatur totus; inuidia enim quaſi vermis in ligno, & in veſtimento tinea, ita cor denique, & faciem eius conſpicis, ac macerat hebeti pallore, qui ſemel in ipſius manus incidit.*

Inuidus prius inuidia ictu ferit. Franco Abb.

V[illegible] pri[illegible] [illegible]dus, inuidiæ ictum ſentit, quàm al[illegible]m perit[illegible] priu[illegible] [illegible]idiæ ſæuitiem ipſe expe[illegible] [illegible] quam ſua[illegible] [illegible]cat in alios. Franco Ab-

ba[illegible] de Gr[illegible] Dei [illegible] 2. *Abels hoſtiam [illegible] [illegible] idit, [illegible] dis [illegible] ſua mucrone prius ipſe confoſſus [illegible] cui non aliud crimen fuit, niſi qui [illegible]*

In[illegible] menta [illegible] gloria.

[illegible] tortor [illegible] inuidia eſt, cuius mentem co[illegible] [illegible], qua patet [illegible] inuidiæ, inuidiæ obn[illegible] [illegible] tormenta ſunt, vt eos, qui in Stephanum ſæuiebant, torqueret Deus, Stephani faciem ſplendere [illegible] tanquam Angeli; ſic enim habetur Act. 6. *Viderunt faciem eius tanquam faciem Angeli*, non ob meritum, ſed ad pœnam hæc viſio fuit; quod expendebat ſuis verbis Euſebius Gallicanus hom. de ſancto Stephano [illegible] *tanquam non fuit hoc illis gratia meriti, ſed pœna peccati nam dum morientis proditur gloria, perſequentis torquetur inuidia. vide inuidiæ acerbitatem, pœna nulla aptior torquendis inuidis inuidia.*

Act. 6. Euſ. [illegible]all.

Inuidi magis [illegible] qui [illegible] inuidet. [illegible] Chryſ.

Denique hoc inuidi conſequuntur, vt bona iis offerant, quos inuidia proſequuntur, ac iam que contra ſe Dei iram, propitium Deum reddant ei, cui inuident: id quod notabat ſanctus Chryſoſtomus hom. 42. in Matthæum, *Quanto*, inquit, *maiore inuidia laboras, tanto maiora illi offers bona cui inuides; Deus enim, qui omnia perſpicit, cum viderit innocentem iniuria circumuentum, extollit multo magis, clarúmque illum facit, inuidentem autem deprimit.* Deprimi qui non vult, inuidia corripi ſe non ſinat.

EXCVRSVS XCII.

Quàm noxium inuidiæ virus, quam lethale inuidiæ venenum.

Inuidia ſæculorum venenum.
Inuidia virus *veritatem ſupprimit.*
Inuidus prior inuidia venen[illegible] *ſentit.*
Inuidus alienorum bonorum bono odore occiditur.
Inuidia tyrannidem *in eos exercet, quos corripit.*
Inuidia peſſima fera.
Peſtifera beſtia *inuidia mordet quos afficit.*
Virulenta inuidia fera.
Inuidum inuidia lacerat.
Inuidia viperæ, & baſiliſco *par.*
Inuidia pectus vrgeri ad magna *debet.*

608. *Inuidia [illegible]* S. [illegible]

VIrus inuidiam dixit, dixi venenum, non falſus fui. nam vere eſt omni alio nocentius, noxius omni alio; hoc titulo plures ex Patribus inuidiam donauerunt; ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 3. *Inuidia malum vetuſtum, prima labes, antiquum virus ſæculorum venenum, & cauſa funeris*; & ſerm. 48. *Inuidia delictorum venenum, criminum virus, peccatorum mater, origo vitiorum, hanc qui non viderit, mala neſcit.* Euſebius Gallicanus hom. 8. ad Monachos, *ſuam animam inuidus liuoris [illegible] ſſerit*; Ioannes Saliſburienſis lib. 7. de [illegible] conſl. cap. 24. *Plane [illegible] eſt quod [illegible] impugnet, quam venenum inuidiæ* [illegible] hic venenum infecerit, [illegible] non iniquum [illegible] debet. Iudæi antequam Chriſti gloriam viderent ſacræ Scripturæ teſtimoni[illegible], quia de [illegible] medio protulerunt libere [illegible] *Ex te [illegible] Iuda* naſciturum, Matth. 2. inui[illegible] verò [illegible] eum poſtea

E[illegible]
Ioan [illegible]
Inui[illegible]

poſtea [illegible] quod [illegible] ſanctus C[illegible] hom. [illegible] in Matthæum. [illegible], inquit, [illegible] *ac veneno inficerentur inuidiæ, ſimpliciter de ius teſtimonia prædicta recitabant: ubi vero aſpexerunt gloriam eius de miraculis* [illegible] *autem liuore corrupti, ſupprimunt veritatem, vt hinc appareat inuidos prius inuidiæ venenum ſentire, quam illos quibus inuident*, quod idem ſanctus Pater firmat hom. 15. in cap. [illegible] Ioannis: *Graue vitium inuidia eſt dilecti*[illegible]*mi, graue, inquam, & exitioſum, non his quibus inuidetur, ſed ipſis inuidentibus. Primum enim eos offendit, conſumitque tanquam mortiferum quoddam virus totum animum occupans.*

S. Chryſoſt. — *Inuidus prior inuidiæ venenũ ſentit.* — Idem.

Videt inuidus aliorum gloriam, torquetur ſtatim, venenum inuido eſt, quòd gratus odor non inuido eſſet; bruta quædam feruntur vnguentorum odore in rabiem agi. Plutarchus in comment. de præcept. connubial. *Felem*, inquit, *vnguentorum odore exagitari, & in rabiem ferunt agi.* Inuidi imaginem hîc habemus; ipſe quoque bono bonorum odore cruciatur, torquetur, occiditur. Flectendum huc, quod habet ſanctus Auguſtinus in Pſal. 44. *Poſt odorem*, inquit, *vnguentorum tuorum curremus. illi autem alij, quanto magis eum videbant in gloria prædicationis Euangely, & in vita inculpabili, tantò magis inuidia torquebantur, & occidebantur bono odore*, quo ſcilicet alij recreabantur. Vere non eſt bonus, qui bono bonorum odore non reficitur.

Inuidus aliorum bonorũ bono odore occiditur. — Plut. — S. Aug.

609. Non ſe intra inuidi pectus inuidiæ cohibet venenum, alios etiam petit, alios inuadit; inuidiæ virus, quid poſſit, ſenſit Ioſeph cum fratrum ſuorum inuidiæ patuit, fraterni liuoris ſæuitiem ſenſit, eò quippe inuidia fratres adegerat, vt non poſſet quicquam fratri pacifice loqui, vt habetur Gen. 36. quod expendens ſanctus Chryſoſtomus hom. 61. in Gen. ait: *Quid eſt, nihil poterant loqui ei pacificè? quia affectio dominabatur eis, & inuidia quotidie verſabat, quaſi captiui facti, & tyrannidem huius mali ferentes in dolo loquebantur, & nihil pacificè loqui poterant.*

Inuidia tyrannidem in eos exercet, quos corripit. — S. Chryſoſt.

Filiorum inuidiam innuere viſus eſt Iacob, cùm à fera peſſima deuoratum Ioſephum dixit Geneſ. 37. nam, vt ait Vgo Carenſis in cap. 23. Prou. *Inuidia eſt illa peſſima fera: de qua dicit Iacob Gen. 37. Fera peſſima deuorauit filium meum Ioſeph.* Fera dicitur etiam à ſancto Chryſoſtomo hom. 54. in Ioan. *Fera*, inquit, *venenoſa inuidia eſt, fera immunda, & morbus voluntatis omni venia, & excuſatione indigna, omnium malorum & mater, & author; quamobrem eam radicitus euellamus.* non mirum ſi *mordere* inuidiam dixit Sidonius lib. 1. epiſt. 1. *Si genuinum molarem inuidia non fixerit*, tanquam peſtiferam beſtiam occidendam monuit ſanctus Chryſoſtomus hom. 42. in Matth. *Interimamus*, inquit, *peſtiferam hanc beſtiam, ac multa eius capita detruncemus.*

Inuidia peſſima fera. — Vgo Car. — S. Chryſoſt. — *Peſtifera beſtia inuidia mordet quos afficit.* — Sidon. — S. Chryſoſt.

610. Virulenta fera inuidia eſt, quæ non in eos tantùm ſæuit, quos petit, ſed quos poſſidet. Viperæ eam par[illegible] ſanctus Auguſtinus, quam perhibent [illegible] vero in lucem prodire; ſic ille ſcribit ſerm. [illegible] de Temp. *Sicut aiunt: Viperas dilacerato,* [illegible] *materno vtero, in quo concepta* [illegible] *natura illam ipſam animam, a* [illegible] *concepta eſt, conſumit, & perdit*; lacerantem, ac profundentem inuidi mentem inuidiam vidit et[illegible] ſanctus Ambroſius de fuga ſæculi cap. 4. & mone[illegible] fugiendam: *Fuge*, inquit, *inuidiam, quæ non ſo*[illegible] *alienũ verùm multo magis eum, quem poſſederit, lacer*[illegible] *conſueuit.* Viperææ naturæ inuidum animum [illegible] ſenſet etiam ſanctus Chryſoſtomus hom. 7. in epiſt. ad Romanos, dum de inuidia cor-

Virulenta inuidia fera. — S. Aug. — *Inuidum inuidia lacerat.* — S. Ambr. — *Inuidia vipera, & baſiliſco par.* — S. Chryſoſt.

repto loquens ait: *Cuinam huiuſmodi animum contuleris? cui viperæ, cui ſerpenti, cui lumbrico, cui canthare?* Baſiliſco inuidiam pariat ſanctus Bernardus, quem ferunt in oculis ferre venenum, ſic ille ſentit ſerm. [illegible] in Pſal. Qui habitat: *Baſiliſcus (vt aiunt) venenum in oculo gerit, peſſimum animal, & præ omnibus execrabile. Nosſe cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculum faſcinantem? inuidiam cogitato. Quid vero inuidere, niſi malum videre eſt?*

S. Bern.

Patuit, & Ioſephi virtus baſiliſci huius virulentiæ, feræ huius ſæuitiei, ſed patuit tantùm; fortior fuit, quam vt deiici potuerit, & maior, quo maiori petitus inuidia fuit, ad Ægypti quippe regnum fratrum eum inuidia extulit, qui virtutis regnum non tenebat, fortis inuidorum liuore excitatur, ad magna, ad grandia prouocatur. Petri Bleſenſis hæc ad hanc mentem ſunt verba epiſt. 80. *Virum fortem excitat, ad virtutis exercitium alieni liuoris aculeus, nec mentis oculos torpere permittit inuidia detractorum. Iacob, qui in baculo ſuo Iordanem tranſierat, non rediiſſet cum duabus turmis, niſi eum inuidia Eſau agitaſſet. Ioſeph non imperaſſet Ægypto, niſi ipſum fratrum inuidia vendidiſſet.* Imitemur Ioſephum, inuidia petiti ad cœli regnum vrgeamus.

EXCVRSVS XCIII.

Abelis, & Caini munera, & ſacrificia inter ſe conferuntur.

Diſplicuère Deo Caini munera, *quia auaritiam ſapiebant.*

Selectiora *Deo offerenda Abelis exemplo, non deteriora, vt Cain.*

Parua *Deo non offerenda cùm magna poſſumus.*

Negligentiæ *notatus Cain.*

Tarditas *in Dei cultu damnata.*

Offerentis improbitas *improbata.*

Pœnitentia *cæteris donis gratius.*

Offerentis animum *magis Deus ſpectat, quàm* oblatum *munus.*

Hilaritas, *& alacritas in Dei obſequio deſideranda.*

Gratum Deo munus non eſt, quum quis ſua *obtulit, non* ſe ipſum.

Noſtrûm eſt Abelem *imitari, à* Caini *moribus abire.*

NOn erit abs re, neque extra legentis vtilitatem, ſi de Abelis, Cainique muneribus, ac oblationibus diſſeramus, proba nobis monita hinc decerpentes, quæ veram in donis offerendis pietatem offerentibus inhalent. 611.

Placuere Deo Abelis munera, quòd naturaliter nata, Caini verò auaritiam quandam ſapiebant; id quod in hunc modum explicabat Freculpos Epiſcopus tom. 1. Chron. lib. [illegible] cap. 6. *De frugibus*, inquit, *terræ munera Cain obtulit, Abel autem de primogenitis agnorum, & lac. Deus enim hoc potius ſacrificio delectatus eſt, quod ſpontaneè, & naturaliter ortum fuerat, & non in illo, quod ex inuentione hominis auari natum videbatur*, qui ſapit dum Deo litat, ab eo aberit quod auaritiam ſapit.

Diſplicuere Deo Cain munera, quia auaritiam ſapiebant. — Freculp.

Diſplicuere præterea Deo Caini ſacrificia, placuere Abelis, quia ab iſto ſelectiora oblata, ab illo deteriora; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 72. in Ioannem: *Nam etiam Cain melius*

Selectiora Deo offerenda Abelis exemple, non deteriora vt Cain. — S. Chryſoſt.

 fuiſſet;

fuiſſe, nihil omnino obtuliſſet, quam deteriora [illegible] Deum prouocare. quod ſi vero deteriora [illegible] Deum [illegible], qui [illegible] quo pacto Deum [illegible] [illegible] ſibi [illegible] ſapere [illegible]

S. Cyrill. *me bon[illegible]* [illegible] Alexan[illegible] lib. 2. [illegible]. *Obtulit [illegible] quæ [illegible] potiora præſtantiaque haberent [illegible] ſ[illegible]icandi haud ignarus adipes quoque [illegible]. At Cain non eo modo, ſed contra [illegible] offerebat [illegible] enim ex [illegible] res [illegible] habebantur, Deo [illegible] offerre non [illegible]*

S. Petr. Chryſ. [illegible] [illegible] Petrus Chryſologus [illegible] *Cain, qui cum Deo parua a [illegible] gratus Ponti ex ſic diuiſit, vt quod erat [illegible] adoleret Altari, quod erat optimum, in [illegible] ſeruaret [illegible]. Denique cum ſua ſuo male partitur cum [illegible] ſibi que poſteros, [illegible] a vita, [illegible] ab humano gene re[illegible].* ex quibus verbis habes non [illegible] a à Caino, ſed & p[illegible] nec [illegible] humanitate [illegible]

612. [illegible] ſanctus Ambroſius lib. [illegible] Genneſim cap. [illegible] [illegible] [illegible] ſer-

S. Ambr. [illegible] qui [illegible] *[illegible] ſi [illegible] quia [illegible] tibi [illegible]*

S. Aug. [illegible] ex [illegible] mente [illegible] *[illegible] rerum tenet homo, quam [illegible] Deo.*

Tarditas in Dei cultu damnata. Notam aliam in Caino [illegible] Doctores, nempe tarditatem, quia primo [illegible] ſequentia Deo obtulit, ita [illegible] lib. de ſacrificio Abelis & Caini: *[illegible] eſt [illegible] dies [illegible] de fructu [illegible] Domino. Duplex ſe ipſum [illegible] crimen. Vnum quod poſt [illegible] dies, non continuo gratias egit Deo; alterum, quod de fructu obtulit, non de primo fructu, quas vocamus primitias deriuatiuo nomine vtriuſque rei cauſam ſcrutemur, prius eam, quæ præcedit ordine, oportet eos, qui boni aliquid faciunt prouolare ante alios, [illegible] inconſultanter amoliri impedimenta omnia.* Philonis veſtigiis inſi-

S. Ambr. ſtit ſanctus Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio c. 22. *An ignoras,* inquit, *quod Cain propterea di[illegible] ſacrificium, quonia non primitiua obtulit, ſed primitiuis ipſe perfunctus eſt de ſequentibus munus Deo tempus offerre. Abel autem primitiuorum ſuorum oblatione [illegible] meruit [illegible] laudari oraculo.* Contra

Idem. vero de Abel [illegible] lib. [illegible] epiſt. [illegible]. *Ideo Abel placuit, quia non [illegible] ſuum [illegible], qui de primitiuis obtulit;*

Idem. idem habet ſanctus Pater in [illegible] 35. *Iuſtus Abel, qui de ouibus ſuis, quas ei Dominus [illegible], primitias Domino putauerit offerendas, [illegible] plus placuit Deo, quia moram non fecit [illegible] deuotionem probauit.*

Offerentis improbitas improbata. S. Iſid. Peluſ. Aliò flexit ſanctus Iſidorus Peluſiota, putatque in Caini ſacrificio offerentis improbitatem diſplicuiſſe, hæc eius verba lib. 1. epiſt. 130. *Quandoquidem a me quæ[illegible], vt re [illegible] meum [illegible] ſacrarum teſtimonio confirmarem, illud ſit, quod Cain, [illegible] dona obtulit, & eorum, quæ enata fuerant primitias [illegible] Deus animi ipſius improbitatem perſpiciens, ad eum oculos non [illegible] coniecit, nec ipſius munera ſuſcepit, quamuis etiam aliqui ex voluntate, atque animi inſtituto oblata.*

Pœnitentia cæteris donis gratior. S. Baſil. Sel. Gratius, præ quouis dono Deo fuiſſet, ſi pœnitentiam Deo [illegible] Cain qui peccauerat, vnde eſt illud ſancti Baſilij Seleuciæ Epiſcopi orat. 4. *Si [illegible] pœnitentia Cain pretium ſuperaſſet antecedens ſacrificium, doni namque loco retractationem conſilij Deus admittit*

613. A[illegible] [illegible] *quam Cain [illegible]. [illegible] eſt, maiorem [illegible] Deo, quam Cain, non quod illa [illegible] carnaliter [illegible], ſed qui quid [illegible] per [illegible] Deo beneuolo animo obtulit [illegible]*

[illegible] in offerente Caino [illegible] Bernardus ſerm. 1. [illegible] ait [illegible], *[illegible] & triſtem. Profecto qui [illegible] Abel [illegible] candorem, auertit faciem a Cain, quia concidera facies eius, vtique a triſtitia, & liuore. Aduerte qualis [illegible] triſtitia, [illegible] inuidia ſit, quæ Dei a ſe auertit aſpectum.* S. Bern.

Denique gratum munus eſſe non potuit quod Deo ſua obtulit, non ſe ipſum. Deo [illegible] Cain, non [illegible] ſe. ſe ipſum ſibi [illegible], quod non fecit Abel, huc eu[illegible] Beatus Rupertus lib. 4 comment. in Gen. cap. 12. *Vterque,* inquit, *cui [illegible] obtulit, & proinde vterque recte obtulit, ſed [illegible] re que diuiſit. Nam ille Cain, ſcilicet [illegible] Deo offerret ſua, ſe ipſum ſibi retinuerat, repoſitum habens in cupiditate terrena. Huiuſmodi portionem Deus non accipit.* Præiuerat in hac re ſanctus Auguſtinus, cuius hęc [illegible], hæc verba lib. 15 de ciuitate Dei cap. 7. *Datur intelligi propterea Deum non reſpexiſſe in munera eius, quia hoc ipſo male diuidebat dans Deo aliquid ſuum, ſibi autem ſe ipſum, quod [illegible] non Dei, ſed ſuam ſectantes voluntatem, id eſt non recto, ſed peruerſo inde viuentes, offerunt tamen Deo munus.*

Noſtrum eſt Abelem imitari, vt idem [illegible] mus, capianius [illegible], quod de Felice [illegible], cupiebat Venantius Fortunatus lib. 3. [illegible] 5 Venant. aiebat:

Quæ data Chriſte tibi [illegible] munera ſic ſint.
Qualia tunc tribuit de [illegible] rege p[illegible] Abel.

Noſtrum eſt à Caini mente, & mori[illegible] ne *Noſtrũ Abelem imitari, à Caini moribus abire.* alicui occinatur illud, quod in impium quendam inuehens, protulit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 4. *Caini exemplo creatori honorem [illegible] ſine honore, & munus ſine muneris merito.*

ADAGIVM DCCXXIX.

Quod non videt oculus, cor non dolet.

PRouerbium vulgo iactatum fuiſſe indicat ſanctus Bernardus ſerm. in feſto omnium Sanctorum, his verbis: *Vulgo dicitur,* QVOD NON VIDET OCVLVS, COR NON DOLET. Mirum, quam externarum rerum obiecta, quæ oculis obiiciuntur, cor vel in hanc, vel in illam partem moueant. 614.

ADAGIVM DCCXXX.

Os plumbeum.

OS *aureum* Chr[illegible] ſenat[illegible] men ab aur[illegible] fl[illegible] d[illegible] eſt [illegible] vel [illegible] plumbi [illegible] tate [illegible] *O plumbeum* [illegible] dicitur

[illegible] qui [illegible] loquitur, [illegible] hebes, & ſua [illegible] contemptri[illegible], [illegible] illud Gilleberti [illegible] 8. in Cantica PLVMBI MOS eſt, quo [illegible] loquitur, nihil acumin, nihil ac ſuperri[illegible] ſed totum [illegible] miſſum eſt, totum hebe[illegible] [illegible] de iniquus, nam ini[illegible] it a[illegible] idet in [illegible] plumbi.

ADAGIVM DCCXXXI.

Remigationem ad puppim conuertere.

SAnctus Gregorius Nazianzenus orat. 30. quæ eſt in laudem Baſilij, ita loquitur: *Repente mutabo conſily.* REMIGATIONEM AD PVPPIM CONVERTI, *ab illius partibus ſtans, dubiámque [illegible]oriam reddidi*; in quibus verbis prouerbialem formulam notauit etiam Scholiaſtes, dum ait. REMIGATIONEM AD PVPPIM CONVERTI: *prouerbium de iis, qui curſum reflectunt; metaphora ducta à remigibus, qui prorsum in remigando pulſantes puppim rurſus pulſant, cum nauim conuertunt; hoc adagium iis quadrat, qui conſilium in diuerſum mutant, vel partes, quas priùs tuebantur, deſerunt, atque in contrarium nituntur*; prouerbium igitur habes, & prouerbij vſum.

ADAGIVM DCCXXXII.

Iudicatio longi ſubſellij.

615. PRouerbium de re graui, & quæ non niſi à
maximo iudicum conſeſſu cognoſci præ ſuo pondere debeat; ſicut è conuerſo ſubſellij non longi dicetur, quæ leuis ſit, nec multa diſcuſſione indigeat. Sanctus Ambroſius epiſt. 41. quæ eſt ad Sabinum, *Non erit* LONGI SVBSELLII *iſta* IVDICATIO, *& mora*; prouerbium autem in hiſce huius Patris verbis & Scholiaſtes notabat.

ADAGIVM DCCXXXIII.

Hyeme frigidior.

HOmo ſtupidus, tardus, & inſulſus, nullo prudentiæ, induſtriæque calore præditus, prouerbialiter hyeme frigidior dicetur; hoc titulo inſignitur Marcion à Tertulliano lib. 1. contra ipſum cap. 1. *Marcion*, inquit, *nihilo obſcurior*, HYEME FRIGIDIOR, *gelu fragilior*, quo donari ſimiles poterunt, & vniuerſe illis aptari, qui nullo ſedulitatis calore in ſua feruntur, grandi torpore in rebus omnibus corripiuntur.

ADAGIVM DCCXXXIV.

Qui ſeruum ſuum ſeruat, aurum ſuum cuſtodit.

REi rum cuſtodiam à ſeruorum ſedulitate plurimum dependere experientia ipſa loquitur; hinc in prouerbium abire præfixa ſententia potuit, & ve[illegible] abiiſſe auctor Oleaſter eſt, qui in cap. 32. E[illegible] ait, *Prouerbium commune eſt apud nos:* QVI SERVVM SVVM SERVAT, AVRVM SVVM CVSTODIT, *& qui ſeruum prodit, it pecuniam*, tantum re[illegible]rt, quos, qui ſeruos habeat, & qualem ſe h[illegible]at in ſeruos.

ADAGIVM DCCXXXV.

Carbones ipſi moleſtiam nobis inferunt, etiamſi flammam ipſam effugerimus.

PRouerbiali hac vtemur formula, quoties 616.
[illegible]itato maiori diſcrimine, minus quoque nobis infeſtum eſt; prouerbiali loquutione intentus ſanctus Gregorius Nazianzenus, ita loquebatur: CARBONES IPSI MOLESTIAM NOBIS INFERVNT, ETIAMSI FLAMMAM IPSAM EFFVGERIMVS.

ADAGIVM DCCXXXVI.

Fracta naui de mercibus diſputare.

CVm de re aliqua fruſtrà, & caſſo labore diſputatio inſtituitur, quæ iam periit, amplius aut non eſt, aut in noſtra poteſtate non eſt, vt verba, quæ de illa afferuntur, in aërem feruntur, nihil profutura, vtemur hoc prouerbio; hoc ferè ſenſu illud extulit ſanctus Hieronymus epiſt. 11 quæ eſt ad Ageruchiam viduam in Megarenſes inuehens: *Verùm*, inquit, *quid ago?* FRACTA NAVI DE MERCIBVS DISPVTO; ſi perditis diuitiis, de diuitiarum diſpoſitione, aut partitione quis cogitet, locus huic prouerbio erit, erit ſimiliter ſi ſimilis euentus in re alia acciderit.

ADAGIVM DCCXXXVII.

Solatium miſeris eſt ſocios habere pœnarum.

VVlgo iactari hoc ſolet, & quadam prouerbij ſpecie circumferri, cùm ſignificare volumus aliorum conſortium, quos ſocios in calamitatibus habemus, noſtras quodammodo minuere, reddereque leuiores; id ſcitè ad Chriſtum ipſum porrigit Thomas à Kempis, qui ſeruorum ſuorum comes in eorum tribulationibus eſt; ſic ille ſcribit tract. de valle liliorum cap. 16. *Dicitur in prouerbiis à multis*, SOLATIVM EST MISERIS SOCIOS HABERE IN POENIS; *quis eſt iſte ſocius tam bonus, & pius, quis ſcit compati miſeris, & infirmis? iſte eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, pro nobis paſſus, & crucifixus; qui in Euangelio dicit ſe medicum, & paſtorem eſſe animarum, & conſolatorem tribulatorum, pauperum, & infirmorum.*

ADAG. DCCXXXVIII.

In medio gehennæ expectare ſalutem.

ESt eo loco auxilium opémque expectare, vbi expectatio caſſa, nullaque futura ſit; ſpes enim omnis exulat à gehenna. Iacit ſanctus Bernardus hoc dictum in eos, qui tempore præſenti abutuntur,

aburuntur, nec agunt pœnitentiam, cùm poſſint, iuxta eius verba ſerm. 5. in [illegible] nt. *Ideo dies ſalutis, [illegible] bus ipſe Deus Rex noſter ante ſecula operatus [illegible], lutem in medio terræ. Ter [illegible] o tu, & in medio ge[henn]æ expectas ſalutem, quæ iam facta eſt in medio terræ, quam tibi ſomnias prouenturam inter ardores ſempiternos facultatem venia[m] promerendi, cùm iam tranſiit tempus m[ere]ndi?* Quod opportunè reos torquebit[u]r, qui ſ[u]æ ſalutis curam in tempus illud reiiciunt, quod omnem ſpem adimit ſalutis recipiendæ.

EXCVRSVS XCIV.

Pœnitentia citò ineunda, non in finem vitæ reiicienda.

Pœnitentiæ, quam quis in extremis poſitus obit, parum fidendum eſt.
Celeritas in conuerſione probatur.
Maximè poſt Chriſti aduentum pœnitentia citò obeunda.
Ingentium malorum cauſa peccatis peccata adiicere.
Timeri magis Deus debet, quo magis pius, & patiens.
Homo volucribus ſimilis, vt cœleſtia euolet.
Et vt citò ſe à lapſu ſurripiat.

617. *Pœnitentia quam quis in extremis poſitus obit parũ fidendum eſt.* POEnitenti[a], quæ in vitæ finem reiicietur, ſæpe tanquam non vitalis ſolet a Deo reiici, a[g]re enim obit[u]r, cum ægritudo mentem torquet, & premit, [i]llanus audire debet, qui pœnitentiam negligit, cum ſanus eſt, ægrotare pœnitentia ſolet, quæ in ægritudine initur, infirma pœnitentia ferè eſt, quam vltima exculpſit infirmitas, timendum ne cum moriente ipſa quoque moriatur, & in nihilum abeat. Cum iam iam excidendus velut arbor, & à regno deiiciendus eſſet Nabuchodonoſor poſt expoſitum ſomnium adiecit Daniel cap. 4. *Quamobrem Rex conſilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, [&] iniquitates tuas miſericordiis pauperum,* animum da indigentibus, quia regnum non potes, eo priuandus, facultates diſtribue, nam poteſtatem non potes; quid inde boni Regi non bono? Pergit: *Fo[rſ]itan ignoſcet delictis tuis*; cur non abſtulit illud *forſitan?* cur ſecurum non fecit Regem de venia obtinenda: Ne ſibi quiſquam fideret de ea pœnitentia, quam extremis poſitus obit; ſpem Regi pol[lic]etur, non ſecuritatem; quia nempe iam iam trudendus è Regno, & ab hominum conſortio erat abiturus, cùm feris futurus beſtiis ſimil[is]. Præclàre id expendit Saluianus lib. 1. ad Eccleſiam Catholicam vbi hæc Danielis verba vertians inter alia hæc tandem adiicit plena formidinis: *Propheta ipſe, qui Regem ad redemptionem criminum vocat, per hæc ipſa, quæ dicit debere fieri, non tam ei veniæ ſ[ecu]ritatem, quam viam inquirendæ ſalutis oſtendit. Dicens enim ad eum: Peccata tua in mi[ſeri]cordiis redime, & fo[r]ſitan propitiabitur Deus deli[ctis] tuis, hoc ipſum quod dicit, forſitan, ſpem indicat, non fiduciam pollicetur, ex quo intelligi poteſt, quam difficile iam in ſupremis poſiti peccatores qualibet munificentia ad perfectã indulgentiam peruenire poſſint; quando Propheta ipſe, qui ſuadet propitiationem Dei inquirendam, promittere tamen non audet eſt promerendam: dat conſilium de actu, & tamen dubitat de effectu: hortatorem ſe [ag]endi, non impetrandi auctorem facit. quare ita? quia omnes ſcilicet peccatores debent pro ſe, vel in ſupremis cuncta tentare, etſi non*

Dan 4.

poſſint [illegible] Si enim Regi Propheta ille per [illegible] indul[gentiam] [illegible] [quam la]uta in ſupremis munificentia opus e[ſ]t, [qui] vult obtinere a Domino per ſeram deuotionem, quod non potes vſurpare per l[a]rgam.

Cui rei ad Deum conuerſio retardetur, diu mi[ſe]rum eſſe cupit, qui conuerti ad Deum differt, c[el]eritatem [illegible] commendat ſanctus Proſper lib. epigram. n. 72. [illegible] anit:

Conuerti ad mores [r]ectos, & viuere ſancte
In Chriſto meditans, quod cœpit acceleret.
Cedant virtuti vanarum [o]bſtacula [rer]um,
Ne perdat vani tempora lenta [illegible]
Quid iuuat in longum cauſas producere morbi?
Cur dubium expectat cras hodierna ſalus?
Scimus correctis veniam non eſſe negandam,
Sed nulli noſtrûm eſt vltima nota dies.

Celeritas in conuerſione probatur. S. Proſper.

Qui lapſus eſt, citò ad pœnitentiam redeat, currat ſtatim [ad] lachrymas, vrget Chriſti paſſio, vrget Crux, vrget Chriſtus. Cecidit olim Adã, cecidit, & Petrus, guſtat ille, quod non licet, loquitur iſte, quod non decet, at non eodem modo vtrique ſubuenitur; nam, vt ait ſanctus Maximus hom. 2. de Pœnitentia Petri: *Citius Apoſtolo, quam protoplaſto ſubuenitur, hunc enim Deus ad veſperum requirit, cruentem [illegible] Dominus pullorum cantu de negantem* vbi Chriſtus aduenit, & paſſus eſt, vigil ad pœnitentiam currere debet, qui peccauit. 618.

Maximè poſt Chriſti aduentum pœnitentia citò obeunda. S. Max.

Ingentia timere mala debet, qui peccata peccatis adiicit, ſcelera inædificat ſceleribus, nec de pœnitentia cogitat; hinc conſtabit cur Adam peccans maledictione diuina in ſe ipſo non ſit percuſſus, percuſſa terra fuerit, Cain verò fratricidij reus maledicitur, quia nempe peccato originis, quod e parentibus contraxerat, peccatum addiderit homicidij, vt idcircò maiori fuerit pœna puniendus. Alcuinus in Geneſim illuc tetigit, ait enim: *Non timuit originali peccato fratris homicidij ſuperaddere ſcelus, ideo maiori maledictione dignus habetur.* Quod magis contra eos vrgendum, qui actualibus ſceleribus ſe onerant nec de pœnitentia cogitant.

Ingentium malorum cauſa peccata peccatis adiicere. B. Alcuinus.

Indulgentior Deus eſt, timeri magis debet, timorem Dei benignitas in[ge]nerare nobis debet, non contemptum. Præcl[ar]è in hac re ſanctus Paulinus epiſt. 13. *Deum*, inquit, *magis dilige, & timeas, quo melior eſt, & indulgentior, magnam ſibi talis formido mercedem pariet, vt hinc ſolicitior ſis, vnde potes eſſe ſecurior, id eſt, tanto magis Deum metuas offendere, quanto promptius dignatur ignoſcere,* & his illuſtrari ea verba poſſunt, quæ habet Ioannes Ap[oc.] 15. 4. *Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es,* ac ſi Dei pietas mater timoris ſit.

Timeri magis Deus debet, quo magis pius, & patiens. S. Paulinus. Apoc. 15. 4.

Duos habent aues pedes, quatuor feræ, belluæque, bini igitur homini pedes dati ſunt, vt vel hoc numero moneremur ex volatilibus eſſe debere, non ex ſerpentibus, vt nimirum in cœleſtia euolet, terrenis minimè hæreat, id quod expendebat etiam ſanctus Ambroſius lib. 6. exaem. cap. 9. dum ait: *Rectè non plures, ſed duo ſunt homini pedes, quaterni enim pedes feris, ac belluis ſunt, bini auibus, & ideo vnus quaſi de volatilibus homo, qui alta viſu ſpectat, [&] quodam remigio volitet ſublimium cogitationum, & ideo de eo dictum eſt, renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua, eo quod propior ſit cœleſtibus, & ſublimior aquilis, qui poſſit dicere, Noſtra autem conuerſatio eſt in cœlis*, volucribus præterea eſt ſimilis, vt ſtatim vbi lapſus fuerit, à lapſu ſe [ſurri]piat,

Homo volucribus ſimilis, vt cœleſtia euolet. S. Ambr. *Et vt citò ſe à lapſu ſurripiat.*

à

à peccato, peccatique occaſione celer auolet.

ADAGIVM DCCXXXIX.

Salſam aquam dulci admiſcere.

619. QVi operi bono, & laude digno, malum adiungit, quo illius pulchritudo denudatur, probitaſque inficiatur, is percelli hac prouerbiali nota poterit, vt dicatur ſalſam aquam dulci admiſcere, hoc ſenſu extulit S. Gregorius Nazianzenus orat. 30. quæ eſt in laudem Baſilij, vbi de Valente loquens, qui in filij infirmitate ſanctum Baſilium aduocauerat, & deinde fidem hæreticis adhibuerat, ita ſcribit: *Cùm malo medicinam nullam inueniret, ad Baſilij fidem confugit, ille verò nihil cunctatus confeſtim afficit, atque ad eius aduentum protinus remittit, morbus, paterque meliorem ſpem animo ſumere cœpit; quòd niſi* SALSAM AQVAM DVLCI ADMISCVISSET, *ſimul videlicet, & ipſum aduocans, & hæreticus fidem habens, ſanum quoque, & incolumem filium fortaſſe recepiſſet; atque id pro certo, & indubitato habebant, qui tunc aderant, calamitatiſque participes erant.* Prouerbium autem iſtuc eſſe monuit & Scholiaſtes ad oram libri; vniuerſè aquam ſalſam dulci miſcet, qui ex vna parte Chriſtu ſe ſeruum profitetur, ex alia mundi mancipium eſt; ſi aliqua in eo ſpectes, Chriſtianam pietatem redolent, ſi alia, ſeculum ſuum capiunt.

ADAGIVM DCCXL.

Inſtar cicadæ paſci.

QVi inanium cupiditatum aura paſcuntur, homines nullius virtutis, ac diſciplinæ, cicadis comparari prouerbiali quadam ſaliua poterunt; huc flectendum illud, quod habet ſanctus Ambroſius epiſt. 6. quæ eſt ad Irenæum, ſic enim de hac re philoſophatur: *Vita hominis exilior eſt, quam ſermo fabularum, ſicut mercenarius diurnam mercedem quærere, atque (vt* CICADAS *aiunt)* AVRA *quadam* PASCI *cupiditatem? Verè ſicut cicadas, quia de die in diem viuunt, queſtuque rumpuntur ſuo. Quid aliud ſunt homines nullius ponderis, nullius diſciplinæ, niſi vt videantur, ſicut cicadæ ad mortem nati diurnam, ſtrepentes magis, quàm loquentes? qui ſub ardore feruentium cupiditatum ſe mulceant, cantu ſibi noxio, ſtatimque occidant nullum fructum ferentes nihil habentes gratia.* Quod extendi etiam poteſt ad honorum appetentes.

ADAGIVM DCCXLI.

Sine oleo conari lampades accendere.

620. VNiuerſè de inutili, caſſóque labore dicetur, & cùm quis aliquid molitur, eo deſtitutus, cuius vſus neceſſarius ei eſt, quod perficit, aut ſaltem valde ad illius perfectionem conducit. Beatus Thomas à Villanoua ad illos transfert, qui doctrina lucere quærunt, nec pietatis oleum quærunt; ſic ille ſcribit conc. de ſancta Dorothea: *Grandis fatuitas exiſtimantium diu* LVCERE SE POSSE SINE OLEO, *verè profunda myſteria ſolus penetrat vnctus. Spiritus enim eſt, qui reuelat myſteria, & ſcrutatur ſecreta Dei. nam & Apoſtoli poſtquam hoc oleo perungi ſunt, lampadibus ſuis Orbem vniuerſum illuſtrauerunt. Quid fruſtra miſeri* SINE OLEO LAMPADES CONAMVR ACCENDERE? *die, noctúque ſapientia vacamus, literis & libris indefeſſe incumbimus, & de pietatis oleo vltima cura eſt?*

ADAGIVM DCCXLII.

Alter Cham.

ITa audiet, qui maiorum ſuorum famæ non conſulit, quin eorum labes in vulgus ſpargit, illiſque infamiæ notam inurit? huc illud facit, quod habet Vincentius Lirinenſis lib. aduerſus prophanas vanitates: *Quæ*, inquit, *ſilentio operire oportebat rediuiua opinione diffamant, ſequentes omnino* VESTIGIA *auctoris ſui* CHAM, *qui nuditatem venerandi Noe non modò operire neglexit, verùm quoque irridendam cæteris enuntiauit.* Plures in omni æuo imitatores habet Cham; Sem, & Iapheth pauci imitantur, vt iuſta fuerit illa probi auctoris conqueſtio: *Noſtris ſæculis multus vbique* CHAMI *oculus*, CHAMI *lingua prorſus innumera: at pallium Sem, & Iapheth, vix apparet, ſcilicet, æuo, cariéque abſumptum verè periit.*

Tegenda aliorum peccata ſunt, non reuelanda, ſepelienda ſunt, non in lucem apertam proferenda. mortuos ſtatim terræ commendamus, ac ſepelimus, idem in peccatoribus fiat, alti ſilentij ſepulchro condantur, qui peccarunt, quod non minus pium, & laudabile, quàm quod Tobias egit dum hic ageret, à menſa ſurgens, vt eos, qui obierant, traderet ſepulturæ, Tob. 1. Nequeo hic ſupprimere, quæ in hanc rem opportune offert ſanctus Bacchiarius in epiſt. de recipiendis lapſis, ait autem de peccatore loquens: *Plangatur defunctus, ſepeliatur mortuus: id eſt, partim noſtro labore, partim verecundia ſua confuſione peccatum eius celetur, & auferatur a medio, nos autem conſolationis lineamina, & cœleſtis ſpei pigmenta tribuamus, ipſe autem intra ſepulchrum ſecreti ſui confuſus peccati pudore contineat ſe: ibi conſcientiæ ſuæ verme laceretur, qui totus in eo putredines colligat peccatorum, donec nullum ex ſe fœtorem famæ turpis emittat. Nonne ſic Beatus Tobias veniam miſericordia cœleſtis emeruit, mortuis in captiuitate fratribus tribuens ſepulturam?*

ADAGIVM DCCXLIII.

Omnibus calculis ſuperior.

FOrenſis phraſis, quæ in Adagiorum ſenſum 621.
facilè referri poſſit, cùm talem quis in re aliqua victoriam conſequitur, quæ omnium approbatione ſtabiliatur; ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 31. quæ eſt in laudem Neronis, ita loquitur: *Noſtram, vt ſine controuerſia meliorem*, OMNIBVSQVE, *vt dicitur*, CALCVLIS SVPERIOREM, *ſtatim amplectitur, nequaquam paſſus mentem ſuam ad deteriora tranſuerſam agi*; loquitur de Philoſophia, doctrináque Chriſtiana, quæ omnium melior, imò & ſola bona omnium calculis habenda; vt non perſonis tantùm adagium applicetur, ſed & rebus.

ADAGIVM DCCXLIV.

Cathedra Sacerdotem non facit.

VErus Sacerdotis character, vera nota, & conſignatio vitæ ſanctitas eſt, & mores puri; Cathedra, & nudus gradus nimis extima ſunt; hinc illud in Canonicis decretis diſtinctione quadrageſima c.12. *Multi Sacerdotes, & pauci Sacerdotes, multi nomine, & pauci opere; videte ergo quomodo ſedetis ſuper Cathedram, quia* NON CATHEDRA FACIT SACERDOTEM, *ſed Sacerdos Cathedram; non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum, non omnis Sacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus Sacerdos, qui bene ſederit ſuper Cathedram, honorem accipit ab illa, qui male ſederit, iniuriam facit Cathedra; ideóque malus Sacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. ad qua verba gloſſa, Reprehenduntur hîc quidam, qui erant Presbyteri, vel Sacerdotes nomine tantum, non re, vel vita, quia propter Cathedram ſe ſanctificatos putabant, ſed male, quia locus non ſanctificat hominem, ſed homo locum.* Offerret ſe hîc locus de Sacerdotum ſanctitate tractandi, notiſque Sacerdotibus, ſed quia de hac re cumulate nobis actum eſt in tertio ſacrorum electorum volumine, ab hoc nos labore exactus iam labor eximet.

ADAGIVM DCCXLV.

Lumbis patris habere ſe putat digitos großiores.

622. IN eos prouerbium torquebitur, qui ſe ſuis maioribus præferunt, & minima ſua facta magnis parentum facinoribus anteponunt; ita loquitur ſanctus Hieronymus epiſt.62. aduersùs errores Ioannis Ieroſolymitani: *Lectione*, inquit, *& quotidianis exemplis vſque ad hanc ætatem multa didicimus, multa experti ſumus. Qui ſcorpionibus cedit,* & LVMBIS PATRIS HABERE SE PVTAT DIGITOS GROSSIORES, *cito regnum manſueti David diſſipat.* Prouerbium in his verbis delituiſſe adnotauit & Marius Victorinus hîc: deſumptum autem eſt ex illo 2.Paralip.cap.10.v.10. *Reſpondebis ei, Minimus digitus meus groſſior eſt lumbis patris mei.* quod miror in adagiorum cenſum non poſuiſſe Martinum Delrium, qui veteris Teſtamenti adagia collegit, explicauit, illuſtrauit.

ADAGIVM DCCXLVI.

Per cœnum ad vrbem ducere, per ſaxa, & ſcopulos ad littus contendere.

SEntentiæ adagiales, quibus vtitur S.Gregorius Nazianzenus orat.47. quæ eſt 1. in Iulianum, vbi ita ſcribit: *Quæ porrò prudentia* PER COENVM AD VRBEM DVCERE, AVT PER SAXA, AVT SCOPVLOS AD LITTVS CONTENDERE. Nobis ſuccinit Scholiaſtes, qui hæc verba hac explicatione donans inquit: *Prouerbiales locutiones quæ in eos torqueri poſſunt, qui per ſtultiſſimas, obſcœniſſimáſque fabulas ad allegoricos quoſdam ſenſus ducunt.* Nihil oberit, & ad alia rem traduci, cùm ſcilicet, aut per impura, & per periculoſa aliquo cum diſcrimine tenditur.

ADAGIVM DCCXLVII.

Nouus Mida.

DE auri ſupra modum appetente nota fabula eſt, quæ de Midæ cupiditate circumfertur, hanc Nicephorus Conſtantinop. in Breuiar. hiſtoriæ huc ſpectans aiebat: εἰς χρυσὸς δ' ὢν ὁ μανίχρυσος τις Μίδας κατανεώτερος ἀναδέδεικται. id eſt, *ſed cum auri mirum in modum in Conſtantino cupiditas flagraret,* NOVVM *ſe* MIDAM *exhibuit.* 623. Huc facit & illa formula apud Clementem Alexandrinum 3. Pædag.cap.2 *Nec ſi Midas euaſerit ſatiari poteſt*, nec illius deſiderium Pactolus extinguere, *cuius ſunt fluenta aurea.*

ADAGIVM DCCXLVIII.

Darij opes.

Δαρείου πλοῦτος. id eſt, Darij opes, de immenſis diuitiis prouerbialiter effertur. Syneſ. lib. de Regno, πλέον ἀριθμὸν χρημάτων ἢ ὅσα Δαρεῖος. id eſt, *opum cumuli, maiores, quam Darius ille vetus poſſederit.* Sanctus Hieronymus epiſtola 2. Nepotianum laudat, quòd libellum, quem ſanctus Pater compoſuerat, Craſi, Dariique diuitiis prætulerit, hæc eius verba: *Feci quod voluit, & breui libello amicitias noſtras æterna memoriæ conſecraui, quo ſi ſæpe Craſi opes &* DARII DIVITIAS *ſe viciſſe iactabat, illum oculis, illũ manibus, illum ſinu, illum ore tenebat. Cúmque in ſtratu frequenter euolueret ſuper pectus ſoporati dulcis pagina decidebat*; & in apologia aduerſus Ruffinum: *Quamuis Craſſos quis ſpiret, & Darios, litera, marſupium non ſequuntur, ſudoris comites ſunt, & laboris ſerie ieiuniorum, non ſaturitatis, continentia, non luxuria.*

ADAGIVM DCCXLIX.

Cynara ditior.

HAc comparatione ingentes alicuius opes efferantur; ſcite Clemens Alexandrinus lib.3. pædag. cap 6. *Quod ſi*, inquit, *ſit vel Mida, vel* CYNARA DITIOR, *ſit autem iniuſtus, & inſolens, & miſer eſt, & in mœrore viuit, neque viuit.* nam Cynaras Cypriorum fuit Rex longe ditiſſimus. Libanius orat.31. tom.2. auarorum vota deſcribens inter alia ait: *Beatos prædicant non Neſtoras, non Arganthonium, non Pelea ob nuptias, non Adonim ob formæ præſtantiam, non Herculem ob immortalitatem, ſed Galliam, & Gygen, & Cynaram*, & ſerm. de vita ait, ita idem auctor loquitur. *Talenta cura habebat; cui rei indolem meam aduerſari cognoſcebat; equidem ipſum imperare permittebam, & fieri Cynara.*

ADAGIVM DCCL.

Diuitiarum putredo multa.

HÆc ſententia ſancti Chryſoſtomi suo prouerbialiter iactabatur, quod prouerbium 624.
ille

ille explicat, & expendit hom.48 in Matthæum: *Diuites cùm ſuas in ſe ipſis opes detineant, marceſcunt, idcirco trito prouerbio feruntur* MVLTA DIVITIARVM PVTREDO *apud hominem eſt, nec dicitur magna copia, ingens theſaurus; putredo enim profectò eſt, non poſſidentium, ſed opum ipſarum.*

ADAGIVM DCCLI.

Aſinus etiam auro onuſtus rudere propterea non deſinit.

QVoties ſignificabimus opes diuitiaſque hominis ingenium mutare, nihilíque ea facienda, quæ extimè tantùm hominem exornant, fortunæque ornamenta præ virtutum contemnenda, hoc vtemur adagio. Sanctus Gregorius Nazianzenus in carmine ad Nicobulum ita cecinit:

Quid prodeſt aſinis auri geſtare talenta?
Auri namque etiam NVMMIS ONERATVS ASELLVS,
More RVDIT *tamen ipſe ſuo quid iuuerit enſes*
Ex plumbo factos vagina condere pulchra,
Ex quibus vtilitas in bellis nulla redundat?
Talis enim eſt quiſquis verarum, cùm ſit inanis
Prorſus, opum, externis tantùm fluxiſque ſuperbit.

ADAGIVM DCCLII.

Diuitiis affluere, quibus Crœſi opes nequeant comparari.

DE ingentibus diuitiis, & ſupra modum magnis adagium vſurpabitur: nam & Crœſi opes locum prouerbio fecerunt. Scitè rem verſat ſanctus Cyrillus Alexandrinus hom.9. de feſtis Paſchalibus, vbi in diuitiarum contemptum, quæ à diuina iuſtitia poſſeſſorem ſuum non eximunt, ita ſcribit. *Et quidem collocemus hominem, ſi placet, in eo ſplendore vitæ, quo maius nihil, aut melius inueniri queas? iis præterea* DIVITIIS *affluat*, QVIBVS CROESI *quoque opes fama celebratæ, atque omnium confeſſione* MAXIME COMPARARI NON POSSINT; *num aliquod propterea effugium reperiet? aut hæc vindicem ſcelerum à ſupplicio ſumendo nolentem repellent? nihil minus. Nec enim mentietur vllo modo diuina Scriptura, dicens: Nil proderunt theſauri impiis.* Huc facit & illud ſancti Iſidori Peluſiotæ lib.4. epiſt.101. vbi in hunc modum loquitur: *Verùm is quidem, qui iuris, & æqui opibus munitus eſt, veritatis theſaurum poſſidere indicatur; qui autem his caret, etiamſi* CROESI THESAVROS *habeat, inops eſſe cenſetur.*

Paulò aliter rem verſat ſanctus Hieronymus epiſt.6. ad Principiam; vbi ita loquitur: *Frutex it quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit conſcientia, fruſtràque eius lingua prædicat paupertatem, & docet eleemoſynam, qui* CROESI DIVITIIS TVMET; & epiſt. 4. *Vidimus nuper, & planximus Crœſi opes, vnius morte deprehenſas, vrbiſque ſtipes, quaſi in vſus pauperum congregatas ſtirpi, & poſteris derelictas.*

ADAGIVM DCCLIII.

Quantum habebis, tantus eris.

PRouerbium eſſe, quod produximus, teſtatur ſanctus Auguſtinus tract.1. de diſciplina Chriſt. vbi ait, *Vnde & illud prouerbium:* QVANTVM HABEBIS, TANTVS ERIS; quod auarorum, & rapacium menti congruum eſt, non liberalium & diuitias contemnentium. Præclarè idem ſanctus Pater in Pſal.51. *Prouerbium*, inquit, *auarorum rapacium innocentes opprimentium, res alienas inuadentium, commendata negantium. Quale hoc prouerbium?* QVANTVM HABEBIS, TANTVS ERIS, *id eſt, quantum habueris pecuniæ, quantum plus acquiſieris, tanto plus poteris.* Paulò aliter extulit Petrus Bleſenſis ſer. in Synodis: *Scitis*, inquit, *quia antiquum, & verum eſt prouerbium*, QVANTVM HABES, TANTVM VALES. Hæc quæ dedimus prouerbia calamum ad diuitiarum tractationem prouocant; diues diuitiarum argumentum, vt dictare integros libros poſſit, integra implere volumina, dictum nobis de illis non ſemel eſt, & in illas, hic quoque aliqua de opibus coaceruare in lectoris vtilitatem, profectumque voluimus, quæ ſequentibus excurſibus offeruntur.

EXCVRSVS XCV.

Diuitiarum ſpinæ mentem lacerant.

Curæ *diuitiis adnexæ.*
Qui diuitias inuenit, requiem *perdit.*
In diuitiis nemo lætetur ob noxias curas *illis adnexas.*
Spinæ *diuitiæ ſunt.*
Diuitiarum ſterilitas.
Diuitiæ vt ſpinæ ſterilis, *ſed mentem pungunt.*
In diuitiarum ſpinis *ſatanicus ſerpens latet.*
Ericium *diuitiæ vt referant.*
Magis lacerant *mentem diuitiæ, quo magis amantur.*
Diuitiarum cupiditas, quàm noxia ſpina.
Diuitiæ tineis *comparatæ.*
Diuitiarum amor cordium tinea.

MOlles, & lenes diuitiæ videantur, non ſunt, pungunt, & lacerant poſſidentium mentem, curarum ſtimulos producunt, quibus diuitum cor crucietur. Paras diuitias? vix, aut ne vix quidem ſpinas curarum ab illis ſeparaueris; hinc illud in apophthegmatis Hebræorum, quod dixiſſe Hillel ſenex fertur: *Qui accumulat opes, accumulat* CVRAS. 625. *Cura diuitiis annexa.* Hillel.

Quàm noxia diuitiarum cura, quàm noxius diuitiarum amor ſit, ſcitè explicat ſanctus Auguſtinus ſerm. 32. ex 40. nouiſſimè editis, in hæc verba: *Cùm cogitas de diuitiis augendis, vide ſi facile dormis. Ni fallor, vt diuitias inueniſti,* REQVIEM PERDIDISTI. *Cùm vigilas, augmentum diuitiarum cogitas: cùm dormis, latrones ſomnias; in die ſollicitus, & nocte pauidus, ſemper mendicus.* *Qui diuitias inuenit, requiem perdit. S. Aug.*

Quis verò tam fatuus, qui lætus incedat, cùm diuitias auget, tanquam veræ lætitiæ ſint matres,

In diuitiis noxia [illegible] anxietas. quæ nouercæ ſunt [illegible] quæ gaudia [illegible] ſunt, [illegible] adeo [illegible] non [illegible] vt dolore corripiatur, [illegible] ſolicitus [illegible] labor impenſus impendæ curæ mentem a [illegible] auocent; ſcitè ſanctus Nilus in Paræneſi: *Ne lateris diuitiis cura enim, quæ ipſis impenduntur, a Deo ſeparantur plurimum, & præter hominum expectationem.*

S Nilus.

Spinæ diuitiæ ſunt. S. Chryſoſt. Spinæ verè diuitiæ ſunt, quæ amatorum cruentant mentem. Præclare ſanctus Chryſoſtomus hom. [illegible] in epiſt. 2. ad Theſſal. *Spinæ*, inquit, *ſunt reuera diuitiæ, nullum habentes fructum, viſu deformes, & ad vſum iniucunda, eos, qui tangunt, moleſtia afficientes, non ſolum ipſæ fructum non ferentes, ſed id etiam quod germinat impedientes.* Terrenæ diuitiæ falſæ diuitiæ ſunt, & veræ ſpinæ ſunt.

Diuitiarum ſterilitas. Steriles, vt ſpinæ diuitiæ ſunt hinc & terra, quæ autumn [illegible] producit, ſterilis omnino eſt, & alus fructibus producendis prorſus inepta, vt vel hinc pecuniarum, & opum copiam, bonorum operum ſterilitatem in eius mentem inueniſſe cogitaremus qui illis abundat. Qui ſuæ ſterilitati conſulere diues poſſit, hoc exemplo explicat ſanctus Cæſarius hom. 24. *Arbor ſterilis ſignificat hominem diuitem in hoc mundo ficut enim arbor illa ſublimis eſt & amœna, & [illegible] da, [illegible] diues [illegible] multis facultatibus [illegible] tamen ſi ad vitem, id eſt ad pauperem Chriſti eleemoſ. [illegible] ſuarum brachia [illegible] non expandit, a [illegible] æterna vitæ vacuus remanebit vitis autem ſignificat [illegible] Dei.*

S.Cæſarius.

Diuitiæ vt ſpinæ ſteriles, ſed mentem pungunt. Steriles diuitiæ ſunt, [illegible] ſolum ſunt curarum, ſolicitudinum, fraudum, [illegible] in ſpinis viperæ, latent [illegible] aliique ſerpentes, nocentiores in diuitiarum latent ſpinis, quod monuit ſanctus Chryſoſtomus hom. 23. in Ioannem, dum ait: *Quemadmodum ſpinæ ſteriles ſunt, ita diuitiæ. Quemadmodum illæ eos, qui tangunt, lacerant; ita harum cupiditas. Quemadmodum facile igni comprehenduntur & odio habentur agricolis; ita huius ſeculi [illegible] in his [illegible] inter ſpinas feræ, vipera, ſcorpij, delitéſcunt, ita in fraudibus diuitiarum.* Latet in his ſpinis & Dæmonis ſerpens, in opibus ille ſe occultat, quæ ſi obſerventur, expoſitus fugam arripit. Scite idem ſanctus Pater hom. 8. in epiſt. ad Roman. *Velut ſerpens ſpinis occultatur, intra diuitiarum impetum aſſidue latitans, qui ſi ſpinas inciderit, facile aufugiet timidum redditum, ſi [illegible] illum diuinis incantationes cauere noueris, ſtatim vulnerabitur.*

S. Chryſoſt.

In diuitiarum ſpinis ſatanicus ſerpens latet. S. Chryſoſt.

626\. *Ericium diuitiæ vt referant. Iſa.14. Vgo Car.* Alioquin vulnerat, qui diuitias accumulat, & auare cuſtodit; ericio comparare diuitias poſſumus, quæ ab omni parte [illegible] habent quibus poſſeſſores ſuos lacerent, ſeſtiue Vgo Carenſis verba Iſaiæ cap. 14. *Et [illegible] Babylon in poſſeſſionem* [illegible] ad diuitias flectit, in Pſalm. [illegible] redditque rationem, inquiens: *Pungunt quia [illegible] acquiruntur cum labore, cum habentur pungunt per timorem, cum perduntur pungunt per dolorem*, vnde Iſaiæ 14. *erit Babylon in poſſeſſionem ericij*, quo [illegible] ſpinas ſtringit [illegible] Idem in diuitias [illegible]

Idem. *Magis lacerant mentem diuitiæ quo magis amantur.* [illegible] *quanto magis* [illegible] *tanto magis* [illegible]

Quid [illegible] non ſunt, quid [illegible] ſpinæ eſt, & [illegible] punguntur [illegible] ſanctus Chryſoſtomus hom. [illegible] in epiſt. ad [illegible] *Porro*, inquit, *ſidiuitiæ ipſæ ſpinæ ſunt, qui cupiditas erit.* Maledicta terra eſt, ſpinas & tribulos in peccati pœnam producere in [illegible], Gen 3. grauius nos cupiditatis tribulus cruciat quem cordis noſtri humus producit. Audi [illegible] ſanctus Ambroſius ſerm. 36. vbi ait: *Cenerat mihi mea terra tribulos cùm me diuitiarum ſecularium cupiditate [illegible] cruciant, ſpina enim Chriſtiano auaritia ſua radix eſt*; & ſanctus Valerianus hom. [illegible] de bono [illegible]: *Cupiditas*, inquit, *corda hominum diuitiarum ſtimulus inquietat* [illegible] diuitiarum amore [illegible] diuitiæ.

Diuitiæ [illegible] comparatur. *S.Ambr.* *S.Valer.*

Diuitias ſi quis tineis compararet, & diuitiarum poſſeſſores [illegible] opibus veluti tineas [illegible] ſibi aſſerit, non aberrabit, & bonos habebit earum ſuæ ſigna[illegible] [illegible] ſanctus Chryſoſtomus hom. [illegible] in epiſt. [illegible] vbi ait: *Diuitiæ ſunt tinea, ſunt tinea corrodit omnia [illegible]* [illegible] item auocent eas poſſidentes [illegible] Petrus Bleſenſis epiſt 44. [illegible]: *O rubigo, [illegible] tinea [illegible] cupiditas quæ ſic hominem [illegible]*, & [illegible] eadem mente [illegible] inquit, *qui præteris, [illegible] præteriberis. O pecuniæ amor [illegible] cordium, rubigo mentium, languor [illegible]*. Non [illegible] emotæ [illegible] hæc rubigine obducitur, mordetur hæc tinea, his diuitiarum ſpinis [illegible] is vere diuitias habet, qui [illegible] non qui habet [illegible] tineas [illegible] qui non amat, non quærit.

S.Chryſoſt. *Diuitiarum [illegible] comparatio.* *[illegible] Bleſ.*

EXCVRSVS XCVI.

Diuitiæ diuitum tortores, carnifices viperæ.

Diuitiæ omni tortore *acerbiores.*
Nummus diuitum carnifices.
Qui diuitias inuenit [illegible] *perdit.*
[illegible] *quid*, opulentiæ, *&* dolori [illegible].
Diuitiæ diuitum hoſtes [illegible].
Viperæ, *&* aſpides *diuitiæ.*
Matrem ſuam perimunt diuitiæ tanquam viperæ.
Viperæ [illegible] *diuitiarum* vinculis *nemo alligatur.*

Blandiuntur poſſeſſori diuitiæ, & aſpectum [illegible] præferant, exitum ſi auſcultas [illegible] eum deprehendes, & [illegible] hæc annis [illegible] ſequi, carnifice [illegible] quod [illegible] verum [illegible] intuſt [illegible] acquiſierint, & per vim [illegible] ope [illegible] hoc loqui ſanctus Chryſoſtomus [illegible] Pſ. *Noli timere cum diues [illegible] homo.* hæc habet ad hanc [illegible] *non vero diuitiæ huic ſunt tortore acerbiores* [illegible] *diuitiæ vero animam* [illegible] *deſpiunt, vt hos torqueret* [illegible]. 627.

Diuitiæ [illegible] tortore acerbiores.

Quid [illegible] etiam inuit [illegible] nificum [illegible] Imperator [illegible] & expertus eſt, [illegible]

tortores, Eruditique acceptos nummos excluſit, digna res eſt, quæ hic ſiſtatur; Æneas Syluius lib. 4. comm. in Alphonſum, his ferè verbis rem narrat: *Sigiſmundus Cæſar ex Hungaria quadraginta millia nummorum aureorum accipiens, vbi noctem, in quos conuerteret vſus, ſollicitè cogitaret, per cubicularios ocyùs conſiliarios omnes, & duces militum conuocauit, & aperta arca: Ecce, inquit, crudeliſſimi hi hoſtes, & carnifices nummos oſtendens ſomnum mihi eripuerunt. accipite, & inter vos diuidite, vt mihi tranquillè dormire liceat; & illis cum pecunia diſtributa diſcedentibus, Recedit iam, ait, à me tortor ille qui me flagellauit; ſecuriùs iam quieſcam.* Igitur qui requiem amat, diuitiarum tortores expellat, eliminet ſæuos hoſce carnifices, opes non amet, quæ amatorem ſuum cruciant, & torquent, requiemque ab illo auferunt. Accinit doctiſſimus Idiota lib. 1. contemplat. de amore diuino cap. 33. vbi ait: *Qui diuitias inuenit, requiem perdit, & cùm vigilat, augmentum cogitat, cùm dormit, fures ſomniat, in die eſt afflictus, in nocte pauidus, ſemper autem mendicus.* Affinia his ſunt, quæ habet ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 22. *Auri*, inquit, *cuſtos, ſeruator argenti ſecuritatem non habet, neſcit quietem, & cui deeſt ſecuritas, quies perit, pœnâ diues eſt ille, non cenſu*; aut certe diues pœna, quia & cenſu, cenſus illi ad pœnam eſt, in pœnam diuitiæ vertuntur, quæ pœnarum, laborúmque leuamen putabantur.

Nummi diuitum carnifices.

Æneas Syluius.

Idiota.

Qui diuitias inuenit requiem perdit.

S. Pet. Chryſ.

628. Cruciatus, dolórque adeò agnatus diuitiis eſt, vt in illum verti videantur; diuitias habes? opulentus es? dolore carebis, niſi eas ſpreueris; ægrè ſine dolore, cruciatuque eſt, qui non diuitiis; Iob. 20. v. 10. *Manus illius reddent ei dolorem ſuum*, in fonte eſt אונו opulentiámque eius, ac in idem reciderent dolor, & opulentia, atque diuitiæ. I, & diuitiis obrutus, diuitiarúmque amore captus, requiem tibi pollicearis, & quietem.

In quid. opulentia, & doloris nexus. Iob. 20. 10.

Si ſapies, hoſtem ſubblandienti illa, quam præſeferunt opes, facie, timebis aurum, argentumque non amabis, quòd nocentius in te ſæuiant, quàm poſsit hoſtis quilibet, & virulenta quælibet fera. Audi monentem Beatum Chryſoſtomum, qui hom. cùm Saturninus, & Aurelianus acti ſunt in auxilium, & de auaritia, ita de paupertate, & diuitiis loquitur: *Quamobrem rogo hanc paupertatem fugientes, illas perſequimini? illas hoſtes, illas homicidas, illas quauis beſtia ſæuiores. Talis enim eſt pecuniarum amor, tale veſanum auri ſtudium. Cur hoſtem tibi domeſticum, & perpetuum conuictorem tibi facis?* Nemo ſe his hoſtibus credat, nemo mentis ſuæ hoſpitio recipiat, qui mortem timet.

Diuitiæ diuitum hoſtes, & homicidæ.

S. Chryſoſt.

Viperæ potius ſinum exciperent, quàm amoris brachiis diuitiæ; quis crederet ad modum viperarum habere ſe diuitias, & virus tanquam viperam habere, quo poſſeſſores ſuos inficiunt, & necant. Diuitiarum malitiam non ſecus, ac viperam in aureo etiam ſcrinio timendam rectè monebat Epictetus apud Stobæum de Temperantia ſerm. 5. his verbis: *Quemadmodum viperam, aut aſpidem in eburneo, aureóque ſcrinio inſpiciens, non propter materiæ pretium ipſa diligis, aut magnifacis tanquam felicia alia, ſed potius propter naturæ ipſorum exitialem vim abhorres ac deteſtaris: ſic etiam in diuitiis, & faſtu fortunæ malitiam videns ineſſe, non ad materiæ ſplendorem obſtupeſce, ſed morum prauitatem contemne.*

Viperæ, & aſpides diuitiæ.

Epictet.

Necare matrem vipera proditur, dum naſcitur, idem & diuitiæ præſtitere; hinc illud Vgonis Carenſis in cap. 11. Prouerbiorum: *Religio peperit diuitias, quæ ſimul exortæ ſuffocauerunt matrem, ſunt enim viperea natura, vbi ſemper mater in partu moritur.*

Matrem ſuã perimunt diuitiæ tanquã viperæ.

Vgo Car.

Vipereis ille vinculis tenetur, qui in diuitiarum poſſeſſione ab auaritia poſſidetur, quæ auari mentem, ſicut vipera perſtringit; hinc illud ſancti Paulini epiſt. de gazophylacio: *Facile*, inquit, *ſæpit carcer auaritiæ in præcordiis, nullis miſericordiæ munita viſceribus, captámque vipereis alligat vinculis animam.* Viru non caret vipera, non caret auaritia, quod in obuios quoſque euomat; vnde & Seneca de ira lib. 3. cap. 7. *Auaritia*, inquit, *in proximos virus ſuum tranſtulit.* transfert in eius mentem, quem corripit, vt quem diuitem extimè cenſeas, vipereo veneno infectus intus ſit, aut morti proximus, aut iam conclamatus, iam mortuus.

Vipereis diuitiarũ vinculis nemo alligetur.

S. Paulinus.

Seneca.

EXCVRSVS XCVII.

Cœcæ diuitiæ, cœca auaritia eſt, cœcus auarus.

Cœcæ *diuitiæ ſunt.*
Cœcæ *diuitiæ, quia cœcas mentes reddunt, à quibus amantur.*
Cùm cœci *auari ſint malè viuunt.*
Pecuniarum amor mentem vt obcœcet.
Cœca *auaritia eſt.*
Cœca *maximè auaritia ad ea, quæ Dei.*
Auarus cœcus *tanquam talpa.*
Diuitum cœcitas, *dum diuitias ſuas alienis relinquent.*

629. IN hoc terrenæ diuitiæ à ſpiritualibus differunt, quòd illæ cœcæ, hæ videntes ſunt; ſcitè Philo lib. de Abraham: *Si verum*, inquit, *fateri volumus, diuitiæ non illæ cœcæ, ſed acutè cernentes, ſunt virtutum poſſeſſio.*

Cœca diuitia ſunt.

Philo.

Cœcæ autem dicuntur terrenæ opes, quòd cœcos reddunt poſſeſſores ſuos, Antiphanes:

Antiph.

ὁ πλοῦτος ἡμῶν καθάπερ ἰατρὸς κακὸς
Τυφλοὺς βλέποντας παραλαβὼν πάντας ποιεῖ.

id eſt, *diuitiæ tanquam malus medicus, quos acceperint videntes excæcare conſueuerunt.* Menander in ſe ipſum lugente.

Menand.

Τυφλὸς ὁ πλοῦτος, καὶ τυφλοὺς ἐμβλέποντας εἰς αὐτὸν δείκνυσι. id eſt,

Cœcæ diuitiæ atque eos, qui ſe intuentur, cœcos reddũt.

Et cùm cœcæ diuitiæ ſint, cur non cœcæ reddantur illæ mentes, quæ eas admirantur, eas ſtupent? Præclarè Clemens Alexandrinus lib. 2. pædag. cap.... Εἰ, inquit, ὁ πλοῦτος τυφλός ἐστιν, οἱ περὶ αὐτὸν ἐπτοημένοι καὶ κεχηνότες τυφλώττουσι. hoc eſt, *ſi cœcæ ſunt opes, qui eas ſtupent, & admirantur, & in eas adfecti ſunt.*

Cœcæ diuitiæ quia cœcas mentes reddunt, à quibus amantur.

Clem. Alex.

Non mirum igitur, ſi malè diuitiarum poſſeſſores viuant, cùm tanta cœcitate teneantur. Præclarè Euripides in Phaët. apud Stobæum ſerm. 91.

Cùm cœci auari ſint malè viuũt.

Eurip.

Δεινόν γε τοῖς πλουτοῦσι, τοῦτο δ' ἔμφυτον
Σκαιοῖσιν εἶναι· τί ποτε τοῦτ' αἴτιον;
Ἆρ' ὄλβος αὐτοῖς ὅτι τυφλὸς συνέσπετο
Τυφλὰς ἔχουσι τὰς φρένας καὶ τῆς τύχης.
Res mala, ſed innata diuitibus eſt,
Improbè viuere. Quænam huius rei cauſa eſt?

An quia cæca diui ia ipſis conuerſantur,
Mentem quoque cæcam habent, propter fortunam.

Pecuniarum amor mentē, vt obcæcat.

Cæcæ diuitiæ ſunt, quia cæcitatem afferunt dum amantur, humor oculi pupillam obruens, oculum obcæcat, & pecuniam amor auari mentem ſubiens mentis lumine priuat, ſuccinit ſanctus Chryſoſtomus, cuius hęc ſunt verba hom. 21. in Matthæum: *Auarus cæcus eſt, amor namque pecuniarum pupillam mentis quaſi quidam malignus humor influxit, denſamque iam nebulam prorſus operatus eſt.*

S. Chryſoſt.

Cæca auaritia eſt.

Cæcæ diuitiæ ſunt, cæca & auaritia, ſi quidem de rebus diuinis agatur, nam alioquin in neſtendis fraudibus oculatiſſima eſt, & acutiſſimè videns. Audiendus hic ſanctus Ambroſius, qui ſerm. 59. ita ſcribit: *Auaritia cæcitas eſt, errorem religionis induit, cæca, inquam, eſt auaritia, ſed diuerſis fraudum oculata ingeniis, non videt, quæ diuinitatis ſunt, ſed cogitat, quæ cupiditatis ſunt.*

S. Ambr.

630. Cæca ad ea, quæ Dei, auaritia eſt, oculis pluri- mis referta ad lucra augenda; ſcite ſanctus Maximus hom. de auaritia; vbi hæc habet: *Auaritia cæcitas eſt, errorem religionis inducit. Cæca, inquam, eſt auaritia, ſed diuerſis fraudum oculata ingeniis, non videt, quæ diuinitatis ſunt, ſed cogitat, quæ cupiditatis ſunt.*

Cæca maximè auaritia ad ea quæ Dei ſunt. S. Max.

Auarus cæcus tanquam talpa. B. Ægyd.

Cæca auaritia eſt, cæcus auarus, vt proinde talpæ comparari poſſit, cùm terræ, & terrenarum curis alta cæcitate correptus inuoluatur, terrena cogitet, nihil præterea; hinc illud Ægydij Minoritæ in aureis dictis de contemptu mundi: *Hominem auarum iure comparaueris talpæ, qui hoc ſolum putat bonum, euertere humum, & in ea demorari, cùm ſint multa alia longe potiora, quæ is ignorat.*

Diuitum cæcitas, qui alienis diuitias ſuas relinquunt. Pſal. 48.

Huc diuitum cæcitas euadit, & ſtultitia, hac pœna diuitum cupiditas plectitur, vt alienis diuitias relinquant. Pſal. 48. *Relinquent alienis diuitias ſuas;* alienis relinquant, licèt hæredes ſuos conſtituant, nam ſui alieni fiunt, ſuos alienos experiuntur, dum a ſuis auxilium non accipiunt. Acute ſanctus Auguſtinus hîc: *Iam attendimus illos diuites, qui malè vixerunt, qui ſuperbe egerunt, mortui ſunt, & reliquerunt, non dico extraneis, ſed filiis ſuis reliquerunt diuitias ſuas, & filij ipſorum viam parentum ſuorum ſequuntur. ſicut ille ſuperbi, ita & iſti: ſicut illi rapaces, ita & iſti: vt illi auari, & iſti, alieni ab illis ſunt. Nam vt noueritis, quia illi alieni ſunt, ſubueniret illi diuiti, qui ardebat in flamma, ſucceſſores ipſius diuitiarum. Sed fortè non habuit qui illi ſuccederent, & alieni poſſiderunt diuitias ipſius.*

S. Aug.

EXCVRSVS XCVIII.

Vitiorum, & diuitiarum cohærentia, atque affinitas.

Vitiorum, *& diuitiarum & in re, & in nomine ſocietas.*
Diuitiæ vitij omnis architectæ.
Diuitiarum amor vitiorum genimen.
Diuitiæ vitiorum alimenta, *claues ad vitia.*
Flagitia omnia ex camino *æſtuantis auaritiæ.*
Luxuriæ vitium *diuitiæ fouent.*
Opes prodigum filium ſpoliauerunt caſtitate.

631. Diuitiis vitia nomine cognata ſunt, cognata & re ipſa, a diuitiis ad vitia facilis tranſitus eſt, a vitiis ad diuitias ... abiungitur, qui diuitiis ... S. Eucherius epiſt. parænet. ad Valerianum. *Adeò quædam ſocietas eſt, penè etiam nominis duabus his rebus vitiis & diuitiis*, naſcuntur facilè è diuitiis vitia, nam Sidonius in hac nominum agnatione luſit, lib. 8. epiſt. 7. his verbis: *Sic vitiis, vt diuitiis incubantes.* & Saluianus lib. 7. de gubern. Dei: *In omnibus Gallis, ſicut diuitiis primi fuere, ſic vitiis;* & lib. 7. hæc duo inter ſe vertit Carthaginis piacula recenſens, ait ... nunc, *Video quaſi ſcaturientem vitiis ciuitatem, video vrbem omnium iniquitatum genere feruentem, plenam quidem turbis, ſed magis turpitudinibus; plenam diuitiis, ſed magis vitiis;* & in ſenteotiis Ethicopoliticis. *Qui diuitiis ſimul vitiis incubat.*

Vitiorum, & diuitiarū, & in nomine & re ſocietas. S. Eucher. Sidon. Salu. Sent. Ethic.

Huc facit ſcitum illud dictum VVilhelmi Malmesburienſis lib. 1. cap. ... *Res non peruſita, ſed certo rarior illo, homines abundare diuitiis, & nolle laſciuire vitiis.*

VVilel. Mal.

Diuitem vides, & auari, argentique copia obrutum, vitia vi ... ab eius mente ſeparaueris, extimum illum ſplendorem ſubmoue & conſcientiam ſceleribus, & vitiis innatantem deprehendes, quæ diuitiarum copia inuehit; ſi quis vitiorum omnium architectas diuitias eſſe dixerit non aberrabit, & probi auctoris calculo cenſionem ſuam firmare poterit; is eſt ſanctus Iſidorus Peluſiota, qui lib. 3. epiſt. 522 ita ſcribit: *Ne diuitias expetas vir optime, quæ ſuperbiam, & arrogantiam pariunt, voluptates ſubminiſtrant, vitij omnis architectæ ſiunt, atque homini amicitiam ad Deum eripiunt: verum virtutem, quæ ab omnibus malis non vindicat.* Acc... ſunt diuitiæ vitia, & ſicut ferrum magnes trahunt, excludunt a mente quam poſſident virtutem, vt iure dixerit Apollon. epiſt. ad Heſtiæum: *Virtus, & opes contraria inuicem cenſentur, non altero deficiente creſcit alterum; aduenientibus opibus virtus abit, abeunte virtute intrant vitia.*

Diuitiæ vitij omnis architectæ. S. Iſid. Pelus. Apoll.

632. Non aberrabit, qui vitiorum genimen amorem diuitiarum dixit, virtutum ſubuerſionem, ita loquitur Petrus Bleſenſis de Hieroſolymitana peregrinatione. *O pecuniæ amor, virtutum ſubuerſio, genimen vitiorum, aliis diuitiæ vitiorum alimenta ſuere dicta, ac ſi vitia diuitiis ita alerentur vt linguis ignis, & viuens cito,* fuit qui & ſcelerum clauem indigitauit, qua ſcilicet aditus recluderetur ad omnia ſcelera, ſcite auctor ille optimæ notæ, licèt non adeò antiquæ: *Adiice maximum opprobrium diuitiarum, alimenta vitiorum eſſe, organum voluptatum, libertatem peccandi, clauem auream ſcelerum,* nulla ferè ſceleris porta eſt, quam clauis iſta non aperiat.

Diuitiarum amor vitiorū genimen. Petr. Bleſ.

Diuitiæ vitiorum alimenta claues ad vitia. Io Euſ. lib. 4 c. 1.

Ex ... auaritia, & diuitiarum amore vitia omnia prodire, fumi, ... iſque metaphora, hic explicat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 60. cap. 22. *Sicut fumus ex igne clibani vaporantis egreditur, ita vitiorum omnium flagitiorumque caligo de camino æſtuantis auaritia generatur, ſicut dixit Apoſtolus, quia radix omnium malorum auaritia eſt; fumans ergo clibanus tenebroſam caliginem generat, quia caminus auaritiæ, qui in pectoribus hominum prauorum æſtuat, multis diuerſitatum tenebris mundum peſtilenter obſcurat, an non mentes infelicium cæcat? quia ſcilicet & fidem tollit, & omnium virtutum in eorum cordibus lumen extinguit.*

Flagitia omnia ex camino æſtuantis auaritiæ. S. Petr. Dam.

633. Et verò vt vitiorum ſemina amatæ diuitiæ ſint, præcipue tamen luxuriam nutriunt ac fouent, exulat ferè caſtitas, vbi diuitiæ regnant, ſternunt ipſæ viam ad impuritatem, quin & ducunt. Vetus Antiphanes apud Athenæum lib. 1. dum ait: *Adeſt Venus, vbi magna rerum copia.* Luxuriam diuitiarum comitem dixit Petr. Bleſ. ſer. 32. his

Luxuria vitium diuitiæ fouent. Antiph. Petr. Bleſ.

his verbis: *Diuitiarum comes indiuiduus luxuria, quibus euiratur religio, mutetur color optimus, diſperguntur lapides Sanctuarij*; hunc diuitiarum, & luxuriæ nexum ex duobus ſacræ Scripturæ locis
S. Ant. Vlyſ. colligit in hunc modum ſanctus Antonius Vlyſſiponenſis ſerm. 5. in Dom. 2. Aduentus: *Dicitur 4. Reg. 5. quod Naaman erat vir magnus, & diues, ſed leproſus. Quia vbi diuitiarum, & deliciarum affluentia, ibi luxuria lepra; vnde Iſaias cùm præmiſiſſet, Repleta eſt terra argento, & auro, non eſt finis theſaurorum eius; ſtatim addidit, & repleta eſt terra equis, id eſt, luxurioſis.*

Opes prodigum filium ſpoliauerunt caſtitate. Luc. 15. Ex his dilucet cauſa, cur prodigus filius, à patre diſcedens meretricibus ſe miſcuit, mancipium factus impuritatis, Luc. 15. cenſus iſtuc fecit, fecerunt diuitiæ, quam ſecum ille tulit, hæc quippe eum caſtitate ſpoliatum impudicitiæ caſtris
S. Pet. Chryſ. addixerunt. Opportunè ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 1. *Cenſus*, inquit, *filium tulit è gremio Patris, eiecit de domo, exemit Patria, ſpoliauit fama, exuit caſtitate*; actus ad impuritatem eſt, vbi ſe ſenſit onuſtum opibus, & paterna ſubſtantia locupletem; cùm ſine opibus fuit, caſtus vixit, ſi eum opum vis acquiſiuit, deſiit illam poſſidere, cùm cenſum poſſidere incœpit.

EXCVRSVS XCIX.

Diuitiarum morbus ſuperbia eſt. Diuitiarum vermis faſtus, & elatio.

Elatio, & faſtus diuitiarum comes.
Multa poſſidentes facilè inflantur.
Superbia *diuitiarum partus.*
Ventoſæ *diuitiæ inflant ſuos poſſeſſores.*
Morbus *diuitiarum ſuperbia.*
Elati diuites *ſeuerè corripiendi.*
Diuites ſuperbiæ malo *facilè corripiuntur.*
Diuitiarum radix *ſuperbia.*
Diuitiarum vermis *ſuperbia.*
Arborum poma vermes ſuos habent, vermis diuitiarum, *eſt ſuperbia.*
Fugienda diuitibus auaritia, ne hoc verme *corripiantur.*
Diuitiis nemo ſeruiat, *ne diuitiarum faſtui ſubiiciatur.*

634. Diuitiarum ferè comes faſtus, & ſuperbia eſt, vt ægrè ſuperbiam excludat, qui diuitias lu-
Elatio, & faſtus diuitiarũ comes. bens, cupiduſque admittit, vt apud Lucianum
Lucian. in Tim. Plutus diuitiarum Deus ita loquitur: ἐπειδάν τις ἀνοίξας τὸ πρῶτον ἀναπετάσας τὰς θύρας εἰσδέξηταί με, συμπαρεισέρχεται μετ' ἐμοῦ λαθὼν ὁ τῦφος καὶ ἡ ἄνοια καὶ ἡ μεγαλαυχία καὶ ἡ μαλακία καὶ ὕβρις καὶ ἀπάτη καὶ ἄλλ' ἄττα μυρία. *Simulatque qui me primum nactus eſt, apertis foribus exceperit clanculum, vna mecum introit elatio, vecordia, iactantia, mollities, contumelia, dolus, atque alia item innumerabilia.*

Illius igitur mentis hoſpitium ſuperbia facilè ſubit, cuius diuitiarum amor eſt inquilinus, & ferè ſuperbus fit, qui opes non habitas, auidè quærit, & inuentas admittit; iſtuc idem &
Callicrat. Callicratides habet apud Stobæum ſerm. 83. in hæc verba: ἀνάγκα γὰρ τὼς πολλὰ ἔχοντας τετυφῶσθαι πρᾶτον, τετυφωμένως δὲ ἀλαζόνας γίνεσθαι. ἀλαζόνας δὲ γενομένως ὑπερφανέας εἶμεν, καὶ αὐτῶ ὁμοίως, μηδ' ἴσως λογίζεσθαι τὼς συγγενέας, καὶ ὁμοφύλως, καὶ φυλέτας, ὑπερφανέας δὲ γενομένως ὑβριστὰς ἦμεν. ὕβριος τέλος ὄλεθρος. *Quippe multa poſſidentes neceſſe eſt primùm inflari, inflatos autem arrogantes fieri. arrogantes factos ſuperbire, & cognatos tribuleſque ſuos nequaquam ſibi ſimiles exiſtimare: deinde contumelioſos fieri omnis autem contumeliæ finis exitium eſt.*
Multa poſſidentes facilè inflantur.

Superbia diuitiarum partus. Senec. Superbiam diuitiarum partum dixit Seneca epiſt. 88. vbi de illis loquens, ait: *Inflant animos, ſuperbiam pariunt, inuidiam contrahunt*; inflant, vt non mirum ſi vento comparentur, & ventoſæ dicantur. Suidas, Ἐξάνεμος ὁ πλοῦτος: *ventoſæ diuitiæ, hoc eſt, fallaces, inconſtantes*; &
Ventoſæ diuitiæ inflat ſuos poſſeſſores. S. Greg. Naz. ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. ad ciues Nazianzenos, *potius ventis fidendum, quàm diuitiis*; ventum diuitiæ referunt, non ob inconſtantiam tantùm, ſed etiam quia inflant poſſeſſores ſuos, & ſuperbiæ tumore diſtentos eos reddunt.

Morbus diuitiarum ſuperbia. S. Aug. Non aberrabit, qui diuitiarum morbum, ſuperbiam dixerit; dixit ſanctus Auguſtinus ſer. 212. de Tempore, vbi ita loquitur: *Nihil tam timendum eſt in diuitiis, quàm ſuperbia. Denique Apoſtolus hoc admonet Timotheum, Præcipe, inquit, diuitibus huius mundi ſuperbè non ſapere? Non enim diuitias expauit, ſed morbum diuitiarum: morbus autem diuitiarum eſt ſuperbia magna.* Laborat hoc morbo, qui pecunias opéſque repleri amat.

635. Prudens igitur Paulus hunc morbum diuiti-
Elati diuites ſeuerè corripiendi. 1. Tim. 6. 17. bus timuit, vt ad Timotheum ſcribens dixerit 1. Timoth. 6. 17. *Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſublime ſapere*, ac ſi ille, qui diuitias habet, nec ſuperbia tentatur, iſtius ſeculi diues minimè ſit: *Præcipe*, inquit, non *roga*, indicans verborum lenitate hunc morbum non ſanari, & elatos, ſuperbóſque diuites durè, ſeuereque arguendos,
S. Greg. quò ſpectabat ſanctus Gregorius parte 3. paſtor. admonit 3. vbi hæc habet: *Notandum valde eſt, quòd humilitatis Doctor memoriam diuitum faciens non ait, Roga, ſed præcipe; quia etſi impendenda eſt pietas infirmitatis honor, tamen non debetur elationi*, quæ diuites comitari ſolet. Diuitum hic
Diuites ſuperbiæ malo facilè corripiuntur. Primaſ. morbus eſt, qui ſtatim curandus non adulationum fomentis, ſed duræ increpationis viſtrone; ſcitè Primaſius ad hæc Pauli verba: *Præcipe, non adulerus, non ſublime ſapere, in primis primum eorum tergit morbum; difficillimè enim diuitem inuenies non ſuperbum.*

Diuitiarum radix ſuperbia. *Præcipe*, inquit, *non ſuperbè ſapere*; non aliud monitum offert, ſciens nihil iſto magis neceſſarium diuitibus eſſe cùm diuitiæ ſuperbiæ radix, ac materia ſint; non debent hic ſupprimi
S. Chryſoſt. ſancti Chryſoſtomi verba, qui hom. 2. ad populum Antiochenum hunc Pauli locum verſans, & expendens ita ſcribit: *Iam illud inquirere dignum eſt, quare non dixit. Diuitibus præſentis ſeculi præcipe non diteſcere, præcipe depauperari, præcipe quæ habent exhaurire, ſed dixit, non ſublime ſapere? Nouit diuitiarum radix, & materia eſt ſuperbia, & ſi quis modicè viuere ſciuerit, non multa earum curam aget.* Sed ad vermis metaphoram, quam eidem rei probandæ calamum flectamus.

Diuitiarum vermis ſuperbia. Aduaſcitur ſuus pomis vermis, ſuos habent arbores vermes, à quibus abſumuntur; diuitiarum vermis ſuperbia eſt. Scitè Petrus Bleſenſis ſerm. 32. vbi ait, *Vermis diuitiarum eſt ſuperbia*; apertiùs ad poma, arboréſque reſpi-
S. Anſelm. ciens ſanctus Anſelmus in 1. ad Timoth. *Sicut poma*, inquit, *vel arbores habent ſuos vermes, ita diuitiæ*

ſuum vermem habent ; *vermis diuitiarum eſt ſuperbia*, hæc qoidquid boni in illo eſt, conterit, & abſumit; & licèt id extimè non appareat, intus tamen auarus huic mortui ſubiectus eſt. Latere in diuitiis ſuperbiam, ac faſtum veluti vermem corrodentem, notauit etiam ſanctus Auguſtinus ſerm. 105. de tempore in hæc verba: *Primus vermis diuitiarnm ſuperbia, mala tinea totum rodit, & ad cinerem vſque perducit*; & hom. 13. in illa verba, *Ne tardes conuerti ad Dominum*, in eundem ſenſum ait: *Vermis diuitiarum ſuperbia eſt, difficile eſt vt non ſit ſuperbus qui diues eſt; tolle ſuperbiam, diuitiæ non nocebunt.*

S. Aug.

636. Iure Paulus ad Timotheum ſcribens ait epiſt. 1. cap. 6. 17. *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere*, quòd ſciret a ſuperbia ferè diuites corrodi, & faſtu infeſtari, diuitum vermem ſuperbiam eſſe; præcipiendum igitur diuitibus ne ſuperbè ſapiant, ne intumeſcant: feſtiuè ſanctus Auguſtinus de verbis Domini ſerm. 5. cap. 9. *Nihil eſt*, inquit, *quod ſic generent diuitiæ, quomodo ſuperbiam omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habent vermem ſuum, alius eſt vermis mali, alius pyri, alius fabæ, alius tritici, vermis diuitiarum ſuperbia. Ergo præcipe diuitibus huius ſæculi non ſuperbè ſapere.*

Arborum poma vermes ſuos habent, vermis diuitiarum eſt ſuperbia.
S. Aug.

Vis ab hoc verme liberari? ne ſis huius ſeculi diues, ſed futuri, hoc eſt, ne diuitias accumules ob præſentis ſæculi amorem, ſed ob æternæ vitæ requiem, diuitias pauperibus diſtribue, qui fidi ſunt eorum cuſtodes; etiam manna ſi in alterum diem ſeruabatur ebulliebat in vermes, non verò ſi in Sabbathum quod æternæ requietis figura eſt, cuſtodiebatur; idem in diuitiis accidit; quod his verbis expendebat prædictus ſanctus Pater ſerm. 91. de Tempore: *Quod*, inquit, *pro die Sabbathi reponebatur, non eſt corruptum, & tu ergo ſi propter præſentem vitam tantummodo, & propter amorem ſæculi theſaurizes, continuò vermes ebulliunt. Denique audi de peccatoribus, & iis qui præſens ſæculum diligunt, quid Propheta dicat, Vermes, inquit, eorum non morientur, iſti ſunt vermes quos generat auaritia.*

Fugienda diuitibus auaritia ne hoc verme corripiantur.
S. Aug.
Iſa 66.

Denique à ſuperbiæ verme erit immunis, qui diuitiarum dominus, non ſeruus eſt; quod opportunè offert auctor ſub nomine Chryſoſtomi hom. 56. in Matthæum, expendens illud Matth. 6. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire*; ait enim. *Aliud eſt habere diuitias, aliud eſt ſeruire diuitiis: ſi habes diuitias, & diuitiæ illæ non te faciunt ſuperbum, aut violentum, dum diuitiarum tuarum non ſeruus: ſi autem diuitiæ tuæ ſuperbum te faciunt, aut violentus, & conſtrictus auaritia nemo aliquid præſtans, tunc ſeruus es diuitiarum tuarum, non dominus.* Igitur ſeruire qui ſuperbiæ non vult, anguſtiorem animum circumferat, quàm vt ferat ſuperbis opibus, ſuperbiamque fouentibus deſeruire.

Diuitiis nemo ſeruiat ne diuitiarum faſtui ſubiiciatur.
S. Chryſ.

EXCVRSVS C.

Diuitiæ diſcordiæ cauſa, vnitatis nouercæ, aurum, & argentum litium fomes, & incentiuum.

Diuitiæ diuiſionis *amicæ*, *vnitatis hoſtes*.
Ibi vnitas *regnat*, *vbi diuitiarum contemptus*.
Odia *ab opum cupiditate*.
Aurum, & argentum rixas *parturiunt*.
גרה *quid*, litium *nexus*, *&* diuitiarum.
Pecunia litium *incentiuum*.

Diuiſionis amicæ diuitiæ ſunt, vel nudo hoc nomine ſignificant diuitiæ à diuidendo dictæ; hinc illud ſancti Ambroſij lib. 2. de Abraham cap. 8. *Diuitiæ dictæ ſunt, quòd mentem diuidant, atque in diuerſum ſcindant*; parum iſtuc ſi in poſſeſſorem ſæuirent tantùm, & poſſidentes mentem à ſe ipſa diuiderent, diuidunt, & ab aliis vnitatem tollunt; ſcitè ſanctus Petrus Chryſologus ſer. 1. *Facultates*, inquit, *vnitatem ſcindunt, fraternitatem ſeparant, cognationem ſpargunt, parentum perdunt, & violant charitatem.* adeò vt vbi diuitiæ regnant, pax vnitáſque non poſſit: vbi opum amor viget, non viget amor, viget ſi illæ non amentur. In primo illo Chriſtianorum æuo, & verè aureo, quia aurum calcabatur, ſumma inter fideles pax erat, ſumma vnio, adeò vt eorum vna anima fuiſſe legatur, vnum cor, Act. 4. 32. Sed vnde iſtuc? quia aurum, diuitiaſque contemnebant, & in contemptus argumentum Apoſtolorum pedibus ſubiiciebant, nimirum florebat maximè vnitas, quia diuitiæ rixarum cauſa negligebantur. Si amentur diuitiæ, & auarè poſſideantur, perit ſtatim charitas, cum qua coire auaritia nequit, quod notabat ſanctus Nilus orat. de auaritia, his verbis: *Auaritia cum charitate nullum fœdus eſſe poteſt*; in charitatem arietat auaritia, non eam fouet.

637.
Diuitiæ diuiſionis amicæ, vnitatis hoſtes.
S. Ambr.
S. Pet. Chryſ.
Ibi vnitas regnat vbi diuitiarum contemptus.
Act. 4. 32.
S. Nilus.

Proh quàm à ratione alienum eſt, eos, qui Deum colunt, qui charitas eſt, charitatem tamen non colere, non amare? & vnde iſtuc niſi præcipuè à diuitiarum amore, ab opum cupiditate? nimirum inter eos vnitas coaleſcere non poteſt, apud quos diuitiarum cupiditas regnat. Grauiter rem premit ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 14. de pace, dum ait: *Nos autem ſi quis roget, quidnam ſit quod colamus, atque adoremus, promptum eſt reſpondere, quòd ſit charitas. Etenim, vt à Spiritu ſancto pronuntiatum eſt, Deus noſter charitas eſt. Quid igitur tandem cauſa eſt, cur, qui charitatem colimus, mutuis odiis flagramus? qui pacem, implacabile & inexpiabile bellum gerimus? Et quæ huius rei cauſa eſt? Dominandi amor fortaſſe, vel opum cupiditas.*

Odia ob opū cupiditatē.
S. Greg. Naz.

Pardani, vt tradit Pollus lib. 9. cap. 6. ex eo Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 15. nummis duos inſculpſere gallos, eóſque inter ſe pugnantes; quo inter alia etiam hoc tacitè ſignificabatur, aurum, & argentum rixas, pugnas, liteſque parturire.

Aurum, & argentum rixas parturiunt.

638. Apud Hebræos obolus, גרה *gerah*, vocatur à verbo גרה *garah*, quod miſcere, excitare ſignificat, & propriè dicitur de lite. Prou. 15. v. 18. *Vir iracundus prouocat rixas*; in fonte eſt hoc verbum, vnde Marinus in arca vertit: *Vir furoris* יגרה *ſuſcitabit litem.* hinc תגרה *thigrah* lis, contentio, prouocatio, irritatio. Ineſt hæc eadem vis etiam nummis, lites quippe excitat, iurgia pecunia miſcet; miſcent pecuniarum amatores. fulcit hanc mentem Oleaſter in cap. 27. Leuitici, vbi ait: *Dicitur Hebraicè obulus gerah, à garah, apud quod eſt miſcere maximè litē, quia fortè, vt fieri ſolet, erat mixtus alio metallo, forſitan argento; aut dicitur gerah, id eſt, mixtio litis, quod propter pecuniam ſoleant homines litigare.*

גרה *quid, litium nexus, & diuitiarū.*
Marinus.
Oleaſt.

Vt litigia auferantur, contemni aurum debet, contemni argentum fomes litigiorum. Huc ſpectauit Saluator, dum ſuis diſcipulis aurum eripuit, peram, ſacculumque, eóſque pecunia deſtitutos

tutos

Pecunia litium incentiuum. Luc. 10. 4. S. Ambr.

tutos pacis nunciatores præconéſque in mundum miſit, Luc. 10. 4. ægrè mites, pacificique fuiſſent ſi pecuniarum onere preſſi Euangelium prædicaſſent; incpti litibus auferendis fuiſſent, ſi aurum tuliſſeut litigiorum incentiuum; huc collineauit ſanctus Ambroſius lib. de Ioſeph Patriarcha cap. 13. vbi hæc habet, in hanc rem: *Dominus Ieſus dimittens ad euangelizandum diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga, vt & incentiua litis, & inſtrumenta eriperet vltionis;* lites diuitiæ ſuſcitant, & excitatas fouent, diúque producunt. exempla huius rei fruſtrà quærimus, cùm illis obruamur.

EXCVRSVS CI.

Diuitiarum paupertas.

Diuitiæ mendicæ *ſunt, quin & mendicitas ipſa.*
Ex diuitiis egeſtas *naſcitur.*
Diuitiæ ipſæ indigent, *& egentiæ ſunt.*
Diues non plenus, *ſed* inflatus.
Maxima egeſtas *auaritia.*
Diues paupertate *laborat.*
Diuites nec terram *habent, nec* cœlo *digni.*

639. PAuperibus non confero diuites, pauperes voco, cùm ipſæ diuitiæ pauperes ſint; nimium diuitias extuli cùm paupertati pariaui, pariandæ indigentiæ ſunt, & egeſtati; non merentur honoris nomen, ſola infamia nobiles, & inſignes. Præiuit ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 32. *Non ſunt illa*, inquit, *diuitiæ, ſed mendicitas, quia quanto magis abundant, tanto magis creſcit inopia*; quia nimirum creſcit auaritia, quæ ſemper egena.

Diuitiæ ipſæ mēdicæ ſunt, quin & mendicitas ipſa. S. Auguſt.

Diuitiæ ipſæ indigent, & egentiæ ſunt.

Indigæ opes ipſæ ſunt, qui ergo indigentiæ noſtræ poterunt ſuccurrere, quæ ſua indigentia laborant, nec ſufficiant ſibi? Pulchrè ille, & verè: *Multis opes egent; nihil minus diuitiæ faciunt quam pollicentur, promittunt ſufficientiam, præſtant indigentiam, nequeunt ponere naturam ſuam; nequeunt auferre à ſe, ne poſſint auferri, alienum petunt præſidium ne auferantur. Vides iam indigentes, quibus putabas non egere, in contrarium recidit ſpes; egentiæ ſunt, dicas diuitias;* egent etiam ſecuritate diuitiæ aliena ope vt ſeruentur, indigent ipſæ opea, & diuitiis onuſtum beatum te, felicémque puta, puta non egere, non diuitiæ ipſæ quibus abundas, eo magis indigæ ſint, quo ſunt maiores.

Ex diuitiis egeſtas naſcitur.

Amanda paupertas eſt, vt diues euadas, pauper eris ſi diuitias habeas. Obſerua Apoſtolos tum maximè iis, quæ ad victum erat neceſſaria, indiguiſſe, cùm marſupium ac peram deferre illis permiſſum eſt, & nudos inceſſiſſe cùm calceos induere potuerunt, nihil verò illis defuiſſe, cùm rebus omnibus deſtituti incederent. Expende Chriſti verba apud Lucam cap. 22. ibi enim diſcipulos ſuos alloquens ait: *Quando miſi vos ſine ſacculo, & ſine pera; nunquid aliquid defuit vobis? Reſponderunt illi, & dixerunt illi, Nihil*; nimirum nihil habentibus nihil deficit, diues namque paupertas eſt, vt paupertatis anguſtias experirentur, permittendus illis ſacculus, permittenda erat pera, mendicitatis enim parentes diuitiæ ſunt, indigentiæ cauſa pecuniæ; hinc ſubdit Saluator; *ſed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram.* Ad quid? vt ſicut carentes ſacculo neceſſariis non caruerunt, ſic non carentes ſacculo, ac pera egeſtatis anguſtiis non carerent; probè ſciens ex diuitiis egeſtatem naſci, temporalium rerum copiam mendicitatis matrem eſſe; accinit huic ſenſui ſanctus Chryſoſtomus homil. in locum Pauli ad Romanos: *Salutate Priſcam, & Aquilam*; ait enim, *Cùm non habebant calceos, vel zonam, vel æs, nihil eis deerat. Dicit enim, Num aliquid vobis deerat? & reſpondentes dixerunt, Nihil. cæterùm pro tempore promiſit eis vt marſupium haberent, & peram, & calceos inueniebantur, & eſurientes, & ſitientes, & nudi incedentes.* Huc vſque qui ab aureo ore nomen habet, itaque nunquam cautiùs egeſtatis anguſtias quis patitur, quàm cùm vitandæ egeſtatis cauſa ſacculos parat, ſacculos implet, opes aggerat, accumulat diuitias.

Luc. 22.

S. Chryſ.

Extimè quis diues videatur, intus mendicus 640.
eſt, intus egenus, & licèt plenus videatur, non eſt plenus, ſed inflatus tantùm; ſcitè rem verſat ſanctus Auguſtinus ſerm. 212. de tempore, vbi auarum ſuperbúmque diuitem ita perſtringit: *In carne crepat, & in corde mendicat. Inflatus eſt, non plenus. Vtres autem duos ſi videns, vnum plenum, alterum inflatum, in vtroque eadem eſt magnitudo, ſed non in vtroque eadem plenitudo, ſi attendis falleris, ſi appendis inuenies.*

Diues non plenus, ſed inflatus. S. Aug.

In diuite paupertas ſuum ponit domicilium, ſi ponat, & auaritia cum auaritia cohæreat cum egeſtate; hinc illud Martini Dumienſis lib. de moribus: *Quæ eſt*, inquit, *maxima egeſtas? Auaritia.* Paupertatem in diuite virtutibus viduo notabat, & ſanctus Chryſoſtomus homil. in terræ motum, quæ extat tomo 6. ſuorum operum, in hæc verba: *Ait diues, deinceps verò pauper, immo verò tum cùm opibus abundabat, pauper erat. Quid enim prodeſt homini ſi aliena habeat, & ſua non habeat? quid prodeſt homini ſi pecunias poſſideat, virtutem verò non poſſideat; cur ea, quæ ſunt aliorum accipis, & tua perdis.* Perdit & ſe ipſum, qui diuitias inhiat, quas non habet, auarè poſſidet quos habet.

Maxima egeſtas auaritia. Mart. Dum.

Diues in paupertate laborat. S. Chryſ.

Nihil habere, qui terrenas diuitias habet, indicare Chriſtus voluit, cùm Matth. 5. pauperibus cœlum dedit, & mitibus præmium, ſpondens terram mitibus, & nihil diuitibus relictum eſſe ſciremus; ſcitè Iſaac in allegor. noui Teſtamenti hîc: *Cœlum*, inquit, *pauperibus, terra mitibus; quid amplius volunt qui diuites fieri volunt?* nec terram habent, nec cœlo digni ſunt.

Diuites, nec terrã habent, nec cœlo digni ſunt. Matth. 5. Iſaac.

EXCVRSVS CII.

Diuitiæ in ſtultos earum amatores imperium exercent, qui ſapit diuitias contemnat, & calcet.

Diuitiæ ſapienti ſeruiunt, *in ſtultum exercent imperium.*
Tyrannis *diuitiarum.*
Auari diuitias non habent, ſed à diuitiis tenentur.
Diuitiæ diuitem tenent.
A diuitiis poſſidere *diues non debet.*
Verè diues, qui diues eſſe *non vult.*
Chriſti ſerui, opes ſe non habere *gloriantur.*
Seruile *pecuniarum* iugum.

DIuitiæ ſi vti ſcias, addictę tuæ ſeruituti erunt, 641.
ſi neſcias, tu illarum ſeruituti eris addictus; ſeruies diuitiis niſi tibi diuitiæ ſeruiant; tanti re-

Diuitiæ ſapienti ſeruiũt

In ſtultum exercent imperium. Seneca.

fert bonus diuitiarum vſus; ſcite Seneca de vita beata cap. 16. *Diuitiæ apud ſapientem virum in ſeruitute ſunt, apud ſtultum in imperio. Sapiens diuitiis nihil permittit: vobis diuitiæ omnia.*

Tyrannis diuitiarum. S. Chryſ.

Seuerus tyrannus diuitiæ ſunt, ſi vti neſciat ille, qui illas cuſtodit; vt verus fuerit ſanctus Chryſoſtomus hom. 13. in epiſt. 1. ad Corinth. dum ait: *Diuitiæ ſunt vinculum graue his, qui vti neſciunt, ſæuus tyrannus, & inhumanus omnia imperans in perniciem illorum, qui illis ſeruiunt.* Neronis tyrannis mitis præ iſta eſt, qua amatores ſuos diuitiæ ſæuiunt.

Auari diuitias non habent, ſed à diuitiis habentur. Pſal. 75. S. Ambr.

Habentur plerique à diuitiis, dum diuitias putantur habere, & poſſidentur, dum videntur poſſidere; acute huc flexit ſanctus Ambroſius illud Dauidis Pſalm. 75. verſ. 6. *Viri diuitiarum in manibus ſuis*; notat non dictum, diuitiæ virorum, ſed viri diuitiarum, vt ſtatim diſceremus cupidos diuites diuitiarum ſuarum eſſe mancipia, & miſere diuitiis ſuis ſeruire, non alios diuitias; hæc ſancti Patris verba lib. de Nabuthe cap. 14. *Et bene viros diuitiarum appellauit, non diuitias virorum; vt oſtenderet eos non poſſeſſores diuitiarum eſſe, ſed à ſuis diuitiis poſſideri. poſſeſſio enim poſſeſſoris debet eſſe, non poſſeſſor poſſeſſionis.*

Bion.

Et Bion de diuite auaro; ὧ ὗτος τὴν ὠσίαν κέκτηται, ἀλλ᾽ ἡ ὠσία τῦτον: *non hic ſubſtantiam poſſidet, ſed ab ea ipſe poſſidetur*, ita refert Laertius lib. 4.

Diuitiæ diuitem tenent. Seneca.

Quod ſi reponas, & habere diuitias diuites dicuntur; dicunt, ſed verè non habent, niſi eo ſenſu, quo & à febre correptus habere febrem dicitur, cùm interim habeatur ab ipſa, ab ipſa torqueatur; præiuit verbis Seneca, vereor vt exemplo, epiſt. 119. ita loquitur: *Quod ad illos pertinet, apud quos falſo diuitiarum nomen inuaſit occupata paupertas, ſic diuitias habent, quomodo habere dicitur febrem, cùm illa nos habeat, è contra dicere debemus, febris illum tenet, eodem modo dicendum eſt, diuitiæ illum tenent.*

642. *A diuitiis poſſideri diues non debet.* S. Paulinus.

Non tenetur, qui contemnit, qui calcat, qui diuitias poſſidet, non poſſidetur ab ipſis, quod præſtandum antiquorum exemplo monebat ſanctus Paulinus epiſt. 2. ad Seuerum: *Vide*, inquit, *nunc quantum in ea tibi donauerit Deus, cui & illorum ſorte tribuit portionem, qui in lege perfecti vixerunt. ita poſſidentes vt non poſſiderentur à poſſeſſionibus ſuis*; ſed quia de diuitiarum tyrannide, & duro in ſuo amatores imperio pluribus alio volumine egimus, hic plura prudens non adiiciam, ad diuitiarum contemptum diuites inhortor, vt vuce terrena quippe tunc vere poſſidentur, cùm ſpernuntur, habentur cùm non amantur.

Chriſti ſerui opes ſe non habere gloriantur. Act. 3. S. Hier.

Vere diues ille habendus, qui aurum ita non habet, vt glorietur ſe non habere. Præclarè ſanctus Chryſoſtomus homil. 65. ad populum Antiochenum: *Elimina pecuniarum amorem, & diues factus eſt, hic eſt diues, qui diues eſſe non vult, qui pauper eſſe non timet, qui pauper eſſe non vult.* Iactent ſæculi diuites diuitias ſe poſſidere; verè non poſſident, inanis eorum iactantia, inanis gloria eſt, ſolida, & firma eſſet ſi ſe non habere aurum gloriarentur. Præiuit Apoſtolorum coryphæus, qui aiebat: *Argentum, & aurum non eſt mihi*, Act. 3. non erubeſcit paupertatem ſuam fateri, ſciens in hac ſitas vere diuitias, veram gloriam. Hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 2. ad Nepotianum de vita Clericorum, *Quid ſuſpicimus, & ambimus, quod Petrus ſe non habere glorioſè teſtatur*. Diues ſolide erat, quia minime ſolidas diuitias contemnebat, ab auri, & pecuniarum contemptu diues euades, non à poſſeſſione; vt probè dixerit ſanctus Ambroſius in Apolog. Dauid. cap. 8. *Qui diuitias concupiſcit inanis eſt, qui contemnit opulentus eſt*; & ſanctus Chryſoſtomus homil. 11. in opuſc. 1. ad Timoth.

Seruile pecuniarum iugum. S. Chryſ.

Seruile pecuniarum iugum fuge, quippe ſi illas tenere volueris, inops eris: ſin autem eas aſpernatus fueris, duabus ex partibus diues euades, alioquin pauper fies, ſi eſſe volueris. Magnus diues eſt, qui eſſe non deſiderat. Verus Martinus Dumienſis lib. de moribus; *Quæ ſunt*, inquit, *magnæ diuitiæ? non deſiderare diuitias*; eo ipſo quòd quis deſiderat, eſſe deſinit, & longiùs à veri diuitiis appellatione diſtat quo celeriùs ad augendas diuitias mentis pede decurrit; in Chriſti paupertate ſitę diuitię ſunt, cum Chriſto diues eſt, qui pauper cum Chriſto eſt; hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 1. ad Heliodorum: *Affatim diues eſt, qui cum Chriſto pauper eſt*, è contra maximè pauper eſt, qui ſine Chriſto eſt diues.

Mart. Dum.

S. Hier.

EXCVRSVS CIII.

Diuitiarum, & auaritiæ ſordes, & opum lutum.

Sordes *de diuitiis.*

Pecunia habentes contaminat.

Auaritia ſordium *nomine circumſcripta.*

Amandus Deus, vt à pecuniæ ſordibus *liberemur.*

עבטיש *quid*, luti, *&* diuitiarum *cohærentia.*

Diuites vt iumenta in luto, *in diuitiis volutantur.*

Aurum lutum *verè eſt.*

Qui crucem cogitat, diuitias lutum *putat.*

A pecuniæ contactu, *vt à* luto, *quin & veneno quiuis abſtinuerit.*

Epulonis diuitiis exemplo *à diuitiarum amore auocamur.*

Diuitiarum laqueus *cuique cauendus.*

Diuitiæ, quæ tanti ſunt, quæ tam auidè quæruntur, nihil aliud, quàm ſordes ſunt, impurant mentem, & collutulant; Oſeæ 5. v. 11. *Calumniam patiens eſt Ephraim fractus iudicio, quoniam cœpit abire poſt ſordes.* Chaldæus vertit, *vt enarrent poſt mammona iniquitatis*, quo nomine diuitiæ, & opes ſignificantur, vt in idem reciderent & diuitiarum nomen, & ſordium. 643.

Sordes de diuitiis. Oſeæ 5. 15.

Argentum ipſum licèt candidum videatur, & ſit, nigras tamen lineas in re producit, cui adprimitur, vt ſtatim vel ab ipſo diſceremus amatorum ſuorum corda inficere, & mentem cui per affectum adhæret; inquinat, & maculat habentem pecunia; hinc illud ſancti Ambroſij lib. 11. officiorum cap. 26. *Illecebroſa pecunia, quæ habentes contaminat, non habentes non iuuat.* Vis non attaminari? pecunias ne contingas, aut ſaltem pecuniæ amore ne tangaris, auarus pecuniarum poſſeſſor minime ſis.

Habentes pecunia contaminat. S. Ambr.

Adeò inter ſe auaritia, & ſordes cohærent, vt auaritia ſordium nomine circumſcribatur; auarum ſordidus ſignificet; quod familiare Latinis auctoribus eſt. Plinius lib. 2. epiſt. 12. *Damnatúmque ſordium*, id eſt, auaritiæ, & rapinæ; & Quintil. lib. 2. cap. 4. *Incuſans eius ſordes; calceos eum veteres dicebat vendere ſolere.* Horatius ſerm. ſatyr. 6.

Auaritia ſordium nomine circumſcripta. Plin. Quintil. Horat.

Si neque auaritiam, neque ſordes, ac mala luſtra,
Obiiciet vere quiſquam mihi.

Amandus Deus, vt à pecunia ſordibus liberemur.
S. Auguſt.

Vis ab his ſordibus liberari. Dei amorem ama, diuinæ ſapientiæ amor pecuniarum amorem extinguet, auaritiæ ſordes abſtergit. Pulchre ſanctus Auguſtinus lib.7.de Ciuit.Dei c.12. *Deus,* inquit, *mundus rector, non ab eius pecunia, ſed ſapientia vocaretur, cuius amor purgat a ſordibus auaritiæ, hoc eſt, ab amore pecuniæ.*

644. *עבטיט quid, lut. & diuitiarum cohærentia.*
R. Dauid.

Eximium aliquid diuitiæ diuitiarum amatoribus præſeferant iuſto earum iudici, nil aliud, quam lutum ſunt, עבטיט *aghthith,* apud Hebræos *lutum multum* ſignificat, & diuitiarum copiam, vt notauit etiam R. Dauid de Pomis, cohærent hæ duæ vnius vocis notiones, cùm recto æſtimatori diuitiæ licèt magnæ nihil aliud ſint, quàm magnum lutum; qui igitur diuitiis adhæret, is luto immergitur. Scite ſanctus Hieronymus lib.7.cap. 14. Iſaiæ. *Quando viderimus aliquem diuitiarum immerſum luto, non dubitemus eum appellare Hericium habitatorem deſerta Babylonis.*

S. Hier.

Diuites, vt iumenta in luto in diuitiis volutantur.
Suet.

Iumenta in luto volutantur, auarus in auro; de Caligula hæc ſcribit Suetonius: *Nouiſſime contrectandæ pecuniæ cupidine incenſus ſæpe ſuper immenſos aureorum aceruos, patentiſſimo diffuſos loco, & nudis pedibus ſpatiatus, & toto corpore aliquando volutatus eſt.*

Aurū lutum verè eſt.
S. Chryſ.

Verè, ſi quis veras diuitias cogitet, veras amet, aurum luti loco habebit, lutum æſtimabit, hinc illud ſancti Chryſoſtomi homil. 53. in Ioannem, *Noli,* inquit, *aurum rapere, ſed diuitias, quarum comparatione aurum lutum eſſe apparet.*

Qui crucem cogitat, diuitias lutum putat.
S. Hier.

Lutum diuitias putabit, qui in Christum oculos coniicit, coniicit in Crucem; hinc illud ſancti Hieronymi in epiſt.2. quæ eſt ad Nepotianum; *Cogitemus,* inquit, *Crucem Domini, & diuitias lutum putabimus.*

645. *A pecunia contactu vt à luto, quin & veneno quinam abſtinuerit.*
Tho. Cant.

Fuiſſe, qui vel à nudo auri, vel argenti contactu tanquam à luto, aut etiam, quod magis eſt, tanquam à lethali veneno abſtinuerint, mecum diſces ex hoc exemplo, quod Thomas Cantipratanus refert lib.2. cap. 28. vbi de puero Achas loquens ait: *Argentum, & aurum ſummopere vitabat attingere, & in hoc articulo caſus accidit mirus valde. Negotiatores quidam ad hoſpitium patris eius hoſpitandi gratia declinarant, qui viſo in tali puero habitu mirati ſunt. Et cum intellexiſſent puerum omnem vitare pecuniam, nummum in fundo vaſis, quo bibebant, latenter immittunt, & cum modico vini puero poculum porrexerunt. Qui vbi exhauſto vino nummum vidit, exclamans horrificè vas proiecit; tenſiſque in cœlum oculis, & manibus cum lachrymis dixit: Tu noſti Deus omnipotens, quòd inſcius Ordinem meum violaui. Hinc tremebundus expalluit, & quaſi ad mortem tendens nigredo eius faciem occupauit; quod videns eius pater expauit, & currens properè ſacerdotem adduxit, qui puero abſoluto manum imponens eum a dolore, & pœnitudine mitigauit.*

Epulonis diuitis exemplo à diuitiarum amore auocamur
S. Gaud.

Diuitis Epulonis exemplo à diuitiarum amore diuites auocat ſanctus Gaudentius præfat. ad ſuos tractatus, dum ait: *Caueant,* inquit, *infructuoſi locupletes terribile exemplum illius ſine miſericordia diuitis collegæ ſui, ne ad ſimilia tormenta ducantur.* Imitemur Lazarum, quem paupertas ad cœlum extulit, vt diuitem diuitiarum onus in profundum deiecit, quia quas ſpargere diuitias in pauperes debuit, in luxus, in delitias perdidit.

Diuitiarum laqueus quã cauendus.
S. Ambr.

Diuitiarum laqueum vel Chriſto ipſi Diabolus tetendit, adeò tales inſidias timere quiſque noſtrum debet, ſancti Ambroſij hæc ſunt verba ſerm. 14. in Pſalm. 118. *Aperuit tibi Apoſtolus autorem omnium peccatorum, & demonſtrauit, dicens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum Diaboli. Aduertis laqueum Diaboli eſſe diuitias, quem tetendit etiam Saluatori. ſed ille qui nihil habuit quod poſſet princeps iſtius mundi veniens ſuum dicere, laqueorum eius vincula diſſoluit. Ac ne mediocrem hunc laqueum putes, hic laqueus Iudam Apoſtolum ſtrangulauit: qui miſer cum eſſet illaqueatus, vt proderet Dominum, vbi aduertit quantum ſceleris eſſet admiſſum, laqueo ſe ipſe ſuſpendit.* Siſto hic, nec plura contra diuitias produco, amanti Deum hæc ſatis, non amanti nec plura ſatis eſſent.

ADAGIVM DCCLIV.

Formicis exilior.

HAe comparatiune ſumma rei alicuius exiguitas, ac paruitas adagiali quadam hyperbole ſignificabitur; hinc illud Syneſij in epiſt. 646.
[illegible]
id eſt, *erat nobis ancillula Pontica, quam cura, & natura in vnum coniuncta* FORMICIS EXILIOREM *reddiderant.*

Res venuſtior euadet, ſi ad animum transferatur, vt quaſi formica alicuis comparatus dicatur, ſi ſanctitate, eruditione, ac peritia longè illo inferior ſit. Præclarè Beatus Thomas à Villanoua conc. 2. de ſancto Ioanne Baptiſta: *O quanta,* inquit, *confuſio noſtra eſt, præcedentem Sanctorum conſiderare ſanctitatem? quales Pontifices illi, quales ſacerdotes, quales Religioſi, quales Chriſtiani, quales non quaſi* FORMICÆ, *& quaſi locuſtæ ſumus illi comparati. Vnde ſicut legitur quando populus appropinquaret terræ promiſſionis.*

ADAGIVM DCCLV.

Caluus cùm ſis cum ariete obuerſa fronte ne congrediaris.

DOcemur hac parœmia, minimè eos eſſe laceſſendos homines, qui ſua natura facilè irritantur; hoc ſenſu hoc prouerbium extulit ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 62. quæ eſt ad Euſtochium ſophiſtam, ait enim: *Virum ſophiſtam caſtigare inſtitui. O ſingularem vecordiam, ac ne à vulgari quidem prouerbio eruditus ſum, &* CVM CALVVS ESSEM CVM ARIETE OBVERSA FRONTE NE CONGREDERER, *nec crabronem laceſſerem, & irritarem, hoc eſt, linguam ad maledicendum paratiorem.* Si quis quempiam, qui facilè omnes proſcindat, & nulli parcat, vellicet, & irritet, percelli hoc prouerbio poterit, ac notari.

ADAGIVM DCCLVI.

Nec vngula in Ægypto Pharaoni relinquenda.

QVidquid ſumus, quicquid habemus, totum Chriſto, Chriſtique obſequio offerendum eſt; nihil ſæculo dandum, nihil mundo. hoc ſi quis ſibi, aut alij perſuadere voluerit, aptè ſententiam

tiam iſtam in medium proferet, quæ adagij vice fungi poteſt; ſumpta autem eſt ex cap. 10. Exodi, v. 26. vbi Moſes ait, nec vngulam in Ægypto abeunte populo manſuram. Porro ad ſenſum, quem innuimus, eam flexit Drogon Hoſtienſis Epiſcopus ſerm. 1. de Sacramento Dominicæ paſſionis in hæc verba: *Sterne in via ramos oliuarum, & opera miſericordiæ pedibus tuis accommodes, accipe frondes palmarum, & triumphes de Principibus tenebrarum. Nihil in te reſideat quod in occurſum Ieſu non prodeat, quia nec* VNGVLA IN ÆGYPTO, PHARAONI RELINQVENDA *eſt.*

ADAGIVM DCCLVII.

Fauos poſt fella guſtare.

647. AMara ſequuntur dulcia, laborem quies, aduerſa ſecundæ res, & triſtia læta. Quotieſcumque iſtuc acciderit, hoc vtemur prouerbio; hinc illud Tertulliani lib. de corona militis cap. 14. FAVOS POST FELLA GVSTAVIT; priùs Chriſtus fel in paſſione guſtauit, deinde fellis fauum cum a mortuis reuixiſſet. Addit Tertullianus, *Nec ante Rex gloriæ a cœleſtibus ſalutatus eſt, quam rex Iudæorum proſcriptus in crucem.*

ADAGIVM DCCLVIII.

Cyatho Athlanticum mare metiri.

DE re impoſſibili, aut ſupra modum difficili. Philotheus Patriarcha Conſtantinop. orat. panegyr. in ſanctos Baſilium, & Greg. poſtquam multa de eorum ſapientia attulerat, adiicit, *Hac & iſtiuſmodi non ſolum nemo pro dignitate laudare, ſed nec particulatim ſaltem enarrare, & deſcribere vtcumque poterit, niſi* CYATHO ATHLANTICVM MARE METIRI *velit.* Eadem fere formula vtitur ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 34. *Poſſum ne*, inquit, *hoc expedire Phyſici, atque inanis eruditionis laude celebres, ac verè* CYATHO MARE, *hoc eſt, res tantas ingenio ſuo* METIENTES.

ADAGIVM DCCLIX.

Moſaica manſuetudo.

INſignis manſuetudinis vis, ac ſingularis mititatis Moſi comparari poterit, in quo maxima virtus iſta enituit, vt igitur Iobi patientia in prouerbium iuit, ita & Moyſis manſuetudo, hinc illud ſancti Hieronymi lib. 3. Apologiæ aduerſus Ruffinum, *Qui hominem leniſſimum, &* MOSAICÆ MANSVETVDINIS *reſponſione mea ad ſcriptionem inſaniam prouocauerim.* Porro Moſis manſuetudinem ita efferebat ſanctus Bernardus ſerm. 12. in Cant. *Dominus illa exaſperans nunquam potuit in omni murmure, & furore ſuo vnctionem ſpiritus, qua ſemel imbutus fuerat, exterminare, quominus inter aſſiduas lites, & quotidiana iurgia ipſe in ſua manſuetudine perduraret. Merito teſtatus eſt Spiritus ſanctus de eo, quòd eſſet mitiſſimus omnium hominum, qui morabantur ſuper terram.* Hæc ille, & alia. Mititate, & manſuetudine alter *Moſes* dictus eſt ſanctus Theophanes, de quo ita ſcribit Theodorus Studita; *Cùmque aduerſus Dæmones, & cupiditates pugnaret mitis ac manſuetus omnibus, vt* ALTER MOSES *videbatur.*

EXCVRSVS CIV.

Mititas, & manſuetudo Moſis exemplo ſectanda.

Moſis exemplum obtinendæ manſuetudini *plurimum prodeſt.*
Sol fugat tenebras, manſuetus *res turbulentas componit.*
A Deo manſuetudinem *Moſes didicit.*
Qui humilis eſt, eſt etiam manſuetus.
Manſueti, *&* humilis *priuilegia.*
Natura hominem manſuetum *voluit dum inermem eum condidit.*
Satis fortis homo ſi manſuetus.
Medicamentum eſt blandus ſermo.
Manſuetudinis laudes.
Alterius manſuetudo manſuetudinem docet.

MItis Moſes fuit, vt in mititatis exemplum nobis proponatur, cætnus poſt eum, qui tam inſigni manſuetudine nobis præluxit. Præclare ſanctus Gregorius hom. 15. in Ezechielem: MANSVETVDINEM OBTINERE QVÆRIMVS? MOYSEM ANTE OCVLOS DEDVCANT *qui exceptis paruulis ac mulieribus ſexcenta millia armatorum regens mitis fuiſſe de[illegible] ribitur [illegible] per omnes homines, qui habitabant ſuper faciem orbis [illegible].* Iſtuc aſſeruit, qui falli non poteſt [illegible] inter paucos mititatem, manſuetudinem [illegible], fuiſſet paucorum inter multos ſol[illegible] 648.

Moſis exemplum [illegible] manſuetudinem [illegible]

S. Greg.

Durus, & immitis ille populus [illegible] ad turbas facilis Hebræorum turba, facilis ad tumultus, ſed mitis Moſes eos compreſſit, compoſuitque. Admodum Solis mitis ſe habet, & manſuetus tumultuum tenebras fugat, cum p[illegible] o[illegible], [illegible]te ſanctus Chryſoſtomus hom. de manſuetudine: *Quemadmodum* SOLIS IVBAR, *vt primum apparet* FVGAT TENEBRAS, ITA MANSVETVS, *atque benignus res turbulentas* COMPONIT. Compoſuit non ſemel Moſes ſuæ manſuetudinis luce.

Sol fugat tenebras, manſuetus res turbulentas componit

S. Chr[illegible]

Sæuiebat populus in Moyſem, dura in ſuum ducem intorquebat verba, ipſe tamen calumniis, & contumel[illegible] impe[illegible]s, de [illegible] mititatis faſtigio deiici nunquam potuit, maior fuit Moſis manſuetudo, quam [illegible] populi peruicacia; hunc manſuetudinis ſpiritum ab illo hauriebat, cum quo iugiter mente ver[illegible]abatur, calumnias omnes, & obloquutiones ferre potuit, quia cum Deo erat, qui illi hunc ſpiritum manſuetudinis inhalabat. Scite Oleaſter in cap. 12. Numerorum, vbi expendens Mo[illegible] in ferendis contumel[illegible] & Aaronis Mariæque detractionibus fortitudinem, ait: *Docet hic ſanctus Moſes pulchrè Prælatos murmura diſſimulare, iniurias in faciem perpeti, neque [illegible] curare, ac ſi non in ſe dicta fuiſſent, neque mireris talem Moſem, quoniam cum eo conuerſabatur, [illegible] omnia hæc, & multo deteriora æquo animo mouerat tolerare, nempe cum Deo.* Hæc eadem ſi [illegible] veſtigi[illegible] me, ſæuities, crudelitas, in eius [illegible] domicilium ponit, qui [illegible] Deo [illegible] & in Deo, vt ita dicam, domicilium habet.

A Deo manſuetudinem Moſes didicit

Oleaſt.

Mitis Moſes fuit, quia fuit humilis, nec [illegible] bix, faſtuſque ventus ſubire [illegible] animum [illegible]. mititat[illegible] & manſuetudinis laude [illegible]: 649.

fuiſſet,

fuiſſet, niſi fuiſſet humilitas, illud Num. 12. v. 3. *Erat Moſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra*, legunt alij qui ex Hebræo, *Erat Moſes vir humilis valde*, ſic inter alios productos Oleaſter, qui has notiones ita diſcriminet dum ait: *Sunt, qui hic vertunt manſuetus, ſed reuera verbum Anab ſignificat potius humilem eſſe, quam manſuetum, & Anau humilem*; ſed reuera, vt videre in lexicis eſt, vtraque vox vtrumque ſignificat, vt liberum ſit interpreti in vtramuis partem vertere, hic autem harum notionum in vno verbo nexus aperte indicat humilitatem, ac manſuetudinem inter ſe cohærere, & vnam alteram gignere, alteram fouere. qui humilis erit, præditus erit manſuetudine, ſuperbus manſuetudinem non recipit.

Oleaſt.

Manſueti, & humiles priuilegia. Porro Moſes, quem imitandum propono, adeò Deo ſuo placuit, tantaque per eum miracula operatus Deus eſt, tantaque familiaritate cum eo egit, vt ore ad os ei loqueretur; ſic enim habetur Num. 12. v. 8. quia nempe mitis extitit, & manſuetus; hinc illud ſancti Chryſoſtomi homil. 79. in Matthæum ad calcem: *Moſes, qui* HVMILIS *eſt, valde mitis erat, ſic diligebat, ſic oſculabatur, vt præſens præſenti.* Vide hic quod ſuperius diximus, humilitatem, & mititatem inter ſe cohærere; oſculabatur Deus os illud, quod ira, quod crudelitas non inuaſerat; oſculum Dei ſui Moſes meruit quòd ore tam lenia, tam mitia, tam dulcia verba fundebat, dum proſcinderetur, dum increparetur, dum duris a duro populo verbis peteretur, vt non mirum ſit & in oſculo Domini mortuus dicatur.

Num. 11. 8.

S. Chryſ.

Natura hominem manſuetum voluit, dum inermem eum condidit. S. Chryſ. Natura ipſa hominem manſuetum voluit, cùm inermem fecit, cùm contra ſuis armis munita bruta condiderit, quod ſic expendebat ſanctus Chryſoſtomus homil. 11. ad populum Antiochenum, *Bruta*, inquit, *corporea gerunt arma: puta bos cornua, dentes aper, vngues leo. Mihi vero non in corporis natura Deus arma repoſuit, ſed extra corpus, demonſtrans quod* ANIMAL MITE *ſit homo, & quòd non mihi ſemper bonum tempus armorum.*

650. *Satis fortis homo ſi manſuetus.* Idem. Viribus, armiſque deſtitutus homo ſit, ſatis fortis erit ſi manſuetus [illegible] ſuam virtutem qui iram ſuam coërcet, & mitibus verbis alienam comprimit, & extinguit hoc aquæ metaphora, ſic idem ſanctus Pater homil. 58. in Gen. ad finem. *Nihil manſuetudine violentius, non ſicut rogum cum valde accenditur aqua iniecta reſtinguit, ita & animum camino magis exardeſcentem verbum* CVM MANSVETVDINE *prolatum extinguit.*

Medicamentum eſt blandus ſermo. S. Iſid. Peluſ. Medicamenti Metaphora aliud idem explicabat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 8. in hæc verba: *quod* SERMO BLANDVS, *ac ſapientia plenus medicamenti cuiuſdam inſtar iracundiam è medio corde feruentem extinguere queat, per quam exploratum habeo.*

Manſuetudinis laus. S. Ioã. Clim. Manſuetudinis laudes ita congerebat ſanctus Ioannes Climacus gradu 24. in hæc verba, quæ hic deſiderari nolo: MANSVETVDO *eſt prominens aduerſus iram marmor* [illegible], *quæ omnes illiſos fluctus* [illegible], *ac frangit, nec ipſa interim mouetur, aut frangitur. Manſuetudo eſt ſtabilimentum patientiæ, caritatis ianua, imo vero parens, prudentiæ argumentum; docebit enim, inquit, Dominus mites vias ſuas: procuratrix veniæ peccatorum, fiducia in precibus, Spiritus ſancti domicilium: ſuper quos enim requieſcam, niſi ſuper manſuetum,* [illegible] *Manſuetudo* [illegible] *obedientiæ,* [illegible] *furentium* [illegible], [illegible] *gaudij, imitatrix Chriſti,* [illegible], [illegible], [illegible] *dæmonum, ſcutum aduerſus amaritudinem, ſeu animi acerbitatem. In cordibus manſuetorum requieſcit Dominus, anima autem turbulenta nidus eſt Diaboli*

Alterius manſuetudo manſuetudinem mouet. S. Baſil. Alienæ manſuetudinis cogitatio manſuetudinem ingenerat, quod viridis coloris viſione ſic explicat ſanctus Baſilius epiſt. 5. vbi Euſebium Samoſatorum Epiſcopum alloquens, ait. *Quamquam mihi ſi libet ſimus, non* [illegible] *viſum eſt, nempe ad* TVAM MANSVETVDINEM *oculos ferre,* [illegible] *ex tui notione* [illegible] *memoria animi* [illegible]. *Quemadmodum enim oculi* [illegible] *conſtanter* [illegible] *inſpexerint, facilitatem quandam per hoc quod* [illegible] *ceruleos, virideſque colores contuendos ſe recipiunt, nanciſcuntur, ita quoque animus noſtrum ceu blanda quadam contrectatio dolorem tollit, tollit etiam memoriam tuæ manſuetudinis, & diligentiæ, potiſſimumque poſtquam conſideraуimus pro viribus tuis omnia te abſoluiſſe.*

ADAGIVM DCCLX.

Regnat Tabeel.

TYrannus, qui per vim regnum inuadit, & vniuerse, qui iniuſtam ſedem ſe obtruſit, Tabeel prouerbiali figura dici poterit; 651.
Tabeel quippe de vſurpando Iudææ regno conſilium inierat, ſéque in regni ſedem ambitioſus intrudere cogitabat, vtitur hac formula ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 33. Lucium quendam carpens, qui Alexandrinam Eccleſiam expulſo Petro Alexandrino inuaſerat, hæc eius verba: REGNABAT TABEEL *alienæ ſedis hæres.* quod ad pares inuaſores porrigi poterit.

ADAGIVM DCCLXI.

Caprea aduersùs Leonem pugnam iniit.

CVm imbecillior, & infirmior fortiorem, ſtrenuioremque laceſſit, initque cum eo pugnam, a quo in negotio vincatur, tum vſurpari hoc prouerbium poterit. B. Simeon Metaphraſtes apud Surium 11. Ianuar. de ſancto Theodoſio Cœnobiarcha loquens ait. *Quem Leonem exiſtimabat ſe iam habere in pedibus, eum in ſe tam eſſet vehementiſſimè, præclarè oſtendit, id eſt in prouerbio,* CAPREAM INIISSE PVGNAM ADVERSVS LEONEM.

ADAGIVM DCCLXII.

Multum intereſt inter loqui, & facere.

NIl veriùs, nil frequentius vſurpatum; hinc ſit, vt multa pleríque verbis effundant, quæ re ipſa non præſtent, plurímaque pollicentur ſe facturos, quæ efficere aut nequeunt, aut negligunt, aut longè ſermo ab opere diſtat, ſi de hominibus loquimur, non item ſi de Deo, ſcitè ſanctus Bernardus homil. 4. ſuper Miſſus eſt. *Si hominibus*, inquit, *tam facile eſſet facere, quam dicere, quod volunt, & ipſis quoque non eſſet impoſſibile omne verbum: nunc autem quoniam* [illegible], [illegible] *verus ſermo eſt* MVLTVM INTEREST INTER LOQVI, ET FACERE, *ſed apud homines, non apud*

apud Deum, ſoli Deo, quia illi [illegible] eſt facere [illegible] qui, quod velit, meritò non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.

ADAGIVM DCCLXIII.

Paſtor hircos mulgens ſanguinem exprimet.

652. SAncti Gregorij Nazianzeni in ſententiis binis iambicis verſibus compreh[en]ſis ita ſcribit: *Paſtor hircos etiam ſi velit mulgeat; verùm pro lacte cruoris dumtaxat fontem exprimet*; ad quæ verba hæc habet Scholiaſtes. MVLGENS HIRCVM SANGVINEM EXPRIMET; *prouerbium eſt, quo admonemur, etiam, atque etiam videndum eſſe, in quorum gratiam labores ſuſcipiamus, ne proſperatus vnus labruſcas colligamus. Hoc etiam adagio non ineptè qui [fi]liam admoneri poterit, vt [il]lei pietatem ab hæretic[is] fugat, quippe, qui pro lacte, ideſt, ſalut[a]ri doctrina, non [n]iſi cruentes, & peſtiferos errores proferunt*; potent ad malos quoſcumque porrigi, à quibus, ſi quidpiam probitatis elicere [te]ntes, ſcelerum fontes fluent.

ADAGIVM DCCLXIV.

Hoc vno probi malos ſuperant, bona ſpe.

SI quempiam in aduerſis meliora ſperare inhortemur, vti hac ſententia po[ſſ]umus, quam prouerbialiter proferri ſolitam indicant hæc Synesij verba epiſt. 103. *Licebit*, inquit, *ex mea oratione, vel neceſſe erit potius eundem & Philoſophum eſſe, & patriæ amantem, nec fortunam deſperare, ſed pro ſuis etiam meritis ſperare meliora. Etenim hoc vno præſertim, vt veteri prouerbio dicitur*, PROBI MALOS SVPERANT, BONA [S]PE.

Spes noſtra in ſuos diuitem Deum facit, diffidentia noſtra pauperem Chriſtum reddit, tantum aut fiducia, aut exigua fides poteſt; egregiè in hac re ſanctus Petrus Damianus Apolog. de contemp. cap. 8. *Nec certè*, inquit, *minimè fidei compellimus Chriſtum eſſe tenacem, nempe puſillanimorum diffidentia pauperem facit Chriſtum, & plena fides diuitem illum, & largum in exhibendis muneribus expe[r]itur; ſatage tantum in his te exercere, quæ iuſſit, & nulla prorſus ex his maneat dubietas, eorum, quæ promiſit.*

ADAGIVM DCCLXV.

Aliqua re magis efferri, quam Gyges annuli conuerſione.

653. NOtiſſima Gygis fabula eſt, ab ea prouerbialem hanc ſententiam elicuit ſanctus Gregorius Nazianzenus, cui locus erit, cùm q[ui] ſupra modum de aliqua re ſibi gloriatur, & ſe effert; hæc eius verba orat. in laudem [illegible] *Illuſtre nomen, Chriſtianos eſſe, & nominari, atque EA RE MAGIS EFFEREBAMVR, QVAM GYGES PALÆ ANNVLI CONVERSIONE, ſi tamen hoc fabuloſum non eſt, per quam Lydios tyrannide oppreſſit.*

ADAGIVM DCCLXVI.

Apoſtolica perfectio, Apoſtolica vita.

SVmma Apoſtolorum vitæ ſanctitas, puritas, innocentia, a[m]or ſ[oli]us, vt & Apoſtolica perfectio maxima dicatur, & vera. Quibus rebus temporalibus omnino valere iuſſis, ſoli Deo vacamus, ſ[ol]um Deum quærimus. Apoſtolicam profeſſionem, perfectionemque commendat ſanctus Bernardus ſerm. 1. de altitudine cordis: *Profeſſionem*, inquit, *Apoſtolicam audiamus: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; & paucis interiectis: Vbi ergo Angelica in hoc corpore conuerſatio, in corde prophetica expectatio, in vtroque* APOSTOLICA PERFECTIO *inuenitur, quantus iſte cumulus gratiarum?* Apoſtolicam vitam idem ſanctus Pater vocauit, illam in rerum omnium contemptu, virtutumque exercitio ſiti traducebant, ſic ille loquitur ſerm. de quadruplici debito: *Quid enim eſt gratius illi, cuius gratia hoc totum factum eſt, quod vita veſtra vitam Apoſtolicam repræſentet.*

ADAGIVM DCCLXVII.

Apoſtolus.

LIcèt certus fuerit Apoſtolorum numerus, quorum officio orbis vniuerſus ab errorum tenebris ad veritatis tranſiuit lumen, v[i]ſis tamen apud veſtros obtinuit, vt vir [illegible] hominibus, in hæreticis profligandis, [illegible] de propaganda inſignis, & totus, & [illegible] quærenda, cuius labori gran[illegible] meſſis [illegible] ponderit, *Apoſtolus* adagiali forma dicatur [illegible] ſanctus Auguſtinus, quem ſanctus Gregorius in Angliam direxit, illius inſulæ conuerſi[o]ne hunc titulum eſt conſecutus, vt *Anglorum Apoſtolus* ſit dictus. Sanctus Nothertus ob ingenti[um] peccatorum numerum, quos ad pœnitentiam reuocauit innumeróſque hæreticos, quos ad orthodoxam fidem reduxit, *Antuerpienſium Apoſtolus* dictus eſt. Sanctus Franciſcus Xau[er]ius ab [ea]dem causâ hunc eundem titulum eſt [con]ſequutus, vt *India Apoſtolus* audiat; alij qu[oq]ue hoc e[o]dem titulo donati fuere, vt videre eſt in Eccleſiaſticis faſtis.

EXCVRSVS CV.

Apoſtolicum munus, Apoſtolica vita.

Apoſtoli munus, quàm excellens.
Apoſtolicæ dignitatis tituli.
Apoſtoli Legati à latere.
Apoſtoli Chriſto induti.
Quantum Apoſtolis debeamus, *qui nobis vixerunt, & mortui ſunt.*
Incudibus animatis *cur Apoſtoli comparati.*
Elephantis *in quo Apoſtoli ſimi[les]*.
Apoſtolica vita conſignatio *terrena contemnere.*
Nihil ſibi tribuebant *Apoſtoli.*
Chriſti labia *Apoſtoli referunt, quibus reconciliationis oſculum mundo exhibu[it].*

Multa

654. MVlta poterant hic de hoc argumento afferri, multa in Apoſtolorum laudem vitæque Apoſtolicæ commendationem aduocari, ſed ea, quæ alibi diximus, ab hoc nos labore liberant, nec locus patitur nos longius in hoc argumento in hoc campo vagari, hæc quæ ſubiicio, nolui hic deſiderari.

Apoſtoli munus quàm excellens. S. Chryſ.

Quam excellens, ac ſingulare Apoſtoli munus ſit, ſcite expendit ſanctus Chryſoſtomus hom. 1. in epiſt. ad Romanos, vbi ait: *Apoſtoli munus res bonis infinitis exundans, gratiis omnibus maius, ac dona omnia complectens, quod enim amplius dixerimus, quàm id videlicet Chriſtum, quod nobi cum dum verſaretur, feciſſet, hoc ipſum illis commiſiſſe, ac ſic demum à nobis abiiſſe? id quod Paulus exclamans, Apoſtolorúmque dignitatem extollens, ait, pro Chriſto legatione fungimur.*

Apoſtolorum tituli. Callixtus.

Apoſtolicam vitam, dignitatémque dignis titulis exornat Callixtus Papa ſerm. de Vigil. S. Iacobi, vbi ait: *Ante Dominicum aduentum, inter mundum, & Deum erat diſcordia, & bellum, ſed in Barones pacem portantes, amicitiam inter illos corroborauere æternam. Iſti ſal terræ, iſti lux mundi, turres fortitudinis Dei, teſtes veritatis, radij veri Solis, milites cœli. Nuntij Regis ſummi, feneſtra nitida veri luminis, valua poli, claues regni, montes excelſi, tuba Olympi, præcones Chriſti, prudentes ſerpentini, ſimplices columbini, agni nouelli, arietes, Nabaoth, veri cœli gloriam enarrantes, veri patres, ſæculorum iudices, labrum ablutionis animarum, aurum, & argentum diuinum, Scripturæ diuinæ thesauri, corbona veteris, & noui Teſtamenti, manna etiam Domini, pedes Chriſti, oculi Dei, mammæ Eccleſiæ habentur. De quibus verè per Pſalmiſtam dicitur, Cœli enarrant gloriam Dei; ij ſunt cœli, in quibus Chriſtus habitat, & reſidet, in quibus verbis mitris tonitruat, miraculis fulgurat, gratia rorat. Ij ſunt duodecim horæ noctis mundanæ, & duodecim radij Solis.*

Apoſtoli Legati à latere.

Chriſti Legati fuerunt Apoſtoli, quin & à latere; huc ſpectat Tertullianus lib. de præſcriptionibus aduersùs hæreticos cap. 20. vbi ait, *Ex quibus* (diſcentibus) *duodecim præcipuos lateri ſuo adlegerat deſtinctos nationibus magiſtros*; quæ verba ex-

Tertull.

plicans Tertulliani Scholiaſte Pamel. infra: *Miſſi multi, legatique multi fuere, ſed illi duodecim per antonomaſiam dicti ſunt Apoſtoli, Tertull. hic vocare videtur eos Legatos à latere; adlegerant, inquiens, duodecim lateri ſuo, non minus igitur honorati, quam ſit is, cuius legatione funguntur, Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit: vnde canonibus Eccleſiæ cautum, à latere Papæ Legatum, pro Papa venerandum eſſe; pars enim corporis eius eſt.*

Apoſtoli Chriſto induti. S. Chryſ.

De Apoſtolis ait ſanctus Chryſoſtomus ſerm. de Pentecoſte: *erant nudi ſeculo, ſed induti Chriſto*; plerique noſtrûm contrà nudi Chriſto ſumus, & ſeculo induti.

655. *Quantum Apoſtolis debeamus, qui nobis vixerunt, & mortui ſunt.* S. Bern.

Multum debemus Apoſtolis, qui & viuentes nobis profuerunt, & a vita iſta abeuntes, non ſibi vixerunt, ſed nobis, pro nobis quoque mortui ſunt; hoc expendebat S. Bernardus in ſerm. Petri, & Pauli, vbi ait: *Scimus quod vi[...] iſti nec ſibi viuere, nec ſibi ſũt mortui; ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, magis autem nobis omnibus propter illum. pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, & etiam mors ipſa; & in conuerſione eminentiam, in prædicatione ſapientiam, in paſſione ſua patientiam nobis beati Apoſtoli contulerunt; qui etiam vſque hodie conferre non ceſſant, miſericordia pleni, & ſanctarum orationum fru[...]ibus.*

Incudibus animatis cur Apoſtoli comparati. S. Chryſ.

Incudibus animatis Apoſtolos in hunc modum comparabat ſanctus Chryſoſtomus tom. 6. homil. in 12. Apoſtolos; *Tanquam incudes quædam animatæ cum ſitis, dum cædimini, eos, qui vos cædunt, ad cognitionem inſtituitis. Hinc Petrus vrbis Romæ Doctor extitit, hinc Euangelio Paulus orbem terrarum confirmat, Andreas dirigit Græciæ ſapientes Simon barbaris Deum demonſtrat, Baptiſmo Thomas albos reddit Æthiopes Iudæa Iacobi cathedram colit. Alatci ſolium, quæ ad N[...]um eſt, Alexandria veneratur.*

Elephantis in quo Apoſtoli ſimiles. S. Callixtus.

Elephantis ſimiles Apoſtolos eſſe cenſebat Beatus Callixtus Papa 11. ſerm. in ſanctum Iacobum Apoſtolum, [...] ita verbat, & explicat: *Elephas caſtum animale eſſe, [...] genua, [...] terram curuare non poſſe dicitur, quia Apoſtoli caſti per continentiam fuiſſe dicuntur, & ad terrena negotia nullo modo poſt conuerſionem flecti perhibent. Pellem, & oſſa Elephas geris candida, quia Apoſtoli in fine per operationem bonam candidi facti ſunt.*

Apoſtolicæ vitæ conſignatio terrena contemnere. S. Hier.

Hinc Apoſtolicæ vitæ hæc conſignatio eſt ſi terrena omnia calcentur, opes omnes Chriſti amore pauperibus diſtribuantur; hinc illud ſancti Hieronymi epiſt. 8. ad Demetriadem, *Apoſtolici*, inquit, *faſtigij eſt, perfectæque virtutis vendere omnia, & pauperibus diſtribuere, & ſic leuem, atque expeditum cum Chriſto ad cœleſtia ſubuolare.*

Nihil ſibi tribuebant Apoſtoli. S. Baſil Sel.

Apoſtoli ſine doctrina, ſine opibus, ſine dignitate, qui orbem conuerterent electi ſunt vt humano auxilio deſtituti integriùs ſeruarent quidquid acceperant à Chriſto, nihilque ſibi tribuerent, dum tam inſignia opera ederent; ſcite ſanctus B[aſilius] Seleuciæ Epiſcopus orat. 3[...]. apud quem Chriſtus in hunc modum Apoſtolos alloquitur: *Fas mihi fuit Regibus potius vti miniſtris, fas mihi [f]uit Rhetorum linguas doctrina adminiſtrandas tra[he]re, potui Angelorum ordinibus prædicandi munus credere: ſed cum ſumidantium ſplendor gloriam famamque meam ad ſe rapiat Dei, eius enim exiſtimatione, qui rem gerit famulorum potentia occultum quiddam detrahit. Recuſo diuitiarum obſequium ne ſi operam conferant, rem tam mirandam extenuent. Vos ego comperi fidos miraculorum meorum cuſtodes; quibus enim nullum humanum præſidium præſens eſt, apud hos Dei poteſtas retinetur integrior. Propterea namque miraculo eſt miles, cum vilibus armis ad victoriam vtitur.*

Chriſti labia Apoſtoli referunt, quibus reconciliationis oſculum mundo exhibuit. Guilhelmus.

Chriſti labia Apoſtoli ſunt, quibus reconciliationis oſculum mundo exhibuit, quod eleganter explicat Guilhelmus in cap. 1. Canticorum. *Solemne eſt*, ait, *in ſacra Scriptura per oleum gratiam ſignari. Quid ergo eſt oleum effuſum, niſi gratia diffuſa? diffuſa eſt gratia in labiis tuis, ad perſonam eiuſdem incarnatæ ſapientiæ dicitur, Labia eius Apoſtoli, in quibus poſuit ſaluberrimum verbum prædicationis, & per quos ſuauiſſimum oſculum reconciliationis mundo porrexit. Per ipſos facta eſt diffuſio gratiæ, id eſt, effuſio olei, quo vngerentur omnes præordinati ad vitam æternam, & dicerentur à Chriſto Chriſtiani. Illud vnxit Deus præ conſortibus ſuis. hoc labia ſponſi oleum nominis effuderunt quando Apoſtoli gratiam notitiæ Chriſti extra fines Iudeæ, in qua tantum notus erat Deus, prædicando per omnes gentes diffuderunt.* Tantum Apoſtolis debent, qui ad fidem Chriſti, Chriſtúmque conuerſi ſunt, & conuertuntur.

ADAGIVM DCCLXVIII.

Graculos aquilarum volatum explorare ſine.

RVdis vulgi rationem minimè habendam eſſe, nec imperitorum ei cenſionem tan- 657.
quam

quam alicuius ponderis faciendam, qui ad magna adſpirat, & ad ſublimia ſuadere, ſi quis voluerit adagiali hac formula vtetur; huc illud facit quod habet ſanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 67. *Homines imperitos, inquit, valere ſine, &* GRACVLOS *eſſe* AQVILARVM VOLANTIVM EXPLORANTES. Vtemur quoque cùm quempiam ad Dei cultum, obſequiumque vrgebimus, monentes ne ſæcularium hominum aliter ſapientium audiat voces; aut cùm ad litterarum ſtudium aliquem prouocabimus, à quo imperitorum imperitis ſermonibus auocetur.

ADAGIVM DCCLXIX.

Alter Phaleg.

QVi vnita diuidit, abiungit coniuncta, alter Phaleg prouerbialiter appellabitur; ſcitè ſanctus Petrus Damianus lib. 7. epiſt. 3. *De Phaleg*, inquit, *filio Heber, ſcriptum eſt, quia in diebus eius diuiſa eſt terra, de ſe quoque cauendum eſt ne dicatur, quia in diebus tuis diuiſa eſt Eccleſia. Noli ergo eſſe* PHALEG, *qui coniuncta diuidas, ſed eſto diſcipulus Chriſti, qui diuiſa coniungas.*

ADAGIVM DCCLXX.

In tuo corde videntur vulpes feciſſe cubilia.

VErba vſurpanda de vaſto, doſoſóque homine, dolis, fraudibúſque refertiſſimo. Theophilus Antiochenus comment. in Matthæum: *In te*, inquit, *tanti doli, tantæque fraudes ſunt vt* IN TVO CORDE VVLPES VIDEANTVR FECISSE CVBILIA. Sanctus Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 24. vulpes haſce & corde eiiciendas monet, córque harum vulpium ſpelæum in melius domicilium vertendum docet; hæc eius verba: *Quiſquis in corde ſuo cuiuſlibet malitia venena concepit, feſtinet de pectoris ſui fouea vulpes excutere, vt in eo Dei filius caput ſuum meritò debeat reclinare. O tu, quiſquis es, cor tuum,* SPELÆVM *ſcilicet* VVLPIVM, *in arcanum caſtæ meditationis verte mortarium.* Subdolum, verſutúmque ſine prouerbiali ſalina vulpis Archilochi imitatorem dixit ſanctus Baſilius homil. de legendis Gentilium libris in hæc verba: *An diuitias quidem, & voluptatum ſenſum contemnemus, affectationem verò, & blanditias ſectabimur, & Archilochi vulpeculæ aſtutiam, & venuſtiam æmulabimur?*

Qui ſapit, cor ſuum, non vulpium, cubile, ſpelæumque faciet, ſed Dei ſui habitaculum, Sanctorúmque cogitationum, quòd ſi iam ſpelæum conſtituerit, mutata mente vulpibus excluſis Chriſtum recipiet, & eas, quæ Chriſto mentem iungunt, ſacrarum meditationum ſuauitates. Præclarè ſanctus Petrus Damianus epiſt. 112. *O tu quiſquis es, cor tuum,* SPELÆVM *ſcilicet* VVLPIVM, *in arcanum caſtæ meditationis verte mortarium, in quo videlicet manna cæleſtis eloquij non deſinas ſubtiliter terere*

ADAGIVM DCCLXXI.

Noſtri temporis Moſes. *Nouus Moyſes.*

DE magno, & magnarum rerum patratore dicetur, qui miraculorum gloria ſit illuſtris: hac olim laude, hoc titulo donauit ſanctum Gregorium Thaumaturgum ſanctus Gregorius Nyſſenus in eius vita; vbi his verbis illum effert: 658.
Alius hic quidam noſtris temporibus Moyſes fuit, qui verè cum illius miraculis certaret: exierunt ambo ex turbulento hoc, & ſtrepitibus, ac clamoribus circumſonanti ſeculo, MOYSES, *& Gregorius, ſuo vterque tempore per ſe priuatim, ac ſeorſum viuentes, donec vtrique ex diuina apparitione puræ vitæ lucrum manifeſtaretur; ſed Moyſes quidem, vna cum philoſophia etiam vxorem adiunxit. Gregorius autem, ſolam ſibi virtutem contubernalem adhibuit.*

Nouus præterea Moſes audiet, qui omni diſciplinarum genere inſtituitur, ſicut olim Moſes Ægyptiorum diſciplinis; Gregorius Presbyter in vita ſancti Gregorij Nazianzeni ita de illo, & ſancto Baſilio loquitur: *Quin etiam numerorum ſupputationes, & Geometriæ æquitatem aſtrorumque ſitum ac motum, veluti* NOVI MOYSES, *edocti ſunt.*

Lenis ac manſuetus, qui pacem inter diſcordes ſerit, mediúſque ſe ſiſtit, hic Moſi, & Aaroni comparari poterit, qui in hoc præcipuè fuere inſignes, vt diuinum numen ſuis precibus propitium populo redderet. Sanctus Gregorius Nazianzenus carm. de rebus ſuis ita canit,

Lenis, dulciloquus MOSES NOVVS, *alter Aaron,*
Mortales inter medium, numénque ſupremum,
Pérque preces puras, & per ſolemnia ſacra,
Atque ea, quæ peragit ſibi mens bene conſcia, recto
Fœdere amicitia iungens, hominéſque Deúmque.

EXCVRSVS CVI.

De Moſe aliqua notantur, aliqua in Moſis laudem afferuntur.

De Moſe Hebræorum *cenſio.*
A Moſe inſtitutus Ioſue *tam magnus euaſit.*
Diu in ſolitudine *ad imperium eruditus Moſes.*
Qualis futurus aliorum dux *ex Moyſe diſcitur.*
A tumultibus *abeſſe debet, qui præeſt.*
Superiores venerandos *in Moſe vt Deus docuerit.*
Moſis ieiunium *effertur.*
A rerum caducarum amore *liber Moſes.*
Cur ſe ineloquentem *dixerit Moſes.*
Splendidus Moſis vultus *expenditur.*

INtegrum volumen occupare vnus Moſes poſſet, ſi ea de eo hic exaranda, quæ eius laudem tangunt; integrum nobis non fuit, cum omnia non poſſimus, hic non aliqua hoc excurſu referre. Aiunt Rabbini tres fuiſſe magni pietate homines, quibus tria maxima beneficia tulit acceptra populus Iſrael. מן בזכות משה עמוד ענן בזכות 659. *De Moſe Hebræorum cenſio.* Rabb.

בזכות אהרן באר בזכות מרים מחה מרי נסתלקת הבאר וחזרת להן בזכות משה ואהח מת אהרן ונסתלק עמוד הענן הזר להן בזכות משה מת משה יסתלקו שלמהן ולא הזרי שנית שנאמר ואכחד את שלשת הרועים בירח אחד. *Manna illis contigit ob merita Moſis, columna nubis propter Aaronem, puteus propter Miriam. Moriente Miriam, periit puteus, ſed reſtitutus eſt propter Moſem, & Aaronem. Obiit Aaron, euanuitque columna nubis. reddita tamen eſt propter Moſem. At Moſe extincto, ſublata ſunt ſimul tria hæc. Scriptum enim extat, Exſcindam tres paſtores menſe vno.*

A Moſe inſtitutus Ioſue tam magnus euaſit.

Ioſue in omni genere tam magnus, tam præſtans, inſigniſque euaſit propter Moſis, à quo fuerat inſtitutus, diſciplinam, magnus nimirum diſcipulus magiſtri magni fuit, ab eo rerum diuinarum cognitionem hauſit, ab eo mores, morúmque integritatem didicit, quin & modum, quo alius regeret, & gubernaret. hinc illud ſancti Ambroſij lib. 2. offic. cap. 20. *ad inſtructionem itaque bonis iungi plurimum proficit, & ad probitatis teſtimonium. Oſtenduut enim adoleſcentes eorum ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerint, & ea conualeſcit opinio quòd ab his viuendi acceperint ſimilitudinem, cum quibus conuerſandi hauſerint cupiditatem. Inde tantus Ieſus Naue, quòd eum non ſolùm erudiuit ad legis ſcientiam Moyſis copula, ſanctificauit, verùm etiam ad gratiam*; tantum ad bonitatem bona inſtitutio poteſt, & ad ſanctitatis indeptionem magiſtri ſanctitas, & innocentia; magnus euaſit Ioſue à magno magiſtro inſtitutus, magni ducis veſtigia premens.

S. Ambr.

660. Magnus Dux Moſes, & diu eruditus ad Imperium in ſolitudine informatus ad regimen eſt, ne temere quis, & imperatus ad dignitatis aſcenderet culmina; de illo ita ſcribit ſanctus Hieronymus epiſt. 4. *Moyſes vt* PRÆESSET POPVLO IVDÆORVM, *quadraginta annis eruditur in extremo*; quàm feliciora Imperia eſſent ſi diu ad illa ſe Moſis exemplo præpararent Reges futuri, Principes, Superiores.

Diu in ſolitudine ad Imperium eruditus Moſes.
S. Hier.

Qualis futurus aliorum Dux Moſes docet.
S. Ambr.

Moſis exemplo diſcimus, qualis ſit futurus, qui alios ad Dei regnum vocat, auocat à tyrannide Pharaonis; euocaturus populum ab Ægypto Moſes iuſſus eſt ſoluere pedum calceamenta Exod. 3. vt carnis exuuiem fere deponeret, totus ſpiritus eſſet, qui cæteros eſt recturus. Præclarè ſanctus Ambroſius de Iſaac, & anima cap. 4. *Talis Moyſes, cui dicitur, Solue calceamentum pedum tuorum; vt vocaturus populum ad Dei regnum priùs carnis exuuies deponeret, nudo ſpiritu, veſtigiéque mentis incederet; non aliter debet ambulare, cui non aliud munus commiſſum eſt.*

A tumultibus abeſſe debet, qui præeſt.
S. Nilus.

Ex eo quòd Moſes extra caſtra tabernaculum fixerit, à bellicis tumultibus eum qui præeſt, magiſtrúmque abeſſe debere colligebat ſanctus Nilus in Aſceticis dum ait: Moyſes item extra caſtra figens tabernaculum oſtendit à tumultu bellico quàm longiſſimè abeſſe magiſtrum oportere.

Superiores venerandos in Moſe vt Deus docuerit.

Superiores venereri ſubditi debent, colere, venerari. in Moyſe hoc Deus docuit, multa miracula cùm populo per ſe Deus præſtiterit, pluit illis è cœlo manna, dedit concupiſcentibus volatilia Exod. 14. at mare vt diuideret, Moyſis quoque miniſterio eſt vſus, qui virga illud percuſſit, & diduxit in partes, vt ſicco populus tranſiret veſtigio, Num. 20. cur ita? an vt Moyſem populus veneraretur, Moyſi obediret. Sanctus Gregorius lib. 5. cap. 4. in lib. Regum: Nobis ſucci-

S. Greg.

net, ait, id factum, *vt dum hominem venerabilem redderet, huic Iſraeliticus populus humiliter ſubiici, &* DEVOTE OBEDIRE *debuiſſet.*

Moſis ieiuniũ effertur.
B. Rup.

Moyſis ieiunium ita efferebat B. Rupertus lib. 6. de gloria, & honore filij hominis: *Moyſes iuſſus eſſe non legitur, vt ieiunaret, ſed ſponte ieiunauit, vt ſermonem ex ore Dei procedentem, in quo viuit homo, accipere, atque conſcribere dignus exiſteret. Rurſus ieiunauit, vt dimiſſionem peccati populo impetraret, quemadmodum dicit ipſe Moyſes.* addit, *Procidi ante Dominum ſicut prius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata veſtra, quæ geſſiſtis contra Dominum, & eum ad iracundiam prouocaſtis. Peccatum autem veſtrum quod feceratis, id eſt, vitulum arripiens igne combuſſi.*

661. De Moſe Exod. 3. legitur, *paniſſe oues Iethro ſoceri ſui*; ſed cur & ſuas non paſcit, quadraginta annos in terra Madian traduxerat, & oues, quas paſceret, non acquiſierat? An dicitur habuiſſe, quia paucas habuit? an quia rerum caducarum amore non tenebatur, cœleſtibus inhians.

A rerum caducarũ amore liber Moſes.
Exod. 3.

Cur ſe ineloquentem, impeditioriſque linguæ vocet Moſes, quæri poteſt? Origenes homil. 3. in Exodum, nodum è temporis varietate ſoluit, dum ait: *Donec eſſet Moyſes in Ægypto, & erudiretur omni ſapientia Ægyptiorum, non erat gracili voce, nec tardus lingua, nec profitetur ſe eſſe ineloquentem. Erat enim quantum ad Ægyptios & ſonora vocis, & eloquentia incomparabilis: vbi autem cœpit audire vocem Dei, & eloquia diuina ſuſcipere, tunc ſenſit exilem, & gracilem vocem ſuam*; mutus, & elinguis eſt coram Deo, qui alioquin vel ad miraculum eloquens erat.

Cur ſe ineloquentem dixerit Moſes.
Orig.

Cur Moſes de monte deſcendens ſplendidum vultum detulerit, ſic exponit ſanctus Auguſtinus lib. qq. ex veteri Teſtamento q. 8. *Vt quid Moyſes deſcendens de monte cum tabulis, vultum ſplendidum habuit (& intolerabilem) accepta poteſtate in peccatores cum honorificentia deſcendit de monte, facie glorioſa. Lex enim contra peccatores data eſt. Moyſes ergo quia non peccauerat, glorioſus apparuit, & intactum, vt à peccatoribus videri non poſſet. Oſtenſum enim in eo eſt, quia peccatores gloriam Dei non merentur aſpicere.*

Splendidus Moſis vultus expenditur.
S. Aug.

ADAGIVM DCCLXXII.

Non iam quercus loquitur, nec iam lebes vaticinatur.

662. CVm oſtendemus non ampliùs fabulas vigere, nec commenta, ipſam veritatis lucem apparemus, hac ſententia vtemur, quæ facile ad prouerbialem ſenſum referri poteſt; ſancti Gregorij Nazianzeni orat. 48. quæ eſt 11. in Iulianum, ita habet: NON IAM QVERCVS LOQVITVR, NON IAM LEBES VATICINATVR, *non iam Pythia impletur. haud ſcio quibus fabulis tamen, & deliramentis.*

ADAGIVM DCCLXXIII.

Familiaris dominus fatuum nutrit ſeruum.

PRohibetur hoc prouerbio nimia in ſubditos familiaritas; domini prudentis non

eſt nimis ſeſe demittere, nam ſecus ſeruus, & ſubditus inſoleſcit, nec ſeruus eſt; ſanctus Bernardus contra vitium ingratitudinis in tepidos, & dormitantes inuehens Religioſos, ita ſcribit: *Quantos videmus quaſi oblitos ſui, & peccatorum ſuorum, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, ſic non redimere, ſed amittere tempus, vt de moribus, & affectionibus ſuis vix vltima apud ipſos mentio fiat? quid iſtos aliud agere dixerim, qui ſcurrilitates, detractiones, iactantia, & impatientia verba non reputant, quam ſecuros iam de gratia Domini ſui ſpecialiter de ea quam longo tempore promeruerint familiaritate præſumere, hoc nempe eſt, quod vulgari prouerbio dicitur*, FAMILIARIS DOMINVS FATVVM NVTRIT SERVVM.

ADAGIVM DCCLXXIV.

Charybdis quædam eſtis.

663. MAlè apud prophanos Charybdis audit, malè apud Sacros, apud vtroſque abiit in prouerbium, quod in eos torquet ſanctus Iſidorus Peluſiota, qui omnia in exitium torquent; hæc eius verba lib. 1. in epiſt. 347. *Si nec diuinam diſciplinam, quæ monendi veſtri cauſa exiſtit, perſentiſcitis, nec ea quæ vobis in memoriam redigimus ad meliorem mentem induendam accipitis*, CHALYBDIS QVÆDAM ESTIS *inferno, ac perditioni ſimilis, omnia ea, quæ porriguntur in exitium torquens.*

ADAGIVM DCCLXXV.

Alter Ariſtoteles.

DE perſpicaci, & acutiſſimi ingenij viro prouerbialiter ſolet vſurpari, quòd ſi per ironiam adducatur, alicuius imperitiam traducemus; ita preſſit ſanctus Bernardus epiſt. 190. hæreticum malè arguentem dum exclamans, *O*, inquit, *alterum Ariſtotelem!*

Qui Ariſtotelis ſectator eſt, ad eius fontem doctrinæ fluenta bibit, occinat ſibi illud, identidémque dicat, quod occinebat, dicebátque Petrus Abailardus, qui ad Heloiſſam ſcribens ait: *Nolo ſic eſſe Philoſophus, vt recalcitrem Paulo, non ſic eſſe* ARISTOTELES, *vt ſecludar à Chriſto.*

ADAGIVM DCCLXXVI.

Corpus quauis aranea tenuius.

DE imbecilli, & cuilibet iniuriæ ferendæ impari prouerbiali ſimilitudine vſurpabitur, & cum quis corpore vix ſubſiſtere poteſt; extulit hoc ſenſu ſanctus Chryſoſtomus epiſt. 4. vbi loquens de ſe ipſo ait: *Hæc omnia effugimus, & nunc percommoda valetudine vtimur, atque in magna ſecuritate ſumus: adeo vt Armenij ad ſtuporem vſque mirentur, me in tam imbecilli, &* QVAVIS ARANEA TENVIORE CORPORE, *iam intolerandam frigoris vim perferre, & ſpiritum ducere poſſe, cùm ij etiam, qui hyemi aſſueti ſunt, hinc non vulgarem in modum afficiantur.*

ADAGIVM DCCLXXVII.

Alter Abraham.
Nouus Abraham.

QVi patriam domum, cognatóſque Dei nutu relinquit, & eò pergat, quò Deus vocat, is Abrahæ in hac re par alter Abraham vocari poterit. In vita Beati Antonini Abbatis hæc auctor habet: *Spiritu ſancto duce velut* ALTER ABRAHAM *de terra ſua, de cognatione ſua, & de domo patris ſui egreſſus Parthenopes ingreſſus eſt agnos.* Petri Bleſenſis verba hinc etiam ſpectant, qui epiſt. 20. ita loquitur, *Abrahæ dictum eſt: Egredere de terra, & de cognatione tua; & ego quare non egrediar, aut quare ad parentes meos non egrediar, apud quos non inueni niſi manus Harpyiarum, conſilia Achitophel, vulpium dolos, aculeos ſcorpionum?* 664.

Alter Abraham extitit Paulus, de quo ita ſcribit ſanctus Chryſoſtomus homil. 8. de eius laudibus: *Paulus* ALTER ABRAHAM *non modò à patria, vel gente, ſed poſt vocationem ſuam ab ipſa etiam vita prorſus abſciſſus.*

Nihil prohibet, quin & ad cæterarum virtutum, quæ in Abrahamo fulſerunt, imitatores prouerbialis hæc formula porrigatur.

Si cuiuſpiam ſanctitatem, ac probitatem, fidem, & in rebus aduerſis conſtantiam efferemus, proferri hæc formula poterit, aut nouum Abrahamum illum vocitemus; hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni orat. in laudem Gorgoniæ, paulo poſt principium: *Ecquis*, inquit, *eſt igitur, qui* NOVVM NOSTRVM ABRAHAM, *Saramque noſtræ ætatis ignoret? Gregorium dico, & eius vxorem Nonnam.* quod porrigi ad quemlibet eximia laude dignum poterit.

EXCVRSVS CVII.

Abrahæ commendatio.

Abraham à Deo laudatus *omni laude maior.*
Iuſti *nomen de Abraham.*
Abrahæ conuerſatio animata lex.
Abrahæ merita *vt colligant Hebræi.*
Quanta lætitia *perfuſus Abraham in filio videns mundi ſalutem ſignificari.*
In Abrahamo diuite diuitiarum contemptus *relatus.*
Mundo *Abrahamum Deus prætulit.*
Abrahæ & ſupparis viri amiſſione *quantum mundus amittat.*
Plurium generationum, & ætatum gloria *ac* decus *Abraham.*
Quanti Abrahæ nomen *olim fieret.*
In Larario cùm aliorum imaginibus imago Abrahæ *locata.*
Cur puer *dictus Abraham cùm ſenex eſſet.*
Impigra Abrahæ alacritas.
Abraham fidei radix.
Suos reliquiſſe *Abrahæ quantum profuerit.*

665\. *Abraham à Deo laudatus omni laude maior.* S. Chryſ.

LAudabit Abraham, qui imparem eius laudibus ſe fatebitur; omni ſuperior laude eſt, *quem Deus*, inquit de eo ſanctus Chryſoſtomus homil. 38. in Geneſim, *supernè prædicauit, & celebrem fecit; quis hominum dignè laudare poterit?* reſilit in laudandi laudem, ſi quilibet huic muneri ineptum ſe fatetur, & indoneum; aliqua hic in eius laudem proferam, quę aut prolata ab aliis, aut indicata, vt eum imitandi cupido nos quoque inuadat, qui feliciotibus temporibus nati nobiliore ſanctitate fulgere deberemus.

Iuſti nomen de Abraham. Iſ. 41. 2. Chald.

Obſeruo in primis κατ' ἐξοχὴν Abrahamum *iuſti* nomine ſignificatum, nam quod Iſaiæ 41. 2. Vulgatus habet, *Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtum?* Paraphraſtes Chaldæus ita vertit, *Quis adduxit publicè ab Oriente Abraham?* vt iuſti nomen Abraham ex huius interpretis mente ſit; ex noſtris S. Chryſ. ſanctus Chryſoſtomus homil. 38. in Geneſim de Abrahamo loquens ait: *Quia iuſti ſemen intra ſe gerebat (Agar) ideo & Angeli aſpectum videre meruit,* vt hinc colligere liceat, quid ipſemet iuſtus Abraham meruerit, cùm tantum eius ſemini ſit tributum. Addit ſtatim, *non propter ancillæ meritum Angelus aſſiſtit, ſed ob honorem iuſti digna erat, quæ non negligeretur ob dignitatem ſeminis iuſti, quod in ea erat conceptum.*

Vere iuſtus Abraham, qui iuſtitiæ litauit, & cuius conuerſatio lex quædam fuit, & quidem animata; ſanctus Zeno ſerm. 3. de Abraham ita de illo cenſet: *Abraham, vt Pater eſſet multarum gentium, ſic iuſtitiam non didicit, ſed genuit, non illum acceſſus infecerat vrbium, cuius conuerſatio lex fuit;* magnus huic Patriarchæ laudis accedit cumulus, quòd putam, & illibatam vitam duxit, etiam inter impuros degens, nam ægrè a vitiis liber qui vrbes habitat à vitiis inhabitatas.

Abrahæ merita vt colligant Hebræi.

Abraham merita colligunt ex hoc Hebræi, quòd videatur ipſius cauſa omnia creata, certè propter illum, qui ex eo naſciturus erat. Geneſ. 2. v. 4. *Iſta ſunt generationes cœli, & terræ, quando creata ſunt;* in fonte hæc poſtrema verba ſic efferuntur; בהבראם *increari ea*, ſic enim vertit Arias, quæ litteræ Abrahæ nomen formant, vt verti poſſit, *in Abraham*, vel *per Abraham*, addunt Rabbini כי בזכותו נברא העולם, *quia ipſius meritis conditus mundus eſt;* ſed vere conditus propter illum eſt, qui ex illo erat naſciturus.

666\. *Quanta lætitia perfuſus Abraham in filio videns mundi ſalutem ſignificari.* Franco.

Certè conuiuium Abraham fecit, non in ſignum tantùm lætitiæ, qua ob filium perfundebatur, ſed quia in eo totius mundi ſalutem ſignificari velut in figura cognoſceret; Iſaac enim Chriſtum referebat, qui mundum ſaluare aduentu ſuo debebat. Audiendus hîc Franco Abbas tom. 3. de gratia Dei, vbi de Abraham, & Iſaac loquens ait: *Senex Pater exultat, conuiuium inſtituit, feſtiuitatem celebrat, non tam quia filium ipſe ſuſcepit, quàm quia in filio repromiſſionis totius mundi ſalutem, & humani generis redemptionem repromittit, vt Propheta intelligit;* neſciunt Dei ſerui ſua gaudia, ad propria tantùm commoda coërcere latiùs gaudiorum terminos extendunt.

In Abrahamo diuite notatur diuitiarum contemptus. S. August.

In Abrahamo diuite diuitiarum contemptum ita notabat ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 85. *Certè ille pauper in ſinum Abrahæ ſublatus eſt. De ipſo Abraham dicit Scriptura, quia habebat hic plurimum auri, & argenti, & diues fuit in terra. Si quis diues eſt, & ad tormenta rapitur, quomodo Abraham præceſſerat pauperem vt ablatum in ſinum ſuum ſuſciperet? ſed erat Abraham in diuitiis pauper, humilis, tremens omnia præcepta, & obediens. Vſque adeò autem pro nihilo habebat illas diuitias, vt iuſſus a Domino filium ſuum immolaret, cui ſeruabat diuitias. Diſcite ergo eſſe inopes, & pauperes, ſiue qui habetis aliquid in iſto ſeculo, ſiue qui non habetis.*

Mundo Abrahamum Deus prætulit. Exod. 3.

Mundo videtur Deus Abrahamum prætuliſſe, cùm ſe eius Deum dixit ſicut Iſaac, & Iacob, ſic enim ille loquitur Exod. 3. 16. *Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob*, horum virtutem cæterorum multitudini præfert, vt non numeri, ſed ſanctitatis ratio habeatur, egregiè hæc verba expendit, & illuſtrat ſanctus Chryſoſtomus tom. 6. S. Chryſ. homil. de Anna, ait enim: *Ego ſum Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob: non contrahens ſuum imperium, ſed extendens potius, quod non tam multitudine ſubditorem, quàm eorum virtute cenſeri vult, neque enim tantum Deus cœli, & terræ, & maris, & eorum, quæ in eis ſunt, appellari gaudet, quantum, ſi Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob vocetur, & quod in hominibus non ſolemus, in Deo videre licet. Apud homines enim à dominis ſerui appellationem ſumunt, & ita omnes ex more loquimur; Ille, vel ille procurator, aut diſpenſator illius, vel illius ducis, aut præfecti: nemo autem ſic loquitur, Ille, vel ille Dux, aut præfectus illius procuratoris, aut diſpenſatoris, ſed minores a maioribus ſemper denominare conſueuimus, de eo autem contra ſit.*

667\. *Abrahæ, & ſuperorum virorum amiſſione quantum mundus amittat.* Hebr.

Quanti ficti iuſti præſentia debeat, quantum vnius iuſti amiſſione mundus amittat, explicat his verbis R. Chanain filius Rana, quæ ita Abrahami laudem continent, vt porrigi ad quemlibet ſingularis ſanctitatis virum poſſint; ſic autem ille ſcribit, Hebræa omitto, Latina verſione contentus: *Dies ille quo diſceſſit Abraham ab hoc mundo, primates illius ætatis ſurrexerunt, dicentes: Væ mundo, qui ducem ſuum amiſit, & væ illi naui, quæ nauclerum perdidit.*

Plurium generationum & ætatum gloria ad decem Abrah. Hebr.

Obſeruant Hebræi, quod Abrahami laudem maximè facit, inter eum, & Noë decem generationes fuiſſe, ipſum omnium gloriam indeptum, omnium conſummationem extuliſſe, omnium decus; huc faciunt ea verba, quæ in Pirke auoth cap. 5. habentur עשרה דורות מנח עד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כלם. id eſt, *decem ætates ſunt à Noe vſque ad Abraham, vt ſciatur quam ſit Dei longanimitas Dei, quàmque ira a Deo longè ſit, vt omnes ætates eum irritauerint aſſidue vſque dum venit Abraham Pater noſter, & accepit præmium earum omnium;* quod ſcilicet poſſidere debuerant ſi bene egiſſent, vt in vnum Abrahamum decem ætatum bona coiuerint.

668\. *Pluries à Deo probatus Abraham.* Hebr.

Quantus fuerit Abrahami in Deum amor, & beneuolentia colligunt Hebræi ex decem vicibus quibus tentatus fuit, & in omnibus probatus. in Pirke auoth cap. 5. hæc leguntur. עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו. hoc eſt, *decem generationibus probatus eſt Abraham Pater noſter, & in omnibus firmus extitit; vt hinc intelligatur quantus eius in Deum amor extiterit.*

Abraham primorum parentum peccatis ſe oppoſuit. Rabb.

Abraham primorum parentum ſceleribus hoc modo ſe oppoſuit, vt obſeruant Rabbini בבמה שעותו הראש ונים תקן הוא אדם הראשון באכילה נתנשתיה אנשי סדום בלויה. hoc eſt, *in eo, in quo præuaricati ſunt primi, refecit ipſe (Abraham Primus homo peccauit in eſu, Noe potu, Sodomitæ quia hoſpites non comitabantur;* ipſe omnia hæc fecit, hoſpites potu, cibóque reficiebat, & Angelos quos excepit hoſpitio comitatus eſt, ſic enim adiiciunt Hebræi.

Formula felicis precationis ex Abrahamo deſumpta. Lyran.

Apud Hebræos felicis precationis formula talis erat: *Benefaciat tibi Deus, ſicut fecit Abrae*, ſic ex eorum mente Lyranus in cap. 11. Geneſis: *Quando aliquis imprecabatur bona alteri, dicebat, Bene faciat tibi Deus, ſicut fecit Abrae.*

Quanti Abrahæ nomẽ olim fieret. Orig.

Quantum fieret non ab Hebræis tantùm, ſed etiam ab aliis vel nudum Abrahæ nomen, indicat Origenes dum ait excantandis Dæmonibus olim vſurpatum; hæc eius verba lib. 1. contra Celſum: *Abrahami vero nomen non in ſolius Moſis ſcriptura legitur, vt Deo familiaris, verùm etiam & multi ex iis, qui excantant Dæmonia, verbis ſuis inſerunt illud, Deus Abrahami, indicantes hoc nomine familiaritate eius cum Deo.*

669. *In Larario cum aliorum imaginibus imago Abrahæ locata.* Lamprid.

In Larario cum aliorum imaginibus, & Abrahami imaginem habuiſſe Alexandrum Seuerum habemus ex Lampridio Seuero in eius vita: *Matutinis horis in Larario ſuo, in quo & diuos Principes, ſed optimos electos, & animas ſanctiores, in queis & Apollonium, & Chriſtum, Abraham, & Orpheum, & Deos habebat, ac maiorum effigies rem diuinam faciebat.*

Impigra Abrahami alacritas, & indeſeſſum in labore ſtudium, infractus in Dei bonis operibus animus, hinc colligitur, quod ſenilis iam eſſet ætatis, *puer* tamen à Deo vocatur, Gen. 18. v. 17. quod noſter habet, *Num celare potero Abraham, quæ geſturus ſum?* L X X. μὴ κρύψω ἐγὼ ἀπὸ Ἀβραὰμ τοῦ παιδός μου ἃ ἐγὼ ποιῶ. *Num celare potero Abraham puero meo, quæ geſturus ſum?* Senex erat ſi annos ſpectat, puer ſi proficiendi ſtudium, ſi innocentiam, ſi alacritatem. Præclare ſanctus Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 6. *Senilis*, inquit, *ætatis Abraham ſuperiùs Scriptura ſignificauit, cum nonaginta, & nouem proceſſiſſet annos, quomodo nunc puerum dicit? ſed cùm immemorem ſenectutis exploratorem indefeſſum, curſu impigrum, ſtandi patientiſſimum, deducendi ſtudioſiſſimum expreſſerit; nónne conuenire nomen pueri videtur? officiis merito puer dicitur, qui ſenile neſciebat faſtidium, pueritiæ innocentiam, & obſequium deferrebat.*

Cur puer dictus Abrahã cùm ſenex eſſet. Gen. 18. L X X.

Impigra Abrahæ alacritas. S. Ambr.

Abraham fidei radix. S. Aug.

In Abrahamo fidei radicem vidit, nominiſque Chriſtiani ſanctus Auguſtinus ſerm. 68. de tempore, *Abraham*, inquit, *Pater noſter radicem fidei nominiſque Chriſtiani habebat, qui cùm ad incerta, atque peregrina iuberetur exire, tota deuotione compleuit.*

Suos reliquiſſe Abrahæ quãtum profuerit. Orig.

Suos reliquiſſe, exiiſſe à ſuis quantum Abrahæ profuerit, expendebat Origenes hom. 3. in Geneſim, vbi ita ſcribit: *Cùm exiit de terra ſua, & de cognatione ſua, tunc ad eum ſacratiora iam myſteria deferuntur, & primò dum ei, quia non vocaberis Abraham, ſed Abraham erit nomen tuum, tunc iam & teſtamentum Dei ſuſcipit, & ſignaculum fidei accipit circumciſionem, quam non potuit accipere, dum eſſet in domo Patris.*

ADAGIVM DCCLXXVIII.

Aſinus molarius.

670. SAnctus Gregorius Nazianzenus in nobilem malè moratum ita loquitur; *Quis fit ò* A S I N E M O L A R I E, *equi faſtum, atque inſolentiam habens, vt in hac peſſima, ac profligatiſſima vita ob maiores tantopere glorieris?* ad quæ verba ait Scholiaſtes: *Prouerbium de iis, qui ob quaſdam corporis, vel fortunæ dotes inſoleſcunt, verorum interim, bonorum, quæ in animo ſita ſunt expertes.*

ADAGIVM DCCLXXIX.

Ne ſuſtineas inter graculos excellere cùm aquila eſſe poſſis.

MOnet prouerbium præſtare inter optimos eruditos locum aliquem tenere, quàm primum inter imperitos improbúſque. Sanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 57. Eudoxio Rhetori ita ſcribit; *Atque vt etiam primas eloquentiæ tibi demus,* N E S V S T I N E A S I N T E R G R A C V L O S E X C E L L E R E, C V M A Q V I L A E S S E P O S S I S.

ADAGIVM DCCLXXX.

Mea ligna in me comburenda.

HOc eſt, talia patiar, qualia commiſi; vitia, & ſcelera cuiuſque nutrient ſupplicia; ad hanc mentem reſpexit Origenes homil. 6. in Ieremiam, quæ nouiſſime lucem vidit, *Scio*, inquit, *ſi ex hac vita migrem* M E A L I G N A I N M E M I T C O M B V R E N D A *fore, ligna verò habeo obtrectationes, ligna ebrietates, ligna furta, ſexcentaque alia, quæ ſuper ædificium conſtruxi*; quod vſurpari vniuerſe poterit, quoties quis ſibi ſuis actibus malum creat, & ea peragit, quibus cruciettur.

ADAGIVM DCCLXXXI.

Altera Martha.

QVæ arctuoſæ vitæ opera perficit, recipiendiſque hoſpitibus, quibus & miniſtret, ſtudioſe narrat operam, *altera Martha* poterit appellari. Gaufridus Abbas in vita ſancti Petri Archiepiſcopi Tarentaſij ait: *Apud matronam deuotiſſimam, velut* A L T E R A M *ſibi* M A R T H A M *miniſtrantem recumbens.* 671.

ADAGIVM DCCLXXXII.

Virtutis cultum amplectere cùm ſatis ad victum ampla facultates ſunt.

HOc olim prouerbium vulgò iactabatur, cùm victui neceſſaria virtutis ſapientiæque cultui præmittenda eſſe ſignificabant, ne nimia rerum neceſſariarum penuria, virtutis cultor à virtutis cultu auocaretur. Sanctus Gregorius Nazianzenus epiſt. 55. Euſtochio ſophiſtæ, *Ipſi*, inquit, *in animum induite veteri prouerbio obſequi, quod* V I R T V T I S C V L T V M A M P L E C T I *iubet, cùm* S A T I S A D V I C T V M A M P L Æ F A C V L T A T E S S V N T. Alget in egeſtate nimia virtus, addit Scholiaſtes. Ad hoc prouerbium alludit Horatius epiſt. 1.

O ciues, ciues, quærenda pecunia primùm eſt,
Virtus poſt nummos.

ADAG. DCCLXXXIII.

Nouus Iamnes.

672, NEmo, qui corrupta mente circa fidem reprobus, veritati reſiſtat, opponat ſe non ferenda temeritate, pietatis, fidei, veritatiſque cultori, is nouus Iamnes prouerbialiter dicetur: Iamnes quippe Moyſi ſe oppoſuit, vt habetur Exod.7.11. & 2. Timoth 3.8. vbi ait Apoſtolus: *Quemadmodum* IAMNES, *& Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Gregorius Presbyter in vita ſancti Gregorij Nazianzeni, ita loquitur: *Erat in Regia ciuitate maximus quidam, genere Ægyptius, moribus barbarus,* NOVVS *quiſpiam* IAMNES, *aduersùs Gregorium, velut aduersùs Moyſem aciem inſtruens.*

Huc vôcari poteſt illud Petri Bleſenſis epiſt. 72. *Putas*, inquit, *te mihi exitialiter nocuiſſe, quia vſus conſilio* IAMNES, *& Mambres, atque conſilio Achitophel, quorum adhuc heredes omnes ferè curas obſederunt, à me Dominum, amicum, & proximum elongaſti.*

ADAG. DCCLXXXIV.

Gelu, glaciéve fragilior.

QVadrabit in hominem inconſtantem, in quo nihil firmum, nihil ſtabile, aut diuturnum. donatur hoc titulo impius Marcion à Tertulliano lib.1. contra ipſum, cap.1. *Marcion*, inquit, *hyeme frigidior*, GELV FRAGILIOR. poterit & in pares pariter iactari, nec alienum ſit ad res ipſas etiam extendatur; ſic doctrina gelu, & glacie dicatur fragilior, quæ ad veritatis radios ſtatim colliqueſcit, nequitque diu firma conſiſtere, qua nota laborat hæretica.

ADAGIVM DCCLXXXV.

Nouus Athanaſius.

PRæſul ille, qui dignitatem ſuam multarum perſecutionum, ærumnarum, exilij etiam tolerantia decorarit, qui tandem victor ſuis reſtituatur, nouus Athanaſius audiet. Euſtachius in vita ſancti Euſtichij Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui in exilium per calumniam eiectus ab exilio reuocatus fuerat, ita loquitur: *Quæ per* NOVVM *hunc* ATHANASIVM *poſt eius reditum Deus geſſerit, videamus.* Quæ ſanctus Athanaſius ab hoſtibus pertulerit, quot calumniis petitus, quot fraudibus, quot inſidiis, notiſſimum omnibus eſt.

ADAG. DCCLXXXVI.

Quandiu calet ferrum, frigida obdurentur.

673. VTemur quoties in bono amoliendam cunctationem ſuadebimus, ſtatimque arripiendum illud, in quod deſiderium fertur, & feruor vrget. S.Gregorius Nazianzenus orat.40. Baptiſmum citò ſuſcipiendum iohortans ait: *Nihil progreſſum tuum inhibeat: nihil animi alacritatem reprimat. Quamdiu vehemens eſt deſiderium, id quod deſideras arripe,* QVANDIV CALET FERRVM, FRIGIDA OBDVRENTVR, *ne quid interim accidat, quod animi cupiditatem infringat,* quæ verba ſic exponit Nicetas eius Scholiaſtes: *Quemadmodum ferrum ignitum quandiu calet, in aquam iniicitur, vt temperetur: non enim cum refrixit temperari, atque exacui poteſt; eodem modo tu quoque, quandiu tuus erga Baptiſmum animi feruor non intepuit, neque refrixit, ſta Baptiſmi aqua temperetis. Nam hic quoque mollitiem illam animi, qua perturbationibus vitiiſque laxamur, obdurat.*

ADAG. DCCLXXXVII.

Poſt manna, allia, cepe, & pepones ſuſpirare.

QVadrabit in eos, qui ad vilia quæque, pretioſioribus neglectis, ſe demittunt, vt ſi ſpiritualibus delitiis reiectis ad impuras corporis voluptates ſe conuertant, & carnis illecebris inhiantes ſuperas voluptates repudient. quod tractum a Iudæorum amentia, qui manna, quo Dei liberalitate fruebantur, nauſeantes, allia, cepas, peponéſque, quibus in Ægypto veſcebantur, ſuſpirabant; eò venuſtior adagij erit forma, quo longiùs trahetur. S.Hieronymus lib.1. contra Iouinianum, cap.6. Virginitatem nuptiis præferens, carniſque ſeruitutem ſpiritus obſequio poſtponens aiebat: *Quanta felicitas non vxoris ſeruum eſſe, ſed Chriſti; non carni ſeruire, ſed ſpiritui? Cur* POST MANNA *Angelorum cibum*, ALLIA, ET CEPE, ET PEPONES, ET CARNES VARIAS SVSPIRAMVS?

ADAG. DCCLXXXVIII.

Eſt aliqua etiam bilis vtilitas.

REfert hoc prouerbium ſanctus Gregorius Nazianzenus orat.13. his verbis. ESSET ALIQVA ETIAM BILIS VTILITAS, *vt eſt in prouerbio, ſi inimicorum metu cautiores efficeremur*; ex inimicorum quippe liuore, & maleuolentia hic fructus naſcitur, vt eorum maledicentiæ metu vitam, moréſque noſtros ita inſtituamus, vt argui verè non poſſimus; nec iuſte condemnari; huc facit illud eiuſdem ſancti Patris in tetraſtichis, 674.

Ἐγώ τι κέρδος ἐκλέγω καὶ δυσμενῶν,
Τὰς γὰρ λαβὰς φεύγοντας, ἀσφαλέστερος
Εἶναι πειρῶμαι, καὶ τὸ πικρὸν φάρμακον
Ὁμοῦ διδάσκω, καὶ τὸ ἡδὺ μίγνυμαι. id eſt,
Et hoſte ab ipſo commodum quoddam lego.
Hic namque viuo cautiùs, ne me queat
Is criminari, verùm acerbum pharmacum
Simul expaueſco, & dulcibus ſuccenſeo.

Quæ ſic illuſtrat Nicetas Scholiaſtes. *Poteſt etiam ab hoſte beneficium accipi, quemadmodum eſt in prouerbio; ad eundem modum hoc loco Theologus ait: Ego ex inimicis vtilitatem carpo; atque hanc vtilitatem vobiſcum communico. Quaenam autem eſt hæc vtilitas? nam dum ſubuereor ne reprehenſionis anſam aliquam aduerſum me arripiat, tum ipſe vitæ meæ rationes accuratiùs inſtituo ac moderor: tum vobis idem faciendum cenſeo, nempe vt cautiùs circumſpectiuſque viuatis, ac quàm diligentiſſimè vobis ipſis proſpiciatis, nec vllam*

culpam quamlibet leuem contemnatis, ſi non tam ob Dei præceptum, qui id à vobis exigit, at certè vt inuidorum, & maleuolorum hominum maledictis occurratis. Pharmacum quippe eſt hoſtilis inſectatio, atque exprobratio, pharmacum, inquam, quo intimum pectus perpurgatur: amarulentum tamen, quemadmodum & ea, quibus noxij corporum humores educuntur. Quamobrem illud metuens, vt plurimum me coerceo, atque a peccato abſtineo, ac rurſus voluptatem, vt mihi amaritudinis illius, quam hominum probra, & maledicta ſecum afferunt, cauſam parentemque accuſo ac ſubmoueo. Iſtuc idem prouerbium porrigi & latius poterit, vt vſurpetur de illis, qui inde capiunt vtilitatem, vnde vtilitas nulla expectabatur, quod notauit etiam Elias Scholiaſtes.

ADAGIVM DCCLXXXIX.

Siniſtro ore excetra me dilaniat.

AB excetra ſe dilaniari ille cauſabitur, qui à ſæuo aliquo oblectatore mordetur, & conuitiis, contumeliiſque proſcinditur, hoc ſenſu extulit S. Hieronymus epiſt. 37. quæ eſt ad Iulianum Diaconum, vbi ait: *Licèt me* SINISTRO *Hibera* EXCETRA ORE DILANIET, *non timebo hominum iudicium habiturum iudicem meum*; excetra dicta eſt hydra, quòd vno exciſo capite tria renaſcerentur; hinc illud Plauti: *Cum excetra, cum Antæo pugnare mauelim, quam cum amore.*

ADAGIVM DCCXC.

Captus eſt lupus ab ouibus.

675. OBiici poteſt iis, qui dum violentiam imbellibus inferunt, & infirmis, ab illis vincuntur, vt fraudes, quas parauerant aliis, ipſi ſentiant. Petri Bleſenſis epiſt. 79. hæc ſunt verba, *Captus eſt lupus ab ouibus; Perditiſſime hominum, quæ te incantauit Hecate; quæ cerebrum tuum exturbauit Erinnys; vt gutturi tuo laqueum inextricabilem iniiceres.*

ADAGIVM DCCXCI.

Leonem ex ſimia metiri.

LOcus huic prouerbio erit, cùm quis aliquid ex eo metitur, quod longe ab illius natura diſtat. Sanctus Gregorius Nazianzenus in Iambicis carm. 22. aduersùs opum amantes, ita canit:

Ne tu LEONEM METIARE EX SIMIA.

Vbi Scholiaſtes ait: *Hoc prouerbium de iis non ineleganter vſurpari poteſt, qui propterea, quod ipſi in voluptatibus, & delitiis ſummum bonum ponunt optimos viros ob præſentis vitæ labores, & calamitates, miſeros & infelices ducunt.*

ADAGIVM DCCXCII.

Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur.

ADeò hoc tritum, vt prouerbij figuram induiſſe videatur. *Antiquus ſermo eſt*, inquit ſanctus Hieronymus epiſt. 37. quæ eſt ad Iulianum Diaconum: *Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur; hoc lucrum mendacij fabricatores conſequuntur, vt nec cùm vera dixerint, fidem inueniant.*

ADAGIVM DCCXCIII.

Petrum mentientibus ſe exhibere.

ESt ſæuiſſimè eos plectere, qui mentiuntur à Petri zelo natum, cùm ante eius pedes Ananias, & Zafira expirarunt, quod eſſent de pretio agri mentiti. Scitè Petrus Bleſenſis epiſt. 15. *Exhibe*, inquit, *te Eliam idololatris, mentientibus Petrum*, & ſanctus Bernardus lib. 4. de conſid. *Qui Regibus Ioannem exhibeat, Eliſæum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus.*

EXCVRSVS CVIII.

Mendacium vitandum, amanda veritas.

Veritas ab hominibus ferè exulat.
De mendacij vitatione *exemplum ſingulare.*
Perſarum lex *de mendacij fuga.*
Vbi mendacium, ibi timeri omnia mala *poſſunt.*
Perſtricti qui periurio *mendacium onerant.*
Laborum labor *mendacium.*
Mentiri ignobile *etiam apud Gentiles.*
Cauendum Principi *mendacium vt venenum.*
Mendacij, *&* idoli *cognatio.*
Homo eſſe non videtur, *qui mentitur.*
Quam iniuſtum *hominibus decipiendis mendacia fabricare.*
Mendacia etiam ob hoc vitanda, quia facilè deteguntur.
Mendaces Domini prædones.
In æternam veritatem *arietat, qui mendacia ſerit.*
Veritatis amore, *& mendacij fuga Spiritus ſancti domicilium homo eſt.*
Veritatis amor.

EXulat ferè ab hominibus veritas, mendacium apud illos viget, viget adulatio, viget fraus; vt 676.
iure dixerit Beatus Thomas à Villanoua conc. 3. de Aduentu: *Non eſt veritas in mundo, non eſt qui loquatur verum cum proximo ſuo; quicquid hodie vulgus loquitur, fraus & adulatio eſt, docuerunt enim linguas ſuas loqui mendacium: in hac ſchola exercitati ſunt, in hac edocti, vt dicerent fallere, mentiri, adulari, exaltare parua, exigua attollere, ex tumulis montes facere, ex culicibus elephantes: hæc ciuilitas, hæc affabilitas: & inurbanus eſt, quiſquis fallere, & mentiri non nouit.*

Veritas ob hominibus ferè exulat. B. Th. à Vill.

Qui ſapit, aliam inducet mentem, aliter ſentiet, cauebit mendacium, amabit veritatem. Præiuit in exemplum ſanctus Dominicus Loricatus, in cuius vita ita ſcribit ſanctus Petrus Damianus: *Erat præterea Dominicus valde cautus in verbis, vt aptè ſibi congrueret illa ſententia, quâ Iacobus Apoſtolus ait: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir; nam ſi quando etiam quæreretur, quota diei hora eſſet, nunquam*

De mendacij vitatione exemplum ſingulare. S. Petr. Dam.

Iac 3.

quam abſolutè dicebat, Tota eſt, ſed cum additamento ſemper, propè tertia hora eſt, propè ſexta hora eſt. Inquiſitus à me cur ſemper ita diceret: In hoc, inquit, mendacium caueo. Perſæ quoque, vt refert Herodotus lib. 1. *filios tam ſanctis moribus imbuerunt, vt illorum diſciplina nil acris poſſe videretur, & per omnes ætatis gradus, illud præcipuè ſuis inculcarunt, vt fugientes* MENDACIVM *vera ſemper loquerentur.*

Perſarum lex de mendacij fuga. Herod.

677. Vbi mendacium inhabitat, mendacium regnat, ibi timeri omnia mala poſſunt. Negaſſe Magiſtrum ſuum Petrus legitur, ſed vbi? in domo Caiphæ; nimirum hic mendacium præualebat. Sanctus Chryſoſtomus ſerm. 2. de myſterijs feriæ quintæ: *Ibi negauit, vbi Chriſtus tenetur incluſus, negat in domo Caiphæ, ibi negat vbi poteſt valere* MENDACIVM; ac ſi mentiendi ſpiritum Petro inhalauerit mendacij aula.

Vbi mendacium ibi omnia mala poſſunt timeri. S. Chryſoſt.

Mendaces perdēdos à Deo eſſe aſſerit Propheta Regius Pſal. 5. *Perdes*, inquit, *omnes qui loquuntur mendacium*, quid de periuris erit, quam grauior eos pœna manet, qui culpæ graui grauiorem adijciunt, mendaciúmque onerant periurio? rem nobiſcum vrget ſanctus Ioannes Climacus gradu 12. *Si perdes omnes, qui loquuntur mendacium, vt Dauid Deum alloquutus teſtatur, quid fiet ijs, qui periurijs mendacium confirmant?*

Perſtricti qui periurio mēdacium onerant. Pſal. 5. S. Io. Clim.

Labiorum labor mendacium eſt, fluit ex ore veritatis abſque labore, laborat mendacia euomiturus, circuitibus vti debet; vocari huc poteſt illud regij Prophetæ. *Labor labiorum ipſorum operiet eos,* Pſal. 139. 10. cum labore formatur, fingitúrque mendacium, ſine labore veritas exit; audiendus hîc eſt ſanctus Auguſtinus, qui enarrat. in hunc Pſalmum ita ſcribit: *Laborant homines loqui mendacium, nam veritatem tota facilitate loquerentur. Ille enim laborat, qui fingit quod dicit, nam qui vult verum dicere, non laborat. Ipſa enim veritas ſine labore loquitur. De homine ergo hoc dixit Deo: tu proteges vmbraculum tuum, ipſos teget mendacium ipſorum. Sed ipſum mendacium ipſorum labor eſt labiorum ipſorum. Ecce parturiuit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. In omni enim opere malo, labor eſt, & omne opus malum cogitatum, mendacium ducem habet. Non enim eſt veritas, niſi in opere bono. Et propterea quia omnes laborant in mendacio, veritas quid clamauit? Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Ipſa eſt vox clamans ad laborantes in alio Pſalmo, Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. Apertè autem alio loco, Labor eſt in mendacio, docuerunt linguas ſuas loqui mendacium, vt iniquè agerent laborauerunt.*

Labiorum labor mendacium. Pſal. 139. S. Aug.

678. Adeò ignobile mendacium etiam apud Gentiles habebatur, vt ſeruile vitium cenſeretur, ſeruorum nota, non ingenuorum. Plutarchus de lib. educ. *Mentiri ſeruile eſt, dignum apud omnes homines odio, ac ne mediocribus quidem ſeruis ignoſcendum.* Mamertinus de Iuliano in grat. act. *Mira eſt in Principe noſtro mentis linguæque concordia, non modo humilis, & parui animi, ſed ſeruile vitium ſcit eſſe mendacium.* Hinc Nobilibus, Principibuſque viris mendacium magis cauendum eſſe monebat ſanctus Thomas, quàm venenum; hæc illius verba opuſc. de erud. Princip. *Cauendum eſt Principi mendacium vt venenum; caueant ergo Principes ſibi à corporali veneno; ampliùs autem cauendum eſt eis à veneno mendacij, quod adeò mortiferum eſt, vt adhuc exiſtens in ore hominum occidat, ſecundum illud Sap. 1. Os quod mentitur, occidit animam. Hoc venenum habuit in ore ſerpens, qui Euam matrem noſtram decepit, imò hoc venenum, occaſio dicitur fuiſſe, quòd ſerpens venenum corporale habeat in ore.*

Mentiri ignobile eſt apud Gentiles. Plut.

Cauendum Principi mēdacium, vt venenum. S. Thom.

Adeò graue hoc crimen eſt, adeò alienum hoc vitium, vt vel ipſo nomine cognationem cum idolis, & idolorum cultu habeat, in ſacris enim litteris idolum mendacium dicitur, Amos 2. 4. *Deceperunt eos idola ſua.* Chald. *mendacia ſua*; vt igitur idolis nihil magis abominabile, ita nec mendacijs, quæ ad omnium ſcelerum genera cultores ſuos traducunt. Apoſtulus ad Tit. 1. v. 12. Vix dixerat, *Cretenſes ſemper mendaces*, cùm ſtatim ſubdit, *malæ beſtiæ, ventres pigri, hoc teſtimonium verum eſt*; ex eo quòd mendacijs nectendis vacant, videtur conſequens, vt homines eſſe non videantur, comparentur brutis.

Mendacij & idoli cognatio.

Homo eſſe nō videtur qui mentitur. Tit. 1. 12.

Iniquiſſimum, iniuſtiſſimúmque eſſe mendacia hominibus decipiendis fabricare, ex hoc quoque colligitur, quòd pro mendacio iniqua non ſemel reponant LXX. quod in hunc modum expendebat noſter Agellius Pſal. 100. *Mirum cum in Hebræo ſit: Qui loquitur mendacium, non dixerit, in conſpectu oculorum meorum. LXX. pro mendacio iniqua poſuiſſe, quod quia non hoc ſemel, ſed alibi ſæpe fecerunt; non temere ſic vertiſſe, ſed magno conſilio puto, fortaſſe quia indicare voluerunt vt is, qui falſis ponderibus, ac menſuris vtitur, & alios quibuſcum commercium habet, damno afficit, iniuſtiſſimè facit, ſic eum, qui mendacia loquitur, & audientes decipit, iniuſtiſſimum eſſe, & iniquiſſimè facere, cùm ſic ſinceribus verbis agere debeamus, vt iuſtis, & æquis ponderibus, ac menſuris.*

Quàm iniuſtum hominibus decipiendis mendacia fabricare. Agellius.

Præterea ob hanc quoque cauſam vitanda mendacia ſunt, quia facile deteguntur; ſcitè Seneca epiſt. 79. *Nihil ſimulatio profuit, paucis imponit, leuiter extrinſecus inducta facies, veritas in omnem partem ſui ſemper eadem eſt. Quæ decipiunt, nihil habent ſolidi. Tenue eſt mendacium: perlucet ſi diligenter inſpexeris*; & ex noſtris ſanctus Chryſoſtomus hom. 57. in Ioannem iſtuc idem ita explicat. *Reprehenſu facilis error eſt, & imbecillis, quamuis extrinſecè callidè fucetur, & quemadmodum, qui putres, & ruinam minantes parietes allio tectoria linunt, non tamen eos poſſunt dirigere; ita & mendaces facilè deprehenduntur.* 679.

Mendacia etiam ob hoc vitādo, quia facilè deteguntur. Seneca. S. Chryſoſt.

Qui Domini prædones mendaces fiant, explicat in hunc modum ſanctus Antiochus hom. 66. *Quotquot ſemel irretiunt, mendacium funiculus fruſtrantur, & eludunt Dominum, fiúntque prædones Domini, dum id quod penes ſe depoſitum eſt, non reddunt incolume, & ſanum, ſpiritum enim acceperunt nullo contagio mendacij decolorem, nunc ſi reddiderint Domino interſtinctum varijs mendaciorum notis, vtique videri poſſunt contaminaſſe depoſitum, quod fit, vt dici debeant rei alienæ ſuppilatores.*

Mendaces Domini prædones. S. Antioch.

Mendacia qui euomit, in æternam veritatem ſæuit, & quantum in ſe eſt deſtruere illam nititur. Beatus Laurentius Iuſtinianus de vita ſolit. cap. 4. ita ſcribit: *Quantum in mendacibus eſt immortalem, & æternam veritatem, quæ Deus eſt, deſtruere moliuntur; hoc verò dum agunt, illam in nullo lædunt; illi nequaquam detrimentum inferunt, ſed pereunt, quemadmodum in Sapientiæ volumine continetur, ſic enim habet: Os autem quod mentitur occidit animam.*

In æternam veritatem ſæuit, qui mendacia ſerit. B. Laur. Iuſt.

Mendacij fuga, & veritatis prolatione, illius ſe domicilium eſſe homo oſtendit, qui ſpiritus veritatis eſt: opportunè ſanctus Antiochus hom. 66. *Neceſſe eſt*, inquit, *ex hominis ore nullum effundi ſermonem, qui non veritati omnino innitatur, vt ſpiritus ille veritatis, qui idem Deus eſt, intelligatur, in hac carne ſibi delegiſſe domicilium, qui per hoc apud omne humanum genus comperietur veridicus, atque ita demum glorificabitur Dominus habitans hominem, dum in omni verbo verax eſt Dominus, nec vllum poſſit de ipſo deprehendi mendacium.* 680.

Veritatis amore, & mēdacij fuga Spiritus ſancti domicilium homo eſt. S. Antioch.

De

Veritatis amor. S.Aug.

De veritatis amore ita ſentit S.Auguſtinus lib. de mendacio cap.7. *Vt animus, inquit, corpori, ita etiam* VERITAS *ipſi animo praponenda eſt: vt eam non ſolùm magis quam ſe ipſum appetat animus. Ita quippe erit integrior, & caſtior, cùm eius potius immutabilitate, quam ſua mutabilitate perfruetur. Si autem Loth cùm ita iuſtus eſſet, vt Angelos etiam hoſpites ſuſcipere mereretur, ſtuprandas filias Sodomitis obtulit, vt fœminarum potius ab eis corpora, quam virorum corrumperentur: quanto diligentius, atque conſtantiùs animi caſtitas in veritate ſeruanda eſt, cùm verius ipſe corpori ſuo, quàm corpus virile fœmineo corpori præferatur.*

ADAGIVM DCCXCIV.

Struthionis plumam portare.

681. PEnnas ſtruthio habet, nec tamen volat, non ſe effert a terra, alis licet ſit præditus; ille igitur ſtruthionis pennas portare dicetur, qui extimo habitu ſublimis vitæ imaginem præfert, & tamen moribus ſemper hæret in imis, quod iaci in eos poteſt, qui cùm in religioſas familias nomen dederint, ab ea nihilominus ſanctitate longè abſunt, quam habitu profitentur. Vgo de ſancto Victore de ſe humiliter ſentiens, ita aiebat 2. de clauſtro animæ, cap. 23. *Ego quomodo accedam, qui* PORTO PLVMAM STRVTHIONIS *in habitu religionis, vt placeam non moribus, ſed veſtibus. Quaſi enim ſtruthio volatum ſimulo, ſed tamen pedibus terram tango: volito habitu, ſed terram tango affectu. Penna ſi quidem contemplationis à terrenis non eleuat, quem corpulentia carneæ fragilitatis pondere ſuo grauat.*

Vniuersè ſimulator omnis, & illius ſanctitatis oſtenſator, qua caret, ſtruthio audire poterit; præiuit ſanctus Petrus Damianus, qui ſerm. 53. qui Lucæ laudes continet, ait; *Quid per ſtruthiones, qui pennati ſunt, & volare nequeunt, niſi hypocritæ figurantur?* eadem mente ſanctus Gregorius lib 20. Moral. cap. 29. *Struthio*, inquit, *pennas habet, & volatum non habet, quia ſimulatores quique ſpeciem ſanctitatis habent, ſed virtute ſanctitatis non habent.* Et ſanctus Antonius Vlyſſiponenſis ſerm. 2. in Dom. 1. Quadrageſimæ, eodem ſenſu aiebat: *Struthio, qua pennas habet, ſed propter corporis ſui magnitudinem volare non poteſt, hypocritam ſignificat, qui terrenorum amore, & onere aggrauatus ſub penna falſa religionis ſe mentitur accipitrem volatu contemplationis.*

EXCVRSVS CIX.

Religionis habitus cum vita cohæreat.

Religioſi ab omni ſaculari tumultu *alieni eſſe debent.*

Perſtricti, qui habitu *ſanctitatem ſimulant, qua* re ipſa *deſtituuntur.*

Quibus rebus pares, *qui ſub Religionis habitu religioſos mores non habent.*

Tepidis *Religioſis, & Eccleſiaſticis Dæmon vtitur vt alios capiat.*

Plenè religioſa vita *inſtituenda iis, qui religioſum habitum præſeferunt.*

682. QVi religioſum habitum defert, vitam quoque traducat, quæ reſpondeat habitui, qui ſe veſtitu à ſeculi hominibus abiunctum indicat, non illis admiſceatur moribus, quos à mundo habitatio ſegregat, non commiſceat vita. Præclarè Beatus Dionyſius Carthuſianus in præfat. ad ſer. de Sanctis ad Religioſos: *Sancti Patres*, inquit, *qui Ordines inſtituerunt, ipſos Religioſos vita, habitu, manſione, a ſæcularibus voluerunt eſſe diſtinctos, & habitationem eorum clauſtrum appellare ſanxerunt. Cur itaque, niſi quia habitatores eius debent ab omni ſeculari tumultu eſſe quieti, & paſſionum, ac vitiorum inquietudine liberi, ab omni carnalitate, & ſeculari proprietate abſtracti.*

Religioſi ab omni ſaculari tumultu alieni eſſe debent. B. Dionyſ. Carth.

Eos, qui ſanctitate vidui, habitu ſanctitatem præſeferebant, & qui ſeculo ſermone cum opere renunciauerunt, his verbis deſcribit ſanctus Proſper lib de vita contemplatiua cap. 4. *Illos dico, qui velut conuerſi ex priſtinis moribus nihil abiiciunt non mente mutati, ſed veſte; nec actu, ſed habitu. Hi ſunt, qui ſermone tantùm, non opere ſeculo renunciaſſe contenti ſeculariter viuunt, & vitia ſua inani profeſſione vitæ melioris abſcindunt; ac religionis imaginaria nomine palliati opinionem virtutis pro virtute ſuſcipiunt; prædicant magna, nec faciunt: accuſant vitia, nec deponunt, publicè ſibi diſplicere ſimulant, quod occultè committunt. Magni ſtudent videri, non fieri.* in hos illud quoque quadrat, quod habet ſanctus Bernardus ſerm. 3. in dedicat. Eccleſiæ eos premens, quorum vita tonſuræ non reſpondebat, non habitui: *Quid*, inquit, *frater vanitati, aut tepiditati, ſeu cuilibet alteri vitio fidem ſeruas operibus, & Deo per tonſuram mentiris.*

Perſtricti, qui habitu ſanctitatem ſimulant, qua re ipſa deſtituuntur. S.Proſper. S Bern.

Eos qui ſub Religionis habitu non religioſos mores abſcindunt, ita premit, atque deſcribit ſanctus Petrus Damianus ſerm. 57. *Ita plane nonnulli ſunt, qui religionis imaginem ſuperficie tenus ſimulant, cùm veram intus religionem habere viuendo contemnant. Ij nimirum in culmos, & ſolu frugum ſchema prætendunt, ſed in ariditate medulla quiſquilias contegunt.*

Quibus rebus pares, qui ſub Religionis habitu religioſos mores non habeant. S.Petr. Dam.

683\. Tepidis Religioſis, eccleſiaſticiſque Dæmon vtitur, vt alios decipiat, & deprædetur, quod eorum exemplo explicat Cæſarius hom. 35. in columbas, excæcabant, ſurdáſque faciebant, vt illis cæteras caperent, hic enim mos illo æuo vigebat, ſiſtenda hîc eius verba: *Quomodo*, inquit, *aucupes facere ſolent, qui columbas, quas prius ceperint, excæcant, ſurdas faciunt, vt dum ad illas reliqua columba conuenerint, præparatis retibus capiant. Ita etiam hoſtis antiquus de tepidis Clericis, & negligentibus Monachis, vel deſidioſis Virginibus exercere conſueuit, vt cùm in eis oculos patientia clauſerit, ignémque & flammam charitatis extinxerit, & de ſolo habitu religionis perſuaſerit, gloriari ad aliorum perditionem velut indices eos in exemplum proponit, ac præferat, vt dum illos ſimplices, quique & minus ſoliciti imitantur, diuerſis laqueis, vel retibus capiantur.*

Tepidis Religioſis, & Eccleſiaſticis Dæmon vtitur, vt alios capiat. Cæſarius.

Nec ex parte tantùm profeſſioni ſuæ reſpondere debent, qui in religioſas familias dedere nomen, ſed integrè, & ex toto Religioſi minimè dicendi, niſi religioſam per omnia vitam agat; quod ita explicabat B. Vmbertus ſerm. 6. ad Religioſos bonæ vitæ: *Qui religioſi ſunt, non ſolùm nomine, ſed re, & veritate, debent habere religionem, non ſolùm in vna ſui parte, ſed in omnibus, quibus congruit, aliter non poſſunt dici Religioſi; ſicut nec homo dicitur albus, propter albedinem in aliqua ſui parte, niſi habeat per totum, vbi debet habere.*

Plenè religioſa vita inſtituenda iis, qui religioſum habitum præſeferunt. B. Vmbertus.

ADAGIVM

ADAGIVM DCCXCV.

In Angelum lucis ſe transfigurare.

684. QVi aliud eſt, aliud eſſe ſimulat, & ſanctitatem extimè prodit, ac fraudulenter præfert, qua deſtituitur, is in Angelum lucis dicetur ſe transformare, ſumptum à Pauli verbis, qui 2. Cor. 11. 14. ait: *Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis*, quod porrigi & ad fraudolentos homines poteſt, qui ficta ſanctitate ſpectatoribus imponunt. Scitè S. Hieronymus epiſt. 48. quæ eſt de vitando ſuſpecto contubernio, ait quippe: *At tu infelix* TRANSFIGVRABAS TE IN ANGELVM LVCIS, *& miniſter Satanæ miniſter iuſtitiæ ſimulabas, ſub veſtitu ouium latebas lupus.*

Hæreticus hoc idem præſtat, Diaboli imitator in Angelum lucis ſe transfigurat, vt incautos diripiat; de illo ita ſcribit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 52. cap. 8. *Hæreticus ſicut magiſter eius ſe transfigurat in Angelum lucis.*

ADAG. DCCXCVI.

Elabi vt anguilla.

IN eos quadrat, qui teneri nequeunt, & capti elabuntur; anguillæ lubricitas etiam apud prophanos in prouerbium iuit, hinc illud, *cauda anguillam tenere*, quod in homines lubrica fide, perfidóſque iaci ſolet: noſtrum, quod præfiximus, offert ſanctus Athanaſius ad Ægypti Epiſcopos, vbi ait: *Tametſi* ELABI *millies* TANQVAM ANGVILLÆ *conentur*; huc facit illud apud Lucianum in Timone, vbi Mercurius ita loquitur: *Vt lenis, ac lubricus es Plute, retentu difficilis, ac fugax, neque vllam præbens anſam certam, qua prenſus teneare: ſed neſcio quomodo* ANGVILLARVM, *ac ſerpentum* IN MORE INTER DIGITOS ELABERIS. *At è diuerſo paupertas viſcoſa, prenſu facilis, totóque corpore mille vncos gerit hamos.*

ADAG. DCCXCVII.

Cùm granum amiſiſſem, ſpicas recepi.

PRouerbiali hac formula vti licebit, quoties detrimentum aliquod acceptum, in ingens tantùm lucrum cedit, & iactura aliqua ſummo compendio cumulatur; hac expoſitione donat hęc ſancti Gregorij Nazianzeni verba orat. 12. CVM GRANVM AMISISSEM, SPICAS RECEPI, *cùm oues lugerem, paſtorem inſuper adeptus ſum*, eius Scholiaſtes Billius.

ADAG. DCCXCVIII.

Vipera veſtita.

685. PRauæ nocentis, virúſque ſpirantis mulieris prouerbialis circumſcriptio eſt, qua Patres vti ſolent, inter alius S. Ephræm Syrus tract. aduerſùs meretrices, de ea loquens ait, *Experita rabies*, VIPERA VESTITA, & Anaſtaſius Nicenus quæſt. 63. in Scripturam de muliere improba loquens infit: *Quies ſerpentis diaboli ſolatium* VIPERA VESTITA

Iuuenalis quoque, vt Pontiæ mulieris ſæuitiem, ac crudelitatem exprimeret, viperam eam indigitat, ſic enim ille ſcribit Satyr. 6.

———Sed clamat Pontia feci:
Confiteor, pueriſque meis aconita paraui,
Quæ deprenſa patent, facinus tamen ipſa peregi;
Tune duos, vna, ſæuiſſima VIPERA, *cœna*
Túne duos?

Viperas fœminas referre probat etiam iſtud ſancti Gregorij Nazianzeni dictum epiſt. 196. *Ad domeſticum fœminarum imperium ita nos proripiemus, vt ad viperinos impetus.*

ADAG. DCCXCIX.

Herodias.

SCeleſtiſſima quæque fœmina, quæ omnis pudicitiæ, pietatis omnis, ſic expers adagialiter *Herodias* dicetur. Nota Herodis impietas, nota Herodiadis; huc illud ſancti Ambroſij lib. 3. de Virg. *Gratias itaque diuinitati, quod hic nullus Herodes, atque vtinam nulla* HERODIAS. Non fuit à mulieribus tutus Ioannes, quia inter natos mulierum maior non ſurrexit; quis ergo ſe ab illarum ſæuitia ſecurum putet, quis adeò emotæ mentis, vt ſe fœminis credat? Rem egregiè vrget S. Petrus Chryſologus 174. *Etſi*, inquit, *Ioannes tantus, Ioannes talis, tanta eremo ſeparatus a fœminis fœminarum pericula non euaſit: quis eſt, qui inter fœminas viuens euaſurum ſe ſine labore maximo, maxima ſine cautione confidit, niſi is, qui ſancto alitur Spiritu, qui cum genitore natóque vna cuncta diſponit, ſecula per aui omnia ſpatia.*

Herodiadem Maroziam impudens ſcortum vocat Luitprandus, apud quem exſtant hæc in illam carmina 3. lib. 3. hiſtoriarum cap. 12.

Quid Veneris facibus compulſa Maroſia ſæuis?
Coniugis ecce tui ſpectas tu ſancia fratris.
Nubere germanis ſatagens HERODIA *binis.*
Immemor aſpiceris præcepti cæca Ioannis.

Herodiadis cognationem in nomine cum Herode à criminum cognatione, fuiſſe par eſt credere, ſic eos pungit S. Fulgentius ſer. ſuper Euangelium Matth. AVDIVIT HERODES, vbi ait: *Dicite mihi quid habetis cum Ioanne Baptiſta Herodes, & Herodias, quos ad conſortium adduxit nominum impuritas criminum? An hoc timetis, ne qui vobis vocabulis coniungimini, in luxuria forſitan ſeparemini? Eſtote certiſſimi, quia ſicut vno conſenſu caditis in luxuriam, ita vno nomine ſuſcipietis ſententiam.*

Herodias ſaltu in Ioannem adeò ſæuiit, vt in pedibus videretur alienum ſanguinem occultauiſſe. Fulgentius ſerm. ſuper Matthæum, Audiuit Herodes, ſic Herodiadis ſaltationem expendebat: *Producitur laſciua carnifice fœmina, quæ Prophetam non gladio, ſed ſaltatione proſternat. Molli puella greſſu procedit in medium, homicidium petitura, & adultero placitura: alienum in pedibus portans ſanguinem, & ſceleris poſtulatura mercedem. Sic ſaltat vt placeat, ſic placet, vt occidat. Proh nefas, vt luxum corporis ſui mulier periculum petat capitis alieni. Quid agimus Ioannes? Quem non terruit vaſta Eremi ſolitudo terrebit muliebris iſta ſaltatio? caput tuum mulier petitura eſt.*

ADAGIVM DCCC.

Noſtri temporis Iezabel.

686. SVmma alicuius mulieris perfidia, quæ in veræ fidei Doctores ſæuiat, hoc elogio prouerbialiter traducetur. Nota primæ Iezabelis impietas ex diuinis litteris, quamque in Eliam ſæuierit, vt apparet ex lib. 3. Regum cap. 19. ALTERA igitur IEZABEL audiet, quæ in Dei ſeruos, & veræ Religionis cultores crudelitate ſe armat.

Audiendus hic ſanctus Gaudentius in præfat. ſuorum operum, vbi ita loquitur: *Noſtri Regina* TEMPORIS IEZABEL *Arianæ perfidiæ patrona ſimul ac ſocia, cum Beatiſſimum perſequeretur Ambroſium*, quod in ſimiles etiam torqueri poteſt, quę pares viros, aut ſuppares perſequantur.

Corbinianus Epiſcopus, vt refert Aribo illius vitæ ſcriptor, de quadam impia muliere, & inſidias Dei viro ſtruente loquens ait: *Eas inſidias ſua coniugis, vbi Grimoaldus cognouit, & abſceſſum viri Dei, miſit, & humiliter eum vt rediret rogauit. Ille autem minimè aſſenſit, ſed* IEZABELI *peſſimæ mulieris inſidias oportere cauere dixit.* Et alius nobilis auctor, ac cultus, licèt non adeo antiquus, ita loquitur: *Quę* NOVÆ *alicuius* IEZABELIS *impulſa nouam inuenit vineam nouo ſanguine litandam.* Sanctus Athanaſius orat. 1. contra Arianos paulò aliter hanc formulam adhibuit, dabo hic eius verba orat. 1. cont. Arian. *Ergo, inquit, fecere, quod ipſis collibitum fuit, & quod minus denunciauerant opere compleuerunt, ac ſimiles* IEZABELIS *doloſos ſibi Meletianos conciliarunt.* Et in apolog. pro ſua fuga ita loquitur: *Cnmam illorum ſententia aduerſarii confictos* IEZABELIS *more criminibus, non laqueos tetenderunt.*

Iezabelis malitiam in vineæ quoque raptu ſic ſceleris pœna expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom. 25. in epiſt. ad Romanos: *Serpens magis punitus eſt, quam mulier; quemadmodum & mulier plusquam vir, & Iezabel maiores pœnas dedit, quam Achab vineæ raptor; ipſa quippe vniuerſum illud negotium texuerat, Regique lapſus occaſionem dederat. Igitur & tu quoque ſi reliquis perditionis cauſa fueris, grauiora patieris, quàm qui per te ſubuerſi ſunt.*

Fugienda vt Iezabel voluptas, quin & plusquam Iezabel, quia & plus nocet; de ſancto Adelhardo ita ſcribit ſanctus Paſchaſius Radbertus in eius vita: *Quo factum eſt, vt dico alter Elias fuga haberetur, non* IEZABEL, *ſed carnis fugiens voluptatem*, eámque oblectationem, quam parturire parentum ſuorum præſentia poterat.

EXCVRSVS CX.

A mala muliere quanta mala timenda.

Vel nudum mulieris nomen *timendum.*
Quàm ingentia mala *mulier in mundum inuexerit.*
Malorum multorum congeries *mulier.*
Fœminæ ira, *ira leæna.*
Magis quàm feræ *mulier timenda.*
Vel à fœminæ cantu *mors timenda.*
Mulierum familiaritas *quàm noxia.*
A fœminarum conſortio, *qui ſapit, ſe eximat.*
Elias *cur mulierem timuerit.*

SÆuierunt in ſequiorem ſexum auctores pleriique, in fœminas calamum acuerunt nonnulli; verùm vt non probandæ omnes, ſic non omnes damnandæ, laudem ſuam merentur, quæ bonæ ſunt; Iezabeles, Herodiades, & ſupparis notæ mulieres fugiendæ, licèt vniuerſe cauendum ab vniuerſis, omnibúſque ab omnibus timendum. Vel nudum mulieris nomen, nudaque memoria noxia eſt, vt non caſu factum, quòd diuinæ litteræ à mulierum genealogia abſtinuerint, mulierum nomina non recenſuerint per ætates; ſanctus Chryſoſtomus hom. 20. in Geneſ. *Nuſquam*, inquit, *catalogum* MVLIERVM *diligenter texit Scriptura, cauens ne quid ſuperfluum proferat*; addo ne quid noxit, & damnum aliquod parturiens. 687.

Vel nudum mulieris nomen timendum.

S. Chryſoſt.

Quænam mala in mundum mulier inuexit, quæ cœleſtes homines in terrenos mutauit, infernóque addixit, vitam mundo abſtulit, intulit mortem, vt in eam inuehens ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 127. diceret. *Hæc eſt* MVLIERIS *antiqua malitia, quæ Adam eiecit de Paradiſi deliciis, hæc cœleſtes homines fecit eſſe terrenos, hæc humanum genus miſit in infernum, hæc vitam abſtulit mundo, propter vnius arboris pomum, hoc malum, quod homines ducit ad mortem, hæc pueritiam perdit, iuuentutem illicit, & inquietas mortuam ſenectutem.*

Quàm ingentia mala mulier in mundum inuexerit.

S. Pet. Chryſ.

Quàm magna in vna muliere mala timenda ſint, habes ex his verbis Anaſtaſij Nicæni quæſt. 63. *Quid eſt, inquit, mulier? in terra naufragium animarum, exitium cordis,* LANCEA *centrum infernorum*, poterat paucis plura ſignificare?

Malorũ multorum congeries mulier.

Anaſt. Nic.

De fœminæ ira hoc dictum circumfertur, extátque in ſententiis Ethicopoliticis,

Qualis LIANA, *talis ira fœminæ eſt.*

& illud,

Nec FERA, *nec* IGNIS FOEMINA EST *ferocior.*

Fœminæ ira, ira leæna.

Vet. dictum.

Non parianda tantùm feris fœmina eſt, ſed & præferenda; & non Herodias in feritate vicit feras ipſas? vicit; pepercerunt feræ Ioanni dum in deſerto eſſet, non pepercit Herodias, quin caput eius abſecauit. Audiendus hic ſanctus Chryſoſtomus hom. 15. in Matthæum ex variis locis: *Cetus, inquit, Ionam in ventre cuſtodiuit, Dalida autem Samſon circumuentum illecebris, raſo etiam capite deformatum alienigenis tradidit. Dracones & aſpides Ioannem Baptiſtam ſubdita feritate fremuerunt; Herodias vero eius caput abſcidit.* I, & te iuxta has feras ſecurum puta, cum nec Ioannes ipſe fuerit, quem feræ ipſæ reuerebantur.

Magis quàm fera mulier timenda.

A fœminæ oculis, manibus, lingua, & cantu quàm ſit timendum, ſcitè ille explicabat his verſibus,

Regulus vt viſu, Siren Acheloia cantu,
Et necat afflictu Theſſala ſaga leui:
Sic oculis, manibus, ſic VRIT FOEMINA CANTV;
Sic trifidum fulmen Veſuius e[illegible] queat.

Vel à fœmina cantu mors timenda.

A bello non eſt liber, qui à mulierum familiaritate ſe non eximit, liber eſt, qui eas vitat, ſcitè ſanctus Ephræm ſerm. 2. de compunct. cordis: *Si quis fœminis delectatur, & apud eos [illegible] acrem ſe reddit; paſſionibus prauis deſeruit, & cum conſcientia bellum gerit; has verò, qui aduerſatur, [illegible]que a conſuetudine huiuſmodi abſtrahit, bel[illegible]ia liberatur.* 688.

Mulierũ familiaritas quàm noxia.

S. Ephræm.

Qui ſapit, [illegible]inarum ſe conſortio eximet, eo ab illis ſecurior, quo ab illis longiùs ſe ſubſtraxerit,

A fœminarũ conſortio qui ſapit ſe eximat.

xerit, Elias ipſe, qui vel in cœlum linguæ ſuæ vim, virtutémque porrexit, ſtare contra vnam Iezabelem noluit, *cuius lingua*, verba ſunt ſancti Petri Chryſologi ſerm. 127. *clauis facta eſt cœli, tamquam reus fugit a facie mulieris*; & ſanctus Chryſoſtomus hom. 15. in Matthæum ex variis locis, TIMVIT MVLIEREM, *qui totius mundi ſtatum, & cœli pluuiam, agri ſpeciem, in linguæ poteſtate portauerat, qui ignem e cœlo eduxerat, & per virtutem orationis mortuos ſuſcitauerat; hic timuit mulierem. timuit, inquam, nulla enim malitia æmulari poteſt mulierem malam.* Elias timet, nos Elia imbecilliores non timebimus? Timorem hic timor docet, docet & humilitatem; nam, vt inquit Theodoretus quæſt. 57. in lib. Reg. *Ne miraculi magnitudo eius ſpiritum nimis attolleret, conceſſit gratia naturæ, vt timorem ſuſciperet, & ſuam agnoſceret imbecillitatem*; nos quoque noſtram agnoſcamus, quam manifeſtam nobis facit magnorum virorum cautio, metus atque etiam lapſus.

S.Pet.Chryſ.

Elias cur mulierem timuerit.

Theodoret.

ADAGIVM DCCCI.

Antichriſtum ſub Chriſti veſtibus occultare.

689. QVoties pietatem quis præſefert, & religionem, tum intus impius ſit: quoties aliquis religionis habitum extimè iactat, ſeculum intus fouet, ſeculique viuit moribus, opportunus huic prouerbio locus dabitur, hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 131. *Res*, inquit, *magni diſcriminis eſt, ignominiam ſeculi ſub religionis habitu circumferre, impietatem ſub pietatis vmbraculo*, & ANTICHRISTVM SVB CHRISTI VESTIBVS OCCVLTARE.

ADAGIVM DCCCII.

Intus Nero, foris Cato.

SAncti Hieronymi hæc ſunt verba epiſt. 4. ad Ruſticum in Grunium inuehentis; INTVS NERO, FORIS CATO, *totus ambiguus.* Victorinus ait Neronem ob luxum viuendi, foris verò Catonem propter ſupercilium, & iudicandi cenſuram dictum; in ſimiles prouerbialiter iactari iſtuc idem poterit, & præſertim in eos, qui hypocriſis larua alios decipiunt.

ADAGIVM DCCCIII.

Intus Herodes, foris Ioannes.

HOc prouerbio alicuius hypocriſis, vafrities arguetur, qui ſanctitatem, pietatémque extimè præſeferat, intus vitiis omnibus, ac ſceleribus ſit refectus: externo habitu probitatem ſe colere diſſimulet, intus in eam arietet, vt ſibi ipſi diſſimilis ſit, ſemper varius, ſemper ambiguus; ſanctus Bernardus in Petrum Abailardum inuehens epiſt. 193. ait: *Nec ordinem tenet, nec tenetur ab ordine, homo ſibi diſſimilis eſt*, INTVS HERODES, FORIS IOANNES, *totus ambiguus.*

ADAGIVM DCCCIV.

Sub agnino vellere lupinum animum gerere.

FOrquebitur in eos, qui alium faciem foris exhibent, aliud intus ſunt, ſanctitatem, innocentiam extra præſeferunt, intus omnium vitiorum generibus ſcatent. B. Ælredus Abbas in compendio ſpeculi charitatis, cap. 8. ita loquitur: *Forſitan ſub habitu Religionis ventrem colunt, ſub tunica pœnitentium, ad mundiales glorias, & honores anhelant*; SVB AGNINO VELLERE LVPINVM *gerentes animum, inexplebili auaritia æſtuant.*

EXCVRSVS CXI.

Notati hypocritæ qui alij videntur, alij verò ſunt.

Multi lupi *ſunt ſub* ouium *veſte.*
Plerique iuſti hominibus *videntur, apud* Deum *non ſunt.*
Adeò aliena à vera virtute hypocriſis, *vt in virtutes arietet.*
Premitur ſanctitatis ſimulator.
A ſanctitatis ſimulatione *vt nos Deus auocet.*
Ab interiori ſanctitate extima *promanet.*
Virtutum ſimulatores *Diabolo pares.*
Simulatæ iuſtitiæ *damna.*
Interioris hominis *maximè habenda ratio.*

MVlti multos extima ſanctitatis ſpecie deci- 690.
piunt, innocentiam in ſuperficie ſimulant, qua intus carent, lupi plerique ſunt ſub ouium veſte, hinc illud ſancti Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſi 4. *Multi lupi obambulant in veſtimentis ouium, & veſtes quidem ouium nanciſcuntur, ſed non & vngues, aut dentes. Ac pelle quidem manſueta induti ſpecie probitatis decipiunt, pernicioſum verò impietatis venenum ex dentibus emittunt.*

Multi lupi ſunt ſub ouium veſte.

S.Cyr. Hier.

Plerique iuſti hominibus videntur, ſed verè, Deo teſte, non ſunt; Noe Deus alloquens Gen. 7. 2. ait: *Quia te vidi iuſtum coram me*, quia apparent hominibus iuſti, qui iniuſti apud Deum ſunt, qui neſcit falli; ſic Abulenſis hìc: *Aliqui alij licèt viderentur iuſti in exteriori apparentia, tamen coram me non erant iuſti, quia præcordia plena dolo.*

Plerique iuſti hominibus videntur, apud Deum non ſunt.

Gen. 7. 2.

Abul.

Adeò vera virtute abeſt hypocriſis, vt in ipſam arietet, ipſas euertat, & diruat; ſancti Petri Chryſologi ſerm. 7. hæc ſunt verba: *Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat, mucrone virtutum ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, miſericordiam miſeratione proſternit.*

Adeò aliena à vera virtute hypocriſis, vt in virtutes arietet.

S.Pet.Chryſ.

Virtutis, & ſanctitatis ſimulatorem ſcitâ ſimilitudine premebat ſanctus Ambroſius in Leuit. cap. 10. ad Simplicianum: *Nunquid poteſt placere Domino ſi quis adhuc verſatur in iniquitatibus, & iniuſtitiam corde incluſam tenent, dicat ſe agere pœnitentiam? ſimile eſt, ac ſi quis æger ſe ſanum ſimulet, magis ægrotabit*, & lib. 1. epiſt. 3. de eo, qui pœnitentiam agere ſimulabat, cùm non ageret, hoc idem his verbis habet: *Simile eſt, ac ſi quis æger ſe ſanum ſimulet, magis ægrotabit, quia nihil ei prodeſſe poteſt*

Premitur ſanctitatis ſimulator.

S.Ambr.

ſimulatio ſpiritus, cum verbo adumbretur, non vllo fulciatur ſtudio virtutis.

A ſanctitatis ſimulatione, vt nos Deus auocet.

A ſimulatione virtutis nos auocauit Deus, dum in veteri lege veſtis vſum ex lana, & lino contextæ inhibuit, Deut. 22. talem quippe veſtem indueret, qui ſub probi ſermonis regimine prauæ vitæ malitiam occultaret. Scite Beatus Beda in Deut. cap. 22. vbi hanc legem ad hanc mentem verſans ait: *Veſte, quæ ex lana, & lino contexitur, linum interius celat, in ſuperficie lanam oſtendit. Veſtem ergo ex lana, linoque contextam induit, qui ſub locutione innocentiæ, intus ſubtilitatem celat malitiæ.*

B. Beda.

Ab interiori ſanctitate extima promanet.

Pſal. 44.

691. Ab interiori ſanctitate extima promanat, & à ſuo fonte vix diuerat in ſponſæ commendationem Dauid Pſalm. 44. *Omnis gloria filiæ Regis ab intus*, cùm ſubiecit tranſitum ad externam pulchritudinem faciens in fimbriis aureis circumamicta varietate.

Virtutum ſimulatores Diabolo pares.

S. Cyr. Hier.

Virtutum ſimulatores, nec veri cultores Diabolo pariari poſſunt, qui in Angelum lucis ſe transformat. Auertendus huc ſanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 4. *Imitatur*, inquit, *virtutem improbitas, & zizania contendunt triticum videri, quæ quidem ſpecie qualam tritico aſſimilatur, guſtu autem à ſentientibus facile diſcernitur. Et Diabolus quoque transformatur in Angelum lucis.*

Simulata iuſtitia damno.

S. Pet. Chryſ.

Simulatæ iuſtitiæ imaginem, ac damna, ſic nobis repræſentat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 9. *Iuſtitia quæ eſt hypocriſis, iuſtitia non eſt, mentitur oculis, fallit aſpectu, videntibus illudit, decipit audientes, ſeducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem, fit ſæculo, Deo non fit, mercedem, rapit præſentem, præmium non quærit in futuro, cæcat oculos cæca ipſa, non videns vult videri, propter quam cæcitatem Chriſtus præſenti ſic inchoat in præcepto, Attendite, hoc eſt, ne geſtiatis attendi.*

Interioris hominis maximè habenda ratio.

S. Aug.

Interioris hominis habenda ratio eſt, potius quàm extimæ ſuperficiei; hoc lignorum ſimilitudine ſic explicat ſanctus Auguſtinus in Pſal. 45. *Videte, chariſſimi, cùm ligna deaſciantur à fabris, & probantur, aliquando in ſuperficie videntur quaſi læſa, & putrida. Faber autem inſpicit tanquam medullam interiorem ligni, & ſi ſana ligna interius cognouerit, promittit ea in ædificio duratura, nec valde erit de ſuperficie læſa ſolicitus, quando id quod interius eſt, ſanum renunciat. Porrò hominis interius conſcientia non inuenitur. Quid igitur prodeſt, ſi quod eſt exterius ſanum eſt, & putrefacta eſt medulla conſcientiæ?*

ADAGIVM DCCCV.

Cain vitam agere.

692. QVi miſerrimam, nullibique tutam traducit vitam, hic prouerbialiter vitam Cain agere dici poterit; diuitem bis verbis premit ſanctus Chryſoſtomus conc. 1. de Lazaro: *Ipſi* CAIN VITAM VIVIT *gemens, ac tremens ſuper terram*, & hom. 12. in epiſt. ad Romanos, ſcortatores, & libidini deditos perſtringens ait *Pecuniarum ſuſtinent ſumptum, tum verò terrorem aſſiduum, breuiter* VITAM CAIN VIVVNT, *ſeu verius dicam, illa etiam vita multo duriorem*, & vniuerſe hoc prouerbium in eos quadrat, qui terrenis rebus addicti, cœleſtiumque obliti, multis ſe ſceleribus maculant, & communi culpæ conſcientia miſeri mordentur, & ... aſſiduoque timore corripiuntur, ſic idem ſanctus Pater hom. ... epiſt. 1. ad Timoth. ait: ... *Quod corpori frigus eſt, hoc animo conſcientia. Vnde etiam timiditas exiſtit. Neque enim qui quam homine inundantis rebus aſſueto, timidius fingi poteſt. nam qui eiuſmodi eſt,* VT CAIN VIVIT, *quotidie nimirum tremens.*

Non alia ſcortatorum, & libidinoſorum vita, quam Cain; de his ita loquitur idem ſanctus Pater hom. 12. in Epiſt. ad Romanos: *Iam quid de ſcortatoribus dicas? qui modicam ob voluptatem tantùm, ſeruitutis turpitudinem, tantum pecuniarum ſuſtinent ſumptum; tum vero terrorem aſſiduum, breuiter vitam Cain viuunt, ſeu verius dicam, illa etiam vita multò duriorem hinc præſentiam timeſcentes, illinc futura formidantes, & amicos, & inimicos, & conſcios, & minime conſcios ſuſpectos habentes: à qua quidem ſolicitudine, atque anxietate, nec ſomnum quidem dum capiunt eximuntur: ſomnia diuerſis timoribus plena identidem illis alternante, ac renouante conſcientia, atque illos territante*, & vniuerſe peccatorum omnium vita ſimilis vitæ Cain, eſt nullibi tutus, nullibi quietus, vbique tremens, vbique ſolicitus.

ADAGIVM DCCCVI.

Profugus inſtar Cain.

QVi loco ſtare neſciat, ſed huc illuc pallens vagetur, hic pariari Caino poterit; hinc illud Petri Abailardi epiſt. 1 *Nunc ita me Satanas impediuit, vt vbi quieſcere poſſim, aut etiam viuere non inueniam, ſed vagus, &* PROFVGVS AD INSTAR *maledicti* CAIN, *vbique circumfertur.*

EXCVRSVS CXII.

Inquies peccatoris ſtatus.

Peccatoris inſtabilitas, *&* inquietudo.
Timor *mali comes.*
Peccator ſui carnifex *eſt.*
Cain conſcientia cruciatus *compendio mortis volebat.*
Non ſtatim peremptus eſt Cain *vt* exemplum *cæteris eſſet.*
נע ונד *quid, peccatores* inquieti.
Nulla peccatoris quies.

HIc peccatoris, & à Deo ſuo abeuntis ſtatus eſt, vt ſtare neſcias, hæc in pœnitenda 693.
mentis quies, vt quieſcere non poſſit, ſemper ſit inſtabilis, nullibi ſecurus, Cain denique referat, quem vagum, profugum litteræ diuinæ reſciunt.

Peccatoris inſtabilitas, & inquietudo.

Philipp. Abb. Bonæ ſpei.

Peccatoris inſtabilitatem, & inconſtantiam, ſtatum ſtare neſcium, ſic repræſentat Philippus Abbas Bonæ-ſpei de ſilentio Clericorum cap. 107. ait enim: *Vagus, & profugus miſer maximè tunc habetur, cum vndique deſtitutus à gratia, ſolo vitro non tenetur, ... habenis ſalutis per multa, & varia circumfertur nil ivalens reſiſtere, cunctis perſequentibus ... refertur; induratus nequitia, ad omne reuocantis conſilium obſtinatus, non recordans veniæ, morti perdita deſtinatus ad omnem ſlatum, vel impulſum cuiuſque prauitatis*

prauitatis fer tur, vt ſtipula rapiatur et palea ſua vitio leuitatis. Abiit perſequutor, abiit carnifex, ac tortor, vltrix imago, peccati quietum eſſe reum non permittit, fit ipſe hoſtis ſui, & tortor, ad timoris ſcopulos alliditur peccatoris ſcapha, pudoris obruitur fluctibus, nulla ibi quies it.

Timor mali comes. Tertull. Mali omnis comes eſt indiuiduus aut timor, aut pudor, vt optimè dixerit Tertullianus in Apolog. *Omne malum aut timore, aut pudore natura perfudit*, timore, vt delinquere timeres, pudore vt erubeſceres. Caini mores fuge, ne Caini vitam, vitam ſollicitudine, ac pauore plenam.

Peccator ſui carnifex eſt. Nullus ſit, qui in peccatorem ſæuiret, ſæuit ipſe in ſe ipſum, ipſe ſui carnifex eſt, tortorem ſecum circumfert, dum à ſe ipſo non abit, à ſua conſcientia non diſcedit; de Caino, qui
S. Ambr. peccantium imago eſt, ita ſentit ſanctus Ambroſius in Pſalm. 35. *Acceperat ſignum, ne eum aliquis occideret, non vt vita ſuauitate frueretur, ſed ne mors auferret ærumnam, vt percuſſorem ſuum quotidie timendo pateretur, ipſe ſuus carnifex erat, ipſe percuſſor*; producta vita non ad refrigerium erat, ſed ad tormentum, cruciabatur, quia viuebat, viuere illi erat cruciari.

694. *Cain conſcientia cruciatus compendio mortis volebat.* Nos cruciatus euadere volebat, dum diceret: *Omnis, qui inuenerit me, occidet me*, Geneſ. 4. 5. B. Alcuinus ad hanc mentem interrog. 89. *Cur ipſe ſe morte damnauit, dicendo, Omnis, qui inuenerit me, occidet me? Reſp. Deſperando dixit, vel vt compendio mortis cruciatus euaderet præſentes.*

Gen. 4. 5. *Non ſtatim peremptus eſt Cain, vt exemplũ cæteris eſſet.* Nec ſtatim peremptus eſt Cain, viuere permiſſus eſt, vt melior à ſuo cruciatu fieret, exemplumque aliis peccatoribus daret, vt à peccatoris pœna diſcerent non peccare, quod ſic expendebat ſanctus
S. Chryſoſt. Chryſoſtomus orat. 5. aduersùs Iudæos: *Deus*, inquit, *volens poſteros ad temperantiam adducere, tale ſupplicij genus excogitauit, quod Cain a peccato poſſet liberare. Nam ſi protinus illum interfeciſſet, obiiſſet quidem peccatum in ſeſe tectum ferens, neque poſteris vllo pacto fuiſſet cognitus.* Qui ſapit, a Cain diſcet, Cain non imitari, ne paria ſupplicia ſuſtineat, aut etiam maiora.

רשע *quid, peccatores inquieti.* Quietem ergo qui amat, peccatum defugiat, quies, & culpa ſimul ſe non compatiuntur, exulat quies à corde, quod culpæ domicilium eſt; apud Hebræos impij רשעים, quod nomen quandam
Genebr. inquietudinem claudit Genebrardus in illud Pſal. 1. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum*, Hebr. רשעים *reſanghim, Inquietos*, inquit, *animo, & conſcientia Hebræi interpretantur*, ac inquietum eſſe, & impium in idem reſiliret.

Nulla peccatori quies, nulla ſecuritas, ſemper inquies, vbique intutus, ſemper grauidus eſt, hoc colligebat ſanctus Maximus hom. 3. de pœnitentia Petri, ex illis verbis Gen. 3. *Adam, vbi es?* ſic enim ille ſcribit: *Adæ dicitur, Adam, vbi es? Non quòd Adam conſpectum Domini latere potuerit, ſed quod* PECCATRICI CONSCIENTIÆ NVLLVS LOCVS TVTVS, *vel tectus ſit, dum metuit deprehendi.*

ADAGIVM DCCCVII.

Noſtra Suſanna.

695. DE pudiciſſima muliere dicetur, quæ ſingulare pudicitiæ exemplar ſit; *Altera Suſanna* dicta eſt Beata de Leuci. præterea ſi quæ innocens, vt nocens condemnetur, ſi quæ calumniis, tanquam impudica puniatur, noſtra ceu *noua Suſanna* dici prouerbialiter poterit; ſanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 20. Cadaloum, qui Eccleſiam inuaſerat, inque ſupremum culmen ſe iniuſte obtruſerat, ita loquitur: *Ecce iterum Suſanna in iudicium accuſata producitur, eſſe falſum innocenti crimen intenditur, & ſanguis innoxius condemnatur, ſed aderit potenti ille Daniel, qui & impios ſenes perperam iudicaſſe conuincat, &* SVSANNAM NOSTRAM *ab iniuſta ſententia damnationis abſoluat.*

Ad impiis ſenibus accuſatur Suſanna, defendit eam caſtitas, ob quam impudicorum inſidiis patuit: tacuit Suſanna, loquuta eius caſtitas eſt; periclitari non poterat ſub caſtimoniæ, ac pudicitiæ patrocinio. Audiendus hic ſanctus Maximus, qui hom. 1. de accuſato domino, ita Suſannæ laudem excurrit. *Suſanna mulier inimicos ſuos tacuit, & vicit, non enim apud Danielem iudicem verborum ſe ratione defendit, non patrocinij ſermone tutata eſt, ſed in ſancta fœmina tacente lingua, pro ea caſtitas loquebatur. Caſtitas enim Suſannæ adfuit in iudicio quæ eam defendit, & in Paradiſo, ibi enim pudori eius conſuluit, hîc ſaluti: ibi ne macularetur pudicitia, hic ne innocentia damnaretur.*

ADAGIVM DCCCVIII.

Qualis domina eſt, talis eſt & catella.

DOminorum mores in ſubditos deriuari, & ancillis dominas ſuas vita referre, referre moribus, vt ex his hauriant, quæ in 696.
illis vident, ſi quis affirmare voluerit, vti prouerbiali hac ſententia poterit. nam & in hunc ſenſum eam extulit Clemens Alexandrinus lib. 3. pædag. cap. 11. dum ait: *In dominã retorquetur ancillæ intemperantia, quæ concedit, vt qui minora aggrediuntur, non vereantur ad maiora conſcendere; cum eo quòd ignoſcat turpibus, domina profeſſa ſe eam non damnare. Non ſuccenſere autem iis, qui ſe dedunt libidini, eſt indicium animi ad ſimilia propenſi:* QVALIS ENIM DOMINA, TALIS EST, *vt dicitur prouerbio,* ET CATELLA; vnde & vetus illud, *οἵα ἡ δέσποινα, τοία χ᾽ ἡ θεραπαινίς, Qualis hera, talis eſt ancilla*; hinc & illud ſancti Hieronymi epiſt. 9. *Ex ancillarum quoque moribus domina indicantur*; & epiſt. 10. *Interdum animus dominarum, ex ancillarum habitu indicatur.* Huic affine eſt, quod habet Libanius tom. 2. ſuorum operum orat. 10. quæ eſt in Iul. Imp. necem, vbi ita loquitur: *Diripiebantur antiquæ vrbes, & ornamenta; quæ perdurando ſuperarant vetuſtati, per mare ducebãtur, fullonum filiis ædes exhibitura Regiis Principum ſplendidiores illis ita ſe habentibus, nec ferendis labantur, plerique annuli identidem; catelli, vt ferunt, dominos imitantes. enimuero nullus e famulis erat, qui non inſolenter, & contumelioſe ſe gereret, vinciendo, exagitando, ſpoliando, feriendo, extrudendo, fructus percipere poſtulando, dum bigis effertur.* S. Gregorius Nazianzenus aduerſus mulieres ambitionis ſeſe ornantes, & excolentes, ancillas dominarum imagines vocat, quod ſcilicet quales heræ ſint conijci ex ancillis poſſit, in quas illæ tranſmittunt ſuos mores. *Nihil eſt*, inquit, *inſuper cur tibi famulorũ greges, aut imagines pectoris tui ancillæ animas tollant? Vt enim hirundines veris, flores fructuum nunciꝫ ſunt; ſic de heræ moribus ex ancillis indicari poteſt.*

ADAGIVM DCCCIX.

Alter Sardanapalus.

697. SArdanapalus Aſſyriorum Rex luxu infamis locum prouerbio fecit, vt deliciatum mancipium *alter Sardanapalus* prouerbialiter dicatur, hinc illud ſancti Petri Damiani lib. 1. epiſt. 11. *Ipſe velut* ALTER SARDANAPALVS *in ſe delicias eructet continuantium, ille tanquam Apoſtolus in regimine præſideat animarum.* Hinc inſignis alicuius mollitie, & luxus iuſto elogio traduceretur, ſi *mollior Sardanapalo* dicatur, vſus eſt hac prouerbiali formula Tertullianus lib. de Pallio cap. 4. dum ait: *Nec magna forte conſtantia mandatum ſit* MOLLIOREM SARDANAPALO *Cæſarem deſignare, & quidem ſub Nerone.* Sanctus Hieronymus in apologia aduerſus Ruffinum, ita loquitur: *Cum tantam,* inquit, *habeas licentiam nominum immutandorum, vt de Euſebio Pamphilum, de hæretico Martyrem feceris, cauendus homo, & mihi maximè declinandus, ne me repentè dum neſcio de Hieronymo* SARDANAPALVM *nomines,* & epiſt. 101. *Cæterùm ridiculum, ſi quis è nobis manens inter Crœſi opes, &* SARDANAPALI *delicias de ſola ruſticitate ſe iactet,* ſanctus Petrus Damianus opuſc. 13. cap. 11. Sardanapalo Macharij laborioſam vitam opponit, ait enim: *Nec cum* SANDANAPALO *plumis innatare penſilibus inhias, qui peruigiles cum Machario noctes in orationibus intentus anhelas.*

Epulæ quoque in quibus luxus fluctuet, & deliciæ Sardanapalicum in morem apparatæ prouerbialiter dicentur; Sidonij Apollinaris lib. 2. epiſt. 13. hæc ſunt verba: *Cumque prandium* SARDANAPALICVM IN MOREM *panis daretur è Leontina ſegete confectus, inſuper dapes culta ferculis cultioribus apponerentur, ſpumarent falerno gemmæ capaces, inque cryſtallis calerent vnguenta glacialibus.*

ADAGIVM DCCCX.

Ollarum vaporem excipere per reſpirationem.

698. DEliciarum, & ventris mancipia hoc olim prouerbio notabantur; hinc illud Clementis Alexandrini lib. 2. Pædag. cap. 1. *Eſt,* inquit, *inſipientis, ea quæ publicis epulis apponuntur, valde mirari, ac ſtupere, poſtquam quæ ex verbo percipiuntur, delicias ſenſeris; multò eſt autem inſipientius viſum ſeruire pulmentis, adeò vt eorum, vt ita dicam, intemperantia, vnà cum eis feratur a miniſtris. Quomodo autem non eſt inutile, è ſedibus ſurgere propemodum faciem in* OLLAS *iniicientes, è ſedibus tanquam è nido proſpicientes, vt, quod vulgo dicitur,* VAPOREM *errantem* EXCIPIANT PER RESPIRATIONEM, quæ luxuriorum nota, & conſignatio eſt.

ADAGIVM DCCCXI.

Sybaris altera.

LVxus celebris Sybaris, celebres Sybaritæ, vt prouerbio locus datus ſit; hinc illud Nicetæ Choniates lib. 3. in Alexio: *Norant nil aliud eſſe Conſtantinopolim, quam* SYBARIM *illam luxu celebrem,* transferetur ad quamcumque vrbem, in qua luxus ſedem ſuam poſuerit. Libanius delicias recenſens Sybarim nominat tom. 1. orat. 11. *Menſa Sicula epulum opiparum* SYBARIS; & orat. 10. quæ eſt in Iul. Imp. necem, hac formula vtitur; *ſibi autem illorum fama compararent* SYBARIM. Opipatas mentes *Sybariticas* adagialiter dictas notiſſimum eſt; ex noſtris hic aliquos dabo, qui huc ſpectauerunt; ſanctus Cyrillus Alexandrinus hom. 18. de feſtis Paſchalibus loquitur in hunc modum: Τί οὖν ἄρα [illegible] τοῖς [illegible] μειράκια [illegible] τράπεζαν Συβαριτικὴν, καὶ τὴν [illegible] ὡς ἄπιστον αὐτοῖς κόσμον [illegible] καὶ [illegible] τοῦ σώματος. id eſt, *Quid hic igitur ſtrenuoſi adoleſcentes? contempſere Sybariticam menſam condimentaque operoſa ſpernentes abſtinentiam veluti omnium ipſis ornamentum procreatricem amplexi ſunt, ſibique corporis afflictationes inſtar deliciarum ducebant.* Sanctus Chryſoſtomus ſerm. [illegible] m Presbyter eſſet deſignatus, ait: *Reſpexit ad magnum illum Moyſem, qui cum eſſet in Regio educatus palatio, menſa* SYBARITICA *frui conſuetus, & inter Ægyptios relictus ſtrepitus, ac tumultus, noſtris autem cuiuſmodi ſint barbarorum illorum mores, quam faſtus, & arrogantiæ pleni ſint, contemptis illis omnibus, ad luctum, & laborem opificum vltro ſe contulit.*

ADAGIVM DCCCXII.

Adſit ſuaue quiddam, & iucundum, & ſuffocet me.

QVi terrenis deliciis, corporeis voluptatibus inhiabant, hoc prouerbium efferebant. ADSIT SVAVE QVIDDAM, ET IVCVNDVM, ET SVFFOCET ME, ſicut refert ſanctus Chryſoſtomus hom. 74. in Matthæum, vbi illud exſibilans inclamat, *O vera ſtultitia,* inquit, *diaboli, quæ prouerbia vita hominum tradidit, quibus integra poſſit hominum vita euerti; nihil aliud hoc prouerbio dicitur, quàm quod nulla tibi, honeſte viuendi, nulla iuſtitia cæterarúmque virtutum cura ſit.* 699.

ADAGIVM DCCCXIII.

Homo totus bucca, maxilla.

HOc prouerbiali ſcommate percelletur corporearum deliciarum amator, qui totus in patinis, in poculis eſt, nihilque aliud cogitat, quàm ventrem ſcitiſſimis ferculis implere. Clemens Alexandrinus 2. pædag. cap 1. ita loquitur: *At mihi quidem videtur* HOMO, *qui eſt eiuſmodi, nihil eſſe aliud, quam* BVCCA, ET MAXILLA.

ADAGIVM DCCCXIV.

Menſarum Sicularum apparatum ſuperare.

DE ciborum ſuperflua [illegible] ita, menſiſque, quibus luxus innatat voluptates, atque deliciæ; hinc illud S. Iſidori Peluſiotæ lib. 5. epiſt. 49. *Quomodo quæſo cibis delicatus vitam tranſigis: idque vt non modo domi* MENSAM *inſtruas,*

ſed

ſed etiam SVPERES SICVLARVM MENSARVM APPARATVM? Etiam Iulianus orat.5.ad calcem: *Mazam, inqui, ſeniùs cœnabat, quam tu modo Siculas epularis ad menſas.*

ADAGIVM DCCCXV.

Cyclopæa edacitas.

Supra modū edax Cyclopææ edacitatis nota traducetur; in actis S.Sebaſtiani ita loquitur Tiburtius: *At ego reprehendebam in eo* CYCLOPÆAM EDACITATEM, *emergentem e vino putorem, & ſepultam diuini nominis ſanctitatem.*

ADAGIVM DCCCXVI.

Suo ventri pater, alieno vitricus eſſe.

Percelletur prouerbiali hoc ſcommate, qui ſuę gulæ mancipium factus ita ventrem lectiſſimis epulis onerat, vt tamen alios fame premi non curet, aut viliſſimis ferculis tantùm eos velit ſaturari; pleroſque enim eſt reperiri, qui cùm de propria cute nutrienda agitur, nullis ſumptibus parcunt, effuſiſſimique ſunt; cùm prouidendum aliis eſt, tunc manum contrahunt, ſordidiſſimáque auaritia laborant; tales erant quos nobis depingebat S.Petrus Damianus opuſc.21. cap.11. *Cùm comedit* SVO PATER, ALIENO VENTRI ESSE VITRICVS *perhibetur.* nollem æuum noſtrum plures nutrite, qui ſe ita nutriunt, vt alios negligant.

ADAGIVM DCCCXVII.

Epicuream vitam agere.

700. Vita libidinibus, omni intemperantiæ genere, & luxuriæ refecta, Epicurea dicetur, quęque ex diametro Chriſtianæ puritati, & temperātiæ aduerſetur. hoc ſibi volunt S.Iſidori Peluſiotæ verba, qui Chæremonem, Anatolium, Gotthium, & Maronem arguēs ita ſcribit lib.2 epiſt.20. *Quoniam vita veſtra perennium lachrymarum cauſam, & materiam ſanctis viris præbuit, conſiderantibus nimirum, quidnam cauſa ſit quòd vos, cum Chriſtianorum nomen vſurpetis,* EPICVREAM *tamen* VITAM DVCATIS, *vt qui nec illum libidinis, aut intemperantiæ facinus non perpetratum, nec fœdum illum, & obſcœnum ſermonem non prolatum reliqueritis; hac epiſtola nos monet, vt vel ipſos probris, atque infamia, futurique iudicij ſeueritate liberetis;* & verò nihil adeò Chriſtianæ puritati repugnat, quàm impuritas Epicuri, vt Chriſtiani nomen cum Epicuri vita non cohæreat; hinc idem ſanctus Pater lib.2.epiſt. 22. quendam perſtringens ait: *Et quid Chriſtianum te profiteris? Si autem Chriſtianus appellari cupis? quam ob cauſam* EPICVREO MORE VITAM INSTITVIS?

Epicuri ſchola peritos voluptatum aucupes ſuos facit, & ſapientes cenſet, qui huiuſmodi ſunt; ſanctus Auguſtinus lib.3. contra Academicos cap.7. EPICVRVS, *vel quis alius aduerſariorum ſuum peritiſſimum voluptatum aucupem ſapientem eſſe contendunt.*

Chriſtiani nomen cum Epicureo more non cohæret, quia nec Chriſtus cum Epicuro; hinc S.Petrus Bleſenſis ſer.42. in Synodo: *Qui dediti, inquit, ſunt voluptati, non ſunt in ſchola Chriſti, ſed* EPICVREI; *qui ſtudent valetudini, non ſunt in ſchola Saluatoris, ſed Hippocratis.*

Nihil quid Epicurus Chriſtianorum audire poteſt, qui Chriſti ſchola repudiata delitiatū, ac voluptatum mancipium ſe fecit. S.Hieronymus lib.1. contra Iouinianum c.1. ipſum Iouinianum *Epicurum Chriſtianorum* indigitat, *Rogantes*, inquit, *vt* EPICVRVM *Chriſtianorum euangelico, atque Apoſtolico vigore contererem.*

Epicureos ſtabula in voluptuariorum hominum mentibus ponere, teſtator S.Auguſt. lib.3. contra Academicos c.17. EPICVREORVM, inquit, *greges in animis delitioſorum populorum aprica ſtabula poſuerūt.*

Qui ſapit nec Epicuri inſtituta ſectabitur, nec Chriſtianorum Epicurum conſtituet ſe, quin monentem eundem ſanctum Patrem epiſt. 51. audiet: *Procul Epicurus, longè Ariſtippus.* De Epicureis ait Origenes lib.7. contra Celſum: EPICVREI *omnes actiones ſuas ad vnum ſcopum, voluptatem dirigunt.* Vellicat hoc argumentum noſtrum calamum, voluptatis iniecta mentio, ad ſcribendum prouocat contra voluptates, contra terrenas delitias, quæ delitiarum nihil aliud præter nomen habent.

EXCVRSVS CXIII.

Belluam, non hominem refert, qui ventri ſeruit, & gulæ.

Xόρτασμα quid, ratione carere *videtur, qui terrenis delitiis inhiat.*

Non eſt hominis, *ſed* iumenti *deliciis carnem fouere.*

Vix à beſtiarum natura *abit, qui gulæ ſeruit.*

Voluptas bonum pecoris, *non hominis.*

Fera, *non homo qui voluptatibus ferinis corripi ſe ſinit.*

Venter præſepe *bruta concupiſcentia.*

Deliciis caro efferatur.

Hominem ſe eſſe obliuiſcitur, *qui totus voluptatibus inhiat.*

A cæteris animantibus *non diſtat, qui ore ad vorandum tantùm vtitur.*

Gula deliciarum venatrix.

Voluptatis fuga *etiam à voluptatis defenſore diſcenda.*

Calamus in luxum ſtringendus mihi, ne quempiam luxus ſtringat; ſternenda calamo gulæ voluptas, ne ſi non ſternatur, ſternat; in Sardanapalos, in epulones inuehor, quorum nomina luxu, deliciiſque infamia aboleri prorſus à fidelium cœtu velim, vt nullus epulon audiat, nullus Sardanapalus. 701.

Hominem ſe cogitet, qui deliciarum corporearum cupiditate tenetur, non eſt hominis corruptibilibus eſui inhiare, & ventrem ferculis onerare, beſtiarum hoc potiùs eſt. Accinit Clemens Alexandrinus 1.Pædag.cap.11. *Lex*, inquit, *eſt pædagogia puerorum inſolentium, qui habenis non facilè retinentur; ſaturati ergo ſurrexerunt ludere, ſaturati autem Græcè eſt* Xορτασθέντες, *quaſi dicas, fœno repleti, nempe qui à ratione alienam alimenti plenitudinem* Xόρτασμα, *hoc eſt, fœni repletionem, non autem cibum dixerit;* non igitur ratione ventris eſt illis voluptatum lenociniis

Xόρτασμα quid, ratione carere videtur, qui terrenis deliciis inhiat.

Exod.32.

Clem. Alex.

rationem obruere, quæ homini cum beſtiis communes ſunt.

Non eſt hominis, ſed iumenti delitiis carnē fouere.

Non eſt hominis ventri ſuo ſeruire, delitiis carnem ſuam fouere, eſt iumenti; hominis veri vera nota eſt Deo ſuo obſequi, & diuinæ maieſtati ſeruire; Chriſti verba ſunt: *Et vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptiis*, Luc. 12. 36. ſignatè dixit, *hominibus*, quia veri homines ſunt, qui Dominum expectant eius iuſſa excepturi, nam qui non expectant Dominum, ſed ventris ſui mancipia ventri ſeruiunt, ab hominis charactere abire videntur, iumenta referunt. Debemus acumen iſtuc ſancto Petro Chryſologo ſerm. 22. qui eſt de terrenorum cura deſpicienda, déque ſeruo vigili, ait itaque, *Et vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum quando veniat à nuptiis. Homines ſunt, qui more debita ſeruitutis indefeſſis excubiis aduentum ſui Domini præſtolantur: qui vero ſic ventri ſeruiunt, vt diuinam neſciant ſeruitutem, & de carnis voluptate ſollicit i ſolicitudinem occurſus Dominici perdiderunt, homines non vocandi ſunt, ſed iumenta.* Vereor vt inter homines plura habeamus iumenta, quàm homines.

Luc. 12. 36.

S. Pet. Chryſ.

702. *Vix à beſtiarum natura abit, qui gula ſeruit.*

Si ventri tantùm homo ſeruiat, vix à beſtiarum natura exuigent, quæ eſcis tantùm inhiant, vt nihil aliud quærere præterea videantur; indicatum iſtud cùm eodem die, quo beſtiæ in prima mundi molitione ortæ ſunt, & edendi poteſtas homini eſt facta ſexto, ſcilicet die, vt edens moneretur ne ita eſcas appeteret, vt beſtiis pariaretur. S. Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio cap. 5. *Sexto*, inquit, *die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtiis orta edendi poteſtas eſt, & vſus eſcarum*; nimirum vix à pecudibus diſcriminabitur, qui totus in ferculis eſt; addit ſanctus Pater tunc finem factum mundi, cùm cibus initium ſumpſit, vt rectè innueretur eſcas mundi ruinam, exitiúmque futuras, atque perniciem; *vbi*, inquit, *cibus cœpit, ibi finis factus eſt mundi; quo indicio declaratum eſt, quod per cibos mundus haberet diminui, per quos deſiit augeri.* Quis deinceps ſperet virtutum fabricam erigere ſi nimio ferculorum ſtudio teneatur? Deſtruit omnia inſana iſta cupiditas, quæ & in rationem quoque arietat, & hominem homine priuat, non eſt hominis corporeas voluptates amare, ſed bellicarum etiam ab externo calamo res eſt. Vniuersè de voluptate Seneca epiſt. 92. *Voluptas bonum pecoris*; & de Beata vita cap. 9. *Quid mihi voluptatem nominas? hominis bonum quære, non ventris, qui pecudibus, atque belluis laxior eſt.* Præclarè A. Gellius lib. 19. cap. 2. *In pecudum ferarúmque numero habetur, quiſquis eſt ferinis voluptatibus præuinctus*, tales ſunt, quæ à nudis ferculis; ſed omnium luculentiùs, apertiùs rem prodidit Demetrius Cydonius lib. de contemnenda morte, vbi ait: *Quid turpius, aut magis brutum homine ad ſolam voluptatem propenſo, atque rerum noſtrarum, & pretioſarum penitus oblito! Qui ne homo quidem deinceps vocari debet, ſed portentoſa beſtia, quales in fabulis deſcribuntur, qui aſpectu dumtaxat falſam hominis præſeferat ſpeciem.* I, & paria te beſtiis, qui Angelis debueras, & ſuperfluo ferculorum amore brutis te commiſce, qui cœleſtibus ſpiritibus corporearum deliciarum contemptu poteras.

S. Ambroſ.

Voluptas bonum pecoris, non hominis.

Seneca.

Fera, non homo qui voluptatibus ferinis corripi ſe ſinit.

Gell.

Demet. Cyd.

Deliciis caro efferatur.

S. Io. Clim.

Deliciis nemo carnem foueat, plus efferatur, plus de inita: *Leonem*, inquit ſanctus Ioannes Climacus gradu 14. *manſuetarius permulcendo ſæpe cicurauit; qui blanditus eſt corpori, illud ſæpe magis efferat.*

Quis adeò deſipiat, vt ventris mancipium velit eſſe, & luxu Sardanapalum imitari? & non erubeſceres, in præſepe detrudi, & velut bos in præſepe alligari? Certè cur igitur hoc ſponte eligis, huic te pœnæ miſeriæque ferculorum amore adiicis? & non præſepe quoddam venter eſt? eſt, vt iure dixerit Philo lib. de Sacerdotum honoribus: *Venter porrò nil aliud eſt, quam præſepe bruta concupiſcentia, qui potationibus rigatur, & ingluuie*; & ſines te in hoc ſtabulo claudi? in hoc præſepe tanquam bos morari? & vbi mens, vbi ratio? ſiccine hominem te eſſe oblitus es, qui conditus homo es. Iure inclamabat Beatus Ælredus lib. 1. cap. 26. in ſpeculo charitatis: *Quid peruerſius, quam rationalis mentis bonum, in ventris ingluuie collocare, ac id quod præcellit in homine, viliſſimæ cuidam carnis ſuæ portioni ſubſternere? maximè, cùm ſe in his à ſtolidiſſimis belluis, nihil videat poſſe differre.* O hæc illorum mentibus inſiderent, qui toti in patinis ſunt, & tanquam eſcis tantùm nati, ventri ſoli famulantur, mentis ſpiritaliúmque deliciarum obliti.

Philo.

Venter præſepe bruta concupiſcentia.

Hominem ſe eſſe obliuiſcitur, qui totus voluptatibus inhiat.

B. Ælredus.

Ne belluis brutiſque pares ſimus, ore vti debemus, Dei laudibus celebrandis potius, quàm cibis gluttiendis; ſcite Tertullianus de reſurrect. carnis, cap. 6 *Accepiſti homo os ad vorandum, atque potandum; cur non potiùs ad eloquendum? vt à cæteris animalibus diſtes; cur non potius ad prædicandum Deum? vt etiam hominibus antiſtes*; ac ſi maior homine ſit, qui Deum laudat, ſuper homines efferatur, qui Deum effert. 703.

A cæteris animantibus non diſtat, qui ore ad vorandum tantùm vtitur.

Tertull.

Qui gulam delitiarum venatricem dixit, optimè non coërcitæ naturæ gulæ deſcripſit. Idiota huc collineauit tract. de donis Spiritus ſancti, cap. 7. dum ait: *Gula ſupra modum venatrix eſt deliciarum, quas licere putat, & expedire.* Venatur gula delicias, venatur & amatores deliciarum, quarum ne ſis præda, delitiis tanquam prædæ minimè inhies.

Gula deliciarū venatrix.

Idiota.

Denique & vtile aliquod ab Epicuro diſcamus, licet voluptatis & præco, & defenſor extiterit Epicurus, virilem tamen ciborum vſum commendauit, abſtulit carnium, & epularum exquiſitarum, quod his verbis refert ſanctus Hieronymus lib. 2. aduersùs Iouinianum, c. 8. quódque mitandum ſit: *Epicurus voluptatis aſſertor, omnes libros ſuos repleuit oleribus, & pomis, vilibus cibis dicit eſſe viuendum, quia carnes, & exquiſita epula ingenti cura, ac miſeria præparentur; maiorémque pœnam habeant in inquirendo, quàm voluptatem in abutendo: corpora autem noſtra cibi tantùm, & potu indigere*; adeò vt exquiſitarum epularum fugam diſcere à voluptatis defenſore poſſimus.

Voluptatis fuga etiam à voluptatis defenſore diſcenda.

S. Hier.

EXCVRSVS CXIV.

Voluptates rationem obruunt, & tegunt.

Corporeis voluptatibus tanquam vaporibus mentis Sol tegitur.

Delicia mentem cooperiunt.

Terrenis voluptatibus haud inhæreat, qui videre Deum vult.

Supero lumine perfunditur, qui à terrenis voluptatibus recedit.

Voluptatem retia captiuos amatores ſuos ducunt.

Maior omni alia inſania voluptatem amore corripi.

γαστριμαργία quid, quid μωρός, inſania & gula nexus.

Sol

704. *Corporeis voluptatibus tanquam vaporibus mentis ſol tegitur.* Clem. Alex.

SOl nubibus obſcuratur, ſed nocentiùs voluptatibus mens; ex lacunis, lacubuſque vapores aſcendunt, qui condenſantur in nubes quibus lucida Solis nobis facies eximitur; ex corporeis verò cupiditatibus voluptates oriuntur, quæ rationis, & mentis operiunt ſolem; huc flecti poteſt illud Clementis Alexandrini lib. 2. Stromatum, vbi ait; *Quemadmodum exhalationes quæ è terra, & ex lacunis ac voraginibus oriuntur, conflantur in caliginem, & vmbroſam vertiginem; ita etiam carnalium cupiditatum vapores, malam animæ inurunt habitudinem, voluptatis ſpectra animæ repræſentantes, & ante eam effundentes; intelligenti itaque luci tenebras offundunt, attrahente anima vapores, qui oriuntur, ex cupiditate, & perpetuitate voluptatum condenſante vitiorum vertigines*.

Delitiæ mentem cooperiunt. Eccl. 2. 1. R. Dauid.

Operiunt Solis vultum nubes, operiunt & mentem voluptates, deliciæque. Salomonis verba ſunt Eccleſ. 2. 1. *Vadam, & affluam delicijs*; in affluendi verbo regmen quoddam vident Hebræi, quoddam velamen. R. Dauid de Pomis legit: *Cooperiam me delicijs*, adeò delicijs operiuntur voluptuarij, eſt & ratio in eis operiatur, vt vetus ille fuerit, qui dixit: *Voluptas ſubornat mentem ad iniqua iudicia rerum.*

Terrenis voluptatibus haud inhæreat, qui videre Deum vult. Pſal. 5. 5. S. Aug.

Oculos terrenas voluptates operire, & Dei nobis conſpectum eripere, indicauit Dauid cùm diceret Pſalm. 5. 5. *Manè aſtabo tibi, & videbo.* Rectus nexus aſtandi, & videndi, qui adſtat videt, qui iacet non videt; ille autem iacet, qui in terrenis voluptatibus beatitudinem inuenire ſe poſſe ſperat; fruſtrà ille eſt, qui terrenarum voluptatum amore obſidetur, & Dei diuinorúmque viſionem ſibi promittit. Eleganter rem verſat ſanctus Auguſtinus in huius Pſalmi enarratione, dum verba hæc premens ait: *Aſtabo, quid eſt, niſi non iacebo? quid eſt autem aliud iacere, niſi in terra quieſcere, quod eſt in terrenis voluptatibus beatitudinem quærere? Aſtabo, inquit, & videbo. Non eſt ergo inhærendum terrenis, ſi volumus Deum videre, qui mundo corde conſpicitur*; mundum autem habere cor non poteſt, qui ab immundis voluptatibus habetur.

705. *Supero lumine perfunditur qui à terrenis voluptatibus recedit.* S. Cyrill. Al.

Vbi quis à mundanis voluptatibus receſſerit, tunc ſupero lumine perfundetur, quod oſtenſum in Abrahamo, cui Deus apparuit, cùm à ſuis receſſit, proprium Larem deſeruit; quod expendens ſanctus Cyrillus Alexandrinus in collectaneis cap. 3. huc ſpectans aiebat: *Quomodo Abrahamo habitanti in propria terra non apparuit Dominus, vocato autem, & egreſſo cùm veniſſet in terram ei monſtratam, viſus eſt, & magna dedit promiſſa, & finit eum ædificare Altare, & ſacrificare; ita etiam nobis in mundo manentibus, & mundanis voluptatibus nulla fit diuinitus illuminatio.*

Voluptatum retia captiuos ſuos amatores ducunt. S. Hier.

Retia voluptates ſunt, quæ dum blandiuntur mentem, quam inuadunt, captiuam ducunt; hinc illud ſancti Hieronymi lib. 2. aduerſùs Iouinianum cap. 7. *circumdati retibus voluptatum eſſe nos liberos arbitramur.*

Maior omni alea inſania, voluptatum amore corripi. Architas.

Sapienter Architas, cuius hoc votum, hæ preces, hæ voces, vt aliqui referunt; *Inſania potius, quam voluptate corripiar*; cùm noxior, maiorque quæcumque inſania illa ſit, qua quis corripitur dum terrenas voluptates amat; perituris delicijs inhiat, mortem illaturis, illecebris immoritur; mente ergo ſanus audire non debet, qui earum voluptatum mancipium eſt, quæ mentem corripiunt, & lædunt, dum ſenſui blandiuntur.

γαστριμαργία quid, quid μάργος, inſania & gulæ nexus.

Inſaniam quandam præſeferre, tutos in delicias in fercula ferri, ſcitè, vel ex nomine, quo gulæ vitium Græcè gaudet, colligit Clemens Alexandrinus 2. παιδ. cap. 1. *Dicitur*, inquit, γαστριμαργία, *quæ eſt alimenti intemperantia, &, vt ipſum nomen indicat, in ventrem inſania, inſanus enim Græcè μάργος dicitur*, eant ventri deditì, ventriſque mancipia, & ferculorum apparatu inſaniam ſuam prodant.

EXCVRSVS CXV.

Terrenæ voluptates falſæ, vmbratiles, impuræ.

Falſa *terrena voluptas, & ſpumæ ſimilis.*
Voluptatis putredo *terrena voluptas.*
Voluptatis prurigo *ad ſcabiem ducit.*
Vmbratilis *voluptas.*
Mentem inquinant *voluptates.*
Voluptatum lacunæ.
בב *quid, quid* גב; gulæ *nexus, &* lupanaris.
Voluptas laſciua meretricula.
Non eſt mundus, *qui varijs ſeruit illecebris.*
Finis *in quem corporis epulæ deſinunt à pretioſarum epularum concupiſcentia nos auocant.*

NIl verius quàm falſas eſſe terrenas voluptates, nil falſius quàm veras eſſe, quæ veræ exiſtimantur; verùm & vetus dictum, 706.

Falſa terrena voluptas & ſpumæ ſimilis.

Falſa hominum ferè voluptas verum ducat ad malum.

S. Pet. Chry.

Vetorum malorum mater eſt, falſa ipſa eſt, imaginem voluptatis habet, nihil præterea; ſpumæ eas comparat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 8. *Deuictis*, inquit, *voluptatum ſpumis, ſuperatis vitiorum fluctibus*: & placet hæc ſpuma, quæ nihil ſolidi habet, nihil firmi? Plerique adeò infirmi, & imbecilles, vt non vincant has ſpumas, ſed ab hiſce ſpumis turpiter vincantur.

Voluptatis putredo terrena voluptas. Rich. Vict.

Non voluptates, ſed voluptatum putredo terrena voluptas eſt, vt nos ab eius amore auocans Richardus Victorinus tract. 3. de ſtatu interioris hominis cap. 3. iure dixerit: *Satagamus noxios affectionum carnalium humores, voluptatúmque putredinem adhibitis curationum congruarum medelis extirpare.*

Voluptatis prurigo ad ſcabiem ducit. Zach. Epiſc.

Vera videatur voluptas, qua mundo ſuos blanditur, verè non eſt, ad modum pruriginis ſe habet, ad dilacerationem vocat, quæ vnguibus fit, in ſcabiem deſinit, in dolorem. Pulchrè Zacharias Epiſcopus Metylenes diſp. de opificio Mundi, *Voluptatem virtuti præponunt ineſcati, & inſanientes, quaſi ſi quis optet prurigine admorderi, & ſenſim fallente voluptate totum corpus dilaceret vnguibus, nec ſecuturam mox ſcabiem cogitat.*

Vmbratilis voluptas. Salu.

Huius mundi voluptatem *vmbratilem* dicit Saluianus lib. 2. ad Eccleſiam Catholicam, & plerique tantâ amentiâ laborant, vt has vmbras ſectentur, delaſſentur, circa vmbratilem hanc voluptatem.

707. *Mentem inquinant voluptates.* S. Ambr.

Suas quoque ſordes voluptas habet, ſuas maculas habent deliciæ, quibus inficiunt mentem, quam afficiunt; explicatè rem habet ſanctus Ambroſius de Abel, & Cain cap. 5. dum ait: *Mala ſunt voluptatis vincula. Oculos delectat, demulcet aures, ſed mentem inquinat, ſpondet pecuniam, aurum offert, ſed aufert diſciplinam.* Voluptas terrena non eſſet, ſi pura eſſet; *Verus & ille, voluptas contaminat animam, fœdat ignaram ſui mali.* Procopius in cap. 1. Exod. *voluptatum lacunas* vocat.

Voluptatum ſpuma. Procop.

Voluptas la-

Fuere, qui impuræ meretrici voluptatem pa-

tiarunt;

ſcina meretricula. Philo.

riarunt; huc ſpectat Iudæorum diſertiſſimus Philo de mundi opificio, vbi ait: *Omnino ſcire oportet, quod voluptas tanquam laſciua meretricula amatorem appetit, quærens ſtupri conciliatores, per quos illum ceu hamo capiat.*

בג, quid, quid גב. Gula nexum, & lupanaris.

Nimiæ ciborum deliciæ exquiſitæ, ferculorum lautitiæ viam ad impuritatem ſternunt; apud Hebræos, vt circa nuda quoque nomina philoſophemur, בג bag *cibum* ſignificat, & ſignate regium, & delicatum; hoc nomen ſi inuertas, fit גב, *gab*, quod de lupanari non ſemel in ſacris litteris dicitur, vt recte moneremur ad impura, & inhoneſta facile duci qui ciborum lautitiis innatant.

708\. *Non eſt mundus qui variis ſeruit illecebris.*

Promiſcuè ſe omnibus voluptas exhibet, omnibus meretricia fronte ſe offert; quidni igitur impuram eam eſſe aſſeramus? In diuinis litteris, quod immundum eſt, commune ſolet dici; ita Act. 10. *Quod Deus ſanctificauit, tu commune ne dixeris*, hoc eſt, impurum, immundum, non caret hæc ſacræ Scripturæ phraſis ſuo pondere; ſors iſtius nominis notio ſignat, mundum minimè eſſe, qui multis voluptatibus ſeruit, mundanarum illecebrarum mancipium eſt; ſubſignat B. Beda ad producta Actuum verba, dum ait: *Notanda Scripturæ ſanctæ conſuetudo, quæ immunda ſolet appellare communia, quia nimirum, qui variis ſeruire vult illecebris, mundus eſſe non valet.* ſcilicet adeò voluptatum omnibus communia propria impuritas eſt, vt ab illis abiungi nequeat, nequeat ſeparari.

B. Beda.

Finis in quẽ epulæ deſinũt, à ciborũ pretioſorum concupiſcẽtia nos auocat.

Finis, in quem corporis deliciæ, & epulæ deſinunt, nos monet, ne ciborum pretioſum delectu gulam irritemus. Acutè in hac re philoſophatur Vmbertus lib. 2. erud. Relig. part. 3. *Cum corpus vas ſit, vbi corrumpitur quod infunditur: fatuum videtur eſſe, ibi pretioſa ponere. Vlulate omnes qui, bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore veſtro. Non ſic eſt in aliis ſenſibus. Non enim corrumpitur res pulchra, cum ſemel viſa fuerit: nec res odorifera, quum ſemel odorem eius aliquis perceperit. Non videtur quod Deus voluerit hominem quærere cibos pretioſos, qui eandem aſſ[illegible]auit cum iumentis eſcam. Ecce dedi vobis herbam afferentem ſemen ſupra terram, & vniuerſa ligna quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ.*

EXCVRSVS CXVI.

Voluptatis hamo homines capiuntur, mortem cùm deglutiunt.

Hamus *voluptas, vetus dictum.*

Voluptatum hamo *vtitur Diabolus vt nos capiat.*

Tanquam piſcibus *voluptatum* hami *cauendi.*

Mortiferæ *ſuis amatoribus voluptates.*

Mors *in voluptatibus deliteſcit.*

Tanquam peſtis *vitanda voluptas.*

Omni peſte *nocentior voluptas.*

Occiſionis *victima.*

709\. *Hamus voluptas vetus dictum. Voluptatum hamo vtitur Diabolus vt nos capiat.* S. Theo. Stud.

HAmus voluptas eſt, quo homines non ſecus ac piſces capiuntur. Verum illud in ſententiis Ethicopoliticis,

HAMVS vt piſces, *voluptas ſic homulos abripit.*

Hoc hamo vtitur Diabolus vt mortales decipiat, & in exitium trahat, vt grauiter inclamans dixerit ſanctus Theodorus Studita ſerm. 26. *Quid voluptatem iucundam arbitramur, qui dolor ſit reuera mortiferi? N[illegible] equidem V[illegible]TAS HAMVS EST DIAB[illegible] [illegible] ignis ſ[illegible] tabulum [illegible] tamen rapiuntur ad eam mortales quaſi quidam deditiy ſerui*; & quis tam fatuus vt hoc hamo trahi ad mortem quærat, nec tam timeat, q[illegible] tam amet? ab alio calamo accipe rem eandem; S. Baſilius in exhortat. ad Baptiſmum: *Voluptas*, inquit, HAMVS EST DIABOLI *trahens ad perniciem.* S. Baſil.

Tanquam piſcibus voluptatum hami cauendi.

Nollem piſcibus homines eſſe deteriores, eſcas illi defugiunt, in qua nouerunt hamum deliteſcere; cur non & homo defugiat voluptates ſub quibus latere Dæmonis arte hamum non ſola notitia didicit, ſed & damno ſuo non ſemel expertus eſt? Huc flecti illud poteſt, quod habet Abſalon Abbas ſerm. 38. in feſto ſancti Auguſtini, *Quod ſi*, inquit, *ſub flore iſto, venenum quandoque expertus eſt, caue tibi, & ſollicitus eſto, ne quid deterius contingat, quia, & piſciculi curioſius eſcas declinant, in quibus quandoque fallaces* HAMI *cæteri in deprehenderunt.* Abſal. Abb.

Mortiferæ ſuis amatoribus voluptates. S. Aug.

Hoc quoque titulo fugiendæ terrenæ voluptates, quòd mortiferæ ſuis amatoribus ſint; ita eas indigitat ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 15. ad illa verba: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*; ait quippe: *Bibant alij mortiferas voluptates, portio calicis mei Dominus eſt.* Olim morti adiudicatis calix porrigebatur veneno plenus, cuius labra melle lita erant, diceres ex hoc calice bibere, qui breui voluptatum dulcedine decepti venenum ebibunt mortis. Caſſiodorus mortiferas mundi voluptates, & illecebras fugiendas docet de diuinis lectionibus cap. 32. dabo hic eius verba. *Quo facilius*, inquit, *mortiferas mundi delectationes, noxiaque blandimenta Domino præſtante vincatis, & ſitis huius ſæculi ſicut de Beatis legitur tranſeuntes, ad illud ſemper primi Pſalmi feſtinate, remedium ſalutare, vt legem Domini, diebus noctibuſque meditemini. Tunc non inueniet inimicus proteruus locum, cum totum Chriſtus occupauerit animum.* Caſſiod.

710\. *Mors in voluptatibus deliteſcit.* Lact. Plin.

Mortem in voluptatibus deliteſcere, etiam Lactantius affirmauit his verbis lib. 6. cap. 21. *Sicut vita perpetua in virtute eſt, ita mors in voluptate; & ab externa ſchola.* Plinius lib. 14. in præfat. *Voluptas vbi viuere incepit, vita ipſa deſiit.*

Tanquam peſtis vitanda voluptas. S. Iſid. Peluſ.

Blanda videatur voluptas, nocentiſſima peſtis eſt, quæ metum ſecum fert; a probo calamo res eſt; ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 12. ita loquitur: *Non te fugit, vir clariſſime, vitium quidem peſtiferam voluptatem habere: virtutem autem laborem cum gloria, nominiſque ſplendore coniunctum, ſiquidem gloria ſudoribus libenter iungatur: oportet igitur illud fugere, hanc autem mordicus retinere.*

Omni peſte nocentior voluptas. Miſop.

Nec peſti parianda tantùm voluptas, ſed & præferenda, nocentior omni peſte eſt, omni capitalior. Pulchre Miſopon. Sat. 5. 32. *Contagioſas eſſe voluptates nobis ipſis perſuademus, ſed cùm ita forſitan capitales Capitales ſunt, imo illis capitalior peſtis nulla, vel ex Tarentino Archita: Nemo viuus, ex voluptatis thalamo ſurrexit*; thalamus iſte voluptatis voluptatis ſepulchrum fit, mortem tunc incurrunt cùm currunt ad voluptates, in hunc thalamum cùm ſe recipiunt, accipiunt mortem.

Occiſionis victima voluptuoſi. S. Petr. Dam.

Occiſionis victimas, ſi quis voluptatum mancipia vocet, à vero non aberrabit; voluptuoſos homines premens ſanctus Petrus Damianus epiſt. 19. poſt recenſitam B. Dominici Loricati aſperam vitam ait: *Eant nunc qui carni[illegible] delectantur illecebris, medullas abſorbeant voluptatum, & occiſionis victimæ ad æternum nutriantur incendium.* Eant, & ſe beatos putent terrenis voluptatibus immerſi, quarum vſu ad infelicem æternitatem ſternunt ſibi viam.

EXCVRSVS CXVII.

Fugaces terrenæ voluptates.

Vt bulla *vix orta diſperit voluptas.*
Citò fluit *mundana voluptas.*
Flori caduco *ſimilis voluptas.*
Celeriter diſperire *voluptates* ſcriptionis, *quæ in aqua fit, exemplo explicatur.*
Alatæ *voluptates terrenæ aliò auolant cùm aduenisse exiſtimantur.*
Horariæ *voluptates momentaneæ ſeculi dulcedines.*
Fugiendæ *voluptates, quæ fugiunt, & maximè iis, qui alios regunt.*

711. *Vt bulla vix orta diſperit voluptas.* Vetus dict.

IN tranſitu terrena voluptas eſt, non diu ſtat, in tranſitu ſita eſt, fugax eſt, terrena non eſſet niſi abiret; verè ille, qui bullæ diſparenti comparauit,

Vix orta ſimul diſperit, vt bulla voluptas.

Citò fluit mundana voluptas. Seneca. S. Chryſ.

Præclarè & Seneca ad Polyb. *Citò nos omnis voluptas relinquit, quæ fluit, & tranſit, & penè antequam veniat aufertur.* Ex noſtris rem luculentiùs verſat ſanctus Chryſoſtomus homil. 45. in Ioannem, vbi hæc habet: *Quænam ſecularium quaſo voluptatum vtilitas? Hodie ſunt, cras elabuntur; hodie flos pulcherrimus, cras aridus puluis: hodie ignis ardens, cras cinis extinctus; ſpiritalia tamen perpetuo clara floridaque, & in dies ſplendidiora permanent.*

Flori caduco ſimilis voluptas. Clem. Alex.

Flos, iſque citò periturus voluptas terrena eſt; ſcitè, vt monuerit Clemens Alexandrinus adhort. ad Gent. *Voluptates, & delicias tanquam caducum, & breuem florem relinque vento, & igni.*

Celeriter diſperire voluptates ſcriptione, quæ in aqua fit exemplo explicatur. Elias Schol.

Citò terrenas voluptates diſperire, abireque in nihilum ſcriptionis exemplo, quæ in aqua fit, eleganter explicat Elias Scholiaſtes ſancti Gregorij Nazianzeni in orat. 10. his verbis: *Vt qui in aqua ſcribunt, ſcriptionem quidem per manum operantur, litterarum notas in liquido elemento fingentes; verùm nulla nota in figura remanet: eodem modo voluptuarium omne ſtudium, & actio in iis, quæ fiunt, extinguitur; ſimul enim atque actio finem habuit, voluptas quoque deleta eſt, nec quicquam poſtea reſeruatur.*

Alatæ voluptates terrenæ aliò auolant cùm aduenisse exiſtimantur. S. Chryſ.

Alas terrenæ voluptates habent, ſtatim ac aduenerint aliò auolant, diu apud ſuos amatores manere neſciunt; hinc illa ſancti Chryſoſtomi verba homil. 27. in Ioannem: *Quid vilius, quid abiectius humana voluptate, quæ ſimul aduenit, & auolat, langueſcit, fugitque antequam comprehendatur.*

712. *Horariæ voluptates momentaneæ ſeculi dulcedines.* S. Bern.

Proh hominum amentiam, horarias voluptates amant, quibus ad pœnarum æternitatem ſternunt ſibi viam. quid eſt decipere ſi hoc non eſt; hinc illud de illis ſancti Bernardi in ſententiis; *In delitiis, & voluptatibus enutrientes corpora, & corda ſua, poſt dulcedines momentaneas, & horarias ſuauitates ad ſempiternas amaritudines deferuntur.*

Fugiendæ voluptates, quæ fugiunt, & maximè iis, qui alios regunt.

Fugiendæ ergo voluptates, quæ ita celeriter fugiunt, & abeundum ab illis delìciis quæ citiſſimè abeunt, & citò finiunt, atque adeò breues ſunt vt veræ non ſint; omni fugiendæ ſæculi illecebræ ſunt, ſed maximè illis, qui alios regunt, non enim decet diuitiarum libidini ſubiici, qui ſuper homines dignitate ſunt; aliorum rector liberatórque futurus à voluptatum blanditiis eximere ſe debet. iuit in exemplum Moſes, de quo ita ſcribit ſanctus Ambroſius lib. 1. Hexaëm. cap. 2. *Priuſquam ad populi liberandi munus vocaretur, voluptati ſeſe eripuit;* regiæ domus delicias fugiens, inque ſolitudinem ſe recipiens, ægrè alios liberare à ſeruitute poteſt, qui voluptatis mancipium eſt, deliciarum ſeruus, quod in eos optimè quadrat, qui liberandis hominibus a Diaboli ſeruitute deſtinantur.

S. Ambr.

EXCVRSVS CXVIII.

Delitiæ ac voluptates terrenæ, ſcelerum parturiunt monſtra.

Steriles *in bono voluptates.*
Voluptas malitiæ eſca.
Peccatorum laqueos *voluptatis terra tegit Diabolus, vt homines capiat.*
Voluptas fornax *ſcelerum, philtrum improbitatis.*
Ex deliciis iniquitates *prodeunt.*
Voluptates tanquam catenæ *ſuos ligant.*
Scelerum mater *voluptas.*
Perſuaſu alicui voluptas immane quodlibet ſcelus *illi perſuadet.*

713. *Steriles in bono voluptates.* Gen. 40.

STerilis voluptas eſt, ſterilémque mentem reddit quam poſſidet, vt nihil edere queat, nihil proficui parturire; non caſu accidit, vt Regis Pharaonis pincerna, & piſtor Eunuchi eſſent, Geneſ. 40. hac quippe re rectè innuebatur ſteriles eſſe, & Eunuchos, qui voluptatibus præſident, deliciiſque parandis præficiuntur. De Eunucho, qui apud Pharaonem præfectus coquorum erat, ita philoſophatur Philo lib. 2. Allegoriarum: *Eunuchus iſte, & coquorum præfectus, videlicet mens, quæ non ſimplicibus tantum, ſed etiam ſuperfluis vtitur voluptatibus, Eunuchus vocatur, ſterilis ſapientia, cùm ſit Eunuchus non alterius, quam diſſipatoris bonorum Pharaonis.* Sterilis reuera eſt, qui gulæ famulatur, ac ventri, qui delicias, ac voluptates parat. Philo.

Sed quæ in bono ſterilis voluptas, in malo fœcunda maximè eſt, malorum liberalis voluptas eſt, & peccatis gignendis nata; apud Antonium in Meliſſa ad omnem malitiam eſca voluptas vocatur; ait enim: *Voluptas veluti quædam eſca ad omnem malitiam delicatioribus animis obiecta facilè ad hamum perditionis eos allicit;* ſanctus Chryſoſtomus homil. 15. ad populum ait: peccata Diaboli arte voluptatibus operta, ſicut & laquei terra teguntur; vt ſcitè monuerit, *Multa tibi opus eſt conſideratione, & diligenti ſcrutatione. ſicut enim pueri terræ laqueos, ſic Diabolus vitæ voluptatibus peccata circumtexit; ſed agnoſce perſcrutans diligenter.* vbi igitur voluptatis apparet facies, ibi peccati timendum eſt virus; bene ille de malis voluptatis; bene de illa dixit, quia dixit malè, dum ait: *Voluptas fornax ſcelerum, fodina nequitiæ, aluens vitiorum,* PHILTRVM IMPROBITATIS.

Voluptas fornax ſcelerū, philtrum improbitatis.

714. *Ex deliciis iniquitates prodeunt.* Pſal. 72.

Tegit voluptas peccatum, tegunt delitiæ culparum ſordes, ne earum fœditas videatur; ſed priùs pariunt, quæ poſtea tegunt; hinc illud Prophetæ Regij Pſalm. 72. *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum;* ſignatè *ex adipe,* ex deliciis ſcilicet, & voluptatibus, quæ iniquitates fœcundiſſimè pariunt; explicatè Euthymius hic, *Per adipem,* inquit, *delicias eorum intelligit, dicens, quod tanta eorum iniquitas ex multis prouenit deliciis;* adeò vt ibi multarum iniquitatum copia ſit, vbi mens deliciis innatat, terrenis voluptatibus irretitur. Euthym.

Parturiunt voluptates, parturiunt delitiæ, & ingeri

Voluptates tanquam ca[...]

tena ſuos ligant.

ingentem peccatorum ... edunt in eius mente, in qua poſt ... ne ... contenta ſcelera peperiſſe, etiam catenæ munus obeunt, ne facilè nata à voluptate crimina, à voluptuoſis relinquantur, quod tetigit ſanctus Nilus inſtitut. ad Monachos, in hæc verba: *Vt ferum in plagas incurrens haud facilè poteſt ex illis effugere: ſic qui in mundo cupiditatibus indulget, difficile poteſt ſe è peccati laqueis explicare. praua enim cupiditates catenæ ſunt indiſſolubiles.*

S. Nilus.

Scelerum mater voluptas. S. Marc. Ere.

Scelerum matrem ſi quis voluptatem dixerit, non aberrabit; hinc illud ſancti Marci Eremitæ de lege ſpirituali; *Sicut virtutes laboribus, ſic etiam vitia voluptatibus procreari conſueuerunt:* magnam à voluptatis matre ſobolem expecta, niſi coërceatur.

Perſuaſa alicui voluptas immane quodlibet ſcelus illi perſuadet. S. Cyrill. Al.

Nullum adeò immane flagitium eſt, quod ſuis amatoribus voluptas non perſuadeat, omni eloquentia maior tacitus blandientis voluptatis ſermo eſt: perſuaſa alicui voluptas ſcelus omne voluptuoſo perſuadet, vt verus fuerit ſanctus Cyrillus Alexandrinus lib. de adorat. ad Pallad. *Illi quibus voluptas perſuaſa eſt, procliues in quoduis abſonum flagitium prolabuntur*, & contra alienus à voluptatibus, non facilè ſe in immania ſcelera trahi ſinet.

EXCVRSVS CXIX.

Terrenarum voluptatum dulcedo amara eſt, ſpinoſa delitiarum mollities; mordent dum blandiuntur.

In amaritudinem *voluptates deſinunt.*
Quàm magna amarities *ſequatur voluptates.*
Voluptas æterni vermis *nutrix.*
In fel *deſinit voluptatis mel.*
Amaritudo *in ipſa voluptate eſt, quam non ſentiunt plerique, quia ebrÿ.*
Spinæ *cum voluptatibus cohærent.*
Vepres *carnalium cogitationum.*
Mordent *delicia licet blanda videantur.*
Serpenti *mordenti ſimiles voluptates*
Captæ delicia nos capiunt *tanquam feræ.*
Voluptatis fera *cauenda*

715. *In amaritudinem voluptates deſinunt.* S. Baſil.

TErrenarum voluptatum nucleus, ac medulla amarities eſt; dulcis voluptas terrena videatur, non diu eſſe poteſt, ſtatim deſinit in amarorem; hæc ſi quis altè cogitet, voluptatum amor abſcedet. Probè ſpectus Baſilius homil. in illud, *Attende tibi ipſi*, vbi ita ſcribit: *ſi attenderis tibi ipſi, & memor fueris, quòd præſens hæc iucunditas tibi ad amarum finem deueniet, ſtatim fugata voluptates abibunt*; non abeunt, quia à mente iſta abit cogitatio.

Quàm magna amarities ſequatur voluptates. S. August.

Quam magna, quam diuturna ſequatur voluptatis delectationes, quæ terrenas amarities, habes his verbis ſanctus Auguſtinus ſerm. 7. de tempore: *Quod putatur dulce modo ſatis eſſe in breuitate temporum, quam amaritudine erit in ignem æternum, quàm grauis & perpetua pœna punienda erit breuitas delectationis*. & ſanctus Baſilius homil. in exhortat. ad Baptiſmum *Voluptas nutrix eſt æterni vermis, quæ ad tempus delinit quidem ipſa fruentem, verùm poſteà*

Voluptas æterni vermis nutrix. S. Baſil.

felle amariores retributiones facit. Vides in fel deſinere, quæ primo ſua facie mel videbatur? Hoc idem monet ſanctus Ambroſius ſerm. 25. *Fauus*, inquit, *quidam mundi eſt voluptas, ſed nouiſſima amariora ſunt felle.*

In fel deſinit voluptatis mel S. Ambr.

Hinc eſt vt mel à ſacrificiis diuina lex ablegauerit, vt ſcilicet tectè doceremur fugiendam voluptatem, quæ licet externa ſui ſpecie mellis præſeferat dulcedinem, in fel tamen finit amarum; quò ſpectabat ſanctus Cyrillus Alexandrinus homil. . de feſtis Paſchalibus, in hæc verba: *Mellis præterea oblationem abnuit, voluptatis enim hoc quoque ſymbolum eſt. Dulcis ſiquidem videtur eſſe adiuncta vnicuique peccato voluptas, ſed exitum bile amariorem ſortitur.*

S. Cyrill. Al.

Parum eſt amaritiem à voluptate eſſe, non ſolùm ab ipſa eſt, ſed & cum ipſa, adhuc cum felle eſt grauida, & abſynthij amaritudine delibuta; nulla tam pura voluptas, quam amaritudo non inficiat. Plerique mortalium teſtes ſunt à voluptate, amaritudinem eſſe, plerique nunc apud inferos experiuntur, ad æternæ damnationis fel voluptatem trahere, pauciſſimi verò ſunt, qui amaras voluptates fateantur, dum voluptatibus fruuntur; cur ita? An quia amaritudine ipſa velut abſynthio inebriati, non ſentiunt quod patiuntur? quid ſi huc flectatur illud Thren. 3. 15. *Inebriauit me abſynthio.* Certè huc flexit ſanctus Gregorius Magnus lib. 20. moral. cap. 16. vbi expendens hæc Iobi verba ait. *Qui abſynthio inebriatur, & hoc quod ſumpſit amarum eſt, & tamen non intelligit eandem amaritudinem, qua repletur; humanum igitur genus, per voluptates ſpontaneas tribulationibus traditum abſynthio ebrium, quia & amara ſunt, quæ pro huius vita amore tolerat, & tamen eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis, quaſi inſenſibilitate ebrietatis ignorat.* niſi ebrij mortales eſſent, hanc amaritudinem ſentirent.

716. *Amaritudo in ipſa voluptate eſt, quam non ſentiunt plerique, quia ebrÿ.*

Thren 3. 15. S. Greg.

Præterea deliciarum terrenarum mollities ſpinis ſcatet, mentem dum mulcent pungunt; molles voluptates videantur, ſpinas tamen generant, vepres, ſpinaſque producunt; ferax ſpinarum campus voluptatis eſt, voluit hoc ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. . epiſt. 220. dum ait; *Nemo Chriſti aruum ſulcat ſpinarum feracem voluptatem amplexus.* Placent ſpinæ? voluptas ametur; diſplicent? repudietur; ſpinas à voluptatibus non facilè quis abiungat.

Spinæ cum voluptatibus cohærent. S. Iſid. Peluſ.

Spinæ roſis commiſcentur itidem, & deliciis, ac voluptatibus, nemo tam fatuus vt roſarum venuſtate decipiatur, ſpinas timeat, roſas decerpturus; idem præſtet, qui delicias amat, voluptates quærit: delicias amantium illa vox eſt; *Coronemus nos roſis antequam marceſcant*, Sap. 2. v. 8. Vides voluptatiorum fatuitatem? ex roſis parare ſibi coronas volunt, ſpinas non cogitantes; ſpinarum tamen aculeos ſenſuri. Premit eos eleganter ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 51. *Lenia videbantur iam dudum loqui; Coronemus nos roſis antequam marceſcant; quid delicatius, quid lenius? ſperares de hac lenitate cruces, gladios? Noli mirari, lenes ſunt, & radices ſpinarum. ſi quis eas contrectet, non pungitur, ſed quo pungeris, inde naſcitur.* Etiam ex voluptatum & deliciarum mollitie ſpinæ naſcuntur, quibus pungaris, & crucieris. 717.

Sap. 2. 8.

S. Aug.

Vepres in carnalibus cogitationibus, quæ blandæ videntur, latere vidit ſanctus Gregorius in 1. Pſalmum Pœnitentialium, vbi ait. *Impediunt eam (animam) vepres carnalium cogitationum, detinent illam ſecularium illecebra voluptatum.*

Vepres carnalium cogitationum. S. Greg.

Quis crederet mordere delicias, quæ tam molles

Mordent de-

licia licèt blanda videantur.

les videntur,& vulnerare,quæ tam blandæ vulnerant tamen,& lacerant,& ſuo morſu ſectatorum mentem cruentant. Nullus Leo,vipera nulla,nullus ſcorpio adeò noxius,quam noxiæ deliciæ ſunt.

S. Chryſ.

Præclare ſanctus Chryſoſtomus orat. 6. de Prouidentia Dei; *Beſtiæ, inquit quædam difficiles, & intractabiles deliciæ ſunt: neque ſcorpius, aut vipera in viſceribus noſtris inhæreſcens, ita perpetuò nos vexat, vt hæc deliciarum cupiditas, omnia euertit, atque conſumit. Beſtiæ enim illæ corpori tantùm inſidiantur, hæc ſicubi ſe collocauerit, corpus vna cum anima etiam vaſtat.* Quis tam fatuus, vt velit ſinu ſuo has feras excipere, & deliciarum corporearum ſcorpiones viperaſque fouere?

Serpenti mordenti ſimiles voluptates. Philo.

718. Serpens Philoni voluptatis figura eſt, multas quidem ob cauſas, ſed præcipue, vt ille ait lib. de mundi opificio; *quia venenum geſtat in dentibus, quo ſolet morſos tollere, quibus omnino malis obnoxius eſt, homo voluptati deditus.* Mordet ergo voluptas, quæ blandiri videtur, perimit dum mulcet.

Capta delicijs nos capiunt æquam feræ. Seneca.

Mordere ferarum more, & capere dum capiuntur voluptates, etiam Seneca monuit, cuius ſunt illa verba de vita beata cap. 14. *Vt feras cum labore, periculóque venamur, & captarum quoque illarum ſæpe ſollicita poſſeſſio eſt, ſæpe enim laniant dominos; ita habentes magnas voluptates in magnum malum euaſere, captǽque cepere.*

Voluptatis fera cauenda. S. Greg. Nyſſ.

Cauenda hæc fera, fugienda voluptas, ne dum blanditur mordeat. Peritè ſanctus Gregorius Nyſſenus in cap. 2. Eccleſiaſtæ; *Tanquam feræ alicui ad meos ſenſus adrepenti voluptati ſtatim reſiſtebat; & aduerſabar, dicens: Quid facis? quid naturæ virtutem effœminas? cur animi robur emollis? cur animæ vires eneruas? cur affers interitum rationi? cur impurarum cogitationum ſerenitatis puritati caligine tua immittis tenebras?* Tanta vna voluptas damna ſecum affert, infértque amatori ſuo, ſuo ſectatori.

ADAGIVM DCCCXVIII.

Arentis ingenij guttis Oceani fluenta prouocare.

SI indoctior aliquis, & ad dicendum infans, doctiſſimum quempiam, eloquentiſſimúmque prouocet, & cùm in eo in arenam deſcendere præſumat, tunc locus huic prouerbio erit; hinc illud Ennodij lib. 2. epiſt. 7. *Nos ab ſcholarum gymnaſiis ſequeſtrati* ARENTIS INGENII GVTTIS QVÆDAM OCEANI FLVENTA PROVOCAMVS. quod ad alios quoque in rebus altis imparibus, & diſſimilibus traduci facilè poterit.

ADAGIVM DCCCXIX.

Cotyla vaſtum Nilum metiri.

REm impoſſibilem, & ſupra laborantis vires hoc prouerbium ſignificat. Philotheus Patriarcha ſanctorum Baſilij, Gregorij Nazianzeni, & Chryſoſtomi ſcripta commendans orat. quam in eorum laudem habuit, ita ſcribit: *Quorum nunc multitudinem ſupra elegantiam, nunc elegantiam ſupra multitudinem, imo vero vtrumque ſemper admirere; hæc & iſtinſmodi non ſolùm pro dignitate laudare, ſed nec particulatim ſaltem enarrare, & deſcribere, vtcumque poterit, niſi* COTYLA VASTVM NILVM METIRI *aut Euphratem exhaurire velit.*

ADAGIVM DCCCXX.

Ignorat, quæ ſit ſua ipſius dextera, quæ ſiniſtra.

PRouerbialis hyperbole de eo, qui ſumma 719.
laborat ignorantia, nullam ſcientiam callet, quin nec illa ſcit, quæ norunt & illi, qui nondum, vt dicitur, ære lauantur. Sanctus Ephræmus Syrus tract. ad correctionem eorum, qui vitioſè viuunt, ita loquitur: *Sæpe, qui ante renuntiationem domi ſui opifex fuerat,* IGNORABATQVE *prius,* QVÆ IPSIVS ESSET DEXTERA, QVÆVE SINISTRA, *in monaſterio litterarum ſtudioſus, & interpres, Doctorque incedit.*

ADAGIVM DCCCXXI.

Ita bene ſtat latro ſuper furcam, ſicut Sacerdos bene paratus ad Altare.

VVlgo hoc tanquam prouerbium iactari ſolitum refert ex noſtris Bernardinus de Buſtis ſerm. 23. dum ait: *Dici ſolet, quod* ITA BENE STAT LATRO SVPER FVRCAM, SICVT SACERDOS BENE PARATVS AD ALTARE; quod illuſtrat illis ſancti Auguſtini verbis cap. 11. Enchir. *Malum bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, eminentiùs commendat bona, vt magis placeant.* Hac adagiali ſententia vti poterimus, quoties iuſtè in eos ſæuitur, qui iniuſta commiſerunt.

ADAGIVM DCCCXXII.

Vox eius, vox Iacob, manus autem manus Eſau.

LOcus huic prouerbio erit cùm quis bene loquitur, ſed non benè operatur, & manibus linguæ aduerſatur, opere ſermoni; huc flexit Petrus Bleſenſis epiſt. 141. *Bene eis loquitur, ſed & voce nullum ſequitur opus, quia* VOX EIVS VOX IACOB, MANVS AVTEM MANVS ESAV, *leuiùſque profectò extorqueres clauam de manu Herculis, quam denarium de manu ipſius.*

Torquetur & in eos, qui vtilia, & ſalutaria aliis prædicant, quæ ipſi re ipſa repudiant, omnium vitiorum generibus ſe inuoluentes. Audiendus idem auctor, qui cantilenam de luctu carnis, & ſpiritus ita canit:

Verbum ſalutis prædicant,
Et explicant monitis ſalutaribus
Quid agendum ſit omnibus,
Sed ESAV SVNT MANIBVS,
Et VOCE IACOB *indicant.*

Idem auctor ſerm. 41. in Synodo, paulo aliter rem verſat, ait enim: *Comede vt euangelizes, non euangelizas vt comedas. Si fueris exactor muneris, cùm acceſſeris ad Dominum Ieſum Chriſtum, poterit tibi dicere, Noli me tangere.* VOX TVA IACOB SONAT,

NAT, MANVS AVTEM TVÆ MANVS ESAV, *manus ſunt Briarei*, *non Presbyteri*.

Deſumptum porro prouerbium eſt ab . lo Geneſis vbi refertur Iacob adhibitis pellibus hædinis piloſi Eſau manus repræſentaſſe, cùm interim loquens Iacobi vocem vere emitteret, vt iure dixerit Iſaac cum tangens: *Vox quidem vox Iacob eſt, ſed manus, manus ſunt Eſau; & non cognouit eum, quia piloſæ manus ſimilitudinem maioris expreſſerant*, Gen. 27. v. 22. & 23. Cùm igitur quis alius voce, alius opere eſt, & manu, ſententiam iſtam non ſine adagiali ſaliua vſurpare poterimus, licèt hæc quoque a Martino Delrio prætermiſſa ſit in ſuis adagialibus ſacris.

EXCVRSVS CXX.

Lingua cum vita cohæreat, cohęreant cum ſermonibus mores.

Os & manus *inter ſe cohærere debent, & concordare.*

Verborum, & vitæ *nexus commendatur.*

Linguæ manus *tributa vt loquendo operationis recordaremur.*

Oris *nexus*, & operum *cithara ſimilitudine probatur.*

Doctrina docentis moribus animanda.

Quod anima *corporis, hoc* vita *doctrina.*

Cognitionis comes opus *ſit.*

Facta dictis *copulanda.*

Sapiens doctrinæ ſemina operum fructibus *reddere multiplicata debet.*

Doctores, qui benè loquuntur, & malè viuunt, cribro *pollinario comparati.*

Ineptus veritatis Prædicator, qui ea non præſtat, *quæ aliàs docet.*

720. EXercuit non ſemel calamum hoc argumentum, ſed quia res ſemper vtilis, ſemper neceſſaria, ſemper ſalutaris eſt, poteſt non ſemel lectori auribus opportune obiici; hic obiicienda expiscata adagialis ſententia ſuo veluti iure exigit; ſed ad rem.

Os, & manus inter ſe cohærere debent, & concordare.

S. Hier.

Reſpondere ſermoni vita debet, ne aliud loquamur, aliud operemur; ſcite ſanctus Hieronymus epiſt. quæ eſt ad Nepotianum, vbi ait: *Non confundant opera tua ſermonem tuum, ne cùm in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat: Cur ergo hæc quæ dicis ipſe non facis? Delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de ieiuniis diſputat. Accuſare auaritiam & latro poteſt: Sacerdotis Chriſti, os, mens, manúſque concordent.*

Verborum, & vitæ nexus commendatur.

Hebr.

Nicol.

S. Iſid Peluſ.

S. Proſper.

Scitum eſt in hac re ſapientum Hebræorum dictum, נאין הדברים היוצאים מפי עושיהן: *Pulchra ſunt verba, quæ ex ore ſapientium ea.* Ex noſtris Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 9. *Scio illum eſſe beatum, cui pulchro ſermone vita ſit pulchrior*; & ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 148. *Si ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, rectè viuamus*, & ſanctus Proſper lib. Epig. num. 7.

Non prodeſt cuiquam ſolis bona dicere verbis,
Ni pia mens habeat, quod bene lingua ſonat.
Nam ſcribi [illegible] & viuere prauè
Damnat [illegible] malum regula iuſtitiæ.

S. Chryſ.

Hac eadem [illegible] Chryſoſtomus lib. 1. de compunctione cordis in calce: *Grandis condemnatio eſt, ſermonem quidem ſuum componenti, vitam verò ſuam, atque operam negligenti*, & ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 265. *Conſulendum eſt dicturo, vt non verbis tantum, ſed re ipſa perſuadeat auditoribus; omnis enim oratio opere deſtituta non tantum inane quid & euanidum eſt, ſed etiam opprobrium adfert, potiſſimum dicendi a quo profertur.* De verborum operúmque nexu ſic idem ſanctus Pater loquitur lib. 1. epiſt. 46. *Actiones ſermonibus haud indigent; illa enim apparent: ſermones autem potius vt in actiones vertantur, opus habent, & quidem ipſi ſi cum honeſtate, & grauitate coniuncti ſint. Quamobrem ſi tibi cordi eſt, vtrinque celebrari da operam, vt & ſermonem ad actionem, & actionem ad ſermonem adiungas.*

S. Iſid. Peluſ.

Quidni manus linguæ tribuat Salomon Prou. 18. *Mors*, inquit, *& vita in manibus linguæ*; vere lingua manus non habet, habere tamen videtur, cùm quod lingua loquitur, manus operatur, & verba in opera vertuntur, vbi Carenſis hic, *Mors, & vita in manibus linguæ, ideſt, in operatione ſermonis*; illius lingua manibus eſt deſtituta, qui opera complenda loquitur, ſed loquitur tantùm. 721.

Lingua manus tributa vt loquendo operationis recordaremur.

Prou. 18.

Vgo Card.

Oris nexus, & operum cithara ſimilitudine probatur.

S. Chryſ.

Citharam pulſantis ſimilitudine hunc manus, & oris nexum, verborum, & operum cohærentiam ſic explicabat ſanctus Chryſoſtomus homil. de decem mil. debit. *Non ſatis eſt ſi diuina verba percenſeas, niſi ea quoque rebus præſtes, & quemadmodum cithara neruos attingit artifex, attingit quoque & imperitus; verum ita vt iſte auditorem vexet, ille voluptatibus, & oblectatione ducat, atque vtrobique eiuſdem generis digiti & iidem nerui, ſcilicet, ſed non adeſt eadem peritia. Ita quoque in ſacris Scripturis, multi adeiuntur diuina verba, ſed non omnes lucrum inde faciunt, aut fructum referunt, in cauſa quod non eo modo, vt iam dictum eſt, adeant, neque cum artificio citharam pulſent, quod enim in re citharœdica ars, hoc ipſum in Dei legibus operum exhibitio.*

Doctrina docentis moribus animanda.

1. Tim. 4.

Primaſius.

Firmanda doctrina exemplo eſt, & moribus docentis animanda; ait Paulus ad Timotheum ſcribens epiſt. 1. cap. 4. *Attende tibi & doctrinæ.* Sternit docentis vitam, vt ſuper illam, tanquam ſuper fundamentum doctrinæ ædificium erigeretur; *Primò tibi*, inquit hic Primaſius, *deinde doctrinæ, vtrobique ſollicitus, vt & per vitam calues, & illos doctrina exemplo firmata.*

Quod anima corporis, hoc vita doctrina.

S. Ephræm

Quod anima corpori eſt, hoc eſt doctrinæ vita, cognitio, operatio, vt cadauerosa illa ſcientia ſit, quæ operationis anima caret; actionis ſpiritu deſtituta eſt; ſuccinit ſanctus Ephræmus Syrus de imit. prouerb. *Sicut*, inquit, *corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita quoque cognitio abſque operatione otioſa, atque ſupernacanea*; ſuóque decore vidua ſua pulchritudine, ſua venuſtate, ſua vita, animare doctrinam qui vult, opus, optat, cognitioni doctrinæ actionem copulet.

Cognitionis comes opus ſit.

B. Proſper.

Cognitionis comes opus ſit; præſtanda nobis ſunt, quæ didicimus, malè ſapit, qui aliis tantùm ſapit; ſcitè ſanctus Proſper in epigram.

Scripturam Domini plenè videat omne profundum
Implet qui factis cognita verba piis.
Nam nimis aſcenſu doctrinæ deuius errat,
Si, curauit ſcire, fugit facere.

Facta dictis copulanda monebat Philo lib. de præmiis, & pœnis, in hunc modum *Quis niſi natura malignus, & inuidus non fateatur, hoc ſolum genus pollere ſcientia, ſapientiáque, cui datum eſt diuina mandata, non incaſſum accepta, ſi is actionibus exequi, & cum laudandis dictis paria facta coniungere*; hæc Philo, digna quæ menti firmiter inhæreant. Ex noſtris ſic ille Beatus Alcuinus in Poemate n. 179. 722.

Facta dictis copulanda.

Philo.

B. Alcuinus.

Doctor erit magnus, factis qui quod docet implet.

Citra

Sapiens doctrina ſemina operum fructibus reddere multiplicata debet.
S. Ambr.

Terræ ſapiens ſimilis eſſe debet, vt doctrinæ ſemina operum fructibus reddat multiplicata, ne audiat infœcundus; huc flecti poteſt illud ſancti Ambroſij lib. 1. officiorum cap. 30. *Sicut*, inquit, *agricultura, ergo etiam ſapiens, vt tanquam fœnerata ſibi maiore menſura ſemina ſuſcepta reſtituat: terra ergo aut ſpontaneos fructus germinat, aut creditos vberiore cumulo refundit, ac reddit: vtrumque debes quodam hereditario vſu parentis, ne relinquaris ſicut infœcundus ager*; quam abit ab hac fœcunditate, qui nec ea reddit, quæ recepit, & pauciura emittit, quam exceperit.

Doctores, qui bene loquuntur, & male viuūt cribro pollinario cōparati.

Doctores, qui vtilia alios edocent, noxia ipſi eligunt, dum faciunt, ad puritatem alios inhortantur, impuri ipſi, innocentiæ prædicatores ſunt, ipſi nocentes cribro pollinario comparari poſſunt, furfures ſibi ſeruant, aliis farinam exhibent; hi tædæ ſunt, quæ ſe ipſam conſumit vt aliis luceat.

Ineptus veritatis prædicator qui non præſtat quæ alios docet.
Luc. 16.
S. August.

Ineptus veritatis teſtis eſſe videtur, indignus prædicandæ veritatis miniſter, qui opere non præſtiterit quod alios docturus, dicturus aliis eſt; vel diues in flammis poſitus, hoc nouit, dum Lazarum ad fratres ſuos prædicatorem mitti poſtulauit, non poſtulauit vt ipſe mitteretur, Luc. 16. Acutè ſanctus Auguſtinus lib. 2. ſuper Euang. quæſt. 38. *Quod verò Lazarum petis mitti ad fratres ſuos*, SENSIT SE VTIQVE INDIGNVM, QVI TESTIMONIVM PERHIBEAT VERITATI, *& quia non impetrauerat paululum ſe refrigerari, multo minus credit relaxari ſe poſſe ab inferis ad prædicationem veritatis*. Diuite hoc epulone minus ſapiunt, qui idoneos ſe veritatis teſtes putant, vitæ veritatis hoſtes, quam prædicant.

ADAGIVM DCCCCXXIII.

De cœlo in cœnum.
De cœlo in terram.

723. FOEdiſſimus, & perfectæ vitæ culmine in vitiorum ſeruitutem ſpurcitie refectam lapſus hoc adagiu poterit circunſcribi, circunſcripſit S. Bernardus ſerm. 63. in Cantica: *Præcurritur*, inquit, *ille temerarius, ille pudendus, ille turpiſſimus, plenus ille ignominia, & confuſione ſaltus de excelſo in abyſſum, de pauimento in ſterquilinium, de ſolio in cloacam*, DE COELO IN COENVM, *de clauſtro in ſeculum*. Tertullianus lib. de ſpectaculis cap. 25. *Quale eſt enim*, inquit, *de Eccleſia Dei in Diaboli Eccleſiam tendere*, DE COELO, *quod aiunt*, IN COENVM? Cùm ab honeſtiſſimis ſtudiis ad flagitia quis deflectit, hanc parœmiam vſurpabimus.

De cœlo in terram cadit, qui a terrenis abiunctus, & cœleſtibus hærens mente mutata incipit terram ſapere, terrenis inhiare, immoti perituris; ad hunc ſenſum aiebat & Beatus Ælredus ſer. 10. *Quid dicam fratres? vbi ſumus? Nunquid ibi, vbi quondam Antonius? Macharius? Hilarion? nunquid non potius* DE COELO *in terram cecidimus, qui nihil ferè præter terram ſapimus, terram amantes, terram cogitantes, de terra loquentes contentioſi, queruloſi, inuicem mordentes, & comedentes, & detrahentes alterutrum.*

ADAGIVM DCCCCXXIV.

Pharaonis iugum.

DE intolerabili, grauiſſimáque ſeruitute, qua nullus ferenda par ſit, quàm acriter Pharao Hebraicum populum torſerit, & afflixerit, ſatis ex diuina Scriptura conſtat. Vtemur in quacumque calamitate ac ſeruitute, qua quis ſuperioris alicuius tyrannica impietate prematur. Sanctus Bernardus ſerm. 8. ſuper Pſalmum, *Qui habitat*, vitiorum ſeruitutem, & iugum flectit dum ait: *Conſiderate attentius dilectiſſimi, & animaduertite, in quanam poteſtate euaſeritis Pharaonis intolerabile iugum, vt iam membra veſtra non ſint arma iniquitatis peccato, nec regnat vltra in mortalibus corporibus veſtris.*

EXCVRSVS CXXI.

Mundi iugo excuſſo ſubdendum Chriſti iugo collum.

Durum voluptatum *iugum.*
Domini *iugo ſe quiſque ſubiiciat.*
Quàm ſuaue *Chriſti iugum*
Candorem *iugum Chriſti conciliat.*
Quàm ſuaue *Chriſti iugum.*
Iugum Chriſti eos euehit *à quibus portatur.*
Sponte iugum tollendum vt ſit ſuaue.

724.
Durum voluptatum iugum.

QVis crederet iugum ſuſtinere illud durum, ac graue, qui terrenis voluptatibus diffluit, corporeis deliciis madet: ita eſt, recte ſentienti iugum ſunt, graues, duræ, intolerabiles, inſuaues; leues videantur voluptates, non ſunt leues, ſed oneroſæ; ſuaues videantur, non ſunt; ſi recte eas inſpicias, durum iugum eſſe deprehendes, à quo ſtudebis eximi. Pulchre Prudentius καθημ. Hym. 7.

Prud.

Qui corpus iſtud molle naturaliter
Lapsúmque laxo voluptatum IVGO
Virtutis arcta lege fecit liberum.

Domini iugo ſe quiſque ſubiiciat.
S. Proſper.

Qui ſapit, ab hoc iugo ſe eximet, & Domini ſe iugo ſubiiciet, quod leue, quod ſuaue; monebat iſtuc ſanctus Proſper in epigram. n. 42. vbi ait:

Deficiant potius vana oblectamina mundi,
Subdantúrque pio colla domanda iugo.

S. Paulinus.

Et ſanctus Paulinus epiſt. ad Romanianum, quę eſt 36. inter illas, quas ſcripſit ſanctus Auguſtinus:

Quare age rumpe moras, & vincla tenacia ſecli;
Nec metuas placidi mite iugum Domini.

Venāt. Fort.

Ad iugum ceruicem Domino obſequio ſubdendum docebat Venantius Fortunatus lib. 8. & leue reddi quidquid amore fertur:

Seruitio Domini ſubdenda eſt ad iuga ceruix;
Nec graue, ſed leue ſit quidquid amore feres.

725.
Quàm ſuaue Chriſti iugū.
Guilhel.

Quàm ſuaue, quàm dignum quòd ametur Chriſti iugum, ſic innuebat Guilhelmus Abbas in meditationibus, dum diceret: *Ego manum imponentis adoro, iugum deoſculor, onus amplector, & multum mihi ſuaue eſt ſub eo deſudare. Multi enim, & multo tempore poſſederunt me domini abſque te, quorum iugum non eſt ſuaue, nec onus leue. Tui iuris eſſe cupio, tuum iugum recognoſco, & onus leue, quod ſubleuat, non premit.*

Candorē iugum Chriſti conciliat.
Cant. 7.
Theod.

Candorem ſibi ille conciliat, & venuſtatem, qui Chriſti iugum fert; ſponſæ dicitur Cant. 7. *Collum tuum ſicut turris eburnea.* nimirum vt ſtatim ſciremus candorem illi affricaſſe ſponſi ſui iugum. Pulchrè Theodoretus ſic: *Collum tuum ſicut turris eburnea: Remotum enim eſt*, inquit, *à nigredine, & iugum meum ſuſcipiens factum eſt candidum*, nigredinem affricat mundi iugum ab omni munditia alienum, alienum ab omni puritate, vt mundus nunquam ſit, qui mundi iugo collum ſubiicit.

726. *Quàm ſuaue Christi iugũ. Guilhei.*

De ſuaui Chriſti iugo ita ſentit, ita loquitur Guilhelmus Abbas in medit. Chriſtum ſuum alloquens: *Iugum quidem tuum ſuaue, & onus leue impoſuiſti mihi, at cum oſtendis mihi ſeruitutis tuæ diſtantiam, & ſeruitutis ſæculi, blande, & leniter me interrogas, vtrum melius ſit ſeruire tibi Deo viuenti, an diis alienis. Ego manum imponentis adoro, iugum deoſculor, onus amplector, & multum mihi ſuaue eſt ſub eo deſudare. Multi enim, & multo tempore poſſederunt me domini abſque te, quorum* IVGVM *non eſt ſuaue, nec onus leue. Tui iure eſſe cupio, tuum iugo recognoſco, & onus leue, quod ſubleuat, non premit.*

Iugum Chriſti eos euehit à quibus portatur. Matth. 11.

Chriſtus ipſe de ſuo iugo dicebat in Matth. 11. *iugum meum ſuaue*; nimirum quia ſuum ſuaue eſt, quodcumque iugum alterius durum, aſperum, & graue. S. Eucherius pro *ſuaue*, habet, *leue*; dicitur autem leue, quia non ad ima deprimit, vt iugum omne ſolet, ſed euehit in ſublime a quibus portatur. Bene ſanctus Paulinus epiſt. 4. IVGVM CHRISTI *leue eſt, quia ſeruientes Chriſto operamur bona, quibus pennati in altum proueh imur*; & in cœleſtia euolamus.

S. Paulinus.

Sponte iugum tollendum vt ſit ſuaue.

Porrò quod dixit Chriſtus, *Tollite iugum meum ſuper vos*; liberum obſequium quærit, non coactum, alioquin nec leue onus eſſet, nec iugum ſuaue, nec requies inueniretur, ſed labor. Præclare ſanctus Bernardus epiſt. 11. vbi huc ſpectans, ait: *Tollite, ait,* IVGVM MEVM, *ac ſi diceret; non impono inuitis, ſed vos tollite, ſi vultis; alioquin non requiem, ſed laborem inuenietis animabus veſtris*; requiem inuenit etiam ſub iugo, qui iugum ſponte tollit.

S. Bern.

ADAGIVM DCCCXXV.

Pharao noſter.

727. PHaraonis, qui Iudæorum populum afflixit, duritia abire in prouerbium potuit, vt Pharao dicatur durus, impius, iniquúſque, aut Princeps, aut iudex. ſanctus Paulinus epiſt. ad Macarium: *Depoſite*, inquit, *iam ſæpe apud iudicem Prouincialem ſuper hoc latrocinio querela, ſed* PHARAO NOSTER *indurauit cor ſuum*; quod porrigi ad quemcumque poterit, qui pari duritia, ſæuitia pari in alios ſæuiat inexorabiliſque ſit.

Durus more Pharaonis eſt, qui flecti Dei verbis, monitiſque non vult, qui ſcindi aduerſitatem malleis non poteſt. De ſe humiliter ſentiens Idiota de curſu vitæ tract. 1. cap. 12. quod opus nuperrimè in lucem emiſſum eſt, ita loquitur Deum alloquens; *Ego miſer, & ſceleratus more* PHARAONIS *tua præcepta ſpernens durior ſui effectus*. Quæ verba eo iuſtiùs nos emittere debemus, quo illo ſumus iniuſtiores.

EXCVRSVS CXXII.

Iuſtorum iniuria cauenda.

Dei populum nemo perſequatur.
Cauenda iuſtorum iniuria.
Iuſtorum bona venenata potio, *quæ in malorum viſceribus non decoquuntur.*
Etiam paruâ ſuorũ contumelia *Deus læditur.*
In Dei populum ſæuire *quàm noxium Pharaoni.*

728. *Dei populum nemo perſequatur.*

SÆuiit in Dei populum Pharao, ſed immunis à pœna nõ fuit eius ſæuities, defendit ſuos Deus; aquis ſepeliuit tantum perſequutorem, quæ merſio altè inclamat, ne aliquis Dei populum perſequatur, hoc exſculpebat S. Ambroſius in Pſalm. 118. oct. 17. *Pharao*, inquit, *cum populo ſuo fluctibus merſus mundanæ conuerſationis exemplum eſt, ne quis Dei populum perſequatur.*

S. Ambr.

Cauenda iuſtorum iniuria. Oleaſt.

Res & ad vnicum coërcenda, non eſt tutum in multos ſæuire, non eſt in paucos, non eſt in vnum. Oleaſter in cap. 14. Gen. expendens illud, quod Loth iuſto accidit, ait: *Admonet locus iſte, quàm ſit cauenda iuſtorum iniuria, quoniam propter vnicum iuſtum iſti coacti ſunt omnia, quæ detulerant, reſtituere.*

Iuſtorum bona venenata potio, quæ in malorum viſceribus non decoquuntur. Idẽ Oleaſt.

Adeò vt non iuſtos, & bonos tantùm Deus à malis tueatur, ſed & bonorum bona; quod ſcita, & appoſita ſimilitudine ſic idem auctor explicabat in Iſaiæ cap. 29. *Sunt*, inquit, *bona iuſtorum venenata potio, quæ non ſolùm hauſta non prodeſt, ſed omnia, quæ ſunt in viſceribus hominis commouet, & exire facit. Sic opes Sanctorum in ventre iniquorum non ſolùm non decoquuntur in viſceribus eorum, ſed opes, & ferè viſcera eorum ſecum trahunt, & vacuum vtluti ſomniantem relinquunt.*

Etiam paruâ ſuorum contumelia Deus læditur.

Qui ſibi, qui ſuis rebus conſulitum vult, in iuſtus non ſæuiat, nec iuſtorum bona diripiat. Ferunt Dei ſerui impiorum duritiem, ferunt perſequentium rabiem, & in hoc ſe Dei ſeruos produnt, quod illata illis a malis mala non fortiter tantùm, ſed libenter etiam ferunt; ſed iuſtorum patientia iniuſtorum culpam non minuit, ſed arguit, & auget; dabunt impij diriùs pœnas, quo ferociùs in innocentium vitam æquoque animo iniqua omnia patientium, fuerint debacchati.

Nemo Dei ſeruos ſpernat, nemo afficiat iniuria cùm in illis offenſam ſe Dei pietas affirmet; leuis licèt contumelia videatur illis illata, at non leue cenſeri debet, quo etiam Deus ipſe læditur. 729.

Rem grauiter vrget Saluianus lib. 8. de Gubern. Dei, in hæc verba: *Sacrilegij genus eſt Dei odiſſe cultores. ſicut enim ſi ſeruos noſtros quiſpiam cædat, nos in ſeruorum noſtrorum cædis iniuriam, & ſi à quoquam filius verberatur alienus, in ſupplicio filij pietas paterna torquetur: ita & cum ſeruus Dei a quoquam læditur, Maieſtas diuina violatur, dicente id ipſum ad Apoſtolos ſuos Domino: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Benigniſſimus, ac piiſſimus Dominus communem ſibi cum ſeruis ſuis, & honorem ſimul, & contumeliam facit, ne quis cum læderet Dei ſeruum hominem tantum a ſe lædi arbitraretur. Cùm abſque dubio iniuriis ſeruorum Dominicorum, Dei admiſceretur iniuria, teſtante id in ſuis Deo affectu indulgentiſſimo in hunc modum; quoniam, qui vos tangit, quaſi qui tangit pupillam oculi mei, ad exprimendam teneritudinem pietatis ſuæ tenerrimam partem humani corporis nominauit, vt apertiſſimè intelligeremus Deum tam parua Sanctorum ſuorum contumelia lædi, quàm parui verberis tactu humani viſus acies læderetur.*

Salu.

In Dei populum ſæuire quàm noxium Pharaoni. Sedul.

Meruit Pharao, vt illi cor induraretur, ne adeò magnis Dei ſignis molliretur, & ad pœnitentiam flecteretur; ſed quod præcipuè hanc indurationem meruit? quia peregrinos Iudæos dirè, ac durè in ſuo regno afflixit; ita Sedulius in cap. 9. epiſt. ad Romanos; *De Pharaone facilè reſpondemus prioribus meritis, quibus afflixit in Regno ſuo peregrinos, dignum effectum, cui obduretur cor, vt nec manifeſtiſſimis ſignis iubentis Dei cederet*; tanti piaculi res apud Deum eſt in hoſpites, in peregrinos ſæuire, in Dei populum debacchari.

ADAGIVM DCCCXXVI.

Annam referre.

730. QVæ diu, & ſumma religione, a ſanctitate vitam agit vidualem, *Annam referre* dicetur, de cuius diuturna, laudabilique viduitate Lucas loquitur cap. 2. Sanctus Hieronymus ad Ageruchiam ſcribens epiſt. 11 Metroniam ſic extulit; *Quarum fœminarum inia Metronia per quadraginta annos vidua perſeuerans* ANNAM *noſtis filiam Phanuelis de Euangelio* RETVLIT.

Porrò adeò ſanctitate inſignis Anna extitit, vt in Matrem Domini niſi virginitatis prærogatiua deſtituta fuiſſet, eligi potuiſſe à Spiritu ſancto aſſerat ſanctus Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouinianum cap. 18. his verbis: *Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium. Si non præfertur nuptiis virginitas, Spiritus ſanctus cur maritatam, cur viduam non elegit? Nam illo tempore erat Anna, filia Phanuelis de tribu Aſer inſignis pudicitia, & ſemper vacans orationibus & ieiuniis in templo Dei. Si conuerſatio tantum & bona opera, & ieiunia abſque virginitate, Spiritus ſancti ad ſe merentur aduentum, potuit & iſta mater eſſe Domini.*

ADAGIVM DCCCXXVII.

Agricola armis Goliath ſe induit.

LOcus huic prouerbio erit cùm quis operi, aut exercitio manum admouet, cui vires impares habet, cui ipſa omnino ineptus eſt. Feſtiuè Beatus Ægidius, cuius hoc dictum refertur: *Multi petunt monaſteria, ſed non præſtant ea, quæ monaſterium repoſcit inſtitutum, non abſurde comparandi* AGRICOLÆ GOLIATH SESE INDVENTI ARMATVRA, *ſed ea vti neſcienti.* Portigi & ad alios poterit, qui munus ſuſtinere nequeunt, quod ſuſtinendum arripuere.

ADAGIVM DCCCXXVIII.

Simia coram Deo.

731. QVadrabit in eos, qui tales non ſunt, quales extimo habitu, aut verborum ſono eſſe videntur, & ab illa ſanctitate longè diſtant, quàm Dominum oculis præſeferunt; quo pacto ſimia in multis homines æmulantur, licèt humana mente prædita minimè ſit, ſitque rationis omnino expers, licèt eius vmbram habere videatur. Richardus à ſancto Laurentio lib. 2. de laudibus Virginis particula 6. *Multi*, inquit, CORAM DEO SIMIÆ *ſunt, qui cantando, vel pſallendo Chriſtum non placant, ſed magis prouocant.*

ADAGIVM DCCCXXIX.

Lychnis contra Solis radios pugnare.

QVi ad pugnam quempiam prouocat, longè viribus, longè induſtria, longè peritia ſuperiorem, & ſi indoctus ingenij imbecillitate cum doctiſſimo in arenam deſcendere non veretur, is prouerbialiter, *lychnis contra Solis radios pugnare* dicetur; in hunc ſenſum aiebat Ennodius lib. 2. epiſt. *Non ad ſcholarum gymnaſia ſequeſtrati arentis ingenij guttis quaſi in Oceani fluenta prouocamur, quaſi* LYCHNIS CONTRA SOLIS RADIOS PVGNATVRI.

Nouarini Adagia SS. Patr.

ADAGIVM DCCCXXX.

Alicui coniungi, vt corpori vmbra.

IN res, perſonáſque quadrat, quæ ægrè ab inuicem abiungi poſſunt, ac ſeparari; ſancti Gregorij Nazianzeni hæc ſunt verba epiſt. ad Euſebium, quæ inter Baſilianas num. 29. recenſetur; *id illi coniunctum eſt veluti corpori vmbra*: vt dari corpus ſine vmbra poſſit, non tamen vmbra ſeparari poteſt à corpore, cuius eſt vmbra; poteſt & ad diſparitatem ſignificandam afferri, vt ſi quiſpiam ſe alicui poſtponat. in quem ſenſum locutus fuiſſe videtur idem ſanctus Pater epiſt. 19. vbi ait: *Nos autem* SEQVIMVR VELVTI VMBRÆ CORPORA, *vtpote parui.* 732.

ADAGIVM DCCCXXXI.

Lupus ſub ouina pelle.

QVi extima manſuetudinis ſpecie blandus videtur, & ſuuplex, intus tamen dolis, & fraudibus eſt confutus, is adagialiter lupus ſub ouina pelle dicetur eſſe. S. Bernardus epiſt. 185. de quodam homine vafro, & aſtuto ait: *Homo, vt comper*i, *clam ſi furro, adulatoriè blandus, totus compoſitus ad fallendum, ad perturbandum non minus. Notant* SVB OVINA PELLE LVPVM; & ſerm. 66. in Cant. *Oues ſunt habitu, aſtutia vulpes*; quod iaci in eos omnes poteſt, qui ſimplicitatem extimè præſeferunt, dolis intus confuti, fraudibúſque ſunt.

ADAGIVM DCCCXXXII.

Nec ſi Pactolum dares.

DE immenſis effectiſſimiſque diuitiis Pactolus dicitur, quòd aureis ſcateat arenis, aureus fluit; ſub hac prouerbij figura extulit Clemens Alexandrinus adhortat. ad Gentes: NEC SI PACTOLVM *quidem, qui, vt eſt in fabulis, totus aureo fluit flumine*, QVIS DEDERIT, *pro ſalute iuſtum pretium numerauerit.*

ADAGIVM DCCCXXXIII.

Perforatam nauem debilis gubernator regit.

QVoties impar oneri onus ſuſtinet, & operi quis manum admouet, quod ſupra operantis vires, & prudentiam eſt, opportunus prouerbio locus erit. Sancti Hieronymi hæc ſunt verba epiſt. 43. quæ eſt ad Ghromatium Iouinum, & Euſebium: *Videlicet vt* PERFORATAM NAVEM DEBILIS GVBERNATOR REGAT, *& cæcus cæcos ducat in foueam, in foueam; taliſque ſit rector, quales illi, qui reguntur*, vt proinde in imperitos, & exiguarum virium rectores, Præſuléſque conueniat, qui grauiſſimum animarum regendarum onus temerè ſuſcipiunt.

ADAGIVM DCCCXXXIV.

Exiguum foramen aqua inuenit, hiatúmque magnum, & omnibus manifeſtum effecit.

733. CVm ab exiguis initiis ad grandia itur, à leuibus culpis ad ingentia ſcelera decurritur, & minimus defectus, ac ferè ignotus, & occultus euadit in magnum, & manifeſtum prouerbium, iſtuc opportune adhibebimus, cuius meminit ſanctus Ephræmius Syrus paræneſi 42. vbi ita ſecum loquitur: *Agnoſce infirmitatem tuam, ô anima mea; quandiu factori tuo, ac mandatis ipſius reluctaberis? opprobrium me feciſti, ô Diabole, & Angelis, & hominibus, morigerúmque impiis tuis reddidiſti conſiliis. Suggeris enim mihi, dicens. Semel exple concupiſcentiam tuam, & non amplius indulgebis ei, neque agnoſcetur peccatum tuum. Et ecce paruum illud magnus mihi factus eſt hiatus, nec poſſum improbis, variiſque concupiſcentiis tuis reſiſtere. Nam* EXIGVVM FORAMEN AQVA INVENIT, HIATVMQVE MAGNVM AC OMNIBVS MANIFESTVM EFFECIT, *vere enim peccatorum conſuetudo in deterius agit eum, qui lapſus eſt.*

ADAGIVM DCCCXXXV.

Bonum caſtrum ſeruat, qui ſe ipſum cuſtodit.

QVi ipſius cuſtodiam commendantes cuſtodiam, quam præfiximus prouerbiali quodam ſchemate efferebant; ita inter alios Petrus Bleſenſis ſerm.40. BONVM, inquit, CASTRVM SERVAT, QVI SE IPSVM CVSTODIT.

ADAGIVM DCCCXXXVI.

Bonus eſt, ſed mala latera habet.

734. VBi ſignificabimus probum aliquem eſſe, ſed eius probitatem malorum conſortio infici, locus huic prouerbio erit; ita ſanctus Auguſtinus enarr. in Pſalm.47. vbi oſtendit tritum hoc dictum illios æuo fuiſſe; ſic autem ille ſcribit: *Quicumque alicui cohærent, latera ipſius dicuntur; nam & de aliquibus hominibus ſolemus ita loqui:* BONVS *homo* EST, SED MALA LATERA HABET. *is ipſe quidem probitate præſtat, ſed maligni ſunt, qui ei coniuncti ſunt*, & Vgo Carenſis in hunc eundem Pſalmum: *Vulgo dicitur*, BONVS *quidem* EST, SED HABET PRAVA LATERA. Affine his eſt illud quod habet ſanctus Bernardus, ſummum Pontificem Eugenium alloquens lib 41. de conſiderat. ait: *Veniamus ad collaterales, & coadiutores tuos. Hi fideli tibi, hi intimi ſunt, Quamobrem ſi boni ſunt, tibi potiſſimum ſunt ſi mali. atque plus tibi Ne te dixeris ſanum dolentem latera, hoc eſt, ne te dixeris bonum malis inuitentem.*

ADAG. DCCCXXXVII.

Iuxta ſerpentem ſecurum dormire ſe credit.

HOc prouerbi illin intuetî, & ioanis ſecuritas preme , q is periculo, & diſcrimini proxim a peri lo, & iimine ſe putat immunem, i ſi quis inter d s, & luxus, diuitiáſque caſtitatem, ac pudic tiam ſeruare ſe credat; hinc illud ſancti Hieronymi ep ſt. 12. *Viterè balneis cutes nitida, rubicundis genis inceđis, carnibus veſceris, affluis diuitiis, preti ſ veſte circundaris, &* IVXTA SERPENTEM MORTIFERVM SECVRE DORMIRE *te credis?* His affinia ſunt, quæ habet idem ſanctus Pater epiſt. 47. de vitando ſuſpecto contubernio, vbi ait: *Quid ſibi neceſſe eſt in ea verſari domo, in qua neceſſe habeat quotidie aut perire, aut vincere? Quis vnquam mortalium* IVXTA VIPERAM SECVROS SOMNOS CAPIT *qua & ſi non percutiat, certe ſollicitat.* Ex quibus habes ad perſonas non minus aptè hoc prouerbium flecti, quàm ad res; vt immalorum conſuetudinem nobis ſit calamus, laudanda nobis bonorum familiaritas, quod ſequenti excurſu fiet.

EXCVRSVS CXXIII.

Inter malos viuere quàm noxium, quàm vtile inter bonos.

Vitandi *nobis mali ſunt.*
Singularis virtutis inter malos *morari, nec malorum mores imitari.*
Magna laudis *inter malos malos non imitari.*
Non eſt ex toto malus, qui bonis iungitur.
Bonorum ſocietas via *ad bonum eſt.*
Bonorum conſuetudo ad vitam *eſt.*
Quàm noxium bonis inter malos viuere.
Difficilè quis inter malos bonus eſt.
Malus peior videtur inter bonos.

VItandi mali ſunt, pax nulla cum illis habenda, inimicitia eſt, ſcimus ſerpenti dictum à Deo: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*, Gen. 3. 15. Ita ne pacis amator inimicitias poni Ponit, vt innuat malorum conſortium bonis fugiendum; egregiè rem verſat Procopius in Gen. cum inſit: *Mirum ſane videri poſſet, quod Deus bonis inimicitias poſuit mutuas, ſed mirari deſinimus ſi reputemus ſimplicem, non mediocre damnum accipere ex conſuetudine, & familiaritate mali; oportet itaque huiuſmodi inimicitias conſtitui, vt ſimplex prudentior factus, illud ſalutare dictum profer at, Corrumpunt bonos mores colloquia praua; non enim ignoramus eius cogitationes; quibus enim de cauſis pax damnoſa eſt, ob eas vtile æſtimatur bellum; quemadmodum enim ex parum ſalutaribus locis concitat, ſic vſu venire ſolet, ex prauis colloquiis, & commercio peſſimorum hominum.* 735. *Vitandi nobis mali ſunt.* Gen. 3. 15.

Non eſt cuilibet inter malos commorari, & immunem ab eorum malitia eſſe; ſingularis Dei protectio neceſſaria eſt, ne mali mores ſuos bonis affricent hoſtes quos quempiam ſternere etiam magnos non magnum eſt, ſi res comparetur cum eo facinore, quo quis inter malos degit, nec malus euadit; Gen. 15. 1. Victoriam de ſuis hoſtibus conſequuto Abrahæ Deus dixit: *Noli timere Abraham: ego protector tuus ſum*; mirum, iam vicerat Abraham, & tanquam exanimatum Deus animat, tanquam timore conſt tum; ud ſi dixiſſet hæc verba ante pugnam cu di it poſt victoriam, an quia maior pugna, v ctor a maior illuſtriórque Abrahæ reli us e t; vt ob id animus ill Deus his v der t, & quaenam, inquies, maior pugna, ma ri que di crimini, ſuperóque auxilio magis indiga? quia inter malos mora *Singularis virtutis inter malos morari, nec malorum mores imitari.* Gen. 15. 1.

B. Dionyſ.

morabatur, verſabatúrque inter idololatras. Præclare B. Dionyſ. Carthuſ. *Inquit Abraham protectione diuina præcipue, quoniam in medio idololatrarum, ac peſſimorum tunc morabatur, ne cum peruerſis illis peruerteretur.* Amicam faciem mali prætelerant, quibuſcum aliquis degit, ac verſatur, hoſtilem verò habent, ſæui hoſtes ſunt.

736. *Magna laudis inter malos, malos non imitari.*

Inter malos bonus eſſe quilibet poteſt, & magnæ illi laudi dabitur, ſi ſit; talis fuit Noë, qui iuſtitiæ ſuæ aurum etiam inter lutum, ac vitioſorum hominum ſepulchro cuſtodiuit; olim theſauri in ſepulchris locabantur, vt ibi ſeruarentur, cadaueroſa ſit illorum vita, cum quibus degimus, poſſumus & in ſepulchro ſanctitatis theſaurum Dei ope cuſtodire; ſeruatus eſt Noë, de quo ita

S. Baſil. Sel.

ſcribit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 5. *Deus*, inquit, *Noemum tunc adſiemet tanquam aurum in cœno conſpicatus fulgurans, & virtutum theſaurum in tumulis graueolentibus abſtruſum iubet arcam compingi, & impietate ſpectante inundationi viam ſtruit.*

Non eſt ex toto malus qui bonis iungitur.

Fugiendum bonis malorum conſortium eſt, ne bonitatem, qua præditi, amittant; malis ſectanda bonorum familiaritas, vt bonitatis amorem, & poſtea ipſam ebibant bonitatem, nam afficat aliquid bonitatis conſuerudo bonorum, vt omnino malos non ſit, qui bonis hæret, nec iunctus

Ruricius.

bonis totus malitiæ iungatur; ſcite Ruricius lib. 1. epiſt. 12. *Non ex toto malus eſt, qui bonis iungitur*, alioquin futurus niſi iungeretur.

737. *Bonorum ſocietas via ad bonum eſt.* Hebr.

Quanti ponderis bonorum conſortium ad bonum ſit, oſtendit ſapiens ille apud Hebræos, qui cùm interrogaretur, quænam eſſet recta illa via, quàm apprehendere quiſque debet, vt ſuæ ſaluti conſulat? reſpondit, vt habetur in Pirke auoth cap. 2. חבר טוב *chaver tou, ſocius bonus*. Alter reſpondit שכן טוב *ſachen tou, probus proximus*.

Bonorum cõſuetudo ad vitam eſt.

Nocet plurimum malorum conſortium, multum bonorum prodeſt ad mortem, ac perniciem illorum conſuetudo eſt, ad vitam eſt iſtorum; obſeruo, & mortuum iuxta Eliſæi oſſa vitæ reddi-

4. Reg. 13.

tum 4. Regum 13. quæ res & iſtud quod dicimus innuebat à iuſtorum exemplo vitam, ac ſalutem

S. Bacchiar.

eſſe. Scitè ſanctus Bacchiarius in epiſt. de recipiendis lapſis; *Sed dicis*, inquit, *Hic mortuus eſt; & tu ergo ſi mortuum dicis, vel iuxta Eliſæi illum oſſa conſtitue; nolo, & eum longe ſegreges a Chriſti membris, quia ipſe conſortio meliorum, erubeſcet, & reſurget ad vitam*; nam nimis perditæ mentis eſt, qui bonorum exemplo ad bonum non prouocatur, non auocatur a malo.

Væ malis ſi inter bonos non viuerent, nam & peiores euaderent, & grandioribus aduerſitatibus punirentur, ac nullo exilio fulti penitus perirent. Multa Iſraëlis populus peccauerat, vt in pœnam exilio eus Deus mulctauerit, Babylonica eos ſeruitute preſſit; ſed nunquid impij ſoli acti in Babylonem ſunt? minime, etiam iuſti impiorum comites fuere, hinc Ezechiel, *Cum eſſem*, inquit, *in medio captiuorum*, cap. 1. Cur eandem pœnam ſubierunt, qui eadem non peccauerant? vt à bonorum conſortio eſſet impiis auxilium aliquod, & ſpe ſalutis. Præclarè Origenes; *Cùm ſcelerum ſuorum cauſa eſſent Babylonem adducti, niſi iuſti quoque fuiſſent cum illis admixti, nullum fuiſſet reliquum peccatoribus remedium*; inter malos, nocenteſque futuris probos iungit, vt contra illorum malitiam iuſtorum exemplo, & ope munirentur.

738. *Quàm noxiũ bonis inter*

Quàm malum ſit inter malos viuere, & quàm noxium bonis inter non bonos habitare, Iſaiæ, & Moſis exemplo in hunc modum colligebat ſanctus

Petrus Damianus opuſc. 27. cap. 4. *Etiamſi mundus ſit quis in ſe, malorum nonnunquam ſocietate polluitur. Quod vtique ſi aliquibus non contingeret, nequaquam Propheta conquerens gemuiſſet; Væ, inquit, mihi, quia vir pollutus labiis ego ſum, quoniam in medio populi labia habentis ego habito. Qui nimirum iccirco ſe pollutum labiis aſſerebat, quia inter eos, qui polluti erant labiis, habitabat. Id ipſum planè, & Moyſes in terra Madian pertuliſſe cognoſcitur, ſi cur eum occidere voluerit Dominus, ſubtiliter indagetur, ſcriptum quippe eſt: Cumque eſſet in itinere in diuerſorio Moyſes, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum. Mirum valde, cur eum repente Dominus occidere voluiſſe deſcribitur, quem aſſciuerat ſibi iam, & ſymmyſten familiariter fecerat: cui conſilij ſui, ac voluntatis arcana panderat, & nunc in executione ſua obedientiæ dirigebat. Sed procul dubio datur intelligi, quia quantamlibet contagij maculam ex diuturna Madianitarum cohabitatione contraxerat, atque iccirco terrore, ac negligentiæ correctione purgandus erat, qui corrigendus aliis cœleſtium mandatorum baiulus accedebat.*

malos viuere. S. Petr. Dam.

Ex Pauli mente modicum fermenti totam maſſam corrumpit, 1. Cor. 5. quanto citiùs, certiuſque magna fermenti copia exiguam corrumpet maſſam, & prauorum hominum multitudo bonum vnum inficiet, ſi contingat ipſum inter illos viue-

Difficilè quis inter malos bonus erit. 1. Cor. 5.

re. Præclarè Vmbertus lib. 1. erudit. Relig. part. 1. cap. 8. *Si modicum, inquit, fermenti totam maſſam corrumpit, quid ... multum fermenti eam corrumpet? Valde difficile eſt ..., ſi ſint inter malos, cum ipſi pauci ſint, ... contraire multitudini malorum, ... & impetuoſè deſcendit. Ideo multum eis neceſſe eſt elongari ab eis. Ne conetur contra illum fluuij.*

Vmbert.

Malè de malo agitur cùm malus inter bonos reperitur, ſic enim eius plus apparet improbitas, plus damnatur; hinc ille qui intratus ad nuptias veſte nuptiali carens ſtatim eiectus eſt Matth. 22. quia inter bonos deprehenſus plus diſplicuit, quod in hunc modum expendit ſanctus Maximus hom. in vigil. Natiu. Dom. *Quanto plus ſimus diſcumbentium beatorum candebat ſanctitas, tanto magis peccatorum illius apparebat improbitas, qui potuiſſet minus diſplicere forſitan, ſi in conſortio iuſtorum minime ſe dediſſet.* ſicque ..., vt malus inter bonos degens prior appareat, ... que diſpliceat, quia inter illas viuit, quibus ſanctitas placet, placet probitas.

Malè de malo agitur cũ malus inter bonos eſt. Matth. 22. S. Max.

ADAG. DCCCXXXVIII.

Noſter Elias.

739. QVi magnus, & magnarum rerum effector eſt, qui malorum inſidiis, & inſectationibus petitur, ſed a Domino ſeruatur illæſus, qui nouos Achabos ſuſtinet, nouas Iezabeles, noſtri æui Elias prouerbialiter dici poterit, quò ſpectauit ſanctus Theodorus Studita orat. funebri in laudem ſancti Platonis, vbi ait: *Talis fuit* NOSTER ELIAS *a Domino ipſo ſeruatus, iis in locis, in quibus exercitationi monaſticæ operam nauabat, non eius manibus captus, qui nouus Achab dici poterat.* Ad illa reſpicit, quæ alteri antiquæ legis acciderunt.

Aliquando ſi alicuius ſanctimoniam vellent traducere, Eliam illum vocabant; hinc illud apud ſanctum Auguſtinum in Pſalm. 90. *Sunt multi ſanè viuentes Chriſtiani, inter quos, qui voluerit bene viuere, & inter ebrioſos ſobrius eſſe, & inter fornicarios caſtus eſſe, & inter conſultores mathematicorum Deum ſinceriter colere, & nihil tale requirere, & inter pecca-*

tores nugacium theatrorum noluerit ire, niſi ad Eccleſiam, patitur inſultores ipſius Chriſtianos, & verba aſpera, & dicunt: Tu magnus, tu iuſtus, tu es ELIAS, *tu es Petrus, tu de cœlo veniſti.*

Quæ hominum amentia, & temeritas, vt illos maledictis proſcindant, laceſſant conuiciis, quos laudibus euehere deberent, & moribus imitari. Illud idem habet idem ſanctus Pater in Pſal. 93. ait quippe: *Inſultatur illi, circumuenitur, ſuperponere ſe volunt ius, exagitant, quaſi iuſtum, inſultant quaſi de ipſa iuſtitia. Magnus, inquiunt, Apoſtolus in cœlum volaſti quemodo* ELIAS, *factum homines iſta, ita vt aliquando attendens ad linguam humanam erubeſcat eſſe bonus inter malos.*

ADAGIVM DCCCXXXIX.

Eliam impiis ſe exhibere.

740. Diuinæ gloriæ zelo inſignis Elias extitit, vt potuerit zelus eius abire in prouerbium; quo vtemur cum aliquis vrgendus, vt in impios ſæuiat, in diuini honoris hoſtes arietet; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 15. EXHIBE TE ELIAM IDOLOLATRIS; & ſanctus Bernardus lib. 4. de Conſid. *qui Regibus Ioannem exhibeat, Ægypti Moſen,* ELIAM IDOLOLATRIS, & ſanctus Petrus Damianus opuſc. 18. in Prolog. *Tamo zelo vidi ſemper aduerſus eorum peruerſos mores, medullitus inardeſcere, vt* ELIÆ *iudiceris incendio non egere.* Et rurſus Petrus Bleſenſis epiſt. 144. inclamabat; *Vbi eſt zelus* ELIÆ *in Achab?*

Eliæ liberam in loquendo libertatem ſic efferebat ſanctus Chryſoſtomus homil. 47. in Matth. *Vnde Elias mirabilis factus? nonne quia Regem liberè alloquebatur?* Meruit hæc prauos corripiendi libertas, vt corripientis lingua etiam in cœlum virtutem ſuam exerceret, exerceret in cœlum imperium; *Claudit cœlum, & aperit, Elias,* inquit idem ſanctus Pater homil. de Elia, *Ligat, & ſoluit, reſerat quod concluſit, vt Sanctorum meritum monſtraretur, non ſolum in terris poſſe, quod voluit, ſed & in cœleſtibus poſſe impetrare, quodcumque petierit.* Nubes non tam facile ligaſſet Elias, non tam facile ſoluiſſet ſi ligatam in Regis impietate reprehendenda linguam habuiſſet.

Per coruum Eliam Deus paſcit, vt corui exemplo Elias diſceret populo miſereri; quod in hunc modum colligit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 11. dum ait: *Coruis præcepi vt paſcant te; ac mihi vide diuinam ſapientiam. Traducitur apud Scripturas ſacras, coruus, vt animal odio filiorum laborans, nam cum fœtum excluſerint, repudiant reiecta eos nutricandi cura. Sed quæ rectrix vniuerſi prouidentia Dei circa omnem occupatur creaturam, vel pullis coruorum occulta quadam ratione cibum ſuggerit minuta quædam animalcula. Quam prouidentiam collaudans Propheta Dauid canit melos, & pullis coruorum inuocantibus eum. Coruiſque præcepi, inquit, vt paſcant te. Filiorum proditores tibi ſunt alimenti ſuppeditatores. Ne igitur durior fueris coruis pullorum oſoribus, ne innatum iis in pullos odium imiteris, néve in Iudæos transferas quin imitare potius eorum in te curam. Hi commodato ſibi obſequio naturam vicerunt: tuque Iudæorum nequitiam humanitate conuince, ne in contribules coruis fueris inhumanior. Retince coruos humanitatis cauſa legatos.*

ADAGIVM DCCCXL.

Iudæ pœnitentia.

Iudæ pœnitentiam deſperatio comitata eſt, 741.
atque adeò pœnitentia, quæ ſpe veniæ conſequendæ vidua eſt, Iudæ pœnitentia adagialiter dici poterit, hinc illud ſancti Bernardi in ſententia: *Crudelis, & deſperata* POENITENTIA *eſt, ſicut in Cain, &* IVDA; nimirum ſuam pœnitentiam Iudas laqueo, ac ſuſpendio inſigniuit, ac ſi conſcientiæ malum, quo torquebatur, morte moreretur, non augeretur potiùs, & vires à defectu ſumeret; huc ſpectat ſanctus Hieronymus lib. 2. in cap. 5. Iſaiæ. *Achitophel,* inquit, *& Iudas, quorum alter Dauid, alter Dominum prodiderunt, fune longiſſimo trahentes peccata ſua peritura ſuſpendio putantes malum conſcientiæ præſente morte finiri, & nihil eſſe poſt mortem.*

ADAGIVM DCCCXLI.

Saulis pœnitentia.

Extimè inire pœnitentiam viſus fuerit Saul, verè, nec ex corde iniuit, adeò vt Saulis pœnitentia pro ſimulatoria accipi adagialiter poſſit. Accepit ſanctus Bernardus in ſententiis, dum ait: *Simulatoria, & infructuoſa pœnitentia,* cuius exemplum eſt in Saul.

Fictam Saulis confeſſionem, ac pœnitentiam ita expendebat ſanctus Bernardus ſerm. 3. de ſancto Andrea. *Nonne vtique Reges Saul, & Dauid, redarguti à Prophetis Samuele, & Nathan, dixerunt, Peccaui? & tamen Saul audiuit, Tranſtulit Dominus regnum à te, & dabit illud æmulo tuo, & Dauid, Tranſtulit Dominus peccatum tuum, & non morieris. Quid eſt hoc? niſi quia quod Saul habuit in ore, non fuit corde. & humilitas, quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radicauit.*

Fudit lachrymas Eſau, ſed pœnitentiæ locum non inuenit, de illo ita ſcribit Apoſtolus ad Hebr. cap. 12. *Non inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis quæſiſſet eam;* & cur eum lachrymæ in pœnitentiæ portum non tulerunt? quia non fuerunt ob commiſſorum ſcelerum dolorem emiſſæ, atque in veræ humilitatis ceſſationem, ſed ob indignationis, odiumque in fratrem. Accinit Primaſios hic dum ait: *Quia non quæſiuit, vt debuit, lachrymæ enim illæ indignationis fuerunt, potius amiſſi honoris, & rancoris contra fratrem, quàm humilitatis, veræque pœnitentiæ: vnde & dixit, Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum.*

ADAGIVM DCCCXLII.

De Iericho ſibi aliquid reſeruare.

Si qui Dei ſe obſequio mancipat, vitæ ſpiritualis viam init, qui ſeculo repudium miſit, 742.
in ſacram aliquam familiam dedit nobis, ſi quis ſuadeat, ne terrenis rebus amplius inhiet, carnis illecebras non quærat, non quærat opes peritu ras; hoc prouerbio vti poterit monens ne de Iericho ſibi aliquid reſeruet; qui ſi talium amore teneatur, obiici hoc illi poterit, hac ſententia, quæ nata ab inhibitione illa, qua Dei iuſſu nefas erat, de Iericho ſibi aliquid reſeruare, vt proinde

damna

damnatus Adam pœnas luerit, quod aliqua de anathemate Iericho furto abſtulit, vt habetur lib. Ioſue cap. 7. Rem autem ad hunc ſenſum ita verſat Beatus Thomas a Villanoua conc. de Spiritu ſancto. *Caue, ô Chriſtiane, caue* TIBI ALIQVID RESERVARE DE IERICHO: *non pallium coccyneum, id eſt, carnis concupiſcentiam, non ſiclos argenteos, id eſt, auri cupiditatem, non linguam auream, id eſt, blandientem, adulatoriam, ne ſeruaueris.*

ADAGIVM DCCCXLIII.

Non ſemper idem ſpirat ventus.

VArias eſſe rerum viciſſitudines, neque ſemper idem auxilium adfuturum, non ſemper eundem felicitatis flatum, non ſemper eandem culminis auram aliquem afflaturam, mutandum eſſe ſtatum, qui per ſæculi huius æquor velut ratis proſperè vehitur. Hoc prouerbium ſignificat, quòd in illos flectit S. Ephræm, qui imperium amant, non laborem; hæc eius verba de timore Dei: *Si iubere, atque imperare cœperit, & non adiuuat pro viribus laborantes, laborem, atque dolorem in nouiſſimus ſubibit*: NON *enim* SEMPER IDEM SPIRAT VENTVS, *ſed ventorum crebra ſunt mutationes, atque viciſſitudines. Quare aſſuefacere ſe operi oportet, neſcimus enim, quid ſuperuentura pariet dies.*

ADAGIVM DCCCXLIV.

Vſque ad cubitos.

743 SVb intellige mergi, infigi, aut aliquid huiuſmodi ſuo tempore indicat ſanctus Bernardus ſerm. de quadruplici debito, id fuiſſe vulgò iactatum tanquam prouerbium, ſic enim ait: *Infixus, vt dicitur,* VSQVE AD CVBITOS *in limo profundi.* vtemur quoties quis ita deliciis diffluit, vel vitiis repletus eſt, aut alicuius rei amore abſorbetur, & tenetur ſtudio, vt ferè totus in ipſa immergi videatur, totus in illa eſſe.

ADAGIVM DCCCXLV.

Veſtem Hiſtiæus conſuit, induit Ariſtagoras.

FRaudes, & inſidias ab aliquo concinnatas re ipſa ab alio perfectas, ſi quis ſignificauerit, vti hoc prouerbio poterit; ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. 4. aduersùs Iulianum ita loquitur: *Atque illud Herodoti de Samniorum tyrannide commodè dixerim*: VESTEM HANC HISTIÆVS QVIDEM CONSVIT, INDVIT AVTEM ARISTAGORAS, *qui anteceſſoris ſui rebus ſucceſſit*: ad quæ verba Elias eius Scholiaſtes ita ſcribit: *Hiſtiæus genere quidem Samius erat, cum Dario autem Perſarum Rege facta eſſet, Ariſtagoram nepotem ſuum, qui Samios gubernabat, monet, vt ipſis, & Ionibus in animum inducat defectionem moliri: poſteaquam autem illi a Perſarum imperio defecerunt, Hiſtiæus Dario perſuadet, vt ſibi per eum liceat ad eos, qui defeciſſent, ſe conferre, poſſe enim ſe eos rurſum ad Regis partes traducere. Cum igitur eò peruenit, atque à Satrapa Artapherne ipſius fraus agnita eſſet, hunc ſermonem audiuit, qui etiam in prouerbium abijt.*

ADAGIVM DCCCXLVI.

Somnolentia paſtorum, luporum eſt gaudium.

TAngit prouerbialis hæc ſententia eorum 744
inertiam, ſegnitiemque, qui aliis præſunt, animarumque curam ſuſceperunt, & profundo indormiunt temporis ſomno. Ita inclamat ſanctus Ephræm de timore Dei: *Non ex quum ſibi damnum conciliat paſtor, qui extra ouile dormit ouium*; SOMNOLENTIA *enim* PASTORVM LVPORVM EST GAVDIVM.

ADAG. DCCCXLVII.

Vbi rigor, ibi vigor.

VEtus, & tritum dictum torpori, languorique amoliendo ab iis, qui alios regunt, & nimiæ conniuentiæ in exceſſibus a Superioribus amouendæ frequens hoc dictum a noſtris vſurpatur, & religioſis viris; ſeuereque regularum obſeruantiæ ſectatoribus familiare: ſcite ille, & opportune: *Torporis hærere cauſa domeſtica di[illegible] neglectus, cum torporis, languoriſque omnis conniuentia exceſſuum mater ſit, qui ſuperiorum vigili cura emendandus; vetus enim illud verum:* VBI RIGOR, IBI VIGOR, *cùm nimia lenitas, indulgentia nimia vigorem omnem exterat.*

ADAG. DCCCXLVIII.

Nouus Heli.

INdulgentior Prælatus deſes, & torpens, quique ſubditorum ſceleribus conniueat, aut remiſſe nimis redarguat, *nouus Heli* tanquam veteris imago prouerbialiter dicetur. Opportunè Deſiderium Abbatem ab Heli lenitatione reuocabat S. Petrus Damianus lib. 2. epiſt. 11. *Quia,* inquit, *ſancti conuentus Rector es conſtitutus, noli diſſimulare culpam, ſed mox vt emerſerit adhibe diſciplinam, vt cum Phinees te zelus, & æterni Sacerdotis iura promoueat, non cum* HELI *ſub torpore deſidiæ ignobiliter oſcitantem vltio repentina percellat.* Quàm hæc lenitas fuerit Pontifici, idem ſanctus Pater expendit lib. 7. epiſt. 11. dum ait: HELI *Sacerdotij dignitate detruditur dum non intentat filiis verbera, ſed blanditur; vtrumque tamen corripuit illos, ſcil. lenitate patris, non auctoritate Pontificis, atque idcirco ceruicibus effractis occubuit, quia pecudibus inclementer indulſit.*

Quàm grauiter punitus eſt Heli quòd filios ſeuerè non increparit? reiicere eos debebat, quòd quia non fecit, retrorſum ipſe cecidit, & mortuus eſt; quod expendebat etiam S. Hieronymus lib. 1. aduersùs Iouinianum, cap. 20. HELI *corripuerat quidem filios, ſed quia non abiecerat delinquentes, retrorſum cecidit, & mortuus eſt.*

Summum Pontificem contra luxuriæ mancipia excitans, Sanctus Petrus Damianus opuſc. 17. c. 4. Heli exemplum producit in medium, hiſce verbis. *Abſit, vt ſanctum cor veſtrum ſegnis* HELI *torpor emolliat, ſed potius ad ſceleris vltionem ingemini Phinees rebus accedant.*

Nimiam, atque adeo improbandam Heli lenitatem ita notabat Procopius in lib. 1. Reg. HELI

licet filias ad honeſta officia adhortatus ſit, tamen pro eis pœnas dependit; non enim lenem illis medelam adhibere oportebat, ſed poſt vnam, & alteram admonitionem, a Sacerdotum dignitate amouendi erant; præſertim cùm aliis etiam leges violandi occaſionem præberent. Sæua nimis hæc nimia lenitas, quæ multorum damnum parturit, noxia omnibus eſt.

EXCVRSVS CXXIV.

Nimia lenitas, & conniuentia damnatur.

Nimia Heli lenitas *expenditur.*
Heli falſa pietas *à Præſulibus exulet, ſingulare de hac re exemplum.*
Heli haud imitetur, *qui alios regit.*
Exemplo Heli à noxia lenitate *Præſules auocantur.*
Heli pœna *tenentur iudices, & Præſules.*
Superior ignem *refert, lucem beneficentia exhibet, & punitione vrit.*
Nimia remiſſa correctio *non correctio.*
Labitur & ipſe ſuperior ſi labentes ſeuerè non corripiat.
Filios *Heli nemo imitetur.*

745. HÆc quæ huc vſque in ſuperioribus adagiis tetigimus, aurem nobis vellicant vt calamum in noxiam malorum conniuentiam acuamus, armemus in Heli teſtatores linguam, vt crudelis illa manſuetudo a Præſulum, & ſuperiorum mentibus eliminetur, lenitaſque nimia omni ſæuitie ſæuior ab animarum rectoribus exulet.

Heli lenitas nimia expenditur. S. Pet. Dam.

Nimiam Heli lenitatem, & ipſi Heli valde noxiam his verbis repræſentabat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 17. cap. 2. *Heli quia filiorum peccata cognouit, ſed eos inuectione, qua digni erant, acerrima non corripuit, eiſdem filiis a Philiſtiim in bello peremptis, ipſe quoque de ſella retrorſum cecidit, fractiſque ceruicibus expirauit. Quin & arca Domini ab hoſtibus capta eſt, & prius quidem quatuor millia, deinde triginta millia virorum ſunt, Philiſtæo trucidante, proſtrata. Et quidem redarguit, & quidem corripuit: ſed lenitate, & manſuetudine Patris, non ſeueritate, vel auctoritate Pontificis. Quare, inquit, facitis res huiuſmodi, quas ego audio, peſſimas ab omni populo? Nolite filii mei, non eſt enim bona fama, quam audio. Audierat enim, Scriptura teſtante, quia dormiebant cum mulieribus, quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi. Porro quos inimicos Dei vidit, in perniciem ſuam filios recognouit: & quos hoſtili ferire gladio debuit, paterna blanditia lenitate palpauit.*

Heli falſa pietas à præſulibus exulet, ſingulare de hac re exemplum. Acta.

Caueat Præſul, ne Heli veſtigia nimium mitis premat, dura nimia mitias eſt, & nimium aſper eſt, qui nimium mollis in ſe in ſuos ſæuit, qui non ſæuit, & peccatores non corripit, cùm non ſolum poſſit, ſed etiam ex officio debeat. De ſancto VVilhelmo Bituricenſi Archiepiſcopo, ita ſcribit auctor eius vitæ: *Non ſe ſinebat inſtar Heli Sacerdotis falſa ſuperari pietate, qui quod in corrigendis filiis eſſet remiſſior cum illis pariter extinctus eſt. At tamen contemplans huma næ conditionis fragilitatem, & ex natura ... deprauata ſemper in deteriora procliues hominum animo in aliena ... propriam attendebat infirmitatem. ... ſe ... erant libenter veniam dabat peccata ſua ... corde contritione: ita mulcerus ... corrigebat ... tamen ... ſi res poſceret, etiam paterna virga adhiberet diſciplinam.*

nam. ſeuerus in vitia hominum, benignus erga naturam.

Heli haud imitetur, qui alios regit. S. Greg. Naz.

A nimia Heli lenitate ſibi timebat ſanctus Gregorius Nazianzenus, vt diceret epiſt. 1 0. *Multò autem eſt breui, atque exiguo mœrore illato maximam vtilitatem afferre, quam dum ea, quæ grata, ſic iucunda ſint, ... quimur in eo ... momentum ac præcipuum eſt detrimentum tibi conciliare; ... erdos erat Heli, atque filios qui ... mina patrantes obiurgabat, non enim bona ... quam de vobis audio ... ter, ac vehementer obiurgabat, ipſe ... quæ filiorum pius pater pœnas luit, ... ipſe quoque reformidans ad hanc admonitionem ...*

746. Heli exemplo ſic cæteros Prælatos premebat ſanctus Gregorius lib. 2. cap. ... in lib. Reg. *Magnus, ... timor incutitur, quia Heli filiorum culpa ... crimina peccata propria nulla referuntur; nam bonus ſubditus bene viuere ad ſalutem ſufficit. Prælatis vero propria vita non ſufficit, nam ... cum Heli filiorum ſcelera audiuit, qui velut ab aſpera inuectione auctoritatis incipiens re peſſimas ab omni populo ſe audiſſe perhibuit, ſed ... inſequi eas, quas expoſuit culpas debuit, per ... quentia verba exigauit, dicens, Nolite filii.*

Exemplo Heli à noxia lenitate præſules auocatur. S. Greg. Mag.

Heli pœna iudices, & præſules terret ſanctus Petrus Damianus opuſc. 17. cap. 2. ... *Heli propter duos dumtaxat filios, quos non ea, qua digni erant, inuectione corripuit, cum ... cum tot hominum multitudine ... eſſe ſententia, qui ... præſident, & ſuper non ... criminibus tacent ... Iſtæ homines in publico metuunt, ad ... Iudicis diuina leges ... conjungunt ... perditis hominibus amittendi honoris officium ſeruant, ipſum eccleſiaſtica dignitatis auctoritatem crudeliter inhonorant.*

Heli exemplo terrentur iudices, & præſules. S. Pet. Dam.

Ignem Princeps refert, ac Prælatus non lucet ille tantùm, ſed & comburit, ſic & Principis eſt benefacere ac punire; ſcite Procopius in cap. 2. Gen. *Vt ignis eſt vt vrat, & lucem præbeat; ſic Regis eſt, vt beneficiat, & puniat plene, quin nec vero lucet ſuperior, vt beneficiat, ait vrat, & puniat.*

Superior ignem refert, lucem beneficentia exhibet, & punitione vrit. Procop.

Dedit pœnas Heli eo quòd filios non corripuerit; ſic enim Deus ad Samuelem ait, ſe pœnas Heli immiſſurum, *propter iniquitatem, eo quod nouerit indignè agere filios ſuos, & non corripuit eos,* 1. Reg. 3. aliquis hic reponat, & non cap. 2. legimus eos vere corripuiſſe, verùm quia leniter id fecit quam res exigeret, dictus eſt non feciſſe; hic Abulenſis hic quæſt. 4. *Correptio, inquit, Heli ... remiſſiſſimus, quia ſolum dixit, ... are facitis res ... in ... telle facere ... mei; quod autem imus ... vel parum eſt, nihil eſſe videtur.* Quid hic illi, qui nec leniter corrigunt, ac tamen mala non ſuadent? Vere quo leniores ſunt in ſuos, in ſe in ſuos crudeliores ſunt, lenitas iſta crudelitas eſt, & non ſeuire in delinquentes cùm corrigendi, ſæuire eſt.

Nimis remiſſa correctio, non correctio. 1. Reg 3. Abul.

747. Superioris eſt inferiores monere, & arguere, atque à lapſu opportuna reprehenſione reuocare, ad alia ſcelera allicit, qui peccantem negligit cohibere, quin facile & ipſe labetur ſi labentem non arguat, hinc quia Adam vxorem à vetiti cibi comeſtione non cohibuit, factum vt ipſa viro eiuſdem eſum perſuaſerit; ita Caietanus in cap. 3. Geneſ. *In hoc inſinuatur auxilior alitus datus mulieri ad perſuadendum viro, qui ... vaſens negleuit ipſam cohibere;* non facile ipſe Adam lapſus eſſet, ſi lapſam mulierem tanquam ſuperior arguiſſet, & acri increpatione ſtudulſſet erigere.

Labitur & ipſe ſuperior, ſi labentes ſeuere non corripiat. Caiet. Gen. 3.

Filiorum interim Heli veſtigia nemo premat, nemo

nemo imitetur eos, qui ſeuerè puniendi erant, & quia non puniti, & mortem ſibi pepererunt, & Heli. Ben hoc monet ſanctus Hieronymus epiſt. 84. quæ eſt ad Oceanum, vbi de veri Epiſcopi notis loquens ait: *Quod populo præcepturus eſt, prius à domeſticis exigat. Filios habentem ſubditos cum omni caſtitate, ne ſcilicet imitentur filios Heli, qui in veſtibulo templi cum mulieribus dormiebant, & Religionem prædam putantes, quidquid optimum in hoſtiis erat, in ſuas delicias conuertebant.* Multos habent hi filij imitatores, & cùm tales ſint, ſeuera increpatione indigeant, vt ad ſe redeant, & repudiatis ſceleribus innocentiæ liuent. Heli multos reperiunt, qui dum eorum malitiæ conniuent, peiores eos reddunt, nequioréſque, nimirum non tam multos Heli filios haberemus, niſi tam multos haberemus Heli.

Filios Heli nemo imitetur.
S.Hier.

ADAGIVM DCCCXLIX.

Non oportet totum ebibere mare, eum qui velit diſcere, quoniam aqua eius ſalſa eſt.

748. SCitum elegánſque prouerbium, quo monemur ex vno alicuius experimento poſſe nos plenam coniecturam de reliquis facere; ſi quis hæreticum quidpiam euomat, ſatis eſt, vt hæreticus cenſeatur, nec neceſſe eſt ſingulos eius errores recenſere; vniúſque hominis improbitati ſignificandæ non eſt neceſſaria omnium criminum eius diligens enumeratio, à paucis malis eius operibus poteſt, & de cæteris iudicium facilè ferri; hoc ferè ſenſu prouerbium iſtud extulit ſanctus Irenæus lib. 2. cap. 34. aduersùs hæreſes, dum ait: *Et de eo quidem quòd ſit regula eorum infirma, & inſtabilis, adhuc etiam & vana, ſufficiant quæ dicta ſunt.* NEC *enim* OPORTET, *quod ſolet dici*, VNIVERSVM EBIBERE MARE EVM QVI VELIT DISCERE, QVONIAM AQVA EIVS SALSA EST. *Sed quemadmodum ſtatua de luto facta, colorata autem ſuperficie, vt putetur aurea eſſe, quæ ſit lutea, & quicumque accipiet, ex ea particulam qualemcunque, & exhauriens oſtenderit lutum, liberauit eos, qui veritatem quærunt à falſa opinione.*

ADAGIVM DCCCL.

Abrahæ obedientia.

SVmma Iobi patientia locum prouerbio dedit, dabit & Abrahæ obedientia, qua ad Dei nutum filium vnicum, quem vnicè diligebat, Deo ſuo mactare paratus erat. Sanctus Bernardus ſerm. 16. ad ſororem, talem obedientiam ei deſiderat, dicens: *Omnipotentem Deum deprecor, vt det tibi deuotionem Petri,* OBEDIENTIAM ABRAHÆ.

EXCVRSVS CXXV.

Exemplo Abrahæ obedientiæ corona quiſque redimiendus.

Abraha exemplum *ad obedientiam prouocat.*
Abraham redimitus *obedientia corona.*
Obedientia coronam *à ſuis Præſules poſtulant.*
Filius Abrahæ *eſt qui durus, & inobediens non eſt.*
Promptiſſimè *Deo paruit Abraham.*
Celeritas *in Abraha obedientia commendata.*
Cur omnia impedimenta *ſuperarit Abraham, vt Deo obtemperaret.*
Veræ veri obedientiæ nota.
Voluntas *propria cuique abſcecanda.*
Fortes *obedientia nos reddit.*

PAruit Deo Abraham, & perfectæ parentiæ exemplar factus eſt, noſtrum eſt ire poſt illum, quod monebat etiam ſanctus Gregorius hom. 15. in Ezechielem his ce verbis. *Subire obedientiæ virtutem nitimur, aſpicere Abraham debemus, qui relicta domo, cognatione, patria, obediuit exire in locum, quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit neſciens quo iret, qui paratus extitit, vt pro æterna hæreditate dilectum, quem acceperat, occideret hæredem; & quia vnicum Deo offerre non diſtulit, vniuerſam multitudinem gentium in ſemen accepit.* Adeo prompta eius obedientia Deo placuit, vt vnigenitum Deo offerens, tot filiorum ſit pater effectus. 749.

Abraha exemplum ad obedientiam prouocat.
S.Greg.

Offert Deo filium Abraham paratus mactare, quem genuerat, obedientiæ victima factus, victimam Deo offert, offert quippe filium, & in filio ſemetipſum, olim hoſtiæ erant coronis redimitæ, erant & offerentes, vt alibi fuse dixi, Abraham pro corona obedientiam habuit, ſic illum alloquitur ſanctus Chryſoſtomus hom 47. in Geneſim, REDIMITVS *obedientia tua* CORONA *ibi*, coronatur, vt victimas offerens, coronatur, vt victoria petitus, vt triumphans.

Abraha redimitus obedientia corona.
S.Chryſoſt.

Coronæ Deo parentem comitantur, coronis diues, qui placet adeò, vt offerre & imperanti poſſit; hinc illud eiuſdem ſancti Patris hom. de recipiendo Seueriano: *Adornate me filij, & imponite obedientia veſtra* CORONAM; Præſulum quippe decus, & gloria parentium obedientia eſt, non minus quàm ipſorum, qui parent.

Obedientia coronam à ſuis præſules poſtulant.
S.Chryſoſt.

Nemo durus, nemo contumax, nemo inobediens ſit, qui huiuſmodi eſt Abrahæ filius, audire non debet, qui lapidem duritia retulit, Dei verba excipiat, vt ex lapide filius Abrahæ fiat, qui de lapidibus ſolet filios Abrahæ ſuſcitare. Audiendus hic Galfridus in lib. Allegor. noui Teſtam. in cap. 4. Matthæi, ait enim: *Nolite obdurare corda veſtra: Chariſſimi nemo contumax, nemo rebellis appareat, improbus, inobediens, obſtinatus; in lapideis tabulis ſolius Dei digitus ſcribit, qui potens eſt de lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare.*

Filius Abrahæ eſt qui durus, & inobediens non eſt.
Galfrid.

Promptiſſimè Dei filium obtulit Abraham, ſine vlla cunctatione ad montem filium ſacrificaturus iuit, manum eleuat, vt ferrum in filium mergeret, & victimam filium redderet, inhibitus eſt, & voce reuocatus, *Abraham, Abraham*; qui conuerſus dixit, *Adſum, non Sacra mea lentitudine fœdaui*, inquit pro illo ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 7. 750.

Promptiſſimè Deo paruit Abraham.
S.Baſil.Sel.

Celer in parendo etiam cùm audiuit exeundum illi *de terra ſua, & cognatione ſua*, Gen. 12. quod ſic in Abrahæ laudem expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom. 31. *Mox vt audiuit, Egredere de terra tua, non moras nexuit, non diſtulit, ſed obediens imperanti, quod imperatum erat mox fecit.*

Celeritas in Abraha obedientia commendata.
Gen. 12.

Nuſquam nunquam legimus cunctatione aliqua

qua op[illegible]s aliquod hunc Patriarcham fœdauiſſe ſtatim [illegible] ſſum erat, complebat op[illegible], nulla incommod[illegible] etat dare eius mentem potuere, quia nimirum ſecum expendebat, tutam ſe vbique Deo propitio eſſe poſſe, nullibi Deo læſo, quod in hunc modum expendebat S. Ambroſius lib. 1. offic. c. 24. *Ipſe pater Abraham, qui ad magiſterium futuræ ſucceſſionis informatus, & inſtructus eſt, iuſſus exire de terra ſua, & de cognatione ſua & de domo patris ſui, nónne multiplicitate nece[illegible]itudinis per[illegible] uſſ[illegible], tamen appetitum rationi obedientem præbuit? Et hunc ergo mulcebat ſuorum [illegible] imper[illegible] cæleſtis, & remunerationis æternæ conſideratio monebat amplius. Nonne conſiderabat vxorem imbecillam ad labores, teneram ad iniurias, decoram ad incentiua inſolentium, ſine ſummo non poſſe duci periculo? & tamen ſubire omnia, quàm excuſare conſultius indicauit, deinde cum deſcenderet in Ægyptum, monuit vt diceret ſe ſororem eſſe, non vxorem [illegible] Aduerte quanti appetitus. Timebat vxoris pudori, timebat propriæ [illegible], [illegible] habebat Ægyptiorum libidines, [illegible] tamen præ[illegible]luit apud eum ratio exe[illegible] deuotio[illegible], conſiderauit enim, quod Dei fauore vbique tutus eſſe poſſet, [illegible] autem Domino, etiam domi [illegible] Iæſus manere.* O hæc eadem [illegible] omnibus [illegible], ſi [illegible] impedi[illegible] ita Dei nullibus obtemperantes fa[illegible] liceatur, facileque mou[illegible] dum mouerentur.

Vna veri obedientis nota

Veri obedientis vera hæc con[illegible]ſignata eſt, vt iubentis mores non exploret, non e[illegible], ſed quod iubetur ſimpliciter e[illegible] S muelis

S. Petr. Dam.

exemplo ita confirmabat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 49. cap. 4. *Caue, inquit, [illegible] quorundam exemplo, dum obedire detre[illegible] in[illegible] tem, quod abſit, Præpoſitum calumniam querula mordacitate deuoluas: Samuel [illegible] ad memoriam redeat, qui deſidem, inertémque magiſtrum tum patienter, tam humiliter coluit, vt intempeſta noctis ſilentio ter vocatus accurreret, toties que interrupti ſoporis excubias non doleret. Poterat enim modo velut expoſtulantis obiicere. Cur, inquiens, non vereris extraneo tantum auctoritate præcipere, qui ſegnis es, filiis imperare? qui tamen, Scriptura teſte, non tumuit, non querulus [illegible] ſed ad iubentis imperium perniciter peruolans, ſimpliciter ait: Ecce ego, vocaſti enim me.*

Voluntas propria à nobis abſcanda.

Voluntas propria abſcand[illegible] a nobis eſt, vt Dei voluntas in nobi[illegible] fiat; ſic enim iub[illegible] orare, *Fiat voluntas tua in cœlo, & in terra*, Matth. [illegible] non d[illegible] vt voluntas noſtra f[illegible] qu[illegible] ſed, *Fiat voluntas tua*, vt nempe nobi[illegible] mortui ſoli Deo viueremus, ſola in nobis eius voluntas perficeretur in hunc ſenſum hæc ve[illegible] premebat ſanctus

S. Paſch.

Paſchaſius lib. 4. in [illegible]h. *N[illegible] andum quod non ait, voluntas no[illegible], ſicut tua, at [illegible] voluntas, quæ in terris eſt, ſicut illorum qui ſunt in cœlis, ſed ait [illegible] voluntas tua ſunt in cœlis, & in terra. [illegible] ſicut illi iam non [illegible] ſed voluntas eius [illegible] & per eo [illegible] quæ vult operatur, [illegible] in nob[illegible] in omnibus, qui adhuc terreni ſunt, voluntas Dei fiat.*

Fortes obedientia redduntur.
B. Io Clim.

Forte[illegible] nos [illegible] firm[illegible] que promptæ parentiæ vſu reddi[illegible] ita e[illegible] bat Beatus Ioannes Climacus [illegible] gradu 4. *Quemadmodum arbores [illegible] ventis agitata altiores radices agunt, ita qui ſub obedientiæ iugo viuunt fortes [illegible] inuic[illegible] redduntur*; alioquin imbeci[illegible], & infirmitas fortitudo omnis, omni[illegible] firmitas eſt, quæ obedientiæ baſi non innititur.

ADAGIVM DCCCLI.

Non omnes Epiſcopi, Epiſcopi ſunt.

EPiſcopi [illegible] non gradus tantum facit, ſed [illegible] ſcire [illegible] a[illegible] tantum Epiſcopus quippe an[illegible] endus & a moribus [illegible]. Pr[illegible] Hieronymus epiſt. 1. quæ [illegible] ad Heliodorum, NON OMNES inquit EPISCOPI, EPISCOPI SVNT. *Attendis Petrum, ſed [illegible] Iudam conſidera*, Epiſcopi nomen ille non meretur qui culmine ſupra cæteros eſt, vita & moribus eſt in[illegible].

EXCVRSVS CXXVI.

De Epiſcopali munere, & onere, quædam chartis conſignantur.

Epiſcopi vita *irreprehenſibilis.*
Epiſcopatus onus, *non* ludus, *cruciatus*, *& tempeſtas, non voluptas.*
Tardè, cunctantérque *eundum ad dignitates.*
Cæteris præeſſe *quàm ſit periculoſum.*
Honoris honor *quærendus*, *non* ſui.
Morituros *ſe Præſules cogitent*, *ne nimium intumeſcant.*
Timere caſum *debent, qui ſuper alios ſunt.*
Maiori reprehenſione digni ſi peccant *ſuperiores.*
Præſulis eſt inordinatos *ſuorum* mores *componere, ſui cura non neglecta.*

LAtus hîc ſe obiiciebat campus in Præſulum mores excurrendi, ſed cùm multa aliis in locis de hoc argumento dederim, & alia aliis daturus ſim, breui hoc excurſu ab hoc argumento me expediam, nam illibatum illud prætermittere integrum haud mihi fuit. 751.

Epiſcopi vita irreprehenſibilis.
S. Hier.

Quàm ab omni reprehenſionis nota immunis eſſe debeat, qui aliis præeſt, acutè colligit ex Pauli verbis ſanctus Hieronymus epiſt. 84. quæ eſt ad Oceanum, ait enim: *Oportet eum & teſtimonium habere bonum ab iis, qui foris ſunt: quale principium, talis eſt clauſula. Qui irreprehenſibilis eſt, non ſolum a domeſticis ſed ab alienis conſono ore laudatur. Alieni, & extra E[illegible] iam ſunt Iudæi hæretici, atque Gentiles. Talis ergo ſit Pontifex Chriſti, vt qui religioni detrahunt, vita eius detrahere non audeant.*

Epiſcopatus onus non ludus, cruciatus & tempeſtas, non voluptas.
Iſid. Peluſ.
Iuo Carn.

Epiſcopatus munus opus Apoſtolus vocat, ne ludum eſſe quis exiſtimet, aut animi oblectationem; id quod expendebat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 216. *Opus eſt*, inquit, *hac res, vir optime, non ludus, atque animi oblectatio, cura, non luxus, munus, non imperium.* Iuo Carnotenſis epiſt. 17. Epiſcopatum ita de[illegible]ibit: *Quid eſt Epiſcopatus niſi cruciatus quid aliud eſt hic honor niſi onus. quid eſt hæc ſublimitas niſi naufragioſa tempeſtas. [illegible] de ſi inuenta honeſta occaſione huic oneri te ſubtraheres, & tibi ſoli vacares, nullo impediente ſtadium vita percurrens ad brauium ſupernæ vocationis expeditius peruenires. Aſſume ergo tibi pennas columbæ, [illegible] euolabis a moleſtiis, & requi[illegible], [illegible] habitabis in ſolitudine mentis*

[illegible] cunctantérque eundum ad prælationes, 752.
ad

Tardè cunctandúmque eundum ad dignitates. Cant 4. Gilleb.

ad dignitates, opportunè ex ſponſæ modeſtia colligitur, cui non ſemel dictum, *veni*; in amoris Cantico cap.4. *Veni*, inquit ſponſus, *de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni; coronaberis*. Vides, vt idem verbum ingeminet, vt ſponſæ morem indicet, ægrè ituræ ad culmina, ad coronas; ſcite Gilleb. Abbas ſerm. 19. in Cant. *Vide*, inquit, *ſi non moroſe egreditur de Libano, quæ toties vocatur, & forſitan ſponſæ mora feſtinationem noſtram ſuggillat, & arguit, qui nimis prompti, & parum prouidi vires noſtram minus penſantes feſtinamus ingredi in labores prælationis, in ſollicitudinum moleſtias, & materiam lapſus; nec expectantes, vel ſemel vocari vltrò nobis ipſi honorem ſumimus, vocationem vel præuenientes, vel arte procurantes.*

Cæteris præeſſe quam ſit periculoſum B. Laur. Iuſt.

Quàm ſit periculoſum cæteris præeſſe, in alios tenere imperium, ex Chriſti fuga, cùm eum vellent Regem conſtituere, ita colligebat B. Laurentius Iuſtinianus lib. de regim. Prælat. cap.1. *Humilitatis magiſter, & forma Dominus, videlicet Ieſus, ſciens humanam infirmitatem ignorantiæ caligine obuolutam ſemper alta cupere, & potius præeſſe, quam ſubeſſe, ambire ſeruus ſuus, ac fidelibus vniuerſis indicauit, quam periculoſum ſit Principum regimen, quámque Prælatorum onus graue, nam irruentibus turbis, & vt ipſum ſibi in Regem præficerent ad ſe venientibus delitescendo fugit, ſeque ab eorum aſpectibus occultauit, non quidem vt honoris propter ſe Magiſtratum formidaret, ſed vt in illo diſcerent cæteri quanta ſit in Prælatione anxietas, quàm laborioſum pondus, quantúmve periculum manifeſtum.*

753. *Honoris honor quærendus, non ſui.* Rom. 11. 13. S. Bern.

In culminibus nemo honorem ſuum quærat ipſius honoris gloriam, & dignitatis dignitatem; hinc illud Pauli Rom. 11. v. 13. *Miniſterium meum honorificabo.* Vides Apoſtolum miniſterij ſui honorem ſpectare, non ſui. quæ verba reſpiciens ſanctus Bernardus epiſt. 42. ait: *In omnibus exemplo Apoſtoli honorificabitis miniſterium veſtrum, miniſterium, inquam, non dominium ipſum, itaque honorificabitis non vos. Nam qui quærit, quæ ſua ſunt, ſe cupit honorari, non miniſterium; honorificabitis autem non cultu veſtium, non equorum faſtu, non amplis ædificiis, ſed ornatis moribus, ſtudiis ſpiritualibus, operibus bonis.*

Morituros ſe præſules cogitent ne meminerint inſtrumenſ(?)aut.

Mortem Præſules ſpectent, morituros ſe cogitent, cùm euehentur ad infulas; dignum recenſitu eſt, quod de ſancto VVilhelmo Bituricenſi Archiepiſcopo legitur, veſtes ſcilicet, quibus conſecratus eſt, ſui ſepulturæ aſſignauiſſe, vt ita innueriſ ſe mortem ſemper cogitaſſe, ita de illo ſcribit, qui illius vitam nobis exhibuit: *Iam*, inquit, *præſentiens extremam ferè adeſſe horam, iuſſit ſub aſpectum ſuum è ſcriniis proferri veſtes Pontificales, ex iis quaſdam minoris pretij ad ſe adduci voluit, quibus etiam tunc vſus fuerat, quando eſt conſecratus Antiſtes; quas immutabili animi propoſito ad ſuam ſepulturam diligenter curarat aſſeruari, eas vero omnes cuidam è ſuis familiaribus, cuius fidem habebat exploratam, ad breue tempus ſeorſum ſeruandas tradidit.*

Timere caſũ debẽt qui ſuper alios ſũt. S. Bern.

Qui ſuper alios eſſe ambiunt, ſéque cæteris offerunt, timere caſum debent, ac ruinam, idem ac idem ipſis ac granis, quę in culmine ſunt, & ſtatim ab illo qui in medio ea menſurat radio deiiciuntur in terram; feſtiuè S. Bernardus ſerm. 2. de verbis Iſaiæ: *Eant*, inquit, *ſuperbi, inſoleſcant magis, extollantur, inflentur, appetant ſemper in cumulo apparere, vt cùm venerit æquitatis linea, à plenitudine eiiciantur.*

754. *Maiori reprehenſione digni ſi peccant ſuperiores.*

Præſules, & vniuerſe Superiores omnes hoc etiam titulo à pœnitendis ſe debent coërcere, quia Præſules, ſuperioréſque maiori reprehenſione digni futuri, ſi peccauerint, quo maiores ipſi dignitatis fuerint. Eua peccauit, peccauit poſt ipſam & Adam, ſed priùs Deus ambus inſequens ad auram poſt meridiem ambulans, Adam vocauit, dicens; *Vbi es?* Gen. 3. 9. Cur priùs non vocat, quæ peccauerat prior? an vt innueret Superiores magis eſſe apud Deum reprehenſibiles ſi peccent, ita B. Dionyſ. Carthuſ. in Gen. *Vocauit*, inquit, *Deus magis Adam, quam Euam, quoniam principalior fuit ad infirmandum, quod ſuperiores dum peccant ſpecialiter ſiant reprehenſibiles apud Deum.*

Gen 3. 9. B. Dionyſ. Carth.

Præſulis eſt inordinatos ſuorum mores componere ſua cura non neglecta. Iuo Carn.

Præſulis eſſe inordinatos populi mores componere, ſe ipſo non neglecto, ſcita explicat pectinis, vt apparet, ſimilitudine; pectine donatus Iuo Epiſcopus Carnotenſis epiſt. 6. ait enim: *Inſtrumentum niuei candoris ad ordinandos capillos in idipſum caritatis ſignum transmiſiſti; quod cùm mihi placeat in ſuo genere, quantum huiuſmodi placere debent propter exteriorem pulchritudinem, vehementiùs tamen placet propter pulchri Sacramenti interiorem celſitudinem; nam cùm in capillis inordinati mores, vel inordinati populi quadam comparatione poſſint intelligi, credo prudentiam tuam munuſculo hoc quaſi quodam miniſterio vigilantiam meam excitare, vt ſtudeam inordinatos populorum mores diuerſis exhortationum modis componere, atque habito diſcretionis moderamine ad debitum ordinem reuocare*; addit ſtatim, & calamum ad ſe ipſum flectit; *quid vero ipſo inſtrumenti decore, quod longa lima, & longa politura ad hunc candorem perductum eſt, ſignificare videris, niſi vt caſtigem corpus meum, & in ſeruitutem redigam, ne forte cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus fiam?* O hæc eadem ſibi occinant alij Præſules, idem ſentiant, eadem præſtanda ſibi putent, eadem præſtent.

ADAGIVM DCCCLII.

Scuto vitreo ſe tegere.

QVi futilem, inanem, nullius ponderis, nullius muniminis excuſationem telis 755.
excipiendis, quæ fortiter contra illius errata intorquentur, obiicit, is ſcuto vitreo prouerbiali ſchemate ſe protegere dicetur. hoc adagio eleganter, & opportunè vtitur Simeon de Caſſia lib. 5. in Matthæum cap. 31. dum ait: *Nulla maior imprudentia, quam ſcientiæ diuinæ voluntatis habere carentiam; & intelligentia viatica, nulla maior quam ipſius certa, ſeu per fidem notitia; nulla verò vtilior ſi deducatur ad actum. Quòd prænoſcens Dauid, petebat anxiè ipſius habere documenta, dicens, Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu, non ſimplicem petebat habere ipſius ſcientiam, ſed actiuam. nam in expeditione voluntatis ipſius omnis actiuorum eſt merces, ac contemplatiuorum excellens exoritur præmium; ſed multi cauſantur in excuſatione fallaci,* SCVTO VITREO SE TEGENTES *ipſius negantes habere notitiam, ac ſi non culpabiliter viuant dum diuinam voluntatem ignorant. Sed Apoſtolus ad Theſſ. Scuta vitrea fregit, & ſe fallaciter excuſantes vno verbo fecit apparere culpabiles. Inquit enim, Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra.* quadrabit & in eos omnes, qui quolibet alio pacto ſe excuſant, & fragilia excuſationum munimina afferunt, vt ſe ſuaque tueantur.

ADAGIVM DCCCLIII.

Vitreo ſinu deferri.

In vaſe vitreo aliquid portare.

NOtum omnibus eſt, quàm facilè cuiuſque rei obiectu, tactúque frangatur vitrum, adeò

vt

vt in prouerbium abire potuerit, de re, quæ obuio periculo ſit expoſita, quòd vitreo vaſe deferatur; hinc illud ſancti Paulini,

Et VITREO FERT *cauſa fama* SINV.

Vt fatuus audiat, qui in hunc ſinum ea bona coniiciat, quæ a munifica Dei accepit manu. Sanctus Bernardus ſerm. 5. de Aduentu, de vitreo vaſe hæc habet: *Si ſtillantem in cruce Domini ſanguinem collegiſſet, eſſetque repoſitus penes me in vaſe vitreo, quod & portari ſæpius oporteret, quid animi habiturus eſſem in diſcrimine tanto? & certe id ſeruando accepi pro quo mercator non inſipiens (ipſa vtique ſapientia) ſanguinem illum dedit, ſed & habeo theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, & quibus multo plura, quam vitreis imminere pericula videantur.* Vitreo nos quoque vaſe deferimur, dum in hoc fragili corpore viuimus.

EXCVRSVS CXXVII.

Vitrea hæc vita, vitrei mortales.

Vitrei *mortales, & vitro fragiliores.*
Vitreæ ampullæ *vita noſtra comparanda.*
Vitrum *vita præſens, quæ facile frangitur.*
Expenditur huius vitæ fragilitas, *& fugacitas.*
Vita huius fragilitas *nobis cogitanda.*

756. *Vitrei mortales, & vitro fragiliores.* S.Aug.

NIl verius, quàm vitream hanc vitam eſſe, quam degimus, nil firmius, quam vitro infirmiores mortales eſſe, atque adeò caſus omnes nobis, omnes occurſus tanquam vitreis timendi ſunt, quod eleganter efferebat S. Auguſtin. lib. homil. homil. 28. vbi in fragilitate homines non tam vitro confert, quam præfert, ait enim: *Nonne fragiliores ſumus, quam ſi* VITREI *eſſemus. Vitrum enim etſi fragile eſt, tamen ſeruatum diu durat, & inuenis calices ab auis, & proauis, in quibus bibunt nepotes, & pronepotes. Tanta fragilitas cuſtodita eſt per annos. Nos autem homines, & ſub tantis caſibus quotidianis* FRAGILES *ambulamus.* Iſtuc idem ſanctus Pater habet ſerm. 1. de verbis Domini, in hæc verba: *Inter caſus ambulamus. Si* VITREI *eſſemus, minus caſus timeremus. Quid fragilius vaſe vitreo? & tamen ſeruatur, & durat per ſæcula; nos ergo* FRAGILIORES, *& infirmiores ſumus.* (Idem.)

Vitreæ ampullæ vita noſtra comparanda. Petr. Bleſ.

Cùm igitur vitrei ſimus, de diſceſſu ſemper nobis cogitandum eſt; parandus eſt animus ad mortem, expectanda confractio, quæ vitari non poteſt. Denique vtile eſt, quod offert B. Bleſenſis ſerm. 16. in Hebd. pœnoſa, dum ait: *Specialiter in hoc tempore vnicuique veſtrùm dicitur, Depone domui tuæ tanquam* VITREÆ AMPVLLÆ, *ſuper quam ſi ceciderit lapis, vel ipſa ſuper lapidem confringetur.*

Vitrum vita præſens, quæ facilè frangitur.

Vitrea ſumus vaſa, vitreæ domus, ampullæ vitreæ; nemo igitur falſa mundanarum deliciarum diuturnitate decipiatur, quæ vitro continentur, facile perire poſſunt, quia, & vitrum in quo ſeruantur ſeculi deliciæ, & ex ſui natura citò pereunt, & continentis fragilitate diu conſeruari non poſſunt. Peritè ſanctus Bernardus ſerm. 5. in Dom. oliu. vbi ad illud Prouerb. 23. v. 31. *Ne intuearis vinum cùm flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius*; addit ad noſtram mentem: VITRVM *quippe eſt vita præſens, quæ citò frangitur, & perit deliciarum vinum.* (S.Bern.)

757. *Expenditur huius vitæ fragilitas, & fugacitas.* Iob. 14. 2.

De vitæ huius fragilitate, mortalique hominis vita aiebat Iob, *Sicut flos egreditur, & conteritur,* cap. 14. 2. Nihil medij interiacet, ſtatim ac egreditur incipit conteri, moritur dum viuit. Præclarè Nicolaus Notarius ſancti Bernardi epiſt. 49. *Egreditur,* inquit, *Iob, & conteritur, inter egreſſionem, & contritionem nulla prouenit intercapedo, ſed ſtatim, vt egreditur conteritur, quia vnde incipit viuere, inde incipit mori, quotidie enim morimur.* (Nicol.)

Vita huius fragilitas nobis cogitanda. S.Aug.

Fragilitatem vitæ huius vidit S. Auguſtinus dum ſerm. 6. ex 40. qui nunc lucem vident, ait: *Quid enim omnis homo? aut quæ eſt vita hominum, quam, ſicut ſcriptum eſt, vapor ad modicum apparens? Cogitate ergo fratres fragilitatem veſtram, conditionem carnis, huius ſeculi volaticos tranſitus, & videte quia tunc vobis bene erit, ſi tota ſpes veſtra in illo ſit, in quo ſolo poteſt firmiter collocari.* Caduca poſſeſſio vita eſt, frangi facilis, difficilis ſeruari, occurret magna ex parte huic, fragilitatem qui cogitat, ſeriòque ſecum expendit; ſic enim fiet, vt vitæ tam fragili non fidat, nec tantæ fragilitati ſe credat. Plura de hoc argumento ſi quis quærat, me videat, qui alibi in hac re multus fui, multa congeſſi, rei tam vtili ſuadendæ.

ADAGIVM DCCCLIV.

Olei venditor, aut emptor.

QVi ſubdola adulatione alios palpat, & ita delinit, vt capiat, is olei venditor dicitur; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 1. quæ eſt ad Henricum Angliæ Regem: *Nihil equidem,* inquit, *vobis adulatorium ſcripſiſſe me recolo, nec ſum* OLEI VENDITOR; è conuerſo olei emptor audiet, qui adulantium laudibus perfundi ſe ſinit. Quò ſpectat illud ſancti Auguſtini in Pſal. 69. *Si lauderis,* inquit, *ab adulatoribus, & aſſentantibus, & annueris eis velut emens oleum, non tecum portans ſicut quinque virgines inſipientes, erit caminus fractura ſua, etiam os laudantium te.* Quam verò noxium cuilibet empto hoc oleo vngi, feſtiue explicat Vgo Carenſis in Pſal. 108. *Qui,* inquit, *vncti ſunt oleo, non poſſunt capi: ſic homines vncti oleo adulationis, non poſſunt capi a Domino, nec ab aliquo corrigente.*

EXCVRSVS CXXVIII.

Quàm noxium adulatoris oleum.

Adulatoris oleum *ita caput delinit, vt caput obcæcet.*
Adulator fur *dicitur, quia mentem, & intellectum ſurripit.*
Adulator nutrix *Diaboli.*
Dum lactat *adulator incendit.*
Adulationis vulnus.
Adulatores vulnus *infligunt dum blandiuntur.*
Vulnerant *adulatores dum mollia emittunt verba, tonſoris ſimilitudine id probatur.*
Sæuior omni perſequutione *blandientis perſecutio eſt, & magis cauenda.*

EXtimè adulationis oleo audientis caput perfundunt adulatores, verè intima eos luce priuant, mentis oculos dum inuadunt. Peritè ſanctus Petrus Damianus epiſt. 33. *Quid leuiter,* inquit, *volitantes hirundines, niſi leues adulantium, & blandaloquentium ſignificant mores, qui dum blandiloquij ſui ſuauitate demulcent, dum adulationis* OLEO *caput audientis impinguant, interiores oculos ne ſolita luce perfruantur* 758.

Adulatoris oleum ita caput delinit, vt mentem obcæcet. S. Petr. Dam.

perſruantur excæcant. Huc vocari & illud poteſt, quod habet Maximus Monachus locorum communium ſerm. 11. *Vt corui inuolantes cadauerum oculos effodiunt: ſic adulatores ſuis adulationibus oculos, rationem ſcilicet, & MENTEM humanam CORRVMPVNT.* Hinc apud Hebræos, qui blanditur, & aliis adulatur, *fur* vocatur, quia nempe cor mentem, & intellectum illius ſurripit, cui blanditur, quem adulatione decipit, vt habetur in lib. 1. præceptorum, num. 155.

Max. Mon. — Adulator fur dicitur, quia mentem, & intellectum ſurripit. Hebr. — Adulator nutrix diaboli. — Vgo Car. — Dum lactat adulator incendit. Philipp.

Lactat adulator, dum blandia emittit verba; ſed lac eius tam noxium eſt, quam a Diaboli nutrice eſſe poteſt; hoc quippe adulatores video indigitari. Vgo Carenſis ad illud Prouerb. 1. *Si te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis*; ait, *ne acquieſcas, quia ſunt NVTRICES DIABOLI, lamiæ infernales*; huc flecti poteſt & illud Philipp. Gteu. in Pſalm. 9. ſerm. 21. Amos 1. *Diſpergam habitatores de Azoto, quod interpretatur ignis vberum, quia DVM LACTAT INCENDIT.* Quid enim ab inferni nutricibus expectari aliud poterat, quàm lac igne grauidum, & flammis, iiſque infernalibus.

759. *Adulationis vulnus.*

Sæuit adulator cùm blanditur, vulnus infligit cùm palpat, vulnera diducit cùm mollia mollibus addit verba, obduendis volneribus, & ſanandis oleum deſeruit, adulationis oleum facta vulnera diducit, aut noua facit ſi non facta. Vulnus adulationis mollitiæ infligi cenſ[illegible]it etiam ſanctus Hieronymus epiſt. 14. quæ eſt ad [illegible]elantiam; *Adulatorum*, inquit, *aſſentationes velut quaſdam partes animæ fuge; nihil eſt quod tam dulci, & molli VVLNERE animum feriat.* Apum exemplo id firmat ſanctus Gregorius hom. in Ezechielem: *Apes*, inquit, *in ore mel habent, in aculeo cauda vulnus. Et omnes qui lingua blandiuntur, ſed latenter ex malitia feriunt, apes ſunt; quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, ſed occultè feriendo vulnus inferunt.*

S. Hier. — Adulatores vulnus infligunt dum blandiuntur. — S. Greg.

Vulnerant adulatores dū mollia emittunt verba, tonſoris ſimilitudine id probatur. Vgo Car.

Nemo mollibus adulantium verbis credat, vulnus ſentiet ſi mollia admittat; feſtiuè tonſoris exemplo, qui tepentè vtitur aqua nouacula vſuros. hoc idem firmat Vgo Carenſis Pſal. 51. ad illud: *Sicut nouacula acuta feciſti dolum* addit enim: *Aqua tepens præcedit raſuram, id eſt, adulatio, Pſal. 54. molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, ecce tepefactio, & ipſi ſunt iacula, ecce RASVRA*; nec pilos tantùm abradit adulator, ſed intima quæque, & pretioſiora animæ ornamenta petit.

760. *Sæuior omni perſecutione blanditiis perſecutio eſt, & magis cauenda. Pſ. 69. 4. Vgo Car.*

Sæuiat quantumuis, quilibet perſecutor, non adeò ſæuiet quin acriùs nos non petat ſuis blanditiis adulator, vt qui ſuæ ſaluti conſultum vult, ab iſto, quàm ab iſto ſe poſtulet citiùs liberari; indicauit iſtuc Dauid, ſed indicauit dumtaxat Pſ. 69. v. 4. de perſecutoribus ſuis loquens ait: *Auertantur retrorſum, & erubeſcant, qui volunt mihi mala*; ac ſi diceret, qui meam perniciem cupiunt, repellantur, & ſuis conatibus deiiciantur; addit, *Auertantur ſtatim erubeſcentes, qui dicunt mihi, Euge, euge*; ſuperiùs nullam celeritatis particulam appoſuerat, cùm de perſecutoribus ageretur apponit, quia, ex aliquorum mente, de adulatoribus loquebatur. *Auertantur*, inquit, *ſtatim*; ac ſi magis ſibi ab adulantium oleo timeret, quàm à ſæuientium iaculis. Acutè ad hanc mentem Vgo Carenſis, qui in illa formula, *Euge, euge*, adulatores ſeotiens, ſic iſta Prophetæ verba hoc loco expendebat: *Qui dicunt mihi, Euge, euge, adulando notandum eſt, quòd quum orauit pro conuerſione, apertè perſequentium tempus non determinauit, ſed ſimpliciter dixit, Auertantur retrorſum; quando autem orat pro conuerſione adulantium, addit ſtatim, In quo vitat, quòd plus debemus deſiderare liberari ab adulatoribus, quam a perſequentibus, quia periculoſior eſt nobis perſecutio ſeductoris, quam apertè ſæuientis*, mitis omnia ſæuitia eſt, præ iſta adulatoris.

ADAGIVM DCCCLV.

Euam ſuam audire.

Qvi noxia ſuadent, & vltimum exitium allatura, ij Euæ Adam decipientis munus obeunt, ac proinde, qui huiuſmodi patent, Euam ſuam audire prouerbialiter dicentur. Quadrabit in eos præcipue, qui carnis ſuæ audiunt monita, eiuſque blanditiis decipiuntur; feſtiue, & vere ſanctus Bernardus ſerm. 1. in feſto omnium Sanctorum: *Plurimi*, inquit, *indignantur aduerſus Adam quòd obedierit voci vxoris ſuæ pluſquam Dei, & ipſi quotidie EVAM SVAM, carnem ſcilicet, AVDIVNT pluſquam Deum.* Euæ ſuæ quiſque imperet, non Euæ obediat. hinc illud Thalaſſij cent. 4. num. 24. IMPERA, inquit, ET TV EVÆ, *& a ſerpente caue, ne deluſa tibi quoque de ligno præbeat.* Ab Euæ noſtræ noſtræque carnis ſeruitute, nos auocat & Apoſtolus, cum dixit in epiſtola ad Galatas, cap. 5. *Spiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus*; quæ verba ſic ad noſtram mentem illuſtrat ſanctus Bernardus ſerm. de ſeptem ſpiritibus, vbi & alia adiicit, alia acceſſit: *Magiſter*, inquit, *gentium Paulus ex occaſione ipſius ſpiritualis naturæ qua viuimus ad ſpiritualem conuerſationem excitans diſcipulos ait. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus, ac ſi dicat, ſi caro non prodeſt quicquam, ſed ſpiritus eſt, qui viuificat ipſam ſeparare oportet pretioſum a vili, & digniorem præponere partem, vt ſecundùm ſpiritum ambulemus, non ſecundum carnem, ad ſpiritum enim fieri debet conuerſio carnis vt ſeruiat ipſa, & non ſeruiatur ei, vt dicat ſpiritus ſeruo ſuo, Veni, ac venias, fac hoc, & facias illud. Sic enim eris vxor noſtra ſicut vitis abundans, & ſaluabitur per generationem filiorum, qui ſunt opera bona, ſi fuerit ipſa quidem in lateribus domus noſtræ, id eſt, in abſcondito, & humili Deo: anima vero reſideat in medio tanquam domina, tanquam paterfamilias, tanquam index.* 761.

Et Iobi vxor Iobo Eua extitit, ſed ab illa tentari potuit, non potuit vinci, fortior erat, quam vt à fœmina ſterneretur. Rem eleganter verſat ſanctus Auguſtinus ſerm. 33. ex 40. nouis, dum ait: *Sedebat ſub magna preſſura Iob in ſtercore inops, ſine ope, ſine ſubſtantia, ſine filiis, plenus vermibus. quod quidem ad hominem pertinet exteriorem; ſed quia & intus Deo plenus erat, laudabat Deum preſſura illa, nec illi erat ſcandalum. Quando acceſſit ei vxor, & ait, Dic aliquid in Deum, & morere. Omnibus quippe ablatis à Zabulo exercitato EVA ſeruata eſt, non ad conſolationem, ſed ad teſtationem viri. Vbi ſcandalum exaggerauit miſerias eius, miſerias etiam ſuas cum illius, & cœpit perſuadere blaſphemiam. Illi autem, qui erat mitis, quia Deus ex lege ſua docuerat eum, & mitigauerat à diebus malignis, pax multa erat in corde eius diligentis legem Dei, & non erat illi ſcandalum; illa ſcandalum erat, ſed illi non erat.*

In vxore Euam ſenſit Iob, ſed non eſt paſſus ab ipſa vinci, ipſam vicit, vicit Diabolum, qui in vxore contra virum pugnabat; manere ſe in Paradiſo Adamum per Euam ſtatuiſſe ſanctus Auguſtinus in Pſal. 47. *Caſus primi hominis ad experimentum ca-* 762.

uendi debet nobis valere [illegible] ad imitationem pe[illegible]endi. [illegible] ille cecidit, vt nos ſurgamus. Re[illegible]ordeamus [illegible]dibus ſuccre[illegible]ntibus, quod reſpondit Iob. Nam [illegible] ipſum per fœminam tamquam per Euam tentauit [illegible] vitit in ſtercore, [illegible] in Paradiſo.

Iob [illegible] Lot Iobo fuit, non fuit ipſe Adamus, vt vellet mulieri ſuadenti malè obſequi. S. Auguſtinus in Pſal. 95. hæc habet verba: *Et qui ſunt [illegible] Qui ſic inueniuntur quomodo inuentus eſt [illegible] Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. [illegible] non cor. Item in graui [illegible] cere qui [illegible] [illegible] propter [illegible] erat Diabolus, [illegible] non acceperat [illegible] haberet a [illegible] m, non ve[illegible] ma[illegible] conſ[illegible] Iteminerat enim, quia per illam Euam deceptus erat Adam, [illegible] ſuaria ſibi [illegible] hanc* EVAM. *Dici[illegible] ſit a[illegible] la tamquam* EVA. *ſed Iob me[illegible] it in ſ[illegible] quam Adam [illegible] in Paradiſo. Quid enim [illegible] c[illegible] mulieri? Vide cor paratum, vide [illegible]. Nemp[illegible] ne[illegible] p[illegible] perſecuti[illegible] es & erat [illegible] ſi non [illegible] [illegible] I[illegible] ſi Chr[illegible] [illegible] Ia[illegible] dei [illegible] factus eſt Chriſtianus. [illegible] veſtra qui [illegible] or. A[illegible] c[illegible], D[illegible] ali[illegible] in Deum [illegible] e, & enim [illegible] omne ærumnas ipſius, vel ſuas [illegible] aliquid in Deum [illegible] mereret. Et ille illam iam [illegible] ens* EVAM, *re[illegible] videns, [illegible] le lap[illegible] ſt fixo [illegible] in Deo tamquam luminare in firmamento [illegible] in libro Dei, Locuta e[illegible] inquit, tamquam [illegible] ex inſipientibus mulieribus: ſi bona ſuſcepimus de manu Domini [illegible] mala [illegible] n tolerabimus? [illegible] affixum cor [illegible] Domino, ideo rectum. [illegible] enim rectus eſt Deus, quando [illegible] tibi cor rectum. [illegible] forma tibi [illegible] ſi tibi cor rectum.* [illegible] id[illegible] vt ge[illegible] idem Sanctus Auguſtinus in Pſal. [illegible]7. *Tuba du[illegible] erat Iob quando repente percuſſus tantis damnis, & orbitate filiorum, tenſione illa tantæ tribulationis factus tuba d[illegible] filis ſonuit, Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. [illegible] quomodo ſonuit, quam ſuauem ſonum dedit [illegible] adductil [illegible] tuba. Adhuc tunditur, [illegible] in po[illegible] [illegible] caro eius percuteretur. Percuſſa eſt, cœpit putr[illegible] ere, ſcatere vermibus. Suppoſita Eua ad eductionem, [illegible] ad mini[illegible] erium Diaboli, non ad ſ[illegible] S[illegible] erit blaſphemias, non obtemperat ille. Obtemperauit Adam Eua in Paradiſo, repellit Adã* EVAM *in ſtercore. In ſtercore enim ſedebat Iob, cùm fluueret, [illegible] putreſceret vermibus. Melior Iob putris in ſtercore, [illegible] iam integer ille in Paradiſo. Sed adhuc illa* EVA *erat: iam ille Adam non erat. Reſpondit Eua, Præpara te ad iſtam ſupplantationem, & tentationem, & ait ille, E[illegible] e audiuimus quomodo tunditur tuba iſta. Per[illegible] eum Diabolus à capite vſque ad pedes graui vulnere, & putreſcens vermibus ſedebat in ſtercore. Audiuimus quemadmodum tentus eſt, audiamus quomodo ſo[illegible] tuba huius d[illegible]. Dulcem vocem, ſi placet, [illegible]. Locuta es inquit, tamquam vna ex inſipientibus mulieribus, ſi bona ſuſcepimus de manu Domini, mala non ſuſtinebimus? O ſonum fortem! ô [illegible] dulcem. Quem non dormientem excitet ſonus [illegible]?*

763. [illegible]mum E[illegible] [illegible] nec audientem Deum, [illegible] Dei præcepti obtemperantem, ſic perſ[illegible]ebat S. Chryſoſtomus hom. [illegible] in Geneſim, [illegible] adducit Adamum arguentem: *Quæ ve[illegible] quæ mea præcepta obliuiſceris, & qui mulie[illegible] dum [illegible] factas?* O vtinam [illegible] mult[illegible] A[illegible] ha[illegible] emus audientes [illegible] Dei iuſſibu[illegible] fe[illegible]

Felicior Adamo Loth fuit, qui vxoris exemplum [illegible] ſecutus, reſpexit vxor [illegible], non [illegible] hoc non tam Lothi forti[illegible] [illegible], quia temporis carentiæ, ſtatim vxor [illegible] verſa eſt, opportunitas [illegible] nulla [illegible] ad paria prouocádi; amiſit ſtatim vocem [illegible] virum non potuit, nec virum ſer[illegible] decipere, muliebribus technis deceptus, & Lo[illegible] cecidiſſet. Acute Auitus Viennenſis Archiepiſcopus lib. [illegible]

Hoc [illegible] mirum eſt, quod Loth non flectitur,
i[illegible]
N[illegible] quitur, primò conſtantior Adam
[illegible] credo magis factũ, quia viſa referre
Iam [illegible] e[illegible] quæ ſi comperta referret,
For[illegible] dulce auſus temeraria traxit,
Credulo [illegible] ſ[illegible] virgo primæua marito.

ADAGIVM DCCCLVI.

Eua tibi eſt.

VXor quæ mariti lapſus ſit occaſio, Euæ eius [illegible]cetur, hinc illud ſancti Auguſtini in 764.
Pſal. 93. *Aut ipſa* EVA TIBI EST, *aut tu illi ſe[illegible]*. Porrigi ad quamcumque poterit, quæ ruinæ [illegible] ſit aut cauſa, aut occaſio; quod ab Eua prima humani generis matre natum eſt. Paulò aliter el[illegible] hæc formula à probo auctore eſt, cuius hæc ſunt verba: *In doloribus, & anxietatibus paries mulier, [illegible] ad virum tuum conuerſio tua, & ille dominabitur tu[illegible]* EVAM TE ESSE *neſcis.*

Peccauit Eua, & non contenta peccaſſe, ad pari[illegible]rum allicere ſtu[illegible]it, nimirum, qui peccatum ſuum non deflet, [illegible] peccauit peccata peccatis adiicit, [illegible] ſcele[illegible] inædificat. De Eua cenſet S. Bernardus ſer. 2[illegible]. ex paruis: *Debuit illa peccatum ſuum d[illegible], nec [illegible] peccatum peccato, ſed in hoc ſe putauit habere con[illegible] ſolationem, ſi virum faceret peccati ſui participem, quodammodo enim naturale eſt, vnumquemque [illegible] ſiue in vitiis, ſiue in virtutibus aſſociare ſibi conſortem.*

Spe auxilij diuini paſcamur, cadet, qui humano nimis fidit; in adiutorium exhibita mulier prima primo homini fuit, & tamen per illam cecidit; cur naſ[illegible] quia totam ſpem in Deum non iecit, adiutricem ſe habiturum mulierem confiſus, hinc illud S. Ambroſij lib. de Parad. cap. 4. *Quia adiumentum vxoris habiturum ſe eſſe credebat, lapſus eſt per vxorem.*

Non ſimul cum Adamo Euam creauit, vt fecerat in aliis animantibus; nimirum, vt homo ex mulieris opificio agnoſceret opificem, coleret, veneraretur. Præclare S. Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 1. quæ in Adamum; *In Adami*, inquit, *conſpectu vult illam Deus fingere, & fictricis manus ſuæ ſpectatricem deſiderat propriam imaginem. Nondum enim Deum Adamus quicquam fabricantem viderat, & quomodo igitur auctorem condiſceret qui facientem non vidit?*

EXCVRSVS CXXIX.

Eua in muliere qualibet cauenda.

Eua ante Adamum ſiſtitur, vt eius adſpectu in Deum raperetur.

A Deo *virum mulier auocauit diaboli* ianua *facta.*

In lætitiæ *cumulum data mulier viro.*

In

In qualibet muliere *Eua cauenda.*
Adhuc in viros *per mulieres.Eua ſæuit.*
Adami lapſus *cautiores à fœminis nos reddere debet.*
Quæ ex viro formata *inſidias viro ſtruxit, magis ſtruet, quæ non formata.*
Iniuſtitiæ poculum *mulier viro propinat.*
Mulier *qualibet fomes iniquitatis.*

765. EX Adamo Eua formata ſiſtitur ante Adamum, vt ſcilicet ex eius conſpectu in inuiſibilia raperetur, in creatorem mentem erigeret, quàm aberit ſi vir mulieris vim auertat, a Deo mentem. Aduoco huc verba ſancti Baſilij Seleuciæ Epiſcopi, qui orat. 2. ait: *Ea propter ipſius ante oculos fœminam ſtruxit Deus, & ſimilis naturæ ſpectatorem facit, vt in illa, quæ circa ſe ſunt, velut in ſpeculo contemplatus ex viſis diſcat inuiſa.*

Eua ante Adamum ſiſtitur, vt eius adſpectu in Deum raperetur.
S. Baſil. Sel.

Quod contrà accidit, nam Euæ effectu delinitus Adam Dei ſui iuſta temerauit, Dei gratiam amiſit, hoſtis eius factus, iure io Euam calamum acuit. Tertullianus lib. de habitu muliebri, initio, dum ait: *Tu es diaboli ianua, tu es diuinæ legis prima deſertrix, tu es quæ eum ſuaſiſti, quem diabolus aggredi non valuit, tu imaginem Dei hominem tam facile eliſiſti; propter tuum meritum, id eſt, mortem, etiam filius Dei mori habuit.*

A Deo viro mulier auocauit diaboli ianua facta.
Tertull.

In lætitiæ cumulum data viro mulier eſt, quæ tamen fuit miſeriarum; ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 2. ita loquitur; *in tanta bonorum affluentia agens Adamus, non habebat, qui cum felicitatem communicaret; carens autem voluptatis ſua conſorte, imperfectiori lætitia ſenſu capiebatur. Cùm enim alterius generis haberet ſocietia a congrui naturæ ſolatium in vniuerſo non videbat. Errabundus erat hoſpes, Dominus in medio Paradiſo palabundus deſolatione pacis ſocietatis affiictabatur.* Solatium quærebat Adam, & cùm ſe inueniſſe putauit, verè tunc amiſit, mulierem reperit, Deum reliquit, mulieris vocem audiens.

In lætitia cumulum data mulier viro.
S. Baſil. Sel.

766. Qui ſapit in qualibet muliere Euam timebit, cauebit Euam, id quod monuit etia S. Auguſtinus epiſt. 38. *Quid intereſt*, inquit, *vtrùm in vxore, aut in matre, dum tamen Eua in qualibet muliere caueatur? nam iſta vmbra pietatis de foliis illius arboris venit, quibus ſe primùm parentes noſtri in illa damnabili nuditate texerunt.* Cùm in omni muliere cadere quilibet poſſit, quælibet mulier cuilibet Eua poteſt eſſe.

In qualibet muliere Eua cauenda.
S. Aug.

Adhuc in viros per mulieres Eua ſæuit, adhuc inſidias viris nectit, hinc Paulus 1. ad Tim. 2. 14. *Adam*, inquit, *non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit*; ſignate *mulier*, non *Eua*, vt non ſexu Euam, Euæque artes latere doceremur; mulier in præuaricatione fuit, & adhuc quoque eſt, id quod perit tetigit etiam ſanctus Chryſoſtomus hom. 9. epiſt. 1. ad Tim. 10 hæc verba: *Non enim dixit, Eua autem ſeducta: ſed mulier, quod commune eſt nomen ſexus, potius quam proprium Euæ; quid igitur? Non ſexus omnis muliebris per illam in præuaricationem factus eſt.* Qui igitur ſe ſaluti conſultum vult, in muliebre qualibet Euam timeat, latere Euam cenſeat.

Adhuc in viros per mulieres Eua ſæuit.
1. Tim 2 14.
S. Chryſ.

Et cur Adami exemplum, Adami lapſus, & tot ſine numero virorum, quos fœminæ inſidiæ ſtrauerunt, nos cautiores non reddant. *Miramur*, inquit S. Cyprianus lib. de ſingul. Cleric. *ſi Adam per Euam ſeductus eſt quem nulla morientium exempla præceſſerant, niſi ipſe vna conſtrinxeras, non modò nos, nec innumerabiles mortes, nec infinita iuſſa compeſcant.*

Adami lapſus cautiores à fœminis reddere nos debet.
S. Cypr.

Nouarini Adagia SS. Patr.

767. Euam ita alloquitur S. Baſilius Seleuciæ Epiſc. orat. 3. *Vt membrum ſumpta es, & vt ſagitta miſſa es in vitæ ſocietatem & mortis conciliatrix inuenta es? Inſta es virum fouere, & ad inſidias perueniſti?* Si quæ ex viro nata, vitam viro poſt Deum debebat, virum decepit, virum ſtrauit ſi quæ in vitæ auxilium data virum decepit, quis deinceps ſe a muliere ſecurum putabit?

Quæ ex viro formata inſidias viro ſtruxit, magis ſtruet, quæ nõ formata.
S. Baſil. Sel.

Iniuſtus facile fiet, iniuſtitiæ poculum ebibens vir, niſi in qualibet muliere Euam timeat & caueat, nouit Eua iniuſtitiam propinare; ſanctus Gregorius lib. 12. moral. cap. 16. expendens illud Iob ex cap. 15. *Quid eſt homo vt immaculatus ſit, & vt iuſtus appareat natus de muliere.* ſubdit ſtatim: *Primum quippe viro iniuſtitiam mulier propinauit in Paradiſo. Quomodo ergo iuſtus apparebit, qui de illa natus eſt, quæ iniuſtitiæ propinatrix extitit?*

Iniuſtitiæ poculum mulier viro propinat.
S. Greg.

Fœmina prima *fomes iniquitatis*, dicta eſt à ſancto Maximo hom. 6. in natali Domini, hæc vis in alias etiam fœminas deriuata eſt, vt quælibet ſuo modo iniquitatem foueat, iniquitatem nutriat, *fomes iniquitatis* audiat.

Mulier qualibet fomes iniquitatis.
S. Max.

EXCVRSVS CXXX.

Carnis vxor decipit dum blanditur, non ſecus ac Eua fecerit in Adamum.

Eua Adamum *decepit*, nos *noſtra caro.*
Vxor ſtulta *caro, quæ mollia ſuadet.*
Vxor *hominis litigioſa peſſima caro.*
Bona vxor caro, *ſi fructus* bonos *producat.*
Caro tanquam vitis *computanda.*
Vox *vxoris, & carnis non audienda.*
Perſtrictus Adam, *qui vxori obtemperauit.*
Inficit nos caro, *mundus deficit, Dæmon decipit.*
בשר *carnis* nomen, *quid doceat.*
In laqueum *gehennalem amatores ſuos caro ducit.*
Caro à carendo *dicta, quia caret omni bono.*
Timendum ne caro *in gehennam nos trahat.*
Salutare ſui corporis odium.
Bonorum operum inſtrumentum *caro eſſe debet.*
Virtutum pediſſequa, *non vitiorum lena caro ſit.*
Pecus, non homo, *qui carni ſuæ ſeruit.*

EVa Adamum decepit, noſtra Eua noſtra caro eſt; Diabolus per Euam Adamum vicit, nos noſtræ carnis illecebris, atque blanditiis. Inſerenda hic verba ſancti Auguſtini in Pſalm. 48. qui huc reſpiciens ait. *Quare autem Eua hoc dixit? Quia per carnem labitur homo. Eua nobis interior caro noſtra eſt. Qui diligit, inquit, vxorem ſuam, ſe ipſum diligit. Quid eſt, ſe ipſum: Sequitur, & dicit: Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit Quia ergo quomodo illum hominem Adam per Euam ſupplantauit, ſic Diabolus per carnem vult nos ſupplantare: præceptum eſt Euæ vt ſeruet caput Diaboli, quia Diabolus calcaneum ipſius obſeruat.* 768.

Eua Adamũ decepit, nos noſtra caro.
S. Aug.

Nec nouum inſolénſque, vxoris nomine carnem ſignificari, Vgo Carenſis in Pſalm. 79. *Notandum*, inquit, *quod contradicit caro pœnitentiæ, hæc eſt vxor Iob, de qua Iob 2. Quaſi vna de ſtultis mulieribus loquuta es*; ſic enim eius vox coërcenda,

Vxor ſtulta caro, quæ mollia ſuadet.
Vgo Car.

 cum

cùm tacens aliquid ſuadet, quod à Deo nos auocat, item impedit ad Deum; tanquam ſtulta reiicienda eſt, alioquin ſtultus audiet, qui ſtultam non putat carnem quæ mollia quærit, & a duris pœnitentiæ operibus abducit.

Vxor hominis litigioſa peſſima caro. Pett. Bleſ.

Vxor hominis litigioſa caro noſtra eſt; Petrus Bleſenſis epiſt. 11. ita ſentit, ita loquitur: *Nulla peſtis efficacior eſt ad nocendum, quam familiaris, & domeſticus inimicus, hic eſt ignis in gremio, ſerpens in ſinu, hæc eſt* VXOR *hominis* LITIGIOSA, PESSIMA CARO *noſtra.* Magis igitur nobis timenda caro noſtra, cautiuſque comprimenda, quo magis nobis domeſtica, quo magis familiaris, vt nunquam nos deſerat, ſemper nobiſcum ſit, ſemper nobis inſidias ſtruat.

Bona vxor caro ſi fructus producat. Pſal. 127. 3. Rich. Pamp.

Bona vxor eſt caro ſi fructus bonos producat. Pſal. 127. v. 3. *Vxor tua ſicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ*; id eſt, interprete Richardo Pampolitano hîc, *caro tua fructificans, & agens cibum, qui non perit in illis, qui adhærent conuerſationi tuæ.* Vitis noſtra caro eſt, vt noueris, in illa eſſe multa, quæ ad vberiorem fructum ſit amputanda; iam probatum vxorem de carne dici, vxoris titulum carnem circumferre; iam probandum tanquam Euam Adami vxorem timendam eſſe.

Vox vxoris, & carnis non audienda. Vgo Foll.

Euam ſuam vxorem ſuam audit, qui carnem blanditiis nutrit, voluptatibus demulcet. Vgo Foll. in alleg. Tilm. in Gen. *Vox vxoris, vox carnis, vox autem carnis voluptas*, Euam igitur ſuam ſe audiuiſſe teſtatur, & clamat, qui voluptates ſectatur, voluptatum cœno mergi carnem ſuam ſinit.

Perſtrictus Adam, qui vxori obtemperauit.

Nemo Euam ſuam audiat, nemo carni ſuæ blandiatur, nemo ſeruiat, hoſtis perſonam induet, qui nimium carnem ſuam fouet, ſibique obſequentem ſe præbet. Adam quoque, ne Euam contriſtaret, ex vetito ligno comedit, ſed poſtea Euæ coram Deo accuſator eſt factus, amorem in crudelitatem vertens. Egregie rem expendebat S. Bernardus

S. Bern.

ſerm. 1. in feſt. omnium Sanctorum. *Iam vero*, inquit, *Adæ crudelitatem hæc ſententia tangit, qui videbatur vxoris amore peccaſſe, ecce enim ſcimus Adam, quia os de oſſibus tuis, & caro de carne tua eſt, & eius amore peccaſti; videamus nunc quantum diligas eam, oppone te diſcrimini propter illã, & dic, Domine, mulier infirmior eſt, mulier ſeducta eſt, mea iniquitas meum peccatum, in me ſolum vindicta procedat, ſed non loquitur ſic, Mulier inquit, quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & ô peruerſitas pœnam pro ea ſuſcipere refugis, & culpam admittere non recuſaſti; quomodo proh dolor! omnia confudiſti? pernicioſè miſericors, vbi ſeuerus eſſe debueras, crudelis, vbi miſericordiam impendere oportebat nam delinquere propter illam nullo modo, ſatisfacere verò pro ea libenti animo debuiſti.* Eadem occinenda & illi, qui carnem ne contriſtet, mollia, & noxia carni ſuadenti obtemperat.

770. *Inficit nos caro, mundus deficit, Damõ decipit.* S. Bern.

Carni nemo credat, quæ decipit dum blanditur, inficit, dum blanditiis afficit; feſtiue ſanctus Bernardus lib. de conſcientia, cap. de quatuor ſpiritibus cordis humani: *Diabolus clamat, Ego decipiam, mundus clamat, Ego deficiam, caro clamat, Ego inficiam, Chriſtus verò clamat, Ego reficiam.*

בשר carnis nomen quid doceat. Hebr.

Caro apud Hebræos בשר *baſar* dicitur; de quo nomine ita philoſophatur R. Iochanan, vt vnaquæque littera verbum producat, in hunc modum, ב בושה *buſah* pudor ש שאול *ſehol* ר רמה *rimah* vermis, vt vel nudum carnis nomen doceat, qui caro fouenda, quæ pudorem parturit, ad foueam ducit, vermes nutritura eſt.

In laqueum gehennalem amatores ſuos caro ducit. Pett. Bleſ.

Carni nemo fidat, nemo ſe credat ei, quæ nihil aliud nouit, niſi eum fallere cui blanditur. Scite Petrus Bleſenſis epiſt. 11. *Non conſentias carni ſuæ, quia te pariter trahit in laqueum gehennalem.*

Caro à carendo dicta, quia cares omni bono. Idiota.

Quis carni ſe credat, quæ cultores ſuos ad inferna deducit? qui carere omnibus bonis non vult, carni haud obſequatur, quæ vel nomine innuit, ver[illegible] bonis cariturum, qui ei blanditur, eam fouet. Scite Idiota c. 2. de conflictu carnis, & animæ, vbi inclamat. *O miſera caro quid te monet, vt meam animam velis ſpoliare virtutibus, & deiicere in infernum? Tu namque cunctis virtutibus denudata es; ideòque diceris* CARO A CARENDO, QVIA CARES OMNI BONO.

Timendũ ne caro in gehennam nos trahat. Pett. Bleſ.

A carnis blanditiis timendum maximè eſt, timendum ne in gehennam nos trahat, rem egregiè verſat Petrus Bleſenſis epiſt. 11. qui carnis damna hæc recenſet: *Circumferimus hoſtem noſtrum, caro noſtra licèt ſit vexata doloribus, repleta illuſionibus, infecta ſordibus, afflicta infirmitatibus, obnexia paſſionibus, flagellis trita, plagis caſa, morti denique deputata; tamen adhuc aculeis contradictionum hiſpida, rebellis, ſuperba, murmuroſa, querulosa, contumax, inquieta, in ſuum, & animæ coniurat exitium nec poteſt ſatisfieri ſibi putat, donec ſe, & animam præcipitet in æterna damnationis abyſſum.*

Salutare ſui corporis odium. Mercur. Triſm.

Sui corporis odium ſalutare eſſe etiam Mercurius Triſmegiſtus aſſeruit, cuius hæc ſunt verba cap. 4. *Si tuum corpus primitus non oderis, ô fili, te ipſum amare non potes.* ἐὰν μὴ πρῶτον τὸ σῶμά σου μισήσῃς, ὦ τέκνον, σεαυτὸν φιλῆσαι οὐ δύνασαι.

Bonorũ operũ inſtrumentum caro eſſe debet. Idiota.

Bonorum operum inſtrumentum animæ caro eſt, vt ea vtatur malè, qui vtitur ad malum. Benè Idiota de vitæ curſu, cap. 3. *Carnem tanquam inſtrumentum ad operandum anima conſuliſti, vt ieiunando, vigilando, orando, abſtinendo, peregrinando, pœnitentias agendo, operibus miſericordiæ inſiſtendo, tribulationes cum patientia ſupportando, & virtutibus inhærendo merita augerentur, & æternis gaudiis frueretur.* 771.

Virtutũ pediſſequa, non vitiorũ lena caro ſit. S. Ambr.

Virtutum denique pediſſequa caro nobis eſſe debet, non lena vitiorum, ita loquitur S. Ambroſius lib. 7. in Lucam, *Vt animæ*, inquit, *caro fiat appendix, non iam lena vitiorum, ſed æmula quadam, & quaſi pediſſequa virtutis*

Pecus, non homo, qui carni ſuæ ſeruit. S. Zeno.

Pecus non homo audire debet, qui totum ſe carnis obſequio addit, animæ cura neglecta. *Carnis ſi curam geris*, S. Zenoni ſunt verba ſerm. de ſpiritu, & corpore, *pecudem te eſſe cognoſcis* non eris, nec te cognoſces, ſi carnem preſſeris, carnem ſubieceris ſpiritui.

EXCVRSVS CXXXI.

Carni ſpiritus haud ſeruiat, ſeruiat ſpiritui caro.

Animæ ſceptrũ *tenere, carnis animæ ſeruire.*
Caro diſciplinæ fræno *gubernanda.*
Aurigæ *munus anima in corpus exercet.*
Quærenti Deum anima *conſulenda, non* caro.
Carnis ſpiritui ſubiici, *à quo decorem haurit.*
Vt caro ſpiritui obſequatur, *obſequatur ſpiritus Deo.*
Feræ dum mulcentur manſueſiunt *corpus contrà* efferatur.
Corpus ab anima *regi debet, vt puer à pædagogo.*
Caro ab anima, *vt à doctore exercenda, non interimenda.*

Carnis

Carnis cura *etiam in licitis reſecanda.*
Lætatur *animus cùm premitur caro.*
Caro humilitatis poculum *nobis offerat.*
Spiritus eſt carnem regere.
Obſequatur animæ caro, *vt in animam quodammodo immigret.*
In illo exterior homo,*interior intra conformatur,vt idem cum illo eſſe videatur.*
Flagella *expectet , qui ſuæ carnis mancipium eſt.*
Neſciat *caro,quid anima præſtet,ne eam impediat.*
Corpus laqueus *eſt.*
In laqueum *gehennalem amatores ſuos caro ducit.*

772. SCeptrum tenere mens debet, & carnI imperare,non contra, mēs domina eſt,eſt imperatrix; carnis eſt ſeruire,& ſpiritui ſubdi; hoc tamen , vt rite fiat,perfectéque caro frænetur, Domini auxilium neceſſarium eſt ; pulchre S.Proſper in epigr.

Anima ſceptrum tenere, carnis animæ ſeruire. S.Proſper.

Nulla anima eſt,quæ non mortali carne grauetur,
Nec quæ corporea conditione gemat.
Sed infirmare inualidam,& frænare rebellem,
Legitimum,& proprium eſt mentis opus dominæ.
Quam is natura,& moderamine temperet æquo,
Et ſubdat ſceptris noxia quæque ſuis,
Auxilium à Domino, & vires petat vt aleat ſe,
Vincere nec ſenſus incitet ipſa ſuos.
Nam nullos famula poterit compeſcere motus,
Ni fuerit Chriſti ſemper amore potens.

Caro diſciplinæ fræno gubernanda. Vgo Car.

Caro indomitus equus eſt,& diſciplinæ fræno coërceri debet ; Vgo Car.in cap.1. Prouerb. *Caro,* inquit,*gubernanda eſt,ſicut equus fræno diſciplinæ.*

Auriga munus anima in corpus exercet. S.Hier.

Aurigæ munus exercere anima in corpus debet ; ſenſus equi ſunt,qui niſi regantur,in præcipitium ruunt, & rectorem præcipitem agunt.Scitè ſanctus Hieronymus lib.2. aduersùs Iouinianum,cap.8. *Senſus,* inquit, *corporum quaſi equi ſunt, ſine ratione currentes:anima vero in* AVRIGÆ *modum retinet fræna currentium,& quomodo equi abſque rectore præcipites ruunt ; ita corpus ſine ratione , & imperio animæ in ſuum fertur interitum.* Et Thalaſtius cent.1.num.31. *Vt Dei,*inquit, *opus eſt regere mundum,ita,& animæ gubernare corpus.*

Quærenti Deum anima conſulenda, non caro. Thren.3.25.

773. Vbi Deus quærendus eſt , caro non eſt conſulenda,animæ hoc negotium eſt , quæ tutiùs quæret ſi ſe à corporis cœno quantum poterit obduxerit,hinc Ieremias Thren.3.25. *Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum , animæ quærenti illum* ; ſignatè *animæ* nomen poſuit,cum de inquiſitione Dei agitur ne res carnali prudentiæ , carniſque conſiliis committeretur. Sanctus Ambroſius lib.6.Exaëm. cap.8. legit : *Bonus eſt Dominus ſuſtinentibus eum, animæ quæ quærit eum* , additque, *de hominibus dixit, & animam adiiciendam putauit ; meliùs enim quærit iſta,ſi ſola ſit abducens ſe à corporis cœno, & à cupiditate carnali.*

S.Ambr.

Carnis ſpiritui ſubiici , à quo decorem haurit. Petr.Bleſ.

Carnis eſſet ſpiritui ſubiici, à quo decorē omnem habet , omnem venuſtatem,vitámque ipſam. Pulchre Petrus Bleſenſis epiſt.11. *Cur non,* inquit, *attendit infeliciſſima caro quàm nobilem , & quam neceſſarium ſibi habeat hoſpitem , cuius beneficiis ſuſtentatur , regitur, & honeſtatur ? Quod audit , quòd videt , quòd ſentit , quòd intelligit , quod loquitur, quòd mouetur , totum hoſpiti ſuo debet : cuius auxilio deſtituta fieret , quaſi terra ſine aqua immundum morticinum , vermium cibus , aeris corruptela.Inuenta eſt iniquitas eius ad odium , dum iniquè odit , quod totis viſceribus debueras dilexiſſe, odit, dico,qui enim diligit,odit animam ſuam.*

Vt caro ſpiritui obſequatur, obſequatur ſpiritus Deo. S.Aug.

Vt caro ſpiritui obſequatur,obſequatur ſpiritus Deo,ſubiectam carnem habere nō meretur mens, quæ ſe Deo non ſubiicit, imperanti Deo non paret. Scite ſanctus Auguſtinus in Ioannem , (tractatus numerus excidit ;) *Vis vt ſeruiat caro tua animæ tuæ , Deo ſeruiat anima tua , debes regi , vt poſſis regere.* Imperium non meretur , quæ imperium excutit.

774. In corporis portò cura aliter , ac in feris edomandis accidit , feras efferas qui demulcet manſuetas reddit , corpori qui blanditur efferat. Perite Ioannes Climacus gradu 14. *Qui leonem blanda demulcet manu, nonnunquam illum manſueſcit; qui verò corpus obſequiis fouet , ipſum ampliùs efferat;* è contrà manſuefacit , qui ei non blanditur, illud non palpat,ſed premit,caſtigat,crucìat.

Feræ cum mulcentur manſueſcunt, corpus contra efferatur. S Io.Clim.

Corpus ab anima regi debet,vt puer à pædagogo. S.Hier.

Corpus ab anima regi debet , vt puer à pædagogo;hinc illud ſancti Hieronymi lib.2. aduersùs Iouinianum,cap.8. *Alia quoque comparatio animæ,& corporis à Philoſophis ponitur,corpus puerum , animam pædagogum eſſe dicentibus,vnde & hiſtoricus , Animi, inquit, imperio, corporis ſeruitio magis vtimur,alterum nobis cum Diis , alterum cum belluis commune eſt ; igitur niſi vitia adoleſcentis, & pueri,prudentia pædagogi rexerit , omnis conatus eius , & impetus ad laſciuiam prouocant.* Huc etiam ſpectant , quæ habet ſanctus Chryſoſtomus hom.23.in epiſt.1. ad Corinth. vbi monens caſtigandam carnem eſſe , non interimendam,&tanquam à doctore exercendum puerum, exercendam, ac tractandam ; ad illa Apoſtoli verba, *caſtigo corpus , & in ſeruitutem redigo* , 1. Cor.9.27. ita loquitur ad hanc mentem : *Non dixit,interimo , neque enim caro eſt inimica , ſed caſtigo, & in ſeruitutem redigo , quod quidem eſt Domini,non hoſtis:tortoris,non inimici ; pædotribæ puerum exercentis , non aduerſarij.*

Caro ab anima, vt à doctore exercenda,non interimenda. 1.Cor 9 27. S.Chryſoſt.

Carnis cura etiam in licitis reſecanda. Rich.Vict.

Quanta à non coërcita, & edomita carne timenda ſint damna , quanta à preſſa carne naſcantur bona,explicari non poteſt ; carnis curam reſecandam etiam in rebus licitis , ita monebat Richardus de exterm.mali,tract.1.c.27.*Nunquam humanus affectus ad æternitatis deſiderium perfectè inflammentur ; nunquam humanus intellectus ad æternorum contemplationem plenè acuitur:niſi carnis cura in rebus etiam licitis,multúmque neceſſariis frequenter,fortitérque repellatur.*

775. Prematur caro , vt recreetur ſpiritus , animus erigatur, perfundatur lætitia. S.Gregorius lib.31. Moral.c.17. *Quo plus caro premitur , eo de cœleſti ſpe animus lætatur*;contrà cùm caro delinitur,premitur animus.

Lætatur animus cùm premitur caro. S.Greg.

Caro humilitatis poculum nobis offerat. Pet Bleſ.

Cogitemus carnem nihil aliud eſſe , quàm carnem;ſitque nobis iſta cogitatio comprimendæ ſuperbiæ occaſio, & per eam humilitatem ſpiritum, vt ita dicam , bibamus. Feſtiuè Petrus Bleſenſis ſerm 11.in Quadrageſima: *Quid ſuperbis terra,& cinis?quid eſt caro niſi caro,induatur caro purpura,& ſerico,non eſt tamen caro,niſi caro. Ecce* HVMILITAS *opus celeberrimum,*QVASI POTIO *ſuperbiam excludēs.*

Spiritus eſt carnē regere. Tertull.

Caro ſpiritui ſubiici debet, ſpiritus carnem regere,colligit id opportunè Tertullianus ex verbis Saluatoris , quibus ad diſcipulos ſuos loquens ait, carnem infirmam eſſe , ſpiritum verò promptum,cap.4. ad Martyres ſic ille ſcribit : *Scimus ex Dominico præcepto , quòd caro infirma eſt , ſpiritus promptus. Non ergo nobis blandiamur , quia Dominus conſenſit carnem infirmam eſſe,propterea enim prædixit ſpiritum promptum eſſe , vt oſtenderet , quod cui debeat eſſe ſubiectum , ſcilicet,vt caro ſeruiat ſpiritui, in-*

firmior fortiori, vt ab eo etiam ipſa fortitudinē aſſumat.

Obſequatur animæ caro, vt in animā quodammodo immigret. *Gen 46.26.*

Obſequatur animæ caro, vt in animam quodammodo immigret, & anima audiat, ſicut Iacobi Patriarchæ familia animæ nomine ſignificata eſt, Gen.46.26. *Cuncta anima, quæ ingreſſa ſunt in Ægyptum, fuere ſeptuaginta*; animarum mentio fit, non corporum, vbi corpus animæ obtemperat, in animam ſpirituali quadam mutatione videtur verti. Acutè S. Ambroſius in Pſ.118. octon.4. *S. Ambr.* *Caro noſtra obediens animæ gubernacula fiat anima, & hoc appellari mereatur anima, ſicut appellata eſt familia Patriarchæ Iacob.*

776. *In iuſto exterior homo interiori ita conformatur, vt idem cum illo eſſe videatur.* *Pſal 36.* *S. Ambr.*

Hinc eſt, vt plerunque corpori, & carni tribuatur in ſacris litteris, quod animi, & mentis eſt; vt illud Pſal.36. *Os iuſti meditabitur ſapientiam*, os meditari dicitur, quod eſt mentis, quia nempe in iuſto exterior homo interiori ita confirmatur, & transfunditur in illum, vt illius exercere videatur officium. Quod feſtiuè expendebat idem ſanctus Ambroſius in hunc Pſalmum, dum ait: *Ideo os iuſti meditabitur ſapientiam, iam enim & ipſe exterior homo iuſti in interioris hominis transfuſus eſt diſciplinam, & in eius conformatus naturam ipſius exercet officium, vt caro meditetur quod mentis interna eſt.*

Flagella expectet, qui ſuæ carnis mancipiū eſt. *Pſal 90.*

Flagella expectet, qui carnis ſuæ mancipium, carnis deſideria perficit, delitiis innatat, & voluptatibus; à flagellis immunis erit, qui in corde viuit, ſed ſecundum ſpiritum ambulat. Regius Propheta Pſalm.90. *Non accedet*, inquit, *ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Diſtinctus eſt, inter illum, & illius carnem aliquid medium eſt, is à flagello liber, & immunis, cùm ille, qui ſe cum tabernaculo ſuo confundit, vt anima in carnem immigrare videatur, adeò carni ſeruit; huc nos ducit ſanctus Bernardus in Pſalm. Qui habitat, ſerm.11. vbi expendens producta verba, ait: *Sanè conſidera, non ad hominem, qui ſecundum carnem viuit, ſed ad eum, qui in carne degens ſecundum ſpiritum ambulat, hanc fieri promiſſionem, ſi quidem non eſt diſtinguere inter illum, & tabernaculum illius. Confuſe in eo ſunt omnia tanquam in filio Babylonis.*

Neſciat caro, quid anima preſtet ne eā impediat. *Matth.6.* *S. Laur. Nou.*

De manu dextera, atque ſiniſtra acutè philoſophatur ſanctus Laurentius Nouarienſis Epiſcopus hom. de Elcem. expendens, & verſans illa Chriſti verba ex cap.6. Matthæi; *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*, & ad carnem animamtem in hunc modum flectit: *Siniſtra facit malum, non illi conſentit dextera; & quid eſt in homine dextera? Nonne pars anima? Quid eſt ſiniſtra? nonne pars corporis eſt. Tale eſt quod dicit quando bonum aliquid conatur facere dextera, id eſt, anima, non illam impediat ſiniſtra, quæ eſt caro, ſed tanquam dormiente ſiniſtra feſtinet dextra, furtiuo modo operari bonum eſt; ſiniſtra inuidet, caro erraui? dextra, quod eſt anima, emendet errorem.*

777. *Corpus laqueus eſt.* *S. Bern.*

Nemo ſe ſuæ carni credat, nemo ſe putet ſecurum carnem ſuam circumferens, quæ laqueus amatori fit; corpus hominis laqueum eſſe monuit etiam ſanctus Bernardus ſerm.3. ſuper Pſalm. Qui habitat, ait enim: *Ipſum corpus laqueus quidam eſt, vnde & oculus legitur animam deprædari; minimè ergo decet eſſe ſecurum hominem, qui ſecum portat* LAQVEVM *ſuum.*

In laqueum gehennalem amatores ſuos caro ducit. *Pett. Bleſ.*

Laqueus caro eſt, nec hic ſiſtit, ſed ad gehennalem laqueum trahit, quem ceperit, quem deceperit; vt iure inclamarit Petrus Bleſenſis epiſt. 31. *Non conſentias carni fatuæ, quæ ſe, & te pariter trahit in laqueum gehennalem, ſicut legitur de Zambri, qui ſe, & domum Regiam pariter dedit in combuſtionem, & cibum ignis.* Præſtat hic carnem premere, ne ad pœnas nunquam finiendas crucianda nos cruciandos ducat; denique, vt conſulamus carni, carnem dum hic ſumus non conſulamus, eorum minimè audiamus conſilia, ne cruciatibus æternis cum ipſa adiudicemus.

ADAGIVM DCCCLVII.

Abrahæ tabernaculum figere.

QVi hoſpitalitatis cultor hoſpitium hoſpitibus ſumma humanitate excipiendis parat, is prouerbiali quadam figura *Abrahæ tabernaculum figere* dicetur; notum ex diuinis litteris eſt, quam auide, quam prompte, quam benignè hoſpites ad ſua tabernacula Patriarcha Abraham inuitauerit, ac quodammodo traxerit; huc ſpectant ſancti Hieronymi verba, qui epiſt.30. quæ eſt ad Oceanum, ita ſcribit: *Certabant vir, & fœmina, quis in portu* ABRAHÆ TABERNACVLVM FIGERET, *& erat hæc inter vtrumque contentio, quis humanitate ſuperaret; inuat vterque, & vterque ſuperatus eſt; ambo ſe victos, & victores fatentur, dum quod alter cupiebat, vterque perfecit: iungunt opes, ſociant voluntates, vt quod æmulatio diſſipatura concordia creſceret, necdum dictum iam factum. Emitur hoſpitium, & ad hoſpitium turba concurrit. Adducunt maria quos in gremio ſuo terra ſuſcipit. Mittit Roma properantes, quos nauigaturos littus molle confoueat; Xenodochium in portu Romano ſitum totus pariter mundus audiuit.* Ita Pammachij, & Fabiolæ hoſpitalitatem effert ſanctus Hieronymus.

Domus confluentium hoſpitum, receptione nobilis, vbi omnes promiſcuè tanquam Dei Angeli recipiantur, nullique ſumptui parcitur, non ſine aliqua adagiali forma Abrahæ tabernaculum appellabitur. In vita ſancti Auxentij Abbatis, hæc habet Simeon Metaphraſtes; *Monachi omnes benignè excipiebant, promptéque, & alacri animo magnum propter victum facientes apparatum, adeo vt fieret illud Monaſterium tanquam* ABRAHÆ TABERNACVLVM, *omnes enim ferè ſeu dignos, ſeu indignos tanquam Angelos Dei accipiebant*; quàm fuerit Abrahę hoſpitalitas inſignis, ex ſacris litteris liquet, vt proinde tabernaculum eius omnibus hoſpitibus excipiendis deſtinatum locum prouerbio facere potuerit. Sed hoſpitalitatis iniecta mentio nos ad hoſpitalitatis commendationem, laudémque vocat, quin & trahit; ſequor, & ire ſino, quò eum adfectus vocat.

EXCVRSVS CXXXII.

Hoſpitalitatis venatio commendatur.

Sectandi hoſpites, *non inuitandi tantùm.*
Hoſpites Abraham venabatur.
Itinera explorat, *vt* venator.
Alia venatio *timenda.*
Abraham excubias *agit.*
Abrahæ promptitudo *in hoſpitibus excipiendis.*
Precibus *tenebat prætereuntes, compellebat ad menſam, menſæ miniſtrabat.*
Deum, & Angelos recepit dum homines venatur.

Oculos hoſpitalitas aperit.

Pauperes canes*, quibus dum aluntur à nobis, cæleſtem gloriam venamur.*

778. OPportunè hîc pauliſper excurrimus in hoſpitalitatis, & beneficentiæ laudes, vt eius in omnium animis viuiſcat amor, & eadem opera aliquibus ſacræ Scripturæ locis ſarta præferemus.

Sectandi hoſpites, non inuitandi tantum.

Hoſpitalitatem venationem dixi, verè eſt exercenda hoſpitalitas tanquam venatio ſectandi hoſpites, tanquam præda, non ieiuni inuitandi dumtaxat, huic rei probandæ occurrit in primis Beati Pauli locus epiſt. ad Romanos cap. 12. v. 13. vbi hoſpitalitatem ſuadens hac phraſi vtitur: Hoſpitalitatem ſectantes, in Græco fonte eſt φιλοξενίαν διώκοντες, quod verbum ingentem vim continet, ſignificat enim διώκω magno ſtudio perſequi, ſectari, & hoc ſibi volebat Apoſtolus, hoſpitalitatem non modò amate, & occaſionem eam exercendi oblatam, libenter accipite, ſed eam maximo ſtudio conſectamini, & ingenti ſollicitudine hoc agite, vt hoſpites recipiatis. Vrget hunc ſenſum, ac vim eleganter Beatus Hieronymus epiſt. 4. ad Ruſticum, ac legit, hoſpitalitatem perſequentes, hæc eius verba: *Pulchrè perſecutio pacis dicitur. iuxta illud Apoſtoli, Hoſpitalitatem perſequentes, vt non leui vſitatâque ſermone, &, vt ita loquar, ſummis labiis hoſpites inuitemus, ſed toto mentis ardore teneamus, quaſi afferentes ſe cum lucro noſtro, atque compendio.* hæc B. Hieronymus, arguens frigidum illorum affectum, qui tam parum hoſpitalitatis amatores ſunt, vt eam potius defugere ſtudeant, quàm ſectari; cùm tamen hoſpites ita ardenter ſectari deberemus, ac venator feras. Nam hoc etiam indicauit B. Paulus cùm dixit, διώκοντες φιλοξενίαν, SECTANTES HOSPITALITATEM, verbum enim hoc Græcum etiam *venari* ſignificat, ac ſectari, venatorum in morem.

Rom. 12. 13.

S. Hier.

Hoſpites Abraham venabatur.

Talis hoſpitum venator erat ille Patriarcha Abraham, qui aduenientibus hoſpitibus occurrebat etiam in feruore diei, vt ſolet feris venator. Accommodatiſſimè in hunc locum quadrant Beati Chryſoſtomi verba homil. 41. in Gen. ſic enim ille de Abraham meridie expectante hoſpites, eiſque occurrente loquitur: *tempus hoc, vt idoneum elegit, & ſedens eos, qui præteribant,* VENABATVR. Ecce Patriarchæ deſiderium, qui vt venatur prædam, ſic tanta ille cupiditate expectabat hoſpites, quos in domum ſuam non inuitaret modò, ſed traheret. Pergit Beatus Chryſoſtomus vt magis hanc venationem explicet: *Eleuatis oculis vidit: currit, & volat ſenex, vidit enim prædam, quam venabatur, & nulla infirmitatis ſuæ ratione habita,* AD VENATIONEM CVCVRRIT. Talis huius Patriarchæ in hoſpites ſtudium, & beneficentiæ, hoſpitalitatiſque ardor, dignum exemplar, quod omnium oculis obuerſetur; quærentem, ac capientem hoſpites, velut prædam, nobiſcum exhibet B. Ambroſius lib. 1. de Abraham, cap. 5. *Præſtò eſt,* inquit, *aduenientibus, & occurrit obuiam, & itinera explorat, & adeſt non quærentibus, & rapit prætergredientes.* non aliter ac venator prædam explorat, ac rapit, nec id muneris aliis committit, ipſe exequitur, quod expendens ſanctus Chryſoſtomus ait: *Tantopere curabat Abraham hoſpitalitatem, vt nollet horum* VENATIONEM *cuiquam committere.* Alij autem ſæpe non ſolùm tantum ſtudium non faciunt, ſed & planè diuerſum, & horum congreſſum fugientem.

S. Chryſ.

Itinera explorat vt venator.

S. Chryſ.

Alia venatio damnanda.

Sed faciliùs eſt inuenire, qui venentur ad necem, qui parent velut venatores inſidias, quam qui hoſpites per charitatis officia, & beneficentiæ exhibitionem capiant, & illiciant, vt verè Micheas prædixerit cap. 7. v. 2. *Vir fratrem ſuum ad mortem venatur;* tantum abeſt, vt hoſpitalitatis retibus liget, & venetur. Ab his ſibi cauebat Regius Pſaltes cùm Dei auxilium ſupplex implorans diceret, *Libera me de laqueo venantium,* & non venabantur hoſpites ad mortem, qui eos perimebant, & curabant, vt alibi de Heſperiarum Regionum populis, & Cæſariu retulimus, aut immolabant, vt de tauris, & Ponticis diximus.

Mich. 7. 2.

Pſal. 90.

779. Abrahamum excubias agentem, ne peregrinus illius ædes præteriret, his verbis nobis exhibet ſanctus Ambroſius lib. 2. offic. cap. 21. *Abrahæ laudi eſt datum, qui ante ianuam ſuam ſpeculabatur, ne fortè præteriret peregrinus aliquis, vt diligenter* PRÆTENDEBAT EXCVBIAS *vt occurreret.*

Abraham excubias agit.

S. Ambr.

Accurrebat hoſpitibus Abraham, promptior, quàm capiendæ prædæ venator; de illius curſu ita loquitur ſanctus Chryſoſtomus homil. 41. in Geneſ. *Accurrit, & curſu promptitudinem declarat;* de cuius promptitudinis mercede addit: *Huiuſmodi res hoſpitalitas eſt, qua magis accipis, quam das, qui illam promptè, & alacriter exercet;* minuunt ſibi meritum, qui promptitudinem, & alacritatem minuunt, augent, qui augent.

Abraha promptitudo in hoſpitibus excipiendis.

S. Chryſ.

Occurrebat hoſpitibus Abraham, & prætereuntes tenebat precibus, ne hoſpitij ſui ſinum effugerent, compellebat ad menſam, & menſæ miniſtrabat; quod ſic explicat ſanctus Petrus Damianus ſerm. 121. de diuite, & Lazaro: *Abraham fratres venientibus longè ſemper occurrit; prætereuntes etiam per ſe vocat nolentes, magna cum ſupplicatione ſuam compellit ad menſam: prima, & ſaginata, de gregibus hoſpitibus ſemper apponit: ſuis, & coniugis ſuæ manibus factos calentes, ſemper offert panes, quos frigidos, & heſternos eſſe vtique humanitas non ſinebat.*

Precibus tenebat prætereuntes, compellebat ad menſam, menſæ miniſtrabat.

S. Petr. Dam.

Homines Abraham ſectabatur, ſed Angelos cepit, quin & Angelorum Dominum dicat ſanctus Ambroſius lib. 2. offic. cap. 21. *Tanta eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia, vt ne potus quidem aquæ frigidæ à præmiis remunerationis immunis ſit. Vides, quia Abraham* DEVM RECIPIT *hoſpitio, dum hoſpites quærit? Vides quia Loth* ANGELOS SVSCEPIT? *qui ſcis an & tu cùm ſuſcipis hoſpitem ſuſcipias Chriſtum?* & Syneſius epiſt. 57. *Et quidem menſa ſacrum eſt aliquid, per quam Deus honoratur amicorum, ſiue hoſpitum præſes, & Abrahamum in hoſpites humanitas Dei conuiuatorem fecit.*

Deum, & Angelos recepit dum homines venatur.

S. Ambr.

Syneſ.

780. Dominum recipit hoſpitalitas, nec recipit tantùm, ſed oculos etiam aperit, vt quem receperimus agnoſcamus; certè illi duo diſcipuli, qui in Caſtellum Emaus ſe conferebant, non cùm eſſet Chriſtus in via, Chriſtum agnouerunt, ſed in fractione panis, cùm hoſpitalitatis munus exercuerunt, vt quid hoſpitalitas poſſit colligeretur; id quod expendebat ſanctus Auguſtinus ſerm. 140. de tempore dum ait: *Tene hoſpitem ſi vis agnoſcere Saluatorem. Quod tulerat infidelitas reddit hoſpitalitas; Dominus ergo præſentauit ſe ipſum in fractione panis;* ſed redeo ad venationis metaphoram.

Oculos hoſpitalitas aperit.

S. Aug.

Ad hoſpitalitatis venationem illud facit, quod de Duce quodam Amadeo legitur, hunc authores haud contemnendi referunt, rogatum quodam tempore à Legatis, quos liberaliter tractauerat, vt venaticos ſuos canes ipſis exhiberet; poſt multas tergiuerſationes, ac ſubterfugia, tandem eorum victus inſtantia cubiculum aperuit, omnis generis mendicis plenum, qui quotidie ipſius alebantur eleemoſynis, dixitque: Hi ſunt canes mei quos alo quotidie, quibus & me cæleſtem glo

Pauperes canes, quibus dum aluntur à nobis cæleſtem gloriam venamur.

Amad.

gloriam ſpero *venaturum*. O præclarum reſponſum! ô bellam venationem, nec tantùm voluptatis veræ plenam, ſed & ſummæ vtilitatis.

EXCVRSVS CXXXIII.

Hoſpitalitatis ſagena omnibus hoſpitibus capiendis.

Hoſpitalitatis ſagena *expandenda.*
Omni viatori oſtium *pateat.*
Hoſpites recipientes non ante quærebant *quinam eſſent, quàm bibiſſent.*
Diuinitùs reprehenſus, *qui domum nobilibus tantùm recipiendis deſtinabat.*
Curiosè *non explorat hoſpites Abraham.*
Nullius hoſpitis vilitas *eſt contemnenda.*

781. *Hoſpitalitatis ſagena expandenda.*

COmmune ſit hoſpitalitatis officium omnibus, abſque perſonarum acceptione exhibeatur, ſimilis hoſpitalitas eſſe debet euangelicæ ſagenæ ex omni genere piſcium congreganti; ita piſcabatur hoſpites magnus Patriarcha Abraham, vnde & meruit Angelorum Dominum cum Angelis ſuis ſuſcipere. Felix iactus vbi cum nullus excluditur, omnium creator ſuſcipitur. Idem accidiſſe legimus Magno Gregorio, qui plures pauperes alens, vidit inter eos Dei filium. Sic & hoſpites piſcabatur Loth, de quo Beatus Chryſoſtomus (S. Chryſ.) conc. 2. de Lazaro. *Quemadmodum piſcator iacto in mari rete piſcem quidem attrahit, attrahit autem frequenter & aurum, & margaritas; itidem & Loth* RATE *captans* HOMINES PISCATVS EST, *tamen & Angelos quoque, quod mireris, etiam inſcius.*

Omni viatori oſtium pateat. Iob 31. 32. LXX.

Hoſpitalitatis ſagenam ad hunc modum iacebat & Ioh, qui alliciebat omnes, nullos reiiciebar, vnde quod vulgatus habet cap. 31. v. 32. *Oſtium meum viatori patuit*, L X X. pleniùs, & ſignificantiùs extulerunt, *& oſtium meum* OMNI VENIENTI PATVIT, non diuitibus modò, ac nobilibus domus mea hoſpitium erat, ſed omnibus, nullo habito perſonarum diſcrimine, pauperes, diuites, nobiles, ignobileſque recipiebam, omni adoenienti domus mea patuit, occluſa nulli, omnibus reſerata.

Septuaginta interpretum lectionem ſequitur etiam ſanctus Ambroſius (S. Ambr.) lib. 1. offic. cap. 11. ſic enim habet: *Foris non habitabat peregrinus, oſtium meum omni venienti patebat. Beatus plane de cuius domo nunquam vacuo ſinu pauper exiuit*; luculentiùs hoc ipſum verſat eodem lib. cap. 32. dum ait: *Non igitur mediocris virtus, de qua ſibi plaudebat Iob, dicens, Foris non habitabat hoſpes, ianua mea omni venienti patebat; beneuolentia itaque in his eſt omnibus tanquam fons aqua, reficiens ſitientem, tanquam lumen, quod etiam in aliis luceat, nec illis deſit, qui de ſuo lumine aliis lumen accenderint*; hæc Beatus Ambroſius. Vera igitur hoſpitalitas, ſi communis omnis beneficentiæ fons, ſi pateat omnibus, negetur nulli. Probe verò beneficentiam equidem in illa ornanda his Iobi verbis vti non dubitem; porta ipſius cuiuis venienti patebat, nec extrà iacebat (Rom 16. 23.) peregrinus. Paulus quoque ad Romanos cap. 16. v. 23. Caij hoſpitalitatem extollens, ait, *Salutat vos Caius hoſpes meus, & vniuerſa Eccleſia*; pleræque editiones habent *vniuerſa Eccleſia*. nam in pluribus codicibus Græcis ita etiam legitur, ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης, *hoſpes meus, & vniuerſa Eccleſia*, vt ſit verus ſenſus, hoſpes, vt qui non mei ſolùm, ſed omnium hoſpitum ſit exceptor, ſic habet tranſlatio Syriaca, hanc lectionem ſequitur, & expendit etiam ſanctus Antiochus (S. Antioch.) homil. 97. de hoſpitalitate, ſiue benignitate erga peregrinos, legit enim: *Salutat vos Caius hoſpes meus, & vniuerſa Eccleſia*, quod ſic illuſtrat; *pro eo*, inquit, *quod ſit exceptor hoſpitum omnium, nobilium, ignobilium.*

Hoſpites recipientes non ante quærebant quinam eſſent, quam bibiſſent. Athæn.

Hinc olim qui hoſpites recipiebant, non ante rogabant, quinam eſſent, quam bibiſſent, ne perſonas potius honorare viderentur, quàm hoſpitis iura, & fidem; Athæneus lib. 5. Gymnoſoph. ſub initio rem ſic habet. NON ANTEA, QVI ESSENT, ROGABANT, QVAM BIBISSENT, *ſed guſtato iam vino, hoſpitij ius, ac fidem honorantes potius quàm priuatim hoſpitum ſingulos*; non igitur examinandi quos recipis, ſed ſine diſcrimine largiter, ac liberaliter excipiendi.

Diuinitus reprehenſus qui domum nobilibus tantùm recipiendis deſtinabat. Olckot.

Male hoſpitalitatis officia exercebat ſenator 782.
quidam, qui nobilibus tantùm ianuam domus ſuæ patere, ſua inſcriptione prodidit. Rem habet Olckot lect. 19. Sapientiæ, eius verba ſubiicio. *Fertur quod ſenator ſibi caſtrum conſtruxit pulcherrimum, ſuper cuius ianuam ſic metrice ſcripſit:*

Decretum detur, ne dormiat, aut epuletur
Hic gens Villana, ſed Achilles, Plato, Diana.

Intendens per hoc ordinare, quòd nullus ad illuc caſtrum, ad hoſpitium, vel prandium reciperetur, niſi eſſet miles, vel Philoſophus, aut domina nobilis. Cui Chriſtus apparuit in ſomnis, & ait, Me, & meos a caſtro tuo conaris excludere, propter quod & te caſtro meo, quod eſt cœlum, debeo iuſtè priuare; & tandem illi dictum:

Muta decretum, Sanctorum ſuſcipe cœtum,
Nudum Martinum, Iacobum, Lazarũ peregrinum.

Hæc, & alia plura Olckot, ex quibus vides, quam nobilem, & pium animum dedeceat nobiles tantùm hoſpitio recipere, pauperes, ac Lazaros eliminare.

Curiosè non explorat hoſpites Abraham.

Legimus Abrahamum hoſpites ſumma humanitate recepiſſe, curiosè inueſtigaſſe, quinam eſſent, non legimus, pari in quoſcumque amore, ac ſollicitudine ferebantur. quod eleganter ad eius laudem expendit B. Chryſoſtomos (S. Chryſ.) homil. 41. in Geneſ. *Eos*, inquit, *qui calore aſtuabant ſub tectum introducere ſtudebat*, NON CVRIOSE EXPLORANS EOS, *qui prateribant, neque requirens an noti, vel ignoti eſſent.* Minuitur, ac ferè amittitur hoſpitis meritum ſi perſonæ in recipiendo habeatur ratio. Pergit ſanctus Chryſoſtomus; *Neque enim hoſpitalitatis fuerit diligenter ſingula perſcrutari, ſed omnibus ſimpliciter ſuam communicare benignitatem.* qui hoſpites nimis curiosè diſcutit, incurioſius veræ hoſpitalitatis amator eſt.

Nullius hoſpitis vilitas eſt contemnenda. S. Chryſ.

Nullius igitur hoſpitis vilitas contemnenda eſt, vt in qua Dominus recipiatur, quòd ea Chriſti verba; ita deducit ſanctus Chryſoſtomus homil. 41. in Geneſ. *Non*, inquit, *ad talem benignitatem ſegnes ſimus, neque curioſius eos, qui adueniunt, ſcrutemur*, inquit, *Qui acceperit vnum ex minimis meo nomine, me accipit; ne igitur ad vilitatem venientis ſpectes, ſed cogita, quòd per ipſum Dominum tuum ſuſcipias.* Huc faciunt Theodulphi verba epiſt. ad ſuos Preſbyteros; *Sciant ſanè quicunque hoſpitalitatem amant, Chriſtum ſe in hoſpitibus recipere*; & illa ſancti Auguſtini lib. contra hæreſ. 5. *Diſce Chriſtiane ſine diſcretione inhibere hoſpitalitatem, ne fortè cui domum clauſeris, cui humanitatem negaueris, ipſe ſit Chriſtus.* Hinc hoſpites accipiendi tanquam Dominus ipſe excipiendus; in vitis Patrum, vt refert B. Iordanus lib. 2. cap. 5. de conuerſatione ſpirituali, ſanctus Apollonius fratribus ſuis præcipiebar

bat attentiùs vt venientes fratres, quaſi Domini ſuſciperent aduentum. nam & adorari aduentantes fratres, propterea, inquit, traditio habet, vt certum ſit in aduentu eorum, aduentum Domini Ieſu Chriſti haberi: qui dixit, *Hoſpes fui, & collegiſtis me*, & ex hoc ſumpta eſt illa laudabilis obſeruantia ordinis, vt fratres ordinis recipiantur cum genuflexione, & manuum deoſculatione.

EXCVRSVS CXXXIV.

Hoſpitalitatis theſaurus, de Abrahæ hoſpitalitate aliqua ſcitu digna.

Hoſpites quærendi non ſecus ac theſaurus *quæreretur.*
In hoſpitali tabernaculo *diem Chriſti vidit Abraham.*
Quercus, *ſub qua Dominum hoſpitio recepit Abraham vſque ad Conſtantini tempora.*
Theſaurum *retundit, qui magna diſtribuit.*
Hoſpitalitatis gemma.
Hoſpitalitatis vis, *&* virtus.
Abraham peregrinorum mancipium.
Menſæ miniſtrat tanquam ſeruus.
Robur, *&* vires *ab hoſpitalitatis gaudio hauriebat Abraham.*
Nullus in officio ſegnis *apud Abraham.*
Qui duos *ad terrenam menſam ſuſcepit,* duos populos *ſuſcepit ad cæleſtem.*
Etiam non neceſſariis recreabat *hoſpites Abraham.*
Hoſpites non corporeo *tantùm cibo fouebat Abraham, ſed &* ſpirituali.

783\. *Hoſpites quærendi non ſecus ac theſaurus quæreretur.*

HOſpitalitatem cenſe diuitem theſaurum, nec aberrabis, eam ſic coles magis, & amplecteris opes, ac facultates, quæ in pauperes, hoſpitéſque erogantur, non amittuntur, ſed augentur, quæ ſparguntur in peregrinos, colliguntur, & tuto in loco ponuntur; de te, quæ magno, & ingenti deſiderio quæritur, & ſummo gaudio inuenitur, & poſſidetur, quodam prouerbij ſchemate dicitur tanquam theſaurus effodi, hinc illud Prouerb. 2. v. 4. de ſapientiæ inquiſitione: *Si quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam*, i. tanta voluptate, ac gaudio, tanto deſiderio, ac conamine, ac ſi theſaurum effoderes, ac eruderares. Ad hunc modum hoſpitum aduentus expectari debet, ac ſi ingentem theſaurum quæreremus. Huc ſpectabat Abraham qui tam ſollicite hoſpites in ſuam domum non modò inuitabat, ſed trahebat, theſaurum putabat ſe inueniſſe, quem in domum ſuam inueheret. Feſtiue B. Chryſoſtumus homil. 41. in Gen. vbi de huius Patriarchæ hoſpitalitate ſic loquitur. *Videas in extrema ſenecta iuuenilem alacritatem, & ſenem quaſi iuuenem exultantem, & putantem ſe inueniſſe theſaurum quendam hoſpitum aduentum.* Hæc ille, bona vniuerſa ſe putabat poſſidere in hoc theſauro. Grauiori oratione hoc ipſum attigit idem ſanctus Pater homi. In illud 1. Cor. 2. *Oportet & hæreſes eſſe.* nefas putaui eius verba ſupprimere; ſic autem ait: *Eadem de cauſa & Abraham admirabilis eſt, non ſolum quòd vitulum immolauit, neque quod farinam commiſcuit, ſed quòd multa cum humilitate, & voluptate hoſpites ſuſcepit, accurrebat enim, miniſtrabat, dominos appellabat, theſaurum* [S. Chryſ.] *innumerorum bonorum ſe inueniſſe putabat, ſi quando hoſpitem videret prætereuntem*; hæc Abrahæ mens, & ſenſus, qui vtinam omnium eſſet, promptiores ad beneficentiam, ac hoſpitalitatem, pauperes, ac mendici nubiles, ac diuites reprimerent.

784\. *In hoſpitali tabernaculo diem Chriſti vidit Abraham.*

Quam Deo hæc eius ſedulitas, ac beneficentia in hoſpites placuerit, illud non leue argumentum eſt, quòd in hoſpitali tabernaculo diem illum vidit, de quo Saluator ait in Euangelio; *Abraham vidit diem meum, vidit, & gauiſus eſt*; hoc voluit Beatus Paulinus epiſt. ad Alethium, dum ſcribit: [S. Paulinus.] *Pater Abraham dum peregrinos ſuſcepit, & cepit, & Dominum cum Angelis Chriſtum, & IN HOSPITALI TABERNACVLO ILLVM, quem in Euangelio coram ipſo Saluator exhibet*, DIEM VIDIT, licèt alij putauerint diem cum Abraham vidiſſe, cùm in monte filium Iſaac immolare voluiſſet.

Quercus, ſub qua Dominũ hoſpitio recepit Abraham vſque ad Cõſtantini tempora.

Illuc ſcitu dignum eſt, quercum illam, ſub qua Abraham Dominum hoſpitio recepit, vſque ad Conſtantini tempora ſeruatam, in eius hoſpitalitatis, & munificentiæ monumentum; ſic teſtatur Oleaſter in cap. 18. Geneſ. [Oleaſt.] *Erat autem*, inquit, *in loco vbi Abraham morabatur, quercuum multitudo, ac pinuum, & aduerte quòd vallis hæc Mambre ab Hebron ſex ſtadiis diſtat. In qua valle vſque* AD CONSTANTINI TEMPORA QVERCVS OSTENDEBATVR, *ſub qua Abraham Dominum hoſpitio recepit.* Hæc Oleaſter.

Theſaurum recondit, qui ſua diſtribuit.

Ad beneficentiæ theſaurum redeo. hic bene, ac totò reconditur in pauperum, & indigentium manibus, quod rectè monuit ſanctus Eucherius epiſt. parænet. *Theſaurum*, inquit, *is bene recondit, qui indigentibus diuidit, non qui congregat, & in arcam claudit.* Eadem fere B. Chryſologi mens ſerm. 8. THESAVRVS *cæli, eſt manus pauperis, quod ſuſcipit, ne in terra pereat, reponit in cælo.* Sed prior B. Chryſoſt. hom. 78. in Ioann. [S. Chryſ.] *Tunc ea bona haberes ſi aliis dares, ſi tibi ſeruas, minimè habes, incertus enim theſaurus propria, certus autem theſaurus, eſt pauperum manus.* Theſaurus hic exhauriri nequit, neſcit dum minuitur. Verè Baſilius Conſtant. Imperat. [S. Baſil.] de eleemoſyna cap. 5. *Inexhauſtus eſt beneficentia theſaurus*, dum enim ſpargitur colligitur, & dum donatur recipitur, neque ſolùm eos, qui illum poſſident facit hic opulentus, ſed illic etiam beatos.

Humilitatis gemma.

Nihil igitur hoſpitalitate ditius, & beneficentia in egentes, hæc vera viri probi nobilitas, ac decor; non ſic in auro gemma ornatur, ac iuſtus vir hoſpitalitate, vt probe dixerit Vgo Carenſis in cap. 15. Geneſ. [Vgo Car.] *Sicut gemma fulget in auro, ita hoſpitalitas in viro iuſto.*

785\. *Hoſpitalitatis vis, & virtus.* [Hildeb.]

Denique hoſpitalitatis virtutem ſic efferebat Hildebertus Epiſcopus epiſt. 61. *Non legitur alia Loth benefacta niſi quod hoſpitalitatis prærogatiuam dilexerit, hæc illi hoſtia fuit, hoc ſacrificia ſulphur, & ignem euaſit Sodomorum, & tota ſeruata eſt familia, etiam vnius mentis.* tantum hoſpitalitas potuit.

Abraham peregrinorum mancipium.

Vt pleraque de Abrahæ hoſpitalitate, eiuſque commendatione dixerimus, ſunt alia quæ hîc implantari vtiliter poſſunt. Abrahamum peregrinorum, indigentiúmque mancipium, vocat ſanctus Gaudentius in præfat. ad ſuos tractatus. [S. Gaud.] Aſtantem aſſidentibus hoſpitibus, tanquam ſeruum, famulique munia obeuntem, ita repræſentat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 121. *Abraham ſuſcepto hoſpiti aſſiſtit, non aſſedit; & fuit iſte non conuiua hoſpitis, ſed miniſter: Abraham viſo peregrino Dominum ſe eſſe neſciuit, ipſe allator prandij ad coquinam ſatis delicatam ſolicitus addixit vxori, & qui ſe ſuaque omnia famulis ſuis credit, & committit,*

commit

committere vix audet hoſpitem coniungi, quam probare.

Menſæ miniſtrat tanquã ſeruus S.Pet. Chry.

Aſtabat comedentibus tanquam famulus, & quod mirere, centenarius qui ſtare tot annorum pondere grauis potuit. gaudium, quod in hoſpitalitatis officio perfundebatur, addebat robur, magis eum erigebat amor in hoſpites, quam premeret annorum multitudo. Aduocanda huc ſancti Chryſoſtomi verba, qui homil. 41. in Geneſ. hanc rem expendens ait: *Mihi videtur hunc præ gaudio, alacritateque, multa imbecillitate ſua factus ſuperior, & robur quoddam accepiſſe*, vix fere ſentitur labor, aut ne vix quidem, vbi opus alacritas vrget; exulat laſſitudo, cùm animi promptitudo non exulat.

Robur & vires ab hoſpitalitatis gaudio hauriebat Abraham S. Chryſ.

Nullus in officio cum atud Abraham. Philo.

Animus iſte alacer gratior hoſpitibus fuit, quam fuerit ipſe apparatus. Philo lib. de Abraham, obſequium ipſius totiuſque familiæ in hoſpites conſiderans aiebat, NEMO *ad humanitatis officium* SIGNIS *eſt in ſapienti familia, tam mulieris, quam viri, tam ſerui; quam promptè miniſtrant hoſpitibus, qui recreati magis animo, quam apparatu hoſpitis.*

Qui duos ad terrenã menſam ſuſcepit, duos populos ſuſcipit ad cæleſtem. Matth. 8. 11.

Tres Angelos hoſpitio legimus recepiſſe Abrahamum, aut, vt aliquorum opinio fert duos cum Domino ipſo, quem adorauit. Pende quid hinc ſequitur, ad cæleſtem quoque menſam populos ab Oriente, & Occidente, cum Abraham recubitores Saluator tradit, ſic enim legis Matth. 8. v. 11. *Dico vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham.* Dicemus duos hos populos reſpondere duobus Angelis, quos hoſpitio receperat. Certe huc flexit ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 42. *Abraham cæleſtis conuiuij Principem humanitas ardens Deo impenſa perficit, nam qui duos cum Deo terrenam ſuſcepit ad menſam, Orientis, & Occidentis populum menſam ſuſcepit ad cæleſtem. Venient, inquit, ab Oriente, & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum.*

S.Petr.Chry.

786. Non neceſſariis tantùm rebus hoſpites ſuſtentabat Abraham, ſed & non neceſſariis recreabat, vt proinde arbores plantaſſe legatur, vt arborum fructibus vmbra, & viſu hoſpites recrearentur. Geneſ. 21. v. 23. *Abraham plantauit nemus in Berſabee*; Abulenſis hoc in hunc modum verba hæc illuſtrat: *Locus ille erat ſine arboribus; ideo Abraham, qui delectabatur in ſuſcipiendo hoſpites, plantauit arbores, de quarum fructibus recrearentur viatores, & earum viſu delectarentur*; hoſpitalitate adeò delectabatur Abraham, vt nihil quo hoſpites delectarentur omitteret.

Etiam non neceſſariis recreabat hoſpites Abraham. Gen. 21. 23. Abul.

Hoſpites recipiebat Abraham, nec recipiebat tantum, corporeoque cibo fouebat, ſed, quod magis, ſpirituali, excitabat enim eos ad Dei laudes celebrandas, gratiáſque diuinæ beneficentiæ reddendas; idem Abulenſis ad illa verba Gen. 21. 33. *Et inuocauit ibi nomen Dei æterni*, ita ex Hebræorum mente ſcribit: *Faciebat enim ibi orationem, & gratiarum actiones Deo de beneficiis datis: vel, vt volunt Hebræi ibi, hoſpites ad laudandum Deum, & gratias reddendum ei pro beneficiis incitabat. Et licet ſcriptum non dicat, tamen ibi Altare conſtruxit, quia quocumque ibat ad aliqualiter manendum, Altare conſtruebat ad laudandum Deum.* Dignus hoſpitum exceptor, qui non nudus exceptor erat, ſed informator, ſed inhortator ad bonum.

Hoſpites non corporeo tantùm cibo fouebat Abraham, ſed & ſpirituali. Gen. 21. 33. Abul.

EXCVRSVS CXXXV.

Hoſpitalitas, Abrahæ exemplo, imitanda.

Loth ab Abraham hoſpitalitatem didicit.
Quantum Loth *profuerit Abrahami ſectatorem fuiſſe.*
Gehennalem ignem *facilè euadit hoſpitalitatis ſectator.*
Vrbem in refugium *accepit Loth, qui domum hoſpitibus exhibuit.*
Ab hoſpitali domo *ad* cœleſtem *rapiemur.*
Sit hoſpitum receptor, qui hoſpes *eſt mundi.*
Copioſa hoſpitalitatis meſſis.
Vt diuinitus probata *hoſpitalitas.*

PRæiuit Abraham, cuius inſignis hoſpitalitas celebris mundo eſt, & cæteris in exemplum propoſita, Abrahæ imitator factus eſt Loth, tantum poteſt proba apud probos inſtitutio, bonorumque domum incolere, illorum vitæ actus ſpectare. Bene Oleaſter in cap. 19. Geneſis; *Diſce*, inquit, *quid valeat a puero apud bonos nutriri, vnde putas Loth dedicit in porta hoſpites explorare, eiſque aſſurgere, currere in eorum occurſum, & ſe ſuper terram proiicere, & eos ad hoſpitium cogere, niſi quia hæc in domo auunculum Abrahæ ſcilicet didicerat, & ea frequenter viderat eum feciſſe.* 787.

Loth ab Abraham hoſpitalitatem didicit. Oleaſt.

Quantum porro profuerit Loth Abrahami ſectatorem in hoſpitalitate fuiſſe, explicat his verbis ſanctus Paulinus epiſt. ad Alethium: *Sodomitas hoſpitum damnauit iniuria, & Loth eò pati nimium liberari meruit affectu, quod hoſpites prætulit filiabus. Non ille impius, ſed perfectè pius*; & ſanctus Ambroſius lib. 2. offic. cap. 21. *Loth quoque nepos eius, non ſolum genere, ſed etiam virtute proximus propter hoſpitalitatis affectum, Sodomitana à ſe ſuiſque ſupplicia detorſit?* Luculentius rem vrget Origenes homil. 5. in Geneſim: *Loth*, inquit, *in Sodomis habitabat. Alia eius bene geſta non legimus. Hoſpitalitas in eo ſola ex vſu veniens memoratur, euadit ignes, euadit incendia, ob hoc ſolum, quod domum ſuam patefecit hoſpitibus. Hoſpitalem domum Angeli ingreſſi ſunt, clauſas hoſpitibus domos ignis ingreſſus eſt.* Paria à Deo ſperet, qui paria pro Deo præſtiterit.

Quantũ Loth profuerit Abrahami ſectatorem fuiſſe. S. Paulinus.

Sodomæ euaſit ignẽ, vt indicio hæc res eſſet gehennalem ignem eos facile euaſuros, qui hoſpitalitatis amatores fuerint, & miſericordiæ ſinus in alios expanderint. vide ſi non huc flexit ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 42. *Loth quia hoſpitio ſuſcepit Angelos iudicium præuenit. Hinc gehennam vicit in carne. Miſericordem neſcit diuinus ignis exurere; faciat ergo miſericordiam qui vult gehennæ incendium non timere.*

Gehennalem ignem facilè euadit hoſpitalitatis ſectator. S.Petr.Chry.

Fugiens Loth Sodomam, & impurarum ciuitatum ignem, vrbem petiit, in quam ſe reciperet, & ſaluaretur ab igne. obtinuit ſtatim, quod petebat; data eſt vrbs ad munimen, licet prius oblatus ei mons eſſet, audiuit enim, *in monte ſaluum te fac*; Gen. 19. innuit aliquid mutatio iſta refugij, vt exhibito monte, ciuitas poſtularetur, & concederetur; ciuitas magis congruebat eum domo, cum ex domibus pluribus formetur: vt igitur indicaretur, ob hoſpitalitatis meritum, qua hoſpites domo ſua exceperat, ciuitatem in refugium datam, monte relicto ciuitas datur. huc aduocanda verba ſancti Paulini epiſt. ad Alethium: *Huius*, inquit, *mentis perfectio, vel iſtius perfectionis mens*, 788.

Vrbem in refugium accepit Loth, qui domum hoſpitibus exhibuit. Gen. 19.

S. Paulin.

iam

iam ab origine ſeculi iuſtum Loth ab i lo Pentapol'tano incendio liberauit, meruitque pro hoſ[illegible]itali [illegible] vitam non in domum vrbem mereri D[illegible] a i[illegible]pere.

Ab hoſpitali domo ad cœleſtem rapiemur.

Quid in cœli m[illegible]p'um, in æt[illegible] que [illegible] ta[illegible]bernacula domus ipſa vertet[illegible] [illegible] ceperimus; certe ab hoſpitali domo [illegible] rapiemur.

S. Ambr.

Sancti Ambroſij h[illegible] [illegible] offic. cap. 11. *Si nudum [illegible] [illegible]tiam: ſi peregrinum ſub tectum in[illegible] tuum, [illegible] pias egentem, ille ti[illegible]i acquiret San[illegible]orum amic[illegible] & æterna tabernacula.* & lib. de viduis ſic ad hoſp[illegible]talitatem nos inh[illegible]tatur.

Sit hoſpitum receptor, qui hoſpes eſt mundi.

Salubre eſt præceptum [illegible] talitatis aduertere, vt hoſpitibus deſeramus, quia nos quoque ſumus hoſpit[illegible] mundi.

Idem.

Copioſa hoſpitalitatis meſſis.

Nemo a[illegible] [illegible] ſordibus inf[illegible]tus, ſibi deper[illegible] putet, quod hoſpitibus exhibet, non pereunt, ſed augentur potius, vt inſtar ſeminis ſe habeant, quod [illegible] increditurum multiplicatúmque erumpit. Vidua i[illegible]us exemplo, quæ E[illegible]iam recipit hoſpitio, ſic rem firmat ſanctus Chr[illegible]oſtomus to[illegible]n. 6. orat. in ſanctos Petrum & E[illegible]iam.

S. Chryſ.

Hoſpi[illegible]ali[illegible] ſemen vidua [illegible] & ſtatim florentem, atque COPIOSAM *hoſpitalitatis* MESSEM COLLE[illegible]. *Quid enim Eliæ ait viduæ? [illegible] Dominus, hydria far[illegible] non deficiet, & lecythus olei non imminuetur*; adeo non deperit, quod hoſpitibus impenditur.

Vt diuinitus probata hoſpitalitas.

Vit. Pat.

Arbor diuin[illegible]tus inclinata [illegible]nis cuiuſdam hoſpitalitatem prodidit, & probau[illegible] res his[illegible] verbis narratur in vitis Patrum lib. 5. libello 1[illegible] qui [illegible] de hoſpital[illegible]tate num. 9. *Dicebant de [illegible] in Syria, qui iuxta viam eremi habitabat, [illegible] hoc erat opus eius, vt quacumque hora veniret Monachus de Eremo, cum [illegible] faciebat eum reficere. Venit ergo aliquando vnus ſolitarius, [illegible] petebat ab eo, vt guſtaret. Qui cum nollet guſtare di[illegible], Ego ieiuno. Contriſtatus [illegible] dixit ei. Ne prætermittas puerum tuum deſpice, ne deſpicias me, ſed veni, oremus, ecce enim arbor hic e[illegible], [illegible] quo curuante [illegible], & orante inclinata fuerit, ipſum ſequamur. Curuauit ergo ille ſolitarius g[illegible] in or[illegible], [illegible] n[illegible] [illegible] factum eſt. [illegible] etiam m[illegible] ille, qui eum [illegible] [illegible] eum, [illegible] ſtatim curuata eſt etiam arbor ill[illegible] [illegible]; quod cum vidi[illegible], gauiſi ſunt, & gratias egerunt Deo ſemper mirabilia facienti.*

EXCVRSVS CXXXVI.

Quid ignotos hoſpites non recipere.

Ignoti *notio pleriſque ignota.*
Græca lectio *cuidam corrupta, eius error, & deceptio.*
Ignotus *pro ignorante.*
Notus *de noſcente.*
Neſcius *pro ignoto.*
Ignarus *de ignorato.*
Neſcius *de ignoto:*
Felices hoſpitalitatis nundinæ.
Sumptus *in hoſpite quæſtus* [illegible]
Hoſpitalitas gemmis *pretioſis præferenda.*
Debiles & claudi hiac[illegible] [illegible], *&* ſmaragdis *pariati.*

789\. *Ignoti notio pleriſque ignota.* Sap. 19. 13.

RE[illegible]ipiendos h[illegible]ſp[illegible]tes dum [illegible] calam[illegible], ipſo[illegible] ipſam hoſpitalitatem excipiemus, e[illegible]ipiet ipſa[illegible] [illegible] obſequium calami, expli[illegible]ndum hic eſt, [illegible]uid ſit ignotos h[illegible]ſpites re[illegible]pere, Sap. 19. [illegible] [illegible]guntur. *Deteſtabiliorem in hoſpitalitatem inſtituerunt; alij quidam ignotos non recipiebant aduenas, [illegible] autem bonos ho[illegible]tes in ſeruitutem redigebant* [illegible], ac plana ſ[illegible]ntentia, [illegible] p[illegible]j, & Sodomæ p[illegible] [illegible] inho[illegible]pitalitat[illegible] [illegible] ſimul [illegible]tur, & arguuntur, quamque fuerunt inhumani in e[illegible] [illegible] his vel his oſte[illegible]tur, ignoti ve[illegible] noti o[illegible] [illegible]ta eſt [illegible] [illegible] [illegible]tione vt quæ [illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] [illegible]ptam r[illegible]pudi[illegible] [illegible] [illegible]ero, ſi quæ h[illegible] [illegible], [illegible]enter dab[illegible] [illegible] interpretes vin[illegible].

Græca lectio cuidam corrupta, eius error, & deceptio.

[illegible] exhibuit [illegible]iam vi[illegible] [illegible] in p[illegible] ad [illegible] Petri Nannij Al[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]etur cum G[illegible] [illegible]te non cohær[illegible], [illegible] hunc locum verte[illegible] [illegible] & lectionem aliam nobis obtruſerit [illegible] cum in Græco ſit, [illegible] [illegible] [illegible] non igno[illegible] [illegible] ignorantes actiue [illegible] ferri debe[illegible]t. S[illegible] d[illegible] [illegible] q[illegible] [illegible] ad hunc locum [illegible]. *Iam [illegible], [illegible]quit, [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] ſit [illegible] gener[illegible], non [illegible] pro ignorantibus exponi[illegible], [illegible] vetus interpres legerit [illegible], [illegible] diuinationem [illegible] [illegible], hoc eſt, m[illegible]. [illegible] tum [illegible] ſententia, quam [illegible] hoſtes, [illegible] qui ex[illegible] [illegible]untur, & qui [illegible] [illegible], [illegible] qui ad [illegible] aduen[illegible]bant, [illegible] [illegible]ceperant [illegible] ip[illegible] [illegible] eperant, in ſeruitutem rede[illegible]ent.* H[illegible] [illegible].

Sed [illegible] a hi[illegible] auctor[illegible] [illegible] & qui eum ſecuti fuerunt, ben[illegible] interpres [illegible], nec tam facile lectio Græca, aut La[illegible] immutari debet, vbi editiones omnes conueniunt, & [illegible] optimus, & cohærens euadit. nos hanc nebulam depellemus, & vulgatam, & hucuſque receptam [illegible] [illegible] Græcam, tum L[illegible] ab hac ve[illegible]atione defendamus.

R[illegible]s, quæ hunc au[illegible]tor[illegible] [illegible] & h[illegible] [illegible]cam [illegible] [illegible]nem p[illegible] [illegible] [illegible]ram, aut [illegible] [illegible] redditam, ſint [illegible] [illegible] h[illegible] [illegible] [illegible] cum Græ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]cationis, e[illegible] vero infel[illegible] apud Latino[illegible] [illegible]tum de neſ[illegible], & [illegible]ante a[illegible] dict, [illegible] Latinæ phraſ[illegible] [illegible] [illegible]allſe, quæ ignotum, [illegible] notum [illegible] [illegible] rapit, itaque per ignotos errantes, & ig[illegible]orant[illegible]es interpretor & probè, ac ſatine ve[illegible] [illegible] pretem ex prob[illegible]s, & Latini[illegible] auctor[illegible]bus p[illegible]no. Noto igitur vt hanc notionem firmam apud bono[illegible] auctores i[illegible]no[illegible]um de errante & i[illegible]norante actiue [illegible]. Locuples h[illegible]us ſi[illegible]nificationi te[illegible] eſt Pl[illegible] in Mænech. act. 2. [illegible]

Ignotus pro ignorante.

Plaut.

Nam e[illegible] quidem inſanum eſſe te cert[illegible] [illegible]io,
Qui mihi moleſtus homini [illegible] noto [illegible] es.

id eſt, ignorant[illegible] [illegible] no[illegible] & La[illegible] [illegible] quod e[illegible] in probat e[illegible] Cicerone, c[illegible] [illegible] a[illegible] & [illegible]nt ita. A[illegible] [illegible] artifices corpor[illegible] [illegible]ulac[illegible]a ig[illegible]is nota [illegible]bant.

Lamb. Cic.

H[illegible]bes e[illegible] duobus latinitatis f[illegible]tibus ignotum [illegible] [illegible]rantibu[illegible] [illegible] [illegible]it igi[illegible]r La[illegible] [illegible] lectio Græ[illegible] [illegible] da[illegible] [illegible]or[illegible], & [illegible] explodenda [illegible]entius igi[illegible]ur [illegible] [illegible], & [illegible] pitales erant, vt nec e[illegible] an[illegible] [illegible] [illegible]pe[illegible]ent, tanta erant imma[illegible] [illegible], [illegible] pallantes, & qui nullam notitiam [illegible] h[illegible] [illegible] encerent, ac propulſarent. Inu[illegible] er[illegible] torquent, qui alia ratione Latinam lectioni Græcæ conciliare conantur.

Sed

790. *Notus de noſcente.* Sed vt ſenſus iſte etiam ex noſtris firmetur, & alijs ſacræ Scripturæ locis lucem aliquam immittamus, obſeruo vt ignotum latiniſſimè de ignorante actiuè dicitur, ita & notum pro noſcente vſurpatum, ſic Pſalm. 87. (*Pſal 87.*) *Longe feciſti notos meos a me*, id eſt, eos qui me probè nouerant. Quod monuit etiam Beatus Auguſtinus (*S. Auguſt.*) in huius Pſalmi commentario, cuius hæc verba ſunt. *Longe feciſti notos meos a me, ſi eos quos noueras accepimus dictos eſſe notos meos, omnes erunt. nam quem ille non nouerat? ſed eos dicit notos, quibus & ipſe notus erat quantum eum tunc noſſe poterant.* Vides per notos, noſcentes intelligere beatum Patrem. Nec abit Euthymius (*Euthym.*) ad illa verba, *Elongaſti a me amicum, & proximum, & notos meos à miſeria.* Sic enim hunc locum ediſſerit, *Elongaſti à me notos meos, ſanctos ſcilicet Angelos, qui antequam peccarem amiciſſimi, atque beneuoli mihi erant, illi tunc notos erant, verùm nunc ob peccata abominantur me.* Vbi interim vides quàm peccata cuſtodes Angeli auertentur.

Neſcius pro ignoto. Sed vt ignotum pro ignorante poni, ex probæ notæ ſcriptoribus probauimus, ita & viciſſim neſcius, & ignarus pro ignoto à bonis auctoribus non ſemel vſurpatur. Ita capiendus Tacitus (*Tacit.*) 12. Annal. dum ſcribit ad hunc modum, *Dementiam, ac iuſtitiam quanto ignara barbaris, tanto toleratiora capeſſere*; ignara pro ignota poſuit, vt etiam notauit Lipſius (*Lipſ.*). Hac alio ſenſu extulit hoc verbum Virg. 10. Æneid. dum canit,

Occupat, ignarum Laurens habet ora Mimanta.

Ignarus de ignorato. (*Virg. Seru.*) Seruius ignoratum exponit, ſic enim ad hunc locum ſcribit, *Vera eſt lectio ignarum, idest, ignoratum, qui neſciretur.*

Neſcius de ignoto. Eadem plerumque notio ſubeſt τῷ *neſcius*, licèt enim trita ſignificatione actiue ſumatur de eo qui neſcit, & ignorat, non ſemel tamen reperitur apud optimos ſcriptores pro ignoto. Plaut. (*Plaut.*) in Rudent. act. 1. ſcen. 5. *qua in locu neſcijs neſcia ſpe ſumus*; idest, in locis ignotis incerta ſpe. Huc vocant aliqui ea Virgilij (*Virg.*) verba 4. Æneid.

——*Liquitque volatile ferrum*

Neſcius

idest, occultatus, ignoratus.

Non mirum igitur ſi doctiſſimus interpres, ignotos dicat pro neſcientes, vnde non ἀγνῶτες legendum eſt, ſed ἀγνοοῦντας, quod omnes antiquæ, & correctiſſimæ quas viderim editiones habent. Sicque plenior ſenſus euadit, vulgatique verſio exi[illegible]tur ab omni nota.

791. *Felices hoſpitalitatis nundina.* Sed age vtili aliquo monito [illegible] urſum ritum [illegible] nemus. hoſpitalitatis exercitio velut in nundi[illegible], multum lucri poſſe nos acquirere innuebat [illegible] P[illegible] Damianus (*S.Petr.Dam.*) opuſc. 9. cap. 1. in hæc [illegible] [illegible] *mendica tua, inquibus datur hoſpitium, [illegible]tur habitaculum, præbetur panis exiguus, reci[illegible]itur regnum, porrigitur nummus, comparatur aula cælorum.*

Sumptus in hoſpite quaſtus eſt. (*Plaut.*) Vel Ethnicus auctor ſ[illegible] in [illegible]pite quæſtus dixit. Plautus in Phil[illegible] ita ſcribit,

In mala [illegible]xore ſi quid, amat, ſumptus eſt.
In bono hoſpite, atque amico quæſtus eſt, quod ſumitur,

E[illegible] qu[illegible] in [illegible]lui[illegible] rebus ſiemas ſapienti lucro eſt.

Hoſpitalitas gemmis pretioſis præferenda. (*S. Chryſ.*) Hoſpitalitatem pre[illegible]s gemmis anteferendam cenſebat ſanctus Chryſoſtomus homil. de eleem. & hoſpit. *Hic itaque omnibus reiectis quæ ſolent e turba muliercula ſaltatrices [illegible]uper, & tibicina magnificare circumcingente ſapientia [illegible] hoſ[illegible]alitatem exercero, continenter orationi incumbe videbis hac fore auratis veſtibus potiora, gemmiſque pretioſis, & monilibus longo interuallo præſtare.* Hoc idem habet idem ſanctus Pater homil. 3c. in epiſt. ad Romanos, in hæc verba: *Philoſophiam autem hoſpitalitatem, & continuas preces meliora ſunt iſta veſtibus deauratis, lapidibus pretioſis, in auribuſque honeſtiora.* Huc vocari poteſt quod narrat Palladius (*Pallad.*) in Hiſtoria Lauciana cap. 6. de ſancto Macario; ait enim. *Habet Ptochotrophium in ſuperiori quidem parte mulieres, in inferiori autem viros. cum ea (virgo auara) autem acceſſiſſet, introduxit eam in veſtibulum, & dicit ei ſanctus Macarius, Quid vis primum videre, HIACYNTHOS, AN SMARAGDOS? ea verò illi dicit, quod tibi videtur. Ille verò eam duxit in parietes ſuperiorem, & oſtendit ei mulieres mancas, ac mutilatas, & orbatas oculis, & dicit ei, Ecce hiacynthi. deinde deducit, eam in partem inferiorem, & oſtendit ei viros, dicens, Ecce ſmaragdi, & exiſtimo non inueniri his pretioſiores.* (*Debiles & claudi hiacynthus, & ſmaragdis pariens.*) hac eadem mente pauperes à diuitibus inſpicerentur, reciperentur, idem de indigentibus ſentirent, promptiùs enim eis hoſpitium exhiberent, meliùs tractarent, prolixiùſque.

EXCVRSVS CXXXVII.

Pleræque circa hoſpitalitatem obſeruationes, pleraque vtilia monita.

Cur natus Chriſtus in Ægyptum *ierit.*

Hoſpitalitas *hinc commendata.*

Dei iram *timere debet qui Dei ſeruis non occurrit, & non ſuccurrit.*

Peregrini non recepti qua olim formula *vterentur.*

Prophetandi *gratiam per hoſpitalitatem Abdias conſequutus eſt.*

Iob *eximius hoſpitalitatis cultor.*

Domus fores *cur plateam versus.*

Abraham *ab hoſpitibus Dei cultum promercede exigebat.*

In Dei lege *hoſpites erudiebat Abraham.*

Hoſpites ab Aſſyrijs *Doctores appellati.*

Hoſpitio receptus præſtare *quid debeat.*

Iter habentes *illud hoſpitium recedentes ferè adibant, ad quod euntes ſe contulerant.*

Vouere *domum in aduenientium hoſpitium Chriſtianorum mos.*

Cellulæ *hoſpitales recipiendis hoſpitibus.*

Grauiter mulctati *hoſpites non recipientes, Lucanorum mos.*

Iouem ξένιον ab hoſpitalitate dicebant; hoſpitalis *teſſera.*

Ab hoſpitalite *bonorum virorum terminus quanam ciuitas dicta.*

Dei ſeruos, *vt olim ad hoſpitium fideles alliceret.*

Goth[illegible] *vt benignè aduenas admittant.*

Gothorum, *& Suecorum* lex *circa peregrinorum receptionem.*

VVandalorum alacritas *in ſuſcipiendis hoſpitibus.*

Celtiberi *vt benignè hoſpites reciperant.*

Hoſpites tuba *excepti.*

Cuiuſdam hoſpitalitas *remunerata.*

Zachæus *in vitam ſanctam mutatus hoſpitio Dominum recipiens.*

Hoſpites

Hoſpites *ab aliquibus deuorati.*
Lacones *inhoſpitalitatis nota laborabant.*
Tauri, *&* Pontici *hoſpites immolabant.*
Laconizare *pro hoſpites reiicere.*
Notati qui penuria, & neceßitatis tempore peregrinos *ab vrbe excludebant.*

792. *Cur natus Christus in Ægyptum iuerit.*

QVia hîc ſumus, præſtabit alia in hoſpitalitatis commendationem adiicere, quibus ad illam maiorum noſtrorũ exemplo animamur. Nam caſu accidit Dei filium dũ vix ex matris ſinu prodiiſſet, in Ægyptũ, quæ vitiorum omnium monſtra alebat, ſe contuliſſe, an deerant illi alia loca, ad quæ ſe commodiùs conferret? non deerant; ſed in Ægyptum iuit, vt Ægyptum præſentia ſua ditaret; cur ita? vt multę adfuerint cauſæ, adfuit etiam iſta, quia licèt criminibus refertiſſima fuerit Ægyptus, hoc boni olim tamen præſtitit, vt hoſpitio Ioſephum receperit, benè, benignéque Dei populum, ſaltem dum Ioſeph viueret, illum tractauerit, ſic obſeruabat B. Dionyſ. Carthuſ. in cap. 2. Matth. ad illa verba: *Seceſſit in Ægyptum*, ſubdit enim, *Quæritur cur potiùs Ægyptus ingreſſus ſit Chriſtus? Reſpondendum, quoniam Ægyptij olim tempore Ioſeph circa populum Iſrael multum beneuoli erant.* Scilicet tam grata Deo hoſpitalitas, inque ſeruos ſuos beneficentia, hic tam ſingulare beneficio afficeret Ægyptum, quòd populum ſuum multis annis aluerit, licèt tandem afflictum, & laboribus oppreſſum eum impius Pharao dimiſerit ab Ægypto; quid à Deo boni ſperandum, ſi plenæ, perfectæque hoſpitalitatis munera exercuerimus.

Hoſpitalitas hinc commendata. Matth. 2. B. Dio. Cart.

Contra, Dei iram timere debent, qui ſeruis ſuis indigentibus non occurrunt, non ſuccurrunt cùm poſſint, quod in hunc modum colligebat S. Petrus Damianus opuſc. 9. c. 1. *Quibus*, inquit, *profectò valdè formidandum eſt, quod in Deuteronomio per Moyſen Iſraelitico populo dictum eſt, Ammonites, & Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt in Eccleſiam Domini in æternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane, & aqua in via, quando egreßi eſtis de Ægypto. Nam ſi gentes illæ vtique non habentes, idcirco ab Eccleſia Dei irreuocabiliter excluduntur, quoniam, inimicis etiam ſuis per humanitatis officium occurrere neglexerunt; quam terribili ſententia digni ſunt, qui viſcera ſua ab indigentibus proximis claudunt? qui charitatem fratribus non impendunt?*

Dei iram timere debet, qui Dei ſeruis non occurrit, non ſuccurrit. Deut. 23. S. Petr. Dam.

793. *Peregrini nõ recepti qua olim formula vterentur.* S. Aug.

Peregrini dum in orbe aliqua à fidelibus non reciperentur, inclamare hoc ſolebant, inhumanam eſſe illam ciuitatem, & apud ipſos barbaros hoſpitium, refugiúmque ſe fuiſſe recepturos, ſi ad ipſos confugiſſent; hoc continent hæc ſancti Auguſtini verba enarrat. in Pſal. 57. *Peregrinus tecto indigens venit in patriam tuam, non ſuſcipitur ille: tunc clamat inhumanam eſſe illam ciuitatem, facilè apud Barbaros ſibi eſſe potuiſſe refugium. Sentit iniquitatem, quia patitur: tu fortè non ſentis.*

Prophetandi gratiam per hoſpitalitatẽ Abdias conſequutus eſt. 3. Reg. 18. 4. S. Petr. Dam.

Quid boni ex hoſpitum receptione recipiatur Abdię exemplo oſtendit S. Petrus Damianus ſerm. 20. *Sicut eſt ille in hoſpitalitate non diſpar Abdias, dum Prophetas paſcit in ſpecubus, prophetandi gratiam & ipſe meretur.* Reſpicit ad locum illum 3. Reg. 18. 4. *Abdias timebat Dominum valde, nam cùm interficeret Iezabel Prophetas Domini, tulit ille centum Prophetas, & abſcondit eos quinquagenos, & quinquagenos in ſpeluncis, & pauit eos pane, & aqua;* hoc idem vrget idem S. Pater ſerm. 54. & luculentius premit in hunc modum: *Sic olim diſpenſator ille domus regiæ Abdias, quia Prophetas centum in ſpecubus abſconditos pauit, prophetalem gratiam & ipſe poſtmodum dignè remuneratus, accepit. Et qui tunc pane ſimul & aqua Prophetarum aluit pia ſedulitatis miniſterio turbam, nunc propheticis ſuis oraculis, cœleſtibus videlicet alimentis, vniuerſam recreat, & paſcit Eccleſiam.*

Hoſpitalitatis laude valde fuit inſignis Iob, qui de ſe ipſo c. 31. v. 32. ita ſcribit: *Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit*; libentiſſimo animo obuios quoſque hoſpites, ac peregrinos recipiebam, nec minus oſtium animi, quam domus cuilibet viatori, & tranſeunti patebat. Vatablus in ſcholiis n. 33. alium ſenſum ex Hebraico fonte inuehit nõ ineptum, neque ſpernendum, legit enim; *oſtium meum viatori patuit. Hebr. ad iter, aut iuxta iter;* Ideſt, vt faciliùs declinarent in domum meam peregrini, ac ſi ad eam partem apertum eſſet domus oſtium, quæ publicam viam reſpiceret, vnde peregrini, & viatores non facilè domum eius poſſent præterire, & mutæ domus fores quodammodo prætereuntes allicerent, ac inuitarent. 794. *Iobus eximius hoſpitalitatis cultor.* Iob 31. 32.

Hunc ſenſum ex quodam Hebræorum apophthegmate illuſtro, ac firmo. Ioſeph Ioannides Ieroſolymitanus celebris inter antiquos Hebræorum Patres, ſic aiebat, *Domus tua plateam verſus patens eſto*, quo dicto illud ſignificabat, vt hoſpitalis quiſque eſſet, & nullus hoſpites, & peregrinos excipere defugeret, ſed potiùs oſtio ad plateam verſo omnes ad hoſpitium allicerent. Plena perfecit hoc Iob, dum inquit, *oſtium meum iuxta iter*, reſpicit ad eam partem domus meæ oſtium, quam adueniunt viatores, vt ex domus ipſius ſituatione veluti quadam voce eos ad manendum vocare videar. *Domus fores cur plateam verſus.* Ioſeph.

Illud dignum eſt, quod non ſupprimatur, Abrahamum pro hoſpitalitatis mercede hoc ab hoſpitibus exegiſſe, vt creatorem cœli, & terræ, qui hæc illis dediſſet, timerent, & colerent. Sic tradit Ionathas, eum cũ iis, quos hoſpitio recipiebat, pro mercede conſueuiſſe paciſci, vt Deum omnis boni auctorem colerent, ac venerarentur. Exiſtimo etiã in Dei lege hoſpites inſtituiſſe, quæque ad Dei præcepta ſeruanda pertinerent, diligenter edocuiſſe. Hinc Vallis Illuſtris, in qua morabatur Abraham Gen. 12. 6. dicitur in Hebræo אלון מורה *elon more.* ideſt, quercus monſtratoris, vel Doctoris, quod videlicet ibi ita hoſpites reciperet, vt etiam erudiret, in Deique lege inſtrueret, vt nonnulli explicãt. Et verò non fuit inſolens olim hoſpites ſimul Doctores fuiſſe. Lucianus in Dea Syria. *In ſacra ciuitate erant publici hoſpites, qui ab Aſſyriis appellabantur Doctores, quoniam ipſis omnia exponunt, & enarrant.* *Abraham ab hoſpitibus Dei cultum pro mercede exigebat.* Ionath. *In lege Dei hoſpites erudiebat Abraham.* Gen. 12. 6. *Hoſpites ab Aſſyriis Doctores appellati.* Lucian.

795. *Hoſpitio recepens praſtare quid debeat.* Hebr.

Apud Hebræos qui hoſpitio recipitur in omnibus hoſpiti videtur parere, vt nullum honorem repudiet, obſequium nullum, néve impudenter ſe agat. Sic in שלחן ערוך tract. de iis, quæ ad mẽſam, הנכנס לבית חבירו כל מה שיאמר לו בעל הבית יעשה. ideſt, *Qui domum ingreditur quicquid dominus domus iuſſerit domus præſtare debet*, viget & hoc apud illos prouerbiũ ei, qui alterius domum adit, omnia præſtãda ſunt, excepto quòd ex ſe ipſo diſcedere debet, nec productiori tẽpore hoſpitem oneraret; Hebræa eadem cũ ſuperioribus, niſi quod addunt חוץ מצא *excepto exitu*, qui expectandus non eſt vt videatur.

Iter habentes, & per locum aliquem tranſeuntes, apud illum redeũtes hoſpitabãtur, apud quem recepti fuerant dũ irent. Gen. 13. de Abrahã: *Reuerſus eſt per iter, quo venerat*, Lyranus ex Hebręo legit: *Per manſiones quibus venerat*, additq; ad explicatũ: *Homines reuertentes ad terrã ſuam, vnde exirent, cõſueuerant accipere hoſpitia redeũdo vbi fuerãt priùs hoſpitati eũdo.* *Iter habentes illud hoſpitiũ redeuntes ferè adibant, ad quod euntes ſe contulerant.* Lyran.

Chriſtiani primæui ſæculi adeò ad hoſpitalitatem propenſi erant, vt ſolerent vouere domos ſuas in hoſpitium aduenientibus peregrinis. Meminit *Vouere domũ in aduenientiũ hoſpitium Chriſtianorũ mos.*

S. Auguſt.

minit huius moris Beatus Auguſtinus in Pſal. 75. dum ait: *Alij vouent domum ſuam eſſe hoſpitalem omnibus Sanctis aduenientibus, magnum votum vouent. Alius vouet relinquere omnia ſua diſtribuenda pauperibus, & ire in communem vitam, in ſocietatem Sanctorum magnum votum vouit. Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* hæc ſanctus hic, digna res, quam fideles noſtri temporis imitentur.

Cellula hoſpitales recipiendis hoſpitibus.

Addo & cellulas hoſpitales habere ſolitos, quæ hoſpitibus recipiendis deſeruirent. S. Paulinus de ſeipſo ita ſcribit epiſt. 10. ad Seuerum. *Tugurium tero noſtrum, quod a terra ſ... uſum cœnacul... vna porticu celluiis hoſpitalibus interpoſitis, longius ...ditur, quaſi dilatatum gratia Domini.* Digna res, quæ in cæterorum Prælatorum exemplum eat, imitatores Epiſcopos habeat.

796. *Grauiter mulctati hoſpites non recipientes, Leucanorum mos. Ælianus.*

Celebre eſt, vt etiam de Gentilibus aliqua producam, pleroſque populos ita hoſpitalitatis amatores extitiſſe, vt grauiter mulctaretur, qui hoſpites non recepiſſet. Hoc de Leucanis narrat Ælianus lib. 4. *Leucanorum quædam lex ſic ſe habet, ſi ſub occaſum Solis venerit peregrinus, ac voluerit que ſub tectum alicuius diuertere, & is hominem non ſuſceperit mulctetur, & pœnas luat inhoſpitalitatis.* Hæc ille, quæ res Chriſtianis pudorem ingerere poteſt, ſi inhoſpitales fuerint; verum eos iuſtior Chriſti lex pœna maiori multat.

Iouem ξένιον ab hoſpitalitate dicebãt; hoſpitalem teſſera.

Adeò verò fuit etiam Gentilibus curæ hoſpitalitas, vt Iouem peculiari epitheto ξένιον cognominarent, id eſt, hoſpitalem, & hoſpitali teſſera inter ſe vterentur, genuſque hoc amicitiæ προξενίας vocarent ſi publicum foret, ſi priuatum ἰδιοξενίας.

Ab hoſpitalitate bonorum virorum terminus quandi ciuitas dicta. Mol.

Ab hoſpitalitate ciuitas Attebatum, *bonorum virorum terminus* dicta eſt, vt referebat Molanus in vita ſancti Vulgaris confeſſoris 2. Nouembris.

Dei ſeruos, vt olim ad hoſpitium fideles allicerent.
B. Beda.

Dei ſeruos vt facilius ad hoſpitium ſuum fideles allicerent, ſuç domus inquilinos haberent, participes ſuæ menſæ, quandoque pollicebantur ſe illis id facientibus eleemoſynas pauperibus erogaturos. De ſancto Ioanne Haguſtaldenſi Epiſcopo ita ſcribit Beda lib. 5. Hiſt. Anglorum, & refert Surius 7. Maij, vbi vnius miraculi mentionẽ adiicit: *Aliud quoque non multum huic diſſimile miraculum de præfato Antiſtite narrauit idem Abbas, dicens: Villa erat Comitis cuiuſdam, quæ vocabatur Iluch, non longe a monaſterio, id eſt, duum ferme milliarium ſpatio ſeparata, cuius coniux quadraginta ferme diebus erat acerbiſſimo languore detenta, ita vt tribus ſeptimanis non poſſet de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore virum Dei illo ad dedicandam Eccleſiam ab eodem Comite vocari. Cumque dedicata eſſet Eccleſia, rogauit Comes ad prandendum domum ſuam ingredi, ſed renuit Epiſcopus, dicens ſe ad monaſterium, quod proximum erat, reuerti debere. at ille obnixius precibus inſtans vouit etiam ſe eleemoſynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur ea die domum ſuam ingrediens, ieiunium ſoluere. Rogaui, & ego vna cum illo, promittens etiam me eleemoſynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum Comitis pranſurus, ac benedictionem daturus intraret.*

797. *Gothi vt benigne aduenas admittunt.*

Gothi, & Sueci aduenas non ſolum benignè admittunt, ſed cuncta ad liberalem conuictum neceſſaria gratis, & ſine vlla numismatis compenſatione ſubminiſtrant: deinde equis, & iumentis ad vicinos deducunt, eiſque commendant. Fitque nõ raro his inter populares, qui peregrinũ excipiat. Summa enim laude ille a cæteris efferri conſueuit, qui plures aduenas liberali hoſpitio collegerit: quemadmodum ille publico odio dignus, qui cibum, potumque negauerit itineranti; ſic fere ex Ioanne Magno lib. 4. c. 2. vbi hoc quoque adiicit: Carolus Gothorum, & Sueconum antiquus Rex, inter maximas leges conſtituit, vt Gothi ac Sueci inter ſe, & maximè in omnes aduenas & peregrinos, hoſpitalitatem obſeruarent, ſummumque nefas ducerent, quicunque viatorẽ tecto arceret: quod ſi quis facere tentaſſet, & idoneis teſtibus ter negare hoſpitium conuictus fuiſſet, immiſſo igne ædes eius comburi iuſſit, vt domibus proprijs iuſte priuaretur, qui earum vſum inhumaniter denegaſſet. Hinc ego deductum puto, quòd vix alibi in tota Europa promptior, liberaliorque hoſpitalitas, quam apud Sueconum, & Gothos hodie inueniatur.

Ioan. Mag. Gothorum, & Sueconum hæc circa peregrinorum receptionem.

VVandalorũ alacritas in ſuſcipiendis hoſpitibus. Crantz.

VVandali olim, vt ait Crantzius lib. 4. VVandaliæ c. 25. in ſuſcipiendis hoſpitibus populariter alacres fuere, hoſpitium vltrò offerentes: quicquid ex agricultura, piſcationibus, aut venatione cõquirebant, totum in largitatis opus conferebant, eo fortiorem quemque, quo profuſiorẽ iactantes. Cuius oſtentationis cauſa multi ad furta, & latrocinia prouehebãtur, & excuſantes hoſpitalitatis palliatione, VVandalorum enim legibus, quod noctu furatus fueris, craſtino die hoſpitibus diſpartics. ſi quis peregrinum ab hoſpitio expuliſſe deprehenſus eſſet, eius domum, & facultates vel diripere, vel incendio licebat conſumere.

Celtiberi aduenientes externos benignè hoſpitio recipiunt: adeò vt æmulatione quadam inuicem pro illorum honore certent. Quos aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicoſque Deorum putant, vt ait Diodorus lib. 5. cap. 9. 798.

Celtiberi vt benignè hoſpites recipiant. Diod.

Hoſpites tuba excepti. Iouia Pont.

Apud aliquos inualuit hic mos etiam ad noſtra tempora deuolutus, vt refert Iouianus Põtanus lib. de libera. c. 21. vt cùm peregrinus quiſpiam in aliquod oppidum ingreditur, & ſe in hoſpitium recipit, qui dignitatem aliquam præſeferat, adſint tubicines, qui poſtquam tuba eum ſalutauerunt, dono ſe aliquo cumulari expectent.

Cuiuſdam hoſpitalitas remunerata. Crom.

Satis grande munus non ſubiit ini, ſed hoſpitis receptori eſt hoſpitis receptio; Piaſto Cruſuicenſi agricolæ erga peregrinos duos hoſpitalitas Poloniæ regnũ cõciliauit, vt referebat Cromerus lib. 2.

Zachæus in vitam ſanctã mutatus hoſpitio Domini recepti. S. Aug.

Feliciter Zachæus, *qui cùm hoſpitio Dominum ſuſcepiſſet*, verba ſunt ſancti Auguſtini epiſt. 54. quæ eſt ad Macedonium, *in vitam ſanctam repentè mutatus eſt*; vt hoc exẽplo doceremur, quid boni ſperare ab hoſpitalitate poſſimus, mutari in virum alterum inceperit cùm tranſeuntem Dominum in arbore vidit, perfectè tamen mutatus eſt, alios induit mores, aliam mentem, cùm Chriſtum Dominum recepit hoſpitio, vt hoſpitalitatis priuilegiũ appareret.

Hoſpites ab aliquibus deuorati. Cæſarius.

Quidam non hominum, ſed ferarum more adeò ab omni humanitate exules erant, vt non benignè hoſpites ad menſam admitterent, ſed menſç apponerent, & vorarent. Cæſarius Dial. 2. ita ſcribit: *In Heſperiis autem regionibus vltra Indos habitant quidam, qui hoſpites deuorant, & aduenas interficientes comedunt, neque vlla ſtellarum beneficiarum a cæde ipſos auertere potuit, vſque in hodiernum diem.* Vide quæ de hac re externi ſcriptores tradidere.

Plerique expellebant hoſpites, non hoſpitio excipiebant. Notantur hac inhumanitate Lacones, vt teſtatur Cælius Rhodig. lib. 18. lect. antiq. c. 5. *Imeſſitur, inquit, a celeberrimis auctoribus Laconum ξενηλασίαν, quod verbum ſignificat hoſpitum expulſionem, ſiquidem non tempore omni peregrinis licebat Spartam adire, ſed præſtitutis diebus, quod a Lycurgo ſancitum, auctor eſt Thucydides.* Idẽ Cælius, hinc λακωνίζειν, pro hoſpites recipere; Philoſtratus in epiſt. hoc ſenſu extulit hoc verbum, μὴ, inquit, λακωνίζε ὦ ξένε, μὴ δὲ μιμοῦ τὸν Λυκοῦργον ξενηλασίας ..., id eſt, *ne Laconiza vxor, neque Lycurgum imitare, peregrinorum depulſionem amor non nouit.* 799.

Lacones inhoſpitalitatis nota laborabant. Cælius Rho.

Laconizare pro hoſpites recipere. Phyloſtr.

Immæ

Tauri, & Pontici hoſpites immolabant.
Arnobius.
Orig.

Immaniores erant Tauri, & Pontici, qui hoſpites immolabant; de his enim loquens Arnobius, ait: *Tauris, Ponticis, & Ægyptio Buſiridi ritus fuit hoſpites immolare.* Idem habet Origenes lib. 5. contra Celſum. *Quomodo*, inquit, *nefas ſit, ſoluere leges Taurorum, exempli gratia; hoſpites pro victimis Dianæ mactantium, aut Afrorum filios Saturno immolantium.* Hæc ille.

Notati qui penuriæ & neceſſitatis tempore peregrinos ab Vrbe excludebant.
S. Ambr.

Tetigit in hac re & nonnullos ex noſtris aliqua ſæuities, quos lego penuriæ, & famis tempore legem tuliſſe, vt hoſpites, & omnes peregrini expellerentur, & abire cogerentur. Grauiter in hanc legem inuehitur Beatus Ambroſius lib. 3. offic. cap. 7. *Sed & illi*, inquit, *qui peregrinos vrbe prohibent, nequaquam probandi expellere eo tempore, quo deberent iuuare, ſeparare à commerciis communis parentis, fuſos omnibus partus negare inita iam conſortia viuendi, auocare cum quibus fuerint communia iura, cum his nolle in tempore neceſſitatis ſubſidia partiri? feræ non expellunt feras, & homo excludit hominem.* Hæc B. Ambroſius. Exulet inhumanitas ita ab hominum, præſertim Chriſtianorum conſortio, ſit Chriſtiani populi nota, atque veluti regius character humanitas, & hoſpitalitas.

EXCVRSVS CXXXVIII.

Hoſpitibus pedes abluti.

Hoſpitum pedes *abluere olim maximè in vſu; reddita huius ritus ratio.*
Frigida ne, *an* calida *aqua lauandis hoſpitum pedibus adhibita fuerit ab Abraham.*
An camelorum pedes *abluti.*
Quædam lectio *expuncta.*
Tangendi *tanquam res ſacra hoſpitum pedes.*
Nobiles mulieres *pedes hoſpitibus ſuis manibus abluebant.*
Puellæ, *& vniuersè* mulieres *olim hoſpitum pedes abluere ſolebant.*
Ablutos hoſpitum pedes *etiam vngebant mulieres.*
Mulieres virorum *pedes abſtergebant etiam apud Hebræos.*
Humilitas Abigail, *quæ non Dauidis pedes, ſed eius ſeruorum abluturam ſe ſpondet.*
Hoſpitio recipiens Chriſtum Phariſæus, *debebat illi pedes abluere, quod à Magdalena præſtitum.*
Chriſti pedes *quàm Magdalena, quàm aliis ſalutares.*
Magdalena *Chriſti ſui pedes oſculans expenditur.*
Sacrarium, *&* altare *in Chriſti pedes inuenit Magdalena, vbi ſe immolaret.*
Abrahæ exemplo in operibus hoſpitalitatis filij *exercendi.*
Plura hoſpitibus re *præſtanda, quàm* verbis *promittantur.*
Extraneorum conuiuia *vitanda vt hoſpites recipiantur.*
Ægrè hoſpites dimittendi.
Caro *in ſpiritũ vt hoſpitalitatem exerceat.*

800. MVlta humanitatis officia in hoſpites antiqui oſtendebant, illud maximè in vſu, vt eorum pedes abluerent; extant huius ritus in ſacris litteris exempla non pauca. Nos hic opportunè aliqua de hac Hebræorum conſuetudine, aliis aut indicta, aut non ita ſolide tacta, breuiter diſſeremus.

Nouarini Adagia SS. Patr.

Hoſpitum pedes abluere olim maximè in vſu, reddita huius ritus ratio.
Oleaſt.

Obſeruo in primis ita hoſpitibus, & aduenientibus pedes abluere ſolitos, quia ferè tunc pedites incedebant, & nudis pedibus, vnde poſt itinera ablutione indigere videbantur. Ita cenſuit etiam doctiſſimus Oleaſter in cap. 19. Gen. ſic enim ſcribit. *Ratio, vt reor, quare tunc hoſpitibus aqua ad pedes abluendos ad ingreſſum dabatur, eſt, quia omnes pedites incedebant, nec erat tunc vſus equorum, ideo ne illotis pedibus domum fœdarent, atque etiam vt meliùs quieſcerent, pedes in ingreſſu lauare ſolebant, crediderim etiam tunc temporis nudis pedibus homines inceſſiſſe.* Hæc Oleaſter, quæ fuit etiam aliorum ſententia. Hinc Abraham veræ hoſpitalitatis exemplar, dixit tribus Angelis, quos ſub humana ſpecie receperat tamquam hoſpites, & peregrinos, *afferam paxillum aquæ, & lauate pedes veſtros*, Geneſ. 18. verſ. 4. Gen. 18. 4.

Frigida ne, an calida aqua lauandis hoſpitum pedibus adhibita fuerit ab Abraham.
S. Chryſ.

Ad quæ verba dubitant aliqui frigida ne, an calida iuſſerit Abraham hoſpitum pedes lauari, & cùm magnus æſtus fuerit, diei que feruor, ad refrigerium frigidam adhibitam fuiſſe ſentire videntur aliqui recentiores. Ego in aliam ſententiam libentiùs eo, puto enim tepidam aquam lauandis hoſpitum pedibus exhibitam fuiſſe. Habeo huius cenſionis teſtem locupletem Beatum Chryſoſtomum, qui homil. 41. in Geneſ. ita loquitur. *Aquam enim tepidam inquit*, (Abraham) *habeo ad lauandos pedes.* Nec eſt quòd ab eo recedamus, & licèt non tam molles antiqui fuerint vt noſtri, tamen in hoſpites officioſiſſimi erant.

An camelorũ pedes abluti.
Gen. 24. 32.

Ex his etiam aliis ſacrarum litterarum locis lux affulget; & in primis aperitur ille locus Ge- 801.
neſ. cap. 24. verſ. 32. vbi de Laban habetur. *Et introduxit eum* (ſeruum Abrahæ) *in hoſpitium, ac dextrauit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquas ad lauandos pedes eius, & virorum, qui venerant cum eo.* quia ſcilicet hæc conſuetudo in hoſpites erat recepta.

Quædam lectio expuncta.

Apud Steuchum exſtat hæc lectio, *Ad lauandos pedes camelorum*; vnde non nemo putauit etiam brutis pedes lauari ſolitos, quod omnino reiiciendum eſt, ſicut reiici, & explodi hæc lectio debet, quod rectè fecit Steuchus, dum ait: *Ad lauandos pedes eius, ſcilicet ſerui Abraham, non camelorum. Septuaginta quoque non de pedibus camelorum loquuntur, ſed eius viri, ϗ ὕδωρ τοῖς ποσὶ αὐτοῦ: & aquam pedibus eius, quare enim in hoſpitio camelorum pedes lauentur non video.* Hæc Steuchus.

Mart. Del-Rius.

Hæc autem lectio, pedes camelorum, adeò obſona aliquibus viſa, vt in nullis, neque Latinis, neque Hebraicis, aut Græcis codicibus reperiri affirmét, & fruſtrà fuiſſe Steuchum, qui lectionem expungendam monuerit, quæ nullibi exſtat. Sic enim Martinus Del-Rius in ſua Pharo ad hunc locum Steuchum vellicat, his verbis. Ad lauandos pedes eius; *quid ſibi hic velit Steuchus neſcio, nam in nullis exemplaribus Latinis vlla mentio lauandorum camelorum, vt nec in Hebræis, aut Græcis.* Hæc ille. Ergo cenſet id à Steucho fictum, quod numquam legitur, ſed fallitur. Non vidit Del-Rius omnia exemplaria, editiones omnes, nam Antuerpienſis editio anni M. D. LXX. apud viduam, ſic expreſsè habet: *Dedítque paleam, & fœnum, & aquam ad lauandos pedes camelorum, & virorum, qui venerant cum eo.* Vnde

iure monuit Eugubinus hanc lectionem reiiciendam, & iniuria, quòd id monuerit, queritur Martinus Del-Rius. Non facilè auctores carpi debent. Quid, quod Dionyſius Carthuſianus in cap. 7. Lucæ ad hanc lectionem, quam expungis Eugubinus reſpiciens, eaque deceptus ait: *Labam legitur dediſſe aquam ad lauandos pedes Camelorum, & virorum, qui cum Abrahæ ſeruo aduenerant*; vt vel hinc appareat quàm iniuſtè Eugubinũ Delrius vellicauerit.

802. *Tangendi tanquam res ſacra hoſpitum pedes.* S. Chryſ.

Taogendos tamquam rem ſacram ſacrorum hominum pedes dum hoſpitio recipiuntur, ſuadebat ſanctus Chryſoſtom. hom. 14. in epiſt. ad Timoth. vbi loquens de iis, qui in monaſterio degunt, ait: *Perge ad illos, quære, hoſpitio ſuſcipe, accede, tange ſacros pedes. Longè enim honorabilius eſt illorum pedes quàm aliorum caput attingere. Nam, quæſo, ſi ſtatuarum pedes plerique tenent quòd effigiem habeant regiam: tu illi qui Chriſtum ipſum in ſe habet, pedes tum tenebis, vt ſaluus fias.* redeo ad ablutionem.

Nobiles mulieres pedes hoſpitibus ſuis manibus abluebant.

De pedum ablutione alia ſunt, quæ à nobis noia hîc ſimus afferantur; obſeruo igitur etiam Chriſtum hoc humanitatis officium inſtituiſſe ad fouendam, augendamque charitatem; & mulieres ipſas nobiles hoſpitibus ſuis manibus pedes abluiſſe. Vnde Paulus 1. ad Timoth. 5. v. 9. ait; *Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi Sanctorum pedes lauit.* Quæ verba aliqui ſic exponunt, lauit, ideſt, lauare fecit ſeruorum, aut ancillarum miniſterio; ſed huic expoſitioni non ſubſigno, nam bona opera hîc quæruntur, quæ vidua fecit, non quæ iuſſit; ſed audiamus Theopbylactum huic explicationi occurrentem; ſic enim ait, dum hæc verba exponeret: *Hoc dixit, quia multæ quidem hoſpitales ſunt, & hoſpitio recipiunt peregrinos, ac Sanctos, ipſæ autem per ſe ipſas non inſeruiunt, ſed per ancillas. Volens ergo viduam per ſe laborare, nec ignauam eſſe, ipſam per ſeſe miniſtrare iubet, ignauia enim, & mollities delitiantis potius eſt & voluptaria. & aliter ne omnino penuriam prætexat aliqua, quo minus ſit hoſpitalis, vt quæ non abundes re familiari, neque diues ſit, abluere, inquit, pedes non eſt magni ſumptus, neque copia.* Hæc Theopbylactus. Ex quo obiter vides, quàm mulieres pudicæ, & quàm pudici viri, & quàm magna fuerit illius temporis pudor, ac temperantia.

1. Tim. 5. 9.

Theophyl.

Puellæ & vniuersè mulieres olim hoſpitum pedes abluere ſolebant. Athen. Homer.

Et vt altiùs effodiam, obſeruo antiquiori æuo puellas, ac mulieres hoſpitum pedes lauare ſolitas, ſic Homeri tempore factitatum obſeruauit Athenæus lib. 1. Gymnoſoph. dum ait: *Introducit Homerus puellas, & mulieres, quæ lauant hoſpites, quaſi neque inflammationem, neque intemperantiam patiantur, quæ bene vixerunt. Antiqua eſt autem hæc conſuetudo.* Moris huius mentio fit ab Homero Odyſſ. 3. ad calcem, vbi ita ſcribit,

Interea Telemachum lauit pulchra Polycarte.

Ablutos hoſpitum pedes etiam vngebant mulieres. Homer.

Idem habet lib. 7. de ancillis Menelai. Addo virgines non ſolùm lauiſſe, ſed etiam ablutos vnxiſſe: teſtis idem Poëta 3. Odyſſ.

Porrò poſtquam lauit, & vnxit pingui oleo,

Circum ipſum indutum pulchrum iecit, & tunicam.

Mulieres virorum pedes abſtergebant etiam apud Hebræos. 1. Reg. 25. 41.

Hunc eundem abluendi morem viguiſſe apud Hebræos coniicio, ſolebant enim virgines, ac puellæ virorum pedes lauare, ac tergere, nec coactè id colligo ex 1. Reg. 25. v. 41. vbi vocata caſta Abigail a ſeruis Dauid, vt ſecum pergeret, Regis vxor futura; reſpondit: *Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum Domini mei.* Quibus verbis oſtendit non inſolens fuiſſe mulieres virorum pedes lauare, alioquin non tam humilitatem ſaperet hoc reſponſum, quàm impudentiæ notam contineret, ſi præter conſuetudinem fuiſſet mulieres, virgineſque virorum pedes contingere, & abſtergere maculas. Pulchre verò notat hîc Abulenſis quæſt. 15. humilem huius mulieris animum, dum dixit, *vt lauet pedes ſeruorum Domini mei*; *iſta*, inquit Abulenſis, *adhuc erat maior humilitas, quia non ſolùm dixit Abigail, quòd volebat eſſe ancilla Dauid ad lauandos pedes eius, ſed ad lauandos pedes ſeruorum Dauid, iſtud enim erat infimum genus ſeruitutis, quod Abigail poterat præſtare Dauid.* Hæc ille.

Humilitas Abigail quæ non Dauidis pedes, ſed eius ſeruorum abluturam ſe ſpondet. Abul.

803. *Hoſpitio recipiens Chriſtũ Phariſæus debebat illi pedes abluere, quod à Magdalena præſtitum.* Luc. 7. B. Dio. Cart.

Ex his, quæ hucuſque diximus, aliquam lucem immittere illis verbis poſſumus, quæ Chriſtus hoſpitio à Phariſæo receptus dixit Phariſæo Luc. 7. *Aquam pedibus meis non dediſti, hic autem lachrymis rigauit pedes meos*; ac ſi diceret, meos pedes nec tu manibus tuis abluiſti, nec tuis iuſſiſti vt abluerent, quod hoſpitalitatis lex exigebat, quin & conuiuij. B. Dionyſius Carthuſianus ad hæc verba, *Aquam pedibus meis non dediſti*, ait: *ideſt, pedes meos aqua, quæ in promptu eſt, nec lauaſti, nec lauari feciſti, cùm tamen hoc de iure, vel conſuetudine hoſpitalitatis exiſtat, & Chriſto præcipuè fieri debuit, qui nudis pedibus pergens pedes frequenter laſſos, pulueratos, afflictos.* Abluit lachrymis Chriſti pedes Magdalena, & vnxit vnguento.

Chriſti pedes quàm Magdalenæ, quàm aliis ſalutares. B. Ælredus.

Magdalenam ad Chriſti pedes occurrentem ita commendat B. Ælredus; *Gratia tibi ò beatiſſima peccatrix, oſtendenti mundo tutum ſuit peccatoribus locum, pedes ſcilicet Ieſu, qui neminem ſpernunt, neminem proiiciunt, neminem repellunt, ſuſcipiunt omnes, omnes admittunt. Vbi certe vel Æthiopiſſa mutat pellem ſuam; vbi Pardus mutat varietatem ſuam, vbi ſolus Phariſæus non expurgat ſuperbiam ſuam.*

Magdalenæ Chriſti ſui pedes oſculantis expenditur. Idem.

Eandem ſanctam peccatricem ad Chriſti pedes ſe demittentem, eóſque oſculantem idem Beatus auctor extollebat in hæc verba: *Oſculare, oſculare, ò beata peccatrix, pedes dulciſſimos, ſpecioſiſſimos, ſuauiſſimos, quibus caput ſerpentis conteritur, ante quos antiquus hoſtis egreditur, quibus calcantur vitia, quibus mundi omnis ſternitur gloria, quibus ſuperborum, & ſublimium colla mira virtute premuntur; Oſculare, inquam, & felicibus allambe labiis veſtigia, quæ nullus peccator poſt ea exhorreat, nullus quantumlibet criminoſus refugiat, nullus expaueſcat indignus. Oſculare, complectere, ſtringe, & Angelis, & hominibus adoranda veſtigia, pœnitentia, & confeſſionis vnguento perfunde, vt tota domus impleatur odore vnguenti.*

804. *Sacrarium, & altare in Chriſti pedes inuenit Magdalena vbi ſe immolaret.* S. Paulinus.

Sacrarium, & altare Chriſti ſui pedes conſtituiſſe Magdalenam, ibíque affectum Deo ſacrificium obtuliſſe, ſeque ipſi tanquam victimam libaniſſe, pulchrè aſſerebat ſanctus Paulinus epiſt. 4. dum ait: *Non vnguentum in illa Dominus, ſed charitatem dilexit, quæ pudenter impudens, & piè improba, ſine opprobriis, & repulſæ metu, extraneam ſibi Dominũ Phariſæi non inuitata, illa vi petulans penetrauit, qua rapitur regnum cœlorum, & tantum verbi cœleſtis eſuriens, non ad opes illius, ſed ad pedes Chriſti cucurrit, ſéque in illis abluit, & cibauit, atque ipſos ſibi pedes, ſacrarium (vt ita dixerim) & altare conſtituit. In quibus libauit fletu, litauit vnguento, ſacrificauit affectu, ſacrificium enim Deo ſpiritus contribulatus. Quem illa immolans Deo, non ſolùm remiſſionem delictorum, ſed & gloriam prædicandi cum Euangelio nominis meruit.* Quæ imitata eſt errantem, ſequatur Magdalenam pœnitentem.

Abrahæ exemplo in hoſpitalitatis operibus filij ſunt exercendi. Gen. 18.

Porrò vt Abrahæ tabernaculum huc nos duxit de eius hoſpitalitate, hoc quoque adiiciam, ſtuduiſſe nimirum & filiis ſuis hunc hoſpitalitatis ſpiritũ inhalare; illud Gen. 18. *Tulit inde vitulum tenerrimũ, deditque puero qui feſtinauit & coxit illum;*

aliqui

aliqui de eius filio Iſmaële intelligunt, cui vitulum parandum tradidit, vt in hoſpitalitatis operibus illam exerceret, & hoſpitalitatis amorem illo inſtillaret. Lyranus hic: *Hebræi dicunt*, inquit, *quod iſte puer fuit Iſmael filius ſuus, cui tradidit cibum parandum, vt eum aſſueſaceret hoſpitalitatis operibus*; hoſpitalitatis cultores eſſent filij, ſi patres filios in hoſpitalitatis artibus exercerent, & ad hoſpitalitatem verbo, & exemplo liberos prouocarent.

Lyran.

805.

Plura hoſpitibus re præſtanda, quàm verbis promittantur.
Gen. 18.
Oleaſt.

Abrahæ in hoſpites liberalitatem, animúmque in illos effuſum, officiúmque re magis, quàm verbis prolixius exhibitum, colligit Oleaſter ab illo eiuſdem Patriarchæ hoſpites adloquentis, & inuitantis: *Ponam buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſtea tranſibitis*, Gen. 18. 5. Expendens enim hic tractator hæc verba ait: *Plura iuſti exhibent ex bonis, quàm promittant, inuitat eos ad buccellam panis, & inſtruit ſolemne conuiuium; non ſic impij, ſed cùm multa pollicentur, perpauca exhibent*, ditiores verbis, & promiſſis, quam rebus ipſis.

Extraneorũ conuiuia vitanda, vt peregrini excipiantur.
S. Ambr.

Extraneorum conuiuia vitanda, vt hoſpitio peregrini exciperentur, monebat ſanctus Ambroſius lib. 1. officiorum cap. 20. *Vnde quod prudenter facitis conuenire Eccleſiaſticis, & maximè miniſtrorum officiis arbitror, declinare extraneorum conuiuia, vel vt ipſi hoſpitales ſitis peregrinantibus, vel vt ea cautione nullus ſit opprobrio locus.*

Ægrè hoſpites dimittendi.

Læto hoſpites animo excipiendi ſunt, vt ægrè à nobis ſinantur abire; illorum hoſpitalitas plena non eſt, qui tranſacto primo hoſpitalitatis die ſtatim de eius diſceſſu cogitant, vt exporrectam frontem contrahant, ſi non abeant; Diſcipulos ſuos

Matth. 10.

alloquens Chriſtus Matth. 10. *In quamcunque*, inquit, *ciuitatem, aut caſtellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit, & ibi manete donec exeatis.* Mutari hoſpitium à ſuis nolebat Chriſtus, non ſolùm vt leuitatis notam defugerent, ſed ne diſceſſu triſtitia illum afficerent, à quo excipiebantur; hæc enim vera digni hoſpitis conſignatio eſt, ſi quos

S. Thom.

libens ſuſcipit, ægrè dimittat; ſanctus Thomas hîc expendens hæc verba: *Ibi manete*, addit ad explicatum: *Hic docet de ſtabilitate hoſpitis, ibi manete, id eſt, non tranſite de hoſpitio in hoſpitium; & quare? ne ſit triſtitia hoſpiti, & ſi dignus ſit recipiet vos libenter, & ita cum triſtitia dimittet*; ægrè ſinit à ſe abire hoſpites hoſpes bonus.

806.

Caro in ſpiritum vt hoſpitalitatem exercere debet.
S. Bern.

Denique vt prolixè, benignéque hoſpes omnis excipiendus, & tractandus, præcipue excipiendus à corpore ſpiritus eſt, à carne anima, quæ illius quodammodo hoſpitio recipitur. Religio hic eſſet ſancti Bernardi verba præterire, qui ſerm. 6. de aduentu Domini feſtiuè, opportunéque rem verſat in hunc modum: *Nobilem hoſpitem habes, ô caro, nobilem valde, & tota ſalus tua pendet de eius ſalute. Da honorem hoſpiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua: anima verò peregrina, vt exul apud te eſt hoſpitatur. Quæſo te: Quis ruſticus, ſi fortè nobilis, & præpotens quiſpiam apud eum voluerit hoſpitari: non libenter in angulo domus ſuæ, aut ſub gradibus ſuis, vel in ipſis cineribus accubabit: cedens hoſpiti ſuo locum ſicut dignum eſt potiorem? & tu ergo fac ſimiliter. Iniurias, vel moleſtias tuas ne reputaueris; tamen vt hoſpes tuus honorificè poſſit apud te demorari. Honor tibi eſt vt pro eo interim te exhibeas in honorem. Ac ne fortè deſpicias, aut paruipendas hoſpitem tuum pro eo, quòd peregrinus tibi videtur, & aduena: diligenter attende quid hoſpitis huius tibi præſentia largiatur. Ipſe enim eſt, qui tribuit oculis viſum; auditum auribus præſtat: ipſe eſt, qui linguæ vocem, palato guſtum, motum membris omnibus ſubminiſtrat. Si quid vita, ſi quid ſenſus, ſi quid in te decoris eſt, huius hoſpitis beneficium recognoſce. Denique diſceſſus eius probat, quid præſentia conferebat. Protinus enim anima diſcedente lingua ſilebit: oculi nihil videbunt: obſurdeſcent aures: corpus omne rigebit: facies expalleſcet. In breui quoque totum cadauer putidum ſimul & putridum fiet, & decor omnis in ſaniem conuertetur. vt quid ergo pro temporali qualibet delectatione contriſtas, & lædis hoſpitem iſtum: quem nec ſentire quidem vllo modo poteras, niſi per ipſum? Ad hæc ſi tantùm tibi confert exul, & inimicitiarum cauſa à facie Domini ſui eiectus: quantum tibi præſtabit reconciliatus. Noli ò corpus, noli impedire reconciliationem illam: quoniam grandis tibi exinde gloria paratur. Patienter, imò & libenter temetipſum expone ad omnia, nihil diſſimules, quod huic videatur reconciliationi poſſe prodeſſe. Dic hoſpiti tuo, quia recordabitur Dominus tui, & reſtituet te in gradum priſtinum, & tu memento mei. Omninò enim memor erit tui in bonum, ſi bene ſerui eris illi, & cùm peruenerit ad Dominum ſuum, ſuggeret ei de te, & loquetur bonum pro bono hoſpite, dicens: Cùm in vltionem culpæ ſuæ exularet ſeruus tuus: pauper quidam apud quem hoſpitatus ſum, fecit mecum miſericordiam, & vtinam retribuas pro me Dominus meus. Primò ſiquidem omnia ſua, de hinc etiam ſemetipſum expoſuit vtilitatibus meis, non parcens ſibi propter me in ieiuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis ſupra modum; in fame, & ſiti: etiam in frigore, & nuditate.* Poterat res elegantiùs afferri, magis appoſitè verſari: nihil aliud adiiciam; digna hæc verba ſunt, quæ hunc excurſum obſignent, & veluti quadam coronide perficiant, bene alios hoſpites excipere non poteſt, non poteſt prolixe tractare, qui animæ ſuæ hoſpitem male tractat, tractat inurbanè.

ADAGIVM DCCCLVIII.

Poëtica, Pictoria, & Hæretica licentia.

DE iis, qui omnia licita ſibi eſſe putant quæ illis adlubent, & temerè ſibi eam auctoritatem in aliqua re vſurpant, qua deſtituuntur; hic pictorum mos, hic Poëtarum, & quod grauius, ac nocentius eſt, hæreticorum. Hos omnes pariat Tertullianus lib. 1. aduersùs Marcionem c. 3. dum 807.
ait: *Principalis itaque & exinde tota congreſſio de numero, an duos Deos liceat induci, ſi fortè* POETICA, ET PICTORIA LICENTIA, ET *tertia iam* HÆRETICA.

ADAGIVM DCCCLIX.

Secundus Arius.

ARij primi impietas extrema notiſſima eſt, & multorum Patrum calamis confoſſa, multorum auctorum ſcriptione traducta. Secundus igitur Arius audiet impius veritatis proditorum Catholicæ veritati infeſtus, Chriſtianæ fidei hoſtis, qui omni ſtudio conetur errores in Chriſtianis agris ſeminare, & Eccleſiam modis omnibus impetere, & falſis dogmatis arietare. de quodam ſceleſtiſſimo Presbytero, qui Lucius vocabatur, Eccleſiámque, & Eccleſiaſticos viros exagitauerat, quique eiecto per vim Petro Athanaſij ſucceſſore, Alexandrinæ Eccleſiæ ſedem temerarius inuaſerat, loquens S. Greg. Nazianz. orat. 33. quæ eſt in laudem Neronis, ait: *Ille veritatis proditor, ille luporum paſtor, ille per caulam tranſcendens latro,* SECVNDVS *ille* ARIVS, *turbida illa, & impoſatilis*

auerſio, ille impio fonte vberior fluminis. Sic ſceleſtum hominem deſcribit, depingit hiſce coloribus; quod in impios quoque Hæreſiarchas, & Eccleſiæ virorúmque Eccleſiaſticorum inimicos iaci poteſt.

ADAGIVM DCCCLX.

Cadmeam victoriam appetere.

DE inutili, aut etiam noxiâ victoria Adagium interpretantur; quæ de hoc prouerbio prophani afferunt vide apud prophanos. Noſtros hic ſcito. Zacharias Scholaſticus Epiſc. Metyl. Dialogo contra Philoſophos de Mundi opificio: *Neque opus eſt*, inquit, CADMEAM *quandam, vt in prouerbio eſt*, VICTORIAM APPETAS; & paucis interiectis, *Nunquid conſideras non oportere eum, qui Philoſophiam ſibi vendicat, captioſè, & contentioſè multum diſceptare*, & CADMEAM VICTORIAM APPETERE? Clemens Alexand. 1. Stromatum, de ſophiſticis loquens; CADMEAM, inquit, REPERVNT VICTORIAM.

ADAGIVM DCCCLXI.

Scythâ tetrior.

808. SCythæ omnium ſenſu ad immanitatem magis, quam ad illud humanitatis ſtudium nati videntur, vt eius ſæuities in prouerbium abierit. Marcion à Tertulliano lib. 1. contra ipſum cap. 1. SCYTHA TETRIOR dicitur, & Maſſagetâ inhumanior.

ADAGIVM DCCCLXII.

A Libero aquam petere, à Lymphis vinum.

ADagium ſapit vſurpandum cùm præpoſterè aliquid poſtulatur, vt ſi ab erudito diuitias, à diuite doctrinam. Sanctus Auguſtinus lib. 4. de Ciuit. Dei cap. 22. ita loquitur; *Ne faciamus, vt mimi ſolent, & optemus* A LIBERO AQVAM, A LYMPHIS VINVM; cùm eſſet ordinatè, à Libero optandum vinum, à Lymphis aqua.

ADAGIVM DCCCLXIII.

Simia etiam auro decorata ſimia eſt.

HOc prouerbio illorum ſuperbia ferietur, qui externis opibus intumeſcunt, veris ſolidiſque deſtituti, ſibique de extima blandiuntur pompa, virtutibus vidui. Sanctus Gregorius Nazianzenus in carm. ad Nicobulum rem ita verſat, dum canit:

Quæ tibi, dic quæſo, genitor perſancte, voluptas
Hæc erit, humana ſub imagine ſi tibi turpis
SIMIA *ſit collo innexum*, QVÆ FVNIBVS AVRVM
GESTET? *Non etenim ſpecies ridenda, leuiſque*
Mutatur, fuluo licèt hanc decoraueris auro.

ADAGIVM DCCCLXIV.

Alter Goliath.

TOrqueri in eum poterit, qui arrogantia tumet, vt tamen proprio mucrone vigiletur, propriis verbis damnetur. Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis lib. de Euchariſtiæ ſacramento ita loquitur: *Te quidem Dauid, Humbertum verò* GOLIATH *appellas, equidem rectius te nominaſſet* GOLIATH, *quia homo arrogantiſſimus eſt, & ea ſentis, & ſcribis, & loqueris, quibus tu ipſe velut enſe proprio iugularis.*

EXCVRSVS CXXXIX.

Suis viribus nemo fidat inſtar Goliæ. Dauidis virtus imitanda eſt.

Ad ima cadit, *qui in ſublimia ſuis viribus fertur.*

Peritia noſtra *probatur ſi adeſſe magiſtri ſummi manum fateamur.*

Abſonè ſonus erumpit, *quo quis aliquid ſuis viribus tribuit.*

Opus polluit, *qui virtutem ſibi illud proficiendi tribuit.*

Cadit *qui ſuis viribus tribuit, quòd in aduerſis non ceciderit.*

Multum ſibi fidere, quàm cuique noxium.

Placent Deo, *qui Deo ſoli fidunt.*

Miſeri, qui in ſe confidunt.

Ruinam *timeat qui ſibi fidit.*

Deſipit, *qui ſibi illud tribuit, quod Dei gratia præſtat*

Lapſui proximus *eſt, qui ſua ſe prudentia credit.*

Communi vtilitati *conſulere, quàm ſit ſingulare.*

Quales lapides, *quibus vſus Dauid.*

Dauid Chriſti radix.

Dauid mundo maior.

Virtutum omnium prata *in Dauidis anima conſita.*

Proficuum peccatoribus *Dauidis exemplum.*

Dauidis erectio *poſt lapſum lapſos erigere debet.*

DOcet iſtuc caſus Goliath, & cadens altè inclamat, ne aliquis lacertis ſuis fidat, ſuis viribus cadit, qui ad ſublimia tendere ſe ſuis viribus credit. Verus in hac re ſanctus Proſper in epigrammatis num. 31. ita canit, 809. *Ad ima cadit, qui in ſublimia ſuis viribus fertur.* S. Proſper.

Cæleſtem ad patriam tendens cognoſce vocantem
Cuius prouehens, ſi bene curris, ope.
Nam ſi te virtute tua ad cæleſtia credis
Scandere, de ſuperis pulſus AD IMA CADES.

Probatur in bonorum operum exercitio peritia, probantur in magnarum rerum molitione ſi adeſſe magiſtri noſtri manum fateamur, nec nudis noſtris viribus fuiſſe tantis rebus pares; contrà hic accidit, ac in humanis artibus, in quibus diſcipulus ſe plene, & perfectè doctum probat, quia artem exercere ſine magiſtri auxilio poteſt; *Peritia noſtra probatur ſi adeſſe magiſtri ſummi manum fateamur.*

S.Baſil.Sel.

egregiè rem vetſat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat.21. in hæc verba: *Qui tenues, ac per humum ſerpentes docem artes, tunc maximè diſcipulus probant artem perfectam eos eſſe conſecutos, quando abſque magiſtra manu per ſe ipſi magiſtrorum opera præclara effingunt imitatione. Pictor lineamentis, & coloribus naturam ſimulat. Naupegus nauem compingens per fluxum maris elementum curſum machinatur. Verùm Dominus Ieſus Chriſtus mundi Saluator miraculorum poteſtate diſcipulis elargita ipſe in cœlum euolauit ſolium ad Patris dexteram aditurus, inuiſibili verò manu cum diſcipulis mira facientibus conuenit.*

810.

Abſonè erumpit ſonus, quo quis aliquid ſuis viribus tribuit.
Rich.Vict.

Abſonè ſonos ille erumpit, quo quis aliqoid ſuis viribus triboit, ſuæque virtuti, id quod fiſtulæ ſimilitudine ſic exprimebat Richardus Victorinus in Pſal.136.in hæc verba: *Si eo tenore gloriationis tua fiſtulam tangas, vt illud vnde gloriaris tuis meritis, vel viribus adſcribas, ad eiuſmodi fiſtulæ tua tactum ſonum tam falſum, quàm fractum inflata fiſtula reddet, & ad fœdam diſſonantiam erumpet.*

Opus polluit, qui virtutem ſibi illud perficiendo tribuit.
Exod.20.25.

Huc quoque flecti ritus ille poteſt, quo cur colter Altari adhiberi prohibetur, ne pollutum eſſet; ſic enim habetur Exod.20. 25. *Quod ſi Altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus; ſi enim leuaueris cultrum ſuper eo, polluetur*; huc ſpectauit B.Rupertus in Exod.lib.3.cap.33. *Ædificatum Altare, ſi ſuper eo cultrum leuaueris, id eſt, ſi tibi virtutes ipſas arrogaueris, polluetur*; mundum eſſe non poteſt, quod inanis gloria, inaniſque iactantia inficit, & maculat.

Cadit, qui ſuis viribus tribuit, quòd in aduerſis nõ ceciderit.
S.Proſper.

Qui in aduerſis ſtat, caueat, ne ſuis id viribus tribuat, tunc cadit, ſternitúrque cùm ſibi vindicat, quod non ceciderit; ſcitè ſanctus Proſper in epigram.num.33.

Cum conſtans anima aduerſis non frangitur vllis,
Et fidei virtus intemerata manet.
Norit ineſſe ſibi Dominum patientia fortis,
Inque eius donum, quod ſteterit, & referat.
Nam quòd non cecidit propriis ſi viribus aptat,
Hoc ipſo, quo ſe ſtare putat, cecidit.

811.

Multum ſibi fidere, quàm cuique noxiũ.
S.Aug.

Quàm noxium cuique ſit, multum ſibi fidere, vitæ ſimilitudine explicat ſanctus Auguſtinus in Pſal.77. ad illa verba, *Dedit ærugini fructus eorum*, ait enim: *Rubigo occultè nocet quam etiam æruginem nonnulli interpretati ſunt, alij caniculam; quod malum cui vitiorum aptius comparatur, niſi quod difficillimè apparet; ſicuti etiam multum de ſe fidere? Aura eſt enim noxia, quæ hoc in fructibus latenter operatur; ſicut in moribus occulta ſuperbia, quando ſe putat quiſpiam aliquid eſſe, quum nihil ſit.*

Placent Deo, qui Deo ſoli fidunt.
Exod.14.

Verè illi Deo placent, qui ſibi minimè placent, qoi ſuis viribus non fidunt, fidunt Deo, Exod.14. *Timuerunt valde filij Iſrael*; dubitat Aben Eſra cur timuerint Hebræi Ægyptios, cùm ſexcenti fuerint; reſpondet eos non fuiſſe bellis aſſuetos.

Oleaſt.

Oleaſter verò ad noſtram mentem: *Ego autem*, inquit, *potius credo Deum eos tales elegiſſe, vt non ſibi ipſis, ſed ei ſolo fiderent, quales vult omnes ſeruos ſuos eſſe, qui nihil ſui animi habeant, ſed Dei.*

Miſeri, qui in ſe confidunt.
S.Aug.

Propheta quoque Regius Beatos eos vocat, qui in Deum coofidunt, noo in ſe ipſos, Pſalm.2. *Beati omnes qui confidunt in eo*, ſeu, vt habet ſanctus Auguſtinus ſerm.44.de temp.in eum, addit: *Si beati, qui confidunt in eum; miſeri, qui confidunt in ſe.* & epiſt.52.ad verba Ieremiæ reſpicit, quibus maledictum eum vocat, qui in homine coofidit; ita arguit idem ſanctus Pater: *Maledictus eſt omnis (ſicut alibi eadem litera docent) qui ſpem ſuam ponit in homine; ergo nec in ſe ipſo quiſquam debet, quia & ipſo homo eſt.*

Ruinam timeat, qui ſibi fidit.

Lapſum, ruinámque ſuam timeat, & expectet, qui virtuti ſuæ confidit, ſpem ſuam in ſe iacit, iacit in ſuas vires, quæ eo imbecilliores, quo magis iis innitimur. Sciſe ſanctus Nilus orat.8. quæ eſt de ſuperbia: *Qui propria confidit virtuti, non aliter, quam ſi aranea telam conſcẽdat, humi delapſus affligitur.*

S.Nilus.

S.Antioch.

Illuc idem hac eadem ſimilitudine habet ſanctus Antiochus hom.101.ait enim: *Quemadmodum aranea, vbi ad telæ ſuæ faſtigium conſcendit, velut euaneſcens momento ruit præceps; ita & qui temere propriis nititur viribus, mox decidit, & vel priorem habitum ouanidus relabitur. Tales videri poſſunt neutiquam audiſſe Iob dicentem, ſi autem & manum meam inponens ori deoſculatus ſum.*

812.

Deſipit, qui ſibi illud tribuit quod Dei gratia praſtat.
Gal.6.

Deſipit, qui ſibi tribuit bona, quæ Dei gratia facit; ſcitè Apoſtolus ad Gal.6. *Qui ſeminat*, ioquit, *in carne ſua, de carne metet corruptionem; qui autem ſeminat de ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam*, obſerua Pauli prudentiam, caroi ſuam appoſuit, ſpiritui *ſuum* non adiecit, vt nempe tectè inſiouaret mala à nobis eſſe, & nobis tribuenda, non eſſe tribuenda bona, quæ Dei dona ſunt; debemus acumen iſtuc Primaſio, qui hæc verba expendens ait: *Illud obſeruandum, quod qui ſeminat in carne cum additamento, ſua, ponitur; qui autem ſeminat in ſpiritu, non dicitur in ſpiritu ſuo, ſed ſimpliciter in ſpiritu, qui enim bona ſeminat, non in ſuo ſpiritu, ſed in Dei ſpiritu, & ideo nemo ſibi aliquid tribuat, quia Dei dona ſunt, quæcumque bona ſunt.*

Primaſ.

Lapſui proximus eſt, qui ſua ſe prudentia credit.
Gen.3.5.
S.Eucher.

Lapſui proximus eſt, qui ſui ſe ducem exhibet, ſupero ſe lumine indigere non credit, ſe ſuæ prudentiæ credit; hinc & Dæmon mulieri dixit: *In quacumque die comederitis, ex eo aperientur oculi veſtri*, Gen.3.5. Nunquid erant eorum oculi clauſi, vt eſſent aperiendi? an ſuadere illis volebat ſerpens, vt ſupero Dei lumine ſe non opus habituros arbitrarentur, ſéque ſuo conſilio regerent, vt ita in præcipitium traheret. Sancti Eucherij in Geneſim hæc ſunt verba: *In hoc quod dixit, aperientur oculi veſtri, perſuadet vt ſub Deo eſſe nollent, ſed ſimiles ei eſſent, non indigentes illius interno lumine, ſed viuentes propria prouidentia.* Quod cæcutientium eſt, non eſt videntiom; ſed ad Dauidis pugnam, Dauidiſque virtutem calami venam vertamus.

813.

Cõmuni vtilitati conſulere, quàm ſit ſingulare.
Franco.

Occurrit Goliæ Dauid communi vtilltati conſulens, ſui penè oblitus, licèt verè ſui non obliuiſcatur, qui aliorum ſalutem quærit ſola actus charitate, de illo ita loquitur Franco Abbas tom 5. de gratia Dei, Goliam monſtrum vocans: *Infeſtantibus Allophilis pace turbata diſcrimini ſe ſponte obiicit, & vt bonus Rex plus communi vtilitati, quam propria ſaluti conſulit, atque immanem illum Goliam monſtrum potius dicendum, quàm hominem corpore enormem animis trucem, bellis aſſuetum, victoriis elatum, ſcuto fidei munitus ſolus illo in tempore non expauit.*

Quales lapides, quibus vſus Dauid.
Franco.

De lapidibus illis, quibus ſe munioit Dauid, vt Goliæ occurreret, ita ſcribit idem Franco Abbas tom.5.de gratia Dei: *Bellica arma nulla requirit; quinque lapides limpidiſſimos, tanquam manu Dei limatos, atque digito Dei inſcriptos de torrente colligit, in pera paſtorali abſcondit, hoſti ſuperbo ex aduerſo occurrit, vnum impudorata fronti infigit.*

Dauid Chriſti radix.
S.Baſil.Sel.

Dauidis ſanctitas ex eo colligenda, quòd Chriſti Pater eſſet, & radix; de Deo ita ſcribit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat.14. *Quòd ſi huius fructus Chriſtus eſt, quomodo non pretioſa radix.*

Dauid mundo maior.

Sphæram calcare Reges conſueuerunt, vt ſe mundo maiores tumidè iactarent; maior eſt, qui humilitate, & ſanctitate mundo ſe maiorem oſtendit, quàm extima hac ſpecie, quæ oudam iactantiam,

tiam, ſolúmque faſtum præſefert, talis Dauid, quem ſic effert Saluianus lib. 2. de gubern. Dei: *Dauid tantus Rex, tanti nominis cunctis Regibus altior,* MVNDO MAIOR.

Virtutũ omnium prata in Dauidis anima conſita.
S. Baſil. Sel.

814. Sanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 14. ita effert Dauidem: *Cogitatione,* inquit, *tranſi ad Prophetam Dauidem, & vide tota virtutum prata in eius anima conſita.*

Proficuum peccatoribus Dauidis exemplum.
Idem.

Proficuum peccatoribus omnibus Dauidis exemplum, quo à ſcelere, in quod ceciderat, per pœnitentiam reſurrexit, peccatorum valetudinarium illud vocat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 17. his verbis: *Par eſt vt curatricem modum videamus, hinc enim publicum peccatoribus aperitur valetudinarium, & pœnitentiæ medicamentum Dauidis nomine paratum omnibus egenis condonatum eſt.*

Dauidis erectio poſt lapſũ lapſos erigere debet.
S. Baſil.

Denique à Dauidis quoque poſt lapſum erectione diſcat quiſque reſurgere, cùm eſſet lapſus; hinc illud alterius ſancti Baſilij hom. 29. quæ eſt de pœnitentia: *Quantumuis ſanè,* inquit, *cadas vir robuſtus, mox tamen reſurgit. Moleſte factum hoc tulit Dauid erat enim ipſe Dauid, qui ciciderat) viuit Dominus, inquit morte dignus eſt, qui hoc fecit. Sententiam ipſe aduerſus ſe ipſum tulit. hanc vbi tulerat, Propheta declarauit, quis hic homo eſſet. Statim Dauid ad pharmacum properauit, vidбольш vulnus, confugit ad medicum. Peccaui, inquit.* Qui errantem ſequutus eſt, Dauidem quoque ſequatur pœnitentem, vt quem malum ducem ad malum habuit, habeat & bonum ad bonum.

ADAGIVM DCCCLXV.

Poni in ſignum, cui à multis contradicetur.

815. QVi rem quampiam aggreditur, munus aliquod exerceat, in qua, in quo multorum in linguas excitaturus ſit, multorum calumniis ſe obiiciat, multorum pateat dicteriis, multos contradictores habiturus, is poni in ſignum dicetur, cui contradicetur. quod dictum deſumptum eſt ex Luca cap. 2. 34. vbi de Chriſto prophetans Simeon iuſtus ait: *Ecce poſitus eſt hic in ruinã, & in reſurrectionem multorum, & in ſignum, cui contradicetur;* quæ ſententia ſi extendatur ad alios, induere prouerbij formam poterit. Sanctus Anſelmus tract. de ſacramento Altaris, cap. 1. ad amicum ſcribens, ſic eum monet: *Si opus hoc exierit in manus eorum, qui carpere amant aliorum etiam benedicta, futurus eſt* IN SIGNVM, CVI A MVLTIS CONTRADICETVR, *credetur metaphora ſumpta à iaculantium more, qui in ſignum ictibus expoſitum tela, aut lanceas dirigunt.*

Ad res etiam inanimas porrigi hæc ſententia poteſt, porrexit S. Bernardus ſerm. 4. in nat. Domini, qui de pannis loquens, quibus inuolutus Ieſus fuit, & ad Angeli verba reſpiciens, aientis *Et hoc vobis ſignum, inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio,* Luc 2. 12. ita loquitur: IN SIGNVM *poſiti ſunt panni tui Domine Ieſu, ſed in ſignum,* CVI A MVLTIS VSQVE HODIE, CONTRADICITVR. *Multi quippe vocati, ſed non multi electi, & ideo nec ſignati.* Sic ille.

ADAGIVM DCCCLXVI.

Qui montes aureos pollicetur, ne ſcorteum quidem nummum ex theſauris ſuis profert.

QVi grandia promittit, nec minima daturus, ſponſionibus diues, exhibitione pauperrimus, is prouerbio iſto percelletur, quòd eleganter ad litterarias diuitias perrexeris; ſcitè ſanctus Hieronymus lib. 3. Apologiæ aduerſùs Ruffinum: *Vt,* inquit, CVM MONTES AVREOS POLLICITVS FVERIS, NE SCORTEVM QVIDEM NVMMVM DE THESAVRIS TVIS PROFERAS.

ADAGIVM DCCCLXVII.

Cicada noctium.

VIr orationi deditus, in qua ſe non diu tantùm, ſed maximè noctu exerceat, quique diuinas laudes in alto noctis ſilentio canat, *cicada noctium* audiet, hoc titulo religioſos viros, qui hoc præſtabant, donatos legimus à ſancto Franciſco: de quo hæc refert Ludouicus Granatenſis conc. de ſancto Bartholomæo: *Sanctus Franciſcus, qui vigiles cum Deo noctes tranſigebat, appoſito nomine verum monachum* CICADA NOCTIS *appellabat, quòd cicada ſine vlla intermiſſione ſole vigente canat;* cicada noſtra pro ſole Deum verum habet, cuius calore ad canendum vrgetur, & excitatur; noctium cicada erat ſanctus Antonius, qui integris noctibus in Deum mentis oculum figeret, eiuſque radiis foderetur, corporeum ſolem oriri cernens in has querelas erumpebat, *Quid me impedis ſol, qui ad hoc oriris, vt me ab huius veri luminis abſtrahas claritate?* S. Ambroſius cicadas noctiu nos eſſe volebat, cùm alicubi diceret: *Eſto & tu* CICADA NOCTIVM; in ſacris litteris orationem cicadæ habemus. Pſal. 101. v. 18. *Reſpexit in orationem humilium;* aliquis ex Hebræo apud Genebrardum, *Reſpexit in orationem* CICADÆ; non ore autem, ſed pectore ſonitu edens cicada deſignat feruentem, & ex corde prodeuntem orationem. 816.

ADAG. DCCCLXVIII.

Noſtri temporis Noë.

NOſtri temporis Noë dictus quoque eſt ſanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, eo quòd fœminarum monaſterium veluti arcam quandam propter tempeſtates fabricauerit. Cyprianus Preſbyter, qui ſancti Cæſarij Arelatenſis vitam conſcripſit, ita de eo loquitur: *Inter hæc autem præcipuum illud monaſterium, quod ſorori ſuæ condere cœperat, inſtar prioris inſtaurauit, & quaſi alter quidam* NOSTRI TEMPORIS NOE *propter tempeſtates, & procellas, in latere Eccleſiæ fœminarum extruxit cœnobium, tanquam arcam: euocatáque Maſſilienſi Cœnobio venerabili ſorore ſua Cæſaria quam idcirco ei miſerat, vt diſceret, quod doceret, & prius eſſet diſcipula, quàm magiſtra, in præparata domicilia, cum duabus, aut tribus ſodalibus, eam introduxit.*

Alter Noë, Saulus fuit, quia & primo illi præferendus

ferendus; ſcitè S. Chryſoſtomus hom.8. de Pauli laudibus: *Paulus* ALTER NOE, *ſed abſque arca inſurgentes aduerſus ſe vndas impietatis, enauigans*; ſed quia Noë iniecta eſt mentio, aliqua de Noe in eius laudem afferamus.

EXCVRSVS CXL.

Noë laus, & commendatio.

Noë encomium.
Noe iuſtitia.
Virtutes *pro parentibus habuit Noë.*
Noë cur Abrahæ *proximus.*
Noe meritum, *&* ſanctitas *etiam aliis profuit.*
Noe iuſtitiam, *vt efferant Hebræi.*
Etiam Noë orationi *debemus, quod amplius diluuium non ſit futurum.*
Noe ſecunda radix *humani generis.*
Malorum multitudo *bonis non officit.*

817. *Noë encomium.* S.Baſil.Sel. NOëmum pulchrè effert, & commendat ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat.5. dum ait. *O Noe me hominum progenitor, Adamo anteferende! ô imaginis Dei firmior adſeruator! ô qui finis vnaque principia naturæ fuiſti! ô fauſtum humanitatis confine! ô qui tutior diuinæ bonitatis fideiuſſor illuxiſti! ô qui graſſantem per genus humanum exſecrationem ſtitiſti! ô impietatis exitus fideique radix! ô qui obliteratum imaginis illius characterem reformaſti! ô qui diuini operis ſemina reſeruaſti! ô qui naturæ cauſas in te complexus es! ô cuius ope redarſit natura ſcintilla! ô diluuio violentior! ô fidei cuſtos tutiſſime.*

Noë iuſtitia. Noë iuſtitiæ perfectionem ex illis verbis colligit B.Rupertus, quibus ei Deus egreſſum ex arca iniunxit: *Egredere*, inquiens, *de arca*, Geneſ. 8. 16. Gen.8.16. B.Rup. Sic enim productus auctor lib. 4. comment. in Geneſ. cap. 24. producta verba expendebat. *Egredere de arca, tanquam diceret, tot diebus priùs exiccata fuerat terra, cùm tandem Deo iubente, egreſſus eſt Noe de arca. Ergo viri iuſti, atque perfecti magna in hoc quoque iuſtitia, vel perfectio commendatur, laude digna quòd tandiu carcere concluſus, non erupit ſolutus mox vt terram vidit, ſed ſicut præceptum ingrediendi fideliter accepit, ſic & egrediendi licentiam obedienter ſuſtinuit.*

Virtutes pro parentibus habuit Noë. Pro parentibus ſuis, atauiſque virtutes habuiſſe viſus eſt Noë, certè hoc indicauit ſacra Scriptura, cùm de eo loquens ait: *Hæ ſunt generationes Noe*, ſed quænam? ſtatim addit: *Noe vir iuſtus atque perfectus fuit, in generationibus ſuis, cum Deo ambulauit*, Gen.6.9. Gen.6.9. ac ſi Noë ac vniuerſa omnis ſapientis cognatio, agnatióque in virtutum contubernio ſit. Philo. Scitè Philo lib. de Abraham, vbi expendens hæc verba ait: *In tantum Scriptura magnificauit hunc virtutis amatorem, vt in ſtẽmate eius non more aliorum auos, proauos, maioréſque cæteros recenſeat, ſiue paternos, ſiue maternos, ſed virtutes quaſdam tantùm non diſertè clamitans, nullam aliam familiam, cognationem, patriam, ſapientis eſſe præter virtutes, & harum actiones. Hæ ſunt, inquit, generationes Noe, Noe homo iuſtus, perfectus in generatione ſua, Deo placuit.*

Noë cur Abrahæ proximus. Noe vita tandiu, ex multorum mente producta eſt, donec Abraham aduenirer; aut certè Abrahæ vitæ proxima exſtitit, quod non caſu factum, ſed vt poſt vnum iuſtum alius ſurgeret, cuius exemplo ad virtutem homines excitarentur, cuius precibus folcirentur. Ferus. Ioannis Feri hæc ſunt verba in cap.9.Gen. *Si annos computes, inuenies, Noe vixiſſe vſque ad tempora Abrahæ. tandiu viuere eum permiſit, donec ſurgeret alius; qui homines ad Deum, verbis, & exemplis duceret; ſic enim Deus nullo non tempore aliquos mundo dedit, per quos inſtruerentur*, redderentúrque inexcuſabiles ſi eorum veſtigia detractarent premere, in quibus eadem natura, eadem corporis conſtitutio, eædem vires paria non præſtantes redargueret.

818. *Noë meritũ, & ſanctitas etiam aliis profuit.* S.Ambr. Noe ſanctitas etiam aliis profuit, in cæteras domus ſuæ ſe meritum eius effudit, vt in ipſum referendum, quod domus eius à diluuij fluentis fuerint exempta: ſanctus Ambroſius calculum ſuum adiicit lib. de Noë, & arca, cap.11. dum ait: *Stultus ſibi ſoli ſtultus eſt, ſapiens autem ſibi & plurimis ſapit, itaque Noe iuſti meritò etiam domus eius in diluuio ſeruatur, ſic in mari nauigantes, & in bello exercitus, ſi illis non deſit gubernatoris peritia, iſtius Imperatoris prudentia, à periculi tuti ſunt aliena ope.*

Noë iuſtitiã, vt efferant Hebræi. De Noë iuſtitia ita philoſophantur Hebræi, in cap.6. Gen.v.8. dicitur, *Noe vir iuſtus in generationibus fuit.* in fonte eſt, בדריתו *in ſua ætate*; eædem hæ litteræ formant etiam hanc ſentẽtiam בדירתו, *in ſua habitatione, vt innueretur*, inquiunt, *in ſua habitatione, ac domo fuiſſe iuſtitiam eius, nec hominibus nota erat.*

Etiam Noë orationi debemus, quòd amplius diluuium non ſit futurum. Porrò tam gratus Deo Noë, tam efficax eius oratio exſtitit, vt etiam illi debeamus, quod ſe ampliùs diluuium ſuum immiſſurum Deus promiſerit. Gen.9.11. *Statuam*, inquit Deus, *pactum meum vobiſcum, & nequaquam vltra interficietur omnis caro aquis diluuij, neque erit deinceps diluuium ſuper terram*; cladis præteritæ ſpectator Noë humani generi miſertus, ſimilem ſuis precibus ſtuduit anteuertere, quod notauit etiam Abulenſis, dum ait: *Noe continuè orabat Dominum, ne hoc fieret, ſcilicet ne propter peccata eorum eos diluuio iterum deſtrueret, ideo pepigit Deus cum eo, & ſemine ſuo ne vnquam talia ageret.*

Noë ſecunda radix humani generis. S.Hieron. Secunda humani generis radix fuit, quam Noë appellauit Sanctus Hieronymus lib.1. aduerſ. Iou.cap.9. *Porrò Noe quaſi* SECVNDA RADIX *humano generi ſeruabatur.*

Malorum multitudo bonis non officit. S.Chryſ. Malorum multitudinem bonis non officere, nec multos impios, vel vnum probum virum deiicere poſſe oſtendit exemplo ſuo Noë, quod in hunc modum obſeruabat ſanctus Chryſoſtomus hom. de Pœnitentia, & confeſſione: *Ciuitas*, inquit, *integra peruerſaque in ſuam pœnam, & ſupplicium attrahere bene viuentem, & deiicere non poteſt, & hoc de Noe manifeſtum. Parentibus enim omnibus ſolus ſeruatus eſt.* Bonitatis vera hæc conſignatio eſt; malis bonitatem affricare, malorum improbitate non infici.

ADAGIVM DCCCLXIX.

Quod longè eſt ab oculis, longè eſt à corde.

819. FAcilè, quod recipiunt oculi ad cor tranſmittunt, vt proinde, quod ab oculis longè eſt, longè & à corde fit, tantũ obiecti præſentia poteſt. Solet hoc vulgò nũc iactari; iactabatur etiam olim, vt patet, ex his verbis S.Anſelmi Cantuarienſis Epiſcopi lib.1. epiſt.66. vbi commune iſtuc dictum aliquando fallere, cùm ingens amicorum amor, amicorum præſentiam nõ ſemel ſuppleat, & cordi amicus amicũ exculpat, licèt longè ab amico amicus diſtet; hæc ſancti huius Patris ſunt verba: *Non vt vulgò dici ſolet, quia* QVOD LONGE EST AB

AB OCVLIS, LONGE EST A CORDE, *non, inquam, ſic quantò benigna veſtra manſuetudo longiùs vel loco, vel tempore à me abeſt, tantò amor eius in me tepeſcit; ſed quantò minus illa frui viſu poſſum, tantò magis deſiderium eius in veri dilectoris veſtri mente feruescit*, vt vera amicitia abſentiæ damna non ſentiat.

ADAGIVM DCCCLXX.

Honores mutant mores, ſæpiùs in peiores.

ITa ſæpè accidit, vt quos euehūt dignitates, extra ſe quodammodo ducant, & extra vſitatæ modeſtiæ limites, vulgò id hoc prouerbio efferunt, cuius inter alios meminit Petrus Delphinus, optimæ notæ auctor, lib. 1. epiſt. 24. dum ait: *Paſſim ab omnibus vſurpatur* · HONORES MVTARE MORES, AC SÆPIVS IN PEIORES.

Nobis tamquam ægrotis honores nihil prodeſſe, ſic euomebat ſanctus Auguſtinus in Pſal. 101. *Quid prodeſt honor ægrotis? Quis enim non ægrotat in hac vita? Quis non longum languorem trahit? Naſci hic in corpore mortali, incipere ægrotare eſt. Quotidianis medicamentis fulcimtur indigentia noſtra: quotidiana medicamenta ſunt refectiones omnium indigentiarum. Fames nónne te occideret, niſi medicamentum eius apponeres? Sitis nónne te perimeret, niſi eam tu bibendo non penitus extingueres, ſed differres? Reditura eſt enim ſitis paululum temperata. Temperamus ergo iſtis fomentis ærumnam ægritudinis noſtræ, ſtando laſſatus eras, ſedendo reficeris, ipſum ſedere medicina eſt laſſitudinis, in ipſa medicina rurſus laſſaris, diu ſedere non poteris. Quicquid eſt vbi fatigationi ſuccurritur, alia fatigatio inchoatur. Quid ergo iſta deſideras languidus? Prius de ſalute tua cogita.*

ADAGIVM DCCCLXXI.

Aperto ore.

CAſſianus præfat. ad librum de Incarnatione indicat hoc prouerbium fuiſſe, dum ait: *Iubes contra peſtiferi ſerpentis graues hiatus*, APERTO, *vt aiunt*, ORE *conſiſtere*; hoc eſt, vt ego interpretor, intrepidè, ſine vllâ formidine obfirmatâ facie, nullo timoris velamine, apertè; huc flecti poteſt & illud S. Hieronymi epiſt. 13. REVELATA, inquit, *ſecum* FACIE *loquar*, apertè, ſine vllo diſſimulationis tegmine.

ADAG. DCCCLXXII.

Fugientem agnum ad lupos reducere.

CVm ſuadebimus mitem, manſuetum, quietis, & pacis amatorem non eſſe eorum manibus tradendum, qui in eum ſæuiat, in eius pacem, ac mititatem debacchentur, prouerbium iſtuc vſurpabimus, ita loquitur ſanctus Anſelmus lib. 2. epiſt. 49. *Nolite obſecro ampliùs* AGNVM FVGIENTEM AD LVPOS REDVCERE.

ADAG. DCCCLXXIII.

Loqui quicquid in buccam venerit.

QVi temerè effundit abſque vllo ſiue rerum, ſiue verborum delectu, is loqui dicetur quicquid in buccam venerit; ſanctus Bernardus epiſt. 150. *Vobis audeo* LOQVI QVICQVID IN BVCCAM VENERIT. Et ſanctus Petrus Damianus lib. 5. epiſt. 1. QVICQVID IN BVCCAM EFFVNDAM, *vt ipſi dicunt.*

EXCVRSVS CXLI.

Lingua coërcenda, ſilentiíque fræno cohibenda.

Vt quis Dei templum *fiat, à multorum verborum fuſu abſtineat.*
Templi *veſtibula olim oſculabantur.*
Oris cuſtodia *bene collecta.*
Silentium *deuotionis nutrimentum.*
Pernicies *à lingua pro curſu timenda.*
Linguæ equo *frænum adhibendum.*
Lingua frænum *neceſſarium.*

VT quis Dei templum fiat, Deíque domicilium, ſilentium colat, à multorum verborum 820. *Vt quis Dei templum fiat à multorum verborum fuſu abſtineat.*
fuſu, ſtrepitúque abſtineat; & nunc etiam templum, quod Salomon erigere viſus eſt, ab omni ſtrepitu mallei ſecuris immune erat? erat. Sic habetur 3. Regum cap. 6. vt ab hoc ſilentio ſilere *3. Reg. 6.* diſceremus, quo Spiritus ſancti ſpiritale templum redderemur. Scite huc flectit ſanctus Petrus Damianus lib. 7. epiſt. 6. dum ait: *S. Pet. Dam.* *Eorum qui tecum conuerſabantur, obſetiam noli deputare iacturam, immò ſalutis occaſio, perfectionis lucrum, & perfectio noſtri meriti deputetur augmentum; quia dum ſtrepitus humani ceſſat alloquij, conſtruitur in te per ſilentium templum Spiritus ſancti. Hinc eſt, quod de Iſraelitici templi conſtructione ſacra teſtatur hiſtoria; quia malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo Domini, cum ædificaretur. Templum quippe Dei per ſilentium creſcit, quia cum mens humana per exteriora ſe verba non fundit, in ſublime faſtigium ſpiritalis ædificij ſtructa conſurgit. tantóque ſubcreſcens in altiora ſuſtollitur, quanto per ſilentij cuſtodiam circumcluſa ſeſe extrinſecus fundere prohibetur.* Huc quoque videtur ſpectaſſe ſanctus Proſper in epigram. vbi canit,

Nam templum Domini per ſacra ſilentia creſcit,
Et tacitè ſtruitur non ruitura domus.

Olim templi veſtibula oſculabantur, plerique quidem ſe flectentes, alij autem manu contingentes, quam deinde ori admouebant. Meminit huius ritus ſanctus Chryſoſtomus hom. 30. in epiſt. 1. ad Corinth. ex quo infert quanta cautione cuſtodiendum os ſit, & ab omni obſcœnitate ſubmouenda; non patiar hîc eius verba deſiderari; ſic enim ille ſcribit: *Templum Chriſti ſumus, igitur veſtibula templi, & ingreſſum oſculamur, illi quidem flectentes, alij autem manu contingentes, & ori manum admouentes? Per has etiam ianuas ac portas, & ingreſſus eſt, & ingreditur ad nos Chriſtus, quando communicamus, ſcitis qui myſteriorum eſtis participes, quid dicatur, etenim non vulgarem honorem conſecutum eſt os noſtrum accipiens corpus Domini, cum propter hoc*

Templi veſtibula olim oſculabantur. — *S. Chryſoſt.* — *Oris cuſtodia bene collecta.*

maximè

maximè hîc oſculantur. Audiant qui fœda loquuntur, qui conuitia proferunt, & horreſcant, quod tale os polluunt. Audiant qui fœdè oſculantur.

821. Benè de ſilentio ſentit, qui illud deuotionis nutrimentum dixit. Thomas à Kempis part.1. ſerm.4. *In nullo ſtatu, & ordine ſtabit pax, & diſciplina, ſi non adſit cenſura ſilentij, quietis amica, quæ eſt deuotionis nutrimentum, contentionis obturatio, vanitatis fuga.*

Silentiū deuotionis nutrimentum. Th. à Kemp.

Equo comparari lingua ſolet, quæ quò velociùs currit, eò faciliùs loquentem deiicit, & præcipitat; ſcitè ſanctus Gregorius Nazianzenus in Quadrageſimi ieiunij ſilentium: *Certè*, inquit, *nulla res eſt, quæ maiorem hominibus perniciem afferat, quam lingua. equus eſt perpetuò curſu mentem auertens*, ex quo fit vt loquens miſerrimè cadat.

Perniciosè à lingua procurſu timenda. S.Greg.Naz.

Equus lingua eſt, cui ſe frænum adbibeatur, Deus inſidet, ſi ſine fræno, ſic diaboli vehiculum eſt; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom.52. in Matthæum: *Regius*, inquit, *quidam equus eſt lingua noſtra; ſi ergo ei* FRÆNVM *immiſeris, aſcendet in eum Rex, & quieſcet in eo; ſi autem nulla fræno damueris, diabolo eam vehiculum feciſti*; tanti refert bene cuſtodiri linguam, & à nimio verborum fuſu coërcere.

Lingua equo frænum adbibendum. S.Chryſ.

Linguæ frænum neceſſarium, & natura ipſa docuit, quæ membranula quadam, quæ frænum vocatur, cum mento deuincit linguam, vt nullus oret, qui à fræno linguam eximeret, ſine fræno currere eam ſineret, frænanda lingua eſt, ne nos excutiat, & in præcipitia deiiciat, cautè cuſtodienda lingua eſt, ne dum temerè verba fundit, loquenti multa mala creat, multis poſtea damnis expienda. Audiendus hîc ſanctus Gregorius Nyſſenus orat.1. de pauper. amand. in hæc verba: *Timor Dei erudiat linguam, ea quæ decet, loqui, tacere contraria, temporis occaſionem animaduertere, modum obſeruare lari neceſſaria, aptè reſpondere, modeſtè dicere ne verborum velut grandine colloquentes obruat. Idcirco enim, & tenuis illa membranula, qua cum ipſa lingua mentum inferiùs deuincit, frænum dicitur, ne ineptè loquatur, & inconcinnè*; quin nec nimis effusè, & abſque vlla coërcitione.

Lingua frænū neceſſarium. S.Greg Nyſſ.

ADAGIVM DCCCLXXIV.

Fornax Chaldæorum.

ADagialiter locus, vbi perditi homines viuunt, quorum mali mores noxij alicui ſint, vbi damna non facilè reparanda immineant, fornax Chaldæorum dicetur; ſanctus Anſelmus lib.2. epiſt.49. ita loquitur, *Nolite innocentem, & redamantem in* FORNACEM CHALDÆORVM *impellere.*

ADAGIVM DCCCLXXV.

Ætatis noſtræ Sara.

DE laudabili fœmina, probique viri proba vxore dicetur; ita ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Gorgoniæ: *Ecquis eſt igitur, qui nouum noſtrum Abraham,* SARAMQVE NOSTRÆ ÆTATIS *ignoret? Gregorium dico, & huius vxorem Nannam?* Hoc eodem titulo gaudebit, quæ prædita iiſdem moribus erit, & pari probitate erit inſignis.

EXCVRSVS CXLII.

De Sara aliqua in Saræ commendationem chartis illinuntur.

Sol *mulier*, ſol *Sara*.
Sara innocentia, & pulchritudo.
Sara modeſtia, & verecundia.
Sara magnitudo, *quòd in hoſpitum obſequio ad vilia quæque ſe demiſit.*
Sara probitas, *vt collecta.*
Quanti referat filias *probarum matronarum addici obſequio.*

MVlier Soli comparari debet, morum ſplendore ſolem præſeferre, talis fuit Sara. hinc illud Rabbinorum ex illo Geneſ.23. cap.1. שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה, Sarah centum anni, & viginti anni, & ſeptem anni, ab Hebraicis verbis, quæ produximus, ſi prima elementa exſcindas, fit שמש, quæ vox *ſolem* ſignat, quod firmat illud Sapientum Hebræorum: עד שלוה שקעה שמשה של שרה זרחה שמשה של רבקה ולכן נסמך מיתה ללידת רבקה, hoc eſt; *Antequam occidiſſet* SOL *Sara, ortus eſt ſol Rebecca, ob id ortus Rebeccæ cum obitu Saræ recenſetur.* 822.

Sol mulier, ſol Sara. Hebr.

Porro de iſta annorum recenſione, ac diſtinctione ita philoſophantur Hebræi, vt eius innocentiam, & pulchritudinem hinc deducant; ſic autem Lyranus in cap.23. Geneſis refert: *Hebræi dicunt, quòd iſti tres numeri prædicti, ita ponuntur diſtinctè ad deſignandum conditiones Saræ, ac ſi diceretur, ita munda, & innocens fuit viginti annorum, ſicut cùm fuerat ſeptem annorum tantum; & ita pulchra centum annorum, ſicut viginti, & iſtus concordat prædicta 20. capite* Hactenus ille ex illis.

Sara innocentia, & pulchritudo. Hebr.

Saræ verecundiam, & caſtitatem in aliorum exemplum propoſuit ſanctus Epiphanius in Ancorato: *Riſit Sara quæ intus erat, & vult ſic oſtendere ipſius caſtitatem quæ exemplum eſt earum, quæ in veritate pietatem exercere volunt: quæ vbi ſuſceperint peregrinos propriis quidem laboribus inſeruiant, veriùm propter verecundiam, & caſtitatem, faciem ſuam viris ne oſtendant, illa enim beata, omnia compoſuit, ac conſtruxit, & quum hoc faceret, in facie Angelorum non conſpecta eſt, poſterioribus ſæculis reuerentia exemplar proponens*, quod cæteræ mulieres imitentur. 823.

Sara modeſtia, & verecundia. S.Epiph.

Magna erat Sara, & magni vxor viri, ſed & maior extitit, qua in hoſpitio obſequium, etiam ad ancillæ officium ſe demiſit; quod expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom. de Eleemoſyna, & hoſpitalitate, ait quippe de illa loquens: *Cum tanta eſſet gloria illuſtrata, fermento farina indito panes conficiebat, & reliqua in ancillæ morem Angelis veſcentibus miniſtrabat.*

Sara magnitudo, quod in hoſpitum obſequio ad vilia quæque ſe demiſit. S.Chryſoſt.

Ad Saræ probitatem commendandam maximè facit, quod Agar pro ancilla in domo ſua habuerit; Agar ex Hebræorum mente fuit filia Regis Pharaonis, cuius mater ſanctitatem Saræ conſiderans cùm propter eam Deus Pharaonem flagellauerit eius obſequio filiam addixit; ſecum cogitans melius filiæ futurum in domo peregrinæ mulieris, ſed inſigni probitate inſignis, ſeruire, quàm in domo Pharaonis Regis regnare, ſuccinit Lyranus in cap.16. Gen. ab illa verba: *Sed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar*, addit quippe ſtatim: *Iſta Agar, vt dicunt Hebræi, fuit filia Regis Ægypti. vna enim de vxoribus Pharaonis, videns ſanctitatem Saræ, cùm eſſet in domo Regis, & quomodo Pharao,*

Sara probitas, vt collecta.

&

& domus eius fueras flagellatus à Domino, ſuprà duodecimo capite dixit, in corde ſuo, quòd melius eſſet filia ſua Agar, ſi ſeruiret Sarai tanquam ancilla, quam ſi remaneret in magno honore in domo paterna, & ideo tradidit Sarai tanquam ancillam eius.

Quanti referat filias probarũ matronarum addici obſequio. Tanti refert ad probitatem ſub putæ dominæ imperio aliquam degere: quam mentem vtinam à non fideli muliere fideles exhiberent, & filias bonorum potius ſeruas conſtituerent, quàm magnorum: adeò vt in iis locandis pietatis potius, & ſanctitatis ratio haberetur, quàm exſtimi ſplendoris, exſtimæ nobilitatis.

ADAGIVM DCCCLXXVI.

Vbi portus putabatur naufragium inuenire.

824. VTemur quoties io aliquo loco, aut perſona pericula inuenimus, diſcrimina, & ruinas, in quo, aut in qua periculotuto remedium, & munimen contra ruinam inuenturos nos putabamus. Philippus Abbas Bonæ Spei epiſt. 12. ad hunc ſenſum aiebat: *Ille me perſequitur, ad quem refugiens in eius debuiſſem gremio refoueri, ſi fortè me vidiſſem lapidibus forenſium perurgeri; nihil abſurdius, quam* VBI PORTVS PVTABATVR, NAVFRAGIVM INVENIRE, & exeidio, apud illum premi, apud quem contra excidium munimeo futurum credebatur.

ADAG. DCCCLXXVII.

In alto cœno adobrutus.

A Puro veritatis fonte diſcedens, impuro impietatis, erroriſque luto conſpurcatus, hic prouerbij quadam ſpecie, alto cœno dicetur adobrutus; ſancti Gregorij Nazianzeni hæc ſunt verba orat. 1. in Iulianum: *Aut enim quiſpiam eorum, qui apud illos ſapientum numero habentur, hac non intellexit, ſed* IN ALTO COENO, *vt dici ſolet, atque obſcura erroris, & ignorantia caligine* ADOBRVTVS EST; *vtpote nequaquam ita purgatus, vt veritatis radios intueri poſſet*; formula quâ effert hanc ſententiam, prouerbialem formulam eſſe ſatis probat; in libri quoque ora prouerbij titulus eſt appoſitus.

ADAG. DCCCLXXVIII.

Oui leonis catulos domandos committere.

CVm ſæui, immites, morùmque aſperorum, quique coërceri vix ſe ſinant, aut ne vix quidem, viro alicui mitiſſimo, ac leniſſimo cicurandi, & domandi traduntur, locus huic erit adagio; hoc ſenſu illud afferebat ſanctus Anſelmus Cantuarienſis Epiſcopus lib. 2. epiſt. 49. dum ait: *Nolite* OVI CATVLOS LEONIS DOMANDOS COMMITTERE.

ADAG. DCCCLXXIX.

Ocrea caput tegere, & galea calciari.

QVadrabit in eos, qui ineptè rebus aliquibus vtuntur, earumque vſum, ordinémque peruertunt; deſumptum adagium eſt ex ſancti Auguſtini verbis, qui lib. 3. confeſſ. cap. 7. 825.
Si quis neſciens in armamentis quid cuique membro accommodatum ſit, OCREA *velit* CAPVT CONTEGI, ET GALEA CALCIARI, *& murmuret, quòd non apte conueniat*; ſenſus concinnior, & formulæ prouerbiali accommodatior euadet, ſi res longiùs traducant.

ADAGIVM DCCCLXXX.

Fortium castra contra imbecillum pulicem cogere.

VSurpabitur prouerbialis hæc ſententia, cùm grandi apparatu alicui occurritur, qui tamquam minimarum virium ſterni facilè poteſt, poſtea vinci; cùm debilem, puſillùmque magno conatu magni, & fortes inſequuntur, & impugnant. Philippus Abbas Bonæ Spei epiſt. 9. *Quare*, inquit, *perſequitur me puſillum,* FORTIVM CASTRA COGIT CONTRA PVLICEM IMBECILLVM?

ADAG. DCCCLXXXI.

Vt aprorum dentes ſe inuicem acuere.

PRouerbialis comparatio, vſurpanda quoties aliqui mutuo ſe ad opus aliquod excitant, & inhortantur, ab apris ſimilitudine ducta, quibus natura hoc tribuit, vt dentem illum, in quo ſumma earum vis ſita eſt, aliis dentibus affrictim ita exacuant, vt nulla nouacula parem incidendi vim habeant, quod referebat etiam Scholiaſtes ſancti Gregorij Nazianzeni ad illud orat. 32. *Quæ cum dixiſſent, ac feciſſent: ſeque* VELVT APRORVM DENTES INVICEM ACVISSENT; loquitur de Machabæis ſe inuicem ad pugnam extimulantes, & pœnas quaſcunque pro lege ſubeundas.

ADAG. DCCCLXXXII.

Cantoris Tygellij duritiam imitari.

QVi precibus deliniri ſe non patiuntur, nec poſtulatione flecti, vt aliquid præſtent, 826.
quod tamen iniuſſi faciunt, hic cantoris Tygellij imitator prouerbiali ſchemate audiet, hic enim rogatus vt caneret, canere nolebat, iniuſſus verò cantabat: *Alij in illius* CANTORIS TYGELLII *pertinacem* VERGVNT DVRITIAM, *qui nunquam inducebat animum cantare rogatus, iniuſſus cantabat.* ait Philippus Abbas Bonæ Spei in quadam epiſtola, nam numerus nobis excidit.

ADAG.

ADAG. DCCCLXXXIII.

Formarum hydra.

FOrmarum hydra mulier illa audire poteſt, quæ fucis lenocinij quæ pigmentis nunc formas formas, quas poſtea delet, aut emendat, variáſque pro libitu ſpecies induit, nouas manibus formas parturit, vt rediuiuo ſemper partu noua ſpecies effundatur, cùm priori numquam ſit contenta; ſicut & de hydra fabulantur, cui poſt caput reciſum alia pullulabant; hanc mulierũ inſaniam ſic exagitat ſanctus Zeno ſerm. de pudicitia: *Miris e colit artibus ſeſe, faciemque ſuam in ſe, quam non habet, quærit. Pingit ſe in ſeipſam, & lenocinante vario magiſtri medicaminis fuco, vultum ſuum vultibus veſtit alienis, hoc futura, non quod natura præſtitit, ſed quod ei ad examen ſpeculi arbitrium temporale dictauerit, nunc emendat, nunc delet, quas amauerat ſpecies: nunc ſubiicit alias, nunc parturit nouas. Manibus ſuis facta* HYDRA FORMARVM *procax ſemper incedit: quia erubeſcere alienus ſub coloribus neſcit. non domeſticis, non affinibus, non maritis nota, non ſibi, quia non poteſt eſſe notum, nec verum, quod eſt ſemper incertum.* de hac formæ mutatione ita loquitur ſanctus Ciprianus de bono pudicitiæ: *Quid facies artibus in diuerſam formam conuertitur?*

Claudius Marius Victor de peruerſis ſuæ ætatis moribus ad Salmonem Abbatem hanc varietatem formarum qua viris mulieres occurrunt; ait enim,

Ergo quòd variis ſtudeant occurrere formas
Atque viris alias, alióſque opponere vultus,
Nonne hæc culpa viri eſt?

Eſt ſi amet in muliere, quod damnare deberet; quàm à pulchritudine vera abeſt hæc falſæ pulchritudinis affectatio? venuſtior facies eſſet, ſi minus venuſta appareret; certè deformem mentem arguit hæc formæ variatio, parturitio. Acuit hæc res multorum calamos, acuit & noſtrum, vt mihi integrum non fuerit ab hac formarum formatione eum coërcere; in fucos igitur arieto fuci omnis expers, & elegantiæ, nam nimis compta ſcriptione illud probare videtur, quod ipſa ſcriptione damno; hac eadem opera, & aliquibus ſacrarum litterarum locis lucem immittam.

EXCVRSVS CXLIII.

Fucandæ, & pingendæ faciei damnatur artificium.

Fuci laſciuiam *nutriunt.*
Faciem pingere *meretricum.*
Voluptas *inſtar meretricis faciens fucantis.*
Fallacia *adulterina fucandi ars.*
Adſcititius ornatus velamen Antichriſti.
Satanæ inuentiones *hæc pigmenta.*
Liæ exemplo *fucus repudiandus.*
Conditoris offenſam *incurrit, qui corrigit opus, quod ille pinxit.*
Regiæ imagini *addere nihil licebat.*
Res ad fucos *transfertur.*
Deum accuſat, *qui vir factus muliebrem faciem ſtudet inducere.*
Damnat in ſe Dei opus, *qui cutẽ fucis pingit.*
Dei picturam *oblitterat, qui pigmẽtis vtitur.*

Libidinoſa, *&* meretricia *hæc vnguenta.*
Ab aſcita pulchritudine pœnæ imminentis *metu auocantur mulieres.*
Quæ faciẽ poliunt *ſepulchris dealbatis paret.*
Cœno ſuo *iuuenes in rabiem agunt.*
Paries dealbatus *fucata mulier.*
Lepram *in cute habet, quæ faciem fucat.*
Quàm damnandi *qui facies ſuas exterminunt, & deturpant.*
Ad inhoneſta *prouocat, quæ faciem fucat.*
Deteſtanda hæc picturarum *genera.*
Virgines cœno *facies illinebant, ne amantes illicerent.*
Turpanda eſt facies, *quæ ſtibio depicta.*
Apud nonnullos lege *cauebatur, ne mulieres faciem fricarent.*
Facie mentiri *non licet cui nec lingua.*
Premuntur, quæ faciem *pingunt.*
Cutem *vt olim expolirent.*
Periſtrictæ mulieres *quæ poſt funeris lacrymas ad fucos ſe conferebant.*
Pigmenta iſta venena *ſunt.*
Naturalis decor *quærendus vt ſol, vt luna, non adſcititius.*
Alienus à caſtitate *fucus eſt.*
A vultus picturâ *mulieres deterrentur.*
A fuco abſtineat, quæ carnem *fœnum eſſe cogitat.*
Penelopis telam *texunt, quæ faciem pingunt.*
Affectatus decor *intuentes faſcinat.*
Statua *formæ magiſtra pulchritudinis exemplar.*
Internus decor *quærendus, non externus.*
Diaboli hamus *eſt, qui fucus putatur.*
Adſcitus decor, & ornatus adulterij nomine *circumſcriptus.*
Hæc pictura contumeliæ notam *mulieribus inurit.*
Venuſtas quæſita Adonidis hortus.
Et Polypi *color.*
Litteris in arena ſcriptis *ſimilis hæc pulchritudo.*
Græculi formam *mulieres habent.*
Crocodili *excrementis vtebantur.*
Fuci anima languentis *ſigna.*
Faciem non pinget, quæ Chriſti faciem ſputis illitam cogitat.
A Chriſtiano purpuriſſus, *&* ceruſſa *abeſſe debent.*

MVlier, quæ pudicitiæ cultrix, non erit pigmentorum; *hæc artificia,* inquit S. Gregorius tract. aduersùs mulieres ſtudioſiùs ſeſe ornantes, *non pudicitiæ ſunt, ſed laſciniæ, ac libidinis.* 827.

Fuci laſciuiã nutriunt. S.Greg Naz. *Faciem pingere meretricum.*

Philo meretricium hanc eſſe artem affirmat, quæ faciem pingunt, vt deformitatem ſuam occultent, atque & voluptatem amatores ſuos iſtis mendaciis decipere; hæc illius verba lib. 2. Allegoriarum. *Voluptas non quale eſt ſubiectum, tale id agnoſcit cogitatione: ſed addit arte mendacium, rem inutilem transferens in ordinem vtilium: ſicut meretrices deformes videre licet*

Philo. *Voluptas inſtar meretricis faciem fucantis.*

licet fucantes, pingenteſque faciem, vt tegant ſuam deformitatem.

Fallacia adulterina ſucandi ars. S.Aug.

Fallaciam adulterinam hanc artem vocat ſanctus Auguſtinus epiſt. 73. in hæc verba: *Capillos nudare fœminas (quas etiam caput velare Apoſtolus iubet) nec maritatas decet. Fucari autem pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia eſt, qua non dubito etiam ipſos maritos ſe nolle decipi.*

Adſcititius ornatus velamen Antichriſti. S.Hier.

Cogitet mulier, quæ faciem alteram faciei ſuæ addit, velamen Antichriſti ſe geſtare. grauiter ſanctus Hieronymus epiſt. 10. ad Furiam de viduitate ſeruanda: *Ornatus iſte non Domini eſt,* VELAMEN *illud* ANTICHRISTI *eſt, quâ fiducia erigis ad cœlum vultus, quos conditor non agnoſcit.*

Satanæ inuentiones hæc pigmenta. S.Chryſ.

Non aberrauit, qui hæc ſtudia *Satanæ inuentiones* dixit. hoc & titulo donauit ſanctus Chryſoſtomus hom. 31. in Matthæum, Liæ exemplo, quæ deformis erat, nec tamen vſa huiuſcemodi pigmentis eſt, vt marito placeret, ab hac inſania mulieres auocans hiſce verbis: *Lia etſi formoſa non erat, nec admodum adamata à marito, nihil tamen habendi excogitauit (ſc. pigmenti) nec faciem à natura ſua traduxit? Tu vero cuius caput Chriſtus eſt, quæ fidelis* INVENTIONES SATANÆ comprobabis? Chriſti caput habere non meretur, qui genas pingit, & pigmentis vtitur.

Conditoris offenſam incurrit, qui corripit opus, quod ille pinxit. S.Ambr. *Regia imagini nil addere nihil licebat* S.Chryſ. *hæc ad fucum transfertur.* Idem.

Conditoris offenſam incurrit, qui imaginem illam corrigit, quam ille formauit, in exhort. ad Virg. ita inclamat ſanctus Ambroſius: *Ipſam ſerua imaginem, quam Chriſtus in te operibus ſuis pinxit, ſicut ipſe ait ad Hieruſalem, id eſt, ad animam pacificam: Ecce ego Hieruſalem pinxi muros tuos;* hoc & ad corporis imaginem transferri poteſt, quæ non facilè corrigenda pro libito, ſed ſeruanda, id quod monebat ſanctus Chryſoſtomus hom. 31. in Matthæum, ad calcem: *Nemo, inquit, imagini, quæ ad ſimilitudinem Regis alicuius facta eſt, apponere quicquam audet, aut ſi audebit, non faciet impune. Hominum igitur operi nihil addis, quod vero Deus operatus eſt, id emendare conaris? nec gehennæ ignis tibi venit in mentem, nec animæ deſtitutio. non pertimeſcis, quæ tunc omnino neglecta iacet, cùm totam mentem, curam, ſtudiumque tuum ad corpus contuliſti;* damnandum iſtuc in

828\. *Deum accuſat, qui vultum mulicbrem faciem ſtudet induere* S.Iſid. Peluſ.

muliere eſt, ſed multò magis in viro, ſi adeò inſaniat, ſi muliebrem faciem ſtudeat induere, exuta virili; quod in quodam qui laborabat hoc vitio his verbis reprehendit ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 463. *Magno mœrore afficior, quoniam te paternæ pudicitiæ æmulum haudquaquam eſſe audio, verum peregrinam turpitudinem conſectari, faciem tuam naturalis honeſtatis, & grauitatis flore ſpoliantem, iam in muliebrem potiùs transformantem. Quod quidem nihil aliud eſt, quàm eum, à quo effectus ſis, accuſare.*

Damnat in ſe Dei opus, qui cutem fuco pingit. S.Paulinus.

Damnat Dei opus videatur, qui pigmentis inficit, quod ille formauit, vt iure inclamaret ſanctus Paulinus epithalam. in Iulianum, & vxorem,

Non faciet maleficta cutem, neque lumina nigro
Puluere, nec flauo tincta colore comam.
Perum naturæ decus aſpernata ſuperbo
Crimine, DIVINVM IN SE SIBI DAMNAT OPVS.

Dei picturam obliterat, qui pigmentis vtitur. Nicetus.

Dei opus obliterat, qui vultum fucis pingit; audiendus hic Nicetus, qui in oratione S.Gregorij Nazianzeni de Chriſti natiuitate hæc habent in hanc rem: *Ne artificium vtamur, facies noſtras ceruſſa, & fuco aliiſque meretriciis ac libidinoſis vnguentis frictionibuſque depingentes, quæ natiuam pulchritudinem ementiuntur, immutatione quadam ipſam referentia, atque aduerſus imaginem diuinam adinuenta, & excogitata ſunt, vultum enim obliterant, ac formam,*

Libidinoſa, & meretricia hæc vnguenta.

quam Deus naturæ pictor nobis affinxit, obtegunt. Sic ille, vbi interim vides meretricia hæc vnguenta dici, de *libidinoſa,* cùm libidinem excitent, excitatam foueant, ac nutriant.

Ab adſcita hac pulchritudine grauiter pœnæ imminentis metu omnes auocat ſanctus Cyrillus 829.
Alexandrinus orat. de exitu animi, & de ſecundo aduentu. *Qui ſibi purpuriſſo vultus humectant, & ceruſſa genas illinunt, dealbantque, & ad ſpeculum comantur, vt homines ad nequitiã, & prauas cupiditates, amoréſque ſatanicos incitent, atque implicent, ij in die iudicij non pij reperientur, ſed vt Dei præceptorum contemptores torquebuntur. Qui pulchritudinem aſciſcunt alienam, Paradiſi pulchritudine priuabuntur.* Quis adeò inſaniat, vt vera, & æternum duratura pulchritudine ſe priuet, inani hac, ac deceptrice deceptus?

Ab aſcita pulchritudine pœna imminentis metu auocantur mulieres. S.Cyr. Alex.

Sepulchri parietibus ſe pares oſtendunt mulieres dum faciem dealbant, nam parietes dealbabantur; hinc illud ſancti Chryſoſtomi hom. 31. in Matthæum: *Non albario illitas genas, eu ſepulchri parietes,* ſanctus Gregorius Nazianzenus tract. aduersùs mulieres ſtudioſiùs ſeſe ornantes; *colores parietibus relinquamus, iiſque mulieribus, qui cœno ſuo iuuenes in rabiem agunt.* Pende poſtrema verba, *iuuenes* IN RABIEM AGVNT, in rabiem acti ad ſancti Bellini ſepulchrum, oſſaque ducuntur, vt deſinant agi, contra ſe res habet in muliebrium genarum parietibus dealbatis, in rabiem incautos ſpectatores agunt, rabiem non comprimunt, non auferunt.

Quæ faciem poliunt ſepulchris dealbatis pares. S.Chryſ. *Cœno ſuo iuuenes in rabiem agunt.* S.Greg. Naz.

Sponſa dealbata ob puritatem erit, non ob fucum, ſancti Auguſtini hæc ſunt verba. *In Pſal.* 103. *dicitur, Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata? Quid eſt dealbata? illuminata, non dealbata ſunt fucata, quemadmodum ſe dealbant fœminæ, quæ volunt videri, quod non ſunt: non dealbata, ſunt paries dealbatus eſt.*

Paries dealbata fucata mulier. S.Aug.

Lepra in cute laborare mulieres cenſet B. Albertus Magnus, quæ totæ in cute polienda ſunt; ſerm. de Dom. 3. Aduentus, ita ſcribit: LEPRAM IN CVTI *habent mulieres, quæ quibuſdam fucis, & lineamentis cutem ſuam liniunt, & perungunt, vt rubicundiores appareant, & nitidiores.*

Lepram in cute habet, quæ faciem fucat. B.Alb.

Damnauit eos Chriſtus, qui facies ſuas exterminabant, vt apparerent hominibus ieiunantes, 830.
Matth. 6. quàm maiori reprehenſione ſunt dignæ, quæ facies ſuas exterminant, & corrumpunt, non oſtentandi ieiunij gratia, ſed excitandæ libidinis? rem grauiter premit S.Chryſoſtomus hom. 2. in Matthæum, dum ait: *Si faciei corruptio eſt, propter inanem gloriam pallidum apparere quemdam, quid nam dicendum eſt de fucu, atque picturis corrumpentibus facies fœminarum in perditionem iuuenum laſciuorum? non hi quidem qui oſtentant pallorem ieiunij, ſe ipſos tantum non; hæ vero & ſe ipſas, & eos, à quibus videntur, interimunt.*

Quàm damnandi qui facies ſuas exterminant, & deturpant. Matth. 6. S. Chryſoſt.

Nam ad inhoneſta prouocare, quæ faciem ſuam fucis, & pigmentis pingit, pauonis exemplo, ſic explicat ſanctus Gregorius Nazianzenus tract. aduersùs mulieres ſtudioſiùs ſeſe excolentes. *Ferunt inſolentem pauonem, cùm curuato collo, penniſque gemmantibus circulum efficit, fœminas clangore ſuo ad Venerem incitare. Eodem modo admodum mirabor, ſi tu aliam ob cauſam formam fingas, quàm vt nitidorum & fallacium virorum oculos ad te conuertas.*

Ad inhoneſta prouocat, quæ faciem fucat. S.Greg. Naz.

Hæc tincturarum, & picturarum genera damnat S.Ephræm ſerm. de compunctione cordis, ait enim: *Deteſtare varia tincturarum genera; ſtibia quoque ac venuſtates;* deteſtanda maximè eſt, quæ illa non deteſtatur.

Deteſtanda hæc picturarum genera. S.Ephræm.

Virgines

Virgines cœno facies illinebant, ne amantes allicerent. Nicet. Chon.

Virgines iuſſas cœno facies ſuas illinere, obſeruu, ne ſua pulchritudine amantes illicerent, id euincunt hæc verba Nicetæ Choniatæ de rebus Conſtantinopolis, vbi rem ita narrat: *Adoleſcentulas cœno faciem illinere, vt pridem fucis, atque ita ruborem genarum extinguere iuſſimus, ne forma venuſtas principio vt viatores noctu oblatu ignis ſpectatores, deinde amatores, poſtremo raptores allicere*

Turpanda eſt facies, quæ ſtibio depicta. S. Hier.

831. Hoc certè præſtare deberent, qui faciem ceruſſa pinxerunt, vt ſpectatores deciperent, inque ſuas caſſes traherent; hinc illud apud ſanctum Hieronymum ad Euſtochium in epitaph. Paulæ, epiſt. 27. ante medium, *Turpanda eſt facies, quàm contra Dei præceptum purpuriſſo, & ceruſſa, & ſtibio ſæpè depinxi.*

Apud nonnullas lege cauebatur ne mulieres faciem fucarent. Cæſarius.

Apud nonnullas Gentes lege cautum reperio, ne mulieres genas ſuas pingerent, fucarent faciem. Cæſarius Dial. 2. ita ſcribit. *Alia item apud Gelas lex, vt mulieres agros quidem colant, & ædificent, & opera virilia faciant, ſed conſuetudinem habeant cum quibuſcumque velint peregrinis, nulla increpatione virorum, qui ipſis præſunt, neque æmulatione impedita. Non vnguntur autem odoramentis, neque fuco in facie inficiuntur, vt genas pingant; quemadmodum apud nos vxores aliena quæ faciei medicamenta quædam adhibent. Viri verò induuntur ad pedes demiſſa veſte molli, & ſincto amictu.*

Facie mentiri non licet, cui nec lingua. Tertull.

Lingua mentiri fideli non liceat, licebit faciei mendacium? minimè; egregiè Tertullianus de cultu fœmin. cap. 5. *Quàm indigna nomine Christiano faciem fictam geſtare, quibus ſimplicitas omnis indicitur; effigiem mentiri quibus lingua non licet.*

Premuntur quæ faciem pingunt.

Grauiter fœminas vrget, & premit idem Tertullianus, quæ genas ſibi depingunt, cultum maculant, à Diabolo hanc artem eſſe affirmat, qui vt malitia hominis ſpiritum ſtudet transfigurare, ſic quærit & corporis figuram pigmentis, & coloribus. hæc illius verba lib. de cultu fœminarum, cap. 5. *In Dominum delinquunt, quæ autem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt, diſplicet illis nimirum plaſtica Dei: in ipſis redarguunt, reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cùm emendant, cùm adiiciunt, vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, id eſt, Diabolo. Nam quis corpus monſtraret mutare, niſi qui & hominis ſpiritum malitia transfigurauit? ille indubitata huiuſmodi ingenia concinnauit, vt in nobis quodammodo manus Deo inferret. Quod naſcitur, opus Dei eſt. Ergo quod fingitur, Diaboli negotium eſt, diuino operi ſatana ingenia ſuperducere quam ſceleſtum eſt.*

Cutem vt expolirent. Lucianus.

832. Claudit: *Edite, benedicta, quomodo præcepta Dei cuſtodietis, liniamenta non cuſtodientes.* Lucianus in Dialogo, cui titulus Amores de his pigmentis hæc habet; *Crebra medicamentorum compoſitiones fœdam faciei cutem expoliunt, perinde autem vt in publica pompa, alia ſubinde alia ancillarum inſtrumenta manibus exhibent, pelues videlicet aureas, & gutturnia, ſpeculáque, & quemadmodum in pharmacopolio, pyxidum turbam, & vaſcula plena multæ infelicitatis, in quibus dentium vis abſterſiua, aut palpebris denigrandis ars comparata veluti theſaurus quiſpiam ſeruatur.*

Perſtricto mulieres, quæ poſt funera lacrymas ad fucos ſe conferebant. S. Zeno.

Sanctus Zeno ſerm. de continentia eas mulieres arguit, quæ cùm virum vita functum vbi planxiſſet, ſtatim ad pigmenta, picturáſque ſe contulit; hæc eius verba: *Tu ne illa es, quæ mariti corpus expoſitum lauaſti lacrymis, oculis deterſiſti, crinium damno velaſti, ſciſſis genis, liuore fœdatis vberibus, ſordido plus puluere tecta quam veſte. Pergit: Poſt hæc ſi libet nubere, omnia illa mentita es. Quid hoc eſt, aut rurſus ad lenocinia redis, colorem de pyxide mutuaris paulo ante damnatum. Ecce indulgenter excolis crinem, odorato puluere luctus puluerem mutas, in ſtibio fletus includis, ornamento ligas, quod ſtipendio vouera colunt.*

Pigmenta iſta venena ſunt. Claudius Marius.

Vt ab pigmentis hiſce abſtineas, cogita venena eſſe. Claudius Marius Victor de peruerſis ſuæ ætatis motibus epiſt. ad Salmonem Abbatem, ait:

———Quid agunt in corpore caſto
Ceruſſa, & minium, centúmque VENENA *colorum.*

Vere venena non corporibus perimendis, ſed animis, mentem occidunt deferentium, occidunt & ſpectantium.

Naturalis decor quærendus vt ſol, vt luna, non adſcititius. Ennodius.

833. Nitorem alium non quærat mulier, niſi quem conditor tribuit; ſtellas, ſolem, lunam tunc pulchra exiſtimamus, cùm naturali ſuo decore veſtita ſunt, ſpoliati omni adſcititio; minuitur pulchritudo ſi aliquid adiiciatur: ab hiſce luminaribus mulieres diſcant illam pulchritudinem pigmentis non inficere, quam auctor dedit. Pulchre Ennodius ille Magnus dict. 12.

Nil iuuat externo componere membra nitore,
Lux naturalis ſydera nobilitat.

Alienus à caſtitate fucus eſt. S. Ambr.

Quàm ſuſpectus haberi debeat fucus iſte, quámque alienus à caſtitate ſit, explicat in hunc modum S. Ambroſius lib. 1. de Virg. *Quæſitis coloribus ora depingunt, dum viris diſplicere formidant, & de adulterio vultus meditantur adulterium caſtitatis*; & per hæc pigmenta iter ſibi ad inhoneſta ſternunt.

A vultus picturo mulieres deterrentur. Vgo Vict.

Ab hac vultus picturâ, & pigmentorum vſu, ornatúſque adſcititij ſic deterret mulieres Vgo Victorinus in libello de nuptiis vitandis, cap. 2. *Illa* (mulier,) *quæ verticis crines aurea diuidis acu, quæ frontem pingis, faciem coloras, gemmis digitos exornas, erit eſca vermium, erit colubri cibus; huius collum coluber ambiet, auget anguis vbera; & quanto pulchrior, atque tenerior fuerit caro, tantò velocius putrefacta vertetur in ſaniem*; ſeriò id cogitent fœminæ, & quid futuræ ſint attentæ penſent, vt hos fucos fugiant, ab hiſce pigmentis abſtineant.

A fuco abſtineat, quæ carnem fœnum eſſe cogitat. S. Orientius.

834. Sanctus quoque Orientius in ſuis verſibus ſic à vultus fuco nos auocabat:

Quæ laus in vultu, fœnum omnem credite carnem
Quippe vt flos fœni gloria carnis erat.

Penelopes telam texunt, quæ faciem pingunt. S. Greg. Naz.

Ridendæ hæ, quæ tempus, annóſque abſumunt cuti poliendæ, fucandis vultibus operam ludunt in re parum duratura; imitantur Penelopem, quæ telam, quam interdiu texerat, noctu ſoluebat, vt tem in prouerbium abierit; parem laborem mulieres ſubeunt, quæ quotidie faciem pingunt; ſic eas perſtringit ſanctus Gregorius Nazianzenus aduerſus mulieres ſtudioſius ſeſe exornantes: *Pictum, & fucatum corpus vel finge, vel conſerua, nec turpe, atque obſcœnum tibi formæ adiumentum aſciſces? Quid enim alioquin agis, quàm quod Penelopes inſtar telam noctu ſoluis, interdiu texis, internéque Hecubam, externè Helenam refers.*

Affectatus decor intuentes faſcinat. Ildebertus.

Ab hoc fuco, vt à faſcino ſibi ſpectatores caueant; nam verè hoc adſcititio decore faſcinant intuentes leues eſſe mulieres; Ildeberti hæc verba ſunt epiſt. 36. de Virgin. ad Chriſtum: *Affectatus decor, & quicquid aliud, quàm quod natum eſt, oculos faſcinat intuentium, odium prouocat, non gratiam, repudium, non fauorem.*

Statua formæ magiſtra pulchritudinis exemplar.

Obſeruo eò olim dementiæ deueniſſe, vt ante ſtatuam viræ expertem ſe conſtituerent, ac ad eius pulchritudinem efformarent ſe, eámque æmula-

rentur, in exemplúmque ſumerent. Exſculpo id ex D.Gregorio Nazianzeno aduerſus mulieres. ſic enim ait: *Tum videlicet cùm forma magiſtram oculorum ſenſu carentem, hoc eſt, imaginem vitæ expertem ſibi conſtituens, pulchritudinis exemplum illinc petis.* Sic ille de muliere ſe ornante. Billius in ſcholiis num. 2. de ſimulachro eleganti explicat, ad cuius ſimilitudinem ſe laſciuiores mulieres componebant, adeò excreuerat luxus iſte; rectè autem vocat Nazianzenus imaginem hanc *formæ magiſtram*, quia ſcilicet ore muto mulieribus monſtrabat, quo ſe ritu ornare venuſtatis cauſa deberent.

S.Greg.Naz.

835. Ab extimo hoc ornatu auocare mulieres omnes, præſertimque virgines monitum illud poteſt, quod illis offert ſanctus Paulinus epiſt.4. ad Seuerum: *Meminerint eſſe ſe filias illius filiæ, cuius gloria ab intus eſt*; vt a matre degenerent, quæ ornari, polirique in corporis ſuperficie ſtudent inferiori animæ pulchritudine neglecta. Reſpicit ſanctus Doctor ad illa Prophetæ Regis verba Pſal. 44. *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* de multis inuerti ſententia poteſt, quarum omnis gloria extrà eſt, intus ſqualor, intus ſordes.

Internus decor quærendus, non externus.
S.Paulinus.
Pſal. 44.

Diaboli hamum hunc fucum vocatum reperio, ſancti Cyrilli Alexandrini hæc ſunt verba orat. de exitu animi, & de ſecundo aduentu. *Væ qui fucantur, vt animas ad impuræ nequitiæ coniunctionem, libidinémque vulnerent, cùm re ipſa hamus ſit diaboli, cùm fucus*, & eò nocentior hic hamus eſt, quo etiam & qui capit capitur, & qui ſpectatores tenet, tenetur etiam ſpectatus, ſpectataque. Addit, *Qui pulchritudinem aſciſcunt alienam, Paradiſi pulchritudine priuabuntur.* hæc cogitent, quæ tanto ſtudio hanc pulchritudinem quærunt.

Diaboli hamus eſt, qui fucus putatur.
S.Cyr. Alex.

Ægrè pudica audiet quæ faciem fucat, concupiſcentiæ igni excitando. adſcitum hunc decorem, quem ars, non natura parturierit adulterij nomine circumſcriptum obſeruo; ſanctus Paulinus huc videtur ſpectaſſe dum in epithalam. in Iulianum ita canit,

Fruſtrà hæc ſe mulier iactauerit eſſe pudicam
Quæ ſe tam variis ornat adulteriis.

Adſcitus decor, & ornatus adulterij nomine circumſcriptus.
S.Paulinus.

836. Meminerint ornatum hunc nihil illis profuturum, niſi vt apud homines ſibi contumeliæ notam inurant. Ita docuit, monuitque ſanctus Gregorius Nazianzenus aduersùs mulieres ſtudioſiùs ſeſe exornantes. *Hiſce pigmentis nihil aliud, mihi crede, conſequeris, quam vt forma illa, quam tu ingenij viribus tuam depingis, apertiſſimam tibi apud homines contumeliæ notam inurat.* Deinde inanem eius laborem explicat, quem ſubit in re minimè duratura. *Venuſtas*, inquit, *hæc Adonidis hortus eſt, citò marceſcens.* quæ de Adonidis hortis produnt auctores obuia ſunt; talis venuſtas ab adiumentis alienis adſcita; nec hîc ſiſtit ſanctus Pater, addit, *Polypi color* polypum omnem eius rei cui adhæret colorem induere teſtantur, vt fallat incautos piſces; talis mulier, vt fallat, ac decipiat iuuenum oculos ad has artes fugit, ad hæc pigmenta. Pergit ſanctus Doctor, *Litteræ in arenam conſcriptæ.* Quid minus firmum, & inſtabilius, dum ſcribuntur pereunt, ſic & mulieris decor ab his pigmentis mutuatus, vix picta facies eſt, cum deleri color hic incipit: deſouit Nazianzenus, *An tu cum graculi formam habens non timeas ne detractis tibi alienis pennis riſum tandem moueas.* Sc[it enim] f[a]bula de graculi pennis, quos ſibi ex aliis a[l]ien[is] [ab]erat, ac tandem nudus remanſit, omnibus riſui, ac l[udib]rio.

Hac pictura contumeliæ notam mulieribus inurit.
S.Greg.Naz.
Venuſtas quæſita Adonidis hortus.
Idem.
& Polypi color.
Litteris in arena ſcriptis ſimilis hæc pulchritudo.
Graculi formam mulieres habent.

837. Porrò, ne pietatem aliquam ſub hiſce pigmentis latere, ſed opus totum ſæuitiei eſſe, & crudelitatis ſcires, aliquæ olim crocodilorum excrementis vtebantur, vt ſicut crocodili lachrymæ in prouerbium abierunt de crudelitate, quæ pietatem, & commiſerationem mentitur, ita & hæ fraudes ad mortem ſunt, licet blandiri videantur. moris huius meminit Clemens Alexandrinus 3. Pædag cap.2. *Ter non ſemel digna ſunt, quæ crocodilorum excrementis vtuntur, & ſpuma ſepiarum vnguntur.* Pergit, & ſignat hæc artificia languentis, & ægrientis animæ eſſe in hunc modum firmat: *Quemadmodum autem cui impoſitum eſt cataplaſma, & cui iniuncti ſunt oculi, vel ipſo aſpectu præbet mariti ſuſpicionem, ita fuci, tinctura, & colores illiti, animam intrinſecus ægrotare ſignificant.* Erant leues mulieres, & de adſcita pigmentorum auxilio pulchritudine ſibi blandiuntur, cùm animi ægrotantis hæc indicia ſint. Fortiter, & chriſtianè illa: *Facies Chriſti virulentis ſputis deformata fuit, ego ſtibia pingam meam*; non pinget, quæ Chriſti ſui faciem ſputis illitam ſeriò cogitabit. Chriſtiana, & Chriſti cultrix in facie ceruſſam non debet. Audiendus ſanctus Hieronymus, qui epiſt.10. quæ eſt ad Furiam, de viduitate ſeruanda, ita loquitur: *Quid facit in facie Chriſtianæ purpuriſſus, & ceruſſa? quorum alteram ruborem genarum, labiorúmque mentitur, alterum candorem oris, & colli;* candore mentis caret iſte candor.

Crocodili excrementis vtebantur.
Clem. Alex.
Fuci animæ languentis ſigna.
Idem.
Faciem non pinget, quæ Chriſti faciem ſputis illitam cogitat.
A Chriſtiana purpuriſſus, & ceruſſa abeſſe debent.
S.Hier.

EXCVRSVS CXLIV.

De oculorum pictura.

Oculi *olim picti.*
Nigro colore *oculorum exordia producta.*
Medorum fuit oculos *depingere.*
Virgines *ab oculis pingendis auocatæ.*
Ab hoc ritu *illuſtratus Ieremias.*
Stibio *oculi picti.*
Stibium *in oculorum pictura.*
Dæmonum inuentum *oculorum pictura.*
Stibio ſcindi *oculi dicebantur.*
פוך *quid*, fuci *nomen.*
στιβίζοντες mulieres *à ſtibij vſu.*
Supercilia flaua *depicta fuligine, & atramento.*
Supercilia fuligine *tincta acu producta.*
Geometriam *in ſuperciliis exercere quinam dicerentur.*
Ouis formicarum *ſupercilia denigrata.*
Palpebræ *depictæ.*
Palpebræ *vncis ferreis laceratæ.*
Abraſa ſupercilia.
Pingendorum oculorum *ritu expoſitus locus 4.Reg.*
Iezabelis *exemplum nulla imitetur.*
Iezabel *oculos fuco pingens, pinxit & ſuo ſanguine terram.*
Ritu oculorum pingendorum lux *immiſſa* Ezechieli.
Oculorum pictura ad libidinem *excitat.*
Fucati colores *mentem decolorant.*
Vultus adulterium *ad caſtitatis adulterium viam aperit.*

Iudicium

Iudicium ſuum *perdunt mulieres dum maritorum citra formam verentur iudicium.*

Damnatur ſtibij *vſus.*

Non pingendi ſtibio *oculi, ſed ab oculis lacryma fundenda.*

Stibium *abeſſe à Chriſti ſponſa debet.*

Scriptura ſacra tamquam grauis matrona ſtibij vſum *in oculis auerſatur.*

Chriſti collyrio *oculi inungendi, non Diaboli ſtibio.*

Chriſtum videre *non meretur, qui oculos inſici à Diabolo ſibi permittit quos Deus fecit.*

838. *Oculi olim picti.* QVia hîc ſumus, oculi ad oculos flectendi ſunt, flectendus calamus, nam olim in genis luxus non ſiſtebat, ſe quoque ad oculos porrigebat, fucabantur genæ, pingebantur & oculi. S.Paulinus. Sanctus Paulinus in epithal.Iul.

——Neque lumina nigro
Puluere, nec flauo tinctiam colore comam.

S.Cypr. Huc ſpectabat & ſanctus Cyprianus de bono pudicitiæ: *Quid oculorum extremitates ſuffuſcantur? Quid facies artibus in diuerſam formam conuertitur.* S.Iſid.Peluſ. De oculorum fucis loquitur etiam ſanctus Iſidorus Peluſiota lib.1. epiſt. 461. *Ornatus ſtudium ac capillorum flores, auríque cum iis connexio, atque intorsi crines, & oculorum pigmenta, & pulchritudinis effictio, prauaque circa res huiuſmodi artificia, quæ ſibi curæ eſſe omnes referunt, neceſſarij vſui, honeſtati, & grauitati contumeliam inferunt, vitioſarum autem affectionum rabiem ſignificant.* & lib.2. epiſt.52 *Mulieres eæ, quæ muliebres morbos occultare nequeunt ſi formoſæ ſunt, atque opibus circumfluunt, ſplendidis ac ſummi pretij lapillis auro intextis gloriantur: ſi autem deformes & inopes, fucis quibuſdam & oculorum pigmentis, aſcitiam pulchritudinem comminiſcuntur.* Clem.Alex. Et Clemens Alexandrinus 2. pædag. cap.8. *Quid de fucata oculorum picturâ* Et lib.3. pædag. cap.1. *Ita mihi videntur fœminæ in genus vngendis, oculiſque pingendis,* eodem ſpectat & ſanctus Chryſoſtomus S.Chryſ. hom.9.in epiſt.1.ad Timoth.ad illa Pauli verba: *Non in tortis crinibus, aut auro,* ait enim: *Quod ſi & quæ opum tantùm indicia ſunt, tanto ſtudio circumcidit, aurum ſcilicet, margaritas, & veſtimenta pretioſa, quanto magis & quæ in modico ſtudio & arte quæruntur, cuiuſmodi ſunt purpuriſſo vultus inficere, & ſtibio oculos pingere, ſuperfluam pallij ac tunicæ iactationem ſtridentes ſoccos.* & hom. de Dauid, & Saule: *Vbi ſtibio picti oculi, vbi coloribus tincta genæ?* S.Hier. & ſanctus Hieronymus epiſt. ad Furiam: *Non habuit criſpantes mitras, nec ſtridentes calceolos, nec orbes ſtibio fuliginatos.* Sanctus Ambroſius lib.1. de Virg. *Oculis color alter infunditur.*

839. *Nigro colore oculorũ exordia producta.* Tertull. Oculos, oculorumque exordia pingi nigro colore ſolita, indicat Tertullianus de hab. mul. cap.2. *Et illum ipſum nigrum puluerem, quo oculorum exordia producuntur.* Et de cultu fœminarum cap.5 *In illum* (Deum) *delinquunt, quæ cutem medicamentibus vngunt, genas rubore maculant,* OCVLOS FVLIGINE COLLINVNT; *diſplicet illis nimirum plaſtica Dei, in ipſis redarguunt, reprehendunt artificem omnium, reprehendunt enim cùm emendant adiiciunt;* & cap.13. munet: *Prodite vos medicamentis, & ornamentis extructæ Apoſtolorum, ſumentes de ſimplicitate candorem, de pudicitia ruborem, depi[cta] [o]culos verecundia.*

Et vt e[tiam ex]ternas etiam producamus; Iuuenalis,

——Pingitque trementes Iuuenal.
Attollens oculos.

Iulius Pollux ad Commodum Cæſarem ſ[cri]bens ait: τὼ ὀφθαλμὼ ὑπογράφει. [i]d eſt, *oculos ſuppingit.* Pollux. Plinius lib.11. cap. . *Tanta eſt decoris affectatio, vt tinguntur oculi quoque.* Apuleius lib.6. Apul. Metam. *Die ſequenti variis coloribus indiuſiati deformiter quiſque formati faciem cœnoſo pigmento delinici, & oculis obunctis graphice prodeunt* Menander Menand. Comicus apud Clementem Alexandrinum m[o]dum luxum ita perſtringit:

At nunc recede ab his ædibus; nam fœminam
Pudicam non decet facere flauos pilos,
Sed neque genas fucare, nec oculos depingere.

Damnat luxum hunc vt pudori aduerſantem etiam Ouidius lib.3.in arte, his verſibus. Ouidius.

Nec pudor eſt oculos tenui ſignare fauilla,
Vel prope te nato lucide Cydne croco.

Medis hoc ſolenne vt pictos oculos geſtarent. *Medorũ fuit oculos depingere.* Alexand. ab Alex. Alexander ab Alexandro lib.5. cap.18. *Medorum fuit oculis pictis incedere;* quod ex Xenophonte lib.1. *πaιδ.* ſumptum eſt. Perſas quoque ſolitos coloribus oculos ſuppingere, idem Xenophon Xenoph. tradit lib.8.

Dæmonum inuentũ oculorũ pictura. S.Cypri. Hoc porrò inuentum Dæmonum fuiſſe tradit ſanctus Cyprianus de diſcipl. & habitu Virg. *Illi* (Dæmones) *& oculos circumductio nigrore fucare docuerant.* Dæmonis fit diſcipulus, qui ſpectatoribus decipiendis oculos pingit.

Ad hanc oculorum picturam ſpectabat etiam Lucianus de mercede conductis in hæc verba: Lucianus. *Virgines ab oculis pingendis auocata.* *Iam primum illud cuiuſmodi fuerit, vide, iuxta virum ſeuerum tetricúmque tum ſenem, canóque mento (ſcis autem quàm profundam, ac venerabilem barbam habuerit Themoſpolis) aſſidere nihili hominem, & effœminatum picturatis oculis, lubrico vultu, fracta ceruice.* Et Naumachius apud Stobium de nuptialibus præceptis ſerm.74. inter alia monita, quæ exhibet, ab Naumach. oculorum pictura virginem auocat; hæc eius verba. *Nunquam nimis afficiaris auri ſtudio, neque in collo purpureum hyacinthum geras, viridimve aſpin, quibus ſtultè ſuperbiunt; tu verò ornatu, ô virgo, inani non indiges: neque in ſpeculo manu diſcernens tuam contemplaris formam: ſed neque circa comam multiplices contexe nodos, neque ſub genis tuis oculos colore nigro inficias.* Ex his igitur, quæ diximus, apertiſſime conſtat, primi æui conſuetudinem extitiſſe, vt non genas tantùm fucarent, & pigmentis illinerent, ſed & oculos.

Hinc procliue erit Ieremiæ verbis lucem im- 840.
mittere, quæ huius ritus ignoratione negotium nonnullis non leue faceſſiuere; ſic ille ſcribit c.4. Ier.4 30. v.30. *Tu autem vaſtata es, quid facies? cùm veſtieris te coccina, & ornata fueris monili aureo, & pinxeris ſtibio oculos tuos, fruſtra componeris; conſumpſerunt te amatores tui, animam tuam quærent.* Pingit ſub his verbis meretricios Hieruſalem fucos, eiúſque ſuperfluos ornatus mulieris exemplo, quæ tota infricanda cuticula eſt, ceruſsáque ac fuco facie linienda perſtringit. *Ab hoc vita illuſtratur ſerenitas.* Et plures in his verbis priſci æui ritus ſubindicantur. Nos ad oculorum pi[ct]uram quò ſunt verba imus, nec repugnantem Scripturam aliò de[t]orquens, nam quod de pictis oculis hîc dicitur, adeo nouum, inſolénſque aliquibus viſum, vt de genis, ac facie duntaxat intellexerint, non de oculis, palpebris, ſuperciliis. Varablus, quod noVarabl. ſter habet, *Si pinxeris ſtibio oculos tuos,* vertit: *Si pinges fuco faciem tuam, fruſtrà pulchrum te reddes.* quod de oculis ait Ieremias, intelligit ipſe de facie, ſed quàm commodè ex his quæ dedit conſtat, certè verſiones cæteræ Varablo

Pagn. rep ignant. Pagninus, *ſi [illegible] pinges ſtibio ocul. tuos.* L X X. *Si vuxeris ſibi ocu[illegible] tuos, in vanum pulcritu-*

Montanus. *do tua.* Montanus in Biblia P[illegible]ni, *Q[illegible]ia [illegible] indes in fuco oculos tuos.* Non eſt [illegible] quòd a vulgata le-ctione recedamus, & per oculos [illegible]enas, & faciem in[illegible] nus. ex pri[illegible] co enim more mu[illegible] re[illegible], vt pulchriores, ac venuſtiores videantur, ocul[illegible]s, palpebras, imò & ſupercilia depingebant, ad quem ritum reſpicere producta Prophe[illegible] ve[illegible] nullis in dubium voco. Exempla quæ prot[illegible]mus id conuincunt, & alia multa quæ addu[illegible] huc poſſent.

841. Stibio verò oculos depictos non eſt quod vocemus in dubium; [illegible] ctus Chryſo[illegible] mus hom. de Dau[illegible]d, & Saule: *Vbi ſtibio pi[illegible] oculi.* Vbi co[illegible] bus tinctæ [illegible]enæ? & in catena Græca Ieremiæ in cap. 4. ad illud, *Si vnxeris ſtibio.* Idem ſanctus Pater ſic habet. *Nigrum ait, quo mulieres oculos colorare ſolent.*

Stibio oculi pi[illegible]. S. Chryſoſt.

In Omphale Lydiæ Regina inter cætera aſcititiæ formæ inſtrumenta Ion enumerat, *ἢ τὸν μέλανα* [illegible], id eſt, *nigrumque ſtibium oculorum picturamentum.*

Stibium in oculorum pictura.

Sed pendamus etiam lectionem Hebræam. in Hebræo eſt, *[illegible]deru ſtibio oculos tuos,* [illegible] legit Pagninus in Le[illegible]ic. & addit, *[illegible] dixit, Scinderis, quia ob nimiam [illegible]andi frequentiam oculi ſcindantur.* Hæc ille. Porrò in facie eſt vox, פוך, & du[illegible] cum ſeruili, בפוך *in ſtibio*, à qua voce & noſtra Latina *fucus*, videtur deducta, & verbum *fucare.*

Stibio ſcindi oculi dicebantur. Hebr. lect. Pagninus.

פוך quid ſignificat vnde.

Stibium autem vſas mulieres e[illegible] ali[illegible] teſtantur. Græci videntur vocare, [illegible] *de Trogloditarum mulieribus ita refert ex Artemidoro Strabo [illegible] αἱ γυναῖκες. quod interpres per errorem ſic reddit, mulieres diligenter ſibi ceruſſam inducunt*; vt Cœlius Rhodig. lib. 27. lect. antiq. cap. 25. & rectè monuit erroris: puto Strabonem ad ſtibium reſpicere, quo mulieres oculos ſibi concinnabant, in-olens viſum interpreti ſtibium mulieribus ad fucum, ideo ceruſſam vertit tam male, quàm ritum hunc muliebrem olim receptiſſimum ignorauit.

[illegible] mulieres à ſtibo vſæ. Cœl. Rhod.

842. Adde linitionem hanc maximè ſuperciliis adhibitam, quæ quia nigra eſſe volebant, quod natura ſæpe non dabat, arte ſupplebant, ob idque fuligine, nigituréque illinebant, hinc ſi mulier quæpiam flaua haberet ſupercilia, ad atres, fucoſque cu[illegible] rebat.

Supercilia flaua depicta fuligine, & atramento.

Moris huius teſtis eſt Clemens Alex. 3. pædag. cap. 2. *Supercilia*, inquit, *flaua habet, aliqua depingunt fuligine.* Idem teſtatur Artemidorus l[illegible]b. 1 dum ait: *Supercilia forma ſtudioſæ mulieres atramento inficie bant.*

Clem. Alex. Artemid.

Addo ſupercilia hac f[illegible] ne [illegible] cta [illegible] producere ſolitas, vt di[illegible]criminarentur: hue reſpexit Iuuenalis Satyr. 1.

Supercilia fuligine tincta, atq; producta. Iuuenalis.

Ille ſupercilium madida fuligine tinctum
Obli[illegible] pro[illegible] acu.

Hinc [illegible] τὸ [illegible], id eſt, *Geometriam [illegible] ſ[illegible]percil[illegible]*, prouerbiali figura dicebantur, qui roti in conc[illegible]mandis ſ[illegible] perc[illegible] e aut ſ memin[illegible] huius for[illegible] Pollux l[illegible]b. 5. cuiuſmodi homines [illegible] *ἀλλὰ* [illegible] dicit, *non aciem hominis, ſed perſonam, [illegible] luxum praſ[illegible]ntes,* quo etiam Nanian[illegible] us [illegible] ad[illegible] [illegible]mas ſtibio formæ lenoc[illegible] m quæret[illegible] [illegible]

Geometriam in ſupercilijs exercere quæ[illegible] dicerentur. Iul. Pollux.

843. Pingi ſuper[illegible] ſtibia etiam Philo[illegible] dicenit, [illegible] us quippe hæc ſunt verba l[illegible]b. de mercede me-

retricis non inducenda in ærarium: *Impudentiam præferens in oculis, elata ceruice, fucata facie, pictis ſupercilijs, recens, lota, purpur[illegible]ata.* De ſuperciliorum tinctura loquitur etiam Plinius, cuius ſupra verba aduocau[illegible]: *Quas fornicarum*, inquit, *ſupercilia denigrari aiunt.* Manaſſes in annalibus de Sardanapalo, *ſupercilia colorabat.*

[illegible] carum ſupercilia [illegible] grare. Plin.

Nec [illegible] ſupercilia, ſed palpebras etiam ita illi[illegible] bat; ſic indicauit Abulenſis quæſt. 17. in [illegible] 4. Reg. qui explicans quomodo Iezabel depinxerit oculos ſuos ſtibio, ait *Tunc depinxit oculos [illegible] ſtibio, id eſt, quodam colore nigro, quo fœmina vtuntur ad reddenda ſuperci[illegible]ia n[illegible] a, [illegible] palpebras, & [illegible]acient maiorem apparentiam palpebrarum, & ſuperc[illegible] orum quam alias.*

Pal[illegible] de[illegible] p[illegible]. Abul.

Hoc idem ſignificat ſanctus Gregorius Nazianzenus aduerſus mulieres ſtudioſius ſeſe ornantes, & excolentes dum ait *Nihil tibi venuſtatis ex eo accidit, quòd pictarum palpebrarum ſuperciliorum attollas, humidaſque pupillas intus voluas, quòd laſciua voce breuculas aures allicias, quòd manus ac pedes aureo vinculo conſtrinas.*

S. Greg Naz.

Fortiùs illæ virgines, quæ in fidei teſtimonium paſſæ ſunt ſibi palpebras lacerari, meliùs ſi ornatæ, quo fœdiùs laceratæ. Ado in vita ſanctæ Martinæ: *Iuſſit Imperator virgi[illegible] faciem alapis cædi, vncíſque ferreis eius palpebras lacerari.* 844.

Pal[illegible] [illegible]. Ado.

Gonzalus Sylueriæ, vt de illo ſcribit Nicolaus Godignus lib. 1. cap. 4. vitæ illius ſupe[illegible] ia ſibi aliquando abraſit, vt fieret deform[illegible], & [illegible] cuſus.

Abraſa ſupercilia.

E[illegible] his, quæ de pigmentis oculorum diximus, procliue erit alia ſacrarum litterarum loca aperire.

Luxus iſte mulieribus olim familiari erat, vt non ſolùm ad meretrices, ac vil[illegible]s, impudicaſque fœminas eſſet deuolutus, ſed etiam illuſtres mulieres, hinc magna illa Iezabel & inſigni improbitate inſignis oculos ſibi hoc ritu pinxiſſe ſcribitur 4. Reg. 9. 30. in aduentu Iehu, ſic enim legis: *Venitque Iehu in Iezabel. Porrò Iezabel depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum, & reſpexit per feneſtram ingredientem Iehu per portam*; quæ verba ad eum, quem hucuſque diximus ritum, explicanda & accipienda ſunt, vt parum idonea ea expoſuiſſe videatur Lyranus dum ad faciei fucum reſpicit, ait enim, *depinxit ſtibio oculos, id eſt*, inquit, *faciem ſuam fucauit.* nimis extendit, quòd ad oculos tantum Scripturæ verba referunt. Accipio igitur de oculorum pigmentis, ac fuco, vt verba ipſa non coactè ſuadent, & vſus antiquorum poſcit, quem ſuperius ab omni dubi[illegible]tionis nubilo vindicauimus. Bene hic Abulenſis quæſt. 17. in 4. Reg. *Porro Iezabel introitu eius audito depinxit oculos ſuos ſtibio.* ſcilicet (ait Abul.) *audiuit Iezabel, quod veniebat Iehu, & introibat in vrbem, & tunc depinxit oculos ſtibio, id eſt, quodam colore nigro, quo fœminæ vtuntur ad reddendum ſupercilia nigra, & palpebras & faciunt maiorem apparentiam palpebrarum, & ſuperciliorum, quam alias, & vocatur vulgariter Alcohol.* Hæc Abulenſis, & optimè. Faue[illegible] al[illegible] verſiones. Pagn. ex Hebr. *& poſuit fucum in oculis [illegible]* X X. *& ſtibio depi[illegible]xit oculos ſuos.* Mont[illegible] [illegible] Biblia Pagn. *& poſuit in fuco oculos [illegible]* na[illegible] in fronte eſt, וחשם בפוך ג׳ניד׳ [illegible] *poſuit in ſtibio oculos ſuos*, id eſt, vt expon[illegible]t Pag[illegible]nus in Lexico, *ſtibium in oculis ſuis*, eſt e[illegible]m *figura hypallage*, [illegible] *eſt, ſubmutatio*, [illegible] *R David in comment. ſi ut & illud Pſalm.* [illegible] 4 v. 7 *miſerum*

Pingendorum oculorum vſus exp[illegible] ſtus luxus 4. Reg. 4. Reg 9 30.

Abul.

Pagn.

in igne ſimiliuaria ſua. pro ignem in ſa... ...us tuis. Subdit aliam explicationem, c... po... it, *id eſt, diſpoſuit aptauit ſtibio oculos ſuos.* Eodem ſpectauit noſter Auguſtinus in Pſalm. ... vbi ait, *Sic namque Iezabel ..., ipſum eſt in libro quarto Regum capite nono. Poſuit in ſtibio oculos ſuos, quod eſt, poſuit ſtibium in oculis ſuis: ſenſum expreſſit Beatus Hieronymus, depinxit oculos ſuos ſtibio.*

Iezabelis exemplum nulla imitetur. S. Petr. Dam.

845\. Non eſſe Iezabelis exemplum imitandum, ſed Iudith ...am, monebat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 12. cap. 22. rem ad ſæculi pompam transferens, & caſtitatis vnguentum, ſic ... nim ait. *Vt ergo interni ſponſi conſpectui placeat, non oculos ſuos ſtibio cum Iezabele depingat, id eſt, non ſe fucis pompæ ſecularis obducat, ſed cum Iudith myrto optimo ſua membra perungat: omnes videlicet mentis ſuæ ſenſus immortali vnguine caſtitatis obliniat, ne in mortem per incontinentiam corruens, in fœtore luxuriæ computreſcat.*

Iezabel oculos fuco pingens, pinxit & ſuo ſanguine terram. S. Greg. Naz.

Iezabel ſtibio oculos pingens, pinxit & ſuo ſanguine terram, dixit enim Iehu Eunuchis, *Præcipitate eam.* ita cecidit, ac mortua eſt cum ſuis fucis, & illecebris, ſæpè ante cadit mulier, & ruit, quam oſtentet ſe. Grauiter ſanctus Gregorius Nazianzenus aduersùs mulieres ſeſe ſtudioſius exornantes: *Fornicaria quoque ac Iezabel oculos pinxit, cæterum meretricio cruore meretrices perfudit,* vt in effuſo Iezabelis ſanguine legant quid adſcitus formæ decor parturiat.

Ritu oculorum pingendorum lux immiſſa Ezechieli. Ezec. 23. 40. Pagn.

Ad oculorum picturam reſpexit etiam Ezechiel cap. 23. verſ. 40. in his verbis, *Miſerunt ad viros venientes de longe, ad quos nuncium miſerant, itaque ecce venerunt, quibus te lauiſti, & circumliniſti ſtibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.* Pagnignus ex Hebræo, *Et ecce venerunt propter quos lauiſti te, & decoraſti oculos tuos ſtibio, & ornaſti te ornamento.* L X X. ab hoc ſenſu non abeunt dum vertunt, *Simul ac venirent, ſtatim lauabaris, & ſtibio liniebas oculos tuos, & ornabaris ornatu.* Vnde non eſt quòd à tradito ſenſu vllo pacto recedamus, cum illius temporis ritus fuerit, vt oculos fucis illinirent ac depingerent, nec erat quòd aliquis id ad faciei fucum valde coacte detorqueret.

Oculorũ picturæ ad libidinem excitat. Iſa. 3. v. 16. Chald.

846\. Ab hoc ritu lucem ſuam accipit Chaldaica verſio; nam quod vulgatus habet Iſaiæ 3. v. 16. *& nutibus oculorum ibant, & plaudebant;* Chaldæus interpres vertebat, *& ſtibio leniti oculis ibant;* ac ſi nutibus ad inhoneſta prouocare, & ſtibio oculos excitandæ libidini vngere in idem recideret.

Fucati colores mentem decolorant. S. Aug.

De coloribus, quibus facies vniuersè depingitur, rectè ſenſit, qui dixit decolorare potius quam colorare, ſanctus Auguſtinus lib 4. de doctrina Chriſtiana cap. 21. *Ambo inuerſi ſunt in eas, quæ formam pigmentis colorant, vel potiùs decolorant.*

Vultus adulterium ad caſtitatis adulterium viam aperit. S. Ambr. *Iudicium ſuũ perdunt mulieres dum maritorũ citra formam verentur iudicium.* Idem.

Eas, quæ vt viris ſuis placeant faciem pingunt, ſic perſtringit ſanctus Ambroſius, quod laudat, & refert producto loco ſanctus Auguſtinus, *Dum viris diſplicere formidant, & de adulterio vultus meditantur adulterium caſtitatis.* per illud quippe via an iſtuc quodammodo ſternitur; pergit, *Quanta hæc amentia effigiem mutare naturæ, picturam quærere, & dum verentur maritale iudicium, perdiderunt ſuum. Prior enim de ſe pronuntiat quæ cupit mutare quod nata eſt,* ita dum alijs ſtudet placere, ipſa ſibi diſplicet.

Damnatur ſtibij vſus.

Eum pono, qui ſtibio vtebatur. premit quidam Poëta,

Nil hic ſpecto tuum; de pyxide totus, & vdo
De ſtibio mendax totus imago viri es.
Si caput infidum, quis fida bis pectora ſperet?
Mens ſtat ficta dolis, vt gena picta roſis.

847\. Ab oculorum pictura ad lachrymas mulierès vocabat ſanctus Cyprianus de lapſis; *Quæ nigri pulueris ductu oculorum lineamenta depingis, vel nunc lachrymis oculos tuos ablue.*

Non pingendi ſtibio oculi, ſed ab oculis lachrymæ fundendæ. S. Cypr. *Stibium abeſſe à Chriſti ſponſa debet.* S. Ambr.

A Chriſti ſponſa abeſſe ſtibium, fucumque omnem debere; ſic docebat ſanctus Ambroſius lib. 3. de Virginibus, ad quædam ſacri Epithalamij verba reſpiciens, ait quippe: *E... per feneſtram tuam Chriſtus introeat, Chriſtus manum ſuam mittat, per feneſtram ſibi veniat verbi, non corporis amor. Si igitur per feneſtram tuam manum mittit Dei verbum, vide quemadmodum ab omni puluere delictorum detergere debeas. Nihil tetrum habeas, nihil adulterinum feneſtra virginis. Procul ſtibium & cæter... aſſ... fucati ung... decoris, procul adulterinorum amoris illecebras.*

Scriptura ſacra tanquam grauis matrona ſtibij vſum in ornatu auerſatur. Petr. Cell.

Scripturam, vt hoc quoque adiiciam, tamquam matronam quandam grauem ſtibij vſum auerſantem, non tamen decore deſtitutam, ſic nobis exhibebat Petrus Abbas Cellenſis lib. 2. myſticæ expoſit. Moſaici Tabernaculi, loquens de arca: *Et inaurabis eam auro puriſſimo. Scriptura quaſi matrona quadam grauis, & grandæua licet ſtibio, purpura, & ceruſſa renuſet ornare genas ſuas rubentes ſatis naturali vigore, & decore, tamen illis Philoſophorum ſtudiis, & doctrinis, quæ tantummodo in facie verborum gloriantur, nequaquam inferior inuenitur. Senſus namque maieſtas eius venuſtior, numeroſa ſententiarum compactio validior, intellectus vtilior, fructus vberior, lectio modeſtior.* Etiam virgo quælibet abſque vllo decoris præiudicio ſtibium fucandi artificium ablegare à ſe poteſt.

Chriſti collyrio oculi inungendi, non Diaboli ſtibio. S. Cypr.

Quæ ſapit, Chriſti collyrio oculos inunget, non Diaboli ſtibio, audiétque inclamantem ſanctum Cyprianum de opere, & eleemoſynis: *Inunge oculos tuos non ſtibio Diaboli, ſed collyrio Chriſti.*

Chriſtum videre non meretur, qui oculos inſici à Diabolo ſibi permittit quos Deus fecit. Idem.

Chriſtum videre non meretur, quæ oculos inficit quos Deus fecit, aut Chriſti hoſte inficit finit. Grauiter ſanctus Cyprianus de diſcipl. & habitu Virg. *Deum, inquit, videre non poteris, quando oculi tibi non ſunt, quos Deus fecit, ſed quos Diabolus infecit.* Sed quia diu nos hæc pigmenta detinuerunt, calamum à fucis, a pigmentis alienum, ad alia vrgemus.

ADAG. DCCCLXXXIV.

Scabello dignus in hemicyclio reſidet.

VSurpabitor cùm quis imi ſubſellij, alios erudire tamquam periſſimus præſumit. 848.
Philippus Abbas Bonæ-ſpei ita loquitur epiſt. 5. *Non hæc dixi, vel ſcripſi, vt præſumerem vos docere, &* SCABELLO DIGNIOR IN HEMICYCLIO RESIDERE.

ADAG. DCCCLXXXV.

Zachei veſtem Goliæ artubus adaptare.

PRouerbium de valde imparibus, & inæqualibus, vſurpari poterit cùm exiguis, minimiſque rebus caſſo irritóque labore explere alterius indigentiam volumus, cui niſi rebus magnis ſuccurri poteſt. Pulchrè ille ex noſtris putans nihil ſatis eſſe noſtræ voluntati, quæ ad normam diuinam ſtructa eſt, Deóque ſolo impleri poteſt: *Omnia minus ſunt, ſi noſtrum expendamus ſinum;*

inæqualia nobis, nec imp[…] sunt: VESTIS ZACHÆI APTARI NON POSSIT ARTVBVS GOLIÆ: ita eſt, irritare res ſ[…]uerę voluntatem veſtram poſſunt, poſſunt fati[…]e, implete non poſſunt. Zachæi ſtatura pu[…]s, & Goliæ magnitudo nota ex diuinis litteris eſt.

ADAG. DCCCLXXXVI.

Academicorum more de omnibus dubitare.

QVi dubius de re q[u]acunque hæſitat, omnia, licet alioquin certa, in dubium reuocat, nihil certi de rebus certis ſtatuit, is Academicorum more dubitare dicerur, hi quippe hac inſania laborabant, vt nihil certi eſſe ſtatuerent, ſcientiamque omnem de medio tollerent; huc ſpectabat ſanctus Auguſtinus lib. 5. confeſſ. cap. 14. ait enim: *Itaque* ACADEMICORVM MORE DVBITANS DE OMNIBVS, *atque inter omnia fluctuans*; in hunc Academicorum errorem plures e Philoſophiæ ſchola calamum acuere. Idem ſanctus Auguſtinus lib. 6. confeſſ. cap. 11. ad hanc inſaniam Academicorum reſpiciens aiebat: *O magni viri Academici, nihil ad agendam vitam certi comprehendi poteſt; imo quæramus diligentius & expectemus vt & nos deliberemus.* & lib. […] contra Academicos cap. 5. de illorum placitis agens, ait: *Omnia incerta eſſe non dicebant ſolum, verum etiam copioſiſſimis rationibus affirmabant.* quæ eò fallaciores, & alieniores a vero, quò firmius id probare videbantur, præſertim cùm euerterent ſe ipſos, ſi certe probarent, nihil dari certi, dubia omnia eſſe. Et lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 23. ait idem ſanctus Pater: *Nunquid & Varro vel tanquam poeta fingit, vel tanquam Academicus dubium ponit.*

Tenebras Academicorum patronas vocat idem ſanctus Pater lib. 2. contra illos cap. 13. *Nunc antequam ſtilum noſtrum tenebræ occupent quæ patronæ Academicorum ſolent eſſe*; non alterius merebantur patrocinium, qui ſolis tenebris ſeruiebant.

ADAG. DCCCLXXXVII.

Amphora in vrceum verſa eſt.

849. CVm magno inchoata principio contractiori fine concluduntur, & minora euadunt, quæ maiorem magnitudinem initio pollicebantur, adhiberi adagialis hęc formula non aliene poterit; adhibuit Philippus Abbas Bonæ-ſpei epiſt. 7. dum grandiores aliquorum animos coërcens, ait, *Vereor ne vt veſtra* AMPHORA IN VRCEVM VERTI INCIPIT, *veſtrum grande principium fine humili concluderetur.* vniuerse in eos quadrabit, quorum magni conatus exiles exitus ſortiuntur.

ADAG. DCCCLXXXVIII.

Homo caducarius.

Q[…] qui comitiali morbo laborabat vulgo […] dicebatur, quod prouerbialiter in faciem videret […] corpor[…] ad imum transferatur, & inconſtantes, […]que in re aliqua firmi nulla veritatis ſoliditate fulti, hoc […] digerentur. Sanctus Auguſtinus hoc el[…]lo Academicos donat, nam lib. de vita beata, ait *Iſti* HOMINES CADVCARII *ſunt, quo nomine vulgò apud nos vocantur, quos comitialis morbus ſubuertit & nonnullis interiectis, Ne concludas beatum eſſe Academicum, qui heſterno ſermone vulgari quidem, & malè Latino, ſed aptiſſime ſane, vt mihi videtur, verbo,* CADVCARIVS *dictus eſt.*

ADAG. DCCCLXXXIX.

Arca Noë.

PRouerbialiter ille populus, & congregatio, & familia *Noë arca* vocabitur, quæ inexpugnabili pace inſignitur. Ferociſſima, & inter ſe aduerſa animalia continebat arca Noë, inter quæ tamen nullum diſſidium erat, dum degerent in ea, ſumma omnia animantia vertebat pax, ſumma regebat concordia; hæc Chriſtiani ouilis conſignatio, & nota, vt lis omnis, atque contentio ab illo abſit, & iure, *Noë arca* indigeretur. Implantanda huc ſancti Gregorij Nazianzeni verba, quæ prouerbialem hanc formam offerunt; ſic ille ſcribit orat. 12. *Sic namque ſe res habebat, vt cùm alij alio quodam ornamento, vel maiori, vel minori præditi eſſemus, noſtris oculis hoc maximè proprium eſſet, quod minime infringi poſſet, atque ab omni ſeditione abhorreret, ita vt perſæpè* ARCA NOE *vocati ſimus.* Grande pacis munimen atque concordiæ ſtant vrbes, ſtant regna, ſi a ſeditione, tumultúque aliena, ſumma pace perfruantur. Hic quia ſumus, nequeo mihi temperare quin aliqua de pacis, & concordiæ bono meo lectori offeram, & aliqua de arca, moribus informandis, & poliendis.

EXCVRSVS CXLV.

Concordiæ bonum commendatur, condemnatur diſcordiæ malum.

Vnitatem *vt Deus commendauerit.*

Ex terra *Eua non formata probanda concordia.*

Vnitatis *neceſſitas vt explicata.*

Concordiam *colunt qui Deum celebrant.*

Diabolica arma *concordia frangit.*

Diaboli *eſt diſcordias nutrire.*

Diſcordia tanquam virus *euomendum.*

Concordiam vt Eccleſiæ *commendauerit Spiritus ſanctus.*

Pacem *nobis teſtamento reliquit Chriſtus.*

Pax, vnitáſque Chriſtianæ religionis fundamentum.

Pax fidei alumna, columna *iuſtitiæ.*

Iuſtitiæ, *&* pacis *cohærentia.*

Fraternam dilectionem *ſuis vt Chriſtum perſuáſerit.*

Premuntur qui vnitos diſpergunt.

Animorum diuiſionem *Dæmon amat.*

Pax noſtra Satanæ bellum.

Dei ſpiritus pacem *vt amet concordiam foueat.*

Omnia per Chriſtum ad vnitatem *rediguntur.*

Priſci

Priſci aui fideles quanta concordia *necte-ret.*
Seculorum fæces *quinam.*
Pax in patriâ *plene laudabitur.*

850. *Vnitatem vt Deus commendauerit.* S. Aug.

COmmendare homini vnitatem Deus voluit, non humanum genus ex vno produxit homine, non ita factum in aliis creaturarum generibus eſt; quod eleganter expendit ſanctus Auguſtinus ſerm.20. ex iis qui nouiſſimè prodierunt; hæc illius verba: *Cariſſimi, multum Deus commendat vnitatem. Hoc ipſum vos moneat, quod in principio creaturarum, quando Deus cuncta conſtituit, fecit ſidera in cælo, in terra autem herbas, & ligna. Dixit, producant aquæ natantia, & aer volatilia, & factum eſt ſic. Producat terra animam viuam omnium pecorum, & beſtiarum, & factum eſt ſic: Nunquid Deus de aue vna fecit cæteras aues? Nunquid de vno piſce omnes piſces? De vno equo omnes equos? De vna beſtia omnes beſtias? Nunquid non multa ſimul terra produxit, & multiplicibus fœtibus multa compleuit? Ventum eſt ad hominem faciendum, & factus eſt vnus, de vno genus humanum. Nec duos facere voluit ſeparatim, maſculum, & fœminam, ſed vnum, & de vno vnam. Quare ſic? Quare ab vno genus humanum inchoatur, niſi quia generi humano vnitas commendatur; & Dominus Chriſtus eſt vna: vnitas virgo eſt, tenet virginitatem, ſeruat incorruptionem. Ipſe Dominus Eccleſiæ vnitatem commendat Apoſtolis.*

Ex terra Eua non formata probādo concordia.

Ab hac eadem cauſa naſci ex homine hominem Deus voluit, non è terra; poterat è terra formare Adæ filios, ſicut formauit Adam; poterat Euam ex terra ædificare, ſed noluit, vt ſcilicet vel formationis modo nobis concordiam perſuaderet, nemo enim ex homine naſcens concordiæ amor in homine innaſci debebat; huc ſpectabat ſanctus Chryſoſtomus homil. 34. in epiſt. 1. ad Corinth. *Nobis*, inquit, *vnum dedit caput, nempe Adamum. Cur enim non naſcimur omnes ex terra? cur non perfecti ſicut ille? vt & partus, & filiorum educationes, & alium ex alio inter nos naſci, nos inter nos colligarent. Propterea neque mulierem fecit è terra. Nam quoniam non ſuffeciſſet ad nos inuitandos ad concordiam quod ſimiliter eſſemus eiuſdem eſſentiæ, niſi etiam eundem haberemus primum parentem, hoc quoque effecit.* — S. Chryſ.

851. *Vnitatis neceſſitas vt explicata.* B. Laur. Iuſt. Vgo. Vict.

Vnitatis ac concordiæ neceſſitatem ſic explicabat Beatus Laurentius Iuſtinianus de charitate cap. 15. *Spiritus humanus nunquam viuificat membra, niſi fuerint vnita; ſic Spiritus ſanctus nunquam viuificat Eccleſiæ membra, niſi fuerint in pace fraterna dilectionis vnita.* Hugo Vict. inſtit. monaſt. in 2. de clauſtro animæ cap. 14. *Sicut lapis ſine cæmento non poteſt in altum erigi, ſic & paries virtutum ſine cæmento concordiæ non poteſt eleuari.*

Concordiam colunt qui Deum celebrant. S. Greg. Naz.

Concordiam, & vnitatem colere debent, qui Patrem, Filium, Spiritúmque ſanctum efferre, & celebrare volunt; hinc illud Sancti Gregorij Nazianzeni orat. 2. de pace. *Inter nos conſentimus, concordéſque ſumus, labiúmque vnum & vox vna exiſtimus; contrario tamen modo atque ij, qui turrim olim extruebant. Illi enim in malum conſpirabant: at nos præclariſſimis quibuſque de cauſis concordiam inter nos colimus, vt vno animo atque ore Patrem & Filium, & Spiritum celebremus.*

Diabolica arma concordia frangit. Pſal. 75. 2.

Nil ferè eſt, quod diabolica arma ſic frangat, idem concordia de Domino vix dixerat Propheta Regius; *factus eſt in pace locus eius*, Pſalm. 75. v. 2. cùm ſubditur ſtatim, *Ibi confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum*; probus nexus, nec myſterio viduus; pax, & concordia præmittitur, & armorum fractio recenſetur, vt intelligeremus concordiæ cultu, & vnitatis apparatu Satanæ arma frangi, frangi vires, potentiámque eius euerti, vt facile vincatur. Præclarè Vgo Victorinus in cap. 1. Regulæ ſancti Auguſtini, vbi ad hanc mentem hæc verba expendens, ait: *Vehementer dolet* (Satan) *cùm eos* (ſeruos Dei) *per diſcordias diuidere, & penetrare non valet. Hinc de Domino ſcriptum eſt, factus eſt in pace locus eius, ibi confregit potentias, ſcutum, arcum, gladium, & bellum. ex quibus verbis patet, quod omnia* DIABOLICA ARMA FRANGIT CONCORDIA. — Vgo Vict.

852. *Diaboli eſt diſcordias nutrire.* S. Pet. Chry.

Diaboli eſt diſcordias nutrire, ac fouere, de illo ita ſcribit ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 11. *Diabolus foueas fodit, aptat ruinas, ſtimulat corpora, pungit animas, errores ſerit, diſcordias nutrit, pacem turbat, affectus diſſipat.* Diabolum imitatur qui hoſtis vnitatis eſt, diſcordias amat.

Diſcordia tanquam virus euomendum. S. Cypr.

Diſcordiam tamquam virus euomendum ſuadebat ſanctus Cyprianus de zelo, & liuore, dum ait, VENENA *fellis euomere, diſcordiarum* VIRUS EXCLUDI; quàm noxium hoc virus niſi expuatur, quàm lethale venenum iſtuc ſi mentis viſceribus teneatur incluſum?

Concordiam vt Eccleſiæ commendauerit Spiritus ſanctus. S. Chryſ.

Commendare Eccleſiæ concordiam Spiritus ſanctus voluit, non in ſpecie ignearum linguarum apparere in die Pentecoſtes voluit, quod in hunc modum colligebat ſanctus Chryſoſtomus tom. 6. homil. de ſancta Pentecoſte. *Propterea in ſpecie linguarum Spiritus aduenit: neque id hoc tantum, ſed vt veteris etiam hiſtoriæ memoriam nobis refricaret. cùm enim olim homines ſuperbia elati turrim extruere voluerint, quæ ad cælum vſque pertingeret, & vniuerſa diuiſione linguarum prauam illorum coitionem & conſordiam diſſiparit Deus: idcirco nunc quoque in ſpecie ignearum linguarum ad eos aduolat Spiritus ſanctus, vt per illum orbem terrarum diuiſum coniungat.*

Pacem vt teſtamento reliquit Chriſtus. S. Greg. Naz.

Chriſtus quoque hinc diſcedens concordiam nobis, & pacem reliquit veluti teſtamento, vt proinde colenda nobis maximè ſit; quod expendebat ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. de pace: *Pacem*, inquit, *vereamur, quam nobis hinc diſcedens quaſi* TESTAMENTO *reliquit.*

Pax, vnitáſque Chriſtianæ fundamentum. S. Pet. Chryſ.

Pax, vnitáſque Chriſtianæ religionis fundamentum, illúdque ſtabile, & inconcuſſum dicta eſt; ſic eam indigitat ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 149. *O quam deſiderabile nomen pacis, quæ religionis Chriſtianæ ſtabile fundamentum, & Altaris dominici cæleſtis ornatus.* ab eodem fidei alumna vocatur, iuſtitiæque columna; ſerm. 138. ita loquitur: *Pax alumna fidei, columna iuſtitiæ, firma ſpei pignus idoneum.*

Pax fidei alumna, columna iuſtitiæ. Idem.

853. *Iuſtitiæ, & pacis cohærentia.* Pſal. 71. S. Aug.

Potiù adeò cum iuſtitia pax cohæret, vt aliquando iuſtitiæ nomine circumſcribatur, ne vera pax putetur, niſi quæ a iuſtitia prodit, inter iuſtos reponitur. nam & quæ inter impios, hunc titulum non meretur. Pſalm. 71. ait Dauid, *ſuſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.* ad quæ verba ait S. Auguſtinus: *Fieri poteſt vt alio nomine pax appellata ſit iuſtitia, hæc eſt enim vera pax, non qualem iniuſti inter ſe faciunt.* iuſte pax non eſt dicenda, à qua iuſtitia exulat; vera pax ſolùm in iuſtitiæ ſolo coaleſcit; ex ipſa figere radices non ſolet, non poteſt.

Fraternam dilectionem ſuis vt Chriſtus perſuaſerit. Matt. 11. 30. B. Ælred.

Vnitatem, ac pacem commendauit Chriſtus in illis verbis, *Iugum meum ſuaue eſt*, Matth. 11. v. 30. iugum non premit, ſed vnit, vnitos ſuos, pacéque coniunctos voluit, dum inuitauit ad iugum; ſcitè ſanctus Ælredus cap. 5. ſpecul. *Iugum iſtud*, inquit, *fraterna dilectio eſt, iugum iſtud non premit, ſed vnit*; nimis efferus eſt, qui

vnitatis

vnitatis oſor hoc iugum repudiat, & excutit.

Peruerſitas qui vnitos diſpergunt. Matth. 12.

Amantis concordiam, & pacem, diſcordiamque odientis ſunt etiam illa verba Chriſti apud Matth. cap. 12. *Qui non colligit mecum diſpergit*; ſi cum Chriſto non eſt, qui non colligit diſperſos, & inter ſe abiunctos, erit qui collectos diſpergit, vnitos diſiungit, & iuxta vnanimes lites ſeminat? non erit? hinc illud ſancti Bernardi epiſt. 2. qui huc ſpectans ait: *Qui non colligit mecum, diſpergit, quanto magis qui collectos diſpergit!* & eos qui vniti Chriſto ſunt à Chriſto auellit?

S. Bern.

Animorum diuiſionem Dæmō amat. Matth. 17.

Ab hac animorum vnitate valde alienus Dæmon eſt, vt eam impedire vbique conetur; hinc Petro inſtillauit, vt diceret cùm eſſet in monte ſancto: *Faciamus hic tria tabernacula, Tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum*; Matth. 17. Vides hîc diuiſionem? cur non potiùs vnum tantùm tabernaculum fieret, ne vlla eſſet ſeparatio, à Ieſu non alienaretur Elias, non ſepararetur Moyſes, Satanas diuiſionis amator hæc dictauit, ita Origenes homil. 3. in Matthæum ita ſcribit: *In hoc malitioſè operatur Diabolus, nolens eſſe ſimul Ieſum, & Moyſem, & Eliam, ſed ſeparare eos ab inuicem obtentu trium tabernaculorum, quod fieri non poterat; ſi enim ſeparentur ab inuicem, nec Chriſtus inuenitur, nec Propheta vera dixiſſe inueniuntur, quod fieri cupiebat mala ſuggeſtio*; neſcit quid dicat, qui ſeparationem ſuadet, ſuadet diuiſionem.

Orig.

Pax noſtra Satanæ bellum. Tertull.

Pacem odit Dæmon, pacem ſtudet euertere, concordiam auferre; pax noſtra bellum Satanæ, Tertullianus in lib. ad Martyres cap. 1. ita loquitur: *Inueniat munitos, & concordia armatos, quia pax veſtra bellum eſt illi*, vt bellum illi eſſet pax, ſi pacis capax pacis hoſtis eſſet.

854. Pacem Deus amat, diſſidiorum oſor, & rixarum Spiritus ſanctus eſt, ſub eius vmbra non eſt, qui pacem ſcindit, concordiam lacerat; elementa ipſa alioquin inter ſe contraria videntur à ſpiritu hauſiſſe, vt ſeſe mutuò iuuarent, non deſtruerent, ſpiritus Dei ſuper aquas ferebatur, ex quo factum eſt vt aquam ſuo ſinu, & gremio terra contineret, aqua terram ſitientem irrigaret, ignis terram fœcundam redderet, aër conſeruaret. Præclarè de hac re philoſophatur Abſalon Abb. ſerm. 35. *Primus, inquit, flatus Spiritus ſancti fuit in creatione, ſecundus in Incarnatione Verbi, tertius in renouatione hominis: de primo dictum eſt, quia ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas, quo ſpirante fluxerunt, hoc eſt, confluxerunt, id eſt, in vnum locum fluxerunt, quia congregatæ ſunt aquæ quæ ſub cœlo erant in locum vnum, vt appareat arida, elementa ſiquidem huius mundi naturali quadam confuſione ſibi erant aduerſantia: quippe frigida pugnabant calidis, ſicut humida, donec tandem Spiritus ſanctus magiſterio ſtabili fœdere pacis conſiderunt, ſociata ſuo modo ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis: quippe terra in gremio ſuo aquam ſuſcipit inſtabilem in ſe, & vagam aqua terram rigat per ſe ſitientem, & aridam, & ignis caloris beneficio fructus terra educit, aër ſua temperie inuiolata conſeruat*; vel ab inanimis, rationeque carentibus amare vnitatem diſcamus, diſcordiarum obliti, litiúmque.

Dei ſpiritus pacem vt amet, concordiam foueat. Abſalō Abb.

855. Etiam filius vnitatem amat, quin & facit, diuiſionem tollit; cùm in monte tres eſſent viſi, Ieſus, Moyſes, Elias, *Matth.* 17. tandem clauditur; *neminem viderunt niſi ſolum Ieſum*, ac ſi poſt Patris vocem qui tres erant, in vnum Ieſum quodammodo migrauiſſent, certius eſt omnia ad vnitatem redigere. Tangebat iſtuc ſanctus Paſchaſius lib. 8. in Matthæum, ibi exponens producta verba, ait: *Cum tres eſſent, vnus factus eſt tres, ſi quidem in principio videntur, & vnus in fine eſt Dominus Ieſus Chriſtus, qui omnia quæ perfecta ſunt, vnum facit*; vbi Chriſtus Dei filius a Deo Patre dictus fuit, nihil debuit perſeuerare, quod diuiſionem aliquam præſeferret, nec deinceps Petrus de tribus tabernaculis ſtruendis aliquid cogitaret, ſed vnitatem amaret.

Omnia per Chriſtum ad vnitatem rediguntur. Matth. 17. S. Paſch.

Quanta in primis Eccleſiæ fidelibus concordia vigeret, quanta eorum animos vnitas ſtringeret, expoſuit ſanctus Lucas cùm dixit credentium *cor vnum* fuiſſe; de hac vnitate ita diſſerit Richardus tract. de gradibus charitatis cap. 4. *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, quam nec voluntatum varietas, nec rerum proprietas animos diuidebat, ſed firmiter ſtringebat charitas, & ſuauiter cohibebat in vnitate ſpiritus, in vinculo pacis. heu in quam inferiori ſeculo dilapſi ſumus; heu in quos fines, imo faces ſeculorum homines deuenerunt.*

Priſci anti fideles quanta concordia noſterent. Rich.

Seculorum faces quænam.

Finio, nec in pacis laudem plura adducam; coronidem illis ſancti Auguſtini verbis huic excurſui adiiciam; nam in Pſalm. 147. permulta de pace claudit: *Differamus omnes laudes pacis ad illam patriam pacis, ibi eam plenius laudabimus, vbi eam pleniùs habebimus.* O quando? Pergit: *Hanc quam nominatam ſic amatis & diligitis, ipſam ſectemini, ipſam deſiderate, ipſam in domo, ipſam in negotio, ipſam in vxoribus, ipſam in filiis, ipſam in ſeruis, ipſam in amicis, ipſam in inimicis diligite.* Sic ille, ſic nos cum illo.

Pax in patria, pax plenè laudabitur. S. Auguſt.

EXCVRSVS CXLVI.

De arca aliqua notatu digna notantur, éxque arcæ fabrica vtilia quædam monita decerpuntur.

Arca fabricatores *cur ſe in arcam non receperint.*

Hominum iudicia *paruipendant Deo parentes.*

Noe patentia *in arca fabrica.*

Quadrata *ligna ex quibus arca confecta, quid doceant.*

Timendas Dei minas *clamabat arca dum compingeretur.*

Voluntas noſtra *quærenda, non vtilitas noſtra.*

Arca aſpectus *pœnitentiam ſuadebat.*

Sine quietis *amore arca ſpiritualis non conſtruitur.*

Noë, *arca* fabricator, *quid doceat.*

De arca reliquiis.

Arca bitumine *olim ad expiationem vtebantur.*

Arca intus, *&* foris *bituminica quid doceat.*

Dolabra, *qua arca fabricata vt conſeruaretur.*

Tempus, *quo arca fabricata laborandum nobis eſſe oſtendit.*

De montibus Armeniæ *vbi arca quieuiſſe legitur.*

Arca laus.

Arca noſtrorum temporum prophetia.

Arca Eccleſiæ figura.

Arca menſura *modeſtiæ terminos ſignat.*

Arca

Arca mundi ſimulacrum.
In corde *ſalutis arca fabricanda.*
Arca clauſa *quid doceat.*
Olea ramus *ad arcam delatus fructu non caruit; quid res iſta doceat.*
Charitatis fructus *neceſſarius.*
Aquæ *aduerſitatum Eccleſiam efferunt.*
Templum *Eccleſia arca præferenda.*
Arca paradiſo *compoſita.*
Arca vt homines ad pœnitentiam *vocaret.*
Arca vt Eccleſiam *ſignificaret.*

856. ARcæ fabrica non ſinit nos vltrà pergere, quin aliqua in lectoris vtilitatem hic exprimamus; ſatis itiſſime alibi de hoc argumento egi, hic iſta quæ ſubiicio, deſiderari nolui.

Arcæ fabricatores, cur ſe in arcam non receperint. S. Aug.

Arcæ fabri cur ſuæ ſaluti conſulentes ſe in arcam non receperunt? An quia ſpe mercedis tantum laburantes, nulla ſalutis ſuæ cura tangebantur, Dei opus ſecum non expendebant; ſancti Auguſtini lib. quæſt. in Geneſ. quæſt. 5. hæc ſunt verba: ait à Noë, tribuique filiis ſuis centum annorum ſpatio arcam ſabricatam; addit: *Quòd ſi non potuit, non erat magnum fabros alios adhibere, qui operis ſui mercede accepta non curauerunt vtrùm eam Noe ſapienter, an vero inaniter fabricaret, & ideo in eam non intrauerunt, quia non crediderunt, quod ille crediderat.*

Hominum iudicia paruipendenda Deo parentis. Lipp.

Vt Deo pareamus, hominum iudicia paruipendenda ſunt, vera hæc iuſti noia, etiam contra mundi ſenſum Deo obedire; fecit iſtuc Noë in arcæ fabrica, quod in hunc modum expendebat Lippomanus in catena cap. 6. Gen. *Magna obedientia ſignum, & certiſſima fidei contra totius mundi iudicium, & ſenſum impiis interim eum deridentibus, veluti ſtulto labore ſudantem, cum id vno verbo Deus, & paruo miraculo, imò natura ductu præuenire potuiſſet, ſeruando quod vellet in aliquo ſpatio terræ, vel aliis aquis non replendo, ſed longè ſibi fortius erat verbum Dei omnium hominum opinione.*

Noë patientia in arca fabrica. S. Zeno.

Noë in arca fabricanda patientiam, & cunctationem in hunc modum expendebat ſanctus Zeno ſerm. de patientia. *Noe cataclyſmum, quo omnis caro funditus deleretur, denuntiante Deo imminere per momenta & credit, & timet: arcámque cum ſuis vt ſaluus foret, quam iuſſus eſt facere, non præcipiti feſtinatione compingit: nec tantum munus quaſi præſumptor, aut demens rapit, ſed patienter ædificat, patienter exornat, patienter variis animantibus replet. quando ingredi iubeatur, quando ianuam claudere, patienter expectat. dignus euadere, qui in tanto orbis metu non feſtinauit euadere.*

Quadrata ligna ex quibus arca confecta quid doceant. S. Aug.

Quod ex lignis quadratis fabricari arca iubentur, ad ſpiritalem ſtructuram in hunc modum transfert ſanctus Auguſtinus lib. 15. de ciu. Dei cap. 26. ait enim: *Et quòd de lignis quadratis fieri iubetur, vndique ſtabilem: itam Sanctorum ſignificat, quacumque enim verteris quadratum ſtabit.*

Timidas Dei minas clamabat arca dum compingeretur. S. Chryſ.

Fabricatur Dei iuſſu arca, vt imminentem Dei iram denuntiaret, ſtrepitúſque qui dum arca compingeretur, audiebatur, tacitè clamaret, timendas Dei minas eſſe, atque cauendas; rem ſic expendebat ſanctus Chryſoſtomus lib. 1. de prouidentia Dei: *Tum verò ne ex longitudine prædictionis in obliuionem, ac negligentiam inciderent, ædificari arcam in oculis omnium inſtituit, voci omni clariùs clamantem, Deique minas omnibus annunciantem.* Pergit, *illa ante omnium oculos poſita iugiter imminentium ſibi malorum illos admonebat, nec ſic tamen illi emendati ſunt, ſed in vitiis perſeuerauerunt.*

Voluntas noſtra quærenda, non vtilitas noſtra.

Docuit Noë in arcæ fabrica parendum Deo eſſe etiam vtilitatis noſtræ neglectu, ſatis magna vtilitas eſt, ſi Deo pareamus; alia quælibet compendia diſpendiorum loco habenda ſunt, cùm diuinæ voluntati perficiendæ laborandum eſt; egit iſtuc Noë, qui tot annos, tot ſumptus in arcæ fabrica inſumpſit, domeſticis etiam rebus neglectis, vt Deo qui hoc imperauerat, obſequeretur; præiuit ille, ſequi nos debemus; magnorum imitatione magna proficiſcitur laus. huc nos vocat ſanctus Gregorius homil. 25. in Ezechielem, dum ait: *Præcepta Dei feſtinamus præſenti noſtræ vtilitati præponere? Noe ante oculos veniat, qui cura domeſtica poſtpoſita ex iuſſione omnipotentis Domini per centum annos ad arcam fabricandam vixit occupatus*, verùm quò vtilitatem præſentem minus curauit, eò magis futuræ conſuluit, quin præſentem quoque quæſiuit, dum non quæſiuit, nulla maior vtilitas quam vtilitate neglecta iuſſa diuina perficere.

S. Greg.

Arca effectu pœnitentiam ſuadebat.

Poterat & ſine arca Noëmum Deus e diluuij diſcrimine eximere, ſed noluit, arca vſus eſt, vt eius aſpectu dum fabricaretur homines ad pœnitentiam alliceret, ac vrgeret, quod cenſuit etiam ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 5. *Iubet*, inquit, *arcam compingi, erat hoc diuinum in hominum gratiam commentum inuitamento ad pœnitentiam. erat enim facilè, vel abſque ligno Noëmum ſeruare; ſed ipſum primum quidem conſtituit lentum arcæ ædificatorem, vt vel ex viſis concepta formidine inuitentes ad pœnitentiam attraherentur.*

S. Baſil. Sel.

Sine quietis amore arca ſpiritualis nõ conſtruitur. Rich.

Noë arcæ fabricator, quid doceat. Vgo Vict.

De arcæ fabricatore Noë ita philoſophatur Richardus in Pſalm. 28. 857.
Noe requies interpretatur, & conſtat ſatis, quia ſine quietis amore arca fabrica nullo modo perficitur. Aliter Vgo Victorinus inſtit. monaſt. in 2. de clauſtro animæ cap. 6. rem verſat. *Noe requies interpretatur, qui tunc naſcitur, quando mens ab exterioribus per diſciplinam reprimitur. Hic eſt Noe, qui conſtruit arcam, ideſt, ædificauit animam, quæ irrationabilia animalia in inferioribus ordinat homines, & volatilia in ſuperiori parte locat, ideſt, motus carnales ſubiicit, ſpirituales ſuperponit.*

De arca reliquiis. S. Epiph.

De arcæ reliquiis ita ſcribit ſanctus Epiphanius contra hæreſes lib. 1. tom. 1. hæreſi 18. contra Nazarenos: *Quomodo non poſſumus oſtendere de conſequentia, quum adhuc hodie reliquiæ arcæ Noe oſtendantur in Cardienſium regione? Et ſi quis omnino quæſierit, reperiet etiam reliquias Altaris, nam conſequens eſt ipſum illas reperturum eſſe in ima montis parte vbi manſit Noe, egreſſus ab arca.*

Arcæ bitumine olim ad expiationem vtebantur. Beroſus.

Olim arcæ bitumine ad expiationem vtebantur, Beroſus Chaldæus de diluuio. *Dicit autem & nauis eius, quæ in Armeniam venit, circa montem Cardicum, & adhuc aliqua pars eſt, & quoſdam bitumen exinde tollere, quo maximè homines ad expiationes.*

Arca intus, & foris bituminata quid doceat. B. Beda.

De arca intus, & foris bituminanda rectè phi- 858.
loſophatur B. Beda in cap. 9. Geneſis: *Deintus ſanè, & deforis bituminabis eam, intus ſcientiam, foris opera habens in arca.* Præiuerat Origenes homil. 2. in Gen. *Deintus ſanè, & foris bituminabis eam, &c. intus ſcientiam, foris operam habens.* Aliter quidem rem ibidem verſat, dum infrà: *Vult te tantum vndique & caſtitatis, atque innocentiæ virtute munitum, hoc eſt, intus & foris bitumine eſſe oblitum*; denique & corporis, & animæ ſanctimoniam ſignificatam cenſet idem auctor eodem loco in hæc verba: *Quæ genera intrinſecus, & extrinſecus bitumine liniuntur. Vult enim te architectus Eccleſiæ Chriſtus non eſſe talem, quales ſunt illi, qui deforis quidem apparent hominibus*

minibus iuſti, deintus autem ſunt ſepulchra mortuorum, ſed vult te & corpore ſanctum eſſe extrinſecus, & intrinſecus purum.

Dolabra, qua arca fabricata, vt conſeruaretur. Niceph.

Nicephorus lib. 7. cap. 49. refert Conſtantinum Magnum dolabram Noe, quo ipſe arcam conſtruxerat, in Conſtantinopoli vrbe repoſuiſſe, ſuis manibus ſuo ſigillo obſignaſſe; hæc eius verba: *Præterea dolabram Noe, qua ille arcam conſtruxit, manibus ipſe ſuis Imperator, ſigillo ſuo ea omnia obſignata repoſuit. Quæ ad noſtra vſque tempora etiamnum vrbi ipſi intactus, inuiolatiſque theſauris permanent.*

Tempus, quo arca fabricata laborandũ nobis eſſe oſtẽdit. Pet. Bleſ.

Anni, quibus tanto labore fabricata eſt, laborandum nobis eſſe indicabat Petrus Bleſenſis, certe eos premebat, qui non laborant; hæc eius verba epiſt. 16. *Noe vt ſe, ſuóſque ſaluaret, centum annis in arca fabrica laborauit; nos verò quantum laborauimus, quorum ſinguli dies momentanei ſunt, tranſitorij, & finales?*

859\. *De montibus Armeniæ, vbi arca quieuiſſe legitur.* Gen. 8. 4. S. Hier.

Super montes Armeniæ arcam finito diluuio requieuiſſe notum eſt; ſic enim habetur Geneſis 8. v. 4. *Requieuítque arca menſe ſeptimo vigeſimo ſeptimo die menſis ſuper montes Armeniæ*; de quibus autem montibus id intelligatur, explicat his verbis ſanctus Hieronymus lib. 11. in cap. 18. Iſaiæ: *Ergo & arca, in qua liberatus eſt Noe cum liberis ſuis ceſſante diluuio non ad montes generaliter Armeniæ delata eſt, qui appellatur Ararat, ſed ad montem Tauri altiſſimos, qui Ararat imminent campis.*

S. Baſil. Sel.

De Armeniæ montibus, in quibus arca quieuit, ita ſcribit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 6. *Principium menſium nouit Scriptura Paſchæ menſem: decimum autem appellat menſem, qui inter hybernos eſt medius, in quo decrementis aquis arca requieuit, pro ſede nacta montium ſummum, ſedis celſitudine diluuij terrorem metiens, veteris ſupplicij monumentum recentes minas conſeruans, & communem gentium vindicem ob oculos poſteritati relinquens. Et in hodiernum vſque diem durat apud Armenios temporis ſucceſſione tranſmiſſum, & inacceſſis cuſtoditur montibus, oculis quidem eminus ſpectabile, ſed acceſſum loci difficultas negat.*

Arca laus. S. Baſil. Sel.

In arcæ laudem ita excurrit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 6. *O arca virtutum ſchola! ô natura dum periclitaretur depoſiti ſeruatrix! ô ſcapha admirabilis ſigni ſalutaris vmbra & imago! ô quæ crucis vſum nauigantibus præſtitiſti! ô quæ per tempus crucis gratiam præoccupaſti ſeruans in aquis, & ex aquis eripiens! ô quæ magnum iuſtitiæ nundinatorem liberaſti! ô quæ virtutis theſaurum abſque periculo tranſuexiſti! ô nequitia accuſatrix. Huius miraculi memoriam retineamus, ſimus amantes iuſtitiæ, abominatum ſcelus abiiciamus, pœnitentia, quæ peccantibus eſt medela, conſilia tractemus, vitia lacrymis extinguamus, iram præueniamus immutatione propoſiti.*

860\. *Arca noſtrorum temporũ prophetia.* S. Auguſt. *Arca Eccleſiæ figura.* Idem.

Arcam noſtra tempora reſpexiſſe, eorumque fuiſſe prophetiam, aſſerit his verbis ſanctus Auguſtinus lib. 18. de Ciu. Dei cap. 38. *Ipſa arca, quam fecit Noe, & in qua cum ſuis euaſit, prophetia noſtrorum temporum fuit.* Tract. 6. in Ioannem figuraſſe Eccleſiam ait, & rem ita explicat; *ſi arca figurabat Eccleſiam, videtis, quia neceſſe eſt, vt in iſto diluuio ſeculi vtrumque genus contineat Eccleſia & coruum & columbam. Qui ſunt corui? Qui ſua quærunt. Qui columbæ? Qui ea quæ Chriſti ſunt quærunt.*

Arca menſura modeſtiæ terminos ſignat. Rich.

In arcam conſcientiæ bonæ menſuram notabat Richardus in Pſalm. 28. modeſtiæque terminos, hæc illius verba: *ſola illa huic diluuio ſuperſunt, quæ in arca ſunt incluſa viuum, quæ conſcientiæ bonæ menſuram non excedunt, quæ modeſtiæ terminos non deſerunt.*

Arca mundi ſimulachrũ.

In arca mundi totius ſimulacrum vidit idem S. Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 6. ait enim arcam efficiens: *Arca mundi habitabilis ſimulachrum eſt, animantium depoſiti ſeruatrix, nauigans vrbs, creaturis grauida communem ſecum partum circumferens, vniuerſum mundum conceptum circum agens, aluus vnica varios creaturæ complexa partus, animatorum mater exanimis, turris diluuio valentior, murus montibus celſior.* S. Baſil.

861\. *In corde ſalutis arca fabricanda.* Orig.

Quo corde ſalutis arca fabricanda ſit, docet Origenes homil. 2. in Geneſim: *Si quis eſt qui creſcentibus malis & inundantibus vitiis conuertere ſe poteſt a rebus fluxis, & pereuntibus, & caducis, & audire verbum Dei, ac præcepta cœleſtia, hic intra cor ſuum arcam ſalutis ædificat, & Bibliothecam, vt ita dicam, intra ſe diuini conſecrat verbi, longitudinem in ea & altitudinem, fidem, ſpem, charitatémque collocat.*

Arca clauſa quid doceat. Adam Præm.

Adam Præmonſtratenſis de arca, & arcæ clauſura ita diſſerit ſerm. 1. *Emergere oppreſſa non valet, quia qua oneratur, deponere molem ſufficiens non eſt huic autem cogitationi cum tot modis impetuoſa, & tumultuoſa ſe inſerens ſtrepit ſancto Noe intra arcam incluſo, & ipſe eſt perfectus, quilibet in occultis pauſans conſcientia ſua non minus neceſſarium, quam ſalubre, vbi deforis Domini oſtium claudat. Claudat verò contra immoderatam ſollicitudinum perturbationem, quæ vniuerſos miſerabiliter carnales deuaſtat, ipſa eſt diluuium, quæ conſumit omnem carnem.*

Oleæ ramus ad arcam delatus fructu non caruit, quid vel iſta doceat. S. Aug.

Oleæ ramum ad arcam à columba delatum fructu non caruiſſe cenſet ſanctus Auguſtinus, ex quo colligit in nobis ſola folia non ſufficere, quæri fructus; ſic ille ſcribit tract. 6. in Ioann. cap. 1. *Quia erant ligna foris baptizata, reportauit ad arcam ramum de oliua. Ramus ille, & folia, & fructum habebat. Non ſint in te ſola verba, non ſint in te ſola folia: ſit fructus, & redis ad arcam non per te ipſum; columba te reuocat.* Iſtuc idem ſanctus Pater tract. 7. in Ioan. cap. 1. vbi per oliuæ fructum charitatem intelligit; ait quippe: *Cum eſſet emiſſa, attulit ramum oliuæ: ſed non ſola folia habebat, habebat & fructum. Itaque hoc optandum eſt fratribus noſtris, qui foris baptizantur, vt habeant fructum: non illos ſinet columba foris, niſi ad arcam reduxerit: fructus autem eſt totus charitas, ſine qua nihil eſt homo, quidquid aliud habuerit.*

Charitatis fructus neceſſarius. Idem.

862\. *Aquæ aduerſitatum Eccleſiam efferunt.* Pet. Bleſ.

Aquæ diluuij arcam ita ferebant, vt efferrent, & erigerent; hoc Eccleſiæ aduerſa faciunt, erigunt eam dum videntur deprimere; hinc illud Petri Bleſenſis epiſt. 124. *Tempore diluuij concuſſa inundationibus arca, erecta eſt in ſublime: eius enim concuſſio, ipſius erectio eſt: quia, ſicut B. Hilarius dicit, proprium eſt Eccleſiæ vt tunc vincat, cum læditur.* Succurrit ſanctus Gregorius lib. 20. moral. cap. 17. dum ait: *Scit ſancta Eccleſia in paſſionibus creſcere, atque inter opprobria honorabilem vitam tenere, ſcit, nec aduerſis deiici ſe nouit contra aduerſa animum ad ſpem ſuperni culminis exaltare.* S. Greg.

Templũ, Eccleſia arca præferenda. S. Chryſ.

Templum, Eccleſiámque arcæ non comparabat modò, ſed præferebat ſanctus Chryſoſtomus homil. 3. de pœnit. vbi ita loquitur: *Arca quidem animalia ſuſcepit, & animalia conſeruauit; Eccleſia verò animalia ſuſcipiens, eadem transformauit: vtputa accipiter illuc introiuit, & accipiter exiuit. Introiuit huc quis accipiter, columba exit: introiuit lupus, & ouis egreditur. Anguis introiuit, & exit agnus, non tranſmutata natura, ſed malitia excluſa.* Iſtuc idem habet idem ſanctus Pater hom. de ſancto Phoca: *Commune theatrum erat arca Noe; ſed Eccleſia melior eſt etiam, quam iſta. Nam bruta quidem animalia recipiebat, & bruta conſeruabat; hæc autem bruta recipit, & transmutat.*

863\. *Arca Paradiſo ſuppoſita.* S. Baſil. Sel.

Arca Paradiſo componitur, quin & præfert ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 5. in hæc verba:

verba: *O arca Paradiſo firmior, illic namque cum aliis nauigabat ſerpens: illic lignum mortis fuit inſtrumentum, hic lignum ſalutis fuit gubernaculum: illic Adamum præuaricari docebat, hic perfugio Noemum petit.*

Arca vt homines ad pœnitentiam vocaret. S. Aug.

Tacebat Noë, ſed arcæ fabrica clamabat, homines ad pœnitentiam prouocabat; ſancti Auguſtini hæc ſunt verba ſerm. 69. de temp. *Noe etſi tacebat voce, opere loquebatur; ſilebat lingua, fabricatione clamabat. nam vtique cùm operaretur opus nouum, & nulli aliquando compertum, admonebat omnes nouis periculis noua tabernacula preparari.*

Arca vt Eccleſiam ſignificaret. S. Epiph.

Arca Eccleſiam refert, linitam bitumine, vt nullum falſorum dogmatum virus eam ſubeat; id quod in hunc modum verſabat ſanctus Epiph lib. 2. aduerſ. hær. 31. *Nihil aduerſus arcam conatus iſtorum proficit, quam ideo munire ac firmare ſanctus Noë diuina voce commonetur, linies eam bitumine, vt ſancta Dei Eccleſia ſpeciem præberet, quæ bituminis vim habet, qua perniciosa, ac lethifera ſerpentum dogmata propulſantur.* In hanc arcam recipere ſe debet, qui errorum aquis obrui non vult.

ADAGIVM DCCCXC.

Omnes anchoras rumpere.

864. QVi moras omnes amolitur, impedimenta omnia tollit, vt aliquid perficiat, is anchoras omnes rumpere dicetur. Sanctus Auguſtinus lib. de vita beata ita loquitur: *Lectis Platonis pauciſſimis libris ſic exarſi, vt* OMNES *illas vellem* ANCHORAS RVMPERE, *niſi me nonnullorum hominum exiſtimatio commoneret.*

ADAGIVM DCCCXCI.

Alter Apollo.

INſigni ſapientia inſignitus quique oracula promit, dum verba alter Apollo ſolet adagialiter dici; huc aduocari poteſt illud Philippi Abbatis Bonæ-ſpei epiſt. 3. dum ait: *Apud homines magnus* VICE APOLLINIS *iam putatur.*

ADAGIVM DCCCXCII.

Sic debes chordam tendere ne rumpatur.

MEtaphora ab arcu ducta. modum in rebus, laudabilémque diſcretionem tenẽdum ſuadebimus hoc dicto, quod prouerbialem faciem eo faciliùs, aptiúſque induet, quò longiùs trahetur. in corporis afflictatione, carniſque maceratione adhibebitur, adhibebitur in litterarum ſtudiis, & vniuersè in quocunque munere, ac labore, in quo quàm laudabilis mediocritas eſt, tam damnabilis eſt exceſſus. Petrus Bleſenſis ſententiæ huius prouerbialis meminit epiſt. 15. quo tamen aliqui abutebantur, pœnitentiam differentes, carni nimium blandientes, quos non eſſe audiendos ſuadet. *Propitius*, inquit, *vt ſis mihi Domine; nimia carnis afflictio morbos parit*, SIC DEBES CHORDAM TENDERE NE RVMPATVR. *hæc omnia in annos maturitatis differri oportet; nec virtus tua virtus eſt lapidis, nec caro tua ænea eſt.* Serpentini hi ſibili exſibilandi ſont, laudanda in omnibus diſcretio, carnis deliciæ fugiendæ; in probo tamen ſenſu probanda hæc ſententia eſt.

ADAGIVM DCCCXCIII.

Altera Cariathſepher.

CIuitas, in qua litteræ ſuum poſuerint domicilium, altera Cariathſepher, quæ vel nominis interpretatione ciuitas litterarum dicitur, dicetur. Philippus Abbas Bonæ-ſpei Pariſiorum vrbem commendans tamquam bonarum litterarum matrem, inter alia ita ſcribit epiſt. 5. *In qua (vrbe) tanta lectorum diligentia, tanta denique ſcientia ſcripturarum, vt in modum* CARIATHSEPHER, *meritò dici poſſit ciuitas litterarum.* & epiſt. 20. *Habes, quam incolis* CARIATHSEPHER, *ciuitatem, vt legitur, litterarum.* 865.

ADAGIVM DCCCXCIV.

Secundo pede introire.

SEcundo pede intrare, aut aliquò ſe conferre, quid ſit, explicat ſanctus Auguſtinus epiſt. 45. vbi vulgò intentam hanc formulam tradit: *Namphanio quid aliud ſignificat, quàm boni pedis hominem, id eſt, cuius aduentus afferat aliquid felicitatis; ſicut ſolemus dicere* SECVNDO PEDE INTROISSE, *cuius introitum proſperitas aliqua conſecuta eſt;* addit: *Virgilius Herculem veſtrum ad ſacra, quæ illi ab Euandro celebrantur, inuitat hoc modo:*

Et nos & tua dexter adi pede ſacra ſecundo.

SECVNDO PEDE *optat, vt veniat.*

ADAGIVM DCCCXCV.

In modum Sem, & Iaphet nudum Noë cooperire.

QVi aliorum errata, labeculáſque excuſationis velamine contegunt, quíque adeò ab alieni criminis nudatione abſunt, vt operire illud eo, quo poſſunt, modo, ſtudeant hi Sem, & Iaphet imitatores audient; nam cùm Cham verenda patris vidiſſet, & irriſiſſet Sem, & Iaphet paterno pudori conſulentes, & ſuo retro euntes pallium in nudum patrem iniecerunt, quo eius nuditatem velarent, vt habetur Gen. 9. res ad criminum velationem transferri commodè poteſt. Tranſtulit Philippus Abbas Bonæ-ſpei epiſt. 9. ait enim: *Si enim denudati Noë verenda nequaquam nota feci, ſed* IN MODVM SEM, ET IAPHET, EIS PALLIVM SVPERIECI; *quare quæſo mihi maledictio Chanaam irrogatur, cùm Noe benè pro meritis Sem, & Iaphet benedictionis munera largiatur?* 866.

ADAGIVM DCCCXCVI.

Fœneus homo.

QVi nihil ſolidi habet, nihil firmi, qui nullius virtutis eſt, is prouerbiali ſchemate *fœneus* dicetur; Antiochum Aſchilonitam ex vetere Academia fœneum vocat ſanctus Auguſtinus lib. 3. contra Academicos cap. 17. quòd nihil haberet ſolidi; hæc illius verba: *Quibus ventis* FOENEVS *ille Platonicus Antiochus ſatis, vt mihi quidem videtur, diſſipatus, atque diſperſus eſt.*

ADAGIVM DCCCXCVII.

Flos vnus non facit hortum.

867. QVod de terreno horto dicitur, poteſt leui brachio ad non terrenum, & ſpiritualem transferri, idque opportunè cùm ad animę perfectionem vnam virtutem, vniúſque virtutis actum non ſufficere, ſignificare videtur, ſed multas virtutes, & multarum virtutum multos gradus; huc eleganter flexit Gillebertus Abbas ſerm. 37. in Cantica in hæc verba: *Tot horti ſunt, quot virtutum plantationes ſimul collecta; vbi enim tantum* FLOS VNVS EST, QVIS IAT HORTVM ESSE OPINIAT? *ſic nec vna caſtitatis plantatio, nec vna iuſtitia horti poteſt integritatem explere. Nam & Salomon fecit ſibi hortos & pomaria conſeuit, ea cuncti generis arboribus, non arbore conſeuit, ſed arboribus, nec vnius generis, ſed cuncti generis; ſic & ſponſa plures habet hortos, & cuncti generis virtutum copioſè virgultis eſt conſita; & in conſequentibus ſponſa ſponſus applaudit, dicens, quæ habitas in hortis amici auſcultare, fac me audire vocem tuam: iure omnino; quid enim niſi dulcè auſcultare illi qua in hortis moratur, & de hortis loquitur, nec tam in hortis eſt, quàm hortus ipſa eſt variarum virtutum germinibus plena.*

Firmare hoc poſſumus ex Apoſtoli verbis Epheſ. 2.10. *In operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus*; non bene ambulat, qui tantùm in vno opere ambulat, vnam virtutem colit, vnam cæteris neglectis exercet. Pulchrè ad hæc verba ſanctus Chryſoſtomus homil. 4 in hanc Pauli epiſtolam; *Non iubet vt vnum operemur, ſed vt omnia. Quomodo enim nobis ſunt quinque ſenſus, & omnibus ad id quod oportet vtendum eſt; ita etiam omnibus virtutibus: non enim ſufficit vna virtus, vt cum fiducia ſiſtamus ad tribunal Chriſti, ſed multa varia, & omnis generis, atque adeò omni virtute opus eſt.*

Et vt in florem horti, agrique metaphoram ſiſtamus, Iſaac Iacobum commendans dicebat: *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*, Gen. 27. v. 27. ſpiritalem odorem redolebat Iacob, virtutum omnium ſpirabat gratiam, non vnius dumtaxat; filij odorem ſenſit, qui non vnius floris fragrantiam referebat, ſed agri pleni, vt variarum virtutum odorem in illo cum illius patre ſubodoraremur. Audiendus hîc ſanctus Ambroſius, qui lib. 2. de Iacob, & vita beata cap. 1. hæc ad hanc mentem habet: *Ecce odor filij mei tamquam odor agri pleni, erat enim perfectus in omni flore virtutum, & ſacra benedictionis, atque cæleſtis beatitudinis redolebat gratiam. Ipſe eſt enim ager, quem benedixit Dominus, non iſte terrenus, aut horridus ſyluis, aut fragoſus torrentibus, aut paluſtris pigrioribus aquis, aut ieiunus frumenti, aut inutilis vitibus, aut infæcunda glarea ſaxoſus, aut biulcus, & aridus ſiccitate, aut ſanguine madidus, aut ſentibus incultus; ſed ille ager de quo dicit Eccleſia in Canticis; Adiuraui vos filiæ Hieruſalem in virtutibus, & fortitudinibus agri. Hic namque eſt ager de quo & Dominus ait, & ſpecies agri mecum eſt. In hoc agro vua illa reperitur, quæ expreſſa ſanguinem fudit, & mundum diluit. In hoc agro eſt ficus illa ſub qua ſancti requieſcent, ſpiritalis gratiæ ſuauitate recreati. In hoc agro eſt oliua illa fructifera, Dominica fluens pacis vnguentum. In hoc agro florent malogranata, quæ plurimos fructus vno fidei munimine tegunt, & quodam fouēt charitatis amplexu. Hos igitur fructus redolebat Iacob qui Deum per pericula ſequebatur, & tutum ſe vbique eius deductione credebat. Nam licèt dulcis, & ſuauis ſit odor agri, quia eſt odor naturæ; tamen in ſancto Patriarcha virtutum ſpirabat gratia. Quàm continens erat parſimonia, qui cibum ſibi paratum non expetiuit, ſed petenti fratri ſine dilectione conceſſit, à quo primatus benedictionis acce, it? Quàm pius erga parentes, vt præferri germano ſeniori materno affectu mereretur, & paterna benedictionis munere ſacraretur? Quàm religioſus, vt fratrem recuſaret lædere? Quàm verecundus, vt patrem timeret fallere? Quàm honorificus, vt matri quod iubebat, non poſſet negare.* Hucuſque Sanctus hic; quæ de filio ab Iſaac patre dicta, faciet quiſque vt dici verè & de ipſo poſſint; poterunt, ſi virtutes omnes poſſideat, omnes exerceat, omnium à ſe fragrantiam emittat.

ADAG. DCCCXCVIII.

Vulcania arma.

COncinnius euadet hoc prouerbium ſi ad rationes, aliaque ab armis munimina traducatur; vt argumenta, quæ cùm ita facile refelli, ac confutari poſſunt, quæque fortiter ſtringunt, & ita ab omni parte frangi vix queunt, & ita ab omni parte ambiunt, vt fugæ aditus non pateat, Vulcania dicantur; ſanctus Auguſtinus lib. 2. contra Academicos cap. 1. de Academicorum rationibus, quibus errores ſuos tuebantur, loquens, ait: *Eoque fit, vt Academicorum* ARMA, *quando cum his ad manus venitur, nec mediocribus viris, ſed acutis, & bene eruditis, inuicta, & quaſi* VVLCANIA *videantur; a quibus vix ſe eximere quis poſſit.* 868.

ADAGIVM DCCCXCIX.

Lingua Diaboli.

QVi ore nocitura euomit, diſcordias ſeminat, omnes carpit, omnes mordet, & lacerat, linguam in aliorum perniciem armat, & demum loquitur, quæ à Diaboli mente profecta eſſe videntur, & Diaboli conſilia aperit, hic hyperbolica quadam parœmiæ formula lingua Diaboli dici poterit. Talis fuit Iudas Beato Brunoni, tales omnes illi, per quos Diabolus conſilia ſua promit, ac reuelat; ſic ille loquitur ſerm. de Natiuit. Beatæ Mariæ: *Lingua Diaboli Iudas, qui per eum ſummis Sacerdotibus loquutus eſt, dicens; Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? omnes illi ſunt* LINGVA DIABOLI, *per quos ipſe loquitur, & ſua conſilia reuelat*; & vniuerſe omnes illi, quibus vtitur Diabolus vt cæteros fallat, atque decipiat, inque præcipitium trahat.

ADAGIVM DCCCC.

Tuſcum iurgium.

CVm propoſitæ quæſtioni, obiecto dubio non eius ſolutione occurritur quæ quærebatur, ſed alterius quæſtionis obiectione effugium quæritur, non difficultas euacuatur, vſurpari prouerbij voce hæc formula poterit. Dabo hic ſancti Auguſtini verba, quibus iſta loquutio illuſtratur, ſic ille ſcribit lib. 3. contra Academicos cap. 4. *Metuo, ne hæc confuſio cuiquam noſtrûm ſuffugium præbeat. Hoc eſt, inquam,* TVSCVM *illud* IVRGIVM, *quod dici ſolet, cùm quæſtioni non eius ſolutio, ſed alterius obiecti videtur mederi.* 869.

ADAGIVM DCCCCI.

Lapides deflent.

HYperbolica loquutio, quæ in prouerbiorum cenſum vocari facile poteſt; cui tunc erit locus, cùm rei alicuius, aut perſonæ ſtatus miſerandus producitur in medium; ſanctus Baſilius ad Monachum ſcribens, qui à ſublimis vitæ culmine, in quo ſteterat, deſiderat. *Tui gratia doleo: ſol obſcurus fuit cùm delinqueres, & caderes, & virtutes cælorum in perditione tua commota ſunt; & inſenſati* LAPIDES *inſaniam tuam* DEPLERVNT. *O grauem cæcitatem! O immanem crudelitatem! Deum non timuiſti, homines non es reueritus. Quocirca iterum miſer tui gratia doleo; qui omnibus regni Dei vigorem annunciabas, regno Dei excidiſti; qui doctrina timorem omnibus incutiebas, non habuiſti timorem Dei ante oculos tuos, qui vita ſanctimoniam prædicabas, ſceleſtus deprehenderis.* Hæc ille de illo, quæ omnia proferenda quoties ſanctitatis cultor, ac perfectionis profeſſor, ac doctor ab ea ſanctitate excidit, quam antea profitebatur.

ADAGIVM DCCCCII.

Lupus aduersùs agnum culpas facit producere.

870. COngruit in eos, qui nocere aliis volunt, nil læſi ab illis, cauſas tamen aliquas confingunt, quibus ſæuitiam ſuam conantur obtegere, ſed excuſatione omni nihil valitura in innocentes debacchantur; quod ductum ab Æſopica fabella; ſanctus Baſilius ita de ſuis calumniatoribus loquitur epiſt. 80. *Videntur mihi qui odium hoc inexcuſabile contra nos induerunt, haud diſſimile ab eo facere, quod habet Æſopica fabula. Quemadmodum enim illa* LVPVM CVLPAS QVASDAM ADVERSVS AGNVM PRODVCERE FACIT, *quaſi is turpe ſibi ac dedecoroſum fore putet, ſi præter iuſtam rationem interimat agnum, a quo nihil ſit læſus, vt tamen, licèt omnem quæ ex adornata calumnia intenditur, accuſationem agnus placide diluat, nihilo magis lupum ab impetu ſibi temperare, ſed etiam ſi iuſtis rationibus vincatur, dentibus tamen victorẽ peruincere: ita & qui odio noſtri non ſecus atque rei honeſtæ ſtudent, turpe forſan putantes, ſi abſque ratione nos odio perſequi videantur, cauſas odij contra nos, & crimina fingunt. Nihil autem eorum, quæ contra nos ferrentur, conſtanter tuentur: ſed nunc hanc paulo poſt aliam, & rurſus quoque aliam inimicitiæ cauſam aſſignant; atque ita nulla in re malitia illorum ſolidè conſiſtit; ſed mox atque ab hac intentata culpa reſiliunt, alij incumbunt, & rurſus illa neglecta, aliam apprehendunt, & ſi omnia de quibus me accuſant diluero, ab odio tamen haud recedunt.* In pares produci paria poſſunt.

ADAGIVM DCCCCIII.

Nerei pulchritudo.

NErei tam eximia extitit pulchritudine, vt abire in prouerbium potuerit, tunc vſurpandum, cùm ſingularis alicuius pulchritudo efferenda eſt. Philippus Abbas Bonæ-ſpei, epiſt. 4. ita ſcribit. *Nec* NEREI PVLCHRITVDO *ex æquo litterali ſcientia confertur;* & epiſt. 11. affert illud Ouidij 4. de Pont.

Tam mala Therſitem prohibebat fama latere,
Quàm NEREVS PVLCHRA *conſpiciendus erat.*

Addit ſtatim: *cùm autem apud vos non commendet* NEREI *florida* PVLCHRITVDO, *notum quidem efficit Therſitis horrida turpitudo.*

Decor *libidinis imitator* dicitur à Tertulliano lib. de cultu fœminarum cap. 2. *Non de integra,* inquit, *conſcientia venit ſtudium placendi per decorem, quem naturaliter inuitatorem libidinis ſcimus.*

Mollis viſa pulchritudo videatur, gladius eſt; & verus eſt, idem Tertullianus lib. eodem, eodem cap. *Perit ille ſimul in tua forma ſi concupierit, & facta es tu gladius illi.*

ADAGIVM DCCCCIV.

Summo digito mel deguſtare.

QVi leuiter aliquid libat, aut alicuius rei dulcedine perfruitur, is ſummo digito dicetur mel deguſtare; nam quò longiùs res trahetur, eò concinnior euadet ſenſus. S. Baſilius epiſt. 871.
8. ita loquitur: *Quali animi delectatione caruerim, noui & ipſe, etſi* SVMMO DIGITO *dulciſſimum veſtræ Eccleſiæ* MEL DEGVSTAVI; poterit non aliené & ad alia porrigi.

ADAGIVM DCCCCV.

Nemini fac, quod pati non vis.

FActari hoc vulgo ſolitum tamquam prouerbium, docet ſanctus Auguſtinus lib. 2. de Ordine, cap. 8. in hæc verba: *In omni contractu, atque conuerſatione cum hominibus ſatis eſt ſeruare vnum hoc vulgare prouerbium:* NEMINI FACIANT, QVOD PATI NOLVNT. Iuſta ſeruandæ iuſtitiæ regula, & charitatis cuſtodiendæ non facilè aliorum damna procurabit; nec aliorum incurret offenſam, qui alius in alios erit, quam vellet alios eſſe in ſe ipſum.

ADAGIVM DCCCCVI.

Æſopus factus ſum.

NObilis fabularum fabrica Æſopus eſt; à fabularum formatione moribus informandis notiſſimus, ad alios res ſi transferatur, prouerbium prodidit; vt fabulæ cuiuſdam inuentor, aut qui eam recenſet Æſopus audiat; in hunc ſenſum aiebat ſanctus Auguſtinus lib. 2. contra Academicos cap. 3. *Quam totam fabulam, nam ſubitò* ÆSOPVS FACTVS SVM, *licentius tibi carmine ſuauiùs indicabit.*

ADAGIVM DCCCCVII.

Litteras ſicut Vrias ſuæ mortis deferre.

QVicunque ea defert, quibus ſuæ mortis ſententia continetur, is ſicut Vrias litteras ſuæ mortis dicetur afferre. Philippus Abbas Bonæ-ſpei epiſt. 13. aiebat: *Ne* SICVT VRIAS TVLIT LITTERAS, *in quibus neſcientes mors eius habebatur, ſic & ritè improuidus ferat, vnde feriri mereatur.* Ille Vriæ litteras defert, qui litterarum notitiam pollet, ſed & perficere negligit, quæ litteræ ipſæ cultoribus ſuis docent præſtanda.

ADAGIVM DCCCCVIII.

Similes fabris arcæ Noë.

872. PRouerbiali hoc ſchemate percellentur, qui aliis conſulunt, aliorum ſalutem quærunt, ſuam negligunt, & pereunt, curantes ne pereant alij, quod iis accidit, qui arcã ædificarunt, qua alij ſaluarentur, cùm ipſi in diluuio perierint. Aduocari huc poſſunt ſancti Auguſtini verba, qui ſerm. 66. de diuerſis, & 3. de Epiph. ita loquitur: *Quid dicam de infelicitate Iudæorum, qui Chriſtum quærentibus Magis, etiam prophetiam indicem protulerunt, Bethleem ciuitatem deſignauerunt, quam ipſi non inuenerunt?* SIMILES FACTI FABRIS ARCÆ NOE, *aliis vbi euaderent præſtiterunt, & ipſi diluuio perierunt.* Iaci iſtuc idem in Doctores illos poteſt, qui aliis ſalutis viam docendo demonſtrant, quam ipſi calcare nolunt, vitæ ſpiritualis monita aliis tradunt, quæ ipſi in ſe ipſis non probant, dum non amplectuntur.

ADAGIVM DCCCCIX.

Similes lapidibus milliariis.

SEnſu cum ſuperiori prouerbio hoc prouerbium cohæret, in eos hoc etiam quadrat, qui rectam ſalutis viam verbis aliis oſtendunt, quam ipſi neſcire videntur, dum non ineunt, vrgent ad iter alios, nec ipſi loco mouentur. Lapides milliarij viatoribus oſtendunt viam, & immobiles ipſi remanent, quibus concionatores illi pares, qui vtilia, & ſalutaria aliis proferunt, Dei viam fidelibus indicant, & veluti digito commonſtrant; pedem tamen ipſi non mouent, vt per illam deambulent. Pariat illis lapidibus Hebræos idem ſanctus Pater ſermone proximè producto, ait enim: *Iudæi* SIMILES *facti ſunt* LAPIDIBVS MILLIARIIS, *viam oſtenderunt, nec ambulare potuerunt, quia ſtolidi in via remanſerunt. Quæſitum eſt ab eis, vbi Chriſtus naſceretur; reſponderunt in Bethlehem Iuda, ſic enim ſcriptum eſt: Et tu Bethlehem terra Iuda non minima es in ducibus Iuda; ex te prodibit Rex, qui recturus eſt populum meum Iſrael. Audierunt, & abierunt inquiſitores, dixerunt, & manſerunt Doctores, & contrariis affectibus ſeparati illi facti ſunt adoratores, illi perſecutores;* iſtuc idem habet idem ſanctus Pater ſerm. 34. de Temp. vbi hac lapidum ſimilitudine eoſdem Iudæos premit in hæc verba: *Quærendo Magi ciuitatem, in qua natus eſt Rex Iudæorum, neceſſe habuerunt percunctari Principes Iudæorum: vt illi de ſancta Scriptura, quam in ore, non in corde geſtabant, infideles fidelibus de gratia Dei reſponderunt, mendaces à ſe, veraces contra ſe. Quantum enim erat, vt illi quærentibus Chriſtum comites fierent, cùm ab eis audiſſent quòd viſa ſtella eius venerint, eum adorare cupientes; ipſi eos ad Bethlehem Iuda, quam de libris diuinis indicauerant, ducerent, pariter viderent; pariter intelligerent, pariter adorarent? Nunc verò aliis demonſtrant vitæ fonte, ipſi ſunt mortui ſiccitate: factique ſunt eis tamquam* LAPIDES A MILLIARIO, *qui viatoribus ambulantibus aliquid oſtenderunt, ſed ipſi ſtolidi, atque immobiles remanſerunt.* Quibus verbis premi & omnium illorum oſcitantia poteſt, qui vtilia, & ſalutaria alios edocent, ad quæ ipſi admouere manus negligunt; crucibus, quæ in viarum compitis viam tranſeuntibus monſtrant, tales pariat Petrus Bleſenſis ſerm. 12. in Quadrag. *Sunt,* inquit, *qui Scripturam contemnunt: hic timeo, parti noſtræ hi ſunt clerici Eccleſiarum. Nos ſanè ſacram Scripturam legimus, exponimus, approbamus, quia veſtit, & paſcit nos, ſed nihil eorum, quæ iubet, aut parat, opere adimplemus,* SIMILES CRVCIBVS, QVÆ *in compitis viarum cunctis* VIAM OSTENDVNT. Ita cæteris oſtendenda via eſt, vt per eam etiam ambulemus; nectenda vita doctrinæ eſt. Magni hæc momenti res eſt, vt ab re non ſit futurum, ſi vitam verbis nectendam eſſe fuſiùs demonſtremus, doctrinam moribus animandam; licèt enim etiam alibi verſauerim hoc argumentum, hic tamen ad eandem illud incudem reuocare alienum non erit, nec importunum; cùm vbi morbus viget, adhiberi medicina poſſit.

EXCVRSVS CXLVII.

Vitæ & doctrinæ cohęrentia; morum, & ſermonum.

Auditorum animos acuit *dicentis vita.*
Vitæ, *&* ſermonis *nexus.*
Poſt certamina, *&* victorias *ad prædicationem eundum.*
Virtutum montem *conſcendãt prædicaturus.*
Abſonum eſt aliis veritatis lumen *aperire, qui in tenebris eſt.*
Loquuntur ad cor *qui operibus alios erudit.*
Se ad iudicium ſtringit, *qui bona loquitur, nec facit.*
Doctor malè viuens, *& benè docens Deum inſtruit quomodo debeat eum condemnare.*
Condemnationi obnoxius, *& ludibrio, qui quæ docet non facit.*
Myſteria ſua *Deus plerunque à nobis ſubducit, ne nos grauiùs puniat.*
Aliorũ Doctor ſuę carnis *petulantiã coërceat.*
Bona ſcientia, *quæ vitæ bonæ iungitur.*
Dei liber intus, *&* foris *legendus, vt ſtudio opus addatur & exercitatio.*
Dei verba cuſtodit, *viam ſuam corrigit, emendat vitam.*
Exemplo doctrina animanda, vt in verbo laboret, *qui alios erudit.*
Doctores Eccleſiæ muri *vita, & doctrina.*
Sagitta pennis *virtutum alata concionator.*
Pennati *auditores ad virtutis ſermonem accurrunt.*
Prædicatores collo *comparat, quod virtutum torques ambit.*
Doctores luminaria *in ſigna virtutum mundo data.*
In bono præire *aliis debet, qui alios ad bonum vocat.*
Eloquens imperitia, *& grata balbuties fit ſi opera præmittantur.*
Etiam per malos *bona Dei dona ad nos tranſeunt.*

MVta, & elinguis eloquentia omnis, licèt ad miraculum alioquin magna cenſeri poteſt, 873. *Auditorum animos acuit dicentis vita.* quæ ſola eſt, quæ vitæ ſanctimonia, ac morum probitate eſt deſtituta. Loquendum Doctori eſt, vt

cæteros

cæteros erudiat, ſed non loquendum tantùm, nudus ſermo minus languet, ſi vitæ puritate careat, abſit à probi Doctoris nota, qui verbis nudis inſtruit, non ſermonibus. Loquentes Doctores, & non facientes damnat ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 208. dum ait: *Neque docentium oratio perinde animos acuere ſolet, vt vita & mores. At iſti, non ſecus ac ſi ipſis loquendi dumtaxat munus commiſſum fuiſſet, ab actione abſtinent.* in eandem ſententiam hæc quoque habet idem ſanctus Pater eodem libro epiſt. 275. *Vita ſine ſermone magis prodeſſe ſolet, quam ſermo ſine vita. Nam illa etiam tacens prodeſt: hic autem etiam clamat: molestiam affert. At ſi & ſermo & vita in vnum occurrant, omnis Philoſophia ſimulachrum efficiunt.*

S. Iſid. Peluſ.

Vita & ſermonis nexus.

Idem.

Hunc nexum vitæ, & ſermonis commendauit Chriſtus cùm poſt certamina, poſt deuictum Satanam, initium prædicationi ſuæ dedit, vt idem præſtarent, qui idem munus eſſent poſtea obituri, quod ſic expendebat auctor ſub nomine Chryſoſt. homil. 6. in Matthæum, dum ait: *Ex tunc cœpit Ieſus prædicare, ex quo tentatus eſt. Famem autem vicit in deſerto, auaritiam ſpreuit in monte, vanam gloriam repercuſſit ſuper templum, vt nobis oſtendat, quia qui ventri ſuo contradicere poteſt, qui ſæculi huius bona contemnit, qui vanam gloriam non deſiderat, ille debet Chriſti Vicarius factus iuſtitiam Chriſti prædicare.*

Poſt certamina & victoriam ad prædicationem eũdum.

S. Chryſ.

Eiuſdem Chriſti aſcenſum in montem, dum eſſet ſermonem ad turbas habiturus, eodem flectebat ſanctus Bernardus ſerm. 1. in feſto omnium Sanctorum: *Quid eſt, quod priuſquam docere inciperet, aſcendit in montem, niſi quòd in hoc ipſo docuit neceſſe habere prædicatores verbi Dei, deſideriis animi, & conuerſione ſancta ad ſublimia tendere, & virtutum conſcendere montem.* Abit ab hoc exemplo, qui alios ad montem vocat, ad vitæ perfectæ culmen auditores vrget, cùm interim ipſe in imis vitæ ſordibus iaceat.

Virtutum montem conſcendat prædicaturus.

S. Bern.

874. Abſonum eſt quempiam aliis veritatis lumen aperire, ſi ipſe interim tenebris obſideatur; qood ſibi ne accideret, rogabat Beatus Laurentius Iuſtinianus in prooem. lib. de caſto connub. ſic enim ibi loquitur: *O melliflue amor! ò Dei ineffabilis ſapientia! oro te, per te vt prius erudiar experientia, quam proferam lingua: prius cordis palato deguſtem, quàm voce pronunciem: ne æs efficiar ſonans, aut cymbalum tinniens. incongruum quippè eſt, vt in tenebris poſitus aliis veritatis aperiam lumen, atque æterna vita demonſtrato verbi fonte, ipſe ariditate deficiam.* O eadem mens, eadem verba à quocunque Doctore eliceret!

Abſonum eſt aliis veritatis lumen aperire, qui in tenebris eſt.

B. Laur. Iuſt.

Qui bonis operibus vacant, cæteros erudiunt, etiamſi taceant; nimirum hi ad cor loquuntur, mira dulcedine auditorum afficiunt mentes, cùm illi qui verbis nudis obſtrepunt, modeſtiam non ſæpè ingenerent; huc flectit illa verba ſanctus Iſidorus Peluſiota, quæ extant apud Euangelicum Prophetam cap. 40. 2. *Loquimini ad cor Ieruſalem*; ſed præſtat hîc ſancti huius Patris verba ſiſtere, qui lib. 2. epiſt. 1. ita ſcribit: *Qui operibus emicant, etiam ſi ſilentium colant, ſpectatorum tamen animos erudiunt. Atque illud eſt, quod ex me intelligere quæſiuiſti, Sacerdotes loquimini ad cor Hieruſalem. Multi enim ſunt qui loquendo moleſtiam exhibeant; pauci autem qui operibus doceant.* Ad aures mihi loquuntur, ad cor auditorum pauci.

Loquuntur ad cor qui operibus alios erudit.

S. Iſid. Peluſ.

Iſa. 40. 2.

Quid refert multa, eaque vtilia aliquem ſcire, ſi cognita opere complere negligit? nihil refert, ſed obeſt plurimum, cùm ſe ad iudicium arctiùs liget, ipſe ſuis tenetur verbis, ſuis ſermonibus damnatur; hinc illud ſancti Gregorij lib. 1. moral. cap. 15. *Nulla eſt ſcientia, ſi vtilitatem pietatis non habet, quia dum bona cognita exequi negligit, ſeſe ad iudicium arctius ſtringit.*

Se ad iudiciũ ſtringit, qui bona loquitur, nec facit.

S. Greg.

875. Qui docent verbis, ſed verbis tantùm, nec benè loquuntur, nec benè agunt, etiam Deum ipſum inſtruere videntur quomodo eos condemnet. Auctor ſub nomine Chryſoſt. homil. 43. in Matthæum ita ſcribit ad hanc mentem. *Benè viuendo, & benè docendo populum inſtruis, quomodo debeat viuere; benè autem docendo, & malè viuendo Deum inſtruis, quomodo te debeat condemnare.* Ipſe ſeſe damnat, qui benè docet, & malè agit; ſanctus Iſidorus Peluſiota & condemnationi obnoxium huiuſmodi eſſe ait, & ludibrio; ſic ille ſentit lib. 3. epiſt. 120. *Docere, ac non facere etſi folia habet, fructu tamen caret, nec riſus, nec ludibrij, & condemnationis expers eſt.* In eandem ferè ſententiam ſanctus Gregorius lib. 15. moral. cap. 7. *Qui mandata illius memoria retinet, ſed nequaquam facit, hic in doctrina verbis ſententias, quibus damnatur, tenet.*

Doctor malè viuens, & benè docẽs Deũ inſtruit quomodo debeat eum condemnare.

Condẽnationi obnoxius & ludibrio qui quæ docet non facit

S. Iſid. Peluſ.

S. Greg.

Ex hoc fit, vt plerunque Deus myſteria ſua à multorum notitia ſubducat, multa multis occultat, ne ſi proderet, & manifeſtaret, condemnandi eos, puniendique occaſionem repetiret, dum ſcilicet eas opere non præſtant, quæ auribus excèpere, & mente; huc ſpectabat Chriſtus cùm gratias Patri ſuo ageret, quòd pleraque à prudẽtibus, ſapientibuſque huius ſæculi Pater abſconderet, Matth. 11. 25. *Confiteor tibi Pater Domine cæli, & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus*; nimirum gratiæ Deo agendæ erant, tanquam ob ſingulare beneficium, quòd ſapientiæ arcana à mundi huius ſapientibus ſubtraxerit, ne grauiùs inde punirentur, dum ea, quæ reuelata ſunt, opere complere contemnunt. Pulchrè Theophylactus hic: *Deus propter magnam miſericordiam ſuam non reuelat aliquibus plura myſteria vt non magis puniantur, vtpote aſpernantes ea quæ didicerunt*; itaque denegantur ſapientiæ dona ne in ſuppliciorum materiam conuertantur, dum contemnuntur.

Myſteria ſua Deus plerunque à nobis ſubducit ne nos grauiùs puniat.

Matt. 11. 25.

Theoph.

Dei verba qui aliis edifferit carnis petulantiam calcet, carni minimè blandiatur; hoc eſt enim prædicare ſuper tecta, quod aure excipitur; *Matth.* 10. huc flexit ſanctus Auguſtinus, lib. quæſt. in Matth. 9. 2. *Et quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta, ideſt, quod in ſecreto auditis, calcato carnis domicilio prædicate.*

Aliorum Doctor ſua carnis petulantiam coerceat.

Matth. 10.

S. Aug.

876. Proba ſcientia eſt, ſi probæ vitæ iungatur, improba, ſi improbæ. Holchotæ ita de Mercurio, qui eloquentiæ Deus à Gentilibus habebatur, in m. ſ. cod. philoſophatur cap. 26. *Mercurius qui dicitur Deus eloquentiæ, dicitur hermaphrodita, & hoc quia Mercurius planeta quando coniungitur planetis beneuolentia eſt beneuolus, quando cum malis eſt, maleuolus*; ita eſt, *ad litteram de gratia ſermonis, & eloquentia ſi ſocietur bona vita eſt bona, ſi mala quaſi plena malitia, & dolor.* Tanti refert quo mentis ſinu ſcientia excipiatur.

Bona ſcientia quæ vitæ bonæ iungitur.

Holchotæ.

Sacræ Scripturæ verba non rectè verſat, nec profert, qui profert tantùm, nec exercet; Scriptura ſacra liber eſt ſcriptus intus, & foris, *Ezech.* 2. 9. & *Apoc.* 5. 1. intus igitur, & foris legendus eſt; intus legitur dum nudæ incumbitur notitiæ, foris ſi notitiæ addatur exercitium. Implantanda hîc ſunt Abſalonis Abbatis verba, qui ſerm. 32. qui eſt de Purif. B. Virg. ita ſentit: *Via lucida gradiuntur ſacra Scriptura inueſtigatores legentes librum Dei legis intus, & foris; intus per cognitionem veritatis, foris per exercitium boni operis; intus in hoc libro ſcripta ſunt multiplicia illa verba legis, & Prophetarum,*

Dei liber intus & foris legendus vt ſtudio eius addatur exercitatio.

Ezech. 2. 9.

Apoc. 5. 1.

Abſal. Abb.

mandata euangelica dicta ſanctorum Patrum, quæ omnia via ſunt eundi ad Dominum. Foris in hoc libro ſcripta ſunt, in vita Sanctorum bona opera; videl. agonia Martyrum, conſtatia confeſſorum, omnium iuſtorum pia conuerſatio, quibus venitur ad cælum Dei altiſſimi. Qui per viam lucidam rectè vult incedere, legat librum Dei legis, intus per ſcientiam, foris per experientiam, vt probet, quid ſapiat maceratio corporis, pallor vigiliarum, patientia tribulationum, ſiccitas ieiuniorum, quorſum tendant pœnitentium, lachrymantiumque ſuſpiria, aſperitas diſciplinæ: diſcant cum ſancto Dauid inuiti habitu ſaltare ante arcam fœderis, & cum Paulo Apoſtolo non ſolum abundare, ſed etiam penuriam pati. Qui enim legunt librum legis Dei intus, & non foris, hoc eſt, qui dicunt, & non faciunt, magis incubatores ſacræ Scripturæ, quam inueſtigatores debent appellari.

Dei verba cuſtodit qui viam ſuam corrigit, emendat vitam. Pſal. 118. 9. S. Aug.

Nolebat nos incubatores eſſe Propheta regius, ſed inueſtigatores, volebat nos Dei verba vita cuſtodire, non nuda memoria, cùm diceret; *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam, in cuſtodiendo ſermones tuos*, Pſalm. 118. 9. Quid ſit Dei ſermones cuſtodire, ad noſtram mentem ſcite explicat ſanctus Auguſtinus hic, dum ait: *Hoc loco cuſtoditio verborum Dei intelligenda eſt operatio præceptorum. Fruſtrà enim cuſtodiuntur memoria, ſi non cuſtodiantur & vita. Nam quidam verba Dei tenendo agunt ne obliuiſcantur, nec agunt viuendo vt corrigantur. Non autem ait iſte, in quo exercet iunior memoriam ſuam, ſed in quo corrigit viam ſuam, atque ad hoc reſpondet, in cuſtodiendo verba tua.* Non bene Dei verba cuſtodit, qui ſola memoria cuſtodit, ſola lingua, non vita, non moribus, non operibus.

877. *Exemplo doctrinam animat verus Doctor.* 1. Tim. 5. Primaſius.

Verus Doctoris character, ſi exemplo doctrinam ſuam animat, ſi priùs non laboret, quod ſuadere auditoribus ſuis ſtudet; Pauli verba ſunt 1. Timoth. 5. *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo, & docent in doctrina.* Primaſius hic expendens hanc phraſim, ait: *Non dixit, maximè qui habet verbum, ſed qui laborant.*

Doctores Eccleſiæ muri vita, & doctrina. Procop.

Eccleſiæ muri, portæque Doctores in ſacris litteris dicuntur, non ſolius doctrinæ titulo, ſed & vitæ. Bellè Procopius in cap. 60. Iſaiæ: *Sunt etiam, qui murorum, portarúmque nominibus Doctores ſignificari putent; quorum vita & doctrina tamquam muro, cingitur Eccleſia; in quam etiam accedentes introducunt. Sculpturam deinde dixiſſe, quòd eorum valde ſit illuſtris, & ad veritatis defenſionem elaborata oratio.*

Sagitta pennis virtutum alata concionator. Vgo Car.

Sagittæ concionator comparatur, virtutum enim pennis ferri debet, vt auditorum corda altè feriat. Scitè Vgo Carenſis in Pſalm. 17. *Prædicator dicitur ſagitta, quia pennata eſt, ſic ea ipſa pennis virtutum.* Pennati Doctores ſint, pennatos auditores habebunt. pennati ad illos current, veloces ad illos aduolabunt; de ſuis auditoribus aiebat ſanctus Chryſoſtomus homil. 9. de pœnitentia: *Sic mihi neceſſarij eſtis, ſed in primis, qui ad virtutis ſermonem pennati aduenistis*; pennati & ad virtutem erunt, ſi pennatum Doctorem nacti fuerint.

Pennati auditores ad virtutis ſermonē accurrunt. S. Chryſ.

Prædicatores collo comparari, quod virtutum torques ambit. Cant. 7. Prou. 1. B. Rab. Maũ.

Collo Doctores in ſacris litteris patiantur, quia ad alios vitæ cibum tranſmittit; ſed huic collo virtutum omnium torques neceſſaria ambiti virtutum pulchritudine debet, qui ad virtutum exercitium vocant: collum iſtuc turris eburneæ in amoris Cantico componitur, vt putris, & ab omni ſorde mundus ſit, quod alios edocet. Scitè B. Rabanus Maurus in allegoriis nuper editis: C O L L V M *eſt ordo Prædicatorum, vt in Cantico: collum tuum ſicut turris eburnea, id eſt, Prædicatores, qui cibum vitæ aliis tranſfundunt, in ſe decori & caſti ſunt. Collum ſermo prædicationis, vt in parabolis: vt addatur torques collo tuo, id eſt, vt ſermo prædicationis in deficienti virtutum connexione confirmetur.*

Doctores luminaria in ſigna virtutum mundo data. Gen. 1. Gloſſ Interl.

Virtutum exemplar oſtendere non ſolùm ſacri verbi tractatores debent, ſed etiam eſſe; de luminaribus, quæ in prima mundi molitione condita ſunt, ait Moyſes Gen. 1. *Fiant luminaria*, addit Gloſſa Interlinearis, *Doctores*; ad quid? vt ſint in ſigna; eadem Interl. *virtutum*, exemplo eo allicientes auditores ſuos, quò vocant verbis.

In bono præire aliis debet qui alios ad bonum vocat. S. Petr. Dam.

In bono præire aliis debet, qui alios ad bonum inhortatur, vt illud opere compleat, quod ore loquitur, ne manus linguam accuſet, lingua manui aduerſetur, & operi ſermo; huc ſpectabat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 13. cap. 15. in hæc verba, *Commendat inedia ieiunia prædicantem, nec loquentis ſententias comedentis fauces impugnet. Meliùs nempè ſobrietatem docet manus cum ad os ſub moderamine ducitur, quam ſi neſcientis lingua loquatur. Porro viuida ſatis, & efficax in diſcipulorum mentibus prædicatio eſt, aliis os ad menſas impellere, impellentem verò in rigore ieiunij permanere; ſic intenta delinquentibus ſeruiam, vt in te motum iracundiæ ſub rigida cohibeas diſciplina.* Idem habet idem auctor opuſc. 15. cap. 28. *Viuida*, inquit, *& efficax in diſcipulorum cordibus prædicatio eſt, aliis alimenta prouidere, prouidentem verò in ieiunij rigore perſiſtere. Optimè vigilias prædicat, qui poſt longum pſalmodiæ decurſum, ſignum excitandis fratribus pulſat: eloquentiſſimè dum tacemus, ſilentium commendamus: fructuoſe de extremitate veſtium diſputat, qui ſe pannorum conſciſſione deformat. Indumentorum verò iuxta diuitem nitore conſpicuus, fruſtra cum Ioanne pilos prædicat camelorum.* & ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 213. in eandem ſententiam: *Non verbis, bone vir, ineſcandi auditores, ſed re ipſa, & exemplis, qui nos cernunt trahendi. Mores enim perſuadentibus venerandi ſunt, non oratio. Illi enim ſpectantibus flectunt, hæc verò auditores fatigat.* Quod corpus ſine anima eſt, hoc eſt, nudus ſermo operis exemplo deſtitutus; cadaueroſa oratio eſt illa, quam loquentis vita, moreſque non animant.

878. *Eloquens imperitia, & grata balbuties fit ſi opera præmittantur.* Exod. 14. Abul.

Explicari non poteſt, quantas ſermoni vires addat loquentis vita; balbutia, & tertiata, vt ita dicam, proferat verba, qui loquitur, ſi opera prædicationi præmittat, eius balbuties quacunque eloquentia magis placet; Moyſis exemplo hoc firmandum: Exod. 14. v. 1. *Loquutus eſt Dominus ad Moyſem, dicens, Loquere filiis Iſraël*; vir ipſemet videtur loqui, cùm antea per Aaronem loqueretur; erat enim balbutiens, & loqui ſe neſcire fatebatur, fatebatur ſe ineloquẽtem, vt ei Aaronem dederit, quo tamquam ore vteretur; nunc nulla balbutiei ratione habita ſermonem ad populum habere videtur; cur ita? an quia tot operum prodigia præmiſerat, tot ſigna fuerat operatus, quibus balbutiei defectui ſuppleuerat, vt loquens eius haud contemneretur, quod factum in tot ſigna non feciſſet. Propter ſigna, & opera facta, ait hic Abulenſis; *quamuncunque balbutiens audiretur, non ergo oportebat, quod alius pro eo loqueretur*; ſatis eloquens ineloquentia omnis eſt, ſi operum, ſignorumque clamor exaudiatur; muta fere, & eloquens eloquentia omnis eſt, ſignis, & operibus dicentis deſtituta.

Etiam per malos bona Dei dona ad nos tranſeunt.

Denique excurſum iſtum hoc monito obſignabo; excipienda ſcilicet obuio ſinu bona docentis verba, etiam ſi bonus ille non ſit qui illa profert, leuitérque ac velociter per illam viam ambulandum, quã ille oſtendit, qui mouere pedem negligit, cõtentus aliis ſignificaſſe rectè hoc Chriſtus docere voluit, cùm Iudam in Apoſtolorum cenſum admiſit;

S.Aug. admiſit;rem ita expendebat S.Auguſtinus enarrat. in Pſalm.10. *Eundem, inquit, traditorem ſuum quem Diabolum nominauit, cum cæteris diſcipulis ad Regnum cælorum prædicandum miſit, vt demonſtraret dona Dei peruenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiamſi talis ſit, per quem accipiunt, qualis Iudas fuit.* Pendendum quid quis accipiat, non per quem.

EXCVRSVS CXLVIII.

Scientiæ lumen qui aliis impertit, in tenebris ipſe non viuat.

Sapientia lex *quædam eſt.*
Doctrinæ, *&* lucis *nexus.*
Dei ſermo quàm lucidus, *&* radians.
Sacrarum Scripturarum radij *quàm nobis neceſſary.*
Illuminare *pro docere.*
Qui alienis tenebris *medetur, ipſe* cæcitate *non corripiatur.*
Docta vita illuminare *alios debet.*
In doctrinæ lumine *ambulandum eſt.*
Lumen *doctrinæ in tenebras ſibi vertit, qui ad illud vitæ ſuccurſum non dirigit.*
Doctrina lucerna *ſine proba vitæ oleo extinguitur.*
Iuſtitia fructus ſcientiæ lumine *præmittendus.*
Iuſtitia germen, ante ſcientiæ lumen.
Cognitionis, *&* operis *nexus.*
Scientia *ſine* ſanctitate *vitiorum vermibus ſcatet.*
Dictorum auctoritas à docentis vita.
Diuinæ doctrinæ *genus quæ docentis exemplo* animatur.
Sermo virtute, & auctoritate ferè deſtituitur, qui docentis exemplo *non fulcitur.*
Signorum editione *auctoritatem mandatis ſuis Chriſtus præſtruxit.*
Perſtricti qui benè *docent, &* malè *viuunt.*
Vera ſcientia in diuinorum mandatorum *perfectione ſita eſt.*

879. *Sapientia lux quædam eſt.* S.Ephræm. LVx doctrina eſt, mentem quippe illuſtrat, quam peruadit; ſanctus Ephræm in carcere Syriaco in laudem ſapientiæ ita canit.

Secunda quadam LVX *eſt ſapientia, oculóſque pellucidos continet.*

Vet.dict. & vetus illud, licèt ab externa ſchola,

Vt ſol eſt oculorum cordis, ſic lumen ſapientia eſt.

S.Bern. Accurrit ſanctus Bernardus opuſc. de charit. c.21. *Scientia* LVMEN *erumpat, lumen ſcientiæ velut Solis ſplendor effulgeat.*

Doctrina, & lucis nexus. Iſa.24.15. Doctrinam cum luce cohærere probatur etiam ex illo Iſaiæ. nam quod vulgatus his verbis reddidit, cap.14.15. *Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum.* Chald. Chaldæus vertit: *Cùm venerit lumen iuſtis, glorificabunt coram Domino*; ac ſi idem eſſet lumen Iſa.2.5. & doctrina; & Iſaiæ 2.5. *Domus Iacob venite, & ambulemus in lumine Domini*, idem Chaldæus paraphraſtes, *Venite, & ambulemus in doctrina legis Domini.* *Dei ſermo, quàm lucidus, & radians.* Philo. Philo lib.1. Allegor. *Quid fulgidius Dei ſermone, aut radiantius, cuius participatione, & alia res caliginem, ac tenebras excutiunt, quæ appetunt lucem animarum.* Ille de verbis atticis dixit: *Sicut radiorum fulgores, ita attica verba in oratione relucent*; ita Philoſtratus lib.1. de vitis Philoſophi iuſtiùs id veriúſque de diuinis dicatur.

Sacrarũ Scripturarum radÿ, quàm nobis neceſſary. S.Chryſoſt. Diuinarum Scripturarum radios neceſſarios nobis eſſe, ſic explicabat ſanctus Chryſoſtomus Procem. in epiſt. ad Roman. *Quemadmodum qui luminis huius vſura ſunt priuati, nequaquam recta ingredi poſſunt: ita qui ad diuinarum Scripturarum radios oculos non intendunt, neceſſario in multa frequentes errata incurrunt, perinde ac ſi in tenebris periculoſiſſimis ambularent.*

Illuminare, pro docere. Cùm lumen de doctrina dicatur, hinc fit vt illuminare alios, ſit alios docere, quia nimirum doctrinæ lumen aliis impertit, qui docet. Pſal.26.14. Pſ.26 14. *Legem pone mihi Domine in via tua.* Theodotiõ. Theodotion vertit φώτισον ILLVMINA, quod idem eſt ac docere; vt notabat hîc noſter Agellius, qui ab hac Agell. notione, & aliud Pauli locum explicabat; ſed præſtat hîc eius verba ſiſtere, ſic ille ſcribit ad hæc huius Pſalmi verba: *Legem pone, doce me, inclina, & monſtra mihi viam tuam. Aquila, & Theodotion verterunt φώτισον* ILLVMINA, *quod in idem recidit. In hanc ſignificationem vſus eſt hoc verbo Apoſtolus ad Ephesios cap.3. Mihi data eſt gratia hæc, illuminare* Epheſ. 3. *omnes, quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculis in Deo,* ILLVMINARE *dixit, pro eo quod eſt; docere.*

880. *Qui alienis tenebris medetur, ipſe cæcitate non corripiatur.* S.Hilar. Tantùm qui alienis tenebris medetur, ipſe in tenebris eſſe non debet, nec qui alios arguendo ad lucem vocat, alta cæcitate obſideri, opportune ſanctus Hilarius in Matth. can. *Fit ſæpe vt aſſumamus nobis arguendo aliquos auctoritatem, ſine vllo proprio emendationis exemplo; & medendæ cæcitatis alienæ iactantiam præferamus, ipſi in tenebris corrupti luminis conſtituti: cùm difficile quemquam ſit præſtare quod exigat, & optimum ſit exemplo potius quam dictis docere.*

Doctor vita illuminare alios debet. S.Greg Nyſſ. Doctor non verbis tantùm illuminare alios debet, ſed & vita. S.Gregorius Nyſſenus in vita ſancti Gregorij Thaumaturgi, ſic illum efferebat: *Clarum eſt, quod flammæ inſtar, vita eius rectè, & ex virtute geſta, animos noſtros per commemorationem effulgens, viam ad id quod bonum, & honeſtum eſt, tam enarranti, quam auſcultantibus aperiet.*

In doctrina lumine ambulandũ eſt. Iſa.2.5. Non ſatis eſt Dei lumen ſpectare, ambulandum per illud eſt; ſignatè aiebat Euangelicus Propheta ſuperiùs aduocatus, cap.2.v.5. *Venite & ambulemus in lumine Domini*; conſultò *ambulemus* dixit, ne qui ſacras litteras verſat in illis ſiſtat, & præter nudam notitiam nihil aliud requirat. Scitè Oleaſt. Oleaſter hic: *Senſus eſt: Venite, ambulemus* IN LVMINE *Domini, in doctrina, ac lege Dei, iuxta illud Pſalmi, Lucerna pedibus meis verbum tuum; ac ſi dicat: Venite ſequamur quod nobis Dominus dixerit, aut quod vos docuerit*; quod ſibi quoque dictum putare Doctor debet.

881. *Lumen doctrinæ in tenebras ſibi vertit, qui ad illud vitæ ſuccurſum non dirigit.* Procop. Lumen Dei verba, Dei præcepta ſunt, hanc lucem in tenebras ſibi vertit, qui ad illum vitæ ſuæ curſum non dirigit. Pulchre Procopius in Iſaiam cap.5. *Verùm quia præceptum Domini lucidum, illuminare oculos dicitur, qui non ad illius normam vitæ ſuæ curſum dirigit, ſed lutoſis voluptatum illecebris perfunditur; lucem ille voluptates, & Domini præceptum tenebras eſſe arbitratur.*

Doctrina lucerna ſine proba vita oleo extinguitur. Vgo Car. Lucerna doctrina eſt, quæ ſi oleo ſit deſtituta, emoritur. Bene Vgo Carenſis in cap.5. Matth. *Doctrina ſine vita, lucerna eſt ſine oleo; vua detumeſcens in acino.*

Iuſtitia fructus ſcientiæ lumine præmittendus. Oſe.10.12. Morum ſanctitatem lumini ſcientiæ permittendam eſſe innuebat & Oſeas Propheta, apud quem cap.10.v.12. hæc habentur: *Seminate vobis*

in iuſtitia,& rutite in ore miſericordia, innocate vobis nouale. Paulò aliter hæc efferunt L X X. *Seminate vobis in iuſtitia,vindemiate in fructum vitæ,illuminate vobis lumen ſcientiæ*; rectus ordo, nec inuertendus, vt à iuſtitiæ ratione eatur ad ſcientiæ lumen, & cognitionis fructus prius recipiantur, vindemientur, quam doctrinæ lumen quæratur. Opportune hunc ordinem, hæc verba expendebat ſanctus Ambroſius in Pſal. 118. oct. 1. ait enim: *Ait Scriptura, ſeminate vobis ad iuſtitiam, vindemiate ad fructum vitæ, illuminate vobis lumen cognitionis. Non prius illuminate, quàm ſeminate, nec ſolùm ſeminate prius ad iuſtitiam, ſed etiā vindemiate, inquit, ad fructum vitæ, & ſic illuminate lumen cognitionis, vt perfectio non ſolùm conſitus, ſed etiam receptis fructibus ap-*

LXX.
S. Ambr.

882. *probetur.* Hinc eundem ordinem & obſeruabat, & commēdabat etiam S. Bernardus epiſt. 108. vbi ait, *Seminate, inquit, vobis ad iuſtitiam, metite ſpem vitæ: illuminate vobis lumen ſcientiæ. Vides quia non rectè proditur ad lumen ſcientiæ, niſi iuſtitia germen præcedat ad animam, ex quo formetur granum vitæ, & non palea gloriæ. Quid ergo? Nondum tibi ad iuſtitiam ſeminaſti, nondum ſpei manipulos meſſuiſti, & veram te praſumis ſectari ſcientiam?*

Iuſtitia germen ante ſcientiæ lumen.
S. Bern.

De cognitionis, & operis nexu ita ſenſit Clemens Alex. lib. 3. ſtromatum *Vitæ inſtitutio apertè eos arguit, qui mandata nouere, qualis enim ſermo, talis eſt vita. Arbor autem cognoſcitur ex fructibus, non ex floribus, & folijs, ac ramis. Cognitio ergo eſt ex fructu, & vitæ inſtitutione, non ex verbo, & flore.*

Cognitionis, & operis nexus.
Clem. Alex.

Rite de ſcientia, probitate vidua, ſentiebat Philippus Abbas Bonæ-ſpei epiſt. 18. dum ait, *Scientia ſine ſanctitudine vitiorum ſcatet vermibus, & ſordeſcit.*

Scientia ſine ſanctitate vitiorum vermibus ſcatet.
Philip. Abb.

Det ſuis Doctor dictis auctoritatem, opere compleat quæ docet, ducem ſe auditoribus ſuis præbeat, & veri Doctoris ſuſtineat partes. *Magiſterium*, ait ſanctus Petrus Chryſologus ſer. 167. *Stat de ſcientia, ſed magiſterij authoritas ſtat de vita; docenda faciens obedientem perficis auditorem, docere factis eſt ſola norma doctrinæ; doctrina in dictis ſcientia eſt, in factis virtus, ſcientia ergo illa vera eſt, quæ fuerit mixta virtute. Illa illa diuina eſt, non humana, Euangeliſta probante cum dixit: Quæ cœpit Ieſus facere, & docere*; quæ non in nudis verbis ſita eſt, ſed docentis exemplo fulcitur diuinum quidpiam ſapere videtur.

Dictis ſuā auctoritas à docentis vita.
S. Pet. Chryſ.
Diuinæ doctrinæ genus, quæ docentis exemplo animatur.
Act. 1.
Idem.

883. Virtutem, auctoritatémque amittit docentis ſermo, qui docentis exemplo non animatur; ſcitè Caſſiod. lib. 11. epiſt. 8. *Non poteſt auctoritatem habere ſermo, qui non iuuatur exemplo.* Prædicaturus Chriſtus multa ſigna præmiſiſſe legitur Matth. 4. *Et curauit*, inquit, *eos.* Tanta ſignorum copia, tanta miraculorum multitudine ſuæ doctrinæ præluxit, vt ſcilicet ex factis maiorem ſuis dictis auctoritatem conciliaret, tot ægros ſanat, vt *auctoritatem ſuis mandatis praſtrueret claritate ſignorum*; ait ſanctus Chryſoſt. doctrina contemneretur, quam tot miracula, & tam inſignia muniebant; docerentúrque Doctores inſignis vitæ operibus prædicationem ſuam inſignire, ac veluti animare.

Sermo virtute, & auctoritate ſit deſtitutus, qui docentis exemplo non fulcitur.
Caſſiod.
Signorū editione auctoritatem mandatis ſuis Chriſtus præſtruxit.
Matth. 4.
S. Chryſ.

Eos qui cùm bene dicant, viuunt malè, ſic perſtringebat ſanctus Auguſtinus lib. 4. de doctrina Chriſtiana, cap. 29. *Per Ieremiam Deus arguit eos, qui furantur, alienum auferunt: verbum autem Dei non eſt ab eis alienum, qui obtemperant ei, potiúſque ille dicit aliena, qui cùm dicat benè, viuit male. Quæcumque enim bona dicit, eius excogitari videntur ingenio, ſed ab eius moribus aliena ſunt. Eos itaque dicit Deus furari verba ſua, qui boni volunt videri, loquendo quæ Dei ſunt, cùm mali ſint faciendo quæ ſua ſunt.*

Perſtricti, qui benè docent, & malè viuunt.
S. Aug.

Vera ſcientia non in nuda rerum notitia ſita eſt, ſed in diuinorum præceptorum perfectione; viduus Dei ſcientia eſt, qui licet multa ſciat, implere tamen negligit, quæ didicit; acutè id colligit Philippus Abbas Bonæ-ſpei epiſt. 3. ex his verbis, quæ habentur Oſeæ 6. *Volui ſcientiam Dei pluſquam holocauſta, ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum*, verborum ſeries exigere videbatur, vt de Dei neglecta notitia Dei populus inſimularetur, non de pacti tranſgreſſione; & tamen illius nulla facta eſt mentio, facta iſtius eſt, vt colligeremus Deum in nobis eam ſcientiam commendare, quæ ad diuina præcepta perficienda nos vrget. Præclarè productus Abbas producto loco: *Volui, ait, ſcientiam Dei pluſquam holocauſta. quòd autem ſcientiam Dei velit intelligi, non quæ fama, ſeu verborum eius folijs eſt contenta, ſed quæ Deum ſentiens, & deguſtans explendis eius voluntatibus eſt intenta, conſequenter per oppoſitum innuit, dicens eos in tranſgreſſionis præcipitium deuolutos, quos vult intelligi non eſſe Dei ſcientiam aſſecutos, Volui, ait, ſcientiam Dei pluſquam holocauſta; ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum; cùm deberet dicere; ipſi autem quam volui ſcientiam Dei nequaquam habuerunt, dicit, quod non habentes Dei ſcientiam, conſequenter facere voluerunt, vt per id quod fieri patenter perhibetur, quæ cauſa efficiens antecedebat, probabiliter intimetur.* Litteræ virtutibus vacuæ ſordes meræ ſunt, & meræ nugæ.

Vera ſcientia in diuinorum mandatorum perfectione ſita eſt.
Oſe 6.
Philip. Abb.

EXCVRSVS CXLIX.

Ignea Dei verba qui verſat, & ad alios tranſmittit, ardeat ipſe.

Ignis *Dei ſermo qui calefacit, non comburit, niſi ſola peccata.*

Dei præcepta obedientes illuminant, vrunt *contumaces.*

Præcepta Dei fidelibus lumen *exhibent, infidelibus* incendium *minantur.*

Adoleſcentiæ impetus vt frænum *cohibet lex diuina.*

Purgat ſordes *ad modum ignis Dei lex.*

Purgatrix *diuinarum rerum meditatio.*

Ignea Dei verba *cordis vaſe incluſa ad virtutem illud accendunt.*

Ignea lingua *ignea Dei verba proferri debent.*

Lingua ignis *de flamma.*

Splendet *doctrina lux ſi cor intus ardeat.*

Doctrina ignis *in fumum abit ſi vita deſtituatur.*

Charitatis igne *ardeat, qui alios ad charitatem inhortatur.*

Ardet *dicentis ſermo, ſi vita non torpeat.*

Ægrè inflammare *aliorum corda queunt verba, quæ à frigido exeunt.*

Feruor *nobis magis cura ſit, quam ſplendor.*

Ex feruore *oriri ſplendor debet.*

Ignea *adhuc* Pauli locutio, *quia Pauli cor ardebat charitate.*

Salubribus monitis pietatis ſcintillæ, *ex auditorum corde, velut ex ſilice educenda.*

Ex ſacri eloquij lapide ignis *vt excutiendus.*

Labi eum, qui aliorum dux eſt, *maximè Deo diſplicet.*

Qui alios ab Ægypto liberare *debet, non debet ipſe in Ægyptum ſuos ducere.*

Res ad concionatores *flectitur.*

884. IGnis Dei ſermo eſt, ſed ignis qui lectorem ſuum purgat, non comburit; Dauidis verba ſunt Pſal.118. v.140. *Ignitum eloquium tuum vehementèr,* vbi ſanctus Ambroſius: *Bonus,* inquit, IGNIS, *qui calefacere nouit, neſcit exurere, niſi ſola peccata, mundat animum, conſummat errorem.* Pergit ad Rubum, quem vidit Moſes ſpectans: *Hoc igne vrebatur rubus, & non exurebatur; vrit enim ſermo diuinus, vt corrigat conſcientiam peccatoris, non exurit, vt perdat.* licèt exurant, perdant contumaces, & refractarios. Philonis hæc ſunt verba lib. de Decalogo: *Ignis habet vim geminam, illuſtrandi, vrendique. præcepta hæc obedientibus erant per totam vitam pro lumine, legibus, ſeu ſideribus animæ prælucentibus. quotquot autem contumaces fuerint, æſtuabunt, vrenturque inteſtinis concupiſcentiis, more flammæ, totos homines ſemel accenſos depaſcentibus.*

Ignis Dei ſermo qui calefacit, non comburit, niſi ſola peccata. Pſal.118.140. S Ambr.

Dei præcepta obedientes illuminant, vrunt contumaces. Philo.

Lumen Dei præcepta bonis, & fidelibus exhibêt, incendium infidelibus minantur, atque etiam parant; legimus in Apocalypſi Dei oculos tamquam flammam ignis dictos, cap.1.v.14. *Oculi eius tamquam flamma ignis.* hoc ad Dei præcepta flexit Victorinus Pictauienſis hîc dum ait: *Oculi eius vt flamma ignis præcepta Dei ſunt, quæ credentibus lumen miniſtrant, incredulis incendium.*

Præcepta Dei fidelibus lumen exhibêt, infidelibus incendium minantur. Apoc.1 14. Vict.Pict.

885. Purgat admodum ignis Dei lex; Pſal.118. v.9. ait Regius Propheta: *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam*; frænum in his verbis, quo feruentis ætatis æſtus, & cupiditates cohibeantur, agnoſcit noſter Agellius dum ait: *Nihil eſt efficacius ad cohibendas adoleſcentium cupiditates, quam diuinæ aſſidua legis meditatio, quæ & ducis officio fungitur, & inſtar frænorum exultantes ætatis impetus cohibet;* ad fontem Hebraicum, ſi oculos flectamus, ignis metaphoram hîc deliteſcere animas depurantis deprehendemus. Pro, *in quo corrigit,* in Hebræo eſt; *in quo purgabis*: quam lectionem ita verſat, explicátque idem Agellius eodem loco, dum ait: *In Hebræo eſt,* יזכה *iezacche, in quo purgabis adoleſcentior viam ſuam? Quo verbo ſignificatur, multas in adoleſcentia ſordes hærerere, quæ tamquam igni diuinæ legis purgandæ ſint.* Pergit & rem ex Euſebio ita confirmat: ideóque Euſebius in hanc ſententiam dixit: ὁ δὲ Σύμμαχος ἐκδοὺς, ἐν τίνι λαμπρυνεῖ νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἐδίδαξεν ὅτι πολλῶν τῶν ἀκαθαρσιῶν ἡ νεότης μεστὴ, καὶ δεῖται καθαρμοῦ, ὃν τρόπον ἐπάγει. id eſt, *Symmachus cùm ediderit, In quo mundabit adoleſcentior viam ſuam, docuit multis ſordibus adoleſcentiam eſſe plenam, & indigere purgatione: cuius rationem ſubiunxit.* Hæc Euſebius.

Adoleſcentia irritatus, vt frænum cohibet lex diuina. Pſa.118. Agell.

Purgat ſordes ad modum ignis Dei lex. Euſeb.

Purgatricem diuinarum rerum meditationem vocauit etiam Didymus, à quo illud facilè hauſit Euſebius; ſic enim habet eodem Agellio referente: πολλῶν φαύλων ἡ νεότης τῶν σκανδάλων μεστή. πῶς οὖν ταῦτα τις ὑπερβῇ, ἢ διὰ τοῦ ἔχειν ἐν μνήμῃ τοὺς τοῦ θεοῦ λόγους διηνεκῶς, ὁ γὰρ ἔννοια καθαρτικὴ, καὶ φυλακτικὴ πάντων ἐστίν. hoc eſt, *Multis,* inquit, *ſcandalis adoleſcentia plena eſt; quomodo igitur hæc aliquis ſuperet, niſi aſſiduè Dei verba, atque ſermones in mete habeat? nam ea cogitatio purgatrix, ac ſeruatrix eſt omnium.* Ignis lucet, ſed ea, quæ comburit, decolorat, & nigra reddit; diuinorum verborum ignis puros, candidóſque eos reddit, quos corripit.

Purgatrix diuinarum rerum meditatio. Didymus.

886. Ignea verba Dei ſunt, ignea lex, vt cordis vaſe incluſa illud ad virtutes accendat; ille eiuſdem Dauidis locus Pſal. 118. v.11. *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt cùm peccem tibi,* hac expoſitione donat Græcus quidã interpres ignis, vaſíſque vitiis ſimilitudine: ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ πυρὸς ἀποθεῖτο σπέρμα, πάντως δήπου, καὶ τῆς περὶ αὐτὸ θερμότητος, ἀπολαύει μετοχῆς, οὕτως ἐν καρδίᾳ τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον διατηρήσαντος, δι' ἑτοίμως τὸν εἰς ἅπασαν ἀρετὴν αὐτοῦ πρὸς τοῦτο δι' αὐτοῦ ἀνεγείρει. id eſt, *Vt ſi quis in æreo vaſe ſemina ignis condiderit, omnino caloris eius partem vaſi impertiretur, ita cuiuſcunque animus in corde diuinum, & cæleſte continuerit eloquium, illius ope ſemper illud ad omnium virtutum cupiditatem incendet.*

Ignea Dei verba cordis vaſe incluſa ad virtutes illud accendunt. Græc.Interp.

Cùm ignea Dei lex ſit, ignea Dei verba, ignea quoque lingua ſunt efferenda, & ab hac cauſa Spiritus Domini in igneis linguis ſuper Apoſtolos apparuit, Act.2.v.3. hunc nexum vidit, probauitque ſanctus Bernardus ſerm.1. in feſto Pentecoſtes: *Venit tunc ſuper diſcipulos in linguis igneis, vt verba ignea loquerentur, & legem igneam lingua ignea prædicarent.*

Ignea lingua, ignea Dei verba proferri debent. Act.2 3. S Bern.

Lingua ignis, vt hoc obiter notem, pro flamma aliquando ponitur, quæ ad modum linguæ ſe habet. Iſa.5.v.24. *Sicut deuorat ſtipulam lingua ignis,* Oleaſter hîc, *Sumitur hic lingua pro flamma ad modum linguæ.*

Lingua ignis de flamma. Iſa.5.24. Oleaſt.

Ignea Dei verba proferentis lingua ignea ſit, erit lingua ſi erit & cor; ſplendebit doctrinæ lux, ſi cor intus ardeat, & inflammetur. Iob 38. v.36. hæc habentur: *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam;* ſignatè, *in viſceribus* dictum, non in ore, non in lingua, nec in nudis vocibus, & verbis ſitam veram ſapientiam eſſe putaremus, ſita in corde eſt, ſita in bona bene loquentis conſcientia, ardere cor loquentis debet, vt verborũ fuſo auditores ſuos accendat; eleganter rem vrgebat ſanctus Gregorius lib.30.moral. cap.3. vbi hæc verba expendens hæc habet in hanc ſententiam: *Notandum quòd ſapientia diuinitus inſpirata in viſceribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum ſpectat, non in ſolis vocibus, ſed etiam in ſenſibus datur, vt iuxta quod loquitur lingua, viuat conſcientia, & lux eius tanto clarius reſplendeat in ſuperficie, quanto verius inardeſcit in corde.*

Splendet doctrinæ lux, ſi cor intus ardeat. Iob 38.36. S.Greg.

Ignis doctrina eſt, ſed in fumum abit ſi vita ſit deſtituta. Scitè, licèt breuiter, Vgo in cap.5. Matth. *Doctrina ſine vita ignis eſt euaneſcens in fumum,* atque adeò infeſtare auditores plerunque ſolent, non ſecus, ac fumus, qui lingua multum poteſt, multa effundit, alienus à bona vita, bonis operibus deſtitutus. 887.

Doctrina ignis in fumũ abit, ſi vita deſtituatur. Vgo Car.

Dictum eſt Ezechieli, *Imple manum tuas prunis ignis, quæ ſunt inter Cherubim, & effunde ſuper ciuitatem,* cap.10. nimirum Doctori ſumendus prius manibus ignis eſt, quàm ſuper alios ſpargat, vt ignea charitatis opera præſtet, ad quæ alios vocat, & inuitat. Eleganter idem Vgo in cap.10. Ezech. *Qui prius in Sanctorum exemplis prunas ignis ſumpſerit, id eſt, ardorem charitatis conceperit, vel opera charitatis compleuerit, talis poteſt ignem poſtea effundere ſuper ciuitatem, id eſt, ardenter prædicare ad plebem, & eam accendere ad amorem, qui enim non ardet, non accendit,* Eccleſiaſt.48. *Surrexit Elias quaſi Ignis, & verbum eius quaſi facula ardebat.* Hactenus ille.

Charitatis igne ardeat, qui alios ad charitatẽ inhortatur. Ezech.10.

A vita flammas lingua concipit; ardebit dicentis ſermo ſi vita non torpeat; hinc illud ſancti Gregorij hom.11. in Ezech. *Tunc rectè agit, cum lingua eius ex vita arſerit. Nam lucerna quæ in ſemetipſam non ardet, eam rem, cui ſupponitur, non accendit. Hinc enim de Ioanne Veritas dicit: ille erat lucerna ardens,*

Ardet dicentis ſermo, ſi vita non torpeat. S.Greg.

ardens, & lucens. Ardent videlicet per cæleſte deſiderium, lucens per verbum. Vt ergo ſeruetur veritas prædicandi, teneatur neceſſe eſt altitudo viuendi.

Ægrè inflāmare aliorum corda queunt verba, quæ à frigido exeūt corde. S.Greg.

Alioquin, *quid prodeſt*, vt ait idem ſanctus Pater lib.31.moral.cap.11. *benè loquendo alios accendere, ſi ſemetipſum iudicat malè viuendo torpuiſſe*, licèt ægrè alios inflammare queant verba, quæ à frigido exeunt corde, lib.5.moral.cap.26. ſic idem ſanctus Doctor loquitur: *Mens concupiſcentiis exterioribus occupata igne diuini amoris non calet, & idcirco ad ſupernum deſiderium inflammare auditores ſuos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur.*

Feruor nobis magis curæ ſit, quàm ſplendor.

888. Ignis non lucet tantùm, ſed etiam ardet, & qui Dei verba ad alios profert, ita lucere doctrina, & eruditione debet, vt etiam ardeat, imò hoc tamquam præcipuum a nobis quæritur, prioris illius poſterior nobis cura eſt; etiam Saluator veniſſe ſe dixit vt ignem in terram deferret, non vt luceret, ſed vt accenderetur: *Ignem*, inquit, *veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur*, Luc.12.49. ſignate, vt accendatur, non vt illuſtret tantùm, quod ad noſtram mentem ſic expendebat ſanctus Bernardus ſerm. in Natiuitate B. Ioannis Baptiſtæ, ita ſcribit: *Væ nobis fratres ſi luxerimus tantùm; feruorem Dominus ab omnibus exigit, ſplendorem vero non ita: Ignem, inquit, veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Ardor præmitti ſplendori debet; & veluti ſubſterni; ſic de ſancto Ioanne Baptiſta ſcriptum legimus Ioan.5. *Ille erat lucerna ardens, & lucens*; ordinem pende, qui ſuo pondere non eſt viduus, prius *ardens*, deinde *lucens*, vt feruorem lumini præmittamus, audiendus idem ſanctus Pater eodem loco: *Non ait lucens, & ardens, quia Ioannis ex feruore ſplendor, non feruor prodiit ex ſplendore, ſunt enim qui non eo lucent, quia ferueat, ſed magis feruent, vt luceant, at iſti planè non feruent charitatis intuitu, ſed ſtudio vanitatis. Ioannes ardens erat in ſe ipſo vehementi auſteritate conuerſationis, & pleno feruore deuotionis, luxit nihilominus exemplo, digito, verbo*, probus nexus luminis, & feruoris, nam eiuſdem ſancti Patris mente, *eſt tantum lucere vanum, tantum ardere parum, ardere, & lucere perfectum.*

Luc.12.49. — S.Bern. — Ioan.5. — *Ex feruore enim ſplendor debet.* S.Bern.

Ignea adhuc Pauli loquutio, quia Pauli cor ardebat charitate. Caſſiod.

Accendet alios facile illius loquutio, ſi ardeat ipſe qui loquitur. Pauli verba, licèt Paulus abierit, terræ orbem incendunt, lectores incendunt, vnde hanc virtutem hauſerunt? à Pauli ipſius ardore. Caſſiodorus de amicitia hoc tetigit, dum ait: *Charitas quaſi ignis ſcintillas feruebat in Paulo; vnde adhuc non ceſſat incendere plures illius ignea loquutio.* Tantum charitatis feruor, & ardor poteſt.

Salubribus monitis pietatis ſcintillæ ex auditorū corde velut ex ſilice educenda. S.Greg Naz.

889. Porrò vt ex ſilice ferro igne ſolet, dum percutitur, ſic ſermonibus ſalutaribus pietatis ſcintillæ ex auditorum cordibus excutiuntur; feſtiuè rem habet S. Gregorius Carm. de Virginit.

——Pietatis namque ſepulta
In nobis ſcintilla latet, velut igneus ardor
Incluſus ſaxis, vt porrò ſæpe terendo
Ferrum de rigido ſolet ignem extendere ſaxo;
Haud aliter pietas latitans, ſermone ſalutis
Attrita in medium prodit, claréque refulget.

Ex ſacri eloquij lapide ignis, vt excutiendus. S.Greg.

Qui in ſacræ Scripturæ verbis iſtuc idem fiat, vtque ex illis velut ex lapide ignis educatur, in hunc modum explicabat ſanctus Gregorius in Ezech.hom.22. *Cui verba ſacri eloquij, niſi lapidi ſimilia dixerim, in quo ignis latet? qui manu quidem frigidus tenetur, ſed percuſſus ferro, per ſcintillas micat, atque hos emittit ignem, qui poſt ardeat, quod prius manus frigidum tenebat. Sic etenim, ſic verba ſunt ſacri eloquij, quæ quidem per narrationem litera frigida tenentur, ſed ſi quis hæc aſpirante Domino intento intellectu pulſauerit, de myſticis eius ſenſibus ignem producit, vt in eius verbis poſt animus ſpiritaliter ardeat, qua prius per literam ipſe quoque frigidus audiebat.*

Lobi qui aliorum dux eſt maximè Deo diſplicet.

Finio, & in illa re ſiſto, quæ ea omnia, quæ hucuſque dedimus, a nobis exſculpſit, cauendum ſcilicet ne pares atcæ fabris ſimus, ſimileſque lapidibus milliariis, ſalutis viam alios doceamus, nos eam premamus, quæ ducit ad mortem, nullus adeò inſaniat, vt alios a peccatis liberare ſalubribus monitis ſatagat, & ſcelera ipſe ſceleribus addat, criminibus ſe inuoluat, & liget. de Moſe hæc habemus Exod.4 v.14. *Cùmque eſſet in itinere in diuerſorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum*; ita ne qui in Ægyptum ibat, vt populum liberaret a ſeruitute, mortis periculum incurrit, & qui Angelum Dei opem ferentem habere debuerat, habet mortem minitantem? Vnde iſtuc? An quia filium in Ægyptum ſecum ducebat, qui ab Ægypto erat educturus? Accurrit ſanctus Auguſtinus lib.qq. ex veteri Teſtamento, quæſt.16. *Infectum Angelum in ſe vidit Moyſes, & paratum ad vindictam, quia viri ſublimis culpa graue peccatum eſt; quod ergo a ſummo viro, vtpote à ductore populi fit, acerbiſſimum eſt peccatum*; quia nimirum eius exemplum in ſubditos reſilit, & ad paria alios inhortatur, dum facit; opportunè ergo ſe Moyſi Angelus occidentis ſpecie, vt eius crimen puniret, qui aliorum dux filium prætermiſerat circumcidere. Tanti refert eos, qui ſuper alios ſunt, Dei mandata in aliorum exemplum obſeruare. Pergit ſanctus Pater, & tangens illud, quod tangebamus ait: *Filios ſuos ducere in Ægyptum non debuit, qui cæteros ibat inde educere*; abſonum videbatur, Moſem filium in Ægyptum ſecum vehere, qui ibat vt ab Ægypto Iudæorum populum li[...]aret. Flecti hæc res ad Dei verbi concionatores poteſt, eorum munus eſt, probis monitis a d[...]a peccati ſeruitute, à rerum mundanarum affectu vehere, ab Ægypto auditores ſuos & auocare, [...] abducere, hoc præſtant, aut præſtare conantur, dum Dei verba proferunt; verùm non adeò debent deſipere, vt animam ſuam, ſuam mentem, quæ illis clarior eſſe debet, quàm ſit filius patri, mandanæ ſeruituti ſubiiciant, terrenis rebus al[...] infeſtum Dei Angelum, infeſtum Deum ipſu[...] habituri, ſi alios liberaturi, animum ſuum, a[...]mâ[...]e Ægyptiaca premant ſeruitute.

Exod.4.14. — S.Aug.

Qui alios ab Ægypto liberare debet, nō debet ipſum in Ægyptum ſuos ducere. S.Aug. *Hoc ad concionatores flectitur.*

ADAGIVM DCCCCX.

Ab ipſis ianuis.

891. [...] Ianuis exiere nonnulla apud prophanos [pro]uerbia, vt apud eorum collectorem vid[...]ſt, e noſtris præfixum produxit ſanctus Baſil[...] epiſt.3-5. in hunc ſenſum, vt ſit in ipſo ſtati[m p]rincipio, eius hæc ſunt verba: *Indicium certè m[a]gnum eſt te non perfunctoriam mei curam habere, præterea quòd* AB IPSIS, *quod aiunt*, IANVIS; *&* [...] *a principio ſalutaſti me*; vel ipſæ huius ſententiæ efferendæ modus, prouerbialem illam eſſe indicat.

ADAGIVM DCCCCXI.

Nouus Iudas, Iudæ vicarius.

HOmo prodigioſæ improbitatis, atque perfidiæ, & ſolis ſceleribus infamiæ Iudas nouus audiet illi ſuppar, qui ſui Domini proditor extitit.

tit. In Synodo ſub Mena act. 5. hæc habentur: *Eiice foras ſeuerum*, NOVVM IVOAM *eiice foras*; quod torqueri in ſceleratiſſimum quemque poterit.

Hic idem titulus hæreticis, Dei ſui proditoribus, conuenit. Eunomium, & Arrium cum Iuda componit ſanctus Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. 12. illis verbis: *Chriſtus paſſione ſua legis maledicto nos exoluit: Arius verò, & Eunomius per illud diabolicum cum* IVDA *coniurati Chriſti paſſionis telam texuerunt, cum impietatis intertexta.*

Nouus Iudas dictus eſt Neſtorius à Synodo OEcumenica Epheſina in litteris quibus Neſtorium damnat, illis enim hunc titulum præfigit: *Sancta Synodus iuxta religioſiſſimorum, Chriſtianorúmque Imperatorum noſtrorum praſcriptum in Epheſiorum metropoli per gratiam Dei coacta Neſtorio* NOVO IVOÆ. Phatius quoque in Synodo Conſtantinopolitana ſub Adriano II. dictus eſt, NOVVS IVOAS; Girandus quidam, quem Albigenſium, & Valdenſium error inſecerat, Iudæ cognomentum indeptus ſua proditione eſt. In Chronico Altiſſiodorenſi hæc leguntur: *Eadem nocte ad menſam eos properans recepit, ſed poſt menſam* IVDAM *ſe illis* ALTERVM *oſtendit.* Alij quoque non pauci Iudæ in perfidia, ac malitia ſimiles Iudæ titulum ſibi aſciuere. Hugo quidam qui Lantbertum necare moliebatur, *Iuda vicarius* dictus eſt; de illo ita ſcribit Luitprandus Ticinenſis Eccleſiæ Leuita lib. 1. rerum per Europam geſtarum, cap. 11, VICARIVM *ſe* IVOÆ *Domini noſtri Ieſu Chriſti proditoris appellari non timuit.* vniuersè magiſtri, Doctoris, Dominique proditor hoc titulo eſt inſigniendus.

Illis Iudas, vt hoſtibus ſuis magiſtrum ſuum traderet, ſed quando? quando peccatrix mulier ad Chriſtum iam conuerſa, Chriſti pedes lachrymis abluerat, caput vnxerat vnguento, Matth. 26. vix narrauerat Euangeliſta hoc huius mulieris in Chriſtum obſequium, cùm ſtatim ſubſicit: *Tunc abiit vnus de duodecim*; myſterio non viduum illud, tunc, ſcilicet cùm fœmina ad meliorem frugem reuerſa eſt, tunc Apoſtolus in peccatorum barathrum eſt lapſus; cùm peccatrix è luxuriæ cœno emerſit, diſcipulus in ſcelerum cœno eſt merſus. Scitè ſanctus Chryſoſt. hom. de prodit. Iudæ: *Quando proſtituta lupanar exiuit, diſcipulus gehennam intrauit. Ideo dixit tunc, vt non magiſtrum in infirmitate accuſes, quando diſcipulum reperis proditorem; magis enim virtutem Doctoris oſtendit, qui & meretricem ad obediendum conuolare fecit*, dum diſcipulus ad tam immania ruit, peccatrix ad Chriſtum aduolat, ne defuiſſe Chriſti miſericordiam quis diſcipulo credat, quæ illo eodem tempore eam in meretrice patefecit.

Quo tempore meretrix reſipiſcit, & ad Chriſtum conuolat, à Chriſto diſcipulus abit, Chriſti proditor futurus. Mulier ad ſpem allicit peccatorem, Iudas timorem incutit. Pergit idem ſanctus Pater eodem loco: *Non ergo videndo meretricem de tua liberatione deſperes, ſed & Iudam cogitando non debes eſſe ſecurus*; timor ſpei nectatur, & ſpes timori.

ADAGIVM DCCCCCXII.

Iudæ oſculum.

892. PRouerbium in eos quadrabit, qui amicitiæ ſigno hoſtilem animum tegunt, & charitatem ſimulant, amoris indicia ſubdolè præſeferunt liuore, odióque refertiſſimi. Nota Iudæ proditoris impudentia eſt, qui oſculi ſigno magiſtrum inimicis tradidit; illius impietatem grauiter expendebat ſanctus Ambroſius lib. 6. Exaem. cap. 9. *Quid*, inquit, *loquar de oſculo oris, quod pietatis, & charitatis eſt pignus? oſculantur ſe & columbæ: ſed quid ad humani oſculi venuſtatem, quo amicitia inſigne humanitatiſque præfulget; in quo plena charitatis fidelis exprimitur effectus? Vnde & Dominus velut prodigij genus in proditore condemnans ait: Iuda oſculo filium hominis tradis? hoc eſt, charitatis inſigne conuertis ad ſignum proditionis, & infidelitatis indicium? Pacis hoc pignore vteris ad officium crudelitatis? beſtialem igitur oris obſequio, inferentem potius necem, quam charitatis fœdera deferentem, diuina arguit vocis oraculo.*

In Iudam oſculo Dominum prodentem ſic calamum acuit Sedulius lib. 5. carmin. Paſchali.

Tu ne cruente, ferox, audax, inſane, rebellis,
Perfide, crudelis, fallax, venalis, inique,
Traditor immitis, ferè proditor, impie Latro,
Præſcius horribiles comitaris ſignifer enſes?
Sacrilegámque aciem gladiis ſudibúſque minacem
Commoueas, ori oras premis, melliqúe venenum
Inſeris, & blanda Dominum ſub imagine prodis?
Quid ſocium ſimulas, & amica fraude ſalutas?
Numquam terribiles aut pax coniurat in enſes,
Aut truculenta pio lupus oſcula porrigis agno.

Iudam Chriſtum oſculantem ſic premit ſanctus Ambroſius lib. 10. epiſt. 89. *Iuda*, inquit, *filium hominis tradis, hoc eſt, oſculum offers, qui non habes oſculi charitatem, oſculum non labiorum quæritur, ſed cordis, & mentis*; & lib. 3. de Spiritu ſancto, cap. 18. *Audiuit, Iuda oſculo filium hominis tradis? hoc eſt, amoris pignore ſcelus imples, & pacis inſtrumento odia ſeris, charitatis officio mortem irrogas?* Sanctus Leo de hoſtili Iudæ oſculo, ita loquitur ſerm. 1. *Cùm impius Iudas non iam ouina pelle velatus, ſed lupino furore manifeſtus cum ſceleris per ſpeciem pacis incipiens, ſignum traditionis ſæuiore omnibus telis* OSCVLO *præbuiſſet.* Oſculum Chriſti labris proditoriè infigentem, ita repræſentat Marcus Vigerius Cardinalis in ſuo decachordo chorda 7. cap. 78. *Et confeſtim accedens ad Ieſum (inimica mens multis, peſſimiſque cogitationibus turbata feſtinare compellit ad ſcelus affectatum) dixit: Aue Rabbi. Honorantis eſt verbum, ſed mentiris, ò Iuda; Auere, id eſt, ſaluum eſſe non vis, quem ad necem inimicis vendidiſti, & prodis in necem: veram facis Dauid prophetiam, quoniam mihi quidem pacificè loquebantur, & iracundia terra dolos cogitabãt. Et oſculatus eſt eum. Didicerat hoc a Ioab, quando Amaſæ dixit: Salue mi frater, & tenuit manu dextera mentum Amaſa, quaſi oſculans eum. Porro Amaſa non obſeruabat gladium, quem habebat Ioab, qui percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina eius in terram, & mortuus eſt Amaſa; ſic Iuda ad litteram quamuis manu ſua Chriſtum non occiderit, tamen per ſalutationem, & oſculum morti eius viam dedit.*

Si res ad alios traducatur, qui amoris, & beneuolentiæ velamine hoſtilem animum tegunt, odiúmque pluſquam nouercale: *Quiſquam ne*, ait ſanctus Hieronymus epiſt. 62. aduersùs errores Ioanois Hieroſol. *extenta manu vertis faciem, & inter ſacras epulas* IVOÆ OSCVLVM *porrigit*: ſanctus Anaſtaſius Synaita orat. in ſacra Synaxi; IVOÆ OSCVLVM, inquit, *fratri offers.*

Malos Sacerdotes indignè ſuum munus exercentes Iudæ proditoriè Dominum ſuum oſculanti pariat Petrus Bleſenſis ſerm. 41. in Synodo: *Tandem*, inquit, *ſolemniter induti ad Altare accedentes orationem incipimus. Aufer à nobis Domine iniquitates noſtras, & Altari oſculum infigimus. Nunid Chriſtus*

Chriſtus è contra poteſt ſtare, & dicere, Iuda tradis oſculo filium hominis?

893. Qui præſens præſentem adulatoriis, blandiſque verbis delinit, abſentem detractoriis, mortem is Iudam refert, oculo amicum prodit, non amicus; hinc illud ſancti Bernardi ſerm. 2. de ſancto Andrea: *Quòd ſi*, inquit, *adulator, ſi quaſi conſulentis animo venenum propinat fraternæ detractionis, & odium ſeminare conatur, a dextris eſt mihi iſte, ſed* IVDAS *eſt, oſculo me prodit.* Ille quoque qui pecunia corrumpitur, vt facinus aliquod perpetret, inque magna diſcrimina ſua auaritia quempiam coniicit, Iudas vocabitur. Sanctus Hieronymus ep. 101. de quodam, qui accepta pecunia epiſtolam ex ſcriniis ſurripuerat loquens, ait: *Compilatis chartis eius, & ſumptibus Iudas factus eſt proditor, deditque aduerſariis latrandi contra me occaſionem.* Conſtantium, qui Arrianiſmum plantare ſatagebat, ita compellat S. Hilarius lib. contra ipſum: *Oſculo Sacerdotes excipis, quo & Chriſtus eſt proditus, caput benedictioni ſubmittis, vt fidem calces; conuiuio dignaris, ex quo Iudas ad proditionem egreſſus eſt.*

Iudam mundus refert, oſculo amatores ſuos prodit, & in Dæmonis manus tradit. Pulchrè Petrus Bleſenſis epiſt. 3. *Mundus oſculo proditorio ſe vendidit, & cum te fallaci oſculo alliceret, Angelis Satanæ dicebat, Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum.* Iudam mundus refert, perdit quibus blanditur, quos oſculatur; hinc illud a probo, & vero calamo, *Ipſum cui magis fauet, velut Iudas Chriſtum oſculo ſuo tradit perditioni, & poteſtati tenebrarum. Fallax mundus eſt.*

894. Iudæ prima Synagoga fuit, quæ Chriſti *ſui caput* abſcidit, ſancti Petri Chryſologi hæc ſunt verba ſerm. 127. *Vipera conceptus ſui tempore intra os ſuum receptum caput coniugis refertur abſcindere, vt per cruenta oſcula, non fœtum concipiat illa, ſed crimen.* Ad Synagogam rem flectēs, ait: *Synagogam fratres, eiúſque filios tales fuiſſe demonſtrans, ad quem Chriſtus affectu coniugis cum veniſſet dicente Ioanne, Qui ſponſam habet ſponſus eſt: inter amplexus, &* OSCVLAMENTA IVDÆ, *Chriſti caput eſt expetitum, & ore petitum, cùm dicitur: Crucifige, crucifige.*

In Iudæ oſculo reuerentiæ quoddam ſignum agnoſcit Origenes lib. 2. contra Celſum, ſic enim ille ſcribit: *Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum: retinens nonnihil reuerentiæ priſtinæ: alioqui vel liberè, ac ſine ſimulatione oſculi tradidiſſet eum.* Tantum boni tam malus à Chriſti, diſcipulorúmque eius conſortio hauſerat.

EXCVRSVS CL.

De Iudæ oſculo, Iuda Iudam ob oſculum perimente.

Auaritia *Iudam obcæcauit.*
Auaritiæ triumphus *de Iuda.*
Cur mitiùs *Iudam Chriſtus corripuerit.*
Iudam reſipiſcentem, *quàm libenter Chriſtus excepiſſet.*
נשך *quid.*
Oſculi *nexus, &* armorum.
Vt ad confeſſionem *Iudam Iudæ appellatione inuitauerit Chriſtus.*
Iudas ſui iudex, *ſui* carnifex.
Guttur *extendit ad laqueum, quod extenderat ad oſculum.*
Deſperatio *Iudam ad laqueum traxit.*
Satanas ad laqueum *duxit Iudam, ne iniret pœnitentiam.*
Vel fictæ pœnitentiæ *verbum in Iuda timuit Diabolus.*
Laqueo auaritiæ *ſe priùs Iudas ſuſpenderat.*
Nec cœlum *recipere Iudam vult, nec* terra *ſuſtinere.*
Coruo *ſimilis Iudas.*

Calamorum magnetes inſigni impietate inſignes ſunt; trahunt ad ſe calamos, trahunt linguas, vt eorum facinus damnetur ab omnibus, illorum exemplum ſequatur nullus; nullus Chriſtum ſequitur qui diſcipuli proditionem non inſequatur, nos quoque contra Iudam aliqua afferemus, hoc enim & explicata prouerbia ferunt, & diſcipuli huius ſummum facinus exigit. 895.

Auaritia Iudam obcæcauit.

Pacis oſculo fallere magiſtrum tentauit Iudas; quo demens prorepſit? ab eius notitia ſubducere ſe poſſe putauit, quia omnia nouit, & latere eum, quem nihil latet, cur obcæcatio iſta Iudam corripuit? An quia auaritia tenebatur? Ita eſt, & hanc mentem fulcit Victor Antiochenus in cap. 14. Marci, vbi ait: *Iudas Chriſti gloriæ, & maieſtatis oblitus, præque* AVARITIA OBCÆCATVS *exiſtimabat latere ſe poſſe, dum oſculum in amicitiæ ſymbolum pertendebat*; nimirum inuehit tenebras auaritia, & habendi amor habet tenebras. Vict. Antioch.

Auaritia triumphus de Iuda.

Auaritiæ triumphum in Iudam ita deſcribit Prudentius in Pſychomach. Prud.

——— ———*Nónne triumphum*
Egimus Iſcarioth? magnus qui diſcipulorum,
Et conuiua Dei, dum fallit fœdere menſa,
Haudquaquam ignarũ, dextrámque paropſide tingit,
Incidit in noſtrum flammante cupidine telum,
Infamem mercatus agrum de ſanguine amici
Numinis, obliſo luiturus iugera collo.

Cur mitius Iudam Chriſtus corripuerit.

Non legimus Chriſtum ſeuerè Iudam corripuiſſe; nouerat Chriſtus auarum Iudæ animum, & rapinis intentum, auaritia quippe fecerat, vt Magdalenæ pietatem, ac liberalitatem damnaret; corripit eum Chriſtus, ſed mitiùs in eum agit, cur non acriùs eum mordit, eum arguit, vt par ſceleri correctio eſſet: noluit, ne eius animum exaſperaret, & iratus Dominum traderet, haberétque excuſationem aliquam, quòd animo exacerbato Dominum tradiderit. *Nihil acerbum Chriſtus voluit pro merito ſceleratæ mentis illius loqui ne Iudas eum tradere videretur iratus*, ait ſanctus Gaudentius ſerm. 13. Reprehenſionis aculeos omittit Chriſtus, ne Iudas ab ira in proditionem impulſus videatur. S. Gaud.

Iudam reſipiſcentem, quàm libenter Chriſtus excepiſſet.

Ad oſculum Iudam proditorem Chriſtus admiſit, fors & Iudam oſculatus eſt, non reiecit, vt doceret quàm promptè reſipiſcentem eſſet recepturus, qui tradentem non repulit; ſic enim rem expendebat Vgo Catenſis in Pſal. 75. *Forſitan*, inquit, *etiam proditori Iudæ oſculum voluit dare, quanto magis recipiet ad oſculum Iudam reuertentem, ſi Iudam tradentem non repulit.* Vgo Cat.

נשך quid. Oleaſt. Oſculi nexus, & armorum.

Apud Hebræos verbum נשך *naſach* & de oſculo dicitur, & de armis, vt refert etiam Oleaſter in cap. 18. Exodi; hinc Pſal. 78. Filij Ephræm *noſeche*, id eſt, *armati iacientes arcu*, ſcilicet docet hæc ſub eodem verbo diuerſa notio in mundi blandientis, in adulantis hominis oſculis arma timenda, cauendos dolos eſſe; petunt plerunque iugulum ad necem, quæ petunt, exhibéntque oſculum in amicitiæ ſignum. 896.

Oſculatus eſt Chriſtum Iudas; quem ille his verbis

Vt ad confeſſionem Iudam Iuda appellatione inuitauerit Chriſtus. S.Cyr. Ieroſ.

verbis alloquutus eſt, *Iuda oſculo filium hominis tradis?* Luc.22.48. Non ab re bonus Magiſter diſcipulum arguens diſcipuli nomen præmittit, quod ortum à confeſſione habet, vt ad delicti ſui confeſſionem eum vocaret, dum vocaret. Pulchre ſanctus Cyrillus Ieroſolymitanus catech.13 *Fermè hoc ad ipſum dixit, admonens eum per ipſius appellationem, Iudas enim interpretatur confeſſio; intellige, accepiſti argentum, confitere cito.* nimirum vel in ipſo ipſius nomine latere ſui volens medicinam voluit, vt ſecum ſemper circumferret, quò ægrienti animo poſſet ſubuenire.

Iudas ſui iudex, ſui carnifex.

Ite ad veram pœnitentiam noluit Iudas, iuit ad *laqueum, Laqueo ſe ſuſpendit*, ait ſanctus Matthæus cap.27. Mirari quiſpiam poteſt, quòd tam immanis impietatis Iudam nemo damnauerit, nullus iudex morti adiecerit, non Pilatus, non populus, non Pontifices, non caſu id factum, crimen eius hæc res non minuit, ſed grauat, à ſua quippe conſcientia damnatus eſt, vt ſtatim prudetei fuiſſe omnino inexcuſabilem; quod in hunc modum euincit ſanctus Maximus hom.2. de damnato Domino: *Domini traditorem non inuenio a iudice eſſe damnatum, non enim eum damnat Pilatus, non damnat populus: ſed, quod eſt grauius, ſe ipſe condemnat, & ceſſante iuſtitia iudicatur. quem enim alter iudicat, poteſt vtcunque eſſe excuſabilis: reus autem ſine excuſatione eſt, qui conſcientia ſua iudicio condemnatur. quem alter iudicat, poteſt quandoque à ſuo iudice ſperare indulgentiam: qui ſe ipſe iudicat, à quo indulgentiam poſtulabit.* Non poterat Iudas apriori tortori tradi, quàm Iudæ ipſi.

S Max.

897. *Guttur extēdit ad laqueum, quod extenderat ad oſculum.* S.Chryſ.

Laqueo ſe adiicit Iudas, nam caſu accidit, vt hoc mortis genus elegerit, guttur prophanum extendit ad laqueum, quod Chriſto ad oſculum extenderat, mendacij pœnas luit, ficti oſculi, hoſtilem mentem tegentis; ſanctus Chryſoſtomus ſerm.1. de myſteriis Cœnæ Dominicæ, ita Iudam alloquitur: *Mihi crede, habebunt per te multi terrorem, ne quando cum proximis habeant ſimulatam charitatem, guttur enim prophanum, quod hodie Chriſto extendis ad oſculum, craſtino illud es extenſurus ad laqueum.*

Deſperatio Iudam ad laqueum traxit. S.Leo.

Laqueo ſe perimit, ſcelus ſcelere cumulat; in filium filij proditione peccauerat, nunc de diuina miſericordia diffidens in Spiritum ſanctum peccat; ſanctus Leo ſerm.3. de paſſ. *Sceleſtior,* inquit, *omnibus Iuda, & infelicior extitit, quem non pœnitentia reuocauit ad Dominum, ſed* DESPERATIO TRAXIT AD LAQVEVM; conſultius fuiſſet ad Chriſtum ire, quem tradideras, quàm ad impios Sacerdotes, quibus vendideras, Ioſeph à fratribus venditus, fratribus ignouit, qui ad eum ſe contulerunt, errorémque ſuum confeſſi ſunt; id ſi & Iudas præſtitiſſet, & vitam produxiſſet, & pepercisſet illi Chriſtus, qui & pro eius peccato moriebatur.

Gen.37.

Satanas ad laqueum duxit Iudam ne iniret pœnitentiam. S.Chryſoſt.

Ad laqueum iuit, ad laqueum duxit Iudam Diabolus, ne ſi longiùs eius vita produceretur, audienſque pro crucifixoribus Chriſtum in cruce oraſſe, latronique Paradiſum promiſiſſe, ad pœnitentiam conuerteretur. *Perſecutus eſt Diabolus Iudam*, inquit S.Chryſoſtomus hom.10. de Pœnitentia, *quoad* LAQVEVM DVXIT, *atque è præſenti duxit vita, pœnitentia propoſito priuauit, quoniam ſi vixiſſet, & ipſe fortè ſaluatus foret, argumentum ex crucifixoribus ſumitur.*

898. *Vel ficta pœnitentia verbum, in Iuda timuit Diabolus.*

Anteuertere eius pœnitentiam Dæmon ſtuduit; timuit ne reſipiſceret, audita illius voce, quæ pœnitentiam licet non bonam ſonabat: *Peccaui tradens ſanguinem iuſtum*, Matth.27.4. Ad laqueum illum duxit Diabolus, vt ſtatim hoc mortis genere poteſtatem ille adimeret pœnitentiæ voces exprimendi, adeò Dæmoni pœnitentia diſplicet, vt nec illas voces ferat, quæ pœnitentiam aliquam ſonant, licèt alioquin non vera ſit, ſcieris in veram verti poſſe ſi is qui verè peccauit, verè conuertatur.

Laqueo ſe ſuſpendit, non nouus hic Iudæ laqueus diu illi collum porrexerat, *iamdiu erat*, ait Drogo de ſacram. Dominicæ paſſionis, *quod a Chriſto diſceſſerat, &* AVARITIÆ LAQVEO *ſe ſuſpenderat, ſed quod fecerat in occulto palam omnibus innotuit;* diu erat quòd Iudam auaritia ſtrangulauerat, à laqueo ad laqueum currit.

Laqueo auaritiæ ſe priùs Iudas ſuſpenderat. Drogo.

Suſpendit ſe Iudas, in aëre medius crepuit, aëreis poteſtatibus par; in aëre proditor vitam amiſit, nec cœlum eum recipere voluit, nec terra ſuſtinere. Feſtiuè S.Bernardus ſerm.8. in Pſal. Qui habitat: *Pulchrè Petrus Apoſtolus, filium perditionis in locum ſuum abiiſſe teſtatus eſt, quod in aere crepuerit medius aeriarum collega poteſtatum: vtpote quem veri Dei, & veri pariter hominis, qui de cœlo venisſet operaturus ſalutem in medio terræ: huius, inquam, proditorem* NEC COELVM RECIPERET, NEC TERRA SVSTINERET.

Nec cœlum recipere Iudā vult, nec terra ſuſtinere. S.Bern.

Coruo, qui ab arca emiſſus ad arcam non eſt reuerſus, Iudam pariat Drogo Hoſtienſis Epiſcopus, de ſacram. Dom. paſſionis, dum ait: *Coruus ſemel emiſſus non eſt reuerſus, quia Iudas egreſſus in aere ſubmerſus eſt.* Finio, & inclamo, Iudæ finem qui timet, Iudæ fugiat mores; vitet vitam, vt vitet & mortem, vitet pœnas.

Coruo ſimilis Iudas. Drogo.

ADAGIVM DCCCCXIII.

Carcerem ſibi ſtruere, ac parare.

PRouerbium in ventris mancipia, & delitiarum corporearum ſectatores iactari ſolitum. Huc ſpectant S.Baſilij verba, hom. ad adoleſcentes: *Oportet,* inquit, *Pythagoræ meminiſſe, qui vbi didiciſſet aliquem ex familiaribus ſeſe, & exercitationibus, & eduliis valde ſaginare, ac carnoſum reddere, itáne, inquit, non deſines grauiorem* TIBI IPSI CARCEREM PARARE. huc aduocari & Philo poteſt, qui lib. de agricultura, ita loquitur: *Qui exercent, & tractant, quæ carni grata ſunt, lutum maceratum fictilem ſtatuam, animæ carcerem, quem illa à natiuitate ad extremum vſque diem ceu cadaueroſum onus circumferre cogitur, colunt magno ſtudio.* Huc etiam facit illud eiuſdem ſancti Patris hom.7. in Pſalm.29. *Quid pinguefacis, & incarnas te ipſum? An ignoras quod quanto craſſiorem tibi ipſi facis carnem, tanto grauiorem* ANIMÆ CONSTRVIS CARCEREM? & S.Chryſoſtomus hom.54. ad populum Antiochenum, vbi ait: *Numquid mactandi ſumus, quoniam nos ipſos ſaginamus? Quid lautam menſam vermibus apponis? Quid animam obruis? quid parietem facis craſſiorem?* Quod iaci in eos omnes poteſt, qui carnem nutriunt, & inferciunt, gulæ mancipia facti. 899.

EXCVRSVS CLI.

Caro ferculis non nutrienda, nec fouenda delitiis.

Corpus delitiis nutritum tamquam equus ſeſſorem ſuum excutit.
A carne quot damna, *quot pericula.*

Eſcarum copia vires carni *non ſunt tribuendæ, quibus nobis bellum indicat.*

Frænanda *caro eſt ne nos ad infernum ducat.*

Nimis carnem non eſſe nutriendam ſtateræ *ſimilitudine probatur.*

A corporis voluptatibus, deliciis, vel ipſi morbi *nos auocant.*

Eſcarum finis *ab eſcarum cupiditate eximere nos poſſunt.*

A deliciarum deſiderio, *quæ mala oriantur, quæ bona ab abſtinentia.*

A ſerpentibus *mordentur Ægypti delicias requirentes.*

Gulæ *appetitus* mordet, *quos corripit.*

Carnis eſus *Hebræis noxius, ſalubris abſtinentia.*

Breuis ferculorum tranſitus, *& venter omnia indifferenter admittens nos à deliciarum ſuperfluitate auocat.*

Qui Deum videre *quærit*, gulæ *affectus ſupplantet.*

Singulare ſancti Romualdi *exemplum in ciborum abſtinentia.*

Gulæ mancipium vitiorum proſtibulum.

Gulæ tyrannis *vitanda.*

A nimio eſu, & potu anima liberata *ſe liberiùs cognoſcit.*

Crapula grauatus *alterum ſe ſentit.*

Non eſt Chriſtiani *ventris* incantamentis *efferri.*

Caro ſpiritui ſubiici *debet, non ſpiritus carni.*

Ad bonum infirma eſt caro, *eſt firma ad malum.*

Qui nutrit carnem, *ad malũ faciendũ nutrit.*

Caro mentis tinea.

Animæ remora *caro eſt.*

Ciborum copia rationem obruit.

Alogia *quid ſit.*

Brutis par, *cui totus in ventris cura eſt.*

Ventri non eſſe ſeruiendum, *vt docuerit Chriſtus.*

Propter ventrem, *&* crapulam *multos Deus iudicat.*

Ciborum varietas *virtutum propugnaculum diruit.*

Gratiæ hoſtis *eſt qui* amicus *eſt gulæ.*

Ei qui corporis delitiis neglectis corporis hoſpitio Spiritum ſanctum *exceperit, cæli manſionem Spiritus ſanctus tribuet.*

Spirituales deliciæ *appetendæ, quæ in cælum comedentes efferunt.*

900. NEmo adeò inſaniat, vt carnem foueat, ac nutriat, carníque blandiatur, quæ ſæuior omni fera, neque magis efferatur, cùm blanditiis delinitur, & quò libetior ſinitur ire, eò periculoſius animum ſeſſorem ſuum excutit. Scitè S. Auguſtinus lib. qq. ex vtroque mixtim quæſt. 115. *Animi eſt ducere corpus; ſi autem dimiſerit illud, vt eat quò vult, præcipitabit ipſum ſicut EQVVS furioſus negligentem ſeſſorem quin copioſiore pabulo eum nutrierint. Stat ſtridens dentibus aduerſarius*, ait S. Chryſoſtomus orat. 54. ad populum Antiochenum, *Tu verò ſuauiter, & menſis vacas?*

Corpus deliciis nutritum, id quod equus ſeſſorem ſuum excutit. S. Aug.

Cauenda eſt caro tamquam infeſtiſſimus hoſtis, quin eò quocumque hoſte crudelior, qui iſte blanditiis flectitur, & emollitur, hæc magis ſæua & indomita magis redditur. Prælia nobis mouentem carnem vidit ſanctus Gregorius Nazianzenus carm. aduersùs carnem.

> *Exitioſa caro, Belia tenebroſa procella,*
> *Exitioſa caro, qua fluit omne ſcelus.*
> *Exitioſa caro mundi labentis amica,*
> *Cœleſti ac vitæ prælia dura mouens:*
> *Hoſtis amica caro, blandiſſima pugna, bonúmque*
> *Inſidum, vetitos ſemper edéſque cibos:*
> *Cænum, maſſa pauis plumbi, limoſa catena,*
> *Bellua pugnaci prodita maceriè.*

A carne quæ damna quæ pericula S. Greg. Naz.

Pugnat in nos caro, & dum fouetur à nobis acriùs in nos bellum parat, blanditiis vires acquirit, fortior contra ſpiritum fit: qui ſapit, carnem ſpiritui ſubiiciet. Opportune hoc docebat S. Auguſtinus lib. de ſalutaribus documentis, cap. 5. *Semper caro noſtra ſubiecta ſit animæ noſtræ, & ſicut ancilla famuletur dominæ ſuæ, ne præbeamus vires illicitas corpori noſtro, ne committat bellum aduerſus ſpiritum noſtrum, ſed ſemper ſubiecta ſit caro, vt obtemperet iuſſis ſancti Spiritus.* Pergit: *Neque incraſſari permittamus ancillam, ne contemnat dominam ſuam, ſed omnibus iuſſis eius, & obſequiis mancipetur*; impinguata caro iugum ſpiritus excutit, & parere menti tamquam ſuæ dominæ renuit. Frænandam, domandamque carnem ne ſe ſpiritúmque ad infernum ducat, idem ſanctus Pater monet eodem loco, dum ait: *Sicut equis fræna ſunt imponenda, ita corpora noſtra ieiuniis, vigiliis, & orationibus ſunt infrænanda; nam quemadmodum aurigæ ſi fræna laxauerint per præcipitia ducuntur, ita & anima noſtra cum ipſo corpore ſi ei frænum non impoſuerimus, ad inferni præcipitia delabitur. Simus ergo boni, & edocti aurigæ corpori noſtro, vt per viam rectam poſſimus incedere; eſca enim nimia non ſolum animas, ſed etiam corpora noſtra plurimum lædunt.* 901.

Eſcarum copia vires carni non ſunt tribuenda, quibus nobis bellum indicat. S. Aug.

Frænanda caro eſt ne nos ad infernum ducat. Idem.

Non eſſe nimis carnem nutriendam, fouendamque ſtateræ ſimilitudine S. Zeno ſerm. de præcept. Attende tibi, explicabat. *Vide ne forte tu in huius belli congreſſione manus accommodans carni, & auxilia ei quamplurima ſubminiſtrans potentiam eius aduerſus ſpiritum erigas, & meliorem tui partem deteriori facias eſſe ſubiectam: ſicut enim ſtateræ momentum ſi in vnam partem depreſſeris, leuiorem ſine dubio alteram facies, ita in hoc animæ, & corporis iugo, cùm in vnam partem propenſior extiterit, clara erit alterius, & manifeſta diminutio: quis enim dubitat cum corpus luxuria fluitat, carnibúſque diſtenditur, ignauum, & obtuſum effici mentis vigorem?*

Nimis carnem non eſſe nutriendam ſtateræ ſimilitudine probatur. S. Baſil.

A corporis voluptatibus, à ciborum lautitiis morbi, & infirmitates nos auocant, cur non idem poſſit & ratio, poſſit & ſuperna Dei gratia? infirmus faſtidio voluptates ſunt, ſint & mente ſano. ſatur fercula faſtidis, faſtidias, & famelicus non ciborũ, ſed virtutum; bellè ille, & opportunè: *Voluptates, & cibos, quos ſatur ventre deſpicis, cur non famelicus virtutis deſpicies? quas æger corpore faſtidis, & horres, cur non & mente ſanus? quid impoſſibile iudicas virtuti, renunciare voluptatibus, quod neceſſarium facis infirmitas? quod potuit vitium naturæ, non poterit robur gratiæ te facere pertæſum delectationes omnes vides. Si tibi faſtidio aliquando fuerunt diuina, & ſpiritualia, credo poſſe faſtidio eſſe carnalia.*

A corporis voluptatibus, deliciis, vel ipſi morbi nos auocant. Eu. lib. 1. cap 3.

Non eſſe corpus nimis deliciis obruendum, monuit natura ipſa, dum tam fœdo line conſpici

eſcas

[illegible] hæc [illegible] T [illegible] dit [illegible]

[Margin: Chriſoſt.]

992. [illegible] ſut com [illegible] Præcones, quid [illegible] Iudæorum e [illegible] ibit [illegible] cap. 18. *Omnes illa* [illegible] *rent aquam, manna* [illegible] *vincerent, & non er* [illegible] *rmus; carnes deſiderare cœperunt,* [illegible] *in* [illegible] *conuerſebantur nequaquam.* [illegible] *tot millibus* [illegible] *præter duos in* [illegible] *promiſſionis* [illegible] Rem aliter ibidem [illegible] dum [illegible] *Quæ murmurabant requi*[illegible] *cibus* [illegible] *rdebant quando* [illegible] *maris* [illegible] *ant* [illegible] *mitam, aquam bibebant.* [illegible] mo [illegible] citur, quo gulæ appetitus an camo [illegible] cat, nam, [illegible] Vgo Victorinus lib. 3. de [illegible] animæ, cap. 10. *Culi* [illegible] *appetiens gula.* [illegible] nio car [illegible] deinde cum quid Hebræi [illegible] rit, quid tempe antea [illegible] *Quorum aliud deſierunt in* [illegible] *nis eorum querebant.* [illegible] *quamdiu* [illegible] *manna & aqua ex petra, Ægyptios* [illegible] *per mare* [illegible] *fa iebant, non* [illegible] *in tribubus infirmus. poſt* [illegible] *mentionem* [illegible] *carnium lebetum,* [illegible] *concupiſcentiis* [illegible] *Ægyptum,* [illegible] *mi* [illegible] *Non time exemplum non* [illegible] *ne te a ſperatis bonis excludas?*

[Margin: A ſerpentibus [illegible] *Ægypti* [illegible] *Idem. Gula appetitus mordet, quasi corripit. Vgo Vict. Carnes* [illegible] *Hebræi* [illegible] *ſalubris abſtinentia. S. Baſil.]*

903. A [illegible] ciborum [illegible] nos [illegible] auocat, & venter omnia indifferenter [illegible] habitudo, nemo gulæ credat, [illegible] tus Damianus op. [illegible] 49. cap. [illegible] *Si autem* [illegible] *cur debeamus* [illegible] *quamiſ* [illegible] *ditis* [illegible] *in os intret, nobis non* [illegible] *quam flumine* [illegible] *tranſitur, vene*[illegible] *illa* [illegible] *eſt,* [illegible] *voluptas* [illegible] *tanta ambiti ne ſi* [illegible] *mus, breu*[illegible] *palmi* [illegible] *mus* [illegible] *luditur* [illegible] *Nam* [illegible] *gula non ſibi* [illegible] *vel venti, cur ipſe quid* [illegible] *delica* [illegible] *quod venter idem* [illegible] *O hæc* [illegible] mentibus inſideant [illegible] non [illegible] lorum [illegible] tenere [illegible]

[Margin: Ventris ferculorum [illegible] *omnia indifferenter admittens* [illegible] *delicatarum ſuperfluitate auocat. S. Pet. Dam]*

Supplantandus gulæ affectus eſt ei, qui [illegible] mente contemplari Deum [illegible] gula Iacob, qui Iſrael dictus eſt, [illegible] eſt, Deum videns, Eſau gulæ mancipij [illegible] tem [illegible] dum in [illegible] eleretur. Gen. [illegible] v. [illegible] flexit [illegible] Iſidorus Peluſiota [illegible] epiſt. [illegible] *Iacob* [illegible] *plantatam* [illegible] *quòd mens, quæ* [illegible] *per pro* [illegible] *cernis* [illegible] *interpreteri, Iſrael* [illegible] *ſupplantat.* [illegible] audire non me [illegible] gulæ [illegible] Rumualdus, de quo [illegible] Damianus [illegible] *gula* [illegible] *præcipient,* [illegible] *odorem, dicebat O* [illegible] *ſumus modo tibi ſap* [illegible] *nunquam* [illegible] *t hac,* [illegible] ita non [illegible] quam [illegible] li. lib. 3. [illegible]

[Margin: Qui Deum videre cupit gula [illegible] *ſupplantet. Gen.* [illegible] *25. S. Iſid. P* [illegible]*]*

[Margin: Singulare S. Rumualdi exemplum in ciborum abſtinentia. S. Pet. Dam.]

[Margin: Gula mancipium [illegible] *Pet* [illegible]*]*

Neuarmi [illegible] *SS. Patr*

[illegible]

[Margin: 51.]

Veru [illegible] ſuppl [illegible] Augu[illegible] *Cum* [illegible] *talem bono aſ*[illegible] *qua* [illegible] *atur libido,* [illegible] *eneratur luxuria* [illegible] *oſſidentia idonea men* [illegible] *idem* [illegible] *quæ* [illegible] *one ob*[illegible]

[Margin: A [illegible] *Aug. Cratula* [illegible] *Idem.]*

904. [illegible] in [illegible] mentis [illegible] obiti [illegible] Gregorius Na[illegible] ex [illegible] Atque [illegible] *cum non* [illegible] *dum* [illegible] *tus* [illegible] *ida* [illegible] *quæ* [illegible] *enim quicquam eorum laudamus, quæ ſemel in* [illegible] *dum eſt,* [illegible] *contemptu.* [illegible] ſentire qui [illegible] de [illegible] qui [illegible] audi [illegible] cupit

[Margin: Non [illegible] *S. G* [illegible] *N...]*

• P[illegible] eſt [illegible] ut doce[illegible] Do[illegible] carnem di[illegible] *Vigilate,* [illegible] *in te tan*[illegible] Matth. 26. 41. [illegible] tem ſpiritu [illegible] ſpiritum [illegible] Appol. Tertull. ad m[illegible] ras, cap 4. *Scimus ex Domini* [illegible] *ſpiritus promptus* [illegible] *Domini* [illegible] *Prius* [illegible] *enim prad*[illegible] *promptum eſſe,* [illegible] *ſe ſuſceptum* [illegible] *firmio*[illegible] *ab eo etiam* [illegible] *aſſirmat.*

[Margin: Caro [illegible] *lebet, neu ſpiritus carnis. Matth. 26. 41. Tertull.]*

Infirma caro in bonis ope[illegible] firma in malis huc [illegible] Augu[illegible] lib. de [illegible] bus documentis [illegible] ba. *Caro eſt* [illegible] *quæ* [illegible] *animam* [illegible] *ſtra in malitia ſemper vult poten*[illegible] *autem, id eſt, in ieiunio,* [illegible] *bonis operibus* [illegible] mal[illegible] *nos* [illegible] *in* [illegible] *caro data eſt nobis* [illegible] *que* [illegible] *preparat* [illegible] *contra animam* [illegible] *caro* [illegible] *quotidie contra animam pugnat,* [illegible] *contra carnem* [illegible] *O caro* [illegible] *quid* [illegible] *it ad malum* [illegible] te nutrit. & non [illegible] *quam* [illegible] *ſicut* [illegible] *animam* [illegible] *& delicata animam* [illegible]

[Margin: Ad [illegible] *S. Aug. Qui nutrit* [illegible] *ad* [illegible] *Idem. Caro* [illegible] *S. Aug.]*

concremat, pe[illegible], & [illegible] fla[illegible] i.e. carne[illegible] fouet, a[illegible] tanta damna.

905\. Car[illegible] nimiæ [illegible] incen[illegible] vehemen[illegible] [illegible], nam cuilium[illegible] pu[illegible] it [illegible] corp[illegible] nec ea[illegible] S.Greg. Naz. [illegible]dus hic sanctus Gre[illegible] in præcep[illegible] ad V[illegible] ita [illegible].

Nec vi[illegible] ua immittas [illegible] SEIDA [illegible],
Q[illegible] a velut inie [illegible] prope [illegible] tempe le p[illegible]
Detinet, ac tamen cog[illegible] [illegible]

Remoram carnem esse [illegible] s[illegible]us Pater censebat in carm[illegible] [illegible]tu, dum [illegible],

Me miserum! caro quem R[illegible]MORATVR perfida, [illegible]
Ad Dominum cursu dum properare [illegible]r.

A ventris ingluuie, & qu[illegible] [illegible] oriuntur, [illegible] terræ metaph[illegible] expl[illegible] S.Nilus hanc pinguedinem [illegible] *quod in terra fœcunda enditum est* [illegible] *tur*, [illegible] *in pingui* [illegible] *pigit*. [illegible] [illegible]us Pater terræ [illegible] [illegible]: *Vt terra, [illegible] quit* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *ationes. In* [illegible] *et aromata reperire, neque* [illegible] *contemp*[illegible] *n*[illegible] *grauitatem.*

906\. Nimia [illegible]orum cop[illegible] ment[illegible] obrui[illegible] S.Aug[illegible]us ep.[illegible] quid sit alogi[illegible], it[illegible] scribit. *Quid est* [illegible] *bum ex Græca lingua surpatum est,* [illegible] *cum epulis in*[illegible] *tur* [illegible] *à ratio*[illegible] *tramite deuiètur,* [illegible] *de animalia ratione carentia* [illegible] *quibus similes sunt* [illegible] *dediti, propter quod immoderatum conuiuium,* [illegible] *mens, in qua* [illegible] *dominatur* [illegible] *gurgitatione ve*[illegible] *ac bibendi quodammodo obruitur, alogia nuncupatur.* [illegible] & r[illegible] tione carentibus animalibus parem esse, qui ventri indulget, affirmat Sanctus Ambrosius lib.6. Exaem. cap.2. *Si sola animalia prona pascuntur, cur te in edendo sternis ipse, quem natura non strauit? Cur eo delectaris, in quo naturæ iniuria est? Cur noctes, & dies cibo intentus pecorum more terrena depasceris?* Petrus Blesensis epist.85. *Quidam toti in gutture, merito gurgulionibus comparandi, quorum cogitatio tota de ventre, in ventre, & sub ventre est, quibus satis fieri omnino non potest, donec ventre de*[illegible] *in Venerem, delectatio gulæ lumborum excitet voluptatem.*

907\. Nut[illegible]endum ferculis corpus non esse, nec crassiorem redden[illegible] pa[illegible]ietem, to[illegible] docuit Christus, cum semel & [illegible] multiplicare [illegible] u[illegible] pane [illegible] sequen[illegible] eum tu[illegible] alerentur, a[illegible] [illegible] hoc semel tantùm repetitus [illegible] ad [illegible] [illegible] tem sic explicab[illegible] [illegible] Tolt. [illegible] [illegible]: V[illegible] [illegible] *semel, ac* [illegible] *operat*[illegible] *redde*[illegible] [illegible] *eruiendum,* [illegible] *ac semper in* [illegible] *commorandum.*

V[illegible]ba [illegible] ex [illegible]lm.50. *In medio autem* [illegible] *ipsa torquet* [illegible] [illegible] Vg. Car. [illegible] PROPTER [illegible] [illegible]

[illegible] *machina* [illegible] [illegible] *construlta* [illegible] [illegible] est [illegible]

908\. [illegible] malum est cult[illegible] gula [illegible], & fouet [illegible] An[illegible] [illegible] de ed[illegible] [illegible] *pera patur;* [illegible] *exitiu* [illegible] *gula* [illegible] *a se repellit spi*[illegible] [illegible] [illegible]arum co[illegible] [illegible] cohæte [illegible] d[illegible] ad H[illegible] 13.v.9. *Optimum* [illegible] *quæ nihil profuerunt ambula*[illegible] [illegible] gratia [illegible] [illegible]

S[illegible] in corpore nostro h[illegible] [illegible] corpore [illegible] [illegible] Spiritus [illegible] tribue[illegible] [illegible] nostri corporis [illegible] [illegible] sancti Augustini [illegible] [illegible]p.40. *Cum carnis al[illegible]*[illegible] *spiritus sanctum tribuet nobis* [illegible] *cu ne paulo ante* [illegible] *ramus mas* [illegible] Al[illegible] [illegible] voluptatum [illegible] hor[illegible] [illegible] pore par[illegible]. C[illegible] [illegible] [illegible]cti Patris verba eode[illegible] [illegible] *deuitemus* [illegible] *itatem,* [illegible] *tum* [illegible] *ste appetamus, quæ ad* [illegible] *sapi*[illegible] *nuet diuinam* [illegible] *benignitatem, beneuol*[illegible]*tiam, pat*[illegible], quærendi hi cibi [illegible] [illegible] tis stomac[illegible] [illegible] & in cœlum rapiunt [illegible] minimque.

ADAG. DCCCCXIV.

Vxoris Loth imitator.

909\. QVi ad ea redit, quæ d[illegible] [illegible]ationem reuertunt [illegible] [illegible] esserat, i[illegible] vxoris Loth [illegible] [illegible] domæ igne abier[illegible] [illegible] & [illegible] tuam s[illegible]is con[illegible] est, [illegible] nes Climac[illegible] in [illegible] Par[illegible] ab hoc exemplo [illegible] [illegible] VXOREM LOTHI IMITARI [illegible] id *ea, vnde abiit, reuertitur* [illegible] *deinceps, vt statua illa,* [illegible] cautio ista [illegible] conue[illegible] [illegible] famo[illegible] nomen de[illegible] [illegible] mente, & sæp[illegible] etiam corp[illegible] [illegible] [illegible]em de[illegible] fuerat, tur[illegible] [illegible] li[illegible] [illegible] mente [illegible],

———— Dum re[illegible]
In statuam mutata salis [illegible]
Ad pœnam conue[illegible]*am;* [illegible]
N[illegible]
R[illegible] *s[illegible]andus erit*

[illegible]

retrò reſpicere, niſi quia non eſt animo redeundum ad veterem vitam, qua per gratiam regenerati eximimur ſi vltimum exitium euadere cogitamus? Denique vxor Loth vbi reſpexit remanſit, & in ſalem conuerſa hominibus fidelibus quoddam præſtitit condimentum, quo ſapiant aliquid vnde illud caueatur exemplum. Paulò aliter rem verſat lib. 10. de ciuit. cap. 8. LOTH VXOR *in via retro reſpiciens, atque in ſalem repentè conuerſa magno admonuit Sacramento neminem in via liberationis ſua præterita deſiderare debet.*

910. In eos, qui in quendam ſtuporem conuerſi ſunt, rem torquet Clemens Alexandrinus in exhort. ad Gentes, dum ait: *Nonne quodam modo, vt Niobe, vel vt magis myſticè ad vos loquar,* INSTAR VXORIS VIRI HEBRÆI *(cum* LOTHVM *dixerunt veteres) in ſtuporem conuerſi eſtis? hanc mulierem accepimus factam eſſe lapidem, propterea quòd amarat Sodoma, Sodomitæ autem ſunt impij, duro corde, & ſtolidi.*

Lothi vxori illi quoque ſunt pares, ſúntque illius imitatores, qui malo ſuo exemplo à malo cæteros deterrent, fatui in ſe ſunt, ſed alios condiunt. Alcimus Auitus lib. 11. ita canit:

———*Incido mulier præuenta reatu*
Plus ſalſum ſine mente capit, qua pungere ſenſus,
Exemplique poteſt ſalibus condire videntes.

Rem luculeotiùs verſat ſanctus Auguſtinus enarrat. in Pſal. 79. *Memento te vxoris* LOTH; *omnibus dixit. Quid enim fecit* VXOR LOTH? *liberata eſt à Sodomis, & in via poſita, retrorſum reſpexit. Vbi reſpexit, ibi remanſit. Facta eſt autem ſtatua ſalis, vt illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non ſint fatui, non retrò reſpiciant, ne malum exemplum dantes, ipſi remaneant, & alios condiant, nam eo modo dicimus illud quibuſdam fratribus noſtris, quos fortè viderimus, veluti infirmari in propoſito bono, & talis vis eſſe, quales illi. Obiicimus illis quoſdam, qui retrò reſpexerunt, illi fatui ſunt in ſe, ſed alios condiunt, quando commemorantur, vt illorum exemplum timentes, iſti retrò non reſpiciant.*

Lothi vxorem referunt præcipuè Religioſi, qui vbi ſeculum corpore deſeruerint, ſeculum circumferunt moribus, & vita. Audiendus hîc Vmbertus lib. 1. erud. Relig. part. 3. cap. 2. *Reſpiciens* VXOR LOTH *poſt ſe, conuerſa eſt in ſtatuam ſalis. Statua eſt corpus ſine ſpiritu: ſimilitudinem habens hominis, non veritatem. Sic reſpiciens ad ea quæ reliquit, ſimilitudinem habet Religioſi, non veritatem. Corpus habet in clauſtro, cor in mundo. Sic fit quædam ſtatua.*

ADAGIVM DCCCCXV.

Me aliquis Laban liberet ab Eſau.

911. Cum quis ab alio recipitur, quærit vt ab alterios ſæuitia eximatur, tunc vſurpari hæc formula poterit, vt enim in alium ſæuiens Eſau Iacob perſequentem refert, ita & alterius perſecutioni obnoxium recipiens, Laban refert, qui Iacob recepit, donec Eſau ira mitigaretur; ſanctus Baſilius epiſt. 141. huc reſpiciens, ait: *O ſi mihi detur* LABAN *quiſpiam,* QVI ME LIBERET AB ESAV *ducátque ad cæleſtis vitæ philoſophiam.*

ADAGIVM DCCCCXVI.

Nouus Iſraëlita.

Diuinis obſequiis mancipatus, Dei addictus ſeruituti, quique mundi Ægyptum deſtigerat pronuis monitis erudiendus, is nouus Iſraelita audiet; hoc ſenſu hanc formulam efferebat ſanctus Ioannes Præſes Cœnobij Raithuni epiſt. quam ad ſanctum Ioannem Climacum ſcripſit in hunc modum: *Vnam ſummam virtutem ſupplices conuenimus, vt nobis rudibus per litteras aperias, quæ ad veteris exemplum Moſis in eodem monte diuino ſpectacula dignatus inſpexiſti, quiſque diuinæ legis tabulæ ab eodem in tuo ad nos docendos, tamquam* NOVOS ISRAELITAS, *& modò ab intellectuali mundi Ægypto, vitæque tumultuata maris fluctibus egreſſos, libro deſtinato inſcriptas accepiſti.* Chriſtus Nathanaelem efferens Ioan. 1. 47 ait: *Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt*; hoc eſt, interprete Beato Dionyſio Carthuſiano, *non ſolum nomine, ſed & re, ſeu proprietate, & gratia filius Iſraelis, id eſt, Iacob Patriarchæ.* Maldonatus ſic exponit: *Chriſtus cùm verum Iſraelitam vocat, indicat aliquos Iſraëlitas eſſe falſos: vocat* VERVM ISRAELITAM, *verum imitatorem Iacob, qui Iſraël cognomento dictus eſt, hominem antiqua probitate, ſimplicitateque, qualis fuerat Iacob; quaſi qui eiuſmodi non eſſent moribus, verè filij non eſſent Iſrael. Non enim omnes qui ex Iſraël, ij ſunt Iſraëlitæ, neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij, Rom. 9. 6.* candidis ergo moribus vir vetus Iſraëlita dicetur, & verus Dei cultor, nouus Iſraëlita.

ADAGIVM DCCCCXVII.

Melius eſt malum hominem perpeti, quàm per ignorantiam bonum excludi.

Formula vſurpari olim ſolita in recipiendis hoſpitibus, cùm ne bonus excluderetur, etiam non bonum recipiendum ſuadebant. S. Auguſtinus epiſt. 149. prouerbialem hanc ſententiam recenſet, dum ait: *Multo melius, nec iuſtè cuiquam iraſcimur, quàm velut iuſtè iraſcendo in alicuius odium ira occulta facilitate delabimur; in recipiendis enim hoſpitibus ignotis iſta ſolemus dicere:* MVLTO ESSE MELIVS MALVM HOMINEM PERPETI, QVAM FORSITAN PER IGNORANTIAM EXCLVDI BONVM, *dum cauemus, ne recipiatur malum*; prouerbium autem hoc eſſe indicauit ille, qui epiſtolas edidit, nam in libri ora appoſuit, *τὸ prouerbium.* 912.

Etiam in eleemoſyna eroganda cauendum eſt, ne dum religioſior pauperum habetur, & indigni prætermittitur, dignis quoque abeat indonatus; hinc Chriſtus Luc. 6. *Omni*, inquit, *petenti tribue*; ſignatè *omni*, ne ſi electio aliquorum nobis committeretur indignorum excluſione excluderentur & digni; quod ſic expendebat S. Valerianus hom. 8. de miſericordia: *Non eſt otioſum, quòd omnibus petentibus eleemoſynam dum dare iubet, ſciebat enim neceſſariò aliquotiens inter malos, & bonos latere, atque ideo bonos, malóſque commiſcuit, ne cùm indignos erogatio nimium cautè præteriret, & dignus miſericordia indonatus abſcederet.* Hoſpitalitatis ſagenam omnibus expandendam alibi diximus, cùm de hoſpitalitate ageremus.

ADAG. DCCCCXVIII.

Intra fines tuos habitat Iebuſæus.

913. QVod de populo dictum, ad Hebræorum populum, ad vitia, animique paſſiones flectatur, & viſa prouerbialis formula prodibit, in eum vſurpanda, qui alicui vitio ſubiacet, alicui affectioni obnoxius eſt, à qua eximere ſe vix poteſt, aut ne vix quidem. Ioſue 15.63. *Iebuſæum habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere, habitauitque Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem vſque in præſentē diem*: vt res prouerbialem ſaliuam ſapiat, ad animæ hoſtes traducatur, ad vitia, quæ mentem obſident, extendatur; feſtiuè in hunc ſenſum vſurpauit hanc formulam ſanctus Bernardus ſerm. 58. in Cantic. *Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras ſi vitia putas emortua, & non magis ſuppreſſa, velis nolis* INTRA FINES TVOS HABITAT IEBVSÆVS; *ſubiugari poteſt, ſed non exterminari.* Nemo dum hìc manet, ſe putet ſecurum, & a vitiorum infeſtatione penitus immunem; timendus ſemper hoſtis, qui licèt aliquando lateat, ſemper tamen nobis infeſtus eſt. Vmbertus lib. 3. de erud. Relig. part. 2. cap. 1. *Iebuſæum Iſrael tolerat, vt humana mens de ſe humilia ſentiat, dum minima non ſuperat*; id quod priùs dixerat ſanctus Gregorius Papa.

ADAGIVM DCCCCXIX.

Alter Ioſue.

914. QVi in Dei cauſa contra Dei hoſtes ſtrenuè pugnat, & imperterritus ſe exlegibus opponit, & tanquam Amalechitas ſternit, & deiicit, audiet prouerbij quadam ſpecie, alter Ioſue; hoc ſenſu hanc formulam extulit ſanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 13. vbi ad Alexandrum II. Romanum Pontificem ſcribens ait: *His prædicatoribus Sathanæ, & Apoſtolis Antichriſti, tu venerabilis Pater cœleſtis eloquij gladio præcinctus occurre, & tanquam* ALTER IOSVA *Amalechitas oppugnatores Iſrael euaginato vigoris mucrone, proſterne. Tollatur è medio quantociùs tartareæ amaritudinis aconitum, ne, quod abſit, ferale venenum faucibus influat paruulorum.* Porrò vt variis fuit inſignitus virtutibus Ioſue, ſic ad varios porrigi hoc idem prouerbium poteſt. Sanctus Ioannes Climacus in epiſtola ad Paſtorem, cap. 15. Cœnobiarcham Raythenſem efferens, eum Ioſue componit, aitque quicquid actum corporaliter à Ioſue eſt populum Iudaicum dum regeret, actum & ab ipſo Cœnobiarcha ſpiritualiter ſpirituales Iſraëlitas dum doceret, hæc illius verba: *Populo velut* ALTER IOSVA, *partiris verbo, & aquas quidem inferiores, mortis, inquam, & ſalſuginis, in mare ſalſum, ſiue mortuum decurrere iubes, ſuperiores autem charitatis vndas, in conſpectu tuorum ſapientia florentium Iſraëlitarum in montem cumulas. Lapides præterea ex Iordane duodenos legi imperaſti, ex quibus aut Apoſtolicum culmen ædificares, aut reportatam de octo populis, hoc eſt, vitiis victoriam, & virtutes quatuor principes iam partas ſignificares, mari deinceps mortuo, & effœto, ſeu ſterili a tergo relicto, (Hierichuntia) ad hoſtilem vrbem accedis, & tubis precationum ad æternitatis orbitam declarandam ſepties clangis, vincisque & euertis.* Hæc ille, quæ pariter patribus accommodari poſſunt.

Ioſue Moyſi conferebat, quin & præferebat S. Ambroſius lib. 2. offic. c. 10. *Merito*, inquit, *vir huiuſmodi euaſit, vt ſiſteret fluminum curſus. diceret: Stet ſol, & ſtaret ſol, q. aſi eius ſpectator victoria, noctem differret, diem produceret. Quod quidem Moyſi negatum eſt, ſolus eligeretur, vt populum introduceret in terram repromiſſionis: magnus vir fidei miraculis, magnus triumphis: vterque igitur diuina ſubnixus gratia vltra humanam proceſſit conditionem, ille mari, hic cœlo imperauit.*

ADAGIVM DCCCCXX.

Nunc collyrium, nunc calcem oculis inſpicere.

QVi medicinam ſpirituali alicui morbo admouet, & morbum contrario fouet, atque 915.
etiam excitat, & diruat, quod priùs ædificauerat, amittat, quod in virtutum cultu vitiorúmque eradicatione acquiſierat, is prouerbiali hac formula percelletur. De prompta parentia loquens ſanctus Ioannes Climacus in ſcala Paradiſi gradu 4. hæc habet: *Qui religioſo Patri nunc paret, nunc non paret, perinde facit, atque is, qui* NVNC COLLYRIVM, NVNC CALCEM OCVLIS INIICIT, quod iaci in illos omnes poteſt, qui firmi in alicuius virtutis exercitio ſtare neſciunt, ſed quod benè operando indepti erant, boni operis neglectu, & mali admiſſione amittunt.

ADAG. DCCCCXXI.

Ceadas Laconicus.

LOcus malus, & malis plenus, & vniuersè iis maximè noxius, quos tenet, Ceadas Laconicus poterit dici. S. Baſilius ep. 379. ita loquitur, huc ſpectans: *Quæ oratio ſatis exprimat noſtra iſta mala? In fugam ſe quidam coniecerunt, non poſtrema pars Senatus noſtri; exiliúmque perpetuum Podando prætulerunt; cum Podandum dixero, puta me* CEADAM LACONICVM *intelligere, aut ſicubi terrarum barathrum ſit aliquod naturale, cuiuſmodi loca Charonia ſolent nonnulli appellare, peſtilenam, & pernicioſam auram exhalans, huiuſmodi ergaſtulo quam ſimillimum arbitrare Podandi illud malum.*

ADAG. DCCCCXXII.

Cœlum ſe calcare exiſtimant.

QVi ad perfectionis, & ſanctitatis culmen ſe perueniſſe tumidè iactant, hi *cœlum calcare* prouerbiali quadam hyperbole dicētur. Sixtus in epiſt. de malis doctoribus, ita loquitur: *Moyſes inquinatis tantum calceamentis in Terra ſancta arcetur, & quidam* COELVM CALCARE EXISTIMANT *corde polluto.*

ADAG. DCCCCXXIII.

Non pluit Deus. Pluuia defecit.

HÆ formulæ olim à Chriſtianæ religionis hoſtibus prouerbialiter in Chriſtianos iacta- 916.
bantur,

bantur, cùm quicquid mali accideret Chriſtianis, impiè imputarent; ſanctus Auguſtinus enarrat. in Pſalm.80. ita capiendus, cùm ait: *Quando auditis contumaciter garrire blaſphemos, & dicere abundare preſſuras temporibus Chriſtianis, ſcitis enim, quia hoc amant dicere: & vetus quidem, ſed à temporibus Chriſtianis cœpit prouerbium;* NON PLVIT DEVS, *dicas Chriſtianus, quanquam priores iſta dixerunt. Iſti autem modò dicunt, & quia pluit Deus, dicant Chriſtiani:* NON PLVIT DEVS, *non ſeminamus, pluit Deus, non trituramus. & inde volunt ſuperbire, vnde deberent amplius ſupplicare, eligentes blaſphemare, quàm orare.* Eiuſdem prouerbij meminit idem ſanctus Pater lib. 2. de Ciuitate Dei cap. 3. vbi & notam iſtam à nomine Chriſtiano appoſitè abradit, blaſphemóſque Gentiles de ſua paratura repercutit, hæc illius verba: *Mementote me iſta commemorantem adhuc contra imperitos agere, ex quorum imperitia illud quoque ortum eſt vulgare prouerbium,* PLVVIA DEFECIT, *cauſa Chriſtiani. ſunt namque qui eorum ſtudiis liberalibus inſtituti amant hiſtoriam, qua facillimè iſta nouerunt: ſed vt nobis ineruditorum turbas infeſtiſſimas reddant, ſe noſſe diſſimulant, atque hoc apud vulgus affirmare nituntur, clades quibus per certa interualla locorum, & temporum genus humanum opponant affligi, cauſa accidere nominis Chriſtiani, quod contra Deos ſuos ingenti fama, & præclariſſima celebritate per cuncta diffunditur. Recolant ergo nobiſcum, antequam Chriſtus veniſſet in carne, antequam eius nomen ea cui fruſtrà inuident, gloria populis innoteſceret: quibus calamitatibus res Romana multipliciter variéque contrita ſunt, & in his defendant, ſi poſſunt, Deos ſuos, ſi propterea coluntur, ne iſta mala patiantur cultores eorum, quorum ſi quid nunc paſſi fuerint, nobis imputanda eſſe contendunt. Cur enim ea quæ dicturus ſum permiſerunt accidere cultoribus ſuis, antequam eos declaratum Chriſti nomen offenderet, eorúmque ſacrificia prohiberet.*

Iniuſtè igitur aduerſa quæ accidebant in Chriſtianos regerebant Gentiles, cùm etiam ante Chriſti aduentum & paribus, & maioribus malis premerentur; ſcitè Tertullianus in Apolog. cap. 40. cùm huius calumniæ mentionem feciſſet, his verbis: *Prætexitis ad alij defenſionem illam quoque vanitatem quòd exiſtiment omnem publicæ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam. Si Tiberis aſcendit in mœnia, ſi Nilus non aſcendit in arua, ſi cœlum ſtetit, ſi terra maria, ſi fames, ſi lues ſtatim Chriſtianos ad leonem, tantos ad vnum?* ſtatim eos redarguens, & teuincens addit: *Oro vos ante Tiberium, id eſt, ante Chriſti aduentum quanta clades orbem, & vrbem ceciderunt; legimus Hierapolim, & Delon, & Rhodon, & Coon inſulas multis cum millibus hominum greſſum abiiſſe. Memorat & Plato maiorem Aſia, & Africa terram Atlantico mari ereptam. ſed & mare Corinthium terræ motus ebibit, & vis vndarum Lucaniam Golelia abſciſſam in Sicilia nomen relegauit. Hæc vtique non ſine iniuria incolentium accedere potuerunt. Vbi verò tunc non dicam Deorum veſtrorum contemptores Chriſtiani, ſed ipſi Dij veſtri, cùm totum orbem cataclyſmus aboleuit? vel, vt Plato putauit, campeſtre ſolummodo? Poſteriores enim illos clade diutius conteſtantur ipſæ vrbes, in quibus nati, mortuique ſunt, etiam quas condiderunt. Neque enim alias in hodiernum manerent, niſi & ipſæ poſthuma clades illius. Nondum Iudæum ab Ægypto examen Palæſtina ſuſceperat, nec iam illic Chriſtiana ſecta origo conſederat, quum regiones, ac fines eius, Sodoma, & Gomorrha igneus imber exuſſit. Olet adhuc incendio terra, & ſi quæ illic arborum poma conantur, oculis tenus, cæterùm contacta cineraſcunt. ſed nec Tuſcia, atque Campania de Chriſtianis querebatur, cum Volſinios de cœlo, Pompeios de ſuo monte perfudit ignis. Nemo adhuc Romæ Deum verum adorabat, cum Annibal apud Cannas per Romanos annulos cædes ſuas modio metiebatur. Omnes Dij veſtri ab omnibus colebantur, cum ipſum Capitolium Senones occupauerunt. & bene; quòd ſi quid aduerſi accidit vrbibus, eadem clades templorúmque & mœnium fuerunt; vt iam hoc reuincam, non à Deo euenire, quia & ipſi euenit.*

Addit, tantum abeſſe vt Chriſtiani cauſa malorum ſint, cauſa calamitatum, quibus orbis terrarum affligebatur, vt potiùs ex quo Chriſtianam religionem mundus habuit, minoribus cladibus premi reperio. Audiamus Tertullianum: *Et tamen ſi priſtinas clades comparemus, leniora nunc accidunt, ex quo Chriſtianos à Deo orbis accepit. Ex eo enim & innocentia ſæculi iniquitates temperauit, & deprecatores Dei eſſe cœperunt. Denique cùm ab imbribus æſtiua hyberna ſuſpendunt, & annus in cura eſt, vos quidem quotidie paſti, ſtatimque pranſuri, blaneis, & cauponis, & lupanaribus operati; Aquilicia Ioui immolatis, nudipedalia populo denunciatis, cœlum apud Capitolium quæritis, nubila de laquearibus expectatis, auerſi ab ipſo & Deo, & cœlo. Nos verò ieiuniis aridi, & omni continentia expreſſi, ab omni vitæ fruge dilati, in ſacco, & cinere volutates, inuidia cœlum tundimus, Deum tangimus, & cùm miſericordiam extorſerimus, Iupiter honoratur. Vos igitur importuni rebus humanis, vos rei publicorum incommodorum, vos malorum illices ſemper, apud quos Deus ſpernitur, ſtatua adorantur. Etenim credibilius haberi debet eum iraſci qui negligatur, quam qui coluntur, aut ne illi iniquiſſimi, ſi propter Chriſtianos, etiam cultores ſuos lædunt, quos ſeparare debent à meritis Chriſtianorum.* Hactenus Tertullianus.

Hoc idem argumentum elegantiſſimè verſat 917.
ſanctus Cyprianus tract. contra Demetrianum; *Cùm dicas*, inquit, *plurimos conqueri, quòd bella crebrius ſurgant, quòd lues, quòd fames ſæuiant, quòdque imbres, & pluuias ſerena longa ſuſpendant, nobis imputari, vltrà tacere non oportet, ne iam non verecundiæ, ſed diffidentiæ eſſe incipiat, quod tacemus. Dixiſti per nos fieri, & quòd nobis debeant imputari omnia iſta, quibus nunc mundus quatitur, & vrgetur, quòd Dij veſtri à nobis non colantur;* reiicit hanc calumniam ex ipſius mundi ſenectute; *Qua in parte, quia ignarus diuinæ cognitionis, & veritatis alienus es, illud primo in loco ſcire debes, ſenuiſſe iam mundum, non illis viribus ſtare, quibus priùs ſteterat, nec vigore, & robore, quo antè præualebat. Hæc Chriſtianis imputas, quòd minuantur ſingula mundo ſeneſcente?* Quod de Diis non cultis à Chriſtianis dixerat Demetrianus, ita redarguit ſanctus Pater; *Non ſicut tua falſa querimonia, & imperitia veritatis ignara iactat, & clamitat, iſta accidunt, quòd Dij veſtri à nobis non colantur, ſed quòd à vobis non colatur Deus;* & nonnullis interiectis claudit: *Quereris cludi imbribus cœlum, cùm ſic horrea claudantur in terris: quereris minus naſci, quaſi quæ nata ſunt indigentibus tribuantur; peſtem, & luem criminaris, cùm peſte ipſa, & lue vel detecta ſint, vel aucta crimina ſingulorum, dum nec infirmis exhibetur miſericordia, & defunctis auaritia inhiat, ac rapina.* Denique adeò alienum eſt per Chriſtianos mala, aduerſa orbi accidiſſe, vt potiùs pro Chriſtianis vlciſcendis immiſſa à Deo videantur; licèt enim iiſdem & Chriſtiani malis obſiderentur, illis tamen mala non erant, non erant aduerſa, cùm patienti, forti ea ferrent animo; diuinè idem ſanctus Pater eodem loco: *Inſontes pœnis, & cruciatibus acquieſcunt, certi, & fidentes quòd inultum non remaneat quodcunque perpetimur, quantóque maior fuerit perſecutionis iniuria, tanto & iuſtior fiat & grauior*

pro perſecutione vindicta. Nec vnquam impiorum ſcelere in noſtrum nomen exurgitur, vt non ſtatim vindicta comitetur. Vt memoriæ non teneamus antiquas, & vltiones pro cultoribus Dei ſæpè repetitas nullo vocis præconio reuoluamus, documentum recentis rei ſatis eſt, quod ſic celeriter, quódque in tanta celeritate ſic granditer nuper ſecuta defenſio eſt, ruinis Regum, iacturis opum, diſpendio militum, diminutione caſtrorum. Hæc hoc caſu accidiſſe aliquis exiſtimet, aut fuiſſe fortuitum putet, cùm iampridem Scriptura diuina poſuerit, & dixerit: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Et iterum Spiritus ſanctus præmoneat, & dicat: Ne dixeris, Vlciſcar me de inimico meo, ſed expecta Dominum, vt tibi auxilio ſit. Vnde clarum eſt, atque manifeſtum, quia non per nos, ſed pro nobis accidunt cuncta

918. *iſta, quæ de Dei indignatione deſcendunt.* Quod ſi quis obiiciat & Chriſtianos ipſos illis incommodis vrgeri, illis aduerſitatibus premi, quæ pro illis immittuntur, reſpondet ſanctus Pater mala non eſſe illis mala, nec aduerſa illis aduerſa, qui æquo illa excipiunt animo, forti ſuſtinent, perferunt patienti; qui in ſeculo extra ſeculum viuunt, qui vana mundi lætitia non capiuntur, qui cœlo, & cœleſtibus hærent; *Nec ideo*, inquit, *quis putet Chriſtianos iis quæ accidunt non vindicari, quod & ipſi videantur incurſione perſtringi. Pœnam de aduerſis mundi ille ſentit, cui & lætitia, & gloria omnis in mundo eſt; ille mœret, & deflet, ſi ſibi malè ſit in ſeculo, cui benè non poteſt eſſe poſt ſeculum, cuius viuendi fructus omnis hic capitur, cuius hic ſolatium omne finitur, cuius caduca, & breuis vita hic aliquam dulcedinem computat voluptatum, cùm iſtinc receſſerit, pœna iam ſola ſupereſt ad dolorem. Cæterùm nullus hic dolor eſt de incurſione malorum præſentium, quibus fiducia eſt futurorum bonorum. Denique nec conſternimur aduerſis, nec frangimur, nec dolemus, neque in nulla aut rerum clade, aut corporum valetudine muſſitamus, ſpiritu magis, quàm carne viuentes, firmitate animi infirmitatem corporis vincimus. Per ipſa, quæ cruciant, & fatigant, probari, & corroborari noſcimus, & confidimus. Putatis nos aduerſa vobiſcum æqualiter perpeti, cùm eadem aduerſa videatis à nobis, & vobis non æqualiter ſuſtineri? Apud vos impatientia clamoſa ſemper, & querula eſt, apud nos fortis, & religioſa patientia, quieta ſemper, & ſemper in Deum grata eſt, nec quicquam iſtinc lætum, aut proſperum ſibi vendicat, ſed mitis, & lenis, & contra omnes fluctuantis mundi turbines ſtabilis diuinæ pollicitationis tempus expectat. Quandiu enim corpus hic permanet commune cum cæteris, ſic neceſſe eſt & corporalis conditio communis, nec ſeparari generi humano ab inuicem datur, niſi iſtinc de ſeculo recedatur. Intra vnam domum boni & mali interim continemur. Quicquid intra domum euenerit, pari ſorte perpetimur, donec æui temporalis fine completo, ad æterna vel mortis, vel immortalitatis hoſpitia diuidamur. Non ergo idcirco compares vobis, & æquales ſumus, quia in iſto adhuc mundo, & carne conſtituti, mundi, & carnis incommoda vobiſcum pariter incurrimus. Nam cùm in ſenſu doloris ſit omne quod punit, manifeſtum eſt eum non eſſe participem pœnæ tuæ, quem videas tecum æqualiter non dolere. Viget apud nos ſpei robur, & firmitas fidei, & inter ipſas ſæculi labentis ruinas erecta mens, & immobilis virtus, & nunquam niſi læta patientia, & de Deo ſuo ſemper anima ſecura.* Hucuſque ſanctus hic, quæ verba ita amoliendæ notæ a Gentilibus Chriſtianis obiectæ ita ſint opportuna, vt ſimul etiam nos ad mala quæcunque ferenda & prouocent, & animent.

919. In eos, qui falſo, & iniuria conquerebantur per Chriſtiana tempora rerum, eſſe felicitatem diminutam, ſic calamum acuit ſanctus Auguſtinus lib. 1. de [illegible] Eu[illegible] 33. *Quod de felicitatis rerum humanarum d[illegible]ne per Chriſtiana tempora conqueruntur, ſi libros [illegible] ſuorum legant, & reprehendentium, quæ [illegible] eis etiam recuſantibus, & murmurantibus ſul[illegible]abuntur, tam verò magnam laudem reperient temporum Chriſtianorum. Quid etiam eis minuitur felicitatis, niſi quod peſſime, luxorioſeque abutebantur in magnam creatoris iniuriam? Niſi forte hinc ſint tempora mala, quia per omnes penè ciuitates cadunt theatra, cauſæ turpitudinum, & publicæ poſſeſſiones flagitioſorum cadunt, & fora, vel mœnia in quibus Dæmonia colebantur. Vnde enim cadunt, niſi inopia rerum, quarum laſciuo, & ſacrilego vſu conſtructa ſunt.*

ADAGIVM DCCCCXXIV.

Mazices panes offerunt.

920. CVm ab omni humanitatis ſenſu exules, compaſſionis omnis expertes, ſæui, crudeles, aſſuetique aliorum ſanguinem fundere, auferre vitam, contra naturam, moremque ſuum alienæ indigentiæ ſuccurrunt, eaque alimenta afferunt, quibus vita prædicatur, & propriæ crudelitatis obliti panes fame laborantibus offerunt, gladios intentare ſoliti, tunc ſuus huic prouerbio locus erit, quod ex Ioannis Caſſiani verbis exſculpſi, quæ ille habet collat. 2. cap. 6. *Cùm errantes duos fratres per deſerta, & deficientes iam fame à longè Mazices conſpexiſſent, (quæ gens cunctis penè nationibus feris immanior, atque crudelior eſt; non enim eos ad effuſionem ſanguinis, vt nonnullas gentes, deſiderium prædæ, ſed ſola feritas mentis inſtigat) eiſque contra naturam feritatis ſuæ cum panibus occurriſſent, vnus ex eis ſubueniente diſcretione velut a Domino ſibi porrectos, cum gaudio, & gratiarum actione ſuſcepit, reputans eſcam ſibi diuinitus miniſtrari, nec ſine Deo factum, vt hi qui ſemper hominum cruore gauderent, deficientibus, ac iam tabeſcentibus, vitæ ſubſidia largirentur: alius verò recuſans cibum, velut ab homine ſibi oblatum, inediæ defectione conſumptus eſt. Quorum licet initia ex reprehenſibili perſuaſione deſcenderint, vnus tamen ſubueniente diſcretione, id quod temerè, incautéque conceperat, emendauit: alius autem in ſtulta præſumptione perdurans, ac penitus diſcretionis ignarus mortem, quam Dominus auerti voluit, ſibi ipſi conſciuit; nequaquam credens inſtinctu diuino factum, quod immites Barbari propriæ feritatis obliti panes eis pro gladiis obtuliſſent.* Mazicum tamquam ab omni humanitate alienorum meminit & Palladius in Arſacio, & Neſtorius apud Euagrium lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 7. aliique ſi res ad alios flectatur immites alioquin, ac immiſericordes prouerbialem faciem præſeferet.

ADAGIVM DCCCCXXV

Vulpes inter gallinas.

921. VSurpabitur cùm ſuperbus, iracundus, & hoſtilem animum circumferens, manſuetudine omni viduus, omni pietate mites ſubditos regit, aut potiùs mactat, & occidit, cùm regere deberet; in hunc ſenſum vſurpauit hanc formulam ſanctus Ioannes Climacus epiſt. ad Paſtorem cap. 11. *Spectaculum*, inquit, *ingratum vulpes ſpectare inter gallinas; quid autem importunius paſtore iracundo? Vulpes mactat gallinas, hic [illegible] paſtor plenas rationis animas perturbat, & occidit*; paſcendæ oues paſtori ſunt

[illegible]

ADAGIVM DCCCCXXVI.

Puluerem in ventum portare.

QVi re[illegible] expo[illegible] culo, ce[illegible] di[illegible], vt [illegible] odiri de[illegible], per[illegible] ſtat[illegible] & [illegible] per [illegible] modeſtiam [illegible] figura produc[illegible] ſent[illegible] pot[illegible] puluerem vento flan[illegible] di[illegible] in [illegible] oculos ferri. San[illegible] co[illegible] ad humilitatem [illegible] 3. [illegible] att[illegible] *ſi ſe humil*[illegible] *congregat, quaſi in ventum puluerem port*[illegible] eand[illegible] in ſenten[illegible] protin[illegible] de duobus diſcipulis in [illegible], *Qui virtutes cæteras ſine humilitate congregat, quaſi* PVLVEREM IN VENTVM PORTAT, & [illegible] de donis Spiritus [illegible] cap. 2. *Qui virtutes ſine humilitate congregat, eſt quaſi qui* IN VENTVM PVLVEREM PORTAT, *ſicut enim puluis [illegible] flatu diſpergitur, ſic omne bonum ſine humilitate inanis vento gloria rapitur;* [illegible] nihil impedit, quin [illegible] cæ[illegible] [illegible] res porrigatur, & vnus [illegible] in ventum puluerem portat, qui fruſtra, & nihil profuturo labore in re aliqua operatur, ſuam locat, ſtudium, ac diligentiam.

ADAG. DCCCCXXVII.

E niue ignis non emicat.

912. [illegible]O propior prouerbiali ſen[illegible] ſententia hæc [illegible], quo longius metaphora ducetur; ſan[illegible] Ioannes Climacus in ſua [illegible] gradu 25. ad [illegible] flexit, in qu[illegible] vera humilitas [illegible] poteſt [illegible] NVNQVAM E NIVE IGNIS EMICAT: *pote*[illegible] *multo minus in hæretic*[illegible] *ſe alterius* [illegible] *alumno habere humilitas.* Sic nec ab impetu do[illegible] radius e[illegible], nec a puritatis hoſte puritas [illegible] vt ignis niuem non producit, ita nec ignem nix, vt [illegible] eodem ſenſu vni[illegible] ſententia adhiberi poſſit, quod fecit idem [illegible] gradu 26. *Quemadmodum*, inquit, IGNIS NON GENERAT NIVEM; *ita qui hic honorem quærit, non perfruetur cæleſte;* quod porrigi ad ea [illegible] poteſt, quæ inter ſe nequeunt cohærere.

ADAG. DCCCCXXVIII.

Nimietates æqualitates ſunt.

FAct[illegible] prometeo[illegible] ſententia, qua [illegible] a quo [illegible] prouocabimus, [illegible] ita [illegible] diſcretionis [illegible] qua excedit [illegible] æqualitatem redire [illegible] huius Ioannes Caſſianus collat. 2. cap. [illegible] *quit, cum diſcretionis* [illegible] *ab vtraque* [illegible] *ſententia* [illegible] NIMIETATES ÆQVALITATES SVNT. [illegible] *enim* [illegible] *demque diſpendio vigiliarum immoderata continuatio*

[illegible] *quo* [illegible] *animolu*[illegible] *quemque ad* [illegible] *per inanem* [illegible] *ad ean*[illegible] *imitatis occaſi*[illegible] [illegible]

ADAG. DCCCCXXIX.

Regio veſtimento aranearum telam inducere.

QVi[illegible] em[illegible] nullius pretij, nullius [illegible] his hec pretioſiſſimæ, [illegible] quique [illegible] rei per[illegible] imperfe[illegible] ne, ac viliſſime [illegible] præ[illegible] produ[illegible] prouerb[illegible] Aduocanda huc ſunt ſancti Chry[illegible] verba, qui [illegible] 4. in epiſt. [illegible] ad Corinth. [illegible]: *Nec* VESTIMENTO REGIO ARANEARVM TELAM INDVCAMVS. [illegible] *purpura* [illegible] *con*[illegible], quæ [illegible] in Scriptu[illegible]rum ver[illegible] pudenter intexe[illegible]. 923.

ADAGIVM DCCCCXXX.

Moſe aliquo indigere.

PRouerbiali hac formula vtetur quicunque [illegible] ductore [illegible] *Omni*[illegible] [illegible] MOS[illegible] ALI[illegible] [illegible] TORE, [illegible] *ac Deum, ac p*[illegible] *qui medius inter ſtudia* [illegible] *præſtans, manus ad Deum* [illegible] *pandat, cuius* [illegible] *qui ducuntur* [illegible] *Amalech pe*[illegible] *terra dare cogant.* Vnus [illegible] qui [illegible] vitæ [illegible] tuere [illegible] aliqu[illegible] Mo[illegible] cuius ductu tuti peragat [illegible], quod [illegible] bus, tot [illegible] bus eſt obnoxium. [illegible] Climacus: *Quamobrem* [illegible] *qui ſibi prudentes nullo via duce ſibi* [illegible] manent. [illegible] Genes [illegible]. 15. hanc [illegible] *Si difficile eſt in quacunque alia arte* [illegible] *proficere,* [illegible] *quant*[illegible] *erit doctore in hac omnium artium arte* [illegible] Gradu [illegible] rem [illegible] viget Beatus [illegible] in hæc verba: *Sicut qui duce caret via, facile errat a via, quantumuis aliquin prudens ſit; ita qui ſuo* [illegible] *monach*[illegible] *ſtatu viuit, & progre*[illegible] *propha*[illegible] *ſapientem percalleat;* quæ [illegible] omnibus illis con[illegible] qui perfe[illegible] [illegible] ad culmen tendunt; omnibus [illegible] ne[illegible] eſt, duce omnes in[illegible] gent, [illegible] ipſi aliorum ſint duces; nemo idoneus ſui rector eſt.

EXCVR

EXCVRSVS CLII.

Nemo idoneus ſui ductor eſt, alterius quiſque indiget magiſterio.

Stulti diſcipulus eſt *qui eſt ſui ipſius.*
Sui Dæmon *eſt, qui ſui ductor.*
Magiſtri, & ductoris neceſſitas *in vita ſpiritnali.*
Ducem ſpiritualem quilibet ſequatur.
Spirituali duce carere *periculoſum.*
Singulari Dei auxilio *indiget, qui magiſtro deſtituitur.*
Ad prælatorum arbitrium *omnia præſtanda.*
Tamquam ferrum *fabro ſe quiſque ma*[illegible]*ro præbeat inſtituendum.*
Alterius arbitrio duci *quàm vtile, quam noxium non duci.*
Sine ſuperiorum magiſterio *ægrè ſponſus inuenitur.*
Homines per homines *Deus regit.*
De humano templo *Deu*[illegible]*a reddit.*

924 Stulti diſcipulus eſt, qui eſt ſui ipſius. HOc ipſe [illegible] ſe [illegible] de [illegible] vam [illegible] pe[illegible] excel[illegible] ſuo [illegible] quitur.

Stultitiæ libro [illegible] nobis, & [illegible] con[illegible] lum fecit. [illegible] Bernardus [illegible] quæ eſt ad Au[illegible] *conſtituit*, STVLTO [illegible] *ipſum*, [illegible] rem ſanctorum Patrum [illegible] que legitur lib. [illegible] ſenes, *Si videris iuuenem* [illegible] *tate ſua* [illegible] *in cælum, tene pedem eius,* [illegible] *eum in terram, quia non expedit ei.* It ad præ[illegible] propria voluntate incedit [illegible] nes quoque [illegible] *Qui* [illegible] *dux eſſe vult, ſpreto duce proprio non iam in*[illegible]*dig*[illegible] *Dæmone tentante*[illegible] *ſed* [illegible] *eſt ſibi* DÆMON.

Sui Dæmon eſt qui ſui ductor. Vet. dict.

Ductoris, & magiſtri neceſſitas apud Ioannem Caſſianum coll. 2. cap. 11. probatur [illegible] quam ſit [illegible] ba, quæ ibi leguntur *Nullo alio vitio tam præcipitem Diabolus monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quam* [illegible]

Magiſtri, & ductoris neceſſitas in vita ſpirituali. Io. Caſſ.

[illegible]

925 Ducem ſpiritualem quiſque ſequatur. S. [illegible]

[illegible] *mo habet a quo poſſet inſtrui* [illegible] *non curat alterius ducatum amplecti* [illegible] *per ſe poſſe* [illegible] *ad ſalutem.*

Sine ſpiritali du[illegible] periculoſum admodum eſt, [illegible] Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio cap. [illegible] *in hac præſentis vitæ poſitus per*[illegible] *in huius ſpiritualis eremi con*[illegible] *innumeri, inimicorum* [illegible] *genera* [illegible] *exercitus* [illegible] *quam vix euadere* [illegible] *rem habet, & qui ſpiritualis* [illegible] *prudentia* rectorem, ducémque [illegible] & perfectionis difficultas [illegible] quas vafer ho[illegible] decipiet [illegible] quibus [illegible] erunt [illegible] cap. 22. [illegible] *regula* [illegible] *vita* [illegible] *ab al*[illegible] *præſumpti*[illegible]

926 Nemo [illegible] ſe ductore [illegible] qui [illegible] ab Elia in cœlum abiturus duplicem [illegible] ſpiritum poſtulauit; 4. Reg. 2. hæc leguntur, *Oro vt fiat duplex ſpiritus tuus in me;* [illegible] Eliæ [illegible] Eliæ duplicem. A[illegible] magiſter erat [illegible] pplere de[illegible] ſanctus P[illegible] de A[illegible] Domini *Oro Domine vt fiat duplex ſpiritus tuus in me, nimirum duplicari ei ſpiritum oportebat, vt magiſtri abeuntis abſentiam gratia duplicata ſubleuet.* Quis deinceps audeat ſe ſibi committere, ſine ductore in Dei via ambulare, cum nec ſanctus ſit vt Eliſæus, & duplici Eliæ ſpiritu ſit deſtitutus?

4. Reg. 2.

Prælatorum iudicio committere noſtrum debemus & arbitrium [illegible] arbitrio, de H[illegible] hæc [illegible] 1. R[illegible] *Erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem* [illegible] *Sacerdotis*, cur dictum [illegible] HELI [illegible] quiſque hinc diſcat [illegible] Dei [illegible] arbitrio in Dei [illegible] habe[illegible] ſpe[illegible] ſanctus G[illegible] rius, qui [illegible] Reg. cap. 3. [illegible] *Ante* [illegible] *ergo Heli Samuel Domino mi*[illegible]*ſtrare dicitur, vt* [illegible] *quique, eius exemplo doceantur, quatenus de mini*[illegible] *placere conditori* [illegible] *eant, vt* [illegible] *prælatorum* [illegible] *arbitrium, agere* [illegible] *quid* [illegible] *mant.*

Ad prælatorum arbitrium omnia præſtanda. S. [illegible]

927 [illegible] ſe ſuper[illegible] ſe [illegible] fer[illegible] ſuo [illegible] vt [illegible] Climacus grad. 4. *Ferrum,* [illegible] LIBRO ITERARVM [illegible] *manu* [illegible] *ſtatim* [illegible] O animo [illegible] nobis [illegible] rediret & [illegible] Na[illegible] beatus, qui voluntatis ſuæ arbitrium totum magiſtro [illegible] mittit,

Alterius arbitrio duci quam vtile, quam noxiū non duci.
Idem.

mit[illegible] plenè, perfectè [illegible] voluntatis ſuæ habenas alteri t[illegible]it. [illegible]ene idem [illegible]anctus Climacus eodem loco. *Beat[illegible], qui voluntat[illegible] ſine arbitrium penitus mac[illegible]auit [illegible]ne totum curæ religioſi magiſtri ſui commiſit, etenim a[illegible] dexteram D[illegible]mini ſui cru[illegible]xi olim ſtatuetur.* Pe[illegible]git q[illegible]am in[illegible]em mortem [illegible]m reddat perfecta in [illegible] ſpe totem ſui tia [illegible] ſic e[illegible] ponit: *Qui ſe ipſum ſin[illegible]era, & pura con[illegible]entia perfect[illegible]ſime religi[illegible]ſi patris obedientia ſubiecit, mortem deinceps intrepidus velut ſomnum, ſeu potius [illegible]itam quotidie expectat, certus in exce[illegible] vita n[illegible] a ſe, ſed a præſide ſuo rationem exactam iri.* Etiam noſtrorum hoſtium cauſa ducis, & magiſtri ope indigemus, ab eodem calamo res eſt; *Qui ſine patris religioſi ope aduerſus infernos ſpiritus decertare audet, ab illis circumuentus occidetur.*

Sine ſuperiorum magiſterio agrè ſponſus inuenitur.
Cant. 3.

928. Nimis periculoſum ſine ductore per vitæ ſpiritualis viam incedere; ægrè ſponſum inuenit, qui ſine ſuperioris magiſterio ſponſum quærit; fateatur hoc ſponſa in amoris Cantico cap. [illegible]. *Per noctes quæſiui quem diligit anima, quæſiui illum, & non inueni. Per vicos & plateas quæram quem diligit anima, quæſiui illum, & non inueni.* fors non inuenit, quia ſola quærebat, quem amabat. Pergit, *Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem: num quem diligit anima mea vidiſtis?* aliorum magiſterio regi quærit aliorum ducatum; quid ſequitur? *Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam*; nimirum inuenire meruit, quæ humilis cuſtodum, vigilúmque diſciplinæ ſe erudiendam ſubiecit; rem appoſitiſſime ad noſtram mentem verſat ſanctus Bernardus ſerm. 77. in Cantica; ait enim: *Sponſa quem quærebat minimè reperit, & quos non quærebat reperta eſt ab ipſis. Audiant hoc qui ſine duce, & præceptore vias vitæ ingredi non formidat: ipſi ſunt in arte ſpirituali exiſtentes, & diſcipuli pariter, & magiſtri. Non ſufficit hoc, etiam coaceruant diſcipulos ſibi, cæci duces cæcorum. Quam multi & hoc à recto tramite periculoſiſſimè aberraſſe reperti ſunt. Nimirum ignorantes aſtutias Satanæ, & cogitationes ipſius, factum eſt vt qui ſpiritu cœperant, carne conſummarentur: adducti turpiter, lapſi damnabiliter. videant proinde qui cuiuſmodi ſunt, quomodo cautè ambulent: & de ſponſæ exemplum ſumant, quæ non prius ad eum quem deſiderabat, vllo modo valuit peruenire, quam ſibi occurrerent, quorum magiſterio vtetur ad cognoſcendum de delicto, certè ad diſcendum timorem Domini. Seductori dat manum qui dare diſſimulat præceptori. & qui dimittit oues in paſcua abſque cuſtode, paſtor eſt non ouium, ſed luporum.* Hæc illorum mentibus debent inſidere qui ſe ſibi facilè credunt, ſuíque duces facti, ſe ducunt in præcipitia.

S. Bern.

Homines per homines Deus regit.
S. Aug.

929. Homines per homines doceri, & erudiri vult Deus hominémque vtique Deus per quem velut per templum reſponſa ſua homini exhibeat, ita ſanctus Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana in prol. *Cog temus & ipſum Apoſtolum Paulum, licèt diuina, & cæleſti voce proſtratum, & inſtructum, ad hominem tamen miſſum eſſe vt Sacramenta perciperet, atque copularetur Eccleſiæ: & Centurionem Cornelium quamuis exauditas orationes eius eleemoſynáſque reſpectas ei Angelus nunciauerit, Petro tamen traditum imbuendum, per quem non ſolum Sacramenta perciperet, ſed etiam quid credendum, quid ſperandum, quid diligendum eſſet, audiret. & poterant vtique omnia per Angelum fieri. ſed abiecta eſſet humana conditio, ſi per homines hominibus verbum ſuum Deus miniſtrare nolle videretur. Quomodo enim verum eſſet quod dictum eſt, Templum enim Dei ſanctum eſt quod eſtis vos, ſi Deus de humano templo reſponſa non redderet, & totum quod diſcendum hominibus tradi vellet, de cælo atque per Angelos perſonaret.* Dei imperium excutere [illegible]detur, qui hominum excutit, quos nobis duces exhibuit, ductores, doctoréſque.

De humano templo Deus reſponſa reddit.
Idem.

ADAGIVM DCCCCXXXI.

Ambidexter.

QVod de corporis manibus dicitur, ſi ad 930.
res alias flectatur, prouerbialem faciem iſte titulus induet, ſic ambidexter audiet, qui induſtris rebus, aduerſiſque dexterè vtitur, vt ſicut non extollitur ſecundis, ſic nec prematur aduerſis, cuius animus nec lætis efferatur, & intumeſcat, nec triſtibus contrahatur. Præclarè Ioannes Caſſianus collat. 6. cap. 10. *Iſti ſunt qui ἀμφοτεροδέξιοι, id eſt,* AMBIDEXTRI *nuncupantur, vt ille Aod in libro Iudicum fuiſſe deſcribitur, qui vtraque manu vtebatur pro dextera; quam virtutem ita poterimus nos quoque ſpiritualiter poſſidere, ſi ea quæ proſpera ſunt, dexteraque cenſentur, & ea quæ aduerſa ſunt, ad ſiniſtra dicuntur, bono, rectóque vſu ad partem dexteram fecerimus pertinere; vt quæcunque fuerint illata, fiant nobis, ſecundum Apoſtolum, arma iuſtitiæ*, & nonnullis interiectis aliquos ex ſacris litteris recenſet, qui digne hoc titulo gaudent, meritóque ambidextri dici poſſunt, & talem inter cæteros ſolùm fuiſſe aſſerit, & probat; addit: *Ambidextrum etiam merito dixerim Ioſeph, qui in proſperis gratior patri, religioſior fratribus, acceptior Deo; in aduerſis, domino fidelis, carceris mitiſſimus vinctis, iniuriæ immemor, beneficus inimicis, inuidis, & quantum in ipſis fuit interfectoribus fratribus non ſolum pius, ſed etiam munificus inuenitur.* Pergit: *Hi ergo eorúmque conſimiles rectè* ἀμφοτεροδέξιοι, *id eſt,* AMBIDEXTRI *nuncupantur, vtraque enim manu vtuntur pro dextera.* Claudit: *Erimus igitur ambidextri, quando nos quoque rerum præſentium copia, vel inopia non mutarit, & nec illa nos ad voluptatis noxiæ remiſſionem impulerit, ne iſta ad deſperationem attraxerit, & querelam, ſed ſimiliter Deo gratias in vtroque referentes parem fructum de ſecundis, aduerſiſque capiemus, qualem ſe ille verus* AMBIDEXTER *Doctor Gentium fuiſſe teſtatur, dicens: Ego enim didici in quibus iam ſufficiens eſſe ſcit, & humiliari, ſcit & abundare, vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſaturari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati, omnia poſſum in eo, qui me confortat.* ambidexter etiam dicetur, qui vitæ actiuæ pariter, & contemplatiuæ actus ſtrenuè exercet, aut qui & ſtudiis accuratè incumbit, & vniuersè quoties quis duo exercet, munit, quorum ſingulis vix alius eſſet idoneus, ambidexter dicetur.

ADAG. DCCCCXXXII.

Sperabamus quòd eſſes redempturus Iſrael.

QVod dictum de Chriſti à diſcipulis euntibus in Emmaus Luc. 24. 21. ſi ad alios 931.
transferatur, prouerbialem ſaporem contrahet, ſicque hæc formula adhibebitur, cùm ab aliquo rerum iacentium ſtatus erigendus expectatur, & res ferè iam conclamatæ in priſtinum, melioremque ſtatum conuertendæ creduntur; ſanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 3. Clementem II. Romanum Pontificem alloquens, ad eiúmque verba hæc flectens, ait: NOS ENIM SPERA-

BAMVS

BAMVS QVÒD TV ESSES REDEMPTVRVS ISRAEL; *quapropter beatiſſime Domine, ſic conculcatam, & abiectam ſtude releuare iuſtitiam, ſic Eccleſiaſtici rigoris exhibe diſciplinam, vt & pars iniqua a ſtatu ſuperbiæ corruat, & mons humilium ad ſperanda bona fiducialius conualeſcat.* Quoties collapſa in cœnobio aliquo, aut integra Religione diſciplina rurſus erigenda ſperatur ab aliquo; quoties communis ſeu familiæ, ſeu vrbis, ſeu regni ſalus a quopiam ita expectabatur vt a ſpe ferè homines exciderint, vſurpari prouerbij forma ſententia hæc poterit.

ADAG. DCCCCXXXIII.

Ritu perdicum obſtrepere, & inuicem corrixari.

IN obſtreperos rixarum, & contentionum amatores, prouerbialis hæc nota quadrat, nam tales premebat ſanctus Ioannes Climacus in ſcala Paradiſi gradu 8. ait quippe: *Cum olim ad cellas quorundam anachoritarum ob negotia quadam expedienda foris ſ[illegible]tarem; audiui illos intus ex animi acerbitate, & furore* RITV PERDICVM APVD SE IPSOS PERSTREPENTES, *& corrixantes, & in faciem eius, a quo læſi erant, tamquam præſentes inſilientes, quibus ego pie ſuaſi, vt e ſolitudine ad monaſteria migrarent, ne ex hominibus in dæmones verterentur.*

ADAG. DCCCCXXXIV.

Judaicum in morem orare.

932. IVdaicè orant qui externis labiis Deum comprecantur, corde longiſſimè à Deo abſunt; hinc illa de hoc populo Dei querela: *populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me*, Matth. 15. 8. Igitur qui corpore orantis habitum præſefert, ſpiritu alienus ab oratione eſt, is Iudaico populo par orare iudaicè non ſine quadam prouerbij ſalina dicetur. Sanctus Ioannes Climacus in ſcala Paradiſi gradu 29. *Qui ſine harum duarum virtutum vi, & efficacia (humilitatis, & exaltationis) ab oratione diſcedunt, corpore tantùm, non ſpiritu,* IVDAICVM *propè dixerim* IN MOREM ORARVNT. Abſint vt in orationis fuſu Iudæos imitentur Chriſti cultores, à corde effluere ritè orantis oratio debet, in corde naſci, & ad labia deinde ire, ſi & voce orandum eſt.

A corde, non ab ore duntaxat exire oratio debet: docuit iſtud Iob, cùm diceret, *Deſiderium meum audiat Omnipotens*, cap. 31. v. 35. Signatè, *deſiderij* nomen poſuit, non vocum preces; vt vel hinc diſceremus è cordis ſinu prodire orationem debere, non à labiis tantùm. Pulchrè S. Greg. lib. 22. moral. cap. 13. vbi expendens hæc verba, ait: *Notandum, quod nequaquam dicitur, preces, ſed deſiderium meum audiat Omnipotens; vera quippe poſtulatio non in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis, æternam etenim [illegible] ſi ore petimus, nec tamen corde deſideramus, clamantes tacemus.* Non videtur verè apud Deum [illegible]mare, qui vocis fuſu aërem verberat, niſi cordis vocem ad Deum tranſmittat, quæ propriè vox [illegible] eſt. Hac mente Dauid dicebat: *Voce mea ad Dominum clamaui*, Pſalm. 3. ideſt, interprete S. Auguſt. in huius Pſalmi enarratione, *Non corporis voce, quæ cum ſtrepitu verberati aëris promitur, ad Deum clamaui, ſed voce cordis, quæ hominibus ſilet, Deo autem ſicut clamor ſonat.* Vt ergo orantis vox ad Dei aures perueniat, a Deo audiatur, & exaudiatur, à corde prodeat; alioquin *Iudaica oratio* audiet, & Iudaicæ orationis nota orantes laborabunt.

ADAG. DCCCCXXXV.

Iudaice viuere.

CVm omni ſanctitate, religione, pietatéque vidui Iudæi ſint, omnium criminum ſentina effecta ſit Synagoga, fraudibus, rapinis, ſacrilegiiſque addicta, dicetur ille iudaicè viuere, qui vitiorum omnium ſpurcitie fœdatur, & maximè auaritiæ, rapacitatis, ſanctus Petrus Damianus lib. 2. epiſt. 1. *Ab eis in veritate* IVDAICE VIVETVR, *qui ſuperficie tenus Chriſtiano vocabulo palliatur. Enimuero vbi rapina deſunt? vbi furta cauentur? Qui penuria, qui lenocinia, qui ſacrilegia metuunt? qui denique perpetrare qualibet atrociſſima crimina perhorreſcunt.* Vniuersè qui virtutibus repudium dederit, vitiis & turpitudinibus nupſerit, tamquam iudaicam vitam traducat, hac formula traducetur.

EXCVRSVS CLIII.

De Iudæis aliqua animaduerſione digna notantur.

Iudæi quondam vinum *in* acetum *degenerarunt.*

Iudæi à Patriarcharum vino *degeneres.*

Iudæorum cor *tamquam* ſpongia *cauernoſum.*

A Prophetarum cæde *ad Chriſti cædem ſtrauerunt ſibi Iudæi viam.*

Quanta arderent cupiditate Iudæi *Chriſti ſanguinem effundendi.*

Sanguinis & fuſi, & fundendi memoria Chriſtum recreabat.

Iudæorum ſalutem quàm ardenter *Chriſtus ſitiret.*

Iudæorum pedes *ad ſanguinem effundendum veloces vnda refugit.*

Iudæis parati qui Dei verbo reſiſtunt.

Quà pœnâ *puniti Hebræi, quod Barabbam Ieſu prætulerint.*

Iſraelis lateres *lauare.*

Iudæorum ingratitudo.

Infelicitas Iudæorum *dum Dei facie remouentur.*

Inter nos Iudæi diſperſi nobis vtiles.

Lignea candelabra *Iudæi.*

Circũciſio *imminere Iudæis ſuppliciũ ſignat.*

Premuntur Iudæi Meſſiã *fruſtrà expectantes.*

Iudæorum cæcitatem *Solis obtenebratio ſignificauit.*

Miſeram Iudæorum *diſperſionem via inter fluctus denunciabat.*

Ira Dei *in Iudæos deſæuiens.*

Iudæi boues *macie confecta nudam paleam ſectantes.*

933. ACui non ſemel calamum in Iudæos, Iudæorum perfidiam punxi, cæcitatem damnaui, ſed vt illi in malitia ſua perſiſtunt. nam Iudæi ſunt Iudæi, viderentur non eſſe, ſi non duri, lapideique in ſua nequitia eſſent. nos quoque eos non ſemel premere poſſumus, aut vt ſæpius tacti ſemel errorem ſuum ſentiant. aut non ſentientes, ab omni ſint parte inexcuſabiles, nóſque interim ab illis diſcamus illorum vitia dediſcere, ne paribus ſupplicijs ſubijciamur.

Iudæi quondam vinum in acetum degenerarūt. Sedul.

Et in primis Iudæorum improbitate docemur, nullum tam ſanctum, & pium eſſe qui Deo permittente in optimi vini morem, quod in acetum aceſcit, vitiorum acrorem contrahere non poſſit; ſcitè de Iudæis Sedulius Paſchal. carm. lib. 4.

—— Dulcia vina
Sicut IN *horrendum dum conuertuntur* ACETVM
A menſis proiecta iacent, ſic tempore priſco
Gens accepta Deo nunc eſt odio propago.

Iudæi à Patriarcharum vino degeneres. Ioan. 19.

Ex vino optimo in acetum conuerſi Iudæi ſunt, vt non mirum ſi & Chriſto in cruce pendenti ſpongiam aceto plenam obtulerint, Ioan. 19. nimirum dederunt Chriſto, quòd erant à Sanctorum vino degeneres, in acetum mutati ſunt, corde fraudolento, ac cauernoſo ſpongiam illam referentes, qua oblatum Chriſti ori acetum fuit; hinc illud de illis Venerabilis Bedæ in cap. 19. Ioannis; nam, dum expenderet illa verba: *Illi autem ſpongiam plenam aceto obtulerunt ori eius*, ſic ait: *Sitio, inquit, tamquam diceret, hoc minus feciſtis, date quod eſtis, Iudæi quippe ipſi erant* DEGENERANTES A VINO PATRIARCHARVM, *& Prophetarum; & tamquam de pleno vaſe, iniquitate mundi huius impleti, cor habentes velut ſpongiam cauernoſis quodammodo, atque tortuoſis latibulis fraudolentum.*

B. Beda. — *Iudæorum cor tamquā ſpongia cauernoſum.*

934. Adeò Prophetarum vino erant degeneres, vt in Prophetas ipſos ſæuirent, ſicque gradum ſibi ad filij Dei occiſionem fecerunt; in Chriſtum manus iniecerunt, adiecerunt eum morti, ad quod ſcelus per ſeruorum Dei perſequutionem peruenerunt. Ita S. Cyrillus Alex. lib. 4. in c. Ioan. *Dicimus ergo*, inquit, *Iudaici furoris opus fuiſſe, vt omnino Chriſtus crucifigeretur, & hoc omnino facturi erant exercitati ad cædem ſanguine Prophetarum.* Ægrè ſcelera gradum figunt, ad maiora ſemper itur; & quidem ab eo, qui Dei ſeruos inſequitur, qui eos maledictis lacerat, & præſcindit, omne ſcelus quantumlibet magnum timeri poteſt.

A Prophetarum cæde ad Chriſti cædem ſtrauerunt ſibi Iudæi viam. S. Cyrill. Al.

Quòd chlamyde coccinea circundatus Chriſtus fuerit, non in eius ludibrium tantùm factum, ſed vt effundendi ſanguinis ſitis, qua Iudæi corripiebantur, ſignificaretur; notauit iſtuc ſanctus Chryſoſtomus homil. in ſanctum Paſcha tom. 6. *Non ſolum*, inquit, *regnum chlamys præfigurabat, ſed & qua æſtuabant Iudæi, ſanguinis ſitim cædiſque cupiditatem demonſtrabat*; vt interim purpureæ illius veſte aſpectu detinerentur, donec totum ſanguinem effunderet, ſpiritum exhalaret in cruce.

Quanta ardorent cupiditate Iudæi Chriſti ſanguinis effundendi. S. Chryſ.

Reſpondit hæc res & Chriſti voto, ſanguineo hoc, purpureóque colore recreabatur, effuſio ſanguinis refricabat, memoriam excitabat & fundendi, quod reliquum fuerat, innueretque veſtitu, ſed adhuc tam copioſo ſanguinis fuſu non eſſe, quem in flagellis fuderat, eius ſitim non tam eſſe extinctam, quam magis accenſam.

Sanguinis & fuſi, & fundendi memoria Chriſtum recreabat.

Quanto zelo populi huius ſalutem Chriſtus quæreret, oſtendunt hæc illorum verba: *Deſcendat nunc de cruce & credimus ei*, Matth. 27. Dixiſſent, *conſtituimus eum Regem*, aut *non amplius tormentis in eum ſæuiemus*, ſed, *deſcendat, & credimus*, tanquam innuerent fidem illi regno chariorem eſſe. Præſtat hic audire ſanctum Bernardum, qui ſerm. 1. in die Paſchæ ita loquitur: *Hac plane ſerpentis aſtutia, hac adinuentio nequitia ſpiritualis; nouerat quantum pro ſalute illius populi zelum gerere videretur, propterea malitioſe nimis linguas eruditiens blaſphemorum ſuggerebat, vt dicerent, Deſcendat, & credimus, quaſi iam nihil obſtaret, quin deſcenderet qui eorum credulitatem tantopere deſiderabat*; eorúmque ſalutem quæ illi regno ipſo charior, gratiórque fuiſſet.

Iudæorum ſalutem quam ardētèr Chriſtus ſitiret. Matth. 27. — S. Bern.

Quòd mare ſicco veſtigio tranſierit, hoc tacitè innuebat, & vndam illius pedes refugere, qui veloces ad effundendum ſanguinem eſſe debebant; quò ſpectabat ſanctus Zeno ſerm. 4. de Exodo, vbi populum Iudæorum alloquens ait: *Per mare ambulas; veloces pedes tuos ad effundendum ſanguinem dextra, læuaque in ſe refugiens vnda teſtatur.* 935.

Iudæorum pedes ad ſanguinem effundendum veloces vnda refugit. S. Zeno.

Iudæis ſuppares eos facit ſanctus Auguſtinus, qui Dei verbo reſiſtunt; ſic ille loquitur conc. 1. in Pſalm. 48. *Iudæi quia viderunt, Chriſtum crucifixerunt, tu quia non vides Chriſtum, verbo ipſius reſiſtis; numquid ergo, qui verbo reſiſtis, carnem non crucifigeres ſi videres?* Addit: *contempſit Iudæus in ligno pendentem, contemnis tu in cœlo ſedentem.*

Iudæis pariaſi, qui Dei verbo reſiſtunt. S. Aug.

Ex eo quod Barrabam Ieſu prætulerunt Iudæi, hac pœna puniti ſunt, vt Deus eorum ſacrificia repudiauerit, ieiunia reiecerit, feſtos eorum dies odio habuerit. Opportunè Origenes ad cap. 27. Matth. *Ego*, inquit, *arbitror propter iſtum diem feſtum Iudæorum, in quo Barrabas ad vitam electus eſt, Chriſtus autem neglectus, Dominum dicere per Prophetam ieiunia, & ferias, & dies feſtos veſtros odit anima mea; & quia magis ſolemnitatem agere voluerunt cum latrone dimiſſo, quam cum Ieſu. Si egiſſent ſolemnitatem rectè ſicut Iſaias, aut aliquis ſimilis ei, & data eis fuiſſet quem vellent petendi licentia, ſine dubio Ieſum poſtulaſſent, Barabbam autem condemnaſſent.*

Quâ pœnâ puniti Hebræi quòd Barabbam Ieſu prætulerint. Orig.

Lateribus formandis deſtinatos legimus ab Ægyptiis Hebræos Exod. 1. Lateres conficiebant, lateres erant, atque adeò hucuſque ſunt, an lateris modum magis impurantur dum abluuntur. Feſtiuè ſanctus Gaudentius ſerm. 9. *Iſraelita ſemper lauant, ſemper impuri ſunt, &, vt dici ſolet, laterem lauare; illum laterem, quem parauerunt in Ægypto Pharaoni Diabolo.*

Laterem lauant Iſraelitæ. S. Gaud.

936. Iudæorum caſtra præibat Angelus, ſed hic teſtis erat futurus ingratitudinis, qua populus ille erat infamis; ſancti Zenonis hæc ſunt verba ſerm. a. de Exodo: *Angelus præuius ſua caſtra promouit, vt etiam præſenti Deo probaretur ingratus*; & nullam talis ingratitudo veniam mereretur, quam nec ipſius Angeli præſentia anteuertere potuit.

Iudæorum ingratitudo. S. Zeno.

Præiuit Iudæis Angelus, cùm in terram promiſſionis ſe conferrent, cur non potiùs ſequutus eos eſt? An vt vel Angeli ſitu ſignaretur, à Dei facie eos eſſe remouendos, & poſt Dei tergum futuros; quod in hunc modum innuebat idem ſanctus Zeno ſerm. 6. de Exodo: *Iudæi unde ſe beatos putant, infelices inde eſſe noſcuntur: etenim commodius puto miſero in ſtatu ſuo manenti, quàm beato in vltimas miſerias deuoluto; nam prædicat patres ſuos Ægyptium populum fugiendo deleſſe: Deum ſuis præfuiſſe maioribus, eorúmque iter præceſſiſſe, non intelligentes, quia exinde eos a facie ſua remotos poſt ſuum dorſum cum poſt futuris abiecerat.*

Infelicitas Iudæorum dum à Dei facie remouentur. S. Zeno.

Quòd Iudæi inter nos fuerint diſperſi, in noſtram quoque cedit vtilitatem, prophetias proferunt, quibus illuminemur, ipſi interim cæcitatis tenebris inuoluti, ligneis candelabris ſunt pares, lucernam ferunt, vt alij illuſtrentur, ipſi omni luce vidui. feſtiuè eos premit ſanctus Auguſtinus

Inter nos Iudæi diſperſi nobis vtiles. S. Aug.

conc. contra Iudæos, & Paganos: *Diſperſit vos per nos, per vniuerſas terras, vt vbique prophetias, de eius natiuitate, paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione, quæcunque dicta ſunt, vos perferatis, atque lucernam legis, tanquam lignea candelabra ſenſu carentia gentibus miniſtretis. Quod propterea factum eſſe cognoſcite, ne gentes hæc omnia quæ aguntur, dum prædicantur à nobis, dicerent fuiſſe conficta. Hanc etiam ipſam veſtram diſperſionem fuiſſe prædictam, Dauid Propheta declarat, dicens, Ne occideris eos, nequando obliniſcantur legem tuam, ſed diſperge eos in virtute tua.*

Lignea tanquam candelabra Iudæi.

937. Gloriantur de circumciſione Iudæi, cùm eius vulnus imminere illis ſupplicium potius ſignificet; hinc illud ſancti Zenonis ſerm. 9. de Exodo: *Circumciſio teſtimonium mentis impuræ, iam iamque illis imminere ſupplicium denotati vulneris inflictu minatur;* ſi ſaperent, ex circumciſione humilitatis occaſionem arriperent, non ſuperbiæ, deberet eorum faſtus detumeſcere dum concidi ſe vident, dum circumciduntur.

Circumciſio imminere Iudæis ſupplicium ſignat. S. Zeno.

Iudæos Meſſiam expectantes ita premit ſanctus Auguſtinus conc. contra ipſos, & Paganos. *Confundimini & vos Iudæi, qui lucernam legis in manibus habentes, aliis lumen præbetis, & vos in Sanctis intendere non curatis, ſed expectatis quidem & vos venturum qui venturus eſt; & veniet, ſed non ſicut vultis, veniet: veniet excelſus. Ille qui à vobis interfectus eſt, nullius criminis reus: manifeſtus veniet Deus, & videbitis iudicantem, quem contempſiſtis, miracula facientem.* Sic ille de illis. Ne nos felices, qui infidelitatis veſte exuta & veniſſe Dei filium, fatemur & venturum; tantùm nudæ fidei nemo fidat, animanda operibus fides eſt, vt ſimus, qui credimur verè fideles.

Premuntur Iudæi Meſſiam fruſtrà expectantes. S. August.

Iudæorum cæcitatem ſignificare potuit Solis obtenebratio, quæ Chriſto in cruce pendente facta eſt. Pulchrè Rupertus lib. 4. de opere Spiritus ſancti cap. 8. *Quid*, inquit, *ſignificabat obtenebrati Solis prodigium, niſi illam quæ tunc facta eſt, & ex tunc permanet cæcitatem Iudæorum. nam quia ſolem iuſtitiæ ſibimet extinguebant, rectè in obtenebratione Solis huius prodigium ſuæ cæcitatis aſpiciebant.*

Iudæorum cæcitatem Solis obtenebratio ſignificauit. B. Rup.

938. Quòd viam vel in mari Iudæorum populus inuenerit, hoc illius miſeram per orbem diſperſionem futuram ſignificabat, vt inde miſeriæ ſuæ omen accipiat, vnde ſe felicem, & cæteris populis prælatum intumeſcit. Præclarè ſanctus Zeno ſerm. 6. de Exodo: *Prædicat Iudæus Erythræum in geminas ripas medium ſciſſum mare, ductiſque dextra, læuaque aggeribus, in aciem ſtipatis vndarum ſaluo liquore, areſactam profundi in ſemet contra ſe obnixam, ſtupidam pependiſſe naturam: viam inter fluctus miſcuiſſe terrenam: quæ vtique non cœleſtis populi meritum, ſed terreni per orbem totum diſperſionis futura denunciabat exitium.* Hebræorum per orbis diſperſionem fusè alibi expendimus, & traduximus.

Miſeram Iudæorum diſperſionem inter fluctus denunciabat. S. Zeno.

Cùm vidiſſet Iſaias Dei maieſtatem in Throno, Seraphim quoque, addit tandem domum fumo eſſe repletam cap. 6. 5. Methodius homil. de purif. B. Mariæ: *Propterea impleta eſt domus exultationis eorum fumo; fumus autem iræ ſignum, atque argumentum, ſicut ſcriptum eſt: aſcendit fumus in ira eius;* nimirum indicare euangelicus Propheta voluit, Dei iram in Iudæorum perfidiam ſæuituram, idque in templo, vbi iratum Deum victimis placari conſueuerat.

Ira Dei in Iudæos deſæuiens. Iſa. 6. 5. S. Method. Pſal. 17. 9.

Boues macie confectas vidiſſe Pharao perhibemur Gen. 41. has autem ad Iudæos pertinere, in diuinis literis paleam ſectantes aſſerit B. Rupertus Abb. in Gen. lib. 8. cap. 41. *Boues*, inquit, *verè fœdæ, confectæque macie, quæ ſpica tenues & percuſſæ vredine, Iudæorum ſunt, qui occidenti literæ incumbunt, & ſemper legentes, ſemperque legendo ſolam Scripturæ paleam ſectantes nullum ſaturitatis poſſunt dare veſtigium.* Nos interim à Iudæis diſcamus paleas non ſectari, dùmque miſeros inter nos viuere Iudæos videmus, iudaice non viuamus; à vera ſanctitate exules, pietatis hoſtes, & fidei, inter nos eſſe Iudæos Deus voluit, vt Iudæorum exemplo Dei iram timeremus.

Iudæi boues macie cōfectæ nudam paleam ſectantes. Gen. 41. B. Rup.

ADAG. DCCCCXXXVI.

Quis de furfure conficiat pollinem? Quis de vena ferri argenti fabricet claritatem?

VErum illud ſancti Gregorij Nazianzeni de natali Domini: πονηρῶν σπερμάτων πονηρὰ γεώργια, *malorum ſeminum mala ſegetes*; a malis bona expectari vix poſſunt; ab imprudente ſerta conſilia vix emanant; a ſuperbiæ, & iactantiæ domicilio vera humilitas non prodit; ab impuro puritas non exit; hæc & ſimilia ſignificare ſi prouerbiali ſchemate voluerimus, præfixas ſententias producemus, in hunc ſenſum illas adhibuit ſanctus Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 9. ait enim: *Quid nobis prodeſt in veſtimento, vel verbo nos velut humiles deiici, intus vero de proauorum titulis, vel faſtu ſapientiæ ſingularis ſuper cæteros arrogantes extolli? Nitimur humiliter loqui, humiles videri? Euellatur ex corde radix infixa ſuperbia, & mox etiam ſi noſtra deſit induſtria, videbitur humilitas in ſermone. Sed vbi liquor aceſcit in vegete, ſuaue vinum in poculo nullus valet haurire.* QVIS ENIM DE FVRFVRE CONFICIAT POLLINEM? QVIS DE VENA FERRI, ARGENTI FABRICET CLARITATEM? Simulare humilitates hoſtis humilitatem poteſt, ſed vera illa humilitas non eſt, vniuersè in illarum virtutum ſimulatores, quibus penitus vidui ſunt, iacı hæc prouerbia aptè poterunt.

ADAG. DCCCCXXXVII.

Probè aceto aliquem perfundere.

HAc phraſi olim vtebantur, cùm conuitiis, & contumeliis aliquem ſe oneraſſe ſignificabant; hanc formulam adfert Beatus Ioannes Climacus in ſcala Paradiſi gradu 8. vt ſuadet conuitia, & probra tanquam animæ lauacrum excipienda; *Inibi*, ſcilicet in monaſterio, *contumeliis, ignominiis, & decumanis tentationum fluctibus expoſitus, adeòque conuitiis euerberatus, imò verò reuera quandoque pulſatus, & dedolatus, quin & omnino protritus, & calcibus proculcatus, ſordes animæ ſenſibus inhærentes diluas, vt ipſa vox paſſim vſurpata te doceat probra, & contumelias eſſe vitiorum animæ lauacrum. Sic enim vulgò loquuntur, quando multis alios conuitiis coràm onerant, eáque de re apud alios gloriantur ſe hunc, illúmve* PROBE ACETO PERFVDISSE, *& abluiſſe. Quod & veriſſimum eſt.* Pl erunque mentis maculas conuitia, contumeliæque abſtergunt, quas obſtergere vtilia monita non potuere & purior, mundiórque euaſit, qui probris, & detractionibus eſt adſperſus. 939.

ADAG. DCCCCXXXVIII.

Ignem inter paleas occultare.

IGnem qui paleis ambit, & operit, paleas exurit, ignem minimè occultat. prouerbialiter dictum iſtuc vſurpabitur, cùm aliquid alicubi & inutiliter occultatur, & noxiè. Senex quidam, vt habetur in vitis ſanctorum Patrum lib. 6. ita de peccati memoria ſentiebat: *Qui in anima ſua memoriam malitiæ ligat, ſimilis eſt* IGNEM INTER PALEAS OCCVLTANTI; nihil refert & ad paria porrigi, in quibus rei alicuius occultatio & fruſtrà ſit, & damnum aliquod parturiat, & vniuersè ad ea, ad quæ conatus irritus eſt, & inanis labor.

ADAG. DCCCCXXXIX.

Nec folium arboris ſine Dei nutu defluit.

VVlgò ſcitiſſima loquutio, cùm ſignificare volumus nihil caſu accidere, omnia Dei voluntate fieri, à qua nec quid leuiſſimum exire poteſt. Sanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 4. formulæ huius meminit, dum ait: *Non ergo vos, ſed ipſum rogo,* SINE CVIVS NVTV NEC FOLIVM ARBORIS CREDO DEFLVERE, *vt cor veſtrum, quod in manu tenet, ſi mihi ſalus eſt, in meam dignetur beneuolentiam inclinare.* Huc facit & illud Tertulliani lib. 1. de vnis nuptiis cap. 7. *Super hæc enim recogites moneo, neminem niſi ex Dei voluntate de ſeculo duci, ſi* NEC FOLIVM *quidem* EX ARBORE SINE DEI VOLVNTATE DILABITVR.

ADAGIVM DCCCCXL.

Iordanem in lachrymas verſum per oculos defluere.

940. PRouerbialis hyperbole de copioſiſſimis lachrymis, quas ingens dolor excutiat, vehemens exprimat contritio. hoc ſenſu hanc ſententiam adhibuit Beatus Ioannes Climacus in ſcala Paradiſi gradu 10. *Quicunque ſua ipſius vitia ſine amoris proprij velo accuratè perſpexerit, nullius rei alterius humanæ curam ſuſcipiet, vt qui intelligat nullum tempus ad ſua ſibi peccata deflenda ſufficere, etiamſi centum annos viueret, videretque totum* IORDANEM IN LACHRYMAS VERSVM EX OCVLIS SVIS DEFLVERE.

ADAGIVM DCCCCXLI.

Babylonica turris.

OPus facientis faſtum, ſuperbiam, iactantiámque veluti digito commonſtrantis *turris Babylonica* prouerbialiter dicetur; turrim Babylonicam in ſe erigit, qui ea ſuperbè, tumidè, & temerè præſtat, quibus nominis ſui famam celebret, & ad poſteros tranſmittat; ſanctus Bernardus ſerm. 5. de Aſſumpt. B. Mariæ Virginis ita loquitur: *Cor humanum, priuſquam Dominus ad illud veniat, cupiditatis foſſa vallatur, muróque obſtinationis clauditur, atque in interiori latitudine ſua* BABYLONICA TVRRE *erigitur*, tutior meliorque fabrica eſt, quam vſque ad cœlum humilitas erigit, ſanctus Auguſtinus lib. 16. de Ciu. Dei cap. 4. de Turris fabricatoribus loquens, ait: *Quid futura erat humana, & vana præſumptio? cuiſlibet, & quantumlibet in cœlum aduerſus Deum altitudinem molis extolleres, quando montes tranſcenderet vniuerſos, quando ſpatium nebuloſi aeris huius euaderes? Quid denique noceret Deo quantumcunque vel ſpiritualis, vel corporalis elatio? tutámque verámque in cœlum viam molitur humilitas ſurſum leuans cor ad Dominum, non contra Dominum.*

ADAGIVM DCCCCXLII.

Iunco hoſtem ſuum ligare.

QVi infirmo admodum vinculo aduerſarium ſuum tenere ſe putat, is iunco eum ligare dicetur; res eò feſtiuior euadet, quò longiùs trahetur, ſanctus Ioannes Climacus in ſua ſcala gradu 15. ita loquitur: *Qui hunc aduerſarium ſuum ſuis laboribus, & ſudoribus vincere conatur, perinde facit atque is, qui* HOSTEM SVVM IVNCO LIGAT.

ADAG. DCCCCXLIII.

Adhuc in ſcammate conſtitutus.

SEnſus eſt, adhuc dubia victoria eſt certami- 941.
nis, anceps eſt alea, pugnę tempus eſt, nun eſt præmij, non eſt laudis. Hoc prouerbiali dicto à torpore, ab vmbra, & otio aliquem auocabimus, ad laborem vrgebimus, ad pugnam, tutamque adhuc laudem non eſſe ſignificabimus; Ioannis Caſſiani hæc ſunt verba collat. 6. c. 16. *Quicquid per diligentiam vel acquiritur, vel tenetur, poteſt etiam per negligentiam deperire; ideóque dicitur: Ne beatifices hominem ante exitum ſuum; quòd videlicet adhuc in colluctatione quis, &, vt ita dixerim,* SCAMMATE CONSTITVTVS, *quamuis vincere ſoleat, ac frequentes palmas victoriæ conſequatur, non poteſt tamen à metu, ac ſuſpicione incerti prouentus eſſe ſecurus.* Huc facit & illud ſancti Ambroſij lib. 1. offic. cap. 16. ADHVC *populus ſpectat, adhuc athletæ* IN SCAMMATE SVNT, *& tu iam otium quæris?* Laboris, & pugnæ tempus eſt, nondum eſt coronarum, nondum præmij, ante victoriam merces non eſt quærenda. *Quid praeproperè,* eiuſdem ſancti Patris ſunt verba eodem loco, *coronam exigis, antequam vincas? Quid detergere puluerem, quid requieſcere cupis, quid epulari geſtis antequam ſtadium ſoluatur?* Sancto Hieronymo de ſcammate egredi eſt locum certaminis deſerere, & difficultatis nodum, qui præcipuè agebatur, in aliena excurrere; hæc illius verba epiſt. 61. quæ eſt ad Pammachium aduersùs errores Ioannis Ieroſolymitani: *Cum ergo iſta quærantur, cur tu omiſſis ſuper quibus pugna eſt* DE SCAMMATE *& loco certaminis egrediens, in peregrinis & longè alienis diſputationibus immoraris?* Poſteriora verba priorum ſunt exegetica, vt de ſcammate egredi, ſit à loco certaminis abire, & prouerbiali figura ab eius rei tractatione diſcedere, quæ cardo quodammodo eſt, & propter quam præcipuè inſtituta pugna fuerat, inſtituta diſputatio.

ADAG. DCCCCXLIV.

Creuit caput.

DE homine, qui oblata laude intumeſcebat, 942.
& in arrogantiam adulatione inflatus, pro-

uerbialiter hoc olim dicebatur; ita ſanctus Auguſtinus epiſt. 147. *Collatorem, & diſputatorem, non aſſentatorem, & adulatorem te eſſe cupiebas, nam hoc eſt oleum peccatoris, quo Propheta non vult impinguari caput. Ita enim dicit: Emendabit me iuſtus in miſericordia, & arguet me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Mauult enim ſeuera miſericordia iuſti emendari, quam leni adulationis vnctione laudari. Vnde etiam illud propheticum eſt: Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt. Ideoque de homine, quem falſa blanditia faciunt arrogantem, rectè etiam vulgo dicitur:* C R E V I T C A P V T, *impinguatum eſt enim oleo peccatoris, hoc eſt, non aſpera veritatem corrigentis, ſed leni falſitate laudantis.* In libri ora editor poſuit παροιμία, vt prouerbium eſſe hoc dictum, vel eius calculo probaretur.

Væ illi, cui ab hoc adulationis oleo caput intumeſcit, & inflatur; magnus ille eſt, cui integrum ſtetit caput, licèt hoc oleo perfuſum. Audiendus hic idem ſanctus Pater enarrat. in Pſalm. 140. *Et ſi ille attulit oleum adulationis, ſed caput tuum integrum manſit, non inflatum eſt, non tumuit: ſi enim inflatum fuerit, & tumuerit, facit pondus, & præcipitabit te;* quis tanta mala a tanti olei huius lenitate timuiſſet? qui ſapit, hoc oleum quocunque veneno nocentius vitabit, aut ſaltem non ſinet caput eo adſperſum intumeſcere.

ADAGIVM DCCCCXLV.

Vnxi illi caput.

943. SVperiori affine hoc prouerbium eſt, & in falſæ laudis obiecta alios decipientes appoſitiſſime quadrat; ſanctus Auguſtinus huius formulæ meminit in Pſalm. 140. ad illud: *Oleum autem peccatoris non impinguabit caput meum*, ſic enim ille legit, & addit ad explicatum: *Quid vt oleum peccatoris non impinguabit caput meum? non creſcet caput meum de adulatione. Falſa laus adulatoris, hoc eſt, oleum peccatoris; propterea & homines, cùm falſa laude aliquem irriſerint, hoc etiam de illo dicunt:* V N X I I L L I C A P V T. Pergit ſtatim: *Amicè ergo argui a iuſto in miſericordia, nolite amare laudari a peccatore cum irriſione;* huc vocat quod de oleo quinque virginum prudentum dicitur Matth. 25. *Habetote oleum vobiſcum, & non quæratis oleum peccatoris; ſapientes enim virgines ſecum portabant oleum; id eſt, conſcientia illarum illis teſtimonium perhibebat;* laudabilis quiſque ſit, ac non quærat laudari.

Valde noxium hoc oleum eſt, ex quo ſpinæ, tribulique pullulant; de hoc oleo ita ſentit ſanctus Bernardus ſerm. 2. in die Apoſtolorum Petri, & Pauli: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Ex ea ſiquidem pinguedine, quam generat oleum peccatoris, abundantius pullulant ſpinæ, & tribuli, & omnis radix amaritudinis generat copioſius.*

De exhibitæ laudis oleo rectè philoſophatur ſanctus Petrus Damianus lib. 4. epiſt. 9. dum ait, hoc ipſo quòd quis laudibus queinpiam onerat laude indignum cenſere, vt oblata laus accuſatio quædam ſit; rem his verbis ille exponit: *Confiteor in Domino meo, quod ſæpe verſatur in animo meo, quoniam quiſquis me in os meum laudat, cupidum me proculdubio aſſentatoriæ laudis accuſat. Remordente ſcilicet conſcientia protinus aio; cum ritè mihi loqui venit ad votum, neque conetur beneuolum reddere, nunquam me oleo delin[illegible] a[illegible] [illegible]ergeret, ſi me delectari laudum fauoribus non cerneret: in mea igitur laude confundor* [illegible]

ipſe quippe me fauor obiurgat, [illegible] laudis auidum, [illegible] it, quo mihi videtur laudatus, ex[illegible]at, vere laude indignus eſt, cui putatur ob laudem gratia futura; maior omni laude eſt, qui omni laude ſe putat indignum, & laudantibus ſe dedignatur.

Fornax ardens lingua eſt, quæ nunc laudum, ſiue vituperationum flammis nos amburit, in hunc ſenſum aiebat ſanctus Auguſtinus lib. 10. confeſſ. cap. 37. *Quotidiana fornax noſtra eſt humana lingua.*

Aurum, argentumque reprobum eſt quod aliena lingua obiectis laudibus abſumit, huc ſpectabat ſanctus Gregorius lib. 22. moral. cap. 5. *Qualis ſit, inquit, in eo quod laudatur oſtendit. ſi enim ſe auditis ſuis laudibus extollit, quia iſte aliud, quam aurum, vel argentum reprobum [illegible]it, quem videlicet fornax linguæ conſumpſit?* Legitimum, optimæque vitæ aurum, & argentum eſt, quem alienæ linguæ fornax laudum fuſu perficit, & depurat.

Fugiendos aſſentatores docebat ſanctus Petrus Damianus lib. 2. epiſt. 12. *Noli te in aſſentantium blandimenta proiicere, ne dum te lenium hominum vana verba delectant, ad inſtar Tobiæ mentis oculos hirundinum ſtercus abducat.* Sic ille. De adulationis oleo hic plura non adiicio, cum alibi multus in hac re fuerim.

ADAGIVM DCCCCXLVI.

Alterius feſtucæ eruendæ trabe pro ſcalpello vti.

QVi aſperius quàm deceat, durius quàm oporteat medicam alterius morbo manum admouebat, & acerbius errantem arguit, quàm ferre eius imbecillitas poſſit, nec leui eum reprehenſione tangit, is prouerbiali formula trabe dicetur vti in alterius feſtuca eruenda ſcalpelli vice; in hunc ſenſum hanc ſententiam adhibuit Beatus Ioannes Climacus gradu 8. ſuæ ſcalæ, S I F E S T V C A M, inquit, A L T E R I V S S A N A R E V I S, *aut velle te potius arbitraris, caue ne* P R O S C A L P R O, T R A B E H A N C D E R A D A S, *aut potiùs denſes, & retundas. Trabs eſt aſpera compellatio, & indecentes geſtus. Scalpellum verò benigna inſtitutio, & lenta leniſque reprehenſio, ſeu obiurgatio. Argue, inquit, increpa, obſecra, ſed ne verbera:* nimis aſper non ſit qui reprehendat; vt damnanda nimis mollities, ſic & improbanda ſeueritas nimia; ſed & ille, qui corripitur, fortiter ferre correptionem debet vt non ſtatim frangatur. Scitè rem verſat ſanctus Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 9. *Caue, inquit, frater, ne qua dicimus, mens tua grauiter ferat, ne ſub correptionis malleo puluefacta diſſiliat, & hoc eſſe quod reprehenditur, per hoc etiam clarius innoteſcat. Humanam quippe mentem ſuperbia vitream reddit, vt correptionis ictum per impatientiam ferre non poſſit. Vitrum nempe dicitur, quia viſu penetratur, atque ideo ſi robur haberet ſoliditatis, cæteris poterat eminere metallis: ſed quia citiùs rumpitur, vili pretio taxatur. Ita quis ad correptionis ictum per impatientiam frangitur, etiamſi cæteris virtutibus polleat, ſoliditatem virium ſe non habere demonſtrat.* 944.

Vt igitur qui corrigit, correctionis modum ſeruare debet, vt nimia ſeueritate delinquentem non lædat; ſic & delinquens, qui corrigitur, tali fortitudine præditus eſſe debet, vt ictum correptionis non ferens per impatientiam in tamenta,

ADAG. DCCCCXLVII.

Mor[illegible] perdicis foues, quem non peperiſti.

945. P[illegible] hanc eſſe naturam prodeunt, [illegible] al[illegible] [illegible]ſpe[illegible] oua fur[illegible]tur, e[illegible] [illegible]bet, & [illegible]t, [illegible]ungue fœtus erupe[illegible]it [illegible] ab ea auolare, f[illegible]lique paren[illegible] rel[illegible] ve[illegible] [illegible]re. Prouerbium in auaro quadrabit, qui [illegible] opibu[illegible] [illegible]cumbant. Ad[illegible]cari hu[illegible] poſſunt [illegible]i Ambroſij verba, qui epiſt.48. *In prouer[illegible]io [illegible] de [illegible] nite auaro: quia perdix [illegible] congregat diuitias non c[illegible]m iudicio.* Vniuerſe qui aliena inuadit, & furatur, perdi[illegible]s more a[illegible]na oua dicetur fouere. [illegible]ctus Petrus Damianus Abbatem quendam, qui monachum [illegible]ſugam in ſuo monaſterio detinebat, eique perſuadens, vt reuerti ad ſuos ſineret, ſuoque monaſterio reſtitui, ſic [illegible]loquitur lib.6. epiſt. 15. *Cur lactas, quem non genuiſti? vel* MORE PERDICIS, CVR FOVES, QVEM NON PEPERISTI? *hoc eſt enim naturale per[illegible] [illegible] vt aliena furtim oua ſarripiat, eaque tanquam propria conſ[illegible]ue confoueat, donec fœtus erumpat; ſed cum pulli [illegible] matris audiunt, [illegible] natura docentis iudicio recognoſcunt, & falſa matre contempta protinus ad veram perniciter reuertuntur*; & nonnu[illegible] interiectis, addit; *Quiſquis ergo alienum tollit violata fide di[illegible]patione, Antichriſti procul dubio imitatur exemplum, [illegible] ſicut ille quod alienum eſt, more perdicis amittit, ſic iſte, quod vſurpatum eſt, æquitatis interueniente iudicio non tenebit.* Sanctus Ambroſius epiſt. 47. *Dereliquit eſt in dimidio dierum ſuorum* PERDIX, *qui clamauit, vt congregaret, quæ non peperit, & oppreſſus eſt voce Domini Ieſu; denique adornat fugam.* Perdix Diabolus eſt, qui eos congregat, quos non peperit, idem ſanctus Ambroſius epiſt. 48. *Clamauit* PERDIX, *quia perdendo nomen accepit, ſatanas ille, qui Latinè contrarius dicitur; clamauit in Euam primum, clamauit in Cain, clamauit in Pharaone, Dathan, Abiron, Chore; clamauit in omni vano perfido. His vocibus congregauit ſibi populos, quos non creauerat; Deus enim hominem ad imaginem ſuam fecit, & Diabolus ſibi hominem vocis ſuæ fraude ſociauerat; at verò meus Ieſus deprædatus eſt perdicem illum Diabolum, abſtulit ei malè congregatas diuitias multitudinis, reuocauit ab errore animas gentium mentéſque nationum deuiantium; & quia Diaboli voce deceptas ſciebat, & ipſe vt vincula, nexúſque veteris erroris ſolueret; clamauit primum in Abel, cuius clamauit vox ſanguinis; clamauit in Moyſe, cui dixit; quid clamas ad me? clamauit in Ieſu Naue, clamauit in Dauid; clamauit in manibus Prophetis; clamauit etiam in corpore ſuo, ſicut ſtans abeus in ligno; clamauit vt inſidiatorem falleret, & circumueniret, dicens Deus Deus meus, quare me dereliquiſti?* clamauit, vt diſpuliaret reſpondens latroni. *Amen, amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo. Itaque vbi clamauit Ieſus, continuo perdix ille à congreg[illegible]atis in dimidio dierum ſuorum dereli[illegible]ctus eſt*; ſic i[illegible]le, quod ver[illegible] traditur de perdice alienis ouis eam incubare; fœtu què cùm prodierint, & excreuerint, audita v[illegible]ræ matris voce à falſæ parentis conſortio abire in hunc modum Chriſto accommodat, qui verus eſt parens animarum, & dæmoni qui parens falſ[illegible]s, & verus perdix; ait igitur ſanctus Ambroſi[illegible]: *Vnde & quidam natura perdicis etiam iſtud aptandum putarunt, eo quod aliena di[illegible]piat oua, & foueat ſuo corpore, atque hac ſua fraude partus alienos ſtudeat acquirere; ſed quod aiunt*

[illegible] oculum, h[illegible] etiam, & [illegible] olatilia ſuas artes) vbi i[illegible] ad [illegible]uerte[illegible], cuius aut ſinge[illegible] oua diripta, aut cubile fuerit inuaſ[illegible]m, [illegible] [illegible] [illegible]les errore ſ[illegible]militudi[illegible]s, [illegible] [illegible]ecidi ſimulatione decepta [illegible] [illegible] firmior vi[illegible], indul[illegible] atque armat verſutia, [illegible] cùm labor omnis impen[illegible] [illegible] [illegible]imentorum educantem e[illegible] [illegible]lt, atque adoleſcere pu[illegible]i cœperi[illegible], [illegible] [illegible]cem emittis, [illegible] quadam pietati [illegible] prolem adu[illegible]at; qu[illegible] [illegible] [illegible]ali quodam [illegible] [illegible] [illegible]it parentem, & ſimulantem de e[illegible] rit [illegible] [illegible] congregare, quæ non pepe[illegible]it, amiſ[illegible]t quos nutri[illegible] [illegible] p[illegible]tauit. N[illegible] [illegible]aperſino igi[illegible]r & [illegible] [illegible]it, [illegible] [illegible] mundi popul[illegible] voce perdic[illegible], [illegible]iit, arte ſpecie [illegible]ceptus ab authore proprio de[illegible]merer [illegible] lubricas artes ſecutus, veri parentis voce reuocatus [illegible]allacem relinqueret, atque in dimidio dierum ei[illegible] fraudolentum deſe[illegible]eret, ideſt, ante huius finem ſæculi, cui nos e[illegible]ipuit Dominus Ieſus, & ad vitam æternam vocaui[illegible]. [illegible]que nunc mortui mundo, viuimus Deo. Cum [illegible]tur per[illegible]x iſte penitus à falſis filiis dereli[illegible]s fuerit, tu[illegible] erit ſtultus ille, quem elegit Deus, eripiemem confudit, ſtultus: quoniam quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus. Ideò ſi quis videtur ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Succurrit & ſanctus Petrus Damianus loco ſuperiùs producto, cùm quod vniuerſe de ii[illegible], qui alienos alumnos ſuffurati fuerunt, dixerat ad Satanam, in hunc modum coërcet: *Hieremias ait; Perdix fouet quæ non peperit, fecit diuitias, & non iudicio; in dimidio dierum ſuorum relinquet eas, & in nouiſſimo ſuo erit inſipiens; nempè ſalus eo, vt de his, qui alienos furantur alumnos, hoc poſſit intelligi; videtur tamen de ipſius auctore nequitiæ principaliter dici. Diabolus enim tamquam Doctor in Cathedra peſtilentiæ ſuper homines ſibi magiſterium vſurpauit, quos ipſe non condidit, & errorem nos docendo quaſi fouit, quos creando non peperit. Fecit itaque diuitias, & non in iudicio, quia dum rebus alieni iuris diſſcere voluit, æquitatis iudicium temeravit, ſed in dimidio dierum ſuorum relinquet eos; Diabolus enim quaſi adhuc viuit, dum eum vltimi iudicij gladius necdum transfodit; nondum itaque mortuus ſuas diuitias relinquit, quoniam ad creatorem ſuum genus humanum ex maxima parte iam rediit, homo igitur magiſtrum deſerit abuſiuum, & hereditate propriam, cùm nouum damnat errorem, & ad ſua reuertitur conditionis originem.* Hactenus ille. Perdix igitur dicetur qui res alienas inuadit, aut etiam perſonas, iuſtè tandem amiſſurus, quod iniuſtè ſurripuerat.

ADAG. DCCCCXLVIII.

Aſpidis ſurdæ ritu.

QVi vtilia monentis verba audire non vult, auréſque ſalutaribus monitis occludit, is hac prouerbiali comparatione percelletur. Sanctus Gregorius Nazianzenus apolog. 1. ita loquitur: *Vel etiam obſtructis* ASPIDIS SVRDÆ RITV *auribus noſtris obſtinato ſtudio in hoc incumbimus, vt ne incantantium vocem audiamus, ſapientiaque faſcino, quo animæ morbus curari ac diſcuti ſolet, faſcinemur.* Sanctus quoque Bachiarius epiſt. de recip. lapſ. ad Danurium huic formulæ inhærens, aiebat *Tu habebis in die iudicij duplicem pœnam, ſi,* VELVT ASPIDES SVRDÆ, *incantationis noſtra verba reſpueris aut aſpernandum crediderus, aut regantis verbum, aut monentis conſilium, aut dolentis affectum.* 946.

ADAGIVM DCCCCXLIX.

Proteum induere.

ADagialiter ille Proteũ induit, qui varias formas induit, varios mores; S. Petri Damiani lib. .ep. 15. hæc ſunt verba: *Labyrintheas argumentorum ſtenas ſtruūt*, PROTEVM INDVVNT, *& in diuerſa ſe formarum monſtra conuertunt, cuncta languorum genera ſimulant, vt quod potiſſimum metuunt, languorem ieiunij non incurrant*; hic ille, eos vellicat, & premit, qui a ieiunij onere ſe excuſationibus eximebant. Sanctus Hieronymus lib. 2. in Iouinianum, Proteum eum vocat à varietate opinionum, atque formarum; *Miror*, inquit, *quomodo ſerpens lubricus, &* PROTEVS NOSTER *in variarum ſe mutet portenta formarum; & qui in ſaturitate Epicureus eſt, ſubito in retributione meritorum ſtoicus efficitur; Hieroſolymam Lathio, Iudæam Cypro, Chriſtum Zenone commutet*. Philo libro de temulentia ait, eum qui vulgaribus opinionibus ducitur, & facilè mutatur, ſpecies varias ſibi induere ... *in morem Ægyptij Protei*. Nicetas quoque Choniates huc ſpectauit in Alexio, dum ſcribit: *Perſpecto in eius litteris* MVLTIFORMI PROTEO, *tyrannico Andronici ingenio, velut in claro ſpeculo relucente*. Verſatilis vir ingenij fraudibus, artibuſque variis conſutus, vt alius ſemper appareat, Proteus audiet.

ADAGIVM DCCCCL.

Probus amicus diu quæritur, vix inuenitur, difficile ſeruatur.

VErorum amicorum penuriæ explicandæ hoc dictum olim prouerbij vice iactabatur; illius meminit Beatus Alcuinus epiſt. 86. *Sicut gemmarum fulgor inter arenoſam ſplendeſcit gloriam, ita* AMICVS PROBATVS *inter multitudinis circumſtrepentem turbam gratiſſimè eruitur, amplexatur, tenetur. Qui, iuxta antiquitatis prouerbium,* DIV QVÆRITVR, VIX INVENITVR, DIFFICILE SERVATVR; atque adeò cùm inuentus eſt, diligenter cuſtodiendus eſt, cautè ſeruandus.

EXCVRSVS CLIV.

Fidus amicus inuentu difficilis, amici inuenti vtilitas, characteres.

Amicus *in* hoſtem *facilè mutatur.*
Plerique amici argento viuo *pares.*
Fidelis amici notæ.
Fidelis amici vtilitas.
Soli *amici comparati.*
Amicitia ſal *in tribulationis fluctibus plerunque perit.*
Amicus harundineus *haud amicus.*
Fidi amici conſilia *vnguento comparata.*
Amicus ab animi cuſtodia.
Amicus amici cuſtos.
Amicitia murus.
Amicus animam *paſcit.*
Amicis abutitur qui illis tamquam tectibus floribus vtitur.
Amici animo ſuum adiungere, *&* admiſcere *amicus debet.*
Amicitia vectigalis *non ſit.*
Cauendum ne ſub amicitiæ nomine negotiatio, *&* mercatura *exerceatur.*
Amici memoria *in amico minimè deleatur.*

AMicum verè fidum raro inuenire, ægreque veram in pectoribus amicitiam coaleſcere 947.
ex nomine φίλος colligi poteſt, quod cum voce ... cognationem habet, amorem autem ... ſignificat ... Pulchre nuperus Poëta,

Nondum alter Pylades, nondum alter natus Oreſtes.
Rara eſt in terris fidus amicus auis.
Cuilibet ergo caue, nudes ne pectus amico.
Hic Damon poteris craſtinus eſſe Theon.
Tam CI... *ò nunc certè* MVTATVR AMICVS IN HOSTEM,
Quam cito mutatur nomen ἜΡΩΣ *in* ἜΡΙΣ.

Amicus in hoſtem facilè mutatur.

Argentum viuum, quod aurum adeò amicum, ſe ab illo ſubducit, ſtatim euaneſcit, cum aurum in igne eſt; vera hæc falſorum amicorum conſignatio, vera adulantium nota, amico hærent dum extra tribulationis ignem eſt, vbi flamma iſta ſæuire inceperit, ſtatim abeunt, & fugiunt. *Infamis quæſtus eſt*, inquit Hildebertus epiſt. 2. *proximum colere, dum ſuccedit, dum malè eſt ignorare.*

Plerique amici argento viuo pares.

Hildeb.

Fidelem amicum in hunc modum efferebat 948.
ſanctus Gregorius Nazianzenus ad Greg. Nyſſenum: *Amicus fidelis præſidio fortis, & munitum palatium. Amicus fidelis cuius theſaurus eſt. Amicus fidelis, hortus clauſus, fons obſignatus, qui opportunè aperiuntur, & communicantur; amicus fidelis refrigerij potus.*

Fidelis amici nota.

S. Greg. Naz.

De fidelis amici conſortio egregium apud Hebræos dictum circumfertur, quod tale eſt: *Homo ſine ſocio fideli eſt ſicut dextera abſque ſiniſtra.* & Ben-ſyra: *Potior eſt amicus bonus quam aurum in vita.* Anonymus in anthol. lib. 1.

Fidelis amici vtilitas.

Hebr.

Anonym.

Θησαυρὸς μέγας ἐς' ἀγαθὸς φίλος.
Theſaurus magnus eſt bonus amicus.

Publius Mimus; *Tanti homo eſt abſque amico, quanti corpus abſque ſpiritu eſt.* Pub. Mim.

Soli pariabat amicos, quin & præferebat, ſanctus Chryſoſtomus homil. 2. in epiſt. 1. ad Teſſal. 949.
ait enim. *Melius eſt vt SOL nobis extinguatur, quàm vt priuemur amicis. Melius eſt degere in tenebris, quam amicis priuari. Et quomodo? Ego dico. Multi ſolem videntes ſunt in tenebris. Abundantes autem amicis, ne fuerint quidem in afflictione. De amicis loquor ſpiritualibus, qui nihil præferunt amicitiæ. Talis erat Paulus.* Huc facit & illud ſancti Ambroſij lib. 1. offic. cap. 32. *Tolle ex vſu noſtro beneuolentiam, tamquam SOLEM è mundo tuleris; ita erit, quia ſine ea vſus hominum eſſe non poteſt.*

Soli amici comparata.

S. Chryſ.

S. Ambr.

Sali amicitiam comparatam obſeruo, qua ſcilicet amicorum animi veluti ſale condiuntur: ſcitum illud in ſententiis Ethico-politicis,

Amicitia SAL *eſt vita mortalium.*

Amicitia ſal in tribulationis fluctibus plerunque perit.

Sal in aquam coniectum liqueſcit, & perit, & amicitia ſæpe aduerſitatum fluctibus, quibus amicus iactatur, abſumitur, niſi firmiſſima ... Infirma arundineaque amicitia à veræ amicitiæ nota multum abeſt; amicus verus non eſt, qui vel leui aduerſitatis aura ab amicitiæ cinctu ſe ſinit diuelli. Audiendus hic Petrus Abbas Cellenſis, qui ... epiſt. ... ita ſentit, ita ſcribit *Ne... it vera amicitia naturam, qui in amico imitatur* ...

Amicus arundineus haud amicus.

Pet. Cell.

vento agitatam. Sine pr[o]funda radice amicitia, accidens eſt, non ſubſtantia, ſpecies, non virtus, fœnum de tecto, quod antequam euellatur are[ſc]it.

Fidi amici conſilia vnguento comparata. *B. Laur. Iuſt.*

Fidelis amici conſilia, quam dul[c]ia amico ſunt, vnguenti ſimilitudine explicat B. Laurentius Iuſtinianus de charit. cap. .. *Sicut* VNGVENTO, *& varijs odoribus delectatur caro, ita boni amici conſilijs, & fraterna dilectione anima dulcoratur.*

950. *Amicus ab animi cuſtodia.* *S. Iſid. Hiſp.* *Amicus animi cuſtos.* *S. Chryſoſt.* *Amicitia murus.*

Amici nomen ab animi [cu]ſt[o]dia deducit S. Iſidorus Hiſpalenſis lib. 10. Ori[g]. lit. A. *Amicus*, inquit, *per deriuationem quaſi animi cuſtos.* Ambiant Re[g]es haſtati, & lancear[ij], tutius munimen amico ab amicis eſt; ſcitè S. Chryſoſtomus hom. 40. in Act. Apoſt. *Qui multos amicos habet, à nullo capi poteſt. Hic omnino tyranno fortior eſt, non ſic Regem lancearij cuſtodiunt, vt hunc amici, & eſt hic illo multum clarior. nam ille quidem a ſeruis cuſtoditur, hic autem ab his, qui in pari honore ſunt.* Iure amicitiam muro componit, quem nec Diabolus rumpere poteſt, nec poſſunt homines capere, nec diruere; ſic enim

Idem.

eodem loco idem auctor ſcribit: *Verè amicitia* MVRVS *eſt, & nec a Diabolo capitur, nedum ab hominibus.* Amicus amicum munit, imò & amici animam paſcit; ſancti Nili hæc ſunt verba in cap. paræn. Ἡδὺς ἐκεῖνος ὁ φίλος, ὁ ψυχὴν διατρέφων. id eſt, *Dulcis ille amicus eſt, qui animam paſcit.*

Amicus animam paſcit. *S. Nilus.*

Amicis abutitur qui illis tamquam recentibus floribus vtitur. *Sid. Apoll.*

Malè amicis vtitur, qui illis vtitur tamquam floribus, qui grati ſunt dum ſunt recentes, reijciuntur dum non ſunt; non paucis illud conuenit, quòd in quemdam iactabat Sidonius Apollinaris lib. 4. epiſt. 14. *Porrò videbere ſic amicis vti quaſi floribus tamdiu gratis, donec recentibus.* Flacceſcit citò amicitia, quæ amicos tamquam flores ſpectat, tamquam flores amat.

951. *Amici animo ſuum adiungere, & admiſcere amicus debet.* *S. Ambr.* *Amicitia vectigalis non ſit.* *Idem.*

Porrò amici animo amicus miſcere quodammodo ſuum debet, vt vnum quid ex ambobus fiat. Præclarè S. Ambroſius lib. 3. offic. cap. 16. *Quid eſt*, inquit, *amicus niſi conſors amoris, ad quem animum tuum adiungas, atque applices, & ita miſceas, vt vnum velis fieri ex duobus, cui te tamquam alteri tibi committas, à quo nihil timeas.* Addit ſtatim: *Nihil ipſe commodi tui cauſa inhoneſtum petas.* NON *enim* VECTIGALIS AMICITIA *eſt, ſed plena decoris, plena gratiæ.* Incommoda illa amicitia eſt, quæ commoda tantùm quærit, detrahit amicitiæ dignitatem ſuam, qui illam parat ad ſuam vtilitatem; alioquin non amicitia, ſed negotiatio, ac mercatura. Benè Baſilius Imperator ad Leonem filium, cap. 26. *Eos amicos veros iudica, qui te non lucri cauſa diligunt, ſed propter ipſam amicitiæ virtutem; alia enim amicitia, quæ tempori inſeruiens, non tam amicitia, quàm negotiatio, & mercatura quædam eſſe deprehenditur.* Eadem ferè mente Seneca epiſt. 9. *Iſta quam tu deſcribis negotiatio eſt, non amicitia, quæ ad commodum accedit, quæ quid conſecutura ſit ſpectat*; & Cicero 1. de nat. Deorum, cap. vlt. *Amicitia ſi ad fructum noſtrum referemus, non ad illius commoda, quem diligimus, non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum ſuarum.*

Cauendum ne ſub amicitiæ nomine negotiatio, & mercatura exerceatur. *Baſil. Imp.* *Seneca.* *Cicero.*

Amici memoria in amico minimè deleatur. *Liban.*

Amici memoria in amico oblitterari nunquam debet, vt quilibet amico ſuo dicat, quod ſuo Leontio dixit Libanius: *Tantum abeſt, vt poſſim oblitiſci tui, vt potius membra corporis mei ſine ſpiritu moueantur, quam ſine tui memoria viuere poſſim*, quò fortior, firmiórque amor eſt, eò altiùs amici memoriæ amicum ſcribit.

ADAGIVM DCCCCLI.

Habens pugillum aureum, frangit murum ferreum.

952.

Ita eſt, nihil auro reſiſtit, nihil auro imperuium eſt, auri vi, pecuniæque poteotiæ explicandæ hoc dictum olim non ſine prouerbij ſale vulgò iactabatur; hinc ſancti Petri Damiani lib. 1. epiſt. 21. impium Cadaloum ſeuere arguentis verba: *Phalanges planè, quæ te ſequuntur, ad tua ſigna militia, non tam litui, buccinæ, vel tubæ clangor excitat, quàm vena metalli vibrantis inuitat.* HABENS *enim, vt aiunt ruſtici,* PVGILLVM AVREVM, FRANGIT MVRVM FERREVM; vſurpabitur quoties quis ad negata, & lege inhibita ſternit ſibi auro viam, aditum ſibi pecunia facit, impedimenta omnia amouet, omnia vincit auri vi, pecuniæ telis.

Hoc dictum tanquam prouerbium profertur quoque à Glabro ſatis antiquo ſcriptore, qui lib. 4. cap. 1. ſic loquitur de pecuniæ vi, & argenti aurique cupiditate. *Quid non pertentat ſæuus amor habendi? Eſtque prouerbium:* AVREO PVGILLO MVRVM FRANGERE FERREVM, *vt philargyria queat appellari regina mundi.* Porrò, quia hic ſumus, temperare mihi nequeo, quin de hac auri vi, ac diuitiarum fortitudine complura huc adueham, non illuſtrando tantùm huic adagio, ſed etiam luci multis ſacrarum litterarum locis, aliàs cæcis, & ſubobſcuris immittendæ, imò & prophanarum, & vna eadémque operâ, & ſacris facem per prophana præferamus, & prophanis per ſacra. Ideo ſit

EXCVRSVS CLV.

Auri, argenti, & pecuniarum vis, ac fortitudo.

Auri *nexus, &* fortitudinis.
Omnia aurum arietat, omnia deuaſtat.
Auri vis *omnia expugnantis.*
Auri eloquentia *omni alia maior.*
Aurum Senatoribus præſidet, *Imperatoris, & Regis auctoritate potitur.*
Fortiſſimos *aurum obcæcat.*
Forte *auri epithetum.*
Fortitudinis *nomine aurum ſignificatur.*
בצר *quid. aurum hominum* munimen.
Theſauri vrbis *munitæ loco.*
Fortitudo *vt cum argento cohæreat.*
Argenti vis quanta.
Pecuniæ, *& fortitudinis nexus.*
Omnes ferè expugnat *pecunia.*
Nummus iniuſtitiæ auctor, *ſæculi dominator.*
Mamona à fortitudine, *& firmitate.*
Pecunia in amatores ſuos fortitudinem *oſtendit, dum eos conficit labore, & delaſſat.*
Fora pecunia defatigat.
Pecunia acies *omnia ſibi ſternit, & ſubmittit.*
Homine maior homo, qui aurum contemnit, *& pecunias.*

953. *Auri nexus, & fortitudinis.* Tzet.

AVri vis magna [illegible] pecuniarum fortitudo, inbecillis omnis abest huic comparata; nihil est adeò firmum quod aurum non [illegible], & deiiciat, cum auro fortitudinem colærere [illegible] mat his verbis Tzetzes chil. 7 hist. *Aurum, fortitudo, prudentia, intellectus, pulchritudo omnibus hominibus.* Quam actiter in homines aurum [illegible], probè explicat flammæ omnia depascentis similitudine ſanctus Petrus Chryſologus ſerm. 29. *Auri furor ardentius humano feruet in pectore quam caminus totus igneſcit incendiis & acrius homines diſſoluit in terra, quam ſoluitur in calore flammarum,* quis ab his flammis non ſibi timeat, ab hoc furore? Pergit, & auri omnia deuaſtantis damna recenſet; *Crudelitatis Dominus, ſanum hoſtis, amando lædit, ſudat vitando, ipſum captiuat aſpectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, imperat latrocinium*; vires ſuas in omnes exſerit, & neminem timet, niſi contemptorem; ſolus auro tutus occurrit, qui aurum calcat, & negligit. Antonius in Meliſſa ſerm. 34. de auri vi: *Quæ nequeunt armis capi, facile expugnantur auro, nihil non ſubiicitur argento*; Lucian. in Gall. ex Eurip. *Aurum eſt quod omnibus imperat mortalibus.* Auri vim quacumque eloquentia ſuperiorem eſſe exempla plurima euincunt, Euripides hanc vulgò ſententiam inhæſiſſe oſtendit in Medea, dum ait,

Omnia auri auiditas, omnia donaſtas. S.Pet.Chryſ.

954. *Auri vis omnia expugnans.* Ant.in Mel. Lucian. Eurip.

——— πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος,
Χρυσὸς δὲ κρείσσων μυρίων λόγων βροτοῖς. id eſt,
Donis vel ipſos dictitant flecti deos.
Certè inter homines, mille dictis latentum
Præpollet aurum prorſus ac præponderat.

Auri eloquentia omni alia maior. S.Greg.Naz.

Muta omnis eloquentia eſt ſi auri eloquentiæ comparetur. hinc illud ſancti Gregorij Nazianzeni in ſententiis: AVRO LOQVENTE, *iners eſt omnis oratio, perſuadet enim illud, etiamſi vocem nullam edat.*

Aurum ſenatoribus præſidet, Imperatoris, & Regis auctoritate potitur. S.Pet.Dam.

Rex, & Imperator auctoritates in eos, qui infra ipſos ſunt, exerceat, exercet non minus in omnes aurum; & licèt in arca, ſacculóque ſeruetur, vim tamen ſuam foras emittit. Audiendus hic S. Petrus Damianus, qui opuſc. 12. cap. 29. ita loquitur: *Aurum nunc ipſis* SENATORIBVS *præſidens in tribunalibus iudicat, & velut* IMPERATOR *quidam pragmaticæ ſanctionis edicta promulgat. Sicut enim* REX *in ſecretalibus aditis de regni ſtatu, de rerum ſumma deliberat quodammodo; ſic aurum & latet in occulto, & ſententiam depromit in publico. In ſudario anguſto concluditur, & deciſis negotiis, calculos iudiciales apponit.*

955. *Fortiſſimos aurum obcæcat.* Vetus dict.

Fortiſſimos quoſque ad auri fulgorem excæcari videmus quotidie, & viderunt illi, qui ante nos fuerunt; vt vetus illud dictum in ſententiis in Ethico-politicis ab antiquis ad nos tranſmiſſum refertur.

Excæcat auri fulgor vel FORTISSIMOS.

Forte auri epitheton. Iſa.13.12. Oleaſt.

Hebræis *forte* auri epithetum eſt; Iſaiæ 13.12. *Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo.* Oleaſter, *Et hominem magis, quàm aurum ophir*; addit ad explicationem *Sonat Hebraus* פז *paz obryzum, robuſtum, ſeu* FORTE, *quia aurum optimum,* FORTE *dicunt. cùm tamen ad oculum apparent; aurum quanto flexibilius, tanto melius,* ſed licèt flexibile ſit, fortitudinem [illegible] tamen oſtendit, dum vires in [illegible] exerit, auri flexibiles [illegible] mentes [illegible].

Fortitudinis nomine aurum ſignificatur. Iſa.8.4.

[illegible] vi fortitudinis nomine aurum ſi[illegible] Iſai. 8. 4. *Antequam ſciat puer vocare patrem, & matrem [illegible] auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ,* pe[illegible] fortitudinem a[illegible]ud [illegible] [illegible]mus, [illegible] que [illegible]rus qui [illegible] Chriſt[illegible] lat[illegible], Magi [illegible] fuer[illegible] ct[illegible] A[illegible] on 4. [illegible], qui eſt 53. de [illegible]. *Tunc puer priuſquam ſciret vocare patrem, aut matrem, ſicut de eo erat prophetatum, accepit virtutem Damaſci, & ſpolia Samariæ, id eſt, antequam per humanam carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damaſci, diuitias ſcilicet, vnde Damaſcus præſumebat; in diuitiis quippe ciuitas illa ſecundum ſæculum florens aliquando præſumpſerat, in diuitiis autem principatus auro defertur, quod Chriſto Magi ſupplices obtulerunt.* Conniti la Damaſci fortitudo eſt, dum aurum oblatum eſt Chriſto; quid? quod & Chaldæus pro fortitudine ſubſtantias vertit; *Capientur ſubſtantiæ Damaſci.* quia hominum opinione ſita in operibus, ſubſtantiiſque vrbium, & regnorum fortitudo, & robur eſt. S Aug. Chald.

956. בצר *quid? aurum. Hominum munimen.*

Apud Hebræos, vt hoc quoque adiiciam, בצר *bezer* auri nomen eſt, à verbo בצר *bazar*, quod eſt munire, vnde & מבצר munitio, quia ſcilicet auro muniuntur homines, hominúmque munimen aurum eſt; Iob 22.24. *Et pone ſuper terram aurum*, ſic enim ex Hebræo legit Pagninus in Lexico, quod noſter in hunc modum: *Dabit pro terra ſilicem*; in fonte eſt vox בצר, quæ ex R. Moſis mente apud eundem Pagninum ſignificat MVNITIONEM, *ac turrim fortem*, vnde aliqui legunt, *fortitudinem*, vt harum lectionum neutra ſuis fortitudinem afferre munimen eſſe aurum conſtaret; & vniuerſæ vrbium munimen theſauri ſunt; Exod. 1. 11. *Ædificauerunt vrbes tabernaculorum*; LXX. πόλεις ὀχυράς, *ciuitates munitas*; Chald. *Vrbes theſaurorum*, ac ſi reconditi theſauri vrbes munitæ loco eſſent; certè de diuite ſcriptum legimus Prou. 18. *Subſtantia diuitis vrbs roboris eius.* Sed ad argentum calamum flectamus. Pagn. R Moſes. *Theſauri vrbis munita loco.* Exod 1.11. LXX. Chald.

Argentum quoque cum fortitudine cohæret; *chereph tohaphot*, argentum fortitudo Hebræis dicitur; & Iob 22.25. quod nos habemus, *Argentum conſeruabitur tibi*, Caietanus ex Hebræo vertit, *& argenti fortitudines tibi*, Compluteñſis, *argentum in fortitudine tibi.* *Fortitudo cum argento cohæreat.* Iob 22. Caiet.

De argenti vi ita ſentit Philemon apud Stobæum ſerm. 89. *Argenti vis quanta.* Philem.

Argentum erat, quod poſſidere ſi queas,
Mox cuncta preſtò nutum fuerint ad tuum
Teſtes, amici ſocij, itémque prædia.

Sophocles quoque in Antig. de hac vi ita ſentit, Sophocl.

Nulla enim hominibus velut argentum
Tam mala res nata eſt. Hoc vrbes
Expugnat, & viros facit extorres domo;
Hoc docet, & mutat mentes
Bonas, ad turpia negotia accedere.

Vniuerſe pecunia omnis in mortalia corda ſe armat, contra homines pugnat, fortitudinis ſuæ telis omnes arietat; adeò cum pecunia fortitudo cohæret, vt & nomine quoque altera in alteram migret. Mich. 4. 13. *Interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuerſæ terræ*; Chaldæus ad noſtram mentem poſtrema hæc verba ſic effert: *Et pretioſam eorum pecuniam coram dominatore vniuerſæ terræ*, vt ab hac verſione diſceremus fortitudinem in pecunia deliteſcere. *Pecunia, & fortitudinis nexus.* Mich. 4 13. Chald.

957. *Omnes [illegible] expugnat pecunia.* Cœl Rh.

Fortis pecunia eſt, quia omnia vincit, omnia expugnat; huc aduocari poteſt quod narrat Cœlius Rhodiginus lib. 10. cap. 1. [illegible] *ernaui[illegible]mus*, inquit, *apud eruditiores, ſagittarium dici numiſma Perſicum: à nota genere ita nuncupatum [illegible] autem non alij erant, quam Darici [illegible] autho[illegible] apophthegmatis Plutarcho. Ex quo è lebre manauit in poſteros Ageſilai dictum, ſe ex Aſia pulſum triginta millibus*

bus ſagittariorum, quem Perſarum rex ea nummorum ſumma corruptus per Timocratem Athenienſibus, effeciſſet, vt is de prouincia decederet, quod & in prouerbium venit de iis, qui pecunia de gradu deiiciuntur, qua nil non expugnatur.

Nummus iniuſtitiæ auctor, ſæculi dominator. Tertull.

Non defuere qui ſæculi dominatorem nummũ pecuniamque dixere, Tertull. lib. 4. aduerſùs Marcionem cap. 33. INIVSTITIÆ AVCTOREM, *& dominatorem totius ſæculi* NVMMVM *ſcimus omnes*, addit, *Cui formulatam videns Phariſæorum cupiditatem, amentauit hanc ſententiam. Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ.*

Mammona à fortitudine, & firmitate.

Porrò, vt hoc adiiciam, Mammona, quæ vox de diuitiis dicitur, ab אמן *aman* aliqui deducunt firmitudinis argumento, & fortitudinis, vnde & אמן particula ſermonis fortitudini, & firmitati ſignificandæ adhibetur; vt cùm ſit mirum, ſi Mammam ad pecunias tranſlatum ſit, quæ fortitudinem, & firmitatem ſuis addunt.

Pecunia in amatores ſuos fortitudinem oſtendit, dum eos conficit labore, & delaſſat. Gen. 48. 22.

Fortis præterea pecunia dicitur, quia magno labore, fortitudinéque ſolet acquiri. Gen. 48. 22. *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo*; non legimus vnquam Iacobum gladium exercuiſſe, nec arcum tetendiſſe, emiſiſſe ſagittas agro acquirendo; quid hic igitur gladij, & arcus nomine ſignificatur? an robur, fortitudo, qua pecunia paratur? huc flexit

B. Rup.

B. Rupertus lib. 9. commento in Geneſim cap. 24. *Vel certè*, inquit, *in gladio, & in arcu meo tuli, id eſt, in fortitudine mea emi, ſcilicet in pecunia, quam in multo labore, & ſudore acquiſiui.* hinc & *keſeph thabaphan*, quod interpretari diximus, *argentum fortitudinum*, alij verterunt, *argentum laſſitudinum*, quòd in pecuniæ, argentique acquiſitione defatigati homines ſolent, ac delaſſari, vt contra ipſos ſuos amatores, cultoréſque pecunia fortitudinem ſuam oſtendit, dum labore eos ita opprimit, vt vi-

Fora pecunia defatigat. Seneca.

tes prius amittant, quàm pecuniam augeant. Fora ipſa defatigare pecuniam dixit Seneca lib. 3. de ira cap. 32. ait enim: *Circa pecuniam plurimum vociferationis eſt, hæc fora defatigat, patres, liberoſque committit, propter hanc vxorum, maritorúmque noctes ſtrepunt litibus, & tribunalia magiſtratuum premit turba.* Exercet omnes pecunia, omnes delaſſat, vires ſuas oſtendit dum ſuarum amatorum minuit vires.

958. Fortis pecunia eſt, quia fortitudinem ſuam in

Pecunia aries omnia ſibi ſternit, & ſubmittit. Matth. Boſſ.

eos armat, à quibus poſſidetur, virtutes eorum, ſi quas habent, arietat, arietat bonorum operum vota. Benè Matthæus Boſſus diſp. 1. de veris animi gaudiis: *Quæ virtus tam præcipua, támque diuina, in quam auaritia non frequenter incurſet? quod denique propoſitum tam firmum, támque continentiſſimum, quod non aries iſte pecuniæ de gradu dimoueat, incurnet, ſibique ſubmittat?* Tantum in amatores ſuos pecunia poteſt, quæ eò maiores vires exerit, quò ardentiùs amatur, di gentiùs quæritur.

Homine maior homo, qui aurum contemnit, & pecunias. S. Ambr.

Vera illa fortitudo eſt, quæ ab hac auri, & pecuniarum fortitudine non ſinit ſe vinci; maior homine quodammodo homo ille eſt, qui pecuniarum fortitudinem & ſternit, & ridet. Audiendus hic ſanctus Ambroſius, qui lib. 2. offic. cap. 14. auri contemptorem ſic efferebat: *Quid præcelſius iſto viro, qui auro moueri neſciat, contemptum habeat pecuniarum? Quod qui fecerit, hunc homines ſupra hominem eſſe arbitrantur. Quis eſt hic, inquit, & laudabimus eum*; contemni ab hominibus debet, qui homine maior aurum contemnit.

EXCVRSVS CLVI.

Fortitudo de diuitiis, de diuite, fortis, robur, vis, potentia ad diuitias circumſcribendas.

Fortitudo *de diuitiis.*
חיל *de* fortitudine, *&* ſubſtantia.
און *de* idolo, *&* fortitudine, *&* diuitiis.
Superbiæ, *diuitiarum, &* fortitudinis *nexus.*
Terrenarum diuitiarum vis *ex Satana mente.*
Fortis *de diuite.*
Diuitum in parandis opibus violentia.
Diuites pro viris fortibus.
Leones *diuites dicti ob fortitudinem, ob rapacitatem.*
Fortiter agere *pro diuitias augere.*
Fortis familia *pro diuite, & opulenta.*
חסן *quid* theſauri *&* fortitudinis *cohærentia.*
Robur *de diuitiis.*
Aurum à robore.
Robur *diuitias ſignificat.*
Cornu roboris *ſignum ad diuitias tranſlatum.*
Roborare *Sacerdotes pro reditibus munire.*
Largitate ſolidari.
Stipendiis fulciri.
Poteſtas *de opibus.*
Potentia *ad diuitias ſignificandas.*
Potentes *pro diuitibus.*
Potens *qui vti potentia debeat.*
Robur, *&* vis *de terra, quæ fructus producit.*
Fortitudo *de terræ frugibus.*
Arborum fructus, arborum robur *dicti.*
September cur menſis fortitudinum *dictus.*
Horrea in quibus fruges reconduntur fortitudinis *nomine circumſcripta.*
Vires *de diuitiis.*
Ex tota fortitudine *Deum diligere quid ſit.*

QVod de auro, & argento diximus, de diuitiis, 959.
opibus vniuerſe dicendum eſt; alligata opi- *Fortitudo de*
bus fortitudo eſt, adnexa vis diuitiis, vt non ſemel *diuitiis.*
fortitudinis nomine opes ipſæ ſignificentur.
Iob 5. 5. *Et bibent ſitientes diuitias eius*; LXX. *Ab-* Iob 5. 5.
ſorbeatur eorum FORTITVDO, eſt enim Græca LXX.
vox ἰσχὺς Chald. *deripient prædones ſubſtantiam eius*;
& cap. 6. v. 2. *Numquid dixi, & de ſubſtantia veſtra* Iob 6. 2.
donate mihi; LXX. *Quid enim? numquid aliud vos* LXX.
poſtulaui, aut à vobis FORTITVDINE *egeo*, Græ-
cè ἰσχύος, Sophon. 1. 13. *Et erit fortitudo eorum in* Sophon. 1. 13.
direptionem. Chald. *Erunt itaque diuitiæ eorum in ſpo-* Chald.
lium. Iſaiæ 59. 6. FORTITVDINEM *gentium* Iſa. 59. 6.
comedetis. Oleaſter ex Hebr. *Opes gentium comede-* Oleaſt.
tis. Et apud eundem Euangelicum Prophetam,
cap. 60. verſ. 5. quod nos legimus: *Fortitudo gen-* Iſa. 60. 5.
tium venerit tibi, Chald. vertebat: *Subſtantia populo-* Chald.
rum

Prou.12.4. Sym. Theod.

rum offerentur ad te. Prou.12.4. *Mulier diligens*, Sym. γυνὴ ἀνδρεία, *mulier opulentia*, Theodot. ἰσχύος *fortitudinis*, quod non ad nudam fortitudidem vocandum eſt, ſed ad eam, quæ ex opulentia, & diuitiis naſcitur. Pſal.47. *Qui confidunt in virtute ſua.* Sanctus Hieronymus ex Hebr. Qui fiduciam habent in FORTITVDINE ſua. Chald. *Qui confidunt in diuitiis ſuis.* Rurſus Iſaiæ 10.14. *Et inuenit quaſi nidum manus mea fortitudinem populorum.* Oleaſt hoc poſtremum vertit, *ſubſtantiam populorum.* Eodem modo legit & Chaldæus, Forerius, *ſtrenuitatem populorum*, ſed addit ſtatim חיל *interdum & pro ſubſtantia ſumitur, ſeu facultatibus.* Hier. 17.3. FORTITVDINEM *tuam, & omnes theſauros tuos in direptionem dabo.* Vatabl. *Opes tuas, & theſauros tuos omnes prædæ exponam.* Pſalm.61.10. *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Arias Montanus: *Facultas cùm pullulauerit.* Marinus Brixianus; *Diuitiæ ſi fructificabunt*; in Hebræo eſt vox חיל *chail*, quæ de fortitudine, & robore dicitur, vt ad exercitum etiam, in quo fortitudo vexillum efferr, extendatur.

Pſal. 47. S. Hier. Chald. Iſa.10.14. Oleaſt. Chald. חיל de fortitudine & ſubſtantia. Forer. Hier.17.3. Vatabl. Pſal.61.10. Arias Mont. Marin. Brix.

960. Diuitiarum robori, ac fortitudini fidebat ille miſerrimè diues apud Oſeam cap.12. v.8. qui de partis opibus ſibi gratulabatur, dicens: *Veruntamen diues effectus ſum, inueni* IDOLVM *mihi*; ac ſi exiſtimaret diuitiis numen ineſſe diuinum, & in illis tutò poſſe ſpem locari. Pollicebatur etiam ſibi robur, & vim ad pericula omnia auertenda, & vitæ difficultates facilè facultatum ope ſuperandas; hoc quippe etiam ſignificat vox originalis און *on*, quæ non de idolo tantùm dicitur, ſed etiam de virtute, ac fortitudine, & diuitiis; hinc Arias Montanus transfert, *Inueni* ROBVR *mihi*, Pagn. *Inueni diuitias mihi*; tamquam hæc omnia in vnum coaleſcerent, & in vna re alia lateret, in altera altera repetiretur, alterius altera domicilium eſſet, vel potiùs vna in aliam migraret.

און de idolo, & fortitudine, & diuitiis. Oſe.12.8. Arias Mont. Pagn.

Huc flecti & illud poteſt, quod habet regius Propheta Pſal.89.10. *Et amplius eorum labor, & dolor*, pro *amplius*, aliqui habent, *abundantia diuitiarum excuſſus.* Vatabl. *ſuperbia.* Montanus, *faſtus.* Pagninus, *fortitudo eorum.* Muys, *robur*, cohærent inter ſe hæ verſiones, quia diuitiis, & ſuperbia hæret, & faſtum generant, illiſque ſuam fortitudinem oſtendunt diuites.

Superbia diuitiarum & fortitudinis nexus. Vatabl. Mont. Pagn. Muys.

Diuitiarum fortitudinem nouit & Satan, qui pugnam cum Chriſto iniens, regnorum mundialium, opúmque oblatione ſe illi oppoſuit, dicens: *Hæc omnia tibi dabo*; ſed hoc ſolum tamquam cæteris fortius vltimo loco iecit; quod in hunc modum expendebat ſanctus Chryſoſtomus hom.13. in Matth. *Quaſi omnibus vitiis fortiorem pecuniarum cupiditatem poſtremo loco poſuit, ante iam quidem, & prorſus ab initio certaminis idipſum meditatione parturiens, extremum vero illud reſeruans, quaſi quod omnibus valentius eſſe iudicaret.* Periti Ducis more, qui fortiora ſubſidia in vltimum locum ſeruat, tamquam ad ſacram anchoram ad ea currens.

Terrenarum diuitiarum vis ex Satanæ mente. Matth 4.

961. Porro cum fortitudo de diuitiis dicatur, vt apparet ex ſacræ Scripturæ locis, quæ produximus, fit vt eadem ratione diuites ipſi *fortes* nominentur, quod nec in ſacra, nec in externa ſchola inſolens, aut nouum eſt. Gen.49.14. *Iſachar aſinus fortis*, Chald *Diues in ſubſtantia*; & Iſaiæ 5.22. *Et viri* FORTES. Chald. *Et viri* DIVITIARVM. Pſal.58.4. *Irruerunt in me* FORTES, id eſt, diuites. Euthymius hic, *Fortes*, inquit, *appellat eos ob diuitiarum abundantiam* ita capiendus eſt & Salomon Prou.10.4. cùm ait: *Manus autem fortium diuitias parat* [illegible] *lomon vicina eſſe & nomina &* [illegible] *diuitum ſciens dixit. egeſtatem operata eſt* [illegible] *ſſa; manus autem fortium diuitias parat* [illegible] *ubi manus fortium dominabitur, quæ autem remiſſa eſt, tributis ſeruiet.* Fortes autem diuites dicuntur, qui in parandis, augendiſque diuitiis, robore, violentiaque vtuntur; vnde ad illa verba Prophetæ Regij Pſ.9. *Sedet in inſidiis, cum diuitibus in occultis*, ait idem doctiſſimus enarrator: *Puto diuitum nomine intellexiſſe latrones, & prædones, & plerumque ita fit, vt diuitiæ ex alienis bonis, raptóque & ſpoliis parentur*, nimirum tanta eſt diuitum, & prædonum cohærentia, vt vnius nomen alterius vice ponatur, ſicut enim hæc vox *fortes* diuites ſignificat, ſic & e conuerſo *diuites* pro viris fortibus vſurpatur; addit idem auctor, *In inſidiis igitur ſedet, cum diuitibus, id eſt,* CVM FORTIBVS, *expeditiſque viris, vt prætereuntes innocentes, ac ſimplices, nihilque mali cogitantes interficiat.*

Fortis de diuite. Gen 49.14. Chald. Iſa 5.22. Chald. Pſal 58.4. Euthym. Prou.10.4.

Diuites in parandis opibus violentia vtuntur. Pſal 9.

Diuites pro viris fortibus.

962. Diuites fortes dicuntur, & fortes diuites, ab hac cauſa leones in ſacris litteris pro diuitibus ſumuntur, nempe & propter fortitudinem, & propter rapacitatem. Pſal.33. *Diuites eguerunt, & eſurierunt*, in Hebr. LEONES *eguerunt, & eſurierunt.* Muys LEVNCVLI. Genebr. LEONES, additque ſtatim ad explicatum: *Per metaphoram quod diuites leonum more facultates aliorum diripiant, & oris rictu tamquam prædæ inhient*; hac eadem mente noſter Agellius hic: *Diuites*, inquit, *hoc loco non quicunque intelligendi ſunt, ſed qui ex præda, & rapinis pauperum diuites fiunt, ideo in Hebræo eſt,* LEONES *eguerunt, & eſurierunt.* Muys quoque LEVNCVLI, *hoc eſt, iuxta Ezram, homines leunculorum inſtar prædam agentes.* Franciſcus Titelmanus, LEONES *eſurierunt, id eſt, diuites huius ſeculi, qui per fas, & nefas congregant, & fraudant, Deum non habentes præ oculis, rectè ob ſuam rapacitatem* LEONES, *ſiue* LEONVM CATVLI *appellantur.* Sanctus Chryſoſtomus hom. in Tetræn.otum: *Vbi diuitiæ, & feritas,* LEONEM *vides, non hominem.* etiam ſanctus Gregorius Nazianzenus in Iambicis 22. diuitem cum leone confert, in hunc modum: *Voràtque poſt hunc* VT LEO, *qui a beſtia feras cruentas ſubmouet, non ducitur benignitate, ſed parat prædam ſibi.*

Leones diuites dicti ob fortitudinem, ob rapacitatem. Pſal 33. Hebr. Genebrard. Agell. Muys. Titel. S.Chryſoſt. S.Greg.Naz.

963. In hoc fortitudinem ſuam, ſuom robur diuites oſtendunt, in eripiendis ſcilicet alienis opibus, & vniuersè in diuitiis ingenti labore parandis; hinc fortiter facere in ſacris litteris ponitur pro diuitias augere; certè illud Numerorum 24.18. *Iſrael vero fortiter aget.* Pagninus ex Hebræo *faciet diuitias*, cùm non leuis laboris, fortitudiniſque res ſit parare diuitias, opes vndecunque corradere, multiplicare. Chaldæus paraphraſtes legit, *Et Iſrael proſperabitur in diuitiis*: huc vocari poteſt & illud 4 Reg.5.1. *Erat vir fortis, & diues*, diceres poſterius eſſe prioris exegeticum, vnde LXX. verterunt: *Et erat potens fortitudine.* Pagninus ex Hebræo; *vir potens robore*, noſter addidit τὸ *diues*, vt indicaret de qua fortitudine, de quo robore eſſet hæc ſententia capienda.

Fortiter agere pro diuitias augere. Num.24.18. Pagn. 4.Reg.5.1. LXX. Pagn.

In externa quoque ſchola ſub fortis nomine diuitem deliteſcere, deliteſcere diuitias, euincunt præcipue hæc Plauti verba in Trinum. act.5. ſcen.2.

Sed hæc ego hoc nequeo mirari ſatis,
Eum ſororem deſpondiſſe ſuam in tam fortẽ familiã.

In diuitem, opulentam, ſubſignat Nonius, per *fortem* diuitem, copioſámque interpretans; ſed rurſus ad ſacra

Fortis familia pro diuite, & opulenta. Plaut.

חסן quid theſauri & fortitudinis coharentia.

aiebat: *Domus iuſti plurima fortitudo, & in fructibus impij conturbatio*; nud m hic fortitudinem alij vi- rint, non videtur tamen nobis alienum, ſi ad diuitias opes, ſubſtantiamque hoc nomen flectamus, hinc & Vatabl. transfert: *In domo iuſti theſauri multi ſunt.* In Hebræo eſt vox חסן, quæ & fortitudinem ſignificat, & diuitias, opéſque; Ezech. 22.25 *Opes, pretium acceperunt.* in Hebræo hæc vox חסן adhibetur.

964. Robur quoque diuitiis explicandis in ſacris litteris non ſemel legitur, Oſeæ 7.v 9. *Comederunt alieni robur eius.* Chald. *Deripuerunt populi ſubſtantias eorum.* Pſal. 75. *Viri* DIVITIARVM, alij vertunt: *Viri* ROBORIS. Iſaiæ 40.19. *& robur multiplicat.* Chald. *diuitias multiplicat.* Robur autem diuitiæ dicuntur, quia homini robur addunt, hominis robur ſunt. Oleaſter in cap. 34. *Et omnem ſubſtantiam eorum; Dictio, inquit, chel, propriè ſignificat robur, & exinde ſubſtantiam, quòd ſit quaſi robur hominis.* Iſaiæ 60.v.11. *Vt afferatur ad te fortitudo Gentium* Idem Oleaſter in huius capitis commentario vertit, *robur gentium*, & addit, *Aliqui pro robore gentium vertunt opes gentium.*

Robur de diuitiis. Oſe. 7.9. Chald. Pſal. 75. Iſa. 40.29. Chald. Oleaſt. Iſa. 60. 11. Oleaſt.

Aurum quoque in quo præcipuè diuitiæ ſitæ, à *rem*, quod validum ſignat, deducebat Goropius lib. 5. Hermathenæ: AVRVM *Latini ab hac voce retinuerunt, quaſi antiquum* ROBVR *diceretur*; ſed rurſus ad ſacra, rurſus ad diuitias.

Aurum à robore. Gorop.

Robur pro diuitiis ſumitur etiam cap. 28. Ezech. v. 5. *Multiplicaſti tibi fortitudinem, & eleuatum eſt cor tuum in* ROBORE *tuo*: Vatabl. vertebat: *& eleuatum eſt cor tuum* IN DIVITIIS *tuis.* Prou. 31.3. quod vulgatus habet, *Ne dederis mulieribus* SVBSTANTIAM *tuam*, Vatablus ex Hebræo vertebat, *Ne dederis mulieribus* ROBVR *tuum.*

Robur diuitias ſignificat. Ezech. 28.5. Vatabl. Pro. 31.3. Vatabl.

Et cùm cornua roboris indicia ſint, & illis fortitudinem ſuam efferant animantia, hinc factum vt cornua ad diuitias ſignificandas tranſlata legamus. Amos 6.13. *Aſſumpſimus nobis* CORNVA. Chald. *Aſſumpſimus nobis* DIVITIAS; cornibus feritatem ſuam tauri præſeferunt, diuites ſuis opibus.

Cornu roboris ſignum ad diuitias tranſlatum. Amos 6.13. Chald.

965. Ex his facem Vopiſco feremus, qui de Aureliano loquens ait: *Et Pontifices roborauit*; obſcurum doctis viris viſum, quid hæc Pontificum roboratio, adeò vt aliqui hanc lectionem obtruſerint; *& porticibus roborauit*, quæ tamen tamquam aliena, & à communi veterum codicum conſenſu diſſentiens reiicitur. Placet, roboraſſe Sacerdotes, quia eos reditibus opimis, ſalariiſque muniuit, locupletauit. Solidandi verbo vtitur Caſſiodorus lib. 3. var. ep. 31. *Menſtrua eum duximus largitate ſolidandum*; *fulciendi* cod. Theod. de filiis militarium, leg. 11. *Nullis ſtipendiis fulciuntur*; ſic & Ammianus Marcellinus lib. 23. *Nec ſtipendiis aliquando fultea, nec donis.*

Roborare Sacerdotes pro reditibus munire. Vop. *Largitate ſolidari.* Caſſiod. *Stipendiis fulciri.* Amm.

Poteſtas, potentiaque ad ſignificandas opes transfertur. Prou. 27.24. *Non habebis iugiter poteſtatem*, in Hebraico forte eſt vox חסן, quæ & fortitudinem ſignat, & diuitias; vnde Pagninus legit: *Quia non in ſeculū diuitiæ ſunt duraturæ.* LXX. *Quoniam non in ſeculum viro robur, & fortitudo.* Marius Brixianus, *Theſaurus*; ſic & Vatabl. *Nonne erit perpetuus theſaurus.* in ſchol. num. 22. *Quia non duraturæ ſunt in perpetuum diuitiæ.* Potentiæ enim nomen ad diuitias ſignificandum adhibitum obiterno. Prou. 31. *Multæ filiæ congregauerunt ſibi* DIVITIAS; ſanctus Auguſtinus ſerm. 45. de diuerſis legit: *Multæ filiæ fecerunt* POTENTIAM. Philippus Preſbyter lib. 1. in Iob in præfat. vtramque lectionem nectit, dum ait: *Et iterum multæ filiæ acquiſierunt diuitias, multæ fecerunt* POTENTIAM. Hæret diuitiis vis, hæret potentia, cum diuites diuitiis ſibi ad omnia aditum apetiant, ſternant ſibi opum copia ad omnia difficilia viam.

Poteſtas de opibus. Prou. 27. 24. Pagn. LXX. Marin. Vatabl. *Potentia ad diuitias ſignificandas.* Prou. 31. S. Aug. Philipp.

Hinc & *potentes* diuites aliquando ſignificant; Exod. 18.21. *Prouide de omni plebe viros* POTENTES. Iſidorus Clarius hic: *Quidam Hebræi interpretantur viros* DIVITES. Abutuntur diuites potentia, ſi aliena diripiant, vim pauperibus inferant. Audiant potentes illud apud ſanctum Ambroſium lib. 1. offic. cap. 16. *Ideo te feci* POTENTEM, *vt non inferres violentiam, ſed vt repelleres. Nonne tibi ſcriptum eſt, Eripe iniuriam patientem? nonne tibi ſcriptum eſt: Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.* Redeo ad robur.

Potentes pro diuitibus. Exod. 18.21. Iſid. Clar. *Potens qui vti potentia debeat.* S. Ambr.

966. Robur, vis, & virtus ad terram quoque porrigitur, quæ in frugum productione vim ſuam oſtendit. Iſidorus Clarius ad illud Deut. 33. *Benedic Domine primitiis eius*, ait: *Vox Hebræa ſignificat robur, & vim illam terræ, quam in fructuum procreatione exerit.*

Robur, & vis de terra, quæ fructus procreat. Deut. 33. Iſid. Clar.

Hinc natum, vt fortitudo, & robur pro terræ fructibus, prouentibúſque ſumatur, quia nempè terræ robore, víque producuntur Iob 6.22. *Numquid dixi, Afferte mihi de fructibus.* Hebr. pro *de fructibus* legitur de fortitudine; & Gen. 4.12. *Terra non dabit tibi fructus ſuos*; in fonte, FORTITVDINEM *ſuam*, vnde ſanctus Chryſoſtomus hom. 19. in Geneſim legit, *Quando operatus fueris terram, non adiiciet, vt det tibi* ROBVR *ſuum.*

Fortitudo de terra frugibus. Iob 6.22. Gen. 4.12. S. Chryſoſt.

Arborum quoque fructus arborum robur, virtúſque appellantur. Ioël. 2.22. *Ficus & vinea dederunt virtutem ſuam* LXX. τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, *vim ſuam*, Hebraicè חילם ROBVR *ſuum*, id eſt, fructus, in quorum productione vim ſuam, ac fortitudinem ſuam arbores exerunt; rem firmo ex Paraphraſte Chaldæo, qui producta verba ita vertit: *Ficus & vites attulerunt fructus ſuos.* vt virtutem, ac vim de fructibus dici in dubium verti non poſſit, hæc verſio doceat.

Arborū fructus, arborum robur dicti. Ioel. 2.22. LXX. Hebr. Chald.

967. Ex his, quæ diximus, facilè aperire poſſumus cur apud Hebræos September menſis האיתנים *ethanim* dicatur, id eſt, FORTITVDINVM, ſeu *virium.* Pagninus quidem ita cenſet hunc menſem appellatum ex Hebræorum mente, *quod in eo nati fuerint fortes mundi*, vel potiùs iuxta *Harac & Chimhi fortiſſima mundi, id eſt, fundamenta terræ*; fors ad eam fortitudinem hæc appellatio referenda, quam terra, arboréſque fructuum productione oſtendit, vnde Latinis ab hac cauſa dicitur menſis *plenitudinis*, ob fructuum nempè copiam.

September cur menſis fortitudinum dictus.

Quid? quòd horrea, in quibus fruges reconduntur, fortitudinis nomine circumſcripta reperimus. Prou. 15.6. *Domus iuſti plurima fortitudo.* Abraham Aben Ezra hic: *Iuſti domus eſt inſtar* munitionis ſedes, id eſt, horrei annona referti, nam paraphraſtes Ionathan pro מגרות *mangeroth*, *habet horrea* חסניא *chaſnia, hæc igitur ita explicabis: In domo iuſti ampla horrea frugibus referta ſunt.*

Horrea in quibus fruges reconduntur fortitudinis nomine circumſcripta. Prou. 15.6. A. Aben Ezra.

Vires quoque vniuersè de ſubſtantia, poſſeſſionibuſque dicuntur; R. Dauid de Pomis חיל *virtus, vis, & ſubſtantia poſſeſſionis.* Hebræi virtutis, & virium nomine diuitias, & facultates intelligunt in illa ſententia, quibus nobis Dei amor iniungitur, cùm dicitur, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima, & ex tota fortitudine tua*, ſeu, vt alij habent, *ex totis viribus tuis*, Deut 6.v.5. R. Elieزer magnus, ait per vires hìc & potentiam intelligi opes, atque diuitias, quæ ob Dei amorem ſpernendæ ſunt; ait enim idcirco, & animæ & virium

Vires de diuitiis. R. Dauid. *Ex tota fortitudine Deū diligere quid ſit.* Deut. 6.5. R. Eliez.

virium mentionem factam, vt nec vita, nec opes Deo præferantur: *Si*, inquit, *aliquis ſit, cui carior vita, quam opes ſint, ob iſtum dicitur* בכל נפשך *in tota anima, ſi verò alius ſit, qui maiorem diuitiarum ſuarum, quam ſui curã habeat, idcirco dictũ eſt* בכל מאדך, *in totis viribus tuis*; hinc ſenſum firmat Chaldaica paraphraſis, quæ illud, quod nos habemus, *ex tota fortitudine tua*, vertit in hunc modum, *& in tota ſubſtantia tua*; non eſt fortis amor, qui hoc ab amante conſequi non poteſt, vt dilecti amore omnes opes ſpernas, terrenis, perituriſque diuitiis Dei ſui amore det repudium. Amemus in fortitudine eum, qui nos fecit, amemus caducarum rerum contempta.

EXCVRSVS CLVII.

Bellicus in diuitiis latet apparatus, fortis latet exercitus.

Opes de militaribus copiis.
חיל *de* exercitu, *&* *de* diuitiis.
Bellicus *pecunia apparatus.*
Fortitudo *de exercitu & opibus.*
Auri vis *exercitibus potior.*
Ludicrus, *&* puerilis *exercitus diuitiarum.*
Diuitiæ ad bellum *vrgent.*
Aurum, *&* argentum *ad* bellum *vocant.*
Pecunia gladio *comparata.*
Diuitiarum gladius *quàm noxius.*
Aurum in terra reconditur, vt gladius *in vagina.*
Pecunia ſcutum.
Arma *ex talentis.*
Tela *in auro vt deliteſcant.*
Auaritia tamquam gladius *hominem vulnerat.*
Auaritiæ ſagittis clypeus *opponendus.*
Opes Diaboli arma.
Diuitiarum machinis *Satan vincitur dum diuitiæ contemnuntur.*
Fortior *Iob cùm omnia amiſit.*
Exercitum fortem *refert, qui diuitias contemnit, & calcat.*
In paupere exercitus *diuina virtutis latet.*
Fortis *apud Deum qui diuitias contemnit, & diſpergit.*
Ludicra diuitum fortitudo.
Diuitiis fortitudo *vanitas.*
Fortes *diuites, quia diuitiarum amore qualibet perpetiuntur.*

968. AVri, & fortitudinis cohærentia, opum, diuitiarum, & roboris nexũ hucuſque explicuimus, vt firmior vtriuſque probatio euadat, luculentiúſque & feſtiuiùs res vtraque explicetur, bellicum apparatum in opibus latere oſtendemus, exercitúumque militum copiis refertum in diuitiarum caſtris eſſe demonſtrabimus, vt ad diuitiarum n[illegible]ſectum quiſque velocior currat, quò fortio[illegible]m hunc exercitum in hiſce paginis viderit, ſed [illegible]rem.

Opes de militaribus copiis. Opes de bellicis copiis, militibuſque dici probi la[illegible]is ſcrip[illegible] annotauerunt, hine illud Vir[illegible] 8. Æne[illegible]lum, *Opibúſque iuuabo*. aliqui de mi[illegible] intelligunt; ſed è conuerſo etiam exercitus, bell[illegible]que apparatus ad diuitias ſignificãdas adhibitu[illegible] non ſemel eſt. certe apud Hebræos il[illegible]d idem nom[illegible]n, quod diuitias ſignificat, etiam exercitum ſonat, vt[illegible]que noſtro ſub vno hoc nomine חיל *chail* lucet, vt ſtatim intelligeremus in diuitiis exerciti vim ac fortitudinem eſſe. Pſ. 75. 6. *Omnes viri* DIVITIARVM; alij *viri* BELLICOSI. Sanctus Hieronymus, *omnes viri* EXERCITVS; & Oleaſter in cap. 10. 14. de hac voce, voci quæ duplici ſignificatu, ita ſcribit, חיל ſigniſic[illegible] EXERCITVM, *& exinde* OPES, *vel ſubſtantiam. Aut quia ſunt in multitudine velut* EXERCITVS, *aut quia ad modum acierum diuitem protegunt, vt de pecunia dicit Telomas in Eccleſiaſte.* חיל *de exercitu & de diuitiis.* O. caſt.

In pecunia bellicum apparatum vidit S. Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 21. *Phalangas plane, quæ te ſequuntur ad tua ſigna militia, non tam litui, buccina, vel tuba clangor excitat, quam vena metalli vibratus innitat.* *Bellicus pecunia apparatus.* S. Pet. Dam.

Huc vocare poſſumus, quod habet Ezechiel c. 28. 4. *In ſapiẽtia, & prudentia tua feciſti tibi fortitudinem, & acquiſiuiſti aurum, & argentum in theſauris tuis.* poſteriora verba videntur explicare priora, vt fortitudinem ſibi facere, ſit aurum ſibi, argentumque coacervare, iuxta ea, quæ ſuperius diximus; non deſunt qui ad exercitum, bellicumque apparatum hæc referant, hinc Lyranus, *Feciſti tibi fortitudinem, aggregando tibi bellatorum multitudinem*; Hector Pintus, *Feciſti tibi fortitudinem, hoc eſt, paraſti milites fortitudine præſtantes, vel conſtruxiſti mœnia, & arces munitiſſimas, & fortiſſimas*; verſiones quædam in fortitudine opes, & facultates viderunt; nam pro *feciſti* FORTITVDINEM, Regia vertit, *Feciſti tibi* FACVLTATEM. Vatabl. *Paraſti tibi* DIVITIAS, Pagn. *congregaſti tibi* OPES; poſſemus leui brachio hos tam diuerſos explicatus inter ſe vertere, ſi dicamus opes ſua vi ſuoque robore exercitum referre. *Fortitudo de exercitu, & opibus.* Ezech. 28. Lyran. Pint. Reg. Vatabl. Pagn.

969. Aurum exercitibus fortius eſſe, euincunt exempla plura, quibus probatur exercitus ab auro victos, hinc illud Conſtãt. Manaſſ. in annul. *Violentiſſima* VIS AVRI *eſt, & ſexcentis* EXERCITIBVS POTIOR; *aurum enim poteſt vrbem turribus egregiè munitam de fundamentis euertere, aurum in bellis nationes integras delere poteſt.* *Auri vis exercitibus potior.* Conſt. Man.

Olim ludentes pueri acies ſtruebant, ordinabant milites, præcones, lictores, & puer incedebat in medio loco Imperatoris; acies hæc puerilis, non verò riſui cauſam dabat, tales ſunt diuitiæ, id agunt qui eas opere futili, inaniſque labore congregant. huius puerilis moris mentio fit à ſancto Chryſoſtomo hom. 1. in cap. 1. epiſt. 1. ad Corinth. *Non videtis*, inquit, PVEROS, *quando* LVDENTES *ſtruxerint aciem, & ordinarint milites, & eos præcedunt præcones, & lictores, & puer incedit in medio, loco Imperatoris, quàm ſine ea; quæ ſiunt puerilia?* huic aciei ſimiles, qui res terrenas, opeſque perituras magno ſtudio congregant; ſubdit ſanctus Pater: *Tales ſunt res humanæ, iiſque viliores, & abiectiores, vt quæ ſint hodie, & cras non ſint*; puerilis acies ludricus exercitus, caſſæ vires, vmbratica rerum humanarum, diuitiarúmque fortitudo. *Ludicra, & puerilis exercitus diuitiarum.* S. Chryſ.

Cohærent in hoc quoque cum exercitu diuitiæ, quia poſſeſſores ſuos ad bellum vrgent, hoc egregiè probabat, ex Moſe, ex Euangelico Propheta Oleaſter in cap. 2. Iſaiæ dum ait: *Aduerte etiam quod poſtquam dixit terram ar[illegible]to, [illegible] auro, abundaſſe, addidit, eam fuiſſe equis, & qu[illegible]is repletam, vt inſinuaret raro diuitem Regem a belli[illegible] quieſcere. Sic enim in Deut. poſtquam prohibuerat Re[illegible] equos multiplicare, ſtatim etiam prohibuit, augere aurum, & argentum:* *Diuitiæ ad bellum vrgent.* Iſa. 2. Oleaſt.

Aurum, & argentum ad belli vocant.
Oleaſt.

quoniam optimè monerat prudens legiſlator, diuitias neruos eſſe bellorum. Idem auctot eodem capite ad eandem mentem *oſtendit quod ſimul cum abundantia rerum, acceſſit bellicus apparatus: eſt enim pecunia neruus belli. Vix enim diuites Reges poſſunt ſe domi continere, quin ſtatim vicinis, & aliis* BELLA MOVEANT. *Quod Dominus prævidens, prohibuit Regibus Iſrael in Deuteronomio ne aurum, & argentum multiplicarent, & exinde equorum, & curruum multitudinem.*

970. *Pecunia gladio cōparata.* S.Petr.Dam.

Habemus in auro, in argento, & in pecunia bellica arma, gladio comparari pecunia poſſit, altiùs quocunque gladio ferit; hinc illud ſancti Petri Damiani lib.1. epiſt.21. *Ducis poſt te caſtra, auro potius armata, quàm ferro, & ſic nummi proferuntur è loculis tamquam* GLADII *vibrentur è thecis.*

Diuitiarum gladius, quā noxius.
Plut.

Plutarchus libello cui tit. Ὅτι καὶ γυναῖκας παιδευτέον, citante Stobæo: nam is liber nondum emerſit in lucem: μὴ παιδὶ μάχαιραν, ἡ παροιμία φησί, ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, μὴ παιδὶ πλοῦτον, μὴ δ᾽ ἀνδρὶ ἀπαιδευσίαν. id eſt, *ne puero gladium, ait prouerbium. Ego verò dixerim, ne puero diuitias, néve viro imperitiam.* Plautus in Trinum. *Dediſtine ei hoc pacto gladium qui ſe occiderent*; de illo qui pecuniam dederat amanti adoleſcenti:

Aurum in terra reconditur, vt gladius in vagina.

Aurum in terra Deum recluſiſſe velut in vagina gladius recluditur, fuit qui affirmaret, hæc illis verba: *Deus numquam in terra aditus, & altis viſceribus recluſiſſet aurum & argentum, cui indicaſſet pernicioſas & cauendas. Quorſum tam ſedulò reconduntur venena? Quorſum enſes recluduntur vaginis?*

Pecunia ſcutum.
Oleaſt.
Arma ex talentis.
Caſſiod.

Scuti munimen in pecunia notauit Oleaſter in cap.26. Leuitic. *Pecunia protegit vt* SCVTVM; arma à pecunia auaritia accipit; Caſſiod. lib.12. var.1. *Agmen habet blandiſſimum, arma ſuſcipit ex talentis.*

Tela in auro, vt deliteſcant.

Tela in auro, in argento deliteſcere indicat vetus illud dictum: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. id eſt, *argenteis pugna telis, atque omnia vinces.*

Quod ortum dicunt ab oraculo quodam Apollinis Pythij, qui Philippo Regi conſulenti, quo pacto poſſet victoria potiri, reſponderit eum argenteis telis

Suid.
Diogen.

Græciam ſuperaturam. ita Suidas cent.3.prou.45.& Diogen.cent.1.prou.81.

Auaritia idquā gladius hominem vulnerat.
Forer.

Gladius, telum pecunia eſt, ſed priùs illius cor ferit, & vulnerat, à quo amatur. Iſa.33.15. *Qui proiicit auaritiam ex calumnia*; Forerius, Hebr. בבצע *in auaritia, ſeu quæſtu, aut lucro, a verbo quod ſignificat vulnerare, & exercere auaritiam, quæ tamquam* GLADIVS *hominem* VVLNERAT.

971. *Auaritia ſagittis clypeus opponendus.* S.Petr.Dam.

Iacit in mortalium corda ſagittas pecunia per auaritiam, cui clypeus opponendus eſt, ne mortem inferat, dum ferit. Sanƈtns Petrus Damianus epiſt. 23. in aciei, & iaculorum metaphora ſiſtens, ita loquitur; *Inter omnes circumferentium acies, inter denſiſſimas iaculorum ingruentium more grandinum tempeſtates, aduerſus auaritiam vobis eſt attentiùs vigilandum, eiúſque* SAGITTIS *ſemper* OPPONENDVS EST CLYPEVS, *qui nimirum ad hoc præcipitanter anhelat, vt lethale miſeris vulnus infligat.*

Opes Diaboli arma.
B.Laur.Iuſt.

Arma diuitiæ ſunt, ſed arma etiam Diabolo præbent, quibus contra mortales pugnat. Beati Laurentij Iuſtiniani hæc ſunt verba de caſto connubio, cap.6. *Numquam tentationibus carebit, qui terrena dilexerit. Sunt quippe opes* ARMA DIABOLI, *tentationum fomentum, rubigo mentis, exterminium quietis.*

Diuitiarum machinis Satan vincitur dum diuitiæ contemnuntur.
S.Pet.Chryſ.

Euadent opes contra Diabolum arma, ſi à nobis calcentur, contemptis diuitiis veluti quibuſdam machinis pugnamus contra Satanam, Satanam expugnamus; de Iob ita ſcribit ſanctus

Petrus Chryſologus ſerm.28. *Iob in ipſis* DIVITIARVM MACHINIS *& ipſe* VICIT, *& nobis vincendi eum reliquit exemplum*; non viciſſet ſi nimio diuitiarum amore ligatum Iobum deprehendiſſet Satan.

Fortior Iob cum omnia amiſit.
S.Chryſ.

Vicit Diabolum Iob cùm omnes amiſit, tunc enim fortior effectus eſt, quia imbecilli diuitiarum fortitudine fuit exutus; *Iob*, inquit ſanctus Chryſoſtomus hom.2. ad populum, *& ante hoc cùm fortis eſſet,* POSTQVAM OMNIA AMISIT, *tunc factus eſt* FORTIOR, *& egregiam contra Diabolum victoriam reportauit*, adeptæ Iobo diuitiæ robur non ademerunt, ſed addiderunt.

972. *Exercitum fortem refert, qui diuitias contemnit, & calcat.*

Et vniuersè eum, qui vniuerſa repudiat, terrena omnia calcat, ei poſſe pariari, qui pleno exercitu, pleno occurrit exercitui, & occurrentem profligat, ſternit, & vincit, vt nouum inſoléſque alicui videatur, verè non eſt, & verum prorſus eſt; veritas ipſa Christus calculum ſuum adiicit, vt eius inſiſtentes veſtigiis aberrare non poſſimus; apud illum qui medicam peritiam

Luc.

Euangelicæ copulauit, vt terrenarum rerum contemptum nobis ſuaderet; ita loquitur: *Quis Rex committere bellum aduerſùs alium Regem, non ſedens priùs cogitat, ſi poſſit cùm decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe.* Exercitus hic inter ſe pugnaturos habemus apparatum. Pergit ſtatim, *Sic ergo omnes ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Proh mirum, quænam verborum cohærentia, quiſnam ſententiarum nexus? quid paratura bellica, ad opum, diuitiarúmque neglectum? Quid argenti, aurique contemptus ad ferrea arma chalybeaque cogo me, vt ſuaderetur terrenorum contemptus, exercitus in medium producendi erant? erant, nam qui opes calcat, eum refert qui hoſtium acies ſternit, integrum exercitum ſtrenuè deiicit, nec minoris eſt gloriæ diuitias fugere, quàm hoſtilia agmina in fugam conuertere, non minoris triumphi deuictorum hoſtium colla calcare, quàm colla ab opum iugo eximere, opes negligere.

In paupere exercitus diuina virtutis latet.

Quid? in diuitiis ludicrus exercitus latet, in paupere verus, verè fortis exercitus; apud Hebræos eadem vox & de paupere dicitur, & de exercitu. Pſ.9.34. *Cùm dominatus fuerit pauperē*, Hebr. חלכאים

Genebr.
Fern.cap.19 lect.5.

chelcaim; Genebr. *Pauperes, vel exercitus, pauperem congregationem, aciémque ſignificans, vel quia*, vt alij quoque notauerunt, IN PAVPERE *integer* EXERCITVS *diuinæ virtutis latet*, latent cœleſtes copiæ, latent acies.

973. *Fortis apud Deum, qui diuitias contemnit, & diſpergit.*
Prou.10.4.
Clem.Alex.

Apud Deum fortis eſt non qui diuitias amat, ſed qui contemnit, non qui congregat, ſed qui diſpergit. Prou.10.4. *Manus fortium diuitias parat.* Clem. Alexandr.2. pædag.cap.12. ſic illuſtrat hæc verba: FORTES *vocat eos,* QVI PECVNIAS CONTEMNVNT, *& qui ſunt ad communicandum, & largiendum faciles.*

Ludicra diuitum fortitudo.
S.Chryſ.

Ludicram diuitum, diuitiáſque congregantium fortitudinem eſſe, funambulorum ſimilitudine in hunc modum explicabat S.Chryſoſtomus hom.21. in Matthæum: *Qui ſupra funem in ſublime tenſum cum ſecuritate gradientes tantam fortitudinem mentis oſtendunt, cum aliqua neceſſaria certè cauſa audaciam, & fortitudinem flagitant, nihil prorſus virile non modò facere poſſunt, verùm etiam cogitare; ſic ſunt profectò etiam iſti locupletes, qui cùm omnia pro diuitiis audeant, pro philoſophia non grande aliquid non exiguum ſe ſuſtinere patiuntur*; fortes in parandis diuitiis diuites ſunt, infirmi, & imbecilles in Dei obſequio, & cultu, vt proinde inanis, & ludicra eorum fortitudo ſit, inutilis, & noxia eorum audacia.

Diuitũ fortitudo vanitas. Pſal 51. S Hier. Chald.

Inanis, ſutilis hæc fortitudo eſt, quin vanitas, inanitas ipſa, Pſalm. 51. *Prænaluit in vanitate ſua.* S.Hier. *Confortatus eſt in inſidiis ſuis*, Chald. *Fortis factus eſt in opulentia ſua.* ac ſi opulentia, & vanitas in idem reciderent, & vana etiam fortitudo eſſet, quam opes adminiſtrant.

Fortes diuites, quia diuitiarum amore qualibet perpetiuntur. Pſal. 58. S.Greg.

Fortes diuites ſunt, quia quælibet patiuntur, dummodo opes augeant, nec curant contumeliis onerari, labores non timent, quibus diuitias ſibi patent, hinc illa apud Dauidem verba, *Irruerunt in me fortes*, Pſal. 58. quæ ſic explicat ſanctus Gregorius lib. 7. moral. cap. 8. *An non etiam reprobi fortes ſunt, qui ad præſentis vitæ concupiſcentiam tot laboribus currunt, periculis ſe audentes obiiciunt, pro lucris contumelias libenter ferunt, mala mundi tolerant pro mundo.* Vera fortitudo eſt pecuniarum fortitudine non vinci.

ADAGIVM DCCCCLII.

In pace leones, in prælio cerui.

974. IN eos quadrat, qui præpoſterè ſe gerunt, quique vbi opus fortitudine, & animis eſt, ibi timidi, & imbelles ſunt, animóque ſternuntur, vbi fortitudinis oſtenſione non eſt opus, fortitudinem præſeferunt, aut ſaltem iaceant. Formula iſta prouerbiali vtitur Tertullianus lib. de corona militis, cap. 1. *Noui & paſtores eorum* IN PACE LEONES, IN PRÆLIO CERVOS; timidum, & formidoloſum animal ceruus eſt, fugæ potius natum, quàm pugnæ; hinc vetus illud dictum, Formidabiliorem eſſe ceruorum exercitum duce leone, quàm leonum ceruo duce.

ADAG. DCCCCLIII.

Ad contemplandum in meridie ſolem lucernæ lumen efflagitare.

QVi in re apertiſſima quærit argumenta, vt probetur quod dubium non eſt; hic ad videndum ſolem lucernam dicetur flagitare. Sanctus Petrus Damianus opuſc. 2. cap. 4. *Ecce, inquit, qui poſt tam perſpicuam exemplorum lucem adhuc teſtimoniis indiget, reſtat vt* AD CONTEMPLANDVM IN MERIDIE SOLEM LVCERNÆ LVMEN EFFLAGITET; qua formula percelli omnes illi poſſunt, qui in re euidentiſſima, & probatione minimè indiga probationem putidè quærunt.

ADAGIVM DCCCCLIV.

Altera Thecla.

SIc Melaniam laudat ſanctus Hieronymus, ſic Macrinam ſanctus Gregorius Nyſſenus, & extendi laus in quamlibet ſumma laude dignam mulierem poteſt, quæ ſanctitatis vbique odorem ſpiret, fortitudinis, virtutúmque omnium, & cæterarum exemplar ſit. Inſignis ſanctitatis Thecla ſummis à ſanctis Patribus fuit laudibus inſignita, vt ſingularis laudis cuilibet fœminæ ſit illa componi, ac pariari.

ADAGIVM DCCCCLV.

Nec vnguem, aut capillum alterius lædere poſſe.

PRouerbialis hyperboles, qua vtimur ſignificaturi alterum ab altero nec leuiſſimè 975.
quidem lædi poſſe. S.Auguſtinus hanc formulam adhibet enarrat. in Pſ. 33. probans Dæmonem nobis nocere non valere, niſi à Deo accipiat poteſtatẽ, ait enim: *Diabolus inuidere potuit ſancto Iob, numquid nocere potuit? Accuſare potuit; damnare numquid potuit? Numquid valuit aliquid tollere?* NVMQVID VEL VNGVEM, NVMQVID VEL CAPILLVM LÆDERE, *niſi Deo diceret, Mitte manum tuam? quid eſt, mitte manum tuam? Da poteſtatem.* quod porrigi etiam ad Diaboli membra, hoc eſt, homines in homines iniuſtè ſæuientes poteſt: qui nec leuiter tangere illos queunt, niſi Deus hoc illis permittat.

ADAGIVM DCCCCLVI.

Scirpi nodum abſoluere.

QVi ibi difficultatem facit, vbi non eſt, & aliquid in dubium vocat, quod omni dubio caret, & tamquam dubium ſoluit, quod ſolutione non indiget, quin nec dubium, hic nodum ſcirpi dicetur abſoluere; hinc illud S.Petri Damiani lib. 6. ep. 9. *Memento frater, quia dũ in Capitulo nuper fratribus conſideres, in hanc vocem veluti conſulens erupiſti: Eſt ne, Pater, retributio, ſi ſolatiamur monaſterio cõſtruẽdo? & hoc non* VT SCIRPI NODVM, *quo liber eras*, ABSOLVERES, *ſed vt viam verbis ſequentibus aperires*; etiam apud prophanos *nodum in ſcirpo quærere* dicitur nimis ſcrupuloſus, & diligens, quique ibi ſcrupulum mouet, vbi nihil eſt ad dubitandum.

ADAG. DCCCCLVII.

Vinum in acetum conuertitur.

FAmiliare hoc noſtris, quod non ſine qua- 976.
dam prouerbij facie fertur, cùm mutationẽ ex optimo in peſſimum ſignificamus, cúmque oſtẽdere volumus nihil adeò perfectum eſſe, quod in prauitatis acrorem degenerare non poſſit, nihil adeò candidis moribus eſſe, qui atris inſici non poſſit, & ferè plerunque accidit, vt qui ſingularis ſanctitatis fuerat, dum à ſanctitatis ſuggeſtu deiectus nondum eſt, vbi deiicitur damnanda mutatione iniquiſſimus euadat. Huc ſpectant Petrus Bleſenſis ep. 27. *Conuertuntur*, inquit, *hodie clauſtra in caſtra. Paſtores in lupos, lilium in ſpinam, aurum in ſcoriam, frumentum in lolium*, VINVM IN ACETVM; *oleum in amurcam.* Sedulius lib. 4. operis Paſchalis de Iudæis loquens, ait:

—————*Dulcia* VINA
Sicut IN *horrendũ dum* CONVERTVNTVR ACETVM
A menſis proiecta iacent; ſic tempore priſco
Gens accepta Deo, nunc eſt odioſa propago.

De vino in acetũ degenerante egregiè quidã poëta:

Vt bona vina bonum faciunt, vt fertur, acetum.
Ingenioſior es quo, Line, peior eò es.

ADAG. DCCCCLVIII.

Lactis & fellis poculum miſcere.

QVi valde inter ſe diſparia miſcet, inæquales 977.
coæquat, conferétque inter ſe tamquam pares,

res, qui diſſimillimi, diſparéſque ſunt, vt ſi quis indoctum, & imperitum doctis, & peritis annumeret, perfectis, & innocentibus imperfectum, nocentémque in hunc prouerbi his hæc formula quadrabit Sanctus Paulinus ad Seuerum ſcribens, cuius opera depictus ſimul cum ſancto Martino fuerat, ſic de ſe humiliter ſentiens, aiebat: *Quæ ſocietas lumini, & tenebris? Lupis, & agnis, ſerpentibus, & columbis? Hoc eſt nobis & Martino; nónne tu* LACTIS, ET FELLIS POCVLVM MISCVISTI? quod dictum de perſonis, poteſt & rebus aptari.

ADAGIVM DCCCCLIX.

De toto corpore linguam facere.

NOn ſine aliqua adagij ſaliua linguam de toto corpore dicitur facere, qui vita, moribus, operibúſque ſuis aliis omnibus inclamat, cùm ſcilicet vitæ ſanctitate ſpectatores ad paria vocat; & exertè clamat, qui tacendo re ipſa exhibet, ad quod alios in ſilentio inhortatur, cùm & grandior, & efficacior operis vox ſit, quàm oris; hoc ſenſu hanc formulam extulit ſanctus Petrus Damianus opuſc. 15. cap. 28. dum ait: *Optimè vigilias prædicat, qui poſt longum pſalmodiæ decurſum ſignum excitandis fratribus pulſat: eloquentiſſimè, dum tacemus, ſilentium commendamus: fructuosè de extremitate veſtium diſputat, qui ſe pannorum conſciſſione deformat. Indumentorum verò iuxta diuitem nitore conſpicuus, fruſtrà cum Ioanne pilos prædicat camelorum. Vltor iniuriæ patientiam non ſuadet. Qui cumulandis peculiarium quæſtibus inardeſcit, ignem auaritiæ in alieno pectore non extinguit. Qui crebra vagatione raptatur, de remorandi cenſura friuolus diſputator habetur. Qui autem cellulam perpetuus incolit, ad ſtabilitatis præconium* DE TOTO CORPORE LINGVAM FACIT, *& cùm os taceat, muta membra meliùs, quia & ſimpliciùs clamant.* Ioannes etiam dum quis eſſet quæreretur, reſpondit: *Ego vox clamantis in deſerto*: ac ſi totus vox eſſet, omnibúſque membris inclamaret, omnibus vitæ ſuæ actibus ad pœnitentiam, vitæque ſanctitatem omnes inuitaret. Scitè Cardinalis Toletus in cap. 1. Ioann. adnot. 61. *Poſſumus adiungere dici Ioannem vocem, quia totum, quod erat in Ioanne, vox erat, inducens Iudæos ad pœnitentiam, ad obſeruationem, & fidem, ſi ſpectare velis eius natiuitatem, conuerſationem, vitam, veſtitum, & prædicationem, inuenies Ioannem non ſolùm loqui, ſed omnibus iis, & eorum ſingulis clamare, & ideo meritò vocem clamantem appellari.* Hæc vera Euangelici Doctoris nota, & conſignatio eſt, vt totus quantus eſt, vox quædam ſit, ſuis omnibus membris clamet, ſuis operibus prædicet.

ADAGIVM DCCCCLX.

Habeto cor formicæ. Formica Dei.

978. SI cuipiam ſuadeamus, vt tempore opportuno indigentiæ ſuæ conſulat, & ea prouideat, quæ illi neceſſaria deinde erunt, hanc ſententiam, quæ prouerbialem ſaliuam ſapit, efferemus; nota cuilibet induſtria formicæ eſt, quæ in æſtate parat, quod in hyeme comedat. Sancti Auguſtini ſer. 249. de tempore, hoc monitum offert: *Expergiſcere, euigila*, HABETO COR FORMICÆ. *Æſtatis tempus eſt, collige quod tibi ad hyemem proſit. Noli eſſe piger, collige grana de area, de area Dominica, id eſt, verba Dei de Eccleſia Dei, & recondo intus in corde.* Paulo aliter rem verſat concione 2. in Pſalm. 36. ait quippe: *Cùm res ſunt tranquillæ, tunc homo ſibi colligere debet verbum Dei, & recondere in intimis cordis ſui, quemadmodum formica abſcondit in cauernoſis penetralibus labores æſtatis. Per æſtatem enim vacat hoc agere, venit autem hyems, id eſt, ſuperuenit tribulatio, & niſi intus inuenerit, quod edas, neceſſe eſt vt fame diſpereas.*

Formicas nos imitari volebat idem ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 36. dum ait: *Cùm res ſunt tranquillæ, tunc homo ſibi colligere debet verbum Dei, & recondere in intimis cordis ſui, quemadmodum abſcondit in cauernoſis penetralibus labores æſtatis. Per æſtatem enim vacat hoc agere; venit autem hyems, id eſt, ſuperuenit tribulatio, & niſi intus inuenerit quod edas, neceſſe eſt vt fame diſpereas. Ille enim ſibi non collegerat verbum Dei, ſuperuenit hyems, non hic inuenit quod quærebat, conſolari niſi inde non poterat, de verbo autem Dei nullo modo. Intus apud ſe nihil habebat, foris quod quærebat non inueniebat.* Rem eandem idem ſanctus Pater in hunc modum verſat enarrat. in Pſal. 41. *Admonemur imitari formicam. Sicut enim proſperitas ſeculi ſignificatur die, aduerſitas ſeculi ſignificatur nocte: ita alio modo proſperitas ſeculi ſignificatur æſtate, aduerſitas ſeculi ſignificatur hyeme, & quid facit formica? Per æſtatem colligit, quod ei per hyemem proſit. Ergo cùm eſt æſtas, cùm benè eſt vobis, cùm tranquilli eſtis, audite verbum Domini. Vnde enim fieri poteſt, vt in hoc tempeſtate ſeculi huius ſine tribulatione totum hoc mare tranſeatis? Vnde enim fieri poteſt? cui hoc hominum contingit? Si contingit alicui, plus metuenda eſt ipſa tranquillitas*; eadem mente licèt aliis verbis enarrat. in Pſal. 48. *Eſto prudens, & proſpice tibi in poſterum in cœlo. Eſto ergo prudens, imitare formicam, ſicut dicit Scriptura, reconde æſtate, ne eſurias in hyeme. Hyems, eſt dies nouiſſimus, dies tribulationis: hyems eſt dies ſcandalorum, & amaritudinis. Collige quod ibi tibi ſit in poſterum, ſi autem non facis, ſimul imprudens, & inſipiens peribis.*

Qui tempore proſperitatis, ac felicitatis ſibi ea 979.
colligit, quibus in aduerſitate, ac tribulatione nutriatur, ac foueatur, is Dei formica non ſine aliqua prouerbij ſaliua audiet, formicæ par, quæ frumẽta ſibi in æſtate congregat, quibus in hyeme paſcatur, S. Auguſtinus enarrat. in Pſal. 66. *Cùm eſſet vita tranquillitas, cùm eſſet ſeculi huius erga illum proſperitas, quando ei vacabat, quando felix vocabatur ab omnibus, æſtas ipſius erat; imitaretur fornicam ſi audiret verba Dei, colligeret grana, & intus reconderet. Venerat tentatio tribulationis, ſuperuenerat hyems temporis, tempeſtas timoris, frigus triſtitiæ, ſiue damnum eſſet, ſiue ſalutis periculum, ſiue aliqua orbitas ſuorum, ſiue aliqua exhonoratio, ſiue humiliatio, hyems erat. Redit formica ad id quod æſtate collegit, & intus in ſecreto ſuo vbi nemo videt, æſtiuis laboribus recreatur. Quando ſibi iſta colligebat æſtate, videbant omnes, cùm his paſcitur in hyeme, nullus videt. Quid eſt hoc? Vide* FORMICAM DEI, *ſurgit, quotidie currit ad Eccleſiam Dei, orat, audit lectionem, hymnum cantat, ruminat, quod audit apud ſe cogitat, recondit intus grana electa de area. Hæc ipſa, quæ modo dicuntur qui prudenter audiunt, hoc agunt, & ab omnibus videntur procedere ad Eccleſiam, redire de Eccleſia, audire ſermonem, audire lectionem, inuenire librum, aperire, & legere, omnia iſta videntur cùm fiunt. Formica illa eſt conterens iter, portans*

& recondens in conſpectu cernentium. Venit hyems aliquando; cui enim non venit? Accidit damnum, accidit orbitas; cæteri miſerentur fortè vt miſerum, qui non norunt quid intus habeat formica quod comedat: & dicunt, Miſer ille cui hoc accidit, aut ille cui hoc accidit: quid illi credis animi eſſe? quomodo confectus eſt? Metitur ex ſe, comparatur ex viribus ſuis, & ideo fallitur quia menſuram qua ſe metitur, vult afferre ad eum quem non nouit. Vides illum paſſum damnum, aut humiliationem, aut orbitate percuſſum. Quid credis? Ille ergo aliquid malefecit, vt hoc illi contingeret. Tale cor habeant, aut talem animum inimici mei. Ignorans, ô homo, verè tu tibi inimicus, qui per æſtatem tibi non colligis, quod iſte collegit. Modo intus formica comedit labores æſtatis, ſed eam colligentem videre poteras, manducantem videre non potes. Dei formica eſt, qui ita ſibi prouidet, non qui terrenis tantùm inhiat; terrenorum amore tactus, non Dei formica eſt, ſed potiùs Diaboli, ſed mundi.

ADAG. DCCCCLXI.

Vnius pecudis ſcabies totum commaculat gregem.

980. PRouerbij huius vſus docet ſtatim malis occurrendum, cauendum ne vnius improbi nequitia cæteros inter quos degit, inficiat, ab vnóque in omnes morbus, cui medica manus non admoueatur, omnium damno eat. S. Hieronymus lib. 3. comment. ad Galatas initio, de mala doctrina, quæ ab vno ad alios facilè migrat, hoc prouerbium accipit: *Doctrina peruerſa ab vno incipiens vix duos, aut tres primùm in exordio reperit auditores, ſed paulatim vt cancer ſerpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium*: VNIVS PECVDIS SCABIES TOTVM COMMACVLAT GREGEM; vt proinde à cæterorum conſortio ſit amouendus ille, qui malus, illis malitiam afficiat, inter quos viuit, & noxiæ doctrinæ ſeminaror, ne cæteros inficiat, auferendus. Pergit ſanctus Pater: *Igitur & ſcintilla ſtatim, vt apparuerit, extinguenda eſt, & fermentum à maſſa vicinia ſe mouendum, ſecanda putrida carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus maſſa, corpus, & pecora ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereat*; nimirom ne malus qui viuat, cum malis non viuat.

EXCVRSVS CLVIII.

Cauendum bonis ne malorum conſortio ipſorum puritas inficiatur.

Malis hominibus immiſceri, *quàm noxium.*
Euadit bonus, *qui* malos *fugit.*
Liberari *à malorum conſortio petunt Iudæi.*
Mali tamquam membrum putrefactum *abſcindendi à bonis.*
Mali auferendi *ne malos generent.*
Male affectæ mentis *pruritus malorum conſuetudine, vt quadam confricatione accenditur.*
Vel ſua cadauera *ab ipſis ſubmoueri Sancti ſtudent.*
Væ impio, *& væ eius* vicino.
Vnius delictum *noxium vrbi.*
Ab impiorum conſortio *Chriſtus filium auocat.*
Noxiū innocentibus *inter peccatores viuere.*
Impius vel mortuus *terram inficit.*
Fetis *nocentior improbus.*
Nihil ita hominem præuertit, *quàm alter homo.*
Malorum amaritudo *ad Deum vrgere bonos debet.*
Nemo ſe ſinat malorum exemplo *ad malum trahi.*
Bonus bonos reddere *malos debet inter quos viuit.*

EXplicari non poteſt, quàm noxium bonis malorum conſortium ſit, quàm vtilis à malis fuga bonis ſit; ab hominibus aberat Moſes, cùm in monte ieiunauit, & à Deo legem accepit, cum hominibus, iiſque malis Aaron erat, vt non mirum ſi illis ſe conformans, idolum fabricauerit; rem in hunc ſenſum vrget ſanctus Petrus Damianus opuſc. 12. cap. 27. Moyſes qui ab humana conuerſatione remotus, bis quadragenario dierum numero ieiunauit, bis etiam legem Domini digito ſcriptam ſuſcipere meruit, Aaron autem, qui ad cuſtodiam populi derelictus eſt, cognoſcitur idola fabricatus. 981. *Malis hominibus immiſceri, quàm noxium.* S. Pet. Dam.

Noxium hominibus eſt inter malos homines viuere, à malorum conſortio vbi ſe exemerint, alij fiunt, fiunt meliores; Chananæa primò dicta eſt canis, Matth. 15. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus*; canis erat, quia in illo populo vixerat; vix exierat ſequuta Chriſtum, cùm tandem audit: *O mulier, magna eſt fides tua*; mulier dicitur quæ antea canibus pariabatur, tantum illi profuit ſuos deſerere, Chriſtos adhærere, Chriſtum ſequi; aduocanda huc ſunt ſancti Auguſtini verba, qui enarrat. in Pſalm. 44. ita ſcribit: *Euangelium ſic loquitur, ſeceſſit in partes Tyri, & Sidonis, & ecce mulier Chananæa de finibus illis egreſſa clamabat, & cætera quæ ibi narrantur. Quæ primò canis erat apud patrem ſuum, & in populo ſuo, clamando, & veniendo ad iſtum Regem, decora facta credendo in illum quid meruit audire?* O mulier, magna eſt fides tua; concupioit Rex ſpeciem tuam. *Euadit bonus qui malos fugit.* Matth. 15. S. Aug.

Inter alia, à quibus liberari quotidie Hebræi poſtulant, ſunt mala, quæ à prauorum hominum conſuetudine, præſertim eorum, qui verecundiam, & Dei timorem exuerunt, inferri poſſunt; hinc illa illorum formula, ſingulis diebus recitari ſolita, quæ exſtat in סדר תפילות. ſic autem ſe habet: *Placet tibi Domine Deus patrum meorum liberare me hodie, & quotidie à viris effrænis, neque me inuerecundum eſſe permitte, ab homine malo, & à tentatione mala, ab improbo ſocio, à proximo prauo, à malo occurſu, ab oculo malo, à lingua mala, à delatore, à falſo teſte, à perſonarum maleuolentia, à falſis querelis; à morte inuſitata, à malis malis, à dura ſententia, & ab homine qui litigia foueat, ſiue ille Hebræus ſit, ſiue alius, & à iuſtitia gehenna.* *Liberari à malorum conſortio petunt Iudæi.*

A cæteris membris membrum incurabile abſecatur, ne malum ab iſto in illa ſerpat; idem in malis hominibus fieri à nobis debet; ſcitè Synesius epiſt. 58. ὥσπερ μέλος ἀνίατον [illegible] ἡμῶν ἵνα μὴ [illegible], καὶ τὸ ὑγιαῖνον [illegible] διάδοχος γίνεται, καὶ ὁ [illegible] id eſt, *Tamquam membrum incurabile* 982. *Mali tamquam membrum putrefactum abſcindendi à bonis.* Synesius.

Mali auferendi ne malos generent.
1. Cor. 5. 13.
S. Bern.

rabile reſcindendus a nobis, vt ne ſocietate etiam quod ſanum eſt, corrumpatur nam labes propagatur, & ſerpit, & qui tangit ſceleratum, etiam contagionem ſentit. Huc ſpectabat ſancti Bernardi monitum epiſt 101. Apoſtoli verba ad hunc ſenſum flectentis; ſic enim ille ſcribit: *Hæc omnia feciſti, nec profeciſti; ad Apoſtoli conſilium confugiendum eſt, dicentis: Auferte malum ex vobis. Auferatur ergo malus, ne malos generet. Neque enim poteſt arbor mala fructus, niſi malos facere.*

Malè affectæ mentis prurituo malorum conſuetudine, vt quadam confricatione accendatur.
S. Auguſt.
S. Nilus.

Malorum conſortium, vt blandiri nobis videatur, verè in nos ſæuit; nimirum malæ affectæ mentis pruritus malorum conſuetudine velut quadam confricatione accenditur, vt deinde dolorem, plagaſque gignat; S. Auguſtinus lib. 2. confeſſ. c. 8. ita loquitur: *Nec confricatione conſciorum animorum accenderem pruritum cupiditatis meæ*; vt bene monuerit S. Nilus in cap. parænet. μὴ ἀναμιγνύσθαι τούτῳ ὃν ὁρᾷς ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν διαβαλλόμενον: id eſt, *ne conuerſeris iſti, quem à bonis vides culpari.*

Vel ſua cadauera ab impiis ſubmoueri Sancti ſtudent.
Gen. 50.
Oleaſter.

Vel mortui ab impiorum conſortio eximere ſua cadauera Sancti curabant. hoc expendens Oleaſter in cap. 13. Exod. aiebat. *Tulit Moſes oſſa Ioſeph, non æquo animo ferebant Sancti inter impios requieſcere, neque corpora, neque cadauera ſua permittebant inter impios haberi*, & in c. 50. Geneſ. *Abſcondere facies oſſa mea; Hinc audis*, inquit Oleaſter, *quam mala ſit coniunctio malorum, vt non ſolùm viui, ſed etiam defuncti nolint iuſti cum eis commorari.*

983. Malorum conſortium noxium omnibus eſt, vt hîc maximè locum habeat illud Hebræorum, אוי לרשע ואוי לשכינו, hoc eſt, *Væ impio, & væ eius vicino*, plerunque enim ob vnius impij delictum patiuntur & alij.

Væ impio, & væ eius vicino.
Hebr.

Vnius delictũ noxium vrbi.
1. Cor. 5. 2.
S Chryſoſt.

Hinc Paulus, cùm dè vnius delicto ageretur, toti vrbi fletum indicat, tanquam vno impio tota ciuitas periclitaretur, exitiumque omnibus immineret ab vnius ſcelere, & impietate; Apoſtoli hæc ſunt verba 1. Cor. 5. 2. *Et non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrûm, qui hoc opus fecit*; non nudam illis curam iniunxit, ſed fletum ab illis poſtulauit, quia in vnius peccatoris culpa cũctorum periculum deliteſcere videbat Apoſtolus. Acutè S. Chryſoſtomus hom. 10. de pœnitentia ad producta verba, mentémque ſpectans: *Non dixit, & non magis ſtuduiſtis, ſed non magis fleuiſtis, quaſi morbo communi, & peſte ciuitatem comprehendente: quaſi diceret, orationem exigit, & confeſſionem, & preces, quò morbus tota ciuitate tollatur.*

Ab impiorum conſortio Chriſtus filium auocat.
S. Paſchaſ.

Noluit patris ſepulturæ filium adeſſe Chriſtus, cui alij plurimi erant adfuturi, ſed mortui, & vera fidei vita functi, ne igitur fieret eorum ſimilis, ire ad mortuos non permittit Chriſtus adoleſcenti, *non vt ab officio patris filium reuocet, ſed vt a conſortio impiorum eum ſecernat*; inquit S. Paſchaſius lib. 5. in Matthæum; tanti eſt Chriſti diſcipulum malorum conſuetudinem vitare, facilè malus futurus, ſi cum malis eſſe aſſueſcat.

984. Noxium bonis inter malos, viuere docuit exemplo ſuo Euangelicus Propheta, qui polluta labia ſe habere confeſſus eſt, cap. 6. eo quòd inter populum habitaret, qui poll ita labia circumferebat; rem ſic expendebat ſanctus Hieronymus lib. 3. in Iſaiam, *Felix conſcientia, quæ tantùm in ſermone peccauit: non ſuo vitio, ſed ſocietate populi habentis polluta labia, cum quo loqui ſæpiſſimè cogebatur.* Ex quo oſtenditur noxium eſſe viuere cum peccatoribus.

Noxiũ innocentibus inter peccatores viuere.
S. Hier.

Impius, vel mortuus terram inficit.
Deut. 21. 23.

Impius, vel mortuus terram inficit, vt proinde noluerit Deus eius cadauer in ligno nocte pendere. Deut. 21. 23. *Non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, & nequaquam contaminabis terram, quid viuus faciet impius, ſi tam noxius mortuus eſt?* Oleaſter hic legit: *Nõ pernoctabit cadauer in ligno, aut non permanebit*; additque ad explicatum: *Terret me re vera locus iſte, aſſerens impium etiam mortuum contaminare terram. Quid enim viuus faciet, qui mortuus non permittitur ſuper terram eſſe, etiam in ſuſpendio? Similiter terram impiis mirum in modum grauari, quæ eorum ſuſpendio alleuiari perhibetur.*

Oleaſt.

Vitantur feræ, quia virus ad mortem euomunt, cur non vitentur & mali, qui nocentiores: hoc monitum à probo calamo eſt. Sanctus Aſterius hom. 2. de OEconomo, inquit: *At ſi quis vitiorum aſſecla peſtilénſque, & perniicioſus homo propiùs accedit, vt peccati cœnum per aures infundat, vitandus ille & fugiendus, non aliter quàm genus illud ferarum, quæ toxicum eiaculantur.*

Hac mente aiebat Propheta regius Pſalm. 139. Pſal. 139.
Eripe me, Domine, ab homine malo; cur non petit à feris liberari? quia malorum conſortium feris ipſis nocentius eſt; opportunè ſanctus Chryſoſtomus: S. Chryſoſt.
Vbi nunc ſunt qui dicunt, Quare ſunt feræ, quare ſcorpij? quare viperæ? Ecce enim inuentum eſt animal, quod maiorem oſtendit improbitatem; non ex natura, ſed ſponte, & ex libera animi voluntate. Quocirca Propheta quoque illis omnibus prætermiſſis, rogat vt ab eo liberetur.

Nihil homini nocentius homine eſt, atque adeò 985.
nihil ita vitandum quàm praui hominis conſortium; hinc aperiemus, quò ſpectarit Deus illis verbis Num. 33. 52. *Intrantes terram Chananæam diſperdite cunctos habitatores terræ illius, confringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia excelſa vaſtate, mundantes terram.* A malorum expulſione incipit, quia nihil ita homini nocet ac noceat alter homo. Opportunè Oleaſter hic: *Prius præcepit habitatores expellere. Secundò perdere titulos. Tertiò imagines. Quartò delubra. Prius homines, quoniam nihil citius* HOMINEM PERVERTIT, *quam* ALTER HOMO.

Nihil ita hominem peruertit, quàm alter homo.
Num. 33. 52.
Oleaſter.

A malis hauriri bonum poteſt, fiet, ſi illorum amaritudine ad Deum eamus, infantium exemplo, qui ab vberibus, quibus amarum quidpiam impoſitum, ad menſam currunt; rem in hunc modum verſat ſanctus Auguſtinus enarrat. in Pſal. 30. ad illa verba: *Ego autem in te ſperaui Domine*; ait enim: *Nihil ſalubrius, nihil ſecurius. Volebas imitari neſcio quem, inueniſti illum non bonum. Tolle imitationem hanc; alium quæſiſti, neſcio quid diſplicuit tibi. Tertium quæſiſti, & ipſe non placuit. Numquid quia & ille, & ille diſplicuit, & tu peribis? Tolle ab homine ſpem, quia maledictus omnis, qui ſpem ſuam ponit in homine. Si attendis adhuc hominem, & eum quæris imitari, & ex illo pendere, adhuc lacte vis nutriri, & fies mammothreptus, quales dicuntur pueri, qui diu ſugunt, quod non decet. Etenim lacte vti tamquam per carnem velle ſibi cibum traiici, hoc idem eſt per hominem viuere. Idoneus eſto ad menſam, inde cape, vnde ille cœpit, aut fortaſſe non cœpit.*

Malorum amaritudo ad Deum vrgere bonos debet.
S. Auguſt.

Nemo adeò cereus ſit, vt malorum exemplo 986.
flectatur ad malum; ab Apoſtolis id diſce, quos Iudæ proditio non infecit, *neque vndecim Apoſtoli*, inquit ſanctus Hieronymus epiſt. 22. *Iudæ proditione ſunt fracti, ne Phileto & Alexandro facientibus naufragium, cæteri à curſu fidei ſubſtiterunt.*

Nemo ſe ſinat malorum exemplo ad malum trahere.
S. Hier.

Inter malos qui viuit, malus ipſe non fiat, ſed bonus bonos reddat qui mali ſunt, deglutiat eos, eos abſorbeat, & in ſe quodammodo morum conuerſione conuertat; nam & Petro dictum eſt, *macta & manduca*, Act. 10. traiiciendi à bonis impij ſunt, ne ſint, ne impij de iuſto dicant: *Deuorauimus*

Bonus bonos reddere malos debet inter quos viuit.

Nouarini Adagia SS. Patr.

Pſal. 34. S. Aug. *eum*, Pſal. 34. ſeu, vt legit ſanctus Auguſtinus, *abſorbuimus eum*; rectè de hac re philoſophatur Aduocatus ſanctus Pater enarrat. in citatum Pſalmum, qui huc quoque flectit, quod factum a Moyſe fuit, cum ſcilicet populum abſorbendum exhibuit puluerem, qui ex imminuti vituli contuſione paratus eſt: *Non dicant, abſorbuimus eum. Vnde illi Martyres dicunt, niſi quia Dominus erat in nobis, fortaſſe viuos abſorbuiſſent eos. Quid eſt, abſorbuiſſent nos? In corpus ſuum traieciſſent nos. Hoc enim abſorbes, quod in corpus tuum traiicis. Vult te mundus abſorbere, tu abſorbe mundum, & traiice illum in corpus tuum, macta, & manduca. Quod Petro dictum eſt, Macta, & manduca; occide in eis quod ſunt, fac eos quod tu es. Illi autem contrà, ſi tibi perſuaſerint impietatem, abſorberis ab eis, non quando perſequuntur te, ab his abſorberis, ſed quando tibi perſuadent quod ſunt. Nec dicant, abſorbuimus eum. Tu abſorbe corpus Paganorum. Quare corpus Paganorum? Vult te abſorbere, fac illi, quod vult tibi facere. Ideo fortaſſe vitulus ille comminutus in aquam miſſus, & populo datus eſt, vt abſorberetur ab Iſraël corpus impiorum, impiique eſſe deſinerent, in pios quodammodo migrantes.*

ADAG. DCCCCLXII.

Aquam manu cœlum palmo metitus, & terram vniuerſam pugno.

987. IN eum iactari prouerbij forma poterit, qui ea moliatur, quæ perficere nequeat, & viribus maiora aggrediatur, ac denique in illa mentis aciem dirigit, quæ eius captum maximè ſuperant. Huc faciunt S. Gregorij Nazianzeni verba, qui orat. 7. de compoſita diſſer. rat. ita loquitur: *Quid turrim ædificas, cùm ad extructionem neceſſaria non habeas? cur & ipſe metiris*, AQVAM MANV, COELVM PALMO, TERRAM VNIVERSAM PVGNO, *elementa ſanè ingentia, ſolique creatori metienda? Noſce primò te ipſum, quæ in manibus ſunt conſidera.*

ADAG. DCCCCLXIII.

Mare exiguo humore locupletare.

TOrquebitur in eum, qui fruſtrà laborat, & in aliqua re operam ſuam locat, quæ minimè illa indiget, vt ſe omni laude ſtudioſè laudet, & ex ſe commendabilem ſuperfluis commendet verbis. Ennodij hæc ſunt verba lib. 9. epiſt. 3. *Quaſi ſolem facibus adiuuet, &* MARE EXIGVO HVMORE LOCVPLETET, *ita ſuperfluus laborat impendio, qui per ſe placitura commendat.*

ADAG. DCCCCLXIV.

Giezi ſucceſſor.
Nouus Giezi.
Giezita.

988. SImoniæ vitio infectus, & qui munerũ oblatione flecti ſe ſinit, & corrumpi, prouerbiali ſchemate Giezi, aut Giezi ſucceſſor appellabitur, qui hoc vitio, vt ex ſacris literis apparet, laborauit. Petrus Bleſenſis ep. 129. ita quendam arguebat: *Quis te fecit* GIEZI SVCCESSOREM, *quis te conſtituit emptorem lepra, & ſpiritualis olei venditorẽ?* & epiſt. 126. *Propter hoc a diebus antiquis ſe ad nundinas illius electionis accinxerant, & per quoſdam* GIEZI SVCCESSORES *titulum de contrahenda emptione frequentius iterabant.* Huc aduocari poteſt & illud eiuſd. epiſt. 15. vbi ita loquitur: *Dum Gieziti cum negotiationem exercent, theſaurum iræ, & mortis ſibi accumulant, cum theſauro pecuniæ Chriſtum habituri vindicem, quem non timent iudicem*, huc facit & illud ſancti Bernardi ſerm. 48. de modo bene viuendi, ad ſororem, vbi ita ſcribit: *In monaſterii ſunt ſancti Apoſtoli Ieſu Chriſti, eſt etiam ibi* GIEZI *diſcipulus Eliſei, qui de ſæculo ad monaſterium venit & quod in domo ſua habere non potuit, ſi illud in monaſterio habere voluerit, vel requiſierit, ſine dubitatione lepra Giezi ſuſtinuit in corpore, iſte ſuſtinebit in anima.* Sanctus Theodorus Studites ſerm. 9. *Virginitatis*, inquit, *depoſito voto, & Gezita agris, vineis, bobus, ouibus coemptis.* Sanctus Bernardus GIEZITAM vocat eum, qui Summo Pontifici inſeruiens, & non contentus, quod ab illo accepit, ab aduenientе aliquid petit, lucris inhiat, opibuſque augendis, ſic ille ſcribit lib. 4. de conſiderat. ad Eugenium: *Capellani, & qui tecum iugiter diuinis interſunt officiis, non ſint ſine honore. Tuum eſt tales tibi prouidere, qui digni ſint; ſeruiatur eis ab omnibus, tamquam tibi neceſſaria de manu tua accipiant, his intenti ſint, quæ tu prouideris illis, tu vide, ne egeant, ſuper hos quem fortè ab aduenientibus petere deprehenderis, indica* GIEZITAM. Iuoni Carnotenſi Epiſcopo *Giezitæ* habere dicuntur, qui opibus colligendis miniſtros habent, & corrodendis vndecumque muneribus, ſic ille loquitur epiſt. 207. GIEZITAS *mox aut ſecum habent, aut poſt ſe mittunt, qui collectionem accipiant.*

Nouus Giezi dicetur quoque, qui hoc eodem laborat vitio. Beatus Gregorius Turonenſis lib. 1. de gloria Martyrum, cap. 59. ita loquitur: *Ablatum à cacabo vitrum aduenientibus negotiatoribus venundedit, vt ſcilicet accepta pecunia nouus Giezi lepram perpetuam compararet. nam adueniente die poſt anni curriculum, quod hoc furtum fecerat, caput eius tumori datur, oculi quoque inflantur, vt erui a ſuis locis autumentur: hæc autem ei ſingulis annis eueniunt, in die illa qua furtum admiſit.*

Giezi lepra corripitur, qui pecuniæ rerúmque terrenarum tenetur cupiditate. Bene Ioannes Caſſianus lib. 6. de ſpiritu philargyriæ, cap. 26. *Qui ſecundùm ſimilitudinem Giezi ſpiritu, ac mente leproſi eſſe noſcuntur, qui mundi huius caducas pecunias concupiſcens, immunda lepra contagione reſperſus eſt. Per quam nobis euidens reliquit exemplum, omnem animam cupiditatis labe pollutam ſpiritali vitiorum lepra reſpergi, immundamque apud Dominum perenni maledictione reputari*; & cap. 30. *Giezi quoque pertimeſcamus exemplum, qui ob Philargyriæ culpam æterna ſupplicio lepra multatur, & aliquid ex his, quæ nec ante poſſedimus, caueamus acquirere.* Sanctus Petrus Damianus lib. 3. epiſt. 1. *Giezi meretur lepram, qui ſuam mutat pro pecunia cupiditate ſententiam.*

Lepra percuſſus Giezi, quia pecuniam accepit non alienæ inopiæ ſubleuandæ, ſed propriæ cupiditati nutriendæ; ita de hac re ſcribit ſanctus Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 32. *Giezi ſanè puer Eliſei, ſi Prophetarum filiis, vt mentitus eſt, argenti talenta ſuſcipiendo, conſuluiſſet, nequaquam illi eundo lepra ſententiam protuliſſet. Nam iccirco plaga percuſſus eſt, quam dator amiſerat, quia non ad hoc aliena ſuſcepit, vt in opus pietatis expenderet, ſed vt ſua concupiſcentiæ ſatisfaciens, proprij iuris poſſideret peculium.*

Quinam

Quinam verò Giezi ſint pares, explicat idem ſanctus Pater eodem loco in hæc verba: *Giezi ſemen ſunt qui ea, quæ in opus pietatis impendenda ſuſceperant, ſibimet impoſterum noxiè profutura conſeruant; ignobili namque atque degeneri reſponſura poſteritas, dum ſumptus ſuperuos in ſua transferre lucra conatur, alieni oro ulduhio ſceleris de lepra perfunditur.* O plutes haberemus Eliſæos, pauciores, aut etiam nullos Giezi, nullos Giezi ſucceſſores, imitatores?

ADAGIVM DCCCCLXV.

Simonis Magi diſcipulus. Simonis hæres.

989. PRouerbialiter hoc dicterio ſimoniæ vitio infamis traducetur; Simon quippè huic vitio nomine dedit nomen. Petri Bleſenſis verba huc reſpiciunt, qui epiſt. 129. ita ſcribit: *Quis te conſtituit* DISCIPVLVM SIMONIS; & epiſt. 126. *Erant*, inquit, *quidam filij, &* HÆREDES SIMONIS MAGI, *qui licet religionis profeſſores, multorumque inueterati dierum, cum pecunias tamen quas congregauerant.*

Huc facit & illud ſancti Petri Damiani lib. 1. epiſt. 1. vbi ita loquitur: *Conteratur iam milleforme caput venenati ſerpentis; ceſſet negotium peruerſæ negotiationis; nullam iam monetam falſarius* SIMON *in Eccleſia fabricet, nulla Giezi præſente prouidi doctoris abſentia furtiua dona reportet.*

ADAGIVM DCCCCLXVI.

Intrare ad Simonem Petrum per Simonem Magum.

QVi aditum ſibi ad eum, qui Petri locum tenet, ſacráſque infuſas pecuniarum fuſu facit, hic intrate ad Simonem Petrum prouerbialiter dicetur per Simonem Magum. Theobaldus Epiſcopus in vita ſancti VVilhelmi Ducis, & Comitis Innocentium III. adeuntis ita loquitur: INTRAVIT *vir obediens* AD SIMONEM PETRVM, *ſed* NON PER SIMONEM MAGVM; *nihil pauper Chriſti oſtiariis dedit, qui in terris ex omnibus nihil poſſedit, nec fuit, qui ab intraturo pecuniam exegerat, teſtante Scriptura, quia qualis recta ciuitatis, talis & populus eius.*

EXCVRSVS CLIX.

Simoniæ labes cauenda, excutiendæ à muneribus manus, ne oculi excæcentur.

Simoniæ labes *ab Eccleſia exulet.*
Vitanda ſimoniæ exemplum *ſingulare.*
Qui profligata *ſimonia.*
A ſimoniæ lue, *vt ſe exemerit quidam Præſul.*
Miniſteria Eccleſiaſtica ſimoniæ ſorde *libera ſunt.*
Munera non amanda.
Quàm periculoſum *munera accipere.*
Singulare munera repudiantis *exemplum.*
Deargentata pœnitentia *quænam diceretur.*
Recte iudicaturus *munera non excipiat.*
שחד *quid.*
Munera prudentes *excæcant, & multo magis* imprudentes.
Munera non excæcant *tantùm, ſed* eruunt *etiam* oculos.
Munerum ſectator non ſuis, *ſed* munerum oculis *videt.*
Amatores munerum ſpecillis *mali affectus cauſam intuentur.*
Qui muneribus inhiat muri *par.*

SImoniæ labem ab Eccleſia eliminari cupiebat 990.
ſæuus eius hoſtis ſanctus Petrus Damianus epiſt. 1. vbi ita loquitur: *Conteratur iam milleforme caput venenati ſerpentis; ceſſet commercium peruerſæ negotiationis; nullam iam monetam falſarius Simon in Eccleſia fabricet, nulla Giezi præſente prouidi Doctoris abſentia furtiua reportet dona.*

Simoniæ labes ab Eccleſia exulet. S. Petr. Dam.

Ab hac Simonis labe, quam longè abeſſe debeamus, docuit exemplo ſuo ſanctus Erminoldus Abbas, de quo eius vitæ auctor hæc refert in hanc rem, digna prorſus quæ in omnium notitiam veniant: *Fratrem carnalem vir Dei habebat præter titulum ſanguinis generoſi ſatis, ſupérque, & in diuitiis abundantem. Quodam verò die cum veniſſent viri Imperatoris, vt aſſiſterent coram illo, affuit inter eos & ille viri ſancti Germanus, cui ſurridens auguſtus animo forte iocandi: Cauſa, inquit, tuæ dilectionis fratrem tuum regali præfecimus Abbatiæ, facientes ſibi nomen grande iuxta nomen magnorum, qui celebrantur in terra, vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat inter illos; in quo igitur maieſtatis noſtræ munificentiæ reſpondetis?* At ille; *Vera, inquit, eſſe omnia recognoſco, quæ propoſuit veſtra Serenitas, arbitrórque digniſſimum, vt veſtra non ingratus inueniar pietati. Dictum duxit in actum, nec multo pòſt decentibus ſatis Imperatorem muneribus honorauit, famulo Erminoldo tam dicta Imperatoris, quàm facta germani penitus ignorante. Cæterùm mox vbi ad eum res geſta deuenit, licèt horum omnium nec conſcius extitiſſet, Lorſatenſem reſignauit Abbatiam, protinus tam curæ ſe ſubtrahens paſtorali, quàm vel nota leuiſſima ſimoniacæ prauitatis. Aduertendum eſt igitur, quam execrabile dixiſſet hic ſanctus per tale ſe vitium maculaſſe, vt & prælaturam retinere deteſtaretur, pro qua nihil vnquam datum licèt prabitum eſſet adipiſcenda, ſed pro iam adepta, & de pòſt facto frater ſuus Imperatori grates per munera retuliſſet.*

Vitanda ſimoniæ exemplum ſingulare.

Vt ſimoniam profligarit ſanctus Taraſius, nar- 991.
rat in eius vita his verbis Simeon Metaphraſtes; *& primum quidem ſimoniaca crumena ſcindens vinculum quo ſanctus Spiritus donum venale proponitur, ſtatuit, vt ſacerdotum gratis fierent creationes, & ordinationes: ex atrio Eccleſiaſtico omnem pecuniarum expellens conſuetudinem.*

Quinam profligata ſimonia B. Sim. Metaphr.

Ab hac lue immunis quoque fuit ſanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus; de quo ita ſcribit Vincentius Mainardus: *Quoties initiandi ad eum conueniſſent, quoties ſacerdotia contuliſſet, aut collata ab aliis probatnrus eſſet ne obolum quidem; quid obolum? ne floſenios quidem, vt ita dicam, in domum intulit, aut quod caperentur à ſuorum copiam permiſit, quam quoque abſtinentiam ita in cæteris rebus præſtitit, vt nullis poſſet machinis ac pollicitis aduerſus integritatem, ac iuſtitiam expugnari.*

A ſimoniæ lue vt ſe exemerit quidam Præſul. Vinc. Main.

Miniſteria Eccleſiaſtica venalia minimè eſſe voluit Chriſtus, vt indicauit cùm ſuis diſcipulis

Miniſteria Eccleſiaſtica ſimoniæ ſorde

libera ſint. Matth. 10. 9. S. Hilarius.

inhibuit ne pecuniam in zonis, Matth. 10. v. 9. quod in hunc modum expendebat ſanctus Hilarius in Matth. canone 6. *Et quid*, inquit, *ſibi vult auri, argenti, atque æris in zona inhibita poſſeſſio? zona eſt miniſterij apparatus, & ad efficaciam operis præcinctio. Ergo ne quidem miniſterio noſtro venale ſit admonemur, neque hoc Apoſtolatus noſtri opus fiat auri, argenti, ærisque poſſeſſio.* Hactenus ille.

Munera non amanda.

Munera non amanda, non quærenda, nec illorum violentia aliquid præſtandum, docuit Eliſæus cùm Naaman Syro ad eum cum muneribus venienti nec ipſe obuiam iuit, nec ſeruum ei occurrere voluit, ne ſcilicet videretur cum munerum cauſa curaſſe, id quod his verbis expendebat ſanctus Nilus in Aſceticis: *Venit quondam ad Eliſæum dux Naaman Syrus, multaque munera ſecum attulit. Quid igitur? Propheta non illi proceſſit obuiam? ſtatim ne illi occurrit? An per puerum cauſam, propter quam venerat, aperuit, ne ad præſentiam quidem ſuam illum admittens, ne muneribus, quæ attulerat, cum curaſſe videretur.* (S. Nilus.)

992. *Quàm periculoſum munera accipere.* S. Edmund.

Male cum eo agi, qui muneribus excipiendis promptus eſt, eleganter, feſtiuéque explicabat ſanctus Edmundus Epiſcopus Cantuarienſis, in cuius vita hæc auctor habet: *Ab omni munere excutiebat manus ſuas, & eos, qui munera acciperent, deteſtabatur, præſertim poteſtatem gerentes, quos ad faciendam iuſtitiam gratuitos eſſe debere aiebat, non muneribus inuitari & illici: iiſque crebro dicebat: Prendere, & pendere, non niſi litera vna inter ſe diſcrepant: ſignificare volens admodum propinquum eum eſſe ſuſpendio, qui præter fas munera libenter accipiat.*

Singulare munera repudiata exemplum. Guid.

Hac laude inſignis fuit ſanctus Hugo Epiſcopus Gratianopolitanus, vt in ferendis ſententiis ab omni munerum cupiditate fuerit alienus, vt ſcribit Guido Abbas in eius vita: *Illud ſanè quo pacto præterire poſſumus, quin vel breuiter attingamus, quod cum frequentiſſimè ſuorum, & alienorum cauſas mundanas, & Eccleſiaſticas audiret, ventilaret, terminaret, cúmque in ſubditis ſibi clericis per tam prolixum vitæ ſpatium toties conſecrationes, degradationes, reconciliationes pro perſonarum, & Eccleſiarum competentibus cauſis, & neceſſitatibus celebraret manus ſuas, tamen ab omni ſecundum propheticum præconium, excuſſit munere? eo iudice, nulli vnquam perſonæ dignitas, nulli pecunia profuit quantitas, nullum paupertas, nullum quorumcumque officiorum, ſiue natalium reum fecit extremitas. non mitiorem amicus, non duriorem expertus eſt inimicus; non deargentatum conuictus, vel confitentibus impoſuit pœnitentiam, non lucroſum in placitis defendit edidítve ſententiam; non conſiderabat perſonam pauperis, non honorabat vultum potentis.*

Deargentata pœnitentia quænam dicatur.

993. *Rectè iudicaturus munera non excipiat.*

Munera non recipiat, qui rectè iudicaturus eſt, nam munera oculos iudici obuelant, vt non videat, quid iuſtum ſit; nam munus hoc præſtat, vt iudicem in eum quodammodo verſet, à quo munera accipit; quod notant & Hebræi in libro præceptorum negatiuorum num. 208. colligúntque ex nomine ipſo muneris, quod שחד *ſochod*, ac ſi idem eſſet ac שהו חד *ſchu chad*, *ipſe vnus eſt*, ſcilicet cum illo qui munus affert; vnde additur ſtatim כלומר הרי הוא כגפי ואין אדם רואה חובה לעצמו: *chelomar hare hu chaghuphi vehem Adam rohè chouah lengazmo. id eſt, ſcilicet, ecce iam ipſe vt corpus eius, nec homo ſententiam fert contra ſe ipſum.*

שחד quid.

Munera prudentes excæcant & multo magis imprudentes. S. Iſid. Peluſ.

In diuinis litteris munera ſapientum, & prudentum oculos excæcare dicuntur; Exod. 23. 8. *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes*; quid in imprudentes facient? rem optime expendit ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 182. *Rectum illi iudicium apparet, qui auaritiam non expugnauit, ſui lucri ſtudium animæ oculos non extinguat. Si enim munera ſapientum excæcant lumina, inſipientum quid non facient? Quemadmodum ſi alteri bilanci aurum imponas, lanx deprimitur, & inæquale ſtendit iugum. Sic & iudex cùm auro corrumpitur, nihil rectum, aut ſalutare iudicat.* Oleaſter aliud hinc exſculpſit, nimirum munera non obcæcare tantùm oculos, ſed & eruere, ſic ille ſcribit in cap. 23. Exodi legens: *Quoniam munus excæcauit videntes; Verbum*, inquit, *Hebraicum propriè ſignificat ſuſcitare, & eruere. nam qui aliquid eruit, videtur illud eleuare, & ſuſcitare a loco à quo ipſum eruit, vnde non tam propriè excæcare, quàm eruere ſignificat, & hic ſignificatiùs vertas, quoniam munus eruerit, vel eruit, ſcilicet oculos videntis, ac ſi apertiùs dicat, ne dum excæcat videntes, ſed etiam oculos illis eruit.*

Munera non excæcant tantùm, ſed eruunt etiam oculos. Exod. 23. Oleaſt.

Verè ille non videt, qui munera accipit, aut certè munerum videt oculis, non videt ſuis; idem Oleaſter in cap. 32. Gen. ad illud, *Placebo faciem eius muneribus*, ita ſcribit; *ac ſi dicat, videat ipſe prius munus, quàm ego faciem eius, vt munus faciem leniat ad affectum meum, ne in me malum, quod ſibi intuli, videat, ſeu videat oculis muneris mei, non ſuis, qui enim munera accipiunt, vident per munera non oculis ſuis.* eodem ſpectabat idem auctor in cap. 23. Exod. dum ait, *Munus non accipies, quia munus excæcat videntes, ſolent qui munera accipiunt, non ſuis, ſed munerum oculis reſpicere, & prius munera offerenti videre, quàm cauſæ, & muneris affectu excæcati ad iudicandum pergunt, vnde non poſſunt rectè merita cauſæ ſpeculari, cum ſpecillis mali affectus cauſam intueantur.* 994.

Munerum ſectator non ſuis ſed munerum oculis videt. Gen. 32. Oleaſt.

Amatores munerum ſpecillis mali affectus cauſam intuentur. Oleaſt.

Denique qui munera quærit, & munerum oblatione corrumpitur, is murem refert, qui dum eſcæ inhiat, parata capitur tendicula. Feſtiuè ſanctus Petrus Damianus opuſc. 31. cap. 5. *Qui*, inquit, *muneribus inhiat, tamquam mus dum eſcam corrodere nititur, tendicula ſuffocatur; magni muneris loco ſi ſapis cenſe munerum affectu non teneri, nec teneberis.*

Qui muneribus inhiat muri par. S. Petr. Dam.

ADAG. DCCCCLXVII.

Angelus.

SI alicuius ſit puritas, innocentia, ſanctitas efferenda, Angelis ſtatim producitur nomen, Angelus vocatur, qui laudandus, vt nihil ferè tritius vulgo ſit. Dabo hic Patres aliquot, qui hoc ſenſu hoc nomen extulere; ſanctus Petrus Damianus opuſc. 15. cap. 25. de Leone ita loquitur: *Crucifixus huic mundo iam penè, quæ ſunt humana non ſentio, ſed totus azymus, totúſque ſincerus, vt ita fatear,* ANGELVS *viuit.* ſanctus Bernardus ſerm. 3. in Pſalm. Qui habitat; *Si quis quartam partem eorum, quæ facit (in Religione) in ſeculo actitaret, reputaretur* VT ANGELVS, *nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur, & increpatur.* 995.

Hinc eodem ſenſu, *Angelica conuerſatio*; ab eodem calamo ſerm. 2. de altitudine cordis; *Angelica in corpore conuerſatio, & Apoſtolica perfectio imminuitur*; & ad eandem mentem, *Angelica vita* eidem hom. 3. ſuper Miſſus eſt, *ſcientes ſe in vaſis fictilibus theſaurum portare pretioſum, & nimis arduum eſſe viuere angelicè inter homines, & in terris more cœleſtium conuerſare, & in carne cælibem agere vitam.*

Angelica Reſpublica dicta eſt Beato Chryſoſtomo primi æui fidelium congregatio, & viuendi ratio; de ſancto Adhelardo Abbate Corbeienſi ita ſcribit ſanctus Paſchaſius in vita quam de illo ſcripſit; *Tantam promeruit laudem, vt à quibuſdam, ita vt fertur, non homo, ſed pro virtutis amore* ANGELVS *prædicaretur.*

ADAG. DCCCCLXVIII.

Induſtria violentia potior.

996. NOn ſemper vis vi repellenda, præſertim ſi maior arte, & induſtria, ſæpè obiiicitur, quod viribus non potuiſſemus. ſic de mala conſuetudine, quàm pernicioſa catena eſt; conſulit ſanctus Bernardus ſerm. de ſeptem donis Spiritus ſancti: *Soluenda, ait, vtique facilius quam rumpenda, vt hic maximè vulgare illud prouerbium videatur vſurpari*, INDVSTRIAM VIOLENTIA POTIOREM. *Alioquin ſi fortè violentiam quæras, & caſtigationem corporis ſperes, conſuetudini præualere timendum omnino eſt, ne ſit pernicioſus labor, & prius ipſa ſubſtantia deficiat, quam inclita concupiſcentia.* Transfertur & ad alia huius prouerbij vſus, in quibus magis induſtria, quamuis & violentia requiratur.

ADAGIVM DCCCCLXIX.

Lynceos in aliquem oculos intendere.

Lynceus intellectus.

997. LYncei perſpicacitas abiit in prouerbium, conuenitque in eos qui acutiſſimè omnia vident; lynceos igitur in aliquem oculos intendere dicetur, qui etiam ea in eo videt, quæ ab aliorum oculis ſunt exempta; huc ſpectabat ſanctus Bernardus epiſt. 285. dum ait: *Nunquid iſti* LYNCEOS IN EVM OCVLOS INTENDERANT, *videntes, quæ nemo adhuc videre alius potuit?* ſerm. 2. de Epiphania, Lynceos oculos fidei tribuit; quæ occulta quæque peruadit, & Deum videt, maximè vbi maximè latet; hinc & latro fidei auxilio in cruce Deum nouit. Dabo hic ſancti Patris verba, acumen fidei expendentis in latrone, ac Centurione: *Clamabat*, inquit, *latro de cruce, Domine memento mei dum veneris in regnum tuum: ergóne per ſupplicium ille vadit ad regnum? Quis indicauit ſibi, quoniam oportebat pati Chriſtum, & ſic intrare in gloriam ſuam? Tu quoque Centurio, cum vnde noſti? Videns quòd ſic clamans expiraſſet. Verè inquit, hic homo filius Dei erat. Mira res, & omni admiratione digna. Propterea rogo vos, intuemini, & videte quàm acuta ſit fides, quam* LYNCEOS OCVLOS *habeat diligentius conſiderate; ſiquidem latro in patibulo, Magi in ſtabulo cognoſcunt, ille clauis infixum, iſti pannis inuolutum. Centurio verò vitam agnouit in morte.* Lynceos oculos habuiſſe viſus eſt & Ioannes, dum materni vteri parietibus clauſus clauſum itidem Chriſtus vidit. Scitè Beatus Thomas à Villanoua conc. de Viſit. Virginis: *Mira res*, inquit, *genua flectis vtero, & quem verbis ſalutare non potuit, prophetico gaudio recognouit. Odorat velut alter Ionas, in vteri templo factorem ſuum; & quia ſuo non finitur, parentis euangelizat eloquio. O mirabilem præcurſorem! ò viſum acutum! ô* PLVSQVAM LYNCEOS OCVLOS, *Dei maieſtatem intra virginis viſcera penetrare.* Ad omnes iuſtos, & rerum temporalium contemptores porrexit Vgo Cbarenſis in Pſalm. 91. *Spiritualis homo*, inquit, *habens* OCVLOS LYNCEOS, *videt intus latentia, & ideo deſpicit ea, quæ exterius prætendunt.*

De Lynceo ita ſcribit ſanctus Hieronymus epiſt. 61. *Lynceus, vt fabula ferunt, videbat transparietem*; & ex prophanis Lucianus in Tim. *Omittas*, inquit, *veſtigatam rem vſque adeò repertu difficilem, & iam olim e vita ſublatam, quam nec Lynceus quidem facilè inueniret, quæ nimirum adeo obſcura ſit, ac minuta.* Huc facit, quod de Lynce refert ſanctus Petrus Damianus opuſc. 52. cap. 21. vbi rem ad diuini viſus acumen transfert in hæc verba: *Lynx quoque tam incomparabile viſus acumen habet, vt non modò quodlibet corpus ſolidum, ſed & lapideos penates penetret. Quod nimirum hoc modo probatur: quia ſi Lynx ex vna parietis parte conſiſtit, caro verò altrinſecus ponitur tanquam nihil interſit, ad eam protinus inhiat: atque vt ſibi præbeatur anhelat. Si ergo mutum pecus tam viuax intuitus acumen habet humana mentis, intima Deus omnipotens quanto profundius videt?*

Ab eadem cauſa, & eodem ſenſu lynceus intel- 998.
lectus dicetur valde perſpicax, & acutus, cui ferè nihil imperuium videatur; epiſt. 19. *Benè rei veritatem* INTELLECTV LYNCEO *peruidiſti.*

Inter alia quæ lynceis oculis ſpectanda nobis ſunt, ſunt Dei munera, Dei beneficia. Præclarè Oleaſter ad illud Iſaiæ cap. 60. v. 4. *Leua in circuitu oculos tuos, & vide*; ſubdit ipſe ad explicatum: *Non ſunt diſſimulanda, aut ſine maxima intentione prætereunda dona, & beneficia Dei, ſed lynceis, vt aiunt, oculis penetranda.*

Humanæ vitæ felicitatiſque breuitatem, & vanitatem lynceis debemus oculis intueri, intuebatur Apoſtolus ex B. Thomæ mente, cuius hæc ſunt verba conc. 2. de S. Illephonſo: *Quantus vbique terrarum apud mundanos, & leues homines, de tua breuitate luctus? quanta querela? laborantibus autem, & afflictis die, ac nocte gementibus, futuraque beatitudinis præmia deſiderantibus, longiſſimam te mentiris, & grandem veluti quo concauo, non claro, perſpicuóque ſpeculo videaris, ſed qui te claro videt intuitu, huiuſmodi præſtigiis nuſquam fallitur. Talis erat Apoſtolus ille, qui te lynceis oculis penetrans dicebat, Momentaneum, hoc eſt, breue tribulationis noſtræ.*

Vt acutiſſimi ſint viſu lynces, quicquid tamen acutè viderint, ſtatim vt viderint obliuione ſepeliunt; quod in eos quadrat qui præſentes amicos colunt, abſentium obliuiſcuntur; rem ita verſabat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 20. initio: *Ferunt*, inquit, *qui in rimandis rerum deſudauere naturis, hoc lyncibus naturaliter inſitum, quia cùm poſt terga reſpiciunt, protinus illum, qui præceſſerit, obliniſcuntur. Continuò videlicet & mens ſimul perdit, quæ oculus videre deſierit. Et cùm hæc bellua tanto viſus acumine ferarum genus omne præcellat, vt & lapideos penetrare parietes valeat, hoc laborat vitio, quia quodcunque illud eſt, a quo ſemel oculos auertit, ad memoriam poſtmodum non reducit. Quorum videlicet animalium quandam vobis ineſſe ſimilitudinem dicerem, niſi me magnitudinis veſtræ reuerentia prohiberet. Mirum eſt enim, quia tam acuta prudentia, immo, quod longe glorioſius eſt, tam ſincera, & feruentiſſima charitas, quæ me ſuſcipit affectuosè præſentem, nunquam ſcitè per ſtylum, ſiue per verbum viſitare dignetur abſentem.* Vera amicitiæ veræ conſignatio eſt, ſi corpore amicus abſens, præſens animo ſit, præſens memoriæ.

ADAGIVM DCCCCLXX.

Gabaonitæ.

QVi prætetitæ vitæ vetuſtatem nunquam 999.
exuunt, licèt in iuſtorum, & nouam vitam agentium familiam nomen dent ſimulatoria quadam

dam arte, ſúbque quodam hypocriſis velamine, ij non ſine prouerbiali ſale *Gabaonitæ* dicentur; quod deſumptum ab hiſtoria, quæ de Gabaonitis Hebræis ſe immiſcentibus habetur Ioſ. 9. Ille igitur in Dei cultu Gabaonitas refert, qui non amore Dei correptus eius obſequio ſe mancipat, ſed timore, & ad religioſæ vitæ caſtra ita tranſit, vt veteres exuuias non dimittat; rem in hunc modum verſat ſanctus Petrus Damianus opuſc. 13. cap. 4. *Nonnulli ſic ad nouæ religionis tranſeunt ordinem, vt tamen præteritæ vitæ nunquam deſerant vetuſtatem: hi nimirum* GABAONITÆ *ſunt, non Iſraelitæ. Notum quippe eſt quod* GABAONITÆ *mortis timore perterriti ad Iſraeliticum populum cum fraude, & calliditate venerunt, ita vt ſe veteribus veſtimentis induerent: panes etiam ſiccos, vtres, ſaccos, calceamenta, atque omnia ſimul inueterata portarent: quibus ſcilicet, poſtquam impetrato fœdere vita donatur, conſequenter etiam fraus patefacta cognoſcitur: quos Ioſue comperto dolo ſub maledictione damnauit, & aquægeſtatores, lignorúmque cæſores perpetuo iure conſtituit. Qui ſunt autem* GABAONITÆ, *qui Iſraelitas mortis formidine tranſeunt, niſi ij, qui ad ſeruitutis diuinæ militiam non perfectionis amore, ſed tremefacti ſcelerum ſuorum immanitate confugiunt? ſed eorum nonnulli veſte, non mente mutati, ſiccos panes ad eſum portant, qui azyma adhuc ſinceritatis, & veritatis ignorant. Vetuſtis veſtibus conteguntur, quia in veteri adhuc homine conſtituti, nouum induere neſciunt, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.*

Deceptus à Gabaonitis fuit Ioſue, fuere filij Iſraël, quia nimirum Deum, vt par erat, minimum conſulerunt; tanti eſt in rebus dubiis ad diuinam opem non accurrere; non debent hic deſiderari Thomæ à Kempis verba, qui de imit. Chriſti lib. 3. cap. 38. ait: *Semper Moyſes recurſum habuit ad tabernaculum, pro dubiis, & quæſtionibus ſoluendis, fugitque ad orationis adiutorium, pro periculis, & improbitatibus hominum ſubleuandis; ſic & tu confugere debes in cordis tui ſecretarium, diuinum intentiùs implorando ſuffragium. Propterea namque Ioſue & filij Iſrael à Gabaonitis leguntur decepti, quia os Domini priùs non interrogauerunt, ſed nimium creduli dulcibus ſermonibus, falſa pietate deluſi ſunt.* Rariùs homines fallerentur, rariùs errarent, ſi frequentiùs in rebus dubiis cæciſque diuinum auxilium, lumènque poſcerent, nec ſuæ prudentiæ fiderent, quæ valde imprudens ſi ſola.

ADAG. DCCCCLXXI.

Aureus Babylonis calix.

1000. PRouerbialem ſaliuam ſub his verbis deliteſcere adductis ſancti Hieronymi, & ſancti Ambroſij verbis aſſerebat & Cælius Rhodiginus lib. 8. lect. antiq. cap. 11. CALIX, inquit, BABYLONIS AVREVS *vice adagij vſurpatur à Hieronymo: Multa, inquit, de perfectione dicuntur, vt qui volumen Philoſophi neſciunt, ſub Martyris nomine bibat* DE AVREO CALICE BABYLONIS. *Meminit elegantiſſimè item Ambroſius quodam loco: Ille, inquit, apud me primus, qui omnium perditiſſimus: ille meus eſt, qui ſuus non eſt: ille mihi gratior, qui ſibi nequior. Calix autem Babylonis in manu mea, inebrians omnem terram.*

Ex aureo Babylonis calice bibit, qui mundi huius illecebris, deliciiſque delinitur, & inebriatur. Siſti hic poſſunt ſancti Ambroſij verba lib. de Elia & ieiunio cap. 15. CALIX AVREVS BABYLON *in manu Domini inebrians omnem terram, a vino eius biberunt omnes gentes, ideo commota ſunt, & ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt. Calix ergo aureus contritus eſt, quia Babylon contrita eſt, quæ eſt* CALIX AVREVS. *Sed quamuis auro ſe iactet & pretio, in Domini & ipſa eſt poteſtate. Denique diuina indignatione conteritur. Qua ratione* CALIX AVREVS. *Quoniam qui a veritate deficit, quærit illecebram, vt ſpecie ſaltem pretioſa ad bibendum aliquos poſſit illudere. Conſtitue ante oculos tuos pompam huius ſæculi, vide ſpecioſam illecebram, ſed inanem gratiam. non ſeducant te aurea vaſa, & argentea. Habemus & nos theſaurum in vaſis fictilibus. Vas Apoſtolorum fictile eſt, ſed in eo theſaurus eſt Chriſti. Vas verò mane ſi lambitus, aureum eſt hoc vas, poculum eſt, & in eo poculo venenum mortis, venenum libidinis, venenum ebrietatis. Hoc qui biberit, commouetur & cadit. Commouetur non ſolùm corpore, ſed etiam corde turbatur; commoueri enim peccati eſt.*

Aureo Babylonis calice ille quoque inebriatur, qui eloquentiæ ſecularis fraudolentes ſuauitate deceptus errores noxios bibit, & à veritatis, fideique guſtu auocatur. Audiri hic debet ſanctus Hieronymus alia verba ac Cælius retulerit proferens, in cap. 3. comment. in Ionam ita loquitur ſanctus Doctor: *De Babylone in Ieremia dicitur: Calix aureus Babylon inebrians omnem terram. Quem non inebriauit eloquentia ſæcularis? Cuius non animos compoſitione verborum, & diſertitudinis ſuæ fulgore perſtrinxit? difficile homines potentes, & nobiles, & diuites, & multo his difficiliùs, eloquentes credunt Deo; obcæcatur enim mens eorum diuitiis, & operibus, atque luxuria, & circumdati vitiis, non poſſunt videre virtutes: ſimplicitatémque Scripturæ ſanctæ, non ex maieſtate ſenſuum, ſed ex verborum indicant vilitate.* Vniuersè calicem Babylonis offert, qui extima ſuperficie pretioſum aliquod, & vtile exhibet, cùm illud quod latet noxium maximè ſit, atque lethale.

ADAG. DCCCCLXXII.

In arca aperta etiam iuſtus peccat.

VVlgare prouerbium tunc produci ſolitum 1001.
cùm ſignificamus vitandam mali occaſionem eſſe cùm procliue ſit etiam iuſtum labi, ſi ad lapſum data occaſione alliciatur, arca aperta ad furtum etiam a furto alienos inuitat, & prouocat, prouerbij huius ex noſtris meminit Oleaſter in cap. 19. Exod. *Optimum eſt, ſi quid præcepto prohibes ſeptum, aut murum addere, quoniam, vt apud prouerbium eſt,* IN ARCA APERTA ETIAM VIRTVS PECCAT; cautio quæ eos tangit, qui ſuorum ſaluti conſulere debent, lapſum omnem ſingulari prouidentia anteuertentes. Rem Oleaſter firmat Dei ipſius exemplo, qui populum vt arceret à montis aſcenſu, in quo legem dederat, prohibuit ne montem contingerent; Exod. 19. 12. *Ne tangatis fines illius, qui tetigerit montem, morte morietur*; & cùm ſatis erat aſcenſum inhibere, cur inhibet & montis contactum? ne populus montis radices, & baſim tangens montem deinde aſcenderet. Pulchrè productus Oleaſter loco producto: *Etiam hic pulchram (inquit) habens admonitionem Prælati, vt, cùm velint præcepta ſua à ſubditis ſeruari, prohibeant initia tranſgreſſionum: ob hanc cauſam fortè Dominus Euæ prohibuit (ea teſte) arboris interdictæ contactum ne contingeret, eam venire ad eſum: quare & hic Dominus non ſolùm prohibet montis aſcenſum, ſed contactum. ideo enim prohibet tangi, ne contingeret aſcendere.* Prouidi ergo ſuperioris eſt, ſuorum

lapſum omni ſtudio anteuertere, & ſubditi cuiuſlibet omni cautione lapſus occaſionem vitare; Sapientis monitum eſt, *Quaſi a facie colubri fuge peccata*; Eccl. 21. 2. *A facie* dixit, non à *morſu* duntaxat; vt ſtatim ac peccati occaſio apparuerit demum nos fugæ, ne mordeamur. In allegor. Galfridi ad hæc verba hæc habentur verba: *Quaſi a facie colubri fuge peccata. Noli ergo ſuſtinere donec mordearis, mox vt videris fuge, fuge à facie eius, ne expectaueris morſum eius*; morſum ſentiet, cui colubri huius facies placet.

ADAG. DCCCCLXXIII.

Anicularia verba.

VEtularum hoc vitium eſt, vt nugas effutiāt, inania verba proferant; vt anicularia verba ridicula, & nullius ponderis, & ſola leuitate grauida dicantur; ſanctus Auguſtinus in Pſal. 38. *Delirare tibi videor aliquando, cùm hæc loquor*, ANICVLARIA *tibi videntur hæc* VERBA, *etiam* apud prophanos prouerbium illud circumfertur; γραῶν ὕθλος, ANICVLARVM DELIRAMENTA; hinc illud Platonis in Theæteto, ταῦτα μὲν γὰρ ἐστιν ἃ λέγεται, γραῶν ὕθλος. ideſt, *hæc quidem ſunt quod dici ſolet*, ANICVLARVM NVGÆ; malè ferè audiunt ob liberam quidlibet effutiendi licentiam mulieres, ſed procliuiores in hoc vitium vetulæ ſunt, adeò vt ætate grauiores, ſermone leuiores ſint.

ADAG. DCCCCLXXIV.

Panis offam tamquam Cerberus incantari.

1002. ADagium eos tangit, qui munerum oblatione, aut lucri ſpe vitia non reprehendunt, vtque ſe paſcant in malè agentes non oblatrant, non mordent peccatores; quod de Cerbero poetæ referunt notiſſimum apud poëtarum principem eſt; & noſtras Alphonſus Salmeron tom. 5. tract. 60. *Prælati qui Dominico gregi cuſtodiendo deputati ſunt*, OFFAM TAMQVAM CERBERVS INCANTANTVR, *ne in Dæmones & peccata tamquam fures, & lupos allatrent*; non reſpondet ſuo muneri qui ſunt huiuſmodi, ſuperiorum ſimulachrum circumferant, indigni tanta dignitate ſunt.

ADAG. DCCCCLXXV.

Si quemquam offenderis, paueſce ſemper huiuſmodi.

ÆGrè offenſæ memoria obliteratur, illatæ iniuriæ memores eſſe homines ſolent, facilius alta obliuione beneficia ſepeliuntur, quàm offenſæ etiam leues, hinc fit, vt ſi quis quempiam offenderit, paria, aut etiam maiora ab illo timere ſolent; vt prouerbij nomine hæc ſententia circumferatur, vt ait Beatus Dionyſius Carthuſianus in cap. 1. Prouerb. vbi ex Cyrillo hanc formulam refert: *Cyrillus in libro ſuorum fatetur prouerbiorum*, SI QVEMPIAM OFFENDERIS, PAVESCE SEMPER HVIVSMODI, ſubdit. nam vbi offenſæ memoria, ibi ira; ira autem cupit *vindictam*; adeò difficile eſt, vt iniuria laceſſitus, iniuriæ memoriam ponat, & vindictæ affectum. Alia mente atque adeò meliori ſanctiorique Propheta Regius Pſalm. 7. 5. *Si reddidi*, inquit, *retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis*; quæ verba ſic expendebat ſanctus Auguſtinus in huius Pſalmi enarrat. *Et bene*, inquit, *non ait: ſi reddidi tribuentibus mihi mala, ſed retribuentibus. Qui enim retribuit, iam aliquid acceperat. Maioris autem patientia eſt, nec ei mala rependere, qui acceptis beneficiis reddit mala pro bonis, quam ſi nullo ante accepto beneficio nocere voluiſſet. Si reddidi ergo, inquit, retribuentibus mihi mala; ideſt, ſi te non imitatus ſum in illo ſilentio, hoc eſt, patientia tua quam pro me operatus es, decidam ab inimicis meis inanis. Inaniter enim ſe iactat qui cùm & ipſe homo ſit, cupit ſe de homine vindicare. Et cùm ſuperare hominem palam quærit, occulte a Diabolo ſuperatur, inanis effectus; vana, & ſuperba lætitia, quod quaſi vinci non potuit. Intelligit ergo iſte vbi maior ſiat victoria, & vbi pater reddat, qui vidit in occulto. Ne reddas itaque retribuentibus mihi mala, iram potius quam hominem vincit, illis etiam litteris eruditus, in quibus ſcriptum eſt, Melior eſt qui vincit iram, quam qui capit ciuitatem.* Hactenus ille; digna verba, quæ altè illorum memoriæ inſideant, qui in eos grauiſſimè ſæuiunt, à quibus & leuiter læſi ſunt, illataſque ab aliis iniurias nulla poſſunt obliuione ſepelire.

ADAG. DCCCCLXXVI.

Vbi Rex adeſt, ibi regia curia eſt. Vbi Papa, ibi Roma.

SEquuntur Regem Regis obſequio mancipati, vt vile diuerſorium Rex inhabitet, ibi tamen cum ſuis ſtipatus, regius apparet apparatus, vt vulgo iactata prouerbij vice producta ſententia ſit huic rei ſignificandæ. Oſorius ſerm. in natiu. Dom. *Tritum eſt ſermone prouerbium*: VBI REX ADEST, IBI REGIA CVRIA EST; 1003. curiam non inuenit Rex, ſed vbi Rex inuenitur, facit quod ad cœli Regem flectens, ſubdit: *cùm ergo Rex cœli in ſtabulo Bethleem ſit, ſine dubio ibi eſt vniuerſa curia cœleſtis*; quod porrigi ad alios poteſt, & ad alia. Eiuſdem ferè ſenſus eſt & illud, VBI EST PAPA, IBI EST ROMA; quod tamquam prouerbium refert Bernard. de Buſt. ſerm. 2. part. 2. de concept. Mariæ.

ADAG. DCCCCLXXVII.

Angulum in circulo quærunt.

IN alienorum operum calumniatores, qui omnia ſuggillant, omnia carpunt, omnia damnant, & vitium etiam in re irreprehenſibili inueſtigant, torqueri hoc prouerbium poteſt; hoc ferè ſenſu extulit ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 25. dum ait: *Nodoſas calumnias mihi proponentes, nodum in ſcirpo, fiſſuram in plano*, ANGVLVM IN CIRCVLO QVÆRENTES.

Non eſſe temerè aliena facta exploranda, & vindicanda, pulchrè colligebat Gillebertus Abbas in ſerm. 14. in Cant. expendens hæc Dei verba: *cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo*, Pſalm. 74. *Ipſe*, inquit, *iuſtus iudex tempus expectare ſe dicit, vt iuſtitias iudicet, & tu tibi ante tempus aſſumis iudicium? Pater omne iudicium dedit filio*,

filio, & tu tibi, quod non accepiſti, indicium aſſumis? curioſè aliena facta diſcutis, & maiori temeritate damnas, etiam ea quæ probari deberent, & commendari.

ADAG. DCCCCLXXVIII.

Somnus lethæus.
Lethæus ſopor.

1004. PRofundus, diuturnus ſomnus lethæus prouerbiali figura dicetur. Vmbertus lib. 4. erudit. Relig. 1. part. cap. 5. *Carnalis*, inquit, SOMNVS, *&, ſicut dicitur*, LETHÆVS, *abominandus eſt ſeruo Dei.* Luitprandus lib. 1. hiſtoriarum, lethæi ſoporis meminit, rémque narrat hic non incommodè, importunéque inſerendam; ex cuius recenſione apparet, quam proficuus vigilanti vigilantia cuidam extiterit, reliquis lethæo ſopore correptis; hæc auctoris ipſiſſima verba: *Conſtantinopolitanum palatium ob Imperatoris ſalutem præſidiis militum cuſtoditur. Contingit itaque duodecim poſt corporis refectionem in ipſo feruore diei vnà in domo quieſcere. mos quippe Imperatoris erat cunctis quieſcentibus totum peruſtrare palatium. Qui cùm die quadam eodem quo duodecim memorati lethæo ſeſe dederant ſopori peruenisset: ligno modico vt non incallidus oſtij peſſulo proiecto ingrediendi ſibi aditum fecit. Vndecim verò dormientibus vt ars artem falleret, duodecimus peruigil ſtertere ceu dormiens cœperat, contractiſque in faciem brachiis totum quod Imperator faceret diligentiſſimè conſiderabat. Imperator igitur ingreſſus dum obdormires cunctos perſpiceret, aurearum numiſmatum libram pectori vniuſcuiuſque appoſuit: moxque clam egreſſus oſtium vt priùs fuerat clauſit. Eo autem hoc agitur quatenus excitati, & de lucro gratularentur, ac qualiter hoc acciderit admirarentur; denique diſcedente Imperatore qui vigil ſolus extiterat ſurrexit: dormientiumque nummos aureos ſibi aſſumpſit atque repoſuit, poſtea verò quieti ſeſe reddidit. Imperator igitur de hoc ludo ſollicitus poſt nonam duodecim hos quos nominauimus ad ſe venire præcepit: eóſque ita conuenit. Si fortè veſtrûm quempiam ſomnij iuſſio deterruit, aut hilarem reddidit, vt in medium proferat noſtra iubet auctoritas. Nec minus & ſi quid nouitatis expergefactus quiſque vidit vt detegat imperat. Hi itaque quemadmodum mihi videtur nihil ſe vidiſſe reſponderunt. Magis autem ſuper hoc admirari conticuere, intentique ora tenebant. Exiſtimans Imperator eos non rei veritate, ſed calliditate aliqua reticere, ſuccenſus eſt atque magis cœpit nonnulla terribilia reticentibus comminari. Quod qui omnium conſcius erat vt audiuit, huiuſmodi humillima, & ſupplici voce Imperatorem conuenit. Humaniſſime Imperator, hi quid viderint, neſcio: ego tamen delectabile, atque vtinam quod perſæpè contingeret, vidi ſomnium. Vndecim hos conſeruos meos, & hodie verè, ſed omnino mihi opportunè dormientibus, viſus ſum quaſi non dormiens vigilare.* deinde totum aurum vigilanti donauit, ſtertentibus confuſis.

EXCVRSVS CLX.

De ſomno aliqua traduntur mente percurrenda haud ſomno correpta.

Qui mereri *ex ſomno poſſimus.*
Dormiens Chriſtus *ſomnum benedixit.*
Humi cubans Iacob *mirum viſum vidit.*
Non dormientibus, *ſed* vigilantibus *gratia datur.*
Prudentes Virgines leui ſomno *corripiuntur, fatuæ graui.*
Prudentiæ *vera conſignatio eſt ſibi conſulere, & aliis, nec bonum aliis inuidere.*
Qui ſponſum amat, & exſpectat, graui ſomno *non facilè corripitur.*
Somnus temporis fur.
Somnus quidam publicanus.
ישן *quid, quid* שים; dormitionis, & exactionis *nexus.*
Quid ſit שנוה, *quid* נשה.
Somnus eſt quædam deſolatio.
Grauiſſima ærumna *ſomnus, & morte ipſa grauior.*
Meritum *valde auget, moleſtiſſimè ſomnum ferre.*
Somnus multiplex mors, *& annihilatio quædam.*
Vt noſtra anima cum dormiente corpore *ſepelitur, ſic corpus interdiu mortuum huic mundo eſſe debet.*
Dormientes laudes *offerre poſſumus.*
Vigilias *amet Dei templum qui quærit eſſe.*
Quid præſtandum ei, qui ſomno corporis vires *nequit reficere.*

SOmni iniecta mentio ſcribentis mentem excitat, vt aliqua de ſomno vigili lectori tradamus, quæ ei vtiliora erunt, quò magis ipſam praxim ſpectant, nec in nuda rerum notitia ſiſtunt. 1005.

Qui mereri ex ſomno poſſimus. *S.Euſ. lib. 3. cap. 3.*

Quî mereri ex ſomno poſſimus, egregiè quidam auctor docebat in hunc modum: *Fœneratores dormiendo etiam augent pecunias: facies idem, ſi conformis diuinæ diſpoſitioni, cum obedientia, cum reſignatione magna, te offeras ardenter, & feras patienter hanc miſeriam, & neceſſitatem humanæ vitæ. Qui mortem neceſſariam, ſine morbo, ſine malè ab homine illatam, patienter tolerat, meretur: etiam mereberis, ſi quieſcere, & dormire acerbum, & moleſtum ſit tibi, vt eſt feruenter ſeruientibus, & diligentibus Deum, ſi patienter te habeas erga ſomnum neceſſarium, ſapienter ita diſpoſitum à Deo. fortaſſe, ſi res in ſe conſideret, & quam ægrè amatori vero Dei ſit ferendus ſomnus ſupra mortem, mereri poteris dormiendo patienter pro Deo, ſicut moriendo pro patientia. Ibi meritum, vbi magna patientia, ibi maior patientia, vbi maior moleſtia magis patienter ſuſtinetur.*

Dormiens Chriſtus ſomnum benedixit. S.Greg Naz.

Dormire Chriſtus voluit, vt ſomnum ſanctificaret. Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 36. dormientem Chriſtum conſiderans, in naui fluctuanti; *hac ratione fortaſſe ſomnum capit, vt ſomnum* BENEDICTIONE *afficiat*; vigilias ſanctificauit, & dormiens ſomnum. O poſſemus nos dormientes Chriſto placere, vt placuit Chriſtus Patri.

Humi cubans Iacob mirum viſum vidit. Gen 28. Clem. Alex.

Bonus ille ſomnus fuit, in quo Iacob ſcalam vidit cuius culmen ad cœlum pertingebat, Angelóſque Dei deſcendentes, & aſcendentes, & Dominum innixum ſcalæ; ſed quid mirum talia in ſomno vidiſſe, qui humi cubabat, caput lapidi impoſuerat Geneſ. 28. Clementis Alexandrini hæc ſunt verba 2. pædag. cap. 9. *Iacob humi dormiebat, & lapis erat ei puluinus, atque viſum videre dignus*

dignus eſt habitus, quod captum hominis ſuperabat. Cùm domi mollius, commodiúſque dormiret, non vidit hunc viſum, vidit non durè, incommodeque, ſi- que dio humi cubaret, vt vel hinc hanc incommoditatem lecti Deo ipſi placuiſſe colligeremus.

1006. *Non dormientibus, ſed vigilantibus gratia datur. 4. Reg. 2.*

Vigilantibus, non profundè dormientibus gratia exhibetur. Duplicem Eliæ ſpiritum ab Elia poſtulauit Eliſæus 4. Reg. 2. quid ab illo à magiſtro [illegible] ſum? *Si videris me quando tollar a te, erit [illegible] petiſti*; quid viſum ad ſpiritus donum [illegible] ad vigilantiam, diſcipulum inhortabatur; vigilantem eum volebat Elias, vigilantemque non [illegible] ſopore correptum; præclare ſanctus Chryſoſtomus

S. Chryſ.

hom. 1. in Acta Apoſt. *Si videris me, [illegible] vigilaueris, non enim datur gratia dormientibus, ſed vigilantibus; qui ſupera Dei dona quærit, alto ſopore ſe non ſinat corripi.*

Prudentes Virgines leui ſomno corripiuntur, fatuæ graui. Matth. 25. Abul.

Prudentis, ſponsúmque amantis, & expectantis eſſe non videtur profundo ſe ſomno ſepelire, lethæo ſopori ſe dare; Matth. 25. prudentes virgines in medium producuntur, producuntur & quinque fatuæ, & additur; *Dormitauerunt omnes, & dormierunt*; ſcilicet, vt aliquorum mens eſt, prudentes dormitauerunt tantùm, fatuæ dormierunt, quia illæ venturi ſponſi amore, deſideriòque correptæ corripi profundo ſomno non potuerunt, potuerunt illæ vt non mirum ſi etiam ab hac cauſa fatuitatis titulum ſint indeptæ, quod ſponſum exſpectantes alto ſe ſomno ſepelierunt. Benè Abulenſis in c. 25. Matth. quæſt. 16. *Veriſimilius eſt, quòd prudentes dormitabant, fatuæ autem dormiebant, hoc enim pertinet ad prudentes, nam cùm tenerentur cura expectationis ſponſi venturi, non poſſent dormire profundè, quia cura eas excitabat, ſed dormitabant, ideſt, paululum, & leniter rapiebantur ſopore, & ſtatim euigilabant; fatuæ verò licèt eſſent in expectatione ſponſi venturi, quaſi non eſſet eis aliqua cura, ſine ſolicitudine dormiebant, & ideo dormire, & non dormitare dicebantur*; fatuarum numerum auget, quæ lethæo ſe ſomno corripi ſinit.

Prudentia vera conſignatio eſt ſibi conſulere, & aliis, nec bonum aliis inuidere. Abul.

Porrò quòd prudentes Virgines dormitaſſe referuntur, ſuo pondere non caret, primò id factum, quia media nocte probabile erat ſomnum omnes corripuiſſe, deinde prudentes ab ea nota eximerentur, qua notatæ fuiſſent, ſi vigilantes fatuas dormientes non excitaſſent ante ſponſi aduêtum. Acutè idem Abulenſis in idem caput quæſt. 15. *Si fatuæ dormirent, prudentes autem vigilarent, idem eſſet ac ſi omnes vigilarent, ſcilicet quia prudentes ſcirent aduentum ſponſi, aliquantulum antequam veniret, & tunc excitarent ſocias ſuas, vt ornarent lampades, & cùm illæ non inuenirent oleum in vaſis ſuis, haberent ſpatium eundi ad vendentes, & redirent antequam ſponſus intraret in domum*; nimirum prudentiæ vera conſignatio eſt, non ſibi tantùm conſulere, ſed & aliis, omnes ad bona opera & exemplo, & verbo prouocare, excitare omnes, omnes monere, vt parati aduenienti ſponſo occurrant; non eſſent prudentes iſtæ virgines, eſſent & ipſæ fatuæ, ſi fatuis ſponſum inuiderent, fatuas ire ad ſponſum, à ſponſo admitti non curarent, cùm poſſent.

1007. *Qui ſponſum amat, & expectat, graui ſomno non facilè corripitur. S. Hier.*

Media nocte aduenit ſponſus, túncque prudentes ſurrexerunt; cur in tempus illud aduentum ſuum reiecit ſponſus? cur ante mediam noctem non venit, cur non poſt? *Media nocte*, inquit ſanctus Hieronymus, *quando ſopor grauiſſimus eſt*, vt vel hinc prudentum amor in ſponſum, & quærendi, exſpectandique ſponſi ſtudium appareret, quia ſcilicet graui ſomno corripi non potuerunt, etiam illo têpore, quo ſolent alij profundo ſomno ſepelliri.

Somnus temporis fur. Scal. 3. Epid.

Non facilè lethæo ſe ſomno ſepeliet, nec productius quàm neceſſitas exigat, dormiet, qui ſomnum temporis furem cogitabit; verus ille

Eſt ſomnus adulator, & atra aſſecla mortis,
Fur temporis, atque vſor inters negotiorum.

Silius in Annib. de ſoporis furto, *Sil.*

——— Vigil ille, nec vllam
Ad requiem facilis, credebatque abſcedere vita
Quod ſopor eripiat tempus.

Somnus quidam publicanus. Clem. Alex.

Somnum publicanum, dirúmque exactorem alij qui vocauere. Clemens Alexandrinus 2. pædag. c. 9. *Somnus non ſecus ac publicanus dimidium vitæ tempus nobis [illegible] inuadit*, ſenſim à noſtris annis aliquid vitæ abradit.

שנה quid, quid ישן dormire ſit, & exactionis nexus.

Et vt ab Hebraicis promptuariis huc aliquid aducham, obſeruo magnam eſſe ſomni, & exactionis cohærentiam; nam שנה *ſenah* ſomnum, & dormitionem ſignificat, & נשה *naſah* tranſpoſitis litteris creditum exigere, exactorem agere; vt ſomnum exactorem, & publicanum, tempus rem precioſiſſimam nobis auferentem, apud eoſdem fontes ישן *iaſan* dormire ſignificat, ישם *iaſam* deſolari, vt deſolationem timeat, qui productius quàm debeat, dormit, certè ea omnia opera bona dormiens quodammodo amittit, quæ vigilans poſſet exercere.

Quid ſit שנה apud [illegible] ſomnus eſt quadam deſolatio.

1008. *Grauiſſima ærumna ſomnus, & morte ipſa grauior. S. Eul. l. 3. cap. 3.*

Longo grauique non facilè ſe corripi ſinet, non facilè à diuturno ſopore poſſidebimus qui ſomnú grauiſſimam ærumnam, cæteriſque maiorem cogitabit. Verus ille in hac re, qui morte ipſa, omnibúſque ærumnis ſomnum moleſtiorem, nocentioremque eſſe ita firmabat: *Inter omnia grauia humanæ vitæ, & innumeras ærumnas, nulla maior quàm ſomnus miſeria, & dignè deploranda præter peccatum videtur. Cæteræ calamitates affligunt tantùm vitam, ſomnus interim penitus vitam aufert: aliæ calamitates tantùm opponuntur calamitati vitæ, ſomnus eius ſubſtantiæ ad tempus: cæteræ calamitates ita moleſtæ ſunt vitæ corporali, vt iuuent ad æternam, meritorum materiam ſuppeditantes, & afflictione ſua excitantes mentem, & trahentes ad Deum; ſomnus in ſe, & corporali vitæ, & æternæ interim aduerſatur, quatenus tempus merendi, & memoriam cæleſtium intermittit: cæteræ calamitates amanti Deum deſiderabiliſſima ſunt, quia in iis meretur, probatur amor, glorificatur Deus; ſomnus nihil deſiderabile habet, cùm interim ceſſet amor, & animus glorificandi Deum: quare & ſomnus moleſtior, & dupliciter grauior, immo multipliciter quàm ſomnus in corpus, & animam: tanto peior videtur ex hac parte ſomnus, quam mors, quanto melior anima, & corpus; imò plus, quanto ſcilicet melior totus homo, anima, & corpus, quam ſolum corpus: nam mors eo ſolùm priuat corpore, ſomnus anima æque, & corpore: mors ſolùm priuat vita carnem, rem mortalem, & caducam; ſomnus animam, rem immortalem, & æternam, quæ tribuit vitam corpori, non ſentienti, niſi per ipſam: mors corrumpit hominem, ſomnus tantidem eſt, ac ſi annihilet per ſpatium, liberam, ſcilicet animam, qua homo eſt, qua amat Deum, eiúſque miſericordias, & bonitatem intelligit, [illegible] ſit decus hominis, & ſummum vitam, & gaudium [illegible] eſſe: imò & puriorem animam relinquit ſine impedimento, vt expeditius amet Deum, & noſcat: ſomnus hanc partem nobiliſſimam hominis obruit, & ſepelit, exanimem ipſam animam faciens.*

Meritum valet vrget, moleſtiſsimè ſomnum ferre.

Pergit, & rem magis adhuc exaggerat, & vehementius vrget: *Dic quæſo*, inquit, *quid ægrius ferres, mori, an annihilari ſi dares gloriam Deo merendo, quia eius eſt voluntas, nonne gloriam dabis, ſi pro eius beneplacito velis annihilari? ergo ſi mereberis cum patientia mortis, mereberis cum patientia ſomni. ſi moleſtius tibi ſit; ſi mereris ferendo patienter quidquid moleſtum vitæ, quomodo non mereberis ferendo ſi tibi ſit omnium moleſtiſſimus ſomnus? imò quem ſoluta debes cenſere moleſtum in vita, & in morte: nam nec in vita, nec poſt mortem erit, poſt peccatum aliud amanti Deum magis moleſtum. In vita quid graue dices, niſi labores, & ærumnas*

[illegible] ? at minimè debet putare graue, pati pro Deo, ſed optandum maximè: nec poſt Deum debemus aliud nobis magis deſiderare, quam pati pro Deo, ob amorem eius, cum vnire magis dilecto tuo, glorificas illum, [illegible] mereris gloriam. Nemo ſatis cognoſcit quam graui ſit nobis ſomnus, niſi qui æſtimat in veritate, quam immenſa ſit gloria Dei, quam inæſtimabilis eius amor, & minimus gradus gratiæ, & gloriæ, ad quam interim ſuſpenduntur bonæ actiones meritorum. Poſt mortem vero quid graue iſto niſi purgatorium? ſed ſi tunc etiam poteris, non putandum graue dum purificaris, & te comit, & adornat ſponſus, vt introducat in thalamum ſuum. Si integrum tibi re inquit, amare Deum, quid refugiendum eſt, dum tibi relinquit indemne quod optas, vt volet? Vbi potes pati, & amare, non eſt de quo conqueri poſſis. Si daretur optio vtrum malles mori, an per dimidiam horam dormire, anima æſtuans vero charitatis incendio, ex ſe mortem eligeret, ne ceſſaret amare Deum; imo non plus deſideraret, reſurrectionem corporis, quam ſomni exceſſum, vltra neceſſitatem, & debitum, per quadrantem adhuc horæ omnino vitare, & quantum abſque incommodo vigoris poſſet.

1009. Et nonnullis intericctis addit: *Si tibi [illegible] diceretur annihilandum te fore, contremiſceres id audiens, cur gaudebis ſomno, cum pernicie ſit, ac ſimiter annihilatio? cognoſce incommoda ſoporis, qui peſſima, & multiplex mors eſt, quæ dupli i vita maximè iniquus: ſomnus enim adimit vitam præcipuam corporis, in quo æquatur morti, ſomnus adimit vitam animæ, quæ perinde [illegible], ac ſi non eſſet, in quo excedit mortis ſomnus quoque iniurius, quodammodo eſt vitæ gratæ, & æternæ, intermittens merendi ſtudium; quid igitur iniquius nobis! Quare qui æſtuat vero Dei amore, & deſiderium laudandi talium [illegible], nimis auarus eſt temporis, & minimum diſpendium eius maximam iacturam cenſet: ita ad ſomnum cum dolore accedit; hanc neceſſitatem vitæ à Deo ordinatam patienter fert, & offert, ſuſtinens benignè, vt eius ſanctiſſima voluntas ſit, interim priuari eo, quo magis deſiderat, amore, & laude Dei, ac ſedulitate in ſeruitio eius, & quantum in ſe eſt, vult non dormire, ſed amare, & laudare Deum, cupiens quamprimum redire ad ſalutandum, ſeruiendum, & amandum illum. Tu quoque hanc voluntatem habens, offer illa Deo, & velut moriturus cuba, dicens cum Chriſto, In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Sic mereberis quodammodo cum morte, & otio ſomni ingrati tibi, & moleſti.*

Somnus multiplex mors, & annihilatio quædam.

Porrò vt noctu anima in corporis vtilitatem, ac quietem veluti intermoritur, ſic & interdiu corpus in obſequium animæ mori quodammodo debet. Scitè idem auctor, & opportunè: *Quemadmodum anima pro quiete corporis velut moritur noctu, & ſepelitur; ita ipſum corpus pro ſalute animæ moriatur interdiu; dum vigilat, corpus ſit mortuum huic mundo; ſicut anima dum dormit, moritur interim cœlo, hoc eſt, meritoriis operibus, & cogitationibus diuinis.*

Vt noſtra anima cum dormiunte corpore ſepelitur, ſic corpus interdiu mortuum huic mundo eſſe debet.

Qui & dormientes laudes Deo [illegible] poſſimus, docuit ſponſus cœleſtis ſponſam [illegible] Mechtildem, & nos per ipſam. Ludouicus Bloſius in monili ſpirituali cap. 9. ita ſcribit: *Dominus [illegible] Virginem Mechtildem, quando quis ſomnum capere vult, meditetur aliquid de me, aut mecum loquatur, ita enim licet corpore dormiat, mente tamen vigilabit ad me, etiam dormiturus quiſque deſideret, vt ſingulas reſpirationes, quas nocte illa faciet, tamquam eximiam vel laudem ſuſcipiam [illegible] qui [illegible] pia, amantiſque anima [illegible] non [illegible] in veritate deſiderium eius adimplebo;* [illegible] ſpo[illegible] [illegible] [illegible]iens in ſponſi obſequium

Dormientes laudes offerre poſſumus. Lud. Bloſ.

1010. vig[illegible] [illegible] no à ſponſi cultu auocari poteſt. [illegible] quærit, amare vi[illegible] as d[illegible] [illegible] fundiorem ſom[illegible] vitare; Dauid [illegible] *Si dedero ſomnum oculis meis [illegible] dormitationem, & requiem temporibus meis, donec [illegible] locum Domino, & tabernaculum Deo Iacob;* quæ verba tangens S. Hieronymus tom. 9. epiſt. [illegible] it: *Quæ res nos debet ſimiliter admonere, vt ſi ipſi locus Domino eſſe volumus, & tabernaculum eius, ac templum cupimus habere, in quantum poſſumus exemplo S[illegible] lorum vigilias diligamus.*

Vigilias amice Dei templum qui quærit eſſe. Pſal. 131. S. Hier.

Qu[illegible] præſtan[illegible] qui corporis vires reficere ſ[illegible] no non poteſt, Dominus Virginem ſuam Gertrudem docuit, vt monitum ipſi dictum, ad nos qu[illegible] ue venerit; Ludouicus Bloſius in monili ſpiri[illegible] c. 9. ita ſcribit: *Quum virgo Gertrudis noctem quandam penè duxiſſet inſomnem, ipſa inde plurimum debilitata, viribúſque deſtituta obtulit huiuſmodi defectum virium ſuarum Domino in laudem æternam, ad ſalutem omnium. Cui dixit Dominus: Quando quis ex vigiliis laſſatus, ac viribus deſtitutus rogat me, vt ego ipſi ad laudem meam, & ad virium reparationem aliquam ſomni requiem concedam, ſi tunc eum non exaudiero, & ipſe patientiam amplectendo, defectum ſuum humiliter ſupportauerit, hoc benignitas mea gratiſſimum habet, & in infinitum acceptius mihi eſt, dum quis in infirmitate, ſua poſt conſumptas per vigiliam vires, defectum illum humiliter ſuſtinendo mihi offert, quam dum aliquis corpore ſanus qui bene vigilare poteſt, tota nocte in oratione peruigilat.* Vtile monitum, & dignum, quod ab omnibus illis excipiatur, & exerceatur, qui ægrè neceſſaria ſomno reficere deperditas corporis vires poſſunt.

Quod præſtandum ei, qui ſomno corporis vires nequit reficere. Lud. Bloſ.

EXCVRSVS CLXI.

Dormiendi verbo quæ notio præter vſitatam ſubſit.

Dormire pro iacere, *cubare.*
Dormire pro commorari.
Dormire pro manere.
Dormiendi verbo honeſtè concubitus *ſignificatus.*
Qui dormiens Tobias *excæcatus hirundinum ſtercore.*
Dormitio pro cubatione.
Dormire pro cadere.
Singularis lectus *ſingularis* quieſcēdi *modus.*
Phariſæorum lecti *quales.*
Bonus lectus *boni libri.*
Lectulus *ſacra Scripturæ lectio.*
Lectus argenteus *ſacra Scriptura.*
Molles lecti *herculei dicti.*
Animi quies *lecto aureo præferenda.*

SOmni iniecta mentio nos excitat, & vrget vt ex[illegible] licemus, quid præter vſitatam notionem *dormire* in ſacris litteris ſignificet, quod eò libentius præſto, quò vna opera lux pluribus diuinæ Scripturæ locis immittetur. 1011.

Dormire igitur minus plerunque ſignificat, quàm prima fronte ſonet, cùm extra ſomnum de nuda cubatione dicatur, vt dormire ſit iacere, cubare. Pſal. 3. 5. *Ego dormiui, & ſoporatus ſum,* idest, cubui, iacui. Accinit Agellius in hæc verba: *Dormiui pro eo poſitum eſt, ac ſi dixiſſet, cubui. ſic eſt in hebræo* שכבתי *ſachabthi; ſic Didymus intellexit, dormiuit reclinationem ſignificat;* Iſaiæ 14. v. 8. *Ex quo dormiſti.* Foterius ita exponit: *Verbum propriè non dormire, ſed cubare ſignificat.* Exod. 22. 27. *Nec habet aliud in quo dormiat,* Oleaſter, *in quo iaceat.* Iob 7. 4. *ſi dormiero,* Chald *ſi cubui;* Pſal. 67. *ſi dormiatis inter medios Cleros;* Agellius hîc, *Dormire hoc loco non eſſe ſomnum capere, ſed cubare, iacere, Solent enim ſæpè LXX. dormiendi verbo vti, pro eo quod eſt cubare, iacere,*

Dormire pro iacere, cubare. Pſal. 3. 5. Agell. Iſa. 14. Foe. Exod. 22. 27. Iob 7. 4. Chal. Agell.

cere, vt 2. Reg. 13. nuntio accepto, necis Amnon filij ſciſſit veſtibus, ἐκοιμήθη ἐπὶ τὴν γῆν, dormiuit in terram, & iacuit. neque enim in tanto dolore tamquam repentino, & ſanè acerbo nuntio adeò ſtuerunt, ac remiſſum fuiſſe credendum eſt, vt etiam ſomno vacauerit.

Thren. 2. 21. Chald. LXX. Ruth 3. 4. LXX. Gen. 49. S. Aug.

Thren. 2. 21. quod noſter habet, *Iacuerunt in terra*; Chald. *Dormierunt humi*; LXX. ἐκοιμήθησαν, *dormierunt*. Ruth 3. 4. *& ibi iacebis*; LXX. *& dormies*. Gen. 49. *Aquieſces, accubuiſti vt leo*. Sanctus Auguſtinus ſerm. 45. de diuerſis legit, *dormiſti vt leo*; addit, *non fugiſti ſicut vulpes; quid eſt, dormiſti ſicut leo?* & ſanctus Paſchaſius in c. 1. Matth. *Accubans dormiſti*;

S. Iſid. Peluſ.

ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 267. ita explicat hæc verba: *Audi quid de Saluatore Patriarcha dicat: Recumbens dormiuit vt leo. Num igitur & omnia, quæ leoni inſunt, ad Chriſtum accommodabimus? minimè ſanè. Verùm inuictum robur ac terrorem, regiámque authoritatem aſſumentes, feritatem, atque immanitatem, & ſi quid aliud leoni ineſt, ſi rectè facere volumus, tranſiliemus.*

Ezech. 32. Iſid. Clar.

Ezech. 32. *Non dormient cum fortibus*; Iſidorus Clarius, *Hebræi hunc locum ſic exponunt: Non iacebunt cum iis potentibus.* Iob 3. 13. *Nunc dormiens ſilerem*: Chald. *Iam enim cubarem.*

1012. Dormire pro commorari. Iob 8. 17. Cat. Græc. Iſa. 21. 13. S. Hier.

Præterea dormire ponitur quandoque pro commorari, & remouere. Iob 8. 17. quod noſter habet, *Inter lapides commorabitur*, Catena Græca, & Olymp. *Et inter lapides cõmorabitur.* Iſa. 21. 13. *In ſaltu ad veſperam dormietis.* S. Hieronymus lib. 5. ſuper Iſaiam in cap. 21. ita ſcribit: *Pro eo quod nos iuxta LXX. tranſtulimus, dormietis, poteſt interpretari, morabimini, ſiue habitabitis, hoc eſt,* αὐλισθήσεσθε, *quod Hebraicè dicitur* תָּלִינוּ,

Exod. 34. 25. S. Aug.

& Exod. 34. 25. *Neque reſidebit manè de victima ſolemnitatis phaſe*; S. Auguſt. legit, *dormiet*, ſic enim habet lib. 2. loc. in Exod. *Et nõ dormiet vſque in manè immolatio ſolemnitatis Paſchæ*; addit ad explicatum:

Dormire pro manere.

Dormiet, dixit manebit, nam caro pecudis occiſæ, & cocta quomodo dormiet; quod ergo dicitur, Quare obdormis Domine? hoc genere locutionis dicitur, & intelligitur, quare ceſſas, ideſt, non vindicas? & q. 163. ſuper Exodum: *Locutio fecit obſcuritatem; dormiet enim dixit, pro, manebit.* Eodem modo Deut. 16. v. 4 *Non remanebit de carnibus eius, quod immolatum eſt veſpero in die primo vſque manè*, idem ſanctus Pater lib. 5.

Deut. 16. 4. S. Aug.

locut. in Deut. legit: *Et non dormiet de carnibus, de quibus immolaueritis veſpere die primo vſque in manè; pro eo quod eſt, non remanebit ea nocte, non dormiet, dictum eſt.*

Dormiendi verbo honeſtè concubitus ſignificatus. Gen. 19. 33.

Solent præterea diuinæ litteræ dormiendi verbo honeſtè eam rem ſignificare, quæ honeſtè nequit explicari, ſi nudè; viri ſcilicet cum muliere concubitum; Gen. 19. 33. *Et ingreſſa eſt maior, dormiuitque cum patre.* Chald. *concubuitque cum patre ſuo*; firmat hanc notionem, quod ſequitur; *at ille non ſenſit nec quando concubuit filia, nec quando ſurrexit.*

Pagn. S. Aug.

Pagn. *Quando dormiuit ipſa, & quando ſurrexit*; Gen. 39. *Dormi mecum*; ideſt, iace, concumbe; ſanctus Auguſtinus lib. 1. locut. in Geneſim: *Et ait, dormi mecum; & iſta vſitata locutio pro eo quod eſt, concumbe mecum.* Poſſem huc alia loca conuehere, ſed hæc ſatis inſtituto noſtro, reique formandę erunt.

Qui dormiës Tobias excæcatus hirundinum ſtercore. Tob. 2. 11. Serar. Plin.

Ex his quæ hucuſque dixi, poſſumus lucem aliquam Tobiæ verbis immittere, qui lucem amiſit. Tob. 2. 11. hæc leguntur; *Et ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fieretque cæcus.* hærent hîc aliqui, & quærunt quî fieri potuerit, vt dormiens, & clauſos habens oculos tam facilè in oculis læderetur à ſtercore, quod cecidit? Serarius reſpondet, Tobiam apertis oculis dormiuiſſe, quod aliquibus fuit in vſu. Probat ex Plinio lib. 11. cap. 37. *Patentibus oculis dormiunt lepores, multique hominum*; non alienum iſtuc; quid ſi dormientem accipiamus pro iacente? facilis tunc ſenſus, minimèque coactus euadet, nec erit neceſſe nos ad inſolitum dormiendi modum confugere, qui oculis patentibus fit. Rem docti lectoris iudicio committo, coniecturam tantùm offero, quam extra coniecturæ limites abire volo, niſi certiores calculos ſecum ferat.

Dormiendi verbo cubationem videtur etiam notare Dan. 6. *Abiit Rex in domum ſuam, & dormiuit incœnatus, cibique non ſunt allati coram eo, inſuper & ſomnus receſſit ab eo.* nam ſi ſomnus receſſit ab eo, quo modo dormiuit, niſi dormitionem pro cubatione, reclinationéque accipiamus? 1013. Dormitio pro cubatione. Dan. 6.

Dormire cadere eſt Pſal. 40. *Nunquid qui dormit non adiiciat, vt reſurgat?* quæ verba ſic illuſtrat ex Symmacho noſter Agellius hîc: *Putáſne ita eueniet, vt qui dormit, & in lectulo decumbit, non amplius inde ſurrecturus ſit. Hoc autem dicebant quod ita euenire optarent, ac ſi dicerent, Vtinam qui iacet nunquam conſurgat. Sic namque clariùs vertit Symmachus,* καὶ πεσὼν οὐκ ἐπαναστήσεται, *& cùm ceciderit, non ampliùs reſurget.* Plura alia loca rei firmandæ adduci poſſent, ſed hæc ſatis eſſe poſſunt; de lectis, & quieſcendi modo præter ea, quæ alibi adduco, hæc ſubiicio. Dormire pro cadere. Pſal 40. Agell. Symm.

Et lectus, & in eo quieſcendi modus inſolens, & ſingularis fuit, quo vſus, quem ſeruauit S. Zœrardus, rem his verbis narrat B. Maurus in eius vita: *Poſt laborem diurnum corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti, & afflictionis, quàm requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum ſæpe circundedit, & per ipſam ſæpem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipſe verò in trunco ſedens tali ſeſſorio vſus eſt artium reiteratione, vt ſi fortè corpus ſopore grauatum, qualemcunque in partem ſe flecteret arundinum acie ſauciatum grauiter euigilaret, inſuper & ex ligno coronam factam capiti ſuo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides ſuſpendebat vt ſi caput ſopitũ quocunque inclinaret lapide percuteretur.* Singularis lectus ſingularis quieſcendi modus. Acta.

Quales lectos, in quibus dormirent, eligerent ſibi Phariſæi, recenſet Nicetas Theſaur. Orth. lib. 1. c. 40. his verbis, *Phariſæi cultu religionis exteriore ſcribas longè ſuperabant; quorum alij tabulas ſibi latitudine bipalmares ſubiiciebant, vt ſi quãdo ſub noctẽ ſomno victi in pauimentum procumberẽt, confeſtim expergefacti Numen precarẽtur. Alij calculos, aut ſpinas ſibi ſubſternebãt.* 1014. Phariſæorum lecti quales. Nicet.

Bonus lectus probi libri ſunt, in quibus animus conquieſcit; S. Ephræm in cantico Syriaco ita ſcribit: *Libri ſunt menſa tua, atque delitiæ, quibus dulciter reficiaris, ac ſatieris; illique tuum ſint ſtratum, vt ſomnum tranquillum dormias*; mollis lectulus eſt ſacræ Scripturæ lectio; ſancti Chryſoſtomi hæc ſunt verba hom. 33. in Matth. *Hic (in Eccleſia) eſt lectulus, valde tuo præſtantior, diuinarum enim Scripturarum omni magnifico lecto ſuauior eſt*; huc flectitur illud Salomonis Prou. 25. *Mala aurea in lectis argenteis*, Vgo Carenſis, *Comparatur ſacra Scriptura lecto argenteo, quia ſicut in lecto ſani quieſcunt, ægri laborant, ita in ſacra Scriptura iuſti quieſcunt, impij cruciantur.* Rem luculentiùs habet Rabanus Maurus hîc lib. 3. in cap. 25 Prouerb. *Sacra eloquia*, inquit, *rectiſſimè lectis comparantur argenteis; lectis videlicet, quia requiem præſtant audientium; argenteis autem, quia ſplendida fulgent virtutibus Patrum. Vnde ſcriptum eſt, eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum. Quorum ornatui lectorum mala ſuperaddit aurea, quiſquis eadem diuina eloquia etiam ſpiritualibus plena ſenſibus, & myſteriis exponendo demonſtrans. Qui nimirum ſenſus aptè mala vocantur, quia de arbore vitæ, id eſt, Dei ſapientia ſunt, orti aptè aurea mala, quia notitiam, amorémque perpetuæ claritatis, mentibus infundunt. Mala ergo aurea in lectis argenteis qui loquitur*

Bonus lectus boni libri. S. Ephræm. Lectulus ſacra Scripturæ lectio. S. Chryſ. Lectus argenteus ſacra Scriptura. Prou. 25. Vgo Car. B. Rab.

verbum in tempore ſuo, quia qui verbum Dei opportunè nouit iuxta audientium capacitatem prædicare, modò exempla ac dicta Patrum, per quorum cuſtodiam ad requiem peruenitur æternam, iuxta literam replicat, modò ſuauiores in his ſenſuum ſpiritualium fructus, quibus pia audientium deſideria paſcat, remoto literæ velamine pandit.

Molles lecti Herculei dicti Athen.

Molles lecti Herculei olim dicti, Athenæus lib. 13. *Cur lectos molles ſolent Herculeos nominare, ſi eos, qui delicatius viuunt, contempſiſſet?*

Animi quies lecto aureo præferenda. Stob.

Animi quietem aureo lecto præferenda rectè cenſebat Pythagoras apud Stobæum de temper. ſerm.5. dum ait: *Satius eſt humi cubantem viuere, & bono animo eſſe, quàm perturbatum in aureo lecto.* Hanc eandem ſententiam ex noſtris profert S. Nilus in Parænesi, eiſdem verbis; Vbi, inquies, animus eſt, nihil ad requiem refert in argenteo, aureóque lecto quempiam iacere. S. Nil.

ADAG. DCCCCLXXIX.

Nemo cum Diabolo iocatur impunè.

1015. DÆmon cùm blanditur, fraudes nectit, cùm ludit, illudit, cùm iocatur, ſæuit; ſi quis igitur Diaboli inſidias fugiendas doceat, vt nec blandienti fides habeatur, is prouerbij quadã facie hac formula vtetur. S. Petri Chryſologi hæc ſunt verba ſerm. 155. *Nemo cum ſerpente ſecurus ludit,* NEMO CVM DIABOLO IOCATVR IMPVNE; iocus iſte perniciem parit, Dæmonis arte plerunque damna pariunt, nulla poſtea arte reparanda. Iocari cum Dæmone videtur qui eius illecebris decipi ſe ſinit, eius ſe ſinit blanditiis capi.

EXCVRSVS CLXII.

Nemo ſe Diaboli credat illecebris. Diabolus virtutũ exercitio vincendus.

Necat *Diabolus cùm blanditur.*

In vno hoſte *Satanico victo vincuntur cæteri qui in eo latent.*

A blanditiis Diaboli *plures vincuntur, quàm ab eius machinis.*

Cum Satanico hoſte confligens *nemo ſuis viribus fidat.*

Nouaculæ *ſimilis Satanas, quia aciem ſuam tegit.*

Torquetur Dæmon *hominem videns eò aſcendere, vnde ipſe eſt lapſus.*

Innocentia *nocentis Dæmonis iram prouocat.*

Dæmon vni *non nocet cùm poteſt* multis.

Virtutum omnium ſatellitio *cum Diabolo pugnandum.*

Quibus artibus *prematur Diabolus.*

Culpa *in Satanam non facilè reiicienda.*

1016. DEcipit, quibus blanditur Diabolus. Ioabum referre diceres, Amaſam ſub oſculi ſpecie occidentis, ſic enim habes 2. Reg. 2. *Ioab dixit Amaſa, Salue mi frater, & tenuit manu dextera mentum eius, quaſi deoſculans eum. Porrò Amaſa non obſeruauit gladium, quem habebat Ioab, qui percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina eius in terram, & mortuus eſt;* non aliter & Satan oſculantis ſpecie occidit, vt verus

Necat Diabolus cùm blanditur. 2. Reg. 2.

fuerit Vgo Carenſis in Pſalm. 7. qui hoc flectens ait: *Ioab interpretatur inimicus, & ſignificat Diabolum, qui ſub ſpecie oſculi interficit animam.* Inimicus κατ' ἐξοχὴν Diabolus eſt, quia nocentior, ſæuiórque cæteris eſt, vt hoc calcato vincantur facile cæteri, qui in deſpiciantur. Sanctus Petrus Chryſologus ſerm. 14. expendens illud Pſalm. 40. v. 2. *Et non tradat eum in manus inimici eius;* ſic enim ille legit, quod nos habemus, *in animam inimicorum eius,* ac ſi in vno inimico omnes alij deliteſcerent; ait igitur; *Cuius inimici, nempe Diaboli, ipſe eſt inimicitiarum princeps; deſpicit inimicos qui ipſum inimicitiarum calcarit authorem.* Vgo Car.

In vno hoſte Satanico victo vincuntur cæteri, qui in eo latent. Pſal. 40. S. Petr. Chry.

Idem Dauid inimici nomine Dæmonem notauit, illis verbis Pſalm. 60. *Turris fortitudinis a facie inimici;* ſignatè autem à facie dixit, potius quàm *à viribus, à machinis,* quia tunc maximè cauendus eſt Dæmon, cùm blandientis facie accedit. Pulchrè productus Vgo ad hæc verba: *Non dicit à* MACHINIS, *ſed à facie, quia Diabolus* PLVRES DECIPIT BLANDITIIS, QVAM TERRORIBVS.

A blanditiis Diaboli plures vincuntur, quam ab eius machinis. Vgo Car.

Opportunè verò cùm de Satanæ aſtu agitur, ad diuini auxilij turrim nos vocat, vt ſuis viribus aliquis fidat; nam victi ſumus in primis parentibus cùm integræ adhuc vires eſſent, quis victurum ſe ſperet, cùm iam ſint fractæ? quod premebat ſanctus Ambroſius lib. 1. de vocat. Gen. cap. 3. in hæc verba: *Contra hoſtem non expedit ſine protectore confligere. Cum illo enim habet certamen, a quo aliquando ſuperatus eſt.* NON ERGO FIDAT DE VIRIBVS SVIS, *quæ etiam cùm eſſent integræ, non ſteterunt.* Eò vicinior lapſui eſt, quò ſe quis minus auxilio indigere putat in hoc conflictu. 1017.

Cum Satanico hoſte confligens nemo ſuis viribus fidat. S. Ambr.

Minus noxius eſſet Diabolus, ſi apertè noxius eſſet; eò nocentior eſt, quò cautiùs iram ſuam occultat; nouaculæ eum pariat aduocatus Vgo, quia vt hæc aciem ſuam abſcondit, ſic & Diabolus ſuas artes; ſic ille ad illud Pſal. 51. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum,* ſcribit, de nouaculæ proprietatibus agens; NOVACVLA *coit in ſe occultando aciem ſuã, & Diabolus occultè tentat;* ſed in hoc aliter ac nouacula, quia hac ſuperflua abraduntur, Diabolus in potiora fraudes ſuas dirigit, animæ mortẽ ſpectat, virtutúmque quibus illa exornatur ſpoliationem.

Nouacula ſimilis Satanas, quia aciem ſuam tegit. Pſal. 51. Vgo Car.

Adeò in hominem Dæmon ſæuit, ſalutémque eius tam inuido animo fertur, vt Deus voluerit etiam in aëre Dæmones degere, aëreas poteſtates in ſacris litteris habemus, vt hac videns homines in cœlum ire, à quo ille excidit, acriter torquetur inuidiæ ictibus confoſſus, quæ acerbiſſima illi pœna exſtitit; notauit iſtuc his verbis S. Bernardus ſerm. 54. in Cant. *A Gelboe autem tranſeat. Diabolo nempè (qui per Gelboe deſignatur) hincinde ſunt montes quos viſitat Dominus, ſuprà Angeli, infrà homines. In pœnam ſiquidem ſuum locum in aere iſto medium inter cœlum & terram de cœlo cadens ſortitus eſt, vt videat, & inuideat, ipſaque inuidia torqueatur, Scriptura dicente: Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet, & tabeſcet.*

Torquetur Dæmon hominem videns eò aſcendere, vnde ipſe eſt lapſus. S. Bern.

Cùm deuicta omnia vitia ſunt, tunc Diabolus vincẽdus ſupereſt, qui animæ à vitiis liberæ valde inſenſus eſt, Diaboli quippè rabiem accendit, qui vitiis repudium mittit; mentis innocentia nocentis Dæmonis iram prouocat; vix dixerat Dauid Pſalm. 7. *Saluum me fac ex omnibus perſequentibus me, & libera me,* cùm addit; *nequando rapiat vt leo animam meam;* à pluribus perſequentibus ad vnum tranſit; in pluribus vitiorum vniuerſitatem intellige, in vno vnius Diaboli infeſtationem, qui tunc in nos ſæuior, cùm ab illis pluribus nos liberos viderit. Egregiè rem tetigit ſanctus Auguſtinus hîc, 1018.

Innocentia nocentis Dæmonis iram prouocat. Pſal. 7. S. Auguſt.

hîc, dum ait: *Domine Deus meus, in te ſperaui, ſaluum me fac ex omnibus perſequentibus me, & erue me. Tamquam cui non reſtat iam perfecto niſi inuidus Diabolus, ſuperato huius bello, atque aduerſitate vitiorum, dicit, Saluum me fac ex omnibus perſequentibus me, & erue me. Ne quando rapiat vt leo animam meam. Dicit Apoſtolus, Aduerſarius veſter tamquam leo rugiens circumuit quærens quem deuoret. Itaque cùm diceret per pluralem numerum, ſaluum me fac ex omnibus perſequentibus me, ſingularem poſtea intulit, dicens, ne quando rapiat vt leo animam meam. Non enim ait, ne quando rapiant, ſciens quis reſtiterit inimicus, tam perfectæ animæ vehementer aduerſus.*

Dæmon vni non nocet cū poteſt multis. Dæmonis hæc perfidia eſt, vt multis nocere cùm poſſit, non noceat vni, per vnius lapſum labi plures curat; Euam alloquens ſolam, ita alloquitur ac ſi & cum viro, qui aberat, ſermonem cereret, dixit quippè, *Cur præcepit vobis Deus*; &, *eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum, ambos alloquitur*, vt vna opera ambos decipiat, & ad lapſum trahat. Acutè Caietanus hic: *Aduertendum eſt*, inquit, *quoque in hac ſerpentina ſuggeſtione quod in numero plurali ſemper alloquitur, dicendo, non moriemini, in die comedere veſtri, & eiuſmodi, tendit enim ad hoc, vt mulier non ſola comedat, ſed vt inducat etiam virum ad comedendum fructum vetitum.*

Gen. 3.

Caiet.

1019. *Virtutū omnium ſatellitio cū Diabolo pugnandum.* Virtutum omnium ſatellitio cum Diabolo pugnandum, vitia vitanda, ſed omnia, vincendus Dæmon, ſed in omnibus; voluit iſtuc Deus, cùm dixit Gen. 3. 15. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*; ſignatè *inimicitias*, dixit, non *inimicitiam*, vt in omnibus Satanæ aduerſaremus, in nulla cum ipſo re conſentiremus; accinit Caietanus hîc, dum ait, *Non ſatis eſt inimicum eſſe Diabolo quoad ea, quæ ſunt fidei, aut ſpei, ſed oportet* SECVNDVM OMNES PARTES *inimicum eſſe, videlicet ſeruandum ea, quæ ſunt caſtitatis, abſtinentiæ, liberalitatis, miſericordiæ, & cæterarum virtutum.*

Gen. 3. 15.

Caiet.

Quibus artibus prematur Diabolus. ·Quibus artibus prematur, calcetur, & torqueatur Diabolus, peritè explicat Thomas à Kempis part. 1. ſerm. pij viri. *Diabolum affligunt cùm ieiunant, verberant cùm diſciplinam recipiunt; calcant, cùm veniam petunt, premunt, cùm ſe humiliant; terrent cùm Ieſum inuocant; torquent, cùm Mariam nominant; vrunt cùm crucifixum adorant; vincunt cùm obediunt; ligant cùm ſtrictè ſilentium ſeruant.*

Thom.

Culpa in Satanam non facilè reiicienda. Porrò cùm quis peccat, non ita in Satanam peccati occaſio reiicienda eſt, vt quis ſe à culpa immunem putet; quod eleganter explicat ſanctus Gregorius Nazianzenus in tetraſtichis, dum canit.

S. Greg. Naz.

Quid culpam in hoſtem ſemper ipſi vertimus
Cum noſtra præſtent robur ipſi crimina?
Te criminare prorſus, aut certè magis
IGNIS TVVS, *nam flamma veri Dæmonis.*

ADAG. DCCCCLXXX.

De ſarculo ad trabem peruenire. Trabem facere de feſtuca.

1020. CVm à minimis, exiguiſque initiis ad magna itur, ſiue bona illa ſint, ſiue etiam mala, vſurpari hæc ſententia quadam prouerbij ſaliua poterit; ſolet ad iram odiumque coërceri; hoc ſenſu extulit S. Auguſtinus epiſt. 149. *Inueteraſcens ira fit odium dum quaſi iuſti doloris, admixta dulcedo diutius eum vaſe detinet donec totum aceſcat, vaſque corrumpat.* Pergit, *Incomparabiliter ſalubrius eſt etiam iræ, iuſtè pulſanti non aperire penetrale cordis, quàm admittere non facilè receſſuram, &* PERVENTVRAM DE

Nouarini Adagia SS. Patr.

SECVLO AD TRABEM. *Audet quippè imprudenter etiam creſcere, citius quam putatur. Non enim erubeſcit in tenebris, cùm ſuper eam ſol occiderit.* Eodem ſpectant hæc verba ſancti Patris verba ſerm. 117. de tempore; ſic enim ille ſcribit: *Ira feſtuca eſt, odium trabes eſt; ſed nutri feſtucam, & fit trabes: ira inueterata fit odium, feſtuca nutrita fit trabes. Vt ergo* FESTVCA NON FIAT TRABES, *non occidat ſol ſuper iracundiam veſtram.* Ferè enim accidit, vt leuis ira niſi cohibeatur, in grande odium tranſeat, ſicque feſtuca vertatur in trabem; extulit hoc ſenſu Adam Præmonſtratenſis ſerm. 11. vbi ait, *Ecce ad quam grande homo malum pertingit dum celebrem litibus finem non imponit, quia ira creſcit in odium, commotio verò animi ira efficitur inueterata, & in quendam iam eſt congelata furoris valde durabilis motum.* ET TRABEM, inquit, FACIAT DE FESTVCA. *Quantum intus trabem, & feſtucam, tantum intus odium, & iram. Et cùm tranſit in odium ira, quaſi in trabem vertitur feſtuca.* Ioan. Nid. 4. form. cap. 3. *Ira creſcit in odium, facta eſt trabes de feſtuca.* Iterum ſanctus Auguſtinus in Pſal. 30. *In illo eſt odium, & in alio culpat iram. Ipſe habet trabem in oculo ſuo, & reprehendit feſtucam in oculo fratris ſui. Sed* FESTVCA *iſta, &* SVRCVLVS *niſi cito euellatur,* TRABES *futura eſt.*

In ira, quæ in odium conuerſa eſt, trabale pondus agnouit B. Rupertus, cuius hæc ſunt verba lib. 4. comment. in Geneſim cap. 3. *Vehementer*, inquit, *iratus eſt, quod ab effectu claruit protinus, quia concidit vultus eius, videlicet ira in odium verſa trabali pondere declinauis in terram vultum, & oculos eius. Terram namque aſpiciunt, qui crudelia meditantur. Vnde eſt illud in Pſalmo: Proiicientes me nunc circumdederunt me, oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Multos habet Cain imitatores, quibus premi his eiſdem verbis poſſunt, & timere eaſdem pœnas debent, dum ab ira, & odio ſe non auocant.

EXCVRSVS CLXIII.

Calamus in iræ feram acuitur.

Ira plumbea, *& grauis.*
Ira tamquam nebula *res grandiores videtur.*
Ira fulmen.
Fumo *ira comparata.*
Ira cum oratione *non rectè cohæret.*
Ira fera *vt incantanda.*
Odium vt ſcorpionis virus *vitandum.*
Iram vincere *quàm eximium.*
Locum Diabolo *dat, qui dat locum ira.*
Ira domus Dæmonis.
Ira in cor *quod corripit* Diabolū *introducit.*
Iracundus homo homini à ſpiritu nequam *correpto par.*
Notati qui inſidias *proximo ſtruunt.*
Qui Quadrageſimæ tempore inimicitias *non probant, vix Chriſtiani titulo digni cenſebantur.*
Iracundiæ reliquiæ *remanere in nobis non debent.*

CAlamo premenda iracundia eſt, ne alicuius mentem iracundia premat, eo acriùs ſæuiendum in ira eſt, quò acriùs illa in nos ſæuit, niſi coërceatur; graue pondus eſt ira, vt non ab re *plumbeam* eam dixerit Plautus, ſic enim ille loquitur in Pœnulo: *Si quid peccatum eſt* PLVMBEAS 1021. *Ira plumbea, & grauis.* Plaut.

 IRAS

S. Baſil.

IRAS *gerunt*; & ex poſtris ſanctus Baſilius homil. de ira; *Animus ira occupatus trutina eſt ad pondus regula momentum deferens.* Facile iræ paſſio homini imponit, vt rebus diiudicandis decipiatur, & grandia putet quæ exigua ſunt, ſicut nebulæ obiectu res maiores apparent ac ſint. Plutarchi hæc ſunt verba lib. de non iraſcendo. *Quandoquidem, vt* PER NEBVLAM *corpora, ita res per iram apparent* GRANDIORES. Sanctus Auguſtinus ab iracundo corde exulare gaudium dixit; ſerm. 255. de Temp. *Quale*, inquit, *gaudium poteſt habere anima, quæ iracundia furore accenditur; ſuperbia amariſſima felle repletur, inuidia veneno percutitur, luxuria ſordibus inquinatur.* Sancto Chryſoſtomo ira fulmen eſt, quod in anima pretioſa quæque abſumere tentat, tom. 5. ſerm. de manſuetudine; *Ira quaſi* FVLMEN *in anima*; ſanctus Nilus orat. de ira: *In corde iracundo, & perturbato fera modos efficiunt.* Fumo prætereà comparat; FVMVS *oculos turbat, ſic ira precantis animum*, alioquin, vt idem ait eodem loco; IRACVNDI PRECATIO *thus fætidum, ac deteſtabile, & Pſalmorum decantatio ab iracundo proueniens* INVISA, *atque* EXECRABILIS. Philo lib. quòd Deus ſit immortalis, iram peccatorum fontem dixit: *Ira eſt peccatorum fons, ſicut oratio origo bonorum operum.* Sanctus Chryſoſt. hom. 47. in Ioan. feram ſub ira vidit: *Ira* FERA EST *vehemens, & furibunda*; addit: *Incantemus eam diuinæ Scripturæ carminibus*, dicentes; *Terra & puluis es, & quid ſuperbit terra, & puluis?* Vis hominem agnoſcimus, quem videmus iracundum, ferinum vultum circumfert, feris par.

Ira tanquam nebula res grandiores videntur. *Plut.* *Ira fulmen.* *S. Chryſ.* *Fumus ira ſimilis.* *S. Nilus.* *Ira cum oratione non recte conuenit.* *Idem.* *Ira fera vt incantanda.* *S. Chryſ.*

Odium non ſecus ac ſcorpionis virus mentem peruadere, Beatus Iſaias Abbas orat. 6. ſic muneebat: *Quemadmodum virus in totum illius corpus diffunditur,* QVI MORSVS EST A SCORPIONE, *& ad cor vſque pertranſit; ſic quem odium occupat, veneno perfunditur, & animus eius ab eo vulneratur.*

Odium vt ſcorpionis virus vitandum. *B. Iſa.*

1022. Iram, furorémque vincere quàm eximiæ virtutis res ſit explicari vix poteſt. Libanius *propè diuina* eſſe dixit, nam ad Heſiodum ſcribens, ait: *Se ipſum, hoc eſt, iuſtum* FVROREM *præſertim* VINCERE *propè* DIVINITATIS EST.

Iram vincere quàm eximium. *Liban.*

A corde ira excludenda eſt, vt excludatur & Diabolus, qui cum ira intrat, ſi ira retineatur, & conuertatur in odium; hinc Epheſ. 4. vix dixerat Apoſtolus: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram*, cùm addit: *nolite locum dare Diabolo*; ac ſi innueret iram aditum aperire Satanæ; ad hunc nexum reſpiciens Primaſius hic, ait: LOCVM DAMVS DIABOLO IRACVNDIAM RETINENDO, *vel ſi indignatio in odium conuertatur*; hinc ab te iram, furorémque *Diaboli domum* dixit ſanctus Gregorius Nazianzenus iamb. 21.

Locum Diabolo dat, qui dat locum iræ. *Epheſ. 4.* *Ira domus dæmonis.* *S. Greg. Naz.*

O ira, feruor, DÆMONIS DOMVS *horridi.*

Vbi mentem ira ſubierit, ſubit & mentem Dæmon, mentis inquilinus factus, Diabolo nimirum locum ira parat, aditum Satanæ facit iracundia, 1. Reg. 18. 8. *Iratus eſt Saul nimis*; iram vides, iracundia correptum animum audis; quid deinde? *Poſt diem autem alteram inuaſit ſpiritus Dei malus Saul*; diceres viam ſtatuiſſe malo ſpiritui iram, quæ illum prior inuaſerat. Præclarè ſanctus Petrus Damianus lib. 4. epiſt. 17. *In Saulis cor ira præceſſit, &*
1023. *mox nequitiæ ſpiritum introduxit, qui abreptitium ſuum in zelum vœſani furoris accendit; fremebat enim in vaſculo ſuo iracundiæ ſpiritus.*

Ira in cor quod corripit Diabolum introducit. *1. Reg. 18. 8.*

Adeò vt à vero non aberrarit, qui iracundum hominem homini à ſpiritu malo poſſeſſum pariet, quin & præferat. Sanctus Chryſoſtomus huc euaſerat cùm homil. 47. in Ioan. dixit: *Inter iram, & inſaniam nihil differre, ſed* TEMPORARIVS *quidem* DÆMON EST, *imo quam qui dæmonio vexatur, grauior; ille enim venia dignus eſt, iratus nulla, ſed ſupplicijs innumeris.*

Iracundus homo homini à ſpiritu nequam correpto par. *S. Chryſoſt.*

Ait, *ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram*; quàm longe ab Apoſtoli monitu abit, quia adeò iram non ponit ante Solis occaſum, vt per multos dies iram nutriat, & in proximum ſuum ſæuiat, paret ei inſidias; quod manifeſtæ inſaniæ conſignatio eſt ſancto Chryſoſtomo, ſic enim ille ſcribit lib. 1. de compunctione cordis; *Sol non occidat ſuper iracundiam. Nos contra, ne hoc quidem contenti ſumus, vt iracundiam vltra Solis terminum producamus, ſed quod eſt deterius, & inſidias inuicem ſtruimus, ſiue verbis, ſiue rebus ſupplantare proximos cupientes, mordentes inuicem, & comedentes: quod vtique aperta inſania eſt.*

Notari qui inſidias proximo ſtruunt. *S. Chryſ.*

Vix Chriſtiani titulum mereri, qui ſaltem Quadrageſimæ diebus iram non ponit, inimicitias non delet, his verbis aſſerit ſanctus Auguſtinus ſerm. 74. de diuerſis: *Cum ſcriptum ſit, ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram: conſiderate, chariſſimi, vtrum Chriſtianus dicendus ſit, qui ſaltem his diebus inimicitias non vult finire, quas nunquam debuit exercere.* Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. in funere Patris ita loquitur, *Nos ſolem potius maturius radios diffundentem ſuſtinuiſſet, quam vt vlla iracundiæ reliquia in ipſius animo remanerent.*

Qui Quadrageſimæ tempore ſimultates non ponebant vix Chriſtiani titulo digni cenſebantur. *S. Aug.* *Iracundiæ reliquiæ remanere in nobis non debent.* *S. Greg. Naz.*

Placet ira? benè iraſcitur, qui iraſcitur malo; iraſcamur peccato vt non peccemus, ſalutaris hic affectus euadit, ſi vires in malum exerat, in peccatum ſe armet, peccatum ſternat.

ADAG. DCCCCLXXXI.

Honores mutant mores.

ITa ferè fit, vt alios mores induant, qui eue- 1024.
huntur. bene res accideret, ſi in meliores mutarentur. Meminit huius prouerbij S. Petrus Venerabilis lib. 5. epiſt. 1. *Vidi litteras veſtras. Aduerti, quod facilè fuit, falſum in parte eſſe vulgare prouerbium, quo dicitur* HONORIBVS MORES MVTARI; *neque enim honor aſſumptus ab amore noſtro ſemel olim concepto vos in aliquo permutauit.* Hoc idem prouerbium affert Stephanus Tornacenſis epiſt. 61. ait enim: *Vinat in alijs illud vulgare prouerbium;* HONORES MVTANT MORES. *In vobis id tantùm precor obtineat, vt ſi mutent, aut moueant, eam motus ſpeciem quæ augmentum dicitur, non excludant.* Vtiliores nobis dignitates eſſent, eſſent honores ſi dum ad illas, ad illos euehimur, ad ſanctiorem etiam vitam eueheremur.

ADAG. DCCCCLXXXII.

Nouus Conſtantinus.

CHriſtiana pietate inſignis Princeps hoc titulo poterit inſigniri; Conſtantini Imperatoris pietas illuſtriſſima fuit, vt conſequentibus Regibus in exemplum ſit conſtituta. Si quis etiam Princeps à gentiliſmo tranſeat ad Chriſtianiſmum, & baptiſmalibus aquis præteritæ vitæ damnatis erroribus ablui velit, *is alter Conſtantinus* poterit dici. Hincmarus in vita ſancti Remigij de Clodoueo Rege loquens, qui ad Baptiſmum deuotus pergebat, inquit; *Abnegatis Diaboli pompis,*

pompis, & operibus eius, procedit NOVVS CONSTANTINVS *ad lauacrum ſalutiferum.* Me.ntra, feliciora ſecula haberemus, ſi plures haberemus Conſtantinos primo illi pares, ſuppareſve.

ADAG. DCCCCLXXXIII.

Tot oculos habere, quot animalia Ezechielis.

1025. OCulatiſſimus quiſque qui ſua acutè videat, opportune prouideat ſuis, is prouerbialiter animalibus Ezechielis, quæ plena ante, & retro oculis erant, ſolet comparari. Gulhelmus Mariæ prouidentiam efferens in cap.7. Canticorum ait, PLENA ERAT OCVLIS, ET VBIQVE MVLTO PLENIOR, QVAM QVODLIBET ILLORVM QVATVOR ANIMALIVM, *de quibus ſcriptum eſt, quòd in circuitu, & intus plena ſunt oculis. Plena, inquam, erat oculis prouidentia ſine intermiſſione, prouidendo bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam hominibus omnibus.*

Prælatorum iſta conſignatio eſt, vt & oculos habeant tamquam animalia Ezechielis, ſed & pennati ſint, vt quid agendum ſint non tantùm videant, ſed & agant, ſublimia ſuos doceant, ſed & euolent in ſublime; ſcit. Vgo Carenſis in cap.1. Prouerb. *Oculati, & pennati debent eſſe prælati, talia enim fuerunt animalia, de quibus Ezech. 1. Sunt autem* MVLTI OCVLATI, *ſed non pennati, ſcientes bonum, ſed non facientes, alij ſunt pennati, ſed non oculati, vt ſimplices idiotæ; alij nec ſunt oculati, nec pennati.* Solo ſuperiorum nomine gaudentes, & dignitate indigni, qua ſunt inſigniti.

Argus quidem eſſe debet, qui alios regit, vt ſit totus oculus; hinc vetus illud in ſententiis Ethico-politicis,

Rex quiuis Briareus, Rex quiuis ARGVS *eſt.*

De animalibus Ezechielis loquens gloſſa ait: *Totum corpus plenum oculis, qualem* ARGVM *deſcribunt fabula poetarum.*

Deus ipſe, quia omnia videt, operatur omnia, totus oculus, totus manus eſt; ſanctus Auguſtinus epiſt.111.ad Fortunatum: *Ego,* inquit, *dico quod Deus* TOTVS OCVLVS *eſt, totus manus, quia omnia videt, omnia operatur;* imitari Deum debet, qui alios regens Dei vices gerit.

ADAG. DCCCCLXXXIV.

Simia in tecto Rex fatuus in ſolio ſedens.

1026. QVi ſceptrum tenet, imperantis veris notis deſtitutus, & qui aliis præſidet ineptus muneri, Regis, aut ſuperioris quandam laruam præſeferens, is demum qui in culmine poſitus deformior apparet, & ineptior, hic hoc prouerbio premetur. Vtitur in hunc ſenſum ſanctus Bernardus lib.2.de conſiderat.dum ait: *Erubeſcent,* inquit, *in ſummo poſitum apice videri hominem nudum, feſtinanis induere inſignibus ſuis; abſque his nempè eò deformior, quò illuſtrior paret; nunquid poteſt abſcondi ciuitatis ſupra montem poſita deſolatio, aut latere fumus lucerna extincta ſuper candelabrum.* SIMIA IN TECTO REX FATVVS IN SOLIO SEDENS. Prouerbium hoc eſſe indicauit etiam qui opera ſancti Patris vulgauit, cùm in margine prouerbij nomen appoſuit.

ADAG. DCCCCLXXXV.

Aſinus coronatus.

PRouerbiali hoc ſchemate percelletur, qui regium diadema geſtat, regia circumfert inſignia, ſcientia, qua regius ornatus eſt deſtitutus, a litteris exul, rerum peritia viduus. Beati Dionyſij Carthuſiani in cap.1. Prouerb. hæc ſunt verba. *Rector illiteratus rite vocatur* ASINVS CORONATVS, *qui* omnibus imperitia, & ignorantia noxia ſit, maxime illis eſt, qui cæteros regunt, imperium in alios exercent Principis inſigne doctrina eſſe debet, vt Principis, & Doctoris nomina in idem recidant in Principe; hinc Iud.5.9. quod noſter habet, *Cor meum diligit Principes Iſrael* ex Hebr. aliqui legunt, *Cor meum diligit Doctores Iſrael.* certè Chaldæus legit: *Miſſa ſum ad laudandum ſcribas Iſrael,* ac ſi idem Princeps eſſet, ac Doctor, ob doctrinæ, & regiæ dignitatis nexum, & cohærentiam. Peritè Bleſenſis epiſt.67.de hoc nexu: *Rex ſine litteris,* NAVIS EST SINE REMIO, *&* VOLVCRIS SINE PENNIS. Digna ſunt quæ hic ſiſtantur, quæ de Alphonſo Rege refert Panormit. in eius geſtis; Alphonſus, inquit, Aragonum, & Siciliæ Rex potentiſſimus, dicere ſolebat, ſe malle priuatum viuere, quàm eruditione carere. Cæſaris commentarios in omnibus expeditionibus ſecum habebat. Capuæ, dum ægrotus decumberet, lectione Q.Curtij ſeſe curatum fuiſſe aſſeruit. Febricitans cum Auriſpa viro doctiſſimo, multa de litterarum ſtudiis, & erroribus Hieronymi hæretici contulit. In vrbium direptionibus, libri ex præda omnes ad eum magni muneris inſtar deferebantur. Librum apertum pro ſuo inſigni gerebat. Ioannes denique Eſernitanus, acerrimi iudicij vir, de Alphonſo dicere ſolebat: Niſi Rex fuiſſet, Philoſophum eximium futurum fuiſſe. Feliciora imperia haberemus, ſi plures huius mentis Reges, Principéſque videremus. Adagia quæ proximè dedi, aurum mihi peruellunt, vt de Regum, & ſuperiorum charactere aliqua afferam, quæ ita Reges tangant, vt res etiam in ſubditos reſiliat.

EXCVRSVS CLXIV.

Rex, ac ſuperior quilibet ſubditorum Paſtor.

Regis, *&* Paſtoris *nexus.*

ποιμαίνω pro curam gerere.

Paſcendi, *&* regendi *cohærentia.*

Apud Ægyptios Reges paſtores dicti.

רעה paſcere, *&* regere.

רעה *ingentem* affectum *claudit.*

Affectus paſtoralis *in Regibus.*

Ars paſtoralis *præludium ad magiſtratum.*

Paſtoralis vita *præfectura præexercitamentum*

Paſtorum, *&* Regum *eſt ſua negligere, vt ſuis prouideant*

Regum *eſt ſuorum neceſſitates anteuertere, & illis occurrere.*

Paſcat *ſubditos qui ſubditis præeſt.*

Paſcere *gregem non* mulgere *iubetur Præſul.*

Paſtoribus, *&* nautis, *ob labores ſubeundos à præſulibus præſules pareant.*

Regis, & Paſtoris nexus.

1027. VT verè quis Rex audiat, audiat Princeps, paſtores ſe ſuis exhibeat, ſuorum paſtor ſit; cohæret Regum dignitas cum arte paſtorali, vt in diuinis litteris idem ſit paſcere, ac regere; idem ſonet paſtor, ac Rex, Ier. 6. 3. *Ad eam venient paſtores, & greges eorum*, Chaldæus vertit; *Ad eam venient Reges, & exercitus eorum*, & Mich. 5. 4. *Et paſcet in fortitudine*, idem interpres, *ſtabit, & paſcet in fortitudine.* ποιμαίνω, pro curam gerere à Græcis ſumi Sophoclis Scholiaſtes tradit, ποιμένα, pro populi duce, aut Rege Æſchines ſumpſit. Homerus lib. 11. Iliad. ποιμένα λαῶν, paſtorem populorum, populorum ducem dixit, Matth. 2. pro eo quod Græce eſt, ὅς τις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου Ἰσραήλ. id eſt, *qui paſcat populum meum Iſrael*, Interpres vertit, *Qui regat populum meum Iſrael.*

Ier. 6. 3. Chald. Mich. 5. 4. ποιμαίνω pro curam gerere. Soph. Schol. Æſch. Hom. Paſcendi & regendi cohærentia. Matth. 2.

Id apud Ægyptios in vſu, quod notauit Cœlius Rhodiginus lib. 16. cap. 3. lectionum antiquarum, vt Reges paſtoris nomine circumſcribantur. *Inuenio*, inquit, *Ægyptiorum Reges quandoque Paſtores fuiſſe nuncupatos, propterea quod in ſacra hiſtoria lectum obſeruauimus Ioſeph, & fratres eius in Ægyptum deſcendiſſe in principio Paſtorum, quandoque verò quòd Manetho Ægyptiorum Sacerdos prodidit Pharaones.* In ſacro ſermone Pſal. 27. v. 9. vbi noſter habet, *& rege eos*, in Hebr. eſt ורעם à verbo רעה, quòd ſignificat paſcere, vnde & Pagninus legit, & paſce eos; abeunt L X X. qui habent, καὶ ποίμανον αὐτούς, *& paſce eos*, tamquam paſtor. Quod elegantèr obſeruauit Agellius noſter in hæc verba. *Et rege*, inquit, *eos, ſiue, vt in Græco, & Hebræo eſt, & paſce eos. Sic namque debent Reges, & Principes populum regere, vt paſcant potiùs, atque conſeruent. Vnde etiam tranſlatione de ſacris litteris ſumpta vſurparunt Gentiles, vt Regem ποιμένα λαῶν dicerent paſtorem populorum rationalium, ſcilicet ouium.* Subditorum oues paſcere debent, non perdere, non mactare, & occidere, tamquam lupi, & fures. Sed premenda adhuc eſt Hebraïci verbi notio, nam verbum רעה, non nude paſcere ſignificat, ſed ingentem affectum claudit, & amorem, vnde de amore dicitùr, & amicitia, vt cum ſuos paſcere Regem audimus, ingens in ſubditos cura innuatur, & affectus paſtoris.

Apud Ægyptios Reges paſtores dicti. Cœl. Rhod. רעה paſcere, & regere. Pſal. 27. 9. Pagn. Agell. רעה ingentem affectum claudit.

Affectus paſtoralis in Regibus. Pſal. 2.

1028. Et verò in Regibus, & Principibus affectum hunc paſtoralem notauit etiam Beatus Hilarius in Pſalm. 2. ex Græco fonte, dum illa Regis Prophetæ verba expendit, *reges eos in virga ferrea*; ſic enim ſcribit. *Meliorem adhuc reperiens affectum proprietas Græca ſignificat, quòd enim vobiſcum eſt, reges eos, cum illic eſt ποιμανεῖς αὐτούς*, id eſt, *paſtoraliter reges, regendi ſcilicet eos curam* AFFECTV PASTORIS *habiturus.* Hæc Beatus Hilarius.

S. Hilar. Ars paſtoralis præludiũ ad magiſtratum. Philo.

Hinc factum, vt paſtoralis ars prælndium quoddam cenſeretur apud Hebræos ad principatum, & regnum. Quod probè indicauit Philo lib. de Ioſeph ad hunc modum. *Quemadmodum futuro Imperatori neceſſaria ſunt exercitia neceſſaria, ſic admonen...* *ad curam Reipublicæ propriè paſtoralis ars congruit*, VELVT PRÆLVDIVM QVODDAM MAGISTRATVVM, vt nempè ab ouium irrationabilium cura diſcerent rationales oues paſcere, ac regere; & lib. de vita Moſis: *Paſtoralis ars ad regnum eſt præludium, hoc eſt, ad regimen hominum gregis manſuetiſſimi, quemadmodum bellicoſa ingenia præexercent ſe in venationibus.*

Paſtoralis vita præfecturæ præexercitamentum. S. Cyr. Alex.

Ab hac mente nec noſtri abiere, nam Beatus Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Glaphyrorum in Geneſim de Cain, & Abel, PRÆFECTVRÆ præexercitamentum munus paſtorale vocat, eius verba ſubiicio: *Optimè verò iure paſtoralem vitam ſapiens admodum Abel probauit, veluti* PRÆEXERCITAMENTVM QVODDAM PRÆFECTVRÆ *apud homines, id ſibi ſtatuens, atque ita ſe rem habere cenſens. Porrò ſacrè etiam, ac diuinitus inſpirata Scriptura, & Græcia ſapientum conſuetudo eſt, paſtores populorum vocare eos, qui Gentibus, aut vrbibus, aut populis ſunt præfecti.* Hæc Cyrillus.

Paſtorum, & Regis eſt ſua negligere, vt ſuis prouideant. S. Chryſoſt.

Optimè Regiæ maieſtatis munus ſuſtinet, qui ſe potius populorum paſtorem eſſe nouit, quam Regem. Verus Princeps, ac Imperator, qui ſub purpura, ac diademate paſtoralem animum, paſtoralem curam gerit, vt ſua etiam negligat, vt eorum quos regit ſedulam curam habeat, ſic enim definit Beatus Chryſoſtomus principatum in Pſal. 113. dum ait, *Hic eſt principatus, hoc eſt paſcendi ſcientia*, SVA NEGLIGERE, ET EORVM QVOS REGIT CVRAM AGERE.

1029. Iſtuc ſignificatum eſt Gen. 41. vbi Deus ſomnium immiſit Pharaoni, quò futuram ſterilitatem præuideret; vt ſciret Regis eſſe communi populorum indigentiæ prouidere, Rex ſterilitatem in ſomnio videt, non alius priorum, Principum enim eſt ſubditorum populorum neceſſitates noſſe, & iis opportunè conſulere. Rem ſatis acutè perſtrinxit doctus Oleaſter in cap. 41. Geneſis in hæc verba, *Pharao ſomniauit, mirandum eſt valde, quòd tanto tempore antequam veniret fames, Deus Regi eam reuelauit, & quod ſolus ipſe de ea ſomniauerit, ac prouiderit, oſtendit enim Dominus futuram famem Regi, potius quàm aliis, quoniam eorum eſt prouidere ſuis, quæ neceſſaria ſunt, vt etiam doceat* PRINCIPES PRÆVIDERE NECESSITATES ANTEQVAM EINT, ET PROVIDERE, ET SVCCVRRERE. Hæc Oleaſter. Niſi vigilem hanc de ſuis curam habeat Princeps, ac Rex, Regis, Principiſque nomen habeat, poteſt ſane, iure non poteſt, tam oberit à vero Regis charactere, quàm à paſtorali in ſuos cura, ac ſollicitudine.

Regum eſt ſuorum neceſſitates antenoſcere, & illis occurrere. Gen. 41. Oleaſt.

Paſcat ſubditos, qui ſubditis præeſt. Pſal. 27. 9. Chald. S. Bern.

Illud Pſalm. 27. 9. *rege eos*, legit ſanctus Hieronymus ex Hebræo, *paſce eos*, & Chald. *ciba eos*; nimirum qui præeſſe, prodeſſe ſuis debet, ſuis prouidere. Pete ſanctus Bernardus lib. 3. de conſid. ad Eugenium: *Præſis*, loquit, *vt proſis; præſis vt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ad quid? vt des illis eſcam in tempore, hoc eſt*, VT DISPENSES, NON IMPERES; cibum præbere debet, vitiiúmque monitorum epulis ſuos alere ſuperior debet, quin & victui neceſſaria exhibere.

Paſcere gregem, nõ mulgere iubetur Præſul. Ioan. 21. S. Bern.

Paſcere gregem Præſul debet, non tondere, audiendus hîc iterum idem melliſluus Doctor, cuius hæc ſunt verba 10 declam. ſuper illud, Ecce nos reliquimus omnia: *Petro dictum eſt, Simon Ioannis amas me? Paſce oues meas; idémque tertiò repetitum; tertiò dictum*, PASCE, NEC MVLGE, *ſeu tonde, vel ſemel additum eſt, ſperet ergo diſcipuli locum gradum miniſtri, qui dominicum paſcere gregem ſatagit, quam tondere, paſcere verò tripliciter, exemplo conuerſationis, verbo prædicationis, fructu orationis*; vera hæc veri paſtoris conſignatio eſt, qua qui caret, nudum paſtoris ſimulachrum circumfert.

Paſtoribus & nautis ob labores ſubeundos à præſulibus paſtores pareant. Oleaſt.

Torpere non debet Præſul, nec deſidiæ indormire Rex, qui ſe paſtores vocari audiunt; quod in hunc modum expendebat Oleaſter in cap. 32.

Iſaiæ

Iſaiæ : *Cogitaui aliquando cur Dominus in lege veteri Regem deſignaturus , paſtorem potius quam cuiuſcunque alterius opificij artificem delegerit. Et Chriſtum ſua Eccleſiæ, nautam potius quam alium præficere voluiſſet. Non erant Domine in mundo ſartores , fabri, lanifices, calcifices , & id genus alij quos ad hoc munus præficere poſſes? Cur potius elegiſti* PASTOREM, ET NAVTAM?*non immeritò:expende artifices, munia conſidera, reuolue omne artificium genus , & non inuenies munus aliquod maioris tadij, laboris , ſollicitudinis , quàm ſint paſtores,& nauta.* Hoc ſi ſuperiorum mentibus inſideret,otio ſe corripi non ſinerent , & accuratiùs munus ſuum exercerent.

EXCVRSVS CLXV.

Princeps, Rex, ac ſuperior ſolem vt referat.

Sol *rex quidam magnus.*
Rex ſolem *refert.*
Sol *Regis ſymbolum.*
Patera *Imperatoribus data , in qua* ſol *ſculptus.*
Corona regiæ cur radiis *duodecim conſtarent.*
Imperatori lampadem *præferebant.*
Stellæ, *&* ſigna Zodiaci *in veſte regia.*
Radiato capite in Solis *figura Reges Perſarum reſidebant.*
Imperatorius ſol *omnes adiens.*
Reges vt Soli *pares.*
Rex ſol,*& frater Solis dictus.*
Imperij ſol,*qui imperat.*
Sol iuſtitiæ *pro rege iuſto.*
Sol iuſtitiæ *Chriſtus, quia omnes luſtrat , & illuſtrat.*
Solis , *&* vmbræ *nexu vtilitatem à Regum, & magnorum conſuetudine colligendam explicatur.*
Præſulis ſol *vitiorum nubibus tectus ſuos non illuſtrat.*
Rex,& ſuperior , tamquam ſol *vitiorum tenebras ab vrbibus , & regnis diſpellere debet.*
Puros habere oculos debet Regis ſolem *ſpectaturus.*
Sol,*&* luna *præfecturas agere cur dicantur.*
Regius ſol *ſi eclipſim ob aliquem defectum patiatur ſuorum oculos ad ſe trahit.*
Mali conſiliarij regij Solis *lumen plerunque tegunt.*
Ciues ſtellæ *dum ad dignitates vocantur.*
Solis *nomen Rex ſuſtinet maximè ob munificentiam, & liberalitatem.*
Rex liberalis ſole *clarior.*
Rex tamquam ſol *in munificentia operibus non fatigatur.*
Soli ſimilis,*qui multis benefacit.*
Principis tamquam Solis *motum ſequitur populus,vt Heliotropium.*
Superior virtutum ſplendore , *cæteros debet obſcurare.*
Soli *vicinus Mercurius , & Regi eloquentia, atque doctrina.*
Regij Solis *influxu virtutes in ſubditis fouentur.*
Solis,*&* lunæ *in morem Rex, & ſuperior ſua non quærat,ſed ſuorum vtilitatem.*
Sol *vt referret Paulus.*
Nobis Paulus *laborabat* oblitus ſui.
Subditorum cauſa ſubire pericula *ſuperior non timeat.*
Iuſtitia aliis *nata, non* ſibi.
Sua commoda *non quærat ſuperior , ſed ſuorum.*
Verus Rex *non quærit quæ* ſua *ſunt,* ſuorum *ſaluti intentus.*

SOl iſte , quem in cœlo ſpectamus , rex quidam 1030.
eſt;Philonis verba ſunt de mundi opificio, *Diei præfecit Pater ille* SOLEM , TAMQVAM MAGNVM REGEM ; ſol regem referat , refert & Rex ipſe ſolem ; euincunt ea, quæ ſubiicio, Nicetas Choniates lib.3. de Iſaacio Angel. *Vt ſponſus è thalamo,aut vt ſol ab Oriente , ita ipſe e palatio quotidie prodibat.* Pacatus in Panegyrico de Theodoſio: *Nec magis communem diem , atque* SOLEM *videre licet , quàm* NOSTRVM IMPERATOREM. Fulgentius lib.1. Mytholog. *Tandem Domini regis felicitas adueniantis velut* SOLIS *crepuſculum mundo tenebris dehiſcentibus pauores exterſit*;in ſententiis Ethico-politicis extat hoc dictum,

Sol rex quidam magnus. Philo. *Rex ſolem refert.* Nicet. Pacatus. Fulg.

Rex alter vt ſol oritur totus omnibus.

Sol Regis ſymbolum , & imperij apud Perſas erat,vt tradit Pierius lib.44.Hieruglyph. Præterea à Rege Perſarum pateram Imperatoribus exhiberi ſolitam lego,in qua ſculptus ſol videbatur. Vopiſcus Syracuſius in Diuo Aureliano , *Data eſt ei præterea,quum legatus ad Perſas iſſet,* PATERA *qualis ſolet Imperatoribus dari à Rege Perſarum ,* IN QVA SCVLPTVS ERAT SOL *eo habitu quo colebatur in eo templo ; in quo mater eius fuerat Sacerdos.*

Sol Regis ſymbolum. Patera Imperatoribus data , in qua ſol ſculptus. Vopiſc.

Pierius notabat ex nummis & monumentis antiquorum coronas Regias radiis duodecim pretioſis lapidibus conſtitiſſe. De corona Iununis Martianus lib.1. *Erat illi in circulum ducta fulgens corona,quæ duodecim flammis ignitorum lapidum fulgurabat.*

Corona regia cur radiis duodecim conſtarent. Pier.

Imperatori prælatam lampadem lego;Codinus Curapalata de offic. & officialib. cap.6. num.17. LAMPADEM, inquit , PRÆFERVNT *Imperatori propter illud Chriſti : Sic luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.*

Imperatori lampadem præferebant. Codinus.

Legimus Reges aliquos in veſtibus ſtellas , & 1031.
cœli ſigna intextas circumtuliſſe ; teſtatur id Appianus in Libycis,dum purpuram exhibet, cui aurea ſydera intertexta. De Zodiaci ſignis teſtis eſt Athenæus lib.12. vbi ait: *Demetrio Regi chlamydem fuiſſe,cui intextus erat polus in quo erant* STELLÆ *ex auro ,* AC DVODECIM SIGNA ZODIACI. Quin radiato capite in Solis polo figura præſidebat Rex ; de Perſarum Regibus ſanctus Petrus Chryſologus ſerm.120. ita ſcribit : *Hunc radiato capite* SOLIS *reſident in figura.*

Stellæ , & ſigna Zodiaci in veſte regia. Appian. Athen. *Radiato capite in Solis figura Reges Perſarum reſidebant.* S.Pet.Chryſ.

Debet ſcilicet , tanquam ſplendidus ſol omnia ſua luce illuſtrare. Hinc Pacatus in Panegyrica oratione Theodoſij Imperatoris , ſcribit : *In ipſis ſtatim Imperij auſpiciis priuatorum domus adibat , & vrbis*

Imperatorius ſol omnes adiens. Pacat.

vrbis angulos, quia nunquam IMPERATORIVM SOLEM *vidiſſent, pro lumine complebat*, imò & vilia loca ſol non effugit, colluſtrat ſuis radiis omnia; ſic & Imperator, & Rex, omnes adit, ad omnes ſeſe dimittit.

Reges vt Soli pares. Plut.

Regem ſoli parem facit illa ſententia, quam refert Plutarchus in Politicis; *plures eſſe, qui ſolem orientem, quàm qui occidentem adorent*; quod Pompeium quoque dixiſſe teſtatur idem auctor in problem. & illud in apophtheg. huc etiam ſpectat Dario, reſpondit Alexander, neque terram duos ſoles, neque Aſiam duos reges tolerare.

Solis habitu plerunque ſimulachra Imperatores, & Reges eripi præcipiebant. Pollion in Galien. *Statuam ſibi maiorem coloſſo fieri præcepit Solis habitu.*

Rex ſol, & frater Solis dictus. Plut. Amm. Horat.

Priſco Cyro Solis nomen fuiſſe ſcribit Plutarchus in Artoxerxe, & addit rationem, nam Perſæ ſolem vocant Cyrum: Κῦρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον. Sapor apud Ammianum lib. 17. de ſe ipſo: *Rex Regum ſapor, particeps ſyderum*, FRATER SOLIS, ET LVNÆ. Horat. qui de Bruto Præt. Aſiæ ſat. 7. lib. 1.

SOLEM *Aſiæ Brutum appellat*, STELLASQVE *ſalubres*
Appellat comites.

1032. Imperij ſolem Regem eſſe cenſuit etiam Libanius, cuius hæc ſunt ad Iulianum in eius panegyrico non ſine adulationis ſuco verba: SOLEM *nihil latet eorum quæ in terra, ſic neque te quicquam eorum quæ aguntur*, SOLE *ipſo dante.* Nicephorus quoque Gregoras lib. 10. Nænia in obitum Imperatoris, ita loquitur: *O in, ô terra* SOL, *in qua terra occidiſti, vt relictu nobis, vt glacie calamitatum examinemur.*

Imperij ſol, qui imperat. Liban.

Sol iuſtitiæ pro Rege iuſto. Malach. 4.

Apud noſtros quoque ſol Regem ſignat; huc aliqui vocant illud Malach. 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ*, id eſt, æquiſſimus, & iuſtiſſimus Rex, qui populos optimè regat; hinc quod Prou. 16. noſter vertit: *In hilaritate vultus Regis vita.*

Sol iuſtitiæ Chriſtus, quia omnes luſtrat, & illuſtrat. S. Chryſoſt.

Sol Chriſtus fuit, qui ſupero ſuo lumine omnes illuſtrauit; de illo ita ſcribit ſanctus Chryſoſtomus cap. 31. catenæ Græcæ in Ieremiam: *Sicut ſol hic non magnus tantùm, ſed & paruulis ſplendet; ſic &* IVSTITIÆ SOL *paruorum, grandium, ſeruorum, liberorum, Principum, ſubditorum, Regum, priuatorum, infantium, ſenum omnium animos lumine cognitionis illuſtrauit.*

1033. *Solis, & vmbra nexu vtilitatem, à Regũ, & magnorum conſuetudine colligendam explicatur.* S. Baſil.

Ad ſolem quis ambulare non poteſt, niſi & vmbram producat, non aliter & qui cum viris magnis, Principibus, magiſtratibus, Regibus conſuetudinem habet, vtilitatem aliquam ſentire debet, rem his verbis habet ſanctus Baſilius epiſt. 389. *Quemadmodum illos, qui per ſolem incedunt, ſectatur vmbra, velint ipſi, nolint, parum refert; ita vſum, & conſuetudinem noſtram cum magiſtratibus ſequitur illa vtilitas & emolumentum, vt poſſimus laborantibus ſuccurrere.*

Præſules ſol vitiorum nubibus tectus ſuos non illuſtrat. Philippus.

Quod aëri ſol eſt, hoc ſubditis eſt Prælatus; ille ſi nubium velamine careat, aërem illuſtrat, nubibus tectus non illuſtrat, & Præſul in ſanctitatis lumine irradiet, & criminum nubilo haud obtegatur, ſuos lumine perfundit, quod præſtare non poteſt, ſi criminum nube obſideatur. Præclarè Philippus Abbas Bonæ ſpei epiſt. 13. *Sol*, inquit, *ſi defæcato radio ſui luminis illuceſcat, ab eo lumen aër accipit, vt dieſcat: ſi vero nubiloſo velamine illius facies obtegatur, aer proculdubio nocturna caligine tenebratur. Sic & Prælati tam vita, quàm doctrina ſi digno radiauerit lumine ſanctitatis, ſubiectus populus opportuno perfunditur munere claritatis*, SI AVTEM ILLE FVMO TVRPITVDINIS DENIGRESCIT, ET ISTE CONSEQVENTER *interpolatione vel ingratæ, vel forte placitæ* TENEBRESCIT.

1034. Sol ſuis radiis tenebras expellit, & Princeps, ac ſuperior vitia, quæ vrbes obſident, & regna. Libanius Lynocho Bithyniæ præſidi ſcribens hæc habet: *Damnari Bithyniam cum in ea plurima reprehenſione digna inueniret, laudo nunc, & dignam laude iudico. Quemadmodum enim nubes palàm lumen occultantes tenebras mortalibus exhibent, quas ſolis præſentia fugat; ita & Bithynia* VITIA OMNIA, *quibus laborat*, IN VIRTVTES TE PRÆSIDE COMMVTAVIT.

Rex & ſuperior tum, vt ſol vitiorum tenebras ab vrbibus, & regnis diſpellere debet. Liban.

Puros habere oculos debet Regis ſolem ſpectaturus. Caſſiod.

Non eſt cuiuſlibet ſolem ſpectare. puros habere oculos debet, ita & ille Principis aſpectum amat qui puris, candidiſque eſt moribus, impurus præſentiam Principis tamquam iudicis auerſatur, Caſſiodorus lib. 7. variarum 35. ita loquitur: *Manifeſtatio eſt conſcientiæ bonæ præſentiam iuſti Principis expetiſſe: quam ſolus ille deſiderare poteſt, qui de magna mentis puritate confidit. Aſpectum Solis niſi clara lumina non requirunt: quia illi tantùm poſſunt rutilantes pati radios, quos conſtat oculos habere puriſſimos. Sic præſentiam Principis ambiunt, qui de cordis ſynceritate præſumunt.*

1035. Sol & luna præfecturas agere dicuntur, quia ille diem ſuo lumine facit, hæc noctis tenebras quantum poteſt diſcutit, ſic Geneſ. ſol præeſſe diei dicitur, luna nocti. Sanctus Chryſoſtomus hom. 6. in Gen. 1. huc ſpectans, ait: *Quid eſt in* PRÆFECTVRAS DIEI, ET IN PRÆFECTVRAS NOCTIS, *hoc eſt, vt* SOL DIEM *ſuis radiis clariorem reddat*, LVNA *autem* DISPELLAT TENEBRAS; in hoc dominium ſuum hæc duo luminaria oſtendunt, quòd lumen ſuum cæteris impertiunt; vt hinc Reges, & vniuersè vniuerſi ſuperiores moneantur, ſui muneris eſſe, cæteros ſibi ſubditos virtutis, & qualitatis luce perfundere.

Sol, & luna præfecturas agere tur dicuntur Gen. 1 S. Chryſoſt.

Regius ſol ſi eclipſim ob aliquem defectum patiatur, ſuorum oculos ad ſe trahit.

Alioquin ſi lumen non emittant, ſtatim in ſe aliorum oculos rapuiſſet, quin & linguas, quòd à munere ſuo abeant; ita ſol cùm eclipſim patitur, oculos mortalium prouocat, prouocat & luna; non aliter & Princeps, ac ſuperior. Peccauit qui aliis præeſt? ſuorum oculos in ſe coniiciendos ſtatim credat.

Mali conſiliarij regij Solis lumen plerunque tegunt. Nicet.

Plerunque & mali conſiliarij regij Solis lumen ſuis tenebris abſcondunt, huc flecti poteſt, quod habet Nicetas Choniates lib. 1. in Andronico, vbi de malis conſiliariis loquens, ait: *Per quos vt à nube ſol abſcondebatur, miniſtro quàm Imperatori ſimilior, cùm ea faceret, ac iuberet, quæ præceptores videbant*; ſic plerunque accidit, vt Regum conſiliarij regiam obſcurent virtutem, regiam mentem.

1036. Sol princeps ſit, cæteri ſtellas referant, ſtellæ quædam ſint; certè ciues omnes qui ad dignitatem euehuntur, ſtellas indigitat. Caſſiodorus lib. 6. variarum 11. in hæc verba: *Conſtat felicem eſſe rempublicam, quæ multis ciuibus reſplendet ornata. Nam ſicut cælum ſtellis redditur clarum, ſic* RELVCENT VRBES LVMINE DIGNITATVM. *Non quia fiat homo alter honoribus, ſed quia modeſtior efficitur, à quo conuerſationis ordo melior poſtulatur.*

Ciues ſtella dum ad dignitates vocantur. Caſſiod.

Solis nomen Rex ſuſtinet maximè ob munificentiã, & liberalitatem. Caſſiodorus.

Porrò Solis nomen tunc maximè rex ſuſtinet, cùm liberalitatis radios, & beneficentiæ lumen in omnes cumulatè ſpargit. Peritè Caſſiodorus lib. 8. var. 23. *Licèt munificentiam regiam quotidie deceat cum ſole relucere, & iugiter aliquid facere quò poſſit largitas Principis apparere*; non negat ſuos radios ſol, non negat qui vere Princeps, & Rex beneficentiæ,

Agapetus. centiæ, & largitatis ſuæ lumen. Audiendus Agapetus Diaconus, qui in capitibus parænetticis ad Iuſtinianum Imperatorem, ita ſcribit: Ἡλίου μὲν ἔργον ἐστὶ, τὸ καταλάμπειν ταῖς ἀκτῖσι τὴν κτίσιν. ἄνακτος δὲ ἀρετὴ τὸ ἐλεεῖν τοὺς δεομένους. ἐκεῖνος δὲ φανότερος ὁ ἀληθὴς βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ παραχωρεῖ τῇ διαδοχῇ τῆς νυκτός, ὁ δὲ οὐ παραχωρεῖ τῷ πλεονεκτεῖν τῶν κακῶν, ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἐξελέγχει τὰ κρυπτὰ τῆς ἀδικίας. id eſt, SOLIS *profectò partes ſunt illuſtrare radiis orbem. Principis verò virtus eſt egenorum misereri. Porrò* ILLO CLARIOR EST IMPERATOR, *qui pius eſt. Ille namque cedit ſuccedenti nocti, hic autem rapacitati prauorum non concedit, indulgétve quicquam, ſed lumine veritatis, iniquitates occultas coarguit.*

1037. *Rex liberalis ſole clarior.* Vides ſolem, Regem, ac Principem eſſe, dum pius & liberalis eſt, imò & ſole illuſtriorem, quippe qui noctem, aut tenebras auaritiæ neſciat, nunquam occultetur, ſemper beneficentiæ radios emittat. Vnde malus auctor non malè ex Platone dixit, Deus, vt pulcherrimum ſui ſimulachrum in cœlo conſtituit ſolem: ita etiam inter homines euidentem, ac viuam ſui collocauit imaginem Regem. *Plato.* At ſole nihil communius, & cæteris item corporibus cœleſtibus lucem ſui impartitur. Ita etiam Princeps publicis vſibus maximè debet eſſe expoſitus, & natiuæ ſapientiæ lumen habere domi, vt etiam ſi qui ſæuitiam cæteri, nunquam tamen ipſe hallucinetur.

Rex tamquã ſol in munificentia operibus non fatigatur. Non laſſatur ſol, cùm radios ſuos in terram ſpargit, terrã fouet; nec Rex à largitati exercitio defatigari debet. Præclarè Syneſius lib. de Rep. *Princeps cùm in bonis conferendis liberalitate ſit præditus, tum* NIHILO MAGIS EA DE RE DEFATIGANDVS EST, QVAM SOL *ſuos in ſtirpes, atque animantia radios effundens. neque enim lucere laborioſum eſt ei, vtpote cuius in natura ſplendor, & fons ipſe luminis continetur.*

1038. *Soli ſimilis qui multis benefacit.* *S. Greg. Naz.* Vniuerſe ille Soli ſimilis, qui vt multis benefaciat, Solis inſtar voluitur, & circumit; huc aduocari poteſt illud ſancti Gregorij Nazianzeni epiſt. 92. *Et prima res eſt multis benefacere, etiamſi non ſis loco firmiter affixus. Niſi etiam* SOLEM *accuſet, quod radium ſpargens circumcurrit, & omnia viuificat, quæ accendit. Aut ſtellas non errantes laudet, planetas verò vituperet, quorum etiam error concinnus eſt.*

Principis tãquam Solis motum ſequitur populus, vt Heliotropium. *Alph.* Sol princeps eſt, cuius mores ſequitur populus, vt Heliotropium ad Solis curſum flectitur; hæc regia Alphonſi Regis mens; SICVT, inquit, HELIOTROPIVM AD MOTVM SOLIS VERTITVR, *ſic populus in Principum mores vertitur, illiſque conformatur*; addit non nemo: SICVT PRIMVM MOBILE OMNES COELOS RAPIT, ITA PRINCIPES CONVERTVNT INFERIORES AD SE, *& ſicut ſi columna recta eſt, eſt etiam vmbra, ſic qualis rector eſt, talis eſt & populus.*

Superior virtutum ſplendore cæteros debet obſcurare. *S. Chryſoſt.* Tanto nitere virtutum ſplendore Rex, & ſuperior quilibet debet, vt lumine ſuos cæteros obſcuret, vt ſol ſtellas, eximiè ſanctus Chryſoſtomus hom. 10. in epiſt. 1. ad Timoth. ad illa verba: *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*, ait enim: *Eum, qui regendos alios ſuſcipit, tanta decet gloria virtutis excellere, vt* INSTAR SOLIS CÆTEROS VELVTI STELLARVM IGNICVLOS, IN SVO FVLGORE OBSCVRET. *Debet huiuſmodi vitam habere immaculatam, atque compoſitam, vt omnes in illum, & in eius vitam, velutì in exemplar aliquod excellens intueantur.*

1039. Ægrè Solis munus obeat Princeps ignorantiæ tenebris obfuſus, & inſipientiæ nubibus tectus, non poterit tanquam lux [illegible] affulgere chimæris ipſe tenebris inuolutus; h[illegible] ſol, ac M[illegible] ius [illegible] cæteris planetis propinqui[illegible] cœleſti[illegible] cultu [illegible] mites inuicem ſunt, vt vid[illegible]licet quicunque ſolem ſyderum Dominum v[illegible], abſque ſapiente Mercurio in cœlo nunquam [illegible] cedere, planè intelligant, & in terris potentiam, atque dominationem nunquam, abſque ſapientia vel concedi debe[illegible] [illegible]m diu poſſe regnare. *Poli vicinus Mercurius, & Regi eloquentia, ut [illegible] ſtrina.*

Il[illegible], quod ſicuti Solis influxu, ac lumine t[illegible] [illegible]ndi, floret, parturit fructus, bonis omnibus [illegible]; iſtuc idem poteſt in Republicæ humo [illegible] Principis, & Regis ſol, eius enim clementia tanquam radiis omnia fouentur, & [illegible] [illegible] [illegible] fructus exoriuntur; digna ſunt [illegible] Senecæ verba in lib. de [illegible] clemen- [illegible] *Sub clementi Principe iuſtitia, pax, [illegible] [illegible], dignitas* FLORENT. opulenta [illegible] [illegible] bonorum omnium abundat; & agri in [illegible] [illegible] [illegible] beres prouentus reddit, nimi[illegible] [illegible] ciuitas clementia Principis, *ſiu ſole quodam* [illegible] conſouetur; hic enim doctus quidam [illegible] Senecæ verba accepit, & illuſtrauit. *Regij Solis influxu vtilitates in ſubditis ſ[illegible].* *Seneca.*

[illegible] ſole verò diſcere etiam illud Princeps, & ſu[illegible] [illegible] [illegible] non ſua quærat, nec ſuam vtilitatem [illegible] ſpectet, ſed ſubiecti populi, ſic cœleſtia lumi[illegible] [illegible] terræ deſeruiunt. Audiamus quàm id ſubtiliter [illegible]onuerit Oleaſter in cap. 1. Gen. ſic enim ſcribit: *[illegible] Diuidant, inquit, diem à nocte, & ſint in ſigna, tempo[illegible], dies, [illegible] annos, & illuminent terram. Vbi vides quot, & quanta terræ luminaria præſtent miniſteria nihil lu[illegible] [illegible] rantes, neque dedignatur, cùm tam ſublimia corpora ſint, tam lucida, tam pulchra infimo elemento, terræ ſ[illegible]licet tot præſtare miniſteria. Quo exemplo* [illegible] [illegible] TVR PRINCIPES, *nobiles, & ſublimes in[illegible] [illegible] ibus cùm opus eſt* MINISTRARE ABSQVE [illegible] LLA LVCRI, ABSQVE VLLA [illegible] TATIS SPE. Sordidi iſtuc eſſet animi, [illegible]. *Solis, & lunæ ſe [illegible] Rex, & [illegible] ſuo non quærat, ſed ſubditorum vtilitatem.* *Gen. 1.* *Oleaſt.*

1040. *Sol vt referret Paulus.* *S. Chryſoſt.* Hu[illegible] [illegible] erat Gentium ille magnus Apoſtolus P[illegible]lus, de ipſo enim ita loquitur Beatus Chryſoſtomus [illegible]rm. in epiſt. ad Philippenſes: *Pulchrior hic Solis lumine ſplendidiores emiſit fulgores, [illegible] effudit radios. Quantum hic nobis peperit fructum [illegible] pinguefaciens, aut arbores nutriens, ſed ipſum pietatis fructum & procreans, & ad vigorem adducens, & eos qui conſidebant aſſiduè recreans. Nam hic quidem ſol quod ſemel in arborum fructibus corruperit, reſtituere nequaquam poteſt. Paulus autem eos etiam, qui ſexcenta vlcera ex peccatis habebant, ad vitam reuocauit. Hic de ſublimi loco dum fertur radios deorſum emittit.* PAVLVS VERO DE INFERO LOCO EXORIENS NON COELI, AC TERRÆ DIMIDIVM LVMINE COMPLEVIT, SED SIMVL ATQVE OS APERVIT, ANGELOS ETIAM IPSOS MAGNA REFFERSIT VOLVPTATE. Hæc de Paulo Pauli cultor, & eximius laudator Chryſoſtomus, Solis munere fungebatur Apoſtolus, ſua tamen non quærebat, ſed aliorum vtilitatem. *Sine mente*, inquit, *excedimus Deo, ſiue ſobrii ſumus*, VOBIS; obliuiſcitur ſui, dum ſe quodammodo partitur, mente Deo excedit, ſobrius fratribus eſt, ſed nihil ſibi; ſic ſuperiores Soli erunt ſimiles, ſi in aliorum vtilitatem, commodúmque verſantur, non ſuum. *Nobis Paulus laborabat oblitus ſui.* *2. Cor. 5. 13.*

1041. *Subditorum cauſa ſubire pericula ſuperior non timeat.* *S. Ambr.* Lucem refert Rex, & iuſtitiæ ſplendore fulget, ſi alijs potius natus, quam ſibi alienæ ſalutis cauſa vitam prodigit ſuam, nec ſubire timet pericula, vt ſubditorum litet commodis; hac laude inſignis Moſes fuit, de quo ita ſcribit ſanctus Ambroſius lib. 1.

lib. 1. offic. cap. 28. *Sanctus Moyſes pro populo patria bella ſuſcipere grauia non [illegible] formidauit, nec Regis potentiſſimi trepidauit arma, nec barbarica immanitatis expauit feritatem, ſed abie[illegible]t ſalutem ſuam, vt plebi libertatem redderet.* A[illegible]n de iuſtitiæ ſplendore; *Magnus itaque iuſtitia ſplendor, quæ* ALIIS *potius* NATA, QUAM SIBI, *communitatem, & ſocietatem noſtram adiuuat, excelſitatem tenet, vt ſuo iudicio omnia ſubiecta habeat, opem alijs ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat,* PERICVL[illegible] SVSCIPIAT ALIENA. Hanc mentem ſi ſuperior [illegible] conſerat, veri ſuperioris munus exercebit.

Iuſtitia aliis nata, ab ſibi.

Sua commoda non quærat ſuperior, ſed ſuorum.

Suum hoc ſuperior putet [illegible] non quærere, ſed ſuorum commodis laborare, [illegible] cuius illuc exemplo ſuo I[illegible]ſue Moſis diſcipulus, & miniſter, nam cùm terras alijs diſtribuiſſet, nihil ſibi [illegible] retinuit, Ioſ. 19. *Docens eos*, [illegible] quæſt. 17. in Ioſue, *qui in aliquo magiſtratu* [illegible] *ſtituti, non ſuis commodis, ſed* VTILITATI S[illegible] TORVM INSERVIRE D[illegible]ERE [illegible] hoc charactere, vt multi abeunt, ſic & veri [illegible] is nota deſtituuntur.

Ioſ. 19.
Theod.

Verus Rex non quærit, quæ ſua ſunt, ſuorum ſalutem intentum.

Chriſti aduentum promit[illegible]s Deus [illegible] loquitur per Zachariam, cap. 9. v. 9. *Ecce R*[illegible] *tibi*; ſignatè, *tuus*, dixit, & *ti*[illegible] giam mentem allaturum, cum Rex ſua [illegible] non debeat, ſed quæ ad ſuorum commodum, [illegible] litatémque pertineat. Adpoſite Oleaſter in cap [illegible] Iſaiæ: *Cum Dominus Meſſiam ſuum eſſet in o*[illegible] *miſſurus, ciuitati ſuæ per Zachariam* [illegible] *iauit, d*[illegible] *Ecce rex tuus venit tibi · dicit* TVVS: *quoniam* [illegible] *errat eſſe Reges qui non ſunt populi, ſed ſui, qui* [illegible] *in omnibus quærunt quæ ſua ſunt, non quæ ciuium.*

Zach 9. 9.
Oleaſt.

Proba hæc probi Regis conſignatio, cui [illegible] Reges omnes, omnes ſuperiores deberent c[illegible]formare.

EXCVRSVS CLXVI.

Totus oculus in ſuos eſſe Rex, eſſe ſuperior debet.

Totus oculus *eſſe debet, qui præfecturam exercet.*
Princeps, & Rex oculi *nomine circumſcribitur.*
Innumeros oculos *habeat, qui aliis præſidet.*
Oculi *munus qui exercet, lippitudine non laboret.*
Sexcentis oculis *ſit præditus ſuperior.*
Regis oculus *ſatrapæ dicebantur.*
A Rege fugiat, *qui longè à Rege.*
Oculata virga *Regis ſymbolum.*
Oculatiſſimus *gubernantis oculus.*
Subditorum peccata *timere tanquam ſua qui regit debet.*
Lex *Regis Hieroglyphicum ob vigilantiam.*
Leonis, & Regis *nexus.*
Leo apertis oculis *dormire perhibetur, idem præſtet qui aliis præeſt.*
Perſarum Reges, vt excitarentur.
More Endymionis *ſtertere Reges non debent.*
Iacobi *in gregem vigilantia in exemplum præſulibus oblata.*
Regum in ſuos prouidentia, & vigilantia.
G[illegible]ues *referre ob vigilantiam ſuperiores debent.*
Spiritualia curare *ſuperior debet, non terrenorum cura moueri.*

I[illegible] eſt, totus oculus eſſe debet, qui aliis præeſt, 1042.
Argus ſuperior eſt, vt omnia luſtret; præclare Theophylactus epiſt. 7. *Ergo quia hominis præfecturam nuper adeptus es, etiam animum tuum, bene affectum quidem oportere, vbique ad omnia apte conſtitui, & colligi, &* PLVRIBVS OCVLIS TE OMNIA INTVERI, *quem oculatus ille Argus bouem, eius fidei, & cuſtodia commiſſam. In his autem hæc fabula id præcipuè innuit, ſcilicet, ne lateuter vllum flagitium, facinúſque vllum, ſuum ipſius typum in tuam ingenuam animam obſignet.*

Totus oculus eſſe debet, qui præfecturam exercet.
Theoph.

Princeps eſſe non videtur, qui totus oculus non eſt, vt non ab re oculorum nomine ſuperiores in ſacris litteris ſignificentur. Iſa. [illegible] 1. *Claudet oculos veſtros, Prophetas, & Principes veſtros*; poſteriora verba priorum ſunt exegetica, [illegible] Oleaſter hic: *Clauſit oculos veſtros ne,* [illegible] *ceret videretis, quæ vobis dicebantur expedientia ad ſalutem. & quaſi panno operuit Prophetas v[illegible]ſtros, & Principes veſtros, ne viderint quæ vobis conueniunt.* in morali annotatione rem luculentiùs verſat, dum ait: *Habes hic, quomodo Dominus cum communitatem aliquam punire vult, operiat* OCVLO[illegible] EORVM, *qui illi videre poſſunt, ſcilicet* OCVLOS PROPHETARVM ET PRINCIPVM. *duplici oculo eget communitas, vt benè gubernetur,* [illegible] *licet Prophetæ, qui ſibi videat ea, quæ ad Deum pertinent & Principis, qui videat quæ ad bonum reipublicæ regimen expediat.*

Princeps, & Rex oculi nomine circumſcribitur.
Iſa. 29 10.
Oleaſt.

Oculos ex omni parte habere debet, qui aliorum [illegible]ſtos, & [illegible] eſt, vt Argum referat. Apoſtolus *ſobrium* [illegible] piſcopum requirebat 1. Tim. cap. 3. Græcè habemus *νηφάλιον*, quæ vox & ſobrium, & vigilantem ſignificat, quod ad noſtram mentem ſic expendebat ſanctus Chryſoſtomus ad illum locum: *Sobrium atque vigilantem dixit, hoc eſt, clariſſima mentis acie præditum,* INNVMEROSQVE HABENTEM OMNI EX PARTE OCVLOS, *quibus acutiſſimè cuncta proſpiciat, ſunt quippe plura, quæ incidant, & mentis hebetent aciem, porrò concupiſcentia, quotidiana cura, rerúmque perturbatio, & plurima id genus vndique imminent; vigilantem igitur eſſe neceſſe eſt illum, qui non tantùm ſui curam habet, verum etiam reliquorum.* O hæc illorum mentibus inſiderent, qui alios regunt! 1043.

Innumeros oculos habeat, qui aliis præſidet.
1. Tim. 3.

Oculorum munus in Eccleſiæ corpore Præſules, & Principes exercent, vt per ipſos membra cætera ducerentur; non ergo ſe ſinant tetra vitiorum caligine obſideri. Præclarè ſanctus Ambroſius de ſacerdotali dignitate, cap. 6. aduersùm quendam Principem inuehens, ait enim. *Oculorum in corpore officium voluntarius appetiſti, vt reliquum per te corpus ducatum lucis haberet, & nunc quaddam lippitudine, & caligine vitiorum obtenebratus, nec te ipſum luci idoneum præbes, & aliis adimis lumen*; & in Epiſcopum calamum dirigens, *Si Epi*[illegible]*cpus* [illegible]n quit, *qui videbatur ſubdito lucem præbere, obnubiletur nequitia cæcitate, quid cætera facient membra?* & ſanctus Chryſoſtomus lib. de Sacerd. *Multa paſtoris opus eſt diligentia, ſexcentis etiam*, vt ita d[illegible]m, *oculis, vt rectè vndique humani animi habitum circumſpicere poſſit.* Incertus Poeta apud Interp. Eurip. Argum. vocat *ἀὐπνον*, hic contrà Epiſcopus Argus eſſe debet.

Oculi munus qui exercet lippitudine non laboret.
S. Ambr.

Sexcentis oculis ſit præditus ſuperior.
S. Chryſoſt.

Ad prouidentiam, & ſolicitudinem, quam probus 1044.

Regis oculus Satrapa dicebantur.

bus Princeps, ac Rex in ſuos habere debet, adeo oculi vſus neceſſarius putabatur apud antiquos, vt non ſolum ipſum Regem totum oculeum requirerent, & magis quàm Argus oculatum, ſed inſuper aliquos viros ei tribuerent, qui oculi munus obirent, Regiſque oculi dicerentur; ſic appellabantur Satrapæ, per quos omnia Rex ipſe ſpectaret.

Suid.

Suid. cent. 11. Prou. 52. ὀφθαλμὸς βασιλέως. οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ σατράπαι, δι' ὧν πάντα ὁ βασιλεὺς ἐπισκοπεῖ, ὡς βασιλέως ὦτα τοὺς ὠτακουστάς, δι' ὧν ἀκούει τὰ ἀπαγγελλόμενα ἑκάστου πανταχοῦ. id eſt, *Oculus Regis. Ita vocarunt Satrapas, per quos omnia Rex ſpectaret: ſicut Regis aures, delatores, per quos audiret omnia, quæ ab vnoquoque agerentur. Talis apud Ariſtophanum in ἀχαρν. Pſeudartaba, ipſum enim Regis oculum appellat, quod per eum Rex cognoſceret quicquid ageretur*, ſic

Ariſtoph.

autem habet Ariſtophanus, ἐν. τοῖς ἀχαρνεῦσι ψευδαρτάβαν τὸν βασιλέως ὀφθαλμόν. Eadem ratione

Ioan. Tzetz.

Ioannes Tzetzes in epiſtolis Nicephorum Sernilium, ὀφθαλμὸν γερουσίας ὑπέροχον τῶν ἀρχῶν vocat.

Philoſtr.

Hinc colligimus, quò reſpexerit Philoſtratus de vita Apollonij lib. 1. cap. 25. dum ait: *Satrapa autem huic cuſtodia præfectus erat, ex iis vnus, qui* REGIS OCVLI *ſolent appellari.*

Hoc etiam nomine indigitati, qui ad Principarum regendum à ſummo Principe, ac Rege aliquo

Apoſtolius.

mittebantur, ſic explicat Apoſtolius cent. 5. Prou. 46. ſic enim habet: βασιλέως ὀφθαλμός. ἐπὶ τῶν ἀρχὴν πεμπομένων ὑπό τινος. id eſt, *Regius oculus. Ita vocabant qui ad Principatum quempiam regendum mittebatur.*

1045.
A Rege fugeat, qui longe à Rege.
1. Reg. 21. 10.

Ex his nodus ille ſolui non ineptè poteſt, qui in illis verbis exiſtit, quæ 1. Reg. 21. v. 10. habentur. *Surrexit itaque Dauid, & fugit in die illa a facie Saul.* In dubium enim aliqui vocant, cur cùm iam ante ſe Dauid à Saulis facie ſubduxiſſet, nunc ab eius facie dicatur fugere. Non diſplicet quod aliis placuit, id dictum, quia Regum multi ſunt oculi, qui oculi cenſentur eſſe Regis, ibi Rex præſens quodammodo eſt. Vnde Dauid a Saule egreſſus adhuc à Saulis facie fugere dicitur, quia vbicumque foret, in Iſraelis Regno Saulis occurrerent oculi, occurrerent aures, illi ſcilicet viri, qui omnia Regi quæ vidiſſent, aut inaudiſſent, deferrent.

Oculata virga Regis ſymbolum.

Igitur, nec ipſe Rex tamquam oculus, nec illi, qui apud Regem oculorum funguntur munere altè ſocordiæ indormire debent, vigiles iſti oculi eſſe debent: vnde apud Ægyptios hieroglyphicè oculata virga, ſeu ſceptro Rex ſignificabatur, quippe vigilare deberet, & prouidus, ac oculatus in ſuos eſſe, quò aliqui vocant id quod habet Ieremias cap. 1. v. 11. *Virgam vigilantem ego video.*

Ier. 1. 11.
Oculatiſſimus gubernatoris oculus.

Et multorum oculorum, & vigilantem Imperatorem facit Agapetus in parænecticis capitibus n. 2. ad modum gubernatoris, qui ne nauis aut fluctibus abſorbeatur, aut illidatur ſcopulis vigil eſſe debet, non ſomno corripi; ait Agapetus: ὡς κυβερνήτης ἀγρυπνεῖ διὰ παντὸς ὁ τῆς βασιλείας πολυόμματος νοῦς, διακατέχων ἀσφαλῶς τὰ τῆς εὐνομίας οἴακας, καὶ ἀποθούμενος ἰσχυρῶς τὰ τῆς ἀνομίας ῥεύματα, ἵνα τὸ σκάφος τῆς παγκοσμίου πολιτείας μὴ περιπίπτῃ κύμασιν ἀδικίας. id eſt, *Cen gubernator vigilat perpetuò Imperatoris oculatiſſimus intellectus, continens tutò æquitatis clauos, atque expellens fortiter impetuoſos iniquitatis fluctus, nec cymba mundanæ Reipublicæ illidatur, fluctibus iniquitatis.* πολυόμματος verò dicitur ſuperior, & Imperator, id eſt, multorum oculorum, quia ad modum Argi, vt ſuperiùs diximus, omnia ab omni parte intueri debet, omnia antevertere diſcrimina ne ipſe cum ſuis pereat. Cogitet Rex, ac Præſul ſubiectorum crimina con-

p[illegible] re th[illegible] ſua qui [illegible] git, debet.
Pſal. 18.
Euthym.

iunctis ſuperiori, aut negligenti tribui, nec lubebit alte ſocordiæ indormire. Ita cogitabat ſapientiſſimus ille Rex Dauid, ideo ſic Deum alloquebatur, *& ab alienis parce ſeruo tuo*, Pſal. 18. *Nouerat*, inquit hic Euthymius, Reges, *ac dominos obnoxios eſſe ſubditorum, & ſeruorum peccatis.*

1046.
Leo regis hieroglyphicum, ob vigilantiam.

Leo Regis, ac Principis ſymbolum apud antiquos fuit; hoc autem leoni peculiare, quòd apertis oculis dormiat, vt videre, ac vigilare, etiam dormiens videatur, & ob id vigilantiæ hieroglyphicum habitus eſt.

Pierius.
3. Reg.

Hinc eſt, vt ædium ſacrarum veſtibulis [illegible] tanquam vigiles diuinorum cuſtodes [illegible] tur, vt obſeruauit Pierius lib. 1. hiero[illegible]n. Et in Templo Salomonis leones fuiſſe [illegible] 3. Reg. cap. 7. Debet igitur Rex, ac Prin[illegible] vigil ſuorum cuſtos eſſe, apertos oculo[illegible]e, non alto ſomno ſepeliri; quid? quòd leo[illegible]is nomine non ſemel Rex ſignificatur in ſacris [illegible]

Leonis, & regis nexus.
Ier. 2. 15.

Ieremias 2. 15. *Super eum rugient leones*, Ch[illegible] *uerint eum clamant Reges*, Iſaiæ 35. 9. *N*[illegible] *ibi leo.* Chald. *Non erit ibi rex.* Ier. 4. 7. *Aſce*[illegible] *leo de cubili ſuo.* Chald. *Migrauit rex de arce ſua.* Rex leonem referet, ſi ſuorum vtilitatem quærat, [illegible] ſegnitiei nullus indormiret.

Leo apertis oculis dormire perhibetur; idem præſtet, qui aliis præeſt.
B. Pet. Dam.

Et quidem vniuerſim reſpiciens ad traditum leonis morem rectè monuit B. Petrus Damianus ep. 39. vt peruigiles ſemper oculos in domino habe");remus, hæc [illegible]us verba: *Leo apertis oculis dor*[illegible]*, & tu ſic quieſce ſepoſitus a mundo, vt peruigiles ſ*[illegible]*culos habere perſeueres in Domino, ſic dicitur: Ego* [illegible], *& cor meum vigilat.* Hæc ille.

1047.
Perſarum Reges vt excitarentur [illegible]
Plut.

Proba in hanc rem Perſarum Regum cõſue[illegible] qui vnum habere ſolebat cubicularium, [illegible] partes eſſent vt mane Regem adien[illegible] nèret, vt ſurgeret, nec alto ſomno [illegible] pelleretur. Rem habet Plutarchus ad Princ[illegible] indoctum, ſub his verbis. *Rex Perſarum v*[illegible] *habebat cubicularium, cuius hæ partes erant, vt* [illegible] *ediens ad eum diceret, Surge Rex, ac cura ea* [illegible] *tibi Meſoromaſdes impoſuit curam.* Laudabil[illegible] rum, & dignum quod Reges omnes imi[illegible] lulum excitantis, & monentis cubicularij [illegible] immutatis ad hunc modum. Surge Rex, [illegible] ea, quorum tibi Rex Regum curam impo[illegible]t. Vtinam quotidie hæc ſibi dici quotidie Principes cogitarent, magis in ſuorum curam vigiles [illegible]ent, non tam alto ſopore ſterterent [illegible] ſupinè ſuorum ſubditorum res neglig[illegible] recelli ea nota poſſent, qua huiuſmodi [illegible] Nicetas Choniates lib. de rebus Conſtantinopolis: *Cum Imperatores*, inquit, *noſtri ab ineunte ætate in vmbra, & otio educati, more Endymionis ſterterent.*

More Endymionis ſtertere Reges non debent.
Nicet. Chon.

Iacobi in gregem vigilantia in exemplum Præſulibus.
S. Chryſ.

Iacobi exemplo ſuper ouium greges vigilantis ad vigilantias præſules inhortatur vigil præſul, & totus oculus S. Chryſoſtomus hom. 2. ad populum his verbis: *Si Patriarcha Iacob pecudibus prepoſitus, & oues irrationales paſcens, & homini rationes redditurus, & noctes ducebat inſomnes, & æſtu, & gelu, & omnem aëris intemperiem ferebat, vt nulla illarum pecudum periret: multo magis nos non irrationabilibus, [illegible] ſpiritualibus ouibus prepoſitos, & non homini, ſed Dei præſidentia huius rationes reddituros, ad* NIHIL TORPERE, *& tergiuerſari oportet, quæ gregem iuuare poſſint.*

1048.
Regum in ſuos prouidentia, & vigilãtia.
Oleaſt.

Principis, & Præſulis in ſuos vigilantiã, & prouidentiam in hunc modum colligebat Oleaſter in cap. 1. Iſaiæ: *Voluit etiam Eſaiam conterraneum, & conciuem eorum mala videre, & eos ipſe etiam quaſi futurorum malorum particeps, vehementiùs admoneret. Admoneatur hic Reges & Principes, ſuarum vrbium*

regnorum mala VIDERE *antequam veniant. Sic prævidit Pharao venturam ſeptem annorum famem.*

Ad ſuperiorum vigilantiam probandam flectebat Vgo Victorinus illud, quod de gruibus traditur, rem illius verbis dabo, ſic enim ille ſcribit lib. 1. de beſtiis, cap. 39. *Grues, qua ad hoc eliguntur, vt pro aliis vigilent, in pede à terra ſuſpenſo lapillum tenent, timentes ne ſi qua earum dormiat, lapſus à pede lapillus cadat: ſi autem cadat, euigilans clamat. Lapis eſt Chriſtus, pes mentis affectus. Sicut enim aliquis pedibus incedit, ſic mens ſuis affectibus quaſi pedibus ad optata tendit. Si quis igitur ad cuſtodiam ſui, vel fratrum vigilet, lapillum in pede, id eſt, Chriſtum in mente portet. Illud autem ſummopere caueat, ne ſi in peccato dormiens, lapillus è pede decidat, id eſt, Chriſtus à mente recedat.*

Vt ſuperiores vigilantiâ præſtare debent. Vgo Vict.

1049. Præſules, & Epiſcopi omnem terrenarum rerum curam negligant, vt ſpiritualibus ſuorum proſpiciant, cuius rei exemplum fuit S. Auguſtinus, qui nec claues quidem quibus res obſerabantur, nec annulum, quo obſignabantur, tangebat. Ita de eo Poſſidonius cap. 24. in eius vita: *Nunquam, inquit, claues Auguſtinus, nunquam annulum in manu habebat, ſed à domus præpoſitis cuncta & accepta, & erogata notabantur, magis illorum fidem ſequens, quàm probatum, manifeſtumque cognoſcens.* Audiant iſtuc, qui domeſticas res nimium curant, rebus augendis ſtudent, ſuorum ſaluris penè obliti. Nihil turpius Epiſcopo eſt, quàm incumbere ſupellectili, & ſubſtantiolæ, ſcrutari omnia, ſciſcitari de ſingulis, morderi ſuſpicionibus, quotidianas expenſas quotidiano, vt loquitur S. Bernardus lib. 4. de conſid. cap. 6. *reciprocare ſcrutinio, de pretio eſcarum, & panum, quotidianum cum miniſtris habere diſcuſſionem: rara, continua verò Dominici gregis detrimenta neſcire.* Sic eſt. Digna verba quæ omnium Præſulum mentibus inſideant.

Spiritualis curæ ſuperior debet, ob terrenarum cura meturt. Poſſid.

S. Bern.

EXCVRSVS CLXVII

Rex, & ſuperior ſuorum Pater eſſe debet.

Princeps bonus à patre bono non differt.
Publici ciuitatum parentes Principes ſunt.
אב *de principe, & de patre.*
Reges Patres eſſe debent.
Pater de Principe.
Publicus parens *Princeps.*
Velle bona *ſuis ſuperior debet.*

1050. VT verè perſonam Regis, munúſque quis ſuſtineat, ac imperantis, patris induere viſcera debet, patris amorem affectionémque Reipublicæ, & vniuerſæ ciuium pater ſit, qui imperat: ita cenſuit etiam Chryſantas apud Xenophontem lib. 8. *Pæd.* initio, dum ait. ἀλλὰ πολλάκις μὲν ἤδη ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, ἐνενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει ... id eſt, *Etiam alias ſæpenumero animaduerti Principem bonum à patre bono nihil differre. Nam & PATRES liberis proſpiciunt, vt ne vnquam eos bona deficiant. Et Cyrus iam mihi videtur ea nobis conſulere, de quibus felicitatem perpetuam maximè conſequuturi ſimus.* Patres dicuntur & ſuorum ſalu... on...

Princeps bonus à patre bono non differt Chryſant.

Hoc idem ... doctiſſimi Philonis ... lib. de ... Principe ... loquitur. *Sunt,* in- qui *Principes (vt verum fatear PVBLICI PARENTES CIVITATVM,* ... *entium quotquot boni ſunt, nec cedunt pietati naturalium,* contrà qui in ſubditorum detrimentum abutuntur potentia, nequaquam Principes, ſed hoſtes appellandi ſunt cum agant hoſtilia. Et qui pietate parentes eſſe deberent, ſæuitia hoſtis nomen merentur.

Publici ciuitatis parentes, Principes ſunt. Philo.

Reges eſſe debent Patres, vt verè ſint Reges. Iuſtin. lib. 15. *Lyſimachus magno animo Regis VLTI PARENTIS cognomen iam tulit.* Xenophon Simocatta de Tiberio Principe illo, qui Iuſtino in Imp. Conſtantinop. ſucceſſit, lib. 4. cap. 16. πατὴρ ἐθέλων ἢ δεσπότης ... id eſt, *Pater potius à ſuis ſubditis dici maluit, quàm Dominus,* Chryſoſtom. orat. 1. ... id eſt, *Rex dicitur propter principatum, & potentiam: pater autem, propter curam, & manſuetudinem.* Agaſides hac mente aiebat, ſecurum eſſe Regem, *ſi ſic imperet ſuis quemadmodum pater imperat filiis.* 1051.

Reges Patres eſſe debent. Iuſtin. Simocat.

Chryſoſt.

Capitolinus in M. Antoninum Philoſ. *In munere autem publico tam magnanimus fuit, vt ... leones vna miſſione ſimul exhiberet ſagittis interfectos. Quomodo igitur in amore omnium imperaſſet, atque ab aliis, modò PATER, modò FILIVS, vt cuiuſque ætas ſinebat, & diceretur & amaretur, octauo decimo anno imperij ſui, ſexageſimo & primo vitæ diem vltimum clauſit.* Capitol.

Auſonius Theodoſium compellat,

Tu modò te iuſſe PATER Romane memento. Auſon.

Pollion in Diuo Claudio: *Claudi Auguſte, te Reſp. requirebat: dictū quadragies Claudi Auguſte, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus Senator, tu verò Princeps.* Pollion.

In ſententiis Ethico politicis,

A bono PARENTE Princeps nil differt quàm nomine. Vetus dict.

Pater Rex eſt, ſuóſque regere debet, non ſecus ac paternam domum, ſcite in eiſdem ſententiis Ethico politicis,

Tamquam DOMVM PATERNAM Rex ſuos regat.

1052. Venio & ad noſtros, quibus facem præfero per hæc quæ dixi Iſaiæ 22. v. 21. hæc habentur. *Et erit quaſi pater habitantibus Ieruſalem,* Chald. *Et erit in patrem,* id eſt, Princeps, ac Rex. Eruditè, & opportunè Oleaſter hic, *Erit,* inquit, *in patrem habitatori Ieruſalem, & domi Iehudah oſtendit nobis dominum hic, quales ſe debent Sacerdotes, & Principes patres exhibere, nempe patres, non tyrannos: vt ſcilicet quærant potius vtilitatem vrbis, & patriæ, quàm ſuam.*

Pater de Principe. Iſa. 22. Chald. Oleaſt.

Quàm patentis nomen, ac pietas Principis propria ſit, indicat etiam linguæ ſanctæ conſuetudo, quæ vno eodemque vocabulo Patrem, Principémque appellat, nam apud Hebræos אב, ita de Patre dicitur, vt etiam aliquando in ſacris litteris ad Reges, & ad Principes extendatur; ſic illuſtrantur ea verba, quæ 1. Reg. 12. habentur: *Si timueritis Dominū, & ſeruieritis ei, & audieritis vocem eius, & non exacerbaueritis os Domini, eritis & vos, & Rex, qui imperat vobis ſequentes Dominum Deum veſtrum: ſi autem non audieritis vocem Domini, ſed exacerbaueritis ſermones eius, erit manus Domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros.* Primo loco, Regis nomine vtitur, ſecundo, patris, quia patrum nomine, vt rectè obſeruauit hic Caietanus, Reges appellat, qui quaſi patres ſuorum proſperitatem, & vtilitatem procurare debent. Hinc quod in Hebræo eſt, *in patribus veſtris,* vertit Marinus Brixianus, *in Principibus veſtris,* & LXX. ad hanc mentem, ἐπὶ ... βασιλέα ὑμῶν, *in Regem veſtrum.* R. Dauid, *in Rege & magnatibus veſtris.* Patres enim vere ſunt qui alios regunt; & qui reſpublicas paternè curant. Hinc etiam 4. Reg. 5. v. 13. ſerui Naaman Dominum ſuum Patrem appellant.

אב *de principe, & de patre.* 1. Reg. 12.

Marinus.

Pater,

Pater, inquiunt, *& ſi rem grandem dixiſſet tibi Propheta.*

1053. *Publicus parens Princeps.* Theodor. Elegans eſt in hanc rem Theodurici Regis dictum apud Caſſiod 4.var. *Bene*, inquit, *principalis clementia ſuſcipit, quos pietas paterna deſtituit quia ſub parente publico genitoris minimè ſentiri debet amiſſio. Ad nos ſiquidem iure recurrit infantia deſtituta;* nouerat enim Principes publicos eſſe parentes, & eorum maximè, qui proprio genitore carerent.

Velle bona ſuis ſuperior debet. Premenda verò adhuc eſt Hebraici verbi vis; nam אב quod de patre, & Principe dicitur, deducitur à verbo אבה, quod deſiderare, & velle ſignificat, quia Pater, & Princeps velle, & cupere omnia debet, quæ liberis, aut ſubditis proſint, nihilque quod illis vtile, & proficuum eſſe poſſit, non deſiderare, & perficere, ſi ſit facultas, & toto deſiderio ferri ad explenda, cumulandaque ſubditorum iuſta deſideria.

Agapetus. Et quod ad Principem, & Imperatorem attinet, huc ſpectauit Agapetus Diaconus, in piis illis, & eruditis capitibus paræneticis ad Iuſtinianum Imperatorem; ſic enim ſcribit: Οὐδὲν οὕτως εὐδοκιμεῖν ἐργάζεται ἄνθρωπον, ὡς τὸ δύνασθαι μὲν ἃ βούλεται ποιεῖν, ἀεὶ δὲ φιλάνθρωπα καὶ βούλεσθαι, καὶ πράττειν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ Θεοῦ χαρίζεται δύναμις ἧς ἐδεῖτο δι' ἡμᾶς ἡ ἀγαθή σου βούλησις, ἃ βούλει, καὶ ποίει, καὶ πρᾶττε, ὡς ἀρέσκει τῷ ταύτην σοι δεδωκότι. id eſt, *Nulla res adeò commendabilem reddit hominem, vt poſſe quidem quæ velit efficere: ſemper autem humana & velle, & agere. Quoniam igitur à Deo tibi donata eſt facultas, qua indigebat propter nos bona tua voluntas, omnia & velis & agas, prout ei placet, qui eam tibi dedit.*

EXCVRSVS CLXVIII.

Rex, ac Princeps vrbis murus, ciuium ſcutum, ac ciuitatis anima.

Rex firmus Reipublicæ murus.
Muri *Eccleſiæ Prælati.*
Dux amabilis patriæ murus.
Regia liberalitate veluti muro *regnum cingitur.*
Preces vrbium turres.
Principes ſuis ſcuti loco *deſeruire debent.*
Turris *ſuperiorum tuitio.*
Rex ciuitatis anima.
Vita ſpiritum *ſuperior ſuis inhalare debet.*
Principis imperium in ſubditos, vt animæ *imperium in corpus eſſe debet.*
Regium eſt ſui ipſius Regem eſſe.

1054. *Rex firmus Reipublicæ murus.* Orig. NOn ita firmis muris vrbs munitur, vt inſto, probóque Principe ciuitas. Huc eleganter aut vocauit, aut flexit Origenes Ieremiæ verba Thren.2. v.18. *Clamauit cor eorum ad Dominum ſuper muros filiæ Sion*; L X X. ſic legunt, & partiuntur: ἐβόησε καρδία αὐτῶν πρὸς κύριον· τείχη Σιὼν καταγάγετε ὡς χειμάῤῥους δάκρυα. *Clamauit cor meum ad Dominum; muri Sion deducite quaſi torrentes lacrymas;* quæ verba ſic explicat Origenes nouiſſimè editus: M V R V S *itaque hic eſt Rex, & Princeps, & quicunque potentes ciuitatum murorum inſtar muniebant: quos hortatur, vt inges pœnitentiæ lachrymas fundant.* Hæc ille in catena Græca illius capitis.

Muri Eccleſiæ Prælati. Iſa.60. Oleaſt. Muri præcipuè Eccleſiæ Præſules ſunt, Iſaiæ 60. *Et occupabis ſalus muros tuos.* Oleaſter, *Et vocabis ſa-*

Nouarini Adagia SS.Patr.

lutem muros tuos; addit ad explicatum; *id eſt,* P R Æ L A T O S, *quoniam te ab hoſte defendent.*

Et verò clementia potius, ac beneficentia, quàm nimia ſeueritate muri munus ſuſtinet Rex, & quilibet ſuperior: *Dux enim*, inquit Ferandus reg.7. *amabilis murus eſt Patriæ, qui verò continuata rigore metuendus apparet, omnes ſubditos facit infideles.* Liberalitate regnum, tamquam firmiſſimo muro cingitur, & munitur. Opportunè nobis occurrit ſæpè citatus Agapetus, qui num.58. ita ſcribit in hanc rem. *Dux amabilis patriæ murus.* Ferandus. *Regia liberalitate veluti muro regnum cingitur.* Agap. ἀκρόπολις μὲν ἀπορθήτοις τείχεσιν ὀχυρουμένη καταφρονεῖ τῶν πολιορκούντων αὐτὴν πολεμίων, ἡ δὲ βασιλεία ὑμῶν, ἐλεημοσύναις τε χαριτουμένη, καὶ προσευχαῖς περιτειχιζομένη, ἀνάλωτος γίνεται τοῖς τῶν ἐχθρῶν βέλεσιν, ἀνδρεῖα κατ' αὐτῶν ἐγείρουσα τρόπαια. id eſt, A R X *quidem indepopulabilibus* M V R I S *munita contemnit obſidentes ſe hoſtes. Pium autem veſtrum Imperium quum & liberalitate erga miſeros veluti muro cinctum, & precum turribus corroboratum ſit, inuictum malisque hoſtium telis peruium fit, præclara, & celebria contra eos erigens trophæa.* Vbi obiter vides preces tanquam turres munitiſſimas vrbes, regnaque tueri. *Preces vrbium turres.*

1055. *Principes ſuis ſcuti loco deſeruire debent.* Pſal.46.9. Nec ſolùm ciuitatis murus Princeps beneficus eſſe debet, ſed & cuiuſlibet ciuis protector, & ſcutum, maximè verò infirmiorum, & pauperum, hos enim protectionis quæ ſcuto defendere à qualibet potentiorum iniuria debet. Hinc quod Pſal. 46.v.9. L X X. habent. τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοί, *Dei fortes terræ*, ſcilicet Principes, ac Duces; in Hebræo, *Domini ſunt ſcuta terræ*, vt nempe ſcirent Principes, ac Reges ſuis pro ſcuto eſſe debere, vt eos ab omni periculo vindicent, & tueantur. L X X. Accipe doctiſſimi Agellij obſeruationem in hanc rem, ſic enim explicat, & illuſtrat citata Regij Prophetæ verba: *Quoniam Dei fortes terræ. Principes*, inquit, *terræ præcipuè Dei ſunt, quia & ipſe Principes facit, & in eius manu, & poteſtate omni eorum poſiti ſunt.* Deinde paucis interiectis, ſic pergit: *Itaque præclarè in Hebraico legimus, Domini ſunt ſcuta terræ, vt etiam Aquila tranſtulit,* θυρεοὶ τῆς γῆς, *& quinta editio*, ὑπερασπισμοὶ τῆς γῆς, *protectiones terræ. id enim illis præcipuè incumbit, vt infirmioribus pro* S C V T O *ſint, eoſque defendant, & à potentiorum iniuria protegant. In quo munere propemodum cum Deo æquati ſunt, & quodammodo Dij facti, vt in Pſal. 81. legimus, Ego dixi, Dij eſtis, & filij Excelſi omnes. Ideóque vehementer exaltati ſunt, & gradum honoris Altiſſimum conſecuti.* Agell. Similia habet in Pſalm. 83. v.8. ad illa verba, *Protector noſter aſpice Deus. In eo autem*, inquit, *quòd Reges* P R O T E C T O R E S, *&* ὑπερασπισμοὶ *vocantur, intelligere poſſumus quodnam ſit Regis officium, nempè potentia ſua viribus tanquam obiecto ſcuto populum tegere, & ab eo hoſtium, ſceleratorúmque hominum tela depellere.* Pſal.83 8. Audi Rex, ac Princeps quod munus obeas, quid à te Regium Diadema requirat, quid purpura à te exigat.

1056. *Turris ſuperiorum tuitio.* Caſſiod. Monitiſſimi prætetea ſuorum turris regium nomen eſt. Huc vocandus Caſſiodorus qui lib.-. formula tuitionis 39. hæc habet: *Tuitionem tibi noſtri nominis quaſi validiſſimam* T V R R I M *contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimenta noſtra concedit auctoritas.*

Rex ciuitatis anima. Parum eſt Regem turrim ſuis, & murum eſſe, anima ciuitatis eſt, & totius Reipublicæ; iacet corpus exſangue decore omni, ac pulchritudine caret, ſi animam deſtituatur, non aliter ſubditi, ac ciues à probo Rege, ac Principe vitam decorémque mutuantur, alioquin nullus fere viuidus virtutis color apparet, nullus probitatis decor, vbi ſuperior exemplo ſuo vitã ſubiecto populo tanquã corpori

Iuſtin.

non tribuit. Iuſtinus Martyr quęſt. 148. ad Orthod. *Sicut*, inquit, *homo ex* ANIMA, *& corpore conſtituitur, ita regnum ex* REGE, *& eis, qui reguntur, coagmentatur*; ita vt Rex animæ vices ſubeat, populus corporis, vt quo nobilior, excellentiórque corpore anima eſt, eò & Rex populi ſit. Regem, & Imperatorem animam Reipublicæ eſſe cenſuit Nicephorus Gregoras, qui lib. 10. Hænia in obitum Imperatorum ita inclamat: *O communis Romanorum anima, quò tandem ablata es?* hoc ſpectabat & Magnus Synesius epiſt. 31. Aureliano; εἰ γὰρ εἰσὶν ψυχαὶ τῶν πόλεων, ὥσπερ οὖν εἰσὶν ἱεροὶ θεῖοι, καὶ δαιμόνιοι. id eſt, *Si illæ ſunt* CIVITATVM ANIMÆ, *vt verè ſunt, præſides diuinæ, atque è geniorum numero*. Itaque ſpiritum Reipublicæ corpori inhalare Principes debent, viuiſcit bono ſuperioris exemplo ſubiecta plebs, quod ſi abſit, cadauerosâ facie ferè conſpicitur. Huius rei figuram exhibuit Eliſæus 4. *Reg.* 4. Cùm ſuper demortuum viduæ filium incubuit, eúmque vitæ reſtituit, quod baculo eius ſeruos efficere nequiuerat. Superior enim & Apoſtolicus vir, ac Præſes vigil demittere ſeſe debet ad ſuorum infirmitatem, vt eos meliori vitæ reſtituat.

Niceph. Gr. — Syneſ. — *Vita ſpiritum ſuperior ſuis inhalare debet.* — 4 Reg 4.

1057. Ægrè animæ munus obeat Princeps, ac superior, ſi languidus ipſe iaceat, nec poterit vitam iacenti populo tribuere ſi vitiis ipſe mortuus iaceat, ſi libidinibus, ac voluptatibus ſeruiat, in ipſóque nõ animus, ſed corpus dominetur ſit Princeps tanquam caput languidum, populum tanquam cor mœrere conſequens eſt. Verè Ægydius de regimine Principis, dixit: *Quia Principis officium, ac munus eſt, ita regnum gubernare, ac præſidere, ſicut corpori præſidet anima, qui autem ſic ſe gerit, vt in ipſo animus iaceat, corpus autem principetur, præſtantiſſimo optimæ administrationis exemplari caret, & tyrannidis exemplum præſtò habet. Nam corporis in animam principatus tyrannus eſt, atque tyrannidis exemplar.* Hæc ille, digna verba, quæ altè Regum, & ſuperiorum mentibus inſideant. Adiicio nobilis auctoris nobile dictum, & definio. Magnus Syneſius ita de Regis moribus cenſuit, *Illud profectò primarium, ac ſummè Regium eſt, ſui ipſius Regem eſſe, mentémque domeſticæ belluæ quaſi moderatricem præficere, neque cùm infinitis propemodum hominibus dominari velis, ipſum turpiſſimis dominis ſeruire, voluptati, dolori, & quæcumque his affines belluæ ſuum in animali domicilium habent.*

Princeps imperiũ in ſubditos, vt anima imperium in corpus eſſe debet. — Ægid. — *Regium eſt, ſui ipſius regem eſſe.* — Syneſ.

EXCVRSVS CLXIX.

Superior ſuorum exemplar, recta ſubditorum regula, & amuſſis probæ vitæ ſpeculum, probitatis ſimulachrum.

Facilè *inferior facit, quod fieri à ſuperiori videt.*

Regis exemplum *quàm efficax.*

Si ſapiant Reges, *ſapient & qui* reguntur.

Leui brachio plebs flectitur *ſi Princeps præeat.*

Alacres ad bonum *eſſe Principes debent.*

Principum promptitudo *ad bonum verba laudata.*

Firmior inferioris ſtatus *ſi Princeps non deliciatur.*

Superior recta ſuorum regula.

Princeps pius & bonus a malo *ſuos auocat.*

Imperantis vita *quantam* vim *in ſubditos habeat.*

Superiorum facta ad paria *inferiores cogunt.*

Fermento *Principes cur comparati.*

Ieiunans *Rex* ieiuniũ *alius facilè perſuadet.*

Iuſti, *&* Principis *nexus.*

Melior *de proceribus.*

Sacri Præſules amuſſis *ſpiritualis.*

Principis mores aliorum pharmacum.

Superior ſuorum ſpeculum.

Tetrum ſpeculum *minimè Epiſcopus ſit.*

Populorum ſcopus *populi moderatores.*

Præſules veræ virtutis ſimulachrum.

Mali quoque Reges coli *à ſubditis debent, & honorari.*

Sacri Præſules quanta reuerentia *exciperentur.*

QVi ſuperior dignitate aliis eſt, debet eſſe & 1058.
vita, ne Infra illos manibus ſit, ſupra quos eſt officio; Rex comparatione priuati hominis eſt veluti exemplar, & regula, ad cuius vitæ, & operum normam ſe ſubditi componunt, & conformant, & velut vmbra corpus ſequuntur, ab ipſo corpore motum, figurámque habentes; itaque ſi probus ſit Rex, multos habebit imitatores, habebit quoque ſi malos, *nam facilè facit inferior*, inquit ſanctus Ambroſius in cap. 1. epiſt. ad Romanos, *quod fieri viderit à potiore.*

Facilè inferior facit, quod fieri à ſuperiore videt. — S. Ambroſ.

Altè inclamat imperantis vita, imperantis verbum moribus animatum; B. Thomæ à Villanoua hæc ſunt verba conc. in Dom. 19. poſt Pentecoſt. *O magnus prædicator Rex, plus proficit verbo, & exemplo, quàm omnes mundi prædicatores*; Vuldramus ad Salomonem Epiſcopum ſcribens, ait:

Regis exemplum quàm efficax. — B. Thom.

TALIS *erit populus*, QVALEM *ſe viderit eſſe.*

Propheta regius Pſ. 2. cùm Gentes populóſque arguiſſet, *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania*; in calce ſermonem ad Reges conuertens; *& nunc Reges*, inquit, *intelligite, erudimini qui iudicatis terram*; cùm hos tantùm alloquitur, & non etiã populos? An quia ſciebat, cùm qui regunt reſipiſcunt, & ad bonum prouocantur, reſipiſcere, & ad bonum prouocari qui reguntur? Idcirco ait Nicephorus in catena Græc. *Cum Reges, & Principes admonet, populos quoque ipſi ſubiectos admonet*; & S. Cyrillus in eadem catena ad eadem verba; *Cùm qui regnant ſapiant, & illi quoque ſapiunt qui reguntur*; vt Reges monere, ſit monere & eos qui ſub Regibus ſunt, cùm ex illorum emendatione iſtorum emendatio pendeat.

Si ſapiant Reges, ſapient & qui regũtur. — Pſalm. 2. — Niceph. — S. Cyrill.

Leui brachio eo plebs flectetur, quo eam impe- 1059.
rantis exemplum vocat; hinc & Moſes Deut. 32. 1. *Audite*, inquit, *cœli, quæ loquor; audiat terra verba oris mei*; imperantes alloquens imperantis modo vtitur, ſubiectos prædicentis; ex Hebraico fonte apparet, ac ſi innueret, auditurum facilè Dei verbo populum, ſi audiant Reges, qui cœli nomine ſignificantur. Acutè noſter Agellius in huius Cantici commentario: *Cæterùm illud ſubtilius exquiritur in Hebræo cùm ſit, Audite cœli, poſtea non imperantis modo, ſed prædicentis adiungi, Audiet terra verba oris mei, videtur enim conſequentius dici debuiſſe, Audiat terra, ſed apparet illum ſignificare voluiſſe ſi cœlum ac Principes audierint eius verba, procuidubio futurum, vt eadem populus quoque audiat, ideóque curaſſe vt illi ad ſe conuenirent, quorum attentio, & auditio ad alios quoque perueniret.*

Leui brachio plebs flectitur ſi Princeps præeat. — Deut. 32. 1. — Agell.

Hinc

Alacres ad bonum eſſe Principes debent. *Num.10.* *Iſid.Clar.* *S.Cyrill. Al.*

Hinc alacres ad bonum eſſe debent Reges, vt ad paria exemplo ſuo alios prouocent. non caret myſterio, quod habetur Num.10. de tubarum vſu: *Si ſemel clangueris, venient ad te Principes*, neque enim ſignare *ſemel* dictum, vt qui ſuper alios ſunt, ab aliis in alacritate non ſuperentur. *Principes*, inquit hic Iſidorus Clarius, *alacriores ſemper eſſe debent, neque repetita monita expectare*; & ſanctus Cyrillus Alex. in collectaneis, cap.7. *Populus duabus vocatur*, MVLTA *enim exhortatione, & admonitione opus habet, at maiores Duces vna*, id eſt, MODICA *oratione corrigente.*

Principum promptitudo ad bonum verba laudata. *Num 7.2.* *Oleaſt.*

Hanc alacritatem in Principibus commendauit Moſes Num.7.v.2. *Obtulerunt*, inquit, *Principes Iſrael*; ante alios obtulerunt qui ſuper alios erant. Oleaſter ad hæc, *Conſidera etiam hic* PRINCIPES *oblationes incœpiſſe Domino offerre, nunc verò illi cæteris poſteriores, & negligentiores ſunt*; nollem hac nota noſtri æui Principes laborare, nollem à ſuis in bonorum operũ, diuinique cultus alacritate vinci.

1060. *Firmior inferiorũ ſtatus ſi Princeps non deficiat.* *Luc 22.*

Porrò explicari non poteſt, quanti refetat ea in Principe reperiri, quæ inſidere inferioribus cupimus. rectè hoc innuit Chriſtus, cùm ſtare omnes in fide volens, pro vnius Petri ſtabilitate orat: *Ego*, inquit, *rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*, Luc.22.32. Omnes Diabolus ſuis tentationibus petebat, imminebat omnibus à Satanæ inſidiis. non leue periculum, pro ſolo tamen Petro rogat, qui ſuperiores iuuerit etiam in cæteros reſilit, & firmiores ſtant ſubditi; ſi ille non cadat, qui præeſt. Appoſitè ſanctus Leo ſerm.3. de anniuerſ. *Commune erat Apoſtolis omnibus periculum de tentationis formidine: & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam Diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen ſpecialis a Domino cura* PETRI *ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur, tamquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens* PRINCIPIS *victa non fuerit. Stat facilè populus ſi ſtet Princeps, & ſub iacente iacet.*

S.Leo.

Superior vectæ ſuorum regula. *Plut.*

Itaque qui aliis præeſt, aliorum regula ſe futurum ſciat, qua praua, quæ in vulgò corriguntur; ſcitè Plutarchus lib. ad Principem indoctum *ſicut* REGVLA *oportet ſit ipſa recta, non obliqua, quò cætera dirigat adæquans illa, quæ ei cohærent, & adiunguntur; perinde Princeps conſtituat oportet primùm ſe ipſum, ac dirigat Imperium, moreſque componat, deinde accommodet ſibi populares ſuos, neque enim labentis eſt erigere, nec erudire rudis.* Hæc Plutarchus. Ægrè alios regere Princeps poterit, niſi ſui ipſius ſit rector; vitam ad Principis mores hominum vulgus corrigat, non contrà.

1061. *Princeps pius, & bonus à malo ſuos auocat.* *Ioſ.24.31.* *Theodor.*

Meritò verò in hac regula exigitur, vt recta ſit, prauitas omnis, & obliquitas damnatur, nam qui ad rectitudinem ſubiectos populos Princeps vocet, obliquus ipſe à recto [illegible] virtutis itinere deflectens [illegible] amuſſis obliqua ædificium quod per ipſam erigitur, obliquum æquè futurum eſſe negabit nullus; idem & in populo fieri cenſe, ſi Princeps, ad cuius exemplum componitur orbis, obliquè incedat. Hoc firmè ex illo fulciri poteſt, quod in Hebræorum populo contigi[illegible] obſeruo, nam, vt traditur in cap.24. Io[illegible]e v.31. ſeruiuit Iſraël Domino cunctis diebus I[illegible]ſue, [illegible] [illegible]rum qui longo vixerant tempore poſt I[illegible]e, ſed poſt eorum obitum ad impietatem, & idololatriam defluxere. Quod ad Rectori Principis pietatem refert Theodoretus quæſt.19. in Ioſue, dum hæc verba expendet, ſic enim ait: *Cæterùm quantum conferat* PRIN[illegible]PS *pius, & amans Dei, perſpicuum facit hiſtoria. Seruiuit enim, ait, Iſrael Domino cunctis diebus Ioſue, & ſeniorum qui longo vixerunt tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia opera Domini, quæ fecerat Iſraeli, ac poſt obitum eorum declinauerunt ad impietatem.* Labitur cum labente Principe populus, qui cum ſtante ſtare ſolet. Præclarè Egeſippus lib.1. de excidio Ieroſol. c.5. *Sicut boni Principis vita probitatis quædam præſcriptio, & per vniuerſos viuendi forma eſt; ita Imperatoris colluuio, lex flagitiorum eſt.*

Imperantis vita quaſi ad viuere in ſubditos vrgeat. *Egeſipp.*

Et verò quantum Principis, & ſuperioris exemplum in ſubditorum animis poſſit, colligi etiam poteſt ex illis verbis, quæ habuit Angelus ad Loth Gen.19.v.17. *Noli*, inquit, *reſpicere poſt tergum*, cur Loth ſolùm hoc præcipitur, non & aliis? ſcilicet ſi Loth ipſe Pater, ac ſuperior retrò reſpexiſſet, alios ad idem crimen ſuo exemplo incegiſſet; tantas vires habet in ſubditorum mente, quod agit ſuperior; ſic explicat idem Caietanus Apoſtoli verba ad Galat.2. qui de Beato Petro dixit, *Quomodo Gentes cogis iudaizare. Cogis*, inquit, *exemplo facti tui, facta enim ſuperiorum non tam inuitant, quàm cogunt ſubditos ad imitationem.* Et de Principe ille prophanus, *Hac conditio Principum, vt quicquid faciant præcipere videantur, mores ſuos in ciuitatem infundunt, cogunt dum faciunt.* Rectè Seneca in Thyeſt. 1062.

Gen 19.7. *Superiorum facta ad paria inferiores cogunt.* *Caiet.* *Galat.2.* *Seneca.*

REX *velit honeſta, nemo non eadem volet.*

Moribus ſuis vniuerſam Rempublicam Principes ſibi aſſimilant.

Iure eos FERMENTO comparat Baſilius Imperator, dum ſcribit ad Leonem filium, quia ſicut *fermentum* totam conſperſionem ad ſaporem ſuum conuertit; ita etiam Principum, & ſuperiorum mores ſubditos ad ſe transferunt, in ſéque conuertũt.

Fermento Principes cur comparati. *Baſil.*

Hanc vim nouit etiam Niniuitarum Rex, qui vt tota ciuitas ieiunaret, ageréque pœnitentiam, prior ipſe ieiunat, & ſe affligit, ægrè id factura, ſi Rex deliciis diffluerct; quod optimè expendit ſanctus Maximus hom. de Litaniis, dum de Rege loquens, ſic ait: PRIMVS *planè inuigilat, quia vt* TOTA CIVITAS *ieiunaret, famem ſibi Rex primus indixit.* 1063.

Ieiunans Rex ieiunare alios facilè perſuadet. *S.Max.*

Adeò verò propria Principum rectitudo eſt, & iuſta virtuti regula, vt in ſacris literis iuſtus de Principe abſolutè dicatur. Hinc Prou.17.v.26. vbi noſter habet, *Non eſt bonum damnum inferre iuſto, nec percutere Principem.* Chaldæus Paraphraſtes vertit, *Mulctare iuſtum non eſt bonum, neque percutere iuſtos*, id eſt, Principes. quod LXX. claritatis gratiã addiderunt; itaque idem Princeps, ac iuſtus, vt intelligeret Princeps ſe tam falsè veri Principis nomen habere, quàm longè à iuſtitia exulat.

Iuſti, & Principes nomen. *Prou.17.26.* *Chald.*

Quin & apud exteros ſcriptores melior dici de proceribus, & primariis ſolet, & de iis, qui aliis imperant, & præſunt. Sic Tacitus lib.[illegible] *Et [illegible] tum hic Aulum, petienda* MELIORVM *imperia, id Diis, quos implorarent, placitum, vt arbitrium penes Romanos maneret.* Eodem ſenſu extulit etiam Otto Friſing. lib.2. cap.20. dum ait: *Gladio excepto in meliorem, & nobiliorem omnium Rauennatenſium [illegible] miſit.* Nempè melior eſſe debet, qui ſuperior, [illegible]que proceris, ac primarij nomen merebitur, ſi probitate cæteris antiſtet. Sed ad amuſſim redeo.

Melior de proceribus. *Tacit.* *Otto Friſ.*

Quod de Regibus, & Principibus diximus, eos regulam, & amuſſim eſſe debere, ad quam praua ſubditorum vita corrigatur, & ad æqualitatem eorum mores redigantur, id & de ſacris Præſulibus potiori iure cenſendum eſt, Et quidem Vgo Carenſis, eos perpendiculo comparat in c.10. epiſt.1. ad Cor. Quo nempè ſubditi defectus ſuos cognoſcãt. Tales apud ſanctum Gregorium Nazianzenum, Beati Baſilius, & Gregorius Nyſſenus; [illegible] eos laudat epiſt. ad Greg. Nyſſenum: *[illegible] reliquis omnibus exemplum facti eſtis Philoſophi* 1064.

Sacri [illegible] *S.Greg.Naz.*

& quaſi perpendiculum quoddam ſpirituale, & AMVSSIS tam modeſtiæ in proſperis, quam conſtantiæ in aduerſis.

Principis mores alieuum pharmacum.

Multis obſidetur morbis ſubiectus populus, petenda ab imperantis vita medicina; nullum ferè præſentius pharmacum aduersùs populi infirmitates, quam probum Principis exemplum, recta ſuperioris vita opportuna eſt criminum medicina. Nec in ſuperſtite ſolum hanc medicam, cum habenti iuſti Principis mores, ſed in proſperos etiam. Quod egregiè docet Baſilios Imperator ad Leonem filium, cap. 62. *Principis*, inquit, *innocentia, & boni mores, in multas ætates protenduntur, & memoriam nominis æternam transſmittunt ad poſteros. Quibus virtutem ſuam emulandam* QVASI PHARMACVM *aduersùs mala omnia relinques, eóſque & laudatores, & imitatores tuæ adminiſtrationis etiam defunctus efficies.* Vide quam efficax aduersùs omnes morbos, atque languores iuſti Principis ſit exemplum, vt etiam in poſteros vim ſuam exerat.

Baſil.

1065. Sit te Præſes, ac Princeps ſpeculum exhibet, in quo probæ vitæ imago, & forma intuentium oculis obiiciatur, quam inuentur. Scitè Beatus Laurentius Iuſtinianus de caſtu connubio, cap. 3. *Eſt qui præeſt quaſi* SPECVLVM QVODDAM, *in quo incipientes viuendi formam accipiunt.* Nec Apoſtolus aliud in Præſule quæſiuiſſe videtur, cùm ad Titum ſcripſit, cap. 2. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum.* quæ verba ſic illuſtrat ſanctus Chryſoſtomus hom 3. *Sit*, inquit, *omnibus doctrina, exemplúmque virtutis tuæ* SPECVLVM VITÆ, *quod omnibus proponitur ad imitandum, veluti primitiua quædam imago omnia in ſe habens, quæ bona, atque honeſta ſunt.* ita ſenſit Beatus ille, & talis fuit. Comuntur ad ſpeculum intuentes, in illud comi ornarique debent, qui in ſuperiorem oculos coniiciunt; ſed ægrè ſpeculi munus obeat, ſi teter, & obſcurus aliqua fęlicitate ſit. Præclarè Beatus Ambroſius de dignit. Sacerd. cap. 6. *Quid aliud*, inquit, *interpretatur Epiſcopus, quam ſuperinſpector? maximè cùm ſolio in Eccleſia editiore ſedeat, & ita cunctos reſpiciat, vt & cunctorum oculi in ipſum reſpiciant. Ergo quia ita eſt, cur te velut* TETRVM SPECVLVM *vniuerſorum oculis demonſtras, ita vt non poſſint obſcuritate tua ſe comptius exornare.*

Superior ſuorum ſpeculũ.
B. Laur. Iuſt.
Ad Tit. 2.
S. Chryſoſt.
Tetrum ſpeculum minimè Epiſcopus ſit.
S. Ambr.

1066. Iſtuc idem ſignificatur cùm populi moderatores ſcopo comparantur, in quem intueantur, qui rectam vitam inſtituere cupiunt. hinc quod vulgatus habet Oſeæ 9. v. 8. Speculator Ephraim. LXX. verterunt, σκοπὸς Ἐφραίμ, *ſcopus Ephraim*; quam lectionem ita illuſtrat ſanctus Cyrillus Alexandrinus hic. *Solet diuina Scriptura ſcopos nominare præſides, & moderatores populi, & in ſublimi dignitatum gradu collocatos, in quos intueatur, qui rectam, & inculpatam vitam degere velit.*

Populorum ſcopus populi moderatores.
Oſe 9. 8.
S. Cyr. Alex.

Non longè abit ſanctus Iſidorus Peluſiota, qui Præſules veræ virtutis ſimulachrum eſſe debere [illegible], quò intuentes ſinguli habeant quod imitentur, & ita moribus exprimant, quod in ſuperioribus viderint expreſſum. Huius Patris verba hæc [illegible] lib. 5. epiſt. 216. *Ii qui Epiſcopatum nacti ſunt, non [illegible] atque vniuerſæ Philoſophiæ* SIMVLACHRVM *[illegible] dos eſſe præbere debent.*

Præſules virtutis ſimulachrũ.
S. Iſid. Peluſ.

Sed cuinam baſi inniti hoc ſimulachrum de[illegible] Magnus Syneſius de Regno, & munus hoc pietati, ac Religioni tribuit; ſic enim ſcribit. *[illegible] autem & pietas firma in primis eius baſis [illegible] in qua ſtabile, atque in concuſſum* SIMV[illegible] *[illegible] nunquam baſi firmiter inſi[illegible].* R[illegible] Principeſ[illegible] huic baſi [illegible] antur [illegible] facile excuti poterunt, firmantur Religione, ac pietate Regna, & ſtabiliuntur, quæ impietate labuntur, & pereunt.

Illud hîc antequam finiam monuerim, probum eſſe Reges venerari, licèt ipſi probi non ſint, mali Reges, mali qui imperant, & alios regunt, par tamen eſt eos ab imparibus honorari, a ſubditis coli, voluit hoc Deus, & vel in Pharaone oſtendit, & Nabuchodonoſor, cùm primò futuræ famis ſomnium immiſit Gen. 41. Secundò conceſſit, vt in ignis fornacem, in quam tres Hebræorum pueri coniecti erant, ipſe eos ſolus Angelum videret, filij Dei vultum præſeferentem, Dan. 3. Rem ſic expendebat ad hanc mentem ſanctus Auguſtinus lib. qq. ex veteri Teſtamento, quæſt. 35. *Qua ratione Dauid Saul, poſtquam Deus ab eo receſſit, Chriſtum Dominum vocat, & honorem deferri ei. Non neſcius Dauid diuinam eſſe traditionem in officio ordinis regalis, idcirco Saul in eadem adhuc traditione poſitum honorificat, ne Deo iniuriam facere videretur, qui his ordinibus honorem decreuit, Dei enim imaginem habet Rex, ſicut & Epiſcopus Chriſti. Quandiu ergo in ea traditione eſt, honorandus eſt, ſi non propter ſe, vel propter ordinem. Vnde Apoſtolus inquit, poteſtatibus ſublimioribus ſubditi eſtote. Non eſt poteſtas niſi a Deo. Quæ enim ſunt, a Deo ordinata ſunt. Hinc eſt, vt gentilem, in poteſtatem tamen poſitum honorificamus, licet ipſe indignus ſit, qui Dei ordinem tenens gratias agit Diabolo, poteſtas enim exigit qui meretur honorem. Nam ideo Pharaoni futura famis ſomnio reuelatum eſt, & Nabuchodonoſor aliis ſecum aſſiſtentibus ſolus filium Dei vidit in camino ignis, non vtique merito ſuo, qui in dolo ſe adorari voluit, ſed merito ordinis regalis*; honor in dignitatem reſidet, quo ſemper digna etiam in indigno poſſeſſore.

1067.
Mali quoque Reges coli à ſubditis debent, & honorari.
Dan. 3.
S. Aug.

Sacri Præſules tanta quandoque reuerentia excipiebantur, vt & duces nudis pedibus illis obuiam irent; factum id à Duce Poloniæ, cum quæ optimatibus cùm Othonem Epiſcopum reciperent; ſic enim in actis ſancti Othonis lib 2. cap. 9 legitur: *Præterea Dux ipſe, & omnes optimates Poloniæ quaſi ducentis paſſibus ab vrbe Gnezna nudis pedibus procedentes cum magna ſuſceptum reuerentia principalem vſque ad Eccleſiam conduxerunt.* O eadem hoc exemplum cæteris viris Principibus, viríſque magnis mentem inhalarent!

Sacri Præſules quanta reuerentia excipiuntur.
Acta.

EXCVRSVS CLXX.

Virtutis, & pietatis corona, Iuſtitiæ purpura, legis diuinæ ſceptrum, vera veri Regis inſignia.

Regis inſignia ſcenæ *ſimilia.*
Verus Regis ornatus, virtus, & philoſophia.
Corona *regia* ex moribus *virtute excultis.*
Pietatis, & diuini cultus corona.
Caſtitatis corona, *iuſtitia* purpura.
Temperantiæ purpura.
Regium ſceptrum *diuinæ legis cuſtodia.*
Legis cuſtodia *cum principatu vt cohæreat.*
Rex videns, & animata lex.
V*is iuſtitiæ, & pietatis ſubie[illegible]a.*
Rubri Regum calcei.
Superbiæ faſtus *pedibus calcandus.*

ubi

Subiecta pedibus ſphæra *cælum ſe calcare mentiebantur Reges Perſarum.*
Terrent honores vt fumus euaneſcunt.
כלך *quid*, *quid* כרם, *quid* חלם; *culminis*, & *verecundiæ nexus*, *honoris*, & *ſomny*.

1068. REgem Principémque hucuſque deſcripſimus, & rudi dedimus penicillo, nunc potiora quædam eius inſignia exhibemus, quæ illum melius ornent quàm externa quæ vulgus miratur.

Regis inſignia ſcenæ ſimilia. S. Aſterius. Vera igitur Regis inſignia cenſui, quæ præfixi, quia alia nuda rerum nomina, falſa, optimo rerum æſtimatori cenſenda. Velum extrimæ paraturæ aufer, & ſcenam conſpicies, omniaque luſum oculis facientia. Hic fuit ſancti Aſterij ſenſus, hæc mens homil. de Œconomo iniquitatis; ſic enim ait: *Quid autem, & quanti tota illa, quam obtinent Præſides*, SCENA *argenteum vehiculum, & virga aurea. Nihili ſi rectè iuſtéque æſtimes.*

Verus Regis ornatus virtus, & Philoſophia. S. Iſid. Peluſ. Illuſtre Regij capitis Diadema, nobilis corona virtus, & pietas, Thronus, purpura, & diadema præ iſtis minime ſplendent, & Regem ornant. Scitè ſanctus Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 251. *Non opes*, inquit, *non pulchritudo, non robur, non facundia, aut ſplendorem omnem excedens dignitas, non Hypochrorum thronus, non* PVRPVRA, *non* DIADEMA *eos, qui hæc habent, perinde honeſtare ſolet, vt virtus ac Philoſophia.*

Corona regia ex moribus virtute excultis. Baſil. Illa in Rege probanda corona eſt, quia verè & regia, quæ ex probis moribus texitur. Baſilius Imperat. Conſtant. cap. 40. ita ſentiebat, filium alloquens: *Iuuentutem tuam exorna non* CORONIS *ex ludicris certaminibus, aut corporum exercitatione quæſitis, ſed* MORIBVS *virtute excultis*; aliam in

S. Chryſ. Rege commendabat coronam ſanctus Chryſoſtomus homil. 20. ad populum in hæc verba: *Nunc te contumelia affectum dicis, & pertuliſſe quæ nullus vnquam ſuperiorum Regum. Sed ſi velis ô humaniſſime, & ſapientiſſime, & omnino pietate plene Diademate iſto clariorem & maiorem tibi corona hæc afferet contumelia. Hoc nempe Diadema eſt, & virtutis inſigne, & Dei liberalitatis indicium, ſed corona ex hac humanitate contexta tuum ſolius eris, & ſapientia tua meritum.*

1069. *Pietatis, & diuini cultus corona.* Agap. Pietatis, cultúſque diuini corona commendauit in Rege Agapetus Diaconus in capitibus parænetícis, dum ait, ὑπὲρ πάντα τῆς βασιλείας τὰ ἔνδοξα, τῆς εὐσεβείας τὸ στέμμα τὸν βασιλέα κοσμεῖ. ὁ γὰρ πλοῦτος ἀπέρχεται, καὶ ἡ δόξα μετέρχεται. τὸ δὲ κλέος τῆς ἐνθέου πολιτείας ἀθανάτοις αἰῶσι συμπαρατείνεται, καὶ λήθης ἐπέκεινα τοὺς ἔχοντας ἵστησι. id eſt, *Super omnia præclara, quæ regnum habet, pietatis cultúſque diuini* CORONA *Regem exornat. Diuitiæ namque euaneſcunt, & vulgi fauor & aura tranſit. Sola vita Deo placentis gloria immortalibus ſæculis coextenditur, & trans obliuionis tenebras collocat poſſidentes.* Vehementer dignum Diadema iſtuc, quod Regis caput ambiat, ac redimiat, vt Rex immortalis eſſe poſſit, & regnum minimè caſurum indipiſci. Rem idem Agapetus habet paucis verbis interiectis, dum laudaret Iuſtinianum Cæſarem; ſic enim ſcribit.

Caſtitatis corona, iuſtitia purpura. Idem. Βασιλέα σε κατ' ἀλήθειαν ὁρίζομαι, ὡς βασιλεύειν καὶ κρατεῖν τῶν ἡδονῶν δυνάμενον, καὶ τὸ στέφανον τῆς σωφροσύνης ἀναδησάμενον, καὶ τὴν πορφύραν τῆς δικαιοσύνης ἀμφιεσάμενον. ἡ μὲν γὰρ ἄλλη ἐξουσία, τὸν θάνατον ἔχει διάδοχον. ἡ δὲ τοιαύτη βασιλεία, τὴν ἀθάνατον σώζει διαμονὴν, καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ λύεται, ἡ δὲ τῆς αἰωνίου κολάσεως ῥύεται. ideſt, *Te re vera Imperatorem aſſerimus, quippe qui, & imperare ac dominari voluptatibus vales, & tum* CORONA *caſtitat reuinctus, tum purpuram iuſtitia indutus incedis. Alia namque poteſtatibus mors ipſa ſuccedit.* Huiuſmodi verò regnum immortalem ſeruat perpetuitatem. Item aliæ hoc in ſæculo ſoluuntur, hæc autem a perpetuo ſupplicio liberantur.

Vides etiam iuſtitiam purpuræ loco ſtatuiſſe, qua indutus Rex incederet. Hinc Iob ſe iuſtitiæ veſte indutum gloriatur cap. 29. v. 14. *Iuſtitia*, inquit, *indutus ſum, & veſtiui me ſicuti veſtimento, & diademate iudicio meo.* Rectè veſti comparat, quia ab omni parte ea iudex, ac Rex, tegi, & operiri debet.

Sed in purpura magnus ille, ac pius Imperator 1070.
Temperantia purpura. Baſil. Baſilius temperantiam in dictis omnibus, ac factis notauit, dum Conſtantinum filium ſic alloquitur cap. 63. PVRPVRA BENE VESTIIRIS *ſi temperantia omnibus & dictis & factis tuis efflorebit.* Verè regius ornatus iſte, quo imperantis animus magis ſplendet, quàm ipſa purpura corpus.

Regium ſceptrum diuinæ legis cuſtodia. Philo. Sceptrum verò nullum Regis manu dignius, quàm diuinæ legis cuſtodia. Rectè Principem ſecum ſic loquentem adducit Philo lib. de creatione Principis. *Cùm illi Reges* SCEPTRO *vtantur pro geſtamine, mihi pro* SCEPTRO *erit hoc legum compendium, hoc inſigni gloriabor, hoc me inuictum reddet, & inculpabilem, ſummique Regis imitatorem.* Huc enim ſpectauit Deus, cùm præcepit vt Princeps Deuteronomium ſibi propria manu deſcriberet, propria, inquam, non aliena. Quo magis ea præcepta inhæreant animo. nam legentibus elabuntur ſententiæ, quòd lectio moras non patitur, qui autem ſcribit, per otium imprimit, & infigit menti ſingula fideliter, non in tranſcurſu animaduerſa, ſed cunctanter, non prius cogitatione tranſeunte ad ſequentia, quàm bene penſitatis, quæ præceſſerant, inquit idem Philo citato loco.

Rex eſſe non videtur, qui legis amicus non eſt; 1071.
Legis cuſtodia cum principatu vt onerare. Iſa. 9. 6. Chald. Caſſiod. Iſa. 9. 6. *& factus eſt principatus ſuper humerum eius*; Chald. *& ſuſcipiet legem ſuper ſe, vt cuſtodiat illam*; hoc principatus inſigne, hæc imperij nota; quod de quæſtore habet Caſſiodorus lib. 6. in formula quæſturæ, A quæſtore requirimus, qui eſt theſaurus *famæ publicæ, armarium legum*, hoc potiori iure de lege dicendum eſt; ita tamen leges continent, & ſeruant, vt obſeruet etiam, quo dici lex videns poſſit; hinc vetus illud,

LEGIS *videntis inſtar* PRINCEPS *eſt ſuæ.*

Rex videns & animata lex. Clem. Alex. Erit ſi legem impleat; Clemens Alexand. lib. 2. Stromatum, ita ſcribit: *& hoſpes Eleates virum regalem, & politicum, legem animatam pronunciat, talis autem eſt qui legem implet.*

Vis iuſtitiæ, & pietatis ſubiecta. Apoſtol. Illud non prætereo in ſceptris ſupernæ ciconiæ figuram poni ſolitam infernè hyppopotami, vt indicarent pietati, ac iuſtitiæ vim eſſe ſubiectam. Quod optimè notauit Apoſtolus Centuria 15. Prouerb. 93. dum enim explicaret prouerbium illud, πελαργικοὶ νόμοι, *Ciconiæ leges*, ait: ἐν τοῖς σκήπτροις ἀνωτέρω μὲν πελαργὸν τυποῦσι· κατωτέρω δὲ ποτάμιον ἵππον δηλοῦντες ὡς ὑποτέτακται ἡ βία τῇ δικαιοπραγίᾳ. οἱ γὰρ πελαργοὶ δικαιοπραγίας ἴστορες, οἳ τῶν πατέρων βαστάζουσι τοὺς γεγηρακότας. οἱ δὲ ἱπποπόταμοι ζῷα ἀδικώτατα. ideſt, *in ſceptris ſupernè quidem ciconiam effingunt, inferiùs autem hyppopotamon; ſignificantes vim iuſtitiæ eſſe ſubiectam. Ciconiæ enim illi operam dantes, parentes quando ſenuerint, in alis geſtans, Hyppopotami autem animalia ſunt iniuſtiſſima.*

Ita Dio lib. 43. de Cæſare, *Deliciis*, inquit, *fluxuriis veſtis vbique luxuriabatur, & calceamentorum, quibus etiam poſtea interdum vſus eſt altioribus, &* CO- 1072.
Rubei Regũ calcei. Dio. *Superbia faſtus pedibus calcandus.* LORIS RVBRI MORE REGVM, *qui Albæ quondam regnarunt.* Horum calceorum vice humilitatem habere debet Magnus Princeps, qui faſtum, & ſuperbiam calcet, & ornatius incedet

Baſil.

quàm aureis calceamentis. Rectè Baſilius Imperator cap. 63. *Calcei*, inquit, *rubri decenter pedes tuos exornabunt, ſi in ipſis ſuperbiæ faſtum pedibus calcabis.* Incedet tutò ſi calices hos parabit, & induet.

Subiecta pedibus ſphæra cœlum ſe calcare mentiebantur Reges Perſarum.
S. Petr. Chry.

Non calcabant faſtum, ſed fouebant Perſarum Reges, dum ſubiecta pedibus ſphæra, cœlos non tam falsò quàm tumidè ſe calcare iactabant; ſic enim de illis Beatus Petrus Chryſologus ſerm. 120. in verbis Apoſtoli; *Nolite conſigurari huic ſæculo. Ne ſimus*, inquit, *ut Perſarum Reges, qui ſubiecta pedibus ſuis ſphæra Polorum calcare vices mentiuntur.* Faſtum calcare ſublimius eſt & magis Regium, cœli regnum ſub pedibus habet in neglectis ſignum, qui nimium ob regnum terrenum & periturum intumeſcit. Menti Beati Damiani verba fige, quæ habet epiſt. 58. *Terreni honores, ac dignitates quaſi fumus quo altiùs extolluntur in nihilum redeunt, & mundana omnia ipſo iam mundo ad finem delapſo ſubſiſtere nullatenus poſſunt.* Fumum omnes terrenas dignitates cenſe; & ambitionis, ac ſuperbiæ fumus euaneſcet.

Terreni honores, ut fumus euaneſcunt.

1073. Et vt ab Hebraico fonte aliquid in noſtram vtilitatem mutuemus, apud Hebræos מלך *malach* eſt regnare, quod verbum ſi inuertas, fiet כלם *chalam*, quod ſonat erubeſcere, & pudore affici, vt qui in culmine eſt, niſi muneri, & dignitati ſuæ virtute reſpondeat, ſe pudore afficiendum ſciat, exigua vnius literæ mutatione, quæ eundem ferè ſonum emittit, ex מלך *malach* fit כלם *chalam*, quod ſi ח pro כ ſubſtituas, fit חלם *chalam*, quod verbum *ſomniare* ſignificat; & tacitè inclamat, regna & culmina nihil aliud eſſe, quam ſomnium; & tantis curis ſomnium emitur, tantis diſcriminibus quæritur, quod ſomnij inſtar eſt?

מלך quid, כלם quid rubimus, & verecundiæ nexus, honoris, & ſomnij.

EXCVRSVS CLXXI.

Quàm graue onus ſub honore lateat.

Sub regio diademate quot curarum ſpinæ, *& diſcriminum.*
כבוד *quid*; dignitatis, *&* oneris *nexus.*
Principatus ſuper humerum quia onus *eſt.*
Totius populi onera *Regi ferenda vt colligatur.*
Baſi *par, qui aliis præeſt, quia ſuorum onera portare poteſt.*
Anguli *Reges, & Principes dicti.*
Lapis fundamenti *princeps.*
Terræ fundamenta *Reges, quæ concuti non debent.*
In ſuperiores reijcitur, quod ſubditi *delinquunt.*
Regiæ curæ.
Regis cor *in ſuorum* plagis *torquetur, quia ſuos in corde geſtat.*

1074. MAior Regum, Principumque onus eſt, ac ſollicitudo, quàm honor, & dignitas & magis regium animum ſubiecti populi mordet cura, quàm caput ornet diadema, vt verè dixerit Beatus Chryſoſtomus homil. 66. ad populum Antiochenum. *Non ita corona caput circundat, ſicut animam ſollicitudo. Nec in ſatellitum cateruam, ſed in moleſtiarum multitudinem ſpectes: nec enim priuata domus tot curis plena reperiri poteſt, quòd regia ſunt mortis per ſingulos dies expectata, & ante menſam cruor ſpectatur, & ante potum.* Et orat. ad viduam ſeniorem rem eandem grauiùs vrget in hunc modum: *Neque enim facile quis inueniat priuatam domum æquè refertam calamitatibus, ac Regias. Nam & orphania & viduitatis immatura, & neces violentæ, atque iis quidem, quæ in tragœdiis narrantur, multo ſceleſtiores, & acerbiores in hunc ipſum præcipue cadunt principatum. Atque vt vetera omittamus, ex iis omnibus qui noſtro tempore imperarunt (fuerunt autem nouem) duo ſoli communi morte vitam clauſerunt. Reliquorum autem hic quidem a tyranno, ille vero in bello, alius domeſticorum cuſtodum inſidiis, alius autem ab illo ipſo, qui coronam, ac purpuram impoſuerat, interfectus occubuit. Vxores vero partim, vt ferunt, veneno interierunt, partim ægritudine.* Vt ſi iuſtè rem expendamus tribulationis corona regia cenſeri debeat, regiúmque diadema curarum inſigne potius, quàm dignitatis, vt rectè cecinerit ſanctus Paulinus epiſt. ad Romanianum,

Sub regio diademate quot curarum ſpinæ & diſcriminum.
S. Chryſ.

Blandum nomen honos, mala ſeruitus, exitus æger
Quem nunc velle iuuat, mox voluiſſe piget.

Hinc non ab re apud Hebræos gloria honurque 1075.
כבוד dicitur, quod nomen etiam grauitatem ſignificat, vt ſtatim diſſeremus, graue onus honorem eſſe, & pondus non leue dignitatem, quin & hac eadem ratione כבוד de gloria, & maieſtate dicitur, & de grauitate, à verbo כבד, cui vtraque notio ſubeſt, onerant enim dignitates, & onus ferre debet, qui fertur ad culmina, & magis qui ſeſe obtrudit. Sciitè Petrus Bleſenſis epiſt. 102. *Sciebam*, inquit, *omnem* HONOREM *huius ſæculi eſſe impedimentum graue, & quoddam peremptorium ſalutis æternæ*, & Seneca cap. 2. de breuit. vitæ, *Eſt inter* ONVS, *&* HONOREM, *non tam alluſio vocis, quam rei ipſius expreſſa veritas.* & ſanctus Iſid. lib. 1. cap. 26. *Honor ex onere venit, aut potius ex* HONORE ONVS. hinc Iſaiæ 9. v. 6. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius*, ſeu, vt alij habent, *principatus*, qui rectè ſuperum eſſe dicitur, vt vel ſitu ipſo ſciremus onus illud grauiſſimum eſſe. Appoſitè Oleaſter hic: *Dicitur principatus ſuper humerum eius, quia illi fuit potius* ONERI, *quam* HONORI, *ſolent enim ſerui onera ſuper humeros geſtare*; & in annotatione morali ita ſcribit: *Fuit principatus ſuper humerum eius. Putant vſque hodie inſenſati filij Adam, imperia, regna, & principatus huius ſæculi* HONORES *eſſe, non* ONERA: *quos puer noſter arguit, qui ſuum principatum quaſi graue onus ſuper humeros gerit.*

כבוד quid, dignitatis & oneris nexus.
Petr. Bleſ.
Seneca.
S. Iſid.
Principatus ſuper humerum quia onus eſt. Iſa. 9. 6.
Oleaſt.

Onus regiam dignitatem nouit & Samuel, & 1076.
rectè ſignificauit, cùm enim ad conuiuium venturum Saulem à Domino accepiſſet, Rex Iſraël erat futurus, armum ex victima illi apponi iuſſit, & quodam hieroglyphico diſceret, quid regium nomen, quid regius titulus exigeret. Res 1. Reg. 9. v. 24. his verbis habetur, *Leuauit autem cocus armum, & poſuit ante Saul*: ex præſcripto ſcilicet Samuelis. Armus Regi de toto victimæ corpore exhibetur, vt diſcat qui vocatur ad Regnum totius ſibi populi onera ferenda eſſe, alioquin Regij nominis indignus futurus. Audiamus quàm eleganter id offerat Theodoretus quæſt. 21. in 1. Reg. *Appoſuit*, inquit, *Samuel pernam, ſeu armum ante Saulem, dicens, In teſtimonium poſitus eſt tibi, hoc eſt, in ſignum honoris, vt qui ſis aliis prapoſitus, & indicium Regni; nam ſicut hac cùm ſint breuiora aliis membris animalis, portant totam molem compacti corporis & firmiter ſuffulciunt, ita enim regium robur, etiamſi ad vnum virum contrahatur, ſuſtinet totum corpus Reipublicæ, & non ſinit cadere.* Hucuſque Theodoretus. Itaque onus graue ferre humeris ſuis deſiderat, qui culmina quærit, & dignitates.

Totius populi onera Regi ferenda vt colligatur.
1. Reg. 9.
Theodoret.

Iure aliqui Regem cum baſi conferunt, onus 1077.
debeat

Baſi par, qui olim præſt, quia ſuorum onera portare debet. S. Greg.

debeat ſuſtinere; vnde, & in Græco βασιλεὺς dicitur, quaſi βάσις λαοῦ, *baſis populi.* Ita inter alios cenſuit Beatus Gregorius lib. 9. moral. cap. 10. in hæc verba, *Tantorum pondera vnuſquiſque ſuſtinere compellitur, quanti in hoc mundo principatur, vnde & terræ princeps non incongruè Græco eloquio βασιλεὺς dicitur; λαὸς enim populus interpretatur; βασιλεὺς igitur βάσις λαοῦ vocatur, quia videlicet ipſe ſuper ſe populum ſuſtinet qui motus aliens poteſtatis pondere fixus regis.* Hæc Beatus iſte; hinc Iſaiæ 28. 16. lapide, qui in fundamentis locatur erigendæ fabricæ Rex ſignificabatur, nam quod noſter habet, *Mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretioſum*, Chald. legit: *Ecce ego conſtituam in Sion regem, fortem, potentem, terribilem*; vbi interim vides Reipublicæ fundamentum Regem eſſe, qui cæteros ſuſtentet, & ſupra quem ædificium erigatur. In aliarum domorum fundamenta lapides iaciuntur impoliti, & informes; at in hoc ædificio lapis poliendus maximè eſt, probandus, & exornandus, ne fabrica, quæ illi innititur, corruat.

Lapis fundamenti princeps. Iſa. 28. Chald.

1078. Nutant hæc fundamenta, cùm impura ſunt, cùm Reges, ac ſuperiores qui alios portant, peccatorum ſurdibus inquinantur. Scitè Agellius noſter ad illa verba Pſalm. 81. v. 5. *Mouebuntur omnia fundamenta terræ*, per terræ fundamenta Reges, indicéſque intelligit, & ait: F V N D A M E N T A T E R R Æ *indices, ac Principes, & Reges intelligit, quibus tamquam* B A S I B V S, *&* C O L V M N I S *humani generis conſtructio, & moles impoſita eſt, quæ merentibus eorum ſceleribus nutant, & Deo ſic faciente de faſtigio honorum, ac dignitatis ruunt; quæ fundamenta Propheta Michæas compellat, dicens: Audiant montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ, quia iudicium Domini cum populo ſuo, & cum Iſrael diiudicabitur.* Rectè cùm populus iudicandus, dicitur audire, iubentur Reges, quia quòd ſubditi delinquant etiam in ſuperiores reiicienda ferè cauſa, aut occaſio eſt; ſicut ſi fabrica, quæ erigitur, cadat, aut deducantur parietes, fundamentorum imbecillitati ſolet tribui.

Terræ fundamenta Reges, quæ concuti non debent. Pſal. 81. Agell.

In ſuperiores reiicitur, quòd ſubiecti delinquant.

Regis nomen non meretur, qui tamquam firmiſſima baſis ſuorum onus non ſuſtentat, ſed potiùs ipſe ſuis onus imponit, quod ferre nequeant. Tales Chaldæi, & Portæ, de quibus Dauid Pſal. 65. v. 10. *Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra*, ideſt, Dominis, ac Regibus ſubiecti ſumus, qui tantum abeſt, vt nos tanquam firma baſis ſuſtentent, vt potiùs nobis inſideant, ac ſi iumenta quædam muta eſſemus, nam Græcum verbum ἐπεβίβασας, quo vtuntur L X X. & Hebræum הרכבת inſidendi tanquam iumento ſignificationem habet; vt notauit etiam Agellius noſter.

1079. Eandem ob cauſam Duces, Principes, & vniuersè maiores omnes *anguli* dicuntur; quia ab eis reliqui populi ſtructura dependent; rem eleganter verſat in caput 19. Iſaiæ, ait quippe: *Anguli verò tribuum Ægypti, ſunt Duces, aut maiores natu in eis. Et dicuntur anguli, quia ab eis tota vis populi, & fortitudo eius pendebat, quemadmodum fortitudo domus ab angulis ipſius: iſti enim, quaſi anguli ſuſtentabant totam rempublicam, vnde primo Samuelis habetur, Accedite huc, omnes* פנות PINOT. *i, anguli, ſeu maiores populi, & fortiores. Et lib. Iudicum, & ſteterunt* פנות PINUT. *i, anguli, duces, aut maiores populi: vnde vſque hodie, Heluetiorum duces, anguli dicuntur, vulgò cantones.*

Anguli Reges, & Principes dicti. Iſa. 19.

Onus quod ſub purpura deliteſcit tectis hieroglyphicis ſignificarunt Ægyptij, qui, vt tradit Horus, per anguem in orbem collectum caudam ſuam mordentem Regem intelligebant, & quia minima quæque curare debet, & quia multæ regium animum angunt curæ, multæ mordent ſollicitudines. Rex quoque Antiochus apud Stobæum ſerm. 47. de regio indumento, O pannum miſerum, inquit, qui curas tot, & pericula procreas, plures enim tineas regia purpura habet, multæ curæ ſub Maieſtatis veſte latent.

Regia cura. Horus.

Pati debet ſollieiti Regis cor, dum ſubditorum aliquis ferro patet, aut graui alicui periculo ſubiacet; iſtuc docuit impius ille Pharao, ad quem Exod. 9. v. 14. dictum, *In hac vice mittam plagas meas ſuper cor tuum, & iterum extendens manum percutiam te & populum tuum peſte.* Dignum eſt quod quæratur, cur præcipiat Dominus Moſi, vt hæc Pharaoni comminetur, cùm tamen ipſius Pharao illa vice cor indurauerit, nec tamen plagas in eius cor immiſſas vſpiam legamus, neque Dei percuſſum peſte. Caietanus innuit, Pharaonem licèt impium Regem, tamen adhuc in corde ſuo geſtaſſe ſubditos, vnde quas plagas Dominus populo inferebat, ſuper cor Pharaonis mittere videbatur, dolebat Rex de ſubditorum plagis, ac de ſuis, ac diuinæ iuſtitiæ iacula prior ipſe, quàm populus excipiebat, percutitur peſte populus, ſed cor Regis, vt qui ſuos in corde habeat, & illis ſcuti vice deſeruiat, ſine doloris vulnere non abit. 1080.

Regis cor in ſuorum plagis torquetur, quia ſuos in corde geſtat. Exod. 9. 14.

Caiet.

Vt interim ab impio Rege diſcant Reges pij quàm ſollicita ſuorum ſubditorum cuſtodes ac defenſores eſſe debeant, quam amanter in corde geſtare eos, quibus præſunt, cùm id etiam Pharao omni alioquin humanitate viduus viſus ſit præſtitiſſe.

E X C V R S V S C L X X I I.

Volatici honoris, & dignitatis fuga.

Ij qui in culmine funambulis *pares.*
Ambitionis ſalſugo.
Ambitio dipſadæ *comparata.*
Honores exemplo Chriſti *quàm fugiendi.*
Nemo ad prælationes feſtinet, *ſed trahatur.*
Alta culmina qui fugit *ad altiora euehitur.*
Moſis *humilitas Moſem extulit.*
Singulare exemplum *honores repudiantis.*
Regnum terrenum *ad cæleſte ſit ſcala.*

SI quæ hucuſque attulimus alta mente reponantur, tantum aberit, vt dignitatum culmina, & honorum vmbras ſectemur, vt vel ad nomen, ipſum horreamus, vera dignitas eſt terrenas dignitates ſpernere, & verus honor honores hoſce volaticos defugere. Non flabro ſecularis ambitionis mens agitaretur, nec huc illuc tanquam arundo quaſſata impelleretur, ſi ſublimioris gradus, pericula, amaritiem, & mordentes curas ſeriò cogitaret. 1081.

Quàm graui diſcrimini ſunt obnoxij, qui librato corpore ſupra funes gradiuntur, quorum ſalus in æquilibrio poſita eſt, quibus vitæ filum ſecatur, ſi ſuper funes ambulantes in partem aliquam, vel minimum propendeant. Ad hunc eundem modum & Princeps, ac ſuperior ſuper legum funes incedit æquitatis ponderibus libratur, vt ſi vel leuiter deflexerit labatur. Ex quo intelligere poſſumus, quàm ingenti diſcrimini ſubiiciatur

Ij qui in culmine funambulis pares.

ciatur qui præſidet. Aduocanda hic ſunt Beati S.Greg.Naz. Gregorij Nazianzeni verba, qui hoc appoſitiſſime habet orat. 1. de fuga ſua in Pontum. *Quemadmodum*, inquit, *in* SVBLIMI, ET PENDVIO FVNE *gradientibus in hunc, vel illam partem deflectere minimè tutum eſt: nec etiam parua inclinatio paruum periculum facit, verùm eorum ſalus in æquilibrio poſita eſt: ad eundem quoque modum vtramuis in partem quiſpiam, ſiue ob vitæ improbitatem, ſiue ob imperitiam propenderit, haud leue periculum tum ipſi, tum iis, quibus præeſt, imminet.* Audi quam grauia præcipitia quærat, qui ad dignitatum culmina euehi deſiderat, quantis periculis ſit obnoxius qui in ſolio ſedet.

1082. *Ambitionis ſalſugo.* S. Cypr. Amaritudine, & ſalſugine plenum eſt præeſſe aliis, ſed mortales tanquam bibulæ ſpongiæ ſalſedinem hanc ebibunt, & ambitionis amaritiem auidiſſime ſitiunt, vt verò Beatus Cyprianus dixerit præfat. de cardinal. Chriſti operibus. *Ambitionis* SALSVGO *bibulam animam occupat.* Opportune Chriſtus bibulæ iſtæ animæ vt ab ambitionis potu arceret, paſſionis, & humilitatis calicem obtulit, nam ad primos dignitatis gradus adſpirantibus diſcipulis dixit, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?*

Ambitio dipſadæ comparata. Valde moleſta eſt hæc honorum, & culminum ſitis, bibulam animam iſta ambitionis ſalſugo occupare poteſt, implere non poteſt, ſitim irritat, non extinguit. Rectè aliqui dipſadæ ſerpenti comparant, qua qui morſus eſt ſiti perire fertur; ſic S Greg Naz. enim ſcribit ſanctus Gregorius Nazianzenus in Iambicis aduerſus opum amatores.

Eſt viperarum quodpiam DIPSAS *genus,*
Quas ſolitudo Pharia complures alit,
Ac vulnus eius quale ſit nomen docet:
Huic namque morbus, quem parit nomen dedit.
Perit bibendo quiſquis hac ictus fuit,
Aquis repertis totus in eas irruens,
Quouſque nimio turgidus potu crepat,
Vita cadente, ſana ſic cadit ſitis.

1083. Perire ſiti poteſt qui ambitionis dipſadæ mordetur, ſitim penitus non poteſt extinguere.

Honores exemplo Chriſti quàm fugiendi. Quàm verò deceat ab honoribus abhorrere, & dignitates fugere, docuit exemplo ſuo Chriſtus, qui cùm a diſcipulis Ioannis diligenter quæreretur, vt qui magna de eo a ſuo magiſtro inaudierant, quo eo vti magiſtro, atque Doctore poſſent, dixit illis humilis Saluator, *Quid quæritis?* quæ lo-Gloſſ. quendi formula acutè ab Gloſſa ordinaria premitur, quod nempe potius dixerit, quid quæritis, quam quem quæritis. *Quid non, quem ne ſe videatur oſtendere*, ne videretur ſeſe ſponte obtrudere ad honores: at contrà cùm proditoriè quæreretur, ad ſupplicia, ad crucem, ad mortem, dixit, Quem quæritis, non quid, vt ſe videretur oſtendere, vt ſuo exemplo doceret honores defugiendos eſſe, cruces, paſſiones oblatas æquo ſuſcipiendas animo, & alacri, & libenti adeundas. Plerique contrà obtrudunt ſe ad honores, aſpera quæque & quæ aliqua humilitate adſperſa ſunt, omni conatu excutiunt, & fugiunt.

Nemo ad prælationes feſtinet, ſed trahatur. Hos iure ſugillat, & damnat, vel dignitatis nomine abhorrens ſponſa, quæ dum ad coronas toties vocatur, & moroſe egreditur, ad honores potius trahi, quàm ire ſe velle præfefert; nam in amoris Cantico cap. 4. ſic eam ſponſus alloqui-Gilleb. tur, *Veni de Libano, veni, coronaberis de capite Amana* quæ verba vtiliter expendit Gillebertus [illegible] 2. dum ait, *Vide ſi non moroſè egreditur de Libano, quæ toties vocatur, mora tamen hæc non eſt contumacia, ſed cautela, & forſitan ſponſa mora feſtinationem noſtram ſugillat, & arguit qui nimis prompti, & parum prouidi vires noſtras minus perſpectantes* FESTINAMVS INGREDI IN LABORES PRÆLATIONIS, *in* [illegible] *moleſtias, & materiam lapſus, nec expectantes vel ſemel vocari, vltro nobis ipſi honorem ſumimus vocationem vel præuenientes, vel arte procurantes.* Hoc ipſo honore minus digni, dum nimis ſollicite quærunt culmine magis digni futuri ſi fugerent. Qui ad Epi-*Singulare exemplum hæreticæ repudiantis.* S. Anſel. ſcopale culmen traheretur, ſanctus Anſelmus ipſe ſuis verbis ſignificauit lib. 3. epiſt. 1. ait enim, *Quod ignorare nequiuerunt illi, qui & die vultum meum inſpexerunt, quando me Epiſcopi, Abbates, aliique primates ad Eccleſiam trahentes, & contradicentem rapuerunt: ita vt dubium videri poſſet, vtrùm ſani me inſani, an inſanum traherent ſani; niſi quia illi canebant, & ego magis mortuo quam viuenti colore ſimilis, ſtupore & dolore pallebam. & illi, qui poſtea ipſa die me inuſitatè lugentem, dolore rationem ſuperante, cùm interne mihi licuit cogitare, & veſtram dilectionem, & onus, quod meæ imbecillitati imponebatur, de longè audiens; accurrerunt, & videntes me, aut animam, aut ſenſum amiſſurum timuerunt, & hoc timore aqua benedicta me aſpergentes, eam mihi potandam porrexerunt.* Meliores præſides haberemus, ſi eos huius notæ haberemus, huius mentis: verus ille, *Benè imperant, qui non libenter imperant.*

Non eſt quòd hic illud indiſcuſſum prætereamus, quod Moſi accidit, qui dum Pharaonis Re- 1084.
Alta culmina qui fugit ad altiora euehitur. giam reliquit, Regioſque honores fugit, poterat enim à Regis filia nutritus Regis ſucceſſor eſſe, Pharaonis Deus effectus eſt, maiori dignitate donatus, dum minorem fugit, quod eleganter premit Beatus Ambroſius in Pſalm. 118. octon. 8. his verbis. *Vtique & Moyſes potuit eſſe Regis ſucceſſor* *Moſis humilitas Moſem extulit.* S. Ambr. *nutritus a Regis filia. Potuit ergo eſſe non ſolùm quaſi Pharao, ſed ipſe Pharao potuit eſſe. Moyſes noluit Rex eſſe cùm poſſet, ſed opprobrium Chriſti Theſauris Ægypti arbitratus eſt eſſe præferendum, & fugiendo potentiam potentior factus eſt. Factus eſt enim in Deum Regi Pharaonis. Rex erat Pharao, ſed Deus non erat, Moyſes factus eſt illi Deus, hoc eſt, Regi ipſi terribilis, quem Rex metueret, & timeret.* Non facilè Regis Deus futurus, ſi Regis fieret ſucceſſor ambitioſè.

Regnum terrenum ad cæleſte ſit ſcala. Agap. Igitur aſſit alta culmina, vt culmine dignior ſias, aut adhæc vocatus tanquam Aaron Agapeti Diaconi monitum animo fige, & ſerua: χρὴ σε διέπειν τῇ κάτω βασιλείᾳ, ἵνα κλίμαξ σοι γένηται τῆς ἄνω δόξης, εἰ γὰρ ταύτην καλῶς διοικεῖ μετ' ταύτης κακεῖνης ἀξιοῦται; hoc eſt, *Itere te oportet regno hoc inferiore, vt* SCALA TIBI FIAT *ſuperioris claritatis. Qui enim hanc rectè gubernant, illa quoque poſtmodum digni cenſentur.* Optamus hoc omnibus, qui in alios exercent imperium, ne à dignitatis culmine abeuntes, eo profundius mittantur, quò altiùs eos dignitas euexerat. Siſto in hoc voto, & ad alia, quæ ſuperſunt calamum flecto.

ADAG. DCCCCLXXXVI.

Pedem vnum in Paradiſo poſuiſſe.

QVi eò perfectionis, & ſanctitatis merito euectus eſt, vt extra periculorum aleam po- 1085.
ſitus videatur, qui ſecurus degit à terrenorum tumultu, & alienus, & liber, is in Paradiſo vnum pedem poſuiſſe quadam prouerbij ſalſa dicitur. Petrus Bleſenſis epiſt. 102. ita loquitur *Qui mundum euomui, quomodo ad vomitum redij? Qui exutam veterem Adæ tunicam, quomodo induam eam. Qui*

Laue [illegible]

laueram pedes meos, quomodo eos iterum inquinaui? Quomodo ad portas inferi redactus ſum, qui IAM IN PARADISO POSVERAM PEDEM VNVM. Occinere hæc eadem ſibi quiſque poteſt, qui a quiete ad tumultus vocatur, à contemplationis portu in altum negotiorum mare impellitur, & à perfectionis ſecurioriſque vitæ culmine in imperfectionis, intutæque vitæ abyſſum detruduntur.

ADAG. DCCCCLXXXVII.

Dies vltimus ſenibus eſt in ianuis, iuuenibus in inſidiis.

1086. ITa eſt; nulli parcit mors, in omnes ſæuit, ætatum diſcrimina non nouit, licet ſenibus proxima immineat, iuuenibus inſidias machinetur, vt nullus ab eius telis ſit tutus; expectare mortem tanquam vicinam ſenes debent, iuuenes tanquam inſidiantem timere; vt dictum prouerbiale, quod præfiximus, non ab vno auctore veritas excuderit experientiæ munita ſuffragio; Guarricus Abbas ſerm. 3. de aduentu Domini, de vltimo vitæ noſtræ die loquens ita ſcribit: *Dies quoque noſter vltimus certiſſimus nobis eſt quòd veniat, incertiſſimus eſt, quando, vel vbi, vel vnde nobis adueniat: niſi quod (vt ante nos dictum eſt)* SENIBVS EST IN IANVIS, QVI IVVENIBVS EST IN INSIDIIS. *Et vtinam vel illi ſe obſeruarent, qui mortem temperatam intrare, imo iam intrantem vident. an non ex parte iam intrauit quæ aliquas partes corporis iam præmortuas occupauit?* Petrus Bleſenſis epiſt. 6. *Mors, quæ* IN INSIDIIS IVNIORIBVS EST, VOBIS SENIORIBVS EST IN IANVIS; *veſtrum obſeruat calcaneum, nec ceſſabit donec fodiatur peccatori fouea; ſeni timendam, & expectandam* mortem tanquam vicinam appoſitæ meſſis metaphora Zoſimo ſuo ſuadebat ſanctus Iſidorus Peluſiota, cuius verba quia omnibus ſenectute confecti conueniunt, hìc implantabo, lib. 1. epiſt. 140. ita ille ſcribit: *Humilis & abiecte Zoſime, hora extrema eſt: quid vt in vita primordiis ignauia torpes? Meſſis tibi aduenit, alba eſt regio ad exceſſionem quid, tanquam adhuc in ſemente ſit, incuria laboras? capitis tui pili finem tuum te doceant*; mortem vicinam eſſe, vel capilli ipſi teſtantur dum fiunt albi; credat ſuo capiti ſenex, qui de mortis vicinitate non facilè credit.

Nec iuuenis ſuæ ſe credat ætati, nouerit primùm, quem mors corripuerit Abelem fuiſſe, qui tamen omnibus pauciores ætatis annos tranſegerat, vt vel illius exemplo diſceremus iuuenibus inſidias mortem nectere, vt eò imparatiores auferantur, quò longiùs ſe ætatis acerbitate a morte diſtare arbitrantur. Addiderim & illuc: Mortuus omnium prior Abel, quia innocentior, firmius habuiſſet mors fundamentum, ſi nocentem Adamum, aut Euam, aut Cain priùs abſtuliſſet; noluit noluit iſtuc Deus, vt eius ius infirmius, debilior eius ius eſſet, in iuſto eius vires retuſæ fuerunt. Pulchrè ſanctus Baſilius orat. 4. *Cur non primus mortis portas ingreditur Adamus, quandoquidem a recta natura lege deerant, ipſe mortem contra naturam accinit? cur non prius Eua mortis ſententia obnunciatur? quos propter natura indicatur. Puluis es, & in puluerem reuerteris. Sed primum Deus concedit Abelem tolli de medio? concedit, non prodit. non enim iuſtum Deus morti dedit, ſed in eum inuadentem mortem non defendit) vt aggreſſoris nequitiam vſu meliore contun*-*tet, & victum morti ſubiiciat fundamentum, mortiſque ius infirmius euadat.*

Expectanda mors omnibus, quæ omnes vincit, eoque nocentius, quo magis illam odimus illam reſpuimus; diu vixerit Adam, at quotidie mors expectabat; ſcimus illud dictum, & per illum nobis, *In quacunque die comederis morte morieris* Gen. 3. non mortuus eadè die, qua comedit, ſed quotidie viuebat, quaſi quotidie moriturus, vt non mirum ſi meliorem mentem induerit. Theodoretus quæſt. 8. in Geneſim ad hæc verba hæc habet. *Sed etiam mortalitatis appellat mortem, ſic enim interpretatus eſt Symmachus, quacunque die comederis de ligno hoc, mortalis eris. Si quidem per ſententiam diuinam, per ſingulos (vt ita dicam) dies mortem expectabat*; in meliorem vitam citò noſtra migraret, ſi e vita nos citò migraturos cogitaremus, nam, teſte Heſychio Preſbytero cent. 1. num. 94. *optimus animæ, & corporis pædagogus eſt indelebilis memoria mortis*; anchora nauem ſiſtit, & mortis memoria non firmat, ne in nocitura ruamus; ſanctus Antonius Vlyſſiponenſis hoc illis verbis volebat ſerm. 1. in Dom. 4. poſt Epiph. *Sicut anchora nauem retinet, ne in ſaxis ſe frangat; ſic mortis memoria vitam noſtram retinet ne ruat in peccata, vnde Salomon Eccl. 7. v. 40. Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Sanctus Nilus in parænesi vltimam horam reſpiciendam ſemper eſſe his verbis monebat, *die, noctúque vltimam horam reſpice*; vt iure non reſpicientes, nec mortem cogitantes arguat ſanctus Euche[illegible] in epiſt. parænet. inclamans: *Q[illegible] id iſtuc eſt, nihil ita quotidie homines [illegible] nihil ita obliuiſcuntur [illegible] mortem.*

Viuentem h[illegible] nu[illegible] ferre [illegible] 10[illegible]
iuſſit Deus, [illegible] h[illegible] vitæ [illegible] lias, [illegible] tanquam in [illegible] ob[illegible] ur. a [illegible] v[illegible] dedit. [illegible] re [illegible] hoc [illegible] quid b[illegible] [illegible] b. [illegible] m [illegible] *in[illegible], & [illegible] expe[illegible] in illo vire[illegible] humana & natura, co[illegible] noſtr[illegible] dam ſpectatur, & ſpeculum eluces; illa [illegible] fœni figura eſt carnis humana, ſicut b[illegible] interpres organo ſuæ vocis expreſſit, dicens, [illegible] quid clamabo? omnis caro fœnum, & [illegible] minis, vt flos fœni. deinde, hilarioris vitæ [illegible] prætendens iucunditatem, breuiori ſpatio occaſu [illegible] herba fœni, quod priuſquam euellatur exaruit. Quæ nempe firmitudo in carne? quæ ſalubritas poteſt eſſe diuturna?*

Bonus Deus nos vult, dum vult nos mortis incertitudine exercere in bono. Orbis tunc fœdior fuit, cùm fuit vita hominum productior, vt igne, vt aqua expiari eius ſordes debuerint; cogit nos reſipiſcere certitudo moriendi, & mortis incertitudo. Plura poſſem de hoc argumento exhibere, ſed quia alibi multus de hac re fui, hic non ero, & ad alia calamum flecto, veteri illo monito rem obſignans.

Bene ages, ages quicquid, ſi mortem reſpicis.

ADAG. DCCCCLXXXVIII.

Vnum Altare denudare non debet, vt aliud cooperiatur.

FRequens prouerbialis huius formulæ vſus inter noſtros eſt, cùm ſignificare volunt, 1089.

non

non eſſe ab vno auferendum, quod illi neceſſarium, vt alterius indigentiæ conſulatur. Bernardinus de Buſtis *ſerm. 1. par. 1. concept. Mariæ* huius formulæ meminit, meminerunt & alij, & vulgò receptiſſima eſt.

ADAG. DCCCCLXXXIX.

Quod noua teſta capit, inueterata ſapit.

HÆrent menti inutes, quos iuuenibus ætas ebiberit, prouectior ætas cùm vitæ morum [illegible] emittit, quem illi teneriores anni affricuerint; igitur iuuenes ritè informet, qui optimos ſenes vult, hoc verſiculus ſignificat, quem produximus; in quo ſi quis prouerbialem ſaporem ſentiet male; illius ex noſtris meminit Michaël de Avguanis in Pſalm. 118. expendens illa verba, *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam?* ait enim: *Quare ad corrigenda errata hic ſolum ætatem adoleſcentiæ notat? numquid non fructuosè ſenes ſe corrigere poſſunt? Reſpondeo quòd quamuis vſque ad vltimum articulum vitæ quiſque fructuosè corrigere poſſit, illam tamen ætatem ſpecialiter hic ponere voluit, in qua correctio vtilioris eſt fructus, aſtuſque facilioris, firmioriſque ſtatus. Quod enim quis a iuuentute capit, istud poſt difficulter mutat, cum ſcriptum ſit:* QVOD NOVA TESTA CAPIT, INVETERATA SAPIT. [illegible] quiſque iuuenis didicerit, [illegible] quædam ſunt, quæ [illegible] ætas adoleſcit, [illegible]

ADAGIVM DCCCC[illegible]

Muſcæ ſancti Narciſſi [illegible]

VT nobilis miraculorum gloria fuit ſanctus Narciſſus, ſic & muſcæ ipſæ eius ſanctitatem prodiderunt; ad eius ſepulchrum eius accidiſſe [illegible] narrant vitæ illius ſcriptores; ſub Petro Aragonum Rege, quando capta Gerunda [illegible] Carolum Siciliæ, & Philippum Francorum Reges, ex ſepulchro ſancti Narciſſi, quod [illegible] milites tentauere, muſcarum examen egreſſum in exercitum infeſto agmine irruens ingentem cladem intulit, in fugamque egit, & cœptis deſiſtere coegit, ex quo factum, vt apud eos MVSCÆ SANCTI NARCISSI in prouerbium abierint, quod adhiberi poterit quotieſcunque Dei ſeruos nulla afficiendos iniuria ſignificabimus; cùm vel ipſis muſcis poſſit à cuiuſcunque violentia ſuos Deus tueri, & res ſuorum.

ADAGIVM DCCCCXCI.

Inter nos chaos magnum firmatum eſt.

VTuntur hac formula, quoties talis obex inter nos aliosque interiectus eſt, vt à nobis ad alios tranſitus non pateat; non pateat ad nos ab aliis; quod el[illegible] antius fiet, quo trahetur longius, hinc illud Philippi Abbatis Bonæ-ſpei orat[illegible]. *Interiectus durus obicibus amicalem iam non appetunt commeatum, clamant ad inui em* Inter nos CHAOS INDECENS *eſt firmatum*. Alij quoque hac formula vtuntur, quæ ſumpta eſt ex illo apud Luc 16. vbi Abraham diuitem alloquens ait: *In his omnibus inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt*; quod non ſolum de magna diſtantia accipiendum, ſed & de ſpatio quod pertranſiri nequeat; ſicque impermeabile, ſicut ſi vno ab vno loco ad alium maximus terræ hiatus eſſet; ſed elegantior prouerbij vſus euadet ſi in quamcunque diſtantiam, & conditionis immutabilitatem ſignificandam transferatur; quod p[illegible]que ex noſtris præſtitere.

ADAGIVM DCCCCXCII.

Stipulas inferno germinare.

CIuitas, & vniuersè locus quilibet malorum hominum multitudine grauidus, adagialiter dicetur ſtipulas inferno germinare. Sanctus Petrus Damianus ſerm. 36. ſanctum Apollinarem Rauennæ Epiſcopum efferens, quid eius meritis laboribuſque conſequuta ciuitas illa fuerit, ita explicabat: *Iubilet vrbs Rauenna, quæ tantum meruit referre patronum; quæ enim erat dæmonum ante delubrum, per hunc cœleſtium ſenatorum facta eſt Capitolium; ibi enim iam Martyrum corpora requieſcunt; ibi multorum Sanctorum patrocinia reconduntur; quæ ergo prius malè fœcunda in ſuis [illegible] multas* STIPVLAS GERMINABAT INFERNO, *iam per Dei gratiam multos ciues parturit cœlo*. Poterit non aliene & ad res operaque hæc formula transferri, vt inferno ſtipulas germinet, qui malis actibus mala opera præſtet, quæ æternum infernalibus flammis comburantur quin ipſe cum ipſis comburatur. Denique quid de ciuitate aſſeruit ſanctus Pater, ſi de verè matribus aſſeratur, venuſtatem ſuam ſententia illa non amittet, ſed retinebit. 1091.

ADAGIVM DCCCCXCIII.

Ægypti farina.

VT Ægyptus mundi figuram refert, ita farina Ægypti mundi voluptates, deliciæque prouerbiali figura ſignificabuntur; ab Ægypto abeuntes Iſraelitæ farinam Ægypti conficiendis panibus ſecum detulere, qua conſumpta manna illis è cœlo depluit Deus; idem in animi animæque deliciis accidit, ſuperis, veriſque delectationibus mens perplui nequit, terrenis carnalibus non abſumptis, non repudiatis; huc ſpectabat Humbertus in exercitatorio vitæ ſpiritualis cap. 4. *Cùm cor noſtrum habet vnde delectetur exterius, abſque conſolatione manet interius. Filij Iſrael non receperunt manna, donec defuit eis* FARINA, *quam de* ÆGYPTO *adſportauerant. Et quæ eſt fratres farina Ægypti, niſi noſtra ſecularia opera, quæ donec definet cœleſte manna, quod eſt diuina conſolatio, nequaquam guſtare valemus.* Farina Ægypti eſt, quicquid mundum ſapit, mundana opera, mundanæ voluptates, ac deliciæ. 1092.

EXCVR

EXCVRSVS CLXXIII.

Mundana omnia repudianda, à mentis ſinu excutienda quæ ſæculum ſapiunt.

Terrena contemnant *qui ad æterna vocantur.*

Dilectionis pennis *in cæleſtia nobis euolandum.*

A terrenis auolare *bonorum eſt.*

Cupiditatis viſco *nemo teneatur.*

Laquei *in rerum viſibilium amore latent.*

Terrenorum affectus volatûs *impedimentum.*

Suos periturarum rerum contemptores *eſſe Chriſtus quærit.*

Noſtrum maximè eſt qui ſub nouo Teſtamento *ſumus, terrena repudiare.*

Infirma ferè in illo fides, *qui firmiter perituris adhæret.*

Fideles terrena non ſibi, *ſed* aliis *habeant.*

Terrenum obliuiſcitur, *qui non obliniſcitur Chriſti.*

Grauidis mulieribus *pares, qui noxias res appetunt.*

Mundus *ipſe inclamat, ne diligatur.*

1093. *Terrena contemnant qui ad æterna vocantur.* HOmo, qui maior mundo eſt, mundana omnia repudiare debet, éxque mentis ſuæ ſinu ea excutere, quæ eò nocentiora ſunt, quò diligentiùs quæruntur, amantur ardentiùs; vires ab amore noſtra terrenæ ſumunt, vt nos vehementiùs ſæuiant, quo ampliùs diliguntur. A rerum terrenarum amore ſic nos auocabat ſanctus Nilus in aſceticis: *Quemadmodum*, inquit, *turpe eſt virum ætate prouectum in cinere, aut puluere conſidentem puerilia deſcribere: ita turpe, imò longè turpius eſt eos, qui de rebus æternis perfruendis deberent eſſe ſoliciti, in rerum terrenarum puluere volutari, & ſtudiorum turpitudine profeſſionis ſuæ fœdare perfectionem.* Qui ad æterna vocatur, teneri terrenorum cupiditate non debet. *Sectatores Chriſti*, inquit ſanctus Leo ſerm. 2. de paſſione Domini, *diſcedere a regia non licet via, ſed dignum eſt temporalibus non occupari ad æterna tendentes*; in ſuperna nobis euolandum docebat ſanctus Ambroſius de bono mortis cap. 5. *Euolemus pennis dilectionis, & remigio charitatis: ſurgamus hinc, hoc eſt, de ſæcularibus, atque mundanis. Dixit enim Dominus, Surgite, eamus hinc, præcipiens vt vnuſquiſque ſurgat de terrenis, erigat animam humi iacentem, ad* SVPERNA *attollat.*

S. Nilus. S. Leo. *Dilectionis pennis in cæleſtia nobis euolandum.* S. Ambr.

1094. *A terrenis auolare bonorum eſt.* Iob 5. 7. Iob hominem ad laborem natum dixit, ſed ſubdit ſtatim de auis volatu, *Homo*, inquit, *naſcitur ad laborem, & auis ad volatum*, cap. 5. 7. Quis hominis laborantis, & volantis auis nexus, quæ cohærentia? an tacitè docere voluit, hominis eſſe, & carnalis hærere terrenis, quæ laboris materiam magnam exhibent: ſpiritualis eſſe ab iniis auolare, in cœleſtia ferri, in perennatura? Huc flexit Richardus Victor. in Cant. cap. 15. ait, *In Iob legitur, Homo naſcitur ad laborem, & auis ad volatum, quia, qui homines ſunt, ideſt, humani, carnales, ideſt, mundanorum deſiderio occupati laborem habent: boni verò dum hæc non amant, vel deſiderant, ab horum afflictione euadunt, &* AVOLANT.

Rich Vict.

Cupiditatis viſco nemo teneatur. Auolare terrenis non poteſt, non poteſt in cœleſtia euolare, qui cupiditatis tenetur viſco; vt feſtiuè monuerit ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 79. *Circumſpice vniuerſam creaturam, vide verùm alicubi cupiditatis viſco tenearis, & a diligendo creatorem impediaris.* Laqueum in viſibilium amore delitеſcere vidit, & monuit Beatus Laurentius Iuſtinianus in ligno vitæ cap. 1. de Fide; ait enim, *Contemnite viſibilia, quia laquei ſunt pedibus peccatorum; relinquite quæ in mundo ſunt, antequam ab ipſis deſeramini. Toto deſiderio ad inuiſibilia ſublenate*; alioquin mundi amatores, *tanto ab æternis altius corruunt, quanto bona temporalia eſſe quaſi ſola ſuſpicantur*; ait ſanctus Gregorius lib. 3. moral. cap. 11.

S. Aug. *Laquei in rerum viſibilium amore latent.* B. Laur. Iuſt.

1095. *Terrenorum affectus volatus impedimentum.* Rerum terrenarum affectum exeundum eſſe, vt in cœleſtium rerum contemplationem ſubuolemus, hac ſimilitudine explicabat ſanctus Maximus Græcus auctor de Charit. cent. 1. num. 85. *Quemadmodum paſſerculus pede alligatus volare incipiens in terram funiculo detrahitur: ſic quoque mens nondum affectibus liberata, & ad rerum cæleſtium contemplationem volare contendens affectibus ducitur, & ad terram detrahitur.* S. Maxim.

Suos periturarum rerum contemptores eſſe Chriſtus quærit. Periturarum rerum contemptores nos vult eſſe Chriſtus, dum pueros nos effici iubet; Matth. 18. 3. *Niſi conuerſi fueritis*, inquit, *& efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*; de nulla re ſollicitі paruuli ſunt; nulla rerum periturarum cura tanguntur; eadem nos mente volebat Chriſtus cùm nos paruulos effici iuſſit; hinc illud Clementis Alexandrini cap. 5. Pædag. *Iure ſunt pueri qui ſolum Patrem nouerunt, cæterarum rerum, ac negotiorum, quæ hic ſunt, iubens curam abiicere, & ſuadens ſolum Patrem attendere, puellos imitantes, & ideo dicit in iis quæ conſequuntur, Ne ſitis ſollicitі de craſtino, ſufficit enim diei malitia ſua; ita cura de victu depoſita, ſoli Patri adhærere præcipit.* Clem. Alex.

1096. *Noſtrum maximè eſt, qui ſub nouo Teſtamento ſumus terrena repudiare.* Vt omnium ſit terrenis rebus repudium dare, noſtrum maximè eſt, quibus in nouo Teſtamento promiſſa cœleſtia ſunt; rem vrget ſanctus Auguſtinus in Pſalm. 73. hiſce verbis: *Si illi inexcuſabiliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum nouum Teſtamentum nondum fuerat reuelatum, quanto inexcuſabilius terrena ſectantur, quibus iam promiſſa cæleſtia in nouo Teſtamento reuelata ſunt.* S. Aug.

Infirma fe in illo fides, qui firmiter perituris adhæret. Vix credit cœleſtia ſibi promiſſa, qui terrena quærit, terrenorum amore captus; auctor ſub nomine Chryſoſtomi homil. 2. in Matth. *Facilè*, inquit, *ſpernunt terrena qui cæleſtia ſperant. Qui autem terrena magnopere complectuntur, neſcio ſi firmiter cæleſtia credunt promiſſa*, infirma ferè in illo fides eſt, qui firmiter adhæret perituris. Auct. ſub nom. Chryſ.

Fideles terrena non ſibi, ſed aliis habeant. Volebat Apoſtolus vt fideles ita res terrenas haberent, vt eſſent tanquam non habentes; quod illi maximè præſtant, qui res ſuas non ſibi habent, ſed hoſpitibus; quò ſpectabat ſanctus Paulinus epiſt. 2. ad Seuerum, in hæc verba: *Itaque & in quo profeſſor videns, ſoluta a poſſeſſionum vinculis mente perfectus es; qui collecti temporis memor illud Apoſtoli comples, vt habens non habeas: quia non tibi, ſed non habentibus habes · domus tua hoſpes es; vt ſis hoſpitum domus.* Feliciora ſæcula ſi multos huius mentis homines viderent, pluribus inſignirentur hoſpitalitatis cultu inſignes. S. Paul.

1097. *Terrenum obliuiſcitur, qui non obliuiſcitur Chriſti.* Vbi memoriæ Chriſtus inſederit, facile terrena omnia alta obliuione ſepeliuntur; hinc Matth. 16. 5. legimus diſcipulos oblitos victui neceſſaria ſecum deferre; *cùm veniſſent, ait Euangeliſta, diſcipuli trans fretum, obliti ſunt panes accipere*; nimirum Chriſti conſortium ad ſalutarem hanc obliuionem vocanit, vt ab eorum mente vel neceſſariorum cogitatio exciderit. Pulchrè Rabanus in Matth. lib. 5. cap. 16. ad producta verba, Raban. Matth. 16. 5.

Quærat, inquit, aliquis, & dicat, quomodo panes non habebant qui ſtatim impletis ſeptem ſportis aſcenderunt nauiculam, & venerunt in fines Magedan, vbique audiunt nauigantes, quòd cauere debeant a fermento Phariſæorum, & Sadducæorum? ſed Scriptura teſtatur, quòd obliti ſunt eos ſecum tollere. Quod autem nauigaturi trans fretum obliti ſunt viaticum ſumere ſecum, indicium eſt, quàm modicam carnis curam haberent in reliquis; quibus ipſa reficiendi corporis neceſſitas, quæ naturaliter cunctis mortalibus ineſt, intentione Dominici comitatus mente exceſſerat. Vnus vero panis, quem ſecum habebant in naui, myſticè ipſum panem vitæ, Dominum videlicet Saluatorem deſignat, cuius amore, quia ſemper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane, quo corpus paſci ſolet, curabant.

1098. Cauendum ſummopere ne rerum noxiarum appetitu corripiamur, ac grauidis mulieribus videamur pares; probè Arrianus lib. 4. cap. 8. *Tuos obſerua appetitus, ne ſis affectus vt hi, qui imbecillo ſunt ventriculo, vel vt* MVLIERCVLÆ GRAVIDÆ *prauum habeas appetitum.*

Grauidis mulieribus pares, qui noxias res appetunt.

Arrianus.

Finio, & mundi ipſius voce mundum amandum minimè aſſe, minimè mundana diligenda ſentio; ægrè quis mundi contemptori credat, vt non ſinat ſibi mundi contemptum à mundo contemnente perſuaderi; audiat mundum ipſum, & mundi vocibus credat, qui ſe mundo credit; quot fuere mundi calamitates, tot voces fuere, quibus apertè prodidit, indignum ſe eſſe, qui ab homine amaretur. Opportunè ſanctus Bonauentura ſerm. de ſancto Thoma Apoſt. MVNDVS, inquit, *cùm nos tot calamitatibus pulſat, tot anguſtiis premit, tot defectibus agitat, quid aliud quàm* NE DILIGATVR CLAMAT? Audiat has voces, qui Chriſti voces audire contemnit, aut verè non audit, quia audit tantùm.

Mundus ipſe inclamat ne diligatur.

S. Bonau.

ADAG. DCCCCXCIV.

Somnia tamquam Apocalypſes ſuis relinquere.

1099. QVi res ſola inanitate grauidas dogmata nuda falſitate veſtita oraculorum loco, dictiſque ſumma reuerentia tanquam ab omni errore ſubornatia excipiendis ſuis obtrudit, qui hæreticorum mos eſt, hic ſomnia tanquam Apocalypſes ſuis relinquere dicetur. Sanctus Epiphanius lib. 1. aduersùs hæreſes hæt. 19. de Eſſenorum Pſeudopropheta loquens ait: *Commenta quædam ac* SOMNIA TANQVAM APOCALYPSES SVIS RELIQVIT; hac ferè arte ſuis falſorum dogmatum ſeminatores imponere ſolent, vt arcana quædam, & à communi notitia ſubducta proferre ſe iactent, quæ multa falſitate ſint conſuta; erroréſque euomunt falſo myſteriorum velamine contectos. Si quis in huiuſmodi hominum ore laqueos ſuos Satanam abſcondere aſſeret, vt alios decipiat, non aberrabit, & ſuccinentem ſibi habebit ſanctum Auguſtinum, cuius hæc ſunt verba lib. 3. confeſſ. cap. 6. vbi de Manichæis loquitur: *Incidi in homines ſuperbè delirantes, & carnales nimis, & loquaces, in quorum ore laquei Diaboli*; quod quadrat & in alios hæreticos hominéſque fallendis hominibus natos; niſi quòd & Diaboli os accipere hi homines, qui à veritate alieni temerè in vulgus ſpargunt; ſancti Irenæi hæc ſunt verba lib. 1. cap. 29. aduersùs hæreſes. *Marcion ſuper blaſphemiam, quæ eſt in Deum, adiecit & hoc. Verè Diaboli os accipiens, & omnia contraria, dicens veritati, I, & crede te hiſce veritatis hoſtibus, & falſitatis ſeminatoribus.*

ADAGIVM DCCCCXCV.

Ad ignoſcendum ferreus.

FErreus vniuersè ſæuus, immitis, durus, & implacabilis prouerbialiter dici ſolet, ferreus ad ignoſcendum audiet, qui læſus flecti non poteſt vt ignoſcat. Sidonius Apollinaris lib. 5. epiſt. 7. *Hi*, inquit, *ad* IGNOSCENDVM FERREI, *ad amicitias pardi, ad fallendum vulpes*; non ferreus erat Dauid, cereus erat, de illo ita ſcribit ſanctus Chryſoſtomus homil. in illa verba, Salutate Priſcam, & Aquilam, *Dauid, cùm Saulem apprehendiſſet præuaricatorem, & ſpirantem homicidium, & multis pœnis dignum: non ſolum eius vitæ pepercit, ſed neque vt verbum aſperum in eum iaceretur, ſuſtinuit, cauſámque ponens, dicit; Chriſtus Domini eſt.* Regius hic mos, & mente regia dignus iniurias deuorare, & eas inferentibus ignoſcere. Ludouicus XII. Galliæ Rex multis, & grauibus laceſſitus contumeliis cùm in regni hæreditatem ſucceſſiſſet, cùm calumniatores ſibi fuga conſulerent, abſentes regio hoc dicto reuocauit: *Priuati perſonam exui; Rex quippè conſtitutus hæce conuitia neque curo, neque vlciſcor.* Fridericus III. Imperator cùm in eum multa homines maledicta iactaſſent, ad Proceres conuerſus, inquit: *An neſcitis, Principes quaſi ſignum ad ſagittas expoſitos; turres enim prealtas fulgura feriunt, humilia tecta prætereunt*; ita ferè Æneas Syluius lib. 1. comment. de reb. Alphonſi: Alphonſus Aragonum Rex cùm audiſſet quoſdam de ſe bene meritos linguam à conuitiis non temperare, regium iſtuc effudit, quod & olim effudiſſe Alexandrum ferunt: *Regum eſt non ſolùm benè facere, ſed etiam mala patienter audire.* O regia hæc mens, etiam non Reges regeret, fierent ſi illâ regerentur; Iacob à fratre iniuriis laceſſitus, fratri non indignatus eſt, fratrem non læſit, fuga potiùs eius indignationem mitigare ſtuduit, vt non mirum ſi & miro illo ſcalæ viſu fuerit recreatus, tantámque apud Deum inuenerit gratiam; rem ſic expendebat ſanctus Ambroſius lib. 1. offic. cap. 21. in hæc verba: *Iacob fratri indignanti piè ceſſit, & Rebecca, id eſt, patientia inſtructus conſilio abeſſe maluit, & peregrinari, quam excitare fratris indignationem, & tunc redire cùm fratrem mitigatum putaret, & ideo tantam apud Deum inuenit gratiam; quibus deinde obſequiis, quantis muneribus fratrem ipſum reconciliauit ſibi, vt ille præreptæ benedictionis non meminiſſet, meminiſſet delatæ ſatisfactionis*; nimirum tantum ſtudij adhibuit, vt iratum placaret fratrem, quantum iniuriarum memores adhibent, vt iniurias inferentibus inferant iniurias.

1100.

Qui verò dura quæque verba deglutiri facile poſſit, grauia quæque conuitia calore patientiæ digeri, diuinè docuit Dei mater ſanctam Mechtildem alloquens lib. 2. eius vitæ cap. 53. *Cogites*, qui dura verba audit, qui obtrectationes, qui maledicta, qualia ego Domina omnium audiui; non eſt æquum, ſeruum, ſeruámque deſugere, quæ paſſa, quæ omnium maior. Pergit ſtatim, & remedium aliud valde ſalubre, facileque parabile offert: *Conſideret, quòd verba non ſunt niſi aër, & mox habebit refrigerium*; congere in vnum omnia conuitia, quæ à maledico exire ore potuerint, nihil aliud ſunt, ſi rectè rem penſes, quàm nullis aër refrigerandus viſceri

viſceribus aptus, non animis feriendis; ab animi imbecillitate eſt, quod ab aëre feriatur.

ADAGIVM DCCCCXCVI.

Arcam Dei iuxta Dagon collocare.

1101. QVi ſancta cum non ſanctis locat, pura impuris addit, ſacra non ſacris miſcet, hic non ſine prouerbij facie Arcam Dei iuxta Dagon collocare dicetur; vt quod re ipſa narratur hiſtoricè factum 1. Reg. 5. ad alia tranſlatum adagij induat ſaporem; huc ſpectant ſancti Petri Damiani verba ſerm. 60. *Quid*, inquit, *turpius, quàm membra Chriſti ſanguine conſecrata, & conſepulta ei in baptiſmate libidinoſis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiam præſentis Dei, minantis pœnam, gloriam promittentis? Abſit vt aliquis veſtrûm huic idolo ſubſternatur, vt filium Virginis in Veneris templo ſuſcipiat, vt* ARCAM DEI IVXTA DAGON COLLOCAT, *ne nutritus in croceis ſtercora complectatur. Quid puritati, & impuritati?* Poterit & ad alia inter ſe minimè conuenientia adagij vſus porrigi, cùm præſertim quæ ſanctimoniam, & puritatem redolent, iis adnectuntur, quæ puritatis, omnis ſanctimoniæ expertia ſunt.

ADAG. DCCCCXCVII.

Ignem in ſinum portare.

1102. IN eos prouerbialis formula congruit, qui in re aliqua, reique alicuius conſequutione, aut amore euidenti ſe diſcrimini obiiciunt, & ſtudiosè iis rebus vacant, quæ certam perniciem afferunt amatoribus ſuis, ſuiſque cultoribus; ad opum amorem, auarámque collectionem rem coërcuit Petrus Bleſenſis ſerm. 6. qui eſt Purif. B. Virginis, dum ait: *Nihil liberius, nihil tutius paupertate, qui opes congregat,* IGNEM IN SINVM PORTAT; *cum colubro dormit, qui opes amat, opes, vt ait quidam, cum labore acquiruntur, cum timore poſſidentur, nunquam ſine dolore amittuntur.*

Ignis pecunia eſt, quæ illos amburit, à quibus amatur, quin & ignem accendit in iis, in quos ſpargitur. Sanctus Petrus Damianus lib. 1. epiſt. 21. ſic impium Cadaloum arguit: *Pecunia* FAVILLAS, *vt ita loquar, per populum ſpargis, & per æſtum cupiditatis miſerorum hominum corda corrumpis. Tu tanquam Veſeuus gehennæ flammas eructans, non quieſcis*; has flammas excipit, qui pecuniæ amore tactus pecuniis excipiendis ita ſinum aperit, vt & mentem ſceleribus exponat. Porrò prouerbialis formula ad quæcunque nocitura porrigi opportunè poterit.

ADAG. DCCCCXCVIII.

De harena reſticulas nectere.

1103. LOquutio prouerbialis, qua vtemur cùm ea nectere inter ſe ſtudent, quæ cohærere nequeunt. Torqueri in hæreticos à Patribus ſolet, qui ineptè ſtolidéque ſacrarum Scripturarum ramenta vndique colligunt in ſui erroris confirmationem; ſanctus Ephræm. Syrus de Virtute cap. 8. ita loquitur hæreticos perſtringens: *Cum ſit tale illorum argumentum quod neque Prophetæ prædicauerunt, neque Dominus docuit, neque Apoſtoli tradiderunt, quod abundantiùs gloriantur pluſquam cæteri cognouiſſe, de iis, quæ non ſunt ſcripta, legentes, & quod ſolet dici, de* HARENA RESTICVLAS NECTERE *adſectantes, fide digna aptare conantur iis, quæ dicta ſunt, vel parabolas Dominicas, vel dictiones propheticas, aut ſermones Apoſtolicos, vt figmentum illorum teſtimonio non carere videatur.* Eodem ferè ſenſu extulit eandem formulam ſanctus Epiphanius lib. 1. aduerſùs hæreſes hær. 31. *Hæc eſt illorum*, inquit, *doctrina, quam neque Prophetæ prædicarunt, neque Dominus tradidit, neque Apoſtoli reliquerunt. Quæ quidem minimè ſcripta ex auditione ſic arrepta, vt quod in prouerbio eſt,* FVNEM EX ARENA TEXERE *conentur; plus ſe cæteris de vniuerſorum natura ſcire gloriantur*; quibus verbis perſtringi & noſtri hæretici poſſunt. Huc ſpectat & illud ſancti Irenæi lib. 1. aduerſùs hæreſes cap. 1. *Cum ſit tale illorum argumentum, quod neque Prophetæ prædicauerunt, neque Dominus docuit, neque Apoſtoli tradiderunt, quod abundantiùs gloriantur pluſquam cæteri cognouiſſe de iis, quæ non ſunt ſcripta, legentes, & quod ſolet dici,* DE HARENA RESTICVLAS NECTERE *adſectantes, fide digna aptare conantur iis quæ dicta ſunt, vel parabolas Dominicas, vel dictiones propheticas, aut ſermones Apoſtolicos, vt figmentum illorum non ſine teſte eſſe videatur.* Vbi eius ſcholiaſtes; *Mira*, inquit, *apparet in explicanda Valentianorum ſtoliditate proprietas, qui Scripturarum vndique collecta ramenta nullo pacto inter ſe cohærentia, ad ſui erroris confirmationem nectere conarentur.* Ad alios, ad alia porrigi hæc formula poterit, portexere & inter prophanos ſcriptores nonnulli, nos ſacrorum auctoritates dedimus, & mentem.

ADAG. DCCCCXCIX.

Ætatis noſtræ Debora, noſtri temporis Iahel.

CVm mulier aliqua, quæ prudentia animi, corporiſque fortitudine, cæteriſque virtutibus ſupra ſexum ſuum feratur, eſt efferenda, vnum ex præfixis formulis adhibebimus. Inſignis Deboræ ſtrenuitas, & Iahelis nota in ſacris litteris eſt; Iudic. 4. harum mulierum egregia facinora cùm expendiſſet ſanctus Chryſoſtomus orat. 8. quæ eſt de pœnitentia, addit, nullo vnquam tempore Deo Deboras deeſſe, non deeſſe Iaheles, & rem ad Beatam Virginem Mariam in hunc modum coërcet: *Et quidem hac ætate non deeſt Deo* DEBORA, *non deeſt Deo* IAHEL. *Habemus & nos ſanctam Virginem Dei Genitricem Mariam, quæ pro nobis intercedit. Si enim quæuis è vulgo, & multitudine victoriam obtinuit: quanto magis Chriſti mater hoſtes veritatis confundit? Hoſtis ille cùm amaretur, arbitratur fœminam eſſe, quæ riſu & ſibilis exciperetur, & Imperatricem fortiter depugnantem ſenſit. non exiſtimabat illi monumentum futurum, & ipſi ſepultura inuenta eſt: mortuam illam exiſtimabat, & ab ipſa interfectus eſt.* Hactenus ille, quæ verba nos ad Virginem non ducunt tantùm, ſed trahunt, vt licet integrum volumen tantæ matris laudibus dicamus. 1104.

ADAGIVM M.

Roſa ex ſpinis.

1105. PRouerbialiter hoc dictum vſurpabitur, quoties bonus ex non bonis naſcitur, probus prodit ex improbis; ſic Maria næui omnis expers ex Iudæis peccatorum ſpinis obſitis orta eſt, quod Sedulius lib. 2. operis Paſchalis, ita explicuit,

Ac velut ex SPINIS *mollis* ROSA *ſurgit acutis*
Nil quod lædat habens, matrémque obſcurat honore.

Et illud illius hymni Eccleſiaſtici,

Sicut SPINA ROSAM *genuit Iudæa Mariam.*

Chryſippus Preſbyter Ieroſolymitanus ſerm. de laudibus Virginis; *Et cultura* SPINARVM *ferax* ROSAM SVAM *produxit*; quòd porrigi ad alia poterit, quotieſcunque perfecta aliqua res ab ea prodit, quæ ea perfectione caret, qua prædita quæ ab illa naſcitur.

Vt inter malos quis degat, bonus tamen eſſe debet, & iis moribus ea pietate ſit præditus, qua ſuorum impietatem quantum in ſe eſt expiet, ac diluat; referre piſces debemus, qui ex amaris aquis nati amari non ſunt, eáque ſalſedine carent, qua aquæ ipſæ imbutæ, ex quibus ipſi prodierunt; ſic ſanctus Bernardus ſanctum Malachiam efferens hac ſimilitudine eſt vſus libro quem de eius vita ſcripſit, ait enim eum ex non gente ſancta ſanctum prodiiſſe, & ex gente barbara non barbarum; hæc ſancti Patris verba: *Malachias noſter ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi litteras edoctus eſt. Cæterùm de natali barbarie traxit nihil, non magis quàm de ſale marino piſces maris. Quam verò ſuaue quod inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuem Sanctorum, & domeſticum Dei? Qui producet mel de petra, oleúmque de ſaxo duriſſimo, ipſe fecit hoc.* Inter malos vixit, non vixit malus, ſed eo maiori laude maior, quò magis infami nota peiores erant illi inter quos viuebat. Ab hoc capite & Iobo non leuis laus acceſſit, quòd in terra Hus Iob ſemper fuerit ſui ſimilis, & ſingulari inter malos probitate inſignis; legis, *Vir erat in terra Hus nomine Iob*; vir erat inter non viros, rectus inter non rectos, inter ſpinas roſa; in catena Græca cap. 1. hæc habentur: *A regione illius ducitur laus, vt id quoque tibi admirationem faciat,* QVOD EX SPINIS HVIVSMODI ROSA EXSTITERIT. Rem luculentiùs expendit ſanctus Gregorius lib. 1. Moral. cap. 1. & Lothi quoque exemplo confirmat; hæc huius ſancti Patris verba, ad verba Iobi producta: *Idcirco ſanctus vir vbi habitauerit, dicitur, vt eius meritum virtutis exprimatur. Hus namque quis neſciat, quòd ſit terra Gentilium? Gentilitas autem eo obligata vitiis extitit, quo cognitionem ſui conditoris ignorauit. Dicatur itaque vbi habitauerit, vt hoc eius laudibus proficiat quòd bonus inter malos fuit. Neque enim valde laudabile eſt bonum eſſe cum bonis; ſed bonum eſſe cum malis. ſicut enim grauioris culpæ eſt inter bonos bonum non eſſe, ita immenſi eſt præconij bonum etiam inter malos extitiſſe. Hinc eſt quod iſdem Beatus Iob ſibimet atteſtatur, dicens: Iratus fui Draconum, & ſocius ſtruthionum. Hinc Petrus magni Loth laudibus extulit; quia bonum inter reprobos inuenit, dicens & iuſtum Loth oppreſſum a nefandorum iniuſta conuerſatione eripuit.*

Vulgi quis multitudini miſceatur, vulgi errores bibere non debet, nec multitudinis fæcibus inquinari, non vitiorum ſordibus pollui. Præclarè Arcæ, Rubi, & adamantis exemplo id explicabat ſanctus Gregorius Nazianzenus orat. in laudem Heronis: *Quemadmodum*, inquit, *Arca illa Noe in diluuio vim diluuij non ſenſit, & Rubus ille mirabilis quem Moyſes in monte conſpexit, ita conflagrabat, vt tamen à flammis exhauriri non poſſet; eodem modo nos quoque nec multitudinis imperitiæ vitiis inficiamur, quemadmodum nec Adamas percutientium ictibus labefactatur, & pro virili noſtra curemus vt alij per nos meliores efficiantur.* Proba hæc probitatis conſignatio adeò malorum vitiis non affici, vt mali ampliùs non ſint ſi ſint inter nos; nec malè viuant, dum nobiſcum viuunt; ſed quia ſentio vel nudam Mariæ memoriam calamum ad ſe rapere, ſinam eò excurrere quò vocatur, vt tandem toti huic operi fibula imponatur.

EXCVRSVS CLXXIV.

Aliqua hîc in Mariæ Virginis laudem inſeruntur.

Mariæ nomen *quanta* dulcedine *ſuos afficiat.*
Seth *vt ad Mariam Virginem cogitauerit.*
Chriſtus ſuis manibus *Mariam baptizauit.*
Ingreſſus Mariæ *in templum à Græcis cultus.*
Chriſti ortus *ex Virgine antequam eſſet* prædictum.
Maria columna nubis, *quæ ad cælum promiſſum nos ducit.*
Maria gloriæ radix.
Maria vmbraculum *Spiritus ſancti.*
Mariæ virginitas *in Chriſti editione minimè* violata.
In caſtitatis nido *inſidens Maria ſuos enutrit.*
Sanctior, *&* purior *poſt partum Virgo.*
Ad ſalutem *Virgineus thalamus.*
Non propter ſolam Virginem, *quod factum in Virgine, ſed & propter* nos.
Superis donis beari *qui cupit, Dei matrem* colat.
Amat *Virgo præcipuè præcipuos Dei ſui* amatores.
Crucis, *&* crucifixi *meditatio quàm nobis vtilis.*
Per Virginem Crux *per totum orbem reſplendet.*
Virginis ſalutatio.

VT integrum volumen matris Dei laudibus 1106.
ſacrauerim, hìc tamen iniecta illius memoria mihi integrum minimè fuit ab ea calamum flectere, quæ ita calamos omnes fatigat, vt etiam in ſui commendationem rapiat; ditius hoc argumentum eſt, quàm vt alicuius labore exhauriri poteſt; laudis materia nunquam defuit, cùm ea laudatur, quæ laude omni eſt maior; liceat igitur mihi & hoc volumen hoc excurſu obſignare, quæ aliqua in Mariæ laudem libat, vt vel ſic ſcriptoris adfectum in tantam matrem ſcriptio ipſa prodat.

Mariæ nomen quanta dulcedine ſuos afficiat. Franco.

Mariæ nomen, eiúſque dulcedinem, ac ſuauitatem ſic efferebat Franco Abbas tom. 6. de gratia Dei; *Neque poſt illud ſingulare dilecti filij ſui nomen,*

quod

quod eſt ſuper omne nomen , aliud nomen cœlum, aut terra nominat: vade tantum gratiæ, tantum ſpei, tantum ſuauitatis, tantum conſolationis , piæ mentes concipiant. Quotieſcunque enim dulciſſimum nomen illud Maria, amatores illius audiunt: totis ex pio auditu, & ſuauitate auditi nominis neſcio quid inenarrabilis iocunditatis intus trahunt. NOMEN NAMQVE MARIÆ MIRVM QVID SVAVE, AC DIVINVM IN SE CONTINET; *vt cùm ſonuerit, amicis cordibus, amica ſuauitatis odorem ſpiret. Et mirum illud eſt de nomine Maria, & valde mirum: vt millies auditum, ſemper audiatur quaſi nouum.*

1107. *Seth vt ad Mariam Virginem cogitauerit.* Primos humani generis parentes Virginem cogitaſſe, cogitaſſe Ieſum, talique cogitatione ærumnas ſuas æquiori animo tamquam leuiores tuliſſe, alibi probaui; addo hîc Seth præcipuè Adæ filium in Ieſum, in Mariam mentem intendiſſe, & cùm viueret, & morti eſſet vicinus; ſiquidem vera ſunt, quæ inuento eius cadauere in valle Ioſaphath refert Ioannes Gerbrandus lib. 31. Chronic. Belgic. cap. 26. (*Ioan. Gerbr.*) fides penes auctorem ſit, cuius hæc ſunt verba: *Anno 1374. cùm Latorni Saraceni, & Chriſtiani iuſſu Sibyllæ Reginæ Vngariæ de licentia Soldani Babyloniæ foderent in valle Ioſaphath, inuenerunt tumulum de lateribus compoſitum, & aperientes inuenerunt cadauer miræ magnitudinis integrum, cum barba prolixa, & capillis maximis, in pellibus ouinis, & integris ſepultum, & ſuper caput eius inuenerunt tabulam, in qua litteris cauatis admodum ſigilli Hebraicè inſcriptum fuit ſic: Ego Seth tertio genitus filius Adæ credo in Ieſum Chriſtum filium Dei, & in Mariam Virginem matrem eius de lumbis meis venturos.*

Chriſtus ſuis manibus Mariam baptizauit. S. Euod. Notatione dignum illud eſt, quod de Virgine legimus. Tradit S. Euodius ſucceſſor S. Petri in Cathedra Antiochiæ, epiſt. quæ inſcribitur τὸ φῶς, *lumen*, Chriſtum ſuis manibus baptizaſſe ex mulieribus ſolam Virginem, ex viris ſolum Apoſtolum Petrum; Petrum verò baptizaſſe Andream, Iacobum, & Ioannem, hos verò reliquos Apoſtolos Baptiſmi aqua abluiſſe.

Ingreſſus Mariæ in Templum à Græcis cultus. Illud obſeruatum à nobis eſt Mariæ in Templũ ingreſſum à Græcis peculiari die cultum, nimirum vigeſimo Nouembris. In Menæis Græcis ita legitur: μηνὶ Νοεμβ. κ. προεόρτια τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. *Die vigeſima menſis Nouembris profeſtum ingreſſus in Templum ſacroſanctæ Dei genitricis.*

1108. *Chriſti ortus ex Virgine antequam eſſet prædictũ.* Chriſti ortum ex Virgine prædixere Prophetæ, prædixere Sibyllæ, multiſque aliis myſterium iſtuc eſt patefactum, antequam eſſet. Dignum eſt recenſitu illud, quod refert Ioannes Gerbrardus accidiſſe circa annum 800. quod huiuſmodi eſt, vt ille refert in Chron. Relig. lib. 4. cap. 10. (*Ioan. Gerbr.*) *Circa hæc tempora quidam homo reperit arcam lapideam in vrbe Conſtantinopolitana, ac in ea virum iacentem cum hac ſcriptura: Chriſtus naſcetur ex Maria Virgine, & credo in eum.*

Maria columna nubis, quæ ad cœlũ promiſſum nos ducit. S. Epiph. Gloriæ radicem Dei matrem indigitatam reperio; ſancti Epiphanii hæc ſunt verba, ſerm. de eius laudibus: *Aue gratia plena, nubi columnæ ſimilis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per deſertum;* ſequi huius columnæ ducatum fidelis populus debet, iturus nõ ad terram promiſſam, vt Iudæorum populus, ſed ad promiſſum cœlum. Pergit ſanctus Pater: (*Maria gloriæ radix.* Idem.) *Quid dicam, & quid proloquar, quo pacto beatam prædicabo* GLORIÆ RADICEM?

Maria vmbraculũ Spiritus ſancti. Franco. Mariam *vmbraculum Spiritus ſancti*, vocat Franco Abbas tom. 6. de gratia Dei: *Decuit*, inquit, *matrem Chriſti* VMBRACVLVM SPIRITVS SANCTI, *Reginam cœli, virginarum Imperatricem ſuis ornamentis adornari.*

Mariæ virginitas in Chriſti editione minimè violata. S. Fulg. Mariæ virginitatem Chriſti ſui editione non violatam, ſed perfectam ſic euincebat S. Fulgentius ſerm. de laudibus Mariæ: *De cœlis medicus tranſiens per Virginem, poſt tranſitum ſuum illæſam fecit Virginem permanere; qui enim diſrupta corporum membra in aliis poterat integrare tangendo, quanto magis in ſua matre, quod inuenit integrum,* POTVIT NON VIOLARE *naſcendo.*

1109. *In caſtitatis nido inſidens Maria ſuos enutrit.* Franco. In caſtitatis nido inſidentem Mariam nobis offert Franco Abbas meditationis pullos ibi enutrientem, ſic ille ſcribit tom. 6. de gratia Dei: *Maria pudoris ſui cuſtos fideliſſima, ſicut turtur erat ſolitaria elongans, & fugiens, atque in ſolitudine cordis ſecum commanens,* NIDVLO CASTITATIS *inſidens, ac ſanctæ meditationis pullos ad robur conſummatæ virtutis fructibus contemplationis enutriens.*

Sanctior, & purior poſt partũ Virgo. S. Aug. Adeò poſt partum virginitatem non amiſit, vt caſtior, ſanctiórque ipſo partu ſit effecta; Ieſum in Virginis vtero geſtatum, & ex virgineo vtero prodeuntem ſic meditabatur ſanctus Auguſtinus ſerm. 10. de temp. qui eſt 22. in appendice; ſic enim ille loquitur: *Peperit filium mater, a quo ipſa nutriretur potius, quam nutriret. Mortali aluo immortalem ſuſcepit hoſpitem, & in terreſtri hoſpitio, cœleſtem Virgo, Imperatorem ſuſcepit. Beata virginitas deſinit eſſe iam mortis ancilla, quia illum intra ſe geſtabat in mente, quem Maria portauit in ventre. Nulli virginitas ſeruituti ſuccumbit, quia illum diligit qui humano generi attulit libertatem. Cœleſtis propago germinabat in vtero, & in eximio partu virginea viſcera coruſcabant. Humanis greſſibus portabatur pictura deifica, & in anguſto pudoris cubiculo eum, quem cœli non capiunt, ſancta Virgo portabat incluſum, & peperit eum; non qui naſcendo pollueret parientem, ſed qui à pollutione ſæculum dilueret. Sancta credidit, ſancta concepit,* SANCTIOR *efficitur poſt partum.* Et ſanctus Epiphanius ſerm. de laudibus Virginis Virginem ita loquentem facit: *Non experta, nec cognoſcens virum peperi Deum, qui eſt ante ſecula, ipſum Chriſtum, nam etiam nunc poſt partum* PVRIOR, *ſi dicere licet, quàm antea.*

1110. *Ad ſalutem virgineus thalamus.* Philipp. Qui ad ſalutem in virgineum vterum velut in mortariolo aromaticæ ſpecies conjectæ ſint, ex quibus vnguentum conficeretur, feſtiuè his verbis exponit Philippus Abbas Bonæ-ſpei lib. 1. c. 8. in Cantic. *Denique in thalamo Virginis velut in mortariolo conuenerunt, & conuentu gratiſſimo vnguentum, vel vnguenta ſatis vtilia confecerunt; Patris perceptio, verbi præſentia, vmbramen flaminis: auris obediens, fides conſtantior, & caro Virginis. Iſtarum ſpecierum in vaſe futili, ruſticana non fit confuſio, ſed docta manu, & arte medica, quædam contuſio: quibus in numero & menſura, & pondere congruo diſtributis, vnguenta pretioſa, & dolorum mitigatoria, & reparatoria ſunt ſalutis.*

Non propter ſolam Virginem, quod factum in Virgine, ſed & propter nos. Cant. 3. Anonym. Non propter ſolam Virginem factum, quod factum in Virgine eſt, ſed & propter nos; quid ni cùm & ipſa Virgo facta propter nos ſit, & in noſtram vtilitatem nobis data? Ferculum ſibi feciſſe Salomon in amoris Cantico legimus, cap. 3. v. 9. & 10. *Ferculum ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, media charitate conſtrauit propter filias Ieruſalem.* Itane qui fecerat ſibi, tamquam ſoli, & propter filias Ieruſalem facere iſtuc potuit? potuit; nam Dei filius ita ferculum ſibi virgineum fecit, in quo quieſceret, vt etiam ſeruorum ſuorum commodis conſuleret. Præclarè anonymus quidam ineditus, qui de Maria loquens ait: Inter alias huius Virginis figuras illa conſideranda eſt; Cant. 3. *Ferculum fecit ſibi Rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium*

aureum, aſcenſum verò purpureum. Oſtendit verò qua ratione hoc ſibi ferculum fecit, propter filias, inquit Hieruſalem. Maria meritò ferculum eius, qui pluſquam Salomon eſt, dici poteſt, quam non ſolum propter ſe, ſed & PROPTER NOS FACTAM OSTENDIT, *dicens, propter filias Hieruſalem, propter fidelium animas, vt in hoc ferculo quieſcant, & in eo auxilium quærant. Accedamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam inueniamus in auxilio opportuno.*

1111. *Superis donis beari qui cupit Dei matrem colat.* Franco.

Superis donis beari qui cupit, Dei Matrem colat, Mariæ honorem deferat; hinc Elizabeth Mariam excipiens, eiúſque ſe præſentia indignam, prophetiæ donum a Chriſto accepit; huius mentis fuit etiam Franco Abb. tom.7. de gratia Dei, dum ait: *Non ſuperbit, non inflatur Elizabeth, vt illa Agar; nec ceruicem erigit, ſed de officio gratias agens aduentu Dominæ ſuæ ſe indignam aſſerit, vt quia matri Domini ſui ſe humiliter ſternit,* PRO HONORE MATRI DELATO A FILIO SPIRITVM PROPHETIÆ DONO ACCIPIT; tanti eſt tantam matrem venerari.

Amat Virgo præcipuè præcipuos Dei ſui amatores. Guarricus.

Amat præcipuè Virgo præcipuos Dei ſui amatores; hinc etiam ab hac cauſa ſub cruce commendata Ioanni fuit, illiuſque cuſtodiæ commiſſa, quia amore æſtuabat Ioannes. Placet Guarrici Abbatis placitum ſerm.4. de aſſumpt. aientis: *Petrus ſortitus Eccleſiam, Ioannes Mariam; hinc planè competebat hæc portio, non ſolum iure propinquitatis, ſed etiam amoris* PRIVILEGIO, præcipuo Dei ſui amatori Dei mater commendatur, in amoris argumentum amanti datur Maria, vt amor creſceret, dum tanto dono donabatur.

Crucis, & crucifixi meditatio, quàm nobis vtilis.

Pende hîc mihi tempus, quo tanto munere cumulatus fuit Ioannes, pende locum, in quo Dei Mater facta, & Ioannis fuit; nimirū cùm penderet in cruce Chriſtus, & iuxta crucem; vt hinc ſuppetia ſperare doceatur, qui ſeria cogitatione mente cruci hæret; ſcitè pius ille auctor, *Sicut ſanctus Ioannes ſtans re ipſa cum Virgine iuxta crucem, eam à Chriſto in matrem accipit; ita ſi meditatione frequenter illi* AD CRVCEM *adſtiteris, idem te impetraturum eſſe confide*; nullus ferè cœleſtium donorum excipiendorum locus opportunior, quàm iuxta crucem. Matrem Chriſti in matrem habet, qui Chriſti cruci adhæret, mente crucem cogitat, & crucifixum.

Iuxta Crucem ſtat Dei mater, crucis amica, quia & crucifixi; quid? & ipſa crux Virgini debitura erat, quòd per mundum vniuerſum lucis ſuæ radios effudit; hinc illud ſancti Epiphanij ſerm. de laudibus Virginis: *Per te homines fiduciam habent in cœlo apud Altiſſimum;* PER TE CRVX RESPLENDVIT PER VNIVERSAM TERRAM; *qua quidem cruce pependit filius tuus Chriſtus Deus noſter.* Græcè quæ ad rem, Διὰ σοῦ σταυρὸς ἔλλαμψε κτ̃ πᾶσαν τ̃ οἰκουμένην. 1112.

Per Virginem crux per totum orbem reſplendet. S.Epiph.

Plura hîc dicturum intercipit materiæ ipſius vbertas; volumen his ſancti Methodij verbis obſignabo, & cum alloquente Virginem alloquar: *Tu feſti noſtri principium, tu medium, tu finis, pretioſiſſima regni margarita; tu iſtius vitæ altare; ſalue amoris Dei Patris theſaure; ſalue Filij erga genus humanum fons propenſionis; ſalue ſancti Spiritus mons inumbrate.* Addo, Tu omnium bonorum fons, Tu humilitatis abyſſus, Tu veræ ſanctitatis exemplar, Tu puritatis ſpeculum, Tu Dei tui delitiæ, Tu tuorum; ſiſto; tibi, mihíque, lector, illud occinitur:

Virginis ſalutatio. S Method.

MAGNOS DIGNE EFFERT, QVI ILLORVM EXEMPLO FERTVR AD MAGNA.

ברוך אל

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM,

Quarum in hoc Adagiorum volumine mentio fit.

Productus numerus eſt marginalis.

A

Abel.

SÆVIENS Cain in Abelem, eius honorem auxit, Deique in eum amorem. 594
Abel fratris ſæuitia purior euaſit. 595
Cain victus eſt dum Abelem viſus eſt ſtrauiſſe. 593
Noſtrùm eſt Abelem imitari, à Caini moribus abire. 613
Abel nomine docet in Deum eſſe omnia referenda. 600
Cain Abelem, quem viuum non timuit, timuit occiſum, vt ob id tremore corriperetur. 597
Caini, & Abelis exemplum fouendæ virtuti, amoliendæ iniquitati. ibid.
Iunior Abel primus moritur. 503
Selectiora Deo offerenda Abelis exemplo. 615

Ablutio, Abluere.

Humilitas Abigail quæ non Dauidis pedes, ſed eius ſeruorum ablururam ſe ſpondet. 802
Puellæ & vniuerſæ mulieres olim hoſpitum pedes abluere valebant. ibid.
Nobiles mulieres pedes hoſpitibus eius manibus abluebant. ibid.
Huſpitum pedes abluere olim maximè in vſu; reddita huius ritus ratio. 800
Frigida ne, an calida aqua lauandis hoſpitum pedibus adhibita fuerit ab Abraham. ibid.
An camelorum pedes abluti. 801
Ablutos hoſpitum pedes vngebant mulieres. 802
Huſpitio recipiens Chriſtus Phariſæus debebat illi pedes abluere, quod à Magdalena præſtitum. 803

Abraham.

Verus pater Abraham, quia filium mactare voluit. 583
Pluries à Deo probatos Abrabam. 668
Abraham primorum parentum peccatis ſe oppoſuit. ibid.
Formula felicis precationis ex Abraham deſumpta. ibid.
Gratum Deo ſpectaculum exhibuit Abraham filium offerens. 579
Abrahami filium offerentis repræſentatio. ibid.
Se in filio mactabat Abraham. ibid.
Abrahami deuotio in filij mactatione. ibid.
Totius orbis pater euaſit Abraham, quia vnico ſe filio priuare volebat. 580
Chriſti diem vidit Abraham filium offerens. ibid.
In Abrahamo Dei affectus paternum affectum vicit. ibid.
Abraham patientiæ ſimulachrum. 581
Adamas Abraham, & ſaxum eius pectus. ibid.
Poſteros informaturus filium Deo mactat. ibid.
Iſaac timore fidem non fœdauit. ibid.
Dei præceptum non diſcutit Abraham. ibid.
Imago oblati Iſaac, qualis olim eſſet. ibid.
Lachrymas hæc imago ab intuentium oculis exprimebat. 582
Filius mactandus lacbrymas ab Abrahami pectore non elicuit. ibid.
Abraham peregrinorum mancipium. 785
Menſæ miniſtrat tanquam ſeruus. ibid.
Robur, & vires ab hoſpitalitatis gaudio hauriebat Abraham. ibid.
Nullus in officio ſegnis apud Abraham. ibid.
Qui duos ad terrenam menſam ſuſcepit, duos populos ſuſcepit ad cœleſtem. ibid.
Etiam non neceſſariis recreabat hoſpites Abraham. 786
Hoſpites non corporeo tantùm cibo fouebat Abraham, ſed & ſpirituali. ibid.
Loth ab Abraham hoſpitalitatem didicit. 787
Quantum Loth profuerit Abrahami ſectatorem fuiſſe. ibid.
Abraham excubias agit. 779
Abrahæ promptitudo in hoſpitibus excipiendis. ibid.
Precibus tenebat prætereuntes, compellebat ad menſam, menſæ miniſtrabat. ibid.
Deum, & Angelos recepit dum homines venatur. ibid.
Abraham ab hoſpitibus Dei cultum pro mercede exigebat. 794
In Dei lege hoſpites erudiebat Abraham. ibid.
In hoſpitali tabernaculo diem Chriſti vidit Abraham. 784
Quercus, ſub qua Dominum hoſpitio recepit Abraham vſque ad Conſtantini tempora. ibid.
Abrahæ exemplo in operibus hoſpitalitatis filij exercendi. 804
Abrahæ diſcipulus qualis, qualis filius. 567
Noë cur Abrahæ proximus. 817

Curiosè

Curioſè non explorat hoſpites Abraham. 781
Hoſpites Abraham venabatur. 778
Itinera explorat, vt venator. ibid.
Abrahæ imitator mortificationis cultor. 583
Abrahæ exemplum ad obedientiam prouocat. 749
Abraham redimitus obedientiæ corona. ibid.
Obedientiæ coronam à ſuis Præſules poſtulant. ibid.
Filius Abrahæ eſt qui durus, & inobediens non eſt. ibid.
Promptiſſimè Deo paruit Abraham. 750
Celeritas in Abrahæ obedientia commendata. ibid.
Cur omnia impedimenta ſuperarit Abraham, vt Deo obtemperaret. ibid.
Abraham à Deo laudatus omni laude maior. 665
Iuſti nomen de Abraham. ibid.
Abrahæ conuerſatio animata lex. ibid.
Abrahæ merita vt colligant Hebræi. ibid.
Quanta lætitia perfuſus Abraham in filio videns mundi ſalutem ſignificari. 666
In Abrahamo diuite diuitiarum contemptus notatus. ibid.
Mundo Abrahamum Deus prætulit. ibid.
Abrahæ & ſupparis viri amiſſionem quantum mundus amittat. 667
Plurium generationum,& ætatum gloria ac decus Abraham. ibid.
Quanti Abrahæ nomen olim fieret. 668
In Larario cum aliorum imaginibus imago Abrahæ locata. 669
Cur puer dictus Abraham cùm ſenex eſſet. ibid.
Impigra Abrahæ alacritas. ibid.
Abraham fidei radix. ibid.
Suos reliquiſſe Abrahæ quantum profuerit. ibid.

Abſtinentia.

Nuda Abſtinentia iræ diuinæ placandæ non ſatis eſt niſi accedat conuerſio. 510
Vide *ieiunium, gula, deliciæ.*

Acetum.

Calcem, & acetum in clericorum oculos miſſa. 339

Actio.

Conſilium actionum baſis. 350
Actio contemplationis baſis. 547
Conſilium actionem anteeat. 349

Adam.

Citius Petro ſubuenitur quàm Adamo, quia iſte latere voluit, non ille. 48
Adam inter nemora cecidit, Iob inter dolores vicit. 449
Petrus obediens Adamo inobedienti oppoſitus. 48
Adamus in Paradiſo cecidit,tres pueri in fornace Deum laudant. 313
Adamas Abraham, & ſaxum eius pectus. 581
Eua ante Adamum ſiſtitur, vt eius adſpectu in Deum raperetur. 765
Locus in quo primus homo poſitus fuit mortem ab homine cogitari ſuadet. 504

Adorare.

Compoſitum adorandi verbum pro ſimplici orandi non ſemel poſitum. 533
De ipſo adorare quid ſit. 534
Adorantes dicti qui orabant. ibid.

Aduerſitas.

In aduerſitatibus Iobi exemplo Deus laudandus. 462
Pro aduerſitatibus gratiæ Deo agendæ. ibid.
Purgatur aduerſitate afflicti,& preſſi mens. 495
Grato animo aduerſa ferenda. 463
Etiam in aduerſis Deus benedicendus. ibid.
Aduerſitates modeſtiam generant. 475
Hominem liberum reddunt flagella. ibid.
Singulare beneficium tribulatio. ibid.
Limæ vice tribulationes iuſtis deſeruiunt. ibid.
Flagella pactum ſalis. 476
Suos Deus erudit dum tribulationibus exercet. ibid.
Tribulatio, & afflictio animum ad recipiendam doctrinam parant. 477
In tribulationum nocte veræ virtutum ſtellæ apparent. ibid.
Aduerſitatum, & tribulationum fel in mel vertuntur. ibid.
Vide, *afflictio, tribulatio.*

Adulatio, adulator.

Adulator eſt,qui Sanctos honorat,nec imitatur. 27
Adulatio quàm noxia. 943
Adulatoris oleum ita caput delinit, vt mentem obcæcet. 758
Adulator fur dicitur, quia mentem, & intellectum ſurripit. ibid.
Adulator nutrix Diaboli. ibid.
Dum lactat adulator incendit. ibid.
Adulationis vulnus. 759
Adulatores vulnus ſuſfigunt dum blandiuntur. ibid.
Vulnerant adulatores dum mollia emittunt verba, tonſoris ſimilitudine id probatur. ibid.
Sæuior omni perſequutione blandientis perſecutio eſt, & magis cauenda. 760

Adulterium.

Vultus adulterium ad caſtitatis adulterium viam aperit. 846
Diabolus adulteris pronubus. 104

Ægyptus, Ægyptius.

A ſerpentibus mordentur Ægypti delicias requirentes. 902
Cur natus Christus in Ægyptum ierit. 792
Qui alius ab Ægypto liberare debet, non debet ipſe in Ægyptum ſuos ducere. 890
Ad Ægyptiorum terram reuerti quiuam cogantur. 237
In Ægyptum redire quanti diſcriminis res ſit. ibid.
Ægypti cibus quàm noxius. ibid.
Apud Ægyptios noctu catenis vincti arctiùs ſtringebantur, laxiùs in die. 119
De Ægypto exire quinam dicantur. 238
Qui à peccati Ægypto alios liberare quærit, hac ſit liber. 243
Relinqui Ægyptus debet à Dei cultoribus. 239

Affectus.

In Abrahamo Dei affectus paternum affectum vincit. 580

Afflictio.

Afflictio animum ad recipiendam doctrinam paret. 477
Socordiæ ſcoria abſtergitur afflictionum igne. 473
Afflictio vitia ligat. 467
Vide, *aduerſitas, tribulatio.*

Agricola.

Nemo de ſe debere deſperare agricolarum exemplo probatur. 14
Agricolæ olim vincti. 318

Ala.

Alæ cupidini tributæ, quia facilè aliò auolat. 364

Alacritas.

Impigra Abrahæ alacritas. 665
Hilaritas, & alacritas in Dei obſequio deſideranda. 613

Alogia.

Alogia quid ſit. 906

Altare.

Index rerum præcipuarum.

Altare.

Sacrarium, & altare in Chriſti pedes inuenit Magdalena, vbi ſe immolaret. 804

Ambitio.

Ambitionis ſalſugo. 1082
Ambitio dipſadæ comparata. 1082
Vide, *Dignitates, Honores.*

Amicus, Amicitia.

Amicus in hoſtem facilè mutatur. 947
Plerique amici argento viuo pares. 947
Fidelis amici notæ. 948
Fidelis amici vtilitas. 948
Soli amici comparati. 949
Amicitiæ ſal in tribulationis fluctibus plerunque perit. 949
Amicus harundineus haud amicus. 949
Fidi amici conſilia vnguento comparata. 949
Amicus ab animi cuſtodia. 950
Amicus amici cuſtos. 950
Amicitiæ murus. 950
Amicus animam paſcit. 950
Amicis abutitur qui illis tanquam recentibus floribus vtitur. 950
Amici animo ſuũ adiungere, & admiſcere amicus debet. 951
Amicitia vectigalis non ſit. 951
Cauendum ne ſub amicitiæ nomine negotiatio, & mercatura exerceatur. 951
Amici memoria in amico minimè deleatur. 951

Amor, amare.

Amorem in Deum auxit Cain, dum in Parrem ſæuiit. 594
Non eſt amantis Deum in mundi Ægyptum redire. 240
Amor in Chriſtum Chriſti confeſſione à Petro elicuit. 42
Amor ex forma natus facilè extinguitur, 263
Petri in Chriſtum amor, 37
Petri amor in Chriſtum. 40
Ex corde ſuos amabat Paulus. 31
Amor Dei ab illius pectore exulat, quod otij domicilium eſt. 592
Amandus Deus, vt à pecuniæ ſordibus liberemur. 643
A rerum caducarum amore liber Moſes. 661
Religioſos interficit poſſidendi amor. 599
Amor opum ſine pedibus. 364

Amuſſis.

Sacri Præſules amuſſis ſpiritualis. 1064

Angulus.

Anguli Reges, & Principes dicti. 1079

Anima.

Animæ potior ſit cura, quàm corporis. 400
Obſequatur animæ caro, vt in animam quodammodo immigret. 775
Corpus ab anima regi debet, vt puer à pædagogo. 774
Animæ ſceptrum tenere, carnis animæ ſeruire. 772
Quærenti Deum anima conſulenda, non caro. 773
Offerentis animum magis Deus ſpectat, quàm oblatum munus. 613
Principis imperium in ſubditos, vt animæ imperium in corpus eſſe debet. 1057
Caro ab anima, vt à doctore exercenda, non interiméda. 774
Neſciat caro, quid anima præſtet, ne eam impediat. 776
Premuntur ij, qui in animas ſæuiunt. 599
Rex ciuitatis anima. 1056

Animal.

Immundo animali par, qui verborum fuſu os inquinat. 291
Perfectiora animalia diutius clauſa perficiuntur. 273

Annulus.

Annulus in manu fides cum operibus. 433

Annus.

Cur anni poſterorum Cain non recenſiti. 958
Annorum iacturam labore, meritiſque Paulus ſuppleuit. 19

Apes.

Perſecutores vt apes illis mellificant, in quos ſæuiunt. 495

Apoſtolatus, Apoſtolus.

Etiam in cœlo Pauli Apoſtolatus conſectatus. 19
Apoſtolatus amplitudine cæteros Apoſtolos Paulus ſuperauit. 20
Apoſtoli munus, quotidie pro aliis mori. 21
Apoſtoli munus, quàm excellens. 654
Apoſtolicæ dignitatis tituli. 654
Apoſtoli Legati à latere. 654
Apoſtoli Chriſto induti. 654
Quantum Apoſtolis debeamus, qui nobis vixerunt, & mortui ſunt. 655
Incudibus animatis cur Apoſtoli comparati. 655
Elephantis in quo Apoſtoli ſimiles. 655
Apoſtolicæ vitæ conſignatio terrena contemnere. 655
Nihil ſibi tribuebant Apoſtoli. 656
Chriſti labia Apoſtoli referunt, quibus reconciliationis oſculum mundo exhibuit. 656

Apparatus.

Ægyptiæ mulieris apparatus Babylonico igni comparandus. 90

Appetitus.

Gulæ appetitus mordet, quos corripit. 902

Aqua.

Aquæ aduerſitatum Eccleſiam efferunt. 862
Frigidaſne, an calida aqua lauendis hiſpitum pedibus adhibita. 800

Aquila.

Aſſumant pennas vt aquilæ oraturi. 537

Arca, arcæ fabrica.

Arcæ fabricatores cur ſe in arcam non receperint. 856
Noe patientia in arcæ fabrica. 856
Quadrata ligna ex quibus arca confecta, quid doceant. 856
Timendas Dei minas clamabat arca dum compingeretur. 856
Voluntas Dei quærenda, non vtilitas noſtra. 856
Arcæ aſpectus pœnitentiam ſuadebat. 856
Sine quietis amore arca ſpiritualis non conſtruitur. 857
Noe, arcæ fabricator, quid doceat. 857
De arcæ reliquiis. 857
Arcæ bitumine olim ad expiationem vtebantur. 857
Arca intus, & foris bituminata quid doceat. 858
Dolabra, qua arca fabricata vt conſeruaretur. 858
Tempus, quo arca fabricata laborandum nobis eſſe oſtendit. 858
De montibus Armeniæ vbi arca quieuiſſe legitur. 859
Arcæ laus. 859
Arca noſtrorum temporum prophetia. 860
Arca Eccleſiæ figura. 860
Arcæ menſura modeſtiæ terminos ſignat. 860
Arca mundi ſimulacrum. 860
In corde ſalutis arca fabricanda. 861
Arca clauſa quid doceat. 861
Oleæ ramus ad arcam delatus fructu non caruit; quid res iſta doceat. 861
Charitatis fructus neceſſarius. 861
Aquæ aduerſitatum Eccleſiam efferunt. 862
Templum, Eccleſia arcæ præferenda. 862
Arca paradiſo compoſita. 863
Arca vt homines ad pœnitentiam vocaret. 863
Arca vt Eccleſiam ſignificaret. 863

Arcus.

Arcui oratio pariata. 553

Ardor.

Ardet dicentis ſermo, ſi vita non torpeat. 887

Index rerum præcipuarum.

Argentum.

Fortitudo vt cum argento cohæreat. 956
Argenti vis quanta. 956
Plerique amici argento viuo pares. 947
Argentum rixas parturit. 637
Argentum ad bellum vocat. 969

Arguere.

Qui alios arguit, arguat ſe ipſum priùs. 217

Aries, arietare.

Pecuniæ aries omnia ſibi ſternit, & ſubmittit. 958
Omnia aurum arietat, omnia deuaſtat. 953

Arma.

Ieiuniorum arma nobis ſumenda. 511
Diabolica arma concordia frangit. 851
Arma ex talentis. 970
Opes Diaboli arma. 971
Ieiunij armatura orationis murus. 511
Eccleſiæ arma oratio. 550
Armis in bello caret, qui caret oratione. 550
Deprecationis armatura in tentationibus. 500
Princeps tanquam regia arma nos tuentur. 551

Ars.

Quibus artibus prematur Diabolus. 1019

Arthurus.

Arthurus quis, & cur à Britannis expectatus. 140

Arundinæus.

Amicus harundineus haud amicus. 949

Aſpectus.

Arcæ aſpectus pœnitentiam ſuadebat. 856

Aſpicere.

Se ſe inuicem aſpicere torpentes dicuntur. 337

Aſpis.

Aſpis mulier, & draco. 102
Aſpidè ſæuior Ægyptia mulier. 101
Telum aſpidis mala mulier. 102
Aſpides, dracones, & pardi faciliùs domantur, quàm fœmina. 102

Aſſyrius.

Hoſpites ab Aſſyriis Doctores appellati. 794

Athleta.

Temperatiſſimus Athleta Ioſeph. 104
Tanquam Athleta Ioſeph pallio exui ſe ſinit. 104
Athletarum exemplo linguæ cuſtodia ſuadetur. 294
Ioſeph pudicitiæ athleta. 104

Auaritia, Auarus.

Maxima egeſtas auaritia. 640
Laqueo auaritiæ ſe priùs Iudas ſuſpenderat. 898
Auaritia Iudam obcæcauit. 895
Auaritiæ triumphus de Iuda. 895
Auaritia ſordium nomine circumſcripta. 643
Auaritia tanquam gladius hominem vulnerat. 970
Durum auaritiæ imperium. 358
Auaritiæ tyrannis. 358
Suos in ſeruitutem redigit auaritia. 358
Chriſti ſeruus ſeruire cupiditati diuitiarum neſcit. 358
Auaritiæ ſagittis clypeus opponendus. 971
Ignis auaritiæ ſemper indiget diuitiarum alimento. 359
Cupiditatis Ætna. 359
Opum affluentia auaritiæ flammam nutrit. 359
Subtrahendæ opes, vt auaritiæ ignis extinguatur, non augendæ. 360
Opibus videatur auaritiæ flamma comprimi, re vera augetur. 360
Auarus inſatiabilitate infernus quidam. 360
Fœtor ab auari rebus vt exhalauerit. 360
Auari diuitias non habent, ſed à diuitiis tenentur. 641
Auaritia fera ſæuiſſima eſt. 353
Tanquam biceps coluber mordet auaritia. 353
Auari ab auaritia, vt à dipſade mordentur 353
Auarus parricidis ſæuior. 353
Multorum capitum Dæmon auaritia. 353
Lupus auarus eſt. 354
Auari lupos imitentur. 354
Lupus diues, agnus pauper eſto. 354
בצע quid, rapinæ, & cupiditatis nexus. 354
Auari latronibus ſæuiores. 354
Quænam furta probata. 355
Notati qui nummum Deo præferunt. 355
Lupos auaritia gignit. 355
Amatur facile auaritia, licèt facilè arguatur. 361
Auaritia vitiorum regina. 361
Improbitatis mater auaritia. 361
Metropolis improbitatis auaritia eſt. 361
Omnia vitia vna auaritia excipit. 362
Peccator per antonomaſiam de auaro. 362
Diuitiarum poſſeſſor peccator dicitur. 362
Malorum radix cur dicta ſit auaritia. 363
Opum Cupidini alæ non tributæ, quia ægrè auolat à cordo quod tenet. 364
Sine pedibus quoque hic amor eſt. 364
Difficile auarus ab auaritiæ morbo ſanari poteſt. 365
Ab inſano auaritiæ pelago ægrè quiſque emergere poteſt. 365
Eo magis Deo diſſimilior homo eſt, quo magis terrenas opes amat. 365

Aufugere.

Nudus aufugit primos parentes imitatus Ioſeph. 96

Sanctus Auguſtinus.

Orationis auxilium vt à ſuis poſtulauerit S. Auguſtinus. 553

Auolare.

A terrenis auolare bonorum eſt. 1094

Aures.

Aures in genibus habere quis dictus. 561

Auriga.

Aurigæ munus anima in corpus exercet. 772

Aurum.

Aurum, & argentum rixas parturiunt. 637
Aurum in terra reconditur, vt gladius in vagina. 970
Auri dominus diues ſit, non ſeruus. 357
Auri vis exercitibus potior. 969
Occultus tyrannus aurum. 356
Aurum, & argentum ad bellum vocant. 969
Homine maior homo, qui aurum contēnit, & pecunias. 958
Auri nexus, & fortitudinis. 953
Omnia aurum arietat, omnia deuaſtat. 953
Auri vis omnia expugnantis. 954
Auri eloquentia omni alia maior. 954
Aurum Senatoribus præſidet, Imperatoris, & Regis auctoritate potitur. 954
Fortiſſimos aurum obcæcat. 955
Forte auri epithetum. 955
Fortitudinis nomine aurum ſignificatur. 955
Aurum hominum munimen. 956
Aurum ſuos tyrannus. 356
Auari auri poſſeſſores ab auro poſſidentur. 356
Aurum lutum verè eſt. 644

B

Babylon.

Babylonis filiæ quæ. 427

Balneum.

Balnei ſimilitudine oris fores claudendas docemur. 291

Baſis.

Baſi par, qui aliis præeſt, quia ſuorū onera portare poteſt. 1077
Virtutum cæterarum baſis oratio. 548
Baſis actionum conſilium eſt. 350
Baſis contemplationis actio eſt. 547

Bellerophon.

Bellerophon.

Ioſeph Bellerophonte præſtantior.

Bellum.

Diuitiæ ad bellum vrgent. 969

Benedictio.

Etiam in aduerſis Deus benedicendus. 463.

Apud Aſ... benedictione contentioſus carebat. 374

Beneficium.

Singulare beneficium tribulatio. 475

Bibere.

Hoſpites recipientes non ante quærebant quinam eſſent, quam bibiſſent. 781

Bitumen.

Arcæ bitumine olim ad expiationem vtebantur. 857

Arcana intus & foris bituminita quid doceat. 888

Blandiri, & Blanditiæ.

Sæuior omni perſequutione, blandientis perſequutio eſt & magis cauenda. 760

Necat Diabolus cum blanditur. 1016

Ægyptiæ blanditiæ ſæuiores, quàm fratrum odium. 99

à Blanditiis diaboli plures vincuntur quam ab eius machinis. 1016

Bonus.

Bonus bonos reddere malos debet inter quos viuit. 986

Bonorum ſocietas via ad bonum eſt. 737

Bonorum conſuetudo ad vitam eſt. 737

Quàm noxium bonis inter malos viuere. 737

Difficile quis inter malos bonus eſt. 738

Malus peior videtur inter bonos. 738

Malè de malo agitur cum malus inter bonos eſt, 738

Boni à malis preſſi meliores fiunt. 495.

Bonum.

Iuſtorum bona venenata potio, quæ in malorum viſceribus non decoquuntur 718

Notati qui ſuorum bona deuorant, 252

Boues.

Iudæi boues macie confectæ nudam paleam teſtantes. 938

Brauium.

Vna perſeuerantia brauium accipit. 165

Bulla.

Vt bulla vix orta diſperit voluptas. 711

C

Cæcitas, Cæcus.

Cæcitas, & incredulitas Iſraëlitici populi. 328

Nubis columna cæcum populum oſtendebat. 328

Gentilis populus lumine perfuſus tenebris inuolutus Iſraëliticus. 328

Iudæorum cæcitas quàm Chriſto diſplicuerit. 328

Iudæorum cæcitati vt occurrere Deus ſtuduerit. 329

Cæcæ diuitiæ ſunt. 629

Cæcæ diuitiæ, quia cæcas mentes reddunt, à quibus amantur. 629

Cùm cæci auari ſint malè viuunt. 629

Pecuniarum amor me... vt obcæcet. 629

Cæca auaritia eſt. 629

Cæca maxim... auaritia ad ea, quæ Dei ſunt. 630

Auarus cæcus tanquam ... 630

Diuitum cæcit..., dum d... ſuas alienis relinquent. 630

Cæcitas, & incred...litas I...litici populi. 328

In cæc...c, & diu...ie cetero... ceunt Iudæi. 388

Qui alienis tenebris medetur, ipſe cæcitate non corripiatur. 880

Iudæorum cæcitas quàm Chriſto diſplicuerit. 328

Pecc...tis ... 202

Qui dormien... Tobias excæcatus hirundinum ſtercore. 1012

In... eorum cæc... Solis obtenebratio ſignificauit. 937

Iudæorum cæcitati vt occurrere Deus ſtuduerit. 329

S. C...ſirius.

A ſpiritu phariſæ... abe... C.Cæſar... 528

Cain.

E...im ob Caini ſcel...s diluui... mundo immiſſum. 595

Abel fratris ſæuiti... 595

In immania ſceleta ..., qui Deum ... em non cogitat, ne etiam non credit. 59..

Qui futuram vitam non cogitat, nihil non fœdum committere poteſt. Caini exemplo te...natur. 595

Caini, & Abelis exemplum fouendæ virtuti, amoliendæ iniquitatis. 597

Caino pares. 597

Cain Abelem, quem viuum non timuit, timuit occiſum, vt ob id tremore corriperetur. 597

Bonorum virtutem non ſpectare, via ad vitia. 598

In morte iuſtorum cura non moritur, quam de illis Deus habet. 598

Caino ſceleratiores, qui in Eccleſia ad ſcelus alios inducunt. 600

Caini pœna à pari ſcelere omnes auocat. 599

Quàm grauis eos cruciatus maneat, qui Caini exemplum ſequuntur. 600.

Caino pares, qui Caini pœnâ à ſcelere non auocantur. 600

Ingens Caini facinus. 593

Cain victus eſt dum Abelem viſus eſt ſtrauiſſe. 593

Caini malitia expenditur. 593

Sæuiens Cain in Abelem, eius honorem auxit, Deique in eum amorem. 594

Caini facinus quàm graue. 594

Caini pœna ob mali operis exemplum. 594

Diſplicuêre Deo Caim munera, quia auaritiam ſapiebant. 611

Selectiora Deo offerenda Abelis exemplo, non deteriora, vt Cain. 611

Parua Deo non offerenda cùm magna poſſumus. 611

Negligentiæ notatus Cain. 612

Cain conſcientiæ cruciatus compendio mortis volebat. 694

Non ſtatim peremptus eſt Cain, vt exemplũ cæteris eſſet. 694

Cain inuidia pungebatur cùm doleret commiſſo ſcelere. 605

In Cain ſignum poſitum, ob aliorum correctionem. 599

Noſtrum eſt Abelem imitari, à Caini moribus abire. 613

Inuiſus Deo Cain, inuiſus & parentibus. 599

Cur anni poſterorum Cain non recenſiti. 598

Calcei.

Rubri Regum calcei. 1072

Calumniator.

Res mira de curioſo aliorum calumniatore. 68

Aliena peccata occultanda, non traducenda. 68

Calx.

Calcem, & acetum in clericorum oculos miſſa. 339.

Candelabrum.

Lignea candelabra Iudæi. 936

Cantus.

Vel à fœminæ cantu mors timenda. 687

Caput.

Ioannis caput petiit mulier, vt in linguam ſæuiret, cuius reprehenſionem ægrè tulerat. 185

Ioannis caput in argenteo diſco menſæ illatum. 189

Carcer.

Cum Ioſeph Deus in carcere fuit. 90

In carcere detenti vt animandi, erigendique. 122

Ioſeph in carcere cogitetur contra tentationes. 113

Carceris ſqualor corona caſtitatis, tentatio conſecratio. 91

Mundi carcer, mundi catenæ. 123

Ioſeph magis laudandus in carcere detentus, quàm frumentum diſtribuens. 123

Ioſeph orantem in carcere reperit Ægyptia mulier. 121

Alios carceris ærumnâ leuabat Ioſeph. 121

Tentationibus ferendis auxilium præbet Ioſeph in carcere cogitatus. 121

In carcere detenti vt animandi, erigendique. 122

Caro

Carnis eſu Hebræis noxius, lubri abſtinentia. 9 2
à Carne ferculis impugnata, quæ mala naſcuntur. 905
Orio non torpeat, qui carnis cup[illegible]tatibus vinci non vult. 592
Infirma caro firmitatem tranſmittit in mentem. 2-8
A carne quot damna, quot pericula. 900
Eſculum copia vires carni non ſunt tribuendæ, quibus nobis bellum indicat. 90[illegible]
Frenanda caro eſt ne nos ad infernum ducat. 901
Nimis carnem non eſſe nutriendum ſtateræ ſimilitudine probatur. 901
Carnem ſpiritum vt hoſpitalitatem exerceat. 806
Caro ſpiritui ſubliti debet, non ſpiritus carni. 904
Ad bonum infirma eſt caro, eſt firma ad malum. 904
Qui nutrit carnem, ad malum faciendum nutrit. 904
Caro mentis tinea. 904
Animæ remora caro eſt. 905
Ante Chriſtum ludebat caro, & æſtuabat. 107
Aliorum doctor ſuæ carnis petulantiam coerceat. 875
Eua Adamum decepit, nos noſtra caro. 768
Vxor ſtulta caro, quæ mollia ſuadet. 768
Vxor hominis litigioſa peſſima caro. 768
Bona vxor caro, ſi fructus bonos producat. 768
Caro tanquam vitis computanda. 768
Vox vxoris, & carnis non audienda. 768
Per ſtrictus Adam, qui vxori obtemperauit. 768
Inficit nos caro, mundus deficit, Dæmon decipit. 770
בשר Carnis nomen, quid doceat. 770
In laqueum gehennalem amatores ſuos caro ducit. 770
Caro à carendo dicta, quia caret omni bono. 770
Timendum ne caro in gehennam nos trahat. 770
Salutare ſui corporis odium. 770
Bonorum operum inſtrumentum caro eſſe debet. 771
Vitiorum pediſſequa, non vitiorum ſena, caro ſit. 771
Pe. us, non homo, qui carni ſuæ ſeruit. 771
Animæ ſceptrum tenere, carnis animæ ſeruire. 772
Caro diſciplinæ fræno gubernanda. 772
Aurigæ munus anima in corpus exercet. 772
Quærenti Deum anima conſulenda, non caro. 773
Carnem ſpiritui ſubiici, à quo decorem haurit. 773
Vt caro ſpiritui obſequatur, obſequatur ſpiritus Deo. 773
Feræ dū mulcentur manſueſiunt, corpus cōtra efferatur. 774
Corpus ab anima regi debet, vt puer à pædagogo. 774
Caro ab anima, vt à doctore exercēda, non interimenda. 774
Carnis cura etiam in licitis reſecanda. 774
Lætatur animus cùm premitur caro. 775
Caro humilitatis poculum nobis offerat. 775
Spiritus eſt carnem regere. 775
Obſequātur animæ caro, vt in animam quodammodo immigret. 775
In iuſto exterior homo, interior intra conformatur, vt idem cum illo eſſe videatur. 776
Flagella expectet, qui ſuæ carnis mancipium eſt. 776
Neſciat caro, quid anima præſtet, ne eam impediat. 776
Corpus laqueus eſt. 777
In laqueum gehennalem amatores ſuos caro ducit. 777

Caſtitas.

Nunc vigere caſtitas debet, & pudicitia. 107
In caſtitatis nido inſidens Maria ſuos enutrit. 1109
Res mira de eo qui indignanti oculo mulierem caſtitati inſidiantem reſpexit. 338
Caſtitatis patrocinium. 695
Vide, *Pudicitia, Luxuria, Libido.*

Caſtra.

Caſtra noſtra, noſtra ieiunia. 511
Ieiunium Chriſti caſtra, murus ſpiritus. 512

Catena.

Qui catenis ligatur, ſe a mente in Deum eat. 122
Res mira de Pauli catenis abradendis. 28
Quam iucundū ſpectaculum Paulū catenis vinctū videre. 29

Cauterium.

Cauterium plagis noſtris Deus a[illegible] dum trabi[illegible] immittit. [illegible]

Celebritas.

Hominis proprij celebritas quærenda non eſt, ſuorum [illegible] neglecta. [illegible]

Cella.

Cellæ cultus laudatus. 2[illegible]3
Cellulæ hoſpitales recipiendis hoſpitibus [illegible]

Celeritas.

Celeritas in confeſſione probatur. 6
Celeritas in Abrahæ obedientia commenda[illegible]

Celtiberi.

Celtiberi vt benigni hoſpites [illegible] [illegible]8

Cenſor.

Cenſor aliorum futurus ſit etiam ſui. 21

Charitas.

Fraterna charitas, quæ in fratribus defecerat vt vigeret in Ioſeph. 116
Charitatis lachrymis odium fratrum a[illegible]ebat. 114
Charitatis affectus commendatur. 38[illegible]
Charitatis igne ardeat, qui alios ad charitatē inhortatur. 887
Charitatis fructus neceſſarius. [illegible]

Chorus.

Integro iuſtorum choro collatus Paulus. 6

Chriſtianus.

Non eſt Chriſtiani ventris incantamenti efferri. 9-4
Chriſtianorum genitor eſt [illegible], qui erat [illegible]ciſor. 3[illegible]
Chriſtianorum exemplo m[illegible] [illegible]li Iudæi q[illegible] iam alioqui [illegible]ſiſtit. 446

Chriſtophilus.

Chriſtophilus Paulus dictus. 32

Chriſtus.

Ante Chriſtum ludeba[illegible] & æſt[illegible] [illegible]
Chriſtum reſpiciens Petrus ſup[illegible] ambulans non timebat. 41
Cur mitiùs Iudam Chriſtus corripuerit. 895
Iudam reſipiſcentem, quàm libenter Chriſtus excepiſſet. 895
Anima morbo affecta Chriſto appropinquat. 276
Patientiæ ſeculis Chriſtus ſagin[illegible]. 457
Omnia per Chriſtum ad vn[illegible] [illegible]ligantur. 8[illegible]
Chriſtus per Paulum alios erudit. 24
Signorum editione auctoritatem mandatis ſuis Chriſtus præſtruxit. 883
Domini iugo ſe quiſque ſubijciat. 24
Quàm ſuaue Chriſti iugum. 25
Candorem iugum Chriſti conciliat. 725
Quam ſuaue Chriſti iugum. 726
Iugum Chriſti eos euehit a quibus portatur. 72[illegible]
Omnia Chriſti exemplo Deo tribuend[illegible]. 52[illegible]
Chriſti ortus ex Virgine antequam eſſet prædictum. 1[illegible]
Chriſtus ſuis manibus Mariam baptizauit. 1[illegible]
Negaturus Chriſtum Chriſti gloriam vidit Petrus, vt i[illegible] memoria ei[illegible] c[illegible] uerteret [illegible]. 43
Chriſti familiaris haud eſt, qui non eſt Petr[illegible] 47
Iactantiam vt in nobis Chriſtus cohibuerit. 5[illegible]9
A Prophetarum cæde, ad Chriſti cædem ſtrauerunt ſibi Iudæi viam. 934
Quanta arderent cupiditate Iudæi Chriſti ſanguinem effundendi. 934
Sanguinis & fuſi, & fundē[illegible] memoria Chriſtū recreabat. 3[illegible]
Iudæorum ſalutem quam ardenter Chriſtus ſitiret. 934
Pluſquam Phinees Chriſtus. 247
Chriſti collyri[illegible] ocu[illegible] inungendi, non [illegible] 8[illegible]7
Chriſtum videre non mer[illegible], qui oculo[illegible] à Diabolo ſibi permitti quos Deus fecit 847
Ioannes viſurus Chriſt[illegible] ab al[illegible] ſe ſubduxi[illegible] [illegible]4
Pe[illegible]eueranti[illegible] tum [illegible] halauit. [illegible]64
In Chriſti paſſione Iud[illegible] duri[illegible]a, vt emt[illegible]erit. [illegible]
Chriſtus in fide[illegible] edentium requieſcit. 432
Suos periturarū rerum contēptores eſſe Chriſtus quærit. [illegible]95

Sæpiùs Petrus cecidiſſet,niſi terminũ Chriſtum ſtatuiſſet. 44
Chriſti diem vidit Abraham filium offerens. 580
Cur natus Chriſtus in Ægyptum ierit. 792
Chriſti paſſionem induit Iſaac. 582
Ob oculos Chriſtus habendus. 333
Eſſe cum Chriſto cupiebat Petrus,nolebat ab eius taberna-culo ſeparari. 43
Dormiens Chriſtus ſomnum benedixit. 1005
Chriſti labia Apoſtoli. 656
Quamdiu Deus expectauerit Iudæos,vt reſipiſcerent. 388
In orbem diſperguntur , vt Chriſti venerationem videre cogerentur. 445
Ad Chriſtum ducit corporis infirmitas. 279
Maximi poſt Chriſti aduentum pænitentia cito obeunda. 618

Cibus.

Hoſpites non corporeo tantùm cibo fouebat Abraham, ſed & ſpirituali. 785
Ciborum varietas virtutum propugnaculum diruit. 907
Cibus Ægypti quàm noxius. 237
Ciborum copia rationem obruit. 906
Vide; *Gula, Delicia.*

Cicada.

Eccleſiæ organum,cicada Eccleſiarum columna,lucerna;cæ-leſtis iuriſperitus. 5

Circumciſio.

Circumciſio imminere Iudæis ſupplicium ſignat. 937

Ciuis.

Ciues ſtellæ dum ad dignitates vocantur. 1036

Ciuitas.

Rex ciuitatis anima. 1056
Ab hoſpitalitate bonorum virorum terminus quænam ci-uitas dicta. 796
Vide , *Vrbs.*

Claudus.

Debiles & claudi hiacynthis,& ſmaragdis pariati. 791

Clauis.

Scientiæ clauem à Chriſto Paulus accepit. 24

Cælum, cæleſtia.

Orantes in cælum manus eleuent,cæleſtibus inhient. 540
Rebus cœleſtibus inhiet qui Deum orat. 540
In cælo Paulus eruditus. 23
Expanſæ in cælum orantis manus ſignificabant ad omnia patienda paratum qui orabat. 545
Cæleſtia non terrena petenda. 535

Cognitio.

Cognitionis, & operis nexus. 882

Color.

Nigro colore oculorum exordia producta. 839
Fucati colores mentem decolorant. 845

Coluber.

Colubrum,& ſerpentem peccatum refert. 204

Columna.

Columna virtutis teſtimonium. 556
Nubis columna cæcum populum oſtendebat. 328
Inſtar columnæ vt ſe habeant Iudæi. 447
Maria colũna nubis,quæ ad cœlũ promiſſum nos ducit. 1108
Iuſtus ſit qui orationis columnam in cælo erigere vult. 556
Petrus humani generis columna omnium capitũ caput. 36

Concordia.

Vnitatem vt Deus commendauerit. 850
Ex terra Eua non formata probandæ concordiæ. 850
Vnitatis neceſſitas vt explicata. 851
Concordiam colunt qui Deum celebrant. 851
Diabolica arma concordia frangit. 851
Diaboli eſt diſcordias nutrire. 852
Diſcordia tanquam virus euomendum. 852
Concordiam,vt Eccleſiæ cõmendauerit Spiritus ſanctus. 852
Pacem nobis teſtamento reliquit Chriſtus. 852
Pax,vnitáſque Chriſtianæ religionis fundamentum. 852
Pax fidei alumna,columna iuſtitiæ. 852
Iuſtitiæ,& pacis cohærentia. 853
Fraternam dilectionem ſuis vt Chriſtus perſuaſerit. 853
Premuntur qui vnitos diſpergunt. 853
Animorum diuiſionem Dæmon amat. 853
Pax noſtra Satanæ bellum. 853
Dei ſpiritus pacem vt amet, concordiam foueat. 854
Omnia per Chriſtum ad vnitatem rediguntur. 855
Priſci æui fideles quanta concordia necteret. 855
Sæculorum fæces quinam. 855
Pax in patriâ plene laudabitur. 855
Vide, *Pax,Vnitas, Diſcordia.*

Concupiſcentia.

Gratus animus concupiſcentiæ vim eneruat. 93
Mulier concupiſcentiam,& carbones ſcintillam emittit. 260
Concupiſcentiæ ignis vt per oculos accendatur. 263

Confeſſio.

Vt ad confeſſionem Iudam Iudæ appellatione inuitauerit Chriſtus. 896

Conſilium, conſiliarius.

Fidi amici conſilia vnguento comparata. 949
Aliorum conſiliis indigent qui alios regunt. 348
Magnus Moſes Iethro conſilia audit. 348
Sapientum prudentúmque conſilia à principe quærenda. 349
Conſilium actionem anteeat. 349
Conſilium actionum baſis. 350
Multorum conſiliorum vtilitas. 349
Optimorum conſiliorum vis,& virtus. 350
Malorum conſilia,quàm noxia. 350
Malorum conſiliorum dant pœnas mali. 351
Mali Conſiliarij vt in principes immigrare quodammodo videntur,ſic pares cum illis pœnas debent timere. 351
Mali conſiliarij regij ſolis lumen ſoléinque tegunt. 1035

Conſortium.

Malorum conſortium bonis quàm noxium. 48
Malis hominibus immiſceri,quàm noxium. 981
Euadit bonus,qui malos fugit. 981
Liberari à malorum conſortio petunt Iudæi. 981
Mali tanquam membrum putrefactum abſcindendi à bonis. 982
Mali auferendi ne malos generent. 982
Malè affectæ mentis pruritus malorum conſuetudine , vt quadam confricatione accenditur. 982
Vel ſua cadauera ab ipſis ſubmoueri Sancti ſtudent. 982
Væ impio,& væ eius vicino. 983
Vnius delictum noxium vrbi. 983
Ab impiorum conſortio Chriſtus filium auocat. 983
Noxium innocentibus inter peccatores viuere. 984
Impius vel mortuus terram inficit. 984
Feris nocentior improbus. 984
Nihil ita hominem præuertit, quàm alter homo. 985
Malorum amaritudo ad Deum vrgere bonos debet. 985
Nemo ſe ſinat malorum exemplo ad malum trahi. 986
Bonus bonos reddere malos debet inter quos viuit. 986

Conſuetudo.

Fœminarum conſuetudo vt oleum libidinem nutrit. 97

Conſolatio.

Viſionis, & conſolationis nexus. 331

Contactus.

A pecuniæ contactu , vt à luto , quin & veneno quinam ab-ſtinuerit. 645

Contemptus.

In Abrahamo diuite diuitiarum contemptus notatus. 666

Contentio.

Superæ doctrinæ verba ſine contentione excipienda. 373
Deſideriorum, non contentionum vir ſit , cæleſtium myſte-riorum cognitione donandus. 373
Apud Aſcetas benedictione contentioſus carebat. 374
A contentione,vt ab aſpide timendum eſt. 374
Qui contentiones ſerit,nil boni metet. 374

Index rerum præcipuarum.

Continentia.

Ad continentiam ſuadendam Ioſephi exemplum plurimum valet. 106

Contumelia.

Malorum contumeliæ ferendæ Abelis exemplo. 601

Conuerſio.

Nuda abſtinentia iræ diuinæ placandæ non ſatis eſt niſi accedat conuerſio. 510

Celeritas in conuerſione probatur. 617

Nullius deſperanda eſt ſalus. 14

ad Deum conuertatur, vt ſit aliquid. 17

Conuerſus Paulus conuerſionis exemplum factus eſt. 9

Paulus conuerſionis magiſter. 9

Pauli conuerſio ſpem veniæ conſequendæ inhalat. 10

Pauli conuerſio malorum medicina. 10

Qui peccauit, ad Deum reuertatur. 18

Conuerſatio.

Abrahæ conuerſatio animata lex. 665

Conuiuium.

Paſcitur libido conuiuiis, vino accenditur. 266

Extraneorum conuiuia vitanda vt hoſpites recipiantur. 805

Cor.

Pauli cor, cor Chriſti, Spiritus ſancti tabula, volumen charitatis. 5

In corde ſalutis arca fabricanda. 861

Corona.

Abraham redimitus obedientiæ corona. 749

Corona regia ex moribus virtute exculris. 1068

Pietatis, & diuini cultus corona. 1069

Caſtitatis corona, iuſtitiæ purpura. 1069

Coronæ regiæ cur radiis duodecim conſtarent. 1030

Perſeuerantiæ corona. 165

Obedientiæ coronam à ſuis Præſules poſtulant. 740

Corpus.

Pauli corpus ferè ſpiritale. 31

A corporis vinculis ſoluitur orans. 543

Pauli exemplo corpus caſtigandum. 31

Salutare ſui corporis odium. 770

In corporibus ſanandis animæ ſalutem quærebat Saluator. 279

Corporis inualitudo ſanitatem mentis, vel inſpectatoribus gignit. 279

Corporis cura qualis. 400

Ad Chriſtum ducit corporis infirmitas. 279

Pauli corpus ferè ſpiritale. 31

Corpus delitiis nutritum tanquam equus ſeſſorem ſuum excutit. 900

Corporis infirmitas ad firmitatem. 277

Ægritudo corporis robur, & firmitatem menti addit. 277

Corpus laqueus eſt. 777

Vires corporis in virtutes transferantur. 278

Infirmitas corporis animæ ſobrietas, & ſanitas. 278

Corpore infirmo Chriſti gratia liber in nobis habitat. 276

Correctio.

Nimis remiſſa correctio non correctio. 746

Labitur & ipſe ſuperior ſi labentes ſeuerè non corripiat. 747

Oculis pares, qui corripi ſe non ſinunt. 339

Coruus.

Coruo ſimilis Iudas. 898

Crapula.

Crapula grauatus alterum ſe ſentit. 903

Cruciatus.

Cruciatus vt peccatum ſequatur. 197

Cruciatus, & peccati nexus. 197

Culpæ cruciatus quàm magnus. 198

Crux.

Crucis, & crucifixi meditatio quàm nobis vtilis. 1111

Per Virginem Crux per totum orbem reſplendet. 1112

Crux portanda, ſed non vt Simon Cyrenæus. 376

Cultus.

Tarditas in Dei cultu damnata. 611

Abraham hoſpitibus Dei cultum pro mercede exigebat. 704

Cupiditas.

Cupiditatis Ætna. 359

Curæ.

Sub regio diademate, quot curarum ſpinæ & diſcriminum. 1074

Regiæ curæ. 1079

In diuitiis nemo lætetur ob noxias curas illis adnexas. 625

Carnis cura etiam in licitis reſecanda. 774

Curæ diuitiis adnexæ. 625

In morte iuſtorum cura non moritur quam de illis Deus habet. 598

Curioſitas, curioſus.

Nimia curioſitas damnata, 570

Odio curioſi habentur. 67

Pleriſque obuium aliena conſiderare. 67

Non temerè aliena facta iudicanda. 67

Res mira de curioſo aliorum calumniatore. 68

Aliena peccata occultanda, non traducenda. 68

A noxia curioſitate vt Deus nos auocet. 69

A ſuperfluo labore nos Deus eximit. 69

Curioſè non explorat hoſpites Abraham. 782

Miranda Dei opera, non temerè diſcutienda. 571

Nemo Dei ſecreta audax temerator penetret. 571

Aberrat, qui diuina examinat cùm credere debeat. 571

Perſtricti, qui in diuina erumpunt. 572

Dat temeritatis pœnas, qui Dei occulta peruadit. 572

Impudentes diuinitatis ſcrutatores perſtricti. 572

Regum quodam more adducto illi notantur, qui in diuina temerè diſcutiunt. 572

Ex diuinis pauca noſtræ notitiæ permittuntur. 573

Seraphim, vt à nimia curioſitate nos auocent. 573

Deus ſuper Cherubim aſcendit, quia omni ſcientia ſuperior. 573

Curioſi eſſentiæ ſapientiæque diuinæ ſcrutatores damnati. 574

Deus lucerna nigredinis. 574

Non aſcendit Deus in cor, & minus in linguam. 574

Diuina curioſè haud inquirenda. 574

Dauidis exemplo temerarij diuinorum inuaſores arguuntur. 575

Diuinitatis arcana ſectatores fugiunt. 575

In diuinis, qui timere ſe erigit, deſcendit. 575

Temerarij diuinorum ſcrutatores in temeritatis pœnam, nec obuia penetrant. 575

Vide, *ſcrutator.*

D

Dæmon.

Grauiter orationem premit Diabolus. 538

Grauis Dæmoni oratio. 538

Oratio Diabolum irritat. 538

Oratio murus aduersùs Dæmonem. 539

Ad munitam precibus animam Dæmon non audet accedere. 539

Inuidet homini oranti Dæmon. 539

Ira domus Dæmonis. 1022

Ira in cor quod corripit Diabolum introducit. 1022

Iracundus homo homini à ſpiritu nequa correpto par. 1023

Diaboli malitia iuſtos coronat. 474

Inficit nos caro, mundus deficit, Dæmon decipit. 770

Diaboli mos, vt à leuioribus ad grauiora trahat. 407

Dæmon in primos parentes maximè ſæuiit, quia eos ieiunos vidit. 509

Vulnus Diabolo intulit Iob dum vulneratus gratias egit. 462

Diaboli

Diaboli eſt diſcordias nutrire. 852
Quam ſæuus in Iobum Diabolus. 452
Diabolum ferit qui hoſtem ſuum non ferit cùm poſſit. 602
Diabolus adulteris pronubus. 104
Diabolus,vt homines capiat. 713
Diabolus laſciuiæ nymphagogus. 104
Diabolus noſtri cuſtos duro in nos ſæuit. 478
Virtutum ſimulatores Diabolo pares. 691
Adulátor nutrix Diaboli. 758
Dæmon ſuper hominum oculos. 338
Tepidis Religioſis ,& Eccleſiaſticis Dæmon vtitur vt alios capiat. 683
Iactantia vtitur diabolus tanquam ſcala vt nos inuadat. 528
Dæmon harpyam refert. 81
Animorum diuiſionem Dæmon amat. 853
Necat Diabolus cùm blanditur. 1016
In vno hoſte Satanico victo vincuntur cæteri qui in eo latent. 1016
A blanditiis Diaboli plures vincuntur,quàm ab eius machinis. 1016
Cum Satanico hoſte confligens nemo ſuis viribus fidat. 1017
Nonaculæ ſimilis Satanas,quia aciem ſuam tegit. 1017
Torquetur Dæmon hominem videns eò aſcendere,vnde ipſe eſt lapſus. 1017
Innocentia nocentis Dæmonis iram prouocat. 1018
Dæmon vni non nocet cùm poteſt multis. 1018
Virtutum omnium ſatellitio cum Diabolo pugnandum, 1019
Quibus artibus prematur Diabolus. 1019
Culpa in Satanam non facilè reiicienda. 1019
Iobum aggredi Dæmon non audebat. 458
Vulnerum Iobi ſplendore illuſtrantur homines; obcæcatur Dæmon. 450
Satanæ malitia clarior Iobi virtus reddita. 450
Iob ab hoſte ſatanico conſciſſus ſatanam vicit. 451
Mortis memoriam abolere Dæmon ſtudet. 505
Vide, *Satanas.*

Daniel.

Danielem pudicum Suſannæ pudicitia Iudicem promeruit, 417
Danieli iudicium Pilati iudicio comparatur , & præfertur. 417
Danielis moleſtiam leones etiam honorant. 417
Vir deſideriorum cur dictus Daniel. 418
Daniel a terrenis opibus deliriiſque ieiunus. 418
Danielis exemplum in hac re. 418
Res mirâ de Danielis ſepulcro. 419

Dauid.

Quales lapides,quibus vſus Dauid. 813
Dauid Chriſti radix. 813
Dauid mundo maior. 813
Virtutum omnium prata in Dauidis anima conſita. 814
Proficuum peccatoribus Dauidis exemplum. 814
Dauidis erectio poſt lapſum lapſos erigere debet. 814

Deargentatus.

Deargentata pœnitentia quænam diceretur. 992

Decoctio.

Moleſtiarum decoctio patientia eſt. 455

Deliciæ.

Corpus deliciis nutritum tamquam equus ſeſſorem ſuum excutit. 700
Deliciæ mentem cooperiunt. 704
Ex deliciis iniquitates prodeunt. 714
Deliciis caro efferatur. 702
Nimis carnem non eſſe nutriendam ſtateræ ſimilitudine probatur. 901
A corporis voluptatibus , deliciis , vel ipſi morbi nos auocant. 901
Eſcarum finis ab eſcarũ cupiditate eximere nos poſſunt. 901
Captæ deliciæ nos capiunt tanquam feræ. 718
Mordent deliciæ licèt blandæ videantur. 717
Terrenarum deliciarum contemptus aditum ad rerum diuinarum notitiam aperit. 418
Danielis exemplum in hac re. 418
A deliciarum deſiderio,quæ mala oriantur,quæ bona ab abſtinentia. 902
A ſerpentibus mordentur Ægypti delicias requirentes. 902
Ei qui corporis delitiis neglectis corporis hoſpitio Spiritum ſanctum exceperit, cœli manſionem Spiritus ſanctus tribuet. 908
Spirituales deliciæ appetendæ , quæ in cœlum comedentes efferunt. 908
ratione carere videtur,qui terrenis deliciis inhiat. 701
Non eſt hominis,ſed iumenti deliciis carnem fouere. 701
Vix a beſtiarum natura abit,qui gulæ ſeruit. 702
Voluptas bonum pecoris,non hominis. 702
Fera , non homo qui voluptatibus ferinis corripi ſe ſinit. 702
Vide, *Voluptas.*

Deſiderium.

Vir deſideriorum cur dictus Daniel. 418
A deliciarum deſiderio,quæ mala oriantur, quæ bona ab abſtinentia. 902
Deſideriorum, non contentionum vir ſit, cœleſtium myſteriorum cognitione donandus. 373

Deſidia.

Chriſti diem vidit Abraham filium offerens. 580
Chriſti,& Dei exemplo à deſidia cauendum, 591
Deſidia virtutis venenum. 590
Vide, *Otium, Tepor.*

Deſolatio.

Peccati,& deſolationis nexus. 200

Deſperare.

Nemo de ſe debere deſperare agricolarum exemplo probatur. 14
Deſperatio Iudam ad laqueum traxit. 897
Nullius deſperanda eſt ſalus, ſalubria cuique monita admonenda. 14
Vide, *Spes.*

Deus.

Pluries à Deo probatus Abraham. 668
Chariora Deo litanda. 582
Ira Dei in Iudæos deſæuiens. 938
Suorum zelum vt Deus veneteatur. 247
Placent Deo,qui Deo ſoli fidunt. 811
Iuſtos Deus videt vt protegat. 333
Percutit Deus corpus, vt animam ſanet. 469
Vulnerat Deus, vt curet vulnera. 469
Tormentis Deus mentes ægras ſanát. 469
Dum nos reſpicit Deus , reſpici a nobis cupit. 333
Ioſephi meritis loquutus eſt Deus Pharaoni. 111
Ouium Deus maximè odio habet. 590
Vnitatem vt Deus commendauerit. 850
Eorum peculiariter Deus eſt,qui eius amore aliquid patiuntur. 481
In immania ſcelera ruit, qui Deum iudicem non cogitat,aut etiam non credit. 596
Nihil leue æſtimetur,quo Deus læditur. 407
Promptiſſimè Deo paruit Abraham. 750
Lapſis manum Deus vt porrigat. 17
Deus ob Iobi merita cum Satana loquitur. 461
Quamdio Deus expectauerit Iudæos vt reſipiſcerent. 388
Habitatore Deo dignus facile fit , qui corpore eſt infirmus. 276
Deus Pauli admirator. 33
Myſteria ſua Deus plerumque à nobis ſubducit , ne nos grauiùs puniat. 875
Timeri magis Deus debet,quo magis pius,& patiens. 618

A ſuperfluo labore nos Deus eximit. 69
Timendas Dei minas clamabat arca dum compingeretur. 856
A Deo Deus quærendus. 536
Cùm Deus non quæritur, orantis animus litatur. 536
Deum inuocare non videtur qui terrena à Deo poſtulat. 536
In veritate Deum inuocat, qui Deum non quærit. 537
De humano templo Deus reſponſa reddit. 929
Dei genua pura linguæ manu contrectanda. 563
Gratiam Deo ſpectaculum exhibuit Abraham filium offerens. 579
Deus hominem laborare docuit dum hominem elaborauit. 588
In orantes oculos Deus coniicit, quia opera orationi nectunt. 546
Mundo Abrahamum Deus prætulit. 666
Omnia in Deum referenda. 600
A noxiâ curioſitate vt Deus nos auocet. 69
Miranda Dei opera non temerè diſcutienda. 571
Nemo Dei ſecreta audax temerator penetrat. 571
Dat temeritatis pœnas qui Dei occulta peruadit. 572
Deus ſuper Cherubim aſcendit, quia omni ſcientia ſuperior. 573
Non attendit Deus in Cor, & minus in linguam. 574
Deum accuſat qui vir factus muliebrem faciem ſtudet induere. 828
Cauterium plagis noſtris Deus admouet dum tribulationes immittit. 470

Diadema.

Sub regio diademate quot curarum ſpinæ, & diſcriminum. 1074

Dies.

In hoſpitali tabernaculo diem Chriſti vidit Abraham. 784
Dies mortis homini ignotus, ne in homines hoſtiliter ſæuiret. 504
Dies eſt digitus. 502

Digitus.

Digitus eſt Dies. 502

Dignitas.

Dignitatis, & oneris nexus. 1075
Tardè, cunctantérque eundum ad dignitates. 752
Vide, *Honores, Ambitio, Rex,*

Dilectio.

Dilectionis pennis in cœleſtia nobis euolandum. 1093
Fraternam dilectionem ſuis vt Chriſtum perſuaſerit. 853
Ex tota fortitudine Deum diligere quid ſit. 467
Vide, *Amor.*

Diluuium.

Etiam ob Caini ſcelus diluuium mundo immiſſum. 595

Diſcipulus.

Stulti diſcipulus eſt qui eſt ſui ipſius. 924
Abrahæ Diſcipulus qualis, qualis filius. 567

Diſcordia.

Diſcordia tanquam virus euomendum. 852
[illegible] eſt diſcordias nutrire. 852

Diſcutere.

Miranda Dei opera, non temerè diſcutienda. 571
Vide, *Curioſitas, Scrutator.*

Diſperſio.

Diſperguntur in orbem Hebræi, vt eorum perfidia nota omnibus fiat. 446
Malè diſpergitur, qui effunditur in terrena. 447
Cauſa Iudaicæ diſperſionis. 444
Iudæorum diſperſio index prauitatis Iudaicæ. 444
In orbem diſperguntur, vt Chriſti venerationem videre cogerentur. 445
Miseram Iudæorum diſperſionem via inter fluctus denunciabat. 938
In orbes diſperguntur Iudæi, vt ſcripturis, quas ſecum deferunt, orbis illuminaretur. 446

Diuerticula.

Diuerticula fugiat, qui ſponſum quærit. 51

Diuitiæ, Diues.

Diuitiæ omni tortore acerbiores. 627
Robur diuitias ſignificat. 964
Cornu roboris ſignum ad diuitias tranſlatum. 964
In Abrahamo diuite diuitiarum contemptus notatus. 666
Vires de diuitiis. 967
Nummi diuitum carnifices. 627
Qui diuitias inuenit, requiem perdit. 627
Opulentiæ, & doloris nexus. 628
Diuitiæ diuitum hoſtes, & homicidæ. 628
Viperæ, & aſpides diuitiæ. 628
Matrem ſuam perimunt diuitiæ tanquam viperæ. 628
Vipereis diuitiarum vinculis nemo alligetur. 628
Poteſtas de opibus. 965
Potentia ad diuitias ſignificandas. 965
Potentes pro diuitibus. 965
Diuitiæ diuiſionis amicæ, vnitatis hoſtes. 637
Ibi vnitas regnat, vbi diuitiarum contemptus. 637
Odia ab opum cupiditate. 637
Aurum, & argentum rixas parturiunt. 637
גרה quid Litium nexus, & diuitiarum. 638
Pecunia litium incentiuum. 638
Fortitudo de diuitiis. 959
חיל de fortitudine, & ſubſtantia. 959
און de idolo, & fortitudine, & diuitiis. 960
Superbiæ, diuitiarum, & fortitudinis nexus. 960
Terrenarum diuitiarum vis ex Satanæ mente. 960
Fortis de diuite. 961
Diuitum in parandis opibus violentia. 961
Diuites pro viris fortibus. 961
Leones diuites dicti ob fortitudinem, ob rapacitatem. 962
Fortiter agere pro diuitias augere. 963
Fortis familia pro diuite, & opulenta. 963
חסן quid theſauri & fortitudinis cohærentia. 963
Robur de diuitiis. 964
Aurum à robore. 964
Diuitiæ mendicæ ſunt, quin & mendicitas ipſa. 639
Ex diuitiis egeſtas naſcitur. 639
Diuitiæ ipſæ indigent, & egentiæ ſunt. 639
Diues non plenus, ſed inflatus. 640
Maxima egeſtas auaritia. 640
Diues paupertate laborat. 640
Diuites nec terram habent nec cœlo digni. 640
Diuitiæ ſapienti ſeruiunt, in ſtultum exercent imperium. 641
Tyrannis diuitiarum. 641
Auari diuitias non habent, ſed à diuitiis tenentur. 641
Diuitiæ diuitem tenent. 641
A diuitiis poſſideri diues non debet. 642
Verè diues, qui diues eſſe non vult. 642
Chriſti ſerui, opes ſe non habere gloriantur. 642
Seruile pecuniarum iugum. 642
Elatio, & faſtus diuitiarum comes. 634
Multa poſſidentes facilè inflantur. 634
Superbia diuitiarum partus. 634
Ventoſæ diuitiæ inflant ſuos poſſeſſores. 634
Morbus diuitiarum ſuperbia. 634
Elati diuites ſeuerè corripiendi. 634
Diuites ſuperbiæ malo facile corripiuntur. 635
Diuitiarum radix ſuperbia. 635
Diuitiarum vermis ſuperbia. 635
Arborum poma vermes ſuos habent, vermis diuitiarum, eſt ſuperbia. 636
Fugienda diuitibus auaritia, ne hoc verme corripiantur. 636
Diuitiis nemo ſeruiat, ne diuitiarum faſtui ſubiiciatur. 636

C[illegible] [illegible]ncæ. 625
D[illegible] [illegible] requi[illegible] perdit. 625
[illegible] [illegible] curas illis adnexas, 625
[illegible] [illegible]tiæ [illegible]t. 625
[illegible] ſteri[illegible]tas. 625
D[illegible] vt ſpinæ ſteri[illegible] [illegible] mentem pungunt. 625
In di[illegible]tiarum [illegible] [illegible]anicus ſerpens latet. 625
F[illegible] n diuitiæ vt referant. 626
M[illegible] lacerant m[illegible] [illegible] diuitiæ, quo magis amantur. 626
D[illegible]tiarum c[illegible]piditas, quam noxia ſpina. 626
[illegible] tineis comparatæ. 626
Diuitiarum amo[illegible] cordium tinea. 626
Op[illegible] de m[illegible]ibus copiis. 968
[illegible] de exercitu, & de diuitiis. 968
B[illegible]cus pecuniæ apparatus. 698
For[illegible]tud[illegible] de exer[illegible], & [illegible]bus. 968
A[illegible] vis [illegible]tibus potior. 969
[illegible], & pue[illegible] exercitus diuitiarum, 969
Di[illegible] ad b[illegible] [illegible]rgent. 969
Aurum, & arge[illegible] ad bellum vocant. 969
Pe[illegible] glad[illegible] c[illegible]parata. 970
Diuitiarum gl[illegible] quam noxius. 970
Aurum in r[illegible] [illegible]onditur, vt gladius in vagina. 970
P[illegible] [illegible] [illegible]. 970
Arma ex talentis 970
Tela in auro vt delite[illegible]ant. 970
Auaritia tanquam [illegible]adius hominem vulnerat. 970
Auaritiæ ſagitt[illegible] [illegible] peus opponendus. 971
Opes Diaboli arma. 971
Diuitiarum mac[illegible]inis Satan vincitur dum diuitiæ contem-
nuntur. 971
Fortior Iob cùm omnia amiſit. 971
Exercitum fortem refert, qui diuitias contemnit, & calcat, 9[illegible]2
In paupere exercitus diuinæ virtutis latet, 972
Fortis apud Deum qui diuitias contemnit, & diſpergit, 973
Ludicra diuitum fortitudo, 973
Diuitis fortitudo vani[illegible]s. 973
Fortes diuites [illegible] quia diuitiarum amore quælibet perpetiun-
tur. 973
Vitiorum [illegible] & diuitiarum & in re, & in nomine ſocietas. 631
Diuitiæ vitij omni[illegible] architect[illegible]. 631
Diuitiarum am[illegible] [illegible] [illegible] tum genimen. 632
Diuitiæ vi[illegible]orum al[illegible] [illegible] lanes ad vitia. 632
Flagitia omnia ex [illegible] æſtuantis auaritiæ. 633
Opes prodigum filium ſpoliauerunt caſtitate. 633
Sordes de diuitiis. 643
Pecunia habentes [illegible]ontaminat. 643
Auaritia ſordium nomine circumſpta. 643
A[illegible] Deus, v[illegible] à pecuniæ ſordibus liberemur. 643
Luti, & diuitiarum [illegible] [illegible]rentia. 644
Diuites vt iumc[illegible] [illegible] [illegible]to, in diuitiis volutantur. 644
A[illegible] nun lutum vere[illegible] 644
Qu[illegible] crucem cogitat, diuitias lutum putat. 644
A p[illegible]cuniæ contactu, [illegible] à luto, quin & veneno quinam ab-
ſt[illegible]n[illegible]it. 645
Epulonis diuitis exemplo à diuitiarum amore auocamur. 645
Diuitiarum laqueus cuique cauendus. 645
Cœcæ diuitiæ ſunt. 629
Cœcæ diuitiæ, quia cœcas mentes reddunt, à quibus aman-
tur. 629
Cum cœci auari ſint malè viuunt. 629
Pecuniarum amor mentem vt obcœcet. 629
C[illegible] a[illegible] auaritia eſt. 629
Cœca m[illegible] auaritia ad ea, quæ Dei ſunt. 630
Auarus cœ[illegible]s tanquam talpa. 630
Diuitum cœ[illegible] du[illegible] diuitias ſuas alienis relinquent. 630
Vide, *Aurum, Argentum, Opes, Auaritia.*

Doctrina, Doctor.
E cœlo Pauli doctrina, Pauli prædicatio. 883
Dictorum auctorita[illegible] a docentis vita. 882
Diuinæ doctrinæ genus quæ docentis exemplo animatur, 882
Sermo virtute, & auctoritate ferè deſtitutus qui docentis
exemplo non fulcitur. 883
Sapientia lex quædam eſt. 879
Doctrinæ, & lucis nexus. 879
Dei ſermo quàm lucidus, & radians. 879
Doctor vita illuminare alios debet. 880
Splendet doctrinæ lux ſi cor intus ardeat. 886
Doctrinæ ignis in fumum abit ſi vita deſtituatur, 887
Doctrina docentis moribus animanda. 721
Quod anima corporis, hoc vita doctrinæ. 721
Cognitionis comes opus ſit. 721
Facta dictis copulanda. 722
Sapiens doctrinæ ſemina operum fructibus reddere multi-
plicata debet. 722
Doctores, qui benè loquuntur, & malè viuunt, cribro polli-
nario comparati. 722
Ineptus veritatis Prædicator, qui ea non præſtat, quæ aliàs
docet. 722
Ardet dicentis ſermo, ſi vita non torpeat. 887
Ægrè inflammare aliorum corda queunt verba, quæ è frigi-
do exeunt. 887
Feruor nobis magis curæ ſit, quàm ſplendor. 888
Ex feruore oriri ſplendor debet. 888
Ignea adhuc Pauli locutio, quia Pauli cor ardebat charitate. 888
Salubribus monitis pietatis ſcintillæ, ex auditorum cordes
velut ex ſilice educendæ, 889
Ex ſacri eloquij lapide ignis vt excutiendus. 889
Labi eum, qui aliorum dux eſt, maximè Deo diſplicet. 890
Qui alios ab Ægypto liberare debet, non debet ipſe in Ægy-
ptum ſuos ducere. 890
Res ad concionatores flectitur. 890
In doctrinæ lumine ambulandum. 880
Lumen doctrinæ in tenebras ſibi vertit, qui ad illud vitæ
ſuæ curſum non dirigit. 881
Doctrinæ lucerna ſine probæ vitæ oleo extinguitur. 881
Iuſtitiæ fructus ſcientiæ lumine præmittendus. 881
Iuſtitiæ germen, ante ſcientiæ lumen. 882
Cognitionis, & operis nexus. 882
Scientia ſine ſanctitate vitiorum vermibus ſcatet. 882
Dictorum auctoritas à docentis vita. 882
Diuinæ doctrinæ genus quæ docentis exemplo animatur. 882
Signorum editione auctoritatem mandatis ſuis Chriſtus
præſtruxit. 883
Perſtricti qui benè docent, & malè viuunt. 883
Vera ſcientia in diuinorum mandatorum perfectione ſita
eſt. 883
Auditorum animos acuit dicentis vita. 873
Vitæ, & ſermonis nexus. 873
Poſt certamina, & victorias ad prædicationem eundum. 873
Virtutum montem conſcendat prædicaturus. 873
Abſonum eſt aliis veritatis lumen aperire, qui in tenebris
eſt. 874
Loquuntur ad cor qui operibus alios erudiunt. 874
Se ad iudicium ſtringit, qui bona loquitur, nec facit. 874
Doctor malè viuens, & benè docens Deum inſtruit quomo-
do debeat eum condemnare. 875
Condemnationi obnoxius, & ludibrio, qui quæ docet non
facit. 879
Myſteria ſua Deus plerunque à nobis ſubducit, ne nos gra-
uiùs puniat. 875
Aliorum Doctor ſuæ carnis petulantiam coërceat. 875
Bona ſcientia, quæ vitæ bonæ iungitur. 876
Dei liber intus, & foris legendus, vt ſtudio opus addatur &

exerci

exercitatio. 876
Dei verba cuſtodit,viam ſuam corrigit,emendat vitam. 876
Exemplo doctrina animanda, vt in verbo laboret, qui alios erudit. 877
Doctores Eccleſiæ muri,vita,& doctrina. 877
Sagitta pennis virtutum alata concionator. 877
Pennati auditores ad virtutis ſermonem accurrunt. 877
Prædicatores collo comparat,quod virtutum torques ambit. 877
Doctores luminaria in ſigna virtutum mundo data. 877
In bono præire aliis debet,qui alios ad bonum vocat. 877
Eloquens imperitia, & grata balbuties ſit ſi opera præmittantur. 878
Etiam per malos bona Dei dona ad nos tranſeunt. 878
Perſtricti qui benè docent,& malè viuunt. 883
Illuminare pro docere. 879
Qui alienis tenebris medetur, ipſe cæcitate non corripiatur. 880
Vide *Scientia, Prædicator*.

Dolium.
Dolij metaphorâ oris cuſtodia ſuadetur. 290

Dolabra.
Dolabra,qua arca fabricata vt conſeruaretur. 858

Dolor.
Adam inter nemora cecidit, Iob inter dolores vicit. 449
Opulentiæ,& doloris nexus. 628

Domus.
Diuinitus reprehenſus, qui domum nobilibus tantùm recipiendis deſtinabat. 782
Domorum grandiorum ædificatio improbata. 221
Domus fores cur plateam versùs. 794

Dormire.
Dormientes laudes offerre poſſumus. 1009
Ce... Salomon, quia dormitauit. 98
Dor[illegible] pro iacere,cubare. 1011
Dor[illegible] pro commorari. 1012
Dor[illegible] pro manere. 1012
Dorm[illegible]ndi verbo [illegible] neſtè concubitus ſignificatus. 1012
Qu[illegible] iens T[illegible] excæcatus hirundinum ſtercore. 1[illegible]
Dormi[illegible] ro cubatione. 1013
Do[illegible] cadere 1013
Vide, [illegible].

Dux.
Labi eum,qui aliorum du[x] eſt,maximè Deo diſplicet. 890
Sui Dæmon eſt,qui ſui [illegible]. 924
Ducem ip[illegible] quilibet ſequatur. 925
Spirituali duce carere periculoſum. 925
Qualis futurus aliorum dux,ex Moyſe diſcitur. 660

E

Eccleſia.
Maior Eccleſiæ triumphus in Iudæorum conuerſione,quàm delatione. 446
Paulus Eccleſiæ magiſter. 24
Petrus Eccleſiæ ſol, & luminare maius. 36
Arca vt Eccleſiam ſignificaret. 863

Elephas.
Elephantis in quo Apoſtoli ſimiles. 655

Elias.
Eliam ieiunium extulit. 514
Ieiuni[illegible] etiam E[illegible] eleuat, Achab eiicit ebrietas. 514
Elias ieiunio munitus currum igneum non timet , tanquam non eſſet corruptibilis. 515
E[li]as plus meruit,quia plus ieiunauit. 515
Zelus Eliæ [illegible] in cœlum rapuit. 248
El[illegible] cur mulierem timuerit. 688
Eli[a]s cur per coruum [pa]ſtus. [illegible]
Eliæ libertas in loque[nd]o. [illegible]
Eliam dicebant, quem ob [illegible] ve[illegible] [illegible]

Eloquentia.
Cur ſe ineloquentem dixerit Mo[yſes]. [illegible]
Auri eloquentia omni alia maior. [illegible]

Epiſcopus.
Epiſcopi vita irreprehenſibilis . [illegible]
Epiſcopatus onus, non ludus, cruciatus , & tempeſtas , non voluptas. 751
Tardè,cunctantérque eundum ad dignitates. 752
Cæteris præeſſe quàm ſit periculoſum. 752
Honoris honor quærendus,non ſui. 753
Morituros ſe Præſules cogitent , ne nimium inſurrecant 753
Timere caſum debent,qui ſuper alios ſunt. 753
Maiori reprehenſione digni ſi peccant ſuperiores. 754
Præſulis eſt inordinatos ſuorum mores componere, ſui cura non neglecta. 754
Terrum ſpeculum minimè Epiſcopus ſit. 755
Vide,*Prælatus*.

Epiſtolæ.
Pauli Epiſtolæ,quàm orbi utiles. 26

Epulæ.
Finis in quem corporis epulæ definiunt à pretioſarum epularum concupiſcentia nos auocant. 758
Vide, *Gula, Deliciæ, Eſca, Ferculæ*.

Erigi.
Erigitur ſuper alios,qui ſe infra alios deprimit. 531

Eſca.
Eſcarum finis ab eſcarum cupiditate eximere nos poteſt. 901
Eſcarum copia vites carni non ſunt tribuendæ , quibus nobis bellum indicat. 901

Eua.
Ex terra Eua non formata probandæ concordiæ. 850
Eua Adamum decepit,nos noſtra caro. 768
Eua antè Adamum ſiſtitur , vt eius aſpectu in Deum rapetetur. 765
A Deo virum mulier auocauit diaboli ianua facta. 765
In lætitiæ cumulum data mulier viro. 765
In qualibet muliere Eua cauenda. 766
Adhuc in viros per mulieres Eua ſæuit. 766
Adami lapſus cautiores à fœminis nos reddere debet. 766
Quæ ex viro formata inſidias vito ſtruxit,magis ſtruet,quæ non formata. 767
Iniuſtitiæ poculum mulier viro propinat. 767

Euagatio.
Ab inutili euagatione abſtinendum. 273
Quàm noxia religioſis ſit euagatio. 273
Exempla cum damno exeuntium. 273
Perfectiora animalia diutius clauſa perficiuntur. 273
Cellæ cultus laudatus. 273
Mariæ exemplum huic rei perſuadendæ. 273
Extra Monaſterij ſepta exire , quàm periculoſum religioſis viris. 273
Vagi reprehenſi. 273
Piſcium ſimilitudine euagationis damna probata. 274
Lupi vt euagationis fugam Religioſis hominibus indicent. 274
Plantæ comparatione idem firmatur. 274

Euribatus.
Euribatus furandi artem vt calleret. 414

Euripus.
Euripi nomine variarum rerum inconſtantia, & mutabilitas ſignificata. 315

Exactio.
יָשֵׁן quid , quid נָגַשׂ ; dormitionis , & exactionis nexus. 1097

Examinare.

Index rerum præcipuarum.

Examinare.

Aberrat, qui diuina examinat cùm credere debeat. 571

Excubiæ.

Abraham excubias agit. 779

Orationes diuinæ gratiæ excubiæ. 539

Excuſatio.

Excuſatio peccatorum, damnanda. 382

Exercitus.

Ludicrus, & puerilis Exercitus diuitiarum. 969

Exercitum fortem refert, qui diuitias contemnit, & calcat. 972

Lyri de exercitu, & diuitiis. 968

In paupere exercitus diuinæ virtutis latet. 972

Exemplum.

Chriſti, & Dei exemplo à deſidia cauendum. 591

Præiuit Iob patientiæ exemplum factus vt nos ſequeremur. 454

Diuinæ doctrinæ genus, quæ docentis exemplo animatur. 882

Sermo virtute, & auctoritate ferè deſtituitur, qui docentis exemplo non fulcitur. 883

Epulonis diuitis exemplo à diuitiarum amore auocamur. 645

Proficuum peccatoribus Dauidis exemplum. 814

Nemo ſe ſinat malorum exemplo ad malum trahi. 988

Exemplum Abelis fouendæ virtuti. 597

Quam grauis eos cruciatus maneat, qui Caini exemplum ſequuntur. 600

Vitandæ ſimoniæ exemplum ſingulare. 990

Facilè inferior facit, quod fieri à ſuperiori videt. 1058

Regis exemplum quàm efficax. 1058

Si ſapiant Reges, ſapient & qui reguntur. 1058

Leui brachio plebs flectitur ſi Princeps præeat. 1059

Alacres ad bonum eſſe Principes debent. 1059

Singulare exemplum honores repudiantis. 1083

Exempla cum damno exeuntium. 273

Exemplo doctrina animanda, vt in verbo laboret, qui alios erudit. 877

Caini pœna ob mali operis exemplum. 594

Ioannis in deſerto commorantis exemplum quantæ virtutis. 184

Pauli exemplo corpus caſtigandum. 31

Abrahæ exemplo in operibus hoſpitalitatis filij exercendi. 804

Abrahæ exemplum ad obedientiam prouocat. 749

Chriſtianorum exemplo minus mali Iudæi quam alioquin eſſent. 446

Diuidis exemplo temerarij diuinorum inuaſores arguuntur. 575

Expiatio.

Arcæ bitumine olim ad expiationem vtebantur. 857

Expugnare.

Omnes ferè expugnat pecunia. 957

F

Fabrica, Fabricator.

Arcæ Fabricatores cur ſe in arcam non receperint. 856

Noë Patientia in arcæ fabrica. 856

Noë arcæ fabricator quid doceat. 857

Facies.

Facie mentiri non licet, cui nec lingua. 831

Faciem pingere meretricum. 827

Quam damnandi qui facies ſuas exterminant, & deturpant. 830

Ad inhoneſta prouocat, quæ faciem fucat. 830

Quæ faciem poliunt, ſepulchris dealbatis pares. 830

Premuntur, qui faciem pingunt. 831

Virgines cœno faciem illinebant. 830

Turpanda eſt facies, quæ ſtibio depicta. 831

Faciem fucare apud nonnullos mulieribus nefas. 831

Quæ faciem pingunt, Penelopis telam texunt. 834

Faciem non pingit, quæ Chriſti faciem ſputis illitam cogitat. 837

Vide, *Vultus.*

Faces.

Sæculorum fæces quinam. 855

Fames.

Famis flagellum Orbis ſenſit, quia iniuſte iuſtus Ioſeph vexatus. 117

Faſtus.

Mentis faſtum comprimunt corporis morbi. 279

Elatio, & faſtus diuitiarum comes. 634

Faſtus virtutum faces extinguit, bellum Deo infert. 531

Fel.

Aduerſitatum, & tribulationum fel in mel vertitur. 477

Femoralia.

Cur abſque femoralibus icones Imperatorum. 561

Fera.

Iræ fera vt incantanda. 1021

Feræ dum mulcentur manſueſiunt, corpus contrà efferatur. 774

Fercula.

Patientiæ ferculis Chriſtus ſaginatus. 457

Breuis ferculorum tranſitus, & venter omnia indifferenter admittens nos à deliciarum ſuperfluitate auocat. 903

Vide, *Epula, Gula.*

Fermentum.

Fermento Principes cur comparati. 1062

Ferramentum.

Tribulationis ferramentum plagis occurrit. 470

Feruor.

Feruor nobis magis curæ ſit, quàm ſplendor. 888

Ex feruore oriri ſplendor debet. 888

Feruor Petri. 34

Feſtus.

Feſtus, & Felix, nec infeſtus, nec infelix Paulo. 28

Fideles olim in mundanorum hominum feſtis ieiunabant. 515

Fidere.

Multum ſibi fidere, quàm cuique noxium. 811

Fides.

Fidei & operum nexus. 431

Priſci æui fideles quanta concordia necteret. 855

Fideles terrena non ſibi, ſed aliis habeant. 1096

Infirma ferè in illo fides, qui firmiter perituris adhæret. 1096

Chriſtus in fide credentium requieſcit. 432

Fides ſine operibus flos ſine fructu, & ſpica inanis. 432

Annulus in manu fides cum operibus. 433

Non ſatis eſt vera credere, niſi credamus & verè. 433

Fidem olim conceptis verbis in deſignato loco profitebantur. 433

Nuda figura fides operibus deſtituta. 433

Fidei & operum nexus, qui collectus. 434

Fidei aratrum ad operum meſſem. 434

Fidei fructus, non viriditas nuda quærenda. 434

Fides noſtra Hæreticorum ſermonibus ardentior fiat. 434

Fiducia.

Fiduciæ Spiritum Pauli conuerſio omnibus ingenerat. 12

Fiduciam habeat, qui precatur. 558

Filius.

Filius Abrahæ eſt qui purus & inobediens non eſt. 749

Qui filium Deo offert, verus pater. 583

Filium Dei ſe prodit, qui bonũ quod inchoauit perficit. 164

Filius mactandus lachrymas ab Abrahami pectore non elicuit. 582

Verus

Verus pater Abraham, quia filium mactare voluit. 583
Quanti referat filias probarum matronarum adiici obſequio. 823
Filium offerens Deo, gratum Deo ſpectaculum exhibet. 579

Fimbria.

Paulus Chriſti Fimbria, quæ tacta ſanitatem affert. 7
Fimbriæ, quæ in ſponsa laudantur, & vnguentum in veſtimenti ore, perſeuerantiam docent. 160

Finis.

Melior debet eſſe operis finis, quàm initium. 163

Flagella.

Flagella pactum ſalis. 476
Flagella expectet, qui ſuæ carnis mancipium eſt. 776
Solum peccatum flagelli nomen videtur mereri. 198

Flamma.

Ægrè quis à luxuriæ flammis liberari poteſt. 257

Flos.

Flori caduco ſimilis voluptas. 711

Fœmina.

Contra fœminea iacula Dei memoriâ vſus Ioſeph. 93
Oculi fœminarum cauendi. 97
Fœminarum conſuetudo vt oleum libidinem nutrit. 97
Vide, *Mulier.*

Fœtor.

Foetor ab auari rebus vt exhalauerit. 360

Fons.

Indeficiens Fons in Pauli ore. 25

Forma, Formoſus.

Formoſi vnde dicti. 263
Formæ nexus, & ignis. 263
Amor ex forma natus facilè extinguitur. 263
Vide, *Pulchritudo.*

Formula.

Peregrini non recepti qua olim Formula vterentur. 793
Ante oculos aliquem habere, formula diligentis. 336
Formula felicis precationis ex Abraham deſumpta. 668

Fornicatio.

Victrix fuga eſt in fornicatione. 94
Vide, *Luxuria.*

Fortitudo, Fortis.

Fortitudo de exercitu, & opibus. 968
Pecuniæ, & fortitudinis nexus. 956
Auri nexus, & fortitudinis. 953
Horrea in quibus fruges reconduntur fortitudinis nomine circumſcripta. 967
Fortitudo vt cum argento cohæreat. 956
Vera fortitudo ſita in humilitate eſt. 196
Mamona à fortitudine, & firmitate. 957
Pecunia in amatores ſuos fortitudinem oſtendit, dum eos conficit labore, & delaſſat. 957
Fortis apud Deum qui diuitias contemnit, & diſpergit. 973
Ludicra diuitum fortitudo. 973
Diuitis fortitudo vanitas. 973
Fortes diuites, quia diuitiarum amore quælibet perpetiuntur. 973
Forte auri epitheton. 955
Fortitudinis nomine aurum ſignificatur. 955
Fortitudo patientiâ animanda. 466
Fortitudo de terræ frugibus. 966
Fortitudo de diuitiis. 959
חיל de fortitudine, & ſubſtantia. 959
און de idolo, & fortitudine, & diuitiis. 960
Superbiæ, diuitiarum, & fortitudinis nexus. 960
Terrenarum diuitiarum vis ex Satanæ mente. 960
Fortis de diuite. 961
Diuitum in parandis opibus violentia. 961
Diuites pro viris fortibus. 961
Leones diuites dicti ob fortitudinem, ob rapacitatem. 962
Fortiter agere pro diuitias augere. 963
Fortis familia pro diuite, & opulenta. 963
חסן quid theſauri & fortitudinis cohærentia. 963
Ex tota fortitudine Deum diligere quid ſit. 967

Frænum.

Adoleſcentiæ impetus vt Frænum cohibet lex diuina. 885
Caro diſciplinæ fræno gubernanda. 772
Frænanda caro eſt ne nos ad infernum ducat. 901

Fructus.

Arborum fructus, arborum robur dicti. 966

Fucus.

פוך quid, Fuci nomen. 841
Fuci laſciuiam nutriunt. 827
Faciem pingere meretricium. 827
Voluptas inſtar meretricis faciens fucantis. 827
Fallacia adulterina fucandi ars. 827
Adſcititius ornatus velamen Antichriſti. 827
Satanæ inuentiones hæc pigmenta. 827
Liæ exemplo fucus repudiandus. 827
Conditoris offenſam incurrit, qui corrigit opus, quod ille pinxit. 827
Regiæ imagini addere nihil licebat. 827
Res ad fucos transfertur. 827
Deum accuſat, qui vir factus muliebrem faciem ſtudet induere. 828
Damnat in ſe Dei opus, qui cutem fucis pingit. 828
Dei picturam obliterat, qui pigmentis vtitur. 828
Libidinoſa, & meretricia hæc vnguenta. 828
Ab aſcita pulchritudine pœnæ imminentis metu reuocantur mulieres. 829
Quæ faciem poliunt ſepulchris dealbatis pares. 829
Cœno ſuo iuuenes in rabiem agunt. 829
Paries dealbatus fucata mulier. 829
Lepram in cute habet, quæ faciem fucat. 829
Quam damnandi qui facies ſuas exterminant, & deturpant. 830
Ad inhoneſta prouocat, quæ faciem fucat. 830
Deteſtanda hæc picturarum genera. 830
Virgines cœno facies illinebant, ne amantes illicerent. 830
Turpanda eſt facies, quæ ſtibio depicta. 831
Apud nonnullos lege cauebatur, ne mulieres faciem fricarent. 831
Facie mentiri non licet cui nec lingua. 831
Premuntur, quæ faciem pingunt. 831
Cutem vt olim expolirent. 832
Perſtrictæ mulieres, quæ poſt funeris lacrymas ad fucos ſe conferebant. 832
Pigmenta iſta venena ſunt. 832
Naturalis decor quærendus vt ſol, vt luna, non adſcititius. 833
Alienus à caſtitate fucus eſt. 833
A vultus picturâ mulieres deterrentur. 833
A fuco abſtineat, quæ carnem fœnum eſſe cogitat. 834
Penelopis telam texunt, quæ faciem pingunt. 834
Affectatus decor intuentes faſcinat. 834
Statua formæ magiſtra pulchritudinis exemplar. 834
Internus decor quærendus, non externus. 835
Diaboli hamus eſt, qui fucus putatur. 835
Adſcitus decor, & ornatus adulterij nomine circumſcriptus. 835
Hæc pictura contumeliæ notam mulieribus inurit. 836
Venuſtas quæſita Adonidis hortus. 836
Et Polypi color. 836
Litteris in arena ſcriptis ſimilis hæc pulchritudo. 836
Graculi formam mulieres habent. 836
Crocodili excrementis vtebantur. 837
Fuci animæ languentis ſigna. 837
Faciem non pinget, quæ Chriſti faciem ſputis illitam cogitat. 837
A Chriſtiano purpuriſſus, & ceruſſa abeſſe debent. 837

φυκίζοντες

στιβίζουσαι mulieres à ſtibij vſu. 841
Supercilia flaua depicta fuligine,& atramento. 842
Supercilia fuligine tincta acu producta. 842
Geomatriam in ſuperciliis exercere quinam dicerentur. 842
Ouis formicarum ſupercilia denigrata. 843
Palpebræ depictæ. 843
Palpebræ vncis ferreis laceratæ. 844
Abraſa ſupercilia. 844
Pingendorum oculorum ritu expoſitus locus 4. Reg. 844
Iezabelis exemplum nulla imitetur. 845
Iezabel oculos fuco pingens, pinxit & ſuo ſanguine terram. 845
Ritu oculorum pingendorum lux immiſſa Ezechieli. 845
Oculorum pictura ad libidinem excitat. 846
Fucati colores mentem decolorant. 846
Vultus adulterium ad caſtitatis adulterium viam aperit. 846
Iudicium ſuum perdunt mulieres dum maritorum citra formam verentur iudicium. 846
Damnatur ſtibij vſus. 846
Non pingendi ſtibio oculi,ſed ab oculis lacrymæ fundendæ. 847
Stibium abeſſe à Chriſti ſponſa debet. 847
Scriptura ſacra tanquam grauis matrona ſtibij vſum in oculis auerſatur. 847
Chriſti collyrio oculi inungendi,non Diaboli ſtibio. 847
Chriſtum videre non meretur,qui oculos infici a Diabolo ſibi permittit quos Deus fecit. 847
Oculi olim picti. 838
Nigro colore oculorum exordia producta. 839
Medorum fuit oculos depingere. 839
Virgines ab oculis pingendis auocatæ. 839
Ab hoc ritu illuſtratus Ieremias. 840
Sribio oculi picti. 841
Stibium in oculorum pictura. 841
Dæmonum inuentum oculorum pictura. 839
Stibio ſcindi oculi dicebantur. 841
פוך quid,fuci nomen. 841

Fuga, Fugere.

Fœminei ignis conſpectus fugiendus. 262
Victrix fuga eſt in fornicatione. 94
Fuga in libidinis caſtris armorum loco. 94
Fugit Ioſeph mulieris contagium, & libidinis incentiua. 95
Fuga ſibi Rex quidam conſuluit. 95
Ægyptiam fugit Ioſeph vt rabidam canem. 95
Nudus aufugit primos parentes imitatus Ioſeph. 96
Ioſeph ea dimiſit fugiens , quæ commercium cum corpore habent. 86
Fugiendæ voluptates , quæ fugiunt , & maximè iis qui alios tegunt. 712

Fulciri.

Stipendiis fulciri. 965

Fulmen.

Ira fulmen. 1021

Fumus.

Fumo ira comparata. 1022

Funambuli.

Ij qui in culmine funambulis pares. 1081

Fundamenta.

Terræ Fundamenta Reges,quæ conenti non debent. 1078
Vitæ fundamentum,& radix deprecatio. 548

Funis.

Funis,& tribulationis nexus. 467

Fur, Furtum.

Adulator fur dicitur, quia mentem , & intellectum ſurripit. 758
Quænam furta probata. 355

G

Gehenna.

In laqueum gehennalem amatores ſuos caro ducit. 770
Libido gehennam ſuam habet. 259
Ad gehennam ſibi viam ſternit,qui otio torpet. 592
Gehennalem ignem facilè euadit hoſpitalitatis ſectator. 787
Peccati nexus,& gehennæ. 198
Timendum ne caro ad gehennam nos trahat. 770
Vide *Infernus.*

Gelu.

Quod gelu nouellis plantis, hoc hominum colloquia virtutibus. 290

Gentiles.

Puris manibus Deos in auxilium vocandos putabant Gentiles. 549
Gentiles Deus conuertit , vt Iudæos ad ſalutem prouocet. 445
Gentibus miſcentur Iudæi vt meliores euaderent. 445

Genu.

Manus genibus à ſupplicibus admotæ. 561
Aures in genibus habere quis dictus. 561
Cur abſque femoralibus icones Imperatorum. 562
Genua à ſupplicibus tacta. 561
Medicorum genua ab ægris tacta. 561
Siniſtra genua tacta,dextera mentum. 561
Ambæ manus ad genua protenſæ. 561
Tangebant ſupplices genua , tanquam aliquid ſacrum. 562
Simulachrorum genua, & plantæ tactæ. 562
Genua prehendi & à noſtris ſolita. 563
Sacerdotum genua tangi ſolita. 563
Dei genua pura linguæ manu contrectandæ. 563

Giezi.

Giezi ſucceſſor. 988

Gladius.

Diuitiarum gladius quàm noxius. 970
Gladius vſu ſplendet,contrà in linguæ gladio accidit. 292

Gloria.

Plurium generationum,& ætatum gloria ac decus Abraham. 667

Gothi.

Gothi vt benignè aduenas admittant. 797
Gothorum , & Suecorum lex circa peregrinorum receptionem. 797

Gradus.

Per Gradus eundum ad magna. 406

Græci.

Ingreſſus Mariæ, in templum à Græcis cultus. 1107

Gratia.

Deſipit , qui ſibi illud tribuit , quod Dei gratia præſtat. 812
Corpore infirmo Chriſti gratia libenter in nobis habitat. 276
Gratiæ hoſtis, qui amicus eſt gulæ. 908
Pro aduerſitatibus gratiæ Deo agendæ. 462

Gratiarum actio, Gratitudo.

Pro aduerſitatibus gratiæ Deo agendæ. 462
Chriſti exemplum de agendis in tribulationibus Deo gratiis. 463
Grato animo aduerſa ferenda. 463
Etiam in aduerſis Deus benedicendus. 40[illegible]
Non ob aliquas tantùm tribulationes agendæ Deo gratiæ, ſed ob vniuerſas. 463
Gratus animus concupiſcentiæ vim eneruat. 93

S. Gregorius.

Iobo vt ſe contulerit S. Gregorius Nazianzenus. 452

Grues.

Grues referre ob vigilantium ſuperiores debent. 1048

Gula.

Qui amicus eſt gulæ, gratiæ hoſtis eſt. 908
Inſaniæ & gulæ nexus. 705
Gula impudicitiæ mater. 266
Gulæ nexus,& lupanaris. 707
Gulæ appetitus mordet,quos corripit. 902
Breuis ferculorum tranſitus, & venter omnia indifferenter admittens nos à deliciarum ſuperfluitate auocat. 903
Qui Deum videre quærit,gulæ affectus ſupplantet. 903
Singulare ſancti Aomualdi exemplum in ciborum abſtinentia. 903
Gulæ mancipium vitiorum proſtibulum. 903
Gulæ tyrannis vitanda. 903
A nimio eſu, & potu anima liberata ſe liberiùs cognoſcit. 903
Crapula grauatus alterum ſe ſentit. 903
Non eſt Chriſtiani ventris incantamentis efferri. 904
Ratione carere videtur,qui terrenis deliciis inhiat. 701
Non eſt hominis, ſed iumenti deliciis carnem fouere. 701
Vix à beſtiarum natura abit,qui gulæ ſeruit. 702
Voluptas bonum pecoris non hominis. 702
Fera,non homo qui voluptatibus ferinis corripi ſe ſinit. 702
Venter præſepe brutæ concupiſcentiæ. 702
Deliciis caro efferatur. 702
Hominem ſe eſſe obliuiſcitur, qui totus voluptatibus inhiat. 702
A cæteris animantibus non diſtat, qui ore ad vorandum tantùm vtitur. 703
Gula deliciarum venatrix. 703
Voluptatis fuga etiam à voluptatis defenſore diſcenda. 703
Ciborum copia rationem obruit. 906
Alogia quid ſit. 906
Brutis par,cui totus in ventris cura eſt. 906
Ventri non eſſe ſeruiendum, vt docuerit Chriſtus. 907
Propter ventrem, & crapulam multos Deus iudicat. 907
Ciborum varietas virtutum propugnaculum diruit. 907
Gratiæ hoſtis eſt qui amicus eſt gulæ. 908
Ei qui corporis delitiis neglectis corporis hoſpitio Spiritum ſanctum exceperit, cœli manſionem Spiritus ſanctus tribuet. 908
Spirituales deliciæ appetendæ, quæ in cœlum comedentes efferunt. 908
A carne,ferculis impugnata,quæ mala naſcuntur. 905
Vide, *Deliciæ,Fercula.*

H

Habitus.

Perſtricti, qui Habitu ſanctitatem ſimulant, qua re ipſa deſtituuntur. 682
Quibus rebus pares, qui ſub Religionis habitu religioſos mores non habent. 682
Plenè religioſa vita inſtituenda iis, qui religioſum habitum præſeferunt. 683

Hæretici.

Fides noſtra Hæreticorum ſermonibus ardentior fiat. 434

Hamus.

Ocium hamus Diaboli. 590
Hamus voluptas, vetus dictum. 709
Voluptatum hamo vtitur Diabolus vt capiat. 709
Tanquam piſcibus voluptatum hami cauendi. 709

Hebræi, Iudæi.

Abrahæ merita vt colligant Hebræi. 665
Caino pares Hebræi. 597
De Moſe Hebræorum cenſio. 659
Carnis eſus Hebræis noxius,ſalubris abſtinentia. 902
Noë iuſtitiam,vt efferant Hebræi. 818
Iudæis perditionis cauſa de parentibus gloriari. 566
Signis, & miraculis emolliri Iudæorum durities non potuit. 386
Lex Iudæorum peccata non concremauit. 386
Rubus non combuſtus Hebræorum duritiam legi Dei reluctantem ſignificabat. 387
Iudæorum durities Prophetas à veritatis prædicandæ munere deterrebat. 387
In Chriſti paſſione Iudæorum duritia, vt enituerit. 387
In cæcitate, & duritie cæteros antecunt Iudæi. 388
Quamdiu Deus expectauerit Iudæos vt reſipiſcerent. 388
Legis lucerna ſub Iudaicæ cæcitatis, & duritiæ modio, 388
Terræ,& cœlo inuiſus Iudæus. 444
Cauſa Iudaicæ diſperſionis. 444
Iudæorum diſperſio index prauitatis Iudaicæ. 444
In orbem diſperguntur, vt Chriſti venerationem videre cogerentur. 445
Gentiles Deus conuertit, vt Iudæos ad ſalutem prouocet 445
Gentibus miſcentur Iudæi vt meliores euadarent. 445
Chriſtianorum exemplo minus mali Iudæi quàm alioquin eſſent. 446
Maior Eccleſiæ triumphus in Iudæorum conuerſione,quàm delatione. 446
In orbes diſperguntur Iudæi, vt ſcripturis, quas ſecum deferunt,orbis illuminaretur. 446
Iudæi Chriſtianorum librarij. 446
Diſperguntur in orbem, vt eorum perfidia nota omnibus fiat. 446
Inſtar columnæ vt ſe habeant Iudæi. 447
Tanquam apices viui Dominicam paſſionem loquendam offerunt. 447
Malè diſpergitur,qui effunditur in terrena. 447
Iudæi quondam vinum in acetum degenerarunt. 933
Iudæi à Patriarcharum vino degeneres. 933
Iudæorum cor tamquam ſpongia cauernoſum. 933
A Prophetarum cæde ad Chriſti cædem ſtrauerunt ſibi Iudæi viam. 934
Quanta arderent cupiditate Iudæi Chriſti ſanguinem effundendi. 934
Sanguinis & fuſi, & fundendi memoria Chriſtum recreabat. 934
Iudæorum ſalutem quam ardenter Chriſtus ſitiret. 934
Iudæorum pedes ad ſanguinem effundendum veloces vnda refugit. 935
Iudæis pariati qui Dei verbo reſiſtunt. 935
Quâ pœnâ puniti Hebræi,quòd Barabbam Ieſu prætulerint. 953
Iſraëlitæ laterem lauant. 935
Iudæorum ingratitudo. 936
Infelicitas Iudæorum dum Dei facie remouentur. 936
Inter nos Iudæi diſperſi nobis vtiles. 936
Lignea candelabra Iudæi. 936
Circuncifio imminere Iudæis ſupplicium ſignat. 937
Premuntur Iudæi Meſſiam fruſtrà expectantes. 937
Iudæorum cæcitatem Solis obtenebratio ſignificauit. 937
Miſeram Iudæorum diſperſionem via inter fluctus denunciabat. 938
Ira Dei in Iudæos deſæuiens, 938
Iudæi boues macie confectæ nudam paleam ſectantes. 938

Heli.

Nimia Heli lenitas expenditur. 745
Heli falſa pietas à Præſulibus exulet, ſingulare de hac re exemplum. 745
Heli haud imitetur,qui alios regit. 745
Exemplo Heli à noxia lenitate Præſules auocantur. 746
Heli pœna tenentur Iudices,& Præſules. 646
Filios Heli nemo imitetur. 747

Index rerum præcipuarum.

Hiem.

P... cum ſabbati ... non cohæret. 205

Hilaritas.

Hilaritas,& alacritas in Dei obſequio deſideranda. 613

Hiſtoria.

Iobi hiſtoria in fortitudinem inhalans. 417
Ioſephi hiſtoria temperantiæ amorem ingenerat. 124

Homo.

Homine maior homo, qui aurum contemnit, & pecunias. 958
Homines per homines Deus regit. 929
Obed. Hominum iudicia paruipendant Deo parentes. 856
Homo volucribus ſimilis, vt in cœleſtia euolet, & vt citò ſe à lapſu ſurripiat. 618

Honor.

Honorem fratri addidit Cain, dum in fratrem ſæuiit. 594
Honores nobis tanquam ægrotis nihil proſunt. 819
Ij qui in culmine funambulis pares. 1081
Ambitionis ſal ... 1082
Ambitio dipſadæ comparata. 1082
Honore exemplo Chriſti quàm fugiendi. 1083
Nemo ad prælationes feſtinet, ſed trahatur. 1083
Alta culmina qui fugit ad altiora euchitur. 1084
Moſi humilitas Moſem extulit. 1084
Singulare exemplum honores repudiantis. 1083
Regnum terrenum ad cœleſte ſit ſcala. 1084
Honoris honor quærendus, non ſui. 753
Sub regio diademate quot curarum ſpinæ, & diſcriminum. 1074
Dignitatis,& oneris nexus. 1075
Principatus ſuper humerum quia onus eſt. 1075
Totius populi onera Regi ferenda vt colligamr. 1076
Baſi par, qui aliis præeſt, quia ſuorum onera portare poteſt. 1077
Anguli Reges, & Principes dicti. 1079
Lapis fundamenti princeps. 1077
Terræ fundamenta Re... quæ concuti non debent. 1078
In ſuperiores reiicitur, quod ſubditi delinquant. 1078
Regiæ curæ. 1079
Regis cor in ſuorum plagis torquetur, quia ſuos in corde geſtat. 1080
Vide, *Rex, Prælatus, Dignitates, Ambitio.*

Horrea.

Horrea in quibus fruges reconduntur fortitudinis nomine circumſcripta. 967

Hoſpites, Hoſpitalitas.

Hoſpitum pedes abluere olim maximè in vſu; reddita huius ritus ratio. 800
Frigida ne, an calida aqua lauandis hoſpitum pedibus adhibita fuerit ab Abraham. 800
An camelorum pedes abluti. 801
Tangendi tanquam res ſacra hoſpitum pedes. 802
Nobiles mulieres pedes hoſpitibus ſuis manibus abluebant. 802
Puellæ, & vniuerſè mulieres olim hoſpitum pedes abluere ſolebant. 802
Ablutos hoſpitum pedes etiam vngebant mulieres. 802
Mulieres virorum pedes abſtergebant etiam apud Hebræos. 802
Humilitas Abigail, quæ non Dauidis pedes, ſed eius ſeruorum abluturam ſe ſpondet. 802
Hoſpitio recipiens Chriſtum Phariſeus, debebat illi pedes abluere, quod à Magdalena præſtitum. 803
Chriſti pedes quàm Magdalenæ, quàm aliis ſalutares. 803
Magdalena Chriſti ſui pedes oſculans expenditur. 803
Sacrarium,& altare in Chriſti pedes inuenit Magdalena, vbi ſe immolaret. 804
Abrahæ exemplo in operibus hoſpitalitatis filij exercendi. 804
Plura hoſpitibus re præſtanda, quàm verbis promittantur. 805
Ext...orum conuiuia vitanda vt hoſpites recipiantur. 805
Æ... hoſpites dimittendi. 805
Caro in ſpiritum vt hoſpitalitatem exerceat. 806
Saræ magnitudo, quòd in hoſpitum obſequio ad ... illa quæque ſe demiſit. 823
Felices hoſpitalitatis nundinæ. 791
Sumptus in hoſpite quæſtus eſt. 791
Hoſpitalitas gemmis pretioſis præferenda. 791
Debiles & claudi hiacynthis, & ſmaragdis patiati. 791
Loth ab Abraham hoſpitalitatem didicit. 787
Quantum Loth profuerit Abrahami ſectatorem fuiſſe. 787
Gehennalem ignem facilè euadit hoſpitalitatis ſectator. 787
Vrbem in refugium accepit Loth, qui domum hoſpitibus exhibuit. 788
Ab hoſpitali domo ad cœleſtem rapiemur. 788
Sit hoſpitum receptor, qui hoſpes eſt mundi. 788
Copioſa hoſpitalitatis meſſis. 788
Vt diuinitùs probata hoſpitalitas. 788
Hoſpitalitatis ſagena expandenda. 781
Omni viatori oſtium pateat. 781
Hoſpites recipientes non ante quærebant quinam eſſent, quàm bibiſſent. 781
Diuinitùs reprehenſus, qui domum nobilibus tantùm recipiendis deſtinabat. 782
Curioſè non explorat hoſpites Abraham. 782
Nullius hoſpitis vtilitas eſt contemnenda. 782
Sectandi hoſpites, non inuitandi tantùm. 778
Hoſpites Abraham venabatur. 778
Itinera explorat, vt venator. 778
Alia venatio timenda. 778
Abraham excubias agit. 779
Abrahæ promptitudo in hoſpitibus excipiendis. 779
Precibus tenebat prætereuntes, compellebat ad menſam, menſæ miniſtrabat. 779
Deum,& Anhelos recepit dum homines venatur. 779
Oculos hoſpitalitas aperit. 780
Pauperes canes, quibus dum aluntur à nobis, cœleſtem gloriam venamur. 780
Hoſpites quærendi non ſecus ac theſaurus quæreretur. 783
In hoſpitali tabernaculo diem Chriſti vidit Abraham. 784
Quercus, ſub qua Dominum hoſpitio recepit Abraham vſque ad Conſtantini tempora. 784
Theſaurum retundit, qui magna diſtribuit. 784
Hoſpitalitatis gemma. 784
Hoſpitalitatis vis,& virtus. 785
Abraham peregrinorum mancipium. 785
Menſæ miniſtrat tanquam ſeruus. 785
Robur, & vires ab hoſpitalitatis gaudio hauriebat Abraham. 785
Nullus in officio ſegnis apud Abraham. 785
Qui duos ad terrenam menſam ſuſcepit, duos populos ſuſcepit ad cœleſtem. 785
Etiam non neceſſariis recreabat hoſpites Abraham. 786
Hoſpites non corporeo tantùm cibo fouebat Abraham, ſed & ſpirituali. 786
Hoſpitalitas hinc commendata. 792
Dei iram timere debet qui Dei ſeruis non occurrit, & non ſuccurrit. 792
Peregrini non recepti qua olim formula vterentur. 793
Prophetandi gratiam per hoſpitalitem Abdias conſequutus eſt. 793
Iob eximius hoſpitalitatis cultor. 794
Domus fores cur plateam verſus. 794
Abraham ab hoſpitibus Dei cultum pro mercede exigebat. 794
In Dei lege hoſpites erudiebat Abraham. 794

Hoſpites ab Aſſyriis Doctores appellati. 794
Hoſpitio receptus præſtare quid debeat. 795
Iter habentes illud hoſpitium recedentes ferè adibant, ad quod euntes ſe contulerant. 795
Vocere domum in aduenientium hoſpitium Chriſtianorum mos. 795
Cellulæ hoſpitales recipiendis hoſpitibus. 795
Grauiter mulctati hoſpites non recipientes; Leucanorum mos. 796
Iouem ξένιον ab hoſpitalitate dicebant,hoſpitalis teſſera. 796
Ab hoſpitalite bonorum virorum terminus quænam ciuitas dicta. 796
Dei ſeruos,vt olim ad hoſpitium fideles allicerent. 796
Gothi vt benignè aduenas admittant. 797
Gothorum, & Suecorum lex circa peregrinorum receptionem. 797
Vvandalorum alacritas in ſuſcipiendis hoſpitibus. 797
Celtiberi vt benignè hoſpites recipiant. 798
Hoſpites tuba excepti. 798
Cuiuſdam hoſpitalitas remunerata. 798
Zachæus in viam ſanctam mutatus hoſpitio Dominum recipiens. 798
Hoſpites ab aliquibus deuorati. 798
Lacones inhoſpitalitatis nota laborabant. 799
Tauri,& Pontici hoſpites immolabant. 799
Laconizare pro hoſpites reiicere. 799
Notati qui penuriæ, & neceſſitatis tempore peregrinos ab vrbe excludebant. 799

Humilitas.

Ioſephi Humilitas inſignis. 113
Humilitas veræ fortitudinis nutrix. 196
Ioſephi Humilitas & patientia. 91
Humilis Diabolum deiicit,dum ſe deiicit. 451
Caro humilitatis poculum nobis offerat. 775
Ioſephi humilitas diuinum ſibi honorem deferri inhibuit. 117
Phariſæos acriter reprehendit Chriſtus, vt nos ab eorum vitiis auocaret. 530
Phariſæi faſtus,& oratio iactantia infecta. 530
Orationis vehiculum humilitas. 530
Orationis alia humilitas. 530
Verè orationem Deo ſternit, qui ſternit ſe ipſum, & deiicit. 530
Erigitur ſuper alios, qui ſe infra alios deprimit. 531
Superbi oratio nullius frugis. 531
Faſtus virtutum faces extinguit,bellum Deo infert. 531
Veritatis,& confeſſionis nexus. 531
Humilitas quantum iuſtis proſit. 531
Publicanus in cœlum oculos non leuans cœlum ad ſe inclinauit. 532
Virtutum cæterarum decus,& ornamentum humilitas. 532
Humilis ſuperbia probanda in ſuperbiæ neglectu. 532

Hypocriſis.

Multi lupi ſunt ſub ouium veſte. 690
Plerique iuſti hominibus videntur, apud Deum non ſunt. 690
Adeò aliena à vera virtute hypocriſis, vt in virtutes arietet. 690
Premitur ſanctitatis ſimulator. 690
A ſanctitatis ſimulatione vt nos Deus auocet. 690
Ab interiori ſanctitate extima promanet. 691
Virtutum ſimulatores Diabolo pares. 691
Simulatæ iuſtitiæ damna. 691
Interioris hominis maximè habenda ratio. 691

I

Iacob.

Iacobi in gregem vigilantia in exemplum præſulibus oblata. 1047
Humi cubans Iacob mirum viſum vidit. 1005

Iaculum.

Illæſus inter iacula Iobi animus. 460

Ianua.

Cœli ianua perſeuerantia eſt. 161

Iactantia.

Iactare pulchritudinem ſuam anima non debet, vt ſit pulchra. 525
Iactantia damnata. 525
Orationis curſum aura popularis frangit. 526
Iactantiæ nubes orationi ſe opponit. 527
A iactantiæ veneno Annæ oratio aberat. 527
A phariſaico ſpiritu.Phariſæi parabola vt nos auocet. 527
Perſtricti Phariſæi exemplo,qui iis gloriantur,quæ non præſtiterunt. 528
A ſpiritu phariſaico aberat ſanctus Cæſarius. 528
Percutiuntur ſuperbi, vt ritè orationem Deo fundant. 528
Nemo de ſuis meritis glorietur. 528
Iactantia vtitur diabolus tanquam ſcala vt nos inuadat. 528
Omnia,Chriſti exemplo,Deo tribuenda. 529
Quàm cautè Sancti iactantiam vitarent. 529
Iactantiam vt in nobis Chriſtus coluberit. 529
A laudum ſuarum recenſione abſtinendum. 529
Iactantia viam ad immania ſcelera ſternit. 529

Idolum.

Mendacij, & idoli cognatio. 678

Ieiunium.

Ieiunans Rex ieiunium aliis facilè perſuadet. 163
Ieiunium fundamentum caſtitatis,& radix gratiæ. 510
Non a ferculis tantum ieiunandum:ſed,& a vitiis. 510
Non nudo ieiunio, ſed vitæ mutatione Deum Niniuitæ flexerunt. 509
Nuda abſtinentia irę diuinæ placandæ non ſatis eſt niſi accedat conuerſio. 510
Ieiunium fundamentum caſtitatis,& radix gratiæ. 510
Non a ferculis tantum ieiunandum,ſed,& a vitiis. 510
Moſis ieiunium effertur. 660
Ieiunium animam eleuat. 514
Ieiunium vehiculum ad cœlum. 514
Eliam ieiunium extulit. 514
Ieiunium etiam Eliam eleuat,Achab eiicit ebrietas. 514
Elias ieiunio munitus currum igneum non timet, tanquam non eſſet corruptibilis. 515
Elias plus meruit,quia plus ieiunauit. 515
Aligeros cultores ſuos ieiunium reddit. 515
Fideles olim in mundanorum hominum feſtis ieiunabant. 515
Ieiunij tempus,tempus militiæ. 511
Ieiunium Chriſtianæ militiæ principium. 511
Caſtra noſtra,noſtra ieiunia. 511
Ieiunium Chriſti caſtra,murus ſpiritus. 511
Ieiuniorum arma nobis ſumenda. 511
Ieiunij armatura orationis murus. 511
Ieiunium ſtrenuis militibus telum. 511
In Chriſti militia aliter, ac in ſeculari cibariorum abſtinentia commendatur. 511
Ieiunij nexus,& militiæ. 512
Ieiunium ſcutum eſt. 512
Abſtinentiæ clypeo vtendum. 512
Ieiunij ſcuto contra Dæmonem pugnandum, & abſtinentiæ lorica. 513
De ſcuti amiſſione Græcorum mos. 513
Quam graue ieiunij ſcutum proiicere. 513
Laude digni Niniuitæ, qui ad ieiunium currunt. 507
Ieiunio vtuntur tanquam inexpugnabili propugnaculo. 507
Ieiunio contra Dei iram ſe muniunt. 507
Ieiunio ſe Rex armauit in aliorum exemplum. 508
Regis ſui exemplum ſequuntur Niniuitæ. 508
Saccus præſtitit, quod non potuit purpura. 508
Niniuitæ nobis imitandi. 508

Pariari pecudibus poteſt, qui non ieiunat iræ diuinæ auertendæ. 509
A belluis ſe diſcriminat,qui ieiunat. 509
Dæmon in primos parentes maximè ſæuiit, quia eos ieiunos vidit. 509
Moſis ieiunium effertur. 660
Vide, *Abſtinentia.*

Iericho.

Inter Iericho,& Ieruſalem latrones. 188
Iericho vbi eſſet. 188

IeZabel.

Iezabelis exemplum nulla imitetur. 845
Iezabel oculos fuco pingens, pinxit & ſuo ſanguine terram. 845
Iezabelis malitia. 686

Ignarus.

Ignarus de ignorato. 790

Ignis.

Quo igne libidinis ignis poſſit extingui. 258
Ignis auaritiæ ſemper indiget diuitiarum alimento. 359
Doctrinæ ignis in fumum abit ſi vita deſtituatur. 887
Charitatis igne ardeat, qui alios ad charitatem inhortatur. 887
Formæ nexus,& ignis. 263
Ex ſacri eloquij lapide ignis vt excutiendus. 889
Ignis Dei ſermo qui calefacit, non comburit, niſi ſola peccata. 884
Purgat ſordes ad modum ignis Dei lex. 885
Libidinis ignis animam abſumit. 257
Igni mulier comparatur ob auiditatem, & auaritiam. 260
Mulieris ignis flammæ quam noxiæ. 260
Fœminei ignis conſpectus fugiendus. 262
Ignis libidinis ad ignem gehennæ ducit. 258
Muliebris ignis ſi ſolum conſpiciatur comburit. 262

Ignotus.

Ignotus de ignorante. 789

S. Ioannes Baptiſta.

Sancti Ioannis tituli. 182
Vox Ioannes,quia Chriſto vicinus. 182
Ioannes omnes,omnia Chriſto poſtpoſuit. 182
Ioannes Virginis prædicator in matris ventre. 183
Sui populi ſalutem, quàm maturè deſiderauerit Ioannes. 183
Occurrere Chriſto voluit Ioannes adhuc in matris ventre. 183
Præproperus Ioannis ſaltus expenditur. 184
Ab omni voluptate ſe Ioannes cohibuit, quia in alios erat ſæuiturus. 184
Ioannes viſurus Chriſtum ab aliorum conſpectu ſe ſubduxit, 184
Ioannis in deſerto commorantis exemplum quantæ virtutis. 184
Regem arguit Ioannes,nec Regiâ maieſtate terretur. 185
Ioannis caput petiit mulier,vt in linguam ſæuiret, cuius reprehenſionem ægrè tulerat. 185
Ioannis caput in argenteo diſco menſæ illatum. 185
Totus mundus lingua factus, vt impudicæ mulieris impudicitiam arguat. 186
Ioannis lingua eò altius in impudicam mulierem clamat, quo altius ſilet. 186

Illecebra.

Non eſt mundus,qui variis ſeruit Illecebris. 708

Illuminare.

Illuminare pro docere. 879

Imago.

In Lazaria cum aliorum imago Abrahæ locata. 669
Pulchra patientiæ imago. 457
Imago oblati Iſaac,qualis olim eſſet. 582
Regiæ imagini addere nihil licebat. 827

Impedimentum.

Cur omnia impedimenta ſuperarit Abraham cum Deo obtemperaret. 750

Impius.

Impietatis fera. 204
Impius facilè didicit mala perpetrandi modum. 595
Vide, *Malus, Peccator.*

Imperans.

Imperantis vita quantam vim in ſubditos habeat. 1062
Vide, *Superior.*

Imperium & Imperator.

Principis Imperium in ſubditos, vt animæ imperium in corpus eſſe debet. 1057
Imperatorius ſol omnes adiens. 1032
Vide, *Rex.*

Incus.

Incudibus animatis cur Apoſtoli comparati. 655

Inferior.

Firmior inferioris ſtatus ſi Princeps non deiiciatur. 1060

Infernus.

Auarus inſatiabilitate infernus quidam. 360
Igne inferni ignis libidinis extinguendus. 258
Infernus quidam qui peccat. 569
Nudum inferni nomen quid boni parturierit auditum. 569
Vide, *Gehenna.*

Infidelitas.

Infidelitatis pondus quam graue. 42

Ingratitudo.

Iudæorum Ingratitudo. 936
Vide *Gratitudo.*

Inimicus.

Qui inimicum diligit,ſe diligit. 602
Quanti meriti inimico parcere. 601
Petrum ſuper mare ambulantem imitatur qui inimicis ignoſcit. 41
Iniquitas quid. 197
Vide, *Peccatum.*

Infirmitas.

Peccatoris infirmitas. 200
Corpore infirmo Chriſti gratia liber in nobis habitat. 276
Habitatore Deo dignus facilè fit, qui corpore eſt infirmus. 276
Languens Timotheus à Chriſto haud negligitur. 276
Anima morbo affecta Chriſto appropinquat. 276
Morbus ingens beneficium. 276
Habitatore Deo dignus facilè fit, qui corpore eſt infirmus, 276
Stulta ſanitas ſanctus morbus. 276
Corporis infirmitas ad firmitatem. 277
Ægritudo corporis robur,& firmitatem menti addit. 277
Infirma caro firmitatem tranſmittit in mentem. 278
Vires corporis in virtutes transferantur. 278
Infirmitas corporis animæ ſobrietas,& ſanitas. 278
Infirmitas virtutum mater. 279
Morbus vitiorum medicina. 279
Mentis faſtum comprimunt corporis morbi. 279
In corporibus ſanandis animæ ſalutem quærebat Saluator. 279
Ad Chriſtum ducit corporis infirmitas. 279
Qui languentis ſerui curam habet, habet & ſui. 279

Iacens ſeruus Dominum erigit. 279
Corporis inualitudo ſanitatem mentis, vel in ſpectatoribus gignit. 279

Inflammare.

Ægrè Inflammare aliorum corda queunt verba, quæ à frigido exeunt. 887

Inimicitia.

Qui Inimicitias quadrageſimæ tempore non ponebant, vix Chriſtiani titulo digni cenſebantur. 1023

Iniuria.

Fortis in ferendis Iniuriis Ioſeph. 109
Iniuriarum immemor nocentes non prodit. 114
Patientiæ magnitudo in iniuriis perferendis. 109
Dei populum nemo perſequatur. 728
Cauenda iuſtorum iniuria. 728
Iuſtorum bona venenata potio, quæ in malorum viſceribus non decoquuntur. 728
Etiam paruâ ſuorum contumelia Deus læditur. 728
In Dei populum ſæuire, quàm noxium Pharaoni. 729
Malorum contumeliæ ferendæ Abelis exemplo. 601
Non ſtatim ad vindictam currendum. 601
Amandi perſecutores licèt in nos ſæuiant. 601
Salutaris medicina iniuriam inferentibus ignoſcere. 601
Quanti meriti inimico parcere. 601
Diuinum quidpiam iniurias condonare. 601
Iniuriarum vindicta Deo committenda. 602
Qui inimicum diligit, ſe diligit. 602
Diabolum ferit qui hoſtem ſuum non ferit cùm poſſit. 602
Singulare condonandarum iniuriarum exemplum. 602
Qui iniurias remittit, vltorem ſuum Deum ſtatuit. 603
Diuinæ vindictæ genus pro iis preces fundere qui in nos ſæuiunt. 603
Ab iniuriarum vltione, vt Chriſti exemplum nos auocet. 603
Aliorum iniuriæ, & contumeliæ cenſioni noſtræ tribuendæ, non inferenti. 604
Contumeliæ manſuetudine, & ſilentio excipiendæ. 604
Pro maledictis reſpondere bonis monitis debemus. 604

Iniuſtum.

Qui iniuſta committit clamans non auditur. 556

Innocentia.

Innocentia nocentis Dæmonis iram prouocat. 1018

Inopia.

In rerum Inopiâ ferendâ illuſtris Ioſeph. 113
Vide, *Paupertas.*

Inſidiæ.

Notati qui Inſidias proximo ſtruunt. 1013

Inſtabilitas.

Peccatoris inſtabilitas, & inquietudo. 693
Inſtare orationi quid. 538

Inſtare.

Inſtare orationi quid. 538

Intemperantia.

Intemperantiæ labes dominam ſeruo ſubiicit. 112

Interior.

Interioris hominis maximè habenda ratio. 691

Interitus.

Interitus de peccato. 203

Intueri.

Intueri adiuuantis habitus. 336
Vide, *Reſpicere.*

Inuidia.

Ioſeph fratrum Inuidia profecit. 124
Inuidia ſæculorum venenum. 608
Inuidiæ virus veritatem ſupprimit. 608
Inuidus prior inuidiæ venenum ſentit. 608
Inuidus alienorum bonorum bono odore occiditur. 608
Inuidia tyrannidem in eos exercet, quos corripit. 609
Inuidia peſſima fera. 609
Peſtifera beſtia inuidia mordet quos afficit. 609
Virulenta inuidiæ fera. 610
Inuidum inuidia lacerat. 610
Inuidia viperæ, & baſiliſco par. 610
Inuidia petitus vrgeri ad magna debet. 610
Inuidia fecit, vt mundus totus duobus fratribus eſſet anguſtus. 605
Cain inuidia pungebatur cùm deberet commiſſo ſcelere, 605
Alterius laudes ſpinæ inuido ſunt. 605
Spinæ in inuidi corde, quæ ſunt euellendæ. 605
Inuidiæ ſpinis inuidi punguntur. 606
Conſcientiæ vngulis inuidus diſcerpitur. 606
Inuidos inuidia torquet. 606
Inuidi facinus in alios ſæuientis non facilè Deus patitur deleri. 606
Inuidi cruciatus quàm magnus. 607
Inuidus prior inuidiæ ictum ſentit. 607
Inuidi tormenta aliorum gloria. 607
Inuidi magis propitium Deum iis reddunt, quibus inuident. 607
Goliæ gladius inuidia; in eum ſæuit, quem corripit. 145
Feralis inuidia eſt. 145
Suos in[illegible]idia cru[illegible]iat. 145
Inuidus, vt aliis noceat, in ſeipſum ſæuit. 145
Inuidia mentium virus, & rubigo, iuſta ſimul & iniuſta. 146
Inuidus alterius laudem iniuriam ſuam putat. 146
Inuidus ſuos lædi non curat [illegible]t in eum ſæuiat, cui inuidet. 146
Inuidia humanæ mentis infernus. 146

Inuiſere.

Suos ignotus Præſul quidam inuiſebat, vt eis ſuccurreret. 252

Inuocare.

Deum Inuocare non videtur qui terrena à Deo poſtulat. 536
In veritate Deum inuocat qui Deum non quærit. 537

Iob.

Tribulationis contactu probata Iobi ſanctitas. 465
Iobi virtus Dei contactu immiſſiſque à Deo tribulationibus probata. 466
Iobi hiſtoria fortitudinem inhalans. 457
Fortior Iob cùm omnia amiſit. 971
Iob eximius hoſpitalitatis cultor. 744
Iobi exemplum ad dura quæque ferenda nos prouocat. 453
Iobi patientia, & fortitudo. 453
In omnium noſtrum vtilitatem pati permiſſus eſt Iob. 454
Præiuit Iob potientiæ exemplum factus, vt nos ſequeremur. 454
Iobi fortitudo in aduerſis. 455
Iobum non perambulat Satan, quia terra ſublimior totus cœleſtis. 458
Iobus ipſa vis; vis animi, in corporis vulneribus non vulneratus. 458
Iobum aggredi Dæmon non audebat. 458
Cur Deus Satanæ Iobum flagellandum permiſerit, non ipſe flagellauerit. 459
Vlceribus veſtitus Iob. 459
Ditior interior factus Iob, quo extimè pauperior. 459
Illæſus iuuet iacula Iobi animus. 460
Ad vitam creuit Iob ex verbere. 460
Iob poſt tribulationem clarior. 460
Tribulationes præſens ſuperbiæ remedium, iactantiæ medicina. 460
Iob foris pauper, intus diues. 461
Deus ob Iobi merita cum Satana loquitur. 461
Vulnus Diabolo intulit Iob dum vulneratus gratias egit. 462

In ad

In aduerſitatibus Iobi exemplo Deus laudandus. 462
Iob vulnere anhelus, vt in medium productus. 449
Iob diues cum Iob paupere collatus. 449
Pietatis athleta Iob. 449
Adam inter nemora cecidit, Iob inter dolores vicit. 449
Premitur Iob vt foras virtus prodiret. 450
Ex Iobi plagis Iobi virtus fluxit. 450
Ex vulneribus Iobus innotuit. 450
Vulnerum Iobi ſplendore illuſtrantur homines, obcæcatur Dæmon. 450
Satanæ malitia clarior Iobi virtus reddita. 450
Iob ab hoſte ſatanico conſciſſus ſatanam vicit. 451
Quàm ſæuus in Iobum Diabolus. 452
Iobi laus, & commendatio. 452
Iobo vt ſe contulerit ſanctus Gregorius Nazianzenus. 452
Iobi puritas, & fides. 452

Ioſeph Patriarcha.

Non temerè ſe diſcrimini obiecit Ioſeph. 97
Cum temperantiâ Ioſeph vigilabat. 98
Fugit Ioſeph mulieris contagium, & libidinis incentiua. 95
Mulier vt fera peſſima deuorare Ioſephum tentat. 99
Ioſephum in carcere vinculis adſtrictum minimè fuiſſe aliqui opinati ſunt. 118
Verè in carcere vinctum Ioſephum euincitur. 118
Ioſeph magis laudandus in carcere detentus, quàm frumentum diſtribuens. 123
Temperantiſſimus Athleta Ioſeph. 104
Ioſeph pudicitiæ athleta. 104
Verè in carcere compeditum Ioſephum ſanctorum Patrum auctoritate probatur. 119
Ioſeph fratrum inuidia profecit. 124
Ioſephi hiſtoria temperantiæ amorem ingenerât. 124
Ægyptiam fugit Ioſeph vt rabidam canem. 95
Nudus aufugit primos parentes imitatus Ioſeph. 96
Ioſeph ea dimiſit fugiens, quæ commercium cum corpore habent. 96
Pudicus Ioſeph etiam pudicos ſermones amabat. 91
Ioſephi humilitas & patientia. 91
Tangi ab impudicâ muliere noluit Ioſeph. 92
Tentatione clarior, & ſplendidior reddita Ioſephi caſtimonia. 92
Contra fœminea iacula Dei memoriâ vſus Ioſeph. 93
Tutus in hac Babylonicâ fornace Ioſeph. 90
Ad regnum pudicitia euexit Ioſephum. 91
Ioſeph Bellerophonte præſtantior. 90
Cum Ioſeph Deus in carcere fuit. 90
Ioſeph exemplum pudicitiæ. 106
Ad continentiam ſuadendam Ioſephi exemplum plurimum valet. 106
Qui luxuriæ ſtimulis tentatur, Ioſephi factum cogitet. 106
Decet nos ea in Euangelio præſtare, quæ ante illud præſtitit Ioſeph. 106
Fortis in ferendis iniuriis Ioſeph. 109
Eorum labiis oſculum infigit Ioſeph, quorum dentibus fuerat laceratus. 109
Patientiæ magnitudo in iniuriis perferendis. 109
Ioſeph animi adamantini. 110
Se ipſo fortior, qui libidinem vincit. 110
Victa mulier eſt à Ioſephi temperantia. 110
Libidinis machinis vtitur mulier. 110
Inſtar venatoris inſidias iuueni impudica mulier ſtruxit. 110
Tanquam Athleta Ioſeph pallio exui ſe ſinit. 104
Pallium exuit, ne exueret pudicitiam. 104
Veſtimenta corporis ſpernit, ne animi perderet caſtimoniam. 105
Nudus Ioſeph pudicitiâ veſtitus fuit, & innocentiâ. 105
Verecundia Ioſeph. 105
Pallium Ægyptiæ relinquit, qui mundana omnia repudiat. 105
Ioſeph iuſti titulum indeptus. 515
Ioſeph ſomniorum interpres futurus vt colligatur. 115
Patris ſenectam vt fouerit, & nutriuerit Ioſeph. 115
Iacob ob Ioſeph reuixit, ita Præſul ob ſuos ſubditos. 115
Fraterna charitas, quæ in fratribus defecerat vt vigeret in Ioſeph. 116
Famis flagellum Orbis ſenſit, quia iniuſtè iuſtus Ioſeph vexatus. 117
Ioſephi humilitas diuinum ſibi honorem deferri inhibuit. 117
Ioſephi vincula à multis confirmata. 120
Ioſephi in carcere, cateniſque patientia. 110
In vinculis lætus Ioſeph Deum glorificabat. 121
Ioſeph orantem in carcere reperit Ægyptia mulier. 121
Alios carceris ærumnâ leuabat Ioſeph. 121
Tentationibus ferendis auxilium præbet Ioſeph in carcere cogitatus. 121
Ioſephi vita omnium virtutum magiſtra. 111
Ioſephi meritis loquutus eſt Deus Pharaoni. 111
Virtutis ſemper faſtigium tenuit Ioſeph. 111
In ſeruum venundatus eſt, non ſeruus factus. 111
Humiliari Ioſephi anima non potuit, à peccati ſordibus libera. 111
Libidinis flammas non ſenſit, qui Dei gratiâ flagrabat. 111
Ioſephi temperantia, & pudicitia dominam ſeruam fecit. 111
Intemperantiæ labes dominam ſeruo ſubiecit. 112
Omnium virtutum genere coronatus Ioſeph. 112
Ioſephi obſequium erga patrem. 113
Ioſephi humilitas inſignis. 113
In rerum inopiâ ferendâ illuſtris Ioſeph. 113
Ioſeph in carcere cogitetur contra tentationes. 113
Ioſeph tanquam ſtella in ſacræ Scripturæ cœlo orbi emicuit. 113
Ioſephi animus ab omni vindictæ veneno immunis. 114
Iniuriarum immemor nocentes non prodit. 114
Charitatis lachrymis odium fratrum abluebat. 114
Ioſephi virtutibus ætatis imbecillitas non obfuit. 114

Ioſue.

Ioſue laus. 914
A Moſe inſtitutus Ioſue tam magnus euaſit. 659

Ira.

Dei Iram timere debet qui Dei ſeruis non occurrit, & non ſuccurrit. 792
Fœminæ Ira, ira leænæ. 687
Ira plumbea & grauis. 1021
Ira tamquam nebula res grandiores videntur. 1021
Ira fulmen. 1021
Fumo ira comparata. 1021
Ira cum oratione non rectè cohæret. 1021
Iræ fera vt incantanda. 1021
Odium vt ſcorpionis virus vitandum. 1021
Iram vincere quam eximium. 1022
Locum Diabolo dat, qui dat locum iræ. 1022
Ira domus Dæmonis. 1022
Ira in cor quod corripit Diabolum introducit. 1022
Iracundus homo homini a ſpiritu nequam correpto par. 1023
Notati qui inſidias proximo ſtruunt. 1023
Qui Quadrageſimæ tempore inimicitias non ponebant, vix Chriſtiani titulo digni cenſebantur. 1013
Iracundiæ reliquiæ remanere in nobis non debent. 1023

Iſaac.

Imago oblati Iſaac, qualis olim eſſet. 582
Bonorum operum fructus pro Iſaac offerendus. 583
Iſaac timore fidem non fœdauit. 581
Vide, *Abraham.*

Iter.

Iter habentes illud hoſpitium recedentes ferè adibant, ad quod euntes ſe contulerant. 795

Iudas.

Iudas.

Iudam oſculo Chriſtum tradentem quinam referant. 893 894
Quod ſerpens Adamo, hoc Petro Iudas fuit. 48
Iudas diaboli primogenitus dictus. 520
Iudas diaboli martyr. 442
Auaritia Iudam obcæcauit. 895
Auaritiæ triumphus de Iuda. 895
Cur mitiùs Iudam Chriſtus corripuerit. 895
Iudam reſipiſcentem, quàm libenter Chriſtus excepiſſet. 895
Oſculi nexos, & armorum. 896
Vt ad confeſſionem Iudam Iudæ appellatione inuitauerit Chriſtus. 896
Iudas ſui iudex, ſui carnifex. 896
Guttur extendit ad laqueum, quod extenderat ad oſculum. 897
Deſperatio Iudam ad laqueum traxit. 897
Satanas ad laqueum duxit Iudam, ne iniret pœnitentiam. 897
Vel fictæ pœnitentiæ verbum in Iuda timuit Diabolus. 898
Laqueo auaritiæ ſe priùs Iudas ſuſpenderat. 898
Nec cœlum recipere Iudam vult, nec terra ſuſtinere. 898
Coruo ſimilis Iudas. 898
In Iudam cur ſperaſſe dictus ſit Chriſtus. 586

Iudicium, Iudicare.

Danielis iodicium Pilati indicio comparatur, & præfertur. 417
Hominum iudicia paruipendant Deo parentes. 856
Iudicium ſuum perdunt mulieres dum maritorum citra formam verentur iudicium. 846
Pleriſque obuium aliena conſiderare. 67
Non temerè aliena facta iudicanda. 67

Iugum.

Seruile pecuniarum iugum. 642
Durum voluptatum iugum. 724
Domini iugo ſe quiſque ſubiiciat. 724
Quàm ſuaue Chriſti iugum. 725
Candorem iugum Chriſti conciliat. 725
Quam ſuaue Chriſti iugum. 726
Iugum Chriſti eos euehit à quibus portatur. 726
Sponte iugum tollendum vt ſit ſuaue. 726

Iupiter.

Iouem ξένιον ab hoſpitalitate dicebant; hoſpitalis teſſera. 796

Iuramentum.

Iuramentum Dei exemplo licitum. 480

Iuſtus, iuſtitia.

Noe iuſtitiam, vt efferunt Hebræi. 818
Debitas luunt pœnas, qui iuſtis nocent. 116
Tentatio iuſtos exercet, & perficit. 472
Tentationis ſal, ne iuſtus reſoluatur, & putreſcat. 473
Inſtar dolij percuſſi aduerſitatibus probatur iuſtus. 464
Plerique iuſti hominibus videntur, apud Deum non ſunt. 690
Iuſti, & Principis nexus. 1063
Noe iuſtitia. 817
Ioſeph iuſti titulum indeptus. 115
Vis iuſtitiæ, & pietati ſubiecta. 1071
Iuſtitiam induere, quid ſit; perſeuerantiam hæc phraſis commendat. 159
Iuſto lætitia non perit. 582
Iuſtitia aliis nata, non ſibi. 1041
In iuſto exterior homo, interior intra conformatur, vt idem cum illo eſſe videatur. 776
In tentationibus iuſtitia floret. 474
Iuſti nomen de Abraham. 665
Diaboli malitia iuſtos coronat. 474
Iuſtitiæ flabra in oratione. 554
Iuſtitiæ pennis alatus Paulus in cælum euolat. 49
Orationis nexus, & iuſtitiæ. 555
Iuſtitia preces commendat. 555
In orationis fuſu, vt iuſtitiam aliqui ſigno pollicerentur. 555
Iuſtus ſit, qui orationis columnam in cælo erigere vult. 556
Orare non videtur qui iuſtitiam non inuocat, dum orat. 557
Iuſtitiam tantùm a ſuis Diis aliqui poſtulabant. 557
Pythagoræi ne iniuſta peterent, quod optabant, voce promebant. 557
Cauenda iuſtorum iniuria. 728
Iuſtorum bona venenata potio, quæ in malorum viſceribus non decoquuntur. 728
Etiam paruâ ſuorum contumelia Deus læditur. 728
In Dei populum ſæuire, quàm noxium Pharaoni. 729

Iuuenis.

Iuuenis ſuæ non credat ætati. 1086

L

Labi.

Labentes Apoſtolorum coryphæi labentibus ignoſcunt. 44
Labi permittitur Petrus, vt labentibus ignoſceret. 44
Vide, *Lapſus.*

Labia.

Sermone labia polluuntur. 292
Chriſti labia Apoſtoli referunt, quibus reconciliationis oſculum mundo exhibuit. 656

Labor.

Premuntur, qui labori, operique addicti abſtinent à labore, & ab opere. 591
Per laborem requies paranda. 149
Requiem qui quærit, laboret priùs. 588
Præmitti labor quieti debet. 588
Deus hominem laborare docuit dum hominem elaborauit. 588
Labor dulcia reddit, quæ amara. 588
Humanæ naturæ debitum labor cuique ſoluendum. 589
Vtilis labor ad virtutes excolendas. 589
Laboris laudes, & encomia. 589
Laboris refrigerium in ſubditorum cura, ſubditorum ſalus ſuperiori eſt. 253
Pauli labores in animarum profectum. 44

Lachryma.

Lachrymas hæc imago ab intuentium oculis exprimebat. 582
Viſus nexus, & lacrymarum. 338
Petrum erexerunt Petri lachrymæ. 39
Lachrymis cur ſuum crimen Petrus expiauerit, non verbis.

Lacon, Laconizare.

Lacones inhoſpitalitatis nota laborabant. 799
Laconizare pro hoſpites reiicere. 799

Lactare.

Dum lactat adulator incendit. 758

Lædere.

Seipſum lædit, qui alios lædit. 344
Id ſerpentis ſimilitudine, vt probetur. 344
Igni malitia pariata, quæ priùs in re ardet, aliæ comburendæ admouetur. 345
Lamechi verbis id confirmatur. 345
Parturientis dolores patiuntur, qui alios afficere iniuria ſtudent. 345
Premunt ſe ipſos, qui premere innocentes volunt. 346

Lætitia.

Quanta lætitia perfuſus Abraham in filio videns mundi ſalutem ſignificari. 666
Iuſto lætitia non perit. 582
Lætatur animus cùm premitur caro. 775

Lampas.

Imperatori lampadem præferebant. 1030

Lapis.

Quales lapides, quibus vſus Dauid. 813

Index rerum præcipuarum.

Lapis fundamenti princeps. 1077

Lapſus.

Dauidis erectio poſt lapſum lapſos erigere debet. 814
Lapſis manum Deus vt porrigat. 17
Lapſos Paulus erigit dum erigitur. 8

Laqueus.

Laquei in rerum viſibilium amore latent. 1094
Diuitiarum laqueus cuique caueodus. 645
Satanas ad laqueum duxit Iudam, ne iniret pœnitentiam. 897
Guttur extendit ad laqueum, quod extenderat ad oſculum. 897

Lararium.

In Larario cum aliorum imaginibus imago Abrahæ locata. 669

Largitas.

Largitate ſolidati. 965

Latro.

Latrones inter Ieruſalem, & Iericho viatores aggrediebantur. 188
Hi latrones Arabes ferè erant. 188
Latro in cruce Petrus, Petrus in domo Caiphæ latro. 38
Vide, *Fur.*

Laus.

Abraham à Deo laudatus omni laude maior. 665
A laudum ſuarum recenſione abſtinendum. 529
Dignis ſtricta laudatio ſufficit. 5
Alterius laudes ſpinæ inuido ſunt. 6-5
In aduerſitatibus Iobi exemplo Deus laudandus. 462

Lectus.

Singularis lectus, ſingularis quieſcendi modus. 1013
Phariſæorum lecti quales. 1014
Bonus lectus boni libri. 1014
Lectus argenteus ſacra Scriptura. 1014
Molles lecti herculei dicti. 1014
Animi quies lecto aureo præferenda. 1014

Lenitas.

Nimia Heli lenitas expenditur. 745
Heli falſa pietas a Præſulibus exulet, ſingulare de hac re exemplum. 745
Heli haud imitetur, qui alios regit. 745
Exemplo Heli à noxia lenitate Præſules auocantur. 746
Heli pœna tenentur iudices, & Præſules. 746
Superior ignem refert, lucem beneficentiæ exhibet, & punitione vrit. 746
Nimis remiſſa correctio non correctio. 746
Labitur & ipſe ſuperior ſi labentes ſeuerè non corripit. 747
Filios Heli nemo imitetur. 747

Leo.

Leones diuites dicti ob fortitudinem, ob rapacitatem. 962
Leonis, & Regis nexus. 1046
Leo apertis oculis dormire perhibetur, idem præſtet qui aliis præeſt. 1046

Lepra.

Lepram in cute habet, quæ faciem fucat. 830

Leucani.

Grauiter mulctati hoſpites non recipientes; Leucanorum mos. 796

Leue.

Cauenda leuia, ne in maiora labamur. 407
Diaboli mos, vt a leuioribus ad grauiora trahat. 407
Nihil leue æſtimetur, quo Deus læditur. 407

Lex.

In Dei lege hoſpites erudiebat Abraham. 794
Lex Iudæorum peccata non concremauit. 386
Lex Regis Hieroglyphicum ob vigilantiam. 1046
Sapientia lex quædam eſt. 879
Adoleſcentiæ impetus vt frænum cohibet lex diuina. 885
Purgat ſordes ad modum ignis Dei lex. 885
Legis lucerna ſub Iudaicæ cæcitatis, & duritiæ modio. 388
Legis cuſtodia cum principatu vt cohæreat. 1071

Lia.

Liæ exemplo fucus repudiandus. 827

Liber.

Dei liber intus, & foris legendus, vt ſtudio opus addatur & exercitatio. 876
Bonus lectus boni libri. 1014

Libertas.

Vera libertas Deo ſeruire. 402
Sola libertas apud Deum non ſeruire peccatis. 402
Libera apud Deum ſeruitus. 403
Dei ſeruitute vera libertas comparatur. 403
Omni libertate nobilior Chriſti ſeruitus. 403

Libido.

Fuga in libidinis caſtris armorum loco. 94
Libidinis flammas non ſenſit, qui Dei gratiâ flagrabat. 111
Se ipſo fortior, qui libidinem vincit. 110
Vina, & dapes libidinis ignes accendunt. 266
Paſcitur libido conuiuiis, vino accenditur. 266
Gula impudicitiæ mater. 266
A menſæ delitiis vir ad inhoneſta ſternitur. 2-7
Libidinis ignis animam abſumit. 257
Ægre quis a luxuriæ flammis liberari poteſt. 257
Quo igne libidinis ignis poſſit extingui. 258
Igne inferni ignis libidinis extinguendus. 258
Ignis libidinis ad ignem gehennæ ducit. 258
Libido hic quoque gehennam ſuam habet. 259
Luxuriæ flamma, vt comprimatur, comprimenda ſuperbia. 259
Mirum domandæ libidinis genus. 259
Vide, *Luxuria, Adulterium.*

Librarius.

Iudæi Chriſtianorum librarij. 440

Ligni.

~~Quadrata ligna ex quibus arca confecta quid doceant.~~ 856

Lilium.

Paulus diuinæ bonitatis ſpeculum, Mundi lilium, Eccleſiæ roſa. 5

Lima.

Limæ vice tribulationes iuſtis deſeruiunt. 475

Lingua.

Lingua pugnare cur dictus Iſraeliticus populus. 551
Totus mundus lingua factus, vt impudicæ mulieris impudicitiam arguat. 186
Ioannis lingua eò altius in impudicam mulierem clamat, quo alius ſilet. 186
Sol Pauli lingua, ſol Paulus. 25
Lingua ignis de flamma. 806
Immane a lingua non cuſtoditâ periculum. 2-0
Linguam comprimere, quam ſit vtile. 2-4
Linguæ manus tributa vt loquendo operationis recordaremur. -20
Lingua non cuſtodita, loquentem ferit, & vulnerat. 2-3
Igneâ lingua ignea Dei verba proferri debeat. 8-6
Lingua ignis de flamma. 8-6
Vt quis Dei templum fiat, à multorum verborum fuſu abſtineat. 8-0
Templi veſtibula olim oſculabantur. 8-0
Oris cuſtodia hinc collecta. 820
Silentium deuotionis nutrimentum. 821
Pernicies à linguæ procurſu timenda. 821
Linguæ equo frænum adhibendum. 821
Linguæ frænum neceſſarium. 821
Petri lingua cælorum lingua & clauis. 37
Dolij metaphora oris cuſtodia ſuadetur. 290
Quod gelu nouellis plantis, hoc hominum colloquia iuuentutibus. 290
Balnei ſimilitudine oris fores claudendas docemur. 291

L[illegible]qua

Loquacitatis damna. 291
Vberum nexus,& verborum. 291
Immundo animali par,qui verborum fuſu os inquinat. 291
Sermo coercendus. 291
Gladius vſu ſplendet,contrà in linguæ gladio accidit. 292
Sermone labia polluuntur. 292
Mendacium à nimia loquacitate. 292
Vide, *Loqui, ſilentium, loquacitas.*

Lis.

Litium nexus, & diuitiarum. 638
Pecunia litium incentiuum. 638

Locus.

Locum Diabolo dat,qui dat locum iræ. 1022
Sanctitatis neglector loci ſanctitate non excuſatur. 311
Etiam in templo de ſanctitatis ſuggeſtu deiicere homines Dæmon tentat. 311
Locus nudus non ſaluat. 312
Aliunde quàm à loco ſanctitas mutuanda. 312
Sanctitatis domicilium cor ſit,extima loci ſanctitas non ſufficit. 312
Adamus in Paradiſo cecidit , tres pueri in fornace Deum laudant. 313
Locus in quo primus homo poſitus fuit mortem ab homine cogitari ſuadet. 504

Loquacitas.

Loquacitatis damna. 291
Vt quis Dei templum fiat , à multorum verborum fuſu abſtineat. 820
Vide, *Lingua. loqui, ſilentium.*

Loqui.

Comburit mulier cùm loquitur. 264
Lingua non cuſtodita,loquentem ferit,& vulnerat. 293
In verbis bellum habemus,habemus à verbis. 293
Victoria ex ſilentio. 293
Linguam comprimere,quàm ſit vtile. 2‑4
Athletarum exemplo linguæ cuſtodia ſuadetur. 294
Noſter ſermo noſter aduerſarius eſt. 294
Priùs vulnerantur , qui maledictionis tela in alios iaciunt. 294

Loth.

Loth ab Abraham hoſpitalitatem didicit. 787
Quantum Loth profuerit Abrahami ſectatorem fuiſſe. 787
Lothi vxori quinam pares. 910
Vrbem in refugium accepit Loth , qui domum hoſpitibus exhibuit. 788

Lucerna.

Deus lucerna nigredinis. 5‑4
Doctrinæ lucerna ſine probæ vitæ oleo extinguitur. 881

Lupus.

Lupus auarus eſt. 354
Auari lupos imitantur. 354
Lupus diues,agnus pauper eſto. 354
Lupi vt euagationis fugam Religioſis hominibus indicent. 274
Lupos auaritia gignit. 355
Multi lupi ſunt ſub ouium veſte. 690

Lutum.

A pecuniæ contactu, vt à luto, quin & veneno quinam abſtinuerit. 645
Diuites vt iumenta in luto,in diuitiis volutantur. 644
Luti,& diuitiarum cohærentia. 644
Qui crucem cogitat, diuitias lutum putat. 644
Aurum lutum vere eſt. 644

Lux, lumen.

Luce perfectum orantium corpus. 549
Iuſtitiæ fructus ſcientiæ lumine præmittendus. 881
Iuſtitiæ germen,ante ſcientiæ lumen. 882
Oratio animæ lux,& Sol. 548

Doctores luminaria in ſigna virtutum mundo data. 817
Doctrinæ,& lucis nexus. 8‑9
Splendet doctrinæ lux ſi cor intus ardeat. 8‑6
In doctrinæ lumine ambulandum eſt. 88‑
Lumen doctrinæ in tenebras ſibi vertit , qui ad illud vitæ ſuæ curſum non dirigit. 881

Luxuria.

Qui luxuriæ ſtimulis tentatur,Ioſephi factum cogitet. 1‑6
Vide, *Libidido.*

M

Macedones.

Quo habitu ſupplices Macedones orarent. 535

Mactare.

Filius mactandus lachrymas ab Abrahami pectore non elicuit. 582
Verus pater Abraham,quia filium mactare voluit. 583
Abrahami deuotio in filij mactatione. 579
Se in filio mactabat Abraham. 57‑
Poſteros informaturus filium Deo mactat Abraham. 581

Magiſter, Magiſterium.

Stulti diſcipulus eſt qui eſt ſui ipſius. 924
Sui Dæmon eſt,qui ſui ductor. 924
Magiſtri,& ductoris neceſſitas in vita ſpirituali. 924
Ducem ſpiritualem quilibet ſequatur. 925
Spirituali duce carere periculoſum. 925
Singulari Dei auxili‑ indiget,qui magiſtro deſtituitur. 926
Ad prælatorum arbitrium omnia præſtanda. 9‑6
Tanquam ferrum fabro ſe quiſque magiſtro præbeat inſtituendum. 927
Alterius arbit‑io duci quàm vtile , quàm noxium non duci. 927
Sine ſuperiorum magiſterio ægrè ſponſus inuenitur. 928
Homines per homines Deus regit. 929
De humano templo Deus reſponſa reddit. 929
Tanquam ferrum fabro ſe quiſque magiſtro præbeat inſtituendum. ‑27
Singulari Dei auxilio indiget,qui magiſtro deſtituitur. 926
Peritia noſtra probatur ſi adeſſe magiſtri ſummi manum fateamur. 8‑9
Magiſtri,& ductoris neceſſitas in vita ſpirituali. 924
Alterius arbitrio duci quam vtile , quam noxium non duci. 927.
Sine ſuperiorum magiſterio ægr‑ ſponſus inuenitur. 928

Maledicta.

Pro maledictis reſpondere bonis monitis debemus. ‑4
Priùs vulnerantur , qui maledi‑ [illegible] tela in alios iaciunt. 294

Malitia.

Igni malitia pariata, quæ pri‑ in ſe ardet, alteri comburendæ ad mouetur. 345
Malitia peccatoris expenditur. 203
Vide, *Iniquitas, peccatum.*

Malus.

Malorum multitudo bonis non officit. 818
Inter malos in mundi Ægypto viuere,quàm noxium. 242
Vitandi nobis ‑ ‑nt. ‑55
Singularis virtutis inter malos morari , nec malorum mores imitari. ‑5
Magnæ laudis inter malos malus non imitari. ‑36
Non eſt ex toto malus, qui bonis iungitur. 736
Etiam per malos bona Dei dona ad nos tranſeunt. 878
Malorum conſilia,quàm noxia. 3‑
Malis hominibus imm‑ ‑iam noxium. 981
Euadit bonus,qui malos fugit. 981
Liberari à malorum conſ‑ ‑ ludri. 981
Mali tanquam membrum putrefactum abſcindendi à bonis 982

Mali

Index rerum præcipuarum.

Mali auferendi ne malos generent. 982
Male affectæ mentis prurirus malorum conſuetudine, vt quadam confricatione accenditur. 982
Vel ſua cadauera ab ipſis ſubmoueri Sancti ſtudent. 982
Væ impio,& væ eius vicino. 983
Vnius delictum noxium vrbi. 983
Ab impiorum conſortio Christus filium auocat. 983
Noxium innocentibus inter peccatores viuere. 984
Impius vel mortuus terram inficit. 984
Feris nocentior improbus. 984
Nihil ita hominem præuertit,quàm alter homo. 985
Malorum amaritudo ad Deum vrgere bonos debet. 985
Nemo ſe ſinat malorum exemplo ad malum trahi. 986
Bonus bonos reddere malos debet inter quos viuit. 986
Malorum conſortium bonis quàm noxium. 48

Mammona.

Mamona à fortitudine,& firmitate. 957

Mandata.

Vera ſcientia in diuinorum mandatorum perfectione ſita eſt. 883

Manna.

Mannæ verba Dei vt pariata. 379

Manus.

Manus olim oraturi abluebant. 541
Sordes à moribus potius, quàm à manibus abſtergendæ. 541
Vera manuum expiatio quænam ſit. 541
Manibus ſpirituales munditiæ neceſſariæ. 542
Leuandæ puræ manus per innocentiam. 542
Manus in oratione extenduntur vt ligatæ ad pænitenda non porrigantur. 542
Linguæ manus tributa vt loquendo operationis recordaremur. 721
Siniſtra genua tacta,dextera mentum. 561
Ambæ manus ad genua protenſæ. 561
Manus genibus à ſupplicibus admotæ. 561
Os & manus inter ſe cohærere debent,& concordare. 720
Manus de lingua. 563
Expanſæ in cælum orantis manus ſignificabant ad omnia parienda paratum qui orabat. 545
Manus ſublatio ſignum erat aliquem eſſe deuictum. 545
Aliter in oratione accidit. 545
Manuum expanſio ingens orantis affectum prodebat. 545
Manuum eleuatio orantem ad bona opera vocat. 545
Manus nobis datæ vt illas in oratione extendamus. 540
Orantes in cœlum manus eleuent,cœleſtibus inhient. 540
Innocuæ, & impollutæ manus, quæ in oratione eleuantur. 540
Puris manibus Deos in auxilium vocandos putabant Gentiles. 540
Ambæ manus ad genua protenſæ. 56

Maria.

Mariæ nomen quanta dulcedine ſuos afficiat. 1106
Seth vt ad Mariam Virginem cogitauerit. 1107
Christus ſuis manibus Mariam baptizauit. 1107
Ingreſſus Mariæ in templum,à Græcis cultus. 1107
Christi ortus ex Virgine antequam eſſet prædictum. 1108
Maria columna nubis, quæ ad cœlum promiſſum nos ducit. 1108
Maria gloriæ radix. 1108
Maria vmbraculum Spiritus ſancti. 1108
Mariæ virginitas in Christi editione minimè violata. 1108
In caſtitatis nido inſidens Maria ſuos enutrit. 1109
Sanctior,& purior poſt partum Virgo. 1109
Ad ſalutem Virgineus thalamus. 1110
Non propter ſolam Virginem, quod factum in Virgine, ſed & propter nos. 1110
Superis donis beari qui cupit,Dei matrem colat. 1111
Amat Virgo præcipuè præcipuos Dei ſui amatores. 1111
Crucis,& crucifixi meditatio quàm nobis vtilis. 1111
Per Virginem Crux per totum orbem reſplendet. 1112
Virginis ſalutatio. 1112
Mariæ exemplum ſuperfluæ euagationi vitandæ. 273

Manſuetudo.

Moſis exemplum obtinendæ manſuetudini plurimum prodeſt. 648
Sol fugat tenebras, manſuetus res turbulentas compoſuit. 648
A Deo manſuetudinem Moſes didicit. 848
Qui humilis eſt,eſt etiam manſuetus. 649
Manſueti,& humilis priuilegia. 649
Natura hominem manſuetum voluit dum inermem eum condidit. 649
Satis fortis homo ſi manſuetus. 650
Medicamentum eſt blandus ſermo. 650
Manſuetudinis laudes. 650
Alterius manſuetudo manſuetudinem docet. 650

Martyr.

Paulus Martyrum forma, dæmonum formido, Virtutum fons, verus Athleta Christi. 5
Patientia Martyres ſuos cultores reddit. 455

Mater.

In matre quoque ignem quidam timuit. 261

Mathuſalem.

Mors in nomine Mathuſalem latet. 501
Vita quælibet breuis,licèt vitæ Mathuſalem par. 499
Vita Mathuſalem,& aliorum productiſſima. 499

Medicus.

Medicorum genua ab ægris tacta. 561

Medi.

Medorum fuit oculos depingere. 819

Melior.

Melior de proceribus. 1063

Memoria.

Amici memoria in amico minimè deleatur. 951
Perditiſſimus eſt,qui mortis memoria non fit melior. 505
Mortis memoria à peccato homines auocat. 505
Dei memoria per tentationes inicitur memoriæ 474

Mendacium.

Veritas ab hominibus ferè exulat. 676
De mendacij vitatione exemplum ſingulare. 676
Perſarum lex de mendacij fuga. 676
Vbi mendacium,ibi timeri omnia mala poſſunt. 677
Perſtricti qui periurio mendacium onerant. 677
Labiorum labor mendacium. 677
Mentiri ignobile etiam apud Gentiles. 678
Cauendum Principi mendacium vt venenum. 678
Mendacij,& idoli cognatio. 678
Homo eſſe non videtur,qui mentitur. 678
Quam iniuſtum hominibus decipiendis mendacia fabricare. 678
Mendacia etiam ob hoc vitanda, quia facilè deteguntur. 679
Mendaces Domini prædones. 679
In æternam veritatem arietat,qui mendacia ferit. 679
Veritatis amore, & mendacij fuga Spiritus ſancti domicilium homo eſt. 680
Veritatis amor. 680
Mendacium à nimia loquacitate. 292

Menſa.

A menſæ delitiis vir ad inhoneſta ſternitur. 267
September cur menſis fortitudinum dictus. 967
Qui duos ad terrenam menſam ſuſcepit, duos populos ſuſcepit ad cæleſtem. 785

Mens.

Mentis faſtum comprimunt corporis morbi. 279

Meritum.

Abrahæ merita vt colligunt Hebræi. 665
Nemo de ſuis meritis glorietur. 528

Magni

Magni apud Deum meriti aduerſitates ferre. 466

Michael.

Paulus alter Michael. 7

Militia.

In Chriſti militia aliter, ac in ſæculari cibariorum abſtinentia commendatur. 511
Ieiunij nexus,& militiæ. 512
Ieiunij tempus,tempus militiæ. 511
Ieiunium Chriſtianæ militiæ principatus. 511

Miſericordia.

Placido & miti oculo miſericordia. 335
Miſericordiæ affectu carentes feris pares. 268
Oculi,& miſericordiæ nexus. 335

Moderator.

Populorum ſcopus populi moderatores. 1066
Præſules veræ virtutis ſimulachrum. 1066
Vide, *Superior, Rex.*

Modeſtia.

Arcæ menſura modeſtiæ terminos ſignat. 860
Danielis modeſtiam leones etiam honorant. 417
Saræ modeſtia,& verecundia. 823
Aduerſitates modeſtiam generant. 475

Monaſterium.

Extra Monaſterij ſepta exire, quam periculoſum religioſis viris. 273

Mons.

De montibus Armeniæ vbi arca quieuiſſe legitur. 859

Morbus.

Morbus ingens beneficium. 276
Vide, *Infirmitas.*

Mores.

Principis mores aliorum pharmacum. 1064
Doctrina docentis moribus animanda. 721
Mores Caini nullus imitetur. 613

Mors.

In morte iuſtorum cura non moritur, quam de illis Deus habet. 598
Moriens cum peccatore concidit. 203
Mors ad modum furis ſe habet,nullam legem ſeruat. 503
Iunior Abel primus moritur. 503
Mors præ oculis ſemper habenda. 503
Mors naturæ vectigal. 503
Mortis meditatio, vt nouacula ſuperflua carnis deſideria radit. 504
Locus in quo primus homo poſitus fuit mortem ab homine cogitari ſuadet. 504
Diſceſſus noſtri cogitatio à malis diſceſſum ſuadet. 504
Dies mortis homini ignotus, ne in homines hoſtiliter ſæuiret. 504
Mors ob oculos habenda. 505
Mortis memoriam abolere Dæmon ſtudet. 505
Perditiſſimus eſt, qui mortis memoria non fit melior. 505
Mortis memoria à peccato homines auocat. 505
Pulchra de morte ſententia. 505

Mortificatio.

Abrahæ imitator mortificationis cultor. 583

Moſes.

A Deo manſuetudinem Moſes didicit. 648
Moſis humilitas Moſem extulit. 1084
Moſis exemplum obtinendæ manſuetudini plurimum prodeſt. 648
Magnus Moſes Iethro conſilia audit. 348
De Moſe Hebræorum cenſio. 659
A Moſe inſtitutus Ioſue tam magnus euaſit. 659
Diu in ſolitudine ad imperium eruditus Moſes. 660
Quali[illegible] turus aliorum dux ex Moyſe diſcitur. 66[illegible]
A tumultibus abeſſe debet,qui præeſt. 660
Superiores venerandos in Moſe [illegible] Deus docuerit. 660
Moſis iei[illegible] offertur. 660
A rerum caducarum amore liber Moſes. 661
Cur ſe ineloquentem dixerit Moſes. 661
Splendidus Moſis vultus expenditur. 661

Mulier.

Deum accuſat, qui vir factus muliebrem faciem ſtudet inducere. 828
Sol mulier,ſol Sara. 122
Libidinis machinis vtitur mulier. 110
Paries dealbatus fucata mulier. 830
Pulchra mulier magis,quàm ignis exurit. 263
Victa mulier eſt à Ioſephi temperantia. 110
[illegible] mulieres à ſtibij vſu. 841
Comburit mulier cùm loquitur. 264
Impudicæ mulieris verba ignem vt oleum alunt. 264
Inhoneſtæ mulieres verba omnia comburunt ſi idoneam materiam reperiant. 265
Colloquium impudicæ mulieris ignem libidinis accendit. 265
A Deo virum mulier auocauit diaboli ianua facta. 765
In lætitiæ cumulum data mulier viro. 765
In qualibet muliere Eua cauenda. 766
Adhuc in viros per mulieres Eua ſæuit. 766
Adami lapſus cautiores a fœminis nos reddere debet. 766
Quæ ex viro formata inſidias viro ſtruxit, magis ſtruet, quæ non formata. 767
Iniuſtitiæ poculum mulier viro propinat. 767
Mulier quælibet fomes iniquitatis. 767
Igni mulier comparatur ob auiditatem,& auaritiam. 260
Mulier concupiſcentiam, & carbones ſcintillam emittit. 260
Mulieris ignis flammæ quàm noxiæ. 260
In matre quoque ignem quidam timuit. 261
Etiam depicta mulier flammas excitat. 261
Muliebris ignis ſi ſolum conſpiciatur comburit. 262
Fœminei ignis conſpectus fugiendus. 262
A muliere ſe ſubducat,qui comburi non vult. 262
Ægyptia mulier quauis ferâ truculentior. 101
Vxor vt fera concluditur. 102
Aſpis mulier,& draco. 102
Serpentibus & draconibus atrocior mulier. 102
Aſpides,dracones, & pardi facilius domantur, quam fœmina. 102
Telum aſpidis mala mulier. 102
Quæ mulieres leonibus ſæuiores. 103
Remedia contra mulierem malam vix eſt reperire. 103
Aſpide ſæuior Ægyptia mulier. 101
Ægyptiæ mulieris apparatus Babylonico igni comparandus, 90
Vel nudum mulieris nomen timendum. 687
Quàm ingentia mala mulier in mundum inuexerit. 687
Malorum multorum congeries mulier. 687
Fœminæ ira, ira leænæ. 687
Magis quàm feræ mulier timenda. 687
Vel à fœminæ cantu mors timenda. 687
Mulierum familiaritas quàm noxia. 688
A fœminarum conſortio,qui ſapit,ſe eximat. 688
Elias cur mulierem timuerit. 688
Grauidis mulieribus pares,qui noxias res appetunt. 1098
Ægyptiæ mulieris blanditiæ ſæuiores,quàm fratrum odium.
Mulier vt fera peſſima deuotare Ioſephum tentat. 99
Mulier hoſtilem perſonam in viros ſumit. 100
Hominem è Paradiſo mulier eiecit. 660
Vide, *Fœmina.*

Multiloquium.

Multiloquium in oratione inhibitum fidem commendare. 539
Vide, *Lingua, loquacitas.*

Mundus

Mundus ipſe inclamat,ne dil[illegible]tur. 1098

Mundo Abrahamum Deus prætulit. 666
Abrahæ & ſupparis viri amiſſionem quantum mundus amittat. 667
Arca mundi ſimulacrum. 860
Vincula habitatoribus ſuis mundi Ægyptus immittit. 239
Relinqui Ægyptus debet à Dei cultoribus. 239
Non eſt amantis Deum in mundi Ægyptum redire. 240
Mundi mala à mundo nos auocant. 240
Sponte mundus relinquendus. 241
Suis mundus infidus. 241
Notati qui cum mundo pereunte perire volunt. 241
Iuuet malos in mundi Ægypto viuere quàm noxium. 241
Mundi carcer, mundi catenæ. 123

Munditia.

In munditia perſeuerandum eſt. 159

Munus.

Munera non amanda. 991
Diſplicuère Deo Caini munera, quia auaritiam ſapiebant. 611
Gratum Deo munus non eſt, quum quis ſua obtulit, non ſe ipſum. 613
Munera non amanda. 991
Quàm periculoſum munera accipere. 992
Singulare munera repudiantis exemplum. 992
Rectè iudicaturus munera non excipiat. 993
Munera prudentes excæcant, & multo magis imprudentes. 993
Munera non excæcant tantùm, ſed eruunt etiam oculos. 993
Munerum ſectator non ſuis, ſed munerum oculis videt. 994
Amatores munerum ſpecillis mali affectus cauſam intuentur. 994
Qui muneribus inhiat muri par. 994

Murus.

Amicitiæ murus. 950
Dux amabilis patriæ murus. 1054
Doctores Eccleſiæ muri vita, & doctrina. 877
Rex firmus Reipublicæ murus. 1054
Muri Eccleſiæ Prælati. 1054
Regia liberalitate veluti muro regnum cingitur. 1054
Oratio murus aduersùs Dæmonem. 539

Mutatio.

Mira Sauli in Paulum mutatio vnde. 8

N

Naſus.

Paulus Eccleſiæ naſus, per quem reſpirat, & diuina odoratur. 26

Negligentia.

Negligentiæ notatus Cain. 612
Ad malorum extrema decurrit, qui negligentia in Dei obſequio laborat. 590
Vide, *Deſidia.*

Negotium.

Negotia terrena abſcindenda vt Deo vacemus. 152

Neruus.

Animi nerui oratio. 535

Neſcius, & Neſcire.

Neſciat caro quid anima præſtet ne eam impediat. 776
Neſcius de ignoto. 790
Neſcius pro ignoto. 790

Nidus.

In caſtitatis nido inſidens Maria ſuos enutrit. 1109

Niniuitæ.

Laude digni Niniuitæ, qui ad ieiunium currunt. 507
Ieiunio vtuntur tanquam inexpugnabili propugnaculo. 507
Ieiunio contra Dei iram ſe muniunt. 507
Ieiunio ſe Rex armauit in aliorum exemplum. 508
Regis ſui exemplum ſequuntur Niniuitæ. 508
Saccus præſtitit, quod non potuit purpura. 508
Niniuitæ nobis imitandi. 508
Non nudo ieiunio, ſed vitæ mutatione Deum Niniuitæ flexerunt. 509

Nobilitas.

Perſtricti, qui generis nobilitatem iactant, virtutum nobilitate deſtituti. 566
Vacuum de gloria oſtendit, qui in patribus gloriatur. 566
Iudæis perditionis cauſa de parentibus gloriari. 566
De ſanguinis nobilitate nobis non eſſe gloriandum, vt nos Chriſtus doceat. 567

Noe.

Noe, arcæ fabricator, quid doceat. 857
Noe patientia in arcæ fabrica. 856
Noe encomium. 817
Noe iuſtitia. 817
Virtutes pro parentibus habuit Noe. 817
Noe cur Abrahæ proximus. 817
Noe meritum, & ſanctitas etiam aliis profuit. 818
Noe iuſtitiam, vt efferant Hebræi. 818
Etiam Noe orationi debemus, quod amplius diluuium non ſit futurum. 818
Noe ſecunda radix humani generis. 818

Nomen.

Nomine Abel docet omnia in Deum referenda. 600
Mariæ nomen quanta dulcedine ſuos afficiat. 1106
Perſtricti, qui nominis ſui celebritatem quærunt ſuorum ſalute neglecta. 329
Quanti Abrahæ nomen olim fieret. 668
Miſerorum nomina exſcripta, quis præſul habuerit. 252
Vel nudum mulieris nomen timendum. 687

Nota.

Fidelis amici notæ. 948
Notus de noſcente. 790

Nouacula.

Perſecutoris nouacula ad ſuperflua reſecanda. 495
Nouaculæ ſimilis Satanas, quia aciem ſuam tegit. 1017

Nummus.

Nummi diuitum carnifices. 627
Nummus iniuſtitiæ auctor, ſæculi dominator. 257
Notati qui nummum Deo præferunt. 355
Vide, *Pecunia.*

Nundinæ.

Felices hoſpitalitatis nundinæ. 791
Tentationum nundinæ ad lucra ſpiritualia. 480

Nutrix.

Adulator nutrix Diaboli. 758

Nymphagogus.

Diabolus laſciuiæ nymphagogus. 104

O

Obedientia.

Pauli obedientia imitanda. 13
Vera veri obedientis nota. 750
Voluntas propria cuique abſcindenda. 750
Fortes obedientia nos reddit. 750
Obedientia ſancti Martini. 578
Obedientia precibus ſubſternenda. 559

Excipit Deus orationem noſtram, ſi nos exequamur voluntatem ſuam. 559
Precum,& obedientiæ cohærentia. 559
Paret Deus orationibus noſtris, ſi nos ſuperioribus parcamus. 559
Dei aures in ſuorum precibus eſt non nuda eius audientia, ſed obedientia ſignificetur. 560
Abrahæ exemplum ad obedientiam prouocat. 749
Abraham redimitus obedientiæ corona. 749
Obedientiæ coronam à ſuis Præſules poſtulant. 749
Filius Abrahæ eſt qui durus,& inobediens non eſt. 749
Promptiſſimè Deo paruit Abraham. 750
Celeritas in Abrahæ obedientia commendata. 750
Cur omnia impedimenta ſuperarit Abraham, vt Deo obtemperaret. 750

Oblatio,

Gratum Deo munus non eſt, quum quis ſua obtulit, non ſe ipſum. 613
Offerentis improbitas improbata. 612
Nos ipſos Deo offerre debemus. 583
Selectiora Deo offerenda Abelis exemplo, non deteriora, vt Cain. 611
Parua Deo non offerenda cùm magna poſſumus. 611
Offerentis animum magis Deus ſpectat, quàm oblatum munus. 613
Filium offerens Abraham gratum Deo ſpectaculum exhibuit. 579
Abraham filij offerentis repræſentatio. 579
Chriſti diem vidit Abraham filium offerens. 580

Oblinio.

Terrenum obliuiſcitur, qui non obliuiſcitur Chriſti. 1097

Obſequium,

Ioſephi obſequium erga patrem. 113

Oculus.

Oculi fœminarum cauendi. 97
Oculos hoſpitalitas aperit. 780
Oculata virga Regis ſymbolum. 1045
Oculatiſſimus gubernantis oculus. 1045
Subditorum peccata timere tanquam ſua qui regit debet. 1045
Oculi olim picti. 838
Mentis oculos in Deum conijcere plurimum ad ſpiritualem profectum prodeſt. 334
Concupiſcentiæ ignis vt per oculos accendatur. 363
Ante oculos aliquem habere, eſt diligere. 331
Quandonam oculos peccator aperiet. 202
Pauli oculus diuinus. 23
Pœna peccatoris oculos aperiet. 202
Totus oculus eſſe debet, qui præfecturam exercet. 1042
Princeps,& Rex oculi nomine circumſcribitur. 1042
Innumeros oculos habeat, qui aliis præſidet. 1043
Oculi munus qui exercet, lippitudine non laboret, 1043
Sexcentis oculis ſit præditus ſuperior. 1043
Regis oculus ſatrapæ dicebantur. 1044
A Rege fugiat, qui longè a Rege. 1043
Oculi,& miſericordiæ nexus. 335
Placido & miti oculo miſericordia. 335
Reſpicere pro miſereri. 335
Intueri adiuuantis habitus. 336
Ante oculos aliquem habere, formula diligentis. 336
Oculos in aliquem coniicere. 336
Videndi verbum ad alios ſenſus vt porrigatur. 336
Videre pro audire. 336
Se ſe inuicem aſpicere torpentes dicuntur. 337
Terra inuiſibilis, quia in ea non erat homo, propter quem in terram Deus aſpiceret. 337
Ab oculorum cuſtodia ſperanda eſt vita. 337
Viſus nexus,& lacrymarum. 338
Dæmon ſuper hominum oculos. 338
Oculi operum magiſtri, & doctores. 338
Res mira de eo qui indignanti oculo mulierem caſtitati inſidiantem reſpexit. 338
Oculorum vaga natura coërcenda. 339
Calcem,& acetum in clericorum oculos miſſa. 339
Oculis pares, qui corrumpi ſe non ſinunt. 339
Oculorum paruitas,& anguſtia quid efficiat. 340
Claudendus oculus, ne in pœnitenda labamur. 340
Corporis, & mentis oculi cohærere debent, vt homo conſolatione perfundatur. 340
Sribio oculi picti. 841
Sribium in oculorum pictura. 841
Dæmonum inuentum oculorum pictura. 839
Stibio ſcindi oculi dicebantur. 841
In orantes oculos Deus coniicit quia opera orationi nectunt. 346

Odium.

Salutare ſui corporis odium. 770
Odia ab opum cupiditate. 637
Odium vt ſcorpionis virus vitandum. 1021
Inuidus alienorum bonorum bono odore occiditur. 608

Oleum.

Adulatoris oleum ita caput delinit, vt caput obcæcet. 758
Oleæ ramus ad arcam delatus fructu non caruit; quid res iſta doceat. 861

Opera.

Opera orationem commendent. 547
Oris nexus,& operum citharæ ſimilitudine probatur. 721
Eloquens imperitia, & grata balbuties fit ſi opera præmittantur. 8-8
Nuda figura fides operibus deſtituta. 433
Fidei & operum nexus, qui collectus. 434
Fidei aratrum ad operum meſſem. 434
Fidei fructus non viriditas nuda quærenda. 434
Cognitionis comes opus ſit. 721
Facta dictis copulanda. 722
Sapiens doctrinæ ſemina operum fructibus reddere multiplicata debet. 722
Bonorum operum inſtrumentum caro eſſe debet. 771
Bonorum operum fructus pro Iſaac offerendus. 583
Opus polluit, qui virtutem ſibi illud proficiendi tribuit. 810
Orationis,& operis nexus. 546
Fides ſine operibus flos ſine fructu,& ſpica inanis. 432
Bona opera vitæ diuturnæ teſtimonia. 500

Opes.

Eo magis Deo diſſimilior homo eſt, quo magis terrenas opes amat. 365
Opum affluentia auaritiæ flammam nutrit. 359
Subtrahendæ opes, vt auaritiæ ignis extinguatur, non augendæ. 360
Opibus videatur auaritiæ flamma comprimi, reuera augetur. 360
Opes de militaribus copiis. 968
Opes Diaboli arma. 971
Daniel à terrenis opibus, deliciiſque ieiunus. 418
Vide, *Diuitiæ,*

Oratio,

Percutiuntur ſuperbi, vt ritè orationem Deo fundant. 528
Ira cum oratione non rectè cohæret. 1021
Superbi oratio nullius frugis. 531
Etiam Noe orationi debemus, quod amplius diluuium non ſit futurum. 818
Oratio phariſaica eſt, quam iactantia inficit. 526
Orationis curſum aura popularis frangit. 526
Iactantiæ nubes orationi ſe opponit. 527
A iactantiæ veneno Annæ oratio aberat. 527
Orationis vehiculum humilitas. 530
Orationis ala humilitas. 530
Verè orationē Deo ſternit, qui ſternit ſe ipſum,& deiicit. 530

Manus

Index rerum præcipuarum.

Manus nobis datæ vt illas in oratione extendamus. 540
Orantes in cælum manus eleuent, cæleſtibus inhient. 540
Innocuæ, & impollutæ manus, quæ in oratione eleuantur. 540
Puris manibus Deos in auxilium vocandos putabant Gentiles. 540
Rebus cæleſtibus inhiet qui Deum orat. 540
Manus olim oraturi abluebant. 541
Sordes à moribus potius, quàm à manibus abſtergendæ. 541
Vera manuum expiatio quænam ſit. 541
Manibus ſpiritales munditiæ neceſſariæ. 542
Lauandæ puræ manus per innocentiam, 542
Manus in oratione extenduntur vt ligatæ ad pœnitenda non porrigantur. 542
Scelera oratio ſoluit. 542
A corporis vinculis ſoluitur orans. 543
Placat Deum oratio, ſi Deo placeat orantis vita. 543
Puritas in thure colligendo. 543
Res ad orationis thus transfertur. 543
Veſtimenta abluat, qui Deo occurrit. 544
Candidis veſtibus Eccleſiam oraturi intrabant. 544
Nuptialis in oratione veſtis induenda. 544
Expanſæ in cælum orantis manus ſignificabant ad omnia patienda paratum qui orabat. 545
Manus ſublatio ſignum erat aliquem eſſe deuictum. 545
Aliter in oratione accidit. 545
Manuum expanſio ingens orantis affectum prodebat. 545
Manuum eleuatio orantem ad bona opera vocat. 545
Orationis, & operis nexus. 546
Orantis vox non eſt grata, niſi & benè operantis facies ſit pulchra. 546
In orantes oculos Deus coniicit, quia opera orationi nectunt. 546
Infructuoſæ, & ſteriles ne ſint preces. 547
Opera orationem commendent. 547
Actio contemplationis baſis. 547
Virtutum cæterarum baſis oratio. 548
Vitæ fundamentum, & radix deprecatio. 548
Oratio animæ lux, & Sol. 548
Orationis radij vitiorum tenebras expellunt. 549
Quàm noxium orationis Solem non intueri. 549
Luce perfectum orantium corpus. 549
Dulce vehiculum in via oratio dicta. 550
Orationes in tenebris fuſæ cœleſti lumine perfunduntur. 550
Eccleſiæ arma oratio. 550
Armis in bello caret, qui caret oratione. 550
Deprecationis armatura in tentationibus. 550
Fortes, & ſtrenuos cultores ſuos reddit oratio. 551
Orantis habitus, habitus certantis. 551
Lingua pugnare cur dictus Iſraeliticus populus. 551
Preces tanquam regia arma nos tuentur. 551
Belli trophæum, & vexillum oratio. 552
Orationis ſcutum ab ira Dei ſuos protegit. 552
Tela contra ſe miniſtrat hoſti, qui oratione hoſtem non deiicit. 552
Orationis clypeus cum vitæ candore. 552
Orans in immunditia non iaceat. 553
Arcui oratio pariata. 553
Orationis auxilium vt à ſuis poſtulauerit ſanctus Auguſtinus. 553
Orationis laus. 553
Orationis fructus reddendi verbo ſignificatus. 553
Animi nerui oratio. 535
Quo habitu ſupplices Macedones orarent. 535
Magna à Deo in oratione quærenda. 535
Cæleſtia, non terrena petenda. 535
Inuiſibilia quærenda, contemnenda viſibilia. 536
Cordis petitiones Deus exaudit, 536
A Deo Deus quærendus. 536
Cùm Deus non quæritur, orantis animus afflatur. 556
Deum inuocare non videtur qui terrena à Deo poſtulat. 536
In veritate Deum inuocat, qui Deum non quærit. 537
Aſſumant pennas vt aquilæ oraturi. 537
Inſtare orationi quid. 538
Grauiter orationem premit Diabolus. 538
Grauis Dæmoni oratio. 538
Oratio Diabolum irritat. 538
Oratio murus aduersùs Dæmonem. 539
Ad munitam precibus animam Dæmon non audet accedere. 539
Inuidet homini oranti Dæmon. 539
Multiloquium in oratione inhibitum fidem commendare. 539
Orationes diuinæ gratiæ excubiæ. 539
Pennas orationi addit viri iuſti vita. 554
Volare facit orationem bona vita. 554
Iuſtitiæ flabra in oratione. 554
Orationis nexus, & iuſtitiæ. 555
Iuſtitia preces commendat. 555
In orationis fuſu, vt iuſtitiam aliqui ſigno pollicerentur. 555
Iuſtus ſit, qui orationis columnam in cælo erigere vult. 556
Columna virtutis teſtimonium. 556
Qui iniuſta committit clamans non auditur. 556
Orare non videtur qui iuſtitiam non inuocat, dum orat. 557
Iuſtitiam tantùm à ſuis Diis aliqui poſtulabant. 557
Pythagoræi ne iniuſta peterent, quod optabant voce promebant. 557
Fiduciam habeat, qui precatur. 558
Spei, & orationis nexus. 558
Solus clamat ad Deum, qui in Deum ſperat. 558
Obedientia precibus ſubſternenda. 559
Excipit Deus orationem noſtram, ſi nos exequamur voluntatem ſuam. 559
Precum, & obedientiæ cohærentia. 559
Paret Deus orationibus noſtris, ſi nos ſuperioribus pareamus. 559
Dei aures in ſuorum precibus eſt non nuda eius audientia, ſed obedientia ſignificatur. 560
Humilitas animare orationem debet. 560
Pauperem ſe putet, qui exaudiri à Deo vult. 560
Fidelium orationem audiens Deus, lupum conuertit in agnum. 50

Oſculum.

Oſculi nexus, & armorum. 896
Os & manus inter ſe cohærere debent, & concordare. 720
Oris nexus, & operum citharæ ſimilitudine probatur. 721
Eorum labiis oſculum infigit Ioſeph, quorum dentibus fuerat laceratus. 109

Ornatus.

Verus Regis ornatus, virtus, & philoſophia. 1068
Adſcititius ornatus velamen Antichriſti. 827

Oſtium.

Omni viatori oſtium pateat. 781
Cæli oſtiarius factus, qui ad ancillæ oſtiariæ vocem cecidit. 46

Otium.

Otium Deus maximè odio habet. 590

Ad malorum extrema decurrit, qui negligentia in Dei obſequio laborat. 590
Omnium vitiorum fons otium. 590
Otium hamus Diaboli. 590
Vitiorum coagulum otium eſt. 590
Deſidia virtutis venenum. 590
Otium fons omnium malorum. 591
Premuntur, qui labori, operique addicti abſtinent à labore, & ab opere. 591
Chriſti, & Dei exemplo à deſidia cauendum. 591
Otio non torpeat, qui carnis, qui cupiditatibus vinci non vult. 592
Amor Dei ab illius pectore exulat, quod otij domicilium eſt. 592
Ad gehennam ſibi viam ſternit, qui otio torpet. 592

P

Pallium.

Pallium Ægyptiæ relinquit, qui mundana omnia repudiat. 105
Pallium exuit, ne exueret pudicitiam. 104

Palpebra.

Palpebræ depictæ. 843
Palpebræ vncis ferreis laceratæ. 844

Parentes.

Suos reliquiſſe Abrahæ quantum profuerit. 669
Parentum primorum peccatis ſe oppoſuit Abraham. 668

Partus, Parturiens.

Parturientis dolores patiuntur, qui alios afficere iniuria ſtudent. 345
Sanctior, & purior poſt partum Virgo. 1109

Paſſio.

Chriſti paſſionem induit Iſaac. 582

Paſtor, Paſcere.

Regis, & Paſtoris nexus. 1027
Paſcendi, & regendi cohærentia. 1027
Apud Ægyptios Reges paſtores dicti. 1027
רעה paſcere, & regere. 1027
Affectus paſtoralis in Regibus. 1028
Ars paſtoralis præludium ad magiſtratum. 1028
Paſtoralis vita præfecturæ præexercitamentum. 1028
Paſtorum, & Regum eſt ſua negligere, vt ſuis prouideant. 1028
Regum eſt ſuorum neceſſitates anteuertere, & illis occurrere. 1029
Paſcat ſubditos qui ſubditis præeſt. 1029
Paſcere gregem non mulgere iubetur Præſul. 1029
Paſtoribus, & nautis, ob labores ſubeundos à præſulibus præſules pariati. 1029
Ad Paſtores cura pertinet, ad oues obedientia. 253

Pater.

Totius orbis pater euaſit Abraham quia vnico ſe filio priuare volebat. 580
Vacuum ſe oſtendit, qui in patribus gloriatur. 566
Pater de Principe. 1052
Vetus Pater qui filium Deo mactat. 583

Patientia, Pati.

Magnis viris adnumerandus, qui magna pro Deo patitur. 481
Præiuit Iob patientiæ exemplum factus, vt nos ſequeremur. 454
Iobi patientia, & fortitudo. 453
Abraham patientiæ ſimulachrum. 581
Patientiæ laus, & commendatio. 455
Patientia Regina virtutum. 455
Moleſtiarum decoctio patientia eſt. 455
Validiſſima trabs totius ædificij. 455
Porta quæ ad cælum ducit patientia. 455
Patientia Martyres ſuos cultores reddit. 455
Fortitudo patientia animanda. 456
Plena patientia ſit, & contra omnia fortis. 456
Patientia bonorum omnium fundamentum. 456
Pulchra patientiæ imago. 457
Patientia virtutum portus. 457
Vera animi tranquillitas in patientiæ ſinu. 457
Patientia Dei character. 457
Iobi hiſtoria fortitudinem inhalans. 457
Patientiæ ferculis Chriſtus ſaginatus. 457

Patriarcha.

Iudæi à Patriarcharum vino degeneres. 933

S. Paulus.

Annorum iacturam labore, meritiſque Paulus suppleuit. 19
Pauli labores in animarum profectum. 44
Nobis Paulus laborabat oblitus ſui. 1040
Paulus nomen humilitatis. 2
Ignea adhuc Pauli locutio, quia Pauli cor ardebat charitate. 888
Vel Paulo magnus Petrus fuit. 35
Pauli modeſtia, & reuerentia in Petrum. 35
Paulus zelo alter Phinees. 247
E cælo Pauli doctrina, Pauli prædicatio. 23
Pauli oculus diuinus. 23
In cælo Paulus eruditus. 23
Dei ſapientia ſinu ſuo Paulum excepit. 24
Scientiæ clauem à Chriſto Paulus accepit. 24
Paulus Eccleſiæ magiſter. 24
Chriſtus per Paulum alios erudit. 24
Spiritus ſanctus Paulo vſus eſt vt fiſtulâ, eius linguâ vt organo. 25
Indeficiens fons in Pauli ore. 25
Sol Pauli lingua, ſol Paulus. 25
Paulus Eccleſiæ naſus, per quem reſpirat, & diuina odoratur. 26
Pauli Epiſtolæ, quàm orbi vtiles. 26
Pauli prædicatio erroribus extirpandis. 27
Lapſos Paulus erigit dum erigitur. 8
Mira Sauli in Paulum mutatio vnde. 8
Conuerſus Paulus conuerſionis exemplum factus eſt. 9
Paulus conuerſionis magiſter. 9
Pauli conuerſio ſpem veniæ conſequendæ inhalat. 10
Pauli conuerſio malorum medicina. 10
Erectus Paulus eos erigit, qui ceciderant. 11
Qui cum Paulo cecidit, cum Saulo reſurgat. 11
Fiduciæ Spiritum Pauli conuerſio omnibus ingenerat. 12
Pauli obedientia imitanda. 13
Paulus diuinæ bonitatis ſpeculum, Mundi lilium, Eccleſiæ roſa. 5
Eccleſiæ organum, cicada, Eccleſiarum columna, lucerna, cæleſtis Iuriſperitus. 5
Paulus Martyrum forma, dæmonum formido, Virtutum fons, Vetus Athleta Chriſti. 5
Promus condus diuinorum myſteriorum. 5
Pauli cor, cor Chriſti, Spiritus ſancti tabula, volumen charitatis. 5
Paulus credentium pronubus, pudicitiæ præco. 5
Integro iuſtorum choro collatus Paulus. 6
Ex vno Paulo omnium virtutum flores. 6
Quæ in hominibus, & in Angelis laude digna, omnia in vnum Paulum confluxerunt. 7
Paulus alter Michael. 7
Paulus Chriſti fimbria, quæ tacta ſanitatem affert. 7
Res mira de Pauli catenis abradendis. 28

Feſtus,

Index rerum præcipuarum.

Feſtus,& Felix,nec infeſtus,nec infelix Paulo. 28
Paulus tanquam Dei purpura durè tractatus. 29
Quàm iucundum ſpectaculum Paulum catenis vinctum videre. 29
Ob tribulationes gloriatur Apoſtolus. 29
Paulus terra, lacte,& melle fluens. 30
Fidelium orationem audiens Deus, lupum conuertit in agnum. 30
Chriſtianorum genitor eſt effectus, qui erat occiſor. 30
Suorum memor Saulus ſui obliuiſcitur. 31
Ex corde ſuos amabat Paulus. 31
Pauli corpus ferè ſpiritale. 31
Pauli exemplo corpus caſtigandum. 31
Chriſtophilus Paulus dictus. 32
Vena litterata, quæ. 32
Vas electionis Paulus. 32
Ex Paulo,vt ex vaſe & ſanus eſcam ſumit, & infirmus medicinam. 33
Deus Pauli admirator. 33
Semper ad maiora Paulus aſpirabat. 33
Suorum peccatorum Paulus memor. 34

Pauper.

Iob foris pauper, intus diues. 461
In paupere exercitus diuinæ virtutis latet. 972

Pax.

Pax in patriâ plenè laudabitur. 855
Pax noſtra Satanæ bellum. 853
Dei ſpiritus pacem vt amet,concordiam foueat. 854
Pacem nobis teſtamento reliquit Chriſtus. 852
Pax,vnitáſque Chriſtianæ religionis fundamentum. 852
Pax fidei alumna,columna iuſtitiæ. 852
Iuſtitiæ,& pacis cohærentia. 853

Peccatum, Peccare, Peccator.

Suorum peccatorum Paulus memor. 34
Poſt peccatum mollia vitanda. 582
Ingentium malorum cauſa peccata peccatis adiicere. 618
In cor hominis non aſcendunt, quæ Deus peccatoribus ſupplicia præparauit. 199
Quàm graue malum peccatum. 598
Humiliari Ioſephi anima non potuit, à peccati ſordibus libera. 111
Qui ad nihilum peccando redactus erat, ad Deum conuertatur,vt ſit aliquid. 17
Vſura cur peccatum dicatur. 199
Peccatorum ſupplicia vt augeantur. 199
Peccatoris inſtabilitas,& inquietudo. 693
Timor mali comes. 693
Peccator ſui carnifex eſt. 693
Cain conſcientiæ cruciatus compendio mortis volebat. 694
Non ſtatim peremptus eſt Cain, vt exemplum cæteris eſſet. 694
Peccatores inquieti. 694
Nulla peccatoris quies. 694
Peccati,& deſolationis nexus. 200
Vaſtationis,& peccati cohærentia. 200
A vitio improbus conſumitur. 200
Peccatoris infirmitas. 200
Rationem culpa inuadit. 201
Peccantis cæcitas. 202
Quandonam oculos peccator aperiet. 202
Pœna peccatoris oculos aperiet. 202
Moriens cum peccatore coincidit. 203
Interitus de peccato. 203
Peccare,& perire,vt cohæreant. 203
Dei ſponſa peccatoribus exornatur, dum eſſe deſinunt. 17
Qui peccauit,ad Deum reuertatur. 18
Quàm ardenter Petrus peccatorum ſalutem quæreret. 44
Peccator per antonomaſiam de auaro. 362
Diuitiarum poſſeſſor peccator dicitur. 362
Iniquitas quid. 197
Cruciatus,& peccati nexus. 197
Dei ira ex peccatis noſtris diſtillat. 197
Sequitur peccatum pœna. 197
Cruciatus vt peccatum ſequatur. 197
Nihil amarius peccato. 198
Peccantis pœna peccatum. 198
Solum peccatum flagelli nomen videtur mereri. 198
Culpæ cruciatus quàm magnus. 198
Peccati nexus,& gehennæ. 198
In cor hominis non aſcendunt, quæ Deus peccatoribus ſupplicia præparauit. 199
Vſura cur peccatum dicatur. 199
Peccatorum ſupplicia vt augeantur. 199
Peccatum crudelis fera. 204
Impietatis fera. 204
Peccatum viperæ comparatur. 204
Colubrum,& ſerpentem peccatum refert. 204
Multiplex fera,& bellua peccator. 205
Peccatorem vt feram mala venantur. 205
Peccatum pyra quædam eſt. 205
Calcis incendio ſimile incendium peccati. 205
Peccati ignis obuia quæque corripit. 205
Peccatum cur tineæ ſimile. 205
Peccati hiems cum ſabbati ſeueritate non cohæret. 205
Malitia peccatoris expenditur. 205
Qui à peccati Ægypto alios liberare quærit, hac ſit liber, 243

Vide, *Iniquitas, Malus.*

Pecunia.

Pecuniæ ſcutum. 970
Pecunia in amatores ſuos fortitudinem oſtendit, dum eos conficit labore,& delaſſat. 957
Fora pecunia defatigat. 957
Pecuniæ aries omnia ſibi ſternit,& ſubmittit. 958
Seruile pecuniarum iugum. 642
Pecunia litium incentiuum. 638
Regina pecuniæ. 356
Aurum ſæuus tyrannus. 356
Occultus tyrannus aurum. 356
Aſperum pecuniæ iugum. 356
Auari auri poſſeſſores ab auro poſſidentur. 356
Auri Dominus diues ſit,non ſeruus. 357
Pecuniarum cupiditas quocumque tyranno grauior. 357
Pecunia gladio comparata. 970
Pecuniæ, & fortitudinis nexus. 956
Omnes ferè expugnat pecunia. 957
Pecunia habentes contaminat. 643
Bellicus pecuniæ apparatus. 968

Vide, *Aurum, Argentum, Nummus.*

Pecus.

Pecus, non homo, qui carni ſuæ ſæuit. 971

Pedes.

Iudæorum pedes ad ſanguinem effundendum veloces vnda refugit. 935
Felices pedes qui hic ligantur. 122
Tangendi tanquam res ſacra hoſpitum pedes. 802
Nobiles mulieres pedes hoſpitibus ſuis manibus abluebant. 802
Puellæ, & vniuerſæ mulieres olim hoſpitum pedes abluere ſolebant. 802
Ablutos hoſpitum pedes etiam vngebant mulieres. 802
Mulieres virorũ pedes abſtergebant etiã apud Hebræos. 804
Humilitas Abigail, quæ non Dauidis pedes, ſed eius ſeruorum ablutura ſe ſpondet. 802
Hoſpitio recipiens Chriſtum Phariſæus, debebat illi pedes abluere,quod à Magdalena præſtitum. 803
Chriſti pedes quàm Magdalenæ,quàm aliis ſalutares. 803
Magdalena Chriſti ſui pedes oſculans expenditur. 803

Index rerum præcipuarum.

Sacrarium, & altare in Chriſti pedes inuenit Magdalena, vbi ſe immolaret. 804

Penna.

Pennas orationi addit viri iuſti vita. 554
Pennati auditores ad virtutis ſermonem accurrunt. 877

Peregrinus.

Abraham peregrinorum mancipium. 785
Notati qui penuriæ, & neceſſitatis tempore peregrinos ab vrbe excludebant. 722

Perfectio.

Perfectiſſima vitæ curſum conſumment. 163
Per gradus eundum ad magna. 406
Ad perfectionem paulatim pergendum. 406

Perire.

Peccare, & perire, vt cohæreant. 203

Perſa.

Radiato capite in Solis figura Reges Perſarum reſidebant. 1031
Perſarum Reges, vt excitarentur. 1047
Perſarum lex de mendacij fuga. 676

Perſequutio, Perſequutor.

Dei populum nemo perſequatur. 728
Sæuior omni perſequutione blandientis perſecutio eſt, & magis cauenda. 760
Virtus perſecutione, & tribulatione probatur. 464
Amandi perſecutores licèt in nos ſæuiant. 601
Perſecutoris nouacula ad ſuperflua reſecanda. 495
Boni à malis preſſi meliores fiunt. 495
Perſecutores vt apes illis mellificant, in quos ſæuiunt. 495
Purgatur aduerſitate afflicti, & preſſi mens. 495
Perſecutio vitiorum rubigini auferendæ. 495
Vtiles perſequutores ſunt. 496
Totus ſpiritus, totus ſpiritualis fit, qui perſequutores æquo animo fert. 496
Perſequutiones, vt deſinant, ac quieſcant haud petendum. 496

Perſeuerantia.

Perſeuerantia virtutum comes. 396
Bonum principium extrema meliora perficiant. 164
Melior debet eſſe operis finis, quàm initium. 163
Perfectiſſima vitæ curſum conſumment. 163
Perſeuerantiæ ſpiritum ſuis Chriſtus inhalauit. 164
Filium Dei ſe prodit, qui bonum quod inchoauit perficit, 164
Bene conſummet, qui benè inchoauit. 165
Vna perſeuerantia brauium accipit. 165
Perſeuerantiæ corona. 165
In munditia perſeuerandum eſt. 159
Iuſtitiam induere, quid ſit; perſeuerantiam hæc phraſis commendat. 159
Fimbria, quæ in ſponſa laudatur, & vnguentum in veſtimenti ore, perſeuerantiam docent. 160
Iuſti virtus ſemper florere debet, nunquam flacceſcere. 160
Perſeuerantiæ priuatio, quid mali parturiat. 161
Supremus ſcalæ gradus perſeuerantia. 161
Nunquam ſiſtendum in bono, donec ſupremum gradum attigerimus. 161
Cæli ianua perſeuerantia eſt. 161

Petitio.

Cordis petitiones Deus exaudit. 536
Cæleſtia, non terrena petenda. 535

Petra.

Petrus illi petræ comparatus, ex qua in deſerto aquæ ſitienti populo fluxerunt. 35

S. Petrus.

Petrus, & Paulus inter ſe collati. 34
Vel Paulò magnus Petrus fuit. 35
Petri feruor. 34
Chriſtum reſpiciens Petrus ſuper aquas ambulans non timebat. 41
Petrum ſuper mare ambulantem imitatur qui inimicis ignoſcit. 41
Petrus vinctus Angelo ſoluenti prælatus. 123
Propter ſeruum percuſſum permiſſus eſt cadere Petrus. 45
Ad pœnitentiam prouocauit Petrum Chriſtus, ſuarum pœnarum oblitus. 45
Petrus primus peccans ad ſepulchrum primus currit. 45
Lachrymis cur ſuum crimen Petrus expiauerit, non verbis. 46
Cæli oſtiarius factus, qui ad ancillæ oſtiariæ vocem cecidit. 46
Maior poteſtas Petro collata, quàm Angelis. 47
Chriſti familiaris haud eſt, qui non eſt Petri. 47
Quod ſerpens Adamo, hoc Petro Iudas fuit. 48
Citius Petro ſubuenitur quàm Adamo, quia iſte latere voluit, non ille. 48
Petrus obediens Adamo inobedienti oppoſitus. 48
Amor in Chriſtum Chriſti confeſſione à Petro elicuit. 42
Eſſe cum Chriſto cupiebat Petrus, nolebat ab eius tabernaculo ſeparari. 43
Negaturus Chriſtum Chriſti gloriam vidit Petrus, vt illius memoria citiùs conuerteretur. 43
Sæpiùs Petrus cecidiſſet, niſi terminum Chriſtum ſtatuiſſet. 44
Labi permittitur Petrus, vt labentibus ignoſceret. 44
Labentes Apoſtolorum coryphæi labentibus ignoſcunt. 44
Quàm ardenter Petrus peccatorum ſalutem quæreret. 44
Petrus illi petræ comparatus, ex qua in deſerto aquæ ſitienti populo fluxerunt. 35
Petrus fidei, pietatiſque ſignifer. 36
Sancti Petri laudes ex ſanctis Patribus. 36
Petrus humani generis columna, omnium capitum caput. 36
Petrus caput ſanctitatis, Apoſtolorum coryphæus, & vertex, Eccleſiæ propugnaculum, fidei portus. 36
Petrus Eccleſiæ fundamentum, & columna, fidei cuſtos, Apoſtolicus auceps, æternæ vitæ clauiger. 36
Petrus piſcator ſanctitatis hamo omnes inuitans. 36
Petrus fidei petra, clauis ad regnum, confeſſor primus filij Dei, amator Domini. 36
Petrus Eccleſiæ ſol, & luminare maius. 36
Petri lingua cælorum lingua & clauis. 37
Fidei fundamentum Petrum eſſe vnde colligatur. 37
Petri in Chriſtum amor. 37
Petri vmbra quantæ virtutis. 38
Petri magnitudo vel ex eius infirmitate colligenda. 38
Petri lapſus vt nobis profuerit. 38
Latro in cruce Petrus, Petrus in domo Caiphæ latro. 38
Fidelior poſt lapſum Petrus. 39
Nutans cæteros fidei ſanctitatem fundauit. 39
Petrum erexerunt Petri lachrymæ. 39
Lubens Petrus timorem iis ingenerat, qui in ſe confidunt. 39
Pœnitentiæ exemplar omnibus factus Petrus. 39
Petri amor in Chriſtum. 40

Phariſæus.

Phariſæi ſuperbia. 523
Phariſæos acriter reprehendit Chriſtus, vt nos ab eorum vitiis auocaret. 530
Phariſæi faſtus, & oratio iactantia infecta. 530
Phariſæo ſuperbo quinam pares. 524
Phariſæi tumor. 525
A phariſaico ſpiritu, Phariſæi parabola vt nos auocet. 527
Phariſæorum lecti quales. 1014

Phinees.

Paulus zelo alter Phinees. 247
Pluſquam Phinees Chriſtus. 247

Phinees

Index rerum præcipuarum.

Phinees zelus vt collectus. 246
Phinees quiſque contra vitia ſit. 249
Imitator eſt Phinees,qui Dei præcepta cuſtodit. 249

Pictura.

Deteſtanda picturarum quædam genera. 830
Oculorum pictura ad libidinem excitat. 846
Dei picturam oblitterat,qui pigmentis vtitur. 828
Conditoris offenſam incurrit, qui corrigit opus, quod ille pinxit. 827
Damnat in ſe Dei opus,qui cutem fucis pingit. 828

Piſces.

Piſcium ſimilitudine euagationis damna probata. 274

Pœna.

Pœna peccatorum oculos aperiet. 202
Caini pœna à pari ſcelere omnes auocat, 599
Sequitur peccatum pœna. 197
Peccantis pœna peccatum, 198

Pœnitentia.

Arca vt homines ad pœnitentiam vocaret, 863
Sanctos non ſuſcipit pœnitentia,ſed facit. 15
Pœnitentia cæteris donis gratius. 612
Areæ aſpectus pœnitentiam ſuadebat. 856
Deargentata pœnitentia quænam diceretur. 992
Pœnitentiæ exemplar omnibus factus Petrus. 39
Vel fictæ pœnitentiæ verbum in Iuda timuit Diabolus. 898
Ad pœnitentiam prouocauit Petrum Christus, ſuarum pœnarum oblitus. 45
Pœnitentiæ, quam quis in extremis poſitus obit, parum fidendum eſt. 617
Celeritas in conuerſione probatur. 617
Maximè poſt Chriſti aduentum pœnitentia citò obeunda. 618
Ingentium malorum cauſa peccata peccatis adiicere. 618
Timeri magis Deus debet, quo magis pius, & patiens. 618
Vt homo citò ſe à lapſu ſurripiat, 618

Populus.

Gentilis populus lumine perfuſus,tenebris inuolutus Iſraeliticus. 328

Porta, & Portus.

Porta quæ ad Cælum ducit patientia. 455
Patientia virtutum portus, 457

Potens, Potentia.

Potentia ad diuitias ſignificandas. 965
Potentes pro diuitibus. 965
Potens qui vti potentia debeat, 965

Poteſtas.

Poteſtas de opibus. 965

Præcepta.

Dei præcepta obedientes illuminant, vrunt contumaces. 884
Præcepta Dei fidelibus lumen exhibent, infidelibus incendium minantur. 884
Imitator eſt Phinees,qui Dei præcepta cuſtodit. 249
Dei præceptum non diſcutit Abraham. 582

Proceres.

Melior de proceribus. 1063

Prædicator.

Poſt certamina, & victorias ad prædicationem eundum. 873
Virtutum montem conſcendat prædicaturus. 873
Abſonum eſt aliis veritatis lumen aperire, qui in tenebris eſt 874
Loquuntur ad cor qui operibus alios erudiunt. 875
Se ad iudicium ſtringit, qui bona loquitur, nec facit. 874
Doctor malè viuens, & benè docens,Deum inſtruit quomodo debeat eum condemnare. 875
Condemnationi obnoxius, & ludibrio, qui quæ docet non facit. 875
Pauli prædicatio erroribus extirpandis. 27
Prædicatores collo comparat,quod virtutum torques ambit. 877.
Doctores,qui benè loquuntur,& malè viuunt, cribro pollinario comparati. 722
Ineptus veritatis Prædicator, qui ea non præſtat, quæ alios docet. 722
Vide, *Doctor, Doctrina, Magiſter.*

Præeſſe.

A tumultibus abeſſe debet,qui præeſt. 660
Cæteris præeſſe quàm ſit periculoſum. 752

Prælatus, Præſul.

Prælatorum conſignatio. 1025
Ad prælatorum arbitrium omnia præſtanda. 926
Nemo ad prælationes feſtinet,ſed trahatur. 1083
Muri Eccleſiæ Prælati. 1054
Præſulis ſol vitiorum nubibus tectus ſuos non illuſtrat. 1033
Sacri Præſules quanta reuerentia exciperentur. 1067
Morituros ſe Præſules cogitent, ne nimium intumeſcant 753
Præſulis eſt inordinatos ſuorum mores componere, ſui cura non neglecta. 754
Iacob ob Ioſeph reuixit, ita Præſul ob ſuos ſubditos. 115
Sacri Præſules amuſſis ſpiritualis. 1064
Præſules veræ virtutis ſimulachrum. 1066
Miſerorum nomina exſcripta,quis præſul habuerit. 251
Quàm prouidus in ſuos præſul. 251
Laudabilis Prælati mos conuiuium Clericis, & aduenientibus quotidie præparandi. 251
Suos ignotus Præſul quidam inuiſebat, vt eis ſuccurreret. 252
Superioris eſt ſuis de rebus neceſſariis prouidere. 252
Superiores ſine vlla ſpe lucri inferioribus neceſſaria miniſtrent. 252
Notati qui ſuorum bona deuorant. 252
Laboris refrigerium in ſubditorum cura,ſubditorum ſalus ſuperiori eſt. 253
Ad Paſtores cura pertinet,ad oues obedientia. 253
Vide, *Superior, Epiſcopus.*

Preces.

Precibus tenebat prætereuntes Abraham, compellebat ad menſam, menſæ miniſtrabat. 779
Diuinæ vindictæ genus pro iis preces fundere qui in nos ſæuiunt. 603
Preces vrbium turres. 1054
Formula felicis precationis ex Abraham deſumpta. 668
Precum,& obedientiæ cohærentia. 559
Dei aures in ſuorum precibus, eſt non nuda eius audientia, ſed obedientia ſignificatur. 560
Vide, *Oratio.*

Premere.

Premunt ſe ipſos,qui premere innocentes volunt. 346

Principium.

Bonum principium extrema meliora perficiant. 262

Princeps, Principatus.

Principatus ſuper humerum,quia onus eſt. 1075
Principis imperium in ſubditos, vt animæ imperium in corpus eſſe debet. 1057
Principes ſuis ſcuti loco deſeruire debent. 1055
Princeps pius & bonus à malo ſuos auocat. 1061
Principis mores aliorum pharmacum. 1064
Cauendum Principi mendacium vt venenum. 678
Iuſti,& Principis nexus. 1063
Fermento Principes cur comparati. 1062
Princeps bonus à patre bono non differt. 1050
Publici ciuitatum parentes Principes ſunt. 1050

Index rerum præcipuarum.

אב de principe,& de patre. 1052
Reges Patres eſſe debent. 1051
Pater de Principe. 1052
Publicus parens Princeps. 1053
Velle bona ſuis ſuperior debet. 1053
Vide, *Rex, Imperator, Superior.*

Prodigus.

Opes prodigum filium ſpoliauerunt caſtitate. 633

Promptitudo.

Abrahæ promptitudo in hoſpitibus excipiendis. 779
Principum promptitudo ad bonum laudata. 1059

Pronubus.

Diabolus adulteris pronubus. 104
Paulus credentium pronubus, pudicitiæ præco. 5

Prophetare, & Prophetia.

Arca noſtrorum temporum prophetia. 860
Prophetandi gratiam per hoſpitalitatem Abdias conſecutus eſt. 793

Prouidus, Prouidentia.

Quàm prouidus in ſuos præſul. 251
Regum in ſuos prouidentia, & vigilantia. 1048
Diuinæ prouidentiæ theſauros tentatio patefacit. 480

Prudentia.

Prudentiæ vera conſignatio eſt ſibi conſulere, & aliis, nec bonum aliis inuidere. 1006
Lapſui proximus eſt, qui ſuæ ſe prudentiæ credit. 812

Publicanus.

Somnus quidam publicanus. 1007
Publicanus in cælum oculos non leuans cælum ad ſe inclinauit. 532

Pudicitia.

Danielem pudicum Suſannæ pudicitia iudicem promeruit. 417
Ioſeph exemplum pudicitiæ. 106
Ad regnum pudicitia euexit Ioſephum. 98
Vide, *Caſtus.*

Puer.

Cur puer dictus Abraham cum ſenex eſſet. 669

Pulchritudo.

Ab aſcita pulchritudine pœnæ imminentis metu auocantur mulieres. 829
Pulchra mulier magis, quàm ignis exurit. 263

Punitio.

Punitio vt magiſtra ab errore nos auocat. 471

Purpura.

Paulus tanquam Dei purpura durè tractatus. 29
Temperantiæ purpura. 1070
Iuſtitiæ purpura. 1069

Purgari.

Purgatur aduerſitate afflicti, & preſſi mens. 495

Pythagoras.

Pythagoræi ne iniuſta peterent quod optabant voce promebant. 557

Q

Quadrageſimæ tempore qui inimicitias non ponebant, vix Chriſtiani titulo digni cenſebantur. 1023

Quærere.

Cum Deus non quæritur orantis manus laſſatur. 536
A Deo Deus quærendus. 536
Quærenti Deum anima conſulenda, non caro. 773
Inuiſibilia quærenda, contemnenda viſibilia. 536
Magna à Deo in oratione quærenda. 535
Quam ardenter Petrus peccatorum ſalutem quæreret. 44

Quercus.

Quercus ſub qua Dominum hoſpitio recepit Abraham vſque ad Conſtantini tempora. 784

Quies.

Præmitti labor quieti debet. 588
Sine quietis amore arca ſpiritualis non conſtruitur. 857
Animi quies lecto aureo præferenda. 1014
Sine quietis amore arca ſpiritualis non conſtruitur. 857
Peccatores inquieti. 694
Nulla peccatoris quies. 694
Vide, *Requies.*

R

Radix.

Dauid Chriſti radix. 813
Malorum radix cur dicta ſit auaritia. 363
Maria gloriæ radix. 1108
Sacrarum Scripturarum radij quàm nobis neceſſarij. 879

Rapina.

Rapinæ, & cupiditatis nexus. 354

Ratio.

Rationem culpa inuadit. 20

Recreare.

Etiam non neceſſariis recreabat hoſpites Abraham. 786

Reddere.

Orationis fructus reddendi verbo ſignificatus. 535

Regula.

Superior recta ſuorum regula. 1060

Religioſus.

Religioſos interficit poſſidendi amor. 599
Quàm noxia religioſis viris euagatio. 273
Religioſi ab omni ſæculari tumultu alieni eſſe debent. 682
Perſtricti, qui habitu ſanctitatem ſimulant, qua re ipſa deſtituuntur. 682
Quibus rebus pares, qui ſub Religionis habitu religioſos mores non habent. 682
Tepidis Religioſis, & Eccleſiaſticis Dæmon vtitur vt alios capiat. 683
Plenè religioſa vita inſtituenda iis, qui religioſum habitum præ ſe ferunt. 683

Relinquere.

Suos reliquiſſe Abrahæ quantum profuerit. 669

Reliquiæ.

De Arcæ reliquiis. 857

Remora.

Animæ remora caro eſt. 905

Repræſentatio.

Abrahami filium offerentis repræſentatio. 579

Requies.

Qui diuitias inuenit, requiem perdit. 627
Requies vbi quærenda. 149
Requies per bona opera. 149
Requiem qui quærit, laboret priùs. 588
Præmitti labor quieti debet. 588

Reſpicere.

Reſpicere pro miſereri. 335

Reuerentia.

Sacri Præſules quanta reuerentia exciperentur. 1067

Rex.

Regis exemplum quàm efficax. 1058
Si ſapiant Reges, ſapient & qui reguntur. 1058
Leui brachio plebs flectitur ſi Princeps præeat. 1059
Alacres ad bonum eſſe Principes debent. 1059
Principum promptitudo ad bonum laudata. 1059
Firmior inferioris ſtatus ſi Princeps non deiiciatur. 1060
Regis, & Paſtoris nexus. 1027
ποιμαίνω pro curam gerere. 1027
Paſcendi, & regendi cohærentia. 1027
Apud Ægyptios Reges paſtores dicti. 1027
רעה paſcere, & regere. 1027
Affectus paſtoralis in Regibus. 1028

Index rerum præcipuarum.

Ars paſtoralis præludium ad magiſtratum. 1028
Paſtoralis vita præfecturæ præexercitamentum. 1028
Paſtorum,& Regum eſt ſua negligere, vt ſuis prouideant. 1028
Regum eſt ſuorum neceſſitates anteuertere, & illis occurrere. 1029
Paſcat ſubditos qui ſubditis præeſt. 1029
Paſcere gregem non mulgere iubetur Præſul. 1029
Paſtoribus, & nautis, ob labores ſubeundos à præſulibus præſules pariati. 1029
Totus oculus eſſe debet, qui præfecturam exercet. 1042
Princeps,& Rex oculi nomine circumſcribitur. 1042
Innumeros oculos habeat,qui aliis præſidet. 1043
Oculi munus qui exercet,lippitudine non laboret. 1043
Sexcentis oculis ſit præditus ſit ſuperior. 1043
Regis oculus ſatrapæ dicebantur. 1044
A Rege fugiat, qui longè à Rege. 1045
Oculata virga Regis ſymbolum. 1045
Oculatiſſimus gubernantis oculus. 1045
Subditorum peccata timere tanquam ſua qui regit debet. 1045
Lex Regis Hieroglyphicum ob vigilantiam. 1046
Leonis,& Regis nexus. 1046
Leo apertis oculis dormire perhibetur,idem præſter qui aliis præeſt. 1046
Perſarum Reges,vt excitarentur. 1047
More Endymionis ſtertere Reges non debent. 1047
Iacobi in gregem vigilantia in exemplum præſulibus oblata. 1047
Regum in ſuos prouidentia,& vigilantia. 1048
Grues referre ob vigilantiam ſuperiores debent. 1048
Spiritualia curare ſuperior debet, non terrenorum cura moueri. 1049
Regis inſignia ſcenæ ſimilia. 1068
Verus Regis ornatus, virtus,& philoſophia. 1068
Corona regia ex moribus virtute exculris. 1068
Subiecta pedibus ſphæra cœlum ſe calcare mentiebantur Reges Perſarum. 1072
Mali quoque Reges coli à ſubditis debent, & honorari. 1067
Sol Rex quidam magnus. 1030
Rex ſolem refert. 1030
Sol Regis ſymbolum. 1030
Patera Imperatoribus data, in qua ſol ſculptus. 1030
Coronæ regiæ cur radiis duodecim conſtarent. 1030
Imperatori lampadem præferebant. 1030
Stellæ,& ſigna Zodiaci in veſte regia. 1031
Radiato capite in Solis figura Reges Perſarum reſidebant. 1031
Imperatorius ſol omnes adiens. 1031
Reges vt Soli pares. 1031
Rex Sol,& frater Solis dictus. 1031
Imperij Sol,qui imperat. 1032
Sol iuſtitiæ pro rege iuſto. 1032
Sol iuſtitiæ Chriſtus, quia omnes luſtrat,& illuſtrat. 1032
Solis, & vmbræ nexu vtilitatem à Regum, & magnorum conſuetudine colligendam explicatur. 1033
Præſulis ſol vitiorum nubibus tectus ſuos non illuſtrat. 1033
Rex,& ſuperior, tamquam ſol vitiorum tenebras ab vrbibus,& regnis diſpellere debet. 1034
Puros habere oculos debet Regis ſolem ſpectaturus. 1034
Sol,& luna præfecturas agere cur dicantur. 1035
Regius ſol ſi eclipſim ob aliquem defectum patiatur ſuorum oculos ad ſe trahit. 1035
Mali conſiliarij regij Solis lumen plerunque tegunt. 1035
Ciues ſtellæ dum ad dignitates vocantur. 1036
Solis nomen Rex ſuſtinet maximè ob munificentiam, & liberalitatem. 1036
Rex liberalis ſole clarior. 1037
Rex tanquam ſol in munificentiæ operibus non fatigatur. 1037
Soli ſimilis,qui multis benefacit. 1038
Principis tamquam Solis motum ſequitur populus, vt Heliotropium. 1038
Superior virtutum ſplendore, cæteros debet obſcurare. 1039
Soli vicinus Mercurius,& Regi eloquentia, atque doctrina. 1039
Regij Solis influxu virtutes in ſubditis fouentur. 1039
Solis,& lunæ in morem Rex,& ſuperior ſua non quærat,ſed ſuorum vtilitatem. 1039
Sol vt referret Paulus. 1040
Nobis Paulus laborabat oblitus ſui. 1040
Subditorum cauſa ſubire pericula ſuperior non timeat. 1041
Iuſtitia aliis nata,non ſibi. 1041
Sua commoda non quærat ſuperior,ſed ſuorum. 1041
Verus Rex non quærit quæ ſua ſunt, ſuorum ſaluti intentus. 1041
Regium eſt ſui ipſius Regem eſſe. 1057
Rex videns,& animata lex. 1071
Regis cor in ſuorum plagis torquetur, quia ſuos in corde geſtat. 1080
Rex firmus Reipublicæ murus. 1054
Regia liberalitate veluti muro regnum cingitur. 1054
Fuga ſibi Rex quidam conſuluit. 95
Totus populi onera Regi ferenda vt colligatur. 10[illegible]6
Regnum terrenum ad cœleſte ſit ſcala. 1084
Rex ciuitatis anima. 1056
Regem arguit Ioannes, nec Regiâ maieſtate terretur. 185
Regium ſceptrum diuinæ legis cuſtodia. 1070
Legis cuſtodia cum principatu vt cohæreat. 1071
Rubri Regum calcei. 10[illegible]2
Ieiunans Rex ieiunium aliis facilè perſuadet. 1063
Regina pecunia. 356
Vide, *Princeps*, *Superior*.

Robur.

Robur, & vires ab hoſpitalitatis gaudio hauriebat Abraham. 785
Arborum fructus,arborum robur dicti. 966
Robur de diuitiis. 964
Robur,& vis de terra,quæ fructus producit. 966

S. Romualdus.

Singulare ſancti Romualdi exemplum in ciborum abſtinentia. 903

Rubus.

Rubus non combuſtus Hebræorum duritiam legi Dei reluctantem ſignificabat. 387

S

Sacerdos.

Roborare Sacerdotes pro redditibus munire. 965
Sacerdotum genua tangi ſolita. 563

Sagena.

Hoſpitalitatis ſagena expandenda. 781

Sagitta.

Sagitta pennis virtutum alata concionator. 877

Sal.

Amicitiæ ſal in tribulationis fluctibus plerunque perit. 949

Salomon.

Cecidit Salomon,quia dormitauit. 98

Salutatio.

Virginis ſalutatio. 1112

Salus.

Nullius deſperanda eſt ſalus, ſalubria cuique monita admonenda. 14
Salutem ſuam quærens nonas non inſtituat vias. 56

Index rerum præcipuarum.

Sanctus, Sanctitas.

Adulator eſt, qui Sanctos honorat, nec imitatur. 27
Sanctitatis neglector loci ſanctitate non excuſatur. 311
Sancti viri adeundi, vt aliquam vtilitatem conſequamur, 35
Scientia ſine ſanctitate vitiorum vermibus ſcatet. 882
Ab interiori ſanctitate extima promanet. 691
Quàm cautè Sancti iactantiam vitarent. 529
Sanctitatis domicilium cor ſit, extima loci ſanctitas non ſufficit. 312
Sanctos non ſuſcipit pœnitentia, ſed facit. 15

Sanguis.

De ſanguinis nobilitate nobis non eſſe gloriandum, vt nos Chriſtus doceat. 567

Sanitas.

Stulta ſanitas ſanctus morbus. 276

Sapiens, Sapientia.

Sapientum prudentúmque conſilia à principe quærenda. 349
Dei ſapientia ſinu ſuo Paulum excepit. 24

Sara.

Sol mulier, ſol Sara. 822
Saræ innocentia, & pulchritudo. 822
Saræ modeſtia, & verecundia. 823
Saræ magnitudo, quòd in hoſpitum obſequio ad vilia quæque ſe demiſit. 823
Saræ probitas, vt collecta. 823
Quanti referat Elias probarum matronarum adiici obſequio, 823

Satanas.

Satanæ inuentiones pigmenta. 827
Iobum non perambulat Satan, quia terra ſublimior totus cœleſtis. 458
Diuitiarum machinis Satan vincitur dum diuitiæ contemnuntur. 971
Cur Deus ſatanæ Iobum flagellandum permiſerit, non ipſe flagellauerit. 459
Culpa in Satanam non facilè reiicienda. 1019
Vide, *Dæmon, Diabolus.*

Satietas.

Satietatem libido ſubſequitur. 266
Vide, *Crapula, Gula.*

Saul.

Sauli nomen vnde. 2

Scena.

Regis inſignia ſcenæ ſimilia. 1068

Scelus.

Caino ſceleratiores, qui in Eccleſia ad ſcelus alios inducunt. 600
Vide *Peccatum.*

Sceptrum.

Regium Sceptrum diuinæ legis cuſtodia. 1070

Scientia.

Bona Scientia quæ vitæ bonæ iungitur. 876
Scientiæ clauem à Chriſto Paulus accepit. 24
Vide, *Doctrina.*

Scortator.

Scortatorum vita, vita Cain. 692

Scriptura Sacra.

Lectulus Sacræ Scripturæ lectio. 1014
Lectus argenteus Sacra Scriptura. 1014
Sacrarum Scripturarum radij quàm nobis neceſſarij. 829

Scrutator.

Perſtricti, qui in diuina erumpunt. 572
Dat temeritatis pœnas, qui Dei occulta peruadit. 571
Impudentes diuinitatis ſcrutatores perſtricti. 572
Regum quodam more adducto illi notantur, qui in diuina temerè irrumpunt. 572
Ex diuinis pauca noſtræ notitiæ permittuntur. 573
Seraphim, vt a nimia curioſitate nos auocent. 573
Deus ſuper Cherubim aſcendit, quia omni ſcientia ſuperior. 573
Curioſi eſſentiæ ſapientiæque diuinæ ſcrutatores damnati, 574
Deus lucerna nigredinis. 574
Non aſcendit Deus in cor, & minus in linguam. 574
Diuina curioſè haud inquirenda. 574
Dauidis exemplo temerarij diuinorum inuaſores arguuntur. 575
Diuinitatis arcana ſectatores fugiunt. 575
In diuinis, qui temere ſe erigit, deſcendit, 575
Temerarij diuinorum ſcrutatores, in temeritatis pœnam, nec obuia penetrant, 575
Vide, *Curioſitas,*

Scutum,

Principes ſuis ſcuti loco deſeruire debent, 1055
Ieiunium ſcutum eſt. 512
Abſtinentiæ clypeo vtendum. 512
Ieiunij ſcuto contra Dæmonem pugnandum, & abſtinentiæ lorica. 513
De ſcuti amiſſione Græcorum mos. 513
Quam graue ieiunij ſcutum proiicere. 513
Orationis ſcutum, ab ira Dei ſuos protegit. 552

Scintillæ.

Salubribus monitis pietatis ſcintillæ, ex auditorum corde, velut ex ſilice educendæ. 889

Scopus.

Populorum ſcopus populi moderatores, 1066

Secreta.

Nemo Dei Secreta audax temerator penetret. 571

Segnis.

Nullus in officio Segnis apud Abraham. 785

Senex, ſenectus.

Senex adoleſcentium mores colorare debent. 205
Longæuus ſenex pro mortuo computatur, 502
Senectus Eccleſiæ candida. 50

September.

September cur menſis fortitudinum dictus. 967

Sepulchrum.

Petrus primus peccans ad ſepulchrum primus currit. 45
Res mira de Danielis ſepulchro. 419

Seraphim.

Seraphim vt nimia curioſitate nos auocent. 173

Sermo.

Noſter ſermo, noſter aduerſarius eſt. 294
Medicamentum eſt blandus ſermo. 650
Pudicus Ioſeph etiam pudicos ſermones amabat. 91
Ignis Dei ſermo qui calefacit, non comburit, niſi ſola peccata. 884
Dei ſermo quàm lucidus, & radians. 879
Vide, *Verba, lingua, loqui.*

Serpens.

à Serpentibus mordentur Egypti delicias requirentes. 902

Seruus, & ſeruitus.

Suos in ſeruitutem redigit auaritia. 658
Chriſti ſerui, opes ſe non habere gloriantur. 642
Qui languentis ſerui curam habet, habet & ſui. 279
Iacens ſeruus Dominum erigit. 279
Vera libertas Deo ſeruire. 401
Dei ſeruos, vt olim ad hoſpitium fideles allicerent. 796
Chriſti ſeruus ſeruire cupiditati diuitiarum neſcit. 358
In ſeruum venundatus eſt, non ſeruus factus. 111
Propter ſeruum percuſſum permiſſus eſt cadere Petrus. 45
Ab Ægyptiaca ſeruitute liberati Iudæi vitiis fuere obſtricti, 467

Libera

Index rerum præcipuarum.

Libera apud Deum ſeruitus. 403
Dei ſeruitute vera libertas comparatur. 403
Omni libertate nobilior Chriſti ſeruitus, 403

Seth.

Seth vt ad Mariam Virginem cogitauerit. 1107

Signum.

In Cain ſignum poſitum ob aliorum correctionem. 599

Silentium.

Silentium deuotionis nutrimentum. 821
Pernicies à linguæ procurſu timenda. 821
Linguæ equo frænum adhibendum. 821
Linguæ frænum neceſſarium. 821
Silentij commendatio, 289
Victoria ex ſilentio. 293

Simon Cyrenaus.

Simonem Cyreneum in cruce portanda quinam benè æmulentur. 376

Simonia.

Simoniæ labes ab Eccleſia exulet. 990
Vitandæ ſimoniæ exemplum ſingulare. 990
Quî profligata ſimonia. 991
A ſimoniæ lue, vt ſe exemerit quidam Præſul. 991
Miniſteria Eccleſiaſtica ſimoniæ ſorde libera ſint, 991

Simulachrum.

Abraham patientiæ Simulachrum. 581
Simulachrorum genua, & plantæ tactæ. 562
Arca mundi Simulachrum. 860

Simulator.

Virtutum Simulatores Diabolo pares. 691

Sol,

Soli amici comparati. 949
Sol rex quidam magnus. 1030
Rex Solem refert. 1030
Patera Imperatoribus data, in qua Sol ſculptus, 1030
Reges vt Soli pares. 1031
Rex Sol, & frater Solis dictus. 1031
Imperij Sol, qui imperat. 1032
Sol iuſtitiæ pro rege iuſto. 1032
Sol iuſtitiæ Chriſtus, quia omnes luſtrat, & illuſtrat. 1033
Solis, & vmbræ nexu vtilitatem à Regum, & magnorum conſuetudine colligendam explicatur. 1033
Præſulis Sol vitiorum nubibus tectus ſuos non illuſtrat. 1033
Rex, & ſuperior, tamquam ſol vitiorum tenebras ab vrbibus, & regnis diſpellere debet. 1034
Puros habere oculos debet Regis Solem ſpectaturus. 1034
Sol, & Luna præfecturas agere cur dicantur. 1035
Regius Sol ſi eclipſim ob aliquem defectum patiatur ſuorum oculos ad ſe trahit. 1035
Mali conſiliatij regij Solis lumen plerunque tegunt. 1035
Solis nomen Rex ſuſtinet maximè ob munificentiam, & liberalitatem. 1036
Rex liberalis Sole clarior. 1037
Rex tanquam Sol in munificentiæ operibus non ſatigatur. 1037
Soli ſimilis, qui multis benefacit. 1038
Principis tamquam Solis motum ſequitur populus, vt Heliotropium. 1038
Superior virtutum ſplendore, cæteros debet obſcurare. 1038
Soli vicinus Mercurius, & Regi eloquentia, atque doctrina. 1039
Regij Solis influxu virtutes in ſubditis fouentur. 1039
Solis & lunæ in morem Rex, & ſuperior ſua non quærat, ſed ſuorum vtilitatem. 1039
Sol vt referret Paulus. 1040

Solidari.

Solidari largitate. 965

Solitudo.

Diu in Solitudine ad imperium eruditus Moſes. 660

Somnium.

Ioſeph Somniorum interpres futurus vt colligatur. 115

Somnus.

Quî mereri ex ſomno poſſimus. 1005
Dormiens Chriſtus ſomnum benedixit, 1005
Humi cubans Iacob mirum viſum vidit. 1005
Non dormientibus, ſed vigilantibus gratia datur. 1006
Prudentes Virgines leui ſomno corripiuntur, fatuæ graui. 1006
Prudentiæ vera conſignatio eſt ſibi conſulere, & aliis, nec bonum aliis inuidere. 1006
Qui ſponſum amat, & exſpectat, graui ſomno non facilè corripitur. 1007
Somnus temporis fur. 1007
Somnus quidam publicanus. 1007
ישן quid, quid ישם; dormitionis, & exactionis nexus. 1007
Somnus eſt quædam deſolatio. 1007
Grauiſſima ærumna ſomnus, & morte ipſa grauior. 1008
Meritum valde auget, moleſtiſſimè ſomnum ferre. 1008
Somnus multiplex mors, & annihilatio quædam. 1009
Vt noſtra anima cum dormiente corpore ſepelitur, ſic corpus interdiu mortuum huic mundo eſſe debet. 1009
Dormientes laudes offerre poſſumus. 1009
Vigilias amet Dei templum qui quærit eſſe. 1010
Quid præſtandum ei, qui ſomno corporis vires nequit reficere. 1010

Sordes.

Sordes de diuitiis. 643

Spectaculum.

Gratum Deo ſpectaculum exhibuit Abraham filium offerens. 579
Spectaculum Deo gratum quale. 579

Speculum,

Superior ſuorum Speculum. 1065
Terrum Speculum minimè Epiſcopus iit. 1065

Sperare.

Solus clamat ad Deum qui in Deum ſperat. 558

Spes.

Spei, & orationis nexus. 558
Solus clamat ad Deum, qui in Deum ſperat, 558

Spiritus,

Spiritus eſt carnem regere. 775
Carnis ſpiritui ſubiici, à quo decorem haurit. 773
Vt caro ſpiritui obſequatur, obſequatur ſpiritus Deo, 773
Caro in Spiritum, vt hoſpitalitatem exerceat. 806
Caro Spiritui ſubiici debet, non ſpiritus carni, 904

Spiritus ſanctus.

Spiritus ſanctus Paulo vſus eſt vt fiſtulâ, eius linguâ vt organo. 25
Spiritus ſanctus vt Eccleſiæ concordiam commendauerit, 852
Et qui corporis deliciis neglectis corporis hoſpitio Spiritum ſanctum exceperit, cæli manſionem Spiritus ſanctus tribuet. 908

Sphæra.

Subiecta pedibus Sphæra cœlum ſe calcare mentiebantur Reges Perſarum. 1073

Spina.

Spinæ aliquot in Chriſti corona, & ſuis reſeruatæ. 480
Spinæ in inuidi corde, quæ ſunt euellendæ. 605
Inuidiæ ſpinis inuidi punguntur, 606
Spinæ cum voluptatibus cohærent. 716

Spongia.

Spongia.

Iudæorum cor tamquam ſpongia cauernoſum. 933

Sponſa. ſponſus.

Dei ſponſa peccatoribus exornatur, dum eſſe deſinunt. 17

Sponſum qui quærit, non quærat diuerticula. 51

Qui ſponſum amat, & exſpectat, graui ſomno non facilè corripitur. 1007

Stella.

In tribulationum nocte veræ virtutum ſtellæ apparent. 477

Ioſeph tanquam ſtella in Sacræ Scripturæ cœlo orbi emicuit. 113

Stellæ, & ſigna Zodiaci in veſte regia. 1031

Stibium.

Damnatur Stibij vſus. 846

Non pingendi ſtibio oculi, ſed ab oculis lacrymæ fundendæ. 847

Stibium abeſſe à Chriſti ſponſa debet. 847

Scriptura ſacra tamquam grauis matrona ſtibij vſum in oculis auerſatur. 847

Stipendium.

Stipendiis fulciri. 965

Struthio.

Struthio ſimulator dictus. 681

Subditus.

Subditorum cauſa ſubire pericula ſuperior non timeat. 1041

Mali quoque Reges coli à ſubditis debent, & honorari. 1067

Superbia.

Superbiæ faſtus pedibus calcandus, 1072

Humilis ſuperbia probanda in ſuperbiæ neglectu. 532

Luxuriæ flamma, vt comprimatur, comprimenda ſuperbia. 259

Superbia malorum cauſa. 187

Multa poſſidentes facilè inflantur. 634

Superbia diuitiarum partus. 634

Ventoſæ diuitiæ inflant ſuos poſſeſſores. 634

Morbus diuitiarum ſuperbia. 634

Elati diuites ſeuere corripiendi. 635

Diuites ſuperbiæ malo facilè corripiuntur, 635

Diuitiarum radix ſuperbia. 635

Diuitiarum vermis ſuperbia. 635

Arborum poma vermes ſuos habent, vermis diuitiarum, eſt ſuperbia. 636

Fugienda diuitibus auaritia, ne hoc verme corripiantur. 636

Diuitiis nemo ſeruiat, ne diuitiarum faſtui ſubiiciatur. 636

Supercilia.

Abraſa ſupercilia. 844

Supercilia tenuia depicta fuligine, & attamento. 842

Supercilia fuligine tincta acu producta. 842

Geometriam in ſuperciliis exercere quinam dicerentur. 842

Ouis formicas in ſupercilia denigrata. 843

Superior.

Superior ignem refert, lucem beneficentiæ exhibet, & punitione vrit. 746

Superioris eſt ſuis de rebus neceſſariis prouidere. 252

Superiores ſine vlla ſpe lucri inferioribus neceſſaria miniſtrent. 252

Maiori reprehenſione digni ſi peccant ſuperiores. 754

Viræ ſp[illegible] ſuperior [illegible]is inhalare debet. 1056

Velle b[illegible] ſu[illegible] ſuperior debet. 10[illegible]3

Tutris ſuperiorum [illegible]. 1056

Sua commoda non quærat ſuperior, ſed ſuorum. 1041

In ſuperiores reiicitur, quod ſubditi delinquunt. 10[illegible]8

Spiritualia curare ſuperior debet, non terre[illegible]rum cura mò-

neri. 1049

Superiores venerandos in Moſe vt Deus docuerit. 660

Facile inferior facit, quod fieri à ſuperiori videt. 1058

Superior ſuorum ſpeculum. 1065

Rex & Superior tanquam Sol vitiorum tenebras ab vrbibus & regnis diſpellere debet. 1034

Supplex.

Tangebant ſupplices genua, tamquam aliquid ſacrum. 562

Genua a ſupplicibus tacta. 56

Suſanna.

Danielem pudicum Suſannæ pudicitia Iudicem promeruit. 417

T

Tabernaculum.

In hoſpitali tabernaculo diem Chriſti vidit Abraham. 784

Tangi.

Tangi ab impudicâ muliere noluit Ioſeph. 92

Tarditas.

Tarditas in Dei cultu damnata. 612

Tauri.

Tauri, & Pontici hoſpites immolabant. 799

Tela.

Tela in auro vt deliteſcant. 970

Temperantia.

Ioſephi temperantia, & pudicitia dominam ſeruam fecit. 112

Cum Temperantiâ Ioſeph vigilabat. 98

Temperantiæ purpura. 1070

Ioſephi hiſtoria temperantiæ amorem ingenerat. 124

Temperantiſſimus Athleta Ioſeph. 104

Templum.

Etiam in templo de ſanctitatis ſuggeſtu deiicere homines Dæmon tentat. 311

Templum Eccleſia arcæ præferenda. 862

Templi veſtibula olim oſculabantur. 820

Tempus.

Tentationibus ferendis auxilium præbet Ioſeph in carcere cogitatus. 121

Tempus, quo arca fabricata laborandum nobis eſſe oſtendit. 858

Ieiunij tempus, tempus militiæ. 511

Tentatio.

Carceris ſqualor corona caſtitatis, tentatio conſecratio. 91

Tentatione clarior, & ſplendidior reddita Ioſephi caſtimonia. 92

Tentatione anima cuſtoditur. 478

Deprecationis armatura in tentationibus. 550

Tentatio iuſtos exercet, & perficit. 472

Recuſat refici, non recuſat tentari. 472

Socordiæ ſcoria abſtergitur afflictionum igne. 473

Tentationis ſal, ne iuſtus reſoluatur, & putreſcat. 473

In tentationibus iuſtitia floret. 474

Dei memoria per tentationes inſeritur memoriæ. 474

Tentatione anima cuſtoditur. 478

Diabolus noſtri cuſtos dum in nos ſæuit. 478

Tentatio cuſtodia quædam eſt. 478

Tribulationes ſepes ad animæ cuſtodiam. 478

Virtutum roſæ inter tribulationum ſpinas. 478

Creſcit inter tentationum ſpinas virtus. 478

Spinæ aliquot in Chriſti corona, & ſuis reſeruatæ. 480

Tribulatio animæ frænum. 480

Diuinæ prouidentiæ Theſauros tentatio patefacit. 480

Tentationum nundinæ ad lucra ſpiritualia. 480

Eorum peculiariter Deus eſt, qui eius amore aliquid patiuntur. 481

Magnis viris adnumerandus, qui magna pro Deo patitur. 481

Te[illegible]

Tentationis ventus paleam à tritico diſcriminat. 481
Plantas venti nutriunt, & firmat tentatio eorum animos, quos ferit. 481
Tentationis ventus ignem auget. 481
Iuſtorum deſiderio tribulationum flatibus accenduntur. 482
Charitas aduerſitatis ventis excitatur. 482
Stultitiæ certa conſignatio, leuibus auris concuti, & deiici. 482

Tepidus.

Tepidis Religioſis & Eccleſiaſticis Dæmon vtitur vt alios capiat. 683

Terra, Terrena.

Terrena contemnant qui ad æterna vocantur. 1093
Dilectionis pennis in cœleſtia nobis euolandum. 1093
A terrenis auolare bonorum eſt. 1094
Cupiditatis viſco nemo teneatur. 1094
Laquei in rerum viſibilium amore latent. 1094
Terrenorum affectus volatus impedimentum. 1095
Suos periturarum rerum contemptores eſſe Chriſtus quærit. 1095
Noſtrum maximè eſt qui ſub nouo Teſtamento ſumus, terrena repudiare. 1096
Infirma fere in illo fides, qui firmiter perituris adhæret. 1096
Fideles terrena non ſibi, ſed aliis habeant. 1096
Terrenum obliuiſcitur, qui non obliuiſcitur Chriſti. 1097
Grauidis mulieribus pares, qui noxias res appetunt. 1098
Mundus ipſe inclamat, ne diligatur. 1098
Olim etiam vincti terram colebant. 118
Terra inuiſibilis, quia in ea non erat homo, propter quem in terram Deus aſpiceret. 337
Terreni honores vt fumus euaneſcunt. 1072
Culminis, & verecundiæ nexus, honoris, & ſomnij. 1073

Thalamus.

Ad ſalutem Virgineus Thalamus, 1110

Theſaurus.

Theſauri vrbis munitæ loco. 956

Thomas.

Thomam referre qui cum laude poſſimus. 51

Thus.

Puritas in Thure colligendo. 543
Res ad orationis Thus transfertur. 543

Thymiama.

Sanctitatis Thymiama tribulationis igne probatur. 464

Timor.

Timendas Dei minas clamabat arca dum compingeretur. 856
Iſaac timore fidem non fœdauit. 581
Tunc maximè timendum cùm virtutibus, & miraculis ſuper nos eleuamur. 42
Timor mali comes. 693
Timeri magis Deus debet, quo magis pius, & patiens. 618

Timotheus.

Languens Timotheus à Chriſto haud negligitur. 276

Tinea.

Caro mentis Tinea. 904
Peccatum cur Tineæ ſimile. 205

Tobias.

Tobias cæcus corpore, ſed non mente. 138
Tobiæ laus, & commendatio. 138

Tranſitus.

Tranſitus à malitia ad virtutem vt collectus. 15

Tribulatio.

Tribulationes ſepes ad animæ cuſtodiam. 478
Ob tribulationes gloriatur Apoſtolus. 29
Non ob aliquas tantum tribulationes agendæ Deo gratiæ, ſed ob vniuerſas. 463
Iob poſt tribulationem clarior. 462
Tribulationes præſens ſuperbiæ remedium, iactantiæ medicina. 470
Tribulatio animæ frænum. 480
Virtutum roſæ inter tribulationum ſpinas. 478
Funis, & tribulationis nexus. 467
Afflictio vitia ligat. 467
Ab Ægyptiaca ſeruitute liberati Iudæi vitiis fuere obſtricti. 467
Charitatis vincula tribulationes. 467
Afflictionum vinculis, tanquam amentes ligantur homines, ne in alios ſæuiant. 468
Vincula tentationum peccatorum vincula ſoluunt. 468
Chriſti exemplum de agendis in tribulationibus Deo gratiis. 463
Percutit Deus corpus, vt animam ſanet. 469
Vulnerat Deus, vt curet vulnera. 469
Tormentis Deus mentes ægras ſanat. 469
Tribulationis vſtio, & ſectio ad ſanitatem. 469
Cauterium plagis noſtris Deus admouet, dum tribulationes immittit. 470
Tribulationis ferramentum plagis occurrit. 470
Punitio vt magiſtra ab errore nos auocat. 471
Tribulationis vtilitates. 471
Virtus perſecutione, & tribulatione probatur. 464
Sanctitatis Thymiama tribulationis igne probatur. 464
Inſtar dolij percuſſi aduerſitatibus probatur iuſtus. 464
Qualis quiſque ſit, ex tribulationibus dignoſcitur. 464
Opus tribulationis igne probatur. 465
Ex tribulatione, vt ex venæ contactu, ſanitas ſanctitáſque dignoſcitur. 465
Hoc contactu probata Iobi ſanctitas. 465
Iobi virtus Dei contactu immiſſiſque à Deo tribulationibus probata. 466
Magni apud Deum meriti aduerſitates ferre. 466
Vide, *Afflictio, Aduerſitas.*

Tuba.

Hoſpites Tuba excepti. 798

Turris.

Preces vrbium Turres. 1054
Turris ſuperiorum tuitio. 1056

V

Vagus.

Vagi reprehenſi. 273
Vide, *Euagatio.*

Vanitas.

Vanitatis neceſſitas, vt explicata. 851

Vas.

Vas electionis Paulus. 32
Ex Paulo, vt ex vaſe & ſanus eſcam ſumit, & infirmus medicinam. 35

Vaſtatio.

Vaſtationis, & peccati cohærentia. 200

Vbera.

Vberum nexus, & verborum. 291

Vectigal.

Publicanus ſe deiiciens vt vectigal exegerit. 526

Vena.

Ex tribulatione, vt ex venæ contactu, ſanitáſque dignoſcitur. 465

Venari.

Pauperes canes, quibus dum aluntur à nobis, cœleſtem gloriam venamur. 780
Hoſpites Abraham venabatur. 778
Deum & Angelos recepit dum homines venatur. 779

Itinera explorat vt venator. 778

Venenum.

Inuidia ſæculorum venenum. 608

Venter.

Venter præſepe brutæ concupiſcentiæ. 702
Brutis par, qui totus in ventris cura eſt. 906
Ventri non eſſe ſeruiendum, vt docuerit Chriſtus. 907
Propter ventrem, & crapulam multos Deus iudicat. 907

Ventus.

Tentationis Ventus paleam à tritico diſcriminat. 481
Plantas venti nutriunt, & firmat tentatio eorum animos, quos ferit. 481
Tentationis ventus ignem auget. 481
Iuſtorum deſiderio tribulationum flatibus accenduntur. 482
Charitas aduerſitatis ventis excitatur. 482
Stultitiæ certa conſignatio, leuibus auris concuti, & deiici. 482

Verba.

Immundo animali par qui verborum fuſu os inquinat. 291
Impudicæ mulieris verba ignem vt oleum alunt. 264
Inhoneſtæ mulieres verba omnia comburunt ſi idoneam materiam reperiant. 265
Colloquium impudicæ mulieris ignem libidinis accendit. 265
Iudæis pariati qui Dei verbo reſiſtunt. 935
Verba Dei manna vt referant. 379
Dei verba cuſtodit, viam ſuam corrigit, emendat vitam. 8~6
Purgatrix diuinarum rerum meditatio. 885
Ignea Dei verba cordis vaſe incluſa ad virtutem illud accendunt. 886
Ignea lingua ignea Dei verba proferri debent. 886
Dura verba deglutiri qui facilè queant. 1100
In verbis bellum habemus, habemus à verbis. 293
Verborum, & vitæ nexus commendatur. 720

Verecundia.

Culminis, & verecundiæ nexus, honoris, & ſomnij. 1073
Verecundia Ioſeph. 105

Veritas.

Inuidiæ vitus veritatem ſupprimit. 608
Veritatis, & confeſſionis nexus. 531
Veritas ab hominibus ferè exulat. 676
In æternam veritatem arietat, qui mendacia ſerit. 679
Veritatis amore, & mendacij fuga Spiritus ſancti domicilium homo eſt. 680
Veritatis amor. 680

Veſtis, Veſtimentum.

Veſtimenta corporis ſpernit, ne animi perderet caſtimoniam. 105
Candidis veſtibus Eccleſiam oraturi intrabant. 544
Veſtimenta abluat, qui Deo occurrit. 544
Nuptialis in oratione veſtis induenda. 544

Vexillum.

Belli tropæum, & Vexillum oratio. 552

Via.

Vias nouas non inſtituat ſalutem ſuam quærens. 56

Victima.

Occiſionis Victimæ voluptuoſi. 710

Videre.

Videre pro audire. 336
Videndi verbum ad alios ſenſus vt porrigatur. 336
Videre amantis eſt. 331
Viſionis, & conſolationis nexus. 331
Ante oculos aliquem habere, eſt diligere. 331
Videre miſerentis eſt. 331
Iuſtos Deus videt vt protegat. 333
Dum nos reſpicit Deus, reſpici à nobis cupit. 333
Ob oculos Chriſtus habendus. 333
Mentis oculos in Deum coniicere plurimum ad ſpiritualem profectum prodeſt. 334
Videre miſericordiam indicat. 334

Vigilare.

Grues referre ob vigilantiam ſuperiores debent. 1048
Non dormientibus, ſed vigilantibus gratia datur. 1006
Vigilias amet Dei templum qui quærit eſſe. 1010
Iacobi in gregem vigilantia in exemplum præſulibus oblata. 1047

Vinum.

Vina, & dapes libidinis ignes accendunt. 266

Vincula, Vincire.

Vincula habitatoribus ſuis mundi Ægyptus immittit. ...
Charitatis vincula tribulationes. 467
Afflictionum vinculis, tanquam amentes ligantur homines, ne in alios ſæuiant. 468
Vincula tentationum peccatorum vincula ſoluunt. 468
Ioſephum in carcere vinculis adſtrictum minimè fuiſſe aliqui opinati ſunt. 118
Verè in carcere vinctum Ioſephum euincitur. 118
Olim etiam vincti terram colebant. 118
Apud Ægyptios noctu catenis vincti arctiùs ſtringebantur, laxiùs in die. 119
Verè in carcere compeditum Ioſephum ſanctorum Patrum auctoritate probatur. 119
Vincti dicuntur & qui compediti. 120
Ioſephi vincula à multis confirmata. 120
Ioſephi in carcere, cateniſque patientia. 120
In vinculis lætus Ioſeph Deum glorificabat. 121
Felices pedes qui hic ligantur. 122
Qui catenis ligatur, libera mente in Deum eat. 122
Petrus vinctus Angelo ſoluenti Prælatus. 123
Maius eſt donum vinculum, quàm ſolem ſiſtere. 123
Vinculorum quibus vinciuntur memoria quàm vtilis, quàm ſalutaris. 124

Vindicta.

Iniuriarum Vindicta Deo committenda. 602
Ioſephi animus ab omni vindictæ veneno immunis. 114
Non ſtatim ad vindictam currendum. 603
Vide, *Iniuria.*

Vipera.

Peccatum viperæ comparatur. 204

Virgo.

Prudentes Virgines leui ſomno corripiuntur, fatuæ graui. 1006
Virgines cœno facies illinebant, ne amantes illicerent. 830
Mariæ virginitas in Chriſti editione minimè violata. 1108
Virgines ab oculis pingendis auocatæ. 839

Virtus.

Perſtricti, qui generis nobilitatem iactant, virtutum nobilitate deſtituti. 566
Ioſephi Virtutibus ætatis imbecillitas non abfuit. 114
Virtus vna non ſufficit, niſi & cæterarum conſortium adſit. 867
Virtutum omnium ſatellitio cum Diabolo pugnandum. 1019
Creſcit inter tentationum ſpinas virtus. 478
Iuſti virtus ſemper florere debet, nunquam flacceſcere. 160
Omnium virtutum genere coronatus Ioſeph. 112
Virtutis ſemper faſtigium tenuit Ioſeph. 111
Tranſitus à malitia ad virtutem vt collectus. 15
Virtutum pediſſequa, non vitiorum lena caro ſit. 771
Tunc maximè timendum cùm virtutibus, & miraculis ſuper nos eleuamur. 42
Bonorum virtutem non ſpectare via ad vitia. 598
Virtutum omnium prata in Dauidis anima conſita. 814
Virtutes pro parentibus habuit Noë. 817
Ex vno Paulo omnium virtutum flores. 6

Vis.

Cum Satanico hoſte confligens nemo ſuis viribus fidat. 1017

Index rerum præcipuarum.

Vires de diuitiis. 967
Ad ima cadit, qui in ſublimia ſuis viribus fertur. 809
Peritia noſtra probatur ſi adeſſe magiſtri ſummi manum fateamur. 809
Abſonè ſonus erumpit, quo quis aliquid ſuis viribus tribuit. 810
Opus polluit, qui virtutem ſibi illud proficiendi tribuit. 810
Cadit qui ſuis viribus tribuit, quòd in áduerſis non ceciderit. 810
Robur, & vis de terra, quæ fructus producit. 966
Argenti vis quanta. 956
Terrenarum diuitiarum vis ex Satanæ mente. 960

Viſcus.

Cupiditatis viſco nemo teneatur. 1094

Vita.

Vitæ fundamentum, & radix deprecatio. 548
Quod anima corporis, hoc vita doctrinæ. 721
Vitæ ſpiritum ſuperior ſuis inhalare debet. 1056
Vitæ humanæ fragilitas. 1088
Vitæ præſentis vanitas. 487
Bona ſcientia, quæ vitæ bonæ iungitur. 876
Auditorum animos acuit dicentis vita. 873
Vitæ, & ſermonis nexus. 873
Epiſcopi vita irreprehenſibilis. 751
Verborum, & vitæ nexus commendatur. 720
Qui futuram vitam non cogitat, nihil non fœdum committere poteſt. 596
Vita quælibet breuis, licèt vitæ Mathuſalem par. 499
Vita Mathuſalem, & aliorum productiſſima, breuis eſt alteri vitæ comparata. 499
Vita omnis breuis, quæ finem habet. 500
Breuis illa vita, quam praui mores inficiunt. 500
Bona opera vitæ diuturnæ teſtimonia. 500
Mors in nomine Mathuſalem latet. 501
Vita mortis prodromus. 501
Vita hæc vt pernix equos decurrit ad metam. 501
Vitæ abeuntis breuitas, & celeritas. 501
Digitus eſt Dies. 502
Longæuus ſenex pro mortuo computatur. 502
Vitrei mortales, & vitro fragiliores. 756
Vitreæ ampullæ vita noſtra comparanda. 756
Vitrum vita præſens, quæ facilè frangitur. 756
Expenditur huius vitæ fragilitas, & fugacitas. 757
Vitæ huius fragilitas nobis cogitanda. 757

Vitium.

In vitiis paulatim ab exiguis ad immania itur. 406
A vitio improbus conſumitur. 200
Vitiorum, & diuitiarum, & in re, & in nomine ſocietas. 635
Diuitiæ vitij omnis architectæ. 631
Diuitiarum amor vitiorum genimen. 632
Diuitiæ vitiorum alimenta, claues ad vitia. 632
Flagitia omnia ex camino æſtuantis auaritiæ. 632
Luxuriæ vitium diuitiæ fouent. 633

Vitis.

Caro tanquam vitis computanda. 768

Vitreus.

Vitrei mortales, & vitro fragiliores. 756
Vitreæ ampullæ vita noſtra comparanda. 756
Vitrum vita præſens, quæ facilè frangitur. 756

Vlcera.

Vlceribus veſtitus Iob. 459

Vmbra.

Petri vmbra quantæ virtutis. 38
Maria vmbraculum Spiritus ſancti. 1108

Vngula.

Conſcientiæ vngulis inuidus diſcerpitur. 606

Vnitas.

Omnia per Chriſtum ad vnitatem rediguntur. 815
Pax vnitaſque Chriſtianæ Religionis fundamentum. 852
Diuitiæ diuiſionis amicæ, vnitatis hoſtes. 637
Ibi vnitas regnat, vbi diuitiarum contemptus. 637
Premuntur qui vnitos diſpergunt. 853
Vide, *Pax, Concordia.*

Volare.

Volare facit orationem bona vita. 554

Voluntas.

Voluntas propria cuique abſecanda. 750

Voluptas.

Corporeis voluptatibus tanquam vaporibus mentis ſol tegitur. 704
Deliciæ mentem cooperiunt. 704
Terrenis voluptatibus haud inhæreat, qui videre Deum vult. 704
Supero lumine perfunditur, qui à terrenis voluptatibus recedit. 705
Voluptatum retia captiuos amatores ſuos ducunt. 705
Maior omni alia inſania voluptatum amore corripi. 705
Γαστριμαργία quid, quid μάργος, inſaniæ & gulæ nexus. 705
Falſa terrena voluptas, & ſpumæ ſimilis. 706
Voluptatis putredo terrena voluptas. 706
Voluptatis prurigo ad ſcabiem ducit. 706
Vmbratilis voluptas. 706
Mentem inquinant voluptates. 707
Voluptatum lacunæ. 707
Gulæ nexus, & lupanaris. 707
Voluptas laſciua meretricula. 707
Non eſt mundus, qui variis ſeruit illecebris. 708
Finis in quem corporis epulæ deſinunt, à pretioſarum epularum concupiſcentia nos auocant. 708
Voluptas inſtar meretricis faciem fucantis. 827
A corporis voluptatibus, deliciis, vel ipſi morbi nos auocant. 901
Hominem ſe eſſe obliuiſcitur, qui totus voluptatibus inhiat. 702
Voluptatis fuga etiam à voluptatis defenſore diſcenda. 703
Durum voluptatum iugum. 724
Vt bulla vix orta diſperit voluptas. 711
Citò fluit mundana voluptas. 711
Flori caduco ſimilis voluptas. 711
Celeriter diſperire voluptates ſcriptionis, quæ in aqua fit, exemplo explicatur. 711
Alatæ voluptates terrenæ aliò auolant cùm aduenisse exiſtimantur. 711
Horariæ voluptates momentaneæ ſeculi dulcedines. 712
Fugiendæ voluptates, quæ fugiunt, & maximè iis, qui alios regunt. 712
In amaritudinem voluptates deſinunt. 715
Quàm magna amarities ſequatur voluptates. 715
Voluptas æterni vermis nutrix. 715
In fel deſinit voluptatis mel. 715
Amaritudo in ipſa voluptate eſt, quam non ſentiunt plerique, quia ebrij. 716
Spinæ cum voluptatibus cohærent. 716
Vepres carnalium cogitationum. 717
Mordent deliciæ licèt blandæ videantur. 717
Serpenti mordenti ſimiles voluptates. 718
Captæ deliciæ nos capiunt tanquam feræ. 718
Voluptatis fera cauenda. 718
Hamus voluptas, vetus dictum. 709
Voluptatum hamo vtitur Diabolus vt nos capiat. 709
Tanquam piſcibus voluptatum hami cauendi. 709
Mortiferæ ſuis amatoribus voluptates. 709
Mors in voluptatibus deliteſcit. 710
Tanquam peſtis vitanda voluptas. 710
Omni peſte nocentior voluptas. 710
Occiſionis victimæ voluptuoſi. 710
Steriles in bono voluptates. 713

Voluptas

Voluptas malitiæ eſca. 713
Peccatorum laqueos voluptatis terra tegit Diabolus, vt homines capiat. 713
Voluptas fornax ſcelerum, philtrum improbitatis. 713
Ex deliciis iniquitates prodeunt. 714
Voluptates tanquam catenæ ſuos ligant. 714
Scelerum mater voluptas. 714
Perſuaſa alicui voluptas immane quodlibet ſcelus illi perſuadet. 714

Votum, vouere.

Quod quis vouet Deo exhibeat. 429
Vouere donum in aduenientium hoſpitium Chriſtianorum mos. 795

Vox.

Orantis vox non eſt grata, niſi & benè operantis facies ſit pulchra. 546
Vox Ioannes, quia Chriſto vicinus. 182

Vrbs.

Theſauri vrbis munitæ loco. 956

Vrna.

Vrna litterata, quæ. 32

Vſura.

Vſura cur peccatum dicatur. 199

Vtilitas.

Voluntas Dei quærenda, non vtilitas noſtra. 856
Fidelis amici vtilitas. 948
Communi vtilitati conſulere, quàm ſit ſingulare. 813

Vuandali.

Vuandalorum alacritas in ſuſcipiendis hoſpitibus. 797

Vulnus.

Vulnerum Iobi ſplendore illuſtrantur homines, obcæcatur Dæmon. 450
Auaritia tanquam gladius hominem vulnerat. 970
Adulationis vulnus. 759
Adulatores vulnus infligunt dum blandiuntur. 759
Vulnerant adulatores dum mollia emittunt verba, tonſoris ſimilitudine id probatur. 759
Iobus ipſa vis; vis animi, in corporis vulneribus non vulneratus. 458
Vulnus Diabolo intulit Iob dum vulneratus gratias egit. 462
Ex vulneribus Iobus innotuit. 450

Vultus.

Splendidus Moſis vultus expenditur. 661
Vide, *Facies*.

Vxor.

Vox vxoris, & carnis non audienda. 768
Perſtrictus Adam, qui vxori obtemperauit. 768
Vxor vt fera concluditur. 102
Vxor ſtulta caro, quæ mollia ſuadet. 768
Vxor hominis litigioſa peſſima caro. 768
Bona vxor caro, ſi fructus bonos producat. 768

Z

Zachæus.

Zachæus in vitam ſanctam mutatus hoſpitio Dominum recipiens. 798

Zelus.

Quantum Dei zelus in mente eo correpta valeat. 247
Zelus Eliæ Eliam in cœlum rapuit. 248
Dei zelus quanta bona in eius mente parturiat, quem corripit. 248
Phinees quiſque contra vitia ſit. 249
Zelus Phinees. 246
Zelator dictus Phinees. 246
Suorum Zelum vt Deus reuereatur. 247

Zizania.

In agro Dominico mali qui zizania ſunt in triticum conuerti poſſunt. 16

F I N I S.

16 1
+
22